

SANSKRIT-WÖRTERBUCH

HERAUSGEGEBEN

VON DER

KAISERLICHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN,

BEARBEITET

VON

OTTO BÖHTLINGK UND RUDOLPH BOTH.

ZWEITER THEIL.

(1856 — 1858)

ॠ — ॡ.

ST. PETERSBURG.

BUCHDRUCKEREI DER KAISERLICHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN.

1858.

Zu beziehen durch Eggers & Comp. in St. Petersburg und durch Leopold Voss in Leipzig.

Preis des zweiten Theils: 6 R. 30 Cop. Silb. = 7 Thlr.

Gedruckt auf Verfügung der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften.

Den 3. (13.) December 1838.

C. WESSELOVSKY,
beständiger Secretär.

PK
935
G5B63
Th. 2

V O R W O R T.

Der zweite Theil des Wörterbuchs, den wir hiermit dem Publicum übergeben, ist in kürzerer Frist als der erste zu Ende geführt worden, obgleich er beinahe eben so viele Bogen als jener enthält. Das Material hat sich inzwischen bedeutend vermehrt, wie dieses jeder aufmerksame Benutzer des Wörterbuchs alsobald ansehen kann. Nicht nur die Bearbeiter des Wörterbuchs selbst, sondern auch ihr Freund WEBER haben den beim Beginne der Arbeit gezogenen Kreis von Schriftwerken von Jahr zu Jahr vergrössert und vom Buchstaben π an erhalten wir ausserdem von Herrn Dr. KERN in Groenlo, einem tüchtigen Schüler WEBER's, sehr werthvolle Beiträge

aus den bis jetzt nur handschriftlich vorhandenen Werken VARĀHAMIDRA's.

Wir hatten anfänglich die Absicht die Gutturale, Palatale und sogenannten Cerebrale im zweiten Theile abzuschliessen, aber die Besorgniss, dass der zweite Theil dadurch bedeutend stärker als der erste und der Gebrauch desselben noch für einige Zeit erschwert werden würde, haben uns zum Abschluss mit dem Buchstaben ξ bestimmt. Der dritte Theil wird, so weit man dieses voraussehen kann, die Dentale zu Ende führen und somit die Hälfte des ganzen Werkes abschliessen.

ST. PETERSBURG, den $\frac{14}{26}$ October 1838.
TÜBINGEN,

क

1. कं pron. interr. nom. m. कस्, f. का, nom. acc. n. कद्, später किम्; die übrigen casus regelmässig nach der pronom. Declination, gaṇa सर्वोद्दि zu P. 1,1,27. 7,2,103. Vop. 3,9. 56. 132. 163. 165. 1) eig. pron. interr. subst. und adj. *wer, welcher*: कस्य ब्रह्मोणि जुगुप्सुर्वानः को अंधरे मरुत् या वेवर्त R.V. 1,163,2. कया मती कुत् एतास एते 1. को अद्वा वेद् क इत् प्र वोचत् 3,34,5. का मर्यादा वयुना कद् वामम् 4,5,13. 5,41,11. कथद्रुचिम् 1,161,1. को ऽसि कतमो ऽसि कस्यासि को नामासि VS. 7,29. 48. ÇAT. Br. 14,6,3,1. किं भूममधिकं ततः M. 1,95. केन हेतुना 8,161. कस्तस्मात्तदोक्तिः 414. का त्वं किं च चिकीर्षसि N. 12,51. के वै भवतः कथासौ यस्याहं हृत ईप्सितः । किं च तद्वा मया कार्यम् 3,2. कस्य त्वम् 11,28. पुमांसं के न मोक्ष्येः MBh. 4,266. का सती के वयं तव 1,8398. किं तत् (sc. स्थानम्) *was ist das (für ein Standort)?* Hit. 26,11. न च ज्ञायेत कस्य सः *und wenn man nicht wüsste, wessen (Sohn) er ist* M.9,170. कथ्यतां का गतिर्दुःखस्येति Mudrār. 134,15. Ueber diesen Gebrauch des interr. mit und ohne इति s. Böutl. zu Çāk. 3,9,10. मरणव्याधिशोकानां किमयं नियतिष्यति *was (von den Dreien)* Hit. 1,3. तान्निवृत्ता किं न कृतं रत्नता किं न रत्नितम् *wer dieses (das Leben) opfert, was hat der nicht vernichtet (d. h. der hat Alles vernichtet)? wer dieses erhält, was hat der nicht erhalten?* 37. तदा लभ्यं भवेन्न किम् 42. याः कस्तिष्ठ कस्तिष्ठ *wer bist du? bleibe stehen!* Çāk. 94,1, v. 1. के मम धन्विनो ऽन्ये *wer sind die andern Bogenträger für mich?* (d. i. *was vermögen sie gegen mich?*) KUMĀRAS. 3,10; vgl. im Prakrit: काशो वयं भरिषो पणधपरिगृह्णस्व MĀLAV. 40,16. का तुमं विसञ्जिद्व्यस्म रुन्धिद्व्यस्म वा Çāk. 17,11. काशो वयं परिताडुं *wie vermögen wir zu retten?* 12,9. MĀLAV. 53,13. In Verbindung mit einem demonstr.: को ऽयमायाति *wer kommt da?* Hit. 18,11. को ऽयमाचरत्यचिनयम् Çāk. 24. N. 12,73. किमिदं प्रार्थितं कर्तुम् 19,14. कामिनां शोचसे नित्यम् 15,11. — के भोजयति, भोजयिष्यति oder भोजयिता (लिप्सायाम् d. i. wenn der Fragende selbst gespeist zu werden wünscht) P. 3,3,6. Vop. 25,5. Häufig mit dem potent.: को वधेन ममार्थी स्यात् *wer möchte meinen Tod wünschen?* Daç. 1,27. किमपरं क्यं भवेन्मानिनाम् KĪT. 4. कः पतिदेवतामन्यः परिमार्ष्टुमुत्सहेत् Çāk. 83,17. को हारिं निन्देत् oder निन्दिष्यति (गर्हायाम्) P. 3,3,144. Vop. 25,10,11. Wiederholt: कः

II. Theil.

को ऽत्र भोः *wer, wer da?* Çāk. 22,21. 92,21. 112,10. PĀB. 31,18. किं किं न करोति PĀŃKĀT. I,338. कस्कः gaṇa कस्कादि zu P. 8,3,48. कौ-स्कान् oder कौस्कान् P. 8,3,12. auch कान्कान् Vop. 2,35. Bei einer Doppelfrage in einem und demselben Satze wie im Griechischen und in den slawischen Sprachen: केन कं पश्येत् केन कं जिघ्रेत् ÇAT. Br. 14,5,4,16. का वो कं वरमिच्छति R. 1,39,12. कः कं परित्रायते PĀŃKĀT. III,268. प्रजासु कः केन पया प्रयातीत्यशेषतो वेदितुमास्ति शक्तिः Çāk. 153. किम् mit einem instr. oder einem gerund. auf त्वा (य) *was durch dieses?* d. i. *was liegt daran? wozu dieses?* II. 1528. MED. avj. 52 (निषेधे). Die betheiligte Person im gen. किं विलम्बेन *wozu das Zögern?* R. 3,35,35. बद्धना किं प्रलापेन Viçv. 3,25. किं बद्धना *wozu die vielen Worte?* PĀŃKĀT. 5,3. Çāk. 23,16. 39,2. 70,3. Hit. Pr. 11 (wechselt mit को ऽर्थः). 21,3. किमनेन संततिरस्ति नास्तीति *was liegt daran, ob Jemand Nachkommenschaft hat oder nicht?* Çāk. 91,7. किमनेन चिरं भोम जीवता पापरत्नता *was liegt daran, dass er noch lange lebt?* Hit. 4,45. व्याधितस्यैष्यं पश्यं नीरुतस्तु किमौषधैः Hit. 1,13. PĀŃKĀT. I,120. 94,12. RAGH. 2,53. किं तवानेन *was geht dich das an?* P. 3,4,28. Sch. Çāk. 123. किं ते ज्ञातिर्मूढ महाधनुर्धरैः *was liegt dir daran, sie zu kennen?* DRAUP. 7,4. किं ते यैर्धिनर्पातितैः 8,38. किं ते सूर्यं निपात्य वै *was liegt dir daran, die Sonne zu Fall zu bringen?* MBh. 13,4628. किम् am Anf. eines adj. comp.: किं देवत *welche Gottheit habend?* ÇAT. Br. 14,6,9,21-25. किं वीर्यं, किंपराक्रम R. 3,38,2. किं रूपं, किंप्रकारं PĀŃKĀT. 238,13. किमाख्य Çāk. 104,18. किंव्यापारं Çāk. Cu. 150,8. किं नामन् Vid. 267. किं तणा *der da sagt: was ist ein Augenblick?* d. i. *der den Augenblick nicht achtet, ebenso किं वराटक Hit. 11,87. किं राजन् ein schlechter König (eig. ist das ein König?)* und ähnliche comp. werden wir unter किम् anführen, da hier किम् Fragepartikel ist. Sehr verführerisch ist es, in manchen mit क anlautenden Wörtern dieses क als pron. interr. d. i. als Ausdruck der *Verwunderung* aufzufassen. Wenn wir auch eine solche Art von Zusammensetzung nicht schlechtweg in Abrede zu stellen gedenken, so müssen wir doch darauf aufmerksam machen, dass man mit dieser Erklärungsweise hier und da nach unserer Ansicht zu weit gegangen ist. Vgl.

1

कद्, कम्, क्व, का, कु. — Das interr. in Verbindung mit verschiedenen Partikeln: a) mit इव (vgl. n. इव 3): किमिवैष घ्नन्तु ङा. Br. 11, 4, 1, 8. — b) mit उ (vgl. u. 2. उ, 3, c und 7): क उ तस्मै मनुष्यो यः ङा. Br. 5, 2, 3, 10. 4, 1, 3. क उ अत्रत्तु इ. V. 4, 43, 1. किमु श्वश्रूणि आ. Br. 7, 13. — c) mit नाम wohl: किं क्वे वाधयति को नाम पाँक. 1, 351. II, 166. 165, 6. ad ङा. 94. Kathās. 4, 133. 16. 9. Prab. 13, 16. 29, 13. 33, 17. किमिव नामायुष्मानमेरुश्वरान्वाहति ङा. 97, 15. — d) mit der Fragepartikel नु इ. V. 1, 163, 13. 8, 45, 37. को न्ययम् ङा. Br. 13, 4, 1, 15. 14, 6, 9, 34. किं नु मर्लं किमाज्ञानम् आ. Br. 7, 13. क उ नु ते मर्लिनः समस्यास्मत्पूर्व स्युषो ऽज्ञानायुः इ. V. 10, 34, 3. कद् न्वस्वस्यकृतम् 8, 53, 9. को न्वस्मिन्संप्रतं लोके गुणवान्कश्च वीर्यान् R. 1, 1, 2. को न्वेतल्लोके ऽस्मिन्प्रथयेत् 4, 1. किं न्विदमुच्यते (वनम्) wie heisst dieser (Wald)? 26, 15. किं नु कार्यं कृतम्येह मन 2, 73, 2. 5, 13, 2, 3. कं नु पृच्छामि N. 12, 20. को नु मे जीविते-नार्यः 65. को नु खल्वेय निपिद्यते ङा. 101, 19, 20. 55, 2. किं नु खलु स्यात् 71, 20. — e) mit वा wohl ङा. Br. 13, 3, 3, 6. किं ते हिटिन्व र्त्तैर्वा मुखसुतेः प्रवोयतेः Hip. 4, 2. परिवर्तिनि संसारे मृतः को वा न जायते Bhartr. 2, 24. Megu. 53. ङा. 101, 19, 20. 55, 2. द्रुतु मदनः किं वा मृत्योः परि- ण विधास्यति Sāh. D. 53, 15. कचम् — पुनर्वापितुं को वा देवादयः प्रगल्भते Rāga-Tar. 2, 96. Vgl. n. 3, d. — f) mit स्विद्: कः स्विद्भूतो निष्ठितः इ. V. 1, 182, 7. कं स्विद्भूतम् 164, 17. 8, 53, 8. किं स्विदासीद्दिष्टिष्ठानम् 10, 81, 2. कः स्वित् क उ स्वित् किं स्विद्वेपत्रम् VS. 23, 9. ङा. Br. 11, 2, 3, 12. किं स्वित्स्वप्रदु निमिपति किं स्विक्रातं न चोपति । कस्य स्विद्भूतं नास्ति किं स्विद्भूतेन वर्धते ॥ MBu. 3, 10648. 13, 295. ङा. 110. किं स्वित् was mag das sein? R. 2, 65, 11. किं नु स्वित्स्वपतति was mag da wohl fallen? MBu. 1, 3374. तत्रेन क उपासीरन्क उ स्विदनुशरते Buāg. P. 3, 7, 37. — 2) indef. irgendwer, Jemand, irgendwelcher; meist in negat. Sätzen: मा कस्य यत्नं सद्मिद्धो गोः इ. V. 4, 3, 13. 5, 70, 4. मा कस्मै धातम-भ्यमिच्छिणो नः 1, 120, 8. मा कस्य नो अरुह्यो धूर्तिः प्र णञ्चर्यस्य 7, 94, 8. न हि शशकाविषाणं को ऽपि कस्मै ददाति Bhartr. 3, 99. न कस्य को व-ह्मः पाँक. 11, 102. नान्यो ज्ञानाति कः Kathās. 1, 56. विपाकः कर्मणां प्रेत्य केषांचिदिह जायते । इह चामुत्र वै केषाम् (für Einige) Jāg. 3, 133. कयं स पुरुषः पार्थ कं घातयति क्वं कम् Buāg. 2, 21. — 3) zum eigent-lichen indef. wird das interrog. durch seine Verbindung mit den Par- tikeln च, चन (च न), चिद्, वा, अपि; davor erscheint häufig noch das relat. य. a) mit च (auch) irgend wer oder welcher, pl. etwelche: अन्योश्च दत्तवन्नादानवधीत्काश्च घातयत् Buāg. P. 3, 3, 11. न च केन च (v. l. चिद्) धर्मण विरुध्यते प्रजा र्माः MBu. in Lassen, Pent. 68, 48. 74, 80 (v. l. के च न st. केन च). Sehr häufig, namentlich in der älteren Sprache, mit vor-ang. relat. wer oder welcher immer; Jedermann, jeglich; bald relat. indef., bald reines indef.: ये के च प्रतिशत्रवस्ते AV. 4, 22, 6. 5, 13, 9. 23, 5. यो वै काश्च घ्नयते स श्वः ङा. Br. 13, 8, 1, 1. 14, 4, 1, 21. इति हि य इव काश्च ब्रह्मा भवति 12, 6, 1, 4. यत्किं च पृथिव्यामधि इ. V. 5, 83, 9. याः काश्च वीर्यः AV. 11, 4, 17. 7, 70, 3. 76, 3. VS. 13, 6. यस्मिन्कस्मिंश्च जायते AV. 12, 4, 14. यस्यै कस्यै च देवतायै ङा. Br. 1, 6, 3, 19. तस्माद्यस्मात्कस्माच्चा-ङ्गात्प्राण उत्क्रामति Br. Ār. Up. 1, 3, 19. तस्माद्यया कया च विधया व-ह्मं प्राप्नुयात् Taitt. Up. 3, 10, 1. या वेद्वाह्याः स्मृतयो याश्च काश्च कुद-ष्टयः । सर्वस्ता निष्कलाः M. 12, 95. यानि कानि च मित्राणि कर्तव्यानि ज्ञानानि च ad Hir. 17, 3. यत्किं च Buāg. P. 2, 6, 14. — b) mit चन (च auch

→ न nicht) auch Niemand, auch Nichts, auch nicht ein: घट्टाः किं चनेह वैः इ. V. 1, 191, 7. यस्मादिन्द्राद्कृतः किं चनेमृते 2, 16, 2. स विध-मन्महो सर्वा वाचिदासाय किं च न N. 13, 15. Sehr häufig in einem Satze mit einer zweiten negat. Partikel, wodurch die Negation nicht etwa aufgehoben, sondern nur verstärkt wird: मामीयां कं चनेच्छिष्यः इ. V. 6, 75, 16. 2, 16, 3. नाति पश्यति कश्चन AV. 4, 5, 2. VS. 23, 18. यस्माज्जातं न पुरा किं चनेव 32, 5. AV. 4, 23, 2. 11, 4, 25. न किं चन ङा. Br. 2, 4, 1, 11. 14, 5, 5, 18. न युवयोरिष किं चन er geht Euch gar Nichts an 1, 6, 3, 13. 14, 6, 8, 1. — 10, 6, 5, 1. 14, 5, 1, 21. न हीदृशमनायुष्यं लोके किं च न विद्यते M. 4, 134. 5, 47. 6, 47. 8, 189. 351. 9, 26. 11, 261. N. 7, 9. 20, 6. 21, 20. वि. 7, 20. मा किं च न शुचः Buāg. P. 1, 13, 39. In solcher Stellung geht das Gefühl für die in चन enthaltene Negation allmählich verloren und man beginnt die Verbindung in dem Sinne von wer oder was es auch sei, irgend ein aufzufassen: तदा कश्चन हि प्रेतः इ. V. 3, 30, 1. सवितुः कश्चन प्रियम् 5, 82, 2. यत्रानिवहे ऽपान्नेत शृणुयाद्वापि किं-चन M. 8, 76. यदि वः प्रतिब्रूयाद्दि कश्चन N. 17, 40. Raāg. 12, 49. Buāg. P. 1, 3, 14. केचन Einige 5, 23, 4. राशीकृतान् श्रुयन्माणाणान्यान्काश्चन काश्चन etwelche, verschiedene R. 2, 96, 34. Wie काश्च in Verbindung mit dem relat.: अहं चैव हि यच्चान्यन्नमास्ति वसु किंचन । तत्सर्वं तव N. 4, 2, 9, 1. 26, 5. प्रत्युवाच ततः साधी — सार्थवाहं च सार्थं च जना ये तत्र केचन 12, 91. तत्सर्वं नः समाचक्ष्व पृष्टो यदिह किंचन Buāg. P. 1, 4, 13. Als be- quemer Ausgang eines Halbverses ist die Verbindung des interr. mit चन sehr beliebt. In den Beispielen aus der klassischen Literatur schrei- ben wir च न bald getrennt, bald verbunden, je nachdem die Negation ihre ursprüngliche Bedeutung bewahrt oder verloren hat. किंचन ver- bindet sich mit dem neg. अ (s. अ किंचन) und mit निम् (निकिंचन Buāg. P. 2, 9, 6. 6, 3, 28) zu einem adj. comp. in der Bed. Nichts besitzend. — c) mit चिद् wer, was oder welcher immer; irgend ein, ein, Jemand, Etwas: मा किंमिष्ट पितरः केन चिन्नः इ. V. 10, 15, 6. यदस्याः कस्मै चिद्वा-गाय वाल्मन्कश्चित्प्रवृत्तति AV. 12, 4, 7. 6, 20, 1. अन्यस्तेषां परिधिरेस्तु कश्चित् इ. V. 1, 123, 7. पतनासु कानु चिन् 129, 2. प्रणेतारः कस्य चिदतयोः 169, 5. यज्ञकृमा कश्चिदागः 185, 8. 2, 42, 1. 3, 45, 1. यते कश्चिदवधीत् ङा. Br. 14, 6, 10, 1. 12, 6, 1, 6. 13, 8, 3, 4. का चिन्मायां कुर्यात् 4, 3, 11. कश्चि-द्वारः Kathop. 4, 1. — धर्मार्थं येन दत्तं स्यात्कस्मैचिद्याचते धनम् M. 8, 242. यदि स्त्री पयवर्जः श्रेयः किंचित्समाचरेत् 2, 223. कस्मैचिदस्मै नमः Ver- ehrung ihm, wer er auch sei, Sāh. D. 7, 12. प्रार्थयेद्यदि मां कश्चित् N. 13, 43. तत्र शुभ्राव शब्दं वै मध्ये भूतस्य कस्यचित् 14, 2. सर्गो काचिदुपेतुः 10, 4. केनचिदर्थेन 13, 13. कस्मिंश्चित्कारणात्तरे 13, 34. ङा. 64, 11. 106. Vid. 18. 163. 187. यथान्यः पुरुषः कश्चित्पलाशैर्मीहितो भवेत् Da. 1, 12. R. 1, 8, 8. ततो ऽपरस्मिन्संप्राप्ते काले कस्मिंश्चिदेव तु MBu. 1, 1664. किंचि-द्रामात्तरं गतः पाँक. 169, 7. काचित्कालम् einige Zeit hindurch R. 3, 21, 31. केनचित्कालेन वि. 5, 13. कस्यचित्कालस्य ङा. 110, 15. der Eine oder der Andere im Gegens. zu viele oder alle: मनुष्याणां सक्षेत्रेषु क-श्चिद्यतते सिद्धये । यततामपि सिद्धानो कश्चिन्मां वेत्ति तन्नतः ॥ Bhāg. 7, 4. परापदेशे पाण्डित्यं सर्वेषां मुकरं नृणाम् । धर्मं स्वयमनुष्ठानं कस्यचित् मक्ता-त्मनः ॥ Hit. 1, 98. कश्चित् देशं परिवर्जयेत् solche Gegend vermeide Je- dermann Kān. 37. केचित् etwelche, einige M. 3, 53. Brāhmaṇ. 1, 17. R. 5, 91, 18. पाँक. 120, 4. ङा. 27, 1. पदानि गणयन्गच्छ स्वानि नैषध का-

निचित् N. 14, 11. कैश्चिद्दोरत्रैः in einigen Tagen 12, 64. R. 1, 12, 32. 6, 12, 9. In negat. Sätzen: प्रविशन्तं न मां काश्चिदपश्यन् Niemand sah mich hereintreten N. 3, 24. 12, 6, 14. M. 1, 84. 2, 56. 110. ÇĀK. 107. नैष काश्चिन्मायि स्थिते dieser vermag nichts IIIP. 3, 7. न किञ्चिन्न Nichts nicht d. i. Alles R. 5, 13, 12. अकिञ्चिद् Nichts (उक्त्वा) MBH. 13, 2334. 2751. 2869. Durch अयि verstärkt: स्वार्जितं किञ्चिदप्यस्ति मया हि तपसः फलम् VIÇV. 10, 14. न ब्राह्मणत्रययोरप्यपि हि तिष्ठतोः । कस्मिंश्चिदपि वृत्तान्ते प्रह्लाभयोग्योपदिश्यते M. 3, 14. 4, 83. 7, 6. नानिवेद्य प्रकुर्वति भृत्यः किञ्चिदपि (durchaus Nichts) स्वयम् Hit. II, 86. किञ्चित्किञ्चित् das Eine und Andere, Eines nach dem Andern BHARTR. 2, 8. कश्चित् — कश्चित्, केचित् — केचित् (mit अन्य und अथर् wechselnd) der Eine — der Andere, Einige — Andere R. 1, 4, 18. fgg. ÇĀK. 80. N. 12, 86. 87. M. 3, 134. 261. 9, 32. 11, 48. किञ्चिद् am Anf. eines comp.: किञ्चिन्न im Gegens. zu सर्वज्ञ BHARTR. 2, 8. किञ्चित्कालोपभोग्य Hit. 1, 169. किञ्चिन्निमित्तादपि मनःसंतापात् irgend einen Grund habend ÇĀK. 93, 14. Wie कश्च and कश्चन in Verbindung mit dem relat.: ज्ञो यः कश्चिद्विर्महीयते RV. 1, 182, 3. यो वा इदं कश्चिद्वाद्दे वेदेति Jedermann könnte sagen: ich weiss, ich weiss ÇAT. BR. 14, 6, 3, 5. यः कश्चित्कस्यचिद्धर्मो मनुना परिकीर्तितः । स सर्वो ऽभिक्षितो वेदे M. 2, 7. 4. 123. 3, 191. 273. 4, 117. 3, 24. 9, 271. 12, 96. JĀGŪ. 2, 84. PAÑKAT. 148, 10. येन केनचिदङ्गनं किञ्चित्केचित्प्रमत्तयज्ञः । हेतव्यं ततोद्वाप्त्य M. 8, 279. त्रिषु लोकेषु यदूतं किञ्चित्स्वाचरं ब्रह्मम् । सर्वस्मान्नो भयं न स्यात् SCND. 1, 25. R. 3, 33, 48. यत्किञ्चिदेव (irgend Etwas) देयं तु ज्ञायते M. 9, 115. 4, 228. 7, 137. न ये केचित् (सात्त्विकर्हति) nicht der erste Beste 8, 62. संतुष्टो येन केनचित् mit Allem zufrieden BHAG. 12, 19. MBu. 3, 4052. मम चैतावलोभविरोधे येन स्वकृस्तत्त्वमपि सुवार्त्तकङ्कणां यस्मै कस्मैचिदात्मिच्छामि Hit. 14, 5. In den Beispielen aus der klass. Lit. schreiben wir चिद् mit dem pron. verbunden, weil hier die Partikel nur in Verbindung mit dem interr. erscheint. — d) mit वा: के वा न सन्ति (gibt es nicht etwelche?) भुवि तामरसावतंसा केनावलीवलपिनो जलसंनिवेशाः KĀR. 3. In Verbindung mit dem relat.: प्रहृस्तु यस्मिन्कास्मिन्वा (देशे) निवनेदृत्तिकार्षितः an einem beliebigen Orte M. 2, 24. Andere Beispiele stehen uns nicht zu Gebote. वा nach dem interr. hat sonst eine andere Bedeutung; vgl. 1, e. — e) mit अयि Jemand, Etwas, irgend ein, ein. Diese Verbindung ist eine verhältnissmässig junge (MANU kennt sie nicht) und in den späteren Schriften sehr beliebt, ohne dass dadurch die Verbindungen mit चिद् und चन ganz ausser Gebrauch kämen. मिथ्यैतदुक्तं केनापि MBu. in BENF. Chr. 60, 26. म भूयतिरेकादा प्रासादाद्बुधः पथि गच्छता केनापि पथमानं भोक्तव्यं प्रुश्चाच Hit. 4, 7. तदत्र केनापि कारणेन भवितव्यम् daher muss hier irgend ein Grund sein 27, 19. किमापि (irgend Etwas) विगणयतो बुद्धिमत्तः सकृत्ते PAÑKAT. III, 40. किर्मापि (eine) नगरमानाद्यावस्थितः 127, 17. केनाप्युत्तिपतेव प्रश्य भुवनं मत्पार्श्वमानीयते ÇĀK. 167. 178. शेषं कस्यापि रत्नास den Rest bewahrt du wer weiss für wen Hit. 1, 160. काप्यभिष्या (ein gewisser, nicht näher zu bezeichnender Glanz) तयोरामीत् RAGH. 1, 46. KUMĀRAS. 7, 18. नौगव्यविभूषणस्य सकृत्तः को ऽप्येष कात्तः क्रमः AMAR. 43. काप्यवस्थभवच्छुचा KATHĀS. 4, 112. — AMAR. 46. KATHĀS. 6, 165. VID. 3, 6. 39. 43. 143. 160. SĪH. D. 40, 10. के ऽपि einige AK. 3, 4, 1. In Verbindung mit einer Negation: न हि शशकत्रिषाणां को ऽपि कस्मै ददाति Niemand

gibt Jemand ein Hasenhorn BHARTR. 3, 99. को ऽपि तत्पार्श्वं न भजते Hit. 10, 9. 38, 12. — Vgl. कतम्, कतर, कति, कयम्, कया, कद्, कदा, कम्, कय, कया, कर्हि, कय, कस्मात्, का, कि, किम्, कु, केन.

2. क m. eine Umbildung des Fragepronomens zum Namen eines obersten Gottes, des Praġapati: der Wer, der Unbekannte. Die Benennung ist wahrscheinlich entstanden im Anschluss an den Refrain कस्मै देवाय कृषिया विधेम RV. 10, 121, eines auch in VS. AV. TS. enthaltenen, offenbar berühmten und vielgebrauchten Liedes. Die Deutung auf den Gott ist hier und in vielen andern Fällen dem Texte aufgedrungen. Nir. 10, 22. कस्मै वा कायं वा VS. 20, 4. 22, 20. प्रजापतिर्वै कः TS. 1, 7, 6, 6. ÇAT. BR. 4, 5, 6, 4. 6, 2, 3, 5. 12. 4, 3, 4. ÇĀK. ÇR. 9, 27, 1. 15, 2, 5. MAHĀNĀR. UP. in Ind. St. 2, 94. P. 4, 2, 25. BĀG. P. 6, 6, 2 (Kaçjapa). 8, 3, 39. 9, 10, 10 (Daksha). ein Beio. Brahman's 3, 12, 54. MBn. 1, 32. Vishnu's 13, 7027. Die Lexicographen führen folgende Bedeutungen an: Brahman AK. 3, 4, 1, 5. H. 211. an. 1, 5. MED. k. 14; Wind; Sonne AK. H. an. MED.; Seele, घातम् TRIK. 3, 3, 10. H. an. MED., मनस् ANEKĀRTHAK. im ÇKDR.; J ama; Feuer; Pfau H. an. MED.; Daksha (WILS. als adj.: a clever or dexterous man); Vishnu; der Liebesgott; Knoten (कामग्रन्थौ bildet eher nur eine Bedeutung, aber welche?); König der Vögel (पतत्रिषादिवै, ÇKDR. und WILS.: König überh.) MED.; Körper; Zeit; Reichthum; Laut ANEKĀRTHAK. im ÇKDR.; Schein, Glanz (प्रकाश) EKĀSHARAK. im ÇKDR. — Vgl. काय.

3. क n. 1) Freude, Glückseligkeit NAIGH. 3, 6. Nir. 2, 14. TRIK. 3, 3, 10. H. an. 1, 5. MED. k. 13. Dieses Wort glaubte man in अक (नास्मा अकं भवति TS. 5, 3, 1) und नाक (न + अक) zu finden und schloss daraus vielleicht auf diese Bedeutung; vgl. Nir. a. a. O. प्राणो ब्रह्म के खं ब्रह्मेति स होवाच विज्ञानाम्यकं यत्प्राणो ब्रह्म के च तु खं च न विज्ञानामोति ते होच्यद्वाच के तदेव खं यदेव खं तदेव कर्मिति प्राणं च ह्यास्मै तदाकाशं चोचुः KHĀND. UP. 4, 10, 5. MAHĀNĀR. UP. in Ind. St. 2, 94. — 2) Wasser AK. TRIK. 1, 2, 10. H. 1069. H. an. MED. सो ऽर्चनचरत्तस्यार्चत आयो ऽजायत्तार्चते वै मे कमभूदिति तदेवावर्षस्याकलम् । के (ÇĀKR.: = उदक oder सुख) कृ वा अस्मै भवति य एवमेतदवर्षस्याकलं वेद ॥ ÇAT. BR. 10, 6, 5, 1. सत्येन माभिरत्त त्वं वरुणेत्यभिशाप्य कम् JĀGŪ. 2, 108. अविशत्कम् BĀG. P. 3, 13, 28. 6, 1, 42. NALUD. 2, 1, 41. — 3) Kopf AK. 3, 4, 1, 5. H. 366. H. an. MED. Haar DHAR. im ÇKDR. Vgl. कंधरा. — Mit denselben Bedeutungen wird das Wort auch als indecl. (कम्) aufgeführt.

कैय्य und कैयु (von 1. कम्) adj. glücklich P. 5, 2, 138. कैय, कैयु, कैय VOP. 7, 34.

कैवल्य und कैवल्य n. N. des 8ten Joga, = قیول Ind. St. 2, 270. 271. केश m. n. = केश AK. 2, 9, 32, Sch.

कैम्, कैस्ते gehen; befehlen (v. l. füllen) DĀTĀP. 24, 14.

कैर्से im comp. nach einem Zahlwort parox. P. 6, 2, 122. 1) m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 34. SIDDH. K. 249, b, 8. metallenes Gefäss; Becher, Schale UP. 3, 62. AK. 2, 9, 32. H. 1024. an. 2, 578. MED. s. 1. शतं कैसाः शतं देवधारः AV. 10, 10, 5. AIT. BR. 8, 10. धौडुम्बरे कैसे चमसे वा ÇAT. BR. 14, 9, 3, 1. 1, 23. 9, 1, 12. KHĀND. UP. 5, 2, 8. गौः कैसो ऽकृतं वासश्च दक्षिणा ऽÇV. GĀR. 4, 6. KAUC. 9, 77. 83. 87. 94. Nir. 7, 23. भैक्तकंस, भैक्तीकंस P. 6, 2, 74, Sch. Ein auf अस् auslautendes Wort bewahrt im comp. vor

कंस das s P. 8, 3, 46. अयस्कंस, पयस्कंस Sch. Vgl. कंस्य. — 2) m. n. ein best. *Maass* TRIK. 3, 3, 443. H. an. MED. = घाटक ÇKDR. Vgl. अर्थकंसिक. — 3) m. n. *Messing, Glockengut* TRIK. 2, 9, 33. H. 1049, Sch. H. au. MED. Vgl. कंसस्यि und कंस्य. — 4) m. N. pr. eines Fürsten von Mathurā, eines Sohnes von Ugrasena und Vettters von Devaki, der Mutter Kṛṣṇa's. Da ihm vorhergesagt worden war, dass er den Tod durch einen seiner Neffen finden würde, suchte er alle Kinder der Devaki zu tödten. Kṛṣṇa entgeht seinen Verfolgungen und erschlägt ihn zuletzt. Kāṁsa wird mit dem Asura Kālanemi identificirt. TRIK. 2, 8, 23. H. 220. H. an. MED. MBH. 1, 357. 2703. 2, 594. HARIV. 2027. 2360. 3104. 3301. fgg. 4228. u. s. w. BHĀG. P. 9, 24, 23. VP. 436. 493 u. s. w. Z. d. d. m. G. VI, 92. कस्य त्वमित्ति यच्चाहं त्वयोक्तो मत्तकाशिनि ॥ कंसस्तस्माद्रिपुधंसी तव पुत्रो भविष्यति । HARIV. 4626. fg. Kṛṣṇa erhält die Beinamen: *Bewältiger, Besieger, Feind* u. s. w. von Kāṁsa: कंसजित् H. 221, Sch. HALĀJ. im ÇKDR. कंसनिसूदन MBH. 3, 15528. कंसकोशिनिसूदन 623. कंसहन् H. im ÇKDR. कंसाराति AK. 1, 1, 1, 16. कंसारि ÇARDAR. im ÇKDR. KATHĀS. 12, 78. RĀGA-TAR. 1, 59. कंसविद्रावणकरी Bein. der Durgā MBH. 4, 180. — 5) f. कंसा N. pr. einer Tochter Ugrasena's und Schwester Kāṁsa's HARIV. 2029. BHĀG. P. 9, 24, 23. 39. VP. 436.

कंसक (von कंस) n. eine Art Vitriol, das gegen Augenübel gebraucht wird (daher auch नयनौषध), H. 1057.

कंसकार (कंस + कार) m. f. der in Messing arbeitet (VJUTP. 96), Glockengiesser; als Mischlingskaste betrachtet: वैश्यायां ब्राह्मणात्संबभूवतुः ॥ BRHADHARMA-P. im ÇKDR. विश्वकर्मा च ब्रह्मणां वीर्याधानं चकार सः । ततो बभूवुः पुत्राश्च नवैते शिल्पकारिणः ॥ मालाकारः कर्मकारः शङ्खकारः कुविन्दकः । कुम्भकारः कंसकारः पठेते शिल्पिनो नराः ॥ BRAHMAV. P. im ÇKDR.

कंसवती (f. von कंसवत् und dieses von कंस) N. pr. einer Tochter von Ugrasena und einer Schwester von Kāṁsa und Kāṁsā HARIV. 2029. BHĀG. P. 9, 24, 24. 40. VP. 436.

कंसार (कम् + सार) adj. einen festen Kern bildend, consistent: (व्रीहिः) यत्किं चित्कंसारं तदास्य AIT. Bn. 2, 9.

कंसस्यि (कंस + अस्त्रि) n. = कंस 3. TRIK. 2, 9, 33.

कंसिक adj. (f. ई) von कंस P. 5, 1, 25. — Vgl. अर्थकंसिक.

कंसोद्भवा (von कंस + उद्भव) f. eine besondere wohlriechende Erde H. 1036. Unter den Synonymen auch घाटकी (घाटक = कंस 2.)

कक्, ककते schwanken, unbeständig sein; übermüthig sein; dursten DHĪTUP. 4, 16.

ककत्राकृत (क + कृत) etwa zerfetzt: सूक्ष्मकुण्ठा शैतामामित्री सेना समरे वयानाम् । विविद्धा ककत्राकृता AV. 11, 10, 25. — Vgl. किकिर.

ककन्द m. Gold UNĀDIK. im ÇKDR.

ककर m. ein best. Vogel VS. 24, 20. — Vgl. ककरट.

ककरघाट m. ein best. giftiger Baum SUÇR. 2, 231, 14. 232, 2. — Zerlegt sich in क + घाट.

ककई m. ककईवे वृषभो युक्त आसीत् RV. 10, 102, 6. SĀ.: = शत्रूणां हिंसनाय.

ककाट s. रेणुककाट.

ककारिका f. ein Theil des menschlichen Hinterkopfes; neben मस्तिष्क, ललाट, कपाल genannt AV. 10, 2, 8.

ककुञ्जल m. der Vogel KĀTAKA RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. कपिञ्जल.

ककुत्सल m. viell. Liebkosungswort für ein kleines Kind: ककुत्सलमिव ज्ञानयः । अग्नेयं भूम उर्षुहि AV. 18, 4, 66.

ककुत्स्य (ककुद् + स्य) m. N. pr. eines Enkels von Ikshvāku und Sohnes von Çaçāda; soll seinen Namen daher erhalten haben, dass er in einem Kampfe gegen die Asura auf dem Höcker (ककुद्) Indra's, der sich in einen Stier verwandelt hatte, stand (स्य). Das R. macht ihn zu einem Sohne Bhagtratha's. MBH. 1, 226. 3, 13516. HARIV. 667. fg. R. 1, 70, 38. 2, 110, 28. BHĀG. P. 9, 6, 12. fgg. VP. 361. इत्वाकुवंश्यः ककुदं नृपाणां ककुत्स्य इत्याहितलक्षणो ऽभूत् RAGH. 6, 71.

ककुद् f. am Ende eines adj. comp. angeblich für ककुद् P. 5, 4, 146. 147. 1) culmen, Kuppe, Gipfel; übertr. Oberstes, Haupt H. an. 2, 223. MED. d. 22 (bei den Lexicogr. nur die übertr. Bed. = वर, श्रेष्ठ). अग्नि-मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् RV. 8, 44, 16. सम्राट्स्यसुराणां ककुन्मनूर्याणाम् AV. 6, 86, 3. वर्मत्राष्ट्रस्य ककुदि (TS. ककुभि) अयस्व 3, 4, 2, 7, 76, 3. यो वा अश्वमेधे तिस्रः ककुदो वेद ककुद्ध राज्ञो भवति ÇAT. BR. 13, 3, 10. TS. 4, 3, 12, 2 (wo VS. ककुम्). — 2) jede hervortretende Spitze, z. B. beim Pfluge: कलककुदि कृतसुभगसुन्दरभुजः BHĀG. P. 5, 23, 7. auf dem Rücken des Çiçumāra 23, 7. insbes. der Höcker des indischen Büffels H. 1264, Sch. MED. AV. 9, 4, 8. 7, 5. 10, 9, 19. HARIV. 668. BHĀG. P. 9, 6, 15. शितिककुद् TS. 5, 6, 12, 1. ककुद् = विषाण Horn TRIK. 3, 3, 204. Dieses wie विषाङ्ग H. an. wohl nur Druckfehler für वृषाङ्ग. — 3) die Insignien eines Königs (wie z. B. der weisse Sonnenschirm) TRIK. 3, 3, 204. H. an. MED. — 4) N. pr. einer Tochter Daksha's und Gemahlin Dharma's BHĀG. P. in VP. 119, N. 12; vgl. ककुम् 9. — Vgl. ककुद्, ककुम्.

ककुद् m. n. gaṇa अर्थचादि zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 231, b, 6. 1) = ककुद् 1. AK. 3, 4, 94. H. an. 2, 223. MED. d. 22 (bei den Lexicographen nur die übertragene Bedeutung, = प्राधान्य, वर, श्रेष्ठ; SVĀMIN zu AK. kennt indessen auch die Bed. Berggipfel ÇKDR.). त्रीणि ककुदान्यस्य । त्रिककुत्पर्वतविशेषः P. 5, 4, 147, Sch. ब्रह्मणः ककुदादधि AV. 10, 10, 19. ककुदमृतव्ये ÇAT. BR. 7, 5, 1, 35. स हि संख्ये महाबालः ककुदं सर्वरत्नसाम् R. 6, 37, 17. मध्यदेशं च ककुदम् 82, 89. ककुदं वेदविदाम् MĀKĀH. 1, 20. इत्वाकुवंश्यं ककुदं नृपाणाम् RAGH. 6, 71. — 2) der Höcker des indischen Büffels AK. H. 1264. H. an. MED. KAUC. 44. ककुदं तस्य चाभाति स्कन्धमापूर्य धिष्ठितम् ॥ तुषारगिरिकूटानं शिताध्रशिखरोपमम् । MBH. 13, 835. — 3) eine Schlangenart SUÇR. 2, 263, 8. — 4) = ककुद् 3. AK. H. an. MED. नृपतिककुदं दत्त्वा यूने सितातपवारणाम् RAGH. 3, 70. राजककुदव्यग्रपाणिभिः पार्श्ववर्तिभिः 17, 27.

ककुदकात्यायन (क + का) m. N. pr. eines Brahmanen und heftigen Gegners von Çākjamuni BURN. Intr. 162. Lot. de la b. l. 488. VJUTP. 91.

ककुदान (क + अत) m. N. pr. eines Mannes gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146.

ककुदावर्तिन् (von ककुद् + अवर्त) P. 5, 2, 128, Sch.

ककुब्जत् (von ककुद्) und ककुन्मत् (VS. 9, 6) gaṇa यवादि zu P. 8, 2,

9. 1) adj. a) *gipfelnd, sich aufstürmend*: ऊर्मि VS. 9, 6. — b) *mit einem Höcker versehen*: वृषभ RV. 10, 8, 2. 102, 7. मेकान्त RAGH. 4, 22. पीनककुब्जान् PAÑKAT. 9, 7. पीनायत् 30, 20. — 2) m. a) *Berg* SVĀMIN zu AK. ÇKDR. ककुब्जानिव चित्रकूटः RAGH. 13, 47. — b) *Büffel mit dem Höcker* H. 1257. KUMĀRAS. 1, 57. — c) N. einer Arzneipflanze (ऋषभ) RĀGĀN. im ÇKDR. — 3) f. ककुब्जती a) *Hüfte* AK. 2, 6, 2, 25. H. 607. — b) N. eines Metrums KHANDAS in Verz. d. B. H. 100, 15. COLLEBR. Misc. Ess. II, 153 (vgl. ककुम् 3.). — Vgl. ककुदत्.

ककुब्जिकन्या (ककुब्जिन् + कन्या) f. *Fluss (Bergtochter)* WILS.

ककुब्जिन् (von ककुद्) 1) adj. *mit einem Höcker versehen*: ऋषभ MBh. 13, 4935. — 2) m. a) *Berg* WILS. — b) *Büffel mit dem Höcker*: ककुब्जी च गवो वरः MBh. 4, 43. BĀG. P. 3, 3, 4. — c) ein Beiname Viṣṇu's HARIV. S. 927, Z. 4 v. u. — d) N. pr. eines Fürsten der Ānarta HARIV. 644. BĀG. P. 9, 3, 29. VP. 353.

ककुद्म (ककुद् + दुम्?) m. N. pr. eines Schakals PAÑKAT. 1, 290. 63, 17, 19.

ककुदत् (von ककुद्) 1) m. *Büffel mit dem Höcker* TRIK. 2, 9, 19. R. 5, 11, 7. — 2) f. ककुदती N. pr. der Gemahlin Pradjumna's VP. 404. — Vgl. die von den Grammatikern anerkannte Form ककुब्जत्.

ककुन्दर n. = ककुन्दर *Lendenhöhle* RAMĀN. zu AK. 2, 6, 2, 26. RĀGĀN. im ÇKDR. JĀGĀ. 3, 96. — Vgl. ककुब्जती *Hüfte* und दर *Höhle*.

ककुन्मत् s. u. ककुब्जत्.

ककुम् (Nebenform zu ककुद्) f. 1) *cacumen, Kuppe, Gipfel*: ग्रष्टौ व्य-
व्यत्ककुम्: पृथिव्याः RV. 1, 33, 8. उदस्तभा नाकेमूषं बृहत्तं दायर्यं प्राचीं
ककुम् पृथिव्याः 7, 99, 2. 8, 41, 4. घर्वाभिनत्ककुम्: पर्वतानाम् 4, 19, 5. (मरुतः)
रिक्ते ककुम्भौ मियः 8, 20, 21. 5, 44, 2. नृत्रस्य ककुम्भि (AV. ककुदि) TS. 3,
3, 2. VS. 15, 4. Vgl. त्रिककुम्. Nach Stellen wie die beiden ersten
schloss man irrig auf die Bedeutung — 2) *Weltgegend* NAIGH. 1, 6.
AK. 1, 1, 2, 2. H. 166. MED. bh. 13. MĀKĀH. 83, 7. KATHĀS. 21, 13. PRAB.
78, 15. BĀG. P. 2, 7, 25. 8, 15. 3, 1, 40. 13, 24. 4, 5, 7. 7, 4, 19. 8, 2, 3. DEV.
9, 18. ककुब्जय RĀGĀ-TAR. 3, 139. — 3) N. eines Metrums von 3 Pāda
mit 8, 12, 8 Silben (z. B. RV. 5, 53, 15); so genannt, weil der mittlere
Pāda über die beiden äusseren durch Silbenzahl *hervorragt*. RV. PRĀT.
16, 21. KHANDAS in Verz. d. B. H. 100, 1. VS. 14, 9. 21, 21. 23, 23. AV.
13, 1, 15. ÇAT. BR. 4, 2, 5, 10. ĀÇV. ÇR. 6, 1. सवितुः ककुम्भिः 11, 5. KĀTJ. ÇR.
24, 3, 23. Vgl. ककुब्जती b. — 4) *herabhängendes Haar* (प्रवेणी). — 5)
ein Kranz von Kampaka-Blumen. — 6) *Glanz, Schönheit* MED. — 7)
Lehrbuch (शास्त्र) ViçVA im ÇKDR. — 8) *eine best. Rāgini* (s. d.) ÇKDR.
mit folg. Cit. aus SAMĒLTAD.: पीते वसाना वसनं मुकेशी वने रुदती पिका-
नाद्द्रुना । विलोचयती ककुम्भो ऽतिभीता मूर्तिः प्रदिष्टा ककुम्भस्तयेयम् ॥
Vgl. ककुम् 2, d. — 9) die personifizierte *Weltgegend*, eine Tochter Dak-
sha's und Gemahlin Dharma's BĀG. P. 6, 6, 4, 6; vgl. ककुद् 4.

ककुम्भे 1) adj. so v. a. ककुद. ककुम्भे (TS. ककुदं) रूपं वृषभस्य रोचते
वृहत् VS. 8, 49. निप्रङ्गिणौ ककुम्भार्ये (auch TS.) 16, 20. — 2) m. a) *eine
best. Art von Unholden* AV. 8, 6, 10. — b) N. eines Banmes, *Terminalia
Arguna* (घर्बुन) W. u. A., AK. 2, 4, 2, 25. TRIK. 3, 3, 285. H. 1135. an. 3,
454. MED. bh. 13. MBh. 13, 635. R. 1, 26, 15. 4, 1, 12. SUÇR. 1, 141, 13. 2,
33, 1. 64, 6. 94, 6. 284, 1. 391, 9. MĀGU. 23. LALIT. 257. — c) *Dämpfer an
II. Theil.*

der Vīṇā AK. 1, 1, 2, 7. TRIK. H. 291. H. an. MĀN. — d) *eine best. Ton-
art, Raṅghe* MED. VIKR. 61, 1; vgl. ककुम्भे 8. Statt dessen *रांगहे eine best.
Krankheit* H. an. — e) N. pr. eines Mannes: उज्जककुम्भाः gaṅga तिक-
कितवादि zu P. 2, 4, 86. — f) N. pr. eines Gebirges TRIK. BĀG. P. 5, 19,
16. — 3) f. ककुम्भा a) *Weltgegend* (s. ककुम् 2.) RĀJAM. zu AK. 1, 1, 2, 2.
— b) *eine best. Rāgini* (s. ककुम् 8.) HALĀJ. im ÇKDR.

ककुम्भादनी f. *ein best. Parfum* (नली) ÇARDAK. im ÇKDR. — Zerlegt
sich in ककुम्भा + अदन *Speise der Weltgegenden*.

ककुम्हे (Schwächung von ककुम्) 1) adj. *hervorragend, über Andere
erhaben; vortrefflich* NAIGH. 3, 3 (= मरुत्). TS. 3, 3, 3, 1. 2 (VS. ककुम्).
ककुदः सोम्यो रसः RV. 9, 67, 8. ककुदं चिन्वा कवे मन्दतु धृत्विन्दवः 8,
43, 14. — 2) m. *ein Theil des (Streit-)Wagens, viell. der Sitzplatz*: उदा-
नककुदो दिवमुष्ट्रा चतुर्षुत्रो ददत् RV. 8, 6, 48. उग्रो वा ककुदो पयिः प्रूपवे
यानेषु संतनिः 5, 73, 7. 73, 4. प्र वा निचेरुः ककुदो वशो घनु पिशङ्गयः
सदनानि गन्याः 1, 181, 5. उरुकुम्भः ककुदो यस्य पूर्वोर्न मर्धति युवतयो ज-
नित्रीः 3, 34, 14. वच्यते वा ककुदोसो ज्ञाणायामर्थं विष्टायि । यद्वा रयेो
विभियतात् 1, 46, 3. 184, 3. वदति यत्ककुदोसो रये वाम् 4, 44, 2. Viell.
adj.: किरणयवर्णान्ककुदो यतसुत्रो ब्रह्मण्यतः शंस्ये राधे इमेहे 2, 34, 11.

ककुदस्तिना v. l. für ककुद NAIGH. 3, 3.

ककू, ककूति v. l. für कक् Dhātup. 3, 6.

ककूट m. *ein best. Thier, wohl ein Vogel* VS. 24, 32. TS. 5, 5, 45, 1. —
Vgl. ककार.

ककूल m. N. pr. eines Bhikshu LALIT. Calc. 1, 20 (v. l. ककुल).

ककूलाल N. einer *Pflanze* (m.) und eines aus derselben bereiteten *Par-
fums* (n.): वनानि च सुरम्याणि ककूलालानो लचस्य च R. 3, 39, 22. पू-
ककूलालकर्पूरलवङ्गसुमनःफलैः SUÇR. 1, 243, 19. 2, 137, 10. AK. 2, 6, 3, 34.
H. 638. = मारीच TRIK. 3, 3, 77. — ककूलालक n. dass. AK. 2, 6, 3, 34.
H. 646. SUÇR. 1, 215, 6. — Vgl. कालक.

कक्, कक्वति v. l. für कक् Dhātup. 3, 6.

कक्वट 1) adj. *hart* AK. 3, 2, 25. TRIK. 3, 1, 19. H. 1386. Vgl. ककार.
— 2) f. ई *Kreide* TRIK. 2, 3, 17. Vgl. खटिका, खटी.

कक्वटपत्रक (von कक् + पत्र) m. N. einer *Pflanze, Corchorus olito-
rius* Lin. (पट्ट), ÇABDAM. im ÇKDR.

कक 1) m. *Schlupfwinkel, Versteck*: ये ककैषघायवः VS. 11, 79. क्रोष्टा
वराहं निरतक्त कक्तात् RV. 10, 28, 4. — 2) m. *Gebüsch, Strauchwerk;
dürres Gestrüpp (Versteck der Thiere)* VS. 16, 19. TS. 3, 3, 3, 4. KĀND.
UP. 2, 9, 8. ब्रह्मवदनप्रस्था (शरद्) MBh. 3, 12548. गनगवयमृन्नाः —
निर्गत्य कक्तात् R. 1, 27. कक्तात्तरगतो वायुर्निमित्तं इव गर्हति R. 5, 3, 24.
ययोद्धति निर्दिता कक्तं धान्यं च रत्तति । तथा रत्तेनृपो राष्ट्रं कन्याञ्च परि-
पन्थिनः ॥ M. 7, 110. अग्निना वा कक्तमुपोषेत् ĀÇV. GRU. 2, 4. KAUC. 46.
अयमग्निर्दहन्कक्तमित्त्रायाति भीषणाः MBh. 1, 8366. 3, 980. 2047. 13, 425.
2705. 4071. 7378. DRAC. 3, 15. R. 2, 24, 3. 5, 83, 24. SUÇR. 1, 63, 15. RAGH.
7, 52. BĀG. P. 6, 8, 21. कक्तेष्विव कुताशनम् R. 2, 97, 28. कक्ताग्नि MBh. 3,
14757. जुहोतु च स कक्ताग्नी विस्तेन्यं करोति यः 13, 4520. ज्ञान्नीवीकते
13, 1082. अग्निं मक्ताकतमिवात्तकाले 3, 10269. कक्ताग्निः शिशिरघ्नः (d. i. das
Feuer) मक्ताकते विलीकसः । न द्देदिति चात्मानं यो रत्तति स जीवति ॥
1, 5756. Nach den Lexicographen: *Wald* H. 1110. RUDRA im ÇKDR.;
verdorrter Wald TRIK. 3, 3, 435. H. an. 2, 559; *Strauch* (गुल्म) VĀG. heim

Sch. zu Çiç. 2, 42; *Gras* AK. 3, 4, 224. H. an. MED. sh. 8; *verdorrtes Gras* BHAR. im ÇKDr.; *kriechende Pflanze* AK. H. an. MED. — 3) *Achselgrube* (der besonders *versteckte Theil* am menschlichen Leibe), m. AK. 2, 6, 2, 30. TRIK. H. 5, 9. II. an. MED. AV. 6, 127, 2. NIR. 2, 2, 6, 10. f. कन्ना सुÇR. 1, 13, 20. 49, 3. 86, 15. 340, 18. 349, 4. 5. 2, 92, 21. कन्नातल्लुपुडिक्त्तं पटम् MRĀKH. 34, 11. Unbestimmt ob m. oder f.: देवारिं गृह्य कन्नात्तरे ऽकरात् R. 4, 10, 19. वचन्धुः कर्णाधारास्तं रज्जुबन्धेन कन्नेयोः (um ihn in's Meer hinabzulassen) VID. 232. कन्नेयोर्हस्तं प्रतिपामि (um sie zu erwärmen) MRĀKH. 50, 1 (WILS.: *I will put it to my side*). — 4) f. कन्ना *Absecess* in der Achselgrube सुÇR. 1, 293, 17. 2, 118, 2. — 5) m. Seite (schliesst sich an die Bedeutung *Achselgrube* an) Aġaja bei BHAR. zu AK. ÇKDa. *Flanke* (eines Heeres): स एव रत्नोगणमृत्युभूतः प्रधत्पते वै तव सैन्यकन्तम् R. 5, 36, 108. — 6) m. f. *der in den Gürtel gesteckte Saum des Untergewandes* H. 675 (f.). TRIK. 2, 7, 13 (f.). H. an. MED. कन्नेः कन्नेयो विधुन्वान्वास्पोटं तत्र चक्रतुः (zwei sich gegenüberstehende Kämpfer) MBn. 2, 900. कन्नाबन्धं च चक्रतुः *sie schürzten das Untergewand auf* 902. वचन्धु कन्नाम् 4, 346. वचकन्नेया वाससा 2, 926. वचकन्नाः (भरतर्षभाः) 1, 5334. 5344. कन्नामुत्पीड्य 3, 426. स घातमनो दृढं कन्नां बद्धा संधात्तमानसः R. GORR. 2, 32, 46 (SCHL. 36: स शार्ढो परितः कन्नां संधात्तः परिवेद्य ताम्). वाने पृष्ठे तथा नभौ कन्नात्रयमुदाहृतम्। इभिः कन्नेः परिधत्ते यो विप्रः स शुचिः स्मृतः ॥ SMRTI im ÇKDr. u. कच्छ. परिधानाद्वह्निः कन्ना निवद्धा ह्यासुरी भवेत् JŌGIĀĠĀVALKJA ebend. वैद्वर्यत्रयान्प्रतिमुच्य काञ्चनानन्नांस कन्ने परिगृह्य वाससा MBu. 4, 215. विद्वपकस्य कन्नादिशाद्भरणानि पतन्ति (vgl. WILSON, Hindu Th. 1, 51, N. 1) MRĀKH. 152, 3. कन्नात्तरातो (वित्तमात्रं) न मुञ्चति PANKAT. 32, 25. 33, 4. 34, 13. 20. Vgl. कच्छ. — 7) *Rorte*: स्वर्णकन्तपताकाभिः BHĀG. P. 9, 10, 37. — 8) f. *Gürtel, Leibgurt* (bei Menschen, Pferden, Elephanten), = वरत्रा TRIK. 3, 3, 436. H. 1232, Sch. = काञ्ची und शेरज्जु H. an. किरणयकन्त (भीष्म) MBn. 4, 2408. BHĀG. P. 5, 23, 7. कृयैः सुवर्णकन्नेः MBn. 4, 1665. 2120. नागकन्ना 1749. 2, 2075. R. 2, 37, 3. 3, 58, 33. 4, 16, 37. 5, 5, 27. VIÇV. 3, 17. Bildl.: योगकन्ना BHĀG. P. 4, 6, 39. — 9) f. *Ringmauer, Wall; der von ihnen eingeschlossene Raum, das Innere eines Gebäudes*, = प्रकोष्ठ TRIK. 3, 3, 436. = गिति und गेहप्रकोष्ठक H. an. आ पञ्चमायाः कन्नायाः नैनं कश्चिद्वारयत् R. 2, 32, 32. रात्रतीभिश्च कन्नाभिः 5, 12, 20. BHĀG. P. 3, 13, 27. मध्यमकन्नायो दर्श रथमाम्थितम्। स्तुयर्षाम् N. 21, 16. निवेशनम्। प्रविष्टः मुमूककन्तम् 4, 25. गत्वा कन्नात्तरे तन्यत् M. 7, 224. क्नात्तानि पूर्वं कमलासनेन कन्नात्तराण्यद्रिपतेर्विवेश KUMĀRAS. 7, 70. कन्नात्तरे ऽपि शुद्धात्तो नृपस्यासर्वगोचरे AK. 3, 4, 11, 68. Am Ende eines adj. comp. f. आः क्नेकन्ना (लङ्का) R. 3, 54, 15. Nach Aġaja bei BHAR. zu AK. auch m. ÇKDr. — 10) m. *the orbit of a planet, or the circle anciently termed a different* WILS. In dieser Bed. wohl Verz. d. B. H. No. 836. 842. — 11) m. f. *Wagschale* Z. d. d. m. G. 9, 666. — 12) f. *ein best. Theil des Wagens* H. an. — 13) m. *Sünde* H. an. वासि. a. a. O. Vgl. कन्नाम्. — 14) f. *Gleichheit* H. 1463. H. an. — 15) f. *Einwand* TRIK. 3, 3, 436. H. an. — 16) f. *Wetteifer, Eifersucht* (स्पर्धा) TRIK. Gegenstand der Eifersucht (स्पर्धापद्) MED. — 17) n. कन्ने *Stern, Cestirn* Up. 3, 62. Wohl fehlerhaft für कन्ने. — 18) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 356. 364. VP. 190. Varr.: कच्छ, कच्छिक्य. — 19) zweifelh. ist die Bed. in der Stelle: घृथिं वृधुः पाणीनां वर्पिष्ठे मूर्धनस्यत्

उरुः कन्नेो (viell. urspr. उरुकन्नेो als N. pr.) न गाद्व्यः RV. 6, 43, 31. — WILS. hat noch folg. Bedd.: 20) m. *a buffalo*. — 21) m. *a gate*. — 22) m. *the belleric myrobalan (Terminalia Bellerica Roxb.)*. — 23) f. *the jewellers wight, the Retti (रत्तिको)*. — Vgl. कन्नेय, कन्नेया, welches in vielen der hier angegebenen Bedeutungen gewiss die richtigere Form ist. कन्ने am Ende eines comp. s. घृथिकन्ने, उप°, नि°, शिति°, श्रुत°. Vgl. auch कच्छ.

कन्नेक (von कन्ने) m. N. pr. eines Nāga MBu. 1, 2147.

कन्नेतु m. N. einer Pflanze gaṇa प्लतादि zu P. 4, 3, 164. 4, 2, 71, Sch. कन्नेधर (कन्ने + धर) n. *der Theil des Leibes, wo sich der Oberarm an den Rumpf anschliesst; die Gegend des Schultergelenks* Suça. 1, 343, 9. 17. 349, 4. 5.

कन्नेप m. *einer der 9 Schätze* Kuvera's TRIK. 1, 1, 79. — Vgl. कच्छिक्य. कन्नेपुट (कन्ने + पुट) *Achselgrube*, Titel eines Werkes über Zauberkünste, Verz. d. B. H. No. 904. — Vgl. कन्नापुटि u. कन्नापट.

कन्नेरुहा (कन्ने + रुहा) f. *ein best. Cypergras* (नागरमुस्ता) RĀĠAN. im ÇKDa. — Vgl. कन्नेत्वा.

कन्नेशाय m. *Hund* WILS. — Vgl. कच्छशाय.

कन्नेसेन (कन्ने + सेना) m. N. pr. eines Rāgarshi MBu. 1, 374. 3. 2, 117. 329. 3, 8365. 13, 6259. 7685. 14, 2843. ÇĀMR. zu KūAND. Up. 4, 3, 5. — Vgl. कन्नेसेनि.

कन्नेपट (क° + पट) m. *ein um die Lenden geschlagenes Tuch zur Bedeckung der Schamtheile* H. 676. HALĀJ. im ÇKDa. Nach einigen auch कन्नापुट H. 676, Sch. — Vgl. कन्नेपुट.

कन्नेपुटि m. N. pr. eines Arztes Verz. d. B. H. No. 941. Sollte nicht कन्नेपुटि (patron. von कन्ने - पुट) zu lesen sein?

कन्नेय (von कन्ने), कन्नेयते *etwas Böses im Sinne haben* (im Versteck lauern) P. 3, 1, 14, Vārti.

कन्नेयत् bei WILSON und im ÇKDr. fehlerhaft für कन्नेयत्.

कन्नेयन्तक (कन्ने + घन्नेयन्तक von ईन् mit घन्ने) m. 1) *Aufseher der innern Gemöcher, des Gynaeciums*. — 2) *Parkaufseher*. — 3) *Thürsteher*. — 4) *Dichter* (कवि). — 5) *liederlicher Mensch* (पिङ्ग). — 6) = रङ्गाजीव (*Schauspieler und Maler*) H. an. 5, 1, 2. — 7) *eagerness of feeling, strength of sentiment* WILS. nach ÇĀBDAR. — Vgl. कन्नेयन्तक.

कन्नेन्नि adj. (मत्वर्थे) von कन्ने gaṇa सुखादि zu P. 5, 2, 131.

कन्नेकृत (von कन्ने + कृ) partic. *eingewilligt, versprochen* H. 1488, Sch. Viell. war das Schlagen der Hand an die Achselgrube (कन्ने) ein Zeichen der Betheuerung. Vgl. उरसि कृ unter उरस्.

कन्नेवित् (von कन्नेया) m. P. 8, 2, 12. 6, 1, 37, Vārti. 3. N. pr. eines häufig genannten Ṛshi, der zuweilen den Beinamen Paḡrija führt. Er gilt für den Verfasser mehrerer Lieder des RV. und ist nach der Legende (SĪJ. zu RV. 1, 18, 1) ein Sohn der Uçig (s. षौशिन) und des Dirghatamas. NIR. 6, 10. RV. 1, 18, 1. 31, 13. 112, 11. 116, 7. 117, 6. 126, 2. 4, 26, 1. 9, 74, 8. 10, 25, 10. 61, 16. 143, 1. AV. 4, 29, 5. 18, 3, 15. ÇĀMR. Çr. 16, 11, 5. MBu. 13, 7108. 7663. = स्फोटायन H. 833. Im pl. *die Angehörigen oder Abkömmlinge des K.* RV. 1, 126, 4. — Vgl. कान्नेयत्.

कन्नेयु (von कन्ने) m. N. pr. eines Sohnes von Raudraçva und Ghṛtākī MBu. 1, 3700. 13, 7682. HARIV. 1639. VP. 447.

कन्नोत्था (कन्न + उत्था) f. ein best. Cypergras (भद्रमुस्ता) RĀĀN. im ÇKDr. — Vgl. कन्नोत्था.

1. कन्न्य adj. von कन्न Gebüsch VS. 16, 34.
2. कन्न्य 1) adj. (von कन्न 1.) vielleicht geheim: मधु RV. 5, 44, 11. — 2) f. कन्न्या a) (von कन्न 3.) Gürtel; Leibgurt (bei Pferden, Elephanten) Itin. bei Śū. zu RV. 1, 18, 1. Nir. 2, 2. AK. 2, 8, 2, 10. 3, 4, 24, 160. H. 1232. an. 2, 349. MED. j. 9. ग्रं रोदसी कन्न्ये नस्मै RV. 4, 173, 7. परिं वां भूतु विश्रतं रूपं मतिः कन्न्याश्चैव वाणिना 7, 104, 6. घ्न्या किल् वां कन्न्यैव युक्तं परिं घ्नते 10, 10, 13. परिं घ्नघ्नं दशं कन्न्याभिः 101, 10 bildlich von den Fingern; daher die Anführung Naigh. 2, 5; vgl. auch दशकन्न्य mit zehn Gurten umwunden d. h. mit den zehn Fingern gefasst, von den Soma-Steinen RV. 10, 94, 7. — MBu. 2, 900 (s. u. कन्न 6.). सुवर्णकन्न्य (ein Elephant) 4, 2308. R. 2, 92, 32. — b) Obergewand H. an. MED. Viell. Borte, Einfassung eines Gewandes KATH'S. 18, 5. — c) Ringmauer und der von ihr eingeschlossene Raum AK. 3, 4, 24, 160. H. an. MED. ते त्वतीत्य ज्ञानाकीर्णाः कन्न्यास्तिस्रः MBu. 2, 827. कन्न्याः सप्तानिचक्राम (wohl घतिचक्राम zu lesen) R. 2, 57, 17. प्रविश्याष्टमं कन्न्याम् 22. घनिगम्य गृहं धातुः कन्न्यामपि विग्राह्य (so zu lesen) च 6, 39, 4. वाह्यकन्न्या MBu. 2, 32. सप्तकन्न्य R. 4, 33, 24. घ्न्ये च कुर्यो द्वाःस्या गृहकन्न्यगतास्तथा (कन्न्य!) 33. = घ्नर्गृहं das Innere eines Hauses SUBU. im ÇKDr. — d) Abrus precatorius (s. गुञ्जा) ÇABDAR. im ÇKDr. — e) Aehnlichkeit. — f) Anstrengung H. an. — 3) n. a) Wagschale MIT. 145, 20. Z. d. d. m. G. 9, 666. — b) ein best. Theil des Wagens, Flügel (?): (विमानम्) पाण्डुराग्निः पताकाभिर्घ्नैश्च बहुभिर्युतम् । शोभितं हेमकल्पैश्च हेमपट्टविभूषितम् ॥ R. 6, 106, 23. — Vgl. कन्न.

कन्न्यप्रं (कन्न्या + प्र mit Kürzung des Auslauts) adj. den Gurt füllend, von wohlgenährten Rossen RV. 1, 10, 3.

कन्न्यावत् (von कन्न्या) adj. mit einem Leibgurt versehen: कृस्ती P. 6, 1, 37, Vārtt. 3, Sch.

कन्न्यावेनक m. = कन्न्यावेक MRD. k. 225, mit den Varianten: कण्ण st. कवि und खड्ग st. पिङ्ग. ÇKDr. und WILS. führen u. कन्न्यावेनक MED. als Autorität an und zwar mit den in H. an. angegebenen Bedeutungen.

कक्, कक्खति cachinnare, lachen DUALTUP. 5, 6. 19, 22. अकखीत् P. 7, 2, 5, Sch.

कख्या f. schlechte Schreibart für कन्न्या Ringmauer ÇABDAR. im ÇKDr.

कग्, कगति thun DUALTUP. 19, 29 (vgl. WRST.).

कगित्थ = कपित्थ BHAR. zu AK. im ÇKDr. u. कपित्थ und कवित्थ.

कङ्क, कङ्कते gehen DUALTUP. 4, 20.

कङ्क 1) m. a) Reiher (hier und da scheint aber ein Raubvogel gemeint zu sein. Die Federn bei Pfeilen verwendet.) AK. 2, 5, 16. TRIK. 2, 5, 16. 3, 3, 15. II. 1333. 1247. an. 2, 3. MRD. k. 18. HĀA. 186. VS. 24, 31. SV. II. 9, 3, 6, 1. AUBH. Br. in Ind. St. 1, 40. MBu. 1, 3603. 13, 5473. Hip. 1, 9. R. 6, 90, 25. Suçā. 1, 114, 8. 118, 5. 132, 8. 202, 13. 2, 196, 17. MRĀKŪ. 144, 11. PRAB. 87, 12. BĀĀG. P. 3, 10, 23. (शराः) कङ्कयर्कृष्णवाससः MBu. 4, 1867. कङ्कवाससः R. 6, 19, 63. der Urreiter ein Sohn der SURASĀ MBu. 1, 2633. कङ्कचित् in Gestalt eines Reihers geschichtet TS. 5, 4, 11, 1. ÇAT. BR. 6, 7, 2, 8. KĀTJ. ÇR. 16, 5, 9. Vgl. कङ्कपत्र, कङ्कपत्रिन्. — b) etne Mango-Species (महाराजचूत) RĀĀN. im ÇKDr. — c) ein Bein. JAMA'S TRIK. 3, 3, 15. II. an.

MRD. — d) N. pr. eines Königs MBu. 1, 227. 2, 623. 1274. ein Vṛshṇi 1.6999. ein Sohn Ugrasena's HARIV. 2028. 3081. 6627. BĀĀG. P. 9, 24, 23. VP. 436. ein Sohn Çūra's BĀĀG. P. 9, 24, 28. 43. — e) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 2, 1850. VARĀH. BĀU. S. 14, 4 in Verz. d. B. H. 240. BĀĀG. P. 2, 4, 18. 9, 20, 30. LIA. I, 851. — f) ein Name, den Judhishthira beim König Virāṭa annimmt, wobei er sich für einen Brahmanen ausgiebt, MBu. 4, 23. 224. 227. TRIK. 2, 8, 14. II. 707. Daher — g) ein Brahman dem Scheine nach TRIK. 3, 3, 15. H. an. MRD. Nach der ÇABDAM. im ÇKDr. auch: ein Krieger; vielleicht stand in einem älteren Wörterbuch: ein Krieger, der sich für einen Brahmanen ausgiebt. — 2) f. कङ्का a) eine Art Sandelholz (s. गोशीर्ष) ÇABDAM. im ÇKDr. — b) Lotusduft WILS. — c) N. pr. einer Tochter Ugrasena's und Schwester Kañka's HARIV. 2029. BĀĀG. P. 9, 24, 24. 40. कङ्की VP. 436.

कङ्कट m. 1) Panzer Uṇ. 4, 82. II. 766. कङ्कटवर्मसंधिपु R. 5, 80, 32. सर्वायुधैः कङ्कटभेदिभिः RAGH. 7, 56. व्यूकङ्कट gepanzert AK. 2, 8, 2, 33 (v. l. उकङ्कट). Auch कङ्कटक m. AK. 2, 8, 2, 32. — 2) ein eiserner Haken zum Antreiben des Elephanten (झङ्कुश) HĀA. 204.

कङ्कटिकं (चतुर्घर्षेषु) von कङ्कट gaṇa कुमुदादि 1. zu P. 4, 2, 80.

कङ्कटिन् und कङ्कटिलं (चतुर्घर्षेषु) von कङ्कट gaṇa प्रेतादि und काशादि zu P. 4, 2, 80.

कङ्कण 1) m. n. TRIK. 3, 5, 13. Reif, ringförmiger Schmuck; am Fusse eines Elephanten: मन्त्रः कङ्कणभूषणः MBu. 3, 15757. als Waffe gebraucht: त्रिभूलमस्त्रं धोरं च कापालमथ कङ्कणम् VĪCV. 6, 12. R. 1, 29, 13. als Schmuck am Handgelenk getragen: दानेन पाणिर्न तु कङ्कणेन (विभाति) BHARTṆ. 2, 63. सुवर्णकङ्कण Hir. 10, 9. 17. 11, 5. 12, 1. करपल्लवकङ्कण KĀURAP. 34. लोलकङ्कणार्णवकार PRAB. 40, 6. 104, 3. BĀĀG. P. 6, 16, 30. करकङ्कणद्वय ŚĪH. D. 47, 3. मत्कङ्कणन्यस्तं मुक्तायलम् 57, 13. Am Ende eines adj. comp. f. घ्राः स्फुरत्करकङ्कणो VOC. ÇRUT. (BR.) 39. = करभूषण AK. 2, 6, 2, 9. II. 663. = कृस्तमूत्र TRIK. 3, 3, 124. = करभूषण, कृस्तमूत्र, मण्डन II. an. 3, 196. 197. = करभूषा, मूत्र, मण्डन MED. ṅ. 40. = शेखर Kranz VĪCVa im ÇKDr. — 2) f. ई = किङ्किणी ein Schmuck mit klingenden Glöckchen BHAR. zu AK. 2, 6, 3, 11. ÇKDa. — Wird von कण् mit Redupl. abgeleitet.

कङ्कणपुर (कं + पुर) n. N. einer nach Kañkaṇavarsha benannten Stadt RĀĀG-TAR. 6, 304.

कङ्कणप्रिय (कं + प्रि) m. N. pr. eines Dieners von Çiva VĀJPI zu H. 210. HARIV. LANGL. I, 513. An beiden Orten: कङ्कन^o.

कङ्कणवर्ष (कङ्कण Armband + वर्ष Regen) m. N. pr. eines Alchymisten (रससिद्ध) RĀĀG-TAR. 4, 246. Bein. des Königs Kshemagupta: तस्य कङ्कणवर्षो (so ist zu lesen) ऽसित्यभिधानं विधाय ते । तेषिताश्वासकञ्जकुंदोक्षोः कङ्कणवर्षिताम् ॥ 6, 164. 304.

कङ्कणिन् (von कङ्कण) 1) adj. mit einem Armband geschmückt: कङ्कणी करः (so zu lesen) KATH'S. 22, 91. — 2) m. ein Bein. Çiva's Çiv.

कङ्कणीका f. = घण्टिका (= कङ्कणी) und प्रतिमरा (प्रतिमर?) Uṇ. 4, 18.

कङ्कत m. 1) Kamm II. 688 (m. f. n.). BUAA. zu AK. 2, 6, 3, 41 (f. कङ्कती und n.). ÇKDa. कृत्रिमः कङ्कतः शतदन्त्य रूयः AV. 14, 2, 68. KAUC. 76. PĪR. GRUJ. 2, 14. R. 2, 91, 70. — 2) in einer Zauberformel RV. 1, 191, 1 nach ŚĪ. ein best. schädliches Thier. — Vgl. विकङ्कत, सतीनकङ्कत.

कङ्कतिका (von कङ्कत) f. *Kamm* AK. 2, 6, 3, 41. Verz. d. B. H. No. 485. 486.

कङ्कतीय (wie eben) m. pl. N. pr. eines Geschlechts ÇAT. BR. 9, 4, 2, 17.

कङ्कतुण्ड (कङ्क + तुण्ड) m. N. pr. eines Rakshas R. 6, 84, 13.

कङ्कत्रोट (कङ्क + त्रोट) m. ein best. Fisch, *Esox Kankila* (vulg. कौ-
किला), TRIK. 1, 2, 17. HĀR. 190. Auch कङ्कत्रोटि GĀTĀDH. im ÇKDR.

1. कङ्कपत्र (कङ्क + पत्र) n. *Feder vom Reiher* (am Pfeile): (शरः) कङ्कपत्रप्रतिच्छन्नाः R. 4, 7, 22. (सायकपुङ्खे) प्रकर्तुर्नखप्रभाभूपितकङ्कपत्रे RAGH. 2, 31.

2. कङ्कपत्र (wie eben) adj. mit *Reiherfedern versehen* (ein Pfeil), m. ein mit *Reiherfedern versehener Pfeil* H. 778. HALĀJ. im ÇKDR. MBu. 4, 1845. 14, 2268. R. 6, 28, 4.

कङ्कपत्रिन् (von 1. कङ्कपत्र) dass. MBH. 4, 1804. 1909. 14, 853. R. 3, 31, 17. 4, 61, 55.

कङ्कपर्वन् (कङ्क + पर्व) m. N. einer *Schlange* AV. 7, 56, 1.

कङ्कमाला (कङ्क + मा^०) f. ein best. musik. Instrument (कर्तलीवाद्य) ÇABDAR. im ÇKDR. *beating time by clapping the hands* WILS.

कङ्कमुख (कङ्क + मुख) 1) adj. *Reiher Schnabelförmig*: पत्र सुच. 1, 24, 7. 26, 5. वाणान्वाककङ्कमुखान् R. 6, 79, 69. — 2) m. *Zange, Pincette* H. 909. निर्वर्तते साधवगाहने च शल्यं प्रगृह्णाद्भर्ते च यस्मात् । यन्नेघतः कङ्कमुखं प्रधानं स्यानेषु सर्वेष्वधिकारि चैव ॥ सुच. im ÇKDR. Angeführt als Beleg für das n., während das Wort auch als adj. mit Ergänzung von यत्र gefasst werden kann.

कङ्कर 1) adj. *schlecht* (कुत्सित). — 2) n. *Buttermilch mit Wasser gemischt* (s. तत्र) H. an. 3, 530. — 3) eine best. grosse Zahl (= 100 Nijuta) VJUTP. 129. 181. 183. 185. LALIT. 140. Lot. de la b. l. 422. — Vgl. कचर, कदुर, कदुर, कदुर, कदुर.

कङ्करोल m. N. einer Pflanze, *Alangium hexapetalum* (निक्वाचक), ÇABDAR. im ÇKDR. auch = कौकरोल (लता) vulg. ÇKDR.

कङ्कलोय n. = अङ्कलोय in einer Handschr. des RĀGAV. ÇKDR.

कङ्कपात्रु (कङ्क + पात्रु) m. N. einer Pflanze, *Desmodium gangeticum* DC., ÇABDAR. im ÇKDR.

कङ्कशाय (कङ्क + शाय) m. *Hund* (wie ein Reiher schlafend) ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. कन्तशाय.

कङ्काल *Gerippe*, m. AK. 2, 6, 2, 20. n. H. 628. अस्थिकङ्कालसंकीर्णा भूर्-
वभूव SUND. 2, 24. कङ्कालमुपल Bez. einer zauberhaften Waffe R. 1, 29, 13. VIÇ. 6, 41. कङ्कालमालिन् mit einem Kranz von Knochen geschmückt, ein Bein. ÇIVA'S ÇABDAR. im ÇKDR.

कङ्कालय oder कल्कालय N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 964.

कङ्कु m. 1) = कङ्कु DVIRĪPAK. im ÇKDR. — 2) N. pr. ein Sohn Ugra-
sena's und Bruder Kaṁsa's BuĀG. P. im ÇKDR. Scheint v. l. für शङ्कु (vgl. BuĀG. P. 9, 24, 23) zu sein.

कङ्कुष्ट m. eine (in der Medizin gebrauchte) best. Erdart (sowohl von der Farbe des Goldes als auch der des Silbers) RĀGAV. im ÇKDR. सुच. 1, 103, 16. — Vgl. कालकुष्ट.

कङ्कूप AV. 9, 8, 2: कर्णाभ्यो ते कङ्कूपेभ्यः कर्णाभ्रूलं विसर्त्यकम् (निर्म-
ल्ययामहे).

कङ्कर m. eine Art Krähe TRIK. 2, 5, 24. — Vgl. कङ्क.

कङ्कैल m. N. eines Baumes, *Jonesia Asoka* (अशोक) Roxb., ÇABDAR. im ÇKDR. कङ्कैलि TRIK. 2, 4, 18. 3, 3, 405. H. 1133. कङ्कैल BHARṬ. Suppl. 8 (v. l. शाखोट).

कङ्क n. *Genuss* ÇABDAR. im ÇKDR. Zwei Wörter (क und ख) für eines genommen; vgl. KūĀND. UP. 4, 10, 5 unter 3. क.

कङ्कु f. *Fennich, Panicum italicum L.*, AK. 2, 9, 20. H. 1176. आर्या हि पवशब्दाद्दीर्घप्रूकविशेष्य प्रतिपत्ति सेच्छास्तु कङ्कुम् die Ārja erkennen im Worte पव eine Getraideart mit langen Grannen, die Mlekḥha dagegen die कङ्कु Seh. zu NĀJA - S. 2, 56. Anders KUN in Ind. St. 1, 355, N. und LIA. 1, 814, N. 2. Auch कङ्कु AK., Sch. कङ्कुका सुच. 1, 134, 2. कङ्कु 2, 173, 4. — Vgl. प्रियङ्गु.

कङ्कुनी f. dass. H. 1176. RĀGAV. im ÇKDR.

कङ्कुनीपत्रा (von क^० + पत्र) f. N. eines Grases (पण्यान्धा) RĀGAV. im ÇKDR.

कङ्कुल m. *Hand* ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. अङ्गुलि Finger.

कच्, कचते binden DUĀTUP. 6, 8; glänzen; कचति schreien VOP. bei WRST. — Vgl. कच्.

— आ umbinden, befestigen: तत्रं चाचके BHARṬ. 14, 94.

— वि caus. s. विकचच्.

कच 1) m. a) *Haupthaar* AK. 2, 6, 2, 46. 3, 4, 25, 166. TRIK. 3, 3, 75. 349. H. 567. 570. 571. 63. an. 2, 56. MED. k. 1. कचेषु च निगृह्यतान् MBu. 1, 4982. कचग्रह 3, 581. RAGH. 10, 48. 19, 31. ÇUK. 43, 12. 45, 4. कचानो चयः BHARṬ. 1, 5. कचसंचय PAÑKĀT. 1, 203. संयताः कचाः AK. 2, 6, 2, 48. लग्नकच 3, 4, 9, 40. — सुच. 2, 14, 3. BuĀG. P. 1, 8, 5. 8, 7, 17. — b) *Narbe* TRIK. 3, 3, 75. H. an. MED. — c) *Band* H. an. MED. — d) *Wolke* ÇABDAR. im ÇKDR. — e) N. pr. eines Sohnes von Bṛhaspati TRIK. H. an. MED. HĀR. 260. MBu. 1, 3493. 3499. 13, 1765. RĀGAV. TAR. 2, 96. BuĀG. P. 9, 18, 22. — 2) f. कचा a) *Elephantenweibchen* TRIK. H. an. MED. — b) *Glanz, Schönheit* ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. अकच, उत्कच, ऊर्ध्वकच, विकच. कचङ्गन n. *Markt* TRIK. 2, 1, 20. — Vgl. कराङ्गण, अङ्गण und अङ्गन. कचङ्गल n. 1) *Meer* TRIK. 1, 2, 9. — 2) N. pr. einer Gegend AVAD. ÇAT. 78.

कचय n. *Gemüseblatt* (शाकपत्र) UP. 3, 144. *Gras; Blatt* UṢĀDIK. im ÇKDR.

कचपत्र (कच + पत्र) und कचपाश (कच + पाश) m. *starkes Haar* AK. 2, 6, 2, 49.

कचमाल (कच + माला) m. *Rauch* HĀR. 109. WILS. fasst कच hier in der Bed. von *Wolke* auf, eben so gut könnte man an einen Vergleich mit den *Haaren* (nur diese Bed. helegbar) denken. Vielleicht nur eine fehlerhafte Variante für खतमाल.

कचरिपुपला (कच - रिपु + फल) f. N. eines Baumes (s. शमी) RĀGAV. im ÇKDR.

कचरुस्त (कच + रुस्त) m. *starkes Haar* AK. 2, 6, 2, 49.

कचाकर्चि (von कच + कच) adv. *Haar gegen Haar, wobei man sich gegenseitig an die Haare packt* P. 5, 4, 127, Sch. — Vgl. केशकेशि.

कचाकु 1) adj. a) *bösartig* (डुःशील). — b) *dem schwer beizukommen ist* (डुरार्थर्य). — 2) m. *Schlange* MED. k. 60.

कचादुर m. eine Art Wasserhuhn (s. दातयूल) TRIK. 2, 5, 24.

कचमोद (कच + म्मोद) n. *wohriechende Haarsalbe* (वालक, vulg. वाला) RĀĠAN. im ÇKDr.

कचिकी von कच gaṇa कुमुदादि 1. zu P. 4, 2, 80.

कचु f. = कची PURĀṆA im ÇKDr.

कचेल n. *eine Schnur, ein Umschlag, welche die losen Blätter einer Handschrift zusammenhalten*, TRIK. 2, 8, 28. Nach ÇKDr. (u. काचन) blosser v. l. für काचन, welches in hengalischer Schrift sehr leicht कचेल gelesen werden kann.

कचट n. N. einer Wasserpflanze (त्रलपिप्पली) VAIJ. im ÇKDr.

कचर 1) adj. a) *schmutzig* AK. 3, 2, 4. H. 1433. — b) *schlecht* (कुत्सित) TRIK. 3, 3, 340. MED. r. 130. — 2) n. *Buttermilch mit Wasser* (तत्रा) TRIK. MED. — Zerlegt sich in कद् + चर. Vgl. कङ्कर, कटुर, कट्टर, कदर, कदर-कच्चिद् s. u. कद्.

कच्छ m. n. TRIK. 3, 5, 13. 1) *Saum des Untergewandes* (der in den Gürtel gesteckt wird), m. AK. 3, 4, 31. कच्छा f. H. 675. H. an. Eine Prākṛit-Form von कत्त. Vgl. कच्छटिका und कच्छटिका. — 2) *Ufer; morastiges Land an den Ufern von Flüssen und anderer Gewässer, Marschland* (nach Einigen: *Land, welches an Flüsse oder Berge gränzt*), m. AK. 2, 1, 10. m. f. n. 3, 4, 31. m. TRIK. 3, 3, 80. H. 953. 1077. an. 2, 62. नदीकच्छ NIR. 4, 18. MBH. 1, 2860. 2, 1096. PAÑĀT. 8, 17. HIT. 47, 17. MRGH. 21. Als N. pr. versch. Localitäten P. 4, 2, 133. 134. VARĀH. BH. S. 14, 17 in Verz. d. B. H. 241. LIA. I, 30. 57. 78. 103. Z. f. d. K. d. M. IV, 500. Als m. pl. Bez. des daselbst wohnenden Volkes H. an. VP. 190, N. 68. (Varr.: कच्छ्य, कत्त). Ableit. von comp., welche auf कच्छ ausgehen, P. 4, 2, 126. — 3) m. *ein best. Theil am Boote* H. an. MED. — 4) m. NIR. 4, 18. Nach Durga versch. Theile der Schildkröte (कच्छ्य): कच्छमात्मनो मुखसंपुटे पाति । स हि किंचिद्दृष्ट्वा शरीर एव मुखसंपुटे प्रवेशयति । संपुटे हि कच्छशब्दः प्रसिद्धः । पाणिवाच्यः कच्छ्युट इति च । कच्छेन कटाकेन इतराण्यङ्गानि पातीति वा । ग्रथ वा कच्छेन मुखसंपुटेन पिबति । कच्छः खमाकाशं हृदयति । स हि मध्ये सुपिरो भवति ॥ — 5) m. N. eines Baumes, *Cedrela Toona* (तुन्न) ROXB., AK. 2, 4, 4, 16. TRIK. 3, 3, 80. H. an. MED. Vgl. कच्छ्य, e. Nach WILS. auch: *Hibiscus populneoides* ROXB. — 6) f. कच्छा *Grille, Heimchen* = चीरी, चीरिका (diese Wörter haben auch die Bed. von कच्छ 1.) TRIK. 3, 3, 80. H. an. MED. — 7) f. N. einer Pflanze (s. वाराही) diess. — Welche Bed. hat das Wort in उत्कच्छा?

कच्छटिका f. = कच्छटिका = कच्छ 1. TRIK. 2, 7, 13. ÇARDAR. im ÇKDr.

कच्छप 1) m. a) *Schildkröte* AK. 1, 2, 2, 21. TRIK. 1, 2, 26. H. 1353. H. an. 3, 441. MED. p. 17. NIR. 4, 18. M. 1, 44. 12, 42. MBH. 1, 1362. ARĀ. 6, 3. R. 1, 44, 18. SUÇR. 1, 293, 2. PAÑĀT. 51, 13. HIT. 43, 16. 26, 13, v. l. — b) *eine Art Gaumengeschwulst* SUÇR. 1, 306, 8. — c) *ein beim Brennen von Spirituosen angewandtes Geräthe* ÇARDAK. im ÇKDr. — d) *eine best. Stellung beim Ringen* H. an. MED. — e) N. eines Baumes (s. कच्छ 5.) RĀĠAN. im ÇKDr. — f) N. eines der 9 Schätze Kṛvera's H. 193. H. an. MED. — g) N. pr. eines Nāga MBH. 1, 4828. eines Sohnes von Viçvāmitra HARIV. 1463. Name einer Gegend: रासे कच्छपनाथाय VID. 193. कच्छपे-चर 194. — 2) f. ०पी a) *Schildkrötenweibchen* oder *eine kleine Species der Schildkröte* AK. 3, 4, 134. TRIK. 3, 3, 129. H. 1353. MED. — b) *Bez. gewisser Abscesse* MED. SUÇR. 1, 293, 3. 2, 117, 17. — c) *die Laute der* II. Theil.

Sarasvatī AK. 3, 4, 134. H. 288. H. an. MED. — Das Wort zerlegt sich in कच्छ *Marschland* + प *hütend* d. i. *bewohnend*. Vgl. कश्यप, गिरिकच्छप und गृहकच्छप.

कच्छपिका (von कच्छपी, b.) f. *eine Art Abscess* WISE 412. SUÇR. 1, 273, 12. 16. 292, 7.

कच्छर m. pl. N. pr. eines Volkes VARĀH. BH. S. 14, 27 in Verz. d. B. H. 241.

कच्छरुहा (क^० + रु^०) f. N. eines Grases (s. हूर्वा) RĀĠAN. im ÇKDr.

कच्छविहार (क^० + वि^०) m. N. pr. einer Sumpfgegend Z. f. d. K. d. M. IV, 500. LIA. I, 61.

कच्छटिका f. = कच्छटिका = कच्छ 1. H. 675. VJUTP. 136. Auch कच्छटी und m. कच्छट H., Sch.

कच्छ्य m. pl. N. eines Volkes VP. 190, N. 68. Varr.: कत्त, कच्छ.

कच्छु f. = कच्छू ÇKDr. nach dem NIDĀNA. VJUTP. 219. Eine falsche oder jüngere Form, wie man aus P. 5, 2, 107, Vārtt. 3 ersehen kann. — Vgl. कपिकच्छु.

कच्छुघ्नी (क^० + घ्नी) f. N. zweier Pflanzen: 1) *Trichosanthes dioeca* ROXB. (पेटोल). — 2) *Kupyanid* RĀĠAN. im ÇKDr.

कच्छुरी (von कच्छू) 1) adj. a) *mit Krätze oder einer ähnlichen Hautkrankheit behaftet* P. 5, 2, 107, Vārtt. 3. AK. 2, 6, 2, 9. TRIK. 3, 3, 339. H. 460. H. an. 3, 532. MED. r. 127. — b) *unkeusch* H. an. 3, 532. MED. r. 128. — 2) f. कच्छुरा N. verschiedener Pflanzen: *Athagi Maurorum Tournef.* (ein dorniger Stranch) AK. 2, 4, 2, 10. H. an. MED. SUÇR. 1, 145, 16. 2, 434, 16. 438, 3, 9. *eine Art Curcuma* (s. शटी) TRIK. H. an. MED. *Carpopogon pruriens* ROXB. H. an. MED. Vgl. कच्छूमती, कच्छोर, कपिकच्छुरा.

कच्छू f. *Krätze* oder *eine ähnliche Hautkrankheit* Uṅ. 1, 84. P. 5, 2, 107, Vārtt. 3. AK. 2, 6, 2, 4. H. 464. VJUTP. 219. SUÇR. 1, 269, 12. 2, 118, 21. 123, 2.

कच्छूमती (von कच्छू) f. *Carpopogon pruriens* ROXB. ÇARDAK. im ÇKDr. — Vgl. कच्छुरा.

कच्छूल und कच्छूलिल gaṇa काशादि zu P. 4, 2, 80.

कच्छेश्वर (कच्छ + ईश्वर) m. N. pr. einer Stadt (aus einer chinesischen Umschreibung geschlossen) GILD., Scriptorum Arabum etc. S. 15. Z. f. d. K. d. M. IV, 107.

कच्छटिका f. H. 675, v. l. für कच्छटिका.

कच्छोर n. *eine Art Curcuma* (शटी) RATNAM. im ÇKDr. — Vgl. कच्छुरा.

कच्ची f. N. einer Pflanze mit essbarer Wurzel, *Arum Colocasia* Lin. (वितण्डा), ĠATĀD. im ÇKDr.

कच् (?) , कच्चाति *heiter sein* DHĀTUP. 7, 58. Als Sutra-Wurzel: *wachsen, hervorgehen* WRST. S. 333.

कच (क Wasser + ज entstanden) n. *Lotus* RĀĠAN. im ÇKDr. — Vgl. यम्भोज u. s. w.

कचिद् (im Ind. कचिद्) m. pl. N. eines Volkes VP. 196, N. 163.

कज्जल 1) m. *Wolke* ÇARDAM. im ÇKDr. — 2) n. *Lampenruss, ein daraus bereitetes kosmetisches Kollyrium* TRIK. 2, 6, 43. H. 686. सकज्जलं ताद्यद्ये च घृष्टं सर्पिर्पुतं तुत्यकमज्जनं च SUÇR. 2, 334, 13. ततः साकार-यद्गूरि चेटोभिः कुण्डकस्थितम् । वास्तूरिकादिसंयुक्तं कज्जलं तैलमिश्रितम् ॥ KATUĀS. 4, 47. कज्जलैः 67. पार्श्वं चैकं सकज्जलम् — कुर्वस्याः 12, 169. नय-

नकञ्जल KAURAP. 40.16. AMAR. 88. Uebertr. Abschaum: धिञ्जां विगर्हितं सदिर्द्धृक्ते कुलकञ्जलम् BṚĀG. P. 6, 2, 27. — 3) f. कञ्जला und कञ्जली ein best. Fisch (Cyprinus atratus nach WILS.) ÇABDAR. im ÇKDR. — 4) कञ्जली = मिश्रितरसगन्धक VAIDJ. im ÇKDR. = पराञ्जन, मसि Dinte TRIK. 2, 8, 27 im Index. sulphuret of mercury, Aethiop's mineral WILS. — In der ersten Bed. कद् + जल.

कञ्जलधन (क^० 2. + धन) m. Lampe TRIK. 2, 6, 42. H. 686. HĀR. 24.

कञ्जलरोचक (क^० 2. + रो^०) m. n. Lampenstock ĠAṬĀDU. im ÇKDR.

कञ्जलार्म P. 6, 2, 9 f. S. u. घर्म.

कञ्जलित (von कञ्जल) adj. mit Lampenruss —, mit einem daraus bereiteten Kollyrium bestrichen gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36.

कञ्जल = कञ्जल 2. WILS. (in der 1sten Ausg. कञ्जल, mit Verweisung auf TRIK. 2, 6, 43, wo aber die Calc. Ausg. कञ्जल hat).

कञ्, कञ्ते binden; glänzen DHĀTUP. 6, 9. — Vgl. कच् und काञ्.

कञ्जट m. N. einer Wasserpflanze, Commelina salicifolia Roxb. und C. bengalensis (diese auch कञ्जट m.) ÇABDĀK. im ÇKDR.

कञ्जार m. Sonne ĠAṬĀDU. im ÇKDR.

कञ्जिका f. 1) kleine Beule VAIDJ. im ÇKDR. — 2) Zweig eines Bambusrohres ÇABDĀK. im ÇKDR.

कञ्चुका 1) m. a) eine eng anschliessende Bekleidung des Oberkörpers: Panzer, Wamms; Mieder, Jacke AK. 2, 8, 2, 31. TRIK. 3, 3, 13. 14. H. 767. 674. bei Göttern BṚĀG. P. 8, 7, 15. beim König PAṆĀT. I, 73 (hier zugleich Schlangenhaut). beim Kämmerer, Diener des Serails (daher कञ्चुकिन्): कञ्चुकोक्षीपिणास्तत्र वेत्रकर्करपाणयः R. 6, 99, 23. घ्नतः कञ्चुकिकञ्चुकस्य विशति त्रासादयं वामनः RATNĀV. 27, 8. bei Frauenzimmern: सद्यः किं कर्वाणि याति शतधा यत्कञ्चुके संघयः AMAR. 81. स्तनौ कञ्चुकादिव निर्गन्तुमीपतुस्तद्विद्वत्तया KATĪAS. 18, 16. सकञ्चुका gepanzert AK. 2, 8, 2, 31. H. 767. Am Ende eines adj. comp. f. घ्राः स्थावरकस्य सकञ्चुको ह्यायाम् MAKĀR. 119, 19. Bildlich: सत्यकञ्चुकमुन्मुच्य indem ich die Wahrheit wie ein Gewand auszog, bei Seite legte MBu. 12, 816. सुनापितरसास्वादज्ञातरामाञ्चकञ्चुकाः । विनापि कामिनीसङ्गं मुधियः मुखमाव्रुयुः ॥ PAṆĀT. II, 175. Vgl. im Prākṛit: धम्मकञ्चुघ्नपवेसिणी (gen.) der sich in das Gewand der Tugend kleidet ÇĀK. 68, 23. कञ्चुका = वर्द्धापकगृहीताङ्गवसन H. an., वर्द्धापकगृहीताङ्गस्थितवस्त्र MED. वर्द्धापक (वर्द्धापक?) scheint einen ledernen Riemen zu bezeichnen. Nach WILS. bedeutet die Umschreibung eine Art Hosen. Nach H. an. ist कञ्चुका auch Kleid überh. — b) eine abgestreifte Schlangenhaut AK. 1, 2, 1, 10. TRIK. H. 1315. H. an. MED. PAṆĀT. I, 73. — c) = कर्म MED. — 2) f. कञ्ची N. eines Krautes (घ्रायधिभेद) MED. k. 62. = क्षीरीशयूत RATNAM. im ÇKDR. — Vgl. उत्कञ्चुका.

कञ्चुकालु (von कञ्चुका) m. Schlange ÇABDĀK. im ÇKDR.

कञ्चुकित (wie eben) adj. gepanzert u. s. w. gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. कन्याकञ्चुकित BHARTR. 3, 66.

कञ्चुकिन् (wie eben) 1) adj. gepanzert TRIK. 3, 3, 233. 234. — 2) m. a) Kämmerer, Aufseher im Gynaecium des Königs AK. 2, 8, 1, 8. TRIK. H. 727. an. 3, 364. MED. n. 174. घ्नतः पुरघोरा वृद्धो विप्रो गुणगणान्वितः । सर्वकार्यार्थकुशलः कञ्चुकीत्यभिधीयते ॥ BHAR. beim Sch. zu ÇĀK. 60, 11. PAṆĀT. 43, 5. 53, 2. 156, 20. 259, 25. ÇĀK. 60, 11. fgg. VIKR. 37, 1. fgg. RAT-

NĀV. 27, 8. — b) ein Mann, der Frauen nachsetzt (विद्म, विट) H. an. MED. — c) Schlange TRIK. H. 1304. II. an. MED. RĀGĀN. im ÇKDR. — d) N. verschiedener Pflanzen: Agallochum (बिडङ्गक) H. an. MED.; Gerste; Cicer arietinum Lin. (चिणक) RĀGĀN. im ÇKDR.

कञ्चुलिका f. Mieder, Jacke H. 674. तं मुग्धानि विनैव कञ्चुलिकया धत्से मनोहरिणीं लदनीम् AMAR. 23. — Vgl. कञ्चुक.

कञ्ज (कम् + ज) 1) m. a) Haar (कम् Kopf) H. an. 2, 67. MED. Ġ. 4. — b) ein Bein. Brahman's (कम् Wasser) TRIK. 1, 1, 26. H. an. MED. — 2) n. a) Lotus H. an. MED. गोशीर्षं चन्दनं यत्र पद्मकञ्जाग्निसंनिभम् R. 4, 41, 59. BṚĀG. P. 2, 2, 8. 3, 8, 17. करकञ्जसंपुट 1, 11, 2. कञ्जविलोचन 3, 14, 14. कञ्जारूपोत्तण 4, 21, 15. कञ्जगर्भारूपोत्तण 8, 6, 3. Vgl. घ्नोत्तण u. s. w. — b) Amṛta, der Trank der Unsterblichkeit, H. an. MED. — Wohl in dieser und der vorhergeh. Bed. kann das Wort dem verglichenen Begriff sowohl vorangehen als auch folgen gaṇa कटारादि zu P. 2, 2, 38.

कञ्जक m. ein best. Vogel, Gracula religiosa, ÇABDĀK. im ÇKDR. — Vgl. कञ्जन, कञ्जल.

कञ्जल (कञ्ज Lotus + ल) m. ein Bein. Brahman's ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. पद्मगर्भ u. s. w.

कञ्जन m. 1) Gracula religiosa (मदनपतिन् der Vogel des Liebesgottes) ÇABDĀK. im ÇKDR. Vgl. कञ्जक, कञ्जल. — 2) der Liebesgott TRIK. 1, 1, 37.

कञ्जनाम (कञ्ज Lotus + नाम = नाभि Nabel) m. ein Bein. Viṣṇu's BṚĀG. P. 3, 9, 44. — Vgl. पद्मनाम.

कञ्जर m. 1) Bauch. — 2) Elephant (vgl. कुञ्जर). — 3) Sonne. — 4) ein Bein. Brahman's UNĀDIK. im ÇKDR. — Vgl. कञ्जार.

कञ्जल m. Gracula religiosa ÇABDĀK. im ÇKDR. — Vgl. कञ्जक, कञ्जन. कञ्जार m. 1) oxyt. Pfau Up. 3, 136. — 2) Bauch. — 3) Elephant. — 4) Einsiedler. — 5) Sonne. — 6) ein Bein. Brahman's H. an. 3, 530. MED. r. 123. — Vgl. कञ्जर.

कञ्जिका f. N. einer Pflanze, Siphonanthus indica Lin. (ब्राह्मणपट्टिका), ÇABDAR. im ÇKDR. PAṆĀT. 184, 18.

1. कट्, कटति gehen DHĀTUP. 9, 33. Vgl. काएट्. — 2. कट्, कटति regnen; umgeben DHĀTUP. 9, 6. घ्नकटीत् VOP. 8, 63.

— प्र, प्रकटित s. u. प्रकटय्.

कट m. n. Siddh. K. 249, a, 4. Compp., welche auf कट ausgehen, haben den Ton auf der ersten Silbe, gaṇa घोषादि zu P. 6, 2, 85. 1) m. a) Geflecht, Matte AK. 2, 9, 26. TRIK. 3, 3, 93. H. 1017. an. 2, 81. MED. Ġ. 3. चैतस TS. 5, 3, 12, 2. ÇĀT. Br. 13, 3, 1, 3. KĀTJ. ÇR. 13, 3, 12. 20, 2, 2. PĀR. GṚĪJ. 1, 5. GṚĪJASĀNGR. 2, 39. 40. गोऽश्रोष्ट्रयानप्रासादप्रस्तरेषु कटेषु च । आसीत् गुरुणा सार्धम् M. 2, 204. वर्षासु ल्लिन्नकटवत्तिष्ठन्नेवावसीदति MBa. 2, 1973. दैत्येन्द्रम् — ददार करैत्ररावेरका कटकृष्यया wie ein Mattenbinder die Binse (BURNOUR übers. कटकूत् durch couteau) BṚĀG. P. 1, 3, 18. Am Ende eines adj. comp. f. घ्राः तो (पर्णशाला) निष्ठितो वदकांटा दृष्ट्वा R. 2, 56, 17. घ्नतर्धानकट geflochtener Deckel (?) Z. d. d. m. G. 9, p. LXXIX. In उरस्वाट (s. d.) bed. कट eine aus Binsen geflochtene Schnur; vgl. कटका 1. — b) Hüfte AK. 2, 6, 2, 25. 3, 4, 9, 36. H. 607. H. an. MED. पृष्ठे विद्धौ कटे चैव MBa. 13, 2796. Vgl. कटि. — c) Schläfe des Elefantens (aus der zur Zeit der Brunst eine klebrige Flüssigkeit fließt) AK. 2, 8, 2, 5. 3, 4, 9, 36. TRIK. 2, 8, 38. H. 1223. H. an. MED. काडूयमानेन कटम् —

वन्यद्विपेन RAGH. 2, 37. मत्तेभकोटेषु 4, 47. कटप्रभेद 3, 37. Vgl. कार्ट. — d) ein best. Wurf in einem Hazardspiele: त्रेताकृतसर्वस्वः पावरपतनाञ्च शोषितशरीरः । नर्दितदर्शितमार्गः कोटन विनिपातितो यामि ॥ MRĀKŪ. 33, 10. 34, 13. Vgl. WILSON, Hindu Th. I, 49, N. und कटप्रू. — e) am Anf. eines comp. in Ortsnamen P. 4, 2, 139. — f) कट Menge am Ende einiger comp.; wird als suff. angesehen P. 5, 2, 29, VArtt. 4. — g) in अक्वकट, उत्कट, प्रकट und संकट für ein suff. angesehen P. 5, 2, 29, 30. Die ursprüngliche Bedeutung von कट in diesen Wörtern ist schwer anzugeben; vgl. auch निकट. — h) N. pr. eines Rakshas R. 5, 12, 13. — Die Lexicographen haben noch folg. Bedd.: — i) Leichnam TRIK. 2, 8, 61. H. an. — k) Leichenwagen, Todtenbahre (शवराय) H. an. — l) Gottesacker H. an. Vgl. कटसी. — m) Zeitpunkt (समय) H. an. MED. Statt dessen समय (welches näher zu शयय als zu समय steht) TRIK. 3, 3, 93. — n) Uebermaass, = अतिशय MED. = भृशम् H. an. कट वेकट चाहुते TRIK. 3, 4, 1. Vgl. उत्कट 1. und कटवादक. — o) Saccharum Sara (शर) RoXB. TRIK. 3, 3, 93. MED. Vgl. उत्कट 2, b. — p) eine einjährige Pflanze H. an. — q) Gras DHAR. im ÇKDR. — r) Brett ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) f. a) कटा gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97. — b) कटी s. n. कटि. — 3) n. कट (als suff. betrachtet) Blütenstaub in अलावुकट, उमा°, तिल° P. 5, 2, 29, VArtt. 1. Vop. 7, 78. Urspr. wohl nur Menge; vgl. कटक 5. und उत्कट. — 4) adj. eine Handlung vollziehend (क्रियाकार) TRIK. H. an.

कटक Uṅ. 5, 35. m. n. gaṇa अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 249, a, 1. TRIK. 3, 5, 12. 1) Strang: अशकटक सुच. 1, 25, 11. अशयवक्रकटक 101, 7. Vgl. कट 1, a. — 2) Ring, Reif; s. यूपकटक. Als Schmuck über die Fangzähne des Elefanten gezogen MED. k. 56 (कपटक st. कटक). — 3) Arm-band AK. 2, 6, 3, 8. 3, 4, 1, 18. TEIK. 3, 3, 12. H. 663. an. 3, 16. MED. HĀR. 136. MRĀKŪ. 38, 24. 165, 3, 7. ÇĀK. Ca. 114, 5. BUĀG. P. 5, 3, 4. 6, 4, 38. DEV. 2, 25. SĀH. D. 4, 15. कटकवलयिनी P. 5, 2, 128, Sch. सत्त्वानीकामाङ्गं चकार कटकं करे KATBĀS. 9, 73. 83. 85. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा KAURAP. 16. — 4) Bergabhang AK. 2, 3, 5. 3, 4, 1, 18. TRIK. H. 1033. H. an. MED. = मेखला (daraus bei WILSON die Bed. Gürtel) BHAR. zu AK. ÇKDR. = मानु Tafelland VIÇVA im ÇKDR. गिरिकूटेषु दुर्गेषु नानाजनपदेषु च । जनार्कीर्णेषु देशेषु कटकेषु परेषु च ॥ MBH. 4, 872. सेरावरं दिव्यं तुङ्गद्विकटकाश्रितम् KATBĀS. 23, 247. अस्ति कल्याणकटकवास्तव्या भैरवो नाम व्याधः HIT. 34, 17. ततो उतो (व्याधः) — कटकं (Thal) प्रविष्टः 44, 3. कटकाक्षरेषु वैन्ध्येषु in den Vindhja-Thälern RAGH. 16, 31. गिरिचक्रवर्ती । प्रत्यङ्गामागमनप्रतीतः प्रफुल्लवृत्तैः कटैरिच स्वैः KUMĀRAS. 7, 52. Hier vielleicht doppelsinnig: Bergabhang und Armee. कटकभूमि ÇIÇ. 4, 65. Diese Bed. schliesst sich an कट 1, b an. — 5) Armee, Heer = चक्र (COLEBR. und LOIS.: Kreis; WILS.: Kreis; Rad) AK. 3, 4, 1, 18. TRIK. 2, 8, 2. H. 746. H. an. HĀR. 262. स च दिग्विजयक्रमेणागत्य चन्द्रभागातीरे समावासितकटको वर्तते HIT. 39, 5. 97, 15. राजकुंसस्य कटकं प्रस्थापितः 133, 7. अग्राञ्च कटकं सर्वम् KATBĀS. 13, 45. fg. 4, 97. कटकं विभिडुः 15, 101. RĪGĀ-TAB. 3, 218. वणिक्कटक m. Handelskarawane DAÇAK. 30, 19. — 6) Residenz eines Königs, राजधानी TRIK. II. an. MED. Stadt ÇABDAR. im ÇKDR. a village; a house or dwelling; a camp WILS. — 7) Seesalz MED.

कटकट m. ein Bein. Çiva's MBH. 12, 10364. — Vgl. कटङ्कट.

कटकटा onomat. vom Geräusch des Aneinanderreibens: मुष्टिमिश्र म-
ह्यौरन्धोऽन्धमभिन्नव्रतुः । ततः कटकटाशब्दे कभूव सुमहात्मनोः MBH. 3,
11516. कटकटात्मौ कोपालावुभौ DHĀTAS. 80, 14. Davon कटकटाप्य् an-
einanderreiben: दन्तान्कटकटाप्य् mit den Zähnen knirschen R. 2, 35, 1.

कटकिन् (von कटक 4.) m. Berg TRIK. 2, 3, 1.
कटकीय adj. von कटका gaṇa अयूपादि zu P. 5, 1, 4.
कटकोल m. Spucknapf TRIK. 2, 6, 41. HĀR. 47.
कटका adj. = कटकीय gaṇa अयूपादि zu P. 5, 1, 4.
कटवादक (कट 1, n. + खा°) 1) adj. viel essend, gefräßig H. an. 5, 2.
MED. k. 225. fg. — 2) m. a) Schakal. — b) Krähe MED. Statt dieser bei-
den Bedd. hat H. an.: प्रङ्गरे वलिपुच्छयोः, wofür wahrscheinlich प्रगा-
लवलिपुष्टयोः zu lesen ist. — c) Glasgefäß H. an. MED.

कटघोष (कट + घोष) N. pr. einer Localität bei den Prāñkas; davon
adj. °घोषीय P. 4, 2, 139, Sch.

कटङ्कट m. ein Bein. Çiva's (Gaṇeṣa's WILS.) MBH. 12, 10372. शाल-
कटङ्कटौ JĀGŪ. 1, 284. Vgl. कटकट, कटाटङ्क und कालकटङ्कट MBH. 13,
1172.

कटङ्केरी f. Gelbwurz, = कुरिदा TRIK. 2, 4, 22. = दाहकुरिदा RAT-
NAM. im ÇKDR. SUÇ. 2, 327, 4.

कटनगर (कट + न°) N. pr. einer Localität bei den Prāñkas; davon
adj. °नगरीय P. 4, 2, 139, Sch.

कटपल्लिकुञ्चिका f. SADDH. P. 4, 24, a. कटपल्लि° 19, a. कटपरि° 22, b.
Wird durch Strohhütte übersetzt. Das Wort zerlegt sich in कट Geflecht,
Matte, पल्लि Haus und कुञ्चिका (?).

कटपल्लव (कट + प°) N. pr. einer Localität bei den Prāñkas; davon
adj. °पल्लवीय P. 4, 2, 139, Sch.

कटपूतन m. ein best. gespenstisches Wesen: ein Kshatrija, der seinen
Verpflichtungen nicht nachkommt, wird nach dem Tode wiedergeboren
als: अमोध्यकुणापाशी कटपूतनः M. 12, 71. ein bes. Art Preta VJUTP. 116.
— Vgl. पूतना und अन्धपूतना.

कटप्रू (कट + प्रू) P. 3, 2, 178, VArtt. 1. 6, 4, 83, Sch. Vop. 26, 71. 3, 65.
m. 1) Wurm Uṅ. 2, 58. — 2) Würfelspieler H. an. 3, 535. MED. r. 132.
Vgl. कट 1, d. — 3) ein Bein. Çiva's TRIK. 1, 1, 44 (कटप्रू). H. c. 47. H.
an. MED. — 4) ein Rakshas H. an. MED. — 5) ein Vidjadhara Uṅ.
H. an. MED.

कटाङ्ग (कट + भङ्ग) m. 1) das Abreißen des Kornes mit den Händen
H. an. 4, 48. MED. g. 54. HĀR. 39. — 2) der Untergang eines Fürsten
(vgl. कृत्रभङ्ग) H. an. MED.

कटती f. N. verschiedener Pflanzen: 1) *Cardiospermum Halicacabum*
Lin., eine jährige Pflanze, AK. 2, 4, 5, 15. MED. bh. 14. SUÇ. 2, 175, 1.
259, 2. 271, 4. 277, 11. — 2) = अयूरजिता ÇKDR. — 3) ein Baum (वृत्त-
भेद) MED. = नाभिका, शौण्ठी, पाटली, त्रिपिण्डी, मधुरेषु, लुद्रश्यामा, कै-
उर्य, श्यामला RĪGĀN. im ÇKDR. — 4) = vulg. कौटाशरीय RATNAM. im
ÇKDR.

कटमालिनी (von कट + माला) f. berauschesendes Getränk ÇABDAM. im
ÇKDR.

कटम्ब m. 1) ein best. musikalisches Instrument Uṅ. 4, 83. — 2) Pfeil
UṅĀDIK. im ÇKDR.

कटम्बरा = कटुरोहिणी AK. 2, 4, 3, 4.

कटम्बर (कटम्, acc. von कट, + भर) 1) m. N. zweier Pflanzen: a) *Bignonia indica* (श्यानाक sic!) RĪĠAN. im ÇKDR. — b) = कटभी VAIDJ. im ÇKDR. — 2) f. ०भरा a) N. verschiedener Pflanzen, = राजवला AK. 2, 4, 3, 18. = प्रसारणी (vulg. गन्धादालिया ÇKDR. Nach den Erklärern zu AK. = राजवला) H. an. 4, 246 (प्रसारिणी). MED. r. 237. = कालम्बिका H. an. MED. HĀR. 236. = रोहिणी (vulg. कटु; s. कटुकी), वर्षभू (*Boerhavia diffusa* Lin.) und मूर्वा H. an. MED. — b) *Elephantenweibchen*, गजयोषित्, दत्तियधू (könnte auch N. einer Pflanze sein; vgl. कृस्ति-योषा [oder etwa कृस्तिधोषा?] unter ऐभी diess. und HĀR. — c) = गोला (*red arsenic* WILS.) H. an. MED. Statt गोला liest HĀR. गोधा.

कटत्रण (कट + त्रण) m. ein Bein. Bhlmasena's TRIK. 2, 8, 14.

कटशर्करा (कट + शर्) f. 1) ein abgesplittertes Stück von einer Matte, ein kleines Stück Stroh Suçr. 1, 33, 2, 133, 4. — 2) N. eines Strauchs, *Guilandina Bonducella* Lin., HĀR. 210. Vgl. कटुकरञ्ज.

कटसी f. Gottesacker VJUTP. 166. 170. Vgl. कट 1, 1.

कटोक् म. Vogel Uṇ. 3, 76.

कटान्त (कट Hüfte, Seite + अन्त Auge) m. Seitenblick AK. 2, 6, 2, 45. TRIK. 2, 6, 30. H. 578. कटान्तिर्निरुक्तीव तिर्यग्ज्ञानमेतत् MBu. 1, 3009. 3041. 13, 387. कटान्तकावमार्थुर्मे: INDR. 2, 32. R. 5, 24, 11. MEGR. 36. ÇĀṆĠARAT. 13. पराञ्चुवैरर्धकटान्तवीक्षितैः BHARTṚ. 1, 2. कात्ताकटान्तविशिखा: 2, 76. ०निरुक्ता VET. 7, 2. ÇUK. 23, 18. द्वाप्यस्तास्ते कटान्ताः ÇĀNTIÇ. 1, 27. BHĀG. P. 8, 12, 22. इत्यलमुपजीव्यानां मान्यानां व्याख्यानेषु कटान्तनिर्णयेण SĀH. D. 18, 14.

कटाग्नि (कट 1, a. + अग्नि) m. ein durch trockene Gräser, durch Stroh genährtes Feuer: उभावपि (क्षत्रियवैश्वै) तु तावेव ब्राह्मण्या गुतया सह । विमुक्तौ ब्रह्मवद्दण्डौ दग्धव्यौ वा कटाग्निना ॥ M. 8, 277 (KULL.: = कटेन दग्धेषु दग्धव्यौ). JĀĠN. 2, 282. MBu. 2, 1555. 1558.

कटाङ्क m. ein Bein. Çiva's H. ç. 47. — Vgl. कटङ्कट.

कटायन n. N. einer Pflanze, *Andropogon muricatus* Retz. (वीरणा), ÇABDAR. im ÇKDR.

कटार m. = नागर, कामिन् ÇABDAM. im ÇKDR. Wöllüstling WILS.

कटार्ल adj. von कटा gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97.

कटाह m. AK. 3, 6, 21. SIDDU. K. 250, a, 4. 1) Pflanze (MOLESW.: a boiler or a frying-vessel, of a semispheroidal shape and with handles) TRIK. 3, 3, 457. H. 1022 (nach dem Sch. m. f. n.). an. 3, 763. 764 (कर्पर und तैलादिपाकयात्र). MED. h. 15 (तैलादेः पाकभाजने). MBu. 3, 17403. 14, 1927 (n.). Suçr. 1, 13, 4. 32, 19. 2, 29, 4. 35, 15. 182, 18. प्रास्थिकः कटाहः P. 5, 1, 32, Sch. — 2) die Schale der Schildkröte H. an. MED. Vgl. u. कच्छ 4. — 3) Brunnen ÇABDAR. im ÇKDR. — 4) = सूप TRIK. a winnowing basket (also सूर्प, प्रूर्प) WILS. = स्तूप Erdhügel, Tope VAIG. beim Sch. zu ÇIÇ. 5, 37. — 5) Höhle HĀR. 261. — 6) eine junge Büffelkuh, bei der die Spitzen der Hörner gerade im Durchbrechen sind, TRIK. H. an. MED. HĀR. 39. — 7) N. pr. eines Dvīpa MED. कटाहद्वीप KATBĀS. 13, 74. 83. BROCKHAUS vermuthet, dass das Katalai (Катай) der Muhammedaner oder China gemeint sei.

कटाहक (von कटाह) n. Schüssel, Topf VJUTP. 209.

कटि und कटी (gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41) f. TRIK. 3, 5, 19. SIDDU. K.

241, b, nlt. 1) Hüfte AK. 2, 6, 2, 25. 3, 6, 5, 38. H. 607. MED. f. 3. कटिश्च तस्यातिकृतप्रमाणा MBu. 3, 10054. 4, 341. 13, 740. ÇĀNTIÇ. 2, 27. कटीदेशे MBu. 1, 6293. 3, 449. 4, 774. कटीतट 3, 11146. 13, 834. MĀĠĀH. 11, 15. कटित IND. 2, 32. BHĀG. P. 3, 15, 20. — M. 8, 281. R. 2, 32, 36. 5, 13, 57. 42, 20. Suçr. 1, 126, 11. 254, 14. 256, 12. 340, 4. 9. 2, 23, 11. BHĀG. P. 2, 5, 36. 40. 3, 17, 17. कटिस्ते कृते मनः । अत्र कटिश्चेद्वा ग्राम्यः SĀH. D. 213, 5. Vgl. कट 1, b. — 2) कटी langer Pfeffer (पिप्पली) MED. f. 3.

कटिका (von कटि) f. Hüfte MBu. 13, 5390. Am Ende eines adj. comp.: उन्नतकटिक Suçr. 2, 47, 2. उन्नतकटीक 53, 11.

कटिकूप (कटि + कूप) m. Hüftengrube H. ç. 126.

कटित्र (कटि + त्र) n. Schutz für die Hüften; ein um die Hüften geschlagenes Gewand; Gürtel H. an. 3, 532 (वर्मभेद statt वर्मभेद). MED. r. 127.

स्फुरतिकरीटिकेयूरकटित्रकङ्कणम् BHĀG. P. 6, 16, 30.

कटिन् von कट (चतुर्धर्षु) gaṇa प्रेक्षादि zu P. 4, 2, 80. m. (von कट 1, c) Elephant TRIK. 2, 8, 33.

कटिप gaṇa संकाशादि zu P. 4, 2, 80.

कटिप्रोथ (कटि + प्रोथ) m. Hinterbacke AK. 2, 6, 2, 26. H. 609.

कटिमालिका (कटि + मा) f. ein weiblicher Gürtel H. ç. 133.

कटिरौक्क (कटि + रौ) m. ein Reiter auf dem hintern Theile eines Elephanten ÇABDAM. im ÇKDR.

कटिहक m. N. einer Pflanze, *Momordica Charantia* Lin., AK. 2, 4, 5, 20. H. 1188. — Vgl. कटिहक.

कटिशीर्षक (von कटि + शीर्ष) m. die kopfartig hervortretende Hüfte HALĀJ. im ÇKDR.

कटिप्रङ्गला (कटि + प्र) f. eine Art Gürtel (चितिका) HĀR. 224.

कटिसूत्र (कटि + सूत्र) n. weiblicher Gürtel H. 664. Gürtel HALĀJ. im ÇKDR. an einem Maṇḍe BHĀG. P. 5, 3, 4.

कटी s. u. कटि.

कटीतल n. ein krummer Säbel TRIK. 2, 8, 54. — Zerlegt sich in कटी + तल; vgl. jedoch कडितुल.

कटीर (von कटी) m. = Javanprödes (mons Veneris WILS.); Höhle Uṇ. 4, 30. n. Hüfte H. 607. Davon कटीरक n. Hinterbacke TRIK. 2, 6, 23.

कटु Uṇ. 1, 8, 1) adj. scharf, beissend, eine der sechs Arten des Geschmacks AK. 1, 4, 4, 18. H. 1389. an. 2, 83. MED. f. 4. JĀĠN. 3, 142. MBu. 1, 716. 14, 1411. BHĀG. 17, 9. Suçr. 1, 154, 6. 7. 173, 11. 2, 359, 7. 370, 1. 545. fgg. PAṆKĀT. 61, 11. 254, 11. BHĀG. P. 3, 26, 42. vom Geruch MBu. 14, 1408. सप्तकृत्तीरकटुप्रवाहमसक्यमात्राय मद्म् RAGH. 5, 48. vom Winde: कटुशीतानिल R. 3, 22, 11. von Reden: अत्रणकटु (वाक्य) RAGH. 6, 85. चारवः कटवः PAṆKĀT. 1, 191. = तीक्ष्ण AK. 3, 4, 9, 38. = खर MED. = मत्सर AK. H. an. MED. = अग्रिय TRIK. 3, 3, 94. = दुर्गन्ध SvĀMIN zu AK. im ÇKDR. = सुगन्धि MED. Hierher ist wohl auch noch zu ziehen n. (TRIK. 3, 5, 7) = अकार्य AK. H. an. MED. = दूषण H. an. und VIÇVA im ÇKDR. — 2) m. a) scharfer Geschmack, Schärfe AK. 1, 4, 4, 18. 3, 4, 9, 38. H. 1389. H. an. MED. — b) N. verschiedener Pflanzen: a) *Michelia Champaca* (चम्पक) ÇABDAM. im ÇKDR. H. an. (सुरभि). — ß) *Trichosanthes dioeca* Roxb. (पेटाल) RĪĠAN. im ÇKDR. Suçr. 1, 370, 10. — γ) = कट्टी RĪĠAN. — c) *Kampher* (चीनकर्पूर) ebend. — 3) f. कटु N. verschiedener Pflanzen: a) = कटुरोहिणी AK. 2, 4, 3, 4. MED. = कटुका H. an. = रात्रिका Si-

napis ramosa Roxb. H. AN. MED. und *Viçva* im ÇKDR. = प्रियङ्गु H. AN. und *Viçva*. — 4) f. कटुी N. einer Pflanze (लता), = कटु, कटुका, कटुकवल्ली, काष्ठवल्ली, पद्मोक्तिका, सुकाष्ठा, सुवल्ली RĀĠAN. im ÇKDR. Suçr. 1, 163, 2. 2, 281, 4.

कटुक (von कटु) 1) adj. f. झा *scharf, beissend* RV. 10, 85, 34. MBH. 13, 4706. 5708. 14, 1280. Suçr. 1, 19, 15. 31, 14. 34, 11. 75, 6. 148, 13. 150, 2. 199, 13. 14. यो जिह्वाद्यं वाधते उद्वेगं जनयति शिरो गृह्णीते नासिकां च स्रावयति स कटुकः (रसः) 153, 4. KATHĀS. 11, 23. Ind. St. 2, 262. ŚĀH. D. 2, 8. गन्धः — कटुकान्वयः R. 3, 16, 7. herb, von Worten u. s. w.: परुषं ये न भाषते कटुकं निष्ठुरं तथा MBH. 13, 6645. कटुकान्य-यभाषताम् 2, 2688. 3, 1044. कटुकभाषिन् 1648. कटुकवाच् adj. 13, 2197. एतच्चान्यच्च कौरव्य प्रसिद्धिकटुकोदयम् । शूते ब्रूयाम् 3, 606. प्रेत्य स्यात्कटुकोदयम् 13, 4437. heiss, vom Kampfe u. s. w.: संप्रहारस्तुमुलः कटुकः R. 3, 33, 11. ततः प्रावर्तत पुनः संप्रामकटुकोदयः । रामरावणसैन्यानाम् MBH. 3, 16436. Als subst. Schärfe, Herbe: सकटुकं वचः 2, 1551. — 2) m. a) N. verschiedener Pflanzen: *Trichosanthes dioeca* Roxb. (पेटोल) RĀĠAN. im ÇKDR. ein wohlriechendes Gras ÇABDAR. im ÇKDR. *Calotropis gigantea* (शर्का) und *Wrightia antidysenterica* (कटुन) ÇABDĀK. im ÇKDR. *Sinapis dichotoma* oder *ramosa* Roxb. (राजसर्षप) HĀR. 181. — b) N. pr. eines Mannes *gaṇa* यस्कादि zu P. 2, 4, 63. कटुकवाधूलयोः *gaṇa* कार्तिकौज्ञपादि zu P. 6, 2, 37. — 3) f. कटुका N. verschiedener Pflanzen: = कटुी und कटुरोहिणी MBH. k. 36. RĀĠAN. im ÇKDR. Suçr. 2, 24, 3. 33, 5. 116, 7. 132, 3. *Areca Fausel* oder *Catechu* (ताम्बूली) ÇABDĀK. im ÇKDR. *Ruellia longifolia* (कुलिकावृत्त) RATNAM. im ÇKDR. Name eines Baumes mit wohlriechender Frucht: ज्ञातीकटुकयोः पालम् Suçr. 1, 215, 5. 2, 208, 1. — 4) f. कटुकी = कटुरोहिणी ÇABDAR. im ÇKDR. — 5) n. a) कटुक (Schärfe, Herbe) am Ende eines comp. einen Tadel ausdrückend P. 6, 2, 126. दधिकटुकम् Sch. — b) = कटुरोहिणी H. AN. 3, 15. — c) = व्योप (s. कटुत्रिक) H. AN. MED.

कटुकत्रय (क^० + त्रय) n. = कटुत्रय Suçr. 2, 328, 20.

कटुकाल (von कटुका) n. Schärfe Suçr. 1, 154, 18.

कटुकन्द (कटु *scharf* + कन्द Knolle) m. 1) Ingwer. — 2) Knoblauch TRIK. 3, 3, 204. H. AN. 4, 138. MED. d. 46. — 3) *Hyperanthera Moringa* (शियु, शोभाञ्जन) H. AN. MED.

कटुकपाल (क^० + प^०) n. = कटुकालक RĀĠAN. im ÇKDR.

कटुकमलिन (क^० + म^०) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 38 (काडुक^०).

कटुकरञ्ज (कटु + क^०) m. *Guilandina Bonducella* Lin. MOLESW. — Vgl. कटुशर्करा.

कटुरोहिणी f. = कटुरोहिणी Suçr. 2, 94, 2. 130, 3.

कटुकवल्ली (क^० + व^०) f. = कटुी RĀĠAN. im ÇKDR. u. कटुी.

कटुकालावु (क^० + मलावु) m. eine Gurkenart, *Trichosanthes dioeca* Roxb., RATNAM. im ÇKDR. Suçr. 1, 370, 10.

कटुकौट (क^० + कौ^०) m. Mücke WILS. Auch ^०कौटिक ĠĀṬĀDH. im ÇKDR.

कटुघ्राण (कटु *scharf, durchdringend* + घ्राण *Geschrei*) m. eine best. Hnhbart, *Parra Jacana* oder *goensis* H. 1330.

कटुग्रन्थि (कटु + ग्र^०) n. 1) getrockneter Ingwer. — 2) die Wurzel von langem Pfeffer RĀĠAN. im ÇKDR.

कटुङ्गता f. *rauhes Wesen* (नित्यकर्मसमाचारनिष्ठुरत्व) HĀR. 33.

Theil. II.

कटुचातुर्वीतक (कटु + चा^०) n. *Aggregat von vier scharfen Stoffen: Kardamomen, die Rinde und die Blätter der Laurus Cassia und schwarzer Pfeffer* RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. कटुत्रिक.

कटुच्छर (कटु + छर *Blatt*) m. N. eines Baumes (s. तगर) ÇABDAR. im ÇKDR.

कटुन (कटु + न) adj. aus scharfen Stoffen bereitet, von einem Getränk MBH. 2, 2138.

कटुतित्तक (कटु + ति^०) 1) m. N. zweier Pflanzen: *Gentiana Cheraiyta* Roxb. (भूनिम्ब) RĀĠAN. im ÇKDR. *Cannabis sativa* Lin. (शाण) VADJ. im ÇKDR. — 2) f. ^०का N. einer Pflanze (कटुतुम्बी) ÇABDAR. im ÇKDR.

कटुतुण्डिका und कटुतुण्डी f. N. einer Pflanze, = तित्ततुण्डी, vulg. कटुतराई RĀĠAN. im ÇKDR.

कटुतुम्बी (कटु + तु^०) f. eine Gurkenart AK. 2, 4, 5, 21. Suçr. 2, 70, 20. 175, 1.

कटुत्रय (कटु + त्रय) n. *Aggregat von drei scharfen Stoffen: Ingwer, schwarzer Pfeffer und langer Pfeffer* RĀĠAN. im ÇKDR. कटुत्रिक n. dass. Suçr. 2, 273, 9. 276, 21. 281, 2. 415, 3. 449, 9.

कटुदला (von कटु + दल) f. N. einer Pflanze, = कर्कटी, vulg. काँकुड RĀĠAN. im ÇKDR.

कटुनिष्पाव (कटु? + नि^०) m. *unberieseltes Korn* RĀĠAN. im ÇKDR. (^०निष्पाव und in der Erkl. नदीनिष्पावधान्य; die richtige Form giebt WILSON).

कटुपत्र (कटु + पत्र) m. Name zweier Pflanzen: *Oldenlandia biflora* (पर्यट) und = सितार्जक (hind. श्रेता जवला) RĀĠAN. im ÇKDR. कटुपत्रक unter सितार्जक im ÇKDR.

कटुपत्रिका (wie eben) f. N. eines Baumes, = कारी RĀĠAN. im ÇKDR.

कटुपाक (कटु + पाक) adj. bei der Verdauung Schärfe entwickelnd Suçr. 1, 182, 20. 2, 45, 19. कटुपाकिन् dass. 1, 183, 14. 192, 12. — Vgl. कटुविपाक.

कटुपाल (कटु + पाल) m. *Trichosanthes dioeca* Roxb. (पेटोल) RĀĠAN. im ÇKDR.

कटुवद्री (कटु + व^०) f. N. einer Pflanze und eines darnach benannten Dorfes: कटुवद्रीया मद्ररभवो ग्रामः कटुवद्रीति P. 1, 2, 51, Sch.

कटुमङ्ग (कटु + मङ्ग) m. *trockener Ingwer* TRIK. 2, 9, 10.

कटुमद्ग (कटु + मद्ग) n. dass. RĀĠAN. im ÇKDR. nach Andern schlechtweg Ingwer ÇKDR.

कटुमञ्जरिका (कटु + म^०) f. *Achyranthes aspera* (अपामार्ग) RĀĠAN. im ÇKDR.

कटुमोद (कटु + मोद) n. ein best. Parfum (जवादिनाम सुगन्धिद्रव्यम्) RĀĠAN. im ÇKDR.

कटुर n. mit Wasser gemischte Buttermilch (s. तत्र) ĠĀṬĀDH. im ÇKDR. — Vgl. कङ्कर, कञ्जर, कटुर, कदर, कदर.

कटुरव (कटु + रव) m. *Frosch* RĀĠAN. im ÇKDR.

कटुरोहिणी (कटु + रो^०) f. N. einer Pflanze AK. 2, 4, 3, 4. schwarze Niesswurz, *Helleborus niger* Lin., AINSLIR I, 164. MOLRSW. Suçr. 1, 132, 20. 133, 2. 140, 5. 142, 4. 2, 63, 1. 78, 12. 415, 3.

कटुवार्ताकी (कटु + वा^०) f. N. einer *Solanacee* (श्वेतकण्टकारी) RĀĠAN. im ÇKDR.

कटुविपाक adj. = कटुपाक Suçr. 1, 182, 17.

कटुवीज (von कटु + वीज) f. langer Pfeffer RĪĠAN. im ÇKDR.

कटुशुक्राल (कटु + शृ०?) n. Name einer Gemüsepflanze (गौरसुवर्णशाक) RĪĠAN. im ÇKDR.

कटुसैक (कटु + सैक) m. *Sinapis dichotoma* Roxb. TRIK. 2, 9, 3. = गौरसर्षप RĪĠAN. im ÇKDR.

कटूकट (कटु + उतकट) m. *Ingwer* RATNAM. im ÇKDR. कटूकटक n. trockener Ingwer RĪĠAN. im ÇKDR.

कोटाक n. Buç. P. 7, 2, 17: धातुः संप्रेतस्य दुःखितः । कृत्वा कोटाकानि *ayant répandu les libations et accompli les autres cérémonies des funérailles en l'honneur de son frère mort.* कट ist hier wohl Prakrit-Form für कर्त = गर्त; vgl. कर्तोदक *Grubenwasser* Āçv. Gaṇu. 4, 2 in Z. d. d. m. G. 9, 1v.

कोटार f. Schale BRAHMAVAIV. P. im ÇKDR.

कोटाल m. 1) scharfer Geschmack Uṇ. 1, 66. Vgl. कटु. — 2) ein *Kaṇḍāla* UṇḍIK. im ÇKDR. कोटालवीणा die von den *K.* gespielte Laute H. 290. Vgl. काण्डालवीणा.

कोटालकापाद und कोटालपाद (क० + पाद) gaṇa कृस्त्यादि zu P. 5, 4, 138. — Vgl. काण्डालकापाद, माण्डालकापाद.

कोटल (कटु + फल) 1) m. N. eines Baumes mit würziger Frucht und Rinde, welche med. viel gebraucht werden (vulg. कायफल), AK. 2, 4, 2, 21. 3, 4, 1, 8. AINSLEI 2, 132. Suçr. 1, 138, 8. 141, 3. 142, 20. 2, 39, 3. 100, 10. 276, 15. 340, 3. 371, 1. 379, 11. 17. — 2) f. ०ला N. verschiedener Pflanzen: *Gmelina arborea* Roxb. (गम्भारी) RATNAM. im ÇKDR. *verschiedene Species von Solanum* (बृकती, काकमाची, वार्ताकी), = देवदाली (vgl. काण्डफला) und मृगेर्वार RĪĠAN. im ÇKDR.

कोटङ्ग (कटु + घङ्ग) m. 1) N. eines Baumes, *Calosanthus indica* Bl., AK. 2, 4, 2, 37. Suçr. 1, 141, 9. 2, 78, 21. 433, 5. 539, 14. — 2) ein Bein. Dillpa's TRIK. 2, 8, 3.

कोटूर 1) adj. *verachtet* H. 330. — 2) n. *Molken* (दधिसर) RATNAM. im ÇKDR.; *Buttermilch mit Wasser* (तक्र): दध्नः ससारकस्यात्र तक्रं कटूरमुच्यते VADJ. im ÇKDR. कटूराणि Suçr. 1, 240, 13. Brihe Uṇ. 3, 1. — Vgl. काङ्कर, कचर, कटुर, कदर, कदर.

कोटूङ्ग Buç. P. 4, 19, 20. 9, 9, 41. 10, 1 Druckfehler für खटूङ्ग.

कोटू, कौटि ein elendes Leben führen Dhātup. 9, 48. — Vgl. कठोर.

कोठ Siddh. K. 234, b, 3. m. N. pr. eines Weisen, Schülers von Vaicāṃpājana und Stiflers einer nach ihm benannten Schule des JĀGURVEDA. P. 4, 3, 107, 104, Sch. 2, 66, Sch. MBu. 1, 962. 2, 113. Ind. St. 1, 73, 74. Im pl. Anhänger —, Schüler des Kaṭha P. 4, 3, 107, 120, Vārtt. 7, Sch. 2, 66, Sch. Ind. St. 1, 68, 130. 2, 100. 3, 237, 431. fg. Auch im sg. Sch. zu P. 1, 3, 49. 2, 1, 63 und 6, 2, 57. कोठी f. eine Anhängerin des Kaṭha Sch. zu P. 4, 1, 63 und 6, 3, 41. Vop. 4, 15. प्राच्यकोठाः und कपिष्ठलकोठाः Ind. St. 1, 68. कोठकालापाः (R. 2, 32, 18: कट०) die Schulen des Kaṭha und Kalāpin, कोठकौमुनाः die des Kaṭha und Kuthumin gaṇa कार्तिकानपादि zu P. 6, 2, 37. Die beiden compp. im sg. P. 2, 4, 3, Sch.; vgl. ROTH, Zur L. u. G. d. W. 37, N. कठशाखा Siddh. K. zu P. 7, 4, 38. कठवह्नी, कठश्रुति und कोठापनिपद् ff. N. einer in zwei Theile (A dhjāja) zerfallenden UPANISAD mit drei Valli in jedem Theile. COLERA. Misc.

Ess. I, 96. WERER, Lit. 131. 137. Ind. St. 1, 302 (vgl. 2, 396). 469. 3, 432. कठमूत्र ebend. 1, 69. WERER, Lit. 96. — II, an. 2, 103: कोठो मुनी स्वरे (a note or simple sound WILS.) स्वरां भेदे तत्पाठिवेदीनाः; MED. 1h. 1: कोठो मुनी तदाख्यातवेदाध्येतृषोः स्वरे; nach TRIK. 2, 7, 2 ein Brahman überhaupt. कोठी eine Brahmanin GAṬĀDU. im ÇKDR. — Vgl. काठक.

कठमर्द m. ein Bein. Çiva's TRIK. 1, 1, 45. — Zerlegt sich scheinbar in कठ + मर्द.

कठर adj. hart GAṬĀDU. im ÇKDR. — Vgl. कठिन und कठोर.

कठल्य oder कठल Sand BURN. Ldt. de la b. l. 384.

कठशाठ (कठ + शाठ) m. N. pr. eines Mannes gaṇa शौनकादि zu P. 4, 3, 106. Davon कठशाठिन, m. pl. N. einer Schule ebend.

कठाकृक m. eine best. Hühnerart (s. दात्यूक) ÇABDAR. im ÇKDR.

कठिका f. 1) Kreide (s. कठिनी). — 2) = कठिञ्जर WILS.

कठिञ्जर m. N. eines Baumes, *Ocimum sanctum* Lin. (तुलसी), AK. 2, 4, 2, 60. — Vgl. कठिलक.

कठिन Uṇ. 2, 50. 1) adj. f. घ्रा hart, steif (Gegens. मृड) AK. 3, 2, 25. 3, 4, 25, 191. II. 1387. an. 3, 362. MED. n. 45 (निष्ठुरे und तद्धे d. i. स्तब्धे). Suçr. 1, 30, 11. 83, 17. उच्छिक्तकठिनसुप्तमोमे व्रणे 36, 7. शोफ 61, 11. 87, 13. 253, 15. 2, 107, 1. घ्नतिकठिनान्नाद्यान्दीरोगी विवर्जयेत् 129, 1. 311, 5. 333, 4. स्तन 483, 6. — BHARTṚ. 2, 77. ad ÇĀK. 19. MEGH. 89. AMAR. 72. PAÑĒAT. 230, 16. कठिनात्मक (पर्वत) 190, 16. Uebertr. hart von Herzen, unbeugsam KĀN. 107. PAÑĒAT. I, 72. KUMĀRAS. 4, 5. AMAR. 6. नमयन्मूहन् । उन्मूलयंश्च कठिनान्पान्वायुरिच हुमान् || KATDĀS. 19, 89. heftig, von einem Schmerze: नितान्तकठिनां रुजं मम न वेद सा मानसीम् VIKR. 30. — 2) m. Dickicht: वंश० P. 4, 4, 72, Sch. — 3) f. कठिना crystallisirter Zucker (गुडशर्करा) H. an. MED. — 4) f. कठिनी Kreide TRIK. 2, 3, 7. H. 1037. H. an. MED. PAÑĒAT. Pr. 7. — 5) n. Kochtopf H. an. (उपा d. i. उखा). MED. (स्थाली). MBu. 3, 8484 (कठिन). 11043. ŚĀV. 5, 1. प्लवे कठिनकाजं (कठिनकाचं?) रामश्चक्रे सकायुधैः R. 2, 55, 17. कठिनावदान BURN. Intr. 39. Nach WILS. und ÇKDR. auch f. — Vgl. कोठर.

कठिनता (von कठिन) f. Härte: प्राणानाम् ÇĀNTIÇ. 1, 18. कठिनत्व n. dass. Buç. P. 3, 26, 36.

कठिनपृष्ठक (क० + पृष्ठ) m. Schildkröte RĪĠAN. im ÇKDR.

कठिनिका (vdu कठिन) f. Kreide HĀR. 212. — Vgl. वंशकठिनिका.

कठिल m. *Momordica Charantia* Lin. UṇḍIK. im ÇKDR. Davon कठिलक m. 1) dass.; vgl. कठिलक. — 2) *Ocimum sanctum* Lin. (पर्णास); vgl. कठिञ्जर. — 3) *Boerhavia diffusa* Lin. (पुनर्नवा, वर्षाभू) TRIK. 3, 3, 16. H. an. 4, 5. MED. k. 178.

कोठीय (denom. von कोठी, s. u. कठ), कोठीयते P. 6, 3, 41, Sch.

कोठेर m. ein Armer, der mit Mühe sein Leben fristet, Uṇ. 1, 58. — Vgl. कटू.

कोठेरणि m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69.

कोठोर Uṇ. 1, 64. adj. f. घ्रा was Widerstand leistet: hart, fest, steif AK. 3, 2, 25. 3, 4, 28, 219. H. 1387. HĀR. 208. कोठोरमुष्टि Buç. P. 3, 19, 15. कोठोरकाष्ठ PRAB. 34, 3. festen Körpers Buç. P. 3, 13, 27. dicht: घ्नो दि वृत्ताः फलपुष्पशोभिताः कोठोरनिष्पन्दस्तोपवेष्टिताः MRĪKŪ. 113, 13. scharf: ०घ्नकुश ÇĀNTIÇ. 1, 22. कुठारेण कोठोरनेमिना Buç. P. 9, 13, 34.

युगान्नायिकठोरनिह (मूल) 6, 12, 2. कठोरदंशैर्मशकैरुपद्रुतः (कठोरदंश wohl adj. mit scharfem Biss, Stich) 5, 13, 3. scharf vom Winde: क्लमत्समये ऽतिकठोरवातसम्पर्शवेपमानकलेवरम् PAŚKĀT. 93, 1. scharf, durchdringend (vom Geschrei des Esels): कठोरमुन्दसि 248, 17. Auf das Gemüth übertr. äusseren Einwirkungen widerstehend, hart, hartherzig: कठोरकृद्व्यो रामो ऽस्मि सर्वमहे वैदेही तु कथं भविष्यति ŚiB. D. 16, 7. ब्रह्मायां स्नेहसद्भावं कठोरायां सुमार्दवम् । नीरमायां रसे बालो बालिकायां विकल्पयेत् ॥ PAŚKĀT. IV, 62. — Vgl. कठिन.

कठोल adj. = कठोर NĪLAK. zu AK. 3, 2, 25. ÇKDĒ.

कट्, कटति sich freuen DhĀTUP. 9, 78. कटति dass. 28, 86. verzehren VOP. काटयति Korn von den Hülsen befreien DhĀTUP. 32, 44. — Vgl. काण्ड.

कट adj. 1) stumm, heiser H. ç. 91. यथा कटा (KĀṆVA-Rec.: कला) घृवदत्तो वाचा ÇĀT. Br. 14, 9, 2, 8. — 2) dumm HALĀS. im ÇKDR. — Vgl. जट.

कटंकर P. 5, 1, 69. m. Spreu H. 1182, v. l. für कटंगर. — Zerlegt sich in कटम् (acc. von कट) + कर heiser machend (?).

कटंकराय und कटंकर्य (von कटंकर) adj. der mit Spreu zu füttern ist P. 5, 1, 69. — Vgl. कटंगरीय.

कटङ्ग m. eine Art berauschesendes Getränk UṆĀDIK. im ÇKDR.

कटंगर m. = कटंकर AK. 2, 9, 22. H. 1182.

कटंगरीय adj. = कटंकराय RAĞH. 5, 9.

कटत्र n. = कलत्र UṆ. 3, 105. eine Art Gefäss UṆĀDIK. im ÇKDR.

कटन्दिका f. = कलन्दिका H. 258, Sch.

कटन्व 1) m. a) Spitze UṆ. 4, 83. — 2) Stängel einer Gemüsepflanze AK. 2, 9, 35. MED. h. 9. — 2) f. Ḍ. N. einer Gemüsepflanze, *Convolvulus repens*, ÇĀBDAR. im ÇKDR. — Vgl. कलन्व.

कटार UṆ. 3, 134. kann im comp. (Karmadhāraja) seinen Platz wechseln P. 2, 2, 38. कटारवैमिनि oder वैमिनिःकटार, aber कटारपुरयो ग्रामः Sch. 1) adj. lohfarben AK. 1, 1, 2, 25. H. 1397. an. 3, 530. MED. r. 131. Als m. Lohfarbe. — 2) m. Slave (दास) H. an. MED.

कटितल m. Schwert ÇĀBDAR. im ÇKDR. ein krummer Säbel VĀJUP. 144. — Vgl. कटीतल.

कट्, कटति hart sein DhĀTUP. 9, 65.

काण्, काणति klein werden (अण्भावः; vgl. कण) NĪA. 6, 30. einen Laut von sich geben, wehklagen (vgl. कणित) DhĀTUP. 13, 6. aor. अकणात् und अकणात् P. 7, 2, 7, Sch. caus. aor. अचीकणात् und अचकणात् VĀRT. zu P. 7, 4, 3. VOP. 18, 3. — काण्, काणति (caus. कणयति) gehen DhĀTUP. 19, 32. — काण्, काणयति die Augen schliessen (vgl. काण) 33, 41.

काण 1) m. Korn, Samenkorn NĪA. 6, 30. AK. 3, 4, 43, 48. H. an. 2, 134. MED. n. 3. यो वा प्रूयै तण्डुलः काणः AV. 10, 9, 26. अश्वाः कणा गावस्तण्डुला मशकास्तुषाः (Korn im Untersch. von Kern) 11, 3, 5. KĪTĪ. ÇR. 2, 4, 24. 3, 8, 7. 4, 3, 6. कणान्वा भन्तेद्वं यिण्णाकं वा सकृन्निशि । मुरावानापनुत्पर्यम् M. 11, 92 (vgl. JĀG. 3, 254). द्वादशकं कणान्नता (nom. abstr. von कणाद् dessen Nahrung Körner sind) 167. तिलातसीसर्पकणाः SuçR. 1, 371, 9. 2, 436, 15. तण्डुलकणान्विकीर्य Hit. 9, 14. 113, 7. BāG. P. 5, 9, 12. DRY. 1, 38. धान्यकणादान H. 865. Uebertragen vom (Staub-) Korn: रत्नकणैः RAĞH. 1, 85. VIKR. 26. von der (Schnee-) Flocke: तुह्-

नकणासार AMAR. 54. vom Tropfen: ग्रान्दाशुकणान्पिबति BHARTR. 3, 15. (पवनः) कणवाही मालिनीतरंगामाम् ÇĀK. 55. जलकण MEGH. 27. 46. 70. जलकणमय 91, v. l. रेतःकण BāG. P. 3, 31, 1. सुधाकण 4, 20, 25. अम्बुकणाः AK. 1, 1, 2, 13. vom (Feuer-) Funken: विक्रकण PAŚKĀT. 93, 3. 6. तुषानलकणा DhĀRTAS. 74, 2; vgl. अग्निकण. Schliesslich überh. ein Weniges, ein Bischen AK. 3, 2, 11. 3, 4, 13, 48. H. 1427. H. an. MED. तुषकण PRAB. 29, 13. द्विविणकणा ÇĀNTIÇ. 1, 19, 3, 5. सुखकणा 17. Auch कणा f.: कदलीफलमध्यस्थं कणामात्रमपक्वकम् TITHĀDIT. im ÇKDR. — 2) f. कणा a) eine Art Fliege (vulg. कुमीराणिका) MED. Vgl. कणभ. — b) langer Pfeffer AK. 2, 4, 3, 15. TRĪK. 3, 3, 124. HĀR. 142. II. 421. H. an. MED. SuçR. 2, 418, 16. 433, 2. 499, 10. — c) Kümmel AK. 2, 9, 36. TRĪK. H. 422. H. an. MED. — Vgl. रुक्कणा, कस्तिकाणा. — 3) f. कणा = कणिका BHAR. zu AK. ÇKDR. — Vgl. कना, कनिष्ठ, कनीयंस्, कन्या, denen allen der Begriff des Kleinen zu Grunde liegt.

काणगुगुलु (काण + गु) m. N. einer Pflanze (गन्धराज, स्वर्णकर्ण, सुवर्णा, कनका, वंशपीत, सुरभि, पलंकय) RĀGĀN. im ÇKDR.

काणगीर (काण + गीर) m. weisser Kümmel RĀGĀN. im ÇKDR. काणगीरक n. feiner Kümmel RATNAM. und ÇĀBDAR. im ÇKDR.

काणय m. AK. 3, 6, 2, 20. eine Art Lanze: अयःकणयचक्राश्रमभुण्डुद्युत्तत्राकृवः MBu. 1, 8257. चायचक्रकणयकर्षणप्राप्तवदृशमुशलतेमरादिप्रहरणालम् DaçAK. 56, ult. लोक्तम्भस्तु काणयः VāG. bei Wilson in der N. zu d. a. St. Varr.: काणय H. ç. 150 und DaçAK. a. o. O. in der N. कनय MBu. 3, 810.

काणभ m. Stechfliege: मत्तिकाकणभन्नायुका मुखसेदंशविषाः SuçR. 2, 258, 1. 289, 15. Auch काणभक 287, 19. — Vgl. कणा.

काणभत (काण + भत) m. ein Spottname Kaṇḍa's COLERA. Misc. Ess. 1, 329. 400.

काणभक्त (काण + भक्) m. ein best. Vogel (भारिष्ट, श्यामचक्रक, शैशिर) RĀGĀN. im ÇKDR.

काणभुन् (काण + भुन्) m. = काणभत COLERA. I, 329. 400. Verz. d. B. H. No. 664. 823. 849 (S. 239, Z. 5).

काणय s. काणय.

काणलाभ m. Strudel TRĪK. 1, 2, 11. — Zerlegt sich lautlich in कण (Tropfen?) + लाभ.

काणशम् (von कण) adv. zu kleinen Theilen, minutatim: तदिदं कणशो विकीर्यते पवनैर्भस्म KEMĀRAS. 4, 27. रत्नोनायानुजमिपुभिराच्छिद्य कणशः MAUVA. 113, 18.

काणाटिन m. Bachstelze TRĪK. 2, 5, 15.

काणाटिर und काणाटिरक m. dass. ÇĀBDAR. im ÇKDR.

काणाद् m. N. pr. eines alten Weisen, der als Gründer des Vaiçeshika-Systems angesehen wird. COLERA. Misc. Ess. I, 227. fgg. 261. fgg. 388. fgg. WEBER, Lit. 218. fgg. MADHUS. in Ind. St. 1, 18. PRAB. 86, 10. = काणय TRĪK. 2, 7, 21. ein Devarshi 16. Die Spottnamen काणभत und कलभुन् schliessen sich an die Etym. von काणाद् (काण Körnchen + अद् essend) an, COLERA. Misc. Ess. I, 329. 400. — ŚĀRAS. zu AK. 2, 10, 8 führt काणाद् als Var. von कलाद् Goldschmidt an ÇKDR.

कणिक (von कण) 1) m. a) Korn: नभेरभूत्स्वकणिकाद्वत्नमकाब्दाम् BāG. P. 7, 9, 33. = कणा ŚĀRASVATA im ÇKDR. — b) Mehl von gedörtem

Weizen (प्रुष्कगोधूमचूर्णा) RĀGĀN. im ÇKDr. VjUTP. 134. — c) Feind. — d) eine best. Ceremonie (s. नीराञ्जिन) SĀRASVATA im ÇKDr. — e) N. pr. eines Ministers des Königs Dhṛtarāshira MBu. 1, 5544. — 2) f. काणिका AK. 3, 6, 1, 8. a) Tropfen: जले^० MEgh. 96. प्रस्वेदकाणिका: (könnte auch m. sein) PRAB. 23, 3. सन्नलकाणिका adj. MEgh. 70, v. l. Körnchen, Atom, ein Bischen H. a. n. 3, 19. MED. k. 60. RĀJAM. zu AK. ÇKDr. — b) Premna spinosa oder longifolia Roxb. (अग्निमन्थ) AK. 2, 4, 2, 46. H. a. n. MED. — c) eine best. Kornart (तण्डुलविशेष) RĀJAM. zu AK. ÇKDr.

काणिक (von काण) n. Wehgeschrei H. 1408.

काणिक (viell. von काण) n. Aehre AK. 2, 9, 21. H. 1181 (nach dem Sch. auch m.). 863. Varr.: काणिक und कनिश.

काणिक (von काण) adj. klein UNĀDIK. im ÇKDr.

काणिकीचि und काणिकी (MED.) f. 1) Laut. — 2) Baum (पल्लविन्) Uṣ. 4, 71. — 3) eine kriechende Pflanze in Blüthe. — 4) Abrus precatorius Lin. (गुञ्जा). — 5) Karren H. a. n. 3, 139. MED. k. 13. — Vgl. कनीचि.

काणिकीयम् (von काण) adj. sehr klein AK. 3, 2, 12. H. 1428, v. l. — Vgl. कनीयम्.

काणिक्य RV. 10, 132, 7: ता नः काणिक्यस्तोर्नमिधस्तत्रे ग्रहंसः.

काणो heisst Gati अद्वाप्रतीघाते beim Stillen des Verlangens (nach den Erklärern) P. 4, 4, 66. Vop. 8, 21. काणोक्त्य (gerund. von कृन्) पयः पिबति er trinkt sich satt an Milch P., Sch. Dieselbe Bed. hat मनोक्त्य. काणो wird als loc. gefasst und wie मनस् durch heftiges Verlangen erklärt.

काणो 1) m. N. eines Baumes (s. काणिकार). — 2) f. झा a) Elephantenweibchen. — b) Buhldirne UNĀDIK. im ÇKDr. — Vgl. काणोरु und करेणु.

काणोरु mit denselben Bedeutungen H. a. n. 3, 534. fg. MED. r. 130 (der Text करेणु, die Corrigg. काणोरु). — Vgl. गणोरु.

काण्, काणति gehen (गतिकर्मन्) NAIgu. 2, 14. Nir. 9, 32. Vgl. DnĀTUP. 9, 33.

काण = काणक am Anf. einiger comp. (s. काणकुराणक fgg.) und in काणल, काणालु, काणित्.

काणक 1) m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. AK. 3, 6, 4, 32. SMDH. K. 248, b, ult. Zu belegen ist nur das m. a) Dorn Nir. 9, 32. TRIK. 3, 3, 12. 2, 4, 5. H. a. n. 3, 17. MED. f. 37. HĀR. 91. ÇAT. BR. 5, 3, 2, 7. अकाणका वृत्ताश्चौपथयश्च KAUC. 83. KĀTJ. ÇR. 22, 3, 22. PĀA. GRBH. 1, 14. यः काणकैर्वितुर्त्ति JĀGĒ. 3, 53. MBu. 13, 4702. 4704. fgg. SĀV. 6, 3. मृद्वत्ती कुशकाणकान् R. 2, 27, 7. 3, 59, 21. SuçA. 1, 107, 17. 109, 2. उपकारगृहीतिन शत्रुणा शत्रुमुद्धरेत् । पादलग्नं करस्थेन काणकेनेव काणकम् ॥ KĀN. 22 (vgl. PAṆKĀT. IV, 19). BHĀG. P. 5, 14, 18. H. 62. वनमकाणकम् Hid. 4, 51. Am Ende eines adj. comp. f. झा MBu. 13, 4707. R. 4, 44, 85. — b) Stachel, Spitze AK. 3, 4, 4, 18. तत्पुच्छकाणकः (heim Scorpion) H. 1211. — c) Gräte, feines Bein MED. अन्धो मत्स्यानिवाष्नाति स नरः काणकैः सह M. 8, 95. एककाणक (मत्स्य) R. 3, 76, 10. सर्वकाणक SuçA. 2, 238, 3. — d) Fingernagel BALA beim Schol. zu NAI. 1, 94. Vgl. कारकाणक. — e) die stachelartig sich erhebenden Haare am menschlichen Leibe bei heftigen Gemüths-affecten AK. TRIK. 3, 3, 12. H. 303. H. a. n. MED. Vgl. काणकित. — f) ein Dorn für seinen Mitmenschen, ein Feind der bestehenden Ordnung im Staate, Feind überh. AK. TRIK. H. a. n. MED. (überall = नृशत्रु ein unbedeutender-Feind). = धान्त्व P. 4, 1, 145, Sch. रत्नादार्यवृत्तानां काणकानां

च शोधनात् M. 9, 253, 1, 115. काणकोद्धरणे नित्यमातिष्ठेद्यत्नमुत्तमम् 9, 252. R. 1, 31, 20. — M. 9, 292. BuĠG. P. 3, 18, 23. कृतकाणक (राज्य) N. 26, 19. PAṆKĀT. 3, 15. 202, 19. पाटिकाणक RĀGĀ-TAR. 5, 2. राज्यमकाणकम् PAṆKĀT. 176, 8. निष्काणक (राजन्) RĀGĀ-TAR. 1, 174. लोककाणक M. 9, 260. MBu. 3, 8777. R. 1, 14, 31. रत्नकाणक, मुनि^० u. s. w. 3, 27, 13. 33, 64. 68. 69. 100. MBu. 4, 776. उभयैः कृतं त्रिदिवमुद्धृतदानवकाणकम् ÇĀK. 162. Am Ende eines adj. comp. f. झा MBu. 3, 14727: भूमिरियं निकलकाणका. — g) stechender Schmerz, Krankheitserscheinung SuçA. 1, 93, 4. 305, 14. 2, 43, 15. काणकेघनिलेत्येषु 129, 5. — h) Dornen der Rede sind spitze, verletzende Reden: तीक्ष्णवाचं वाक्काणकैर्वितुर्त्तं मनुष्यान् MBu. 1, 3559. — i) philos. Aufdeckung eines Fehlers (ein Stachel für den, welcher den Fehler begangen hat) MED. — k) Hinderniss: शिवमकाणकं प्रापद्यत् म-हामार्गम् R. 2, 46, 29. तस्यैषा धर्मराजस्य धर्ममूला महात्मनः । परिधमति राजश्रीनीरिवाकाणका जले ॥ 84, 6. नाशयेत्कर्षयेच्छून्नु र्गकाणकमर्दनेः Hir. III, 76. Vgl. मृद्वत्ती कुशकाणकान् R. 2, 27, 7. — l) astr. das erste, vierte, siebente und zehnte Haus Ind. St. 2, 259. 260. 267. 281. DĪPIKĀ im ÇKDr. — m) m. N. pr. eines Barbiers HAAR. LANGL. I, 32 (der gedruckte Text काणुक). — n) m. N. pr. von ÇĀKjamauni's Rosse LALIT. 97 u. s. w. Falsche Form für काणक. — o) N. eines Agrahāra RĀGĀ-TAR. 1, 174. — Die Lexicographen kennen noch folg. Bedd.: — p) Bambusrohr H. a. n. — q) m. Werkstube. — r) m. = दोष Fehler u. s. w. ĠAṬĀDH. im ÇKDr. — s) m. ein Bein. Makar a's Viçva im ÇKDr. — 2) काणकी f. eine Art Solanum (वार्ताकीविशेष) RĀGĀV. im ÇKDr. SuçA. 1, 137, 9.

काणकद्रुम (क^० + द्रुम) m. 1) ein Baum mit Dornen, Dornstrauch: किं कुलेनोपदिष्टेन शीलनेवात्र कारणम् । भवति नितरां स्फीताः सुनेत्रे काणकद्रुमाः ॥ MĀKĪ. 140, 4 (126, 13: काणकद्रुमाः) दैत्यचन्दनवने जातो ऽयं काणकद्रुमः BHĀG. P. 7, 5, 17. — 2) Bombax heptaphyllum (शात्मलि) RĀGĀN. im ÇKDr.

काणकप्रावृता (क^० + प्रा^०) f. Aloe perfoliata RĀGĀN. im ÇKDr.

काणकफल (क^० + फल) m. Artocarpus integrifolia Lin., Brodfruchtbaum, BHAR. zu AK. 2, 4, 2, 41. Ruellia longifolia (गोतुर) RATNAM. im ÇKDr. — Vgl. काणकफल.

काणकभुञ्ज (क^० + भुञ्ज) m. Kameel (Dornen essend) WILS. — Vgl. काणकाशन.

काणकवृत्ताकी (क^० + वृ^०) f. Solanum Jacquini Willd., ein Nachtschatten mit stacheligen Blättern, RĀGĀN. im ÇKDr.

काणकश्रेणी (क^० + श्रे^०) f. dass. ÇABDAK. im ÇKDr.

काणकस्थली (क^० + स्थ^०) f. N. pr. einer Localität VARĀH. BĀH. S. 14, 10 in Verz. d. B. H. 241.

काणकाव्य (क^० + आव्य) m. Name einer Pflanze, Trapa bispinosa Roxb. (कुब्जका), RĀGĀN. im ÇKDr.

काणकागार (क^० + अगार) m. eine Art Eidechse (सरदज्जु) RĀGĀN. im ÇKDr. Stachelschwein WILS.

काणकार 1) m. N. einer Pflanze gaṇa रजतादि zu P. 4, 3, 154. — 2) f. ० री a) Solanum Jacquini Willd. RĀGĀN. im ÇKDr. SuçA. 1, 133, 5, 2, 68, 6. 119, 10. 152, 7. — b) Bombax heptaphyllum (शात्मली) ĠAṬĀDH. im ÇKDr. — c) Flacourtia sapida Roxb. (विकङ्कत) ÇABDAR. im ÇKDr.

काणकारिका (von काणकारी) f. Solanum Jacquini Willd. AK. 2, 4, 2,

12. 3, 4, 25, 179. H. 1137. Suçr. 1, 140, 5. 221, 4. 376, 6. 2, 36, 18. 52, 20. 116, 18. 461, 5. Auch die Frucht der Pflanze gaṇa कृतिव्यादि zu P. 4, 3, 167.

काण्डकाल m. = काण्डकपाल ÇABDAK. im ÇKDR.

काण्डकालुक m. *Hedysarum Alhagi* (यवास) RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्डकाशन (क^० + अशन) m. *Kameel* TRIK. 2, 9, 22. H. 1234. — Vgl.

काण्डकमुञ्ज.

काण्डकाष्ठील (क^० + अष्ठीला) m. ein best. Fisch TRIK. 1, 2, 16.

काण्डकित्तै (von काण्डक) adj. gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. 1) *dornig*: वन MBH. 3, 1529. DRAUP. 1, 14. R. GORR. 2, 27, 7. — b) *worauf die Haare emporstehen* (s. काण्डक 1, d): काण्डकित्तेन प्रथयति मय्यनुरागे कपेलिन ÇĀK. 63. प्रीतिकण्डकित्तवच् adj. KUMĀRAS. 6, 15. काण्डकितप्रकोष्ठ RAGH. 7, 19. काण्डकित्तं वपुः RĀĠA-TAR. 5, 2.

काण्डकिन् (wie eben) 1) adj. *dornig* ĀÇV. GĀHJ. 2, 7. MBH. 1, 2851. 3, 11602. 13, 4702. R. 1, 26, 15. 2, 28, 22. Suçr. 1, 130, 13. MRĀĠ. 126, 13. — 2) m. a) N. verschiedener dorniger Pflanzen: *Acacia Catechu* Willd. (खदिर) ÇABDAM. *Vanguiera spinosa* Roxb. (मदन) RATNAM. *Ruellia longifolia* (गोनुर), *Zizyphus Jujuba* Lam. (वदर) und *Bambusrohr* RĀĠAN. im ÇKDR. काण्डकिवृत्त Suçr. 2, 72, 12. — b) *Fisch* ÇABDAM. im ÇKDR. — 2) f. ०नी N. verschiedener Pflanzen: *Solanum Jacquini* Willd.; *hochrother Amaranth* (शोणकिएटी) und = मधुखरूरी RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्डकपाल (काण्डकिन् + पाल) m. = काण्डकपाल AK. 2, 4, 2, 41.

काण्डकिल (von काण्डक) m. eine Art *Bambusrohr*, *Bambusa spinosa* Roxb. (volg. वेडुवाँश), ÇABDAK. im ÇKDR.

काण्डकिलता (काण्डकिन् + लता) f. *Gurke* (त्रपुषी) RĀĠAN. im ÇKDR. काण्डकीकार्णी (काण्डकी = काण्डक + कार्णी) f. in Dornen arbeitend VS. 30, 8.

काण्डकीद्रुम m. *Acacia Catechu* Willd. (खदिर) RATNAM. im ÇKDR. — Vgl. काण्डकिन्.

काण्डकीपाल m. = काण्डकपाल BHAR. zu AK. ÇKDR.

काण्डकुराण्ट (काण्ड + कु^०) m. = किएटी *Barleria cristata* RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्डानु (क^० + तनु) f. eine Art *Solanum* (वृक्षती) RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्डाला (क^० + दल) f. *Pandanus odoratissimus* (केतकी) RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्डपत्र (क^० + पत्र) m. *Flacourtia sapida* Roxb. (विकङ्कत) ÇABDAM. im ÇKDR.

काण्डपत्रपला (क^० + पत्र-पाल) f. Name einer Pflanze (ब्रह्मदाटी) RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्डपाद् = काण्डपत्र RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्डपाल (क^० + पाल) 1) m. Name verschiedener Pflanzen: a) = नुन्नगोनुर. — b) *Brodfruchtbaum* (पनस). — c) *Datura fastuosa* (धुस्तूर). — d) = लताकरञ्ज, hind. काण्डकरेञ्ज RĀĠAN. im ÇKDR. — e) = तेलः-खल (wobl तेलःपाल, s. काण्डवृत्त). — f) *Ricinus communis* (दर्राण्ट) ÇKDR. (इति केचित्). — 2) f. ०फला = देवदालीलता (vgl. कटूला) RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्डपल (von काण्ड) m. *Mimosa arabica* Lam. (वावल) ÇABDAK. im ÇKDR.

काण्डवृष्ठी (क^० + व^०) f. = श्रीवृष्ठीवृत्त RĀĠAN. im ÇKDR.

H. Theil.

काण्डवृत्त (क^० + वृत्त) m. = तेलःपालवृत्त RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्डपाल m. = काण्डपाल 1, a. ÇABDAM. im ÇKDR.

काण्डार्तगला (क^० + अर्तगल) f. *Barleria caerulea* Roxb. (नीलकिएटी) RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्डानु (von काण्ड) m. N. verschiedener Pflanzen: *Solanum Jacquini* Willd.; eine andere Art *Solanum* (वृक्षती); *Bambusrohr*; = वर्चूर RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्डाङ्गय (काण्ड + आ^०) n. *Wurzelknolle vom Lotus* (पद्मकन्द) RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्डिन् (von काण्ड) m. N. verschiedener Pflanzen: = कलाय; *Achyranthes aspera* (अयामार्ग); *Acacia Catechu* Willd. (खदिर); *Ruellia longifolia* (गोनुर) RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्ड्, काण्डते, काण्डति und काण्डयति *trauern* (शोके), *sich heftig sehen* (आध्ययने) DHĀTUP. 8, 11. 34, 40. — Vgl. उत्काण्ड्.

काण्ड^३ Uṇ. 1, 103. 1) m. a) *Hals*, *Kehle* AK. 2, 6, 2, 39. TRIK. 3, 3, 106.

H. 588 (nach dem Sch. auch n.), an. 2, 103. MED. 1b. 2. Am Ende eines adj. comp. f. आ und ई KĀÇ. zu P. 4, 1, 54. Accent eines auf काण्ड ausgehenden comp. P. 6, 2, 114. — ÇAT. BR. 13, 3, 2, 3. KĀTJ. ÇR. 16, 1, 18. 3, 1. 20, 8, 2. Suçr. 1, 66, 16. 77, 16. 101, 12. काण्डे वावध्य वाससा M. 11, 205. काण्डम् bis zum Halse reichend (आयः) 2, 62. काण्डसज्जन das Hängen am Halse (der Opferschnur) 63. निव्रीतं काण्डलम्बितम् AK. 2, 7, 49. निर्लू-

नकाण्ड VID. 133. काण्डे पीडयन् MRĀĠ. 128, 20. काण्डे निपीडयन्मारयति 22. आवां काण्डे वत्स परिघ्नत R. GORR. 2, 66, 32. विटं काण्डे ऽवलम्ब्य MRĀĠ. 119, 14. साखं पुत्रं काण्डे गृहीत्वा 161, 20. KATHĀS. 16, 95. काण्डय-द MRĀĠ. 166, 17. KATHĀS. 17, 35. 26, 125. AMAR. 19. काण्डयकृष्ण 57. काण्डाङ्घ्रिय PAKĀT. IV, 7. MEGH. 3. काण्डच्युतभुजलता 93. काण्डलया 110. काण्डे कथं नार्पितः (कात्तः) an den Hals gedrückt ŚĀ. D. 48, 8. बवन्धा-

स्य काण्डे भुजलताघ्नम् VID. 301. In comp. mit dem womit der Hals verglichen wird: कम्बुकाण्ठी (vgl. n. ग्रीवा), KATHĀS. 4, 7. mit dem was am Halse hängt: मुवर्णशतकाण्ठी MBH. 1, 8040. निष्ककाण्ठी, क्षिरायकाण्ठी u. s. w. 3, 14694. 17179. 13, 4928. 4935. 4939. R. 5, 11, 23. BHĀG. P. 4, 3, 6. 8, 8, 7. दृत्तिकाण्ठा (गौः) MBH. 13, 3774. — ग्रुयतीव च मे काण्ठा न स्वस्वमिव मे मनः R. 2, 69, 19. काण्डेषु स्वलितं गते ऽपि शिशिरे पुंस्को-

किलानां रूतम् ÇĀK. 131. काण्डः स्तम्भितवाप्यवृत्तिकालुपः 81. आकाण्डतृप्त bis zum Halse satt MBH. 3, 15551. सन्नकाण्डेन mit gebrochener Stimme 829. रुद्धयो दीनकाण्डः 12260. निरुद्धकाण्डो न शशाक भापितुम् BHĀG. P. 6, 14, 50. शब्दापिहितकाण्ड R. 2, 77, 5. वाप्यगृहीत^० 112, 31. वाप्यापिहि-

त^० 100, 36. अश्रुचितौष्ठकाण्ठी 5, 11, 23. वाप्यपूर्णं काण्डेन 2, 66, 10 (GORR.). अश्रुकाण्ड mit Thränen im Halse 2, 74, 28. ÇĀK. 107, 8. KATHĀS. 4, 132. मुक्तकाण्डो हरोद् क् aus vollem Halse BHĀG. P. 1, 18, 38. 6, 14, 58. मुक्तकाण्डम् (adv.) — चक्रन्द RAGH. 14, 68. KATHĀS. 9, 64. AMAR. 53. विमुक्तकाण्डम् 11. विमुक्तकाण्डकारुणम् 3. अग्निनातकाण्ठी (von der Stimme) R. 5, 11, 23. विनरकाण्डि RAGH. 8, 63. Daher काण्ड = धनि, स्वर II. an. MRD. HĀR. 238. = मुकधनि (मुकधनि?) TRIK. 3, 3, 106. = गलधान *Kehllaut*

BALA beim Schol. zu NAISH. 2, 48. काण्ड Hals in übertragener Bedeutung vom Halse der Gebärmutter Suçr. 1, 370, 9. von der auf einem Stiele sitzenden *Knospe*: विकचसरसिजायाः स्तोकाणिर्मुक्तकाण्डं निन्नमिव कमलिन्याः कर्कशं वृक्षजालम् ad ÇĀK. 19. — b) *unmittelbare Nähe* H.

काण्डेन 2, 66, 10 (GORR.). अश्रुकाण्ड mit Thränen im Halse 2, 74, 28. ÇĀK. 107, 8. KATHĀS. 4, 132. मुक्तकाण्डो हरोद् क् aus vollem Halse BHĀG. P. 1, 18, 38. 6, 14, 58. मुक्तकाण्डम् (adv.) — चक्रन्द RAGH. 14, 68. KATHĀS. 9, 64. AMAR. 53. विमुक्तकाण्डम् 11. विमुक्तकाण्डकारुणम् 3. अग्निनातकाण्ठी (von der Stimme) R. 5, 11, 23. विनरकाण्डि RAGH. 8, 63. Daher काण्ड = धनि, स्वर II. an. MRD. HĀR. 238. = मुकधनि (मुकधनि?) TRIK. 3, 3, 106. = गलधान *Kehllaut*

BALA beim Schol. zu NAISH. 2, 48. काण्ड Hals in übertragener Bedeutung vom Halse der Gebärmutter Suçr. 1, 370, 9. von der auf einem Stiele sitzenden *Knospe*: विकचसरसिजायाः स्तोकाणिर्मुक्तकाण्डं निन्नमिव कमलिन्याः कर्कशं वृक्षजालम् ad ÇĀK. 19. — b) *unmittelbare Nähe* H.

an. MED. चापोकण्डोपगत PANKĀT. 247, 11. Hierher gehört auch die Bed. der an eine Feuergrube (s. कुण्ड) angrenzende Raum bis zur Entfernung von einer Fingerdicke: वाताद्वाह्यो ऽङ्गुलः काण्डः सर्वकुण्डेष्वयं त्रिभिः TIRHĀDIT. im ÇKDR. Vgl. उपकाण्ड. — c) Name eines Banmes, *Vanguiera spinosa* Roxb., H. an. MED. Beruht offenbar auf einer Verwechslung mit काण्डकिन्; vgl. मदनकाण्डक. — d) N. pr. eines Mahārshi R. 4, 48, 11. — 2) f. काण्डी a) Hals, Kehle BHAR. zu AK. im ÇKDR. HĀR. 174. Vgl. काण्डीरिव. — b) ein Strick oder Riemen, der einem Pferde um den Hals gelegt wird (Halfter), ÇĀBDAM. im ÇKDR. — Vgl. घर्धरकाण्ड, उत्काण्ड, उत्काण्डी, प्रतिकण्डम्, शितिकाण्ड, शुष्ककाण्ड.

काण्डक (von काण्ड) m. N. des Rosses von ÇĀkjamūni SCHIEFNER, Lebensb. 239 (9). — Vgl. काण्डक 1, m.

काण्डकूपिका (क^० + कू^०) f. Laute (वीणा) H. 287.

काण्डगत (क^० + गत) adj. am Halse befindlich: माल्यम् R. 4, 26, 3. bis zur Kehle gelangt: नाभस्यं भक्षयेत्प्राज्ञः प्राणैः काण्डगतैरपि wenn die Lebensgeister sogar zu entfliehen drohen (vgl. काण्डवर्तिन्) PANKĀT. I, 329. in der Kehle befindlich SUÇR. 1, 306, 14.

काण्डतलामिका f. Halfter, = काण्डी ÇĀBDAM. im ÇKDR. — Zusammeng. aus काण्ड, तल und घसिक (घसिका?).

काण्डतम् (von काण्ड) adv. aus der Kehle heraus, mit deutlichen Worten, ausdrücklich Z. d. d. m. G. 6, 17. Vgl. काण्डोक्त n. persönliche Aussage VJUTP. 43.

काण्डर्ध्वं (क^० + र्ध्वं) adj. bis zum Halse reichend ÇĀT. BR. 12, 2, 1, 2.

काण्डधान (क^० + धान) m. pl. N. einer Völkerschaft VARĀH. BRH. S. 14, 26 in Verz. d. B. H. 241.

काण्डनीडक (क^० + नीड) m. *Falco Cheela* (चिह्न) TRIK. 2, 3, 22.

काण्डनीलक (क^० + नी^०) m. Feuerbrand (उत्का, vulg. मसाल) ÇĀBDAM. im ÇKDR.

काण्डपाशक (क^० + पा^०) m. ein Strick, der einem Elefanten um den Hals gelegt wird (Halfter), ÇĀBDAM. im ÇKDR.

काण्डबन्ध (क^० + बन्ध^०) m. dass. H. 1232.

काण्डभूषा (क^० + भू^०) f. Hals schmuck AK. 2, 6, 3, 5. H. 657.

काण्डमणि (क^० + मण^०) m. ein am Halse getragener Juwel TRIK. 2, 6, 27. VJUTP. 99.

काण्डवर्तिन् (क^० + वर्तिन्) adj. sich in der Kehle befindend: प्राणैः RAGH. 12, 54. — Vgl. काण्डगत.

काण्डशालूक (क^० + शा^०) n. harte Anschwellung im Schlunde SUÇR. 1, 306, 14. 307, 15. 2, 131, 3. WISE 311.

काण्डग्राही (क^० + ग्रा^०) f. Anschwellung der Mandeln SUÇR. 1, 306, 5. WISE 309.

काण्डश्रुति COLEBR. I, 95 fehlerhaft für कण्डश्रुति; s. u. कण्ड.

काण्डमूत्र (क^० + मू^०) n. eine best. Art von Umarmung (स्तनालिङ्गन) RAGH. 19, 32.

काण्डमि (काण्ड + मि) m. Vogel (bei dem die Verdauung in der Kehle vor sich geht) TRIK. 2, 3, 37. H. Ç. 186.

काण्डल m. 1) Boot, Schiff. — 2) Spaten. — 3) Kampf. — 4) *Arum campanulatum* Roxb. (शूणा) VIÇVA im ÇKDR. Vgl. काण्डूल. — 5) Kameel; vgl. काण्डकाशन und काण्डोल. — 6) Butterfass MED. (Calc. Ausg.

काण्डील) im ÇKDR. In dieser Bed. auch f. ला TRIK. 2, 9, 19. MED. im ÇKDR.

काण्डिका (von काण्ड) f. ein aus einer einzigen Schnur bestehender Perlenschmuck (am Halse) H. 662.

काण्डीरिव (काण्डी = काण्ड + रिव) 1) m. a) Löwe (aus vollem Halse schreiend) TRIK. 2, 3, 1. H. 1283. HĀR. 82. PANKĀT. III, 28 (काण्डीरिव). — b) ein Elephant in Wuth ŚĀRASVATA im ÇKDR. — c) Taube RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) f. ला Gendarussa vulgaris Nees (वासकवृत्त) RĀĠAN. im ÇKDR.

काण्डील 1) m. Kameel. — 2) m. f. (घा) Butterfass MED. I. 72. — Vgl. काण्डाल.

काण्डेकाल (काण्डे, loc. von काण्ड, + काल) m. ein Bein. Çiva's (am Halse blau; vgl. नीलकाण्ड) P. 2, 2, 24. VĀRT. 3, Sch. 6, 3, 12, Sch. TRIK. 1, 1, 45. H. 195.

काण्डेविद्ध (काण्डे + विद्ध) m. N. pr. eines Mannes; s. काण्डेविद्धि.

काण्डेय (von काण्ड) adj. P. 6, 1, 213, Sch. 1) am oder im Halse befindlich VS. 39, 9. SUÇR. 2, 130, 13. — 2) dem Halse zuträglich SUÇR. 1, 219, 2. 232, 12. — 3) mit der Kehle hervorgebracht; so heissen die Laute ञ, ञ्, क, ख, ग, घ, ङ, ञ् nach P. 1, 1, 9, Sch. ausserdem ञ् VOP. 1, 4.

काण्डू, काण्डूते sich freuen DHĀTUR. 8, 30. काण्डूति 9, 78. काण्डूयति Korn von den Hülsen befreien 32, 44. beschützen (v. I. für काण्डू) 45. — Vgl. कण्डू.

काण्डून (von काण्डू) 1) n. a) das Entfernen der Hülsen durch Stampfen in einem Mörser H. 1017. — b) Abfall von den Körnern (beim Dreschen u. s. w.), Hülse SUÇR. 1, 38, 4. 42, 10. — 2) f. नी Mörser TRIK. 2, 9, 6. M. 3, 68.

काण्डुरा f. Sehne, deren im menschlichen Leibe sechszebn angenommen werden, SUÇR. 1, 236, 6. 8. 12. 337, 12. 338, 6. 2, 304, 2. H. 631.

काण्डुरीक m. N. pr. eines Mannes HARIV. 1236. fgg.

काण्डानक m. N. pr. eines Dieners von Çiva Vjādi zu H. 210.

काण्डिका f. kurzer Abschnitt, letzte Unterabtheilung (in einigen vedischen Schriften) COLEBR. Misc. Ess. I, 54. 60. 73. Ind. St. 1, 71. — Vgl. काण्ड und काण्डिका.

काण्डु 1) m. f. Siddh. K. 231, a, 4 v. u. das Jucken, Beissen RĀĠAM. zu AK. im ÇKDR. SUÇR. 1, 221, 15. 2, 290, 11. Gewöhnlich काण्डू f. AK. 2, 6, 2, 4. H. 464. SUÇR. 1, 34, 16. 40, 16. 50, 8. 2, 238, 6. 267, 7. 326, 10. KUMĀRAS. 1, 9. BHĀG. P. 2, 7, 13. 3, 6, 18. गात्रकाण्डूविनेद् das Kratzen ÇĀNTIC. 4, 17. सकाण्डू adj. SUÇR. 1, 280, 5. सकाण्डूक 39, 4, 14. — 2) m. N. pr. eines Rshi R. 2, 21, 31. 5, 91, 7. BHĀG. P. 4, 30, 13. काण्डूपख्यान im BRAHMA-P. LA. 49. fgg.

काण्डुक m. N. pr. eines Barbiers HARIV. 1559 (LANGL.: काण्डक).

काण्डुर (von काण्डू) 1) adj. f. घा juckend SUÇR. 1, 295, 10. — 2) m. N. zweier Pflanzen: *Momordica Charantia* Lin. (कारवेह्ल) und einer Grasart (कुन्दरत्ना) RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) f. ला N. zweier Pflanzen: *Mucuna pruritus* Hook. und = अत्यक्षपर्णी RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. काण्डूर.

काण्डू s. u. काण्डु 1.

काण्वकरी (क^० + क^०) f. *Mucuna pruritus* Hook. ЧАВДАК. im ÇKDra.
काण्व (क^० + व) m. 1) *Cathartocarpus (Cassia) fistula* (गारुज्वध).
— 2) weisser Senf (गौरसर्यप) RIGAN. im ÇKDra.

काण्वति (von काण्व) f. das Jucken, Beissen; das Kratzen KAT. zu P. 1, 1, 58. H. 464, Sch. BHAR. und HALAJ. im ÇKDra. BRIG. P. 7, 9, 45.
कर्णकाण्वतिलालसा SIn. D. 55, 13. राइया: — स निर्दयैः सुरतोत्सवैः ।
खण्डयामास काण्वतिम् (Geilheit) RIGAN-TAR. 5, 281.

काण्वका f. ein best. Insect mit giftigem Bisse SuçA. 2, 290, 11. Ist
मका etwa aus मन्त्रिका oder मशक verdorben?

काण्वक (von काण्व) adj. juckend, beissend SuçA. 1, 253, 12. 266, 4.
269, 9. 289, 19.

काण्व (von काण्व), काण्वति und कते kratzen, schaben P. 3, 1, 27.
Vop. 21, 13. काष्ठेन वा नखेन वा काण्वयेत् ÇAT. Br. 3, 2, 1, 31. यद्वस्तेन
काण्वयेत् TS. 6, 1, 3, 8. काण्वयिष्यते, काण्वयमानाय 7, 1, 19, 3. न संक्ता-
भ्यां पाणिभ्यां काण्वयेदात्मनः शिरः M. 4, 82 (= MBu. 13, 5023, wo का-
ण्वयेत् gelesen wird). SuçA. 1, 71, 19. काण्वयन् MBu. 1, 5932. शृङ्गेण —
मृगीमकाण्वयत कृत्स्नारः KUMIRAS. 3, 36. (द्विषेन) काण्वयमानेन कतम् RAGH.
2, 37. शृङ्गे कृत्स्नमृगस्य वामनयनं काण्वयमानां मृगीम् ÇIK. 144. खरकाण्वयित
n. ein Kratzen mit einer dornigen Pflanze bildlich von einem widersin-
nigen Beginnen MBu. 3, 1329. — desid. काण्वयिष्यति P. 6, 1, 3, VArtt.
2. Vop. 21, 18.

काण्वन (von काण्व) 1) n. das Kratzen, Schaben; das Jucken, Beissen
H. 464. KAT. ÇR. 7, 3, 30. 4, 8. SuçA. 1, 260, 8. 297, 14. 2, 2, 15. 372, 17.
VIR. 131. RAGH. 2, 5. BHIG. P. 3, 31, 26. 7, 9, 45. 8, 7, 10. SIn. D. 55, 11.
39, 19. Das Kratzen der Thiere als Liebkosung SIn. zu Ait. Br. 3, 5. —
2) f. नी Bürste zum Kratzen KAT. ÇR. 15, 6, 8.

काण्वनक (von काण्वन) adj. kratzend, schabend: कर्णस्य काण्वन-
नकेन (तृणेन) PAÑKAT. 1, 81.

काण्वया (von काण्व) f. = काण्वन P. 3, 3, 102, Sch. Vop. 26, 189. AK.
2, 6, 2, 4. H. 464.

काण्वयितरु nom. ag. von काण्व RAGH. 13, 43.

काण्वुरा (von काण्व) f. *Mucuna pruritus* Hook. AK. 2, 4, 3, 5. — Vgl.
काण्वुरा.

काण्वल (wie eben) 1) adj. ein Jucken empfindend ÇKDra. — 2) m.
Arum campanulatum Roxb. RIGAN. im ÇKDra. Vgl. काण्वल.

काण्वल 1) m. a) Rohrkorb angeblich nach AK. ÇKDra. und WILS. —
b) Kameel UNADIK. im ÇKDra. Vgl. काण्वल. — 2) f. ली = काण्वल-
वीणा ÇABDAR. im ÇKDra. — Vgl. कौटल, गाण्वल.

काण्वलक m. Rohrkorb H. 1017.

काण्वलकपाद् und काण्वलपाद् (क^० + पाद्) gaṇa कृस्त्यादि zu P. 5, 4.
138. — Vgl. काण्वलकपाद् und गाण्वलकपाद्.

काण्वलवीणा (क^० + वी^०) f. die Laute der Kaṇḍāla AK. 2, 10, 32.
H. 290, v. l. — Vgl. कौटलवीणा u. कौटल 2.

काण्वय m. Raupe (शूकवती) ÇABDAK. im ÇKDra.

काण्व 1) adj. taub nach dem Sch. zu KAT. ÇR. 10, 2, 35. Ind. St. 3, 476 —
2) m. a) Bez. böser Wesen, gegen welche der Zauber AV. 2, 23 gebraucht
wird. — b) N. pr. eines vielgenannten Rshi (H. an. 2, 518. MED. v. 3), der
als Verf. mehrerer RV.-Lieder gilt. Er wird als ein Sohn Ghora's be-

zeichnet und zum Geschlecht des Aṅgiras gerechnet. RV. ANUKR. AÇV.
ÇR. 12, 13. RV. 1, 36, 10. 11. 48, 4. 112, 5. 8, 5, 23. 8, 4. AV. 4, 37, 1. 7, 15,
1. 18, 3, 15. VS. 17, 74 und oft. pl. Kaṇva's Geschlecht RV. 1, 14, 2. 47,
2. 8, 8, 3. KAT. ÇR. 10, 2, 35 und sonst. काण्वतम् RV. 1, 48, 4. काण्वत्
8, 6, 11. AV. 2, 32, 3. — Kaṇva Nārshada AV. 4, 19, 2. — Kaṇva Çrā-
jasa TS. 5, 4, 3, 5. — Kaṇva Kāçjapa MBu. 1, 2874. 3, 4087. ÇIK. 7,
10. 9, 12. 28, 13. — Gründer einer Veda-Schule VP. 281. COLEBR. Misc.
Ess. I, 17. — Ein Fürst, ein Sohn Pratiratha's und Vater Medhātithi's,
HARIV. 1718. ein Sohn Apratiratha's BUIG. P. 9, 20, 6. VP. 448.
ein Sohn Agamīdha's (!) und Vater Medhātithi's 452. — Verfasser
eines Gesetzbuchs Ind. St. 1, 246. Verz. d. B. H. No. 1403. ein Gram-
matiker (wohl काण्व) COLEBR. Misc. Ess. II, 49. — Es liegt nahe zu
vermuthen, dass Kaṇva ursprünglich ein mythischer Name gewesen
und später wie Aṅgiras auf ein menschliches Geschlecht übertragen
worden sei. — 3) n. SIDDH. K. 251, a, 8. Uebel, das Böse UP. 1, 50. H.
an. 2, 518. MED. v. 3. Vgl. काण्व und काण्वय.

काण्वन्मन (क^० + न^०) adj. f. die Kaṇva (böse Wesen) verzehrend,
vernichtend AV. 2, 25, 1.

काण्वमत् adj. Beiw. des Soma: nach Art der Kaṇva bereitet (?) RV.
8, 2, 22.

काण्वसखि (क^० + स^०) m. Freund der Kaṇva: स इन्द्रिः काण्वतम्;
काण्वसखा RV. 10, 113, 5.

काण्वहेतारु (क^० + हे^०) adj. einen Kaṇva zum Priester habend: प्र
सूतपो दिव्यः काण्वहेता त्रितो दिवः सूतोपा वतौ ऋग्भिः (ऋग्भुः) RV. 5,
41, 4.

काण्वय (von काण्व), काण्वयते Böses thun, urspr. wohl wie ein Kaṇva
(s. काण्व 2, a) verfahren P. 3, 1, 17.

कत m. 1) = कतक RIGAN. im ÇKDra. — 2) N. pr. eines Muni UN-
DIK. im ÇKDra. gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. कुरुकत eben.

कतक m. N. eines Baumes, *Strychnos potatorum* Lin., dessen Früchte
sowohl medicinisch als auch zur Klärung trüben Wassers benutzt wer-
den, indem man mit ihnen die innere Seite des Gefässes einreibt, in
welches das Wasser gegossen wird, und dadurch den Niederschlag der
Unreinigkeit bewirkt. AINSLIE 2, 420. TRIG. 2, 4, 7. फले कतकवृत्तस्य य-
द्यप्यम्बुप्रसादकम् M. 6, 67. SuçA. 1, 141, 3. 137, 1. 171, 17. 2, 13, 6. 53,
3. 328, 26. 330, 19. 418, 11.

कतकाल (कत + फल) m. dass. RIGAN. im ÇKDra.

कतमं (superlat. von क) pronom. interr. welcher unter Vielen (öfters
als Steigerung des einfachen क und mit diesem wechselnd) P. 5, 3, 93. Vop.
7, 96. nom. acc. n. कतमद् P. 7, 1, 25. Pronominal-Decl. gaṇa सर्वादि
zu P. 1, 1, 27. कस्य नूनं कतमस्यामृतानां मनोमद्दे चारुं देवस्य नाम RV. 1,
24, 1. क उ भ्रवत्कतमो यज्ञियानाम् 4, 43, 1. 2. कौ स्वदासो कतमा पुराणी
51, 6. 1. 33, 7. 10, 64, 1. VS. 7, 9. 22, 20. वुत्स्ती जति कतमः सो ऽर्थः क-
स्माहोकात्कतमस्योः पृथिव्याः AV. 8, 9, 1. 25. 10, 2, 4. 8. 14, 4, 22. कत-
मासो भिमतामा 12, 4, 45. TS. 2, 6, 9, 3. ÇAT. Br. 7, 4, 2, 17. 11, 6, 3, 4. 9. 14,
6, 4, 1. कतमा कतमार्कतमत्कतमत्साम कतमः कतम उक्तिय इति विमृष्टे
भवति KUNIND. UP. 1, 1, 4. कतमेन यथा याता दस्यवः MBu. 1, 4312. R. 1,
43, 12. 2, 92, 8. ÇIK. 86, 9. 98, 15, v. l. 99, 15. 100, 9. कौ ऽयं स्यात्तव —

त्वं चास्य कातमः Buig. P. 6, 13, 2. कातमद्वैर्यं युद्धं पत्रावैषीर्धनंनयम् MBu. 4, 1564, 1566. Çak. 4, 12. Buig. P. 4, 23, 4. कातमो स्वर्लोकं याति, यास्यति oder याता (लिप्सायाम्) P. 3, 3, 6, Sch. Vop. 23, 5. कातमो क्हरिं निन्देत् oder निन्दिष्यति (गर्हयाम्) P. 3, 3, 144, Sch. Vop. 23, 10. Kann mit einem Worte von genereller Bed. (जातिपरिप्रश्ने) componirt werden P. 2, 1, 63. Accent eines solchen comp. 6, 2, 57. कातमः कठः oder कातमकठः Sch. *welcher unter Zweien* (vgl. कतरः): ताभ्यां दानं कातमस्मै विशिष्टमयाचमानाय च याचते च MBu. 13, 3044. पुत्रास्ते कातमे राजन् जीवन्नेतत्प्रचक्ष मे । स्वभीतस्य हि ये ज्ञाताः पुरुषत्वे ऽथ ये ऽभवन् ॥ 570. कातम in Verbindung mit च und mit vorang. यतम *welcher immer*: यतमदेव कातमञ्च विद्यात् Çat. Br. 8, 4, 4, 12. mit चन *auch nicht einer* in negativen Sätzen, wodurch die Negation verstärkt wird: एनो मा नि गो कातमञ्च नाहम् RV. 10, 128, 4. AV. 8, 8, 6. (न) कातमञ्चनाहः Çat. Br. 11, 1, 6, 10. Nir. 2, 4 (wo vielleicht eben so zu lesen ist). कातम mit अपि und einer Neg. *auch nicht einer, durchaus keiner*: नित्यादीनामिहार्थानां क्वाया न कातमापि हि Buig. P. 7, 13, 59. कातम wird bisweilen durch श्रेष्ठ, अतिशयेन मुखद्वयः (vgl. 3. क) erklärt Ind. St. 2, 94. — Vgl. den Artikel 1. क und कतरः.

कातमाल m. Feuer Çabdām. im ÇKDR. — Die richtige Form ist खतमाल; vgl. auch कचमाल und करमाल.

कातमोरग (क^० + उरग) m. N. pr. eines Mannes SCHIEFNER, Lebensb. 266 (36).

कातरै (compar. von 1. क) pron. interr. *welcher von Zweien* P. 5, 3, 92. Vop. 7, 96. nom. voc. (P. 6, 1, 69, Sch.) acc. n. कातरद् P. 7, 1, 25. Pronominal-Decl. gaṇa सर्वादि zu P. 1, 1, 27. कातरा पूर्वा कातरपरयोः RV. 1, 183, 1. कातरस्वनयोः MBu. 1, 3645. दक्षिणेनाथ वामेन कातेरेण स्विदस्यति 4, 1969. न चैतद्विन्नः कातरं नो (lies mit MBu. 6, 884: कातरत्रो) गरियो यदा ज्ञेयं यदि वा नो ज्ञेयुः Buig. 2, 6. उभाविमावाद्यौ । कातरा कातरा अन्वोराषता P. 8, 1, 12, Vartt. 8, Sch. कातेरो भिन्ना ददाति, दास्यति oder दाता (लिप्सायाम्) 3, 3, 6, Sch. Vop. 23, 5. कातेरो क्हरिं निन्देत् oder निन्दिष्यति (गर्हयाम्) P. 3, 3, 144, Sch. Vop. 23, 10. Kann mit einem Worte von genereller Bed. componirt werden P. 2, 1, 63. Accent eines solchen comp. 6, 2, 57. कातरः कठः oder कातरकठः Sch. *welcher von Vielen* (vgl. कातम): कातेरो मेनिं प्रति तं मुञ्चते RV. 10, 27, 11. तौ त्वा पृच्छामि कातेरेण दुग्धा AV. 8, 9, 1. कातर एष देवः स्वप्नान्पश्यति PRAÇNOP. 4, 1. कातर एतत्प्रकाशयते 2, 1. Ait. Up. 3, 11. 3, 1. कातरत्त आहाराणि दधि मन्थो परिस्तुतन् AV. 20, 127, 9. कातरस्यो दिशि MBu. 1, 3650. R. 1, 36, 4. 2, 83, 4. 3, 21, 4. Çak. 98, 15. 99, 15, v. 1. Vikr. 5, 14. कातर mit folg. चन in einem neg. Satze (ohne dass die Negation aufgehoben würde) *keiner von Beiden*: न परा निगये कातरश्चैनौः RV. 6, 69, 8. अथैतयोः पयोर्न कातेरेण चन तानीमानि नुद्गाण्यसकृद्वर्तन्नि भूतानि भवन्ति Khand. Up. 5, 10, 8. — Vgl. den Artikel 1. क und कातम.

कातरैतम् (von कातर) adv. interr. *auf welcher von beiden Seiten* Çat. Br. 6, 1, 2, 31.

1. कति (von 1. क) pron. interr. *quot, wie viele* P. 5, 2, 40. Vop. 7, 94. nom. und acc. ohne Flexionszeichen (das entspr. इति ist ganz zu einem adv. erstarrt); कतिभिम् und कतिभिस्, कतिभ्यस् und कतिभ्यस्, कतिनाम्, कतिपु und कतिपु P. 1, 1, 23. 25. 4, 1, 10. 7, 1, 22. 53. 6, 1, 179 —

181. Vop. 3, 53. 54. कति देवाः कातमे त घोसन् कति स्तनौ व्यदधुः AV. 10, 2, 4. 12, 4, 43. कत्यग्रायः कति सूर्यासुः कत्युषासुः कत्यु स्विदायः RV. 10, 88, 18. 86, 20. VS. 23, 57. Çat. Br. 6, 1, 2, 32. 11, 6, 2, 4. 12, 2, 1, 6. 2, 13. कति कतः *wie oft?* 12, 3, 2, 7. कतिकृत्वम् Vop. 7, 70. कतिभिरमद्यग्भिर्हेतास्मिन्यज्ञे कारिष्यति Çat. Br. 14, 6, 1, 9. 2, 1. 9, 1. कति स्वदेव मुनयः कति मौनानि चाप्युत । भवति MBu. 1, 3634. R. 5, 73, 2. Suçra. 2, 361, 7. Çantiç. 3. 18. Am Anf. eines comp. PAÑĀT. 136, 6. — indef. *etliche*: कति व्यापादयति कति वा ताडयति 171, 2. न कति पितरो दाराः पुत्राः पितृव्यपितामहा मकृति वितते संसारे ऽस्मिन्गतास्तव कोटयः PRAB. 94, 1. Dūrtaç. 67, 20. 68, 1. In dieser Bed. gewöhnlich mit folg. चिद्: अकृानि कतिचित् *etliche Tage* MBu. 3, 15501. PAÑĀT. 87, 22. 185, 19. Çak. 43. Vikr. 146. MEGU. 2. Vid. 182. 220. Buig. P. 1, 12, 36. 14, 2. BRAHMA-P. in LA. 36, 2. Çuk. 42, 12. Als adv. *vielmals, sehr*: पुरुषुतस्य कति चित्परिप्रियः RV. 9, 72, 1. कति mit अपि *etliche* AMAR. 23. — Vgl. den Artikel 1. क.

2. कति m. N. pr. eines Weisen, eines Sohnes von Viçvāmitra und des Ahnen der Kātjājana, HARIV. 1461. 1768. Mit Kātjājana identif.: गृह्ये कतेः । दृष्ट्वा कर्कमुखैः कृतानि वक्रुशो भाव्याणि Einl. von ĠAJARĀMA's Comm. zu Pār. Gṛhṇ.

कतिक oder कतिका N. pr. einer Stadt: कतिकार्थं च पत्तनम् RĀGA-TAR. 2, 14.

कतिथै (von 1. कति) adj. *der wievielste* P. 5, 2, 51. Vop. 7, 41. Mit चिद् *der so und so vielste*: अहं तत्पश्चात्कतिथश्चिदास RV. 10, 61, 18.

कतिथौ (wie eben) adv. P. 1, 1, 23, Sch. *an wie vielen Orten? in wie vielen Theilen (viele Theile)? wie oft?* कतिथा समिद्धः VS. 23, 57. पत्पुरुषं व्यदधुः कतिथा व्यकल्पयन् RV. 10, 90, 11. AV. 8, 9, 10. अथ तस्याभितसस्य कतिथायतनानि ह । निरभिद्यत्त देवानाम् Buig. P. 3, 6, 11. तच्चानो भगवंस्तेषां कतिथा (wie oft) प्रतिसेक्रमः 7, 37. तस्यां स वै — ससर्ज कतिथा वीर्यम् 31, 4. Mit चिद् *allenthalben* RV. 1, 31, 2.

कतिपर्यै (wie eben) adj. f. ई und या *etliche, einige* (nom. m. pl. कतिपये und कतिपयास् P. 1, 1, 33. Vop. 3, 12): कतिपर्यैदिप्तिषाः Çat. Br. 4, 3, 4, 19. अपि कतिपया एवैवंसमुद्गाः स्युः 5, 1, 2, 10. पुरस्तदेव कतिपयाहेन *um etliche Tage früher* ÇĀÑĀK. ÇR. 17, 1, 2. 6, 6. कतिपयेनार्हणिन *nach Verlauf einiger Zeit* Buig. P. 5, 8, 5. मासान्कतिपयान् 1, 10, 7. कतिपयाः समाः (acc. f.) 9, 18, 39. कतिपर्यैरहेभिः *nach etlichen Tagen* PAÑĀT. 9, 6. 127, 18. 191, 17. DAÇAK. in BENF. Chr. 192, 19. 193, 21. कतिपयाहस्य dass. MBu. in BENF. Chr. 32, 19. कतिपयदिवसैः VRT. 21, 20. 22, 13. कतिपर्यात्रम् Çak. 28, 14. — MEGU. 24. Çuk. 42, 15. DAÇAK. in BENF. Chr. 201, 12. Am Ende eines comp. P. 2, 1, 65. उद्भिक्तकतिपयम् *etwas Buttermilch* Sch. कतिपयेन und कतिपयात् *mit einiger Anstrengung* P. 2, 3, 33. कतिपयेन मुक्तः und कतिपयान्मुक्तः (compon. nach P. 6, 3, 2) Sch. — Ist das Wort viell. durch Dissimilation der Consonanten aus कतितय entstanden?

कतिपर्यै (von कतिपय) adj. *der etlichste, der in der Ordnung schon etwas vorgeschrittene* P. 5, 2, 54. Vop. 7, 41.

कतिविध (कति + विधा) adj. *von wie vieler Art?* दाने कतिविधेयम् (mit पञ्चविध geantwortet) MBu. 13, 6278. fg.

कतिशम् (von कति) adv. *zu wie vielen?* Vop. 7, 69.

कतीमुप n. N. eines Agrahāra RĀGA-TAR. 2, 55. — Vgl. रामुप.

कतृणा (1. कद् + तृणा) n. P. 6, 3, 103. 1) *ein best. wohlriechendes Gras*

AK. 2, 4, 5, 31. 3, 4, 1, 8. H. 1191. an. 3, 197. MED. η. 38. СУЧ. 2, 503, 21.

— 2) *Pistia Stratiotes* Lin. (कुन्नी, पृष्णि) H. an. MED.

कतोय (कद् + तोय) n. ein berauschendes Getränk TRIK. 2, 10, 14.

कात्रि (कद् + त्रि) pl. = कुत्सितास्त्रयः schlechte Drei P. 6, 3, 101, VĀRT. Vop. 6, 92. Davon कात्रियक nach P. 4, 2, 95.

कत्य्, कत्यते (act. s. u. वि) DĀTUP. 2, 36 (झाद्यायाम्). 1) *prahlen*: किं ते कत्यतेन (wozu nützt dein Prahlen) च मानुष । क्वैतत्कर्मणा सर्वं कत्येयाः MBH. 1, 5995. 3, 2819. MBH. in BENF. Chr. 24, 39. R. 6, 36, 73. BŪG. P. 5, 24, 16. कत्यय्यते न कः BHATT. 16, 4. त्वं कत्यसे महाराज सत्यवादी du prahlst damit, dass du wahrhaft seiest R. 2, 13, 3. — 2) *lobend hervorheben, loben*: पौरुषं पुरुषेषु च । कत्यमानो ऽभिनिर्याय MBH. 4, 1252. कत्यय्यत्कत्यसे च पौ 16, 155. कत्यसे यच्च वीर्येण रामम् R. 3, 53, 8. — 3) *tadelnd hervorheben, tadeln, herabsetzen*: ये वा — कत्यस्त उग्रपुरुषं निरतं श्मशाने BŪG. P. 8, 7, 33.

— घ्रा *prahlen*, s. श्राकत्यन.

— वि 1) *prahlen* MBH. 3, 11635. 4, 1554. R. 6, 36, 42. को विकत्यितुमर्हति MBH. 2, 2533. जनस्य गोप्तास्मि विकत्यमानः BŪG. P. 5, 12, 7. 7, 8, 12. यत्ते सभामध्ये ब्रह्मवाचा विकत्यितम् । न मे युधि समो ऽस्तीति तदिदं समुत्स्रियतम् ॥ MBH. 4, 1923. mit dem instr.: गान्धारविद्यया हि त्वं राजमध्ये विकत्यसे 2, 2529. 17, 71. R. 2, 7, 14. act.: को विकत्येद्विचक्षणः MBH. 4, 1563. — 2) *lobend hervorheben, viel Lärm von Etwas (acc.) machen*: प्राकृता क्षुत्तात्मानो लोके ऽस्मिन्कुलपांसनाः । निर्यकं विकत्यस्ते यथा राम विकत्यसे ॥ R. 3, 35, 21. — 3) *Jmd (acc.) herabsetzen, mit Etwas (instr.) demüthigen*: सदा भवान्पातुगुणस्य गुणैस्मान्विकत्यसे । न चर्तुनः कलापूर्णा मम दुर्वेधनस्य च ॥ MBH. 4, 1299. — *caus. demüthigen*: विकत्ययित्वा राजानं ततः प्राह DRAUP. 9, 10.

कत्यन (von कत्य्) 1) adj. *prahlend* MBH. 3, 15038. R. 4, 6, 10. श्रकत्यन INDR. 4, 11. — 2) n. *das Prahlen* R. 3, 35, 23. ब्राह्मविर्येण कत्यनम् MBH. 3, 8664. श्रकत्यन सुच. 2, 363, 13. Auch कत्यना Sch. zu BHATT. 16, 4.

कत्यप्यं (1. कद् + पय von पी = प्या) adj. *hoch aufschwellend* Nir. 6, 3. त्वं चिद्विद्या कत्यप्यं शयानम् (अद्यान) RV. 5, 32, 6.

कत्र्, कत्रयति lösen DĀTUP. 33, 60. — Vgl. कत्र्, कर्त्.

कत्सघर् n. Schulter ÇABDĀ. im ÇKDR.

कत्यक (von कत्य्) 1) adj. *erzählend*: श्रतिपूर्वकत्रक ÇĀNTIC. 2, 27. *subst. Erzähler, dessen Amt das Erzählen ist* MBH. 1, 7778. 13, 1586. KATHĀS. 10, 2. Nach TRIK. 1, 1, 124 und HĀR. 123: *Hauptchauspieler* (एकान्त). — 2) m. N. pr. eines Mannes गागा गर्गादि zu P. 4, 1, 105. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 36, 2 v. n.

कथंकाथिक (von कथम् + कथम्) adj. *der da beständig fragt* TRIK. 3, 1, 17. BHĀRĪP. im ÇKDR. Davon nom. abstr. कथंकाथिकता ein Hin- und Herfragen H. 263.

कथंकारम् (कथम् + absol. von कर्, करोति) adv. *auf welche Weise?* P. 3, 4, 27. NAISH. 17, 127.

कथन (von कथम्) n. *das Erzählen, Berichten, Mittheilen* सुच. 1, 316, 4. BHART. 2, 54. 59. PAÑKĀT. 7, 16. 1, 13. H. 191. HIT. 30, 18.

कथनीय (wie eben) adj. 1) *zu erzählen, der Mittheilung würdig*: तस्मै महेश्वरैरुक्तैषा कथनीया कथा त्वया KATHĀS. 5, 131. भगवतः कथनीयोरुक्तैः BŪG. P. 1, 18, 10. 3, 13, 47. धर्मक्रामार्थमोक्षाणां कथनीयकथाय

(शिवाय) MBH. 12, 10388. — 2) *zu benennen*: सा कथनीया चम्पकमाला ÇAUT. 16.

कथम् (von 1. क) adv. *wie? auf welche Weise? woher?* P. 5, 3, 25. Vop. 7, 110. कथं शैक कथा यय RV. 5, 61, 2. कथं रसायो घतरः पयोसि 10, 108, 1. कथं मेहं घमुंरायोब्रवीरिह AV. 5, 11, 1. 7, 76, 5. 8, 9, 19, 20. कथं वातो नेलेयति कथं न रमते मर्नः 10, 7, 37. कथं न इदं मनुष्यैरनयोरोक्षं स्यात् ÇAT. Br. 1, 6, 2, 1. 2. कथं हि करिष्यसि 12, 9, 3, 7. कथं दर्शपूर्णमासावित्याज्येन च पुराडाशेन चेति ब्रूयात् 14, 2, 2, 48. — कथं चेदं त्वयि कर्म समाहितम् N. 22, 10. कथमेतन् *wie verhält es sich damit?* ÇĀK. 14, 13. HIT. 9, 3. u. s. w. कथमिदानीम् *wie nun? was ist jetzt zu thun?* ÇĀK. 100, 20. कथं मारात्मके त्वयि विश्वासः *wie kann Vertrauen zu dir stattfinden?* HIT. 10, 18. श्रुम् — कथं न विश्वासभूमिः 22. सुरन्तितानि वेष्मानि प्रवेष्टुं कथमुत्सहे N. 3, 10. तद्यद् भद्रकवारि कथमेतान्द्रुतैः स्पृशामि *wie kann, wie darf ich berühren?* HIT. 21, 21 (vgl. P. 3, 3, 143. Vop. 23, 9). कथं राशः सुतानेन कथ्यते मयि जीवति VID. 98. कथमुक्त्वा तत्रा सत्यं सुतामुत्सृज्य मो गतः N. 11, 4. VICY. 8, 2. कथं स्यातां सुतौ बालौ भवेयं कथं चारुम् *wie würde den Kindern sein und wie mir?* BRĀHMAN. 2, 9. निश्रयं नाधिगच्छामि कथं मुच्येयम् MBH. 13, 4836. कथं तत्र विभागः स्यात् M. 9, 122. 10, 82. 12, 108. N. 5, 12. 10, 17. VID. 108. कथमुत्सृज्य गच्छेयमहं त्वां निर्जने वने *wie könnte ich wohl fortgehen? d. i. ich wäre nicht im Stande fortzugehen* N. 9, 27 (vgl. P. 3, 3, 143. Vop. 23, 9). M. 9, 130. DAÇ. 1, 24. सानुवन्धाः कथं न स्युः संपेदा मे निरापदः RAH. 1, 64. कथमिदानीमेते मम पुत्रा गुणवत्तः क्रियन्ताम् *auf welche Weise sollen jetzt meine Söhne zu tugendhaften Menschen gemacht werden?* HIT. 5, 20. कथं बुद्धा भविष्यति *wie wird ihr sein, wenn sie ertachtet?* N. 10, 22. इमाम् — कथं वत्स भरिष्यामि *wie werde ich sie ernähren?* DAÇ. 2, 34. N. 10, 2. 23. 19, 5. ÇĀK. 66, 18. तनस्तपति धर्माशी कथनाविभविष्यति *wie könnte Finsterniss entstehen?* 111. PAÑKĀT. 193, 11. HIT. 1, 47. 17, 16. कथं मृत्युः प्रभवति वेदशास्त्रविदाम् *wie kommt es, dass der Tod Gewalt hat über ...?* M. 5, 2. N. 4, 5. 12, 9. DAÇ. 2, 9. ÇĀK. 89, 10. HIT. 1, 73. 20, 19. 27, 18. RAH. 3, 44. कथमवगम्यते *woher schliessest du dieses?* ÇĀK. 98, 23. कथं गच्छति *wie? sie geht?* ÇĀK. 16, 12, v. l. कथमियं सा काण्डुहिता 9, 12. 80, 3, v. l. 89, 2. 102, 17. 104, 8. कथं मामेवोद्दिशति 94, 1. 90, 18. Ganz abgeschwächt, eine Frage einleitend: कथं तेनामृता स्याम् *würde ich dadurch unsterblich werden?* BŪH. ĀR. Up. 2, 4, 2. कथमिदानीमात्मानं निवेद्यामि । कथं चात्मापहारं करोमि ÇĀK. 13, 21. Am Anf. eines adj. comp. gleichbed. mit किम्: कथंरूपः कथंवीर्यः किंकर्मा च स रातसः R. 3, 73, 9. 5, 12, 3. 6, 99, 15. कथंप्रमाणाः (so ist zu lesen) 1, 22, 12. Die Lexicographen: कथं प्रश्ने प्रकारार्थे संधमे संभवे ऽपि च H. an. 7, 38. कथं कथं च गर्हायां प्रकारार्थे च संधमे । प्रश्ने संभावनायां च MED. avj. 58. कथम् in Verbindung mit andern Partikeln: 1) कथमिव *wie so?* ÇĀK. 8, 2. 24, 22. 83, 13. 104, 2. *woher wohl?* 106, 3. MRĀKĪH. 123, 15. — 2) कथं नाम *wie — wohl?* PAÑKĀT. 197, 19. कथं नाम तत्रभ्रान्धर्ममत्यह्यत् P. 3, 3, 143, Sch. — 3) कथं नु *wie — wohl?* ते देवा श्रकामयन्त कथं नु न इदं पुनरागच्छेदिति ÇAT. Br. 1, 6, 2, 17. 14, 4, 2. 6, 1, 3. कथं नु तौ *wie mag es ihnen wohl gehen?* N. 17, 19. कथं नु ज्ञातमंकल्पः स्त्रियमुत्सृजे पुमान् । परार्थमीदृशं वक्तुम् 3, 8. RAH. 2, 54. कथं नु तम् — करं विहायामि निमग्नमभसि *wie konntest du (ein Ring wird angedet) diese Hand verlassen und in's Wasser sinken?* ÇĀK. 140.

DAÇ. 1, 26. = किम् oder कुतस् wie viel mehr, mit einer Negat. wie viel weniger: वैज्ञान्य मन तावदीदृशमपि स्नेहादरप्यौक्तः पीड्यते गृह्णित् कथं न तनयाविज्ञेयदुःखिनैः ÇĀK. 81. नास्य देवा न गर्धवा नासुरा न च राक्षसाः । कर्तुमोरपणं शक्ता न कथं न हि मानवाः ॥ R. 1, 33, 9. — 4) mit स्वित् wie — wohl? ÇAT. BR. 12, 3, 1, 1. MBH. 1, 3636. 2, 2422. 3, 1088. 1352. fg. 12614. R. 2, 21, 60. कथमिव स्वित्: सद्यस्ते ÇAT. BR. 4, 6, 9, 1. 3. — 5) mit च न (चन) a) auf keine Weise, in keinem Falle, durchaus nicht; als Verstärkung einer vorang. Negation: न लोकवृत्तं वर्तेत वृत्तिकृतोः कथं च न M. 4, 11, 34. 7, 104. 8, 20. 43. 300. 9, 60. 86. 215. 328. 10, 59. 11, 39. N. 4, 19. 10, 1. 13, 42. 18, 14. 26, 22. BRĀHMAN. 1, 17. R. 1, 9, 50. VIÇV. 3, 22. 11, 15. 14, 18. BHĀG. P. 1, 5, 19. तस्यावमानं कौरव्य मा स्म कार्षीः कथं च न MBH. in BENF. Chr. 41, 4. अनतिक्रमणीयो हि विधी राजन्कथं च न MBH. 11, 235. — b) auf irgend eine Weise, irgendwie, bei irgend einer Gelegenheit, in Folge von diesem oder jenem M. 5, 143. 9, 135. 198. 203. 11, 158. MBH. 1, 6804. — c) mit Mühe: वृद्धेनोत्पादिताः पुत्रा मया चैते कथंचन R. 1, 22, 9. 67, 4. कथं कथंचन dass. VIKR. 29, 15. — 6) mit चिद् a) auf irgend eine Weise, auf welche Weise es auch sei: कथंचिदप्रज्वलन्कामो जले सुप्तं न मो दहेत् R. 5, 73, 7. कथंचिदप्यतिक्रामन् M. 3, 90. mit einer Negat. auf keine Weise, durchaus nicht: इन्द्रो ऽपि तां नापहरेत्कथंचित् DRAUP. 3, 14. R. 1, 44, 11. 3, 13, 22. PAÑKĀT. 1, 385. न तु शस्त्रं प्रकीर्यामि कथंचिदपि MBH. in BENF. Chr. 19, 4. न कथंचिन्न auf keine Weise nicht d. i. durchaus: न कथंचिद्धि मे पापा न वध्या ये सुरद्विपः AĀG. 10, 17. यथा कथंचित् auf welche Weise es auch sei M. 11, 220. JĀG. 1, 208. 3, 320. — b) mit einiger Anstrengung, mit Mühe, mit genauer Noth: कथंचिद्भ्रूतुर्वीरौ दंपती तौ रथोत्तमम् MBH. 13, 2797. पश्य वैदेहो कथंचित्तौम्य जीवति R. 3, 24, 20. 43, 6. 5, 57, 12. वयं तु धृतराष्ट्रेण — विवामिता न दग्धाश्च कथंचिद्विसंभ्रयात् Hip. 1, 43. PAÑKĀT. 9, 5. 43, 10. KUMĀRAS. 3, 34. KATHĀS. 4, 38. 10, 39. AMAR. 30, 73. RĀGATĀR. 3, 134. 348. 415. कथंचिदपि जीवतीम् R. 6, 99, 50. कथंचिद्यदि (es geschieht mit Mühe, dass) dass.: मन्दप्राणो ह्ययं पत्नी कथंचिद्यदि जीवति 3, 73, 3. — c) ein wenig, ziemlich, einigermassen: शकुन्तला कथंचिद्भ्रावन्तमुखी तिष्ठति ÇĀK. CH. 63, 1. कथंचिदुत्थाय 63, 1. VIKR. 47, 19. सिचयान्तेन कथंचित्स्तनमध्योच्छ्वासिना 7. कथंचिद्भ्रूम् KATHĀS. 5, 80. कथंचिद्धृतिमाप्तवान् 104. AMAR. 46. — 7) mit अपि a) auf irgend eine Weise, irgendwie PAÑKĀT. 33, 5. MEGH. 88. कथमपि — न auf keinen Fall R. 1, 22, 23. ad MEGH. 86. — b) mit einiger Anstrengung, mit Mühe, mit genauer Noth: कथमपि तस्मादपेतः PAÑKĀT. 91, 6. 21, 13. 58, 19. कथमपि न प्राणैर्विमुक्तः 69, 2. 80, 9. विसृज्य कथमप्युनाम् KUMĀRAS. 6, 3. MEGH. 3, 23. 105. AMAR. 12, 39. 73. कथं कथमपि dass. DAÇAK. in BENF. Chr. 187, 11. 197, 3. RATNĀV. 4, 9. — c) ein wenig, nur obenhin, etwas: कथमप्युन्नमिताम् ÇĀK. 73. सापि तस्मिन्दिने स्नातो कथमप्यकरोच्चिरम् KATHĀS. 4, 31. कथमप्यवान्धवकृता auch nicht im Geringsten durch die Verwandten hervorgehoben ÇĀK. 92. तद्यदि कथमपि ज्ञायते wenn man diese (die Grammatik) nur obenhin kennt PAÑKĀT. 4, 15. — Vgl. die ältere Form कथा und den Artikel 1. क.

कथं गत (कथम् + भूत्) adj. wie beschaffen? wie geartet? Sch. zu KĀU-
BĀP. 1. fgg. Das subst. कथं नात्र m. beim Sch. zu KĀTJ. ÇK. 1, 2, 11. 18.

कथम्, कथयति DuĀTUP. 33, 1. episch auch med.; कथयति P. 7, 4, 93,

Sch. auch कथयति Vop. 17, 4. 1) sich mit Jmd (instr. oder सह mit instr.) unterhalten: एवं तौ कथयतौ तुभूयः शुश्रुवतुः स्वन्म् BRĀHMAN. 1, 11. कथयन्त्रैषधेन N. 20, 31. मुदेवेन सहैकात् कथयन्तीम् 16, 29. कथयिता — सुमन्त्रेण चिरे सह R. 2, 57, 1. कथित n. Gespräch N. 22, 29. श्रोत्र्याम्यासा विश्रम्भकथितानि ÇĀK. 33, 3. — 2) erzählen, mittheilen, berichten, reden von, auseinandersetzen; mit dem acc. der Sache oder der Person, von der geredet wird: कृतं ते कथयिष्यामि महदाध्यानम् MBH. 1, 2206. कथयति मिथः कथाः R. 3, 1, 14. Hit. 8, 18. हरेरद्भुतवीर्यस्य कथाः — कथयस्व BHĀG. P. 2, 8, 3. अत्र ते कथयिष्ये ऽमुमितिकृतं पुरातनम् 4, 23, 9. MBH. 1, 2205. शीघ्रं कथयस्व 3, 13180. कथयधं यथातथम् 2136. रामस्य — वृत्तं कथय R. 1, 2, 35. ततः सर्वं यथावृत्तं दमयत्या नलस्य च । भीमायाकथयत् N. 24, 42. ततस्यै कथयति ÇĀK. 101, 7. 30, 13. कथयो कन्वु AĀG. 1, 11. एतद्विद्वन्ध्यान्यायं विस्तरेण तपोधन । कथयस्व न मे तृप्तिः कथयमानेषु बन्धुषु MBH. 1, 4488. अर्थात्तं चापि भूतानि कथयिष्यति ते ऽध्ययाम् BHĀG. 2, 34. 10, 18. फलमेतस्य तपसः कथयधम् MBH. 1, 8340. मातरं पितरं कुलम् । कथयस्व MBH. 1, 5410. तं जनाः कथयतीह यावद्भवति गौरियम् 13, 3168. दमयतीसकाशे वा कथयिष्यामि N. 1, 20. स चास्य कथयामास शर्वरीं श्रमणां तदा R. 1, 4, 55. सा खलु — मो महर्षेः कथयिष्यति ÇĀK. 7, 18. कथयिष्यामि श्रुतवोधम् ÇRUT. (BR.) 1. पर्युत्सुका कथयति — ताम् du schilderst sie als heftig verlangend VIKR. 34. एतद्धि सर्वमेतस्य कथयित्वा गमिष्यति Vm. 168. partic. कथयत् BHĀG. 18, 75. R. 1, 8, 28. med.: इमानि नारीवाक्यानि कथयानः पुनः पुनः MBH. 3, 2906. — सन्तकुमारो भगवान्पुरा कथितवान्कथाम् R. 1, 8, 6. कथितवानस्मि च भवते ÇĀK. 82, 8. pass.: कथाकृतेन बालानां नीतिस्तदिक कथयते Hit. Pr. 7. न हि तृप्यामि कथयतः (partic. praes.) MBH. 3, 636. तस्यैते कथिता ह्यर्थाः ÇVETĀÇV. Up. 6, 23. कथं च त्वपि चैतेन कथितं स्यात् N. 22, 13. याः (गिरः) कथिताः पुरा 11, 6. कथितस्वर्गतिगुरोः RAGH. 12, 15. — 3) angeben, ankündigen, ver-rathen: प्रातमनो यदि वान्येषां गृहे क्षेत्रे ऽथ वा खले । भक्त्यर्तो (गो) न कथयतिपवत्तं चैव वत्सकम् ॥ M. 11, 114. N. (Bopp) 12, 29. Suçr. 1, 104, 19. भवन्तं कथयित्वा स मम MBH. 14, 157. नारदेन — कथितो ऽसि मे 144. यद्यसौ राजकुले मो कथयिष्यति MĀKĀH. 64, 8. आकारसदृशं चेष्टितमेवास्य कथयति schon sein der äusseren Erscheinung entsprechendes Benehmen verrätth es ÇĀK. 103, 18. पर्यश्रुणा तु नयने तस्याः कथयो बभूवतुः सर्वम् SĀH. D. 56, 21. VIKR. 7. — 4) annehmen, statuieren: द्वादशादित्यान्कथयतीह धीराः MBH. 3, 10668. कथिता ह्येताः संज्ञेयेण द्विसप्ततिः M. 7, 157. — 5) pass. genannt werden, heissen, für etwas gelten: तत्राज्ञा व्रीह्यस्त्रिवार्षिकाः सप्तवार्षिका वा कथयन्ते PAÑKĀT. 167, 2. पूर्वजन्मकृतं कर्म तद्वैवमिति कथयते Hit. Pr. 32. कौटिल्यं कथयन्ते u. s. w. सदैव कथितं मायाप्रयोगः प्रिये PAÑKĀT. 1, 205. कथितं माणवकक्राडमिदम् ÇRUT. 12. 20. 28. प्रमितान्तेरेति कथिता कविभिः 29. — Schon SCHLEGEL (Ind. Bibl. I, 337) hat die angebl. Wurzel कथ (sie wird zweiseitig geschrieben) auf कथम् zurückgeführt und demnach als ursprüngliche Bed. aufgestellt: das Wie eines Ereignisses darlegen.

— अन्नु nacherwähnen: कथितानुकथितो ऽन्वादिष्टः P. 6, 2, 190, Sch. — Vgl. अनुकथन.

— प्र verkünden, melden: यावन्निःश्रेयसे वाक्यं किञ्चित्प्रकथयाम्यहम् R. 5, 1, 93. प्रकथय गतः P. 6, 4, 56, Sch. — Vgl. प्रकथन.

— सम् erzählen, mittheilen, berichten, reden von, auseinandersetzen:

mit dem acc. der Sache oder der Person, von der geredet wird: संकथ-
यो बभूव धर्मानिसेन्द्रप्रभवान्यमौ च MBu. 3, 14745. तथा संकथ्यमानिन म-
ह्निहा सावतां पते: । नातितृप्यति मे चित्तम् Buāg. P. 8, 3, 13. एवं संकथिते
कृत्स्ने मोक्षधर्मे MBu. 3, 14000. 2, 886. R. 3, 20, 36. — Vgl. संकथा.

कथयितव्य (von कथय् adj. zu erzählen, mitzutheilen: तेन कथयितव्यं क-
थयितव्यम् Çāk. 79, 14.

1. कथ्यो (ved. Form für कथम्) wie? woher? P. 5, 3, 26. कथा दाशेमाग्रये
RV. 1, 77, 1. कथा ज्ञाते कथय: को वि वेद 183, 1. कथयं न्यङ्कुत्तानो ऽव्यं प-
यते न 4, 13, 5. कथो नु ते परि चराणि विद्वान्वीर्या मघवन्त्या चकार्य 5,
29, 13. 41, 11. 53, 2. 10, 64, 14. AV. 8, 1, 16. ÇAT. Br. 1, 2, 5, 25. 8, 3, 3, 1.
13, 1, 2, 9. TS. 2, 6, 3, 3. कथा मा निरेभागितिं warum hast du mich ent-
erbt? 3, 1, 9, 4. Zu einem blossen Fragewort abgeschwächt: कथा प्रृषोति
ह्यमाम्निन्द्र: कथा प्रृषवन्नवसामस्य वेदं hört Indra u. s. w.? RV. 4, 23,
3, 4. कथा पुत्रस्य केवलं कथा साधारणं पितु: gehört dem Sohne das Ganze
oder theilt er es mit dem Vater? TS. 2, 6, 1, 7. यथा कथा च auf welche
Weise es auch sei Nir. 10, 16. ÇAT. Br. 4, 3, 2, 13.

2. कथ्यो f. P. 3, 3, 105. Vop. 26, 192. Unterredung, Gespräch; Rede;
Erzählung AK. 1, 1, 5, 6. Trik. 3, 2, 22. कृतोद्गीये (über den U.) कथो व-
दान: Kābānd. Up. 1, 8, 1. ग्राम्यमतां कथा: कीर्तयत: Åcy. Gru. 4, 6. ब्रह्मो-
द्याश्च कथा: कुर्यात् M. 3, 231. न विगर्ह्यकथां कुर्यात् 4, 72. कथेपौ मुचिरं
कालं धर्मिष्ठा ता: कथास्तदा Viçv. 2, 11. Daç. 2, 5. शनैश्चक्रु: पृथक्कथा: R.
3, 1, 3. तेन संधात्ता: कथयन्ति मित्र: कथा: 14. कथात्ते N. 22, 4. Viçv. 2, 12.
स्वयंवरकथा eine Erwähnung der Selbstwahl N. (Boff) 21, 23. गौरवय-
त्नितकथ: पितु: R. 1, 76, 1. ग्रामान्तकथं पुत्र पितरं कर्तुमिच्छसि 2, 34, 38.
स्मरिष्यति त्वो न स बोधितो ऽपि सन्कथो प्रमत्त: प्रथमं कृतमिव Çāk. 76.
104, 21. किमिति मम कथाविरक्ता ऽन्यासक्तो भवान् Hit. 27, 16. स्वयंवेरं
किल प्राप्ता त्वमेतेन यथास्विना । राघवेणेति मे सीते कथा श्रुतिपत्रं गता ॥
तां कथां श्रोतुमिच्छामि विस्तारेण — । वक्तुमाचक्रने कथाम् R. 3, 4, 3—5.
कुरु रामकथां दिव्यो श्लोकवद्धा मनोरमाम् 1, 2, 38. रामायणकथा 39. सन-
त्कुमारो भगवान्पुरा कथितवान्कथाम् । भविष्यं विदुषां मध्ये तत्र पुत्रसमु-
द्भवम् ॥ 8, 6. प्रृणुधम् — कथो तस्य (von ihm) मनोरमाम् BRAUMA-P. in
LA. 49, 15. MBu. 13, 770. Suçā. 1, 69, 12. 71, 10. Hit. Pr. 6. कावकूर्मादी-
नां (von) विचित्रां कथां कथयामि 8, 18. प्रृणुतैत्कथामिनाम् hört diese Er-
zählung hierüber KATHĀS. 3, 4. ऐतिकृतिज्ञा कथा Sij. bei ROSEN zu RV.
1, 6, 5. Bemerkenswerth ist die Redensart का कथा mit dem gen. oder
gewöhnlicher mit dem loc. (auch mit प्रति): wie könnte von diesem die
Rede sein? ग्रमीभि: शक्तुभि: मुता: । एको ऽपि कृच्छ्राद्वर्तत भूयसां तु कथैव
को sogar Einer würde mit Mühe sein Leben fristen, wie viel weniger
so viele KATHĀS. 4, 123. Dhātās. 76, 19. का कथा चाणासंधाने व्याशब्देनैव
द्वरत: । ह्कारेणैव धनुष: स हि विद्वानयोक्तुः Çāk. 32. अग्निसमयो ऽपि
मर्दवं भवति कैव कथा शरीरिषु RAGH. 8, 43. KATHĀS. 19, 28. PRAB. 82, 15.
त्वां प्रति का कथा RAGH. 10, 29. Bei den Philosophen bedeutet कथा Dis-
putation COLEBR. Misc. Ess. I, 293. — Das Wort ist entweder auf कथय्
zurückzuführen oder es ist das zum subst. erhobene adv. कथा.

कथाक्रम (कथा + आक्रम) m. Beginn eines Gesprächs: दिनन्मना —
सह चक्रे कथाक्रमम् KATHĀS. 25, 64.

कथानव (कथा + अव) m. N. pr. eines Mannes VP. 278.

कथानक n. eine kleine Erzählung VER. 13, 13. 21, 14. 27, 14. 18. Verz.

d. B. H. 194, 23. — Vgl. in Betreff der Endung कथाणक, भयानक, श-
यानक.

कथात्तर (कथा + अत्तर) n. Verlauf eines Gesprächs: स्मर्तव्यो ऽस्मि
कथात्तरेषु भवता gedenke mein in deinen Gesprächen (beim Abschiede
zugerufen) MĀKĪ. 110, 11.

कथापय् (denom. von कथा) = कथय् nach ÇĀKĀT. Siddh. K. 131, b, 14.
कथापीठ (क० + पीठ) N. des 1sten Lambaka oder Buches im KA-
THĀSARITSĀGARA KATHĀS. 1, 4. 8, 37.

1. कथाप्रसङ्ग (क० + प्र०) m. Zusammenhang von Reden, Gespräch,
Unterhaltung: तेन सह नानाकथाप्रसङ्गवस्थित: Hit. 27, 14. कथाप्रसङ्गेन
नामविस्मृति: ad 27, 16. पुरा काश्यपार्षे — मित्र: कथाप्रसङ्गेन विवादं
किल चक्रतु: KATHĀS. 22, 181. = वार्ता II. an. 5, 10.

2. कथाप्रसङ्ग (wie eben) adj. 1) schwatzhaft ÇADDAR. im ÇKDa. — 2)
verrückt (वातूल) TRIK. 3, 3, 57. MED. g. 37. — 3) Vergiftungen heilend
(Charlatan) TAİK. II. an. 5, 10. MED.

कथाप्राण (क० + प्राण) adj. subst. = कथक ÇADDAR. im ÇKDr.

कथामय (von कथा) adj. aus Erzählungen bestehend: सप्तकथामयी (का-
था) KATHĀS. 8, 1.

कथामुख (कथा + मुख oder ग्रामुख) n. Einleitung zu einer Erzählung
PAÑKĀT. 3, 16 in der Uuterschr. N. des 2ten Lambaka im KATHĀSARITSĀ-
GARA KATHĀS. 1, 4.

कथायोग (क० + योग) m. Gespräch, Unterhaltung: तत्र युद्धकथाश्चित्रा:
परिल्लेशाश्च पार्थिव । कथायोगे कथायोगे कथयामासतु: सदा ॥ MBu. 14,
377. पटुवं सत्यवादिवं कथायोगेन वृध्यते Hit. 1, 92.

कथालाप (क० + आलाप) m. dass.: ततस्तेन सह स्थित्वा कथालापै: ल-
पां च स: KATHĀS. 24, 123. विचित्रकथालापै: Hit. 26, 22.

कथावशेष (क० + अव०) und कथाशेष (क० + शेष) adj. von dem nur
die Erzählung nachgeblieben ist d. i. gestorben: कथावशेषतां (v. l. क-
थाशेषतां) गत: gestorben PRAB. 83, 1. — Vgl. कथोकृत und अलिख्यशेष.

कथासरित्सागर (क० - स० + सा०) m. das Meer der Ströme von Er-
zählungen, Titel einer von SOMADEVA verfassten Sammlung von Erzäh-
lungen.

कथिक adj. subj. = कथक RUDRĀ. bei WILS.

कथीकर (कथा + कर, करोति) in eine Erzählung umwandeln: क-
थीकृतं वपु: ein Körper, von dem man nur noch erzählen kann d. i. ein
gestorbener Körper KUMĀRAS. 4, 13. — Vgl. कथावशेष und अलिख्यशेष.

कथाद्य (कथा + उद्य) m. Anfang einer Erzählung, Einleitung zu
einer Erzählung: कृतिसमन्वयनिमित्तकथाद्यम् Çāk. 44, v. l. कृत्तकथाद्य
Buāg. P. 1, 7, 12.

कथ्य (von कथय्) adj. worüber oder von dem man reden muss: भरत-
स्य समीपे ते नाहं कथ्य: कथं च न R. 2, 26, 24.

1. कद् (nom. acc. von क, zur Partikel erstarrt) 1) Fragewort, nun
RV. 1, 105, 6. 121, 1. कद् नूनमृता वर्त्ता अर्न्तं रषेम 10, 10, 4. कद् ब्रव
श्रुत्वा वीच्या नृन् 6. कद् महीरधृष्टा अस्य 8, 55, 10. 10, 29, 4. 4, 23, 2.
5. 8, 83, 7, 8. — 2) wo? Nir. 6, 27. कद् स्य क्वनमृत: RV. 8, 36, 5; wenn
क्व० als nom. betont würde, könnte कद् als Fragewort gefasst werden.
— 3) am Anf. eines comp. hebt कद्, indem es die Angemessenheit des
gebrauchten Ausdrucks in Frage stellt, das Ungewöhnliche, Abnorme

Mangelhafte einer Erscheinung hervor. P. 6, 3, 101. fgg. Vop. 6, 92, 96. Vgl. कत्पा, कत्पय, कदन्तर, कदमि, कदधन्, कदन्न, कदपत्य, कदर्य, कदर्य, कदस्य, कदाकार, कदाप्य, कदिन्द्रिय, कडद्र, कडस्य, कद्वय und क, कव, का, किन्, कु. Nach Naigh. 3, 6 (v. 1. für कम्) ist कद् so v. a. सुख; vgl. die Erklärung von कत्पय Nir. 6, 3. — 4) Buāg. P. 7, 3, 28 übersetzt Burnouf कद्दा: स्म ना न: durch *ne me fais pas de reproches*. Hier kann कद्दा: kaum etwas Anderes sein als eine Verbind. von कद् mit der 2. sg. aor. von दा, ददाति. — 5) कद् mit चन bedeutet *auf keine Weise* und dient zur Verstärkung einer andern Negation: न चोर्हयद्विरश्चयैः प्रुावे रयस्य कच्चन RV. 4, 74, 7. — 6) कद् mit चिद् a) *dann und wann, bisweilen* (vgl. कदा und das dem कद् entspr. relat. यद्, welches in der älteren Sprache auch die Bedeutung von यदा hat): वेतीद्विवो जनुया कच्चिदा शुचिः RV. 6, 13, 1. 8, 4, 18. — b) Fragepart. wie das einfache कद्, *num*, mit einer Neg. *nonne* AK. 3, 3, 14 (कानप्रवेदने). MED. avj. 28. H. 1540 (इष्टपरिप्रश्ने). Das verb. fin. behält seinen Ton darnach P. 8, 1, 30. कच्चिन्नाहोनानुदृश्यन्यस्तार्त्तिस्यनीतदन्तिणानामन्यतमः ÇĀKH. ÇR. 5, 1, 10. कच्चिद्दृष्टा तया राजन्दमयती N. 4, 24. 12, 20, 39. Viçv. 2, 7—9. ÇĀK. 82, 10. ad 191. MEGH. 83, 112. PAÑKĀT. III, 66. येषां कुशलकामासि ते ऽपि कच्चिदनामायाः DRAUP. 4, 10. R. 3, 1, 6. कच्चिद्भगवतो रम्यं तपोवनमिदं नृपः । भवेत्प्राप्ति नलो नाम निषधानां जनाधिपः ॥ N. 12, 62. कच्चित्तु नापरथं ते कृतवानस्मि नैपथ । अज्ञातवासं वसतो मद्दृष्टे N. 23, 8. DRAUP. 6, 12. MBH. 3, 247. R. 1, 74, 20. पुत्र व्याधिर्न ते कच्चिच्छरीरं प्रतिवधते 2, 87, 9. कच्चित्तु 3, 1, 5.

2. कद् mit dem perf. चक्राद् in der Verh. चक्राद् कदन्म् *er richtete eine Vernichtung an* R. 6, 63, 23. कद्, कदते als Var. von कन्दू, कन्दते DnĀtur. 19, 10.

कद् (3. क Wasser + द् gebend) m. Wolke ÇABDAR. im ÇKDR.

कदक m. Traghimmel H. 681. — Vgl. कन्दक.

कदन्तर (1. कद् + ञ्) n. ein schlechter Buchstab ÇKDR. WILS.

कदमि (1. कद् + ञ्मि) m. etwas Feuer Vop. 6, 96.

कदधन् (1. कद् + ञ्) m. ein schlechter Weg AK. 2, 1, 17. H. 984.

कदन् (von 2. कद्) u. Vernichtung: कदन् मरुत् SUND. 3, 1. तेषामपि सुसंक्रुद्धश्चक्राद् कदन् कपिः R. 6, 63, 23. क्रोधेन कदने चक्रे वानराणां युयुत्सताम् 28, 20, 32. 29, 29. 30, 1. MBH. 3, 12364. 13, 2663. PAÑKĀT. 148, 20. प्रजानां कदने विदधुः कदन्प्रियाः (दानवाः) Buāg. P. 7, 2, 13. डुःसेहाग्रसंसारचक्रकदन् 9, 16. कदन् = मारण TRIK. 2, 8, 39. H. 370. Bhāṣṭra. und GĀTĀDH. im ÇKDR. = मर्द् (ÇKDR. = युद्ध) und पाप MED. n. 47.

कदन्न (1. कद् + ञ्न) n. schlechte Speise P. 6, 3, 101. Sch. Vop. 6, 92. Buāg. P. 5, 9, 9.

कदपत्य (1. कद् + ञ्) n. schlechte Nachkommenschaft, schlechte Kinder Buāg. P. 4, 13, 43, 46.

कदम्ब 1) m. a) *Nauclea Cadamba Roxb.*, ein Baum mit orangefarbener duftender Blüte, Uṇ. 4, 83. AK. 2, 4, 2, 22. TRIK. 3, 3, 281. H. 1138. an. 3, 447. MED. b. 9. MBH. 3, 14494. 13, 635. N. 12, 3. DRAUP. 2, 1. R. 3, 79, 38. Suçr. 1, 138, 9. 141, 14. 239, 1. 263, 1. BHARTR. 1, 42. MRĀKŪ. 91, 17. Vikr. 124. MEGH. 26. RAGH. 15, 99. VP. 168, 371. कदम्बानिलाः ŚĀU. D. 5, 1. Neben नीप MBH. 3, 935. R. 5, 74, 4. MRĀKŪ. 86, 18. — b) *weisser Senf* (सिद्धार्थ, सर्पय) H. an. und MED. — c) *Andropogon serratus Retz.* (देवताडक) RATNAM. im ÇKDR. — d) *eine best. mineralische Substanz*

(मान्त्रिक) H. 1034. — 2) f. ई N. einer Pflanze (देवदालीलता) RĀGĀN. im ÇKDR. — 3) n. Menge TRIK. II. an. MED. अञ्जादिकदम्बे पाठम् AK. 1, 2, 3, 41. — Vgl. कदम्बक.

कदम्बक (von कदम्ब) 1) m. a) *Nauclea Cadamba Roxb.* TRIK. 2, 4, 23 (n). ÇABDAR. im ÇKDR. — b) *Sinapis dichotoma Roxb.* AK. 2, 9, 17. II. 1180. RĀGĀN. im ÇKDR. — c) = कुरिडु RĀGĀN. im ÇKDR. — 2) n. Menge AK. 2, 3, 40. II. 1411. कायावद्धकदम्बकं मृगकुलं रोमन्वमभ्यस्यतु ÇĀK. 39. भैलं भिन्नाकदम्बकम् AK. 2, 7, 46. पृथुकदम्बकदम्बक KIRĀT. 3, 9.

कदम्बद m. = कदम्बक 1, b. ÇARDAK. im ÇKDR.

कदम्बपुष्पा (von क + पुष्प) f. N. eines Baumes (मुण्डितिका, vulg. मुण्डितरी) RATNAM. im ÇKDR. Auch °पुष्पी RĀGĀN. und ÇARDAK. im ÇKDR. Suçr. 2, 116, 19. 468, 2.

कदर 1) m. *Säge* (क्रकच) H. an. 3, 529. MED. r. 122. — 2) m. *ein eiserner Haken zum Antreiben des Elefanten* HĀR. 204. — 3) m. Name eines Baumes, der für खदिर als Opferpfosten substituiert werden kann, Sch. zu KĀTJ. ÇR. 7, 4, 19. *eine weisse Mimosa* AK. 2, 4, 2, 30. TRIK. 3, 3, 340. H. an. MED. — 4) m. n. *harte Anschwellung an den Fusssohlen in Folge äusserer Verletzung* Suçr. 1, 292, 10. 293, 3. 2, 119, 12. H. an. MED. — 5) n. = पायसभेद ÇABDAM. im ÇKDR. *geronnene Milch* WILS. Vgl. कङ्कर, कच्चर, कदुर, कदुर, कदर. — 6) f. कदरी gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41.

कदर्य (1. कद् + ञ्) m. *eine nichtsnutzige Sache*; vgl. कदर्य्य und कदर्य्यकिर. Als adj. कदर्य्य *welchen Zweck, Absicht habend* RV. 10, 22, 6.

कदर्यन (von कदर्य्य n. *Quälerei, Plagerei* DAÇAK. 169, 7. Auch कदर्यना f.: नान्यथा (wohl तथा ausgefallen) मिथ्यैव कर्तव्या मे कदर्यना KĀTHĀS. 24, 43.

कदर्य्य (von कदर्य्य, कदर्य्यति 1) *zu nichts anschlagen, geringachten*: कदर्यितस्यापि हि धैर्यवृत्तेन शक्यते धैर्यगुणः प्रमार्ष्टुम् BHARTR. 2, 75 (Hit. II, 66). — 2) *peinigen, quälen, beunruhigen*: किं कदर्य्य करं कदर्य्यसि रे कोदण्टेकारितैः BHARTR. 1, 97. PAÑKĀT. 184, 14. 238, 10. KĀTHĀS. 14, 44. ŚĪR. D. 74, 2. अशक्यप्रतिकारो ऽयं तत्किमर्थं कदर्य्यते VID. 183. शैरुस्रं कुसुमायुधस्य कदर्य्यमानः NAIŠU. 8, 75. कदर्य्यित BHARTR. 3, 45. PAÑKĀT. 188, 13. 213, 9. KĀTHĀS. 4, 45. DAÇAK. in BENF. Chr. 200, 15.

कदर्य्यकिर (कदर्य्य + किर) *geringachten, nicht beachten*: कदर्य्यकृत्य तु स तावान्नसान् MBH. 3, 11381. Buāg. P. 3, 16, 2. 5, 9, 18. 10, 8. कदर्य्यकृत्य तद्वचः MBH. 16, 229.

कदर्य्य (1. कद् + ञ्) adj. *habsüchtig, geizig* AK. 3, 1, 48. H. 368. यात्मानं धर्मकृत्यं च पुत्रदारोश्च पीडयन् । यो लोभात्संचिन्तित्यर्थान्स कदर्य्य इति स्मृतः ॥ SMṚTI im ÇKDR. KĀND. Up. 5, 11, 5. M. 4, 210, 224. JĀGĀN. 1, 161. MBH. 3, 13253. 13, 5744. R. 1, 6, 10. 2, 43, 16. PAÑKĀT. 138, 19. Vid. 319. Buāg. P. 5, 14, 3. कदर्य्यमाच *Habsucht, Geiz* MBH. 3, 17447.

कदल (1. क + दल), कदली gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41. 1) m. f. *Pisang, Musa sapientum*; ihre Früchte beissen Bananen. Ein Bild der Hinfälligkeit, weil ihr Stamm nicht Holz ist, sondern nur durch die übereinandergerollten Blattscheiden gebildet wird. m. MED. I. 70. ऊरुद्वयं मृगदशः कदलस्य काण्डो AMAR. 93. f. कदला MED. कदली AK. 2, 4, 4, 1. TRIK. 2, 4, 26. 3, 3, 382. H. 1136. an. 3, 634. MED. HĀR. 103. MBH. 3, 10581, 11120. fg. 13, 637. R. 3, 17, 9. 5, 36, 70. 6, 108, 36. Suçr. 1, 74, 15.

138, 9. 145, 22. 2, 13, 21. KUMĀRAS. 1, 36. BṚĪG. P. 4, 6, 21. 9, 54. VET. 6, 9. कनककदली MEGH. 73, 94. यत्रा च वेणुः कदली नलो वा फलत्वभावाय न भूयै ऽत्मनः DRAUP. 5, 9. मानुष्ये कदलीस्तन्मनिःसारे JĀG. 3, 8. नाथवती-मनाथवच्चर्क्य वायुः कदलीमिवार्ताम् MBH. 2, 2227. 3, 10989. R. 3, 2, 17. 7, 24. 5, 21, 1. 6, 8, 6. MĀKĪ. 10, 8. (शतघ्नीम्) वाणैश्चिच्छेद् कदलीमुखम् RAGU. 12, 96. कदलीस्कन्ध Bez. einer bes. Art Täuschung (माया) VJURP. 76. — 2) f. कदली N. verschied. Pflanzen: Pistia Stratiotes Lin. (पृष्ठी); Bombax heptaphyllum (शाल्मली); = डिम्बिका MED. I. 70, 71. — 3) f. कदली eine Art Antilope AK. 2, 5, 9. II. 1294. an. 3, 633. MED. कदलीमृ-गनीकानि MBH. 2, 1743. SUÇR. 1, 203, 1. — 4) f. कदली Fahne TRIK. 2, 8, 58. 3, 3, 382. H. an. 3, 634. MED. eine auf einem Elefanten angebrachte Fahne HALĀJ. im ÇKDR. — Vgl. कदली, शरणकदली, शर्मकदली.

कदलक (von कदल) m. Musa sapientum ÇABDAR. im ÇKDR. Auch कदलिका f.: मनः कदलिकेवाद्याप्यहो वेपते PRAB. 63, 13.

कदलिन् m. eine Art Antilope (कदली) AK. 2, 5, 9, Sch.

कदलीन्ता f. 1) a sort of cucumber. — 2) a fine woman WILS.

कदश्च (1. कद् + अश्च) m. ein schlechtes Pferd P. 6, 3, 101, Sch.

कदा (von 1. क) adv. 1) wann? P. 5, 3, 15, 24. VOP. 7, 104. mit fut. oder praes. P. 3, 3, 5. VOP. 23, 4. कदा नैः शुश्रुवद्भिः RV. 1, 84, 8. 4, 3, 4. 5, 13. 7, 2. 23, 6. कदा चिकित्वा श्मि चक्ष्मे नो ऽग्ने कदा ऋत्चिद्यातयासे 5, 3, 9. 7, 86, 2. 8, 33, 2. कदा वै प्रस्यिता यूम् N. 22, 7. कदा — श्रोष्यामि नैपथ-स्याहं वाचम् 12, 42. PAÑKĀT. 242, 11. मत्प्रभुत्वफलं ब्रूहि कदा किं तद्भवि-ष्यति HIT. 1, 39. कदा नु खलु दुःखस्य पारं यास्यति वै प्रभा N. 16, 18. — 2) wie? कदा वा तौष्यो विधत् RV. 8, 5, 22. का तै अस्त्यर्कतिः सूक्तैः क-दा नूनं तै मधवन्दशेम 7, 29, 3. कदा ते मती अमृतस्य धामिपक्षितो न मि-न्ति 6, 21, 3. — 3) कदा in Verbindung a) mit च und vorangeh. यदा wann es auch immer sei, so oft es auch sei, jeden Augenblick, sehr oft: यदा कदा च सुनवान् सोमम् RV. 3, 33, 4. SV. 1, 3, 2, 5, 6. यदा कदा च वृष्टिः (भवति) ÇAT. BR. 1, 8, 3, 12. 2, 1, 3, 9. — b) mit चन a) niemals: कदा चन प्र युच्छस्युभे नि पामि वन्मनी YĀLAKH. 4, 7. 3, 7. RV. 1, 150, 2. Namentlich als Verstärkung einer vorangehenden Negation. In diesem Falle ist क-दा im RV. paroxytoniert, während AV. die gewöhnliche Betonung beibehält. मा वा रातिरुपं दसत्कदा चन RV. 1, 139, 5. 84, 20. 103, 3. 6, 34, 9. न मृत्यवे ऽव तस्ये कदा चन 10, 48, 5. 132, 1. AV. 4, 34, 3. 6, 130, 3. 7, 9, 3. 10, 7, 37. 11, 4, 21. TAITT. UP. 2, 4. M. 2, 58. 144. 3, 25. 101. 4, 4. 37. 46. 48. 123. 201. 207. 3, 36. 37. 7, 198. 8, 146. 11, 18. N. 18, 9. 21, 12. VIÇV. 8, 19. R. 1, 17, 28. PAÑKĀT. II. 129. VET. 27, 20. — ß) eines Tages, einst: त्यजेत्कदाचन प्राणान् VID. 183, 5. — c) mit चिद् irgend einmal, biswei- len; eines Tages, einst AK. 3, 5, 4. H. 1333. स नैः कदा चिद्वृता गमत् RV. 8, 40, 2. यो नैः कदा चिदभिदासति द्रुक्ता 7, 104, 7. अस्मिन्निति वने कदा-चित्किं व्याधाः संचरन्ति HIT. 39, 3. PAÑKĀT. 161, 1. तौ कदाचित् — इदं काच्यमगायताम् R. 1, 4, 13. ततः कदाचिद्वैनाय गतास्ते BRAHMAN. 1, 2. N. 13, 34. VIÇV. 1, 4. HIT. 9, 5. 18, 9. ÇĀK. 106, 1. RAGU. 2, 37. 12, 21. कदाचि-द्विनशेदपि N. 8, 18. 10, 11. ÇĀK. 30, 12. KATHĀS. 4, 15. VET. 29, 4. कदाचिद्विसे R. 1, 48, 16. अन्वदिने — कदाचित् PAÑKĀT. 87, 6. न कदाचित् niemals: नातैः क्रीडेत्कदाचित् M. 4, 74. 169. N. 20, 30. 26, 24. DRAUP. 7, 11. HIT. 27, 7. ÇĀK. 82, 9. न पौदा धावयेत्कास्ये कदाचिदपि भाजने M. 4, 65. MBH. in BENF. CHR. 39, 18. PAÑKĀT. 77, 11. HIT. 58, 12. — d) mit अग्रिप irgend wann ÇĀK.

CH. 88, 9 (im Prākṛt). कदापि — न niemals HIT. 38, 12, v. 1. ए कदापि (im Prākṛt) ÇĀK. Cu. 124, 9. — Vgl. den Artikel 1. क.

कदाकार (1. कद् + आकार) adj. (gegen P. 6, 3, 104) von schlechtem Aeussern, hässlich ÇKDR. WILS.

कदाप्य (1. कद् + आप्या) n. N. einer Pflanze (mit schlechtem Namen, nämlich कुष्ठ und उष्ट), Costus speciosus, ÇABDAR. im ÇKDR.

कदामत् (कदा + मत्) m. N. pr. eines Mannes gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69.

कदिन्द्रिय (1. कद् + इन्द्रिय) n. pl. die elenden Sinnesorgane BUḢG. P. 8, 3, 28. 9, 18, 51.

कडुष्ट्र (1. कद् + उष्ट्र) m. ein schlechtes Kameel P. 6, 3, 101, Sch.

कडुल (1. कद् + उल) adj. lau P. 6, 3, 107. VOP. 6, 96. AK. 1, 4, 2, 36. H. 1386. SUÇR. 2, 364, 21. 363, 2. Als n. nom. abstr. AK. — Vgl. कवो-ल्ल, कोल्ल.

कद्वि m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 58.

कद्वय (1. कद् + रय) m. ein schlechter Wagen P. 6, 3, 102. VOP. 6, 92. ÇĀK. Ç. 2, 5, 28.

कद्वीची s. u. कद्वञ्च.

कद्वु 1) adj. schwärzlichgelb, rathbraun AK. 1, 1, 4, 25. TRIK. 3, 3, 333. II. 1397. an. 2, 399. MED. r. 12. प्राज्ञापत्यं कद्वुमालभेत TS. 2, 1, 4, 2. वासः कलशं कद्वु KĀTJ. ÇR. 22, 4, 12. f. ved. कद्वु P. 4, 1, 71. Das Beispiel beim Schol. (कद्वुश्च वै सुपर्णी च) gehört offenbar zu 3, b, also demnach zu P. 4, 1, 72. — 2) f. कद्वु (gegen P. 4, 1, 72) s. u. 3, b. — 3) f. कद्वु P. 4, 1, 72 (संज्ञायाम्). a) viell. ein Soma-Gefäss: अग्निवत्कद्वुवः (abl.) सुतमिन्द्रः RV. 8, 43, 26. — b) eine Personification in den Legenden über Herab- holung des Soma aus dem Himmel, nach den Deutungen der BRAHMANA die Erde: इयं वै कद्वुरसौ सुपर्णी कद्वुसि सौपर्ण्याः TS. 6, 1, 6, 1. ÇAT. BR. 3, 2, 4, 1. 6, 2, 2. P. 4, 1, 71, Sch. N. pr. einer Tochter Daksha's, Gemah- lin Kaçjapa's und Mutter der Schlangen, H. an. Verz. d. B. H. No. 93. MBH. 1, 1074. 2071. 2521. 2634. 3, 14491. KATHĀS. 22, 181. BṚĪG. P. 6, 6, 21 (Gemahlin Tārksa's). 22. कद्वु TRIK. 3, 3, 333. MED. r. 12. HARIV. 170. 11321. 11336. 12447. R. 3, 20, 29. 32. VP. 122. 149. कद्वुपुत्र ein Sohn der Kadru, eine Schlange ÇABDAR. im ÇKDR. HARIV. 12407. कद्वुसुत dass. ÇABDAR. im ÇKDR. Vgl. Ind. St. 1, 224. — c) nach einer künstlichen Trennung beim Sch. zu AK. 2, 4, 2, 15 = सन्नकद्वु (eine best. Pflanze). — Vgl. कद्वचेय.

कद्वुक s. त्रिकद्वुक.

कद्वुर्णं und कद्वुर्णं adj. von कद्वु und कद्वु gaṇa पामादि zu P. 5, 2, 100.

कद्वञ्च (1. क + अश्च) adj. f. कद्वीची P. 6, 3, 92 und KĀÇ. zu d. St. wo- hin gerichtet: सा कद्वीची कं स्विद्वर्धं परागात् RV. 1, 164, 7.

कद्वर (1. कद् + वर) adj. schlechtredend P. 6, 3, 102. VOP. 6, 92. AK. 3, 1, 37. II. 347. Als fehlerhafte Var. für कद्वर = अतिकुत्सित II. 350.

कद्वत् (von कद्) adj. das Wort क (als pron. oder als N. des angebli- chen Gottes) enthaltend ÇAT. BR. 5, 2, 2, 5. 12. ÇĀK. Ç. 11, 11, 11. 12, 2.

कद्वर n. Molken (दधिसेक) TRIK. 2, 9, 17. Buttermilch mit Wasser (s. तत्र) H. 9. 99. — Vgl. कद्वर, कद्वर, कद्वर, कद्वर, कद्वर.

कथप्रिय (कथ von 1. क + प्रिय) adj. gegen wen freundlich(?): कस्तं उपः कथप्रिये भूते मती अमर्त्ये RV. 1, 30, 2. — Vgl. अथप्रिय.

कथप्री adj. dass.: कङ्क नूनं कथप्रियः पिता पुत्रं न हस्तयोः (दधिधे)
RV. 4, 38, 1.

कन् कँनति NAIGH. 2, 6. NIR. 4, 15. DĀITUP. 13, 17 (कात्तिवार्मन्). Vom einfachen Stamme nur der aor. अकानिषम्, कँनिषम् (कानिषत् NAIGH. 2, 6) zu belegen. 1) befriedigt sein: अर्विक्रान्ति अकानिषं पुनर्वन् नुं zufrieden den Handel nicht gemacht zu haben, ging ich heim RV. 4, 24, 9. — 2) sich Etwas (acc.) belieben lassen: तृतीयं सर्वं हि कानिषः पुरोऽशाम् RV. 3, 28, 5. — Nach dem DĀITUP. noch glänzen (wegen कनका) und gehen. — Intens. imperat. (आ) चाकन्धि, (आ) चाकन्तु 3. pl.; pot. चाकन्त्यात्; imperf. चाकन् 2. und 3. sg., चाकन्स, चाकन्त् NAIGH. 2, 6, 3, 11 (hier पश्यतिकर्मन्), चाकन्नाम, चाकन्त und चकन्त; perf. चाकन, (आ) चको; partic. चकान्. 1) befriedigt sein, Gefallen finden; sich einer Sache erfreuen: नित्यंश्चाकन्त्यात्स्वर्पतिर्दमूनाः RV. 10, 31, 4. 29, 1 (NIR. 6, 28). a) mit dem loc. der Sache: यदा सुतसोमेषु चाकन्ः 1, 51, 12. 33, 14. 173, 5. अस्तं ननत्ते यस्मिं चाकन् 10, 93, 4. 91, 12. 2, 11, 3. — b) mit dem gen.: प्रुरो नृपाता शर्वसश्चकानः 7, 27, 1. द्विषणस्युर्द्विषणसश्चकानः 10, 64, 16. अग्निर्वैद्यं मम तस्य चाकन् 1, 148, 2. आ नो भर सुविं यस्य चाकन् 10, 148, 1. रायः सुभृतस्य चाकन्त् er mögesich erfreuen 147, 4. AV. 2, 5, 1. — c) mit dem instr.: (ब्रह्माणि) योभिः शविष्ठ चाकन्ः RV. 8, 51, 4. तेन (रयेन) अहं भूरि चाकन् 1, 120, 10. सुभेभिरिन्द्रावरुणा चकाना 6, 68, 3. 36, 5. — 2) gefallen, erwünscht —, beliebt sein; mit dem gen. der Person: ब्रह्मेदिन्द्रस्य चाकन्त् RV. 8, 31, 1. स्तुतश्च यास्तं चकन्त वायोः 1, 169, 4. ये चाकन्त चाकन्त नू ते मर्ता अमृत मो ते अहं धारन् 5, 31, 13. — 3) zu gewinnen suchen, lieben, begehren; mit dem acc.: प्रुमित्तमं ये चाकन्नाम देवास्मे रूयिं रासि RV. 2, 11, 13. 31, 7. 3, 5, 2. कृविदेवस्य सहसा चकानः सुभमग्निर्वनते 5, 3, 10. 27, 3. अग्नीषो विप्रः सुमतिं चकानः 10, 148, 3. 1, 51, 8. 4, 16, 15. mit dem dat.: महे यतः सुमत्ये चकानाः 6, 29, 1. — Vgl. die Wurzeln कम् und चन्.

— आ 1) Gefallen finden an (loc.): शोलाश्चाकन्तभूयैषस्मे RV. 1, 122, 14. द्वेषु चाकन्धि सरिषु 10, 147, 3. — 2) zu gewinnen suchen, lieben, begehren: तामयस्युरा चके RV. 1, 23, 19. सुमतिमा चके वाम् 117, 23. 3, 3, 3. 10. 62, 5. यो वं अचके 1, 40, 2. इन्द्रं क उं स्वित्वा चके 8, 53, 8. यस्तं शत्रुत्वमाचके 43, 5.

— सम् partic. befriedigt: (मधुः) अकन्गावा मयवन्संचकानः du schlugst die Verderber, befriedigt durch den Milchtrank RV. 5, 30, 17.

कँनका 1) n. Gold NAIGH. 1, 2. AK. 2, 9, 94. TRIK. 3, 3, 11. II. 1043. an. 3, 13. MED. k. 52. ADBH. Br. in Ind. St. 1, 40. N. 5, 3. INDR. 1, 8. MBu. 13, 4925. कृताकृतं कनकम् verarbeitetes und unverarbeitetes Gold 2794. 3261. R. 2, 88, 9. SUÇR. 1, 378, 14. HIT. I, 86. 42, 1. ÇĀK. 61. MEGH. 2. 38. 68. 75. 94. pl. BHARTR. 1, 77. कनकसूत्र PAÑKĀT. I, 233. 52, 22. 53, 1. कनकाकार Goldmine SUÇR. 2, 341, 20. Das Wort wird auf कन् glänzen (unbelegt) zurückgeführt; eher steht es mit कना, कनीयस् u. s. w. in Verbindung und bezeichnet ursprünglich den Goldstaub (vgl. कण). — 2) m. Name verschiedener Pflanzen: Datura Metel und fastuosa (धुस्तूर), Stechapfel, AK. 2, 4, 2, 58. TRIK. H. an. MED. SUÇR. 1, 33, 9, 163, 5. Mesua ferrea (नागकेशर); Michelia Champaka (चम्पक); Butea frondosa (किं-द्रुका) TRIK. II. an. MED. Bauhinia variegata Ltn. (काञ्चनाल) H. an. MED. eine schwarze Art Agallochum oder Sandelholz (कालीय) MED.

= कासमर्द und कणगुगुलु RĀĠAN. im ÇKDR. — SUÇR. 1, 333, 14. Vgl. कनकाह्व und कनकाह्वय. — 3) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes des Durdama, HARIV. 1849. VP. 417, N. 9 (v. l. धनका). N. pr. eines Ministers des Narendrāditiya RĀĠA-TAR. 3, 384. — 4) m. pl. Name eines Volkes VARĀH. BRU. S. 14, 21 in Verz. d. B. II. 241. VP. 481. — 5) f. कनका Bez. einer der sieben Zungen des Feuers H. 1099, Sch.

कनकाक्षर (क° + क्षर) m. Borax RĀĠAN. im ÇKDR.

कनकादण्डक (क° + दण्ड) m. der Sonnenschirm eines Königs (einen goldenen Stiel habend) ÇKDR. und WILS. angeblich nach TRIK.

कनकाधन (क° + धन) m. N. pr. eines Sohnes von Dhrtarāshtra MBu. 1, 4553. 6983. — Vgl. कनकाङ्गद.

कनकापल (क° + पल) m. Gold-Pala, ein Gewicht für Gold und Silber, = 16 Māshaka, HĀR. 191.

कनकापिङ्गल (क° + पि°) N. pr. eines Tirtha HARIV. LANGL. I, 509.

कनकापुरी (क° + पुरी) f. N. pr. einer angeblichen Stadt KATVĀS. 24, 42. 71. 232.

कनकाप्रभा (क° + प्र°) f. 1) N. einer Pflanze, = महाज्योतिष्मती RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) N. eines Metrums (4 Mal — — — — —) COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (VIII, 5). — 3) N. pr. einer Fürstin KATVĀS. 24, 20.

कनकाप्रसवा (क° + प्रसव) f. N. einer Pflanze, = स्वर्णकेतकी RĀĠAN. im ÇKDR.

कनकामय (von कनका) adj. f. ई golden PAÑKĀT. 233, 13. KIRĀT. 5, 39.

कनकामुनि (क° + मु°) m. N. pr. eines Buddha LALIT. Calc. 6, 1. BURN. Intr. 317. — Vgl. कनकाह्वय.

कनकारम्भा (क° + र°) f. N. einer Pflanze, = सुवर्णकदली RĀĠAN. im ÇKDR.

कनकारस (क° + रस) m. 1) flüssiges Gold: कतमो ऽयं पूर्वापरसमुद्रावगाढः कनकारसनिस्वन्दी साध्य इव मेघपरिधः सानुमानालोक्यते ÇĀK. 99, 15. — 2) Auripigment RĀĠAN. im ÇKDR.

कनकारेखा (क° + रे°) f. N. pr. einer Tochter der Kanakaprabhā KATVĀS. 24, 22.

कनकलोद्व m. das Harz der Shorea robusta RĀĠAN. im ÇKDR. Die Pflanze heisst कल, das Harz derselben auch कललजः; sollte कनकलोद्व aus कनकलोद्व (कनका - कल + उद्व) entstanden sein?

कनकावती (f. von कनकावत् und dieses von कनका) N. pr. der Residenz des Königs Kanakavarṇa BURN. Intr. 91. — Vgl. कनकावती.

कनकावर्ण (क° + वर्ण) m. N. pr. eines Königs, der für eine frühere Erscheinung Çākjamuni's ausgegeben wird, BURN. Intr. 90. fgg.

कनकावाहिनी (क° + वा°) f. N. pr. eines Flusses (Gold-Strom) RĀĠA-TAR. 1, 150.

कनकाशक्ति (क° + श° Spear) m. ein Bein. Kārttikeya's MĀKĀN. 47, 8, 20. — Vgl. शक्तिधर.

कनकाङ्गद (क° + अङ्गद) m. N. pr. eines Sohnes von Dhrtarāshtra MBu. 1, 2740. — Vgl. कनकाधन.

कनकाचल (क° + अचल Berg) m. 1) ein Berg von Gold (दानविशेष) SMṚTI im ÇKDa. — 2) ein Bein. des Berges Sumeru ΣΙΟΒΑΝΤΑÇΙΑ. im ÇKDa.

कनकाध्यत (क^० + अध्यत) m. *Aufseher über das Gold, Schatzmeister* AK. 2, 8, 1, 7. H. 723.

कनकायु m. N. pr. eines Sohnes von Dhṛtarāṣṭra MBu. 1, 2734.
Var.: कारकायु. — Von कनक oder कनक + आयु (आयुम्).

कनकारक m. N. eines Baumes, *Bauhinia variegata* Lin. (कोविदार),
RIGAN. im ÇKDa. — Vgl. काञ्चनार, कात्तार.

कनकालुका (क^० + आलु) f. *eine goldene Vase* AK. 2, 8, 1, 32. H. 718.
कनकावती (f. von कनकावत् und dieses von कनक) N. pr. कनकाव-
तीमाधव m. Titel eines Werkes Śiu. D. 205, 1. — Vgl. कनकवती.

कनकाक्ष (क^० + आक्ष) n. *die Blume der Mesua ferrea* RIGAN. im
ÇKDa.

कनकाक्षय (क^० + आक्ष) m. 1) *Stechapfel* AK. 2, 4, 2, 58. H. 1151. *Me-
sua ferrea* ÇARDAK. im ÇKDa. — 2) N. pr. eines Buddha (s. कनकमुनि)
LALIT. 270. 272.

कनकक adj. Bez. eines Giftes: कान्द्राविष्यं कनककं निरैतेतु ते विषम्
AV. 10, 4, 22.

कनखल n. und m. pl. N. pr. eines Tirtha und der angrenzenden
Berge MBh. 3, 8008. 8231. 8393. 13, 1700. HARIV. LANGL. I, 509. VP. 62,
N. 2. MEGH. 51. तीर्थं कनखलं नाम गङ्गाद्वारे ऽस्ति पावनम् । यत्र काञ्चन-
पातेन ब्राह्मवी देवदत्तिना । उग्रोन्मिरिप्रस्थादित्वा तमवतारिता ॥ Ka-
tuas. 3, 4, 5. एते कनखला राजमयीषो दयिता नगाः MBu. 3, 10696.

कनटी = कुनटी *rother Arsenik* AK. 2, 9, 109, Sch.
कनदेव m. N. pr. eines buddhistischen Patriarchen LIA. II, Anh. VI.
कनन adj. *einängig* H. 453. — Vgl. काण.

कनय MBh. 3, 810; s. n. काणय.
कनय्, कनयति *vermindern, schmälern*: कीर्ति नः कनयति च BUAT. 18, 25. — Ein von कन, welches den Formen कनीयम् und कनिष्ठ zu Grande liegt, künstlich gebildetes deaom. Vgl. काण.

कनल (v. l. कलन) gaṇa अरीकणादि zu P. 4, 2, 80.
कनयक m. N. pr. eines Sohnes von Çāra HARIV. 1926. 1942.
कनी f. *Mädchen*: पुनस्तदा वृहति पत्न्याया इक्षितुरा अनुभूतमन्त्र्या RV. 10, 61, 5. 10. 11. 21. — Vgl. कनिष्ठ, कनीन, कनीयम्, कन्या und काण.

कनाठ m. N. pr. eines Mannes PRAVARAHDH. in Verz. d. B. H. 59, 17.
कनिष्कट्ट (von क्रन्दू mit Redupl.) adj. *wiehernd* VS. 13, 48.

कनिष्क m. N. pr. eines indoskythischen Königs, welcher in der Ge-
schichte des Buddhismus eine hervorragende Stellung einnimmt, LIA. II, 411. fgg. 828. fgg. 852. fgg. RIGAN-TAR. 1, 168. कनिष्कपुर n. N. einer
von ihm erbauten Stadt ebend. LIA. II, 863.

कनिष्ठ in ältern Büchern, कनीष्ठ in jüngern (vgl. die Betonung von
श्रेष्ठ); nach ÇANT. 1, 23 in der zweiten adj. Bed. oxyt., sonst proparoxyt.
1) adj. f. श्री gaṇa अनादि zu P. 4, 1, 4. am Ende eines comp. P. 6, 2, 25. वै-
चनकनिष्ठम् Sch. a) *der kleinste, geringste, wenigste* (Gegens. भूयिष्ठ)
P. 5, 3, 64. VOP. 7, 60. AK. 3, 4, 10, 44. H. 1428, Sch. an. 3, 174. MED. th.
12. गायत्री कनिष्ठा ह्यसाम् TS. 6, 1, 6, 3. गर्भः कनिष्ठं पशूनां प्रजायते
5, 1, 5, 5. ÇAT. BR. 1, 8, 2, 10. 2, 2, 2, 10. 4, 5, 5, 9. कनिष्ठपद oder कनिष्ठमूल
*least root; that quantity, of which the square multiplied by the given mul-
tiplicator and having the given addend added, or subtrahend subtrac-
ted, is capable of affording an exact square root*, COLBERG. Alg. 363. —

b) *der jüngste, der jüngere* (Gegens. श्रेष्ठ, वृहत्, वृद्ध) P. VOP. AK. 2, 6,
1, 43. 3, 4, 10, 44. H. 552. H. an. MED. RV. 4, 33, 5. VS. 16, 32. AV. 10,
8, 28. AIT. BR. 7, 15. KĀTJ. ÇR. 22, 4, 5. श्रेष्ठप्रथमाः कनिष्ठतयन्याः ĀÇV.
GRU. 4, 2. ÇĀṆHU. ÇR. 4, 15, 18. 15, 20, 6. पयाकनिष्ठम् PĀR. GRU. 3, 10.
श्रेष्ठश्चैव कनिष्ठश्च M. 9, 113. 211. 214. HIR. 2, 32. VĪÇV. 11, 17. Citat beim
Sch. zu ÇĀK. 51, 16. पुत्रः कनिष्ठो श्रेष्ठायो (KULL.: = प्रथमोऽयौ) कनिष्ठायो
(KULL.: = पश्चाद्ऽयौ) पूर्वजः M. 9, 122. कनिष्ठात्रेय im Gegens. zu वृ-
हदात्रेय und वृद्धात्रेय WEBER, Lit. 237. — c) अङ्गुलिः कनिष्ठा oder क-
निष्ठा allein *der kleine Finger* AK. 2, 6, 2, 33. H. 593. H. an. MED. क-
निष्ठायामप्यङ्गुल्यां धातुर्मम स रातसः । दुःखं कर्तुमपर्याप्तः R. 3, 51, 7. JĀGĀ.
1, 19. SUÇR. 1, 126, 6. — 2) m. pl. Name einer Götterordnung im 14ten
Manvantara VP. 269. — 3) f. Bez. einer bes. Art von Heroine: धी-
रादित्मिषो द्विधमेदार्त्तर्गतनायिकाविशेषः । अस्या लक्षणम् परिणीतत्वे सति
भर्तुर्यूनस्त्रेका ॥ RASAM. im ÇKDa. — Vgl. अकनिष्ठ. Superl. zum com-
par. कनीयम् und desselben Ursprungs wie कना, कन्या u. s. w.

कनिष्ठक (von कनिष्ठ) 1) adj. f. कनिष्ठिका *der kleinste*: धमनि AV. 1, 17, 2. — 2) f. कनिष्ठिका *der kleine Finger* VJUTP. 100. ÇAT. BR. 3, 1,
2, 4. KĀTJ. ÇR. 7, 7, 16. 25, 8, 1. ÇIKSHĀ 43. MBu. 13, 5059. SUÇR. 1, 125, 14.
360, 17. Vgl. उपकनिष्ठिका. — 3) n. *ein best. Gras* (प्रकृताण) RIGAN.
im ÇKDa.

कनी f. *Mädchen* H. 510. — Vgl. u. कन्या.
कनीचि f. 1) *Karren*. — 2) *eine kriechende Pflanze in Blüte* UN-
DIR. im ÇKDa. — 3) *Abrus precatorius* Lin. ÇARDAK. im ÇKDa. — Vgl.
कणीचि.

कनीन 1) adj. *jung*: नारः कनीनं इव RV. 1, 117, 18. सद्यो ह्यज्ञातो वृ-
षभः कनीनः प्रभर्तुमावदन्धसः सुतस्य 4, 48, 1. (रुद्रः) भित्तकनीनं श्रेष्ठम्
8, 58, 14. 10, 99, 10. अयुधत्सं कनीना मदत्तः ÇĀṆHU. ÇR. 8, 20, 9. — 2) f.
कनीनी a) *Augenstern* WILS. — b) *der kleine Finger* AK. 2, 6, 2, 33, Sch.
— Vgl. कना, कनिष्ठ, कनीयम्.

कनीनक (von कनीन) 1) m. a) *Knabe, Jüngling*. — b) *Augenstern*
VS. 4, 3, 32. 25, 1, 2. ÇAT. BR. 3, 1, 2, 11. 15. SUÇR. 2, 303, 17. 335, 2. — c) *the
caruncula lacrymalis* WILS. — 2) f. कनीनिका *Mädchen, Jungfrau*
NIB. 4, 15 (s. d. ERII.). RV. 4, 32, 23. कनिष्ठं योया पत्यत्कनीनिका 10, 40,
9. — 3) f. कनीनिका *Augenstern* ÇAT. BR. 14, 3, 2, 3. — 4) f. कनीनिका
a) *Augenstern* AK. 2, 6, 2, 43. H. 575. an. 4, 6. MED. k. 180. AV. 4, 20, 3.
TS. 6, 1, 1, 5. 2, 4. ÇAT. BR. 12, 8, 2, 26. 13, 4, 2, 4. AIT. BR. 5, 22. JĀGĀ. 3,
96 (St.: *Augapfel*). — b) *der kleine Finger* AK. 2, 6, 2, 33, Sch. H. 593.
H. an. MED. VJUTP. 100.

कनीयम् adj. am Ende eines comp. P. 6, 2, 25. वैचनकनीयः Sch. 1)
kleiner, geringer, weniger (Gegens. भूयम्, ज्ञायम्, उत्तम) P. 5, 3, 64. VOP.
7, 60. AK. 3, 4, 10, 237. TRIK. 3, 1, 25. 3, 3, 443. H. 1428. an. 3, 747. MED.
s. 49. भूयसा वस्त्रमेचरत्कनीयः RV. 4, 24, 9. अयुष्यायान्कनीयसो देहम् 7,
20, 7. 32, 24. अस्ति ज्ञायान्कनीयस उपारे 86, 6. (धनम्) तन्मे भूयो भवतु
मा कनीयः AV. 3, 15, 5. 12, 4, 6. TS. 5, 1, 4, 3. 6, 8, 2. 7, 10, 2, 3. कनीयसैव
भूय उपैति 6, 2, 5, 2. कनीय देत्वाकस्योदरं भवति AIT. BR. 7, 16. निरुक्तं
वा ह्यनः कनीयो भवति ÇAT. BR. 2, 5, 2, 20. यद्वयो ह्यनस्ति तद्यत्कनीयो
न तद्वति 7, 2, 17. 5, 1, 14. अत्रे कनीयो भविय्यति KĀND. UP. 7, 10, 1.
ÇAT. BR. 10, 6, 5, 5. 14, 7, 2, 24. कनीयः संवत्सरात् 6, 2, 2, 28. 6, 3, 17. क-

नीयांसं वधात् zu gering für 3, 6, 3, 8. 16. यत् उत्तममध्यमकनीयोभिरपि राज्ञो सैव प्रयोजनं विद्यते PAÑKĀT. 16, 7. — 2) jünger; subst. der jüngere Bruder, der jüngere Sohn (Gegens. ज्येयिस्) P. VOP. AK. TRĪK. 3, 3, 443. H. 532. II. an. MED. RV. 4, 33, 5. ÇĀṆKH. ÇR. 15, 26, 3, 8. AIT. BR. 7, 18. MBu. 1, 3526. 3, 15332. 13, 2560. HARIV. 1941. R. 1, 26, 5. 71, 20. VIÇV. 11, 18. RAĞH. 12, 34. — Der entsprechende compar. zum superl. कनिष्ठ; vgl. auch कनीयस und कन्यस.

कनीयस (Nebenform von कनीयेस्) 1) adj. a) kleiner, geringer: कनीयसम् MBu. 13, 2560. — b) jünger: कनीयसम् MBu. 1, 3518. 3544. VIÇV. 11, 18. 20. कनीयसौ HARIV. 706. — 2) n. Kupfer (geringer an Werth) H. 1040. — Vgl. कन्यस.

कनेरा f. = कपोरा WILS.

कर्त्त und कर्त्ति (vom indecl. कम्) adj. glücklich P. 5, 2, 138. VOP. 7, 31.

कर्त्तु (wie eben) 1) adj. glücklich P. 5, 2, 138. VOP. 7, 31. — 2) m. a) Herz Uṅ. 1, 72 (von der Verbalwurzel कम्). — b) der Liebesgott (von कम् lieben) Uṅ. TRĪK. 1, 1, 38. H. 228, Sch. H. an. 2, 161. — c) Kornkammer (कुमूल) H. an.

कन्यका m. N. pr. eines Mannes gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

कन्यारी f. N. eines Baumes (कन्या, कन्यारी, क्रूरगन्धा, तीक्ष्णकाण्डका, तीक्ष्णगन्धा, दुर्धर्मा, दुष्प्रवेशा) RĀĠAN. im ÇKDR. u. कन्यारी.

कन्या f. AK. 3, 6, 1, 9. 1) ein geflicktes Kleid, wie es namentlich einige Büsser zu tragen pflegen, AK. Erkl. H. an. 2, 212. MED. th. 3. वस्त्रं च त्रीर्णाप्रतखाण्टमयी च कन्या BHARTṚ. 3, 16. 92. 95. कन्याकञ्चुकित 66. कन्याधारिन् 2, 79. त्रीर्णापलाशसंस्कृतिकृतो कन्या वसानः ÇĀNTIC. 4, 4. 19. द्या कन्या योगेश्वरस्य PAÑKĀT. 34, 23. 24. DhŪ. TAS. 88, 2. — 2) Mauer TRĪK. 2, 2, 10. MED. Stadt H. an. Am Ende von Städtenamen n., wenn die Stadt im Gebiete der Uçinara liegt, P. 2, 4, 20. VOP. 6, 14. AK. 3, 6, 3, 28. सौमिकान्यम्, श्राद्धरान्यम् aber दानिकान्या P., Sch. Accent eines solchen Namens P. 6, 2, 124. 125. Ableitungen auf ईय von Städtenamen auf कन्या 4, 2, 142. — 3) N. eines Baumes, = कन्यारी RĀĠAN. im ÇKDR. u. कन्यारी. — 4) N. pr. einer Localität P. 4, 2, 103 (vgl. 102).

कन्यारी f. = कन्यारी RĀĠAN. im ÇKDR.

कन्द, कन्दति rufen; wehklagen DhŪ. TUP. 3, 33. — कन्दते in Verwirrung gerathen; verwirren 19, 10. — Vgl. कद्, कन्द, कन्द.

कन्द m. n. AK. 3, 6, 4, 35. Zu belegen ist nur das m. 1) Wurzelknolle, Zwiebel TRĪK. 3, 3, 204. H. an. 2, 224. MED. d. 2. SuçR. 1, 5, 1. 223, 1. fgg. 2, 43, 9. 163, 6. 171, 16. 232, 7. कन्दमूलफलाशिनाम् MBu. 13, 712. DAÇ. 2, 33. BHARTṚ. 3, 26. ÇĀNTIC. 2, 20. PAÑKĀT. II, 161. 188, 12. BRAHMA-P. in LA. 49, 18. SĀB. D. 73, 11. AK. 1, 2, 3, 37. 42. कन्दाष्टिभिः (wohl कन्दाष्टिभिः) BuĀG. P. 4, 28, 36. कन्दज्ज adj. aus Knollen wachsend, von einer Pflanze SuçR. 2, 171, 15. aus Knollen entstanden, in denselben enthalten, von Gift 87, 9. 232, 20. कन्दसंभव adj. aus Knollen wachsend 172, 9. कन्द Knollen gebend, — ansetzend: वृक्षाणां कन्दो ऽसि (von Çiva) MBu. 12, 10403. Insbes. bezeichnet कन्द die Knolle des Amorphophallus campanulatus Bl., welche viel angebaut und gegessen wird, AK. 2, 4, 3, 22. TRĪK. H. 1189. H. an. MED. Knoblauch (गृञ्जन) RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) Knolle, Knolen überh. SuçR. 1, 238, 9. — 3) Anschwellun-

gen des uterus und der vagina WISE 383; nach WILS. prolapsus uteri, TRĪK. 2, 6, 14. — 4) N. eines Metrums (4 Mal — — — — —) COLFER. Misc. Ess. II, 161 (VIII, 13). — 5) m. (कम् Wasser + द्) Wolke H. an. MED.

कन्दक m. = कदक Traghimmel H. 681, v. l.

कन्दगुञ्जी (क^० + गु^०) f. N. einer Pflanze (कन्देरोकृष्णी, कन्दामृता, कन्देद्रवा, पिण्डालु, वक्रुच्छिन्ना, वक्रुक्ला) RĀĠAN. im ÇKDR.

कन्द n. die weisse essbare Wasserlilie (श्वेतोत्पला) ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. कन्देद्र, कन्देद्रात.

कन्दफाला (कन्द + फल) f. N. einer Pflanze (नुद्रकारवेल्ली) RĀĠAN. im ÇKDR.

कन्दवज्जला (क^० + व^०) f. N. einer Pflanze (त्रिपर्णिका) RĀĠAN. im ÇKDR.

कन्दमूल (क^० + मू) n. Radischen RĀĠAN. im ÇKDR.

कन्दरे gaṇa श्रमादि zu P. 4, 2, 80 (चतुर्धर्येषु von कन्द; vgl. कन्दर 3.) m. f. n. TRĪK. 3, 3, 22. n. SIDDH. K. 249, b. 1. 1) m. f. (कन्दरी gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41) n. Höhle, Schlucht AK. 2, 3, 6. TRĪK. 3, 3, 339. H. 1033. an. 3, 528 (कन्दरे st. कन्दरो). MED. r. 133. सिंह: — कन्दरस्य: R. 5, 11, 6. सिद्धाद्यासितकन्दरे BHARTṚ. 1, 67. किं कन्दः कन्दरेभ्यः प्रलयमुपगताः 3, 26. तद्विव्यता कश्चिन्निर्वृता वनप्रदेशः। गुफा वा गिरिकन्दरे वा PAÑKĀT. 93, 8. गिरीणां कन्दराणि R. 3, 73, 72. 4, 48, 3. 9, 42. 49, 19. 6, 19, 30. DRAUP. 3, 7. MEGH. 37. VID. 33. BuĀG. P. 4, 6, 11. 7, 12, 20. वसुधाधरकन्दरा VIKR. 16. MEGH. 37, v. l. Am Ende eines adj. comp. f. श्रा MBu. 3, 8865. Viell. zusammeng. aus कम् + दर. — 2) m. ein Haaken zum Antreiben des Elefanten (श्रङ्गण) TRĪK. 3, 3, 339. MED. H. an. (श्रङ्गण). — 3) Ingwer (aus Knoten — Knollen [कन्द] bestehend) RĀĠAN. im ÇKDR.

कन्दरवत् (von कन्दर) adj. mit Höhlen —, Schluchten versehen: गिरिः R. 3, 21, 13.

कन्दराकर (क^० + आकर) m. Berg H. ç. 137. HĀR. 51.

कन्दराल (कन्दर + शाल = शालय) m. N. verschiedener Pflanzen: = श्रतोड AK. 2, 4, 2, 9. Hibiscus populneoides Roxb. (गर्दभाण्ड) 23. H. an. 4, 287. MED. l. 130. Ficus infectoria Willd. (झल, जटिहुम) H. an. MED.

कन्दरालक m. Ficus infectoria Willd. ÇABDAR. im ÇKDR.

कन्दरोद्भवा (कन्दर + उद्भव) f. N. einer Pflanze (नुद्रपायाणभेदी) RĀĠAN. im ÇKDR.

कन्देरोकृष्णी (क^० + रो^०) f. = कन्दगुञ्जी RĀĠAN. im ÇKDR. u. कन्दगुञ्जी.

कन्दर्प 1) m. der Liebesgott, Liebe AK. 1, 1, 1, 20. H. 228. दृष्ट्वैव तामर्जुनस्य कन्दर्पः समजायत MBu. 4, 7920. प्रजनश्चास्मि कन्दर्पः BHAG. 10, 28. कन्दर्पो मूर्तिमानासीत्काम इत्युच्यते बुधैः R. 1, 23, 10. N. 1, 14. कन्दर्पोडित MBu. 3, 16168. कन्दर्पवशग VIÇV. 13, 6. 14, 6. कन्दर्प इव रूपेण SuçR. 2, 168, 4. कन्दर्पशरसंतत R. 4, 29, 5. ÇĀṆĠĀRAT. 1. 2. VET. 1, 11. कं दर्पामीति मद्राज्ञातमात्रा जगद् च। तेन कन्दर्पनामानं तं चकार चतुर्मुखः ॥ KATHĀS. 20, 64. — 2) f. श्रा N. pr. einer Göttin bei den Gaṇa, welche die Befehle des 13ten Arhan't's ausführt, H. 43. — Wohl zusammeng. aus कम् + दर्प von ausserordentlichem Hochmuth.

कन्दर्पकूप (क^० + कूप Brunnen) m. die weibliche Scham ĠĀTĀDH. im ÇKDR.

कन्दर्पकेतु (क^० + केतु) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 560.

कन्दर्पकेलि (क^० + के^०) m. Titel eines Werkes Śān. D. 200, 8.

कन्दर्पशीव (क^० + शीव) m. N. einer Pflanze (s. कामवृद्धि) RĀĠAN. im ÇKDR.

कन्दर्पमुसल (क^० + मु^०) m. das männliche Glied TRIK. 2, 6, 24.

कन्दर्पप्रङ्खल (क^० + प्र^०) m. eine bes. Art coitus: प्रङ्खारबन्धविशेषः । तस्य लक्षणम् नारी पदद्वयं स्थाप्य कान्तस्योरुद्वयोपरि । कटिं चेदालपेदाशु बन्धः कन्दर्पप्रङ्खलः ॥ इति रतिमञ्जरी । ÇKDR.

कन्दर्पसिद्धात (क^० + सि^०) m. N. pr. eines Scholiasten des SUPADMA COLEBR. Misc. Ess. II, 47.

कन्दल m. f. n. TRIK. 3, 5, 24. 1) m. f. n. (nach H. an. nur n.) a) Schädel (कापाल) MED. I. 69. DHAR. (m.) im ÇKDR. Statt कापाल hat H. an. 3, 631 कलाप und dieselbe Lesart für MED. hat der Sch. zu AMAR. 48. — b) ein junger Schoss H. an. MED. — c) ein sanfter Ton, कालधनि MED. कर्धनि (!) H. an. — d) ein widerwärtiges Naturereigniss (उपरग) H. an. MED. — e) Tadel (अपवाद) ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) m. a) Gold. — b) Kampf DHARANĪ im ÇKDR. — 3) f. कन्दली a) eine Art Antilope AK. 2, 5, 9. H. 1294. H. an. MED. — b) eine best. Pflanze H. an. MED. *Musa sapientum* ÇKDR. WILS. = भूमिकन्दली ÇARDĀRN. beim Sch. zu ÇIÇ. 6, 30. Neben कदली (*Musa sapientum*) SUÇR. 1, 143, 22. आरक्तरात्रिभिरियं कुसुमैर्नवकन्दली मल्लिगर्भैः । कोपादत्तर्वाप्ये स्मरयति मां लोचने तस्याः ॥ VIKR. 78. कन्दलीनरीनृत्यमान DHĪRTAS. 67, 8. कन्दली neben नीप MEGH. 21. कन्दलीदल RĪ. 2, 5. — c) *Lotussamen* (पद्मबीज) RĀĠAN. im ÇKDR. — d) Fahne TRIK. 2, 8, 58. — 4) n. die Blume der कन्दली, = शिलीन्धपुष्प TRIK. 2, 4, 25. = भूमिकन्दल्याः पुष्पम् Sch. zu ÇIÇ. 6, 30. वसुधा कन्दलधवला BHARTR. 1, 43. RAGH. 13, 29 (Sch. in der Calc. Ausg.: = कदलीपुष्प, viell. Pflz). Scheint auch die Pflanze selbst zu bezeichnen: कन्दलदल AMAR. 48 (Sch.: कन्दले वार्षिकालताविशेषो नवाङ्कुरो वा). — Vgl. कदल.

कन्दलता (क^० + ल^०) f. N. eines Knollengewächses (मालाकान्द) RĀĠAN. im ÇKDR.

कन्दलित³ (von कन्दल) adj. gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. viell. mit Pilzen bedeckt; nach WILS. *budden, blown; put forth, emitted*. — Vgl. कन्दलिन.

कन्दलिन³ (wie eben) adj. viell. mit Pilzen bedeckt: भूमयः कन्दलिन्यः BHARTR. 1, 42. — Nach einem Sch. zu AK. 2, 3, 9 als m. = कदली eine Art Antilope.

कन्दलीकुसुम (क^० + कु^०) n. Pflz ÇĀTĀDH. im ÇKDR. — Vgl. कन्दल 4.

कन्दवत् (von कन्द) m. eine Species der Soma-Pflanze (knollig) SUÇR. 2, 168, 14.

कन्दवर्धन (क^० + व^०) m. die Knolle des *Amorphophallus campanulatus* Bl. (प्रूणा) RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. कन्द.

कन्दवल्ली (क^० + व^०) f. N. einer Pflanze (वन्द्याकर्कोटकी) RĀĠAN. im ÇKDR.

कन्दप्रूणा (क^० + प्रू^०) m. *Amorphophallus campanulatus* Bl. RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. कन्द und प्रूणा.

कन्दसंज्ञ (क^० + संज्ञा) n. = कन्द 3. TRIK. 2, 6, 14.

कन्दसार n. Indra's Wald TRIK. 1, 1, 61. — Zerlegt sich lautlich in कन्द + सार.

कन्दाब्ज (कन्द + आब्ज) m. ein best. Knollengewächs (धरणीकान्द) RĀĠAN. im ÇKDR.

कन्दामृता (कन्द + अमृता) f. = कन्दगुञ्जी RĀĠAN. im ÇKDR. u. कन्दगुञ्जी.

कन्दार्क (कन्द + अर्क) m. *Amorphophallus campanulatus* Bl. RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. कन्द.

कन्दालु (von कन्द) m. N. verschiedener Pflanzen: 1) = कासालु; 2) = धरणीकान्द; 3) = त्रिपर्णिका RĀĠAN. im ÇKDR.

कान्दिन् (wie eben) m. *Amorphophallus campanulatus* Bl. RĀĠAN. im ÇKDR.

कान्द्री f. *Mimosa pudica* (लज्जालुवृत्त) VAIDJ. im ÇKDR.

कान्दी s. मोसकान्दी.

कान्डु Uṅ. 1, 14. m. f. eine eiserne Pfanne AK. 2, 9, 30. TRIK. 2, 9, 6. H. 921. SUÇR. 1, 230, 17. 2, 181, 10. कान्डुपक्वा in der Pfanne gar geworden, geröstet, gedörret: कान्डुपक्वानि तैलेन पायसे दधि शक्तवः । द्वित्रैरेतानि भोज्यानि प्रूग्मेकृतान्यपि ॥ KŪRMA-P. im TITHJĀDIT. im ÇKDR. विपणिक्कान्दू (im Prākṛt) MĀLAY. 24, 21.

कान्डुक ÇĀNT. 2, 8. 1) m. *Spielball* AK. 2, 6, 3, 40. TRIK. 2, 6, 43. H. 689 (nach dem Sch. auch n.). MBu. 3, 10042. R. 1, 9, 14. BHARTR. 2, 83. प्रायः कान्डुकायतेन पतत्यार्यः पतन्नपि Suppl. 14 (vgl. PAÑĀT. II, 170). HIT. I, 168. KUMĀRAS. 1, 29. 5, 11. 19. KATHĀS. 20, 213. BHĀG. P. 3, 20, 35. 4, 4, 5. 5, 9, 19. 8, 12, 21—23. DAÇAK. 116, 13. Am Ende eines adj. comp. f. आ RAGH. 16, 83. Vgl. गोण्डुक und कपिकान्डुक. — 2) n. *Kopfkissen*: भूः पर्यङ्को निम्नभुजलता कान्डुकं खं वितानम् BHARTR. 3, 93.

कान्डुकप्रस्थ (क^० + प्र^०) m. N. pr. einer Stadt gaṇa कर्क्यादि zu P. 6, 2, 87.

कान्डुकेश (कान्डुक + ईश) N. pr. Verz. d. B. H. No. 491.

कान्देट 1) m. der weisse Lotus, *Nymphaea esculenta* Roxb. — 2) n. der blaue Lotus ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. कान्दट, कान्देत.

कान्देत m. *Nymphaea esculenta* Roxb. TRIK. 1, 2, 33. — Vgl. कान्दट und कान्देट.

कान्देद्रवा (कन्द + उद्रव) f. = कन्दगुञ्जी RĀĠAN. im ÇKDR. u. कन्दगुञ्जी.

कंध (कम् Wasser + ध tragend) m. Wolke ÇABDAR. im ÇKDR.

कंधर 1) m. (SĀRAS. zu AK. BHĀG. P. 6, 12, 33) und f. कंधरा (कम् Kopf + धर tragend) Hals AK. 2, 6, 2, 39. H. 586. H. an. 3, 533. MED. r. 124. HĀR. 174. JĀGĀN. 2, 220. KATHĀS. 18, 90. Am Ende eines adj. comp. PAÑĀT. 231, 13. RAGH. 3, 34. AMAR. 16. f. आ KATHĀS. 20, 108. Vgl. उत्कंधर und शिरोधरा. — 2) m. N. einer Pflanze, *Amaranthus oleraceus* (मारिषवृत्त) RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) m. Wolke (कम् Wasser + धर tragend) TRIK. 1, 1, 82. H. an. MED.

कंधि 1) m. Meer (कम् Wasser + धि haltend). — 2) f. Hals (कम् Kopf) RĀĠAN. im ÇKDR. Vgl. शिरोधि.

कन्न 1) m. N. pr. eines Ṛshi R. 5, 94, 7. — 2) n. a) Ohnmacht. — 2) Sünde ÇABDAM. im ÇKDR. — Var.: कन्न.

कान्यका (von कान्या) f. gaṇa क्षिपकादि zu P. 7, 3, 45, Vārtt. 6. 1)

Mädchen, Jungfrau, Tochter TRIK. 2, 6, 1. NIR. 4, 15. JĀGŪ. 1, 105. N. 3, 45. MBH. 2, 1454. PAÑKĀT. 44, 18. 129, 5. ÇĀK. 8, 22. 30, 15. 71. RAGH. 14, 53. 14, 28. VID. 93. 102. SĀH. D. 43, 3. कन्यकाक्लिप्त *das Betrügen eines Mädchens* JĀGŪ. 1, 61. षष्ठ्यर्षा भवेद्वैरी नववर्षा च रोहिणी । दशमे कन्यका प्रोक्ता षत ऊर्ध्वं रत्नस्वला ॥ इति स्मृतिः । ÇKDR. कन्यकाज्ञात *von einem Mädchen geboren* AK. 2, 6, 1, 24. कानीनः कन्यकाज्ञातो मातामह-सुतो मतः JĀGŪ. 2, 129. — 2) *die Jungfrau im Thierkreise* Z. 1. d. K. d. M. III, 389. — 3) *Aloe perfoliata* LIn. WILS.

कन्यकागुण (क^० + गुण) m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 191.

कन्यकापति (क^० + पति) m. Schwiegersohn ÇABDAR. im ÇKDR.

कन्यकुब्ज (कन्या + कुब्ज mit Kürzung des Auslauts) n. N. pr. einer Stadt LIA. 1, 127. H. 973 (nach dem Sch. auch f.). MBH. 3, 8313. KATHĀS. 21, 86. Der Name gedeutet R. 1, 34, 37 (nach den Corrigg. कन्यकुब्ज zu lesen, aber GORR. 1, 33, 35 liest auch कन्यकुब्ज). — Vgl. कन्याकुब्ज, कान्यकुब्ज.

कन्यकुमारि टात्त. ÅR. 10, 1, 7 = कन्यकुमारी *die jungfräuliche Göttin*, ein Bein. der Durgā, Ind. St. 4, 73. 76. 78. 2, 191. 192.

कन्यैना f. Mädchen: स्तोमं नृपेयो युवशेवै कन्यैनाम् RV. 8, 33, 5. — Vgl. कना, कन्या, कन्यला.

कन्यैला f. dass.: वृषण्यतीव कन्यला RV. 5, 5, 3. 14, 2, 52.

कन्यस (Nebenform von कनीयंस्) 1) adj. f. ई jünger SĀRAS. zu AK. im ÇKDR. H. c. 114. रामस्य कन्यसो धाता R. 5, 33, 10. रोहिण्याः कन्यसो स्वसा MBH. 3, 14461. — 2) f. आ *der kleine Finger* AK. 2, 6, 2, 33, Sch.

कन्या f. Uṅ. 4, 113. ÇĀNT. 4, 8. 1) Mädchen, Jungfrau, Tochter AK. 2, 6, 1, 8. H. 310. 473. an. 2, 348. MED. j. 7. कन्येव तन्वाइ शार्दाना RV. 1, 123, 10. 161, 5. 3, 33, 10. 4, 58, 9. 6, 49, 7. आ भक्तकन्यासु नः 9, 67, 10. 10, 107, 10. AV. 1, 14, 2. 11, 5, 18. 14, 2, 22. कन्यायां वचो यत् 12, 1, 25. 20, 128, 9. कन्यानां विश्वत्रयाणां मनो गृभयौपथे 2, 30, 4. PĀR. GRH. 1, 6. Der RV. hat überall nur कनीनाम् als gen. pl.: नारः कनीनां पतिर्ननीनाम् 4, 66, 8 (4). 117, 10. 152, 4. 163, 8. 2, 15, 7. 5, 3, 2. — N. 1, 8. 24. 31. 8, 23. BRĀHMAṆ. 1, 31. 2, 7. 3, 1. सर्वान्कामयते यस्मात्कमेर्धातोश्च भाविनि । तस्मात्कन्येह सुश्रेणि स्वतन्वा वरवर्णिनि ॥ MBH. 3, 47410. R. 1, 9, 69. 2, 74, 8. वैश्यकन्या, ब्रह्मकन्या M. 10, 8, 9. कन्या दा (9, 71, 88), प्रदा (8, 204, 9, 47), प्रयम् (8, 224. 9, 71, 89) oder उपपाद्यम् (9, 73) *ein Mädchen, eine Tochter zur Ehe geben*; कन्यादान 3, 35. कन्याप्रदान 29—31. कन्यानां संप्रदानम् 7, 152. कन्या प्रतिग्रह (9, 72), हार (9, 93) oder वह (9, 94) *ein Mädchen heirathen*; कन्यावरण Verz. d. B. II. No. 1020. प्रसक्त कन्या-हरणम् M. 3, 33. ग्रन्थिस्तु यः कन्यां कुर्यात् 8, 367. यो ऽकानां हृषयेत्कन्याम् 364. कन्याहृषक 3, 164. कन्यासमुद्रव adj. *von einem Mädchen herkommend, geboren* 9, 172. — ÇĀK. 97. RAGH. 1, 51. 2, 10. 3, 33. VID. 7. 148. 191. Vgl. कन्या. — 2) *die Jungfrau im Thierkreise* H. 116, Sch. II. an. MED. COLEBR. Misc. Ess. II, 473. Z. f. d. K. d. M. III, 381. Ind. St. 2, 260. — 3) ein Bein. der Durgā WILS. MBH. 3, 8115. Vgl. कन्यकुमारी. — 4) Name eines Metrums (4 Mal — — —) COLEBR. Misc. Ess. II, 138 (IV, 1). — 5) N. verschiedener Pflanzen: eine Oshadhi H. an. MED. Nach ÇKDR. = वृत्कुमारी *Aloe perfoliata*; ein in Kāçmīra wachsendes Knollengewächs: कात्तैर्दाशभिः पत्रैर्गपूराङ्गहृक्षेयमैः । कन्दना काञ्चनली-री कन्या नाम मकैपथी ॥ SUÇR. 2, 171, 15. = वाराहीकन्द und बन्ध्या-

कवीटकी (s. कन्दवल्ली) RĀGĀN. im ÇKDR. *grosse Kardamamen* ebend. — Vgl. कना, कनिष्ठ, कनीन, कनीयंस्.

कन्याका f. Mädchen, Jungfrau ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. कन्यका.

कन्याकुब्ज n. = कन्यकुब्ज H. 974. COLEBR. Misc. Ess. I, 13. II, 286. कन्याकूप (क^० + कूप) m. N. pr. eines Tirtha MBH. 13, 1706. — Vgl. कन्यातीर्थ, कन्याकृद्.

कन्याट (कन्या + घाट von घृत्) 1) adj. *den Mädchen nachgehend* HĀR. 192. — 2) m. *Gynaeceum* TRIK. 2, 2, 8. Vgl. पन्याट.

कन्यातीर्थ (क^० + तीर्थ) n. N. pr. eines Tirtha MBH. 3, 6082. 8165. — Vgl. कन्याकूप, कन्याकृद्.

कन्याल (von कन्या) n. *Jungfrauschaft* MBH. 1, 2406. 4400.

कन्याधन (क^० + धन) n. *Ausststeuer* R. 1, 74, 3.

कन्यापति (क^० + पति) m. *Schwetegersohn* ĠAṬĀDH. im ÇKDR.

कन्यापाल (क^० + पाल) m. 1) *a dealer in slave girls*. — 2) *the father of a daughter* WILS. — Das Wort wird TRIK. 2, 10, 4 durch पालवर्षिण (?) erklärt. Auf dieselbe Stelle verweisen ÇKDR. und WILS. bei कन्यापाल. MED. I. 168 steht gleichfalls fälschlich कन्यापाल st. कन्यापाल.

कन्यापुर (क^० + पुर) n. *Gynaeceum* DAÇAK. in BENF. Chr. 196, 21.

कन्यभर्तृ (क^० + भ^०) m. ein Bein. KĀrtikeya's MBH. 3, 14633. Im ÇKDR. wird u. कार्तिकेय aus demselben Buche des MBH. कन्याहर्तृ als Bein. des Gottes aufgeführt.

कन्याभाव (क^० + भाव) m. *Jungfrauschaft* MBH. 1, 2405.

कन्यामय (von कन्या) adj. *aus einer Jungfrau bestehend, eine Jungfrau bildend*: तस्मिन्विधानातिशये विधातुः कन्यामये नेत्रशतैकलक्ष्ये RAGH. 6, 11. कन्यामयेन कुलभूषणेन 16, 86.

कन्याराम (कन्या + याराम) m. N. pr. eines Buddha TRIK. 1, 1, 15.

कन्यावेदिन् (क^० + वे^०) m. *Schwiegersohn* JĀGŪ. 1, 261.

कन्याश्रम (कन्या + श्रम) m. N. pr. einer *Einsiedelei* MBH. 3, 7059.

कन्यासंवेद्य (क^० + सं^०) N. pr. eines Tirtha MBH. 3, 8114.

कन्याकृद् (क^० + कृद्) m. N. pr. eines Tirtha MBH. 13, 1739. — Vgl. कन्याकूप, कन्यातीर्थ.

कन्यका (gegen gaṇa त्तिपकादि zu P. 7, 3, 45, Vārt. 6) f. = कन्यका ÇABDAR. im ÇKDR.

कन्युप n. *Hand* (vom Handgelenk an, हस्तपुच्छ्) HĀR. 163.

कप् v. l. für कप् Dhātup. 19, 9.

कप m. pl. N. pr. einer Art von Ungöttern MBH. 13, 7329. fgg.

कपट 1) m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 249, a, 3. *Betrug, Hinterlist* AK. 1, 1, 2, 30. H. 378. कपटं न वोढुं त्रिमूर्तिभिः MBH. 1, 3094. कृत्वा तु कपटम् 2, 1765. केनाप्यनर्थरुचिना कपटं प्रयुक्तम् ÇĀNTIC. 2, 2. BUARTR. 1, 76. PAÑKĀT. 217, 15. कपटानुसारकुशल MRĀKĪ. 137, 23. कपटप्रबन्ध *ein hinterlistiger Anschlag* HĀR. 21, 13. कपटतापस *der sich betrügerischer Weise für einen Büsser ausgiebt* KATHĀS. 24, 208. कपटमानव BṆĪG. P. 1, 1, 20. कपटयुवतिवेष 8, 12, 47. DHĪRTAS. 89, 2. 96, 4. सत्रकपटम् adv. *verstellter Weise* SĀH. D. 71, 9. — 2) m. N. pr. eines Dānava MBH. 1, 2534. — 3) f. ई *ein best. Maass, zwei Handvoll* ÇABDAR. im ÇKDR.

कपटिक (von कपट) adj. *mit Betrug zu Werke gehend* ÇABDAR. im ÇKDR.

कपटिन् (wie eben) 1) adj. dass. ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) f. ०नी *ein best. Parfum* (चीडा) RĀGĀN. im ÇKDR.

कपटेश्वरी (क^०+इश्वरी) f. N. einer Pflanze (श्वेतकण्टकारी) RĀGAN. im CKDr.

कपर्नी f. nach Nir. 6,4 (कपनाः कम्पनाः क्रिमयो भवन्ति) Wurm, Raupe: मोषया वृत्तं कपर्नेन RV. 5,54,6. — Vgl. खड्गपत्र.

कपर्द m. 1) eine gewundene kleine Muschel, welche sowohl als Münze als auch als Würfel gebraucht wird, *Cypraea moneta*, TRIK. 3,3,206. H. 1206. an. 3,328. MED. d. 23. zwanzig कपर्द = 1 काकिणी = 1/4 पाण COLEBR. Alg. 1. पञ्चिका नाम द्यूतविशेषः पञ्चभिः कपर्दैर्भवति P. 2,1,10, Sch. पञ्चान्तसौवर्णकपर्दान् MARLON. zu VS. 10,28. Vgl. Ind. St. I, 284.fg. — 2) das in Form einer Muschel aufgewundene Haar (unter Anderm auch Çiva's Haartracht) AK. 1,1,1,30. TRIK. H. 200. II. an. MED. Flechte: चैतुष्कपर्द RV. 10,114,3. — Die 3te Bed. bei WILSON (a name of Siva) beruht auf einer offenbar falschen Lesart in der MED., nämlich एण्डपरशौ जटाजूटे st. ०परशौर्जटाजूटे. — Vgl. दन्तिणतस्कर्पद, मुकपर्द.

कपर्दका 1) m. a) = कपर्द 1. TRIK. 2,9,28. MED. k. 78. VJUTP. 217. यद्यलमिमं शत्रुशरात्रं विक्रतोय दश कपर्दकान्प्राप्नोमि HIR. 115,2. यत्ना नाम कपर्दकाः सुवर्णानिर्मिताः विशिष्टकफलानि सौवर्णा वा SĪA. zu ÇAT. BR. 5, 4,1,6. — b) = कपर्द 2. MED. — 2) f. कपर्दिका = कपर्द 1. MARLON. zu VS. 10,28. VJUTP. 138. मित्राण्यमित्रतो याति यस्य न स्युः कपर्दिकाः PAÑĀT. II, 106.

कपर्दिन् (von कपर्द) adj. dessen Haar in Form einer Muschel aufgewunden ist, von Rudra RV. 4,114,1.5. VS. 16, 10.29.43.48.59. von Pūshan RV. 6,55,2. 9,67,11. von den Vasishthiden 7,83,8; vgl. दन्तिणतस्कर्पद; von der Durgā: मृणालव्यालवलयो वेणीवन्धकपर्दिनी । कुरानुकारिणी पातु लीलया पार्वती जगत् ॥ SĪA. D. 54,1. zottig, vom Stiere: ध्रुनमंष्ट्राव्यचरत्कर्पदी RV. 10,102,8. Als subst. ein Bein. Çiva's AK. 4,1,1,27. II. 196. MBH. 3,1624. 1936. 14126. 13,609. 1159. 14,192. KATHĀS. 25,231. N. pr. eines der 11 Rudra HARIV. 166. VP. 121.

कपर्दिस्वामिन् (कपर्दिन्+स्वा^०) m. N. pr. eines Scholiasten WEBER, Lit. 97. Ind. St. 1,283.284.

कपाल n. Hälfte, Theil ÇĀNKA. ÇA. 18,7,8.20.

कपाट m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2,4,31. Thürflügel, m. f. n. AK. 2, 2,17. m. TRIK. 2,2,10. II. 1007. an. 3,164. चक्रे च वेष्मनस्तस्य मध्येनात्तिमकृद्विलम् । कपाटयुक्तमज्ञातं समं च भूम्याश्च MBH. 1, 5814. 3,16326. कपाटतोरणवती (पुरी) R. 1,3,9. 4,41,25. 5,9,19. द्वाराणि समुपावृण्वन्कपाटान्यवघट्टयन् 15,10. जङ्घारुभ्रानां कपाटशयनं क्लितम् SUÇR. 2,30,18. स्वर्गद्वारकपाटपाटनपटु BHARTR. 3, 46. उद्घाटको भवति यत्त्वदठे कपाटे MRĒĪK. 48,5. कपाटमुद्घाटयामि, विरैति कपाटः 16. 17. PAÑĀT. 237,3. उद्घाटिततमःकपाटद्वार adj. Buig. P. 6,9,32. 8,15,15. वज्रकपाटमत् 3,23, 18. कपाटवन्तम् adj. RAĞN. 3,34. Am Ende eines adj. comp. f. श्या R. 5, 72,7. कपाटक am Ende eines adj. comp. MBH. 2, 1673. f. कपाटिका Buig. P. 3,15,29. — Vgl. कवाट.

कपाटघ्न (क^०+घ्न) adj. subst. die Thür einbrechend, ein einbrechender Dieb P. 3,2,54, v. 1.

कपाटसंधि (क^०+सं^०) m. 1) die Verbindung der Thürflügel. — 2) eine bes. Art von Multiplication COLEBR. Alg. 320.

कपाटसंधिक (vom vorherg.) adj. Bez. eines best. Verbandes; eben so अर्थकपाटसंधिक SUÇR. 1,35,21. 56,1.

कपाटिका (von कपाट) f. gaṇa शर्करादि zu P. 5,3,107.

कपाल Uṇ. 1, 117 (कपाल; vgl. jedoch P. 6,2,137, Sch.). ÇĀN. 3, 18 (कपाल). 1) n. Schale, Schlüssel, insbes. die zur Darbringung des पुरोडाश gebrauchte: यानि घर्मे कपालान्युपचिन्वन्ति वेधसः TS. 1,3,10,3. कपालानि चोपेधाति पुरोडाशं चाधिभ्रयति 6,9,3. ÇAT. BR. 1,1,1,22. 2, 1,1. 2,4,3,8. Sehr häufig am Ende eines adj. comp., dessen erstes Glied ein Zahlwort ist: in so und so vielen Schalen bestehend (vom पुरोडाश). Das Zahlwort behält seinen Ton nach P. 6,2,29. त्रिकपाल AIR. BR. 1, 1. पञ्चकपाल TS. 1,5,1,4. 2,1. अष्टकपाल 8,1,1. VS.29,60. एकादशकपाल TS. 1,8,3,1. AIR. BR. 1,1 u. s. w. Vgl. auch एककपाल. उर्धकपाल adj. KĀTJ. ÇR. 4,14,1. अङ्गारकपाल KAUC. 38. 135. कपालभृष्ट SUÇR. 2,72,10. Von der Bettlerschale: कपालं वृत्तमूलानि कुचेलमसकृपता । समता चैव सर्वस्मिन्नेतन्मुक्तस्य लक्षणम् ॥ M. 6,44. कपालेन भिन्नावी 8,93. कपालपाणिः पृथिवीमटतां चीरसंवृतः । भिन्नमाणो यथोन्मत्तो यस्यार्यो ऽनुमते गतः ॥ R. 2,75,30. BHARTR. 3,93. DAÇAK. in BENF. CHR. 194,1. In dieser Bed. auch f. कपाली BHARTR. 3,24. — 2) m. n. Scherbe TRIK. 3,3,383. H. an. 3,630. MED. I. 71. ÇAT. BR. 6,6,4,8. 12,4,1,8. KĀTJ. ÇR. 16,7,8. 10. SUÇR. 2, 181, 10. कपालचूर्ण 4,56, 18. कुम्भीकपाल P. 6,2, 137, Sch. Deckel (nach dem Schol.) ĀÇV. GĀHJ. 4,5. — 3) m. n. Hirnschale, Schädel, Schädelknochen AK. 2,6,2,19. TRIK. H. 627. H. an. MED. AV. 9,8, 22. 10,2,8. ÇAT. BR. 1,2,1,2. PĀR. GĀHJ. in Z. d. d. M. G. 7,537. JĀGĪ. 1,439. दौ शङ्कौ चत्वारि कपालानि शिरसस्तथा 3,90. SUÇR. 2,30,14. ÇĀNTIC. 1,27. PAÑĀT. I, 338. KUMĀRAS. 3,49. 7,32. VET. 4, 17. KATHĀS. 2,9. 25,102.fgg. घतः कपालपाणिवम् (Çiva's) 2,14. शिरःकपाल MBH. 14, 2370. SUÇR. 1, 87,20. सप्तकपालेन देवेन von Çiva MBH. 13,683. Vgl. शीर्षकपाल. — 4) n. Schale des Eis ÇAT. BR. 6,1,1,1. 3,1,28. ते घ्राणकपाले KūIND. UP. 3,19,1. कुकुटाण्डकपालानि SUÇR. 1,134,11. 2,13,6. किं चैतन्मे (Çiva spricht) कपालात्म जगदेवि कोरे स्थितम् । पूर्वोक्ताण्डकपाले दे रोदसी कीर्तिते यतः ॥ KATHĀS. 2,15. Schale der Schildkröte ÇAT. BR. 7,5,1,2. — 5) n. Schale (Pfanne) am Schenkel des Menschen oder Thieres; überh. ein schalen- oder scheibenförmiger Knochen: श्रेणि कपाले AIR. BR. 1,22. कटीकपाल SUÇR. 1,265,8. 339,16. 340,9. 19. — 6) m. o. Menge TRIK. H. an. MED. — 7) n. eine Art Aussatz H. an. SUÇR. 1,268,1. 13. WISR 260. — 8) m. n. a treaty of peace on equal terms (कपाट?) WILS. Vgl. कपालसंधि. — 9) m. Bez. einer Mischlingskaste COLEBR. Misc. Ess. II, 185. Vgl. कपालिन्. — 10) m. N. pr. eines Mannes (कपालराजन्) VJUTP. 92.

कपालनालिका (क^०+ना^०) f. Spindel zum Aufwinden von Baumwolle u. s. w. TRIK. 2,10,10.

कपालभृत् (कपाल Schädel + भृत् tragend) m. ein Bein. Çiva's AK. 1,1,1,27. H. 199.

कपालमालिन् (von कपाल + माला) adj. einen Kranz von Schädeln tragend, von Çiva MBH. 14,202. KATHĀS. 1,37.

कपालमोचन (क^०+मो^०) n. N. pr. eines Tirtha MBH. 3,7007. HARIV. LANGL. 1,509.

कपालशिरम् R. 2,34,30: ऋषयस्तत्र वरुवो विरुह्य शरदां शतम् । तपसा दिवमावृताः कपालशिरसा सह ॥ Die beng. Rec. (2,34,32) hat st. dessen कलापशिरसा, welches GOAN. als N. pr. eines Muni auffasst.

कपालसंधि (क^०+सं^०) m. a treaty of peace on equal terms (कपाटसंधि?) Wils. — Vgl. कपाल 8.

कपालस्फोट (क^०+स्फोट) m. N. pr. eines Rakshas (einen Schädel spaltend) KATHŪS. 23, 108. 109.

कपालि s. u. कपालिन् 4, a.

कपालिका (von कपाल) f. gaṇa शर्करादि zu P. 5, 3, 107. 1) Scherbe KAUC. 26. M. 4, 78. 8, 250. MBu. 13, 5013. Suçr. 1, 268, 12. 2, 12, 20. — 2) Weinstein der Zähne Suçr. 1, 303, 9. 2, 128, 13. — कपालिक adj. PĀṆĀT. 1, 239 wohl fehlerhaft für कापालिक.

कपालिन् (von कपाल) 1) adj. mit Schädeln versehen: वपुः (शिवस्य) KUMĀRAS. 3, 78. (समशानम्) माल्यभस्मनृकपालि (die Endung zum ganzen comp.) Buḡ. P. 4, 4, 16. शिरःकपालिन् (von शिरःकपाल) einen Schädel tragend JĀĒ. 3, 243. — 2) m. f. der Sohn (die Tochter) einer Brahmanin und eines Fischers PARĪCARAPADDH. im ÇKDr. — 3) m. f. = कापालिक (s. d.) Anhänger einer bestimmten Çiva'itischen Secte: ततः प्रविशति कपालि-नीत्रपथारिणी अद्वा PĒAR. 36, 13. 37, 7. Ind. St. 2, 287. — 4) m. a) ein Beinamen Çiva's H. 199, Sch. HALĀJ. im ÇKDr. Çiv. कपालिन् st. कपालिन् MBu. 2, 1641 (vgl. पिनाकिन् 1642). — b) N. pr. eines der 11 Rudra MBu. 1, 2567. 4826. HARIV. 11332. 14170. VP. 121. Mit. 142, 8. — c) N. pr. eines Dieners von Çiva VĀPI zu 210. HARIV. LANGL. I, 513. — 5) f. Bez. einer Form von Durgā (als Gemahlin des Çiva-Kapālin) H. 206. HARIV. LANGL. II, 216.

कपि m. Up. 4, 145. 1) Affe AK. 2, 3, 3. H. 1291. MED. p. 2. RV. 10, 86, 5. AV. 3, 9, 4. 4, 37, 11. 6, 49, 1. Nir. 3, 18. M. 11, 154. R. 1, 1, 65. Suçr. 1, 114, 2. R. 1, 23. तस्य यथा कप्यासं पुण्डरीकमेवमन्त्रिणी KĪND. Up. 1, 6, 7. f. कपि und कपि gaṇa वृद्धादि zu P. 4, 1, 45. कपिल der Zustand eines Affen R. 5, 2, 15. — 2) Elephant H. ç. 173. — 3) N. einer Pflanze: Emblica officinalis Gaert. (धात्रिका) nach ÇABDAM. im ÇKDr. eine Species von करञ्ज nach ÇABDĀK. im ÇKDr. — 4) Weithrauch MED. Vgl. कपिल, कपितैल, कपिनामन्, कपिल, कपिश, कप्याख्य. — 5) Sonne H. ç. 7. Vgl. कवि. — 6) ein Bein. Viṣṇu's oder Kṛṣṇa's H. ç. 74. MED. Neben कपिल MBu. 13, 7045. Vgl. कपिन्द्र. — 7) N. pr. des angeblichen Verfassers von VS. 2, 16. Ahn Kāpja's ÇAṆK. zu BRU. ĀR. Up. 3, 3, 1. ein Sohn Urukshaja's VP. 431 (var. l. कवि). कपयः PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 62, 13. कपिण्यापर्णयाः gaṇa कार्तिकौत्रपादि zu P. 6, 2, 37. — Viell. von कम्पु Ind. St. 1, 217. 343.

कपिकचकु (कपि + कचकु) f. N. einer Pflanze, Mucuna pruritus Hook., AK. 2, 4, 3, 5. Nach BĀR. und H. 1131 auch कचकू.

कपिकचकुफलोपमा (क^०-फल + उपमा) f. N. einer Pflanze (जतुकाल-ता) RĀĠAN. im ÇKDr.

कपिकचकुरा (क^०+क^०) f. = कपिकचकु ÇABDAM. im ÇKDr.

कपिकन्दुक (कपि + क^०) n. Schädel (Spielball der Affen) ÇABDĀK. im ÇKDr.

कपिका (von कपि) f. N. einer Pflanze (नीलसिन्दुवारवृत्त) RĀĠAN. im ÇKDr.

कपिकेतन (कपि + के^०) m. ein Bein. Argūna's, des 3ten Sohnes von Pāṇḍu, MBu. 14, 2457. — Vgl. कपिधन, वानरकेतन.

कपिकेश (कपि + केश) im Veda der Accent auf jeder beliebigen Silbe ÇĀNT. 4, 5.

कपिकोलि (कपि + कोलि) m. N. einer Pflanze (कोलिविशेष) RATNAM. im ÇKDr.

कपिङ्गल s. u. कपिञ्जल.

कपिचूडा f. = कपिचूत RĀĠAN. im ÇKDa.

कपिचूत (कपि + चूत) m. Spondias mangifera (आघ्रातक) TRĪK. 2, 4, 8.

कपिज (कपि + ज) m. Weithrauch RĀĠAN. im ÇKDr. — Vgl. कपि 4.

कपिजाङ्घिका f. eine Art Ameise RĀĠAN. im ÇKDa. Unter d. W. तैल-पिपीलिका wird कपिजाङ्घिका geschrieben.

कपिञ्जल 1) m. Haselhuhn Nir. 3, 18. 9, 4, 5 (wo eine Var. कपिङ्गल). TRĪK. 2, 8, 25 (तित्तिरि). RĀĠAN. (तेजल) im ÇKDr. VS. 24, 20. 38 (23, 3). TS. 2, 3, 2. ÇĀT. BR. 1, 6, 3, 3. 5, 3, 4. KĪTJ. ÇR. 20, 6, 6. 9. 24, 1, 12. PĀR. GRUJ. 1, 19. BRN. DEV. in Ind. St. 1, 118. Suçr. 1, 73, 7. 78, 14. Verz. d. B. H. No. 897. Verschieden von तित्तिरि VĀJTP. 118. Buḡ. P. 6, 9, 5. Nach RĀĠAN. im ÇKDr. = चातक. — 2) m. N. pr. eines Mannes KĪD. in Z. d. d. m. G. VII, 584. eines Sperlings (चटक) PĀṆĀT. 163, 20. fgg. — 3) f. ला N. pr. eines Flusses VP. 183. — Zerlegt sich in क + पिञ्जल; vgl. कुपिञ्जल.

कपिञ्जलार्म (क^०+अर्म) n. N. pr. einer Localität (?) P. 6, 2, 90, Sch.

कपितैल (कपि + तैल) n. Weithrauch BĀVAPR. im ÇKDr. — Vgl. क-पि 4. und कपिज.

कपित्य wahrsch. oxyt. wie अश्वत्य P. 4, 3, 140, Sch. m. n. gaṇa अ-र्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. m. N. eines Baumes, Feronia elephantum Corr., n. die Frucht AK. 2, 4, 2. H. 1131. AINSIE 1, 161. 2, 82. MBu. 1, 2830. 3, 11569. 13, 635. R. 2, 91, 30. 3, 17, 8. Suçr. 1, 137, 4. 369, 6. 377, 21. अन्नं कपित्यं श्लेष्माणं शमयति 148, 16. 210, 1. 2, 13, 1. Auch कपित्यक R. 5, 16, 2. — कपित्य für कपि-स्थ Standort der Affen (vgl. कपिप्रिय) wie अश्वत्य für अश्व-स्थ.

कपित्यवच् (क^०+वच्) n. (sic) die Rinde der Feronia elephantum Corr. (एलवालुक) RĀĠAN. im ÇKDr.

कपित्यपर्णी (क^०+पर्णी) und कपित्यानी f. N. einer Pflanze (चित्रप-त्रिका, त्रिजा, सुरसा) RATNAM. im ÇKDr.

कपित्यास्य (क^०+आस्य) m. eine bes. Art Affe (dessen Gesicht der Frucht des Kapitha gleicht) TRĪK. 2, 3, 6. — Vgl. गोलाङ्गल.

कपित्यैनी f. eine an Kapitha reiche Gegend gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135.

कपित्यैल von कपित्य (चतुर्ध्वेषु) gaṇa काशादि zu P. 4, 2, 80.

कपिधन (कपि + धन) m. ein Bein. Argūna's AK. 2, 8, 2, 52. TRĪK. 2, 8, 17. H. 709. BHAG. 1, 20. Buḡ. P. 1, 14, 22. — Vgl. कपिकेतन.

कपिनामन् (कपि + ना^०) m. Weithrauch RATNAM. im ÇKDr. — Vgl. कपि 4.

कपिपिप्यली (कपि + पि^०) f. N. zweier Pflanzen: 1) = रत्नापामार्ग (s. अग्रामार्ग) VĀIDJ. im ÇKDr. — 2) = सूर्यावर्तवृत्त RATNAM. im ÇKDr.

कपिप्रभा (कपि + प्रभा) f. = कपिकचकु ÇABDAR. im ÇKDr.

कपिप्रभु (कपि + प्रभु) m. Herr der Affen, ein Bein. Rāma's, welcher mit Hilfe der Affen Laṅkā eroberte, ÇABDAR. im ÇKDr.

कपिप्रिय (कपि + प्रिय) m. 1) Spondias mangifera RĀĠAN. im ÇKDa. Vgl. कपिचूत. — 2) = कपित्य ĠĀTĪDH. im ÇKDa.

कपिभक्त (कपि + भक्त) *Speise der Affen*, Bez. eines best. Nahrungsstoffes: वृत्तेभ्यश्च तदा जज्ञे कपिभक्तोपमे मधु R. 5, 93, 39.

कपिरक्त = कपिलक P. 8, 2, 18, Vārt. 3.

कपिरथ (कपि + रथ) m. ein Bein. Rāma's ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. कपिप्रभु.

कपिरामफला (कपि - रोमन् + फल) f. = कपिकच्छु RĀGĀN. im ÇKDR. u. कपिकच्छु.

कपिल (von कपि) Uṅ. 1, 55. gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97 (मत्वर्थे). 1) adj. f. घ्रा von der Farbe des Affen (vgl. कुरि), bräunlich, rōthlich (als m. die bräunliche, rōthliche Farbe) AK. 1, 1, 4, 25. 3, 4, 25, 177. II. 1396. an. 3, 629. MED. I. 66. RV. 10, 27, 16. अथ य इच्छेत्पुत्रो मे कपिलः पिङ्गलो ज्ञायते ÇAT. BR. 14, 9, 4, 14. नोद्वेत्कपिलां (KULL.: = कपिलकेशाम्) कन्याम् M. 3, 8. राक्षसी R. 5, 17, 27. हेमकपिलाः केशाः 6, 3, 2. वाताय कपिला विद्युत् der rōthliche Blitz deutet auf Wind P. 2, 3, 13, Vārt. 3, Sch. ब्रह्म SUG. 1, 83, 20. von verschiedenen Thiered 40, 20 (von einem ungiftigen Blutegel; daher wohl bei WILS. कपिला the common leech). 2, 278, 3. 5. 296, 12; vgl. 259, 7. Sehr häufig कपिला (mit und ohne गो) eine bräunliche Kuh, welche besonders hochgestellt wird, II. an. MED. JĀGĪ. 1, 205. MBH. 3, 4099. 8044. 8067. 12725. 13, 2953. 3534. fg. HARIV. 1192. PRAB. 43, 8. कपिला त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य in einer Inschr. bei COLLEBR. Misc. Ess. II, 300, ult. COLLEBR.: कपिला probably is fire, personified as a female (!) goddess. Nach TRIK. 2, 10, 6. 3, 3, 385. H. ç. 181. H. an. MED. und HĀR. 78 bedeutet कपिल m. auch einen (bräunlichen) Hund. — 2) m. a) Weithrauch RATNAM. im ÇKDR. Vgl. कपि 4. — b) N. pr. eines alten Weisen, der mit Vishṇu identificirt wird und für den Gründer der SĀMĀHJA-Lehre gilt, TRIK. 3, 3, 385. H. ç. 69. II. an. MED. COLLEBR. Misc. Ess. I, 103. 114. 229. fgg. 232. 349. LIA. I, 830. fgg. WEBER, Lit. 93 u. s. w. Ind. St. 1, 24 u. s. w. ÇVETĀÇY. UP. 5, 2. MBH. 3, 1896. 8877. fgg. 13608. 12, 12932. 13, 255. 916. 7045. सिद्धान्तो कपिलो मुनिः BHAG. 10, 26. HARIV. 788. 2219. 7393. 11493. 12439. S. 927, Z. 5 v. u. R. 1, 41, 25. RAGH. 3, 50. BUĠ. P. 1, 3, 10. 3, 24, 19. VP. 378. fg. ein Sohn Vitatha's HARIV. 1733. Vasudeva's von der Narāki 9202. Kardama's von der Devahūti BUĠ. P. im ÇKDR. eine Form des Feuers: कपिलं परमर्षि च यं प्रादुर्धतयः सदा । अग्निः स कपिलो नाम साध्ययोग-प्रवर्तकः ॥ MBH. 3, 14197. Daher wohl die Bed. Feuer TRIK. 3, 3, 385. H. an. MED. Als Beinamen der Sonne (vgl. कपिलव्युति) MBH. 3, 154. als König der Nāga gedacht 8040. HARIV. 230. 12868. VP. 149, N. 16. II. 1311, Sch. als Dānava HARIV. 197. BUĠ. P. 6, 6, 30. VP. 147. कपिलसो-ध्यप्रवचनशास्त्रभाष्य oder abgekürzt कपिलभाष्य COLLEBR. Misc. Ess. I, 231. 229. कपिलाचार्य auf Çiva übertragen ÇIV. — c) m. pl. N. eines Volkes VARĀH. BHU. S. 14, 16 in Verz. d. B. II. 241. — d) N. pr. eines Berges BHĠ. P. 5, 16, 27. 20, 15. VP. 169. — 3) f. कपिला a) eine bräunliche Kuh s. u. 1. — b) N. zweier Pflanzen: a) eine Art शिंशया oder शिंशया geradezu AK. 2, 4, 2, 43. TRIK. 3, 3, 385. II. an. MED. — ß) Aloe perfoliata Lin. (गुक्कन्या) RĀGĀN. im ÇKDR. — c) ein best. Parfum (रेणुका) AK. 2, 4, 4, 8. TRIK. II. an. MED. Vgl. कपिलोमा. — d) eine Art Messing H. 1048. RĀGĀN. im ÇKDR. Vgl. कपिलोक्त. — e) N. pr. einer Tochter Daksha's MBH. 1, 2520. 2560. — f) N. pr. des Weibchens vom

II. Theil.

Elephanten Puṇḍarika AK. 1, 1, 2, 6. H. an. MED. HĀR. 148. — g) N. pr. eines Flusses MBH. 3, 14233. VP. 183. — Vgl. कपिश.

कपिलक (von कपिल) = कपिरक्त P. 8, 2, 18, Vārt. 3. 1) adj. f. कपिलिका rōthlich: शतपदी SUG. 2, 290, 3. — 2) f. कपिलिका N. pr. eines Frauenzimmers gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

कपिलदेव (क + देव) m. N. pr. Verfasser einer Smṛti (कपिलस्मृति) Ind. St. 1, 467.

कपिलव्युति (क + व्यु) ni. Sonne ÇABDAR. im ÇKDR.

कपिलद्राक्षा (क + द्रा) f. Weinstock mit rōthlichen Trauben RĀGĀN. im ÇKDR.

कदिलद्रुम (क + द्रुम) m. ein best. wohlriechendes Holz (काली) ÇABDAR. im ÇKDR.

कपिलधारा (क + धा) f. 1) ein Bein. der Gaṅgā. — 2) N. pr. eines Tirtha H. an. 3, 39.

कपिलफला (क + फल) f. = कपिलद्राक्षा RĀGĀN. im ÇKDR. u. कपिलद्राक्षा.

कपिलभद्रा (क + भ) f. N. pr. eines Frauenzimmers SCHIEFNER, Lebensb. 280 (30).

कपिलवस्तु (क + वस्तु) n. N. pr. der Geburtsstadt Çākjamuni's: कपिलवस्तुनि महानगरे LALIT. Calc. 141, 11. BURN. Lot. de la h. l. 188. Intr. 143, N. 2. LIA. I, 138, N. 1. WEBER, Lit. 248. Ind. St. 1, 435.

कपिलशिंशया f. eine rōthlich blühende Varietät von Çimçapā RĀGĀN. im ÇKDR.

कपिलसंस्कृता (क + सं) f. Titel eines UPAPURĀNA Ind. St. 1, 469.

कपिलाक्षी (क + अक्षत Auge) f. 1) ein best. Hirschhart (मृगेर्वाह). — 2) = कपिलशिंशया RĀGĀN. im ÇKDR.

कपिलाञ्जन (क + अञ्जन) m. ein Bein. Çiva's II. ç. 46. — Vgl. कपिशञ्जन.

कपिलातीर्थ (क + ती) n. N. pr. eines Tirtha MBH. 3, 6017. Wer dort badet, कपिलानां (rōthlicher Kühe) सकृन्नस्य फलं विन्दति 6018.

कपिलावट (क + अवट) m. N. pr. eines Tirtha MBH. 3, 8009.

कपिलाश्च (क + अश्च) m. 1) ein Bein. Indra's TRIK. 1, 1, 58. — 2) N. pr. eines Mannes PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 36. eines Sohnes von Dhundhumāra HARIV. 706. BUĠ. P. 9, 6, 24. VP. 362.

कपिलाद्भट्ट (क + द्भट्ट) m. N. pr. eines Tirtha MBH. 3, 8056.

कपिलीकार (कपिल + कार, करोति) bräunlich oder rōthlich färben: तरुणादित्यसदृशैः शणैरिश्च वानैः । प्राकारं ददृशुस्ते तु समन्तात्कपिलीकृतम् ॥ MBH. 3, 16351. R. 6, 17, 4. 39, 22.

कपिलोमफला f. = कपिरामफला RĀGĀN. im ÇKDR.

कपिलोमा (कपि + लोमन्) f. ein best. Parfum (कपिला) RĀGĀN. im ÇKDR.

कपिलोक्त (कपि + लोक्त) n. Messing (Metall von der Farbe des Affen) H. 1047.

कपिलिका f. Name einer klatternden Pflanze, Scindapsus officinalis Sweet (गन्धपिप्पली), RATNAM. im ÇKDR. — Wohl zusammengezogen aus कपिवहिका.

कपिवह्न (कपि + वह्न) m. ein Bein. Nārada's TRIK. 2, 7, 17.

कपिवन (कपि + वन) m. N. pr. eines Mannes Ind. St. 1, 32.

कपिवह्नी (कपि + व०) f. = कपिलिका AK. 2, 4, 2, 16.

कपिशै (von कपि) gaṇa लोमादि zu P. 5, 2, 100 (मलये), 1) adj. f. घ्रा von der Farbe des Affen, bräunlich, rötlich (als m. die bräunliche, rötliche Farbe) AK. 1, 1, 4, 25. H. 1396. MED. c. 17. संध्यापयोदकपिशाः (ह्यायाः पिशिताशनानाम्) ÇĀK. 75. RAGH. 12, 28. तोये काञ्चनपद्मरेणुकपिशे ÇĀK. 171. ईषद्वर्जःकणाप्रकपिशा चूते नवा मञ्जरी VIKR. 26. नीपं दृष्ट्वा हरितकपिशं केशैरैर्धत्रैः; MEGH. 21. कपिशकौशेय BHĪG. P. 5, 3, 3. — 2) m. Weihrauch H. a.n. 3, 718 (lies: कपिशौ). MED. Vgl. कपि 4. — 3) f. कपिशा a) eine Art Rum H. a.n. MED. कपिशी ÇKDR. angeblich nach MED. (wo die Form des f. gar nicht angegeben wird) und ĠĀṬĀDH. Vgl. कपि-शिका und कपिशायन. — b) N. pr. der Mutter der Piçāka WILS. कपिशापुत्र ein Piçāka ÇĀDDAM. im ÇKDR. — c) N. pr. eines Flusses RAGH. 4, 38. LIA. I, 562, N. 1. — Vgl. कपिल.

कपिशाञ्जन (क० + यञ्जन) m. ein Bein. Çiva's TRIK. 1, 1, 44. — Vgl. कपिलाञ्जन.

कपिशीका (von कपिश) f. eine Art Rum TRIK. 2, 10, 14. — Vgl. कपिशा und कपिशायन.

कपिशौर्य (कपि + शौर्य) n. Mauersims TRIK. 2, 2, 6. H. 981.

कपिशौर्षी (कपि + शौर्यन्) f. ein best. musikalisches Instrument LĀṬJ. 4, 2.

कपिष्ठल (कपि + स्थल) m. N. pr. eines Rshi P. 8, 3, 91. कपिष्ठलाः die Nachkommen des K. gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69. PRAVARĀDH. in Verz. d. B. H. 57. LIA. I, Anh. XLII. Ind. St. 1, 150. 217. भ्रष्टककपिष्ठलाः P. 2, 4, 69, Sch. कपिष्ठलकठाः und कपिष्ठलसंहिता WEBER, Lit. 86. Ind. St. 1, 68. 460. — Vgl. कापिष्ठल.

कपिष्ठिका f. v. l. für कनिष्ठिका im gaṇa शर्करादि zu P. 5, 3, 107.

कपिस्वान्ध (क० + स्क०) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 12932.

कपिस्थल (कपि + स्थल) n. Standort der Affen P. 8, 3, 91, Sch.

कपिस्वर (कपि + स्वर) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDH. in Verz. d. B. H. 55, ult.

कपीकच्छु f. (CKDR. m.) = कपिकच्छु ÇĀDDAR. im ÇKDR.

कपीव्य (कपि + इया?) m. N. eines Baumes, Mimulus kauki Lam. (नीरिका), ĠĀṬĀDH. im ÇKDR.

कपोत m. N. eines Baumes (श्वेतवृक्षा) RATNAM. im ÇKDR.

कपोतन m. N. verschiedener Pflanzen: 1) Spondias mangifera AK. 2, 4, 2, 7. TRIK. 3, 3, 232. H. a.n. 4, 165. MED. n. 173. — 2) Thespesia populnea Corr. AK. 2, 4, 2, 23. TRIK. H. a.n. MED. — 3) Acacia Sirisa (शिरीष) Buch. AK. 2, 4, 2, 43. TRIK. H. a.n. MED. — 4) Ficus religiosa L. TRIK. H. a.n. MED. — 5) Areca Faulst. Guert. (गुवाक). — 6) Aegle Marmelos Corr. (विल्व) ÇĀDDAR. im ÇKDR. — SUÇR. 1, 141, 13. 2, 284, 1. 490, 5.

कपीन्द्र (कपि + इन्द्र) m. Fürst der Affen, ein Bein. Viṣṇu's (vgl. कपि und कपिल) MBH. 13, 7002. Ġāmbavanl's, des Schwiegervaters von Kṛṣṇa 629. Hanumant's ÇĀDDAR. im ÇKDR. Sugriva's u. s. w. WILS.

कपीवह् (von कपि) 1) m. N. pr. eines Weisen HARIV. 14150. eines der sieben Weisen im 4ten Manvantara 426. Vgl. मकपीवह्. — 2) f. कपीवती gaṇa शरादि zu P. 6, 3, 120. 8, 2, 11, Sch. N. pr. eines Flusses R. 2, 71, 15. LIA. II, 524, N. 4.

कपीवह् (कपि + वह्) P. 6, 3, 121, Sch.

कपीष्ट (कपि + इष्ट) m. 1) = कपिल्य. — 2) = राजादनीवह् (sic) RĪ-ĠĀN. im ÇKDR.

कपुच्छल (1. क + पु०) n. der vordere Theil —, die Schale oder Kelle des Opferlöffels: मुचौ हि बाहू इमेव कपुच्छलमयं दण्डः ÇĀT. Br. 7, 4, 4, 36. 9, 3, 4, 17 (v. l. कपुत्तल). Nach WILS.: hair hanging down to the ground; nach HAUGTON: a lock of hair tied to the right side of the crown of a young Brāhman when he is invested with the sacerdotal thread. Vgl. d. folg. Art.

कपुष्टिका f. a patch of hair on each side of the head WILS. कपुष्टिका HAUGTON.

कपूय (1. क + पूय) adj. f. घ्रा übel riechend, widerlich (Gegens. रमणीय): घय य इह कपूयचरणा घ्नयाशो ह यते कपूया योनिमाप्येरन् KĀND. UP. 5, 10, 7. NIR. 6, 19.

कपूय (1. क + पूय् von प्रय्) m. das männliche Glied: न सेषे यस्य रन्वते उत्तरा मूकध्याइ कपूय non valet ille, cui languet in inguine penis RV. 10, 86, 16. 17. Zweifelhaft ist die Bed. in der folgenden Stelle, wo zugleich eine Form कपूयै erscheint: कपूयः कपूयमुद्घातन चोदयत खुदत् वासंसातये 101, 12. Padap. theilt: कपूय् | नृः | und SĀ. deutet beide Wörter durch Freudenbringer (कम् und Wurzel पर), indem er dieselben auf Indra bezieht.

कपोत m. Uṇ. 1, 62 (कपोतै). 1) Taube AK. 2, 3, 14. H. 1339. MAT. 1. 102 (= चित्रकण्ठ und पारावत, welche unterschieden werden). Vllt. gilt diese Bestimmung der Bed. nicht für alle ved. Stellen, da der Vogel in Verbindung mit उत्कू dem Känzlein genannt und von übler Vorbedeutung ist (z. B. RV. 10, 165, 1. fgg. AV. 6, 29, 2. Ver. d. B. H. 268, 39. Ind. St. 1, 40). अयम् ते समंतति कपोत इव गर्भधिम् RV. 4, 30, 4. AV. 20, 135, 2. VS. 24, 23. 38. MBH. 3, 10559. fgg. 13275. fgg. SUÇR. 1, 73, 7. 118, 5. 132, 8. 201, 18. HIT. 9, 15. अयते हि कपोतेन शत्रुः शरणमागतः। अर्चितश्च यद्यान्यायं स्वैश्च मीतैर्निर्मलितः || R. 5, 91, 4. = MBH. 12, 5462 und PAÑKĀT. III, 139, wo dann die Geschichte ausführlich erzählt wird. Als Bild der Grossmuth erscheint die Taube auch an folgender Stelle: देवतातिथिपूजायां युक्ता ये गुरुमेधिनः। कपोतवृत्तयो नित्यं तान्मस्यामि यादव || MBH. 13, 2027. f. कपोती PAÑKĀT. III, 179. 180. Nach TRIK. 3, 3, 154 bedeutet कपोत auch Vogel überh. — 2) eine besondere Stellung der Hand: सर्वपार्श्वसमाभ्रेषात्कपोतः। सर्पशीर्षकः। भीतौ विज्ञापने चैव चिनये च नियुज्यते || ÇĀK. zu ÇĀK. 78, 9. Vgl. कपोतक und कपोतकस्त. — 3) die graue Farbe der Taube SUÇR. 2, 280, 1. — 4) Antimonglanz (von stahl- oder bleigrauer Farbe) SUÇR. 2, 84, 10. Vgl. कपोतक, कपोतसार, कपोताञ्जन, कपोताञ्जन. — Das Wort hat man auf क + पोत zurückgeführt.

कपोतक (von कपोत) m. 1) Täubchen MBH. 3, 10584. PAÑKĀT. II, 9. f. कपोतिका III, 144. 153. — 2) = कपोत 2. KĀṬAV. zu ÇĀK. 78, 9. — 3) = कपोत 4., aber n. RĪĠĀN. im ÇKDR.

कपोतकीया (wie eben) f. eine an Tauben reiche Gegend (?) gaṇa नडादि zu P. 4, 2, 91. gaṇa विल्वकादि zu 6, 4, 153.

कपोतचरणा (क० + चरण) f. ein best. Parfum (नली) ĠĀṬĀDH. im ÇKDR. — Vgl. कपोतवाणा, कपोताङ्कि.

कपोतपाक (क० + पाक) m. gaṇa न्यङ्गादि zu P. 7, 3, 53. m. pl. N. pr.

eines Gebirgsstammes 5, 3, 113, Sch. f. कपोतपाका eine Fürstin dieses Stammes ebend. — Vgl. कपोतपाक्य.

कपोतपाद् (क^० + पाद्) taubenfüßig (wohl N. pr.) gaṇa कृत्स्यादि zu P. 5, 4, 138.

कपोतपालिका (क^० + पा^०) f. Taubenschlag AK. 2, 2, 15.

कपोतपाली (क^० + पा^०) f. dass. H. 1010.

कपोतरेतस (क^० + रेतस्) m. N. pr. eines Mannes PRAVARADHJ. in Verz. d. B. H. 37.

कपोतरोमन् (क^० + रो^०) m. N. pr. eines Fürsten MBH. 2, 328, 3, 13299. HARIV. 2016. BHĀG. P. 9, 24, 19. VP. 435.

कपोतवङ्का (क^० + वङ्क) f. N. einer Arzneipflanze, welche vorzüglich gegen den Blasenstein gebraucht wird, = ब्राह्मीवृत्त RĀGĀN. im ÇKDR. SUÇR. 1, 137, 20. 2, 53, 1. 54, 18. 174, 20. 389, 8.

कपोतवर्णा (क^० + वर्णा) 1) adj. von der Farbe der Taube, glänzend-grau, bleigrau SUÇR. 1, 85, 18. Vgl. कपोतभ. — 2) f. °वर्णा kleine Kardamomen RĀGĀN. im ÇKDR.

कपोतवल्ली (क^० + व^०) f. Name einer Pflanze (ब्राह्मी) BHĀVAPA. im ÇKDR. unter ब्राह्मी.

कपोतवाणा (क^० + वाणा) f. = कपोतचरणा RĀGĀN. im ÇKDR.

कपोतवेगा (क^० + वेगा) f. N. einer Pflanze, = ब्राह्मीशक RĀGĀN. im ÇKDR. unter ब्राह्मी.

कपोतसार (क^० + सार) n. Antlimglanz RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. कपोत 4.

कपोतकृस्त und कपोतकृस्तक (क^० + कृ^०) m. = कपोत 2. ÇĀK. 78, 9.

कपोताङ्गि (क^० + अङ्गि) f. ein best. Parfum (नली) AK. 2, 4, 2, 17. — Vgl. कपोतचरणा.

कपोताञ्जन (क^० + अञ्जन) n. = कपोताञ्जन Antlimglanz AK. 2, 9, 101, Sch. — Vgl. कपोत 4.

कपोतभ (क^० + भा) adj. = कपोतवर्णा H. 1394. SUÇR. 2, 278, 6.

कपोतारि (क^० + अरि) Feind m. Falke ÇĀDAB. im ÇKDR.

कपोतार्तिन् (von कपोत) taubenähnlich; so heisst ein in diese Gestalt auslaufender Baumstamm, welcher dadurch zum Opferpfeiler unlauglich wird, ÇĀT. BA. 11, 7, 2.

कपोली UṆ. 1, 66. 1) m. Wange AK. 2, 6, 2, 41. H. 582. JĀGĀN. 3, 87. R. 3, 52, 29. SUÇR. 2, 236, 17. 237, 11. PAÑĀT. I, 225. गुरुवक्रपोल 182, 17. ताम्रामकपोल ÇĀK. 58. कपोलपाटल RAGH. 4, 68. VBT. 9, 12. DHĀRTAS. 80, 14. सुकपोला adj. f. BHĀG. P. 4, 23, 22. — 2) f. कपोली Kniescheibe H. 614. Vgl. कपोल.

कपोलकाय (क^० + काय) m. ein Gegenstand, an dem sich die Wange reibt: सुरकारिणां कपोलकायः KIRĀT. 3, 26. Schol.: कप्यते ऽनेनेति कायः । कपोलानां कायः कपणस्थानं हुमस्कन्धादि । WILS.: the elephant's temples and cheeks.

कपोलपलक (क^० + प^०) m. the cheek WILS. Wohl Backenknochen.

कपोलभित्ति (क^० + भि^०) m. the temples and cheek, the upper part of the face WILS. Wohl eher f. die Oeffnung in der Wange (des Elephanten, aus welcher zur Brunstzeit die viel besprochene Flüssigkeit quillt).

कप्किण N. pr. eines Mannes BURN. Lot. de la b. l. 1. 294. कप्किन

126. Intr. 132, N. 7. Andere Varianten: कप्किण, कप्किन, कप्किन, कप्किल, कप्किण.

कप्याष्य (कपि + आष्या) n. Weihrauch TRIK. 2, 6, 37. — Vgl. कपि 4 कफ m. SIDHU. K. 250, a, 3. Phlegma, Schleim, eine der drei Feuchtigkeiten (दोष) des menschlichen Leibes, welche die Medicin aufstellt (neben वायु und पित्त), WISE 46. AK. 2, 6, 2, 13. H. 462. SUÇR. 1, 4, 8. 5, 16. 52, 16. 81, 20. 2, 186, 2. 194, 21. 344, 6. कफज्ज aus dem Phlegma entspringend 1, 62, 7. कफसंभव dass. 128, 14. कफहृत् das Phlegma entfernend 138, 10. कफहृत् dass. 19. कफप्राय phlegmatisch 162, 13. कफात्मक dass. 58, 17. Ind. St. 2, 287. कफवातिक (von कफ + वात) 286. 287. — Vgl. अग्निधकफ, wo das Wort eine schleimige Substanz überh. bezeichnet.

कफकूर्चिका (कफ + कू^०) f. Speichel H. 633.

कफघ्न (कफ + घ्न) 1) adj. das Phlegma vertreibend, demselben entgegenwirkend SUÇR. 1, 142, 10. 192, 12. — 2) f. °घ्नी N. einer Pflanze (कृ-पुष्पभेद्) RĀGĀN. im ÇKDR.

कफाणि m. f. Ellbogen H. 590. — Vgl. कपोणि.

कफल (von कफ) adj. phlegmatisch SUÇR. 1, 224, 7.

कफवर्धन (कफ + व^०) 1) adj. das Phlegma vermehrend. — 2) m. N. einer Pflanze, einer Species der Tabernaemontana (पिण्डीतगरवृत्त), TRIK. 2, 4, 14.

कफविरोधिन् (कफ + वि^०) 1) adj. das Phlegma hemmend. — 2) n. Pfeffer RĀGĀN. im ÇKDR.

कफात्तक (कफ + अत्तक) m. N. einer Pflanze (वर्चूर) RĀGĀN. im ÇKDR.

कफारि (कफ + अरि) m. getrockneter Ingwer (प्राण्ठी) RĀGĀN. im ÇKDR.

कफिन् (von कफ) 1) adj. phlegmatisch, verschleimt AK. 2, 6, 2, 11. H. 460. — 2) m. a) Elephant ŚĪBASVATA im ÇKDR. — b) N. pr. Var. von कप्किण SCHIEFNER, Lebensb. 273 (43). — 3) f. ई N. pr. eines Flusses LIA. I, 159.

कफिन und कफिल (LALIT. Calc. 1, 15) Varianten von कप्किण BURN. Lot. de la b. l. 294.

कपोली (von कफ) adj. phlegmatisch UṆ. 1, 93.

कपोणि m. f. Ellbogen AK. 2, 6, 2, 31. H. 590. कपोणिघात ein Schlag mit dem E. TRIK. 3, 3, 333. — Vgl. कफाणि.

कपोडं m. viell. dass. AV. 10, 2, 4.

कव्, कौबते färben DĀTUP. 10, 17. loben VOP. — Vgl. कव्.

कौबन्ध und कौबन्ध (1. क + वन्ध) m. n. gaṇa अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31.

SIDHU. K. 251, b, 1. 1) Tonne, ein grosses bauchiges Gefäss; bildlich von der Wolke (NĪA. 10, 4) und vom Bauch (m. MEN. dh. 30): नीचीनवारं व-रुणः कवन्धं प्र संसर्गं RV. 5, 83, 3. त्रीणि सर्गसि पृष्णयो डुडुद्धे वञ्चिणे मधु । उत्सं कवन्धमृद्धिणाम् 8, 7, 10. दिवस्कवन्धमवर्षं दर्पडुद्धिणाम् 9, 74, 7. वसेः कवन्धमृषो विभर्ति AV. 9, 4, 3. जानुभ्यामूर्धं शिथिरं कवन्ध-म् 10, 2, 3. ते निकृत्तमुन्नस्कन्धाः कवन्धाकृतिदर्शनाः (Tonne oder der tonnenähnliche Dämon; s. u. 4.) । नदत्तो भैरवानादान्निपतति स्म दानवाः ॥

MBH. 3, 806. Von Wolken, welche die Sonne beim Auf- und Untergange verhüllen: कवन्धात्तर्हिता भानुहृद्यास्तमने तदा MBH. 3, 13087. अदित्यो रजसा रात्रन्समवच्छन्नापडलः । विरश्मिहृदये नित्यं कवन्धैः समदृश्यते ॥ 16, 4. mit Personification: उदयास्तमने नित्यं पुर्या तस्यां दिवाकरः । व्य-दृश्यतामवृत्तुभिः कवन्धैः परिवारितः ॥ 45. Vgl. कवन्धमादित्ये दृश्यते

ADAM. BA. in Ind. St. 1, 40, wo der Schol. das Wort durch *Rumpf* erklärt. Aus Stellen wie die oben angeführten haben wohl die Lexicographen die Bedeutungen *Wasser* (n. NAIG. 1, 12. NIR. 10, 4. AK. 1, 2, 3, 4. TRIK. 3, 3, 217. H. 1070. an. 3, 344. MED. dh. 31) und *Rāhu* (m. TAİK. H. an. In der MED. बालु st. रालु. Man hätte eher Ketu als Rāhu erwartet, da dieser der *Kopf*, jener der *Rumpf* Saiñhikeja's ist.) gefolgert. — 2) (der tonnenähnliche) *Rumpf* (vgl. u. 1. das Beispiel aus MBu. 3, 806) AK. 2, 8, 2, 86. TAİK. H. 563. H. an. MED. HĀ. 137. MBu. 1, 1165. कृतशिरस्तस्य कवन्धम् R. 3, 33, 38. 5, 81, 53. 6, 18, 56. 94, 5. प्रायो मस्तकनाथो समरमुखे नरति कवन्धः PAÑKĀT. 1, 443. स्वं नृत्यत्कवन्धं समरे ददर्श RAGH. 7, 48. 12, 49. BHĀG. P. 4, 7, 36. 10, 24. DEV. 2, 62. 63. DHĀRTAS. 66, 15. MAHĪR. zu VS. p. 308, 6. — 3) m. N. pr. eines Ātharvaṇa und Gandharva ÇAT. Ba. 14, 6, 2, 1 (paroxyt.). COLERA. Misc. Ess. 1, 18. VP. 282. — 4) m. Bein. des Dānava (auch Rākshasa genannt) Danu, eines Sohnes der Çri, dem Indra für seinen Uebermuth Kopf und Schenkel in den Leib drückte, dagegen aber ungeheure Arme und einen Mund im Rumpfe verliet. Rāma und Lakshmaṇa hieben diesem Ungeheuer seine langen Arme ab und verbrannten den Rumpf, wodurch Kabantha, von dem auf ihm lastenden Fluche befreit, seine frühere schöne Gestalt wiedererlangte. Offenbar wieder ein Kampf Indra's mit der *Wolke*. R. 3, 73, 24. fgg. विवृद्धमशिरोप्रीवं कवन्धमुदरेमुखम् (so ist zu verbinden) 74, 14. fgg. 1, 1, 54. 3, 21. 5, 108, 30. HARIV. 2334. RAGH. 12, 57. TRIK. II. an. MED.

कवन्धिन् und कवन्धिन् (von कवन्ध) 1) adj. eine Tonne führend, Beiw. der Marut, welche die *Wolke* öffnen, RV. 5, 34, 8. — 2) m. N. pr. eines Kātjājana PRAÇNOP. 1, 1, 3.

कवित्य m. = कपित्य Sch. zu AK. im ÇKDa.

कविल adj. = कपिल BHAR. zu AK. und DVIRĪPAR. im ÇKDa.

कवुलि f. After H. 612. ÇKDa. zerlegt त्रिवलीकवुली in त्रिवलीक und वुलि.

कवु n. (घोर्नस्य) कवुं फलीकरणाः शरो ऽधम् AV. 11, 3, 6.

1. कम् indecl. gaṇa चादि zu P. 1, 4, 37. gaṇa स्वरादि zu 1, 1, 37. 1) wohl, gut, bene NAIG. 3, 6. NIR. 2, 14. 10, 4 (2, 2. 3, 18). H. an. 7, 7. MED. a v. j. 32. कं मे ऽस्त ÇAT. Br. 13, 8, 1, 10. 2, 13. 6, 1, 2, 23. 9, 1, 2, 22. कं वै प्रजापतिः प्रजाभ्यः करीरैरुक्रुत 2, 3, 2, 11. आकृतयो ह्यग्रे कम् 10, 6, 2, 5. 3, 1. AIR. Ba. 6, 21. अकम् ūbel, male: न वा अमुं लोकं जग्मुषे किं चनाकम् NIR. 2, 14. नास्मा अकं भवति TS. 5, 3, 2, 1. न हि तत्र गताय कस्मै चनाके भवति ÇAT. Br. 8, 4, 1, 24. — 2) postp. Partikel mit versichernder Bedeutung wohl, ja; aber so abgeschwächt, dass sie von der indischen Grammatik mit Grund zu den Füllwörtern gezählt wird. NIR. 1, 9. Dient zur Hervorhebung der Beziehung des Dativs und steht in der Regel am Ende eines Pāda. देवेभ्यः कर्मवृणीत मृत्युं प्रजायै कर्ममृतं नावृणीत RV. 10, 13, 4. इन्द्राग्निभ्यो कं वृषीषो मदति 1, 109, 3. अनीजन् घोषधीर्भोजनाय कम् 5, 83, 10. अविस्तन्वं कृणुषे दृशे कम् 1, 123, 11. 88, 2, 3. 2, 13, 12. 4, 30, 6. 9, 8, 5. AV. 6, 61, 1. 84, 1. 9, 3, 6. 10, 6, 7. कस्मै कामग्निश्चीयते TS. 5, 3, 2, 3. — 3) enklitisch in Verbindung mit den stärkeren Affirmativen नु, सु, हि (NAIG. 3, 12), wird aber vom Padap. wie die übrigen Enklitika als selbständiges Wort behandelt. चिन्तेर्नु कं वीर्याणि प्र वौचम् RV.

1, 134, 1. 2, 18, 3. 7, 33, 3. तिष्ठा सु कं मधवन्मा परा गाः 3, 53, 2. 1, 191, 6. ते हि कं पर्वते न श्रितानि व्रतानि 2, 28, 8. 37, 5. AV. 3, 13, 3. Ausnahmsweise behält das Wort in dieser Verbindung den Ton: प्रतो हि कमीयो अघरेषु AV. 6, 110, 1. Ueber das angebliche *घाटिकम्* s. u. d. W. — 4) als Fragewort (wie कद् und किम्) scheint कम् gebraucht zu sein in der Stelle: कमप्युक्ते यत्समञ्जसि देवाः RV. 10, 52, 3. — 5) am Anf. einiger comp. wie क, कद् u. s. w. das *Ausserordentliche, Auffallende* einer Erscheinung hervorhebend; vgl. कंसार, कन्दर und कन्दर्प. — Nach den Lexicographen noch: 6) *Wasser* (vgl. कंज, कंधर, कंधि) NAIG. 1, 12. NIR. 4, 18. AK. 2, 4, 22, 11. H. an. MED. — 7) *Speise* NIR. 6, 35. — 8) *Kopf* (vgl. कंधर) AK. H. an. MED. — Vgl. शम्. 1. क and zu den Nominalbedeutungen 3. क.

2. कम्, perf. चकमे VOP. 8, 114, partic. चकमानं NAIG. 2, 6; कमिष्यते; कमिता P. 3, 1, 31, Sch.; aor. अचकमत 3, 1, 48. VĀRT. 7, 4, 93, Sch.; aor. pass. impers. अकामि VOP. 24, 6. Die Special-Tempora fehlen. DHĀTUP. 12, 10. 1) *wünschen, begehren, wollen, ein Verlangen haben*: चकमानाय पितृः RV. 10, 117, 2. AV. 19, 32, 3. चकमानः पितृवतु दुग्धमंशुम् *begierig trinke er* RV. 5, 36, 1. स न चकमे ÇAT. Br. 4, 1, 4, 8, 9. येन वयसा कमिष्यते 5, 13. नृपतिश्चकमे मृगयारतिम् RAGH. 9, 48. 10, 54. निष्क्रुतुमर्थं चकमे कुबेरात् 5, 26. BHĀT. 14, 82. — 2) *lieben, der Liebe pflegen*: उर्वशी पुत्रवत्सं चकमे ÇAT. Br. 11, 3, 1. 1. दृष्ट्वै च स तां धीमोश्चकमे MBu. 1, 2400. दितिः — पतिम् | अचकामा चकमे (euphem. für coire) संध्यायो हृच्छ्यादिता BHĀG. P. 3, 14, 7. NALOD. 1, 19. — Davon partic. praet. pass. कात्त 1) *begehrt, geliebt*; subst. *Geliebter, Geliebte; Gatte, Gattin* TAİK. 3, 3, 153. H. 8. 513. 516. an. 2, 162. लोककात्तमिव श्रियम् N. 16, 9. तेन मम कात्तेन तव पुत्रेण HĪP. 4, 35. मम तपश्यतः कात्तमकृत्यकृति वर्धते (शोकः) R. 5, 73, 4, 8. N. 11, 7. PAÑKĀT. 121, 10. ÇĀK. 122. 148. MEGB. 1. 73. 77. 98. ÇRṆĠĀRAT. 1. 8. VID. 137. — 2) *lieblich, schön* AK. 3, 2, 2. TAİK. H. 1444. H. an. MED. कात्तपत्तिगणानि (वनानि) R. 3, 12, 13. सर्वः कात्तमात्मानं पश्यति ÇĀK. 25, 4. कात्तो मन्यलोख ह्यः 74, v. l. 88, v. l. कात्तत्रप ad 19. कात्ते वपुः RAGH. 2, 47. आनन 3, 17. RĪ. 6, 30, 28. MEGB. 76. BRAHMA-P. in LA. 53, 5. Gegens. भीम RAGH. 1, 16. कात्तरा मृगाः R. 3, 17, 16. कात्ता ein liebreizendes weibliches Wesen AK. 2, 6, 4, 3. H. 304. H. an. MED. Vgl. कात्ति. — Das caus. med. (episch auch act.) in denselben Bedd. P. 3, 1, 30. 31. VOP. 8, 64. 110. कामयते; कामयिता P., Sch.; अचीकमत 3, 1, 48. VĀRT. 7, 4, 93, Sch. 1) *wünschen, begehren, wollen, ein Verlangen haben*: अर्धर्वो यत्ररः कामयोधे श्रुष्टी वरुतो नशया तदिन्द्रे RV. 2, 14, 8. 5, 44, 14. यत्र यत्र कामयते 6, 75, 6. AV. 4, 24, 5. 6, 45, 1. 12, 1, 4. 19, 32, 5. यं कामयेत पशुमान्स्यादिति (vgl. P. 3, 3, 157 weiter unten) TS. 1, 7, 2, 4. 5, 7, 10, 3. ÇAT. Br. 2, 1, 2, 6 — 8. TAĪTT. UP. 2, 6. आत्मने वा यज्ञमानाय वा यं कामं कामयते ÇAT. Br. 14, 4, 1, 33. य एवैविदि पापं कामयते KĀND. UP. 1, 2, 8. स यथा कामयेत तथा कुर्यात् ÇAT. Br. 13, 8, 4, 11. 14, 6, 9, 29. य उ ते नाचीकमत 11, 8, 5. ÇĀK. ÇĀ. 6, 1, 7. मनसा हि कामान्कामयते ÇAT. Br. 14, 6, 2, 7. यं च कामयसे कामम् MBu. 1, 3348. 3350. गम्यतां शीघ्रं यत्र कामयसे गतिम् 4, 856. न कामये भर्तृविनाकृता सुखम् SĀV. 5, 52. कामये दर्शनं पित्रोः 99. PAÑKĀT. 1, 271. HIT. II, 124. RAGH. 14, 4. ब्राह्मण्यं कामयानो ऽहमिदमारब्धवास्तपः MBu. 13, 1894. यज्ञतो कामयानानां (irgend einen Wunsch auf dem Herzen habend) मखैर्विपुल-

दत्तिषीः 1097. कामये भुञ्जीत oder भुङ्गाम् P. 3, 3, 157. bei gleichen Sub-
jecten polent. oder iaf. 159. 158. स चेतकामयते दातुं तव माम् MBu. 1,
6582. 4002. ह्वंत्वं नलं यो वै कामयेच्छपितुम् 3, 2249. fg. कामयते oder
कामयेत er wünscht oder er wünschte P. 3, 3, 160. partic. कामित n.
Wunsch, Verlangen: कामितं सर्वशस्ते कर्तारः स्म प्रवणाः MBu. 1, 2187.
— 2) lieben, der Liebe pflegen: तं च मा वरुण कामयसि RV. 10, 124, 5.
123, 5. स यामिच्छेत्कामयेत मेति ÇAT. Br. 14, 9, 4, 8. सर्वान्कामयते यस्मा-
त्कमेर्धातिश्च — तस्मात्कन्येह — स्वतन्ना MBu. 3, 17110. अहं वः कामये
सर्वा भार्या मम भविष्यथ R. 1, 34, 16. 5, 22, 5. PAÑKĀT. 221, 14. BHATT. 8,
81. ज्ञानासि त्वं यन्मम (Vishnu spricht) ह्येषा कश्चित्कालिको दारुमये
गरुडे समावृता राजकन्यका कामयते PAÑKĀT. 48, 10. अन्यत्र मुञ्चति मदप्र-
सेकनन्यं शरीरेण च कामयते (स्त्रियः) MRĀKĪ. 63, 8. सीता राघवः कामयि-
ष्यति BHATT. 16, 24. दृष्ट्वै भीमसेनं सा — कामयामास ह्येषाप्रतिमं भुवि
Hip. 2, 18. MBu. 4, 377. कामयां चक्रिरे काताः BHATT. 14, 53. सुभद्रा च
कामयानि कामिनी (प्राप्ता) MBu. 1, 400. कामयानमिव स्त्रियः 2, 180. मा
च कामयमानो ऽयं राजा प्रेतवशं गतः 1, 4893. अकामो कामयानस्य (sic) श-
रीरं परिपीडयते । इच्छति कामयानस्य रतिर्भवति शोभना R. 5, 24, 37, 38.
act.: न ह्ययं स्ववशा बाला कामयत्यथ मामिह । चोदितैषा ह्यनङ्गेन Hip.
4, 4, 5. कथम् — कामयेयं पृथग्जनम् R. 3, 31, 28. न च सीता दशग्रिवं मन-
सापि हि कामयत् 6, 74, 14. अकामो ऽपि यत्नात्कामं दर्शनादेव कामयेत्
würde vor Liebe entbrennen 3, 38, 20. — 3) वल्लु oder अत्यर्थम् कामय
hoch anschlagen, einen grossen Werth auf Etwas legen: वल्लुत्कामया-
नस्य नैतदल्पं विज्ञानतः । यदहं सा च सुश्रोणी धरणीमाश्रिताकुशौ R. 5,
75, 10. वाहिं वात यतः काता तं स्पृष्ट्वा मामपि स्पृष्ट्वा । वल्लुत्कामयानस्य
शक्यं तेनापि जीवितुम् ॥ 8. न चाहं कामये ऽत्यर्थं यः स्याच्छुर्मतो मम 2,
23, 32. — 4) mit caus. Bed. zur Liebe reizen: कनककमलकात्तराननैः n.
s. w. मुनिचरमपि नार्यः कामयते वसन्ते R. 6, 30. Nach Vop. 18, 22 काम-
यति. — Vgl. कन्.

— अनु wünschen: स देवान्कामयन्वकामयतेतुम् AIR. Br. 2, 6.

— अभि nach Etwas begehren: दासी कन्यासरुन्नेण शर्मिष्ठाभिकामये
MBu. 1, 3347. तस्मिन् (यज्ञमहात्मने) भगिन्यो मम — गमिष्यति — । अहं
च तस्मिन्भवताभिकामये सहोपनीतं परिवर्द्धमर्हितुम् ॥ Buāg. P. 4, 3, 9.

— नि sich gelüsten lassen nach (acc.), begehren: तद्गमिष्यन्कामयत् TS.
1, 3, 4, 1. नि चकमे ÇAT. Br. 2, 2, 3, 3. 3, 4, 2. ज्योषो भागधेयं निकामयमानः
TS. 1, 3, 2, 2. KĪTJ. ÇR. 25, 13, 17. या तस्य ते पादसरोरुहार्हणं निकामयेत्
Buāg. P. 5, 18, 21. — Vgl. निकाम.

कामक m. N. pr. eines Mannes; कामकाः die Nachkommen des K. gaṇa
उपकादि zu P. 2, 4, 69.

कामट m. 1) Schildkröte Uṇ. 1, 100. AK. 1, 2, 3, 21. II. 1353. an. 3, 174.
MED. th. 12. BHART. 2, 28. Suppl. 23. PAÑKĀT. II, 199. Buāg. P. 1, 3, 16.
f. कामठी Schildkrötenweibchen oder eine kleine Schildkröte AK. 1, 2,
3, 24. ÇANTIG. 4, 13. — 2) Stachelschwein (शस्त्रकी) DEAR. im ÇKDr. —
3) Wassertopf der Einsiedler (wohl wegen der Aehnlichkeit mit einer
Schildkrötenschale) H. an. neutr. nach MED. und HĀR. 138. — 4) Bam-
busrohr ÇABDAR. im ÇKDr. — 5) N. pr. eines Fürsten MBu. 2, 117. ei-
nes Muni R. in Verz. d. B. H. 122, 12. 126, 3. eines Daitja H. an.

कामण्डलु m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 248, b, 4, v. n.
TRIK. 3, 5, 9. 1) Krug, Wassertopf der Einsiedler AK. 2, 7, 45. 3, 4, 2, 6.

II. Theil.

TRIK. 2, 7, 14. H. 816. an. 4, 287. MED. I. 151. HĀR. 64. KAUC. 37. GRHJA-
SAÑGR. 2, 58. M. 2, 64. 4, 36. JĀGĪ. 1, 133. MBu. 1, 1149. 3, 10764. fg. 14534.
15, 727. R. 1, 4, 19. 31, 16. 3, 16, 27. कामण्डलूपमो ऽमात्यस्तनुत्यागो वल्लु-
प्रहः Hit. II, 87. Buāg. P. 7, 3, 22. 12, 4. DEV. 2, 23. 8, 14. 32. DhĀRTAS. 70,
1. Nirgends neutr. कामण्डलुधर ein Bein. Çiva's Çiv. Im Veda f. काम-
ण्डलू P. 4, 1, 71. मा स्म कामण्डलूं शूद्राय वै दद्यात् Sch. Vgl. उदकमण्डलु.
— 2) = कामण्डलुतरु TRIK. 3, 3, 387. H. an. MED. — 3) f. कामण्डलू N.
pr. P. 4, 1, 72.

कामण्डलुतरु (क° + तरु) m. Ficus infectoria Willd. (झल्ल) RATNAM.
Im ÇKDr.

कामयू N. pr. eines Weibes: कामयूयं विमदयोक्त्युर्वुवम् RV. 10, 65, 12.
— Wohl zusammenges. aus काम (von 2. कम् + यू.

कामन (von 2. कम्) 1) adj. a) begierig, lüstern AK. 3, 1, 24. H. 434, Sch.
an. 3, 362. MED. n. 44. कामना पुवति: (oder zu b) P. 3, 2, 153, Sch. — b)
lieblich, mit Liebreiz verbunden H. an. MED. त्रिभुवनकामन (वपुस्) Buāg.
P. 1, 9, 33. — 2) m. a) der Liebesgott H. 227. H. an. MED. — b) ein
Bein. Brahman's H. 211. — c) Jonesia Asoka (s. अशोका) Roxb. H. an.
MED. — Vgl. कामन.

कामनच्छद (कामन lieblich + छद Flügel) m. Reiher H. 1333.

कामनीय (von कम्) adj. 1) wozu man ein Verlangen tragen kann
oder darf: अनन्यनारीकामनीयमङ्गम् KUMĀRAS. 1, 37. — 2) lieblich, rei-
zend, schön H. 1443. Nir. 2, 2. वपुस् ÇĀK. 37, v. l. इदं सौदामिन्याः कनक-
कामनीयं विलसितम् BHART. 1, 45.

कामन्तक und कामन्दक (कामन्दक Verz. d. B. H. 37, 4) m. Nn. ppr. zweier
Männer; pl. कामन्तकाः und कामन्दकाः die Nachkommen derselben gaṇa
उपकादि zu P. 2, 4, 69. कामन्दकनीति Ind. St. 2, 133. 143.

कामन्ध n. Wasser, v. l. für कवन्ध beim Sch. zu AK. 1, 2, 3, 4. Wird
auch in zwei Wörter zerlegt, in क (कम्) + अन्ध.

कामर (von कम्) adj. begierig, lüstern Uṇ. 3, 131. H. 434.

1. कर्मल 1) adj. viell. begierig, brünstig (von कम्): तमोयधे त्वं नाशया-
स्याः कमलमञ्जिवम् AV. 8, 6, 9. — 2) m. a) eine Hirschart AK. 3, 4, 26,
196. TRIK. 3, 3, 387 (n.). H. an. 3, 628. MED. I. 64. — b) der indische Kra-
nich, Ardea sibirica (wie alle Synonyme von Lotus; vgl. AK. 2, 5, 22)
ÇKDr. — c) ein Bein. Brahman's (vgl. कमलासन, कमलयोनि) TRIK.
1, 1, 26. — d) N. pr. eines Mannes ÇĀK. zu KĪND. Uṇ. 4, 10, 1. Vgl.
कामलायन. — 3) n. a) Lotus, Nelumbium (m. n. SIDDH. K. 230, b, 8. 251,
a, 4) AK. 1, 2, 3, 39. 3, 4, 13, 55. H. 1160. H. an. MED. R. 2, 95, 14. SUÇR.
1, 334, 4. 2, 483, 16. ÇĀK. 147. PAÑKĀT. I, 203. 420. Hit. I, 182. RAGH. 3,
36. MEGH. 32. 49. 66. 78. वापीः कमलापिङ्गलाः R. 3, 61, 17. काञ्चनैः कम-
लैः 4, 44, 14. रत्नत्वं कमलानाम् BHART. 4, 13. नलिन्यो धस्तकमलाः R.
3, 58, 38. 5, 21, 14. N. 16, 12. RAGH. 19, 19. कमलक्षणा N. 12, 1. R. 1, 9, 69.
5, 65, 1. ÇRUT. 32. 40. कमलपत्रान् INDR. 3, 31. R. 1, 1, 43. ÇUK. 42, 16. क-
मलायतलोचना ÇĀNGĀRAT. 13. 21. कमलवदना ÇRUT. 18. Auch so, dass
der verglichene Theil vorangeht: मुखकमलम् gaṇa व्याघ्रादि zu P. 2,
1, 56. आस्यकमल ÇĀNGĀRAT. 1. विकसितवदनकमला PAÑKĀT. 129, 10. वि-
कसितनयनवदनकमल 192, 11. करकमल R. 3, 23. हृदयकमलमध्ये DhĀR-
TAS. 71, 3. Mit Weglass. des vergl. Theiles: कलितकमला ÇRUT. (Ba.) 40.
Viell. auch in dieser Bed. von कम्, also urspr. wie कामन lieblich, schön.

Vgl. झरुणकमल. — b) Wasser AK. 1,2,3. TRIK. 1,2,10. 3,3,387. H. 1069. H. an. MED. — c) Kupfer. — d) Urinblase. — e) Arznei H. an. MED. — f) N. pr. einer von Kamalā erbauten Stadt RĀGA-TAR. 4,483. — 4) n. und f. कमली (कमली) gaṇa वल्हादि zu P. 4,1,45) Name eines Metrum (4 Mal ~) COLEBR. Misc. Ess. II, 158 (III, 8). — 5) f. कमला a) ein Bein. der Lakshmi AK. 1,1,22. H. 226. H. an. MED. SĀH. D. 33,19. BṆĀG. P. I, p. xcvi. Vgl. पद्मा, कमलालया und देवता सकमला RAGH. 9,19. — b) ein ausgezeichnetes Weib H. an. MED. — c) N. pr. einer Tänzerin, welche später Gemahlin des Königs Gājāpīḍa wurde, RĀGA-TAR. 4,424. fgg. कमलानन्दन Sohn der K., ein Bein. Miçradinakara's Verz. d. B. H. No. 317. — 6) n. eine best. grosse Zahl VJUTP. 180,182.

2. कर्मल Bez. einer best. Farbe: श्वलाय स्वाहा कमलाय स्वाहा पृ-
थ्वे स्वाहा TS. 7,3,18, 1.

कमलक n. N. pr. einer Stadt RĀGA-TAR. 3,232.

कमलकीकर und कमलकीट (क° + की°) Namen zweier Grāma gaṇa पलयादि zu P. 4,2,110.

कमलखण्ड (क° + ख°) n. Lotusgruppe KĀC. zu P. 4,2,51.

कमलदेवी (क° + दे°) f. N. pr. der Gemahlin des Königs Lalitādīḍa und Mutter des Königs Kuvalajāpīḍa RĀGA-TAR. 4,372. — Vgl. कमलवती.

कमलभव (क° + भव°) m. ein Bein. Brahman's VARĀH. BṆU. S. 32 in Verz. d. B. H. 245.

कमलभिदा (क° + भि°) f. N. pr. eines Grāma gaṇa पलयादि zu P. 4,2,110.

कमलयोनि (क° + यो°) m. ein Beinname Brahman's H. 213, Sch. — Vgl. पद्मयोनि.

कमलवती (von कमल) f. N. pr. = कमलदेवी RĀGA-TAR. 4,208.

कमलवर्धन (क° + व°) m. N. pr. eines Königs von Kampana RĀGA-TAR. 3,446. fgg.

कमलसंभव (क° + सं°) m. ein Bein. Brahman's KATHĀS. 9,26.

कमलाकर (क° + आकर°) m. 1) Lotusgruppe R. 3,22,25. — 2) N. pr. verschiedener Schriftsteller COLEBR. Misc. Ess. II, 324. 359. 360. GILD. Bibl. 464. Verz. d. B. H. N. 140. 134. 1019. 1223. 1230. 1244. 1403.

कमलावेश्व (क° + के°) m. N. eines von der Kamalavati erbauten Heilighums RĀGA-TAR. 4,208.

कमलापति (क° + प°) m. N. pr. eines Abschreibers Verz. d. B. H. No. 777.

कमलालया (कमल + आलय) f. ein Bein. der Lakshmi R. 1,43,40.

कमलासन (क° + आसन) m. ein Bein. Brahman's AK. 1,1,1, 12. MBH. 3,4067. BṆĀG. P. 5,20,30.

कमलाहट्ट (क° + हट्ट°) m. N. eines von der Kamalavati gegründeten Marktplatzes RĀGA-TAR. 4,208.

कमलाहास (denom. von कमल + आ - हास), कमलाहासति etner Lotusblume gleich lächeln DUCRTAS. 67, 15.

कमलिनी (von कमल) f. Lotusgruppe, ein mit Lotusblumen reich besetzter Teich gaṇa पुष्करादि zu P. 5,2,135. H. 1160, Sch. ÇABDAR. im ÇKDR. कमलिनीतीरे MBH. 13,4476. कमलिनीहरितैः सेरोमिः ÇĀK. 86. ad 19. MĀLAY. 32,6. RAGH. 9,30, 19, 11. MEGH. 90.

कमलोत्तर (कमल + उत्तर) n. Safflor, Carthamus tinctorius Lin. AK. 2,9,106. H. 1159.

कमा (von कम्) f. Lieblichkeit, Schönheit RĀGAN. im ÇKDR.

कमितार (nom. ag. von 2. कम्) begierig, lüstern AK. 3,1,23. H. 434. P. 5,2,74.

कम्प, कम्पते (ep. auch कम्पति) zittern DĀTUP. 10,13. न कम्पते ज्ञः PRAÇNOP. 3,6. समुद्रा ऽपि न कम्पते R. 1,14,18. DEV. 2,33. त्वं कम्पते नानुकम्पसे MRĀKĪ. 61,22. क्रुद्धस्य यस्य कम्पते त्रयो लोकाः सद्दधराः BṆĀG. P. 7,8,7. सोता व्यथिता चकम्पे हिनैव युक्ता कदली गनेन R. 3,53,61. गिरिराक्रम्यमाणस्य शिवराणि चकम्पिरे R. 5,5,16. प्रूराणामपि पार्थिवानां हृदयानि चकम्पिरे MBH. 3,1522. RAGH. 4,81. BHATT. 14,31. भूकम्पिष्ट 13,70. कम्पिता P. 8,4,58, Sch. कम्पमानैः पयोधैः MBH. 3,1787. PAÑĀT. III,146. act.: धजाः कम्पत्यकम्पिताः MBH. 4,1290. कम्पते = क्रुध्यति NAIÇH. 2,12. कम्पित (vgl. auch unter dem caus.) 1) adj. zitternd SUND. 4,20. RT. 6,9. Vgl. झकम्पित. — 2) n. das Zittern ÇABDAR. im ÇKDR. — caus. कम्पयति P. 4,3,87, Sch. 1) zum Zittern bringen, zittern machen: कम्पयेद्वरुणां पदा MBH. 1,2930. 3,11105. N. 26,3. R. 1,74,13. 3,62,31. BHATT. 12,71. रामशैलमशीलस्त्वं न कम्पयितुमर्हसि R. 3,41,24. कम्पयिष्यामि पर्वतान् 5,3,57. न ज्ञाम्बवत्तं समरे कम्पयेच्छत्रुवाहिनी 58,9. कम्पयन्निव कैयेत्या हृदयं वाक्शरैः शितैः 2,35,3. MBH. 3,846. 16823. ANĀ. 3,22. med.: झकम्पयत मेदिनीम् R. 3,33,38. मम कम्पयते मनः MBH. 1,2917. partic. कम्पित (vgl. auch u. d. simpl.) in eine zitternde Bewegung gebracht, geschwungen H. 1481. धजाः कम्पत्यकम्पिताः MBH. 4,1290. — 2) schwingend —, trillierend aussprechen (s. कम्प) UPAL. 9,24. ÇIKSHĀ 30. Vgl. झकम्पित.

— झनु (Jmd nachzittern) mit Jmd (loc. oder acc.) Mitgefühl haben, bemitleiden: सौहृदेन तत्रा प्रेम्णा सदा मय्यनुकम्पसे MBH. 14,29. मुनिर्यत्रो ऽनुकम्पते R. 2,35,11. तीक्ष्णां क्रूरम् u. s. w. व्यसने नानुकम्पते सर्वभूतानि भूमियम् 3,37,15. त्वं कम्पसे नानुकम्पसे MRĀKĪ. 61,22. कथं ब्राह्मणी मामनुकम्पते 55,5. BṆĀG. P. 9,10,31. झनुकम्प्यतामयं जनः पुनर्दर्शनेन ÇIK. 85,15. स्त्रीद्व्येषानुकम्पितः MRĀKĪ. 55,7. झनुकम्पित n. Mitteilenden: तथाप्येकात्तभक्त्यु पश्य भूपानुकम्पितम् BṆĀG. P. 1,9,22. Vgl. झनुकम्पा fgg. — caus. dass. was das simpl.: रतिनाकाशभवा सरस्वती । शफरों क्रुद्धोपविह्वलो प्रथमा वृष्टिरिवान्वकम्पयत् ॥ KUMĀRAS. 4,39.

— समनु dass.: समनुकम्प्य सपत्नपरिह्वान् RAGH. 9,14.

— झभि erzittern, erbeben: न स्म भीमो ऽभ्यकम्पत (v. I. ऽव्यकम्पत) MBH. 3,15724. — caus. aufregen, anlocken: सोमविक्रायिणां किरण्येनाभिकम्पयति KĀTJ. ÇR. 7,8,15.

— झा erzittern; झाकम्पित n. das Erzittern: झनोकाहाकम्पित RAGH. 2,13. Sch.: = झ्यत्कम्पन; vgl. 2. झा 2, e. — caus. erzittern machen: शतं विज्ञानवतामिको वलनानाकम्पयते KĀND. UP. 7,8,1. झाकम्पयन्महीम् MBH. 1,1165. उञ्जनाकम्पयतः BHARTJ. 1,49. RT. 6,22. झाकम्पित in eine zitternde Bewegung versetzt, bewegt AK. 3,2,36. झाकम्पितानि हृदयानि मनस्विनीनां वतैः RT. 6,32. — Vgl. झाकम्प.

— उट्ट aufzittern: झाञ्जिष्यमाणः प्रियया शंकोरो ऽपि पदाज्ञया । उत्कम्पते स भुवनं जयत्यसमसायकः ॥ KATHĀS. 13,2. Glt. 4,19. Vgl. उत्कम्प fgg. — caus. nach oben schwingen, aufschütteln: कुलोर्धमुत्कम्पयति (महावीरम्) ÇAT. Ba. 14,2,2, 17. KĀTJ. ÇR. 26,6,5.

— प्र 1) *erzittern*: प्रकम्पते च पृथिवी Viçv. 13, 13. R. 6, 87, 1. प्राकम्पत महाशैलः MBh. 3, 11676. प्राकम्पत भुजः सव्यः R. 3, 29, 14. तद्विधाः — घ्राधिर्भिर्न प्रकम्पते वायुवेगैरिवाचलाः 72, 8. यस्य शङ्कस्य नादेन भूतानि प्रचकम्पिरे MBh. 2, 79. प्रकम्पितमहादुमः (पर्वतोत्तमः) R. 5, 4, 9. — 2) *aus der festen Lage kommen, locker werden*: प्रकम्पमानमस्वि सुच. 1, 301, 8. — 3) *schwingend klingen*: एते स्वराः प्रकम्पते यत्राञ्चस्वरितोदयः RV. Prāt. 3, 19. — *caus.* 1) *erzittern machen*: ततो ययुस्ते परमप्रहारिणाः प्रकम्पयन्तः पृथिवीम् R. 3, 23, 26. 6, 83, 14. गिरिं गरिम्णा परितः प्रकम्पयन्तः Buāg. P. 8, 2, 22. प्राचकम्पदुद्वलतम् BHATT. 13, 23. न च कम्पयितुं शक्यः — *घकम्प्यो ऽकम्पनः* R. 6, 29, 4. येन (शब्देन) शैलाः प्रकम्पिताः 10, 35. — 2) *schwingen, schütteln*: चमसान् Ait. Br. 7, 34. सुचम् Çat. Br. 11, 5, 3, 4, 7. KĀTJ. Çr. 4, 14, 9.

— *घनप्र* *caus.* *nach einem Andern schwingen*: चमसम् Ait. Br. 7, 34. — *घभिप्र* *caus.* *aufregen, anlocken* Çat. Br. 3, 3, 3, 7. — Vgl. घभि. — *संप्र* *caus.* *erzittern machen*: तस्त्विना तरुगणास्तरसा संप्रकम्पिताः R. 5, 16, 16.

— *प्रति* *caus. dass.*: गतिन भूमिं प्रतिकम्पयन् MBh. 4, 298. — *वि* 1) *erzittern*: न स्म भौमो व्यकम्पत DRAUP. 8, 6. स्वधर्ममपि चावेक्ष्य न विकम्पितुमर्हसि BHAG. 2, 31. हुमाः । तत्रैव विविधा वक्ष्यः सन्तानि सक्तु पत्तिभिः ॥ समीक्ष्य न व्यकम्पत R. 3, 32, 11. वामो बालुमुल्लुञ्च्य विकम्पते MĀKĀ. 144, 1. बालकदलीव विकम्पमाना 10, 8. KĀURAP. 47. विकम्पित *erzitternd, zitternd sich bewegend* R. 1, 3, 3, 10. — 2) *aus seiner Lage kommen; sich verändern, sich entstellen*: स्वस्थानान्न विकम्पेत *er weiche nicht von seiner Stelle* MBh. 4, 109. वदनं तददान्याया वैदेक्ष्या न विकम्पते R. 2, 60, 17. विकम्पित (nicht विकम्पित) *entstellt* P. 6, 4, 24, Vārt. 1, Sch. — *caus.* *erzittern machen*: सा स्वकाननभुवं न केवलाम् । रावणाश्रयणमपि व्यकम्पयत् RAGH. 11, 19. कदम्बसर्त्रार्जुननीपकेतकान्विकम्पयन् (समीरणाः) R. 2, 17. — 3) *erzittern*: तयोर्विगेन पृथिवी समकम्पत MBh. 1, 6290. 3, 12298. यस्य ज्वातलनिर्घोषात्समकम्पत शत्रवः 4, 574. घर्मर्पात्स्फुरमाणौष्ठः समकम्पत रानसः R. 3, 37, 26. — *caus.* *erzittern machen*: दानवान्समकम्पयन् MBh. 1, 1167.

कम्प (von कम्प्) m. 1) *das Zittern, Beben, zitternde Bewegung* AK. 1, 1, 3, 38. H. 306. Suçr. 1, 49, 1. 119, 19. 156, 9. 181, 2. 2, 377, 5. BHART. 1, 50. RAGH. 13, 28. BHĀG. P. 3, 7, 11. भूमिकम्प *Erdbeben* R. 1, 41, 15. 2, 87, 4. त्तितिकम्प 6, 30, 30. प्रणातिं ममैष कम्पेन किञ्चित्प्रतिगृह्य मूर्ध्नः RAGH. 13, 44. शिरःकम्पैः MBh. 3, 16067. RĀGA-TAR. 5, 363. सशिरःकम्पन् MRĀKĀ. 63, 12. विद्युत्कम्प MBh. 96. हृदयकम्प VIKR. 6. सुखमारुतकम्प R. 5, 13, 41. मुञ्चति न तावदस्या भयकम्पः कुसुमकोमलं हृदयम् VIKR. 7. — 2) *vibratio, trillernde Aussprache, eine Modification des Svarita-Tones, welche eintreten kann, wenn eine betonte Silbe folgt.* Einl. zum Nir. S. LXVII. fg. UPAL. 9, 7 und PERTSCH zu d. Sl. मध्ये तु कम्पयेत्कम्पमुभौ पार्श्वौ समो भवेत् । सरङ्गं कम्पयेत्कम्पं रथीवेति निर्दर्शनम् ÇIKSĀ 30. — 3) N. pr. eines Mannes in einer Inschr. COLEBR. Misc. Ess. II, 257.

कम्पन (wie eben) 1) adj. f. घ्रा a) *zitternd* AK. 3, 2, 24. H. 1433. MED. n. 44. कम्पना शाखा P. 3, 2, 153, Sch. घकम्पन N. pr. eines Rakshas 6, 18, 18 (lies: रत्नाकम्पनेन). 29. 30. — b) *zittern machend, erschütternd* (vom *caus.*): मेरुकम्पनः (दानवः) MBh. 13, 662. वाक्यं हृदयकम्प-

नम् DRAUP. 4, 22. एवमुक्ता — भर्त्रा हृदयकम्पनम् MBh. 1, 1895. — 2) m. a) *eine best. Waffe* R. 6, 7, 24. MBh. 1, 2836. — b) *die kühle Jahreszeit* (शिशिर, zwischen Winter und Frühling) RĀGAN. im ÇKDR. — c) N. pr. eines Fürsten MBh. 2, 117. — d) N. pr. eines Landes, das an Kāçmira angränzt, RĀGA-TAR. 3, 446. — 3) f. कम्पना N. pr. eines Flusses MBh. 3, 8094. 6, 333. VP. 183. LIA. II, 132, N. 4. — 4) n. a) *das Zittern* MED. Suçr. 2, 406, 9. भूमि° MBh. 3, 13539. — b) = कम्प 2. UVATA zu RV. Prāt. 3, 18 und andere Comm. — c) *das Schütteln, Schwingen* KĀTJ. Çr. 9, 13, 35. Suçr. 1, 85, 9. P. 7, 3, 38, Sch.

कम्पराज (क° + राज) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 789. कम्पलहन्म् (क° + ल°) m. Wind TRIK. 1, 1, 76. ÇABDAR. im ÇKDR. कम्पाक m. fehlerhafte Variante für कम्पाङ्क (कम्प + ङङ्क) Wind H. 1106. — Vgl. das vorherg. Wort.

कम्पिन् (von कम्प) adj. am Ende eines comp. *mit einem Zittern von dem und dem verbunden, schüttelnd*: गोती शीघ्री शिरःकम्पी तथा लिखितपाठकः । घनर्थज्ञो ऽल्पकाष्ठश्च पठते पाठकाधमाः ॥ ÇIKSĀ 32.

कम्पिल, कम्पिल्य, कम्पिल्य (Suçr. 2, 459, 10. 317, 16), कम्पिल्यक (RĀGAN. Suçr. 1, 139, 18. 144, 17. 145, 1. 182, 17. 183, 17. 2, 35, 10. 71, 1. 174, 13. 18) und कम्पील m. N. einer Pflanze, vermuthlich eines *Crinum* (*Amaryllacee*); vulg. कमलागुडि Schol. zu AK. 2, 4, 3, 12. ÇKDR. — Vgl. काम्पिल्य und प्राण्डोरिचनी.

कम्प्य (von कम्प् im *caus.*) adj. 1) *zum Zittern zu bringen, von der Stelle zu rücken*: महाचलमिवाकम्प्यम् R. 3, 33, 43. एवास्त्वकम्प्यो बलवान्संक्रमः सुमहादृढः 5, 72, 13. तमकम्प्यं गिरेस्तटम् 6, 83, 28. सत्यधर्म इवाकम्प्यः 5, 33, 8. 6, 29, 4. — 2) *trillernd zu sprechen* UPAL. 9, 7.

कम्प्रे (von कम्प्) adj. f. *zitternd, beweglich; behende* P. 3, 2, 167. Vop. 26, 158. AK. 3, 2, 24. H. 1453. कम्प्रा शाखा Sch. zu P. 3, 2, 153. 167. घ्राश्राश्रतराम्यो कम्प्राभ्यो युक्तः KĀTJ. Çr. 22, 4, 15.

कम्पिल्य m. N. pr. Var. von कम्पिका BURN. Lot. de la b. l. 294.

कम्ब, कम्बति *gehen* Dhātup. 11, 26, v. 1. für कर्व.

कम्बे adj. (मवर्ये) von 1. कम् P. 5, 2, 138. — Vgl. कम्न.

कम्बुर adj. *bunt, gesprenkelt* ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. कर्वुर.

कम्बल m. Uṅ. 1, 106. Siddh. K. 230, b, 7. 1) m. n. (MBh. 13, 413) *ein wollenes Tuch, eine wollene Decke, ein wollenes Gewand* AK. 2, 6, 3, 18 (= रज्जक). 8, 2, 22. 3, 4, 26, 196 (= प्रावार). H. 670. 754. an. 3, 633 (= प्रावार und वैकल्प). MED. l. 67 (= प्रावार und उत्तरासङ्ग). Hār. 156. AV. 14, 2, 66. 67. Nir. 2, 2. MBh. 2, 1744. न तथा सुखयत्यभिर्न प्रावारा न कम्बलाः 3, 181. पाण्डु° 13, 3776. 15, 413. यानेन कम्बलावततेन R. 1, 17, 14. 74, 3. 2, 70, 19. 4, 50, 34. 5, 17, 25. Hit. 81, 15. Daçak. 194, 3. RĀGA-TAR. 5, 170. स्थूलकम्बलवाक्त्वि 460. कम्बलधावक *der wollene Tücher reinigt* R. 2, 83, 13. — 2) m. *Wamme* TRIK. 3, 3, 384. H. an. MED. — 3) m. *Wurm, Insect* (कृमि) H. an. MED. — 4) m. *eine Hirschart* ĠATĪDU. im ÇKDR. Vgl. कमल. — 5) m. N. pr. eines Nāga H. 1311. H. an. MED. MBh. 1, 1555. 2, 361. 3, 8219. HARIV. 14341 (LANGLE I, 507 und II, 491 trennt कम्बलाश्रतौर्न fälschlich in कम्बलाश्र und तर). Buāg. P. 5, 24, 34. VP. 149. N. pr. eines Mannes: केवलाङ्गिरसोः PRAVARĀDHU. in Verz. d. B. H. 60, 11 v. u. — 6) n. *Wasser* H. an. MED. Vgl. कमलं.

कम्बलक = कम्बल 1. Suçr. 2, 47, 2.

कम्बलचारायणीय (क^० + चा^०) m. pl. Spottname einer Schule des Kā-
rājara P. 1, 1, 73, Vārtt. 2, Sch.

कम्बलवर्क्षिय (क^० + वर्क्षिस्) m. N. pr. eines Mannes HAARV. 1976.
2015.2038. BUIG. P. 9, 24, 18. VP. 433.

कम्बलकार (क^० + कार) m. N. pr. eines Mannes; कम्बलकाराः die
Nachkommen des K. gaṇa यस्कादि zu P. 2, 4, 63.

कम्बलार्ण (क^० + ऋण) n. P. 6, 1, 89, Vārtt. 6. Vop. 2, 9.

कम्बलिका (von कम्बल) f. gaṇa पत्तादि zu P. 4, 2, 80.

कम्बलिन् (von कम्बल) adj. mit einer wollenen Decke bedeckt: कम्ब-
लिवाद्यक ein solcher von Ochsen gezogener Wagen AK. 2, 8, 2, 20. H.
733.

कम्बलीय (wie eben) adj. zu wollenen Decken u. s. w. tauglich: ऊर्णा
P. 5, 1, 3, Sch.

कम्बल्ये (wie eben) n. hundred Pala Wolle (das zu einem wollenen
Tuche erforderliche Gewicht von Wolle) P. 5, 1, 3. Am Ende eines adj.
comp. nach einem Zahlwort f. ऋ 4, 1, 22.

कम्बि f. 1) Löffel AK. 2, 9, 34. H. 1021, v. l. (für कवि). an. 2, 303.
MED. b. 2. — 2) Bambusknoten H. an. MED.

कम्बु 1) m. n. TRIK. 3, 3, 9. Muschel AK. 1, 2, 3, 23. 3, 4, 2, 19. 21, 136.
H. 1204. an. 2, 303. MED. b. 2 (hier und H. an.: = शङ्ख Muschel und
शम्बूक zweischalige Muschel). BUIG. P. 4, 7, 20. 9, 4. कम्बुग्रीवा ein mu-
schelförmiger Nacken (angeblich mit drei Falten) AK. 2, 6, 2, 39. H. 586.
कम्बुग्रीव adj. MBu. 3, 11690. 17078. Htp. 2, 19. R. 4, 1, 11. 5, 32, 10. f.
ग्री MBu. 4, 255. ÇRUT. 19. कम्बुकाष्ठा KATHS. 4, 7. कम्बुकंधर BUIG. P.
4, 21, 17. कम्बुमुनातकाष्ठ 1, 19, 26. Daher कम्बु = ग्रीवावलि (wohl ग्री-
वावलि Falte im Nacken) TRIK. 3, 3, 281. — 2) Armband von Muscheln:
कम्बुकूपरधारण्य: MBu. 2, 2067. 3, 14694. पिनद्धकम्बु: पाणिभ्याम् 4, 54.
प्रतिमुच्य कुण्डले दीर्घे च कम्बूपरि क्वाटके शुभे 296. ग्रामुच्य कम्बूपरि क्वा-
टके शुभे 304. सुवर्णमाला: कम्बूश्च कुण्डले परिक्वाटके 453. कम्बुपाणिन्
582. कम्बु m. = Armband AK. 3, 4, 21, 136. H. an. MED. — 3) m. Ele-
phant TRIK. 3, 3, 284. H. an. MED. Vgl. कम्बोज. — 4) m. Hals. — 5) m.
ein röhrenförmiger Knochen (नलका). — 6) m. = कर्चूर (ÇKDr. कर्चूरवर्णा;
vgl. कर्चु) H. an.

कम्बुक 1) m. a) Muschel (vgl. कम्बु). — b) eine verächtliche Person
(a mean person) WILS. Vgl. कम्बू. — 2) f. कम्बुका N. eines Strauchs,
Physalis flexuosa Lin. (अश्वगन्धा), RATNAM. im ÇKDr. Vgl. कम्बुकाष्ठा.
— 3) n. N. pr. einer Stadt KATHS. 26, 193.

कम्बुकाष्ठा (कम्बु + काष्ठ) f. = कम्बुका RĀĠAN. im ÇKDr.

कम्बुग्रीव (क^० + ग्रीवा) m. N. pr. einer Schildkröte PAÑKAT. 76, 7. —
Das adj. und das f. कम्बुग्रीवा s. u. कम्बु 1.

कम्बुपुष्पी (क^० + पुष्प) und कम्बुमालिनी (क^० + माला) f. N. einer
Pflanze (s. शङ्खपुष्पी) RĀĠAN. im ÇKDr.

कम्बू m. 1) Dieb, Räuber UṆ. 1, 93. Vgl. कम्बुक. — 2) Armband
WILS. Vgl. कम्बु 2.

कम्बूक m. Abfall von Reiskörnern: ग्रमो तुपाना वप ज्ञातवेदसि परः
कम्बूका ग्रपं मृडि हूरम् AV. 11, 1, 29 (vgl. परः कम्बूकानाति सव्येन पा-
देन फलीकरणानपोकृति KAUC. 63). GRUJASAMGA. 2, 14.

कम्बोज 1) m. pl. N. pr. eines Landes und deren Bewohner gaṇa

कच्छादि zu P. 4, 2, 133 und gaṇa सिन्धादि zu 4, 3, 93. TRIK. 3, 3, 83.
H. an. 3, 143. MED. ḡ. 20. Nta. 2, 2 (vgl. ROTU, Zur L. u. G. d. W. 67.
WERRA, Lit. 169). LIA. I, 329. fgg. 439. 534. sg. der Fürst dieses Lan-
des P. 4, 1, 175. — 2) m. Muschel TRIK. H. an. MED. eine bes. Art Mu-
schel ÇKDr. WILS. — 3) eine bes. Art Elephant H. an. MED. — Vgl.
कम्बु und कम्बोज.

कम्बोजमुण्ड gaṇa मयूरव्यंसकादि zu P. 2, 1, 72. Ind. St. 1, 144. 2, 392.
— Vgl. यवनमुण्ड.

कम्बुजातायिन् (कम्बु + ज्ञा^०) m. ein best. Vogel, Falco Cheela (शङ्ख-
चिह्न), MBu. im ÇKDr.

कम्बू adj. (मल्ले) von 1. कम् P. 5, 2, 138. Vop. 7, 31. — Vgl. कम्ब.

कम्भारी f. = गम्भारी Gmelina arborea Roxb. ÇARDAM. und RĀĠAN.
im ÇKDr.

कम्बु n. die wohlriechende Wurzel von Andropogon muricatus Retz.
RĀĠAN. im ÇKDr.

कम्बे (von 2. कम्) adj. f. ग्री P. 3, 2, 167. Vop. 26, 158. 1) begierig, lü-
stern AK. 3, 1, 24. H. 434. कम्बा युवति: (kann auch zu 2. gehören) Sch.
zu P. 3, 2, 153. 167. — 2) lieblich, reizend, schön H. 1445.

कम्बन्त् (von 1. कम्) adj. lieblich ÇAT. Br. 13, 8, 1, 10.

कम्बे Nebenform von 1. क, nur im gen. mit चिद्, ein jeder: नाकारस्य
सकृत्य पर्येता कम्बेस्य चित् । वज्रो अस्ति अत्राय्यः RV. 1, 27, 8. नि षू न-
मातिमातिं कम्बेस्य चित् 129, 5. अभिमातिं कम्बेस्य चित् 8, 25, 15.

कम्बेस्था f. eine best. als Arznei gebrauchte Wurzel (काकोली) SĀ-
MIN zu AK. 2, 4, 5, 9. ÇKDr. — Eine Var. von यस्या; vgl. कायस्या.

कम्बे (instr. f. von 1. क) adv. interr. auf welche Weise: कम्बे ते अग्ने
उपस्तुतिं दाशेम RV. 8, 73, 4. कम्बे नो अग्र ऋतयन्त्रतेन भुवो नवेदा उच्य-
स्य नव्यः 5, 12, 3. कम्बे नो अग्ने वि वंसः सुवृत्तम् 7, 8, 3.

कम्बेद् adj. v. l. des SV. I, 1, 2, 3, 8 zur Verbesserung des Metrums für
क्रव्याद् des RV. Ist wohl zu verstehen als कम्बे = काय + अद्, aber
काय fehlt in der älteren Sprache.

कम्बेधू f. N. pr. der Gemahlin Hiraṇjakaçipu's BUIG. P. 6, 18, 11.

कम्बे m. N. pr. eines Fürsten, der ein nach ihm benanntes Heiligthum
(श्रीकय्यस्वामिन्) und einen Vihāra (कय्यविकार) erbaute, RĀĠA-TAR.
4, 209. 210.

कम्बेक m. N. pr. eines Mannes RĀĠA-TAR. 6, 284.

1. कर् (क् DĀTUP. 30, 10. 22, 4. कृक् 15, 89) bildet im Veda die
Special-Formen auf vier verschiedene Weisen: I) nach der 2ten Kl.
praes. 2. sg. कर्षि, du. कर्षेस्, pl. कर्षे; med. कर्षे; imperf. 2. sg. ऋकर्,
3. ऋकर् und ऋकर्त् (ÇAT. Br. 3, 1, 2, 21. 11, 4, 2, 1. 9. 13), 3. dn. ऋकर्ताम्
(man hätte ऋकर्ताम्, ऋकम् und ऋकर्त् erwartet), pl. ऋकर्म, ऋकर्त (auch
BUIG. P. 9, 16, 35) und ऋकन् (als aor. betrachte! P. 2, 4, 80, Sch.); med.
ऋक्री (RV. 10, 159, 4), ऋक्यास् (RV. 5, 30, 8), ऋकर्त् (RV. 1, 181, 1. die
beiden letzten Formen fallen mit dem aor. der klass. Sprache zusam-
men), ऋकर्ताम् (ÇĀKEN. Ça. 1, 14, 8), ऋकर्त; imperat. कर्षि (P. 6, 4, 102;
erscheint auch MBu. 1, 514. BUIG. P. 8, 17, 8), कर्तम्, कर्त; med. कर्षे,
कर्षेम्; conj. 2. 3. sg. कर्, pl. कर्म, कर्त und कर्तन्, कर्न्; med. 3. sg. कर्त्
(RV. 9, 69, 5), 3. pl. कर्त् (RV. 1, 141, 3); potent. क्रियाम् (RV. 10, 32, 9);
partic. nom. m. pl. कर्त्तम्, med. कर्त्ता. — II) nach der 1sten Kl. praes. क-

रति, करति, करयस्, करतस्, करति; med. करसे, करते, करामहे; imperf. अकरम्, अकरस्, अकरत् (als aor. betrachtet P. 3, 1, 59); imperat. कर, करतम्, करताम्; conj. करम्, कराणि, करस्, करत्, कराम, करन्; med. करामहे; partic. करत्सी (NAIGU. 2, 1). — III) nach der 3ten Kl. praes. कर्णामि, कर्णायि, कर्णाति, कर्णयस्, कर्णयस् und कर्णयसि, कर्णयस्, कर्णयति; med. कर्णयस्, कर्णयस्, कर्णयस् (RV. 6, 25, 4), कर्णयस्, कर्णयति; imperf. अकर्णाम्, अकर्णात्, अकर्णात्, अकर्णात् und अकर्णात् (RV. 4, 110, 8), अकर्णात्; med. अकर्णात्, अकर्णात्, अकर्णात्; imperat. 2. sg. कर्ण, कर्णात् und कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्, 2. pl. कर्णात्, कर्णात् und कर्णात्, कर्णात्; med. कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्; conj. कर्णात्, कर्णात् und कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्; med. कर्णात् (कर्णात् Padap., कर्णात् RV. 10, 95, 2 ist wohl als act. zu fassen), कर्णात् (Cvetiçv. Up. 2, 7 कर्णात्, aber Çāṅk. कर्णात् = कर्णात्, was auch zum Metrum passt), कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्, 3. pl. कर्णात्, कर्णात् und कर्णात्; potent. med. कर्णात्, कर्णात्; partic. कर्णात्, कर्णात्; med. कर्णात्. — IV) nach der 5ten Kl. ved. (die gewöhnliche Form in den Brāhmaṇa und Sūtra) und klass. करामि (ep. कर्म MBu. 3, 10943. R. 2, 12, 33. Diese Form hat sich nach der Analog. von कर्णम् und कर्म gebildet), कर्णम्, कर्णम्, कर्णम्, कर्णम्, कर्णम् (कुर्णम् Einschubung nach RV. 10, 128, wo TS. कर्म hat), कर्णम्, कर्णम्; med. कर्णम्, कर्णम्, कर्णम्, कर्णम्, कर्णम्, कर्णम्, कर्णम्, कर्णम्, कर्णम्, कर्णम्; imperf. अकरयम्, अकरात्, अकरात्, अकरयम्, अकरयत्, अकरयत्, अकरयत्, अकरयत्; med. अकरयत्, अकरयत्, अकरयत्; imperat. करु, करात् (in der älteren Sprache कर्णात् 2. und 3. Person; für die 3te Pers. auch Buçg. P. 6, 4, 34), कर्णात् und कर्णात् (Nir. 4, 7); med. कर्णात्, कर्णात्, कर्णात्; conj. करवाणि, करवस्, करवात्, करवात् und करवात् (P. 3, 4, 98, Sch.), करवाम (auch करवाम् P. 3, 4, 98, Sch.), करवात्, करवन्; med. करवै, करवात्, करवात् (TAIT. Up. 2, 1, 3, 1. करवात् MBu. 3, 10762), करवै, करवै (P. 3, 4, 95, Sch.), करवामहे (करवामहे MBu. 1, 5466. 3, 2469. R. 1, 18, 19, wo aber nach den Corrigg. करवामहे zu lesen ist; GORR. 1, 18, 12: करवामहे); potent. कर्णम्, med. कर्णम् P. 6, 4, 109, 110; partic. कर्णम्, कर्णम्; med. कर्णात्. — perf. चकार, चकार्य, चकार्य, चकार्य, चकार्य P. 7, 2, 13; med. चकार, चकार्य; partic. चकार्यम् (acc. चकार्यम् RV. 10, 137, 1), चकार्यम् (Vop. 26, 132, 135); करिष्यति, conj. करिष्याम् (RV. 4, 30, 23); कर्ता; क्रियासम्; aor. ved. चकरम् RV. 4, 42, 6, अचक्रान् 8, 6, 20, अचक्रत् 4, 18, 12 (चक्रत्? NAIGU. 2, 1), med. 1. sg. कर्णे 10, 49, 7; klass. अकार्यति (अकार्यति Buçg. P. 1, 10, 1) P. 7, 2, 1, Sch.; pass. aor. refl. अकारि und अकृत 3, 1, 62, Sch. Vop. 24, 10; infin. कर्तुम्, कर्तव्ये, कर्तव्ये (NAIGU. 2, 1), कर्तव्ये; gerund. कर्तव्ये, कर्तव्ये. 1) Etwas machen in der weitesten Bedeutung: vollbringen, ausführen, bewirken, verursachen, zu Stande bringen, anfertigen, bereiten, veranstalten, begehen u. s. w.: यदीमुष्मसि कर्तव्ये कर्तव्ये RV. 10, 74, 6. अहे ता विश्वा चकरम् 4, 42, 6. कृत्यामिन्द्राय कर्तन 1, 142, 12. 184, 5. अयं वा यतो अकृत प्रशस्तिम् 181, 1. चक्रव्यसो मर्धनि 5, 43, 3. ग्रामः 7, 87, 7. पापम् ÇAT. BR. 4, 0, 8, 13. पौष्यम् RV. 8, 3, 20. अर्थासि 7, 63, 4. वीर्यम् AIT. BR. 8, 16. अतम् ÇAT. BR. 14, 3, 1. अभिपित्वं कर्ते RV. 4, 16, 1. मदः 6, 16, 17. तं देवाश्चक्रिरे धर्मम् (in anderm Sinne unten u. 5.) ÇAT. BR. 14, 4, 3, 84. M. 2, 154. प्रनो कर पाठपोतेव AV. 14, 2, 37. योतिः VS. 11,

3. मूत्रम् 22, 8. KĪTJ. ÇR. 9, 6, 22. N. 7, 3. JĀGŪ. 1, 16 (मूत्रपुरीषे). M. 4, 45 (vgl. विष्णुमूत्रस्य विमर्शनं कर 48). — घ्रावसयम् R. 1, 1, 31. पुरिम् 47, 13. सभाम् MBu. 2, 17. गृहम् PAÑKĀT. 1, 436. शास्त्रम् M. 1, 58. PAÑKĀT. Pr. 3. काव्यम् R. 1, 4, 1. रामकायम् 2, 38. महेत्सवम् Vid. 54. अञ्जलिम् R. 1, 3, 2. 9, 62. यद्यते प्रतिभाति तत्कुरुष PAÑKĀT. 66, 19. रतिमुभयप्रार्थना कुरुते bereitete ÇĀK. 34, 178. कर्म M. 1, 55. 2, 142. MBu. 3, 11823. R. 2, 66, 14. कार्यम् MBu. 3, 15592. सध्यम् Freundschaft schliessen R. 1, 1, 59. Viçv. 15, 23. स्नेहम् Hit. 24, 1. सौहार्दम् 11. साहाय्यम् N. 2, 30. 6, 14. समयम् 7, 1. सामर्थ्यम् 3, 22. पूजाम् Ehre erweisen, ehren R. 1, 2, 2. अभिप्रेकम् 23. संनार्जनम् PAÑKĀT. 30, 4. यत्नम् Viçv. 10, 7. प्रयत्नम् PAÑKĀT. 1, 24. भित्ताम् 12. उद्यमम् P. 1, 3, 75, Sch. कृपाम् Vid. 266. राज्यम् Herrschaft üben, regieren R. 1, 1, 38. 42, 27. तेन वाक्ये कृते सम्यक्प्रतिवाक्ये चाकृते N. 24, 24. कथाः Viçv. 2, 11. Eine solche periphrastische Ausdrucksweise ist überaus beliebt und eine Vermehrung der Beispiele würde nur Raumverschwendung sein, zumahl da unter dem betreffenden subst. diese Verbindung auch zur Sprache kommt. — 2) चकार und चक्रे in Verbind. mit einem bes. nom. act. im acc. als Hilfsverb. zur Bildung des periph. perf. P. 3, 1, 40. Vop. 8, 56. Im Veda überaus selten (गमयो चकार AV. 18, 2, 27), in den Brāhmaṇa schon ganz gewöhnlich. प्रेतो स्म चक्रुः (in der Regel nom. act. und verb. fin. neben einander) MBu. 1, 7012. Im praes.: कुरुचो करोति ÇĀṅK. ÇR. 16, 15, 5. im imperf. und precat. ved.: अयुत्साद्यामकः, प्रजनयामकः, चिक्रयामकः, रमयामकः, विदामकः, पावयो क्रियात् P. 3, 1, 42. im imperat. mit विदाम् 41. Vop. 9, 19. — 3) Jmd (gen. loc.) d. i. zu Jmdes Frommen oder Schaden Etwas thun: किं करवाणि ते MBu. 3, 2160. करिष्यामि तत्र प्रियम् N. 1, 19. तया हि मे वद्ध कृतम् 18, 18. उः खितानो सपत्नीनां न करिष्यति शोभनम् R. 2, 31, 13. BHATT. 13, 9. यदि चापि प्रियं किञ्चिन्मयि कर्तुमिच्छसि N. 17, 20. न तन्मे सद्रं देवि यन्मया राववे कृतम् । सद्रं तनु तस्यैव यदनेन कृतं मयि ॥ DAÇ. 2, 64. — 4) Jmd Etwas machen d. i. verschaffen, zutheilen: कृधि नो भाग्येयम् RV. 8, 85, 8. 10, 34, 12. तौ ते भूतं चक्रुः VS. 8, 37. करो यत्र वरिषो वाधिताय RV. 6, 18, 14. कन्वैतत्प्रजाभ्यः कुरुते ÇAT. BR. 2, 5, 2, 11. 8. तत्राय विशं प्रत्युद्यामिनी कुरुः AIT. BR. 6, 21. कर्वाणा चीरमात्मनः । वामांसि मम गावश्च । अत्रयाने च सर्वदा TAIT. Up. 1, 4, 2. दारः पितृकृताः R. 1, 77, 26. MBu. 1, 2784. किं मे धर्मादिकीनस्य राजधर्मः करिष्यति R. 2, 102, 1. अथास्य नाम करोति BṚH. ĀR. Up. 6, 4, 26. RĪGĀ-TAR. 3, 232. med. sich verschaffen, sich aneignen, annehmen: द्वितीयं नाम कुर्वति ÇAT. BR. 3, 6, 2, 14. 14, 4, 3, 8. त्रिनामीमाः कुर्व इवाः 5, 4, 3, 10. त्रीण्यात्मने ऽकुरुत BṚH. ĀR. Up. 1, 3, 1. स्वयं इयं कुरुष यादृशमिच्छसि ÇAT. BR. 13, 2, 2, 11. (भरतः) नानाङ्पाणि कुर्वणाः JĀGŪ. 3, 162. कृत्वा इपाण्यनेकशः R. 1, 28, 18. M. 7, 10. Viçv. 14, 7, 8. स्वं चैव इयं कुर्वतु (act. wohl wegen स्वम्; vgl. घ्रात्मनः परमं इयं चकार BRAHMA-P. in LA. 33, 2) N. 3, 21. स चक्रे सुमकृत्कायम् R. 3, 50, 26. स (हेसः) मानुषो गिरं कृत्वा N. 1, 25. — 5) आशान्, निदेशम्, शासनम्, कामम्, याचनाम्, वचस्, वचनम्, वाक्यं कर Jmdes Befehl, Wunsch, Verlangen, Worte thun d. i. vollbringen, ausführen: न तदाज्ञो चकार सा (vgl. आज्ञाकर) R. 3, 53, 11. निदेशं कर्तुं ते 2, 34, 44. कुरुष मम शासनम् Viçv. 14, 5. कामं च ते करिष्यामि यन्मो वक्ष्यसि N. 20, 15, 19, 8. कुरु नो याचनाम् R. 2, 37, 19. कुरुष याचनाम् 27, 22. गुरुवचः कुर्वन् 1, 76, 14. 28, 4. 2, 21, 31. 3, 27, 3. 40, 6. MBu. 3, 2289. BUAG. 18, 73.

PAÑKAT. 32, 11. 191, 6 (lies: अकारिष्यन्ते und अविष्यन्तेपाम्). 1, 338. Hierher lässt sich auch ziehen: धर्मं करु seine Obliegenheit erfüllen (in anderm Sinne oben u. 1.) M. 7, 136. — 6) bearbeiten, zubereiten; beschreiben: कृताकृतं च कानकम् bearbeitetes und un bearbeitetes Gold MBu. 13, 2794. 3264. AK. 2, 9, 91. कृतान् und अकृतान् zubereiteter und un zubereiteter (roher) Reis M. 9, 219. 10, 86. 94. 11, 3. 12, 65. कृताकृतास्त- एडुलान् Jāgñ. 1, 286. कृतम् und अकृतं क्षेत्रम् ein bestelltes und ein unbestelltes Feld M. 10, 114. फालाकृतमपि क्षेत्रं यो न कुर्यात् Jāgñ. 2, 158. रामस्य चरितं कृतं कुरु beschreibe R. 1, 2, 34. 3, 7. 8. अनागतं च यत्किंचि- द्रामस्य वसुधातले तच्चकारोत्तरे काव्ये वात्मीकिः 38. — 7) in Verbindung mit किम् was machen so v. a. ausmachen, ausrichten, vermögen: किमु त्रयः कारति was machen (mir) auch drei? RV. 10, 48, 7. अरसाः किं कारिष्यथ was wollt ihr machen? AV. 5, 13, 7. ज्ञानमपि (dass ich auf dem Erdboden liege) च किं कुर्यादशक्तश्चापरिक्रमः Daç. 1, 40. नियुक्तः किं कारिष्यति Bṛāg. 3, 33. धनुर्वशविप्रुद्धो ऽपि निर्गुणः किं कारिष्यति Hir. Pr. 22. किं नाम खलसंसर्गः कुरुते नाश्रयाशवत् 11, 163. अनुरागपरायताः कुर्वते किं न योषितः Vid. 313. — 8) nicht selten wird करु als der allgemeine Ausdruck für jede Thätigkeit auf die kühnste Weise mit einem obj. verbunden: man sagt ich thue dieses Ding statt ich nehme mit diesem Dinge diese oder jene bestimmte Handlung vor. नखानि करु sich die Nägel putzen Kauç. 54. अघसाक्थिका करु sich ein Tuch um die Lenden schlagen M. 4, 112. उदकम् (s. u. उदका), सलिलं करु (R. 1, 44, 49) einem Verstorbenen die Wasserspende darbringen oder die vorgeschriebenen Abwaschungen vollbringen; अस्त्राणि करु die Waffen schwingen, sich in den Waffen üben MBu. 3, 11824 (vgl. कृतास्त्रं u. अस्त्रं). दर्दरे करु auf der Flöte spielen P. 4, 4, 34. दाणं करु eine Strafe verhängen Vet. 14, 14. Andere Beispiele wird man theils unter den comp. mit कृत°, theils u. dem betreffenden subst. finden. — 9) स्वरम्, शब्दं करु einen Laut von sich geben: भीममार्तस्वरं चक्रुः MBu. 3, 11718. यदाहं शब्दं करोमि (eine Krähe spricht) Hir. 23, 8. P. 4, 4, 34. Vop. 21, 10. Sehr häufig in Verbindung mit dem in Wirklichkeit ausgestossenen Laute, namentlich mit फट्, फुत्, भाण्, वपट् (vgl. अनुवपट्कार, °कृत), स्वधा, स्वाहा, किम्. Vgl. कारि in अकार, अकारि u. s. w. Veränderungen, denen der nachgeahmte Laut in dieser Verbindung unterliegt, P. 5, 4, 57. Vop. 7, 88. Ueberh. (ein Wort, einen Spruch u. s. w.) aussprechen, anwenden, gebrauchen: ब्रह्मणाः प्रणवं कुर्यादादावते च सर्वदा M. 2, 74. श्रुतीर्यथाङ्गिरसाः कुर्यात् 11, 33. सो ऽयमाचार्यः सर्वशब्दं करोति gebraucht das Wort सर्व Agnisv. zu Lāṭj. 4, 9, 12. अन्यतरच्छ्वयमकर्तुम् Pat. zu P. 1, 1, 62. — 10) (eine bestimmte Zeit) zu Ende bringen: चक्रुस्तेनाभ्यनुज्ञाता वर्षाणां दश पञ्च च MBu. 13, 6. त्वाणं कुरु warte —, gedulde dich einen Augenblick 1, 2294. 7237. 3, 144. त्वाणं कुरुधम् त्वाणं चक्रुः 12608. कृततणा der mit Ungeduld auf Jmd oder Etwas wartet, mit dem loc. oder infn. 1, 778. 3, 12605. सर्वं त्वयि कृततणाः 2, 2033. वनवासि कृततणाः 13, 428. R. 5, 41, 41. 42, 22. स्वयंवरकृततणा MBu. 1, 6935. 14, 2499. अग्नीः स्वैर्गतुं भूमिं कृततणाः 1, 2505. कालं करु die Einem zum Leben gegebene Zeit zu Ende bringen, sterben: एवं तं पुत्रशोकेन राजन्कालं कारिष्यसि R. 2, 64, 52. Dieselbe Verbindung bedeutet MBu. 1, 8169 entweder einen Zeitpunkt festsetzen oder anstehen. कृतकाल die

festgesetzte Zeit Jāgñ. 2, 184. चिरं करु lange machen, säumen: सापि तस्मिन्दिने स्नाती कथमप्यकरोच्चिरम् Karuās. 4, 31. ना चिरं कृथाः Hip. 4, 13. — 11) Etwas aus Etwas (abl. instr.) verfertigen: यथा मृत्पिण्डतः कर्ता कुरुते यद्यदिच्छति Hir. Pr. 33. सर्वशर्मणा कृतः Siddh. K. zu P. 5, 2, 5. पुत्रिका स्यादस्त्रदत्तादिभिः कृता AK. 2, 10, 29. H. 637. त्रिपूयैः कृतमेखलाम् Bṛāṭ. 6, 60. कृतं रामायणं झैकैरीदशैः कर्वाण्यकम् R. 1, 2, 44. — 12) Etwas mit Etwas (instr.) anfangen, einen Gebrauch von Etwas machen: भोजनान्धजनदानाद्यदन्यत्कुरुते तिलैः wenn er die Sesamkörner zu etwas Andern gebraucht als zur Speise, zum Salben oder zur Gabe M. 10, 91. किमृचा कारिष्यति Çvetāçv. Up. 4, 8. किं मया च कारिष्यसि MBu. 3, 12397. किं कारिष्यसि धनेनोभोगरहितेन Pañkāt. 133, 10. किं तया क्रियते धेन्वा या न सूते न डग्धदा Pr. 3. — 13) bringen in, versetzen in, stellen auf oder an, legen auf, an oder in, nehmen in oder an (die Hand), richten auf, zuwenden; mit acc. loc. und instr.: अर्थं करु auf die (eigene) Seite nehmen d. h. theilnehmen lassen, begünstigen (s. u. 1. अर्थ). यद्वि चक्रयुः पर्यः RV. 4, 37, 3. चक्राणाम् शेषं दिवि 8, 14, 5. सव्ये पाणी कुरुते Çat. Br. 3, 8, 2, 13. उत्करो Kāṭj. Çr. 2, 6, 19. मूर्धानि 5, 3, 11. उपस्थे 8, 6, 31. घातमानि Çat. Br. 12, 4, 4, 11. 1, 8, 4, 42. उत्सङ्गे ऽस्याः शिरः कृत्वा MBu. 1, 1883. (अङ्कुरीयकम्) चक्रे शिरसि R. 5, 32, 46. स्वन्धे Vet. 3, 12. हस्तमुरसि कृत्वा (vgl. auch u. उरसि) Çāk. 64, 9. कारिष्यसि पदे पुनराश्रमे ऽस्मिन् 93. ज्ञानवतां चित्ते विवेकः कुरुते पदम् Dhūrtas. 84, 10. तं (अरुणं) चेतसहृत्किरणो धुरि नाकारिष्यत् Çāk. 163. खड्गं कृत्वा करे Vid. 234. कृतपादः सुपर्णीसे Bṛāg. P. 6, 4, 36. हस्ते und पाणी an die Hand nehmen d. i. heirathen P. 1, 4, 77. पौरिकृत्ये च चक्रे तम् er setzte ihn in das Amt eines Purohita Vid. 37. मनसि करु im Gemüthe Raum geben, beherzigen: यद्यलीकं कृतं पुत्र मात्रा ते यदि वा मया । न तन्मनसि कर्तव्यं त्वया R. 2, 64, 8. beschliessen: मनसि कृत्वा und मनसिकृत्य P. 1, 4, 75. हृदि करु zu Herzen nehmen, in der Erinnerung behalten Rāçā- Tar. 3, 313. वशे करु in seine Gewalt bringen M. 2, 100. कामं कृत्वा नाने पितरि युवत्याम् RV. 10, 61, 6. मा त्वम् — स्नेहं कार्षीः सुतेषु नः MBu. 1, 8378. द्याम् 3, 16783. यो ऽनधीत्य द्विजो वेदमन्यत्र कुरुते अमम् M. 2, 168. — भार्या शिरसाकरोत् Hir. III, 24. तव प्रुश्रूयणं मूर्धा कारिष्यामि auf dem Kopfe d. i. in Ehren halten R. 2, 32, 49. हृदयेन करु in's Herz schliessen, lieben Māñkū. 63, 7. मनसा करु im Gemüth Raum geben, denken an: कृत्वा च मनसा कृत्वा जगृहे चार्जुनो धनुः MBu. 1, 7051. तत्कार्मुकं सं- कृन्नोपपन्नं सव्यं न शेकुर्मनसापि कर्तुम् (West. zu 4. करु) 7022. अतीव मनसा शेकः क्रियमाणः 14, 21. Auch mit Weglassung von मनसाः न च पुत्रगतं स्नेहं कर्तुमर्हसि du sollst nicht an deine Liebe zum Sohne denken R. 1, 21, 14. SCHLEGEL: neque caritate erga natum frangi (also von कर्त्ते oportet; an der entsprechenden Stelle bei Goar. 22, 14: भीर्न चैव त्वया कार्या रामं प्रति कथं च न. Hierher gehört auch die Verbindung von करु mit zahlreichen adverb. im Sinne eines loc., z. B. अग्रे, अग्रा, अदितस, तिर्यक्, दक्षिणातस्, न्यक्, पादतस्, पुरस्, पुरस्तात्, पृष्ठतस् (vgl. P. 3, 4, 61), वक्षिस् u. s. w., wozu Nachweise unter den betreffenden Wörtern gegeben werden. Ferner gehören hierher Zusammensetzungen wie मूलाकरु an den Spiess stecken, स्वगाकरु an seinen Platz bringen. — 14) मनः, मतिम्, बुद्धिम्, भावं करु (gewöhnlich med.) seinen Sinn —, seine Gedanken auf Etwas richten, nachgehen, einen Entschluss fassen; mit dem

loc., dat. (eines nom. act.) oder infin.: भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्यं RV. 8, 19, 20. देवत्रा कृणुते मनः 5, 61, 7. नार्धमं कुरुते मनः M. 12, 118. पापे MBu. 3, 11750. मा स्म शक्ति मनः कृयाः N. 14, 22. R. 4, 21, 19. विषादे MBu. 3, 11008. द्वयोरेकतरे बुद्धिः क्रियतामद्य पुष्कर । कितवेनान्तवत्यां वा युद्धे वा नाम्यतो धनुः ॥ N. 26, 10. नान्ते कुरूपे भावम् MBu. 3, 11633. को हि इ-पमिदं त्यक्त्वा दिव्यं तव — मानुषीयु — भावं कुर्यात् R. 3, 24, 11. विनाशे शा-ल्वराजस्य तैद्याकारवं मतिम् MBu. 3, 782. Viçv. 13, 15. MBu. in BENF. Chr. 10, 2. मुनिश्चिता मतिं कृत्वा यष्टव्ये R. 4, 8, 3. गमनाय मतिं चक्रे 9, 55. कुरुष्व बुद्धिं द्विपता वधाय कृतागसां भारत निग्रहे च MBu. 3, 12328. R. 4, 14, 34. ततो ऽलावुं समुत्सष्टुं मनश्चक्रे MBu. 3, 8844. R. 2, 28, 1. वनचामकृता मतिः 5, 21, 49. Die Ergänzung in directer Rede mit इति: तन्मनो ऽकुरुता-त्मन्वी स्यामिति Çat. Br. 10, 6, 5, 1. द्रष्टा तवास्मोति मतिं चकार MBu. 3, 12335. अकृता मतिः eine schwankende Gesinnung: अकृता ते मतिस्तात पुनर्वाल्येन मुक्षसे MBu. 14, 34. Vgl. अकृता प्रज्ञा 1, 5137 und कृतबुद्धि-नैष्ठिको बुद्धिं कार् einen festen Entschluss fassen Viçv. 13, 15. — 13) eine Sache oder eine Person zu Etwas machen, mit zwei acc.: कृविन्मा गो-पो कार्से जनस्य RV. 3, 43, 5. कस्ते मातरं विधवामचक्रत् 4, 18, 12. पुत्रं हि मामकृवाः 5, 30, 8. इष्टका धेनुः कुरुते Çat. Br. 9, 1, 2, 13. 11, 7, 2, 2. श्येनम-स्य वतः कृणुतात् Ait. Br. 2, 6. आदित्यं काष्ठामकृवत sie machten sich die Sonne zum Ziel 4, 7. कृणुहि वस्यसो नः RV. 4, 2, 20. यदा सत्यं कृणुते न्युमिन्द्रः 17, 10. KHAND. Up. 6, 16, 1. M. 8, 246. चकार सर्वान्स वपस्य-वान्धवान् R. 2, 103, 47. दातृप्रतिग्रहीतृश्च कुरुते फलभागिनः M. 3, 143. मा कृष्टं विषमं समम् 4, 225. प्रमाणाणि च कुर्वति तेषां धर्मान्यथोदितान् 7, 203. MBu. 3, 14615. N. 12, 14. 16, 10. Viçv. 10, 1. 12, 18, 24. Daç. 1, 43. 2, 50. Çik. 17, 3. 24, 16. 69, 2. 73, 11. 90. PAÑKAT. 97, 6. RAGU. 2, 15. VID. 11, 19, 46. तावदाद्रूपुष्टाः क्रियसो वाजिनः Çik. 8, 14. अस्मै नृपेण चक्रे पु-वराजशब्दभाक् RAGU. 3, 35. (यया) दशरात्रे-कृता रत्रिः R. 3, 2, 12. Çik. 136, 186. 23, 12. Auch in comp. mit dem praed.: त्रीविकाकृत्य, उपनि-पत्कृत्य P. 4, 4, 79. भेषजकृत zur Arznei gemacht KHAND. Up. 4, 17, 8. विषकृत R. 2, 98, 4. धवमानकृतः क्रोधः 4, 34, 31. Vgl. P. 2, 1, 59. In der Regel erleidet der Auslaut des praed. in der Zusammensetzung eine Veränderung, so geht z. B. अ in ई, इ und उ in ई und ऊ, अरु (रु) in री über: प्रुत्तीकरोति, मृदुकरोति, मात्रीकरोति P. 5, 4, 50, 51. 6, 4, 152. 7, 4, 26, 27, 32. Vop. 7, 81—84. — 16) mit Zahladverbien auf धां in so und so viele Theile zerlegen: द्विधा कृत्वा, द्विधाकृत्य oder द्विधाकारम् P. 3, 4, 62. Vgl. auch n. नाना und विना. ०गुणोकार् mit einem vorangeh. Zahl- worte: so und so oft pflügen P. 5, 4, 59. Vop. 7, 89. In derselben Bed. द्वितीयोकरोति P. 5, 4, 58. Vop. a. a. O. शतकृत्वा (वसुंधराम्, मरुर्षावम्) R. 4, 46, 14. 5, 1, 63 scheint nach hundertmaliger Durchwanderung zu bedeuten. — 17) in Verbindung mit einer adverbialen Form auf चत् Etwas einem Andern gleichstellen. राज्यं तृणवत्कृत्वा Vet. 34, 16. — 18) कार् in Verbindung mit einem adv. auf सात् Etwas ganz zu Etwas (०सा-त्) machen, Jmd unterwerfen, Jmd Etwas schenken P. 5, 4, 52, 54, 55. Vop. 7, 85, 86. In der letzten Bedeutung auch in Verbindung mit einer adverbialen Form auf त्रा ebend. — 19) Jmd zu Etwas (dat.) veranlas- sen, zu Etwas verhelfen: तम् अकृणवत्सेया भुवे कम् RV. 10, 88, 10. प्रबुधे नः पुनस्कृधि VS. 4, 14. तमिह धातवे कः RV. 1, 164, 49. 2, 3, 7. उधात्रः कर्तृ त्रीयसे 1, 172, 3. Jmd einem Zustande u. s. w. preisgeben: न स्तो-

तारं निदे कारः RV. 3, 41, 6. नेत्पपूनप्रमदे कारवामकै Çat. Br. 4, 4, 2, 11. — 20) Jmd (acc.) Etwas anhaben: किं नूनमस्मान्कृणवद्दरतिः RV. 8, 48, 3. कन्यो कार् ein Mädchen entehren: अभिपक्ष्य तु यः कन्यो कुर्यादूर्पण मा- नवः M. 8, 367. कन्यैव कन्यो या कुर्यात् 369. Vgl. u. pr. — 21) anstellen (in einem Amte): तस्मादिवंविदमेव ब्रह्माणं कुर्वति KHAND. Up. 4, 17, 10. पुरोहितं च कुर्वति वृणुयादेव चर्षिगम् M. 7, 78. अथ्यत्तान्विधिधान्कुर्यात्तत्र तत्र विपश्चितः 81. ग्रामस्याधिपतिं कुर्यादशग्रामपतिं तथा 115. Vgl. u. pr. — 22) Jmd auffordern, beauftragen: अपुत्रो ऽनेन विधिना सुतो कुर्वति पु-त्रिकाम् । यदपत्यं भवेदस्यां तन्मम स्यात्स्वधाकारम् ॥ M. 9, 127, 128. पु-त्रिकायां कृतायो तु यदि पुत्रो ऽनुजायते 134, 136. Mit einer Ergänzung im loc.: पुत्रं कृत्वा प्रजाहिते R. 2, 2, 8. — 23) von einer Krankheit (abl.) oder tsm verhelfen: प्रवाहित्वायाः oder प्रवाहित्वातः कुरु P. 5, 4, 49, Sch. — 24) beginnen, mit dem infin.: चक्रे शोभयितुं पुरीम् R. 2, 6, 10. GORR. 3, 10: चक्रे शोभो परां पुनः. — 25) thun, zu Werke gehen, verfahren: कारेत वृवाच्चिनां नृपेतां कृचिः VS. 21, 43. कारदेवं सरस्वती 21, 44, 46. Çat. Br. 1, 9, 4, 14. तथा न कुर्यात् 7, 2, 12. Ait. Br. 6, 26. दृच्छानि पिप्रारंरुस्य मायिन् इन्द्रो व्यास्यञ्चक्रवां मृनिश्चना RV. 10, 138, 3. यथा ब्रूयुस्तथा कु-र्यात् M. 3, 253. 7, 177. नैवं कुर्या पुनः 11, 230. अयमेवं तथा कुर्मि यथा ल-घुं भविष्यसि MBu. 3, 10943. तथा चक्रुः R. 4, 9, 10. Çik. 9, 18. 93, 15. त-था कारिष्ये यथा PAÑKAT. 69, 12. सो ऽन्यथा न कारिष्यति R. 2, 37, 30. य-थोक्तं करोति Çik. 7, 3. कुर्याद्यथोचितम् Hit. I, 50. मूढो ऽयं कुरुते जनः ver-fährt wie ein Thor PAÑKAT. II, 127. pass. impers.: इदानीमेवं क्रियताम् Hit. 14, 3. एवं कृते PAÑKAT. 261, 6. — 26) tätig sein, handeln im aus-gezeichneten Sinne, von dem heiligen Werke; den Göttern dienen, wie ἰδέσθαι und facere: वयं हि ते चक्रुमा भूरिं दायनें RV. 8, 46, 25. वयं ह्याते चक्रुमा सत्रार्थे आभिः शर्माभिः 4, 17, 18. ता चक्राणा उत्तिभिर्न्येसीभिर्-स्मृत्रा र्षीं न्युतः सचत्ताम् 41, 10. कतिभिरयमद्यग्भिर्हेतास्मिन्ये क-रिष्यति Çat. Br. 14, 6, 4, 9. अग्री कुर्यात् M. 3, 210. Vgl. auch u. d. desid. Der vollständige Ausdruck ist कर्म कारः अक्रान्कर्म कर्मकृताः, देवेभ्यः कर्म कृत्वा VS. 3, 47. — 27) die Bedeutung von इति कृत्वा ist schon II. 1. इ-ति 6. angegeben worden; hier folgen noch einige fernere Belege: MBu. 3, 13818. PAT. zu P. 8, 3, 108. MRĀK. 33, 13. MĀLAV. 65, 16. MUDRĀ. 82, 19, 83, 1. Belege aus dem Prakrit findet man noch bei BÖHTLINGK zu Çik. 73, 6. Die ursprüngliche Bedeutung von इति कृत्वा ist wohl so ge- than habend d. i. solche Worte ausgesprochen habend; vgl. R. 6, 82, 56: एवमस्त्विति कृत्वा स प्रययौ.

caus. कारयति, ०ते 1) zur Thätigkeit antreiben, machen lassen, dafür Sorge tragen, dass Etwas geschieht u. s. w.; mit dem acc. der Sache: न केनचित्कारयति करणम् das Werkzeug wird von Niemand zum Handeln angetrieben SIKHJAK. 31. अग्निं निशि कारयणाणः KAUC. 46. कारयेद्दृ-मात्मनः M. 7, 76. R. 2, 67, 10. सेतुम् 5, 93, 33. गूतं समाह्वयं चैव यः कुर्या-त्कारयेत् वा M. 9, 224. लेख्यं तु कारयेत् JĪGĪ. 1, 317. स राजा पण्डितसभो कारितवान् Hit. 7, 12. तेभ्यो ह् प्राप्तेभ्यः पृथग्हेणिणो कारयो चकार KHAND. Up. 5, 11, 5. भोजनच्छादनादिक्रियां कारयित्वा PAÑKAT. 129, 9. कारयेत्क्र-वचिक्रयो M. 8, 401. MBu. 1, 5722. R. 2, 76, 3. 77, 1. विवाहं कारयामास दमपत्या नलस्य च N. 3, 40. MBu. 3, 16705. स्वयंवरं कारयिष्ये सीतायाः R. 3, 4, 24. रामलक्ष्मणयो राजन्गोदानं कारयस्व ह् lass dir von ihnen geben 1, 71, 23. समुयोगमुदीर्षानां रत्नसो सौम्य कारय 3, 28, 21. नामधेयम्

— घस्य कारयेत् M. 2, 30. तस्मात्प्रतिक्रिया युक्ता भीष्मे कारयितुं तव MBu. in BENF. Chr. 16, 12. अहं सुखोपायेन तत्र तव प्रवेशं कारयिष्यामि PAÑKAT. 211, 11. 261, 9. तस्य निर्हरणादीनि संपरेतस्य — कारयित्वा Buġg. P. 1, 9, 46. प्राप्ते तु पञ्चमे वर्षे विद्यारम्भं च कारयेत् Citat bei MALLIN. zu RAGH. 3, 28. अकारयिष्यातां कौटो देवदत्तेन P. 3, 1, 48, Sch. Jmd (acc.) oder durch Jmd (instr.) Etwas machen u. s. w. lassen P. 1, 4, 53. Vop. 3, 5. नलं सेनुमकारयत् R. 1, 1, 78. शस्त्राण्येतानि — कारयेत् — कर्मारम् सुCR. 1, 28, 15. वाणिज्यं कारयेद्वैश्यम् M. 8, 410. प्रहं तु कारयेद्दास्यम् 413, 412. द्रुक्ते कारयेत्कर्म 7, 138. 8, 411, 418. JĀGĪ. 1, 88. एतत्कार्यमवश्यं त्वो कारयिष्ये ब्रह्मादिपि R. 3, 44, 21. कार्यते ह्यवशः कर्म सर्वः प्रकृतिविगुणैः BHAG. 3, 5. MBu. 3, 323. Buġg. P. 5, 9, 9. अमुना ननु — जगदाज्ञाम् — तत्र कारितं धनुषः (vgl. das simpl. u. 3.) KUMĀRAS. 4, 29. यस्तु तत्कारयेत् — अन्वया M. 9, 87. अन्वयेनैव च कारयेत् (कर्म) 8, 207. येन (शरीरेण) कारयते कर्म शुभाशुभफलं विभुः MBu. 3, 1147. न शक्यामि किञ्चित्कारयितुं त्वया 2, 6. caus. reflex. कारयते, अचिकारत, अकारयिष्ट, अकारयिष्ट P. 3, 1, 89, VĀRTT., Sch. Vop. 24, 12. — 2) bearbeiten —, zubereiten —, bestellen lassen: प्रभूतमन्नं कारय लृट्. 3, 1. MBu. 3, 15550. फालाकृतमपि क्षेत्रं यो न कुर्यान्न कारयेत् । स प्रदाप्यः कृष्टफलं क्षेत्रमन्वयेन कारयेत् JĀGĪ. 2, 158. नखान्कारयते er lässt sich die Nägel putzen (vgl. das simpl. u. 8) KĪTJ. PADDU. 2, 1. — 3) Etwas (acc.) aus Etwas (instr.) machen lassen: तैलैर्दिपि च कारयेत् सुCR. 2, 384, 19. — 4) Jmd oder Etwas zu Etwas machen lassen: त्वां कारयामि कामलोद्भवन्धनस्यम् ÇĀK. 147. — 5) Etwas irgend wohin (loc.) stellen —, legen lassen, irgendwo anbringen lassen: तानि सिंधियु सीमायामप्रकाशानि कारयेत् M. 8, 251. तं च वासगृहे चित्रपटे गितावकारयत् er liess das Bild an die Wand hängen KATUĀS. 5, 30. Vgl. das simpl. u. 13. — 6) behandeln, mit Jmd verfahren: अनु राजानमार्थो च कैकेयोमन्व कारय behandle die Kaik. wie der König R. 2, 53, 16. — 7) nicht selten in derselben Bed. wie das simpl.: तत्र वासं न कारयेत् KĀS. 36. तस्माच्छ्रेयं न कारयेत् deshalb lasse er keinen Rest (von Feuer u. s. w.) 40; vgl. न नः श्रेयं कारिष्यति MBu. 4, 1548. — दुर्जनेन समं सख्यं प्रीतिं च न कारयेत् Hit. 1, 74. राज्यमकारयत् (simpl. R. 1, 1, 38. 42, 27) R. 1, 43, 9. 5, 81, 18. Viçv. 1, 3. MBu. 3, 11219. योगमास्थितः । विमानं कामगम् — तर्ह्यवाविरचीकारत् Buġg. P. 3, 23, 12. विमुखाञ्छात्रवान्कारयिष्यति मे सुतः MBu. 1, 2735. सर्वकाले च कारयेन्मित्रमुत्तमम् PAÑKAT. II, 118. Vgl. कारित. परं नुहु कारयति er spricht ein Wort gut aus (vgl. das simpl. u. 9) P. 1, 3, 71, Sch. Vop. 23, 54. Mit मिथ्या und med. wiederholt falsch aussprechen ebend. Als caus. und in weiterer Bedeutung (Etwas fälschlicher Weise thun lassen) gebraucht und vom Schol. durch P. 1, 3, 71 erklärt BHATT. 8, 44: मिथ्या कारयते चौरिर्घायणो रत्नसाधियः.

desid. चिकीर्षति machen —, thun wollen, unternehmen, beginnen, beabsichtigen, streben nach AV. 12, 4, 19. ÇAT. Br. 1, 9, 2, 23. 3, 10. 2, 2, 3, 16. 3, 2, 8. 3, 6, 2, 14. 4, 4, 5, 19. KĪTJ. ÇR. 25, 8, 7. अचिकीर्षीः ÇAT. Br. 3, 4, 3, 6. प्रायश्चित्तं चिकीर्षति ये M. 11, 192. एनसां स्थूलसूत्राणां चिकीर्षन्नयनेदन्म 253. राज्यम् MBu. 3, 14, 15. स्मारणां तु चिकीर्षामो न तु पाण्डवदर्शनम् 14839. 13, 1418. PAÑKAT. III, 134. चिकीर्षन्हितमात्मनः M. 8, 390. वन्धनत्रयहोत्राणां प्राणिनाम् 3, 46. MBu. 1, 5667. N. 8, 3. MBu. in BENF. Chr. 13, 1. R. 6, 10, 2. Vid. 163. नानूतं तच्चिकीर्षामि MBu. 1, 3958. राजस्तोस्तोश्चिकीर्षताम् RĀGĀ-TAB. 3, 461. परमं स्थानं वार्यमाणो ऽसकृन्मया । चिकी-

र्षत्येव तपसा MBu. 13, 1900. तादृशं त्वममर्षादं कर्म कर्तुं चिकीर्षामि R. 2, 33, 11. eine heilige Handlung unternehmen, den Göttern dienen wollen: यद्-सावमुतो देवा अद्भ्यः संशिकीर्षति AV. 5, 8, 3. Auch med.: देवराज्यं चिकीर्षते Viçv. 15, 16. सत्यं चिकीर्षमाणः N. 3, 14. तत्र प्रतिज्ञाम् — सत्यां चिकीर्षमाणः MBu. 3, 12322. desid. reflex. चिकीर्षते, अचिकीर्षति P. 3, 1, 87, VĀRTT. 10, Sch. Vop. 24, 12. चिकीर्षितं was man zu thun gedenkt, beabsichtigt; n. Vorhaben, Unternehmen M. 4, 254. 7, 67. 202. MBu. in BENF. Chr. 26, 64. N. 17, 43. R. 1, 7, 10. 74, 21. 4, 34, 7. MAKĪ. 127, 3. PAÑKAT. 22, 14.

intens. 3 pl. करिष्कति wiederholt machen oder so v. a. das simpl.: अशमोन्स्तस्वीं दुग्धायीं बहुलाः पट्टीरिष्कति AV. 4, 18, 3. partic. करिष्कत् NAIGH. 2, 1. P. 7, 4, 65. अत्रिः RV. 1, 131, 3. कृत्तमन्त्रं महेर्षिः करिष्कतः 140, 5. दर्विन् AV. 10, 4, 13. त्रयाणि TS. 6, 4, 10, 2. In der nachved. Sprache: चर्कति, चरिर्कति, चरीर्कति, चर्करीति, चरिर्करीति, चरीर्करीति; चरिष्कति P. 7, 4, 32, Sch. Vop. 20, 21, 4. चरिष्कत् s. u. आ.

— अति mehr thun (als erfordert wird) TS. 6, 6, 2, 1. अतिकृतं zu weit getrieben, übertrieben R. 5, 23, 21 (s. u. अतिकृत). अतिकृतप्रमाणं von ausserordentlichem Umfange (कटि Hüfte) MBu. 3, 10054. अतिकृतार्थं der Ungewöhnliches leistet 8291.

— अर्थि 1) Jmd an die Spitze von Etwas stellen, Jmd mit Etwas (loc.) betrauen, Jmd in ein Amt setzen: नैत्राध्यकारिष्कति वेदवृते BHATT. 2, 34. पाण्डवेन ह्यहं तात अश्रेष्ठधिकृतः पुरा MBu. 4, 65. 13, 59. R. 2, 80, 15. नृपेणाधिकृताः JĀGĪ. 2, 30. राष्ट्रधिकृतं über ein Regierungsamt gesetzt 1, 337. Buġg. P. 3, 3, 8. subst. Beamter MAKĪ. 144, 22 u. s. w. PAÑKAT. I, 472. Vgl. अधिकृत. — 2) Etwas an die Spitze stellen, in den Vordergrund stellen, als Hauptsache ansehen, als das Endziel einer Handlung betrachten: यद्त्र मामर्थिं करिष्यति oder यद्त्र मामधिकरिष्यति P. 1, 4, 98. मत्प्रतिज्ञामृतमधिकर्तुम् Buġg. P. 1, 9, 37. शर एवाधिकृतः सुCR. 1, 96, 13. अधिकृत्य gerund. mit Bezug auf, in Betreff von; mit dem acc. P. 4, 3, 87. सुभद्रामधिकृत्य कृतो ग्रन्थः Sch. Vop. 6, 58. एतत्प्रकारणं राजन्नधिकृत्य — पतिव्रतानां नियतं धर्मं चावहितः प्रणु MBu. 3, 13650. शकुन्तलामधिकृत्य ब्रवीमि ÇĀK. 23, 5. ग्रीष्मसमयमधिकृत्य गीयताम् 4, 5. दातायपया पतिव्रताधर्ममधिकृत्य पृष्टः 101, 7. तानधिकृत्य प्रहरति ad 54. ÇĀK. Ch. 103, 1. RAGH. 11, 62. MĀLAV. 49, 11. MUDRĀ. 104, 10. PRAAB. 113, 17. — 3) voraussetzen, sich zurückbeziehen auf: अर्थिक्ता ऽहः संवाता दशरात्रमधिकुर्वति ÇĀKĪ. ÇR. 16, 20, 3. — 4) zu Etwas (acc.) be-rechtigt sein: अर्पि चैताः स्त्रियो वासाः स्वाध्यायमधिकुर्वते MBu. 3, 1345. अधिकारमधिकर eine Berechtigung zu Etwas erhalten: तद्विज्ञासायां सम्यक्प्रवृत्त्याधिकृताधिकारः (BURNOUR: qu'une foi entière avait préparé au désir de connaître la vérité) Buġg. P. 5, 10, 16. — 5) med. Jmd (acc.) die Spitze bieten, Herr werden über P. 1, 3, 33. शत्रुमधिकुरुते Sch. Vop. 23, 26. अधिकृते न यं हृदिः BHATT. 8, 20. — 6) an der Spitze von Etwas (loc.) sein, die Oberaufsicht über Etwas haben: महानसे तत्राधिकुर्याः MBu. 4, 241. — Vgl. अधिकरण, अधिकार, अधिकृत.

— अनु act. (ep. auch med.) P. 1, 3, 79. Vop. 22, 1. 1) später —, hinterher thun: तदनु कृतवती सा यत्र वाचो निवृत्ताः AMAR. 50. — 2) nachthun, nachahmen Buġg. P. 4, 23, 62. mit dem acc. der Sache: यो कृतो (सप्तो) नानुकुर्वति मानवाः MBu. 2, 11. पत्कुमाराः कुमार्यश्च वैरं कुर्युरचैत-

सः । न तत्प्राज्ञो ऽनुकुर्वति 1, 3325. अन्वकुर्वन्लूकानां सारसा विरुते त-
या । अज्ञाः शिवानां विरुतमन्वकुर्वत 16, 39. M. 2, 199. गतिं स्वगत्यानुच-
कार MBu. 2, 2536. R. 3, 19, 7. 14, 13. MRĀŚH. 133, 7. Buġ. P. 1, 9, 40. es Jmd
gleichthun, mit dem gen. MBu. 14, 2664. भीमस्यानुकरिष्यामि वाङ्मः श-
स्त्रं भविष्यति MRĀŚH. 102, 6. KUMĀRAS. 1, 45. ननु कल्मेन यूथपतेरनुकृतम्
MĀLAV. 71, 16. — 3) es Jmd gleichthun d. i. es Jmd (acc.) vergelten: न
वयं प्रभवस्तो वाननुकर्तुं गृहेश्चरि । अय्यायुषा वा कात्स्व्येन Buġ. P. 3,
14, 20. — 4) anpassen: वन्धं ततो ऽनुकुर्वति (im Verse) Suçr. 2, 60, 10.
तद्वाचवानुकृताश्रयाकृतिः (BURNOUR: reproduisant dans ses pensées et
dans ses actions l'idée qu'il se fait de celles de son Dieu) Buġ. P. 7,
7, 36. — caus. Jmd (acc.) Etwas (acc.) nachmachen lassen: तदृत्तिरनुका-
र्यते Buġ. P. 4, 29, 17. — Vgl. अनुकार, °कारण, °कर्तार, °कार, °कारि-
न्, °कार्य, °कृति, °कृत्य, °क्रो, अनानुकृत्य.

— अय 1) fortschaffen, wegschaffen, fortschleppen AV. 3, 9, 1 (s. n. अ-
भि). मातरस्तु वलात्पुत्रमपाकार्युः MBu. 3, 10492. यो ऽपचक्रे (wegen des
med. wird auf P. 3, 1, 33. Yop. 23, 25 verwiesen) वनात्सीताम् BHATT. 8,
20. — 2) ein Leid —, Schaden zufügen, Jmd zu nahe treten; beleidigen:
दुष्यति दुष्टाश्चापकुर्वते MBu. 3, 1043. नगरे वा पुरि वापि यदि ना-
प्यकरोम्यकम् R. 4, 16, 19. PAÑKĀT. I, 148. IV, 17. न विव्रो ऽपकृतं (eine
Beleidigung) वयम् MBu. 3, 10332. PAÑKĀT. I, 317. Mit dem gen. der Per-
son: तस्यापचक्रे MBu. 3, 10742. स्यं हि कस्यापकरोति किञ्चित् R. 2, 38,
5. अयकुर्वन्कि रामस्य 5, 47, 25. तस्यापकर्तुम् PAÑKĀT. 27, 2. किं च रातस-
रात्रस्य रमिणापकृतं पुरा R. 5, 80, 13. 4, 32, 10. 58, 9. 6, 16, 64. MBu. 3,
10331. PAÑKĀT. 162, 14. 168, 6. 208, 17. mit dem acc. der Person: अय वा
सैनिकाः केचिदपकुर्युर्गुधिष्ठिरम् MBu. 3, 14835. — caus. = simpl. 2: ना-
हं कदाचिदपि तामपकारिष्यामि PAÑKĀT. 264, 10. — Vgl. अपकर्तार, अ-
पकर्तार, अपकारिन्, अपकृत, अपकृत्य, अपक्रिया, अपचिकीर्षी.

— अयि 1) thun in Beziehung auf, zu Gunsten eines Andern: गर्भिवै-
तत्सत्तमभिन्नोहाति गर्भं सत्तमभिकरोति ÇAT. Br. 2, 3, 1, 4. 7, 3, 1, 32. — 2)
verschaffen so v. a. zuweebringen: यथाभिचक्र देवान्तरायं कृणाता पुनः
AY. 3, 9, 1. — 3) thun, machen: कुरुतेत्रे निवेशमभिचक्रतुः schlugen ihre
Wahnung auf SUND. 2, 26. — desid. Etwas machen wollen, streben nach:
भूयो रणं सो ऽभिचिकीर्षमाणः MBu. 4, 1660. — Vgl. अभिकरण, अभिकृत्वन्.

— अया 1) herbeibringen, herbeischaffen: दीर्घो न सिध्रमा कृणोत्यद्यो
RV. 1, 173, 11. आ नः कृणुष्व मुचिताय रोदसी 2, 2, 6. 3, 27, 6. 8, 90, 1. 1, 25,
5. यज्ञेन्द्रमवसा चक्रे अर्वाक 3, 32, 13. द्वात्रये ऽर्वाञ्च रथिमा कृधि 8, 79, 4.
1, 33, 7. आ तामृनिश्चा सध्यायं चक्रे 5, 29, 11. — 2) hertreiben, zusam-
mentreiben: गोनीमाचक्राणस्त्रीणि शीर्षा परा वर्क RV. 10, 8, 9. यदा पृष्टुं न
गोयाः करामहे 23, 6. 68, 5. 89, 7. 156, 2. प्रतीचः पुनरा कृधि treibe sie
wieder rückwärts AV. 5, 8, 7. 10, 1, 6. — caus. 1) von Jmd (acc.) Etwas
(acc.) fordern: (महारात्रम्) पुनराकारयामास तमेव वरमङ्गना R. 2, 13, 2.
— 2) herbeirufen, zu sich rufen: आकारय मुनीन् शीघ्रं भोजनाय MBu. 3,
15546. fg. PAÑKĀT. 24, 13. DAÇAK. 198, 9. — 3) hervorruhen, zur Erschei-
nung bringen (?) Vedāntas. in BENF. Chr. 213, 6. 217, 9. fgg. — desid.
auszuführen gedenken: यावदरिः पारग्रामिकं विधिमाचिकीर्षति DAÇAK.
in BENF. Chr. 200, 24. — intens. wiederholt an sich ziehen: लोकाह्मंग-
भ्य मुङ्कराचरिंक्रन् (partic.) AV. 11, 5, 6. — Vgl. अनकृत, आकार, आ-
कारण, आकारणीय, आकृत, आकृति, आस्त्र.

— अत्या 1) über Etwas herholen: तामुदीचीमत्याकुर्वति ÇAT. Br. 3, 2,
4, 22. — 2) med. schmähen: गार्गिकयात्याकुर्वते P. 5, 1, 134, Sch. Vgl.
अत्याकार.

— अया 1) wegschaffen, wegtreiben, fernhalten: अय द्वेषोस्या कृधि RV.
3, 16, 5. 6, 39, 8. AV. 1, 2, 2. अरिं हिंसोनामप दिव्युमा कृधि RV. 10, 142,
1. वत्सान् TS. 2, 3, 5, 5. 6, 4, 11, 4. ÇAT. Br. 1, 7, 1, 1. स (पुत्रः) कथं शक्यते
ऽस्माभिरपाकर्तुं बलादितः MBu. 1, 5680. ब्रह्मस्थानादपाकृतः (ब्राह्मणः)
13, 6584. नैशं तिमिरमपाकरोति चन्द्रः ÇAK. 137. RAGH. 6, 58. पायमपाक-
रोति (सत्संगतिः) BHARTR. 2, 20. KUMĀRAS. 3, 14. KATHĀS. 16, 49. weg-
nehmen: प्राग्भागमपाकृत्य KAUC. 21. 79. KĀTJ. ÇR. 19, 1, 22. 22, 5, 15.
मतम् eine Meinung zurückweisen DĀJ. 127, 11. — 2) von sich ab-
werfen, von sich stossen, von sich weisen, aufgeben, abstehen von: अ-
पाकृतकटीपटः RĀGA-TAR. 3, 419. ऋणम् sich einer Schuld entledigen M.
6, 35. R. 2, 106, 26. MBu. 1, 8342. कैसैरियामुभिरपाकृतमुन्मनस्कैः (उ-
र्दिनम्) MRĀŚH. 76, 4. मैवं त्रीर्णमुपास्व तं सद्यं भवत्वपाकृधि MBu. 1, 5144
= 5200. शिवा भुञ्जच्छेदमपाचकार RAGH. 7, 47. — Vgl. अपाकरण fgg. und
अपाकृति.

— अया an sich ziehen: यथादे ऽश्वाङ्गा वा पुनरन्याकारं (absolut.)
तर्पयति AIT. Br. 3, 5.

— अया so v. a. अया 1: विश्वा द्वेषोति ब्रुहि चाव् चा कृधि VĀLAKH.
3, 4.

— उदा 1) hinaustreiben, herausholen; auswählen: ता (गाः) ह्येदाच-
कार ÇAT. Br. 14, 6, 1, 3. उडुस्वा अर्कः RV. 10, 67, 4. उदाकृत्या (°त्व)
सा वशं चरेत् TS. 7, 1, 5, 6. तामीं विलिप्त्यं भीमामुदाकुरुत नारदः AV. 12,
4, 41. यामिदं राजा संग्रामं जितोदाकुरुते ÇAT. Br. 3, 3, 1, 14. — 2) med.
überwältigen: श्येनो वर्तिकामुदाकुरुते (vgl. उप) P. 1, 3, 32, Sch.

— उपा 1) herbeiholen, herbeitreiben (bes. vom Vieh zum Opfer oder
in den Stall): उपं ते गा इवाकरम् RV. 10, 127, 8. उपं ते स्तोमोन्यश्रया इ-
वाकरम् 1, 114, 9. AV. 2, 34, 2. शिवाः सतीरुपं नो गोष्ठमार्कः RV. 10, 169,
4. TS. 7, 4, 16, 1. ÇAT. Br. 3, 7, 3, 3. 4, 2, 5, 11. अमुष्मै वा ब्रुष्टमुपाकरोमि
ĀÇV. GRH. 1, 11. तेभ्य इमं बलिमुपाकरोमि 2, 1. वन्याकारम् — उपाकृत्य
समाकृत्य MBu. 3, 3098. — 2) übergeben, überlassen, hingeben, verlei-
hen: गोसकृत्तमुपाकुरु R. 2, 32, 20. (कृत्तज्ञानम्) उपाकर्तुमिच्छामि N. 23,
13. प्राणान्प्रियस्य तनयस्य च । ब्राह्मणार्थमुपाकृत्य MBu. 13, 6248. उपा-
कुरुष्व (कामम्) gewähre (den Wunsch) 3, 15965. — 3) sich verschaffen,
erlangen: लोके यशः स्फीतमुपाकरोतु MBu. 3, 10278. — 4) auffordern,
einladen; einleiten, die Vorbereitungen zu einer heiligen Handlung tref-
fen; sich an Etwas machen, an Etwas gehen: यदा वा अर्धरुपाकरोति
वाचैवोपाकरोति वाचा हेतान्वाह AIT. Br. 2, 15. TS. 3, 3, 2, 1. सायमाहु-
त्याश्चिनमुपाकरोति AIT. Br. 3, 28. उपाकृते प्रातरनुवाके 33. KĀND. UP.
4, 16, 2. स्तोत्रम् TS. 3, 1, 2, 4. LĀTJ. 3, 1. TS. 3, 4, 3, 4. 6, 4, 3, 2. व्रतानि
व्रतपतय उपाकरोम्यद्ये KAUC. 42. 141. समिद्धे ऽग्नावुपाकृत्याङ्गमङ्गं हे-
प्यामि वा MBu. 3, 10719. आवापयो प्रौष्ठपद्यो वाप्युपाकृत्य यथाविधि । यु-
क्तश्छन्दस्यधीयति मामान्विप्रो ऽर्धपञ्चमान् ॥ M. 4, 95. अनुपाकृतमोसानि
Fleisch, welches nicht durch besondere Sprüche eingesegnet worden ist,
3, 7. JĀG. 1, 171. अन्यदत्तमुपाकरिष्यन् (उपाकरिष्यमाणः) ÇAT. Br. 14, 7,
3, 1) im Begriff eine andere Lebensweise anzutreten BRH. ĀR. UP. 4, 3, 1.
Buġ. P. 3, 6, 35 (BURNOUR: décrire). — Vgl. उपाकरण fgg.

— अग्र्या, partic. °कृत von der Aufforderung betroffen: °कृते चमसे ÇĀK. Çr. 13, 12, 15. KĀTJ. Çr. 25, 11, 33.

— समुपा Jmd (acc.) zufriedenstellen (?) MBu. 1, 7765. West. reddere (c. acc. pers.).

— न्या zurückhalten: पुनरेना नि वर्तय पुनरेना न्या कुरु RV. 10, 19, 2.

— निरा 1) absondern, ausscheiden: कृशानामबलानो चतुः शता गा निराकृत्य KĀND. Up. 4, 4, 5. — 2) von sich stossen, abstossen, verdrängen, verstossen: माश्वयज्ते ऽन्वराताराः काले काले निराकृताः R. 5, 13, 31. न ह्ति ते (राजानो राजपुत्राश्च) ऽप्युपशान्यन्ति निकृता वा निराकृताः MBu. 3, 1405. शत्रुनिराकृत 15082. R. 2, 8, 37. 3, 42, 41. 4, 8, 9. BHATT. 6, 100. भो-र्या MBu. in BENF. Chr. 8, 27. 48, 2. R. 1, 49, 3. ad-ÇĀK. 133. — 3) abweh- ren, vereiteln: (शापाः) वरदाननिराकृताः MBu. 1, 7666. निराकृतान्योत्तर (eine Rede) welche jede Antwort darauf vereitelt, unwiderleglich H. 67. — 4) von sich fern halten, unterlassen: निराकृतनिमेषाभिर्नेत्रपङ्क्तिभिः ad ÇĀK. 23, 7. — 5) verwerfen, nicht anerkennen: निराकरोतु वेदंश्च य- स्ते हरति पुष्करम् MBu. 13, 4573. शास्त्रकृद्भिर्निराकृतम् Citat im Vedān- tas. in BENF. Chr. 213, 17. — 6) निराकृत abgeschieden von, ermangelnd; am Ende eines comp.: द्यौर्भानुशीतोऽनुनिराकृतः BHATT. 2, 19. — निराकृत = प्रत्याख्यात AK. 3, 1, 40. H. 1473. — Am Ende eines comp. in glei- chem Casusverhältnis mit श्रेणि u. s. w. gaṇa कृतादि zu P. 2, 1, 59.

— पर्या umwenden: पर्याक्रियमाणा, पर्याकृता AV. 12, 5, 33. — desid. अतुरा वा उततरतः पर्याक्रियं पर्याचिकीर्षतः TS. 6, 5, 2, 2.

— व्या 1) sondern, scheiden, zertheilen: एता एना व्याकरं क्विले गा विष्टिता इव AV. 7, 113, 4. व्याकरामि क्विप्याकृमेता 12, 2, 32. स्थशो ज- न्मानि सविता व्याकः RV. 2, 38, 8. YS. 19, 77. TS. 6, 4, 2, 3. मातृणामेका वत्सेन व्याकृत्य vom Kalbe trennend ÇAT. Br. 1, 7, 1, 4. दैवं चैवैतन्मानुषं च व्याकरोति 3, 2, 2, 16. 3, 1, 13. 4, 1, 2, 12. 5, 8, 12. तन्नामद्वयाभ्यामेव व्या- क्रियत sonderte sich nach Namen und Gestalt 14, 4, 2, 15. नामद्वये व्या- करवाणि KĀND. Up. 6, 3, 2. येन वा गन्धानाद्भिर्नामैः येन वाचं व्याकरोति AIR. Up. 5, 1. अत्रैव्याकृत ungesondert, ungetheilt ÇAT. Br. 14, 4, 2, 15. Ind. St. 1, 298. BĀG. P. 3, 11, 37. — 2) auseinandersetzen: वक्तव्यं चैव यत्र तद्वान्व्याकरोतु नः R. 5, 36, 5. किं वाकार्पुर्वाद्वाब्दे व्यतीते तन्मे सर्वं भगवान्व्याकरोतु MBu. 3, 17218. न चेत्प्रधानपृच्छतो व्याकरोति 17315. — Vgl. व्याकरणा, व्याकार, व्याकृति.

— समा 1) zusammenbringen, verbinden: सं जीप्त्यं सुयममा कृण्वथ RV. 5, 28, 3. सं द्या मनोसि सं व्रता समु चिन्तान्याकरम् VS. 12, 58. सं सृष्टं धर्ममुभयं समाकृतम् RV. 10, 84, 7. — 2) zusammentreiben, eintreiben: गो- सहस्रम् AIR. Br. 3, 14. RV. 3, 36, 5. — 3) zurechtmachen, in Stand setzen, confiscere: समाकृणोपि ङीवसे RV. 10, 23, 6. AV. 6, 141, 1. समाकृत्वाणाः प्ररुहो रुहश्च 13, 1, 8.

— उपसमा vereinigen ÇAT. Br. 4, 3, 8, 12.

— इम् (im RV. so v. a. निम्) einrichten, in Ordnung bringen; zurü- sten, ausrüsten: इष्कृती विरुते पुनः RV. 8, 20, 26. 1, 12. पन्था इष्कृतासः 7, 76, 2. इष्कृणुधं रणना द्योत पिशत 10, 53, 7. अहं गुरुभ्यो अतिधिगवमि- ष्करम् 48, 8. इष्कृत scheint auch RV. 1, 184, 3 hergestellt werden zu müssen, wo jetzt इष्कृत steht. — Vgl. इष्कर्, इष्कृताहाव.

— उद् med. röcheln (?) P. 1, 3, 32, Sch.

— उप 1) Jmd. Etwas zuführen, zukommen lassen: अल्पं वा बहु वा

पस्य श्रुतस्योपकरोति यः । तमपोकृ गुरुं विद्याच्छ्रुतोपक्रियया तथा ॥ M. 2, 149. न पूर्वं गुरुवे किंचिदुपकुर्वति 245. परोपकृत (मोस) 3, 32. क्ति ते भूयः प्रियमुपकरोतु पाकशासनः VIKR. 89, 1. — 2) Dienste thun, Gefälligkeiten erweisen: ते (भृत्याः) तु — प्राणैरप्युपकुर्वते PAÑKĀT. 1, 93. अनुपकुर्वाण HIT. 57, 12. उपकुर्वत्तमत्यर्थम् BHATT. 8, 18. उपकर्तुम् RĀGA-TAR. 3, 36. उ- पकृतं भवेत् es würde ein Dienst erwiesen werden MBu. 1, 6117. उपकृतं बहु तत्र SĀH. D. 12, 13. भावन्निर्गैरुपकृतमपि द्वेष्यतां याति PAÑKĀT. 1, 317. Mit dem loc. der Person: श्रोत्रियैरुपकुर्वन् M. 8, 394. त्वयापि नट्यु- पकृतम् PAÑKĀT. 187, 13. गता नाशं तारा उपकृतमसाधाचिव इने MĀKĀ. 83, 6. mit dem gen.: शोचत्याश्चात्फागयाया न किंचिदुपकुर्वता । पुत्रेण R. 2, 53, 24. मित्राणामुपकुर्वाणो राख्यं रन्तिनुमर्हसि R. 4, 38, 47. ते (भृत्याः) तु सेनानितास्तस्य (राज्ञः) प्राणैरप्युपकुर्वते PAÑKĀT. 1, 398. उपकृत्य तयोर्भ- योः 381. आत्मनश्चोपकर्तुम् MEGH. 99. यन्मोपकृतं शक्यं प्रतिकर्तुं न तन्म- या R. 4, 32, 8. प्रथमोपकृतं मरुत्ततः ÇĀK. 160. — 3) hegen, pflegen; mit dem acc.: उपैनामितः कुर्वमिहि ÇAT. Br. 11, 1, 6, 21. fgg. धृष्टयुम् तु या- द्वात्यमानाय स्वं निवेशनम् । उपाकरोदस्वहेतोः MBu. 1, 6408. verehren (सेवने): हरिमुपकुरुते (stets med.) P. 1, 3, 32, Sch. धीर्धैर्यादिप्रकर्षेण येनो- पक्रियते नरः RĀGA-TAR. 3, 311. — 4) sich an Etwas (dat.) machen, an Etwas gehen: मैथुनापोपचक्रतुः (उपगमतुः GORR. 1, 38, 7) R. 1, 37, 5. — 5) überwältigen: श्येनो वर्तिचामुपकुरुते (vgl. u. उद्) VOP. 23, 25. — 6) उपकृत am Ende eines comp. in gleichem Casusverh. mit dem vorang. Worte gaṇa कृतादि zu P. 2, 1, 59. — 7) उपस्कर med. a) hinzuthun, ergänzen (वाक्याद्याहारे) P. 6, 1, 139. VOP. 13, 4. उपस्कृतं ब्रूते SIDDH. K. 143, a, 12. — b) mit einer Zuthat versehen, उपस्कृत versehen mit, ver- bunden mit, begleitet von: स्नेहादिभिर्बुधनुपस्कृताः SUGR. 2, 188, 4. सि- तातपत्रव्यञ्जनैरुपस्कृतः BĀG. P. 1, 11, 28. — c) bearbeiten, zubereiten, ausrüsten, schmücken: प्रदेशमात्रं भूमेस्तु यो द्यादनुपस्कृतम् MBu. 13, 3335. राजतं चानुपस्कृतम् Silber, welches nicht künstlich bearbeitet ist, glattes Silber ohne Verzierungen (KULL.: = रेखादिगुणात्तराधानरहित) M. 5, 112. यथोपपन्नमनुपस्कृतं भवता MBu. 1, 778. आभिषेचनिकं चैव स- र्वमेतदुपस्कृतम् R. 2, 79, 10. उपस्कृता कान्या SIDDH. K. 143, a, 11. शास्त्रो- पस्कृतशब्दमुन्द्रगिरः (कवयः) BHATT. 2, 12. Dieses ist das उपस्कर भू- यणो und प्रतिपत्ते (Sch. = गुणात्तराधान) der Grammatiker (P. 6, 1, 137. 139. VOP. 13, 4). — d) sich um Jmd oder Etwas kümmern, sich Jmd oder Etwas zur Sage sein lassen P. 6, 1, 139. 1, 3, 32. VOP. 13, 4. mit dem acc. der Person: सेयीद्यात्मानमार्पित्वाह्वया कश्चिदुपस्कृतः MBu. 13, 5893. mit dem gen. der Sache P. 2, 3, 53. द्योदकस्योपस्कुरुते er sorgt für Brennholz und Wasser P., Sch. VOP. मा कस्यचिदुपस्कृयाः BHATT. 8, 19. उपास्कृयातां रजिन्नावागमस्येह 119. — e) mit etwas Ungehörigem ver- sehen, verderben, entstellen P. 6, 1, 139. VOP. 13, 4. उपस्कृतं भुङ्गे SIDDH. K. 143, a, 12. अनुपस्कृत unverdorben, unentstellt, einfach, schlicht: मो- सम् (KULL.: = अतिकृतं पूतिगन्धादिरहितम्) M. 3, 257. एषो ऽनुपस्कृतः (KULL.: = अविगर्हितः) प्रोक्ता योगधर्मः सनातनः 7, 98. ब्राह्मणायै गवार्थे वा देहत्यागो ऽनुपस्कृतः mit keinen Nebenabsichten verknüpft (KULL.: = दृष्टप्रयोजनानपेक्षः) 10, 62. निरुपस्कृत = अनुपस्कृत schlicht, einfach, von einem Menschen MBu. 14, 1295. — f) versammeln P. 6, 1, 133. VOP. 13, 4. उपस्कृता ब्राह्मणाः । समुदिता इत्यर्थः SIDDH. K. 143, a, 11. — Vgl. उ- पकरण, उपकर्तृ, उपकार fgg., उपकृति, उपक्रिया, उपस्कर fgg.

— प्रत्युप med. einen Gegendienst erweisen PAÑKĀT. I, 93, v. I. (Mél. asiat. I, 289).

— नि act. med. von der Höhe herabbringen, demüthigen, überwinden: नि कर्म मन्युं दुरेवस्य शर्धतः RV. 2, 23, 12. नि काव्यां वेधसः शर्धतः कः 1, 72, 1. सा चित्रिभिर्नि हि चकार मर्त्यम् 164, 29. AV. 5, 23, 8. मृत्युम्, प्राप्नः CAT. Br. 8, 4, 2. वज्रम् TS. 3, 2, 9, 7. मा नो नि कः पुरुषत्रा herabsetzen RV. 3, 33, 8. तेना नि कुर्वे त्वामहे यथा ते ऽसांनि सुप्रिया damit zwinge ich dich AV. 7, 38, 2. VS. 27, 4. Aus der nachvedischen Zeit ist nur das partic. zu belegen. 1) erniedrigt, gedemüthigt, beleidigt, niedergebegt AK. 3, 1, 41. H. 441. an. 3, 269. MED. I. 117. निकृतस्यापि ते पुत्रैः — धर्मराज्ञस्य MBu. 2, 2629. 3, 312. 1405. 1196. 4, 972. 1547. N. 14, 17. 19, 5. R. 1, 36, 22. 3, 46, 9. 4, 3, 22. 7, 17. 9, 25. 5, 23, 11. यत्कृते चासि निकृता दुःखेन मृता N. 14, 15. betrogen H. an. MED. (lies विप्रलब्धे). — 2) niedrig, gemein AK. 3, 1, 46. H. 376. H. an. MRO. वरायज्ञानि भूतानि निकृतान्यपि MBu. 14, 1139. निकृतप्रश्न 3, 2034. R. 5, 23, 6. निकृतमति Bhaṅ. P. 5, 14, 13. — 3) n. Erniedrigung, Demüthigung: तत्तेजस्वी पुरुषः परकृतनिकृतं (v. I. निकृतिं) कथं सक्ते BHART. 2, 30. — desid. निचिकीर्षति überwinden wollen AV. 11, 2, 13. — Vgl. निकार, निकारण, निकारिन्, निकृति, निकृतिन्, निकृत्वन्.

— प्रनि, प्रनिकरोति P. 8, 4, 18, Sch.

— विनि Jmd zu nahe treten, beleidigen, kränken, verletzen: यो ज्येष्ठो विनिकुर्वीति लोभाद्भ्रातृव्यवीयसः M. 9, 213 = MBu. 13, 5119. त्वया विनिकृता माता पिता च — अग्निसृष्टो ऽसि निष्क्रान्तो गृह्णताभ्याम् 3, 14036. R. 4, 2, 17. 7, 16. तन्नया चरता लोके धर्मा विनिकृता मृताम् 6, 11, 18.

— निन् act. med. 1) herausbringen: निर्यदां बुध्नान्महिपस्य वर्षसं श्यानासः शत्रुता क्रान्तं मूर्यः RV. 1, 141, 3. — 2) ausschliessen, verdrängen, vertreiben: निरु स्वतीरमस्कृत (Padap. und Prāt. अकृत) RV. 10, 127, 3. देवा अमुरास्त्वयाप्रे निरुर्वत AV. 4, 19, 4. तन्ना वक्तुं तं निरु 5, 4, 6. अनातेनैव तदार्तं यज्ञस्य निष्करोति CAT. Br. 12, 4, 2, 1. 5, 1, 4. TS. 6, 3, 10, 2. निष्कृतः पुत्रैः DEV. 1, 31. अग्निष्कृतनेस् der sich seiner Sünden nicht entledigt hat, sie nicht gebüsst hat M. 11, 53. — 3) zerbrechen: (शक्तिः) निरुकारि BHATT. 15, 51. — 4) zurüsten, ausrüsten, verfertigen (vgl. — ङ्): निरुहावाङ्कपोतन RV. 10, 101, 5 (vgl. इष्कृताहाव). निष्कृतो रथः TS. 4, 5, 2, 4. निष्कृतावाना आर्षुधानि RV. 1, 92, 1. चमसे तदुदेवस्य निष्कृतम् 20, 6. — 5) einrichten, zurechtbringen, heilen: यदायौत निष्कृत् RV. 10, 97, 9. AV. 2, 9, 5. 5, 4, 10. 6, 24, 2. सेमं निष्कृधि पूरुषम् 5, 3, 4. — Vgl. अग्निष्कृत, निष्कर्त्तृ, निष्कृत.

— अभिनिस, partic. अभिनिष्कृत gegen Jmd angelegt AV. 10, 1, 12.

— Vgl: अभिनिष्कारिन्.

— उपनिस् s. उपनिष्कार.

— परा act. P. 1, 3, 79. Vop. 22, 1. bei Seite lassen, nicht berücksichtigen: ता कनूमान्यराकुर्वन् BHATT. 8, 50.

— परि 1) umgeben (?): आलीढया परिष्कृतम् MBu. 13, 5044. — 2) परिष्कार, imperf. पर्यस्करोत् und पर्यस्करोत् P. 8, 3, 70. 71. a) zubereiten, ausrüsten, schmücken P. 6, 1, 137. गिरा यदी सवन्धवः पञ्च व्राता अयस्यर्वः । परिष्कृणवति धर्षसिम् RV. 9, 14, 2. 39, 2. 64, 23. परिष्कृतं zubereitet, ausgerüstet, angethan; begleitet von; geschmückt AK. 2, 6, 3, 2. H. 1473. पुराञ्जाः RV. 3, 28, 2. सेनो गीर्भिः 9, 43, 2. मतिभिः 86, 24. 46, 2.

61, 13. 99, 2. 113, 4. 10, 85, 6. 135, 7. 8, 1, 26. विप्रो हृतः परिष्कृतः 39, 9. पुंस इहो वक्तुः परिष्कृतः 10, 32, 3. भ्रातृस्येदं पुष्करिणीव वेष्मं परिष्कृतं देवमानेव चित्रम् 107, 10. AV. 9, 3, 10. साधलकृतौ सुवसनौ परिष्कृता (CAṆK. = द्विजलोमानवौ) KHAND. UP. 8, 8, 2. — सवन्दैः कदलीस्तम्भैः पूषोतिः परिष्कृतम् (पुरम्) Bhaṅ. P. 4, 21, 3. केमनालपरिष्कृतम् (सरः) MBu. 3, 17285. (आश्रमम्) चौरमालापरिष्कृतम् R. 3, 11, 4. 17, 18. रथो केमपरिष्कृतः MBu. 3, 703. ARG. 2, 5. MBu. in BENF. Chr. 4, 21. 28, 18. N. 1, 18. R. 2, 31, 30. 76, 5. 3, 18, 37. 4, 2, 13. 6, 112, 88. गदा सुपरिष्कृता MBu. 4, 1818. वाक्यं कृतं कालपरिष्कृतम् R. 5, 25, 35. सुराम् — सुपरिष्कृतम् schön zugerichtet MBu. 4, 437. वेदः परिष्कृता भूमिः zugerichtet AK. 2, 7, 17. H. 824.

— प्र 1) ausführen, bewirken, an den Tag legen, äussern: तदिन्द्र प्रेवं वीर्यं चकार्य RV. 1, 103, 7. प्र तत्तं अथा करणं कृतं भूत् 6, 18, 13. CAT. Br. 3, 5, 2, 25. 6, 4, 25. प्र वो देवत्र वाचं कृणुधम् RV. 7, 34, 9. प्रैततसे प्र सुमतिं कृणुधम् 31, 10. — प्रकारिष्यति — सदृशमात्मनः R. 5, 76, 7. ज्ञाननापि नरो देवात्प्रकरोति विगर्हितम् PAÑKĀT. IV, 37. संज्ञाः Zeichen machen R. 1, 9, 18. एवमादीनि युद्धानि प्रकुर्वती MBu. 2, 909. 908. BHATT. 2, 36. प्राकुर्वन्विधिं मायाम् MBu. 3, 12142. प्रचक्रुर्वल्लोकां पूषाम् 2, 2303. मन्त्रम् 3, 8732. तत्कार्यं प्रकारिष्यामि 13, 2727. शौचम् R. 3, 12, 2. वाग्वन्धनम् AMAR. 13. तत्प्रकरोति लज्जाम् PAÑKĀT. I, 276. पुष्यशीलं नरो प्राप्य किं देवं प्रकारिष्यति was wird das Schicksal ausführen, vermögen? MBu. 13, 323. med.: वृत्तिं (Zaun) तत्र प्रकुर्वीति M. 8, 239. यज्ञाश्चैव प्रकुर्वीति JĀGĪ. 1, 313. एवं मायां प्रकुर्वीणः MBu. 3, 813. लोकयात्राम् MBu. in BENF. Chr. 60, 34. न खल्वस्मादिधास्तात पापमेवं प्रकुर्वते R. 4, 31, 6. अग्नयम् 3, 62, 22. वेगं प्रकुरुते विषम् SUG. 2, 269, 1. शेषः सुखमच्युतं प्रकुरुते CAT. (Br.) 3. कथां प्रचक्रिरे MBu. 3, 8526. परिवर्तनम् MRĪKŪ. 107, 14. नानिविद्य प्रकुर्वीति भृत्यः किंचिदपि स्वयम् । कार्यम् Hit. II, 86. सुहृदाङ्कतनम् PAÑKĀT. III, 44. न भग्न्या कस्यचित्को ऽपि प्रियं प्रकुरुते नरः I, 462. तथा तेषां प्रचक्रिरे ebenso thaten sie ihnen MBu. 3, 14981. माधात्रा प्रकृतं प्रश्नम् eine von M. aufgeworfene Frage 13, 3668. — 2) Jmd oder Etwas zu Etwas machen, mit zwei acc.: सदृशं तु प्रकुर्याद्यम् — पुत्रम् M. 9, 169. नृपं शिशुं तस्य सुतं प्रचक्रिरे MBu. 1, 1807. चतुष्पथान्प्रकुर्वीति सर्वानेव प्रदक्षिणान् 13, 4980. 4979. मृदावलं निर्विषयं प्रचक्रुः R. 5, 61, 20. अन्धकारम् — शवलं प्रकुर्वन् RAGU. (Calc.) 2, 46, v. I. प्रकुर्वते कस्य मनो न सोत्सुकाम् R. 1, 6. Bhaṅ. P. 7, 4, 35. RĪGĀ-TAR. 5, 383. GUAT. 18. Hierher ist wohl auch प्रकृत P. 5, 4, 21 zu ziehen: प्रकृतमन्नम् zu Speise gemacht, aus Speise bestehend. — 3) wegschaffen, vernichten; vom Feuer: यज्ञां क्रुद्धाः प्रचक्रुर्मन्युना पुरुषे मृते AV. 12, 2, 5. — 4) aufwenden, verwenden (उपयोगि); med.: शतं प्रकुरुते P. 1, 3, 32, Sch. Vop. 23, 25. — 5) बुद्धिम्, मनः प्रकुरु seine Gedanken auf Etwas (dat. oder loc.) richten, beschliessen: बुद्धिं प्रकुरुष्व यवेच्छसि N. 3, 25. तस्य ह्याशु विनाशाय राजा प्रकुरुते मनः M. 7, 12. तदा वै विपरतिषु मनः प्रकुरुते नरः R. 3, 62, 21. — 6) gewinnen, erbeuten; besiegen: उत प्रकृणुते युधा गाः RV. 4, 17, 10. प्र चक्रे सकृसा सकृः 8, 4, 5. प्रचक्राणां मूर्हीरिपः 9, 15, 7. — 7) Jmd veranlassen, bewegen, geneigt machen: प्र हि तौ पूषन्नदिरं न यामनि स्तेभ्यैः कृणव ऋणवा यथा मृषः RV. 1, 138, 2. प्रो अग्निनाववसे कृणुधम् 186, 10. 5, 41, 6. 6, 21, 9. प्र वो मूर्हीमर्मतिं कृणुधम् 7, 36, 8. 53, 2. 10, 64, 7. Jemand tauglich machen zu (mit dat. inf.): प्रान्धं श्रेणां चक्षसं र्त्तवे कृयः RV. 1, 112, 8. —

8) *Jemand anstellen* (in einem Amte): न किं चन कर्म कुर्युर्न प्रकुर्वीरिन् P. R. GRUB. 3, 10. तत्र तत्र च निष्ठातानध्यक्षान् — प्रकुर्यात् JĀGŪ. 1, 321. सचिवान्सप्त चाष्टौ वा प्रकुर्योति M. 7, 54. 60. 61. 63. JĀGŪ. 1, 311. fg. पुरो-
हितं प्रकुर्यति राजा MBH. 1, 6512. पाण्डोः पुत्रं प्रकुरुषाधिपत्ये 3, 232. दारान्प्रकरं *sich ein Weib nehmen, heirathen*: यथा दारान्प्रकुर्यात्स पुत्रा-
नुत्पादयेद्यथा MBH. 1, 1844. — 9) *Jmd an die Spitze stellen, verehren*;
med.: विलुं प्रकुरुते VOP. 23, 25. BHATT. 8, 18. — 10) *entehren, Unzucht*
treiben: या तु कन्या प्रकुर्यात्स्त्री M. 8, 370. med. nach P. 1, 3, 32, Sch.
VOP. 23, 25. परदारान्प्रकुरुते ebend. कुलभार्या प्रकुर्याणम् BHATT. 8, 19. —
11) *Etwas vorangehen lassen, voranschicken, vorher erwähnen*; med.:
गाथाः प्रकुरुते (प्रकथने) P. 1, 3, 32, Sch. VOP. 23, 25. समानवाक्य इति प्र-
कृत्य P. 8, 1, 25, VĀRT. लुकि प्रकृते 2, 4, 75, Sch. 4, 2, 24, Sch. KĪC. zu
1, 2, 36. पुनर्वरं रुचिस्तस्मै प्रकृतार्थमवर्षायत् KATHĪS. 4, 1. एवमुक्त्वा कथा-
मध्ये काणभूत्यनुयोगतः । गुणावः प्रकृतं धीमाननुस्मृत्याव्रवीत्पुनः ॥ 6,
107. प्रकृतं *von dem die Rede geht*: प्रकृतेभ्य (St.: *den Geehrten*) स्वधो-
च्यताम् JĀGŪ. 1, 243. ŚĪH. D. 11, 4, 12. = प्रकृतोक्त 18, 8. — 12) *प्रकृत*
der Etwas begonnen hat: प्रकृतः कटो देवदत्तः P. 3, 4, 71, Sch. *begonnen*:
प्रकृतः कटो देवदत्तेन, प्रकृतं देवदत्तेन ebend. प्रकृतस्यानुवर्तनम् *das Fort-*
dauern von etwas Begonnenem AK. 3, 4, 17, 101.

— *विप्र Jmd (acc.) zu nahe treten, ein Leid zufügen*: रत्नासि विप्रकु-
र्वन्ति तापसान् R. 3, 1, 20. विप्रकुर्वन्पयोन् MBH. 3, 10751. विप्रकृत AK. 3,
1, 44. H. 441. MBH. 1, 1332. 3, 527. 586. R. 6, 99, 29. PAÑKĀT. 182, 2. CĀK.
93. RAGH. 10, 75. KUMĀRAS. 6, 27. BHĀG. P. 8, 22, 1. विप्रकृतः पन्नगः फणो
कुरुते CĀK. 158.

— *संप्र 1) ausführen*: तुण्डपुद्गमयाकाशे ताकुभौ (शयैर्नौ) संप्रचक्रतुः MBH.
1, 2387. स्तवं दिव्यं संप्रचक्रे महामेनस्य चापि सः 3, 14350. — 2) *Jmd*
oder Etwas zu Etwas machen, mit zwei acc.: अचक्रमशिलं चैव तं देशं संप्र-
चक्रतुः R. 6, 82, 182.

— *प्रति 1) entgegen machen*: पुर इमां लोकान्प्रति कारवामहे AIT. BR.
1, 23. — 2) *erwiedern, vergelten, Vergeltung üben* (im Guten oder Bösen);
mit dem acc. der Sache und dem gen., dat. oder loc. der Person: वैरे
प्रतिकुरुष्वेह तस्मिन् R. 3, 38, 22. घोरं प्रतिकृतं पश्य ममेदं जीवितान्प्रकृ-
त् । वैरे शतगुणम् 67, 19. सुकृतं प्रतिकर्तुम् MBH. 3, 11623. सर्वं प्रतिकरि-
ष्यामि R. 4, 34, 7. यन्मोक्षकृतं शक्यं प्रतिकर्तुं न तन्मया 32, 8. KATHĪS.
12, 194. इच्छन्स्तत्प्रतीकर्तुम् BHĀG. P. 4, 10, 12. चित्तपन्नाद्यगच्छन् । प्र-
तिकर्तुं नृपश्रेष्ठो यतमानो ऽपि MBH. 1, 6360. पूर्व कृतार्थो मित्राणां नार्थं
प्रतिकरोति यः । कृतघ्नः सर्वभूतानां स वध्यः R. 4, 34, 16. 36, 6. BHĀG. P. 1,
18, 48. प्रतिकुर्यां तत्रा तस्य MBH. 1, 2018. 13, 4451. R. 3, 65, 14. BHĀG. P.
9, 18, 43. तस्मै प्रतिकुरुष्व MBH. 1, 840. प्रतिकर्तुं वलवति नङ्ग्रे 13, 4764.
तथा प्रतिकृतं मयि 2, 7. प्रतिकृतं n. *Wiedervergeltung*: कर्तास्मि कृते प्र-
तिकृतं तत्र MATSJOB. 8. R. 4, 27, 20. PAÑKĀT. V, 70. कृतप्रतिकृतं कर्तुम् R.
6, 91, 10. — 3) *entgegenwirken, sich widersetzen*; mit dem acc. der
Sache, mit dem gen. der Person: पाण्डवा अग्रि तत्सर्वं प्रतिचक्रुर्व्याग-
तम् MBH. 1, 5656. नास्य प्रत्यकरोदीर्यं विज्ञावेनात्तरात्मना R. 6, 88, 34.
प्रतिकर्तुं प्रकृष्टस्य नावकृष्टेन युज्यते R. 4, 17, 47. *entgegenwirken* (mit
ärztlichen Mitteln): व्याधिमिच्छामि ते ज्ञातुं प्रतिकुर्यां हि तत्र वै MBH.
1, 4027. med. SUÇR. 1, 127, 13. 129, 11. *ärztlich behandeln*: प्रतिकुर्वन्ग-
तायुषः 103, 4. (पिडका) अप्रतिक्रियमाणा 263, 12. 20. प्रतिकृतं n. *Wider-*

stand RAGH. 12, 94. — 4) *wieder in Stand setzen*: संक्रमधनयष्टीनां प्र-
तिमानो च भेदकः । प्रतिकुर्याच्च तत्सर्वम् M. 9, 285. — *caus. med. wieder-*
holen lassen ÇAT. BA. 9, 3, 2, 14. — *desid. zu erwiedern* —, *zu vergelten*
—, *Rache zu nehmen* (mit dem loc. oder acc. der Person) *suchen*:
वैरे प्रतिचिकीर्षताम् (gen. pl.) MBH. 3, 1282. कृतार्थः पूर्वमार्षेण नार्थं प्रति-
चिकीर्षसि R. 4, 34, 20. भीष्मे प्रतिचिकीर्षामि MBH. in BENF. Chr. 48, 6.
तत्रकं प्रतिचिकीर्षनाणः MBH. 1, 832.

— *वि 1) anders machen, umgestalten, verändern; umstimmen; ver-*
unstalten, verderben: एकं विचक्र चमसं चतुर्धा RV. 4, 35, 2. 3. 36, 4. तन्धं
स्वर्गो वङ्गधा वि चक्रे AV. 12, 3, 51. 22. RV. 4, 164, 15. वष्टा वै सिक्रे रे-
तो विकरोति ÇAT. BR. 1, 9, 2, 10. 6, 1, 3, 20. 7, 2, 7. TS. 6, 6, 6, 2. AIT. BR.
2, 39. सर्वान्क्रे विकृतानामनन्ति CĀKĪH. ÇA. 15, 13, 10. एकैकं ज्ञालं वङ्गधा
विकुर्वन्मन्त्रे संकुरत्येय देवः ÇVETĀC. UP. 3, 3. योनिः यशोर्विक्रियते
TS. 5, 2, 10. 1. — त्र्यं विकुरूपे कथम् MBH. 13, 1513. संपूज्यमानाः पुरुषै-
र्विकुर्वन्ति मनो नृप । अयास्ताश्च तत्रा राजान्विकुर्वन्ति मनः स्वियः ॥ 2242.
fg. अमुं सकृत्सप्रकृतेत्तणानि — नालं विकर्तुम् RAGH. 13, 42. *pass. und med.*
(P. 1, 3, 35. VOP. 23, 27) *anders werden, eine Veränderung erfahren; um-*
gestimmt werden, auffauchen oder sich entsetzen: आकाशात् विकुर्वा-
णात् — ज्ञायते वायुः M. 1, 76. fgg. BHĀG. P. 2, 3, 23. 25. मम कश्चिन्नु भग-
वन्वृत्तमाश्रित्य किंचन । दृश्यते विकृतं येन विक्रियते तपस्विनः ॥ R. 3,
1, 5. न विक्रे ऽस्य मानसम् 2, 33, 25. विकारहेतो सति विक्रियते येषां
न चेतांसि त एव धीराः KUMĀRAS. 1, 60. दृष्टानु संपत्सु विपत्सु सूरयो न
विक्रियते BHĀG. P. 4, 20, 12. तदश्मसारं हृदयं वतेदं यद्ब्रह्ममाणैर्हरिना-
मधेयैः । न विक्रियेत 2, 3, 24. विकुर्वते (= वल्गति) सैन्धवाः P. 1, 3, 35,
Sch. ad 3, 1, 89. विकुर्वाणं heiter gestimmt AK. 3, 1, 7. II. 435. *Statt med.*
ausnahmsweise auch act.: विकुर्वन्तः प्रकृत्या वै दिवं प्राप्तास्ततस्ततः MBH.
14, 1054. BHĀG. P. 2, 3, 24. विकृतं *verändert, umgestaltet, verwandelt;*
entstellt, verunstaltet, verstümmelt; absonderlich, ungewöhnlich: अयर्थ-
प्रङ्गं विकृतं समीह्य MBH. 3, 10044. N. 14, 13. 22, 1. M. 9, 247. 288. VIÇV.
9, 19. R. 3, 23, 41. 6, 103, 8. RAGH. 12, 39. त्र्येण विकृतम् (कवन्धम्) R. 1,
1, 54. स चतुर्विकृतं कृत्वा (*das Auge blenden*) तेजस्तेषु समुत्सृजन् MBH.
3, 8881. विकृतात् blind P. 6, 3, 3, VĀRT. 2. अङ्गादिकृतात् P. 2, 3, 20,
VĀRT. विकृतत्रय ADDB. BR. in Ind. St. 1, 41. विकृताकृति M. 11, 52. वि-
कृताकारा N. (HOPP) 13, 26. विकृतदर्शन Hip. 3, 3. R. 3, 1, 23. विकृतानन-
मूर्धन्न MBH. 3, 852. R. 6, 16, 40. नानाविकृतवेशानाम् (राजसानाम्) 3, 30, 23.
वादित्राणि — विकृतस्वरूपणि ARĀC. 6, 19. Nach den Lexicographen:
abstossend (वीनत्स) AK. 1, 1, 2, 19. TRIK. 3, 3, 185. H. an. 3, 298. MED. t. 158.
krank AK. 2, 6, 2, 9. TRIK. H. 439. H. an. MED. विकृतं *verändert* R. 3, 3, 9.
— 2) *entwickeln, entfalten, hervorbringen* RV. 2, 38, 6. मनः सृष्टिं विकु-
रुते चोद्यमानं मिसृज्या M. 1, 75. वं हि सर्वं विकुरूपे भूतग्रामं चतुर्विधम्
MBH. 14, 1487. माया विकुर्वाणौ R. 1, 32, 12. MBH. 1, 6029. 3, 16521. पु-
ष्पमासं विकुर्वाणाः प्रकुर्यादिव पुष्पताः (हुमाः) R. 3, 79, 39. एवमन्ये वि-
कुर्वन्ति देवाः संसारमोचनम् MBH. 13, 1281. नास्य विघ्नं विकुर्वन्ति दानवाः
1294. अविक्तं *unentwickelt*: अविक्तं द्वाष्टमं जनयो चकार ÇAT. BA. 3, 1,
3, 3. अविक्तोद्गा गर्भः 4, 5, 2, 6. विकृतं = संस्कृत H. an. 3, 298. MED. t.
158. An der letztern Stelle könnte auch अस्संस्कृतं gemeint sein und so
fassen ÇKDa. und Wilson die Erklärung auf. — 3) *in mannigfachem*
Wechsel hervorbringen: तास्तान्विकुरुते भवान्वह्नय मुहुर्मुहुः MBH. 13,

2275. विकुर्वाणौ कयाश्चित्राः 14, 1481. med. wenn das obj. einen Laut bezeichnet P. 1, 3, 34. Vop. 23, 27. विकुर्वाणः स्वयान् BHATT. 8, 20. med. intrans. in mannigfacher Weise verfahren 21. विकृतौ (Gegens. प्रुद्ध) वधः eine durch mannigfache Verstümmelungen geschürfte Todesstrafe M. 9, 294. — 4) mannigfach ausschmücken, auslegen: कवचानि मकरहृषिण वैद्वर्यविकृतानि MBu. 1, 1429. सुवर्णाविकृतानामान्यायुधानि 4, 1367. — 5) hin und her bewegen: भुजौ दौर्घा विकुर्वाणम् R. 3, 74, 18. पादौ विकुरुते SuCr. 1, 113, 15. sich hin und her bewegen, eine Unruhe an den Tag legen: नेत्राद्यो विकुर्वाणम् 124, 18. — 6) zertheilen, verbreiten: वि भाग्रकः समज्ञानः पृथिव्याम् RV. 7, 8, 2. स त्रेधात्नानं व्यकुरुत Çat. Br. 10, 6, 3, 3. — 7) zu Grunde richten, zerstören: शत्रौर्मथत्या कृणवन्वि नृणाम् RV. 7, 48, 3. अन्वयैव हि मन्यते पुरुषास्तानि तानि । अन्वयैव प्रभुस्तानि करोति विकरोति च MBu. 3, 1150. — 8) sich feindlich beweisen, feindlich gesinnt sein, feindlich auftreten; med. und mit dem gen. oder loc. der Person: यस्माद्द्वित्रते लोकः कथं तस्य भवो भवेत् । अत्र तस्य दृष्ट्वैव लोको विकुरुते ध्रुवम् MBu. 3, 1050. (मित्राणि) क्षीनान्यनुपकर्तृणि प्रवृद्धानि विकुर्वते Ragh. 17, 58. ब्रह्मदत्तो विकुर्वति यदि Kaṭhās. 20, 219. विकुर्वाणो मुनीनां च व्यचरत्स महीमिमाम् MBu. 3, 10744. Kaṭhās. 19, 53. von der Untreue der Frauen: भर्तृघेता विकुर्वते M. 9, 15. बालभावाद्विकुर्वन्ति (act.!) प्रायशो प्रमदाः MBu. 3, 17023. sich befehlen: यस्यो पूर्वं पूर्वज्ञाना विचक्रिरे AV. 12, 1, 5. क्षेत्रे यस्य विकुर्वते 43. उभौ विनिश्चयं कृत्वा विकुर्वति वैधेयिणौ MBu. 1, 7670. — caus. bewirken, dass Jmd sich umwandelt, seine Gesinnung ändert: केनायं राजा मनोपरि विकारितः Hit. 73, 11.

— अनुचि nachgestalten Çat. Br. 2, 3, 4, 8.

— सम् and संस् (संस्कारिय, संस्कारिम, संस्क्रियात्, संस्कृपीष्ट, सम्स्कृत Siddh. K. zu P. 6, 1, 135. 7, 4, 10, Vārt. 1, Sch. 7, 2, 13, Vārt. 7, 4, 29, Sch. Vop. 8, 88. 89) 1) zusammenfügen, verbinden: समिन्द्रो गोभिर्मधुमत्तमक्रन् RV. 3, 33, 8. इयं समस्कुर्वत TS. 6, 2, 2, 1. Ait. Br. 1, 25. med. auf sich häufen (?): सता ऽपि नष्टा ध्रुवम् । ये पन्नापरयत्तदापस-ह्विताः पापानि संकुर्वते Mṛkku. 137, 20. संस्कार = समवाये P. 6, 1, 138. तत्र न संस्कृतम् Sch. — 2) zubereiten, conficere, bilden, zurüsten: पित्रे चिञ्चक्रुः सदनं समस्मै RV. 3, 31, 12. न संस्कृतं प्र मिमीतो गर्भिष्ठा 5, 76, 2. इन्द्राय वृक्षे समकारि सोमः 6, 41, 3. इन्द्राय वा एतैर्यजमान घात्मानं संस्कुरुते Ait. Br. 6, 27, 29. ये भूतानि समकृण्वन्मिमानि RV. 10, 82, 4. TS. 5, 6, 6, 3, 4. पदेभ्यः पदेतरार्धात्संस्कार Nib. 1, 13. रणाय संस्कृतः gerüstet (vgl. संस्कृत = व्युत्पन्न, प्रकृत, लुण H. 343) RV. 8, 33, 9. — तस्यास्त्रिभिर्महायोरं वधं संक्रियतो दृढम् MBu. 3, 8698. सौवर्णानि च भाण्डानि संचक्रुस्तत्र शिल्पिनः 14, 215. तस्मिन्संक्रियमाणो तु राघवस्याभिषेचने R. 3, 53, 5. zubereiten (von Speisen): मोतं संस्कृत्य MBu. 1, 6728. फलमूला-मिषं शाकं संस्कृतं यन्महानसे 3, 203. पुत्रं संस्कुरु 13321. fg. R. 2, 96, 36. 3, 16, 15. धाट्टे संस्कृता यवाः; प्रले, दग्धि, उदश्चिति, तीरि संस्कृतम् P. 4, 2, 16—20. दग्धा, कुलत्तैः 4, 4, 3, 4. H. 410. एनम् — प्रभूतप्रणद्यादिभिः संस्कृत्य Pañkāt. 262, 13. संस्कृत = कत्रिम AK. 3, 4, 11, 84. H. an. 3, 308. Med. L. 163. सुसंस्कृतं schmackhaft zubereitet AK. 2, 9, 45. H. 411. — 3) nach den heiligen Bräuchen ordnen, behandeln; weihen: पुनः संस्कृत्य प्रोन्नाणीः Çat. Br. 10, 2, 2, 15. घ्रायताव्यं संस्कृत्य 14, 9, 2, 1. स्त्री पुमांसं संस्कृते तिष्ठत्तमभ्येति 3, 2, 1, 22. असंस्कृतान्यग्रूमस्यैः M. 5, 36. यज्ञ R. 5,

89, 19. अनल AK. 2, 7, 19. H. 826. einen Jüngling (durch Umgürtung mit der heiligen Sebnur) weihen: संस्कार — मैथिल्यौ यथाविधि Ragh. 13, 31. संस्कृत M. 8, 412. MBu. 13, 361. असंस्कृतास्तु संस्कार्या धातृभिः पूर्वसंस्कृतिः Jāśn. 2, 124. संस्कृतात्मन् M. 2, 164. 10, 110. असंस्कृत 2, 39. 11, 36. ein Mädchen (bei der Hochzeit) weihen: या गर्भिणी संस्क्रियते M. 9, 173. स्वे क्षेत्रे संस्कृतायो तु स्वयमुत्पादयेद्भि यम् । तनिरसं विज्ञानी-यात्पुत्रम् 166. स्त्रीणामसंस्कृतानाम् 5, 72. अन्ता च तता चैव पुनर्भूः संस्कृता पुनः Jāśn. 1, 67. einen Verstorbenen (mit den heiligen Feuern) weihen: पत्नी पूर्वमारिणीमग्निभिः संस्कृत्य Çāñku. Çr. 4, 13, 32. Gṛiṣa-sañkr. 2, 4, 5. Pañkāt. 9, 2. काष्ठसंचयैः संस्कृतः 173, 2. प्रेतस्य शरीरं भि-तया वसनेनालंकारिणेति संस्कुर्वन्ति Kūhānd. Up. 8, 8, 5. प्रेतकार्येषु सर्वेषु संस्कारियन्ति राघवम् R. 2, 51, 18. 86, 18. संस्कृत्य च कुरुश्रेष्ठम् MBu. 13, 7777. यैः पिता संस्कृतः R. 2, 72, 29. संस्कृत als subst. n. heiliger Brauch: अचलुच्च्य जटामेको जुह्वावाग्नौ सुसंस्कृतेः MBu. 3, 10760. — 4) aufputzen, schmücken, verzieren P. 6, 1, 137. ककुम् समस्कुरुत Çic. 9, 25. संस्कृत geputzt, geschmückt, verziert, schmuck: सुसंस्कृतोपस्कारा die die Hausgeräthe recht sauber hält M. 5, 150. सुसंस्कृतं गृहम् R. 3, 61, 7. कुण्डले 5, 19, 12. (अस्या द्रुपम्) असंस्कृतमभिव्यक्तं भाति काञ्चनसंनिभम् N. 17, 7. असंस्कृता कन्या Pañkāt. III, 218. स्वभावात्संस्कृतौ शुभौ (अवणौ) R. 3, 52, 30. von einer Rede: संस्कृतं हेतुसंपन्नमर्थवच्च यदुक्तवान् 5, 82, 3. 6, 104, 2. वाण्येका समलं करोति कृतिनं या संस्कृता धार्यते Bhartṛ. 2, 16. die schmucke Rede der höheren Kasten ist das Sanskrit: यदि वाचं वदि-प्यामि (Hanūmant spricht) द्वित्रातिरिव संस्कृताम् R. 5, 29, 17. तस्माद्-क्षान्यदे वाचं मनुष्य इव संस्कृतम् 34. धारयन्त्राक्षणां द्रुपमित्तलः संस्कृतं (n. mit Ergänzung von वाच्य) वदन् 3, 16, 14. संस्कृतया गिरा Kaṭhās. 7, 2. संस्कृतं प्राकृतं तद्वदेशभाषा 6, 143. पाठ्यं संस्कृतोक्तिषु Hit. Pr. 2. संस्कृतमाश्रित्य Çāñ. 48, 7. Dhūrtas. 76, 20. 83, 7. II. 285. Nach den Lexicographen (AK. 3, 4, 11, 84. H. an. 3, 308. Med. L. 163) ist संस्कृत = लक्षणान्वित, भूषित und शस्त. — caus. 1) anrichten —, zurüsten lassen: विवाहे समकारयत् MBu. 1, 4379. — 2) Jmd zu Etwas machen, mit zwei acc.: एष सर्वान्महोपास्तान्कारदानसमकारयत् MBu. 4, 2281. — 3) weihen lassen: दमघोपात्मनं वीरं संस्कारयत माचिरम् MBu. 2, 1594. पाण्डुं (verstorben) संस्कारयामास देशे परमपूजिते 1, 4936. — desid. संचिञ्चोर्षति Vop. 12, 3. 19, 3. — intens. संचेञ्चोर्षते Vop. 20, 4.

— अग्निसम् 1) zurechtmachen, bilden: पूर्वार्धमेवैतद्यज्ञस्याभिसंस्क्रोति Çat. Br. 3, 2, 23. 4, 1, 26. 6, 7, 2, 6. पश्य आनन्द क्रियतं ते मोक्षपुरया वक्ष्यपुण्याभिसंस्कारमभिसंस्कारियन्ति Lalit. bei Burn. Intr. 304, N. 3. — 2) Jmd zu Etwas machen: इमानेत्रात्मानमभिसंस्कार्ये Çat. Br. 6, 2, 1, 5, 9. 8, 2, 1. नेदार्त्मात्मानमभिसंस्कार्ये 8, 7, 2, 16. 10, 4, 2, 22. — 3) weihen: ए-या यजनभूमिर्हि देवानामभिसंस्कृता MBu. 3, 8224. महीधरम् — अभिसंस्कृ-तं राजर्षिणा पुण्यकृता गयेन 8518. वारि 16476.

— उपसम् 1) zubereiten, von Speisen: अन्नमुपसंस्कृतम् MBu. 1, 7203. मोसम् 3, 2941. तिलमाषोपसंस्कृताः SuCr. 1, 235, 14. — 2) zurechtmachen, putzen: उपसंस्कृतशरीरं SuCr. 2, 76, 9. 138, 4.

— प्रतिस्म् 1) wieder in Stand setzen: तद्वापि प्रतिसंस्कुर्वीत् M. 9, 279. — 2) Etwas mit Etwas verbinden: तत्र कृशमन्नपानप्रतिसंस्कृताभिः क्रियाभिश्चिकित्सेत् SuCr. 2, 77, 2. Bei कङ्कट führt ÇKDa. als Beleg für diese Form an: इत्युणादिकोपः । प्रतिसंस्कृतेनामश्च d. i. in Verbindung

mit einem andern Worte; es ist offenbar व्यूढकङ्कट AK. 2, 8, 2, 33 gemeint.

2. कर, चकार्मि; pot. चक्रियाम्; aor. अकार्यम् und अकारिषम्, अकारोत्; intens. चर्कृषि, चर्कृतात्, चर्कृराम, चर्कृरन्, gedenken, Jmdes (gen.) rühmend erwähnen: मरुश्चक्रमर्थवतः क्रतुप्रा दधिक्वाष्णः RV. 4, 39, 2. दिवस्पृथिव्या उत चर्कृराम 1. आदिते अस्य वीर्यस्य चर्कृरन् 1, 131, 5. आदिज्ञानस्य देवस्य चर्कृरन् 10, 92, 3. VALAKH. 6, 5. अर्थ स्म नो मयत्वं चर्कृतादित् gedenke unser! RV. 1, 104, 8 (wo ŚiJ. und DURGA einen abl. annehmen). मनेदुप्रस्य चर्कृषि AV. 20, 127, 11. यच्छुभ्रया इमं क्वं दुर्मर्षं चक्रिया उत wenn du unsern Ruf hörst und unvergessen desselben gedenkst RV. 8, 45, 18. दधिक्वाष्णो अकारिषम् 4, 39, 6. अकारोत् 3. दिते: पुत्राणामदितेरकार्यम् AV. 7, 7, 1. Zum intens. Stamme dieser Wurzel scheint चर्कृये gezogen werden zu müssen, als 3. sg. med.: ऋषीणां वा यः नये गृह्णा वा चर्कृये गिरा RV. 10, 22, 1. वसूनां वा चर्कृष इत्यन्धिया वा पृथिवी रोदस्योः 74, 1. सचायोरिन्द्रश्चर्कृष आ उपानसः सपर्यन् । नृपोर्विब्रतयोः प्रूर इन्द्रः 103, 4. Der letzten Stelle entspricht der entstellte Vers: सदा व इन्द्रश्चर्कृषदा उपो नु स सपर्यन् । न देवो वृतः प्रूर इन्द्रः SV. I, 3, 1, 4, 3. — Vgl. कारू, कीरि, कीर्ति (was schon LASSEN erkannt hat; s. LA. 203 u. कृ), क्रतु, चर्कृति, चर्कृत्य.

3. कर (कृ), किरति DRAUP. 28, 116. P. 7, 1, 100; चकार 7, 4, 11, Sch.; करिष्यति; करिता und करीता Vop. 13, 2; अकारोत्, ved. कारिषत् (s. u. सम); gerund. °कीर्य; pass. कीर्यते; partic. कीर्ण; med. reflex. किरते; अकीर्ण (vgl. u. अय) Vop. 24, 12. 1) ausgiessen, ausschütten, austreuen, werfen, schleudern: यो मिल्मकिरद्वाडुनिं च RV. 1, 32, 13. वारिधरस्य वारि किरतः AMAR. 11. आयः कीर्यमाणाः MBu. 3, 10982. किरिष्करसकुलाणि पर्वन्थ इव वृष्टिमान् 4, 1898. 1903. 3, 14760. 14, 2158. अकारिष्टा गिरिन् BHATT. 13, 80. दिशि दिशि किरति सजलकणजालं नयननलिनमिव विगलितनालम् Gt. 4, 14. partic. कीर्ण ausgeschüttet, ausgestreut, hierhin und dorthin geworfen, zerstreut, auseinandergeworfen H. 1473. an. 2, 136. MED. n. 6. कीर्णपुष्पफलद्रुमाः R. 5, 16, 17. कीर्णेषु वृक्षेषु 93, 17. कीर्णशिखाटा aufgelöste Locken DAČAK. in BENF. Chr. 179, 13. ausgetheilt (दत्त) MED. — 2) beschütten, bestreuen, überschütten: पादैः । किरद्भिरिव तत्रस्वान्नागान्पुष्पावुवृष्टिभिः MBu. 1, 1310. दिशश्च पुष्पैश्चकरुः BHATT. 3, 5. हरिश्चेष्ठतरं किरन् शरैः पयोधरः शैलमिवापु वृष्टिभिः R. 5, 42, 10. 41, 24. BHATT. 17, 42. शक्तितोमरनारचिः — कीर्यमाणः DRAUP. 8, 6. R. 1, 28, 19. partic. कीर्ण bestreut, überdeckt, erfüllt H. an. 2, 136. दैर्भः — कीर्णवर्त्मा ČAK. 7. भस्मास्त्रिशकलकीर्णा (वसुधा) PAÑKAV. I, 239. अतर्वत्तमपि स्वभावशुचिभिः कीर्णं द्विजानां (von Zähnen) गणैः BHART. 1, 2. तैरियं पृथिवी प्रूरैः — कीर्णा R. 1, 16, 32. 3, 72, 5. नानावृत्तैः प्रुभैः कीर्णम् (वनम्) 74, 8. शङ्कुभिः कीर्णं अथे AK. 3, 4, 26, 205. — caus. s. u. अन्वव. — desid. चिकारिषति P. 7, 2, 75. Vop. 19, 7. — intens. चिकारि P. 7, 4, 92, Sch.

— व्यति, partic. व्यतिकीर्ण zerstreut liegend: यथा वज्रेण वै दीर्णं पर्वतस्य मरुच्छरः । व्यतिकीर्णाः प्रदृश्यन्ते तथा सूता महीतले ॥ MBu. 4, 830.

— अनु 1) hinstreuen: यास्तं धाना अनुकिरार्मि AV. 18, 3, 69. 4, 26. — 2) überdecken, erfüllen: वाणिग्भिश्चान्वकीर्यत नगराणि MBu. 1, 4340. अनुकीर्णं महारण्यं ब्राह्मणैः समपद्यत 3, 964. 8470. DRAUP. 6, 2, 8, 48. R. 4, 44, 18.

— अय 1) ausspritzen, austreuen: गतो ऽपकिरत्यन्मः Vop. 23, 6. अ-पकिरति कुसुमम् P. 1, 3, 21, VArtt. 4, Sch. Siddh. K. zu P. 6, 1, 142. — 2) niederwerfen: महो ऽपकिरति महम् Vop. 23, 6. — 3) mit den Füßen scharren: गतो ऽपकिरति Siddh. K. a. a. O. In dieser Bed. gew. अपस्किरते P. 6, 1, 142. 4, 3, 21, VArtt. 4. अपस्किरते वृषभो कृष्टः । अपस्किरते कुक्कुटो (Hahn) भद्रपार्थी । अपस्किरते आभ्रपार्थी, d. i. आलिव्य विनिपति Sch. Vop. 23, 6. WAST.: mingere, cacare (de quadrupedibus et avibus), durch अपस्कर Excremente verleitet.

— अग्नि übergiessen, überschütten, bedecken, erfüllen: ततस्ते वदुभि-र्योगैः कैवर्ता मत्स्यकाङ्गिणः । गङ्गामुनयोर्वारि जलैरभ्यकिरस्ततः ॥ MBu. 13, 2655. मुक्ताकुसुमाभिकीर्णं SADDH. P. 4, 12, a. अन्वकीर्यत शोकेन भूय एव महीपतिः R. 2, 14, 53.

— अय 1) hinstreuen KAT. 46. 51. 52. hineinstreuen: पौसूनं ंव. G. 4. 4, 5. ausgiessen, austreuen, ausschütten: अवाकिरन् शरान् MBu. 3, 848. सप्तद्वारवकीर्णां च न वाचमनतां वेदत् M. 6, 48. Samen vergiessen: यो ब्रह्मचार्यवकिरेत् — आयस्य जुहोति कामावकीर्णो (also in der Bed. von अयकीर्णिन् der Samen vergossen hat) ऽस्म्यवकीर्णो ऽस्मि काम कामाय स्वाहा TAHT. Ā. 2, 18. — 2) abschütteln, abwerfen, in Stich lassen: स्वानि वासांसि — अयकीर्यतरीयाणि सभायां समुपाविशन् MBu. 2, 2289. सा मां हिमवतः प्रस्ये सुषुवे मेनकाप्सराः । अयकीर्यं च मा परात्मजमिवासती ॥ 1, 3057. — 3) bestreuen, überschütten, überdecken, erfüllen, übergiessen (in übertr. Bedeut.): तेन (रजसा) देवानवाकिरत् MBu. 1, 1475. 3, 8810. R. 2, 43, 13. 3, 79, 5. कपालचूर्णेनावकीर्यं SUČA. 1, 37, 5. RAGH. 2, 10. ततः शरसकुलेण रथं पार्थस्य — अवाकिरन् MBu. 4, 1844. 2044. 1, 5464 (ohne obj.). 3, 11966. 14993. ARG. 7, 2. R. 1, 28, 15. 3, 32, 10. यन्नामवकरिष्यति (रजः) 2, 30, 13. (वालिनम्) वाससाच्छादयामास माल्येनावचकार च 4, 24, 23. अयकीर्यन्धनेर्गोमयमिश्रैः SUČA. 2, 73, 13. वाङ्मनेवावकीर्यते 486, 11. अयकीर्णं रणयांशुभिः R. 4, 22, 24. 5, 16, 13, 15. SUČA. 1, 104, 8. 113, 4. पूयरुधिरावकीर्णानां सकोथे 266, 16. (तीर्थानि) अयकीर्णानि — तपस्विभिः MBu. 1, 7840. चन्द्रतारावकीर्णा (व्योमन्) R. 3, 24. कामावकीर्णो ऽस्मि PĀR. G. 3, 12. JĀG. 3, 284. अयकीर्णो हि समरे वीरो दुष्प्रज्ञया तदा MBu. 15, 451. तुमुलकरकावृष्टिहासावकीर्णं MRGH. 53. सर्वत्राधिसहस्रा-त्यवकीर्णं LALIT. Calc. 1, 8. — 4) med. (P. 3, 1, 87, VArtt. 10) und pass. reflex. a) sich ausstrecken, sich ausbreiten, auseinanderfallen: अयकिरते कृस्तो स्वयमेव, अवाकीर्ण P. 3, 1, 87, VArtt. 10, Sch. समत्तादवकीर्यत (पावकः) R. 1, 38, 14. तनो वायुर्महाराज दिव्यैर्माल्यैः समन्वितः । अमितः पाण्डवं चित्रैर्वचक्रे समत्ततः ॥ MBu. 3, 12306. अयकीर्णजामार adj. DAČAK. 1, 34. — b) verrinnen: अस्तुष्टस्य विप्रस्य तेजो विद्या तपो यशः । अयक्ती-न्द्रलौल्येन ज्ञानं चेवावकीर्यते ॥ BuĀG. P. 7, 15, 19. — c) abfallen, untrenn werden: अवाकीर्यत कनीयांसौ स्तोमावुपागुः, यज्ञावकीर्णा हि PAÑKAV. Bā. in Ind. St. 1, 34, N. — Vgl. अयकार, अयकीर्णिन्.

— अन्वव herumstreuen: पवैरन्ववकीर्यं JĀG. 1, 230. — caus. herumstreuen lassen: तिलांश्चान्ववकीर्येत् (!) MBu. 13, 4291.

— अन्वव beschütten, bestreuen, überdecken: रजसाभ्यवकीर्णानि R. 2, 33, 19. त्रयस्तु संक्रमास्तत्र परसैन्यागमे सति । यत्नैरभ्यवकीर्यते परिखासु समत्ततः ॥ 5, 72, 14. LALIT. Calc. 6, 14. 141, 12.

— पर्यव überschütten: दिव्यैश्च पुष्पैस्तं देवाः समत्तात्पर्यवाकिरन् MBu. 3, 13596. अस्तिभिः पट्टिः प्रूलैर्गदाभिश्च 14909.

— समव *beschütten, überdecken, überfluten*: आश्रमपदं कुसुमैः समवाकिरन् *Bhāg. P. 8, 18, 10. भीष्मन् — शरैः — समवाकिरत् MBh. 1, 4, 115. 3, 821. 11959. पुष्पवृष्टयः । सुरासुरगणान्सर्वान्समत्तात्समवाकिरन् 1, 1129. R. 3, 58, 23. मरुता रयसंघेन रयचारेण चाप्युत । वैकर्तने परीप्सतो गन्धर्वान्समवाकिरन् ॥ MBh. 3, 14899.*

— घ्रा 1) *hinstreuen, reichlich verleihen*: घ्रा नः सोम पवमानः किरा वसु *RV. 9, 81, 3. घ्रा यत्रो मन्दसानः किरासि नः VĀLAKH. 1, 4. विचिन्वतीनाकिरस्तीमप्सरा साधुदेविनीम् AV. 4, 38, 2. — 2) überdecken, erfüllen; partic. आकीर्णं überdeckt, erfüllt, voll, rings umgeben AK. 3, 2, 35. H. 1473. आकीर्णत्रयेव Dhūrtas. 73, 13. न तापसैर्ब्राह्मणैर्वा वयोभिरपि वा घ्नमिः । आकीर्णं भिन्नुर्वाच्यैरागारमुपसंव्रजेत् ॥ M. 6, 51. MBh. 3, 8320. PAÑKĀT. 188, 13. RAGH. 1, 50. BRAHMA - P. in LA. 50, 2. दानवाकीर्णं तद्वैत्यपुरम् ARĀ. 6, 7. N. 12, 2. Viçv. 1, 6. R. 3, 7, 2. Suçr. 1, 23, 3. PAÑKĀT. 1, 72. 420. ÇĀK. 107. Vet. 6, 5. काण्टकाकीर्णं (नितितपति) RĀGA-TAR. 3, 331. — Vgl. आकार, आकुल.*

— घ्रा *von sich stossen, in Stich lassen, verschmähen*: गता क्यस्मान्नाकीर्य सर्वे द्वैतवनात् *MBh. 4, 87. षट्पदैर्नाप्यपाकीर्णस्तस्मिन्वै कानने ऽभवत् (पादपः) 1, 2851. तदप्यपाकीर्णम् Kumāras. 5, 28.*

— घ्रा *bestreuen, überschütten*: कदा — राववौ लावैरवाकिरप्यत्ति *R. Gorā. 2, 42, 14. Bei Schl. 2, 43, 13. घवकारिप्यत्ति.*

— व्या, partic. व्याकीर्णं *durch einander geworfen, verworren*: ०केशर *PAÑKĀT. 1, 207. — Vgl. व्याकुल.*

— समा *überschütten, überdecken, erfüllen*: क्योश्च स समाकिरत् (शरैः) *MBh. 3, 797. समाकीर्णः पिपीलिकैः 10318. R. 1, 6, 24. मृगद्विजसमाकीर्णं MBh. 3, 8328. N. (Bopp) 12, 38. R. 3, 53, 23. Viçv. 4, 12. — Vgl. समाकुल.*

— उद् 1) *aufwirbeln*: वायुहृत्कारेश्च रजो मरुत् *R. 6, 90, 26. रजोभिस्तुरगोत्कीर्णः RAGH. 1, 42. — 2) ausgraben, aushölen*: वलगम् *VS. 5, 23. ÇĀT. Br. 3, 5, 4, 3. 2, 1, 4, 7. 8, 7, 2, 16. परिखाम् MBh. 1, 5813. उत्कारमुत्किरति At. Br. 6, 3. पुरुषायाममात्रो च भूमिमुत्कीर्य खादिरैः Suçr. 2, 182, 3. उत्कीर्णसनायः (पूयः) KĀTJ. ÇR. 14, 1, 22. सुचावनुत्कीर्णे 26, 2, 10. — 3) eingraben, einschneiden*: उत्कीर्णा इव वासपट्टेषु निशानिद्रालसा वर्हिणः *Vikr. 43. मत्तेभरदनेत्कीर्णव्यक्तविक्रमलक्षणां (त्रयस्तम्भम्) RAGH. 4, 59. — Vgl. उत्कार, उत्कार, उत्कारिका, उत्कार.*

— समुद् *durchbohren*: मणौ वज्रसमुत्कीर्णे *RAGH. 1, 4. घनाविद्ध (रत्न) = घसमुत्कीर्णे Sch. zu ÇĀK. 43.*

— उप 1) *hinstreuen, hinwerfen; bestreuen, beschütten*: उत्तरतः सिक्ता उपकीर्णा भवन्ति *ÇĀT. Br. 14, 1, 2, 14. नोपकिरत्युत्तरवेदिम् 2, 3, 4, 18. 2, 6. तमाखूत्कार उपकिरति 6, 2, 10. 4, 5, 2, 15. KĀTJ. ÇR. 8, 3, 28. 24, 5, 29. पुष्योपकीर्णं MBh. 3, 11886. रजोपकीर्णा वसुधाम् 13, 3162. Vgl. उपकिरण. — 2) उपस्कारति *spalten (लघने, ह्ये)*; *verletzen (हिंसायाम्) P. 6, 1, 140. 141. Vop. 13, 3. उपस्कारं लुनन्ति = वित्तिय लुनन्ति, उपस्कीर्णा कृत ते वृषल भूयात् = हे वृषल ते तथा वित्तियो ऽस्तु यथा हिंसामनुव्रजति P., Sch.**

— नि *s. निक्कर.*

— विनि 1) *auseinanderwerfen, zerstreuen*: विनिकीर्णास्त्र *R. 5, 78, 19. विनिकीर्णधनुर्वणां दृष्ट्वा निरुतमर्षुन्म् MBh. 3, 17289. तदिदं ते धनूरत्वं विनिकीर्णा (hingeworfen oder zersplittert, zerbrochen) मरुतिले R. 6, 8, 19. विनिकीर्णाः (ausgestreckt liegend) — भीमवलाहतः (रात्सः) MBh. 3, 458.*

— 2) *überdecken u. s. w.*, *विनिकीर्णा überdeckt, erfüllt, besät*: सिद्धचारणसंघैश्च विनिकीर्णः (मरुशैलः) *R. 4, 41, 33. धमरैः कुसुमानुसारिभिर्विनिकीर्णा (nach den Corrigg. परिकीर्णा zu lesen) परिवारिनी मुनेः RAGH. 8, 35. — 3) von sich stossen, in Stich lassen*: द्वा नु मां वदधीनजीवितो विनिकीर्य क्षणभिनसौहृदः । — घसि विद्रुतः *KUMĀRAS. 4, 6.*

— संनि, संनिकीर्ण *ausgestreckt*: विरकृशयने संनिकीर्णैकपाशाम् *Mach. 87.*

— परा *von sich geben, einbüßen, verlieren*: राज्यमत्तैः परकीर्य *MBh. 4, 1369.*

— परि 1) *umherstreuen; rings bestreuen*: सोमक्रयपयाः पदं त्रयनेन गार्क्षपत्यं परिकिरति *ÇĀT. Br. 3, 6, 3, 4. धृष्टिन्यो भस्मना परिकीर्याङ्गैश्च KĀTJ. ÇR. 26, 3, 9. परिकीर्णं umgeben, umschwärmt*: प्रभिन्नमिव मातङ्गं परिकीर्णं करेणुभिः *MBh. 4, 585. R. 5, 14, 28. RAGH. 8, 35 (s. u. विनि). — 2) übergeben*: मरुो मरुच्छः परिकीर्य सूना *RAGH. 18, 32. — Vgl. परिकार.*

— अनुपरि *längs eines Gegenstandes umherstreuen* *KAUÇ. 36.*

— प्र 1) *ausstreuen, hinwerfen*: ता नागौ प्रकिरेयुः *ÇĀT. Br. 4, 4, 3, 12. 13, 7, 1, 9. अश्मनस्त्रोस्त्रीन्प्रकिरति 8, 4, 3. KĀTJ. ÇR. 5, 3, 37. KAUÇ. 88. यानि (माल्यानि) प्रकीर्येत् *MBh. 3, 10066. किरणं च सुवर्णं च वासांसि विविधानि च । प्रकिरतो जना मार्गे नृपतेरग्रतो ययुः ॥ R. 2, 76, 15. Suçr. 1, 371, 10. 2, 384, 19. फलं प्रकीर्यात् (!) 325, 15. नाराजके जनपदे वीजमुष्टिः प्रकीर्यते R. 2, 67, 9. प्रकीर्णा *ausgestreut, hingeworfen, umherliegend, zerstreut, auseinandergeworfen Nir. 9, 23. MBh. 4, 1676. 13, 3149. ARĀ. 6, 2. R. 1, 77, 7. 3, 67, 18. 6, 76, 13. DAÇ. 2, 26. Suçr. 1, 149, 12. MĀKĀH. 63, 11. ÇĀK. 73, v. l. PRAB. 73, 12. vertheilt, verschleudert*: प्रकीर्णधनचिन्तितवीतनिद्र *Dhūrtas. 74, 17. zerstreut, aufgelöst (von Haaren) MBh. 3, 11755. 12259. R. 6, 2, 30. Suçr. 1, 106, 3. Bhāg. P. 5, 3, 28. 7, 2, 30. प्रकीर्णान्वरमूर्धजं MBh. 3, 842. प्रकीर्णं = नानाप्रकारनिश्चित *mannigfach gemischt*: प्रकीर्णः पुष्याणां हरिचरणयोरञ्जलिरयम् *Venis. im ÇKDr. u. प्रकीर्ण. प्रकीर्णमैत्रुन in gemischter Ehe lebend MBh. 13, 6735. प्रकीर्णा वाक् eine verworrene Rede H. 68. — 2) hervorquellen, hervorspringen*: सदाहं प्रकिरत्यस्रं यस्याः सा लोहिततरा *Suçr. 2, 396, 21. कामसंज्ञाननार्थय ऋषिपुत्रस्य धीमतः । सर्वतः प्रकिरति स्म ललमाना वराङ्गनाः ॥ R. 1, 9, 19. — 3) pass. zerrinnen*: अरुद्यमाणं शतधा प्रकीर्येत् *MBh. 3, 14767. West. u. 4. कर.****

— विप्र, partic. विप्रकीर्णा *auseinandergeworfen, zerstreut*: स्रजश्च विविधाश्चित्रा विप्रकीर्णा दर्श सः *R. 5, 14, 53. 32, 31. विप्रकीर्णा तु तां दृष्ट्वा रात्सानां मरुचमूम् 3, 30, 25. वर्हिणः 5, 32, 13. दिवसे विप्रकीर्णानामाकारार्थं च — समागतानां नीटेषु पत्तिणां श्रूयते स्वनः 3, 3, 5. विप्रकीर्णशिरोरुक् *mit zerstreuten, aufgelösten Haaren MBh. 3, 401. Bhāg. P. 8, 12, 29. विप्रकीर्णजटाकृत् 1, 18, 27. zersplittert daliegend*: परिधो विप्रकीर्णस्ते वाणैश्शुक्लः समत्तः *R. 6, 93, 39. ausgestreckt liegend*: विर्यं विप्रकीर्णं च भयश्चाप्युधं तथा (यो कृत्ति) *MBh. 3, 730. विरकृशयने विप्रकीर्णैकपाशाम् MRGH. 87, v. l. ausgedehnt, welt*: विप्रकीर्णे शुभे देशे *R. 3, 5, 8. विप्रकीर्णमिवाकाशम् 4, 31, 23.**

— संप्र, असंप्रकीर्ण *unvermengt ÇĀKĀH. ÇR. 18, 24, 25.*

— प्रति *und mit vorgesetztem म् verletzen, beschädigen (हिंसायाम्) P. 6, 1, 141. Vop. 13, 3. प्रतिस्कीर्णा कृत ते वृषल भूयात् P., Sch. (vgl. u. उप). तया — उराविदारं प्रतिचस्कोरे नवैः Çic. 1, 47.*

— वि 1) *ausstreuen, ausschütten, schleudern, ausbreiten, auseinanderwerfen, zerstreuen*: तण्डुलकणांस्विकीर्य Hit. 9, 14. विकिरेष्ववसं गवान् M. 11, 196. अनाद्यम् — समुत्सृजेद्भुक्तवतामप्रतो विकिरन्विवि 3, 244. JĀGŪ. 1, 240. वमूनि तोयं घनवद्यकारीत् BHATT. 1, 3. हुमान्विचकारः 14, 25. शरान्, हुमशैलम्, भूधरान्, अस्त्रे 39, 13, 42, 45, 92. द्वितीययुष्प्रकारो व्यकीर्यत RĪGĀ-TAR. 3, 360. सपत्नान्विकिरन् MBH. 4, 1677. विकीर्णरिमिकोत्रैः 3, 8747. विकीर्णरिव पर्वतैः ARĪ. 9, 18. अघकरनिकरं विकिरति (*zerscharren*) तत्किं कृकवाकुरिव कंसः BHART. Suppl. 21. विकीर्य केशान्विगलत्सृजः *die Haare auseinanderfallen lassen* BuĪG. P. 6, 14, 52. विकीर्णमूर्धनान् *mit aufgelösten Haaren* KUMĀRAS. 4, 4. BuĪG. P. 1, 19, 27. Sch. zu ÇĀK. 29. विकिरति मुहुः श्चात्सान् *Seufzer von sich geben* Gt. 5, 16. — 2) *zerreißen, zerspalten, zersplittern, sprengen*: सो ऽविद्याप्रन्धिं विकिरतीह् MUNP. Up. 2, 1, 10. वरुधा विकीर्णाः (धनः) R. 3, 34, 25. विकीर्ण इव पर्वतः 56, 39. जन्मनये भिन्नविकीर्णदेहो मृत्युं पुनर्गच्छति जन्मनिव MBH. 14, 884. — 3) *bestreuen, beschütten, erfüllen*: तिलैश्च विकिरेन्महीम् M. 3, 234. MBH. 3, 15326. सुच. 2, 317, 13. BuĪG. P. 1, 10, 18. अरुमेनान् — विकिरवहैः MBH. 1, 7087. रक्तोष्णविकीर्णानि (*voll von*) तीर्थानि 3, 8260. Der loc. st. des acc.: भूमौ व्यकिरन्प्रसूनैः BuĪG. P. 1, 19, 18. — 4) *bewerfen, besudeln, schmähen (?)*: अनायं इति मामार्याः पुत्रविक्रायिकं ध्रुवम् । विकारिष्यति रघ्यासु सुरात्रं ब्राह्मणं यथा R. 2, 12, 73. West. zieht die Form zu 1. कर mit der Bed. *respuere, spernere*.

— अनुवि *bestreuen*: सिकताभिः ÇĀT. Br. 3, 5, 1, 86.

— प्रवि *auseinanderstreuen, auseinanderwerfen, auseinanderfallen lassen, verbreiten*: वरुहश्च दीर्घान्प्रविकीर्य मूर्धनान् MBH. 4, 298. प्रविकीर्णभूषण R. 5, 42, 19. विपं शरीरे प्रविकीर्णमात्रम् सुच. 2, 295, 1. ÇĀK. Ch. 128, 16.

— सम् 1) *ausgiessen, reichlich verleihen*: सं सृष्ट्वा कारिरेष्वर्षिण्युग्मा RV. 6, 48, 15. गामश्च रघ्यमिन्द्र सं किं 40, 2. AV. 3, 23, 5. सं दाशुपे किरतु भूरि वामम् TS. 3, 3, 11, 5. — 2) *voll machen, erfüllen*: संकीर्णं *erfüllt, voll von* AK. 3, 2, 35. 3, 4, 13, 59. H. 1472. an. 3, 229. MED. n. 82. अस्थिकङ्कालसंकीर्णा (भूः) MBH. 1, 7675. 3, 1741. अनेकजनसंकीर्णान्प्रामान् RĪGĀ-TAR. 3, 105. — 3) *zusammenmischen, vermengen*: न संकिरेत्तद्वनं च MBH. 13, 6232. *pass. sich vermengen, drunter und drüber gehen*: ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः संकीर्यते परस्परम् MBH. 3, 13025. संकीर्यते ततः प्रजाः 13736. धर्मः संकीर्यते 13735. संकीर्णं *untereinander gemengt, zu verschiedenen Kasten gehörig; durch Berührung verunreinigt, befleckt, unrein, aus einer gemischten Ehe geboren* AK. 2, 10, 1. 3, 4, 13, 59. H. an. 3, 229. MED. n. 82. संकीर्णमलयङ्क DAÇAK. in BENF. Chr. 183, 3. संकीर्णवर्णरुचिरे वचनम् KĀURAP. 24. योनियु संकीर्णासु MBH. 13, 2612. संकीर्णयोनि 4369. M. 10, 25. वैश्वप्रभूपाचारं च संकीर्णानां च संभवम् 1, 116. MBH. 13, 2604. यत्र यत्र च संकीर्णमात्मानं (*befleckt*) मन्यते द्विजः । तत्र तत्र तिलैर्हृणो गायत्र्या वचनं तत्रा ॥ JĀGŪ. 3, 310. संकीर्णकर्मन् MBH. 13, 3122. संकीर्णाचारधर्म 1, 3479. राजवृत्तमसंकीर्णम् R. 4, 16, 25. संकीर्णधर्मवृत्ति 26. — Vgl. संकर, संकुल.

4. कर (कृ, कृ), कृषीति und कृषीति, कृषीति und कृषीति *verletzen, tödten* DhĀTUP. 31, 15, 26. 27, 7. अकरीष्ट, अकरीष्ट, अकरीष्टः करिषीष्ट, कीरिषीष्ट Vop. 16, 2. कृषीति (वधकर्मन्) NĀIGH. 2, 19. कीर्षा *verletzt, getödtet* II. an. 2, 136. MED. n. 6. Auch कृत II. an. 2, 163. MED. t. 11. कर्तुम्

MBH. 1, 7022 zieht West. mit einem Fragezeichen hierher, es gehört aber zu 1. कर.

3. कर (कृ), कारयते *erkennen* DuĪTUP. 33, 33, v. 1. für गर (गृ).

1. कर (von 1. कर) 1) *adj. tuend, ausführend, bereitend* AV. 12, 2, 2. Am Ende eines comp. *machend, bewirkend*; f. ई P. 3, 2, 20. fgg. Vop. 26, 47. II. 3. अनुद्वगकर M. 2, 47. बुद्धिवृद्धि 4, 19. अतुष्टि 217. सत्रवृद्धि 259. अयेस्कर 3, 136. वैर 9, 227. पित 9, 219, 14. वलवर्ण 246, 18. मार्दव 136, 2. निद्रा, शीत 176, 3. अयशस्कारी IIp. 3, 18. पशुवृद्धिकारी M. 7, 212. PAÑĀT. III, 82. संपत्कारो IV, 36. सेतुभेदकारी JĀGŪ. 2, 278. विधमकारी SĀH. D. 41, 13. अतकार (!) R. 3, 43, 28. शंकरा P. 3, 2, 14, VĀRT. Häufig in comp. mit einem acc. P. 3, 2, 43. fg.; vgl. अयंकर, उभयंकर, ऋतिकर, किंकर, लेमंकर, खनंकर, प्रियंकर, भयंकर, मद्रंकर, मेघंकर, वर्षंकर. Alle diese comp. sind oxytona, desgleichen die mit advv. zusammengesetzten सत्राकर und दिवाकर; dagegen सुतेकर *beim Opfer thätig*. — 2) *m. a) Hand (die vor Allem thätige)* AK. 3, 4, 25, 166. H. 391. an. 2, 399. MED. r. 12. (वलम्) करिषेव वि चकती रवेण RV. 10, 67, 6. M. 3, 136. INDR. 2, 25. MBH. 3, 374. DAÇ. 1, 32. VIÇV. 6, 19. SUÇR. 1, 109, 10. 113, 17. HIT. I, 168. ÇĀK. 22, 140. RAGH. 2, 31. दन्तिणे तो करे सुधुं मुन्दे जग्राह पाणिना SUND. 4, 12. तस्या जग्राह — कर्म् (bei der Hochzeit) KATHĀS. 16, 79. मुमोच च कतोद्वाहः काराहत्सेद्यो वधुम् 82. करसंयीतनं कृत्वा MBH. 2, 904. प्रसारितकर HIT. I, 46. प्रोद्धते दन्तिणे करे AK. 2, 7, 49. H. 843. कर्धत् Megh. 42. करग्राहं (absol.) गृह्णाति, कर्वते वर्तयति P. 3, 4, 39, Sch. करकमल R. 3, 23. करकंजसंपुट BuĪG. P. 1, 11, 2. करसाद् *das Erschlaffen der Hände* (zugleich auch *das Mattwerden der Strahlen*) PAÑĀT. I, 194. करपाददतः (gen. sg.) *der Hände, Füße und Zähne* JĀGŪ. 2, 219. Als Längenmaass ist die *Hand = 24 Daumenbreiten* H. 887, 134. COLEBR. Alg. 2. — *b) die Hand des Elephanten* ist sein Rüssel II. 1224. H. an. MED. N. (BOPP) 13, 12. MBH. 1, 8153. HIT. 41, 16. गजकर MBH. 3, 374. R. 3, 52, 32. करिकर PAÑĀT. III, 235.

2. कर (wie eben) *m. das Machen* P. 3, 3, 57, Sch. Am Ende einiger *adj. comp. इषत्कर* und *सुकर leicht zu vollbringen, डुकर schwer zu vollbringen* P. 3, 3, 126. 2, 3, 69. 6, 2, 139. इषदाव्यंकर *leicht reich zu machen* 3, 3, 127, Sch.

3. कर (von 2. कर) *adj. andächtig*: अज्ञोह्वीनासत्या करा धा महे यामन्पुरुनृणां पुरंधिः RV. 1, 116, 13. SĀJ. identif. das Wort mit 1. कर 1. und hält die Form für einen *du*.

4. कर (von 3. कर) *m. 1) Lichtstrahl* AK. 1, 1, 2, 35. 3, 4, 2, 19. 25, 166. H. 100. an. 2, 399. MED. r. 12. दिनकरः करैस्तापयते जगत् R. 6, 11, 44. Megh. 40. सूर्यकर PAÑĀT. 37, 20. पूषकर KĀT. 7. अर्चकर DEV. 10, 13. हिमकरकर DhĀTAS. 92, 7. दशशतकरधारी (विधुः) ad HIT. I, 17. करसाद् *das Mattwerden der Strahlen* (und auch *der Hände*) PAÑĀT. I, 194. करसृष्ट (Strahl und Hand) ÇĀC. 9, 6. Vgl. उल्लकर und किरण. — 2) *Hagel* H. an. MED. Vgl. करक 2. — 3) *Abgabe, Tribut* AK. 2, 8, 1, 27. 3, 4, 25, 166. 26, 197. H. 743. H. an. MED. राष्ट्र कल्पयेत्सततं करान् M. 7, 128. तथात्याल्यो अहीतव्यो राष्ट्रान्नाब्दिकः करः 129. यस्माद्गृह्णात्यसौ करान् JĀGŪ. 1, 336. हरेत्करं राष्ट्रात् M. 9, 305. य उद्धरेत्करं राजा BuĪG. P. 4, 21, 23. करहार *adj.* 20, 14. अग्रिमाणो ऽप्याददित न राजा श्रोत्रियात्करम् M. 7, 133. 8, 307. करं तेभ्य उपादाय MBH. 2, 1113. करस्तस्मै प्रदीयताम्

1007. नौमानिनानि दिव्यानि तस्य ते प्रदुः करम् 1053. RAGU. 4, 58. व-
 षिञो दापयेत्करान् M. 7, 127. 137. 8, 394. MBu. 3, 15239. fg. करमाहार-
 यिष्यामि राज्ञः सर्वान् 2, 985. 1101. जारासंधिं सत्त्वयित्वा करे च विनिवेश्य
 1032. गृहपतिसकरं wovon der Hausherr Abgabe erhebt SADDH. P. 4, 19, a.
 करक Uṇ. 3, 35. 1) m. Wasserkrug AK. 3, 4, 6. 22, 139. TRIK. 3, 3, 8.
 H. 1021. an. 3, 14. MED. k. 33 (m. n.). HĀR. 64. M. 4, 66. करकान् MBH.
 1, 7085. 13, 3300. R. 5, 14, 51. हिरण्यैः करकैः 48. पालीः सकारकाः MBH.
 14, 1926. m. n. eine in Form eines Krugs ausgehöhlte Kokosnuss TRIK.
 3, 3, 7. MED. m. Schale der Kokosnuss RĀGĀN. im ÇKDr. Vgl. करङ्क und
 करकाम्भम्. — 2) Hagel, m. H. 166 (nach dem Sch.: m. f. n.). H. an. m.
 f. MED. करका AK. 1, 1, 2, 13. TRIK. 1, 1, 83. 3, 3, 7. MEGH. 53. करकामि-
 घतैः KĪT. 3. करका (und nicht करिका) gaṇa लिपिकादि zu P. 7, 3, 45,
 VArtt. 6. Vgl. 4. कर 2. — 3) m. = कर (Hand? Tribut?) H. an. — 4)
 m. ein best. Vogel TRIK. 3, 3, 8. H. an. MED. — 5) m. N. verschiedener
 Pflanzen: Granatbaum (दाडिम) AK. 2, 4, 2, 45. TRIK. 3, 3, 8. H. an. MED.
 Pongamia glabra Vent. (करञ्ज) und लट्ठा (auch ein best. Vogel; vgl. 4.)
 H. an. Butea frondosa Roxb. (पलाश) HĀR. 107. Bauhinia variegata Lin.
 (कोविदार), Mimusops Elenji Lin. (वकुल), Capparis aphylla Roxb. (क-
 रीर) RĀGĀN. im ÇKDr. n. Pflz TRIK. 2, 9, 21. — 6) m. pl. N. pr. eines
 Volkes MBu. 6, 368. VP. 193.
 करकाटक (कर Hand + काटक Dorn, Spitze) m. Fingernagel TRIK.
 2, 6, 26.
 करकापात्रिका (क^० + पा^०) f. ein ledernes Wassergefäß H. 1023.
 करकर्पा (कर + कर्पा) m. N. pr. eines Mannes SCHIEFFNER, Lebensb.
 233 (3).
 करकलश (कर + क^०) m. die als Trinkschale gehöhlte Hand WILS. —
 Vgl. करकोष.
 करकाम्भम् (करक 1. + अम्भम् Wasser) m. Kokosnussbaum TRIK. 2,
 4, 40.
 करकायु m. N. pr. eines Sohnes von Dhṛtarashṭra MBu. 1, 6982. —
 Vgl. कनकायु.
 करकासार (करक Hagel + आसार) m. Hagelwetter; davon denom.
 करकासारति wie ein Hagelwetter sich ergiessen DUERTAS. 67, 16.
 करकिसलय (कर + कि^०) m. n. Finger (Handspross) gaṇa व्याघ्रादि
 zu P. 2, 1, 56. RĪT. 6, 29. DAÇAK. in BENF. Chr. 191. 18.
 करकुम्भल (कर + कु^०) Finger (Knospe der Hand) WILS.
 करकोष (कर + कोष) m. = करकलश GHAT. 22.
 करग्रह (कर + ग्रह) m. das Erfassen der Hand, das an-die-Hand-
 Fassen (der Braut bei der Hochzeit) TRIK. 2, 7, 30. पृथ्याः करग्रहे (die
 Erde als Gemahlin des Fürsten gedacht) KATUĀS. 16, 79.
 करग्रहण (कर + ग्रहण) n. das Erfassen der Hand, das an-die-Hand-
 Fassen MBu. 2, 900.
 करघर्षण (कर Hand + घ^०) m. Butterstößel HĀR. 34.
 करघर्षिन् (कर + घ^०) m. dass. ÇABDAM. im ÇKDr.
 करङ्क m. 1) Schädel KATUĀS. 4, 129. 12, 169. MĀLAT. 78, 17. 79, 18.
 Gerippe H. 628. Kopf MED. k. 38. — 2) eine ausgehöhlte Kokosnuss MED.
 ein aus einer Kokosnuss gebildeter Wasserkrug H. 1022. Vgl. करका. —
 3) eine Art Zuckerrohr RĀGĀN. im ÇKDr. Vgl. d. folg. Wort.

करङ्कशालि (क^० + शालि) m. = करङ्क 3. RĀGĀN. im ÇKDr. YĀKĀSP.
 zu H. 1194.

करङ्गण m. Markt WILS. Falsche Lesart für कराङ्गण.

करङ्कर (कर + कर) 1) m. N. eines Baumes, Trophis aspera (शाखोट),
 BHĀVAPR. im ÇKDr. — 2) f. घ्रा = सिन्दूरपुष्पीवृत्त RĀGĀN. im ÇKDr.

करज (कर + ज) 1) m. a) Fingernagel (an der Hand gewachsen) TRIK.
 3, 3, 84. H. 594. an. 3, 143 (fälschlich करंज). MED. ḡ. 21. M. 4, 70. MBu.
 3, 15837. 16412. SUÇR. 1, 290, 16. AMAR. 83. BHĀG. P. 1, 3, 18. — b) = क-
 रञ्ज AK. 2, 4, 2, 28. TRIK. H. an. MED. — 2) n. ein best. Parfum (व्याघ्र-
 नख) AK. 2, 4, 4, 17. MED. Auch करज्ञाप्य m. RATNAM. im ÇKDr.

करजवर्धन (क^० + व^०) m. N. pr. eines Fürsten LIA. H. 749.

करज्योति म. N. eines Baumes, = कस्तुर्योति RĀGĀN. im ÇKDr.

करञ्ज m. 1) N. eines Baumes mit ölhaltigen Samen, Pongamia gla-
 bra Vent., AINSLE 2, 332. TRIK. 3, 3, 84. 200. H. 1140. Zwei Species lie-
 fern Arzneistoffe: करञ्जद्वय SUÇR. 1, 137, 10. 138, 12. 139, 19. 2, 107, 11.
 Verschiedene Species aufgezählt AK. 2, 4, 2, 29. — पादपानो च या माता
 करञ्जनिलया हि सा MBu. 3, 14488. fg. SUÇR. 1, 144, 13. 143, 6. 182, 17.
 214, 17. 2, 371, 3. °वीज 333, 14. 363, 10. 328, 21. Vgl. कटुकरञ्ज. — 2)
 करञ्ज N. pr. eines von Indra überwundenen Feindes RV. 1, 33, 8.

करञ्जक m. = करञ्ज 1. AK. 2, 4, 2, 28. R. 3, 79, 37. पस्तु संवत्सरं पूर्णं
 दद्यादीपं करञ्जके । सुवर्चलामूलकस्तः प्रजास्तस्य विवर्धते MBu. 13, 6062.
 Auch करञ्जिका f. SUÇR. 2, 24, 3. 23, 17. 66, 4. 284, 5. Nach ĠĀṬĀDU. im
 ÇKDr. करञ्जक = भृङ्गराज Verbesina scandens Roxb.

करञ्जपालक (क^० + पाल) m. = कपित्थ Feronia elephantum Corr.
 RĀGĀN. im ÇKDr.

करञ्जक (क^० + क) adj. dem Karāṅga verderblich: पतर्पायिन्न उत
 वा करञ्जके प्राहे महे वृत्रकृत्ये अशुश्रुवि RV. 10, 48, 8.

करट 1) m. Uṇ. 4, 82. a) Schläfe des Elefanten (aus der zur Zeit der
 Brunst eine Flüssigkeit hervorquillt) AK. 3, 4, 9, 36. H. 1223. an. 3, 155.
 MED. 1. 36. भिन्नकरटे कृस्तिनम् MBH. 3, 16039. प्रभिन्नकरटे SUND. 2, 20. R.
 6, 18, 3. नागा मद्भिन्नगण्डकरटाः BUARṬ. 3, 73. करटा f. in der Verbin-
 dung प्रभिन्नकरटामुख am Ende eines Halb-Çloka MBu. 3, 441. 8704. 4,
 757. 1030. 14, 2183. Vgl. कट 1, c. — b) Krähe AK. 2, 3, 20. 3, 4, 9, 36. H.
 1322. H. an. MED. ÇĀNTIÇ. 4, 19. BHĀG. P. 5, 14, 29. — c) ein Mann, der
 einen verächtlichen Lebensunterhalt hat (निन्ध्यनीचिन्, निन्ध्यनीचन) H.
 an. MED. ein schlechter Brahman (कुविप्र) TRIK. 3, 3, 93. ein Atheist (डु-
 र्द्वैट) H. an. MED. — d) ein best. musik. Instrument TRIK. H. an. MED.
 — e) N. einer Pflanze, Carthamus tinctorius Lin. (कुसुम्भा), H. 4. 131.
 H. an. MED. — f) das erste Totenopfer (नवश्राद्ध, एकादशाह्नादिश्राद्ध)
 H. an. MED. — g) m. pl. N. eines Volkes MBu. 6, 370. VP. 193. — 2)
 करटा a) = करट 1. (s. daselbst). — b) eine schwer zu melkende Kuh
 H. 1269. — Vgl. आकरकरट.

करटक (von करट) m. 1) Krähe ÇABDAR. im ÇKDr. MĀKĪH. 104, 18 (im
 Prakrit) — 2) N. pr. eines Schakals PAÑKĀT. 9, 19. = كليل wie दमनक
 = دمنه.

करटिन् (wie eben) m. Elephant TRIK. 2, 8, 33. H. 1217. करटिकौतुक
 Titel eines Werkes über den Elefanten und seine Krankheiten Verz.
 d. B. H. No. 943.

करटु m. der Numidische Kronich II. 1337. — Vgl. करेटव्या, करेटु, कर्कट, कर्कटु, कर्कराटुक, कर्करेटु.

1. करणं (von 1. कर) adj. kunstfertig (वन्दनम्) रयं न देखा करणा समिन्वयः RV. 1, 119, 7.

2. करण (wie eben) 1) adj. f. ई machend, bewirkend, am Ende eines comp.: सेवीकरणी R. 6, 26, 5. वैधव्यकरणी 95, 27. Vgl. सतकरणा, सन्धकरणा (vgl. P. 3, 2, 56), घ्राणकरणा, उल्लंकरणा, स्रपदमेकरणा (so zu lesen st. स्रपदमेकरणा), स्रपात्रीकरणा (ist adj., nicht n.), सेकरीकरणा u. s. w. — 2) m. a) Helfer, Gehülfe (?); nur in der Verbindung: विक्व तै स्वप्न न्नित्रं देवज्ञानीना पुत्रो ऽसि यनस्य करणः AV. 6, 46, 2. 16, 3, 1. 19, 37, 3. — b) Bez. einer Mischlingskaste TRIK. 3, 3, 123. der Sohn eines ausgestossenen Kriegers M. 10, 22. der Sohn eines Vaiçja von einer Çûdri Jâçñ. I, 92. AK. 2, 10, 2. H. 897. an. 3, 196. MED. n. 39. f. करणी Jâçñ. 1, 95. AK. 2, 10, 4. H. 899. Jujutsu, ein Sohn Dhrtarashira's von einer Vaiçjâ, wird MBH. 1, 2446. 4524 करण genannt. LIA. I, 636. 820. II, 469. Die Karaṇa sind Schreiber (कायस्य) nach H. ç. 106. COLEBR. Misc. Ess. II, 181. 182. Vgl. dagegen UÇANAS bei KULL. zu M. 10, 6: द्विज्ञातिप्रश्रूया धनधान्याध्यतता राजसेवा दुर्गतःपुरस्ता च पारश्वोयकरणाणाम्. (स्वदुहितरम्) करणपरिवारयुतां दत्त्वा PAÑKAT. 130, 17. — 3) n. a) das Machen, Anfertigen, Hervorbringen, Bewirken, Thun, Vollziehen: क्लस्य करणे चापि व्यादिष्टाः सर्वशिल्पिनः MBH. 3, 15297. Häufig am Ende eines comp.: षमज्ञानं ÇAT. Br. 13, 8, 7. 9. कारम्भपात्रं KÂTJ. ÇA. 5, 3, 2. 2, 6, 10. मुष्टिं 7, 4, 4. स्रार्थश्रुं 25, 4, 28. सक्लितं BHART. 1, 87. प्रहारं PAÑKAT. 243, 12. शेषं R. 4, 17, 56. स्वाध्यायं 1, 13, 51. त्रैकाल्यसंध्यां Jâçñ. 3, 308. स्वातह्यं 62. नाटकं VET. 39, 9. भित्तां Dhrtas. 74, 5. न्यायं 89, 4. विज्ञपं das Verunstalten R. 1, 3, 19. 5, 36, 136. — b) Handlung, insbes. eine religiöse: एकादिष्टं देवकीनेमैकार्थकपवित्रकम् । स्रवाहनाद्यौ करणरहितं क्षयसव्यवत् ॥ Jâçñ. 1, 250. समर्थाः करणेषु R. 1, 11, 17. Nach den Lexicographen: eine bestimmte Handlung (क्रियाभेद) MED. Beschäftigung, Gewerbe (wie Handel u. s. w.) H. an. MED. die jeder Kaste eigenthümliche Beschäftigung (वर्णानां स्पष्टतदौ) H. an. insbes. das Schmieren mit der Hand (कृस्तलेप) MED. die Beschäftigung des Schreibers (कायस्यकर्मन्) TRIK. 3, 3, 122. Statt dessen hat MED. कायस्य Schreiber, H. an. कायस्यसंस्कृति die Zunft der Schreiber. Vgl. 2, b. — c) That H. an. MED. प्र त्ते पूर्वाणि करणानि विप्रविद्धां स्रकृ विदुषे करणसि RV. 4, 19, 10. 5, 31, 6. 7. प्र घा न्वस्य मकृतो मकृतानि सत्या सत्यस्य करणानि वोचम् 2, 15, 1. प्र त्तै स्रया करणं कृतं भूत् 6, 18, 13. 8, 13, 11. — d) Werkzeug, Mittel, Organ AK. 3, 4, 13, 57. TRIK. 3, 3, 122. H. 1383. II. an. MED. Die Lexicographen führen Werkzeug und Sinnesorgan als verschiedene Bedeut. auf. n. तस्य कार्यं करणं च विद्यते ÇVET.ÇV. Up. 6, 3. करणाधियाधिय 9. करणैरन्वितस्यापि पूर्वज्ञाने कथं च न Jâçñ. 3, 130. 148. BHAG. 18, 14. SÂMKHJAK. 18. 29. 31. 32. 33. 35. 43. 47. निपङ्कतार्था करणं रसा दोषस्तु करणम् SUÇR. 2, 362, 4. 474, 17. 477, 17. स्रत्मन्यात्मानमेव व्यपगतकरणं पश्यतस्तद्वदद्या MĪKĪN. 1, 3. वयुषा करणोऽङ्कितेन RAÇH. 8, 38. 42. पदुकरणैः प्राणिभिः MEÇH. 3. करणविगम 36. तपियु करणेषु 99. Von den Sprachwerkzeugen: निरस्तं स्थानकरणापकर्षं RV. PRÂT. 14, 2. मुखनासिकाकरणो ऽनुनासिकः VS. PRÂT. 1, 76. 77. PÂR. GRHJ. 3, 15. In der Grammatik das was eine Handlung unmittelbar zu Wege bringt,

der im instr. stehende oder gedachte Begriff, die Kategorie des instr.: साधकतमं करणम् P. 1, 4, 42. 2, 1, 32. 3, 18. 33. 51. 63. 3, 2, 45. Vgl. स्रतःकरण. — e) Körper AK. 3, 4, 13, 57. II. 363. an. 3, 194. MED. n. 39. KUMÂRAS. 4, 5. — f) in der Rechtsspr. Instrument, Document; Urkunde: करणेन विभावितम् — स्रर्थम् M. 8, 51. स्रभियोक्ता दिशेदेष्यं करणं वान्यदुदिशेत् 52. करणं परिचर्तयेत् 154. — g) Ursache MED. — h) Haltung, Stellung; der Asketen H. 82. II. an. die Stellung beim coitus II. an. MED. योपितो करणम् H. an. 3, 54. 156. 167. 193. 282. 627. 4, 140. MED. n. 35. l. 63. — i) Aussprache, Articulation: मुखे विशेषाः करणस्य AV. PRÂT. 1, 18. स्पष्टं स्पशानां करणम् 29. — k) das Setzen, Hinzufügen eines Lautes, Wortes u. s. w.; das hinzugefügte Wort selbst: वत्करणं (im Sûtra स्वा-निवद्देशो ऽनल्लिख्यौ) KÂÇ. zu P. 1, 1, 56. स्र वृत्करणत् (im DhrtUPÂTHA) स्वपादिः P. 6, 1, 188. Sch. इतिकरणं RV. PRÂT. 1, 19. 10, 6. ÇÂKĪB. ÇR. 1, 2, 25. इतिकरणाः (m.) PAT. zu P. 6, 1, 129. Sch. zu 3, 1, 41 in der Cale. Ausg. — l) Rhythmus, Tact: व्यञ्जते यत्र वेष्मनाम् । अनुगर्जितसदिग्धाः करणैर्गुरुस्वनाः KUMÂRAS. 6, 40. MALLIN.: करणैः = पाठान्तरव्यवस्थापितैस्ताडनविशेषैः. Ist diese Bedeutung mit गीतनृत्यभेदं TRIK. MED. गीताङ्गहारभिद् H. an. gemeint? — m) eine astrolog. Eintheilung der Tage; es werden 11 Karaṇa unter folgenden Namen unterschieden: वव, बालव, कौलव, तैतिल, गर, वणिज, विष्टि, शकुनि, चतुष्यद, कितुव, नाग. Zwei Karaṇa bilden einen lunaren Tag; die sieben ersten füllen in achtmaliger Wiederholung die Zeit von der 2ten Hälfte des 1sten Tages des zunehmenden Mondes bis zur 1sten Hälfte des 14ten Tages des abnehmenden Mondes; die vier letzten bilden die 4 Halbtage von der zweiten Hälfte des 14ten Tages des abnehmenden Mondes bis zur ersten Hälfte des 1sten Tages des zunehmenden Mondes. Wegen ihrer Beweglichkeit heissen die 7 ersten स्रध्रुवाणि, wegen ihrer Unbeweglichkeit die 4 letzten — ध्रुवाणि. ÇKDR. प्रशस्तेषु तिविकरणामुद्धर्तनत्रयेषु SUÇR. 1, 15, 5. 2, 163, 5. Verz. d. B. H. No. 862. — n) Titel einer Abhandlung von VARÂHAMĪHIRA über die Bewegungen der Planeten COLEBR. Misc. Ess. II, 478. Verz. d. B. H. 251, 5. 256, 14. Vgl. करणपद्धति GILD. Bibl. 315. करणसूत्र aus der LILVARTI Verz. d. B. H. No. 831. — o) Feld AK. II. an. MED. — WILSON kennt noch zwei Beidd.: p) the mind or heart (vgl. स्रतःकरण). — q) grain. — 4) f. करणी a) f. zu 2, b; s. das. — b) a surd or irrational number, a surd root COLEBR. Alg. 143. 324. करणकुतूकल (क० + कु०) n. Titel einer praktischen Astronomie von BHÂSKARA COLEBR. Misc. Ess. II, 378. fg. 419. Verz. d. B. H. No. 844. Auch करणसार WEBER, Lit. 231.

करणत्राण (करण Sinnesorgan + त्राण Schutz) n. Kopf H. 367.

करणसार s. u. करणकुतूकल.

करणि (von 1. कर) f. das Vollbringen, nur in Verbindung mit dem स्र priv.; s. स्रकरणि.

करणौय (wie eben) adj. zu machen, anzufertigen, hervorzubringen, zu bewirken: मया किं करणीयम् R. 3, 14, 10. स्रवश्यं BRÂNDMAN. 3, 16.

करणिसुता f. an adopted daughter WILS.

करणम. Up. 1, 128. AK. 3, 6, 2, 18. SIDDH. K. 249, b, ult. 1) Korb: करणमपीडिततनोः (भोगिनः) BHART. 2, 82. PRAB. 21, 5. कामकरणः BHAG. P. 5, 14, 4. सर्वमायाकरणम् (n.) BHART. 1, 76. Bienenkorb H. an. 3, 179.

Med. d. 27. Hār. 229. — 2) Schwert H. an. Med. — 3) eine Art Ente (कारण्डव) H. an. Med. Hār. — 4) eine best. Pflanze (दलाठक) H. an. Med. Hār.

कारण्डक (von कारण्ड) m. Korb Vjutr. 137. 216. — Vgl. पुष्प°, योग°. कारण्डकानिवाय (क° + नि°) m. N. pr. einer Localität in der Nähe von Rāḡagr̥ha BURN. Intr. 436. Nach SCHEFFNER, Lebensb. 316. fg. (86. fg.) identisch mit कलन्दकानिवास.

कारण्डव्यूह (क° + व्यूह) m. Titel eines buddh. Werkes BURN. Intr. 220. 227. fgg. Lot. de la b. l. 332. 428. Die vollständige Form ist गुणकारण्डव्यूह. — Vgl. कारण्डव्यूह.

कारण्डन्म m. Fisch TAİK. 1, 2, 15. Etwa von कारण्ड Korb, weil er darin gefangen wird?

कर्तल (कर + तल) m. die flache Hand Suçr. 1, 316, 10. उरः शिरश्च ज्ञान्नि जघ्नः कर्तलैर्मुहुः R. 2, 66, 17. रोपादिनिष्पिष्य भृशं कर्तले कर्म 5, 83, 4. कर्तलगतमपि नश्यति PAÑKAT. II, 133. III, 269. ÇĀK. 80. कर्तलीकर̥ zwischen die Hände fassen: ततः कर्तलीकृत्य व्यापि क्वालाकलं विपम् । श्रमन्तन्महदेवः BUAḠ. P. 8, 7, 42.

कर्ताल (कर Hand + ताल) n. Cymbel WILS. ÇKDR. Auch कर्ताली f. TAİK. 1, 1, 119. कर्तालक n.: कक्षकं कोस्यनिर्मितकर्तालकम् RAÇUN. zu TITBĀDIT. im ÇKDR. कर्ताली bed. auch das-in-die-Hände-Schlagen: यथा न स्यादालीकपटकर्तालीपटुरवः UDBHATA im ÇKDR.

कर्तोया f. N. pr. eines Flusses AK. 1, 2, 32. H. 1083. MBu. 2, 374. 3, 8145. 13, 1699. VP. 181. LIA. I, 60. Ind. St. 1, 181. Soll aus dem Wasser (तोय), das in Çiva's Hand (कर) bei der Hochzeit mit Pārvati gegossen wurde, entstanden sein. WILS.

कर्तोयिनी f. N. pr. eines Flusses, wohl identisch mit कर्तोया, MBu. 13, 4887.

करद (कर + द) adj. Abgaben entrichtend, Tribut zahlend: वैश्येन वा करदेन MBu. 1, 7170. य इमे पृथिवीपालाः करदास्तव 3, 15288. (तम्) करदे चैव कृत्वा 2, 1107. करदीकर̥ tributbar machen: ते — पाण्डुना करदीकृताः 1, 4462. — Vgl. करप्रद.

करदुम (कर + दुम) m. N. eines Baumes (कारस्कर) RĪĠAN. im ÇKDR.

करधम (करम्, acc. von कर Hand + धम blasend) Vop. 26, 54. m. N. pr. zweier Fürsten: यदा स परमानार्तिं गतो ऽसौ सपुरो नृपः । ततः प्रदध्मौ स करं प्राडुरासीत्तो वरम् ॥ ततस्तानवयत्सर्वान्प्रत्यमित्रान्नारधियान् । एतस्मात्कारपाद्रान्विश्रुतः स करधमः ॥ MBu. 14, 78. fg. 2, 327. 13, 6260. HARIV. 1831. BUAḠ. P. 9, 2, 23. 23, 16. VP. 352. 442. LIA. I, Anh. xv. Im Gefolge Çiva's Vjāpi zu II. 210.

करधय (करम् + धय) Vop. 26, 54.

करपाय (कर + पाय) n. die als Tribut dargebrachte Waare: युधिष्ठिराय यत्किञ्चित्करपायं प्रदीयताम् MBu. 2, 1032.

करपत्र (कर + पत्र) n. 1) Säge AK. 2, 10, 35. माण्डलायकरपत्रे स्यातो ह्येने लेखने च Suçr. 1, 26, 14. 11. Hit. 49, 11. Auch करपत्रक n. H. 918. — 2) = कारपात्र ĠAṬĀDH. im ÇKDR.

करपत्रवत् (von करपत्र 1.) m. Borassus flabelliformis Lin. (wegen der Aehlichkeit der Blätter mit einer Säge) ÇABDAK. im ÇKDR.

करपत्रिका f. = करपत्र 2. = कारपात्र Hār. 116. ĠAṬĀDH. im ÇKDR. कारपर्णा (कर + पर्णा) m. N. zweier Pflanzen: 1) = भिण्डावृत्त (wofür

wir u. घस्रपत्रक unnöthiger Weise भाण्डावृत्त vorgeschlagen haben). — 2) = रत्नैरण्ड RĪĠAN. im ÇKDR.

करपल्लव (कर Hand + पल्लव Spross) m. Finger Dev. 4, 26.

करपात्र (कर Hand + पात्र Schale) n. ein Spiel im Wasser, bei dem man sich mit den Händen bespritzt, Hār. 116.

करपाल (कर Hand + पाल beschützend) m. Schwert AK. 2, 8, 2, 57. H. d. 144. — Vgl. करवाल.

करपालिका (von करपाल) f. ein kurzes Schwert oder eine ähnliche Schneidewaffe AK. 2, 8, 2, 59. — Vgl. करवालिका.

करप्रद (कर + प्रद) adj. = करद MBu. 3, 14774.

करफु eine best. grosse Zahl Vjutr. 184. — Vgl. कलङ्क.

करवाल und करवाल (Schwächung von करपाल) m. 1) Schwert H. 782. MBu. 1, 1432. ARĠ. 6, 15. BHARTṚ. Suppl. 18. BUAḠ. P. 7, 8, 21. MĀLAT. 159, 9. PRAE. 53, 4. कलायसि करवालम् Git. 1, 14. — 2) Fingernagel ÇABDAM. im ÇKDR.

करवालिका (Schwächung von करपालिका) f. ein kurzes Schwert (wie es die Turushka gebrauchten) H. 783.

करम 1) m. Uq. 3, 121. a) Mittelhand AK. 2, 6, 2, 32. TAİK. 3, 3, 234. H. 592. an. 3, 453. Med. bh. 14. करभोत्कटमूर्धनाः (रत्नस्पः) MBu. 3, 16138.

— b) Elefantenrüssel BALA beim Sch. zu NAISH. 9, 43. करभोपमोद् RAGN. 6, 83. करभोद् ÇĀK. 69. rd 62. AMAR. 69. BUAḠ. P. 8, 9, 17. ÇIÇ. 10, 69. BURN. übersetzt das Wort durch Rüssel, der Scholiast des AMAR. schwankt zwischen Mittelhand und einem jungen Elefanten (dessen Rüssel beim Vergleich gemeint sei), der Schol. in der Calc. Ausg. des RAGN. und MALLIN. zu ÇIÇ. denken nur an die Mittelhand. Der Vergleich der Schenkel mit einem Elefantenrüssel ist den Indern ganz geläufig: कृस्तिकृस्तोपमसंक्रुतेद् MBu. 4, 1197. नागनासोद् R. 5, 22, 2. करेणुकृस्तप्रतिमः सव्यश्रोतुः 27, 28. KUMĀRAS. 1, 36. Für die Bed. Rüssel, welche nur BALA kennt, spricht ferner करभिन् und die folgende Stelle, wo Vṛtra's Hand mit einem करम verglichen wird: स तु वृत्रस्य परिधं करं च करभोपमम् । चिच्छेद् BUAḠ. P. 6, 12, 25. In dieser und der vorhergehenden Bed. scheint das Wort sich an कर Hand anzuschließen. — c) Kameel TAİK. H. an. MED. ADHU. BR. in Ind. St. 1, 40. करभाषां सक्त्वाणि कोपं तस्य — उद्धर्ष MBu. 2, 1200. करभारुणगात्राणां कृरीषाम् 3, 16347. व्यनायत्त खरा गोषु करभा ऽद्यत्तरीषु च 16, 41. Suçr. 1, 109, 19. 2, 329, 19. P. 5, 2, 79. f. करमी ĠAṬĀDH. im ÇKDR. — d) ein junges Kameel AK. 2, 9, 75. H. an. MED. ein dreijähriges Kameel H. 1253. ein junger Elephant (vgl. कलम्) SĀRAS. zu AK. im ÇKDR. तेन तथा कृतं यथा तस्य प्रचुरा उद्भूः करभाश्च समिलिताः PAÑKAT. 229, 5. Dagegen werden BUAḠ. P. 8, 2, 22. 23 junge Elefanten mit dem Worte bezeichnet. — e) ein best. Parfum (नल) RĪĠAN. im ÇKDR. — f) ein Bein. von Danlavakra, Fürsten der Karuṣha, MBu. 2, 577. LIA. I, 608. — 2) f. करमी Tragia involucreta Lin. ÇKDR. u. वृश्चिकाली.

करभञ्जक (von करभ) m. N. pr. eines Bolen ÇĀK. 29, 15.

करभवाण्डिका (क° + का°) f. N. einer Pflanze (s. उष्ट्रकाण्टी) RĪĠAN. im ÇKDR.

करभञ्जक (कर + भञ्ज) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 377. करभञ्जिकाः VP. 196.

करप्रिया (क^० + प्रिया) f. N. eines dornigen Strauchs (लुङ्ङुरालभा) RĀGĀN. im ÇKDR.

करभवल्लभ (क^० + व^०) m. N. eines Baumes, *Feronia elephantum* Corr. (कपित्थ), RĀGĀN. im ÇKDR. Auch = पीलुवृत्त ebend.

करभाजन (कर Hand + भा^०) m. N. pr. eines Brahmanen Buġ. P. 5, 4, 11.

करभादनी (करभ + घटन) f. = करप्रिया RĀGĀN. im ÇKDR.

करभिन् (von करभ Rüssel) m. *Elephant* RĀGĀN. im ÇKDR.

करभीर m. *Löwe* ÇARDAR. im ÇKDR.

करभू (कर + भू) Siddh. K. zu P. 6, 4, 84. — Vgl. कारभू.

करभूषण (कर + भू^०) n. *Armband am Handgelenk* AK. 2, 6, 3, 9. H. 662.

करमट्ट m. *Betelnussbaum* TRIK. 2, 4, 41.

करमरिन् m. *ein Gefangener* TRIK. 2, 8, 63. — Vgl. कारा *Gefängnis*.

करमर्द (कर Hand + मर्द) m. N. eines stacheligen Strauchs, *Carissa Carandas Lin.*, MBh. 3, 11571. Suçr. 1, 143, 4. 137, 4. 2, 482, 18. Auch करमर्दी f. RATNAM. im ÇKDR. und करमर्दक m. AK. 2, 4, 2, 48. TRIK. 3, 3, 142. n. *die Frucht* Suçr. 1, 210, 18.

करमाल m. *Rauch* H. 1104. — Wohl nur eine fehlerhafte Var. von खतमाल.

करमाला (कर + माला) f. *ein mit den Knöcheln der Finger dargestellter Rosenkranz* MUNDAMĀLĀNTRA im ÇKDR.

करमुक्त (कर + मुक्त) n. (nāml. घस्त्र) *eine aus der Hand geworfene Waffe* HALĀJ. im ÇKDR.

करम्ब^१ 1) m. = करम्भ 1, a NĪLAK. zu AK. 2, 9, 48. ÇKDR. — 2) adj. *vermengt* Uṇ. 4, 83. H. 1469. Vgl. करम्भ 1, b.

करम्बित adj. = करम्ब 2. TRIK. 3, 1, 27.

करम्भ^१ 1) m. a) *Grütze, Muss, Brei* AK. 2, 9, 48. H. 399. die gewöhnliche Opferspeise des Pūshan: पृषावते ते चक्रमा करम्भम् RV. 3, 32, 7. 6, 57, 2. AIT. BR. 2, 24. KĀTJ. ÇR. 9, 1, 17. VS. 3, 44. 19, 21. 22. करम्भ घौषधे भव RV. 1, 187, 10. AV. 4, 7, 2. 3. 6, 16, 1. TS. 3, 1, 10, 2. 6, 5, 11, 4. ĀÇV. ÇR. 12, 8. घृतुपानिव यवान्कृत्वा तानीषदिवोपतप्य तेषां करम्भपात्राणि कुर्वन्ति ÇAT. BR. 2, 3, 2, 4. 4, 2, 4, 18. KĀTJ. ÇR. 5, 3, 2. 5, 11. करम्भभाग (vgl. करम्भाम्) von Pūshan ÇĀNKA. BR. in Ind. St. 2, 306. कामधियस्त्वयि रचिता न परम रोहति यथा करम्भबीजानि *wie die Samenkörner in der Grütze* Buġ. P. 6, 16, 39. करम्भवालुकातापाः *heisser Sand als Grütze genossen* (als eine Strafe in der Hölle) M. 12, 76. करम्भवालुकां तप्ताम् MBh. 18, 50. — b) *Untereinandermischung* (wie in der Grütze), von einem gemischten Geruche: करम्भपूतिसौरभ्यशातोप्राप्तादिभिः पृथक् । द्रव्यावयववैषम्याद्बन्ध एको विभिद्यते ॥ Buġ. P. 3, 26, 45. — c) N. einer best. Giftpflanze Suçr. 2, 231, 19. 232, 1. Vgl. मृदाकरम्भ. — d) N. pr. eines Sohnes von Çakuni und Vaters von Devarāta HARIV. 1993. Vgl. करम्भि. N. pr. eines Affen R. 4, 39, 35. — 2) f. करम्भा a) N. zweier Pflanzen: *Asparagus racemosus Willd.* (शतावरी) und = प्रियङ्गुवृत्त RĀGĀN. im ÇKDR. — b) N. pr. einer Tochter eines Königs von Kaliṅga und Gemahlin Akrodhana's MBu. 1, 3775.

करम्भक (von करम्भ) 1) m. N. pr. eines Mannes KATĀS. 2, 41. — 2) n. = करम्भ 1, a. HAR. 208. नीला स्वर्णादि चूर्णम् । निरैरञ्जलिभिः प्रादाद्विब्रन्मभ्यः करम्भकम् ॥ RĀGĀ-TAR. 3, 16.

करम्भाद् (करम्भ + घट्ट) adj. *Grütze essend*: य एनमादिदेशति करम्भादिति पूषणाम् RV. 6, 36, 1.

करम्भि m. N. pr. eines Sohnes von Çakuni und Vaters von Devarāta Buġ. P. 9, 24, 5. VP. 422. करम्भयः pl. PRAVARĀDĪJ. in Verz. d. B. H. 59. Im HARIV. heisst er करम्भ und कारम्भि ist das patron. von Devarāta.

करम्भिन् (von करम्भ) adj. *von Grütze begleitet* RV. 3, 32, 1. 8, 80, 2.

कररुह (कर Hand + रुह wachsend) m. *Fingernagel* AK. 2, 6, 2, 34. H. 394. Sch. BUARTĀ. Suppl. 18. ÇĀK. 43. MBGH. 94.

कररिद्धि (कर + र्द्धि) f. = करताल Cymbel TRIK. 1, 1, 119.

करवारक (कर + वा^०) m. ein Bein. Skanda's H. c. 61.

करवी f. *das Blatt der Asa foetida* ÇARDAK. im ÇKDR. Suçr. 1, 218, 2. — Vgl. कर्वरी, कवरी, कावरी.

करवीक m. N. pr. eines Gebirges Lot. de la b. l. 842. fgg. — Vgl. करवीर.

करवीर (कर + वीर) 1) m. a) *wohlt riechender Oleander, Nerium odoratum Ait.* AK. 2, 4, 2, 57. H. 1137. ad. 4, 244. MED. r. 236. MBh. 1, 7587. 3, 14536. 17286. R. 3, 17, 10. 79, 32. 5, 9, 8. 16, 28. 74, 3. Suçr. 1, 143, 5. 137, 15. 2, 34, 15. 107, 16. MĀKĪ. 161, 11. Als n. *die Blume* Siddh. K. zu P. 4, 3, 166. — b) N. einer der verschied. Arten von Soma, welche Suçr. 2, 164, 15 aufgezählt werden. — c) *Schwert* H. a. n. MED. Vgl. करपाल. — d) *Bez. eines Zauberspruchs oder Zaubermittels* (um eine abgeschossene Waffe wieder zurückzubringen) R. 1, 30, 7. — e) *Gottesacker* H. 989. — f) N. pr. eines Nāga MBu. 1, 1557. eines Daitja H. a. n. MED. — g) N. eines Gebirges Buġ. P. 5, 16, 28. Vgl. करवीक. — h) N. einer Stadt an der Veṇvā, von Padmavarṇa gegründet, HARIV. 5230. करवीरपुर 5281. 5290. 5321. fgg. MBh. 13, 1730. N. pr. einer Stadt an der Drshadvatl, der Residenz von Kāndraçekkhara, KĀLIKA-P., Kap. 48. ÇKDR. — 2) f. ^०वीरा *rother Arsenik* H. 1060. — 3) f. ^०वीरी a) *die Mutter eines Sohnes*. — b) *eine vorzügliche Kuh*. — c) ein Bein. der Aditi H. a. n. MED. — Vgl. करवीरय.

करवीरक (von करवीर) m. 1) *die giftige Wurzel des wohlt riechenden Oleanders* H. 1197. — 2) N. eines Baumes, *Terminalia Arguina W. u. A.* (घृतुन; कार्तवीर्य ist das patron. eines घृतुन) RĀGĀN. im ÇKDR. — 3) *Schwert* ÇARDAN. im ÇKDR. — 4) N. pr. eines Nāga HARIV. LANGL. I, 307.

करवीरकन्दसंज्ञ (क^०-कन्द + संज्ञा) m. *eine best. Art Zwiebel, Knolle* (तैलकन्द) RĀGĀN. im ÇKDR.

करवीरभुजा (क^० + भुज) f. *Cajanus indicus Spreng.* (ग्राठकवृत्त) RĀGĀN. im ÇKDR.

करवीर्य (कर + वीर्य) m. N. pr. eines Arztes Suçr. 1, 1, 8.

करशाखा (कर Hand + शाखा Zweig) f. *Finger* AK. 2, 6, 2, 33. H. 592. करशीकर (कर Rüssel + शीकर) m. *das Wasser, welches ein Elephant mit seinem Rüssel ausspritzt*, AK. 2, 8, 2, 5. H. 1223.

करशूक (कर + शूक) m. *Fingernagel* TRIK. 2, 6, 27. H. 394.

करस् (von 1. कर) n. *That* NAIH. 2, 1. प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्राविद्धां श्रीकृ विडुषे करंसि RV. 4, 19, 10.

करस्थालिन् (कर + स्थाल) m. ein Bein. Çiva's (der die Hände als Kessel braucht) MBh. 13, 1243.

करंज m. *Arm, Vorderarm* NAIGH. 2, 4. NIR. 6, 17. **ग्रशपत्त यः करंजं व घादे** RV. 1, 161, 12. **पृथू करंजा बहुला गर्भस्ती** 6, 19, 3. 3, 18, 5. **सर्वा-
न्करंजान्संवाध्य** ÇĀÑKH. ÇR. 18, 24, 3 (nach dem Schol. *Fingernagel*). — Vgl. *kar Hand* und *suprakar*.

करस्वन (कर + स्वन) m. *der durch das Zusammenschlagen der Hände entstehende Laut* R. 5, 83, 5.

करक्ष्त्रा f. N. eines Metrums (4 Mal ~~~~) COLBR. MISC. ESS. II, 139 (II, 7).

करकट m. 1) N. eines Baumes, *Vangueria spinosa* Roxb., H. an. 4, 58. MED. 1, 57. SUÇR. 2, 109, 20. Nach RĀĠAN. im ÇKDR. = महापिण्डी-तरु. — 2) *Lotuswurzel* AK. 1, 2, 3, 42. H. 1166. H. a. n. MED. — 3) N. pr. einer Gegend H. an.

करकटक m. 1) = करकट 1. AK. 2, 4, 2, 33. SUÇR. 2, 284, 1. — 2) N. pr. eines heterodoxen (पापाण्ड) Fürsten MBH. 2, 1173.

कराङ्गण m. *ein stark besuchter Markt* HĀR. 70. — Vgl. **अङ्गण**.

कराट n. SIDDH. K. 249, a, 3.

करामर्द m. = **करमर्द** ÇABDAR. im ÇKDR.

कराम्बुक m. dass. ÇABDĀK. und VĀĀSP. bei BHAR. zu AK. ÇKDR.

करालिक m. dass. RĀĠAN. im ÇKDR.

करापिका f. *eine Art Kranich* BHĪRĪPA. im ÇKDR. PAÑĀT. 157, 3. **करापिकारुत** Verz. d. B. H. No. 896. 897. — Vgl. **करापिका** und **करट्ट**.

करारिड m. *Fingerring* TAİK. 2, 6, 32. — **कर Hand** + ?

कराल 1) adj. f. **या** *weit offen stehend, klaffend*: **संधि** MRĀKŪ. 47, 2. **प्रकारस्तस्य करालतो गतः** PAÑĀT. 217, 23. **तस्य ललाटे विकारालं प्रकार-
रत्नतं दृष्ट्वा** 218, 1. **ततो प्रकारविकारो ऽयं मे ललाटे एवं विकारालतो गतः** 218, 13. **ध्याकीर्णकेशरकरालमुखा मृगेन्द्राः** 1, 207. **करालवक्त** (उलूक) 158, 22. Häufig mit vorangeh. **दृष्ट्वा** von *einem grossen, Schauer erregenden Rachen mit hervorragenden Zähnen*: **दृष्ट्वाकरालवदन** HĪP. 2, 3. BHAG. 11, 25, 27. R. 4, 14, 4. 5, 6, 4. PRAB. 66, 6. BHĀG. P. 7, 5, 39. **धमङ्कु-
टिदृष्ट्वाकरालवक्त** 2, 7, 14. Zuletzt überh. *Schauererregend*, von Rakshas und andern gespenstischen Wesen (wobei man noch immer an *einen weit geöffneten Rachen* gedacht haben mag) HĪP. 2, 5. MBH. 1, 6273. R. 3, 24, 11, 13. 5, 10, 19. 17, 26. 25, 20. 6, 74, 8. SUÇR. 2, 389, 4. 390, 5. **तत्रो-
र्धस्तनी** (Amme) **करालं कुर्यात्** 1, 371, 18. von Çiva MBH. 14, 192. vom Kāla 16, 34. R. 6, 11, 43. von Vishṇu MBH. 13, 7367. als N. pr. eines Asura HARIV. 2288. 12393. 14291. eines Rakshas R. 5, 12, 15. eines Devagandharva MBH. 1, 4813. — (**द्विपम्**) **बहुदंष्ट्राकरालम्** BHAG. 11, 23. **करालदत्त** MBH. 2, 296. **करालदंष्ट्र** BHĀG. P. 3, 13, 28. **करालकणामण्डल** RAGH. 12, 98. **करालौष्ठी** KATHĀS. 20, 108. **करालकरवाल** PRAB. 55, 4. **Glr.** 1, 14. **कालः करालरभसः** BHĀG. P. 5, 8, 25. **स्रोतस्** 3, 21, 18. **संयमा-
म्भस्युदीर्णवतोर्मिर्वैः कराले** 6, 9, 23. **निकारदहनञ्जालाकराले गृहे** ÇĀÑ-
TIÇ. 4, 12. **अकराल** kein Grauen erregend: **शस्त्राणि चिरुर्गische In-
strumente** SUÇR. 1, 27, 14. **अकरालदग्ध्याम्** BHĀG. P. 3, 13, 28. Nach den Lexicographen: *hervorstehende Zähne habend*; **hoch** AK. 3, 4, 26, 207. H. an. 3, 632. MED. I. 68. VAIÇ. beim Schol. zu ÇIÇ. 15, 90. **Schrecken erregend** H. an. MED. *entstellt, verunstaltet* VAIÇ. **welt** (उरु) H. an. (**विशाल**) VAIÇ. — 2) m. a) *ein best. Thier* SUÇR. 1, 200, 8. — b) *ein Ge-
misch von Oel mit dem Harze der Shorea robusta* TRIK. 3, 3, 388. II.

II. Theil.

a. n. MED. — c) N. pr. einer Localität RĀĠA-TAR. 1, 97. — 3) f. **कराला** a) N. einer Pflanze, *Hemidesmus indicus* R. Br. (**शारिवा**, vulg. **अनन्तमूल**), RATNAM. im ÇKDR. — b) Bein. der Durgā MĀLAT. 75, 6. **करालायतन** 80, 8. 159, 8. Nach WILS. Hindu Th. II, 57 heisst sie auch **करालवदना**. — 4) f. **कराली** N. einer der sieben Zungen und neun Samidh des Agni ĠĀṬĀDH. im ÇKDR. MUṆḌ. UP. 1, 2, 4. GRHJASĀMĠA. 1, 14, 21, 27. — 5) n. *eine Art Ocimum* (कृत्तुकुठेरक) H. a. n. MED.

करालिक (von कराल) n. = **कराल** 5. RATNAM. im ÇKDR. — Vgl. **करालिक**.

करालकेशर (क^० + के^०) m. N. pr. eines Löwen PAÑĀT. 214, 13.

करालत्रिपुटा (क^० + त्रि^०) f. *eine best. Kornart* (लङ्काधान्य) RĀĠAN. im ÇKDR.

करालिक 1) m. a) *Baum* H. 1114. — b) *Schwert* H. 145. Vgl. **कराल**. — 2) f. **का** ein Bein. der Durgā II. 1, 57. fem. zu **करालिक** = **कराल**.

करि (von 1. कर) *hervorbringend, machend* in den comp. **शक्तकरि** und **स्तम्बकरि** P. 3, 2, 24.

करिकाणवल्ली (करिन् + कणा - वल्ली) f. *Piper Chaba* (चविका) HUNT. RĀĠAN. im ÇKDR. — WILSON: **करिकाणवल्ली**.

करिका f. *Fingernagelwunde* VAIÇ. beim Sch. zu ÇIÇ. 4, 29; vgl. STENZLER, De lex. sanscr. principiis, S. 22.

करिकुमुम्भ (करिन् + कु^०) m. *ein aus Nāgakeçara bereitetes wohl-
riechendes Pulver* HĀR. 45.

करिज (करिन् + ज) m. *ein junger Elephant* ÇABDAR. im ÇKDR.

करिदारक (करिन् + दा^०) m. *Löwe* ÇABDAR. im ÇKDR.

करिन् (von कर *Rüssel*) m. *Elephant* AK. 2, 8, 2, 2. H. 1217. N. 13, 8. MBH. 1, 8153. ÇĀNTIÇ. 1, 22. PAÑĀT. II, 73. III, 235. RAGH. 3, 3, 37. BHĀG. P. 8, 2, 22. **करिशावक** m. *ein Elefantenkalb* AK. 2, 8, 2, 3. TRIK. 2, 8, 36. **करिपोत** m. dass. HALĀJ. im ÇKDR. **करिगर्जित** n. *das Gebrüll eines Ele-
phanten* AK. 2, 8, 2, 76. **करिणी** *Elephantenweibchen* 4. 3, 4, 14, 78. 28, 219. 1, 1, 2, 6. TRIK. 2, 8, 35. HĀR. 52. BHARTṢ. 3, 82. VIKR. 64, 12. KATHĀS. 13, 17. BHĀG. P. 4, 9, 53. 8, 2, 31.

करिनासिका (करिन् + ना^०) f. *ein (best.) musik. Instrument (Elephanten-
trüssel)* WILS.

करिय am Ende eines comp. gaṇa चूर्णादि zu P. 6, 2, 134. — Vgl. **करि**.

करियत्र (करिन् + पत्र) n. N. einer Pflanze (s. **तालाशयत्र**) RĀĠAN. im ÇKDR.

करियथ (करिन् + पथ) m. *Weg der Elephanten* in übertr. Bed. gaṇa **देवयथादि** zu P. 5, 3, 100. Vgl. VP. 226, N.

करिपिप्यली (करिन् + पि^०) f. *Pothos officinalis* Roxb. (**गजपिप्यली**) AK. 2, 4, 2, 15.

करिवन्ध (करिन् + बन्ध) m. *der Pfosten, an welchen ein Elephant gebunden wird*, HĀR. 128.

करिम m. *Ficus religiosa* Lin. TRIK. 2, 4, 2. Das Wort fehlt bei WILS. und im ÇKDR., obgleich TRIK. sonst stets berücksichtigt wird. Ist es etwa eine falsche Form?

करिमाचल (करिन् + मा^०) m. *Löwe* TRIK. 2, 5, 1. — Vgl. **गजमाचल**.

करिमुख (करिन् + मुख) m. ein Bein. Gaṇeṣa's TRIK. 1, 1, 55.

करिर m. n. = करीर ÇABDAR. im ÇKDR.

कैरिव am Ende eines comp. gaṇa चूर्णादि zu P. 6, 2, 134. — Vgl. करिप.

कैरिष्ठ (superl. zu 1. कर) adj. am meisten machend: पुरु सखिभ्य घामुतिं कैरिष्ठः RV. 7, 97, 7. Vgl. Sch. zu P. 5, 3, 59 und 6, 4, 154. Vop. 7, 55.

करिञ्जु s. अलंकरिञ्जु und निराकरिञ्जु.

करिष्या RV. 1, 163, 9: यानिं करिष्या कृणुहि प्रवृद्ध. Padap.: करिष्या; nach Śā. ist es so v. a. कर्तव्यानि, dabei soll aber कृणुहि im Sinne eines indic. gefasst werden; nach Manḍu. zu VS. 33, 79 wäre es so v. a. करिष्यति, wobei sich ebenfalls eine gezwungene Auslegung ergibt. Am einfachsten scheint die Annahme des Ausfalls eines Visarga, so dass करिष्या: 2. fut. conj. wäre.

करिसुन्दरिका (करिन् + सु^०) f. = नागयष्टि (s. d.) Hār. 232.

करिस्वन्धं (करिन् + स्वन्ध) m. eine Menge von Elefanten Kāç. zu P. 4, 2, 51.

करीकर (कर Tribut + 1. कर) Etwas als Tribut darbringen KATHA. 19, 114.

करीति m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 188.

करीर (करीर Uṇ. 4, 30) 1) m. n. Rohrschössling AK. 3, 4, 25, 175. H. 1183. an. 3, 531. MED. r. 126. SUÇR. 1, 28, 6. वंशकरीर 224, 4. वेणोः करीराः 7. 239, 12. 2, 7, 15, 17. — 2) m. N. eines blattlosen Strauchs, *Capparis aphylla* Roxb.; n. die Frucht, AK. 2, 4, 2, 57. 3, 4, 25, 175. TRIK. 2, 4, 38. H. 1150. H. an. MED. TS. 2, 4, 9, 2 (vgl. Ind. St. 3, 466). कं वै प्रजापतिः प्रजाभ्यः करीरैरकुत ÇAT. Br. 2, 5, 2, 11. KĀTJ. Çr. 5, 5, 1. MBH. 3, 12361. SUÇR. 1, 73, 16. 157, 13. 224, 3. 2, 482, 12. 521, 17. पत्रं नैव यदा करीरवित्पे दोषो वसत्सस्य किम् BHARTR. 2, 89. Ind. St. 2, 412. — 3) m. Wasserkrug AK. 3, 4, 25, 175. H. 1019. H. an. MED. — 4) f. करीरा a) die Wurzel von einem Fangzahn des Elefanten; vgl. करीरिका. — b) Grille, Heimchen UNĀDIK. im ÇKDR. — 5) f. करीरी = करीरा in beiden Bedd. MED. im ÇKDR.; die Calc. Ausg. चीचिका st. चीरिका.

करीरकुण (क^० + कुण) m. die Fruchtzeit der *Capparis aphylla* Roxb. gaṇa पील्व्वादि zu P. 5, 2, 24.

करीरप्रस्थ (क^० + प्र^०) m. N. pr. einer Stadt gaṇa कर्व्यादि zu P. 6, 2, 87. Var.: करीरिप्रस्थ.

करीरवती (von करीर) f. N. pr. gaṇa मधादि zu P. 4, 2, 86.

करीरिका f. (von करीरा) f. die Wurzel von einem Fangzahn des Elephants TRIK. 2, 8, 37.

करीरदेश (क^० + देश) N. pr. einer Localität Ind. St. 1, 82.

करीय (von 3. कर) m. n. Uṇ. 4, 26. SIDDH. K. 249, b, 6. Schutt, Auswurf; Dünger AK. 2, 9, 51. TRIK. 2, 9, 21. H. 1273. Alle: trockener Kuhdünger. समानं वै पुरीयं च करीयं च ÇAT. Br. 2, 1, 4, 7. M. 8, 250. ददर्श च वने तस्मिन्महतः संघयान्कृतान् । मृगाणां मक्षिषाणां च करीयैः शीतकारणात् ॥ R. 2, 100, 7. क्यरुस्तिकरीयाभ्यामपमर्दः कृतो महान् 3, 2, 3. SUÇR. 1, 224, 9. 2, 84, 19. करीयाग्निं ein Feuer von trockenem Kuhdünger AK. 3, 4, 29, 224. TRIK. 1, 1, 60. H. 1101. Hār. 200. — Vgl. ग्रावुकरीय.

करीयक (von करीय) m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 192.

करीयगन्धि (क^० + ग^०) m. N. pr. eines Mannes P. 4, 1, 78, Sch.

करीयकष (करीयम्, acc. von करीय, + कष) adj. den Dünger fortschleifend P. 3, 2, 42. Vop. 26, 57. करीयकषा वात्या P., Sch.

करीयिन् (von करीय) 1) adj. düngerreich AV. 3, 14, 3. 19, 31, 2. KAUC. 89. — 2) f. करीयिणी a) eine düngerreiche Gegend gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135. — b) N. pr. eines Flusses VP. 182.

करुण am Anfange eines compos. vor einem partic. praet. pass. gaṇa सुवादि zu P. 6, 2, 170. 171. 1) adj. f. द्या kläglich: निशम्य दमयत्यास्तत्करुणं परिदेवितम् N. 3, 22. उवाच दमयती तं नैपथं करुणं वचः 9, 25. R. 4, 8, 14. तां गिरां करुणां श्रुत्वा DAÇ. 1, 32. करुणाधनि VIER. 4, 1. करुणविलाप VET. 30, 3. करुणारम्भ der Beklagenswerthes unternimmt: हानार्यं करुणारम्भं नृशंसं कुलपोसन R. 3, 51, 25. करुणाम् adv. auf eine klägliche Weise: विलाप्य करुणं बद्ध N. 10, 28. DAÇ. 2, 55. करुणं बद्धं शोचन्तीम् N. 11, 19. हरोदार्ता करुणाम् R. 1, 2, 14. MBH. in BENF. Chr. 8, 4. PAÑKĀT. 98, 1. VET. 30, 16. ÇIÇ. 9, 67. सकरुणाम् dass. MĀKĪ. 94, 16. — 2) m. a) das Klägliche, Mitleid Erregende, einer der 9 Rasa oder Färbungen eines poetischen Werkes, AK. 1, 1, 7, 17. H. 294. an. 3, 194. MED. n. 37. R. 1, 4, 7. ŚĀH. D. 209. करुणविप्रलम्भ 224. Nach GAUḌA zu H. 294 auch f. करुणा. — b) करुणा N. eines Baumes, *Citrus decumana* Lin., Uṇ. 3, 53. H. 1149. H. an. MED. — c) ein Buddha (mitleidig) TRIK. 1, 1, 10. — d) N. pr. eines ASURA HARIV. LANGL. II, 409. Die Calc. Ausg. 12943: वरुण. — 3) f. करुणा Mitleid Uṇ. AK. 1, 1, 7, 18. 3, 4, 23, 54. H. 369, 2. H. an. MED. करुणान्वित R. 4, 61, 2. करुणापरं mitleidig H. 368. करुणाविमुखेन मृत्युना RAÇH. 8, 66. PRAH. 43, 3. संसारिणां (obj.) करुणया BHĀG. P. 1, 2, 3. करुणां यथा च कुरुते स मयि ŚĀH. D. 46, 22. करुणावृत्ति MBH. 91. घकरुणं grausam Hār. 262. स्त्रियो ह्यकरुणाः BHĀG. P. 9, 14, 37. ÇIÇ. 9, 67. निष्करुणं dass. PAÑKĀT. IV, 16. ÇĪK. 180. सकरुणं mitleidig: सकरुणो दुःखितान्द्रष्टुमत्तमः BHĀG. P. 1, 13, 12. सकरुणेन निरीक्षणेन 8, 8, 25. वचः 1, 7, 49. — 4) f. करुणी N. einer Pflanze (श्रीष्मपुष्पी, चारिणी, ब्रह्मचारिणी, रक्तपुष्पी u. s. w.; in KOKRĀR: ककरुखिरुणि) RĀGĀN. im ÇKDR. — 5) करुण (von 1. कर) n. Handlung; heiliges Werk NAIGH. 2, 1. स विश्वस्य करुणास्येशे RV. 1, 100, 7. ममैतु कर्मन्करुणे ऽधि ज्ञायाम AV. 12, 3, 47. कर्मासि करुणामसि क्रियासम् TS. 1, 6, 4, 4.

करुणपुण्डरीक (क^० + पु^०) n. Titel eines buddh. Werkes BURN. Intr. 72. — Vgl. महाकरुणपुण्डरीक.

करुणामल्ली (क^० + म^०) f. N. einer Pflanze, *Jasminum Sambac* Ait. (नवमल्लिका), ÇABDAR. im ÇKDR. WILS. in der 2ten Ausg.: करुणामल्ली.

करुणवेदिन् (क^० + वे^०) adj. das Klägliche kennend d. i. würdigend, mitleidig R. 3, 69, 7. 8. 4, 34, 24. Davon वेदित्व n. Mitgefühl M. 7, 211.

करुणाय् (denom. von करुण), करुणायते sich in einem kläglichen Zustande befinden gaṇa सुवादि zu P. 3, 1, 18. auch act.: अश्रूणावर्तयती च नेत्राभ्यां करुणायती MBH. 3, 336.

करुणावत् (von करुण) adj. sich in einem kläglichen Zustande befindend R. 5, 33, 14.

करुणिन् (von करुण) adj. dass. gaṇa सुवादि zu P. 5, 2, 131.

करुत्याम m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes von Dushmanta und Vaters von Ākriḍa, HARIV. 1835. LANGL.: Carouthama. — Vgl. अश्रुत्यामन्.

कारुन्धक m. N. pr. eines Sohnes von Çûra und Bruders von Vasudeva VP. 436.

कार्म adj. von gespenstischen Wesen gesagt AV. 8,6,10.

कार्त्तक n. Wirbel des Halses und Rückgrats Çat. Br. 12,2,4,10.14. AV. 11,9,8.

कार्त्तकित्न् adj. hohlzählig, stumpfzählig RV. 4,30,24. Nir. 6,31 und die Erl. dazu. Dh. Dev. in Ind. St. 1,104. — Vgl. कार्ष, dessen Fürst दत्तवक्र ist.

कार्ष m. pl. N. pr. eines Volkes gaṇa भर्गादि (कार्ष) zu P. 4,1,178. MBh. 1,4796. 2,124. HARIV. 3014.5494. R. 1,26,17.22. Der Urahn des Volkes gilt für einen Sohn Manu-Vaivasvata's HARIV. 614 (vgl. LANGL. 1,53). Bhāg. P. 8,13,3. VP. 348.351. MBh. 13,5666 (?). Für कार्ष MBh. 2,577 ist wohl कार्ष्य zu lesen, da der Fürst dieses Volkes, Dantavakra, gemeint ist. Dieselbe Person (Var. दत्तवक्र) führt Bhāg. P. 7,10,37 den Bein. कार्ष्य; vgl. VP. 437. Eine Erkl. des Völkernamens wird R. 1,26,20. fgg. versucht, wobei कार्ष्य allem Anscheine nach mit क्लृप oder कल्मष identificirt wird. — Vgl. कार्ष्य.

कार्ष्यक 1) m. N. pr. eines Sohnes von Manu-Vaivasvata Bhāg. P. 9,1,12. Vgl. कार्ष्य. — 2) n. Bez. einer best. Frucht MBh. 3,10039. Der N. der Pflanze wird sich wohl nur durch das Geschlecht unterscheiden.

कार्ठ m. Fingernagel Trik. 2,6,27. — In Zusammenhange mit कार्ठ Hand.

कार्ठव्या f. der Numidische Kranich Trik. 2,5,30.

कार्ठु m. dass. AK. 2,5,19. H. 1337. — Vgl. कार्ठु, कर्कट, कर्कटु, कर्कराष्टु, कर्करेडु.

कार्णु Uṇ. 2,1. 1) m. Elephant, f. Elephantenweibchen AK. 3,4,1,15. 15,55. H. 1218. an. 3,197. MED. η. 41. In der Regel vom Weibchen gebraucht, so MBh. 1,4477. 2,694.2076. 3,937.46039. 4,585. R. 2,40,29. 103,40. 4,13,10. 44,43. 5,23,16. 27,28. 6,111,10. Suçr. 1,174,21. Ragh. 16,16. Kathās. 13,9. Bhāg. P. 8,2,19.22.25. vom Männchen MBh. 13,4899. कार्णुका PĀṆĀT. 43,5. Kathās. 13,6.21. राशौ समावृत्तकार्णुकाम् Vid. 19. Nach RĀJAM. auch कार्णु m. f. ÇKDR. — 2) m. N. eines Baumes, Pterospermum acerifolium Willd. (कर्णिकार), H. an. Viçva im ÇKDR. — 3) f. N. einer zu einem Elixir gebrauchten Pflanze, welche in Kāçmitra wachsen soll: कार्णुः सुवृद्धीरा कन्देन गजद्विपिणी । कृत्स्तिर्कार्णुलाशस्य तुल्यपर्णा द्विपर्णिनी || Suçr. 2,171,16. 173,7. कार्णुक n. die Frucht, welche als giftig bezeichnet wird, 251,18. — Wohl in Zusammenhange mit कार्ठ Rüssel.

कार्णुपाल (क^०+पाल) m. Hüter von Elephantenweibchen, N. pr. eines Mannes; vgl. कार्णुपालि.

कार्णुभू (क^०+भू) m. ein Bein. des Pālakāpja H. 853. Auch कार्णुभू Trik. 2,7,22.

कार्णुमती (von कार्णु) f. N. pr. der Gemahlin Nakula's, Tochter eines Königs von Kēdi, MBh. 1,3831. Bhāg. P. 9,22,31.

कार्णर m. = कार्णर WILSON.

कार्ण्डुक m. eine best. Grasart (s. भूतृण) RĀG. im ÇKDR.

कार्णर m. Weihrauch (तुर्यक) RĀG. im ÇKDR. — Vgl. कार्णर.

कार्ठ m. 1) Becken, Schale: कार्ठपाणयो देवाः VJUTP. 83; vgl. BURN.

Intr. 399. fgg. — 2) Schädel BHAR. und DVIRŪPAK. im ÇKDR. — Vgl. कार्ठि.

कार्ठक m. N. pr. eines Nāga MBh. 1,1553. — Vgl. कर्कटक.

कार्ठि f. = कार्ठ AK. 2,6,2,20. H. 626. Auch कार्ठि nach BHAR. und DVIRŪPAK. im ÇKDR.

कार्ठिक? RĀG-TAR. 5,417.

कार्ठिर s. कार्ठर.

कर्क lachen eine Sautra-Wurzel.

कर्क 1) m. a) Schimmel (weisses Pferd) Uṇ. 3,40. AK. 2,8,2,14. H. 1237. an. 2,3. MED. k.17. P.5,3,110. MBh. 13,4921. — b) Krabbe, Krebs ÇABDAR. im ÇKDR. der Krebs im Thierkreise H. 116, Sch. II. an. Ind. St. 2,259.282. — c) Wasserkrug. — d) Feuer. — e) Spiegel H. an. MED. ÇABDAR. im ÇKDR. — f) N. einer Pflanze, = कर्कट RĀG. im ÇKDR. — g) = कर्कत H. an. = कर्कतिल MED. — h) beauty WILS. — i) N. pr. eines Commentat. MAHĪDU. zu VS. 17,54. Ind. St. 1,35.81.469. Verz. d. B. H. No. 222 — 224. 239. 262. 263. — 2) f. कर्की AV. 4,38,6.7: कर्की वृत्सामिह रत्न वाजिनः; Kauç. 66 heisst es zum vorangeh. Vers 5: सूर्यस्य रश्मीनिवृत्ति कर्की सनी वन्द्यो ददाति. Sollte etwa eine weisse Kuh gemeint sein? WILSON führt कर्क auch als adj. mit der Bed. weiss und gut, ausgezeichnet auf. — Vgl. कर्कट.

कर्कषाण्ड (कर्क + षाण्ड) m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 3,15244.

कर्कट 1) m. a) Krebs, Krabbe Trik. 3,3,94. H. 1352. an. 3,156. MED. ι. 35. Suçr. 2,42,9. PĀṆĀT. IV, 10. V, 89. 247,9. कर्कटास्य Krebschale Suçr. 2,389,17. कर्कटप्रुङ्गे die Scheeren des Krebses Mit. 145, ult. — der Krebs im Thierkreise Trik. II. an. MED. R. 1,19,2. Ind. St. 2,259. 280. COLEBR. Misc. Ess. II,391. — b) ein best. Vogel H. an. MED. Reiher H. 1334. Lantus excubitor (vulg. कार्कटिया) ÇKDR. Vgl. कार्ठु, कार्ठु, कर्कराष्टु, कर्करेडु. — c) N. einer Pflanze, = कर्क, लुङ्घात्री, लुङ्गामलक-संस, कर्कफल ÇKDR. eine Pflanze mit giftigen Knollen (vgl. कर्कटका) Suçr. 2,253,12. = तुम्बी ÇATĪDH. im ÇKDR. Lotusknolle id. Nach der MED. = कर्कटी. कर्कटरस Suçr. 2,322,19. — d) das in Gestalt einer Krebschere ausgehende Ende des Wagebalkens, woran die Stricke der Schalen befestigt werden: कर्कटो तुलात्तयोः शिवाधरि कियद्वक्रावायस-कीलकौ कर्कटप्रुङ्गसंनिभौ Mit. 145, ult. Vgl. कर्कटी d. — e) eine Art coitus H. an. — f) compass; meaning the radius COLEBR. Alg. 90. — 2) f. कर्कटो Momordica mixta Roxb. ÇABDAR. bei WILS. — 3) f. कर्कटी a) ein weiblicher Krebs Verz. d. B. H. 192,7. यथा च कर्कटी गर्भाधत्ते मृत्युमात्मनः MBh. 4,272. Vgl. कर्कटकी und STENZLER in Z. f. d. K. d. M. IV, 398. Viell. beruht die Bedeutung Schlange (ÇABDAR. im ÇKDR.) auf Missverständniß einer ähnlichen Stelle. — b) Cucumis utilissimus Roxb. AK. 2,4,5,21. Trik. 2,4,36. H. 1189. H. an.; m. nach MED. = स्पुटि Trik. 3,3,105. Nach ÇKDR. auch = कर्कटप्रुङ्गी, देवदली und घोटिका. — c) die Frucht von Bombux haptaphyllum H. an.; m. nach MED. — d) = कर्कट d: पुनः कुञ्जापि काणापि दानाडुपरि (याति) कर्कटी PĀṆĀT. II, 74 (im vorang. Halbverse ist घट für घट zu lesen). — e) ein kleiner Wasserkrug (vgl. कर्क c. und कर्करी 2.) Sch. zu AK. 3,6,10. — Vgl. कर्कर und कर्कश.

कर्कटक (von कर्कट) 1) m. a) Krebs, Krabbe AK. 1,2,2,21. Suçr. 1,

203, 21. PAÑĀT. I, 237. 268, 2. 3. कर्कटकास्थि *Krebssschale* Suçr. 2, 233, 10. — *der Krebs im Thierkreise* Z. f. d. K. d. M. IV, 327. VARĀN. DĀN. S. 3 in Verz. d. B. H. 239. — b) N. einer Pflanze, vielleicht *Momordica mixta* Roxb., Suçr. 2, 527, 4. — N. eines Zuckerrohrs Citat zu AK. 2, 4, 5, 28 in der Ausg. von Pūna. — c) *Haken in Form einer Krebssehere*(?): कर्कटकरञ्जु ein Strick mit einem solchen Haken DAÇAK. 71, 2. — d) N. pr. eines Nāga R. 5, 78, 9. Vgl. कर्कोटक. — 2) f. कर्कटकी ein weiblicher Krebs: तथैव नो तैः परिहृत्यमाणामादास्यसे कर्कटकीव गर्भम् DRAUP. 5, 9. Vgl. कर्कोटी a. — 3) n. eine best. giftige Knolle Suçr. 2, 232, 7. — b) eine best. Form von Knochenbruch Suçr. 1, 301, 5.

कर्कटप्रङ्गिका f. = कर्कटप्रङ्गी ÇARDAR. im ÇKDR.

कर्कटप्रङ्गी (क^० + प्रङ्ग) f. N. einer Pflanze (कामनाशिनी, कैलिरि, कुलिङ्गी, घोषा, चक्रा, चक्राङ्गी, मरुघोषा u. s. w.) RĀĠAN. im ÇKDR. Suçr. 1, 140, 10. 2, 233, 9 (gegen Husten).

कर्कटान (क^० + घ्नत) m. *Cucumis utilisissimus* Roxb. RATNAM. im ÇKDR. u. कर्कोटी.

कर्कटाव्या (क^० + घ्राव्या) f. = कर्कटप्रङ्गी RATNAM. im ÇKDR. Suçr. 2, 20, 18. 499, 20.

कर्कटाङ्गा (क^० + अङ्ग) f. dass. RĀĠAN. im ÇKDR. u. कर्कटप्रङ्गी.

कर्कटाह (क^० + घ्राह) 1) m. *Aegle Marmelos* Corr. (वित्त्व) RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) f. घ्रा = कर्कटप्रङ्गी VAIDJ. im ÇKDR.

कर्कोटि f. *Cucumis utilisissimus* Roxb. ÇARDAR. im ÇKDR. — Vgl. कर्कोटी unter कर्कोट.

कर्कोटिका (von कर्कोट) f. 1) N. einer Pflanze Suçr. 2, 276, 3. तौ (गर्दभप्रगालौ) च वृत्तिभङ्गे कृत्वा कर्कोटिकान्नेत्रेषु प्रविश्य तत्फलभक्षणं स्वेच्छ्या कृत्वा PAÑĀT. 248, 2. eine Kürbisart VJUTP. 134. — 2) Kern VJUTP. 143.

कर्कोटिनी (wie eben) f. *Curcuma xanthorrhiza* Roxb. (दारुकरिद्रो) RĀĠAN. im ÇKDR.

कर्कोटु m. *der Numidische Kranich* ÇARDAR. im ÇKDR. — Vgl. करटु u. s. w.

कर्कोटेश (कर्कोट + ईश) m. N. pr. eines Heiligthums RĀĠA-TAR. 4, 214.

कर्कोन्धु 1) m. f. (०न्धु^३ Uṇ. 1, 93. gaṇa वित्त्वादि zu P. 4, 3, 136) gaṇa शकन्धादि zu P. 6, 1, 94, Vārtt. 2. 4, 1, 66, Vārtt., Sch. Vop. 4, 29. AK. 3, 6, 5, 38. SIDDH. K. 231, a, 4 v. u. Judendorn, *Zizyphus Jujuba* Lam., die Species mit grösserer Frucht (fructu oblongo, Voigt) AK. 2, 4, 2, 17. II. 1138. MANIDU. zu VS. 19, 9, 23. n. die Frucht des Baumes, Brustbeere VS. 19, 23, 91. 21, 32. ÇAT. BR. 5, 5, 4, 10. 12, 7, 2, 9. 9, 4, 5. KĀTJ. ÇR. 19, 2, 19. KAUC. 10. JĀĠN. 1, 249. Suçr. 1, 209, 4, 17. ad ÇĀK. 78. Der Schol. zu KĀTJ. ÇR. 15, 10, 11 will darunter die nicht essbaren Früchte einer wilden Species verstanden wissen. कर्कोन्धुरोहित rōthlich wie die Brustbeere VS. 24, 2. Auch कर्कोन्धु für die Beere: कलने लेकरात्रेण पञ्चरात्रेण बुद्धुद्म् । दशकेन तु कर्कोन्धुः पेष्यण्डं वा ततः परम् (vom Foetus) || BHĀG. P. 3, 31, 32. — 2) m. N. pr. eines Mannes RV. 1, 112, 6.

कर्कोन्धुकुण (क^० + कुण) m. die Fruchtzeit des Karkandhu gaṇa पीत्वादि zu P. 5, 2, 24. कर्कोन्धूकुण var. 1.

कर्कोन्धुप्रसव (क^० + प्रसव) m. N. pr. einer Stadt gaṇa कर्क्यादि zu P. 6, 2, 87.

कर्कोन्धुमती (von कर्कोन्धु) f. N. pr. gaṇa मघादि zu P. 4, 2, 86 und सुवास्त्वादि zu 77.

कर्कोपाल (कर्को + पाल) n. N. einer Pflanze, = कर्को ÇKDR. u. कर्को.

कर्कोर 1) adj. hart TRIK. 3, 3, 337. H. an. 3, 528. MED. r. 131. HĀR. 208. MĀLAT. 79, 18. — 2) m. a) Knochen H. 626. — b) Hammer (मुद्गर) HĀR. 167. — c) Spiegel TRIK. H. an. MED. Vgl. कर्कोर. — d) lederner Riemen (?): किं नो कर्कोरकर्कोरैः प्रियशतैराक्रम्य विक्रीयते (कात्तः) AMAR. 7. Schol.: कर्कोरकर्कोरैः कर्कोरैराक्रम्य कर्कोर कर्कोरति लोकान्तार्थानुकरणम् — कर्कोरस्तरूपाः पशुस्तदर्थं कर्कोरश्चर्मरञ्जुः. Die Erklärung ist ungenügend, aber wir wissen keine bessere an die Stelle zu setzen. — e) N. pr. eines Nāga: कर्कोराकर्कोरौ MBn. 1, 1561. — 3) n. Erbsenstein HĀR. 208. WILS.: stone, limestone, especially the nodule found in Bengal under the name of Kankar. — Vgl. कर्कोट und कर्कोश.

कर्कोरान (कर्कोर + घ्नत) m. Bachstélze HĀR. 87.

कर्कोराङ्ग (कर्कोर + अङ्ग) m. ein best. Vogel (कालकाण्ठ) ÇARDAR. im ÇKDR.

कर्कोराटु m. Seitenblick (काटान) ĠĀṬĀDH. im ÇKDR.

कर्कोराटुक m. *der Numidische Kranich* II. 1337. — Vgl. करटु u. s. w.

कर्कोरान्धुक (कर्कोर + अन्धु) m. ein verschütteter Brunnen TRIK. 1, 2, 27. — ÇKDR. und WILSON: कर्कोरान्धुक; vgl. अन्धुकूप.

कर्कोराल m. (nach ÇKDR. und WILS. auch n.) Haarlocke H. 569.

कर्कोरि^३ und कर्कोरी (gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41) f. 1) ein best. musik. Instrument, eine Art Laute: पटुत्पत्तन्वदसि कर्कोरियथा RW. 2, 43, 3. यत्राघाटाः कर्कोर्यैः संवदन्ति AV. 4, 37, 4. ÇĀK. ÇR. 17, 3, 11; vgl. AV. 20, 132, 3, 8 und उत्कर्कोर. — 2) कर्कोरी Wasserkrug AK. 2, 9, 31. H. 1021. MED. r. 131. BHARTR. 1, 47 (nach der richtigen Lesart). Vgl. कर्कोटी e.

कर्कोरीका f. kleiner Wasserkrug Uṇ. 4, 20. — Vgl. कर्कोरी 2.

कर्कोरिट n. die zum Anpacken gekrümmte Hand HĀR. 114.

कर्कोरिटु m. *der Numidische Kranich* AK. 2, 3, 19. H. 1337. — Vgl. करटु u. s. w.

कर्कोश 1) adj. f. घ्रा gaṇa लोमादि (von कर्को) zu P. 5, 2, 100. rauh, hart, sowohl eig. als auch in übertr. Bed. (Gegens. झदण, कोमल) Suçr. 1, 30, 14. 36, 3. 115, 4. 224, 20. 247, 7. 302, 13. 343, 5. 2, 293, 3. 345, 19. 396, 19. 483, 4. कर्कोशानि च पत्राणि लेखनार्थं प्रदापयेत् 7, 13. ad ÇĀK. 19. कैवर्तकर्कोशकर PAÑĀT. II, 87. RAGN. 3, 55. 12, 41. खराश्च कर्कोशैः — खुरैर्घ्नतो धरातलम् BHĀG. P. 3, 17, 11. कर्कोशाः कशाः MRĀK. 153, 24. घ्रापत्सु च मरुशैलशिलासंघातकर्कोशम् (मरुतां चित्तं भवति) BHARTR. 2, 56. कर्कोशविहारसंभवं स्वेद्म् RAGN. 9, 68. कर्कोशवाच्य eine rauhe Rede ÇARDAR. im ÇKDR. कर्कोशं निरनुक्राशं प्रज्ञानामकिते रतम् R. 3, 36, 23. 40, 16. रान्तसाः कोपकर्कोशाः 5, 49, 5. नागगन्धर्वमिथुनेर्मानससर्गकर्कोशैः 4, 11. रणकर्कोश MBn. 3, 16379. 14, 2175. R. 4, 14, 16. 5, 44, 5. 6, 19, 39. अकर्कोश H. 1387. Suçr. 2, 14, 18. Nach den Lexicographen: = कोठार oder दट AK. 3, 4, 28, 249. H. 1386. an. 3, 718. MED. ç. 18. = साक्षतिक und घ्नसृण AK. H. an. MED. = क्रूर und निर्दय H. an. MED. = पशुप H. an. — 2) m. a) Schwert H. an. — b) N. verschiedener Pflanzen: = काम्पिह्न (= गुण्डारोचनी, vulg. कमलगुंडी nach ÇKDR.; WILS. giebt als Vulgarnamen *Sunda rochani* an) AK. 2, 4, 5, 12. H. an. MED. *Cassia* oder *Senna esculenta* Roxb. (कासमर्द) und eine Art Zuckerrohr H. an. MED. — 3) f. कर्कोशा N. eines stacheligen Strauchs, *Tragia involucrata* Lin. (वृश्चिकाली) RĀĠAN. im ÇKDR. — 4) f. कर्कोशी = कर्कोशिका WILSON. — Vgl. कर्कोट und कर्कोर.

कर्कशच्छद (क^० + छद) 1) m. *Trophis aspera* TRIK. 2, 4, 13. *Trichosanthes dioeca* Roxb. (पेटोला) ÇARDAM. im ÇKDR. — 2) f. °हरा *Luffa acutangula* Sering. (कोशातकी, vulg. किङ्गा) und = दग्धावृत्त RĪĀN. im ÇKDR. — Vgl. कर्कशदल.

कर्कशव (von कर्कश) n. *Härte, rauhes Wesen*: त्वचि कर्कशत्वात् KUMĀRAS. 1, 36. व्यायामे कर्कशत्वं वीर्यं च पुरुषे गुणाः MBu. 13, 542. 3, 10782.

कर्कशदल (क^० + दल) 1) m. *Trichosanthes dioeca* Roxb. RATNAM. im ÇKDR. — 2) f. °दला = दग्धावृत्त RĪĀN. im ÇKDR. — Vgl. कर्कशच्छद.

कर्कशिका (von कर्कश) f. *wilder Judendorn* (वनकोलि) RATNAM. im ÇKDR.

कर्कसार (कर्क + सार) n. *Mehlbrot* HĀR. 208.

कर्कारु m. n. (n. wohl nur die Frucht) TRIK. 3, 5, 12. m. eine Kürbisart, *Beninkasa cerifera* Savi. AK. 2, 4, 5, 24. H. 1188. Suçr. 1, 183, 3. 216, 19. कर्कारुक 29, 2. 156, 21. 2, 108, 9. 174, 19. Nach HĀR. 179 ist कर्कारुक m. = कालिङ्ग.

कर्किक m. *der Krebs im Thierkreise* ĠJUT. im ÇKDR. कर्किन् m. HONĀC. 1, 4 in Z. f. d. K. d. M. IV, 344. Ind. St. 2, 239.

कर्की s. u. कर्क; कर्कीप्रस्य (v. l. कर्किकप्रस्य) m. N. pr. einer Stadt P. 6, 2, 87.

कर्केतन eine Art Edelstein VJUTP. 138. केकेतन, केकेरु und केतक SCHMIDT, Ti. Wört. 4. कर्क = कर्केतन H. an. 2, 3. = कर्केतिल MED. k. 17.

कर्कोट 1) m. N. pr. eines Nāga TRIK. 1, 2, 6. VP. 149. RĪĀN-TAR. 3, 490. 529. 570. m. pl. N. pr. eines Volkes VARĀH. BRH. S. 14, 12 in Verz. d. B. H. 241. — 2) n. eine best. giftige Frucht (die Pflanze wohl m.) Suçr. 2, 281, 18. — Vgl. कर्कोटक.

कर्कोटक 1) m. a) N. verschiedener Pflanzen: *Momordica mixta* Roxb. H. 1190. Suçr. 1, 157, 15. 222, 1 (n. die Frucht). 2, 343, 1. *Aegle Marmelos* Corr. II. an. 4, 6. MED. k. 179. *Zuckerrohr* RĪĀN. im ÇKDR. — b) N. einer Schlange H. an. MED. Einschlebung nach RV 7, 53. MBu. 1, 1550. 4828. 3, 3072. N. (BOPP) 14, 4. 20, 30. HARIV. 228. 4443. 12821. m. pl. N. eines unreinen Volkes MBu. 8, 2066. — 2) f. कर्कोटकी N. einer Pflanze (पीतघोषा) RATNAM. im ÇKDR. — 3) f. कर्कोटिका *Momordica mixta* Roxb. RĪĀN. im ÇKDR.

कर्चूर 1) m. eine Art *Curcuma*, = शरी MED. r. 133. = कर्ष्य, गन्धमूलक, गन्धसार, जटाल, दुर्लभ, द्राविड, वेधमुष्य RĪĀN. im ÇKDR. — 2) n. a) Gold MED. — b) *Auripigment* VARĪ. beim Sch. zu ÇIÇ. 3, 11. — Vgl. कर्चूर, कर्चूर.

कर्चूरक m. *Curcuma Zerumbet* Roxb. AK. 2, 4, 4, 23. Nach ÇKDR. blasse Var. von कर्चूरक bei SVĀMIN zu AK.

कर्त्त, कर्त्तति *quäten, peinig*en DĀTUP. 7, 53.

कर्पा, कर्पायति *spalten* DĀTUP. 33, 74. — घ्राकर्पाय् s. u. d. W.

1. कर्पा m. Up. 3, 10. ÇĀNT. 2, 6, 1) Ohr NIR. 1, 9. AK. 2, 6, 2, 45. TRIK. 2, 6, 31. 3, 3, 124. II. 574. an. 2, 134. MED. n. 4. दृष्ट्वा नरा निचैतारा च कर्पाः RV. 1, 184, 2. 2, 39, 6. 4, 23, 8. आचयेदस्य कर्पा वाज्यथ्ये 29, 3. 6, 9, 6. 10, 106, 9. AV. 10, 2, 6. कर्पागृह्य am Ohr fassend RV. 8, 59, 15. कर्पागृह्यते TS. 6, 1, 2, 6. कर्पातम् aus dem Ohre weg AV. 9, 8, 3. भद्राय कर्पाः क्रोशतु KAUC. 58. M. 8, 125. 234. Suçr. 1, 337, 7. PĀNĀT. 167, 15. MEDH.

II. Theil.

45. 68. 101. ÇĀK. 8. कर्पाशिरीष eine am Ohr befestigte Çir-Blume 29. कर्पा in's Ohr (als scenische Bemerk.) MĀKĀH. 63, 20. चेत्याः कर्पा 89, 17, 18.

20. MĀLAV. 43, 18. कर्पात्रपिधाय ÇAT. BR. 14, 8, 10, 1. M. 2, 200. MĀKĀH. 123, 16. कर्पा दा sein Ohr hinhalten, hinhorchen 163, 21. ÇĀK. 8, 21. 18, 8. 27, 10.

44, 7. 48, 22. 59, 2. 30. कर्पाभागम् zu Jmdes Ohren kommen RAGU. 1, 9. कर्पा उपरं स्पृशति कृत्यपरं समूलम् PĀNĀT. 1, 339. कर्पा लगति (भुङ्गः) चान्यस्य प्राणैरन्यो विपुज्यते 340. तच्छ्रुत्वा मर्जीरो भूमिं स्पृष्ट्वा कर्पा स्पृशति (als Zeichen, dass sie das Gesagte nicht hören wolle) HIT. 19, 20.

कर्पाभासा f. sg. Ohren und Nase R. 3, 24, 22. षट्षोषो (woran sechs Ohren Theil genommen haben) भिद्यते मन्त्रद्युत्कर्पाः स्थिरो भवेत् । द्विकर्पास्य तु मन्त्रस्य ब्रह्माप्यत्तं न गच्छति || VET. 3, 10, 11. Adj. comp. auf कर्पा sind

paroxytona, wenn das vorangehende Wort eine Farbe oder ein am Ohr angebrachtes Merkmal (beim Viehe; der Auslaut eines solchen Wortes häufig verlängert P. 6, 3, 115) ist; so auch bei Vergleichen und wenn

das comp. ein nomen appell. oder propr. ist P. 6, 2, 112. 113. प्रुत्कर्पा, शङ्कुकर्पा, गोकर्पा, मणिकर्पा Sch. Das f. der adj. comp. geht bald auf घ्रा, bald auf ई aus P. 4, 1, 55, 64. शङ्कुकर्पा (गो) MBu. 1, 6662. (रत्नसीः)

त्रिकर्पाः शङ्कुकर्पाश्च लम्बकर्पाः — एककर्पाश्च R. 5, 17, 24. Vgl. घ्राविद्वकर्पा, °कर्पा, घ्रावुकर्पा, पूतिकर्पा, झीककर्पा, विकर्पा, क्षिरण्यकर्पा.

— 2) Irrig scheint die Trennung घपि कर्पा zu sein statt घपिकर्पो hinter den Ohren d. i. im Rücken, von hinten, hinterher in den Stellen: घ्रा

न्वस्य तन्मिषदपि कर्पो वराक्युः RV. 10, 86, 4. घ्रा वामत्या घपि कर्पो वदत्तु 5, 31, 9. सुदतयो वो घृदुक्ता ऽपि कर्पो तस्विनः समकृभिः 8, 86, 12. Vgl. घपिकर्पा (wo das Citat in 6, 48, 16 zu verbessern ist). — 3) Hand-

habe oder eine andere Hervorragung auf beiden Seiten eines Gefässes u. s. w.: उभा कर्पा क्षिरण्ययो RV. 8, 61, 12. कर्पासहिताः (इष्टकाः) KĀTJ. Ça. 17, 6, 3; vgl. MAHĀH. zu VS. 13, 54. — 4) Stemmrunder: कृतकर्पोव नैर्जले R. 6, 23, 30. Vgl. कर्पाग्रह, कर्पाधार. — 5) N. einer Pflanze, = सुवर्णालि

MED. *Cassia Fistula* Lin. und *Calotropis gigantea* WILS. — 6) *Spondens* COLEBR. Misc. Ess. II, 151. — 7) *Hypotenuse, Diagonale* eines *Tetragons* COLEBR. Alg. 59, 106. Misc. Ess. II, 403. fgg. — 8) N. pr. eines Königs von Aṅga und eines der Führer der Kuruiden, eines Sohnes

der Kuntl (vor ihrer Verheirathung mit Paṇḍu) und des Sonnengottes. Als Adoptivsohn von Sūta Adhiratha heisst er auch सूतपुत्र und सूतन. TRIK. 2, 8, 19. 3, 3, 124. H. 711. H. an. MED. MBu. 1, 2427. 2764. fgg. 4414. fgg. 5379. fgg. 3, 16098. fgg. 3, 5304. fgg. 13, 326. fgg. BHAG. 11, 26. HARIV. 1709. 4058. BUĀG. P. 9, 23, 12. VP. 437. 446. Ursprung der

Namen Vaikartana und Karṇa MBu. 1, 2783. 4414. Unter den Söhnen Dhṛtarāshṭra's MBu. 1, 2730. 4542. ein Sohn Viçvaġit's HARIV. 1704. im Gefolge Çiva's VĀPI zu II. 210. Bei den Buddhisten ein Sohn Mahāsāmāta's und König in Potala LALIT. 411 (SCHIFFNER, Lebensb. 232[2]: कर्पाक).

2. कर्पा adj. auritus, gehört, langohrig: गर्दन VS. 24, 40. घ्राविध् AV. 5, 13, 9. कर्पास्त्रयो यानाः TS. 5, 6, 15, 1. VS. 24, 3. gehört von Getraidekörnern heisst viell. so v. a. mit Spelzen versehen: कर्पाश्चकर्पाश्च त-

एतुलान्विचिनुयात् TS. 1, 8, 9, 3. Zum adj. ist vermuthlich auch zu ziehen: उतत्ते अश्या अत्या इवात्रिषु नृदस्य कर्पास्तुरयत्त घ्राप्रुभिः RV. 2, 34, 3.

कर्पाक (von 1. कर्पा) m. 1) seitliche Hervorragung, Gabel (an Zweigen

8*

u. s. w.): पशवो वै कर्णकाः ÇAT. BR. 9, 2, 3, 40. सकर्णक KĀTJ. ÇR. 18, 4, 6. 7. von den *ausgespreizten Beinen* AV. 20, 133, 3. — **अकर्णिक** adj. *der Ohren entbehrend* (Gegens. कर्णिन्) TS. 7, 8, 12, 1. — 2) N. pr. eines Mannes, pl. *die Nachkommen* desselben gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69. — Vgl. कृमिकर्णक.

कर्णाकाण्ड (क^० + क^०) f. *schmerzhaftes Jucken im Ohr* SUÇR. 2, 361, 1. 368, 15. Auch **कर्णपु** MĪDHAVAK. im ÇKDR.

कर्णाकावत् und **कर्णाकावत्** (von कर्णक) adj. *mit Gabeln —, Seitenzweigen versehen* ÇAT. BR. 9, 2, 3, 40. TS. 1, 5, 7, 6. 5, 4, 7, 3.

कर्णाकित्त adj. dass. gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36.

कर्णाकोटा (कर्ण + कोटा) f. (Ohrwurm) *Hundertfuss*, Julius H. 1211. ÇKDR. u. WILS.: **कोटी**.

कर्णकुब्ज n. N. pr. einer erdachten Stadt (gebildet aus कर्ण + कुब्ज mit beabsichtigtem Anklänge an कन्यकुब्ज) VET. 8, 9.

कर्णकुब्ज (कर्ण + कुब्ज) m. *Ohrensauen* SUÇR. 2, 368, 10.

कर्णाखरिक (von कर्ण und खर) m. N. pr. eines Vaiçja P. 2, 4, 58, Vārtt. 3, Sch.

कर्णाग्र (कर्ण + ग्र) n. *Ohrenschmalz* HĀR. 194. m. *Verhärtung des Ohrenschmalzes* SUÇR. 2, 361, 1. 362, 9. **कर्णाग्रक** m. dass. 8. MĪDHAVAK. im ÇKDR.

कर्णाग्रक (कर्ण + ग्रक) m. gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146. *Steuermann*; davon **कर्णाग्रकवत्** adj. *mit einem Steuermann versehen* (नौ) R. 2, 32, 5.

कर्णाच्छिन्न (कर्ण + छिन्न) n. *Gehörgang* SUÇR. 2, 368, 19. — Vgl. **कर्णपुट**, **रन्ध्र**, **विवर**, **कर्णाञ्जलि**.

कर्णत्रय (कर्ण + त्रय) adj. subst. *Ohrenbläser* WILS. — Vgl. **कर्णत्रय** und **कर्णत्रय**.

कर्णत्रयका (कर्ण + त्रय) f. = **कर्णकोटा** ÇARDAR. im ÇKDR. **कर्णत्रयैका** dass. AK. 2, 3, 13. TRIK. 2, 3, 12. H. 1211. Auch **कर्णत्रयैकम्** f. BUAR. zu AK. im ÇKDR.

कर्णत्रय (कर्ण + त्रय) m. *Ohrenbläserei* PAÑKĀT. I, 337. — Vgl. **कर्णत्रय**, **कर्णत्रय**.

कर्णत्रयै (कर्ण + त्रयै) n. *Ohrwurzel* (s. **कर्णमूल**) P. 5, 2, 24. Vop. 7, 78.

कर्णत्रित् (कर्ण + त्रित्) m. ein Bein. Arguna's (*Besieger* Karṇa's) H. 710.

कर्णताल (कर्ण + ताल) m. *das Klappen der Elephantenohren* WILS.; vgl. u. उत्कर्ण.

कर्णदर्पण (कर्ण + दर्पण) m. *eine Art Ohrschmuck* TRIK. 2, 6, 32. — Vgl. **कर्णमद्गुर**.

कर्णदण्डिभि (कर्ण + दण्डि) f. = **कर्णकोटा** ÇARDAM. im ÇKDR.

कर्णदेव s. श्रीकर्णदेव.

कर्णधार (कर्ण + धार) m. *Steuermann* AK. 1, 2, 3, 12. TRIK. 3, 3, 27. H. 876. R. 2, 32, 75. SUÇR. 1, 123, 14. PRAB. 83, 10. VID. 232 (*Schiffsmann, Matrose*). BUĀG. P. 1, 1, 22. 13, 38. SĀH. D. 8, 11. Am Ende eines adj. comp. f. **आः अकर्णधारा जलधो विप्रवेतेक नौरिव** III. III, 2. **अकर्णधारा पृथिवी प्रूयेव प्रतिभाति मे । गते दशरथे स्वर्गं रामे चारण्यमाश्रिते** ॥ R. 2, 88, 17. **कर्णधारता** *das Amt eines Steuermanns* KATHĪS. 26, 8.

कर्णधारिणी (कर्ण + धारिणी von धारिन्) f. *Elephantenweibchen* II. ç. 176.

कर्णनाद (कर्ण + नाद) m. *Ohrenklängen* WHITR 287.

कर्णान्ड f. = **कर्णान्ड** WILS.

कर्णप (कर्ण + प) m. N. pr. eines Mannes RĪGĀ-TAR. 3, 129.

कर्णपत्रक (कर्ण + पत्र) m. *Ohrblatt* (neben **शब्कुली**) JĀĀS. 3, 96.

कर्णपथ (कर्ण + पथ) m. *Bereich des Gehörs*: **कर्णपथमाया**, **उपे** (इ mit उपे) *zu Ohren kommen* ÇĀK. 79, 12. BUĀG. P. 2, 3, 19.

कर्णपरंपरा (कर्ण + परंपरा) f. *das von-Ohr-zu-Ohr-Gehen*: **कर्णपरंपरया ज्ञात्वा** PAÑKĀT. 130, 8. **तेनैव च क्रमेणैव गतः कर्णपरंपराम् । प्रवादो बहु-लभावं सर्वत्रापि पुरे यैव** ॥ KATHĪS. 24, 211.

कर्णपराक्रम (कर्ण + पराक्रम) m. Titel eines Werkes SĪH. D. 209, 1.

कर्णपर्वन् (कर्ण + पर्वन्) n. *das Buch des Karṇa*, N. des 8ten Buchs im MBu.

कर्णपाक (कर्ण + पाक) m. *Entzündung im Ohr* SUÇR. 2, 361, 3. 368, 18.

कर्णपालि (कर्ण + पालि) f. *Ohrläppchen* und überh. *das äussere Ohr* SUÇR. 1, 36, 16. 38, 14. — **कर्णपाली** f. 1) *eine bes. Art von Ohrschmuck* HĀR. 173. — 2) N. pr. eines Flusses IĪA. 1, 72.

कर्णपुट (कर्ण + पुट) n. *Gehörgang* BUĀG. P. 2, 3, 20. — Vgl. **कर्णाच्छिन्न**, **रन्ध्र**, **विवर**, **कर्णाञ्जलि**.

कर्णपुर (कर्ण + पुर) f. *Karṇa's Stadt* d. i. **Kampā** II. 977. Auch **कर्णपुरी** ebend. Sch.

कर्णपुष्प (कर्ण + पुष्प) m. N. einer Pflanze (s. **मोर्ट**) RĪGĀN. im ÇKDR.

कर्णपूर (कर्ण + पूर) m. 1) *(was die Ohren ausfüllt) ein um die Ohren getragener Schmuck von Blumen* AK. 3, 4, 30, 229. H. 634. AN. 4, 246 (lies वतंस st. वसत). MED. r. 236. **कर्णिकारान्विकसितान्कर्णपूरानिवोत्तमान्** MBu. 3, 11589. RAGH. 7, 24. AMAR. 1. R. 2, 25. SĀH. D. 50, 2. — 2) N. verschiedener Pflanzen: *blauer Lotus* TRIK. 3, 3, 338. H. an. MED. *Acacia Sirissa* (शिरीष) Hamill. II. an. MED. *Jonesia Asoca* (अशोक) Roxb. RĪGĀN. im ÇKDR.

कर्णपूरक (von **कर्णपूर**) m. 1) *Nauclea Cadamba* (कदम्ब) Roxb. RĪGĀN. im ÇKDR. — 2) N. pr. eines Dieners. MĀKĀH. 40, 12. fgg.

कर्णपूरण (कर्ण + पूरण) n. *das Ausstopfen des Ohrs und was dazu dient* SUÇR. 1, 182, 9. 2, 138, 6. 174, 6. 364, 21. 366, 20.

कर्णप्रतिनाद oder **प्रतिनाद** (कर्ण + प्रतिनाद) m. *schmerzhafter Ausfluss des Ohrenschmalzes durch Nase und Mund* SUÇR. 2, 362, 11. 368, 16.

कर्णप्रयाग (कर्ण + प्रयाग) m. N. des *Zusammenflusses* der Gaṅgā mit dem Pindar IĪA. 1, 50.

कर्णप्रात (कर्ण + प्रात) m. *Ohrläppchen* H. ç. 119.

कर्णप्रावरण (कर्ण + प्रावरण) adj. f. **आ** *die Ohren als Mantel benutzend*: (**रान्तसी**) **कर्णप्रावरणाः** R. 5, 17, 34. m. pl. Bez. eines fabelhaften Volkes MBh. 2, 1170. 1875. R. 4, 40, 29. VARĀN. BṀU. S. 14, 18 in Verz. d. B. H. 241.

कर्णपाल (कर्ण + पाल) m. N. eines Fisches, *Ophiocephalus Kurrawey* (vulg. **काणलिमाच्**) RĪGĀV. im ÇKDR.

कर्णभूषण (कर्ण + भूषण) n. *Ohrschmuck* AK. 3, 4, 1, 15. H. 633. **कर्णभूषा** f. dass. TRIK. 3, 3, 35.

कर्णमद्गुर (कर्ण + मद्गुर) m. N. eines Fisches, *Silurus unitus*, WILS.

कर्णमल (कर्ण + मल) n. *Unreinigkeit des Ohrs, Ohrenschmalz* HIA. 194. VJUTP. 101.

कर्णमुकुर (कर्ण + मुकुर) m. *eine Art Ohrschmuck* BUDRPA. im ÇKDa. — Vgl. कर्णदर्पण.

कर्णमूल (कर्ण + मूल) n. *Ohrwurzel, der Ort wo der Ohrknorpel sich an den Kopf ansetzt* P. 5, 2, 24. II. 1225. SUÇR. 1, 125, 49. R. 4, 9, 106.

Buig. P. 3, 19, 25. कर्णमूलमागत्य — पलितच्छन्ना नरा RAGH. 12, 2.

कर्णमोहि (कर्ण + मोहि?) f. ein Bein. der Kāmūḍā TRIK. 1, 1, 63. II. 206.

कर्णयोनि (कर्ण + योनि) adj. *das Ohr zur Heimath, zum Ausgangspunkt habend; von Pfeilen, weil sie beim Spannen des Bogens bis zum Ohr zurückgezogen werden* (vgl. R. 4, 9, 106: कार्मुकम् — घाकर्णमूलमाकृष्य चिसृज त्वं महाशरम्) RV. 2, 24, 8.

कर्णरन्ध्र (कर्ण + रन्ध्र) m. n. *Gehörgang* Buig. P. 3, 13, 35. 15, 49. घ-पावृत्ति: कर्णरन्ध्रैः 22, 7. — Vgl. कर्णाच्छिद्र, °पुट, °विचर, कर्णाञ्जलि.

कर्णरोग (कर्ण + रोग) m. *Ohrenkrankheit* SUÇR. 2, 363, 12.

कर्णल (von कर्ण) adj. *mit Ohren versehen* gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97.

कर्णलता (कर्ण + लता) f. *Ohrläppchen* TRIK. 3, 3, 398. Auch कर्णल-तिक्ता H. 574.

कर्णवंश (कर्ण + वंश) m. *ein flaches hervortretendes Dach von Bambusrohr* HIA. 132.

कर्णवत् (von कर्ण) adj. 1) *mit Ohren versehen* RV. 10, 71, 7. कर्णवत्ति हि भूतानि विशेषेण तुरंगमाः । यूयं तस्मान्निवर्तधं याचनां प्रतिवेदिताः ॥ R. 2, 45, 15. — 2) *mit Gabeln —, Haken versehen*: श्लथ्य SUÇR. 1, 402, 7; vgl. कर्णकवत्.

कर्णवर्जित (कर्ण + व°) 1) adj. *der Ohren beraubt*. — 2) m. *Schlange* ÇARDAK. im ÇKDa.

कर्णविचर (कर्ण + वि°) n. *Gehörgang* Buig. P. 3, 15, 46. — Vgl. कर्णाच्छिद्र, °पुट, °रन्ध्र, कर्णाञ्जलि.

कर्णविष् (कर्ण + विष्) f. *Ohrenschmalz* M. 5, 135. Davon कर्णविट् adj. *mit Ohrenschmalz behaftet* SUÇR. 2, 368, 13.

कर्णवेद्य (कर्ण + वेद्य) m. *Durchbohrung der Ohren, eine religiöse Ceremonie, welche zur Abwendung eines Todesfalles vollzogen wird, wenn die Geburt eines dritten Sohnes erwartet wird*, ĠOTISHAT. im ÇKDa.

कर्णवेधनी (कर्ण + वे°) f. *ein zum Durchbohren eines Elephantenohrs gebrauchtes Instrument* TRIK. 2, 8, 39. WILSON führt dieselbe Autor. auch für कर्णवेधनिका an.

कर्णवेष्ट (कर्ण + वेष्ट) m. 1) *Ohrring*: सुकृती कर्णवेष्टौ च कुण्डले च नुमंस्कृते R. 5, 19, 12. Vgl. कर्णवेष्टक, कर्णवेष्टन. — 2) N. pr. eines Fürsten MBH. 1, 2696.

कर्णवेष्टक (कर्ण + वे°) gaṇa घ्यूपादि zu P. 5, 1, 4. m. 1) *Ohrenklappe am Kopfbund* PIA. GAU. 2, 6. — 2) *Ohrring* II. 656 (nach der Calc. Ausg. n.). P. 5, 1, 99, Sch.

कर्णवेष्टक्रीय und कर्णवेष्टक्य adj. von कर्णवेष्टक gaṇa घ्यूपादि zu P. 5, 1, 4.

कर्णवेष्टन (कर्ण + वे°) n. *Ohrring* AK. 2, 6, 2, 3.

कर्णशकुली (कर्ण + श°) f. *das äussere Ohr* II. 574.

कर्णशूल (कर्ण + शूल) m. n. *Ohrenstiche* AV. 9, 8, 1. SUÇR. 1, 55, 4. 257,

6. 2, 138, 6. 360, 20. 361, 9. 363, 14. Davon कर्णशूलिन् adj. *mit Ohrenstichen behaftet* 136, 14. 365, 4. 17.

कर्णशोभन (कर्ण + शो°) n. *Ohrschmuck* RV. 8, 67, 3.

कर्णश्रव (कर्ण + श्रव) adj. *den Ohren vernehmbar*: कर्णश्रवे ऽनिले M. 4, 102.

कर्णश्रवस् (कर्ण + श्र°) m. N. pr. eines Brahmanen MBH. 3, 986.

कर्णश्रुत् (कर्ण + श्रुत्) m. N. pr. des Verfassers von RV. 9, 54, 22—24 ASUKA.

कर्णस्राव und कर्णस्राव (कर्ण + सं°) m. *Eiterfluss aus dem Ohr* SUÇR. 2, 362, 4. 361, 1. 367, 2, 9.

कर्णसू (कर्ण + सू) m. *Vater des Karṇa, ein Bein. der Sonne* H. Ç. 8.

कर्णसूचि (कर्ण + सूचि) ein best. *Insekt* Verz. d. B. H. 268, 4 v. u. (ख-नूरककर्णसूच्यै).

कर्णस्फोटा (कर्ण + स्फोट) f. N. einer Schlingpflanze (vulg. काणफाटा) RĀGAN. im ÇKDa.

कर्णाकर्षि (कर्ण + कर्षि; vgl. P. 5, 4, 127) adv. *von Ohr zu Ohr*: कर्णाकर्षि हि कथयः कथयति R. 6, 21, 39.

कर्णाञ्जलि (कर्ण + अञ्जलि) m. *Gehörgang* Buig. P. 3, 13, 49. — Vgl. कर्णाच्छिद्र u. s. w.

कर्णाट 1) m. pl. N. pr. eines Landes und des dasselbe bewohnenden Volkes ÇABDAR. im ÇKDa. LIA. 1, 170. MBH. 3, 16352. VARĀH. BRH. S. 14, 13 in Verz. d. B. H. 241. RĀGA-TAR. 1, 300. — 2) f. कर्णाटी a) *eine Fürstin von Karṇāṭa* RĀGA-TAR. 4, 152. — b) N. einer Pflanze (कुंसपदी) RĀGAN. im ÇKDa. — c) N. einer der Rāgiṇī, der Gemahlin des Rāga Mālava, HALĪJ. und SAṂGĪTAD. im ÇKDa.

कर्णाटक m. = कर्णाट 1. Buig. P. 5, 6, 8. VP. 192. Ind. Sl. 1, 76.

कर्णाटक (कर्ण + आटक) m. N. pr. eines Mannes, pl. *seine Nachkommen* gaṇa यस्कादि zu P. 2, 4, 63. — Vgl. पर्णाटक.

कर्णादेश (कर्ण + आदेश) m. *Ohrring* II. Ç. 133. — Wohl kaum eine richtige Form.

कर्णानुज (कर्ण + अनुज) m. Karṇa's *jüngerer Bruder*, ein Bein. Ju-dhishthira's TRIK. 2, 8, 14.

कर्णान्डु (कर्ण + अण्डु) f. *ein best. Ohrschmuck und Ohrring* überh. H. 656. an. 3, 329. MED. d. 23. Auch कर्णान्दू f. HIA. 173. VAIG. beim Sch. zu H. 656.

कर्णभरणक (कर्ण + अभरण) m. N. eines Baumes, *Cathartocarpus (Cassia) fistula (आरग्वध)* RĀGAN. im ÇKDa.

कर्णारा f. = कर्णवेधनी TRIK. 2, 8, 39.

कर्णारि (कर्ण + अरि) m. 1) ein Bein. Arjuna's (Karṇa's *Feind*) H. 710, Sch. — 2) N. eines Baumes, *Terminalia Arjuna W. u. A.*, RĀGAN. im ÇKDa.

कर्णालंकार (कर्ण + अलं°) m. *Ohrschmuck* P. 5, 1, 99, Sch.

कर्णाद्य (?) m. N. pr. eines Maones PRAVAALADUJ. in Verz. d. B. H. 56.

कर्णास्पाल (कर्ण + आस्पाल) m. *das Hinunderschlagen der Elephantenohren* TRIK. 2, 8, 36. 3, 2, 13.

कर्णिक = कर्ण (?) am Ende des N. pr. मन्दकर्णिक.

कर्णिक (von कर्ण) 1) adj. a) *Ohren habend* WILS. अकर्णिका *keine Ohren habend* R. 5, 17, 24. Könnte auch f. von अकर्णिक sein. — b) *mit ei-*

nem Steuerruder versehen WILS. — 2) m. a) *Steuermann* WILS. — b) m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 192, N. 13. — c) N. pr. eines Königs in Potála SCHIEFNER, Lebensb. 232 (2). Var.: कर्ण. — 3) f. कर्णिका a) *ein best. Ohrschmuck* P. 4, 3, 65. AK. 2, 6, 3, 5. 3, 4, 1, 15. H. 633. an. 3, 18. MED. k. 39. भूतलस्येव कर्णिका (काशान्वी) KATUÁS. 9, 5. — b) *Knoten, Tuberkel* SUÇR. 1, 67, 16. 2, 280, 2. विनिवृत्ते ततः शोफे कर्णिकापातनं क्लितम् 300, 10. 397, 7. — c) *Wulst z. B. die ringartige Verdickung an der Mündung (Kopf) eines Rohrs: नेत्राणि सर्वाणि मूले वस्तिनिवृद्धनार्थं द्विकर्णिकानि alle Klystirröhren sind am untern Ende mit einem ringförmigen Wulst versehen, um daran die Blase zu befestigen* SUÇR. 2, 197, 6. 196, 17. 199, 24. 213, 7. 216, 9. वृत्कर्णिक 49, 8. — d) *Samenkapsel der Lotusblume* AK. 3, 4, 1, 15. H. 1163. H. an. MED. HÄR. 218. MBH. 3, 12814. R. 3, 22, 25. BUĞ. P. 2, 2, 10. 3, 8, 16. 4, 8, 50. 5, 16, 7. = क्रमुकारिच्छंश (vulg. वौटा) *Fruchtstängel* MED. — e) *der Finger am Ende des Elefantenrüssels* AK. 3, 4, 1, 15. H. 1224. H. an. MED. — f) *Mittelfinger* TRIK. 3, 3, 8. H. an. MED. POTT, Die quin. u. vig. Zählm. 283. fg. — g) *Kreide* (so nach den Corrigg., im Texte wird कर्णिका durch लेखनी *Stift zum Schreiben*, वर्णिका durch कठिनी erklärt; ÇKDR. und WILS. folgen dem Text) HÄR. 269. — h) N. zweier Pflanzen: *Premna spinosa* oder *longifolia* (अग्निमन्थ) und *Odina pinnata* (अज्ञप्रज्ञी) RĀĀN. im ÇKDR. — i) *Kupplerin (Ohrenbläserin)* H. an. — k) N. pr. einer Apsaras MBH. 1, 4820. der Gemahlin Kañka's BUĞ. P. 9, 24, 43.

कर्णिकाचल (कर्णिका d. + अचल *Berg*) m. ein Bein. des Meru H. 1031. Vgl. BUĞ. P. 5, 16, 7, wo vom Meru gesagt wird, dass er कर्णिकाभूतः कुवलयकमलस्य sei.

कर्णिकार (von कर्णिका) m. N. eines Baumes, *Pterospermum acerifolium* Willd., AK. 2, 4, 2, 41. H. 1143. an. 4, 244. MED. r. 233. Nach H. an. MED. und RĀĀN. im ÇKDR. auch *Cassia Fistula* Lin. — MBH. 3, 935. 11573. 4, 1523. SUND. 4, 40. N. (BOPP) 12, 40. R. 2, 92, 22. 3, 21, 15. 76, 3. 5, 74, 4. 6, 13, 4. SUÇR. 1, 333, 14. KUMĀRAS. 3, 28. RĪ. 6, 20. BUĞ. P. 4, 7, 20. LALIT. 313. BURN. Intr. 177. Das n. bezeichnet die *Blume* RĪ. 6, 6. Nach WILS. soll कर्णिकार m. auch *Samenkapsel des Lotus* (s. कर्णिका d.) bedeuten. — कर्णिकारप्रिय m. ein Bein. Çiva's ÇIV.

कर्णिकिन् (von कर्णिका e.) m. *Elephant* ĠĀTĀDU. im ÇKDR.

कर्णिन् (von कर्ण) 1) adj. a) *auritus* AV. 10, 1, 2. TS. 7, 5, 12, 1. Am Ende eines adj. comp. *im Ohre habend*: अर्धकुण्डलकर्णिने (शिवाय) MBH. 13, 886. — b) *mit Seitenklappen oder dergl. versehen*, von Schuhen KĀTJ. ÇR. 22, 4, 21. — c) *mit Knoten, mit einer Wulst oder sonstigen Erhabenheiten versehen*, von Geschossen M. 7, 90. MBH. 3, 1919. 17237. 4, 1734. 13, 4988. R. 5, 39, 20. 6, 36, 77. SUÇR. 1, 96, 14. — d) *mit einem Steuerruder versehen* WILS. — 2) m. a) *Umgebung des Ohrs* WILS. — b) *Steuermann, Schiffsmann* KATUÁS. 23, 68. — c) N. pr. eines der sieben Hauptgebirge HĀ. 26. — 3) f. कर्णिनी (näml. येनि) *Tuberkelbildung in der Scheide*: कर्णिन्यां कर्णिका येनि श्लेष्मासृग्भ्यां तु जायते SUÇR. 2, 397, 7. 398, 11.

कर्णी P. 8, 3, 46. Davor soll im comp. ein auf अस् ausgehendes Wort das स bewahren. Der Sch. führt अयस्कर्णी und पयस्कर्णी als Beispiele auf. Solche Verbindungen sind wohl als adj. comp. aufzufassen, so dass

कर्णी eben nur als fem. im comp. auftritt. — Im comp. कर्णीमुत् er scheint कर्णी als N. pr. der Mutter von Kañsa.

कर्णिरिय m. *eine Art Sänfte* AK. 2, 8, 2, 20. H. 733. RAÇH. 14, 13. RĀĀN. TAR. 5, 218. Zerlegt sich in कर्णी (= कर्णिन्) + रय.

कर्णीमुत् (क^० + मुत्) m. ein Bein. Kañsa's TRIK. 2, 8, 23. HĀR. 32. DAÇAK. 69, 12. Nach dem Schol. Verfasser eines Lehrbuchs des Diebstahls.

कर्णेचुरुचुरा (कर्णे, loc. von कर्ण, + चु^० onomatop.) f. *Ohrenbläserei* (?) gaṇa पात्रसमितादि zu P. 2, 1, 48 und पुत्रारिह्यादि zu 6, 2, 81. — Vgl. कर्णेतिरिटिरा.

कर्णेणव (कर्णे + णव) adj. subst. (*in's Ohr raunend*) *Ohrenbläser* P. 3, 2, 13. 6, 3, 14. Sch. AK. 3, 1, 47. H. 380.

कर्णेतिरिटिरा f. wohl gleichbed. mit कर्णेचुरुचुरा gaṇa पात्रसमितादि zu P. 2, 1, 48 und पुत्रारिह्यादि zu 6, 2, 81.

कर्णेन्डु f. (ÇKDR. m.) = कर्णान्डु ÇABDAR. im ÇKDR.

कर्णीपकर्णिका s. u. उपकर्णिका.

कर्णीर्ण (कर्णी + ञर्णी) adj. *Wolle an den Ohren habend*, subst. ein solches Thier: कर्णीर्णकपदाश्चास्यैः BUĞ. P. 4, 6, 21.

कर्ण्य (von कर्णी) adj. *im oder am Ohre befindlich* P. 4, 3, 55. Sch. AV. 6, 127, 3. *den Ohren zuträglich* P. 5, 1, 6, Sch.

1. कर्त्, कर्त्तति NAIGH. 2, 19 (वधकर्मन्). BHĀTUP. 28, 141. P. 7, 1, 59. च-कर्त्: कर्त्स्यति und कर्त्स्यति; कर्त्ता P. 7, 2, 57. VOP. 11, 2. 13, 1. aor. अकर्त्तति (ved. अकृतस्); part. praet. pass. कृत्; episeh auch med. und कर्त्तति; schneiden, zerschneiden, abschneiden, zerspaltten AV. 19, 28, 8. पर्वतं वज्रेण पर्वशशकृत्तिय RV. 1, 37, 6. यद्वर्णयत्परः कृत्तति AIR. BA. 2, 7. शल्यं चास्य (अधर्मस्य) न कृत्तति M. 8, 12. (अधर्मः) कर्त्तुमूलानि कृत्तति 4, 172 (= MBH. 1, 3333). तस्मादस्मिभ्यामस्याप्रु वाङ् कृत्ताव R. 3, 73, 4. कृत्तन्मर्माणि MBH. 2, 2530. कंधरम् — कृत्तन् BUĞ. P. 6, 12, 33. भस्त्रेण च-कर्त्तास्य घञोत्तमम् MBH. 4, 1816. तं चकर्त्त नखैर्भृशम् 3, 16048. DRAUP. 8, 27. R. 3, 31, 40. 34, 6. 14. 15. 6, 92, 14. VID. 83. अकृत्तमेन (वृत्तं) कर्त्तिय्यामि PAÑKĀT. 230, 6. कर्त्स्यति BHĀT. 16, 15. 9, 42. अकर्त्तति 13, 97, 4. übertr. abschneiden, vernichten: को ऽन्यो ऽकर्त्स्यदिकु प्राणान्दत्तानां च सुरद्वि-याम् 21, 17. (अभिप्रायम्) अय्यकर्त्स्यम् 9, 44. med. *an sich abschneiden*: शस्त्राणि गृहीत्वा निशितं सर्वगात्राप्यकृत्तत MBH. 3, 17212. कृत्त abge-schnitten, zerspaltten AK. 3, 2, 53. H. 1490. an. 2, 164. MED. l. 12 (lies कृत्त st. कृत्). अकृत्तनाभि ÇAT. BR. 11, 8, 3, 6. कृत्तनख MBH. 1, 3641. कृत्ता-युधमह्वारथ 3, 14579. कृत्तात्तमाङ्ग 13, 1982. DAÇAK. in BENF. Chr. 201, 7. ज्ञा-मदग्नेन रामेण रेणुका जननी स्वयम् | कृत्ता परप्रुना R. 2, 21, 33. कृत्तमूल इव क्रुमः 40, 35. 5, 18, 32. PRAB. 54, 3. — caus. dass. was das simpl.: क्रुत-तरं कर्त्तयेम मत्पादपाशम् PAÑKĀT. 143, 13. कर्त्तयित्वा तु शस्त्रेण SUÇR. 2, 333, 3. कर्त्तित (वृत्त) PAÑKĀT. 249, 25. — desid. चिकर्त्तयति und चिकृ-त्तति P. 7, 2, 57.

— समधि zu etwas *Anderm hinzuschneiden*: एवं सर्वं समधिकृत्य शरो-रम् MBH. 3, 13294.

— अन्तु *im Zerspaltten, Vernichten fortfahren*: क्षत्रियाश्च भृगून्सर्वान्व-धिय्यन्ति नराधिप । आ गर्भान्दनुकृत्ततो दैवदण्डनिपीडिताः ॥ MBH. 13, 2906. Vgl. u. धव.

— अय abschneiden: प्राणापानावपकृत्तामि KAUC. 44.

— अयि dass.: रत्नसो मीवा अयि कृत्तामि VS. 5, 22. AV. 10, 1, 21. TS. 6, 1, 8, 4. ÇAT. Br. 3, 5, 4, 5, 6, 1, 5, 4, 5, 2, 6.

— अय dass.: कृत्तामिमीवा एवावकृत्य प्रत्यानृहति ÇAT. Br. 3, 3, 4, 8, 2, 4. KĀTJ. ÇR. 25, 10, 6. वस्त्रावकृतम् 8, 3. 26, 4, 2. Suçr. 2, 337, 15. vernichten: निन्ननु: परमेधासा: सर्वास्तामिनिशितै: शरै: । आ गर्भाद्वकृत्तत: MBh. 1, 6810. — caus. abschneiden lassen: स्पिचं वास्यावकर्तयेत् M. 8, 281. — Vgl. अयवर्त fgg.

— उद् ausschneiden, abschneiden: त्वच उत्कर्त (absolut.) प्रकिरति ÇAT. Br. 13, 7, 1, 9. शोर्पाण्येवावकृत्य 6, 2, 1, 7. अस्यान्युत्कृत्य गुहेति ved. P. 7, 1, 76. Sch. KAUC. 44. स्वयं वा शिन्नवृषपावुत्कृत्य M. 11, 104. JĀGĀ. 3, 259. MBh. 1, 5938. 3, 2006. 10585. 10590. 13293. fg. 17207. 17215. 13, 2067. R. 3, 25, 7. 73, 39. 5, 8, 11. 27, 3. Suçr. 1, 60, 12. 2, 269, 19. 336, 17. KATHĀS. 7, 94. BĀG. P. 6, 12, 32. ausreissen, abreissen: ङटाम् — उत्कृत्य — विनमर्त्त तां भुवि 4, 5, 2. 9, 4, 46. zerschneiden, zerlegen (ein Thier), niedermetzeln: एतस्य (मृगस्य) उत्कृत्यमानस्य Hit. 21, 14. तस्मिन्नामशरोत्कृते बले मरुति रत्नसाम् Ragh. 12, 49. — Vgl. उत्कर्तन.

— समुद् ausschneiden: स्वशरीरात्समुत्कृत्य कवचम् MBh. 1, 4408. — उप beschneiden: अयं वृद्धिसेपान्वाचैव्यान्वानर चापलात् । यत्किंचन प्रलापी त्वं वाक्शैरुत्कृत्तसि R. 4, 17, 5.

— नि niedermetzeln, niederreißen, wegschneiden, abschneiden, abhauen, abreissen, zerschneiden, zerhauen KĀTJ. ÇR. 7, 2, 8. Suçr. 1, 60, 18. शिरांसि चास्य — त्रिभिस्त्रिभिः शैस्तीक्ष्णैर्न्यकृत्तत् R. 3, 33, 36. 75, 4. Daçak. id. BRNF. Chr. 198, 12. शोरा किं मे शरीरस्यो बद्ध मर्म निकृत्तति R. 4, 21, 6. PRAB. 83, 3. मूलं निकृत्तति R. 4, 20, 18. PAÑĀT. II, 43. तालयत्रपि वृत्ताङ्गीन्द्रदीवेगो निकृत्तति Hit. IV, 59. तानिपूयतितान्मन्त्रैरनेकैर्नचकर्तुः R. 6, 19, 65. आयुरस्य निकृत्तामि MBh. 13, 5027. निकृत्तान्निव मानसम् BHATT. 7, 11. med. sich beschneiden, z. B. die Nägel: या नखानि निकृत्तते TS. 2, 5, 1, 7. ÇAT. Br. 3, 1, 2, 2. auch gleichbed. mit dem act.: शिरसो — चक्रेण — न्यकृत्तत MBh. 3, 13581. Vid. 242. तानसुरगणान्यकृत्तत MBh. 1, 1181. 14, 833. — सायकैः — निकृत्ता रत्नसा: R. 3, 31, 22. 6, 18, 42. 28, 2. निकृत्ता इव पादया: 3, 31, 48. 4, 16, 1. MBh. 13, 1982. वृत्ता इवायुर्धात्रघातान्निकृत्त-मूला: Suçr. 1, 352, 10. DRAUP. 5, 24. रथघ्नत: R. 6, 91, 12. यामीशतानि गेहानि निकृत्तानोव कृत्यया MBh. 13, 2490. निकृत्ता भूतो R. 3, 75, 8. 24, 23. 28, 6. 31, 24. 5, 56, 61. MBh. 3, 806. 15989. Ragh. 7, 35. BĀG. P. 4, 11, 5. मांसं निकृत्तम् R. 2, 96, 38. बाणान्सकृत्ता निकृत्तान्निभृत्तभोगानिव पन्न-गेन्द्रान् 6, 36, 76. — caus. beschneiden lassen ÇĀKḤ. ÇR. 18, 14, 19.

— विनि zerhauen, abhauen, abreissen: विनिकृत्तानि दृश्यते शरीराणि शिरांसि च MBh. 3, 11714. विनिकृत्तभुजस्वन्ध 16488. R. 3, 31, 48. विनिकृत्य तमः सूर्यं यथेहाम्युदितम् MBh. 3, 14443.

— निस् ausschneiden, losschneiden, abtrennen, lösen: यत्राविद्धं निष्कृत्तति TS. 2, 3, 12, 3. 6, 8, 4. निर्गा अकृत्तत् RV. 9, 108, 6. निस्त्रीणि साकमुद्धैरेकृत्तत् 10, 67, 5. तं शल्पं निरकृत्तन् ÇAT. Br. 1, 7, 4, 4. 11, 2, 6, 7. PĀ. GRHJ. 1, 3. अस्लावुमद्यान्निष्कृत्य वीजम् MBh. 3, 3846. भुजं मूले खड्गेन निरकृत्तत 15736. zerhauen, niedermetzeln: अन्वान्खड्गेन निरकृत्तत 1, 2835.

— परि rings umschneiden, beschneiden: ऋष्यंस्वेव परिशासं परिकृत्य परि त्वचः AV. 5, 14, 3. अथियवयां परिकृतम् ÇAT. Br. 3, 5, 4, 23. KĀTJ. ÇR. 8, 5, 26. मूलं न परिकृत्तति R. 6, 39, 21. abschneiden von, ausschlies-

sen aus: गणान्नं गणिकान्नं च लोकेन्यः परिकृत्तति (d. i. den der sie genießt) M. 4, 219.

— प्र abschneiden: वालान् AV. 12, 4, 7. स्वधिताना प्रकृत्य KAUC. 44. zerschneiden, nach der 1sten Kl.: गृहीत वध्नीत प्रकर्ततेमं पचाम खा-दाम च भीमसेनम् MBh. 3, 11383.

— वि aufschneiden, einschneiden, zerschneiden, zerlegen, zerreißen: वलं करेणोव वि चकर्ता र्वेण RV. 10, 67, 6. 68, 8. वि पर्वशश्र्वकर्त्ता गार्मि-वासिः 79, 7. 8, 43, 30. वि दस्यूर्योनावकृतः 1, 63, 4. विकृत्यमाना AV. 12, 5, 28. यत्रैव वृ च कुशो विकृत्तति तत एव लोहितमुत्पतति ÇAT. Br. 3, 1, 2, 16. 8, 3, 10, 37. 12, 9, 1, 3. पृष्ठे ऽस्य न्यपतद्गो नवैश्च विचकर्त सः R. 3, 56, 39. कुञ्जराङ्कुररिक्तान्पदातीत्रयिनो रथान् । आसुत्यासुत्य दशनैर्न-वैश्च विचकर्तरे ॥ 6, 19, 10. केशान्कर्पास्तद्यान्तीणि नासिकां च प्लवंगमाः । रत्नसो दशनैस्तीक्ष्णैर्नवैश्च विचकर्तरे ॥ 73, 14. Nach der 1sten Kl.: कथं वातो विकर्तयेम् wie könnte ich das Kleid zerschneiden? N. 10, 17. — caus. dass. was das simpl.: पिङ्गलकवरनवरविकर्तितशरीरः PAÑĀT. 91, 5.

— अथिवि s. अथिविकर्तन.

— सम् zusammenschneiden, zerschneiden: यानि मांसानि संकृत्य सं-न्यासुः ÇAT. Br. 3, 1, 3, 4. शस्त्रसंकृतगात्र MBh. 3, 17214. शरसंकृतमर्मम् R. 3, 25, 6.

2. कर्त्, कर्पाति den Faden drehen, spinnen: या कृपाति तस्यं क्लीवो या रद्धं मृगति तस्या उद्वन्धुकः (बायते) TS. 2, 5, 1, 7. कृपाति वा वयति वा ÇAT. Br. 3, 1, 2, 19. या अकृत्तन्नवयन्याद्यं तन्निरे AV. 14, 1, 45. अथ यत्रैत-त्सन्नतोर्वा कृत्तत्योर्वा नाना तत्तुं संमृगतः KAUC. 107. ग्रास्त्राकृत्तन्नयसो ऽतन्वत Nir. 3, 21 aus dem MAITRĀJAÑJAKA. PĀ. GRHJ. 1, 4. Von der sich windenden Schlange: विपूच्येतु कृत्तती AV. 1, 27, 2. — Nach Dhātup. 29, 10 = वेष्टन umgeben, kleiden; कृत = वेष्टित H. a. n. 2, 164 (fälschlich वेष्टित). Med. t. 12 (fälschlich कृत). — Vgl. 2. कर्तन und तर्कु (für कर्तु).

— उद् 1) durch Drehen dehnen, fortspinnen: पुमां एनं तनुत उत्कर्पा-त्ति पुमान्नि तन्वे अथि नक्के अस्मिन् RV. 10, 130, 2; vgl. AV. 10, 7, 43. — 2) auseinanderdrehen, auflockern, auflösen: यत्र आतो ऽविमुच्यमान उ-त्कर्तयेतैव यजमाना उत्कर्तयेरन् wie ein ermattetes Zugthier, wenn man es nicht ausspannt, sich herauszuwinden sucht (aus dem Geschirr) oder sich auflöst (in Erschöpfung) Ait. Br. 6, 23. S'j.: = उच्छिद्येत (also von 1. कर्त्) und विनश्येत्.

— परि umwinden: आस्तां ज्ञात्तम् उदरं संसपिवा कोशं इवावन्धः परि-कृत्यमानः wie eine aus dem Bande gegangene Tonne umwunden (mit Tüchern u. s. w.) AV. 4, 17, 7.

3. कर्त् (v. l. कर्त्, कर्त्), कर्तयेति lösen Dhātup. 35, 60.

कर्त् (jüngere Form गर्त्) m. Grube, Loch NAIG. 3, 23 (parox.). अयि कर्तमेवतयो ऽयंयून RV. 1, 121, 13. त्राधं कर्ताद्वपदे। यजत्रा: 2, 29, 6. 9, 73, 8, 9. AV. 4, 12, 7. Ait. Br. 8, 11. MANĀSĀ. Up. in Ind. St. 2, 86. कर्ता-दका ऀCV. GRHJ. 4, 2 — Wohl von 1. कर्त्.

1. कर्तन (von 1. कर्त्) 1) n. das Schneiden, Abschneiden, Abhauen II. 372. an. 3, 363. Med. n. 47. गुल्मगच्छन्तुपलाप्रतानौपधिवीरुधाम् JĀGĀ. 2, 229. शिरसः Hit. II, 119. कर्पादिकर्तन JĀGĀ. 2, 286. — 2) f. कर्तनी Scheere Wils.

2. कर्तन (von 2. कर्त्) n. das Spinnen TRIK. 3, 2, 16. H. a. n. 3, 363. MED. n. 47. तर्कुः कर्तनसाधनम् H. 911.

1. कर्त्तरु (nom. ag. von 1. करु) *Thäter, Ausführender, Schaffer, Vollbringer, Urheber; der Fungierende (Priester)* MED. t. 8. समर्दनस्य कर्त्ता RV. 1,100, 6. भेषजस्य AV. 5,29, 1. 2,12, 5. घ्न्यः कर्त्ता सुकृतोरन्यं सृन्धन् RV. 3,31, 2. इन्द्रस्य कर्त्ता स्वर्पस्तमो भूत् 4,17, 4. क्रावी कृतः सुकृतः कर्त्तुर्भिर्भूत् 7,62, 1. 1,139, 7. 6,19, 4. VS. 29,9. AV. 10,1, 14,17, 30. अग्निर्वै मियुनस्य कर्त्ता प्रजनयिता ÇAT. BR. 3,4,3, 4. 4,1, 4, 1. 14,7, 2, 17. कर्त्ता पशुमालभते कर्त्तारं यत्नमानः ऀÇV. GRHJ. 1, 11. 4, 2. KAUC. 92. — न कर्त्ता कस्यचित्कश्चित् R. 4,24, 5. धनुःशरणाम् M. 3,160. आश्रमाणां च कर्त्तारः कुलानां चैव भारत । देशानां नगराणां च ते नराः स्वर्गगामिनः ॥ MBH. 13, 1662. लोकानाम् R. 3,69, 7. व्याकरणस्य PAÑKAT. II, 34. काव्यस्य TRIK. 2,7, 4. वंशस्य RAGH. 2,64. तिलस्य KATHAS. 3,34. साकसस्य नरः कर्त्ता M. 8, 345. ब्राह्मणस्य जन्मनः 2, 150. ज्ञानं तपः u. s. w. शुद्धेः कर्त्तृणां देहिनाम् 5, 105. कर्मणाम् 7, 128. अभिषेचनविग्रस्य R. 2,23, 40. अर्थमानयोः 4,38, 20. (अर्थमः) कर्त्तुर्मूलानि कृत्तति M. 4, 172, 173. 8, 18, 19. DAÇ. 1, 5. PAÑKAT. II, 134. पृथा मृत्पिपाडतः कर्त्ता कुरुते पयदिच्छति HIT. Pr. 33. ब्राह्मणेषु च विद्वांसो (श्रेष्ठाः) विद्वत्सु कृतबुद्धयः । कृतबुद्धिषु कर्त्तारः (die da vollbringen, was sie erkannt haben) कर्त्तुषु ब्रह्मवेदिनः ॥ M. 1, 97. Häufig in comp. mit dem obj. H. 5. तत्कर्त्ता M. 11, 207. कूटशासनं 9, 232. निषानं 4, 201. द्वेषं R. 5, 22, 13. नयशास्त्रं PAÑKAT. Pr. 2. स्थिरधातुं SUÇR. 4, 219, 15. ऋणां KAN. 43. नरपतिक्षितं PAÑKAT. I, 147. भयं N. 12, 70. अथकर्त्री KATHAS. 23, 153. सुवर्णाकर्त्तरु Goldarbeiter M. 4, 245. हेमं 12, 61. राज्यं Betreiber der Regierungsgeschäfte R. 2, 67, 1. कर्त्तरु der Schöpfer der Welt ÇAT. BR. 14, 7, 4, 11. JĀGĀN. 3, 69. in dieser Bed. ein Bein. Brahman's MED. t. 8. Viṣṇu's PAÑKAT. 44, 25. Çiva's ÇIV. In der Grammatik bezeichnet कर्त्तरु den aus freiem Antriebe handelnden Urheber einer Handlung: स्वतन्त्रः कर्त्ता P. 4, 4, 54. 2, 3, 18. n. s. w. VOP. 3, 9. AK. 3, 6, 4, 15. 8, 45. — f. कर्त्री = कारिका VOP. im ÇKDr.

2. कर्त्तरु (wie eben) dass., mit dem acc. des Objects: कर्त्ता कटान् P. 3, 2, 133, Sch. 6, 1, 174, Sch.

कर्त्तरि (von 1. कर्त्तृ) f. Scheere: नुरकर्त्तरिसंदंशैस्तस्य रोमाणि निरुतेत् SUÇR. 2, 13, 16. — Vgl. कर्त्तरी.

कर्त्तरिका (von कर्त्तरि oder ०री) f. Jagdmesser HIT. 43, 19.

कर्त्तरी f. 1) Scheere oder Dolch, Jagdmesser AK. 2, 10, 34. H. 911. Vgl. कर्त्तरि. — 2) der Theil des Pfeiles, an den die Federn befestigt werden (पुङ्ख) H. 781.

कर्त्तरीय eine best. Giftpflanze SUÇR. 2, 232, 2.

कर्त्तव्य und कर्त्तव्यं (von 1. करु) adj. P. 3, 1, 96, Sch. zu machen, zu thun, zu vollbringen: न यत्तुः कर्त्तव्यम् TS. 1, 3, 2, 4. AIT. BR. 2, 3. ÇAT. BR. 2, 2, 3, 3 (acc. unbest.). हेमः M. 11, 222. योपिता । न स्वातन्त्र्येण कर्त्तव्यं किञ्चित्कार्यं गृह्येयि 3, 147. R. 3, 9, 18. शौचम् M. 3, 114. अशप्रकल्पना 8, 211. द्रणशोधनम् SUÇR. 2, 100, 6. दमः eine Strafe ist zu verhängen M. 9, 290. निर्विषेणापि सर्पेण कर्त्तव्या मरुती पाटा PAÑKAT. I, 229. न तस्य देयो कर्त्तव्यः 470. कर्त्तव्या तपसे मतिः man hat die Gedanken auf Kästungen zu richten R. 2, 28, 24. नात्रिवर्षस्य कर्त्तव्या बान्धवैर्हृदकक्रिया die Wasserspende ist nicht darzubringen M. 3, 70. मया प्रातर्निःसहं वनं कर्त्तव्यम् ich muss den Wald thierlos machen PAÑKAT. 53, 8. M. 8, 64, 10, 51. तस्मात्ते तथा कर्त्तव्या (man muss mit ihnen so verfahren) यथा पलायमाना हन्यमानाः स्वर्गं न गच्छन्ति PAÑKAT. 48, 4. यद्येवमिह कर्त्तव्यम्

wenn man hier so verfahren kann, will N. 13, 44. Das n. als subst. das Zuthuende, Obliegenheit, Aufgabe: मुहूर्तमिव संचित्य कर्त्तव्यस्य विनिश्चयम् SUND. 3, 10. कर्त्तव्यविमूढः सन् KATHAS. 7, 65. मनस्याकृतकर्त्तव्याः KUMĀRAS. 2, 62. कर्त्तव्यं समकृतवत् R. 1, 34, 32. न च लघुर्वापि कर्त्तव्येषु धीमद्भिर्नादरः कार्यः PAÑKAT. 202, 5.

कर्त्तव्यता (von कर्त्तव्य) f. Geschäft, Obliegenheit: शास्त्राणि चित्तयेत् — सर्वकर्त्तव्यतास्तथा JĀGĀN. 1, 330.

कर्त्तु nom. act. von 1. करु; davon folgende casus als infin.: कर्त्तुम् AV. 5, 31, 11. ÇAT. BR. 5, 2, 5, 4. कर्त्तुं ved. P. 3, 4, 9, Sch. RV. 2, 22, 1. कर्त्तुं P. 6, 1, 200, Sch. NAIGH. 2, 1. ÇAT. BR. 2, 1, 4, 4. 4, 4, 5, 19. कर्त्तुं NAIGH. 2, 1. RV. 1, 113, 4. 2, 38, 4. Nir. 4, 11.

कर्त्तार (कर्त्तरु + करु) P. 3, 2, 21.

कर्त्ता (von कर्त्तरु) n. das Agens-Sein einer Handlung SĀH. D. 12, 2.

कर्त्तव्य (wie eben) n. das Thäter - Sein, Urheber - Sein MBH. 3, 1232.

BUAG. 3, 14. BUĀG. P. 3, 26, 6, 26.

कर्त्तार (कर्त्तरु + पुर) n. N. pr. einer Stadt LĪA. II, 953.

कर्त्तव्य adj. von कर्त्तरु P. 6, 1, 176, Sch.

कर्त्तव्य (von 1. कर्त्तृ) adj. niederzumachen, zu tödten: पुत्रः सखा वा धाता वा पिता वा यदि वा गुरुः । रिपुस्थानेषु वर्ततः कर्त्तव्या भूमिच्छता ॥ MBH. 1, 5593.

कर्त्तिका (wie eben) f. ein kleines Schwert, Messer TANTRAS. im ÇKDr. — Wohl richtiger कर्त्तिका.

कर्त्री (wie eben) f. Scheere ÇABDAR. im ÇKDr. — Davon demin. कर्त्तिका Jagdmesser HIT. 43, 19, v. l. für कर्त्तरिका.

कर्त्तृ (wie eben) adj. abzuschneiden, abzuhaue: तस्याम् कर्त्तृं अङ्गुल्यौ M. 8, 367.

कर्त्तृ कर्त्तृपति lösen DHĀTUP. 33, 60. — Vgl. 3. कर्त्तृ und कर्त्तृ.

कर्त्तृ (von 1. करु) n. Zaubermittel, Zauber: उभूतं कर्त्तृ कृत्याकृता कृतम् AV. 10, 1, 32, 19.

कर्त्तृयि (denom. von कर्त्तरु), कर्त्तृयिति VOP. 21, 2.

कर्त्तृ (von 1. करु; vgl. P. 3, 4, 14) adj. zu machen, auszuführen; n. ein zuthuendes Werk, Aufgabe NAIGH. 2, 1. अग्निः कर्त्तृ रथे उतेह कर्त्तृः RV. 1, 161, 3. तद्देवानां देवतमाय कर्त्तृम् 2, 24, 3. 30, 10. इन्द्रे विश्वानि वीर्या कृतानि कर्त्तृनि च 8, 52, 6. 1, 25, 10. 9, 47, 2. 10, 48, 3. 113, 7. वृहानि मे अकर्त्ता कर्त्तृनि 4, 18, 2. 1, 10, 2. 8, 90, 7. 10, 61, 6.

कर्द, कर्दति (कृत्सिते शब्दे) DHĀTUP. 3, 22. vom Knurren der Eingeweide (s. कर्दन); vgl. übrigens पर्द.

कर्द m. = कर्दम Sumpf ÇABDAR. im ÇKDa.

कर्द m. 1) Sumpf (vgl. कर्दम). — 2) Lotuswurzel (करकाट). — 3) = पङ्कज (any aquatic weed, as Vallisneria, etc.) MED. I. 35.

कर्दन 1) n. das Knurren in den Eingeweiden (von कर्द) H. 1403. — 2) f. कर्दनी der Tag des Vollmonds im Monat Kāitra (ein Festtag) TAN. 1, 1, 109.

1. कर्दम 1) m. Uṇ. 4, 85. कर्दम und कर्दम ÇANT. 3, 10. a) Schlamm, Bodensatz, Schmutz, Unreinigkeit AK. 1, 2, 3, 9. H. 1090. KĪTJ. ÇR. 25, 8, 2. रथ्याकर्दमतोयानि JĀGĀN. 1, 197. रसानां कर्दमा नद्यो बभूवुः MBH. 14, 2683. अकर्दमा (नदी) 3, 11353. R. 3, 78, 31. तीर्थमकर्दमम् 1, 2, 5. नद्यः पायसकर्दमाः 2, 91, 40. 6, 28, 42. 94, 5. पथश्यायानकर्दमान् RAGH. 4, 24. पौट्टा

नूपुरलम्बकर्मधारिणौ *Meḥkū*. 86, 20. *Rt.* 1, 17. कृत्वा रुधिरकर्मम् *Pañkāt.* III, 107. तैलकर्मदिग्धाङ्गाः *Suḥr.* 1, 105, 14. कर्माम् 2, 429, 12. — b) *Sünde* *Uḥādik.* im *ÇKDn.* — c) eine best. Pflanze *Suḥr.* 2, 100, 20. 152, 7. eine best. giftige Knolle 233, 4 (कर्ममाख्य). *H.* 1198; vgl. कर्मक. — d) *N. pr.* eines *Nāga* (vgl. कर्मक) *MBu.* 1, 1561. eines *Praḡāpati* 12, 2211. *fg.* *R.* 3, 20, 7. entspringt aus *Brahman's* Schatten, Gemahl der *Devahūti* und Vater *Kapila's* *Bhāg.* *P.* 2, 7, 3. 3, 12, 27. 55. 21, 3. *fgg.* *VP.* 49, N. 2. 54, N. 7. ein Sohn des *Praḡāpati* *Pulaha* 83, N. 6. — 2) f. कर्मि Name einer Pflanze (s. मुद्गर) *Vaidj.* im *ÇKDn.* — 3) n. *Fleisch* *Çabdāk.* im *ÇKDn.*

2. कर्म adj. mit Schlamm, Bodensatz, Schmutz, Unreinigkeit versehen *gaṇa* अर्थादि zu *P.* 5, 2, 127. कर्माम्बोनिम् *Suḥr.* 2, 471, 2. वर्त्म (*Augenlid*) कर्मम् 309, 5. 306, 4. 333, 1.

कर्मक (von कर्म) *gaṇa* मृष्यादि zu *P.* 4, 2, 80 (चतुर्धर्वेषु). 1) eine best. Körnerfrucht *Suḥr.* 1, 73, 5. 193, 6. eine best. giftige Knolle 2, 252, 6. — 2) m. eine Schlangenart *Suḥr.* 2, 263, 16. — Vgl. कर्म.

कर्मराज oder ०राजन् (क० + र्) m. *N. pr.* eines Mannes, eines Sohnes von *Kshemagupta*, *Rāḡa-Tar.* 6, 200. 325. 341.

कर्मराज (कर्म + घ्राटक; vgl. कन्याट, पन्याट) m. ein Ort wohin der *Koth* u. s. w. getragen wird, Abtritt *Çabdār.* im *ÇKDn.*

कर्मिर्त (von 1. कर्म) adj. = 2. कर्म *gaṇa* तारकादि zu *P.* 5, 2, 36. कर्मिनी (wie eben) f. eine sumpffreie Gegend *gaṇa* पुष्करादि zu *P.* 5, 2, 135.

कर्मिल (wie eben) *gaṇa* काशादि zu *P.* 4, 2, 80 (चतुर्धर्वेषु). n. *N. pr.* einer Localität: दृत्वर्दमिलं नाम भरतस्याभिषेचनम् *MBu.* 3, 10692.

कर्प् s. कर्प्.
कर्पट 1) m. n. *gaṇa* अर्थादि zu *P.* 2, 4, 31. *AK.* 3, 6, 4, 33, v. l. *Siddh.* *K.* 249, a. 3. *Lappen* *AK.* 2, 6, 3, 16. *H.* 676. *ç.* 135. पुस्तकच्छादनयोग्यानि पटिकर्पटादीनि *Pañkāt.* 236, 25. 237, 5. चीरखण्डिकर्पटः *Katūās.* 4, 61. कर्पटधारिन् *Lumpen* tragend, Bettler *Çabdār.* im *ÇKDn.* — Vgl. कार्पटिक und पञ्चकर्पट.

कर्पटिक (von कर्पट) adj. in *Lumpen* gehüllt *Çabdār.* im *ÇKDn.*
कर्पटिन् (wie eben) adj. dass. *Çabdār.* im *ÇKDn.*

कर्पण eine Art Lanze oder Speer *Daḥak.* 56, 17. — Vgl. कणप und कर्पर.

कर्पर 1) *Schale, Topf*, m. *Triḥ.* 3, 3, 341. *H.* 1022. *an.* 3, 529. *Med.* *r.* 124. शर्करा (*Scherbe*) कर्परशि *AK.* 3, 4, 25, 177. *Çabdāk.* im *ÇKDn.* n.: कुलालो ऽहं प्रकृत्या । मद्दे ऽनेककर्पराण्यासन् *Pañkāt.* 218, 11. कर्पोपरि पतितः 12. कर्परकोट्या पाटिललाटः 217, 22. मार्कपत्यात्कर्परेण ज्वलत्त-मग्निनादाय *Jāṅikād.* in der *Paddh.* zu *Kātj.* *Çr.* 2, 1. — 2) m. *Hirnschale* *AK.* 2, 6, 2, 19. *Triḥ.* *H.* 627. *H. ad. Med.* — 3) m. eine Art Waffe *Triḥ.* (lies: कपाल st. कपोल). *H. ad. Med.* — 4) m. *Ficus glomerata* (s. उडुम्बर) *Çabdāk.* im *ÇKDn.* — 5) f. कर्परी eine Art *Kollyrium* *AK.* 2, 9, 102. — Vgl. घटकर्पर, मूर्धकर्परी und खर्पर.

कर्पराल m. var. l. für कन्दराल *Ramān.* zu *AK.* 2, 4, 2, 9. *ÇKDn.*
कर्परश m. sand, gravel, a sandy soil *Wils.* nach der *Çabdāk.* Falsche Lesart für कर्परश *Scherbe*; s. u. कर्पर 1.

कर्परिका (demin. von कर्परी) in कर्परिकास्तुव n. ein *Kollyrium* aus *Anomum Xanthorrhiza* *Roxb.* *H.* 1053.

कर्परीक (?) m. *Feuer* *H.* *ç.* 168.

कर्पास *Uḥ.* 5, 45. m. n. *gaṇa* अर्थादि zu *P.* 2, 4, 31. *AK.* 3, 6, 4, 35, v. l. *Stodh.* *K.* 249, b, 7. m. die Baumwollenstaude, *Gossypium herbaceum* *H.* 1139 (nach dem Sch. auch n.). कर्पासमूल *Suḥr.* 2, 481, 13. कर्पासधेनुमा-हात्म्य *Verz.* d. *B. H.* No. 483. *fg.* कर्पासचलदान No. 468. Auch कर्पासी *gaṇa* विल्वादि zu *P.* 4, 3, 136. *AK.* 2, 4, 4, 4. — Vgl. कार्पास.

कर्पू *Uḥ.* 4, 91. 1) m. n. *Kampfer* (die Pflanze, das Harz und die Frucht) *AK.* 2, 6, 2, 31. *Triḥ.* 2, 6, 39. *H.* 643. *Suḥr.* 1, 215, 5. 8. 243, 19. 2, 137, 10. 380, 12. *Verz.* d. *B. H.* No. 966. *Pañkāt.* II, 58. 47, 7. कर्पूरपुटिका 263, 5. कर्पूरपरिपूर्णमुखी *Kāurap.* 9. क्त्वा कर्पूरखण्डान्वृत्तिमिदं कुरुते को-द्रवाणो समतात् (als etwas Widersinniges) *Bhārṭr.* 2, 98. Hiervon denom. कर्पूरति sich wie *Kampfergeruch* verbreiten *Duḥrṭas.* 67, 15. — 2) m. *N. pr.* eines Mannes *gaṇa* मृष्यादि zu *P.* 4, 1, 123.

कर्पूरक m. *Curcuma Zerumbet* *Roxb.* *Çabdāk.* im *ÇKDn.* — Vgl. कर्-
बूरक.

कर्पूरगौर (क० + गौर) n. *N. pr.* eines Sees oder Teichs (*gelblichweiss* wie *Kampfer*) *Hir.* 26, 12.

कर्पूरतिलक (क० + तिल०) 1) m. *N. pr.* eines Elefanten *Hir.* 40, 16. — 2) f. ०का Bein. der *Gājā*, einer Freundin der *Durgā*, *Çabdām.* im *ÇKDn.*

कर्पूरतैल (क० + तैल) n. *Kampfersalbe* *Rāḡan.* im *ÇKDn.*

कर्पूरनालिका (क० + ना०) f. eine bes. mit *Kampfer* zubereitete Speise: घृताद्यया समितया कृत्वा लम्बपुटततः । लवङ्गापणकर्पूरयुतया सितयान्वि-
तम् ॥ पचेदाद्येन सिद्धेया ज्ञेया कर्पूरनालिका । संयावसदृशी ज्ञेया गुणैः क-
र्पूरनालिका ॥ *Bhāvapr.* im *ÇKDn.*

कर्पूरमञ्जरी (क० + म०) f. Titel eines dramatischen Werkes *Sāh.* *D.* 202, 1.

कर्पूरमणि (क० + म०) m. ein best. weisses, medic. gebrauchtes *Mine-
ral* *Rāḡan.* im *ÇKDn.*

कर्पूरसरम् (क० + स०) *N. pr.* eines Sees oder Teichs *Hir.* 39, 6.

कर्परिन् adj. von कर्पर *gaṇa* मुवास्वादि zu *P.* 4, 2, 77.

कर्परिल von कर्पर *gaṇa* काशादि zu *P.* 4, 2, 80 (चतुर्धर्वेषु).

कर्पर m. *Spiegel* *Ġaṭādh.* im *ÇKDn.* — Vgl. कर्पर.

कर्प, कर्पति gehen *Dhātup.* 11, 26.

कर्पर s. कर्पर.

कर्पु adj. bunt, gefleckt: (रश्मयः) सितसिताः कर्पुनीलाः कर्पिलाः पीत-
लोकिताः *Jāṅ.* 3, 166. — Vgl. कर्पर.

कर्पुक m. pl. *N. pr.* eines Volkes *R.* 4, 40, 29.

कर्पुदार (कर्पु + दार?) m. *N.* eines Baumes, *Bauhinia candida* *Roxb.* (*श्वेतकाञ्चन*) *Ratnam.* im *ÇKDn.* u. काञ्चन und *Rāḡan.* *Suḥr.* 1, 144, 13. 183, 8. 219, 20. 2, 483, 11. Nach *Çabdām.* im *ÇKDn.* = कोविदार d. i. र-
क्तकाञ्चन; nach *Rāḡan.* im *ÇKDn.* = नीलकिण्टी *Barleria caerulea* *Roxb.*

कर्पुदारक m. *N.* eines Baumes, *Cordia latifolia* *Roxb.* (*श्लेष्मात्तक*), *Rāḡan.* im *ÇKDn.*

कर्पुर् und कर्पुर् (von कर्पु) 1) adj. gefleckt, gesprenkelt (als m. die Farbe selbst) *AK.* 1, 1, 1, 26. 3, 4, 25, 166. *Triḥ.* 3, 3, 335. *H.* 1398. *an.* 3, 528. *Mad.* *r.* 123. von einem *Scorpion* *Suḥr.* 2, 293, 3. *Blutegel* 1, 40, 12. vom

Steinbock im Thierkreise Ind. St. 2, 278. रत्नावलीकिरणकर्तुरे पर्यङ्के
Hit. 29, 11. भस्म कपोतकर्तुरम् KUMĀRAS. 4, 27. Ind. St. 2, 238. weiss Up.
1, 41. — 2) m. a) Sünde TRIK. II. an. MRD. — b) ein Rakshas Up. AK.
1, 1, 55. TRIK. II. 188. H. an. MED. ÇABDĀRN. im ÇKDR. — c) Curcuma
Amhaldi oder Zerumbet Roxb. (शटी) BHAR. zu AK. 2, 4, 5, 20 im ÇKDR.
— d) Reis unter Wasser RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) f. कर्तुरा Name zweier
Pflanzen: *Bignonia suaveolens* Roxb. MRG.; = कर्तुरा ĠATĀDH. im ÇKDR.
— 4) f. कर्तुरी ein Bein. der Durgā TRIK. 1, 1, 53. — 5) n. a) Gold AK.
2, 9, 95. H. 1044. H. an. MED. — b) als Synonym von कनका Gold (vgl.
AK. 2, 4, 2, 58) = धुस्तूर Stechapfel ÇKDR. Als n. wohl die Frucht. —
c) Wasser TRIK. 3, 3, 335. H. an. MED. — Vgl. कर्तूर, कर्तूर, किर्गिरि.

कर्तुरफल (का० + फल) m. Name einer Pflanze (साकुरुण्ड) RĀĠAN. im
ÇKDR.

कर्तूर oder कर्तूर 1) m. a) ein Rakshas UNĀDIK. im ÇKDR. AK. 1, 1,
1, 55, Sch. — b) Curcuma Amhaldi oder Zerumbet Roxb. AK. 2, 4, 5, 20.
ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) f. कर्तूरा Bluteigel WILS. Diese Bed. ist wohl
aus SUÇR. 1, 40, 12, wo von einem gesprenkelten (कर्तूरा) Bluteigel die
Rede ist, oder aus einer ähnlichen Stelle gefolgert worden. — 3) n.
a) Gold ÇKDR. angeblich nach MED. — b) Auripigment TRIK. 2, 9, 35.

कर्तूरक m. Curcuma Amhaldi oder Zerumbet Roxb. Sch. zu AK.
ÇKDR.

कर्तूरित adj. = कर्तूर gesprenkelt WILS.

कर्म m. n. = कर्मन् Sch. zu AK. 3, 3, 1.

कर्मक = कर्मन् Werk, That u. s. w., am Ende eines adj. comp.: वि-
चुरहुतकर्मकः MBh. 3, 8102. यद्रूपगुणकर्मकः BuĀG. P. 2, 9, 31. — Vgl. अ-
कर्मक, सकर्मक.

कर्मकार (कर्मन् + कर) 1) adj. subst. f. ई für Andere Arbeit tuend, Ar-
beiter, Knecht, Diener, Handwerker P. 3, 2, 22. Vop. 26, 47. AK. 2, 10,
15. 3, 1, 19. H. 361. an. 4, 243. MED. r. 234. चिकित्सकौ कर्मकौरे (अश्वि-
नौ) MBh. 3, 10382. 14672. कर्मकाराः स्वयत्पादयः PAÑKĀT. 10, 4. वयं कर्म-
कारीस्तुभ्यं शाधि नः कर्वाम किम् BuĀG. P. 3, 23, 27. कर्मकारीभाव KA-
THĀS. 13, 94. शिष्यात्तेवासिभूतकाश्चतुर्वस्वधिकर्मकत् । एते कर्मकारा ज्ञेयाः
NĀRADA in MIT. 267, 7. Vgl. अधिकर्मकर. — 2) m. ein Bein. Jama's H.
an. MED. — 3) f. कर्करी N. zweier Pflanzen: *Sansevieria zeylonica* Roxb.
(मूर्वा, die gedr. Ausg. मूर्हा) und *Momordica monodelpha* Roxb. MED.
Statt कर्करी liest H. an. कर्करी.

कर्मकर्तार (कर्मन् + का०) m. der Agens einer Handlung, welcher zu
gleicher Zeit Object ist (heim verb. reflex.) P. 3, 1, 62. Vop. 24, 8. — du.
das Werk und der Vollbringer desselben Verz. d. B. II. No. 939.

कर्मकाण्ड (कर्मन् + का०) n. s. u. काण्ड.

कर्मकार (कर्मन् + कार) 1) adj. subst. = कर्मकार PAÑKĀT. 116, 20. MIT.
267, 3. Nach dem Sch. zu P. 3, 2, 22. AK. 3, 1, 19 und H. 362 arbeitet der
कर्मकार ohne Lohn, der कर्मकार dagegen für Lohn. Diese Unterschei-
dung beruht auf einer falschen Anwendung von P. 3, 2, 22. — 2) m. a)
Stier ÇABDĀK. im ÇKDR. — b) Schmied, der als Sohn von-Viçvakar-
man und einer Çūdrā eine Mischlingskaste bildet, BRAHMAVAIV. P. im
ÇKDR. COLERR. Misc. Ess. II, 132. fgg. — 3) कर्मकारी = कर्मकारी H.
an. 4, 243, 244.

कर्मकाराप्य (denom. von कर्मकार), काराप्यते Jmd als Knecht arbei-
ten lassen SADDU. P. 4, 18, b.

कर्मकारिन् (कर्मन् + का०) adj. eine Arbeit —, ein Geschäft vollbrin-
gend; in comp. mit einem vorang. adj. oder pron.: शुभकर्म-कारिन्, अ-
शुभकर्म० MIT. 267, 3, 5. तत्कर्म० dasselbe Geschäft betreibend M. 9, 264.

कर्मकर्मक (कर्मन् + का०) n. ein Bogen der That, ein mächtiger Bo-
gen WILS.

कर्मकीलक (कर्मन् + की०) m. Wäscher TRIK. 2, 10, 4.

कर्मकृत् (कर्मन् + कृत्) adj. werkhätig, werkkundig AV. 2, 27, 6. अ-
क्रन्कर्म कर्मकृतेः VS. 3, 47. TAITT. BR. 3, 1, 2, 5. तदिणकर्मकृत् eifrig arbei-
tend H. 334. subst. Arbeiter, Knecht: कर्मापि द्विविधं ज्ञेयमशुभं शुभमेव
च । अशुभं दासकर्मोक्तं शुभं कर्मकृता स्मृतम् ॥ NĀRADA in MIT. 267, 10.
RĀĠA-TAR. 5, 90, 440. Nach P. 3, 2, 89 der Werke vollbracht hat. In कू-
रकर्मकृत् (M. 12, 58) gehört das vorangehende adj. zum ersten Theil
des comp. — Vgl. अधिकर्मकृत्.

कर्मकृत्य (कर्मन् + कृत्य) n. Werkhätigkeit: यः प्रययमः कर्मकृत्याय ज्ञे
AV. 4, 24, 6.

कर्मक्षम (कर्मन् + क्षम) adj. einem Werke gewachsen AK. 3, 1, 18. H.
334. अत्मकर्मक्षम RAĠN. 1, 13.

कर्मक्षेत्र (कर्मन् + क्षेत्र) n. das Gebiet der Werke: तत्रापि भारतमेव व-
र्षे कर्मक्षेत्रम् BuĀG. P. 5, 17, 11. — Vgl. कर्मभूमि.

कर्मघात (कर्मन् + घात) m. Ertötung der Werke, vollständiges Auf-
geben der Werkhätigkeit II. 60.

कर्मचन्द्र (कर्मन् + च०) m. N. pr. eines Fürsten von Mālava LIA. II,
401.

कर्मचित् (कर्मन् + चित् von चि) adj. opere conflatus ÇAT. BR. 10, 3, 3, 9.

कर्मचेष्टा (कर्मन् + चे०) f. Werkhätigkeit, Handlung: कर्मचेष्टास्वहृः —
स्वप्राय शर्वरी M. 1, 66. अमन्यत नलं प्रातं कर्मचेष्टाभिसूचितम् N. 23, 16.
मनसः कर्मचेष्टाभिरभिसंस्तभ्य वाग्बलम् durch Kraftanstrengung des Gei-
stes DAÇ. 2, 11. Vgl. युक्तचेष्टस्य कर्मसु BuĀG. 6, 17.

कर्मज्ञ (कर्मन् + ज्ञ) 1) adj. aus Handlungen, Werken, Thaten hervor-
gehend oder hervorgegangen M. 12, 3, 101. DAÇ. 1, 5. R. 3, 53, 32. BuĀSHĀP.
95. — 2) m. a) der indische Feigenbaum (वट) ĠATĀDH. im ÇKDR. — b)
das Kalijuga ÇABDAR. im ÇKDR. Vgl. कर्मयुग.

कर्मजित् (कर्मन् + जित्) m. N. pr. eines Fürsten BuĀG. P. 9, 22, 45.
LIA. I, Anh. xxxii, N. 6.

कर्मठ (von कर्मन्) adj. im Werke gewandt, geschickt P. 5, 2, 35. AK.
3, 1, 18. H. 334. eifrig um Etwas besorgt: सुकृत० RĀĠA-TAR. 5, 24.

कर्मणि ÇAT. BR. 6, 6, 4, 9: कर्मणिरेव तत्र प्रापश्चितिः.

कर्मण्य (von कर्मन्) 1) adj. a) im Werke gewandt, geschickt; fleissig: सो-
मो वीरे कर्मण्यं ददाति RV. 1, 91, 20. वीरः कर्मण्यः सुदत्तः 3, 4, 9. VS. p.
दृट. AV. 6, 23, 2. TS. 6, 2, 1, 5. KAUC. 67. 94. 140. अकर्मण्य DAÇ. 2, 33.
Dieselbe Bed. ist offenbar auch P. 5, 1, 100 gemeint, aber der Sch. er-
klärt: कर्मणा संपद्यते, कर्मण्यं शौरम्; daher die Bed. Energie bei WILS.
— b) am Ende eines comp. auf das Geschäft —, auf die Verrichtung von
dem und dem bezüglich: अथातो ऽष्टविधशस्त्रकर्मण्यमध्यायं व्याख्यास्यामः
SUÇR. 1, 91, 20. — 2) f. श्रा Arbeitslohn AK. 2, 10, 38. II. 362.

कर्मण्यता (von कर्मण्य) f. Gewandtheit, Geschicklichkeit VJUPR. 61.

कर्मण्यभुञ्ज adj. Lohn empfangend, v. l. für भरण्यभुञ्ज bei Svāmīn zu AK. 3, 1, 19. ÇKDn.

कर्मदेव (कर्मन् + देव) m. ein Gott durch Werke (Gegens. घ्राज्ञानदेव ein Gott durch Geburt) ÇAT. Br. 14, 7, 1, 35. TAITT. UP. 2, 8, 10. Ind. St. 2, 223. fgg.

कर्मदोष (कर्मन् + दोष) m. ein sündhaftes Werk, Sünde: मनोवाग्देह-
त्रैर्नित्यं कर्मदोषैर्न लिप्यते M. 1, 104. 6, 61. 95. 12, 9.

कर्मधारय m. eine bes. Art von zusammengesetzten Wörtern: ein Tat-
purusha (s. d.), in welchem die beiden Glieder in einem Congruenz-
verhältniss stehen (z. B. श्वेताश्व ein weisses Pferd), P. 1, 2, 42. — Das
Wort zerlegt sich in कर्मन् + धारय, aber die Deutung der Benennung
ist schwierig.

कर्मन् (von 1. कर) Uṅ. 4, 146. m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. AK. 3,
6, 4, 35, v. l. TAIK. 3, 2, 1. H. 1497, Sch. MED. n. 47. Zu belegen nur das n. 1)
Handlung, Werk, That; Verrichtung, Geschäft AK. 3, 3, 1. TAIK. H. 1497.
an. 2, 260. MED. इन्द्रस्य कर्म सुकृता पूत्रिणि RV. 3, 30, 13. 36, 1. 10, 53, 7.
131, 4. इन्द्राग्नी नवतिं पुरो दासपत्नीरधूनुतम् । साकमेकैन् कर्मणा 3, 12, 6.
विश्वस्मा उग्रः कर्मणे पुरोहितः 1, 53, 3. 61, 13. AV. 6, 23, 3. 10, 2, 18. अ-
ब्रह्मः कर्म पापके पुण्याः पुण्येन कर्मणा ÇAT. Br. 13, 5, 4, 3. 10, 5, 2, 8. त्रयः
वा इदं नाम त्रयं कर्म 14, 4, 4, 1. 2, 23. — मनसा निश्चयं कृत्वा ततो वाचा-
भिधीयते । कर्मणा क्रियते पश्चात् SIV. 2, 28. मनोवचनकर्मभिः M. 2, 296.
यदुत्तुलिङ्गान्यतः स्वयमेवर्तुपर्यये । स्वानि स्वान्यभिपद्यते तथा कर्माणि
देहिनिः ॥ 1, 30. R. 1, 7, 15. चाप्येन यस्य विनिवर्तितकर्म ज्ञातं तत्कोटिम-
त्कुलिशमाभरणं मघोनः ÇIK. 183. 159. विश्रान्तेन भवता ममाप्येकस्मिन्न-
नायासे कर्मणि सक्रायेन भवितव्यम् 22, 17. 13, 4. स्वकर्मानुष्ठीयताम् 80, 3.
ततः प्रविशति यवानिर्दिष्टकर्मा बालः 102, 1. कर्मन् im Gegens. zu प्रशा-
न्ति MBu. 14, 1354. पेयो तु यादृशं कर्म भूतानामिह कीर्तितम् M. 1, 42.
तन्नविद्ब्रह्मोनिस्तु दण्डं दातुमशक्नुवन् । श्रानृण्यं कर्मणा (durch Arbeit)
गच्छेत् 9, 229. पत्नीकर्मन् die Verrichtungen, Geschäfte der Hausfrau
ÇAT. Br. 14, 3, 1, 35. होतृ° ÇĀṆKH. ÇR. 3, 14, 15. ब्रह्म° BHAG. 18, 42. वै-
श्य° 44 (तान्नं कर्म 43. कर्म ब्रह्मस्य 44). वणिक्कर्मन् PĀṆKĀT. 7, 9. चौर°
96, 22. राजकर्मणि die Verrichtungen, Geschäfte beim König: राजकर्मसु
नियुक्तानां स्त्रीणाम् M. 7, 125. पशुकर्मन् ÇĀṆKH. ÇR. 6, 11, 17. शस्त्र° सुÇR.
1, 14, 18. कृषि° PĀṆKĀT. 7, 9. 174, 12. गृह° BHART. 1, 1. वास्तु° R. 1, 3,
15. नौ° M. 10, 34. शौर्य° 9, 268. प्रीति° 194. यज्ञदानतपः° BHAG. 18, 3.
विशेषिताङ्गकर्मा स्त्री H. 306. क्रूरकर्मण्याः (mit dem Charakter des fem.)
वैकेय्याः R. 2, 73, 6. — 2) heiliges Werk, Opferhandlung, Ritus: देवेभ्यः
कर्म कृत्वा VS. 3, 47. 34, 2, 3. यथाप्रणोत्रेः कर्माणि क्रावतः RV. 8, 36, 7.
9, 96, 11. पूर्वश्चिन प्रसितयस्तरत्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवत् 7, 32, 13. सं वो
कर्मणा समिया किनोमि 6, 69, 1. AV. 5, 24, 1. 7, 34, 1. 11, 7, 17. 8, 6. एत-
त्पूर्वेभ्यः कर्म ÇAT. Br. 13, 4, 2, 11. 5, 1, 7. 2, 11. KĀTS. ÇR. 1, 1, 2, 24. 4, 3, 1.
5, 7, 4. यत्कर्म क्रियमाणमृगभिवदति AIT. Br. 1, 25. श्वित्रे कर्म कुर्वते M.
3, 28. न ह्यस्मिन्प्यते कर्म किंचिदा मौञ्जबन्धनात् 2, 171. निषेकादीनि
कर्माणि 142. वैदिकैः कर्मभिः 26. 6, 75. देवे कर्माणि 3, 75. 149. पित्र्ये कर्म-
णि 2, 189. 3, 149. पितृकर्मसु 252. गृह्ये कर्म 67. (तम्) पूजयामास राजेन्द्रः
शास्त्रदष्टेन कर्मणा MBu. 1, 2219. — R. 1, 65, 34. VĪCV. 10, 9. 11, 8. ÇIK.
31, 3. 32, 11. RVG. 3, 45. 65. — 3) bei den Logikern bildet das कर्मन् die
Handlung oder Bewegung die dritte unter den sieben Kategorien.

H. Theil.

Man nimmt fünf Grundhandlungen oder — Bewegungen an: उत्क्षेपणा
das Hinaufwerfen, अक्षेपणा das Hinabwerfen, आकुञ्चन das Zusam-
menziehen, प्रसारणा das Ausrecken und गमन das Gehen, BūṢHĀP.
5. — 4) Aeusserung, Wirkung: शब्दः स्पर्शश्च त्रयं च रसो गन्धश्च पञ्चमः ।
वेदेदेव प्रसिद्ध्यन्ति प्रसूतिगुणकर्मतः ॥ M. 12, 98. कर्मभित्त्वनुमीयते नाना-
द्रव्याश्रया गुणाः सुÇR. 1, 246, 15. — 5) Sinnesorgan (s. कर्मेन्द्रिय): प्रजा-
पतिर्ह कर्माणि ससृजे तानि सृष्टान्यन्योऽन्येनास्पर्धत यदिप्याम्येवाकृमिति
वाग्दधे द्रव्याम्यकृमिति चतुः श्रोत्र्याम्यकृमिति श्रोत्रमेवमन्यानि कर्माणि
यथाकर्म ÇAT. Br. 14, 4, 3, 30. 2, 17. — 6) das nächste Ziel des Agens, das
Object einer Handlung, die Kategorie des Accusativs P. 1, 4, 49. fgg.
2, 3, 2. VOP. 5, 2. TAIK. 3, 2, 1. H. an. MED. AK. 3, 6, 8, 15. Man unterschei-
det vier Arten von कर्मन्: a) निर्वर्त्य was neu hervorgebracht wird (घटं
करोति, पुत्रं प्रसूते); b) विकार्य was durch eine Umwandlung hervorge-
bracht wird, sei es, dass der Grundstoff dabei ganz verschwindet (काष्ठं
भस्म करोति) oder nur eine andere Form annimmt (सुवर्णं कुण्डलं करो-
ति); c) प्राप्य was als ein erstrebtes erreicht wird (ग्रामं गच्छति, चन्द्रे
पश्यति); d) अनिप्सित das unerwünschte (पापं त्यजति) DURGĀD. zu VOP.
im ÇKDn. यदज्ञायते पूर्वं ब्रह्मना यत्प्रकाशते । तन्निर्वर्त्यं विकार्यं च क-
र्म द्वेषा व्यवस्थितम् ॥ प्रकृत्युच्छेदसंभूतं विकार्यं काष्ठभस्मवत् । अन्यदुणा-
त्तरोत्पत्त्या सुवर्णादिविकारवत् ॥ BHARTHARI im ÇKDn. — 7) Schicksal,
= शुभाशुभ H. an. Dagegen heisst es AK. 3, 4, 21, 157: भाग्यं कर्म शुभा-
शुभम् Schicksal ist das gute und böse Werk (einer früheren Geburt).
PĀṆKĀT. 134, 9. 23. 138, 16. 24. प्राप्ते ऽप्येयो ऽकर्मप्राप्त्या विनश्यति 132,
17. Vgl. कर्मपाक und कर्मविपाक. — 8) in der Astrol. das zehnte Haus
Ind. St. 2, 281.

कर्मनाशा (कर्मन् + नाश) f. N. pr. eines Flusses auf der Grenze der
Gebiete von Kāçl und Vihāra, durch dessen Berührung die verdienst-
lichen Werke zu Grunde gehen, BūṢHĀP. 161. LIA. I, 130.

कर्मनिष्ठा (कर्मन् + नि°) adj. fleissig in Werken: श्रुतिर्वीरं श्रुत्यं क-
र्मनिष्ठाम् (द्दाति) RV. 10, 80, 1. कर्मनिष्ठाः pl. in heiligen Werken fleissig
M. 3, 134 ist nach der Analogie anderer Zusammensetzungen auf कर्म-
निष्ठ zurückzuführen.

कर्मन्द m. N. pr. eines Mannes, Verfassers eines Bhikshusūtra; der
nach ihm benannte Bettlerorden heisst कर्मन्दिनम् m. pl. P. 4, 3, 111.
Sch. zu 4, 2, 66. Daher कर्मन्दिन् unter den Synonymen von भित्तु Bettler
AK. 2, 7, 41. II. 809.

कर्मपथ (कर्मन् + पथ) m. der Weg, die Richtung, welche eine Hand-
lung nimmt: काप्येन त्रिविधं कर्म वाचा वापि चतुर्विधम् । मनसा त्रिविधं
चैव दश कर्मपथास्तयजेत् ॥ MBu. 13, 583.

कर्मपद्धति (कर्मन् + प°) f. Titel eines Werkes Ind. St. 1, 60.

कर्मपाक (कर्मन् + पाक) m. das Reifen der Werke, die Vergeltung
für Werke in einem frühern Leben Verz. d. B. H. No. 495. BūṢ. P. 5,
26, 22. निजकर्मपाक 3, 16, 8. PĀṆKĀT. I, 417. — Vgl. कर्मविपाक.

कर्मप्रदीप (कर्मन् + प्र°) m. Titel eines Werkes von Kāṭjājana We-
BRA, Lit. 82. 243. Verz. d. B. H. No. 326 — 329. कर्मप्रदीपिका f. Titel
eines Werkes von Kāmadeva ebend. No. 266.

कर्मप्रवचनीय (von कर्मन् + प्रवचनी) zur näheren Bestimmung einer
Handlung dienend; m. mit Ergänzung von शब्द Bez. einiger Präposi-

tionen, wenn sich diese nicht an eine Verbalform, sondern an einen bestimmten casus lehnen, so wie auch einiger Adverbien P. 1, 4, 83. fgg. 2, 3, 8. fgg. Ein Karmapra vakanja behält immer seinen Accent und übt keinen euphonischen Einfluss auf den Anlaut einer Verbalform; anders verhält es sich mit denselben Wörtern, wenn sie Gati sind: sie schliessen sich enger an die Verbalform an und übertragen in bestimmten Fällen ihren Accent auf jene.

कर्मप्रवाद (कर्मन् + प्र^०) n. Name des 8ten der 14 Pūrva oder ältesten Schriften der Ġaina H. 247.

कर्मफल (कर्मन् + फल) n. 1) Frucht —, Vergeltung der Werke TRIK. 3, 3, 388. MED. I. 150. एवं संचित्य मनसा प्रेत्य कर्मफलोद्यम् M. 11, 231. — 2) N. eines Fruchtbaumes (oder vielmehr nur der Frucht), *Averrhoa Carambola Lin.*, TRIK. MED. Vgl. कर्मरङ्ग.

कर्मभू (कर्मन् + भू) f. bebautes Land II. 963.

कर्मभूमि (कर्मन् + भूमि) f. das Land der heiligen Werke: कर्मभूमिमिमो प्राप्य कर्तव्यं कर्म पक्वम् । अग्निर्वायुश्च सोमश्च कर्मणां फलभागिनः ॥ R. 2, 109, 28. प्राप्येमो कर्मभूमिं न चरति मनुज्ञो यस्तपो मन्दभाग्यः BHARTR. 2, 98. Nach H. 946 sind Bharata, Airāvata und Videha mit Ausschluss der Kuru die कर्मभूम्यः (sic); die übrigen Varsha sind फलभूमयः die Länder der Vergeltung. — Vgl. कर्मक्षेत्र.

कर्ममय (von कर्मन्) adj. f. ई aus Werken bestehend, aus ihnen hervorgehend, werkartig u. s. w. CAT. Bb. 10, 3, 3, 9. MBh. 3, 129. 14, 1456. Bhāg. P. 4, 2, 24. 5, 20, 33. 7, 9, 21.

कर्ममार्ग (कर्मन् + मार्ग) m. Weg zur That, technischer Ausdruck der Diebe für eine Oeffnung in Zäunen, Mauern u. s. w. MĀKĪ. 46, 12. 48, 3.

कर्ममीमांसा s. u. मीमांसा.

कर्ममूल (कर्मन् + मूल) n. Kuṇḍa - Gras (als wesentlicher Bestandtheil bei heiligen Werken) ÇABDAK. im ÇKDR.

कर्मयुग (कर्मन् + युग) n. das Kalijuga (das Juga der Werke) TRIK. 1, 1, 113.

कर्मयोग (कर्मन् + योग) m. 1) Betreibung eines Werkes, Geschäftes, heiligen Werkes M. 2, 2. 68. 6, 86. 10, 115. 12, 2. 87. 119. — 2) die Verbindung mit der Opferhandlung KĀTJ. ÇR. 1, 6, 12.

कर्मर und कर्मरक m. *Averrhoa Carambola Lin.* RĀĠAN. im ÇKDR. u. कर्मरङ्ग; vgl. कर्मफल und कर्मर.

कर्मरङ्ग m. dass. TRIK. 3, 3, 388. MED. I. 150. RĀĠAN. im ÇKDR. R. 3, 17, 8.

कर्मरी f. *Bambus-Manna* (s. वंशरोचना) RĀĠAN. im ÇKDR.

कर्मर्य (कर्मन् + र्य; vgl. u. ऋयाय्) m. N. pr. eines Lehrers WEBER, Lit. 148. Verz. d. B. H. 91, 8.

कर्मवचन (कर्मन् + वचन) n. *Ritual* (buddh.) VJUTP. 201; vgl. *Bullet. hist.-phil.* I, 342. fg.

कर्मवन्न (कर्मन् + वन्न) adj. dessen Donnerkeil die Arbeit ist, von den ÇĀdra MBh. 1, 6487.

कर्मवत् (von कर्मन्) adj. mit einem Werke, einer Arbeit beschäftigt MBh. 3, 1263. अकर्मवान् 14, 539.

कर्मवश (कर्मन् + वश) adj. in der Gewalt der frühern Werke stehend MBh. 13, 72.

कर्मवशिन (wie eben) adj. Gewalt über die Werke habend; davon nom. abstr. कर्मवशिता als Eigenschaft eines Buddhissattva VJUTP. 24.

कर्मवाटी (कर्मन् + वाटी) f. ein lunarer Tag (weil er die heiligen Werke abgrenzt) H. 147.

कर्मविधि (कर्मन् + वि^०) m. Regeln für Werke, — Verrichtungen: एषो ऽखिलः कर्मविधिरुक्तो राज्ञः सनातनः । इमं कर्मविधिं विद्यात्क्रमशो वैश्यप्रभूयोः ॥ M. 9, 325. 336. 12, 82.

कर्मविपाक (कर्मन् + वि^०) m. 1) das Reifen der Werke, Vergeltung für frühere Werke MBh. 4, 1405. 13, 6566. Verz. d. B. H. 143, 10. 309, 3. कर्मविपाकज्ञानवल BURN. Lot. de la b. l. 784. काम्यकर्मविपाक Bhāg. P. 4, 29, 54; vgl. विपाकः कर्मणाम् JĀĠĀ. 3, 133. — 2) Titel eines Werkes über verschiedene Krankheiten als Folgen einer bösen That in einem führen Leben und über die dabei anzuwendenden Sühnen, in Form eines Dialogs in Çloka zwischen Çakuntalā - Bharata (fragt) und ÇĀtāta - Bhrgu (belehrt). Befindet sich handschriftlich in der WALKER'schen Sammlung in Oxford (WERER in Z. d. d. m. G. 2, 337, No. 129, e) und im Asiatischen Museum der Kais. Akad. d. Wiss. in St. Petersburg. — Vgl. कर्मपाक.

कर्मशाला (कर्मन् + शा^०) f. Werkhalle, Geschäftshalle MBh. 1, 7134. 7148. 7179.

कर्मशाली f. N. pr. eines Flusses in Katurgrāma LIA. I, 72.

कर्मशील (कर्मन् + शी^०) adj. thätig, geschäftig AK. 3, 1, 18. H. 354.

कर्मशुद्ध n. bei WILS. beruht auf einer falschen Verbindung getrennter Wörter H. 811 (अवदानं कर्म शुद्धम्).

कर्मशूर (कर्मन् + शूर^०) m. ein gewandter Geschäftsmann AK. 3, 1, 18. H. 354.

कर्मश्रेष्ठ (कर्मन् + श्रे^०) m. N. pr. eines Sohnes des Pulaha von der Gati Bhāg. P. 4, 1, 38. VP. 83, N. 6.

कर्मय = कल्मय KĀÇ. zu P. 8, 2, 18.

कर्मस m. N. pr. eines Sohnes des Pulaha von der Kshamā VP. 83. — Vgl. कर्मश्रेष्ठ.

कर्मसचिव (कर्मन् + सचि^०) m. Beamter AK. 2, 8, 4. H. 719.

कर्मसंन्यासिक (von कर्मन् + संन्यास) m. der alle Werke aufgegeben hat, ein Asket HALĀJ. im ÇKDR.

कर्मसात्तिन् (कर्मन् + सा^०) m. Zeuge der Werke, ein Bein. der Sonne H. 98.

कर्मस्थान (कर्मन् + स्थान) n. Administrationsgebäude RĀĠA - TAB. 4, 587. 588. 5, 166.

कर्मात्मन् (कर्मन् + आत्मन्) adj. dessen Wesen in Thätigkeit besteht: शरीरिणः M. 1, 53. देवानाम् 22. पञ्च कर्मात्मानः Verz. d. B. H. No. 636.

कर्मादित्य (कर्मन् + आदित्य) m. N. pr. eines Königs LIA. II, 401.

कर्मात्त (कर्मन् + अत्त) m. Arbeit, Geschäft, Verwaltung eines Amtes: कर्मात्तित्थितदाहवारितगतिः MĀKĪ. 107, 15. वीरनिष्ठितकर्मात्तं गृहं भूतपतेरिव R. 5, 12, 39. कश्चिन्न सर्वं कर्मात्ताः परोक्षास्ते विशङ्कताः । सर्वे वा पुनरुत्सृष्टाः MBh. 2, 165. अकृत्यकृत्यवेत्तेत कर्मात्तान् M. 8, 419. अकार्कमात्ते bei der Verwaltung der Minen (KULL.: आकारेषु सुवर्णाद्युत्पत्तिस्थानेषु कर्मात्तेषु च इन्धुधान्यादिमंग्रहस्थानेषु) 7, 62. आयकर्मात्तव्यकर्मम् JĀĠĀ. 1, 321. कर्मात्त = कर्मभू bebautes Land H. 963.

कर्मात्तर (कर्मन् + अत्तर) n. *Zwischenraum einer heiligen Handlung, die Zwischenzeit wo eine Opferhandlung ruht* MBu. 1, 2200. R. 1, 13, 21.

कर्मात्तिका (von कर्मात्त) m. *Arbeiter, Handwerker* R. 1, 12, 7. 29. 2, 80, 2. चिष्टिकर्मात्तिका: 82, 19.

कर्मार m. 1) *faber, Werkmeister, Schmied* H. 920. MED. r. 129. ब्रह्म-
णस्पतिरेता सं कर्मार इवाधमत् RV. 10, 72, 2. ये धीवीनो रथकाराः कर्मा-
रा ये मनोपिणाः AV. 3, 5, 6. VS. 16, 27. 30, 7. M. 4, 215. JĀGŪ. 1, 163. Suçr.
1, 28, 15. — 2) *Bambus* AK. 2, 4, 5, 26. MED. *Averrhoa Carambola* Lin.
(कर्मारङ्ग) RĪGĀN. im ÇKDr. कर्मारवन n. N. pr. einer Localität gaṇa
तुभादि zu P. 8, 4, 39. — Von कर्मन्.

कर्मारक m. *Averrhoa Carambola* Lin. (vgl. कर्मार) RĪGĀN. im ÇKDr.
unter कर्मारङ्ग.

कर्मारक (कर्मन् + अर्क) m. *Mann (der Werke würdig)* RĪGĀN. im ÇKDr.
कर्मिका (von कर्मन्) adj. *handelnd* gaṇa त्रीक्षादि zu P. 5, 2, 116.
gaṇa पुरोहितादि zu 5, 1, 128.

कर्मिन् (wie eben) adj. *handelnd, fungierend, Werken nachgehend,*
arbeitend, ein Gewerbe betreibend gaṇa त्रीक्षादि zu P. 5, 2, 116. कर्मि-
णो धर्म भक्तियुः ऀCV. Çr. 4, 7. यत्कर्मिणो न प्रवेद्यन्ति रागान्तेनानुराः क्षी-
णलोकाश्चयत्ते MunpaUp. 1, 2, 9. कर्मिण्यद्याधिको योगी Buag. 6, 46. MBu.
3, 1103. 14, 604. Buag. P. 1, 3, 8. 6, 3, 6. सत्त्विकार्थकर्मिणाम् JĀGŪ. 2, 265.
अन्धबलक्षीवव्यसनिव्याधितादीश्चार्कर्मिणः BAUDU. in DĀ. 163, 19. पाप-
कर्मिन् *Missethäter* MBu. 1, 6818. 18, 51. अग्रुम^० 13, 2386. रौद्र^० 1, 2545.
3, 14486. घोर^० R. 3, 67, 18. पुण्य^० 29, 26. पुण्यवाग्बुद्धिकर्मिन् (von पुण्य
+ वाच्-बुद्धि-कर्मन्) *dessen Reden, Gedanken und Thaten rein sind* MBu.
17, 96. — Vgl. अनार्थकर्मिन्.

कर्मिष्ठ superl. zu कर्मिन् ÇKDr. nach der Grammatik.

कर्मीणि adj. von कर्मन् am Ende eines comp.: यत्किंचात्रानुष्टुक्कर्मिणी-
म् ÇAT. Br. 10, 6, 2, 3. — Vgl. अलंकर्मिणि.

कर्मीरि v. l. für कर्मिरी Sch. zu AK. 1, 1, 2, 26.

कर्मेन्द्रिय (कर्मन् + इन्द्रिय) n. *ein Organ für sinnliche Verrichtungen*
(gegenüber dem बुद्धीन्द्रिय einem aufnehmenden Sinnesorgan), deren
fünf angenommen werden: *Aster, Schamglied, Hände, Füße und Stim-*
me, AK. 1, 1, 4, 17. GABBUOP. in Ind. St. 2, 74. M. 2, 91. JĀGŪ. 3, 92. MBu.
14, 1116. Suçr. 1, 310, 12. 311, 1. SĀMĀNĀK. 26.

कर्व, कर्वति *übermüthig* —, *stolz sein* DĀ. 13, 72. — Vgl. खर्व,
गर्व.

कर्वे m. 1) *Liebe*. — 2) *Ratte* Uṇ. 1, 154.

कर्वट m. n. AK. 3, 6, 4, 33. 1) *Bergabhang*: कर्वटप्रदेश VJUP. 125;
vgl. कर्वटक. — 2) *Flecken, Marktplatz* TRiK. 2, 2, 4. VĀKĀSP. zu II. 972.
HĀR. 120. धनुःशतं परीणाको ग्रामनेत्रात्तरं भवेत् । द्वे शते कर्वटस्य स्यान्न-
गरस्य चतुःशतम् ॥ JĀGŪ. 2, 167. n. *Stadt* GAṬĀDR. im ÇKDr. — 3) m. N.
pr. eines Landes oder Volkes: कर्वटाधिपति MBu. 2, 1098. VARĀN. BRU.
S. 14, 5 in Verz. d. B. II. 240. — 4) f. कर्वटो N. pr. eines Flusses R.
GONR. 2, 73, 3.

कर्वटक *Bergabhang* VJUP. 216. — Vgl. कर्वट 1.

1. कर्वर (von 1. कर) n. *That, Werk* NAIGH. 2, 1. अन्यद्वय कर्वरमन्यदु-
द्यो ऽतञ्च सन्मुद्धराचक्रिन्दिः RV. 6, 24, 5. अत इनापि कर्वरा पुत्राणि 10,
120, 7. AV. 7, 3, 1. Die Bed. des Wortes AV. 10, 4, 19 (सं हि शीर्षाण्यर्थं

पौञ्जिष्ठ इव कर्वरम्) ist schwer zu bestimmen, da auch die Bed. von
पौञ्जिष्ठ nicht klar ist.

2. कर्वर^२ oder कर्वर^१ 1) adj. *gesprenkelt* AK. 1, 1, 4, 26, v. l. — 2) m. a)
Sünde MED. r. 129. — b) *Tieger* Uṇ. 2, 117. MED. r. 125. — c) *ein Rak-*
shas Uṇ. H. ç. 36. MED. — d) *eine best. Arznei* MED. r. 129. — 3) f.
ई a) *ein Bein* der Durgā MED. r. 125. 129. — b) *das Blatt der*
foetida (vgl. करवी, कवरी, कारवी) GAṬĀDR. im ÇKDr. — Vgl. कर्वर.

कर्प्, कृष्यति; चर्कर्श; कृशित्वा und कर्शित्वा P. 1, 2, 25. Vop. 26, 205.
abmagern, unansehnlich werden: मासान्येव मेयते मेव्यन्ति मासानि कृ-
श्यतः कृष्यन्ति ÇAT. Br. 11, 1, 6, 34. य एषो ज्योतिष्मा उत यश्चर्श AV.
12, 3, 16. कृशित *abgemagert* AIT. Br. 2, 3. Nach DĀ. 13, 117 mit tran-
sit. (caus.) Bed.: कृष्यति चन्द्रं कृशयन्तः *die dunkle Hälfte des Mondes*
lässt den Mond abmagern DURGAD. bei WBST. — caus. कर्शयति *abma-*
gern lassen, mager halten: कर्शयेदं कृष्येच्छापि सदा स्थूलकृशौ नैरा Suçr.
1, 129, 17. 239, 6. कृशं वृक्षयति स्थूलं कर्षयति (sic) 2, 196, 6. कर्शित 53,
7. 1, 97, 21. नुद्यवायव्यायामकर्शित 173, 11. कर्शयन्तः (v. l. कर्षयन्तः, die
Scholl.: = कृशं कुर्वन्तः, कृशीकुर्वन्तः) शरीरस्थं भूतग्राममचेतसः । मां चैवा-
न्तःशरीरस्थम् Buag. 17, 6. प्रनार्थत्रतकर्शिताङ्ग RAGN. 2, 73 (Calc. Ausg.
कर्षित). KUMĀRAS. 3, 48. शोक्कर्शित R. 1, 34, 2. 2, 38, 17. 42, 10. N. (BOPP)
12, 28. 16, 33. स तेन (शायाग्निना) कर्शितः 20, 31. An den drei letzten
Stellen hat die Calc. Ausg. कर्षित und dieses ist wohl auch die richti-
gere Lesart. — Vgl. कर्शन und कृश.

— अथ caus. *mager* —, *unansehnlich machen, entstellen*: न पं ऽरति
शरदे न माना न याव इन्द्रमवकर्शयति RV. 6, 24, 7.

— चि caus. dass.: रदं ममाचक्ष्व तवाधिमूलं वसुंधरे येन विकर्शितासि
Buag. P. 1, 16, 25.

कर्शन (von कर्ष् im caus.) 1) adj. *mager machend* Suçr. 1, 189, 1. 190,
1. Vgl. अकामकर्शन, सपत्नकर्शन. — 2) m. *Feuer* MBu. 13, 6307. Vgl.
कृशान्.

कर्शिका m. Bez. von *Unholden*: कर्शिकस्य विश्वकस्य द्यौष्पिता पृथिवी मा-
ता AV. 3, 9, 1.

कर्ष्य m. N. einer Pflanze, = कर्चूर RĪGĀN. im ÇKDr. — Vgl. कार्ष्य,
कार्ष्य.

1. कर्ष, कर्षति DĀ. 13, 21; चर्ष, चर्षयिष्य P. 7, 2, 62, Sch.; कर्ष्य-
ति und क्रक्ष्यति; कर्षा und क्रषा (P. 6, 1, 59. KĀR. 5 aus der Siddh. K.
zu P. 7, 2, 10); अकृन्तत्, अकर्त्तित् und अकर्त्तित् P. 3, 1, 44, Vārti. Siddh.
K. 130, a, 8. Vop. 8, 77, 78; hier und da auch med.; क्रष्टुम्; partic. pass.
कृष्ट. 1) *ziehen, anziehen, schleppen, hinundherziehen, zerrn, zausen,*
mit sich fortziehen: दत्ति सु कर्ष चिर्षितं न्यञ्चम् RV. 5, 83, 7. गोधा तस्मा
अयथं कर्षदेतत् 10, 28, 10. दत्तिणाकर्षत् ÇAT. Br. 7, 4, 1, 39. उदीचः कृष्य-
माणस्य 3, 8, 2, 17. कर्षदेनं न चैवं कर्षेत (züchtigen) AV. 15, 13, 7. — ग्रा-
ममतां कर्षति *er zieht die Ziege in's Dorf* Siddh. K. zu P. 1, 4, 51. निगृह्य ते
बलाद्गमो विस्फुरत्तं चर्ष कृ । तस्माद्देशाद्नृष्यष्टौ सिंहः नुद्रमृगं यथा ॥
MBu. 1, 6004. धानृन्प्रति चर्षयिष्य सो ऽस्त्रपातादचेतमम् 6468. कथम् — स-
भां कृष्येत मादशी 3, 521. DBAUP. 3, 25. 9, 12. ÇĀK. 173. पुनः कर्षतु वृत्त्यर्थे
यस्ते हरति पुष्करम् 13, 4580 (परिर्षतु 4515). अकर्षाकृष्टम् — वाणम्
RAGN. 9, 57. (शरम्) बलवत्कर्ष्य MBu. in BRNF. Chr. 40, 10. तूष्णार्धकृष्टं श-
रम् ÇĀK. 131. नाद्यवतीमनाद्यवच्चर्ष वायुः कदलीमिवार्ताम् MBu. 2, 2227.

1,6001. 3,10491. R. 3,57,26. प्रसूय सिंहुः किल तो चकार RAGH. 2,27. अद्य गात्राणि ते कङ्काः श्येना गोमायवस्तथा । कर्षत्तु भुवि MBu. 1,5992. R. 5,36,35. mit sich fortziehen: मातृत्वस्यालयं श्रीमान्वापिर्व्योमचरो महान् । संप्रयात्येव गगनं कर्षन्निव दिशो दश ॥ 33,13. कपिना कृष्यमाणानि मरुधाणि 15. trop.: ममैवांशो जीवलेकि जीवभूतः सनातनः । मनःपष्ठानीन्द्रियाणि प्रकृतिस्थानि कर्षति ॥ BUAG. 13,7. रसानुसारिणी विद्धा कर्षत्येव रसान्प्रति MBu. 3,15428. यूते दीपंश्च ज्ञानस्य पुत्रस्त्रेहादकृष्यते 2,1776. वदीयवदनाम्बुजकृष्टचेतम् DUṚTAS. 83,2. अक्रान्तीत् BHATT. 13,47. 122. med.: स कृष्यमाणो भीमेन कर्षमाणश्च पाण्डवम् MBu. 1,6289. कर्षणापो वद्वयिनीम् ein Heer mit sich führend MBu. in BENF. Chr. 54,14. — 2) spannen (den Bogen): नात्यापतकृष्टशार्ङ्गः RAGH. 3,50. — 3) an sich ziehen, in seine Gewalt bekommen, überwältigen: नक्रः स्वस्थानमासाद्य गजेन्द्रमपि कर्षति PAÑKĀT. III, 43 (vgl. Hit. IV, 45). दृष त्वां रामत्रयेण कालः कर्षति R. 4,24,35. बलवानिन्द्रियग्रामो विद्वांसमपि कर्षति M. 2,215. त्वमापदा कृष्टः किं करिष्यसि MBu. 4,20. — 4) an sich ziehen, erlangen: कुलसंख्यो ग चकृत्सि कर्षति च मरुद्यशः MBu. 3,66. — 5) entziehen, mit doppeltem acc.: अकर्षत्पूतनां बलम् Vop. 3,8. — 6) Furchen ziehen, befrüchten, pflügen, einpflügen (vgl. 2. कर्ष): स्प्येन कर्षन्निवात् LĀTJ. 3,1. यत्र वृक्षेण कर्षयः R.V. 8,22,6. तस्य लाङ्गलकृस्तस्य कर्षतो यज्ञमाण्डलम् R. 3,4,12. अनुलोमकृष्टं क्षेत्रं प्रतिलोमं कर्षति P. 5,4,58, Sch. — caus. कर्षयति 1) ziehen: दिवि मे अन्यः पतोऽधो अन्यमचोकृष्यम् R.V. 10,119, 11. धर्मकर्षितः । तस्य शस्त्रस्य संसर्गाज्जगाम निरयं मुनिः R. 3,13,20. केशेषु कर्षिता MRĀKĪ. 16,25. ausziehen, ausreißen: फलमूलानि कर्षयन् MBu. 3,2307. — 2) hin und her zerren, mitnehmen, peinigen: कर्षयामश्च मित्राणि नन्द्यामः शात्रवान् MBu. 3,1272. 1,8367. पुत्रदरैश्च कर्षितान् 13,3014. मोक्षद्वारा स्वराष्ट्रे यः कर्षयत्यनवेत्तया M. 7,111. आत्मानं नियमैस्तेस्तेः कर्षयित्वा R. 3,13,29. 2,24,7. अथना कर्षितानाम् MBu. 13,5687. अन्कर्षित हि. 4,42. N. 11,12. दुःखेन कर्षिता 7,13. 9,25. अर्षितकर्षित M. 9,74. 10,111. = वृत्तिकर्षित 2,24. 8,411. तुन्मशोककर्षित R. 3,63,18. शोक° 62,1. SĪT. 6,9. रागद्वेषममत्वकर्षितधियः DUṚTAS. 85,11. अङ्गवैद्य° R. 5,49,4. Vgl. u. कर्ष् im caus.

— अति über Etwas hinziehen: फालमतिकर्षति KAUC. 20.

— अनु hinter sich her ziehen: तदास्य शबला राजा विश्वामित्रो ऽन्वकर्षत R. 1,34,1. अन्याया चकारेण तृतीयानुकृष्यते (vgl. u. अनुकृष्ट) Sch. zu P. 2,3,72. anziehen: दत्तच्छर्दं प्रियतमेन निपीतसारं दत्ताग्रिन्नमनुकृष्य (v. l. für अणुकृष्य) निरीतते च (im Spiegel) R. 4,13. — caus. hinter sich her ziehen, in Anspruch nehmen: यज्ञमानोस्तु तान्दृष्ट्वा सर्वान्दीक्षानुकार्यितान् MBu. 13,7284. — Vgl. अनुकर्ष, अनुकर्षण, अनुकृष्ट, आनुकृष्ट.

— अणु 1) abziehen, wegziehen, fortreißen, wegnehmen, entfernen: अणवक्रं पितुरङ्गे निपन्नम् । अणवकर्षद्गृह्य पाणौ MBu. 3,10615. मारिचिनापकृष्टे तु राषवे R. 3,32,2. 30,11. BHĀG. P. 9,10,10. अणवकर्षत वैदेह्याः सक्ताशान्नात्सेश्चरम् R. 6,72,68. मोसमपकृष्य च । दमयत्यै ततः प्रादात् N. 23,19. अणवकृष्टान्बरा दृष्ट्वा तामृषिश्चकमे तदा MBu. 1,6330. तस्य (धनुषः) मैर्वीन्याकर्षत 4,166. R. 4,13 (s. u. अनु). आनायिभिस्तामपकृष्टनक्राम् (नदीम्) RAGH. 16,55. अभिमृष्टादंशून्यकृष्य KĀTJ. ÇR. 9,3,11, 17,12,12. उदकमपकर्षति KAUC. 61. यावदस्य पुनर्वृद्धिं विडुरो नापकर्षति । पाण्डवान्यने MBu. 3,290. धैर्यं शोको ऽपकर्षति R. 5,71,5. पापं चास्यापकर्षति MBu. 13,2699. 1314. 14,43. PAÑKĀT. III,159. दृष रोगान्योगो ऽपकर्षति

SUÇR. 2,132,5. MBu. 2,223. 4,1539. abziehen, weglassen, vermindern (Gegens. वर्धय): अणवकर्षदेवं यावत्पञ्चदश SUÇR. 2,40,8. 31,14. पशुनेकीत्यपकृष्य KĀTJ. ÇR. 10,1,19. ablegen, bei Seite setzen: अणवकृष्य च लज्जाम् N. 17,32. zurückziehen, aus dem Folgenden zum Vorhergehenden ziehen: अग्रिमसूत्रस्यं सर्वत्रग्रहणामिदं पकृष्यते P. 4,1,17, Sch. — 2) spannen (den Bogen): धनुःश्रेष्ठमपकृष्य MBu. 4,1909. — 3) herabziehen, erniedrigen, entehren: पीठपन्तृत्यवर्गं हि आत्मानमपकर्षति MBu. 13,2186. — caus. abziehen, entfernen: न चाहं न च ते सर्वे सामदानविभेदने । न दाडैर्न युधा शक्याः सुग्रीवादपकर्षितुम् ॥ R. 4,34,11. कुतोमूलमिदं दुःखं ज्ञातुमिच्छामि तन्नतः । विदित्वाप्यपकर्षये शक्यं चेदपकर्षितुम् ॥ MBu. 1,6205. herabziehen, schmälern: काव्यस्यात्मभूतं रसमपकर्षयतः (Gegens. उत्कर्षयतः) SĪU. D. 7,21. — Vgl. अणवकर्ष fgg. und अणवकृष्ट.

— व्यप wegziehen, fortziehen, fortschleppen: व्यपकृष्टो महत्तमना हि. 4,35. नास्ति लज्जा च ते सीतां चौरव्यपकर्षतः R. 6,88,22. abziehen, ablegen (ein Kleid): व्यपकृष्टान्बरा दृष्ट्वा तामृषिश्चकमे ततः MBu. 1,5104. wegnehmen, entfernen, fahren lassen: पैरभ्युपदिरेनांसि मानवा व्यपकर्षति M. 11,210. अद्य धर्मात्मता चैव व्यपकृष्टा पुधिष्ठिरात् । दर्शितं कृषणात् च MBu. 2,1361. दमयत्यो विशङ्का तो व्यपकर्षत् N. 24,36.

— अग्नि in seine Gewalt bekommen, überwältigen: अग्निनेवाभिकर्षतो दीनान् MBu. 3,15064.

— अणव 1) fortziehen, wegziehen: सिंहुशिष्टुं करौवावकर्षति ÇĀK. 173, v. l. अणव्यमाणः कलिना सौहृदेनावकृष्यते MBu. 3,2358. प्रगृह्याद्य धनुष्योवाद्या ज्वापशेनावकृष्य च 1599. abziehen, ablegen: स्रजश्च नावकृष्यते (pass. mit med. Bed.) 13,5007. अणवकृष्टेत्तरासङ्गः 3,474. abkehren: अग्रिम् KĀTJ. ÇR. 18,2,10. entfernen: काञ्चिदर्थसंमूढान्कितकामाननुप्रियान् । नावकर्षसि कर्मण्यः पूर्वमप्राप्य कित्त्वियम् ॥ MBu. 2,207. — 2) hinunterziehen, अणवकृष्ट nach unten gebracht, unten befindlich: रौहिणकृष्यौ चावकृष्टे KĀTJ. ÇR. 26,7,18. 2,8,13. नखावकृष्टे ऽत्यर्थं पिठकाः सदाकृपाका भवन्ति unter dem Nagel SUÇR. 2,291,1. — Vgl. अणवकृष्ट.

— अणव s. अणवकर्षण.

— व्यप abziehen, abwendig machen: कृताशं कृतनिर्देशं कृतभक्तं कृतश्रमम् । भैर्द्वै व्यपकर्षति ते वै निरयगामिनः ॥ MBu. 13,1642.

— आ 1) heranziehen, anziehen, mit sich fortziehen: शाखाम् — पुष्कराग्रेणाकृष्य PAÑKĀT. 80,8. R. 3,74,19. 73,32. सतैः प्रकृष्यताकृष्यते च 5,61,19. SUÇR. 1,54,16. 109,11. नाकस्माद्युवती वृद्धं केशेषाकृष्य चुम्बति Hit. 1,102. Vid. 106. बाहुदण्डमाकृष्य den Arm anziehen DAÇAK. in BENF. Chr. 201,11. आकर्षणं देशात्तमयमाकृष्यताम् (शरः) MBu. 3,8670. PAÑKĀT. 120,10. आचकर्षतुरन्योऽन्यम् MBu. 1,7109. नरान्गोहृद्वेकृष्टप्रतिदिनमाकृष्य नयतः कृतात्तात् ÇĀNTIÇ. 3,5. हारममुना सारङ्गेन वयमाकृष्टाः ÇĀK. 5,5. पादाकृष्टव्रतविलय 32. बभञ्जतुस्तदा वृत्ताद्यतश्चाचकर्षतुस्तदा MBu. 1,6805. N. 10,26. MRĀKĪ. 176,2. PAÑKĀT. IV,12. AMAR. 72. KĀURAP. 13. RĀGA-TAR. 5,101. SIDDH. K. zu P. 3,1,15. SĪU. D. 3,7. मन्ये तद्विधिन्याकृष्य कारितो ऽस्मि MBu. 3,323. उमात्रयेण यूर्यं ते संयमस्तिनितं मनः । शोभयतधमाकृष्टमयस्कात्तेन लोकवत् ॥ KUMĀRAS. 2,59. अणवैरारकर्षिदः किमपि हृदयम् ÇĀNTIÇ. 4,16. रज्ज्वलोभाकृष्टः Hit. 41,14. 10,10. लोभाकृष्टचेतसा 42,7. तल्लवण्यगुणाकृष्टेन मया 63,15. ÇĀK. 68,13. Vid. 14.149. Git. 7,30. अणाकृष्टस्य विषयैः RAGH. 1,23. खड्गम् das Schwert (aus der Scheide) ziehen MRĀKĪ. 132,5. Vid. 104. VET. 33,7. — 2) चापम् den Bogen spannen ad

ÇİK. 54. DAÇAK. in BRNF. Chr. 197, 2. ÇİC. 9, 40. — 3) *abziehen, abreißen*: कृत्तात्कटकमाकृष्य MBh. 38, 24. आकृष्यमाणे वसने MBh. 2, 2291. *herausziehen*: वृषादाकृष्य VET. 22, 7. कौलिकादाकृष्य Dhṛṭas. 95, 8. — 4) *entziehen, entreißen, abnehmen*: किंचिदाकृष्टसलिलः (देशः) RĪGA - TAR. 5, 69. तस्मादाकृष्य तद्वाच्यं मम शीघ्रं प्रदीयताम् MBh. 1, 6348. आकर्ष्यामि यज्ञः BHATT. 16, 30. — 5) *entleihen*: पञ्चतन्त्राद्यन्यस्माद्भन्वादाकृष्य Hit. Pr. 8. उत्तरसूत्रादिकं भाव इत्याकृष्यते Siddh. K. zu P. 3, 1, 106. — *caus. heranziehen, an sich ziehen*: वस्त्रमाकर्षयन्ती RṬ. 5, 11. स्वकृस्तेनाङ्गारा आकर्षिताः (vgl. u. समा) PAÑKĀT. 32, 17. — Vgl. आकर्ष्य fig., आकर्षिन्, आकर्षिष्ठ.

— अया *abziehen, abwenden, entfernen*: न हि तस्मान्मनः कश्चिच्छत्रुयो वा नेरातमात् । नरः शक्रोत्पपाक्रष्टुम् R. 2, 17, 9. तमशत्रयमापाक्रष्टुं निर्देशात्पितुः RAĞI. 12, 17. अय मे देव संमेहनपाक्रष्टुं तनर्हसि BuiG. P. 3, 25, 10.

— व्यया *abziehen, abreißen*: ततो इःशामनो राजन्त्रैपद्या वसनं बलात् । सभामध्ये समात्तिप्य व्यापाक्रष्टुं प्रचक्रमे MBh. 2, 2290.

— पर्या *herumziehen, herumschleppen*: द्रौपदी च सभामध्ये — पर्याकृष्टा MBh. 18, 9.

— व्या *abziehen, ablegen, abwerfen*: स्रस्तव्याकृष्टवसनाः R. 5, 54, 15. *entfernen, trennen* PRAB. 37, 7.

— समा *heranziehen, an sich ziehen*: समाकृष्टा ह्येते — स्वकृस्तेनाङ्गाराः (vgl. u. आ) AMAR. 76. समाकृष्य तु तं सुतम् । विशस्य चैनम् MBh. 3, 10494. *herausziehen*: तुरभाण्डात्तुरमेकं समाकृष्य PAÑKĀT. 40, 16. — *caus. mit sich fortreißen*: सा (समुद्रवेला) मत्तगजेन्द्रानपि समाकर्षयति PAÑKĀT. 74, 23.

— उद् 1) *in die Höhe ziehen, — bringen* (in übertr. Bed.); *pass. einen Aufschwung nehmen, die Oberhand bekommen*: उत्कर्षति क्वै ज्ञानसंततिम् MĀND. UP. 10. कलावधर्मं उत्कृष्यमाणे BuiG. P. 5, 6, 10. उत्कृष्टगस्तेर्गित, *ausserordentlich*: उत्कृष्टबलपौरुष R. 3, 41, 5. त्रिद्वैतलियोत्कृष्टैत्सुक्वात् PAÑKĀT. 62, 3. *heftig, stark*, von einem Laute: महानादित्कृष्टतलनादितैः MBh. 1, 7650. 8020. उत्कृष्टनिन्द 4, 355. Andere Belege für das partic. s. u. उत्कृष्ट. — 2) *herausziehen, herausnehmen, fortlassen*: यदा च वः — उत्कर्षति ज्ञानात्समात्स्वलम् MBh. 1, 7869. 7850. उत्कृष्टो गौः = पङ्काडुद्धतः P. 2, 1, 61, Sch. अद्भुतकोटिलघ्नम् । प्रालम्बमुत्कृष्य RAĞI. 6, 14. वनस्पतिप्रभृतान्यङ्गान्युत्कृष्येन् ÇĀKĪH. ÇR. 15, 1, 27. उत्कृष्टमेकं SUÇR. 1, 180, 1. *ausziehen* (ein Kleid): वस्त्रमुत्कर्षति मयि MBh. 2, 1810. उत्कर्षत्याश्च वसनम् R. 5, 36, 37. Vgl. उत्कर्षणा, wo im ersten Beispiele das *Ausziehen des Kleides* gemeint ist. — 3) *spannen, vom Bogen*: उत्कर्षति धनुःश्रेष्ठम् MBh. 4, 1635. *auseinanderziehen*: द्यङ्कुलोत्कर्षम् (absolut.), द्यङ्कुल उत्कर्षम् oder द्यङ्कुलेनात्कर्षं खण्डिकां हिनति P. 3, 4, 51, Sch. — *caus. in die Höhe bringen, heben, steigern* (Gegens. अयकर्षय्) SĀH. D. 7, 21. — Vgl. उत्कर्ष fig.

— अयाद् *abtrennen*: मूलानि च प्राप्तानि चाप्योत्कृष्य KAUC. 90.

— समुद् *in die Höhe ziehen, — bringen*: वायुः समुत्कर्षति गर्भयोनिमृतौ रेतः पुष्परसानुपृक्तम् MBh. 1, 3613.

— उप 1) *heranziehen, zu sich ziehen* SUÇR. 2, 345, 11. पाण्युपकर्षम्, पाणायुपकर्षम् oder पाणिनोपकर्षं धानाः संगृह्णाति P. 3, 4, 49, Sch. उपकर्षं विभो प्रपन्नम् BuiG. P. 7, 9, 22. — 2) *entfernen, fahren lassen*: दमयत्यां विणङ्कां तामुपाकर्षत् MBh. 3, 2996 = N. 24, 36, wo die richtige Lesart *व्याकर्षत्* sich findet.

— समुप *heranziehen*: नावः समुपकर्षधं तारयिष्याम वाहिनीम् R. 2, 89, 10.

— नि *hinabziehen* (?): यः संस्थितः पुरुषो दृश्यते वा निखन्यते वापि नि-कृष्यते वा (oder wird von der Strömung *hinabgezogen* ?) MBh. 1, 3616. WEST.: *dilacerare* (?). Die Bed. *niederziehen* hat das Wort wohl an folg. Stellen: सकृन्निकर्षन्हरति ÇAT. Br. 12, 5, 1, 8. निकर्षिष्यते, निकर्षमाणाय, निकर्षिताय TS. 7, 1, 19, 3. — partic. निकृष्ट 1) *niedrig stehend, verachtet, gemein* AK. 3, 2, 3. 3, 4, 29, 227. H. 1442. मुनिकृष्टा च ते योनिः MBh. 1, 3067. सर्वे राज्ञो मैथिलस्य मैनाकस्येव पर्वताः । निकृष्टभूता राजानो वत्सा ह्यनदुक्ता यथा ॥ 3, 10655. निकृष्टज्ञात MAKĪH. 127, 15. निकृष्टाशयतया DAÇAK. in BRNF. Chr. 196, 7. VEDĀNTAS. ebend. 205, 3. — 2) *nahe, n. Nähe* H. 1451. नातिदूरे निकृष्टे वा SUÇR. 1, 94, 4. Vgl. u. संनि.

— संनि, partic. संनिकृष्ट 1) (*zusammengezogen*) *in die Nähe gebracht, nahe stehend, nahe bevorstehend, nahe*; d. *Nähe* AK. 3, 2, 16. संनिकृष्टविप्रकृष्टकर्षिकं SUÇR. 2, 199, 21. संनिकृष्टानिमान्सर्वाननुमह्य द्विजर्षभान् R. 2, 2, 8. संनिकृष्टं च यत्र स्यादिध्मपुष्पफलोदकम् 3, 21, 5. MEĞH. 74. संनिकृष्टश्च नो वीर जयः शत्रोः पराजयः R. 3, 30, 8. शानसंनिकृष्टम् adv. *in der Nähe des Sitzes* KUMĀRAS. 3, 2. संनिकृष्टे SUÇR. 1, 94, 5. आग्रमसंनिकृष्टे स्थिताः स्मः ÇĀK. 23, 23. — Vgl. संनिकर्ष.

— निम् 1) *herausziehen* ÇAT. Br. 4, 5, 2, 10. ततः सत्यवतः कायात् — अद्भुष्टमात्रं पुरुषं निश्चकर्ष यमो बलात् MBh. 3, 16763. इषीकां च यथा मुञ्जत्काश्चिन्निकृष्य दर्शयेत् 14, 553. 1, 4327. तस्य निष्कृष्यमाणस्य सायकस्य R. 4, 22, 22. निकृष्टालं SUÇR. 2, 435, 14. त्रिद्वैतं निकृष्य 486, 18. वक्रिं यथा दारुणि — निष्कर्षति गूढम् BuiG. P. 6, 4, 27. निष्कृष्टमर्थं चक्रमे कुवेरात् RAĞI. 3, 26. — 2) *zerreißen*: तममुत्र निर्ये वर्तमानं वज्रकाण्डकशात्मलीमारेष्य निष्कर्षति BuiG. P. 5, 26, 21. — *caus. zerreißen, zerstören, zu Grunde richten*: कालचक्रं धमिस्तीक्ष्णं सर्वं निष्कर्षयज्ञगत् BuiG. P. 6, 5, 19.

— परा 1) *fortziehen*: स तो पराकृष्य सभासमीपमानीय MBh. 2, 2227. — 2) *herabziehen, schmähen*: ब्राह्मणा यं प्रशंसति पुरुषः स प्रवर्षति । ब्राह्मणैर्यः पराकृष्टः परभूयात्तन्पादि सः ॥ MBh. 13, 2102.

— परि 1) *herumziehen, herumschleppen*: श्यापदाः परिकर्षतु नरांश्च नि-कृत्तान्मया R. 2, 97, 30. द्रौपदीं परिकर्षद्भिः MBh. 3, 1940. 536. 4, 457. DRAUP. 3, 21. R. 5, 49, 18. 6, 8, 25. मुहूर्त्तं तो तदान्योऽन्यं समरे पर्यकर्षताम् MBh. 1, 7111. प्रुनः स परिकर्षतु 13, 4515. इतश्चेतरतश्चैवं कृतातः परिकर्षति R. 2, 105, 13. रागाभिभूतः पुरुषः कामेन परिकृष्यते MBh. 3, 80. 13, 2609. med.: कुरुवीरमध्ये रजस्वलो यत्परिकर्षसे माम् 2, 2235. mit recipr. Bed. 4, 764. — 2) *anführen* (ein Heer): यो ऽसौ शतसकृत्साणि सकृत् परिकर्षति R. 6, 2, 28. — 3) *in sich herumgehen lassen, beständig an Etwas denken*: स्थाने ऽस्मिन् (स्वर्गे) वस राजेन्द्र कर्मभिर्निर्जितैः प्रुनैः । किं त्वं मानुष्यकं स्नेहमद्यापि परिकर्षसि ॥ MBh. 17, 104. — *caus. Jmd hinundherzerren, mitnehmen, peinigen*: घनावृष्ट्या तथा राजा स तदा परिकर्षितः R. 1, 8, 13. नाविन्दतार्तिं परिकर्षितापि (परिकर्षिता?) BuiG. P. 4, 23, 20.

— प्र 1) *hervorziehen, vorstrecken*: दक्षिणां पादं प्रयमं प्रकर्षति KAUC. 90. *vorwärts ziehen, fortziehen*: स तैः प्रकृष्यताकृष्यत च R. 5, 61, 19. वेगेन महता नावं प्राकर्षन्वपाग्मसि MBh. 3, 12787. तावन्योऽन्यं समाश्लिष्य प्रकर्षती परस्परम् 4, 755. स्थानादपीन्द्रं कुपितः प्रकर्षत् R. 3, 43, 42. दशयीवम् — दिशं पाप्यां प्रकर्षति 5, 27, 17. 2, 69, 16. प्रकृष्टाश्च यथा-

कामं देवमार्गं च दर्शिताः 5, 63, 11. *in die Höhe ziehen*, s. प्रकृष्य. — 2) *anführen* (ein Heer): यद्य सेनां प्रकर्षति MBu. 1, 5413. 3, 16272. 16274. R. 6, 2, 44. — 3) *spannen* (den Bogen): गाण्डीवे च प्रकर्षतः (genet. des partic.) MBu. 4, 1939. — 4) *ausziehen*, *in die Länge ziehen*, प्रकृष्ट *lang*: गवा प्रकृष्टमधानम् N. 12, 82. von der Zeit P. 5, 1, 108. — 5) *hervorziehen*, *voranstellen*; प्रकृष्ट *ausgezeichnet*, *vorzüglich*; *heftig*, *stark* II. 1438. यदा प्रकृष्टा मन्येत सर्वास्तु प्रकृतीर्गृणम् M. 7, 170. प्रकृष्टाः पुण्यतः काश्च ज्ञेया नद्यः MBu. 13, 1776. R. 3, 21, 19. 5, 53, 24. 6, 1, 46. PAÑKĀT. 191, 16. प्रकृष्टतर 190, 4. प्रकृष्टतमनुत्पियामादिडुःखः DAÇAK. in BENF. Chr. 183, 4. प्रकृष्टवेरं ebend. 198, 2. — 6) *fortziehen*, *keine Ruhe lassen*, *beunruhigen*: एकं तु मम दीनस्य मनो भूयः प्रकर्षति । यदस्याहं प्रियाव्याने न करोमि सद्विप्रयम् ॥ R. 5, 70, 11.

— विप्र *wegführen*, *heimführen* (?): विद्धेन लक्ष्येण हि विप्रकृष्टा MBu. 1, 7197. WEST.: *potiri*, *vincere* (?). — विप्रकृष्ट *auseinandergezogen*, *weit*, *entfernt* H. 1432. विप्रकृष्टे ह्यहं देशे — अथसम् R. 2, 73, 3. सुCR. 2, 199, 24. ÇĀT. 5, 13. PAÑKĀT. 127, 17. 221, 2. RAĞ. 17, 45. विप्रकृष्टादागत (compon.) *aus der Ferne gekommen* Sch. zu P. 2, 1, 39. 6, 3, 2. अविप्रकृष्ट *nicht weit von einander entfernt*, *sich nahe stehend* (dem Amte nach) P. 2, 4, 5. अविप्रकृष्टकाले 5, 4, 20. विप्रकृष्टक = विप्रकृष्ट AK. 3, 2, 18. — Vgl. विप्रकर्ष.

— प्रति, partic. प्रतिकृष्ट *zurückgeschoben* Citat in JĀGĪKAD. PADDH. zu KĀTJ. ÇR. 2, 8. (*zurückgewiesen*) *verachtet* AK. 3, 2, 3. H. 1442. = गुह्य *was man verbergen muss* H. an. 4, 63. MED. I. 63. Wohl nur fehlerhaft für गर्ह्य, wie ÇKDR. II. प्रतिकृष्ट *liest*, mit Anführung von MED.

— वि 1) *auseinanderziehen*, *zerreißen*; *zerstören*: अर्धकाभिर्वि कर्षति TS. 5, 4, 4, 3. ÇĀT. Br. 9, 1, 2, 20. व्येनमकृत्तयाः 11, 7, 2, 2. यज्ञे विकृष्टमनु विकृष्टये 8, 4, 2. KĀTJ. ÇR. 16, 8, 20. विकृष्ट *auseinandergezogen* (von Lauten) Ind. St. 1, 47. अविप्रकृष्ट *nicht auseinandergehalten* RV. PRĀT. 3, 18. — 2) *spannen* (einen Bogen): विकृष्य वलवद्धनुः MBu. 3, 11956. 11331. 16127. 4, 1861. 1889. R. 3, 34, 3. 38, 6, 7. 4, 30, 18. 6, 70, 35. ÇĀK. 156. RAĞ. 11, 77. Buġ. P. 9, 10, 6. (den Pfeil mit der Bogensehne) *anziehen*: ततः शरं तु नैयादिरङ्गुलीभिर्विकर्षत (mit den Fingern ohne den Daumen) MBu. 1, 5268. वाणामा कर्णाद्विकृष्य R. 6, 70, 39. — 3) *erweitern* KĀTJ. ÇR. 16, 8, 20. विकृष्ट *weit*, *lang*: विकृष्टेन सता पद्या R. 2, 68, 21. ग्रामान्विकृष्टसीमात्तान् 49, 3. विकृष्टपर्यन्तं Ind. St. 2, 287. — 4) *hinundher ziehen*, — *schleppen*, *zausen*, *mit sich fortziehen*: पुनर्भीमो बलादेनं विचकर्ष MBu. 1, 6003. fg. 6288. 2, 2339. 3, 445. 522. 4, 764. DRAC. 5, 22. R. 2, 78, 16. 3, 56, 48. Buġ. P. 3, 3, 1. ते विकृष्टाश्च बाहुभ्यां देवमार्गं च दर्शिताः R. 5, 61, 4, 6. लता वल्लीश्च वेगेन विकर्षन् MBu. 3, 11107. कनूमान्मेघनालानि विकर्षन्निव गच्छति R. 5, 53, 14. विकर्षती फेनं वसनमिव संरम्भाशिविलम् VIKR. 113. यथा वायुर्जलधरान्विकर्षति ततस्ततः MBu. 13, 54. Buġ. P. 4, 24, 65. 28, 25. 6, 1, 31. *hinter sich her ziehen*: विकर्षन्महतीं सेनां पर्यटस्यंशुमानिव 3, 21, 53. — 5) *herausziehen*: मत्स्यान्विकृष्य BHART. 1, 84. एतं दिनानि द्वित्राणि पयो युत्रा विकृष्य तत् RĀGA-TAR. 5, 90. — 6) *berauben*: परमानं वा एतद्विकर्षते यदाह्वनीयात्पशुप्रपणं कृन्ति TS. 3, 1, 3, 2. एष ह वाच तन्नियो ऽविकृष्टो यमेवंविदो याज्ञपति । अथ ह तं व्येव कर्षते यथा ह वा इदं निपादा वित्तमादाय द्रवन्ति AIT. Br. 8, 11. — 7) *zurückhalten*, *vorenthalten*: कश्चिद्वलस्य भक्तं च वेतनं च य-

थोचितम् । संप्राप्तकाले दातव्यं ददासि न विकर्षसि ॥ MBu. 2, 182.

— सम् 1) *zusammenziehen*, — *sehnüren*, *verengern*: संकर्षती कञ्जकर्म AV. 11, 9, 8. प्राणात्संकर्षते TS. 6, 3, 4, 5. पतपुष्काप्येषु चतुरङ्गुलं चतुरङ्गुलं संकर्षति विकर्षत्यत्ते KĀTJ. ÇR. 16, 8, 20. संकृष्ट *zusammengezogen* (von Lauten) Ind. St. 1, 47. *nahe gerückt* KĀTJ. ÇR. 18, 4, 18. — 2) *mit sich fortziehen*, *mit sich führen*: ह्य चतौ पुरुषः श्यामो यो ऽसौ मां संकर्ष ह MBu. 3, 16812. R. 5, 63, 19. कोटीशतमहन्नाणि दरीणां समकर्षत MBu. 3, 16273.

2. कर्म कर्षति und कर्षते; stimmt in den übrigen Formen mit 1. कर्म, mit dem es ursprünglich auch identisch ist, überein. *Furchen ziehen*, *pflügen*, *einpflügen* DUĀTUP. 28, 6. शुनं कृषतु लाङ्गलम् RV. 4, 37, 4. 10, 117, 7. ÇĀT. Br. 1, 6, 1, 3. सीताम् 7, 2, 2, 9. अथ मे कृषतः क्षेत्रम् R. 1, 66, 14. कृषिमित्कृषस्व RV. 10, 34, 13. यत्कृषते was er sich erpflügt AV. 12, 2, 16. TS. 3, 4, 3, 3. AV. 10, 6, 33. सीमाकृषाण an der Grenze pflügend JĀGĪ. 2, 150. कृष्ट gepflügt AK. 2, 9, 8. सुकृष्टाद्द्वारात् PAÑKĀT. I, 53. कृष्टे auf gepflügtem Boden ÇĀT. Br. 5, 3, 3, 8. अकृष्टे 7, 2, 2, 5. कृष्टौ auf gepflügtem Boden gesät MBu. 13, 1702. कृष्टफल der Werth der Ernte JĀGĪ. 2, 158. कृष्टत्र auf gepflügtem Boden gewachsen M. 11, 144. पालकृष्टे auf gepflügtem Boden 4, 46. न पालकृष्टमशीयात् was auf gepflügtem Boden gewachsen ist 6, 16. (भोजनम्) वानेयमथ वा कृष्टम् MBu. 3, 1957. Viell. ist auch hierher zu ziehen: चकर्ष महद्धानम् er befürchtete einen grossen Weg, er legte einen grossen Weg zurück MBu. 3, 16024. — caus. कर्षयति pflügen, कर्षित II. an. 4, 63. MED. I. 63. — intens. चर्कृषति dass. was das simpl.: गोभिर्वं न चर्कृषत् RV. 1, 23, 15. 176, 2, 8, 20, 19. एवं संस्वत्यामिधि मृणावचर्कृषुः AV. 6, 30, 1 (vgl. PĀB. GRU. 3, 1). 91, 1. चरीकृष्यते (häufig pflügen) कृषीवलः P. 7, 4, 64. Sch. Im Veda auch कृ. च in der Reduplicat.-Silbe P. 7, 4, 64. चरीकृष्यते पशुकृषयः Sch.

— परि *Furchen ziehen um* ÇĀT. Br. 13, 8, 3, 10. KĀTJ. ÇR. 21, 4, 10, 18.

— प्रति *zurück pflügen*, प्रतिकृष्ट H. an. 4, 63. MED. I. 63.

— वि *durchpflügen*: शुनं नः पाला वि कृषतु भूमिम् RV. 4, 37, 8. अग्निं विकृष्यतु सर्वाषधं च वत्स्यतु LĀTJ. 3, 8. auseinanderziehen: एतद्वै मृत्पृष्यते यदेनां विकृषन्ति ÇĀT. Br. 6, 1, 3, 4. 7, 2, 2, 7. 13, 8, 2, 8.

कर्म P. 6, 1, 139 (nach dem Sch. कर्म von 1. कर्म und कर्म von 2. कर्म). Accent eines darauf ausgehenden N. pr. 6, 2, 129. 1) m. nom. act. von कर्म H. an. 2, 558 (lies कर्मणो st. कर्मको). MED. sh. 8. *das Ziehen*, *Schleppen*: कृलस्य P. 4, 4, 97. JĀGĪ. 2, 217. — 2) m. Scharre, *rasura in* त्रामकर्ष. — 3) m. n. gaṇa अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. *ein best. Gewicht*, = 16 Māsha = 1/4 Pala = 1/400 Tulā = 11,375 franz. Gramme COLEBR. Alg. 2. BURN. Intr. 238. AK. 2, 9, 86. 3, 4, 29, 224. H. 884. H. an. MED. SuCR. 2, 173, 15. 526, 5. 1, 161, 7. 163, 14. कर्मार्थ (WILS. कर्मार्थ) n. = तालक, also auch 16 Māsha ÇKDR. (इति वैद्यकपरिभाषा). — 4) m. Terminalia Bellerica Roxb. (विभीतक) ÇARDAR. im ÇKDR. Vgl. कर्मफल und अन्न.

कर्मक (von कर्म) 1) adj. subst. *das Feld bebauend*, *Ackerbauer* AK. 2, 9, 6. 3, 4, 28, 217. H. 890. an. 3, 28. JĀGĪ. 2, 265. MBu. 2, 212. 3, 332. 340. 1248. fg. 13, 1535. R. 2, 74, 20. 112, 12. 6, 109, 60. कालप्राप्तमुपासीत शस्यानामिव कर्मकः MBu. 3, 15385. — 2) n. MBu. 3, 10080 Fehler für कर्मण, wie 10082 steht.

कर्षण (wie eben) 1) a) adj. *hinundherzerrend, mitnehmend, überwältigend*; am Ende eines comp.: *अभिन्न* MBu. 3, 8794. *अरि* 15, 215. N. 12, 16. *शत्रु* 20, 8. MBu. 3, 699. R. 4, 38, 51. 5, 3, 1. 92, 20. — b) *sich hinziehend* (in der Zeitdauer): न ट्वर्गस्य चवर्गे कालविप्रकर्षस्त्वत्र भवति तमालः कर्षण इति AV. Prāt. 2, 39. — 2) n. a) *das Hinziehen, Herbeiziehen*: सेभृतेद्रापकर्षणेन ङिक. 69, 15, v. l. — b) *das Hinundherziehen, Zausen, Mitnehmen, Peinigen*: कुब्जा 0 R. 2, 78 in der Unterschr. शरीरकर्षणात्प्राणाः लीयन्ते प्राणिना यथा । तत्रा राज्ञामपि प्राणाः लीयन्ते राष्ट्रकर्षणात् ॥ M. 7, 112. व्यसने भेदेन चैव शत्रूणां कारयेततः । कर्षणं भीषणं चैव युद्धे चैव बलनयम् ॥ MBu. 15, 238. 3, 1284. Suçr. 4, 51, 21. — c) *das Spannen* (des Bogens): भयमानमतिमात्रकर्षणात्तेन वज्रपरूपस्वनेन धनुः Ragh. 11, 46. धनुष्कर्षण 7, 59. — d) *das Pflügen; Landbau* Vop. 7, 89. II. 864. M. 4, 5. MBu. 2, 525. Buçg. P. 7, 11, 19. *gepflügtes Land* MBu. 3, 10082; vgl. 10080, wo कर्षणानि für कर्षकानि zu lesen ist.

कर्षणी (wie eben) f. *ein unkeusches Weib* (die Männer heranziehend) Uṅādik. im ÇKDr.

कर्षणी f. N. einer Pflanze (s. तीरिणी) Rîçān. im ÇKDr. — Vgl. कर्षिणी unter कर्षिन्.

कर्षण 1) m. *Terminalia Bellerica Roxb.* AK. 2, 4, 2, 39. — Dieser Baum heisst auch *अन्न*, weil seine Früchte als *Würfel* gebraucht wurden. कर्षण ist in der Bed. *eines best. Gewichts* (die Frucht der *Terminalia*?) synonym mit *अन्न*. — 2) f. ०पत्ता *Emblīca officinalis Gaertn.* (s. आमलकी) RATNAM. im ÇKDr.

कर्षण = कर्षण gaṇa प्रज्ञादि zu P. 5, 4, 38.

कर्षिन् (von कर्ष) 1) adj. a) *ziehend, schleppend*: स्तन्वरेमा मुखप्रद्वल्लकर्षिणः Ragh. 3, 72. Mṛkku. 98, 6. — b) *anziehend, einladend*: घ्राणकालमधुगन्धकर्षिणीः पानभूमिरचनाः Ragh. 19, 11. — c) *das Feld pflügend, Landmann*: परिह्य भूमिं यावच्च खन्यते तत्र कर्षिभिः Kathās. 18, 41. — 2) f. कर्षिणी a) *Gebiss am Pferdezaum*. — b) Name einer Pflanze (= कर्षणी, तीरिणी) Ġaṭāḍu. im ÇKDr.

कर्ष (von 2. कर्ष f. *Furche, Graben, Einschnitt* Çat. Br. 1, 8, 4, 3. 13, 8, 2, 10. Kāṭj. Çr. 21, 3, 26. 4, 19. 25, 8, 3. Āçv. Grh. 2, 5. Kauç. 31. Suçr. 2, 33, 17. Viṣṇuśūtra im Çrāddhāviv. ÇKDr. Nach den Lexicographen: Fluss Uṅ. 1, 81. AK. 3, 4, 29, 224. H. 1080. Med. sh. 9. = इष्टिवात (ÇKDr. इष्टिवात) Med. = ऋषिकुल्ययोः (!) H. an. 2, 560. कर्ष m. soll bedeuten: 1) *वार्ता* AK.; nach RAMIN. = कृषि *Ackerbau*, nach BHAR. = *जीविका Lebensunterhalt*, ÇKDr. — 2) *Feuer von trockenem Kuhdünger* (vgl. करीय) Uṅ. AK. Med. = तुयानि H. an.

कर्षि (von 1. कर्ष) adv. *wann?* P. 5, 3, 21. Vop. 7, 101. कर्षि स्वित्मा त इन्द्र चेत्यासत् RV. 10, 89, 14. कर्षि स्विन्दिन्द्र यन्मिर्नृवीरवीरान्नी-ऋषीति 6, 33, 2. Statt des fut. kann auch das praes. stehen P. 3, 3, 5. Vop. 23, 4. Mit चिद् *irgendwann* II. 1333. यद्य कर्षि कर्षि चिच्छ्रूयातमिमं ह्यम् RV. 8, 62, 5. 5, 74, 10. N. 24, 18. MBu. 1, 6262. कर्षि स्म चित् Bhçg. P. 5, 14, 22. Sehr häufig in einem negativen Satze M. 2, 4, 40, 97. 4, 77, 6, 50. 7, 39, 84. 9, 82, 89. 10, 95. 11, 24, 189, 223. N. 1, 20. 2, 4, 17, 3. 19, 7, 22, 16. R. 1, 9, 45. 3, 46, 13. PAÑKAT. Pr. 11. I, 102. II, 22. Buçg. P. 1, 3, 14. कर्षापि *irgendwann* Bhçg. P. 5, 17, 24.

1. कल्, कलते *tönen; zählen* Duṅṭup. 14, 26.

2. कल्, कल्यति Duṅṭup. 33, 13 (*gehen, zählen*). 1) *treiben, antreiben*: दण्डोपघाते गाः कलयति P. 3, 4, 48, Sch. *अवस्य मम पर्यतः किं नु स्यादिति मेदिनीम्* । कलयन्मिव (von einem Pferde in schnellem Laufe) Kathās. 18, 90. आपाने पानकलिता दैवेनाभिप्रचोदिताः । श्रकाद्रपिभिर्घ्नैर्निबध्नुरितरेतरम् ॥ MBu. 1, 620. राक्षसा हि मुयुद्धेन भवन्त्य रणाजिरे । आहारकलिताः सर्वे युगपत्कामिजनाः ॥ R. 5, 83, 10. कालः कलयताम-रुम् (कालः) Bhçg. 10, 30. कालः कलयतां प्रभुः Bhçg. P. 3, 29, 38. SCHLEGEL: *tempus ego numeros modulantium*, BURNOUF: *le Temps, le plus puissant de ceux qui ont l'empire*. Vgl. 3. कल्. — 2) *halten, tragen*: मिनाभक्तैः करकलितगङ्गाम्बुतरलीः Çāntic. 4, 18. करकलितकपालः कुण्डली दण्डयाणिः BHARAVADHĀNA im ÇKDr. स्नेहनिवहनिधने कलयसि करवालम् Git. 1, 14. कलं कलयते (dat. des partic.) 16. कलितललितवनमाल 17. कलितकमला Çrut. (Bh.) 40. — 3) *thun, machen, bewerkstelligen*: सदा पान्त्रः पूया गगनपरिमाणं कलयति BHARTR. 3, 20. तृणात्कलयते (med.) द्रुपिह्वयो कामपि Sān. D. 40, 10. कलयति तिलकं तथा शकलम् 57, 18. *Etwas irgendwohin thun, irgendwo anbringen* (oder *anheften, auflegen, auftragen*; vgl. u. — 3a): कलय वलयश्रेणो पापौ पदे कुरु नूपुरौ Git. 12, 26. मरुतसकलकलितकलधैतलिपि 8, 4. einen Laut hervorbringen: मधुपकुलकलितराव 11, 19. विकृताः कदम्बमुरभाविह गाः (= वाचः) कलयत्यनुत्तणामनेकलयम् Çic. 4, 36. मायतः कलयन्तु चूतशिखरे केलीपिकाः पञ्चमम् Sān. D. 79, 15. तं च क्रीडाकलितललिताव्यक्तनर्माभिलापम् Kathās. 23, 94. Vgl. कल्. — 4) *mit Etwas versehen, कलित versehen mit*: अ-न्यत्कयमिव पुलकैः कलितं (कलितं? Sch. = युक्तं) मम गात्रकं करस्पर्शात् Vikr. 37. धैर्यकलित Çic. 9, 59 (Sch. = कलितधैर्य). — 5) *bemerkend, wahrnehmen, in Betracht ziehen*: पैदेनो ह्यायाद्वितीयो कलयो चकार Naish. 3, 12. धन्यःको अपि न विक्रियो कलयति प्राते नवे यौवने BHARTR. 1, 71. Rîçā-Tar. 4, 629. Çic. 9, 83. कलित = वेदित H. an. 3, 257. = विदित Trik. 3, 3, 154. Med. I. 102. — 6) *für Etwas ansehen, halten*: स पश्चात्संपूर्णः कलयति (v. l. गणयति) धरित्रो तृणसमाम् BHARTR. 2, 37. इदानीमस्माकं तृणमिव समस्तं कलयताम् Çāntic. 4, 15. व्यालनिलयमिलनेन गरलमिव कलयति मलयसमीरम् Git. 4, 2. कलयामि वलयादिमणिभूषणम् — बहुद्रूपणम् 7, 7. Çic. 9, 58. कलित = गणित (*gezählt, für Etwas angesehen*) Çabdār. im ÇKDr. — 7) *denom. von कलि (ein best. Würfel) den Kali ergreifen* (vgl. कृतयु) P. 3, 1, 21. Vop. 21, 17. अचकलत् P., Vārtt. Vop. 8, 112, 21, 17. — 8) *vom partic. कलित kennen die Lexicographen noch folg.* Bedd.: = प्राप्त *erlangt* Trik. 3, 3, 154. H. an. 3, 257. Med. t. 102 (vgl. धैर्यकलित Çic. 9, 59, was nach den Schol. = कलितधैर्य sein soll). = भेदित *gespalten, getrennt* Çabdār. im ÇKDr. *sounded indistinctly, buzzed, murmured, etc.* (vgl. कल) Wils. कलित am Ende eines comp. nach einem subst. in gleichem Casusverhältniss gaṇa कृतादि zu P. 2, 1, 59.

— अय, partic. अयकलित *gesehen, wahrgenommen* DHAR. im ÇKDr. u. अयकलित.

— व्यय, व्यवकलित *abgezogen, subtrahirt*; n. *Subtraction* Lhiv. im ÇKDr. — Vgl. u. — सम्.

— 3a 1) *schütteln*: मारुताकलितास्तत्र दुमाः MBu. 1, 2853. इषदाकलितं (*sich schüttelnd, zitternd*) चापि क्रोधाद्भूतपदं स्थितम् 4, 762. केशानाकलयन् (मरुत्) BHARTR. 1, 50 (die var. l. hat अकलयन्, welches auch wegen des grössern Gleichklangs mit dem folgenden मुकुलयन् vor-

zuziehen ist). *werfen, schleudern* Çiç. 3, 73. 9, 72. — 2) *ergreifen, packen* Çiç. 7, 21. — 3) *anbinden, befestigen*: संधमाकलितोऽप्रुका KATHIS. 20, 52. *सुवर्णमूत्राकलिताधराम्बराम्* Çiç. 1, 6. 9, 45. — 4) *übergeben, übertragen*: स्वं दीपं सप्त वर्षाणि विभय सप्तवर्षनामभ्य घ्रात्मजेभ्य घ्राकल्यय BHĀG. P. 5, 20, 2. — 5) *wahrnehmen, in Betracht ziehen*: ततः पश्चादायात्तं भयं क्लुमाकल्यय मन्योरो जलं प्रविष्टः HIT. 38, 10. *खिन्नमूयया हृदयं तत्राकलयामि* Git. 3, 7. *घ्रात्मानं च प्रवयसमाकलयय वनं विरक्तः प्रातिष्ठत्* BHĀG. P. 4, 9, 67. 12, 16. *यथा परशुराममाकलयतु भवती तावत्* PRAB. 5, 5. Sch. zu GHAT. 22. — 6) *für Etwas ansehen, halten* BHARTṚ. 3, 36. 81. — Vgl. *आकलन*.

— प्रत्या *aufzählen, herzählen*: प्रत्याकलितस्वदुर्नयः DAÇAK. in BENF. Chr. 183, 10. BENEF. *vorwerfen, anklagen, verurtheilen*. प्रत्याकलित 1) *interposed*; 2) *introduced, as a step in legal process* WILSON.

— उद् *losbinden, lösen*; उत्कलित *losgemacht, der sich losgemacht hat*: स तस्य हृस्तोत्कलितस्तदामुरो विक्रीडतो यददर्किर्गृह्णतः BHĀG. P. 7, 8, 26. *eröffnet, aufgeblüht* (u. उत्कलित *fälschlich*: mit Knospen bedeckt): *आलिङ्गितस्तिलका उत्कलित आभाति* ad KUMĀRAS. 3, 26. *प्रकर्षवेगोत्कलितानन* BHĀG. P. 7, 8, 33. *भक्त्युत्कलितामलात्मना* BHĀG. P. 4, 10, 23. BURNOURF. *avec une intelligence pure et ardente de dévotion*. — Vgl. *उत्कलित, उत्कलिका*.

— परि 1) *sehen, wahrnehmen* NAISH. 2, 65. *अपरिकलितपूर्व* LALITAM. im ÇKDa. — 2) *für Etwas ansehen, halten* Çiç. 8, 9. — *परिकलित* gaṇa इष्टादि zu P. 5, 2, 88; davon *परिकलितिन्* ebend.

— सम् *aufhäufen* (?): संकलयति कालयति वा भूतानीति कालः SUÇA. 1, 18, 20. *partic. संकलित* (davon *संकलितिन्* gaṇa इष्टादि zu P. 5, 2, 88. *aufgehäuf*: AK. 3, 2, 42. H. 1485. *addirt, u. Addition* LITĀV. im ÇKDa.

— प्रत्यासम् *nach verschiedenen Indicien schliessen*: अनुमानं प्रत्यासंकलितम् VJAVAHĀRAT. 38, 18.

3. कल्, कालयति *treiben, vor sich her treiben*: गावो न काल्यन्त इदं कुतो रजः BHĀG. P. 4, 3, 8. *गर्भान्कालयति* P. 8, 1, 59. Sch. *गवां शतसहस्राणि त्रिगर्भाः कालयन्ति ते* MBH. 4, 1007. 1153. 1158. *बालवत्साश्च या गावः कालयामास* (die er zusammentrieb, WEST.: *numerare*) ता अपि 3, 14853. *गावो राष्ट्रस्य कुरुभिः काल्यन्ते नः* 4, 1203. *गाम् — काशदण्डप्रणुदितो काल्यमानामितस्ततः* 1, 6670. *सा गौस्तत्सकलं सैन्यं कालयामास ह्यरतः* । विश्वामित्रस्य तत्सैन्यं कालयमानं त्रियोजनम् 6690. *विशीर्यमाणां पतनाम् — त्रिदशैः काल्यमानामनायवत्* BHĀG. P. 6, 11, 2. स विजित्य गृहीत्वा च नृपतीन् — प्राच्यान् u. s. w. *अकालयत्* MBH. 1, 4690. स काल्यमानो धीरेण प्रलक्ष्तेन रत्नसा । *अग्निहोत्रे पितृर्गतिः सकृसा प्रविशे ह* ॥ 3, 10768. *खड्गदण्डं धनुष्पाशं शैरोधनुषं प्रभुम्* । रामकालमकालेन न कालयितुमर्हसि R. 3, 41, 26. *तस्यैतस्य जना नूनं नायं वेदोऽरुचिक्रमम्* । काल्यमानो ऽपि बलिनो वायोऽरिच धनावलिः BHĀG. P. 3, 30, 1. med.: कालः कालयते सर्वान् R. 4, 18, 28; vgl. काले परिणते कालः कालयिष्यति मामिव MBH. 12, 8252 und SUÇA. 1, 19, 1 (s. u. 2. कल् mit सम्). Nach NAIGU. 2, 14 und NIR. 2, 25 ist कालयति ein *गतिकर्मन्*; nach DhĀTUP. 32, 64: *werfen*; nach 35, 13, 7. I.: *die Zeit* (काल) *anzeigen*.

— उद् *hinaustreiben*: गा उत्कालयतु zur Erkl. von उद्वेगताम् ÇAṆK. zu BṚU. ĀA. UP. 3, 1, 2. — उत्कालित PANĀT. 184, 18 *fehlerhaft für उत्कलित*.

— परि *herumtreiben, hetzen, verfolgen*: ततस्ते सकृताः सर्वे तरन्मन्दिपान्मृगान् । *गवयर्नवराक्षश्च समत्तात्पर्यकालयन्* ॥ MBu. 3, 14858. *यं पुरा पर्यवीजितं तालवृत्तैर्वरिचिः* । तं गृध्राः पर्यवीजितं द्वात्रिंशपरिकालितम् ॥ 13, 1060.

— प्र *vor sich hertreiben, verfolgen*: प्रवृद्धमारुह्य महीप्ररोहम् । प्रकालयन्नेव स पारिविवाधान्क्रुद्धो ऽत्तकः प्राणभृता यथैव ॥ MBu. 1, 7178. *प्रकाल्य तान्सर्वान्* 4, 2240. *प्रकालयमानस्तेनायं प्रलक्ष्तेन रत्नसा* । अग्र्यागारं प्रति द्वारि मया दोर्भ्यां निवारितः ॥ 3, 10778. *प्रकालयेद्दिशः सर्वाः प्रतोदेनेव सारथिः* 2, 1952. *antreiben*: तं प्राकालयतिता गा ब्रह्मबन्ध इत्यब्रवीत् KĀṬU. in Ind. St. 3, 469.

— सम् *in die Flucht schlagen*: पत्नीन्सर्वानतित्वलान्योत्स्यमानानवस्थितान् । *एकाः संकालयिष्यामि वज्रपाणिर्विवासुरान्* ॥ MBu. 4, 1984.

— अनुसम् *hinterhertreiben*: अनुसंकालयति गाम् ĀÇV. GRU. 4, 2.

कल् 1) adj. f. a) *stumm, heiser*: यथा कला (Mādhj.-Rec.: कडा) अयदत्तो वाचा BṚU. ĀA. UP. 6, 1, 8. KHĀND. UP. 5, 1, 8. In comp. mit वाप्य, अश्रु — *vor Thränen nicht reden könnend, schluchzend*: *नोचुर्वाप्यकलाः किंचिद्वीतो चक्रुः परस्परम्* MBu. 13, 301. *येन संस्तम्भनीयो ऽयं सर्वो वाप्यकलो जनः* R. 2, 34, 53. 32, 23. *अश्रुकलाश्च मातरः* 106, 33. vom Gesprocheuen: in Folge von Thränen *undeutlich, unverständlich*: वाप्यकलाया वाचा MBu. 3, 13177. N. 7, 13. 9, 25. R. 2, 82, 9. *उवाच तौ वाप्यकलम्* (adv.) MBu. 3, 10839. Auf einem Missverständniß der wahren Bed. von वाप्यकल beruht vielleicht im BHĀG. P. der Gebrauch des f. वाप्यकला in der Bed. von *Thränenstrom*: *मुञ्चन्वाप्यकला मुहुः* 3, 22, 25. *सरोजश्रिया दृशा वाप्यकलामुवाह* 4, 8, 16. *वाप्यकलाकुलाती* 1, 7, 15. *श्रीत्काप्याश्रुकलान्तस्य* 6, 17. कल् in Verbindung mit अव्यक्त *undeutlich*: अव्यक्तकलवाक्यानि वदन्तम् MBu. 3, 17145. *बालः कलमव्यक्तमब्रवीत्* BRĀHMAN. 3, 21. Später *bed. कल schlechtweg einen feinen, leisen* (u. insofern *lieblichen*) *Ton von sich gebend*: धनौ तु मधुरास्फुटे । कलः AK. 1, 1, 2. H. 1409. an. 2, 476. MED. I. 6 (lies *नाव्यक्त* d. i. ना अ० st. नाव्योक्त). *मदकलयुवति* VIKR. 109. *मदकालकोकिल* 119. *भास्वत्कालनूपुराणाम्* — *अभिसारिकाणाम्* RAGH. 16, 12. *कलकिङ्किणीरवम्* Çiç. 9, 74. *कलकाञ्चि* 82. *जगुः कलयदन्तरं गीतं मधुरभाषिण्यः* R. 1, 9, 24. BHĀG. P. 1, 8, 44. 2, 7, 33. *कलालाप* Vin. 14. *जगुः कलं* (adv.) *च गन्धर्वाः* R. 1, 19, 10. 73, 35. *नाद्यापि श्रूयते शब्दे* । *मत्तानां मृगपतिणाम्* । *सुरक्ता मधुरा वाणी कलं व्याहृता मुहुः* ॥ 2, 71, 24. 3, 79, 21. HIT. I, 76. *कलकंसानां स्वरेण कलभाषिणी* R. 4, 29, 17. *कोकिलकाकलीकलरव* BHARTṚ. 1, 35. *परभूताविरतं कलम्* ÇĀK. 83. RAGH. 8, 58. RT. 6, 21, 29. *सारसैः कलनिर्द्दुदैः* RAGH. 1, 41. *शिखिकुलकलकेकारव* BHARTṚ. 1, 42. SĪH. D. 16, 6. Vgl. *उपाकल*. — b) *unverdant* H. an. 2, 476. MED. I. 6. — 2) m. a) (sc. स्वर) *ein lieblicher aber undeutlicher Ton* AK. u. s. w. — b) N. eines Baumes, *Shorea robusta* (साल), RĀGĀN. im ÇKDa. Vgl. *कलकल*. — c) m. pl. Bez. *einer Art Mamen* MBu. 2, 463; vgl. *सुकालाः* HARIV. 985. — 3) n. a) *männlicher Samen* H. an. MED.; vgl. *कलल*. — b) *Judendorn* (s. कर्कन्धु) ÇARBAK. im ÇKDa.; vgl. *कोला* und *कोलि*. — Das f. कला s. weiter unten.

कलक m. 1) *ein best. Fisch* (s. शकुल) H. 1315. — 2) *eine best. Art Prosa* WILS.

1. कलकाष्ठ (कल + क०) m. *eine wohlklingende Stimme* H. an. 4, 66. MED. I. 17.

2. कलकण्ठ (wie eben) m. (eine wohlklingende Stimme habend) N. verschiedener Vögel: des indischen Kuckucks (H. 1321. H. 88), der Taube und der Gans (vgl. कलकंस) H. a. n. 4, 66. MRD. 1h. 17.

कलकल (कल + कल) m. 1) verworrenes Geschrei, — Geräusch AK. 1, 1, 6, 4. H. 1404. a. n. 4, 286. 287. MRD. l. 149. ततः कलकलोन्मिषो देव-
डुन्दुभिनिःस्वनः । देवतानां विमानेषु ववृधे मखरस्वनः ॥ R. 3, 34, 34. 35, 95. नेपथ्ये कलकलः MRĀĪH. 40, 7. 173, 13. तदागमनज्ञानन्दलसत्कलक-
लारवाः VID. 31. DAČAK. in BRNF. Chr. 183, 23. मधुरैः कोकिलकलकलैः
BHARTR. 1, 34. कोकिलकलकलारवः 44. प्रबलमारुतोद्भूतसलिलचलतरं-
गसंयदृननिनकलकलारवायाः (गङ्गायाः) PAŪKĀT. 163, 8. — 2) das Harz
der Shorea robusta (vgl. कल 2, b und कललज) TRIK. 3, 3, 384. H. a. n.
MRD. — 3) ein Bein. ČIVA's MBH. 12, 10378; vgl. कटकट, कटङ्कट.

कलकलवत् (von कलकल) adj. ein Gesumme u. s. w. hervorbrin-
gend: कलकलवती काञ्ची AMAR. 28.

कलक्रीट (कल + क्रीट) m. N. pr. eines Grāma gaṇa पल्ल्यादि zu P.
4, 2, 110.

कलकूषिका = कलकूषिका und कलतूलिका Wilson.

कलकूट (कल + कूट) m. N. pr. eines Kriegerstammes und des von
ihm bewohnten Gebietes P. 4, 1, 173. — Vgl. कालकूट.

कलकूषिका (कल + कूष) f. ein unkeusches Weib H. ५. 110. — Vgl.
कलकूषिका und कलतूलिका.

कलघोष (कल + घोष) m. der indische Kuckuck (कोकिल) ČABDAR. im
ČKDa.

कलङ्क m. Fleck; Eisenfleck, Rost; Makel, Schandfleck AK. 1, 1, 2,
18. 3, 4, 1, 4. H. 106. a. n. 3, 17. 18. MRD. k. 58. ताम्रवर्णाश्च परुषो मन्द-
रिर्दिवाकरः । अदृश्यत कलङ्काङ्कः संसक्तो धूमकेतुना ॥ R. 6, 86, 42. इ-
न्दोः कलङ्कलेखा KATHĀS. 10, 182. धारानिवहेव कलङ्कलेखा RAGH. 13, 15.
रात्रिर्विशस्य रविप्रमूलेरुपस्थितः पश्यत कीदृशो ऽयम् । मत्तः सदाचारप्र-
चेः कलङ्कः पयोद्वातादिव दर्पणस्य ॥ 14, 37. विद्या कलङ्करक्षिता BHARTR.
3, 48. 1, 66, v. l. द्वपितस्यापि मे ऽद्य प्रखलपुरुषवाक्यैः — व्यपनयतु कलङ्कं
स्वस्वभावेन सैव MRĀĪH. 168, 16. उत्तमस्य विशेषेण कलङ्केत्यादका जनः
KATHĀS. 24, 204. कुलकलङ्कारिणी PAŪKĀT. 46, 3.

कलङ्ककला (क + कला) f. der 16te Theil der Mondscheibe WILS.

कलङ्कय् (von कलङ्क), कलङ्कयति bestrecken, verunehren: भयत्कुलं क-
लङ्कयेयम् DAČAK. 124, 1. Sch. zu ČIK. 117.

कलङ्कथ (कलम्, adv. von कल, + कथ) 1) m. Löwe ČABDAR. im ČKDr.
— 2) m. Cymbel (करताली) ČABDAR. im ČKDr.

कलङ्कहृत् (क + हृत्) m. ein Bein. ČIVA's (Flecken wegnehmend) ČIV.
कलङ्कते (von कलङ्क) adj. gefleckt, besleckt, beschimpft gaṇa तार-
कादि zu P. 5, 2, 36. कुङ्कुमपङ्ककलङ्कितेरुः BHARTR. 1, 9. in übertr. Bed.
KATHĀS. 10, 25. अयमानं 12, 24. न चाप्यहं गमिष्यामि कथं कुलकलङ्क-
ताम् (von कुलकलङ्क) 22, 216.

कलङ्कित् (wie eben) adj. dass.: कलङ्कित् ज्ञायते वित्त्वे तिर्यग्योनिश्च नि-
म्बके TITVĀDIT. im ČKDr.

कलङ्कुर (कलम्, adv. von कल, + कुर) m. Strudel TAİK. 1, 2, 41.

कलञ्ज m. 1) ein mit einem vergifteten Pfeile getödtetes Thier TRIK.
3, 2, 6. — 2) Toback ČKDr. mit einem Citat aus der विष्णुसिद्धान्तमार्ग-
वली.

कलट n. Dach ČABDAR. im ČKDr. — Vgl. कुटल.

कलत adj. = खलति kahlköpfig H. 432, Sch.

कलतूलिका (कल + तूल) f. ein unkeusches Weib TAİK. 2, 6, 5. — Vgl.
कलकूषिका.

कलत्र = कौत्र Uṇ. 3, 105. n. SIDDH. K. 249, b, 2. TRIK. 3, 3, 7. 1) Ehe-
frau AK. 3, 4, 25, 180. H. 513. 8. a. n. 3, 531. MRD. r. 131. PARAM. UP. in
Ind. St. 2, 174. MBH. 3, 13790. R. 3, 1, 31 (सकलत्र). 5, 1, 70 (कलत्रवत्
wie eine Ehefrau). BHARTR. 2, 58. PAŪKĀT. I, 61. 106. HIT. I, 129. ČĀK. 64,
8. MEGH. 39. AMAR. 66. ČUK. 44, 2. von einem Antilopenweibchen VIKR.
69, 8. — 2) Hüfte, Lende AK. H. 607. H. a. n. MRD. die weibliche Scham
TRIK. 2, 6, 21. — 3) Festung H. a. n. MED. — 4) astrol. das siebente Haus
Ind. St. 2, 284.

कलत्रवत् (von कलत्र) adj. beweibt, mit seiner Frau vereint MRĀĪH.
67, 3. RAGH. 1, 32. 12, 34. BHĀG. P. 3, 14, 17. RĀGA-TAR. 3, 427.

कलत्रिन् (wie eben) adj. dass. RAGH. 8, 82.

कलधूत n. Silber RĀGAN. im ČKDr. — Wohl verdorben aus कलधौत.

कलधौत (कल + धौत) 1) n. Gold und Silber (klingend und glänzend)
AK. 3, 4, 14, 79. H. 1043. 1044. a. n. 4, 105. MRD. t. 193. (नाराचाः) कल-
धौतायाः MBH. 4, 1330. विकृत्य कलधौतयैः (subst. mit Ergänzung von
शु u. s. w.) स विद्धः प्रापतदुवि 1986. Silber ČIK. 4, 41. कलधौतलिपि
Goldschrift Glr. 8, 4. Als adj. golden oder silbern in Verbindung mit घ्रा-
भरण erscheint das Wort R. 3, 60, 12. — 2) lieblicher Klang (कलधनि),
m. nach H. a. n., n. nach VIČVA im ČKDr.

1. कलधनि (कल + धनि) m. ein lieblicher Laut H. a. n. 4, 66.

2. कलधनि (wie eben) m. (einen lieblichen Laut hervorbringend) der
indische Kuckuck; Taube; Pfau H. a. n. 4, 166. MRD. n. 174.

कलन 1) adj. (von 2. कल्) machend, bewirkend; am Ende eines comp.
BHARTR. 3, 72. — 2) m. eine Art Rohr (वेतस) RĀGAN. im ČKDr. — 3) f.
कलना (von 2. कल्) das Thun, Machen, Abthun: कालकलना das Ab-
thun seiner Zeit, Sterben (vgl. कालं कर u. 1. कर 10.) ĀNANDAL. 29.
Nach ČKDr. in dieser Verbindung = वशीभूतत्व. — 3) n. a) = कलल
Flöckchen, Knöllchen (vom Embryo unmittelbar nach der Zeugung) H.
a. n. 2, 477. VAĪG. beim Sch. zu ČIK. 1, 59. BUĀG. P. 3, 31, 2. — b) Fleck;
Schandfleck (vgl. कलङ्क) HALĀS. (चिद्ग, दोष) im ČKDr.

कलनाद् (कल + नाद्) in. eine Art Gans (s. कलकंस) RĀGAN. im ČKDr.
unter कलकंस.

कलत्तक m. ein best. Vogel LALIT. 413. 417. कलन्दक SCHIRFNEA, Le-
bensb. 233. 254 (23. 24). कलन्दकनिवास 316. fg. (86. fg.). VJUTP. 102.

कलन्दन m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDĪ. in Verz. d. B. H. 59, 2.

कलन्दर m. Bez. einer Mischlingskaste, der Sohn eines Leṭa (?) und
einer Tivara-Frau, BRAHMAV. P. im ČKDr.

कलन्दिका f. v. l. für कलिन्दिका H. 258.

कलन्धु m. eine best. Gemüsepflanze (s. घोली) RĀGAN. im ČKDr.

कलभ 1) m. Uṇ. 3, 121. a) Elefantkalb AK. 2, 8, 2, 3. ein dreissigjäh-
riger Elephant H. 1226. VAĪG. beim Sch. zu ČIK. 4, 33. ननु कालेन पृथ-
पतेरनुयातम् MĀLAV. 71, 16. VIKR. 156. RAGH. 3, 32. 11, 39. 18, 37. PAŪKĀT.
139, 16. MEGH. 79. गजकलभाः MRĀĪH. 70, 20. Aus dieser Verbind. könnte
man schon schliessen, dass कलभ nicht ausschliesslich von jungen Ele-

pflanzen gebraucht werde, und in der That sehen wir PANĀT. 229, 3 कलम (wie ebend. 5 करम) ein junges Kameel bezeichnen. — b) N. eines Baumes, *Datura fastuosa* (धुस्तूर), RĀĀN. im ÇKDR. — 2) f. कलमी eine Art Ricinus (चञ्चु) RĀĀN. im ÇKDR.

कलमवल्गम (क^० + व^०) m. N. eines Baumes (s. पीलु) RĀĀN. im ÇKDR. कलमैरव (कल + मै^०) N. pr. eines Abgrunds in den Gebirgen zwischen der Tāpl und der Narmadā COLEBR. Misc. Ess. I, 173, N.

कलम m. Uṇ. 4, 85. 1) eine Reisart AK. 2, 9, 24. TRIK. 3, 3, 294. H. 1169. MED. m. 41. R. 5, 74, 11. SUÇR. 1, 73, 5. 193, 6. RAGH. 4, 37. 3, 47. RĪ. 3, 5. Vgl. कलामक. — 2) Schreibrohr TRIK. MED. — 3) Dieb diess. — Vgl. κάλαμος, calamus, قلم.

कलम्व 1) m. a) Stängel einer Gemüsepflanze AK. 2, 9, 35. TRIK. 3, 3, 284. H. an. 3, 447. MED. b. 9. — b) Pfeil AK. 2, 8, 2, 55. TRIK. H. 778. H. an. MED. — c) N. eines Baumes, *Nauclea Cadamba* Roxb., H. an. VIÇVA im ÇKDR. — 2) f. कलम्वी N. einer Gemüsepflanze, *Convolvulus repens*, AK. 2, 4, 5, 23. MED. Nach einem Schol. auch कलम्व m. — 3) n. *Calumba root* (*Menispermum Calumba*) WILS. — Vgl. कडम्व, कडम्व, कलम्व.

कलम्वक (von कलम्व) m. N. einer Pflanze (s. धारावादम्व) RĀĀN. im ÇKDR.

कलम्विका (wie eben) f. 1) d. n. die beiden Sehnen im Nacken H. 587. — 2) = कलम्वी ÇABDAR. im ÇKDR.

कलम्वुट n. frisch geschlagene Butter HĀR. 60.

कलम्वू f. = कलम्वी ÇABDAR. im ÇKDR.

कलम्वू denom. von कलि s. u. 2. कल् 7.

1. कलम्व (कल + र्व) m. ein lieblicher Ton BHART. 1, 35.

2. कलम्व (wie eben) m. (einen lieblichen Ton von sich gebend) Taube AK. 2, 5, 14. H. 1339. der indische Kuckuck RĀĀN. im ÇKDR. कलम्वैः कलम्वैश्च BRAHMA-P. in LA. 52, 34. — Vgl. कलकण्ठ, कलघोष.

कलम्व m. n. = उत्त्व AK. 2, 6, 1, 38. H. 540. VJUP. 101. Fläckchen, Knöllchen (vom Embryo unmittelbar nach der Zeugung) NIR. 14, 6. SUÇR. 1, 319, 6. SĀMĀKĪJAK. 43. GARBHOP. in Ind. St. 2, 68, 16 (wo कलम्वम् wohl so zu verbessern ist). — Vgl. कलम्व.

कलम्वज m. das Harz der *Shorea robusta* RĀĀN. im ÇKDR. — Vgl. कलकाल.

कलम्वजोद्भव (कलम्वज + उद्भव) m. *Shorea robusta* RĀĀN. im ÇKDR.

कलम्व MBH. 13, 7363. कृत्तः कलम्वधर्मः (केवलधर्मः?) तितिमेवाज्ञगाम.

कलम्विङ्क m. 1) Sperling AK. 2, 3, 18. H. 1331. MED. k. 179. HĀR. 89. VS. 24, 20, 31. TS. 2, 5, 1, 2. ÇĀT. BR. 1, 6, 3, 4. 5, 3, 4, 5. KĀTH. in Ind. St. 3, 464 (vgl. BHĀG. P. 6, 9, 5). M. 5, 12. JĀĀN. 1, 174. MBH. 3, 11576. SUÇR. 1, 201, 1. LALIT. 53 n. s. w. PRAB. 93, 6. — 2) Fleck (vgl. कलङ्क). — 3) ein weisser KĀMARA SĀRASVATA im ÇKDR. — 4) N. einer Pflanze (s. कलिङ्क) MED. — 5) N. pr. eines Tirtha MBH. 13, 1729.

कलम्वी 1) m. f. (ई) n. TRIK. 3, 3, 24. Topf, Krug, Schüssel NIR. 11, 12. AK. 2, 9, 31. H. 1019. क्लिप्यस्येव कलम्वी निक्षीतम् RV. 4, 117, 12. आपूर्णी अस्य कलम्वीः 3, 32, 15. 4, 27, 5. 32, 19. धूपतिपेव कलम्वी सोममिन्द्र 6, 47, 6. 9, 8, 6. 12, 5. AV. 9, 1, 6. 4, 15. 18, 4, 13. आ दूध्नः कलम्वीरुः 3, 12, 7. ÇĀT. BR. 4, 3, 10, 7. ÇĀĀN. ÇR. 13, 12, 1. 17, 11, 9. ĀÇV. GRH. 2, 1. KAUC.

82. JĀĀN. 1, 279. HIT. 101, 8. ÇĀK. 11, 9. VIKR. 87, 15. BHĀG. P. 8, 8, 14. PANĀT. 232, 10. कनककलम्वी 158, 1. स्तनकलम्वी 1, 223. BHART. 1, 96. नोभ्यतां कलम्वीः (vom gequirrten Meere) सर्वमन्दरः परिवर्त्यताम् MBH. 1, 1143. मध्यतां कलम्वीदधिः । भविष्यत्यमृतं तत्र मध्यमाने मेहेदधि ॥ 1110. 2, 1751. कलम्वी II. 1019. SUND. 2, 18. R. 1, 2, 7. 4, 18. 26, 19. 3, 1, 26. 6, 4. 5, 13, 50. स्तनकलम्वी AMAR. 54. BHĀG. P. 5, 2, 6. DHĪRTAS. 87, 16. कलम्वी m. ein Droṇa (ein best. Maass) VAIDJAKAPAR. im ÇKDR. a rounded pinnacle or ball on the top of a temple WILS. कलम्वी f. Butterfass H. 1022. कलम्वी TRIK. 2, 9, 8. Das f. (vgl. indessen कलम्वीकण्ठ u. s. w.) und n. nicht zu belegen. — 2) m. N. pr. eines Mannes RV. 10, 32, 9. Ind. St. 2, 33. — 3) f. कलम्वी a) N. einer zu den Farnen gehörigen Pflanze, *Hemionitis cordifolia* Roxb., RĀĀN. zu AK. 2, 4, 3, 11. ÇKDR. SUÇR. 1, 139, 13. 2, 418, 8. कलम्वी 207, 17. ÇABDAR. im ÇKDR. — b) N. pr. eines Tirtha MBH. 3, 6050. — Vgl. कलम्वी und द्रोणकलम्वी.

कलम्वीदिर (क^० + दिर) adj. dessen Krug zerbrochen ist ÇĀT. BR. 4, 3, 10, 7.

कलम्वीतक (क^० + पो^०) m. N. pr. eines Nāga MBH. 1, 1532.

कलम्वी f. 1) = कलम्वी 1. RĀĀN. zu AK. ÇKDR. कलम्वी Sch. zu AK. und HĀR. 209. — 2) = कलम्वी a. AK. 2, 4, 3, 11. कलम्वी Sch. zu AK. und ÇABDAR. im ÇKDR.

कलम्वीकण्ठ (क^० + कण्ठ) m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69. PRAVABĀDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 1.

कलम्वीपदी (क^० + पद्) adj. f. krugfüßig gaṇa कुम्भपद्यादि zu P. 5, 4, 139.

कलम्वीमुख (क^० + मुख) m. ein best. musik. Instrument H. ç. 82.

कलम्वीसुत (क^० + सुत) m. ein Bein. Agastja's (s. u. अगस्त्य) VĀĀSP. zu AK. ÇKDR. H. ç. 16.

कलम्वीदर (क^० + उदर) m. N. pr. eines Daitja HARIV. 12943 (कलम्वीदर). कलम्वी und कलम्वी s. u. कलम्वी und कलम्वी.

कलम्व m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. 1) m. Streit, Zank, Hader AK. 2, 8, 2, 73. 3, 4, 2, 214. H. 796. an. 3, 763 (भाउने und समरे). MED. h. 16 (n. युद्धकाले, m. भाउने d. i. भाउने). न विवादं न कलम्वे M. 4, 121. JĀĀN. 2, 10, 280. पुत्रेषु पुत्रिर्मे कलम्वो न भविष्यति MBH. 2, 1780. व्यूते क्षतः कलम्वो विद्यते नः 2001. भवति भेदा ज्ञातीनां कलम्वश्च 3, 14936. व्यायामकलम्वो 14, 1025. विधित्सुः कलम्वम् 3, 699. कुर्वति कलम्वं च कलम्वश्च तथापरे R. 5, 60, 12. कुर्वतः कलम्वं घोरे प्रतिष्ठाः ऽस्य रथायतः 6, 11, 42. pl. 90, 29. प्रतिदिनं कुरुम्वेन सह कलम्वं कुर्वाणा PANĀT. 220, 25. 233, 17. V, 62—64. SUÇR. 1, 192, 7. HIT. Pr. 48. VID. 40, 64. DHĪRTAS. 86, 7. BHĀG. P. 1, 17, 32. शुष्ककलम्वं ein Zank um Nichts und wieder Nichts PANĀT. 171, 25. प्रणयकलम्वं 223, 5. ईर्ष्याकलम्वं BHART. 1, 2. लीलाकलम्वं ÇĀĀN. NAT. 8. वाक्कलम्वं Wortstreit PRAB. 33, 12. Solche comp. mit einem instr. sind oxytona P. 2, 1, 31. 6, 2, 153. अतिकलम्वं Sch. — 2) Degen-scheide TRIK. 3, 3, 457. H. an. MED. — 3) = राठ H. an. = वार ÇKDR. angeblich nach MED. Weg Wilson.

कलम्वं (कल + कंस) m. 1) eine Art Ente oder Gans, = कादम्व AK. 2, 5, 23. कादम्वस्तु कलम्वंसाः पत्तैः स्युरतिधूमैः H. 1327. an. 4, 325. MED. s. 49. = राठकंस H. an. MED. MBH. 1, 2622. R. 2, 82, 9. 4, 29, 17. 30, 14.

PAÑKĀT. 1, 335. KUMĀRAS. 5, 67. BRĪG. P. 1, 11, 2. विमानैः कलकंसयापुभिः 4, 3, 12. कलकंसी *das Wetbehen* RAGH. 8, 58. — 2) *ein vorzüglicher Kö-nig* (नृपोत्तम) H. an. MED. VIÇVA im ÇKDB. — 3) *der höchste Geist, das Brahman* (vgl. कंस) ÇABDAR. im ÇKDR. — 4) N. eines Metrums (4 Mal ~~~~~) COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (VIII, 7).

कलककार (क० + कार) 1) adj. f. ई *streitsüchtig, zänkisch* P. 3, 2, 23. — 2) f. °कारि N. pr. der Gemahlin Vikramakāṇḍa's KATHĪS. 23, 33. कलकनाशन (क० + ना०) m. N. eines Baumes, *Caesalpinia Bonducella Flemm.* (पतित्कारञ्ज), ÇABDAM. im ÇKDR.

कलकप्रिय (क० + प्रिय) 1) adj. f. छा *streitsüchtig, zänkisch* R. 5, 17, 27. — 2) m. ein Bein. Nārada's MBH. im ÇKDR. Vgl. कलिकारक. — 3) f. °प्रिया N. eines Vogels, *Graecula religiosa* (सारिका), RĪĀN. im ÇKDR.

कलकातरिता (कलक + अतरिता) f. *eine Heroine, welche in Folge eines Haders von ihrem Geliebten getrennt ist: चाटुकारमपि प्राणानाद्यं रोयादापास्य या । पश्चात्तापमवाप्नोति कलकातरिता तु सा ॥* ŚIL. D. 48, 2. 3. 46, 9.

कलकाय् (von कलक), कलकायते *hadern, streiten* P. 3, 1, 17. स्त्रीपुरुषौ कलकायते 2, 4, 9, Sch. act.: तद्यद्य तथा सह तदर्थं कलकायते ममेपती वेला विलम्बा PAÑKĀT. 207, 22.

कलकू Bez. einer best. grossen Zahl LALIT. 141. — Vgl. कारयु.

कलकृन् (wie eben) adj. *streitend, streitsüchtig: युवानस्तस्यो कितवाः कलकृन्ः प्रमायुका भवन्ति* ĀCV. GRBJ. 2, 7. अथ ये उल्याः कलकृन्ः पिशुना उपवादिनस्ते KĪND. UP. 7, 6, 1. अथ यत्रैतत्कुलं कलकृन् भवति in dem Falle, wenn eine Sippe in Streit geräth KAUC. 97.

कला und कला (zu helegen nur mit dieser Betonung) f. ÇĀNT. 3, 8, 1) *ein kleiner Theil eines Ganzen, namentlich gebraucht vom Sechzehntel* TRIK. 3, 3, 382. MED. I. 5. यत्कलाया ते शक्ये ते क्रीणामिति पणोता-गौश्वर्थे सोमं कुर्यात् *wenn er um den Soma feilscht, indem er sagt: ich will ihn dir für ein Sechzehntel, für ein Achtel abkaufen, so lässt er damit dem Soma nicht den Werth einer ganzen Kuh* TS. 6, 1, 10, 1. ÇĀT. BR. 3, 3, 3, 1. यथा कलां यथा शक्यं यत्र शृणो संनयामसि RV. 8, 47, 17. यो वै कला मनुष्याणामन्तरं तदेवानाम् ÇĀT. BR. 10, 4, 1, 16. fg. षोडशकला वा पशवो ऽनुकलमेवास्मिं क्लिप्यं दधति 12, 8, 2, 13. प्रजापतिः षोडशकलः 14, 4, 3, 22. 7, 2, 2, 17. पुरुषः 11, 1, 6, 36. 13, 2, 2, 17. AIT. BR. 5, 26. PRAÇNOP. 6, 2. KĪND. UP. 4, 5, 2, 3. 6, 3, 4. 7, 3, 4. 8, 3, 4. NIB. 11, 12. सहस्रतमो कलाम् ÇĀT. BR. 10, 4, 4, 4. धनृतं तु वदन्दाय्यः स्वचित्तस्योशनष्टमम् । तस्यैव वा निधानस्य संख्यायात्पीयसी कलाम् ॥ M. 8, 36. नारायणकलाः BRĪG. P. 1, 2, 26. 1, 17. 3, 1. 4, 8, 7. धर्मकला 1, 3, 9. अनुतापकलाया 3, 15, 36. 39. राजं च पुत्राश्च पशो धनं च सर्वं न सत्यस्य कलामुपैति *kommt nicht einem Sechzehntel der Wahrheit gleich d. h. ist weit weniger werth als die Wahrheit* MBH. 3, 1375. सो ऽकस्मिन्समारम्भे मुनीतस्य कलामपि । विमृशन्नाभियश्यामि *hierin sehe ich auch nicht die geringste Klugheit* R. 3, 46, 11. सर्वे ते त्रयपज्ञस्य कलां नार्हन्ति षोडशीम् M. 2, 86. ARĀ. 11, 3. MBH. 1, 4032. 3, 8429. PAÑKĀT. II, 58. Vgl. कलापूर्णा. — 2) *ein Sechzehntel der Mondscheibe* AK. 1, 1, 2, 17. 3, 8. H. 106. an. 2, 477. MED. शशिनः कला HIT. Pr. 1. KUMĀRAS. 5, 71. MEGH. 87. ÇIÇ. 9, 32. शशिकला VID. 101. चन्द्रकला KATHĪS. 1, 39. Personif. eine Tochter Kardama's und Ge-

mahlin Mariki's BUĪG. P. 3, 24, 22. 4, 1, 13. — 3) *Zins, als ein bestimmter Theil des Kapitals* TRIK. H. an. MED. NIB. 6, 6. ÇIÇ. 9, 32. — 4) *ein best. Zeittheil* AK. 3, 4, 26, 200. H. an. MED. 1/300 des Tages oder 1 Minute und 56 Secunden nach M. 1, 64. HARIV. 501. VP. 22. 1/1800 des Tages oder 48 Secunden ĠJOT. in LIA. I, 823. Sch. zu VP. 22. 20 1/10 Kalā = 1 Muhūrta oder 1/30 des Tages, also 1 Kalā = 2 Minuten und 26 5/201 Secunden SUÇR. 1, 19, 5. 30 1/10 Kalā = 1 Muhūrta, also 1 Kalā = 1 Minute und 35 205/301 Secunden MBH. in VP. 22, N. 3. 1 Kalā = 8 Secunden BRAVISUJA-P. a. a. O. AK. 1, 1, 3, 11. H. 136. — MBH. 3, 150. DEV. 11, 8. — 5) *der 60ste Theil oder eine Minute eines Grades* SŪRASIDDH. im ÇKDB. COLEBR. Misc. Ess. II, 151. — 6) *eine Mora* (in der Prosodie) COLEBR. Misc. Ess. II, 151. — 7) *Atom* (?): स (रसः) खलु त्रीणि त्रीणि कलासकृ-न्नाणि पञ्चदश च कला एकैस्मिन्धाताववतिष्ठत इवं मासेन रसः प्रुक्ती-भवति स्त्रीणां चार्तवमिति । भवति चात्र । अष्टादश सकृन्नाणि संख्या स्य-स्मिन्समुच्चये । कलानां नवतिः प्रोक्ता स्वतत्परतत्त्वयोः ॥ in jedem der 6 Dhātu (mit Ausschluss des रस selbst) 5015 Kalā, also in der Gesamt-heit 18090 SUÇR. 1, 44, 6. fgg. — 8) *Bez. der Substrate der Elemente* (धातु) *des menschlichen Leibes, deren sieben gezählt werden: Fleisch, Blut, Fett, zäher Schleim, Urin, Galle, Samen* SUÇR. 1, 326, 13. 18. 337, 15. 19. 2, 268, 21. 269, 2. 443, 12. — 9) *Flöckchen, Knöllehen, ein Embryo unmittelbar nach der Zeugung* (कलन) H. an. VALĪG. beim Sch. zu ÇIÇ. 1, 59. MED. (कलना). — 10) *die monatliche Reinigung* VIÇVA im ÇKDR. — 11) *Kunstgriff, Kunstfertigkeit* (= कपट VIÇVA im ÇKDR.), *Kunst* (namentlich *eine schöne Kunst*), *Handwerk* AK. 3, 4, 26, 200. 2, 10, 35. H. 900. H. an. MED. गीतवादित्रकुशलाः नृत्येषु कुशलास्तथा । उपायज्ञाः कला-ज्ञाश्च वैशिके परिनिष्ठिताः (योपितः) ॥ R. 1, 9, 8. उपसंवेश्यत्रासंस्ततस्तो हुपदात्मज्ञाम् ॥ कलाभिस्तिस्मिं राजान्यथाविधि मनस्विनीम् ॥ MBH. 14, 2645. fg. चतुःषट्कमदत्कलाज्ञानं ममाहुतम् 13, 1334. अहं कलानाम्-भ्रमो विमुञ्चे यथा (मायया) वशो ऽन्ये किमुतास्वतत्त्वाः BUĪG. P. 8, 12, 43. ये चैवं पुरुषाः कलामु कुशलास्तेष्वेव लोकास्त्रिभिः BHARTR. 2, 19, 91. सक-लकलापारं गतो ऽमरशक्तिर्नाम राजा PAÑKĀT. 3, 11, 1, 4. कलां वैशिकीम् MRĀKĪ. 1, 15. साहित्यसंगीतकलाविकृतिः BHARTR. Suppl. 2. सूतकला KATHĪS. 6, 26. नित्रवाणिष्यकलाकौशलवादिन् 27. कला नृत्यादिका ŚIL. D. 33, 7, 6. 1, 15. 33, 12. DAÇAK. 60, 12. 14. 61, 1. चतुःषट्ककलागमप्रयोग-चतुर 140, 4. DUĪRTAS. 68, 14. Ind. SL. 2, 390. 1, 10. ÇRĪDHARASVĪMIN zu BRĪG. P. führt aus dem ÇAIVATANTRA folg. 64 Kalā (vgl. o. d. Beisp. aus MBH. 13, 1334) auf: गीतम्, वाद्यम्, नृत्यम्, नाट्यम्, श्लेष्यम्, विशेषकच्छेद्यम्, तण्डुलकुसुमत्रलिविकाराः, पुष्पास्तराणम्, दधानवसनाङ्गरागाः, माणभूमि-काकर्म, शयनरचनम्, उदकवाद्यम्, उदकघातः, चित्रा योगाः, मात्स्यग्रथन-विकल्पाः, शैवरापीडयोगनम् । नेपथ्ययोगाः, कर्णपत्रभङ्गाः, गन्धयुक्तिः, भूषणयोगनम्, ऐन्द्रनालम्, कौचुमारयोगाः (?), कृत्स्लाघवम्, चित्रशाकपू-षभक्षयविकारक्रिया, पानकरसरागासवयोगनम्, सूचीवापकर्मणि, सूत्रक्रीडा (Var.: सूचीवापकर्मसूत्रक्रीडा, वीणाउमरुक्वायानि), प्रहेलिका, प्रतिमा-ला, दुर्वचकयोगाः, पुस्तकवाचनम्, नाटिकाव्यापिकादर्शनम्, काव्यसमस्वा-पूरणम्, पट्टिकावेत्रवाणविकल्पाः, तर्ककर्मणि, तत्तणाम्, वास्तुविद्या, त्र-प्यरत्नपरीक्षा, धातुवादः, मणिरागज्ञानम्, आकरज्ञानम्, वृत्तापूर्वदयोगाः, मेयकुक्कुटलावकयुद्धविधिः, प्रुक्तसारिकाप्रलापनम्, उत्सादनम्, केशमार्जन-कौशलम्, अन्तरनाटिकाकथनम्, श्लेच्छकविकल्पाः, देशभाषाज्ञानम्, पुष्प-

शकटिकानिमित्तज्ञानम्, पद्ममातृका, धारणामातृका, संपाद्यन्, मानसी का-
व्यक्रिया, क्रियाविकल्पाः, क्लितकयोगाः, अग्निध्यानकोषच्छन्दोज्ञानम्,
बन्धगोपनानि, स्यूतविशेषः, अक्षयक्राडि, बालकक्रीडनकानि, वैनायिकी-
नां विद्यानां ज्ञानम्, वैजयिकीनां वि० ज्ञा०, वैतालिकीनां (v. l. वैयासि-
कीनां) वि० ज्ञा० ÇKDR. — 12) *Boot, Schiff* वि०वा im ÇKDR. — 13) Titel
eines gramm. Commentars COLEBR. Misc. Ess. II, 43. — Vgl. अकल,
निष्कल, सकल.

कलाकन्द = कन्द Name eines Metrums COLEBR. Misc. Ess. II, 161
(VIII, 13).

कलाकुल n. *Gift Rāgan* im ÇKDR. — Vgl. कलाकुल.

कलाकलि (कला 11. + केलि) m. *der Liebesgott* TRIK. 1, 1, 39. H. 227.

कलाङ्कुर m. 1) N. eines Vogels, *Ardea sibirica*, TRIK. 2, 5, 25. — 2)
ein Bein. des ASURA Kāmisa TRIK. 2, 8, 23. Hār. 32. — Zerlegt sich
lautlich in कल oder कला + अङ्कुर.

कलाङ्गल eine best. Waffe (?): सशतव्रीकलाङ्गला MBH. 3, 642.

कलाचक्र 1) *Löffel* VJUP. 208. — 2) f. अा f. *Vorderarm* (zwischen
Ellbogen und Handgelenk) H. 590. Auch कलाची f. Hār. 163.

कलाटोन m. *Bachstelze* Hār. 87.

कलाद् m. *Goldschmied* AK. 2, 10, 8. TRIK. 2, 10, 3. H. 908.

कलाधर (कला 2. + धर) m. ein Bein. Çiva's Çiv.

कलाधिक m. *Hahn* H. ç. 190. Vgl. कलाविक und उपाकल; zerlegt
sich in कल + अधिक.

कलानिक m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Çiva Vjāpi zu H. 210.

कलानिधि (कला 2. + निधि) m. *der Mond* AK. 1, 1, 2, 16. H. 105,
Sch. DHŪRTAS. 91, 15.

कलानुनादिन् (कल + अनु०) m. 1) *Sperling*. — 2) = कपिञ्जल (nach
ÇKDR. hier = चातक). — 3) eine Art Biene (चञ्चरीक, रोल्म्व) H. an.
5, 26. MED. n. 232. — Vgl. कलानुनादिन्.

कलात्तर (कला + अत्तर) n. *Zins, Gewinn* H. 881. LILĀV. im ÇKDR.
— Vgl. कला 3.

कलाप (कला + आप् von आप्) 1) m. TRIK. 3, 3, 4. n. MBH. 3, 11454.
a) (was die einzelnen Theile aufnimmt, zusammenhält) *Bund, Bündel*:
समित्कलापमादाय प्रविशेश स्वनाश्रमम् MBH. 3, 10772. अश्रेण मकला कृ-
त्वा ते विसानि कलापशः 13, 4509. मुक्ताकलाप ein aus Perlschnüren
bestehender Schmuck KUMĀRAS. 1, 43. KĀURAP. 23. मुक्ताकलापिकृतसिन्दु-
वार KUMĀRAS. 3, 53. (Daher wohl कलाप = भूषण Schmuck AK. 3, 4, 19,
134. H. an. 3, 440. MED. p. 17.) रश्नाकलाप ein aus mehreren Schnüren
oder Streifen gedrehter Frauengürtel MĀKĪ. 11, 16. RAÇH. 11, 65. RĪ. 3,
20. काञ्चीकलाप BHARTĪ. 1, 56. 66 (am Ende eines adj. comp. f. अा).
Bhāç. P. 4, 8, 49. (Daher कलाप = रश्ना = काञ्ची Gürtel. H. 664. H.
an. MED. Nach einigen besteht ein Kalāpa-Gürtel aus 23 Schnüren
ÇKDR. unter काञ्ची.) ब्रटाकलाप *Haarschopf* VIKR. 137. Bhāç. P. 3, 8, 5,
14, 24. व्यालोलकुत्तलकलापवती KĀURAP. 7. = पाश u. s. w. nach Syno-
nymen von *Haar* AK. 2, 6, 2, 49. H. 568. *Inbegriff, Gesamtheit* über-
haupt AK. 3, 4, 19, 134. H. 1411. H. an. MED. अर्थं विना नैव कलाकलापं
प्राप्नोति मर्त्ये ऽत्र मनुष्यलैके PĀNĪAT. V, 23. क्रियाकलापैः Bhāç. P. 4,
24, 62. 9, 5, 25. कर्मकलाप 4, 21. KULL. zu M. 2, 68. व्यापार० SĪM. D. 10,
18. द्वादहनञ्जालाकलापायते (denom.) *der Flammenmasse eines Wald-*

brandes gleichen

Gl. 4, 10. — b) ein Bündel Pfeile, Köcher mit Pfei-
len, Köcher (AK. 3, 4, 19, 134. H. an. MED.); परीपमानः पार्थानो कला-
पानि धर्नुयि च MBH. 3, 11454. कारिद्वर्णा ये वेते केमपुङ्गवः शिलाशिलाः
(शराः) । नचुलस्य कलापो ऽयं पञ्चशार्दूललक्षणम् ॥ येनासौ व्यजयत्कृतस्रो-
प्रतीचीं दिशमाकृवे । कलापो ह्येष तस्यासीत् 4, 1358. fg. ततः कलापान्सं-
नक्ष खड्गे वद्धा च R. 2, 32, 10. खड्गेश दीप्तान्दीर्घेश कलापांश्च मकथना-
न् । विपाठान्नुर्धारेश्च धनुर्भिर्निर्दधुः सह ॥ MBH. 4, 168. LALIT. Calc.
5, 5. वद्धनिस्त्रिंशस्ततापुधकलापवान् MBH. 1, 1957; vgl. वद्धनिस्त्रिंशस्त-
तापुधकलापिनः 4, 141. — c) (das aus einzelnen Federn bestehende) *Rad*
eines Pfauenschweifes AK. 3, 4, 19, 134. H. 1320. H. an. MED. चित्रान्क-
लापान्विस्तीर्य MBH. 3, 11584. संप्रीतकलापायाः विप्रकीर्णाश्च वर्किणः R.
5, 32, 13. प्रिशुरजातकलापचिह्नः (कलापी) PĀNĪAT. II, 83. VIKR. 83. कला-
पचक्रेपु RĪ. 1, 16. 2, 14. In Verbind. mit शिखिवर्क Pfauenschweif MĀLAV.
85 (vgl. KUMĀRAS. 1, 15). Vgl. उक्कलाप. — d) N. einer Grammatik, wel-
che der Gott Kumāra dem Çarvavarman offenbart haben soll, MED.
COLEBR. Misc. Ess. II, 44 (vgl. KATHĀS. 7, 13: अयुना स्वल्पतत्त्ववत्काल-
ह्लाद्यं भविष्यति । महाकनकलापस्य नाम्ना कालापकं तथा ॥). कलापत-
त्त्वार्थव Titel eines Commentars dazu 43. Vgl. कलापिन् 2, d. — e) N. pr.
P. 1, 3, 49, Sch. Wohl falsche Lesart für कलाप; so wohl auch कलापि
4, 1, 63, Sch. — MED. kennt noch zwei Bedeut.: f) *Mond* (vgl. कला 2.). —
g) ein unterrichteter Mann (vgl. कला 11.). — WILS. ausserdem: h) a
poem written in one metre. Vgl. कलापक 3, a. — 2) f. कलापी ein *Bund*
Gras: कलापी चपालार्थे KĀTJ. ÇR. 22, 3, 19. ĀÇV. ÇR. 9, 7.

कलापक 1) m. a) = कलाप 1: रश्नाकलापक Çiç. 9, 45. — b) *Perlen-*
schnur: पाण्योश्च तद्वत्स्वनवन्निवद्धौ कलापकावत्तमाला पथेयम् MBH. 3,
10055. — c) ein *Strick*, der um den Hals des Elefanten geschlungen
wird, H. 1232. — d) = विशेषक *Sectenzeichen auf der Stirn* TRIK. 3,
2, 23. — 2) adj. कलापक zur *Falzzeit der Pfauen* (wenn sie das Rad zu
schlagen pflegen; vgl. कलाप 3. und कलापिन्) abzutragen (eine Schuld)
P. 4, 3, 48. — 3) n. a) a number of verses in one metre. — b) a series
of four stanzas on one subject WILS.

कलापग्राम (क० + ग्राम) m. N. pr. eines Grāma: किमवत्तमतिक्रम्य
कलापग्राममाविशत् MBH. 16, 251. Bhāç. P. 9, 12, 6. 22, 17. VP. 387. —
Vgl. कलापदीप.

कलापच्छन्द (क० + छन्द) m. ein *Perlenschmuck von 24 Schnüren*
H. 661, Sch. Oder ist कलापच्छन्दः in zwei Wörtern zu lesen?

कलापदीप (क० + दीप) N. pr. einer Localität, viell. identisch mit क-
लापग्राम HARIV. 829.

कलापशिरम् (क० + शि०) s. u. कपालशिरम्.

कलापिन् (von कलाप) 1) adj. a) mit einem Bündel Pfeilen versehen,
einen Köcher mit Pfeilen tragend KĀTJ. ÇR. 20, 2, 11. 22, 3, 18. MBH. 4,
141 (s. u. कलाप 2. am Ende). — b) von einem Pfau, dessen Schweif
ausgebreitet ist: कोच्चित् (मयूरान् प्रियाभिः सक्तान्ध्रममाणान्कलापिनः
MBH. 3, 11585. von der Zeit, wann der Pfau das Rad zu schlagen pflegt:
यस्मिन्काले मयूराः कलापिनो भवन्ति स उपचारात्कलापी SIDDB. K. zu P.
4, 3, 48. — 2) m. a) *Pfau* H. an. 3, 364. MED. n. 173. PĀNĪAT. II, 83. RAÇH.
6, 9. RĪ. 1, 16. — b) der indische Kuckuck (vgl. कलधनि, कलरव) DHAR.
im ÇKDR. — c) *Ficus infectoria Willd.* (s. प्लत) H. an. MED. — d) N.

pr. eines alten Lehrers P. 4, 3, 104, 108. ein Schüler des Vaiçāṃpājana nach dem Sch. zu 104 (Ind. St. 1, 130 wird dieses für unrichtig gehalten wegen 104 selbst; hier werden aber nur die Schüler des Kalāpin nicht Kalāpin selbst den Schülern des Vaiçāṃpājana coordinirt). Nach WILSON Verfasser der Kalāpa-Grammatik. — 3) f. कलापिनी a) Nacht (रात्रि) RĀGĀN. im ÇKDR. Mond WILS. — b) N. eines Cyperus (s. नागरमुस्ता) RĀGĀN. im ÇKDR.

कलापूर oder ० पूरा ein best. musik. Instrument H. c. 87.

कलापूर्णा (कला + पूर्णा) 1) adj. durch den ein geringer Theil (ein Sechzehntel) von Jemand ausgefüllt wird, der einem Sechzehntel von Jmd gleichkommt: सदा भवान्फाल्गुनस्य गुणैरस्मान्विकृत्यते । न चार्जुनः कलापूर्णा मन इवोर्धनस्य च ॥ MBh. 4, 1299; vgl. u. कला 1. — 2) m. Mond (vgl. कला 2.) ÇABDĀK. im ÇKDR.

कलाभृत् (कला + भृत्) m. 1) Mond (vgl. कला 2.) H. 103. — 2) Künstler (vgl. कला 11.) M. 2, 134.

कलामक m. eine Art Reis H. 1169. — Vgl. कलम.

कलाम्विका f. das Ausleihen auf Zinsen, Wuchergeschäft (vgl. कला 3.) TRIK. 2, 9, 1. Hār. 167. Auch कलाम्वि nach WILSON.

कलाप 1) m. eine Erbsenart (vulg. मटर वोटुला) AK. 2, 9, 16. H. 1170. MBh. 13, 5469. कलापपरिमाणस्य सु. 4, 25, 7. 2, 353, 9. 1, 70, 8. 73, 8. 79, 21. 197, 13. 2, 48, 10. 196, 18. Eine andere Pflanze: विकसत्कलापकुमुमासितयुति Çiç. 13, 21. Schol.: कलापुष्ये कलापः स्यादिति वैजयन्ती. — 2) f. कलाया eine Art Panicum (s. गाण्डर्वा) RĀGĀN. im ÇKDR.

कलापखञ्ज (क० + खञ्ज) m. one who trembles and totters as he walks WILS.

कलापिन (कला 11. + घन) m. Tänzer ÇABDĀK. im ÇKDR.

1. कलालाप (कल + घालाप) m. liebliches Gesumm, Gespräch Vm. 14.

2. कलालाप (wie eben) m. Biene (lieblich summend) RĀGĀN. im ÇKDR.

कलावत् (von कला) 1) m. Mond (vgl. कला 2.) ÇABDĀK. bei WILS. KUMĀRAS. 5, 71. — 2) f. कलावती a) Bez. einer best. Einweihungsceremonie TANTRASĀRA im ÇKDR. — b) N. pr. einer Apsaras ĠAJADRYA im ÇKDR. — c) N. pr. der Mutter von Rādhā BRAHMAVAIV. P. im ÇKDR. — d) N. pr. der Gemahlin Kṛtavarman's, Königs von Ajodhjá, KATHĀS. 9, 38. — e) Name der Laute des Gandharva Tumburu H. 289. VAIÇ. beim Schol. zu Çiç. 1, 10.

कलाविक m. Hahn TRIK. 2, 3, 18. — Vgl. कलाधिक.

कलाविकल m. Sperling ÇABDĀK. im ÇKDR. — Vgl. कलाविक्र.

कलाक m. ein best. musik. Instrument (काकल) ÇABDĀK. im ÇKDR.

1. कलि Un. 4, 119. 1) m. TRIK. 3, 3, 2. a) Name desjenigen Würfels oder derjenigen Würfelseite, welche mit einem Auge bezeichnet ist, Nir. 11, 14. घृतेन कलिं शिन्नामि AV. 7, 109, 11. दृष वा घनानभिर्भूयत्कलिः ÇĀT. Br. 5, 4, 4, 6. KĀTJ. Çr. 15, 7, 19. घृतस्याने कलिप्रिया GRHJASĀṆGR. 2, 33. Personifizirt erscheint dieser Kali im Gedicht von Nala; vgl. ROTU in Z. d. d. m. G. 2, 122. fgg. Aus den undentlichen und zum Theil widersprechenden Angaben der Commentatoren zu VS. 10, 28. ÇĀT. Br. 5, 4, 4, 6 und KĀND. UP. 4, 1, 4 lässt sich die Einrichtung des alten Würfelspiels nicht mit einiger Sicherheit bestimmen. Vgl. Ind. St. 1, 284. fgg. Nach RV. 10, 34, 8 soll die Schaar der Würfel 53 zählen. Ein Spiel mit 53 Würfeln, wie SĀJANA will, ist ein Unding; aber auch die Augen,

deren Summe hier am ehesten gemeint sein könnte, lassen sich in dieser Anzahl auf 3 Würfel mit je 5 Flächen nicht symmetrisch vertheilen. — b) Terminalia Bellerica Roxb., deren Nüsse ursprünglich zu Würfeln gebraucht wurden, H. 1143. an. 2, 477. Vgl. कलिद्रुम, कलिन्द्र, कलिवृत्त. — c) N. des letzten und schlechtesten unter den vier Juga, deren Namen sämtlich dem Würfelspiel entlehnt sind, AK. 3, 4, 26, 196. TRIK. 1, 1, 113. H. an. MED. I. 6. कलिः शयानो भवति संनिहानस्तु द्वयः । उत्तिष्ठंस्त्रेता भवति कृतं संपद्यते चरन् AIT. Br. 7, 14; vgl. ÇĀṆGR. Çr. 15, 19, 11. M. 9, 302. — 301. 1, 86. MBh. 3, 150. RĀGĀ-TAR. 1, 50. PRAB. 30, 2. 3. 10. 13. BĀG. P. 1, 1, 10. 3, 11, 18. Umfasst mit der Morgen- und Abenddämmerung 1200 Jahre der Götter oder 432000 Jahre der Menschen MBh. 3, 12829. fg. HARIV. 514. 11317. VP. 23. 486. LIA. J, 500. Der Anfang des Kali wird auf den 18ten Februar 3102 v. Chr. gesetzt. ebend. COLBR. Misc. Ess. II, 337. 473. कलिकाल VER. 35, 12. कलि unter den Bein. Çiva's MBh. 13, 1192. Vgl. कलियुग. — d) Zwietracht. Hader AK. 2, 8, 2, 73. H. 796. H. an. (विवाद und युध्). MED. (घान्नि und कलक). GRHJASĀṆGR. 1. 19. तानन्ममीसमावित्प्रान्द्र्योपकनचेतसः । द्वैतेयान्दानवोश्चैव कलिर्प्याविशततः । MBh. 3, 8496. fg. घृतज्ञं कलिम् 12282. लाङ्गिने चावलीठं च कलिपूर्वं च यत्कृतम् । रास्वलाभिदृष्टं च तं भागं रत्नसो विदुः ॥ 13, 1575. कलिद्वारमुपस्थितम् 2, 1777. कलेशंस्तु संबन्धे भुवि इवोर्धनः 1, 2722. अगतो यस्तु सर्वस्य विद्विष्टः कलिपूरुषः 2723. कलिर्वलवता सार्धम् HIT. III, 47. भयो मानकलिः AMAR. 19. कलिकामजित् RAGN. 9, 29. तामो कलिर्भूद्र्योस्तद्व्ये BĀG. P. 9, 6, 44. Der Hader ist ein Sohn des Zorns (क्रोध) und der Beleidigung (दिंसा) und zeugt mit seiner Schwester Schmähung (दुस्ति) die Furcht (भय) und den Tod (मृत्यु) 4, 8, 3. 4. — e) das Schlechteste in seiner Art: घशरण्यः प्रजानो यः स राजा कलिरुच्यते MBh. 12, 361. राजकलयः 363. — f) Held (शूर) H. an. MED. So auch WILS. in der 1sten Ausg., in der 2ten Ausg. aber Pfeil und auch ÇKDR. hat शूर mit Verweisung auf H. — 2) f. Knospe MED. Auch कली nach BHAR. zu AK. 2, 4, 1, 16. ÇKDR.; vgl. कलिका.

2. कलि m. 1) Bez. mythischer, den Gandharva verwandter Wesen, wobei zu erinnern ist, dass auch die Apsaras, die Weiber der Gandharva, dem Würfelspiel vorstehen. वृणा समुद्रमध्यैः षडान्धर्वैः कलिभिः सृष्ट् AV. 10, 10, 13. Im Epos erscheint Kali als der 13te unter den Devagandharva, den Kindern der Muni, MBh. 1. 2352. 4843. HARIV. 14158. — 2) N. pr. eines Mannes: युध् विप्रस्य वरुणामुषियुयः पुनः कलिरैकगुणं युध्दयः RV. 10, 39, 8. कलिं याभिर्वित्तानि इवस्ययैः 1, 112, 15. pl. 8, 33, 15 in einem Liede, als dessen Verfasser in RV. ANUKA. Kali genannt ist. कलिना दृष्टं कलियं साम P. 4, 2, 8.

कलिका f. 1) ein Sechzehntel der Mondscheibe (s. कला 2.): चन्द्रकलिका BUARĀ. 3, 1. Vgl. इन्द्रकलिका. — 2) Knospe (vgl. 1. कलि 2.) AK. 2, 4, 1, 16. 2, 44. H. 1123. चूतानो चिरनिर्गतपि कलिका वध्नाति न स्वं रजः ÇĀK. 131. 78, 16. RĀT. 6, 17. SĪH. D. 74, 1. TRIK. 3, 2, 2. सृक्कारलता सजा-लिका RAGN. 9, 29. Vgl. उत्कलिका. — 3) ein Wirbel aus Rohr am unteren Ende der ind. Laute H. 291. — 4) N. verschiedener Metra: a) 4 × 8 + 16 Moren COLEBR. Misc. Ess. II, 137 (III, 44). — b) 4 Mal ~~~~~, ~~~~~ ebend. 161 (IX, 3). — c) 12 + 8 + 16 + 20 Silben ebend. 163 (VII, 3). — 5) Titel eines medic. Werkes Verz. d. B. II. No. 946.

कलिकापूर्व n. acts leading to futur consequences, not connected with those of a previous birth WILS. अङ्गप्रधानान्यतरवृत्तकर्ममाध्यस्वर्गादिफलजनकापूर्वोत्पत्तौ तत्प्रत्येककर्मजन्यमदृष्टम् । इति स्मृतिः । ÇKDR. Nach WILSON: कलिका + अपूर्व.

कलिकार (कलि + कार) 1) m. a) N. verschiedener Vögel, der gabelschwänzige Würger (धूम्याट) TRIK. 3,3,327. H. an. 4,245. MED. r. 255. Vgl. कलिङ्ग. *Loxia philippensis* (पीतमस्तक) TRIK. MED. eine Hühnerart (पीतमुण्ड) H. an. — b) N. einer Pflanze, = करञ्ज TRIK. MED. = पूतिकारञ्ज ÇKDR. करण्ड st. करञ्ज H. an. — c) ein Beinamen Nārada's WILS.; vgl. कलिकारक. — 2) f. कलिकारी N. einer Giftpflanze, *Methonica superba* Lam. (s. लाङ्गली), RĀGĀN. im ÇKDR.

कलिकारक (कलि + का^०) m. 1) *Caesalpinia Bonducella* Flemm. AK. 2,4,28. Nach ÇKDR. ist कलिकारक die eigentliche Lesart im AK. und कलिमारक die von RĀGĀN. erwähnte Variante. — 2) ein Bein. Nārada's (der Streitsüchtige; vgl. कलकृप्रिय) H. 849.

कलिङ्ग 1) m. a) pl. N. eines Kriegerstammes und des von ihm bewohnten Gebietes an der Koromandel-Küste LIA. I,168.180. P. 4,1,170. 2,4,62, Sch. VOP. 7,14. TRIK. 3,3,58. H. an. 3,119. MED. g. 31. MBh. 3,10097. fg. HARIV. 1693.6607.6631.6723.11201.12838. R. 4,40,21. 41,17. RĀGĀ-TAR. 4,147. VP. 177.188. P. 3,2,115, Vārtt. 2, Sch. कलिङ्गविषय MBh. 1,4220. HIT. 39,4. कलिङ्गनगर R. 2,71,16. कलिङ्गाधिपति DRAUP. 2,8. HARIV. 4964.5013.5494.6383. Das Volk wird auf Kaliṅga, einen Sohn des Dīrghatamas und der Sudeshṇā, der Gemahlin Bali's, zurückgeführt MBh. 1,4219. fg. HARIV. 1685. BHĀG. P. 9,23,4. VP. 444. In einem Itihāsa bei ROSEN zu RV. 1,18 erscheint König Kaliṅga nicht etwa als ein Sohn des Dīrghatamas, sondern er spielt hier die Rolle des epischen Bali. कलिङ्ग im sg. in der Bed. Bewohner von Kaliṅga ŚĀH. D. 11,1. Vgl. कलिङ्ग. — b) N. pr. eines Scholiasten des AMARAKOŚHA COLEBR. Misc. Ess. II, 54. — c) der gabelschwänzige Würger AK. 2,5,16. TRIK. H. 1333. H. an. MED. In dieser Bedeut. wohl in कलिम् + ग zerlegen; vgl. कलिकार 1, a. — d) *Caesalpinia Bonducella* Flemm. (पूतिकारञ्ज) H. an. MED.; vgl. कलिकार 1, b. und कलिकारक 1. *Wrightia antidysenterica* R. Br. (कुन्ड; vgl. 3.), *Acacia Sirissa* (शिरिय) Hamilt. und *Ficus infectoria* Willd. (सित्त) RĀGĀN. im ÇKDR. — 2) f. कलिङ्गा a) ein schönes Frauenzimmer (नितम्बिनी, मङ्गला) H. an. MED. — b) N. einer Pflanze, *Ipomoea Turpethum* R. Br. (त्रिवृत्) ÇARDAK. im ÇKDR. — 3) n. Indra-Korn (s. इन्द्रयव) AK. 2,4,2,47. TRIK. H. an. MED. SUÇR. 2,431,2. 519,4. — 4) adj. geschickt (दत्त); verschmitzt (विदग्ध) TRIE. Diese Bed. fehlt bei WILSON und im ÇKDR.

कलिङ्गक (von कलिङ्ग) m. (sic) = कलिङ्ग 3. RATNAM. im ÇKDR.

कलिङ्गडी (?) f. ein Bein. der Dīrghā H. c. 59.

कलिञ्ज m. Matte II. 1017, v. 1. für कलिञ्ज.

कलिद्रुम (कलि + रुम) m. *Terminalia Bellerica* Roxb. (vgl. कलि 1, b.) AK. 2,4,2,39. 3,4,29,224.

कलिनाथ (कलि + नाथ) m. N. pr. eines Autors über Musik WEBER. Lit. 240.

कलिन्द 1) m. a) = कलिद्रुम RĀGĀN. im ÇKDR. — b) Sonne BHAR.

zu AK. im ÇKDR. — In diesen beiden Bedeutungen wohl zusammengesetzt aus कलिम् (acc. von कलि) + द. — c) N. pr. eines Berges, auf dem die Jamunā entspringt, BHAR. zu AK. ÇKDR. Daher heisst die Jamunā कलिन्दाख्या R. 2,71,6. कलिन्दकन्या RĀGĀN. im ÇKDR. RAGH. 6,48. कलिन्दतनया H. 1083, Sch. कलिन्दनन्दिनी ÇABDAR. Im ÇKDR. Glr. 3,2. कलिन्दशैलजाता ÇAṬADH. bei WILS. — d) m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 13,2104. Wohl nur Druckfehler für कुलिन्द. — 2) f. कलिन्दी ein Beinamen des Flusses Jamunā R. 2,55,4. 12. 13. Falsche Form für कलिन्दी.

कलिन्दिका f. Wissenschaft H. 258. Var.: कलिन्दिका.

कलिप्रिय (कलि Hader + प्रिय) m. 1) Affe ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) ein Bein. Nārada's RAGH. im ÇKDR. Vgl. कलकृप्रिय und कलिकारक. कलिमारक m. = कलिकारक 1 (s. das.).

कलिमालक m. dass. SVĀMIN bei BHAR. zu AK. ÇKDR.

कलिमाल्य m. dass. RĀGĀN. im ÇKDR.

कलियुग (कलि + युग) n. N. des vierten Weltalters (s. u. कलि 3.) AK. 3,4,24,149. M. 1,85. MBh. 3,11261. 12829. HARIV. 11122. 11317. VET. 35,14.

कलिलौ (wohl von 3. कर) UṆ. 1,54. 1) adj. f. आ beschüttet, erfüllt von, = गहन AK. 3,2,34. H. 1472. = मिश्र UNĀDIK. im ÇKDR. मनुष्यकलिला (मकी) MBh. 1,3717. केशास्थिकलिले (श्मशानि), मांसकलिले 13, 6403. fg. रथनागाश्चकलिला (वाह्निनी) 3,15200. 4,1009. वरानाथकलिला (नगरी) R. 1,5,15. शोकाश्रुकलिलानना 5,36,12. अश्रुकलिलाञ्जनसंघमान्न BHĀG. P. 1,8,31. गम्भीरावर्त^० (das Meer) MBh. 1,1213. R. 4,44,73. उर्मिकलिलावती (गङ्गा) 2,50,12. मनो रजस्तोमोद्यो कलिलम् BHĀG. P. 6,2,46. द्वेषकलिलात्मन् 4,7,10. 22,38. 5,17,13. — 2) n. dichter Haufen, Dickicht, Verworrenheit: सूक्ष्मातिसूक्ष्मं कलिलस्य मध्ये विश्वस्य स्रष्टारम् ÇVETĀÇV. UṆ. 4,14. 5,13. यदा ते मौक्तिकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति BHĀG. 2,52. — Ind. St. 1,68 falsche Lesart für कलल. — Vgl. कलुष.

कलिवृत्त (कलि + वृत्त) m. = कलिद्रुम ÇKDR. angeblich nach H. Vielleicht nach einer Lesart कलिवृत्तो विभीतकः st. कलिद्रुतो वि^० H. 1145.

कलुक्ता 1) m. a musical instrument; a cymbal. — 2) f. आ a) a tavern. — b) a meteor WILS.

कलुष (wohl von 3. कर) UṆ. 4,76. 1) adj. f. आ a) beschmutzt, unrein, trübe AK. 1,2,2,14. TRIK. 3,3,436. fg. H. 1071. an. 3,731. MED. sh. 34. von Wasser SUÇR. 1,41,9. 112,4. 170,16. 171,17. VIKR. 8. 67,4. GHAṬ. 13. vom Auge SUÇR. 2,297,4. अश्रुकलुषो दृष्टिम् PAÑĀT. 234,12. ÇĀK. 136. उदश्रुकलुषो दृशः KATHĀS. 19,104. trübe, glanzlos, von einer Schlange SUÇR. 2,263,14. प्रतिपत्कलुषस्येन्द्रेर्लिखा N. (BOPP) 17,7. unrein, belegt, von der Kehle, der Stimme: कण्ठः स्तम्भितवाप्यवृत्तिकलुषः ÇĀK. 81. unrein, unlauter in übertr. Bed.: कलुषयोनिज M. 10,57.58. भविष्यं सर्वलोकस्य वृत्तान्तं भरतर्षभ । कलुषं कालमासाद्य कथ्यमानं निबोध मे ॥ MBh. 3,13016. रागमोहान्वितः सो ऽत्ते कलुषो गतिमश्नुते 14,2837. त्यजेनं कलुषं भावम् 13,7208. बुद्धौ कलुषभूतायाम् 2,2680. कलुषो बुद्धिम् R. 3,13,25.27. 5,86,3. कलुषचेतस् 87,17. कलुषेणात्तरात्मना 4,8,58. PRAB. 68,13. कलुषात्मन् KATHĀS. 10,12. तौ प्रत्यक्स्मात्कलुषप्रवृत्तौ — भरताग्रजे RAGH. 14,73. — b) träge, faul (wie das trübe, stehende Wasser): भवावबोधकलुषा दयितेव RAGH. 5,64. MALLIN.: = पुरुषस्याभिप्रायपरिज्ञाने

उसमर्था. — 2) m. Büffel H. ८. 182. RĀGĀN. im ॢKDa. — 3) n. Unreinigkeit, Schmutz: (घ्रापः) सकलुषाः MBu. 3, 1098. 2. विगतकलुषमन्मः Rr. 3, 22. विषाप्सा कलुषैर्मुक्तः विप्रुद्धघ्राचर्या ज्वलन् (घ्रापिः) MBu. 3, 1414. 2. पतत्तमर्द्धशिखरात्कलुषे गोमये क्रुदे R. 2, 69, 8. कैकेयो च वधिष्यामि सानुबन्धां सवान्धवाम् । कलुषेणाप्य मरुता मेदिनी परिमुच्यताम् ॥ 97, 27. Sünde AK. 1, 4, 1. TAİK. H. 1381. H. an. MED. — Vgl. सकलुष, कल्मष.

कलुषाय् (von कलुष) med. trübe werden: जलं कूलावपातेन प्रसन्नं कलुषायते MĀKĪH. 148, 17.

कलुषित und कलुषिन् adj. = कलुष 1, a. WILS.

कलुषीकर (कलुष + 1. कर) trüben, verunreinigen: श्रोतस्त्रा तुषारकलुषीकृता R. 3, 22, 14. कलुषीकृतमानसाः MBu. 3, 15168. (रागादिभिः) मत्या नितान्तकलुषीकृतया PRAB. 13, 12. जनकस्य सुता — क्रोधकलुषीकृता R. 5, 37, 5. दौर्गत्यकलुषीकृतः PAÑĀT. II, 103. मत्क्रोधकलुषीकृता VICV. 14, 13. R. 1, 37, 25.

कलुष N. pr. einer Localität gaṇa कच्छादि zu P. 4, 2, 133.

कलेवर Leib, Körper MBu. 13, 2296. 2298. BHAG. 8, 5. Hīt. I, 41. मृगकलेवर MBu. in LA. 46, 14. neutr. AK. 2, 6, 2, 21. 8, 2, 86. H. 564. Śiv. 5, 61. R. 3, 77, 29. KATUĀS. 4, 108. masc. MBu. 13, 2309. R. 3, 8, 19.

कलोत्ताल (कल + उत्ताल) adj. high, sharp WILS.

कल्का 1) m. Uṅ. 3, 40. SIDON. K. 248, b, ult. m. n. gaṇa घर्घर्चादि zu P. 2, 4, 31 und die Lexicographen; zu belegen ist nur das m. a) zäher Teig von zerriebenen, namentlich öligen Stoffen, Paste TRİK. 3, 3, 13. MED. k. 18. द्रव्यमात्रं शिलापिष्टं शुष्कं वा जलमिश्रितम् । तदेव सूरभिः पूर्वं कल्का इत्यभिधीयते ॥ RATNAM. im ॢKDa. यथोचितान्कल्कान्मागैः स्वैः झरुणोपेषितान् Suçr. 2, 221, 5. तिलकल्का 1, 16, 7. 8. 34, 6. AK. 3, 4, 1, 9. गौरसर्पकल्का JĀGĪS. 1, 276. स्थानघृतमृचन्दनकल्काः Suçr. 1, 97, 18. 132, 19. 159, 6. 2, 23, 19. 241, 1. 364, 18. 419, 21. R. 2, 91, 67. 68. KUMĀAS. 7, 9. DAÇAK. in BRNF. Chr. 199, 13. कल्कीकृत Suçr. 1, 161, 7. 2, 9, 2. अन्नवीचं च सुरया कल्कीकृत्य पिवेन्नरः 527, 9. — b) Koth, Dreck (समल, विष, कट्ट) AK. 3, 4, 1, 14. H. an. 2, 2, 3. MED. Uṅ. Ohrenschnal: ÇARBAR. im ॢKDa. Vgl. अकल्का und कषाय. — c) moralischer Schmutz, Gemeinheit, Falschheit, Betrug; Sünde (एनस् und दम्भ) AK. TAİK. 1, 1, 114. H. 1381. H. an. MED. Uṅ. तयो न कल्को ऽध्ययनं न कल्काः स्वाभाविको वेदविधिर्न कल्काः । प्रसह्य वित्ताकराणं न कल्कस्तान्येव भावोपकृतानि कल्काः ॥ MBu. 1, 268. fg. कल्कापेता (वाक्) 12, 7803. विधूतकल्का BuĀG. P. 2, 2, 24. अकल्काक adj. ohne Falsch, ehrlich, rein: अकल्काको निरारम्भो लब्धाकरो जितेन्द्रियः । विमुक्तः सर्वपापेभ्यः स तीर्थपालमसृते ॥ MBu. 3, 4053. 13, 1600. 1625. Vgl. अकल्कता. — d) Terminalia Bellerica Roxb. TRİK. 3, 3, 13. MED.; vgl. कलि 2. — e) Weihrauch (तुल्य) RĀGĀN. im ॢKDa.; vgl. पिप्याका. — 2) adj. böse, sündhaft H. an. MED. Uṅ. — Vgl. कलुष, कल्मष, कलित्वय.

कल्कान् n. falsches Wesen, das Betrügen (BURNOUR: Hader): पितृमातृ-मुकुद्वातृर्पतीनां च कल्कानम् BuĀG. P. 1, 14, 4. Vop. 8, 80. Ist ein nom. act. von einem denom. von कल्का. — Vgl. अकल्कान.

कल्कपाल (कल्का + पाल) m. Granatbaum (दाटिम) RĀGĀN. im ॢKDa.

कल्काल m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 193. — Vgl. अकल्काल.

कल्कालय (कल्का + आलय) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 964.

कल्कि und कल्किन् m. N. pr. eines künftigen Befreiers der Welt von ruchlosen Feinden, des 10ten Avatāra von Viṣṇu: कल्किश्चिरिष्यति महो मदा दस्युवधे रतः MBu. 3, 13111. 12, 12968. जनिता विष्णु-यशसो नाम्ना कल्किर्गत्पतिः BuĀG. P. 1, 3, 25. 6, 8, 17. VP. 484. केशव धृतकल्किशरीर Git. 1, 14. कल्को विष्णुयशा (also kein Sohn desselben wie in den PURĀṆA) नाम द्वित्रः कालप्रचोदितः ॥ उत्पत्स्यते महावीर्यो मरुपरक्रमः । संभूतः सम्भलग्रामे ब्राह्मणावसथे ऋषे ॥ MBu. 3, 13101. fg. HAARV. 2367. Vop. 25, 1. LIA. II, 1110. Ind. St. 2, 411. कल्किपुराण BUAN. in BuĀG. P. I, p. xxvi. fg. Ind. St. 1, 469. — Nach WILS. ist कल्किन् (von कल्का) auch adj. foul, turbid, having sediment; dirty; wicked.

कल्प, कल्पते DnĀrup. 18, 23. P. 8, 2, 18. Vop. 8, 122; चक्रुषे, चाक्रुषे 3. pl. ved.; in beiden fut., im condit. und aor. auch act. P. 1, 3, 91 — 93; auch im imperf. (s. u. समु); कल्पिष्यते, कल्पस्यते (कल्पस्येते AIT. Br. 2, 26) und कल्पस्यति, अकल्पिष्यत und अकल्पस्यत्, कल्पता (das Hülfverb. im act. oder med.) und कल्पता (das Hülfverb. im act.) P. 7, 2, 60. Vop. 8, 123; partic. praet. pass. कृत. 1) in rechter Ordnung sein, sich richtig verhalten, richtig vor sich gehen, gelingen: सर्वमेव तत्र कल्पते न मुञ्चति da geht Alles richtig, Nichts schlägt fehl ÇAT. Br. 1, 5, 2, 15. नास्मै समितिः कल्पते AV. 5, 19, 15. 6, 88, 3. ऋतेवो ऽस्मै प्रीता यथापूर्वं कल्पते TS. 1, 6, 11, 5. ऋतुर्ऋतुरस्मै कल्पमान इति 5, 7, 6, 3. 2, 6, 8, 3. यथा-पूर्वं प्रजाः कल्पेन्न 7, 2, 3, 1. एतास्ते पञ्च दिशः कल्पन्तान् VS. 10, 28. यस्य राष्ट्रं न कल्पते TS. 3, 4, 8, 3. विश्वा आस्यत्तप्रदिशः कल्पमानः AV. 13, 2, 33. पुनरद्यो धिल्या यथास्थानं कल्पन्तान् ÇAT. Br. 14, 9, 4, 5 (vgl. AV. 7, 67. 1). 12, 1, 4, 7. 10. कल्पते कृ वा अस्मै योगतेमः AIT. Br. 8, 6, 9. 1, 7. TAIT. Br. 3, 1, 2, 5. काञ्चिदर्थश्च कल्पते MBu. 2, 151. कल्पमानेधर्वेषु (Gegens. आ-र्त्याम्) M. 4, 15. — 2) in richtigem Verhältniss zu einem Andern stehen, entsprechen; sich richten nach, in Einklang kommen; mit dem instr.: तेभिः कल्पस्व साधुया mit ihnen stelle dich gut RV. 1, 170, 2. आ योतु मित्रं ऋतुभिः कल्पमानः AV. 3, 8, 1. (सूर्यः) अक्षुरात्राभ्यां कल्पमानः 13, 2, 43. कथं गायत्री त्रिवृतं व्योप कथं त्रिष्टुप्संशर्षेण कल्पते 8, 9, 20. स्तोमाः सामभिः कल्पमानाः ÇAT. Br. 12, 3, 4, 2. तदपि च्छन्दोभ्यां यथायथं कल्पस्येते AIT. Br. 2, 26. ब्रह्म — मिथ्यैव जगदाकारिण कल्पते das Brahman stellt sich fälschlich in Weltgestalt dar MADHUS. in Ind. St. 1, 23. sich für Etwas (loc.) eignen: आद्यं चरुः पुरोडाशाः कुशा यूपः श्रुवो यथा । नैतानि या-तयामानि कल्पते पुनरधरे ॥ R. GORR. 2, 62, 26. न रावणाः शीलगुणाय वर्तते तथा न साह्योपनयेषु कल्पते R. 5, 37, 30. — 3) sich fügen zu Etwas, günstig sein für; dienen zu, veranlassen; mit dem dat.: कल्पन्तामग्रयः पृथञ्चम ज्येष्ठाय VS. 13, 25. ÇAT. Br. 14, 8, 11, 3. अस्मै ज्येष्ठाय कल्पधम् lasset ihn den ersten sein AIT. Br. 7, 17. तदानत्याय कल्पते KATUOP. 3. 17. क्विर्विचित्ररात्राय यज्ञानत्याय कल्पते । पितृभ्यो विधिवद्दत्तं तत्प्रव-त्याम्यशेषतः ॥ M. 3, 266. 272. येन मूलकरो ऽधर्मः सर्वनाशाय कल्पते 8, 353. स दुष्टो वायुर्धोनिरेगाम कल्पते Suçr. 2, 396, 5. विषादाय कल्पते ÇĀS. 103, 9. कल्पसे रत्नपाय 103. (धर्मपत्नी) कल्पिष्यमाणा मरुते फलाय वसुंध-रा काल इवोत्तवीना 131. प्रतिकारविधानमायुषः सति शेषे हि फलाय क-ल्पते RAGH. 8, 40. सूर्ये तपत्याचरणाय दृष्टेः कल्पेत लोकस्य कथं तमिस्रा 3, 13. त (क्रियायोगाः) एवात्मविनाशाय कल्पते BuĀG. P. 1, 5, 34. एवं यु-वां मम प्रीत्यै कल्पसायः BUAT. 22, 21. mit reflex. Bed. für sich veran-lassen, theilhaftig werden: शरीरत्वाय कल्पते KATUOP. 6, 4. सो ऽमृतत्वाय

कल्पने Bhāg. 2, 15. M. 6, 60. ब्रह्मभूय 1, 98. 12, 102. Bhāg. 14, 26. 18, 58. दण्डस्य हि भयात्सर्वं जगद्भाग्य कल्पते M. 7, 22. 23. 15. तद्भस्पर्शमवाप्य कल्पते ध्रुवं चिताभस्मरजो विश्रुद्धये Kumāras. 5, 79. अन्नमेन ऽकल्पत जन्मभोक्तुः Ragh. 18, 32. Vikr. 42. प्रातये कल्प् erlangen Megh. 56. — 4) zu Theil werden, mit dem loc.: यज्ञो देवेषु कल्पताम् VS. 19, 45. तेषां श्रीर्मयि कल्पताम् 46. मयि देवेभ्यः कल्पताम् Ait. Br. 8, 9. mit dem dat.: कल्पते ह्यस्मै लोका उर्धाश्चावृताश्च Kumāras. Up. 2, 2, 3. — 5) zu Etwas werden, Etwas werden, sein; mit dem praed. im dat. P. 2, 3, 13, Vārt. 2. मूत्राय कल्पते यवागः । उच्चाराय यवान् Sch. तस्य नैर्भतरात्रय भार्यायि किं न कल्पसे warum wirst du nicht seine Gattin? R. 5, 23, 7. यद्वीर्येण विवेकवैस्तदनन्नाय कल्पते Pañkat. II, 76. im nom.: वेदिभूमिरकल्पत AV. 13, 1, 46. 11, 3, 21. तेन चाकूपे ऋषयो मनुष्याः RV. 10, 130, 5. 6. वितथैव नः । अकल्पस्य दुःखतिः सर्वा Bhātt. 8, 69. — 6) geschehen, werden, fieri, sein: कल्पतामचिरतो भूयोर्विवासः Bhāg. P. 3, 16, 12. कल्पयते हरेः प्रीतिः Bhātt. 16, 12. तोषो ऽथैव च सीतायाः परश्चेतसि कल्पस्यति 9, 45. यद्यकल्पस्यदभिप्रायो वोढुं रत्नभतेः स्वयम् 44. — 7) für richtig, für gültig erklären, sich für Etwas entscheiden; mit dem acc.: एवमुज्जीवी सामनस्यं संधिकारं (wohl Glosse; vgl. विप्रकृत्यं विज्ञापयामास 132, 5) कृतवान् Pañkat. 130, 24. — 8) zurechtmachen, zurüsten: चकूपे (perf. pass., Sch. = सञ्जीकृताम्) चाश्रुकुञ्जरम् Bhātt. 14, 89. — 9) hervorbringen, schaffen, bereiten; mit dem acc.: प्रजापतीनां सपतिश्चकूपे कान्प्रजापतीन् Bhāg. P. 3, 7, 25. कल्पता प्रीतिं पराम् Bhātt. 9, 45. नाकल्पस्यत्संनिधिं स्याणुः 21, 11. — 10) तानि कल्पद्रव्यं चारी संलिलस्यं पृष्ठे तेषां ऽतिष्ठत्प्यमानः समुद्रे AV. 11, 3, 26. Dem Zusammenhange nach ein part. praes. im nom. in der Bed. des caus.; wahrscheinlich ist aber der Text fehlerhaft.

partic. कूर्त in Ordnung befindlich, fertig, richtig, vollkommen; hergestellt, zugerüstet: एवमिव हि मियुनं कृतम् Çat. Br. 2, 3, 2, 17. यज्ञः 48. Ait. Br. 6, 4. वेदिः Çat. Br. 1, 2, 5, 26. स एव कूर्तैः प्राणैरेषेयैरेरथि जायेत 11, 1, 2, 3. योगक्षेमः 13, 1, 4, 3. कृताः कृतेषु लोकेषु स्याम Çāñku. Çr. 10, 18, 2. यदेत उर्धाः कृता स्तोमा भवन्ति कृता एव सुवर्गं लोकं यन्ति TS. 7, 4, 3, 6. न्यायकृत ंव. Çr. 12, 6. अकृतं unvollkommen, ungültig TS. 3, 4, 3, 7, 4, 3, 6. — वलेन महता वृतः । कृतेन चतुरङ्गेण MBh. 3, 790. कृताः सृणाः 14, 282. कृतमेव तु तत्रासीत्स्नानीयम् 13, 2766. R. 1, 13, 15. कृतके-शानखरमश्रु dessen Haupthaare, Nägel und Bart in Ordnung d. i. beschnitten sind M. 4, 35. 6, 52. Suçr. 1, 370, 16. 2, 33, 14. vorhanden, daseiend: प्रतिक्रिया यस्य न चेत् कृता Bhāg. P. 6, 10, 32. festgesetzt, vorgeschrieben: तासां क्रमेण सर्वासां निष्कृत्यर्थं महर्षिभिः । पञ्च कृता मह्यज्ञाः प्रत्यक्तं गृहमेधिनाम् ॥ M. 3, 69. 11, 27. hervorgebracht, bereitet, gemacht: नत्कथो चातलं कृतमूर्ध्यां वितलं विभोः Bhāg. P. 2, 3, 40. कूर्तं नु तावत्फलमेव पुण्यैः Çāñ. 137, v. 1. कृतधिष्य aufgestellt 83. कृतोपचार Kumāras. 7, 88. Vid. 310. कृतच्छेद Megh. 68. कृताङ्गराग Phar. 49, 1.

caus. कल्पयति (Dhātup. 33, 74) und ंते; अचीकूपत्, चाकूपत् (AV. 6, 33, 3), चाकूपुम् (9, 10, 19); चीकृपाति (RV. 10, 137, 2); चाकूपे. 1) in Ordnung bringen, richtig stellen, anordnen, vertheilen: सो अघ्नरान्स सृन्वकल्पयाति RV. 10, 2, 3. अग्निर्विद्वान्यज्ञं नः कल्पयाति 32, 4. AV. 4, 23, 2. 9, 3, 13. एवा धीतरपुंदि कल्पयैयाम् RV. 10, 18, 5. तयो लोका अकल्पयन् 90, 14. 190, 3. गात्राणि ते ब्रह्मणा कल्पयामि AV. 18, 4, 52. अकल्प-

यथाः प्रदिशंश्चतस्रः 12, 1, 53. 18, 4, 7. सिनीवाल्वंचीकूपत् । त्विष्यमन्यत्र दधत्पुमांसमु दधद्दिक् AV. 6, 11, 3. Ait. Br. 1, 9, 29. in Ordnung halten: स देवान्यन्तस्त उ कल्पयद्विश्रिः AV. 3, 4, 6. दण्डं स दाप्यो दिशतं वृद्धौ हानौ च कल्पितम् beim Steigen und Sinken in das richtige Verhältniss gebracht Jāñ. 2, 244. प्रथमकल्पित in erster Reihe, — obenan stehend: तमैरसं विज्ञानीयात्पुत्रं प्रथमकल्पितम् M. 9, 166. विधिः प्रथमकल्पितः MBh. 13, 4226. 14, 57. — 2) in eine entsprechende Verbindung bringen mit (instr.), Jmd (acc.) Etwas (instr.) zutheilen: येषिर्देवां ऋतुभिः कल्पयाति RV. 10, 2, 4. भागधेयैर्नैवेिनान्यथायत्रं कल्पयति TS. 2, 2, 11, 3. — 3) zubereiten, zurechtmachen, zurüsten: त्रिभुर्योनिं कल्पयतु RV. 10, 184. 1. यदावसथान्कल्पयन्ति सदोहविधानान्येव तत्कल्पयन्ति AV. 9, 6, 7. यो कल्पयन्ति वक्तौ वधूमिव 10, 1, 1. पूषः कल्पयैनम् 9, 5, 4. यत्रः 11, 1, 36. 10, 2, 15. अग्निम् Çat. Br. 1, 3, 3, 12. आहुतिम् 7, 3, 4. 13, 8, 3, 5. न कल्पयन्ते समिधः किं नु तात MBh. 3, 10049. रथो वै कल्पयताम् 16497. नावः सुचित्राः कल्पयन्ताम् R. 1, 9, 5. नव नागसकृत्वाणि कल्पितानि यत्राविधि 2, 83, 3. कल्पयन्ते मतमातङ्गाः 6, 9, 23. कल्पित gerüstet (von einem Elephanten) H. 1221. नाराजिके जनपदे माल्यमोदकदक्षिणाः । देवताभ्यर्चनार्थाय कल्पयन्ते नियतैर्नैः ॥ R. 2, 67, 23. वस्तिस्तु कल्पितः सग्यक् Suçr. 2, 221, 1. आहारं कल्पयामास राजः Vid. 43. — 4) Jmd (acc.) zu Etwas (dat. oder loc.) verhelfen, eines Zustandes theilhaftig machen: स चान्त्याय कल्पयते Çvetāçv. Up. 3, 9. (सगरः) पुत्रत्वे कल्पयामास समुद्रम् MBh. 3, 9912. या त्वाम् — पुत्रत्वे कल्पयिष्यति 17144. Statt des loc. wohl falschlich der acc. 17142. — 5) für geeignet halten: हविराव्यं पुरोडाशाः कुशा यूषाश्च खादिराः । नैतानि यातयामानि कल्पयन्ते (Gorb. कल्पते) पुनरथरे ॥ R. 2, 61, 17. न हि मे जीविते किञ्चित्सामर्थ्यामिह कल्पयते । अथश्यन्त्याः प्रियं पुत्रम् 43, 19. — 6) anweisen, bestimmen, festsetzen: आसनं कल्पयामास MBh. 1, 58. वत्सं कल्पय मे वीर येनाहं वत्सला तव । धोक्ष्ये क्षीरमयान्कामान् Bhāg. P. 4, 18, 9. न्यग्रोधमेव वासार्थं कल्पयामासतुस्तदा R. 2, 32, 100. मुखवाहू रूपज्ञानां पृथक्कर्माण्यकल्पयत् M. 1, 87. 88. 3, 127. राजकर्मसु युक्तानां स्वोष्णां प्रेयज्जनस्य च । प्रत्यक्तं कल्पयेदृतिं स्थानकर्मानुव्र-पतः ॥ 7, 125. 11, 23. नृपो राष्ट्रं कल्पयेत्सततं करान् 7, 128. यस्माद्भाग्य-रिणो भागान्नाकल्पयत मे सुराः R. 1, 66, 10. Ragh. 1, 94. द्विभेभ्यः पृथिवी-मिनाम् । वानिभेधे मह्यज्ञे विधिवत्कल्पयिष्यति MBh. 3, 13107. M. 9, 17. कल्पितयज्ञभागं शैलाधिपत्यम् Kumāras. 1, 17. Bhāg. P. 5, 18, 33. — 7) Jmd oder Etwas zu Etwas bestimmen, in Gedanken oder mit Worten zu Etwas machen, für Etwas ansehen, — erklären; mit zwei acc.: तमुत्सृष्टं श्ले गेर्भम् — राधायाः कल्पयामास पुत्रम् MBh. 1, 2775. 8354. यतश्च भयमाशङ्कत्प्राचीं तो कल्पयेद्दिशम् M. 7, 189. शिरः — अतो प्रकृतमचीकूपत् Bhāg. P. 8, 9, 26. श्रीदत्तो ऽपि स तत्कालं राजा मित्रैरकल्पयत् Kathās. 10, 23. मातरं कल्पयन्नेनाम् Kumāras. 6, 80. Bhāg. P. 5, 15, 1. प्राणस्यान्न-मिदं सर्वं प्रजापतिरकल्पयत् M. 5, 28. उभयं देवाः सममन्नमकल्पयन् 4, 224. कुलपालिकाविवाहे मासावधिकमकल्पयत् er bestimmte, dass die Hochzeit nach einem Monate stattfinden sollte Daçak. iu Benf. Chr. 189, 1. अग्निना तीक्ष्णधारेण विद्युच्चलितवर्चसा । प्रगृहीतेन वै शत्रुं वज्रिणं वा न कल्पये ॥ sehe ich selbst Indra für keinen Feind an R. 2, 23, 33. — 8) machen, ausführen, veranstalten, bilden, verfassen: अन्धेन मत्प्रमुदं कल्पयस्व RV. 10, 10, 12. यत्रावशं त्वयं कल्पयस्व 15, 14. AV. 7, 104, 1. सुचिता कल्पयावहै RV. 10, 86, 21. एको सतं बहुधा कल्पयन्ति (vgl. Çv-

राच. Up. 3, 9. MBu. 1, 8354) 114, 5, 6. AV. 8, 9, 14, 9, 10, 19, 19, 27, 4. पु-
नो वृषाणि कल्पय 3, 24, 4. वेदिं भूमिं कल्पयित्वा 13, 1, 52. पर्वतान्निर्गो-
र्भिर्वृद्धां चकल्पयत् 53. 14, 1, 55. य इमा विश्वा भुवर्नानि चाकृपे 7, 87, 1.
ÇAT. Br. 2, 4, 3, 3. 13, 2, 10. 1. vom Ausführen heiliger Gebräuche: नाना-
होभिर्वयं कल्पयामः LĀTJ. 4, 5. अग्निप्रवं स्वरसामञ्च ज्योतिष्टोमतत्त्वं एके क-
ल्पयन्ति ebead. — केन वृत्तिं कल्पयसि, भिक्षेण वृत्तिं कल्पयामि MBu. 1,
700. fg. पौत्रीमिष्टिकल्पयत् R. 1, 33, 1. समन्तात्तस्य शैलस्य वासमकल्प-
यत् 2, 98, 29. 3, 11, 19. पूजाम् 1, 69, 7. कल्पितायति: KATHĀS. 24, 119. त-
स्य — साहाय्यं कल्पयिष्यामि R. 3, 63, 16. स्वचित्तकल्पितो गर्वः PAÑKĀT.
1, 337. अस्याः (ताराः) कल्पयन्निव KATHĀS. 1, 2. अशनिः कल्पित एष वेध-
सा RAGN. 8, 46. वैस्तन्नभेदैरधिलोकानाथो लोकानचीकृपत् Buġ. P. 3, 3, 8.
यन्पेक्षावयवैर्लोकान्कल्पयन्ति (bilden d. i. für gebildet halten) मनीषिणः
2, 3, 36. भूर्लोकः कल्पितः पद्भ्यो भुवर्लोकः ऽस्य नाभितः । स्वर्लोकः कल्पि-
तो मूर्ध्नि 12. सप्तम्याः पद्भ्यो कल्पयन्ति macht aus dem 7ten casus den 6ten
P. 7, 1, 52, Sch. कुटजकुमुमैः कल्पितार्याय मेघ. 4. वायुप्रलौघकल्पितन-
दीपूरेण AMAR. 62. ÇĀK. 70. मनुर्धमिनिदं शास्त्रमकल्पयत् M. 1, 102. (भा-
रतस्य) मयैव प्रोच्यमानस्य मनसा कल्पितस्य च MBu. 1, 77. स्वप्नकल्पित
im Schlafe gebildet, im Traume gedacht BĀLAB. 43. ohne स्वप्न eingebil-
des (Gegens. वास्तव) 34. — 9) einen Spruch sprechen, welcher das Zeit-
wort कल्प् enthält ÇAT. Br. 9, 3, 2, 8. In dieser Bed. eigentlich denom.
von कल्प. — 10) zerschneiden, nur im Prākṛt zu belegen: धीवल्क-
प्यिअस्स लोक्किअमच्छस्स (d. i. धीवल्कल्पितस्य रोकितमत्स्यस्य) ÇĀK. 84,
22. Vgl. कल्पक, कल्पन und कल्पनी. Diese Bed. mag sich durch Miss-
verständnis von Verbiind. wie खाण्डशः कल्पय् (im Prākṛt ÇĀK. 74, 6)
zertheilen entwickelt haben; vgl. übrigens कृपाण and कृपाणी. — Nach
Vop. (s. Duġṭṭ. 33, 74) hat कल्पय् auch noch die Bed. von युति und चित्र.
desid. चिक्रप्सति und चिकल्पयते P. 1, 3, 92. 7, 2, 60.

— अनु nach Jmd sich ordnen, richtig auf Jmd folgen: आर्द्धतीर्त्वा-
स्य कल्पयति ता अस्य कल्पमाना राष्ट्रमनुकल्पते TS. 3, 4, 8, 3. देवविशं ख-
लु वै कल्पमानं मनुव्यविशमनुकल्पते 6, 1, 3, 3; vgl. Ait. Br. 1, 9. — caus.
nach Jmd ausführen, folgen lassen: तथा सतां शाखायनिनः पट्कविभ-
त्तीरनुकल्पयन्ति LĀTJ. 4, 5. अद्दाम् (den vorangegangenen Worten) Glauf-
ben schenken R. 5, 56, 15. अनुकल्पितं begleitet von (instr.), verbunden
mit: श्रिया ब्राह्म्यानुकल्पिताः MBu. 13, 2150.

— समनु caus. Jmd (acc.) zu Etwas (loc.) verhelfen, theilhaftig machen:
डुहित्वे च नृपतिर्गङ्गा समनुकल्पयत् er machte sie zu setner Tochter
MBu. 3, 9964.

— अभि etnem Andern (acc.) entsprechen, dasselbe ausdrücken: वासं-
त्तिकावृत्तु अभिकल्पमानाः VS. 13, 25. अभिजिताभिकृताः ÇAT. Br. 12, 3, 4,
4. fg. अत्यावाहः स्वरसामाभिकृते 8. वृदा मनीषा मनसाभिकृतः KATHOR.
6, 9. ÇVETĀC. Up. 4, 17, 3, 13. — caus. in Ordnung bringen, zurechtma-
chen: वासं चाप्यन्यकल्पयत् R. 2, 34, 17.

— अय 1) entsprechen —, richtig sein: तयदकशो न तद्वकल्पते AIT.
Br. 6, 2. न वा एतस्यानिष्टक आर्द्धतिर्वकल्पते TS. 5, 4, 10, 3. ÇAT. Br.
2, 5, 2, 48. 11, 7, 2, 6. 12, 4, 2, 2. यज्ञ एवैष उभयत्रावकृतः 1, 6, 2, 6. अन्व-
कृत TS. 7, 1, 4, 3. ÇAT. Br. 1, 1, 4, 8. 3, 3, 18. 4, 1, 37. 2, 1, 4, 2. 4, 1, 4, 6. 6,
6, 1, 4. — 2) sich zu Etwas (dat.) eignen, zu Etwas verhelfen, dienen:
तत्रापि तच्छक्तिविसर्ग एषो मुखाय दुःखाय क्तिताक्तिाय । अन्धाय मोक्षाय

च मृत्युजन्मनोः शरीरिणो संसृतये ऽवकल्पते ॥ Buġ. P. 6, 17, 23. — caus.
1) in Ordnung bringen, zuriisten, zurechtmachen: पुनर्दितामवाकल्प-
यन् ÇAT. Br. 3, 4, 3, 1. 1, 3, 3, 13. 6, 1, 9. नान्यदत्तादशनमवाकल्पयन् 3, 2, 1,
10. सेनारानवकल्पय MBu. 3, 10374. geeignet anwenden: तो मा यज्ञे ऽव-
कल्पय ÇAT. Br. 1, 8, 1, 9. (अतवः) प्रातःसवने प्रत्यक्षमवकल्पयते 4, 3, 3, 12.
4, 1, 2. — 2) für möglich halten: ज्ञातु (oder पत्) तत्र भवान्वृषलं याजये-
न्नावकल्पयामि P. 3, 3, 147. Sch. Vgl. अन्वकृति 145. — desid. vom CAUS.
zurechtmachen —, zuriisten wollen: तेभ्यः प्रातःसवने ऽवाचिकल्पयिष्यन्
(सोमपीथम्) AIT. Br. 3, 30.

— आ s. आकल्प.

— उद् caus. in's Dasein rufen, schaffen: या वृशा उद्कल्पयन्द्वा य-
ज्ञाडुदेत्ये AV. 12, 4, 41.

— उप 1) passend —, zur Hand sein: यतमदस्य कर्मापकल्पते ÇAT.
Br. 5, 2, 2, 13. 39. 13, 4, 2, 4. वयं नार्कति चेन्ने ऽपि तत्रेदमुपकल्पते so ge-
büht es sich Buġ. P. 6, 18, 42. — 2) dienen zu, gereichen zu; mit dem
dat.: सर्वत्रातिकृतं भद्रे व्यसनयोपकल्पते R. 5, 23, 21. — 3) sich gestalten
zu, werden, sein; mit dem dat.: धार्यापि अद्भ्या दत्तमत्तयोपकल्पते M. 3,
202. धर्मस्य ह्यापवर्गस्य नार्थी ऽर्यायोपकल्पते Buġ. P. 1, 2, 9. — partic.
उपकृत 1) zur Hand befindlich, fertig, bereit AIT. Br. 7, 32. ज्ञाया उप-
कृता भवन्ति ÇAT. Br. 13, 4, 4, 8. उपकृतसोम KĀTJ. ÇR. 7, 1, 2. धेनवः KAUC.
126. आसनेपूपकृतेषु M. 3, 208. यस्त्वेतान्युपकृतानि (KULL.: = उपभोगार्थं
कृतसंस्काराणि) इत्याणि स्तेनयेन्नरः 8, 333. उपकृतं यदेतन्मे अभिषेकार्य-
मुद्यतम् R. 2, 22, 4. zurechtgemacht, zugerüstet: सूतोपकृतान् (रथान्) MBu.
1, 4098. — 2) gebildet, hervorgebracht: तत्रापि प्रियव्रतरथचरणपरिखतिः
सप्तभिः सप्त सिन्धव उपकृताः Buġ. P. 5, 16, 2. — caus. 1) zurechtma-
chen, zuriisten, zubereiten; herbeischaffen, herbeiholen: तन्मा नावमुपक-
ल्पोपासासि ÇAT. Br. 1, 8, 1, 4, 5. स्वास्तीं चैवास्तीपं चोपकल्पयित्वै ब्रूयात्
4, 5, 2, 2. उपयमनीः 3, 5, 2, 1. घोषाम् ÇĀÑKH. ÇR. 17, 3, 1. इन्डुमीन् 4, 1,
त्रीनिपूनुपकल्पयस्व LĀTJ. 3, 10. ऀएव. GṆJ. 3, 8, 4, 6. स आहोपकल्पय-
धमिति तदुपकल्पयते कंसमकृते वसने KAUC. 94. उपकल्पितम् (इव्यम्)
GṆJASĀGR. 2, 8. यज्ञार्थमुपकल्पयत् MBu. 1, 6386. आभिषेचनिकं यत्ते रा-
मार्थमुपकल्पितम् 3, 15970. R. 1, 12, 29. यौवराज्याय रामस्य सर्वमेवोपकल्प्य-
ताम् 2, 3, 4. 51, 2. 86, 3. को ऽयनत्रमिदं भुङ्क्ते मर्दथमुपकल्पितम् MBu. 1,
6276. 13, 2834. वमनान्युपकल्पयते SUCR. 1, 160, 12. कुम्भास्तत्रोपकल्पि-
ताः N. 23, 10. KATHĀS. 26, 6. Buġ. P. 2, 1, 14. मरुगजम् — वङ्गशस्त्रोप-
कल्पितम् R. 6, 76, 22. सद्शैरुपकल्पितान् (रथान्) mit Pferden ausgerü-
stet d. i. bespannt MBu. 1, 4098. — 2) für Jmd oder zu Etwas bestim-
men, ausersehen: मरुतं वा मरुजं वा श्रोत्रियोपकल्पयेत् JĀS. 1, 109.
शिष्टं मोसं निकृत्तं यच्छोषणायोपकल्पितम् R. 2, 96, 38. रत्तिदेवस्य यज्ञे ताः
(die Kühe) पशुलेनोपकल्पिताः MBu. 13, 3351. पशुवाञ्च विनिर्मुक्ताः प्रदा-
नायोपकल्पिताः 3352. स मयात्रोपकारार्थमाक्रुतुमुपकल्पितः KATHĀS. 20,
194. — 3) aufstellen, hinstellen: यस्य पुच्छग्रे — ध्रुव उपकल्पितः, दन्ति-
णापार्थे नत्तत्रायुपकल्पयन्ति Buġ. P. 5, 23, 5. 20, 30. मन्दरशैलोपकल्पि-
तस्य मधुमूदनायतनस्य PRAB. 112, 19. hinneenden zu: इति मतिरुपकल्पि-
ता वितृत्वा भगवति Buġ. P. 1, 9, 32. विविधदेवतोपकल्पितान्शूरोपयाचित
PAÑKĀT. 213, 14. — 4) hergeben, mittheilen: स्वमहिमानं चापवर्गाद्यमु-
पकल्पयिष्यन् Buġ. P. 5, 3, 9. — 5) annehmen, statuieren: कार्यत्वमुपक-
ल्प्य ŚIL. D. 34, 8.

— समुप, part. °कृत *zusammen bereitstehend* ÇĀṆKH. ÇR. 17, 6, 3. — caus. *zurüsten, zurechtmachen*: यद्विदं भवता किञ्चित्प्रीत्या समुपकल्पितम् R. 2, 30, 29. कार्यं समुपकल्पिते MBu. 13, 5063.

— परि, partic. परिकृत *hie und da sich vorfindend, da seiend*: तथाष्टपादिका लताः । तत्र तत्र परिकृता ददर्श सः MBu. 13, 2834. — caus. 1) *festsetzen, bestimmen, zu Etwas bestimmen, ausersiehen, für Etwas ansehen*: निश्चिते गमने ऽन्येयुर्लघे च परिकल्पिते KATHĀS. 13, 127. तस्यापि — संकेतकं द्वितीयस्मिन्प्रक्षरे पर्यकल्प्यते 4, 37. RĀGA-TAR. 3, 111. दशाचरा वा परिषयं धर्मं परिकल्पयेत् M. 12, 110. गौर्मूल्यं परिकल्प्यताम् *eine Kuh werde als Preis bestimmt* MBu. 13, 2689. इति वेदेऽक्तमृषिभिः पुरन्तात्परिकल्पितम् 5804. उभे संध्ये शयानस्य यत्पापं परिकल्प्यते *die Sünde, welche für denjenigen, welcher während beider Dämmerungen schläft, festgesetzt ist* R. 2, 73, 31. सर्वागमानामाचारः प्रथमः परिकल्प्यते MBu. 13, 7073. 3, 14463. मियुनं परिकल्पितं *(zu einem Pärchen ausersiehen)* तया सक्तुकारः फलिनी च नन्विमौ RAGH. 8, 60. 13, 49. KUMĀRAS. 1, 2. यदीयमपि प्रवृत्तिश्चेतस्य परमात्मन आत्मप्रयोजनोपयोगिनी परिकल्प्येत BRAHMA-S. in WIND. Saucara 142. GĪT. 4, 8. — 2) *ausführen, bewerkstelligen, machen*: संधिं च विप्रहं यानमासनं संश्रयं तथा द्विधाभावं गुणानेतान्यत्रावत्परिकल्पयेत् ॥ JĀGĀ. 1, 346. अयमेकाकी नूपुरा न विराजते । अमुद्रपस्तेतस्य द्वितीयः परिकल्प्यताम् KATHĀS. 23, 173. परिकल्पितसत्त्वयोगा ÇĀK. 42. परिकल्पितसोनिध्या (सस्वती) काले काले च वन्द्यु RAGH. 4, 6. शिष्यवर्गपरिकल्पितार्कणम् (तेषावनम्) 11, 23. दशधा in zehn Theile theilen M. 9, 152. स पार्थिवौर्वहृद्वा खण्डशः परिकल्पितः MBu. 1, 5304. — 3) *hinstellen*: यस्मिन् (द्विपे) वृहत्पुष्करम् — भगवतः कमलासनस्याध्यासनं परिकल्पितम् BUĀG. P. 5, 20, 30. — 4) *einladen, hinzuziehen*: न तेव वणिषं तात श्राद्धे च परिकल्पयेत् MBu. 13, 1596. — 5) *परिकल्पित ausgerüstet mit, versehen mit, erfüllt von*: आशोसापरिकल्पित SĀH. D. 78, 9.

— प्र 1) *vor sich gehen, von Statten gehen*: प्र षौ वनिर्देवकृता दिवा नक्तं च कल्पताम् AV. 5, 7, 3. प्रकल्पस्यति च तस्यार्थः BHATT. 16, 11. कृतार्थो ऽहं भविष्यामि तव चार्थः प्रकल्प्यते (प्रकल्पते?) R. 2, 31, 24. प्रकृतम् n. *das Vorsichgehen, von-Stattn-Gehen* KĀTJ. ÇR. 25, 7, 10. प्रकृतम् adv. *facile, leicht*: प्रकृतं कैवास्य स्त्री विनायते ÇAT. Br. 1, 3, 3, 6. — 2) *sich zu Etwas eignen, passen; mit dem infiu.*: कस्तकाष्टे पुरोडाशमवदातुं प्रकल्पतः Schol. zu KĀTJ. ÇR. 1, 2, 3 (S. 24, Z. 2). — 3) *प्रकृतं zugerüstet, zurechtgemacht* VID. 298. BHATT. 2, 29. — Vgl. अप्रकृत. — caus. 1) *Jmd (acc.) voranstellen, Jmd Ehre erweisen, das Geleit geben(?)*: एवं शिवं कैचैनमुपस्पृशति प्र कैचैनं कल्पयति ÇAT. Br. 12, 5, 2, 8. (नक्षत्राणि) प्रकल्पयंश्चन्द्रमा यान्येति AV. 19, 8, 1. — 2) *zubereiten, zurüsten* M. 3, 264. MBu. 13, 4995. R. 1, 17, 20. SUÇR. 2, 220, 20. 221, 16. प्रकल्पमानेषु (°कल्प्यमानेषु?) गन्तव्ये संनक्षमानेषु वाग्निषु PĀNĪKĀT. 218, 7. — 3) *anweisen, festsetzen, bestimmen*: वृत्तिं धर्म्यां प्रकल्पयेत् M. 7, 135. 11, 22. JĀGĀ. 3, 44. प्रायश्चित्तम् M. 11, 209. सद्विराचरितं यत्स्याद्दार्मिकैश्च द्विजातिभिः । तत् — प्रकल्पयेत् 8, 46. दण्डम् 322. 324. 9, 236. 293. समानंशान् 116. — 4) *hinsetzen, hinstellen*: पथि यस्तं प्रकल्पयेत् MBu. 13, 2632. *einsetzen*: यास्तु मातरः पूर्वं लोकस्यास्य प्रकल्पिताः 3, 14469. *in Etwas einsetzen, für Etwas ausersiehen; mit dem loc. eines nom. abstr.*: मृत्पात्रस्य क्रियायो हि दण्डचक्रादयो यथा । कारणात् प्रकल्प्यते MBu.

13, 38. मयं प्रकल्प्य वत्सवे BUĀG. P. 4, 18, 20. *zu Etwas ausersiehen, mit zwei acc.*: प्रकल्प्य वत्सं कपिलम् 19. ज्येष्ठ एष प्रकल्प्यताम् 9, 16, 30. — 5) *sich an Etwas machen*: द्वारि द्वारि च पौराणां पुष्पभङ्गः प्रकल्पितः N. 25, 5. अश्रु प्रकल्पितम् *es wurden Thränen vergossen* AMAR. 73.

— सप्र, partic. संप्रकृत *bereitet*: रुचि° (शयन) BHATT. 3, 44. — caus. *einsetzen*: अन्यो ऽग्निरिह लोकानां ब्रह्मणा संप्रकल्पितः MBu. 3, 14410. *festsetzen, bestimmen* KĀTJ. bei KULL. zu M. 8, 153.

— प्रति zu Jmds (acc.) *Diensten bereit sein, Jmd empfangen*: राजानमत्रैः पतिरावसत्रैः प्रतिकल्पते ÇAT. Br. 14, 7, 1, 43. — caus. *anordnen*: स विश्वा प्रति चाकूपं स्तूतृत्सृजते वशी AV. 6, 36, 2. ÇĀṆKH.: चाकूपत्, SV.: पप्रवे.

— वि *wechseln* (neutr.), *sich verwechseln lassen mit* (iastr.): मुखस्य वर्णा न विकल्पते ऽस्य MBu. 3, 697. काचो मणिर्मणिः काचो येषां बुद्धिर्विकल्पते PĀNĪKĀT. I, 87. अथेदमधरुच्यं कर्मणे वि कल्पते AV. 4, 7, 2. नीवारा व्रीहिनिरिविकल्पेर्नेकार्थत्वात् Sch. zu KĀTJ. ÇR. 1, 4, 2. *in Frage kommen, dem Zweifel unterworfen sein*: कथंचिन्न विकल्पते विद्वद्विश्चित्ता नयाः PĀNĪKĀT. I, 383. तेनोपादीनां परत्वं न विकल्पते Sch. zu P. 3, 1, 2. *zweifelhaft —, unschlüssig sein*: आदिष्टो न विकल्पते Hir. II, 53. — caus. 1) *verschieden ausrüsten; verfertigen, zusammensetzen, bilden*: तौ ब्रह्मणा व्यर्हं कल्पयामि AV. 12, 2, 32. स भूतं व्यंकल्पयत् 10, 6, 24. देवाः संगत्य यत्सर्वं ऋषभं व्यंकल्पयन् 9, 4, 15. यत्पुरुषं व्यर्ह्युः कतिधा व्यंकल्पयन् RV. 10, 90, 12. चतुर्दशधा विकल्पितः BUĀG. P. 5, 26, 38. सत्त्वादिगुणविशेषविकल्पितकुशलाकुशलसमवहाराः 14, 1. परिकल्पितविकल्पितं (erfunden? v. l. für *विद्वत्ल्पितं*) सखे परमार्थिन न गृह्यतां वचः ÇĀK. 51. — 2) *verwechseln, mit etwas Andern vertauschen* BUĀG. P. 9, 16, 37. *neben etwas Andern zulassen, in Frage stellen, für zweifelhaft halten, in Zweifel über Etwas sein, mit Misstrauen ansehen*: तेन सर्वः सुतो विकल्प्यते SIDDH. K. zu P. 8, 2, 86. P. 5, 1, 29, Sch. VOP. 4, 24. वाचो विकल्पयति PRAB. 106, 17. नीरसायां रसे बालो बालिकायां विकल्पयेत् PĀNĪKĀT. IV, 62. 89, 1. एकमेव यदा ब्रह्म सत्यमन्यद्विकल्पितम् PRAB. 91, 14. कृलसखो धात्रा विकल्पितः BUĀG. P. 4, 15, 1. *hin und her überlegen*: किं तत्कार्यं वेत्तुपलब्धसंज्ञा विकल्पयतो ऽपि न संप्रतीयुः BHATT. 11, 10.

— सम् *nach Etwas Verlangen tragen, begehren*: तस्मात्तेनोभयं (तेन d. i. मनसा) संकल्पते संकल्पनीयं चासंकल्पनीयं च KHĀND. UP. 1, 2, 6. समकल्पतां द्यावापृथिवी समकल्पेतां वायुश्चाकाशं च समकल्पतामापश्च तेजश्च तेषां संकल्प्यै वर्षं संकल्पते वर्षस्य संकल्प्या अन्नं संकल्पते II. S. W. 7, 4, 2. संकल्पान् (लोकान्) 3. अयाचितमसंकल्पमुपपन्नं यदृच्छ्या (भैक्ष्यम्) MBu. 14, 1277. — caus. 1) *aneinanderreihen, zusammenfügen*: लोमं लोम्ना सं कल्पया त्वचा कल्पया त्वचम् AV. 4, 12, 5. 6, 109, 1. *schaffen*: इदं स्म समकल्पयन् BUĀG. P. 3, 20, 11. — 2) *im Sinne haben, streben nach, beabsichtigen, wollen* (mit und ohne Beisatz von मनसा): मनसा सं कल्पयति AV. 12, 4, 31. ÇAT. Br. 3, 4, 2, 6. 7. 10, 5, 2, 15. 11, 7, 1, 2. यत्कल्याणं संकल्पयति 14, 4, 1, 7. यदा वै संकल्पयते KHĀND. UP. 7, 4, 1. यथासंकल्पितं लोकाम् PRAÇNOP. 3, 10. यथासंकल्पितोऽष्टौ सर्वाङ्कामानसमञ्जते M. 2, 5. संकल्प्य मनसा यज्ञम् MBu. 14, 122. 3, 17437. (अरूपाः) आदित्यरथमध्यास्ते सारथ्यं समकल्पयत् MBu. 1, 1092. संकल्प्य तेषां कुल्यानि 15, 1099. 13, 4345. fg. 6024. R. 2, 22, 24. 4, 27, 19. अतीतमपि न स्मरन्नपि च भाव्यसंकल्पयन् BHATT. 3, 63. संकल्पते ऽर्थे KUMĀRAS. 3, 11. ÇĀK. 88. BUĀG. P. 2, 7, 52.

6,18,69. — 3) *bestimmen, ausersehen*: तेभ्यः संकल्पिता भागाः स्वयमेव स्व-
यंभुवा MBh. 13, 4349. 3, 11005 (p. 569). मृत्युरस्य — कलः संकल्पितो धात्रा
773. mit dem loc. eines nom. abstr.: कुमारस्ते विश्वाश् च पितृवे सम-
कल्पयन् 14389. 14395. 4, 1221. 13, 1134. — 4) *sich einbilden, sich den-
ken*: रात्रिद्वितुर्विलासप्रायमाकारमात्मभिलापमूलमिव यथा संकल्पये-
त् Daçak. in BENF. Chr. 197, 1. — 5) *weihen, einem Verstorbenen die
letzte Ehre erzeigen*: तत्पुत्र शीघ्रं विधिना विधिर्नैर्वसिष्ठमुष्यैः सक्तितो
द्वित्रेन्द्रैः । संकल्प्य राजानमदीनसहमात्मानमुर्व्यामभिपेचयस्व ॥ R. 2, 72,
53. — 6) *sich bedenken, zögern*: असंकल्पयन् Kauç. 42.

— उपसम्, partic. उपसंक्रुत *darüberstehend, darübergesetzt*: उपसंक्रु-
तैर्लसन्मकारतोरणैः Buçg. P. 4, 9, 54. — caus. 1) *aufstellen, niedersetzen*:
यस्तु देशः प्रियस्तस्य जीवतो ऽभूत् । तत्रैनमुपसंकल्प्य पितृमेधं प्रचक्रिरे ॥
MBh. 16, 199. — 2) *aufstellen, erwählen*: ब्रह्माणुपसंकल्प्य चरुश्रयण-
नारभेत् Gṛhjasāṅga. 1, 87.

कल्प (von कल्प्) 1) adj. f. आ a) *was sich macht, möglich*: येषां कल्प-
मास Çat. Br. 2, 4, 3. — b) *geeignet, befähigt, im Stande, einer Sache
gewachsen, vermögend*: मास्वतस्त्वा न कल्पासीत् Buçg. P. 1, 6, 7. 7, 13, 1.
18. mit dem gen.: वेदानां संवेदानां धर्मस्य यशसः श्रियः । मङ्गलानां व्र-
तानां च कल्पे (उपेन्द्रे) स्वर्गापवर्गयोः ॥ 8, 23, 22. mit dem loc.: अकल्पः
स्वक्रियायाम् 7, 12, 23. कुरुम्भरणे 3, 30, 13. 31, 18. 5, 14, 25. im comp.:
स्वभरणाकल्प 3, 30, 14. mit dem infin.: यदा न शासितुं कल्पः 4, 13, 42.
1, 8, 54. अकल्प्य दृषामधिरोहणुमज्जसा पदम् 4, 3, 21. कल्पे व्यसि *im kräfti-
gen Mannesalter* Vikr. 42, varia aber richtige f. für कल्पे. — 2) m.
कल्प gaṇa वृयादि zu P. 6, 1, 203. a) *Satzung, Regel, Ordnung, Brauch;
Verfahren, Art und Weise* (विधि, न्याय) AK. 2, 7, 39. 2, 8, 1, 24. Trik. 3,
3, 275. II. 839. 743. ad. 2, 293. MED. p. 2. अवा कल्पेषु नः पुनः RV. 9, 9,
7. को विराजो मिथुनत् प्र वेद क ऋत्वा उ कल्पमस्याः AV. 8, 9, 10. 20,
128. 6. बन्धुभिः सक्तितः कल्पे ततो मामुपयास्यसि (Vishnu spricht) MBh.
13, 953. कल्प als Bein. von Çiva 12, 10368. Çiv. प्रथमः कल्पः *eine vor
allen andern geltende Regel; ein Verfahren, welches vor allen andern
den Vorzug verdient* AK. 2, 7, 39. एष वै प्रथमः कल्पः प्रदाने रुच्यवाच्य-
योः । अन्कल्पस्त्वयं ज्ञेयः M. 3, 147. प्रभुः प्रथमकल्पस्य यो ऽनुकल्पेन व-
र्तते । न सोपरायिकं तस्य उर्मतेर्विद्यते फलम् ॥ 11, 30. रुचिया प्रथमः
कल्पो द्वितीयश्चौषधीरसैः MBh. 13, 4728. 3726. Çak. 67, 18 (v. l. für उद्गारः
कल्पः). 99, 23. MĀlav. 12, 2. तत्र नः प्रथमः कल्पो यद्ये ते च — श्रियं ता-
मधुवीमहि *dafür haben wir zunächst zu sorgen, dass* MBh. 3, 2622. R.
2, 52, 58. एककल्प KĀTJ. Çr. 1, 6, 14. कल्पः शावाशौचस्य *Regel in Betreff
der Verunreinigung durch einen Todten* M. 3, 74. कल्पविद् RAGH. 1, 94.
यथाकल्पं यथाविधि R. 1, 14, 14. Viçv. 10, 9. एतेन कल्पेन *auf diese Weise*
RV. Prāt. 13, 9. M. 12, 69. MBh. 13, 3603. यद्येतेनैव कल्पेन M. 3, 72.
नानदानादिभिः कल्पैः R. 4, 37, 10. संधिविप्रक्षम् — द्वियोनं द्विविधोपायं
बहुकल्पम् MBh. 13, 235. सोपरायिककल्पेन M. 7, 185. निर्विकल्पैककल्प
einzig dastehend und keine Wahl zulassend Dhūrtas. 88, 1. पशुकल्प
der Ritus beim Thieropfer Āçv. Gṛh. 1, 11. ब्रह्मचारिं 3, 6. आचार्यं.
विवाहं u. s. w. Kauç. 92. 140. आहं M. 1, 112. MBh. 13, 4241. 4335.
ह्नातकत्रतं M. 4, 259. शौचं 5, 140. आप्तकल्प *die im Unglück geltende
Regel* 11, 28. दानं MBh. 13, 3252. कल्पशुद्धि (nach dem Sch. = आह-
कल्पादिनिर्णय) VP. in Buçg. P. I, xxxvii. fg. कल्पान्गाथा नाराशंसिः *Re-*

geln über die Gebräuche TAITT. Ār. 2, 9. 10. sg. P. 4, 2, 60. Vārtl. 3. 4,
3, 66. Vārtl. 3. 4, 1, 19. Vārtl. 2, Sch. 4, 2, 66. Sch. Buçg. P. 2, 6, 25. Ind.
St. 1, 44 u. s. w. कल्पप्रयोगे चोत्पन्ने ज्योतिषे च परं गतः MBh. 13, 470.
न कल्पमात्रे *nicht bloss nach den äussern Regeln, nach der äussern Form
(den Veda studiren)* Pār. Gṛh. in Z. d. d. m. G. 7, 537. कल्प sg. *die Ge-
samtheit der Vorschriften über Ritual*, eines der 6 Vedāṅga, Trik. H.
250. H. an. MED. Muṅp. Up. 1, 1, 5. Çikṣā 41. P. 4, 3, 105. MADHUS. in Ind.
St. 1, 13. सम्यगधीतस्य परिज्ञातच्छन्दसो ऽमुष्मिन्कर्मणि विनियोग इति
कल्प आद्रियते DURG in der Einl. zu Nir. वेदं सकल्पं सरुक्ष्यम् M. 2.
140. कल्पविधि Daçak. in BENF. Chr. 189, 17. — *Verfahren (medic.)*: क-
पायपाककल्प Suçr. 2, 175, 9. 176, 2. नारकल्प 2, 36, 21. कल्पेतर *bei
dem anderes Verfahren stattfindet* 216, 8. — b) am Ende eines adj. comp.
die Art und Weise von dem und dem habend, ihm nahe kommend, ähnlich:
ब्राह्मणं, वैश्यं, प्रूढं Āit. Br. 7, 29. अग्निं कल्प Çat. Br. 6, 1, 1, 10. महर्षि-
कल्पैर्विधिभिः R. 1, 5, 21. महर्षिकल्पा MBh. 13, 510. प्रूलैश्चानिकल्पैः R. 1.
40, 19. गिरिकल्पानां कुञ्जराणाम् 3, 52, 46. Draup. 3, 2, 5. Viçv. 1, 7. 10, 6.
Sāṅkṣaj. 36. Pañkāt. 206, 4. II, 184. वाचा पीयूषकल्पया Buçg. P. 3, 3,
20. प्रभातकल्पा शर्वरी *die der Morgendämmerung nahe kommende Nacht,
die Nacht zur Zeit der Morgendämmerung* RAGH. 3, 2. मृतकल्पा *toten-
ähnlich, fast tot* JĀçN. 2, 219. 3, 248. MBh. 1, 5827. R. 1, 17, 5. 3, 43, 22.
विसंज्ञं MBh. 2, 2240. R. 2, 21, 54. 5, 30, 15. अनेद्यं *beinahe undurch-
dringlich* (कचच) MBh. 4, 1013. प्रतिपन्नं *beinahe vollendet* Kumāras. 3,
14. ह्यनकल्प *mangelhaft* JĀçN. 1, 126. Die ursprüngliche subst. Natur
des Wortes tritt doch deutlich hervor in folgenden Zusammensetzungen:
महात्मभिर्विक्रिसमानकल्पैः MBh. 13, 645. अग्निमकल्प R. 3, 33, 45.
Nach den Grammatikern ist कल्प in dieser Verbindung ein tonloses
suff. P. 5, 3, 67. Vop. 7, 63. Ein vorangehendes स् geht nicht in den Vi-
sarga über P. 8, 3, 38. 39 (vgl. Kic. und Vārtl.); ein vorangeh. fem.
auf ई und उ wird verkürzt 6, 3, 43. fgg. Vop. 7, 49. Wird auch mit ei-
nem verb. fin. verbunden, welches in diesem Falle den Ton hat, wenn
es nicht mit einer praep. u. s. w. verbunden ist: देवः पचतिकल्पम्
kocht ziemlich gut P. 8, 1, 57. Sch. Vop. 7, 63. — c) *Alternative, Frei-
stellung der Wahl* (विवाल्प) H. an. — d) *eine best. grosse Zeitperiode,
ein Tag* Brahman's oder 1000 Jaga (die für das Bestehen der Welt
festgesetzte Zeit) AK. 1, 1, 3, 21. Trik. H. 160. H. an. MED. HARIY. 520.
322. VP. 270. 631. 24, N. 6. 26, N. 9. COLFBR. Misc. Ess. II, 396. fg. 414. fg.
Alg. 120. निशावसान आरब्धो लोककल्पो ऽनुवर्तते । यावद्दिनं भगवतो
मनून्भुञ्जश्चतुर्दश ॥ Buçg. P. 3, 11, 23. ब्राह्मः कल्पः, पात्रः कं, वाराहः
कं 34-36. VP. 25. कल्पायुषो विवुधाः Buçg. P. 2, 2, 25. स्थान्नु परस्तात्क-
ल्पवासिनाम् 4, 9, 20. Çāntiç. 4, 2. कल्पारम्भात् RĀGA-TAR. 1, 25. Im ÇKDh.
werden nach dem क्रमसंदर्भप्रभासखाण्ड folgende 30 Kalpa (die einen
Monat Brahman's bilden) mit Namen aufgezählt: श्वेतवाराह, नील-
लोकित, वामदेव, गाथात्तर, रौरव, प्राण, वृहत्कल्प, कन्दर्प, सत्य, ईशान.
ध्यान, नारस्वत, उदान, गरुड, कर्म (Brahman's Vollmondstag), नार-
सिंह, समाधि, आग्नेय, विलुप्त, सौर, सोमकल्प, भावन, सुप्तमालिन, वैकुण्ठ,
आर्चिष, वल्मीककल्प, वैराज, गौरीकल्प, महेश्वर, पितृकल्प (Brahman's
Neumondstag). Nach dem MBh. im ÇKDh. sollen 12 solcher Monate ein
Jahr Brahman's bilden, 100 solcher Jahre sein Lebensalter; 50 Jahre

Brahman's sollen verflossen sein und der **श्रुतवाराकल्प** des 51sten Jahres begonnen haben. Personif. ist der Kalpa wie der Saṁvatsara (Jahr) ein Sohn Dhruva's und der Bhrāmi Buṅg. P. 4, 10, 1. Da nach Ablauf eines Kalpa auch das Ende der Welt erfolgt, wird कल्प auch als Bez. des **Weltendes** (s. कल्पान्त) gebraucht AK. 1, 1, 3, 22. TRIK. H. 161. H. an. MED. Ueber den कल्प bei den Buddhisten s. BURN. Lot. de la b. l. 324. fgg. — e) med. die Lehre von den Giften und Gegengiften (कल्पस्यान) SUR. 1, 8, 5. 12, 5. 122, 9. 2, 134, 11. 243, 1. मूषिककल्प 277, 13. — f) Name von Sprüchen, welche das Zeitwort कल्प् enthalten ÇAT. Br. 9, 3, 3, 12. TS. 5, 4, 8, 5. — g) = कल्पवृत्त (s. d.) H. 179. H. an. (lies: कल्पद्रौ). — h) bei den Ġaina Bez. eines best. Göttersitzes Sch. zu H. 92. 94; vgl. कल्पभव und कल्पतीति. — 3) u. (nach dem Sch. auch f.) ein berauschesendes Getränk H. 902. VAIG. heim Schol. zu Çiç. 10, 4; vgl. कल्प. — Vgl. अकल्प, अनुकल्प, उपकल्प, जनकल्प, पुराकल्प, मरुतकल्प.

कल्पक (von कल्प) m. 1) Ritus, Ceremonie MBu. 14, 1574. अश्वेधैः — उत्तमकल्पकैः Buṅg. P. 4, 8, 6. 9, 11, 1. — 2) Barbier (vgl. कल्पनी Scheere u. s. w.) ÇABDAM. im ÇKDR. — 3) eine Art Curcuma (कर्चूर) Buṅg. im ÇKDR.

कल्पकार = कल्पतरु Buṅg. P. 4, 9, 9.

कल्पकार (क° + कार) m. Verfasser der Regeln über Ritus WEBER, Lit. 140. Ind. St. 1, 54. 2, 292. VS. p. LV.

कल्पक्षय (कल्प + क्षय) m. Ende eines Kalpa, Vernichtung der Welt: पुरा कल्पक्षये वृत्ते ज्ञातं जलमयं जगत् KATHÁS. 2, 10.

कल्पतरु (कल्प + तरु) m. = कल्पवृत्त PAÑKAT. V, 8. RAGH. 1, 75. 17, 26. निगमकल्पतरुर्गालितं फालम् Buṅg. P. 1, 1, 3. Als Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 1025. 1403.

कल्पद्रु (कल्प + द्रु) m. = कल्पवृत्त H. 133. an. 2, 293 (lies: कल्पद्रौ).

कल्पद्रुम (कल्प + द्रुम) m. dass. RĀGA-TAR. 4, 234. DAÇAK. in BENF. CHR. 184, 5. 188, 21. (तम्) अनुकल्पतीन्द्रो ऽपि कल्पद्रुमविभूषणैः KUMĀRAS. 2, 39. सकालशास्त्रकल्पद्रुमः (राज्ञा) PAÑKAT. 3, 10. कल्पद्रुमतो विहाय ज्ञातं तमात्मन्यसिपत्रवृत्तम् RAGH. 14, 48. Als Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 1218. कविकल्पद्रुम ein Baum, von dem die Dichter die gewünschten Früchte pflücken, ist der Titel von VOPADÉVA'S Wurzelsammlung; शब्दकल्पद्रुम ein Baum, der jeden Wunsch nach einem Worte befriedigt, der Titel einer in unsern Tagen von RĀDURĀNTA verfassten Encyclopädie.

कल्पन (von कल्प्) 1) n. a) das Festsetzen, Bestimmen: काचिद्विश्वविशेषकल्पनपरा PRAB. 111, 8. — b) das Machen, Ausführen TRIK. 3, 3, 234. — c) Aufsatz: युक्तस्तोत्राणकल्पनैः (रयः) MBu. 13, 2784; vgl. उपसंकृतिर्लसन्मकरतोत्रणैः Buṅg. P. 4, 9, 54. — d) das Schneiden, Zerschneiden (vgl. caus. von कल्प् u. 10) TRIK. H. 372. MED. n. 46. — 2) f. कल्पना a) Festsetzung, Bestimmung: इयं स्यादंशकल्पना M. 9, 116. भाग° JĀÉN. 2, 120. दाड° 247. स्वच्छाकल्पनया nach eigener Willensbestimmung ÇĀNTIÇ. 2, 7. Vielleicht gehört auch hierher कल्पनापोढः = कल्पनाया अपोढः P. 2, 1, 38, Sch. — b) Verfertigung, Anfertigung, Bewerbstellung, das Machen SUR. 2, 220, 20. 221, 19. विपनासु च कल्पनासु MRĀKH. 47, 17. इति वा लोककल्पना Buṅg. P. 2, 3, 42. प्राक्पृथोरिह नैवैया पुरगमादिकल्पना 4, 18, 32. प्रबन्धकल्पना = कथा AK. 1, 1, 5, 6. र्श्यायथकल्पना 2,

7, 52. — c) ein Gebilde der Phantasie PRAB. 16, 16. 27, 7. — d) Ausrüstung —, Schmückung eines Elefanten AK. 2, 8, 3, 40. MED. DAÇAK. 53, 13. — 3) f. कल्पनी Scheere (vgl. caus. von कल्प् u. 10) H. 911. — Vgl. अमत्कल्पना.

कल्पनीय (wie eben) adj. auszuführen, möglich Sch. zu ÇAT. Br. 2, 4, 3, 3.

कल्पपादप (कल्प + पा°) m. = कल्पवृत्त NAIŠH. im ÇKDR.

कल्पपाल (क° + पाल) m. 1) Beschützer der Ordnung, ein rechtmäßiger Fürst RĀGA-TAR. 5 in der Unterschr. — 2) ein Brenner oder Verkäufer von berauschesenden Getränken H. 901. VJUTP. 96. उपायस्यस्यासु वय्रामकल्पपालस्य (TROYER: d'U pāk hja, du possesseur des pays d'Akhuva et de Kalpa) 4, 677. f. कल्पपाली (Calc. Ausg. कल्पपाल्या) 676 (nach TROYER N. pr.); vgl. कल्पपाल.

कल्पमत्र (कल्प + मत्र) m. pl. Bez. einer best. Götterordnung H. 92.

कल्पमहीरुह (कल्प + म°) = कल्पवृत्त: कूरकल्पमहीरुहे RĀGA-TAR. 1, 1.

कल्पलता (कल्प + लता) f. = कल्पवृत्त in kleinerem Maasstabe (statt des Baumes eine Schlingpflanze) Verz. d. B. H. 136, 11. ÇĀK. 164. नानापलैः फलति कल्पलतेव भूमिः BHARTḤ. 2, 38. कल्पलतावतार Titel eines Commentars von KRŠHNA zum VĠĀGANĪTA COLEBR. Misc. Ess. II, 452. 453. कल्पलताप्रकाश Titel eines Commentars zur विष्णुभक्तिलता Verz. d. B. H. No. 342. — Vgl. कविकल्पलता.

कल्पलतिका (कल्प + ल°) f. dass.: विवेक° BHARTḤ. 1, 89. शब्द° Titel eines Wörterbuchs GILD. Bibl. 391.

कल्पवर्ष (कल्प + वर्ष) m. N. pr. eines Sohnes von Vasudeva und Upadevā Buṅg. P. 9, 24, 50.

कल्पवल्ली (कल्प + वल्ली) f. = कल्पलता KATHÁS. 1, 66.

कल्पविटपिन् (कल्प + वि°) m. = कल्पवृत्त KATHÁS. 22, 29.

कल्पवृत्त (कल्प + वृत्त) m. ein fabelhafter Baum, der alle an ihn gerichtete Wünsche (vgl. कल्प् mit सम्) erfüllt, AK. 1, 1, 1, 46. MBu. 3, 16170. ÇĀK. 171. KUMĀRAS. 6, 6. MEGH. 63. 67. KATHÁS. 22, 18. Verz. d. B. H. 137, 10. दीनानां कल्पवृत्तः स्वगुणफलनतः MRĀKH. 19, 23. नमामि देवं सुरकल्पवृत्तं धनुर्धरम् MAHĀN. 1, 12. — Vgl. कल्पकतरु, कल्पतरु, °द्रु, °द्रुम, °पादप, °महीरुह, °लता, °लतिका, °वल्ली, °विटपिन्.

कल्पसूत्र (कल्प + सूत्र) n. Sūtra über Ritual MADBUs. in Ind. St. 1, 17. ŚHĀPGURUÇ. in der Einl. zur RV. ANUKR. R. 1, 13, 43. COLEBR. Misc. Ess. I, 313. des MAÇAKA WEBER, Lit. 73. Ind. St. 1, 42 n. s. w. Verz. d. B. H. No. 297. fg. कल्पसूत्र in medic. Bed. (s. u. कल्प 2, e.) ebend. No. 944. Ein कल्पसूत्र (wieder in anderer Bed.) der Ġaīda wird COLEBR. Misc. Ess. II, 206. fgg. 313 erwähnt und ist von STEVENSON aus dem Māgadhī übersetzt worden, London 1848.

कल्पतीति (कल्प + अतीति) m. pl. Bez. einer best. Götterordnung H. 94.

कल्पानुपद (कल्प + अनु°) n. Titel eines Werkes WEBER, Lit. 81. Ind. St. 1, 43.

कल्पान्त (कल्प + अन्त) m. Ende eines Kalpa, Vernichtung der Welt AK. 1, 1, 3, 22. H. 161. जले कल्पान्तवासिनः R. 3, 10, 4. कल्पान्तस्यापिनो गुणाः HIT. I, 43. Buṅg. P. 3, 11, 30. DEV. 1, 49.

कल्पिका (von कल्प) adj. geeignet VJUTP. 113.

कल्पिन् (von कल्प् oder कल्प) adj. ein Ausdruck aus dem Würfelspiel VS. 30, 18. — Vgl. अधिकल्पिन्.

कल्प्य adj. 1) partic. fut. pass. von कल्प् P. 3, 4, 110. Vop. 26, 17, 18. *anzuweisen, anzuweisen*: कलौपनातिथिकल्प्यभागं वन्यम् RAGH. (ed Calc.) 5, 9. Sr.: कल्प. — 2) von कल्प, *das Ritual betreffend* MABOUS. in Ind. St. 4, 14.

कल्मन् n. = कर्मन् KĀC. zu P. 8, 2, 18.

कल्मलिं viell. *Glanz* (etwa der Sterne) AV. 15, 2, 1.

कल्मलीक n. so v. a. तेषम् SĪ. zu RV. 2, 33, 8.

कल्मलीकिन् adj. so v. a. स्वल्नं *flammend, brennend* NAIṬU. 1, 17. नमस्या कल्मलीकिन् नमोभिर्गणीमसि तेषं रुद्रस्य नाम RV. 2, 33, 8.

कल्मप = कर्मप KĀC. zu P. 8, 2, 18. 1) m. (Bhāg. P. 8, 7, 43) n. (die Lexicographen und Siddh. K. 249, b, 5, wo fälschlich कल्माप gelesen wird) *Fleck, Schmutz; Sünde* AK. 1, 1, 4, 1. H. 1381. MED. sb. 33 (alle kennen nur die übertragene Bed.). दुर्लभा ह्यस्य निरयः प्रशाङ्कस्येव कल्मपम् R. 2, 36, 27. *अलकल्मप* m. *Schmutz, Bodensatz im Wasser*, vom Gift, welches bei der Quirlung des Oceans hervorkam, Bhāg. P. 8, 7, 43. Meist in überlr. Bed.: तपसा कल्मपं कृत्ति M. 12, 104. *अकल्मप*: कल्मपाणां कर्ता MBh. 3, 14196. *वेनाकरत्* — *वेनकल्मपमुत्त्वणाम्* Bhāg. P. 4, 14, 46. *कल्मपघंसकारिन्* ad Hit. I, 17. *वीतकल्मप* M. 12, 22. व्यपेत° 4, 260. 12, 18. *विगतकल्मपा* R. 4, 1, 82. *धूतकल्मप* MBh. 1, 2442. f. या विच्य. 2, 20. *निर्धूत°* BHAG. 3, 17. *नापित°* 4, 30. *निर्दग्ध°* (अनलेन) PĀNĀT. III, 189. *ज्ञानाग्निना रन्धितकर्मकल्मपा*: Bhāg. P. 8, 21, 2. *विकल्मप* MBh. 3, 8027. *विकल्मपा* R. 2, 29, 16. *निक्कल्मपा* PĀNĀT. III, 212. *निक्कल्मपीभूत्* JĀC. 3, 218. *अकल्मप* BRAHMA P. in LA. 32, 7. — 2) n. *eine best. Hölle* MED. — 3) n. *die Hand unterhalb des Handgelenks* TRIK. 2, 6, 26. — 4) adj. *schmutzig* H. 1435, Sch. ĠĀṬDH. im ÇKDR. — Vgl. कलुप, कल्क, कल्माप, कित्त्विय.

कल्माप 1) adj. f. कल्मापी P. 4, 1, 40, Sch. gaṇa गौरादि zu 41. *bunt, gesprenkelt* (als m. *die Farbe selbst*) AK. 1, 1, 2, 26. H. 1398. an. 3, 732. VS. 24, 7. 29, 58. 59. TS. 5, 6, 22, 1. ĀCY. Gaṇ. 4, 9. ÇAT. Br. 6, 3, 1, 32. KĀTJ. Ça. 16, 2, 5. *पुरस्तादग्नेः कल्मापं द्वाष्टं निकृत्य* KAUC. 10. काण्ड 86. *तिक्तिरिक्कल्मापाः* (अद्याः) MBh. 2, 1043. 1824. 2083. 3, 4015. *कल्मापयोगुग* 13, 4389. °कुण्डलाः (नागाः) 1, 798. धेनुं कल्मापीम् विच्य. 2, 20. *schwarz* H. an. MED. sb. 33. *schwarz-weiss* MED. — 2) m. a) *ein Rakshas* H. an. MED.; vgl. n. *कल्मापता* und *कल्मापयाद्*. — b) *eine wohlriechende Reisart* (गन्धशालि) RĀC. in ÇKDR. — c) N. pr. eines Nāga: *कल्मापशयलौ* MBh. 1, 1552. — d) *eine Form des Feuers* HARIV. 10465. — e) N. pr. eines Dieners der Sonne, der mit Jama identificirt wird, Vjāpi zu H. 103. — f) Çākjamuni in einer früheren Geburt Vjāpi zu H. 233. — 3) f. *कल्मापी* a) *eine gesprenkelte Kuh*: (शालाम्) चित्रो पुष्योपकुरेण कल्मापीमिव सुप्रभाम् R. 5, 13, 16. *अभितः सो ऽथ कल्मापी गङ्गाकूलो परिधमन्* MBh. 1, 6360. — b) N. pr. eines Flusses MBh. 2, 2575. — 4) n. *Fleck* ÇAT. Br. 6, 3, 1, 31. — Vgl. अकल्माप.

कल्मापकण्ठ (क° + कण्ठ) m. ein Bein. Çiva's Hān. 8. — Vgl. नीलकण्ठ u. s. w.

कल्मापशीव (क° + शीवा) adj. *buntackig* AV. 3, 27, 5. 12, 3, 59.

कल्मापतधुर (क° + त°) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDH. in Verz. d. B. H. 59, 10.

कल्मापता (von कल्माप) f. *Buntheit, gesprenkelte Farbe*: राक्षसं भवमापतः पादे कल्मापतां गतः Bhāg. P. 9, 9, 25.

कल्मापयाद् (क° + याद्) m. N. pr. eines Nachkommen von Ikshvāku, der in einen Rākshasa verwandelt wurde, MBh. 1, 6696. fgg. 4737. 8. 2092. HARIV. 817. R. 1, 70, 39. 2, 110, 29. VP. 382. 380, N. 11. 384, N. 15. LIA. 1, 724. Anh. VIII. IX. X, N. 20. CVII.

कल्मापाङ्गि (क° + अङ्गि) m. = *कल्मापयाद्* Bhāg. P. 9, 9, 18.

कल्प्य 1) adj. a) *wohl auf, gesund* AK. 2, 6, 2, 8. 3, 4, 22, 161. H. 474. an. 2, 347. MED. j. 8. JĀC. 1, 28. *यावदेव भवेत्कल्प्यस्तावच्छ्रेयः समाचरेत्* MBh. 2, 1974. *कल्प्ये व्यसि* VIKR. 42 falsche Lesart für कल्पे. — b) *gerüstet, bereit* AK. 3, 4, 22, 161. H. an. MED. (lies सन्न st. सय्य). *कवयस्व कथामितां कल्याः स्म आचणे तव* MBh. 1, 865. लब्धा रथं धनुश्चैव तथान्तये महेषुधी । बभूव कल्प्यः कौत्सियः प्रकृष्टः सख्यकर्मणि ॥ 8195. fg. कल्प्यौ स्वो भगवन्द्योद्धुमपि सर्वः सुरासुरैः 8202. — c) *geschickt* (दत्त) H. an. MED. — d) *angenehm, erfreulich* (von einer Rede) AK. 1, 1, 5, 18. H. 273. H. an. MED. *belehrend, ermahnend* MED.; vgl. कल्याण. — e) *taubstumm* MED.; vgl. कल und कल्प. — 2) n. *Tagesanbruch* AK. 1, 1, 2, 2. TRIK. 3, 3, 102. H. 139. H. an. MED. *कल्प्यम्* adv. *mit Tagesanbruch* MBh. 1, 6304. 2, 558. 3, 8262. 13, 1557. 5210. N. 24, 43. R. 2, 26, 29. 3, 22, 15. 74, 2. *कल्प्यं कल्प्यम्* 4, 44, 112. MBh. in BENF. Chr. 37, 31. *कल्प्ये* dass. Bhāg. P. 4, 24, 78. *कल्प्यप्रबोधन* MBh. 13, 5217; vgl. अतिकल्प्यम्. — 3) *ein be rauschendes Getränk*, n. H. an. *कल्या* f. MED.; vgl. कल्प.

कल्प्यन्नधि (क° + न्धि) f. *Morgenimbiss* ĠĀṬDH. im ÇKDR.

कल्प्यत्व (von कल्प्य) n. *Gesundheit* ĠĀṬDH. im ÇKDR.

कल्प्यपाल m. = *कल्पपाल* ÇKDR. angeblich uach H.

कल्प्यपालक m. dass. ÇABDAM. im ÇKDR. — Vgl. कल्यापालक.

कल्प्यवर्त (क° + व°) m. *Morgenimbiss* TRIK. 2, 9, 18. H. 425. Hān. 99. n. übertr. in der Bed. von *Kleinigkeit, eine ganz unbedeutende Sache* MĀKĀN. 34, 10; vgl. im Prākṛt इत्येकलवत्तस्स कार्णेन für eine solche unbedeutende Sache wie ein Weib 60, 19. अत्यकलवत्तकारणादे 131, 15. — Vgl. प्रातराश.

कल्याण ÇĀNT. 2, 19. 1) adj. f. *कल्याणा* und *कल्याणी* (nur dieses zu belegen) gaṇa वक्रादि zu P. 4, 1, 45. *schön, lieblich, freundlich, trefflich; erspriesslich, faustus* Nib. 2, 3. AK. 1, 1, 2, 3. *कल्याणीर्जाया* RV. 3, 53, 6. 4, 58, 8. 10, 30, 5. ÇAT. Br. 11, 6, 1, 7. R. 3, 23, 21. Agni RV. 1, 31, 9. *कल्याणकटक* Hit. 34, 17. *कल्याणपुच्छी* P. 4, 1, 55. Vārt. 1, Sch. *कल्याणतरं त्रपम्* ÇAT. Br. 14, 7, 2, 5. यथेमा वाचं कल्याणीना वदन्ति VS. 26, 2. MBh. 1, 6590. 3, 10373. *वागकल्याणी* AK. 1, 1, 5, 18. *यथा वाचक्कल्याणं वदेत्* ÇAT. Br. 2, 3, 1, 11. 14. 3, 5, 1, 17. 14, 4, 1, 3. MBh. 1, 3013. *कीर्ति* TS. 7, 4, 8, 3. LĀTJ. 3, 11. *कल्याणनामन्* KAUC. 78. धेनु AV. 5, 17, 18. 6, 107, 3. 139, 3. *कल्याणं लोकमनीषीत्* ÇAT. Br. 4, 5, 8, 11. Nib. 9, 4. *उर्कस्तव कल्याणी भविता* N. 12, 67. *जातस्य नदीकूले तस्य तृष्णापि जन्म कल्याणम्* PĀNĀT. I, 34. *कल्याणीपञ्चमा रात्रयः Nächte, unter denen die fünfte glücklich ist, कल्याणीप्रिय* (d. i. *कल्याणी* *prिया* यस्य), *कल्याणीमनोत्र* P. 5, 4, 116, Sch. Vop. 6, 15. *कल्याणीपञ्चमीक* (पत्त) 16. Eben so erhält sich der Charakter eines vorang. fem., wenn *कल्याणी*, in demselben Casusverhältniss gedacht, im comp. nachfolgt, gaṇa *प्रियादि* zu P. 6, 3, 34. Vop. 6, 13. Im voc. als Anrede: *Trefflicher, Treffliche*

M. 8, 91. N. 3, 22. 8, 10. 12, 10. 14. 67. Daç. 1, 5. बहुकल्याण N. 12, 29. INDR. 4, 14. BRĀHMAṆ. 2, 34. MEḢ. 108. In einem andern cas. gleichfalls subst. von Personen MBu. 3, 8565. N. 10, 3. BRĀHMAṆ. 1, 5. RAḢ. 1, 87. कल्याणभिन्न von edler Geburt N. 12, 70. R. 2, 1, 15. °वृत्ता R. 3, 1, 12. °सन्नता 2, 44, 14. — 2) m. N. pr. eines Fürsten RĀĠA-TAR. 4, 678. SCHIEFNER, Lebensb. 232 (2). Aus der neueren Zeit, auch mit einem vorgesetzten भृश्री Verz. d. B. H. No. 834. 1133. 392 — 400. 72. — 3) f. कल्याणी a) Kuh RĀĠAN. im ÇKDR. — b) N. einer Hülsenfrucht, *Glycine debilis* Ait. (माषपर्णी), ebend. — c) N. zweier Städte LIA. I, 130. 131, N. 171. Vgl. कल्याणपुर. — d) N. pr. eines Flusses in Ceylon LIA. I, 196. — 4) n. a) Glück, Heil, Segen AK. 1, 1, 4, 3. TRIK. 3, 3, 123. H. 86. a. o. 3, 197. MED. n. 40. ÇĀṆKU. ÇR. 10, 19, 5. कल्याणं तत्र वै ध्रुवम् M. 3, 60, 55. SUÇR. 1, 111, 20. कल्याणमस्माकमुपास्थितम् PAÑKĀT. 194, 5. कल्याणं संपद्यते 263, 14. कल्याणं कुरुतो जनस्य भगवान् HIT. 1, 207. प्रपेदे यत्र कल्याणम् RĀĠA-TAR. 4, 482. 466. कल्याणं भवताम् (als Grussformel) PRAB. 22, 1. कल्याणपरंपराणाम् RAḢ. 2, 50. 17, 11. न निषेधो ऽल्पवाधस्तु सेतुः कल्याणकारकः Segen —, Nutzen schaffend JĀĠS. 2, 156. — b) das Gute, Tugend (Gegens. पाप) ÇAT. BR. 14, 7, 2, 27. कल्याणकृत् BHAG. 6, 40. कल्याणानि समाधत्ते न पापे कुरुते मनः R. 2, 34, 29. कल्याणभिनिवेश SUÇR. 1, 126, 18. कल्याणमित्र Freund der Tugend, geistlicher Rath BURN. Intr. 284, N. 1. — c) Fest: कल्याणे विंशतिदिने bei einem Feste, an welchem 20 Brahmanen theilnehmen M. 8, 392. — d) Gold TRIK. 3, 3, 123. H. 1043. H. an. — e) Himmel (धत्तयस्वर्ग) MED. — f) Titel des 11ten der 14 Pūrva oder ältesten Schriften der Ġaina II. 248.

कल्याणक (von कल्याण) 1) adj. f. °णिका trefflich, rühmende Bez. versch. Arzneimittel, z. B. des सर्पिस् einer wirksamen Salbe SUÇR. 2, 283, 3. 419, 5. गुट 506, 13. लवण 519, 9. 37, 1. मूलाकल्याणकं घृतम् 419, 16. glücklich: उचुः संश्रवणे ये मो द्विजाः कल्याणिका शुभाम् R. 6, 23, 7. — 2) f. कल्याणिका rother Arsenik (मनःशिला, RĀĠAN. im ÇKDR.

कल्याणचन्द्र (क° + च°) m. N. pr. eines Astronomen im 12ten Jahrh. n. Chr. COLEBR. Misc. Ess. II, 461.

कल्याणदेवी (क° + देवी) f. N. pr. der Gemahlin Ġajāpīḍa's RĀĠA-TAR. 4, 461. 466. 482. 673.

कल्याणपुर (क° + पुर) n. N. pr. einer Stadt RĀĠA-TAR. 4, 482; vgl. COLEBR. Misc. Ess. II, 272. Z. f. d. K. d. M. I, 402 und कल्याणी unter कल्याण.

कल्याणमह (क° + म°) N. pr. eines Fürsten Verz. d. B. H. N. 393. 1174. 1173.

कल्याणवत् (von कल्याण) adj. glücklich TRIK. 3, 3, 283.

कल्याणवर्त्मन् (क° + व°) f. N. pr. einer Fürstin, welche eine Statue des Viṣṇu unter dem Namen कल्याणस्वामिकेश्व errichtete, RĀĠA-TAR. 4, 696. Die Calc. Ausg. liest कल्याणवर्मन्.

कल्याणवर्मन् (क° + व°) m. N. pr. eines Astronomen Verz. d. B. H. No. 865. — Vgl. u. कल्याणवर्त्मन्.

कल्याणवीज (क° + वीज) m. eine best. Hülsenfrucht (s. मसूर) RĀĠAN. im ÇKDR.

कल्याणिका s. u. कल्याणक.

कल्याणिन् (wie eben) 1) adj. glücklich; tugendhaft, in der Anrede

KATNĀS. 26, 49. — 2) f. °णिनी N. einer Wasserpflanze, *Sida cordifolia* (बला), RĀĠAN. im ÇKDR.

कल्याणाल m. = कल्पपाल ÇKDR. angeblich nach TRIK.; vgl. u. कल्याणाल.

कल्य, कल्यते einen undeutlichen Ton von sich geben; tönen; stumm sein DRĀTUṢ. 14, 27.

कल्य 1) adj. taub TRIK. 2, 6, 12; vgl. कल्य 1, e. — कल्यते (vgl. कल्य) स्वरे Belegtheit der Stimme H. 306. — 2) n. v. l. für कल्य (s. d.).

कल्यट m. N. pr. eines Prinzen RĀĠA-TAR. 4, 461. श्रीकल्यट N. pr. eines Weisen 5, 66.

कल्योल (1. कद् + लोल) m. TRIK. 3, 5, 4. 1) Woge AK. 1, 2, 3, 6. TRIK. 3, 3, 387. H. 1076. an. 3, 633. MED. I. 72. श्रापुः कल्योलिलोलम् BHARTR. 3, 37. जलकल्योलैः प्लाव्यते मे शरीरम् PAÑKĀT. 208, 12. समुद्रकल्योल 230, 4. 263, 21. — 2) Feind TRIK. H. an. (wohl zu lesen: कल्योलो ऽसौ st. कल्योलोऽसौ). MED. — 3) Freude H. an. MED. — TRIK. 3, 3, 380 wird श्राकुल durch कल्योल erklärt.

कल्योलिते (von कल्योल) adj. wogend gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36.

कल्योलिनी (wie eben) adj. ein wogender Strom, Fluss überh. gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135. विपुलपुलिनाः कल्योलिन्यः PRAB. 73, 1.

कल्युण्ण m. N. pr. des Verfassers der RĀĠA-TARĀṆGIṆI LIA. I, 473. fgg. II, 18. Der gedruckte Text hat fast ohne Ausnahme in den Unterschriften कल्युण्ण (vgl. शिखुण), dessen ungeachtet nennt auch TROYER den Verfasser der Chronik KALHANA.

कव, कवते = कव्, कवते DRĀTUṢ. 10, 17.

1. कव Nebenform von क, का und कु in कवपय, कवाग्नि und कवोल und wie jene einen Mangel bezeichnend, P. 6, 3, 107. 108. VOP. 6, 96.

2. कव (von कु) in अकव und कवासल; vgl. कवतु und कवारि.

कवक n. 1) Pilz M. 3, 5, 6, 14. 11, 155. JĀĠS. 1, 171. H. 1184. — 2) Mundvoll, Bissen H. 425. कवकाहार VJUTP. 63.

कवच Uṇ. 4, 2 (कर्वच). m. n. gaṇa अर्घचादि zu P. 2, 4, 31. 1) Panzer NUR. 5, 25. AK. 2, 8, 2, 32. H. 766. an. 3, 133. MED. k. 13. ÇAT. BR. 13, 2, 2, 7. KĀTJ. ÇR. 13, 3, 10. MBu. 1, 2780. R. 3, 30, 18. 5, 82, 17. BHARTR. 2, 18. BUĠG. P. 1, 9, 34. neutr. MBu. 2, 1853. 3, 12166. ARĠ. 5, 14. R. 2, 31, 30. 40, 16. 3, 31, 23. 6, 16, 31. 72, 29. masc. 3, 28, 26. ववन्ध कवचं दृढम् 30, 17. श्रावध्य कवचम् 50, 3. श्रामुक्तकवच MBu. 1, 2783. 3, 17075. विधस्तकवचा (चमू) R. 2, 114, 6. सकवच MBu. 1, 2773. प्राणांशरित्रकवचान्धारपत्ति वरस्त्रियः N. 18, 9. रयः कोस्यकवचः KĀTJ. ÇR. 22, 10, 31. कुञ्जरान्कवचावृतान् MBu. 2, 1877. Vgl. अकवच und निवसकवच. — 2) Knabenjacke: कतीह कवचं वक्तुमानाः wie viele tragen hier die Knabenjacke? d. h. wie viele Knaben sind hier? P. 3, 2, 129; vgl. कवचकर. — 3) Zauberspruch, Amulet, ein mit Zaubersprüchen beschriebenes Birkenblatt TANTRA im ÇKDR: Diese Bed. hat wohl das Wort in den Titeln: दुर्गाकवच, सूर्य°, शिव°, परमहंस°, भवानी°, कार्तवीर्यार्जुन°, सदाशिव° Verz. d. Pet. H. No. 30. 31. 37. 43. 47. 72. Verz. d. B. H. No. 365. 481. fg. 1260. — 4) Trommel, m. H. an. MED. — 5) Name eines Baumes, *Hibiscus populneoides* Roxb., m. H. an. MED.

कवचपत्र (क° 3. + पत्र) n. Birkenblatt (भूर्जपत्र n.) ÇABDĀK. im ÇKDR.

कवचपाश (क° + पाश) m. Panzerband AV. 11, 10, 22.

कवचकर (क^० + कर) 1) adj. einen Panzer —, eine Knabenjacke tragend P. 3, 2, 9, Sch. — 2) m. Knabe P. 3, 2, 10, Sch.

कवचित (von कवच) adj. bepanzert II. 766, Sch.

कवचिन् (wie eben) 1) adj. bepanzert AV. 11, 10, 22. VS. 16, 33. ÇAT. Br. 13, 1, 6, 3. 4, 1, 5. At. Br. 3, 48. MBu. 3, 1468. 1474. 1500. 17083. 4, 303. 13, 1972. AR. 5, 25. R. 3, 56, 30. — 2) m. ein Bein. Çiva's Çiv. — N. pr. eines Sohnes von Dhrtarāshtra MBu. 1, 2738. 4550.

कवटी f. = कवाट Thürflügel Bnāg. zu AK. und DVIRĀPAK. im ÇKDr.

कवट m. Gurgelwasser und andere Mundmittel: कवटग्रह Suçr. 2, 323, 4. कवटस्य धारणम् 368, 9. — Vgl. कवल.

कवत्तु (von कु) adj. eigennützig, karg (nach Sū. schlechte That): त्वरिणिरिज्यति त्ति पुप्यति न देवासः कवत्तवे RV. 7, 32, 9. — Vgl. 2. कव und कवारि.

कवन n. so v. a. उदक Nir. 10, 4.

कवत्तक m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen gaṇa उपवादि zu P. 2, 4, 69.

कवन्ध. und कवन्धन् s. n. कवन्ध und कवन्धन्.

कवपथ (1. कव + पथ) m. ved. ein schlechter Weg P. 6, 3, 108.

कवयी f. N. eines Fisches, Cojus Cobojus Ham, Trik. 1, 2, 17. Hār. 189. — Vgl. कविका.

कवैर Uṇ. 4, 156. 1) adj. gemischt, vermengt II. 1469. HAL. im ÇKDr. — 2) Haarflechte, m. f. (कवरी) Trik. 2, 6, 31. 32. f. कवरी P. 4, 1, 42.

Vop. 4, 26. AK. 2, 6, 2, 48. II. 370. an. 3, 533. MED. r. 128. m. f. n. Sch. zu AK. कवरभार Bnāg. P. 5, 2, 6. कवरी च विच्युताम् 8, 12, 21. अथ सना कवरीभम् Glr. 12, 26. कवरनिमित्तमयी Sāh. D. 39, 19. AMAR. 39. Çiç. 9, 28. — 3) n. Salz H. an. MED. m. n. nach ÇKDr. und Wils. — 4) n.

Säure H. an. m. n. nach ÇKDr. und Wils. — 5) f. कवरा P. 4, 1, 42, Sch. Ocimum gratissimum ÇARDAK. im ÇKDr. कवरी AK. 2, 4, 5, 5. MED.

— 6) कवरी f. das Blatt der Asa foetida AK. 2, 9, 40. MED. H. an.; vgl. कर्वी, कर्वरी, कावरी.

कवरकी f. ein Gefangener (sic) Hār. 209. — Vgl. वन्दि.

कवरपुच्छी (क^० + पुच्छ) f. P. 4, 1, 55, Vārt. 2. einen geflochtenen oder flechtenähnlichen Schweif habend.

कवल m. 1) Mundvoll, Bissen AK. 2, 9, 54. II. 426 (nach dem Schol. auch n.). व्यसन्नकवलानागाः R. 2, 41, 9. आस्वादवदिः कवलैस्तृणानाम् RAH. 2, 5. सञ्चालकवलीमुलेः R. 4, 10, 25. करिणौः — सप्रप्यकवलैः MBu. 3, 11342. MBĀK. 116, 10. BHART. 2, 22. RAH. 9, 59. करिकवल eines Elephanten Hār. 191. — 2) Gurgelwasser und andere Mundmittel: कवनग्रहेः Suçr. 1, 39, 3. 2, 123, 13. 126, 21. 240, 17. 366, 11. 368, 9. Vgl. कवड. — 3) ein best. Fisch (vulg. वेलोमाच) ÇARDAK. im ÇKDr.

कवलप्रस्य (क^० + प्र^०) m. N. pr. einer Stadt gaṇa कर्वयादि zu P. 6, 2, 87.

कवलिका f. Comresse (auf Wunden u. s. w.): घनो कवलिका द्वा व

द्वपेटेन वशीयात् Suçr. 1, 16, 9. 66, 6. 68, 2. 2, 29, 3.

कवलित (von कवल) adj. zum Bissen gemacht. als Bissen hinuntergeschluckt GAṬĀD. im ÇKDr. शश्वत्कवलितानेकदीवम् — मृत्योरिवानन् KATHĀS. 26, 142. DhRTAS. 74, 1.

कवैय 1) adj. f. कवयी nach MAH. entweder knarrend, tönend oder durchbrochen; Heiw. der Thürflügel: डुरः कवैयः VS. 20, 40. 60. 21, 34.

Dagegen wird auffallend gelesen: मृधाः सतिः कवयः प्रुम्भमाना द्वारो देवीः मुप्रायणा भवतु 29, 5, während TS. an der entsprechenden Stelle (5, 1, 11, 2) dafür कवयः hat. — 2) die Bed. von कवय in कवयोत्र (पशोः कृणुतान्) At. Br. 2, 6 wagen wir nicht zu bestimmen; Sū. = कवयाकारो(?), dagegen Durga zu Ntr.: कवये गतिसमर्थ उत्र । कवतिर्गत्वर्थः । पिण्डिकाख्ये उत्र अचिक्रे कुरुत. — 3) m. N. pr. eines Mannes nach Sū. in der Stelle: अथ श्रुते कवये वृद्धमप्यनु दृष्टुं नि वृणागवद्वाराः RV. 7, 18, 12. Sohn des Ilūsha oder der Ailūshī At. Br. 2, 19. Ind. St. 3, 439. Verfasser von RV. 10, 30—34 nach der ANUKR. ein Muni Bnāg. P. 1, 19, 10. — Vgl. कावयेय.

कवैस m. Panzer Uṇ. 4, 2. — Vgl. कवच.

कवाग्नि (1. कव + अग्नि) m. etwas Feuer Vop. 6, 96.

कवाट (Erweichung von कपाट) m. f. (ई) n. Trik. 3, 5, 23. m. n. Siddh. K. 249, a, 3. Thürflügel Trik. 2, 2, 40. VĀKĀP. zu AK. im ÇKDr. II. 1007, Sch. P. 3, 2, 54. अनेयनकवाटानि (कुटुम्बिभवानि) R. 2, 71, 34. प्राङ्गणद्वारकवाटातविलम्बिनी KATHĀS. 13, 89. Am Ende eines adj. comp. कवाटकः अयावृत्तकवाटकम् । स द्वारदेशादायात्तं धारं रान्तमनेत KATHĀS. 18, 280. वणिनं केचिदुद्वाटितकवाटकम् 19, 24.

कवाटग्र = कपाटग्र P. 3, 2, 54.

कवाटवक्र (क^० + वक्र) n. Name einer Pflanze, vulg. कवाटवेटु, nach Andern कवाटवोटुया, RATNAM. im ÇKDr.

कवार 1) m. ein best. Vogel, Tantalus falcinellus Buch., Wils. — 2) n. Lotus Trik. 1, 2, 36; vgl. कवेल.

कवारि adj. eigennützig, karg: देवी पृतिर्दक्षिणा देवय्या न कवारिभ्यो नृदि ते पूषति RV. 10, 107, 3. — Vgl. अकवारि, अकव, कवलु.

कवामवै (2. कव + मवै) adj. Genosse des Eigennütziges d. h. einer von den Eigennütziges: (अपेक्षित) तनुप्रुधं मवया यः कवासवः RV. 5, 34, 3. Nir. 6, 19.

1. कवि Uṇ. 4, 140. 1) adj. subst. sinnig, verständig, klug, weise: ein Denker, Weiser, kluger Mann NAIG. 3, 15. AK. 2, 7, 5. Trik. 3, 3. 443. H. 341. an. 2, 519. MED. v. 4. यः नौम सख्ये तव रारणद्वे मर्त्यः । तं दत्तः सचते कविः RV. 1, 91, 14. कविर्वृधं परि मर्मयते धीः 93, 8. क उं ते शमिता कविः VS. 23, 39. दूतो क्व्या कविर्वह RV. 1, 188, 1. कौतारं यज्ञं कविम् 128, 8. कौतारा देव्या कवी 142, 8. 188, 7. VS. 28, 30. 34. कविर्यः पुत्रः स र्मा चिकेत RV. 1, 164, 16. त्रिंशत्स्वमार उयं यत्ति निष्कृतं ममानं केतुं प्रतिमञ्चमानाः । मृतुस्तन्वते कवयः प्रजान्तीः TS. 4, 3, 11, 3. Uebertragen von den Thoren des Opferplatzes TS. 5, 1, 11, 2 (s. u. कवय 1). von der Erde AV. 12, 1, 63. क्रतुं पुनानः कविभिः पवित्रैः RV. 3, 1, 5. 31, 16. सप्त मुपणाः कवयो नि पेटुः AV. 8, 9, 17. compar. कवितर RV. 7, 86, 7. AV. 5, 11, 4. superl. कवितम RV. 3, 14, 1. 5, 42, 3. 83, 6. 7, 9, 1. Häufiger subst.: कवीन्पृच्छामि विद्वाने न विद्वान् 1, 164, 6. 10, 88, 18. त इद्वानो सधुमादं आसन्नतावानः कवयः पूर्यासः 7, 76, 4. समानमिन्मे कवयश्चिदाहुः 86, 3. 1, 183, 1. VS. 19, 80. AV. 9, 4, 8. तत्तून्वि ततिरे कवयं श्रोतवा उं RV. 1, 164, 5. (शान्नाम्) कविभिर्निर्मिताम् AV. 9, 3, 19. एते वै कवयो यदप्यः ÇAT. Br. 1, 4, 2, 8. कवयो वदन्ति KATHĀS. 3, 14. So heissen die kunstfertigen Rbhū: इदं तृतीयं सर्वनं कवीनामृतेन ये चमसमैरप्यत AV. 6, 47, 3. RV. 4, 36, 7. die weisen Väter der Vorzeit, welche jetzt als Geister die Sanue umschweben u. s. w.: सकृन्नीषीयाः कवयो ये गोपायन्ति सूर्यम् 10,

151, 5. 1, 163, 12. 7, 53. 1. AV. 13, 1, 23. 19, 3, 19. 47. die verschiedensten Götter, vornämlich Agni: कवि: कवीनाम् RV. 2, 23, 1. विशो कवि: 10. 5, 4, 3. पृथ्वी: कवीनाम् 3, 3, 1. 1, 31, 2. 76, 5. Indra 1, 130, 9. 175, 4. 3, 42, 6. die Marut 1, 31, 1. 5, 52, 13. 37, 8. 6, 49, 11. AV. 4, 27, 3. Varuṇa und die Āditja 2, 28, 1. 1, 2, 9. 3, 34, 10. die Aṅvin 1, 117, 23. 8, 8, 2. 5. 23. 10, 40, 6. andere Götter 3, 34, 17. 4, 2, 12. 10, 88, 13. der Soma 9, 7, 4. 12, 4. 71, 7. 96. 6. 17. der Soma - Priester und andere beim Opfer Thätige 9, 37, 6. 72, 6. 73, 7. 79, 4. 3, 52, 6. 8, 4. — चतुरो ब्राह्मणास्याद्या-
न्प्रशस्तान्कवयो विदुः M. 4, 24. 7, 49. कविं पुराणम् BHAG. 8, 9. कविर्मू-
कवदात्मानं स्वदद्या दर्शयेत्पुणाम् BHAG. P. 7, 13, 10. RĀGA-TAR. 4, 495. कवयः किं न पश्यन्ति VER. 26, 19. Brahma H. 211. MBH. 13, 4150. fg. BUAG. P. 3, 24, 33. कविः परः 7, 12, 29. Uṣanas heisst कवीनां कविः BHAG. 10, 37. Viṣṇu — कविरनुत्तमः HARIV. 14188. ग्रथ्यापयामास पि-
तृन् शिशुराङ्गिरसः कविः M. 2, 151. — 2) m. Dichter, inshes. *Kunstdich-
ter* TRIK. H. AN. MED. गद्यपद्ये कवी कवेः AK. 3, 6, 3, 34. एवं पूर्वमिदं का-
व्यं मुनिभिः प्रतिबुद्धितम् । जीवभूतं मनुष्याणां कवीनामुपजीवनम् ॥ R. 1, 4, 23. कविपशःप्रार्थिनम् RAGH. 1, 3. RĀGA-TAR. 1, 4. 5. 45 — 47. सुकवि 3. कवीश्वर BHARTR. 2, 24. कविवाल्मीकि ÇABDAR. im ÇKDR. — 3) als N. pr. könnte Kavi verstanden werden in Stellen wie RV. 10, 49, 3. 99, 9; vgl. 6, 26, 3. Nach MBH. 13, 4123. 4142. fg. 4150 ist Kavi wie Bhṛgu ein Sohn Brahman's; nach 1, 2606 ein Sohn Bhṛgu's und Vater Çukra's; vgl. 3204. BUAG. P. 4, 1, 45 und काव्य. सोमपास्तु कवेः (KULL.: = भृगोः) पुत्राः M. 3, 198. Çukra (Venus) selbst führt auch den Namen Kavi AK. 1, 1, 2, 26. TRIK. H. 119. H. AN. MED. RĀGA-TAR. 4, 495. Ind. St. 2, 261. Die Söhne verschiedener Manu tragen den Namen Kavi HARIV. 71. 434. BUAG. P. 9, 1, 12. VP. 98. Kavi ein Sohn Kauçika's und Schüler Garga's HARIV. 1189. ein Sohn Rshabha's BUAG. P. 5, 4, 11. Prijavrata's 1, 25. 26. Duritakshaja's 9, 21, 19 (Urukshaja und Kapi VP. 431). Vālmiki, der älteste Dichter, heisst schlechtweg कवि nach H. 846 und MED.; vgl. कविय्येष्ठ, आदिकावि, आदिकाव्य. ÇKDR. und WILS. führen कवि auch als Bein. der Sonne auf, was aber auf einer falschen Deutung von सूरि in der MED. beruht. — Wohl eines Ursprungs mit आकृत und आकृति. Vgl. अकवि.

2. कवि f. Gebiss eines Zaumes TRIK. 3, 3, 413. H. AN. 2, 519. MED. v. 4. Auch कवी H. 1230. BHAR. zu AK. im ÇKDR. — Vgl. कविक, कवि-
का, कविय, कवीय.

3. कवि f. Löffel H. 1021 (v. 1. कम्बि).

कविक 1) n. = 2. कवि HALĀJ. im ÇKDR. — 2) f. कविका a) dass. AK. 2, 8, 2, 17. TRIK. 2, 8, 45. H. 1230. — b) N. einer Blume (कविकापु-
प्य) RĀGAN. im ÇKDR. — c) ein best. Fisch (s. कवपी) BHĀVAPR. im ÇKDR.

कविकाण्डहार (1. कवि + काण्ड - हार) m. des Dichters Halsschmuck, Titel eines Werkes über Rhetorik ÇAMK. zu ÇĀK. 80. 98.

कविकल्पद्रुम (कवि + क^०) m. Titel eines Wurzelverzeichnisses in Versen von Vopadeva COLERR. Misc. Ess. II, 15. 46. 47. WEST. p. V. Verz. d. B. H. No. 790. fg. — Vgl. कविरहस्य.

कविकल्पलता (कवि + क^०) f. Titel eines Werkes über Rhetorik Verz. d. B. H. No. 822.

कविर्कृतु (कवि + कृतु) adj. einstehtvoll, weise VS. 4, 25. Agni RV. 1, 1, 5. 3, 2, 4. 14, 7. 27, 12. Soma 9, 9, 1. 23, 5. 62, 13.

कविच्छेद (कवि + छेद्) adj. an den Weisen Gefallen findend: इन्द्रम-
ग्निं कविच्छेदा यज्ञस्यं ज्ञेया वृषो RV. 3, 12, 3.

कविय्येष्ठ (कवि + य्येष्ठ) m. der älteste unter den Dichtern, Beiname Vālmiki's TRIK. 2, 7, 18.

कविञ्जुक (?) m. ein best. Vogel Verz. d. B. II. No. 897.

कवितरु (?) adj. = कवि klug, verständig H. 341, Sch.

कविता (von कवि) f. Dichterthum, Dichtkunst R. Einl. सुकविता य-
द्यस्ति राघवेन किम् BHARTR. 2, 18. DURBAS. 67, 4. कवितावेदिन् ein Ken-
ner der Dichtkunst, Dichter GĀTĀDDH. im ÇKDR. (कविवेदिन् ist bloss
Druckfehler, wie man schon aus der Reihenfolge ersehen kann; die
richtige Form hat WILS.). कवितामृतकूप Titel einer neueren Sammlung
von Sprüchen GILD. Bibl. 301.

कवित्वं (wie eben) n. 1) Weisheit: कविः कविता दिवि वृषमासेजत्
RV. 10, 124, 7. — 2) Dichterthum, Dichtkunst: कवित्वं दुर्लभम् Agni-P.
in SĀN. D. 2, 11. DAÇAK. in BENF. Chr. 196, 5. रक्षितसत्कवित्वेन कीदृशी
वाग्विदग्धता VER. 5, 18. कवित्वरत्नाकर Titel eines rhetorischen Wer-
kes in Bhāṣā Verz. d. B. H. No. 1377.

कवित्वर्न (wie eben) n. Weisheit: ता उ कवित्वना कवी पृच्छमाना स-
खीयते सं धीतमंभूतं नरा RV. 8, 40, 3.

कविपुत्र (कवि + पुत्र) m. N. pr. eines dramatischen Schriftstellers
MĀLAY. 3, 12.

कविप्रशस्तं (कवि + प्र^०) adj. von Weisen bewillkommt: कविप्रशस्तो
अतिथिः शिवो नः RV. 5, 1, 8.

कविभट्ट (कवि + भट्ट) m. N. pr. eines Dichters HARR. Anthol. 332.

कविभूम (कवि + भूम = भूमि) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDDJ. in
Verz. d. B. H. 53, 3 v. u.

कविय m. n. AK. 3, 6, 4, 35. Gebiss eines Zaumes TRIK. 2, 8, 45. H. 1230.
— Vgl. 2. कवि.

कविरथ (कवि + रथ) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes von Ki-
trarattha BUAG. P. 9, 22, 39. LIĀ. I, Anh. XXVI, N. 25.

कविरहस्य (कवि + र^०) n. Geheimniss der Dichter, Titel einer Wur-
zelsammlung von Halājudha COLERR. Misc. Ess. II, 47. WEST. p. VII.
SIDDH. K. zu P. 7, 3, 37.

कविराज (कवि + राज) m. Dichterkönig, Name des Verfassers des Rā-
ghavapāṇḍavīja COLERR. Misc. Ess. II, 98. Verz. d. B. H. No. 531. म-
हाकविराज N. pr. eines andern Dichters ebend. No. 1379. fg.

कविरामायण (कवि^० + रा^०) m. ein Bein. Vālmiki's, des Verfassers
des Rāmāyaṇa, ÇABDAR. im ÇKDR. — Unlogische Zusammensetzung
st. रामायणकवि.

कविल gaṇa प्रगद्यादि zu P. 4, 2, 80.

कविलासिका (कवि + ला^०) f. eine Art Laute ÇABDAR. im ÇKDR.
(WILS. in der 2ten Aufl.: लाशिका).

कविवृधं (कवि + वृध) adj. den Weisen fördernd, — beglückend: स
प्रत्नया कविवृधं इन्द्रो वाकस्यं वृत्तानिः RV. 8, 52, 4.

कविशस्तं (कवि + शस्त) adj. gaṇa प्रवृद्धादि zu P. 6, 2, 147. von Wei-
sen gelobt, — gepriesen: महत्तः RV. 1, 132, 2. 6, 30, 11. 10, 14, 4. कविश-

स्तो ब्रूता भानुनागाः 3,21,4. 29,7. AV. 5,1,9. Mit abweichender Betonung कविशस्त ÇAT. Br. 1,4,2,8.

कवीय (von 1. कवि), कवीयति wie ein Weiser handeln: श्रुथो वृषानः पवते कवीयन्त्रज्ञं न परमवर्धनाय नमम् RV. 9,94,1. med. auf Weisheit Anspruch machen: कवीयमानः क रू प्र वैचदेवं मनः कुतो अधि प्रवातम् 1,164,18. — Vgl. कव्य.

कवीय n. = कविय GAṬIDH. im ÇKDr.

कवीयस् so v. a. कवित् (s. u. 1. कवि 1.) v. l. des SV. zu RV. 9,94,1 (s. u. कवीय).

कवल astrol. = قوبل Ind. St. 2,271.273.

कवल n. Lotus ÇABDAK. im ÇKDr. — Vgl. कवार.

कवल (1. कव + उल) adj. lauwarm P. 6,3,107. Vor. 6,96. AK. 1,2,36. H. 1386. ÇĀKĒ. Ça. 4,14,15. RAGN. 1,67. — Vgl. कडल, कोल.

कव्य ved. denom. von 1. कवि P. 7,4,39. कव्यतः सुमनसः Sch.

कव्य 1) adj. subst. = 1. कवि 1. KĀC. zu P. 5,4,30. वीती जनस्य दिव्यस्य कव्यैरधि सुवानो नन्दुयेभिरिन्दुः RV. 9,91,2. अग्नें याहि स-विदत्रैर्भिर्यादुत्यैः कव्यैः पितृभिर्धर्मसादिः 10,13,10. कव्यो ऽसि रुव्यसूदन इति शामित्रम् ÇĀKĒ. Ça. 6,12,9. — 2) m. a) eine Art Manen: मातृलो कव्यैर्मो घाङ्गेरोभिः RV. 10,14,3. VP. 239, N. 3. — b) N. pr. eines der 7 Weisen im 4ten Manvantara HARIV. 426. — 3) n. a) die Eigenschaften —, das Thun eines Weisen (vgl. काव्यता) VS. 22,2. — b) das den Weisen Gebührende, das den Manen dargebrachte Opfer AK. 2,7,24. H. 832. पितृव्यगुरुदौहित्रान्तर्तुः स्वस्त्रीयमातृलान् । पूजयेत्कव्यपूर्ताभ्यां वृद्धानवा-तिथीन्निव्रयः ॥ BRĪHSP. in DĪJ. 269,3. यस्यास्येन सदाभ्रति कव्यानि त्रि-दिवैकसः । कव्यानि चैव पितरः किं भूतमधिकं ततः ॥ M. 1,95.94. 3,97. 128. 130. 132. 133. 135. 147. 150. 152. 175. 190. 4,31. 5,16. SUND. 2,10. MBH. 3,8763. 11468. 13426. 13,464. 488. 1533. 2531. कव्यानि ज्ञाननि-ष्ठेभ्यः प्रतिष्ठाप्यानि 4324. Viçv. 3,13. Vid. 247. वत्सेन पितरो ऽर्यम्णा कव्यं नीरमधुतत BhaG. P. 4,18,18. Fast überall in Verbindung mit कव्य.

कव्यता (von कव्य) f. die Eigenschaften —, das Thun eines Weisen: स पूर्वया निविदा कव्यतापोरिमाः प्रजा अन्नयन्मनूनाम् RV. 1,96,2.

कव्यवाल m. pl. s. u. कव्यवाल.

कव्यवाल (क + वाल) adj. = कव्यवालन. कव्यवालनलः Verz. d. B. H. No. 1144. Aus dem nom. hat sich ein neues Thema कव्यवाल (No. 206.1143) oder कव्यवाल (No. 324. 1127. 1133. 1143. 1233. 1238) gebil- det. कव्यवालादयः unter den Manen TAİK. 1,1,7.

कव्यवालन (क + वा) adj. das den Weisen Gebührende (zu densel- ben) bringend P. 3,2,65. अग्नेयं कव्यवालनाय स्वाहा VS. 2,29. 19,64. fgg. AV. 18,4,71. त्रयो वा अग्नेयो कव्यवालनो देवानो कव्यवालनः पितृणां सृष्टान्ता अमुराणाम् TS. 2,3,8,6. ÇAT. Br. 2,6,1,30. GRĪJASAMGA. 1,9. VP. 84, N. 9. Als Bein. Çiva's ÇIV. — Das Wort ist dem कव्यवालन nach- gebildet.

कम्, कशति tōnen Vor. DHĪTUR. 17,73. Ausserdem erscheint कम् als v. l. von कम्, कम्, कम् und शम्. — चाकशति s. u. काम्.

कश 1) m. a) ein best. kleines Thier VS. 24,26.38. TS. 5,3,12,1. 18, 1. Vgl. कशीका. — b) Peitsche: स राजा तं कशेनाताडयत् MBH. 3,13268. Vgl. कशा. — 2) f. कशा a) Peitsche NAIGH. 1,11. AK. 2,10,31. H. 1252.

an. 2,544. रथीव कशयाश्रौ अभिन्निपन् RV. 5,83,3. इक्ष्वं प्रपुष एषां क-शा हस्तेषु यद्दान् 1,37,3. अमर्त्याः कशया चोदत् तमना 168,4. 162,17. 8,33,11. या वा कशा मथुमत्यश्चिना सूनृतावती । तयो यज्ञं निमित्ततम् 1, 22,3. 157,4. AV. 9,1,5. 21.22. ÇAT. Br. 1,4,1,15. त्रिकशं adj. (रथ) RV. 2,18,1. यो रुच्यते कशया MBH. 3,13272. अथैनं कशया ताडयेत् Suçr. 1, 101,8. कशानिपातः R. 5,48,6. कर्कशाः कशाः । तव गात्रे पतिष्यन्ति MRĀKŪ. 153,24. कशाघातेन ताडितः PAKĀT. 238,18. (तम्) कशया प्रहर-त्ति BhaG. P. 5,26,15. Auch कषा geschrieben: पृष्ठे कषया ताडितः 3, 30,23. R. 6,37,41. कशार्ह adj. die Peitsche verdienend AK. 3,1,44. H. 1236. — H. an. hat noch die Bedd.: b) Strick. — c) Mund. — d) Ei- genschaft.

कशकत्स (कश + क) m. N. pr. eines Mannes gaṇa उपकादि (v. l. für काश) zu P. 2,4,69. gaṇa अरीरुणादि (v. l. काश) zu 4,2,80.

कशम् n. Wasser nach NAIGH. 1,12. Vgl. कशानू.

कशवत् (von कशा) adj. mit einer Peitsche versehen: (अर्वता) स्मर्द-भीषू कशवत्ता RV. 8,25,24. अरुपी स्वभीषुः कशावती 57,18.

कशिक gaṇa रुन्त्यादि zu P. 5,4,138. °पाद् ebend.

कशिपु m. n. Matte, Kissen: यथा नडे कशिपुने स्त्रियेा भिन्दत्यग्मना AV. 6,138,5. हिरण्यं कशिपुस्तृणाति, कशिपुनोः ÇAT. Br. 13,4,3,1. KĀTJ. Ça. 15,6,4. 20,2,21. पश्चाद्भेदेभ्यु कशिपुस्तृण्यैः KAUC. 24. सत्यां न्तिता किं कशिपोः प्रयासैः BhaG. P. 2,2,4. कृतैः कशिपुभिः कातं पर्यङ्क-व्यजनासैः 3,23,16. (शये) वाचित्प्रासादपर्यङ्के कशिपो वा 7,13,40. Nach den Lexicogr.: m. Kost und Kleidung AK. 3,4,19,133. H. an. 3,441. MBH. p. 18. कशिपु H. 683. GAṬIDH. im ÇKDr. — Vgl. हिरण्यकशिपु.

कशिपुपर्यङ्क (क + उप) n. Kissenüberzug, Decke AV. 9,6,10.

कशीका f. Wiesel (nach SĀJ.): या कशीकेव जङ्गहे RV. 1,126,6. — Vgl. कश und कपीका.

कशु m. N. pr. eines Mannes: यथा चिच्चैव्यः कशुः शतमुद्राणां ददत्सृ-क्षा दश गोनाम् RV. 8,3,37.

कशरु m. N. pr. eines Jakshra MBH. 2,397.

कशेरु nicht m. AK. 3,6,2,13. n. (कसेरु) STOBU. K. 248, b, 4 v. u. 1) Rückgrat (कशेरुः) H. an. 3,534. m. n. HALĀJ. im ÇKDr. H. 627, Sch. — 2) N. eines Grasart mit knolliger Wurzel, Scirpus Kysoor Roxb., AK. 3,4,21,157. Suçr. 2,489,20. H. an. (कशेरुः) m. f. (कशेरु) n. Up. 1,88. n. RATNAM. Suçr. 1,377,18. कसेरु 2,223,11. कसेरु m. RĀGĀN. im ÇKDr. — 3) m. N. eines Theils von Gāmbudvīpa ÇABDAM. im ÇKDr. Vgl. कशेरुमत्. — 4) f. N. pr. einer Tochter von Tvashṭar: वष्टुर्दुहि-तरं भौमः कशेरुमगमत्तदा । गवत्रपेण जग्राह रुचिराङ्गो चतुर्दशीम् ॥ HARIV. 6793. LANGLOIS und TROYER (RĀGĀ-TAR. t. 1, p. 422. fg. mit der Var. क-शेरु) machen daraus ein Land.

कशेरु 1) = कशेरु 2. Suçr. 1,80,14. 238,8. 372,12. 2,38,8. m. 1, 225,16. n. RĀGĀN. im ÇKDr. f. °का RATNAM. im ÇKDr. कसेरुक Suçr. 1,156,21. 2,78,1. 21. 128,18. 208,8. 509,7. कसेरुका f. RĀGĀN. im ÇKDr. — 2) f. कशेरुका = कशेरु 1. AK. 2,6,2,20. H. 627 (nach dem Schol. auch n.). कसेरुका RĀGĀN. im ÇKDr.

कशेरुमत् und कसेरुमत् 1) m. N. pr. eines Javana MBH. 3,491 (क-से). HARIV. 9137. — 2) N. eines Theiles von Bharatavarsha VP. 175 (कसे); vgl. कशेरु 3.

कशौक m. Bez. dämonischer Wesen: मा त्वा दम्भुरेवासः कशौकाः (RV.: यातुधानाः) AV. 5, 2, 1.

कशौक nach Sā. adj. dem Wasser (कशत्) zuetlend; wahrscheinlich N. pr. याभिर्महामतिविग्रवं कशौकुं दिवौदासं शम्बरकृत्यं धार्वतम् RV. 1, 112, 14.

कश्मलं Un. 1, 108. 1) m. n. Bestürzung, Kleinmuth, मूढा AK. 2, 8, 2, 78. H. 801. तदा मे कश्मलो ऽभवत् MBn. 4, 562. कश्मलं चाविशद्वारं वासुकिम् 1, 2060. 4, 1052. R. 1, 48, 29. कुतस्त्वा कश्मलमिदं विषमे समुपस्थितम् Bnāg. 2, 2. कश्मलं (acc.) मरुदाविशत् MBn. 3, 872 1. मा कश्मलं घोरं प्राविशो बुद्धिनाशनम् 2, 1652. कश्मलमायुः Bnāg. P. 8, 20, 30. कश्मलं परमं ययौ 11, 15. कश्मलं मरुदभिरम्भितः 5, 8, 12. कश्मलेनागिपत्रे (घर्तुने) MBn. 1, 479. कश्मलानिहृत 3, 753. कश्मलोपकृत 4, 564. Viçv. 15, 9. सैन्यवर्तत कश्मलात् Bnāg. P. 8, 12, 35. कश्मलं यत्र पार्यस्य — मोक्षं नाशयामास हेतुभिर्नोत्तर्दिभिः MBn. 1, 521. तत्रः पराणुद् विभो कश्मलं मानसं मरुत् Bnāg. P. 3, 7, 7. प्रवृद्धानङ्गकश्मला adj. 14, 15. कश्मल = पाप Sūda ÇABDAM. im ÇKDr. — 2) adj. schmutzig II. 1435. कश्मलवेश Dnāras. 75, 11. — Vgl. d. folg. Art.

कश्मल Bestürzung (?): विद्वेषं कश्मलं भयमनित्रेषु नि द्द्वेमासि AV. 3, 21, 1. — Vgl. कश्मल.

कश्मीर Un. 4, 32. कश्मीर P. 6, 2, 13. Sch. m. N. pr. eines Landes LIA. I, 40. fgg. Trik. 2, 1, 8. gaṇa भर्गादि zu P. 4, 1, 178. संकाशादि zu 4, 2, 80. कच्छादि zu 4, 2, 133. सिन्धादि zu 4, 3, 93. pl. H. 938. RĀGA-TAR. 1, 27. — Nach Buanour's Vermuthung eine Zusammenziehung von कश्यमीर LIA. I, Anh. XI. — Vgl. काश्मीर.

काश्मीरान्मन् (क^० - न^०) n. Safran H. 644. a. nach RĀJAM. zu AK. ÇKDr. — Vgl. काश्मीर^०.

1. कश्यं (von कशा) 1) adj. die Peitsche verdienend gaṇa द्वाडादि zu P. 5, 1, 66. AK. 3, 1, 44. Trik. 3, 3, 308. H. 1236. an. 2, 347. MED. j. 6. — 2) n. Flanke des Pferdes AK. 2, 8, 2, 15. H. 1244. H. an. MED.

2. कश्य n. ein berauschendes Getränk AK. 2, 10, 40. Trik. 3, 3, 308. H. 902. an. 2, 347. MED. j. 6. — Vgl. काश्य.

कश्यत m. N. pr. eines Mannes VP. 82, N. 2.

कश्यप 1) adj. schwarzzählig (श्याविदत्त) nach dem Schol. zu KĀTJ. Ça. 10, 2, 35. Ind. St. 3, 476. — 2) m. a) Schildkröte (vgl. कच्छप) VS. 24, 37. कश्यपेवासा (कृणुतात्) Ait. Br. 2, 6. Çat. Br. 7, 5, 4, 5. ein best. Fisch Viçva im ÇKDr. Ebend. und Wils.: eine Antilopenart nach MED.; diese Bed. giebt aber die MRD. dem Worte काश्यप. — b) ein best. Wesen göttlicher Art neben oder identisch mit Praçāpati; anch pl. Genien, welche mit dem Sonnenumlauf in Verbindung stehen: यत्ते चन्द्रे कश्यप रोचनाव्यत्संस्कृतं पुष्कलं चित्रमानु AV. 13, 3, 10 (vgl. TAITT. Ār. 1, 7). षट्ठा पृच्छाम् ऋषयः कश्यपे त्वं हि युक्तं युयुते योग्यं च 8, 9, 7. प्रजापतेरिवृता ब्रह्मणा वर्णणाद् कश्यपस्य ज्योतिषा वर्चसा च 17, 1, 27, 28. स्वयंभू कश्यपः कालात्तपः कालाद्भायत 19, 53, 10. क्षिरपयवर्णाः प्रुचयः पावका यामुं ज्ञातः कश्यपो यास्विन्द्रः (wofür AV. liest: यामुं ज्ञातः संविता यास्विभिः) TS. 5, 6, 1, 1. SV. 1, 1, 2, 4, 10. 4, 2, 3, 2. VS. 3, 62. कश्यपाद्दृिताः मूर्धाः पापान्निर्घ्नति सर्वदा TAITT. Ār. 1, 8. PĀ. GĀJ. 2, 9, 13. Ind. St. 3, 437. 439. तं गन्धर्वाः कश्यपा उन्नयन्ति तां रत्नानि क्वयो ऽप्रमादम् AV. 13, 1, 23. — Ein myth. Rshi, der den Viçvakarman Bhauvanu weißt Ait.

Br. 8, 21. Çat. Br. 13, 7, 4, 15. — c) N. pr. eines spruch- und zauberkundigen Weisen VS. 3, 62. AV. 1, 14, 4. 2, 33, 7. 4, 37, 1. 8, 5, 14. Verfasser mehrerer Lieder des RV., nach der ANUKA. Nachkomme des Marīkī (vgl. oben den Zusammenhang mit der Sonne) RV. 9, 114, 2. AV. 4, 29, 3. 18, 3, 15. Çat. Br. 14, 5, 2, 7. मरीचिः कश्यपः पुत्रः कश्यपस्य सुरासुराः । जज्ञिरे नृपशार्दूल लोकानां प्रभवस्तु सः ॥ MBn. 1, 2598. 13, 556. fg. Gemahl von 13 Töchtern des Daksha, mit denen er verschiedene Wesen erzeugt M. 9, 129. MBn. 1, 2319. R. 1, 46, 1. 3, 20, 9. 11 (nar von 8 Töchtern die Rede). VP. 119. 122. Einer der sieben Weisen (s. u. ऋषि). Vater Vivasvant's R. 1, 70, 19. 20. 2, 110, 5. 6. Vishṇu's Bnāg. P. 8, 19, 30. Sein Verhältniss zur Erde MBn. 13, 7232. fgg. HANU. 2319. 2947. fgg. Kaçmirā von ihm trocken gelegt RĀGA-TAR. 1, 25. fgg. das Meer der Wogen beraubt R. 4, 41, 29. fgg. — pl. die Nachkommen des Kaçjapa Ait. Br. 7, 27. ĀÇV. ÇR. 12, 14. PRAVAĀDNI. in Verz. d. B. H. 58, 16. auch im sg. als patron. Çat. Br. 14, 9, 4, 33. Kaçjapa als Gestirn (vgl. auch u. ऋषि) VP. 241. Vgl. मारीच und Ind. St. 1, 38 u. s. w. — 3) f. कश्यपा N. pr. der angeblichen Verfasserin von VS. 34, 32 Ind. St. 1, 188, N.

कश्यपनन्दन (क^० + न^०) m. ein Bein. des Garuda (Sohn des K.) HANU. im ÇKDr.

कप्, कषति und कषते reiben, schaben, kratzen: यामानं कषमाणाम् sich die Krätze kratzend KĀND. Up. 4, 1, 8. (हेमः) क्श्चम कषत्रिवात्सत्कषयापाणनिभे नभस्तले NAISH. 2, 69. कषितं सुवर्णम् (mit dem Probierstein, s. कष) P. 7, 2, 22. Sch. निमूलकापं (absol.) कषति, समूलकापं कषति P. 3, 4, 34. BHATT. 3, 49. कषति सर्वकापं (absol.) वयुः (शोकञ्जरः) reibt den Körper auf PRAB. 90, 3. jucken: मद्रिपरिवर्तकषाणाकपटूः Bnāg. P. 2, 7, 13. Nach Dnārup. 17, 34 bedeutet कप्, कषति beschädigen u. s. 10. (हिंसार्थ), nach 17, 77, v. 1. springen, nach 32, 121, v. 1. कप्, कषयति beschädigen. — Vgl. कष, कषण, कष.

— ऋप abschaben: यस्माद्दृचो ऽपार्तन्त्यर्जुयस्माद्पाकपन् AV. 10, 7, 20.

— घ्रा स. घ्राकष.

— उद् स. उत्कषण.

— नि स. निकष.

कष (von कप्) 1) adj. reibend, schabend, abreibend in अश्वकष; करीषकष, कलंकष (?), कूलंकष, सर्वकष. — 2) m. a) Reibung, s. कषयापाणा. — b) कषं Probierstein P. 3, 3, 119. Sch. AK. 2, 10, 32. H. 909. सुवर्णरेख कषे निवेशिता MRĀK. 48, 12. Vgl. कषयापाणा, घ्राकष, निकष.

कषण 1) adj. unreif ÇABDAM. im ÇKDr. — 2) n. (von कप्) das Reiben KĀT. 5, 47. Sch. zu 26.

कषण्मुख (कषत्, partic. von कप्, + मुख) m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 6, 349. Calc. Ausg.: कषण्मुख.

कषयापाणा (कष + पा^०) m. Probierstein NAISH. 2, 69.

कषा f. = कशा Peitsche RAMAN. zu AK. 2, 10, 31. ÇKDr. R. 6, 37, 41. Bnāg. P. 3, 30, 23.

कषाकु m. 1) Feuer. — 2) Sonne UNĀDIK. im ÇKDr.

कषापुत्र m. ein Rakshas H. ç. 36. — Vgl. निकषात्मज.

कषाय m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. SIDON. K. 249, a, ult. 1) adj. a) zusammenziehend, subst. der zusammenziehende Geschmack AK. 1, 1, 4, 13. Trik. 3, 3, 307. H. 1389. HĀR. 206. MBn. 14, 1280. 14 11. SUGA. 1.

19, 15. यो वक्रं परिशोषयति त्रिदोः स्तम्भयति काष्ठं वध्नाति हृदयं कष-
ति पीडयति च स कषायः (रसः) 133, 7. 136, 15. PAÑKAT. 61, 11. 234, 11.
Bhāg. P. 3, 26, 42. कषायणि त्रिदोः कषयति च । भयान् R. 2, 12, 93.
— b) wohlriechend TRIK. 3, 1, 19. 3, 107. H. an. MED. स्फुटितकमलामो-
दमैत्रीकषायः (वातः) MEGR. 32. — c) roth, dunkelroth; subst. die rothe
Farbe. H. an. MED. gelbroth SVĀMIN zu AK. ÇKDra. कषायवासस् JĀGŪ. 1,
272. Suçr. 1, 7, 7. von der Farbe einer Schlange 2, 263, 14. ऽदशन und
ऽदत्त von einer Maus 278, 2. 279, 8. कषायकण्ठ (sic) Dhṛtas. 67, 8. कषा-
येण रक्तं वस्त्रम् P. 4, 2, 1, Sch. कषायरक्तं MBu. 14, 1263. तेषां (तापसानां)
मौण्ड्यं कषायश्च वासे रात्रिश्च कारणम् 13, 6527 (vgl. प्रुक्तदत्ताञ्जितानाश्च
मुण्डाः काषायवाससः । प्रुक्ता धर्मं चरिष्यन्ति शाक्यबुद्धायज्ञीविनः ॥ HARIV.
11142. MBu. 12, 566). कषायवस्त्ररचना MĀKĪ. 114, 5. ein gelbrothes
Kleid: निर्वेदधृतकषायं गन्तुम् 113, 3. BURN. Intr. 180, N. 1. Hierher gehört
wohlauch: कषायं सुलभं पश्चान्नुनीनां शमामिच्छताम् MBu. 2, 675. — 2) subst.
m. n. a) ausgekochter Saft: पर्णकषाय ÇAT. Br. 6, 3, 4, 1. KĀTJ. ÇR. 16, 3,
16. प्रुक्तानि च कषायोश्च पीत्वा मेथ्यान्यपि दिनः । तावद्भवत्यप्रयतो वाच-
त्तव व्रजत्यथः ॥ M. 11, 153. घृङ्गकषाय vom menschlichen Samen ÇAT.
Br. 14, 9, 4, 8. In der Med. Decoct; diejenige Form der Medicin, bei
deren Bereitung ein Theil des Arzneistoffes mit vier, nach Andern mit
acht oder sechzehn Theilen Wasser gemischt und die Mischung bis auf
ein Viertel eingekocht wird: तत्र केचिदाहुस्त्वकषयत्रमूलादीनां भागस्त-
च्चतुर्गुणतलमावाप्य चतुर्भागावशेषं निःक्वाध्यापहरेदित्येष कषायपाकक-
ल्पः Suçr. 2, 173, 9. 21. 4, 13. 3. 16. 6. 18. 5. 38. 5. 139, 8. 14. 15. 17. 160, 11.
2, 48. 16. fgg. 116, 5. कल्कांशूर्णकषायोश्च R. 2, 91, 67. Accent eines auf
कषाय ausgeh. comp. P. 6, 2, 10. उनापुष्पकषायम् Sch. कषाय = निर्वास
Decoct, aber auch jede vegetabilische Ausschüttung wie Harz u. s. w.
AK. 3, 4, 24, 155. H. an. MED. — b) Salbe, Schminke, = समालम्बन
TRIK. 2, 6, 40. = विलेपन und रागवस्तु H. an. = विलेपन und घृङ्गराग
MED. घृष्टो वटकषायेन (sic) अनुलितः प्रियङ्गुना । क्षीरेण पष्टिकान्बुद्धा
सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ MBu. 13, 5970. शिरोरुहैः स्नानकषायवास्तिः ॥ R. 1,
1. — c) (Bodensatz) Schmutz; übertragen Unreinigkeit, Verdummung,
Versumpfung, Verfall (vgl. कल्का): कर्णकषाय Bhāg. P. 2, 6, 45. तस्मै
मृदितकषायाय (ÇAK. : कषायो रागद्वेषादिदोषः) Kuṅḍ. Up. 7, 26, 2. अवि-
पक्वकषायणां उर्दशा ऽहं कुमोगिनाम् Bhāg. P. 1, 6, 22. निर्मात्रिताशेषक-
षायधियणो ऽर्जुनः 13, 29. विधुनोति कामं कषायं मलमत्तरात्मनः 4, 22, 20.
कषायस्य लक्षणम् (viell. mit Anspielung auf die Kleiderfarbe der bud-
dhistischen Geistlichen) ein Anzeichen des Verfalls HARIV. 11182. fgg.
कषायोपप्लवे काले 11184. Die Buddhisten nehmen 3 कषाय an: घ्रायस्क-
षाय, दृष्टि°, क्लेश°, सन्न°, कल्प° VJUTR. 66. BURN. Lot. de la b. l. 334.
कषाय = क्रोधादयः H. an. In der Philos.: लयचित्तेयणभावे (ÇKDra.
°चित्तेयणभावे) ऽपि चित्तवृत्ते (ÇKDra. चित्तस्य) रागादिवामनया स्तब्धोभा-
वाद्खाण्डवस्त्वनवलम्बनं कषायः VEDĀNTAS. in BENF. Chr. 248. 1. 217, 22.
attachment to worldly objects WILS. — 3) m. a) Leidenschaft (राग)
SVĀMIN zu AK. im ÇKDra. — b) das Kalijuga SĀRAS. zu AK. im ÇKDra.
Beide Bedeutungen gehen wohl in 2, c auf. — c) Name eines Baume.,
Bignonia indica (श्योनाक), Dhār. im ÇKDra. — d) N. pr. eines Lehrers
gaṇa शौनकादि zu P. 4, 3, 106. — 4) m. f. n. Name eines Baumes, Gris-
lea tomentosa Roxb. (धव), RĀGĀN. im ÇKDra. — 5) f. कषाया Name

einer Pflanze (सुडुरालभा) RĀGĀN. im ÇKDra. — Vgl. पञ्चकषाय und
काषाय.

कषायकृत् (क° + कृत्) m. N. eines Baumes, *Symplocos racemosa*
Roxb. (रक्तलोध), ĠAṬĀND. im ÇKDra.

कषायता (von कषाय) f. das Zusammenziehen: मुख° Suçr. 2, 213, 8.

कषायपाण (कषाय + पाण) m. pl. ein Spottname (ausgekochte Säfte
—, Decocte trinkend) der Gāndhāra P. 8, 4, 9, Sch.

कषायपावनाल (क° + पा°) m. eine best. Kornart (तुवरपावनाल)
RĀGĀN. im ÇKDra.

कषायवासिक (von क° + वास Kleid) m. ein best. giftiges Insect
Suçr. 2, 237, 13. काषाय° 288, 9.

कषायित (von कषाय) adj. geröthet, gefärbt: क्रोधावेशकषायितनयनम्
PRAB. 102, 9. ईर्ष्याकषायिता Sin. D. 114. कषायिते हि वस्त्राद्वा भूषात्रागो
विवर्धते 83, 6. अमुनैव कषायितस्तनी सुभगेन प्रियगात्रभस्मना KUMĀRAS.
4, 34.

कषायिन् (wie eben) m. N. verschiedener Pflanzen: *Shorea robusta*
(शाल) ĠAṬĀND.; *Artocarpus Lacucha* (लकुच) Roxb.; der wilde Dattelbaum
(खैरूरी) RĀGĀN. im ÇKDra.

कषायीकृत (कषाय + कृत) adj. geröthet: °लोचन MBu. 1, 4097. 5126.
R. 6, 33, 17.

कषायीभूत (कषाय + भूत) adj. roth geworden, geröthet: °लोचन Bhāg.
P. 7, 3, 34.

कषिर् (von कष्) adj. Schaden zufügend Uṇ. 4, 141.

कषीका f. ein best. Vogel (पतित्राति) Uṇ. 4, 16. कषिका ÇKDra. und
WILSON (a bird in general). — Vgl. कशीका.

कषेरुका f. Rückgrat RĀJAM. zu AK. 2, 6, 2, 20. ÇKDE. — Vgl. कशे-
रुका.

कषकय m. ein best. schädliches Insect AV. 5, 23, 7. — Viell. eine
redupl. Form von कष्.

कष्ट P. 6, 2, 47, Sch. 1) adj. f. घा schlimm, arg: प्राप्तं कुलीनं प्रूरं च
दत्तं दातारमेव च । कृत्स्नं धृतिमत्तं च कष्टमाङ्गरिं बुधाः ॥ M. 7, 210. स
हि कष्टरो रिपुः 186. कष्टा दारुणद्वयेण घोरद्वया निशाचरी MBu. 3,
14481. बन्धनानि च कष्टानि M. 12, 78. 7, 50, 51. व्यसनस्य च मृत्योश्च
व्यसनं कष्टमुच्यते 53. घ्रायद्यपि च कष्टायाम् JĀGŪ. 3, 29. कष्टान्नकान्या-
त्ति 221. MBu. 13, 2365. R. 1, 11, 15. 2, 73, 40. Daç. 1, 38. इतः कष्टतरं किं
नु Hip. 1, 5, 29. कष्टां दशां गतः MBu. 3, 17303. BUATR. 2, 22. कष्टायाम-
प्यवस्थायाम् R. 3, 31, 23. मधामात्परतस्त्वन्यदामं कष्टं न विद्यते Suçr. 4,
186, 9. 271, 6. 2, 133, 21. 274, 19. 343, 5. 429, 3. कष्टा वृत्तिः पराधीना क-
ष्टो वासो निराश्रयः । निर्धनो व्यवसायश्च सर्वकष्टा दरिद्रता ॥ KĀN. 89.
PAÑKAT. 1, 226. MĀLAV. 63, 10. VIKR. 42. RAÇ. 14, 56. KATĀS. 4, 70, 10,
79. 20, 197. YET. 33, 17. Bhāg. P. 5, 5, 1. कष्टस्थान n. ein schlimmer Platz
ÇKDra. und WILS. angeblich nach HĀR. कष्टतयस् der arge d. i. grosse
Busse übt ÇIK. 100, 11. Nach P. 7, 2, 32. AK. 3, 4, 9, 42. H. an. 2, 82. MBu.
1, 6 hat कष्ट die Bed. von कृच्छ्र und गहन. Nach P. und Vor. 26, 111
ist कष्ट partic. praet. pass. von कष्; für die Bed. कृच्छ्र führt der Schol.
des P. die Beispiele कष्टो ऽग्निः (दृषो ऽग्निरुत्थितः कष्टप्रायधं धावताधुना
N. [BOPP] 13, 16) und कष्टं व्याकरणम् auf, für die Bed. गहन die Bei-
spiele कष्टानि वनानि und कष्टाः पर्वताः. Nach einer Kār. zu P. 3, 2, 88

hat das partic. कष्ट die Bed. eines fut. (etwa *Leiden ankündigend*). — 2) u. eine schlimme Sache, Elend, Jammer AK. 1, 1, 2, 4. H. 1371. कृतं कष्टे व्यथिन — यस्तादृशं चारुरं क्रौञ्चं कन्यादकारणात् R. 1, 2, 32. कष्टं कष्टं भवता यद्विगुणं रोयितश्चन्द्रः PAÑKĀT. 163, 3. कष्टनापतितम् तान्यण्डानि मे नष्टानि HIT. 72, 15. कष्टं खल्वनपत्यता ÇĀK. 90, 20. BHARTṚ. 2, 88. कष्टं क्रूरा विगीषवः KATUĀS. 4, 126. एकस्य कष्टस्य न यावदत्तं गच्छाम्यकृन् — तावद्वितीयं समुपस्थितं मे PAÑKĀT. II, 187. 144, 25. 193, 16. धिगर्थाः कष्टसंभ्रयाः 1, 179. कष्टपरंपरा 297. शीतातपादिकाष्टानि सकृते यानि सेवकः 302. अर्थायो याति कष्टानि II, 127. भारद्वाहनकष्टभागिन् 68, 23. कष्टंश्चित P. 6, 2, 47, Sch. अधिकष्ट *grosses Elend* BHĀG. P. 5, 12, 7. कष्टेन *mit Mühe, mit Anstrengung*: कष्टेनोपार्जितमपि वित्तं क्लेषा क्वापि गतम् PAÑKĀT. 134, 13. एवं चित्तपतो मे मरुता कष्टेन स दिवसो व्यतिक्रातः 123, 22. ÇUK. 43, 8. कष्टरत्न्य (v. l. कष्टतरत्न्य) *schwer zu erlangen* HIT. 23, 18. कष्टगत *mit genauer Noth angelangt* VID. 306. — 3) कष्टम् interj. o *Jammer! weh!* कष्टं युद्धे दश शोषाः श्रुता मे त्रयो ऽस्माकं पाण्डवानो च सप्त MBu. 1, 215. कष्टं मो नाभिजानामि R. 3, 79, 46. सुष. 4, 108, 17. मृगकृ. 30, 6. 33, 5. HIT. 31, 21. PAÑKĀT. 169, 24. धिक्कष्टम् III, 193. हा धिक्कष्टम् VIKR. 61, 7. — Vgl. सुकष्ट.

कष्टकारक (क^० + का^०) m. *die Welt (Jammer verursachend)* TRĀK. 1, 1, 134.

कष्टाय (von कष्ट), कष्टायते *etwas Arges im Sinne haben* P. 3, 1, 14 (= कष्टाय क्रमणे) und V artl. (= कावचिकीर्षायाम्). = कष्टं कर्म करोति VOP. 21, 10.

कष्टि (von कष्) f. 1) *test, trial*. — 2) *pain, trouble* WILS.

कष्टिल m. N. pr. eines Bhikshu LALIT. 3. कष्टियाल ed. Calc. 1, 17.

1. कस् कसति *gehen, sich bewegen* NAIGH. 2, 14. DĀTUP. 20, 30. चकास NALOD. 2, 2 = प्रुमुभे (!) nach dem Schol. — *intens. चनीकसति, चनीकस्यते* P. 7, 4, 84. VOP. 20, 7.

— उद् *sich spalten, sich öffnen*: उत्कसतु हृदयान्यूर्ध्वः प्राण उदीयतु AV. 11, 9, 21.

— निस् *caus. hinaustreiben*: क्षेत्रपाला एनं न निःकासयिष्यति PAÑKĀT. 224, 5. ÇĪÇ. 9, 10 (निःकाशयत्). निःकासित AK. 3, 1, 39. H. 440. निन्नगरान्निष्काशिता VET. 14, 20. 27, 13. 9, 4.

— प्र *caus. 1) fortreiben, abweisen* DĀRTAS. 93, 14 (im Prakṛt). — 2) *zum Aufblühen bringen* GHAT. 19.

— वि 1) *sich spalten, partic. ved. विवस्त* P. 7, 2, 34. *zerspalten, zerrissen*: त्रिधा हृ श्यावमश्चिना विकस्तमुञ्जीवसं ऐरयतम् RV. 1, 177, 24. उत्तानाया हृदये यद्विकस्तम् VS. 11, 39. *zersprungen, von Gefässen* KAUC. 136. विकसन् सुष. 1, 247, 12. — 2) *sich öffnen, aufblühen*: विकसति हि पतंगस्योदये पुण्डरीकम् MĀLAT. 13, 3. विकसञ्जाती (प्रावृष्) BHARTṚ. 1, 41. BHĀG. P. 3, 9, 21. विकसन्मुखपङ्कज 9, 10, 31. ÇĪÇ. 9, 47. अन्नैर्विचकसे (pass. impers.) 10, 36. विकसदक्षम् BHĀG. P. 7, 3, 21. ÇĪÇ. 9, 82. विकसनयन 71. Bildlich: विकसतमुखश्री KUMĀRAS. 7, 55. निन्नहृदि विकसतः (auch विकशतः) *froh, heiter seiend* BHARTṚ. 2, 71. विकसित *klass.* P. 7, 2, 34, Sch. *geöffnet, offen*; vom Meere MBu. 1, 1234. *aufgeblüht, blühend* AK. 2, 4, 1, 8. H. 1128. MBu. 3, 11589. BHARTṚ. 1, 69. IT. 3, 17. DĀRTAS. 69, 7. SĀN. D. 62, 5. विकसितवदनकमला *mit geöffnetem Lotus-Munde* PAÑKĀT. 129, 10. विकसितनयनवदनकमला 192, 11. विकसितव-

दन BHĀG. P. 5, 9, 15. — *caus. öffnen, zum Aufblühen bringen*: स्वप्ने ततो मया दृष्टं नभसश्चयुतमम्बुतम् । तच्च दिव्येन केनापि कुमारेण विकसितम् ॥ KATUĀS. 6, 138. चन्द्रो विकाशयति कैरवचक्रवालम् BHARTṚ. 2, 65. कोपकुसुमं व्यचीकसत् ÇĪÇ. 15, 12. विकसित *zum Aufblühen gebracht, aufgeblüht* AMAR. 84. — Vgl. विकसुका, विकसिन्.

— अनुवि *sich öffnen, aufblühen*: अर्तर्जले ऽनुविकसन्मधुमाधवीनाम् BHĀG. P. 3, 13, 17.

— प्रवि *sich öffnen*: प्रविकसति — दशशतकरमूर्तावन्निषीव द्वितीये ÇĪÇ. 11, 63.

— सम् s. संकसुका.

2. कस्, कस्ते v. l. für कस्, कस्ते DĀTUP. 24, 14.

1. कस्^० nom. ag. von 1. कस् P. 3, 1, 140.

2. कस 1) m. = कष *Proberstein* BHAR. zu AK. 2, 10, 32. ÇKDB. —

2) f. कसा = कशा *Peitsche* Sch. zu AK. 2, 10, 31.

कसना f. *eine best. giftige Spinne* SVCR. 2, 296, 13. 298, 10.

कसनोत्पादन m. N. einer Pflanze, *Gendarussa vulgaris* Nees (वासकी), ÇARDAK. im ÇKDB. — Viell. fehlerhaft für कसनो^० (कसन *das Husten* + उत्पादन).

कसणीरि und कसणीलि m. *eine best. Schlange*: पैदो कसि कसणीलिम् AV. 10, 4, 5. Personifiziert: स एतं कसणीरिः काद्रव्यो मन्त्रमपश्यत् TS. 1, 5, 4, 1.

कसाम्बु n. viell. *Holzstoss*: इदं कसाम्बु चयनेन चितं तत्सजाता अयं पश्यति AV. 18, 4, 37.

कसारस् *ein best. Vogel*: कसकाकमयूराणो कृत्वासाकसारसाम् MBu. 13, 736.

कसिपु = कशिपु H. 683. ÇĀTĀN. im ÇKDB.

कसेरु, कसेरुक und कसेरुमत् s. u. कशेरु, कशेरुक und कशेरुमत्.

कस्तम्वी (1. क + स्तम्भ) f. *Stütze an der Wagendeichsel* ÇĀT. Ba. 1, 1, 2, 9.

कस्तोर n. *κασσίτερος, Zinn* H. 1042. — Wir halten das so spät hebraische Wort gegen LIA. 1, 239, N. 3 für entlehnt.

कस्तुरिका f. *Moschus* BHĀRIP. im ÇKDB. कस्तूरिका TRĀK. 3, 3, 288. RATNAM. im ÇKDB. PAÑKĀT. 47, 8. KĀURAP. 8. KATUĀS. 4, 47. 22, 75. कस्तुरी AK. 2, 6, 3, 31. TRĀK. 2, 6, 38. H. 644. 638. ÇĀNGĀRAT. 7. कपिला पिङ्गला कृत्वा कस्तुरी त्रिविधा क्रमात् । नेपाले ऽपि च काश्मीरे कामरूपे ऽपि ज्ञायते ॥ कामरूपोद्भवा श्रेष्ठा नेपालो मध्यमा भवेत् । काश्मीरदेशसेवा कस्तुरी ह्यधमा स्मृता ॥ RĀGĀN. im ÇKDB. LIA. 316, N. 2. कस्तूरिकाण्ड (क^० - घण्ट + ङ) ist nach WILS. auch *Moschus*. कस्तूरिमृग *Moschusthier* MALL. zu KUMĀRAS. 1, 55. — Nach WILS. bezeichnet कस्तुरी auch noch zwei Pflanzen: *Hibiscus Abelmoschus* und *Amaryllis zeylanica*. Auch dieses Wort ist wohl aus dem Griechischen (*καστωρ*) entlehnt.

कस्तूरीमलिका (क^० + म^०) f. *Moschusbentel* RĀGĀN. im ÇKDB.

कस्तियाल m. N. pr. eines Bhikshu LALIT. Calc. 1, 17. — Vgl. कष्टियाल.

कस्मल n. = कश्मल RĀJAM. zu AK. ÇKDB.

कस्मात् (ahl. von 1. क) *woher? warum?* N. 3, 9. Aró. 9, 27. R. 1, 9, 26. 3, 44, 28. PAÑKĀT. I, 283. ÇĀK. 140. VID. 190. KĪÇ. zu P. 1, 2, 35. — Vgl. अकस्मात्.

कस्वर^० adj. von 1. कस् P. 3, 2, 175. VOP. 26, 156.

कल्प m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

कल्हाट् m. Büffel H. c. 182. Lies: कटाट्.

कल्कि m. Hypokoristikon von कल्हाट् P. 5, 3, 83, Vārtt. 8, Sch.

कल्हय m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

कल्हाड 1) m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. mit dem patron. कौपीतकि oder कौपीतकेय Çat. Br. 2, 4, 3, 1. 14, 6, 4, 1. MBu. 3, 10603. कल्हाल Brh. År. Up. 3, 3, 1. — 2) n. Bez. eines auf ihn zurückgeführten Werkes: कल्हाडं कौपीतके मल्हाकौपीतकम् Åçv. Gaṇj. 3, 4.

कल्हाण s. u. कल्हाण.

कल्हार n. die weisse Wasserlilie AK. 1, 2, 3, 35. H. 1165. MBu. 3, 11578. 11599. Suçr. 1, 143, 21. 2, 378, 16 (कल्हार). 484, 17. Rr. 3, 15. Vet. 6, 6. Buç. P. 4, 6, 19. 24, 21.

कल्ह (1. क + ह) m. eine Kranichart, Ardea nivea AK. 2, 3, 22. Trik. 3, 3, 35. H. 1332.

1. का = कद्, कु u. s. w. am Anf. einiger comp. und vielleicht aus der ersten Form hervorgegangen, P. 6, 3, 104. fgg. Vop. 6, 93. fgg.

2. का Nebenform von कन् im partic. कायमान begehrend, liebend: कायमानो वना तं यन्मातृरुग्रगन्त्रः RV. 3, 9, 2. Hierher ist wohl auch काक्य zu ziehen, desgleichen काति. — का कौ, कायति einen best. Laut von sich geben Duñtur. 22, 19.

काशि m. Becher: मन्वचं काशीनिनयति Kauç. 24. (पिवति) त्रिंस्त्रीन्काशीस्त्रिरात्रं दौ दौ त्रिरात्रमेकैकं षड्रात्रम् 47. 87. — Offenbar mit कास्य verwandt.

काश्यनील s. u. कास्यनील.

कास्, कासते glänzen, leuchten Duñtur. 16, 46, v. 1. für काप्, काशति. कास 1) adj. aus Kañisa (fehlt als N. einer Localität u. कंस) gebürtig gaṇa तन्निशिलादि zu P. 4, 3, 93. — 2) m. n. Siddh. K. 249, b, 7.

कास्य (von कंस) P. 4, 3, 168 (von कासीय, was wohl Messing bedeutet). 155 (eine neue Bild. von कास्य). 1) adj. messingen: वारणो न सुवेण कास्येन वा Çāñk. Çr. 4, 16, 5, 15. Kātj. Çr. 2, 3, 5. 22, 10, 31. शुभं पात्रं तु कास्यं स्यात्तेर्नाद्यं प्रणयेत् Gṛhjasāñgr. 1, 68. न पौष्टि धावयेत्कास्ये कदाचिदपि भाजने M. 4, 65. R. 4, 30, 33. कास्यभाजन (kann auch subst. Messing sein) Suçr. 1, 74, 19. 2, 446, 15. — 2) n. a) Messing H. 1049. an. 2, 351. Med. j. 11. M. 3, 144. 11, 167. 12, 62. Jāç. 1, 190. Suçr. 1, 228, 2. — b) ein messingenes Trinkgeschirr H. an. Med. Çāñk. Çr. 4, 21, 8. Çiksu 29. Pār. Gaṇj. 1, 3, 3, 4. Suçr. 1, 171, 9. 2, 181, 10. 302, 12. MBu. 2, 1751. वालनेन निदिनेन कास्यं भवतु दोहनम् MFn. 13, 4587. कास्येदोहा (गौ): 3517. कास्येदोहना 2, 1910. R. 1, 72, 23. कास्योपदोहा MBu. 3, 12725. 12727. Vgl. auch AV. 18, 3, 17. — c) ein best. musik. Instrument H. an. Med. — d) ein best. Maass (vgl. कंस und die Beispiele unter b) H. an.

कास्यक (von कास्य) n. Messing Trik. 2, 9, 33.

कास्यकार (का + कार) m. f. = कंसकार Trik. 3, 3, 235. Mit. 141, 8.

कास्यज (का + ज) adj. messingen Suçr. 2, 353, 7.

कास्यताल (का + ताल) m. Cymbel AK. 1, 1, 3, 4. H. 286, Sch.

कास्यनील (का + नील) 1) schwefelsaures Kupfer, blauer Vitriol Suçr. 2, 109, 1. 312, 10. n. H. 1052. कास्यनीली Suçr. 2, 380, 4. — 2) m. N. pr. eines Affen: काश्यनीलो हरिनीलः R. 4, 39, 23.

कास्यमय (von कास्य) adj. messingen H. 286, Sch.

कास्यमल (का + मल) n. Grünspan Suçr. 2, 327, 18. 330, 9.

कास्याम (का + ग्राम) adj. messingfarben Suçr. 2, 317, 21.

1. काक 1) m. Up. 3, 43. Çānt. 2, 7. a) Krähe Nr. 3, 18. AK. 2, 3, 20. 3, 4, 26, 197. Trik. 2, 3, 19. 3, 3, 8, 9. H. 1321. an. 2, 4. Med. k. 19. Abh. Ba. in Ind. St. 1, 40. M. 7, 21. 11, 131. 154. 156. 159. 12, 62. 76. MBu. 3, 16266. R. 2, 96, 38. fgg. 5, 36, 35. 36. Suçr. 1, 24, 7. 110, 12. 114, 8. 202, 13. Hr. 8, 18. 17, 14. काकोच्छ्वास Suçr. 1, 115, 18. काकाकृत Verz. d. B. H. No. 896. 897. न त्वा काके मन्ये ich achte dich weniger als eine Krähe gaṇa नावादि zu P. 2, 3, 17, Vārtt. 2. काका: किमपराध्यति कंसैर्गधेषु शालिषु sprüchw. Kātjās. in Berichte der K. S. Ges. d. Ww. phil.-hist. Cl. 1833, S. 192. तीर्यकाका wie eine Krähe an einem geheiligten Badeorte d. i. nicht an seinem Platze seiend P. 2, 1, 42, Sch. — b) ein unverschämter, zudringlicher Mensch Trik. 3, 3, 8, 9. Çabdār. im ÇKDr. — c) Krüppel. — d) das Eintauchen des Kopfes in Wasser (nach Krähenart) H. an. Med. — e) Sectenzeichen (तिलक) Çabdār. im ÇKDr. — f) ein best. Maass H. an. Med. — g) eine best. Pflanze Trik. H. an. Med. Ardisia humilis Vahl. (s. काकजम्बु). — h) N. eines Divpa H. an. Med. — i) m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 193, N. 142. — 2) f. काकी a) Krähenweibchen P. 6, 3, 42, Vārtt. 1, Sch. Pañkāt. I, 233. 32, 23. 33, 3. Kātjās. 21, 80. Personif. eine Tochter Kaçjapa's von der Tāmra und Mutter der Krähen Hariv. 222. der Eulen MBu. 1, 2620. 1g. — b) eine best. Arzneipflanze, = काकोली Rāçan. im ÇKDr. u. dem letzten Worle. — c) N. pr. einer der 7 Mütter von Çiçu MBu. 3, 14396. — 3) f. काका N. verschiedener Pflanzen: a) = काकजङ्ग, b) = काकनासा, c) = काकमाची, d) = काकोडुम्बरिका oder मलपू, e) = काकोली, f) = रक्तिका H. an. Med.

2. काक (von 1. काका) n. 1) Krähenschwarm P. 4, 2, 37, Sch. H. an. 2, 3. Med. k. 21. — 2) eine bes. Art coitus H. an. Med.

काककडु (काक + कडु) f. Panicum miliaceum (eine Getreideart) H. 1178.

काककला (काक + कला) f. N. einer Pflanze (s. काकजङ्ग) Ġātādh. im ÇKDr.

काककायनि patron. von काक gaṇa वाकिनादि zu P. 4, 1, 158.

काकगुह (काक + गुह) gaṇa मूलविमुनादि zu P. 3, 2, 5, Vārtt. 2.

काकग्री (काक + ग्री) f. eine Species von Karañga (महाकरञ्ज) Rāçan. im ÇKDr.

काकचाटीश्वर (काक - चाटी - श्वर) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 647.

काकचिञ्चा (काक + चिञ्) f. Name eines Strauchs, Abrus precatorius, Çabdār. im ÇKDr. Auch °चिञ्चि dies. °चिञ्ची AK. 2, 4, 3, 16. Trik. 2, 4, 14.

काकचिञ्चिक Bez. eines best. weichen Stoffes: काकचिञ्चिकसुखसंस्पर्श Lalit. Calc. 29, 11. काचिञ्चिक 19, 3. काचिलिन्दिक 73, 7. 94, 14. काचिलिन्दि Fouc. 19. 32. 70. 86. 159. 266. 273. Die beiden Sanskrit-Handschriften, welche Fouc. zu Gebote standen, haben काचिलिन्दि. Die engl. Uebersetzung in der Calc. Ausg.: soft as the down on the pod of the Kuchinchika (Abrus precatorius?), also noch eine neue Form des Wortes.

काकच्छर (काक + छर) m. Bachstelze Çabdār. im ÇKDr. Nach Wils. auch = काकपत्त.

काकच्छदि m. *Bachstelze* TRIK. 2, 3, 15. So nach den Corrigg. zu lesen, der Text hat काकच्छदि, welche Form WILS. aufgenommen hat. Daher bei diesem auch die Bed. *what is ejected by a crow*.

काकजङ्घा (काक + जङ्घा) f. N. eines Strauchs, *Leeu hirta* Banks, RĀĠAN. im ÇKDR. SUÇR. 2, 116, 18. Verz. d. B. H. No. 1373. *Abrus precatorius* RATNAM. im ÇKDR. Wird von काकनासा unterschieden H. a. n. MED. (vgl. काका unter काक).

काकजम्बु (काक + जम्बु) f. N. einer Pflanze, *Ardisia humilis* Vahl. (भूमिजम्बु, नुदजम्बु, vulg. वनजाम्), ÇABDAM. im ÇKDR. काकजम्बू eine andere Species der Gambù (नादियो, भृङ्गेष्टा, धनप्रिया) RĀĠAN. im ÇKDR.

काकजात (काक + जात) m. der indische Kuckuck H. c. 188. — Vgl. काकपुष्ट.

काकण gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41. 1) n. eine Art Aussatz (genannt nach der Aehnlichkeit mit den rothen und schwarzen Körnern des *Abrus precatorius*): यत्काकणत्तिकावर्णमपाकं तीव्रवेदनम् । त्रिदोषलिङ्गं तत्कुष्ठं काकणं नैव सिध्यति ॥ MĀDHAVAK. im ÇKDR. Auch काकणक n. SUÇR. 1, 268, 1. 14. — 2) = काकणि VJUTP. 217. — 3) f. काकणी gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41.

काकणत्तिका f. N. eines Strauchs, *Abrus precatorius*, RATNAM. im ÇKDR. SUÇR. 1, 268, 13. 259, 17. काकनत्ती 2, 429, 1. — Vgl. काकचिञ्चा, काकत्तिका, काकणि, काकणी.

काकणि eine best. kleine Münze BURN. Intr. 392. — Vgl. काकणी.

काकता f. nom. abstr. von काक Krāhe M. 11, 25.

काकतालीय (von काक + ताल) adj. f. घ्रा unerwartet wie in der Fabel der Tod der Krāhe durch eine herabfallende Palmenfrucht: काकतालीयो देवदत्तस्य वधः P. 5, 3, 106, Sch.; vgl. PAT. und KAIL. zu d. St. तदिदं काकतालीयं वैरमासादितं तया R. 3, 43, 17. सार्धसिकस्य काकतालीया सिद्धिर्विवेकिनस्तु नियता MALLIN. zu KIR. 2, 31. तदेतत्काकतालीयं नाम MĀLATIM. 84, 7. °तालीयम् adv. unversehens, plötzlich MBH. 12, 6396. Als subst. n. die Erzählung von der Krāhe und der Palmenfrucht; davon काकतालीयवत् adv. unversehens, plötzlich HR. Pr. 34.

काकतालुकिन् (von काक + तालुका) adj. den Gaumen einer Krāhe habend (einen Tadel ausdrückend) P. 5, 2, 128, Sch.

काकत्तिका (काक + ति) f. = काकणत्तिका RATNAM. im ÇKDR.

काकतिन्दुक (काक + ति) m. eine Art Ebenholz, *Diospyros tomentosa* Roxb. AK. 2, 4, 2, 19.

काकतुण्ड (काक + तुण्ड) 1) m. eine schwarze Species *Agallochin* H. 641. — 2) f. ई a) N. eines Baumes (im Hindi कौआटोटी). — b) eine Art Messing RĀĠAN. im ÇKDR.

काकतुण्डिका (wie eben) f. *Abrus precatorius* HĀLAJ. im ÇKDR.

काकदत्त (काक + दत्त) m. Krāhenzahn d. i. etwas nicht Vorhandenes (vgl. शशत्रिपाण) VIRAM. 26, a, 16.

काकदत्तकि wohl patron. von काकदत्तक (Krāhenzahn); m. pl. N. eines Kriegerstammes gaṇa दानन्यादि zu P. 5, 3, 116; davon °कीय FÜRST der Kākadantaki ebend.

काकधन (काक + धन) m. unterseeisches Feuer (s. धैर्य) TRIK. 1, 1, 68.

काकनत्ती s. u. काकणत्तिका.

काकनामन् (काक + नामन्) m. N. einer Pflanze, *Agati grandiflora*

Desv. (वक्रपुष्प), RATNAM. im ÇKDR. काकनाशा WILS.

काकनास (काक + नास) 1) m. N. einer Pflanze (s. विकण्टक) RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) f. घ्रा N. eines Strauchs, *Leea hirta* Banks, ÇĀṬĀDN. im ÇKDR. SUÇR. 2, 207, 9.

काकनासिका f. 1) = काकनासा AK. 2, 4, 6. — 2) N. einer anderen Pflanze, = रक्तत्रिवृत् RĀĠAN. im ÇKDR.

काकनीला (काक + नीला) f. = काकजम्बू RĀĠAN. im ÇKDR. u. dem letzten Worte.

काकन्दक adj. von काकन्दी P. 4, 2, 123, Sch.

काकन्दि (hat die Form eines patron.) m. pl. N. pr. eines Kriegerstammes gaṇa दानन्यादि zu P. 5, 3, 116; davon काकन्दीय FÜRST der Kākandī ebend. काकन्दी f. N. pr. eines Landes P. 4, 2, 123, Sch. Emblick myrobalan WILS.

काकपत्त (काक + पत्त) m. Locken an den Schläfen der Knaben und Jünglinge AK. 2, 6, 2, 47. H. 372. काकपत्तधर R. 1, 24, 9. 24, 6. 3, 43, 5. RAGH. 11, 1. 42. Am Ende eines adj. comp. °पत्तकः प्रणामचलकाकपत्तकौ धातैरो RAGH. 11, 31. 3, 28.

काकपद (काक + पद) 1) n. Krāhenfuss: काकपदाकारं त्रणाम् SUÇR. 2, 273, 17. ein nach der Aehnlichkeit benannter Einschnitt in die Haut 255, 21. 271, 16. — 2) n. das Auslassungszeichen V in den Handschriften MOLESW. — 3) m. (urspr. adj.) eine bes. Art coitus: पादौ द्वौ स्कन्धयुग्मस्यौ तित्वा लिङ्गं भगे लघु । कामपेतकामुकी कामी वन्धः काकपदो मतः ॥ RATNAM. im ÇKDR.

काकपर्णी (काक + पर्णा) f. *Phaseolus trilobus* Ait. BRĀHMAPR. im ÇKDR. — Vgl. काकमुद्गा.

काकपीलु (काक + पीलु) m. N. verschiedener Pflanzen: 1) = काकतिन्दुक, 2) = काकतुण्ड, 3) eine Varietät des *Abrus precatorius* (स्येतगुञ्जा) RĀĠAN. im ÇKDR.

काकपीलुक (wie eben) m. = काकतिन्दुक AK. 2, 4, 2, 19.

काकपुच्छ m. der indische Kuckuck ÇABDAR. im ÇKDR. — Wohl Prakṛt-Form für काकपुष्ट.

काकपुष्ट (काक + पुष्ट) m. dass. (von der Krāhe, welche die Eier des Kuckucks ausbrüten soll, ernährt) TRIK. 2, 3, 18. H. 1321. — Vgl. ग्रन्थपुष्ट, ग्रन्थभृत्, ग्रन्थभृत्, काकजात, परपुष्ट, परभृत्, परभृत्.

काकपुष्प (काक + पुष्प) n. = ग्रन्थपर्णा (?) RĀĠAN. im ÇKDR.

काकपेय (काक + पेय) adj. den eine Krāhe austrinken kann, von einem wasserarmen Flusse P. 2, 1, 33, Sch.

काकफल (काक + फल) 1) m. N. eines Baumes, *Azadirachta indica* Juss. (निम्ब), RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) f. घ्रा = काकजम्बू RĀĠAN. im ÇKDR. u. dem letzten Worte.

काकवन्ध्या (काक + वन्ध्या) f. a woman that bears only one child WILS.

काकभाण्टी (काक + भाण्ट) f. eine Species des Karāṅga (s. महाकरञ्ज) RĀĠAN. im ÇKDR.

काकभीरु (काक + भीरु) m. Eule TRIK. 2, 3, 45. — Vgl. काकारि.

काकमहु (काक + महु) m. eine Hühnerart (s. दात्यूक) TRIK. 2, 3, 21. HĀ. 183. घृतं कृत्वा तु दुर्वुद्धिः काकमहुः प्रजायते MBH. 13, 5520.

काकमर्द (काक + मर्द) m. eine Gurkenart, *Cucumis colocynthis* (महाकाल) RĀĠAN. im ÇKDR. Auch काकमर्दक m. RATNAM. im ÇKDR.

काकमाचिका f. = काकमाची Hār. 180. ÇABDAR. im ÇKDR.

काकमाची f. N. eines Strauchs, *Solanum indicum* L., AK. 2, 4, 5, 17.

H. 1188. SUCR. 1, 74, 9. 138, 18. 148, 14. 221, 14. 2, 14, 16. 68, 11. 280, 11. 418, 17. 468, 1.

काकमाता f. dass. RĀĠAN. im ÇKDR.

काकमुख (काक + मुख) m. pl. N. pr. eines mythischen Volkes (mit einem Krähengesicht) VP. 187, N. 22.

काकमुद्गा (काक + मुद्गा) f. *Phaseolus trilobus* Ait. (mit grauen Körnern) AK. 2, 4, 4, 1.

काकम्बोर m. scheint Bez. eines Baumes zu sein: मा काकम्बोरमुद्गं क्लो वनस्पतिम् RV. 6, 48, 17.

काकयव (काक + यव) m. körnerlose Gerste: तत्रैव पाण्डवाः सर्वे यथा काकयवाः MBu. 2, 2526. यथा काकयवाः प्रोक्ताः — नाममात्रा न सिद्धे हि धनक्षीनान्तथा नराः PAÑKĀT. II, 93.

काकरूक s. काकरूक.

काकरूक (काक + रूक) f. Schmarotzerpflanze TRIK. 2, 4, 3.

काकरूक 1) feig oder Feigling H. a. n. 4, 6, 7. MED. k. 181. ein unter dem Weiber-Pantoffel stehender Mann TRIK. 3, 3, 10. H. a. n. MED. चतुर्माण्डलावस्थानं नाम सिंहेस्य । सिंहेननुयायिनः काकरूकाः किंवत्ताश्च (sagt ein Löwe, um seine augenblickliche Furcht zu hemänteln) PAÑKĀT. 9, 15. — 2) nackt H. a. n. MED. — 3) arm H. a. n. — 4) m. Eule TRIK. H. a. n. MED. — 5) m. Betrug (दम्भ) H. a. n. MED. Mit Ausnahme von H. a. n. alle: काकरूक.

काकल n. ein am Halse getragener Juwel TRIK. 2, 6, 27. Vgl. काकिलक und काकलि.

काकलक 1) Kehlkopf, Schildknorpel SUCR. 1, 340, 12. 342, 15. — 2) m. = काकल H. 588. — 3) eine Reisart SUCR. 1, 193, 15.

काकलि f. 1) ein leiser, lieblicher Laut BUAR. zu AK. im ÇKDR. H. 1410, Sch. देवीकाकलिगीतस्य तद्दीपानिनदस्य च KATHĀS. 21, 5. मवल्लकीकाकलिगीततिःस्वनेः RĪT. 1, 8. Vgl. कल. — 2) N. pr. einer Apsaras VĀJPI zu H. 183.

काकली f. 1) = काकलि 1. AK. 1, 1, 2. H. 1410. काकिलकाकलीकलरवः (v. l. कामिनी) BHART. 1, 35. — 2) ein musik. Instrument mit einem leisen Ton, welches gespielt wird, um zu erproben, ob Jemand schläft oder wach ist (nach dem Schol.) DAÇAK. 71, 1.

काकलीक = काकलि 1. BRAHMA-P. in LA. 53, 19.

काकलीद्राता f. eine Traube ohne Kerne, Kischmisch RĀĠAN. im ÇKDR. — Offenbar zusammengesetzt aus काकली (!) und द्राता.

काकलीरव (क + रव) m. der indische Kuckuck RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. कलरव.

काकवर्ण (काक + वर्ण) m. N. pr. eines Fürsten VP. 466. LIA. I, Anh. XXXIII.

काकवर्णिन् (wie eben) m. N. pr. eines Fürsten BUAR. Intr. 338. LIA. II, 83.

काकवल्लभा (काक + वल्ल) f. = काकलाम्बू RĀĠAN. im ÇKDR. u. dem letzten Worte.

काकवल्लरी (काक + वल्ल) f. N. einer Pflanze, = स्वर्णवल्लरी RĀĠAN. im ÇKDR.

काकशाव m. = काक्याः शावः P. 6, 3, 42, Vārt. 1, Sch.

काकशिम्बी (काक + शिम्बी) f. N. einer Pflanze, = काकतुण्डी RĀĠAN. im ÇKDR. u. dem letzten Worte.

काकशीर्ष (काक + शीर्ष) m. = काकनामन् GĀTĀDN. im ÇKDR.

काकशीर्ष wohl patron. von काक + शीर्ष Verz. d. B. H. 59, 3.

काकस्त्री (काक + स्त्री) f. = काकशीर्ष WILS.

काकस्फूर्ज (काक + स्फूर्ज) m. = काकतिन्दुक RĀĠAN. im ÇKDR.

काकस्वर (काक + स्वर) m. ein schriller Ton ÇIKSHĀ 34.

काकान्ति (काक + अन्ति) n. Krähenauge: काकान्तिन्यायेन nach Art des Krähenauges, von einem Worte, welches zu zwei Regeln gehört. AGNISV. zu LĀTJ. 2, 3, 12.

काकाङ्गा (काक + अङ्गा) f. N. einer Pflanze, = काकानासा RAMĀN. zu AK. ÇKDR. काकाङ्गी f. dass. AK. 2, 4, 4, 6.

काकाञ्ची f. dass. ÇABDAR. im ÇKDR.

काकाण्ड (काक + अण्ड) 1) m. N. zweier Pflanzen, = महानिम्ब und = काकतिन्दु (sic) RĀĠAN. im ÇKDR. eine Bohnenart SUCR. 1, 198, 9. — 2) f. अ) eine Spinnenart SUCR. 2, 296, 17. — b) N. einer Pflanze (s. कालशिम्बी) RĀĠAN. im ÇKDR.

काकाण्डक (काक + अण्डक) 1) Krähenei oder Name einer Pflanze (s. काकाण्डः (पयोधराः) केचिद्धरिद्रासंकाशाः काकाण्डकनिभास्तथा MBu. 3, 12880. — 2) f. अ) eine Spinnenart (vgl. काकाण्डा) SUCR. 2, 299, 11. (काकाण्डका).

काकाण्डोला m. N. einer Pflanze (कालशिम्बी) RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. काकाण्डा.

काकादनी (काक + अदनी) f. गाणा गौरादि zu P. 4, 1, 41. N. verschiedener Pflanzen: *Abrus precatorius* L. ÇABDAR.; eine weisse Abart davon (श्वेतगुञ्जा) RĀĠAN.; = द्विस्रा, गृध्रनखी u. s. w., vulg. कालियाकटा RATNAM. im ÇKDR. ÇĀÑEH. GRHJ. 1, 23. SUCR. 1, 146, 1. 2, 87, 7 (neben गुञ्जा). 106. 18. 109, 2. 116, 18. 171, 20. 280, 11. 383, 12.

काकाणु m. = काकवल्लरी RĀĠAN. im ÇKDR.

काकार m. f. ई) n. scattering water WILS.

काकारि (काक + अरि) m. Eule (Feind der Krähen) H. 1324.

काकाल m. Rabe ÇABDAR. im ÇKDR. VET. 4, 18. — Vgl. काक und काकिल.

काकि patron. von काक गाणा काकिनादि zu P. 4, 1, 158.

काकिणिका f. = काकिणी BUĀG. P. 5, 14, 26.

काकिणी f. AK. 3, 6, 1, 9. eine best. kleine Münze oder ein best. geringer Geldwerth (= 20 Kaparda oder 1/4 Paṇa) Verz. d. B. H. No. 828. COLERR. Alg. 1. ईश्वरा भूरिद्रव्येण यल्लभते पलं किल । द्रिद्रस्तच्च काकिण्या प्राप्नुयादिति नः श्रुतम् || PAÑKĀT. II, 70. DAÇAK. 153, 10. Nach den Lexicographen: ein Viertel Paṇa; ein Korn vom *Abrus precatorius* (als Gewicht); eine *Cypraea moneta* (eine als Münze gebrauchte kleine Muschel) H. a. n. 3, 199, 200. MED. n. 42; ein Viertel Daṇḍa (als Längenmaass) H. a. n.; ein Daṇḍa MED.; Teil eines Maasses (उन्मानस्योशके). MED. — Vgl. काकणि, काकणतिका, काकिनी.

काकिणीक (von काकिणी) adj. eine Kākiṇī werth; auch am Ende eines comp. P. 5, 1, 33, Vārt. 1. अथ्यर्धकाकिणीक, त्रिकाकिणीक Sch.

काकिनी f. = काकिणी RĀJAM. zu AK. ÇKDR. HIT. II, 88. ein Viertel

Präpa Hār. 144. MED. n. 50; ein Viertel Māna; eine Cypraea moneta MED.

काकिल m. ein am Halse getragener Juwel ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. काकिल.

काकीय (von काक) adj. die Krähē betreffend: कंसकाकीयमाख्यानम् MBh. 1, 513. — Vgl. श्वेतकाकीय.

काकु f. 1) Wechsel der Stimme, Nachdruck, Emphasis AK. 4, 1, 5, 13. H. 1410. VIKR. 42. भिन्नकाण्ठघनिधीरैः काकुरित्यभिधीयते Śāu. D. 20, 17, 18. 21, 2. 18, 4, 7. 19, 13. Sch. zu ÇĀK. 113, 5. उल्लापः काकुवाक् H. 275. — 2) Zunge TRIK. 2, 6, 30.

काकुत्स्य m. ein Nachkomme des Kakutstha gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. R. 2, 110, 28. RĀGA-TAR. 4, 67. Bein. des Anenas MBh. 3, 13516. Aṅga's RAGH. 6, 2. Daçaratha's R. 4, 23, 3. 6, 103, 1. Rāma's 4, 24, 18. 3, 49, 6. 7. 5, 7, 14. 6, 103, 22. Viçv. 7, 9. RAGH. 12, 46. Lakshmaṇa's R. 3, 49, 22. काकुत्स्यौ Rāma und Lakshmaṇa R. 2, 99, 3. RAGH. 12, 30. Nach TRIK. 2, 8, 2 ist काकुत्स्य identisch mit पुरंदर्य, der sonst den Bein. काकुत्स्य führt.

काकुद् f. Mundhöhle, Gaumen NAIGH. 1, 11. NĪR. 5, 26. या तै काकुत्सु-कृता या वरिष्ठा यया शश्रुत्पिचसि मधं उर्मिम् RV. 6, 41, 2. 8, 58, 12. उर्वरिषो न काकुदः 4, 8, 7. — Vgl. काकुद, काकुद् und russ. ueno Him-mel und Gaumen.

काकुद् n. dass. AK. 2, 6, 2, 42. H. 585.

काकुदानिकं patron. von काकुदान gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146.

काकुद् adj. von काकुदः उद्गतः (dem U. gehört) काण्ठः काकुद्ः AIR. Br. 7, 1. Nach ŚĀJ. so v. a. काकुद्.

काकुम् v. l. für काकुद् NAIGH. 1, 11.

1. काकुम् adj. gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86. aus Kakubbh-Fersen bestehend, z. B. प्रगाथ, dessen erster Vers ein Kakubbh ist, RV. Prāt. 18, 1, 2. ÇĀKĪH. ÇB. 7, 25, 5. 18, 13, 9.

2. काकुम् patron. von काकुम् (v. l. काकुम्) gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

काकेतु (काक + इत्) m. Saccharum spontaneum L. (s. काश) TRIK. 2, 4, 39. RATNAM. und RĀGAN. im ÇKDR.

काकेन्दु m. = काकतिन्दुक und vielleicht auch daraus entstanden AK. 2, 4, 2, 19. TRIK. 3, 3, 10.

काकेष्ट (काक + इष्ट erwünscht, geliebt) m. N. eines Baumes, Melia Azadirachta L. (निम्ब), RĀGAN. im ÇKDR.

काकोचिक m. und काकोची f. oder काकोचिन् m. N. eines Fisches, Cyprinus Cachius (vulg. काउची) Hār. 188.

काकोटुम्बर (काक + उटु^o) m. Ficus oppositifolia, ein Baum, dessen Früchte Vögeln zum Futter dienen, ÇABDAR. im ÇKDR. Auch काकोटुम्बरिका f. AK. 2, 4, 2, 42. Suçr. 2, 63, 17. 116, 21. 126, 18 (umschrieben: काकाकानिउटुम्बरी 67, 12). काकोटुम्बरिका TRIK. 3, 3, 62. H. 1133.

काकोद् m. Schlange AK. 4, 2, 1, 8. H. 1303. — Zerlegt sich in काक + उद्.

काकोटुम्बरिका s. u. काकोटुम्बर.

काकाल 1) m. Rabe AK. 2, 5, 21. TRIK. 3, 3, 384. H. 1323. an. 3, 634. MED. I. 74. M. 5, 14. JĀG. 1, 174. DRAUP. 8, 31. Vgl. काक und काकाल. — 2) m. eine Art Eber (प्रकारभेद). — 3) m. Schlange ÇABDAR. im ÇKDR.

— 4) m. Töpfer H. an. MED. Vgl. कुलाल. — 5) ein best. Gift, m. n. AK. 4, 2, 1, 10. MED. m. TRIK. H. 1196 (nach dem Sch. auch n.). H. an. काकालमुग्रतेजः स्यात्कृत्तकृत्वि मकृत्विपम् VAIDJ. im ÇKDR. Vielleicht die Beere des Cocculus indicus (1) WILS. — 6) m. = काकोली DHAR. im ÇKDR. — 7) n. eine Art Hölle MED. JĀG. 3, 223.

काकोली f. eine best. Arzneipflanze RĀGAN. im ÇKDR. Suçr. 4, 46, 19. 133, 15. 18. 140, 8. 146, 1. 156, 20. 2, 38, 13. 16. 206, 21. काकोलि 106, 10. तीरकाकोली (immer in unmittelbarer Verb. mit काकोली) 4, 39, 16. 140, 8. 2, 38, 17. ÇKDR. giebt folgende Synonyme: मथुरा, काकी, कालिका, वायमोली, नीरा, धाङ्गिका, वीरा, शुक्ता, धीरा, मेडरा, धाङ्गिनी, स्वाडुमोसी, वयःस्या (TRIK. 3, 3, 198), त्रीवनी, शुक्लानीरा, पयस्वनी (diese nach RĀGAN., die folgenden nach RATNAM.), पयस्या, शीतपाकी.

काकोलूक (काक + उलूक) n. sg. Krähē und Eule (als beständige Feinde) P. 2, 4, 9, Sch.

काकोलूचिका (vom vorherg.) f. das feindliche Verhältniss zwischen Krähen und Eulen P. 4, 3, 125. Sch. 4, 2, 104. Vārt. 28. Sch. ÇABDAR. im ÇKDR.

काकोलूकीय (wie eben) n. dass., N. des 3ten Buchs im PAÑĀTANTRA PAÑĀT. 148, 1. 3, 10.

काकोष्ठक und काकोष्ठक (von काक + षोष्ठ) adj. krähenschnabelförmig, von einem Verbanne Suçr. 4, 56, 7. 53, 16.

कान्त (1. का + अन्त) m. ein finsterner Blick P. 6, 3, 104. TRIK. 2, 6, 30. H. 578. BHĀṬṬ. 5, 24. n. Vop. 6, 93. Nach SIDDH. K. zu P. 6, 3, 104 und den Scholl. zu BHĀṬṬ. 5, 24 auch adj. finster blickend. — Vgl. कटान्त, aus dem das Wort durch Zusammenziehung auch erklärt werden könnte.

1. कान्तव m. die Frucht von Kakshatu gaṇa व्रतादि zu P. 4, 3, 164.

2. कान्तव von कान्तु P. 4, 2, 71. Sch.

कान्तसेनि patron. von कान्तसेन, Bein. des Abhipratārin KĀND. Uṇ. 4, 3, 5.

कान्ति m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. 53, 20.

कान्ती f. 1) eine best. wohlriechende Erde AK. 2, 4, 4, 19. H. 1055. MED. sh. 9. Vgl. काच्छी. — 2) N. einer Pflanze, Cytisus Cajan Lin. (तुवरिका, welches auch die erste Bed. hat) MED.

कान्तीव m. 1) N. einer Pflanze, Hyperanthera Moringa Vahl., AK. 2, 4, 2, 11. Nach einer anderen Trennung अन्तीव und अन्तीव. — 2) Name eines Sohnes von Gautama und der Auçnarī MBh. 2, 802. Unregelmässiges patron. von कान्तीवत् oder कान्तीवत्: vgl. LIA. I, 537.

कान्तीवक m. = कान्तीव 1. ÇABDAR. im ÇKDR.

कान्तीवत् 1) adj. von Kakshivant herrührend, ihn betreffend: सूक्त ÇĀKĪH. ÇB. 9, 20, 12. घ्राख्यान 16, 11, 4. — 2) patron. von कान्तीवत्, Bein. Çabara's Ind. St. 2, 297. असीत्कान्तीवती चास्य (व्युषिताश्चस्य) भार्या — भद्रा नाम MBh. 1, 4695. कान्तीवत् (sic) Verz. d. B. H. 53, 27.

कान्तीवत् m. N. pr. = कान्तीवत् MBh. 1, 224, 4213. fgg. 2, 112. कान्तीवतो गौतमस्य 698. उपस्पृश्य ततस्तत्र कान्तीवानिय मोदते 3, 8083. Bhāg. P. 1, 9, 7. LIA. I, 357.

काग m. = काक Krähē GĀṬĪDU. im ÇKDR. VRT. 4, 18.

काग्नि (1. का + अग्नि) m. etwas Feuer Vop. 6, 96.

काङ्कयन patron. von काङ्क Verz. d. B. H. 91, 5. WEBER, Lit. 148.

काङ्, काङ्कति Dhātup. 17, 16; auch काङ्कते; चकाङ्; 1) *begehren, verlangen, zu erlangen streben, sich sehnen nach, erwarten, warten auf* (acc.); act.: यो न कृष्यति न द्वेष्टि न शोचति न काङ्कति Bhāg. 12, 17. 18, 54. काङ्कन्तिमनुत्तमान् M. 2, 242. 3, 158. यच्चान्यदिक् काङ्कसि MBh. 3, 10578. अर्थान्काङ्कतु कीनाशादिसस्तैन्यं करोति यः 13, 4516. आगमं तस्य काङ्कनः R. 4, 47, 18. Suṣr. 1, 242, 16. यत्काङ्कति तपोभिरन्यमुनयः Śik. 171. ऋत्विक्. 2, 12. तो रत्नभूता लोकास्य प्रार्थयन्तो मर्हन्तिनितः । काङ्कति स्म विशेषेण MBh. 3, 2126. R. 1, 27, 6. Megh. 76. अर्थर्षेषु लिङ्गानि काङ्कित् ĀcV. Çr. 5, 1. Çāñk. Çr. 9, 20, 20. med.: अर्थर्षेषु कृतैर्युपकृतं काङ्कते ĀcV. Çr. 5, 7. नाकं वतो वरं काङ्के MBh. 13, 769. काङ्कयत्के द्वारपतेस्तत्राज्ञाम् (wir warten auf deinen Befehl) 3, 10623. न काङ्के विजयं कृत्वा न च राज्यं सुखानि च Bhāg. 1, 32. MBh. 2, 1937. पुनर्युद्धमकाङ्कत R. 5, 38, 43. न चापि दारान्मनसाप्यकाङ्कत MBh. 1, 1663. काङ्कमाणी जयम् 6020, 4942. Draup. 4, 24. Bhāg. P. 6, 11, 25. — काङ्कित *begehrt, wonach oder nach dem man verlangt*: गमनं वनवासाय काङ्कितं हि सह वया R. 2, 29, 14. सो ऽयमासादितो दिष्ट्या धातृका काङ्कितश्चिरम् (auf den wir lange gelauert haben) MBh. 3, 414. मनसा काङ्कितं तस्य ममाप्यागमनं स्वयम् R. 3, 18, 13. स चास्यै भगवान्प्रदान्मनसः काङ्कितं भुवि (वरम्) MBh. 1, 2410. काङ्कितो ह्यसि मे ऽतिथिः 3, 16704. 12611. अतीव रूपसंपन्नो सिद्धानामपि काङ्किताम् 1, 2400. Viçv. 3, 14. Rāgh. 12, 58. प्रियकाङ्किता *nach der der Geliebte sich sehnt* Mārkān. 88, 23. n. *Verlangen, Begehren*: सीतादर्शनकाङ्कित *der das Verlangen hat die Sītā zu sehen* R. 5, 29, 9. — *warten*, ohne obj.: संतानार्थो ऽर्थर्चनं काङ्कति Çāñk. Çr. 1, 1, 25. 6, 9, 10. — 2) *auf Etwas (dat.) bedacht sein*: मयार्चिता देवगणाः — अग्निप्रयातस्य वनं चिराय ते क्तिताय काङ्कतु दिशश्च R. 2, 25, 43 (इतः प्रयातस्य वनं चिराय ते क्तितायः सन्तु Gorr. 41). — *caus.* काङ्कयति, अचकाङ्कत् P. 7, 4, 1, Vārt. 1, Sch. in der Calc. Ausg. — काङ्क ist ein unregelmässiges desider. von कम्.

— अनु *begehren, verlangen, nach Etwas streben*: अतः प्रियं चेदनुकाङ्कसे त्वं सर्वेषु कार्येषु क्तिताकृतेषु MBh. 2, 2135. 13, 3604. — Vgl. अनुकाङ्कित्.

— अग्नि *dass., act.*: अत्यर्थमभिकाङ्कामि मृगयो सरयूवने R. 2, 49, 15. Viçv. 8, 23. MBh. 3, 16997. 13, 783. med.: यदभिकाङ्कसे 576. दर्शनो ते ऽभिकाङ्कते R. 2, 15, 23. दारान्नाभिकाङ्कत MBh. 1, 1662. R. 3, 53, 53. दातारमभिकाङ्कते *er wartet auf* 1, 73, 10. अग्निकाङ्कित *ersehnt* MBh. 3, 16704. R. 1, 8, 27. — *caus.* *dass.* was das simpl.: न चान्यमभिकाङ्कये MBh. 3, 12457 (vgl. 12466). — Vgl. अभिकाङ्का fg.

— आ 1) *begehren, nach Etwas verlangen, — streben, erwarten*; mit dem acc.: प्रूढस्तु वृत्तिमाकाङ्कन् M. 10, 121. समागमनमाकाङ्कन् MBh. 1, 1268. रामाभियेकमाकाङ्कन्नाकाङ्कदुदयं रवेः R. 2, 3, 19. वैदेह्याः प्रियमाकाङ्कन् 94, 1. आ मृत्योः अग्रिमकाङ्कन् Jāśn. 1, 153. पानीयमाकाङ्कति Mārkān. 134, 6. Megh. 88. अयुद्धमाकाङ्कत कौरवाणां सन्निव उर्योधनमाकृत्यधम् MBh. 5, 39. आकाङ्कते च दैहिकिन्त्रान्मपि नित्यं पितामहाः 1, 6186. प्रत्याग्रमन्तं रिपुनाचकाङ्क *er wünschte, dass sich der Feind erholte oder er wartete, bis* Rāgh. 7, 44. गुरोरनुसो धीरेव कन्या पितुराचकाङ्क 3, 38. भक्तमाकाङ्कते (Sāj.: = भक्तप्रतीनां विधत्ते) Air. Ba. 1, 22. अर्थर्षेभ्यो मर्वत्राकाङ्कितमुत्र द्वाप्यायान् *er warte ab* Lāt. 1, 2, 18. 6, 10. यात्रार्थो कालमाकाङ्कन् चरेद्वैद्यं समाहितः MBh. 14, 1279. मुनेरुत्तरमाचकाङ्क R. 3, 18, 48. *verlangen nach*, mit dem gen.: अमृतस्येव चाकाङ्केद्वमानस्य सर्वदा (ब्राह्मणाः) M. 2,

162. — 2) *mit dem Körper wohin streben, sich hinwenden nach*; mit dem acc.: दक्षिणा दिशमाकाङ्कयतेमान्स्वरान्पितृन् M. 3, 258. — 3) *gramm. zur Ergänzung erfordern*: नैतदपरमाकाङ्कति Sch. zu P. 8, 2, 96. med. Sch. zu P. 3, 4, 23. — Vgl. आकाङ्क fg.

— अग्न्या s. अग्न्याकाङ्कित, wofür viell. अग्न्याकाङ्कित zu lesen ist.

— प्रत्या *erwarten, lauern auf*: इकैव फलमासीनः प्रत्याकाङ्कित सर्वशः MBh. 12, 4870. मृगं कुरिरिवादृश्यः प्रत्याकाङ्कित कोचकम् 4, 734.

— समा *begehren, verlangen*: गतो गतनेव मया डुरात्मा येदुं समाकाङ्कति MBh. 4, 1664.

— प्र *dass.*: अन्नपानं प्रकाङ्कति Suṣr. 1, 52, 6.

— प्रति *verlangen nach, sich sehnen nach*: ज्ञातयश्चापि — त्वामेव प्रतिकङ्कते परिन्यमिव कर्षकाः R. 2, 112, 12.

— वि *beabsichtigen, es auf Etwas abgesehen haben*: सर्वामुराणां निधनं विकङ्कन् Hāriv. 13136.

काङ्का (von काङ्क) f. *das Verlangen* H. 430. in comp. mit dem obj.: भुक्तकाङ्का Suṣr. 1, 243, 13. नन्ददर्शनकाङ्क्या N. 16, 1, 14. 24, 2. R. 1, 1, 38. 3, 35, 57. Pañkāt. 213, 15.

काङ्किता (von काङ्कित्) f. *dass.*: न मे राज्यस्य काङ्किता R. 2, 34, 28.

काङ्कित् (von काङ्क) adj. *verlangend nach*, mit dem acc.: काङ्कित्णी पुत्रमुत्तमम् R. 2, 110, 20. in comp. mit dem obj.: दर्शनं Bhāg. 11, 52. Sunb. 2, 1. MBh. in Benp. Chr. 30, 4. R. 3, 19, 26. 28, 28. 4, 49, 23. Pañkāt. 91, 7. स्त्री MBh. 3, 432. 11510. 13, 2655. 6397. Çāñtik. 4, 11. Rāga-Tar. 5, 245. *erwartend*: तदाश्चसिद्धिं भद्रं ते भव त्वं कालकाङ्कित्णी R. 5, 33, 27. Pañkāt. III, 134.

काङ्करु m. *Reiher* Gaṭādh. bei Wils.; in der 2ten Ausg. काङ्करु, aber in der alphabet. Ordnung nach काङ्कित.

काङ्का f. N. einer Pflanze (s. वका) Çāñkāt. im ÇKDr.

काङ्कक n. *eine Getraideart* Suṣr. 1, 193, 15. — Vgl. कङ्कु.

काच 1) m. a) *Glas* AK. 2, 9, 100. 3, 4, 5, 29. Trik. 3, 3, 334. H. 1062. an. 2, 56. Med. k. 2. Suṣr. 1, 28, 5. काचस्पटिकपात्रेषु 240, 16. 2, 317, 17. Pañkāt. I, 87. Hit. Pr. 41. Kathās. 24, 178. 184. 193. न काचस्य कृते ज्ञातु युक्ता मुक्तामणोः क्षतिः 22, 216. काचमूल्येन विक्रीतो कृत चित्तमणिर्मया Çāñtik. 1, 12. pl. *Glasperlen*: काचानावयन्ति Çat. Br. 13, 2, 6, 8. काचकूपी *Glasflasche*, काचघटी *Glaskrug* Wils. काचभाजन *Glasgefäß* Trik. 2, 9, 9. Hār. 127. काचवक्रयत्न *Glasretorte* Wils. Nach H. an. und Med. ist काच auch = गणि *Berykrytall*. — b) *eine Klasse von Augenkrankheiten* AK. 3, 4, 5, 29. H. an. Med. vorzugsweise *Affektionen der Linse* Suṣr. 2, 86, 2. 277, 4. 321, 1. die besondern Arten s. 303, 4. fgg. काचापक् 341, 16. 342, 1. — c) *der an den beiden Seiten eines Jochs herabhängende Strick mit einem Netz, in dem die Last liegt; der Strick einer Wagschale* AK. 2, 10, 30. 3, 4, 5, 29. H. 364. H. an. Med. — 2) n. a) *schwarzes Salz*; vgl. काचमल, काचलवण, काचसंभव, काचसौवर्चल, काचोत्थ, काचोद्भव. — b) *Wachs* Rāgan. im ÇKDr.

काचक m. 1) *Glas*. — 2) *Stein* Wils.

काचन n. *eine Schnur, ein Umschlag, welche die losen Blätter einer Handschrift zusammenhalten*; काचनक n. *dass.* Hār. 54. — Vgl. कचने.

काचनकिन् (von काचन) m. *Handschrift* Gaṭādh. im ÇKDr.

काचमणि (काच + मणि) m. *Krystall, Quarz*: अकरे पद्मरागाणां जन्म
काचमणोः कुतः HIT. Pr. 44.

काचमल (काच + मल) n. *schwarzes Salz* RĀGAN. im ÇKDR. — Vgl.
काच 2, a.

काचलवण (काच + ल^०) m. dass. RĀGAN. im ÇKDR.

काचलिन्दि s. u. काकचिञ्चिक.

काचसेभव (काच + सं^०) n. = काच 2, a. RĀGAN. im ÇKDR.

काचसौवर्चल (काच + सौ^०) m. dass. RĀGAN. im ÇKDR.

काचस्याली (काच + स्याली) f. N. einer Pflanze, *Bignonia suaveolens*
Roxb., AK. 2, 4, 2, 35.

काचात्त (काच + अत्त) m. *Glasauge*, N. eines Schwimmvogels Suçr. 1,
203, 14.

काचिघ्न m. 1) *Maus, Ratte* TRIK. 3, 3, 74. H. an. 3, 135. MED. gh. 8. —
2) *Gold* H. an. MED. Statt काञ्चन hat TRIK. काचन. — 3) = श्लेषाटक
H. an. = श्लेषाट oder क्लेषाट (स्यात्क्लेषाट) MED. Die beiden ersten Wör-
ter fehlen in den Wörterbüchern; क्लेषाट m. bedeutet nach dem UṆĀDIK.
im ÇKDR. *Waise*; das entsprechende vulg. Wort क्लिमडा bedeutet auch
Hülsenfrucht nach HAUGHTON und diese Bed. giebt WILS. dem Worte
काचिघ्न.

काचिञ्चिक s. u. काकचिञ्चिक.

काचित (von काच) adj. *im Stricknetz liegend, am Stricke eines Jochs*
u. s. w. hängend (s. काच 1, c) AK. 3, 2, 39.

काचित्करं adj. *Allerlei thugend, zu Allem dienlich*: प्रियं काचित्करं
कृत्विः RV. 10, 86, 13. — Zusammeng. aus का चित् d. i. कानि चित् (s. u.
1, क) und कर.

काचिम m. *ein in der Nähe eines Tempels wachsender und daher für*
heilig angesehenen Baum TRIK. 2, 4, 42.

काचिलिन्दि und काचिलिन्दिक् s. u. काकचिञ्चिक.

काचक MED. k. 64 Druckfehler für कावृक.

काचकं adj. von काचक P. 4, 2, 133.

काचकक् desgl. P. 4, 2, 134.

काचिकम् (?) adj. = अचक, स्वचक klar (von Wasser) H. c. 163.

काचकी f. *eine best. wohlriechende Erde* H. 1036. — Vgl. काली, wor-
aus काचकी entstanden ist.

काञ R. 2, 33, 17 viell. fehlerhaft für काच in der Bed. von 1, c.

काञ्जल (1. का + जल) n. *etwas Wasser* Vor. 6, 95.

काञ्ज्, काञ्जते glänzen; binden DnĀTUP. 6, 10. — Vgl. कच् und कञ्.

1. काञ्चन n. 1) *Gold* NAIGH. 1, 2. AK. 2, 9, 95. TRIK. 3, 3, 235. H. 1043.
an. 3, 365. MED. n. 49. M. 2, 239. 4, 233. 8, 88. 113. JĀĀN. 1, 332. N. 17, 7.
Suçr. 1, 110, 10. 378, 13. HIT. Pr. 41. *Vermögen* ÇKDR. WILS. — 2)
Staubfaden des Lotus TRIK. H. an. MED.

2. काञ्चन 1) adj. f. ई golden M. 3, 112. R. 4, 4, 26. 3, 21, 17. 6, 38, 28.
यदि निर्गतं तस्यास्तत्राचञ्चनप्रभम्। काञ्चनं धरणां प्राप्तं क्षिण्यमभव-
त्तदा 1, 38, 19. ÇĀK. 133. 171. DRAUP. 2, 7. VID. 288. An den drei letzten
Stellen am Anfange eines comp., so dass auch die subst. Bed. *Gold* zu-
lässig ist. f. MBh. 1, 6974. 3, 11778. 4, 1825. 14, 2633. ŚĀV. 1, 23. R. 3, 32,
24. 58, 26. 6, 73, 29. 112, 79. MEGH. 77. BUAVISHJOTT. P. in Z. d. d. m. G.
6, 94, 3. BĀG. P. 2, 23, 32. 5, 20, 35. 23, 7. — 2) m. a) N. verschiedener

Pflanzen: α) *Mesua ferrea* AK. 2, 4, 2, 45. H. an. 3, 365. MED. n. 48. —
β) *Michelia Champaca* (चम्पक). — γ) *Ficus glomerata*. — δ) *Bauhi-
nia variegata* H. an. — ε) *Datura fastuosa* MED. — ζ) = पुनाग H. an.
— b) N. pr. des 5ten Buddha H. 236. — eines Fürsten (s. काञ्चनप्रभ)
Buçr. P. 9, 13, 3. VP. 398. — 3) f. ई a) *Gelbwurz* AK. 2, 9, 41. H. 418.
H. an. MED. — b) *eine Art Asclepias* (स्वर्णक्षीरी). — c) *ein best. gelbes*
Pigment (s. गोरोचना) RĀGAN. im ÇKDR.

काञ्चनक (von काञ्चन) 1) m. a) N. eines Baumes, *Bauhinia variegata*.
Suçr. 1, 143, 18. — b) *eine Reis- oder Getraidefrucht* Suçr. 1, 193, 7. —
2) n. *Auripigment* RĀGAN. im ÇKDR.

काञ्चनकदली (का^० + क^०) f. *eine Abart von Musa sapientum* (सुव-
र्णकदली, vulg. चाँपाफला) RĀGAN. im ÇKDR.

काञ्चनकारिणी (का^० + कारि^०) f. N. einer Pflanze, *Asparagus racemo-
sus* Willd. (शतमूली), ÇABDAR. im ÇKDR.

काञ्चनक्षीरी (का^० + क्षीरि^०) f. Name einer Pflanze, *eine Art Asclepias*
(क्षीरिपालिता), RĀGAN. im ÇKDR. कासोसकाञ्चनक्षीर्यो (adj.) वर्गः Suçr. 2,
62, 5.

काञ्चनगिरि (का^० + गिरि) m. *Goldberg*, ein Bein. des Meru, H. 1032.
Buçr. P. 5, 16, 28.

काञ्चनगैरिक (का^० + गै^०) n. *eine Art Ocher* Suçr. 2, 275, 19. गैरिकं
काञ्चनाहम् 493, 20. — Vgl. स्वर्णगैरिक.

काञ्चनपुर (का^० + पुर) n. N. pr. einer Stadt Vet. 23, 8. काञ्चनपुरी
Verz. d. B. H. 136, b, 4.

काञ्चनपुष्पक (का^० + पुष्प) n. N. einer Staude, *Tabernaemontana co-
ronaria* Willd. (आहुल्य), RĀGAN. im ÇKDR.

काञ्चनपुष्पी (wie eben) f. *Premna spinosa* Roxb. (s. गणिकारी) RĀGAN.
im ÇKDR.

काञ्चनप्रभ (का^० + प्रभा) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes des
Bhīma und Vaters von Suhotra, HARIV. 1413. BRAHMA-P. in VP. 398,
N. 3. — Vgl. 2. काञ्चन 2, b.

काञ्चनमय (von 1. काञ्चन) adj. f. ई golden R. 2, 81, 11. 4, 51, 12. 6, 37,
4. PAÑKĀT. 236, 5.

काञ्चनमाला (का^० + मा^०) f. N. pr. der Gemahlin von Kunāla, dem
Sohne Açoka's, BURN. Intr. 404. 409. eines andern Frauenzimmers KA-
THĀS. 13, 22.

काञ्चनवर्मन् (का^० + वर्म^०) m. N. pr. eines Fürsten (s. क्षिण्यवर्मन्) MBh.
in BENF. Chr. 53, 24.

काञ्चनसंधि (का^० + सं^०) m. *a treaty of friendship between two par-
ties on equal terms* WILS. — Vgl. कपालसंधि.

काञ्चनान्त (का^० + अन्त) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 12932.

काञ्चनार (von काञ्चन) m. *Bauhinia variegata* (s. काञ्चनक) H. an. 3,
365. RĀGAN. im ÇKDR.

काञ्चनान्त m. dass. MED. n. 48. ÇABDAR. im ÇKDR.

काञ्चनीय (von 1. काञ्चन) 1) adj. f. श्री golden MBh. 13, 5039. — 2) f.
श्री *ein best. gelbes Pigment* (s. गोरोचना) RĀGAN. im ÇKDR.

काञ्चि 1) m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 1, 6684. — 2) f. = काञ्ची
Gürtel UṆĀDIK. im ÇKDR.

काञ्चिक n. = काञ्चिक *saurer Reisschleim* H. 413.

काञ्ची f. 1) Gürtel, insbes. ein weiblicher mit Glückchen oder andern klingenden Zierathen AK. 2, 6, 3, 10, 3, 4, 24, 160. H. 664. an. 2, 37. MED. k. 3. R. 3, 58, 26. काञ्चीनिन्द 5, 10, 12, 12, 44. SUÇR. 2, 423, 9. RAĞH. 6, 43. KUMĀRAS. 1, 37, 3, 55. MEGH. 29. AMAR. 18, 28. RĪT. 6, 4. BUĠG. P. 3, 23, 32. काञ्चीकलाप 4, 8, 49. BHARṬ. 1, 56, 66. Am Ende eines adv. comp. काञ्चि ÇIÇ. 9, 82. — 2) N. eines Strauchs, *Abrus precatorius*, H. an. VIÇVA im ÇKDr. — 3) N. pr. einer der 7 heiligen Städte TRIK. 3, 3, 75. H. an. MED. VARĀH. BRH. S. 14, 15 in Verz. d. B. H. 241. काञ्चीपुर P. 6, 2, 99, Sch. LIA. I, 165. II, 935.

काञ्चीपद् (का^०+पद्) n. Hüfte H. 607. HALĀJ. im ÇKDr.; vgl. काञ्चीगुणस्थान KUMĀRAS. 1, 37.

काञ्चीप्रस्य (का^०+प्र^०) m. N. pr. einer Stadt gaṇa मालादि zu P. 6, 2, 88.

काञ्जिक 1) n. saurer Reisschleim AK. 2, 9, 39. TRIK. 2, 9, 10, 3, 3, 378. H. 413. SUÇR. 1, 34, 4, 45, 6, 59, 13, 85, 1, 237, 6, 2, 132, 6, 222, 14, 226, 24, 393, 2. काञ्जिकवटक m. ein aus sauerem Reisschleim, Mehl und verschiedenen Gewürzen zubereitetes Gericht BRĀVĀRA. im ÇKDr. Vgl. काञ्चिक. — 2) f. घ्रा a) = m. Sch. zu AK. 2, 9, 39. — b) N. zweier Pflanzen: α) = ज्विचलीलता; β) = पलाशीलता RĀĠAN. im ÇKDr.

काञ्जी f. 1) = काञ्जिक 1. ein Sch. des AK. im ÇKDr. — 2) N. einer Pflanze (s. मरुद्गोष्णी) RĀĠAN. im ÇKDr.

काञ्जीक n. = काञ्जिक 1. Sch. zu AK. 2, 9, 39.

काट्ट (Prākṛt-Form von कर्त) m. n. Tiefe, Grund NAIGU. 3, 23. काट्ट निचल्लुः RV. 4, 106, 6. श्लोणया काट्टमर्दति AV. 12, 4, 3. — Vgl. काय.

काट्टवेम m. N. pr. eines Scholasten des ÇĀKUNTALA; s. BÖHLINGK in der Einl. zu seiner Ausg. S. VIII. IX.

काट्टिय्य von कटिय gaṇa संकाशादि zu P. 4, 2, 80.

काटुक (von कटुक) n. Schärfe gaṇa पुवादि zu P. 5, 1, 130.

काट्य (von काट) adj. in der Tiefe befindlich VS. 16, 37, 44.

काठ 1) adj. von Kaṭha herrührend: काठः श्लोकाः P. 4, 3, 107, Sch. काठचयनानि Ind. St. 1, 83, 6. — 2) m. Stein, Fels TRIK. 2, 3, 5.

काठक (von काठ) m. N. einer der Brāhmaṇa-Literatur angehörigen Schrift, welche auf die Kaṭha-Schule zurückgeführt wird, P. 4, 3, 120, VĀRTT. 7, Sch. 4, 2, 46, Sch. 4, 3, 126, Sch. NĪR. 10, 5. यत्रापि काठके P. 7, 4, 38. Vgl. WEBER in Ind. St. 3, 434. fgg. und Ind. Lit. 86. fgg. Vo:redē zu NĪR. S. XXII. काठकगृह्य Verz. d. B. H. No. 1176. काठकोपनिषद् in der Ausg. von POLRY = कोठोपनिषद्.

काठशाठिन् m. pl. die Schüler des Kaṭhaçāḥa gaṇa शौनकादि zu P. 4, 3, 106.

काठिन (von कठिन) n. 1) hardness. — 2) sternness. — 3) the date fruit WILS.

काठिन्य (wie eben) n. Härte, Steife; Rauheit, Festigkeit des Charakters AK. 3, 4, 14, 69. P. 5, 1, 24, Sch. VOP. 13, 1. SUÇR. 2, 8, 14. ÇĀK. 58. KUMĀRAS. 6, 73. BUĠG. P. 2, 10, 23. काठिन्यस्य परित्तार्थमङ्गं कर्मकृतामपि (घ्राणयत्) RĀĠA-FAB. 3, 440.

काठिन्यफल (का^०+फ^०) m. = कपित्थ *Feronia elephantum* Corr. RĀĠAN. im ÇKDr.

काठेरणि (von कठेरणि) gaṇa गृहादि zu P. 4, 2, 138; davon काठेरणीय adj. ebend.

काण 1) adj. f. घ्रा kann seinem subst. vorangehen und folgen gaṇa कठारादि zu P. 2, 2, 38. a) einäugig NĪR. 6, 30. II. 433. MED. p. 3. RV. 10, 153, 1. AV. 12, 4, 3. TS. 2, 5, 1, 7. M. 3, 155, 177, 242, 8, 274, 11, 118. MBu. 13, 4237. BHARṬ. 1, 63. KATH'S. 16, 11, 23, 25. VID. 65. घृणा काणः auf einem Auge blind P. 2, 1, 30, Sch. 3, 20, Sch. Ind. St. 1, 52, 9. वामान्तिकाणः DHĪRTAS. 94, 9. घृकाण TS. 6, 1, 6, 7. ÇAT. BR. 3, 3, 1, 16. KĀTJ. ÇA. 22, 3, 19. — b) ausgestochen, durchlöchert (perforated: as a cowrie broken or perforated by insects HAUGTON): घृति काणमम्य P. 2, 3, 20, Sch. काणैः चतुषा किं वा चतुः पौडैव केवलम् HIT. Pr. 11. पुनः कुब्जापि काणा पि दानाडपरि (याति) कर्कटी (das gekrümmte Ende des Wagebalkens. an welches der Strick mit dem Wagebalken befestigt wird) PANĪKAT. II, 74. प्रातः काणवराटको ऽपि न मया BHARṬ. 3, 5. — 2) m. Krähe TRIK. 2, 3, 20. MED.; vgl. एकाद und काणूक.

काणव (von काण) n. Einäugigkeit SĀU. D. 4, 14, 7, 19.

काणभूति (का^०+भू^०) m. N. pr. eines Jaksha KATH'S. 1, 39.

काणाद् adj. von Kaṇāda herkommend MADHUS. in Ind. St. 4, 19.

काणुकं adj. s. Erll. zu NĪR. S. 60. NĪR. 3, 11. सरसि सोमस्य काणुका RV. 8, 66, 4.

काणूक m. Krähe UṆ. 4, 39. HAUGTON: कानूक (sic) 1) the bird which makes a hanging nest on the Tāl tree. — 2) a cock. — 3, a species of goose. WILKINS' Ms. — Vgl. काण.

काणेर्य (von काणा) m. der Sohn einer Einäugigen P. 4, 1, 134, Sch. einäugig WILS. काणेर्यविध n. eine von Kaṇeja bewohnte Gegend gaṇa भौरिव्यादि zu P. 4, 2, 54.

काणेरं m. = काणेर P. 4, 1, 131, Sch. einäugig WILS. कानेरीपूर्वपाद (sic) N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 647.

काणेलीमातर ein Schimpfwort MĀKĪKH. 14, 5, 19, 17, 6, 113, 3, 16, 24, 113, 14, 124, 1, 129, 11, 16. Ueberall im voc., mit Ausnahme von 129, 14, wo der acc. काणेलीमातरम् gebraucht wird. Nach einer Randglosse und dem Comm. zu 14, 5 ist काणेली = कन्यका, demnach würde das comp. bedeuten: dessen Mutter ein unverheirathetes Mädchen ist, Hurenkind; nach unserer Meinung könnte काणेली lautlich eher mit काणेर zusammengestellt werden.

काण्टकमर्दनिक (von काण्टक + मर्दन) adj. durch das Niederdrücken der Dornen oder der Feinde hervorgerufen gaṇa घृत्तूत्तादि zu P. 4, 4, 19.

काण्टकार adj. aus dem Holze des Kaṇṭakāra gemacht gaṇa रजतादि zu P. 4, 3, 154.

काण्टेविद्धि patron. von काण्टेविद्ध P. 4, 1, 81. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 37. fem. काण्टेविद्धी und काण्टेविद्धी P. a. a. O.

1. काण्ट m. n. SIDDH. K. 248, b, 5. Accent eines auf काण्ट ausgeh. comp. P. 6, 2, 122, 126, 135. 1) Abschnitt, Stück; bei einer Pflanze das Stück des Halms oder Stängels von einem Absatz zum andern, in einer Handlung der Absatz u. s. w. त्रिभिः काण्टेस्त्रीत्स्वर्गान् रूत्तन् AV. 12, 3, 42. इदं प्रायमुत्तमं काण्टमस्य यस्मिंश्चाकाटपरमेष्ठी समाप 45. काण्टे काण्टे वै त्रियमोष्ठी TS. 6, 1, 3, 3, 2, 10, 1. काण्टात्काण्टात्प्रोक्तौ परुषः परुषस्परि VS. 13, 20. इयुः त्रिकाण्डा ein Pfeil, aus einem Rohr mit drei Absätzen bestehend; dann Name eines Sternbildes AIR. BR. 3, 33. ÇAT. Ba. 2, 1, 2, 9. शतंकाण्ट AV. 19, 32, 1. सकृच्चकाण्ट 3, 2, 7, 3. द्विकाण्टी

रज्जुः ein aus zwei Strängen bestehender Strick P. 4, 1, 23, Sch. Vop. 6, 35. Abschnitt eines Buches AK. 3, 4, 11, 46. TRIK. 3, 2, 24. H. an. 2, 111. In काण्ड zerfällt z. B. AV. TS. ÇAT. BR. R. AK. II. कर्मकाण्ड der über die heiligen Werke handelnde Abschnitt im Veda KĀṢ. zu P. 4, 2, 51. Ind. St. 1. 16. 2. 83. PRAB. 107, 1. 109, 12. क्रियाकाण्ड BṛĀḠ. P. 4, 24, 9. 8, 3, 35. ब्रह्मकाण्ड Ind. St. 1, 16. ज्ञानकाण्ड 2, 83. काण्डानुक्रम, °क्रमणिका. °क्रमणी Inhaltsverzeichnis der Kāṇḍa in der TS. Roth, Einl. zu NIR. VIII. XXII. Zur G. u. L. d. W. VIII. COLEBR. Misc. Ess. 1, 16. — 2) Halm, Stängel, Gerte: उद्भिजाः स्यावराः सर्वे वीजकाण्डप्ररोहिणः M. 1, 46, 48. इतुकाण्ड R. 2, 91, 15. सु०. 2, 87, 8. शरकाण्ड 1, 333, 20. 2, 363, 5. वचामुट्टीकाण्डानि 432, 13. 36, 14, 16. वंशकाण्ड PRAB. 21, 10. (भुजः) खड्गेन भृशतोद्गणेन निकृत्तस्तिलकाण्डवत् MBu. 3, 16081. ऊरुद्वयं मृगदशः कदलस्य काण्डौ AMAR. 95. कल्पायै काण्डे KAUC. 27. 29. 62. 86. पृथक् वरत्राकाण्डेनाहति KĀṢ. ÇR. 7, 8, 27. तास्तु (नावः) गत्वा परं तीरमवरोप्य च तं वनम् । निवृत्ताः काण्डचित्राणि क्रियन्ते दामवन्धुभिः ॥ R. 2, 89, 19. Nach den Lexicographen: = नाल oder नाडी Stängel AK. 2, 9, 22. 3, 4, 11, 46 (= दण्ड, was im ÇKDr. durch नाल erklärt wird). H. 1182. fg. H. an. MED. d. 3. Baumstamm und = स्तम्ब (= तृणादिगुच्छं ein Bündel Gras) H. an. MED. — 3) Pfeil AK. 3, 4, 11, 46. 26, 195. H. 778. H. an. MED. सविषं काण्डमादाय मृगयामास वै मृगम् MBu. 13, 265. धनुः काण्डे च HIT. 85, 5. — 4) Rohr eines Knochens, ein langer Knochen: काण्डभ्रम Knochenschwund Suçr. 2, 31, 5. 1, 300, 19. 301, 8. श्रोणीकाण्ड 350, 3, 6. पुच्छकाण्ड ÇAT. BR. 4, 3, 7, 5. KĀṢ. ÇR. 25, 6, 5. — 5) Name einer Pflanze (वृत्तगिद्) MED. Saccharum Sara (शर) Roxb. WILS. — 6) Menge am Ende eines comp. KĀṢ. zu P. 4, 2, 51. MED. किमेतन्मेघसंकाशं पर्वतस्याविह्वरतः । वृत्तकाण्डमितो (sic) भाति — दर्शनीयं मृगाकीर्णम् R. 1, 30, 15 (Gorr. 1, 31, 18 वन st. वृत्तकाण्ड). — 7) ein best. Flächenmaass P. 4, 1, 23. द्विकाण्डाक्षेत्राः = द्वे काण्डे प्रमाणमस्याः Sch. त्रिकाण्डा भूमिः Vop. 6, 55. — 8) am Ende eines comp. einen Tadel (ein Stück von Etwas, nicht das Ding selbst, bezeichnend P. 6, 2, 126. भूतकाण्डम् Sch. = भ्रवन् (welches bei COLEBR., LOIS. und WILS. in diesem Falle auch als Pferd gedeutet wird) AK. 3, 4, 11, 46. = अथम oder कुत्सित H. 1442. H. an. MED. = पापीयं sehr schlecht, böse DUAR. im ÇKDr. — 9) Wasser. — 10) Gelegenheit, Veranlassung AK. H. an. MED. Vgl. अकाण्ड und अकाण्डे. — 11) ein geheimer Ort (रक्षम्) H. an. MED. — 12) Lob, Schmeichelei H. an. — Vgl. अर्जुनकाण्ड, इतु°, उग्र°, उत्तर°, प्र°, उष्ट्रकाण्डौ.

2. काण्ड = काण्डस्यावयवो विकारो वा gaṇa विल्लादि zu P. 4, 3, 136. Mit dieser Betonung auch in der Bed. von 1. काण्ड 2. TS. 7, 3, 19, 1: काण्डेभ्यः, वल्शेभ्यः, पुष्पेभ्यः.

काण्डकटुक (का° + क°) m. N. einer Pflanze, *Momordica Charantia* Lin. (कार्वेल) RĀḠAN. im ÇKDr.

काण्डकाण्डक (काण्ड + काण्ड) m. N. einer Pflanze (s. काश) RĀḠAN. im ÇKDr.

काण्डकार (का° + कार) n. *Betelnussbaum* (गुवाकः) ÇABDAM. im ÇKDr. *Betelnuss* WILS.

काण्डकीलक (का° + की°) m. N. eines Baumes, *Symplocos racemosa* Roxb. (लोध्र), RĀḠAN. im ÇKDr. — Vgl. काण्डनील.

काण्डकुम्कु(?) m. N. pr. eines Mannes PRAYAR. DHJ. in Verz. d. B. II. 53, 35.

काण्डगुण्ड (का° + गु°) m. eine best. Grasart (s. गुण्ड) RĀḠAN. im ÇKDr.

काण्डगोचर (का° + गो°) m. ein eiserner Pfeil TRIK. 2, 8, 53.

काण्डतिक्त (का° + ति°) m. N. einer Pflanze, *Gentiana Chirata* Wall. (= भूनिम्ब), RĀḠAN. im ÇKDr. Auch °तिक्तक m. ÇABDAM. im ÇKDr.

काण्डधार (का° + धार) m. N. pr. einer Localität gaṇa तन्तशिलादि zu P. 4, 3, 93. Davon काण्डधार adj. von dorthier stammend ebend.

काण्डनी f. N. einer Pflanze (सूत्रमण्णी, रामहृती) ÇABDAM. im ÇKDr.

काण्डनील (का° + नील) m. = काण्डकीलक RĀḠAN. im ÇKDr.

काण्डपट (का° + पट) m. Vorhang H. 680. DAÇAK. 122, 6. काण्डपटक ÇIÇ. 3, 22. काण्डपटी VAIÇ. beim Sch. zu ÇIÇ.

काण्डपतित (का° + प°) m. N. pr. eines Schlangenkönigs KĀṢ. in Ind. St. 3, 439.

काण्डपुङ्ख (का° + पुङ्ख) f. Name einer Pflanze (s. शरपुङ्ख) RĀḠAN. im ÇKDr.

काण्डपुष्प (का° + पु°) 1) n. N. einer Blume, *Artemisia indica* (vulg. देना), ÇABDAM. im ÇKDr. HAUGHTON u. d. W. देना. — 2) f. घ्रा P. 4, 1, 64, VĀRTU. 1. gaṇa घ्रादि zu P. 4, 1, 4. Vop. 4, 15.

काण्डपृष्ठ (का° + पृ°) 1) adj. der Pfeile auf dem Rücken trägt, der sich mit dem Kriegerhandwerk abgiebt H. 770. SVĀMIN zu AK. im ÇKDr. ह्यीपूर्वाः काण्डपृष्ठाश्च यावन्तो भरतर्षभ । अत्रया ब्राह्मणाश्चैव श्राद्धे नार्हन्ति केतनम् ॥ MBu. 13, 1593. 4278. 6209. 3, 13366. प्रूह, वैश्य, राजन्य, ब्रह्मवन्धु, काण्डपृष्ठ, जप, श्रोत्रिय in aufsteigender Linie 13, 1903. fgg. काण्डपृष्ठता 1906. — 2) m. a) der Mann einer Vaiçjā DĀNADARMA im ÇKDr. — b) an adopted or any other than the natural son WILS. — 3) n. Karṇa's Bogen (vgl. कालपृष्ठ) MBu. im ÇKDr. Kāma's Bogen WILS. — Vgl. काण्डस्पृष्ट.

काण्डमय (von काण्ड) adj. aus Rohrstücken bestehend, f. °यी = काण्डवीणा LĀṬJ. 4, 2, 7.

काण्डमायन patron. von काण्डम (?) WEBER, Lit. 52, N.

काण्डरुक् (का° + रु°) f. Name einer Pflanze, = कटुकी RATNAM. im ÇKDr. — Vgl. काण्डेरुक्.

काण्डरिषि (काण्ड + ऋषि) m. eine best. Art R̥shi, zu denen unter andern Ġaimini gehört, TRIK. 2, 7, 17. Sollen ihren Namen daher haben, dass sie sich mit dem Unterricht einer besonderen Abtheilung (काण्ड) des Veda abgeben.

काण्डलाव (का° + लाव) adj. Rohr —, Gerten schneidend; dieselben zu schneiden beabsichtigend P. 3, 2, 1, Sch. काण्डलावो व्रजति 3, 3, 12, Sch. काण्डवन्त् (von काण्ड) adj. P. 5, 2, 111. mit Pfeilen bewaffnet AK. 2, 8, 2, 37. H. 771.

काण्डवीणा (का° + वी°) f. ein aus Rohrstücken zusammengesetztes musik. Instrument (Rohrpfeife?) LĀṬJ. 4, 2, 6. KĀṢ. ÇR. 13, 3, 16. ÇĀṢK. ÇR. 17, 3, 12. von den Kāṇḍāla gespielt H. ç. 82. — Vgl. काण्डोल्वीणा. काण्डसंधि (का° + सं°) m. Knoten am Halme, — Rohr RĀḠAN. im ÇKDr.

काण्डस्पृष्ट (काण्ड Pfeil + स्पृष्ट) adj. vom Kriegerhandwerk lebend AK. 2, 8, 2, 35. m. ein Brahman, der von den Waffen lebt, H. 858. — Vgl. काण्डपृष्ठ.

काण्डहीन (का० + हीन) n. Name einer Pflanze, *Cyperus pertenuis* Roxb. (भद्रमुस्तका), ÇARDAK. im ÇKDR.

काण्डाल m. = काण्डाल AK. (COLEBR.) 2, 9, 26.

काण्डिका (von काण्ड) f. 1) demin. von काण्ड; vgl. काण्डिका und क्रमकाण्डिका. — 2) eine Kornart (s. लङ्का). — 3) eine Gurkenart, *Cucumis utilisissimus* Roxb. (वालुकी नाम कर्कटीभिः) RĪGĀN. im ÇKDR.

काण्डिन् (wie eben) adj. röhrig: मृगमती: काण्डिनीया विशीखा क्वयमि ते वीर्य: AV. 8, 7, 4.

काण्डीर (von काण्ड) P. 5, 2, 110. VOP. 7, 32. 33. 1) adj. mit Pfeilen bewaffnet AK. 2, 8, 2, 37. H. 771. — 2) m. N. zweier Pflanzen: a) *Achyranthes aspera* (s. म्रपामार्ग). — b) *Momordica Charantia* Lin. (काण्डकटुक) RĪGĀN. im ÇKDR. — 3) f. म्र्या und ई Name einer Pflanze, *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा) Roxb., RATNAM. im ÇKDR.

काण्डेनु (काण्ड + इनु) m. N. zweier Pflanzen: 1) *Asteracantha longifolia* Nees AK. 2, 4, 2, 23. — 2) *Saccharum spontaneum* (काशतृणा) RĪGĀN. im ÇKDR.

काण्डीरी f. N. einer Pflanze, *Tiaridium indicum* (नागदत्तो), RATNAM. im ÇKDR.

काण्डेरुहा f. = काण्डेरुहा RATNAM. im ÇKDR.

काण्डिल m. Rohrkorb AK. (LOIS.) 2, 9, 26. — Vgl. काण्डिल und काण्डाल.

काण्वे 1) patron. von काण्व RV. 8, 1, 8. 2, 40. 7, 19. 9, 3. 10, 2. ÇĀKĪH. ÇR. 16, 11, 20. 26. WEBER, Lit. 139. काण्वशाखा der VS. ebend. 101. fgg. Dynastie der Kāṇva VP. 471. fg. LIA. II, 351. Vgl. काण्व. — 2) ein Verehrer von Kāṇva P. 4, 2, 111, Sch. — 3) adj. von काण्व P. 4, 2, 111. काण्वक adj. von काण्व P. 4, 2, 104, VĀT. 30. — u. Name eines Sāman LĪT. 6, 11, 4.

काण्वायन patron. von काण्व VĀLAKH. 6, 4. VP. 448. — Vgl. काण्वायन. काण्वीपुत्र (काण्वी, f. zu काण्व oder काण्व, + पुत्र) m. N. pr. eines Lehrers BĀH. ĀR. UP. 6, 3, 1.

काण्वीय adj. von काण्व P. 4, 2, 111, Sch.

काण्व्य patron. von काण्व gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. — Vgl. काण्व.

काण्वयन patron. von काण्व ŚAṆV. Br. in Ind. St. 4, 38, 2.

कात् interj. s. कात्कर.

कात्त्व (1. का + त्व) n. Titel einer Grammatik (s. u. कलाप): म्रधुना म्वल्पतन्त्रात्कात्त्वात्त्वाच्यं (शास्त्रं) भविष्यति KATHÁS. 7, 43. COLBR. Misc. Ess. II, 44. Ebend. 45 werden verschiedene Commentare und Ergänzungen zu dieser Grammatik unter folgenden Titeln aufgezählt: °गणधातु, °चतुष्टयप्रदीप, °चन्द्रिका, °धातुघोषा, °प्रज्ञिका, °परिशिष्ट, °विस्तार, °वृत्तिटीका, °शब्दमाला, °षट्कारक, कात्त्वोणादिवृत्ति.

कात् 1) adj. feig, muthlos, kleinmüthig, niedergeschlagen, befangen, vor Etwas (loc. oder infin.) zurückschreckend AK. 3, 1, 26. H. 363. समरेषकात्तै R. 3, 19, 27. वाग्भिर्भयते कात्तः PAÑKĀT. I, 113. घ्नत इव हि वाङ्मति भूया घोषान्महाबलान् । प्रूरान्घोरान्कृतोत्साहान्कर्षति च कात्तरान् ॥ IV, 44. Hit. II, 64. किमेवं कातरासि ÇĀK. 36, 13. RAGH. 11, 78. AMAR. 7, 30. PRAE. 25, 17. BRĀG. P. 1, 2, 2. निर्वीर्या ये निरुत्साहाः शत्रुभेदे च शोभनाः । तेषामेवंविधा बुद्धिर्मादृशी तव कातरा ॥ R. 5, 83, 20. म्रिग्धानो प्रीतिपुत्तानो मुहुरं मुहुरं प्रति । कातरं हृदयं राम प्रत्ययं नाधिग-

ङ्कति 4, 9, 103. चेतसा कातरेण MEGH. 75. धृतद्विधीभावकातरं मे मनः ÇĀK. 13, 11. कातरमस्तवैषा न्यायः । यच्छुष्पभुजं द्रोहकारिणं कृवेत्यं शोचसि PAÑKĀT. 102, 12. धेन्वा तद्ध्यमितकातराद्या RAGH. 2, 52. AMAR. 79. काङ्कृत्यो ऽपि व्यतिकरमुखं कातराः स्वाङ्गदाने ÇĀK. CĪ. 38, 8. तयोः समाप्तित्पु कातराणि — त्रिलोचनानि KUMĀRAS. 7, 75. कुलजनदर्शनकातरं हि चतुः MĪKĪH. 120, 4. रतिकातरेण मनसा AMAR. 73. प्रत्युपकारकातरमति RĪGĀ-TAR. 3, 190. तत्र प्रत्युक्माधातुं ब्रह्मापि खलु कातरः BHARTṢ. 1, 60. कातरकथ्यमान (als adv. aufzufassen) KĀURAP. 24. श्रवणकातरतां गतो ऽस्मि ich fürchte mich zu hören ÇĀK. 39. कातरत्वं PAÑKĀT. 216, 11. MEGH. 108. Wohl von कातर, also etwa: nicht wissend, welches von Beiden zu thun sei. — 2) m. = कातल ÇABDAR. im ÇKDR.

कातरायणं patron. von कातर gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99.

कातर्य (von कातर) n. Aengstlichkeit, Furcht, Kleinmuth MBH. 3, 11694. कर्मभिस्तस्य भीमैस्तु कातर्यं त्रायते मन R. 4, 9, 100. कातर्यं केवला नीतिः शौर्यं श्रायदचेष्टितम् RAGH. 17, 47.

कातल m. 1) Name eines Fisches, *Cyprinus Catla* Ham., KĀGĀN. im ÇKDR. — 2) N. pr. eines Mannes gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. — Vgl. कातर.

कातलायनं m. patron. von कातल gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. — Vgl. कातरायण.

काति (von 2. का) adj. heischend, verlangend in म्रणकाति und कामकाति.

कातीय adj. von Kātja herrührend: °गृहसूत्र Z. d. d. m. G. 7, 329. Verz. d. B. H. No. 264-267. WEBER, Lit. 138. कातीयसूत्र 96. 133. fgg. Ind. St. 1, 81. fg. कातीयकल्पसूत्र Verz. d. B. H. No. 116. 218-245. Nach WILS. ist कातीय 1) = कात्यायन; 2) = कात्यायनीय.

कातु m. so v. a. कूप NUGH. 3, 23. — Vgl. काट.

कात्कर (कात् + 1. कर) verhöhnern, beschimpfen: घटो वत मयासाधु कृतं वै दध्वबुद्धिना । यन्मयैश्वर्यमतेन गुरुः सद्मि कात्कृतः ॥ BRĀG. P. 6, 7, 11.

कात्त्रेयक (von कात्त्रि) adj. zu einer bösen Drei gehörig P. 4, 2, 95.

कात्त्रय patron. von कात्त्रक (von कात्त्र), N. eines Commentators NIA. 8, 5. 6. 10. 17. 9, 41. 42.

कात्त्य patron. von कात् gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 36. 37. Ind. St. 1, 227. fg. SCHIEFNER, Lebensb. 249 (19). = कात्यायन TRĪK. 2, 7, 25. ein Lexicograph Sch. zu II. 143. 1127.

कात्यायन patron. von Kati oder Kātja: कतिश्चैव यस्मात्कात्यायनाः स्मृताः HARIV. 1461. 1768. SCHIEFNER, Lebensb. 249 (19). R. 2, 67, 2. Name des Verfassers mehrerer Schriften zum vedischen Ritual, zur Grammatik u. s. w. WEBER, Lit. 133. fgg. Ind. St. 1, 16 u. s. w. इत्याह स्वर्संस्कारप्रतिष्ठापयिता भगवान्कात्यायनः Schluss des VS. PRĀT. JĀGĀN. 1, 4. Mit Vararuki identificirt TRĪK. 2, 7, 25. H. 832. an. 4, 166. MED. n. 173. Anh. 3. KATHÁS. 2, 1. Vgl. über कात्यायन noch COLBR. Misc. Ess. 1, 23. 93. 100. 144. II, 6. 8. 37. 40. 33. LIA. II, 436. 473. 481. BURN. Intr. 416. Lot. de la b. l. 488. Angeblich = कात्यायनी Ind. St. 1, 73. 76. 78. 2, 191. कात्यायनी: Verz. d. B. H. No. 110. — f. कात्यायनी P. 4, 1, 18. a) N. einer der beiden Frauen von Jāgūnavalkja ÇAT. Br. 14, 3, 4. 1. 7, 3, 1. 2. कात्यायनी PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 37. कात्यायनी Boin. der Durgā AK. 1, 1, 2, 32. TRĪK. 3, 3, 232. H. 203. H. an. MED. HARIV. 3270. 9423.

10233. LALIT. 241. VID. 90. DEV. 8, 28. PRAB. 75, 7. 86, 13. IND. ST. 2, 192.
— कात्यायनीपुत्र N. pr. eines Lehrers BṚH. Ān. UP. 6, 3, 1. Verfasser des
ज्ञानप्रस्थान BURN. INT. 447. — b) eine Wittve von mittlerem Alter in
Roth gekleidet AK. 2, 6, 4, 17. TRIK. II. 531. H. an. MED. — Vgl. ककु-
दकात्यायन, मरुकात्यायन.

कात्यायनीय adj. von Kātjājana herrührend; subst. das von ihm
verfasste Gesetzbuch VJAYANĀRAT. 6, 11. m. ein Schüler von Kātjājana
WILS.

कातृण (1. का + तृण) n. ein best. Gras (रोहिण्यतृण) RĀĠAN. im ÇKDr.
— Vgl. कतृण.

कायक = कायक्य PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 56.

कायक्य patron. von कायक gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. BṚH. DEV. in
Ind. St. 1, 105. Das entspr. f. कायक्यायनी gaṇa लोकितादि zu P. 4, 1, 18.

कायचित्क (von कायम् + चिद्) adj. f. ई mit Mühe zu Stande kommend
gaṇa विनयादि zu P. 5, 4, 34.

कायिकं (von काया) adj. f. ई bewandert in Erzählungen P. 4, 4, 102.

कादम्ब 1) m. axyt. eine Gansart mit dunkelgrauen Flügeln (कलकंस)
UP. 4, 84. AK. 2, 3, 23. TRIK. 3, 3, 281. II. 1327. an. 3, 448. MED. h. 10.
MBu. 3, 11579. 11887. R. 3, 78, 27. 4, 13, 8. 51, 39. 5, 13, 38. 55, 1. SUÇR. 1,
205, 12. RAGH. 13, 55. RĪ. 4, 9. Ueber die entsprechenden Wörter in den
verwandten Sprachen s. KUHN in Ind. St. 1, 319, N. — 2) m. Pfeil TAIK.
H. c. 142. H. an. MED. Vgl. कलम्ब. — 3) f. छा N. einer Pflanze, = क-
दम्बपुष्पी ÇABDAK. im ÇKDr. — 4) n. die Blume der Nauclea Cadamba
(कदम्ब) Roxb. RAGH. 13, 27. giftig SUÇR. 2, 232, 1. Nach BHAR. zu AK.
m. die Pflanze selbst.

कादम्बक (von कादम्ब) m. Pfeil HĀR. 53.

कादम्बर 1) der Rahm auf gesäuerter Milch, m. MED. r. 238. n. H. an.
4, 248. — 2) ein aus den Blumen der Nauclea Cadamba (कदम्ब) Roxb.
bereitetes berauschendes Getränk, n. = मद्यनेद H. an. MED. f. ई diess.
und AK. 2, 10, 40. H. 902. the rain-water which collects in clefts or
hollow places of the tree (Nauclea Cadamba) when the flowers are in
perfection, and which is supposed to be impregnated with the honey
CAREY bei HAUGHTON. कदम्बकोद्रे जाता नाम्ना कादम्बरोति सा HARIV.
3417. fg. im Prakṛt ÇĀK. 76, 6. कादम्बर n. = शीघु Rum VIÇVA im
ÇKDr. = सिन्धु (सीधु?) die aus den Schläfen des Elefanten träufelnde
Flüssigkeit (?) H. an. — 3) f. ई a) s. u. कादम्बर 2. — b) das Weibchen
des Kokila. — c) ein anderer Vogel (s. शारिका). — d) Bein. der Sa-
rasvatī II. an. MED. — e) N. pr. einer Tochter Kītrāratha's und der
Madirā (berauschendes Getränk) Z. d. d. m. G. 7, 385. fgg. Nach ihr
führt ein Roman des Vāṇabhaṭṭa den Namen, WEBER ebend. 383. fgg.
SĪN. D. 79, 18. 210, 6. Sch. zu AK. 1, 1, 5, 6.

कादम्बरीवीज (का + वीज) n. Gährungsstoff RATNAM. im ÇKDr.

कादम्बर्य m. = कादम्ब Nauclea Cadamba Roxb. ĠAṬĀDH. im ÇKDr.

कादम्बिनी (wohl von कादम्ब 1.) f. Reihe von Wolken AK. 1, 1, 2, 9.
H. 165. = नवी मेघ: HĀR. 71.

कादलेप von कदल gaṇa सव्यादि zu P. 4, 2, 80.

कादाचित्क (von कदा + चिद्) adj. f. ई dann und wann erscheinend
VOP. 7, 15. Davon nom. abstr. कादाचित्कता SĪN. D. 30, 19. 31, 7.

कादिमत (?) Verz. d. B. II. No. 1306. 1336.

काद्वेयै metron. von कद्रू P. 6, 4, 147. gaṇa प्रुधादि zu 4, 1, 123. VOP.
7, 6. Bez. von Schlangen AK. 1, 2, 4, 4. TRIK. 3, 3, 308. H. 1307. des A-
buda AIR. BR. 6, 1. ÇAT. BR. 13, 4, 3, 9. ÇĀÑKH. ÇR. 16, 2, 14. अर्बुद: काद्र-
वेयस्तस्य सर्पा विश: ĀÇV. ÇR. 10, 7. des Kasarṇīra TS. 1, 3, 4, 1. शेषो
ऽनतो वासुकिश्च तन्नकश्च भुङ्गम: । कूर्मश्च कुलिकश्चैव काद्रवेया: प्रकी-
र्तिता: || MBu. 1, 2549. 1597. HARIV. 226. BUĠG. P. 5, 24, 8. Nach dem
TAIK. hat काद्वेय auch noch die Bed. von रङ्ग, welche weder WILSON
noch ÇKDr. kennen.

कानक (von कनक) 1) adj. golden SUÇR. 1, 99, 5. — 2) n. der Same
von Croton Jamalgota Hamilt. RĀĠAN. im ÇKDr.

1. कानन n. SIDDH. K. 249, a, 8. 1) Wald AK. 2, 4, 4, 1. 3, 4, 48, 129. H.
1110. an. 3, 366. MED. n. 51. N. 12, 23, 44. HIP. 1, 42. SUÇR. 1, 22, 8. RAGH.
12, 27. MEGH. 18. 43. In Verbindung mit वन Wald: पर्वतं बहुकूटम् —
सकाननवनम् R. 3, 68, 12. 6, 2, 15. काननवनानि PAKĀT. III, 271. Am Ende
eines adj. comp. f. छा R. 1, 37, 17. 3, 23, 26. 6, 72, 13. RAGH. 13, 18. — 2)
Haus H. an. MED.

2. कानन (2. क + ग्रानन) n. Brahman's Antlitz H. an. 3, 366. MED.
n. 51.

काननारि (1. कानन + अरि Feind) m. eine best. Mimosa (s. शमी) ÇABDAK.
im ÇKDr.

काननैकस् (कानन + ग्रोयस्) m. Affe (Waldbewohner) R. 5, 63, 7. 13.
6, 16, 19. 31, 18. — Vgl. वनैकस्.

कानलक (v. l. कालनक) von कानल gaṇa अरीकणादि zu P. 4, 2, 80.

कानायन patron. von (?) PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 55.

कानिष्ठिका (von कनिष्ठिका) adj. gaṇa शर्करादि zu P. 5, 3, 107.

कानिष्ठिनैयै metron. von कनिष्ठा gaṇa कल्याणयादि zu P. 4, 1, 126.
VOP. 7, 7.

कानिती patron. des Pṛthuçravas RV. 8, 46, 21. 24. ÇĀÑKH. ÇR. 16,
11, 23.

कानिनी (von कानिन) adj. f. ई 1) von einer Jungfrau geboren P. 4, 1,
116. AK. 2, 6, 1, 24. H. 547. an. 3, 366. MED. n. 50. AV. 5, 3, 8 (?). पितृवे-
ष्मनि कन्या तु यं पुत्रं जनयेद्द्रुह: । तं कानिनीं वदेन्नाम्ना वोतु: कन्यासमुद्-
वम् || M. 9, 172. 160. JĀĠN. 2, 129. MBu. 1, 3802. 4672. 13, 2617. 2637.
HARIV. 4057. BUĠG. P. 9, 23, 13. Als subst. Bein. Vjāsa's H. 847. H. an.
MED. P., Sch. (vgl. MBu. 1, 3802); Karṇa's II. an. MED. (vgl. HARIV. 4057.
BUĠG. P. 9, 23, 13); Agniveçja's BUĠG. P. 9, 2, 21. — 2) für den Aug-
apfel geeignet, — bestimmt (vgl. कानिनक): घञ्जन SUÇR. 2, 353, 13.

कानियेस (von कानियेस्) adj. pl. geringer an Zahl ÇAT. Ba. 14, 4, 4, 1.

कानक s. u. काणूक.

कान्नीपूर्वपाद s. u. काणोर.

कात् (von 2. कम्) 1) adj. begehrt, geliebt (subst. Geliebter, Gatte);
lieblich, schön s. n. 2. कम्. — 2) m. a) Mond ÇABDAK. im ÇKDr. — b)
Frühling. — c) Name einer Pflanze, Barringtonia acutangula Gaertn.
(हिङ्गाल), RĀĠAN. im ÇKDr. — d) Eisen MED. t. 9. Vgl. 3, b. — e) Stein
nach S. nonymen von चन्द्र, सूर्य und अयस् MED. Stein schlechtweg H.
an. 2, 162. Nach AK. 3, 6, 2, 16 m. in den eben genannten Verbindun-
gen. Wenn das comp. चन्द्रकात् u. s. w. einen best. Stein bezeichnet, so

hat doch कात्त in dieser Verbindung nur die gewöhnliche Bed. von *begehrt, geliebt*. — f) ein Bein. Kṛṣṇa's ÇABDAR. im ÇKDR. Skandra's MBH. 3, 14634. — 2) f. कात्ता a) *Geliebte, Gattin u. s. w. s. n. 2.* कम्. — b) *Erde* TRIK. 2, 1, 2. H. ç. 153. Oder ist etwa मक्काकात्ता zu verbinden? — c) N. zweier Pflanzen: α) = प्रियङ्गु H. an. MED. — β) = नागरमुस्ता RĀĠAN. im ÇKDR. — c) *grosse Kardamomen* (वृक्षदेला). — d) *ein best. Parfum* (s. रणुका) RĀĠAN. — e) N. eines Metrum (4 Mal — — —, — — — — —) COLBR. Misc. Ess. II, 162 (XII, 9). — 3) n. a) *Safran* RĀĠAN. im ÇKDR. — b) *eine Art Eisen*: स्वाडुर्यत्र भवेत्त्रिम्बकल्को रात्रिदिवोपितः । कात्तं तदुत्तमं यच्च द्रव्येणावर्तितं मिलेत् ॥ SUKHABODHA im ÇKDR. Verz. d. B. H. No. 969.

कात्तक (von कात्त) m. N. pr. eines Mannes DAÇAK. in BRNF. Chr. 193, 13.

कात्तत्व (von कात्त) n. *Liebllichkeit, Liebreiz* MBH. 3, 14437.

कात्तपतिन् (का^० + प^०) m. *Pfau* (der liebliche Vogel) ÇABDAĀ. im ÇKDR.

कात्तपुष्प (का^० + पु^०) m. N. eines Baumes, *Bauhinia variegata* (कोविदार), RĀĠAN. im ÇKDR.

कात्तलक m. Name eines Baumes, *Cedrela Toona* (तुन्न) ROXB., AK. 2, 4, 16.

कात्तलोक (का^० + लो^०) n. *Magnet* RĀĠAN. im ÇKDR. कात्तलोक *Stahl* HAUGHTON. — Vgl. लोककात्त und कात्तायस.

कात्ताङ्गिदोहद (कात्ता-अङ्गि + दोहद) m. N. eines Baumes, *Jonesia Asoka* ROXB., TRIK. 2, 4, 18. — Vgl. अशोक, wo auch dieser Name seine Erklärung findet.

कात्ताचरणदोहद (का^०-च^० + दो^०) m. dass. BUĀRIP. im ÇKDR.

कात्ताय् (von कात्त), कात्तायते *den Geliebten machen*: शैशिरं दृष्य संप्रति महत्कात्तासु कात्तायते BHARTĀ. 1, 50.

कात्तायस (कात्त + अयस्) n. *Magnet* RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. कात्तलोक und अयस्यात्त.

कात्तार 1) m. n. TRIK. 3, 3, 13. a) *ein grosser Wald, Urwald*, = महारण्य AK. 3, 4, 25, 174. H. an. 3, 536. MED. r. 133. = कानन H. 1110. H. an. = दुर्गमवर्तन् *ein schwer zu passirender Weg* AK. 2, 1, 18. 3, 4, 25, 174. H. 933. H. an. MED. बहुदोहदं हि कात्तारं वनमित्यभिधीयते R. 2, 28, 6. कात्तारगाः JĀĠĀ. 2, 38. MBH. 1, 3031. 3, 13396. कात्तारे ब्राह्मणान्गाश्च यः परित्राति 13, 3600. R. 1, 30, 17. 3, 17, 4. 52, 37. कात्तारगिर्यः 4, 43, 11. कात्ताराण्यटवीस्तथा 13. तं तु शीघ्रमतिक्रम्य कात्तारं लोमकृपणम् 44, 27. 5, 28, 2. BHARTĀ. 1, 83. PAÑKĀT. II, 178. KATHĪS. 23, 26. कात्तारपथाः DAÇAK. in BRNF. Chr. 188, 10. — b) *Höhle* MED. — 2) m. a) *eine Art Zuckerrohr* H. 1194. MED. BUĀVAPR. im ÇKDR. (im Hindi कतारे). SUÇR. 1, 186, 15. 187, 2. — b) *Bambusrohr*. — c) *Bauhinia variegata* (ein Baum) RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) f. ई *eine Art Zuckerrohr* (volg. कात्तिलि घाकु) RĀĠAN. im ÇKDR. — 4) n. a) = उपसर्गादि H. an. a *symptom or symptomatic disease* WILS. — b) *eine Art Lotus* (अम्बुविशेष) H. an.

कात्तारक (von कात्तार) 1) m. a) *eine Art Zuckerrohr* AK. 2, 4, 5, 29. — b) pl. N. pr. eines Volkes MBH. 2, 1117. — 2) f. कात्तारिका *eine Bienenart* SUÇR. 2, 290, 17.

कात्तारपथिक (von कात्तार + पथ) adj. *auf beschwerlichen Waldwegen herbeigeführt* P. 5, 1, 77, VĀRT. 1.

कात्तारवासिनी (का^० + वा^०) f. ein Bein. der Durgā H. ç. 49.

कात्ति (von 2. कम् f. 1) *Begehr, Verlangen* AK. 3, 3, 8. TRIK. 3, 3, 153. H. an. 2, 162. MED. t. 8. — 2) *Liebreiz, Liebllichkeit, Anmuth, Schönheit* AK. 1, 1, 2, 19. 3, 4, 24, 159. TRIK. H. 1512. H. an. MED. अहो रूपमहो कात्तिरहो धैर्यं महात्मनः N. 3, 17. धूतैपालापमार्धुर्यः कात्त्या सौम्यतयापि च । शशिनं वक्त्रचन्द्रेण साक्षयत्तीव गच्छती ॥ INDR. 5, 7. SUÇR. 1, 51, 20. 180, 11. 2, 139, 4. रात्रौ दीपशिखाकात्तिर्न भानावुदिते सति PAÑKĀT. I, 319. रूपमल्लिष्टकात्ति ÇĀK. 115. लोचनकात्ति 36, v. I. MEGH. 13. 82. ÇRÑĠĀBAT. 6. VID. 10. 101. 326. KATHĪS. 3, 62. VET. 2, 11. Bei den Rhetorikern durch *Liebe gesteigerte Anmuth*: सैव कात्तिर्मन्मयाप्यायिता द्युतिः SĪU. D. 130. कात्तिरेवातिविस्तीर्णा दीप्तिरित्यभिधीयते 131. H. 309. Personif. HARIV. 14036. als Gemablin des Mondes 3419.

कात्तिक m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 193.

कात्तिद (कात्ति + द) 1) adj. *Anmuth verleihend*. — 2) f. °दा Name einer Pflanze, *Serratula anthelminthica* ROXB. (वाकुची), RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) n. *Galle* ÇABDAĀ. im ÇKDR.

कात्तिदायक (का^० + दा^०) 1) adj. *Anmuth verleihend*. — 2) n. *ein best. wohlriechendes Holz* (s. कालीयक) ĠAṬĀDU. im ÇKDR.

कात्तिपुर (का^० + पु^०) n. N. pr. einer Stadt in Nepal Verz. d. Pet. H. No. 10. — Vgl. कात्तिनगरी.

कात्तिमत् (von कात्ति) 1) adj. *lieblich, reizend, schön*: कात्तिमत्यः शुभा नार्यः R. 4, 44, 103. कात्तिमद्वयुः SUÇR. 2, 140, 12. प्रङ्गान्यो हेमवर्णाभयोः कात्तिमद्वयम् R. 3, 49, 2. कला च सा कात्तिमती कलावतः KUMĀRAS. 3, 71. MEGH. 31. कात्तिमत्ता *Anmuth, Schönheit* KUMĀRAS. 4, 5. — 2) f. °मती a) N. eines Metrum COLBR. Misc. Ess. II, 100, N. 2. — b) N. pr. eines Frauenzimmers DAÇAK. 118, 3.

कात्तिनगरी (कात्ती = कात्ति + न^०) f. N. pr. einer Stadt der nördlichen Völker P. 6, 2, 89, Sch. — Vgl. कात्तिपुर.

कात्तोत्पाडा (कात्तोत्पादा?) f. N. eines Metrum (4 Mal — — — —, — — — — — oder — — — — —) COLBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 14).

कान्यक adj. von कन्या N. pr. einer Localität am Flusse वर्पु P. 4, 2, 103. यथा हि ज्ञातं किमवत्सु कान्यकम् Sch.

कान्यक्य patron. von कन्यक gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. Dazu f. कान्यक्यायनी gaṇa लोहितदि zu 18.

कान्यक्य adj. von कन्या P. 4, 2, 102.

कान्द gaṇa अश्मादि zu P. 4, 2, 80; davon कान्द्रे ebend. — Vgl. कान्दविष.

कान्दर्प patron. von कान्दर्प v. I. im gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104.

कान्दर्पिक adj. von कान्दर्प VARĀH. BĀH. S. 75 in Verz. d. B. H. 248.

कान्दविक (von कान्द) adj. snbst. *sich mit der Bäckerei abgebend*, *Bäcker* AK. 2, 9, 28. H. 921. Nach WILS. von कान्द्व (von कान्दु) *roasted or baked* (in an iron pan or oven, as bread, cakes, etc.).

कान्दविष्य n. *ein best. Gift*: कान्दविष्यं कनककं निरैत्तुं ते विषम् AV. 10, 4, 22. — Offenbar zusammenges. aus कान्दा (vgl. कान्द) + विषय Gift.

कान्दिम् adj. *die Flucht ergreifend, flüchtig*: स कथंचिद्वयात्तस्माद्धिमुक्तो ब्राह्मणस्तदा । कान्दिभूतो जीवितार्थी प्रदुःखोत्तरं दिशम् ॥ MBH.

12, 6220. कान्दिभूत = पलायित ÇKDr. nach einem Purāna. — Das Wort scheint aus कां दिशम् nach welcher Weltgegend (soll ich mich wenden) gebildet worden zu sein; vgl. कान्दिशीक und Verbindungen wie त्रिसंसा भेतिरे दिशः MBu. 3, 11113.

कान्दिशीक adj. dass. gaṇa मयूरव्यंसकादि zu P. 2, 1, 72. AK. 3, 1, 42. H. 366.

कान्यकुब्ज n. = कान्यकुब्ज N. pr. einer Stadt TRIK. 2, 1, 13. H. 973, v. l. MBu. 1, 6651. 3, 11044 (p. 571). 13, 216. R. 1, 34, 37 (s. corrigg.). PAÑKĀT. 244, 22. RĀGA-TAR. 4, 135. 5, 265. BŪG. P. 6, 1, 21. कान्यकुब्ज-विषय HIT. 39, 17. कान्यकुब्जी f. eine Fürstin oder eine Bewohnerin von Kānjakubjā P. 4, 1, 78, Sch.

कान्यजा f. ein best. Parfum (s. नाली) ÇARDAK. im ÇKDr.

कापट्य patron. von कापट (का + पट् ungeschickt?) gaṇa शार्ङ्गरवादि zu P. 4, 1, 73. f. कापटवी ebend. कापटवै und कापटवी 4, 1, 78, Sch. Davon adj. कापटवक von den Kāpaṭava herrührend 4, 3, 80, Sch.

कापटिक (von कापट) 1) adj. betrügerisch, hinterlistig MED. k. 180. — 2) m. a) = मन्थमर्मज्ञ MED. a flatterer, a parasite WILS. — b) Schüler MED.

कापट्य (wie eben) n. Schelmerei, Betrügerei ÇKDr. WILS.

कापय (1. का + पय) 1) schlechter Weg, schlechte Wege (in übertr. Bed.) P. 6, 3, 104. 108. m. P., Sch. VOP. 6, 94. AK. 2, 1, 17. GAUDA beim Sch. zu II. 984. MED. th. 18. n. H. 984. आस्थानुं कापये दुःखं विषमं वल्लुकाटकम् R. 2, 108, 7. कापयेन प्रवर्तनम् 5, 86, 2. — 2) n. die wohlriechende Wurzel von Andropogon muricatus Retz. AK. 2, 4, 5, 30. MED. Vgl. इष्टकापय. — 3) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 14287.

कापा f. RV. 10, 40, 3: प्रातर्नरेवे नरुणैव कापया वस्तैर्वस्तोर्षजता गच्छ्यो गृहम्.

कापाटिक adj. = कापाटिकेव gaṇa शर्करादि zu P. 5, 3, 107.

कापाल (von कापाल) 1) adj. aus Schädeln verfertigt: त्रिभूलमखं घोरं च कापालमयं कङ्कणम् VĪC. 6, 12. R. 4, 29, 13. — 2) m. a) Anhänger einer best. Çiva'itischen Secte COLEBR. Misc. Ess. 1, 406; s. कापालिक. — b) Cucumis utilisissimus Roxb. (कर्कटी) ÇARDAK. und RATNAM. im ÇKDr. — 3) f. ई ein gewandtes Frauenzimmer (विडङ्ग) RĀGAN. im ÇKDr. — 4) n. eine Art Aussatz (vgl. कापाल 7.) MĀDRAK. im ÇKDr.

कापालिक 1) (wie eben) a) adj. oxyt. = कापालिकेव gaṇa शर्करादि zu P. 5, 3, 107. — b) m. Anhänger einer bestimmten Çiva'itischen Secte; hat seinen Namen daher, dass er mit Menschenschädeln sich schmückt und aus Menschenschädeln isst. COLEBR. Misc. Ess. 1, 406. BUATR. 1, 64. PRAB. 33, 5. fgg. (vgl. die deutsche Uebers. S. 172. fg.). KATHĀS. 26, 248. धृतकापालिकव्रतः 19, 74. BURN. Intr. 568. Nach dem TANTRAS. im ÇKDr. auch Bez. einer Mischlingskaste (vgl. कापालिन्). — 2) (vom vorhergeh.) einem Kāpālika eigenthümlich: अहो पाप्यं कापालिकं चरितम् PRAB. 37, 12. कापालिकमिव (mit Kürze, die zum Versmaass stimmt) व्रतं धत्ते PAÑKĀT. 1, 239.

कापालिन् m. 1) Bein. Çiva's MBu. 13, 1217; vgl. कापालिन्. — 2) N. pr. eines Sohnes von Kṛṣṇa und der Jaudhisīhīrī HARIV. 9496.

कापिक (von कापि) adj. f. ई affenartig gaṇa अङ्गुल्यादि zu P. 5, 3, 108.

कापिञ्जल 1) adj. von कापिञ्जल KAUC. 46. — 2) oxyt. patron. von कापिञ्जल v. l. im gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

कापिञ्जलादि patron. von कापिञ्जलाद् (क^० + अद्) gaṇa कुर्वदि zu P. 4, 1, 151. Davon patron. कापिञ्जलाद्यै ebend.

कापित्य adj. von कापित्य P. 4, 3, 140. — Vgl. पञ्चकापित्य.

कापिल 1) adj. a) dem Kapila (Viṣṇu) eigen, ihm gehörig, von ihm herrührend u. s. w.: कापिलं तेन आसाद्य MBu. 3, 885. कापिलं वृषमास्थाय R. 1, 41, 3. योगशास्त्रं च निखिलं कापिलं चैव MBu. 12, 12218. उपपुराण MADHES. in Ind. St. 1, 18. — b) = कापिल bräunlich BHAR. zu AK. ÇKDr. — 2) m. ein Anhänger der Lehre des Kapila H. 862. MBu. 12, 11151. 11182. Ind. St. 1, 430. 2, 233.

कापिलिके metron. von कापिलिका gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

कापिलेय patron. von कापिल oder metron. von कापिला: स ह देवरातो वैश्यामित्र आस तस्यैते कापिलेया वाधवा: AIR. BR. 7, 17. पञ्चशिख MBu. 12, 7886. 7895. fgg. Ind. St. 1, 433. 482.

कापिल्यै von कापिल gaṇa संवाणादि zu P. 4, 2, 80.

कापिवन (von कापिवन) m. N. einer zweitägigen Feier KĀR. ÇA. 23, 2, 3. ĀCV. ÇA. 10, 2. Verz. d. B. H. No. 297.

कापिश (von कापिश) 1) n. ein berauschendes Getränk II. 903; vgl. कापिशा, कापिशीका, कापिशायन. — 2) f. ई P. 4, 2, 99. N. pr. einer Gegend WILS.

कापिशायनै 1) adj. f. ई aus Kāpiçt kommend u. s. v. P. 4, 2, 99. ०यनं मधु (daher n. Honig bei WILS.), ०यनी दाना (daher f. Traube bei WILS.) Sch. — 2) ni. patron. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 53. — 3) n. a) ein berauschendes Getränk TRIK. 2, 10, 14. H. 902. ÇIÇ. 10, 4. VAIÉ. beim Sch. das. Vgl. कापिशा, कापिशीका, कापिश. — b) Gottheit BHAR. im ÇKDr.

कापिशेय metron. von कापिशा, ein Piçāka TRIK. 1, 1, 74.

कापिष्ठल patron. von कापिष्ठल; DURG. zu NIR. 4, 14 sagt von sich: अहं च कापिष्ठलो वासिष्ठः. m. pl. N. pr. eines Volksstammes VARĀH. BHU. S. 14, 4 in Verz. d. B. H. 240. Vgl. Καπιष्ठολοι ABB. Ind. 4, 8.

कापिष्ठलायन adj. von कापिष्ठल P. 8, 3, 91. VĀRTT., Sch. (कापि०).

कापिष्ठलि patron. von कापिष्ठल gaṇa क्रौड्याद् zu P. 4, 1, 80. 8, 3, 91, Sch. ebend. VĀRTT., Sch. Dazu f. कापिष्ठल्यै gaṇa क्रौड्यादि.

कापिष्ठिके adj. = कापिष्ठिकेव v. l. im gaṇa शर्करादि zu P. 5, 3, 107.

कापी f. 1) N. pr. eines Frauenzimmers, f. zu काप्य (vgl. काप्य d. i. काप्य v. l. für काव्य im gaṇa शार्ङ्गरवादि zu P. 4, 1, 73); कापीपुत्र N. eines Lehrers BHU. ĀR. UP. 6, 5, 1. — 2) N. pr. eines Flusses VP. 183.

कापुरुष (1. का + पु०) P. 6, 3, 106. VOP. 6, 94. 1) m. ein elender Mann, Feigling: शत्रोर्विष्यातवोर्यस्य वञ्चनीयस्य विक्रमैः । पश्यतो युद्धलुब्धो ऽहं कृतः कापुरुषस्त्वया ॥ R. 6, 89, 5. सुसंतुष्टः कापुरुषः स्वल्पकेनापि तुप्यति PAÑKĀT. 1, 31. 163. मेधाविन्श्च पुरुषाः समरेषु प्रूराः । स्त्रीसंनिधौ परमकापुरुषा भवन्ति ॥ 207. V. 89. 136, 12. HIT. Pr. 30. 13, 19. 26, 1. I. 82. im Gegens. zu सत्पुरुष 93. — 2) adj. elend, feig: स्त्रीषु शौर्यमनाथासु परदारप्रधर्यक । कृत्वा कापुरुषं कर्म प्रूरो ऽहमिति मन्यसे ॥ R. 6, 88, 13.

कापुरुष्य (von कापुरुष) a. Feigheit gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

कापिये (von कापि) 1) adj. f. ई einem Affen eigenthümlich HALĀJ. im ÇKDr. काञ्चिन् खलु कापियो सैव ते चलाचितता R. 5, 111. 19. — 2) patron. von कापि, wenn kein आङ्गिरस gemeint ist, P. 4, 1, 107, Sch. (vgl. 122). Ind. St. 1, 32. 216. 262. Vgl. काप्य. — 3) n. Affenart P. 5, 1, 127.

कपोत (von कपोत) P. 4, 3, 135, Sch. 154, Sch. 1) adj. f. ई a) der Taube eigentümlich: कपोतो वृत्तिमास्थितः MBh. 3, 15408. Buḡ. P. 9, 18, 25. — b) von der Farbe der Taube, grau (als m. die graue Farbe) H. 1394. — 2) m. Natrum AK. 2, 9, 109. H. 945. MED. I. 104 (lies: कपोतो रुचको). — 3) f. ई N. einer Pflanze Suḡr. 2, 173, 12. Vgl. कृष्णकपोती, श्वेत°. — 4) n. a) Taubenschwanz P. 4, 2, 44, Sch. AK. 2, 3, 43. MED. — b) Spießglas H. 1031. MED. RĪGĀN. im ÇKDr. — Vgl. कपोत.

कपोतक m. pl. Bewohner von कपोतकीया gaṇa वित्त्वकादि zu P. 6, 4, 153.

कपोतपाक्य m. Fürst der कपोतपाक P. 5, 3, 113, Sch.

कपोताञ्जन (का° + अञ्जन) n. als Kollyrium angewandtes Spießglas AK. 2, 9, 101.

कपोति patron. von कपोत MBh. 14, 2712.

काप्य patron. von कपि, wenn ein आङ्गिरस gemeint ist, P. 4, 1, 107. gaṇa गर्गादि zu 105. पतञ्जलस्य काप्यस्य Brh. Âr. Up. 3, 3, 1. 7, 1. WERBER, Lit. 121. 133. 213. fg. 248. Ind. St. 1, 216 u. s. w. — Vgl. काप्ये und कापी.

काप्यकर m. Sündenbekenner ÇARDAR. im ÇKDr. — काप्य (?) + कर. काप्यकार m. 1) Sündenbekenntnis TRIK. 1, 1, 133. — 2) Sündenbekenner ÇARDAR. im ÇKDr.

काप्यायनी f. zu काप्य gaṇa लोहित्वादि zu P. 4, 1, 18. 107, Sch.

काफल m. = कटुल ÇARDAR. im ÇKDr.

कावर्च m. Bez. von Unholden AV. 3, 9, 3. 4. 5.

काम् interj. des Anrufs H. ç. 81.

1. काम (von 2. कम्) 1) m. gaṇa वृषादि zu P. 6, 1, 203. 7, 3, 34, VArtt. Vop. 26, 170. a) Wunsch, Begehren, Verlangen, Trieb, Liebe; Gegenstand des Wunsches u. s. w. AK. 1, 1, 2, 28. 3, 4, 23, 141. TRIK. 3, 3, 295. H. 431. an. 2, 318. MED. m. 5. Ein auf अस् ausgeh. Wort bewahrt im comp. vor काम das सू P. 8, 3, 46. वि मे पुरुत्रा पतयति कामाः RV. 3, 53, 3. 30, 1. 1, 53, 3. 9, 113, 10. 11. युवं हं श्रितः कामो नास्तया युवद्विक् 4, 43, 7. 61, 18. शृण्वाम् तं काममग्रे तवोती 6, 5, 7. 7, 16, 10. आ नः कामं पूषरुत् 62, 3. 97, 4. 8, 21, 6. अन्तमो अस् वि तिरस्ति कामम् 10, 34, 6. ववृषुस्तृष्यतः कामम् 8, 68, 5. 1, 85, 11. यमस्य मा युवर्षं कामं आगन् 10, 10, 7. VS. 12, 72. 20, 12. 39, 4. श्वमूर्त्तं कामं दुक्ाम् AV. 4, 39, 2. न कामेन पुनर्मयो भवामि 5, 11, 2. उच्छिष्टे सर्वे प्रत्यक्षः कामाः कामेन तातृपुः 11, 7, 13. 12, 3, 36. 4, 49, 35. 13, 1, 5. 18, 4, 5. अथो नि प्रुष्य मां कामेन aus Liebe zu mir 6, 139, 2. 5. 9, 1. सा चेदस्मै न दद्यात्कामम् ÇAT. Br. 14, 9, 4, 7. पप्रान्वित्वा कामो अकुर्वत् TS. 1, 5, 9, 3. ÇAT. Br. 4, 2, 3, 6. 6, 2, 9, 17. 8, 7, 2, 19. 10, 5, 4, 15. कामेन कृतः wohl so v. a. यस्मिन्कामः क्रियते oder कृतो ऽस्ति erwünscht RV. 6, 58, 3. 4. — सद्गतसंज्ञायते कामः कामात्क्रोधो ऽभिज्ञायते Buḡ. 2, 62. काम im Gegens. zu क्रोध M. 2, 214. 7, 45. 8, 121. 175. 9, 17. 12, 11. Viçv. 14, 12. न ज्ञातु कामः कामानामुभोगेन शान्यति M. 2, 94. प्रापणात्सर्वकामानाम् 95. प्राप्तकाम R. 3, 22, 7. काममनवाप्य 1, 1, 38. Viçv. 8, 17. तं कामं पाण्डवापुङ्गुः Arg. 4, 25. सर्वान्कामान्समभ्रुते M. 2, 5. 3, 277. कामान्संवर्धयति 11, 242. R. 2, 23, 42. काममेतं कुरुष्व मे 90, 23. ऋतुपर्णस्य वै काममात्मार्थं च करोम्यहम् N. 19, 8. 20, 15. कृतकाम R. 1, 66, 6. 2, 53, 6. Viçv. 15, 26. तस्मादहं नाचरिष्ये त्वपि कामम् MBu. 1, 3874. कामं प्रतिश्रु Ragn. 2, 65. 3, 67. सा वो कामं विधास्यति Ragn. (ed. Calc.) 1, 82.

Viçv. 3, 1. सर्वकामैः सुचिह्नैः N. 25, 12. धने कामः P. 5, 2, 65. न तस्य कामः कामेषु पापकेषु प्रवर्तते INDR. 3, 61. तस्याः कामेन aus Liebe zu ihr SUND. 4, 18. न च वैश्यस्य कामः स्यान्न रतेषु पशूनिति M. 9, 328. कामो मे भुञ्जोत भवान् ich wünsche, dass P. 3, 3, 153, Sch. कामान्माता पिता चैतं पडुत्पादयतो मिथः M. 2, 147. 180. 3, 32. 9, 178. अस्याहम् — काममुत्पादयिष्यामि R. 3, 23, 20. समुपोषेयु कामेषु M. 6, 41. सर्वकामैरुपस्थिताः R. 1, 12, 12. कामैरुप्यतुल्यैर्मुतः 24, 19. सर्वकामैः सुचिह्ना N. 17, 17. सर्वकामैः सुसिद्धार्थः 24, 46. Ueber काम in Verbind. mit अर्थ, धर्म und मोक्ष s. u. अर्थ 3. — कामाय nach Wunsch: कामायानं भविष्यति PRAÇNOP. 2, 10. Jmd (dat. oder gen.) zu Liebe: (तुभ्ये सुचितयः) अग्रे कामाय येमिरे RV. 8, 43, 18. अस्मै कामायोप कामिनीर्विश्वे वो देवा उपसंयंतु AV. 3, 8, 4. नह्यं वातः पवतां कामायास्मै AV. 5, 3, 3 (RV.: कामि अस्मिन्). अर्विं वशानादित्येभ्यः कामायास्तभत् TS. 2, 1, 2, 3. कामचारस्य वै कामाय ÇAT. Br. 2, 2, 3, 2. 3, 4, 1. 6, 2, 1. 6. 13, 4, 12. Brh. Âr. Up. 2, 4, 5. 4, 1, 3. कामे dass: भगवांस्त्वैव मे कामे ब्रूयात् KĀND. Up. 4, 9, 2. — कामात् aus Neigung, aus freiem Antriebe, absichtlich: ब्राह्मणान्ब्राधमानं तु कामाद्वरवर्णान् । कन्यात् — नृपः M. 9, 248. 11, 162. R. 2, 92, 1. 3, 49, 6. 4, 28, 1; vgl. कामतस्. — काम am Ende eines adj. comp. mit vorangeh. obj. ein Verlangen nach dem und dem habend, begehrend, liebend; das obj. behält seinen Ton P. 3, 2, 1, VArtt. 6. अन्तव्यकाम ÇAT. Br. 5, 5, 1, 12. KĀTJ. Çr. 1, 3, 23 u. s. w. गोकाम Brh. Âr. Up. 3, 1, 2. KĀND. Up. 8, 2, 1. fgg. धर्मकाम TAĪTT. Up. 1, 11, 4. ब्रह्मवर्चसं M. 2, 37. 3, 59. 4, 44. 107. 8, 41. प्रजाकाम N. 1, 5, 7. Hit. I, 68. Ragn. 2, 65. ऐश्वर्यकामा R. 2, 92, 25. रामकामा R. 3, 55, 29. Das obj. ein infin. auf तु (mit abgelegter Casusendung) P. 6, 1, 144, VArtt. 2. Vop. 6, 72. न चाहं त्यक्तुकामस्त्वाम् auch habe ich nicht die Absicht dich zu verlassen N. 9, 31. 14, 10. SUND. 3, 25. Hit. 3, 17. Viçv. 7, 17. 13, 15. PĀNĀT. II, 110. Vikr. 29, 19. कर्तुकामा N. 19, 5. R. 5, 2, 43. — b) personif. der Wunschgott: कामो वसो प्रथमो नैनं देवा श्रापुः (vgl. RV. 10, 129, 4) AV. 9, 2, 19 und d. ganze Lied. 19, 32, 1. fgg. 12, 4, 26. कामो ऽदात्कामायादात् । कामो दाता कामः प्रतिप्रकृता कामित्तैः VS. 7, 48. 24, 39. PĀR. GĀN. 3, 12. der Liebesgott AK. 1, 1, 20. 3, 4, 23, 141. TRIK. H. 227. H. an. MED. श्रुः कामस्य या भीमा तयो विध्यामि त्वा हृदि AV. 3, 23, 1. कामवाण INDR. 3, 49. LALIT. 289. ein Sohn Dharma's und Gemahl der Rati MBu. 1, 2596. fg. HARIV. 9263. 9271. 11333. 12482. VP. 53. ein Sohn Brahman's 30, N. 2. Saṅkalpa's Buḡ. I. 6, 6, 10; vgl. कामदेव. — Agni führt den Namen काम, sei es weil er der begehrtliche, Alles verzehrende, sei es weil er der bei den Göttern für den Menschen heischende ist, SV. II, 8, 2, 19, 3. यो देवो विश्वायमु कामनाहुः AV. 3, 21, 4. यं कामो नोपनमैद्भिमेव कामं स्वैनं भागधेयो नोपधावति TS. 2, 2, 3, 1. KĀTJ. Çr. 24, 6, 7. 11. LĪTJ. 10, 17, 14. 18, 2, 3. ÇĪNĪH. Çr. 3, 4, 10. 5, 8. 9, 23, 3. Auch Baladeva (vgl. कामपाल) erhält den Namen काम nach ÇARDAR. im ÇKDr. — c) eine Abart des Mangobaums (मकाराजचूत) RĪGĀN. im ÇKDr. — d) N. eines Metrums (4 Mal —) COLERR. Misc. Ess. II, 138 (II, 1). — e) N. pr. eines Fürsten Verz. d. B. H. 167, 12. — 2) f. कामा a) Wunsch, Begehren; s. कामया. — b) N. pr. der Tochter von Prthu-çravas und Gemahlin des Ajutanājin MBu. 1, 3774. — 3) n. a) Gegenstand des Wunsches TRIK. MED. — b) der männliche Samen TRIK. H. an. MED. — c) N. pr. eines Tirtha: कामाख्यं तत्र रुद्रस्य तीर्थम्

MBu. 3, 5047. — Vgl. *अकाम*, *अकाम*, *कामतस्*, *कामम्*, *देवकाम*, *यत्काम* u. s. w.

2. कामं (wie eben) adj. *begehrend, wünschend*: कामस्य यत्राप्ताः कामीः RV. 9, 113, 11. Die Oxytonierung von कामान् VS. 20, 60 muss irrthümlich sein, indem dasselbe zu 1. काम a, gehört. Nach Vārtt. 6 zu P. 3, 2, 1 soll काम am Ende von comp., welche wir für adjectivische halten, adj. sein: मांसकाम nach *Fleisch begehrend* und nicht dessen *Begehren nach Fleisch geht*.

कामकर्शन (काम + क^०) s. *अकामकर्शन*.

कामकला (काम + कला) f. Bein. der Rati, der Gemahlin des Liebesgottes ÇABDAR. im ÇKDR.

कामकान्ति (काम + कान्ति) adj. *Wünsche heischend*: वे सुपुत्रं श्वसेऽवृत्र्कामकान्तयः RV. 8, 81, 14.

कामकाम (काम + काम) adj. *Wünsche wünschend* TAHT. ÅR. 1, 31, 1. BHAG. 9, 21. MBu. 3, 11256.

कामकामिन् (काम + कामिन्) adj. dass. BHAG. 2, 70.

कामकार (काम + कार) m. *das Thun des eigenen Verlangens, eine That aus freiem Antriebe, selbstbestimmte That*: कामं न कामकारो ऽस्ति तव — दैवं चेष्टयते सर्वम् R. 6, 94, 24. 101, 9. MBu. 3, 14709. कामकारो महाप्राज्ञ गुह्यणां सर्वदानय । उपपन्नेषु दरिषु पुत्रेषु च विधीयते ॥ R. 2, 101, 19. कामकारं कुरुष्व MBu. 3, 10039. कामकारकर 1153. कामकारकृते (पापे) M. 11, 45. अयुक्तः कामकारेण फले सक्तो निवध्यते BHAG. 5, 12. न स्वयं कामकारेण सीतां त्यक्त्वा समागतः R. 3, 66, 6. आत्मनः कर्मकारेण MBu. 13, 5455. कामकारात् R. 2, 43, 4. कामकारतस् M. 11, 41. MBu. 13, 4480. यः — वर्तते कामकारतः BHAG. 16, 23.

कामकूट (काम + कूट) m. 1) *erheuchelte Liebe, das verliebte Thun einer Buhldirne*. — 2) *der Geliebte einer Buhldirne* H. an. 4, 59 (lies: काम-कूटौ). MED. I. 58.

कामकैलि (काम + कैलि) 1) m. *Liebesscherz, euphem. für Beischlaf* H. 537. कामकैलिर्स Verz. d. B. H. No. 967. — 2) adj. *Liebesspiel treibend, der Wollust fröhnend* TRIG. 3, 1, 6.

कामक्रीडा (काम + क्रीडा) f. *Liebesspiel*, N. eines Metrums (4 Mal 15 Längen) COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (X, 6).

कामखड्गदला (काम-खड्ग + दल) f. N. einer Pflanze (s. स्वर्णकैतकी) RĀGĀN. im ÇKDR.

कामग (काम + ग) adj. f. *aus freiem Antriebe gehend, — kommend, nach Belieben überall sich zu bewegen befähigt*: ऋतुपर्णं वचो ब्रूहि संप-तन्निव कामगः N. 18, 21. रयः R. 3, 23, 30. 36, 15. 39, 6. 48, 5. 54, 6. 6, 106, 9. INDR. 2, 8. कामगेन च सैभेन MBu. 3, 628. 685. 704. कामगा *eine Frau, welche ihren Neigungen (in Bezug auf die Männer) fröhnt* JĀGĀN. 3, 6.

कामगति (काम + गति) adj. dass.: विमानम् RAGN. 13, 76.

कामगम (काम + गम) 1) adj. f. *आ* dass. MBu. 1, 1240. 3, 857. 11017. SUND. 2, 5. R. 5, 13, 5. fem. MBu. 1, 7854. Hip. 3, 5. पुरी कामगमा des Haric-kāndra Verz. d. B. H. No. 1198. सर्वकामगम MBu. 13, 357. 5325. — 2) m. pl. N. einer Klasse von Göttern im 11ten Manvantara VP. 268.

कामगामिन् (काम + गामिन्) adj. = कामग AK. 2, 8, 2, 44. Nach ÇKDR. ist कामगामिन् zu lesen und कामगामिन् nur eine von einem Schol. erwähnte Form.

कामगिरि (काम + गिरि) m. N. pr. eines Berges BuĀG. P. 5, 19, 16.

कामगुण (काम + गुण) m. 1) *die Qualität des Begehrens, Leidenschaft*. — 2) *Vollgenuss* (अभोग). — 3) *Object der Sinne* MED. η. 93.

कामंगामिन् (कामम् + गा^०) adj. = कामग H. 495. — Vgl. unter कामगामिन्.

कामचर (काम + चर) adj. *sich frei, — ungehemmt bewegend*: इकाक्-मिच्छामि तवानघात्तिके वस्तुं यथा कामचरस्तथा विभो MBu. 4, 222. Davon nom. abstr. °चरत्वं D. VID. 148.

कामचरणी (काम + च^०) u. *freie —, ungehemmte Bewegung* ÇAT. BR. 6, 7, 3, 3.

कामचार (काम + चार) 1) adj. f. *आ* *sich frei bewegend, ungehemmt zu Werke gehend* MBu. 13, 4175. यत्र शत्रो व्यर्पति सर्वकामान्यत्र स्त्रियः कामचारा भवति 4868. — 2) m. *freie —, ungehemmte Bewegung; freies, selbstbestimmtes, absichtliches Verfahren* ÇAT. BR. 2, 2, 3, 2. 3, 4, 1.

KBĀND. UP. 7, 25, 2. कामचारे im Gegens. zu अकामतस् JĀGĀN. 2, 162. मु-मोच कामचाराय रान्तं सः KATHĀS. 18, 398. अन्ववसर्ग = कामचारानुज्ञा P. 1, 4, 96, Sch. कल्याणबुद्धेरथ वा तवायं न कामचरो मयि शङ्कनीयः RAGN. 14, 62. *das Fröhnen seiner Lust*: तं चेद्भ्युदियात्सूर्यः शयानं कामचारतः M. 2, 220.

कामचारिन् (काम + चा^०) 1) adj. *sich nach Belieben bewegend, ungehemmt zu Werke gehend* H. an. 4, 167. MED. n. 232. MBu. 4, 196. 13, 5302. BENF. Chr. 58, 4. R. 3, 24, 10. 32, 38. MEGH. 64. *sich frei betragend in Bezug auf das andere Geschlecht*, = कामुक H. an. MED. पुरंदरं च जानति पर-स्त्रीकामचारिणम् MBu. 13, 2265. — 2) m. a) *Sperling* H. an. MED. — b) ein Bein. des Garuda ÇABDAR. im ÇKDR.; vgl. MBu. 1, 1240.

कामज (काम + ज) 1) adj. *aus dem Begehren entstehend*: व्यसनानि M. 7, 46. 47. 50. AK. 3, 4, 18, 123. *in Liebe erzeugt*: पुत्र M. 9, 107. 143. 147. — 2) m. Kāma's Sohn d. i. Aniruddha WILS.

कामज्ञान m. *der indische Kuckuck* ÇABDAR. im ÇKDR. Das Wort zerlegt sich in काम + ज्ञान, kann aber auch bloss Variante von कामताल sein. Nach einer anderen Lesart: कामज्ञानि.

कामजित् (काम + जित्) *das Verlangen besiegend*, ein Bein. Skanda's MBu. 3, 14634.

कामज्येष्ठ (काम + ज्येष्ठ) adj. *den Wunsch (personif.) an der Spitze habend* AV. 9, 2, 8.

कामठ (von कामठ) adj. *der Schildkröte eigenthümlich*: रूपम् R. 1, 45, 30.

कामठक (von कामठ) m. N. pr. eines Nāga MBu. 1, 2157.

कामएडलर्व (von कामएडलु) n. *Töpfergeschäft* gaṇa पुधादि zu P. 5, 1, 130.

कामएडलेय m. Sch. zu P. 6, 4, 147 und 7, 1, 2. patron. von कामएडलु oder कामएडलू (*ein best. vierfüßiges Thier*) 4, 1, 135, Sch. VOP. 7, 6. कामएडलेयी f. (जाति) gaṇa शार्ङ्गरवादि zu P. 4, 1, 73.

कामतरु (काम + तरु) m. *der als Baum oder Schmarotzerpflanze (vgl. कामवृत्त) gedachte Liebesgott* ÇIK. Cu. 61, 14.

कामतस् (von काम) adj. *dem Wunsche —, dem Triebe gemäss, nach Wunsch, aus eigenem Antriebe, freiwillig, absichtlich* M. 3, 12. कामतो विचरामि च Hip. 2, 31. चरतीनां च कामतः M. 5, 90. यो विधिं क्तिवाव-

तेयातां तु कामतः 9, 63. भ्रातृमृतस्य भार्यायां यो ऽनुरज्येत कामतः 3, 173. 4, 16. देवतानां गुरो राज्ञः भ्रातृकाचार्ययोस्तथा । नाक्रामित्कामतश्छायाम् 130. 132. 207. 9, 242. 10, 93. 11, 46. 89. 11, 120. 201. JĀGĀ. 1, 168. 326. 3, 226. MBu. 2, 881. 3, 8793. 11318. R. 1, 14, 14. von Seiten der Leidenschaft gegenüber von धर्मतस् MBu. 1, 3273. — Vgl. श्रकामतस्.

कामताल (काम + ताल) m. der indische Kuckuck TAİK. 2, 3, 19. H. 5. 189. — Vgl. कामतान.

कामद् (काम + द्) 1) adj. Wünsche gewährend MED. d. 24. (श्रग्निः) व-श्रयर्थे कामदे नाम GRHJASĀGR. 1, 10. कामद्ः सर्वभूतानाम् R. 1, 34, 6. 3, 53, 10. KATHĀS. 22, 29. कामानां चैव कामद्ः R. 2, 33, 7. als Beiname der Sonne MBu. 3, 154. Skanda's 14631. — 2) f. °दा a) = कामधेनु MED. — b) N. pr. eines Frauenzimmers HARIV. 2037.

कामदत्ता (काम + दत्ता) f. Titel eines Werkes ŚIB. D. 206, 13.

कामदत्तिका (von काम + दत्ता) f. N. pr. eines Frauenzimmers HARIV. 2037.

कामदग्निनी (काम + द्) f. die Liebe bändigend, Spottnamen eines ausschweifenden Frauenzimmers PAÑĀT. 183, 10.

कामदम्बका (काम + द्) m. N. pr. eines Mannes HARIV. LANGL. I, 169. Die Calc. Ausg.: कामदत्तिका.

कामदर्शन (काम + द्) adj. ein liebliches Aussehen habend HARIV. 9223.

कामदुग्ध (काम + दुग्ध) adj. f. श्रा P. 3, 2, 70, Sch. Wünsche melkend d. h. während was man wünschen mag; mit oder ohne Beisatz von धेनु Kuh (vgl. das Horn der Amalthea) VOP. 26, 32. कामं कामदुग्धे धुक्च VS. 12, 72. 17, 3. विच्छ्रंषा धेनुः कामदुग्धा मे घस्तु AV. 4, 34, 8. 8, 9, 2. 9, 5, 10. 25. 11, 1, 28. 12, 1, 61. 18, 4, 33. TS. 5, 4, 3, 4. 7, 2, 2. इन्द्रस्य कामदुग्धा स्व कामान्मे दुग्धम् ĀCV. 6, 12. ÇAT. Br. 4, 2, 3, 6. 5, 5, 16. 9, 1, 2, 19. गावः R. 2, 91, 64. सुरभिः d. i. Vasishṭha's Kuh RAĞ. 1, 81. 2, 63. सर्वकाम-दुग्धा धेनुम् von der Erde MBu. 13, 3165. सर्वकामदुग्धा पृथ्वीं दुडुङ्कः BṆĀG. P. 4, 18, 26. 28. सर्वकामदुग्धा मही 1, 10, 4. श्रियः सकलकामदुग्धाः BHARTṆ. 3, 68. Auch von männlich gedachten Dingen: लोकाः MBu. 3, 15460. श्र-निरुद्धः BṆĀG. P. 3, 1, 34. हुमेः 13, 16. 21, 15.

कामदुक् (काम + दुक्) adj. nom. °धुग् dass.: गावः कामदुक्ते देव्यः MBu. 13, 2700. (गाम्) नन्दिनी नाम — सर्वकामधुगुत्तमाम् 1, 3933. सर्व-कामदुक्ता वरा 3928. तस्याथ कामधुगधेनुर्वसिष्ठस्य 6657. VIÇV. 2, 23. R. 2, 74, 24. धेनुनामस्मि कामधुक् BHĀG. 10, 28. श्रयं लोको ऽन्त्यस्तेषां यथैव मम (Indra spricht) कामधुक् N. 2, 17. यस्यासीत्कामधुक्श्री BṆĀG. P. 6, 14, 10. श्रहं वै कामधुक्श्रयामिति तं प्राह वागय MBu. 14, 642. द्कः शब्दः सुप्रयुक्तः सम्यग्ज्ञातः स्वर्गे लोके च कामधुग्भवति Citat aus der ved. Lit. ŚĀH. D. 2, 1. (मुन्यनम्) श्रद्धया विधिवत्पात्रे न्यस्तं कामधुगुत्तयम् BṆĀG. P. 7, 13, 5. — Vgl. श्रष्टकामदुक्.

कामदुक् (काम + दुक्) adj. f. श्रा dass.: तैस्तैर्गुणैः कामदुक्काय (v. l. °दुक्कास्य) भूवा नरं प्रदातारमुपैति सा गौः MBu. 3, 12725 = 13, 2953.

कामद्वतिका (von काम + द्वती) f. N. einer Pflanze, Tiaridium indicum (नागदत्ती), RATNAM. im ÇKDR.

कामद्वती (काम + द्वती) f. 1) das Weibchen des indischen Kuckucks WILS. — 2) N. einer Pflanze, Bignonia suaveolens Roxb. (पाटला), ÇABDAR. im ÇKDR.

कामदेव (काम + देव) m. 1) der Liebesgott TAİK. 3, 3, 199. गन्धर्वाप्स-

रसां चैव कामदेवं तथा प्रभुम् HARIV. 270. सर्वाप्सरोगणानां च कामदेवः कृतः प्रभुः 12499. VP. 133, N. 1. Sohn des Sahishṇu und der Jaçodhara 83, N. 6. कामदेवावतार KATHĀS. 11, 78. Auf Çiva übertragen ÇIV. — 2) N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 266. RĀĒA-TAR. 3, 468.

कामदेहिन् (काम + दे) adj. = कामदुग्ध, als Beiw. von Vasishṭha's Kuh VIÇV. 3, 25.

कामधरणा (काम + धर्) n. das Verschaffen des Gewünschten, Wunschbefriedigung: मयि वः कामधरणां भूयात् VS. 3, 27. 12, 46.

कामधातु (काम + धातु) m. die Region der Wünsche, der Sitz der Kāmāvakāra BURN. Intr. 604. VJUP. 62. 82.

कामधेनु (काम + धेनु) f. 1) eine Kuh, die alle Wünsche melkt (vgl. u. कामदुग्धा fgg.) MED. d. 24. Vasishṭha's VIÇV. 4, 1. देवद्विजसर्पया हि कामधेनुर्मता सताम् KATHĀS. 17, 134. — 2) Titel eines Commentars von VOPADEVA zu seinem KAVĪKALPADRUMA COLEBR. Misc. Ess. II, 44. 45. 49. Vollständiger: काव्यकामधेनु WEST. in der VORR. zum DĀTUP. v. Wohl ein anderes Werk gemeint Verz. d. B. H. No. 1218. jurist. No. 1403. कामधेनुतल्ल n. Titel eines Werkes, aus welchem im ÇKDR. am Anfange eines jeden Buchstabens Auszüge mitgetheilt werden. Es behandelt die mystische Bedeutung der einzelnen Laute.

कामधर्मिन् (काम + धर्) m. ein Bein. Çiva's (Beswinger des Liebesgottes) H. 200, Sch. HALĀJ. im ÇKDR.

कामन (von 2. कम्) 1) adj. wollüstig, geil AK. 3, 1, 24. H. 434. — 2) f. कामना Wunsch, Verlangen H. 5. 103. HALĀJ. im ÇKDR.

कामन्दकि patron. von कम्न्दक PAÑĀT. 122, 1. Sein नीतिशास्त्र bildet Vol. IV der Bibl. ind. कामन्दकी f. N. einer buddh. Priesterin MĀLAT. 4, 15. fgg.

कामधर्मिन् m. = कार्धमिन् Kupferschmied ĠAṬĀDU. im ÇKDR.

कामपति (काम + पति) m. Herr der Wünsche ÇĀÑKH. ÇR. 4, 18, 2.

कामपती (काम + प) f. Kāma's Gemahlin d. i. Rati ÇABDAR. im ÇKDR. HARIV. 9263. 9271.

कामपाल (काम + पाल) m. ein Bein. Baladeva's AK. 1, 1, 18. H. 224. — Çiva's ÇIV. — N. pr. eines Mannes DAÇAK. 118, 2.

कामपूर (काम + पूर) adj. Wünsche erfüllend, — während: कामपूरौ ऽस्म्यक् नृणाम् BṆĀG. P. 7, 9, 52. 8, 12, 47.

कामप्रै (काम + प्र) 1) adj. dass.: कामप्रेषेव मनसा चरंता RV. 1, 158, 2. यज्ञ ÇAT. Br. 11, 1, 6, 17. AV. 11, 7, 8. कामप्रां लोकः । श्रमृतं वै कामप्रम् ÇAT. Br. 10, 2, 6, 4. — 2) n. Wunscherfüllung: यः श्रतैर्दनां पचति काम-प्रेण स कल्पते AV. 10, 9, 4. ददतः कामप्रं संपद्यते KAUC. 66. ÇĀÑKH. ÇR. 17, 16, 4.

कामप्रद् (काम + प्र) 1) adj. Wünsche gewährend. — 2) m. eine best. Art coitus: दौ पादौ स्कन्धसंलघौ निप्त्वा लिङ्गं भगे तथा । कामपेत्कामुकः प्रीत्या बन्धः कामप्रेदो हि सः ॥ SMARAD. im ÇKDR.

कामप्रश्न (काम + प्रश्न) m. ein Fragen nach Belieben, freies Fragen ÇAT. Br. 11, 6, 2, 10. 14, 7, 4, 1.

कामप्रस्य (काम + प्रस्य) m. N. pr. einer Stadt gaṇa मालादि zu P. 6, 2, 88. Davon °प्रस्यीय adj. gaṇa गह्वादि zu 4, 2, 138.

कामप्रि (von कामप्र) patron. des Marutta: मरुतः परिवेष्टरो मरुत-स्यावसन्गृहे । श्रावित्तितस्य कामप्रेर्विश्वे देवाः सभासद्ः ॥ AIR. Br. 8, 21.

Siv.: dessen Wünsche befriedigt sind. Am richtigsten wird wohl कामप्रि nämlich यज्ञे gelesen.

कामफल (काम + फल) m. eine Abart des Mangobaums (महाराजाप्र) RIGAN. im ÇKDR.

कामवद्ध (काम + वद्ध) 1) adj. durch Liebe gefesselt. — 2) n. Wald WILSON.

कामभाज् (काम + भाज्) adj. der Genüsse theilhaftig: कामानो वा कामभाजं करोमि KATUOP. 1, 24.

कामभोग (काम + भोग) m. der Genuss der Wünsche, Sinnengenuss; stets im pl.: कामभोगैः प्रियैर्हनिाम् N. 16, 14. प्रमत्तः कामभोगेषु R. 3, 37, 2. कामभोगाश्च विपुस्तान्परित्यज्य 43, 29. 4, 9, 69. 34, 28. 51, 16. मयोपनीतान्गुह्यतः कामभोगान् Buig. P. 4, 23, 37. विरक्तः कामभोगेषु 8, 1, 7.

कामम् (acc. von 1. काम) adv. gaṇa स्वरादि zu P. 4, 1, 37. 1) nach Wunsch, nach Herzenslust, nach Belieben AK. 2, 9, 57. TRIK. 3, 3, 295. H. 1305. an. 7, 38. MED. m. 3. avj. 39 (lies प्रकामे). वयं ते ऋच ररिमा हि कामम् RV. 3, 14, 5. प्रीता इव ज्ञातयः काममेत्यास्मे देवांसो ऽव धूनुता वसु 10, 66, 14. व्यञ्चुहि तर्पया काममेयाम् 1, 34, 9. तस्य नाशयं काममन्यस्य TS. 2, 3, 4, 5. कामं तद्वाता शसेत् AIT. BR. 6, 9. ÇAT. BR. 3, 9, 3, 41. 11, 3, 4, 17. 14, 9, 4, 7. KĀND. UP. 6, 7, 1. M. 2, 189, 216. 3, 141, 144, 222. 3, 157. 7, 194. 8, 20. 10, 90, 117. 11, 13. JĀĒN. 1, 32. MBH. 1, 2935. 3, 10622. R. 3, 27, 20. 4, 26, 15. BHĀG. P. 4, 10, 5. gern, mit Freuden: काममीनामहे सर्वे दुर्योधन तवेप्सितम् MBH. 3, 298. HIP. 2, 34. कामम् — सा विजिह्वै शुचम् RAGH. 12, 75. मनस्वी प्रियते कामं कार्पाण्यं न तु गच्छति d. i. der Verständige stirbt lieber, als dass er in's Elend geht HIT. 1, 123; vgl. वरम् — न. — 2) einräumende Partikel: wohl, gut, allerdings, ja gewiss H. an. MED. avj. काममस्तु तत्रा तात तव कार्पाण्येच्छसि MBH. 3, 17195. कामं मन्वा कविरिव सदा खेदभौरैरमुक्तः BHART. 3, 18. सखीभ्यो मित्रः प्रस्थाने पुनः शालीनतयापि काममाविष्कृतो भावस्तत्रभवत्या ÇĀK. 26, 16. कामं कामो मनुष्याणां यस्मिन्किल निवर्धयते । जने तस्मिन्ननुक्रोशः स्नेहश्च खलु ज्ञायते ॥ R. 5, 24, 4. कामं स्वभावो यो यस्य न स शक्यः प्रमार्जितुम् 3, 36, 17. DŪĀTAS. 73, 13. कामं भजेद्वावर्गम् Vop. 23, 20. Drückt zugleich einen Gegensatz zum Vorangehenden aus, in welchem Falle es sich durch aber — ja, jedoch wiedergeben lässt: यज्ञैर्वं तोलयामि त्वं तच्च मे न्तुमर्हसि । अचक्ष्यं हि वलं ज्ञेयं मया तव च तस्य च ॥ कामं राम तव त्रीणि प्रमाणं धैर्यमाकृतिः । सूचयति परं तेजः R. 4, 9, 104. fg. 16, 50. निरनुक्रोशयुक्तं कामं वक्ष्यति मां जनः 19, 21. 5, 33, 1. 6, 94, 24. कामम् (mit folg. potent., imperat. oder partic. fut. pass.) — न oder न तु immerhin mag — nicht oder nicht aber: काममा मरणातिष्ठेद्देहे कन्यर्तुमत्यपि । न चैवेनां प्रयच्छेत्तु गुणहोनाय कर्हिचित् d. i. lieber mag das Mädchen im Hause bis zu ihrem Tode bleiben, als dass man sie jemals an einen Unwürdigen verheiratet H. 9, 89. विद्ययैव समं कामं मर्तव्यं ब्रह्मवादिना । घ्रापद्यपि हि घोरायो न विनामिरिणे वपेत् ॥ 2, 113. काममङ्गानि मे स्तीते डूनोतु मकरध्वजः । न त्वाम्कामो सुश्रोणि समेष्ये MBH. 3, 16192. कामं खादत मां सर्वा न करिष्यामि वो वचः R. 5, 26, 4. Der negative Satz kann auch vorgehen: न तु कुर्यामहेकारं न वदाम्यात्मनो गुष्मान् । सेतुमथैव वदन्तु कामं वानरपुंगवाः ॥ 94, 20, 22, 6. Statt des negativen Satzes ein Fragesatz: कामं नयतु मां देवः किमर्थेनात्मनो हि मे Buig. P. 7, 2, 54. Vgl. den Gebrauch von वरम् — न. कामम् — तु wohl, zwar — aber, aber doch,

dennoch: कामं त्वया परित्यक्ता गमिष्यामि स्वमाश्रमम् । इमं तु वालं सेत्यक्तुं नार्हसि MBH. 1, 3059, 1521. fg. कामं देवा ऽपि मां विप्र न हि जानन्ति तत्रतः । तत्प्रतीत्या तु प्रवक्ष्यामि 3, 12950. 13, 244. R. 3, 1, 32. 14, 14. 33, 26. 49, 10. 4, 61, 56. 5, 26, 10. 29, 30. 47, 33. ÇĀNTIÇ. 4, 4. ÇĀK. 30, 37. 127. RAGH. 4, 13. कामम् — किं तु dass.: कामं च मम न न्याय्यं प्रष्टुं त्वो कार्यमीदृशम् । किं तु कार्यगरीयस्त्वात्तत्स्वाकृमचूचुदम् ॥ MBH. 1, 1916. कामम् — अथापि R. 2, 29, 7. कामम् — तथापि 4, 40, 7. ÇĀK. 60, 17. 63, 18. 107. कामम् — पुनरु 10, 6. MĀLAV. 7, 1. ŚĀB. D. 176, 9, 10. कामम् — च (v. l. तु) ÇĀK. 34. Bisweilen fehlt die adversative Partikel im Nachsatz: नृशंस इति मां कामं वक्ष्यति भुवि राक्षसाः । इतरं सर्वलोका मां वक्ष्यति गुणवानिति ॥ R. 6, 93, 49, 56. कामं वनेषु हरिणास्तपोन जीवन्त्ययत्नसुलभेन । विदधति धनियु न दैन्यं ते खलु पशवा वयं सुधियः ॥ ÇĀNTIÇ. 4, 15. पतिहनीना च या नारी कामं भवति पुत्रिणी । धनधान्यौघयुक्तापि विधिवेत्युच्यते वृधैः ॥ R. 4, 22, 17. RAGH. 2, 43. Dieses ist das कामम् — अकामानुमतौ, असूयानुगमे oder असूयायाम् AK. 3, 3, 13. II. 1540. II. an. MED.

काममञ्जरी (काम + मञ्) f. N. pr. eines Frauenzimmers DAÇAK. in BENF. Chr. 179, 13.

काममय (von काम) adj. f. ई 1) dessen Wesen Trieb ist ÇAT. BR. 14, 7, 2, 7. BRH. ĀR. UP. 3, 9, 11. — 2) allen Wünschen entsprechend: कीर्णा काममयैर्वृत्तैः R. 4, 33, 6.

काममर्दन (काम + मर्दन) m. ein Bein. Çiva's (der Bewältiger des Liebesgottes) ÇIV.

काममह (काम + मह) m. das Fest des Li. besgottes am Vollmondstage im Monat Kaitra TRIK. 1, 1, 110.

काममालिन् (von काम + माला) m. ein Bein. Gaṇeça's Wals.

काममूत (काम + मूत) adj. von Liebe gedrungen: काममूता वृक्षेऽनङ्गपामि RV. 10, 10, 11.

कामया (instr. von einem sonst nicht erhaltenen कामा) adv. in Verbindung mit वृद्धि oder प्रवृद्धि sprich mir zu Liebe: कामया वृद्धि मे देव कस्त्वं किं च चिकीर्षसि SĀV. 3, 10. MBH. 2, 728. 3, 12397, 14051, 16939. कस्त्वं प्रवृद्धि पृच्छन्तः । कामया 16085.

कामपितर (nom. ag. von 2. कम्) begierig, verlangend, geil AK. 3, 1, 24. II. 434.

कामरस (काम + रस) m. Samenerguss: अनासादितकामरस, अनवाप्तकामरस MBH. 1, 3812. fg.

कामरसिक (wie eben) adj. der Liebe fröhrend: त्वां वालो भूवा त्वापि युवा कामरसिकः BHART. 3, 54.

1. कामरूप (काम + रूप) n. eine nach Belieben wechselnde Gestalt: कामरूपधर adj. f. आ MBH. 1, 6077. R. 1, 9, 27. 28, 18. °धरत्व 3, 36, 49.

2. कामरूप (wie eben) 1) adj. f. आ nach Belieben eine Gestalt annehmend MBH. 1, 1240. BHĀG. 3, 39, 43. SUND. 3, 17. MEGH. 6. — 2) m. a) ein Gott H. ç. 2. — b) m. sg. und pl. N. pr. eines Landes, das westliche Assam TRIK. 2, 1, 8. H. 936. Z. f. d. K. d. M. II, 27, 29. LIA. 1, 66. II, 953. Verz. d. B. H. 93, 8 v. u. RAGH. 4, 83, 84. KATHĀS. 19, 113. LALIT. 416. VP. 176. कामरूपतीर्थ LVH. कामरूपयात्रापद्धति GILD. Bibl. 502.

कामरूपिन् (wie eben) 1) adj. nach Belieben eine Gestalt annehmend ÇAT. BR. 10, 6, 3, 2. TAITT. UP. 3, 10, 5. MBH. 3, 367. HIP. 2, 22. SUND. 1, 20, 34. R. 1, 1, 47. 30, 8. 3, 23, 25. 6, 79, 76. SUG. 2, 393, 15. Davon nom.

abstr. कामवृषिन् n. R. 3, 42, 35. 5, 31, 42. 38, 8. — 2) m. a) *Illis* (जाह्निक) RĪĠAN. im ÇKDr. — b) *Eber* H. c. 184 (lies: कामवृषी). — c) ein *Vi-djadhara* TRIK. 1, 1, 64. — 2) f. °वृषिणी N. eines Strauchs, *Physalis flexuosa* Lin. (अश्लगन्धी), RĪĠAN. im ÇKDr.

कामरेखा (काम + रेखा) f. *Buhldirne* ÇABDAM. im ÇKDr. — Vgl. कामलेखा.

कामल 1) adj. *verliebt, lüstern* TRIK. 3, 3, 384. H. an. 3, 634. MED. I. 73. — 2) m. a) *Frühling* diess. (H. an. ist वसन्ते st. ऽवसन्ते zu lesen). — b) *Wüste, Steppe* H. an. MED. — 3) m. f. कामला *eine Form der Gelbsucht* H. an. MED. SUÇR. 1, 193, 18. 2, 223, 20. 421, 3. 466, 16. 467, 4. 469, 2. Verz. d. B. H. 295, 12 v. u. 303, 2. Nirgends entschieden m. — 4) f. कामला N. pr. einer *Apsaras* VĀJĀP. zu H. 183. — 5) f. कामली N. pr. einer Tochter des RĒṆU, welche auch den Namen RĒṆUKĀ führt, HARIV. 1433. — In der 1sten und 2ten Bedeutung von काम, in der 4ten (vgl. 2. कामल) 5ten und 6ten wohl von कामल.

कामलकीर्क^३ und कामलकीट^३ adj. von कामलकीकर^३ und कामलकीट^३ gaṇa पलव्यादि zu P. 4, 2, 110.

कामलता (काम + लता) f. *penis* H. 610.

कामलभिर्द^३ adj. von कामलभिदा gaṇa पलव्यादि zu P. 4, 2, 110.

कामलायन patron. von कामल, Bein. des Upakosala KĪṂD. UP. 4, 10, 1. कामलायनि PRAYARĀDJB. in Verz. d. B. H. 37.

कामलि (?) m. N. pr. eines Schülers von Vaiṣaṁpājana P. 4, 3, 104, Sch.

1. कामलिन् (von कामल 3.) adj. *mit der Gelbsucht behaftet* SUÇR. 2, 469, 3.

2. कामलिन् m. pl. N. einer Schule, welche auf Kāmali (?) zurückgeht, P. 4, 3, 104, Sch.

कामलेखा (काम + लेखा) f. = कामरेखा H. c. 112.

कामवत् (von काम) 1) adj. a) *verliebt, der Liebe nachgehend: त्यागः कामवतीनां हि स्त्रीणां सद्भिर्विगर्हितः* MBu. 1, 3869. R. 4, 29, 2. — b) *das Wort काम enthaltend* ÇAT. Br. 6, 2, 1, 36. 7, 3, 2, 8. — 2) °वती *eine Art Curcuma* (s. दाहुरिद्र) RĪĠAN. im ÇKDr.

कामवर (काम + वर) m. *eine nach Neigung gewählte Gabe* BUIC. P. 9, 9, 45.

कामवृक्ष (काम + वृक्ष) 1) m. a) *Frühling* WILS. — b) *der Mango-baum* (s. आम्र) RĪĠAN. im ÇKDr. — 2) f. *आ Mondlicht* RĪĠAN. ebend.

कामवश्य (काम + वश्य) adj. subst. *in der Gewalt des Liebesgottes stehend, ein Verliebter* MBu. 3, 11590.

कामवासिन् (काम + वासिन्) adj. *seinen Aufenthalt nach Belieben wählend, von einer freien Dienerin* N. 13, 30.

कामविद्ध (काम + विद्ध) 1) adj. *vom Liebesgott verwundet*. — 2) m. N. pr. eines Mannes: अविमत्तकामविद्धाः gaṇa कर्तकौजपादि zu P. 6, 2, 37.

कामवीर्य (काम + वीर्य) adj. *nach Belieben Heldenmuth an den Tag legend, von Garuda* MBu. 1, 1240.

कामवृत्त (काम + वृत्त) m. *Schmarotzerpflanze* (वन्दाकी) RĪĠAN. im ÇKDr.

कामवृत्त (काम + वृत्त) adj. f. *आ allen seinen Gelüsten fröhrend, von Personen* M. 5, 154. MBu. 1, 6507. fg. 4, 442. 13, 4586. 6656. R. 2, 23, 15.

109, 9. 3, 2, 23. 37, 3. 41, 8. 9. इन्द्रियैः कामवृत्तैस्त्वं क्षिश्यसे प्राकृतो यथा 4, 16, 27.

1. कामवृद्धि (काम + वृद्धि) f. *Zunahme der Begierde, der Liebe: कामवृद्धिरुचिकारित्व* ist eine der Eigenschaften der Samenkörner vom Strauche कामवृद्धि RĪĠAN. im ÇKDr.

2. कामवृद्धि (wie eben) 1) adj. *wodurch die Liebe gesteigert wird*. — 2) m. (WILS. f.) N. eines Strauchs, in Karṇāṭaka कामवृत्त genannt, RĪĠAN. im ÇKDr.

कामवृत्ता (काम + वृत्त) f. Name einer Pflanze, *Bignonia suaveolens Roxb.* (पाटली), ÇABDAM. im ÇKDr.

कामशर (काम + शर) m. 1) *des Liebesgottes Pfeil* WILS. — 2) *der Mangobaum* RĪĠAN. im ÇKDr.

कामशल्य s. u. शल्य.

कामशास्त्र (काम + शास्त्र) n. 1) *ein Lehrbuch des Ansprechenden: अर्थशास्त्रमिदं (महानारतं) प्रोक्तं धर्मशास्त्रमिदं महत् । कामशास्त्रमिदं प्रोक्तं व्यसिनमितबुद्धिना* || MBu. 1, 646. — 2) *Lehrbuch der Liebe, Titel eines best. Werkes* MALLIN. zu KUMĀAS. 7, 94. von Vātsjājana MADHUS. in Ind. St. 1, 21, 7 (vgl. 5. 6).

कामसख (काम + सखि) m. 1) *Frühling* RĪĠAN. im ÇKDr. *der Monat Kaitra* H. c. 22. — 2) *der Mangobaum* WILS.

कामसुत (काम + सुत) m. *der Sohn des Liebesgottes* d. i. Aniruddha ÇKDr. nach H. (vgl. 230).

कामसू (काम + सू) adj. *Wünsche gewährend: किमत्र चित्रं यदि कामसूर्भूर्वते स्वितस्याधिपते: प्रजानाम्* RAGU. 5, 33.

कामकैतुक (काम + कै) adj. *durch ein blosses Begehren veranlasst, nur in Folge eines Verlangens hervorgerufen* (d. h. einer rationellen Ursache entbehrend) BRAG. 16, 8.

कामाती (काम + अति) f. eine Form der Durgā VP. LVII.

कामाष्या (काम + आष्या) f. dass. ebend.

कामाङ्गुश (काम + अङ्गुश) m. 1) *Fingernagel* TRIK. 2, 6, 26. H. 594. Die Fingernagelwunden spielen in den erotischen Gedichten eine grosse Rolle. — 2) *penis* ĠAṬĀDH. im ÇKDr.

कामाङ्ग (काम + अङ्ग) m. *der Mangobaum* ĠAṬĀDH. im ÇKDr.

कामात्मन् (काम + आत्मन्) adj. *dessen Wesen Verlangen ist, seinen Begierden fröhrend, von Liebe erfüllt: कामात्मानं तदात्मानं न शशाक निवच्छित्तुम्* MBu. 1, 4184. M. 7, 27. Davon कामात्मता 2, 2. R. 2, 21, 57.

कामान्ध (काम + अन्ध) 1) m. *der indische Kuckuck* (vor Liebe blind) RĪĠAN. im ÇKDr. — 2) f. *आ Moschus* RĪĠAN. ebend.

कामान्निन् (von काम + अन्न) adj. *nach Belieben Speise habend* TAITT. UP. 3, 10, 5.

कामायुध (काम + आयुध) 1) n. a) *die Waffe des Liebesgottes*. — b) *penis* WILS. — 2) m. *eine Abart des Mangobauums* (मकारान्नचूत) RĪĠAN. im ÇKDr.

कामायुस् (काम + आयुस्) m. 1) *Geier* H. c. 193. — 2) ein Bein. des Garuda TRIK. 1, 1, 42. H. 231.

कामारण्य (काम + अरण्य) n. *ein lieblicher Wald* ÇABDAM. im ÇKDr.

कामारि (काम + अरि) m. 1) *eine best. mineralische Substanz* H. 1033. — 2) ein Bein. Çiva's (der Feind des Liebesgottes) ÇIV.

कामालिका f. ein berauschendes Getränk HIR. 63.

कामालु m. N. eines Baumes, *Bauhinia variegata* (रक्तकाञ्चन), ÇAB-
DAK. im ÇKDR.

कामावचर (काम + अचर^०) m. pl. eine best. Klasse von Göttern bei
den Buddhisten (sich im Begehren bewegend) BURN. Intr. 79, N. 3. 604.
Lot. de la b. I. 353. LALIT. 38. u. s. w. VJUTP. 160.

कामावतार (काम + अतार^०) m. N. eines Metrums (4 Mal — — — —) Co-
LEBR. Misc. Ess. II, 159 (I, 8).

कामावसायिन् (काम + अय^०) adj. = कामान्स्वेच्छया अयसायितुं शी-
लमस्य SĪRAS. zu AK. im ÇKDR. Davon nom. abstr. कामावसायिता = स-
त्यसंकल्पता nach derselben Aut. Eine der acht übernatürlichen Kräfte
Çiva's ÇABDAR. und angeblich auch AK. ÇKDR. = कामावसायिव n.
angeblich nach H. ÇKDR. H. 202 wird aber यत्रकामावसायिव gelesen,
welches ohne Zweifel zu übersetzen ist: die Fähigkeit nach Belieben
seinen Wohnsitz aufzuschlagen; der Schol. wie oben = सत्यसंकल्पता
die Richtung der Gedanken auf Wahrheit.

कामाशनं (काम + अशन) n. Essen nach Lust, unbeschränkter Genuss
ÇAT. Br. 6, 2, 2, 39.

कामाश्रम (काम + आश्रम) m. die Einsiedelei des Liebesgottes R. 1, 23,
17. कामाश्रमपद् n. dass. 21.

कामि (von कम्) 1) m. Wallüstling. — 2) f. ein Bein. der Rati, der
Gemahlin des Liebesgottes MED. m. 6.

कामिक (von काम) 1) adj. a) worauf das Verlangen gerichtet ist: दे-
वतास्तस्य तुष्यति कामिकं चापि सिध्यति MBH. 13, 6025. — b) der ein-
es Wunsches theilhaftig geworden ist: सर्वे स्युः सर्वकामिकाः MBH. 3,
13860. — c) am Ende eines comp. mit dem Verlangen nach — in Ver-
bindung stehend: तत्र इष्टिं चकारिष्यस्तस्य वै पुत्रकामिकीम् MBH. 13,
1969. — 2) m. ein best. Wasservogel (कारण्डव) ÇABDAR. im ÇKDR. —
3) f. आ ein mystischer Name für den Buchstaben त Ind. St. 2, 316. का-
मिकापञ्चम (der 5te in der dentalen Reihe) = न ebedd.

कामिता (von कामिन्) f. der Zustand des Liebenden, Verliebten RAGH.
9, 57. पलितेष्वपि दृष्टेषु पुंसः का नाम कामिता Hir. I, 104.

कामिन् (von 2. कम्) 1) adj. begierig, verlangend; liebend; subst. ein
Verliebter, Liebhaber TRIK. 3, 3, 234. H. an. 2, 260. MED. n. 49. कामी हि
वीरः सद्मस्य पीतिम् RV. 2, 14, 1. 5, 53, 16. 61, 7. 7, 59, 2. विश्वे बुयुत्त का-
मिनेः 6, 16, 8. कामानत्राप्रायात्कामी MBH. 13, 7060. सर्वकामिन् ÇĀNKH. ÇR.
16, 1, 19. स्वर्गकामिणौ P. 8, 4, 13. Sch. यत्रा मो कामिन्यसः AV. 2, 30, 1.
2. 6, 8, 1. 3, 8, 4. स अभूव ततः कामी तथा सार्धमकामया er pflegte mit ihr
der Liebe MBH. 1, 4185. अथ वा नैव कृत्तव्या दह्यतां कामिना सह 4, 798.
R. 3, 79, 17. 4, 30, 6. ÇĀK. 35. 16, 12. VIKR. 23. MEGH. 72. RT. 1, 3. DhŪR-
TAS. 90, 15. कामिन्नसार्थ ÇĀK. 32, 6. कामिनी AK. 2, 6, 1, 3. M. 8, 112. HA-
RIV. 9224. R. 3, 23, 20. 5, 13, 43. 44. PĀNĀT. I, 155. II, 173. RAGH. 9, 69.
MEGH. 64. 68. RT. 1, 28. ÇRUT. 6. ein furchtsames Weib MED. Weib überh.
RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) m. a) N. verschied. Vögel: α) *Anas Casaca* (च-
क्रवाक). — β) *Taube* H. an. MED. — γ) *Ardea sibirica* H. ç. 193. — δ)
Sperling ÇABDAR. im ÇKDR. — b) ein Bein. Çiva's ÇIV. — Die Bed.
Mond im ÇKDR. und bei WILS. beruht auf einer falschen Lesart (चन्द्र
st. चक्र) im TRIK., welche in den Corrigg. berichtigt wird. — 3) f. का-

मिनी a) eine Verliebte u. s. w. s. u. 1. — b) Schmarotzerpflanze AK. 3,
4, 18, 115. MED. — c) eine Art *Curcuma* (दारुकरिद्रा). — d) ein berau-
schendes Getränk RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. कामकामिन्.

कामिनीकात्त (का^० + कात्त) N. eines Metrums (4 Mal — — — —) Co-
LEBR. Misc. Ess. II, 159 (I, 10).

कामिनीश (कामिनी + ईश) m. N. einer Pflanze, *Hyperanthera Mo-
ringa* Vahl. (शोभाञ्जन), ÇABDAR. im ÇKDR.

कामीन m. N. einer Pflanze, *Areca triandra* Roxb., TAİK. 2, 4, 41. का-
मील ÇKDR. und WILS.

कामुक (von 2. कम्) 1) adj. verlangend, begehrend; liebend; subst. ein
Liebender, Liebhaber, Verliebter P. 3, 2, 154. VOP. 26, 146. AK. 3, 1, 32.
H. 434. an. 3, 19. MED. k. 63. f. आ und ई (dieses nur in der Bed. geil)
P. 4, 1, 42 (vgl. dagegen VOP. 4, 26). AK. 2, 6, 1, 9. H. 527. राज्यकामुक
BUĠG. P. 9, 23, 17. राज्यकामुका R. 2, 74, 7. 97, 26. कामुका एनं स्त्रियो भ-
वति य एवं वेद TS. 6, 1, 6, 6. बोधयित्वा प्रभैर्वाक्यैः कामिनीमिव कामुकः R.
5, 16, 42. RAGH. 19, 33. RT. 6, 8. KATHĀS. 12, 99. VET. 11, 8. SĪH. D. 20, 1.
दास्याः कामुकः P. 2, 3, 69. VĀrt. VOP. 5, 27. Am Ende eines adj. comp.
f. आः वक्षितानेककामुका die viele Liebhaber angeführt hat KATHĀS. 12,
190. Davon nom. abstr. कामुकत्वं n. MEGH. 25. Vgl. इन्द्रमल्ककामुक. — 2)
m. a) Sperling RĀĠAN. im ÇKDR. — b) N. zweier Pflanzen: α) *Jonesia
Asoka* (अशोक) Roxb. — β) *Gaertnera racemosa* H. an. MED. — Die
Bed. Bogen bei WILS. beruht offenbar auf einer Verwechslung mit
कार्मुक.

कामुककात्त (का^० + का^०) f. *Gaertnera racemosa* RĀĠAN. im ÇKDR.
— Vgl. कामुक.

कामुकायनं patron. von कामुक gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. Name eines
Lehrers ĠAIM. 11, 1, 51.

कामेश्वर (काम + ईश्वर) m. Bein. des Kubera TAIRT. ĀR. 1, 31, 1.

कामोदक (काम + उदक) n. eine beliebige —, nicht unbedingt zu lei-
stende Wasserspende PĀR. GRHJ. 3, 10. JĀĠĀ. 3, 4.

कामोदा f. eine best. Rāḡiṇī ÇABDAR. im ÇKDR.

काम्पिल m. N. pr. einer Gegend (s. काम्पिल्य) ÇABDAR. im ÇKDR.
काम्पिली f. N. der Hauptstadt WILS.

काम्पिल्य ÇĀNT. 3, 16. 1) N. pr. einer Stadt der Pānġāla: काम्पिल्यं
च पुरातनम् MBH. 1, 5512. 12, 5137. BENF. Chr. 52, 14. 59, 14. पुरी का-
म्पिल्याम् R. 1, 34, 46. काम्पिल्यविषय KATHĀS. 25, 23. VP. 432. 454, N. 49.
LIA. 1, 602. II, 604, N. 7. प्राग्दर्शार्णप्रत्यक्षाम्पिल्यात् PRAVARĀDDJ. in
Verz. d. B. H. 54, 9. Nach ÇABDAR. im ÇKDR. ist das m. N. pr. einer
Gegend. — 2) m. N. pr. eines der 5 Söhne von Harjaçva oder Bhar-
mjāçva, welche den Collectiv-Namen Pānġāla führen, VP. 454. BUĠG.
P. 9, 21, 32. — 3) m. N. einer Pflanze (vgl. काम्पिल und काम्पील) BUĠG.
zu AK. 2, 4, 5, 12. ÇKDR.

काम्पिल m. N. einer Pflanze, = काम्पिल AK. 2, 4, 5, 12. Nach WILS.
auch = काम्पिल्य 1.

काम्पिल्यक 1) n. ein best. Arzenetstoff SUCR. 1, 168, 41. — 2) f. का-
म्पिलिका = काम्पिल Hir. 135.

काम्पील m. = काम्पिल ÇABDAR. im ÇKDR. काम्पीलशाखा KAUC. 80.
०पलाश 76. ०पुट 28. 16. ०शकल 27. 37. — Davon ein gleichlaut. adj. von

diesem Baum herrührend: काम्पीलीभ्यामुपमन्वनीभ्याम् 43.82. — Vgl. काम्पीलवासिन्.

काम्पीलक m. = काम्पील RATNAM. im ÇKDa.

काम्पीलवासिन् adj. nach Manbu. in der Stadt Kāmpīla (vgl. काम्पील्य) wohnend (वासिन्) VS. 23, 18.

काम्बल (von कम्बल) adj. mit einer wollenen Decke bezogen (Wagen) AK. 2, 8, 2, 22. H. 734.

काम्बलिक m. eine aus Milchknollen, Molken und Fruchtesig be-reitete saure Speise: खलकाम्बलिकौ कृद्यौ सुCR. 1, 232, 14. दधिमस्त्व-ल्लसिद्धस्तु पूयः काम्बलिकः स्मृतः 233, 3. 2, 459, 15.

काम्बलिकायन् von कम्बलिका gaṇa पत्तादि zu P. 4, 2, 80.

काम्बलिक (von कम्बु) m. Muschelarbeiter AK. 2, 10, 8. H. 910.

काम्बुका f. = कम्बुका N. eines Strauchs, *Physalis flexuosa* Lin. (श-यगन्धा), RATNAM. im ÇKDr.

काम्बुव N. pr. einer Localität RĪĀ-TAR. 3, 227.

काम्बोज 1) adj. aus Kamboḡa gebürtig, daher kommend gaṇa सि-न्धादि zu P. 4, 3, 93 und gaṇa कच्छदि zu 4, 2, 133. von Pferden AK. 2, 8, 2, 13. H. 1235. an. 3, 143. MED. ḡ. 22. R. 5, 12, 36. Verz. d. B. H. 292, 1. मुदन्निषाश्च काम्बोजः Fūrst der Kamboḡa MBu. 1, 6995. — 2)

m. a) pl. = काम्बोज N. pr. eines Volkes und des von ihm bewohnten Lan-des Z. f. d. K. d. M. 11, 53. fgg. MBu. 1, 2668. 2, 1031. 3, 12840. शका यवन-काम्बोजास्तास्ताः क्षत्रियव्रातयः। यवनत्वं परिगता ब्राह्मणानामदर्शनात् ॥ 13, 2103. M. 10, 44. अर्थ शकानां शिरसो मुण्डयित्वा व्यसर्जयत्। यवनानां शिरः सर्वं काम्बोजानां तत्रैव च (vgl. काम्बोजमुण्ड) ॥ HARIV. 780. 760. 768. 776. 782. R. 4, 44, 14. VIÇV. 3, 2. Verz. d. B. H. 92, 6 v. u. 241, 18. 242, 16. RAGH. 4, 69. काम्बोजानां वानिशात्ता ज्ञायते स्म क्योन्विकताः RĪĀ-TAR. 4, 165. VP. 194. 374. BUĀG. P. 2, 7, 35. काम्बोजदेशनिश्चापि कृष्यैः R. 1, 6, 24. काम्बोजनैर्कृष्यैः MBu. 2, 1912. परमकाम्बोजान् 1033. — b) N. zweier Pflanzen: α) *Rottleria tinctoria* Roxb. H. an. MED. — β) eine Art Mi-mose, = सोमयत्क MED. = बल्लनखदिर H. an. — 3) f. ई N. verschie-dener Pflanzen: α) *Glycine debilis* Ait. AK. 2, 4, 3, 4. H. an. MED. Vgl. काम्बोजि. — β) eine Art Mimose (बल्लनखदिर) MED. — γ) *Abrus pre-catorius* (गुञ्जा). — δ) *Serratura anthelminthica* Roxb. RĪĀN. im ÇKDr.

काम्बोजक adj. von काम्बोज gaṇa कच्छदि zu P. 4, 2, 134.

काम्बोजि N. einer Pflanze, *Glycine debilis* Ait., सुCR. 2, 114, 18. — Vgl. काम्बोजी; die Kürze ist durch das Versmaass gesichert.

काम्य (denom. von काम), काम्यति in comp. mit einem obj. ein Ver-langen nach Etwas empfinden P. 3, 1, 9. पुत्रकाम्यति Sch. Vop. 21, 1. ÇĀNTIÇ. 1, 26. पयस्का°, यशस्का° (BHARṬ. 9, 59) P. 8, 3, 38. Sch. सार्य-ष्का°, यनुष्का° 39. Sch. गोःका°, पूःका° P. 8, 3, 38, Vārtt. 2. Sch. किं-का°, स्वःका° SIDDH. K. zu P. 3, 1, 9.

काम्य (von काम) 1) adj. f. या a) begehrensverth, köstlich; liebens-werth, beliebt, angenehm H. 1443. गुणैरिन्द्रस्य काम्यैः RV. 1, 6, 8. का-म्या कर्त्तु 2. सर्दस्यतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् 18, 6. 10, 21, 5. द्या क्त्वास्य काम्या स्तोमं उक्त्वं च शंसो। इन्द्राय सोमपतये ॥ 4, 8, 10. वसु 2, 22, 3. 5, 61, 10. रायः 2, 38, 11. रग्नि 9, 97, 21. मत्स्रः 2, 41, 14. मधु 9, 83, 4. धेनुः प्रलस्य काम्यं दुहन्ता 3, 58, 1. 5, 19, 4. VS. 3, 27. दत्तिषां प्रददौ काम्यान् R. 2, 28, 29. काम्यश्च वित्तयो रणो 5, 43, 13. नासौ न काम्यः RAGH.

6, 30. तयोः खलु सुधा विष्ठा च काम्याशनम् ÇĀNTIÇ. 2, 7. काम्योत्पत्ति (v. 1. कामो°) BHARṬ. 3, 40. काम्यदान AK. 3, 3, 3. सर्वकाम्य allen Wünschen entsprechend SUND. 4, 7. — b) beliebt: उपांशु काम्यदेवता KĀTJ. ÇA. 4, 3, 1. ÇĀÑK. ÇR. 3, 11, 5. 6, 1, 35. ĀÇV. GRUH. 4, 7. Z. d. d. m. G. 9, LXIX. — c) mit einem Wunsche in Verbindung stehend, in einer egoistischen Absicht unternommen gaṇa स्वर्गादि zu P. 5, 1, 111, Vārtt. 2. सत्त KĀTJ. ÇA. 12, 6, 15. von verschiedenen इष्टि, z. B. घ्रायुष्कामेष्टि, पुत्रकामेष्टि, लो-केष्टि ĀÇV. ÇR. 2, 10. GRUH. 3, 6. ÇĀÑK. ÇA. 2, 3, 1. समृद्धिकामाः काम्यकौ-माश्च KAUC. 3. कर्मसु काम्येषु KĀND. UP. 5, 2, 9. काम्यो हि वेदाधिगमः M. 2, 2. इह काम्यं वा काम्यं कर्म कीर्त्यते 12, 89. BHAG. 18, 2. RAGH. 10, 51. BUĀG. P. 4, 29, 34. काम्यमधिकत्रादि 7, 13, 48. काम्यानि कर्माणि च वैदिकानि MBu. 14, 340. पशुबन्धाश्च काम्यनैमित्तिकाश्च ये 3, 1131. Co-LEBR. Misc. Ess. 1, 121. इष्टपूर्तस्य काम्यानां (d. i. कर्मणां) त्रिवर्गस्य च यो विधिः BUĀG. P. 2, 8, 24. — 2) f. काम्या N. pr. einer Apsaras MBu. 1, 4820. HARIV. 12473. einer Tochter Kardama's 58. fg. VP. 161. 83. N. 6. Das nom. act. काम्या s. weiter unten.

काम्यक (von काम्य) n. N. pr. eines Waldes LIA. I, 681, N. 1. MBu. 3, 218. 242. fgg. SĪV. 7, 16. Aaġ. 2, 13. 3, 11. Auch ein See: काम्यकं सरः MBu. 2, 1877.

काम्यता (wie eben) f. Lieblichkeit, Schönheit: वपुषः MBu. 13, 1032.

काम्यमरण (काम्य + म°) n. freiwilliger Tod, Selbstmord WILS.

काम्या (von काम्य) f. das Begehren, Verlangen, Wunsch, das Streben nach: न कोपेन न काम्यया MBu. 13, 36. नार्थलोभान्न काम्यया BENF. Chr. 21, 11. ब्राह्मणानां (subj.) च काम्यया M. 3, 27. पाणिग्रहस्य (obj.) काम्य-या MBu. 13, 2456. Gewöhnlich in comp. mit dem obj.: यत्काम्यौ (instr.) in welcher Absicht ÇAT. Br. 3, 9, 3, 4. किंकाम्या 1, 2, 5, 25. पुत्रकाम्यया R. 1, 13, 36. RAGH. 1, 35. वधका° M. 4, 165. धर्मका° 9, 111. रतिका° 3, 45. लोकानां क्तिका° 12, 117. Arġ. 9, 30. BHAG. 10, 1. तत्रिप्रयका° R. 3, 66, 10. 6, 97, 24. MBu. 3, 7007. BUĀG. P. 1, 10, 7. 6, 11, 13. TRIK. 2, 7, 27. गोकाम्या, ब्राह्मण° MĀKĪ. 49, 16. 17 (das einzige Beispiel eines andern cas. als der instr.). Mit dem subj. compon.: इतरत्रकाम्यया M. 3, 35. दि-नका° JĀġ. 1, 179. Statt काम्यया ब्रूहि कस्त्वम् MBu. 3, 11190 ist wohl कामया (s. d.) u. s. w. zu lesen.

काम्य (1. का + यस्) adj. säuerlich WILS.

1. कायै (von 2. क) 1) adj. den Gott Ka (Pragāpati) betreffend, ihm geweiht u. s. w. P. 4, 2, 25. VS. 24, 15. TS. 1, 8, 3, 1. ÇAT. Ba. 2, 5, 2, 13. 11, 3, 3 u. sonst. fem. कायी ÇĀÑK. ÇA. 14, 7, 14 (वशा). कायै कृचिः P., Sch. (daher bei WILS.: clarified butter or any oblation to Brahmā). = वैद्वत् TRIK. 3, 3, 307. H. an. 2, 350. MED. j. 11. — 2) m. (sc. विधि oder विचार) die Eheform des Pragāpati (wobei die Braut dem Bräutigam gegeben wird mit den Worten: vollziehet mit einander die Pflichten) M. 3, 38 (vgl. 30). JĀġ. 1, 60. — 3) n. mit oder ohne तीर्थ die dem Pra-ḡāpati geweihte Wurzel des kleinen Fingers M. 2, 59. 38. der beiden letzten Finger AK. 2, 7, 50. = मनुष्यतीर्थ H. 840. H. an. MED.

2. काय m. 1) Leib, Körper P. 3, 3, 41 (von चि). Vop. 26, 174. AK. 2, 6, 2, 22. TRIK. 3, 3, 307. II. 563. an. 2, 350. MED. j. 11. NIA. 5, 25. पूर्वका-यकृत KĀTJ. ÇA. 20, 1, 35. 5, 15. 16, 1, 19. यथाकायं स्वयिमा 6, 1, 35. का-यल्लेशान् M. 4, 92. 11, 90. 97. 12, 8, 10. MBu. 3, 1472. कायेन मनसा बुद्धौ

केवलैरिन्द्रैरपि । योगिनः कर्म कुर्वन्ति BHAG. 3, 11. R. 1, 1, 62. 2, 74, 21. SUÇR. 1, 73, 17. 278, 1. PAÑKAT. II, 61. HIT. 1, 42, 202. पूर्वकाय Vorderkörper ÇĀK. 7, 8. अकाय (s. auch d.) adj. ईषर. 8. मूलाकाय adj. AR. 3, 24. VID. 233, 326. अल्पकायत्व SUÇR. 1, 173, 17. अतिकाय (s. auch d.) übermäßig corpulent 2, 397, 13. Am Ende eines adj. comp. f. आ BHARTṢ. 4, 25. Vom Körper einer Schlange AK. 3, 4, 3, 24. मूलाकाय N. 11, 20. INDR. 1, 6. — 2) übertr. vom Stomme der Bäume: वृक्षात्मकायान् R. 4, 18, 11. 6, 17, 28. vom Körper der Laute AK. 1, 4, 3, 7. H. 290. परिधेनातिकायेन R. 5, 56, 124. — 3) Gesamtheit, Masse, Menge TRIK. II. an. MED. वनस्पतिकाय die gesammte Pflanzenwelt H. 1201. जनकायेन परिवृतम् von einer Menge Volks umringt SADDH. P. 4, 12, b. — 4) Kapital NĀRADA in MIT. 63, 14. BRĀSP. bei KULL. zu M. 8, 153. — 5) Wohnung TRIK. Vgl. निकाय. — 6) Ziel. — 7) Natur, Eigenthümlichkeit TRIK. H. an. MED. — Vgl. त्रिकाय, निकाय, प्रतिकाय.

कायक (von 2. काय) adj. f. कायिका den Körper u. s. w. betreffend; कायिका वृद्धि: heisst ein aus dem versetzten Kapitale (काय) durch Gebrauch desselben erzielter Zins: दोह्यवाह्यकर्मयुता कायिका समुदाहृता VJĀSA im ÇKDR. कायाविरोधिनी शश्वत्पणार्धाद्या तु (पणपादादि MIT. 63) कायिका NĀRADA ebend. HALĀJ. soll पणवाह्या st. पणार्धाद्या lesen ebend. Untersagt M. 8, 153. — Vgl. कायिक.

कायचिकित्सा (2. काय + चि°) f. Bez. eines Gebiets der Heilkunde, die Lehre von der Behandlung der Krankheiten, welche den ganzen Leib ergreifen, SUÇR. 1, 2, 2, 9. 2, 302, 10. — Vgl. कायिक.

कायबन्धन (2. काय + बन्°) n. Gürtel VJUTP. 136.

कायमान n. ein Häuschen aus Gras TRIK. 2, 2, 7. H. 996. VJUTP. 137.

कायवलन (2. काय + वल्°) n. Rüstung HĀR. 73.

कायव्य m. N. pr. eines Mannes: निषाद्यां तत्त्रियाज्जातः तन्नधर्मानुपालकः । कायव्यो नाम नैयादिः MBH. 12, 4854. 4864. 4874. fg.

कायस्य 1) m. a) der Allgeist (2. काय + स्य) H. an. 3, 318. MED. th. 17. — b) ein Schreiber (zu einer Mischlingskaste gezählt) TRIK. 2, 10, 2. H. 106. H. an. MED. COLEBR. Misc. Ess. II, 182. 189. 236. 231. 292. ततः प्रविशति श्रेष्ठिकायस्थादिभिः परिवृतो ऽधिकरणिकः MĀKĀH. 137, 8. 9. HIT. 49, 10. चाटतस्कारडुर्वृत्तमकृसाकृसिकादिभिः । पीडमानाः प्रजा रक्षेत्कायस्यैश्च विशेषतः ॥ JĀGĀN. 1, 335. डुक्कायस्यकुल RĀGĀN. 4, 629. 628. f. कायस्या eine Frau aus dieser Kaste, कायस्यो die Frau eines Schreibers ÇKDR. WILS. — 2) f. आ a) Myrobalanus Chebula Gaertn. (हरीतकी) H. an. MED. — b) Emblica officinalis Gaertn. (आमलकी) H. an. GĀTĀDH. im ÇKDR. — c) Ocimum sanctum (तुलसी) RĀGĀN. im ÇKDR. — d) = काकोली BUAR. zu AK. 2, 4, 5, 9. ÇKDR. — e) Kardamomen (एलाहय) RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. कायस्या, व्यस्था.

कायिक (von 2. काय) adj. f. ई 1) mit dem Körper vollbracht: कर्मन् M. 12, 8. कायिकं वाचिकं चैव मनसा समुपाजितम् । तत्सर्वं नाशमायाति तमः सूर्योदये यथा ॥ MBH. 18, 303. — 2) den Leib betreffend: चिकित्सा कायिकी = कायचिकित्सा SUÇR. 1, 12, 2. — 3) am Ende eines comp. zu der und der Gesamtheit —, Gruppe gehörig: प्रुद्धावाप्तकायिका देवपुत्राः LALIT. Calc. 4, 8, 15. 17. 20. 6, 19. Die engl. Uebers.: of auspicious homes and persons; FOUCAUX 6, N. 2 und BURN. Inlr. 140 wie wir. ब्रह्मकायिकाः (देवाः) LALIT. 32 u. s. w. BURN. Inlr. 608.

1. कार (von 1. कर्) 1) adj. f. ई am Ende eines comp. machend, verfertigend, arbeitend; subst. Verfertiger, Verfasser P. 3, 2, 23. Vgl. ausser den daselbst aufgezählten comp. अगदंकार, अन्धकार, अयस्कार, कण्टकीकार, कर्मकार, कुम्भकार, ग्रन्थकार, चर्मकार, व्याकार, ब्रह्मकार, रथकार, सुवर्णकार, सूषकार, हेमकार u. s. w. अन्वोऽन्वयस्य प्रियकारौ SUND. 1, 5. यज्ञकारो (in der Absicht ein Opfer zu vollführen) गमिष्यामि MBH. 13, 2269. वार्तिककार der Verfasser der Vārttika P. 8, 3, 5. Sch. धनिकार ŚĀH. D. 3, 8. — 2) m. a) That, Handlung; s. कामकार, पुरुषकार, वलात्कार. — b) Laut, flexionsloses Wort, insbes. eine Interjection: अकार der Laut अ, ककार u. s. w. P. 3, 3, 108. Vārtt. 3. PRĀT. M. 2, 76. 125. R. 3, 43, 35. नकार RV. PRĀT. 8, 21. एवकार P. 5, 3, 58. Sch. 6, 1, 80. Sch. तुकार DURGAB. zu VOP. 2, 45. Vgl. धोकार, पूतकार, वपुकार, स्वधाकार, स्वाहाकार, कृतकार, कृत्कार, कृत्कार, कृत्कार, हंकार u. s. w. — Hierher gehören noch folg. Bedd. der Lexicogr.: c) Anstrengung (यत्न) H. an. MED. ÇABDAR. im ÇKDR. Wohl aus पुरुषकार geschlossen. — d) Entscheidung, Beschluss (निश्चय). — e) = पति diess. religious austerity WILS. — f) Gemahl ÇABDAR. Beruht vielleicht nur auf einer Verwechslung von पति mit पति. — 3) f. कारी N. einer Pflanze, = कारिका, कार्या, कटुपत्रिका; गिरिजा RĀGĀN. im ÇKDR. — कारा s. besonders.

2. कार (von 2. कर्) m. Lobgesang, Preislied; Schlachtgesang: तं त्वा भगं न कारे धीर्माह RV. 1, 141, 10. भगो न कारे कृष्यो मतीनाम् 3, 49, 3. पञ्चयन्त्रोसो अग्नि कार्मर्चन् 4, 1, 14. कारं न विश्वे अहूत देवा भूमिन्द्राय यदृद्धिं नवान् 5, 29, 8. चकार्य कार्मैभ्यः पतनानु प्रवृत्तवे 1, 131, 5. 112, 1. जयैम कारे कारिणाः 8, 21, 12. 9, 14, 1. 10, 53, 11.

3. कार (von 3. कर्) m. Abgabe, Tribut (vgl. 4. कर 3.) H. an. 2, 400. MED. r. 13. P. 6, 3, 10.

4. कार (von 4. कर्) m. Mord, Todtschlag H. an. 2, 400. MED. r. 13.

5. कार (von 4. कर् 2.) 1) adj. aus Hagel entstanden: तत्रात्तरिक्तं (सलिलं) चतुर्विधम् तद्यथा । धारं कारं तौपारं हेममिमां SUÇR. 1, 170, 1. — 2) m. ein in Schnee gehüllter Berg H. an. 2, 400. MED. r. 13. — Vgl. 2. कारक.

1. कारक (von 1. कर्) 1) adj. f. कारिका P. 7, 3, 44. Sch. VOP. 26, 26. machend, bewirkend, hervorbringend; subst. Bewirker, Bildner, Hervorbringer P. 3, 1, 133. Sch. MED. k. 63. को वा स्वप्नस्य कारकः JĀGĀN. 3, 150. अयकारस्य कारकः 2, 233. तत्त्रियः सो ऽप्यथ तथा ब्रह्मवशस्य कारकः (विश्वामित्रः) MBH. 13, 247. जगतो कारकः कृत्तः VOP. 5, 26. को विशेषो ऽस्य कारकात् ŚĀH. D. 24, 8. Ind. St. 1, 23, 16. Sehr häufig in comp. mit seinem obj.: (देवैः) वर्णसेकारकारकैः BHAG. 1, 43. दानं च प्रियकारकम् M. 7, 204. JĀGĀN. 2, 156. MBH. 16, 6. N. (BOPP) 13, 16. SUÇR. 1, 198, 4. 218, 8. 243, 20. 247, 6. 9. PAÑKAT. 123, 20. 11, 52. III, 38. 191. IV, 77. ŚĀH. D. 68, 2. 72, 1. सिंक्कारक Löwen machend PAÑKAT. V, 31. स्थूलपट° 133, 3. गुरोर्वचनकारकः MBH. 13, 2359. तत्र स्म द्दुः शतशः शङ्खान्मङ्गलकारकान् verkündend 2, 1925. कृतकारक Alles machend d. i. hinreichend 3, 16293. संवृतसर्वकारक Alles verschlossen machend BHĀG. P. 8, 6, 16. f.: परिचर्याम् — नृप्रतीघातकारिकाम् MBH. 13, 4469. बुद्धिं वैष्णव्यकारिकाम् R. 6, 82, 30. उभे पितुः संतानकारिके NĀRADA in DĀS. 270, 2 v. u. MĀKĀH. 131, 15. शिल्पकारिका Handwerkerin AK. 2, 6, 1, 18. — Etwas zu thun beabsichtigend, mit dem acc.: कटं कारको व्रजति P. 2, 3, 70,

Sch. — 2) f. कारिका Vop. 4, 6. a) Tänzerin H. an. MED. — b) Geschäft diess.: का कारिकामकार्षीः । सर्वा कारिकामकार्षीम् P. 3, 3, 110. Sch. Soll auf diese Verbindung in der Frage und Antwort beschränkt sein; vgl. indessen ग्रथिकारिका. — c) Handwerk H. an. MED. — d) eine in gebundener Rede abgefasste Erklärung und Entwicklung schwieriger Lehrsätze AK. 3, 4, 15. TRIK. 3, 3, 14. II. 238. H. an. MED. कथाव्यायिककारिका: MBH. 2, 453. GAUDAPADA'S माण्डुकोपनिषत्कारिका abgedr. in der Bibl. ind. IÇVARAKṢUNA'S सांख्यकारिका GILD. Bibl. 412. fg. Ueber die grammatischen कारिका s. BÖHTLINGK in der Einl. zu P. II, p. XLVIII. fgg.; über andere कारिका COLEBR. Misc. Ess. I, 263. Verz. d. B. H. No. 820. 1040. Ind. St. 1, 59. 2, 292. BURN. Indr. 559. कारिकावली Titel eines philosophischen (Z. d. d. m. G. 6, 10) und eines grammatischen (COLEBR. Misc. Ess. II, 48) Werkes. कारिकानिवन्ध Z. d. d. m. G. 2, 342 (No. 201, d). कारिकाकर्, कारिकाकृत्य viell. durch eine कारिका erklären P. 1, 4, 60, VĀRTI. 1. VOP. 8, 21. Nach COLEBR. Gr. 124 bedeutet कारिका in dieser Verb. determination. — e) Marter AK. H. an. MED. Vgl. कारणा. — f) Zins RAMAN. zu AK. ÇKDR. — g) N. einer Pflanze, = कारी RĪĠAN. im ÇKDR. u. कारी. — 3) n. die Beziehung des Nomens zum Verbun im Satz, Casus-Begriff P. 1, 4, 23. II. an. MED. AK. 1, 1, 5, 3. H. 69. Verz. d. B. H. No. 771. Es werden sechs solcher Beziehungen angeommen: कर्मन् Object oder die Kategorie des acc., करण das Werkzeug oder die Kategorie des instr., कर्तृ der Agens, संप्रदान die Uebergabe oder die Kat. des dat., अयादान die Wegnahme oder die Kat. des abl. und ग्रथिकरण der Bezug oder die Kat. des loc.; vgl. BÖHTLINGK zu P. 1, 4, 23. Nach dem PRAVIDYĀSJA im ÇKDR. soll कारक in dieser Bed. m. sein.

2. कारक (von कारक) n. (sc. सलिल) aus Hagel entstandenes Wasser RĪĠAN. im ÇKDR. — Vgl. 5. कार.

कारकर (कार + कर) P. 3, 2, 21. 6, 1, 156. Sch. adj. working, doing work, acting as agent WILS.; der Schol. zu P. 3, 2, 21 dagegen sagt, dass कार hier = कर sei.

कारकवत् (von कारक) adj. P. 5, 2, 115. VĀRTI. 2. Sch. पुरकारकवत् mit vielen dabei Thätigen in Verbindung stehend: क्रियार्थ: BṆĠ. P. 2, 7, 47.

कारकुलीय m. pl. N. pr. eines Volkes (= सत्त्व) II. 957. — Zerlegt sich in कार + कुलि.

कारज (von करज) adj. am Fingernagel befindlich, von ihm herrührend u. s. w. WILS. — Die Bed. junger Elephant ebend. heruht auf einer Verwechslung mit कारज.

कारज्ज adj. vom Baume कारज्ज herrührend: फल सुच. 1, 134, 12. तैल 2, 70, 6. वीज 472, 16.

1. कारण (vom caus. von 1. कर) 1) n. a) Bewirkung, Veranlassung, Ursache, Grund AK. 1, 1, 4, 6. TRIK. 3, 3, 125. II. 1513. an. 3, 198. MED. ṅ. 43. KĀTJ. ÇR. 9, 11, 15, 18. 13, 24. LĪTJ. 10, 3, 9. ÇĀNKH. ÇR. 2, 14, 9. 3, 19, 18. ÇVEṬĀÇV. UP. 1, 3, 6, 9, 13. M. 1, 11. कारवान्कारणं कृत्वा MBH. 1, 299. R. 2, 69, 20. येषां धर्मो न कारणम् PAÑKĀT. III, 99. SĀMĀJAK. 14–16. सर्वभूतानां कारणमकारणम् der Grund aller Dinge ist selbst ohne Grund सुच. 1, 310, 4. नतं च पूर्वेण परस्य कारणम् RV. PRĀT. 11, 2, 1, 3. गर्भस्रावे मासतुल्या निशाः प्रुद्धस्तु कारणम् JĀĠN. 3, 20. किं विरक्तेः कारणम् PAÑKĀT. 114, 3.

II, 137. ÇĀK. 186. HIT. 1, 24. विपत्तेः कारणं मरुत् 48. Statt des gen. sehr häufig der loc.: नाश्रमः कारणं धर्मे JĀĠN. 3, 65. कारणं गुणसङ्गे ऽस्य सदस्योनिवन्मसु BUAG. 13, 21. R. 4, 24, 4. सुच. 1, 249, 12. देवमेव हि नृणां वृद्धौ तपे कारणम् BHARTṚ. 2, 82. VIKR. 79, 6. पप्रच्छ कैमे वपुषि कारणम् KĀTJAS. 3, 31. ब्रह्मात्रैव हि कारणम् M. 11, 84. R. 3, 13, 12. HIT. 27, 19. ÇĀK. 21, 20. In comp.: स्वान्यकारण M. 3, 152. तस्यगमनकारणम् N. 21, 23. विच. 6, 24. नैतद्विश्वासकारणम् HIT. I, 70. 77. 27, 9. PAÑKĀT. 237, 4. RAGH. 1, 74. कारणात् auf einen Grund hin RV. PRĀT. 3, 13. M. 8, 355. कारणान्मित्रतां याति कारणादेति शत्रुताम् PAÑKĀT. II, 32. कस्मात्कारणात् aus welchem Grunde 20, 1. एतस्मात्कारणात् I. 8. Häufig mit einem gen. in Veranlassung von, wegen: मम कारणात् R. 5, 56, 135. 6, 8, 11. N. 4, 4. MRĀKH. 34, 15. PAÑKĀT. 144, 1. In comp.: आत्मकारणात् M. 3, 118. मित्रं 8, 347. R. 5, 11, 20. 4, 46, 12. प्रज्ञारक्षणं 1, 27, 17. 4, 24, 14. 5, 38, 15. विच. 9, 6. JĀĠN. 2, 203. PAÑKĀT. I, 27. कैकेय्याः प्रियकारणात् R. 1, 1, 24. कारणात्तरात् aus einer besonderen Ursache 4, 9, 28. Nach einem VĀRTI. zu P. 2, 3, 23 werden alle casus von कारणा auf diese Weise gebraucht, wir können jedoch ausserdem abl. nur den instr., acc. u. loc. belegen: न कश्चित्कस्यचिन्मित्रं न कश्चित्कस्यचिद्भिपुः । कारणेन (in Folge irgend einer Veranlassung) हि ज्ञानाति मित्राणि च रिपूंस्तथा ॥ KĀN. 23. येन कारणेन weil PAÑKĀT. 173, 10. ब्रह्मिणः संप्रतप्तस्य कारणैरेवमादिभिर्भुक्तं न तीर्यति सुच. 1, 70, 17. 2, 497, 3. M. 8, 57. R. 3, 2, 1. विच. 3, 15. अकारणेन ohne Grund JĀĠN. 2, 234. किं पुनः कारणम् aus welchem Grunde aber? PAT. zu P. 7, 3, 69. KĀÇ. zu 1, 2, 54. MBH. 1, 3600. यत्कारणम् weil PAÑKĀT. 30, 25. अकारणम् ohne Grund VIKR. 54. यवीयान्केन मे धाता कृतः कस्मिंश्च कारणे bei welcher Veranlassung? weshalb? R. 5, 32, 26. मम कारणे meinetwegen 28, 9. 47, 14. कारणात्तरे bei einer besonderen Veranlassung 3, 54, 4. कस्मिंश्चित्कारणात्तरे N. 13, 34. Am Anf. eines comp. ohne Flexionszeichen: कारणासूकर ein Eber in Folge einer bestimmten Veranlassung BṆĠ. P. 3, 13, 33. कारणं mit क्तेतु und अर्थ verbunden: क्तेतुभिः कारणीश्वैव MBH. 1, 1602. कार्यस्य कारणाद्यय R. 4, 16, 48. भयकारणार्थम् 3, 53, 62. पुत्रार्थकारणात् 1, 15, 22. अयत्पार्थकारणात् 3, 4, 19. — b) Grundursache, Element: कारणान्येवमादाय तासु तास्विकृ योनियु । सृजत्यात्मानमात्मा च संभूय करणानि च ॥ JĀĠN. 3, 148. पञ्चेमानि मरुदावृक्षा कारणानि निबोध मे ॥ सांख्ये कृताते प्रोक्तानि सिद्धये सर्वकर्मणाम् ॥ ग्रथिष्ठानं तथा कर्ता करणं च पृथग्विधम् । विविधाश्च पृथक्केटा देवं चैवात्र पञ्चमम् ॥ BUAG. 18, 13. fg. — c) worauf man ein Urtheil gründet, Anzeichen, Beleg, Beweisgrund: श्रेयानि तत्र भिषजा सुविनिश्चितानि पित्तप्रकोपजनितानि च कारणानि सुच. 2, 479, 4. तर्कयामास भैमीति कारणीरूपपाद्यम् N. 16, 8. एवं विमृश्य विविधैः कारणीर्लक्ष्णैश्च ताम् 23. न लिङ्गं धर्मकारणम् M. 6, 66. अगमः कारणं तत्र न संभोग इति स्थितिः 8, 200. न तत्र कारणां भुक्तिरागमेन विनाकृता JĀĠN. 2, 29. BRHASP. in VJAYĀHĀRAT. 19, 17. कारणात्तरं = प्रत्यवत्कन्दन 20, 6. स्वतन्त्रा त्वं कथं भद्रे ब्रूहि कारणमत्र वै MBH. 13, 1505. न योनिर्नापि संस्कारो न श्रुतं न च संततिः । कारणानि द्विजत्वस्य वृत्तमेव तु कारणम् ॥ 6614. HIT. I, 15. दुष्टो गृहीतस्तत्कारी तद्वैदृष्टः सकारणः MBH. 2, 239. — d) Mittel (कारण) H. an. MED. बहुभिः कारणैर्देवि विश्रामित्रो महामुनिः । लोभितः प्रोथितश्चैव R. 1, 63, 10. Statt कारणीः hat GORR. 1, 67, 4 उपयैः. Werkzeug, Sinnesorgan RATNAM. bei BHAR. zu AK. COLEBR. Misc. Ess.

1, 408. तनुं कारणमानुषीम् RAGH. 16, 22. — RATNAM. a. a. O. führt noch folg. Bedd. auf: e) Handlung (कर्मन्). — f) Körper. — g) ein best. musik. Instrument. — h) eine Art Gesang. — i) = कायस्थ, a number of scribes WILS. — Letzterer hat noch die Bedeutung k) the origin of a story (of a play or poem). — Vgl. कारणा. — 2) f. कारणा P. 3, 3, 107, Sch. Vop. 26, 194. a) Marter AK. 1, 2, 2, 3. H. 1358. II. an. MED. अष्टादशानां कारणानाम् DAČAK. 85, 16. — b) an astronomical period WILS.

2. कारण (von 3. कार्) n. Verletzung, Tödtung TRIK. 3, 3, 125. II. an. 3, 198. MED. p. 43.

कारणक am Ende eines adj. comp. = कारण Grund, Ursache ŚIU. D. 29, 8. विभावादिज्ञानकारणकत्वं nom. abstr. 12.

कारणकारण (का° + का°) n. 1) a primary cause. — 2) an elementary cause, an atom WILS.

कारणगुण (का° + गुण) m. eine Eigenschaft des Grundes ŚIKHAR. 14.

कारणगुणोद्भव BUIŠUAP. 93; vgl. अकारणगुणोत्पन्न 93.

कारणतस् (von कारणा) adv. auf einen Grund hin RAGH. 10, 19. कार्यकारणतस् in einer bestimmten Absicht HIT. I, 33.

कारणता (wie eben) f. das Grund-Sein, Causalität: प्रलयस्थितिसर्गाणामिक: कारणता गत: KUMĀRAS. 2, 6.

कारणत्व (wie eben) n. dass. MBu. 13, 38. BUIŠ. P. 3, 26, 26. BUIŠUAP. 14, 13, 98. समवायिकारणत्व 16, 22.

कारणमाला (का° + मा°) f. Verkettung von Ursachen, Bez. einer rhetorischen Figur ŚIU. D. 728.

कारणशरीर (का° + श°) n. the inner rudiment of the body, or causal frame, the seat of the soul WILS.; vgl. COLERA. Misc. Ess. I, 372.

कारणिक (von कारणा) adj. subst. f. आ und ई gaṇa काण्यादि zu P. 4, 2, 116. untersuchend, eine gerichtliche Untersuchung anstellend AK. 3, 1, 7. II. 479. MBu. 2, 167. PAÑKĀT. 237, 20.

कारणोत्तर n. s. u. 1. कारण 1, c.

कारण्डव m. eine Art Ente AK. 2, 5, 34. H. 1341. an. 3, 179. MBu. 3, 1535. 11579. R. 2, 27, 18. 103, 42. 3, 7, 3. 12, 11. 21, 12. 76, 15. 5, 53, 1. 6, 82, 72. SUČA. 1, 203, 12. PAÑKĀT. 138, 24. 159, 19. VIKR. 41. VET. 6, 5. BUIŠ. P. 3, 21, 43. 8, 15, 13. — Vgl. कारण्ड.

कारण्डवती (von कारण्डव) f. N. pr. wahrsch. eines Flusses (reth an Kāraṇḍava) gaṇa अन्निरादि zu P. 6, 3, 119. कारण्डवती (sic) 6, 1, 220, Sch.

कारण्डव्यूह m. N. pr. eines Buddha TRIK. 1, 1, 16. — Vgl. कारण्डव्यूह.

कारण्धम (von कारण्धम) 1) patron. des Avikshiti MBu. 14, 63, 80. — 2) n. N. pr. eines Tirtha MBu. 1, 7844.

कारण्धमिन् m. 1) Bergmann. — 2) Kupferschmied TRIK. 3, 3, 235. H. an. 4, 168. MED. n. 232. HIR. 193. — Ist wohl auf कारण्धम in die Hand blasend zurückzuführen.

कारणचव N. pr. einer Oertlichkeit an der Jamunā: ते यमुनायो कारणचवे ऽवभृमभ्युपेयुः ĀČV. ČR. 12, 6. KĀTJ. ČR. 24, 6, 10. ČĀÑKH. ČR. 13, 29, 25. PAÑKĀV. Ba. in Ind. St. 1, 34. AGNISV. zu LĀTJ. 10, 17, 18.

कारभ (von कार्भ) adj. vom Kameel herrührend: मूत्र सुČR. 1, 194, 8.

कारभू (कार + भू) PAT. zu P. 6, 4, 54. — Vgl. कारभू und कारभू.

कारम् absolut. von 1. कार् am Ende eines comp.: स्वाहाकारम् ČAT. BR. 9, 5, 2, 44. नमस्कारम् 7, 2, 1, 9. 4, 1, 30. ककुप्कारम् ČĀÑKH. ČR. 9, 20, 7. वृहतीकारम् ĀČV. ČR. 3, 15. तिरस्कारम् ebend. द्वेषकारम्, गायत्रीकारम् 6, 2, u. s. w. अन्वयाकारम्, इत्यं, एवं, कवं P. 3, 4, 27. यथा, तया° 28. नाना°, द्विधा° u. s. w. 62. mit einem adv. auf तस् von einem Theile des Körpers (z. B. मुखतःकारम् 64. mit einem acc. 25, 26. चारंकारमाक्रोशति er schimpft ihn Dieb, स्वाडंकारम् indem er es versüsst Sch.

कार्मिकिका f. Kämpfer RĀĠAN. im ČKDR. (nach कार्वेखक).

कार्म्भा f. N. einer Pflanze (s. प्रियङ्गु) AK. 2, 4, 2, 36. — Vgl. कार्म्भा. कार्म्भि patron. von कार्म्भ HARIV. 1993. — Vgl. कार्म्भि.

कार्यित् (nom. ag. vom caus. von 1. कार्) der Jmd zum Handeln antreibt: यो ऽस्यात्मनः कार्यिता तं तेत्रेणं प्रचत्ते M. 12, 12. सर्वस्वमसि लोकानां कर्ता कार्यिता च MBu. 3, 7000.

कार्यितव्य (partic. fut. pass. vom caus. von 1. कार्) adj. was man machen lassen —, bewirken muss: तद्भयप्रदानेन स्वामिनः सकाशात्प्रसादः कार्यितव्यः PAÑKĀT. 24, 24. कार्यितव्यदत्ता bewandert in dem, was man machen zu lassen hat KUMĀRAS. 7, 27. der Etwas (acc.) zu thun angehalten werden soll: रामः कार्यितव्यो मे मृतस्य सलिलक्रियाम् R. 2, 14, 16.

कार्यितु (vom caus. von 1. कार्) adj. der da antreibt Vop. 26, 142.

कार्व (1. का + र्व) m. Kröhe TRIK. 2, 5, 20.

कार्वल्ली f. = कार्वेख und काण्डीर (welches hier als verschieden von कार्वेख auftritt) RĀĠAN. im ČKDR.

कार्वी f. 1) das Blatt der *Asa foetida* AK. 2, 9, 40. H. an. 3, 696. MED. v. 34. SUČA. 1, 218, 2. Vgl. कार्वी, कर्वरी, कवरी. — 2) *Celosia cristata* Lin. AK. 2, 4, 2, 30. H. an. MED. — 3) *Anethum Sowa* Roxb. (eine Art Anis) AK. 2, 4, 5, 18. H. an. MED. — 4) *Nigella indica* Roxb. AK. 2, 9, 37. II. an. MED. — 5) eine best. Cucurbitacee (नुद्रकार्वेल्ली) RĀĠAN. im ČKDR.

कार्वीरेय von कार्वीर gaṇa सख्यादि zu P. 4, 2, 80.

कार्वेख m. *Momordica Charantia* Lin., eine Cucurbitacee; n. die Frucht AK. 2, 4, 5, 20. TRIK. 2, 4, 37. H. 1188. SUČR. 2, 343, 1. Auch कार्वेखक RATNAM. im ČKDR. SUČR. 1, 72, 4. 137, 15. 222, 1. 2, 40, 24. कार्वेखिका f. 1, 143, 3. 160, 18.

कार्व्य adj. auf den Sänger (कार्) bezüglich: सृचः, so heissen die Verse ĀV. 20, 127, 11—14 AIT. Ba. 6, 32, wo das Wort irrig von 1. कार् abgeleitet wird.

कारस्कार m. 1) N. einer Giftpflanze (किंकाक, विषतिन्डु) P. 6, 1, 156. RĀĠAN. im ČKDR. MBu. 2, 1804. BUIŠ. P. 5, 14, 12. Nach TRIK. 2, 4, 2 und II. 114 Baum überh., zu welchem Missverständniß offenbar P. 6, 1, 156 Anlass gegeben hat. — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 8, 2066; v. l. कारस्कार (LASSEN, Pentap. 67, 41) und कारस्कृत (RĀĠA-TAR. I, p. 334, 41).

कारस्कारटिका (का° + अटिका von अट्) f. Hundertfuss, Julus TRIK. 2, 3, 12.

कार्सा f. gaṇa वृयादि zu P. 6, 1, 203. Vop. 26, 191. 1) Gefängniß AK. 2, 8, 2, 87. TRIK. 3, 3, 335. H. 806. an. 2, 400. MED. r. 14. HAR. 199. VIKR. 42, v. l. Vgl. कार्सागर, कार्साकृ, कार्सापल, कार्वेष्मन्. कार्सा = व-

न्धन *das Binden, Fesseln oder Fessel* गाणा भिदादि zu P. 3,3,104. H. an. MED. = पीडा Qual *Трик.* — 2) Dämpfer an der विरा. — 3) Botin. — 4) Goldarbeiterin H. an. MED.

कारागार (कारा + अगार) n. *Gefängniss* *TANTRAS.* im ÇKDa.

कारागुप्त (कारा + गुप्त) adj. *im Gefängniss eingeschlossen* ÇKDr. und Wils. nach H. 806, wo sie कारागुप्ता fälschlich für einen du. genommen haben.

कारागृह (कारा + गृह) n. *Gefängniss* BHARTṚ. 3,21. ÇĀNTIḢ. 4,10. RAGD. 6,40.

काराधुनी f. अग्रस्त्यो नरां नृषु प्रशस्तुः काराधुनीव चितपत्सुह्रैः RV. 1,180,8. Sū. : *Toninstrument* (z. B. die Muscheltrompete) oder den Sānger treibend; Keines von Beiden passt in den Zusammenhang.

कारापथ N. pr. eines Landes RAGD. 15,30. LIĀ. I, Anh. xi, N. 21.

कारापाल (कारा + पाल) m. *Gefängnisswächter* *TRANS.* R. A. S. I, 174.

काराम् (कारा + भू) Vop. 3,59. — Vgl. कारन्, कारिन्.

कारायिका f. = कारायिका ÇĀT. Dh. im ÇKDr.

कारावर (कार + अवर) m. Bez. einer *Mischlingskaste*: कारावरो निषादात्तु चर्मकारः प्रसूयते M. 10,36. UÇANAS bei KULL. (nach KULL. ist die Mutter eine Vaidehl). कारावरो निषाद्यो तु चर्मकारात्प्रसूयते MBu. 13,2588.

काराविष्मन् (का + वे) n. *Gefängniss* *TRIK.* 2,2,7.

1. कारि (von 1. कार) 1) m. f. *Handarbeiter, Handwerker* Uḡ. 4,130. H. an. 2,401 (wohl *शिल्पी* zu lesen). MED. r. 13. P. 4,1,152 (vielleicht कारिन्, nach dem Schol. कारि). — 2) f. *Werk, Arbeit* H. an. MED. Nach P. 3,3,110 und Vop. 26,195 bloss bei Fragen und Antworten: को कारिमकार्यीः । सर्वा कारिमकार्यम् Sch.

2. कारि adj. nach MAUDH. = कारणशील, eher *jubilnd* (von 2. कार): हसोय कारिन् VS. 30,6,20.

कारिका s. n. कारक.

कारिकेयि f. ०यी patron. von? Sch. zu P. 6,4,150. 151. Davon denom. कारिकेयीयति 152, Sch.

कारित (part. prael. pass. vom caus. von 1. कार) 1) adj. *veranlasst, hervorgerufen*: उपसर्ग० durch die praep. RV. PRĀT. 11,5. सधने चाग्नि-कारिते M. 4,118. विप्रवे कालकारिते 8,348. 7,176. न तन्मनसि कर्तव्यं पुत्र यद्भूतकारितम् MBu. 18,16. fg. विप्रवादाः सुत्रकृत्वः श्रूयन्ते पुत्र-कारिताः durch die Söhne hervorgerufen d. i. in Betreff derselben 13,2614. यो ऽयं प्रश्नस्त्वया पृष्टो गोप्रदानादिकारितः 3554. कारणं श्रोतुमिच्छामि मद्गृहे वासकारितम् Ich wünschte den Grund zu hören, warum du in meinem Hause deine Wohnung aufgeschlagen 2868. अयेदमारयते ऽपरीक्षितकारितं नाम पञ्चमं तन्मन् *veranlasst durch ein nicht umsichtiges Benehmen* d. i. ein solches behandelnd PAÑKĀT. 234,1. लोभकारण-कारितम् adv. = लोभकारणात् R. 2,38,24. कारिता वृद्धिः heisst ein vom Schuldner selbst festgesetzter (aber vom Gläubiger erzungener) Zins: वृद्धिः सा कारिता नाम यर्णिकेन स्वयं कृता NĀGĀDĀ in MIT. 63,15. ऋणिकेन तु या वृद्धिरथिका संप्रकीर्तिता । अथत्कालकृता नित्यं दातव्या सा तु कारिता (KULL. zu M. 8,153 hat mehrere Varianten) || KĀTJ. im Vi-
VĀDĀNĀVASETU nach ÇKDr. M. 8,153. — 2) n. die Causalform des Zeit-
words Nir. 1,13; ebenso कारितात् AV. PRĀT. 4,91.

1. कारिन् (von 1. कार) adj. *thuend, machend, bewirkend, hervorbringend, zu Werke gehend, handelnd* u. s. w. P. 5,2,72. मच्छिपी शस्यघात-स्य कारिणी JĀGŚ. 2,159. अथीत्य च यथान्यायं विधिवत्स्य कारिणः MBu. 13,4304. पायस्य कारिणीम् R. 2,78,8. समीह्य कारिणम् *umsichtig zu Werke gehend* M. 7,26. असमीह्य कारिणः Nir. 43,22. AK. 3,1,17. अ-वश्यं कारी P. 3,3,170, Sch. द्वाभ्याः किं कारिणः सर्वे Bṛġg. P. 6,1,39. 43,44. Meist am Ende eines comp.: मासावर्तकारिन् LĀTJ. 4,7,5,6. ब्रह्मव० 10,10. यथा०, साधु०, पाप० ÇĀT. Br. 14,7,2,6. तत्कर्म० M. 9,261. पाप० 288. R. 3,16,19. विप्र० 4,31,22. 5,29,24. अस्तिष्ट० 3,31,1. MBu. 3,1706. — M. 4,216. 6,88. 9,259. JĀGŚ. 2,1. Hip. 3,18. 4,16. ÇĀK. 60,18. PAÑ-
KĀT. I,92. III,113. 102,13. 260,1. सुभगावाक्यकारिन् R. 3,40,15. 2,21,33. फेत्कारिणः फेरवाः PRAB. 83,13. subst. *Handarbeiter, Handwerker* H. 899. — Vgl. अकारिन्, अकार्यकारिन्, अस्तकारिन्, आस०, गृह०, पेश-
सु०, मध्यतः० u. s. w.

2. कारिन् (von 2. कार) adj. *lobsingend, jubilnd*: विष्णुं स्तोमासः पुरु-
दूममर्का भगस्येव कारिणो यामनि ऽमन् RV. 3,34,14. 8,2,29. तेषाम् कारि-
कारिणः 21,12. ऊर्वे भरुं न कारिणाम् 33,1. (दधन्विरे) भरुः कारिणामिव
9,10,2. 16,5. 97,38.

कारिकर्दमायन (!) patron. von? PRAVARĀDUJ. in Verz. d. B. H. 33,13.

कारिर und कारिर (von कारीर) adj. f. ई गाणा पलाशादि zu P. 4,3,141. 1) aus *Rohrschösslingen gebildet*: माण्डलनात्रय्यकृः LAUIT. Calc. 6,15. कारिरं काण्डं भस्म वा P. 4,3,135, Sch. — 2) mit der Frucht der *Capparis aphylla Roxb. verbunden*, z. B. ein Opfer, bei dem dieselbe angewendet wird: वर्षकानेष्टिः कारीरी ऀव. Çā. 2,13 (Sū. zu RV. 1,19,1. 23,20). Ind. St. 3,394. Schol. zu KĀTJ. Çr. 4,2,20,22.

कारिरात्रायिक (!) patron. von? PRAVARĀDUJ. in Verz. d. B. H. 37,30.

कारिर्य = कारिर 2. Ind. St. 3,393.

कारिय (von कारीय) 1) adj. aus *Dünger hervorgegangen* Suçā. 1,224,11. — 2) n. *Düngerhaufen* AK. 3,3,43. कारियेषु प्रकृतेषु दीप्यमानेषु सर्वशः HARIV. 4335.

कारियगन्ध patron. von कारीयगन्धि; dazu f. कारीयगन्ध्या P. 4,1,78, Sch. 74, Sch. In einem adj. comp. mit वन्धु erscheint die Form ०गन्धी 6,1,14, Sch.

कारिपि N. pr. eines Mannes MBu. 13,254. pl. N. eines Geschlechts HARIV. 1463.1771. — Der Form nach ein patron. von कारीय.

1. कार (von 1. कार) Uḡ. 1,1. 1) adj. f. उ der da thut, handelt *TRIK.* 3,3,334. H. an. 2,402. MED. r. 13. subst. *Handarbeiter, Handwerker* AK. 2,10,5. 3,4,14,63. *TRIK.* H. 899. H. an. MED. नित्यं शुद्धः कारुक-
स्तः M. 5,129. कारवः शिल्पिनस्तथा 10,120. JĀGŚ. 2,249. 1,187. कात्र
रुकीप्रभृतिः । शिल्पिनी चित्रकारदिस्त्री SūB. D. 61,3,2. कारुकुशील-
वान् M. 8,102. कारुकुशीलवे (sg.) MBu. 13,6028. Vgl. कारुक. — 2) adj.
grauenhaft, schrecklich: दारुणं कारुसंज्ञितम् । शरीरं कारु तस्यासीत्
MBu. 1,1657 zur Erklärung des Namens वरत्कारु; दारु hat dagegen die
Bed. von *Shilpin*. — 3) m. ein Bein. Viçvakarman's, des Künstlers
der Götter, H. an. MED. — 4) m. *Handwerk, Kunst* H. an.

2. कार (von 2. कार) n. *Lobsänger, Dichter* NAIGD. 3,16. Nir. 2,27,6,6. 8,12. उपस्तुतिं भरुणाणस्य कारोः RV. 4,148,2. 163,12. 177,5. 7,68,9. 72,1. श्रोता कृत्वं नार्धमानस्य कारोः 4,178,3. 3,39,7. 5,33,7. प्रद-

निषिद्धिं गृणति कारुवो वयो वदन्त मनुष्या शकुन्तयः 2, 43, 1. 3, 33, 8. fgg. 7, 2, 7. 8, 3, 18. 10, 110, 7. कारुरुं ततो भियक् 9, 112, 3. AV. 7, 73, 1.

कारुक (von 1. कारु oder von 1. कारु) m. f. *Handarbeiter, Handwerker* M. 4, 219. 7, 138. 8, 65. 360. 9, 263. 10, 99. 100. MBn. 13, 6212. — Vgl. अन्यकारुका.

कारुज m. 1) *das Product eines Handwerkers, Künstlers.* — 2) *Ameisenhaufen.* — 3) *ein junger Elephant* H. an. 3, 144. Med. g. 21. — 4) *Schaum.* — 5) *wildwachsender Sesam.* — 6) N. eines Baumes, *Mesua ferrea.* — 7) *rothes Rauschgelb* H. an. — In den zwei ersten Bedd. zusammenges. aus 1. कारु + ज.

कारुणिक (von करुण) adj. *mitleidig* AK. 3, 1, 15. MBn. 4, 1500. RAGH. 15, 71. Buig. P. 2, 3, 9. 3, 23, 21. 4, 3, 14. Sch. zu Çāk. 41. Davon कारुणिकता f. *Mitleid* Buig. P. 5, 13, 24.

कारुण्टी f. *Blutegel* Çabdaḥ im ÇKDr. Auch कारुण्टिका ebend.

कारुण्य (von करुण) n. *Mitleid* AK. 4, 1, 7, 18. H. 369. MBn. 13, 6281. Hip. 1, 23. Brähmā. 1, 4. R. 1, 2, 16. 3, 30, 22. 73, 40. 6, 93, 32. कारुण्यवेदिन् (vgl. करुणवेदिन्) 4, 16, 12. Viçv. 8, 13, 14. Pañkat. 11, 23. Hit. 27, 6. Karnis. 10, 37.

कारुण्यम् (2. कारु + धा०) adj. *den Sänger hegend, — pflegend:* पद्म्यावापृथिवी घाविवेशीर्योभवः पूर्यः कारुण्योः RV. 3, 32, 10. 6, 44, 12. 15. वसुः शंसो नरो कारुण्योः 24, 2. 21, 8.

कात्रप m. f. ई *ein Fürst der Karuṣha gaṇa* भर्गादि (कात्रश) zu P. 4, 1, 178. कात्रपो दत्तवक्रश्च Hariv. 4964. Dantavakra ein Sohn des Karuṣha Vṛddhaçarman Buig. P. 9, 24, 36. — N. pr. des Landes: कात्रपे च समुद्रात्ते MBn. 2, 1861. im pl. N. des Volkes Triḥ. 2, 1, 10. H. 959. कात्रपान्मानवादासन्कात्रपा नन्नजातयः Buig. P. 9, 2, 16. VP. 177. 186. कात्रपाधिपति MBn. 1, 6996. — कात्रप = कात्रप N. pr. eines Sohnes von Manu 3141. Bez. einer Mischlingskaste, *der Sohn eines ausgestossenen Vaiçja* M. 10, 23 (कारुप). Vgl. LIA. 1, 534, N. 1. 821.

कात्रपक adj. *über die Karuṣha herrschend:* कारुपकाश्च (sic) राजानः MBn. 1, 2700.

कारिणव (von करिणु) 1) adj. *vom Elefantenweibchen kommend:* सर्पिः सुषा. 4, 181, 8. — 2) patron. Bein. des Pālakāpja H. 853, Sch. Vgl. करिणु.

कारिणुपालि patron. von करिणुपाल gaṇa तैत्त्वल्त्यादि zu P. 2, 4, 61. कारितरं m. *Seihe, Tuch zum Läutern der सुरा* Naig. 3, 23 (wo aber करो). RV. 4, 116, 7. VS. 19, 16, 82. Çat. Br. 12, 9, 1, 2. H. Kāṭj. Çr. 19, 2, 16. — Vgl. कारितम und कारितर.

कारितम m. *der Schaum auf der सुरा* H. 903. Svāmin zu AK. ÇKDr. — Vgl. कारितर, कारितर.

कारितर m. 1) dass. AK. 2, 10, 43. — 2) *Brunnen* Hā. 41.

कार्कटेल्व von कर्कटेलु (?) P. 4, 2, 71, Sch.

कार्कण adj. (f. ई) von कृकण *eine Hühnerart* P. 4, 2, 145, Sch.

कार्कन्धर्व adj. (f. ई) von कर्कन्धू *Judendorn gaṇa* विल्वादि zu P. 4, 3, 136.

कार्कलासेयं patron. von कृकलास gaṇa प्रुधादि zu P. 4, 1, 123.

कार्कवाक्य adj. (f. ई) von कृकवाकु Wils.

कार्कश्य (von कर्कश) n. *Rauhheit, Härte* (auch in übertr. Bed.) सुषा.

1, 270, 12. स्तनयोः Pañkat. 1, 203. कार्कश्यं गमिते ऽपि चेतसि Amar. 24. भयकार्कश्यकोपानां गृहं हि च्छान्दसा द्विजाः Karnis. 18, 108. rauhe Arbeit: कार्कश्येन समाजितम् (समाजितम्?) । अत्रं द्वा द्विजातिभ्यः प्रुहः पापात्प्रमुच्यते ॥ MBn. 13, 5551.

कार्कप N. pr. gaṇa वाकिनादि zu P. 4, 1, 158; davon patron. कार्कप-कायणि ebend.

कार्कारिन् Pā. Gṛh. 3, 15: यमद्वत् नमस्ते ऽस्तु किं वा कार्कारिणो ऽत्रवीत्; Schol.: कार्कारिण इति षष्ठी द्वितीयार्था च्छान्दसी । अस्मद्वाधकं किमुक्तवान्.

कार्कारिक (von कर्क) adj. *einem Schimmel ähnlich* P. 5, 3, 110.

कार्कोटक (von कर्कोटक) n. N. pr. einer Stadt Vin. 163.

कार्पा (von कर्पा) 1) adj. *im Ohr befindlich:* मलम् H. 632. — 2) कार्पा patron. von कर्पा gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — 3) n. *Ohrenschnitz* Wilson.

कार्पाखरिकि patron. von कर्पाखरिकि P. 2, 4, 58, Vārt. 3, Sch.

कार्पाग्रहिकं patron. von कर्पाग्रह gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146.

कार्पाच्छिक्रक (von कर्पाच्छिक्र) m. *ein Brunnen in der Form des Gehörganges* Wils.

कार्पाविष्टिक (von कर्पाविष्टक) adj. f. ई *zu Ohrringen geeignet:* कार्पाविष्टकाभ्यां संपादि कार्पाविष्टिकं मुखम् कार्पालंकाराम्यामवश्यं शोभत इत्यर्थः P. 5, 1, 99, Sch. — Vgl. अकार्पाविष्टिक.

कार्पाश्रवस (von कर्पा + श्रवस्) n. N. eines Sāman Lāṭṣ. 6, 10, 4. 7, 3, 3.

कार्पापानि von कर्पा P. 4, 2, 80 (in den Scholien fälschlich कर्पापानि).

कार्पाणि von कर्पा gaṇa सुतंगमादि zu P. 4, 2, 80.

कार्ति 1) adj. (von कृत्) *die Kṛt-Suffixe betreffend, behandelnd* P. 4, 3, 66, Sch. — 2) m. patron. von कृत् im comp. कार्तिकौञ्चौ P. 6, 2, 37. N. pr. eines Sohnes von Dharmāneta Hariv. 1843 (कार्ति Langl.).

कार्तियश (von कृत् + यश = यशस्) n. N. eines Sāman Lāṭṣ. 7, 3, 11. 10, 13. Verz. d. B. H. 71, 8.

कार्तियुग adj. von कृतयुग *das Zeitalter Kṛta* MBn. 1, 3600.

कार्तवीर्य patron. von कृतवीर्य und Bein. Argūnas, eines Fürsten der Haihaja, der von Paraçurāma erschlagen wurde, Triḥ. 2, 8, 9. MBn. 3, 141. 11034 (p. 370). fgg. 13, 7187. fgg. 14, 817. fgg. Hariv. 1862. Rāḡa-Tar. 4, 107. VP. 402. fg. 417. Buig. P. 9, 23, 24. Verz. d. B. H. No. 437. 1314. fg. Verz. d. Pet. H. No. 47. einer der 8 Kākṛavartin in Bhārata H. 693. 702. LIA. 1, Anh. xxvii. कार्तवीर्यचरित, कार्तवीर्योदय Verz. d. B. H. No. 826.

कार्तवेश adj. von कृत + वेश Verz. d. B. H. 71, 8.

कार्तस्वर n. 1) *Gold* AK. 2, 9, 96. H. 1044. MBn. 13, 4196. Buig. P. 4, 17, 4. 4, 9, 39. 6, 10, 24. — 2) (als Synonym von Gold; vgl. AK. 2, 4, 2, 58) *Stechapfel* ÇKDr. Wils. — Offenbar von कृतस्वर wegen *des schönen Klanges des Goldes* (vgl. कलधौत).

कार्तित्तिक (von कृतित्त) m. *Wahrsager* AK. 2, 8, 1, 14. H. 482. Daçak. 61, 5. = सामुद्रिकश्च Vāig. in der N.

कार्ति von कृत P. 8, 2, 42, Vārt. 3, Sch. patron. von कृत Hariv. 1082. कर्तयो (sic) नाम सामगाः ebend.

कार्तिसिंहेद्वे m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 792. — कार्तिसिंहे vielleicht patron. von कृतिसिंहे.

कार्तिक (von कृत्तिका die Plejaden) 1) m. a) (mit oder ohne मास) N. eines Herbstmonats P. 4, 2, 23. der 12te Monat im Jahre AK. 1, 1, 3, 17. TRIK. 1, 1, 112. H. 155. HIR. 151. LĀṬJ. 9, 12, 13. कार्तिकमार्गशीर्षौ शरत्सुचर. 1, 20, 3. MBH. 2, 918. 13, 5161. PAÑKĀT. III, 36. BHĀG. P. 6, 19, 20. — b) patron. von Skanda (s. कार्तिकेय) BRAHMAVAIV. P. im ÇKDR. — c) N. eines Varsha: स च कृत्तिकारेण्डिण्योरेकतरस्मिन्बृहस्पतेरस्तोदपैकतरसंबन्धे भवति ॥ MALAMĪSAT. im ÇKDR. — 2) f. कार्तिकी (mit oder ohne रात्रि) der Vollmondtag im Monat Kārttika, der Tag an welchem der Vollmond im Sternbild Kṛttikā steht KĀṬJ. ÇR. 5, 6, 1. ÇĀṆK. ÇR. 3, 13, 1. PĀR. GRH. 3, 9. अथ विवाह उर्ध्व कार्तिक्या अथ वैशाख्या: KAUC. 37. P. 4, 2, 23. MBH. 3, 4073. 4079. 12554. 15, 358. R. 4, 25, 15. SUÇR. 2, 173, 14. RAÇH. 19, 39. °चत Verz. d. B. H. No. 468.

कार्तिकसिद्धन्त (का° + सि°) m. N. pr. eines Scholiasten des MUGDHAODHA COLEBR. MISC. ESS. II, 46.

कार्तिकिक (von कृत्तिका) m. der Monat Kārttika P. 4, 2, 23. AK. 1, 1, 3, 18. H. 155.

कार्तिकेय (von कृत्तिका) m. ein Bein. Skanda's, des Feldherrn der Götter, welcher von Agni und der Gaṅgā erzeugt, von den sechs Kṛttikā ernährt wurde, AK. 1, 1, 34. MBH. 1, 2588. 3, 14241. fgg. 13, 4098. 4179. fg. HARIV. 158. 9823. R. 1, 37, 20. 38, 25. 4, 7, 21. 41, 72. MĀKŪ. 47, 20. VP. 120. कार्तिकेयपत्नी Verz. d. B. H. No. 468. Nach einer anderen Legende ist Skanda ein Sohn der Durgā, woher diese nach ÇABDAR. im ÇKDR. den Bein. कार्तिकेयप्रसू führt; vgl. RĪGĀ-TAR. 1, 29 und TROVERA zu d. St. Nach WEBER (Ind. St. 1, 269) hat Kārttikeja seinen Namen vom Monat Kārttika, weil dieser zu Kriegszügen vorzüglich geeignet ist.

कार्तिकोत्सव (का° + उत्सव) m. der Vollmondtag im Monat Kārttika TRIK. 3, 2, 18.

कार्त्र patron. von कार्त्र; davon patron. कार्त्रायणि P. 4, 1, 156, Sch.

कार्त्र्य patron. von कार्त्र gaṇa कुर्व्यादि zu P. 4, 1, 151.

कार्त्र (von कृत्त्र) n. Ganzheit, Gesamtheit SUÇR. 1, 94, 11. — Vielleicht nur falsche Form (die übrigens auch WILSON aufführt) für कार्त्र्य.

कार्त्र्य (wie eben) n. dass. P. 5, 4, 53, Sch. AK. 3, 4, 14, 66. 25, 180. तान्निवोधत कार्त्र्येन (vollständig) द्विनाय्यान्पङ्क्तिष्वानान् M. 3, 183. MBH. 3, 1916. 4031. BRNF. Chr. 11, 22. R. 3, 4, 4. 75, 70. 6, 1, 28. SUÇR. 2, 525, 21. VOP. 7, 85.

कार्द्रम (von कार्द्र) adj. 1) mit Schlamm, Schmutz beworfen KĪÇ. zu P. 4, 2, 2. schlammig: कार्द्रमं क्रुद्रम् R. 5, 27, 16. — 2) dem Pragāpati Kardama gehörig: वीर्यम् BHĀG. P. 3, 24, 6.

कार्द्रमिक adj. f. ई = कार्द्रम 1. P. 4, 2, 2, Vārtt. 1. DAÇAK. 103, 1.

कार्द्रम m. 1) Bittsteller. — 2) Cochenille H. an. 3, 156. MED. 4, 37. (lies त्रुकार्द्रयोः). — In der ersten Bed. von कार्द्र, also eigentl. in Lumpen gehüllt.

कार्द्रमिक (von कार्द्र) m. Pilger KĪÇKHANDA im ÇKDR. सायं च तत्रैव बहिः सकुटुम्बस्तरोस्तले । समावसत्कार्द्रमिकैः सो ऽन्यदेशगतैः सह ॥ KATHĪS. 23, 87. 24, 121. कार्द्रमिष्ये (sic) Verz. d. B. H. No. 1237. Nach TRIK. 2, 7, 5 ist कार्द्रमिक = मर्मविद् ein erfahrener Mann.

H. Theil.

कार्द्रय (von कृपण) n. 1) Jämmerlichkeit, Erbärmlichkeit, jämmerliche Lage H. 319. कार्द्रयेदोषोपकृतस्वभावः BHĀG. 2, 7. अानन्दः प्रीतिरुद्रेकः प्राकाश्यं मुखमेव च । अकार्द्रयमसंरम्भाः संतोषः श्रद्धधानता ॥ MBH. 14, 1043. इयं सा यत्कृते रामश्चतुर्भिः परितप्यते । कार्द्रयेनानाशंस्येन शेकेन मद्नेन च ॥ स्त्री प्रनष्टेति कार्द्रयम् R. 5, 19, 16. fg. 85, 9-14. कार्द्रयोक्ति BHARTH. Suppl. 6. मनस्वी क्षियते कामं कार्द्रयं न तु गच्छति HIT. I, 125. BHĀG. P. 3, 7, 9. 20, 28. — 2) Mitleid BHĀG. P. 5, 8, 10.

कार्द्राणी RV. 10, 22, 10: त्वं तान्वृत्रकृत्यै चोदयो नृन्कार्द्राणो प्रूर वञ्चिकः-कार्द्रासौ (von कार्द्रास) gaṇa वित्त्वादि zu P. 4, 3, 136. 1) adj. f. ई baumwollen AK. 2, 6, 3, 12. H. 669. वासः ऀÇV. ÇR. 9, 4. LĀṬJ. 2, 6, 1. 9, 2, 14. उपवीतम् M. 2, 44. P. 4, 3, 143, Sch. — 2) m. n. AK. 3, 6, 4, 35. Baumwolle. Baumwollenzug: प्रसह्यकार्द्रिणः केचित्कार्द्रसमृद्वो ऽपरे MBH. 13, 2093. M. 8, 326. 11, 168. 12, 64. JĀÇN. 2, 179. कार्द्रासकृतोक्षीषाणि SUÇR. 1, 25, 3. 63, 13. 108, 6. 2, 423, 3. — 3) f. कार्द्रासी die Baumwollendaube (= कार्द्रासी) AK. 2, 4, 4, 4, Sch. SUÇR. 1, 145, 18. °पल 2, 9, 4. 367, 10. Auch कार्द्रास TRIK. 2, 4, 23. कार्द्रासास्यि ein Samenkorn der Baumwollendaube M. 4, 78. कार्द्रासवीज Schol. zur TS. in der Bibl. ind. p. 265. — Vgl. अर्द्रयकार्द्रासी, वनकार्द्रास und LIA. I, 250, N. 2.

कार्द्रासनसिका (का° + ना°) f. Spindel ÇABDAR. im ÇKDR.

कार्द्रासिक (von कार्द्रास) 1) adj. baumwollen: पैटैः R. 5, 49, 5. 56, 138. MBH. 2, 1828. 13, 5503. 14, 1263. — 2) f. °का die Baumwollendaube ÇABDAR. im ÇKDR.

कार्द्ररिणी von कार्द्ररिन् gaṇa सुवास्वादि zu P. 4, 2, 77.

कार्द्ररिण्यै patron. von कार्द्र gaṇa मुद्यादि zu P. 4, 1, 123.

कार्द्र (von कर्मन्) adj. f. ई thätig, arbeitsam P. 6, 4, 172. gaṇa कृत्तादि zu 4, 4, 62. AK. 3, 1, 18. H. 354.

कार्द्राणी (wie eben) 1) adj. f. ई P. 6, 4, 172, Sch. (von कार्द्र unterschieden). H. an. 3, 199. MED. n. 41. कार्द्राणशरीर COLEBR. MISC. ESS. II, 194. — 2) n. Zauberei P. 5, 4, 36. AK. 3, 3, 4. H. 1498. H. an. MED. कार्द्राणशतक Verz. d. B. H. No. 943.

कार्द्राण्यक (von कार्द्राण) N. pr. einer Localität VARĀH. BRH. S. 14, 15 in Verz. d. B. H. 241; vgl. 93, 16 v. u.

कार्द्रार m. 1) = कार्द्रार faber, Werkmeister, Schmied: कार्द्रारो अश्म-भिर्बुभिरैरण्यवत्तमिच्छति RV. 9, 112, 2. — 2) patron. von कार्द्रार gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

कार्द्रारक (von कार्द्रार) n. Schmedearbeit gaṇa कुलास्तादि zu P. 4, 3, 118.

कार्द्रार्य von कार्द्रार; davon कार्द्रार्यायणि patron. zu कार्द्रार P. 4, 1, 155.

कार्द्रारिक (von कर्मन्) adj. 1) dem Werke obliegend, Bez. einer philosophischen Schule bei den Buddhisten BURN. INTR. 441. 442. — 2) gewirkt, gestickt; subst. buntes Gewebe JĀÇN. 2, 180.

कार्द्रारिक्य (von कार्द्रारिक) n. Thätigkeit gaṇa पुरोहित्तादि zu P. 5, 1, 128.

1. कार्द्रारुक = कर्मणे प्रभवति P. 5, 1, 103. 1) adj. einem Werke gewachsen H. an. 3, 21. MED. k. 64. — 2) m. Bambusrohr TRIK. 3, 3, 13. H. an. MED.

2. कार्द्रारुक 1) adj. f. ई aus dem Holze des कर्मुक bestehend: समिध् ÇAT. BR. 6, 6, 3, 11. KĀṬJ. ÇR. 16, 4, 35. — 2) n. कार्द्रारुक Bogen P. 5, 1, 103, Sch. AK. 2, 8, 2, 51. TRIK. 3, 3, 13. H. 775. H. an. 3, 21. MED. k. 64. ÇĀṆK. ÇR.

14, 21, 10. M. 11, 138. MBh. 3, 669. 4, 1354. HARIV. 10631. R. 3, 4, 33. PAÑKĀT. I, 429. ÇĀK. 6. RAĞH. 12, 103. DEV. 9, 27. m.: सार्सिं (सार्सि?) गृह्णीष्व कार्मुकम् R. 1, 42, 3. Am Ende eines adj. comp. f. श्री MBh. 4, 1241. ÇRUT. 33. ein bogenförmiges Werkzeug: पिङ्गनं विकृन्नं च तूलस्पोटन-कार्मुकम् H. 912. — Vgl. सुरकार्मुक.

कार्मुकभृत् (का^० + भृत्) m. der Schütze (im Thierkreise) Ind. St. 2, 260, 282.

कार्मुकाय् (von 2. कार्मुका), कार्मुकायते einen Bogen darstellen: धूरस्याः कार्मुकायते ÇRĀṆGĀRĀT. 13.

कार्मुकिन् (von 1. कार्मुका) adj. mit einem Bogen bewaffnet R. 3, 33, 12.

कार्यं (von 1. कर) P. 3, 1, 120, 124. Vop. 26, 7, 19. 1) adj. a) faciendus mit allen unter 1. कर angegebenen Färbungen der Bedeutung: कृतस्य कार्यस्य च AV. 3, 24, 5. यज्ञमानिन् खलु वै तत्कार्यम् TS. 1, 7, 1, 6. 2, 2, 1, 7. वामिष्ठो ब्रह्मा कार्यः 3, 3, 2, 1. चरः कार्यः 5, 3, 1, 5. 6, 3, 1, 8. अयस्यदात्मना कार्यं दमयत्याः स्वयंवरम् N. 2, 7. कार्यां सैकतलीनकंसमिथुना स्रेतावह्ना मालिनी (auf einem Bilde) ÇĀK. 144. सीसातकांस्यात्कार्यां प्रह्लाः JĀĀŚ. 1, 296. कार्यं पिण्डनिर्वपणं सुतेः M. 3, 248, 279. नास्य कार्या ऽग्निस्कारो न च कार्योद्वाक्रिया 3, 69, 121, 140, 147. न कार्यः सद्यमस्त्वया हिप. 4, 44. R. 1, 2, 33. 12, 15. नात्र शङ्का त्वया कार्या N. 24, 34. सद्धर्मचारिणं प्रति न त्वया मन्युः कार्यः ÇĀK. 111, 13. यादृशा धनिभिः कार्या व्यवहारेषु सान्निषः M. 8, 64, 65. दाडः कार्यः eine Strafe ist zu verhängen 276, 285. यदाह वचनं मन्युगेतकार्यम् Viçv. 10, 5. JĀĀŚ. 1, 77. अस्वतन्नाः स्त्रियः कार्याः पुरुषैः M. 9, 2. त्रयाणामुदकं कार्यम् ist eine Wasserspende darzubringen 9, 186, 11, 182. यथा द्रागनन्यमदृशान्विदधामि तथा कार्यम् PAÑKĀT. 4, 23. superl. कार्यतमं was vor Allem zu thun ist: तन्मे कार्यतमं कार्यम् MBh. in BENF. Chr. 13, 30. तद्वै कार्यतमं मतम् R. 5, 77, 16. एतत्कार्यतमं सताम् MBh. 13, 1837. Im letzten Beispiele subst. die wichtigste Obliegenheit. — b) was hervorgebracht wird: यदि रसः कार्यः स्यात्तदा विभावादिज्ञान-कारणक एव स्यात् SĀH. D. 29, 8. 31, 7. — 2) n. a) Obliegenheit, Vorhaben, Geschäft, Beschäftigung, Angelegenheit, Sache, gerichtliche Sache: किं कार्यं मयि was ist meine Obliegenheit? MBh. 1, 7697. एतद्धि परमं नार्थाः कार्यं लोके सनातनम् । प्राणानपि परित्यज्य यद्वर्तुहितमाचरेत् ॥ BRĀHMAN. 2, 4. कार्यं विज्ञानता M. 3, 80. आरभेत ततः कार्यम् 9, 299. साधयेत्कार्यमात्मनः 7, 173. Hit. 1, 1. उद्यमेन हि सिध्यन्ति कार्याणि न मनोरथैः Hit. Pr. 35. Vid. 173. मकृत्कार्यमुपस्थितम् N. 8, 10. नित्यं तस्मिन्समाश्च-स्तः कार्याणि नित्तिपेत् M. 7, 59. तोदणश्चैव मृदुश्च स्यात्कार्यं वीह्य मही-पतिः 140, 164. कार्यं सो ऽवेह्य शक्तिं च देशकालौ च तन्नतः 10. कार्याणि चिन्तयेत् 221. चिन्तयामास तत्कार्यं सुमकृत्पार्थिवं प्रति N. 8, 2. 2, 6. संपश्येत् M. 8, 10. कार्यदर्शनं 9, 23. कार्यक्षणा 7, 141. कार्यविनिर्णय 8, 8, 1, 114. कार्यनिर्णय KĀTJ. in YJAVABĀRĀT. 2, 14. कार्यानुशासन ÇĀK. Ch. 93, 3. कार्यपरिच्छेद Hit. 32, 22. कार्यविपत्ति 1, 23. कार्यकालेषु साहाय्यं मे करिष्यथ R. 1, 30, 12. कार्यगौरव N. 20, 22. अन्यकार्यातिपात ÇĀK. 7, 10. एतत्कार्या-नमाणां केषांचिदात्सवचनम् Hit. 6, 9. AK. 3, 4, 1, 17. कार्यकुशल in Geschäften gewandt BUĀHĪPR. im ÇKDr. कार्याणि कार्याणाम् M. 8, 2. 9, 231. आताः सर्वेषु वर्णेषु कार्याः कार्येषु सान्निषः 8, 63. नेत्यादयेत्स्वयं कार्यं राजा der König erhebe nicht selbst einen Process 43. यस्त्वयंनेष कार्याणि मोहात्कार्यान्नराधिपः ungerecht entscheiden 174. अनात्याः प्राड्विवाको वा यत्कुर्युः कार्यमन्यथा 9, 234. तदुच्यते कार्यम् (spricht der Richter) MĀKĀK.

140, 5. तत्कार्यं कथय 139, 22. मृत्कार्येषु M. 3, 150. धर्मकार्याणि 9, 28, 76. 86. स्त्रीकार्यं 10, 47. ज्ञाति^० 11, 187. पौर^०, मातृ^०, गुरु^० R. 1, 77, 22, 23. राज^० 7, 2. Vid. 13. चर्म^० Lederarbeit M. 10, 49. देव^०, पितृ^० etne Cere- monie zu Ehren der Götter, der Manen 3, 203. मित्रकार्यं Freundschafts- dienst R. 6, 107, 12. कार्यम् mit dem instr.: न भय्या कार्यमस्माकम् es ist uns nicht um die Erde zu thun 1, 13, 50. त्वद्वियोगान्न मे कार्यं जीवितेन मुखेन वा 2, 21, 26. PAÑKĀT. III, 181. 138, 23. न सखि चतुलप्रेम्णा कार्यं पु- नर्दपितेन ने ich will nichts mehr von ihm wissen AMAR. 71. Vid. 307. तृणेन कार्यं भवतीश्चराणाम् die Fürsten machen von einem Grashalm Gebrauch PAÑKĀT. 1, 84. Vgl. eine vollkommen entsprechende Construc- tion mit अर्थ und किम् unter अर्थ 6 und 1. क 1; s. auch u. 1. कर 12. — b) eine grammatische Operation: अस्तक्याय आदाविव अस्त इव कार्यं स्यात् P. 1, 1, 21, Sch. परस्य विधीयमानं कार्यम् 54, Sch. 33, Sch. त्रसाधारे कार्यं 32, Sch. Vop. 8, 112. im Gegens. zu प्रयोग P. 1, 1, 9, Sch. — c) Wir- kung: निपकर्ताय करणं रसादोपास्तु कारणम् । कार्यमारोग्यमेवैकम् SUÇA. 2, 362, 4. fg. MBh. 12, 13606. COLEBR. Misc. Ess. 1, 266. 407. 408. SĀH- KĪJAK. 8. 9. 14. 13. 32. 43. VEDĀNTAS. in BENF. Chr. 207, 22. P. 5, 2, 84, Sch. H. 333. MADHUS. in Ind. St. 1, 23, 16, 19. — d) Absicht, Zweck H. 1314. an. 2, 349. MED. j. 10. किमागमनकार्यं ते Viçv. 8, 15. पप्रूषां हरणे शस्त्राणामौपधस्य च । कालमासाद्य कार्यं च दाडं राजा प्रकल्पयेत् ॥ M. 8, 324. 9, 293. केन कार्येण संप्राप्ता हिप. 4, 27. युद्धकार्यं न विद्यते R. 6, 82, 9. कस्मैचित्कार्यायोच्चार्यमाणो वर्णः Vop. 1, 2. किं कार्यम् zu welchem End- zweck? weshalb? 3, 36. — e) Grund H. an. MED. — f) the denouement of a drama WILS. — 3) f. कार्या Name einer Pflanze, = कारी, कारिका RĀĀN. im ÇKDr. — Vgl. अर्थात्.

कार्यकार (कार्य + कर) adj. eine Wirkung hervorbringend, wirksam: अति^० SUÇA. 2, 202, 10.

कार्यकारण (कार्य + का^०) n. sg. Zweck und Veranlassung PAÑKĀT. I, 462. अत्यादरो भवेद्यत्र कार्यकारणवर्जितः । तत्र शङ्का प्रकर्तव्या परिणामे सुखावह्ना ॥ 463. कार्यकारणापेक्षयापसरणं क्रियते बुधैः 152, 22. eine be- stimmte Absicht als Grund: कार्यकारणतस् in einer bestimmten Absicht Hit. 1, 33.

कार्यचिन्तक (का^० + चि^०) adj. subst. der für die Geschäfte sorgt, Ge- schäftsführer JĀĀŚ. 2, 191.

कार्यवत् (von कार्य) n. das Wirkung-Sein, das Verhältniss der Wirkung, des Hervorgebrachten BUĀG. P. 3, 26, 26. SĀH. D. 30, 18, 19. 31, 8.

कार्यपुट (कार्य + पुट) m. ein Mann der Unnützes betreibt (अनर्थकर); ein verdrehter Mensch (उन्मत्त); ein unverschämter Mensch (तपण) II. an. 4, 58. MED. 1, 38. HAR. 241. Viçv. im ÇKDa. Statt तपण hat die Calc. Ausg. der MED. कृपण, ÇKDr. aber तपण.

कार्यप्रदेष (कार्य + प्र^०) m. Abscheu vor Beschäftigung, Trägheit RĀ- ĀN. im ÇKDr.

कार्यप्रेष्य (कार्य + प्रे^०) m. ein Abgesandter in einer Angelegenheit, Bote SĀH. D. 86.

कार्यवत् (von कार्य) adj. eine Beschäftigung —, ein Geschäft habend, eifrig womit beschäftigt M. 9, 74. MBh. 3, 12502. N. 7, 11. ततस्ते तापसाः सर्वे कार्यवतो ऽभवन्तदा MBh. in BENF. Chr. 10, 1. Davon nom. abstr. कार्यवत्ता f. ein bestimmtes Geschäft MBh. 1, 1789. R. 5, 8, 9. 46, 17.

कार्यशब्दिके adj. von कार्य + शब्द gaṇa माशब्दादि zu P. 4, 4, 1, Vārt. 1.

कार्यशेष (कार्य + शेष) m. der Rest eines Geschäfts d. i. was bei einem unternommenen Geschäft noch zu thun übrig bleibt M. 7, 153, 179.

कार्यकृत् (कार्य + कृ^०) nom. ag. der eines Andern Unternehmungen zu Nichte zu machen sucht: परेते कार्यकृतारं प्रत्यन्ते प्रियवादिनम् कान्. 18.

कार्याधिप (कार्य + अधिप) m. astrol. der Planet, in dessen Bereich der Gegenstand der gerade gestellten Frage gehört, Ind. St. 2, 269. Auch कार्येश 270. fgg. कार्येश्वर Verz. d. B. H. No. 485. fg.

कार्यार्थ (कार्य + अर्थ) m. Geschäftssache, Unternehmen: कार्यार्थसिद्धये M. 7, 167. कार्यार्थम् adv. eines Geschäfts wegen, in einer bestimmten Absicht 10, 55, 7, 164, 8, 110.

कार्यार्थिन् (कार्य + अर्थिन्) adj. der ein Anliegen hat, eine Sache vor Gericht bringt, mit einer Klage vor Gericht auftritt Mārk. 138, 9, 18, 139, 20. KULL. zu M. 7, 124.

कार्यिक (von कार्य) adj. PAT. zu P. 5, 2, 115. dass. M. 7, 124.

कार्यिन् (wie eben) adj. PAT. zu P. 5, 2, 115. 1) dass. H. a. n. 3, 156. M. 8, 2, 24, 312, 9, 231. — 2) einer grammatischen Operation unterworfen: उत्तरपदस्य कार्यित्वात् P. 6, 2, 162, Sch.

कार्येश und कार्येश्वर s. u. कार्याधिप.

कार्यकेय patron. von कृशक (?); कार्यकेयीपुत्र m. N. pr. eines Lehrers ÇAT. BR. 14, 9, 4, 32. कार्यकेयीपुत्र BRH. ÅR. UP. (POL.) 6, 3, 2.

कार्शन् (von कृशन) adj. aus Perlen oder Perlmutter bestehend; so ist wohl AV. 4, 10, 7 zu lesen statt कर्शन.

कार्शान्व adj. von कृशानु Feuer WILS.

कार्शाश्चैयि von कृशाश्च P. 4, 2, 80; vgl. Ind. St. 1, 136.

कार्शरी f. N. einer Pflanze, = कार्मर्य, कार्शरी BHAR. zu AK. 2, 4, 2, 16. ÇKDR.

1. कार्श्य m. N. verschiedener Pflanzen: 1) = कार्श्य und कार्मर्य BHAR. zu AK. 2, 4, 2, 25. ÇKDR. — 2) = कार्श्य; vgl. कर्श्य. — 3) Artocarpus Lacucha (लकुच) Roxb. RĪĠAN. im ÇKDR.

2. कार्श्य (von कृश) n. Magerkeit, Abmagerung gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123. SUCR. 1, 49, 19. 90, 12. 177, 2. 203, 4. 238, 18. 2, 82, 10. 404, 21. MEGH. 30. SĀN. D. 74, 5. घृतिकार्श्य SUCR. 1, 53, 5. स्त्रैल्यं कार्श्यम् BULG. P. 5, 10, 11. Düntheit VOP. 8, 75. अर्थकार्श्य Geringheit des Vermögens RAGH. 3, 21.

कार्य्य (von कृपि) adj. subst. der das Feld pflügt, Landmann gaṇa कृत्तादि zu P. 4, 4, 62.

कार्य्यक m. UP. 2, 39. dass. RĪĠAN. zu AK. 2, 9, 6 im ÇKDR. H. 890. RĪĠA-TAR. 5, 169. — Vgl. कार्य्यक.

कार्य्यकेयीपुत्र s. u. कार्य्यकेय.

कार्य्यपण 1) m. n. gaṇa अर्थकादि zu P. 2, 4, 31. TRIK. 3, 3, 12. SIDDH. K. 249, a, 5. = कार्य्यपण (कार्य्य + अयापण) gaṇa प्रज्ञादि zu P. 5, 4, 38. eine Münze vom Gewicht eines Karsha (in der Regel von Kupfer): कार्य्यपणास्तु त्रिभेयस्ताम्रिकः कार्य्यिकः पणः M. 8, 136. कार्य्यपणां भवेदण्यो यत्रान्यः प्राकृतो जनः । तत्र राजा भवेदण्यः सकृद्यमिति धारणा ॥ 336. समुत्सृजेद्वाजनामं यस्तमेध्यमनापदि । स द्वौ कार्य्यपणौ दद्यात् 9, 282. दाप्यो दाष्टं कार्य्यपणावरम् der ist mit einer Strafe von mindestens 1 Karsh.

zu belegen 8, 274, 10, 120. BURN. Intr. 147, 243, 398. रूचिने कार्य्यपणम् P. 1, 2, 21, Sch. क्वाटके कार्य्यपणम् 4, 3, 153, Sch. चतुष्टयात्कार्य्यपणावन्न गौरिव ÇAMK. zu MĀND. UP. 1 (p. 339); hierzu ĀNANDAGIRI: देशविशेषे (vgl. 2.) कार्य्यपणशब्दः षोडशपणानां संज्ञा. Am Ende eines adj. comp. nach einem Zahlwort: so und so viele Kārsh. werth P. 5, 1, 29. अर्थ्यकार्य्यपण oder °कार्य्यपणिक Sch. कार्य्यपण = कार्य्यिक AK. 2, 9, 88. MED. ṅ. 93 (daher bei WILS. a husbandman). = 16 Paṇa MED. — 2) m. N. pr. eines Kriegerstammes gaṇa पश्चादि zu P. 5, 3, 117. Dieselbe Form für das Oberhaupt derselben ebend. nad 4, 1, 177, Vārt. 2.

कार्य्यपणक = कार्य्यपण 1. AK. 2, 9, 88, Sch.

कार्य्यपणिक adj. f. ई einen Kārshāpaṇa werth P. 5, 1, 25, Vārt. 2. Am Ende eines comp. nach einem Zahlwort 5, 1, 29, Sch.

कार्य्यि (von कार्य्य) ved. UP. 4, 128. adj. ziehend oder furehend VS. 6, 28.

1. कार्य्यिक (von कार्य्य) adj. 1) der da verdient gezaust zu werden gaṇa क्हेदादि zu P. 5, 1, 64. — 2) einen Karsha wiegend M. 8, 136. JĀĠN. 1, 364. SUCR. 2, 228, 9. अर्थकार्य्यिक 88, 10. subst. m. eine Münze vom Gewicht eines Karsha AK. 2, 9, 88. MED. ṅ. 93. Vgl. कार्य्यपण.

2. कार्य्यिक v. l. für कार्य्यक H. 890. VJUP. 97.

कार्य्यविण (wohl von कार्य्यि mit Dehnung des Auslauts) m. Pflüger: यद्यामं चक्रुर्निखनन्तो अग्ने कार्य्यविणा अग्निविदो न त्रिव्ययो AV. 6, 116, 1.

कार्य्यि n. nom. abstr. von कृष्ट (von कार्य्य) gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123. — Es ist wohl कृत्त und कार्य्यि zu lesen.

कार्य्यि (von कृत्त) 1) adj. f. ई a) कार्य्यि von der schwarzen Antilope herkommend, aus deren Fell gemacht: चर्माणि M. 2, 41. कार्य्यि उपानके TS. 5, 4, 4, 4. LĪTJ. 9, 1, 24. — b) Kṛshṇa (dem Gotte oder Kṛshṇadvaipājana) gehörig, von ihm verfasst u. s. w.: कार्य्यिन पत्त्रिणा RAGH. 13, 24. कार्य्यि वेदम् d. i. das Mahābhārata MBH. 1, 261, 2300. — c) कार्य्यि einem Nachkommen von Kṛshṇa (कार्य्यि) gehörig u. s. w. gaṇa कण्वादि zu P. 4, 2, 111. — 2) f. ई N. einer Pflanze, Asparagus racemosus Willd. (शतावरी), RĪĠAN. im ÇKDR. — 3) n. ein Fell von der schwarzen Antilope: कार्य्यि वसानः AV. 14, 3, 6. कार्य्यित्तरासङ्ग adj. P. 6, 2, 1, Sch.

कार्य्यिनि patron. von कृत्तानि, N. pr. eines Lehrers KĀTJ. ÇR. 1, 6, 23. ĠAIM. 4, 3, 20. 6, 7, 34. COLEBR. Misc. Ess. 1, 328. Verz. d. B. H. No. 1403.

कार्य्यिनै patron. von कृत्त (ब्राह्मणवासिष्ठे) gaṇa नटादि zu P. 4, 1, 99.

कार्य्यिस (von कृत्तयस) 1) adj. f. ई eisern KĪND. UP. 6, 1, 6. M. 11, 133. MBH. 1, 737. 13, 2594. R. 2, 69, 14. 6, 19, 41. SUCR. 2, 240, 10. BULG. P. 6, 12, 24. — 2) n. Eisen M. 10, 52. R. 1, 38, 20.

कार्य्यि patron. von कृत्त gaṇa वाक्तादि zu P. 4, 1, 96. VOP. 7, 1, 2. MBH. 3, 1023. BULG. P. 1, 14, 31. ein Bein. Viçvaka's Ind. St. 1, 190. ein Devagandharva MBH. 1, 4842. HARIV. 14137. ein Bein. des Liehesgottes TRIK. 1, 1, 39; vgl. HARIV. 9209.

कार्य्यि (von कृत्त) 1) n. dunkle Farbe, Schwärze, Finsterniss MBH. 1, 4236. SUCR. 1, 49, 19. 263, 17. व्यक्तकार्य्यी सन्नत्रा निर्मेधेव नभस्वली RĪĠA-TAR. 3, 94. Vgl. u. कार्य्यि. — 2) patron. von कृत्त gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

कार्य्यि (von कार्य्य) n. Ziel des Wettlaufs (eine gezogene Furche): अथां रथं दुहित्वा मूर्यस्य कार्मवातिदृष्ट्वात्वा जयन्ती RV. 1, 116, 17. कार्मन्वातो न्यक्रमीत् 9, 36, 1. 74, 8.

कार्पूर्य m. N. eines Baumes, *Gmelina arborea Roxb.*, TS. 5, 2, 3, 4, 6, 2, 1, 5. ÇAT. BR. 3, 4, 1, 16. 8, 2, 17. 7, 4, 1, 37. KĀTJ. ÇR. 2, 8, 1. Davon कार्पूर्यनीय adj. f. ई *daraus bestehend*: परिधयः TS. 6, 2, 1, 5. ÇAT. BR. 3, 4, 1, 16. वपाश्रयणैौ 3, 8, 2, 17. लुचम् 7, 4, 1, 37. TS. 5, 2, 2, 3. ऋतुपात्रे ÇAT. BR. 4, 3, 2, 6. KĀTJ. ÇR. 6, 3, 7. 8, 1, 2. 9, 2, 13. 17, 4, 12. — Vgl. कार्पूररी, कार्पूररी.

कार्पूर्य m. N. eines Baumes, *Shorea robusta Roxb.*, AK. 2, 4, 2, 25. कार्पूर्यवण (का० + वन) n. *ein damit bestandener Wald* P. 8, 4, 5.

1. काल 1) adj. f. ई P. 4, 1, 42. *blauschwarz, schwarz*; als m. *die blauschwarze Farbe, Schwärze* AK. 1, 1, 1, 23. TRIK. 3, 3, 382. H. 1397. an. 2, 478. MED. I. 7. P. 5, 4, 33. (र्ये) कालाश्रयुक्ते R. 6, 67, 2. कालाः काञ्चनसंनान्तास्तस्मिन्स्तमसि रातसाः । समदृश्यन्त 19, 5. कालानि भूवा मोसानि शीर्यन्ति यस्य देहिनः SUÇR. 1, 299, 19. कालनीमूत R. 3, 55, 13. कालमेघ 4, 10, 26. 6, 79, 13. MBu. 1, 7184. VET. 4, 20. कालवाल und कालवाल ÇANT. 4, 4. MBu. 1, 1236. तस्याः — दीर्घवेणी — दृशे स्वसिता स्निग्धा काली व्यालीव नूर्धनि 3, 16191. काली स्त्री पाण्डुरैर्दत्तैः 16, 57. तिमिराभ्याकृतौ कालीमप्रकाशां निशामिव R. 2, 114, 2. प्रमदा 5, 27, 17. — 2) m. a) *das Schwarze im Auge* SUÇR. 2, 336, 20. Vgl. कालक. — b) *der indische Kuckuck* RĀĠAN. im ÇKDR. — c) = कालसर्प VET. 16, 13. — d) *Cassia Sophora Lin.* (s. कासमर्द). — e) *eine Art Plumbago (रक्तचित्रक)*. — f) *das Harz der Shorea robusta (राल)* RĀĠAN. im ÇKDR. — g) *der Planet Saturn* (vgl. नीलवासम्) DĪPIKĀ im ÇKDR. — h) ein Bein. Çiva's H. an. H. ç. 43. MED.; vgl. कालकाण्ठ, मरुत्काल und काली Durgā. = Rudra Buġ. P. 3, 12, 12. — i) N. pr. eines Sohnes von Hrada HARIV. 189. eines Fürsten (कालियवन) Buġ. P. 3, 3, 10. eines Bruders des Königs Prase-naġit BUAN. Intr. 173. eines künftigen Buddha Lot. de la b. l. 126. eines Nāgarāġa VJUTP. 85. eines Rakshas R. 6, 69, 12. eines Feindes von Çiva (s. कालामुहृद्). — k) N. pr. eines Berges R. 4, 44, 21. — l) N. eines der 9 Schätze bei den Ġaina H. 193, Sch. — m) myst. Bez. des Buchstabens m Ind. St. 2, 316. — 3) f. काला a) N. verschiedener Pflanzen: *Indigofera tinctoria Lin.* AK. 2, 4, 3, 13. H. an. MED.; *Piper longum Lin.* AK. 2, 4, 3, 15; eine der *Ipomoea Turpethum* nahe verwandte Pflanze, viell. *Ipomoea atropurpurea Chois.* AK. 2, 4, 3, 27. H. an. MED. SUÇR. 1, 131, 19. 2, 106, 19. 528, 16; *Nigella indica Roxb.* AK. 2, 9, 37; *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा, कालमेपिका) Roxb. H. an. (lies जिङ्गयम्). MED.; *Ruellia longifolia* (कुलिक) RATNAM. im ÇKDR.; *Physalis flexuosa Lin.* (अश्रगन्धा) RĀĠAN. im ÇKDR.; *Bignonia suaveolens Roxb.* (पाटला) BRĪVAPR. im ÇKDR. Nach dem gaṇa कृरीतव्यादि zu P. 4, 3, 167 ist काला auch *die Frucht der Kāla*. — b) N. pr. einer Tochter des Daksha, der Mutter der Kāleja oder Kālakeja MBu. 1, 2520. 2542. HARIV. 11521. 11532. 12465. PADMA-P. in VP. 122, N. 19. Vgl. कालका. — c) ein Bein. der Durgā AK. 1, 1, 1, 32, Sch.; vgl. काली. — 4) f. काली a) = कालिका *schwarze Farbe, Tinte* H. an. MED. — b) *Anschwärzung, üble Nachrede* H. an. — c) *Nacht* RĀĠAN. im ÇKDR. — d) *eine schwarz aufziehende Wolkenmasse* H. an. HĀR. 71. — e) *ein best. in Milch vorkommendes Thierchen*, = तीरकीट H. an. = तारकीट (sic) MED. — f) N. verschiedener Pflanzen: α) = कालाञ्जनी; β) *Cajanus indicus Spreng.* (तुवरी); γ) *Ipomoea Turpethum* (त्रिवृत्) RĀĠAN. im ÇKDR.; δ) *Bignonia*

suaveolens Roxb. AK. 2, 4, 2, 35, Sch. — g) N. einer der sieben Zungen Agni's ĠATĀDR. im ÇKDR. MUṆD. UP. 1, 2, 4. ĠRĪJASĀṆGR. 1, 14. — h) eine Form der Durgā AK. 1, 1, 1, 32. H. 203. H. an. MED. MBu. 4, 195. HARIV. 10239. KUMĀRAS. 7, 39. DEV. 9, 27. इत्ये चैवा र्वनिदिवसौ देलयन्द्वाविवात्तौ कालः काल्या भुवनपलके क्रीडति प्राणिशरैः BHABR. 3, 43. Hier wie bei काल als Bein. von Çiva hat man mit dem Begriff *der Schwärze* wohl auch den *der Alles zerstörenden Zeit* vor Augen gehabt. Vgl. Ind. St. 1, 286. 287. मरुत्काली und भद्रकाली. — i) N. einer der göttlichen Mütter H. an. MED. — k) N. pr. einer Unholdin (vgl. कालका), der Mutter der Kālakeja, HARIV. 11532. — l) N. einer der 16 Vidjādevī H. 239. — m) Bein. der Satjavatī, der Gemahlin Çantanu's und Mutter Kṛshṇadvaiṇāna's TRIK. 2, 8, 10. LIA. 1, 629, N. 1. MBu. 1, 2209. 4244. BENS. Chr. 6, 1. Mutter Vikitravitrja's, mit dessen Gemahlin Kṛshṇadvaiṇāna die drei Kinder Dhṛtarāshṭra, Paṇḍu und Vidura zeugt HARIV. 1825. fg. Gemahlin Bhīmasena's und Mutter Sarvagata's Buġ. P. 9, 22, 30. — n) mit oder ohne Beis. von गङ्गा N. eines Flusses LIA. 1, 50. 56. 441. fg. — 4) n. a) *eine dunkle Art Sandelholz* (कालीयक) ÇABDAK. im ÇKDR. — b) *ein best. Parfum* (ककालक) RĀĠAN. im ÇKDR. — c) *Eisen* (vgl. कालायस) VĀKĀSP. bei BHABR. zu AK. ÇKDR.

2. काल m. 1) *ein bestimmter oder richtiger Zeitpunkt; Zeit überh.* AK. 1, 1, 3, 1. 3, 4, 26. 196. TRIK. 1, 1, 103. H. 126. an. 2, 478. MED. I. 7. Im RV. nur an einer Stelle: उत प्रहामन्तिदीव्या जयति कृतं पच्छुषी विचिनोति काले 10, 42, 9. AV. 19, 53 und 54 sind Lieder, welche von Macht und Wesen der Zeit handeln, deren Begriff an den der *Weltordnung* oder des *Schicksals* streift (vgl. unter 2.). Einigermaassen gebräuchlich wird das Wort (st. des alten ऋतु) erst in den BRĀHMAṆA: स एव स्वित्कृतः कालः ÇAT. BR. 1, 7, 3, 3. 3, 8, 3, 36. यदि काले पयनाकाले ऽथैवाभ्रति 2, 4, 2, 4. जुहोति काल एव 4, 5, 1, 16. KĀTJ. ÇR. 10, 5, 14. 25, 7, 2. ÇVETĀÇV. UP. 4, 15. M. 2, 80. 3, 105. 7, 164. 204. N. 2, 17. 25, 1. R. 1, 77, 13. 2, 40, 30. 3, 4, 7. SUÇR. 1, 124, 3. PAṆKĀT. 1, 233. 254. ÇĀK. 151. RAGN. 3, 12. 12. 69. काले काले MBu. 1, 1680. RAGN. 4, 6. स्वकाले M. 4, 93. प्राप्ते काले 9, 307. क्षेत्रे कालोपपादिते 36. कालोत्पानि वीजानि 38. कालयुक्तं वचः R. 5, 46, 2. पर्वन्यः कालवर्षी MĀKĀN. 178, 10. PAṆKĀT. 149, 14. नैनं पुरा कालात्प्राणी जहति ÇAT. BR. 14, 5, 1, 11 (vgl. AIT. Br. 8, 25, wo श्रायुषः st. कालात्. कालमेव प्रतिनिते M. 6, 45. कालमन्वेपयत्तौ PAṆKĀT. 182, 24. कालविद् R. 4, 32, 13. कालं गच्छति *er gelangt zum Endpunkt* (beim coitus) KHĀND. UP. 2, 13, 1. *die zu Etwas bestimmte —, geeignete Zeit*; die Ergänz. im gen., dat., loc., im comp. vorang., im inf. oder im potent. mit यद् (P. 3, 3, 167. 168): संप्रतिष्ठामहे कालः प्रस्थानस्य R. 2, 56, 2. तस्य कालो ऽयमागतः *dazu ist jetzt die Zeit gekommen* VIÇV. 12, 9. एव द्वैधीभावस्य कालः PAṆKĀT. 155, 9. 143, 12. VID. 241. नायं वक्तव्यस्य कालः PAṆKĀT. 194, 23. न राम कालः परिदेवनाय MBu. 3, 10259. न कालो ऽस्ति विलम्बने R. 6, 8, 45. दक्षिणाकाल KĀTJ. ÇR. 17, 2, 21 (vgl. दक्षिणाणां काले ÇAT. BR. 7, 2, 2, 21). कर्मकाल R. 1, 63, 34. क्रियाकाल SUÇR. 1, 5, 13. पणकालममन्यत N. 7, 8. VIKR. 32, 15. 64, 18. नायं कालो विलम्बितुम् N. 20, 11. DRAUP. 3, 7. R. 6, 93, 23. कालो यद्भुञ्जीत भवान् P. 3, 3, 168, Sch. — *कालमासाद्य in Berücksichtigung der Zeitumstände*: कालमासाद्य

कार्यं च दृष्टं राजा प्रकल्पयेत् M. 8, 324. 9, 293. स्कन्धेनापि वहेच्छुं कालमासाद्य बुद्धिमान् PAÑKĀT. III, 247. कालमासाद्य कंचन *nach einer Weile*: यथा काष्ठं च काष्ठं च समेपातां मकार्णवे । समेत्य च व्ययेपातां कालमासाद्य कंचन II R. 2, 103, 24. — कालसंबन्धो न वेद्वि PAÑKĀT. 242, 19. कालं कालविभक्तीश्च M. 1, 24. एवं सर्वं स सृष्ट्रे मां चाचित्यपराक्रमः । घातमन्यतर्द्धे भूयः कालं कालेन पीडयन् 51. कालस्यानवस्थितत्वात् KĀTJ. ÇR. 18, 6, 31. कालावस्था सुÇR. 1, 113, 14. 151, 21. एतस्मात्कालात् ÇAT. BR. 4, 2, 4, 5. उर्ध्वं तु कालदितस्मात् M. 9, 90. एतस्मिन्नेव काले N. 2, 12. ग्रन्थेषु तु कालेषु M. 7, 183. सर्वेषु कालेषु R. 1, 46, 11. विपने काले 2, 88, 15. काले प्रभे प्राप्ते N. 3, 1. तस्मिन्नातिमुखे काले DAÇ. 1, 19. देशकालौ *der rechte Ort und die rechte Zeit, Zeit und Ort* M. 3, 126. 7, 10, 16, 64. 8, 126, 156. 157. देशे च काले च 233. Hit. 1, 14. देशकालज्ञ N. 8, 42. कालं कार् *eine Zeit festsetzen*: कालश्च क्रियतामस्य स्वप्ने जाग्रणे तथा R. 6, 38, 29. Eine andere Bed. von कालं कार् wird u. 3 besprochen werden. त्रिकालज्ञ R. 1, 1, 8. इष्टपञ्चकालज्ञ MBu. 12, 12797. अग्नी बुद्धुडौ कालावुभौ कालावु-पस्पृशन् *bei Sonnenauf- und Niedergang* 1, 4623. पष्ठे काले ऽङ्कः *zur 6ten Stunde am Tage d. i. um Mittagszeit* VĪR. 20. पष्ठान्नकाल *der nur die sechste Esszeit hat d. i. der 5 Mahlzeiten vorübergehen lässt und erst am Abend des 5ten Tages seine Mahlzeit hält*; davon nom. abstr. पष्ठान्नकालता M. 11, 200. Gewöhnlich mit Weglassung von अन्नं *Speise*: चतुर्थकालम् *zur vierten Esszeit d. i. am Abend des zweiten Tages* 109. पष्ठे काले *am Abend des dritten Tages* MBu. 13, 5175. 14, 1663, 1665. कदाचिद्दृष्टे काले कदाचिदपि पोडशे । गार्हपत्यकरोद्वाजा मूनानि च फलानि च II 1, 8118. Vgl. चतुर्थकालिक und अष्टमकालिक adj. *der erst am Abend des zweiten und vierten Tages seine Mahlzeit hält* M. 6, 19. ऋतुकाल *die Zeit der monatlichen Reinigung* Nir. 1, 19. ÇĀKṢH. ÇR. 3, 13, 47. M. 3, 153. घ्राणकाले 2, 241. मत्स्यकाले 7, 149. निशा° N. 15, 14. प्रदोष° Hit. 22, 1. शीत°, उल्ल° I, 186. शिशुकाल *die Kinderjahre* PAÑKĀT. 192, 3. क्रियाकालस्तवैवं स्थितस्य संज्ञातः *wie viel Zeit ist verflossen, seitdem du stehst?* 242, 14. एवं तस्य तां निर्यं मेवमानस्य कालो याति 45, 10. काव्यशास्त्रविनोदेन कालो गच्छति धोमताम् Hit. Pr. 48. अथैवं गच्छति काले PAÑKĀT. 34, 14. गच्छता कालेन *im Verlauf der Zeit, nach einiger Zeit* 47, 6. 76, 10. 224, 7. काले गच्छति *dass. Vid.* 61. एवं तेन सह सकलां रात्रिं यावद्विष्यत्परस्य कालो व्रजति PAÑKĀT. 117, 9. 163, 22. तस्य च कृषिं कुर्वतस्तदैव नित्यकालः कालो ऽतिवर्तते *die Zeit, welche er auf das Bebauen des Ackers verwendet, geht ihm fruchtlos dahin* 174, 9. तस्यैवं वर्तमानस्य कालः समभिवर्तयति । अग्निं प्रुश्रूयमाणस्य पितरं च यशस्विनम् II R. 1, 8, 10. स च वक्रवालवान् — सदैव भक्तयन्कालं नयति PAÑKĀT. 98, 10. सदैकस्वानविकारिणौ कालं नयतः 43, 2. भक्षणपानविक्रणक्रियाभिः कालो नेयः 23, 10. Hit. 37, 20. RAÇH. 1, 33. कालं यापयति PAÑKĀT. 183, 24. द्वा चापं विहृतस्त्वया । कालः MBu. 1, 7. नित्यकालम् *stets* M. 2, 58, 73. दीर्घकालम् *eine lange Zeit hindurch* 8, 145. SUND. 1, 10. KĀT. 1. महान्तं कालम् *dass. PAÑKĀT.* 114, 24. दीर्घेण कालेन *dass. SUND.* 1, 8. *nach langer Zeit* R. 1, 43, 40. कालेन महता *dass. Viçv.* 10, 10. कालेन वक्रुणा ÇRĪGĀRĀT. 8. केनचिच्चय कालेन *nach einiger Zeit* Viçv. 3, 13. कालेन *im Verlauf der Zeit, mit der Zeit* M. 9, 246. MBu. 3, 8843. BHAG. 4, 38. R. 4, 15, 34. PAÑKĀT. 32, 24. KĀTJĀS. 4, 20. 6, 21. VID. 16, 184, 193. दीर्घस्य कालस्य *nach langer Zeit* N. 18, 1. M. 8, 216. R. 3, 4, 37. 4, 8, 49. कालस्य

महतः *dass. 1, 17, 42. कस्यचित्कालस्य nach einiger Zeit* ÇĀK. 110, 15. कस्यचिच्चय कालस्य MBu. 1, 5299. HARIV. 6386. R. 1, 26, 25. कालात् *im Verlauf der Zeit, mit der Zeit* M. 8, 251. कालतस् *dass. KĀTJĀS.* 6, 101. — 2) Ereignisse, deren Ursachen sich dem Verstande entziehen, werden, da sie im Verlauf der Zeit geschehen, als unmittelbare Wirkungen der *thätig gedachten Zeit* aufgefasst. Schon oben u. 1. haben wir zweier Lieder des AV. gedacht, in denen der Begriff der Zeit an den der Weltordnung oder des Schicksals streift. न कर्ता कस्यचित्कश्चिन्नियोगे नापि चेश्वरः । स्वभावे वर्तते कालः कस्य कालः परायणः II R. 4, 24, 5. fgg. सुÇR. 1, 18, 18. BHARTJ. 3, 43. Verz. d. B. H. No. 948. सर्वे कालेन सृज्यते क्रियते च पुनः पुनः MBu. 13, 56. कालस्याहं वशानुगः 51. R. 6, 12, 1. प्रचोदितो ऽहं कालेन पन्नग वामचूचुदम् MBu. 13, 50. अयं रामस्त्वयं राम इति कालेन चोदितः । अन्वोऽन्वं समरे ब्रह्मः R. 3, 31, 17. कालचोदित 1, 1, 50. 3, 8, 8. ARÇ. 10, 31. DRAUP. 8, 4. — 3) *die Alles zu Ende führende, vernichtende Zeit; Tod*, sowohl der, welcher nur das einzelne Individuum trifft, als auch der, welcher am Ende der Welt Alles zerstört. Nach सुÇR. 1, 122, 11 *der Tod der durch die Zeit, durch's Alter kommt*: तत्रैकः कालसंज्ञस्तु शेषास्त्रागतवः स्मृताः (मृत्यवः). Sehr häufig personifiziert mit den Attributen Jama's und mit diesem bisweilen auch identificiert. AK. 1, 1, 1, 54. 3, 4, 26, 196. TRĪK. 3, 3, 382. II. 323. 184. H. au. MBu. कालमेपियान् *er starb* BAIG. P. 9, 9, 2. कालं कार् *sterben* MBu. 14, 1784. R. 2, 64, 52; vgl. कालकर्मन् und कालक्रिया. कालसमापु-क्त *gestorben* 6, 93, 23. कालस्य नयने युक्ता यमस्य पुरुषाश्च ये MBu. 2, 343. सो ऽयं व्यक्तं भवतो कालकृतुः 2096. स हि मेवाचलप्रच्यः कालः पुरुष-विग्रहः । वरायुधधरः श्रीमानुत्पपात विद्यायता II R. 5, 89, 45. काम्नी हि व्यसनप्रसारितभुवो गृह्णाति दूरादपि PAÑKĀT. II, 21. उपेत्य मुनिवेषो ऽयं कालः प्रवाच राधवम् RAÇH. 13, 92. पितृणां (पतिं) सर्वनिधनं कालं वैश्वानरं प्रभुम् HARIV. 12492. कालायाः कालकल्पस्तु गणः परमदारुणः 12465. प्रहृदस्तु — युयुधे सह कालेन रूपे काल इव स्थितः 13191. (निवातक-वचाः) कालत्रयाः MBu. 3, 12107. ARÇ. 7, 5. स्वं रूपं कालत्रयां भेति वैश्व-णानुजः R. 3, 53, 3. कालत्रयिन् 4, 59, 20. कालोपमो वृद्धे 1, 22, 24. RĪGĀ-TAB. 1, 289. कालमिवेत्यणम् 3, 148. निद्रया कालत्रयिण्या HARIV. 3237. शून्यमासोऽजगतसर्वं कालेनेव कृतं तदा SUND. 2, 48. संज्ञिकीर्पुर्दुराधर्यं कालो लोकतये यथा R. 6, 70, 35. कालस्य कालश्च भवेत्स रामः संज्ञिप्य लो-काश्च सृजेद्यान्यान् 3, 43, 42. मृत्युर्दृष्टं सपाशं च कालः शक्तिमगृह्णत HARIV. 12146. खड्गदृष्टं धनुष्पाशं शैशवजठरं प्रभुम् । रामकालमकालेन न कालयितुमर्हसि II R. 3, 41, 26. कालपाश 1, 21, 13. 29, 9. 3, 31, 16. 35, 73. 43, 19. 5, 47, 35. Viçv. 6, 8. 9, 18. MĪKĀU. 163, 7. Hit. 21, 11. कालदृष्ट MBu. 1, 984. R. 3, 33, 43. Viçv. 6, 2. कालाम्बु 11. कालमुद्गरं R. 3, 34, 10. काल-निहन् MBu. 1, 2932. कालविष 3, 10884. कालाग्निना यथा पूर्वं त्रिनोक्तं दृ-ह्यते ऽखिलम् Viçv. 15, 16. 6, 49. MBu. 3, 10393. कालाग्निसदृशः क्रोधे R. 1, 1, 19. कालाग्निमिव दुःसहम् 74, 17. 4, 33, 32. 30, 9; vgl. कालानल. In Verbindung mit अतक (vgl. कालातक) und मृत्यु *Tod*: अतकश्चभद्रेऽप्या कालो लोकप्रकालनः HARIV. 374. अन्वधावत संक्रुद्धः प्रजाः काल इवात-कः R. 3, 7, 9. मृत्युकालमम 4, 37, 20. कालमृत्युयुगात्ताम 31, 17. यथा यमो यथा मृत्युर्यथा कालो यथा विधिः कृत्तास्मि राजसानद्य 3, 69, 20. कालं und मृत्यु in Jama's समा MBu. 2, 340. KĀla (kann hier wie im Folgenden auch als Personif. der Zeit oder des Schicksals aufgefasst werden) als

Devarshi in Indra's सभा 295. Kāla ein Sohn Dhruva's, des Polarsterns: ध्रुवस्य पुत्रो भगवान्कालो लोकप्रकालनः (vgl. oben HARIV. 374) t, 2585. HARIV. 134. VP. 120. काल = माठर im Gefolge des Soanengottes Vjāpi zu II. 103. — 4) Zeitalter, Weltalter (= युग): तूर्णे काले RĀĠA-TAR. 3, 73. — 5) Zeit so v. a. Zeitmaass; Prosodie: एकादशिद्वादशिनोर्लघावष्टममन्त्रम् (स्रवते) । उद्ये संकृताकाले RV. PRĀT. 8, 21. ऋस्वो दीर्घः सुत इति कालतो नियमा ऋचि ÇIKSHĀ 11. AV. PRĀT. 2, 39. P. 1, 1, 70. 2, 27. — 6) Abtheilung, Abschnitt VS. PRĀT. 3, 4, 5. — Vgl. अकाल, अकालः एककालम्, ययाकालम्.

कालक (von 1. काल) 1) adj. dunkelblau (wenn die Farbe vorübergehend ist, nicht constant am Gegenstande haftet), dunkelblau gefärbt P. 5, 4, 33. कालकं मुखं कोपेन, कालकः पटः Sch. Neben नीलक COLEBR. Alg. 228. — 2) m. a) Leberfleck am Körper, Sommersprosse AK. 2, 6, 1, 49. H. 618. — b) das Schwarze im Auge SUÇR. 2, 304, 2. — c) Wasserschlange (अलमर्द) ÇABDAR. im ÇKDR. — d) eine Getraideart SUÇR. 1, 73, 5. — e) N. pr. eines Rakshas R. 3, 29, 30 (कालकाख्य, welches auch ungetrennt als N. pr. gefasst werden könnte). eines Asura HARIV. 2286. 14289. pl. N. eines Dānava-Geschlechts (s. कालकाञ्ज, कालकोय) VP. 148, N. 9 (कालक, im Index aber कालक). — f) N. pr. eines Gebirges (?) VARĀH. BRU. S. 14, 19 in Verz. d. B. H. 241. — 3) f. कालका a) ein best. Vogel VS. 24, 35. — b) N. pr. einer Unholdin (vgl. काला, कालिका), der Mutter der Kālakeja, gaṇa स्थूलादि zu P. 5, 4, 3. MBu. 3, 12203. einer Tochter Daksha's R. 3, 20, 12. 14. 17. Vaiçvānara's (= काल HARIV. 12492) HARIV. 208. BUĠG. P. 6, 6, 33. — 4) n. a) Leber H. 604. — b) Name einer Pflanze (s. कालशाक) BUĠVAPR. im ÇKDR. — Vgl. तिलकालक.

कालकचु f. = कचु = कञ्ची WILS.

कालकाञ्ज m. pl. Bez. eines Dānava-Geschlechts, der Kinder der Kālakā MBu. 3, 12198. 12208. 4, 1339. VP. 148. sg. R. 3, 20, 17. — Vgl. Ind. St. I, 414. fgg. कालकाञ्ज्य, कालकाञ्ज, कालकाञ्ज, कालकोय und कालेय.

कालकाञ्ज्य dass. KAUSH. UP. in Ind. St. I, 410. 414. fgg.

कालकटङ्कट m. ein Bein. Çiva's MBu. 13, 1172. Nach dem ÇKDR. besteht daneben die v. l. शालकटङ्कट, welches JĀĠ. 1, 284 im du. erscheint, also zwei Personen bezeichnet. — Vgl. कटङ्कट.

कालकण्ठक (1. काल + कण्ठक) m. eine best. Hühnerart (दात्यूक) H. 1332. Die Lesart mit ङ् is durch die Scholien gesichert. — Vgl. कालकण्ठ und कालकण्ठक.

कालकण्ठ (1. काल + कण्ठ) m. 1) N. verschiedener Vögel: a) Pfau H. an. 4, 67. MED. th. 18. — b) eine best. Hühnerart (दात्यूक) TRIK. 3, 3, 107. H. 1332, Sch. H. an. MED. — c) Bachstelze TRIK. H. an. MED. — d) Sperling H. an. MED. — 2) = पीतशाल (ÇKDR. पीतसार) MED. = पीतसार H. an. Terminalia tomentosa W. u. A. WILS. — 3) ein Bein. Çiva's TRIK. H. an. MED. ÇIV. — Vgl. नीलकण्ठ.

कालकण्ठक (wie eben) m. eine best. Hühnerart (दात्यूक) AK. 2, 3, 21.

कालकण्ठक (1. काल + कण्ठ) m. Wasserschlange ÇABDAR. im ÇKDR.

कालकर्षिका (von 1. काल + कर्षा) f. Unglück (aus schwarzen Ohren gedeutet) TRIK. 1, 2, 7. H. 1380. कालकर्षी f. dass. ÇABDAR. im ÇKDR. Diese Form und nicht कालकर्षिन् m. celui qui a la mort pour pendant d'oreille, wie BERNOLF übersetzt, ist wohl BUAN. Intr. 255 anzunehmen,

da das Wort in einem Gegens. zu einem andern Worte, welches durch prosperité wiedergegeben wird, steht.

कालकर्मन् (2. काल + कर्) n. Tod: येन त्वं योद्धितस्तात मरुता कालकर्मणा R. 6, 72, 11. — Vgl. कालक्रिया und कालं कार् sterben unter 2. काल 3.

कालकलाय (1. काल + कलाय) m. eine Art Hülsenfrucht, Phaseolus Max, WILS.

कालकवृत्तीय (von कालक + वृत्त) m. N. pr. eines Weisen MBu. 2, 299. 12, 3059. fgg. 3849. fgg.

कालकस्तूरी (1. काल + कर्) f. N. einer Pflanze, Hibiscus Abelmoschus Lin., WILS.

कालकान्त (कालक + अन्त) m. N. pr. eines Asura HARIV. 14289.

कालकाञ्ज (कालक + अञ्ज?) ursprüngl. vielleicht Name eines Thiers (schwarzfleckig), scheint Bez. eines Sternbildes geworden zu sein: ये त्रैयैः कालकाञ्जा दिवि देवा इव श्रिताः AV. 6, 80, 2. als Asura (vgl. कालकाञ्ज) genannt KĀTU. 8, 1 in Ind. St. 3, 463.

कालकार (2. काल + कार) adj. die Zeit machend, — hervorbringend ÇVETĀÇV. UP. 6, 2. — Vgl. कालकृत.

कालकीर्ति von कालकीर्ति gaṇa पल्ल्यादि zu P. 4, 2, 110.

कालकीर्ति (काल + कीर्ति) m. N. pr. eines Königs, der mit dem Asura Suparṇa identificirt wird, MBu. 1, 2673.

कालकाल m. verworrenes Geräusch ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. कालकाल.

कालकुच m. Bein. Viṣṇu's H. ç. 68. — Zerlegt sich in काल + कुच (?).

कालकुण्ठ (2. काल + कुण्ठ) m. Bein. Jama's ÇABDAR. im ÇKDR.

कालकुण्ठ (1. काल + कुण्ठ) m. eine Art Erde, welche auf Bergen angetroffen wird (vgl. कङ्कुष्ठ) RĀĠAN. im ÇKDR. (°कुण्ठ).

कालकूट 1) m. n. ein best. in einer Knolle enthaltenes Gift SUÇR. 2, 232, 6. 21. AK. 1, 2, 1, 10. H. 1196. MBa. 3, 540. PAÑKĀT. 103, 2. ein bei der Quirlung des Oceans hervorgekommenes Gift MBa. 1, 1152. कालिमा कालकूटस्य नापैति क्रसंगमात् HIT. III, 16. ÇUK. 44, 10. KĀUBAP. 50. BUĠG. P. 8, 6, 25. 7, 37. Gift überh. (m. nach RĀĠAN. im ÇKDR.): स्तन° BUĠG. P. 3, 2, 23. — 2) m. Myrrhe (बेल) RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) m. N. pr. eines Gebietes am Himālaja und des daselbst wohnenden Volkes MBu. 1, 4637. 2, 793. 3, 599. plur. 2, 997. Vgl. Z. f. d. K. d. M. II, 22. LIA. 1, 694, N. 2. — 4) m. ein Beinamen Jama's H. ç. 33; vgl. कालकुण्ठ. — Das Wort zerlegt sich in काल + कूट, aber der geographische Name wird doch wohl mit कालकूट (oder ist dafür etwa auch कालकूट zu lesen?) in Zusammenhang stehen.

कालकूटक = कालकूट 1: ततो उर्योधनः पापस्तद्वद्वे कालकूटकम् । विषं प्रत्ययामास भीमसेनत्रिघोसया ॥ MBu. 1, 5008. 5049. — m. = कालस्कार RĀĠAN. im ÇKDR.

कालकूटङ्कट falsche Form bei WILS. für कालकटङ्कट.

कालकूटि m. Fürst der Kalakūṭa P. 4, 1, 173.

कालकृत (2. काल + कृत) m. Sonne (die Zeiten hervorbringend) TRIK. 1, 1, 100.

कालकृत (2. काल + कृत) 1) adj. a) durch die Zeit hervorgerufen

सुच. 1, 3, 3. सर्वे कालकृतं मन्ये कालो हि बलवन्तरः Pur. im ÇKDr. — b) der Zeit nach bestimmt. — c) auf eine bestimmte Zeit geliehen oder deponirt Wils. — 2) m. a) Sonne (vgl. कालकृत) ÇABDAR. im ÇKDr. — b) Zeit (?) Wils.

कालकेय metron. von कालका (= काला), N. pr. eines Asura HARIV. 2286. pl. Bez. eines Dānava-Geschlechts 210. 11532. MBu. 3, 8694. गणः कालकेयः HARIV. 12867. — Vgl. कालकाञ्ज, कालकाञ्ज und कालिये.

कालकोटि (काल + कोटि) f. N. pr. einer Localität MBu. 3, 8513. VARĀH. Bṛh. S. 14, 4 in Verz. d. B. H. 240.

कालक्रिया (2. काल + क्रिया) f. 1) Zeitbestimmung: तालः कालक्रियामानम् AK. 1, 1, 2, 9. Titel des 2ten Kapitels im SŪRJA-SIDDHĀNTA LIA. II, 1137, N. 1. — 2) Tod (vgl. कालधर्मन्) SADDH. P. 4, 10, b. 34, b.

कालक्लीतक (1. काल + क्लीत) n. die Indigopflanze ÇĀṢṢEN. GṚH. 1, 13. कालक्षेप (2. काल + क्षेप) m. das Verstreichenlassen der Zeit, Aufschub, Zeitverlust TRIK. 3, 3, 254. कालक्षेपे करोति P. 5, 4, 60, Sch. तस्मान्म मरणे कालक्षेपे मा कुरु lass mich ohne Verzug sterben PAṆĀT. 43, 22. उत्पन्नमि दुतमपि सखे मत्प्रियार्थं वियासोः कालक्षेपे ककुभसुरभौ पर्वते ते MRGH. 23. अकालक्षेपम् adv. unverzüglich ÇĀK. Cn. 91, 8.

कालखञ्ज 1) m. pl. = कालकञ्ज und wohl nur falsche Lesart MBu. 2, 365. 4, 340. — 2) n. Leber (vgl. कालखण्ड) H. 604. कालखञ्जन Wils. und ÇKDr.

कालखण्ड (1. काल + खण्ड) n. Leber AK. 2, 0, 2, 17. H. 604. — Vgl. कालखञ्ज.

कालगङ्गा (1. काल + गङ्गा) f. N. pr. eines Flusses in Ceylon LIA. 1, 196. कालगण्डिका (1. काल + गण्ड) N. pr. eines Flusses RĀĀA-TAR. 4, 545. LIA. 1, 38, N.

कालगन्ध m. = कालकन्दक Wils. कालग्रन्थि (2. काल + ग्रन्थि) m. Jahr TRIK. 1, 1, 111. H. c. 25. HĀA. 28. कालघट (काल + घट) m. N. pr. eines Brahmanen MBu. 1, 2043. कालघातिन् (2. काल + घाति) adj. mit der Zeit (d. i. allmählich, langsam) tödtend: वियासि सुच. 2, 252, 19.

कालङ्कत m. N. einer Pflanze, Cassia Sophora Lin. (कासमर्द), RATNAM. im ÇKDr.

कालचक्र (2. काल + चक्र) n. Zeitrad d. i. die Zeit als ein sich beständig drehendes Rad gedacht: कालचक्रवत्परिवर्तमानः कालचक्रमुच्यते सुच. 1, 19, 21. एवं कालविभागेन कालचक्रं प्रवर्तते MBu. 4, 1607. 2, 342. पैद्वेमे स्रतवः कालचक्रम् 3, 10663. 13, 1370. कालचक्रं च पद्विच्यं नित्यगं ध्रुवमव्ययम् HARIV. 14081. 11773. नन्तराशिभिरुपलक्षितेन कालचक्रेण BṛĀG. P. 5, 22, 2. एवमेव चरन्पार्य कालचक्रमतन्त्रितः । प्रकर्षन्सर्वभूतानि सचिता परिवर्तते ॥ MBu. 3, 11880. Als m. ein Bein. der Sonne 151. Nach dem Glauben der Gāina dreht sich das Zeitrad mit seinen 12 Speichen (ग्र) in 2000,000,000,000,900 Sāgara von Jahren ein Mal um (vgl. u. अयसर्षिणी und उत्सर्षिणी) H. 128. Das Zeitrad, Schicksalsrad als Waffe (vgl. चक्र) gedacht R. 1, 29, 5. 6, 73, 33. Viçv. 6, 10. masc. pl. R. 6, 7, 24. Bei den Buddhisten führt ein Tantra den Namen कालचक्र BURN. Intr. 339. Lot. de la b. l. 303.

कालत्रोपक (काल + त्रोप) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 353. VP. 189. Im Index: कालत्रोपिक, die Handschr. (sic): कालत्रोपक.

कालज्ञ (2. काल + ज्ञ) 1) adj. die bestimmten Zeiten kennend: परिचारकैः M. 7, 217. अत्यात्रुणो हि नारीणामकालज्ञो मनोभवः RAĀ. 12, 33. — 2) m. a) Astrolog Wils. — b) Hahn RĀĀN. im ÇKDr.

कालज्ञानिन् (von 2. काल + ज्ञान) m. ein Bein. Çiva's Çiv. कालञ्जर 1) m. a) N. pr. eines für heilig erachteten Gebirgszuges H. an. 4, 247. MED. r. 259. LIA. 1, 109. MBu. 3, 8198. fg. 8317. 13, 1721. HARIV. 1209. VP. 169. BṛĀG. P. 5, 8, 29. 16, 27. Nach der DṚĀA. im ÇKDr. N. pr. eines Landes, nach dem Sch. zu P. 4, 2, 125 der pl. N. eines ननपदाविधि. कालञ्जरमाकृत्य im PADMA-P. Verz. der Pet. II. N. 19. 20. Vgl. कालिञ्जर. — b) Versammlungsort religiöser Bettler H. an. MED. Vielleicht nicht appell., welches indessen auch denkbar ist, sondern N. pr. — c) ein Bein. Çiva's TRĀK. 1, 4, 45. H. an. MED. — 2) f. ई ein Bein. der Durgā TRĀK. 1, 1, 53. H. c. 57. DṚĀA. im ÇKDr. कालञ्जरी v. l. ÇKDr. कालञ्जरीक adj. von कालञ्जर P. 4, 2, 125, Sch.

कालतर = कालो ऽ तिथेते कालीम् PAT. zu P. 5, 3, 55. — Vgl. कालितर. कालता (von 2. काल) f. Zeitgemässheit GRĀT. 19.

कालताल (1. काल + ताल) m. N. einer Pflanze (s. तमाल) RĀĀN. im ÇKDr.

कालतिन्दुक (1. काल + तिन्डु) m. eine Art Ebenholz BṚĀVAP. im ÇKDr. unter कुपिलु.

कालतीर्थ (काल + तीर्थ) n. N. pr. eines Tirtha MBu. 3, 8153. कालतोपक (1. काल + तोप) m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 189, N. 59. — Vgl. कालत्रोपक.

कालदत्तक (1. काल + दत्त) m. N. pr. eines Nāga, eines Sohnes von Vāsuki MBu. 1, 2147.

कालधर्मनी (2. काल + धर्म) f. ein Bein. der Durgā H. c. 58. कालधर्म (2. काल + धर्म) m. das Gesetz der Zeit, Tod AK. 2, 8, 2, 84. H. 324. कालधर्ममुपेयिवान् MBu. 1, 4070. R. 1, 43, 10. 70, 29. कालधर्मे गते समरे 43, 1. कालधर्ममवाप MBu. 13, 467. कालधर्मपरिन्तितः पशैरिव मद्गणः R. 2, 72, 38. Auch कालधर्मन् m.: युयुते कालधर्मणा MBu. 1, 4877. संयुक्तः कालधर्मणा 3, 11095 (p. 372). HARIV. 11848. परिताः कालधर्मणा MBu. 14, 1584.

कालनक von कालन (v. l. für कानल) gaṇa श्रीकृष्णादि zu P. 4, 2, 80.

1. कालनर (1. काल + नर) m. N. pr. des Sohnes von Sahhānara, eines Sohnes des Anu, BṛĀG. P. 9, 23, 1. — Vgl. कालानर und कालानल. 2. कालनर (2. काल + नर) m. = कालपुरुष 1. Ind. St. 2, 278.

कालनाय (2. काल + नाय) m. ein Bein. Çiva's MBu. 12, 10368.

कालनाभ (1. काल + नाभ = नाभि) m. N. pr. eines Asura HARIV. 199. BṛĀG. P. 8, 10, 20. eines Sohnes des Hiraṇjāksha HARIV. 193. VP. 147, N. 3. des Hiraṇjakaçipu BṛĀG. P. 7, 2, 18. des Viprakīrti und der Simhikā HARIV. 216. VP. 148.

कालनिधि (2. काल + निधि) m. ein Bein. Çiva's Çiv.

कालनियोग (2. काल + नियोग) m. der Befehl der Zeit, Schicksal Wils.

कालनिर्णय (2. काल + निर्णय) m. Bestimmung der Zeiten, Titel eines Werkes COLEBA. Misc. Ess. II, 379, N. BṛĀG. P. I, LXXII, N. 2. Ind. St. 1, 88. Verz. d. B. H. No. 1166. fg. 495. ऽदीपिका Titel einer metrischen Bearbeitung desselben Werkes ehend. No. 1168. ऽप्रकाश Titel eines jur. (?) Werkes ehend. No. 1403.

कालनिर्घास (1. काल + नि^०) m. das Harz der *Amyris Agallocha* Roxb. (गुग्गुलु) RATNAM. im ÇKDR.

कालनेत्र (1. काल + नेत्र) adj. f. आ schwarzüngig KAUC. 106.

कालनेमि (2. काल + नेमि) 1) f. Radfelge der Zeit (vgl. कालचक्र), als eine furchtbare Waffe gedacht: समरे कालनेमिं तं द्विपता कालनेमिन् HARIV. 2640. — 2) m. a) N. pr. eines von Kṛṣṇa erschlagenen Asura, welcher mit Kāṁsa identificirt wird, H. 220. MBn. 1, 2703. HARIV. 2133. 2631. fgg. 3104. 3873. 13231. RAGH. 13, 40. BHĀG. P. 8, 10, 55. अस्ति कालनेमिप्रसूतिर्द्वयो नाम दानवगणः ÇĀK. 93, 4. Daneben die Form कालनेमिन् DVIRĒPAK. im ÇKDR. HARIV. 2640. fg. 2649. 2653. Kṛṣṇa oder Viṣṇu führt die Beinamen: कालनेमिरिपु ÇĀBDAR. im ÇKDR. कालनेमिकृन् ÇKDR. angeblich nach TRIK. कालनेमिकृन् H. 221, Sch. कालनेम्यरि TRIK. 4, 1, 31. — b) N. pr. eines Rakshas R. 6, 82, 64. — c) N. pr. eines Sohnes des Brahmanen Jaḡñasoma KATHĀS. 10, 7.

कालपक्व (2. काल + पक्व) adj. durch die Zeit d. i. von selbst reif geworden im Gegens. zu अग्निपक्व durch Feuer gar geworden: कालपक्वैः स्वयं शीर्षाः (फलैः) M. 6, 21. अग्निपक्वाशिनो वा स्यात्कालपक्वभुगेव वा 17. कालपक्वाशिनं JĀGĀN. 3, 49.

कालपय (2. काल + पय) m. N. pr. eines Sohnes von Viçvāmitra MBu. 13, 249.

कालपर्णा (1. काल + पर्णा) m. N. einer Pflanze (s. तगर) ÇĀBDAR. im ÇKDR.

कालपर्वत (1. काल + पर्व) m. N. pr. eines Berges MBu. 3, 15998. BURK. Lot. de la b. l. 148. 842.

कालयात्रिक (1. काल + यात्र) m. eine Art Bettler (mit schwarzen Betteltöpfen) VJUTP. 203.

कालपालक (1. काल + पाल^०) n. eine best. Erdart (s. कङ्कुष्ठ, कालकुष्ठ) RĀGĀN. im ÇKDR.

कालपाशिक (2. काल + पाश) m. Henker (der die Schlinge des Todesgottes führt) MUDRĀR. 21, 1. 22, 4.

कालपीलुक (1. काल + पीलु) m. N. eines Baumes (s. कुपीलु) BUĀVAPR. im ÇKDR.

कालपुच्छ und कालपुच्छक (1. काल + पुच्छ) m. ein best. in feuchter Gegend lebendes Thier SUÇR. 1, 204, 11. 2, 412, 4.

कालपुरुष (2. काल + पुरु^०) m. 1) Zeitmann, in der Astrol. ein die Zeit darstellender menschlicher Körper, auf dessen verschiedene Glieder die 12 Zeichen des Thierkreises vertheilt sind, um danach das künftige Schicksal eines Menschen zu bestimmen, BHAṬṬOPOLA und DĪPIKĀ im ÇKDR. Z. f. d. K. d. M. IV, 342. Ind. St. 2, 278 (कालनर). Verz. d. B. H. 137, a, 13. — 2) Jāma's Knecht ĠĀṬĀDH. im ÇKDR.

कालपुष्प (1. काल + पुष्प) n. N. einer Pflanze (s. कलाप) VALĪG. beim Schel. zu ÇIC. 13, 21.

कालपूग (काल + पूग) m. viell. schwarze Menge so v. a. das gemeine Volk (vgl. черпый народъ): त इमे कालपूगस्य मक्तो ऽस्मानुपागताः MBn. 2, 1329.

कालपृष्ठ (1. काल + पृष्ठ) 1) m. a) eine Art Antilope (mit schwarzem Rücken) H. an. 4, 68. — b) Reiher H. an. MĀD. 1h. 19. — 2) n. a) N. pr. von Karṇā's Bogen AK. 2, 8, 2, 51. H. 711. H. an. MĀD. Vgl. काण्डपृष्ठ. — b) Bogen H. an.

कालपेशी (1. काल + पे^०) f. N. einer Pflanze (s. श्यामा) RATNAM. im ÇKDR. (पेशी).

कालप्रभात (2. काल + प्र^०) n. Anbruch der (wahren) Zeit d. i. der Herbst (der auf die Regenzeit folgt) TAUK. 1, 1, 111.

कालवच oder कालवच m. N. pr. eines Mannes ĀCV. ÇR. in Verz. d. B. H. 26, 10.

कालवचिन् (von कालवच) m. pl. N. einer Schule WEBER, Lit. 13. 78. 80. 93. Ind. St. 1, 44. 43. 47.

कालभक्त (2. काल + भक्त) m. ein Bein. Çiva's ÇIV.

कालभाण्डिका (1. काल + भाण्ड) f. N. einer Pflanze, *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा) Roxb., RĀGĀN. im ÇKDR.

कालभृत् (2. काल + भृत्) m. Sonne H. c. 7. — Vgl. कालकृत्.

कालमयूव (2. काल + म^०) m. Titel eines Theils des BHĀSKARA Verz. d. B. H. No. 1171.

कालमसी (1. काल + मसी) f. N. pr. eines Flusses R. 4, 40, 24. Derselbe Fluss heisst HARIV. 12828 कालमही.

कालमाधवकारिका (2. काल + मा^०-का^०) f. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 1169.

कालमान m. = कालमाल RATNAM. im ÇKDR.

कालमाल (1. काल + माला) m. *Ocimum sanctum* L. (mit dunkeln Blättern), ein wohlriechendes Küchengewächs, RĀGĀN. im ÇKDR. SUÇR. 1, 138, 16. 271, 4. — Vgl. कालमान, कालशाक.

कालमुख (1. काल + मुख) 1) m. a) eine Affenart: एते कालमुखा नाम गेलाङ्गुलाः R. 6, 3, 35. यस्य शाखाभृगा मित्राण्युक्ताः कालमुखास्तथा MBu. 3, 16613. — b) N. eines fabelhaften Volkes: ये च कालमुखा नाम नररात्तसयोनयः MBu. 2, 1171. घेराः कालमुखाः R. 4, 40, 29. LIA. 1, 369. — 2) f. ०मुखा N. pr. P. 4, 1, 58, Sch. — Vgl. कालामुख.

कालमुष्कक (1. काल + मु^०) m. N. einer Pflanze (s. मुष्कक, घण्टापाटलि) RATNAM. im ÇKDR.

कालमूल (1. काल + मूल) m. N. einer Pflanze (रक्तचित्रक) RĀGĀN. im ÇKDR.

कालमेशिका = कालमेषिका RĀJAM. zu AK., कालमेशी = कालमेषी BHAR. zu AK. im ÇKDR.

कालमेषिका (1. काल + मेष^०) f. N. zweier Pflanzen: 1) *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा) Roxb. AK. 2, 4, 3, 9. — 2) viell. *Ipomoea atropurpurea* Chois. AK. 2, 4, 3, 27.

कालमेषी (1. काल + मेष^०) f. N. verschiedener Pflanzen: 1) *Vernonia anthelmintica* Willd. AK. 2, 4, 3, 14. — 2) = कालमेषिका 1. ÇĀBDAR. im ÇKDR. — 3) = कालमेषिका 2. RĀGĀN. im ÇKDR.

कालम्बी oder कालम्ब्य N. pr. eines Karavanserais: येन व्यधीयत | काश्मीरकनिवासाय कालम्ब्याख्यो जनाश्रयः || RĀGĀ-TAR. 3, 430.

कालप् (denom. v. 2. काल), कालपति die Zeit anzeigen DUĀTUP. 33, 23, v. l.

कालयवन (1. काल + यवन) m. N. pr. eines Fürsten der Javana HARIV. 1961. fgg. 6163. fgg. 6190. fgg. 6397. fgg. 6423. fgg. VP. 563. fgg. यवनश्च कृतः संबध्ये काल इत्यभिविश्रुतः HARIV. 9801 (vgl. BUĀG. P. 3, 3, 10). Vgl. WEBER, Lit. 202, N.

कालयाप (2. काल + याप) m. das Hingehenlassen der Zeit, Aufschub, Zögerung HR. III, 90.

कालयापन (2. काल + यापन) n. dass. Hir. II, 58.

कालयोग (2. काल + योग) m. der Zusammenhang mit der Zeit, mit dem Schicksal, Fügung des Schicksals: मरुता कालयोगेन प्रकृतिं यास्यते ऽर्षवः MBh. 3, 8826. fg. वनाब्जगाम त्रिदिवं कालयोगेन 9919. HARIV. 11847.

क्रमकालयोगात् MBh. 3, 8733.

कालयोगिन् (von कालयोग) über das Schicksal gebietend, ein Bein. Çiva's MBh. 13, 1162. Çiv.

कालरात्रि und °रात्री (2. काल + रा°) f. 1) die Nacht der Alles zerstörenden Zeit, die grauenvolle Nacht am Ende der Welt; häufig person. und mit Durgā identificirt H. ç. 48. कालरात्रिं हि तां विद्धि सर्वलङ्कानिवासिनाम् R. 5, 47, 26. कालरात्रीव भूतानां सर्वेषां डुरतिक्रमा 6, 19, 18. 2, 42, 32. MBh. 13, 1401. 4454. HARIV. 2846. Suçr. 1, 283, 4. संध्या रात्रिः प्रभा निद्रा कालरात्रिस्त्वमेव च (Durgā) HARIV. 3269. 9423. कालरात्रिकल्पा विद्या नाम राक्षसी PRAB. 11, 2. Als eine der Çakti der Durgā: सा दुर्गा शक्तिभिः सार्धं काशीं रत्नतः सर्वतः । ताः प्रयत्नेन संपूज्याः कालरात्रिमुखा नैः ॥ KĀÇIKĀṆḌA im ÇKDR. Die Schreckensnacht für das einzelne Individuum (vgl. u. 2. काल 3.), die 7te Nacht im 7ten Monat des 77sten Lebensjahres (vgl. भीमरथी) HĀn. 221. Nach Wils. auch eine schwarze (1. काल) Nacht. — 2) N. pr. einer zauberkundigen Brahmanin KATHĀS. 20, 104.

कालल (von काल) adj. (einen Tadel bezeichnend) gaṇa सिद्धमादि zu P. 5, 2, 97. — Vgl. कालिल.

काललवण (1. काल + ल°) n. eine Art schwarzes Salz (s. विलवण) RATNAM. im ÇKDR.

काललोचन (1. काल + लो°) n. N. pr. eines Daitja HARIV. 12941.

काललौक (1. काल + लौक) n. Eisen RATNAM. im ÇKDR.

कालव m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 370. VP. 193.

कालवदन (1. काल + व°) m. N. pr. eines Daitja HARIV. 14291. Derselbe heisst शालवदन 2288.

कालवत् (von 2. काल) adj. mit der Zeit in Verbindung stehend: छाशा eine Hoffnung auf die Zukunft MBh. 1, 5629. R. 6, 22, 17.

कालवलन n. TRIK. 2, 8, 49 falsche Form für कायवलन.

कालविधंसन (2. काल + वि°) m. (sc. रस) Bez. eines best. Receptes Verz. d. B. H. No. 972.

कालवृत्त m. = कालवृत्त Wils.

कालवृद्धि (2. काल + वृद्धि) f. periodischer —, monatlicher Zins M. 8, 153. — Vgl. कालिका.

कालवृत्त (1. काल + वृत्त) 1) m. eine Art Wicke, Dolichos biflorus (कुलत्थ) H. 1173. RATNAM. im ÇKDR. — 2) f. ई Bignonia suaveolens Roxb. (पाटला) RĀGAn. im ÇKDR.

कालवेग (2. काल + वेग) m. N. pr. eines Nāga, eines Sohnes des Vāsuki, MBh. 1, 2147.

कालवेय m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 273. fg.

कालवेला (1. काल + वेला) f. Saturn's Zeit, so heissen diejenigen Stunden am Tage, welche sich zu keiner religiösen Handlung eignen: क्रियानर्ककालविशेषः । सा तु ख्यादिवारे कालस्य शनेस्तत्तद्यामार्धत्रयवेला । यथा । रवौ दिवा पञ्चमयामार्धं नक्तं षष्ठयामार्धम् । सोमे दिवा द्वितीयया° नक्तं चतुर्थया° । कुजे दिवा षष्ठया° नक्तं द्वितीयया° । बुधे दिवा तृ-

तीयया° नक्तं सप्तमया° । गुरौ दिवा सप्तमया° नक्तं षष्ठमया° । शुक्रे दिवा चतुर्थया° नक्तं तृतीयया° । शनौ दिवा प्रथमाष्टमयामार्धं नक्तं तदेव । इति दीपिका । ÇKDR. कालवेलायोग Verz. d. B. H. No. 888. — Vgl. कुलिकवेला.

कालव्यापिन् (2. काल + व्यापिन्) adj. alle Zeit erfüllend, ewig dauernd H. 1453.

कालशम्बर (1. काल + श°) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 9210. — Vgl. शम्बर.

कालशाक (1. काल + शाक) n. Ocimum sanctum L. (s. कालमाल) TRIK. 2, 4, 31. BṚĀVAPR. im ÇKDR. M. 3, 272. MBh. 13, 3274. 4249. Suçr. 1, 222, 6. 372, 13.

कालशालि (1. काल + शालि) m. eine schwarze Reisart (कृष्णशालि) RĀGAn. im ÇKDR.

कालशिवि (काल + शिवि) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 39, 3.

कालशेय (von कालशि = कलश) P. 4, 3, 56 (= कलशी भवः). n. Butter-milch AK. 2, 9, 53 (nach ÇKDR. hat der Text कालसेय und कालशेय ist eine von BHAR. erwähnte Schreibart). कालसेय H. 408.

कालशैल (1. काल + शैल) m. N. pr. eines Berges MBh. 3, 10820. 10823.

कालसंरोध (2. काल + सं°) m. ein Zurückhalten —, Beisichbehalten während einer langen Zeit: न चाथेः कालसंरोधान्निसर्गे ऽस्ति न विक्रयः M. 8, 143. Wils.: lapse of a long period of time.

कालसंकर्या (काल + संकर्य) f. Bez. eines bei der Durgā-Feier diese Göttin darstellenden Mädchens, wenn es neunjährig ist und noch nicht die Regeln hat, ANNADĀKALPA im ÇKDR. u. कुमारी.

कालसर्प (1. काल + सर्प) m. die überaus giftige schwarze Cobra (Coluber Naga) TRIK. 1, 2, 3. Glt. 10, 12. VET. 16, 11.

कालसार (1. काल + सार) 1) m. die schwarze Antilope (कृष्णसार) ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) n. gelbes Sandelholz (पीतचन्दन) BṚĀVAPR. im ÇKDR.

कालसाहय (2. काल + साहय) s. u. कालसूत्र.

कालसूत्र (2. काल + सूत्र) n. der Faden der Zeit oder des Todes, N. einer Hölle AK. 1, 2, 2, 2. M. 3, 249. 4, 88. वाडिशो ऽयं त्वया ग्रस्तः कालसूत्रेण लम्बितः MBh. 3, 11495. VP. 207. BṚĀG. P. 5, 26, 7. 14. BURN. Intr. 201. Auch कालसूत्रक JĀGAn. 3, 222. Umschrieben: निरये कालसाहये MBh. 13, 2479.

कालसेय s. कालशेय.

कालस्क्रन्ध (1. काल + स्क्रन्ध) m. N. verschiedener Pflanzen: 1) ein Ebenholzbaum mit dunkelm Stamme, Diospyros embryopteris Pers. AK. 2, 4, 2, 19. H. a. n. 4, 151. MED. dh. 43. Suçr. 1, 138, 3. — 2) Xanthochymus pictorius Roxb. AK. 2, 4, 2, 48. H. a. n. MED. — 3) = जीविका H. a. n. MED. — 4) = दुष्प्रदिर. — 5) Ficus glomerata (उडुम्बर) RĀGAn. im ÇKDR.

कालान्नरिक (2. काल + अन्नर) m. ein Schüler, der lesen zu lernen begonnen hat, TRIK. 2, 7, 4. — Vgl. अन्नरमुख.

कालागुरु (1. काल + अगुरु) n. eine schwarze Art Agallochum AK. 2, 6, 2, 28. H. 641. MBh. 1, 4954. R. 5, 28, 14. Suçr. 2, 423, 4. RAGn. 4, 81. Rr. 4, 3, 3, 5.

कालामिरुद्र (2. काल-मिरुद्र + रुद्र) m. Rudra als das Feuer der Alles zerstörenden Zeit (s. u. 2. काल 3.) gedacht. Mit Ergänzung von रस N. eines Recepts Verz. d. B. H. No. 963 972. कालामिरुद्रेपनिपद् Name verschiedener Upanishad COLBR. Misc. Ess. I, 97. WEBER, Lit. 164. Ind. St. 1, 249. 250. 252. 302. 2, 24. 110. Verz. d. B. H. No. 431. Verz. d. Pet. H. No. 3. 42.

कालाङ्ग (1. काल + अङ्ग) adj. einen dunkelblauen Körper habend, von einem Schwerte mit dunkelblauer Klinge MBu. 4, 231.

कालाञ्जिन (1. काल + अञ्जिन) m. N. pr. eines Volkes VARĀH. BṚH. S. 14, 41 in Verz. d. B. H. 241.

कालाञ्जन (1. काल + अञ्जन) n. schwarze Salbe: न चतुषोः कात्तित्वि-शेषबुद्ध्या कालाञ्जनं मङ्गलमित्युपात्तम् KUMĀRAS. 7, 20.

कालाञ्जनी (1. काल + अञ्जनी) f. N. eines Strauchs, = अञ्जनी, vulg. कालिकर्पसिकिनी RĀĠAN. im ÇKDR.

कालाण्डज (1. काल + अण्डज) m. der schwarze Vogel, ein Bein. des indischen Kuckucks DAÇAK. 171, 12.

कालातीत (2. काल + अतीत) adj. verfallen, verstrichen GRUJASĀGR. 2, 83.

कालात्मक (2. काल + आत्मन्) adj. von der Zeit, vom Schicksal abhängig MBu. 13, 52. fgg.

कालात्यय s. u. अत्यय; कालात्ययोपदिष्ट durch den Verlauf der Zeit gelehrt (berichtigt), Bez. eines Scheingrundes (हेलभास), welcher auch अतीतकाल und बाधित genannt wird, BĀSĪP. 70. Z. d. d. m. G. 7, 292. fgg.

कालादर्श (2. काल + आदर्श) m. Spiegel der Zeiten, Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 1023. 1170. 1403.

कालाध्यक्ष (2. काल + अध्यक्ष) m. Aufseher —, Leiter der Zeit, ein Bein. der Sonne MBu. 3, 152.

कालानर m. N. pr. des Sohnes von Sabhānara VP. 444. — Vgl. कालनर und कालानल.

कालानल (2. काल + अनल) m. 1) das Feuer der Alles zerstörenden Zeit, des allgemeinen Todes: निर्मयादग्निं लोकं करिष्याम्यद्य सायकैः । कालानलसमस्पर्शैरतिक्रुद्ध इवात्मकः ॥ R. 3, 69, 49. दंष्ट्राकरालानि च ते मुखानि दृष्ट्वैव कालानलसंनिभानि BṚĀG. 11, 25. Vgl. कालामि unter 2. काल 3. — 2) N. pr. des Sohnes von Sabbhānara HARIV. 1669. VP. 444, N. 3. Vgl. कालनर und कालानर.

कालानुनादिन् m. = कलानुनादिन् ÇKDR. und WILS. angeblich nach MED., während die gedr. Ausg. die richtige Lesart hat.

कालानुशारिवा f. N. zweier Pflanzen: 1) = तगर. — 2) = शितली-त्रटा, vulg. शीउलीक्ष्य RATNAM. im ÇKDR. — Vgl. कालानुशारिवा und शारिवा.

कालानुसारक (1. काल + अनु^०) n. 1) Name eines Baumes (s. तगर) RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) gelbes Sandelholz BĀVAPA. im ÇKDR.

कालानुसारि m. = कालानुसारिन् ÇARDAR. im ÇKDR.

कालानुसारिन् (1. काल + अनु^०) m. Benzoeharz SUÇR. 2, 32, 1. 122, 12. BURN. Lot. de la b. l. 421 (kann auch अनुसारि sein).

कालानुशारिवा f. dass. SUÇR. 2, 94, 21. 131, 13. 339, 17. 356, 3. 337, 4. — Vgl. कालानुशारिवा.

कालानुसार्य 1) dass. n. AK. 2, 4, 4, 10. MED. j. 131. m. H. an. 3, 37. f. या SUÇR. 2, 275, 16. कालानुसार्यगुरुणी 1, 133, 21. 2, 23, 13. — 2) ein best. gelbes wohlriechendes Holz (gelbes Sandelholz?), n. AK. 2, 6, 3, 27. H. 646, Sch. (कालानुसार्य). MED. m. H. an. — 3) N. eines Baumes, Dalbergia Sissoo (शिंशपा) ROXB., n. MED. m. H. an. — 4) u. Name eines andern Baumes (s. तगर) BĀVAPA. im ÇKDR.

कालानुसार्यक n. = कालानुसार्य 1. RĀĠAN. im ÇKDR.

कालात्क (2. काल + अत्क) m. die Zeit als Todestgott (vgl. 2. काल 3.): स्मयमान इव क्रोधात्सनात्कालात्कपोमः MBu. 3, 11500. R. 6, 67, 2. इयुभिः कालात्कपोमैः 72, 9.

कालात्कपोम (का^० + यम) m. die Alles zerstörende Zeit in der Gestalt von Jama MBu. 3, 879. 1013. 4, 1090. R. 3, 32, 5. 6, 75, 32. Auch कालात्कपोम R. 6, 86, 3. — Vgl. यमात्क.

कालात्तर (2. काल + अत्तर) n. 1) zeitlicher Zwischenraum, Verlauf einer bestimmten Zeit PAÑĒAT. 1, 54. कालात्तरत्तम der einen Zeitaufschub vertragen kann MĀLAV. 28, 8. कालात्तरत्रियुपि zu bestimmten Perioden giftig H. 1313. — 2) eine andere Zeit PAÑĒAT. III, 236.

1. कालाप (von कलाप) m. 1) Haupthaar: वैतद्वह्णारविन्दं क्व तद्ध-रमधु क्वापितास्ते कटात्ताः कालापाः कोमलास्ते क्व च मदनधनुर्भङ्गुरो ध्रुवि-लासः ÇĀNTIC. 1, 27. Vielleicht ist dieses Wort absichtlich mit कटात्ताः zusammengestellt worden, um an die nahe Verbindung der कालापाः (s. u. 2. कलाप) mit den कटाः zu erinnern. — 2) die sog. Hanbe der Brillenschlange. — 3) ein Rakshas DUAR. im ÇKDR. — 4) ein Kenner —, ein Anhänger der Kalāpa-Grammatik ÇKDR. WILS.

2. कालाप (von कलापिन्) m. pl. die Schüler des Kalāpin P. 4, 3, 108. 6, 4, 144. VĀRTT. 1. WEBER, Lit. 92. Ind. St. 1, 150. 151. कालोपाः (sic) 61. 3, 273. कठकालापाः s. u. कठ. Im sg. neben कठ als N. pr. MBu. 2, 113. आराड mit dem Bein. कलाप (v. l. कालाम) N. pr. eines Lehrers von Çākjamuni SCHIEFNER, Lebensb. 243 (13). Statt कलाप P. 4, 3, 49, Sch. und कलापी 4, 1, 63, Sch. ist wohl का^० zu lesen.

कालापक 1) adj. den Schülern des Kalāpin gehörig P. 4, 3, 126, Sch. — 2) n. a) eine Versammlung von Schülern des Kalāpin P. 4, 2, 46, Sch. — b) N. einer Grammatik KATĪAS. 7, 13 (vgl. u. कलाप 1, d.).

कालाम m. ein Bein. von Ārāḍa, dem Lehrer Çākjamuni's LALIT. 226. fgg. 377. BURN. Intr. 154, N. 1. 385. fg. — Vgl. u. 2. कलाप.

कालामुव (कालमुव?) m. N. einer Çiva'ttischen Secte COLBR. Misc. Ess. I, 406.

कालाम्र (काल + आम्र) N. pr. eines Dvīpa HARIV. 8633.

कालायन von कला (चतुर्धर्येषु) gaṇa पत्नादि zu P. 4, 2, 80. कालायनी f. ein Bein. der Durgā H. 54.

कालायनि (patron. von?) m. N. pr. eines Schülers von Bāshkali VP. 278.

कालायस (1. काल + अयस्) n. P. 5, 4, 94, Sch. Eisen AK. 2, 9, 98. H. 1037. HĀR. 60. R. 5, 37, 38. 72, 9. BĀG. P. 5, 26, 29. — Vgl. कलायस.

कालायसमय (von कालायस) adj. f. ई eisern R. 5, 49, 32.

कालाशोक (1. काल + अशोक) m. N. pr. eines buddh. Königs Z. f. d. K. d. M. 1, 236. RĀĠA-TAR. t. II, p. 412.

कालामुद्द (1. काल + अमुद्द) m. Feind des Kāla, ein Bein. Çiva's H. 200.

1. कालिक (von 1. काल und काली) 1) m. a) eine Reiherart, *Ardea jaculator* Buch. (क्रौञ्च) ÇABDAR. im ÇKDR. Vgl. कालीक. — b) N. pr. eines Königs der Nāga Vjutr. 87. BURN. Intr. 387. LALIT. 269. SCHIEFN., Lebensb. 291 (61). — 2) f. कालिका a) Schwärze, die schwarze Farbe (abstr.) TRIK. 3, 3, 7 (lies कार्ण्य st. कार्ण्य). — b) Schwärze, Dinte ÇABDAR. im ÇKDR. — c) dunkle Wolkenmasse, = मेघमाला AK. 3, 4, 4, 15. = मेघाली, मेघावलि H. a. n. MED. = मेघमाला H. 163, Sch. Hār. 231. कालिकेव निविष्टा वलाकिनी RAGH. 11, 15. eine neue d. i. im Augenblick aufziehende Wolke, = नवाम्बुद् H. a. n. = नवमेघ MED. Hār. 71. Schnee (हिमानी) TRIK. Nebel (कुक्काटिका) BBAR. zu AK. im ÇKDR. — d) ein Fehler, Riss im Golde H. a. n. H. a. n. ĠATĀDU. im ÇKDR. — e) Leber MIT. (s. GILD. Bibl. 439) 4, 31, a, 11. — f) näml. सिरा ein best. Blutgefäß im Ohr SUÇR. 1, 35, 1. 2. — g) die Haarreihe von den Schamtheilen zum Nabel hin H. a. n. MED. Hār. 231. — h) ein berauschendes Getränk H. a. n. — i) Krähenweibchen H. a. n. MED. Hār. 231 (कर्टी). — k) *Turdus macrourus* (स्यामा), ein kleiner Singvogel mit schwarzen Flügeln RĪĠAN. im ÇKDR. — l) Scorpion Hār. 135. — m) ein best. in Milch vorkommendes Insect Hār. 136. — n) N. verschiedener Pflanzen: eine best. Arzeneipflanze SUÇR. 2, 499, 2. = वृश्चिकपत्र (ÇKDR. वृश्चिकपत्रवृत्त, das sich aber nicht in den Lexicis findet; ist nicht viell. der Flügel des Käfers वृश्चिक gemeint?) H. a. n. MED.; *Valeriana Jatamansi* (जटामांसी, मांसी) JON. MED. H. a. n. (कांसी st. मांसी); eine Art *Terminalia* (हिमाचलभवा त्रिसिरा करीतकी। सा गन्धयोगंकरणे प्रशस्ता) RĪĠAN. im ÇKDR.; = काली RĪĠAN. ebend. — LALIT. 247, 248 (im Text कालिक, im Index कालिका). — o) eine Ranke von *Trichosanthes dioeca* Roxb. (पेटालशावा) H. a. n. MED. — p) eine best. wohlriechende Erde (घाठकी, काली) H. 1035. — q) ein vierjähriges Mädchen, welches bei der Durgā-Feier diese Göttin vertritt, ANNADĀKALPA im ÇKDR. unter कुमारी. — r) eine Art योगिनी H. a. n. — s) eine Art किंनरी (धूसरी) H. a. n. MED. — t) ein Bein. der Durgā H. a. n. MED. = गौरी und काली TRIK. कालिका (?) सुरभी देवी सरना चाय गौतमी MBu. 2, 457. HARIV. LANGL. 1, 310. कालिकास्तोत्र Verz. d. Pet. H. 56. = काला und कालिका N. pr. einer Unholdin, der Tochter Vaiçvānara's VP. 148. Bei den Ġaina N. pr. eines göttlichen Wesens, welches die Befehle des 4ten Arhant's ausführt, H. 44. — u) N. pr. eines Flusses MBu. 3, 8134. कान्यकुब्जोर्वी यमुनापारतो ऽस्य सा । श्रद्धाकालिकातीरं गृह्णन्नुपवदशे ॥ RĪĠA-TAR. 4, 145 (TROVER: A KĀLIKĀ). LIĀ. I, 549, N. 1. — 3) n. schwarzes Sandelholz ÇABDAR. im ÇKDR.

2. कालिक (von 2. काल) 1) adj. a) die Zeit betreffend, mit der Zeit in Verbindung stehend, auf ihr beruhend: विशेषः कालिकः = श्रवस्था AK. 1, 1, 4, 7. देशिके कालिकं चापि BHĀṢANĀP. 120. — b) einer bestimmten Zeit angemessen, zeitgemäß: कालिकं वचः MBu. 3, 868. पुत्रो ऽकालिकः 1, 4265. — c) lange dauernd, कालिक (f. ई) P. 5, 1, 108. कालिकं वैरम् Sch. कालिकानिलवेगेन महेदधिरिवोत्थितः R. 2, 41, 12 (GOBR. 40, 12: घकालानिल^०). घकालिकम् adv. ohne Vorzug: संप्रतं चैव यत्कार्यं तच्च क्षिप्रमकालिकम् । क्रियताम् MBu. 4, 908. — d) häufig am Ende eines comp.: श्रासन्नकालिक (von श्रासन्नकाल) eine nahe liegende Zeit —, einen kurzen Zeitraum betreffend P. 5, 4, 20, Sch. वेतनं मासकालिकम् (von मासकाल) monatlicher Lohn MBu. 2, 2080. चतुर्थकालिक und अष्टमकालिक

s. u. 2. काल 1. Vgl. श्रवकालिक, एक^०, नवकालिका. — 2) f. या a) ein in Terminen abzutragender Kaufschilling (क्रमदेयवस्तुमूल्य) H. a. n. 3, 23. MED. k. 66. — b) monatlicher Zins: प्रतिमासं श्रवती (ÇKDR. nach dem VIVĀDĀRN.: श्रवति) या वृद्धिः सा कालिका (kann auch adj. sein) मता NĀRADA in MIT. 63, 14, 15. — c) Wechsel der Gesichtsfarbe H. 307.

कालिकापुराण (का^० + पु^०) n. das Purāṇa der KĀLIKĀ (einer Form der Durgā), Titel eines Upapurāṇa VP. LVII. COLEBR. Misc. Ess. I. 112. Ind. St. 4, 469. Verz. d. B. H. No. 447. RĪĠA-TAR. t. I, p. 326. t. II, p. 468. — Vgl. कालीपुराण.

कालिकामुख (का^० Durgā + मुख) m. N. pr. eines Rakshas R. 3, 29, 30.

कालिकाश्रम (कालिका Durgā + श्रम) n. N. einer Einsiedelei MBu. 13, 1710.

कालिङ्ग (von कलिङ्ग) 1) m. a) ein Fürst der Kaliṅga P. 4, 1, 170. HARIV. 6385. RAGH. 4, 40. VARĀH. BRU. S. 14, 32 in Verz. d. B. H. 242. BHĪG. P. 4, 5, 21. VP. 467, N. 17. m. pl. = कलिङ्ग das Volk der Kaliṅga MBu. 8, 2066. 2084. VP. 183. 196. — b) Elephant. — c) Schlange. — d) eine Kürbisart (कर्कोरुक, भूमिकर्कोरु) H. a. n. 3, 120, fg. MED. g. 32, fg. Hār. 179. eine giftige Pflanze H. 1198. — e) eine Art Eisen: कालिङ्गी लिङ्गवान्यः स्याद्धनः सूत्माङ्गको मतः SUKHAR. im ÇKDR. — 2) f. ई a) eine Fürstin der Kaliṅga MBu. 1, 3775. 3780. — b) eine Gurkenart (रत्नकर्कटी) H. a. n. MED. — c) N. pr. eines Flusses HARIV. LANGL. 1, 308; wohl eine falsche Form für कालिन्दी. — 3) n. Wassermelone (vgl. कालिन्द) PATUJĀPATUJĀV. im ÇKDR.

कालिङ्गक 1) m. ein Fürst der Kaliṅga MBu. 2, 1270. — 2) f. कालिङ्गिका N. einer Pflanze, *Ipomoea Turpethum* R. Br. (त्रिवृत्), RĪĠAN. im ÇKDR.

कालिञ्जर m. N. pr. eines Berges KATUĀS. 22, 161. Verz. d. B. H. No. 483. 486. — Vgl. कालञ्जर.

कालितरा f. = काल्यतिथिते कालम् PAT. zu P. 5, 3, 55.

कालिदास (काली Durgā + दास, mit Kürzung des Auslauts; vgl. P. 6, 3, 63) m. N. pr. verschiedener Autoren, unter andern des berühmten Verfassers des ÇĀRUNTALA, TRIK. 2, 7, 26. ÇĪK. 3, 12. VĪR. 3, 7. MĀLAV. 3, 9. Ueber das Zeitalter des berühmten KĀLIDĀSA und über seine Werke s. LIĀ. II, 1137. fgg. und vorzüglich ALBRECHT WEBER im Vorwort zu seiner Uebersetzung von MĀLAVIKĀGNIMITRA.

कालिदासक m. = कालिदास ÇABDAR. im ÇKDR.

कालिनी (von कालिन् und dieses von 2. काल) f. die Todbringende. N. der 6ten Mondstation H. 110. — Vgl. रौद्री.

कालिन्द 1) n. Wassermelone SUÇR. 4, 136, 21. 216, 11. Vgl. कालिङ्ग. — 2) f. ई a) eine Art Gefäß H. 238, Sch. — b) N. einer Pflanze (रत्नत्रिवृत्); vgl. कालिङ्गिका. — c) N. pr. einer Gemahlin Kṛṣṇṇa's HARIV. 6701. 9180. VP. 378. der Gemahlin Asita's und Mutter Sagara's R. 1, 70, 33. 2, 110, 24. — d) Bein. des Flusses Jamunā AK. 1, 2, 3, 31. H. 1083. MBu. 2, 371. 4, 441. HARIV. 3301. ÇĀNTIÇ. 4, 13. PAŚĪKĀT. 23, 3. RAGH. 13, 28. KATUĀS. 23, 74. RĪĠA-TAR. 1, 60. 3, 327. BHĪG. P. 3, 4, 36. 4, 8, 43. Davon adj. कालिन्द mit der Jamunā in Verbindung stehend, daher kommend LIĀ. I, 2, 9. Vgl. कालिन्द.

कालिन्दक n. = कालिन्द 1. *Suça*. 1, 29, 2. 216, 5.
 कालिन्दीकर्षण (का० = यमुना + क०) m. ein Bein. Balarāma's H. 224, Sch. HALĀJ. im ÇKDr.
 कालिन्दीभिद्र (का० + भे०) m. dass. AK. 1, 1, 1, 19. Vgl. LIA. I, 620.
 कालिन्दीमू (का० + मू) 1) m. der Vater der Jamunā, ein Bein. des Sonnengottes H. 93, Sch. — 2) f. die Mutter der Jamunā, ein Bein. einer der Frauen des Sonnengottes TRĪK. 1, 1, 100.
 कालिन्दीसोदर (का० + सो०) m. der Bruder der Jamunā, ein Bein. Jama's H. 183.
 कालिमन् (von 1. काल) m. Schwärze HIT. III, 20. AMAR. 88. Çiç. 4, 57.
 कालिमन्या (कालिन् = कालिन्, acc. von कालि, + मन्या) adj. f. sich für Kāli haltend Sch. zu P. 6, 3, 66. 67; vgl. 3, 2, 83.
 कालिय (von 1. काल) m. N. pr. eines von Kṛṣṇa bezwungenen Nāga H. 221. MBu. 1, 1554. HARIV. 3133. 3640. fgg. 3953. 8392. 9093. 9137. 12824. RAḠ. 6, 49. RĀĠA-TAR. 5, 144. GĪR. 1, 19. BṆĠ. P. 5, 24, 29. Die Form कालीय erscheint VP. 513. 516. 149, N. 16. कालिय H. 1314, Sch. कालियदमन m. ein Bein. Kṛṣṇa's oder Viṣṇu's H. 221, Sch. कालियक n. = कालियक ein best. wohlriechendes gelbes Holz AK. 2, 6, 3, 27, Sch.
 कालिल (von काल) adj. (तेपे) gaṇa पिच्छादि zu P. 5, 2, 100. — Vgl. कालिल.
 कालीक m. *Ardea jaculator* Buch. ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. 1. कालिक 1, a.
 कालीची f. Jama's Gerichtshof TRĪK. 1, 1, 72. — Wohl zusammenges. aus काल der Todesgott + च्च.
 कालीतनय m. Büffel H. 1283, v. l. Die richtige Lesart ist हंसकालीतनय.
 कालीन (von 2. काल) adj. am Ende eines comp. mit der und der Zeit in Verbindung stehend u. s. w.: शब्दविशेषा उत्सवकालीनाः Ind. St. 1, 260, N. 4. उत्पत्तिकालीनघटे BṆĀSHĀP. 77.
 कालीपुराण (काली + पु०) n. das Purāṇa der Kāli (eine Form der Durgā), Titel eines Upapurāṇa MADUUS. in Ind. St. 1, 18.
 कालीय (von 1. काल) n. schwarzes Sandelholz HĀR. 104. ÇABDĀĪ. im ÇKDr. *Suça*. 2, 120, 15. 132, 20. 208, 20. 327, 4. — Vgl. auch unter कालिय.
 कालीयक (wie eben) 1) eine Art *Curcuma*, angebl. *xanthorrhiza* Roxb., doch ist diese Species nur in Amboina heimisch.; masc. nach ÇABDAR., neutr. nach RĀĠAN. im ÇKDr. — n. ein best. wohlriechendes gelbes Holz (gelbes Sandelholz?) AK. 2, 6, 3, 27. H. 646. — schwarzes Sandelholz ÇABDĀĪ. im ÇKDr. — चन्द्रनागमुक्ताष्टानो भार्त्तिकालीयकस्य च MBu. 2, 1866. चन्द्रनागमुख्यानि तत्रा कालीयकान्यपि 13, 7712. 7775. 1, 4949. R. 6, 96, 3. *Suça*. 1, 138, 5. 2, 248, 7. 474, 1. RT. 4, 5. 6, 12. कृश्चन्द्रनि-श्राणा तुङ्गकालीयकान्यपि MBu. 3, 12372. R. 6, 96, 8. — 2) m. N. pr. eines Nāga (verschieden von कालिय) MBu. 1, 1555.
 कालुप्य (von कालुप) n. Unreinheit, Trübe: उन्नद्धमात्रा कावेरी तेन संमर्दकारिणा । चोलकेश्वरकीर्तिश्च कालुप्यं ययतुः समम् ॥ KATVĀS. 19, 95. ein getrübbtes, — unreines Verhältniss unter Menschen: परस्परमनु-त्पन्नमन्युकालुप्यद्रूपौ (राजमन्त्रिणौ) RĀĠA-TAR. 3, 63.

कालूतर् und कालूतर्क adj. von कालूतर् gaṇa कच्छादि zu P. 4, 2, 133. fg.

कालेज (काले, loc. von 2. काल, + जे) adj. zur bestimmten Zeit geboren, — entstanden P. 6, 3, 15.

1. कालिये (von 2. कालि) n. das Sāman des Kali P. 4, 2, 8. LĪTJ. 3, 6, 18. 4, 6, 9. 7, 3. 7, 8, 2. 9, 5, 16. 18. 10, 6, 4. 7, 8, 9. 14. ÇĀĪK. ÇA. 7, 24, 1. 15, 75. Ind. St. 3, 213. Nach einem Vārtt. zu P. 4, 2, 8 auch adj. dem Kali gehörig u. s. w. कालिय heisst auch eine Unterabtheilung der खा-पिडकेय Ind. St. 1, 80, N. 2. 3, 271. कालियादीनां शाखिनाम् DHANVIN zu DĀNIN. 28.

2. कालिय (von 1. काल) n. 1) Leber H. 604. an. 3, 485. MED. j. 77. — 2) Safran H. 643. — ein best. wohlriechendes gelbes Holz Vjāṇi und RĀMĀN. im ÇKDr. — schwarzes Sandelholz HĀR. 104. — ग्राश्यानकालिय-कृताङ्गरागा KUMĀRAS. 7, 9. — Vgl. कालीय, कालीयक.

3. कालिय metron. von काला, m. pl. Bez. eines Geschlechts der Dailja H. an. 3, 485. MED. j. 77. MBu. 3, 8719. 12207. BṆĠ. P. 5, 24, 30. कालिय इति विख्याते गणः MBu. 3, 8769. — Vgl. कालकेय und unter कालियः कालियक 1) m. angebl. *Curcuma xanthorrhiza* Roxb. AK. 2, 4, 3, 20. n. ein best. wohlriechendes gelbes Holz AK. 2, 6, 3, 27, Sch. — *Suça*. 1, 146, 3. 2, 283, 13. Vgl. कालीयक. — 2) ein best. Eingeweide (nicht Leber wie कालिय) *Suça*. 1, 208, 3. — 3) eine best. der Gelbsucht verwandte Krankheit *Suça*. 2, 469, 4. — 4) m. Hund (falsche Form für कालियक) RĀĠAN. im ÇKDr.

कालेश्वर (काल + ईश्वर) m. N. pr. eines Berges LIA. I, Anh. LV.

कालेदक (1. काल + उदक) N. pr. eines schwarzen Gewässers MBu. 13, 1746. N. pr. eines Meeres R. 4, 40, 36.

कालोदयिन् m. N. pr. eines Schülers von Çākjamuni BUAN. Lot. de la b. I. 126. — Die richtige Lesart ist wohl ०दयिन्; vgl. उदयिन्.

कालोप s. u. 2. कालाप.

कालोक्ति (!) patron. von? PRAVARĀDIN. in Verz. d. B. H. 57, 9 v. u.

काल्प (von कल्प) m. *Curcuma Zerumbet* Roxb. ÇABDAR. im ÇKDr. Auch काल्पक m. AK. 2, 4, 4, 23. — Vgl. काल्पक.

काल्पनिक (von कल्पन) adj. was nur in der Einbildung existirt, erdacht SĀH. D. 24, 1. Sch. zu KĪTJ. ÇR. 1 (S. 88, Z. 2).

काल्पमूर्त्र m. ein Kenner des Kalpasūtra P. 4, 2, 60, Vārtt. 3, Sch.

काल्य (von 2. काल) 1) adj. f. या a) der Zeit entsprechend P. 5, 1, 107. sich in einer bestimmten Periode befindend gaṇa दिगादि zu P. 4, 3, 54.

काल्या प्रज्ञे belegbar (von einer Kuh) P. 3, 1, 104; daher काल्या f. eine belegbare Kuh AK. 2, 9, 70. H. 1268. काल्य am Ende eines comp. gaṇa चर्गादि zu P. 6, 2, 131. — b) angenehm, erfreulich (von einer Rede) AK. 1, 1, 3, 18, Sch. Vgl. काल्य. — 2) m. N. pr. eines Mannes v. l. im gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. — 3) n. Tagesanbruch H. 139. श्च; काल्ये R. 2, 34, 34. *Suça*. 2, 162, 12. प्रभाते काल्यमुत्थाय R. 1, 72, 21. VJUP. 166. Vgl. काल्य.

काल्यक m. = काल्यक (s. u. काल्य) ÇABDAR. im ÇKDr.

काल्याणक n. nom. abstr. von काल्याण gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133.

काल्याणिनेये m. der Sohn einer trefflichen Frau P. 4, 1, 126. Vor. 7, 7.

काल्यायन patron. von काल्य v. l. im gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99.

काल्वालीकृत adj. vielleicht *kahl* (vgl. खल, खलति) *gemacht*: काल्वालीकृता देव तर्हि पृथिव्यास नोपधय आसुर्न वनस्पतयः ÇAT. Br. 2, 2, 4, 3.

काव (von कवि) n. Name eines Sāman Lit. 4, 5, 20. 7, 3, 11. Ind. St. 3, 213.

कावचिक (von कवचिन्) n. eine Anzahl bepanzelter Männer P. 4, 2, 41. AK. 2, 8, 2, 34. H. 1417.

कावट n. ein Bezirk von 100 Grāma; कावटिका f. ein Bezirk von 200 Grāma VĀKASP. zu II. 972. — Vgl. कवट.

कावृक 1) adj. f. ई *fearful, henpecked*. — 2) m. an owl Wils. — Offenbar verlesen für काकृक oder काकृक.

कावय (von कवय) n. Name eines Sāman Ind. St. 3, 213.

कावयेय (von कवय) ÇAT. Br. 9, 5, 2, 15 und का^० 10, 6, 5, 9. patron. des Turā AIT. Br. 8, 21. Bṛh. Ār. Up. 6, 5, 4. Bṛh. P. 9, 22, 36. pl. Ind. St. I, 391, N. 2, 418. कावयेयगीता ebend. und 395.

कावार (1. का + वार) 1) n. eine best. Wasserpflanze, eine Vallisneria TAİK. 1, 2, 35. Hia. 106. — 2) f. ई Regenschirm TAİK. 2, 10, 12. Hia. 40.

काविल्य von कविल gaṇa प्रगयादि zu P. 4, 2, 80.

कावी f. zum patron. काव्ये gaṇa शार्ङ्गरवादि zu P. 4, 1, 73.

कावृक (1. का + वृक) m. N. verschiedener Vögel: Hahn (कुक्कुट, कृकवाकु); *Anas Casaea* (काक, welches auch den Wolf bezeichnet); *Loxia philippensis* (पीतमस्तक) MED. k. 64 (काचूक st. कावृक). H. an. 3, 21 (पीतमुण्ड st. पीतमस्तक). VIÇVA im ÇKDn.

कावेर 1) n. Safran ḠATĀDH. im ÇKDn. — 2) f. ई a) *Gelbweurz*. — b) *Hure* H. an. 3, 537. MED. r. 134. — c) N. pr. eines Flusses AK. 1, 2, 3, 34. TAİK. 1, 2, 32. H. 1084. H. an. MED. HĀR. 151. LIA. 1, 159. fgg. MBu. 2, 372. 3, 8164. 12910. 14232. 13, 7658. HALIV. 12825. R. 4, 41, 21. 25. RAGU. 4, 45. KATHĀS. 19, 95. RĀGA-TAR. 4, 155. KĀD. in Z. d. d. m. G. 7, 583. VP. 182. Bṛh. P. 5, 19, 18. 7, 13, 12. Nach der Legende eine Tochter Juvanaḍva's und Gemahlin Ḡahnu's, in Folge eines Fluchs des Vaters aus der Hälfte der Gaṅgā (daher auch धर्मगङ्गा, धर्मनाङ्गवी genannt) in einen Fluss umgewandelt, HĀRIV. 1421. fg. 1761. fg. कावेरीपुरघट LIA. I, 160.

कावेरकै patron. des Raḡatanābhī AV. 8, 10, 23.

कावेरिका f. N. pr. eines Flusses, = कावेरी Verz. d. B. H. No. 1242.

1. काव्ये (von 1. कवि) 1) adj. f. या die Eigenschaften eines Weisen habend, von einem Weisen stammend: सुष्टुतिं काव्यस्य RV. 1, 117, 12. वत्सो वा मधुमद्वचो ऽशीतिक्काव्यः कविः 8, 8, 11. नूनं तदस्य काव्यो किं नोति महे देवस्य पूर्यस्य धाम AV. 4, 1, 6. काव्यं इन्दः VS. 13, 4. ऋणु काव्यां गिरं मम MBu. 2, 2097. नाटका विविधाः काव्याः कवाध्यायिककारिकाः 453. — 2) Bez. einer Klasse von Manen ÇĀKṆ. Çu. 7, 5, 25. Lit. 2, 5, 14. 3, 2, 12. M. 3, 199. Ind. St. 1, 32. 2, 89. fg. Vgl. काव्य. — 3) patron. des Uçanas (s. d.) gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 51. AK. 1, 1, 2, 26. TAİK. 3, 3, 309. H. 119. an. 2, 351. MED. j. 10. Hia. 36. RV. 1, 51, 11. 83, 5. 121, 12. 6. 20, 11. 8, 23, 17. AV. 4, 29, 6. TS. 2, 5, 8, 5. MBu. 1, 3188. 2, 2105. 13, 4150. ततः सेनापतिरभूद्देष्णो ऽस्त्रविदुषो वरः। प्रवीरः कारवेन्द्रस्य काव्यो दैत्यपतेरिव ॥ 14, 1785. भृगुपत्नी काव्यमाता R. 1, 27, 20. Im pl. Nachkommen des Kavi VP. 431, N. 22. fem. कावी gaṇa शार्ङ्गरवादि zu P.

II. Theil.

4, 1, 73. — 4) f. या a) *Verstand*. — b) N. einer Unholdin (पूतना) H. a. u. MED. Das fem. gehört seinem Accente nach vielleicht zu 2. काव्य.

2. काव्ये (wie eben) 1) adj. = 1. काव्ये 1: अयमस्मात् काव्यं ऋषिर्वा द्वास्वते RV. 10, 144, 2. काव्येयोरानानेषु कवा दत्तस्य डुराणे VS. 33, 72.

— 2) n. P. 5, 1, 131, S. h. a) *Weisheit, Verständniß; Sehergabe, höhere Kraft und Kunst*: प्रत्नं नि पति काव्यम् RV. 9, 6, 8. 70, 2. 81, 5. 96, 17. ऋधोर उशना काव्येन 87, 3. प्र काव्यं मुशनेव वृषाणः 97, 7. 10, 29, 6. देवस्य पश्य काव्ये मक्त्वाद्या ममार स ह्यः समान 35, 5. 87, 21. (चमसः) ये काव्येन चतुरो विचक्र 4, 33, 4. 3, 1, 8. 36, 5. 5, 39, 5. 8, 68, 1. AV. 5, 1, 5. 11, 2, 3. दुर्विज्ञानं काव्यं देवतानाम् ÇAT. Br. 11, 5, 5, 13. कथं स्वित्स्य काव्यम् 3, 1, 5. pl. *Erkenntnisse, Einsichten; höhere Kräfte*: नि काव्या वेधसः शश्रतस्कः RV. 1, 72, 1. सद्यः काव्यानि वळ्धत् विश्वा 96, 1. 10, 21, 5. विश्वानि काव्यानि विद्वान् 3, 1, 17. 2, 5, 3. 5, 3, 5. 59, 4. 9, 23, 1. 66, 1. निवचना कवये काव्यान्यशंसिष्ये मतिभिर्विप्रै उक्थैः 4, 3, 16. तदग्रे काव्या तन्मन्त्रीपास्वडुक्या ज्ञायते 4, 11, 3. 5, 66, 4. 7, 66, 17. 8, 39, 7. 41, 5, 6. 9, 57, 2. 62, 25. 92, 3. 94, 3. 10, 131, 5. — b) *Gedicht, poetisches Kunstwerk* TAİK. 3, 3, 309. H. an. 2, 351. MED. j. 10. WEBER, Lit. 174. 180. 184. काव्यं रसात्मकं काव्यम् Śān. D. 3. fgg. 2. 250. fgg. 546. 710. R. 1, 2, 38. ततः स रामस्य चकार — काव्यम् 45. 4, 1. काव्यवीज 3, 1. काव्यशास्त्रविनेदिन कालो गच्छति धीमताम् Ilut. Pr. 48. काव्यामृतरसास्वाद 1, 145. RĀGA-TAR. 5, 159. 380. — c) Bez. des vorangehenden Tetrastichs im Metrum Shaṭpada COLEBR. Misc. Ess. II, 90. 156 (III, 14). — d) *Heil, Wohlfahrt* H. ç. 1. Viell. भाव्य zu lesen.

काव्यकल्पलता (2. काव्य 2, b. + क^०) f. Titel eines Werkes über *Kunstgedichte*: °वृत्ति Z. d. d. m. G. 2, 339 (161, a).

काव्यकामधेनु (2. काव्य 2, b. + का^०) f. Titel eines Commentars von VOPADEVA zu seinem कविकल्पदुम COLEBR. Misc. Ess. II, 46.

काव्यचन्द्रिका (2. काव्य 2, b. + च^०) f. Titel eines Werkes über *Kunstgedichte*; s. Erklärung der Abkürzungen.

काव्यचौर (2. काव्य 2, b. + चौर) m. ein Dieb an fremden Gedichten, *Plagiarius* TAİK. 2, 10, 9.

काव्यता f. nom. abstr. von 2. काव्य 2, b. Śān. D. 3, 4, 21. Eben so काव्यत्व n. 2, 20, 3, 3.

काव्यदेवी (का^० + दे^०) f. N. pr. einer Fürstin, welche eine Statue des Çiva unter dem Namen काव्यदेवीशर errichtet, RĀGA-TAR. 5, 41.

काव्यप्रकाश (2. काव्य 2, b. + प्र^०) m. Titel eines Werkes über *Kunstgedichte* Śān. D. 70, 8. GILB. Bibl. 406. °दीपिका Verz. d. B. H. No. 819. °घादर्श 820. fg.

काव्यप्रदीप (2. काव्य 2, b. + प्र^०) m. Titel eines Werkes über *Kunstgedichte* Z. d. d. m. G. II, 343 (No. 222, b).

काव्यमीमांसक (2. काव्य 2, b. + मी^०) m. *Poetiker, Rhetoriker* Sch. zu ÇĀK. 5, 5.

काव्यरसिक (von 2. काव्य 2, b. + रस) adj. subst. *der Geschmack und Sinn für Poesie hat, Poetiker* ÇRUT. 43.

काव्यरात्न (2. काव्य 2, b. + रा^०) n. Titel eines *Kunstgedichts* Verz. d. B. H. No. 580.

काव्यशास्त्र (2. काव्य 2, b. + शा^०) n. *Poetik*, Titel eines kleinen Werkchens Z. f. d. K. d. M. III, 302. As. Res. I, 353.

काव्यसुधा (2. काव्य 2, b. + सुधा) f. Titel eines Commentars zu einem Werke über *Kunstgedichte* Verz. d. B. H. No. 825.

काव्यायनं patron. von काव्य गाण नडादि zu P. 4, 1, 99.

काव्याष्टक (2. काव्य 2, b. + अष्टक) n. Titel eines Werkes von ŚRĪJA Verz. d. B. H. No. 868.

काप्, काशति (ep. auch act.; s. unter प्र); चकाशे oder काशामास Vop. 8, 80, 118. *sichtbar sein, erscheinen; glänzen, leuchten, einen lieblichen Anblick gewähren* DuṬṬP. 16, 46. तमसा चैव घोरेण समुद्भूतेन सर्वशः । प्रच्छादितं जनस्थानं न चकाशे समततः ॥ R. 3, 29, s. नैव भूमिर्न च दिशः प्रदिशा वा चकाशिरे MBu. 3, 12789. ते तन्निया रङ्गताः समेता जिगीषमाणा हुपदात्मज्ञां ताम् । चकाशिरे पर्वतराजकन्यामुमां यथा देवगणाः समेताः ॥ 1, 7008. हरि रिव युगदीर्घैर्द्विर्भिरिशैस्तदीयैः पतिर्वनिपतीनां तैश्चकाशे चतुर्भिः RaGr. 10, 87. तन्मियुनं चकासे (sic) । मेरोरूपात्तेधिव वर्तमानमन्योऽन्यसंज्ञकमदृष्टियामम् ॥ 7, 21. भूषं जमीतवर्णानि वदनानि चकाशिरे R. 3, 35, 25. फलपुष्पविहीनाश्च तार्वो न चकाशिरे 29, 12. तथा दुहित्वा सुतरां सवित्री स्फुरत्प्रभामाण्डलाया चकाशे Kumāras. 1, 24. Bhaṭṭ. 2, 25. काशित *glänzend, leuchtend*: प्रकृष्यत्काशितिर्मुक्तिः (oder ist etwa प्रकृष्यत्काशितैः zu lesen?) R. 6, 26, 48. चकाशते MBu. 3, 438 falsche Lesart für प्रकाशते; vgl. 4, 755. Nach DuṬṬP. 26, 53 auch काप्, काश्यते. — intens. चाकशीति, चाकश्यते 1) *hell leuchten*: अङ्गाराश्चाकश्यन्त इव Çat. Br. 2, 3, 2, 13. Kāṭy. Çr. 4, 13, 21. — 2) *hell sehen, überblicken*: चाकश्यमाना इव न ज्ञानन्त्यय पदैवोपनिप्रत्यय ज्ञानन्ति Çat. Br. 11, 8, 3, 10. अहं भुवनं चाकशीमि P. 7, 3, 87, VArt. 1, Sch. — Vgl. चकास्.

— घनु s. घनकाश.

— अग्नि intens. 1) *beleuchten, bestrahlen*: तयो नस्तन्या शर्तमयाभि चाकशीहि VS. 16, 2. — 2) *beschauen, erschauen*: घृतस्य धारो अग्नि चाकशीमि RV. 4, 58, 5, 9. घृतसूत्र-यंचाकशम् 10, 135, 2. अर्नघ्नन्त्या अग्नि चाकशीति 1, 164, 20. Çat. Br. 14, 7, 1, 12.

— अत्र *sichtbar sein, zu Tage liegen*: उभयतो मौसैः संकुलं नावकाशते Çat. Br. 8, 7, 4, 20. Vgl. अत्रकाश. — caus. act. *hinblicken lassen, heissen*: पत्नीमवकाशयिव्यन्भवति Çat. Br. 1, 3, 1, 20. उपोशुमेव प्रथममवकाशयति 4, 5, 6, 2. 1. 5. Kāṭy. Çr. 9, 7, 16. — intens. partic. praes. 1) *strahlend*: स इति सविता स्वर्दिवस्पृष्टे ऽवचाकशत् AV. 13, 4, 1. — 2) *erblickend*: (इ-हि) धेना इन्द्रावचाकशत् RV. 8, 32, 22. 9, 32, 4. 10, 43, 6. अत्तरिणेण पतति विश्वा इपावचाकशत् AV. 13, 4, 1.

— आ *erschauen, erkennen*: स संप्रत्युरः पुरुषमाकाश्य Çat. Br. 7, 4, 1, 43. — Vgl. आकाश.

— उद् *aufleuchten, erglänzen*: स उच्चकाशे धवलोदरो दरो (Muschel) ऽप्युरुक्रमस्याधरशोणशोणिमा । दाध्यायमानः कर्कशसंपुटे यथाब्जपाडे कलहंस उत्स्वनः ॥ Buā. P. 1, 11, 2. — Vgl. उत्काशन.

— नि s. नीकाश.

— मेनि caus. *enthüllen, offenbaren*: न संनिकाशयेद्धर्मम् MBu. 14, 1283. Vgl. VET. 3, 8, fg.

— निम् *elucere* West.: तं प्रगालमूर्धचरणं निमीलितनयनं दत्तनिष्काशितं दृष्ट्वा मृत इति मत्वा u. s. w. Hit. 91, 16. Nach unserer Meinung ist निष्काशित als caus. und दत्तनिष्काशित als eine auch sonst vorkommende Umstellung zu fassen. Das caus. würde die Bed. *sichtbar machen, zeigen* haben. Häufig wird das caus. von कस् nach निम् mit श geschrie-

ben und auf diese Weise mit काप् verwechselt: गृह्णन्निष्काशितः Pañśāt. 127, 16. Andere Beispiele wird man unter कस् finden.

— प्र *sichtbar werden, sich zeigen, zum Vorschein kommen, erscheinen; glänzen, leuchten; klar —, offenbar werden*: एषु सर्वेषु भूतेषु गूढा ऽऽत्मान प्रकाशते । दृश्यते तय्यया बुद्ध्या सूक्ष्मया सूक्ष्मदर्शिभिः ॥ Kāṭhōp. 3, 12. विश्वामित्राश्रमे रम्य एष चात्र प्रकाशते MBu. 3, 9990. 10406. आ योजनान्ना भूयो वा सत्यनामा (सा पुरी) प्रकाशते R. 1, 6, 25. कस्पेदं मेवसंकाशं वनं घोरे प्रकाशते 26, 13. 34, 8. 2, 93, 7. मुहूर्तदिव दृशे मुहूर्तान्न प्रकाशते 3, 50, 6. व्याकुलाश्च दिशः सर्वा न च किंचित्प्रकाशते Vicy. 13, 12. ततः (किमवतः) प्रथमं प्रकाशते (गङ्गा) P. 4, 3, 83, Sch. कर्म यत्क्रियते प्राक्तं पुरातनं न प्रकाशते Buā. P. 4, 29, 59. नत्त्रापि गताचींषि प्रकृष्ट गततेजसः । विशाखाश्च सधूमाश्च नभसि प्रचकाशिरे ॥ R. 2, 41, 11. तावन्योऽन्यं समाश्लिष्य प्रकर्ष्यतौ परस्परम् । उभावपि प्रकाशते (dafür fälschlich चकाशते 3, 438) प्रवृद्धौ वृषभाश्रिव ॥ MBu. 4, 755. तावुमौ स्म प्रकाशते पुष्पिताविव किंशुकौ R. 6, 20, 10. 2, 77, 25. 3, 5, 8. वाणवृष्टिभिराकीर्णः सहस्रं प्रुर्दिवाकरः । न प्राकाशत 33, 12. (रथाः) उच्चैः सतः प्रकाशते ज्वलन्तो ऽग्निशिखा इव MBu. 1, 3676. 13, 5963. 14, 507. निरध इव घर्माश्रुयदा दृष्टिः प्रकाशते Suçr. 2, 344, 7. सनिःश्वास इवादर्शश्चन्द्रमा न प्रकाशते R. 3, 22, 13. ये न रत्नत्ति विषयं पराधोना नराधियाः । ते मद्या न प्रकाशते गिरयः सागरे यथा ॥ 37, 6. तथा (उपनिषदा) प्रयुक्तया सम्यग्गतसर्वं प्रकाशते MBu. 3, 1466. अ-पि चेह् श्रिया हीनः कृतविद्यः प्रकाशते 13750. विद्या प्रकाशते Suçr. 1, 7, 14. तस्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रकाशते Çvetāçv. Up. 6, 23. act.: भूय एव तु ते वीर्यं प्रकाशते MBu. 3, 10400. ततो दूरत्प्रकाशतं पाण्डुरं मेरुसन्निभम् । ददमुस्ते 10911. प्रभावतिपामृषीणां वीक्ष्य पाण्डवाः । प्रकाशतो दिशः सर्वा विस्मये परमं ययुः ॥ 13, 1773. मद्यचन्द्रमिव व्योम न प्रकाशति मेदिनी B. 4, 16, 3. — caus. act. *sichtbar machen, erscheinen lassen, zeigen, an den Tag legen; erleuchten, erhellen; enthüllen, bekanntmachen, mittheilen, verkünden, offenbaren*: द्वारिणं तापसा ऊचू राजानं च प्रकाशय MBu. 1, 4906. Kathās. 15, 102. अयसरो ऽयमात्मानं प्रकाशयितुम् Çāk. 12, 11. रङ्गस्य दर्शयित्वा निवर्तते नर्तकी यथा नृत्यात् । पुरुषस्य तथात्मानं प्रकाशय निवर्तते प्रकृतिः ॥ Sāñkṣaj. 59. व्यवसायो हि ते वीर कर्म चैव प्रकाशितम् R. 4, 42, 14. 3, 39, 37. 5, 51, 9. सर्वा दिश उर्धमधश्च तिर्यक्प्रकाशयन्धाजते यद्वनद्वान् Çvetāçv. Up. 5, 4. Praçnop. 1, 6. रविर्था लोकमिमं प्रकाशयन् MBu. 4, 232. 3, 11904. तया (सूर्येण) संधार्यते लोकस्त्वया लोकः प्रकाश्यते 168. पुराणपूर्णचन्द्रेण श्रुतियोत्सन्नाः प्रकाशिताः 1, 86. Hit. 1, 163. Vid. 101. यथा प्रकाशयत्येकः कृत्स्नं लोकमिमं रविः । क्षेत्रं क्षेत्री तथा कृत्स्नं प्रकाशयति भारत ॥ Bhāg. 13, 33. 5, 16. MBu. 14, 507. Sāñkṣaj. 36. अयच्छत्य तमः संततमर्थानखिलान्प्रकाशयतु Sāñ. D. 1, 7. कदाचित्कुपितं मित्रं सर्वदोषं प्रकाशयेत् Kāñ. 20. MBu. 3, 11209. Hit. 1, 122. काशियति-प्रकाशित Suçr. 1, 6, 5. 12, 6. VET. 3, 9. Bhaṭṭ. 11, 31. Kāṭy. 2, 60. 64. 4, 88. प्रकाशित = दर्शित u. s. w. H. 1478. med.: कत्येव देवाः प्रजा विधारयन्ते कतर एतत्प्रकाशयन्ते (zur Erscheinung bringen) Praçnop. 2, 1. तामुपगीतिं प्रकाशयन्ते (für Etwas erklären) महाकवयः Çrut. (Br.) 8. — intens. *bestrahlen und überblicken*: भुवनानि प्रचाकशद्वतानि देवः सवितामि रत्नते RV. 4, 53, 4. — Vgl. अत्रचङ्कश, प्रकाश.

— अग्निप्र *sichtbar werden, sich zeigen*: व्यूहेषु कपिमुष्यानां प्रकाशो ऽभिप्रकाशते । देवानामिव सैन्यानां संग्रामे तारकामये ॥ R. 5, 73, 60. देवानो ऽस्य पन्थाश्च चक्षुषामिप्रकाशते (seinem Auge) MBu. 3, 11006 (p. 569).

— संप्र *sichtbar werden, sich zeigen, erscheinen; glänzen, leuchten:* एवं भूतेषु सर्वेषु भूतात्मा संप्रकाशते MBu. 3, 13982. एतद्ब्रह्माद्यं पार्यस्य ह्य-
रतः संप्रकाशते 4, 1633. 3, 10692. 10958. R. 2, 97, 19. 98, 24. 4, 9, 88. 60,
14. गमस्तिभिरिवार्कस्य स देशः संप्रकाशते । शान्द्यद्विस्तापसैस्तत्र व्योतितः
स्वेन तेजसा ॥ 44, 45. चक्षुषी संप्रकाशते शनिश्चरवुधाविच 5, 5, 23. — *caus.*
erhellen; enthüllen, offenbaren: इतिकामप्रदीपिन मोक्षवर्णावातिना । लो-
कागर्गमृद्धं कृत्स्नं पयावत्संप्रकाशितम् ॥ MBu. 1, 87. ब्रह्मचर्यं संप्रकाशयति
स्म LALIT. Calc. 3, 10. 6, 2.

— प्रति *intens. erblicken:* यथा यमस्यं वा गृह्णे ऽरुसं प्रतिचाकंशान् AV.
6, 29, 3.

— वि *erscheinen:* स तैः क्रीडन्धनुष्मद्विर्वीक्षि वीरो व्यकाशत । सह-
स्रातधनुष्मद्विस्तोपदैरिव मारुतः ॥ R. 5, 40, 10. — *caus. erhellen, erleuch-*
ten: आदित्य इव तं देशं कृत्स्नं सर्वं व्यकाशयत् MBu. 1, 7856. 3, 14108. वि-
गलितं चाम्बरात्तरं तपनमरीचिविकाशितं कामे 1, 1435. — *intens. partic.*
1) *strahlend:* विचाकंशच्चन्द्रमा नक्तमेति RV. 1, 24, 10. — 2) *aus-*
schauend, erschauend, wahrnehmend: अयमेमि विचाकंशद्विचिन्वन्दासमा-
र्यम् RV. 10, 86, 19. अश्चिना मु विचाकंशद्वत् परशुमां इव 8, 62, 17. 80, 2.
— Vgl. विकाशक, वीकाश.

— अनुवि *intens. hindurchschauen:* प्रदिशो याः पतंगो अनु विचाकंशी-
ति AV. 13, 3, 1.

— सम् *erscheinen:* ता वेपथुपरीताश्च राज्ञः प्राणेषु शङ्किताः । प्रतिस्रो-
तस्तृणाप्राणा सदृशं संचकाशरे ॥ R. 2, 63, 14. — *caus. betrachten:* तं
काशयामि वक्तुम् (चक्षुषा) AV. 14, 2, 12. — Vgl. संकाश.

1. काश (von काष्) 1) m. das Sichtbarsein, Schein u. s. w., s. संकाश.
— 2) m. a. काश *Saccharum spontaneum L.*, ein zu Matten, Dächern
und Anderem gebrauchtes Gras, ÇANT. 2, 4. AK. 2, 4, 5, 28. TRIK. 2, 4, 39.
H. 1195. an. 2, 544. MED. ç. 2. SUPR. 1, 23, 6. 137, 20. 143, 17. 144, 17. सु-
तस्य याः सदेने काशे मृद्धे RV. 10, 100, 10. KAUC. 40. GORD. 2, 10. दुर्माः
कापटकिनश्चैव कुशाः काशाश्च R. 2, 28, 22. विकसत्काशचामरं RAGN. 4, 17.
काशांश्रुका R. 3, 1. काशैः 2. Am Ende eines adj. comp. f. आ KUMĀRAS.
7, 11. R. 3, 28. Statt des Kuça-Grases verwendet Sch. zu KĀTJ. ÇR.
1, 3, 12. Auf die Gemeinheit der beiden Gräser wird angespielt im
DIVJA-AV. bei BUAN. Intr. 314. Hier antwortet Çariputra auf die
Frage, ob er keinen Çramaṇa in seinem Gefolge habe: *Est-ce que*
tu crois que les Çramaṇas qui nous suivent, naissent pour nous
des plantes Kāça ou Kouça? Ce sont les enfants qu'obtiennent les
pareils, qui deviennent des Çramaṇas faits pour nous suivre.
काश und कुश personifiziert im Gefolge von Jama: तस्यो (यम-
सभार्यो) शिंशयपालाशास्तथा काशकुशादयः ॥ उपामते धर्मराजं मूर्तिमत्तः
MBu. 2, 343. पलाशानो शतं श्रेयं शतं काशकुशादयः 336. Nach BUAN. zu
AK. auch काशा und काशी ÇKDa. — 3) m. N. pr. eines Mannes gaṇa
अश्वादि zu P. 4, 1, 110. eines Sohnes von Sunahotra HARIV. 1309.
von Suhotra (vgl. कुश) und Vaters von Kāçirāga VP. 406; vgl. का-
शक, काश्य.

2. काश (falsche Schreibart für कात्) m. *Husten, Katarrh* BUAN. zu
AK. 2, 6, 2, 3 im ÇKDa. H. an. 2, 544. = नुत (sowohl das Niesen als
auch *Husten*; WILSON giebt dem Worte काश beide Bedd.) ÇABDAR. im
ÇKDa. काशाश्रुलासविलः (वृद्धः) ÇANTIC. 2, 27.

काशिक m. 1) = 1. काश 2. ÇABDAR. im ÇKDa. — 2) = काश 3. HA-
RIV. 1733 (LANGL. काशिक); vgl. काशि und काश्य.

काशकृत्स्न (1. काश + कृ^०) m. N. pr. eines Lehrers gaṇa उपकादि
zu P. 2, 4, 69 und gaṇa अरीकृणादि zu 4, 2, 80. COLEBR. Misc. Ess. I, 328.
347. II. 6. 39. WEBER, Lit. 42. 88. Vop. in Verz. d. B. II. N. 790. — Vgl.
कशकृत्स्न, अपरकाशकृत्स्न.

काशकृत्स्नक von काशकृत्स्न gaṇa अरीकृणादि zu P. 4, 2, 80.

काशकृत्स्न (patron. von काशकृत्स्न) m. N. eines Lehrers KĀTJ. ÇR.
4, 3, 17. WEBER, Lit. 136. 217.

काशज (1. काश + ज) P. 6, 2, 82.

काशपरी f. N. pr. einer Localität (?) gaṇa नद्यादि zu P. 4, 2, 97. Da-
von काशपरैर्य^१ ebend. — Vgl. काशपरी.

काशपौण्ड (1. काश + पौ^०) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 8, 2084.

काशपरी (v. l. पारी) f. N. pr. einer Localität (?) gaṇa नद्यादि zu
P. 4, 2, 97. Davon काशपरैर्य^१ (v. l. पारैर्य^१) ebend. — Vgl. काशपरी.

काशमय (von 1. काश) adj. aus dem Grase *Saccharum spontaneum L.*
bestehend: प्रस्तरं LAṬJ. 5, 6, 9. कुशकाशमयं (das suff. zum comp.) वर्हि-
रास्तीर्यं BAIC. P. 3, 22, 31.

काशमर्द (2. काश + मर्द) m. schlechte Schreibart für कासमर्द RAJAM.
zu AK. im ÇKDa.

काशायन patron. von काश gaṇa अश्वादि zu P. 4, 1, 110.

काशात्मलि (1. का + शा^०) f. eine Varietät von *Bombax heptaphyl-*
lum (कृद्रात्मलि) GAṬĀDU. im ÇKDa.

काशि und काशि^१ ÇANT. 3, 8. 1) m. a) काशि^१ die geschlossene Hand
oder Faust, *Handvoll, manipulus* NIR. 6, 1. अयं इव काशिना संगृहिताः
RV. 7, 104, 8. रोदसी यत्संगृहणा मयवन्काशिरितं 3, 30, 5. पूर्यथ यवस्य का-
शिना 8, 67, 10. KAUC. 47. 87. — b) Sonne (von काष्) ÇKDa. nach dem ÇMA-
RAYĀKABANA. — c) m. pl. N. pr. eines Volkes Ind. St. 4, 212. fgg. oxyt. ÇAT.

Ba. 13, 5, 4, 19. 21. काशिघपि नृपो राजन्दिवादोदासपितामहः । ह्यैर्यश्च MBu. 13,
1949. काशीनामधियः HARIV. 9143. काशयो ऽपरकाशयः MBu. 6, 348. VP.
187. मागधान्सर्वान्काशीनाय काशलान् MBu. 13, 2441. 14, 2469. काशिको-
शलाः 6, 347. HARIV. 12832 (काशिकोमलाः). R. 4, 40, 25. VP. 186. LIA.
1, 129, N. 3. चेदिकाशिकहृद्योश्च MBu. 1, 4796. काशिकहृपराज 3, 937. Im
sg. N. pr. des Ahnen der Könige der Kāçi, aus Bharata's Geschlecht
(काशि) P. 4, 2, 113. Sch. N. pr. eines Sohnes von Suhotra und Gross-
vaters von Dhanvantari (vgl. काशिपति u. s. w.) HARIV. 1734. eines
Sohnes von Kāçja und Enkels von Suhotra BUIC. P. 9, 17, 4. pl. seine
Nachkommen: इनीमे काशयो भूपाः तत्रवृद्धानुयायिनः 10. LIA. I, Adh. XXIX.
fgg. — 2) f. काशि Uq. 4, 119. N. der Stadt Benares II. 974. — 3) f.
काशी a) dass. II. 974, v. l. MED. ç. 2. GAṬĀDU. im ÇKDa. काशीपति R.
1, 17, 22. काशीमाहृत्य Verz. d. B. II. No. 448. काशीस्तात्र HARV. An-
thol. 473. fgg. — b) N. pr. einer Gemahlin Vasudeva's und Mutter
Supārçva's HARIV. 9204.

काशिक 1) adj. (f. आ und ई) von काशि P. 4, 2, 116. 7, 3, 50. Sch. —
2) m. N. pr. eines Mannes, var. l. für काशक HARIV. LANGL. I, 143. — 3)

f. काशिका a) (sc. पुरी) die Stadt der Kāçi, Benares ÇABDAR. im ÇKDa.
— b) काशिका वृत्तिः oder schlechtweg काशिका der in Kāçi verfasste
oder gebräuchliche Commentar, Titel eines von VĀMANA-ĀJĀDITJA VER-

fassten Commentars zu PĀṆINI'S Grammatik; s. BÖUTLINGER in der Einl. zu seiner Ausg. des P. Bd. II, S. LIII. fgg.

काशिकान्या (का^० + क^०) f. die Kāçi'sche Jungfrau, Tochter des Königs von Kāçi MBh. in BENF. Chr. 19, 6. 20, 18. 31, 17.

काशिकसूत्र (का^० + सू^०) n. feiner Baumwollenstoff aus Kāçi VJUP. 212.

काशिकाप्रिय (का^० + प्रिय) m. ein Bein. des Königs Divodāsa ÇARBAR. im ÇKDr. — Vgl. काशियति, काशिराज.

1. काशिन् (von काप् oder t. काश) 1) adj. am Ende eines comp. scheinend, erscheinend, den Schein von Etwas habend: मत्काशिनी MBh. 1, 6554. 3, 17118. R. 5, 18, 37. 6, 7, 48. DAÇAK. 101, 1. कर्मसु — म्रज्ञानादर्थकाशिपु । मार्यदृष्टिं कथा: BĀG. P. 4, 29, 47. त्रितकाशिन् der als Sieger erscheint, sich als Sieger gebahrt MBh. 2, 2185. 3, 790. 14962. fg. 16394. R. 3, 1, 19. 4, 10, 9. 48, 23. 6, 28, 10. 70, 45. 92, 65. जयकाशिन् dass. BĀG. P. 4, 10, 15. Vgl. म्रयायकाशिन्. — 2) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDIN. in Verz. d. B. H. 53, 7 v. u. eines Sohnes von Brahman Kavi MBh. 13, 4150.

2. काशिन् (falsche Schreibart für कासिन्) adj. mit Husten behaftet RĪGĀN. im ÇKDr. काशी विवर्जयेच्चैर्यम् (weil er sich sogleich verrathen würde) PĀṆĀT. V, 41.

काशिनगर (काशि + न^०) n. die Stadt der Kāçi, Benares MBh. in BENF. Chr. 11, 41.

काशिनाथ (काशि + नाथ) m. N. pr. verschiedener Männer Verz. d. B. H. No. 773. 815 (Çiva?). — Vgl. काशीनाथ.

काशिय (काशि + य) m. Gebieter über die Kāçi MBh. 1, 1809.

काशियति (काशि + यति) m. dass. MBh. 1, 4083. BĀG. 1, 5. so heisst Divodāsa Dhanvantari, der Lehrer des Ājurveda, Suçā. 1, 6, 6. 2, 347, 16 (कासि^०).

काशिपुरी (काशि + पुरी) f. die Stadt der Kāçi, Benares MBh. 13, 7785. BENF. Chr. 14, 17.

काशिराज (काशि + राज) m. König der Kāçi MBh. 13, 265. BENF. Chr. 3, 9. 17, 22. HARIV. 4967. BĀG. P. 9, 22, 23. Als best. Persönlichkeit mit dem Dānava Dirghaḡihva identif. MBh. 1, 2676. als Bein. des Divodāsa Dhanvantari (vgl. काशियति) TRIR. 2, 7, 21. Suçā. 1, 1, 7. 2, 428, 9. Grossvater von Dhanvantari VP. 406. LIA. I, Anh. xxix.

काशिराजन् (काशि + रा^०) m. dass. MBh. in BENF. Chr. 11, 17.

काशिल von काश P. 4, 2, 80.

काशिविलास s. काशीविलास.

काशिलु (von काप्) adj. glänzend, strahlend: काशिलुना कनकवर्णविभूषणेन BĀG. P. 4, 30, 6.

काशी s. unter 1. काश und unter काशि.

काशीखण्ड (का^० + ख^०) m. n. Titel eines über Benares handelnden Abschnitts im SKANDAPURĀNA Verz. d. B. H. No. 489—494. 1349 (काशि^०). 1331.

काशीत n. N. eines Sāman LĀṬJ. 7, 2, 1. 10, 6. Ind. St. 3, 213.

काशीनाथ (काशी Benares + नाथ Gebieter) m. 1) ein Bein. Çiva's ÇARBAR. im ÇKDr. — 2) N. pr. verschiedener Männer Gel. ANZZ. d. k. b. Ak. d. Ww. 1844, No. 72, S. 583. GILD. Bibl. 399. Verz. d. B. H. No.

543. 1013. 1384. काशीनाथम् ebend. No. 884—886. BURN. im BĀG. P. t. I, p. LVII. काशीनाथपत्नी Verz. d. B. H. No. 367. — Vgl. काशीनाथ.

काशीय 1) von 1. काश gaṇa उत्करादि zu P. 4, 2, 90. — 2) von काशि P. 4, 2, 113, Sch. — 3) N. pr. v. l. für काशिराज VP. 406, N. 9.

काशिराज m. = काशिराज MBh. 4, 2351. Bein. des Divodāsa ÇARBAR. im ÇKDr.

काशीविलास (काशी + वि^०) m. Titel eines in Bhāshā und Sanskrit verfassten Werkes Verz. d. B. H. No. 1388. काशिविलास ebend. No. 826.

काशीश 1) m. (काशि oder काशी + ईश) a) ein Bein. Çiva's. — b) ein Bein. Divodāsa's WILS. — Vgl. काशीनाथ, काशियति, काशिराज. — 2) n. Eisenvitriol H. an. 3, 726. उपधातुविशेषः । हिराकसी इति भाषा । तद्धिविधम् । धातुकाशीश्म् १ । तद्धिरिद्वर्णं लोहितं च । पुप्यकाशीश्म् २ । तच्छुक्लवर्णं कृत्तं च । इति रत्नमाला ॥ ÇKDr. Vgl. कासीस.

काशीश्वर (काशि oder काशी + ईश्वर) m. Fürst der Kāçi oder Gebieter von Kāçi: काशीश्वरस्य तीर्थे MBh. 3, 6027. N. pr. eines grammatischen Autors COLEBR. Misc. Ess. II, 46. 47. 48. In काशीश्वरीगण, Titel einer grammat. Abhandlung ebend. 47, ist काशीश्वरी viell. Titel einer von काशीश्वर verfassten Grammatik.

काशीसेतु (काशी + सेतु) m. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 1403.

काष्कार m. Betelnussbaum WILS. — Viell. fehlerhafte Schreibart für कासूकार.

काशिय patron. von Kāçi: काशिये काशियो (LANGL. काशियो) राजन्युत्रो दीर्घतपास्तथा HARIV. 1734. काशियी eine Tochter des Königs der Kāçi MBh. 1, 3785.

काश्मीर f. Gmelina arborea Roxb. AK. 2, 4, 2, 16. H. 1143. MBh. 3, 11569. R. 2, 94, 9. Suçā. 1, 140, 16. 143, 7. 377, 16. 2, 193, 14. 339, 13. 350, 17. — Vgl. काश्मर्य, काश्मरी, काश्मर्य.

काश्मर्य m. dass. AK. 2, 4, 2, 16. MBh. 13, 2773. Suçā. 1, 157, 1. 159, 16. 2, 39, 3. 40, 16. 78, 10.

काश्मीर (von काष्मीर) 1) adj. f. ई aus Kaçmīra gebürtig, von dort her kommend gaṇa कच्कादि zu P. 4, 2, 133 und gaṇa सिन्धादि zu 4, 3, 93. COLEBR. Misc. Ess. II, 179. काष्मीरीव तुरंगमी MBh. 4, 254. काष्मीर: पुष्कराजः Pushkarāksha, König von Kaçmīra MUDĀR. 18, 17. m. pl. die Bewohner von Kaçmīra H. 938, v. l. MBh. 2, 1870. 6, 361. 375. HARIV. 11201. VP. 191. 195. BURN. Intr. 569. काष्मीरेषु bei den Kaçmīra, in Kaçmīra MBh. 3, 5032. Suçā. 2, 169, 8. 173, 6. Sch. zu P. 3, 2, 112 — 114. Im sg. N. des Landes Verz. d. B. H. 93, 10 v. u. Hir. 46, 14. Ind. St. 4, 133, N. काष्मीरमण्डल (काष्मीर^० BURN. Intr. 569, N. 4) MBh. 3, 10545. 13, 1695. R. 4, 43, 22. काष्मीरपुर BURN. Infr. 395. fg. — 2) f. काष्मीरा eine Traubenart, = कथिलद्राक्षा RĪGĀN. im ÇKDr. Die Identif. mit म्रतिविया im ÇKDr., angeblich nach MED., beruht auf einer Verwechslung mit काष्मीरजा. — 3) f. काष्मीरी = काष्मरी H. 1143, v. l. BĀVAPR. im ÇKDr. Ficus elastica Roxb. WILS. — 4) n. SIDDB. K. 249, b, 2. a) die Wurzel von Costus speciosus AK. 2, 4, 5, 11. H. an. 3, 536. MED. r. 134. — b) Safran II. an. MED. काष्मीरद्वयान्द्रदिग्धवपुषः BĀATG. 1, 48. काष्मीरगन्धमृगनाभिकृताङ्गरागाम् KĀURAP. 9. Git. 1, 25. Vgl. unter कुङ्कुम. — c) = टङ्क H. an. MED.

काश्मीरक (wie eben) adj. aus Kaçmlra gebürtig, zu Kaçmlra in Beziehung stehend u. s. w. gaṇa कच्छदि zu P. 4, 2, 131. काश्मीरका-स्वीरान्त्रिचिपान् MBu. 2, 1025. राजा काश्मीरकः 1271. श्रीकाश्मीरकम-रुमात्पय RĀGA-TAR. 1 in der Untersch. m. pl. die Bewohner von Kaçmlra MBu. 3, 1991. — Vgl. काश्मीरक.

काश्मीरक (का^० + न^०) 1) n. a) Safran. — b) ein best. Heilmittel (s. कुष्ठ) H. an. 4, 52. fg. MED. ġ. 30. fg. — c) die Wurzel von Costus speciosus (कुष्ठ) H. an. VIÇVA im ÇKDr. — 2) f. ०ज्ञा N. einer Pflanze, = अति-त्रिया MED. Statt कश्मीरि चातित्रियायाम् H. an. ist wohl काश्मीरज्ञाति^० zu lesen.

काश्मीरकनमन् (का^० + न^०) n. Safran AK. 2, 6, 2, 25. H. 644, v. 1. — Vgl. काश्मीरकनमन्.

काश्मीरक = काश्मीरक RĀGA-TAR. 2. fgg. in den Untersch. काश्मीरकनिवास Wohnort für die Kaçmlra 3, 480. — Vgl. काश्मीरक. काश्मीर्य^० von कश्मीर gaṇa संकाशादि zu P. 4, 2, 80.

1. काश्य adj. subst. f. घ्रा zum Geschlecht oder Stamm der Kāçi ge-
hörig, Fürst der Kāçi ÇĀKH. Çr. 16, 29, 6. ÇAT. Br. 13, 3, 1, 19 (Dhṛta-
rāshīra). 14, 3, 1, 1 (Āgātaçatru). 6, 8, 2. BHAG. 1, 17. MBu. 1, 4128. 2,
1916. BENF. Chr. 22, 18. HARIV. 2014. 4906 und 9044 (Sāṃdīpani). 6373
(पुरोहित). सोमश्च घृथवी सवृक्षपतिः । भृगुर्दत्तः कश्यश्च वमिष्ठ काश्य
एव च ॥ MBu. 13, 991. Kaçjapa so genannt 4486. Als N. pr. der Vater
von Kāçjapa und Ahn von Kāçirāgā Dhanvantari HARIV. 1521.
ein Sohn Subotra's (vgl. काश) Buġ. P. 9, 17, 3. Senāgīt's 21, 23.
VP. 452. — fem. काश्या die Tochter eines Fürsten von Kāçi MBu. 1,
3829. BENF. Chr. 18, 2. 32, 25. 47, 35. HARIV. 2024. 11063. Statt काश्या-
धियति HARIV. 6386 ist wohl काश्यधियति zu lesen.

2. काश्य n. = कश्य ein berauschendes Getränk H. 902, v. 1. RĀGA.
im ÇKDr.

काश्यक = 1. काश्य HARIV. 1520.

काश्यव (von कश्यव) 1) adj. f. ई Kaçjapa gehörig, mit ihm in Ver-
bindung stehend u. s. w.: घोत्रस् Buġ. P. 3, 13, 10. एवं वर्धमकृन्नाणि
दिव्यानि सततं नृप । त्रिंशतः काश्यवी राजन्भूमिरासीदतान्द्रता ॥ MBu.
13, 7237. पृथिवी काश्यवी जने सुता तस्य (कश्यवस्य) मकृत्तमनः 7238.
स्तोतव्या चेह् पृथिवी निवापस्येह् धारिणी । वैलवी काश्यवी चेति तथै-
वेकृत्तयोति च ॥ 4350. काश्यवी देविम् d. i. die Erde HARIV. 10645. Da-
her काश्यवी f. die Erde AK. 2, 1, 2. H. 937. an. 3, 142. MED. p. 19. सर्वकाम-
समायुक्ता काश्यवी यः प्रयच्छति MBu. 13, 3164. — 2) patron. von Kaç-
japa gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. H. an. MED. ÇAT. Br. 7, 3, 1, 5. ĀÇV.
Çr. 12, 14. Ind. SL 1, 188. 2, 313. 3, 459. TAITT. Ār. 2, 18. 10, 1, 8. MBu.
1, 2975. 13, 6298. HARIV. 417. R. 1, 9, 28. 2, 24, 24. 67, 2. P. 4, 1, 124. 3,
103. ÇĀK. 9, 13. 46, 7. COLEBR. Misc. Ess. II, 64. 336. pl. PRAVARĀDHJ. in
Verz. d. B. H. 62. MBu. 3, 970. Kāçjapa = Kṛtakoti TAİK. 2, 7, 49. =
कणाद् 21. = काश्यपि = ग्रहण Sch. zu AK. 1, 1, 2, 33. Ein alter Gram-
matiker WEREB, Lit. 139. P. 8, 4, 67. MĀDHVA zu P. 7, 2, 48. buddh. H.
236. COLEBR. Misc. Ess. II, 317. BURN. Intr. 45. 158. 273. 317. 329. 391.
446. 578. LALIT. 7. 168. 270. 272. LĪA. II, 78. fgg. 436. Dieses patron. ist
so gewöhnlich, dass man es auch da gebrauchte, wo man den Geschlechts-
namen nicht kannte: गोत्राज्ञाने काश्य इति Sch. zu KĪTJ. Çr. 4, 1, 12.

II. Theil.

Häufig durch ein vorangehendes Wort im comp. näher bestimmt; s.
उरुवित्त्वाकाश्यव. गया^०, दशवल्^०, नदी^०, मका^०, कृस्ति^०. — 3) m. eine
Hirschart MED. p. 19. — 4) m. Fisch (मीन) H. an. — 5) n. Fleisch H.
622. — Vgl. कश्यव.

काश्यपनन्दन (का^० + न^०) m. pl. Kinder des Kāçjapa, Bein. der
Cötter MBu. 13, 3330.

काश्यपायन^० patron. von काश्यव gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99.

काश्यपि patron. von काश्यव PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 58. 60 (pl.).
ein Bein. Aruṇa's, des Wagenlenkers der Sonne, AK. 1, 1, 2, 33. H.
102. Garuḍa's H. 231. — Vgl. काश्यपेव.

काश्यपिन् m. pl. Bez. einer nach Kāçjapa benannten Schule P. 4,
3, 103. 2, 66, Sch.

काश्यपीय m. pl. Bez. einer nach Kāçjapa benannten buddh. Schule
BURN. Intr. 446. 633. Lot. de la b. l. 357. VJUTP. 210.

काश्यपीबालाक्यामाठरीपुत्र (का^० - वा^० - मा^० + पुत्र) m. N. pr. eines
Lehrers ÇAT. Br. 14, 9, 4, 31.

काश्यपेव (patron. von कश्यव) Bein. der zwölf Āditja MBu. 13, 7094.
des Sonnengottes ÇABDAR. im ÇKDr. Garuḍa's (vgl. काश्यपि) MBu. 1,
1247.

काश्यायन^० patron. von काश्यव gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99.

काश्चरी f. = काश्चरी BHAR. und DVĪRĀK. im ÇKDr.

काय (von कय् m. Reibung, woran sich Etwas reibt; s. कपोलकाय.

कापार्य^० (von कपाय) adj. f. ई roth (in einer best. Nüance) gefärbt;
subst. ein rothes Gewand P. 4, 2, 1, Sch. Vop. 6, 14. यदि वासंसि वसीर-
त्रत्नानि वसीरन्कापायं ब्राह्मणो मार्गञ्चैत्रं तन्नियो कारिद्रे वैश्यः ĀÇV. GRHJ.
1, 19. KAUC. 37. गते पितरि सर्वाणि संन्यस्यभरणानि सा । जगृहे वल्क-
लान्येव वस्त्रं कापायमेव च ॥ ŚIV. 3, 18. कापायवसना N. 24, 9. MBu. 3,
14805. कापायवसनायवा AK. 2, 6, 1, 17. H. 531. ०वासम् MBu. 12, 566.
13, 4369. HARIV. 11142. काशायट (sic) DHĪRTAS. 70, 4. चीरकापायवासि-
नी MBu. 3, 8588. 1, 5560. सूक्ष्मकापायसंवीत R. 3, 52, 9. जीर्णकापायवा-
रणं JĀGŪ. 3, 157. कापायी मत्तिका eine bes. Biene oder Wespe SUÇR. 2,
290, 17.

कापायग्रहण (का^० + ग्र^०) N. pr. eines Kaitja LALIT. 213.

कापायण^० (patron. von कपाय oder कापाय) m. N. pr. eines Lehrers
ÇAT. Br. 14, 7, 3, 27.

कापायवासिक m. ein best. giftiges Insect SUÇR. 2, 288, 9. — Vgl. क-
पायवासिक.

कापायिन् m. pl. Bez. einer nach Kashāja benannten Schule gaṇa
शौनकादि zu P. 4, 3, 106.

काष्ठायन (काष्ठायन?) patron. von कष्ट PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B.
II, 58.

1. काष्ठ m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Kuvera MBu. 2,
415.

2. काष्ठ Uṇ. 2. 2. P. 7, 2, 9, Sch. काष्ठ und काष्ठ^० ÇĀNT. 3, 8. काष्ठ^० ÇAT.
Br. n. SIDDH. K. 249, a. 6. 1) Holzstück AK. 2, 4, 1, 13. 3, 3, 35. H. 1122.
916. an. 2, 104. MED. th. 3. काष्ठेन वा नखेन वा काष्ठयेत ÇAT. Br. 3, 2,
1, 31. 3, 2, 8. 1, 8, 3, 18. समित्काष्ठानि 11, 5, 3, 13. 7, 1, 3. KĪTJ. Çr. 7, 7,
11. 15, 4, 28. 18, 1, 1. KAUC. 30. 87. M. 4, 49, 241. 3, 69. 8, 372. 10, 84. 11,

166. Jāś. 2, 218. MBu. 13, 3302. R. 1, 1, 54. तृणकाष्ठानि 5, 95, 15. तृणकाष्ठम् M. 3, 122. — Śiv. 5, 1, 2. MBu. 1, 3587. Suçr. 1, 67, 5, 108, 9, 118, 19. भद्रकाष्ठे कुष्ठे काष्ठे च सारले 2, 363, 9. KATHAS. 6, 43. यथा काष्ठं च काष्ठं च समेयातां महोद्दौ । समेत्य च व्यपेयातां तदद्भूतसमागमः ॥ MBu. 12, 868. fg. R. 2, 105, 24. Hir. IV, 66. काष्ठभिद् P. 3, 2, 61, Sch. काष्ठभेद् 6, 2, 144, Sch. काष्ठखाण्डद्वयमध्ये Hir. 49, 41. काष्ठरज्जु ein Strick zum Zusammenbinden der Holzscheite R. 1, 4, 20. काष्ठद्राट PAÑKAT. 235, 23. काष्ठप्रदान das Hinreichen von Holzstücken so v. a. das Anrichten eines Scheiterhaufens: यदि त्वं मां सुहृदं मन्यसे । तत्काष्ठप्रदानेन प्रसादः क्रियताम् 43, 14. काष्ठलोष्टमेषु M. 8, 289. Am Ende eines adj. comp. f. या s. कम्बुकाष्ठा. Vgl. द्राटकाष्ठ, दक्षकाष्ठ. — 2) Längenmaass Z. d. d. m. G. 9, 665. — 3) ein best. Hohlmaass SADDU. P. 4, 20, b (काष्ठ); vgl. Burn. Lot. de la b. l. 374. — 4) am Anf. eines comp. und vor einem verb. fin. ein Lob ausdrückend; das nachfolgende Wort verliert seinen Accent P. 8, 1, 67, 68. काष्ठाध्यापकः, यत्काष्ठं पचति, प्रपचति Sch. Vgl. काष्ठा.

काष्ठक 1) adj. der Form nach von 2. काष्ठ, der Bed. nach von काष्ठकीया gaṇa विल्वकादि zu P. 6, 4, 153. — 2) n. Agallochum RĀĠAN. im ÇKDr.

काष्ठकदली (2. काष्ठ + क^०) f. wilder Pisang (Musa sapientum) RĀĠAN. im ÇKDr.

काष्ठकीट (2. काष्ठ + कीट) m. ein best. in Holz lebendes Insect H. 1203.

काष्ठकीया von 2. काष्ठ gaṇa नडादि zu P. 4, 2, 91. Sch. zu 6, 4, 153.

काष्ठकुट्ट (2. काष्ठ + कुट्ट) m. eine Spechtart, Picus Bengalensis TRIK. 2, 3, 16. PAÑKAT. 157, 4.

काष्ठकुदाल (2. काष्ठ + कु^०) m. ein Spatel —, eine Haue von Holz (bei Schiffen angewendet) AK. 1, 2, 3, 13. H. 878. Nach einem Sch. zu AK. auch ^०कुदाल und ^०कूदाल.

काष्ठकूट m. ein best. Vogel, viell. = काष्ठकुट्ट und auch daraus entstanden PAÑKAT. I, 377. 80, 12, 25 u. s. w.

काष्ठखाण्ड (2. काष्ठ + खाण्ड) n. a stick, a spar, a piece of wood WILS.

काष्ठजम्बू (2. काष्ठ + ज^०) f. N. eines Baumes (s. भूमिजम्बू) RĀĠAN. im ÇKDr.

काष्ठतन् (2. काष्ठ + तन्) m. (nom. ^०तृ) Zimmermann AK. 2, 10, 9. H. 917.

काष्ठतन्त्रक (2. काष्ठ + तन्त्रक) m. dass. ÇARDAR. im ÇKDr.

काष्ठतन्तु (2. काष्ठ + तन्तु) m. eine sich in Holz verpuppende Raupe (कापकार) HĀR. 216.

काष्ठदारु (2. काष्ठ + दारु) m. N. eines Banmes, Pinus Deodora (देवदारु) Roxb., RĀĠAN. im ÇKDr.

काष्ठहु (2. काष्ठ + हु) m. N. eines Baumes, Butea frondosa Roxb. (पलाश), RĀĠAN. im ÇKDr.

काष्ठधात्रीफल (2. काष्ठ + धात्री + फल) n. die Frucht der Emblica officinalis Gaertn. (आमलकी n.) RĀĠAN. im ÇKDr.

काष्ठपाटला (2. काष्ठ + पा^०) f. N. einer Pflanze (सितपाटलिका) RĀĠAN. im ÇKDr.

काष्ठभार (2. काष्ठ + भार) m. eine Tracht Holz, Holzlast: काष्ठभारा-

नतस्कन्धैर्गोपैः HARIV. 4356. R. 1, 4, 21. Davon काष्ठभारिक adj. subst. Holz tragend, Holzträger KATHAS. 6, 42.

काष्ठभूत (2. काष्ठ + भूत) 1) adj. zu einem Holzstück geworden, ein Holzstück seiend; von einem regungslos stehenden Büsser विच. 15, 3. — 2) m. N. pr. eines göttlichen Wesens HARIV. LANGL. I, 513 (काष्ठभूत). काष्ठभूत (काष्ठा + भूत् mit Kürzung des Auslauts) adj. zum Ziele führend: कृपान्काष्ठभूतो यथा ÇAT. Br. 11, 5, 5, 13.

काष्ठमठी (2. काष्ठ + मठी) f. Scheiterhaufen TRIK. 2, 8, 62. HĀR. 131.

काष्ठमय (von 2. काष्ठ) adj. f. ई aus einem Holzstück gemacht, aus Holzstücken bestehend M. 2, 157. MBu. 13, 6668. MRĀKĪ. 47, 10. II. 1255.

लङ्कायां काष्ठमयेषा कस्मात्सर्वे भूः KATHAS. 12, 136. 144.

काष्ठमल्ल (2. काष्ठ + मल्ल) m. Todtenbahre HĀR. 206.

काष्ठलेखक (2. काष्ठ + ले^०) m. ein best. in Holz lebendes Insect (बुण्ण) HĀR. 216.

काष्ठलोहिन (von 2. काष्ठ + लोह) m. eine mit Eisen beschlagene Keule von Holz TRIK. 2, 9, 9.

काष्ठवह्निका (2. काष्ठ + व^०) f. N. einer Pflanze (कटुका) VAIDJ. im ÇKDr.

काष्ठवाट (2. काष्ठ + वाट) eine Mauer von Holz: निर्गत्य नगराद्यावत् — काष्ठवाटविकं प्राप्य तावत् u. s. w. RĀĠA-TAR. 6, 202. Nach TROYER N. pr. einer Localität.

काष्ठविवर (2. काष्ठ + विवर) n. Baumhöhle Sch. zu ÇĀK. 14.

काष्ठशरिवा (2. काष्ठ + शर^०) f. N. einer Pflanze, = शरिवा RĀĠAN. im ÇKDr.

काष्ठा f. Siddh. K. 249, a, 7, 1) Rennbahn: व्यस्मदा काष्ठा अर्चते वः RV. 1, 63, 5. अर्चते न काष्ठा नक्षमाणाः 7, 93, 3. 9, 21, 7. उर्वी काष्ठा क्वितं धर्मम् 8, 69, 8. 4, 58, 7. (कृवामहे) त्वां काष्ठास्वर्चतः 6, 46, 1. उडु त्वे सूनवो गिरुः काष्ठा अग्नेयत्त 1, 37, 10. Auch die himmlischen Bahnen, in welchen Wind und Wolken laufen: अर्धुनात्काष्ठा अत्र शम्बरं भेत् 39, 6. दि-द्वेष्टेयः परि काष्ठासु ज्ञेयः 146, 5. अतिष्ठत्तीनामानिवेशानां काष्ठाणां मध्ये निकृतिं शरीरम् 32, 10. Daher bei den Commentatoren die Bedeutungen Weltgegend (NAGH. 1, 6. Nir. 2, 15. AK. 1, 1, 2, 2. 3, 4, 10, 43. H. 166. an. 2, 104. MED. 1. h. 2. In dieser Bed. können wir das Wort nur durch Buāg. P. 4, 24, 1 helegen), Wasser (Nir. 9, 24). — 2) Ziel, meta: वा-र्जिना योर्जना मिमानाः काष्ठा गच्छत् VS. 9, 13. AV. 2, 14, 6. परममेव का-ष्ठा गच्छति TS. 1, 6, 9, 3. ÇAT. Br. 11, 5, 2, 2. 14, 9, 4, 29. अग्नेरेवाधि गृह-पतेरदित्यं काष्ठामकुर्वत् AIT. Br. 4, 7 (vgl. dazu Nir. 2, 15 die Bed. Sonne). पुरुषान परं किञ्चित्सा काष्ठा सा परा गतिः KATHOR. 3, 11. Hierher viel-leicht auch RV. 10, 102, 9. कथं चेनां परां काष्ठां प्राप्तवानमित्युतिः MBu. 3, 10424. कां च काष्ठां समासाद्य पुनः संपत्स्यते कृतम् 13013. दृष (इक्षानः) काष्ठा दिशश्चैव संवत्सरयुगादि च 13, 1082. स्वयंविशीर्णान्द्रुमपर्णावृत्तिता प-रा हि काष्ठा तपसः KUMĀRAS. 5, 28. काष्ठागतस्नेह 3, 35. Daher काष्ठा = उत्कर्ष oder प्रकर्ष AK. 3, 4, 10, 43. H. an. MED. Vgl. 2. काष्ठ 4. — 3) bestimmter Ort, Stand, Standort: योगेश्वरे कृत्ते — स्वां काष्ठामधुनोपेते 3, 28, 12 (BURNOUR: substance). काष्ठा भगवतो ध्यायेत्स्वनासाप्रावलीकानः Buāg. P. 1, 1, 23 (BURNOUR: forme). तस्यै नमो ऽस्तु काष्ठायै (BURNOUR: excellente substance) यत्रात्मा हरिरीश्वरः 7, 4, 22. Von den Mond-stationen: स राजपुत्रो ववृध आशु शुक्ल इवोडुपः । आर्ष्यमाणः पितृ-

भिः काष्ठाभिरिव सो ऽन्वहम् ॥ 4, 12, 31. काष्ठा = स्थिति (was durch Grenze, Ziel übersetzt wird) AK. 3, 4, 10, 43. = स्थानमात्र H. an. MED. — 4) ein best. Zeitmaass TRIK. 3, 3, 106. H. an. MED. MBu. 1, 4292. 13, 7385. R. 2, 23, 13. DEV. 11, 8. = $\frac{1}{30}$ Kalā AK. 1, 1, 3, 11. H. 136. M. 1, 64. SuCR. 1, 19, 4. 2. = $\frac{1}{15}$ Laghu = $\frac{1}{225}$ Nāḍikā = $\frac{1}{450}$ Muhūrta BūG. P. 3, 11, 7. — 5) N. einer Pflanze, *Curcuma xanthorrhiza Roxb.* (दारुहरिद्रा) H. an. MED. — 6) N. pr. einer Tochter Dakṣha's und Gemahlin Kaçjapa's, der Mutter der vierfüßigen Thiere mit ungespaltenen Hufen, BūG. P. 6, 6, 25, 28.

काष्ठागार (2. काष्ठ + घागर) m. n. ein hölzernes Haus TRIK. 3, 3, 130. काष्ठान्बुवाहिनी (2. काष्ठ + घन्बु - वा^०) f. ein hölzernes Geräth zum Ausschöpfen des Wassers in einem Schiffe AK. 1, 2, 3, 11. H. 877. Ist wohl nur eine Erklärung von द्राणी, kein eig. Synonym.

काष्ठालुक (2. काष्ठ + घालुक) eine best. Art von घालुक SuCR. 1, 223, 3. काष्ठिक (von 2. काष्ठ) 1) m. Holzträger KATHS. 6, 43. — 2) f. घा Holzstückchen: वन^० PAÑKAT. 194, 12. 19. 193, 6.

काष्ठील (1. का + घष्ठील) 1) m. eine Art *Calotropis* (राजाक) RĀGAN. im ÇKDr. — 2) f. घा *Pisang, Musa sapientum* AK. 2, 4, 4, 1.

काष्ठेनु (2. काष्ठ + इनु) m. eine Art Zuckerrohr SuCR. 1, 186, 15. 181, 3. VĀKASP. zu H. 1194 (काष्ठेनु).

1. कास्, कास्ते *husten* DĀTUP. 16, 22 (शब्दकुत्सायाम्); कासा चक्रे P. 3, 1, 35; चकासे und कासामास Yop. 8, 80, 118. कास्ते SuCR. 1, 38, 13. 2, 303, 8. कासमान 1, 118, 12. act.: कासित् (im Verse) 2, 302, 19. 303, 1, 3. — कासा चक्रे = कुत्सितमभिकृतवान्, कुत्सितशब्दं कृतवान् Scholl. zu BHATT. 5, 105. — Vgl. u. काष्.

— उद् s. उत्कासन.

2. कास् f. *Husten* AV. 1, 12, 3. 5, 22, 10. 11 (wo der Accent der Handschr. wohl falsch ist).

1. कास्^३ nom. ag. von कास् P. 3, 1, 140.

2. कास (von कास्) m. *Husten* AK. 2, 6, 3, 3. H. 464. SuCR. 1, 11, 13. 21, 16. 98, 11. 128, 11. 2, 302, 7. fgg. घासकासन्न 1, 138, 20. कासकर 2, 233, 10. घासकासविनाशन 1, 137, 8. BūG. P. 3, 30, 17. Auch कासा f. AV. 6, 103, 1. fg. — Vgl. 2. काश.

3. कास m. n. SIDON. K. 249, b, 7. = काश *Saccharum spontaneum* L. BHAR. zu AK. 2, 4, 5, 28. ÇKDr. = घोभाञ्जन *Hyperanthera Moringa* Vahl. ÇABOAK. im ÇKDr.

कासकन्द (2. कास + कन्द) m. eine Art Wurzel (कासालु) RĀGAN. im ÇKDr.

कासन्न (2. कास + न्न) 1) adj. f. ई den *Husten* vertreibend SuCR. 2, 233, 4. 10. — 2) f. ई N. einer Pflanze, *Solanum Jacquinii Willd.*, ÇABOAK. im ÇKDr.

कासगित् (2. कास + गित्) f. N. einer Pflanze, *Clerodendrum Siphonanthus* R. Br. (भागो), RĀGAN. im ÇKDr.

कासनाशिनी (2. कास + ना^०) f. N. einer Pflanze, = कर्कटपञ्जी (lies u. d. W. कासना^० st. कामना^०) RATNAM. im ÇKDr.

कासन्दी s. u. कासुन्दीवटिका.

कासमर्द (2. कास + मर्द) m. AK. 3, 6, 2, 19. 1) *Cassia Sophora* L. (ein *Hustenmittel*) HĀ. 98. SuCR. 1, 138, 17. 2, 233, 9. — 2) eine gegen Hu-

sten gebrauchte Arznei aus Tamarinden und Senfsamen (वेशवारविशेष) BHAR. zu AK. im ÇKDr. — 3) = पटल HĀ. 270.

कासमर्दक m. = कासमर्द 1. RĀGAN. im ÇKDr. (unter कासमर्द). SuCR. 1, 218, 15. 2, 308, 9.

कासमर्दन (2. कास + म^०) m. *Trichosanthes dioeca Roxb.* (पेटल) RĀGAN. im ÇKDr.

कासर m. Büffel AK. 2, 5, 4. H. 1283. HĀ. 80.

कासवत् (von 2. कास) adj. mit *Husten* behaftet SuCR. 2, 306, 4.

कासार^३ Up. 3, 138. m. n. TRIK. 3, 5, 12. Teich, See AK. 1, 2, 3, 27. H. 1094. BHART. 1, 39. KĀT. 4. Glr. 2, 20. DAÇAK. 21, 8.

कासारि (2. कास + अरि Feind) m. = कासमर्द 1. RĀGAN. im ÇKDr.

कासालु (2. कास + घालु) m. eine best. Wurzel (काकाण्डेशे प्रसिद्ध घालुविशेषः) RĀGAN. im ÇKDr.

कासिका (von 2. कास) f. *Husten* AV. 5, 22, 12. 11, 2, 22.

कासिन् (wie eben) adj. mit *Husten* behaftet SuCR. 1, 116, 9. 2, 303, 17. 304, 5. — Vgl. u. 2. काशिन्.

कासीराम (काशीराम?) m. N. pr. eines Manues Verz. d. B. H. No. 938.

कासीस n. *Eisenvitriol* H. 1036. SuCR. 1, 132, 17. 134, 2. 2, 49, 14. 62, 3. 333, 12. 342, 7. 496, 14. °द्वय 1, 140, 13. — Vgl. u. काशीश.

कासुन्दीवटिका f. = कासमर्द 2. RĀGAN. im ÇKDr. Unter कासमर्द wird auch कासुन्दी aufgeführt. Sowohl WILS. als auch ÇKDr. führen कासुन्दीवटिका zwischen कामनाशिनी und कासमर्द auf, wodurch man auf die Vermuthung geführt wird, dass कासुन्दीव^० zu lesen sei; auch finden wir bei HAUGHTON in der That nur die Form कासन्दि, welche offenbar mit कास *Husten* in Verbindung steht.

कासू^३ f. 1) eine Art Speer Up. 1, 85. AK. 3, 4, 11, 69. H. ç. 146. an. 2, 578. MED. s. 1. P. 5, 3, 90. — 2) mangelhafte, undeutliche Sprache H. an. MED. — 3) Sprache. — 4) Glanz ÇABOAR. im ÇKDr. — 5) Krankheit. — 6) Verstand H. an.

कासूतरी (von कासू) f. ein kurzer Speer P. 5, 3, 90.

कासूकयान (sic) patron. von? PRAVARĀDJA. in Verz. d. B. H. 57.

कासृति (1. का + सृति) f. *Schleichweg*: न कासृत्या ग्रामं प्रविशेत् Gobh. 3, 5.

कास्तीर n. N. pr. einer Stadt P. 6, 4, 155. — Wird in 1. का + तीर zerlegt.

कास्मर्य^३ ÇĀNT. 4, 8 fehlerhafte Schreibart für कार्मर्य.

काकूका f. ein best. musikalisches Instrument DVIRĀPAK. im ÇKDr. — Vgl. काकूला.

काकूर्य^३ patron. von ककूर्य gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

काकूल 1) adj. a) trocken. — b) übermässig. — c) böseartig H. an. 3, 635. MED. l. 73. — 2) m. a) Katze ÇABDAM. im ÇKDr. — b) Hahn MED. — c) eine grosse Trommel HĀ. 143. भेरिवेणुत्रीणामृदङ्गतालपटकशङ्खकाकूलादिभेदेन (kann auch f. oder n. sein) शब्दा घनेवाविधा: PAÑKAT. 20, 8. Vgl. कालकूक. — d) Laut (शब्दमात्र) MED. — 3) f. काकूला a) ein best. musikalisches Instrument TRIK. 1, 1, 119. H. ç. 84. MED. RĀGA-TAR. 5, 464. — b) N. pr. einer Apsaras MED. — 4) f. काकूली ein junges Weib H. an. MED. HĀ. 135. — 5) n. a) eine undeutliche Rede. — b) ein best. musik. Instrument H. an.

काकुलापुष्य (का० + पु०) m. *Stechopfel* (धुम्तूर) Hāa. 107. ÇABDAM. im ÇKDr.

काकुलि m. ein Bein. Çiva's MBu. 13, 1179.

काकुलाकृ (wohl schallnachahmend) n. *das Kollern im Bauche* AV. 5, 8, 11.

काकी f. N. einer Pflanze, *Wrightia antidysenterica* R. Br. (कुटी), RĪĠAN. im ÇKDr.

काकुर्ये patron. von काकुर्य gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

काकोटि patron. von काकोट gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. काकोटि Ind. St. 3, 473.

1. कि pron. Stamm, Nebenform von क und कु, erhalten in किम्, क्वि-यत्, किम्, क्विदत्, क्विदप्, क्विदश, क्विदत्.

2. कि ved. Verbalwurzel क्वि०. 23, 19; s. चि. आकाय्य, wobei wir auf कि verwiesen haben, gehört wohl zu 2. का.

क्वियु (von किम्) adj. *was begehrend: क्वियुर्विप्रौ नृषो बोधुवीति* RV. 3, 33, 4.

क्विराजन् (किम् + राजन्) m. *ein schlechter König* P. 2, 1, 64, Sch. Vop. 6, 89.

क्वित्रप (किम् + रूप) adj. *von welcher Gestalt* MBu. 1, 1327. PAṆĪKĀT. 258, 13.

क्विदत्त m. N. eines Dämons, welcher den Kindern nachstellt, Pāa. GṆA. 1, 16 in Z. d. d. m. G. 7, 531. — Zusammenges. aus किम् + वदत् = वदत्, oder die entsprechende masc. Form zu क्विदत्ति.

क्विदत्ति (किम् + वदत्ति, 3. pl. praes. von वद्) f. *Gerede der Leute, Gerücht, Sage* BHAR. zu AK. im ÇKDr. Belegbar ist nur die Form ०वदत्ती Uṇ. 3, 50. AK. 1, 1, 5, 7. H. 239. इति व्याधानो मुखात्क्विदत्ती श्रूयते HIT. 39, 7. अस्ति किलैषा क्विदत्ती अत्रास्माकं कुले कालरात्रिकल्पया विद्या नाम राज्ञसी समुत्पत्स्यत इति PBA. 11, 2, 6. 23, 6. DUṀTAS. 78, 4.

क्विदत् (von किम्) adj. P. 8, 2, 9, Sch. Vop. 7, 28. *poor, mean, insignificant* Wils.

क्विदराटक (किम् + व०) adj. *der da sagt: was ist eine Cypraea moneta? d. i. der eine so kleine Münze gar nicht beachtet* HIT. II, 87. — Vgl. क्विदत्ता.

क्विदिद् (किम् + विद्) adj. *was wissend* ÇĀṆKA. Bā. in Ind. St. 2, 304, N. 3.

क्विदीर्य (किम् + वीर्य) adj. *von welcher Kraft: क्विदीर्या राज्ञसास्ते* R. 1, 22, 12. 3, 38, 2.

क्विदत् (किम् + वृत्त) adj. *der da sagt: was ist das Benehmen? d. i. der seinem Benehmen gar keine Aufmerksamkeit zuwendet: चतुर्माण्डलावस्थानं नाम सिंहुस्य सिंहुनुयायिनः काकारुका क्विदत्ताश्च* PAṆĪKĀT. 9, 15.

क्विद्यापार (किम् + व्या०) adj. *welcher Beschäftigung nachgehend* ÇĀK. Ch. 150, 8.

क्विजौर (किम् + शार) 1) *die Grannen am Getraide*, m. Uṇ. 1, 4 (vgl. P. 6, 2, 139). AK. 2, 9, 21. 3, 4, 25, 165. H. 1181. an. 3, 538. MED. r. 137. neutr. AIT. Bā. 2, 9. — 2) m. *Pfeil* Uṇ. AK. 3, 4, 25, 165. H. an. MED. — 3) m. *Reiher* MED.

क्विशिल (किम् + शिला) adj. *in steinigem Lande —, Geröllboden befindlich* VS. 16, 43. TS. 5, 5, 9, 2. ÇATAR. Uṇ. in Ind. St. 2, 41, N. 2.

क्विशील (किम् + शील) adj. *welche gewohnte Art zu sein habend* MBu. 1, 1327.

क्विश्रुक (किम् + श्रुक) m. *Butea frondosa* Roxb., ein Baum mit schmetterlingsförmigen rothen Blüthen, AK. 2, 4, 2, 10. H. 1136. Hāa. 107. M. 8, 246. N. (Bopp) 12, 3. R. 2, 56, 6. 3, 21, 20. 79, 33. 5, 17, 4. 15. SUÇA. 1, 22, 9. 110, 6. 214, 17. UR. 6, 19. क्विश्रुकैः श्रुकमुखच्छ्रुविभिः 20. ते — वक्षुशोभत पुष्पिता इव क्विश्रुकाः MBu. 3, 88 15. 16124. 13, 1982. 2798. तयोः कृतत्रणौ दक्षौ श्रुश्रुते महात्मनोः । पुष्पिताविव निष्पत्रौ यथा शाल्मलि-क्विश्रुका ॥ R. 5, 68, 31. अविद्याय फलं यो हि कर्म त्वेवानुधावति । स शोचेत्पलवेलायां यथा क्विश्रुकसेवकः ॥ DAÇ. 1, 8. इत्यैव नसेपत्रा विशालकुलसेवाः । विद्याहीना न शोभते निर्गन्धा इव क्विश्रुकाः ॥ KĀN. 7. neutr. *die Blüthe* SUÇA. 1, 224, 1. क्विश्रुकवर्णाभि R. 5, 52, 14. क्विश्रुकोदकं *ein Aufguss auf die Blüthen*, der zum Färben gebraucht wird, SUÇA. 2, 2, 5. Nach RĪĠAN. im ÇKDr. ist क्विश्रुक auch = नन्दीवृत्त. — Vgl. पलाश und सुक्विश्रुक.

क्विश्रुका P. 6, 3, 117. m. *eine Varietät von क्विश्रुक* ÇABDAM. im ÇKDr. क्विश्रुकागिरि (mit Dehnung des Auslauts) N. pr. eines Berges P. 6, 3, 117.

क्विस ved.: क्विसः (sic) क्विसः gaṇa सवनादि zu P. 8, 3, 110. क्विसं क्विसम् v. l. für क्विसं क्विसम् ebend.

क्विसखि (किम् + स०) m. *ein schlechter Freund* P. 2, 1, 64, Sch.

क्विस्त्ये n. *eine best. Frucht (?)*: क्विस्त्यादीनि लोहितवर्णां च सेनु-द्याभिनिष्ठिवति KAUC. 31. 10. 30.

क्विक्कि f. SIDDI. K. 247, b. ult. (isl. viell. क्विखि zu lesen?). 1) m. = क्विक्किदीवि ÇABDAM. im ÇKDr. — 2) m. *Kokospalme* (नारिकेल) RĪĠAN. im ÇKDr.

क्विक्किदिव m. *der blaue Holzhäher* ÇABDAM. im ÇKDr. (unter क्विक्कीदिवि); क्विक्किदिवि m. ÇABDAM. क्विक्किदिविना P. 7, 3, 109, VĀRTL. Sch.; क्विक्किदीर्वि m. H. 1329, Sch. ÇABDAM. im ÇKDr. (unter क्विक्कीदिवि). RV. 10, 97, 13. ein anderes Thier ist damit viell. bezeichnet TS. 5, 6, 22, 1 (क्विक्किदिवि.; 2te Hand: ०दीवि:). ved. क्विक्किदीव्या P. 7, 3, 109, VĀRTL. Sch. क्विक्किदीविना Uṇ. 4, 57.

क्विक्किन् m. oder क्विक्की f. dass. SVĀMIN zu AK. im ÇKDr. (unter क्विक्कीदिवि).

क्विक्किरौ (schallnachahmend) mit करू *zerreißen, zerfetzen: आ रिख क्विक्किरा कृणु पणीनां रुदया* RV. 6, 33, 7. रुदयमा रिख क्विक्किरा कृणु 8. — Vgl. क्वक्काकृत.

क्विक्कीदिव m. = क्विक्किदिव ÇABDAM. im ÇKDr., क्विक्कीदिवि m. Uṇ. 4, 57. AK. 2, 3, 16. H. 1329.; क्विक्कीदीवि m. ÇABDAM. im ÇKDr. BHAR. zu AK. im ÇKDr. (unter क्विक्कीदिवि).

क्विक्किटा onomatop., gebraucht in einer Anrufung: क्विक्किटा ते मनः प्रजापते स्वाहा TS. 3, 4, 2, 1. क्विक्किटाकारं (mit dem Ausruf कि०) नु-हेति क्विक्किटाकारेण वै ग्राम्याः पशवो रमन्ते प्रारुष्याः पतन्ति 3, 5.

क्विक्किश m. *ein best. Wurm*, welcher den Haaren, Nägeln und Zähnen verderblich ist, SUÇA. 2, 310, 9 (क्विक्किश).

क्विक्किसाद् m. *eine Art Schlange* SUÇA. 2, 265, 18.

क्विक्किस m. *Theile des zerriebenen Kornes, Schrot, Gries* AIT. Bā. 2, 9.

क्विखि 1) m. *Affe* TAİK. 2, 3, 7. BUÇIPIA. im ÇKDr. — 2) f. *eine kleine Schakalart; Fuchs* TAİK. 2, 3, 8. H. 1290.

किङ्कणी = किङ्कणी H. 663, v. 1.

किङ्करं (किम् + 1. कर) P. 3, 2, 21. m. 1) Diener, Slave AK. 2, 10, 17. H. 360. R. 1, 18, 13. 29, 24. 2, 23, 41. 4, 40, 4. 6, 83, 13. RAGH. 2, 35. VID. 208. यम° PAKĀT. 104, 15. 247, 8. यमः सकिङ्करः SIV. 6, 38. स्मरकिङ्कर AMAR. 100. f. ई MBH. 4, 634. BUĀG. P. 1, 6, 6. Nach einem VArtt. und nach SIDDH. K. zu P. 3, 2, 21 ist किङ्करा Dienerin, किङ्करी die Frau eines Dieners. किङ्करत्वं n. das Verhältniss eines Dieners, eines Slaven PAKĀT. IV, 8. — 2) wohl ein best. Theil des Wagens AV. 8, 8, 22. — 3) eine Art Rākshasa MBH. 1, 6746. 2, 86. 1710. R. 1, 3, 30. 5, 38, 22. 42. 51. 56. 118. किङ्कराणां ततः पश्चाच्चकार बलिमुत्तमम् । यत्नेन्द्राय कुवेराय मणिभद्राय चैव हि ॥ MBH. 14, 1918. — 4) N. pr. eines Volkes R. 4, 44, 13. — Vgl. कैकरायणा.

किङ्कर्तव्यता (von किं कर्तव्यम्) f. der Zustand, in dem man sich fragt, was zu thun sei: किङ्कर्तव्यतामूढः तणामतिष्ठत् DAṢAK. in BENF. Chr. 199, 9. — Vgl. इतिकर्तव्यता, किङ्कार्यता.

किङ्कल m. N. pr. eines Mannes gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. — Vgl. किङ्कर.

किङ्काम्य् (किम् + काम्य्), किङ्काम्यति was wünschen SIDDH. K. zu P. 3, 1, 9. VOP. 21, 4.

किङ्काम्यौ (किम् + काम्यौ) adv. (verkürzt instr.) aus dem Wunsche nach was ÇAT. Br. 1, 2, 5, 25.

किङ्कारण (किम् + का°) adj. welche Ursache —, welchen Grund habend ÇVETĀÇV. Up. 1, 1.

किङ्कार्यता (von किं कार्यम्) f. = किङ्कर्तव्यता: अथ तां चित्तयन्कात्तां स तत्रा पर्यतप्यत । यथा किङ्कार्यतामूढा व्यस्यस्यास्ते ऽस्य वसिरे ॥ KATHĀS. 10, 101.

किङ्कणी (onomatop.) m. 1) ein best. musik. Instrument H. ç. 83. — 2) N. pr. eines Sohnes von Bhaḡamāna BUĀG. P. 9, 24, 7.

किङ्कणी (onomatop.) f. 1) Glückchen AK. 2, 6, 3, 11. H. 663. (रथेन) किङ्कणीनालमालिना MBH. 1, 7933. 3, 15435. किङ्कणीनालभूषित (रथ) HARIV. 13015. किङ्कणीनालपर्यत्त (रथ) 13017. (रथः) किङ्कणीस्वरनिर्वापः MBH. 13, 2784. (रथम्) किङ्कणीशतमण्डितम् R. 3, 28, 32. 6, 86, 8. (लङ्काम्) किङ्कणीनालवाचालाम् 5, 9, 59. पृथुलाश्चित्रकौशश्च किङ्कणीसायका म-हान् MBH. 4, 1336. रशनाकलकिङ्कणीरिव ÇIC. 9, 74. Nach Eioigen auch किङ्कणी und किङ्कणीका ÇKDR. — 2) eine best. Pflanze (विकङ्कत) RĀĠAN. im ÇKDR. Vgl. किङ्करिन्.

किङ्कणीक = किङ्कणी 1: (रथान्) किङ्कणीकविभूषितान् VIÇV. 3, 18. तमुवाह वाहः सशब्दचामीकरकिङ्कणीकः KUMĀRAS. 7, 49. किङ्कणीकाश्रम N. pr. einer Einsiedelei MBH. 13, 1709.

किङ्कणीकिन् (von किङ्कणीक) adj. mit Glückchen geschmückt: पादौ INDR. 5, 12. भोजान् HARIV. 2023.

किङ्कर 1) m. a) Pferd. — b) der indische Kuckuck. — c) Biene. — d) der Liebesgott. — 2) f. या Blut. — 3) n. die Oeffnung in der Stirn des Elephanten (aus der zur Brunstzeit eine Flüssigkeit hervorquillt) SĀRASV. im ÇKDR. — Vgl. किङ्करात.

किङ्करात m. 1) Papagei. — 2) der indische Kuckuck. — 3) der Liebesgott. — 4) N. eines Baums, Jonesia Asoka (अशोक) Roxb., SĀRASV. im ÇKDR. — 5) eine Amaranthenart, = कुरण्टक H. 1135. = रत्नाम्नान ĠA-

ṚĀDH. im ÇKDR. = पीताम्नान RĀĠAN. im ÇKDR. — Zerlegt sich scheinbar in किम् + किरातः; vgl. indessen किङ्कर.

किङ्करल m. N. einer Pflanze (वर्वर) VAIDJ. im ÇKDR.

किङ्करिन् m. N. einer Pflanze (विकङ्कत) ĠAṚĀDH. im ÇKDR. — Vgl. किङ्कणी.

किङ्कण (किम् + नण) adj. der da sagt: was ist ein Augenblick? d. i. der eine so kurze Spanne Zeit gar nicht beachtet HR. II, 87. — Vgl. किङ्करातक.

किङ्कोत्र (किम् + गोत्र) adj. welchem Geschlecht angehörig: को नामासि किङ्कोत्र इति KAUC. 53. Ind. St. 1, 263, 2.

किञ्चन m. eine Varietät der Butea frondosa (कृस्तिकर्पापलाश) ÇABDAR. im ÇKDR. — Das pron. und adv. indefin. किञ्चन s. u. 1. क und u. किम्.

किञ्चनक m. N. pr. eines Königs der Nāga VJUTP. 85.

किञ्चित्कर (किम् - चिद् + 1. कर) adj. der Etwas thut, — gethan hat: अकिञ्चित्कर (अ° + कर) der Nichts verbrauchen hat PAKĀT. 187, 24.

किञ्चिलिका m. = किञ्चुलुका AK. 1, 2, 3, 22. किञ्चुलुका m. dass. H. 1203.

किञ्चुलुका m. Regenwurm AK. 1, 2, 3, 22. TRIK. 1, 2, 27. 3, 3, 290. H. 1203, v. 1.

किङ्कन्दम् (किम् + इ°) adj. mit welchem Veda vertraut ÇĀṢKH. Br. in Ind. St. 2, 304, N. 3.

किञ्ज n. die Blüthe der Mesua ferrea (किञ्जल्का n.) RĀĠAN. im ÇKDR.

किञ्जल्य (किम् + जल्य) n. N. pr. eines Tirtha MBH. 3, 6049. — Vgl. किञ्जान.

किञ्जल m. = किञ्जल्का m. ÇABDAR. im ÇKDR.

किञ्जल्का 1) m. Staubfaden, insbes. der Lotusblüthe AK. 1, 2, 3, 12. 3, 4, 18, 123. II. 1166. केचित्किञ्जल्कांशाः (पयोधराः) MBH. 3, 12880. केमकिञ्जल्कावर्णा R. 4, 44, 88. VIÇV. 4, 21. पद्म° MBH. 1, 981. 3, 14531. R. 6, 2, 18. 73, 16. RAGH. 15, 52. VET. 6, 6. उत्पल° SUÇR. 2, 335, 16. 339, 6. अरविन्द° BUĀG. P. 3, 13, 43. कदम्ब° 2, 2, 9. हिरण्यमन्त्र सृष्टिना यानये-युर्ब्रह्मकिञ्जल्का शतयुक्तरा द्वातुः ĀÇV. ÇR. 9, 9. — 2) n. die Blüthe der Mesua ferrea RĀĠAN. im ÇKDR.

किञ्जल्किन् (von किञ्जल्का) adj. aus Staubfäden bestehend: किञ्जल्कि-नो द्वाै चाब्धिर्गोलामम्नानपङ्कजाम् DEV. 5, 51.

किञ्जोतिस् (किन् + ज्यो°) adj. welches Licht habend ÇAT. Br. 14, 7, 1, 2—6.

किट्ट, कैटति gehen; sich fürchten; in Furcht setzen DUĀTUP. 9, 14, 32.

किट्टकिट्टाय् (onomat.), किट्टकिट्टायते knirschend reiben: दहान् SUÇR. 2, 193, 3. — Vgl. कट्टकटा.

किट्टि m. ein wildes Schwein AK. 2, 5, 2. H. 1288. KAUC. 23 (?). — Vgl. किर, किरि.

किट्टि 1) m. Wanze H. 1209. = केशकीट Laus ÇKDR. — 2) n. ein best. Exanthem SUÇR. 1, 31, 17. 2, 278, 10. 289, 3. Vgl. किरिमि.

किट्टिमि eine best. Form des Aussatzes SUÇR. 1, 269, 10. 2, 175, 5. — Vgl. किरिमि.

किट्ट n. Secretion, Ausscheidung AK. 2, 6, 2, 16. 3, 4, 26, 199. H. 631. SUÇR. 1, 328, 14. लौकिके किट्टम् Eisenrost 2, 469, 10. लौकिकिट्ट TRIK. 3, 3, 180. किट्टक n. dass.: अयसः H. 1038.

किट्टवर्जित (कि^० + व^०) n. der männliche Same (der Ausscheidung ermangelnd) II. 629.

किट्टाल (von किट्ट) m. 1) Eisenrost. — 2) ein kupferner Krug H. an. 3, 636. MED. I. 76.

किट्टिम (?) n. eine Art Wasser II. c. 164.

किण m. AK. 3, 6, 2, 18. 1) Schwiele: कालस्याल्पतया च चीवरकृतः स्कन्धे न ज्ञातः किणः MĀKĪ. 114, 4. यस्योद्दर्यणलोष्टकैरपि सदा पृष्ठे न ज्ञातः किणः 34, 3. मैत्रीकिणाङ्कः (भुजे) ÇĀK. 13. ज्ञायातरखाकिणालाङ्कनेन (भुजेन) RAĞU. 16, 84. अथहमैत्रीकिणालाङ्कनेन (भुजेन) 18, 47. Glr. 1, 6. मैत्रीकृतकिणौ (भुजे) MBu. 3, 4008. वाहू किणकृतौ (= कृतकिणौ) 4, 53. करान्यो किणज्ञाताभ्याम् (= ज्ञातकिणाभ्याम्) 3, 41005. Narbe TAİK. 2, 6, 14. H. 463. HĀ. 234. — 2) eine Art Holzworm HĀ. 234.

किणवत् (von किण) adj. schwierig: कैरो MBu. 4, 633, 639.

किणालात (?) किण + अलात) m. ein Bein. Indra's H. c. 31.

किणि f. = किणिकी ÇABDAR. im ÇKDR.

किणिकी f. *Achyranthes aspera* (s. अयामार्ग) AK. 2, 4, 3, 7. Suçā. 4, 144, 17. 143, 6. 2, 130, 5. 256, 4.

किणव n. TAİK. 3, 3, 7. m. n. VĪKĀSP. bei BHAR. zu AK. ÇKDR. 1) n. Hefe überh. oder ein best. Gährungsstoff, insbes. der zur Bereitung von geistigen Getränken angewendete, AK. 2, 10, 42. H. 904. an. 2, 519. MED. r. 5. M. S. 326. पर्युपितकिणवोदकपिष्टसमवाय Suçā. 4, 81, 6. 132, 6. 133, 7. 134, 10. 163, 13. किणवपिष्ट 2, 73, 17. 87, 2. 109, 19. 517, 10. 539, 14. — 2) n. Sünde Up. 1, 150. H. 1381. H. an. MED. — Vgl. कणव.

किणवन् m. Pferd II. c. 177. — Vgl. किन्धिन्, कित्त्वान् und कित्त्वन्.

किणवीय und किणव्य adj. von किणव gaṇa अयमादि zu P. 5, 1, 4.

कित् s. चित् und केतय्.

कित m. N. pr. eines Mannes gaṇa अयमादि zu P. 4, 1, 110.

कितव्यं m. 1) Spieler NĪ. 3, 22. AK. 2, 10, 44. H. 485. यन्मो पितेव कितव्यं शशास Rv. 2, 29, 5. कितवासो यद्रिपुर्न दीवि 5, 83, 8. 10, 34, 3. 7. 10. 11. 13. VS. 30, 8. 18. 22. कितवानुत्तैर्व्यासमप्रति AV. 7, 50, 1. 109, 3. AIT. Br. 2, 49. M. 3, 151. 159. 9, 225. 258. MBu. 1, 156. N. 17, 36. Suçā. 4, 31, 3. PAÑĀT. V. 32. अन्नकितव (mit einem im loc. gedachten Begriffe componirt nach gaṇa शौण्डादि zu P. 2, 1, 40) MBu. 2, 2539. Mit einem damit verglichenen Begriffe compon. gaṇa व्याघ्रादि zu P. 2, 1, 56. धूर्तकितव Hazardspieler JĀGŪ. 2, 199. f. कितवी ऀCV. GRH. 1, 5. — 2) Betrüger, Schelm, = वञ्चक TAİK. 3, 3, 412. H. an. 3, 697. MED. v. 34. = खल ÇABDAR. im ÇKDR. स चाहं वितलेभिन प्रत्याचने कथं द्विजम् । प्रतिश्रुत्य ददामीति प्राह्नादिः कितवी यथा || BuĀG. P. 8, 20, 3. MEGH. 111. AMAR. 17, 41. Mit einem coordinirten Begriffe compon.: यासिककितवः = अयाव्ययानानृत्तापरः P. 2, 1, 53, Seb. — 3) ein Trunkener, Wahnsinniger (मत्त) TAİK. H. an. MED. — 4) pl. N. pr. eines Volkes oder Stammes MBu. 2, 1832. sg. N. pr. eines Mannes gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154. उत्करादि zu 4, 2, 90. gaṇa अयमादि zu 4, 1, 110. तिककितवाः P. 2, 4, 68. — 5) Stechapfel (auch धूर्त und उन्मत्त) AK. 2, 4, 2, 58. H. an. MED. — 6) ein best. Parfum (रोचन) GAṬĀDH. und RĀGŪ. im ÇKDR. — Vielleicht entstanden aus किं तव was gehört dir? was ist dein Satz? Vgl. कित्व.

कितवीय von कितव gaṇa उत्करादि zu P. 4, 2, 90.

किंनार n. Bast eines Baumes ÇAT. Br. 14, 6, 9, 32.

किंतनु (किम् + तनु) m. eine Art Spinne TAİK. 2, 3, 13.

किंतमाम् (von किम्) adv. interrog., wenn unter Mehreren, किंतमाम् wenn unter Zweien die Wahl schwankt, P. 5, 4, 11. Vop. 7, 51. ved. auch mit kurzer Endsilbe P. 5, 4, 12.

किंतुघ्न (किम् - तु + घ्न) jedes Aber vernichtend, als m. N. eines Karāṇa (s. 2. करण 2, m.) DĪPIKĀ und Kosuṇṇa. im ÇKDR.

किंतव adj. aus किं त्वम् gebildet, um das geschwätziges Fragen des Be-rauschten zu bezeichnen: सुरायि वृथै मेदे किंतवो वदति कित्वः VS. 20, 28.

किंदत (किम् + दत?) N. pr. eines geheiligten Brunnens MBu. 3, 6069.

किंदम (किम् + दम) m. N. pr. eines Muni MBu. 1, 4585.

किंदर्भ (किम् + दर्भ) m. N. pr. eines Mannes gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104.

किंदान (किम् + दान) n. N. pr. eines Tirīha MBu. 3, 6049.

किंदास (किम् + दास) m. N. pr. eines Mannes gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104.

किन्दुवित्त्व (v. l. किन्दुवित्त्व, केन्दुवित्त्व, तिन्दुवित्त्व) N. pr. des Geschlechts od. des Geburtsortes von Ġajadeva Glr. 3, 10; vgl. Prolegg. I. fg.

किंदेवत (किम् + देवता) adj. was als Gottheit habend ÇAT. Br. 14, 6, 9, 21. fgg.

किंदेवत्यं (wie eben) adj. welcher Gottheit geweiht, — gehörig TS. 2, 3, 2, 7. 5, 7, 3, 2. ÇAT. Br. 1, 6, 1, 20. 11, 8, 3, 1.

किन्धिन् m. Pferd TAİK. 2, 8, 11, v. l. für कित्त्विकन् ÇKDR. — Vgl. कित्त्वान्.

किंनर (किम् + नर) 1) m. f. ई Bez. eines mythischen Wesens, halb Mensch halb Thier (mit einem Pferdekopfe auf einem menschlichen Leibe nach dem Seb. zu H. 194); urspr. viell. eine best. Affenart (vgl. वानर Affe d. i. वा -r- नर), später wie die Nara zu den Gandharva gezählt und wie diese als Sänger gerühmt. AK. 1, 1, 1, 6. किंनरान्वानरान्मत्स्यान्विविधाश्च विकंगमान् M. 1, 39. राजसाश्च पुलस्त्यस्य वानराः किंनरास्तथा । यत्नाश्च मनुज्याग्र पुत्रास्तस्य धीमतः || MBu. 1, 2571 (von den किंपुरूप unterschieden). ऋत्तीपु च तथा ज्ञाता वानराः किंनरीपु च R. 4, 16, 21. किंनरा नाम गन्धर्वा नरा नाम तद्यापरे MBu. 2, 396. किंनराश्च सुवाससः HĀIV. 11830. शोभयन्ति च तद्वश्म भ्रमणा वरस्त्रियः । यथा कैलासप्रद्वेषिण शतशः किंनरीगणाः || R. 5, 12, 48. किंनरोद्गीतभाषिणी MBu. 1, 6569. जयोदाकरणं वाह्नेर्गीययामास किंनरान् RAĞU. 4, 78. KCMĀRAS. 1, 8. संरुद्रशो गन्धर्वकिंपुरूपकिंनरा जग्मुः BHĀG. P. 8, 20, 20. RĀGĀ-TAB. 1, 197. संरुद्राभिस्त्रिपुरविजयो गीयते किंनरोभिः MEGH. 37. — M. 3, 196. MBu. 3, 10753. HĀIV. 11794. 12113. R. 4, 16, 6. 3, 38, 15. VĪCV. 1, 6. 5, 12. VP. 43. LĀLIT. 12 u. s. w. Lot. de la b. l. 3. Im Gefolge von Kuvera AK. 4, 1, 1, 66. H. 194. किंनरेश ein Bein. Kuvera's AK. 1, 1, 1, 64. किंनरेश्वर dass. HĀLĪJ. im ÇKDR. Bilden bei den Ġaina eine der acht Klassen der Vjantara H. 91. Vgl. किंपुरूप. — 2) m. N. pr. eines Fürsten VP. 463. ein Bein. Nara's, eines Sohnes des Vibhīṣaṇa, RĀGĀ-TAB. 1, 197. Bei den Ġaina N. des Dieners des 15ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 42. — 3) m. N. pr. einer Localität gaṇa तन्नशिलादि zu P. 4, 3, 93. — 4) ein best. Saiteninstrument H. 286, Seb. किंनरी die Laute der Kāṇḍāla H. c. 82.

किं नामधेय (किम् + ना^०) adj. *welchen Namen führend* PAÑKĀT. 127, 19.

किं नामन् (किम् + ना^०) adj. *dass*. VID. 267.

किं निमित्त (किम् + नि^०) adj. *welche Veranlassung habend* MĀLAV. 49,

11. किं निमित्तो गुरोः शायः सौदासस्य BHĀG. P. 9, 9, 19. किं निमित्तम् adv. *aus welcher Veranlassung, warum* R. 3, 23, 35. 52, 47. 5, 38, 6 (getrennt geschrieben).

किप्य m. *ein best. Wurm* SĀG. 2, 509, 15 (किप्य). — Vgl. चिप्य.

किम् (von 1. कि) 1) nom. acc. sg. n. zu 1. क s. daselbst. — 2) adv. AK.

3, 4, 33, 12. 3, 3, 5. H. 1336. an. 7, 7. MED. a. v. j. 52. a) *wie, woher, warum*: किं नै रूद्रं विद्यासि RV. 4, 170, 2. किं मासि 182, 3. 4, 3, 12. 8, 69, 5. किं नोड्डु र्कर्म दातवा उं 4, 21, 9. किं स्मर्यं ज्ञातयेदो कृष्णपि 7, 104, 14. 8, 8, 8. 21, 6. 62, 11. किं मिदं वैकृतं कृतम् R. 4, 9, 45. किं ब्रह्मसि माम् N. 11, 3. 12, 12. 15. 17. 26, 17. BRAHMAN. 3, 2. R. 2, 31, 7. DAṢ. 2, 6. 29. HIT. Pr. 28. 12, 20. 14, 20. 31, 21. 1, 168. ÇĀK. 56, 13. 70, 22. 93, 13. VID. 66. 240. DUBĒTAS. 83, 12. 86, 3. बहुलीभूतमेतत्किं न व्रथ्यते *warum sollte dieses, da es schon allgemein bekannt geworden ist, nicht erzählt werden?* ÇĀK. 79, 11. — b) Fragewort, *nam, an*: किम् श्रेष्ठः किं यद्विदो न घ्रा त्रगन्त्रिमीयते हृत्यम् IV. 1, 161, 1. 4, 23, 6. किं मे कृष्यमकृष्णानो नृपते 7, 86, 2. किं रजस दृना परो ग्रन्थदस्ति AV. 5, 11, 5. साम्यं सौम्येच्छतीति किम् M. 11, 195. किं मो न त्रातुमर्हसि N. 12, 13. न विभेषि किञ्चित्किं मत्कोपादिप्रनोक्तिा Hit. 3, 17. किं काचिच्चो नो बालकं कर्तुं शक्नोति PAÑKĀT. 100, 21. ज्ञातिमात्रेण किं काश्चिद्व्यत्ये पूष्यते काचिन् Hit. 1, 31. 167. अस्मिन्निर्जने वने कदाचित्किं व्याधाः संचरन्ति 39, 4. ÇĀK. 8, 3. 23, 11. 29, 12. 61, 9. HIT. 1, 72. VID. 296. BRAHMA P. in LA. 57, 2. ÇRṢĒĀRAT. 14. 19. 21. कृतमकार्षीः किम् । न कोरामि oder नाकार्षम् P. 3, 2, 121, Sch. किं गयापकृतं तन्य दत्त् habe ich ihm Etwas zu Leide gethan, dass VIÇV. 4, 4. परित्यक्ता वसिष्ठेन किमकम् — याहं राजभैर्दानी द्विषेय hat mich Vas. in Stich gelassen, da ich u. s. w. 3. परित्यक्ता त्रयाकम् — यस्नाद्वाभटा मो हि नयन्ति त्वत्सकाशतः 8. Wenn die Handlung in Frage gestellt wird, behält das verbum fin., wenn es von keiner praep. begleitet ist, seinen Ton nach P. 8, 1, 44. किं देवदत्तः पचति । आहो स्विदुक्ते kocht Dev. oder isst er? Sch. In den folgenden Beispielen dagegen ist das verbum fin. unbetont: किं देवदत्तः घ्रादनं पचति । आहो स्विच्छकम् ॥ किं देवदत्तः प्रपचति । उत प्रकरोति । ebend. — किं रज्जुः किं सर्पः ist es ein Strick oder eine Schlange? H. 1336, Sch. किम् — उत ÇĀK. 69. 33, 12. तत्र ज्ञाने किं पद्यो गता उत प्रवक्ष्येति MĀKĀ. 147, 22. 48, 20. 49, 3. KUMĀRAS. 6, 23. SĀ. D. 38, 13. VOP. 23, 22. किमनुरक्तो विरक्तो वापि माये स्वामीति ज्ञास्यामि Hit. 53, 18. किम् — उत वा PAÑKĀT. 68, 14. SĀ. D. 5, 9. किम् — उत — उत BHART. 3, 77. किम् — उत — अथ वा KATHĀS. 17, 112. किम् — उत — आहो स्वित् ÇĀK. 106. किम् — अथ वा — उत H. 5, 51, 7. किम् — किं वा ÇRṢĒĀRAT. 7. किम् — किं वा — किं वा PAÑKĀT. 34, 15. 16. किम् — किम् — वा — अथ MĀKĀ. 171, 24. Das einen Mangel, einen Tadel ausdrückende किम् an Anf. eines comp. gehört auch hierher: किं राजन् ist das ein König? d. i. ein schlechter König P. 2, 1, 64. 5, 4, 70. Auch mit einem verb. fin. verbunden: किमधीते er liest schlecht (liest er wirklich?) P. 8, 1, 44, Sch. — c) in Verbindung mit andern Partikeln: α) mit अथ *wie doch, warum doch*: किमद्वा वा प्रत्यवर्ति गमिष्याहः IV. 5, 38, 3. 6, 44, 10. 52, 3. 10, 42, 3. AV. 6, 43, 1. 10, 7, 37. — β) mit vorang.

अथ s. unter अथ 7, c. — γ) mit अथि *sehr, gehörig, heftig*: किमपि मनसः समोक्षो मे तदा बलवान्भूत् ÇĀK. 183. स्तन्यस्तोशीरे विथितमृणालैः कवल्यं प्रियायाः सावार्धं किमपि रमणीयं वपुरिदम् 37. किमपि रुदती MEGH. 110. 111. ÇĀNTIÇ. 4, 15. Git. 1, 14. — *noch mehr*: मित्रं वररुचिः प्रातः किमप्येष पुरोहितः ein Freund des Var. ist gekommen, noch mehr, es ist der Oberpriester KATHĀS. 4, 55. 2, 82. आगतावत्तिका देवि किमप्यस्मान्विधूयतु । प्रविष्टा राजपुत्रस्य गृहे गोपालकस्य सा ॥ 16, 98. किमप्यहिस्यस्तव चेन्मतो ऽहं यशःशरीरे भव मे द्यालुः RAÇH. 2, 57. — δ) mit इति s. unter 1. इति 5. — ε) mit उ und उत s. unter 2. उ 3, c und 7 und unter 2. उत 3 und 5. Zu der Bed. *wie viel mehr oder weniger, ja sogar* haben wir aus der älteren Literatur folgende Beispiele nachzutragen: (अस्मि) अग्निं द्वा किमु त्रयः कर्त्ति RV. 40, 48, 7. किमाहुतासि वृत्रहन्मन्युमतमः 4, 30, 7. किमु त्वावान्मुष्कयोर्वृद्ध आसते 10, 38, 5. ÇĀT. Br. 4, 1, 4, 8. किमुत त्वरेरन् 13, 3, 5. किम्वेतावन्मात्रमुपजानीत 1, 6, 4, 4. किमुत — किमुत *utrum — an* H. 1336, Sch. — ζ) mit किल als Ausdruck des Unwillens (nach SIDDH. K.) P. 3, 3, 151. न संभावयामि न मर्यायामि तत्रभवान्किं किल वृषलं यात्रयिष्यति Sch. VOP. 23, 12. — η) mit च *und noch, ferner, weiter*: नाम्ना वररुचिः किं च कात्यायन इति श्रुतः KATHĀS. 2, 1. भगवस्व मे सुतो किं च गृह्णाणापरन्पुरम् 23, 205. कालवेमिरपि क्रमात् । मरुधनेो ऽभूत्किं चास्य दिनैः पुत्रा ऽप्यजायत ॥ 10, 13. 1, 33. 14, 67. PAÑKĀT. 226, 11. HIT. 24, 4, v. I. SĀ. D. 4, 1. Mit den Worten किं च fordert ein ungeduldig Zuhörender den Sprechenden auf, seine Erzählung schneller zu Ende zu führen ÇĀK. 126. 89, 17. Dient häufig zur Verknüpfung zweier, in die Prosa eingestreuter Sprüche in gebundener Rede und verwandten Inhalts, HIT. 4, 18. 6, 5. 12, 8. Mit किं च (ein verstärktes च, welches nicht voraustehen kann) wechseln: तथा च, अथि च, अन्यच्च, अथर् च. Nach den Lexicogrr. steht किं च साकल्ये und आरम्भे H. an. 7, 19. MED. a. v. j. 14. — θ) mit च न (चन) *auch nicht* (verstärkend) *irgendwie, aufkeine Weise*: न हि शक्यामि किं च न । परित्यक्तमहं बन्धुं स्वये जीवन्मृशंसवत् ॥ MBu. 1, 6132. — *etwas, ein wenig* H. 1336. उपाध्यमन्याभ्यर्थ्य तथा किंचन दीनवा । क्रमेण शिक्षिन्नाहं लिपिं गणितानेव च ॥ KATHĀS. 6, 32. — ι) mit चिद् *etwas, ein wenig* AK. 3, 5, 8. H. 1336. किंचिद्वाञ्छुः DRAUP. 9, 24. VIÇV. 7, 7, 15. किंचित्कोपसमन्वितः N. 19, 14. किंचिदानीलित्तणाः R. 3, 22, 18. 17. किंचिदवा MĀKĀ. 127, 2. VID. 23. किंचिद्विदुस्य RAÇH. 2, 46. ÇĀK. 17, 8. 81, 17. 141. MEGH. 16. 42. H. 297. Mit nachfolgendem इति ÇĀK. 12, 17. RAÇH. 12, 21. — κ) mit तर्हि *sondern* (urspr. *wie denn?*): नायमनुकार्यपार्यश्चकारः । किं तर्ह्यवगनेन विधीयते PAT. zu P. 2, 2, 4. पौत्रप्रभृतिवचनं न सामानाधिकरण्येनापत्यं विशेषयति । किं तर्हि पद्मा विपरिणाम्यते KĀÇ. zu P. 4, 1, 163. — λ) mit तु *aber, jedoch, nichtsdestoweniger*: verhält sich zu dem einfachen तु wie किं च zu च. कामं च मम न न्याय्यं प्रष्टुं त्वा कार्यनीदृशम् । किं तु कार्यगरीयस्त्वात्तत्स्वाकम्चूचुदम् ॥ MBu. 1, 1916. नीतिस्तावदीदृश्येव । किं त्वकम्स्मदाश्रितानां दुःखं सेतुं सर्वथासमर्थः HIT. 15, 18. लब्धावकाशो मे मनोरथः । किं तु सध्याः परिहृत्सोदाहृतां वरप्रार्थनां श्रुवा धृतद्वैधीभावकातरं मे मनः ÇĀK. 13, 10. MBu. 3, 314. R. 2, 31, 21. 3, 19, 12. 4, 6, 19. 9, 102. PAÑKĀT. 74, 11. 164, 12. 167, 5. 204, 8. HIT. 10, 11. 27, 17. 86, 4. RAÇH. 1, 65. KATHĀS. 4, 33. 13, 162. BRAHMA-P. in LA. 51, 6. DUBĒTAS. 76, 6. PRAB. 89, 4. VET. 29, 15. किं तु तथापि HIT. 11, 6. परं किं तु

PAÑKĀT. 13, 16, 43, 2, 81, 5. — μ) mit *nu* verstärktes Fragewort MED. a. vj. 43. किं नु स्वप्ने मया दृष्टः N. 12, 73. महाबला किं न्विह दुर्वलिव सौवीरराजस्य मताह्मस्मि DRAUP. 3, 13, 2, 2. किं नु ते ऽहूषयद्राजा रामो वा — योर्मुत्युर्विवादानश्च वत्कृते तुल्यमागतौ R. 2, 74, 3. किं नु स्याद्विभवान्निन्नः किं नु स्वदीर्यते मही MBH. 2, 933. किं नु स्यान्मातलिरयम् N. 19, 25. किं नु मे मरणं श्रेयः परित्यागो जनस्य वा 10, 10. किं नु गर्हान्य-यात्मानमग्र भीष्मं डुरासदम् । अग्र वा पितरम् MBH. in BENF. Chr. 8, 28. fg. सुता किं नु मृता नु किं मनसि मे लीना विलीना नु किम् VET. 11, 15. — wie viel mehr oder weniger: एतान् कृतुमिच्छामि — अपि त्रैलोक्यरा-ज्यस्य हेतोः किं नु महीकृते BHAG. 1, 35. — किं नु खलु *woher doch*: किं नु खलु गीतार्थमाकार्येष्टन्नविरहादृते ऽपि बलवडुत्कण्ठतो ऽस्मि ÇĀK. 60, 4. किं नु खलु बाले ऽस्मिन्नैरस इव पुत्रे स्त्रियति मे मनः 102, 6. verstärktes Fragewort: किं नु खलु मे प्रियादर्शनादृते शरणमन्यत् *habe ich wohl eine andere Zuflucht als den Anblick der Geliebten?* ÇĀK. 32, 12. किं नु खलु यथा वयमस्यामेव नियमस्मान्प्रति स्यात् 17, 13. — ν) mit *punr* wie viel mehr oder weniger: मां हि पार्थ व्यपान्श्रित्य ये ऽपि स्युः पापयोनयः । स्त्रियो वैश्यास्तथा ब्रूह्मस्ते ऽपि याति परा गतिम् ॥ किं पुनर्ब्राह्मणाः पुण्याः भक्ता राजर्षयस्तथा । BHAG. 9, 33. देवदानवगन्धर्वा यत्ताः पतगयन्नगाः । न शक्ता रावणं सेतुं किं पुनर्मानवा युधि ॥ R. 1, 22, 21. 2, 23, 22. 3, 3, 4. 14, 21. 4, 7, 3. 28, 22. 53, 24. ARĀ. 5, 2. VARĀH. BRH. S. in Z. f. d. K. d. M. 4, 317. PAÑKĀT. 43, 5. 1, 432. MEGH. 3, 17. — ξ) mit *va*: किं वा शकुन्तलेत्यस्य मातुराख्या *ob wohl ÇĀK. der Name seiner Mutter ist?* ÇĀK. 103, 7. किं वभवियद्रूपणस्तमसो विभेता तं चेतसकृत्किरणो धुरि नाकरिष्यत् *würde wohl Ar. der Zerstreuer sein, wenn nicht u. s. w.* 163. — oder in und ausserhalb der Frage: राजपुत्रि सुता किं वा जाग-रिषि PAÑKĀT. 44, 21. ÇĀNGĀRĀT. 7. तत्किं दिवापि शस्त्रेण मारयामि किं वा विषं प्रयच्छामि किं वा पद्मधर्मण व्यापादयामि PAÑKĀT. 34, 15. 16. सो ऽयं न्वान्यमात्यपेरेकतमस्य किं वा ह्योरपि विन्यातः संयद्यते लग्नम् 92, 5. — $\omicron$) mit *svidd* *warum wohl*: किं स्वित्त्र निषिद्धे मे तथा पृष्ठे ऽधिराह-णम् KATHĀS. 26, 75. — verstärktes Fragewort: किं स्वित्पुत्रेभ्यः पितरा उपावतुः RV. 1, 161, 10. किमपि स्वित्देकम् 164, 6. किं स्वित्प्रिनिभो भा-ति किं स्वित्तौम्यदर्शनः MBH. 1, 1327. किं स्वित्दालविनष्टेन कृते किंचि-द्वेत् KATHĀS. 14, 48.

किमर्थम् (किम् + अर्थ) adj. *welchen Endzweck habend*: किमर्थो ऽयं त-वारम्भः MBH. in BENF. Chr. 37, 24.

किमर्थम् (wie eben) adv. *zu welchem Endzweck, weshalb, warum* ÇĀT. Ba. 14, 6, 10, 1. MBH. 4, 906. HṚD. 4, 28. N. 9, 31, 32. 11, 22. 22, 7. BENF. Chr. 3, 1. 46, 30. VIÇV. 3, 14. R. 1, 8, 2. 18, 10. 48, 4. 3, 53, 25. 5, 31, 3. PAT. zu P. 1, 1, 62. ÇĀK. 103, 18. HIT. 18, 22. VID. 183.

किमाख्य (किम् + आख्या) adj. *welchen Namen habend* ÇĀK. 104, 18.

किमिच्छक (किम् + इच्छा) adj. *was man begehrt, wünscht*: एते ब्राह्म-णाः) भोगैरलंकारैरन्यैश्चैव किमिच्छकैः । सदा पूया नमस्कारै रक्षयाश्च पि-तृवृष ॥ MBH. 13, 2111. प्रतिश्रयान्सभाः कूपान्प्रपाः पुष्करिणीस्तथा । नैत्यकानि च सर्वाणि किमिच्छकमतीव च ॥ 6685.

किमीदिन् m. °दिनी f. Bez. *einer Klasse von Unholden* NṚ. 6, 11. दे-यो धत्तमनवायं किमीदिने RV. 7, 104, 2. सं वज्रेण सृजतं यः किमीदी AV. 4, 28, 7. वि लंपतु यातुयानां अत्रिणो ये किमीदिनः 1, 7, 3. 28, 12. 2, 24, 1. 4, 20, 5. 8. 8, 3, 25. 6, 21, 25. 12, 1, 50. fem. 2, 24, 5. — Vgl. शिमिद्.

किमीय (vḥn किम्) adj. f. *या zu wem gehörig, wohin gehörig*: किमी-या ज्ञात्यास्य माता DAÇAK. 193, 10.

किंपच (किम् + पच *koehend*) adj. *geizig* RĀJAM. zu AK. 3, 1, 48. ÇKDB. — Vgl. किंपचान und मितंपच.

किंपचान (किम् + पचान von पच्) adj. *dass.* AK. 3, 1, 48. II. 368.

किंपराक्रम (किम् + प०) adj. *von welchem Muth beseelt* MBH. 1, 1327. R. 3, 38, 2.

किंपाक (किम् + पाक) 1) adj. *unreif, unwissend, dumm* H. a. n. 3, 24. MED. k. 67. — 2) m. *eine Gurkenart (महाबाल)* II. 1141. H. a. n. RĀT-
NAM. im ÇKDR. *die Frucht davon* MED. न लुब्धो बुध्यते दोषान्किंपाक-
मिव भक्षयन् R. 2, 66, 6.

किंपुना (किम् + पुना) f. N. pr. *eines Flusses* MBH. 2, 373. 3, 12910.

किंपुरुष (किम् + पु०) und किंपूरुष; auch किंपूरुष्य (ÇĀT. Br. 1, 2, 3, 9) 1) m. *ein best. Zwittergeschöpf*, nach den BRAHMAṆA *ein schlechteres Seitenstück zum Menschen (पुरुष)*; wornach nicht unwahrscheinlich wäre, dass man damit *eine best. Affenart* bezeichnet hätte. ÇĀT. Br. 7, 5, 2, 32. 1, 2, 3, 9. AIR. Br. 2, 8. *ein best. verachteter Menschenschlag* scheint gemeint zu sein VS. 30, 16. In der Folge führen andere *Wesen, in welchen Menschen- und Thierleib verbunden ist*, diese Benennung. Man versetzt sie nach dem Hemakūta, identificirt sie mit den Kimnara und lässt sie wie diese im Gefolge von Kuvēra erscheinen. AK. 1, 1, 4, 66. H. 194. an. 4, 317. MED. sh. 31. पुलकन्त्य सुता राजब्रह्मनाश्च प्रकीर्तिताः । सिंहाः किंपुरुषा (verschieden von किंनर, welche vorher erwähnt werden) व्याघ्रा यत्ता ईक्षाम्गास्तथा ॥ MBH. 1, 2572. देशं किंपु-
रुषायासं हुमपुत्रेण रक्षितम् 2, 1038. हुमः किंपुरुषेश्च उपास्ते धनदे-
श्वरम् 410. कश्मीरराजो गोनर्दः कन्नपाधियतिस्तथा । हुमः किंपुरुषश्चैव
पर्वतीयो क्षुनामयः HARIV. 5014 = 5493, wo aber पार्वतीयाश्च मालवाः.
एष खलु हेमवृटो नाम किंपुरुषपर्वतस्तपसो सिद्धितेजम् ÇĀK. 99, 17. धनदश्च
धनाध्यक्षो यतः किंपुरुषाधिपः (lies: यत्किं०) HARIV. 12626. किंपुरुषे-
श्वर ein Bein. Kuvēra's II. 190. किंपुरुषाङ्गनानाम् KUMĀRAS. 1, 14. स-
हस्रशो गन्धर्वकिंपुरुषकिंनरा जगुः BHĀG. P. 8, 20, 20. Bei den Ġaina
werden die Kimpurusha wie die Kimnara zu den Vjāntara ge-
zählt H. 91. Nach VP. 162 ist Kimpurusha einer der 9 Söhne Āgnī-
dhra's, welchem der Varsha Kimpurusha als Erbtheil anheimfällt.

— 2) N. eines nach den Kimpurusha benannten Varsha oder Welt-
theils, m. H. a. n. MED. n. H. 947, Sch. किंपूरुष n. TRĪK. 2, 1, 3. — VP. 163.
168. किंपुरुषे वर्षे BHĀG. P. 5, 19, 1. किंपुरुषादीनि वर्षाणि 1, 16, 13. ह-
रिवर्षकिंपुरुषभारतानाम् 5, 16, 9. किंपुरुषवर्ष KĀD. in Z. d. d. m. G. 7,
584.

किंप्रकारम् (किम् + प्रकार) adv. *auf welche Weise* VOP. 7, 110.

किंप्रभाव (किम् + प्र०) adj. *welche Macht besitzend* PAÑKĀT. 238, 13.

किंपवल (किम् + वल) adj. *welche Kraft —, welche Macht besitzend*
BHĀG. P. 7, 8, 7.

किंभरा f. *ein best. Parfum (नली)* ÇĀBDAK. im ÇKDR. — Zerlegt sich
lautlich in किम् + भरा.

किंभूत (किम् + भूत) adj. *was setend* bei Scholiasten, z. B. bei MA-
NDU. zu VS., beim Schol. des AMAR. und bei dem des RAGH. in der Calc.
Ausg., wo dafür immer abgekürzt किं० steht. — Vgl. कथंभूत.

किर्मय (von किम् adj. aus was bestehend RV. 4, 33, 4.
 कियदेत्तिका (von कियत् + 1. एत्) f. eine den Kräften entsprechende Anstrengung H. 300. कियदेत्तिका TRIK. 1, 1, 128.
 कियत् (von 1. क्ति) P. 5, 2, 40. 6, 3, 90. Vop. 7, 94. am Ende eines adv. comp. कियत्तम् gāpa शरदादि zu P. 5, 4, 107. 1) pron. adj. interr. wie gross, wie weit, wie viel, von welchem Umfange, wie mannigfaltig, von welcher Beschaffenheit; कियत् adv. wie weit, wie viel, wie (quam): इदं मे अग्ने कियते पावकामिनते गुरुं भारं न मन्मं RV. 4, 5, 6. कियती योषी मयतो वधूयोः परिप्रोता 10, 27, 12. कियत्स्विदिन्द्रो अद्यैति मातुः कियत्स्विर्नितुः 4, 17, 12. कियत्सूयमश्वमेधस्य वित्त्व ऋत. Br. 13, 4, 2, 17. कियेदासु स्वर्पतिरुन्दयते RV. 10, 27, 8. कियता स्कम्भः प्र विवेश भूतं कियेदाव्यद्वन्वाशये ऽस्य AV. 10, 7, 9, 8. Nir. 6, 20. कियात्या (कियति + घ्रा) wie lange her: कियात्या पत्समया भवति RV. 4, 113, 10. कियात्या प्रथमः सर्गं आसाम् 2, 30, 1. — कियत्यधनि तदनम् in wie grosser Entfernung ist dieser Wald MBh. 14, 766. कतमो मार्गः कियानिति च प्रसं मे R. 2, 92, 8. कियता मूल्येनैतत्पुस्तकं गृहीतम् PAÑKĀT. 127, 12. कियान्कालस्तवैवं स्त्रितस्य संज्ञातः 242, 14. स पुष्यदत्तः कियता कालेनास्मानुपैष्यति KATHĀS. 2, 17. कियती भन्नाशक्तिस्ते PAÑKĀT. 223, 22. पश्य आनन्द कियते ते मोक्ष-पुरुषा बहुपुण्याभिस्कारमभिस्कारिष्यन्ति LALIT. in BURN. Intr. 304, N. 3. कियतो गजतुरगपदातयः VER. 28, 18. गत्तव्यमस्ति कियत् SĀH. D. 63, 16. ज्ञास्यसि कियदुज्ञो मे रक्षति ÇĀK. 13. प्रकाशं निर्गतस्तावद्वलोक-यामि। कियद्वशिष्टं रज्ज्या श्ति 46, 7. अयं भूतावासो विमृश कियतो याति न दशाम् ÇĀNTIC. 1, 25. कियदेतद्धनं पुंसः von welcher Bedeutung ist dieser Besitz für einen Mann? KATHĀS. 3, 49. कियानर्थः mit dem instr. welcher Nutzen erwächst aus? BUĠG. P. 3, 16, 36. 5, 10, 14. 6, 16, 42. तदत्तै-रुभिः कियत् was nützt ein von denen gegebenes Leben? 4, 13, 22. पश्या-मो हि कियतो ऽत्र विपत्स्यते कियच्चिरम् wie lange VID. 198. कियच्चिरे-णार्थयुत्रः पुनरस्माकं स्मरिष्यति wie bald ÇĀK. Ch. 126, 13. कियदूरे स जलाशयः wie weit PAÑKĀT. 32, 4. — 2) pron. adj. indef. gering, wenig, unbedeutend; adv. ein wenig, etwas: एवं ते त्रयो ऽपि जलतीरे कियत्तं कालं सुभाषितमोक्षीमुखमनुभूय पुनर्जलं प्रविशन्ति PAÑKĀT. 246, 13. III, 249. HIT. 56, 16. सर्पान्व्याघ्रान्गजान्मिहकान्द्वेषायैवशीकृतान्। रज्ज्वि कियती मा-त्रा धीमतामप्रमादिनाम् ॥ PAÑKĀT. 1, 46. कियन्मात्रो (von geringer Bedeu- tung) ऽसौ वराको गत्रो महान्नस्य कुपितस्याग्रे 81, 18. कियन्मात्रास्ते ता-तस्य शत्रवः 47, 4. कियज्जगतीह न साध्यते KATHĀS. 3, 11. PRAB. 61, 13. BUĠG. P. 3, 3, 14. अर्थः संयमवानर्थान्प्राप्नोति कियद्द्रुतम् das ist kein gros- ses Wunder KATHĀS. 6, 28. निन्नहृदि विकसतः सतिः सतः कियत्तः BHARTS. 2, 71. Wie nahe die Bed. des interr. an die des indef. streift, zeigen die beiden letzten Beispiele, wo man zwischen beiden Auffassungen die Wahl hat. यावत्कियदूरं गच्छति। तावत् u. s. w. PAÑKĀT. 229, 20. HIT. 86, 6. कियदक्र etwas gebogen MIT. 143, ult. — 3) mit folgendem अयि quantuscumque: तदेतस्यापि कियत्तमपि प्राप्तं देहि PAÑKĀT. 221, 21. — 4) mit folgendem च und vorangehendem यावत् quantuscumque, qua- tuscumque: यावतीः कियतीशेमाः पृथिव्यामद्योर्ध्वीः AV. 8, 7, 13. यावत्कि-यच्च व्रतं व्रतयिष्या ÇĀT. Br. 3, 2, 2, 19. मैत्रेण पनुपोपन्याचरति यावत्कि-यञ्चोपन्याचरति 6, 3, 2, 10. — Vgl. den Artikel 1. क् und कीवत्.
 कियाम्बु n. eine best. Wasserpflanze: कियाम्बुत्रं रोक्तु पाकदूर्वा व्यंक्तशा RV. 10, 16, 13.

कियाह् m. Fuchs (Pferd) H. 1238. — Wohl ein Fremdwort.
 कियेधा (कियत् + धा) adj. vielumfassend, capax; ein Beiw. Indra's वृत्रस्य चिद्विद्येन मर्मं तुज्जनीशानस्तुजता कियेधाः RV. 1, 61, 6, 12. Nir. 6, 20.
 किर s. 3. कार्.
 किरं nom. ag. von 3. कार् P. 3, 1, 135. Vop. 26, 32. — m. ein wildes Schwein AK. 2, 5, 2. H. 1287. Vgl. किति, किरि.
 किरक m. Schreiber TRIK. 2, 8, 26. — Viell. von 3. कार्.
 किरण (von 3. कार्) m. Uṇ. 2, 79. 1) Staub, Stäubchen: यदं ते विश्वा गिर्यंश्चिद्विद्या गिया दृच्छसः किरणा नैतन् RV. 1, 63, 1. यूयं ह्यभूमिं कि-रणं न रैजस 5, 59, 4. एवेदन् यून्किरणः संज्ञात् 10, 27, 5. रेणुं रैरिक्त्या-रणं दृश्यान् 4, 38, 6. Die NAIGH. 1, 5 (vgl. mit Nir. 2, 15) angenommene Bedeutung Zügel scheidet aus der letzten Stelle geschlossen zu sein, in welcher aber das parallele रेणु noch deutlicher für unsere Auffassung zeugt. — 2) Lichtstrahl (gedacht als feine staubartige Theile, die von dem leuchtenden Körper ausströmen) AK. 1, 1, 2, 34. 3, 3, 23, 140. H. 100. यथा हि किरणा भानोस्तयत्तीह चराचरम् MBh. 3, 1929. अर्ककिरणं सुच. 1, 20, 9. 172. 17. रविं ÇĀK. 37. चन्द्रं ÇĀNTIC. 4, 6. शशाङ्कं PAÑKĀT. 223, 3. DHĀRTAS. 67, 18. ÇĀK. 4, 58. शशिसूर्यं सुच. 1, 170, 20. मन्दकिरणवा-दानोः सुच. 1, 20, 12. स्वकिरणपरिवेदोद्दिद्रूयाः प्रदीपाः RAGH. 5, 74. र-त्वावलीकिरणकर्तुरे पर्यङ्के HIT. 29, 11. Vgl. 4. कार् 1. und तुपारकिरण. — 3) Sonne H. 93. — 4) nicht deutlich ist die Bed. des Wortes in fol- genden Stellen: इयं पुष्टी किरणैव भूषी शुष्टीवानेव ह्वमा गमिष्टम् RV. 10, 106, 4. वितती किरणौ द्वौ ताया पिपतिष्ठे पूष्यः AV. 20, 133, 1. मातुष्टे किरणौ द्वौ 2.
 किरणामालिन् (किरण Lichtstrahl + माला Kranz) m. Sonne HIR. 11.
 किरणावलीप्रकाश (किरण - अवली + प्र) m. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. 203, N. 2.
 किरात 1) m. a) N. eines verachteten Gebirgsvolks Z. f. d. K. d. M. 2, 26. fgg. 33. fgg. LIA. I, 39. 444. 448, N. 1. 833. गुह्यः किरातम् VS. 30. 16. PAÑKĀV. Br. in Ind. St. 1, 32. ein Kriegergeschlecht, welches क्रिया-लोपात् und ब्राह्मणार्शनेन zu Çūdra herabgesunken ist nach M. 10, 44. zu den Mlekkha gezählt AK. 2, 10, 24. TRIK. 3, 3, 153. H. 934. an. 3, 257. MED. I. 104. वङ्गपुण्ड्रकिरातेषु MBh. 2, 584. किरातानामधिपतीन-जयत्सत् 1089. फलमूलाशना ये च किराताश्चर्मवाससः। क्रूरशस्त्राः क्रूरकृ-तः 1865. 6, 358. 364. 376. ARG. 3, 22. 43. R. 4, 40, 28. fgg. 44, 20. VARĀH. BĀH. S. 14, 18. 30. VP. 175. 190. 192. पूर्णापूर्णा माने परिचितजनवचने तथा नित्यम्। मिथ्याक्रयस्य कथनं प्रकृतिरियं स्वात्किरातानाम् ॥ PAÑKĀT. 1, 13. am Hofe des Königs VIKR. 76, 5. RATNĀV. 27, 9 (vgl. SĀH. D. 36, 7. fgg.). Schrift der Kirāta LALIT. 122. — b) Zwerg H. an. MED. LIA. II, 637. Hierher wohl कुञ्जकिरात n. sg. der Bucklige und der Zwerg gāṇa गवाश्चादि zu P. 2, 4, 11. Vgl. किरात. — c) Pferdehirt SĀRASV. im ÇK Dh. — d) N. einer Pflanze (s. किराततिक्त) TRIK. H. an. MED. — 2) f. ई a) ein weibliches Individuum aus dem Volke der Kirāta Verz. d. B. H. No. 324 (?). (नृपः) नैसंश्रयः पार्श्वगतो किरातीमुपात्तवाल्व्यजनो क्वापे RAGH. 16, 57. Daher किराती = चामरधारिणी Trägerin des Fliegenwe- dels MED. Citat beim Sch. zu ÇĀK. 20, 16. Von der Göttin Durgā heisst es: किराती चीरवसनो चौरसेनानमस्कृताम् HARIV. 10248. Daher किराती

unter den Namen der Durgā H. ç. 54. MED. — b) *Kupplerin* H. an. MED. — c) Beiname der Gaṅgā (vgl. किराति) H. an. der himmlischen Gaṅgā ÇABDAM. im ÇKDR. — Vgl. किरात, अम्बुकिरात, किंकिरात.

किरातक m. 1) am Ende eines adj. comp. = किरात 1, a. Viçv. 5, 3. — 2) = किराततिक्त RĀGĀN. im ÇKDR.

किराततिक्त (कि^०+तिक्त) m. (n. die Frucht) *Agathotes Chirayta* Dan., ein Enzian, bitteres Mittel, AINSLE 2, 373. AK. 2, 4, 5, 8. Suçr. 1, 222, 3. 2, 65, 12. 326, 6. 416, 6. Auch किराततिक्तक 1, 137, 11. 183, 7. 2, 174, 17. 420, 12. — Vgl. अनापतिक्त.

किरारुनीय (von किरात + अरुनि) n. Titel eines Kunstgedichts von Bhāravi, welches den Kampf Arjuna's mit Çiva in der Gestalt eines Kirāta (vgl. Arç. 3, 22. fgg. 43) beschreibt, GILD. Bibl. 231—233. Verz. d. B. H. No. 518—523. Z. d. d. m. G. 10, 499.

किराताशिन (किरात + आशिन) m. Bein. des Vogels Garuda (*Verschlinger der Kirāta*) ÇABDAR. im ÇKDR. LIA. II, 657.

किराति f. Bein. der Gaṅgā ĠAṬĀDU. im ÇKDR. — Vgl. किराती unter किरात.

किरातिनी (von किरात) f. N. einer Pflanze (s. त्रटामोसी) ÇABDAR. im ÇKDR.

किरारि m. N. pr. eines Volkes LALIT. 123, N. (v. l. विरारि).

किरि^३ von 3. करू P. 3, 3, 108, VArt. 1, 8, Sch. — m. = किति ein wildes Schwein Uṇ. 4, 144. BUAR. zu AK. 2, 5, 2. ÇKDR. II, 1287. — Vgl. किर्याणी.

किरिक्^३ (von 3. करू) adj. sprühend: नमो वः किरिकेभ्यो देवानां कृद्दे-पेभ्यः VS. 16, 46. Ind. St. 2, 43.

किरिक्चिका f. ein best. musikalisches Instrument H. ç. 86.

किरिठि n. die Frucht der *Phaenix paludosa* Roxb. TRIK. 2, 4, 42.

किरिद्र s. विकिरिद्र.

किरिश N. pr. eines Mannes s. कैरिश.

किरीट Uṇ. 4, 186. m. n. gaṇa अर्धचाटि zu P. 2, 4, 31. TRIK. 3, 5, 13. m. SIDDH. K. 249, a, 3. 1) m. n. *Diadem* AK. 2, 6, 3, 3. 3, 4, 26, 195. 29, 222. H. 631. वचन्य चैव मे मूर्ध्नि किरीटमिदमुत्तमम् (wie das nächst Folgende von Arjuna gesprochen) ARÇ. 5, 13. दिव्यं चेदं किरीटे मे स्वयमिन्द्रो युषोऽहं 11, 5. MBH. 4, 1384. 13, 885. R. 3, 56, 46. 6, 36, 116. PAÑKĀT. 44, 15. (देवाः) किरीटवद्भ्रजालयः KUMĀRAS. 7, 92. किरीटमू^३ Bein. Arjuna's (vgl. किरीटिन्) MBH. 14, 2436. किरीटमालिन्^३ dass. 3, 11906. 12570. 4, 1997. BRĀG. P. 1, 7, 15. adj. mit einem Diadem geschmückt HARIV. 13018. — 2) N. eines Metrums (4 Mal —————) COLEBR. Misc. Ess. II, 163 (XIX, 3).

किरीटिन् (von किरीट) adj. mit einem Diadem geschmückt BUAG. 11, 17, 46. ARÇ. 1, 3. MBH. 3, 14249. 13, 2276. R. 3, 42, 4. BRĀG. P. 2, 9, 15. 6, 1, 34. Als subst. m. Beiname von Indra MBH. 1, 1525. 13, 765. von Arjuna TRIK. 2, 8, 16. H. 709. पुरा शक्रेण मे दत्तं युध्यतो दानवर्षभैः । किरीटे मूर्ध्नि सूर्याभं तेनाङ्गुलीं किरीटिन्म् (vgl. u. किरीट) || MBH. 4, 1384. 3, 1928. 11895. 12578. BUAG. 11, 35. PAÑKĀT. III, 233. Ein किरीटिन्^३ erscheint im Gefolge Çiva's MALLIN. zu KUMĀRAS. 7, 95.

किराटाय्, किराटायति^३ betrügen, s. N. 35 zum gaṇa कपट्वादि.

किमिर्^३ adj. bunt VS. 30, 21. — Vgl. किमीरि^३ und कर्बुरि^३.

किमी^३ f. 1) *Halle* MED. m. 7. — 2) eine Puppe von Gold MED. von Eisen Viçva im ÇKDR. — 3) *Butea frondosa* Roxb. (s. पलाश) MED.

किमीरि^३ 1) adj. bunt, als m. die bunte Farbe AK. 1, 1, 4, 26. TRIK. 3, 3, 340. H. 1398. an. 3, 537. MED. r. 136. — 2) m. a) *Orangenbaum* (vgl. किमीरि^३त्वच्) MED. — b) N. pr. eines von Bhīmasena besiegtten Rākshasa TRIK. H. an. MED. MBH. 3, 368. 385. fgg. Bhīmasena führt daher die Beinamen: किमीरि^३नित्र TRIK. 2, 8, 15. °निमूदन H. 708 (ÇKDR. und WILS.: °मूदन). °भिद्^३ BUURIPR. im ÇKDR. °अरि H. 708, Sch. Vgl. कर्बुरि^३ und कल्माष, welche zugleich die Bed. von *gesprenkelt* und von Rākshasa haben.

किमीरि^३त्वच् (कि^०+त्वच्) *Orangenbaum* TRIK. 2, 4, 12. Eher m. als f., wie ÇKDR. und WILS. angeben.

किमीरित (von किमीरि) adj. bunt, gesprenkelt PRAB. 81, 4.

किर्याणी (von किरि) f. eine wilde Sau AK. 2, 5, 2, Sch.

किल्, किलति^३ weiss sein (v. l. frieren); spielen (vgl. किल, केलि) DHĀTUP. 28, 61. — किल्, केल्यति^३ werfen DULĀTUP. 32, 64, v. l. für कल्.

1. किल् adv. quidem, sowohl bekräftigend und hervorhebend: *gewiss, ja*; als erklärend: *nämlich*; auf das Wort folgend, welches hervorgehoben wird: स्वाडुक्किलायं मयुमा उतायं तीत्रः किलायं रसवा उतायम् RV. 6, 47, 4. अन्त्या किल् त्वं परि घ्नते 10, 10, 13. इन्द्रः किल् श्रुत्या अ-स्य वेद 11, 3. हूरं किल् ऋगुः 8. अस्यत्वा किलोभवम् 159, 4. AV. 4, 7, 3. इत्किल RV. 10, 97, 5. AV. 1, 24, 4. न किली रिपायन RV. 10, 94, 10. शत्रुं न किली विवित्से 1, 32, 4. एष वै किल क्विपो यामः ÇAT. BR. 3, 7, 3, 4. त्तिप्रं किल् 5, 3, 5, 14. 12, 8, 3, 7. 14, 9, 1, 5. व्युपिताश्च इति ख्यातो ब-भूव किल पार्थिवः MBH. 1, 4686. न नु नामाहमिष्टा किल तव N. 12, 12. ततः किल मन्वावीर्यो भीष्मः शातनवो नृपान् । अर्धित्पित्य मन्वावेनास्ति-स्रः कन्या त्वात् ततः || MBH. in BENF. Chr. 14, 18. 48, 12. 52, 14. 54, 15. 16. 59, 22. INDR. 5, 28. BRĀHMAN. 3, 11. N. 22, 21. 24, 19. R. 1, 4, 31. 5, 1. 20, 3. 34, 18. 45, 17. 2, 61, 12. 3, 4, 3. 11. 12. 14. 42 u. s. w. Suçr. 1, 136, 9. BHARTR. 1, 35. 79. MRĀKĪ. 1, 11. 102, 13. 142, 1. 154, 5. 172, 23. ÇĀK. 17. 35. 41. 121. 157. 17, 21. 78, 18. 83, 7. 90, 19. PAÑKĀT. Pr. 10. I, 88. 348. 416. II, 70. III, 171. V, 18. 167, 1. MEGH. 101. 106. RAGN. 1, 27. 2, 27. 53. 4, 5. 12, 5. 22. KUMĀRAS. 1, 51. VID. 2, 14. ÇRUT. (BR.) 5. 37. DAÇAK. in BENF. Chr. 179, 17. 182, 2. 186, 23. 201, 4. Als v. l. für कल् ÇĀK. 118. Ausnahmsweise am Anfange eines Halbverses oder Satzes: सत्यसंथेन वीरे-ण राघवेण मन्वात्मना । किल कृतैव सुमन्वाख्यमत्रागतः पुनः || R. 4, 14, 14. एवमभिक्षिते क्रव्यमुवञ्चतुर्कमुखमवलोकयति । किल वद् किंचि-द्येन मम शास्त्रिभ्यति er sieht ihn an, als wenn er sagen wollte, sa sprich doch Etwas u. s. w. PAÑKĀT. 89, 4. Ueber किं किल् s. u. किम् 2, c, ९. Nach den Lexicographen wird किल् gesetzt: 1) *वार्तायाम् wenn Etwas berichtet wird* AK. 3, 4, 22. (COLEBR. 28.) 16. TRIK. 3, 3, 466. H. an. 7, 46. MED. avj. 73. — 2) *संभाव्ये als Ausdruck der Möglichkeit, Wahrscheinlichkeit* AK. II. an. MED. निश्चये SĀRAS. zu AK. im ÇKDR. — 3) *अनुमती wenn man einwilligt* TRIK. MED. (lies अनुनय st. अनुशय). — 4) *असूचौ als Ausdruck des Missfallens* TRIK. H. an. — 5) *असूचि als Bez. der Unwahrheit* H. an. — 6) *कृतौ als Bez. des Grundes* H. an.

2. किल् (von किल्) m. *Spiel, Tändelei* H. ç. 115. — Vgl. केलि.

3. किल् m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDJB. in Verz. d. B. H. 56. 57.

किलिकिञ्चित n. *hysterische Aeusserungen der Freude*: स्मितप्रवृत्त-
दितकृतितत्रासक्रोधादीनाम् । संकर्य किलिकिञ्चितमभीष्टतमसंगमादिज्ञाद्व-
र्षात् ॥ Śān. D. 140. 123. H. 307.

किलिकिल 1) m. ein Bein. Çiva's (vgl. 3) MBu. 12, 10365. — 2) N.
pr. einer Stadt (?) VP. 477, N. 66; vgl. कैलिकिल. — 3) किलिकिला (ono-
matop.) Ausdruck der Freude, f. *Freudengeschrei* TRIK. 3, 2, 29. आसी-
त्किलिकिलाशब्दस्तस्मिन्गच्छति पार्थिवे MBu. 1, 2821. किलिकिलाशब्दैः
14, 1764. चक्रुः किलिकिलाशब्दम् R. 6, 26, 47. किलिकिलाशब्दं प्रुश्राव 5,
63, 12. चक्रुः किलिकिलाधीनिम् 5, 53, 22. चक्रुः किलिकिलाम् 26. प्रवलकि-
लिकिलोकालाकलमुखरितकरिन्मुख MAHāvīra. 108, 10.

किलिकिलाय् (von किलिकिला), किलिकिलायति ein *Freudengeschrei*
erheben BUAT. 7, 102.

किलाट m. eine Art gekästete Milch, = क्षीरविकृति H. 403, Sch. ĠA-
ṬĀDU. = दधिकूर्चिकातक्रूर्चिकयोः पिण्डः RĀĠAN. im ÇKDr. = शोधि-
तक्षीरपिण्ड Hā. 39. — सुच. 1, 179, 17. 233, 18. Auch किलाटी f. H. 403.

किलाटिन् m. *Bambusrohr* Hā. 108. — Ist offenbar von किलाट ge-
bildet und viell. wegen der Aehnlichkeit des Markes mit dem किलाट
so benannt.

किलात m. 1) N. pr. gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. eines Asura: कि-
लाताकुली ÇAT. Br. 1, 1, 4, 14 (vgl. किराताकुल्यौ PAÑĀV. Br. in Ind.
St. 1, 32). — 2) Zwerg (vgl. किरात) H. 104.

किलास 1) adj. aussätzig VS. 30, 21. f. किलासो ein geflecktes Thier,
vom Gespann der Maruṭ (vgl. पृपती): यद्युयुञ्जे किलासः RV. 5, 53, 1.
— 2) n. *Aussatzmal*, *Aussatz*: AV. 1, 23, 1. fgg. घनीनशत्किलासं मुञ्च्य-
नकर्त्तव्यम् 24, 2. In der Med. bestimmt als eine dem sog. weissen Aus-
satz verwandte Art, bei welcher die Mülser nur in der Haut sitzen und
keine Flüssigkeit aussondern, सुच. 1, 269, 16. fgg. 31, 17. 92, 13. 194, 4.
326, 7. 2, 67, 11. KĀTJ. ÇR. 15, 3, 25. AK. 2, 6, 2, 4. TRIK. 2, 6, 13. H. 467.

किलासत्र (कि० + त्र) m. den *Aussatz*: vertreibend, N. der *Momordica*
mixta Roxb. H. 1190.

किलासनाशन (कि० + ना०) adj. den *Aussatz*: vertreibend AV. 1, 24, 2.
किलासनेपत्रं (कि० + भे०) n. ein *Mittel* gegen den *Aussatz*: AV. 1, 24, 2.
किलासिन् (von किलास) adj. aussätzig P. 5, 2, 128, Sch. AK. 2, 6, 2,
12. TRIK. 3, 3, 409. H. 461.

किलिञ्च n. eine dünne Planke, Brett ĠAṬĀDU. im ÇKDr. — Vgl. d.
folg. Wort.

कलिञ्ज m. *Matte* TRIK. 3, 3, 93. H. 1017. पात्रन्मकृति कलिञ्जे शोष-
येत् सुच. 2, 72, 9. 182, 9. eine dünne Planke, Brett (सूत्रदारु) TRIK. 2, 4,
4. कलिञ्जक m. *Matte* AK. 2, 9, 26. — Vgl. कैलिञ्ज.

कलिन्किल v. l. für किलिकिल, N. pr. einer Stadt (?) VP. 477, N. 66.
कलिम m. Name eines Baumes (s. देवदारु) ÇABDAR. und RĀĠAN. im
ÇKDr.

कलिकन् m. *Pferd* TRIK. 2, 8, 41. ÇKDr. (nach derselben Aut.) und
WILS. in der 2ten Aufl.: कलिकन्; vgl. किन्धिन्.

कलिव्यप und कलिव्यप (कलिव्यपे Uq. 1, 50) n. SIDDH. K. 249, b, 5.
1) Fehler, Vergehen, Schuld, Sünde, = पाप AK. 1, 1, 4, 1. H. 1381. =
पाप und अग्रराथ an. 3, 732. MED. sh. 34. न कलिव्यपादीपते वस्य आकरः
RV. 5, 34, 4. क्षीरे यदस्याः पीयते तदै पितृषु कलिव्यपम् AV. 5, 19, 5. यद-

स्ताभ्यां चक्रुम् कलिव्यपाणि 6, 118, 1. 2. 12, 3, 48. अथायमप कलिव्यपमप
कृत्यामपे रूपेः VS. 33, 11. यः श्रेष्ठतानश्नुते स कलिव्यपं भवति तस्मादाहु-
मानुवोचो मा प्रचारीः कलिव्यपं नु मा यातयन्ति आ. Br. 1, 13. तस्य त-
त्कलिव्यपं लुब्ध विद्यते यदि कलिव्यपम् MBu. 13, 36. R. 5, 23, 10. पाले
तत्कलिव्यपं भवेत् die Schuld ist auf Seiten des Hüters M. 8, 235. चौर-
स्याप्नोति कलिव्यपम् 40, 316. अष्टापाद्यं तु प्रदस्य स्तेपे भवति कलिव्यपम्
337, 296. अत्रादे ध्रुणाका मारिष्टि (überträgt, wörtlich wischt ab) पत्यौ भा-
र्यापचारिणी । गुरौ शिव्यश्च पाव्यश्च स्तेनो राजानि कलिव्यपम् ॥ 317. नि-
स्तारयति दुर्गाञ्च मरुतश्चैव कलिव्यपात् 3, 98. प्राणायामिद्वेद्दोषान्धार-
णाभिश्च कलिव्यपम् (= Buāg. P. 3, 28, 21, wo aber कलिव्यपान्!) 6, 72.
व्यपेक्ष्य कलिव्यपं सर्वम् 8, 420. कलिव्यपात्प्रतिमुच्यते 10, 118. मुच्यते कि-
लिव्यपात् 11, 90, 239. मुच्यते सर्वकलिव्यपैः BUAG. 3, 13. स तस्मै कलिव्यपं
(v. l. für दुष्कृतं) दत्त्वा पुण्यमादाय गच्छति HIT. I, 36. संशुद्धकलिव्यप BUAG.
6, 45. कृतकलिव्यप M. 4, 243. f. आ BUAG. P. 6, 19, 25. दग्धं MBu. 3, 1196.
अकृतकलिव्यपा BUAG. P. 4, 17, 19. अकलिव्यपे adj. fehlerlos, untadelig:
अत्रम् ÇAT. Br. 1, 9, 2, 20. शोषधीः 5, 2, 3, 9. प्रजाः 2, 5, 2, 3. 1. 6, 2, 2. 5,
2, 1, 2. माम् R. 2, 75, 19. पितृकलिव्यपे, मनुष्यकलिव्यपे ein Vergehen gegen
die Manen, die Menschen ÇAT. Br. 12, 9, 2, 2. अगवा रामकलिव्यपम् R. 3,
46, 19. चौर० eine Schuld, welche ein Dieb auf sich ladet, M. 8, 198. 300.
342. राज० eben so MBu. 2, 844. कानीनाध्युष्ठी चापि विज्ञेया पुत्रकि-
लिव्यपौ an denen man sich wie an einem Sohne vergeht MBu. 13, 2637.
— 2) Unbill, Beleidigung: पितेव पुत्रं धर्मात्संत्रातुमर्हसि कलिव्यपात्
VICV. 12, 7. तस्य तत्कलिव्यपं (diese von ihm mir angethane Beleidigung)
नित्यं हृदि वर्तति MBu. 1, 882. — 3) Krankheit H. an. MED. — Vgl.
देव०, नि०, ब्रह्म० und कल्प, कल्पा, कल्मष, कल्माष.

कलिव्यपस्पृत् (कि० + स्पृत् von स्पृ) adj. Vergehen entfernend, —
vermeidend RV. 10, 71, 10. AIR. Br. 1, 13.

कलिव्यन् s. u. कलिव्यन्.

कलिव्यप s. u. कलिव्यप.

कलिव्यपिन् (von कलिव्यप) adj. mit Fehlern versehen, der sich ein Ver-
gehen zu Schulden kommen lässt, schuldig, sündhaft: अत्रुवन्विब्रुवन्वा-
पि नरो भवति कलिव्यपी M. 8, 13. 94. 236. MBu. 1, 1848. 3, 10786. 13873.
13, 37. अथैककलिव्यपिन् der sich am Gelde vergeht M. 8, 141. राज० Je-
mand der als König eine Schuld auf sich ladet MBu. 1, 1703.

किशरा gaṇa मधादि zu P. 4, 2, 86. Davon किशरावती N. pr. (?) ebend.
किशल m. n. = किसल, किशलय und किसलय ÇABDAR. im ÇKDr.
किशल्य m. d. = किसलय ÇABDAR. im ÇKDr. ÇĀK. Ch. 7, 13. 11, 14.
43, 5. 97, 17. MEGH. 11. 76. 88. 103. 106. ŚĪH. D. 74, 7. Nirgends masc.

किशोर (किशोर Uq. 1, 65) 1) m. Füllen AK. 2, 8, 2, 14. H. 1233. an.
3, 537. MED. r. 135. ततः किशोराः श्रियते वत्सोश्च घातुको वृकः AV. 12,
4, 7. किशोरस्त्वतिसंक्षुपात्किशोर इव चोदितः । अर्धवृद्धेत्यसैन्यस्य मध्ये र-
विरिवोदितः ॥ HARIV. 2439. राजानं मातरं चैव दर्शानुगतौ पथि । निबद्ध
इव पाशेन किशोरो मातरं यथा ॥ R. 2, 40, 39. सा चिरस्यात्मनं दृष्ट्वा मातृ-
नन्दनमागतम् । अभिचक्राम संकृष्टा किशोरं बडवा यथा ॥ 20, 20. f.
किशोरी P. 4, 1, 20, Sch. किशोरीम् und किशोर्यम् ved. PAT. zu P. 6, 1,
107. उपायुक्ता किशोरीव चेष्टमाना मकीतले R. 5, 26, 21. मुताः सवसनाः
काश्चित्काश्चिदानुक्तावाससः । व्याविद्धरसनोद्दामाः किशोर्य इव चापराः ॥
13, 35. — 2) m. f. Jüngling, Jungfrau H. an. MED. देवप्रचरो चतुर्भुजो

एयमौ किशोरौ Buāg. P. 4, 12, 20. (कन्यकाः) सर्वाः किशोरवयसः (किशोर adj.) 3, 23, 26. यो वीक्ष्य चारुसर्वाङ्गो किशोरिम् 4, 24, 11. — 3) m. Sonne H. an. MED. — 4) m. N. einer Pflanze (तैलपार्योपधि) MED. — 5) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 2439. 2631. 3115. — Vgl. किशोर.

किशोरिका (von किशोरी) f. gaṇa शुद्धादि zu P. 4, 1, 123.

किष्क, किष्कपते *verletzen, tödten* Dhātup. 33, 12. V. 1.: किष्क, किष्क. किष्किन् s. अकिष्किन्.

किष्किन्ध m. N. pr. eines Berges und einer darin befindlichen Höhle in Odra, der Residenz des Affenkönigs Bālin, Çāḍḍar. im ÇKDā. Vānān. Bṛh. S. 14, 10 in Verz. d. B. H. 241. किष्किन्ध्या f. dass. gaṇa पारस्करादि zu P. 6, 1, 157 und सिन्धादि zu 4, 3, 93. MBh. 2, 1122. 3, 16203. 16209. R. 1, 1, 65. 4, 8, 37. 52. 9, 56. 59. 12, 10. 13, 30. 22, 34. 6, 82, 146. 83, 3. 108, 24. किष्किन्ध्याकाण्ड n. Titel des 4ten Buchs im R. Verz. d. B. H. 120. Auch किष्किन्धी f. nach Çāḍḍar. im ÇKDā. — Vgl. किष्किन्ध.

किष्किन्धक (von किष्किन्ध्या) m. pl. N. pr. eines Volkes HARIV. 784.

किष्किन्ध्या m. = किष्किन्ध Çāḍḍar. im ÇKDā. Zu belegen ist nur das f. किष्किन्ध्या MBh. 3, 16107. fg. R. 4, 10, 34. 5, 65, 13. 6, 4, 48. 52. 107, 14. 108, 25. किष्किन्ध्या पर्वतं प्रति 82, 88. किष्किन्ध्याधिप m. Bein. des Affenkönigs Bālin Çāḍḍar. im ÇKDā. किष्किन्ध्याकाण्ड n. Titel des 4ten Buchs im R.

किष्कु 1) m. f. TRIK. 3, 5, 17. Siddh. K. 231, a, 4 v. u. Vorderarm TRIK. 3, 3, 14. H. an. 2, 6. MED. k. 22. चतुःकिष्कुश्चतुर्दष्ट्रि द्विप्रुक्ता दशपद्मवान्। पडुन्नतो दशावर्तस्त्रिभिर्व्याप्तोति राववः ॥ R. 5, 32, 11. ein best. Längenmaass gaṇa पारस्करादि zu P. 6, 1, 157. = हस्त oder कर = 24 Daumenbreiten AK. 3, 4, 1, 7. H. an. MED. = 1/400 नल्व AK. 2, 1, 18. Hān. 197. = वितस्ति eine Spanne AK. 3, 4, 1, 7. H. an. MED. शिशुस्तदा। अवर्यत मृतेनाः किष्कूत्रात्रयोदश MBh. 3, 10454. धनुः सृष्टमभूतस्य पञ्चकिष्कुः प्रमाणतः 10, 791. दशकिष्कुसकृन्ना (सभा) 2, 20, 80. — 2) adj. *verächtlich, schlecht* H. an. Viçva im ÇKDā.

किष्कुपर्वन् (कि° + प°) m. N. verschiedener Rohrarten: *Bambusrohr; Zuckerrohr; Arundo tibialis* Roxb. H. an. 4, 168. MED. n. 233.

किस् nach Nir. 6, 35 so v. a. कर्तर, am einfachsten aber als Fragewort zu fassen: *etwa, ob*: अयं यो होता किस् स यमस्य कमप्यूहं यत्संज्ञति देवाः RV. 10, 52, 3. — Vgl. नकिस्, माकिस्.

किसं किसम् und किसः (sic) किसः ved. gaṇa सवनादि zu P. 8, 3, 110. Nach Vāḍi zu H. 103 ist किस N. pr. eines Dieners des Sonnengottes.

किसर (n. Sch.) P. 4, 4, 53. Davon adj. किसरिक, f. की der mit किसर handelt ebend.

किसल = किसलय und किशल TRIK. 3, 3, 4 17. n. 2, 4, 4. m. H. 1123. m. n. Çāḍḍar. und Bṛh. zu AK. im ÇKDā.

किसलय n. Siddh. K. 249, a, 2 v. u. m. n. TRIK. 3, 5, 11. *Blattknospe, ein junger Schoss*, n. AK. 2, 4, 1, 14. H. 1123. Hān. 91. अशोकानागपुष्पांश्च — तरुणादित्यसंकाशावक्तैः किसलयैर्वृतान् R. 4, 50, 28. अर्धः किसलयरागः Çāḍḍar. 20. किसलयमलूनं करुहैः 43. 80. 110. ad 14. Nirgends masc. — Vgl. किशलय und करकिसलय.

किसलयित (von किसलय) adj. mit *Blattknospen* —, *jungen Schössen versehen* gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. Bṛh. 1, 6.

कीकट 1) m. pl. N. pr. eines nicht-arischen Volkes Nir. 6, 32. TRIK. 3, 3, 95. H. an. 3, 157. MED. l. 37. किं तै कृण्वन्ति कीकटेषु गावः RV. 3, 53, 14. = मगधाः TRIK. 2, 1, 11. H. 960. ततः कलौ संप्रवृत्ते संमोक्ष्य सुरद्वियाम्। बुद्धे नाम्नाञ्जनासुतः कीकटेषु भविष्यति ॥ Buāg. P. 1, 3, 24. यत्र यत्र च मद्रक्ताः प्रशान्ताः समदर्शिनः। साधवः समुदाचारास्ते पूवते ऽपि कीकटाः ॥ 7, 10, 18. im sg. N. pr. eines Sohnes von Rshabha 5, 4, 10. von Saṃkṣāṭa: ककुनाः संकटस्तस्य कीकटस्तनयो यतः। भुवो दुर्गाणि 6, 6, 6. — 2) m. *Pferd* (wohl ein Pferd aus dem Lande der Kikāṭa) H. an. Viçva im ÇKDā. — 3) adj. a) *arm* TRIK. 3, 3, 95. H. 358. H. an. MED. — b) *geizig* TRIK. H. an. MED.

कीकर ? in कमलकीकर (s. d.) N. pr. eines Grāma.

कीकस s. u. कीकसा.

कीकसमुख (की° + मुख) m. *Fogel* H. c. 186. — Vgl. कीकसास्य.

कीकसा f. pl. scheint das *Brustbein* und die mit denselben zusammenhängenden *Rippenknorpeln* (*cartilagine costarum*) zu bezeichnen RV. 10, 163, 2. AV. 7, 76, 3. 9, 7, 5. 8, 14. 11, 8, 15. TS. 7, 3, 16, 1. Sechs की° sind beim Opferthier genannt Ait. Br. 7, 1. तस्मादिमा उभयत्र पश्वो वद्धाः कीकसासु च वज्रुषु च Çāḍḍar. Ba. 8, 6, 2, 10. 7, 5, 1, 35. Der sg. nur VS. 23, 6, wo deshalb Maṇḍu. die Form कीकसा für neut. pl. hält. Dort sind drei की° aufgeführt. Nach AK. 2, 6, 2, 19. H. 626 und MED. s. 20 ist कीकस n. und bedeutet schlechtweg *Knochen*. रडुकां यदत्तर्न्यस्तकीकसम् AK. 2, 2, 3. H. 1003. स्पृष्टति सकलेदेहे कीकसमन्विसंधिः Dhātup. 95, 13. H. an. 3, 748 heisst es: कीकसकास्त्रिणि. Das m. soll nach H. 1202. H. an. und MED. eine Art Wurm bezeichnen. Nach Çāḍḍar. im ÇKDā. ist कीकस auch adj. *hart* (कर्कश). Beide Bedd. hat कीकक, womit das Wort verwechselt sein kann.

कीकसास्य (की° + आस्य) m. *Fogel* Hān. 36 (कीकशास्य). — Vgl. कीकसमुख.

कीकि m. = विकि Sch. zu AK. 2, 5, 16.

कीचक m. 1) *hohles Bambusrohr* (dem der durchstreichende Wind liebliche Töne entlockt) Uṇ. 5, 36. AK. 2, 4, 5, 27. TRIK. 3, 3, 16. H. 1153. an. 3, 24. MED. k. 67. *Arundo Karka* Roxb. (नल) Rāḡān. im ÇKDā. उभयोस्तोर्योर्यस्याः शैलोदायाः कीचका नाम वेणवः R. 4, 44, 76. कीचकवेणवः 78. MBh. 2, 1858. 14, 1172. कीचकैर्मातृपूर्णाश्चैः कूडादिः RAGH. 2, 12. 4, 73. KUMĀRAS. 1, 8. MEGH. 57. नल्वेणुशरस्तम्बकुशकीचकगह्वरम् Buāg. P. 1, 6, 13. 4, 6, 18. 7, 3, 15. 23. Nach H. an. und Viçva im ÇKDā. auch ein best. Baum. — 2) pl. N. pr. eines Volkes, eines Stammes der Kekaja; sie werden मूलाः genannt MBh. 1, 6085. 4, 815. मूतपुत्राः 829. Ein Kikaka erscheint als Heerführer des Königs Virāṭa 376. fgg. Die Besiegung dieses Kikaka und seiner Gefährten ist eine That Bhlmasena's-1, 328. 4, 376. fgg. PAṆĀT. Hl, 29. Dieser erhält in Folge dessen die Beinamen: कीचकजित् TRIK. 2, 8, 15. ऽनिमूदन H. 708. ऽभिद् Bṛh. im ÇKDā. Vgl. उपकीचक. Nach TRIK. 3, 3, 16. H. an. MED. und Viçva ist कीचक N. pr. eines Daitja, nach Çāḍḍar. — eines Rākshasa.

कीचि m. यः शक्रो मृतो अश्वयो यो वा कीचो हिरण्ययः RV. 8, 53, 3.

कीट, कीटयति *färben* (v. l. *binden*) Dhātup. 32, 93.

कीट m. (m. n. Siddh. K. 249, a, 4. m. f. ई TRIK. 3, 5, 19. H. 1202, Sch.) *Wurm, Insect* H. 1202. Çāḍḍar. im ÇKDā. AV. 9, 4, 16. Çāḍḍar. Ba. 14, 9,

4, 19, 2, 14. *Ācā. Çā. 3, 10. Kūṇḍ. Up. 6, 9, 3. M. 1, 40. 2, 201. 4, 207. 11, 70. 240. 12, 42. 56. MBh. 3, 11466. 16233. 13, 5729. fgg. R. 2, 23, 16. Suçā. 1, 4, 20. 170, 15. 2, 238, 7. 287. fgg. (von den giftigen Insecten). 368, 18. Mṛāśh. 6, 20. 48, 6. 49, 18 (अग्नेयः कीटः). PAÑKĀT. 104, 6. R. 2, 13. कीटानुवेध *Sih. D. 3, 18. 19. कीटानुविद्धरत्न 21. Ind. St. 2, 280. कीटः पेशस्कृता रुद्धः कुड्यायां तमनुस्मरन्। संरम्भयोगेन विन्दते तत्स्वल्पताम् ॥ Bṛāg. P. 7, 1, 27. एनः पूर्वकृतं यत्तद्वाचनः कृत्स्नैरिणः। जडुस्ते ऽत्ते तदात्मानः कीटः पेशस्कृतो यथा ॥ 10, 38. कीटो ऽपि सुमनःसद्गादोरोरुति सतो शिरः Hir. Pr. 43. Als Ausdruck der Verachtung: केयं माता पिशाची क इव च जनेको धातरः के ऽत्र कीटा वद्यो ऽयं बन्धुवर्गः कुटिलविटमुहुरेष्टिता ज्ञातवो ऽमी PRA. 36, 8. पत्तिकीट *ein elender Vogel PAÑKĀT. 73, 19. — Vgl. कर्षकीटा (°कीटो), कलकीट, काष्ठ°, केश°.***

कीटक (von कीट 1) m. a) = कीट H. an. 3, 24. MED. k. 68. — b) *eine Art Barde (मागधजाति) DUAR. im ÇKDR. — c) N. pr. eines Fürsten MBh. 1, 2696. — 2) adj. hart (निष्ठुर) H. an. MED. — Vgl. u. कीकसा.*

कीटगर्भक s. n. गर्भक.

कीटघ्न (कीट + घ्न) m. Schwefel (Insecten tödtend) RĀGĀN. im ÇKDR.

कीटज (कीट + ज) 1) n. Seide M. 11, 168. MBh. 2, 1847. — 2) f. °जा *eine best. von einem Insect herrührende rothe Farbe (s. लाना) RATNAM. im ÇKDR.*

कीटपादिका (कीट + पाद) f. N. einer Pflanze, *Cissus pedata Lam. (कंसपदी), RĀGĀN. im ÇKDR.*

कीटमणि (कीट + मणि) m. Schmetterling H. ç. 173.

कीटमाता (°मातर?) f. = कीटपादिका *Bhāvā. im ÇKDR. Auch कीटमारी f. RĀGĀN. ebend.*

कीटशत्रु (कीट + शत्रु *Feind*) und कीटारि (कीट + अरि *Feind*) *eine best. Pflanze Suçā. 2, 23, 18. 330, 16.*

कीटि m. N. einer Pflanze, *Amaranthus polygamus L. (ताण्डुलीयशाक), Bhāvā. im ÇKDR.*

कीदत्त (1. कि [किद्] + दत्त) adj. *qualis, wie beschaffen, wie geartet, was für ein Siddh. K. 62, a, 12. Vop. 26, 83, 85.*

कीदृग्म् (1. कि + दृग्) adj. *dass. P. 6, 3, 90. Vop. 26, 83, 85. कीदृङ्गुन्मः सरमे का दृशोका RV. 10, 108, 3. वपुस्नेत्रश्च कीदृग्वै MBh. 13, 2273. PAÑKĀT. 63, 10. 85, 20. 107, 8. 233, 9. वाल्यादृते विना भर्तुः कीदृक्तस्याः (कन्यकायाः) पितुर्गृहम् was hat das Vaterhaus für eine Bedeutung für sie? Kathās. 24, 39. यद्येतानि जयन्ति कृत परितः शस्त्राप्यमोघानि मे तद्वाः कीदृगसौ विवेकविभवः कीदृकप्रबोधोदयः wie steht es dann mit jener Macht des Verstandes? wie mit der Entstehung des Begriffs? PRA. 7, 8. Am Anf. eines comp.: कीदृग्वर्णा ऽपि वा देवि कीदृग्रूपश्च दृश्यते MBh. 13, 1086. Mit folgendem च und vorangehendem यावत् *qualiscumque*: तेदेव यादृक्कादृक्क कौतव्यम् Schol. zu KĀTJ. ÇR. 1, 2, 20.*

कीदृश (1. कि + दृश) adj. f. *इ dass. P. 6, 3, 90. Vop. 26, 83, 85. कीदृशाः साधवो विप्राः केभ्यो दत्तं महाफलम्। कीदृशानां च भोक्तव्यं तन्मे ब्रूहि पितामह ॥ MBh. 13, 1562. R. 3, 27, 14. 5, 12, 3. PAÑKĀT. 130, 10. VET. 1, 10. PRA. 84, 1. fem. PAÑKĀT. Pr. 7. ÇĀR. Ch. 91, 3.*

कीन d. *Fleisch H. 623. — Vgl. कीर.*

कीनार *viell. = कीनाश Pflüger: कीनारै च स्वैर्मासिघ्नदाना RV. 10, 106, 10.*

कीनाश (कीनाश *Up. 3, 56*) m. *Pflüger*: प्रुनं कीनाशा ष्मि यंतु वृद्धिः *RV. 4, 37, 8. VS. 30, 11. AV. 4, 11, 10. 6, 30, 1. कीनाशो गोवृषो यानमलं-कारश्च वेष्टम च। विप्रस्त्रौद्धारिकं देयमेकांशश्च प्रधानतः ॥ M. 9, 150. नव-धार्थं प्रदातव्या (धेनुः) न कीनाशे न नास्तिके MBh. 13, 3359. एवं स्वभर्-णाकल्पं तत्कलत्रादयस्तदा। नाद्रियते यथापूर्वं कीनाश इव गोवृषम् ॥ Bṛāg. P. 3, 30, 14. Die Armuth des leibeigenen und daher vererb'aren (vgl. oben die Stelle aus M.) Pflügers ist sprichwörtlich, so dass कीनाश bisweilen so v. a. ein bettelarmer Mann ist: अनाद्विताग्निः शतगुरयव्वा च सहस्रगुः। समृद्धो यश्च कीनाशो नार्थमर्हति ते त्रयः ॥ MBh. 13, 3743. अर्थान्काङ्क्षतु कीनाशाद्विसस्तैन्यं करोति यः 4516. कं नु लोके गमिष्यामि त्वमहं पतिमाश्रिता। न्यन्तकर्माणमासीनं कीनाशमविचक्षणम् ॥ 14, 601. आस्तन्दी दन्तिणार्थस्य स तत्र धूकुटीमुखः। सप्तकुम्भीनिधानो हि कीनाशो गोपते द्विवैः ॥ Kathās. 24, 87. य उच्यते मनादृत्य कीनाशमभियाचते (miss-verstanden von Burnouf)। नीयते तद्यशः स्कीतं मानशावज्ञया कृतम् ॥ Bṛāg. P. 3, 22, 13. Nach den Lexicographen: 1) adj. a) *pflügend. — b) = नुद्र (welches unter Anderm auch arm; geizig bedeutet; smal, little Wils.) AK. 3, 4, 28, 217. II. an. 3, 719. MED. ç. 18. geizig H. 368. — c) = प्रयातिन् Vied schlachtend H. an.; statt dessen MED.: उपाप्रयाति-न् im Geheimen tödtend. — 2) m. a) eine Affenart (vgl. कीश) Svāmin zu AK. im ÇKDR. — b) ein Bein. Jama's *Up. 5, 56. AK. Trik. 3, 3, 302. H. 184. H. an. MED. — c) ein Rākshasa H. 187. — कीनाश könnte aus किनाश entstanden sein; dieses liesse sich in किम् + नाश (von नम् = 1. अम्) zerlegen, welches bedeuten könnte: der zu keinem Besitz gelangt. Die Bedeutung ein armer Mann kann also die ursprüngliche sein, kann aber auch, nachdem die Etymologie des Wortes nicht mehr gefühlt wurde, sich wiederum aus der des Pflügers entwickelt haben.***

कीम् s. आकीम् und माकीम्.

कीर 1) m. a) *Papagei AK. 2, 5, 21. Trik. 2, 3, 17. H. 1335. an. 2, 402. MED. r. 16. VET. 19, 14. — b) das Land und die Bewohner (pl.) von Kaç-mira Trik. 2, 1, 8. H. an. MED. Mudrā. 112, 1. in Verbindung mit का-ष्मीर VARĀH. Bṛā. S. 14, 29 in Verz. d. B. H. 242. — 2) n. Fleisch (vgl. कीन) RĀGĀN. im ÇKDR.*

कीरक m. 1) *das Erlungen (प्रापण). — 2) = लपणक (s. d.). — 3) ein best. Baum (वृक्षभेद) DUAR. im ÇKDR.*

कीरवर्णाक (कीर 1, a. + वर्णा) n. *ein best. Parfum (स्वौणोपक) RĀGĀN. im ÇKDR.*

कीरि (von 2. कार) m. 1) *dankbare oder rühmende Erinnerung, — Erwähnung; Gedicht, Lobpreis: कीरिणां देवान्नमसापशित्त्वं RV. 5, 40, 8. स कीरिणां चित्सन्निता धनानि 1, 100, 9. यस्त्वा कृदा कीरिणा मन्यमानो ऽमर्त्यं मर्त्यां ज्ञाकृवीमि 5, 4, 9. — 2) Lobsänger, Dichter (vgl. 2. कार): कीरिश्चिन्मत्तं मनसा वनोपि तम् RV. 1, 31, 13. 2, 12, 6. 5, 52, 12. दाता वसु स्तुवते कीरये चित् 6, 23, 3. 37, 1. 7, 97, 10. 21, 8. ध्रुवासौ अस्य कीरयो ज-नासः 100, 4. 8, 92, 13. 10, 41, 2. 67, 11.*

कीरिचौदन (कीरि + चो) adj. *Lobpreis — oder den Lobsänger trei-bend, fördernd RV. 6, 43, 19.*

कीरेष्ट (कीर 1, a. + इष्ट *erwünscht*) m. N. *verschiedener Pflanzen: 1) Mangifera indica L. (आम्र). — 2) = घ्राखोट. — 3) = जलमधूक RĀGĀN. im ÇKDR.*

कीर्ण s. n. 3. करू und 4. करू.

कीर्ण f. nom. act. von 3. करू P. 8, 2, 44, VārIt. 1, Sch. Vop. 26, 184.

कीर्तन (von कीर्तय्) *das Erwähnen, Aufzählen, Berichten, Erzählen*; neutr.: तद्यदि संधानकीर्तनं करिष्यामः स भूयो ऽत्यन्तं कोपं करिष्यति PAÑKĀT. 151, 11. ब्रह्मर्षिपुराणचरितकीर्तनेन 163, 21. परात्ते दोषो II. 268. नन्मना कीर्तनं मम Dev. 12, 21. कीर्तनं श्रवणं दानं दर्शनं चापि पार्थिव । गोवा प्रशस्यते MBu. 13, 2694. Būg. P. 4, 2, 17. fem. कीर्तिना Suçr. 2, 306, 9. *Ruhm ÇABBAR. im ÇKDr.*

कीर्तनीय (wie eben) adj. *zu erwähnen, zu nennen; zu preisen*: श्रयो-श्रुतानां धुरि कीर्तनीया Rāgh. 2, 2. एतद्वै कीर्तनीयस्य सूर्यस्यामिततेजसः । नामाष्टशतकम् MBu. 3, 158.

कीर्तन्य (wie eben) adj. *erwähnenswerth, erzählenswerth*: (भवतः) कीर्तन्यतीर्ययशसः Būg. P. 3, 15, 48. 28, 18. ते कीर्तन्योद्गारकर्मणः 20, 6. तानि मे ब्रह्मधानस्य कीर्तन्यान्यनुकीर्तय 23, 3. — Vgl. कीर्तन्य.

कीर्तय् (denom. von कीर्ति), कीर्तयति (ep. auch med.) Dhātup. 32, 140 (कृत्); aor. अचिकीर्तत् und अचीकृतत् P. 7, 4, 7, Sch. 1) *commemorare, gedenken, Erwähnung thun, nennen, aufführen, hersagen, mittheilen, verkünden, erzählen, rühmend erwähnen*; mit dem gen.: यथासौ मम् केवलौ नान्यासां कीर्तयिष्यन् AV. 7, 37, 1. 38, 4. यथाम् लोकानाम् Çat. Br. 3, 1, 1, 15. यद्गुरुस्य कीर्तयति TS. 6, 1, 2, 8. न यज्ञे रत्नसो कीर्तयेत्, उपाश्रु, उच्चैः At. Br. 2, 7. mit dem acc.: दिवाकीर्त्यमदिवा कीर्तयतः 3, 31. आयुष्मतां कथाः कीर्तयतः Åçv. Gṛh. 3, 6. एवं विडुपः पापं न कीर्तयेत् Çat. Br. 3, 5, 1, 17. 12, 1, 2, 22. यत्र गाथा वायुगीताः कीर्तयन्ति पुराविदः M. 9, 42. पितुः स नाम संकीर्त्य कीर्तयेत्प्रपितामहम् 3, 221. ज्येष्ठानुज्येष्ठतामेषां नामधेयानि वा विभो । धृतराष्ट्रस्य पुत्राणामानुपूर्व्येण कीर्तय MBu. 1, 2727. एष धर्मविधिः कृत्स्नश्चातुर्वर्ण्यस्य कीर्तितः M. 10, 131. 1, 42. 3, 36. 5, 74. 9, 65. भोःशब्दं कीर्तयेदन्ते स्वस्य नाम्नो ऽभिवादाने 2, 124. असंश्रवे चैव गुरोर्न किञ्चिदपि कीर्तयेत् 2, 203. त्र्यहं न कीर्तयेद्ब्रह्मा 4, 110. 114. दत्त्वा दानं कीर्तयतु (*verkünde öffentlich*) यस्ते क्कुरति पुष्करम् MBu. 13, 4583. आसितं शयितं भुक्तं सूतं रामस्य कीर्तय R. 2, 58, 10. सततं कीर्तयतो माम् Būg. 9, 14. कीर्तितान्कीर्तयिष्यामि MBu. 13, 7663. N. 20, 29. न सा विद्या न तच्छिल्पं न तद्दानं न सा कला । अर्थार्थिभिर्न तद्विर्षं धनिनां यत्र कीर्तयते ॥ *die nicht gelobt würde* PAÑKĀT. 1, 4. धातुरचिकीर्तच्च विक्रमम् Bhatt. 13, 72. — R. 4, 1, 9. PAÑKĀT. III, 110. Rāgh. 1, 87. AK. 3, 4, 1, 1. पुरोडाशः — ऊतशेषे च कीर्तयते *wird auch in der Bed. von ऊतशेषे aufgeführt, genannt* Trik. 3, 3, 429. 4, 3. — med.: वज्रत्वानामधेयानि पन्नगानाम् — न कीर्तयिष्ये MBu. 1, 1549. सुनृशंसमिदं कर्म तेषां क्रूरापसंक्षितम् । कीर्तयस्व यथावृत्तम् 5652. 8333. जलं प्रतरमाणश्च कीर्तयेत् पितामहान् 13, 4387. कीर्तयानो नरो ज्येष्ठान् (देवान्) मुच्यते सर्वकिल्बिषैः 7661. — 2) *Etwas als Etwas erwähnen, für Etwas erklären, nennen, heissen*; pass. *heissen, gelten*: द्विविधं कीर्तयते द्वैधं पादुपयगुणवेदिभिः M. 7, 167. क्षतुर्जातस्तयो-प्रायो अयाक इति कीर्तयते 10, 19. विप्रसेवैव ब्रूहस्य विशिष्टं कर्म कीर्तयते 123. 12, 59. रत्नसो कीर्तिता हि सा 3, 280. 1, 11. प्रमाणं लिखितं भुक्तिः सान्निष्येति कीर्तितम् JĀGŪ. 2, 22.

— अनु *gedenken, Erwähnung thun, verkünden, hersagen, erzählen*: राममन्त्राष्टकर्मणो निमित्तैरनुकीर्तयन् R. 5, 29, 33. यानि रामो ऽन्वकीर्तयत् 19, 13. वाचापि पुरुषानन्यान्मुत्रता नान्वकीर्तयत् MBu. 1, 4381. R. 4, 14, 22. ये चान्ये नानुकीर्तिताः MBu. 1, 2725. 3, 5025. Suçr. 4, 126, 14. न

चानुकीर्तयेद्यद् दत्त्वा *er verkünde nicht laut* MBu. 3, 13259. यथानुकीर्तयत्येतत् — प्रातरुत्थाय दुःस्वप्नाख्युपशान्तये Būg. P. 8, 4, 15. दिशामभिवाये ब्रह्मन्विस्तेरणानुकीर्तय *erzähle* MBu. 2, 994. — Vgl. अनुकीर्तन.

— समभि *berichten, erzählen*: सक्तु वृहस्पत्यकव्याघ्रिरुपासां चक्रिरे तदा । तत्र नानाविधाकाराः कथाः समभिकीर्तय वै ॥ MBu. 14, 2066.

— उदु *preisen*: महिमानं यदुत्कीर्तय तव संक्ष्रियते वचः । श्रमेण तद-शक्त्या वा न गुणानामियतया ॥ Rāgh. 10, 33.

— परि 1) *laut überall verkünden, verkünden, mittheilen, erzählen, preisen*: स्वकर्म Pār. Gṛh. 3, 12. M. 11, 122. न दत्त्वा परिकीर्तयेत् 4, 236. स्वं नाम परिकीर्तयेत् 2, 122. यः कश्चित्कस्यचिद्धर्मा मनुना परिकीर्तितः 7. 3, 200. 4, 221. R. 4, 71, 1. 3, 27, 21. Būg. P. 8, 14, 11. इत्येतन्मात्स्यकं नाम पुराणं परिकीर्तितम् । आध्यानमिदमाध्याते सर्वपापहृर मया ॥ MBu. 3, 12802. स्वादश्चिनौ च परिकीर्तयतो न रोगः 13, 7160. — 2) *für Etwas erklären, nennen*; pass. *heissen, gelten*: उर्ध्वं नभिर्मध्यतरः पुरुषः परिकीर्तितः M. 1, 92. अभियोगे ऽथ साक्ष्ये वा दुष्टः स परिकीर्तितः JĀGŪ. 2, 15. Būg. 18, 7. शुद्धमांसस्य यः स्नेहः स वसा परिकीर्तिता Suçr. 4, 327, 10. 258, 15. PAÑKĀT. I, 211. Citat beim Schol. zu Çik. 80 und 51, 16. SĀh. D. 83.

— संपरि *aufzählen*: धातुत्तरेषु याः सप्त कलाः संपरिकीर्तिताः Suçr. 2, 268, 21. 4, 200, 2.

— प्र 1) *aufführen, mittheilen, verkünden*: उदुध्यस्वेति च ऋचो यथा-संख्यं प्रकीर्तिताः JĀGŪ. 1, 299. किं तत्र प्रकीर्तयित्वा भृशशोकवर्धनम् MBu. 4, 306. एषा धर्मस्य वो योनिः समाप्तेन प्रकीर्तिता M. 2, 25. 9, 56. 10, 130. Būg. P. 7, 15, 80. — 2) *für Etwas erklären, nennen*; pass. *heissen, gelten*: किमवद्विन्ध्यवेर्मध्यं यत्प्राग्विचनशनादपि । प्रत्यगेव प्रयागाच्च मध्यदेशः प्रकीर्तितः ॥ M. 2, 21. 3, 27. PAÑKĀT. III, 118. Būshāp. 10. — 3) *gut-heissen, für angemessen erachten*: दत्ते त्वयं प्रकीर्तितम् JĀGŪ. 2, 148. अ-वस्कन्दप्रदानस्य सर्वे कालाः प्रकीर्तिताः PAÑKĀT. IV, 37. नायिकानां सखी-नां च शौरसेनी प्रकीर्तिता Būar. zu Çik. 9, 6.

— संप्र 1) *erwähnen*: दन्तिणावपचाः केचिद्वैदेर्षे संप्रकीर्तिताः MBu. 13, 4926. — 2) *für Etwas erklären, nennen*; pass. *heissen, gelten*: त्यागो हि — त्रिविधः संप्रकीर्तितः Būg. 18, 4. PAÑKĀT. I, 136. वमनद्वययोगा-नां दिगियं संप्रकीर्तिता Suçr. 4, 160, 9. 258, 14. धूमवंशशरामर्त्याः सुपर्वा-णाः प्रकीर्तिताः d. i. सुपर्वन *hat die Bedeutung von धूम u. s. w.* Trik. 3, 3, 272. 4, 6.

— सम् *erwähnen, hersagen, verkünden, preisen*: मयि संकीर्तिते MBu. in Benf. Chr. 13, 4. पितुः स नाम संकीर्त्य कीर्तयेत्प्रपितामहम् M. 3, 221. MBu. 3, 2200. 4039. Çik. 82, 9. नाम्ना च गोत्रेण च कर्मणा च संकीर्तयन्मू-मिपतान्समेतान् MBu. 1, 6980. पुरस्तादेव रामस्य गुणाः संकीर्तितास्तव R. 3, 46, 3. तद्यं संकीर्तयिष्यामि 4, 59, 3. एवं संकीर्त्य राजानम् Būg. P. 9, 5, 22.

कीर्ति (von 2. करू) ved. P. 3, 3, 97. कीर्ति klass. Uq. 4, 120. f. 1) *das Gedenken, Erwähnung; Rede, Kunde*: तां सु ते कीर्तिं मवचन्मकृत्वा य-त्त्वा भीते रादसी अह्वयेताम् RV. 10, 54, 1. घृतकीर्तिं *bei Erwähnung des Gṛta* Çat. Br. 1, 4, 1, 13. 19. 14, 9, 1, 11. कीर्तिं बृहभ्यो वि कूर दिग्बे AV. 5, 20, 9. पापी कीर्तिः Çat. Br. 3, 1, 2, 21. Åçv. Çr. 9, 7. सुमित्रिषो वाचं दुन्दुभे कल्याणो कीर्तिमावद् Līç. 3, 11. ÇĀñk. Çr. 13, 14, 6. कीर्ति = शब्द ÇABBAR. im ÇKDr. — 2) *gute Kunde, Ruhm* AK. 1, 1, 5, 12. 3, 4, 3,

27. H. 273. an. 2, 163. MED. I. 10. AV. 9, 6, 35. 10, 3, 17. 12, 3, 9. 13, 4, 14. ÇAT. BR. 6, 3, 4, 17. 14, 4, 2, 18. महान्वीर्त्या TAHT. UP. 3, 6. कीर्तिः पृष्ठं गिरिरिव 1, 10. इह कीर्तिमवाप्नोति M. 2, 9. अग्र्या 5, 166. अनुत्तमा 8, 81. विपुला MBu. 3, 14712. कीर्तिं दास्यामि ते पराम् N. 20, 26. कीर्तिरस्तु तवात्तया 26, 27. महाकीर्ति R. 5, 30, 2. पृथु° 3, 53, 45. पुण्य° 1, 5, 1. 5, 23, 29 (im Gegens. zu अकीर्ति). अन्न° RAGH. 2, 64. महनीय° 23. प्रमादितं कीर्तिमिव R. 5, 21, 10. यशश्च कीर्तिं च M. 4, 94. 11, 40. R. 2, 109, 22. कीर्तिकर MBu. 3, 16948. ad Hit. Pr. 48. न मे कीर्तिः प्रणश्येत MBu. 3, 16945. यशोच्चं कीर्तिनाशनम् M. 8, 127. — MBu. 3, 16949. fgg. VIÇV. 3, 12. PAÑKĀT. 4, 22. MEGH. 46. ÇUK. 42, 3. BHĠG. P. 2, 7, 21. pl. DRĪTAS. 67, 18. Personif. HARIV. 7740. 14033. eine Tochter Dakṣha's und Gemahlin Dharmā's MBu. 1, 2578. HARIV. 11525. 12452. VP. 54. — Die Lexicogrr. haben noch folgende Bedd. 3) *Ausdehnung* H. an. VIÇVA im ÇKDa. — 4) *Glanz* ÇABDAR. ebend. — 5) *Gunst* (प्रसाद) MED. Statt dessen प्रसाद H. an. — 6) *Schmutz* (कर्दम) H. an. VIÇVA. — 7) N. einer MĀTRĪKĀ ÇABDAR. im ÇKDa. — LALIT. 356 erscheint कीर्ति (doch nicht f.) als N. pr. eines Stiers. — Vgl. दिवाकीर्ति, मुकीर्ति.

कीर्तितव्य (von कीर्तय्) adj. *dessen man zu gedenken hat, den man zu preisen hat* BUĠG. P. 1, 2, 14.

कीर्तिधर (की° + धर) m. N. pr. eines Abschreibers Verz. d. B. H. No. 873.

कीर्तिमान् (की° + भान्) 1) adj. *des Ruhmes theilhaftig*. — 2) m. ein Bein. von DROṆA ÇABDAR. im ÇKDa.

कीर्तिमत् (von कीर्ति) 1) adj. *berühmt*, von Personen KHĀND. UP. 3, 13, 4. R. 1, 2, 45. PRAB. 33, 10. — 2) m. N. pr. eines der विश्वे देवाः MBu. 13, 4356. eines Sohnes des Uttānapāda von der Sūnṛīā HARIV. 62. VP. 86, N. 1. eines Sohnes des Vasudeva von der Devaki BUĠG. P. 9, 24, 53. VP. 439. eines Sohnes des Aṅgīras VP. 83, N. 3.

कीर्तिमय (wie eben) adj. f. ई *aus Ruhm bereitet*: कीर्तिमयीं स्रग्म् BUĠG. P. 4, 15, 15. स्वकीर्तिमय्या वनमालया 3, 8, 31.

कीर्तिरथ (की° + रथ) m. N. pr. eines Fürsten von Videha, eines Sohnes des Pratiṅdhaka, R. 1, 71, 9, 10. GOBR. 1, 73, 8: कृत्तिरथ und प्रसिद्धक.

कीर्तिरात (की° + रात) m. N. pr. eines Fürsten von Videha, eines Sohnes des Mahāndhraka, R. 1, 71, 11, 12. GOBR. 1, 73, 10: कृत्तिरात und अन्धक.

कीर्तिवर्मन् (की° + व°) m. N. pr. eines Fürsten PRAB. 2, 9, 18. 3, 10, 5, 17.

कीर्तिवास (की° + वास) m. N. pr. eines Autors Ind. SI. 1, 471.

कीर्तिशेष (की° + शेष°) m. *Tod* (der Ruhm als einziges Ueberbleibsel) ÇATĀBR. im ÇKDa. — Vgl. श्लोच्यशेष, नामशेष, यशःशेष.

कीर्तिसेन (की° + सेना) m. N. pr. eines Neffen des Schlangenkönigs VĀSUKI KĀTĪS. 6, 13.

कीर्तित्य (von कीर्तय्) adj. *nennenswerth, rühmenseerth*: कीर्तित्यं मयवा नाम विद्यत् RV. 1, 103, 4. दात्र 116, 6.

कीर्त्य partic. fut. pass. von कीर्तय् P. 3, 1, 110, Sch. — Vgl. दिवाकीर्त्य. कीर्य (von 3. कर) adj. *was gestreut wird*, s. उदकीर्य.

कीर्यं nom. ag. von 3. कर Vop. 26, 167.

कीर्शी f. *ein best. Vogel* (?) TS. 5, 5, 20, 1.

कील्, कीलति *binden* DRĀTUR. 13, 17. — Vgl. कीलित.

कील m. TAİK. 3, 5, 5. m. f. (घ्रा) 18. *zugespitztes Holz, Pfahl, Pflock, Keil*: परिखाश्चापि कौरव्य कीलैः मुनिचिताः कृताः MBu. 3, 650. कीलसंचारिणो वैनतेयम् — अघटयत् PAÑKĀT. 44, 14, 17. कीलितपाटीव वानरः 1, 26. *Handgriff*: मसूरकृतिभिः कीलैर्ववद्धानि यन्त्राणि SUÇR. 1, 24, 9. 26, 1. *von einer Lage des Fötus, bei welcher dieser die Geburtswege versperrt*: तत्र उर्ध्वबाहुशिरःपादा यो योनिमुखं निरूपाद्धि कील इव स कीलः 278, 1. कीलवत् 260, 18. *die Erde heisst अचलकीला und अद्रिकीला Berge zu Pfählen habend*; अर्बुद् *eine spitz zulaufende Geschwulst* wird MED. d. 19 durch मौसकील erklärt. Die Lexicographen geben folgende Bedd. an: 1) = शङ्कु *Lanze u. s. w.* AK. 3, 4, 26, 199. II. an. 2, 480. MED. I. 8. — 2) = स्तम्भ *Pfosten* II. an. *ein Pfosten, an den die Kühe gebunden werden*, II. 1274. — 3) *Waffe* (शस्त्र) MED. — 4) *Ellbogen* (wegen seiner Spitze) H. an. MED. — 5) *ein Stoss mit dem Ellbogen* TRIK. 3, 3, 383. VIÇVA im ÇKDa. = रतकृति *ein Stoss beim coitus* (wenn nicht अरतकृतौ zu lesen ist) H. an. — 6) *Flamme* (spitz zulaufend) AK. 1, 1, 1, 52. TRIK. II. 1102. H. an. MED. — 7) *ein Bischen* MED. — 8) ein Bein. Çiva's (vgl. किलकिल) TAİK. 1, 1, 47. — Vgl. अन्नायकील, इन्द्रकील, कुकील, कृत्कीला, चर्मकील, धर्मकील.

कीलक (von कील) m. *Pfal, Pflock, Keil*: यज्ञकीलक II. 824. तत्रैकस्य शिल्पिनो ऽर्धपाटितो ऽञ्जनवृत्तदारुमय स्तम्भः खार्कीलकेन मध्यनिहितेन तिष्ठति PAÑKĀT. 10, 7, 11. Hit. 49, 11, 13, 15. *Schiene* (bei Knochenbrüchen) SUÇR. 2, 30, 19, 21. अर्बुद् = मौसकीलक (vgl. u. कील) H. an. 3, 325. कीलक in mystischer Bed. viell. so v. a. *Schutzwehr* Verz. d. B. H. No. 363. 481. Nach AK. 2, 9, 73 ist कीलक = शिवक *ein Pfahl zum Anbinden der Kühe oder an dem sich diese reiben*. — Vgl. कील, अन्नायकीलक, कर्म°, काण्ट°.

कीलन n. nom. act. von कील् MANDB. zu VS. 2, 34.

कीलमंस्पर्श (कील + सं°) m. N. einer Pflanze, vulg. गात्र (nach HAUINGTON: *Diospyros glutinosa* Koen. Roxb.; *the juice of its fruit is used to cover the bottom of boats*) ÇABDĀK. im ÇKDa.

कीलाल 1) m. *ein süßer Trank*; auch von einem himmlischen, dem Amṛta zu vergleichenden Tranke gebraucht: उर्जि वकृत्तीरमृतं घृतं पर्यः कीलालं परिश्रुतम् VS. 2, 34 (vgl. COLEBR. Misc. Ess. I, 170). अन्नस्य कीलालः 3, 43. कीलालमंश्चिभ्यो मधुं डुक्रे धेनुः सरस्वती 20, 63. 30, 11. AV. 4, 11, 10. ये कीलालेन तर्पयन्ते ये घृतेन (Himmel und Erde) 26, 6. 27, 5. 10, 6, 25. सुरायां सिध्यमानायां कीलाले मधु तन्मयि 6, 69, 1. दधि मधाशयति कीलालमिध्रं तच्चियं कीलालमितरान् KAÇC. 12, 18, 22. इरामस्मा श्रोतं पिन्वमाना कीलालं घृतं मद्मन्नागम् 62. uentr. = अन्ननामन् NAIGH. 2, 7. = अमृत und मधु Honty ÇABDAR. im ÇKDa. — 2) n. a) *Blut* AK. 3, 4, 26, 202. H. ç. 127. an. 3, 636. MED. I. 76. सद्यः — कृत्कठोरकाण्ठगलत्कीलालधोरेऽञ्जलीः (पुरुषोपकारवलिभिः) PRAB. 51, 3. Vgl. कीलालज und कीलालप. — b) *Wasser* AK. 1, 2, 3, 3. 3, 4, 26, 202. H. 1069. H. an. MED. Vgl. कीलालधि.

कीलालज (कीलाल *Blut* + ज *entstehend*) n. *Fleisch*: पादौ न धावये तावद्यावन निकतो ऽर्जुनः । कीलालजं न खादये करिष्ये चासुरव्रतम् ॥ MBu. 3, 15341. — Vgl. अन्नज und रत्तभव.

कीलालधि (कीलाल Wasser + धि) m. Meer ÇABDAR. im ÇKDR.

कीलालय (की० + य) 1) adj. Blut trinkend: श्वत्कीलालयो यस्तु परान्नं भोक्तुमिच्छति । धिगस्तु तस्य तदुक्तं कृपणस्य डुरात्मनः ॥ MBn. 3, 13241. — 2) m. ein Rākshasa ÇABDAR. im ÇKDR.

कीलालयी (की० + या) 1) adj. ved. P. 3, 2, 74, Sch. den Kilāla trinkend, von Agni: कीलालये सोमपृष्टाय वेधसे RV. 10, 91, 14. — 2) m. ein Knecht Jama's oder N. pr. eines solchen Knechtes TRIK. 4, 1, 73.

कीलालोद्यन् (की० + उद्यन्) adj. f. ०घी den Kilāla im Enter führend AV. 12, 1, 59.

कीलित (von कील) adj. mit Pfählen —, Pflöcken bespickt, besät; verrammelt; bildlich: रोमाञ्चनेव कीलितम् KATUās. 10, 207. र्मिः कामशैरेस्तद्द्रुतमभूत्पत्युर्मनः कीलितम् Git. 12, 13. तेन मम हृदयमिदमसमशरकीलितम् 7, 4. देवदानो ऽपि कुत्रधूवाकशल्यैर्वर्द्धितः । कीलितमिव तत्कालं धनाशां हृदये दधौ ॥ KATHās. 19, 39. तेनस्वतीकलालापकीलितेव श्रुतिः । नावसनप्रनाक्रन्दैस्तस्याक्रुमशवयत ॥ 18, 82. gebunden, gefesselt (vgl. कील् AK. 3, 1, 42. H. 438.

कीवत् (von 1. कि) adj. so v. a. कियत् nur in der Stelle: घ्रा कीवतः सलन्तं चकार्य quousque RV. 3, 30, 17. Nir. 6, 3.

कीश 1) adj. nackt TBik. 3, 3, 426. H. an. 2, 544. MED. ç. 2. — 2) m. a) Affe AK. 2, 3, 3. TRIK. H. 1291. H. an. MED. PAÑKAT. 94, 15. VOP. 5, 5. Vgl. श्वकीश. — b) Vogel. — c) die Sonne ÇABDAR. im ÇKDR.

कीशपर्णा (कीश + पर्णा) m. Achyranthes aspera (s. अषामार्ग) ÇABDAR. im ÇKDR. Auch ०पर्णी f. AK. 2, 4, 3, 7. — Vgl. केशपर्णी.

कीर्त्त m. Lobsänger, Dichter Nir. 3, 15. वि यद्वाचं कीस्तासो भरते RV. 6, 67, 10. द्विता यदो कीस्तासो अग्रियवो नमस्यते 4, 127, 7. — Ist wohl auf dieselbe Wurzel zurückzuführen wie कीर्त्ति.

1. कु 1) pron. interr., erhalten in den adv. कुतस्, कुत्र, कुविद्, कुह, क्व und am Anfange von comp., als Ausdruck des Mangelhaften, Schlechten gaṇa स्वरादि zu P. 4, 1, 37. Vārtt. 4 der SAUNĀGA zu 2, 2, 18. AK. 3, 4, 32. (COLERA. 28.) 2 (पापकुतसेयदर्थे). H. an. 7, 7 und MED. av. j. 11 (ausser den eben angeführten Bedd. noch निवारणे). Accent eines solchen comp. P. 6, 2, 2, Vārtt. कुप्रावृत्त schlecht bekleidet R. 1, 6, 8. कुतपस्विन् ein böser Büsser PAÑKAT. 126, 1. Ursprünglich hob कु nur das Ausserordentliche, Aussergewöhnliche einer Erscheinung hervor. Belege hiezu wird man im Folgenden finden. Vgl. 1. क, 1. कव, 1. का, किम् und सु, welches sich zum demonstr. स verhält wie कु zu क. — 2) adv. wo: कू ष्ठा देवावघ्निनाद्या दिवो गेनावसु RV. 5, 74, 1. Mit चिद् wo immer, irgendwo: कू चित्सतीव्रैर्गे गा विवेद 9, 87, 8. Vgl. क्व.

2. कु Verbalwurzel s. कू.

3. कु f. 1) die Erde AK. 2, 1, 3. TRIK. 2, 1, 1 (कू). H. 936. Buṅg. P. 6, 1, 42. DURGA zu Nir. 2, 7 bemerkt, dass कु im Nāigh. unter den Namen für Erde fehle; als Beleg führt er an: नाग्निचित्रकं याति न सत्पुत्रो न कुप्रदः (Land schenkend, näml. den Brahmanen). Eher bedeutet कुप्रद freigebig. Vgl. क्वधःस्य. — 2) (wie alle Synonyme von Erde) the ground or base of a triangle or other plane figure COLERA. Alg. 69.

कुञ्चया s. कुम्ब्या.

कुम्, कुञ्चति und कुञ्चयति oder कुम्, कुञ्चति und कुञ्चयति sprechen oder leuchten DnĀTUP. 33, 90, 92.

कुक्, कुक्वते nehmen DnĀTUP. 4, 17.

कुक्था (1. कु + कथा) f. eine schlechte, elende Erzählung Buṅg. P. 3, 13, 23.

कुक्म n. ein berauschendes Getränk ÇABDAR. im ÇKDR.

कुक्कर (1. कु + 1. कर) adj. eine verkrüppelte Hand habend AK. 2, 6, 1, 48. H. 453.

1. कुक्कर्मन् (1. कु + क०) n. eine böse That PAÑKAT. V, 64. व्यक्तीभूत-कुक्कर्मो RĀGA-TAR. 3, 240.

2. कुक्कर्मन् (wie eben) adj. böse Thaten verübend: ब्रह्मकुले कुक्कर्मणि Buṅg. P. 1, 16, 22.

कुक्किल (3. कु + कील) m. Berg TBik. 2, 3, 1. — Vgl. श्वचलकीला und श्वत्रिकीला.

कुक्कट m. N. einer Gemüsepflanze, = सितार, vulg. सुपिशाक (nach HAUGHTON: Marsilea quadrifolia) RĀGAN. im ÇKDR.

कुक्कटम्बनी (1. कु + कु०) f. eine schlechte Hausfrau KATHās. 23, 27.

कुक्कट m. = कूकट RĀJAM. zu AK. im ÇKDR.

कुक्कन्दर 1) n. du. die beiden Vertiefungen um die Wirbelsäule un- mittelbar über den Hüften AK. 2, 6, 2, 26. H. 608 (nach Buṅguri beim Sch. auch masc.) Suçr. 1, 343, 7. 20. 346, 13. Vgl. कुक्कन्दर. — 2) m. = कुक्कारद् BuṅVAPR. im ÇKDR.

कुक्कन्दर n. = कुक्कन्दर 1. H. 608, Sch.

कुक्कन्ध m. Bez. gespenstischer Wesen AV. 8, 6, 11.

कुक्कभा f. ein best. Rāgiṇī HALĀJ. im ÇKDR. — Vgl. ककुम् und क-कुभा.

कुक्कर m. = कुक्कर Uṇ. 1, 41. 1) Hund ÇKDR. und WILS. nach dem UṆĀDIK. — 2) N. einer Pflanze, = ग्रन्थपर्णी ÇKDR. angeblich nach TRIK. — 3) N. pr. eines Fürsten MBn. 13, 7679. eines Sohnes von An- dhaka HARIV. 2015. Buṅg. P. 9, 24, 18. pl. seine Nachkommen HARIV. 2030. N. pr. eines Volksstammes (eines Stammes der Jāḍava) MBn. 6, 350. R. 4, 41, 14. VARĀH. BRH. S. 14, 4 in Verz. d. B. H. 240. VP. 187. In Verbindung mit ग्रन्थक oder ग्रन्थ MBn. 2, 767. 3, 12588. 5, 586. 16, 98. Buṅg. P. 4, 11, 12. Z. f. d. K. d. M. IV, 174 (in einer Inschr.). कुक्कराः (Corrigg.: कुक्काराः) = दशार्काः TRIK. 2, 1, 10. — Vgl. कुक्कर und कौक्कर.

कुक्कराजिह्वा (कु० + जि०) f. 1) N. eines Fisches, Achetris Kookor Zibha (BUCHANAN'S Hdschr.). — 2) N. zweier Sträucher: a) Leea staphylea Roxb. Hort. Bēng. 18 (vgl. Fl. ind. 1, 658). — b) Ixora undulata Roxb. — CA- REV bei HAUGHTON.

कुक्कटी f. Salmalia malabarica Schott und Endl. (शाल्मलि) RĀGAN. im ÇKDR. — Vgl. कुक्कटी.

कुक्कणक m. eine best. Augenkrankheit der Kinder Suçr. 2, 359, 2. — Vgl. कुक्कणक.

कुक्कन (onomatop.) adj. gurgelnd, vom Geräusch des Wassers VS. 8, 48.

कुक्करम् m. Bez. gespenstischer Wesen AV. 8, 6, 11.

कुक्कूल 1) Hülsen (तुप): कुक्कूलजतमुद्गदहं दहतः PRAB. 92, 3. = तुपा- नल Hülsenfeuer, m. AK. 3, 4, 26, 205. TRIK. 1, 1, 69. H. 1101. MBn. 1. 81. n. H. an. 3, 640. — 2) n. eine Höhle mit Pfählen AK. H. an. MED. Vgl. कुक्कूल. — 3) n. Rüstung HĀB. 73.

कुक्कृत्य (1. कु + कृत्य) n. *Schandthat, Schlechtigkeit*: किमेतद्भवता कुक्कृत्यमनुष्ठितम् Pañkāṭ. 237, 21. कुक्कृत्ये को न पाण्डितः Hit. II, 164. — Vgl. कौक्कृत्य.

कुकोल m. *Zizyphus Jujuba Lam.* (s. कोलि) ÇABDAK. im ÇKDa.
कुक्कुट VS. 1, 16. कुक्कुट ÇANT. 2, 21. m. n. gaṇa अर्थर्थादि zu P. 2, 4, 31. Sch. zu H. 1324. 1) m. a) *Hahn* AK. 2, 3, 17. TRIK. 2, 3, 18. H. 1324. an. 3, 158. MED. f. 38. VS. 1, 16. M. 3, 239. 241. 11, 156. MBu. 3, 14323. 14434. 13, 2836. Suçā. 1, 201, 1. 2, 49, 11. पुहं च प्रातरुत्थानं भोजनं सह बन्धुभिः। स्त्रियमापदतो रनेक्षतुः शितेन कुक्कुटात् || Kāś. 72. Hit. 106, 17. Dev. 11, 14. ग्रामकुक्कुट M. 3, 12. 19. गृह° Suçā. 2, 67, 1. जल° MBu. 3, 9926. 11579. R. 4, 13, 8. 50, 13 (चल°). Vrt. 6, 10. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा P. 4, 1, 14, Sch. कुक्कुट = कुक्कुभ ein wilder Hahn (vgl. कुम्भकारकुक्कुट) H. 1342, Sch. H. an. MED. Hā. 86. — b) ein brennendes Bündel Gras (तृणोत्का) MED. Feuerfunke (विक्रिकाणा) H. an. Vgl. अग्निकुक्कुट. — c) der Sohn eines Nishāda und einer Çūdra-Frau (vgl. कुक्कुटाक) H. an. MED. — 2) f. ई a) oxyt. Sch. zu P. 4, 1, 63 und 14. 4, 4, 46. Sch. zu 1, 2, 67. Vārtt. zu 6, 3, 42. Henne. — b) *Hauseidechse* (ज्येष्ठी) ÇABDAR. im ÇKDa. — c) der rothe Wollbaum, *Salmalia malabarica Schott u. Endl.*, so genannt wohl wegen der Aehnlichkeit der rothen Blüthen mit dem Kamme der Hühner, GAṬADH. im ÇKDa. Suçā. 2, 387, 1. 390, 17. 336, 13. — d) *Heuscheule* (vgl. कौक्कुटिका, woraus die Bed. gefolgert worden ist) MED. — Der Hahn ist nach seinem Geschrei benannt worden, vgl. lat. *cucurire*, illir. *kukurikati* (BERLIÉ, Gramm. der illir. Sprache, S. 284).

कुक्कुटाक (von कुक्कुट) m. 1) ein wilder Hahn (कुक्कुभ) ÇABDAR. im ÇKDa. — 2) der Sohn eines Çūdra und einer Nishāda-Frau M. 10, 18.

कुक्कुटाकन्य (कु° + कन्या) n. N. pr. einer Stadt gaṇa चिरुणादि zu P. 6, 2, 125.

कुक्कुटपत्तक (कु° + प°) ein Messer in der Gestalt eines Hahnenflügels VISTP. 208.

कुक्कुटपाद (कु° + पाद) m. N. pr. eines Berges (*Hahnenfuss*) BURN. Intr. 366, N. 2. SCHIEFNER, Lebensb. 307 (77).

कुक्कुटमण्डप (कु° + म°) m. N. eines zur rechten Seite von Çiva's Statue stehenden Tempels in Benares: ततो लोकास्तदारभ्य कथयिष्यन्ति सर्वतः। मुक्तिमण्डपनामैतदेव कुक्कुटमण्डपः || Kāçikraṇḍa im ÇKDa.

कुक्कुटमस्तक (कु° + म°) m. eine Pfefferart, *Piper Chaba* (चव्य) HUNT. RiĀĀN. im ÇKDa.

कुक्कुटव्रत (कु° + व्रत) n. N. einer von Frauen zum Behufe von Nachkommenschaft am 7ten Tage der lichten Hälfte des Monats Bhādra zu verrichtenden religiösen Ceremonie ÇABDAR. Im ÇKDa. Auch कुक्कुटव्रत BHAVISHJA-P. in As. Res. III, 291. कुक्कुटव्रत BUAVISHJOTTARA-P. in Verz. d. B. H. 133, a, 17.

कुक्कुटशिला (कु° + शिला) m. *Carthamus tinctorius Lin.* (s. कुसुम्भ) ÇABDAK. im ÇKDa.

कुक्कुटागिरि (कुक्कुट + गिरि mit Dehnung des Auslauts) m. N. pr. eines Berges gaṇa किंश्रुनुकादि zu P. 6, 3, 117.

कुक्कुटाण्ड (कु° + ञ्ण्ड) n. *Hühnerrei* P. 6, 3, 42, Vārtt. 1. Suçā. 1, 134, 11. 2, 13, 6. 328, 20.

कुक्कुटाण्डक (vom vorherg.) eine Reisart Suçā. 1, 196, 2.

H. Theil.

कुक्कुटाभ (कु° + आभा) m. eine dem Hahne in Farbe und Geschrei (!) gleichende Schlangenart H. 1306. Ist eher Erklärung als Nom. appell.

कुक्कुटाराम (कु° + आराम) m. N. pr. eines Lusthains BURN. Intr. 224. 366. SCHIEFNER, Lebensb. 278 (48).

कुक्कुटार्म (कु° + अर्म) n. N. pr. einer Localität P. 6, 2, 90, Sch.

कुक्कुटाहि (कु° + अहि) m. = कुक्कुटाभ H. 1306, v. l. für कुक्कुटाहि.

कुक्कुटि f. *Heuscheule* H. 378. — Vgl. कुक्कुटी unter कुक्कुट.

कुक्कुभ m. 1) ein wilder Hahn, *Phasianus gallus* AK. 2, 3, 35. H. 1342. Hā. 86. MBu. 13, 2835. Vgl. कुक्कुट. — 2) varnish, oiling or oily gloss WILSON.

कुक्कुर (jüngere Form für कुक्कुर) 1) m. Uṇ. 1, 41. a) *Hund* AK. 2, 10, 22. TRIK. 2, 10, 5. H. 1278. an. 3, 539. MED. r. 138. Māññ. 34, 1. Hit. 50, 3, 10. — b) N. pr. eines Muni MBu. 2, 113. eines Fürsten, eines Sohnes des Andhaka VP. 435. pl. N. pr. eines Volksstammes, = दर्शाः TRIK. 2, 1, 10. MBu. 2, 1872. VP. 193. कुक्कुराङ्गराः ebend. N. 120. कुक्कुराङ्गरारियाः MBu. 6, 368. — 2) f. ई *Hündin* ÇABDAR. im ÇKDa. — 3) n. ein best. vegetabilischer Parfum (ग्रन्थिपर्णा) AK. 2, 4, 4, 20. H. an. MED. — Vgl. कुक्कुर.

कुक्कुरह (कु° + ह) m. N. einer Pflanze, = ताम्रचूड (dieses Synonym spräche für eine Form कुक्कुरह), मृडच्छद, सूक्ष्मपत्र, vulg. कुक्कुरशैवा. Nach HAUGHTON ist कुक्कुरप्रूडा *Conyza lacera* Burm.

कुक्कुवाच् (कुक्कु onomatop. + वाच्) m. eine Art Antilope (सारङ्गम) RiĀĀN. im ÇKDa.

कुक्ति m. = कुक्ति *Bauch* Uṇ. 3, 67.

कुक्ति m. TAIE. 3, 3, 3. Siddh. K. 250, a, 4. 1) *Bauch, Unterleib* Uṇ. 3, 153. P. 7, 2, 9, Sch. AK. 2, 6, 2, 28. 3, 4, 22, 138. H. 604 (nach GAUṆA beim Sch. auch f.). यः कुक्तिः सौम्यातमः RV. 1, 8, 7. 8, 21, 24. 9, 80, 3. 109, 18. AV. 7, 111, 1. 9, 7, 12. ÇAT. B. 7, 3, 1, 38. MBu. 3, 13496. Suçā. 1, 49, 9. 189, 7. BHART. 3, 97. भागेन दम्भवीजेन कुक्तिस्त्रामपूरयत् KATĪAS. 24, 101. त्रिद्विताध्यातकुक्तिर्भुजगपतिः Māññ. 143, 22. In der älteren Sprache gewöhnlich im du. RV. 2, 11, 11. 3, 51, 12. घ्रा ते सिद्धामि कुद्योरनु गात्रा वि धावतु 8, 17, 5. 10, 28, 2. उभा कुत्ती पृणन्ति मे 86, 11. VS. 25, 8. AV. 2, 5, 4. 33, 4. 4, 16, 3. 9, 3, 20. 10, 9, 17. pl.: कृदा इव कुत्तयः सौम्यानाः RV. 3, 36, 8. Vom weiblichen Leibe, als dem Behälter der Leibesfrucht: तव कुत्तौ महभागे अचिरात्संनिष्यति। ग्रहेण सहितः श्रोमान् R. 1, 70, 34. RAGH. 10, 66. (मासैः) पञ्चिर्गारायुनावीतः कुत्तौ धाम्यति दत्तियो (der Fötus) Bhāg. P. 3, 31, 4. कुम्भीनस्याश्च कुक्तिः der aus dem Leibe der K. Geborene d. i. ihr Sohn RAGH. 15, 15. Uebertr. (vgl. उद्) Höhlung: अद्रिकुक्ति Berghöhle RAGH. 2, 38. कैमवताश्च कुत्तेः 67. स्वातो सागरमुक्ति-कुत्तिपतितं (पयः) तज्जायते मौक्तिकम् (v. l. मध्य st. कुत्ति) Pañkāṭ. I, 280. Mit dem Bauche des Meeres ist der Meerbusen gemeint: ततः सागरमासाद्य कुत्तौ तस्य महार्मिणः। समुद्रनाभ्यो शात्व्यो ऽभसौभमास्याय MBu. 3, 793. सागरकुत्तिस्यान्नेच्छान् 2, 1198. समुद्रकुत्तौ 1, 1282. An. 5, 11. — 2) N. pr. eines Sohnes (nach VP. 161 einer Tochter) von Prijavrata und der Kāmja HARIV. 59. von Bali 191. eines Königs MBu. 1, 2692. eines Sohnes von Ikshvāku und Vaters von Vikukshi R. 1, 70, 21. 22. 2, 110, 8. — 3) N. pr. einer Gegend gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127. — Nach einem nicht näher bezeichneten Kōsha bei BHARATAM. zu BHATT.

4, 31 bedeutet कुन्ति auch *Degenscheide und Stahl* (तीक्ष्णालोह). Die erste Bed. scheint eher als die zweite aus *कौन्तेयक* geschlossen werden zu dürfen, da der Begriff *Scheide, Behälter* sich ohne alle Schwierigkeit mit dem von *Bauch* vermitteln lässt und da wir dadurch auch eine nähere Verbindung zwischen *कुन्ति* und *कोश* oder *कोप* gewinnen.

कुन्तिकि (?) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 1.

कुन्तिभरि (कुन्तिम्, acc. von कुन्ति, + भरि) adj. *der nur seinen Bauch nährt* P. 3, 2, 26, Vārt. Vop. 26, 49, 50. AK. 3, 1, 21. H. 427.

कुन्तिरन्ध्र (कुन्ति + रन्ध्र) m. *eine Art Schilf* (s. नल) RĀG. im ÇKDh.

कुन्तिल (von कुन्ति) m. Bez. *gespenstischer Wesen* AV. 8, 6, 10.

कुन्तिशूल (कुन्ति + शूल) m. *Leibschmerz, Kolik* Suçr. 1, 219, 11. 263, 16. 2, 451, 10. 462, 10.

कुन्तेयु m. N. pr. eines Sohnes von Raudrāçva Bhāg. P. 9, 20, 4. — Andere Autoritäten: *कुन्तेयु*.

कुब्ध्याति (1. कु + ध्याति) f. *evil report, infamy* Wils.

कुगणिन् (1. कु + गण) adj. *zu einer bösen Rotte gehörig: कुगणिप्रतापक* LALIT. Calc. 4, 6.

कुगो (1. कु + गो) m. *ein elender —, schwacher Stier: कुगौरिव गुंहे भारं न वोढुमकुमुत्सहे* R. 6, 112, 6.

कुङ्कुण N. pr. einer Localität Verz. d. B. H. 93, 16 v. u.

कुङ्कुम n. TRIK. 3, 5, 7. SINDU. K. 249, a, 3 v. u. *Safran, Crocus sativus* (sowohl die Pflanze als auch der Blumenstaub) AK. 2, 6, 3, 25. TRIK. 2, 6, 35. H. 643. HĀR. 106. Suçr. 1, 103, 16. 139, 10. 223, 20. 2, 33, 4. 286, 6. 327, 16. 313, 3. *कुङ्कुमपङ्ककलङ्कितदेहा* BHARTṚ. 1, 9, 24. *कुङ्कुमार्द्र* तस्याः पयोधरयुगे PAÑKĀT. I, 224. III, 32. *स्वन्धांलमकुङ्कुमकसरान्* RAGH. 4, 67. *कुङ्कुमरागपिङ्ग* Rt. 4, 2. *कुङ्कुमरागपिङ्गर* 3, 9. 6, 12. PRAR. 71, 4. AMAR. 54. VET. 10, 2. BHĀG. P. 3, 1, 7. 8, 8, 18. BHĀVAPR. im ÇKDR. kennt drei Arten: *काश्मीरदेशे त्रेत्रे कुङ्कुमं यद्रवेद्धि तत् । सूक्ष्मकेशरमारक्तं पद्मगन्धि तदुत्तमम् ॥ ब्राह्मीकदेशसंज्ञातं कुङ्कुमं पाण्डुरं भवेत् । केतकीगन्धयुक्तं तन्मध्यमं सूक्ष्मकेशरम् ॥ कुङ्कुमं पारसीकियं मधुगन्धि तदीरितम् । इत्युपाण्डुरवर्णा तदधमं स्थूलकेशरम् ॥*

कुङ्कुनी f. N. einer Pflanze (s. महाज्योतिष्मती) RĀG. im ÇKDR.

कुच्, *कुचति* und *कुच्च*, *कुचते* *sich zusammenziehen, sich krümmen: कुचमानं हजार्तं वा गात्रम्* Suçr. 2, 34, 9. *कुच्चित* (könnte auch vom caus. sein) *zusammengezogen, gekrümmt, kraus, geringelt* (von Haaren) AK. 3, 2, 20. H. 1436. *कुच्चितास्य* (von einem Pferde) 1247. *कुच्चिताती* Rt. 4, 16. *कुच्चितायतदीर्घाणि लाङ्गलानि* R. 5, 33, 27. *कुच्चिताग्रीव* PAÑKĀT. 30, 10. *नीलकुच्चितकेशी* MBH. 2, 2173. 3, 1822. 15953. R. 1, 43, 41. 6, 37, 61. 103, 3. Suçr. 2, 166, 21. BHĀG. P. 2, 2, 11. 8, 8, 33. *कुच्चिता* (näml. सिरा) *eine best. fehlerhafte Art des Oeffnens der Ader* Suçr. 1, 361, 11. 17. — Nach dem DĀRṬP. *कुच्*, *कौचति* 1) *einen lauten Ton von sich geben* (*कौचति* ढक्का DURGAD. bei WEST.). — 2) *glätten, poliren* (*कौचति* काच्चौ वणिक् BHATṬAMALLA bei WEST.). — 3) *gehen* (nach KSHĪRASĀMIN) 7, 2. — 4) *verbinden, vermischen*. — 5) *krümmen* oder *sich krümmen*. — 6) *widerstehen, hindern*. — 7) *Striche ziehen, schreiben* (*विलेखने*) 20, 27. — *कुच्*, *कुचति* *zusammenziehen* (*संकोचने*) 28, 75. — *कुच्च*, *कुच्चति* 1) *krümmen* oder *sich krümmen*. — 2) *klein sein* oder *klein machen* 7, 3. — *कुचितं* = *परिमित* Uq. 4, 187.

— *घनु*, partic. *घनुकुचित* *eingebogen, gekrümmt* DHANURV. beim Sch. zu H. 777.

— *घव* s. *घवकुचन*.

— *घ्रा*, partic. *घ्राकुचित* *eingebogen, eingezogen, zusammengezogen, gebogen, kräus*: *सक्योरकुचितयोः* Suçr. 1, 358, 14. *घ्राकुचितदक्षिणसक्थि* 2, 217, 15. *घ्राकुचितसन्ध्याद्* KUMĀRAS. 3, 70. *घ्राकुचितायाङ्गुलिना* (पादेन) RAGH. 6, 15. *घ्राकुचितोभयजानु* DAÇAK. in BENF. Chr. 198, 19. *घ्राचिदाणनिकृतानि शिरसि द्विपतां रणे । स्फुरत्याकुचितोष्ठानि* R. 3, 31, 21. *धूचातुर्यकुचिताताः* (v. l. धूचातुर्य कु^०) कटाताः BHARTṚ. 1, 3. *कृष्णाकुचितमूर्धन* MBH. 13, 882. — caus. *zusammenziehen, einbiegen, verkürzen*: *प्रसायीकुचयेत्संधिम्* Suçr. 2, 29, 9. *सिरास्वाकुच्य* (lies *घ्राकुच्य*) 1, 257, 2. — Vgl. *घ्राकुचन*.

— *उद्* *sich aufwärts —, sich auseinander biegen, sich krümmen*: *उत्कुचतीषु स्रावरज्जुषु* KAUC. 13. Aus *उत्कोच* *Bestechung* dürfen wir auf die übertr. Bed. *sich auf einen krummen Weg begeben* oder *Jmd auf einen solchen führen* schliessen.

— *नि* s. *निकुचिति* und *निकुच्यकर्षि*.

— *चि*, partic. *चिकुचित* *zusammengezogen, geringelt*: *चिकुचितललाटभू* MBH. 1, 4112. *चिकुचितभूलतम्* KUMĀRAS. 3, 74. *केशान्निताक्षधननीलविकुचितायान्* Rt. 3, 19. — caus. *zusammenziehen, einziehen*: *चिकुच्य कर्णां हनुमानुत्पपात* *die Ohren zurückschlagend* R. 5, 3, 18; vgl. *निकुच्यकर्षि* धावति P. 5, 4, 128, Sch.

— *सम्* 1) *sich zusammenziehen, sich schliessen* (von einer Blume): *मृगपतिरापि कोपात्संकुचत्युत्पतिष्ठुः* PAÑKĀT. III, 40. *नियतं दिवसे ऽतीते संकुचत्यम्बुजं यथा* Suçr. 1, 321, 8. *कमलवनानि समकुचन्* DAÇAK. in BENF. Chr. 184, 3. pass. dass.: *संकुच्यते दृष्टिः* Suçr. 2, 319, 1. *संकुचितं* *zusammengezogen, geschlossen*: *संकुचितव्रणता* 1, 36, 2. *इप्तसंकुचित* 339, 2. 2, 53, 11. *देहे संकुचिते* (Gegens. उत्तान) 203, 4. *गात्रं संकुचितम्* BHARTṚ. 3, 74. *शीतात्संकुचितो वृश्चिकः* Vop. 26, 91. *संकुचितस्तस्यौ तत्कालं कमलोपमः* KATHĀS. 19, 23. von einer Blume H. 1129. *न हि संकुचितः* (*nicht geschlossen, offen stehend*) *पन्था येन वाली कृतो गतः । समये तिष्ठ सुग्रीव मावालिपथमन्वगाः* || R. 4, 30, 20. 34, 33. *असंकुचितं* *nicht gerunzelt*: पटु Suçr. 1, 66, 6. — 2) *zusammenziehen, einziehen*: *प्रत्यङ्गान्संयुक्तोचात्तकाले* Cit. bei DURGA zu Nir. 1, 15. — caus. 1) *zusammenziehen*: (*गजाः*) *संकोच्याग्रकरान्* MBH. 1, 2843. *संकोचयेत्सिराः* Suçr. 1, 47, 8. *संपीड्य संकोच्य विशोष्य वापि ग्रन्थिं करोति* 2, 287, 8. — 2) *verringern, verkleinern*: *वस्तूनि प्रघंपति च संकोचयति च* BHARTṚ. 2, 37. — Vgl. *संकोच*, *संकोचन*.

कुच (von *कुच्* m. gew. du. *die weibliche Brust* AK. 2, 6, 2, 28. TRIK. 2, 6, 26. H. 603. R. 2, 29, 22. Suçr. 1, 321, 6. ÇĀK. 18, v. l. ÇRṆĠĀRAT. 9. AMAR. 90. VET. 11, 12. DhĀRTAS. 83, 9. 87, 16. *घन्या वत्सि चान्यस्यास्तस्याश्चाप्यपराः कुचे* R. 5, 13, 57. *कन्या कुचहीना* PAÑKĀT. III, 213. *सुकुचा* N. (BOPP) 12, 66. *कुचाग्र* n. *Brustwarze* AK. 2, 6, 2, 28.

कुचाण्डका f. N. einer Pflanze (s. मूर्वी) ÇABDĀK. im ÇKDR.

कुचन्दन (1. कु + च^०) n. 1) *rother Sandel vom Pterocarpus santalinus* AK. 2, 6, 3, 34. H. 642. an. 4, 169. MED. n. 176. Suçr. 1, 138, 4. 140, 5. 141, 7. 143, 21. 2, 489, 21. — 2) *Caesalpinia Sappan* Lin. (*पत्राङ्ग*, welches auch den rothen Sandel bezeichet). — 3) N. einer anderen Pflanze H. an. MED. *Adenantha pavonina* Lin. Wils. — 4) *Safran* ÇABDĀK.

कुचफल (कुच + फल) m. *Granatbaum* (दाडिम) RĀGAN. im ÇKDR.
 कुचर (1. कु + चर) 1) adj. a) viell. *langsam sich fortbewegend, schlei-*
chend Nir. 1, 20. मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः RV. 1, 134, 2. 10, 180, 2.
 — b) *einen schlechten Wandel führend* Wils. — c) *übel nachredend* AK.
 3, 1, 37. H. 348. — 2) m. *Fixstern*: दृष्ट्वा वादित्यमुख्यत्तं कुचराणां भयं भ-
 वेत् । अथगाः परित्येयुरुक्षतो दुःखभागिनः ॥ आदित्यः सन्नमुद्रितं कुच-
 रास्तु तथा तमः । परितापो ऽधगानो च रत्नसो गुण उच्यते ॥ MBh. 14,
 1070. fg.

कुचर्या (1. कु + चर) f. *schlechter Wandel* M. 9, 17.
 कुचाङ्गेरी (1. कु + चा) f. *eine Art Sauerampfer, Rumez vesicarius*
Lin. (युत्रिका), RATNAM. im ÇKDR.

कुचिक 1) m. und कुचिका f. *ein best. Fisch* TRIK. 1, 2, 20. *Unibranch-*
apertura Cuchija Hom. Wils. *Muraena apterygia* (nach BUCHANAN'S
Handschr.), *Synbrache* (LACPÈDE) HAUGHTON unter कुचिया, mit folgen-
 der Bemerkung: *The Hindus affirm that its bite is mortal to cows,*
though perfectly innoxious to men. — 2) m. pl. v. l. für कुशिक VARĀH.
 BH. S. 14, 30 in Verz. d. B. H. 242. — Vgl. कुञ्चिका.

कुचीरा f. N. pr. eines Flusses VP. 183.
 1. कुचेल (1. कु + चेल) n. P. 6, 2, 130, V Artt., Sch. *ein schlechtes Kleid*
 M. 6, 44.

2. कुचेल (wie eben) 1) adj. *schlecht gekleidet* II. an. 3, 644. MED. I. 81.
 — 2) f. आ N. einer Pflanze, = अत्रिकापी H. an. = विद्धपणी (विद्ध-
 कर्णी ÇKDR. und Wils.) MED. — 3) f. ई = अन्वठा, vulg. अकनादि
(Cissampelos hexandra Roxb. nach HAUGHTON) RATNAM. im ÇKDR.

कुच्छ n. *die weisse Wasserlilie* (कुमुद) ÇABDAK. im ÇKDR.
 कुञ्, कुञ्जति *stehlen* DHĀTUP. 7, 19. Vgl. कुञ्. — कुञ्, कुञ्जति Nir. 7,
 12. *krumm sein* DURGA.

कुञ्ज (3. कु die Erde + ङ) 1) m. a) *Baum* H. 1114, Sch. an. 2, 67. —
 b) *Sohn der Erde, ein Bein. des Planeten Mars* AK. 1, 1, 2, 37. TRIK. 1,
 1, 93. 3, 3, 327. H. 116. an. 2, 68. MED. 6. 5. Verz. d. B. H. No. 878. Ind.
 St. 2, 261. 278. 279. 283. fgg. eines Daitja (= नरक) H. an. MED. von
 Kṛṣṇa besiegt Buḡ. P. 2, 7, 34. 3, 3, 7. — 2) f. आ *Tochter der Erde,*
ein Bein. der Durgā MED. der Sītā Wils.

कुञ्ज (1. कु + ङ) m. *ein schlechter Mensch* Buḡ. P. 4, 4, 22.
 कुञ्जनी (1. कु + ङ) f. *eine schlechte Mutter* R. 6, 82, 118.
 कुञ्जन् (1. कु + ङ) adj. *einen schlechten Ursprung habend*: देकेन
 कुञ्जन्ना Buḡ. P. 4, 4, 22. — — — *कुञ्ज*

कुञ्जप (1. कु + ङ) aus dem patron. कुञ्जप zu schliessen.
 कुञ्जम्भ (1. कु + ङ) m. N. pr. eines Daitja, des jüngern Bruders von
 Ġambha und Sohnes von Prabhāda (einem Sohne Hiraṇjakaçipu's)
 HARIV. 12461. 13019. 13024. 13183. 13226. 13304. fgg.

कुञ्जम्भल m. *ein in ein Haus einbrechender Dieb* HĀ. 45. Auch कु-
 ङम्भिर TRIK. 2, 10, 7 und कुञ्जम्भल ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. कुम्भिल.
 कुञ्जिश m. *ein best. Fisch* RĀGAN. im ÇKDR. Wils. कुञ्जिश, in der
 Reihenfolge aber vor कुञ्जटि. — Vgl. कुञ्जिश.

कुञ्जटि f. *Nebel* TRIK. 1, 1, 89. Auch कुञ्जटी und कुञ्जटिका ÇABDAR.
 im ÇKDR. — Vgl. कुञ्जटिका.

कुञ्ज s. u. कुञ्.

कुञ्चन (von कुञ् n. 1) *das Sichzusammenziehen*: सिराकुञ्चन Suçr. 1,
 231, 16. — 2) *eine best. Augenkrankheit, ein Zusammenziehen der Au-*
genlider: वाताद्या वर्तमंकोचं जनयति यदा मलाः । तदा ढट्टं न शक्नोति
 कुञ्चनं नाम तद्विदुः ॥ MĀDHAVAKARA im ÇKDR.

कुञ्चफला f. *eine Kürbisart* (कुम्भाएटी) RĀGAN. im ÇKDR. Viell. feh-
 lerhaft für कुचफला.

कुञ्चि m. *ein best. Hohlmaass, = 8 Handvoll*: अष्टमुष्टिर्भवेत्कुञ्चिः कु-
 च्यो ऽष्टौ च पुञ्चलम् Smṛti im ÇKDR. — Vgl. निकुञ्चक und उपकुञ्चि.

कुञ्चिका f. 1) *Schlüssel* (von कुञ्च) II. 1003. an. 3, 28. येनैतस्मिन्निर्य-
 नगरद्वारमुद्घाटयती वामाक्षीणा भवति कुञ्चिका भूलता कुञ्चिकेव BHARTṢ.
 1, 62. — 2) *ein best. Fisch, = कुचिका* Wils. Diese Bed. giebt ÇKDR.
 dem Worte im Beispiele: कुञ्चिकेन विस्मापयति भापयति Vop. 18, 18;
 vgl. P. 6, 1, 56, Sch. — 3) N. zweier Pflanzen: a) *Abrus precatorius* Lin.
 (गुञ्जा) ÇABDAK. im ÇKDR. — b) *Schwarzkümmel, Nigella indica* DC.
 (कुञ्जरीरक) ĠAṬĀDH. im ÇKDR.; vgl. उत्कुञ्चिका und उपकुञ्चिका. — c)
eine Grasart (s. मेयिका) RĀGAN. im ÇKDR. — 4) *Bambusweig* ÇABDAK.
 im ÇKDR. — Vgl. कटपलिकुञ्चिका.

कुञ्चित 1) partic. s. u. कुञ्. — 2) n. N. einer Pflanze (s. तगर) RĀGAN.
 im ÇKDR. Vgl. कुटिल, वक्र u. s. w.

कुञ्ज, कुञ्जति = कुञ् DHĀTUP. 7, 48.
 कुञ्ज 1) m. n. gaṇa अर्थर्थादि zu P. 2, 4, 31. Siddh. K. 251, a, ult. TRIK.
 3, 5, 13. a) *ein von Pflanzen eingeschlossener Platz, Laube* AK. 2, 3,
 8. H. 1113. an. 2, 67. MED. 6. 6. Viell. auch *Grotte* (a cave WILKINS bei
 HAUGHTON). तव (अद्विराज) सान्नि कुञ्जाश्च नद्यः प्रस्रवणानि च । तीर्थानि
 च मुपुष्यानि मया दृष्टान्यनेकशः ॥ INDR. 1, 25. MEGH. 19. किमचद्विरिकु-
 ज्ञेषु MBh. 1, 6067. नदीकुञ्जेषु 4, 894. नदीकुञ्जितम्बैश्च प्राप्तैरुपशोभि-
 तम् (किमवत्तम्) 3, 9925. सन्ना वृत्तान्मनाङ्गा वानराः कुञ्जमाश्रिताः R. 6,
 7, 37. कान्निमे दरीकुञ्जे 4, 26, 6. पूतयावगिरिन्द्रकन्दरदरीकुञ्जे निवासः
 (v. l. कुञ्जेषु वासः) BHARTṢ. 3, 79. कुञ्जेषु RAGH. 12, 12. कुञ्जलीनान् —
 सिंहाण 9, 64. यो ऽसौ (पर्वतः) गुरुप्रहाराणोन्मथितनितम्बकुञ्जः Buḡ. P.
 5, 20, 19. पाण्योपवनादिकुञ्जेषु 3, 1, 18. जम्बूकुञ्ज v. l. für जम्बूपाण्ड MEGH.
 20. विकसितनवमल्लीकुञ्ज DHĀRTAS. 69, 7. पान्याः पत्त्वलसंकुलद्रुमलता-
 कुञ्जोदरे 74, 3. Gīt. 7, 11. वञ्जलकुञ्ज SĀH. D. 19, 19. श्रीकुञ्ज, नैमिष, कु-
 ङ्जः सरस्वत्याः Namen von Tirtha MBh. 3, 6078. fgg. Nirgends ent-
 schiedenes neutr. Vgl. निकुञ्ज. — b) *Kinnlade* H. an. MED. *Kinnlade*
des Elephanten P. 5, 2, 107, V Artt. 1, Sch. — c) *Zahn* AK. 3, 4, 2, 33.
Elephantenzahn II. an. MRD. — 2) m. N. pr. eines Mannes P. 4, 1, 98.

कुञ्जर P. 5, 2, 107, V Artt. 1. Vop. 7, 32. 33. m. a) *Elephant* AK. 2, 8,
 2, 2. H. 1217. an. 3, 542. MED. r. 139. M. 3, 274. MBh. 1, 1135. 3, 978.
 1598. N. 12, 97. Hip. 4, 8. SUND. 2, 20. R. 2, 40, 29. 3, 13, 4. 33, 29. 5, 3, 16.
 6, 33, 2. 34, 24. Viçv. 3, 17. Suçr. 1, 22, 4. 2, 144, 7. 168, 1. PĀṆĀT. I, 177.
 377. III, 270. DHĀRTAS. 74, 4. Buḡ. P. 6, 1, 10. Am Ende eines adj. comp.
 f. आ MBh. 13, 640. R. 5, 27, 20. 47, 33. — b) *der Elephant, als das grösste*
und klügste der Thiere, wird zum Ausdruck des Vorzüglichsten in
seiner Art: हरिमुख्यस्य कुञ्जरस्य R. 5, 2, 13 (vgl. कुञ्जरप्रख्या वानराः
 4, 31, 15. 6, 16, 20). Gewöhnlich in comp. mil dem verglichenen Wesen
 P. 2, 1, 62. gaṇa व्याघ्रादि zu 56. AK. 3, 2, 8. H. 1440. गो P. 2, 1, 62, Sch.
 कपि R. 5, 3, 17. 6, 38, 39. राज MBh. 3, 15181. 15340. — c) *Ficus re-*

कुञ्जर P. 5, 2, 107, V Artt. 1. Vop. 7, 32. 33. m. a) *Elephant* AK. 2, 8,
 2, 2. H. 1217. an. 3, 542. MED. r. 139. M. 3, 274. MBh. 1, 1135. 3, 978.
 1598. N. 12, 97. Hip. 4, 8. SUND. 2, 20. R. 2, 40, 29. 3, 13, 4. 33, 29. 5, 3, 16.
 6, 33, 2. 34, 24. Viçv. 3, 17. Suçr. 1, 22, 4. 2, 144, 7. 168, 1. PĀṆĀT. I, 177.
 377. III, 270. DHĀRTAS. 74, 4. Buḡ. P. 6, 1, 10. Am Ende eines adj. comp.
 f. आ MBh. 13, 640. R. 5, 27, 20. 47, 33. — b) *der Elephant, als das grösste*
und klügste der Thiere, wird zum Ausdruck des Vorzüglichsten in
seiner Art: हरिमुख्यस्य कुञ्जरस्य R. 5, 2, 13 (vgl. कुञ्जरप्रख्या वानराः
 4, 31, 15. 6, 16, 20). Gewöhnlich in comp. mil dem verglichenen Wesen
 P. 2, 1, 62. gaṇa व्याघ्रादि zu 56. AK. 3, 2, 8. H. 1440. गो P. 2, 1, 62, Sch.
 कपि R. 5, 3, 17. 6, 38, 39. राज MBh. 3, 15181. 15340. — c) *Ficus re-*

digiosa Lin. (vgl. कुञ्जराशन) TRIK. 2, 4, 2. — d) N. pr. eines Nāga MBH. 1, 1560. 16, 119. — e) N. pr. eines Fürsten aus dem Stamme der Sauvīraka MBH. 3, 15597. — f) N. pr. eines Berges: चकार (मन्दिरैः) कुञ्जरै चैव कुञ्जरप्रतिमाकृतिम् HARIV. 12393. कुञ्जरः पर्वतशैव यत्रागस्त्यगृहं प्रुनम् 12843. R. 4, 41, 30. N. pr. einer Gegend ÇABDAR. im ÇKDR. — II. an. und MED. haben noch die Bed. g) *Haupthaar*. — 2) f. घा und ई *Elephantenweibchen* ÇABDAK. im ÇKDR. — 3) f. घा N. zweier Pflanzen: a) *Bignonia suaveolens* Roxb. — b) *Grislea tomentosa* Roxb. H. an. MED. — Das Wort wird von कुञ्ज 1, b oder c abgeleitet, aber diese nicht belegbaren Bedeut. sind vielleicht erst aus कुञ्जर geschlossen worden; eher könnte man कुञ्जर mit कुञ्ज 1, a in Verbindung bringen.

कुञ्जरत्तारमूल (कु^० + तार - मूल) n. eine Art Rettig (मूलक) RĀĠAN. im ÇKDR.

कुञ्जरग्रह (कु^० + ग्रह) m. der das Amt hat, die Elephanten einzufangen, R. 2, 91, 55.

कुञ्जरदरी (कु^० + दरी) f. *Elephantenhöhle*, N. pr. einer Localität VAL. BH. S. 14, 17 in Verz. d. B. II. 241.

कुञ्जरपिप्पली (कु^० + पि^०) f. N. einer Pflanze (s. गजपिप्पली) ÇABDAM. im ÇKDR.

कुञ्जरारति (कु^० + अरति *Feind*) m. 1) Löwe WILS. — 2) ein best. fabelhaftes Thier mit acht Beinen (शरभ) H. 1286.

कुञ्जरालुक (कु^० + अलुक) n. eine Art अलुक ÇABDAK. im ÇKDR.

कुञ्जराशन (कु^० + अशन *Speise*) m. *Ficus religiosa* Lin. (s. अश्वत्थ) AK. 2, 4, 2, 1. H. 1131.

कुञ्जल n. *saurer Reisschleim* AK. 2, 9, 39. H. 415. — Vgl. काञ्जिक.

कुञ्जवहारी (कुञ्ज + व^०) f. N. einer Pflanze (s. त्रिकुञ्जिकास्त्रा) RĀĠAN. im ÇKDR.

कुञ्जिका f. 1) = कुञ्जवहारी RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) *Schwarzkümmel* (s. कुञ्जिका) ĠAṬĀDU. im ÇKDR.

1. कुट्, कुटति *sich krümmen* DNĀTUR. 28, 73. कुटिता, कुटितुम्, कुटितव्यम् P. 1, 2, 1. अकुटीत्, कुटोत् VOP. 13, 5. कुटितं *krumm* UṆ. 4, 187. कुटति mit nicht bestimmbarer Bed. NIR. 6, 30. Vgl. कुटिल.

— उट् *crus*. उत्कोटयति P. 1, 2, 1, Sch. — Vgl. उत्कोट und उत्कुट.

— वि partic. विकुटित NIR. 6, 30; nach DURGA = कुत्सीभूत.

— सम् *sich* (vor Angst) *zusammenkrümmen, verzweifeln*: केचित्संचु-कुटुनीति लेखिरे ऽन्ये पराजिताः BHART. 14, 105. नाध्यगीढं ध्रुवं स्मृतीः । पूयं संकुटितुं यस्मात्काले ऽस्मिन्नध्यवसय ॥ 7, 94.

2. कुट् *spalten, zertheilen*; कुटयति *bersten*: जीवनं कुटयतीव DNĀRTAS. 93, 15. कुट्, कोटयते als v. l. von कुट् *spalten* DNĀTUR. 33, 25. Die richtigere Form ist कुट्, welche durch Assimilation aus कर्त् entstanden ist.

— अघ्व *zertheilen, zerkleinern*: भेद्यान्यणुषो भेदपिवावकुख्य सुCR. 2, 173, 20.

— प्र dass.: भक्षयति स्म मांसानि प्रकुख्य विधिवत्तदा MBH. 1, 2842.

3. कुट्, कोटयते v. l. für कूट्, कूटयते DNĀTUR. 33, 28.

कुटि 1) Nach NIA. 3, 24 so v. a. कूत् und in diesem Falle auch daraus entstanden: कृषिषां त्रारे अघ्नां पिप्यति प्युर्निर्ना। पिता कुटस्य चर्षिणः ॥ RV. 1, 46, 4. — 2) m. n. SIDDH. K. 249, a, 3. TRIK. 3, 5, 14. *Wasserkrug* MED. t. 6. m. AK. 2, 9, 32. TRIK. 3, 3, 94. H. 1019. (nach dem Schol. auch

n.). an. 2, 84. Vgl. कुटज 2. — 3) m. *Festung* H. an. MED. — 4) m. *Haus* (vgl. कुटि, कुटी, कूट) TRIK. H. 990. H. an. MED. — 5) m. *Hammer zum Zerhauen von Steinen* (vgl. 2. कुट्) H. an. — 6) m. *Baum* AK. 2, 4, 1, 5 (ÇKDR. liest hier कुठ). H. 1114, v. l. für कुठ. — 7) m. *Berg* (vgl. कुटार, कुटारि) HAR. 31. — 8) m. N. pr. eines Mannes गाणा अश्यादि zu P. 4, 1, 110 und कुर्वादि zu 151. — Vgl. उत्कुट, निष्कुट.

कुटका 1) m. a) N. pr. eines Volkes: कोङ्कवेङ्ककुटकान् BHĀG. P. 5, 6, 8, 10. कुटकाचल N. pr. eines Berges (vgl. कूटका) s. — b) = कुठर H. 1023, Sch. — 3) n. *ein Pflug ohne Deichsel* (vgl. कूटका) H. 891. — Vgl. निष्कुटका. कुटङ्क m. *Dach* ÇABDAM. im ÇKDR. — Vgl. कुटङ्कक, कुटङ्ग, कुण्डङ्ग. कुटङ्गक m. = कुटङ्गक MUKUṬA und andere Scholl. zu AK. 3, 6, 2, 17. ÇKDR.

कुटच m. = कुटज 1. ÇABDAK. im ÇKDR.

कुटज m. 1) N. eines Baumes, *Wrightia antidysenterica* R. Br., der in allen seinen Theilen medicinisch gebraucht wird, AK. 2, 4, 2, 47. TRIK. 2, 4, 21. H. 1137. an. 3, 145. MED. t. 23. MBH. 3, 11573, 11586. R. 5, 98, 8. SUCR. 1, 137, 8. 139, 15. 140, 2. 144, 12. 159, 21. 223, 13. 2, 36, 17. 30, 6. 63, 18. 132, 3. 174, 14. 284, 2. 462, 17. BHART. 1, 42. MEGH. 4. RAGH. 19, 37. RĪ. 3, 13. GHAT. 13. BHĀG. P. 3, 21, 42. 8, 2, 17. neutr. BHART. Suppl. 8. Vgl. इन्द्रयव. — 2) ein Bein. Agastja's (कुट् + ज् *im Wasserkrug geboren*; vgl. u. अगस्त्य) und Droṇa's H. an. MED.

कुटनक n. = कुटनट 2. WILS.

कुटनट 1) m. N. eines Baumes, *Calosanthus indica* Bl. AK. 2, 4, 2, 37. H. an. 4, 59. MED. t. 39. SUCR. 1, 138, 8. 2, 119, 15. 130, 1. 275, 18. 285, 17. 325, 8. 393, 1. — 2) *Cyperus rotundus*, n. AK. 2, 4, 2, 19. MED. m. H. an. कुटव 1) m. a) *ein best. Hohlmaass* UṆ. 3, 141. H. an. 3, 443. = कुटव COLEBR. Alg. 3. — b) *ein Muni*. — c) = निष्कुट (= गृहसमीपिपवन Garten) H. an. — 2) n. *Lotus* RĀĠAN. im ÇKDR.

कुटर m. 1) = कुठर H. 1023. NILAK. zu AK. 2, 9, 75. ÇKDR. — 2) N. pr. eines Nāga MBH. 1, 1560.

कुट्ट m. 1) nach MAHĪDU. = कुकुट *Hahn* VS. 24, 23. — 2) *Zelt* UṆ. 4, 81.

कुट्टणा f. Name einer Pflanze, *Ipomoea Turpethum* R. Br. (त्रिवृत्), RATNAM. im ÇKDR.

कुटल n. *Dach* HAR. 152.

कुटहारिका (कुट् + हा^०) f. *Dienerin* (den Wasserkrug herbeibringend) H. 534.

कुटार? in अघ्वकुटार.

कुटि m. f. AK. 3, 6, 5, 38. f. SIDDH. K. 248, a, 2. 1) f. *कुटि und कुटी Krümmung, Biegung* (vgl. 1. कुट्) in ध्रुकुटि, कुटी und den Nebenformen भ्रुकुटि, अकुटि, धुकुटि. — 2) oxyt. *Hütte, Halle, Schoppen* (vgl. कुट) UṆ. 4, 144. f. BHAR. zu AK. im ÇKDR. कुटी f. P. 6, 2, 8, Sch. AK. 2, 2, 5. TRIK. 3, 3, 94. MED. t. 6. ब्रह्महा द्वादश समाः कुटी कृत्वा वने वसेत् M. 11, 72. प्रासादीयति कुख्याम् P. 3, 1, 10, Vārtt., Sch. MBH. 1, 7132. 14, 2726. R. 2, 112, 31. BHART. 3, 72. = अघ्वकुटी (s. d.) PĀNĀT. 254, 23. पर्षाकुटी R. 2, 92, 12. कुटीनिवातम् = कुटीहेतुको निवातः P. 6, 2, 8, Sch. — 3) कुटी f. *ein zu Fumigationen dienendes Becken mit Oeffnungen* SUCR. 2, 33, 18. 182, 7. — 4) *Körper* (vgl. कुडि) UṆ. m. nach ÇKDR. und WILS.

— 5) m. *Baum* (vgl. कुठ, कुठि) ÇARDAR. im ÇKDR. — 6) कुटी f. *Kuppelerin* (vgl. कुटनी). — 7) कुटी f. *Blumenstrauss* H. an. MED. — 8) कुटी f. *ein best. Parfum* (मुरा) MED. Statt मुरा haben TRIK. 3, 3, 95 und H. an. मुरा *ein berauschendes Getränk*.

कुटिक (von 1. कुट्) 1) adj. *gekümmert, gebogen*: शिरसो मुण्डनाद्वापि न स्वानकुटिकासनात् MBn. 3, 13454. — 2) f. घ्रा N. pr. eines Flusses R. 2, 71, 15 (Gorr.: कुटिला). LIA. II, 524, N. 4.

कुटिकोष्टिका f. N. pr. eines Flusses R. 2, 71, 10. LIA. II, 524, N. 4.

कुटिचर (कुटि *Krümmung* + चर) m. *Krokodil* (बलप्रकार) oder *Delphin* (vulg. म्रुप्रुक) ÇARDAR. im ÇKDR.

कुटिपार्विव (कु^० + पा^०) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDDJ. in Verz. d. B. H. 37, 1.

कुटिर n. (sic) = कुटीर 1. BHAR. zu AK. im ÇKDR.

कुटिल (von 1. कुट्) U. n. 1, 54. 1) adj. f. घ्रा *krumm, gebogen, gewunden, in gewundenen Linien laufend, kraus* AK. 3, 2, 21. H. 1456. an. 3, 638. MED. I. 78. दक्षिणातः कुटिले कर्पू खावा KĀTJ. Ça. 21, 4, 19. घ्राभोगकुटिला (नदी) MBn. 3, 9957. R. 4, 44, 47. ष्वाचिद्रुतरं याति कुटिलं ष्वाचिदागतम् (von der Gaṅgā) 1, 44, 25. कुटिलचार der Fische PAÑKĀT. 247, 11. कुटिलगामिन् NIB. 9, 26. सर्वा नदीकुटिलगामिनः R. 2, 28, 20. von Wunden SUÇA. 2, 17, 12. von einer *krummen* Nase 1, 113, 5. 334, 2. काण्डविलम्बिनीव कुटिला मुक्तावली PRAB. 80, 8. °कुत्तल Buḡ. P. 3, 28, 30. °अलकान् 33, 14. °असितमूर्धन Ind. St. 2, 287. °पद्मन् ÇĀK. 184. ध्रुवोः 119. BHARTR. 1, 62. Buḡ. P. 3, 15, 28. ध्रुकुटीकुटिलानन 9, 4, 43. MBn. 3, 11269. R. 4, 5, 29. DRV. 2, 8. भुजंगकुटिलान् — ध्रुकुटीम् R. 5, 89, 2. ध्रुविभङ्गकुटिलं च वीक्षितम् RAGH. 19, 17. अथैनां वधूरसूयाकुटिलं (adv.) दर्श 6, 82. उद्गाढकोपकुटिलं च तथा व्यलोकि PRAB. 67, 9. Uebertr. *krumme Wege gehend, falsch, hinterlistig*: भोगिनः कञ्चुकाविष्टाः कुटिलाः क्रूरचेष्टिताः। सुहृद्भ्राम्बसाध्याश्च राजानः पत्रगा इव || PAÑKĀT. I, 73. 188, 4. VET. 33, 19. PRAB. 36, 9. KATHĀS. 19, 38. 20, 3. (मन्त्रिभिः) अकुटिलैः PAÑKĀT. I, 142. प्रेम्णाः कुटिलगामिवात् ŚĀN. D. 80, 14. कुटिलचित्तं VJUTP. 69. — 2) f. घ्रा a) N. einer Pflanze (तगरपादी) MED.; vgl. 3, a. — b) N. pr. eines Flusses H. an. R. Goar. 2, 73, 13. 4, 40, 20. LIA. II, 524, N. 4. Nach Einigen die Sarasvatī ÇKDR. WILS. — c) N. eines Metrums (4 Mal — — —, ~ ~ ~, — — —) COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (IX, 10). — 3) n. a) N. einer Pflanze (तगर n., कुञ्चिन, वक्र) RATNAM. im ÇKDR. unter तगर; *ein best. Parfum* (स्पृक्कानाम गन्धद्रव्यम्) RĀGĀN. im ÇKDR. — b) Zinn WILS. Diese Bed. beruht wohl auf einer Verwechslung von तगर mit तमर.

कुटिलक 1) adj. = कुटिलः कुटिलकमलकम् PAÑKĀT. I, 225. — 2) f. कुटिलिका P. 4, 4, 18. a) *das Heranschleichen eines Jägers* (व्याधानां गतिविशेषः) Sch. *eine best. Art und Weise der Bewegung* (auf dem Theater) VIKR. 62, 17. 67; 14. — b) *ein best. Werkzeug der Schmiede* (कर्मीरोपकरणभूतं लोहम्) P., Sch. — Vgl. कौटिलिक.

कुटिलगति (कु^० + गति) f. N. eines Metrums (s. उत्पलिनी) COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (VIII, 6).

कुटी s. u. कुटि; कुटीका *Hütte* VJUTP. 192.

कुटीकुट (कुटी + कुट) copul. comp. n. sg. gaṅgā गवाश्यादि zu P. 2, 4, 11.

कुटीकृत n. vielleicht *krauser Zeug* (कुटि + कृत): ऊर्णं च राङ्गवं चैव कीटानं पृञ्जं तथा । कुटीकृतं तथैवात्र कमलाभिं सक्षसः || MBn. 2, 1847.

LASSEN (LIA. II, 563, N. 4) glaubt, dass कुटीकृतम् und कम्बलाभम् gelesen werden müsse.

कुटीगु (कुटी + गो) m. N. pr. eines Mannes gaṅgā गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

कुटीचक m. *eine best. Art Bettler*: चतुर्विधा भित्तवस्ते कुटीचकवह्नूदकौ । हेसः परमहेसश्च यो यः पश्चात्स उत्तमः || MBn. 13, 6478. वैखानसा वाल्मिखिल्यैरुम्बराः फेणया वने । न्यासे कुटीचकः (BURNOUR: ceux qui ayant tout abandonné, tiennent encore aux devoirs de leur ordre) पूर्वं वक्षेदे हेसनिष्क्रियौ || Buḡ. P. 3, 12, 43. Nach TRIK. 3, 1, 1 bezeichnet das Wort *einen Mann, der auf seines Sohnes Kosten lebt*. Das Wort zerlegt sich in कुटी + चक (von कन्; vgl. चक्) *der noch an einer Hütte Gefallen findet*. — Vgl. das folg. Wort.

कुटीचर (कुटी + च^०) m. *eine best. Art von Asketen, die von Hütte zu Hütte betteln gehen*, ĀRṀṀ. UP. und ĀÇRAMOP. in Ind. St. 2, 178. 179.

Auch कुटीचरक JĀTIDHARMASĀGRAHA im ÇKDR.

कुटीमय adj. von कुटी (विकारव्यवधार्ययोः) gaṅgā शरादि zu P. 4, 3, 144.

कुटीमुख (कुटी + मुख) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Kuruvera (*Krausgesicht*) MBn. 2, 415.

कुटीय (von कुटी), कुटीयति *in einer Hütte zu sein glauben*: कुटीयति प्रासादे P. 3, 1, 10, Vārtt., Sch.

कुटीर (von कुटी) n. SIDDH. K. 249, b, 2. 1) *eine niedrige Hütte* P. 5, 3, 88. m. Sch. VOP. 7, 77. ĠAṬĪDH. im ÇKDR. कुञ्जकुटीर Glr. 1, 27. Auch कुटीरक AMAR. 48. तृणकुटीरक PAÑKĀT. 34, 9. Vgl. कुटीर, कुटीर. — 2) *eine best. Pflanze* gaṅgā विल्ववादि zu P. 4, 3, 136. — 3) n. *Beischlaf* (vgl. कुरीर) H. an. 3, 541. BHARTR. 3, 66. — 4) n. *Ausschliesslichkeit* (केवल) H. an. — Vgl. कुटीर.

कुटुङ्गक m. AK. 3, 6, 3, 17. Nach BUAR.: *Laube* (वृत्तलतागहनम्); *Kornkammer, Vorrathshaus* (पिट, vulg. डोल); *Dach*; nach ŚĀRAS.: *eine Art Hütte* (गृहनेद, vulg. कुंडे). ÇKDR. — Vgl. कुटुङ्ग, कुटुङ्गक, कुटुङ्ग, कुण्टुङ्ग. कुटुनी fehlerhafte Schreibart für कुटुनी AK. 2, 6, 4, 19, Sch.

कुटुम्ब n. *Hausstand, Hauswesen; Hausgesinde, Familie* KĀND. UP. 8, 15. स्वकुटुम्बान्महोपतिः — वृत्तिं धर्म्यां प्रकल्पयेत् M. 11, 22, 9, 199. 10, 124. 11, 12. JĪGĀ. 2, 45. तयोरेपि कुटुम्बाभ्यामाहरेत् M. 11, 14. कुटुम्बार्थे कृतो व्ययः 8, 166. 167. मयि सर्वं समासय्य कुटुम्बम् MBn. 3, 14702. ये च धर्माः कुटुम्बेषु चञ्चामे कथिताः पुरा 14684. कुटुम्बानां च दातारः पुरुषाः स्वर्गगामिनः 13, 1663. कुटुम्बं पीडयित्वा तु ब्राह्मणाय महात्मने । दातव्यम् 3208. सहेदवस्तु — समाधास्यति — कुटुम्बतत्त्वं विधिवत्सर्वमेव 14, 2103. 2109. अनासादितकुटुम्बानि कुटुम्बिभवानानि वै R. 2, 71, 35. कुटुम्बव्यापृत AK. 3, 1, 11. H. 478. तदुपहितकुटुम्बः RAGH. 7, 68. भर्त्री तदर्पितकुटुम्बभरणे ÇĀK. 93. इन्द्रजालवत्कुटुम्बपरिग्रहः PAÑKĀT. 163, 18. स्वीयपितृमातरौ समस्तकुटुम्बवृत्तौ 130, 20. कुटुम्बेन सह कलहं कुर्वाणा 220, 25. कुमुत्तया पीडते मत्कुटुम्बम् 250, 6. 106, 19. वदुकुटुम्बावाचाम् 96, 15. वैश्वभूद्रावपि कुटुम्बे ऽतिविधोर्मणौ । भोजयेत्सह भृत्यैस्तौ M. 3, 112. अम्रुत्कुटुम्बं सर्वं सात्साहं वभूत् VET. 22, 19. 33, 15. कुटुम्बलोकः 26, 11. स्वकुटुम्बमेवानुदिनं प्रपुञ्जाति Buḡ. P. 5, 26, 10. कुटुम्बपोष 3, 30, 33. कुटुम्बं विधाणाः 31. कुटुम्बभरण 13. 34. 2, 1, 3. 5, 14, 30. कुटुम्बभारस्य चित्ताभिः PAÑKĀT. V, 4. P. 3, 2, 46, Sch. कुटुम्बौकस् *ein von einer Familie bewohntes Haus* ĠAṬĪDH. im ÇKDR. — Uebertr. *eine einem Hausvater eigenthümliche Sorge um Etwas*: चित्रपरयकुटुम्ब adj. Buḡ. P. 1, 9, 39. Nach ÇAR-

BAR. im ÇKDr. bed. कुटुम्ब m. n. 1) Name. — 2) ज्ञाति. — 3) बान्धव. — 4) संतति; nach AMARASILLI ebend. ist कुटुम्ब = पोष्यवर्ग.

कुटुम्बक n. dass.: ग्रयं निजः परो वेति गणाना लघुचेतसाम् । उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ॥ HIT. I, 64. कुटुम्बकव्यसन PRAB. 90, 10. स्व-कुटुम्बके चावसादितम् DAṢAR. 62, 12. MAHĀV. 309.

कुटुम्बव्य (von कुटुम्ब, कुटुम्बव्यते eine Familie unterhalten DUĀTUP. 33, 5, v. l.

कुटुम्बिक (von कुटुम्ब) adj. für den Hausstand sorgend: मुनिश्च स्यात्सदा विप्रो वेदाश्चैव सदा जपेत् । कुटुम्बिको धर्मकामः MBu. 13, 4401. m. Haussclave VJUTP. 97.

कुटुम्बिन् (wie oben) 1) m. Hausherr, Familienvater GĀTĀDH. im ÇKDr. M. 3, 80. JĀG. 2, 45. कुटुम्बी यो न सिद्धार्थो गवश्चधनधान्यवान् R. 4, 6, 7. अनासितकुटुम्बानि कुटुम्बिभवानि वै 2, 71, 35. दीनानां कल्पवृक्षः स्वगुणफलानतः सज्जनानां कुटुम्बी MRĪKH. 19, 23. 98, 18. प्रायेण गृहिणीनित्राः कन्यार्येषु कुटुम्बिनः KUMĀRAS. 6, 85. BHĀG. P. 4, 28, 5. कुटुम्बिनी f. Hausfrau AK. 2, 6, 1, 6. 23. H. 513. MBu. 3, 13660. MĀLAV. 17. RAGH. 8, 85. AMAR. 48. BHĀG. P. 4, 28, 12. गर्गायाः स्वकुटुम्बिन्याः RĪGA-TAR. 5, 250. Uebertr. am Ende eines comp. der seine ganze Sorge auf einen bestimmten Punkt gerichtet hat: रथकुटुम्बिन् AK. 2, 8, 2, 28. सर्वमेतद्रथस्येन ज्ञेयं रथकुटुम्बिना R. 6, 89, 19. — 2) m. Glied einer Familie, Haussenosse: कुटुम्बिनो बान्धवाश्च PAṆĀT. 96, 4. यस्यैते हि कुटुम्बिनः ÇĀNTIC. 4, 9. — 3) m. Landmann H. 890. ÇABDAK. im ÇKDr. RĪGA-TAR. 5, 468 (?). — 4) f. a) Hausfrau s. n. 1. — b) ein grosser Haushalt, eine grosse Familie gaṇa खलादि zu P. 4, 2, 51, VĀrtt. — c) N. eines Strauchs (s. क्षीरिणी) RĪGĀN. im ÇKDr.

कुटीर m. Hütte Uṇ. 1, 58. — Vgl. कुटीर.

कुट् (P. 3, 2, 155), कुट्टपति 1) spalten, zertheilen DUĀTUP. 32, 23. कुट्टिता (sc. सिंहा) ein fehlerhaftes Öffnen der Ader, bei welchem diese durch wiederholtes Ansetzen des Messers zerfetzt wird, SUCR. 1, 361, 19. Vgl. 2. कुट्, wo auch über die Entstehung der Wurzel gesprochen wird. — 2) multiplicieren COLEBR. Alg. 113. — 3) tadeln, schmähen (v. l. anfüllen) DUĀTUP. 32, 23. — कुट्, कुट्टपति v. l. für कूट् DUĀTUP. 33, 28.

कुट् (von कुट्) 1) adj. f. ई am Ende eines comp. spaltend, zerschlagend, zerkleinernd: अग्रम० mit einem Steine (Früchte) zerschlagend, zermalmend M. 6, 17. MBu. 3, 12360. 13, 647. 14, 2851. mit dem obj. compon., s. काष्ठकुट्, शिलाकुट्. Auch nur schlechtweg hämmern; vgl. ताम्रकुट् Kupferschmied. — 2) m. a multiplier such, that a given dividend being multiplied by it, and a given quantity added to (or subtracted from) the product, the sum (or difference) may be measured by a given divisor, COLEBR. Alg. 113.

कुट्टक (wie oben) 1) adj. = कुट्ट 1: अश्वकुट्टक JĀG. 3, 49. mit dem obj. compon.: इत्कुट्टक Uṇ. 2, 33. Vgl. शिलाकुट्टक, ताम्रकुट्टक. — 2) m. = कुट्ट 2. COLEBR. Alg. 113. कुट्टकव्यवहार oder कुट्टकाध्याय 112. Misc. Ess. II, 419. Verz. d. B. H. No. 833. — 3) m. Eisvogel WILS.

कुट्टनी f. Kupplerin AK. 2, 6, 1, 19. H. 533. HIT. I, 9. 29, 16. 40, 12. KATHĀS. 12, 79. — Vgl. कुट्टिनी.

कुट्टी (von कुट्ट) f. eine Art Dolch H. 146.

कुट्टपरात m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 190. — Vgl. कुट्टपरात.

कुट्टप्रचरण (कुट्ट + प्र०) und कुट्टप्रवर्ण (कुट्ट + प्रा०) m. pl. Namen von Völkern VP. 190, N. 66.

कुट्टमित m. eine nicht ernstlich gemeinte Abweisung der Zärtlichkeiten eines Geliebten ŚĀH. D. 142. 125. H. 508, v. l. für कुट्टमित.

कुट्टक (von कुट्ट) adj. f. ई = कुट्ट P. 3, 2, 155. VOP. 26, 147.

कुट्टपरात (कुट्ट + अ०) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 356. — Vgl. कुट्टपरात.

कुट्टार 1) m. Berg TRĪK. 2, 3, 1. H. 157. HĀR. 51. — 2) n. a) Beischlaf MED. r. 141. Statt रत hat ÇKDr. रति und WILS. pleasure. — b) ein wollenes Tuch, eine wollene Decke VIṢVA im ÇKDr. — c) Ausschlusslichkeit MED. — Vgl. कुटीर, कुट्टीर.

कुट्टिनी f. Kupplerin TRĪK. 2, 6, 5. HIT. 29, 16, v. l. PRAB. 41, 14. — Vgl. कुट्टिनी.

कुट्टिम (von कुट्ट) m. n. gaṇa अर्थर्थादि zu P. 2, 4, 31. AK. 3, 6, 1, 34. 1) adj. f. आ mit kleinen Steinen u. s. w. ausgelegt, musivisch verziert (von einem Fussboden); subst. m. n. ein solcher Fussboden; Estrich: कुट्टिमं तस्य (d. i. des Hauses) वृद्धमूः H. 992. = मणिमू (a jewel mine WILS.) HDAR. = सुधावदितभूतल (ground smoothed and plastered WILS.) SUBHŪTI zu AK. im ÇKDr. कुट्टिमा भूः P. 4, 4, 20, VĀrtt. 2, Sch. समुधाकुट्टिमतलः (पन्याः) R. 2, 80, 13. मणिप्रवरकुट्टिम (पञ्चाट) MBu. 14, 2522. शालोपचितां भूमिं यथा काञ्चनकुट्टिनाम् 13, 2828. स्फाटिकाक्षरकुट्टिमाः R. 5, 16, 25. मणिकुट्टिमभूतैः (प्रासदैः) MBu. 1, 6964. 2, 1280. KATHĀS. 22, 6. तौ — पथि — मञ्जुर्न मणिकुट्टिमोचितौ RAGH. 11, 9. गृहं काञ्चनकुट्टिमम् R. 6, 37, 27. 58. पादाङ्कुठालुलितकुनुमे कुट्टिमे MĀLAV. 27. — 2) m. n. Hütte (vgl. कुटीर) MATHURĀN'THA im ÇKDr. Diese Bed. hat man viell. aus वस्त्रकुट्टिम Zelt (auch Sonnenschirm) geschlossen; hier hat aber das Wort wohl nur die Bed. aus kleinen Stücken zusammengesetzt. — 3) m. n. (?) Granatbaum RĪGĀN. im ÇKDr.

कुट्टिकारिका f. = कुट्टिकारिका HALĀJ. im ÇKDr.

कुट्टीर m. Berg HĀR. 51. — Vgl. कुट्टार.

कुट्टीरक wohl falsche Lesart für कुटीरक Hütte: द्वितीयेन तस्या अस्वीनि तद्रथं च अश्वानि कुट्टीरकं कृत्वा रक्षितानि VET. 17, 12.

कुट्टमित n. = कुट्टमित H. 508.

कुडल Uṇ. 1, 108. कुडल 4, 188. 1) adj. sich öffnend (von einer Blume): तडागमिव — कुडलपङ्कजम् R. 4, 38, 40. — 2) m. n. eine sich öffnende Knospe AK. 2, 4, 1, 16. H. 1126. रक्तोत्पलप्रकरकुडल MRĪKH. 10, 10. — 3) n. N. einer Höhle ÇKDr. angeblich nach M., wo aber die nns zugänglichen Ausgaben कुडल haben.

कुठ m. Baum AK. 2, 4, 1, 5 nach ÇKDr. (die uns zu Gebote stehenden Ausgaben haben कुट). H. 1114.

कुठर m. der Pfosten, um den sich der Strick des Butterstössels wendet, AK. 2, 9, 75. — Vgl. कुट्टर.

कुठारु m. eine Spechtart, Picus bengalensis (vulg. काठारुको) UṆĀDĪK. im ÇKDr.

कुठारुङ्क m. f. Art GĀTĀDH. im ÇKDr. — Vgl. कुठार und टङ्क.

कुठार 1) m. f. (ई) Art AK. 2, 8, 2, 60. H. 786. R. 1, 4, 20. आद्यं द्वित्रा कुठारेण 2, 33, 14. 80, 7. 5, 12, 25. 6, 18, 55. मातुः केवलमेव यौवनवनच्छेदे कुठारा वयम् BHARTR. 3, 46. PAṆĀT. 249, 23. PRAB. 5, 10. BHĀG. P. 3, 25,

11. 4, 28, 26. Nirgends f. Nach Wils. auch a sort of hoe or spade. — 2) m. a) Baum ÇARDAR. im ÇKDR. Vgl. कुठारि. — b) N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. eines Nāga MBn. 1, 2156.

कुठारक (von कुठार) 1) m. Art TRIK. 3, 3, 261 (s. Corrigg.). — 2) f. कुठारिका a) eine kleine Art VJUTP. 209. BUARTP. 3, 23. eine artförmige Lanzette Suçr. 1, 26, 13. 27, 5. 339, 14; vgl. WISE zu S. 169. — b) N. pr. einer Frau gaṇa प्रुधादि zu P. 4, 1, 123.

कुठारिक (wie eben) m. Holzhacker RĀGĀ-TAR. 3, 310. — कुठारिका s. u. कुठारक.

कुठार m. 1) Affe H. an. 3, 542. MED. r. 141 (lies कीश st. केश). — 2) Baum (vgl. कुठारि) H. an. MED. — 3) Waffenschmied ÇARDAR. im ÇKDR.

कुठि m. 1) Baum. — 2) Berg UNĀDIK. im ÇKDR. — Vgl. कुठि.

कुठिक m. N. einer Pflanze (s. कुठ, मृत्पत्नी) HĀR. 153.

कुठुमि m. N. pr. eines Lehrers COLEBR. Misc. Ess. 1, 17. VP. 282. Verfasser eines Gesetzbuchs Ind. St. 1, 233, 234. — Vgl. कुठुमि.

कुठेर m. 1) Feuer ÇARDAM. im ÇKDR. — 2) eine Art Basilicum, = तुलसी UNĀDIK. = घर्बक RĀGĀN. im ÇKDR. R. 3, 17, 10.

कुठेरक (von कुठेर) m. eine Art Basilicum AK. 2, 4, 2, 60. = श्वेततुलसी ÇARDAK. = नन्दीवृत्त RĀGĀN. im ÇKDR. — Suçr. 1, 218, 4.

कुठेरज m. = कुठेरक ÇARDAK. im ÇKDR.

कुठेरु m. der durch den Fliegenwedel erzeugte Wind TRIK. 2, 8, 32.

कुड, कुडति kindisch sein; essen; aufsammeln DĀTUP. 28, 89. untertauchen (?) 101.

कुडङ्ग m. Laube H. 1113. — Vgl. कुडङ्ग, कुडङ्गक, कुडङ्गक.

कुडप m. n. gaṇa घर्बकादि zu P. 2, 4, 31. = कुडप SVĀMIN zu AK. im ÇKDR.

कुडव m. ein best. Hohlmaass und Gewicht AK. 2, 9, 89. = 1/4 Prasṭha Suçr. 2, 173, 15. H. 886. = 13 1/2 Kubik-Aṅgula COLEBR. Alg. 3. = 2 Prasṭha = 32 Tolaka VAIDJ. im ÇKDR. — GARBHOP. in Ind. St. 2, 71. MBn. 14, 2722. 2728. Suçr. 1, 33, 1. 161, 6. 162, 6. 2, 73, 4. 161, 13. 170, 6. 330, 15.

कुडि m. Körper UN. 4, 145. — Vgl. कुडि.

कुडिका f. an earthen or wooden water pot used by ascetics WILS. — Vgl. कुड.

कुडिश m. ein best. Fisch (vulg. कुडिचिमाच) RĀGĀN. im ÇKDR. Cyprius Curchius Ham. WILS. — Vgl. कुडिश.

कुडी f. wohl nur fehlerhaft für कुटी Hütte MBn. 13, 6471.

कुडुप m. the clasp or fastening of a necklace or bracelet WILS.

कुडुङ्गी f. eine best. Cucurbitacee (लुङ्गकारवेष्टी) RĀGĀN. im ÇKDR.

कुडाल Uṇ. 1, 108. 1) adj. sich öffnend (von einer Blume): कुडालाम्बुरुहाकारो तव सुधु पयोधरो MBn. 4, 393. कुडालपङ्कजेन तोयेन RAGH. 18, 36. — 2) m. eine sich öffnende Knospe AK. 3, 4, 29, 223. H. 1126, Sch. MED. 1. 78. विङ्गन्मपोद्गन्धिपु कुडालेषु RAGH. 16, 47. यूथिकाकुडालि: RT. 2, 25. कारकमलकुडाल BUṆG. P. 6, 16, 25. श्रौतकपयचित्रशामीलितलोचनपुगलकुडाल 5, 17, 2. स्तनकुडाल HIT. 1, 188. कुडालाग्रदत् oder कुडालाग्रदत्त adj. P. 5, 4, 145, Sch. Wie man aus den angeführten Beispielen ersieht, wird das Wort öfters auch कुडल geschrieben. Vgl. कारकुडल. — 3) a. eine Art Hölle MED. M. 4, 89. JĀG. 3, 222. यत्र रज्जुभिः पीडनम् ÇKDR. u. कुडल. — Vgl. कुडल.

कुडालदत्ती (कु^० + दत्त) f. Name eines Metrums (s. मनुकुला) COLEBR. Misc. Ess. H. 160 (VI, 14). 110. An beiden Orten कुडल^०.

कुडालित (von कुडाल) adj. mit sich öffnenden Knospen versehen gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. wie eine volle, sich zu öffnen im Begriff stehende Knospe aufgeblasen: कुडालिताननेन दधती वापुं स्थिता AMAR. 70.

कुडय n. 1) Wand AK. 2, 2, 3. TRIK. 3, 3, 176. H. 1003. MED. j. 13. ग्रभिघाते तथा हेदे भेदे कुडयावपातेन JĀG. 2, 223. MBn. 2, 731, 733. Suçr. 1, 109, 9. 2, 483, 12. काष्ठ^० MBn. 3, 13458. 13, 1460. SĀH. D. 26, 7. स्पटिक^० BUṆG. P. 3, 13, 21. 33, 17. 4, 9, 62. 7, 4, 9. Auch कुडया f. gaṇa कच्छयादि zu P. 4, 2, 95. कीटः पेशस्कृता हृद्: कुडयायाम् BUṆG. P. 7, 1, 27. — 2) das Tünchen (विलेपन) MED. — 3) Neugierde: (कौतूहल) ÇARDAR. im ÇKDR.

कुडयक (von कुडय) n. Wand ÇARDAR. im ÇKDR.

कुडयच्छेदिन् (कु^० + हे^०) m. ein Dieb, der die Wand einbricht, ÇARDAR. im ÇKDR.

कुडयच्छेद्य (कु^० + हे^०) n. ein Loch in der Wand TRIK. 2, 10, 9.

कुडयमत्सी f. = कुडयमत्स्य ÇARDAR. im ÇKDR.

कुडयमत्स्य (कु^० + म^०) m. Hauseidechse H. 1298.

कुण, कुणाति einen best. Laut von sich geben; helfen, fördern (v. l. leiden) DĀTUP. 28, 45. — कुणा, कुणापति anreden, begrüßen, einladen 33, 41. — Als v. l. von कूण 33, 45.

कुण m. im comp. nach ग्रथत्य n. s. w. die Fruchtzeit einer Pflanze; wird P. 5, 2, 24 und VOP. 7, 78 für ein tonloses suff. ausgegeben.

कुणाक m. ein eben gebornes Junges: कूण^० BUṆG. P. 5, 8, 4. 5. कूणा^० 6.

कुणाञ्ज m. eine Art Chenopodium (vulg. वनवेतुष्ठा; vgl. ग्रपयवास्तूक) RĀGĀN. im ÇKDR. Auch कुणाञ्जा f. und कुणाञ्ज m. ebend.

1. कुणाप UN. 3, 142. m. n. gaṇa घर्बकादि zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 249, 2, 5. m. AK. 3, 6, 2, 20, v. l. 1) m. n. Letchnam, Aas AK. 2, 8, 2, 87. TRIK. 3, 3, 276. H. 364. an. 3, 444. MED. p. 20. AV. 11, 9, 10. 10, 4. ग्रामादो गृध्राः कुणापि रदत्ताम् 8. सकृन्कुणाप 25. oxyt. TS. 7, 2, 10, 2. पुरुषकुणापै, ग्रथ^० ebend. कुणापगन्धि Aasgeruch ÇAT. Br. 4, 1, 3, 8. कुणापगन्धि adj. Suçr. 1, 313, 19. ग्रमेद्यकुणापाशिन् M. 12, 71. कुणापाशन ÇĀK. 94, 1. कुणापडुर्गन्ध MBn. 14, 48. 44. verächtlich vom lebenden Körper PARAMAN. UP. in Ind. St. 2, 174. BUṆG. P. 4, 4, 13. 23. 9, 9. — 2) m. eine Art Lanze (vgl. कणाप) RĀJAM. zu AK. 3, 6, 2, 20. ÇKDR. MBn. 14, 142. 147. 148. R. 3, 28, 24. 6, 91, 18. — 3) m. N. pr. eines Volksstammes (v. l. कुनक) VARĀH. BRH. S. 14, 30 in Verz. d. B. H. 242.

2. कुणाप UN. 3, 142. 1) adj. in Verwesung übergehend, wie ein Aas riechend H. an. 3, 444. MED. p. 20. ÇAT. Br. 6, 2, 1, 9. 37. 8, 2, 1. श्रितिकुणाप Suçr. 2, 471, 4. कुणापरेतम् 1, 313, 17. कुणापं मस्तुत्सुङ्गर्भं सुगन्धं घाथितं वङ्ग MĀDHAVAK. im ÇKDR. — 2) f. कुणापी ein best. Vogel (s. विद्वारिका) TRIK. 3, 3, 276. MED. HĀR. 83.

कुणापवाडय (कु^० + वा^०) m. N. pr. eines Grammatikers PAT. zu P. 7, 3, 1.

कुणारु adj. viell. lahm am Arm (vgl. कुणि); die Erkl. anders Nir. 2. 2. 6, 1. श्रुत्तमिन्द्र सं पिणकुणारुम् RV. 3, 30, 8.

कुणाल m. 1) ein best. Vogel LALIT. 53. 159. 274. 288. — 2) N. pr. eines Sohnes von Açoka BURN. Infr. 400, N. 1. — 3) N. pr. eines Landes UN. 3, 75. — Vgl. कुनाल.

कुपि 1) adj. *lahm am Arm* AK. 2,6,4,48. H. 433. an. 2, 136. MED. p. 6. Suçr. 1,319, 14. 322, 13. 349, 6. कुपिनामिव वित्वानि पङ्कानामिव धे-
नवः । कृतमैश्वर्यनस्माकं जीवतो भवतः कृते ॥ MBu. 3, 1270. — 2) m. a) *Nagelgeschwür* Wils. — b) N. eines Baumes, *Cedrela Toona* (तुन्ना) Rozb., AK. 2,4,4,16. H. an. MED. — c) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes von Gaja und Vaters von Jugalādhara, Buāg. P. 9,24, 13. — Vgl. तुपि.
कुपिन् adj. कुपी कणमः *eine Wanzenart* Suçr. 2,289, 14. — Vgl. उ-
त्कुण, मत्कुण.

कुपिर्द् m. *Laut* Uq. 4,86.

कुपिपदी (कुपि + पाद् *Fuss*, f. gaṇa कुम्भपद्यादि zu P. 5,4, 139.

कुण्ड, कुण्डति Dhātup. 9,37 (विकलीकरणे). — Vgl. कुण्ड.

कुण्डक adj. *dick, fett* Çabdām. im ÇKDr.

1. कुण्ड, कुण्डति *lahm —, verstümmelt sein; träge sein* Dhātup. 9, 57. कुण्डिता (so ist mit der Calc. Ausg. zu lesen) P. 8,4,58, Sch. Zu he-
legen ist nur das partic. कुण्डित *stumpf geworden, stumpf*: वृत्रस्य कर्तुः
कुलिशं कुण्डिताश्रीव लक्ष्यते Kumāras. 2,20. अस्त्रमचले ऽप्यकुण्डितम्
Ragn. 11,74. Uebertr. *abgestumpft, ermattet*; अकुण्डित *scharf, frisch*:
दशवदनभुजानां कुण्डिता यत्र शक्तिः Mahānāt. im ÇKDr. स्वपुरस्योपक-
ण्डे ऽपि यो ऽभूत्कुण्डितशासनः *dessen Befehle stumpf sind, keine Wir-*
kung haben Rāga-Tar. 5, 138. शास्त्रेषुकुण्डिता बुद्धिः Ragn. 1, 19. लमकु-
ण्डितावण्डसदात्मबोधः Buāg. P. 3,4, 17. Vgl. कुण्ड.

— वि partic. dass.: दत्तद्वयेनाशमविकुण्डितेन Ragn. 5,44.

2. कुण्ड, कुण्डयति v. l. für गुण्ड *verhüllen* Dhātup. 32,46.

कुण्ड kann im comp. vorangehen oder folgen gaṇa कडारादि zu P.
2,2,38. adj. *stumpf*: शस्त्र Suçr. 1,27, 15. 361, 17. चक्रमकुण्डमण्डलम्
MBu. 1, 1178. (शराः) कुण्डधाराः R. 3,32, 16. वज्रं तपोवीर्यमकृतसु कुण्डम्
Kumāras. 3, 12. नखश्रेणि Prae. 81, 11. Uebertr. *stumpf, matt, abgenutzt,*
mitgenommen; अकुण्ड *scharf, frisch*: अकुण्डदृष्टि Buāg. P. 2,2,21. रज-
सा कुण्डमनसः 3,32, 17. अकुण्डमेधसं मुनिम् 1,19, 31. 9,11, 7. देवमकुण्ड-
सत्त्वम् 3,8,3. अकुण्डाधिद्य 5,45. तत्र दानवैदेत्यानां सङ्गति भाव आसुरः ।
दृष्ट्वा मदनभावं वै सद्यः कुण्डो विनञ्जति ॥ 8,22,36. रजःकुण्डमुखाम्बोज
7,2,30. वाप्यकुण्डकाण्ड Daçak. 140, 14. कुण्डता f. *Stumpfheit, Gefühllos-*
igkeit in einem Gliede Suçr. 1,349, 6. — Nach AK. 3,1,7. H. 353. an.
2,105 und MED. th. 3: *indolent*; nach H. an. und MED. ausserdem: *ein-*
fältig. — Vgl. कुण्डित unter 1. कुण्ड und कालकुण्ड, विकुण्ड.

कुण्डक (von कुण्ड) 1) adj. *einseitig* Çabdām. im ÇKDr. — 2) m. pl.
N. pr. eines Volkes MBu. 6,370. VP. 193.

कुण्ड, कुण्डति Dhātup. 9,37 (विकलीकरणे). चुकुण्ड, कुण्डिता, कुण्डि-
तम् P. 7,1,58, Sch. 8,4,58, Sch. — कुण्ड, कुण्डते *brennen* Dhātup. 8,17.
— कुण्ड, कुण्डयति *beschützen* 32,45. — Vgl. कुण्ड.

कुण्ड Uq. 1, 114. 1) m. (H., Sch. H. an.) f. (ई) n. *ein rundes Gefäß,*
Topf, Krug AK. 2,9,31. 7,45. Trik. 3,3, 111. H. 1019. an. 2, 112. MED.
d. 4. कुण्डप्रतिवृत्ताद्यमसाः Kāṭy. Çr. 24,4,40. दृत्तिकुण्डतापश्चितामयनानि
Maç. in Verz. d. B. H. 74. प्रान्तिपत्काचने कुण्डे शुक्रं सा MBu. 3, 14311.
14314. द्रवमष्टौ स कुण्डानि ह्यपिवत् 1,5033.5030.5032.4500.4504. कु-
ण्डात्री (vgl. घटात्री unter घट) Ragn. 1,84. मृत्कुण्डम् P. 6,2, 136, Sch.
कुण्डो = अमत्र P. 4,1,42. Vop. 4,26. — 2) n. *ein best. Maass* MED. —
3) m. (H. an.) n. *eine runde Höhlung im Erdboden, ein rundes Was-*

serbassin, = देवतोयाशय H. an. MED. = खात Trik. क्वित्री तु कोमकु-
ण्डम् H. 833. अयो कुण्डे MBu. 13, 4816. गुह्याद्याप्यदूरस्थं गिरिकुण्डं
बहूदकम् । विस्तीर्णं चायतं चैव पन्निन्या चाप्योमितम् ॥ R. 4,26,4. आ-
ब्रूहस्तत्र पश्यति पर्वते गन्धमादने । अथिकुण्डानि दिव्यानि फलानि वि-
विधानि च ॥ स्नाति स्म गिरिकुण्डेषु 6,84,4.5. सप्तर्षिकुण्ड (MBu. 3,
6042), स्तनकुण्ड (sc. गौर्याः 8130), श्रीकुण्ड (5028) Namen von Tirtha.
शतसकृन्नेत्रेण कृमिकुण्डे *in einer mit Würmern angefüllten Grube* Buāg.
P. 5,26, 18. अग््निकुण्ड *eine Grube, in der heiliges Feuer gehalten wird*:
तत्र (तीर्थे) त्रीण्यग््निकुण्डानि MBu. 3, 8216 (R. 5,10,16 dagegen: *Koh-*
lentopf). Kathās. 8, 18. 20,86. Auch ohne अग्नि Buāg. P. 4,3, 15. H. an.
MED. कुण्डवर्णन, कुण्डमण्डपवर्णन Verz. d. B. H. No. 1086. fg. कुण्डल-
क्षण ebend. No. 365. — 4) n. कुण्ड am Ende eines comp. in Verbindung
mit einem Pflanzennamen: *Hain* P. 6,2, 136. दर्भकुण्डम्, शर्कु^० Sch. —
— 5) m. *ein bei Lebzeiten des Mannes mit einem Geliebten gezeugter*
Sohn AK. 2,6,4,36. Trik. H. 550. H. an. MED. परदारिषु जायेते द्वौ सुतौ
कुण्डगोलकौ । पत्नौ जीवति कुण्डः स्यान्मृते भर्तारि गोलकः (urspr. *Kreis,*
Kugel) ॥ M. 3,174. कुण्डगोलकौ 156. MBu. 3, 13366. कुण्डगोलौ Jāñ.
1,222. Vgl. कुण्डकीट, कुण्डाशिनः. — 6) m. N. pr. eines Nāga MBu. 1,
4828. eines Sohnes des Dhṛtarāshṭra (vgl. कुण्डक, कुण्डज, कुण्डधार,
कुण्डभेदिन्, कुण्डशायिन्, कुण्डाशिनः, कुण्डिक, कुण्डिनः) 4550. ein Bein.
Çiva's 12, 10358. — 7) f. आ ein Bein. der Durgā H. c. 35.39. — 8)
f. कुण्डो^० nom. act. von कुण्ड P. 3,3, 103, Sch. — 9) f. कुण्डो^० s. n. 1.

कुण्डक (von कुण्ड) 1) *Topf* Kathās. 4,47. — 2) m. N. pr. eines Soh-
nes von Dhṛtarāshṭra (vgl. कुण्ड 6.) MBu. 1,6983. von Kshudraka
VP. 464. LIA. 1, Anh. xii.

कुण्डकीट (कु^० + कीट) m. 1) *ein im Ehebruch erzeugter Sohn einer*
Brahmanin Trik. 3,3,92. H. an. 4,59. MED. t. 59.60. — 2) *ein Mann,*
der mit Slavinnen im Concubinat lebt, diess. — 3) *ein gelehrter Kār-*
vāka H. an. MED.

कुण्डकील (कु^० + कील) m. *a low, vile man* (see नागर) Wils.

कुण्डगोलक (कुण्ड + गो^०) n. *saurer Reisschleim* H. 416. Auch कुण्ड-
गोल m. (!) Wils. — Den dn. कुण्डगोलकौ und कुण्डगोलौ s. n. कुण्ड 5.

कुण्डङ्ग m. *falsche Lesart für कुण्डङ्ग Laube* H. 1115.

कुण्डज (कुण्ड + ज) m. N. pr. eines Sohnes von Dhṛtarāshṭra MBu.
1,2740. — Vgl. कुण्ड 6.

कुण्डजठर (कु^० + जठ^०) m. N. pr. eines alten Weisen MBu. 1,2048. 3,
8263. — Vgl. कुण्डोदर.

कुण्डधार (कु^० + धार oder धार) m. N. pr. eines Nāga MBu. 2,361.
fg. eines Sohnes von Dhṛtarāshṭra 1,4546.4550. — Vgl. कुण्ड 6.

कुण्डशायिन् (कु^० + शाय^०) adj. *aus einem Krüge trinkend*: कुण्डशायि-
नामयनम् *eine best. religiöse Feier* Åçv. Çr. 12,4,6. Kāṭy. Çr. 24,4,21.
— Vgl. कुण्डशायिन्.

कुण्डशैत्य (कु^० + शैत्य^०) 1) adj. *wobei man aus Krügen trinkt*: क्रतुः
P. 3,1,130. Vop. 26,11. — 2) wohl N. pr. eines Mannes: यस्ते ऋङ्गवृषो
नपात्प्रणापात्कुण्डशैत्यः RV. 8,17, 13.

कुण्डप्रस्थ (कु^० + प्र^०) m. N. pr. einer Stadt P. 6,2,87, Sch.

कुण्डभेदिन् (कु^० + भे^०) m. N. pr. eines Sohnes von Dhṛtarāshṭra
MBu. 1,2739.4552. — Vgl. कुण्ड 6.

कुण्डली gaṇa सिध्मादि (मत्वर्थे von कुण्ड) zu P. 5, 2, 97. m. n. gaṇa ग्रधर्चादि zu P. 2, 4, 31. SINDH. K. 250, b, 8. 1) n. Ring, insbes. Ohrring AK. 2, 6, 3, 5. H. 636. an. 3, 639. MED. I. 82. ĀCV. GAṆI. 3, 8. LĀTJ. 4, 12. SUCR. 2, 313, 19. नागकुण्डलकुण्डलिनम् MBu. 13, 746. तप्तकुण्डलविप्रकृ 3, 5027. Buāc. P. 5, 23, 5. प्रभै रौक्मे च कुण्डले du. M. 4, 36. MBu. 3, 16933. R. 3, 18, 47. श्रोत्रं श्रुतेनैव न कुण्डलेन (विभाति) BHARTR. 2, 63. Buāc. P. 1, 3, 4. अर्धकुण्डलकार्णान् MBu. 13, 886. शुभकुण्डल (मुल) Daç. 2, 66. मणि-कुण्डल Rt. 2, 20. प्रचलकाञ्चन° 3, 19. KĀURAP. 12. मृष्ट° MBu. 2, 2072. 3, 1006. R. 4, 60, 10. प्रमृष्टमणि° N. 5, 4. समृष्टमणि° R. 1, 13, 19. MBu. 1, 3295. वद्ध° 13, 2276. घ्रावेद्यं कुण्डलादि Cit. beim Schol. zu Çik. 80. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा MBu. 1, 3295. R. 4, 60, 10. RAÇH. 11, 15. ÇRUT. 41. वमुद्यो शैलकुण्डलाम् MBu. 3, 10943. नारकपालकुण्डलवतो PRAB. 65, 10. — Nach H. an. und MED. bedeutet कुण्डली n. auch noch बलय Arm-band und पाश Kette. — 2) m. N. pr. eines Nāga MBu. 1, 2154. — 3) f. घ्रा N. pr. a) eines Frauenzimmers MĀAK. P. 21, 34, 61. — b) eines Flusses VP. 183. — 4) f. ई a) N. verschiedener Pflanzen: a) *Bauhinia variegata* (काञ्चनकु). — β) *Cocculus cordifolius* DC. (गुडूची) H. an. MED. — γ) *Mucuna pruritus* Hook. (कपिकच्छु). — δ) = सर्पिणीवृत्त RĀGĀN. im ÇKDr. — b) कुण्डलीचालन (?) Verz. d. B. H. No. 648. — Vgl. कुण्ड und वातकुण्डली.

कुण्डलाना (nom. act. von कुण्डलय्, einem denom. von कुण्डली) f. das Einkreisen, der Kreis um ein zu streichendes Wort in einer Handschrift NAIŠH. 1, 14.

कुण्डलार्थे von कुण्डली gaṇa अश्मादि zu P. 4, 2, 80.

कुण्डलिका (demin. von कुण्डल Ring) f. N. eines Metrums COLEBR. Misc. Ess. II, 136 (III, 20). 92. — Vgl. वातकुण्डलिका.

कुण्डलिन (von कुण्डली) 1) adj. mit Ohrringen geschmückt H. an. 3, 367. MED. n. 177. MBu. 1, 7005. 3, 17083. DBAUP. 1, 17. R. 3, 9, 11. SUCR. 2, 170, 18. Buāc. P. 2, 9, 15. 6, 1, 34. अकुण्डलिन R. 1, 6, 9. नागकुण्डलकुण्डलिनम् MBu. 13, 746. — 2) m. a) Schlange (die sich Ringelnde) AK. 1, 2, 4, 8. H. 1303. H. an. MED. HĀB. 13. — b) die gesprenkelte Antilope AĠAJAPĀLA im ÇKDr. — c) Pfau (nach seinem Rade oder nach den Augen auf dem Rade) H. an. MED. — d) ein Bein. Varuṇa's diess. Çiva's Çiv. — 3) f. कुण्डलीनी = कुण्डलाना समूहः gaṇa खलिन्यादि zu P. 4, 2, 51, VArtt. a) N. einer Pflanze, *Cocculus cordifolius* DC. (गुडूची), RĀGĀN. im ÇKDr. — b) ein best. Gericht: नूतनं घटमानीय तस्यात्तः कुशलो जनः । प्रस्यार्थपरिमाणेन दध्यस्नेन प्रलेपयेत् ॥ द्विप्रस्थो समितो तत्र दध्यस्नं प्रस्य-समितम् । घृतमर्धशरावं च घोलयित्वा घटे लिपेत् ॥ घ्रातेपे स्यापयेतावघ्राव-द्याति तदक्षताम् । तो सुपघ्नां घृतामोला सितापाके तनुद्वे ॥ कर्पूरादिमुग-न्धे च स्रपयित्वाङ्घ्रिततः । द्या कुण्डलीनी नाम्ना पुष्टिकान्तिव्रतप्रदः ॥ धा-तुवृद्धिकरी व्य्या रुच्या चैन्द्रयतर्पणी । BUĀVAP. im ÇKDr. — c) eine Form der Durgā TANTRAS. im ÇKDr.

कुण्डलीकृत (von कुण्डल + कृत) adj. einen Ring bildend, geringelt, in Ringen —, in Kreisen sich belegend: नागरान्नानं शयानं कुण्डलीकृतम् N. 14, 3. (वायुः) चरति विगुणः कुण्डलीकृतः SUCR. 2, 523, 16.

कुण्डलीभूत (कुण्डल + भूत) adj. dass.: कुण्डलीभूतदेह, °शरीर Buāc. P. 5, 23, 5.

कुण्डलायिन (कु + शा) m. N. pr. eines Sohnes von Dhṛtarāshṭra II. Theil.

MBu. 1, 4549. — Vgl. कुण्ड 6.

कुण्डामि (कुण्ड + अमि) N. pr. einer Localität, s. कुण्डामक.

कुण्डाशिन (कु + अशिन) 1) adj. der das Brod eines Bastards (कु-ण्ड 5.) isst M. 3, 158 (= MBu. 13, 4276). JĀCĀ. 1, 224. MBu. 13, 6588. Nach ÇKDr. nur —, nach WILS. auch — Kuppler. ÇKDr. erklärt das Wort durch भगभक्त, als wenn कुण्ड cunnus sei. — 2) m. N. pr. eines Sohnes von Dhṛtarāshṭra (vgl. कुण्ड 6.) MBu. 1, 4553. eines Nāga HARIV. LANGL. I, 513. eines Wesens im Gefolge von Çiva Vjāpi zu H. 210 (कु-शाण्डिन).

कुण्डिक (von कुण्ड) 1) m. N. pr. eines Sohnes von Dhṛtarāshṭra (vgl. कुण्ड 6.) MBu. 1, 3747. — 2) f. घ्रा Krug, Topf H. 816. ÇARDAÉ. im ÇKDr. VJUTP. 209. सर्पिकुण्डिका P. 8, 3, 45, Sch. im Prākṛt DHŪRTAS. 70, 6.

कुण्डिन् (wie eben) 1) adj. mit einem Topfe (Kruge) versehen MBu. 3, 16016. 13, 739. — 2) m. a) Pferd H. ç. 176. Vgl. किन्धिन् u. s. w. — b) Bastard WILS. — Welche Bed. hat das Wort MBu. 2, 2061: सत्ति निष्कस-कस्य कुण्डिनो भरिताः शुभाः । कोपो हिरण्यमन्त्रयं ज्ञातव्यमनेकशः । दृतद्धानम्म धनं तेन दीव्याम्यहे तया । ?

कुण्डिन 1) m. N. pr. eines Sohnes von Dhṛtarāshṭra (vgl. कुण्ड 6.) MBu. 1, 3747. eines Autors WEBER, Lit. 88. Ind. St. 1, 71, 441. कुण्डिनोः pl. zu कुण्डिन्य P. 2, 4, 70. ĀCV. ÇR. 12, 15. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 57, 61. ce Religieux de la race de Kuṇḍina BURN. Lot. de la b. I. 126. कुण्डिनी f. gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. — 2) n. Uq. 2, 50. N. pr. der Hauptstadt von Vidarbha H. 979. N. 8, 19. 21, 2. 23, 16. HARIV. 5804. 6591. RAÇH. 7, 30. कुण्डिनापुर (!) H. 979, Sch.

कुण्डोर 1) adj. kräftig, stark. — 2) m. Mann DHA. im ÇKDr.

कुण्डोर्षाची f. ein best. Thier VS. 24, 37. In पतीति कुण्डोर्षाच्या हूरं वातो वनादर्थं RV. 4, 29, 6 erklärt SĀ. das Wort durch कुटिलगत्या.

कुण्डोद् (कुण्ड + उद्) m. N. pr. eines Berges MBu. 3, 8321.

कुण्डोद्दर (कुण्ड + उद्दर) P. 6, 2, 108, Sch. m. N. pr. eines Nāga MBu. 1, 1561. eines Sohnes von Ġanamogaja und Bruders von Dhṛtarāshṭra 3744. eines Sohnes von Dhṛtarāshṭra 2732.

कुण्डोपधानीयक (कुण्ड + उपधानीय) adj. der einen Topf als Polster gebraucht, Bein. eines Pūrṇa BURN. Intr. 260, N. 1. BURNOUF hält कुण्डो-पधान (le pays qui renferme des sources) für ein N. pr. eines Ortes.

कुण्डोपर्य (कुण्ड + उपर्य) s. कुण्डोपर्य.

कुत् ausbreiten (wegcu कुतप), eine Sautra-Wurzel KAVIKALPAD. im ÇKDr.

कुत m. N. pr. eines der 18 Diener des Sonnengottes, mit dem Meerestotte identif. Vjāpi zu H. 103.

कुतनय (1. कु + तनय) m. ein misstathener Sohn: कुलं कुतनयात् (वि-नश्यति) PAŚĀT. I, 185.

कुतनु (1. कु + तनु) 1) adj. einen verunstalteten Körper habend. — 2) m. ein Bein. Kuvēra's TRIK. 1, 1, 78.

कुतप m. n. gaṇa अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 249, a, 5. TRIK. 3, 5, 13. 1) eine Decke von Ziegenhaar TRIK. 3, 3, 275. H. an. 3, 442. MED. p. 19. कुतपं चात्ने दद्यात् M. 3, 234. त्रीणि श्राद्धे पावित्राणि दैहिकत्रः कुतपस्तिलाः 235. कुतपानानरिष्टकैः (शुद्धिः) 5, 120. उदकगोमूत्रैः प्रुद्यति — सारिष्टैः कुतपम्

Jāś. 1, 186. 3, 37. आक्रामति वृद्धः कुतपम् P. 1, 3, 40, Sch. — 2) die achte Stunde des 50theiligen Tages, die Zeit um Mittag AK. 2, 7, 31. TAİK. II. 111. H. an. MED. दिवसस्याष्टमे भागे मन्दिभवति भास्कारः । स कालः कुतपो ज्ञेयः पितृणामन्नमन्तयम् ॥ (vgl. Sch. zu II. 144) ÇĀTĀTADA im ÇKDB. ग्रन्थ कुतपे आहं कुर्मादौरोक्षिणं बुधः । विधितो विधिमाश्राय रौक्षिणं तु न लङ्घयेत् ॥ ÇĀDDHAT. ebend. परमान्विन यो दानात्पितृणामौपहारिकम् । वाञ्छकायां पूर्वस्यां कुतपे दन्तिणामुखः ॥ MBh. 13, 6040. — 3) N. eines Grases, *Poa cynosuroides* Retz. (कुशी), TRİK. H. an. MED. — 4) Horn (धान्य) TRİK. — 5) Schwestersohn H. 343. H. an. — 6) Tochtersohn MED. — 7) ein Brahman. — 8) Gast H. an. — 9) Sonne H. an. MED. — 10) Feuer. — 11) Ochs H. an. — 12) ein musik. Instrument H. an. MED. — Nach MED. ist das Wort bloss in der 8ten Bed. masc., TRİK. und H. an. theilen die von ihnen gekannten Bedd. dem masc. zu. — In den beiden ersten, allein belegbaren Bedd., lässt sich das Wort in 1. कु + तप Hitze zerlegen; Wils. hat auch noch die adj. Bed. *slightly hot, mild, tepid.* — Vgl. कौतप.

कुतपसप्तक (कु^० + स^०) n. a Çrāddha in which seven constituents occur, noon, a horn platter, a Nepal blanket, silver, sacrificial grass, sesamum and kine Wils.

कुतपसौश्रुत (कु^० + सौ^०) m. gaṇa शाकपार्थिवादि SIDDH. K. 46, b.

कुतपस्विन् (1. कु + त^०) m. ein böser, schlechter Büsser PAÑKĀT. 126, 1.

कुतर्क (1. कु + तर्क) m. ein falsches Urtheil, Sophisma Schol. zu KAP. 1, 74. ०शास्त्र BṛĀG. P. 6, 9, 35. व्यासवाक्यत्रलैयिन कुतर्कतरुहारिणा MĀRK. P. 1, 10. ०पयस्वित RĪGA-TAR. 3, 378.

कुतस् (von 1. कु) adv. P. 5, 3, 7. 8. VOP. 7, 110. 1) = कस्मात्, abl. des pron. interr. कः द्वे मन्ः कुतो अग्निं प्रजातम् RV. 1, 164, 18. कुतो ऽग्निं वृद्धीं मिता AV. 8, 9, 4. कुतो लब्धमिदमाभरणम् VET. 13, 14. कुतः कालात्समुत्पन्नम् VP. in Z. d. d. m. G. 6, 93. — 2) woher? von wo? कुत एतोस एते RV. 1, 163, 1. 3. कुत इयं विर्सीष्टः 10, 129, 6. AV. 8, 9, 1. 10, 2, 10, 14. 14, 8, 8. 12. ÇĀT. BR. 14, 5, 1, 16. 8, 15, 9. कुतः स्म ज्ञाताः ÇVETĪÇV. UP. 1, 4. कुतस्त्वमसि संप्राप्तः HĪP. 2, 24. 4, 27. अथ यो ऽसौ तृतीयो वः स कुतः कस्य वा पुनः N. 22, 10. HĪT. 40, 24. — 3) wohin? क्रमतो गो पदैकेन द्वितीयेन दिवं विभोः । खं च कायेन मरुता तातोपिस्य कुतो गतिः ॥ BṛĀG. P. 8, 19, 34. — 4) woher? warum? weswegen? कुतः पञ्चाक्षय (अभ्यासः स्यात्) LĪTJ. 10, 4, 7. कुतो वापि भयं युष्माकम् R. 1, 14, 36. कुतः कल्याणवृत्ताया ज्ञाताया विप्लवे कुले । चापत्ये तात वैदेह्यास्तपस्विषु विशेषतः ॥ 3, 1, 12. कुत इमुच्यते ÇĀK. 71, 10. ईदृग्निनादः कुतः 38. 21, 14. Häufig im Drama vor einem dist., welches eine vorangehende Aeusserung oder Ausdrucksweise begründet, ÇĀK. 4, 17. 10, 7. 17, 15. 27, 18. 32, 6. 58, 5. 60, 19. — 5) wie? auf welche Weise? कुतस्तु खलु सौम्यैत्रं स्यादिति क्वाच कथमसतः सज्जापेतेति KūĀND. UP. 6, 2, 2. कुत एव परित्यक्तं मुते शक्याम्यहं स्वयम् BṛĀHMAN. 1, 28. कुतः अग्रे भर्तृसमीपतो ऽयं मे SĀV. 5, 28. PAÑKĀT. 119, 5. II, 87. HĪT. Pr. 44. 10, 2. I, 136. 194. ÇĀK. 15, 111. Vid. 58. VET. 29, 17. ÇUK. 40, 4. DŪRTAS. 76, 12. — 6) wie viel weniger, geschweige denn: न मे स्तेनो जनपदे न कर्द्वो न मथयो नानाक्षिताग्निर्नाविद्वाङ्गस्वैरी स्वैरिणी कुतः KūĀND. UP. 5, 11, 5. MUND. UP. 2, 2, 10. MBĀ. 3, 1126. BṛĀG. 4, 31. 11, 43. DRAUP. 5, 14. न — शक्य एष दिव्यो महारथः । ऋद्धं वाप्यय वा स्पृष्टुनारोहं कुत एव वा INDR. 1, 17. R. 1, 13, 11. 23, 11. 2, 43, 19. 3, 4,

27. DAÇ. 2, 24. VIÇV. 12, 4. BHARTR. 2, 91. — 7) in अकुतम् von keiner Seite her, welches am Anf. einiger adj. comp. erscheint, ist कुतम् als indefin. aufzufassen. अकुतोभय von keiner Seite her Furcht oder Gefahr sehend, von keiner Seite her Gefahr bietend: अकुतोभयः सुवेनास्ते PAÑKĀT. 107, 2. 1, 321. MBh. 4, 15. R. 4, 12, 13. 46, 5. पन्थानमकुतोभयम् 2, 34, 31. 46, 21. यास्यत्यङ्गाकुतोभयम् (snbst.) BṛĀG. P. 1, 12, 28. अकुतोमृत्यु von keiner Seite her den Tod fürchtend 3, 17, 19. Vgl. u. 8, b. — 8) in Verbindung mit अग्नि, चिद् und चन als adv. indefin. a) mit अग्निः कुतो ऽपि कारणात् aus irgend einem Grunde PRAB. 4, 10. कुतो ऽपि धनिकात्किंचिद्रव्यमादाय PAÑKĀT. 229, 21. तेषां मध्ये विचरन्न कुतो ऽपि (so wohl zu schreiben st. विचरन्नकुतो ऽपि) भयमिति सुवेनास्ते von keiner Seite her Gefahr 68, 25. — b) mit चिद् von irgend einem, von einem: कुतश्चित्संलपतो जनसमाज्ञादुपलभ्य DAÇAK. in BENF. Chr. 179, 7. irgendwoher: इत आनीतो अमुतः कुतश्चित् RV. 1, 179, 4. 7, 1, 2. न ज्ञायते अयते वा विपौश्चत्रायं कुतश्चिन्न वमूत्र काश्चित् KATHOP. 2, 18. R. 2, 74, 17. PAÑKĀT. 239, 5. ÇĀK. 110, 15, v. l. अकुतश्चित्कुतश्चिद्वा MBh. 12, 7956. अकुतश्चिदयं sich von keiner Seite her fürchtend BṛĀG. P. 7, 5, 47. von keiner Seite Gefahr darbietend 5, 9, 21. R. 2, 50, 8. यतः कुतश्चित्पशोरारभ्य von einembeliebigen Sch. zu KĪTĪ. ÇĀ. 4, 5, 10 (S. 89, Z. 8.) — c) mit चन (च न) von keiner Seite her in einem negat. Satze (die vorangehende Negation wird dadurch nicht aufgehoben) RV. 1, 136. 1. न तमंक्षो न डूरितं कर्तश्चन नारातयस्तितरुः 2, 23, 5. 7, 82, 7. 8, 19, 6. 10, 39, 11. तस्य न कुतश्चनोपाव्याधो भवति TS. 2, 2, 9, 2. न विभेति कुतश्चन TAIT. UP. 2, 9. M. 6, 40. न हि तेषां कल्याणानां प्रभवति कुतश्च न मृत्युः BṛĀG. P. 5, 24, 14. nach keiner Seite hin, nirgendshin: स्वां स्वां मनो ममुत्सृज्य मा च काश्चित्कुतश्च न । गच्छेत् R. 5, 74, 21. — Vgl. den Artikel 1. क.

कुतस्तराम् (von कुतस्) adv. wie? auf welche Weise? KAP. 1, 81.

कुतस्तय (von कुतस्) adj. woher kommend? Wils.

कुतापस (1. कु + ता^०) m. ein böser Büsser, Asket; f. ई KATHĀS. 13, 141.

कुतित्तिरि (1. कु + ति^०) m. ein best. dem Rebhuhn verwandter Vogel SUÇR. 1, 201, 1.

कुतोपाद् m. N. pr. eines Sāman-Dichters Ind. St. 3, 213.

कुतोर्थ (1. कु + तीर्थ) ein schlechter Lehrer: कुतोर्थादागतं दग्धमपवर्णं च भनितम् ÇIKSHĀ 50. — Vgl. सुतोर्थ MĀLAV. 11, 16.

कुतुक n. gaṇa युवादि zu P. 5, 1, 130. = कुतूहल, कौतुक AK. 1, 1, 3, 31. H. 926. केलिकलाकुतुकेन aus Verlangen nach GĪT. 1, 42.

कुतुप 1) m. oxyt. (von कुतू ein kleiner Oelschlauch P. 5, 3, 89. AK. 2, 9, 33. H. 1023. VJUP. 209. — 2) m. n. = कुतप 2. ÇĀBDAR. im ÇKDB.

कुतुम्बुरु (1. कु + तु^०) n. = कुतिसते तुम्बुरु (= तिन्दुकीफल) P. 6, 1, 143, Sch. — Vgl. कुस्तुम्बुरु.

कुतू f. Oelschlauch P. 5, 3, 89. AK. 2, 9, 33. H. 1023.

कुतूणाक m. = कुकूणाक MĀDHAV. im ÇKDB.

कुतूहल n. 1) Neugier, das Interesse für eine ungewöhnliche Erscheinung, dringendes Verlangen: रम्यवस्तुसमालोके लोलता स्यात्कुतूहलम् SĀB. D. 130. प्रविशतीं तु तो दृष्ट्वा — अनुग्रमुस्तत्र वाला ग्रामिपुत्राः कुतूहलात् N. 13, 23. तस्याः समीपे तु नलं प्रशंसुः कुतूहलात् 1, 15. उपकोशामग्रभ्यर्च्य राजा ततिकुतूहलात् । सदस्युद्घाटिता तत्र मञ्जूया स्फोटिता-गर्ला ॥ KATHĀS. 4, 80. उन्नतशब्देन जनिते नः कुतूहलम् तदा मूलाच्छेत्तु-

मिच्छामः Çik. Ch. 19, 15. अद्यस्ति ते शकृत्सादर्शने प्रति कुतूहलम् 39, 9. अद्यस्ति शकृत्सादर्शने कुतूहलम् Çik. Bôht. 29, 4. तदस्माकमप्यत्र विषये महत्कुतूहलं वर्तते PAÑKAT. 97, 10. Git. 1, 3. निजकुतूहलविरचितं धूर्तसमागमनाम प्रकृतम् *aus eigenem Verlangen d. i. zu meinem eigenen Vergnügen* DUÛRTAS. 67, 12. mit dem obj. comp.: देवराजकुतूहलात् R. 1, 48, 19. कुतूहलेन *mit Gier, gierig*: पपावनास्वादितपूर्वमाशुगः कुतूहलेनेव मनुष्यशोषितम् Ragn. 3, 54. — 2) *was Neugier —, Theilnahme erregt, eine unterhaltende Erscheinung, Spass*: पश्य पश्य कुतूहलम् PAÑKAT. 124, 9. पर्यटनदृष्टानेककुतूहलक्रयनेन 163, 22. — Nach AK. 1, 1, 2, 31. II. 926 und MED. I. 151 = कुतुक, कौतुक, कौतूहल (nach ÇKDR. = अपूर्ववस्तुदृष्टान्ताद्यतिशय d. i. *Neugier*); nach H. an. 4, 288 = अद्भुत; nach H. an. und MED. = शस्त oder प्रशस्त. Nach ÇKDR. und WILS. in den beiden letzten Bedd. adj. — In diesem Worte scheint wie in कुतुक das pron. interr., viell. sogar कुतस्, enthalten zu sein; हल bed. hier wohl *Ruf, Geschrei* (vgl. कौलाहलं, कलाहलं). — Vgl. करणकुतूहलं.

कुतूहलवत् (von कुतूहल) adj. *neugierig, Interesse für Etwas habend*: कुतूहलवानपि निरर्गशालीनः स्त्रीजनः MĀLAV. 51, 7.

कुतूहलितं adj. von कुतूहल *gana* तारकादि zu P. 5, 2, 36.

कुतूहलिन (wie eben) adj. *neugierig, der eine ungewöhnliche Erscheinung mit Theilnahme verfolgt*: न ज्ञातु स्यात्कुतूहली M. 4, 63. मुहुस्तच्च वदन्तं तं तत्रादित्यप्रभो नृपः । बुद्ध्या प्रवेशयामास फलभूतिं कुतूहली ॥ KATHĪS. 20, 42. व्रजे गीते च माधुर्यं तयोस्तद्विनिवेदितम् । दर्शं सानुजो रामः शुश्राव च कुतूहली ॥ RAGH. 13, 65. 13, 21.

कुतूहल (1. कु + तृण) n. Name einer Pflanze, *Pistia Stratiotes* Lin., HĪR. 112.

कुतोनिमित्त (कुतस् + नि) adj. *welchen Grund habend*: कुतोनिमित्तः शेषास्ते R. 2, 74, 17. — Eine unlogische Zusammensetzung, da कुतस् nur vor dem abl. निमित्तात् an seinem Platze sein würde; vgl. den folg. Art. und अतोनिमित्तम्.

कुतोमूल (कुतस् + मूल) adj. *welchen Ursprung habend*: कुतोमूलमिदं दुःखम् MBu. 1, 6205.

कुतूथ (astr.) der 15te Joga Ind. St. 2, 273.

कुत्र (von 1. कु) adv. P. 5, 3, 10. 1) *wo? wohin?* व्वासि कुत्रासि R. 5, 34, 21. कुत्र मे शिशुः PAÑKAT. 100, 19. Hit. 10, 17. BṛĪG. P. 9, 9, 5. मया तौ शतौ प्रमथवैरो कुत्र भुवि ज्ञातौ KATHĪS. 1, 63. दृष्या साभरणा कुत्र गच्छति VET. 23, 5. BRAHMA-P. in LA. 36, 18. प्रवृत्तिः कुत्र कर्तव्या Hit. 1, 21. — 2) *in welchem Falle? wann?* तेजसा महं ज्ञातानां वयः कुत्रोपयुज्यते PAÑKAT. I, 372. भावेन्यर्थं प्रमाणाभावात्कुत्र किं समाधातव्यम् Hit. 110, 12. — 3) कुत्र — व्वा *wo* (dieses) — *wo* (jenes) d. i. *wie weit ist dieses von jenem entfernt, wie wenig stimmt dieses zu jenem*: कुत्राशियः श्रुतिमुखा मृगतृप्तिरूपाः द्वादं कलेवरमशेषरूपां विरोहः BṛĪG. P. 7, 9, 25. — 4) *mit* ग्रिपि *irgendwo*: कुब्जेन मृतः कृत्स्नसर्वः कुत्राप्यामादितः PAÑKAT. 262, 11. *irgendwohin, Gott weiss wohin* MĀR. P. 8, 120. — 5) *mit* चिद् *a* = कस्मिंश्चित् adj.: कुत्रचिद्रापये *in irgend einem Walde* PAÑKAT. 236, 6. 260, 8. कुत्रचिद्गलाशये 213, 18. — *b*) *wo* oder *wohin* es auch sei; *irgendwo, irgendwohin*: कुत्रा चिद्यस्य ममता रूपा नरो नृपदने RV. 5, 7, 2. कुत्रा चिद्रापये वसतिर्वनेजाः 6, 3, 3. कुत्रा चिद्यार्ममद्यिना दधाना 7, 69, 2. प्रमुत्तमिव चान्यत्र क्रीडन्तमिव कुत्रचित् R. 5, 1, 5. कुत्रचित्पिपासाकुलितेन धंमता

PAÑKAT. 253, 13. 142, 12 (lies कुत्रचित् sl. कुत्रचितं). Mit einer vorang. Neg. *nirgends, nirgendswohin*: अमुरेभ्यो भयं नास्ति युष्माकं कुत्रचित्वाचित् MBu. 3, 10953. अहं वत्सकाशादागता न कुत्रचिदपि निर्गता PAÑKAT. 36, 22. — *c*) कुत्रचित् — कुत्रचित् *in einem Falle — im andern Falle, bisweilen — bisweilen*: विशिष्टं कुत्रचिद्विज्ञं स्त्रीयोनस्वेव कुत्रचित् M. 9, 34. — *d*) यत्र कुत्र च *bei wem, er mag dieser oder jener sein*: यत्रोभयं कुत्र च सो ऽप्यमङ्गलः BṛĪG. P. 8, 8, 22. — *e*) यत्र कुत्रचित् *wo es auch sei, hier oder dort* Schol. zu Kap. 1, 69. — Vgl. अकुत्रा.

कुत्रत्य (von कुत्र) adj. *wo ansässig? wo sich aufhaltend* BṛĪG. P. 5, 10, 17.

कुतस् s. u. कुतस्य.

कुतस m. 1) N. pr. eines Rshi, mit dem Bein. Ārguneja; ein Schützling Indra's, zu dessen Bestem der Gott namentlich den Cūshpa erschlägt, RV. 1, 63, 3. 121, 9. 4, 16, 12. 6, 23, 3. 7, 19, 2. 10, 99, 9. वदन्कुतसमार्जुनेयं शनः क्रतुः 8, 1, 11. 1, 174, 5. 175, 4. उरु य सूर्यं सारथ्ये कारिन्द्रः कुतसीयं सूर्यस्य सातौ 6, 20, 5. 5, 29, 4. AV. 4, 29, 5. Von Indra verfolgt RV. 1, 53, 10. 2, 14, 7. 4, 26, 1. VALAKU. 3, 2. — 2) N. pr. eines Āngirasa, Verfassers mehrerer RV.-Lieder (1, 94. fgg. 9, 97, 45. fgg.), ĀṅV. Çr. 12, 12. — pl. *die Nachkommen —, das Geschlecht des Kutsa* P. 2, 4, 63. Vop. 7, 14. कुतसा दृते कर्ष्यथाय प्रूपमिन्द्रे मेहे देवतानामियानाः RV. 7, 23, 5; nach SĪ. = कुर्वाणाः (vgl. Nir. 3, 11). इकारात् चैवापायं संप्रगायति कुत्साः LĪT. 7, 8, 19. — 3) *Blitz, Donnerkeil* NAIGH. 2, 20. Nir. 3, 11. — Vgl. पुरुकुतस, कौतस, कौत्सायन.

कुतसकुशिकिका (von कुतस + कुशिका) f. *die Heirath zwischen den Kutsa und Kuçika* P. 4, 3, 125, Sch.

कुतसन (von कुतस्य) 1) adj. *schmähend*; subst. *Schmähwort, ein tadelnder Ausdruck* P. 2, 1, 53. — 2) n. *das Schmähnen, Tadeln* ÇABDAR. im ÇKDR. P. 4, 1, 147. 8, 1, 8. देवतानां च कुतसनम् M. 4, 163. — 3) f. *Gra Ausdruck der Geringschätzung*: द्वातीति गतिकुतसना क्वातीति द्वातिकुतसना Nir. 2, 3.

कुतसपुत्रं und कुतसवत्सं कुतस + पुत्र und वत्स) m. *Sohn des Kutsa*: आत्रो यदस्युक्त्यं कुतसपुत्रं प्रावो यदस्युक्त्यं कुतसवत्सम् RV. 10, 103, 14.

कुतस्य, कुतस्यति (med. DUÛRT. 33, 24) *schmähen, seinen Tadel über Jmd oder Etwas ausdrücken, seine Geringschätzung an den Tag legen*: कुतस्यन्धार्तराष्ट्रान् MBu. 2, 2121. भीमं कुतसयित्वा वचोभिः 1, 195. नैतच्छक्यं तया वेदुं लक्ष्यमित्येव कुतसयन् 5286. 14, 794. पूजयेदशने नित्यमग्याञ्छेतदकुतसयन् M. 2, 54. JĀGĪ. 1, 31. MBu. 13, 5010. 14, 1311. न कुतसयाम्यहं किञ्चित् 3, 13723. Ausnahmsweise auch nach der 1sten Klasse: शंशमुद्रापदो तत्र कुतसतो धृतराष्ट्रम् 2, 2298. 2303. — कुतिसत *geschmühhel, was getadelt wird, woran ein Makel haftet* AK. 3, 2, 4. 3, 4, 20, 135. II. 1442. Nir. 1, 20. P. 2, 1, 53. MBu. 1, 5288. 13, 413. पञ्चषपि च देव्ये ये चान्ये कुतिसता नराः 2222. अकुतिसते कर्मणि यः प्रवर्तते ÇĀNTIC. 2, 28. VET. 3, 9. — Wir halten कुतस्य für ein denom. von कुतस् (nach dem Woher u. s. w. fragen) wie कथ्यं von कथा oder क्रयम्.

— ग्रिपि dass.: सो ऽमात्यमध्ये भरतो जननीमभ्यकुतसयत् R. 2, 75, 2.

— अत्र dass.: अत्रकुतिसत n. *Tadel* (Gegens. पूजा) Nir. 1, 4.

कुतसला f. *die Indigo-Pflanze* (नीली) ÇABDAR. im ÇKDR.

कुतसवत्सं s. unter कुतसपुत्र.

कुत्सा (von कुत्सय्) f. *Schmähung, Tadel* AK. 1,1,5,14. 3,4,32, (COLBR. 28.) 2. II. 271. P. 4,1,167. 148, Sch. Vop. 7,65. गुरुकुत्सारतिश्च यः MBH. 13,6589. न चापि काश्चित्कुरुते ऽत्र कुत्साम् und *Niemand spricht seinen Tadel darüber aus* 2,2235.

कुत्सित 1) adj. s. u. कुत्सय्. — 2) n. *eine best. Pflanze* (s. कुष्ठ) RIGAN. im ÇKDr.

1. कुत्स्यं scheinbar adj. von कुत्स, kann aber schwerlich eine andere Bedeutung haben als कुत्स selbst. Die durch das Metrum verlangte vier-silbige Aussprache des Wortes कुत्सेन (durch einen Vjūha der Consonantenverbindung) hat wohl zu der ungehörigen Schreibung Anlass gegeben. सद्यो दस्युन्प्र नृण कुत्स्येन प्र सूर्यशक्रं वृत्ताद्भीके RV. 4,16,12.

2. कुत्स्य (von कुत्सय्) adj. *tadelnswert*: कुत्स्याः स्युः कुपरीक्षका न मणयो वैर्यतः पातितः (so ist wohl zu lesen) *zu tadeln sind die schlechten Taxatoren, nicht die Edelsteine, durch welche jene im Ansehen gesunken sind*, BUAR. 2,12.

कुत्स्य कुत्स्यति *stinken* DŪĀTUP. 26,11. कोद्यित्वा Vop. 26,206. कुयित *stinkend* SUÇA. 2,113,3. अकुयित 1,170,3. — *caus. कोद्ययति verwesen lassen* SUÇA. 1,344,4.

— प्र in *Verwesung* übergehen: प्रकुयित SUÇA. 1,344,5.

कुय्यं und कुय्यं P. 6,1,246. 1) m. f. (द्या) und n. (nach einem Schol. des AK. und SIDDH. K. 231, a, ult.) *eine gefärbte wollene Decke* AK. 2,8,2, 10. TRIK. 3,3,196. H. 680. a. n. 2,213. MED. th. 4. शतशश्च कुयोस्तत्र सिं-हनाः समुपाकर्न् MBH. 2,1894. कुयानां कम्बलानां च राङ्गवाणां संचयान् R. 4,50,34. कुयोश्चापश्यदासीनाः — नारीः 5,13,22. कुयवतान् (Elephanten) MBH. 2,1877. मरुत्या कुयवास्तीर्णा (शालां) पृथिवीलक्षणाङ्गया । पृथिवीमिव विस्तीर्णा सराष्ट्रमृत्मालया ॥ R. 5,13,14. RIGAN-TAB. 4,349. — 2) m. N. eines Grases, *Poa cynosuroides* Retz. (कुश), welches zur Streu verwendet wird, AK. 2,4,5,31. TRIK. H. 1192. H. an. MED. शालेषु यदासिष्ये वनात्ते वनगोचरा । कुवास्तरणतल्पेषु किं स्यात्सुखतरं ततः ॥ R. 2,30,14 (GORR. 2,30,16: कुश st. कुय). — 3) m. Çākjamuni in einer seiner 34 früheren Geburten Vjūpi zu H. 233.

कुयुमिन् N. pr. eines Mannes P. 6,4,144, Vārt. t. — Vgl. कुदुमि und कोद्युम.

कुद्, कोद्यति *lügen* v. l. für कुन्द् DŪĀTUP. 32,6.

कुदाष्ट (1. कु + द°) m. *eine ungerechte Strafe* VJUTP. 127.

कुदाल m. = कुदाल 2. RAMAN. zu AK. 2,4,2,3. ÇKDr.

कुदिष्टि (1. कु + दि°) f. *ein best. Längenmaass* (größer als दिष्टि, kleiner als वितस्ति) KAUC. 85.

कुदष्ट (1. कु + दष्ट) adj. *schlecht*, — *nicht genau gesehen*: कुदष्टं कुपरिज्ञातं कुश्रुतं कुपरीक्षितम् । तन्नेरेन न कर्तव्यं नापितेनेह यत्कृतम् ॥ PAÑĀT. V,1.

कुदष्टि (1. कु + दष्टि) f. *ein schlechtes, heterodoxes philosophisches System* VJUTP. 113. M. 12,95.

कुदेह (1. कु + देह) m. *ein schlechter, elender Körper* BUĞ. P. 5,12,2.

कुदल m. = कुदाल 2. WILS.

कुदार m. = कुदाल GAṬĀDH. im ÇKDr.

कुदाल 1) m. n. (nach Vāg. zu H.) *Haue, Spaten* (गोदारणा, भूमिदारणा) H. 892. a. n. 3,638. MED. I. 80. अथिस्तु काष्ठकुदालः H. 878. समासाद्य

विलं तस्मात्प्यखनन्सगरात्मजाः । कुदालैर्द्रुपैकेशैव समुद्रम् MBH. 3,8871. सरित्तीरेषु कुदालैर्वापिप्यन्ति चौषधीः 13031. फालकुदाललाङ्गलिन् R. 2,32,28. अयास्य फालकुदालम् 30. कुदालपाद gaṇa हस्त्यादि zu P. 5,4,138. — 2) m. *eine Art Ebenholz, Bauhinia variegata* AK. 2,4,2,3. H. an. MED.

कुदालक 1) = कुदाल 1: कुदालकवार्त्तं n. N. pr. einer Localität(?) oder Nom. appell. P. 6,2,146, Sch. — 2) u. *ein kupferner Krug* VJUTP. 209.

कुदाल false Schreibart für कुदल.

कुद्य n. false Schreibart für कुद्य Wand Sch. zu AK. 2,2,3.

कुदङ्क m. *Wachhaus* TRIK. 2,2,8. Auch कुदङ्क m. HAN. 223. — Vgl. रुङ्क, रुङ्क, उरुङ्क, उरुङ्क.

कुद्वच m. = कोद्वच BUAR. zu AK. 2,9,16. ÇKDr.

कुद्रि m. N. pr. eines Mannes gaṇa गृध्यादि zu P. 4,1,136. pl. *seine Nachkommen* gaṇa यस्कादि zu P. 2,4,63. कुद्र्यात्ति PRAVARĀDH. in Verz. d. B. H. 59.

कुधान्य (1. कु + धा°) n. *eine Klasse von Körnern und Hülsenfrüchten*, aufgezählt SUÇA. 1,196,21. fgg.

कुधी (1. कु + धी°) adj. subst. *thöricht, einfältig*; Thor PAÑĀT. I,38. 311. II,29. BUĞ. P. 8,22,19.

कुध (3. कु + ध) m. gaṇa मूलविभुजादि zu P. 3,2,5, Vārt. 2. *Berg (Erdehalter)* H. 1027, Sch. HALĀJ. im ÇKDr.

कुध्यञ्च s. अकुध्यञ्च.

कुनक m. pl. N. pr. eines Volkes (v. l. für करट, कुरट) VP. 193. N. 133.

कुनख (1. कु + नख) m. *Krankheit der Nägel* SUÇA. 1,292,9. 294,7. 2, 118,9.

कुनखिन् (von कुनख) 1) adj. *an den Nägeln krank* AV. 7,65,3. TS. 2,5,17. KĀṬU. 31,7. GRUJASAMGA. 1,48. M. 3,153. JĀĒN. 1,222. 3,209. MBH. 3,13366. SUÇA. 1,316,7. — 2) m. N. pr. eines Mannes und N. eines zum AV. gerechneten Buchs Ind. St. 3,277.

कुनट 1) m. *eine Art Bignonia* (श्यानाकप्रभेद) RIGAN. im ÇKDr. — 2) f. *इ a) Coriandrum sativum* Lin. (धन्याक) RIGAN. im ÇKDr. — *b) rather Arsenik* AK. 2,9,109. II. 1060. MED. I. 39. Nach der letzten Autor. und nach BUAR. zu AK. ist कुनटो und नैपालो *eine von मनःशिला verschiedene Art Arsenik*. Vgl. कुनटो und कुलटो. — Zerlegt sich lautlich in कु + नट.

कुनदिका (1. कु + नदी) f. *ein unbedeutendes Flüsschen*: सुपूरा वै कुनदिका सुपूरा मूषिकाञ्जलिः PAÑĀT. I,31. Dafür falschlich कुनादीका II, 143. कुनदी f. dass. VJUTP. 103. — Vgl. u. कुरुनदिका.

कुनममं (1. कु + न° von नम्) adj. *unbeugsam*: पिनाष्टि स्मा कुनमना RV. 10,136,7.

कुनलिन् (1. कु + नल) m. *Agati grandiflora* Desv. DC. TRIK. 2,4,29. — Vgl. अनलि.

कुनक m. pl. N. pr. eines Volksstammes (v. l. für कोपाय) VARAN. BAN. S. 14,30.

1. कुनाय (1. कु + नाय) m. *ein schlechter Schützer* BUĞ. P. 9,14,28.

2. कुनाय (wie eben) adj. *einen schlechten Führer habend*: सार्य BUĞ. P. 5,14,2. — Vgl. कुनायक.

कुनादीका s. u. कुनादिका.

कुनाभि (3. कु + नाभि) m. 1) *Wirbelwind (Strudel?)* TRIK. 1,1,81. — 2) *Kuvera's Schätze* H. 192.

कुनामन् (1. कु + ना^०) adj. *einen schlechten Namen führend*; m. N. pr. eines Mannes gaṇa बाह्वादि zu P. 4,1,96. gaṇa काश्यादि zu 4,2,116.

कुनायक (1. कु + ना^०) adj. *einen schlechten Führer habend*: सार्यं BUĀG. P. 5,13,2. — Vgl. कुनाय.

कुनाल m. *ein best. auf dem Himałaja lebender Vogel* und N. pr. eines nach den Augen dieses Vogels benannten Sohnes von Açoka, VJUTP. 118. BURJ. Intr. 400, N. 1. 404. fgg. 150. LIA. II,10, N. 2. — Vgl. कुपाल und कुनालिक.

कुनालिक m. *der indische Kuckuck* H. ç. 189. — Vgl. कुनाल.

कुनाशक (1. कु + ना^०) m. N. eines dornigen Strauchs, *Alhagi Maurorum Tournef.*, AK. 2,4,3,10.

कुनि m. N. pr. eines Fürsten VP. 390.

कुनिपञ्च (1. कु + नि^०) m. N. pr. eines Sohnes des 10ten Manu HARIV. 474.

कुनीति (1. कु + नीति) f. 1) *schlechtes Betragen*. — 2) *schlechte Verwaltung, schlechtes Regiment* WILS.

कुन्त m. SIDDH. K. 249, b, pen. 1) *Speer, Lanze, contus* AK. 2,8,3,61. TRIK. 2,8,55. H. 785. MED. t. 10. R. 3,28,24. SUÇR. 1,104,6. 2,1,7. PRAE. 78, 15. ŚIH. D. 12,1. 13,5,6. कुन्तत्ता कथं कुर्याद्भक्तमीव हि सा (मृगया) शिवम् KATUŚ. 21,29. GLT. 1,31. — 2) *ein kleines Tier (लुङ्गस्तु)* VIÇVA im ÇKDR. *ein kleiner Wurm* VJUTP. 117. — 3) N. einer Pflanze (s. गवेधु-का) MED. — 4) *Hefigkeit, Leidenschaftlichkeit* (चाण्डाल्य) VIÇVA im ÇKDR. — 5) N. pr. eines Berges LIA. I,33.

कुन्तल m. 1) *Haupthaar* AK. 2,6,3,46. TRIK. 3,3,388. H. 567. an. 3, 639. MED. I. 79. *घ्रायाएडुगाएउपतितालकुकुन्तलाली* KĀURAP. 4. *व्यालोल-कुन्तलकलापवती* 7. *कुञ्चितनीलकुन्तलैः* BUĀG. P. 2,2,11. *कुन्तलकुन्तलवृ-न्द* 3,28,30. *कुन्तलराजयः* DHĪRTAS. 80,14. *कुन्तलसंन्यानसंयमव्यपद्मतः* ŚIH. D. 59,10. Am Ende eines adj. comp. f. *घ्रा* GLT. 2,15. — 2) *Trinkschale* MED. — 3) *Pflug* H. an. — 4) *Gerste* MED. (त्रय d. i. यव). — 5) *ein best. Parfum (क्रीविर)* ÇKDR.; vgl. AK. 2,4,3,10. — 6) pl. N. pr. eines Volkes TRIK. H. 961. H. B. MED. MBu. 6,347.359.367. VP. 183. 190.192. DAÇAK. 193,5. ŚIH. D. 33,18. COLEBR. Misc. Ess. II,272.273. Z. f. d. K. d. M. I, 402. LIA. I, 170, N. 4. Im sg. *der Fürst dieses Volkes* MBu. 2,1270.

कुन्तलवर्धन (कु^० + व^०) m. N. einer Pflanze (s. भृङ्गराज) RĪGĀN. im ÇKDR.

कुन्तलिका (von कुन्तल) f. 1) *Küse-, Buttermesser* HĪR. 34. — 2) *eine best. Pflanze* SUÇR. 1,222,15.

कुन्तलेशीर (कु^० + उशीर) n. *ein best. Parfum* (vgl. कुन्तल 5). RĪGĀN. im ÇKDR.

कुन्तान n. 1) Bez. von Organen, welche zwanzig an der Zahl im Bauche liegen sollen, viell. Drüsen: *विंशतिर्या यत्तददरे कुन्तानि* ÇAT. Br. 12,2,3,12. 13,4,3,8. — 2) Bez. eines besondern Liederabschnittes im AV. Nach ŚĪ. zu AIR. Br. 6,32 heissen so die im AV. 20,127.128 enthaltenen dreissig Verse, welche ihrem Inhalt nach sieben gesonderte Sūktā bilden, von denen jedes wiederum seine besondere Bezeichnung

hat. Nach den Handschr. des AV. würde aber der ganze Abschnitt von 127 bis 136 einschl. als Kuntāpa-Lieder bezeichnet. ÇĀṆSU. Ba. 30,5. ÇĀṆKH. ÇR. 12,6,12. 13,17. ĀÇV. ÇR. 8,3.

कुन्ति 1) m. pl. N. pr. eines Volksstammes KĀṬN. 26,9 in Ind. St. 3,471. P. 4,1,176. MBu. 2,590. fg. कुन्तयः und अर्कुकुन्तयः 6,350. VP. 187. कुन्तिराष्ट्र MBu. 4,12. कुन्तिविषय HARIV. 5254. कुन्तिराजन् MBu. 1,5905 (Hir. 1,31 fälschlich कुन्तिराजन्). 3,17124. कुन्तिसुराष्ट्राः gaṇa कार्तिकीजपादि zu P. 6,2,37. Im sg. *der Fürst der Kunti*, auch Kuntibhoḡa genannt, HARIV. 1928. fg. 1932. BUĀG. P. 9,24,30. Kunti ein Sohn Dharmāneta's VP. 416. ein Sohn Netra's und Grosssohn Dharmā's BUĀG. P. 9,23,21. fg. ein Sohn Kratha's 24,3. VP. 422. ein Sohn Vidarbha's und Vater Dhṛshṭa's HARIV. 1989. fg. ein Sohn Supārçva's, Enkel Saṁpāti's und Ur-enkel Garuḍa's MĀRK. P. 2,2. — 2) f. कुन्ती a) ein Bein. der Pṛthā (MED. t. 11), einer Tochter Çūra's (Vas'u's HARIV. 5253), Adoptivtochter des kinderlosen Kunti oder Kuntibhoḡa und einer der beiden Gemahlinnen Pāṇḍu's. Ein Rshī, den Pāṇḍu auf der Jagd im Augenblick, als jener in Gestalt eines Hirsches sich mit einer Hirschkuh begattete, tödtete, sprach über den Störer der ehelichen Freuden den Fluch aus, dass ihn der Tod in gleicher Lage alsobald ereilen würde. In Folge dieses Fluches berührte Pāṇḍu seine Gemahlin nicht, diese empfing auf sein Geheiss von Dharma den Yudhisṭhira, vom Gotte des Windes den Bhīmasena und von Indra den Arḡuna. Vor ihrer Verhehelichung mit Pāṇḍu hatte der Sonnengott mit ihr Karṇa erzeugt. P. 4,1,176. 65, Sch. (oxyt.) MBu. 1,3811. fgg. 4382. fgg. 4562. fgg. 5905. fgg. 3,17073. fgg. 5,4755. fgg. HARIV. 1928. fgg. 4038. KATUŚ. 16,37. VP. 437.439. BUĀG. P. 9,22,26. 24,30. कुन्तीपुत्रौ PAÑKĀT. III,239. कुन्तीमातरु ein Bein. Arḡuna's MBu. 1,8665. — b) N. pr. einer Rākshasi BURJ. Lot. de la b. I. 240. — c) *eine Brahmanin* ĠAṬĀDN. im ÇKDR. — d) N. einer Pflanze, *Boswellia thurifera Roxb.* (शहक्री) ÇKDR. nach VIÇVA und MED., die gedr. Ausgabe der MED. hat aber t. 11: शालुक्री, welches als f. sonst nicht vorkommt. Vgl. कुन्द, कुन्द, कुन्दर, कुन्दरक. — e) *ein best. wohlriechendes Harz* (s. गुग्गुलु) MED. und VIÇVA. — Vgl. कुन्तिय.

कुन्तिक (?) m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 192, N. 114.

कुन्तिभोज (कु^० + भोज) m. N. pr. eines Königs der Kunti und Adoptivvaters der Kunti MBu. 1,4383. 2,1110. 3,1700⁴. fgg. BUĀG. 1,5. HARIV. 1929. KATUŚ. 16,36. VP. 437. कुन्तिभोज MBu. 3,17067. Diese letzte, vereinzelt dastehende Form ist wohl kaum richtig und berechtigt uns also nicht das Wort durch *Ernährer der Kunti* zu deuten. In कुन्तिभोज fassen wir das letzte Wort gleichfalls als N. pr. auf: *Gebieten der Kunti und Bhoḡa*.

कुन्ध, कुन्धति *verletzen; quälen* oder *Qual empfinden* DUĪTUR. 3,6. — कुन्ध्, कुन्धति *quälen* oder *ermarmen* 31,42. — Vgl. कुन्ध्.

— प्रानि, प्रानिकुन्ध्यात् VOP. 8,41.

कुन्धु m. N. pr. eines Ġaina und 6ten Kākavartin in Bhārata H. 693. des 17ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī 28.

कुन्द m. UṆ. 4,101. AK. 3,6,3,19. SIDDH. K. 230, a, 3. 1) m. n. (wohl nur die Blüthe) *eine Art Jasmin (Jasminum multiflorum* oder *pubescens)* AK. 2,4,3,53. TRIK. 2,4,24. 3,3,205. H. an. 2,224. MED. d. 3. म-

शोकान्स्फुक्कुन्दाश्च MBH. 13, 2829. ÇĀK. 115. MRGH. 48. 66. ad 112. MĀLAT. 24, 2. कुन्दलता MĀLAV. 43. कुन्देन दत्तम् — विधाय धाता ÇRĜĀBAT. 3. क्वाडामदत्ती (sic) GĪT. 10, 14. पुष्पाणां प्रकारः स्मितेन रचितो नो (= न) कुन्दजात्यादिभिः AMAR. 40. कुन्दैः सविधमवधूकसितावदत्तैः RĪT. 6, 23. गोतीरकुन्देन्दुमणालरजतप्रभं MBH. 3, 807. 10240. क्लमकुन्देन्दुसदृशं मणालरजतप्रभं 13, 831. शङ्खकुन्देन्दुपाण्डुरं SUÇR. 2, 171, 19. 318, 1. तुषारकुन्देन्दुनिमेष कौरैः RĪT. 4, 2. — 2) m. wohlriechender Oleander, Nerium odoratum Ait. (करवीर) RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) m. das Harz der Boswellia thurifera Roxb. AK. 2, 4, 4, 9. MED. Vgl. कुत्ती, कुन्द, कुन्दरु, मुकुन्द. — 4) m. die Drehscheibe der Drechsler TRIK. 3, 3, 205. H. 909. H. an. MED. — 5) m. einer der neun Schätze Kuvera's II. 193. H. an. MED. — 6) m. ein Bein. Viṣṇu's II. an. MBH. 13, 7036. Vgl. कुन्दरु. — 7) m. N. pr. eines Berges BHĀG. P. 5, 20, 10.

कुन्दक m. = कुन्दरुके RĀĠAN. im ÇKDR.

कुन्दम m. Kätze TRIK. 2, 3, 8. HĀR. 83.

कुन्दमाला (कु० + मा०) f. Titel eines Werkes ŚĀH. D. 95, 13.

कुन्दर m. 1) N. eines Grases, = काण्डुर, नेत्रसेभूत, खरच्छद, किण्ठी, दीपयत्र, मृगवह्नभ, रसान्न, सुतृण; in Kaliṅga कुन्दरा RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) ein Bein. Viṣṇu's (vgl. कुन्द 6.) MBH. 13, 7036.

कुन्दिनी (von कुन्द) f. eine Jasmingruppe TRIK. 1, 2, 36.

कुन्द 1) m. Maus, Ratze ÇĀBBAR. im ÇKDR. Vgl. उन्दर, उन्दरु. — 2) f. das Harz der Boswellia thurifera Roxb. ÇĀDDAM. im ÇKDR. und Sch. zu AK. 2, 4, 4, 9. — Vgl. कुन्द, कुन्दरु.

कुन्दम gaṇa चूर्णादि zu P. 6, 2, 134 und v. I. für मुकुन्द im gaṇa श्रेण्यादि zu 2, 1, 59.

कुन्दर m. = कुन्द 2. BHAR. zu AK. 2, 4, 4, 9. ÇKDR.

कुन्दरु m. f. dass. AK. 2, 4, 4, 9.

कुन्दरुके 1) m. f. dass. RĀĠAN. im ÇKDR. कुन्दरुकेगुरु SUÇR. 1, 139. 10. — 2) f. Boswellia thurifera Roxb. AK. 2, 4, 4, 12.

कुन्द, कुन्दयति lügen DĪĀTUP. 32, 6. — Vgl. कुद्, गुन्द.

1. कुप्, कुप्यति (DĪĀTUP. 26, 122) und कुप्यते; चुकोप; अकुपत् 1) in Bewegung —, in Aufregung —, in Wallung gerathen: दोषाः कुप्यन्ति SUÇR. 1, 23, 8. 2, 146, 8. दोषाः कुपिताः प्रशमयितव्याः 184, 11. प्रोचुः प्राञ्जलयो विप्राः प्रहृष्टाः कुपितवचः BHĀG. P. 3, 16, 15. — 2) aufwallen, erzürnen, zürnen DĪĀTUP. कस्माद्राजत्र कुप्यसि MBH. 3, 1015, 14653. M. 3, 229. MRĀĠAN. 86, 15. 16. HIT. II, 164. तस्य तद्वचनं श्रुत्वा — चुकोप MBH. 2, 1482. R. 2, 96, 40. न च कुप्ये MBH. 3, 12420. कुप्यस्व 1, 3289. कुप्येरन् 5791. नन्दते कुप्यते चापि 13, 745. 3024. HIT. 104, 16. BHĀG. P. 6, 18, 47. Mit dem dat. (VOP. 5, 15) oder gen. der Person: एतच्छ्रुत्वा तु नृपतिस्तत्तत्राप्य चुकोप ह MBH. 1, 848. PAÑKĀT. 23, 22. MĀLAV. 57. RAGH. 3, 56. नैवास्य स चुकोप ह MBH. 1, 2890. R. 4, 19, 24. 5, 39, 22. mit dem acc.: इदानीं कुप्यते देवान्देवराजः 1, 49, 7. कुपितं erzürnt, böse M. 9, 313. N. 20, 25. 27. 26, 16. R. 2, 63, 42. VIÇV. 6, 6. ÇĀK. 78, 14. MRGH. 103. ÇRĜĀBAT. 8. VET. 9, 12. 12, 11. PAÑKĀT. 108, 12. कुपितानन 219, 16. mit dem gen.: किं वत्स कुपितो मे ऽसि येन मां नाभिभाषसे R. GORR. 2, 66, 30. mit उपरि auf: अस्माकमुपरि स्वामिनि कुपिते PAÑKĀT. 73, 15. 89, 15. — caus. 1) in Bewegung bringen, erschüttern, aufregen, in Wallung bringen: तं दिवो बहूतः सानुं कोपयः RY. 1, 54, 4. कोपयय पृथिवीम् 5, 57, 3. 10, 44, 8. अग्नेना को-

पितं रक्तम् SUÇR. 1, 37, 8. (वस्तिः) सपितं कोपयेद्वायुम् 2, 204, 3. — 2) in Zorn versetzen, erzürnen: आशीविधानेत्रविधान्कोपयेत्र च पण्डितः MBH. 2, 2140. कुप्य च कोपय MRĀĠAN. 86, 16. कोपयद्दिश पाण्डवान् MBH. 3, 1940. R. 3, 8, 11. कोपयामास वैदेहीम् 2, 96, 41. निप्रं प्रसाहयति संप्रति को ऽपि तानि कात्तमुखानि रतिविप्रकृकोपितानि GAṆT. 5. med.: व्याघ्रान्मृगः कोपयसे ऽतिवेलम् MBH. 2, 2187. किमर्थं वा कौरवान्कोपयति सः 1, 5790. आशीविधास्ते शिरसि पूर्णकोपा मरुविषाः । मा कोपिष्ठाः सुमन्दात्मन्मा गमस्त्वं यमनयम् ॥ 2, 2188. कोपयान 3, 1956. कोपयित्वा R. 5, 31, 6. कोपयितुम् 4, 32, 20. ÇĀK. 93, 15. कोपित M. 9, 315. MBH. 1, 1323. R. 4, 33, 32. BHĀG. P. 1, 7, 48. — 3) zürnen: स्वस्ति किं कोपयतो विधातुः BHĀG. P. 4, 5, 11. — Vgl. die lautlich und begrifflich nahestehende Wurzel कम्प्.

— अति heftig zürnen: शक्तिरत्यकुपत् BHATT. 15, 55.

— परि 1) in heftige Bewegung gerathen: वियदतं ज्वलितरुताशनप्रभं सुदर्शनं परिकुपितं निशम्य ते MBH. 1, 1186. — 2) heftig zürnen: परिकुप्यन्ति ते राजन्सततं द्विषतो द्विषाः MBH. 13, 2101. दिवाकरः परिकुपितो यथा र्हेतप्रजाः 1, 1254. — caus. 1) in eine heftige Bewegung versetzen, stark aufregen: अत्यर्थं बलवान्पुमा शरीरे परिकोपितः MBH. 14, 469. — 2) in grossen Zorn versetzen: ब्राह्मणैः परिकोपितः MBH. 13, 7403.

— प्र 1) in Bewegung —, in Wallung gerathen: यः पर्वतान्प्रकुपितौ अरम्णात् RY. 2, 12, 2. अग्निना कोपितं रक्तं भूषं जलोः प्रकुप्यति SUÇR. 1, 37, 8. वायुः प्रकुप्यति 2, 396, 4. 147, 2. दोषाः 1, 21, 2. 47, 17. 53, 19. ऊष्मा प्रकुपितः काये तीव्रवायुसमीरितः MBH. 14, 468. यस्य दोषैः प्रकुपितं चित्तं मुह्यति देहिनः । उन्माह्यति स तु निप्रम् 3, 14508. — 2) aufbrausen, in Zorn gerathen: आराधिता हि शीलेन प्रयत्नैश्चोपसेविताः । राजानः संप्रसीदन्ति प्रकुप्यन्ति विपर्यये ॥ R. 2, 26, 34. निमित्तमुद्दिश्य हि यः प्रकुप्यति ध्रुवं स तस्यापगमे प्रशम्यति PAÑKĀT. 1, 313. प्रकुपितं erzürnt MBH. in BENF. Chr. 53, 23. PAÑKĀT. 38, 1. BHĀG. P. 1, 7, 34. केन हेतुना भगवांश्चन्द्रो मयि प्रकुपितः PAÑKĀT. 163, 5. तद्दिनादारभ्य व्याघ्रान्प्रति प्रकुपितो ऽस्मि 231, 19. अतिप्रकुपितं DAÇAK. in BENF. Chr. 194, 11. प्रकुपित (1) VIKR. 130. — caus. 1) in Bewegung —, in Wallung versetzen: अथवात्नागते काले स्वयं दोषान्प्रकोपयेत् MBH. 14, 465. — 2) zum Zorn reizen, erzürnen: परामप्यापदं प्राप्तो ब्राह्मणान् प्रकोपयेत् M. 9, 313. 314. आनन्दयेत् — प्रकोपयेत् JĀĠAN. 1, 355. BHĀG. P. 3, 19, 4. प्रकोपित R. 5, 36, 41. PAÑKĀT. 67, 22. 68, 4. 173, 16. HIT. I, 81, v. I. BHĀG. P. 4, 4, 28. DAÇAK. in BENF. Chr. 181, 6.

— सम् 1) sich in Bewegung setzen (?): प्रत्यङ्गनोस्तिष्ठति संचुकोपात्काले संसृज्य विश्वा भुवनानि गोपाः (रुद्रः) ÇVETĀÇV. UP. 3, 2. — 2) in Zorn gerathen: एवं संकुपिते लोके MBH. 3, 1093. — caus. 1) in Wallung gerathen: सापि जघन्ये नैदधे समिवैव कोपयति ÇAT. BR. 1, 4, 4, 16. — 2) in Zorn versetzen, reizen: पार्थ संकोपयन्निच MBH. 4, 1845.

2. कुप्, कोपयति sprechen oder glänzen DĪĀTUP. 33, 106.

कुप्ये (von 1. कुप्) m. Wagebalken, an welchem die zwei Schalen hängen, ÇAT. BR. 2, 6, 2, 17. KĀTJ. ÇR. 5, 10, 21.

1. कुपट (1. कु + पट) m. n. ein schlechtes Gewand BHĀG. P. 5, 9, 11.

2. कुपट (wie eben) m. N. pr. eines Dānava (ein schlechtes Gewand habend) MBH. 1, 2534. — Vgl. 2. कुपय.

1. कुपय (1. कु + पय) m. ein schlechter Weg, Irrweg VOP. 6, 94. ÇĀBBAR. im ÇKDR. BHĀG. P. 5, 6, 10. कुपयददृषाम् 6, 7, 14.

2. कुपय (wie eben) 1) adj. auf schlechten, falschen Wegen gehend. — 2) m. N. pr. eines Asura oder Dānava MBu. 1, 2664 (= König सुपा-
र्य). HARIV. 203. 13093. 14287. — 3) m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 194,
N. 148.

कुपन m. N. pr. eines Asura HARIV. 2284 (कुपय LAngL).

कुपय adj. nach Śā. so v. a. गोपनीय; viell. von कुप्, wallend, unru-
hig: घ्रा साच्यं कुपयं वर्धनं पितुः RV. 1, 140, 3.

कुपरिज्ञात (1. कु + परि^०) adj. schlecht —, falsch begriffen PAṆKĀT. V, 1.

कुपरीक्षक (1. कु + प^०) adj. subst. schlecht abschätzend, ein schlechter
Taxator BHARTṢ. 2, 12.

कुपरीक्षित (1. कु + प^०) adj. schlecht geprüft PAṆKĀT. V, 1. 238, 1.

कुपाणि (1. कु + पाणि) adj. eine lahme Hand habend ĠĀTĪDU. im
ÇKDr.

कुपिञ्जल (1. कु + पि^०) m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P.
4, 1, 112. — Vgl. कौपिञ्जल.

कुपितर (1. कु + पि^०) m. ein schlechter Vater MĀRK. P. 8, 194.

कुपिनन् (von कुपिनी) m. Fischer TRIK. 1, 2, 14.

कुपिनी f. ein Netz für kleine Fische ÇĀEDAR. im ÇKDr. — Viell. von कुप्.

कुपिन्द m. Weber Uṇ. 4, 87. — Vgl. कुविन्द.

कुपीलु (1. कु + पीलु) m. eine Art Ebenholz (कारस्कर, तिन्दुकविशेष)
BHĪVAPA. im ÇKDr.

कुपुत्र (1. कु + पुत्र) m. gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133. ein schlechter
—, kein vollbürtiger Sohn M. 9, 161. PAṆKĀT. V, 17. — Vgl. कौपुत्रक.

कुपुरुष (1. कु + पुरु^०) m. ein schlechter, elender Mensch P. 6, 3, 106.
VOP. 6, 94. येन नायं जगामासि: कृतं कुपुरुषोद्यय MBu. 13, 108. Buḡ. P.
7, 8, 53. Feigling: अक्रमणा कालियतेन सतः कुपुरुषं चिडुः MBu. 3, 5493. —
Vgl. कापुरुष.

कुपुरुषदन्तिता (कु^० + त्र^०) f. N. eines Metrums (4 Mal ~~~~~—
— —) COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VI, 17).

कुपूय (1. कु + पूय) adj. gemein, verächtlich AK. 3, 2, 4. H. 1443. —
Vgl. कापूय.

कुप्य (von 1. कुप्) P. 3, 1, 114. 1) adj. irascendum: शौचेन त्वागसस्त्यगैः
प्रुद्धेन मनसा तथा । कोपस्यनेर्घापि मरुत्स्वकुप्यं न कदा च न ॥ MBu. 13,
821. — 2) n. ein unedles Metall, jedes Metall mit Ausnahme von Gold
und Silber VOP. 26, 20. AK. 2, 9, 92. H. 1046. M. 7, 96. 10, 113. 11, 66. JĀGĀN.
1, 266. 3, 237. Suçr. 2, 441, 9. कुप्यमद्रेयं ब्राह्मणस्य MBu. 3, 13263. कुप्य-
वेतनिन् 657. कुप्यभागी भवेन्मर्त्यः कुर्वन् आदं चतुर्दशाम् 13. 4234. कि-
रायं कुप्यभूयिष्ठम् 13, 224. कुप्यशाला f. Ort, wo die unedlen Metalle
aufbewahrt werden, H. 996. Am Ende eines adj. comp. कुप्यक JĀGĀN.
1, 262. कुप्य soll auch = vulg. दस्ता (nach HAUGHTON: zinc, lapis cal-
minaris, pecoter, tutewag) sein VAIDJ. im ÇKDr. Ursprünglich führten
wohl nur die leicht in Bewegung gerathenden, leicht schmelzenden Me-
talle (s. 1. कुप् und vgl. कु, द्रव) diesen Namen; die Ableitung von गुप्
(P. 3, 1, 114, Sch.) ist abgeschmackt. Vgl. अकुप्य. — 3) m. N. pr. eines
Mannes RĀGĀ-TAR. 6, 264.

कुप्रद s. u. 3. कु.

कुप्रावरण (1. कु + प्रा^०) adj. schlecht gekleidet VĀUTE. 170.

कुप्रान्त (1. कु + प्रा^०) adj. dass. R. 1, 6, 8.

कुप्रिय (1. कु + प्रिय) adj. widerlich, verächtlich HALĪ. im ÇKDr.

कुप्रव (1. कु + प्रव) m. ein gebrechliches Floss, Boot: यादृशं फलमा-
प्रोति कुप्रवैः संतरन् बलम् M. 9, 161.

कुप्रयू (1. कु + प्रयू) m. ein böses Weib KARṆĀS. 19, 39.

कुप्रन्ध (1. कु + प्रन्ध) m. ein schimpfliches Brandmahl: अत्याभिगमने
त्वयं कुप्रन्धेन प्रवासयेत् JĀGĀN. 2, 294. — Vgl. अङ्कवन्ध.

कुप्रल, कुप्रलप्रस्य, कुप्रलाश्च s. u. कुवल u. s. w.

कुप्रुद्धि (1. कु + प्रु^०) adj. 1) der eine schlechte, gemeine Gesinnung
hat, = पापवृद्धि und im Gegens. zu धर्मवृद्धि PAṆKĀT. 1, 444. — 2) thö-
richt, einfältig Buḡ. P. 5, 3, 17.

कुवेर (später कुवेर, कुवेर Uṇ. 1, 59) m. 1) N. eines Vorstehers der
Geister der Tiefe und des Dunkels (s. इतरजन), mit dem Bein. Vaiçra-
vaṇa, AV. 8, 10, 28. कुवेरो वैश्रवणो राजा तस्य रत्नांसि विशः ÇAT. BU
13, 4, 3, 10. ĀÇV. ÇR. 10, 7. ÇĀNEH. ÇR. 16, 2, 17. TAITT. ĀR. 1, 31, 3. Nach-
mals der Gott der Schätze, der Welthüter im Norden AK. 1, 1, 4. 63.

2, 4. TRIK. 3, 3, 338. H. 169. 189. an. 3, 539. MED. r. 142. पृथुस्तु विनया-
द्वारं प्राप्तवान्मनुरेव च । कुवेरश्च धनेश्वर्यम् M. 7, 42. 7. MBu. 13, 3101.
Suçr. 1, 71, 2. यत्नरत्नसैन्येन गुह्यकानां गौरीयि । मणिश्यामोत्तमवपुः कु-
वेरो नरवाहनः ॥ गुह्यश्च शङ्खपद्माभ्यां निधीनामधियः प्रभुः । देवो वित्त-
ेश्वरः श्रीनाम्गदापाणिरदृश्यत ॥ विमानयोधो धनदो विमाने पुष्पके स्थितः ।
स राजराजः प्रुभे पुद्गर्षी नरवाहनः ॥ HARIV. 2466. fgg. सद्भिः कुवेरका-
त्ता 7739. तत्र (कैलासे) पाण्डुरमेवाभं जाम्बुनदपरिष्कृतम् । कुवेरभवनं दि-
व्यं निर्मितं विश्वकर्मणा ॥ R. 4, 44, 28. अङ्गनाशतमात्रं तु तं ब्रह्ममुपात्र-
जत् । कुवेरमिव पौलस्त्यं (पुलस्त्य der Grossvater Kuvera's Buḡ. P.
4, 1, 36. fg.; der Vater ist Viçravaṇa, die Mutter Idāvidā ebend.) देव-
गन्धर्वयोपितः ॥ 5, 20, 13. औपवाह्यः कुवेरस्य सार्वभौम इति श्रुतः 4, 44,
43. कुवेरगुप्ता दिक् der Norden KUMĀRAS. 3, 25. Kuvera ein Freund

Rudra's HARIV. 13131. कुवेरवान्धव ein Bein. Çiva's Çiv. Kuvera
bei den Buddhisten BURN. Intr. 131. LALIT. 113 (von Vaiçravaṇa un-
terschieden). 208. Nach dem ÇKDr. und Wils. soll Kuvera mit drei
Beinen und acht Zähnen gedacht werden; der Name wird in कु + वेर

Körper (!) zerlegt und durch missgestaltet (TRIK. 3, 3, 339. faul, träge
DHAR. im ÇKDr.) gedeutet. तथा च वायुमार्कण्डेयपुराणे । कुत्सायां क्विर्ति
शब्दे ऽयं शरीरं वेरमुच्यते । कुवेरः कुशरीरवान्नाम्ना तेनैव सो ऽङ्कितः ॥
इत्यमरटीकायां भरतः । ÇKDr. Bei den Ġaina ist Kuvera der Diener
des 19ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpiṇī H. 43. — 2) N.

pr. eines Fürsten von Devarāshṭra LIA. II, 933. des Urgrossvaters
von Vāṇabhaṭṭa, dem Verfasser der Kādambari Z. d. d. m. G. 7:
582. des Verfassers der Dattakakāndrikā GULB. Bibl. 493. — 3) =
कुवेरक TRIK. II. an. MED.

कुवेरक (von कुवेर) m. 1) N. eines Baumes, Cedrela Toona (तुम) Roxb.,
AK. 2, 4, 4, 15. — 2) f. कुवेरिका N. pr. eines Frauenzimmers gaṇa शु-
धादि zu P. 4, 1, 123.

कुवेरनलिनी (कु^० + न^०) f. N. pr. eines Tirtha MBu. 3, 10894.

कुवेरवन (कु^० + वन) n. Kuvera's Wald, N. pr. einer Localität
gaṇa तुधादि zu P. 8, 4, 39. Sch. zu 8, 4, 4.

कुवेरवह्म (कु^० + व^०) m. N. pr. eines Vaiçja DAÇAK. in BERN. Chr.
186, 17.

कुवेराती (कु^० + अति) f. *Bignonia suaveolens* AK. 2, 4, 2, 35. सुच. 1, 143, 16. 2, 392, 4. Nach RĀGĀN. im ÇKDa. = सितपाटलिक्ता und लताकरञ्ज; nach RATNAM. = कुलिङ्गाती = पेटिका ÇKDa. unter पेटिका.

कुवेराचल (कु^० + अचल) m. Kuvera's Berg, ein Bein. des Kailāsa TRIK. 2, 3, 1. Ebenso कुवेरादि (कु^० + अदि) ĠAṬĀDH. im ÇKDa.

कुवेरिण (१) N. einer Mischlingskaste COLEBR. Misc. Ess. II, 181.

कुब्ज^१ 1) adj. f. अा bucklig, krumm NĪ. 7, 12. AK. 2, 6, 4, 48. TAİK. 3, 3, 84. H. 433. 1429. an. 2, 68. MED. ६. 3. VS. 30, 10. MBu. 3, 15938. 13, 2221. R. 1, 34, 25. 2, 78, 5. 5, 10, 17. 17, 28. 6, 72, 58. सुच. 1, 319, 14. 322, 13. 368, 18. 2, 207, 4. MĀLAV. 60, 9. PAÑKĀT. 261, 12. VID. 63. VP. 350. ŚĀN. D. 36, 7, 15. कुब्जकिरातम्. कुब्जवानमन् ein Buckliger und ein Zwerg gaṇa गवाश्चादि zu P. 2, 4, 11. कुब्जापि कोणापि — कर्कटी (das Ende des Wagebalkens) PAÑKĀT. II, 74. कृतात्पाशवद्धानां दैवोपकृतचेतसाम् । बुद्धयः कुब्जगामिन्यो भवन्ति मरुतामपि ॥ 3. — 2) m. a) ein krummer Säbel ÇABDAM. im ÇKDa. — b) ein best. Fisch, *Bola Cuja Ham.*, WILS. — c) eine best. Pflanze H. an. MED. *Achyranthes aspera* (अपामार्ग) RĀGĀN. im ÇKDa. कुब्जपुष्प = तरुण TRIK. 3, 3, 128. = भय 317. — Das Wort hängt offenbar wie das gleichbedeutende न्युब्ज mit उब्ज zusammen; कुब्ज ist eine unregelmässige Form für कूब्ज (1. कु + उब्ज). — Vgl. कन्यकुब्ज.

कुब्जक (von कुब्ज) 1) adj. bucklig, krumm PAÑKĀT. V, 77. 263, 10. VET. 32, 13. — 2) m. die Wassernuss, *Trapa bispinosa L.* TAİK. 2, 4, 30. M. 8, 247. MBu. 1, 7587. सुच. 2, 33, 1. 338, 20. Buġ. P. 4, 6, 16. 8, 2, 17. — 3) f. कुब्जिका in कुब्जिकातत्त्व N. eines Tantra Verz. d. B. H. No. 1333. Verz. der Pet. II. No. 30. Nach dem ANNADĀKALPA im ÇKDa. unter कुमारी heisst ein achtjähriges Mädchen, welches noch nicht die Regeln hat, कुब्जिका, wenn es bei der Durgā-Feier diese Göttin darstellt.

कुब्जकाण्टक (कु^० + क^०) m. eine weisse Mimose (श्वेतखदिर) RĀGĀN. im ÇKDa.

कुब्जाम्रक (कुब्ज + अम्र) N. pr. eines Tirtha MBu. 3, 8018. °माह्लात्म्य VĀRAHA-P. in Verz. d. B. H. No. 483. fg.

कुब्जित (von कुब्ज) adj. gekrümmt: पाणि: H. 397.

कुंभ n. 1) Wald U. 2, 29. — 2) eine Grube für's Opferfeuer u. s. w. (कुण्ड). — 3) Ring (कुण्डल). — 4) Faden (तन्तु). — 5) Karren UNĀDIVERTI im SAṆKSHIPTASĀRA nach ÇKDa. — Vgl. प्रकुम्भता.

कुम्भ und कुम्भन् (1. कु + उ^०) m. ein schlechter Brahman P. 5, 4, 105. Vop. 6, 44.

कुम्भ्यु adj.: कुन्दस्तुभः कुम्भ्यव उत्समा कीरिणौ नृतुः RV. 5, 52, 12.

कुम्भा f. N. eines Zuflusses des Indus, wohl des Kabulflusses, Κωφην: ना वा रसात्नित्वा कुम्भा कुम्भा वः सिधुर्नि रीरमत् RV. 5, 33, 9. वं सिन्धो कुम्भ्या गोमती कुम्भं मकुत्वा सरयं याभिरीयेत् 10, 73, 6.

कुम्भार्य (1. कु + भार्य) adj. eine schlechte Gattin habend Buġ. P. 6, 3, 15.

कुम्भार्या (wie eben) f. eine schlechte Gattin MĀRK. P. 21, 73.

कुम्भक्त (1. कु + भुक्त) n. schlechte Speise VET. 3, 9.

कुम्भत्य (1. कु + भृत्य) m. ein schlechter Diener PAÑKĀT. 83, 18.

कुम् interj. gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57.

1. कुमति (1. कु + मति) f. schlechte Denkweise; geringer Verstand, Einfalt: एषा कुमतिर्न कल्पापि DAÇAK. in BENF. Chr. 181, 7. Buġ. P. 1, 9, 36.

2. कुमति (wie eben) adj. von geringem Verstande, einfältig Buġ. P. 1, 13, 17. 19. 3, 31, 30. 4, 15, 24. 28, 17.

कुमनीय (1. कु + मनीषा) adj. dass. Buġ. P. 1, 3, 37.

कुमनीपिन् (1. कु + म^०) adj. dass. Buġ. P. 4, 31, 21.

कुमत्त (1. कु + मत्त) m. ein schlechter Rath Buġ. P. 3, 3, 13.

कुमत्तिन् (1. कु + म^०) m. ein schlechter Rathgeber RĀGĀ-TAR. 5, 455.

कुमार^१ U. 3, 137. 1) m. a) Kınd, bes. ein neugeborenes (namentlich in der älteren Sprache); Knabe, Jüngling, Sohn TRIK. 3, 3, 336. H. an. 3, 540. MED. r. 140. कुमारं माता विभर्ति RV. 5, 2, 1. दश मासो रूपानः कुं-

मारो अथि मातरि 78, 9. 6, 75, 17. AV. 1, 11, 5. AIR. Br. 1, 3. कुमारः सी-
कृद्व्यः RV. 4, 13, 7. 2, 33, 12. 10, 79, 3. VS. 2, 33. 28, 13. AV. 12, 4, 8.

ÇAT. Br. 2, 2, 1. 4, 4, 5, 23. कुमारस्य रेतः सितं न सेवति 11, 4, 1, 7. ÇVETĀÇV. U. 4, 3. कन्यानां संप्रदानं च कुमाराणां च रक्षणम् M. 7, 152. BRĀHMAN. 2, 7. N. 1, 8. MBu. 1, 5149. fgg. DAÇ. 1, 10. R. 1, 1, 73. 77, 14

(verheirathet). 5, 43, 1. कुमारः पतंगोत्तमः (ein in menschlicher Sprache redender Vogel von seinem Sohne) 4, 61, 37. 6, 104, 25. सुच. 1, 323, 2.

369, 2. 3. मदीयकुमारान् PAÑKĀT. 4, 24. कुमारज्ञमन् RAGU. 3, 16. कुमारसै-
न्यम् 40. Buġ. P. 3, 12, 7. Attributiv am Anf. eines comp.: अनेकानि स-

कृत्वाणि कुमारवृत्तचारिणाम् । दिवं मतानि विप्रणामकृत्वा कुलसंततिम् ॥
M. 3, 139. vor अमणा u. s. w. P. 2, 1, 70. Solche comp. haben den Acent

auf der Endsilbe von कुमार 6, 2, 26. कुमारप्रत्येनस् als Ausnahme 27. Bezeichnet das zweite Wort eine Menge, so ruht der Ton auf der ersten

oder letzten Silbe des ersten Wortes (nach einer anderen Erklärung auf der Endsilbe des zweiten Wortes) 28. कुमारचातकाः, कुमारलोकधर्माः

कुमार^१; °चातकाः, °लोकधर्माः Sch. und SIDDH. K. Folgt dem coordinirten Begriffen im comp.: शयिकुमार ÇĀK. 27, 15. राजन्य^० RAGU. 3, 48.

गोप^० Buġ. P. 1, 8, 21. — b) Fürstsohn, Prinz, Erbprinz AK. 1, 1, 2, 12. TRIK. II. 332. H. an. MED. MĀLAV. 8, 17. RAGU. 12, 11. KATHĀS. 4, 30.

ŚĀN. D. 37, 1. BUAN. Lot. de la b. l. 3. 300. Vgl. राजकुमार. — c) Pferdeknecht, Stallknecht, = अश्वानुचारक H. an. = अश्वारक TRIK. MED. —

d) ein Bein. Skanda's, des Kriegsgottes, AK. 1, 1, 1, 36. TRIK. 1, 1, 56. 3, 3, 336. H. 209. H. an. MED. अग्नेः पुत्रः कुमारस्तु श्रीमाञ्जूर्वनालयः

MBu. 1, 2387. HARIV. 157. तदानुव्रजतः स्वाणुं कुमाराविव पावकी R. 1, 24, 9. VP. 120. स्कन्दः सृष्टो भगवता देवेन त्रिपुरारिणा । विभर्ति चापरां

संज्ञां कुमार इति स ग्रहः सुच. 2, 394, 10. — MBu. 3, 8123. 14373. HARIV. 9817. सुच. 1, 71, 2. PAÑKĀT. Pr. 1. RAGU. 3, 55. LALIT. 114. 241. In den

folgenden Stellen ist wohl auch Skanda gemeint: प्रजापतिर्ब्रह्मा देव-
र्षिपितृभूमिषैः । दत्तभृग्वङ्गिरोमुष्यैः कुमारेण भवेन च ॥ Buġ. P. 3, 23,

20. ब्रह्मा शर्वः कुमारश्च भृगवाद्या मुनयो नृप । पितरः सर्वभूतानि सिद्धा
चैमानिकाश्च ये ॥ 26. Verfasser grammatischer Sūtra COLEBR. Misc.

Ess. II, 44. Vgl. स्वामिकुमार und कार्तिकेय. Kumāra, ein Sohn Agni's wie der Kriegsgott, Verfasser von Veda-Liedern ROTH, Zur

L. u. G. d. W. 28. Desgleichen कुमार अत्रेयः und यामायनः Ind. St. 1, 269. Als einer der 9 Namen Agni's erscheint कुमार ÇAT. Br. 6, 1, 3, 8. 18. Bei

den Ġaina Diener des 12ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 42. — e) N. pr. eines Praġāpati VĀJU-P. im VP. 30, N. 2. — Ein Bein. Mañḡuṇṇi's TRIK. 1, 1, 20; vgl. BURN. Lot. de la h. l. 300. —

f) pl. N. pr. eines Volkes MBu. 2, 1870. कुमारविषय 1075. Vgl. कुमाल-

क. — g) *Papagei* H. an. MED. — h) N. eines Baumes, *Capparis trifoliata* Roxb. (वरुणद्वु) H. an. MED. Vgl. कुमारक. — i) ein Bein. des Flusses SINDHU ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) f. कुमारि a) Mädchen, Jungfrau, Tochter AK. 2, 6, 1, 8. TRIK. 3, 3, 336. H. 510. H. an. MED. AV. 2, 36, 1, 10, 8, 27. 14, 1, 63. कुमारि गन्धर्वगृहोता AIT. Br. 3, 29. ÇAT. BR. 2, 6, 2, 13. 13, 3, 2, 1. ÇVETĀCV. UP. 4, 3. M. 3, 54. 114. त्रीणि वर्षाण्युदीक्षित कुमार्यतुमती सती 9, 90. 131. 11, 58. 170. वृद्धकुमारी, वरत्कुमारी P. 6, 2, 95, Sch. Am Anf. eines comp. vor einem $\delta\iota\delta\alpha\sigma\kappa\alpha\lambda\omega\nu\mu\iota\chi\acute{o}\nu$ in dem Sinne, dass es den Schülern vor Allem um ein Mädchen zu thun sei: कुमारिदाता: 69, Sch. कुमारितरा, कुमारितमा 1, 1, 22, Sch. — b) N. pr. der Gemahlin Bhlmasena's, Sohnes von Parikshit, MBu. 1, 3796. einer Tochter Vasudeva's von der Rohini HARIV. 1932. ein Bein. der Sitā, der Gemahlin Rāma's, H. an. — c) ein Bein. der Durgā H. 203. H. an. MED. HARIV. 9423. — d) ein best. Vogel (s. श्यामा) RĀGĀN. im ÇKDR. — e) N. verschiedener Pflanzen: कुमारिगुणा Verz. d. B. H. No. 987. α) *Aloe perfoliata* Lin. AK. 2, 4, 2, 54. TRIK. MED. — β) = मयराजिता (*Clitoria ternatea* Lin. WILS.). — γ) *Jasminum Sambac* AIT. H. an. MED. — δ) = वन्द्यावकीर्तकी RĀGĀN. im ÇKDR. — f) die Blüthe von तरुणी und मोदिनी ebend. — g) grosse Kardamomen (स्यूलैला) ebend. — h) N. eines best. Theils von Ġambudvīpa H. an. der südlichen Spitze von Dekkhan (Kap Comorin) WILS. Nach TRIK. und MED. Ġambudvīpa selbst. — i) N. pr. eines Flusses H. an. MED. MBu. 6, 343. HARIV. 12853. VP. 176. — k) N. eines Metrums (4 Mal ~~~~ —, ~~~~ —) COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (IX, 13). — 3) n. reines Gold H. an. MED. — 4) कुमारि m. f. (nom. act. von einem denom. von कुमारि) nach einem Mädchen Verlangen habend: कुमार्यै ब्राह्मणाय P. 1, 4, 3, VArtt. 1, Sch. Wird auch als masc. wie das primitive कुमारि declinirt. — Das Wort zerlegt sich in 1. कु + मार und bedeutet wohl eher leicht — als schwer — dem Tode anheimfallend, da die ältere Sprache mit dem Worte vorzugsweise das neugeborene Kind bezeichnet; vgl. कुमारदेह. — Vgl. मकुमार, मुकुमार.

कुमारक (von कुमार) 1) m. a) Kind, Knäbchen, Knabe, Jüngling II. 338. नृक्षि वो अस्तर्षको देवोसो न कुमारकः RV. 8, 30, 1. 58, 15. ÇAT. BR. 1, 3, 1, 9. MBu. 1, 5166. fgg. 3, 14387. 14, 2479. ऋषिकुमारक ÇĀK. 50, 1. नाम° KATHĀS. 6, 16. क्रीडिर्द्विर्भोजनकुमारकैः BUĀG. P. 3, 3, 24. — b) Puppille ÇAT. BR. 3, 1, 3, 11. — c) N. pr. eines Nāga MBu. 1, 2154. — d) N. einer Pflanze, *Capparis trifoliata* Roxb., AK. 2, 4, 2, 5. — 2) f. कुमारिका a) Mädchen ÇABDAR. im ÇKDR. AV. 10, 4, 14. 20, 136, 13. PAŪKĀT. 184, 4. कुमारिकाणी शत्रुन्वय तीर्थम् MBu. 3, 5023. — b) an insect, *Sphex asiatica* WILS. — c) *Jasminum Sambac* AIT. RATNAM. im ÇKDR. — d) grosse Kardamomen RĀGĀN. im ÇKDR. — e) Name eines Theils von Bhāratavarsha: वर्माध्यवस्त्रितिरिक्ष्वि कुमारिकाध्ये । शेषेषु चात्यजना निवसन्ति सर्वे ॥ इति सिद्धान्तश्रीमणौ गोलाध्यायः । ÇKDR. VP. 173, N. 3. RĀGĀ-TAR. I. II, p. 314 (कुमारिका).

कुमारगुप्त (कु° + गु°) m. (vom Kriegsgott gehütet) N. pr. eines Fürsten LJA. II, 400. 733. 963. कोङ्कणपति कुमारगुप्तम् DAÇAK. 193, 11. AGNISV. zu LĀTJ. 1, 10, 10.

कुमारवातिन् (कु° + वा°) adj. subst. Knabennörder P. 3, 2, 51.

II. Theil.

कुमारजीव (कु° + जीव) m. N. einer Pflanze (s. पुत्रंजीवक) RATNAM. im ÇKDR.

कुमारव (von कुमार) n. der Zustand des Knaben, des Jünglings RAGH. 17, 30.

कुमारदत्त (कु° + दत्त) m. N. pr. eines Mannes KATHĀS. 6, 30.

कुमारदेवी (कु° + दे°) f. N. pr. der Mutter Samudragupta's LJA. II, 960.

कुमारदेह (कु° + दे°) adj. hinfallige, flüchtige Gabe gewährend, von den Würfeln: कुमारदेहा जयतः पुनर्हणाः RV. 10, 34, 7.

कुमारधारा (कु° + धा°) f. N. pr. eines Flusses: पितामकस्य सरसः प्रस्रुता लोकपावनी । कुमारधारा MBu. 3, 8127.

कुमारपाल (कु° + पाल) m. N. pr. eines Königs H. 712. Nach ÇKDR. und WILS. = शालिवाहन, der nach dem Sch. zu H. nicht gemeint sein kann, da हल und सातवाहन = शालिवाहन als besonderer Artikel betrachtet wird. Nach WILS. auch N. pr. eines Königs von Guzerate. — Vgl. शिशुपाल.

कुमारभृत्या (कु° + भृ°) f. die Pflege des Kindes und Geburtshilfe TRIK. 2, 6, 11. कुमारभृत्याकुशलैरनुष्ठिते भिषग्भरतैर्य गर्भर्माणि RAGH. 3, 12. — Vgl. कुमारभृत्य.

कुमारय (von कुमार). कुमारयति kindische Spiele treiben DUĀTER. 35. 25.

कुमारयु (!) m. Prinz, Erbprinz UNĀDIK. im ÇKDR.

कुमारललिता (कु° + ल°) f. N. eines Metrums (4 Mal ~ —, ~ — —) COLEBR. Misc. Ess. II, 159 (II, 1).

कुमारवै von कुमार P. 5, 2, 109, Sch.

कुमारवाहिन् (कु° + वा°) m. Pfau (den Kriegsgott führend) ÇABDAR. im ÇKDR.

कुमारव्रत (कु° + व्रत) n. ein Gelübde ewiger Keuschheit VIKR. 72, 15 (im PRĀKRĪT).

कुमारमेव (कु° + से°) m. die Geburt des Kriegsgottes R. 1, 38, 31. Titel eines von Kālidāsa verfassten Werkes GILD. Bibl. 227. fg. Verz. d. B. H. No. 510 — 514.

कुमारमू (कु° + सू) 1) m. der Vater des Kriegsgottes, ein Bein. Agni's MBu. 2, 1148. — 2) f. die Mutter des Kr., ein Bein. der Gaṅgā H. 1081. auch der Durgā nach ÇKDR.

कुमारसेन (कु° + सेना) m. N. pr. eines Ministers RĀGĀ-TAR. 3, 382.

कुमारकारित (कु° + कार°) m. N. pr. eines Lehrers ÇAT. BR. 14, 5, 5, 22. 7, 3, 28. 9, 4, 4. Ind. St. 1, 269.

कुमारिका (von कुमारि) adj. f. ई mit Mädchen versehen gaṇa व्रीह्यादि zu P. 5, 2, 116. — कुमारिका s. u. कुमारक.

कुमारिकक्षेत्र (कु° + क्षेत्र) n. N. pr. eines Gebietes Verz. d. B. H. No. 1173. 1245.

कुमारिदा (कुमारी + दा mit Kürzung des Auslauts) ved. P. 6, 3, 63, Sch.

कुमारिन् (von कुमारी) adj. mit Mädchen versehen gaṇa व्रीह्यादि zu P. 5, 2, 116. RV. 8, 31, 8.

कुमारिल (wie eben) oder vollständiger कुमारिलस्वामिन् m. N. pr. eines berühmten Lehrers der Mīmāṃsā-Philosophie COLEBR. Misc. Ess. I, 297. fgg. PRAB. 110, 8. Auch कुमारिलभट्ट COLEBR. Misc. Ess. I, 298.

कुमारीक्रीडनक (कु^० + क्रीडनक) n. gāṇa यावादि zu P. 5, 4, 29.
 कुमारीपाल (कु^० + पाल) m. Hüter der Jungfrau (Braut) KAUC. 73, 76.
 कुमारीपुत्र (कु^० + पुत्र) m. gāṇa स्यूलादि zu P. 5, 4, 3. Jungfernkind
 VS. 30, 6. Davon कुमारीपुत्रक = कुमारीपुत्रप्रकार gāṇa स्यूलादि.
 कुमारीपुर (कु^० + पुर) n. Gynaecium MBu. 4, 309.
 कुमारीश्वशुर (कु^० + श्व^०) m. der Schwiegervater einer (gefallenen) Jung-
 frau; davon कुमारीश्वशुरक = कुमारीश्वशुरप्रकार gāṇa स्यूलादि zu P.
 5, 4, 3.
 कुमार्ग (1. कु + मार्ग) m. ein schlechter Weg, schlechte Wege (iu übertr.
 Bed.): कुमार्गगानिन् PAÑĀT. 122, 24. नियमयसि कुमार्गप्रस्थितानात्तदण्डः
 ÇĀK. 103, v. 1. für चिमार्ग.
 कुमालक (= कुमारक) m. pl. N. pr. eines Volkes und Landes, = सौ-
 चौर H. 960. — Vgl. कुमार 1, f.
 कुमालय्, कुमालयति = कुमारय् DuĀTUP. 33, 25, v. 1.
 कुमित्र (1. कु + मित्र) n. ein schlechter Freund VJUP. 74. PAÑĀT.
 III, 61.
 कुमुख (1. कु + मुख) m. Schwein H. 184.
 कुमुद् (1. कु + मुद्) 1) adj. missvergnügt (अप्रित) ÇABDAR. im ÇKDR.
 elend, erbärmlich (कृपा) MED. d. 23. — 2) n. Nymphaea esculenta MED.
 (lies कौरव st. कौरव). N. rubra TRIK. 1, 2, 34. उत्कचकुमुदणवान् BuĀG.
 P. 3, 23, 38. Diese Form des Wortes hat sich aller Wahrscheinlichkeit
 nach erst aus कुमुदती herausgebildet; vgl. कुमुद.
 कुमुद (1. कु + मुद) gāṇa मूलविभुजादि zu P. 3, 2, 5, Vārt. 2. 1) m.
 n. gāṇa अर्घचादि zu P. 2, 4, 31. TRIK. 3, 3, 10. Zu belegen nur das neutr.
 (eine ausserordentliche Freude verursachend) die weisse essbare Was-
 sertilie, Nymphaea esculenta AK. 1, 2, 3, 36. H. 1164. an. 3, 329. MED.
 d. 23. Nymphaea rubra MED. = अन्न TRIK. 3, 3, 205. Blüht in der Nacht
 und tritt hierdurch in nahe Beziehung zum Monde. कुमुद AV. 4, 34, 5.
 कुमुद Sch. zu P. 6, 1, 161. 2, 2. (रसतलम्) सचन्द्रकुमुदम् den Mond zum
 Kumuda habend R. 5, 33, 1. Suçr. 1, 22, 21. 41, 10. 141, 21. 143, 22. 223,
 15. 2, 439, 4. कुमुदान्येव शशाङ्कः सविता बोधयति पङ्कजान्येव ÇĀK. 124.
 PAÑĀT. 50, 10. R. 3, 2, 21. 25, 27. कुमुदरुचिरक्वासा 28. कुमुदविशदानि (प्रे-
 तितानि) MEGH. 41. कुमुदस्थेनी weiss wie ein Kumuda P. 6, 2, 2, Sch.
 — 2) n. Silber (nach der Aehnlichkeit in der Farbe) H. 1043. — 3) m.
 Kampher RĀĠAN. im ÇKDR. — 4) m. N. pr. a) eines Nāga H. an. MED.
 MBu. 1, 1560. RAGH. 16, 76. 81. 86. — b) eines Weltelephanten TRIK. H.
 an. MED. HĀ. 147. des Südwestens AK. 1, 1, 2, 5. H. 170. des Südens
 BHĀGUR. heim Sch. zu H. 170. — c) eines Daitja H. an. — d) eines
 Wesens im Gefolge von Vishṇu BuĀG. P. 7, 8, 39. 8, 21, 16. — e) eines
 Sohnes von Gada und der Vṛhatī HARIV. 9193. — f) eines Vertrauten
 des Königs Unmattāvanti RĀĠA-TAR. 3, 422. 433. — g) eines Affen
 TRIK. H. an. MED. MBu. 3, 16468. R. 4, 39, 37. 6, 2, 28. 22, 2. — h) eines
 Berges BuĀG. P. 5, 16, 12. 20, 10. VP. 168, N. 6. — i) eines kleinern Dvīpa
 VP. 173, N. 3. — 4) f. कुमुदा N. verschiedener Pflanzen: a) Gmelina ar-
 borea Roxb. (गन्गारि) TRIK. H. an. MED. — b) Pistia Stratiotes Lin. (कु-
 म्बो, कुम्बिका) H. an. MED. — c) Desmodium gangeticum Dec. (शालप-
 ण्णो). — d) Grisea tomentosa Roxb. (धातकी). — e) = कटल RĀĠAN.
 im ÇKDR. Vgl. कुमुदिका. — 3) f. कुमुदी = कटल ÇABDAR. im ÇKDR.

कुमुदखाण्ड (कु^० + खाण्ड) n. eine Gruppe von Kumuda gāṇa कमला-
 दि KĀC. zu P. 4, 2, 51.
 कुमुदत्री (कु^० + त्री) f. N. einer Pflanze mit giftigem Milchsaft Suçr.
 2, 232, 4.
 कुमुदबन्धु (कु^० + बन्धु) m. der Mond (der Freund der Nymphaea es-
 culenta) AK. 1, 1, 2, 15, Sch. कुमुदबन्धु m. dass. AK. II. 104.
 कुमुदवती (von कुमुद) f. eine Gruppe von Kumuda BHAR. zu AK. 1,
 2, 3, 37. ÇKDR. — Vgl. कुमुदती.
 कुमुदसुहृद् (कु^० + सु^०) m. = कुमुदबन्धु H. 104, Sch.
 कुमुदाक्ष (कुमुद + अक्ष) m. N. pr. eines Nāga MBu. 1, 1560. ein-
 nes Wesens im Gefolge von Vishṇu BuĀG. P. 8, 21, 16.
 कुमुदादि (!) m. N. pr. eines Schülers von Pathja VP. 283.
 कुमुदावास (कुमुद + आवास) adj. mit Kumuda reich besetzt H. 934.
 कुमुदिक (von कुमुद) adj. f. 2 P. 4, 2, 80.
 कुमुदिका (wie eben) f. N. einer Pflanze, = कटल AK. 2, 4, 2, 21.
 कुमुदिनी (f. von कुमुदिन् und dieses von कुमुद) f. eine Gruppe von
 Kumuda gāṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135. AK. 1, 2, 3, 38. H. 1163, Sch.
 वीक्षते अन्यमितः स्फुटकुमुदिनीफुल्लोह्यसहोचनाः PAÑĀT. I, 132. ÇĀC. 9,
 34. कुमुदिनीनायक Beiw. des Mondes HIT. 9, 5. कुमुदिनीपति der Mond
 H. 104. Vgl. कुमुदबन्धु.
 कुमुदेश (कुमुद + ईश) m. der Mond ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. कुमुद-
 बन्धु, कुमुदसुहृद्.
 कुमुदत् (von कुमुद mit Abfall des Auslauts) 1) adj. mit Kumuda reich
 versehen P. 4, 2, 87. 6, 1, 161, Sch. AK. 2, 1, 9. H. 954. MED. I. 194. कुमु-
 दत्सु च वारिषु RAGH. 4, 19. वाप्यो वैद्वर्षसोपानाः पद्मोत्पलकुमुदतीः (das
 suff. zum gauzea comp.) BuĀG. P. 4, 9, 64. — 2) f. कुमुदती a) eine Gruppe
 von Kumuda, Lotusteich AK. 1, 2, 3, 37. H. 1163. an. 4, 106. MED. KAUC.
 106. ग्लययति यथा शशाङ्कं न तथा हि कुमुदती दिवसः ÇĀK. 65. अर्त्तचित्ते
 शशिनिसैव कुमुदती मे दृष्टिं न नन्दयति संस्मरणीयोभा 78. RAGH. 6, 36.
 कुमुदतीश m. der Mond H. 104, Sch. — b) N. einer Pflanze mit giftiger
 Frucht Suçr. 2, 251, 18. Villarsia (Menyanthes) indica Vent. WILS. — c)
 N. pr. einer Schwester des Schlangenkönigs Kumuda und Gemahlin
 Kuçr. a's H. an. MED. RAGH. 16, 85. 17, 1, 6. — d) N. pr. eines Flusses
 VP. 183, N. 80.
 कुमेधस् (1. कु + मे^०) adj. von geringem Verstande, einfältig BuĀG. P.
 3, 20, 33. BURNOUF: avec de mauvaises pensées dans le coeur.
 कुमेरु (1. कु + मेरु) m. the southern hemisphere or pole, the region of
 the demons and Titans WILS. — Vgl. सुमेरु.
 कुमेदक m. ein Bein. Vishṇu's H. 216. — Vgl. कुमेदकी.
 कुम्प, कुम्पयति v. l. für कुम्ब, कुम्बयति DuĀTUP. 32, 112.
 कुम्प m. lahm an der Hand ĠAṬĀDU. im ÇKDR.
 कुम्ब, कुम्बति und कुम्बयति bedecken DuĀTUP. 11, 36. 32, 112. P. 3,
 3, 105.
 कुम्ब 1) eine Art weiblicher Kopfputz AV. 6, 138, 3. — 2) der obere
 Theil —, Kopf eines keulenförmigen Holzes: तस्मिन्नुदीचीनकुम्बो शम्भो
 निर्धाति KALPA bei RÖER, TS. p. 122. — 3) f. कुम्बा (von कुम्ब) P. 3,
 3, 105. VOP. 26, 192. a) ein dicker Unterrock (स्यूलाशोका) TRIK. 2, 6, 34.
 — b) Schutzwehr um einen Opferplatz AK. 2, 7, 18. H. 824.

कुम्बिक m. pl. N. pr. eines Volksstammes VARĀN. BṚ. S. 14, 30, v. l. in Verz. d. B. II. 242.

कुम्ब्या oder कुंव्या f. ein best. Lied oder Spruchform: ऋचं वा पनुर्वी साम वा गाथो वा कुंव्या वा ÇAT. Br. 14, 5, 7, 10.

कुम्भ, कुम्भयति v. l. für कुम्ब्, कुम्बयति DHĀTUP. 32, 112.

कुम्भ 1) m. a) Topf, Krug AK. 3, 4, 22, 137. H. 1019. an. 2, 306. MED. bh. 2. HĀR. 209. Ein auf म् auslautendes Wort bewahrt vor कुम्भ im comp. sein सू P. 8, 3, 46. शतं कुम्भो अस्मिन्नं सुरायाः RV. 1, 116, 7. 117, 6. 7, 33, 13. VS. 19, 87. विभेदं गिरिं नवमिन्नं कुम्भम् RV. 10, 89, 7. AV. 1, 6, 4. 3, 12, 7. 8. 4, 34, 7. 10, 8, 14. यस्मिन्कुम्भं ऋषिर्षं भवति ÇAT. Br. 4, 4, 5, 20. 5, 5, 4, 27. 11, 3, 5, 13. KAUC. 136. पूर्णकुम्भमप्यं नवम् (प्रास्येयुः) M. 11, 186. तस्य (मांसस्य) प्रक्षालनार्थाय कुम्भास्तत्रोपकल्पिताः N. 23, 10. यश्चापं जले कुम्भस्य पूर्यतः — घोषम् DAÇ. 1, 21. मम स्वन्धे कुम्भ उतित्प्यताम् VID. 292. BUÇ. P. 6, 18, 5. कुम्भान्मः das Wasser in einem Krüge AMAR. 40. ह्रिद्रकुम्भ ein durchlöcherter Krug R. 1, 73, 20. ग्रामकुम्भ ein ungebrannter PAÑKĀT. III, 13. केमं aus Gold RAGU. 2, 36. AMAR. 95. ग्रयम् P. 8, 3, 46. Sch. जलं Wasserkrug PAÑKĀT. 238. 16 (vgl. उदकुम्भ). घृतं M. 11, 134. घृतकुम्भसमा नारी तप्ताङ्गारसमः पुमान् Hir. 1, 112. वर्जयेत्तदृशं मित्रं वियकुम्भं पयोमुखम् 71. अग्निकुम्भ MBu. 13, 5490. कृचकुम्भौ zwei durch die Brüste dargestellte Krüge ÇĀNGĀRĀT. 14, 9, v. l. Am Ende eines adj. comp. f. घ्राः प्राग्द्वारवेदिविनिवेशितपूर्णाकुम्भाम् — नवोपकार्याम् RAGU. 5, 63. VID. 289. कुम्भ hat auch die Bed. von Aschenkrug, Gefäß, in welches die Todtengebeine gesammelt werden (vgl. ÇAT. Br. 13, 8, 3, 4.), ÅÇV. GĀR. 4, 5. KĀTJ. ÇR. 25, 8, 7. ÇĀNKH. ÇR. 4, 15, 14. 13, 11, 3, 11. — b) der Wassermann im Thierkreise TRIK. 3, 3, 285. H. 116. Sch. H. an. MED. COLEBR. Misc. Ess. II, 369. कुम्भः स्वन्धे नेरो रिक्तघटं दधानः ÇRĪPATI in Z. f. d. K. d. M. 3, 389. Ind. St. 2, 260. 280. Vgl. कुम्भधर. — c) ein best. Hohlmaass: धान्यं दशभ्यः कुम्भेभ्यो करतो ऽभ्यधिकं वधः M. 8, 320. Nach KULL. = 20 Droṇa, nach einer VAIDJAKAPARIBHĀSĪ im ÇKDR. = 2 Droṇa. — d) du. die beiden Erhöhungen auf der Stirn des Elephanten, welche zur Brunstzeit stark anschwellen, AK. 2, 8, 2, 5. 3, 4, 22, 137. II. 1226. H. an. MED. तमापतत्तं बरितं गत्रेन्द्रं धनत्रयः कुम्भविभागमध्ये । — वाषोण विव्याथ MBu. 4, 2093. मत्तेभकुम्भदलने भुवि सति प्रूरः BHARṬ. 1, 58. मत्तेभकुम्भाविदलनं PAÑKĀT. I, 331. मत्तेभकुम्भापरिणाहिनि — पयोधर्यगो 224. करिकुम्भत्राटुकुर PRAB. 3, 15. BUÇ. P. 6, 11, 10. DEV. 3, 13. — e) eine religiöse Uebung, bei der man mit der rechten Hand die Nasenlöcher schliesst und den Athem anhält, DUAR. im ÇKDR. Hat ihren Namen wohl von den aufgeblasenen Backen, die den Anschein eines Kruges oder Topfes erhalten (vgl. indessen JOGAT. UP. in Ind. St. 2, 50). Diese letzte Bed. hat wohl auch पूर्णकुम्भ MBu. 2, 903, wo es von zwei gegenüberstehenden Kämpfern heisst: उरोरुस्तं ततश्चक्रौ पूर्णकुम्भौ प्रपुष्यतौ । करसंपीठनं कृत्वा गत्रेत्तौ वारणायिव ॥ Vgl. कुम्भक. — f) eine best. medic. gebrauchte Wurzel AINSLIE 2, 362. — g) der Liebhaber einer Buhldirne TRIK. H. an. VIÇVA im ÇKDR. Statt कामुके वारणायी च MED. bh. 2 ist zu lesen: कामुके वारणायीश्च. ÇĀNGĀRĀT. 9. Vgl. कुम्भदासी. — h) N. pr. eines Dānava, eines Sohnes von Prahlāda und Bruders von Nikumbha, MBu. 1, 2527. HARIV. 2283. 14284. eines Rākshasa TRIK. H. an. MED. und zwar eines Sohnes von Kumbhakarṇa R. 5,

79, 15. 6, 18, 17. 33, 18. in Verbindung mit Nikumbha und Kumbhakarṇa BUÇ. P. 9, 10, 18. N. pr. des Vaters des 19ten Arhan'ts der gegenwärtigen Avasarpinī H. 38. N. pr. eines Affen R. 4, 33, 14. कुम्भ unter den 34 जातक von Çākjamuni Vjāṇi zu H. 233. — i) Titel eines Werkes ŚĪH. D. 183, 15. — 2) f. कुम्भी a) Topf, Krug, Kochtopf H. 1019. II. an. MED. VS. 19, 16, 27, 87. कुम्भीमध्यगौ श्रयामि AV. 9, 3, 5, 6, 17. 14, 3, 11. 12, 2, 51. 3, 23. TS. 3, 2, 8, 4, 5. ÇAT. Br. 1, 1, 2, 7. 8, 1, 3. 2, 3, 3. 16. Z. d. d. m. G. 9, LXXV. ÅÇV. GĀR. 4, 5. KAUC. 6. 61. LĀTJ. 3, 4, 14. KĀTJ. ÇR. 19, 3, 20. SUÇR. 2, 397, 21. लोककुम्भ्यः MBu. 18, 85. ग्रयत्कुम्भी P. 8, 3, 46. Sch. — b) ein Gefäß zum Aufbewahren des Getraides oder ein best. Hohlmaass: कुप्रूलधान्यको वा स्यात्कुम्भीधान्यक एव वा M. 4, 7. कुप्रूलकुम्भीधान्यो वा JĀGĀ. 1, 128. सप्तकुम्भीनिधानं KĀTHĀS. 24, 87. — c) N. verschiedener Pflanzen: α) = कटुक AK. 2, 4, 2, 21. II. an. MED. — β) Bignonia suaveolens. — γ) Pistia Stratiotes Lin. (वारिषणी, पृश्निक्ता) II. an. MED. — δ) = रोमश, रोमानुविटपिन्, पर्पटद्रुम, in Kokaṅga कुम्भीपुष्प. — ε) Croton polyandrum Spr. (दत्तो) RĀGĀN. im ÇKDR. — 3) f. कुम्भी a) Hure ÇĀRDAM. im ÇKDR. — b) nom. act. von कुम्भ VOP. 26, 192, v. l. — 4) n. a) N. einer Pflanze, Ipomoea Turpethum R. Br. (त्रिवृत्), H. an. — b) ein best. wohlriechendes Harz (s. गुग्गुलु) AK. 2, 4, 2, 14. II. an. MED. Nach einer anderen Trennung des Textes im AK. auch कुम्भोल्लु und कुम्भोल्लुस्वक. — Vgl. अशकुम्भी, उदकुम्भ, गणेश, रिक्त, शत, कस्ति, काम्भ, काम्भायन, काम्भि, काम्भेयक, काम्भ्य.

कुम्भिक m. 1) Säulenbasis VJUP. 131. — 2) = कुम्भ I, e. DUJĀNĀV. UP. in Ind. St. 2, 3. JOGAT. UP. ebend. 50. VP. 633. प्राणस्य शोधयेन्मार्गं पूरकुम्भकरैश्चैः BUÇ. P. 3, 28, 9. प्राणायामौ सेनिरुध्यात्पूरकुम्भकरैश्चैः 7, 13, 32. VEDĀNTAS. 74. Verz. d. B. H. No. 645. 648.

कुम्भकर्ण (कुम्भ + कर्ण) m. N. pr. eines Rākshasa, eines Bruders von Rāvāṇa, MBu. 3, 15895. fgg. 13610. कुम्भकर्णाश्रनं गवा पूर्यते भुवि मानवः 8135. R. 1, 3, 34. 3, 23, 39. 5, 12, 8. 27, 18. 79, 15. 6, 31, 7. 37, 73. 38, 9. RAGU. 12, 80. BUÇ. P. 4, 1, 37. 7, 1, 43. 9, 10, 18. — Bein. Çiva's MBu. 12, 10350. — N. pr. eines Dānava HARIV. LANGL. II, 408 (Calc. Ausg.: पूर्णकुम्भ).

कुम्भकामला (कु + का) f. eine Form der Gelbsucht mit Anschwellung der Gelenke SUÇR. 2, 467, 6; vgl. 466, 16. WISE 248. — Vgl. कुम्भपाद.

कुम्भकार (कु + कार) 1) m. a) Töpfer Sch. zu P. 3, 2, 1 und 5, 2, 76. VOP. 26, 45. AK. 2, 10, 6. TRIK. 2, 10, 1. H. 916. an. 4, 249. MED. r. 260. JĀGĀ. 3, 146. MĪH. 1, 6950. R. 2, 83, 12. PAÑKĀT. 217, 20. ÇĀNGĀRĀT. 16. मालाकारात्कर्मकार्यं कुम्भकारो व्यजायत PARĀÇ. पट्टिकारञ्च तैलिको कुम्भकारो बभूव ह PARĀÇ. PADDH. im ÇKDR. u. dem Worte कुलाल. Nach dem DHARMA-P. bei COLEBR. Misc. Ess. II, 180 ist der कुम्भकार der Sohn eines Brāhmaṇa mit einer Frau aus der Kriegerkaste; wieder anders BRAHMAVAIV. P. (s. u. कंसकार). — b) Schlange II. an. — c) = कुम्भकारकुक्राट H. 1342, v. l. Vgl. कुलाल. — 2) f. ई a) die Frau eines Töpfers P. 4, 1, 15, Sch. — b) N. pr. eines Mädchens LALIT. 253. — c) eine Art Kollyrium (कुलतयी, कुलतियका) II. an. MED. — d) rother Arsenik ĠARĀDH. im ÇKDR.

कुम्भकारक (कु + कार) 1) m. Töpfer WILS. — 2) f. कारिका a)

die Frau eines Töpfers KATH'S. 21, 134. — b) eine Art Kollyrium (कुलाली, कुलाल्यका) RĀGĀN. im ÇKDR.

कुम्भकारकुक्कुट (कु^० + कु^०) m. eine Hühnerart, Phasianus gallus H. 1342.

कुम्भकेतु (कु^० + केतु) m. N. pr. eines Sohnes von Çambara HARIV. 9254.

कुम्भकोष (कु^० + कोष) m. Topfschnauze, N. pr. einer Stadt LIA. I, 160.

कुम्भजन्मन् (कु^० + जन्) m. ein Bein. Agastja's RAGH. 12, 31. — Vgl. II. ऋगस्त्य.

कुम्भतुम्बी (कु^० + तु^०) f. eine Art runder Gurken RĀGĀN. im ÇKDR.

कुम्भदासी (कु^० + दा^०) f. Kupplerin TRIK. 3, 3, 146. 422. H. Ç. 113. ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. कुम्भ 1, g.

कुम्भधर (कु^० + धर) m. der Wassermann im Thierkreise Ind. St. 1, 260. 282. — Vgl. कुम्भ 1, b.

कुम्भनाभ (कु^० + नाभि) m. N. pr. eines Sohnes von Bali HARIV. 191. eines Dānava 202.

कुम्भपाद (कु^० + पाद) adj. f. ^०पदी dessen angeschwollene Füße einem Topfe gleichen P. 5, 4, 139. Vop. 6, 32. — Vgl. कुम्भकामला.

कुम्भवाङ्ग (कु^० + वा^०) m. N. pr. eines Daitja HARIV. LANGL. II, 409 (Calc. Ausg.: खञ्जवाङ्ग).

कुम्भमाण्डूक (कु^० + म^०) m. ein Frosch im Topfe (als Vergleich) gaṇa पात्रसमितादि zu P. 2, 1, 48 und gaṇa युक्तरिक्त्वादि zu 6, 2, 81. — Vgl. कृष्णमाण्डूक.

कुम्भमुष्क (कु^० + मु^०) adj. dessen Hodensack krugähnlich ist, von Dämonen AV. 8, 6, 15. 14, 11, 17. — Vgl. कुम्भाण्ड.

कुम्भमूर्धन् (कु^० + मूर्^०) m. N. pr. eines Wesens HARIV. LANGL. I, 513.

कुम्भयोनि (कु^० + यो^०) 1) m. a) ein Bein. Agastja's H. an. 4, 169. MBh. n. 176. MBh. 3, 3596. RAGH. 4, 21. 13, 55. BULG. P. 1, 19, 10. Vasishṭha's MED. Droṇa's H. an. MED. Vgl. u. ऋगस्त्य und MBh. 13, 7372. BULG. P. 6, 18, 5. — b) N. einer Pflanze (s. द्रोणपुष्पी) RĀGĀN. im ÇKDR. — 2) f. N. pr. einer Apsaras MBh. 3, 1785.

कुम्भरी f. ein Bein. der Durgā H. Ç. 55.

1. कुम्भरेतस् (कु^० + रे^०) n. im Krüge enthaltener männlicher Same: स (कृष्टः) कुम्भरेतः ससूत्रे सुराणां यत्रोत्पन्नमृषिमार्द्धवसिष्ठम् MBh. 13, 7372. — Vgl. u. ऋगस्त्य und कुम्भयोनि.

2. कुम्भरेतस् (wie oben) m. eine Form von Agni: कृविषा यो द्वितीयेन सोमेन सह युज्यते । रथप्रभू रथाधानः कुम्भरेतः स उच्यते ॥ MBh. 3, 14139.

कुम्भला f. N. einer Pflanze (s. मुण्डितिका) RATNAM. im ÇKDR.

कुम्भविल (कु^० + विल) n. P. 6, 2, 102.

कुम्भवीजक (कु^० + बीज) m. N. einer Pflanze (s. रीठाकरञ्ज, RĀGĀN. im ÇKDR.

कुम्भशाला (कु^० + शा^०) f. Töpferwerkstatt II. 999.

कुम्भसंधि (कु^० + सं^०) m. die Gegend zwischen den beiden Stirnerhebungen beim Elefanten TRIB. 2, 8, 37.

कुम्भसंभव (कु^० + सं^०) m. ein Bein. Agastja's AK. 1, 1, 2, 21. BULG. P. 6, 3, 35. Nārājaṇa's HARIV. 11426. — Vgl. कुम्भयोनि.

कुम्भसर्पिन् (कु^० + सर्^०) n. eingetopfte Butter SUÇR. 1, 181, 17.

कुम्भरुन् (कु^० + रु^०) m. N. pr. eines Rākshasa R. 6, 32, 15.

कुम्भाण्ड (कु^० + ऋण्ड) 1) m. pl. eine Klasse dämonischer Wesen bei den Buddhisten (deren Hoden topfähnlich sind) VJUTP. 84. 116. LALIT. 127. 208. 241. 288. 323. BURN. Intr. 167. Lot. de la b. l. 33. 239. Iad. St. 3, 123. Auch कुम्भाण्डक Lot. de la b. l. 54. Als sg. N. pr. eines Ministers des ASURA BĀṆA HARIV. 9844. fgg. 10890. fgg. Vgl. कुम्भमुष्क und कुम्भाण्ड. — 2) f. ई Var. von कुम्भाण्टी RĀGĀN. im ÇKDR. Hieraus schliesst ÇKDR., dass auch कुम्भाण्ड = कुम्भाण्ड sein müsse.

कुम्भिका (von कुम्भ oder कुम्भी) f. 1) ein kleiner Krug, Topf: जलकुम्भिका KATH'S. 6, 41. — 2) N. verschiedener Pflanzen: a) Pistia Stratiotes Lin. AK. 1, 2, 3, 37. TRIK. 1, 2, 34. HAR. 112. — b) Bignonia suaveolens. — c) = द्रोणपुष्पी RĀGĀN. im ÇKDR. — 3) eine best. Augenkrankheit: वर्तमाने पिडकाधमाता भिद्यते च स्रवति च । कुम्भीकवीजसदृशः कुम्भिकाः संनिपातज्ञाः ॥ MĀDHAVAK. im ÇKDR. — Vgl. कुम्भीक.

कुम्भिन् (von कुम्भ) 1) adj. mit einem Krüge versehen RV. 1, 191, 14. LĀṬI. 4, 3, 23. — 2) m. a) Name eines den Kindern feindlichen Dämons PĀR. GRHJ. 1, 16 (Z. d. d. m. G. 7, 331 ist, wie wir durch STENZLER erfahren, Kumbhin, Çatru st. Kumbhiraçatru zu lesen). — b) Elephant (vgl. कुम्भ 1, d) H. 1217. HAR. 14. ÇRĀGĀRAT. 17. — c) Krokodil H. 1349. Vgl. कुम्भीर. — d) ein best. giftiges Insect SUÇR. 2, 288, 1. — e) ein best. wohlriechendes Harz (s. गुग्गुलु) ĠAṬĀDH. im ÇKDR.

कुम्भिनरक (कुम्भिन् + न^०) eine best. Hölle, wohl = कुम्भीपाक H. an. 3, 545.

कुम्भिनीवीज (कुम्भिनी, f. von कुम्भिन्, + बीज) n. N. einer Pflanze, Croton Jamalgotā Hamilt. (त्रिपाल), RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. कुम्भीवीज.

कुम्भीपाकी (कुम्भिन् + पाक) f. N. einer Pflanze, = कटूल BHĀVAPR. im ÇKDR.

कुम्भिमद (कुम्भिन् + मद) m. die zur Brunstzeit aus der Schläfe des Elefanten träufelnde Flüssigkeit RĀGĀN. im ÇKDR.

कुम्भिल m. 1) Dieb TRIK. 2, 10, 7. II. an. 3, 637. MED. I. 80. der in ein Haus einbricht HAR. 146. Häufig im Prākṛt, aber meist mit langem ई कुम्भीलिम्भ MĀKĀR. 79, 15. VIKR. 32, 13. 77, 16. ÇĀK. 73, 2. MĀLAV. 40, 23. 50, 8. Vgl. कुम्भिल. — 2) Plagiator II. an. MED. — 3) der Bruder der Frau H. an. — 4) a child begotten at undue seasons, or of an imperfect pregnancy WILS. — 5) ein best. Fisch, Ophiocephalus Wrahl Ham. (शाल) H. an. MED. — Der Form nach von कुम्भ.

कुम्भीक (von कुम्भ) 1) m. a) qui muliebria patitur: स्वे गुदे ऽब्रह्मचर्याद्यः स्त्रीषु पुंवत्प्रवर्तते । कुम्भीकः स च विज्ञेयः SUÇR. 1, 318, 13. — b) N. einer Pflanze, Rottlera tinctoria Roxb. (पुंनाग), RATNAM. im ÇKDR. Pistia Stratiotes Lin. KĀKRĀPĀṆIDATTA im ÇKDR. — SUÇR. 1, 141, 8. 2, 308, 8. 389, 16 (कुम्भीका). 442, 7. — 2) f. ऋ a) eine dem Kumbhlika-Korn ähnliche Anschwellung, namentlich der Augenlider SUÇR. 1, 298, 16. 2, 123, 17. 306, 7. Vollst. कुम्भीकपिडका 308, 9. — b) parox. Bez. eines dämonischen Wesens AV. 16, 6, 8. — Vgl. कुम्भिका.

कुम्भीकिन् adj. dem Kumbhlika-Korn ähnlich: पिडका SUÇR. 2, 320, 8. 333, 2.

कुम्भीनस (कु^० + नस् *Nase*) 1) m. a) eine Art Schlange TRIK. 1,2,5. H. 1304. H. an. 4,325. MED. s. 50. HĀR. 15. TS. 5,5,44,1. — b) ein best. giftiges Insect SUÇA. 2,287,12. — 2) f. ई. N. pr. der Frau des Gandharva Aṅgāraparṇa MBH. 1,6469. fg. einer Rākshasi, der Mutter Lavaṅa's, H. an. MED. R. 5,78,8. RAGH. 15,15.

कुम्भीनसि (wie eben) m. N. pr. eines Dämons: शम्बरस्य च या माया या माया नमुचेरपि । बलेः कुम्भीनसेश्चैव सर्वास्ता योषितो विदुः ॥ MBH. 13,2238.

कुम्भीपाक (कु^० + पाक) m. 1) der Inhalt eines Kochtopfes: कुम्भीपाकादेव व्युद्धारं जुहुयात् KAUC. 6. — 2) sg. und pl. eine best. Hölle, in der man wie ein Topf gebrannt oder wie in einem Topfe gekocht wird, JĀG. 3,224. कर्मबालुकातापाय्कुम्भीपाकांश्च दुःसक्तान् (संप्राप्तुवन्ति) M. 12,76. कुम्भीपाकेषु पद्यन्ते MBH. 13,5710. ० नरकप्रायेण दुःखेन भ्रियन्ते PAṆĀT. 194,21. ० न्यायमायना मृताश्च 193,9. BULG. P. 5,26,7. यस्त्विह वा उग्रः पशून्पतितो वा प्राणत उपरन्ध्यति । तमपकरूपं पुरुषादिरपि विगर्हितममुत्र यमानुचराः कुम्भीपाके तप्ततैल उपरन्ध्यति ॥ 13. Vgl. तप्तकुम्भ.

कुम्भीर (von कुम्भ) m. 1) Krokodil AK. 1,2,3,21. H. 1349. MBH. 13,5457. SUÇA. 1,203,20. — 2) N. pr. eines Jaksha SCHIEFNER, Lebensb. 281 (51).

कुम्भीरमन्त्रिका (कु^० + म^०) f. eine Art Fliege HĀR. 142.
कुम्भील m. = कुम्भीर Krokodil Sch. zu AK. 1,2,3,21. — Vgl. u. कुम्भिल.

कुम्भीवीज (कु^० + वीज) n. = कुम्भीनीवीज RĪGĀN. im ÇKDa.
कुम्भोदर (कु^० + उदर) m. N. pr. eines Dieners des Çiva RAGH. 2,35.
कुम्भोलु s. u. कुम्भ 4, b.
कुम्भोलूक (कु^० + उलूक) m. eine Art Eule: कृत्वा पिष्टमयं पूषं कुम्भोलूकः प्रजायते MBH. 13,5499.

कुम्भोलूलक s. u. कुम्भ 4, b.
कुयञ्चिन् (1. कु + य^०) m. ein schlechter Opferer BULG. P. 4,6,50. Man hätte कुयञ्चिन् erwartet, vgl. indessen यञ्चिन् 5,14,39.

कुयव 1) adj. als Beiwort des von Indra überwundenen Dämons Çushṇa, wohl so v. a. Missärndte bringend (1. कु + यव) RV. 2,19,6. 4,16,12. त्वं कुत्सैनाभि शुभ्रमिन्द्राप्रुषं युध्य कुयवं गविष्टौ 6,31,3. 7,19,2. — 2) m. N. pr. eines besondern Dämons RV. 1,103,8; vgl. 104,3. — 3) n. Missärndte VS. 18,10.

कुयवाच् (कुय (= 1. कु) + वाच्) adj. übelredend, lästern oder m. N. pr. eines Dämons, der von Indra überwunden wird: नि दुर्वेणो कुयवाचं मूर्ध श्रेत् RV. 1,174,7; vgl. नि दुर्वेणो श्रावृषाञ्चुधवीचः 5,29,10. 32,8.

कुयोगिन् (1. कु + यो^०) m. ein schlechter Jogin BULG. P. 1,6,22. 4,13,18. 20,25.

कुयोनि (1. कु + योनि) f. eine gemeine Bärmutter, die Bärmutter eines verachteten Geschöpfes MĀK. P. 8,148.

कुर, कुरति einen best. Laut von sich geben DĀTUP. 28,51.
कुरका f. Weihrauchbaum, Boswellia thurifera (सल्लकी) RĪGĀN. im ÇKDa.

कुरङ्कर m. Ardea sibirica (eine Kranichart) H. 1328. कुरङ्कर m. HĀR. 185.

कुरङ्ग m. Uṅ. 1,120. 1) eine Antilopenart und Antilope überh. AK. 2,5,8. 3,4,26,196. H. 1293. SUÇA. 1,73,6. 200,8. 17. 228,12. 2,412,4. PAṆĀT. 144,18. ÇĀNTIÇ. 1,14. 4,6. PAAB. 43,5. कुरङ्गनयना KĀURAB. 19.
कुरङ्गी f. Antilopenweibchen: ० दृग् Glr. 9,11. 12,16. Wenn die Form कुरंगम nicht erst aus कुरङ्ग sich entwickelt haben sollte, müssten wir कुरङ्ग in कुरम् + ग zerlegen. कुरम् könnte als absolut von 3. कर् erklärt werden, dann wäre die Antilope darnach benannt worden, dass sie beim Gehen ihr Futter umherstreute; vgl. ÇĀK. 7, wo aber die verfolgte Antilope solches aus Müdigkeit thut. Die ältere Form कुसुङ्ग scheint jedoch diesen Erklärungsversuch nicht zu unterstützen. — 2) N. pr. eines Berges BULG. P. 5,16,27 und wohl auch MBH. 13,1699: कर्तोयं कुरङ्गे च त्रिरात्रोपेयितो नरः । अश्वमेधमवाप्नोति विगाह्य प्रयतः प्रुचिः ॥

कुरङ्कक (von कुरङ्ग) 1) m. Antilope AK. 2,10,24. — 2) f. कुरङ्किका eine Bohnenart (s. मुख्यर्णी) RĪGĀN. im ÇKDa.

कुरङ्गनाभि (कु^० + ना^०) m. Moschus RĪGĀN. im ÇKDa.

कुरंगम m. eine Antilopenart TRIK. 2,5,6. — Vgl. कुरङ्ग.

कुरङ्गाय् (von कुरङ्ग), कुरङ्गायते sich zu einer Antilope gestalten, das Ansehen einer Antilope gewinnen: मृगपतिः सद्यः कुरङ्गायते BHART. 2,78.

कुरचिह्न m. Krebs, falsche Lesart H. 1352 für कुरुचिह्न.

कुरट m. 1) Schuhmacher TRIK. 2,10,3. — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 193, N. 33, v. l. für कर्ट.

कुराट = कुराटक H. 1200. — Vgl. काएकुराट.

कुराटक m. = किंकिरात H. 1135. gelber Amaranth (पीताम्लान) und eine gelbe Art Barleria (पीतकिण्टी) RĪGĀN. im ÇKDa. neutr. die Blüthe SUÇA. 1,224,1. Die Pflanze heisst auch कुराण्टिका f. ebend. 222,12. 15. — Vgl. कुराण्टक, कुरुण्टक.

कुराण्ड m. 1) geschwollene Hoden TRIK. 2,6,16. H. 470. Ist in dem Worte etwa छाण्ड Hode enthalten? — 2) N. einer Pflanze (साकुरुण्ड) RĪGĀN. im ÇKDa.

कुराण्टक m. = कुराटक RĪJAM. zu AK. im ÇKDa. H. 1135, Sch.

कुरयाण m. N. pr. eines Mannes COLEBR. Misc. Ess. 1,24. Erschlossen aus कौरयाण.

कुररी m. 1) Meeradler Uṅ. 3,132. AK. 2,5,23. TRIK. 2,5,24. H. 1335. JĀG. 1,174. MBH. 3,11579. N. (BOPP) 12,113. R. 3,15,6. 4,29,15. 50,13. 51,38. 6,15,11. SUÇA. 1,24,7. 202,13. 205,12. Das Jammern eines betrubten Weibes wird häufig mit dem des Weibchens vom Seeadler (कुररी) verglichen: ततो मामनयदन्तः क्रोशन्तो कुररीमिव MBH. 1,908. देवो रोदयमाणां कुररीमिवतीम् 2,2361. 3,10494. 12259. N. 11,19. R. 4,18,32. 19,4. 5,18,12. 6,8,3. 94,27. RAGH. 14,68 (St.: agna). BULG. P. 6,14,52. LALIT. 215. Sollte etwa aus dem Missverständnis eines solchen Vergleiches die Bed. Schafmutter H. 1277 zu erklären sein? — 2) N. pr. eines Berges BULG. P. 5,16,27. कुररी (doch wohl nom. sg. von कुररिन्) VP. 169 (im Index: कुररि).

कुरराङ्गि (कु^० + अङ्गि *Fuss*) m. eine Art Senf (देवसर्षप) RĪGĀN. im ÇKDa.

कुरारव (von कुरर) n. eine an Meeradlern reiche Gegend (?) P. 5,2,109, Vārtt., Sch.

कुरुल m. 1) = कुरर Meeradler. — 2) = कुरुल Haarlocke an der Stirn DHAR. im ÇKDR.

कुरव m. Name einer Pflanze BUAG. P. 3, 13, 19. = सितमन्दार RĀGĀN. eine rothe Art Barleria ÇABDAR. eine gelbe Art Barleria ÇKDA. angehlich nach H. — Vgl. कुरवक.

कुरवक (von कुरव) m. 1) rother (शोण) Amaranth und eine rothe (श-रुण) Art Barleria AK. 2, 4, 2, 54. 55 (nach ÇKDA. hat der Text कुरुवक). H. a. d. 4, 7. RĀGĀN. im ÇKDR. eine gelbe Art Barleria H. a. d. — MBH. 13, 635. SUÇA. 1, 137, 20. 2, 277, 15. RAĞH. 9, 32. MEĞH. 76. RĪ. 6, 18. BUAG. P. 4, 6, 15. LALIT. 261. (प्रमदयो) झलोकितः कुरवकः कुरुते वि-वासम् ad KUMĀRAS. 3, 26. neutr. die Blüthe ÇĀK. 131, v. l. MĀLAV. 44. VIKR. 26. MEĞU. 66. RĪ. 6, 31. — 2) eine Reis- oder Getraideart SUÇA. 1, 193, 16. — Vgl. कुरुवक.

कुरस (1. कु + रस) 1) m. ein berauschendes Getränk HĀR. 170. — 2) f. झा N. einer Pflanze (s. गोविन्दा) ÇABDAR. im ÇKDR.

कुराजन् (1. कु + राजन्) m. ein schlechter König: कुराजात्तानि राष्ट्र-णि PAÑKĀT. V, 64.

कुराव्य (1. कु + रा) n. schlechte Herrschaft, schlechtes Regiment P. 6, 2, 130, VĀRTĪ., Sch.

कुराल bei WILSON fehlerhaft für कुराह् und dieses v. l. für उराह् II. 1240.

कुरी f. eine Getraideart (तृणधान्यभेद) RĀGĀN. im ÇKDR.

1. कुरीर n. eine Art Kopfschmuck der Weiber RV. 10, 85, 8. कुरीर-मस्य शीर्षणि कुम्बं चाधिनिदंमसि AV. 6, 138, 3. — Vgl. सुकुरीर.

2. कुरीर n. Beischlaf Uṅ. 4, 33. — Vgl. कुटीर.

कुरीरिन् adj. mit dem कुरीर genannten Kopfschmuck geschmückt AV. 6, 138, 2. von einem Thiere 5, 31, 2.

कुरु (कुरु Uṅ. 1, 24. P. 6, 2, 42, Sch.) m. pl. N. pr. eines Volkes und des von ihm bewohnten Landes NĪ. 6, 22. P. 4, 1, 172. Sch. zu 4, 2, 81. H. 946. a. d. 2, 405. MRD. r. 16. LĪA. I, 593. कुत्रणो च सञ्जयानां च पुरो-हित आस ÇĀT. BR. 2, 4, 4, 5. ÇĀÑBH. ÇĀ. 15, 16, 12. VS. p. 306. यमो वैव-स्वतो देवो यस्तवैष हृदि स्थितः । तेन चेद्विवादस्ते मा गङ्गा मा कुत्र-न्गमः ॥ M. 8, 92. R. 4, 44, 12. BUAG. P. 5, 16, 8 (ein Varsha). Häufig in Verbindung mit den PañkĀla oder PAÑKĀla: ये के च कुरुपञ्चालानां राजानः सवशोशानराणाम् AIR. BR. 8, 14. ÇĀT. BR. 5, 3, 2, 5. 14, 6, 1, 1. 9, 20; vgl. VS. p. 306. कुरवः सुरुपाञ्चालाः MBH. 8, 2084. आ मत्स्येभ्यः कुरुपाञ्चालदेश्याः 2086. आ पाञ्चालेभ्यः कुरवः 2100. अर्थोक्ताः कुरुपाञ्चालाः 2106. VP. 176. 185. कुरुपञ्चालत्रैः wie bei den K. und P. ÇĀT. BR. 3, 2, 2, 15. कुरुपञ्चाल und कुरुकत die Kuru und Kata verstärken in Ableitungen beide Glieder des comp. nach dem gaṇa अनुशक्तिकादि zu P. 7, 3, 20. कुरुकुरुतेत्रम् das Land der Kuru und Kurukshetra P. 2, 4, 7, Sch. उत्तरकुरवः oder उत्तराः कुरवः die nördlichen Kuru, häufig als Land der Glückseligkeit geschildert, TRĪK. 2, 1, 3 (sg. eines der 9 Varsha). Z. f. d. K. d. M. II, 62. fgg. LĪA. I, 511. fg. 846. fg. ये के च परेण हि-गवत्तं जनपदा उत्तरकुरव उत्तरमद्रा इति AIR. BR. 8, 14. अहो स कुरु शरीरेण प्राप्ता ऽस्मि परमा गतिम् । उत्तरान्वा कुत्रस्युपायानय वाप्यमरावतीम् ॥ MBH. 13, 2841. नैवेशिकं सर्वगुणोपपन्नं ददाति वै यस्तु नरो दिवाय । स्वा-ध्यायचारित्रगुणान्विताय तस्यापि लोकाः कुरुपूतरेषु ॥ 2938. 4867. 1, 4, 722.

3, 14612. HARIV. 8227. 8653. R. (GORR.) 2, 103, 26. 3, 39, 18. 4, 44, 81. fg. SUÇA. 2, 168, 2. VP. 168. bei den Duddhisten LALIT. 22. 122. 143. BURN. Intr. 177. Ind. St. 3, 160. उत्तराकुरवः (sic!) RĀGĀ-TAR. 4, 175. die nördlichen und südlichen (दक्षिणाः) Kuru MBH. 1, 4346. Der Ahnherr der Kuru ist ein Sohn Sa dī v a r a ṇ a's von der Tapatī, einer Tochter des Sonnengottes, MBH. 1, 3738. 3791. HARIV. 1799. BUAG. P. 9, 22, 4. VP. 455. Ein anderer Kuru erscheint als Sohn von Āgnidhra VP. 162. fg. BUAG. P. 5, 2, 19. Die beiden Brüder Dhṛtarāshṭra und Pāṇḍu führen als Nachkommen Kuru's denselben Geschlechtsnamen, vorzugsweise aber wird dieser zur Bezeichnung der Partei des ältern Bruders verwendet, so dass derselbe häufig im Gegensatz zu Pāṇḍava erscheint. कुरुनन्दन als Beiw. Arḡuṇa's BHAG. 2, 41. 6, 43. 14, 13. eben so कुरुसत्तम 4, 31. कु-रुश्रेष्ठ 10, 19. कुरुप्रवीर 11, 48. कुरुनन्दन von Judhisṭhira N. 20, 13. 22, 22. कुरुराज् nach TRĪK. 2, 8, 13 ein Bein. Durjodhana's, कुरुराजि Beiw. Judhisṭhira's MBH. 16, 7. कुरुवृद्ध von Bhīshma BHAG. 1, 12. भेदः कुरुपाण्डवयोः MBH. 1, 2234. RĀGĀ-TAR. 1, 51. कुत्रै f. eine Fürstin aus dem Stamme der Kuru P. 4, 1, 176. 66. Vop. 4, 29. — Die Lexico-graphen geben dem Worte noch folgende Bedd. 1) pl. = श्विदः NĀIGU. 3, 18. Nach ÇĀÑK. zu KURĀND. UP. 4, 17, 10 ist कुत्रन् = कर्तृन्, aber der Text versteht darunter wahrscheinlich das Volk. — 2) gekochter Reis H. a. d. MED. — 3) N. einer Pflanze, Solanum Jacquini Willd. (काण्डका-रिका), ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. कौरव, कौरवक, कौरव्य.

कुरुक m. N. pr. eines Fürsten, v. l. für हुरुक VP. 373, N. 13.

कुरुकन्दक (कुरु + कन्द) n. Rettig (मूलक) ÇABDAM. im ÇKDR.

कुरुकुला f. N. pr. einer buddhistischen Gottheit SCHIEFFNER in MĒL. asiat. II, 179.

कुरुतेत्र (कुरु + तेत्र) n. das Feld der Kuru, N. pr. einer Gegend: न्युञ्जा इति ह्यप्येनानेतर्ह्याचक्षते कुरुतेत्रे AIR. BR. 7, 30. कुरुतेत्रे ऽमी देवा यत्तं त्वन्वते ÇĀT. BR. 4, 1, 5, 13. 11, 5, 1, 4. 14, 1, 1, 2. KĀTJ. ÇĀ. 24, 6, 34. ÇĀÑBH. ÇĀ. 15, 16, 12. TAITT. ĀR. 5, 1. PAÑKĀV. BR. in Ind. St. 1, 34. fg. ĠĀBĀLOP. ebend. 2, 73. कुरुतेत्रं च मत्स्याश्च पञ्चालाः प्रारसेनकाः । एष ब्रह्मर्षिदेवो वै ब्र-ह्मावतोदनन्तरः ॥ M. 2, 19. कुरुतेत्रं प्रयागं च हिमाद्रिं विन्ध्यमन्तरा TRĪK. 2, 1, 6. = विनशन der Ort wo die grosse Schlacht der Kuru und Pāṇḍava geschlagen wurde 14. धर्मतेत्रं कुरुतेत्रं द्वादशयोजनावधि H. 950. MBH. 1, 3739. 3, 5071. fgg. BUAG. 1, 1. SUND. 2, 26. HARIV. 1800. BUAG. P. 9, 22, 4. कुरुकुरुतेत्र n. sg. das Land der Kuru und Kurukshetra P. 2, 4, 7, Sch. Vgl. Z. f. d. K. d. M. I, 351. III, 200. LĪA. I, 92, N. 593, N. 2. REINAUD, Mém. sur l'Inde 287. — m. pl. N. pr. des daselbst wohnenden, wegen seiner Tapferkeit gerühmten Volkstammes: कुरुतेत्राश्च मत्स्याश्च पञ्चालान् प्रारसेनान् । दीर्घाह्वैर्षुश्च नरान्प्रानीकेषु योधयेत् ॥ M. 7, 193.

कुरुतेत्रिन् (adj. von कुरुतेत्र) in Verbindung mit योग das Zusammen- treffen dreier lunarer Tage, dreier Nakshatra und dreier Joga an einem Sonnentage SMṚTI im ÇKDR.

कुरुगार्हपत (कुरु + गा) n. P. 6, 2, 42.

कुरुङ्ग m. N. pr. eines Fürsten NĪ. 6, 22. RV. 8, 4, 19.

कुरुचर (कुरु + चर) f. ई, aber am Ende eines adj. comp. झा Sch. zu P. 4, 1, 14. 15. Vop. 26, 46.

कुरुचिह्न (कुरु + चि) m. Krebs H. 1332. — Vgl. कुरुचिह्न.

कुरुनाङ्गल (कुरु + ना^०) n. N. pr. einer Gegend Z. f. d. K. d. M. 1, 351. LIA. 1, 593, N. 2. MBu. 1, 3739. 4337. 3, 354. 8, 2038. 2040. R. 2, 68, 13. Buig. P. 1, 16, 11. m. pl. N. pr. des daselbst wohnenden Volksstammes MBu. 3, 356. 908. 12576. Buig. P. 1, 4, 6. Statt कुरुनाङ्गलम् (angeblich ein copulat. comp.) ist beim Sch. zu P. 2, 4, 7 vielleicht कुरुकुरुनाङ्गलम् zu lesen; vgl. jedoch unter कुरुवर्णक. Aus dem Sch. zu P. 7, 3, 25 ergibt sich eine Form कुरुनाङ्गल, wovon कौरुनाङ्गल und कौरुनाङ्गल.

कुरुट m. eine best. Gemüsepflanze (s. सितार) RĀĠAN. im ÇKDR.

कुरुटिन् m. Pferd H. ç. 177.

कुरुएट 1) m. eine Art Barleria H. an. 3, 157. MED. 1. 38. eine Art Amaranth MBu. Vgl. कुरएट. — 2) f. ई a) eine hölzerne Puppe H. an. MED. (lies कुरुएटी). HĀR. 71. — b) eine Brahmanin ĠĀTĀDH. im ÇKDR.

कुरुएटक m. gelber Amaranth und eine gelbe Art Barleria AK. 2, 4, 2, 54, 56. TRIK. 2, 4, 25. H. 1133, Sch. MED. k. 182. Suçr. 1, 137, 10. कुरुएटिका f. 2, 53, 10. — Vgl. कुरएटक und दासीकुरएटक.

कुरुएड m. = कुरुएट LALIT. 167.

कुरुत gāṇa हस्त्यादि zu P. 5, 4, 138. कुरुतपाद adj. ebend.

कुरुतावि (?) eine best. grosse Zahl LALIT. 141. eine andere grosse Zahl übersetzt Foucaux ebend. aus dem Tibetischen — कुरुतासा (?).

कुरुतीर्थ (कुरु + तीर्थ) n. N. pr. eines Tirtha MBu. 3, 7036. fg.

कुरुनदिका (कुरु + नदी) f. angeblich = कुनदिका AGNISV. zu LĀTJ. 8, 11, 18, wo derselbe कुरुवात्रिये; durch ध्रुत्वको वात्रिये; erklärt und hinzusetzt: यथात्पिका नदिका कुरुनदिकेत्युच्यते । सुप्रा वै कुनदिकेति (sic).

कुरुपय (कुरु + पय) m. N. pr. zu schliessen aus कौरुपयि.

कुरुपिशङ्गिल (कुरु + पि^०) adj.: श्वावित्कुरुपिशङ्गिला VS. 23, 56. 55.

कुरुम्ब 1) n. eine Art Orange (s. कुलपालक) ÇABDAK. im ÇKDR. — 2) f. श्वा N. einer Pflanze (s. द्रोणपुष्पी) RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) f. ई N. einer Pflanze (s. सैकली) RĀĠAN. ebend.

कुरुम्बिका f. = कुरुम्बा RĀĠAN. im ÇKDR.

कुरुरी f. N. (Bopp) 11, 20. ARĠ. 10, 63 falsche Lesart für कुररी.

कुरुल m. Huarlocke an der Stirn H. 369.

कुरुवक m. = कुरवक rother Amaranth und eine rothe Art Barleria AK. 2, 4, 2, 54, 55 (nach ÇKDR. nicht कुरवक). MED. k. 181. MBu. 3, 11589. R. 3, 79, 36. 5, 74, 4. Suçr. 1, 222, 11. MEGH. 76, v. 1. neutr. die Blüte ÇĀK. 131. MEGH. 66, v. 1.

कुरुवत्स (कुरु + वत्स) m. N. pr. eines Fürsten (v. l. कुरुवरा) VP. 423.

कुरुवर्णक (कुरु + वर्ण) m. pl. N. pr. eines Volkes oder vielleicht adj. zum Stamme der Kuru gehörig: नाङ्गलाः कुरुवर्णकाः MBu. 6, 364. VP. 192.

कुरुवश (कुरु + वश) m. N. pr. eines Fürsten Buig. P. 9, 24, 5. — Vgl. कुरुवत्स.

कुरुवात्रिये (कुरु + वा^०) m. eine bes. Art des Vāgapeja ÇĀṅKU. Çr. 15, 3, 15. LĀTJ. 8, 11, 18. Vgl. unter कुरुनदिका.

कुरुविन्द 1) m. N. verschiedener Pflanzen: eine Getraideart Viçva beim Schol. zu ÇIÇ. 9, 8. Suçr. 1, 197, 1. = श्रीहिमेद H. an. 4, 138. Cyperus rotundus Līn. AK. 2, 4, 3, 25. H. 369. H. an. MED. d. 47 (wo कुरु-

विन्दं zu lesen ist). Viçva; = कुल्माप (vgl. कुरुवित्त्वक) H. an. MED. Viçva; = माप RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) = मुकुर H. an. = मुकुल Viçva; also wohl Knospe. — 3) Rubin, m. H. an. Viçva; neutr. RĀĠAN. im ÇKDR. = रत्नमेद MED. ÇIÇ. 9, 8. Vgl. कुरुवित्त्व. — 4) n. schwarzes Salz RĀĠAN. im ÇKDR. — 5) Zinnober H. 1061. H. an. Statt हिङ्गुल hat Viçva इङ्गुद Terminalia Catappa. — Das Wort findet sich Suçr. 1, 28, 5. 134, 10. 2, 239, 6. 336, 16, aber so, dass die Bed. nicht mit Sicherheit bestimmt werden kann. DAÇAK. 57, 5 wird die Farbe von Locken mit कुरुविन्द verglichen. Zerlegen lässt sich das Wort in कुरु + विन्द.

कुरुविन्दक m. a kind of Dolichos biflorus, a wild variety WILS.

कुरुवित्त्व m. Rubin ÇKDR. nach TRIK., die gedr. Ausg. (2, 9, 31) hat fälschlich कुरुविष्ण. — Vgl. कुरुविन्द 3.

कुरुवित्त्वक m. = कुल्माप RATNAM. im ÇKDR. — Vgl. कुरुविन्द 1. कुरुविस्त (कुरु + वि^०) m. ein Pala Gold AK. 2, 9, 87. H. 884. HĀR. 191.

कुरुश्रवण (कुरु + श्र^०) m. N. pr. eines Fürsten RV. 10, 32, 9. कुरुश्रवणनावणि राजानं त्रासदस्यवम् 33, 4.

कुरुमुति oder कुरुस्तुति m. N. pr. eines Veda-Dichters Ind. St. 1, 207. 293. 3, 214.

कुरुहार (कुरु + हार) N. eines Agrahāra RĀĠA-TAR. 1, 88.

कुरुटिन् adj. viell. so v. a. किरोटिन्: तेनाभि योहि भञ्जत्यनस्वतीव वाकिनी विश्वरूपा कुरुटिनी AV. 10, 1, 15.

कुरुप (1. कु + रूप) adj. missgestaltet, hässlich PAÑKĀT. V, 17.

कुरुप्य (1. कु + रूप्य) n. Zinn (schlechtes Silber) RĀĠAN. im ÇKDR.

कुरुर्ह m. ein best. Gewürm AV. 2, 31, 2. 9, 2, 22.

कुरुट m. Hahn H. 1324, Sch. श्वानकुरुटचाण्डालाः समस्पर्शाः प्रकीर्तिताः । रामभाट्टे विशेषेण तस्मात्तत्रैव संस्पृशत ॥ PAÑKĀT. III, 118. Nach HAUGSTON bedeutet das Wort Kehricht, Schutt, was in der eben angeführten Stelle einen guten Sinn geben würde.

कुरुटाहि m. eine Art Schlange H. 1306. — Vgl. कुकुटाहि, कुकुटाम्.

कुकुर (onomatop.) m. Hund H. 1279. RĀJAM. zu AK. 2, 10, 22 im ÇKDR. VJUTP. 118. कुकुराविव कुञ्जौ AV. 7, 95, 2. उपकर्तमुपि प्राप्तं निःस्वं मन्यन्ति कुकुरम् PAÑKĀT. II, 97. — Vgl. कुकुर.

कुरिचका f. schlechte Schreibart für कूर्चका Knollenmilch AK. 2, 9, 44, Sch. Nadel TRIK. 3, 3, 15.

कुराणि m. N. einer Pflanze (s. कुलञ्जन) RĀĠAN. im ÇKDR.

कुर्द s. कूर्द; कुर्दन n. falsche Schreibart für कूर्दन SVĀMIN zu AK. 1, 1, 2, 33 im ÇKDR.

कुर्र m. = कूर्पर H. 590, Sch. H. an. 3, 539. MED. r. 138.

कुर्यास m. Mieder, Weiberjacke H. 674, Sch. HĀR. 197. Auch कुर्यासक m. AK. 2, 6, 3, 19 nach ÇKDR. (die uns zugänglichen Ausgaben: कुर्यासक). (अन्या) कुर्यासकं परिदधाति इत. 4, 16. मनोजकुर्यासकपीडितस्तनाः 5, 8 (v. l. कू^०).

कुर्वत् (partic. praes. act. von 1. कर्) adj. die Geschäfte eines Dieners, Selaven verrichtend Viçva im ÇKDR. Eben so कुर्याण (partic. praes. med.) MED. n. 43.

कुल्, कौलाति 1) संस्त्याने (v. l. संदृती, संध्याने und संताने). — 2) बन्धुपु DuĀTUP. 20, 12. Eine aus कुल् erschlossene Wurzel. — Vgl. die

denomin. *घाकुल्य* und *संकुल्य*, welche man bis jetzt auch hierher gezogen hat.

कुल n. 1) *Heerde, Schwarm, Menge* (von vierfüßigen Thieren, Vögeln und Insecten) AK. 2, 3, 41. TRIK. 3, 3, 385. II. 1413. H. an. 2, 480. MED. I. 9. कुलदक्षिण KĀTJ. ÇR. 22, 11, 13. LIṬJ. 9, 4, 28. गोकुल R. 4, 40, 24. Git. 4, 23. मृगकुल ÇĀK. 39. ÇĀNTI. 2, 15. महिषी° Rt. 1, 21. कपि° 23. PAÑĀT. II, 2. पत्ति° 82, 20. चातकपत्तिषो कुलैः Rt. 2, 3. माण्डूक° 19. शरन्° 23. कृमिकुलचित ÇĀNTI. 2, 8. अलिकुल Git. 1, 28. ÇI. 9, 71. ŚĀB. D. 24, 1. Von einer Menge lebloser Dinge: अलककुलावृत्तानन BṬĀG. P. 9, 33. — 2) *Geschlecht, Familie, Gemeinde, Innung, Genossenschaft; Wohnstätte einer Familie, Sitz einer Gemeinde* AK. 2, 7, 1. TRIK. 3, 3, 385. H. 503.990. an. 2, 480 (= अन्वय und जनपद). MRD. I. 9 (= गोत्र, भवन, जनपद). यद्वा अस्य ब्राह्मणाः कुले वसन्ति ÇAT. BR. 2, 1, 4, 4. 4, 1, 14. रथकारकुल एव वो वसतिः 13, 4, 2, 17. वैश्यकुल KĀTJ. ÇR. 4, 7, 16. ÇAT. BR. 1, 1, 2, 22. 11, 3, 3, 11. 8, 1, 3. 14, 4, 3, 22. ज्ञानस्य कुलात् (= गृहात्) ÇĀÑĪH. ÇR. 14, 40, 18. सप्त कुलानि ब्राह्मणश्चरत्त्रिणि तत्रियो द्वे वैश्यः oder सर्वे ग्रामं चरेद्द्वैतम् KAUC. 57. ब्रह्मचर्याचार्यकुलवासी KĪHĀND. UP. 2, 23, 1. जनकस्य कुले जाता R. 1, 1, 26. 6, 23. यद्वष्टं मङ्गलं कुले M. 2, 34. गुणैः कुले न भिन्नं न ज्ञातिकुलवन्धुषु 184. 243. ग्रामीयकुलानां च समन्तम् 8, 254. अन्धः शत्रुकुलं गच्छेद्यः साक्ष्यमनृतं वेदेत् 93. दशी कुलं तु भुञ्जीत विंशी पञ्च कुलानि च । ग्रामं ग्रामशताध्यतः सहस्राधिपतिः पुरम् ॥ 7, 119. आवृत्तानां गुरुकुलादिप्राणाम् 82. कुलगोत्रे du. 3, 109. कुलानि जातीः श्रेणीश्च गणाञ्जनपदानि JĀĀS. 1, 360. — MBH. 1, 703. N. 14, 21. IIp. 4, 5. VIÇV. 7, 10. DAÇ. 2, 24. R. 3, 1, 34. ÇĀK. 114. 123. 53, 21. 58, 5. 91, 13. HIT. I, 49. RAĞU. 2, 75. 3, 1. 12, 25. कुलद्रूपणैरिव जनैः MRĀĪH. 83, 7. °ध-र्यणा PAÑĀT. 235, 9. °पतन 1, 192. कुले महति संभूताम् M. 7, 77. कुले मुच्ये ऽपि ज्ञातस्य 10, 60. कुले संप्राप्तया पुण्ये कुले महति ज्ञातया R. 5, 23, 2. किं कुलेन विशालेन KĀN. 6, 7. महाकुलसमुद्रवा HIT. 7, 21. उच्चैःकुलम् ÇĀK. 92. नीचकुलोद्भवेव पुवतिः MRĀĪH. 83, 8. ब्राह्मणकुल die Kaste der Brahmanen BṬĀG. P. 9, 9, 43. पदातीनां कुलम् die Infanterie RĀĀ-TAR. 5, 247. In verächtlichem Sinne: *Bande, Gesindel*, mit einem vorangehenden gen. sg. ein comp. bildend: चारैस्वकुलम्, दासस्वकुलम् P. 5, 3, 21, Sch. Nur selten wird कुल von einer Anzahl nicht zusammengehöriger, zufällig zusammengekommener Menschen gebraucht; vgl. कुलसंनिधि. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा R. 3, 33, 67. — 3) *ein edles, vornehmes Geschlecht*: कुलोद्भूत M. 7, 54. 62. 63. 141. कुलशीलोपसंपन्न N. 12, 18. कुलशीलसमन्वित (von Pferden) 19, 13. 18. कुले ज्ञातः R. 6, 100, 18. कुले जन्म PAÑĀT. V, 2. कुलप्रमूत ehend. Pr. 6. कुलान्वित 1, 466. Häufig am Anf. eines comp. als Ausdruck der hohen Stellung, welche Jmd oder Etwas unter Seinesgleichen einnimmt; vgl. कुलगिरि u. s. w. — 4) *Körper* TRIK. 2, 6, 19. 3, 3, 385. H. an. MED. Vgl. कुलाय. — 5) *ein best. Stein* (s. कुलतिय-का) Sch. zu AK. 2, 9, 103. — Nach BHAR. zu AK. 2, 10, 5 im ÇKDR. ist कुल auch m. in der Bed. von कुलक *das Haupt einer Innung*. Als adj. in der Bed. *edel, vor Andern ausgezeichnet* werden wir das Wort unter कुलतिथि und कुलनक्षत्र gebraucht finden. — Wir leiten das Wort wie आकुल, व्याकुल u. s. w. von 3. कार् ab. — Vgl. देवकुल, महाकुल, राजकुल, स्वकुल.

कुलक (von कुल) 1) m. a) *das Haupt einer Innung* AK. 2, 10, 5 (nach

ÇKDR. soll der Text कुलिक haben und कुलक eine von BHARATA angeführte Var. sein). H. an. 3, 25 (कुलप्रधान, WILS.: of a good family, of eminent birth). MED. k. 69. — b) *Ameisenhaufen* H. an. MED. — c) *eine grüne Schlange* (हरितसर्प) RĀĀN. im ÇKDR. Statt dessen hat TRIK. 2, 3, 10 नाक *Himmel*, wofür viell. नाग *Schlange* zu lesen ist. Vgl. कुलिक. — d) N. verschiedener Pflanzen: α) *eine Art Ebenholz, Diospyros tomentosa Roxb.* AK. 2, 4, 2, 19. TRIK. H. an. MED. — β) *eine andere Art Ebenholz, = कुपीलु* BṬĀVPR. im ÇKDR. — γ) = *मरुचक, प्रुत्तापु-ष्प, तिलक* RATNAM. im ÇKDR. Vgl. कुलसौरभ. — e) N. pr. eines Fürsten VP. 464, N. 21. — 2) n. a) *Menge*: उद्विद्यमानैरामयुलककुलक adj. BṬĀG. P. 5, 7, 11. — b) *eine Gurkenart, Trichosanthes dioeca Roxb.* AK. 2, 4, 5, 20. TRIK. H. an. MED. — c) *eine Verbindung von drei und mehr Çloka, durch welche ein und derselbe Satz durchgeht*, TRIK. H. an. MED. COLEBR. Misc. Ess. II, 71. Vgl. RĀĀ-TAR. I. I, p. 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

कुलकर (कुल + कर) adj. subst. *ein Geschlecht gründend, Gründer eines Geschlechts, Stammvater*: कुलपा कुलकारम् (संवरणम्) MBH. 1, 6562. दैह्यानां कुलकारः 3, 12654. — Vgl. कुलकर्तार.

कुलकर्कटी (कुल + कर्कट) f. *eine Gurkenart* (s. चीनाकर्कटी) RĀĀN. im ÇKDR.

कुलकर्तार (कुल + कर्) = कुलकर MBH. 13, 988.

कुलका m. *Cymbel* HĀB. 211.

कुलक्षय (कुल + क्षय) m. *Untergang des Geschlechts, der Familie* R. 1, 43, 45. PAÑĀT. II, 53.

कुलक्षया (wie eben) f. *Name einer Pflanze, Mucuna pruritus Hook.* (प्रूक्षिम्बी), ÇARDAK. im ÇKDR.

कुलगिरि (कुल + गिरि) m. *Hauptberg*: कुलगिरिराजो मेरुः BṬĀG. P. 5, 16, 7. — Vgl. कुलपर्वत.

कुलगृह (कुल + गृह) n. *ein vornehmes Haus* Rt. 6, 21.

कुलगोप (कुल + गोप) m. *Hüter der Wohnstätte*: एष वै व्याघ्रः कुलगोपो यद्गमिः TS. 6, 2, 5, 5.

कुलग्र (कुल + ग्र) adj. *das Geschlecht zu Grunde richtend* BṬĀG. 1, 42. f. घ्रा R. 2, 33, 6. °घ्रा MBH. 13, 2397.

कुलङ्गी falsche Form für कुलिङ्गी bei WILSON.

कुलचन्द्र (कुल + चन्द्र) m. N. pr. eines Scholiasten der KĀTANTRA-Grammatik COLEBR. Misc. Ess. II, 43.

कुलज (कुल + ज) adj. f. घ्रा *in einem edlen Geschlecht geboren, von edler Herkunft* AK. 3, 4, 14, 84. ÇARDAK. im ÇKDR. M. 8, 179. PAÑĀT. II, 103. ŚĀB. D. 47, 8. von Pferden VIÇV. 3, 19. अकुलज im Gegens. zu कुलान्वित PAÑĀT. I, 466.

कुलजन (कुल + जन) m. *eine Person von edlem Geschlecht, eine angesehene, sittsame Person* MRĀĪH. 120, 4.

कुलजात (कुल + जात) adj. = कुलज R. 1, 71, 2.

कुलञ्ज m. N. einer Pflanze, *Alpinia Galanga Sw.* (गन्धमूल); auch कुलञ्जन m. RĀĀN. im ÇKDR.

कुलटा f. gaṇa शकन्धादि zu P. 6, 1, 94, Vārt. 2. Vor. 2, 13. *eine untreue Frau* AK. 2, 6, 4, 10. H. 529. Jāṅg. 1, 215. PAṆĀT. I, 192. 37, 11. 110, 24 (im Gegeos. zu पतिव्रता). Śā. D. 43, 5. Nach P. 4, 1, 127 bildet man von कुलटा die metronn. कौलेय und कौलेयिन्य, nach dem Schol. soll aber कुलटा in diesem Falle *eine ehrbare Bettlerin* bedeuten. कुमारकुलटा gaṇa श्रमणादि zu P. 2, 1, 70. Das Wort wird in कुल + ट zerlegt. Nach Wils. soll es auch ein masc. कुलट any son except the one begotten, as one adopted, bought, etc. geben.

कुलटी f. = कुन्टी rother Arsenik RAṬNAM. und Schol. zu AK. ÇKDa.

कुलति m. pl. N. pr. eines Volkes, v. l. für करीति VP. 188, N. 35.

कुलतिथि (कुल + तिथि) m. f. ein angesehener lunarer Tag; so heissen der 4te, 8te, 12te und 14te Tag im Halbmonat ÇKDa. Hierzu folg. Cit. aus dem TANTRAS.: द्वितीया दशमी षष्ठी कुलाकुलमुदाहृतम् । विषमाद्याकुलाः सर्वे शेषाश्च च तिथयः कुलाः ॥

कुलत्य 1) m. a) Name einer Hülsenfrucht, *Dolichos uniflorus* Lam., TRIK. 2, 9, 4. H. 1175. P. 4, 4, 4. MBu. 13, 5468. Suçr. 1, 73, 16. 80, 6. 108, 6. 145, 18. 198, 11. 2, 84, 10. 439, 8. — b) pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 373. VP. 194. — 2) f. श्री a) *eine Art Dolichos* (वनकुलत्य, श्राण्यकुलत्यिका). — b) *ein best. in der Medicin und als Kollyrium gebrauchter blauer Stein* RĀG. im ÇKDa. — c) *ein best. Metrum* COLEBR. Misc. Ess. II, 154 (कुलत्या). — Die Form des Wortes erinnert an अश्वत्य und कपित्य, in denen त्य auf ein ursprüngliches स्य zurückgeht. Einige Bedeutungen fallen mit denen von कुलाली zusammen.

कुलत्यिका f. 1) = कुलत्या a. H. 1175. RĀG. im ÇKDa. Suçr. 2, 98, 18. 122, 3. Vgl. श्राण्यकुलत्यिका. — 2) = कुलत्या b. AK. 2, 9, 103. H. 1062.

कुलदमन (कुल + द०) adj. *das Geschlecht —, die Gemeinde in Zaum haltend* gaṇa नन्धादि zu P. 3, 1, 131.

कुलदीपिका (कुल + दी०) f. Titel eines über die edlen Geschlechter in Bengalen handelnden Werkes ÇKDa. u. कुलीन.

कुलडक्षितर (कुल + ड०) f. *eine Tochter aus guter Familie; ein ehrbares, gesittetes Mädchen* P. 6, 3, 70, Vārt. 10. BURN. Lot. de la b. l. 322.

कुलदेवता (कुल + दे०) f. *Hauptgottheit; Ehrchitabhy; कुलदेवताभ्यः* KUMĀRAS. 7, 27 (St.: familiae dit). Beln. der Durgā II. c. 58.

कुलदैव (कुल + दै०) n. 1) *das Schicksal der Familie* BUḌO. P. 9, 5, 9. — 2) *Hauptgottheit*: न मे ब्राह्मणकुलात्प्राणाः कुलदैवान्न चात्मजाः । न श्रियो न मही राज्यं न दाराश्चातिवह्नभाः ॥ BUḌO. P. 9, 9, 43.

कुलधर्म (कुल + धर्म) m. *die Satzungen der Familie, der Gemeinde* ĀÇV. GRHJ. 1, 17. M. 1, 118. 8, 41. BUḌO. 1, 44. MBu. 13, 5080. R. 2, 110, 37.

कुलधारक (कुल + धा०) m. *Sohn (das Geschlecht erhaltend)* TRIK. 2, 6, 7. H. c. 113. — Vgl. कुलाधारक.

कुलधुर्य (कुल + धुर्य) adj. *der die Last der Familie zu tragen geeignet ist, von einem erwachsenen Sohne* RAḠ. 7, 68.

कुलनक्षत्र (कुल + न०) n. *ein vor den andern ausgezeichnetes Mondhaus*; dahin gehören भरणी, रोहिणी, पुष्य, मघा, उत्तरफाल्गुनी, चित्रा, विशाखा, ज्येष्ठा, पूर्वाषाढा, श्रवणा und उत्तरभाद्रपद ÇKDa. mit folg. Cit. aus dem TANTRAS.: वारुणाद्रिभिन्निमूलं (sic! nicht वारुणार्द्रा०) कुलाकुलमुदाहृतम् । कुलानि समाधिद्यानि शेषाणि चाकुलानि च ॥

कुलनन्दन (कुल + न०) adj. f. श्री *das Geschlecht erfreuend*, subst. *ein dem Geschlecht Ehre machendes, ein tugendhaftes, sitzames Kind*: साधु पतिव्रते । साधु कुलनन्दने PAṆĀT. 187, 4. VER. 1, 15. BUḌO. P. 8, 23, 28. 9, 10, 28.

कुलनायिका (कुल + ना०) f. *das bei den Orgien der Çākta von der linken Hand gefeierte Mädchen*: रक्तमाल्येन संवीतो रक्तपुष्पविभूषितः । पञ्चीकरणसंकेतैः पूजयेत्कुलनायिकाम् ॥ नटी कापालिकी वेश्या रजकी नापिताङ्गना । ब्राह्मणी शूद्रकन्या च तथा गोपालकन्यका ॥ मालाकारस्य कन्या च नव कन्याः प्रकीर्तिताः । TANTRAS. im ÇKDa. — Vgl. कुलीन.

कुलनारी (कुल + नारी) f. *eine tugendhafte, sitzame Frau* HIR. 1, 196.

कुलनाश m. *Kameel* TAİK. 2, 9, 23. H. 1233. — *Warum dieses Thier der Ruin (नाश) seines Geschlechts genannt wird, ist uns nicht klar.*

कुलंधर (कुलम्, acc. von कुल, + धर) adj. *das Geschlecht erhaltend*: पौत्रं कुलंधरम् BUḌO. P. 1, 13, 15.

कुलपं oder कुलपा (कुल + प oder पा) m. *Geschlechts —, Gemeindehaupt*: परि वासते निधिभिः सवायः कुलपा न ब्राह्मपतिं चरत्तम् RV. 10, 179, 2. f.: दृषा ते कुलपा राजन् AV. 1, 14, 3.

कुलपति (कुल + पति) m. *dass.* MBu. 1, 1. 13, 445. R. 3, 1, 4. 34. एते तु तापसावासा दृश्यते — अत्रिः कुलपतिर्यत्र 6, 108, 38. तत्पृथिव्यां सर्वविहारेषु कुलपतिर्यं क्रियताम् MRĀH. 177, 12. ÇĀK. 7, 10. 11. 31, 10. PAṆĀT. 188, 14. RAḠ. 1, 95. BUḌO. P. 1, 4, 1. 5, 18, 1.

कुलपत्र (कुल + पत्र) m. N. einer Pflanze (s. दमनक) RĀG. im ÇKDa. — Vgl. कुलपत्रक.

कुलपर्वत (कुल + प०) m. *Hauptberg oder Hauptgebirge, deren 7 in Bhārata aufgeführt werden* VP. 174. — Vgl. कुलगिरि, कुलभूम्, कुलाचल, कुलाद्रि.

कुलपालक (कुल + पा०) 1) adj. *das Geschlecht schützend*. — 2) n. *eine Art Orange* (कुहूम्ब, vulg. कमलानेवु) ÇABDAK. im ÇKDa.

कुलपालि (कुल + पालि) f. *eine edle, gesittete Frau* ÇABDAK. im ÇKDa. कुलपालिका f. *dass.* AK. 2, 6, 4, 7. Nach dem Sch. auch कुलपाली. — Vgl. कुलवालिका.

कुलपुत्र (कुल + पुत्र) gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133. m. *ein Sohn aus einer edlen Familie; ein edler, gesitteter junger Mann* MBu. 13, 5080. R. 5, 73, 11. MRĀH. 16, 24. 62, 13. DAÇAK. 161, 14 (nach Wils. ein Çūdra). BURN. Lot. de la b. l. 322. कुलपुत्रिन *dass.* MRĀH. 49, 12. कुलपुत्री f. = कुलडक्षितर P. 6, 3, 70, Vārt. 10.

कुलपुत्रक (कुल + पु०) m. N. einer Pflanze, = कुलपत्र und मुनिपुत्र BHĀVAPR. im ÇKDa. unter दमनक.

कुलपुरुष (कुल + पु०) m. *ein Mann aus guter Familie; ein edler, gesitteter Mensch*: कश्चुम्बार्ति कुलपुरुषो वेश्याधरपञ्चवं मनोज्ञमपि BHĀVAPR. 1, 91.

कुलपूर्वग (कुल + पू०) m. *Vorfahr*: तवापि सुमहाभागे जनेन्द्राः कुलपूर्वगाः R. 2, 73, 20.

कुलप्रसूत (कुल + प्र०) adj. *aus einem edlen Geschlecht entsprossen* PAṆĀT. Pt. 6.

कुलवधू (कुल + वधू) f. = कुलयोषित ÇUK. 44, 8.

कुलवालिका f. = कुलपालिका (s. u. कुलपालि) und vielleicht daraus entstanden; वालिका kann aber auch demin. von वाला sein. H. 514.

कुलम् m. N. pr. eines Daitja HARIV. 12940 (LANGL.: मुलम्).

कुलभार्या (कुल + भार्या) f. eine tugendhafte, sittsame Gattin P. 1, 3, 47, Sch.

कुलभूम् (कुल + भू^०) m. Hauptberg, Hauptgebirge, deren sieben angenommen werden RAGH. 17, 78.

कुलभृत्या (कुल + भृ^०) f. die Pflege einer Schwangeren (गर्भायुपासना) GĀTĀDH. im ÇKDR. a midwife (!), a nurse (!) WILS. — Vgl. कुमारभृत्या.

कुलमार्ग (कुल + मार्ग) m. Hauptweg, der Weg der Rechtschaffenheit ÇUK. 40, 6.

कुलंपुन (कुलम्, acc. von कुल, + पुन von पू, पुनाति) adj. das Geschlecht reinigend; n. N. pr. eines Tirtha: कुलंपुने नरः स्नात्वा पुनाति स्वकुलं ततः MBh. 3, 6074. f. पुना N. pr. eines Flusses 13, 7646.

कुलंभर (कुलम् + भर) 1) adj. das Geschlecht tragend, fortführend: कुलंभराननदुरुः MBh. 13, 4427. — 2) m. falsche Form für कुलम्भल Dieb ÇKDR. angeblich nach Hār.

कुलयोपित् (कुल + यो^०) f. eine Frau aus edlem Geschlecht; eine tugendhafte, sittsame Frau M. 3, 245. KATHĀS. 4, 41. 83.

कुलरै von कुल gaṇa अश्मादि zu P. 4, 2, 80.

कुलवत् (von कुल) adj. zu einem edlen Geschlecht gehörig gaṇa बलादि zu P. 5, 2, 136. KATHĀS. 21, 103.

कुलवर्णा (कुल + वर्णा) f. eine roth blühende Art Convolvulus (रक्तत्रिवृत्) RĀGĀN. im ÇKDR.

कुलवर्धन (कुल + वर्ध^०) adj. das Geschlecht fortpflanzend: सविभ्यः प्रदेदा राजा धरौ तां कुलवर्धनः R. 1, 13, 46. सुपुत्रे यममित्रघ्नं कौशल्या कुलवर्धनम् (Sohn) 2, 90, 11.

कुलवार (कुल + वार) m. Haupttag, so heisst der Dienstag und der Freitag ÇKDR. mit folg. Cit. aus dem TANTRAS.: रविश्चन्द्रो गुरुः सौरिशिवारश्चाकुला इमे । भौमशुक्रौ कुलाध्वौ हि बुधवारः कुलाकुलः ॥

कुलविद्या (कुल + विद्या) f. eine in der Familie forterbende Wissenschaft MĀLAV. 7, 1.

कुलविप्र (कुल + विप्र) m. Familienpriester SVĀMIN zu AK. im ÇKDR.

कुलवृद्ध (कुल + वृद्ध) m. Geschlechtsältester BHĀG. P. 4, 9, 39. 13, 11. 8, 19, 2.

कुलव्रत (कुल + व्रत) n. Familiengelöbniss ÇĀK. 104, 9. MĀLAV. 72. RAGH. 3, 70.

कुलशेखर (कुल + शे^०) m. N. pr. des Verfassers von मुकुन्दमाला HAER. Anthol. 515. fgg.

कुलश्रेष्ठिन् (कुल + श्रे^०) m. das Haupt einer Innung AK. 2, 10, 3. H. 485.

कुलसंख्या (कुल + सं^०) f. das Zählen —, Gehören zu einem edlen Geschlecht: मन्वतस्तु समृद्धानि कुलान्यल्पधनान्यपि । कुलसंख्यां च गच्छन्ति कर्षन्ति च मरुद्यशः ॥ M. 3, 66.

कुलसन्न (कुल + स^०) n. Familienopfer KĀTĀ. ÇB. 1, 6, 23.

कुलसंतति (कुल + सं^०) f. Fortpflanzung des Geschlechts, Nachkommenschaft: अत्रात्वा कुलसंततिम् M. 3, 159.

कुलसंनिधि (कुल + सं^०) f. davon loc. ०धौ in Gegenwart mehrerer Personen M. 8, 194. 201.

कुलसमुद्भव (कुल + सं^०) adj. einem edlen Geschlecht entsprossen HIT. 7, 21, v. l. für मरुत्कुल^०.

कुलसंभव (कुल + सं^०) adj. aus einem Geschlecht stammend AK. 2, 7, 2. Erscheint in dieser Bed. wie das danebenstehende वीज्य gewiss nur in Verbindung mit einem andern Worte im comp.: aus dem und dem Geschlecht stammend. Ohne eine solche Ergänzung muss das Wort bedeuten: aus einem edlen Geschlecht stammend.

कुलसेवक (कुल + से^०) m. ein ausgezeichneter, vorzüglicher Diener: प्राणत्यागे ऽपि तत्कर्म न कुर्यात्कुलसेवकः PAÑKĀT. I, 399.

कुलसौरभ (कुल + सौ^०) n. N. einer Pflanze, = मरुत्क ÇABDAM. im ÇKDR. — Vgl. कुलक.

कुलस्त्री (कुल + स्त्री) f. = कुलयोपित् AK. 2, 6, 1, 7. 3, 4, 23, 144. H. 514. N. 18, 8. BHĀG. 1, 41. R. 3, 2, 24. PAÑKĀT. I, 467 (Gegens. अस्त्री). HIT. III, 64 (Gegens. गणिका). ÇUK. 43, 8. BuĀG. P. 1, 11, 25. Cit. heim Schol. zu ÇĀK. 9, 6.

कुलकण्डक m. = कूलकण्डक Strudel HĀR. 205.

कुलाकुल (कुल + अकुल) 1) adj. sowohl obenanstehend als auch nicht, die Mitte haltend; vgl. unter कुलतिथि, कुलनन्त्र, कुलवार und die folg. Artikel. — 2) m. N. pr. eines DĀNava HARIV. 12936 (LANGL. कुलाचल).

कुलाकुलतिथि (कु^० + ति^०) m. f. Bez. des 2ten, 6ten und 10ten lunaren Tages im Halbmonat ÇKDR. nach dem TANTRAS. — Vgl. कुलतिथि.

कुलाकुलनन्त्र (कु^० + न^०) n. Bez. der Mondhäuser अर्द्रा, मूला, अश्लेषा und शतभिषा ÇKDR. nach dem TANTRAS. — Vgl. कुलनन्त्र.

कुलाकुलवार (कु^० + वार) m. Bez. des Mittwochs ÇKDR. nach dem TANTRAS. — Vgl. कुलवार.

कुलानुता f. Hündin WILS. nach ÇABDĀK.

कुलाङ्गना (कुल + अङ्गना) f. = कुलयोपित् ŚĀV. 7, 15. Verz. d. B. H. No. 592.

कुलाङ्गार (कुल + अङ्गार) m. eine brennende Kohle des Geschlechts; bildlich von einem Menschen, der sich gegen sein eigenes Geschlecht feindlich zeigt, PAÑKĀT. 211, 14. BHĀG. P. 1, 18, 37. 7, 5, 16.

कुलाचल (कुल + अचल) m. 1) Hauptberg, Hauptgebirge: सर्वे कुलाचलाः — महेन्द्रमलयद्वयः BHĀG. P. 7, 14, 32. vom Mandara 8, 7, 9. कुलाचलेन्द्र 3, 13, 40. 23, 39. 6, 17, 3. Sieben Hauptberge (in Uebereinstimmung mit VP. 174) aufgezählt TAİK. 2, 3, 4. Vgl. कुलपर्वत. — 2) N. pr. eines DĀNava HARIV. LANGL. II, 408 (die Calc. Ausg.: कुलाकुल).

कुलाचार्य (कुल + आचार्य) m. 1) Lehrer der Familie BHĀG. P. 9, 1, 9. — 2) Genealog WILS. ÇKDR. unter कुलीन.

कुलाट m. ein best. kleiner Fisch (तुद्रमत्स्यभेद) ÇABDAM. im ÇKDR.

कुलाय N. pr. eines Landes oder Volkes VP. 188 (Adhivāḡja, Kulaḡja). अथिवायकुलायश्च MBh. 6, 352.

कुलाद्रि (कुल + अद्रि) m. = कुलपर्वत, कुलाचल u. s. w. RĀGĀ-TAR. 3, 341. ऋत्नं कुलाद्रिम् BuĀG. P. 4, 1, 17.

कुलाधारक (कुल + आधार) m. Sohn ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. कुलधारक.

कुलान्वित (कुल + अन्वित) adj. aus einer edlen Familie stammend PAÑKĀT. I, 466.

कुलाभि (?) m. *Schatz* WILS.

कुलायं ÇANT. 3, 13. n. (in der späteren Sprache m.) *Geflecht, Gewebe; Nest* (m. AK. 2, 3, 37. TRIK. 3, 3, 309. H. 1319. MED. j. 78), *Gehäuse*; auch vom *menschlichen Körper als dem Gehäuse der Seele* (bei den Commentatoren öfters auch m.; n. in den PURĀṆA nach ÇKDR.); कुलाये ऽधि कुलायं कोशे कोशः समुच्चितः AV. 9, 3, 20. उर्णनाभिकुलाय KAUC. 21. मुञ्ज°, शण° ÇAT. BR. 6, 6, 1, 23. 24. KĀTJ. ÇR. 16, 4, 31. AV. 20, 127, 8. 132, 5. चटकायाः कुलायः PAÑKĀT. 94, 16, 13. श्रयो वा श्रयिः कुलायम् TS. 5, 6, 4, 5. AIT. BR. 1, 28. ÇAT. BR. 8, 2, 1, 5, 15. 14, 4, 2, 16. वेददितपश्यन्मनसः कुलायम् AV. 14, 1, 57. ÇAT. BR. 14, 7, 1, 13. vom *Lager* eines Hundes P. 1, 3, 21, VĀRTT. इन्द्राग्रयोः कुलाय oder इन्द्राग्रकुलाय heisst ein *Saltira* ĀCV. ÇR. 9, 7. KĀTJ. ÇR. 22, 11, 13. ÇĀṆKU. Ç. 14, 29, 4. LĀTJ. 9, 4, 28. MAÇ. in Verz. d. B. H. 73, 4. — Nach TRIK. und MED. bedeutet das Wort auch *Platz, Ort* überh. H. an. 3, 485 wird das Wort durch पत्तिणां स्थानगेहयोः erklärt, wo doch nicht gut पत्तिणाम् bloss mit गेह् zu verbinden ist.

कुलायन (von कुल) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĪDHJ. in Verz. d. B. H. 57, 12 v. u.

कुलायय् (denom. von कुलाय); davon partic. कुलाययैत् sich einnistend oder sich einhüllend: कुलाययैद्विश्चयन्मा न् घ्रा गन् RV. 7, 50, 1.

कुलायस्य (कु° + स्थ) m. *Vogel* ÇARDAK. im ÇKDR.

कुलायिका (von कुलाय) f. *Vogelhaus* TRIK. 2, 2, 7.

कुलायिन् (wie eben) 1) adj. *ein Nest bildend, nestartig*: योनिं कुलायिनं धृतवर्तम् RV. 6, 13, 6. इष्टका VS. 14, 2. *heimisch*: रायस्पोष TS. 1, 6, 4, 4. — 2) f. Name einer *Litanei*: शाण्डिल्यायनः कुलायिनीम् (अपि विष्टुतिमुद्धरेत्) LĀTJ. 6, 2, 11, 19.

कुलार्णव (कुल + ऋणव) m. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 1037. Asiat. Res. XVII, 223, N. कुलार्णवतत्र cilt. u. कैल.

कुलाल 1) m. Uṇ. 1, 117. a) *Töpfer* AK. 2, 10, 6. H. 916. an. 3, 640. fg. MED. I. 79. VS. 16, 27 (nach MAULDH.). P. 4, 3, 118. BHARTR. 2, 93. PAÑKĀT. 218, 11, 14. 220, 14. कुलालचक्र BUÇ. P. 5, 22, 2. कुलालशाला GĀBĀLOP. in Ind. St. 2, 77. — b) *eine Hühnerart, Phasianus gallus* H. an. MED. HĀR. 86. — c) *Eule* H. an. — 2) f. ई a) *die Frau eines Töpfers* ÇKDR. WILS. — b) N. einer Pflanze (अरण्यकुलालिका) RĀGĀN. im ÇKDR. — c) *eine Art Blaustein* (कुलालिका) AK. 2, 9, 103. H. 1062. MED. — Vgl. कुम्भकार und कुम्भकारिका.

कुलालिका f. falsche Form für कुलायिका bei WILS.

कुलाह m. *ein gelbliches Pferd mit schwarzen Knien* H. 1241. — Wohl ein Fremdwort.

कुलाहक m. 1) *Eidechse, Chamäleon* (कुलाह) ÇARDAM. im ÇKDR. — 2) N. einer Pflanze (vulg. राज्ञा कुलेखाडा) RĀGĀN. im ÇKDR.

कुलाहल m. Name einer Pflanze, = अलम्बुय, गोव्हाल, भूकदम्ब, vulg. कोकशिमा (wie unter गोव्हाल gelesen wird) RATNAM. im ÇKDR. *Coryza terebinthina* nach WILS. SUÇR. 1, 138, 17. HAUGHTON unter कोकशिमा (*Celsta coromandelina* Vahl. nach ROXB. und VOIGT) bemerkt nach CAREY Folgendes über diese Pflanze: *a plant which dogs are fond of smelling to before they expel urine.*

कुलि 1) m. *Hand* TRIK. 2, 6, 25. Viell. aus कुलिशामन geschlossen. — 2) f. N. einer Pflanze (काण्टकारी) ÇABDAR. im ÇKDR. Vgl. कुली.

कुलिका (von कुल) m. 1) *ein Verwandter* JĀGĀN. 2, 233. — 2) *das Haupt einer Injung* AK. 2, 10, 5 (nach der von ÇKDR. anerkannten Lesart). H. 483. an. 3, 26. MED. k. 70. LALIT. 226 (?). — 3) N. einer Pflanze H. an. MED. vulg. काल्याकटा ÇKDR. *Ruellia longifolia* WILS. und HAUGHTON unter काल्याकटा. *Asteracantha (Ruellia) longifolia* Nees (काण्टा कुलिका beng.) nach ROXB. und VOIGT. — 4) N. pr. eines Schlangenkönigs, eines Kādraveja, TRIK. 1, 2, 6. H. an. MED. MBH. 1, 2549. BUÇ. P. 5, 24, 31. कुलिको ऽर्धचन्द्रमौलिर्बालाधूमसमप्रभः H. 1310.

कुलिकवेला (कुलिक? + वेला) f. *eine für gute Werke nicht geeignete Tageszeit*: रव्यादिवारेषु शुभकर्मसु निषिद्धकालविशेषः। यत्र। रवौ सप्तमयामार्धम्। सोमे षष्ठयामार्धम्। मङ्गले षष्ठम्। बुधे चतुर्थम्। गुरौ तृतीयम्। शुक्रे द्वितीयम्। शनौ प्रथमम्। रावयवदृमते तु पूर्वोक्तयामार्धानां दिवा शेषभागः। रात्रौ प्रथमभागः। इति ज्योतिषतत्त्वम्। ÇKDR. — Vgl. कालवेला.

कुलिङ्ग (1. कु + लिङ्ग) 1) m. a) *eine Art Maus* SUÇR. 2, 278 3. dasselbe Thier ist wohl auch 133, 20 gemeint. — b) *ein best. Vogel, der gabelschwänzige Würger* (vgl. कालिङ्ग) RĀGĀN. im ÇKDR. कुलिङ्ग und गृहकुलिङ्ग SUÇR. 1, 201, 18. कुलिङ्ग und कुलिङ्गी f. *das Weibchen* BUÇ. P. 7, 2, 51. 52. 56. — c) N. pr. eines Mannes MBH. 1, 2239. — 2) f. कुलिङ्गा N. pr. einer Stadt R. 2, 68, 16. Z. f. d. K. d. M. II, 24, N. LIA. II, 323. — 3) f. कुलिङ्गी N. einer Pflanze (s. कर्कटप्रङ्गी) RATNAM. im ÇKDR.

कुलिङ्गक (wie eben) m. *Sperling* H. 1331.

कुलिङ्गान्ती (कुलिङ्ग + अन्त *Auge*) f. N. einer Pflanze, = पेटिका, कुवेरान्ती RATNAM. im ÇKDR.

कुलिञ्ज *ein best. Maass* P. 5, 1, 55. Am Ende eines adj. comp. nach einem Zahlwort — कुलिञ्ज (f. ई), कुलिञ्जिक (f. ई) oder कुलिञ्जिन (f. घ्रा) ebend. द्विकुलिञ्जि, द्विकुलिञ्जिकी, द्विकुलिञ्जिकी (vgl. KĀÇ. zu P. 7, 3, 17), द्विकुलिञ्जिना Sch. उदकुलिञ्जि(?) संपातवत्तं ग्रामं परिहृत्य मध्ये निनयत्पेवं सुराकुलिञ्जम् (?) KAUC. 12. कुलिञ्जकटे (?) दत्तिपातो ऽग्नेः संभारमाहुरति 43.

कुलिन् (von कुल) adj. zu *einem vornehmen Geschlecht gehörig* gaṇa वलादि zu P. 5, 2, 136.

कुलिन्द m. pl. N. pr. eines Volkes Z. f. d. K. d. M. II, 21. fg. 24. fg. LIA. 1, 547. MBH. 2, 590. 997. 4859. 3, 10866. 6, 370. VP. 193. कुलिन्द-विषय MBH. 2, 996. Im sg. *der Fürst dieses Volkes*: सर्वान्देशान्कुलिन्दस्य च भूरित्वान् MBH. 3, 12350. कुलिन्दोपत्यकाः (vgl. u. उपत्य) LIA. 1, 547. MBH. 6, 363. fälschlich कुलिन्दोपत्यकाः genannt VP. 192.

कुलिर् m. = कुलीर् *Krebs* ÇABDAR. im ÇKDR.

कुलिश (1. कु + लिश von लिश = रिश) m. n. SIDDH. K. 251, b, 1. TRIK. 3, 3, 12. 1) *Art, Beil*: स्कन्धीसीव कुलिशेना चिवृक्णा RV. 1, 32, 5. 3, 2, 1. वृशामि तं कुलिशेनेव वृत्तम् AV. 2, 12, 3. अतयः शक्तिकुलिशपाश-र्ष्टिकनपाः शराः MBH. 3, 810. — 2) *Donnerkeil*, m. NAIGH. 2, 20. NIR. 6, 17. H. 181. an. 3, 749. n. AK. 1, 1, 4, 42. m. n. MED. Ç. 19. Zu belegen nur n. MBH. 3, 428. BHARTR. 2, 29. कुलिशपातोपमं वचः PAÑKĀT. 77, 13. कोटिमत्कुलिशम् ÇR. 185. RAÇH. 3, 68. KUMĀRAS. 1, 20. 2, 20. MEGH. 62. प्राणानां कुलिशकाठिनानाम् AMAR. 66. KATHĀS. 11, 42. BUÇ. P. 6, 11, 11. DEV. 8, 34. रेखाधनकुलिशातपत्रचिह्ने सप्तत्रिंशत्तपयुगम् RAÇH. 4, 88. अ-ब्जकुलिशाङ्कुशकेतुकैः श्रीमत्पदैः BHĀG. P. 1, 16, 34. नावकुलिशालंकृतं दत्तिपां पाणिम् *mit Donnerkeil-ähnlichen Krallen geschmückt* PAÑKĀT.

16, 4. 30, 20. — 3) ein best. Fisch *Suça* 1, 206, 17. m. H. a. n. MED. n. TRIK. 1, 2, 16. — 4) m. n. N. einer Pflanze, *Heliotropium indicum* (अस्थिसंकार), RATNAM. im ÇKDR. — 5) कुलिशी f. Name eines Stromes in den Lüften RV. 1, 104, 4. — Vgl. कौलिशायनि, कौलिशिक.

कुलिशनायक (कु^० + ना^०) m. eine Art coitus: स्त्रीपादद्वयमाकृष्य विमुञ्चितलिङ्गकः । योनिं च पीडयेत्कामी बन्धः कुलिशनायकः ॥ RATNAM. im ÇKDR.

कुलिशाङ्कुशा (कु^० + अङ्कुश) f. N. pr. einer der 16 Vidjādevī H. 239. कुलिशासन n. ein Bein. Çākjamuni's TRIK. 1, 1, 11. — Das Wort lässt sich in कुलिन् + शासन zerlegen. Vielleicht hat man auch कुलि und शासन (der mit der Hand seine Befehle erteilt) darin gesucht; wir kommen darauf, weil sowohl कुलि Hand als auch कुलिशासन uns nur durch TRIK. überliefert wird.

कुली f. 1) eine ältere Schwester der Frau H. 554. — 2) Name einer Pflanze, *Solanum Jacquint Willd.*, AK. 2, 4, 3, 12. MED. I. 9. *Solanum longum Roxb.* (वृक्षी) RĀGAN. im ÇKDR. Vgl. 2. कुल्या.

कुलीका f. ein best. Vogel VS. 24, 24.

कुलीन (von कुल) 1) adj. f. आ P. 4, 1, 139. a) am Ende eines comp. (wobei das suff. zum comp. gehört) zu einem solchen und solchen Geschlecht gehörig: ज्ञातकुलीन ÇAT. BR. 4, 3, 4, 19. अस्मत्^० KHAND. UP. 6, 1, 1. ऐरावत्^० R. 1, 6, 23. महाराज^० 2, 88, 3. 4, 35, 7. Vgl. उष्कुलीन, महाकुलीन. — b) zu einem edlen Geschlecht gehörig AK. 2, 7, 2. H. 502. M. 7, 210. 8, 323. JĀGĀ. 1, 308. BRĀHMAN. 1, 27. MBH. 13, 2212. 6667. R. 1, 7, 4. 34, 2. 2, 101, 17. 109, 4. 4, 55, 8. KĀN. 58. PAÑKĀT. 1, 83. IV, 75. HIT. 42, 2. KATHĀS. 6, 34. 21, 124. DHĪRTAS. 77, 2. 85, 10. COLEBR. Misc. Ess. II, 188. अकुलीन MBH. 13, 6667. R. 2, 109, 4. 5, 13, 69. PAÑKĀT. I, 41. II, 142. von edler Race, von Pferden AK. 2, 8, 2, 12. H. 1234. von Elephanten R. 5, 12, 34. — c) ? in Verbindung mit कुनख Nagelkrankheit *Suça* 1, 294, 7. — 2) m. a worshipper of Çakti, according to the left hand ritual WILS. Vgl. कुलनायिका. — 3) f. आ Name einer Varietät des Ārjā-Metrums COLEBR. Misc. Ess. II, 154.

कुलीनक (von कुलीन) m. eine Bohnenart (s. वनमुद्ग) H. 1173.

कुलीनत्व (wie eben) n. eine vornehme Geburt TRIK. 3, 3, 233. BHARTṚ. 1, 61.

कुलीनस n. Wasser H. 1070.

कुलीपिय m. ein best. Wasserthier VS. 24, 21, 35.

कुलीर m. Krebs AK. 1, 2, 2, 21. TRIK. 1, 2, 21. H. 1352 (nach dem Sch. auch n.; vgl. SIDDH. K. 249, b, 2). *Suça* 2, 150, 20. 153, 17. 367, 14. 378, 4. 507, 3. PAÑKĀT. 265, 9. der Krebs im Thierkreise R. 1, 19, 8. Ind. St. 2, 259. 278.

कुलीरक m. demin. von कुलीर PAÑKĀT. 50, 11. 98, 13, 16. — Vgl. शतकुलीरक.

कुलीरशृङ्गी (कु^० + शृङ्ग) f. N. einer Pflanze (s. कर्कटशृङ्गी) RATNAM. im ÇKDR.

कुलीराद् (कु^० + 2. अद्) m. ein junger Krebs TRIK. 3, 2, 16. — Nach der Vorstellung der Inder findet ein Krebsweibchen ihren Tod durch die Jungen; vgl. अत्यशु und unter कर्कटी a.

कुलीश m. n. = कुलिश Donnerkeil SĀRAS. zu AK. 1, 1, 4, 42. ÇKDR.

कुलुक n. der Schmutz auf der Zunge TRIK. 2, 6, 19. H. 632. HĀN. 195 (कुलुका).

कुलुकागुञ्जा f. Feuerbrand HĀN. 211 (उक्ता d. i. उत्का). — Der erste Theil des comp. kann aus उत्का verdorben sein, der zweite ist गुञ्जा *Abrus precatorius*, dessen rothe und schwarze Beeren viell. zum Vergleich dienen.

कुलुङ्ग m. Antilope VS. 24, 27, 32. TS. 5, 5, 21, 1. — Vgl. कुरङ्ग.

कुलुञ्च (1. कु + लुञ्च) m. Ausraufer (der Haare): कुलुञ्चानां पतये नमः VS. 16, 22.

कुलूत m. pl. N. pr. eines Volkes VARĀH. BRĪH. S. 14, 22, 29 in Verz. d. B. H. 241. fg. KĀD. in Z. d. d. m. G. 7, 384. कुलूट v. l. für उत्तूल VP. 191, N. 86. — Vgl. कौलूक, कौलूत, कौलूत.

कुलोचर eine best. Pflanze *Suça* 1, 224, 4. — Scheint aus कुले, loc. von कुल, + चर zusammengesetzt zu sein.

कुलिय (von कुल) adj. am Ende eines comp. = कुलीन MBH. 1, 6804.

कुलेश्वर (कुल + ईश्वर) 1) m. a) Familienhaupt. — b) der Herr κατ' ἐξουσίαν, ein Bein. Çiva's ÇĀBDAM. im ÇKDR. — 2) f. ई ein Bein. der Durgā H. c. 58.

कुलोत्कट (कुल + उत्कट) adj. hervorragend durch sein Geschlecht, insbes. von Pferden edler Race ÇĀBDĀK. im ÇKDR.

कुलोद्गत (कुल + उद्गत) adj. aus einem edlen Geschlecht hervorgegangen M. 7, 54. 62. 63. 141.

कुलोद्भव (कुल + उद्भव) adj. dass. MED. j. 14.

कुलोद्दह s. II. उद्दह und vgl. noch MBH. 4, 1160.

कुल्पा m. 1) Knöchel Uṇ. 5, 26. RV. 7, 50, 2. ÇAT. BR. 11, 5, 2, 3, 5. कुल्पाद्वै 12, 2, 4, 3. Vgl. गुल्फा. — 2) Krankheit Uṇ. Nach ÇKDR. und WILS. auch n.

कुल्मल n. 1) der Hals der Pfeil- oder Speerspitze, in welchen der Schaft (शल्य) eingelassen ist: तत्र ते गच्छताद्दिवं शल्यं इव कुल्मलं यथा AV. 2, 30, 3. यथाष्ठाच्छङ्कङ्गात्कुल्मलात् 4, 6, 3. 5, 18, 8. ÇAT. BR. 3, 4, 4, 14. Vgl. संकल्पकुल्मल. — 2) Sünde Uṇ. 4, 189. Vgl. किल्बिष u. s. w.

कुल्मलवर्किय (कु^० + वर्किस) m. N. pr. eines Veda-Dichters Ind. St. 3, 214.

कुल्माष 1) m. saurer Schleim von Früchten u. s. w. NIB. 1, 4. स केभ्यं कुल्माषान्वादत्तं विभित्ते (ÇĀNDĀK.: कुल्माषान् = कुत्सितान्माषान्) KHAND. UP. 1, 10, 2. कुल्माषाः प्रायेणान्नमस्याम् । कौल्माषी पौर्णमासी P. 5, 2, 83, Sch. (bis auf पौर्णमासी ganz nach P.). sg. *Suça* 1, 72, 7. वलाका वारुणीकुल्माषान्याम् (नाम्नीयात्) 74, 9. कुल्माषाः 235, 19. माषतिलवित्त्वशलादुसिद्धान्वा कुल्माषान्नपेतु 377, 3. 2, 50, 8. 72, 19. 440, 5. कणपिण्याकफलीकरणा-कुल्माषस्थालीपुरोषादन्यप्यमृतवदभ्यवहरति BRĀG. P. 5, 9, 12. Nach AK. 2, 9, 39. TRIK. 3, 3, 436. H. 415. an. 3, 732 und MED. sh. 34 ist कुल्माष n. saurer Reisschleim (काञ्जिक); कुल्माषाभिषुत n. wird AK. und H. auch ungetrennt in dieser Bed. aufgefasst. AK. 3, 6, 2, 24 erscheint कुल्माष ohne Angabe der Bed. als m.: 2, 9, 18. H. 1175, v. l. und MED. wird es यवक gleichgesetzt; = यवक TRIK. 3, 3, 436. = अर्धस्विन्नधान्य H. an. 3, 733. = माषादिमिश्रमर्धस्विन्नभक्तम् BHAR. im ÇKDR. = पाचितमाषादि SĀRAS. ebend. = अर्धस्विन्नगोधूमचषाकाद्यः BHĀVĀP. ebend. = वारवधान्य und कुलत्थ, माषाकृतिपत्रः काश्मीरेषु तुलसी इति व्यातः

Subhūti bei BHARATA; = राजमाय NAJANANDA; = वनकुलत्व RATNAM. im ÇKDr. — 2) m. eine best. Krankheit ÇARDAR. im ÇKDr. — 3) f. ई N. pr. eines Flusses HAARV. LANGL. t. f, p. 307. — Vgl. कल्मय, कल्माय.

कुल्मायाभिपुत s. u. कुल्माय 1.

कुल्मास = कुल्माय BHAR. zu AK. H. 1173.

कुल्मि TS. 2, 4, 3, 2: रायस्पोय्त्वम्स्मभ्यं गवां कुल्मिं शिवस्त्रा युवस्व.

1. कुल्य (von कुल) 1) adj. f. या a) die Familie betreffend: वृत्तिस्तु कुल्यः Buḡ. P. 7, 6, 12. = कुलकित MED. j. 14. Als n. friendly inquiry after family affairs or domestic accidents, condolance, congratulation, etc. WILS. — b) zu einer Gemeine, einer Innung gehörig: कुल्यगण als Erkl. von कुल H. an. 2, 480. तुल्यकुल्येषु BHARTR. 3, 24. — c) parox. einer edlen Familie entsprossen P. 4, 1, 140. TRIK. 2, 7, 1. H. 302. an. 2, 352. MED. j. 14. m. ein achtungswerther Mann (मान्य) MED. f. eine tugendhafte, sittsame Frau HALĀJ. im ÇKDa. — 2) subst. oxyt. gaṇa वलादि zu P. 4, 2, 80.

2. कुल्य (von 1. कुल्य) adj. rivalis: नमः कुल्याय च सरस्याय च VS. 16, 37.

3. कुल्य n. 1) Knochen AK. 2, 6, 2, 19. H. 623. an. 2, 352. MED. j. 13. — 2) Fleisch. — 3) Schwingkorb. — 4) ein best. Hohlmaass, = 8 Droṇa H. an. MED.

1. कुल्यो f. 1) Bach, Kanal NAIGU. 1, 13. = श्रुत्या कृत्रिमा सरित् AK. 1, 2, 3, 33. = कर्ष 3, 4, 39, 224. = सारणि H. 1089. an. 2, 353. = पयःप्रणाली MED. j. 14. = नदी H. 1080. H. an. MED. स्यन्दत्ता कुल्या विविता: RV. 5, 83, 8. ऋदं कुल्या इवाशत 3, 43, 3. 10, 43, 7. घृतस्य VS. 6, 12. AV. 18, 3, 72. 4, 57. TS. 1, 3, 3, 2. 6, 3, 3, 4. मेदसः VS. 35, 20. घृत्तः AV. 5, 19, 3. ÇAT. Br. 13, 8, 4, 2. घृतकुल्याः, मधुकुल्याः 11, 5, 6, 4. MBh. 3, 8530. दधिकुल्याः 14, 2548. Viçv. 3, 3. सैन्धवारण्यमासाय कुल्यानां कुरु दर्शनम् MBh. 3, 40408. वसामेदोवृत्ताः कुल्याः 1, 2052. Suçr. 1, 354, 1. ad Çāk. 14. RAḠ. 12, 3. Bṅġ. P. 1, 3, 26. 5, 26, 26. Am Ende eines adj. comp. f. या RAḠ. 7, 46. — 2) N. pr. eines Flusses MBh. 13, 1742; vgl. LIA. 1, 83. 183. — Vgl. शपिकुल्या und देवकुल्या.

2. कुल्या f. N. zweier Pflanzen: 1) = शीवत्तिकोर्पाधि MED. j. 14. — 2) = स्थूलवार्तिकु Solanum longum Roxb. RATNAM. im ÇKDr. Vgl. कुली.

3. कुल्यो AV. 11, 3, 13: कृतं कृस्तावनेत्रेन कुल्योपमेधनम्: viell. Familienbrauch, Sitte (von कुल).

कुल्याय् (von 1. कुल्या), कुल्यायते zu einem Bach werden BHARTR. 2, 78. कुल्यक und कुल्यकम् m. N. pr. eines Scholiasten des MANU GILD. Bibl. 427. 429 — 433. 433.

कुल्य adj. calvus, kahl: श्रितिकुल्य zu kahl VS. 30, 22.

कुव n. eine Wasserlilie TRIK. 1, 2, 32. H. 1163. — Vgl. कुवल, कुवल्य, कुवेल.

कुवकानुक्ता f. N. einer Gemüsepflanze (योलीशाका) RĀĠAN. im ÇKDr.

कुवङ्ग (1. कु + वङ्ग Zinn) n. Blei RĀĠAN. im ÇKDr.

कुवच (1. कु + वच) adj. böse nachredend ÇKDr. angeblich nach AK. (vgl. 3, 1, 37).

कुवञ्ज (1. कु + वञ्ज) n. ein best. dem Diamant gleichender Edelstein (वैक्रान्तमणि) RĀĠAN. im ÇKDr.

कुवद् (1. कु + वद्) adj. = कुवच WILS. — Vgl. कद्द.

H. Theil.

कुवम? Kaçjapa, um seinen Namen befragt, antwortet um die Frage zu verwirren: कुलं कुलं च कुवमः कुवमः कश्यपो द्विजः । काश्यः काशनिकाशत्वदित्त्वे नाम धारय ॥ MBh. 13, 4486.

कुवर adj. = तुवर zusammenziehend (vom Geschmack) RĀĠAM. zu AK. 1, 1, 4, 18. ÇKDa.

कुवर्ष (1. कु + वर्ष) m. Platzregen: भरोदकनस्विन्नाश्च तथेमे रथवाजिनः । दीना धर्मपरिश्रान्ताः कुवर्षाभिरुता इव ॥ R. 6, 89, 15.

कुवल m. f. (कुवल und कुवली gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41; vgl. कुवलप्रस्थ und कुवलाश्च weiter unten) n. AK. 3, 6, 2, 42. 1) n. कुवल die Frucht von Zizyphus Jujuba Lam. AK. 2, 4, 2, 17. TRIK. 3, 3, 387. MED. l. 77. (कदलीफल H. an. 3, 637 wohl nur Druckfehler für वद्रीफल) VS. 19, 22. 89. 21, 29. ÇAT. Br. 5, 3, 4, 10. 12, 7, 1, 2. 2, 9. कुवलसक्तवः 9, 1, 5. KĀTJ. Çr. 15, 10, 11. 19, 2, 16. Nach den Erkl. zu AK. 3, 6, 2, 42 bezeichnet das m. und f. den Baum; कुवली kennen auch H. 1138 und RATNAM. im ÇKDa. in dieser Bed. Vgl. कोल. — 2) n. eine Wasserlilie TRIK. 1, 2, 32. 3, 3, 387. H. 1163. an. 3, 637. MED. Vgl. कुव, कुवल्य, कुवेल. — 3) n. Perle H. an. MED. — 4) f. कुवला N. pr. Verz. d. B. II. 114, 6.

कुवलकृण (कु + कृण) m. die Fruchtzeit von Zizyphus Jujuba Lam. gaṇa पीत्वादि zu P. 5, 2, 24.

कुवलप्रस्थ (कु + प्र) m. N. pr. einer Stadt gaṇa कर्क्यादि zu P. 6, 2, 87.

कुवल्य 1) n. eine Wasserlilie AK. 1, 2, 3, 36. H. 1163. die blaue Wasserlilie RĀĠAN. im ÇKDr. MBh. 13, 5038. Suçr. 1, 41, 10. 141, 21. श्रुत्यात्तरगुणे विद्यात्कुवलयोत्पले 223, 16. Megh. 34. 45. 93. कुवल्यदलनील RT. 2, 23. कुवल्यदम् BHARTR. 1, 52. ÇĀNTIÇ. 2, 11. 4, 16. SĀH. D. 71, 12. कुवल्यनयना MĀLAV. 68. Vgl. कुव, कुवेल, कुवल. — 2) m. n. (3. कु + व) Erdkreis: कुवल्यकमल Buḡ. P. 5, 16, 5. 7. — 3) m. N. pr. des Pferdes von Kuvalajāçva VP. 408. यतो भूवल्यं सर्वमश्रान्तो ऽयं चरिष्यति । श्रतः कुवलयो (कु = भू) नाम्ना ध्याति लोके प्रयास्यति ॥ MĀRK. P. 20, 51.

कुवलायादित्य (कु + यादित्य) m. N. pr. eines Fürsten (= कुवलयापीठ) RĀĠA-TAR. 4, 355.

कुवलयानन्द (कु + यानन्द) m. Titel eines über Rhetorik handelnden Werkes; s. Erkl. der Abkürzungen und Verz. d. Pet. H. No. 80.

कुवलायापीठ (कु + यापीठ) m. N. pr. eines Daitja, der, in einen Elephanten verwandelt, Kaṁsa's Vehikel wird, HARIV. 2361. 4658. fgg. 5877. 9124; vgl. 3112. fg. GĪR. 10, 16. 11, 34. N. pr. eines Fürsten (= कुवलायादित्य) RĀĠA-TAR. 4, 362. 372. 376.

कुवलयावली (कु + वली) f. N. pr. einer Fürstin KĀTJAS. 20, 49.

कुवलयाश्च (कु + श्च) m. N. pr. eines Fürsten mit dem Bein. Dhundhumāra VP. 361. ein Bein. des Fürsten Pratardana 408. MĀRK. P. 20. fgg. (कुव). Buḡ. P. 9, 17, 6. Der erstere heisst कुवलयाश्चक ebend. 9, 6, 24; vgl. कुवलाश्च. कुवलयाश्चरित n. Titel eines in Prākṛt verfassten Gedichts von Viçvanātha-Kavirāga SĀH. D. 66, 6. कुवलयाश्चरिय n. die Erzählung von K. MĀRK. P. 21. 22 in den Unterschr. कुवलयाश्चरिय 20 ist wohl nur Druckfehler.

कुवलयिते (von कुवल्य) adj. mit Wasserlilien geschmückt gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. श्रयोध्यां मैथिलीदर्शनीनां कुवलयितगवातां लोचनैरङ्गनानाम् RAḠ. 11, 93.

कुवलयिनी (wie oben) f. eine Gruppe von Wasserlilien RĀGA. im ÇKDā.

कुवलयेश (कुवलय 2. + ईश) m. Gebieter über den Erdkreis, König; davon nom. abstr. कुवलयेशता Königthum RĀGA-TAR. 4, 372.

कुवलाश्रय und कुवलाश्रय (कुवलय + श्रय) m. N. pr. eines Fürsten mit dem Bein. Dhruvadhara H. 701 (व). MBu. 3, 13486. fgg. (व). HAARV. 671 (व). — Vgl. कुवलयश्रय.

कुवलयेश्य (कुवलय, loc. von कुवलय, + श्य) m. ein Bein. Vishnu's (auf einer Wasserlilie liegend) MBu. 13, 7012.

कुवाक्य (1. कु + वाक्य) n. eine beleidigende Rede, ein beleidigendes Wort: कुवाक्यात्तं च सौहृदम् PAÑKĀT. V, 64.

कुवाच् (1. कु + वाच्) f. dass.: मर्मभिदः कुवागिषूयानाह् Buig. P. 4, 3, 15.

कुवाट m. = कवाट und कपाट Thürflügel H. 1007.

कुवाद (1. कु + वाद्) adj. übel nachredend AK. 3, 1, 37. H. 348.

कुवाङ्गल m. Kameel ÇABDAK. im ÇKDā.

कुविक m. pl. N. pr. eines Volksstammes VARĀH. BĀU. S. 14, 30, v. l. in Verz. d. B. H. 242.

कुवित्स (कुविद् und स zusammengerückt) f. Wer, Jemand, ein Unbekannter: कुवित्सस्य प्र हि ब्रह्म गोमत्तं दस्युका गमत् RV. 6, 45, 24.

कुविद् (कुवित् gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57) Fragewort ob, etwa; sowohl bei directer als indirecter Frage, mit Betonung des verb. fin. (P. 3, 1, 30): कुविदो अग्निरुच्यन्म्य वीरसत् RV. 1, 143, 6. 2, 16, 7. 33, 1. 3, 42, 2. 4. कुविन्मा गोपो कर्से ज्ञस्य 43, 5. 4, 51, 4. 5, 3, 10. 36, 3. 6, 23, 9. स्तोममग्रये त्रीन्नमम् । वस्यः कुविद्वर्नात् नः 7, 15, 4. 58, 5. 8, 26, 10. 69, 3. 80, 4. कुवित्सोमस्यापामितं 10, 119, 1. स तत्रा चुक्रोध कुविन्मे पुत्रमवधीदिति hat er mir denn meinen Sohn erschlagen! ÇAT. Br. 1, 6, 2. 6. 4, 6, 6, 5. कुविद्ग RV. 7, 91, 1. 8, 85, 10. 10, 64, 13. 131, 2. AV. 2, 3, 2. Nach NAIGH. 3, 1 = वङ्ग. Wir halten कुविद् für eine Verbindung von 1. कु mit इद् wie स्विद् von सु + इद्; daher wir das Wort auch mit द् स्विद् und nicht mit त् schreiben.

कुविय्यास v. l. für विकुय्यास im gaṇa कृशाश्चादि zu P. 4, 2, 80.

कुविन्द m. = कुपिन्द Weber Up. 4, 87. AK. 2, 10, 6. H. 913. DURGA zu NĪR. 3, 24. Auch कुविन्दक BRAUMAV. P. (s. u. कंसकार).

कुविन्व (1. कु + वि^०) m. n. ohne Angabe der Bed. TAİK. 3, 3, 10.

कुविवाह (1. कु + वि^०) m. Missheirath M. 3, 63.

कुवीणा (1. कु + वी^०) f. die Laute der Kāṇḍāla H. c. 82.

कुवीर (कुवीरा?) N. pr. eines Flusses, v. l. für कुचीरा VP. 183, N. 48.

कुवृत्तिकृत् (कु^० [1. कु + वृत्ति] + कृत्) m. N. einer Pflanze, Caesalpinia Bonducella Flemm. (पूतिका), ÇABDAK. im ÇKDā.

कुवेणा (1. कु + वेणा) f. N. pr. eines Flusses, v. l. für तुङ्गवेणा VP. 183, N. 51. Als v. l. für कुवेणा Fischkorb bei einem Sch. zu AK. 1, 2, 3, 16.

कुवेणी (1. कु + वे^०) f. Fischkorb AK. 1, 2, 3, 16 (nach einem Sch. auch कुवेणि und कुवेणा). H. 929. — ÇKDā. und WILS. geben ohne Angabe einer Autorität auch die nicht übertragenen Bedd.: eine schlechte Haarflechte und ein Frauenzimmer mit einer solchen.

कुवेर und die damit zusammengesetzten Wörter s. u. कुवेर.

कुवेल n. = कुवल्लय 1. H. 1163.

कुवैद्य (1. कु + वैद्य) m, ein schlechter Arzt Suçr. 1, 12, 19.

कुव्र n. Wald WILS. — Vgl. कुव्र.

कुप्, कुष्यति umfassen (संश्लेषणो), v. l. für कुम् DĀTUP. 26, 109. — Auf diese Wurzel, wenn sie sonst irgend gesichert wäre, liesse sich कुति und कोश zurückführen.

कुश^३ ÇAT. Br. कुश ÇĀNT. 2, 4. 1) m. a) Gras: यत्रैव वा च कुशो वा यद्वा विकृत्तति ÇAT. Br. 3, 1, 2, 16. 5, 3, 2, 7. यानेव कोश हरिताम्बुशान् 4, 5, 10, 6. प्राचः कुशान्संस्तीर्य 14, 1, 2, 1. KĀTJ. ÇR. 10, 8, 7. 25, 12, 19. ÇĀNĀH. ÇR. 13, 6, 3. कुशोर्णाः ÇAT. Br. 2, 5, 2, 15. कुशमुष्टि KĀTJ. ÇR. 1, 3, 23. ऽत्-रूप 5, 1, 29. 2, 15. ऽपवित्र 7, 3, 1. ऽस्तम्ब 17, 3, 1. 14. ऽपिञ्जल ऀCV. GRH. 1, 17. 2, 7. Das BRĀHMANA pflegt sich des Wortes दुर्न zu bedienen, wo die SĪTRA कुश haben. — b) insbes. das heilige, bei verschiedenen religiösen Ceremonien verwendete Gras, Poa cynosuroides Retz., ein Gras mit hohen Halmen, welche von zahlreichen, langen Blättern umgeben sind. AK. 2, 4, 5, 31. H. 1192. an. 2, 545. MED. c. 3. Nach AK. und MED. auch. n. (nicht zu belegen). M. 2, 43. 182. 4, 250. 10, 88. JĀĀN. 1, 229. R. 5, 92, 19. 93, 1. Suçr. 1, 137, 19. 143, 17. 144, 16. 2, 28, 8. 29, 20. 98, 2. MBu. 3, 16078. कुशसंस्तर 1, 4708. ऽशयन RAGH. 1, 95. कृतकुशपरिग्रह PAÑKĀT. 165, 15. कुशचारि मि^० Kuçā aufgekoehetes Wasser M. 11, 148. कुशोदक 212. JĀĀN. 3, 315. वर्द्धिमती नाम पुरी सर्वसंपत्समन्विता । न्य-पतन्वत्र रोमाणि यज्ञस्याङ्गं विधुन्वतः ॥ कुशकाशास्तत्र वासन शशङ्करित-वर्चसः । ऋषयो वैः परभाव्य यज्ञान्न्यज्ञमोत्रिरे ॥ BAIG. P. im ÇKDā. ÇĀK. 89. 34, 1. HIT. 10, 8. RAGH. 1, 49. BRAHMA-P. in LA. 49, 18. VP. 106. BUIG. P. 1, 19, 17. COLERR. Misc. Ess. 1, 114. fgg. LALIT. 152. 239. Vgl. noch u. 1. काश 2. — c) der (aus Kuçā-Gras gewundene) Strick, welcher die Deichsel des Pfluges mit dem Joche verbindet, H. an. MED. VIÇVA in SIDDH. K. 251, b, 2. Vgl. कुशी weiter unten. — d) N. pr. eines Sohnes von Vasu Uparikāra HAARV. 1806. eines Sohnes von Balākāçva oder Grosssohnes von Balāka und Vaters von Kuçāmba, Kuçāmbha (und auch von Vasu) 1424. R. 1, 34, 1. VIÇV. 1, 1 (प्रजापतिमुत्स्वासीत्कु-शः). VP. 399. BUIG. P. 9, 15, 4. eines Sohnes von Suhotra (vgl. काश) 17, 3. von Vidarbha 24, 1. von Rāma (vgl. कुशीलव) TAİK. 2, 8, 4. 3, 3, 194. H. 704. H. an. MED. VIÇVA a. a. O. HARIV. 822. यस्तयोः प्रथमं ज्ञातः स कुशैर्मन्त्रसंस्कृतेः । निर्मार्जनीयो नाम्ना हि भविता कुश इत्यसौ ॥ यश्चाव्रज एवासीन्नवणो न समाहितः । निर्मार्जनीयो वृद्धाभिर्नाम्ना स भविता लवः ॥ R. im ÇKDā. (vgl. RAGH. 15, 32). RAGH. 16, 72. Verz. d. B. H. No. 434. VP. 385. fg. BUIG. P. 9, 11, 11. N. pr. eines Sohnes von Lava (auch ein Sohn Rāma's), eines Königs von Kaçmīra RĀGA-TAR. 1, 88. LĪA. I, 476, N. — e) N. pr. eines der 7 grossen Dvīpa, umgeben von dem Meere aus geschmolzener Butter (घृत), TAİK. 2, 1, 4. MED. VIÇVA a. a. O. (lies द्वीप statt धीप). VP. 166. 198. fg. BUIG. P. 5, 1, 32. eine dort gebräuchliche Schrift LALIT. 122. Vgl. कुशदीप. — 2) f. कुशा P. 4, 1, 42, Sch. ein im comp. vorang. Wort auf अस् bewahrt vor कुशा das स nach P. 3, 3, 46. a) Deckbrett LĀTJ. 2, 6, 1. 4. — b) Holz (दारु); diese Bed. soll das Wort auch P. 3, 3, 46 nach SIDDH. K. 251, b, 3. fg. habeo. अयस्कुशा, पयस्कुशा (!) P., Sch. — c) Strick MED. Zügel II. 1232. H. an. — d) N. einer Pflanze (s. मधुवर्कटिका)

ÇABDAK. im ÇKDR. — 3) f. कुशी Vop. 4, 26. a) a sort of boat or spoon, used in making libations HAUGT. Viell. hierher ÇAT. Br. 3, 6, 2, 9. fgg. — b) verarbeitetes Eisen (अयोविकार) P. 4, 1, 42. AK. 2, 9, 99. H. 1039. H. an. — c) Pflugschar MED. Vgl. कुशिक. — d) a pod of cotton HAUGT. — e) = शलाका Siddh. K. 251, b, 2. — 4) n. Wasser AK. 3, 4, 28, 218. H. 1069. H. an. MED. Wohl aus कुशय und कुशेशय geschlossen; vgl. auch कुशित. — 5) adj. a) böse, schlecht (पापिष्ठ). — b) drunken H. an. MED.

कुशचीर (कुश + चीर) 1) n. ein Gewand aus Kuça-Gras R. 2, 37, 10. — 2) adj. in ein Kuça-Gewand gekleidet; davon f. °चीरा N. pr. eines Flusses VP. 183.

कुशल m. pl. N. pr. eines Volkes, v. l. für कुशल VP. 190, N. 79.

कुशाएड (!) m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 183, N. 7. कुशाएटी und कुशाएडका? Verz. d. B. H. No. 1233. सर्वेषु क्रतुषु इयं परिभाषा ज्ञातव्या । कुशाएडका च । Einschlebung des Copisten zwischen LĀṬI. 2 und 3 in CHAMB. 89 (WEBER 309). — Vgl. u. कुशाद्य.

कुशद्वीप (कुश + द्वीप) m. N. eines der 7 grossen Dvīpa MBh. 13, 673. VP. 198. fg. एवं सुरोदाद्विस्तद्विगुणाः स्वमानेनवृत्तो धृतेर्देन यथा पूर्वः कुशद्वीपो यस्मिन्कुशस्तम्बो देवकृतस्तद्वीपाख्याकोरो ज्वलन इवापरः स्वशय्य-रोचिषा दिशो विरानयति Bhāg. P. 5, 20, 13. — Vgl. 1. कुश, e.

कुशधारा (कुश + धा°) f. N. pr. eines Flusses VP. 183.

कुशधन (कुश + धन) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes von Hrasvaroman R. 1, 71, 13. 19. 70, 2. VP. 390. eines Enkels desselben Buāg. P. 9, 13, 19. LIA. I, Anh. xiv.

कुशनगर (कुश + नगर) n. N. pr. einer Stadt, wo Çākjamuni starb, VĀJUP. 102. LIA. I, 138, N. LAUIT. 416. fg. 449. fgg. — Vgl. कुशियामका, कुशिनगर.

कुशनाम (कुश + नाम = नामि) m. N. pr. eines Sohnes von Kuça HARIV. 1423. R. 1, 34, 3. Viçv. 1, 1, 2. VP. 399. Bhāg. P. 9, 15, 4.

कुशनामन् m. Kameel, falsche Lesart für शिशुनामन् II. 1233.

कुशनार v. l. für कुशधारा VP. 183, N. 43.

कुशनेत्र (कुश + नेत्र) m. N. pr. eines Daitja HARIV. 12944.

कुशय m. Trinkgeschirr UNĀDIK. im ÇKDR. Wils. liest in beiden Ausgaben कुशय (कुश्र + suff. श्रय), stellt das Wort aber zwischen कुशनामन् und कुशयुष्य. — Vgl. कुशय.

कुशयुष्य (कुश + पु°) n. N. einer Pflanze (s. ग्रन्थिपर्ण n.) RATNAM. im ÇKDR.

कुशलवन् (कुश + वन्°) n. N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 8179. कुशलवन्-नामासाय तपस्तेपे सुरारूपान् (दितिः) R. 1, 46, 8 (SCHL.: in verbenae cumulo decumbens).

कुशयं m. Cisterne NAIGH. 3, 23. — Vgl. कुशय, कुशिन.

कुशर (1. कु + शर) m. eine Art Schilf RV. 1, 191, 3 (neben शर).

कुशरीर (1. कु + शी°) n. ein schlechter Körper Buāg. P. 5, 26, 17.

कुशल ÇAT. Br. कुशलं gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97. in comp. mit कृत् u. s. w. gaṇa श्रेयादि zu P. 2, 1, 59. mit कुमार gaṇa श्रमणादि zu 70. 1) adj. f. श्रा a) sich in gutem Zustande —, in der gehörigen Ordnung befindend, vollkommen entsprechend: न द्वेष्यकुशलं कर्म कुशले नानुपज्जते Bhāg. 18, 10. कुशलान्याशु सिध्यन्ति नेतराणि कृतानि यत्

Buāg. P. 1, 18, 7. कुशलाकुशला मिश्राः कर्मणां मतयः 2, 10, 40. कुशलेन समाधिना 4, 24, 7. कुशलं मन् für entsprechend halten, billigen: तद्ये ज्ञायामो न ते कुशलं मेनिरे AIR. Br. 7, 18. ÇĀṆKU. ÇR. 15, 26, 4. 8. कुशलम् adv. auf die gehörige Weise, recte: कुशलमग्नीष्वरिचचारीत् KĀND. UP. 4, 10, 2. bewahrt im comp. vor einem adj. seinen Ton gaṇa विस्पष्टादि zu P. 6, 2, 24. कुशलीकर in die gehörige Ordnung bringen: अलंकृतं कुमारं कुशलीकृतशिरसम् ĀCV. GAṆ. 1, 19, 17. कुशलीकारयति (das Haupthaar) यद्योगोत्रकुलकल्पम् GOBU. 2, 9, 20. 10, 4. — b) dem es wohlgeht, gesund: कुशलस्ते पिता N. (BOPP) 16, 29 (v. l. कुशली). कुशलास्ते नरव्याघ्र येषो कुशलमिच्छति R. 2, 70, 12. Vgl. कुशलिन. — c) einer Sache gewachsen, bewandert, geschickt, erfahren AK. 3, 1, 4. H. 343. an. 3, 636. fg. MED. I. 76. एते कुशला मन्यमानाः ÇAT. Br. 11, 4, 2, 1, 4. 13. श्राश्रयो वक्ता कुशलो ऽस्य लब्धाश्रयो ज्ञाता कुशलानुशिष्टः KĀTHOP. 2, 7, N. 19. 17. 18. R. 1, 7, 18. एतेनापि हि पापेन कुशलो धनमत्रयेत् KATUŚ. 6, 36. कुशलबुद्धि adj. JĀG. 1, 349. Die Ergänzung α) im loc. P. 2, 3, 40. Vop. 5, 29. उद्गत्रे KĀND. UP. 1, 8, 1. स्थाने युद्धे च M. 7, 190. श्रुत्वस्थानेषु 8, 398. द्वाष्टनीत्याम् JĀG. 1, 312. शीघ्रयानेषु N. 18. 6. गीतसामसु INDR. 2, 28. R. 1, 7, 7. 9, 8. द्वाष्टकारण्ये 2, 84, 12. PAÑKĀT. V, 33. कुशलो मृगव्ये (श्रा) H. 1281. — β) im gen. P. 2, 3, 40. कटकरणास्य Sch. Vop. 5, 29. द्रव्याणां कुशलाः JĀG. 2, 181. — γ) im comp. vorangehend gaṇa शौण्डादि zu P. 2, 1, 40. समुद्रयान° M. 8, 157. वैतान° 11, 37. सर्वार्थ° N. 8, 4. अश्र° 22, 12. R. 1, 9, 8. 3, 59, 25. 4, 2, 21. PAÑKĀT. I, 421. HIT. I, 193. RAIG. 3, 12. BRAHMA-P. in LA. 31, 16. 55, 16. (श्रा) मृगयाकुशलः AK. 2, 10, 23. — δ) im infinit.: व्याख्यातुं कुशलाः केचिद्ग्रन्थान्धारयितुं परे MBh. 1, 53. जन्म चाप्रतिवीर्यस्य कुशलो ह्यसि भाषितुम् 3, 10426. 14, 2846. R. 3, 73, 41. — 2) m. a) pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 359. VP. 190. Bewohner von Kuçadvīpa Buāg. P. 5, 20, 16. — b) ein Bein. Çiva's Çiv. — c) N. pr. eines Fürsten VP. 470, N. 23. eines Grammatikers COLEBR. Misc. Ess. II, 49. — 3) f. कुशला N. pr. (?) eines Frauenzimmers gaṇa व्राह्मदि zu P. 4, 1, 96. — 4) f. कुशली Name zweier Pflanzen: a) = अश्रमत्तक. — b) = तुद्राक्षिका VAIJ. im ÇKDR. — 5) n. die gehörige Ordnung, ein guter, gedeihlicher Zustand, Wohlfahrt, Wohlergehen, Wohlbefinden H. an. 3, 636. MED. I. 76. सर्षिर्मिश्रं स्यात्कुशलेन ordnungsgemäss GOBU. 1, 3, 30. पाप्ये नत्तरे दारान्कुर्वीति नत्तणाप्रशस्तान्कुशलेन 2, 1, 2. कुशलप्रतमिव स्वालीपार्कं श्रयेत् 1, 7, 7. धर्मान्न प्रमदितव्यम् । कुशलान्न (ÇĀṆK.: कुशलात् = श्रामर-नार्श्रत्कर्मणाः) प्रमदितव्यम् TAITT. UP. 1, 11, 1. अहो ममोपरि विधेः संरम्भो दाहूपो महान् । नानुवभ्राति कुशलम् N. (BOPP) 13, 31. अहो एतावदेवास्मद्भूयतेः कुशलं दुर्गं च PAÑKĀT. 192, 23. कश्चिद्भगवतामिह । तपस्यग्निषु कुशलं स्वथर्मचरणेषु च II N. 12, 50, 51. Viçv. 2, 5, 9, 10. VID. 207. कश्चित् कुशलम् Viçv. 2, 7. कश्चिन्न कुशलं तव MBh. 13, 1884. fg. कुशलं ते fragend und wünschend (die Person auch im dat. nach P. 2, 3, 73) DRAUP. 4, 10. HIT. 17, 17. 38, 13. का वार्ता अतिदुर्वला ऽसि कुशलं प्रीति ऽस्मि ते दर्शनात् PAÑKĀT. I, 283. II, 63. श्रावयोः कुशलं देव सर्वत्रगतम् N. 2, 15. R. 3, 63, 12. HIT. 39, 10. VID. 184. ब्राह्मणां कुशलं पृच्छेत्तत्रवन्धुमनामयम् M. 2, 127. N. 18, 7. 22, 2. R. 1, 73, 2. 3, 2, 20. कुशलं कौशिको राज्ञः पर्यपृच्छत् 1, 20, 11. Viçv. 2, 4. MEGH. 99. ततः कुशलमव्ययम् । पप्रच्छानामयं चापि तयोः सर्वगतम् N. 2, 14. पप्रच्छ कुशलं राज्ञे (तम्) RAIG. 1, 58. कुशलानामयं प्रीतः पप्रच्छ वसुधाधिपम् H. 1, 20, 10. 68, 4. 3, 4, 10. कुशलप्रश्न

m. eine Erkundigung nach Jmdes Wohlbefinden TRIK. 2, 7, 10. HÄR. 133. HIT. 25, 17. VER. 10, 20. BŪG. P. 4, 22, 14. आक्रुष्टः कुशलं वदेत् M. 6, 48. स्वागतं ते मनुष्येन्द्र कुशलं ते ब्रवीम्यहम् N. 22, 6. R. 1, 73, 3. वाच्य-स्ततो यवीयान्मे कुशलं वचनान्मम 4, 53, 13, 14. आसते कुशलं कश्चिद्ये च शत्रुनिदादयः BŪG. P. 1, 14, 29. स्वाधीनकुशलाः सिद्धिमतः ÇĀK. 64, 23. कुशलेन mit Wohlbefinden d. i. heiter, wohlgemuth: प्रस्थितं दण्डकारण्यं पश्य त्वं कुशलेन माम् spricht Rāma zum trauernden Vater R. 2, 34, 22 (GORA.: con occhio benevolo). Vgl. अकुशल, wo die adj. Bed. jetzt durch folgendes Beispiel belegt werden kann: न हि तस्मिन्कुले ज्ञातो गच्छत्य-कुशलां गतिम् DAÇ. 2, 44. Nach den Lexicographen bedeutet कुशल n. a) त्वम् Wohlfahrt AK. 1, 1, 4, 4. 3, 4, 26, 206. H. 86. an. 3, 636. MED. I. 76. — b) पुण्य Tugend. — c) पर्याप्ति das Gewachsensein AK. 3, 4, 26, 206. H. an. MED. — Nach dem gaṇa सिध्मादि soll कुशल von कुश stammen; ŚĀN. D. 11, 11 wird eine Etymologie कुशं लाति angeführt.

कुशलता (von कुशल) f. das Bewandertsein, Geschicklichkeit, Erfahren-heit: यथा यथा निषेवते विषयान्विषययात्मकाः । तथा तथा कुशलता ते-षां तेषूपजायते ॥ M. 12, 73. कथमस्मिन्नपि कर्मणि कुशलता MĀKĀN. 51, 22.

कुशलिन् (von कुशल 3.) adj. 1) gesund, wohl auf, heil MBu. 3, 354. N. 2, 15. 16, 25. R. 1, 17, 37. न चायंदाय वैदेकीं कुशली त्वं गमिष्यसि 3, 56, 30. न चेत्कुशलिनो सीतां प्रदास्यति ममेश्वरः 69, 14. 4, 9, 2. 5, 31, 26. PĀN-ĀT. 164, 2. अथ भगवाँस्तोकानुप्रक्षाय कुशली काश्यपः ÇĀK. 64, 21. RAĞH. 5, 4. MEGH. 111. — 2) ein Wohlbefinden verkündend, günstig, gut (von einer Nachricht): कुशलिनी वत्सस्य वार्तापि नो ŚĀN. D. 63, 8.

कुशवत् (von कुश) 1) adj. mit Kuça-Gras bewachsen: कूरः MBu. 3, 10553. तपोवनानि RAĞH. 14, 28. — 2) f. °वती N. pr. einer Stadt MBu. 3, 11792. Vgl. कुशावती.

कुशविन्दु (कुश + वि°) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 363. VP. 192.

कुशवीरा f. N. pr. eines Flusses, v. l. für कुशचीरा VP. 183, N. 35.

कुशस्तम्ब (कुश + स्तम्ब) m. 1) ein Haufen Kuça-Gras KĀTJ. ÇA. 17, 3, 1. 14. 25, 4, 6. BŪG. P. 5, 20, 13 (vgl. u. कुशद्वीप; BUR.: la tige de Kuça). — 2) N. pr. eines Tirtha MBu. 13, 1714. — कुशस्तम्ब (!) N. pr. eines Fürsten, = कुशाश्च VĀJU-P. in VP. 399, N. 9.

कुशस्वली (कुश + स्वली) 1) n. ein Bein. der Stadt Kānjakubga TRIK. 2, 1, 13. H. 974. LIA. I, 128, N. 1. — 2) f. °स्वली ein Bein. der Stadt DVĀRAKĀ GAṬĀDA. im ÇKDr. LIA. I, 626, N. 713. Anh. xi, N. 21. MBu. 2, 614. HARIV. 644. 1967. 7389. VP. 335. fg. BŪG. P. 1, 10, 27. 7, 14, 31. 9, 3, 28. = अक्षर्वेदी TRIK. 2, 1, 7 (der Text: शशस्वली, die Corrigr.: कुश°).

कुशाकर (कुश + आकर) m. Feuer ÇĀDDAM. im ÇKDr.

कुशान्त (कुश + अन्त Auge) m. Affe ÇĀDDAM. im ÇKDr.

1. कुशाग्र (कुश + अग्र) n. die Spitze eines Kuça-Halmes: अन्यथा हि — देवयोनिर्यो पतिः । कुशाग्रेणापि कैलेये न स्पष्टव्यो मेहेदधिः ॥ MBu. 3, 11023. कुशाग्रबुद्धि adj. dessen Verstand so scharf ist wie die Spitze eines Kuça-Halmes RAĞH. 3, 1. — Vgl. कुशाग्रिय.

2. कुशाग्र (wie eben) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes von Bṛhad-ratha, HARIV. 1807. VP. 455. BŪG. P. 9, 22, 6.

कुशाग्रिय (von 1. कुशाग्र) adj. f. आ so scharf wie die Spitze eines Kuça-Halmes, vom Verstande P. 5, 3, 105. °या बुद्धिः Sch. °मति adj.

von scharfem Verstande H. 344.

कुशाध्य (कुशाद्य?) m. pl. N. pr. eines Volkes, v. l. für कुलाद्य VP. 188, N. 37. Auch कुशाद्य ebend. Statt कुशाद्य bei Vjāpi zu H. 210 ist कु-एद्यशी zu lesen. — Vgl. कुशाद्य.

कुशाम्ब m. N. pr. gaṇa शुधादि zu P. 4, 1, 123. eines Sohnes von Vasu Uparikara MBu. 1, 2363. BŪG. P. 9, 22, 6. von Kuça HARIV. 1425. R. 1, 34, 3 (des Gründers von Kauçāmbi; vgl. 6 und Sch. zu P. 4, 2, 68). VP. 399. Letzterer heisst कुशाम्बु (कुश + अम्बु) BŪG. P. 9, 15, 4.

कुशारणि (कुश + अरणि) m. (der sich durch einen Kuça-Halm ent-zünden lässt) ein Bein. des wegen seines aufbrausenden Charakters be-rüchtigten Durvāsas TRIK. 2, 7, 13. H. 850.

कुशात्मलि (1. कु + शा°) m. N. einer Pflanze, Andersonia Rohitaka (रोहितक) Roxb., RĀGĀN. im ÇKDr.

कुशावती (von कुश) f. N. pr. einer Stadt MĀKĀN. 173, 4. der Residenz von Kuça, dem Sohne Rāma's, RAĞH. 15, 97. 16, 25. — Vgl. कुशवती unter कुशवत्.

कुशवर्त (कुश + अर्त) m. N. pr. eines Tirtha: गङ्गाद्वारे कुशवर्ते वित्त्वेके नीलपर्वते । तथा कनकले स्नात्वा धृतयाम्ना दिवं व्रजेत् ॥ MBu. 13, 1700. कुशवर्त घासीनम् BŪG. P. 3, 20, 4 (BURNOUF: au passage du Gange). Personif. ein Sohn Rshabha's ebend. 5, 4, 10.

कुशाश्च (कुश + अश्च) m. N. pr. eines Fürsten (v. l. कुशाश्च) R. 1, 47, 16. LIA. I, Anh. xvi. Als v. l. von कुशाम्ब R. GORA. 1, 35, 5. VP. 399, N. 9.

कुशिशपा (1. कु + शि°) f. N. einer Pflanze, = कपिलशिशपा RĀGĀN. im ÇKDr.

कुशिक 1) m. a) N. pr. des Vaters von Viçvāmitra (nach dem MBu. und HARIV. ist dieser ein Enkel Kuçika's) und Gāthin oder Gādhī, Gā-dhin, welcher letztere mit Indra identificirt wird, woher dieser auch zum Geschlecht des Kuçika (s. कौशिक) gezählt wird, NŪ. 2, 25. TRIK. 3, 3, 14. H. an. 3, 26. MED. k. 69. RV. 3, 33, 5. ŚĪ. zu RV. 1, 10, 11. R. 1, 23, 11. VIÇV. 7, 5. 10, 5. 13, 5. MBu. 1, 6651. 13, 204. HARIV. 1425. 1763. °वंश MBu. 13, 185. कुशिकस्याश्रमम् — सर्वपापप्रमोचनम् 3, 8109. pl. die Nachkommen des Kuçika RV. 3, 26, 1. 29, 15. 30, 20. 42, 9. 53, 9. 10.

एष वः कुशिका वीरो देवरातः AIR. BR. 7, 18. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 57. 61. MBu. 1, 3723. 6639. 13, 2724. BŪG. P. 9, 13, 6. कुशिकोत्तम

wird Indra angeredet MBu. 13, 800. कुशिका: N. pr. eines Volksstam-mes VARĀH. BĀH. S. 14, 30 in Verz. d. B. H. 242 (vgl. var. l.). — b) Pflug-schar H. an. MED. Nach der richtigen Lesart H. 891 neutr. Vgl. कुशी.

— c) Bodensatz im Oel VIÇVA im ÇKDr. — d) N. verschiedener Pflan-zen: a) Shorea robusta Roxb. (शाल, सर्त) TRIK. H. an. MED. Ein verle-senes शाल oder फाल (Pflugschar) kann aus einer Bed. zwei gebildet haben. — β) Terminalia Bellerica (त्रिभीतक) H. an. — γ) Vatica robusta W. u. A. (अश्रकर्ण) RĀGĀN. im ÇKDr. — 2) adj. schielend ÇĀDDAM. im ÇKDr. — Vgl. कौशिक.

कुशियामक (कुशिन + आ°) m. N. pr. eines Dorfes der Malla BURJ. Intr. 85, N. 2. SCHIEFNER, Lebensb. 290 (60). — Vgl. कुशिनगर.

कुशित adj. mit Wasser vermischt (जलमिश्रित) UNĀDIK. im ÇKDr. — Vgl. कुश n. Wasser und कुपित.

कुशिन (von कुश) 1) adj. mit Kuça-Gras versehen: दण्डी मुण्डी कुशी

चीरी घृताक्तो मेखलीकतः MBu. 13, 973. — 2) m. ein Bein. Vālmiki's (mit Bezug auf Rāma's Sohn Kuça; vgl. कुजोयज) H. 846.

कुशिनगर n. oder नगरी f. (कुशिन + न) N. pr. der Hauptstadt der Malla BuRN. Intr. 85, N. 2. 389. SCHEPNER, Lebensh. 290 (60). LIA. I, 549. — Vgl. कुशनगर.

कुशिम्वि (1. कु + शि) N. einer Pflanze SuCR. 1, 199, 9. — Vgl. शिम्वि, शिम्वि und कुशिम्वि.

कुशीद n. 1) = कुसीद Wuchergeschäft BuAR. zu AK. 2, 9, 4 im ÇKDr. Hār. 167. — 2) rothes Sandelholz MuNDAMĀLĀR. im ÇKDr.

कुशीरक gaṇa सव्यादि zu P. 4, 2, 80.

कुशोनव n. 1) Barde, Schauspieler M. 3, 155, 8, 65, 102, 9, 225. MBu. 13, 4280. MĀKĪH. 2, 8. MĀLAT. 4, 4. Nach den Lexicogr.: = चारण AK. 2, 10, 12. H. 329. an. 4, 303. = नट und याचक MED. v. 58; statt याचक hat H. an. याचक. — 2) ein Bein. Vālmiki's H. an. MED. — 3) du. N. pr. der beiden Söhne Rāma's, welche sonst कुश und लव heissen, TRiK. 2, 8, 4. H. 704. R. 1, 4, 2, 3. 15. 31. Ohne Zweifel sind die Namen der Söhne erst aus dem appell. कुशीलव gebildet worden. — In dem Worte hat man wohl mit Recht 1. कु und शील gesucht.

कुशीवश m. ein Bein. Vālmiki's TRiK. 2, 7, 18. — Vgl. कुशिन und कुशीलव.

कुमुम्भ m. Krug, Wassertopf der Einsiedler Hār. 64. — Vgl. कुमुम्भ.

कुमूल m. 1) Kornkammer, Kornboden H. 1013. कुमूलधान्यक der sein Korn in Kornkammern birgt, der einen grossen Vorrath von Korn hat M. 4, 7. JĪGĪ. 1, 128. कुमूलापूरणाक्तैः Hit. Pr. 19. तत्पुत्रं कुमूले धृत्वा 66, 13, 18. कुमूलादवतार्य 19. ये तिरु वा अन्धावत्कुमूलगुहादिषु भूतानि निरुन्धन्ति BuĀG. P. 5, 26, 34. — 2) Hülsenfeuer (तुपानल) ĠAṚĀDH. im ÇKDr. — Viell. in 1. कु + मूल zu zerlegen. — Vgl. कुमूल.

कुमूलविल (कु + विल) n. P. 6, 2, 102.

कुशेशय (कुशे, loc. von कुश, + शय) 1) adj. im Grase liegend (?) MBu. 13, 1698. — 2) m. a) N. eines Baumes (s. कर्णिकार) ÇABDAK. im ÇKDr. — b) (als Syn. von Wasserlilie; vgl. AK. 2, 3, 22) der indische Kranich ÇKDr. (neutr.). — c) N. pr. eines Berges in Kuçadvīpa VP. 199. — 3) n. eine Wasserlilie AK. 1, 2, 3, 39. H. 1160. ऋद्दश् कुशवानेष यत्र पत्रं कुशेशयम् MBu. 3, 1053. कुशेशयकोशविशालनेत्राः (f.) कुशेशयापीडविभूषिताश्च । कुशेशयानां रविवोधितानां ब्रह्मः श्रियं ताः सुरवारमुध्याः ॥ Hār. 8428. °दल R. 2, 94, 23. °रजम् ÇĀK. 86. कुशेशयाताम्रतलेन (कोरेण) RAGH. 6, 18. कुशेशयान्त 18, 3. RĀGA-TAR. 1, 88, wo TROYER कुशेशयान्त ohne alle Noth als Beinamen von Kuça auffasst; statt कुशेशयान्त steht LIA. I, 476. N. fälschlich कुशेशय.

कुश्रि m. N. pr. eines Lehrers ÇAT. Br. 10, 5, 5, 1. कुश्रि 6, 5, 9. 14, 9, 4, 33. Ind. St. 1, 70 u. s. w. — Vgl. गुश्रि.

कुश्रुत (1. कु + श्रुत) adj. schlecht gehört PAṆĀT. V. 1.

कुश्रुथ (1. कु + श्रुथ) n. eine kleine Grube VJURP. 125.

कुष, कुक्षति DuĪTUR. 31, 46 (निष्कर्ष); अक्रोषीत् Sch. zu P. 3, 1, 45. 7, 2, 4. 8, 2, 28. कुषिता P. 1, 2, 7. VOP. 26, 204. 1) reissen, zerreißen, herausreißen: पुमंसम् — जीवत्तमेव कुक्षति वृकीव कुकुम्बिनी KATHĪS. 23, 27. शिवाः कुक्षति ममानि BuATR. 18, 12. ततो ऽकुक्षद्दशमीवः क्रुद्धः प्राणान्वनौकसाम् 17, 80. कुषिता जगतो सारम् 7, 95. Auch कुषति (vgl.

u. निसः तान्गृधा रूपा मम कुषत्यधिदाउनेतुः BuĀG. P. 3, 16, 10. reflex. कुष्यति und कुष्यते P. 3, 1, 90. कुष्यति (कुष्यते) पादः स्वयमेव Sch. VOP. 24, 9. — 2) prüfen (निष्कर्ष = इयतापरिच्छे) KAVIALPADR. im ÇKDr.

— अन्तु entlang reissen (?): तूलनानुकुक्षति = अन्तुलपति P. 3, 1, 25, Sch.

— अग्रि an Etwas zerren. न वान्कर्णनासः अतोद्शनविवरणाय भिकुक्षीयात् SuCR. 1, 145, 2.

— अथ, तूलैरवकुक्षति = अथतूलपति VOP. 21, 17.

— निस mit und ohne Bindevoc P. 7, 2, 46, 47. निष्क्रोषिता und निष्क्रोषा, निष्क्रोषितम् und निष्क्रोषम् Sch.; निष्क्रोषीत् und निष्क्रुत् VOP. 8, 46, 16, 5; aber stets निष्क्रुपित P. VOP. 26, 107. herausreißen, durch Herausreißen von Stücken verletzen, zwicken: निष्क्रोषिनव्यानिष्क्रोषुं प्राणान्द्रश्ममुखात्मजात् । आदाय परिघं तस्त्रौ वनान्निष्क्रुषितदनुः ॥ BuATR. 9, 30. चिरकालोपितं त्रीणि कीटनिष्क्रुषितं धनुः 5, 42. उपात्तयोर्निष्क्रुषितं विदग्धैः — भुजच्छेदम् RAGH. 7, 47. कैकेर्निष्क्रुषितं (si.) श्रमिः कवलितं वीचीनिरान्दलितम् GAṆĀSTOTRA im ÇKDr. u. निष्क्रुषित (= निष्क्रोषित). Auch निष्क्रुपति (vgl. u. dem simpl.): तममुत्र — यमपुरुषा अयस्म-यैरग्निपिण्डैः मंद्गैस्त्वचि निष्क्रुपति ItĀG. P. 5, 26, 19. Nach H. an. 4. 112 bedeutet निष्क्रुपित 1) वर्जित, 2) कृतवच, 3) लघूकृत.

कुषाण (1. कु + षाण) m. N. pr. eines Priesters PAṆĀV. Br. in Ind. St. 1, 33. LĪP. 10, 20, 10.

कुषल schlechte Schreibart für कुशल BuAR. zu AK. im ÇKDr.

कुषवा (1. कु + सव) f. nach Śi. N. pr. einer Rākshasi: ममञ्चन त्वा कुषवा जगार RV. 4, 18, 8.

कुषाकु 1) adj. brennend MED. k. 70. — 2) m. a) Feuer Uṇ. 3, 76. H. ९. 168. MED. — b) Sonne Uṇ. MED. — c) Affe MED. — Vgl. कषाकु.

कुषारु m. N. pr. eines Mannes COLEBR. Misc. Ess. I, 43. Geschlossen aus कौषारव.

कुषित् ind. excellently WILS. nach WILKINS. — Es ist wohl कुषित् (s. कुषिद्) gemeint.

कुषिन adj. mit Wasser vermischt UNĀDIK. im ÇKDr. — Vgl. कुशित.

कुषीतक m. 1) ein best. Vogel TS. 5, 3, 13, 1. — 2) N. pr. eines Mannes PAṆĀV. Hr. in Ind. St. 1, 34, N. P. 4, 1, 124. ÇAMĪ. zu BĪH. ĀR. UP. 3, 5, 1. pl. seine Nachkommen gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69. Vgl. कौषीतक, कौषीतकि, कौषीतकेय.

कुषीद (schlechte Schreibart für कुसीद) n. Wucher BuAR. zu AK. 2, 9, 4. ÇKDr. — Nach WILS. auch adj. indifferent, apathetic, inert.

कुषीदिन् m. N. pr. eines Lehrers VP. 282.

कुषुम्भ, कुषुम्भति werfen oder tadeln, geringachten (तेपे) gaṇa क-एडादि zu P. 3, 1, 27.

कुषुम्भ m. Giftbläschen eines Insects: भिनन्नि ते कुषुम्भं यस्ते विषधानः AV. 2, 32, 6. — Vgl. कुसुम्भ.

कुषुम्भकै m. nach Śi. so v. a. नकुल RV. 4, 191, 16.

कुष्कु (?) in काण्टकुष्कु.

कुष्ठ Uṇ. 2, 2. (1. कु + स्थ) P. 8, 3, 97. 1) m. n. AK. 3, 6, 4, 34. n. nach den übrigen Lexicographen, im Veda m. a) ein best. heilkräftiges Kraut (gegen die Krankheit तचमन् gebraucht); gilt in den medic. Büchern für Costus speciosus oder arabicus, AK. 2, 4, 4, 14. TRiK. 2, 4, 28. 3, 3,

106. H. an. 2, 105. MED. Th. 3. LIA. 1, 288. AV. 5, 4, 1. fgg. 6, 102, 3. 19, 39, 1. fgg. SUÇR. 1, 139, 8. 142, 3. 166, 15. 2, 40, 13. 66, 7. 297, 10. 371, 3. R. 2, 94, 23. ein best. vegetabilisches Gift H. 1197. — b) Aussatz AK. 2, 6, 2, 5. TRIK. 3, 3, 106. H. 466. H. an. MED. गलत्कुष्ठामित्तु BHARṬ. 1, 89. Verz. d. B. II. No. 929. 963. 965. 967. 975. 996. Achtzehn Formen aufgezählt SUÇR. 1, 267. fgg. WISE 258. — c) m. VS. 25, 6 so v. a. ककुन्दर nach MAHIDH.; vgl. aber कुष्ठिका. — 2) f. कुष्ठा die Schnauze eines Korbes: प्रूर्पकुष्ठया सर्वा लाजानावपति PĀR. GĀJ. 1, 7. — Vgl. कालकुष्ठ.

कुष्ठक = कुष्ठ in घृङ्गारकुष्ठक; vgl. कुष्ठघ्न.

कुष्ठकेतु (कुष्ठ + केतु) m. N. eines Strauchs (s. भूम्याङ्गुल्य) RĀGĀN. im ÇKDR.

कुष्ठगन्धि (कुष्ठ + गन्धि) n. die wohlriechende Rinde von *Feronia elephantum* (एलवालुक) RĀGĀN. im ÇKDR.

कुष्ठघ्न (कुष्ठ Aussatz + घ्न) 1) m. N. einer Pflanze (s. क्लितावली) RĀGĀN. im ÇKDR. SUÇR. 2, 120, 7. — 2) f. ई N. einer Pflanze (s. काकोडुम्बरिका) RĀGĀN. im ÇKDR. Nach WILS. auch = काकामाची.

कुष्ठनाशन (कुष्ठ + ना०) m. N. verschiedener, den Aussatz vertreibender Mittel: 1) die Wurzel einer *Dioscorea* (वाराहीकन्द). — 2) weisser Pfeffer RĀGĀN. im ÇKDR. — 3) eine best. Pflanze (तीरीशवृक्ष) RATNAM. im ÇKDR.

कुष्ठनाशिनी (कुष्ठ Aussatz + ना०) f. N. einer Pflanze (सोमराशि) RATNAM. im ÇKDR.

कुष्ठल (1. कु + ल्यल) n. ein schlechter Platz P. 8, 3, 96. Nach WILS. auch the surface of the earth (3. कु).

कुष्ठविद् गागा कयादि zu P. 4, 4, 102.

कुष्ठसूदन (कुष्ठ Aussatz + सूदन) m. Name eines Baumes (s. घ्राग्वध) RĀGĀN. im ÇKDR.

कुष्ठकृत् (कुष्ठ Aussatz + कृत्) 1) m. ein best. Knollengewächs (s. कृस्तिकन्द). — 2) f. ०कृत्वी N. einer Pflanze (s. वाकुची) RĀGĀN. im ÇKDR.

कुष्ठकृत् (कुष्ठ Aussatz + कृत्) m. *Acacia Catechu* Willd. (खदिर) TRIK. 2, 4, 15.

कुष्ठाङ्ग (कुष्ठ + अङ्ग Körper) adj. aussätzig VET. 32, 13.

कुष्ठारि (कुष्ठ Aussatz + अरि Feind) m. 1) N. verschiedener Pflanzen: a) *Acacia Catechu* Willd. (खदिर) RĀGĀN. im ÇKDR. — b) *Acacia farnesiana* Willd. (विट्टदिर) ÇABDĀK. im ÇKDR. — c) *Trichosanthes dioeca* Roxb. (पेटाल). — d) N. eines Strauchs (आदित्यपत्र, अर्कपत्र) RĀGĀN. — 2) Schwefel H. 1057. RĀGĀN. im ÇKDR.

कुष्ठिका f. pl. ein best. für das Opfer werthloser Theil am Fusse des Opferthiers: यास्ते जङ्गा याः कुष्ठिका ऋच्छ्रा ये च ते शपाः AV. 10, 9, 23. 9, 4, 16. 7, 10. अत्रास्य ब्रह्मपैति लोमानि त्वगसृक्कुष्ठिकाः (nach ŚĀJ. der Inhalt der Gedärme) शपा विषाणे AIT. BR. 2, 11. Vgl. कुष्ठ 1, c; viell. nach der Aehnlichkeit mit der Schnauze des Korbes (कुष्ठा) so benannt.

कुष्ठित (von कुष्ठ) adj. mit Aussatz behaftet: यदपत्यं तयोर्जातं ज्ञेयं तदपि कुष्ठितम् SUÇR. 1, 270, 21.

कुष्ठिन् (wie eben) adj. aussätzig P. 5, 2, 123, Sch. ĀÇV. GĀJ. 4, 9. M. 3, 7. 8, 205. MBu. 3, 13366. 13, 1534. 4369. 5088. SUÇR. 1, 67, 15. 111, 4. 120, 5. 316, 6. PAÑKĀT. V, 84.

कुष्मल n. Uṇ. 4, 188. das Abhauen (हिदन) UNĀDIK. im ÇKDR.

कुष्माण्ड 1) m. a) eine Kürbisart, *Benincasa cerifera* Savi. TRIK. 2, 4, 35. 3, 3, 110. MED. d. 27. कुष्माण्डात्पलावम् MBu. 13, 4364. SUÇR. 1, 137, 3. 183, 8. 216, 8. 238, 13. 2, 174, 19. — b) = भ्रूणात्तर MED. Doch wohl eher Mondkalb als state of the womb in gestation, wie WILSON angeht. — c) ein best. Spruch: मृतस्य दशरात्रेण प्रायश्चित्तानि दापयेत् । सावित्रो रैवतीनिष्टे कुष्माण्डमधमर्षणम् ॥ MBu. 13, 6236. 6242. — d) eine Art von Dämonen TRIK. 3, 3, 110. MED. VP. 90. COLERB. Misc. Ess. 1, 146. Vgl. कुष्माण्ड. — 2) f. ई a) *Benincasa cerifera* Savi. RĀGĀN. im ÇKDR. — b) eine best. religiöse Feier (vgl. कुष्माण्ड c) ÇABDĀK. im ÇKDR. — c) ein Bein der Gemahlin Çiva's MED. HARIV. 10245; vgl. LANGL. I. 1, p. 311. — Vgl. कूष्माण्ड.

कुष्माण्डक m. 1) = कुष्माण्ड 1, a. AK. 2, 4, 5, 21. II. 1188, v. I. HĀB. 97. — 2) N. pr. eines Nāga MBu. 1, 1556. — 3) N. pr. eines Dieners von Çiva H. 210, v. I. — Vgl. कूष्माण्डक.

कुस्, कुस्यति umschliessen DhĀTUP. 26, 109. — Vgl. कुम्.

कुसचिव (1. कु + स०) m. ein schlechter Rathgeber RĀGĀ-TAR. 3, 439.

कुसरित् (1. कु + स०) f. ein seichter Fluss: अर्थेन तु विद्वीनस्य पुरुषस्याल्पमेधसः । उच्छिद्यते क्रियाः सर्वा प्रीप्से कुसरिता यथा ॥ PAÑKĀT. II, 92.

कुसल schlechte Schreibart für कुशल Sch. zu AK. ÇKDR.

कुसहाय (1. कु + स०) m. ein schlechter Gefährte VJUTP. 73.

कुसारयि (1. कु + सा०) m. ein schlechter Wagenlenker BRAHMA-P. in LA. 53, 11. MĀRK. P. 1, 43.

कुसित m. 1) eine bewohnte Gegend Uṇ. 4, 108. — 2) = कुसीद Wucherer (?); कुसितायी die Frau eines Wucherers (?) P. 4, 1, 37. VOP. 4, 25. Vgl. कुसिद.

कुसिद m. P. 4, 1, 37. कुसिदायी die Frau eines Kusida ebend. die Frau eines Wucherers ĠĀṬĀDH. im ÇKDR. ein best. dämonisches Wesen Ind. St. 3, 478. — Vgl. कुसित.

कुसिन्धि n. Rumpf: श्राणी यद्वृत्त क उ तज्जानान् यभ्यां कुसिन्धिं सुदृढं क्वाव् AV. 10, 2, 3. 5. KĀṬH. 13, 3. ÇĀT. BR. 6, 2, 1, 7. 11. 7, 5, 2, 3.

कुसिन्धी (1) f. = शिन्धी RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. कुशिन्धि.

कुसीद (1. कु + सीद von सद) 1) adj. viell. immer auf einem Fleck sitzend, träge, faul: शरीरं यन्नशमलं कुसीदं तस्मिन्सीदतु यौ ऽस्मान्देष्टि TS. 7, 3, 44, 1. slothful, inert WILS. ohne Angabe einer Autor.; vgl. कुषीद. —

2) u. (parox. nach Uṇ. 4, 108) Anlehen (fest sitzend, wovon man sich nicht leicht befreien kann): कुसीदं वा एतद्यमस्य यजमानं आदत्ते TS. 3, 3, 8, 3. GORR. 4, 4, 20. das Ausleihen von Geld auf Zinsen, Wucher AK. 2, 9, 4. H. 880. an. 3, 330. MED. d. 26. P. 4, 4, 31. M. 1, 90. 8, 410 (कुषीद). 10, 116.

JĀGĀN. 1, 119. 3, 42. PAÑKĀT. I, 12. कुसीदपय Wuchergeschäft M. 8, 152. कुसीद्वृद्धि der bei einem solchen Geschäft festgesetzte Zins 151. — 3) m. f. = कुसीदिक vom Wucher lebend, Wucherer H. an. MED.

कुसीदायी (von कुसीद) f. die Frau eines Wucherers VOP. 4, 25. ĠĀṬĀDH. im ÇKDR. — Vgl. कुसितायी und कुसिदायी unter कुसित und कुसिद.

कुसीदिक (wie eben) m. (f. ई) Wucherer P. 4, 4, 31. AK. 2, 9, 5. कुसीदक H. 880.

कुसीदिन् (wie eben) 1) dass. Nir. 6, 32. ÇĀT. BR. 13, 4, 3, 11. ĀÇV. ÇR.

10, 7. ÇĀṆKH. ÇR. 16, 2, 21. — 2) m. N. pr. eines Kāṇva, Verfassers von RV. 8, 70—72, RV. ANUKA.

कुसुम Uṇ. 4, 108. m. n. gaṇa अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. Siddh. K. 249, a, 3 v. u. 1) Blume, n. AK. 2, 4, 4, 17. Trik. 3, 3, 294. H. 1124 (nach dem Sch. auch m.). an. 3, 463. MED. m. 41. M. 11, 70. R. 5, 16, 43. SUCR. 1, 159, 18. 100, 1. 213, 16. 223, 9. 2, 323, 14. MEGH. 4. 10. 33. 67. ÇĀK. 18. 20. 41. कुसुमशयन n. Blumenlager 66. YET. 6, 15. कुसुमलता eine Schlingpflanze in Blüthe ÇĀK. 88, 10. कुसुमद्रुम RAGH. 16, 36. Am Ende eines adj. comp. f. श्री MĀLAV. 43. — 2) n. Frucht (!) H. an. MED. — 3) n. fleurs, die Regeln der Frauen TRIK. H. 536. Sch. H. an. MED. स्त्रीकुसुम AK. 3, 4, 44, 64. — 4) n. Bez. der kleinern Abschnitte in Deveçvara's Kavikalpalaṭā (die grössern heissen स्तवक Blumenstrauß) Verz. d. B. H. No. 822. — 5) eine best. Augenkrankheit H. an. MED. — 6) m. eine Form des Feuers HARIV. 10463. — 7) m. N. pr. des Dieners des 6ten Arhan't's der gegenwärtigen Avasarpiṇī H. 42.

कुसुमकार्मुक (कु^० Blume + का^० Bogen) adj. subst. Beiwort und Bein. des Liebesgottes WILS. Ebenso कुसुमचाप RAGH. 9, 38. R̥T. 6, 27. कुसुमधन्वन् H. 228, Sch. PRAB. 72, 11.

कुसुमकेतुमण्डलिन् (कुसुम + केतु - मण्डल) m. N. pr. eines Kīṃṃhara VJUTP. 84.

कुसुमदेव (कु^० + देव) m. N. pr. eines Autors Ind. St. 1, 472.

कुसुमनग (कु^० + नग) m. N. pr. eines Berges VARĀH. BRU. S. 14, 14 in Verz. d. B. H. 241.

कुसुमपुर (कु^० + पुर) n. ein Bein. der Stadt Pāṭaliputra H. 976. MEDRĀB. 40, 1. KATRĀS. 24, 205. WEBER, Lit. 229. REINAUD, Mém. sur l'Inde 322.

कुसुममथ्य (कु^० + म^०) n. Name einer Pflanze, vulg. चालिता (Cordia Myxa nach HAUGHTON) गाच्, ÇABDĀ. im ÇKDR. Dillenia indica nach WILS.

कुसुममय (von कुसुम) adj. aus Blumen bestehend, von Kāma's Bogen PRAB. 7, 14.

कुसुमय् (wie eben), कुसुमयति Blüthen treiben, Blumen hervorbringen WILS. unter कुसुमयत् (partic.).

कुसुमवत् (von कुसुम) 1) adj. a) mit Blüthen versehen, blühend. — b) f. in der Menstruation befindlich. — 2) f. ०वती = कुसुमपुर WILS.

कुसुमवाण (कु^० Blume + वाण Pfeil) m. 1) (des Liebesgottes) Blumen-geschoss ÇĀK. 54. 67, v. l. PAṆĀT. 128, 1. — 2) ein Bein. des Liebesgottes H. 228, Sch.

कुसुमविचित्रा (कु^० + वि^०) f. N. eines Metrums (4 Mal ~~~~ —, ~~~~ —) COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 9). Im Namen ist zugleich das Schema enthalten.

कुसुमशर (कु^० + शर) adj. Blumen zu Pfeilen habend, vom Liebesgotte; davon nom abstr. ०शरत् n. ÇĀK. 54. subst. ein Bein. des Liebesgottes KATRĀS. 26, 277. GĪR. 10, 5.

कुसुमशेखरविनाय (कु^० - शे^० + वि^०) m. Titel eines Dramas ŚĀH. D. 194, 16.

कुसुमस्तवक (कु^० + स्त^०) m. 1) Blumenstrauß BHARTR. 2, 25. — 2) N. eines Metrums COLEBR. Misc. Ess. II, 164.

कुसुमाकर (कुसुम + आकर) m. 1) eine Menge von Blumen; Blumenstrauß TRIK. 3, 2, 3. — 2) der Frühling; अक्षमूतूनी कुसुमाकर: BUAG. 10, 35.

कुसुमाञ्जन (कुसुम + अञ्जन) m. als Kollyrium gebrauchte Messing- asche AK. 2, 9, 103. — Vgl. पुष्पाञ्जन.

कुसुमाञ्जलि (कुसुम + अञ्जलि) f. Titel einer philosophischen Kārikā COLEBR. Misc. Ess. I, 263. — Vgl. पुष्पाञ्जलि.

कुसुमात्मक (कुसुम + आत्मन्) n. Safran HĀR. 106.

कुसुमाधिप (कुसुम + अधिप) m. Fürst der Blumen, ein Beinname der Michelia Chanpaca (चम्पक) ÇABDĀ. im ÇKDR. Auch कुसुमाधिराज् TRIK. 2, 4, 17.

कुसुमायुध (कुसुम + आयुध) m. ein Bein. des Liebesgottes H. 228, Sch. ÇABDĀ. im ÇKDR. BHARTR. 1, 1. ÇĀK. 32, 5. KĀURAP. 20. 23. R̥T. 6, 33.

कुसुमाल m. Dieb HĀR. 45. — Zerlegt sich scheinbar in कुसुम + आल zwischen Blumen wohnend.

कुसुमासव (कुसुम + आसव) n. Honig RĀĠAN. im ÇKDR.

कुसुमास्त्र (कुसुम + अस्त्र) m. ein Bein. des Liebesgottes RAGH. 7, 58.

कुसुमित (von कुसुम) adj. f. श्री mit Blüthen versehen, in Blüthe stehend, blühend gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. द्रुम, लता, वन MBu. 3, 4002. ŚĪV. 4, 26. R. 2, 96, 15. 4, 13, 31. 5, 17, 36. 6, 111, 21. MĀKĪ. 149, 13. MĀLAV. 47. 59. RAGH. 9, 44. BUAG. P. 3, 33, 18. DUĀRTAS. 69, 8. कुसुमितपुष्पै: R̥T. 2, 25. वक्रकुसुमित VIKR. 27.

कुसुमितलतावेष्टिता (कु^० - लता + वे^०) f. N. eines Metrums (4 Mal — — — —, ~~~~~, — — — —) COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XIII, 1). कुसुमितलता YATES, Gr. 426.

कुसुमेपु (कु^० + इपु Pfeil) m. ein Bein. des Liebesgottes AK. 1, 1, 1, 21. PAṆĀT. 221, 13. यदि कुसुमेपुणा न प्रून्य: ÇĪÇ. 8, 70.

कुसुम्भ Uṇ. 4, 108. 1) Safflor, Carthamus tinctorius L., neutr. AK. 2, 9, 107. 3, 4, 22, 139. TRIK. 2, 9, 34. H. 1139. an. 3, 454. MED. bh. 13. masc. RĀĠAN. im ÇKDR. SUCR. 1, 199, 13. — 182, 15. 238, 14. 2, 84, 17. 174, 20. 294, 10. कुसुम्भारागारुषितैर्दकूलै: R̥T. 6, 5. 1, 24. Safran, Crocus sativus, n. H. Ç. 132. Vgl. अरण्यकु^०, कारिकु^०. — 2) n. Gold H. an. MED. — 3) Krug, Wassertopf der Einsiedler, masc. AK. 3, 4, 22, 139. MED. neutr. H. an. Vgl. कुसुम्भवत् und कुशुम्भ. — 4) Bez. einer mit der glänzenden aber leicht vergänglichen Safflorfarbe verglichenen Zuneigung: नीलीकुसुम्भर्नाञ्जिता: पूर्वरागो ऽपि च त्रिधा । — कुसुम्भरागं च प्राङ्मुख्यैति च शोभति (प्रेम) || ŚĀH. D. 217. — 5) m. N. pr. eines Berges BUAG. P. 5, 16, 27.

कुसुम्भवत् (von कुसुम्भ) adj. mit einem Krüge oder einem Wassertopfe versehen M. 6, 52.

कुसुम्य (von कुसुम), कुसुम्यति = विकल्पने, wofür wohl विकसने zu blühen beginnen zu lesen ist (vgl. पुष्प्य), GAṆAR. im gaṇa काण्डादि zu P. 3, 1, 27.

कुसुमविन्द m. N. pr. eines Nachkommen des Uddālakā TS. 7, 2, 2, 1. कुसुमविन्द SHADY. BR. in Ind. St. 1, 39 (vgl. 191). Schol. zu ĠAIM. 1, 3, 28. कुसुमविन्दशरात्र MAÇ. in Verz. d. B. H. 73. कुसुमविन्दु oder विन्दु Verfasser von VS. 8, 42, 43. Ind. St. 3, 214. कुसुमविन्दुत्रिरात्र ÇĀṆKH. ÇR. 16, 22, 14.

कुसू m. Regenwurm H. 1203.

कुसूल m. Siddh. K. 250, b, 7. 1) parox. ein best. gespenstisches Wesen

AV. 8, 6, 10. — 2) = कुसूल Kornkammer, Kornboden AK. 3, 4, 40, 43.

TRIK. 2, 9, 6. कुसूलपाद् gaṇa हस्त्यादि zu P. 5, 4, 138.

1. कुसृति (1. कु + सृति) f. schlechte Wege, Betrügerei, Gaukelei AK. 1, 1, 7, 30. II. 377. कुसृत्या विगवान्वेषी TRIK. 3, 1, 9. H. 475. Zauberei 926.

2. कुसृति (wie eben) adj. schlechte Wege gehend Buḡ. P. 8, 23, 7.

कुस्तुभ m. ein Beinamen Vishṇu's BUAR. und andere Erkl. zu AK. ÇKDr. — Aus कौस्तुभ geschlossen.

कुस्तुम्बरी f. Koriander BUAR. zu AK. im ÇKDr. Suçr. 1, 218, 4. कुस्तुव्युः (sic) 2, 493, 14.

कुस्तुम्बुरु m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Kuvēra MBu. 2, 397.

कुस्तुम्बुरु = कुस्तुम्बरी, m. die Pflanze, n. die Körner P. 6, 1, 143. AK. 2, 9, 38. II. 419. Suçr. 1, 217, 3. 371, 4. 2, 100, 16. 120, 20. 285, 20. 413, 14. — Wird in I. कु + तुम्बुरु zerlegt.

कुस्त्री (1. कु + स्त्री) f. eine schlechte Frau gaṇa युवादि zu P. 5, 1, 130.

कुस्मय् (von 1. कु + स्मय), कुस्मयते lächeln; errathen, vorhersehen Dhātup. 33, 37.

कुस्वानिन् (1. कु + स्वामिन्) m. ein schlechter Herr PAṆKAT. 73, 11.

कुहूँ s. विषूकुहूँ.

1. कुहूँ (von 1. कु) adv. ved. wo P. 5, 3, 13. 7, 2, 104. Vop. 7, 110. ये स्मां पूच्छन्ति कुहूँ सेति योरम् RV. 2, 12, 5. 4, 46, 9. 117, 12. 5, 74, 2. 10, 22, 1. 40, 1. किमावरीवः कुहूँ कास्य शर्मन् 129, 1. Mit स्विद्: कुहूँ स्विदिन्द्रः 6, 21, 4. कुहूँ स्विद्वाया कुहूँ वस्तोरश्चिनी 10, 40, 2. Mit चिद् wo immer, irgendwo, irgendwohin: कुहूँ चित्तसौ 1, 184, 1. कुहूँ चिद्विद्युः 24, 10. — Vgl. कुहूँचिद्विद्.

2. कुहूँ und कुहूँ P. 6, 1, 216. m. ein Bein. Kuvēra's TRIK. 1, 1, 78. H. 189. अकुहूँ R. 2, 109, 27 bedeutet ohne Zweifel kein Betrüger, kein Heuchler, ehrlich. Statt अकुहूँ liest GURR. 2, 118, 27 अनुद्र. Hier ist कुहूँ viell. das interr. adv. und die übertragene Bedeutung aus der von den Taschenspielern an die Zuschauer gerichteten Frage wo (näml. ist der Gegenstand geblieben?) zu erklären. WEBER's Vermuthung, dass कुहूँ auf कुहूँ = खलुड = गुहूँ zurückzuführen sei, spricht uns jedoch mehr an. Vgl. कुहूँक, कुहूँन, कुहूँय्.

कुहूँक Uṇ. 2, 38. 1) adj. subst. Schelm, Gaukler, Betrüger H. 377. हे-
व्यैरपनैरहितैश्च तस्य (भर्तुः) भियस्व नित्यं कुहूँकोदितैश्च MBu. 3, 14718. सर्वं तपोन तद्भूदसदीशरित्तं भस्मन्नुतं कुहूँकारादमिवोत्तम्याम् BUḡ. P. 1, 15, 21. केयं कुहूँक मत्स्थानं रथमारोपिता 9, 23, 35. 3, 15, 32. अकुहूँक nicht Charlatan Suçr. 2, 290, 6. — 2) m. eine Art Frosch Suçr. 2, 290, 6. — 3) m. N. pr. eines Schlangenkönigs: काहवेयाणां सर्पाणां नैकाशिरसां क्रोधवशा नाम गणाः कुहूँकतत्तकालियसुषेणादिप्रधाना मरुभोगवत्तः BUḡ. P. 5, 24, 29. द्विज्ञापसृष्टः कुहूँकस्तत्तको वा दशतु (माम्) 4, 19, 15. BURN.: puissé-je être mordu par le faux serpent qu'envoie le Brāhmanel Vgl. कुहूँर. — 4) n. Gaukelei, Betrügerei II. 926. कुहूँकचकितो लोकः सत्ये ऽप्यपायमधीक्षते IIIT. IV, 101. कुहूँकामिन्न KATHÁS. 19, 75. तस्येन्द्रियं विमयितुं कुहूँकैर्न शुकुः BUḡ. P. 1, 11, 37. निरस्तकुहूँक 1, 1. कुहूँकजीविन् von Gaukeleien, Taschenspielerkünsten lebend MBu. im ÇKDr. — 5) f. कुहूँका (कुहूँना?) dass.: इन्द्रजालं च माया वै कुहूँका वापि भीषणा MBu. 5, 5461. — Desselben Ursprungs wie 2. कुहूँ.

कुहूँकस्वन (कु^० onomat. + स्वन) m. ein wilder Hahn, Phasianus gallus II. 1342. Auch कुहूँकस्वर m. H. 86.

कुहूँचिद्विद् (1. कुहूँ - चिद् + विद्) adj. wo immer seiend RV. 7, 32, 19.

कुहूँन 1) adj. missgünstig, neidisch H. 391. MED. n. 52. H. 186. — 2) m. a) Maus. — b) Schlange II. an. 3, 367. — c) N. pr. eines Mannes MBu. 3, 15598. — 3) f. ग्री Heuchelei AK. 2, 7, 52. H. 379. H. an. MED. — 4) n. a) eine Art Thongefäss. — b) ein Glasgeschirr MED. — Vgl.

2. कुहूँ und कुहूँक.

कुहूँनित्रा f. = कुहूँना ÇABDAR. im ÇKDr.

कुहूँय् (von 2. कुहूँ), कुहूँयते Jemand durch Taschenspielerkünste blenden, betrügen Dhātup. 33, 47. कुहूँयते कुहूँकेनेन्द्रजालिको लोकम् DURGAD. bei WEST.

कुहूँया adv. so v. a. 1. कुहूँ: यत्रो पृच्छदीज्ञानः कुहूँया कुहूँयाकृते RV. 8, 24, 30.

कुहूँयाकृति (कु^० + कृति) adj. wo Beschäftigung habend, s. u. d. vor. Art.

कुहूँर 1) m. N. pr. einer Schlange aus der Sippe Krodhavaça H. 1311, Sch. MED. r. 137. MBu. 1, 2704. HARIV. 229. Vgl. कुहूँक. — 2) n. a) Höhle, Höhlung AK. 1, 2, 1, 1. H. 1363. an. 3, 538. MED. शिखरि कुहूँर BHARTṚ. 3, 29, 88. IIIT. 38, 2. करिकुम्भकुकुहूँर PRAB. 3, 15. काष्ठकुकुहूँर MAHIN. 221. स्वद्रुकुकुहूँर BUḡ. P. 3, 28, 33. — b) Ohr. — c) Kehle. — d) Kehllaut. — e) Nähe AGAJAPĀLA im ÇKDr. — f) Begattung (vgl. कुहूँरित) DAÇAK. 87, 13. — Ist viell. auch auf कुहूँ = गुहूँ (vgl. o. 2. कुहूँ) zurückzuführen.

कुहूँरित n. Lärm, Geschrei (TRIK. 1, 1, 118. II. an. 4, 105); insbes. der Gesang des indischen Kuckucks und ein beim Beischlaf hervorgebrachter Laut H. an. MED. t. 194.

कुहूँलि m. Blumen und Betel, welche den Hochzeitsgästen gereicht werden, TRIK. 2, 7, 30.

कुहूँा f. N. einer Pflanze (कुहूँकी) ÇABDAR. im ÇKDr.

कुहूँरिती (1. कु + री^०) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDUJ. in Verz. d. B. H. 53.

कुहूँवती f. ein Bein. der Durgā H. ç. 52.

कुहूँ f. Siddh. K. 248, b, 11. 1) = कुहूँ 1. H. 151. — 2) = कुहूँ 2. VP. 185, N. 80. — 3) = कुहूँ 3: काकिलानो कुहूँरवै: MBu. 15, 724.

कुहूँकुकुहूँय्, कुहूँकुकुहूँयते seine Verwunderung an den Tag legen: यो तु दृष्ट्वा भगवतो जनः कुहूँकुकुहूँयते । एकानंशेति तामाहुः कुहूँमङ्गिरसः सुताम् ॥ MBu. 3, 14129. — Bei der Bildung dieses Wortes von 1. कुहूँ hat man beim Wechsel des Vocals in der ersten Hälfte eine Annäherung an कुहूँ beabsichtigt.

कुहूँँ f. 1) Neumond (person. eine Tochter von Aṅgiras) Z. d. d. m. G. 9, LVIII. NIT. 11, 31. fgg. H. 151. an. 2, 597. MED. h. 2. AV. 7, 47, 1. 2. TS. 1, 8, 8, 1. 3, 4, 8, 1. 6. AIT. Br. 3, 47. 7, 11. ÇAT. Br. 9, 5, 1, 38. SHADY. Br. in Ind. St. 1, 39. ÇĀṆK. Çr. 9, 28, 2. M. 3, 86. MBu. 3, 14129. 14451. HARIV. 1337. VP. 82. 225. BUḡ. P. 4, 1, 34. 29, 72. — 2) N. pr. eines der 7 Flüsse in Plakshadvīpa BUḡ. P. 5, 20, 10. — 3) onomat. der Laut des indischen Kuckucks H. an. MED. उन्मिलति कुहूँः कुहूँरिति कालोत्तालाः पिकानो गिरः Git. 1, 47. Vgl. कुहूँकाष्ठ. कुहूँमुख. कुहूँरव. —

Vgl. कुहू. Viell. von कुहू = गुहू, wie WEBER vermutet; also urspr. der versteckte Mond.

कुहूकाण्ड (कु^० + क^०) n. der indische Kuckuck ÇABDAR. im ÇKDR.

कुहूपाल (कु^० + पाल) m. the king of turtles, the tortoise supposed to uphold the world WILS.

कुहूमुख (कु^० + मु^०) m. = कुहूकाण्ड TRIK. 2, 3, 18. H. c. 189. HIA. 88.

कुहूरव (कु^० + रव) m. dass. RĀĀN. im ÇKDR. — Vgl. कुहूरव unter कुहू 3.

कुहूल n. eine Höhle mit Pfählen ĠATĀDB. im ÇKDR. — Vgl. कुकूल.

कुहूटिका f. Nebel BHŪPIR. im ÇKDR.; auch कुहूटो ÇABDAM. ebend. und कुहूटिका TRIK. 1, 1, 89. HIA. 68. — Vgl. कुहूटाटी.

कुहूान (1. कु + हूान) n. ein unangenehmes Geschrei BUĠ. P. 1, 14, 14.

1. कू und कु ein Geschrei erheben; कु. कूति (कवीति ved. Lesart der ĀPIÇALA P. 7, 3, 95) DHĀTUP. 24, 33. कु, कुवते 22, 54. कु oder कू, कुवते 28, 108. कूनाति, कूनीते und कुनाति, कुनीते 31, 10, v. l. für कू und कु. चकुवृश्चैः पत्तिपाञ्चानुकूलाः BUĀT. 1, 27. चुकुवृः पत्तिपङ्कयः 14, 5. खगा-शुकुविरे ऽप्रभम् 20. संतस्याम्यय वा योद्धुं न काव्ये ह्यनसत्त्वयत् 16, 29. कू-राश्चाकूपत द्विजाः 13, 26. — intens. कूकूपते Nir. 3, 26. P. 7, 4, 63. कूकूपत उट्टः । खरः । चकूपते Sch. Yop. 20, 6. कूकूवीति शकुलः P. 2, 4, 74, Sch. अकूकूपिष्ट तत्सैन्यं प्रपलायिष्ट चाकुलम् BUĀT. 13, 114. — कुवते unter den Verben der Bewegung NAIGU. 2, 14. — Die den Wörtern कव, कवल, कवारि, कवि zu Grunde liegende Wurzel कु oder कू hat vielleicht die Bedeutung Etwas im Sinne führen gehabt. Vgl. कू mit घ्रा.

— घ्रा beabsichtigen: घ्रा वा अघ्रे कुवते यजेतेि ÇAT. BR. 3, 1, 4, 6, 12.

— Vgl. घ्रावृत und घ्राकूति.

2. कू f. eine पिचकी ÇABDAM. im ÇKDR.

कूकुद m. der seine Tochter gut ausgestattet und in der gehörigen Weise dem Schwiegersohn übergibt AK. 3, 1, 14. H. 473.

कूच m. = कुच die weibliche Brust UṢĀDIK. im ÇKDR.

कूचका (?) f. = कूर्चिका Knollenmilch H. 403, Sch.

कूचक्र (1. कु + चक्र) wohl die weibliche Brust: पीप्याना कूचक्रणोव निञ्चन् RV. 10, 102, 11.

कूचवार N. pr. einer Localität P. 4, 3, 94. eines Mannes gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104.

कूचिका f. 1) Pinsel H. 922. Vgl. कूची, कूर्चिका. — 2) Schlüssel H. 1003. Vgl. कुञ्चिका und कूर्चिका.

कूचिर्द्युन् (1. कु - चिद् + द्यु^०) adj. überallhin strebend RV. 4, 7, 6.

कूचो f. Pinsel UṢ. 4, 93. SUÇR. 1, 344, 5. — Vgl. कूचिका, कूर्चका.

कूच्छलिङ्ग m. du. = कुकुन्दर H. c. 126.

कूञ्, कूञ्जति (med. s. u. नि) einförmige Töne von sich geben: knurren, brummen, zwitschern, girren, summen, stöhnen, murmeln u. s. w. (अद्यत्के शब्दे) DHĀTUP. 7, 47. कूञ्जति स्वाहा VS. 22, 7. von Hunden: कु-क्कराविव् कूञ्जति AV. 7, 95, 2. शकुनैश्च विचित्राङ्गैः कूञ्जतिर्विधिधा गिरः MBh. 3, 9926. 11577. विचेष्टमानस्य च तस्य तानि कूञ्जति हंसाः सरसीव मताः 10056. कोकिलः कूञ्जति R. 2, 52, 2. 3, 79, 25. कूञ्जतं राम रामेति म-धुरं मधुरान्तरम् | — वाल्मीकिकोकिलम् R. Einl. पुंस्कोकिलो यन्मधुरं चु-कूञ्ज KUMĀRAS. 3, 32. R. 6, 24. BUĠ. P. 3, 2, 27. कूञ्जितं राजहंसेन नेदं न-पुरशिञ्जितम् VIKR. 93. भृङ्गराजस्तु कूञ्जति SUÇR. 2, 246, 6. कूञ्जिद्विरेपयन्

R. 6, 34, v. l. (पृथिवी) कूञ्जति कम्पति ADRI. Ba. in Ind. St. 1, 40. की-चैर्मातृतपूर्णाश्चैः कूञ्जतिः RAGU. 2, 12. stöhnen SUÇR. 1, 253, 8. R. 3, 32, 33. 5, 82, 20. 6, 36, 15. murmeln, von Menschen: यद्ग कूञ्ज वृषल । इदानीं ज्ञा-स्यसि जालम् P. 8, 1, 33, Sch. mit seinen einförmigen Lauten erfüllen: कादम्बैः कूञ्जिताम् (नदीम्) R. 3, 78, 27. (सरोवरम्) पट्टकूञ्जितम् VET. 6, 9. कू-ञ्जित n. das Zwitschern, Summen, Girren u. s. w.: कूञ्जितं स्यादिकृंगा-नाम् H. 1407. वसन्तकालः प्राप्नो ऽयं नानाविकृङ्गकूञ्जितः R. 3, 79, 9. कोकि-लानाम् MĀLAV. 39. VIKR. 119. कूञ्जितैश्च पत्रिणाम् BUĠ. P. 4, 6, 12. सा-रसानाम् MEGH. 32. पट्टकोकिल^० RAGU. 9, 26. der Bogensehne MBh. 1. 8194. शाङ्ग^० RAGU. 1, 62. न चैव देवी विरराम कूञ्जितात्प्रियेति पुत्रेति च राखेति च R. 2, 60, 23. einer Verliebten ŚIN. D. 41, 9. रत^० H. 1408.

— अनु nachzwitschern, nachsummen, nachstöhnen: पश्य लक्षणा संवादं मम मन्मद्यवर्धनम् । पुष्पिताग्रेषु वृतेषु द्विजानामनुकूञ्जिताम् ॥ R. 3, 79, 24. विकृङ्गा भृङ्गराजो ऽयम् — संगीतमिव कुर्वाणः कोकिलस्यानुकूञ्जति (dergen. von अनु abhängig) 2, 96, 13. अनुकूञ्जति येनेह वेदनातीः स्वयं जनाः । तस्य पुत्रो स्वनो नाम पावकः स रजस्कारः ॥ MBh. 3, 14144.

— अभि = simpl.: पट्टैर्भिकूञ्जतिः R. 3, 79, 6.

— घ्रा dass.: पारावत इवाकूञ्जन् SUÇR. 2, 503, 13.

— उट्ट einförmige Töne ausstossen: चक्रवाकवडुत्कूञ्जन् KATUĀS. 10, 130. उत्कूञ्जतिः परभृतस्य R. 6, 32. — Vgl. उत्कूञ्ज.

— उप mit seinem Gegirr, Gesumm u. s. w. erfüllen: चक्रवाकोपकूञ्जिताम् (कृदिनीम्) MBh. 3, 2512. BUĠ. P. 5, 2, 4.

— नि zwitschern, med.: निकूञ्जमानशकुनम् R. 3, 7, 4. mit seinem Ge-zwitscher u. s. w. erfüllen: हंसपारावतघ्रातिस्तत्र तत्र निकूञ्जितम् BUĠ. P. 3, 23, 20. 4, 24, 21.

— निम् einförmige Töne ausstossen: (रघ्राङ्गाकूपना द्विजाः) निम्कूञ्जतः प्रभा गिरः R. 2, 93, 11.

— परि rings herum summen u. s. w.: पर्यकूञ्जि (pass. impers.) सखेत्रेव तरुण्यास्तारलोत्सवस्येन करेण ŚIN. D. 53, 20.

— प्रति Jmd (acc.) entgegensummen u. s. w.: एष क्रोशति दात्यूकस्तं शिखी प्रतिकूञ्जति R. 2, 36, 9.

— वि = simpl.: तत्र हंसाः प्रयाः क्रौञ्चाः सारसाश्चैव राखव । वल्गुस्व-रा विकूञ्जति R. 3, 76, 7. विकृङ्गविकूञ्जित n. RAGU. 9, 71. पादयोः विकूञ्जितम् MBh. 3, 10055. — अखविकूञ्जन्.

— मन् dass.: संकूञ्जित n. des Kākavāka ÇIKSĪ 36.

कूञ्ज (von कूञ्ज) m. P. 7, 3, 59, Sch. das Knurren, Kollern im Leibe SUÇR. 2, 314, 1. अखकूञ्ज 1, 231, 9. Gemurmelt, Gezwitscher u. s. w.: तमकू-ञ्जमभिज्ञाय जनीयं सर्वशस्तदा MBh. 1, 4916. P. 8, 1, 33, Sch. रामशोकाभि-भूतं तद्विकूञ्जमिव काननम् R. 2, 39, 10.

कूञ्जक (wie eben) adj. f. कूञ्जिका girrend u. s. w., s. कालकूञ्जिका.

कूञ्जन (wie eben) n. das Knurren, Kollern im Leibe SUÇR. 2, 402, 12. अख^० 1, 238, 18. 373, 10. vom Gerassel der Räder P. 1, 3, 24, VĀRTI. 1. VOP. 23, 5.

कूञ्जिन् (von कूञ्ज) in अखकूञ्जिन् adj. Kollern im Leibe habend SUÇR. 2, 428, 13.

कूड्य partic. fut. pass. von कूञ्ज P. 7, 3, 59, Sch.

कूट्, कूटपति brennen (vgl. कूल); sich abhärten; rathen DHĀTUP. 35. 38. कूटपते trübe sein (अप्रसादे); geizen; verzweifeln 33, 28.

1. कूट m. n. Siddh. K. 249, a, 3. 1) *das Stirnbein mit seinen Vorsprüngen. Horn: घनुय्या क्लृत् सेनाया इदं कूटं सकृन्मशः* AV. 8, 8, 16. कूटं स्म तं कृद्भिर्मातमेति RV. 10, 102, 4. वाचः कूटैकपदया वलं विरुष्य AIT. Bā. 6, 24. CAT. Br. 3, 8, 1, 15. — 2) *Scheitel: तम् — अत्रधीन्मकृद्वै कूटं युक्तं मु- मलं लुब्धकास्य* MBh. 16, 110. स वज्रकूटाङ्गनिपातवेगविशीर्णकृतिः स्तन- यन्नृन्वान् । उत्सृष्टदीर्घोर्भिर्भूतिरिवार्तशुक्राश यज्ञेश्वर पाकं मेति ॥ Bāg. P. 3, 13, 29. BURNOURF: *Les flancs déchirés par l'impétuosité de la chute de ce corps semblable a une montagne de diamant, l'Océan, etc.* — 3) *vorspringende Erhöhung überh., Kuppe, Spitze* (m. n. *Berggipfel* AK. 2, 3, 4, 3, 4, 9, 139. H. 1032. an. 2, 85. MED. f. 8): प्रतार्यमाणा (भागीरथी) कू- टेपु यथा निम्नेषु नित्यशः MBh. 3, 8647. इयं कूटं मनुष्येन्द्र गहना मकृती श- नी 4, 15, 1. अद्वीणामिव कूटानि 1, 1172. 13, 836. N. (Bopp) 12, 8. R. 3, 7, 5. 68, 12. 5, 16, 29. ad Megh. 112. Bāg. P. 4, 18, 29. कूटान् Rāgh. 4, 71. कि- रोटकूटैर्वलितं शृङ्गारं दीप्तकुण्डलम् (वज्रम्) R. 6, 93, 24. करिकुम्भकूट (Sch.: = समकूट) PRAB. 3, 15. अंसकूटं *Schulterflügel* SuCR. 1, 349, 18. PRAB. 5, 10 (Schol.: = समकूट). *Buckel des Buckelochsen* H. 1264. अत्तिकूटं *der Vorsprung über dem Auge, Rand der Augenhöhle* (nicht *Augapfel*, wie u. अत्तिकूटं angegehen ist) Jāgñ. 3, 96. SuCR. 2, 93, 1. 273, 9. 359, 2. 376, 12. प्रेतणकूट 466, 14. कूटं पूर्वारि यद्वस्तिनखस्तस्मिन् AK. 2, 2, 16 (vgl. H. 982). Daher कूटं = पूर्वारि H. an. 2, 84. — 4) *Spitze, Haupt* so v. a. *der Oberste, Vornehmste, Erste: कूट* (voc.) योगिनाम् Bāg. P. 2, 9, 19. — 5) *Haufe, Menge* AK. 2, 3, 42. 3, 4, 9, 39. H. 1411. H. an. MED. अन्नकूटाश्च दृश्यन्ते वक्रवः पर्वतोपमाः R. 1, 13, 13. य एष हस्तो भाति शालिकूटं श्वो- च्छित्तः 6, 3, 2. राङ्गवकूटशायिन् MBh. 3, 14749. शरकूटगूढ Bāg. P. 3, 1, 38. 8, 11, 24. अथकूटं *eine dichte Wolkenmasse* INDR. 1, 6. Çāk. 73, v. 1. तच्छेककूटम् MBh. 1, 82. — 6) *ein best. Geräthe: आश्रयानि कूटानि* Kauç. 16. — 7) *ein eiserner Hammer* AK. 3, 4, 9, 39. H. 920. H. an. MED. संपरेतमयःकूटैरिन्द्रं चि Bāg. P. 4, 25, 6. BURNOURF: *avec des pointes de fer.* — 8) *ein best. Theil des Pfluges* AK. 3, 4, 9, 39. H. an. MED. — 9) *Falle, Fallstrick* AK. H. an. MED. वागुराभिश्च पाशैश्च कूटैश्च विविधैर्नराः । प्रतिच्छन्ना दृश्याश्च निवृत्ति स्म वदन्मृगान् ॥ R. 4, 17, 16. कथमत्र कूटं प- तितः PAÑKAT. 143, 12. Auch in übertr. Bed.: कूटस्य धार्तराष्ट्रेण प्रेषणं पाण्डवान्प्रति MBh. 1, 377. नैव धर्मेण तद्राज्यं नाज्ञेनैव न चीनसा । अन्नकू- टमधिष्ठाय कृतं दुर्वोधनेन वै ॥ *die Würfel als Falle* 3, 1266. कृत्तिकूटं *die Falle mit dem Elephanten* 13, Kap. 102 in der Unterschr. Vgl. कूटी. — 10) *Täuschung, Trug, Unwahrheit, = माया, कैतव (दम्भ), घनूत* AK. H. 378. H. an. MED. वाचः कूटं तु देवर्षेः स्वयं विममशुर्धिया *der Rede Trug, die räthselhaften Worte* Bāg. P. 6, 3, 10. नारदः प्राक् वाचः कूटानि पूर्ववत् 29. ब्रह्मकूटं *der sich fälschlich für einen Brahmanen ausgiebt* MBh. 13, 4526. Auch adj. *trügerisch, falsch: कूटाः स्युः पूर्वसान्निषाः* Jāgñ. 1, 80. न कूटैरायुधैर्कन्याशुद्धयमाना रणे रिपून् *mit hinterlistigen Waffen* M. 7, 90. अकूटैरायुधैः Jāgñ. 1, 323. कूटं und अकूटं *von Münzen* 2, 241. तस्मिन्कूटे ऽद्विते (Gegner) नष्टे Bāg. P. 7, 2, 9. Daher wohl कूटं = तुच्छं H. an. MED. — 11) *Unbewegliches (निश्चल)* AK. H. an. MED. *uniform substance* (as the *etherial element, etc.*) COLEBR. zu AK. Wohl aus कूटस्य geschlos- sen. — 12) *Wasserkrug* (vgl. कूट). — 13) *eine best. Pflanze* COLEBR. zu AK. 3, 4, 9, 39. — 14) m. f. *Haus* (vgl. कूट, कूटी) ÇADDAR. im ÇKDr. — 15) m. ein Bein. Agastj'a's (vgl. कूटन) ebend. — Vgl. अरकूट, इन्द्रकूट,

उत्कूट, कामकूट, काल°, काल°, त्रि°, निष्कूट, परि°, हेम° u. s. w. Accent eines auf कूट ausg. comp. gaṇa घोषादि zu P. 6, 2, 85.

2. कूटं adj. f. आ *ungehört, vom Rinde, welches nur unvollkommene Fortsätze des Stirnbeins hat*, AV. 12, 4, 3. KĀTJ. ÇR. 22, 3, 19. 23, 4, 16. LĀTJ. 8, 3, 16. कूटा कूटा दत्तिणा TS. 1, 8, 9, 1 (vgl. Schol. zu KĀTJ. ÇR. 1, 1, 12, wo durch das n., wenn anders das Citat genau ist, vielleicht das Geschlecht des Thieres unbestimmt gelassen werden soll). अकूटं ÇAT. Bā. 3, 3, 4, 16. कूटं m. ein Bull mit abgebrochenen Hörnern H. 1239.

कूटका (von 1. कूट) 1) n. *Erhöhung, Vorsprung: परिकूटं कृत्स्निवखी न- गरदारकूटके* H. 982 (vgl. AK. 2, 2, 16 unter कूट 3 am Ende). अत्तिकूटक = अत्तिकूट (s. unter कूट 3.) AK. 2, 8, 2, 6. H. 1225. — 2) n. *der Körper des Pfluges* (das Holz ohne Pflugschar und Deichsel) oder *Pflugschar* AK. 2, 9, 13. — 3) subst. adj. *Täuschung, Trug, Unwahrheit; betrügerisch, falsch: कूटक* und *अकूटका* von Münzen Jāgñ. 2, 241. Vgl. कूटकाख्यान. — 4) m. N. pr. eines Berges Bāg. P. 5, 19, 16. VP. 180, N. 3. — 5) m. *Haarflechte* TĀIK. 2, 6, 32. — 6) m. ein best. Parfum (s. मुरा) ÇADDAR. im ÇKDr.

कूटकाख्यान (कूटका 3. + आख्यान) n. *eine erdichtete Erzählung* Verz. d. B. H. N. 827.

कूटकार (1. कूट 10. + कार) adj. subst. *Betrüger, Schein; ein falscher Zeuge* WILS.

कूटकारक (1. कूट 10. + कार) adj. subst. dass. M. 3, 158 (nach den Erklärern: *ein falscher Zeuge*). = MBh. 13, 4276.

कूटकृत (1. कूट 10. + कृत्) 1) adj. subst. *Betrügereien verübend, Fälscher, Bestecher* TĀIK. 3, 3, 23. Jāgñ. 2, 70, 81. तुलाशासनमानानां कूटकृ- त्नाणकस्य *Fälscher* von 240. — 2) m. *Schreiber* (vgl. u. कायस्य) TĀIK. 2, 10, 2. — 3) m. ein Bein. Çiva's TĀIK. 1, 1, 45. H. ç. 42.

कूटखड्ग (1. कूट 10. + खड्ग) m. ein verstecktes Schwert, *Stockdegen* R. 6, 80, 4.

कूटग्रन्थ (1. कूट 10. + ग्रन्थ) Titel eines dem Vjāsa zugeschriebenen Werkes Z. f. d. K. d. M. III, 301.

कूटच्छन्न (1. कूट 10. + छ्) m. *Gauner, Betrüger: चाटकतस्कारडुर्वृत्त- मकृत्साकृत्सिकादिभिः । पीयमानाः प्रजा रक्ष्याः कूटच्छन्नादिभिस्तथा ॥* PAÑKAT. 1, 390.

कूटन m. = कुटन *Wrightia antidysenterica* R. Br. RĀgñ. im ÇKDr. R. 4, 29, 10.

कूटतूला (1. कूट 10. + तूला) f. *eine falsche Wage: कूटतूलामानम्* PAÑ- KĀT. 7, 15.

कूटधर्म (1. कूट 10. + धर्म) adj. *wo Trug als Recht gilt, wo die Unwahr- heit obenan steht: गृहेषु कूटधर्मेषु* Bāg. P. 3, 30, 10. 4, 2, 22. 23, 6. BURNOURF übersetzt an jeder Stelle anders.

कूटपर्व m. v. l. für कूटपूर्व ÇKDr.

कूटपालक (1. कूट + पा°) m. 1) *Gallenfieber* (vgl. कूटपर्व, कूटपूर्व). — 2) *Töpferofen* HĀR. 238.

कूटपाश (1. कूट 10. + पाश) m. *Fallstrick: कूटपाशनिवृत्तितः* PAÑKAT. 142, 13.

कूटपूर्व (1. कूट + पूर्व) m. *Fieber beim Elephanten* TĀIK. 2, 8, 40. — Vgl. कूटपर्व, कूटपालक.

कूटबन्ध (1. कूट 10. + बन्ध) m. *Fallstrick*: उपनीतः पद्माप्सरेष्विवन-
कूटबन्धम् RAGH. 13, 39.

कूटमान (1. कूट 10. + मान) n. *falsches Maass oder Gewicht*: भूयिष्ठं
कूटमानैश्च पापयं विक्रीणते जनाः MBu. 3, 12857. 1, 2476.

कूटमुद्गर (1. कूट 10. + मु०) m. *eine versteckte hammerähnliche Waffe*
MBu. 13, 130. HARIV. 9330. R. 3, 28, 25. 6, 7, 23. 75, 25. MĀRK. P. 10, 59.

कूटमोहन (1. कूट 10. + मो०) m. *ein Bein*. Skanda's (die Betrüger
verleitend) MBu. 3, 14632.

कूटयत्न (1. कूट 10. + यत्न) n. *Falle* AK. 2, 10, 27. TRIK. 3, 3, 196. II. 932.

1. कूटयुद्ध (1. कूट 10. + युद्ध) n. *ein hinterlistiger Kampf*: कूटयुद्धवि-
धिज्ञे ऽपि तस्मिन्सन्मार्गयोधिनि RAGH. 17, 69.

2. कूटयुद्ध (wie eben) adj. *hinterlistig kämpfend*: कूटयुद्धा हि रत्नसाः
R. 4, 22, 7.

कूटयोधिन् (1. कूट 10. + यो०) adj. *dass.*: रत्नसाः R. 4, 22, 13. 6, 21, 21.

कूटरचना (1. कूट 9. + र०) f. *eine aufgestellte Falle*: क्विन्ना पाशमपास्य
कूटरचनां भङ्गा वलाद्भागुराम् (मृगः) PAÑĀT. II, 86.

कूटशस् (von 1. कूट) adv. *Haufenweise*: कूटशस्तत्रादृश्यन्त गात्राणि क-
वचानि च ABĀ. 9, 5.

कूटशाल्मलि (1. कूट 10. + शा०) m. f., °ली f. und लिक् *eine mythische
Baumwollenstaude mit scharfen Dornen, mit der die Verbrecher in
Jama's Welt gemartert werden*: नदी वैतरणी चैव कूटशाल्मलिना सह
MBu. 18, 84. घयःशङ्कुचितो रत्नः शतश्रीमथ शत्रवे । कृतां वैवस्वतस्येव
कूटशाल्मलिमतिपत् ॥ RAGH. 12, 95. घसिपत्रवनं घोरं बालुकां कूटशाल्म-
लीम् । एतान्यन्याश्च बह्वीः स मनस्य त्रिपयं गतः ॥ यातनाः प्राप्य तत्रो-
घ्राः MBu. 13, 5491. ततो रत्नजलं घोरं लोहितं नाम सागरम् । गत्वा द्रव्यय
तां चैव वृत्तां कूटशाल्मलीम् ॥ R. 4, 40, 39. कूटशाल्मलिकं चापि दुःस्व-
र्शं तीक्ष्णकण्ठकम् । दर्श चापि कैलेयो यातनाः पापकर्मिणाम् ॥ MBu. 18,
51. Nach AK. 2, 4, 2, 27 und TRIK. 3, 3, 256 ist कूटशाल्मलि *eine Varietät
der Baumwollenstaude*.

कूटशासन (1. कूट 10. + शा०) u. *eine verfälschte, untergeschobene Ver-
ordnung*: °कर्तार M. 9, 232.

कूटशैल (1. कूट 3. + शैल) m. N. pr. eines Berges VP. 180, N. 3.

कूटसाक्षिन् (1. कूट 10. + सा०) m. *ein falscher Zeuge* H. ९. 133. JĀĀ.
2, 77. MĀRK. P. 10, 58.

कूटस्थ (1. कूट + स्थ) 1) adj. n) *an der Spitze stehend, die höchste
Stelle einnehmend*: ऋषिम् Sch. zu CAT. BR. 1, 4, 2, 4. ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा
कूटस्थो विजितेन्द्रियः । युक्त इत्युच्यते योगी समनोप्राश्मकाक्षनः ॥ BUAG.
6, 8. ये तत्रार्मनिर्दग्धमव्यक्तं पर्याप्तते । सर्वत्रगमचित्त्यं च कूटस्थमचलं
ध्रुवम् ॥ 12, 3. त्वं नः मुराणामसि सान्त्वयानो कूटस्थ (BURNOUR: *immuable*)
घ्रायः पुरुषः पुराणः BUAG. P. 3, 5, 49. — b) *im Haufen stehend, mitten
unter — stehend*: स्त्रीरत्नकूटस्थ BUAG. P. 1, 11, 36. — c) *unbeweglich
(auf einer keine Ortsveränderung zulassenden Spitze stehend), ewig un-
veränderlich (wie z. B. die Seele)* AK. 3, 2, 23. H. 1453. BUAG. P. 2, 5, 17.
WISD. Sancara 101 (कूटस्थ Druckfehler). 127. SARVOPAN. in Ind. St. 1,
301. Sch. zu Kap. 1, 98, 149. Davon nom. abstr. कूटस्थत्व n. Sch. zu Kap.
1, 58, 144. — 2) *ein best. Parfum (s. व्याघ्रनख)*, m. f. n. RĀĀN. im ÇKDR.
n. ḠĀṬĀU. ebend. — 3) n. *die Seele* WILS. कूटस्थदीप Titel einer Ab-
handlung Verz. d. B. H. No. 629.

कूटस्वर्ण (1. कूट 10. + स्वर्ण) n. *verfälschtes Gold* JĀĀ. 2, 297.

कूटान्त (1. कूट 10. + अन्त) m. *ein falscher Würfel* JĀĀ. 2, 202.

कूटागार (1. कूट 3. + आगार) n. *Dachzimmer, Belvedere* TRIK. 2, 2, 6.

कूटागारशैत्यकं गन्धर्वनगरेष्वपमम् (Ravana's Palast) R. 5, 12, 45. कूटागारे
वह्म शर्यकानाना तया मोचितः MĀKĀ. 174, 25. BURN. Intr. 74. Lot. de la
b. I. 422.

कूटायु m. = गुगुलुकु TRIK. 3, 3, 312. Wohl fehlerhaft für वटापु.

कूटाक्यापिता (1. कूट 10. - अर्थ + भा०) f. (sc. कथा) *eine erdichtete Er-
zählung* ÇARDAR. im ÇKDR.

कूट्, कूटति *essen; fest werden* DUĀTUP. 28, 88. — Vgl. कूल्.

कूट्य n. = कुट्य Wand ÇARDAR. im ÇKDR.

कूण्, कूणयति und °ते *zusammenziehen* DUĀTUP. 33, 15. 33, 42. कूणितं
zusammengezogen, eingeschnürt: सिरा सुCR. 1, 362, 1. अन्ति 2, 314, 17.
— Vgl. कूणितेक्षण.

कूणकुच्छ (ः) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Çiva VĀṬI zu
H. 210. Vgl. कूणकुत्स्य.

कूणि adj. = कुणि *lahm am Arm* BHAR. zu AK. im ÇKDR.

कूणिका f. 1) *Horn* H. 1264. — 2) = कालिका *ein Wirbel aus Rohr
am untern Ende der Laute* H. 291. — Vgl. काण्ठ°, कल°.

कूणितेक्षण (कूणित, partic. von कूण्, + ईत्षण) m. *Geier* H. ९. 193.

कूदर m. *ein während der Menstruation von einem Rshi mit einer
Brahmanin gezeugter Sohn*: ब्राह्मणायामृषिवीर्येण ऋतोः प्रथमवासरे । कु-
त्सिते चोदरे जातः कूदरस्तेन कीर्तितः ॥ BRAHMAVIV. P. im ÇKDR.

कूदी (die Hdschr. lassen öfters zweifelhaft, ob so oder कूटी zu lesen
sei) f. *Fussfessel*: यो मृतायानुव्रधति कूद्यं पर्योपनीम् AV. 5, 19, 12. कूटी-
प्राप्तानि (कूटी°) KAUC. 21, 33. कूटीं जघने निबध्य 80. 71. 86. Davon कू-
दीनय adj. *daraus bestehend* KAUC. 21. — Vgl. 1. कूट 9.

कूदाल m. = कुदाल *Bauhinia variegata* RAMAN. zu AK. im ÇKDR.

कूप, कूपयति *schwach sein* DUĀTUP. 33, 17. — Vgl. कूपय्.

कूप 1) m. UṆ. 3, 27. a) *Grube, Höhle* NAIGH. 3, 23. II. an. 2, 293. MED.
p. 3. त्रितः कूपे ऽवहितः RV. 1, 103, 17. AV. 5, 31, 8. कूपा इव हि सर्वा-
णामायतनानि ÇAT. BR. 4, 4, 5, 3. शीर्षश्चवारः कूपाः 3, 5, 4, 1. 6, 4, 13. 7, 4,
6. 6, 3, 2, 26. MBu. 1, 716. 719. fg. अन्तृग्विषमत्रूपयतित BUAG. P. 3, 31,
17. Vgl. कटिकूप, रोम°. — b) *Brunnen* AK. 1, 2, 2, 26. II. 1091. H. an.
MED. SUÇR. 1, 169, 12. M. 4, 202. 8, 262. 11, 163. यस्तु रज्जुं घटं कूपादरेत्
8, 319. कूपे पश्य पयोनिधावपि यो गृह्णाति तुल्यं जलम् BHARTR. 2, 4, 1.
अन्योऽन्यं प्रतिपन्नमंरुतिमिमां लोकास्थितिं बोधयन्नेप क्रीडति कूपयत्नघ-
टिकान्यायप्रसक्तो विधिः MĀKĀ. 178, 7. VET. 22, 6, 7. RĀ. 1, 23. चाण्डाल-
कूप PAÑĀT. III, 194. कूपेदक HIR. I, 186. — c) *ein Pfosten, an dem
ein Boot, ein Schiff angebunden wird (गुणावत्, nach Einigen: Mast)*
TRIK. 3, 3, 276. II. an. MED. — d) *ein Fels oder Baumstamm in einem
Flusse* UṆDIR. im ÇKDR. — e) *Oelschlauch*. — f) = मृन्मान (?) H. an.
MED. — 2) f. कूपी a) *ein kleiner Brunnen*. — b) *Nabel*. — c) *Flasche*
WILS. — कूप ist viell. nach der Analogie von अन्पु und द्वीप in 1. कु-
+ अय् Wasser zu zerlegen.

कूपक (von कूप) gāṇa प्रेतादि zu P. 4, 2, 80. 1) m. a) *Grube, Höhle*:
तत्पार्श्वकूपकौ तु कुकुन्दरे H. 608. कूपकौ तु नितम्बस्थौ — कुकुन्दरे AK.
2, 6, 2, 26. = कुकुन्दर *Lendenhöhle* H. an. 3, 27. MED. k. 71. — b) *Brun-*

nen MED. mit Wasser angefüllte Vertiefungen in einem ausgetrockneten Flussbette AK. 1,2,3,10. H. 1088. — c) ein Pfosten, an dem ein Boot, ein Schiff angebunden wird (गुणवृत्त), AK. 1,2,3,12. TEIK. 3,3,13. H. 877. H. an. MED. Nach Andern: Mast oder ein Fels, ein Baumstamm im Flusse H. 877, Sch. — d) Oelschlauch H. an. MED. — e) Scheiterhaufen (चिता) MED. nach ÇKDR.; die gedr. Ausg. hat statt dessen घ्युता, welche Bed. dem f. कूपिका zugetheilt wird. HAUGHTON: a hole dug under a funeral pile. — 2) f. कूपिका a) ein Fels im Wasser MED. — b) = घ्युता MED.; vgl. u. कूपक e.

कूपकच्छप (कूप + क^०) m. eine Schildkröte im Brunnen, bildlich von einem unerfahrenen Menschen, welcher nicht aus seinen vier Mauern herausgekommen ist, gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2,1,48 und gaṇa युक्ता-रोह्यादि zu 6,2,81. — Vgl. घ्युतकच्छप, कूपदर्डर, कूपमाण्डूक u. s. w.

कूपकार (कूप + 1. कार) m. Brunnengräber R. 2,80,3.

कूपकिन् von कूपक gaṇa प्रेतादि zu P. 4,2,80.

कूपखा (कूप + खा von खन्) adj. subst. ved. Brunnengräber P. 3,2,67, Sch. 6,4,41, Sch.

कूपज (so ist wohl für कूपय zu lesen) m. Haar (vgl. रोमकूप H. ९. 128.

कूपत् (कूपद्) indecl. gaṇa चादि zu P. 1,4,57. — Vgl. सूयत्.

कूपद् = कूकुद् H. ९. 103.

कूपदर्डर (कूप + द^०) m. ein Frosch im Brunnen (in demselben Sinne wie कूपकच्छप): यो न निर्गत्य निःशेषामालोकयति मेदिनीम् । घनेकाश-र्यसंपूर्णो स नरः कूपदर्डरः ॥ PAKKAT. 1, 21. Vgl. किं दर्डरः कूपशयो यथेमां न वृध्यसे राजचर्म समेताम् MBh. 5,509.

कूपमाण्डूक (कूप + म^०) m. dass. gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2,1,41 und युक्तारोह्यादि zu 6,2,81. H. 82,2.

कूपराज्य (कूप + रा^०) n. N. pr. eines Gebietes LIA. I, 134, N.

कूर्पाविल (कूप + विल) n. P. 6,2,102.

कूपाङ्ग (कूप + अङ्ग) und कूपाङ्ग (कूप + अङ्ग) m. Haarsträubung ÇARDAR. im ÇKDR. — Vgl. रोमकूप.

कूपार m. = अकूपार m. das Meer Sch. zu AK. 1,2,3,1.

कूपिका^३ von कूप gaṇa कुमुदादि zu P. 4,2,80. — कूपिका s. unter कूपक.

कूपिन् von कूप gaṇa प्रेतादि zu P. 4,2,80.

कूपुष (!) n. Urinblase H. ९. 123.

कूपपिशाचक (कूपे, loc. von कूप, + पि^०) m. pl. P. 2,1,44, Sch.

कूप्य (von कूप) adj. gaṇa गवादि zu P. 5,1,2. in einer Grube —, in einem Brunnen befindlich u. s. w. VS. 16, 38. 42. 22, 25. TS. 7,4,13,1.

ÇAT. BR. 5,3,3,15. TAITT. BR. 3,1,2,4. KĀTJ. ÇR. 15,4,32.

कूपर (कूपर) 1) m. f. n. Deichsel; कूपरी f. ÇAT. BR. 4,6,9, 11,12. KĀTJ. ÇR. 12,4,12. PĀR. GRH. 3,14. Ind. St. 3,478. कूपर m. AK. 2,8,2,25. H. an. 3,542. MED. r. 142. कूपर n. H. 736. Aus den uns zu Gebote stehenden Stellen ergibt sich das Geschlecht nicht, die Schreibart mit च ist im alten Epos und später constant: पत्सो कूपरवाहू चाग्निमृशेत् Gobu. 3,4,26. गिरिकूपरपादानम् (रयम्) MBh. 3,12294. रय^० 14604. 4,2084. रयं चामितकूपरम् 13,4209. वैदूर्यमणिकूपरम् (रयम्) R. 3,28,30. वैदूर्य-समकूपर 6,86,8. 3,56,49. 5,41,28. 42,16. 6,28,31. (देहे रयः) मनोर-श्मिर्वृद्धिसुतो कूर्नीशो दन्दकूपरः Buḡ. P. 4,29,19. Nach HALĀJ. im

ÇKDR. कूपरी f. ein mit einer Decke überzogener Wagen. — 2) कूपर adj. reizend, schön H. an. MED. — 3) m. ein Buckliger diess. — Vgl. नलकूपर.

कूपरिन् (von कूपर) m. Wagen WILS.

कूम n. See, Teich GAṬĀDU. im ÇKDR.

कूमनस् (1. कु + मनस्) adj. ved. löse gestirnt P. 6,3,133, Sch.

कूर m. gekochter Reis HALĀJ. im ÇKDR.

कूर्कुर m. Name eines die Kinder bedrohenden Dämons (viell. eine Person. des Hustens) PĀR. GRH. 1,16.

कूर्च m. n. gaṇa अर्धचादि zu P. 2,4,34. SIDDH. K. 231, a, ult. 1) m. Büschel, ein Bündel von Gras oder Halmen (häufig als Sitz gebraucht) TS. 7,5,8,5. किं सुचं परिमृष्य कूर्चं न्यमार्तिः ÇAT. BR. 11,5,3,4.7. 14,6, 11,1. किरणमये कूर्च 13,4,3,1. ÂÇV. ÇR. 10,6. KĀTJ. ÇR. 4,3,14. 14,16. मुञ्जानां च कूर्चमर्धये संस्कुर्वति ÇĀÑKH. ÇR. 17,4,5. 4,21,2. कूर्चावधस्ता-डुपौह्य LĀTJ. 3,12,5. स्फयश्च कूर्चश्च सौवर्णः MBh. 14,2092. HARIV. 7816 (nach NILAK. im ÇKDR. eine Handvoll Gras oder Federn aus dem Pfauenschweife). R. 2,91,70. कुशकूर्चकार KATNĀS. 24,96. — 2) Bündel, Wulst heissen gewisse Theile des menschlichen Leibes an Händen und Füßen (die Ballen), am Nacken und am männlichen Gliede (Eichel) SUÇR. 1,338,13. 339,6. त्रिप्रस्योपरिष्टाडुभयतः कूर्चः 348,13. कूर्चं त्रिप्र-स्योपरि H. 617. — 3) die Gegend zwischen den Augenbrauen AK. 2, 6,2,43. TRIK. 3,3,74. H. 580. an. 2,57. MED. k. 3. Vgl. कूर्प. — 4) Bart TRIK. H. 583. H. an. MED. — 5) Betrug (कैतव, दम्भ) H. an. MED. — 6) Prahlerei (विकृत्यन) H. an. — 7) Härte (कठिन) MED. Diese und die vorangehende Bed. können vielleicht vereinigt werden, indem man eine Verwechslung von विकृत्यन mit कठिन annimmt. Oder ist etwa कठिन mit श्मश्रु zu verbinden, so dass wir die Bed. ein struppiger Bart erhielten? — 8) die mystische Silbe ऊम् ÇKDR. nach einem TANTRA. — 9) m. Kopf DBAR. im ÇKDR. — 10) Vorrathskammer VĀPI zu H. 234.

कूर्चक (von कूर्च) 1) m. a) Büschel: अय्य (धिस्य) उच्चूलावचूलाव्यावृ-र्धाधामुखकूर्चकौ H. 730. — b) Bürste, Pinsel: दत्तधावनकूर्चक SUÇR. 1, 101,17. 2,48,6. 136,6. 247,16. — c) = कूर्च 2. SUÇR. 1,63,20. — 2) त्रिकूर्चक (nämlich शस्त्र) n. ein dreischneidiges Instrument SUÇR. 1,26, 13,16. — 3) f. कूर्चिका a) Pinsel. — b) Schlüssel. — c) Nadel. — d) Knospe H. an. 3,28. MED. k. 73. — e) Knollenmilch AK. 2,9,44. H. 403. H. an. MED. दध्ना सह च यत्पक्वो क्षीरे सा दधिकूर्चिका । तत्रेण पक्वो यत्क्षीरे सा भवेत्तत्रकूर्चिका ॥ BHAR. im ÇKDR. SUÇR. 1,80,7. 179,15. 233,7. — Vgl. कफकूर्चिका.

कूर्चकिन् (von कूर्चक) adj. wulstig SUÇR. 1,260,9.

कूर्चल soll nach dem Sch. zu ÇĀÑKH. ÇR. 15,1,21 = लप्सुदिन् ein Thier das zum zweiten Mal zahlt sein.

कूर्चशिरस् (कूर्च + शि^०) n. der obere Theil des Ballens an Hand und Fuss SUÇR. 1,345,9. 17. 346,16. 348,14. H. 617.

कूर्चशीर्ष (कूर्च 1. + शीर्ष) m. N. einer Pflanze AK. 2,4,5,8. Auch कूर्चशीर्षक m. RĀGĀN. im ÇKDR. •

कूर्चशेखर (कूर्च 1. + शे^०) m. Kokosnussbaum RĀGĀN. im ÇKDR.

कूर्चामुख (कूर्च + मुख mit Dehnung des Anslauts) m. N. pr. eines R̥shi MBh. 13,252.

कूर्चिका f. s. unter कूर्चक.

कूर्द (कूर्द), कूर्दति und ०ते *springen, hüpfen*: कादम्बरीपानमदेत्कटस्तु बलः पृथुश्रीः स चुकूर्द (die Kürze gegen P. 8, 2, 78) रामः HARIV. 8398. चुकूर्दः 8389. चुकूर्द 8399. fg. 8403. fg. चुकूर्दतुः 8402. कूर्दमान 8399. चुकूर्दिरे BUATT. 14, 9. चुकूर्दिरे 77. अकूर्दिष्ट 13, 45. चुकूर्दयद्भिः partic. eines unregelmässigen intens. HARIV. 8403. Nach dem Dhātup. 2, 20: कूर्द, कूर्दते *spielen* (क्रीडायाम्). — Vgl. गूर्द.

— अति *herumhüpfen, herumspringen*: अतिकूर्दमानैर्यदुप्रवीरैः HARIV. 8404.

— उद् *in die Höhe springen*: भिन्नापात्रमुद्दिश्य विशेषाडत्कूर्दितो ऽप्राप्त एव भूमौ निपपात (erzählt eine Maus von sich) PAÑKAT. 124, 7. — Vgl. उत्कूर्दन und उत्क्रोद.

— प्र *Sprünge machen*: प्रकूर्दति (मूषकः) PAÑKAT. 118, 15.

कूर्द (von कूर्द) m. *Sprung*: प्रजापतेः कूर्दः (oder गूर्दः) N. eines Sāman Ind. St. 3, 224.

कूर्दन (wie eben) 1) n. *das Springen* PAÑKAT. 122, 5. 124, 4. MAHIDU. zu VS. 23, 3. Nach AK. 1, 1, 2, 33 und H. 536: *Spiel*. — 2) f. कूर्दनी *der Tag des Vollmonds im Monat Kaitra, ein Festtag zu Ehren des Liebesgottes* ÇKDR. und WILS. nach TRIK.; die gedr. Ausg. (1, 1, 109) hat fälschlich कर्दनी, welches demnach oben zu streichen ist.

कूर्च n. = कूर्च *die Gegend zwischen den Augenbrauen* H. 580.

कूर्पर m. *Ellbogen* (AK. 2, 6, 2, 31. H. 590), zuweilen auch *Knie* MED. r. 138 (nach den Corrigg. कूर्पर). SUÇR. 1, 126, 1. 3. 340, 17. 345, 9. 358, 14. 2, 29, 8. 33, 11. 89, 8 (कूर्पर). Sch. zu KĀTJ. ÇR. 5, 3, 17. Nach COLEBR. zu AK. auch कूर्परा f.

कूर्पास m. *Panzer* H. 767. — Vgl. कूर्पास.

कूर्पासक (von कूर्पास) m. *Frauenjacke* AK. 2, 6, 2, 19. H. 674. R̥. 3, 8, v. 1. für कु०.

कूर्मी m. 1) *Schildkröte* AK. 1, 2, 2, 21. H. 1353. VS. 24, 34. TS. 2, 6, 3, 3. 5, 2, 8, 4. 5. ÇAT. BR. 1, 6, 2, 3. 6, 1, 4, 12. 2, 30. 7, 3, 4, 1. 5. 10, 4, 3, 14. कूर्मैर्यो अद्भ्युः शपान् AV. 9, 4, 16 (vgl. VS. 23, 3). KĀTJ. ÇR. 17, 4, 27. 9, 4. JOGAT. UP. in Ind. St. 2, 50. KSHUR. UP. ebend. 171. M. 3, 270. 3, 18. गूढे-त्कूर्म श्वाङ्गानि 7, 105. तथा मंभिनसर्वाङ्गे कूर्मे स्थल श्वाङ्गतम् MBH. 4, 794. यदा संहरते चापं कूर्मो ऽङ्गानोव सर्वशः BHAG. 2, 58. N. (BOPP) 12, 113. R. 4, 16, 32. SUÇR. 1, 203, 20. 228, 13. 273, 16. HIT. 8, 18. 26, 13. BRAHMA-P. in LA. 50, 1. VET. 6, 7. कूर्मो विभर्ति धरणीं खनु चात्मपृष्ठे ÇCK. 44, 11. Am Ende eines adj. comp. f. अा MBH. 4, 2016 (lies: नागकूर्माम्). कूर्मी *Schildkrötenweibchen* AK. 3, 4, 19, 134. कूर्मराज *König der Schildkröten* ÇATĀDH. im ÇKDR. trägt die Erde MAHĀN. ebend. — 2) *die als eine auf dem Wasser schwimmende Schildkröte dargestellte Erde*: कूर्मचक्र GĪOTISTATTVA und TANTRAS. im ÇKDR. REINAUD, Mém. sur l'Inde 116. कूर्मविभाग AV. PARIC. in Verz. d. B. H. 93. VARĀH. BRH. S. 14 ebend. 240. Vgl. Ind. St. 1, 187. — 3) *eine best. Fingerverbindung*: वामहस्तस्य तर्जनीयां दन्तिषास्य कनिष्ठया । तथा दन्तिषातर्जनीयां वामाङ्गुष्ठेन गेहयेत् ॥ उन्नतं दन्तिषाङ्गुष्ठं वामस्य मध्यमादिकाः । अङ्गुलीर्षोत्रयेत्पृष्ठे दन्तिषास्य करस्य च ॥ वामस्य पितृतीर्थेन मध्यमानामिके तथा । अथोमुखे च ते कुर्याद्दन्तिषास्य करस्य च ॥ कूर्मपृष्ठसमं कुर्याद्दन्तयाणि च सर्वतः । कूर्ममुद्ग्रेयमाख्याता देवनाथानकर्मणि ॥ TANTRAS. im ÇKDR. — 4) *einer der äusseren*

Winde des Körpers (वाह्यवायुविशेषः । यथा): उन्मीलने स्मृतः कूर्मो भिन्नाङ्गनसमप्रभः । इति शारदातिलकाटीका । ÇKDR. कूर्मो निमीलनादिकारः VEDĀNTAS. 31. — 5) N. pr. eines Schlangenkönigs, eines Kādraveja MBH. 1, 2549. — 6) N. pr. eines Sohnes von Gr̥tsamada, Verfassers von RV. 2, 27—29. ANUKR.

कूर्मपित्त (कूर्म + पित्त) n. *Galle der Schildkröte* SUÇR. 2, 339, 11. Der Schol. zu PĀR. GR̥H. 1, 14 erklärt कूर्मपित्त durch उदकयुक्तशराव, als wenn पित्त = पृष्ठ wäre; vgl. कूर्मपृष्ठक.

कूर्मपुराण (कूर्म + पु०) n. *das Purāṇa der Schildkröte* (als einer der Incarnationen von Viṣṇu), Name des 15ten unter den 18 Purāṇa, VP. XLIX. COLBR. Misc. Ess. 1, 236. Verz. d. B. H. No. 448—450. 1028. — Vgl. कौर्म.

1. कूर्मपृष्ठ (कूर्म + पृष्ठ) n. *der Rücken einer Schildkröte*: कूर्मपृष्ठोन्नत INDR. 3, 12. TANTRAS. im ÇKDR. (s. u. कूर्म 3.).

2. कूर्मपृष्ठ (wie eben) m. *Kugelamaranth* (s. अज्ञान) ÇABDAĀ. im ÇKDR. कूर्मपृष्ठक (von 1. कूर्मपृष्ठ) n. *Deckel* (शराव) ÇABDAĀ. im ÇKDR.

कूर्मि und कूर्मिन् (von 1. कूर्) in तुवि०.

1. कूल, कूलति *hemmen* (wegen कूल) Dhātup. 13, 18.

2. कूल (कू०), कूलयति *versengen*: अश्विना स्वपि स्तुहि कुवित्ते अश्वेते क्वेम् । नेदीयसः कूळयातः पणीकृत ॥ RV. 8, 26, 10. (अश्विः) तामो प्राजमानो योनिमकूलयत् AIT. Br. 4, 9. कूलित SUÇR. 2, 433, 20.

— अथ dass.: अङ्गारैः खादिरैरेवकूलयेत् SUÇR. 2, 330, 18. 433, 10.

कूल n. 1) *Abhang*: आदित्या अथ हि व्यताधि कूलोदिव स्वशः RV. 8, 47, 11. — 2) *das sich senkende Ufer* AK. 1, 2, 3, 7. H. 1077. an. 2, 484. MED. l. 10. ÇAT. BR. 14, 7, 1, 18. NIR. 6, 1. नदीकूल M. 6, 78. R. 1, 1, 28. 3, 62, 7. 5, 26, 13. 93, 41. DAÇ. 2, 69. RAÇH. 12, 35, 68. VID. 5. दन्तिषाकूल adj. *das Ufer gegen Süden habend* BUÇ. P. 1, 19, 17. Am Ende eines adj. comp. f. अा MBH. 14, 1163. Accent eines auf कूल ausgehenden comp. P. 6, 2, 124. 129. 135. — 3) *Erdhügel* (स्तूप). — 4) *Teich* (तडाग). — 5) *Nachtrab eines Heeres* H. an. MED. VIÇVA im ÇKDR. — 6) N. pr. einer Gegend gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127. COLBR. Misc. Ess. II, 179. — Vgl. अन्नकूला, अनुकूल (die urspr. Bed.: *dem Abhang entlang gehend, sich hinabbewegend*), उत्कूल, निकूल, प्रति०, प्राक्०, प्राचीन०, मधु०.

कूलक (von कूल) 1) m. n. *Ufer* VIÇVA im ÇKDR. — 2) m. n. *Erdhügel* MED. k. 72. — 3) m. *Ameisenhaufen* MBH. — 4) n. = कुलक *Trichosanthes dioeca* Roxb. AK. 2, 4, 5, 20, Sch.

कूलंकप (कूलम्, acc. von कूल, + कप) 1) adj. f. अा *das Ufer mit sich fortreissend* P. 3, 2, 42. VOP. 26, 57. व्यपदेशमाविलयितुं किमीकसे ज्ञानिमं च पातयितुम् । कूलंकपेव सिन्धुः प्रसन्नमन्भस्तटत्तं च ॥ ÇAB. 117. — 2) m. *das Meer* TRIK. 1, 2, 9. Nach WILS. auch: *the stream or current of a river*. — 3) f. अा *Fluss* (vgl. कूलंकया नदी P. 3, 2, 42, Sch., wo कूलंकया adj., nicht = नदी ist) H. 1080. HALĀJ. im ÇKDR.

कूलचर (कूल + चर) adj. *an Ufern —, am Wasser sich aufhaltend* SUÇR. 1, 204, 9. 11. 238, 8.

कूलंधय (कूलम्, acc. von कूल, + धय) adj. f. ई VOP. 26, 53.

कूलभू (कूल + भू) f. *Uferland, Küste* H. 1077.

कूलमुद्रुज (कूलम्, acc. von कूल, + उद्रुज) adj. f. अा *das Ufer unterwühlend* P. 3, 2, 31. VOP. 26, 56. RAÇH. 4, 22.

nen MED. mit Wasser angefüllte Vertiefungen in einem ausgetrockneten Flussbette AK. 1,2,3, 10. II. 1088. — c) ein Pfosten, an dem ein Boot, ein Schiff angebunden wird (गुणवृत्त), AK. 1,2,3, 12. TRIK. 3,3,13. II. 877. H. an. MED. Nach Andern: Mast oder ein Fels, ein Baumstamm im Flusse II. 877. Sch. — d) Oelschlauch H. an. MED. — e) Scheiterhaufen (चिता) MED. nach ÇKDR.; die gedr. Ausg. hat statt dessen घ्युता, welche Bed. dem f. कूपिका zugetheilt wird. HAUGTON: a hole dug under a funeral pile. — 2) f. कूपिका a) ein Fels im Wasser MED. — b) = घ्युता MED.; vgl. n. कूपक e.

कूपकच्छप (कूप + क^०) m. eine Schildkröte im Brunnen, bildlich von einem unerfahrenen Menschen, welcher nicht aus seinen vier Mauern herausgekommen ist, gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2,1,48 und gaṇa युक्ता-रोह्यादि zu 6,2,81. — Vgl. घवटकच्छप, कूपदर्डर, कूपमाण्डूक u. s. w.

कूपकार (कूप + 1. कार) m. Brunnengräber R. 2,80,3.

कूपकिन् von कूपक gaṇa प्रेतादि zu P. 4,2,80.

कूपला (कूप + ला von लन्) adj. subst. ved. Brunnengräber P. 3,2,67, Sch. 6,4,41, Sch.

कूपन (so ist wohl für कूपय zu lesen) m. Haar (vgl. रोमकूप) H. ८. 128.

कूपत् (कूपद्) indecl. gaṇa चादि zu P. 1,4,57. — Vgl. सूपत्.

कूपद् = कूकुद् H. ८. 103.

कूपदर्डर (कूप + द^०) m. ein Frosch im Brunnen (in demselben Sinne wie कूपकच्छप): यो न निर्गत्य निःशेषामालोकयति मेदिनीम् । घनेकाश-र्यसंपूर्णो स नरः कूपदर्डरः ॥ PAÑKĀT. 1, 21. Vgl. किं दर्डरः कूपशयो यथेनो न वृथसे राजचमू समेताम् MBh. 3,5509.

कूपमाण्डूक (कूप + म^०) m. dass. gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2,1,41 und युक्तारोह्यादि zu 6,2,81. Ht. 82,2.

कूपराज्य (कूप + रा^०) n. N. pr. eines Gebietes LIA. 1,154, N.

कूपविल (कूप + विल) n. P. 6,2,102.

कूपाङ्ग (कूप + अङ्ग) und कूपाङ्ग (कूप + अङ्ग) m. Haarsträubung ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. रोमकूप.

कूपार m. = अकूपार m. das Meer Sch. zu AK. 1,2,3, 1.

कूपिका von कूप gaṇa कुमुदादि zu P. 4,2,80. — कूपिका s. unter कूपक.

कूपिन् von कूप gaṇa प्रेतादि zu P. 4,2,80.

कूपुष (!) n. Urinblase H. ८. 123.

कूपपिशाचक (कूपे, loc. von कूप, + पि^०) m. pl. P. 2,1,44, Sch.

कूप्य (von कूप) adj. gaṇa गवादि zu P. 5,1,2. in einer Grube —, in einem Brunnen befindlich u. s. w. VS. 16, 38. 42. 22, 25. TS. 7,4, 13, 1.

ÇAT. BR. 5,3,4, 15. TAITT. BR. 3,1,2, 4. KĀTJ. ÇR. 15,4,32.

कूपर (कूपर) 1) m. f. n. Deichsel: कूपरी f. ÇAT. BR. 4,6,9, 11, 12. KĀTJ. ÇR. 12,4,12. PĀR. GRHJ. 3,14. Ind. St. 3,478. कूपर m. AK. 2,8,2,25. H. an. 3,542. MED. r. 142. कूपर n. H. 736. Aus den nus zu Gebote stehenden Stellen ergibt sich das Geschlecht nicht, die Schreibart mit च ist im alten Epos und später constant: पत्तसो कूपरवाहू चाग्निमृशेत् Gorn. 3,4,26. गिरिकूपरपादानम् (रथम्) MBh. 3,12294. रथ^० 14604. 4,2084. रथं चाग्निमृशेत् 13,4209. वैदूर्यमणिमृशेत् (रथम्) R. 3,28,30. वैदूर्य-समकूपर 6,86,8. 3,56,49. 5,41,28. 42,16. 6,28,31. (देहे रथः) मनोर-श्मिन्वृद्धिसुतो कृन्नीते दन्दकूपरः Bnāg. P. 4,29,19. Nach HALĀJ. im

ÇKDR. कूपरी f. ein mit einer Decke überzogener Wagen. — 2) कूपर adj. reizend, schön H. an. MED. — 3) m. ein Buckliger diess. — Vgl. नलकूपर.

कूपरिन् (von कूपर) m. Wagen WILS.

कूम n. See, Teich GĀTĀDU. im ÇKDR.

कूमनस् (1. कु + मनस्) adj. ved. böse gesinnt P. 6,3,133, Sch.

कूर m. gekochter Reis HALĀJ. im ÇKDR.

कूर्कुर m. Name eines die Kinder bedrohenden Dämons (viell. eine Person, des Hustens) PĀR. GRHJ. 1,16.

कूर्च m. n. gaṇa अर्धचादि zu P. 2,4,31. SIDDH. K. 231, a, ult. 1) m. Büschel, ein Bündel von Gras oder Halmen (häufig als Sitz gebraucht) TS. 7,5,8, 5. किं सुचं परिमृष्य कूर्चं न्यमानोः ÇAT. BR. 11,5,3, 4, 7. 14, 6, 11, 1. किरणमये कूर्चे 13, 4, 3, 1. ÂÇV. ÇR. 10, 6. KĀTJ. ÇR. 4, 3, 14. 14, 16. मुञ्जानां च कूर्चमर्धये संस्कुर्वति ÇĀÑKH. ÇR. 17, 4, 5. 4, 21, 2. कूर्चावधस्ता-डुपोह्य LĀTJ. 3,12,5. स्फयश्च कूर्चश्च सौवर्णाः MBh. 14,2092. HARIV. 7816 (nach NILAK. im ÇKDR. eine Handvoll Gras oder Federn aus dem Pfauenschweife). R. 2,91,70. कुशकूर्चकार KATHĀS. 24,96. — 2) Bündel, Wulst heissen gewisse Theile des menschlichen Leibes an Händen und Füßen (die Ballen), am Nacken und am männlichen Gliede (Eichel) SUÇR. 1,338, 13. 339, 6. त्रिप्रस्योपरिष्टाडुभयतः कूर्चः 348, 13. कूर्चं त्रिप्र-स्योपरि H. 617. — 3) die Gegend zwischen den Augenbrauen AK. 2, 6, 2, 43. TRIK. 3,3,74. H. 580. an. 2, 57. MED. k. 3. Vgl. कूर्प. — 4) Bart TRIK. H. 383. H. an. MED. — 5) Betrug (कैतव, दम्भ) H. an. MED. — 6) Prahlerei (विकृत्यन) H. an. — 7) Härte (कठिन) MED. Diese und die vorangehende Bed. können vielleicht vereinigt werden, indem man eine Verwechslung von विकृत्यन mit कठिन annimmt. Oder ist etwa कठिन mit श्मश्रु zu verbinden, so dass wir die Bed. ein struppiger Bart erhielten? — 8) die mystische Silbe कुम् ÇKDR. nach einem TANTRA. — 9) m. Kopf DHAR. im ÇKDR. — 10) Vorrathskammer VĀPI zu H. 234.

कूर्चक (von कूर्च) 1) m. a) Büschel: अयस्य (धडास्य) उच्छ्लावच्छ्लाव्यावू-र्धाधामुखकूर्चका H. 730. — b) Bürste, Pinsel: दत्तधावनकूर्चक SUÇR. 1, 101, 17. 2, 48, 6. 136, 6. 247, 16. — c) = कूर्च 2. SUÇR. 1, 63, 20. — 2) त्रिकूर्चक (nämlich शस्त्र) n. ein dreischneidiges Instrument SUÇR. 1, 26, 13. 16. — 3) f. कूर्चिका a) Pinsel. — b) Schlüssel. — c) Nadel. — d) Knospe H. an. 3, 28. MED. k. 73. — e) Knollenmilch AK. 2, 9, 44. H. 403. H. an. MED. दध्ना सल्ल च यत्पक्वो हीरे सा दधिकूर्चिका । तत्रेण पक्वो यत्तीरे सा भवेत्तत्रकूर्चिका ॥ BHAR. im ÇKDR. SUÇR. 1, 80, 7. 179, 15. 233, 7. — Vgl. कफकूर्चिका.

कूर्चकिन् (von कूर्चका) adj. wulstig SUÇR. 1, 260, 9.

कूर्चल soll nach dem Sch. zu ÇĀÑKH. ÇR. 15, 1, 21 = लप्सुदिन् ein Thier das zum zweiten Mal zahlt sein.

कूर्चशिरस् (कूर्च + शि^०) n. der obere Theil des Ballens an Hand und Fuss SUÇR. 1, 343, 9. 17. 346, 16. 348, 14. H. 617.

कूर्चशीर्ष (कूर्च 1. + शीर्ष) m. N. einer Pflanze AK. 2, 4, 5, 8. Auch कूर्चशीर्षका m. RĀGĀN. im ÇKDR.

कूर्चशेखर (कूर्च 1. + शे^०) m. Kokosnussbaum RĀGĀN. im ÇKDR.

कूर्चामुख (कूर्च + मुख mit Dehnung des Auslauts) m. N. pr. eines Rishi MBh. 13, 252.

कूर्चिका f. s. unter कूर्चक.

कूर्द (कूर्द), कूर्दति und ०ते *springen, hüpfen*: कादम्बरोपानमदेत्कटस्तु बलः पृथुश्रीः स चुर्द (die Kürze gegen P. 8, 2, 78) रामः HARIV. 8398. चुर्दः 8389. चुर्द 8399. fg. 8403. fg. चुर्दतुः 8402. कूर्दमान 8399. चुर्दिरे BHATT. 14, 9. चुर्दिरे 77. अकूर्दिष्ट 15, 45. चुर्दयद्भिः partie. eines unregelmässigen intens. HARIV. 8403. Nach dem DRĪTUP. 2, 20: कूर्द, कूर्दते *spielen* (क्रीडायाम्). — Vgl. गूर्द.

— अति *herumhüpfen, herumspringen*: अतिकूर्दमानैर्पुत्रप्रवीरैः HARIV. 8404.

— उद् *in die Höhe springen*: भिन्नापात्रमुद्दिश्य विशेषाडत्कूर्दितो ऽप्राप्त एव भूमौ निपपात (erzählt eine Maus von sich) PAÑKĀT. 124, 7. — Vgl. उत्कूर्दन und उत्क्रोद.

— प्र *Sprünge machen*: प्रकूर्दति (मूषकः) PAÑKĀT. 118, 15.

कूर्द (von कूर्द) m. *Sprung*: प्रजापतेः कूर्दः (oder गूर्दः) N. eines Sāman Ind. St. 3, 224.

कूर्दन (wie eben) 1) n. *das Springen* PAÑKĀT. 122, 5. 124, 4. MAULHU. zu VS. 23, 3. Nach AK. 1, 1, 3, 33 und H. 556: *Spiel*. — 2) f. कूर्दनी *der Tag des Vollmonds im Monat Kaitra, ein Festtag zu Ehren des Liebesgottes* ÇKDR. und WILS. nach TWIK.; die gedr. Ausg. (1, 1, 109) hat fälschlich कर्दनी, welches demnach oben zu streichen ist.

कूर्च n. = कूर्च *die Gegend zwischen den Augenbrauen* H. 580.

कूर्पर m. *Ellbogen* (AK. 2, 6, 3, 31. H. 590), zuweilen auch *Knie* MED. r. 138 (nach den Corrigg. कूर्पर). SUÇR. 1, 126, 1. 3. 340, 17. 343, 9. 338, 14. 2, 29, 8. 33, 11. 89, 8 (कूर्पर). Sch. zu KĀTJ. ÇR. 5, 3, 17. Nach COLEBR. zu AK. auch कूर्परा f.

कूर्पास m. *Panzer* H. 767. — Vgl. कूर्पास.

कूर्पासक (von कूर्पास) m. *Frauenjacke* AK. 2, 6, 3, 19. H. 674. RĪ. 3, 8, v. 1. für कु०.

कूर्म m. 1) *Schildkröte* AK. 1, 2, 3, 21. H. 1333. VS. 24, 34. TS. 2, 6, 3, 3. 5, 2, 8, 4. 5. ÇĀT. BR. 1, 6, 3, 3. 6, 1, 1, 12. 3, 30. 7, 3, 1, 1. 5. 10, 4, 3, 14. कूर्मभ्यो अद्भुः शयान् AV. 9, 4, 16 (vgl. VS. 23, 3). KĀTJ. ÇR. 17, 4, 27. 9, 4. JOGAR. UP. in Ind. St. 2, 30. KSHUR. UP. ebend. 171. M. 3, 270. 3, 18. गूर्दे-त्कूर्म श्वाङ्गानि 7, 105. तथा संभिन्नसर्वाङ्गे कूर्मं स्थल श्वाङ्गतम् MBu. 4, 794. यदा संहरते चायं कूर्मो ऽङ्गानोव सर्वशः BHAG. 2, 58. N. (BOPP) 12, 113. R. 4, 16, 32. SUÇR. 1, 205, 20. 228, 13. 273, 16. HIT. 8, 18. 26, 13. BRAHMA-P. in LA. 30, 1. VET. 6, 7. कूर्मो विभर्ति धरणीं खलु चात्मपृष्ठे ÇUK. 44, 11. Am Ende eines adj. comp. f. आ MBu. 4, 2016 (lies: नागकूर्माम्). कूर्मो *Schildkrötenweibchen* AK. 3, 4, 19, 134. कूर्मराज *König der Schildkröten* GĀTĀDH. im ÇKDR. trägt die Erde MANĀN. ebend. — 2) *die als eine auf dem Wasser schwimmende Schildkröte dargestellte Erde*: कूर्मचक्रं ĠJOTISTĀTVA und TANTRAS. im ÇKDR. BEINAUD, Mémoires sur l'Inde 116. कूर्मविभाग AV. PARIÇ. in Verz. d. B. H. 93. VARĀH. BRH. S. 14 ebend. 240. Vgl. Ind. St. 1, 187. — 3) *eine best. Fingerverbindung*: वामहस्तस्य तर्जनीया दन्तिपास्य कनिष्ठया । तथा दन्तिपातर्जनीया वामाङ्गुष्ठेन गेहयेत् ॥ उन्नतं दन्तिपाङ्गुष्ठं वामस्य मध्यमादिकाः । अङ्गुलीर्योत्रयेत्पृष्ठे दन्तिपास्य करस्य च ॥ वामस्य पितृतीर्थेन मध्यमानामिके तथा । अर्धामुखे च ते कुर्याद्दन्तिपास्य करस्य च ॥ कूर्मपृष्ठसमं कुर्याद्दन्तिपाणिं च सर्वतः । कूर्ममुद्ग्रेयमाख्याता देवनाथानकर्माणि ॥ TANTRAS. im ÇKDR. — 4) *einer der äusseren*

Winde des Körpers (वाह्यवायुविशेषः । यथा): उन्मीलने स्मृतः कूर्मो भिन्नाङ्गनममप्रभः । इति शार्दतिलकटीका । ÇKDR. कूर्मो निमीलनादिकरः VR-DĀNTAS. 31. — 5) N. pr. eines Schlaogenkönigs, eines Kādraveja MBu. 1, 2549. — 6) N. pr. eines Sohnes von Gr̥tsamada, Verfassers von RV. 2, 27—29. ANUKR.

कूर्मपित्त (कूर्म + पित्त) n. *Galle der Schildkröte* SUÇR. 2, 339, 11. Der Schol. zu PĀR. GR̥HJ. 1, 14 erklärt कूर्मपित्त durch उदकयुक्तशराव, als wenn पित्त = पृष्ठ wäre; vgl. कूर्मपृष्ठक.

कूर्मपुराण (कूर्म + पु०) n. *das Purāṇa der Schildkröte* (als einer der Incarnationen von Viṣṇu), Name des 15ten unter den 18 Purāṇa, VP. XLIX. COLEBR. Misc. Ess. 1, 236. Verz. d. B. II. No. 448—450. 1028. — Vgl. कौर्म.

1. कूर्मपृष्ठ (कूर्म + पृष्ठ) n. *der Rücken einer Schildkröte*: कूर्मपृष्ठोन्नत INDR. 3, 12. TANTRAS. im ÇKDR. (s. II. कूर्म 3.).

2. कूर्मपृष्ठ (wie eben) m. *Kugelamaranth* (s. अज्ञान) ÇARDAK. im ÇKDR. कूर्मपृष्ठक (von 1. कूर्मपृष्ठ) n. *Deckel* (शराव) ÇARDAK. im ÇKDR.

कूर्मि und कूर्मिन् (von 1. कर्) in तुवि०.

1. कूल, कूलति *hemmen* (wegen कूल) DRĪTUP. 13, 18.

2. कूल (कुड्), कूलयति *versengen*: अश्विना स्वपि स्तुहि कुविते अचवेत्तौ क्वेम् । नेदीयसः कूळयातः पणी हूत ॥ RV. 8, 26, 10. (अग्निः) तामो प्राजमानो योनिमकूलयत् AIT. Br. 4, 9. कूलित SUÇR. 2, 435, 20.

— अत्र dass.: अङ्गारैः खादिरैरेवकूलयेत् SUÇR. 2, 330, 18. 435, 10.

कूल n. 1) *Abhang*: आदित्या अत्र हि व्यताधि कूलोदिव्य स्वशः RV. 8, 47, 11. — 2) *das sich senkende Ufer* AK. 1, 2, 3, 7. II. 1077. an. 2, 481. MED. I. 10. ÇĀT. BR. 14, 7, 1, 18. NIR. 6, 1. नदीकूल M. 6, 78. R. 1, 1, 28. 3, 62, 7. 5, 26, 13. 93, 41. DAÇ. 2, 69. RAÇH. 12, 35. 68. VID. 5. दन्तिपाकूल adj. *das Ufer gegen Süden habend* BUÇG. P. 1, 19, 17. Am Ende eines adj. comp. f. आ MBu. 14, 1163. Accent eines auf कूल ausgehenden comp. P. 6, 2, 124. 129. 135. — 3) *Erdhügel* (स्तूप). — 4) *Teich* (तडाग). — 5) *Nachtrab eines Heeres* H. an. MED. VIÇVA im ÇKDR. — 6) N. pr. einer Gegend gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127. COLEBR. Misc. Ess. II, 179. — Vgl. अन्नकूला, अनुकूल (die urspr. Bed.: *dem Abhang entlang gehend, sich hinabbewegend*), उत्कूल, निकूल, प्रति०, प्राक्०, प्राचीन०, मधु०.

कूलक (von कूल) 1) m. n. *Ufer* VIÇVA im ÇKDR. — 2) m. n. *Erdhügel* MED. k. 72. — 3) m. *Ameisenhaufen* MED. — 4) n. = कुलक *Trichosanthes dioeca Roxb.* AK. 2, 4, 5, 20, Sch.

कूलंकप (कूलम्, acc. von कूल, + कप) 1) adj. f. आ *das Ufer mit sich fortreissend* P. 3, 2, 42. VOP. 26, 57. व्यपदेशमाचित्यपितुं किमीक्ष्से ज्ञानमिमं च पातयितुम् । कूलंकपेव सिन्धुः प्रसन्नमम्भस्तटतर्हं च ॥ ÇIK. 117. — 2) m. *das Meer* TRIK. 1, 2, 9. Nach WILS. auch: *the stream or current of a river*. — 3) f. आ *Fluss* (vgl. कूलंकया नदी P. 3, 2, 42, Sch., wo कूलंकया adj., nicht = नदी ist) H. 1080. HALĀJ. im ÇKDR.

कूलंचर (कूल + चर) adj. *an Ufern —, am Wasser sich aufhaltend* SUÇR. 1, 204, 9. 11. 238, 8.

कूलंधय (कूलम्, acc. von कूल, + धय) adj. f. ई VOP. 26, 53.

कूलभू (कूल + भू) f. *Uferland, Küste* H. 1077.

कूलमुद्रुज (कूलम्, acc. von कूल, + उद्रुज) adj. f. आ *das Ufer unterwühlend* P. 3, 2, 31. VOP. 26, 56. RAÇH. 4, 32.

कूलमुदक (कूलम् + उदक) adj. das Ufer fortführend, — fortreissend P. 3, 2, 31. VOP. 26, 56.

कूलवत् (von कूल) 1) adj. mit Ufern versehen gaṇa वलादि zu P. 5, 2, 136. — 2) f. कूलवती Fluss RĀḠAN. im ÇKDR.

कूलफाटका (कूल + फट्) m. Strudel TRIK. 1, 2, 11.

कूलास gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75.

कूलिका 1) m. N. pr. eines Fürsten MAHIV. in VP. 464, N. 21. — 2) f. कूलिका base or bottom part of the Indian lute (wohl fehlerhaft für कूपिका) WILS.

कूलिन् (von कूल) 1) adj. = कूलवत् gaṇa वलादि zu P. 5, 2, 136. — 2) f. कूलिनी Fluss RĀḠAN-TAB. 5, 68.

कूल्वन् ? कृत्या कूल्वन्नावृता AV. 12, 5, 12. 53.

कूल्य (von कूल) adj. zum Ufer gehörig VS. 16, 42.

कूवर s. कूवर.

कूवार m. = कूपार = अकूपार das Meer AK. 1, 2, 3, 1, Sch.

कूपम् VS. 25, 7 ohne Erklärung bei MAHIBU.

कूप्माण्ड 1) m. a) eine Kürbisart, *Benincasa cerifera* Savi. H. an. 3, 179. — b) eine Art von Dämonen H. an. JĀḠN. 1, 284. BUḠG. P. 2, 6, 43. 10, 39. 6, 8, 22. Vgl. कुम्भाण्ड. — c) ein best. Spruch (nach KULL. = कूप्माण्डो): कूप्माण्डोर्वपि बुद्ध्यादृतममौ यथाविधि M. 8, 106. — 2) f. ई a) eine best. Pflanze (श्रीपथि) H. an. — b) ein Bein. der Durgā H. an. — c) pl. Name der Verse VS. 20, 14 — 16 MAHIBU. zu d. St. Ind. St. 2, 24. JĀḠN. 3, 304. — Vgl. कुम्भाण्ड.

कूप्माण्डक m. 1) = कूप्माण्ड 1, a. H. 1188. — 2) N. pr. eines Dieners von Çiva H. 210. — Vgl. कुम्भाण्डक.

कूप्माण्डनी (von कूप्माण्ड) f. N. einer Gottheit Verz. d. B. H. No. 901.

कूहना f. = कुहना Heuchelei ÇABDAR. im ÇKDR.

कूहा f. = कुहाटिका Nebel ÇABDAR. im ÇKDR.

कृक m. Kehlkopf H. 587. — Vgl. कृकाट.

कृकाण m. 1) eine Art Rebhuhn, *Perdix sylvatica* AK. 2, 5, 19. H. 1338. Vgl. कृकर, क्रकर. — 2) Wurm HĀR. 163. — 3) ein best. घ्रायस्थान gaṇa श्रुण्डिकादि zu P. 4, 3, 76. — 4) N. pr. eines Mannes VP. 424. einer Localität (भरद्वाज) P. 4, 2, 145.

कृकाणैय adj. von कृकाण 4. P. 4, 2, 145.

कृकाण्यु (von कृकाण) m. N. pr. eines Sohnes von Raudrāçva MBH. 1, 3700. HĀBIV. 1639. LIA. I, Anh. xx.

कृकादाश्रु oder ०श्रु nach SĀJ. Verletzer: जम्भया कृकादाश्रुम् RV. 1, 29, 7. Das Wort könnte mit कृकलास ursprünglich identisch sein und ein dämonisches Wesen bezeichnen.

कृकर m. 1) eine Art Rebhuhn (vgl. क्रकर, कृकाण) ÇABDAR. im ÇKDR. VJUTP. 118. R. 4, 50, 12. — 2) eine Art Pfeffer, *Piper Chaba* (चय) HUNT. — 3) wohlriechender Oleander (s. करवीर) RĀḠAN. im ÇKDR. — 4) einer der äusseren Winde des Körpers: कृकरस्तु नुते चैव जवाकुसुमसंनिभः (vgl. कूर्म) । इति शारदातिलकटीका । ÇKDR. कृकरः लुधाकरः (nicht लुतकरः) VEDĀNTAS. 31. — 5) ein Bein. Çiva's ÇKDR. und WILS. angeblich nach TRIK.; die gedr. Ausg. 1, 1, 46: कृप्कार.

कृकला f. langer Pfeffer (पिप्पली) RĀḠAN. im ÇKDR. — Vgl. कृकर 2.

कृकलाश m. = कृकलास TRIK. 2, 5, 11. Ind. St. 1, 118.

कृकलास m. Eidechse, *Chamæleon* AK. 2, 5, 12. H. 1299. VS. 24, 20. ÇAT. Br. 14, 4, 3, 22. KAUC. 8. 47. MBH. 13, 3453. 3457. SUÇR. 1, 108, 4. Verz. d. B. H. No. 897. BUḠG. P. 8, 10, 11. Davon nom. abstr. कृकलासत् MBH. 13, 332. — Vgl. कार्कलसिय.

कृकलासक m. dass. SUÇR. 2, 447, 18. MBH. 13, 736 (wir ziehen es jetzt vor कृकलासकसारसाम् in कृकलासक und सारसाम् zu zerlegen und das letzte Wort für eine Zusammenziehung von सारसानाम् zu halten; in diesem Falle wäre कसारस् oben zu streichen).

कृकवाकु (कृक onomatop. + वाकु) m. Uḡ. 1, 6. 1) Hahn NĪR. 12, 13. AK. 2, 5, 17. H. 1325. an. 4, 8. MED. k. 182. HĀR. 90. VIÇVA zu Uḡ. 1, 6. VS. 24, 35. AV. 5, 31, 2. 20, 136, 9. BHARTP. Suppl. 21. कृकवाकु auch im f. P. 4, 1, 66. VĀRTI. 1, Sch. — 2) Pfau TRIK. 3, 3, 16. H. an. MED. VIÇVA a. a. O. लताकण्टकसंकीर्णाः कृकवाकूपनादिताः । निर्याश्रु सुदुःखाश्रु मार्गा दुःखमतो वनम् ॥ R. 2, 28, 10. — 3) = कृकलास H. an. MED. VIÇVA a. a. O.

कृकवाकुधन (कृ^० 2. + धन) m. ein Bein. KĀRTTIKEJA'S TRIK. 1, 1, 56.

कृकपा f. = कृकण्टारिका ein best. Vogel: कृकपाया घ्रायुःकामस्य (भोजनम्) PĀR. GĀH. 1, 19.

कृकाट n. Halsgelenk: इन्द्रः शिरो मृगिल्ललाटं पृनः कृकाटम् AV. 9, 7, 1. — Vgl. कृक.

कृकाटक (von कृकाट) 1) n. a) Nacken VJUTP. 99. — b) ein best. Theil einer Säule VJUTP. 131. — 2) f. कृकाटिका Halsgelenk SUÇR. 1, 343, 11. 20. 346, 13. 350, 18. 2, 20, 3. AK. 2, 6, 2, 39. H. 586.

कृकालिका f. ein best. Vogel PĀNKĀT. 167, 25. 168, 2 (lies: कृकालिकयाभिः). 10.

कृकिन् m. N. pr. eines mythischen Königs VJUTP. 94. BURN. Intr. 556. 565. SCHIEFNER, Lebensb. 232 (2).

कृकलास m. = कृकलास Sch. zu AK. 2, 5, 12.

कृच्छ्र Uḡ. 2, 22. 1) adj. f. घ्रा a) was Beschwerde und Noth verursacht, schlimm, arg: कृच्छ्राद्वाहाद्विमुच्यते M. 6, 78. इत्यं च देशाननुसंघर्षो वनानि कृच्छ्राणि कृच्छ्रयाः MBH. 3, 1366. कृच्छ्रां प्राप स घ्रापद्म् 1, 111. कृच्छ्रमापदिरे वृत्तिमनूहतोः 13, 4423. कृच्छ्रे वने N. 15, 16. नरके 6, 12. व्यसनोदये PĀNKĀT. III, 234. कृच्छ्रात्कृच्छ्रतरम् — व्यसनम् R. 3, 74, 29. अमन्त्रयिवा सचिवैर्यो ऽर्थं कृच्छ्रे (eine schwierige Angelegenheit) नृपश्चरेत् । न स तिष्ठेच्चिरं रक्ष्ये पुष्करे सलिलं यथा ॥ 46, 16. von schwer heilbaren, gefährlichen Krankheiten: अतो ऽन्यथा वसाध्यः स्यात्कृच्छ्रे व्यामिश्रलक्षणः (गदः) SUÇR. 1, 131, 4. कपालिका कृच्छ्रतना 2, 128, 13. 338, 10. कृच्छ्रयोनिमनुप्राप्ता न सुखं विन्दते जनाः welche eine elende, jammervolle Geburt erlangen d. h. als jammervolle Wesen geboren werden MBH. 3, 15388. कृच्छ्रम् adv. auf eine arge, jämmerliche Weise: एषा विलपतो कृच्छ्रम् R. 4, 22, 7. — b) sich in Noth und Jammer befindend: अमन्त्रयत् कृच्छ्रं तस्याः सर्वः सखीजनः R. 2, 78, 14. — 2) m. (dieses selten) n. (SIDDH. K. 249, b, 1). a) Schwierigkeit, Beschwerde, Widerwärtigkeit, Ungemach, Noth, Jammer, Elend, Gefahr: बहु कृच्छ्रा चरेत्तम् RV. 10, 52, 4. बहुप्रजाः कृच्छ्रमापद्यते NĪR. 2, 8. कृच्छ्रापत्तिः 7. नेच्छ्रसो कृच्छ्रादवप्या इति wegen der Schwierigkeit ART. Ba. 4, 4. कृच्छ्रमिदमस्माकमागतम् R. 4, 19, 7. कायं चेदं महत्कृच्छ्रं प्राप्तवत्यसि N. 11, 28. महत्खलु कृच्छ्रमनुभूतं तत्र भवत्या MĀLAT. 68, 21. कृच्छ्रो महान् BUḠG. P. 4, 22, 40. संप्राप्य पाण्डितः

कृच्छ्रं प्रज्ञामेवावगाहते । बालस्तु कृच्छ्रमासाद्य शिलेवाभसि मञ्जति ॥ R. 3, 68, 53. स कृच्छ्रमकामात्रः BRĀHMAN. 1, 34. कृच्छ्रे वर्तमानान् MBu. 14, 53. व्यसने वाद्य कृच्छ्रे वा भये वा जीवितात्तके R. 4, 6, 10. स कृच्छ्रान्मोच-यात्मानन् BRĀHMAN. 3, 11. BŪG. P. 3, 19, 35. कृच्छ्रेषु MBu. 1, 255. Viçv. 8, 19. R. 3, 71, 12. PAÑKĀT. 1, 65. सम्राट्कृच्छ्रे किं कृच्छ्रभाक् MBu. 2, 636. कृच्छ्रगत sich in Noth, Gefahr befindend MBu. 1, 1703. R. 2, 85, 13. 4, 19, 7. BHARTR. 2, 23. कृच्छ्रालोकास्य विभ्यती vor dem Ungemach, welches ihr das Volk anthun könnte, sich fürchtend BŪG. P. 9, 24, 35 (BURNOUR: parce qu'elle craignait les mauvais discours du peuple). वनवासकृच्छ्र die Beschwerden des Waldlebens 1, 8, 24. मूत्रकृच्छ्र (s. auch d.) Harnbeschwerde P. 6, 2, 6, Sch. Nach dem RĪGĀN. im ÇKDR. auch ohne मूत्र in derselb. Bed. अर्थकृच्छ्रेषु bei Schwierigkeiten, — Widerwärtigkeiten, in schlimmer Lage MBu. 3, 65. N. 13, 3. नैवार्यकृच्छ्रादय-तो विनिग्रहात् (उद्धृते) BŪG. P. 8, 22, 3. प्राणकृच्छ्र Lebensgefahr MBu. 2, 6. BŪG. P. 1, 7, 20. धर्मकृच्छ्रे in einem Augenblicke wo das Recht ge- fährdet war, eine Störung erfuhr, N. (BOPP) 24, 18. गङ्गानकृच्छ्र eine Un- terbrechung des Ganges P. 6, 2, 6, Sch. कृच्छ्रेण mit Beschwerde, mit Mühe, mit Anstrengung, mit genauer Noth, schwer P. 2, 3, 33. कृच्छ्रेण बहु मेरुत्तम् Suçr. 1, 121, 6. 2, 513, 14. अवाप्य संज्ञां कृच्छ्रेण लङ्कां प्रति- गतः पुरीम् R. 3, 42, 13. 4, 16, 46. 59, 10. 6, 37, 27. Hlp. 1, 15. PAÑKĀT. 137, 25. 217, 23. Ht. 37, 14. BŪG. P. 1, 13, 3. 3, 30, 23. भयं कृच्छ्रेण सिध्यति heißt schwer Suçr. 2, 26, 12. 399, 10. वर्षाण्येकादशातीयुः कृच्छ्रेण MBu. 3, 15370. PAÑKĀT. 40, 10. अल्पकृच्छ्रेण mit geringer Mühe SADDH. P. 4, 13, a. — कृच्छ्रात् = कृच्छ्रेण P. 2, 3, 33. कृच्छ्राद्धकृत भारम् MBu. 3, 335. R. 2, 103, 24. 3, 73, 11. 4, 10, 31. 49, 27. 6, 36, 81. 82. 108. Daç. 1, 46. 49. PAÑ- KĀT. 1, 197. 214, 22. 217, 22. KATHĀS. 4, 5 (das Komma müsste vor कृच्छ्रात् stehen). 81. 123. 6, 95. BŪG. P. 8, 3, 32 (BURNOUR: en ce danger). नाति- कृच्छ्रादिव MBu. 1, 1442. कृच्छ्रात् mit einem partic. prael. pass. com- pon. P. 2, 1, 39. 6, 3, 2. Acc. eines solchen comp. Siddh. K. zu 6, 2, 49. — कृच्छ्रतम् = कृच्छ्रात्: संवत्सरः — पूर्णा भवति कृच्छ्रतः MBu. 3, 2036. कृच्छ्रलब्धं mit Mühe erlangt BŪG. P. 6, 14, 36. Acc. eines solchen comp. gaṇa सुखादि zu P. 6, 2, 170. कृच्छ्रनाथ्य schwer heilbar Suçr. 1, 63, 2. 261, 9. — b) Kasteiung, Busse; eine best. kleine Busse: चरेत्कृच्छ्रम् M. 4, 222. 5, 21. कृच्छ्रं सोतपनं चरेत् । यतिचान्द्रायणं वापि 20. प्राजापत्यं च- रेत्कृच्छ्रम् 11, 105. 124. 139. कृत्वा प्राकृतं कृच्छ्रम् 158. 164. 173. त्रिभिः कृच्छ्रेः 197. कृच्छ्रं चान्द्रायणं चैव तदस्याः पावनं स्मृतम् 177. 212. तंश्चार- यित्वा त्रीन्कृच्छ्रान् 191. पराका नाम कृच्छ्रे ऽयम् 215. कृच्छ्रान्देन विश्रु- ध्यात् 162. JĀG. 3, 50. 260. 264. 282. कृच्छ्राणि चीर्त्वा च ततो यथोक्तानि द्वित्रोत्तमैः MBu. 13, 495. स्नाताः कृच्छ्रादिव Daç. 1, 16. Verz. d. R. H. No. 1163. कृच्छ्रकृत् JĀG. 3, 328. — Die Lexicographen geben dem Worte कृच्छ्र folg. Bedd.: कष्ट oder अनील AK. 1, 2, 2, 4. 3, 4, 9, 42. H. 1371. an. 2, 406 (काष्ठ st. कष्ट). MED. r. 19. प्रगाढ AK. 3, 4, 12, 47. अत्यय 21, 152. अरुम् oder पाप H. an. MED. सोतपनादिकं AK. 2, 7, 51. 3, 4, 30, 234. H. 842. H. an. MED. दुःख und तत्कारण P. 7, 2, 22, Sch. — कृ- च्छ्र geht vielleicht auf 1. कर्प् hinundherzausen zurück; vor dem suff. र müsste man einen auch sonst vorkommenden Uebergang von प in कृ annehmen. Vielleicht entstammt das gleichbedeutende कष्ट derselben Wurzel.

कृच्छ्रकर्मन् (कृ + क) n. Beschwerde, Mühe: अतिष्ठदर्थयती तु माता मां कृच्छ्रकर्मभिः KATHĀS. 2, 32. ततश्चावर्थयत्सा मां कृच्छ्रकर्माणि कुर्वती 6, 31.

कृच्छ्रता (nom. abstr. von कृच्छ्र 1.) f. Gefährlichkeit, einer Krankheit Suçr. 2, 138, 20.

कृच्छ्रप्राण (कृ + प्राण) adj. dessen Leben in Gefahrsteht, mit Mühe sein Leben fristend: अयमभवदनावृष्टिर्महती — कृच्छ्रप्राणो ऽभवद्यत्र लो- को ऽयं वै तुघान्वितः MBu. 13, 4419. 14, 2720. R. 4, 9, 30. BŪG. P. 4, 16, 8.

कृच्छ्रमूत्रपुरीषत्व (von कृच्छ्र + मूत्र - पुरीष) n. Beschwerde bei Aus- leerungen Suçr. 1, 251, 10. — Vgl. मूत्रकृच्छ्र.

कृच्छ्रातिकृच्छ्र (कृच्छ्र + अति) 1) m. du. die gewöhnliche und die gesteigerte Busse: अवरग्यं चरेत्कृच्छ्रमतिकृच्छ्रं निपातने । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वति विप्रस्येत्पाद्य शोणितम् । M. 11, 208. — 2) sg. Bez. einer beson- deren Busse: यथा वसिष्ठः । अन्तस्तृतीयः कृच्छ्रातिकृच्छ्रे यावत्सकृदाद- दत्त । यावदेकवारमुदके कृस्तेन प्रकृतं शक्रेति तावन्नवमु दिवसेषु भक्षयि- त्वा त्र्यहमुपवासः कृच्छ्रातिकृच्छ्रः ॥ सुमन्तुर्था । द्वादशरात्रं निराहारः स कृच्छ्रातिकृच्छ्रः । एतत्कृच्छ्रातिकृच्छ्रं द्वादशरात्रमाध्यमशक्ताविषयम् ॥ ब्र- ह्मपुराणम् । चरेत्कृच्छ्रातिकृच्छ्रं च पितृतेयं च शीतलम् । एकविंशतिरात्रं तु कालेष्वेतेषु संयतः ॥ कालेष्विति प्रातःसायंमध्याह्नेष्वित्यर्थः । इति प्रायश्चि- त्तविवेकः ॥ ÇKDR. कृच्छ्रातिकृच्छ्रः पयसा दिवसानेकविंशतिम् JĀG. 3, 321.

कृच्छ्राय् (von कृच्छ्र), कृच्छ्रायते 1) Beschwerde u. s. w. empfinden gaṇa सुखादि zu P. 3, 1, 18. — 2) etwas Arges im Sinne haben P. 3, 1, 14. Vārtt. — BHATT. 17, 96 fasst der eine Schol. अकृच्छ्रायत in der ersten, der an- dere in der zweiten Bed. auf.

कृच्छ्रारि (कृच्छ्र Urinbeschwerde + शत्रे Feind) m. N. einer Pflanze, eine Art विल्व (विल्वान्तरवृत्त), RĪGĀN. im ÇKDR.

कृच्छ्रार्थ (कृच्छ्र + अर्थ) m. eine halbe Busse, Bez. einer sechstägigen Busse: सायं प्रातस्तथैकैकं दिनद्वयमयाचितम् । दिनद्वयं च नाश्रीयात्कृच्छ्रा- र्थः सो ऽभिधीयते ॥ ĀPASTAMBA im PRĀJĀÇĪTAY. ÇKDR.

कृच्छ्रिन् (von कृच्छ्र) adj. mit Beschwerde u. s. w. verbunden, Be- schwerde u. s. w. empfindend gaṇa सुखादि zu P. 5, 2, 131. ungehalten: स कृच्छ्री बभूव (oder ist etwa कृच्छ्रीबभूव verbunden zu schreiben?) KĀND. Up. 5, 3, 7. अकृच्छ्रिन् keine Beschwerde empfindend, keine Mühe bei Etwas habend P. 3, 2, 130.

कृच्छ्रिश्रित् (कृच्छ्र, loc. von कृच्छ्र, + श्रित्) adj. in Gefahr sich bege- bend, mit Beschwerden kämpfend RV. 6, 75, 9.

कृष्ट, कृष्टति v. l. für कूट, कूटति Dhātup. 28, 88.

कृषञ्ज m. = कुषञ्जर RĪGĀN. im ÇKDR. unter कुषञ्जर.

कृष्ण m. Maler TRIK. 2, 10, 2.

कृत् (von I. कर) wirft den Acut nicht auf die Casusendung P. 6, 1, 182. 1) adj. subst. machend, vollbringend, ausführend, bewirkend, ver- fertigend, handelnd; Verfertiger, Veranstalter, Verfasser u. s. w.; am Ende eines comp. P. 3, 2, 89. सु, कर्म, पाप, मन्त्र, पुण्य Sch. H. 5. सर्वभूत् M. 1, 18. सुकृत् 3, 37. पाप 4, 255. सर्वस्तेय 256. पापकर्म R. 3, 35, 3. वैर 0 PAÑKĀT. 11, 121. श्रेयस् BŪG. P. 1, 13, 13. निषेकादि 0 AK. 2, 7, 6. वेदान्त 0 BŪG. 13, 15. धनि 0 Verfasser SĀN. D. 3, 11: Vgl. अन्, अर्थ, श्शान, उर, श्यपि, कृत्या, डृप्, लोक, विश्व, सकृत् u. s. w. — 2) m. a) ein Suffix welches zur Bildung von Nomina aus Wurzeln

dient: so genannt nach einem, mit dem einfachsten und am weitesten verbreiteten unter diesen Suffixen gebildeten, Nomen von einer überaus häufig gebrauchten Wurzel der allgemeinsten Bedeutung, P. 3, 1, 93. 4, 67. 6, 1, 71. 7, 2, 8. 11. 3, 33. 8, 4, 29. Vop. 26, 1. 11, 7. 24, 5. — b) *ein mit einem solchen Suffix gebildetes Nomen*: अथापि भाषिकेभ्यो धातुभ्यो नैगमाः कृता भाष्यन्ते Nir. 2, 2. 1, 14. कृतं कुर्यान्न तद्धितम् Pār. Grū. 1, 17. Gobu. 2, 8, 15. कृदाव्यालयोश्चोदात्तः VS. Prāt. 6, 4. 1, 27. 5, 30. P. 1, 1, 39. 2, 46. 2, 1, 32. 6, 2, 50. 139. Vop. 5, 26. AK. 3, 6, 8, 45. Vgl. कृत्य als Bez. eines Suffixes.

कृते (partic. praet. pass. von 1. कर) 1) adj. a) *gemacht, gethan, ausgeführt*: कृता कृतः सुकृतः कृतेभिर्भूत् RV. 7, 62, 1. चमसो चतुरः कृतान् 1, 161, 4. एनः 3, 7, 10. ब्रह्म 7, 61, 6. AV. 5, 20, 8. Çat. Br. 4, 6, 8, 17. — b) *zubereitet, zugerüstet, aufgestellt; bereit, geneigt zu Etwas*: कृविः RV. 7, 11, 4. इन्द्रः स दामने कृतं श्रेणिष्ठः स मेदे कृतः 8, 82, 8. सुदंसो गृभे कृता 10, 3. कामेन कृता अयानकृत् 6, 49, 8. कृत्वा मानुषाणामिच्छा कृतानि 1, 128, 7. कृते योनौ वपतेह वोजम् 10, 101, 3. AV. 10, 8, 26. Çat. Br. 6, 2, 2, 27. — c) *erworben, vorhanden*: कृतस्य कार्यस्य चेह स्फातिं समाचह AV. 3, 24, 5. — d) *zweckmässig*: इतरं तु कृततरम् Çat. Br. 4, 6, 9, 11. — Aus der nachvedischen Literatur heben wir hier nur einige Eigenthümlichkeiten des partic. hervor und verweisen im Uebrigen auf den Artikel 1. कर und auf die weiter unten folgenden comp. mit कृत्. — e) *am Ende eines comp. in Verbindung mit श्रेणि u. s. w., welche als Prädicate aufzufassen sind (zu Etwas gemacht, in Etwas verwandelt)*, P. 2, 1, 59. अश्रेणयः श्रेणयः कृताः = श्रेणिकृताः पूगकृताः Sch. भेषजकृतं Kṛāṇḍ. Up. 4, 17, 8. विषकृत R. 2, 98, 4. अयमानकृतः क्रोधः 4, 34, 31. — f) *am Ende eines comp. in Verbindung mit dem obj., also in verstellter Ordnung*: ब्रह्माञ्जलिकृत = कृतब्रह्माञ्जलि M. 2, 70. KULLĒKA verweist auf den gaṇa अह्निताभ्यादि zu P. 2, 2, 37. Ueber den Accent eines solchen comp. s. P. 6, 2, 170. — g) *gut gethan, recht, gut*: कृतमेवं भविष्यति so wird es gut gethan sein, so werden wir unser Ziel erreichen MBu. 1, 1615. कृतमित्यब्रवीत्सीता gut so v. a. ich danke, ich nehme es als geschehen an (als Erwiderung auf ein Anerbieten) R. 3, 3, 16. कृतमित्युह्वा so recht 30, 17. Anders ist कृतम् aufzufassen in der folgenden Stelle: कृतमित्यब्रवीद्वाजा पूजा वाक्येन मे तया Viçv. 2, 15. Hier ist कृतम् als praed. mit पूजा zu verbinden; vgl. BÖUTLINGER zu d. St. — h) *कृतम् (nom. neutr.) mit सह oder mit einem blossen instr. abgethan damit d. i. dessen bedarf es nicht, genug des* AK. 3, 4, 11, 79. H. 1527. an. 2, 163. MEN. t. 11. कृतं मम नरव्याघ्र सह सैन्येन ich bedarf nicht des Heeres R. 3, 42, 41. अथ वा कृतं संदेहेन Çāk. 11, 11. 33, 13. कृतं परिहृसेन 29, 23, v. l. Vikr. 79, 8. कृतं गिरा RAGU. 11, 41. — 2) m. N. pr. a) *eines der Viçve Devāḥ* MBu. 13, 4356. — b) *eines Sohnes von Vasudeva* Buḥ. P. 9, 24, 45. — c) *eines Sohnes des Saṁnati (Saṁnatimant) und Schülers von Hiraṇjanābha* Hariv. 1080. VP. 433. Vgl. कृतिन्. — d) *eines Sohnes des Kṛtaratha und Vaters des Vibudha* VP. 390. — e) *eines Sohnes des Gaja und Vaters des Harjavana* Buḥ. P. 9, 17, 17. — f) *eines Sohnes des Kjavana und Vaters des Uparikara* (vgl. कृतक, कृतयज्ञ, कृतिन्, कामि) VĀJ-P. in VP. 435, N. 56. — 3) n. a) *That, Werk, Handlung*: प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि प्र नूतना मघवा या चकारं

RV. 7, 98, 5. 6, 1. 2, 11, 6. सुकृता कृतेन AV. 6, 124, 1. Çvetāçv. Up. 5, 7. न हृदिवं कृतं किञ्चिन्नराणामिह विद्यते N. 13, 18. बुध्यतेव च तत्कृतम् sein Thun und Treiben M. 7, 197. GAIM. 1, 3, 32. — b) *Wohlthat*: यश्च कृतं न वेत्ति und der eine (empfangene) Wohlthat nicht kennt d. i. undankbar ist PANKAT. I, 472. Vgl. कृतज्ञ, कृतज्ञ. — c) *Folge, Frucht* H. an. — d) *Zweck* Vop. 1, 2. — e) *Einsatz im Spiel; Preis oder Beute eines Kampfes*: प्रतिद्वे दधत् आ कृतानि RV. 10, 34, 6. अथैव वृको यथा मयद्विवा मय्यामि ते कृतम् AV. 7, 30, 5. 2. 4, 38, 1. कृतं न अघ्नी वि चिन्नेति देवने RV. 10, 43, 5. 42, 9. स श्रूः सनिता कृतम् 8, 19, 10. भैरे कृतं वि चिन्नुयाम 9, 97, 58. 5, 60, 1. 1, 100, 9. 132, 1. 10, 102, 2. — f) *Name desjenigen Würfels oder derjenigen Würfelseite, welche mit vier Augen bezeichnet ist*, VS. 30, 18. TS. 4, 3, 3. 1. Çat. Br. 13, 3, 2. 1. KĀTJ. Çā. 15, 7, 18. Kṛāṇḍ. Up. 4, 1, 4. नान्नान्निपति गाण्डीवं न कृतं द्वारं न च। अलतो निशितान्वाणांस्तीक्ष्णान्निपति गाण्डिवम् ॥ MBu. 4, 1578. Nach MANIDN. zu VS. 10, 28 collect. Bez. der vier Würfel im Gegens. zum fünften, dem Kali. Vgl. कलि, त्रेता, द्वार. — g) *N. des ersten Juga oder goldenen Weltalters* AK. 3, 4, 3, 25. 11, 79. TRIK. 1, 1, 112. H. an. MED. AIT. Br. 7, 15 (vgl. u. कलि). Umfasst mit der Morgen- und Abenddämmerung 4800 (4000 + 400 + 400) Jahre der Götter (1,728,000 Jahre der Menschen) M. 1, 69. MBu. 3, 12826. HARIV. 511. 11304. VP. 23. BṆĠ. P. 3, 11, 18. fgg. चतुष्पात्सकलो धर्मः सत्यं चैव कृते युगे। नाधर्मेणागमः काश्चिन्मनुष्यान्प्रतिवर्तते ॥ M. 1, 81. श्रोगाः सर्वसिद्धार्थाद्यतुर्वर्षशतायुषः। कृते 83. 9, 301. 302. MBu. 3, 150. 11234. fgg. 13, 1037. HARIV. 11217. R. 6, 11, 17. Es hätte schon bei कलि bemerkt werden müssen, dass M. MBu. und HARIV. schlechtweg von Jahren sprechen und dass erst die Erklärer zu M. 1, 69 und die Purāṇa daraus Jahre der Götter machen. Wir könnten hiernach annehmen, dass nach einer älteren Vorstellung die vier Juga mit der Morgen- und Abenddämmerung resp. 4800, 3600, 2400 und 1200 menschliche Jahre umfasst hätten. Bei einer solchen Reduction würde aber ein Juga der Götter, welches den vier Juga der Menschen (12000 Jahre) gleichgesetzt wird, nur 33 1/3 Jahre der Götter (1 Jahr oder 360 Tage der Menschen = Tag und Nacht der Götter) ausmachen, was einiges Befremden erregen müsste. Vgl. कृतयुग, सत्ययुग. — कृते und कृतेन s. besonders.

कृतक (von कृत) Uṇ. 2, 38. 1) adj. *zubereitet, künstlich bereitet, künstlich hervorgebracht, künstlich* Nir. 3, 11. यद्यत्कृतकं तदन्तित्यम् Z. d. d. m. G. 7, 307, N. 3. शब्दस्य कृतकत्वम् 290, N. 2. पाक्यं चिडं च कृतके द्वयम् AK. 2, 9, 42 (wo die Erklärer das Wort als n. und als Synonym von पाक्य und चिड künstlich zubereitetes Salz auffassen). कोटिशश्च सुवर्णं च तेषामकृतकं तथा। वीथीकृतममेपात्मा प्राक्षिपोत् ॥ MBu. 1, 7364. कृतकः पुत्रः = कृत्रिमः पुत्रः ein künstlicher d. i. adoptirter Sohn 13, 2630. fg. MEḠN. 73. erkünstelt, verstellt, sich verstellend, falsch: कृतेन विधिना कृन्नः कृतकेन MBu. 4, 60. अकृतकविधि (यौवन) RAGU. 18, 51. कृतकवचन PANKAT. 188, 5. 199, 1. 11. सकृतककोपम् Çāk. Çā. 19, 14. कृतकैर्हृतेः MBu. 2, 158. 15, 63. अर्थद्वयसमाचारं चरत् कृतके पथि 13, 2607. कृतकम् adv. verstellter Weise Çiç. 9, 83. — 2) m. N. pr. *eines Sohnes von Vasudeva* VP. 439. BṆĠ. P. 9, 24, 47. von Kjavana (vgl. कृत, कृतयज्ञ, कृतिन्, कामि) VP. 435. — Vgl. कृत्रिम.

कृतकर्तव्य (कृत + क^०) adj. der das Zuthuende vollbracht hat, der seine Aufgabe erfüllt hat PRAB. 3, 15.

कृतकर्मन् (कृत + क^०) adj. der sein Werk —, seine Obliegenheit vollbracht hat ÇAT. Br. 1, 7, 2, 5. 2, 2, 3, 17. Hip. 4, 53. ARG. 10, 67. R. 1, 66, 1. 5, 63, 26. पावदस्तं न यात्येय कृतकर्मा दिवाकरः 6, 83, 12. 107, 3. RAGH. 9, 3. geschicht H. 342.

कृतकल्प (कृत + कल्प) adj. der den Brauch kennt: लौकिके समयाचारे कृतकल्पे विशारदः R. 2, 1, 16.

कृतकाम (कृत + काम) adj. der seinen Wunsch erreicht hat SUND. 1, 29. Viçv. 13, 26.

1. कृतकार्य (कृत + कार्य) n. ein erreichter Zweck ÇIK. 66, 2.

2. कृतकार्य (wie eben) adj. der sein Geschäft vollbracht —, seine Absicht erreicht hat, zufriedengestellt: समूहकार्यं श्रयातान्कृतकार्यान्विमर्शयित्वा JĀG. 2, 189. Viçv. 12, 6. R. 2, 61, 12. 4, 41, 72. 6, 97, 21. कृतकार्यमिदं दुर्गं वनम् — पद्म्यास्ते मकाराणि रामः 2, 99, 11. Mit einem instr. der durch Jmd seine Absicht schon erreicht hat so v. a. der Jmdes nicht bedarf: व्युत्पत्यो वयं सर्वाः किमस्माकं त्वयाद्य वै । यद्येष्टं गम्यतां तत्र कृतकार्या वयं त्वया ॥ MBu. 13, 3862.

1. कृतकाल (कृत + 2. काल) m. die festgesetzte Zeit: कृतशिल्पो ऽपि निचसेत्कृतकालं गुरोर्गृहे । श्लेषासो JĀG. 2, 184.

2. कृतकाल (wie eben) adj. der eine bestimmte Zeit zu Ende gebracht —, gewartet hat: तत्रस्या द्वारपालैस्ते प्रोच्यन्ते राजशासनात् ॥ कृतकालाः सुवलयस्ततो द्वारमवाप्स्यथ । MBu. 2, 1875. fg.

1. कृतकृत्य (कृत + कृत्य) n. 1) Gethanes und Zuthuendes: कृतकृत्यात्पूता भवति KAIVALJOP. in Ind. St. 2, 14, N. 3. — 2) eine erreichte Absicht MBu. 4, 882.

2. कृतकृत्य (wie eben) adj. f. श्रा der seine Absicht —, seinen Zweck erreicht hat, zufriedengestellt AIT. UP. 4, 4. M. 12, 93. MBu. 1, 1079. INDB. 3, 1. SUND. 4, 1. N. 26, 15. BHAG. 13, 20. ARG. 2, 14 (कृतकृत्यश्चास्मि धनं-जयेन). R. 1, 1, 84. 10, 34. 2, 22, 12. 3, 3, 22. Viçv. 11, 13. HIT. II, 5. BRABMA-P. in LA. 34, 18. कृतकृत्यानि चास्त्राणि MBu. 16, 289. Hiervon nom. abstr. कृतकृत्यता M. 4, 17. 10, 122. MBu. 3, 16225. ÇĀNTIÇ. 3, 19. KATHĪS. 3, 125. PRAB. 117, 17. — geschicht II. 342. Sch. — Vgl. कृतकर्तव्य, कृतकार्य.

कृतकोटि (कृत + कोटि) m. N. pr. eines Kāçjapa TRIK. 2, 7, 19. ein Bein. Upavarsha's 23.

कृतक्रिय (कृत + क्रिया) adj. der eine religiöse Cerimonie vollbracht hat M. 3, 99. 9, 102.

कृतक्षणा (कृत + क्षणा) 1) adj. f. श्रा der mit Ungeduld auf Jmd oder Etwas wartet, nicht erwarten könnend: कृतक्षणा श्वास्मि शीघ्रनिच्छामि MBu. 1, 778. 3, 12605. R. 5, 41, 41. 42, 22. कञ्चित्पुराणौ पुरुषौ — श्रमात् उर्व्याः कुशलं विधाय कृतक्षणी (BURNOUR: profitant de leur séjour ici-bas pour établir le bonheur sur la terre) कुशलं प्रूरुगेहे BHĀG. P. 3, 1, 26. वयस्वैर्याल्लैस्तत्र सोपहृतः कृतक्षणीः (BURNOUR: profitant de l'occasion) 7, 3, 54. Die Ergänzung im loc.: उपस्तीर्णा सभा राजन्सर्वे त्वयि कृतक्षणाः MBu. 2, 2033. वनवान्मे 13, 428. स्वात्मरतौ / BURNOUR: trouvant son joie dans sa propre béatitude) BHĀG. P. 3, 8, 10. mit प्रति im acc.: कृतक्षणाके भद्रं ते गमनं प्रति R. 2, 29, 15. im comp. vorangehend: पलायनकृतक्षणाः MBu. 14, 2499. स्वयंवरकृतक्षणा 1, 6935. im infin.: अथ ते स-

र्वशो ऽपिः स्वैर्गन्तुं भूमिं कृतक्षणाः 2505. Vgl. क्षणं करू unter 1. करू 10. — 2) m. N. pr. eines Fürsten MBu. 2, 122.

कृतघ्न (कृत + घ्न) adj. f. श्रा empfangene Wohlthaten zu Nichte machend. der Gutes mit Bösem vergilt, undankbar M. 4, 214. 8, 89. 11, 190. R. 4. 30, 13. अथि च ब्रह्मणा गीतं श्लोकं शृणु प्लवंगम ॥ दृष्ट्वा कृतघ्नं कुड्ढेन तन्निवोध कपीश्वर । ब्रह्मणे च सुरापि च चौरि भयत्रते तथा ॥ निष्कृतिर्वि-कृता राजन्कृतघ्ने नास्ति निष्कृतिः । (derselbe Ausspruch mit den Varianten: चौरि च गुरुत्पणे und सदिः statt राजन् gibl ÇKDR. nach dem SKANDA-P. im PRĀJACĀKITATATVA) 34, 17. fg. SUCR. 2, 169, 11. PAÑKĀT. 203, 6. VID. 240. Davon nom. abstr. कृतघ्नता f. Undankbarkeit PAÑKĀT. 214, 5. कृतघ्नत्व n. dass. MĀRK. P. 13, 39.

कृतचूड (कृत + चूड) adj. (ein Kind) bei dem die Cerimonie der Tonsur vollbracht worden ist M. 3, 58. 67.

कृतचेतम् (कृत + चे^०) m. N. pr. eines Brahmanen MBu. 3, 985.

कृतच्छिन्ना (कृत + छिन्) f. N. einer Cucurbitacee, *Luffa acutangula* Sering. (कोशातकी), RĪGĀN. im ÇKDR. — Vgl. कृतवेधना.

कृतज्ञ (कृत + ज्ञ) 1) adj. f. श्रा der empfangenen Wohlthaten eingedenk. erkenntlich, dankbar M. 7, 209, 210. JĀG. 1, 308. R. 1, 1, 2. 2, 26, 4. R. GORR. 2, 1, 12. 3, 21, 29. 4, 27, 20. PAÑKĀT. II, 130. VID. 57. RĪGĀ-TAR. 5, 4. श्रुतज्ञ PAÑKĀT. 163, 4. कृतज्ञता f. Erkenntlichkeit, Dankbarkeit R. 5, 35, 16. 6, 8, 31. PAÑKĀT. 9, 3. Nach MRD. n. 4 ist कृतज्ञ = मर्यादिन् sich innerhalb der bestimmten Grenzen bewegend, keine Uebertretungen sich zu Schulden kommen lassend. — 2) m. a) Hund TRIK. 3, 3, 89. H. Ç. 180. MED. — 6) ein Bein. Çiva's ÇIV.

कृतज्ञय (कृतम्, acc. von कृत, + ज्ञय) m. N. pr. des 17ten Vjāsa VP. 273. eines Fürsten 463. BHĀG. P. 9, 12, 12. LIA. I, Anh. XIII. CVII.

कृततीर्थ (कृत + तीर्थ) m. 1) a guide to holy places, etc. one who frequents them. — 2) a councillor, one fertile in expedients WILS.

कृतत्रा (कृत + त्रा) f. N. einer Pflanze (s. त्रायमाणा) RĪGĀN. im ÇKDR. कृतत्व (von कृत) n. das Gethansein, Fertigsein KĀTJ. ÇR. 1, 7, 2, 9. 5, 6, 13. 8, 1, 6.

कृतदार (कृत + दार) adj. verheirathet M. 4, 1, 3, 169. 11, 5. MBu. 1, 7359. BENP. Chr. 32, 14. R. 1, 77, 15. 3, 24, 2. — Vgl. दारक्रिया.

कृतदास (कृत + दास) m. Jmd der auf eine bestimmte Zeit sich selbst zum Sclaven anbietet KRAMASAMĀGRAHA im ÇKDR.; vgl. MIT. 268. 3. 13. VIVĪDĀK. 43, 15, 18.

कृतद्युति (कृत + द्युति) f. N. pr. der Gem: hlin des Königs Kītraketu BHĀG. P. 6, 14, 30.

कृतदसु adj. vielleicht Güter vertheilend (कृतत् = कृतत् + वसु) RV. 8, 31, 9.

कृतद्विष्ट (कृत + द्विष्ट) adj. dem Beginnen eines Andern zürnend: प-यो कृतद्विष्टसो ऽमुष्मै जेष्यावते AV. 7, 113, 1.

कृतधन्वन् (कृत + धन्) m. N. pr. eines Sohnes des Kanaka HARIV. LANGL. I. I, p. 134 (Calc. Ausg.: कृतधर्मन्).

कृतधी (कृत + धी) adj. prudent, considerate; learned, educated WILS. — Vgl. कृतबुद्धि.

कृतध्वज् (कृत + ध्वज्) adj. mit Bannern versehen: यत्रा नरैः समर्यते कृतध्वजः RV. 7, 83, 2.

कृतधन (कृत + धन) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes des Dharmadhvaṅga VP. 643. Buṅg. P. 9, 13, 13, 20.

कृतनख (कृत + नख) adj. der seine Nägel in Ordnung gebracht hat Kauç. 34.

कृतनाशक (कृत + ना^०) adj. undankbar Hit. III, 126. — Vgl. कृतघ्न und कृतपूर्वनाशन.

कृतपर्व (कृत + पर्वन्) = कृतयुग Suapv. Br. in Ind. St. 1, 39.

कृतपुङ्ग (कृत + पु^०) adj. im Bogenschiessen geübt AK. 2, 8, 2, 36. H. 772.

कृतपूर्वनाशन (कृत - पूर्व + ना^०) n. das zu-Nichte-Machen vorangegangener Wohlthaten, Undankbarkeit ad Hit. 27, 16. — Vgl. कृतघ्न und कृतनाशक.

कृतपूर्वन् (von कृत + पूर्व) adj. der früher Etwas gethan, fertigigt u. s. w. hat; mit dem acc.: कटम् Sch. zu P. 5, 2, 87 und 2, 3, 65.

कृतप्रतिकृत (कृत + प्र^०) n. 1) Angriff und Widerstand: कृतप्रतिकृत-नैश्चित्रैः MBu. 4, 354. कृतप्रतिकृतप्रतिस्तयोः — सुरसुरैः Raḡu. 12, 94. — 2) Wiedervergeltung eines Angriffs: ततो रामो ऽतिसंकुद्धश्चापमाकृष्य वीर्यवान् । कृतप्रतिकृतं कर्तुं मनसा संप्रचक्रमे ॥ R. 6, 91, 10.

कृतपाल (कृत + पाल) 1) mit Erfolg gekrönt Wils. — 2) f. श्री Name einer Pflanze (s. कालशिम्बी). — 3) n. = कङ्काल Rāḡan. im ÇKDā.

कृतवन्धु (कृत + व^०) m. N. pr. eines Fürsten MBu. 1, 231.

कृतबुद्धि (कृत + बुद्धि) adj. der einen bestimmten Entschluss gefasst hat, fest entschlossen, festen Sinnes, charakterfest: ब्राह्मणेषु च विद्वानो विद्वत्सु कृतबुद्धयः । कृतबुद्धिषु कर्तारः कर्तयु ब्रह्मवेदिनः (श्रेष्ठाः स्मृताः) ॥ M. 1, 97. कृतबुद्धो म्बिरामर्या चक्रतर्पुद्धमुत्तमम् R. 6, 91, 6. 100, 21. MBu. 13, 3348. सो (दाष्टो) ऽसकृद्येन मूढेन लुब्धेनाकृतबुद्धिना । न शक्यो न्याय-तो नेतुं सक्तेन विषयेषु च ॥ M. 7, 30. Jāḡn. 1, 354. अकृतबुद्धिश्च Buṅg. 18, 16 bedeutet wohl Unreife des Verstandes. — Vgl. कृतमति.

कृतब्रह्मन् (कृत + ब्र^०) adj. 1) der seine Andacht verrichtet hat: कृत-ब्रह्मा प्रपुत्रदातकृष्य इत् RV. 2, 23, 1. — 2) wofür oder für wen man eine Andacht verrichtet hat, das Opfer RV. 7, 70, 6. Indra 6, 20, 3.

कृतभाव (कृत + भाव) adj. der seinen Sinn auf Etwas (loc.) gerichtet hat, fest entschlossen: तौ परस्परमभ्येत्य सर्वमात्रेषु धन्विना । धैरैर्विच्य-धतुर्वाणैः कृतभावावुभौ जये ॥ R. 6, 70, 12.

कृतमति (कृत + मति) adj. der einen bestimmten Entschluss gefasst hat, der sich zu Etwas entschlossen hat: इत्युक्ता सा कृतमतिर्भवत् — न्दीदोप्राञ्जशाद्यतान्स्त्वान्नापितुं संप्रचक्रमे (welches zu thun sie anfänglich nicht gesonnen war) MBu. 13, 2211.

कृतमन्दार (कृत + म^०) m. N. pr. eines Mannes Rāḡa-Tān. 5, 35.

कृतमाल (कृत + माला) 1) m. a) ein best. Thier Suçr. 1, 200, 9. — b) N. eines Baumes, Cassia fistula L. (आरुग्वध), AK. 2, 4, 2, 4. H. 1140. Nach Rāḡan. im ÇKDā. eine Varietal von आरुग्वध (सद्यारुग्वध, कार्णिकार). Suçr. 2, 174, 17. — 2) f. श्री N. pr. eines Flusses VP. 176, 183, N. 80. Buṅg. P. 5, 19, 18.

कृतमुख (कृत + मुख) adj. geschickt AK. 3, 1, 4. H. 342.

कृत्य (deuom. von कृत), कृत्यपति den Kṛta-Würfel ergreifen (कृतं गृह्णाति) P. 3, 1, 21. अचीकृतत् und अचकृतत् Vop. 21, 17.

कृत्यवुस् (कृत + व^०) adj. der den Opferspruch gesprochen hat TS. 1, 5, 2, 4.

कृत्यवुस् (कृत + व^०) m. N. pr. eines Sohnes des Kjavana und Vaters des Uparikara Hariv. 1803. fg. VP. 453, N. 56. LIA. 1, Anh. xxxi.

कृत्यवुस् (कृत + व^०) m. N. pr. eines Äugirasa Ind. St. 3, 214. — Vgl. कार्तव्यश.

कृतयुग (कृत + युग) n. das goldene Weltalter (s. कृत 3, g.) M. 1, 85. 86. MBu. 3, 11236. fg. Hariv. 11217. 11219. R. 1, 1, 90. 43, 15.

कृत्य (कृत + र्य) m. N. pr. eines Enkels von Maru VP. 390. Buṅg. P. 9, 13, 16.

कृतलक्षण (कृत + लक्षण) 1) adj. gekennzeichnet: अकृतलक्षण ohne besondere Kennzeichen Lātj. 7, 11, 18. a) gute Kennzeichen an sich tragend AK. 3, 1, 10. H. 437. पवित्रकृतलक्षणम् (प्रयुम्) Viçv. 12, 24. — b) gebrandmarkt: ज्ञातिसंबन्धिभिस्वेते त्वक्तव्याः कृतलक्षणाः M. 9, 239. — 2) m. N. pr. eines Mannes Hariv. 1940.

कृतवत् 1) partic. prael. act. zu 1. कर्. — 2) viell. von कृत 3, e. der den Einsatz hat Nir. 5, 22.

कृतवर्मन् (कृत + वर्मन्) m. N. pr. verschiedener Fürsten, namentlich eines Sohnes des Hṛdika und eines des Kanaka oder Dhanaka MBu. 1, 362. 2433. 2716. 6998. 7991. 10, 528. Hariv. 1850. 2036. 6626. 6643. 6647. 8038. 8077. VP. 417. 436. Buṅg. P. 9, 23, 22. 24, 26. Kathās. 9, 29. LIA. I, Anh. xxviii. N. pr. des Vaters des 13ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 37.

कृतविद्य (कृत + विद्या) adj. der Studien gemacht hat, der Etwas gelernt hat, unterrichtet MBu. 13, 1335. R. 1, 42, 2. सुवर्णपुष्पितां पृथ्वीं विचिन्वति नरास्त्रयः । प्रूरश्च कृतविद्यश्च यश्च ज्ञानाति सेचतुम् ॥ Pañ-kāt. I, 51. अकृतविद्य R. 1, 22, 7.

कर्तवीर्य (कृत + वीर्य) 1) adj. in Kraft stehend AV. 17, 1, 27. — 2) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes des Kanaka (Dhanaka) und Vaters des Arḡuna (vgl. कार्तवीर्य), MBu. 1, 226. 3768. 6802. 2, 319. 12, 1750. 13, 7190. Hariv. 1830. Suçr. 1, 324, 9 (als Lehrer). VP. 417. Buṅg. P. 9, 23, 22. fg. LIA. I, Anh. xxvii.

कृतवेग (कृत + वेग) m. N. pr. eines Fürsten MBu. 2, 320.

कृतवेतन (कृत + वे^०) adj. dem Lohn gegeben wird, gemiethet Jāḡn. 2, 164.

कृतवेदिन् (कृत + वे^०) 1) grateful. — 2) knowing, observant Wils. — Vgl. कृतज्ञ und कृतं विद् u. कृत 3, b.

कृतवेधक m. eine Art Fenchel oder Anis (घोषातकी, vulg. छेतघोषा) RATNĀM. im ÇKDā. Wils. nach derselben Autor.: कृतवेधन (कृत + वे^०), offenbar die richtigere Form, welche auch Suçr. 1, 144, 12. 157, 14. 159, 21. 182, 15. 2, 49, 15. 174, 17 erscheint. Das f. कृतवेधना soll nach Rāḡan. im ÇKDā. = कृतच्छिद्रा sein.

कृतवेश (कृत + वेश) adj. aufgeputzt, geschmückt: कृतवेशे केशवे Gr. 11, 1.

कृत्यव्यधन (कृत + व्य^०) adj. f. ई bewaffnet AV. 5, 14, 9.

कृतव्रत (कृत + व्रत) m. N. pr. eines Schülers von Lomaharṣhaṅa Buṅg. P. I, 1, p. xxxix. — Vgl. अकृतव्रत.

कृतशिल्प (कृत + शि^०) adj. der seine Kunst erlernt hat Jāḡn. 2, 184.

कृतध्रम (कृत + ध्रम) 1) adj. der sich Mühen unterzogen hat, der sich eifrig womit beschäftigt hat ÇābdāM. im ÇKDā. पुराणे कृतध्रमः MBu. 1, 852. — 2) m. N. pr. eines Muni MBu. 2, 109.

कृतसंज्ञ (कृत + संज्ञा) adj. *der stets bei Besinnung ist, der Geistesgegenwart hat, aufgeweckt*: गुल्मोश्च स्थाययोदात्ताकृतसंज्ञान्ममत्ततः । स्याने युद्धे च कुशलानभीन्नविकारिणः ॥ M. 7, 190 (nach KULL.: *die Signale unter sich verabredet haben*). नैतत्पार्थ मुविज्ञेयं व्यामिश्रेणोति मे मतिः । नरेणाकृतसंज्ञेन विप्रुद्धेनात्तरात्मना ॥ MBu. 14, 588.

कृतसायलिका (von कृत + सायल्य) f. *eine Frau, deren Mann nach ihr noch eine andere Frau genommen hat*, AK. 2, 6, 17. H. 527. — RAMAN. zu AK. im ÇKDr. führt folgende Nebenformen auf: कृतसायली, °सायलीका, °सायलिका; COLEBR. und LOIS. ausserdem: °सयलिका.

कृतस्मर (कृत + स्मर) m. N. pr. eines Berges VP. 180, N. 3.

कृतकस्त (कृत + कस्त) adj. *der seine Hand geübt hat, geübt im Bogenschiessen* AK. 2, 8, 36. H. 772. *geschickt* H. 342. (शरान् घ्रातोश्चैव तान्पार्थश्चिच्छेद् कृतकस्तवत् MBu. 4, 1843. HAARV. 9305. Davon nom. abstr. कृतकस्तता f. MBu. 4, 1976.

कृता f. viell. *Abgrund, gorges* (von कर्त्, कृत्ति; vgl. कर्त्ता): कृता इ-वोप हि प्रसंज्ञं घञ्मु स पीयूषं धयति पूर्वसूनाम् RV. 2, 35, 5. SÄ. fasst das Wort als partic. von 1. कर auf.

कृताकर्त्त (कृत + अकृत) P. 2, 1, 60, Sch. adj. 1) *gethan und nicht gethan*, n. als subst.: शास्त्रं नौ अस्तु कृताकृतम् AV. 19, 9, 2. KATUOP. 2, 14 (Çaṅk.: कृते कार्यमकृते कारणम्). नैनं कृताकृते तपतः ÇAT. Br. 14, 7, 2, 27. — 2) *bearbeitet und nicht bearbeitet, zubereitet und nicht zubereitet*: कनकम् MBu. 13, 2794. AK. 2, 9, 91. H. 1045. ताण्डुलान् JAGN. 1, 286.

कृतागम् (कृत + आगम्) adj. *der ein Vergehen begangen hat, schuldig, sündig* AV. 12, 3, 60. 65. MBu. 3, 12328. AMAR. 43. अकृतागम् R. 1, 7, 13.

कृताग्नि (कृत + अग्नि) m. N. pr. eines Sohnes von Kanaka (Dhanaka) HAARV. 1830. VP. 417. BUC. P. 9, 23, 22.

कृताङ्क (कृत + अङ्क) adj. *gezeichnet; gebrandmarkt*: (गत्रम्) कृताङ्के चन्द्रेण R. 2, 13, 37. कथो कृताङ्कः M. 8, 281.

कृताञ्जलि (कृत + अञ्जलि) 1) adj. *der (zum Zeichen der Ehrerbietung und Unterwürfigkeit) die beiden Hände hohl an einander gelegt hat* M. 4, 134. 7, 91. N. 3, 1, 3, 32. 19, 9, 26, 26. BUAG. 11, 14. R. 1, 3, 2. राघवाय कृताञ्जलिः 4, 12, 1. fem. N. 4, 15. VIÇV. 14, 5. कृताञ्जलिपुट dass. R. 1, 9, 62. 2, 3, 32. fem. °पुत्र 1, 39, 9. — 2) m. *eine best. Arzneipflanze* DUAR. im ÇKDr.

कृतात्मन् (कृत + आत्मन्) adj. *dessen Geist gebildet, geläutert ist*: पर्याप्तकामस्य कृतात्मनस्तु श्कैव सर्वं प्रचिर्लीयति कामाः MUND. UP. 3, 2, 2. मुहूर्दः श्कैवमेवमा लोचनानन्ददायिनः । गृहे गृह्यतां नित्यमागच्छति कृतात्मनाम् ॥ PAÑKAT. II, 15. अकृतात्मन् M. 6, 73. 7, 28. MBu. 13, 2339. N. 12, 59. BUAG. 13, 11. DAÇ. 1, 31. R. 3, 9, 23. 4, 17, 7.

कृतानुकर (कृत + अनु) adj. *Gethanes nachthuend, nicht selbständig handelnd, dienend* ÇAT. Br. 1, 4, 3, 9. 6, 3, 34. 2, 5, 2, 34. 4, 3, 3, 10. 4, 1, 9. 9, 3, 1, 16. 1, 3, 9. 13, 2, 2, 15. KAT. ÇR. 5, 4, 34.

कृतानुकृत (कृत + अनुकृत) n. *Vor- und Nachgethanes*: अन्नतुस्तदानीयान्यं कृतानुकृतकारिणी । परस्परवधे वीरौ यतमानौ परंतपौ ॥ R. 6, 91, 28.

कृतात्त (कृत + अत्त) 1) adj. *das Ende —, die Entscheidung herbeiführend*: कृतात्त आसीत्तमरो देवानां सह दानवैः ein Krieg auf Leben und Tod BUC. P. 9, 6, 13. — 2) m. a) *Schicksal* AK. 3, 4, 11, 67. H. an. 3,

258. MED. I. 105. कृतात्तवलमोहित R. 1, 41, 1. 6, 12, 21. 89, 1. नूनं तु वलवाँहोक्ते कृतात्तः मर्वमादिशेत् 2, 24, 5. कृतात्तस्य गतिः पुत्र इर्विभाट्या सदा भुवि 33. दृश्ये वा सुविस्तोर्णे व्यसने वा सुदारुणे । रक्ष्वेव पुरुषो वद्ध्व कृतात्तेनोपनीयते ॥ 5, 35, 3. 81, 9. PAÑKAT. 43, 25. कृतात्तपाशवद्धानाम् ॥ 3. तानि च कृतात्तदृष्टानि नष्टानि III, 271. क्रूरः — कृतात्तः MEGH. 103. कृतात्तविकृतं कर्म VET. 13, 7. — b) ein Bein. Jama's, des Todesgottes AK. 1, 1, 1, 54. 3, 4, 11, 67. 26, 196. H. 184. H. an. MED. कृतात्तमिव द्वितीयमायात्तं व्याधनपश्यत् (वायसः) HIT. 9, 6. MĀRK. P. 8, 178. 180. — c) ein erwiesener Satz, Dogma, Doctrin (vgl. सिद्धान्त) AK. 3, 4, 11, 67. TRIK. 1, 1, 116. II. 242. H. an. MED. पद्मेमानि मृदावाहे कारणानि निवोध मे । सांख्ये कृतात्ते प्रोक्तानि सिद्धये सर्वकर्मणाम् ॥ BHAG. 18, 13. — d) eine unheilvolle That AK. 3, 4, 11, 67. H. an. MED. — e) Sonnabend (die Woche beschliessend) ÇABDAK. im ÇKDr. — 3) f. आ ein best. Parfum (s. रेणुका) ÇABDAK. im ÇKDr. — Vgl. कार्त्तिक.

कृतात्तजनक (कृ + जन) m. *der Vater des Todesgottes*, ein Bein. der Sonne H. 93.

कृतान्न (कृत + अन्न) n. 1) *zubereitete, gekochte Speise* ÇAT. Br. 13, 4, 2, 17. KAT. ÇR. 22, 6, 1. LĀTJ. 8, 8, 42. M. 9, 219. 10, 86, 94. 11, 3, 12, 65. SUÇR. 1, 229, 5. अकृतान्न M. 10, 94. 12, 65. — 2) *verdaute Speise, Excremente* Verz. d. B. H. No. 933.

कृतापकृत (कृत + अपकृत) P. 2, 1, 60, VArtI. 4. gaṇa शाकपार्थिववादि bei SIDDH. K. zu P. 2, 1, 69. *was man Jmd zu Liebe und zu Leide gethan hat*.

कृताप (कृत + अप) m. *der Kṛta-Würfel* ÇAṆK. zu KHĀND. UP. 4, 1, 1. Ind. St. 1, 283. Im Texte ist कृताप dat. von कृत.

कृतार्थ (कृत + अर्थ) m. N. pr. des 19ten Arhant's der vergangenen Utsarpiṇī H. 32. Var. I.: कृतार्थ.

कृतार्थ (कृत + अर्थ) 1) adj. f. आ *der sein Ziel —, seine Absicht —, seinen Wunsch erreicht hat, zufriedengestellt* MUND. UP. 1, 2, 9. ÇVETĀÇV. UP. 2, 14. तया कृतार्थः सगरः MBu. 3, 9905. N. 16, 9, 18, 19. R. 1, 47, 10. पूर्व कृतार्थः मित्राणो नार्थं प्रतिकरोति यः 4, 34, 16. कृतार्थः पूर्वमर्थेण नार्थं प्रतिचिर्त्तयति 20. VIKR. 60. PAÑKAT. I, 209 (v. l. कृतार्थाः). VID. 12. DHĪRTAS. 68, 2. अकृतार्थे ऽपि मनसि चैक. 34. चेतः कृतार्थकृतम् DHĪRTAS. 83, 13. चतुर्या कोपः कृतार्थकृतः AMAR. 13. कृतार्थता f. nom. abstr. RAÇH. 8, 3. GĪT. 3, 19 (vgl. die Adau.). Nach dem Sch. zu H. 342 bedeutet कृतार्थ *geschickt*. — 2) m. N. pr. v. l. für कृतार्थ (s. d.)

कृतालक (कृत + अलक) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Çiva VĀJ. zu II. 210.

कृतालय (कृत + आलय) 1) adj. *der seine Wohnung aufgeschlagen hat, wohnend*: यत्र मे दयिता भार्या तनयाश्च कृतालयाः R. 4, 63, 21. In comp. mit dem Wohnorte: जनस्थानकृतालयान् *die Bewohner von* G an. 3, 1, 18. त्रिशङ्का गच्छ भूयस्त्वं नासि भर्गकृतालयः VIÇV. 10, 17. — 2) m. *Frosch* TRIK. 1, 2, 26.

कृतावसकियक (कृत + अवसकियका) adj. *der beim Sitzen ein Tuch über die Lenden geworfen hat* KAT. im ÇKDr. (hier wie bei WILSON fälschlich mit ञ st. mit स geschrieben).

कृतावस्य (कृत + अवस्य) adj. *vor Gericht geladen*: कृतावस्यो धनै-यिणा M. 8, 60.

कृतास्त्र (कृत + अस्त्र) 1) adj. *der sich im Gebrauch der Wurfwaffe geübt hat, mit dem Bogenschiessen vertraut* MBu. 3, 228. 14833. 14, 1776. N. (Bopp) 12, 86. R. 1, 23, 9. 77, 15. 3, 4, 28. 6, 1, 39. अकृतास्त्र MBu. 3, 14833. R. 1, 23, 9. कृतास्त्रता f. nom. abstr. MBu. 1, 5156. — 2) m. N. pr. eines Kriegers MBu. 2, 127.

1. कृति m. N. pr. verschiedener Männer MBu. 2, 320. कृती (von कृतिन्?) राजा 1882. HARIV. 1206. 1313. VP. 282. 391. 413. Buḡ. P. 9, 13, 26. 18, 1. 24, 2. सप्ताश्रमेधानाहृत्य राजसूयं च पार्थिवः । कृतिर्नाम च्युतः स्वर्गादसत्यवचनात्सकृत् ॥ MĀRK. P. 8, 21. COLEBR. Misc. Ess. I, 17.

2. कृति (von 1. कर) f. P. 3, 3, 94, Sch. Vop. 26, 188. 1) *das Thun, Ausführung, Hervorbringung, Verfertigung, Abfassung; Handlung, Thätigkeit* TRIK. 3, 2, 1. MED. I. 12. विचित्रा जगतः कृतिर्हरेर्हरिणा वा SIDON. K. zu P. 2, 3, 66. विचित्रा हि सूत्रस्य कृतिः पाणिनेः KĀC. zu P. 1, 2, 35. यस्य सृष्टेः कृतिः Vop. 5, 28. शब्दस्य 21, 10. प्रणामकृतिं विना PAṆKĀT. 91. 3. विहारकृति RĪGĀ-TAR. 1, 146. ÇAT. BR. 10, 3, 3 — 11. KHAND. UP. 7, 21. Z. d. d. m. G. 6, 30, N. 3. वृथा जातिस्तदायुष्मन्कृतिर्यात्र विद्यते MBu. 3, 12480. BHĀSĪP. 143. — 2) *Schöpfung, Werk: कृतिर्मुनिरिपोरिपम्* Vop. 5, 26. *Werk, literarisches Product: कालिदासस्य कृती किं कृती ब्रह्मानः* MĀLAV. 3, 13. RAGH. 13, 33. 64. 69. गद्यपद्ये कृती कवेः AK. 3, 6, 3, 31. पाणिनिकृतिः P. 6, 2, 151, Sch. TAİK. 3, 3, 176. Vgl. die Unterschrr. bei den Sarg a im RAGH. und am Ende des AK. — 3) *viell. Zauber* (vgl. कृत्या): मानवानां प्रमादार्थं कृत्या नार्यो ऽसृष्टप्रभुः MBu. 13, 2254. fg. personif. *Zauberin, Fee: देव्यै कृत्यै नमो नमः* DEV. 5, 11. — 4) *ein best. Metrum* (eine Unterart der Anuṣṭubh) *mit zwei Pāda von je zwölf und einem dritten von acht Silben: कृतिर्दा द्वादशान्तरविक्रियाष्टान्तरः पादः* RV. PRĀT. 16, 27. — 5) *ein aus 4 × 20 Silben bestehendes Metrum* RV. PRĀT. 16, 56. 59. KHANDAS 7.8. COLEBR. Misc. Ess. 11, 163. — 6) *Quadratzahl* COLEBR. Alg. 8. कृतिप्रकृति 170. — 7) N. pr. der Gemahlin Saṃhṛāda's und Mutter Paṅkagana's Buḡ. P. 6, 18, 13. — Vgl. अयस्कृति, कुल्याकृति, फूटकृति, वपकृति, स्वाहाकृति, हविस्कृति.

3. कृतिर् *eine best. Waffe, etwa Messer oder Dolch: ऐषामंसेषु रम्भिणीव रारभे हस्तेषु खादिश्च कृतिश्च सं देधे* RV. 1, 168, 3. — Wohl von 1. कर्त्.

4. कृति (von 4. कर) f. *Verletzung* MED. I. 12. *Viell. Nachstellung:* vgl. कृत्य.

कृतिवर (4. कृति + 1. कर) m. ein Bein. RĀVANA'S ÇARDAM. im ÇKDR. कृतिन् (von कृत) 1) adj. a) *klug, verständig, erfahren, geschickt, = योग्य, पाण्डित (बुध)* AK. 2, 7, 5. 3, 1, 4. TRIK. 3, 3, 234. H. 341. 342, Sch. an. 2, 261 (= योग्य und बुध). MED. n. 52 (= योग्य und पाण्डित). BHARTṚ. 1, 55. 2, 16. HIT. III, 96. RAGH. 11, 29. KATHĪS. 26, 95. VID. 83. 134. 311. DHŪRTAS. 68, 15. 96, 12 (kann auch zu b. gezogen werden). KIRĀT. 2, 9. SĪH. 23, 19. परन् ० ÇĀṆĀRAT. 17. Mit einem loc.: कृती भृशमप्यस्त्रे MBu. 3, 8278. 12331. अस्त्रोपास्त्रकृतिनी 13262. — b) *der seine Absicht erreicht hat, zufriedengestellt: न ह्रस्वनिर्जित्य रघुं कृती भवान्* RAGH. 3, 51. 12. 64. ÇĀK. 22. 178. VIKR. 30. 32. 63. KUMĀS. 2, 10. Buḡ. P. 1, 11, 7. Nach ÇARDAR. im ÇKDR. ist कृतिन् auch = साधु und पुण्यवत्. — 2) m. N. pr. eines Sohnes von Kjavaha und Vaters von Uparikara Buḡ. P. 9, 22, 5. eines Sohnes von Saṃdatimant 21. 28. Vgl. कृत.

कृतिमत् (von कृति) 1) adj. (तत्रियाणाम्) *नानादेशकृतिमतां (die verschiedene Reiche gegründet haben?)* नानादेशनिवासिनाम् MBu. 14, 1776. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Javina Ra Buḡ. P. 9, 21, 27.

कृतिरात (कृति + रात) m. N. pr. eines Fürsten R. GOAR. 1, 73, 10. VP. 390. Buḡ. P. 9, 13, 17. — Vgl. कीर्तिरात.

कृतिरोमन् (कृति + रो) m. N. pr. des Sohnes von Kṛtirāta R. GOAR. 1, 73, 10. 11.

कृतिसिंह (कृति + सिंह) s. कार्तिसिंहदेव.

कृते (loc. von कृत *That, Werk*) *wegen, für, mit dem gen.: येषां कृते न सत्कारमकुर्वन्मयि* N. 9, 19. R. 1, 43, 45. संभयं जनयिष्यामि सीताया मानुषः कृते 3, 69, 13. कृते मम विद्य. 2, 23. — PAṆKĀT. 1, 23. 36, 1. 199, 15. HIT. 39, 21. VID. 167. VET. 12, 5. चीरखण्डं च तमेकं द्वात्तर्वाससः कृते (an die Stelle von) KATHĪS. 4, 52. am Ende eines comp.: *वत्कृते* N. 4, 3, 10, 11. 12, 63. 13, 19. 14, 15. 16, 26. 20, 14. Buḡ. 1, 35. JĀGĪ. 1, 216. DAÇ. 2, 5. VIÇV. 12, 9. R. 1, 27, 16. 3, 13, 9. 19, 5. PAṆKĀT. 8, 20. 33, 15. 187, 7. IV, 33. KATHĪS. 1, 57. 26, 229. VET. 26, 1. — Vgl. कृतेन und *दत्ता, दत्तम्* propter von *दत्तो opus; lit. del wegen.*

कृतेन (instr. von कृत) *dass.: मत्कृतेन हि तावद्य संतापं परमेव्यतः* SĀV. 5, 94. ब्राह्मणो ऽसीति पूज्यो मे विश्वामित्रकृतेन च R. 1, 76, 6. 6, 83, 10.

कृतेयुक् (von कृत) m. N. pr. eines Sohnes von Raudrāçva Buḡ. P. 9, 20, 4. Die Namen seiner 9 Bruder gehen alle auf द्यु aus.

कृतेदक s. n. उदक.

कृतेजस् (कृत + जोजस्) m. N. pr. eines Sohnes von Kanaka (Dhanaka) HARIV. 1830. VP. 417. Buḡ. P. 9, 23, 22.

कृत्ति f. 1) *Fell, Haut* AK. 2, 7, 46. II. 630. MED. I. 12. कृत्तिं वसानं या चर VS. 16, 51 (ÇATAR. UP. in Ind. St. 2, 43). कृत्तीर्दृशीनि विधति AV. 8, 6, 11. मूहोव कृत्तिः शरणा त इन्द्र RV. 8, 79, 6. कुतूः कृतेः (aus *Fell, Leder*) स्नेहपात्रम् AK. 2, 9, 33. Die Scholiasten erklären das Wort in den alten Texten durch *Fell*, aber NĪ. 5, 22 wird von einer सूत्रमयी कृत्तिः, also von einem gewebten Obergewande gesprochen. Zu der ersten Bedeutung gelangen wir durch 1. कर्त्, zur zweiten durch 2. कर्त्. — 2) *eine Art Birke* (s. भूर्त्) MED.; nach WILS. *die Rinde dieses Baumes.* — 3) *die Plejaden* (s. कृत्तिका) MED. — 4) *Haus* (vgl. कुटी) NĀIGU. 3, 4; wohl mit Rücksicht auf RV. 8, 79, 6. — 5) = यशस् (vgl. कीर्ति) und अत्र nach NĪ. 5, 22.

कृत्तिका Uṇ. 3, 145. f. pl. N. eines Sternbildes, *die Plejaden*; bilden in der älteren Zeit das erste, in der späteren das dritte Mondhaus und haben Agni zum Regenten. Das aus sechs Sternen best. Sternbild wird bald als *Flamme* (KĀLIDĀS im ÇKDR.), bald als *Scheermesser* (ÇKDR. ohne Angabe einer Aut.) dargestellt. In der Mythologie sind die sechs Plejaden die Ammen des sechsantlitzigen Kriegsgottes. AK. 3, 4, 26, 204. H. 109. COLEBR. Misc. Ess. I, 90. 107. II, 331. 358. 360. WEBER, Lit. 221. 264. Verz. d. B. II. 240, N. 4. Ind. St. 1, 87, N. 1. 99. 240. 413. fg. AV. 9, 7, 3. 19, 7, 2. TS. 4, 4, 10, 1. 5, 3, 9, 1. ÇAT. BR. 2, 1, 2, 1. fgg. KĀTJ. ÇB. 4, 7, 2. ÇĀṆKH. ÇR. 2, 1, 7. TAİTT. BR. 3, 1, 1, 1. JĀGĪ. 1, 267. MBu. 1, 2588. 3, 10663. 14429. 13, 1732. 3256. HARIV. 138. 9875. R. 1, 38, 23. SUÇA. 1, 106, 6. 2, 385, 1. 386, 8. 394, 1. 4. RAGH. 14, 22. KATHĪS. 20, 88. VP. 224. 226, N. 21. Buḡ. P. 6, 6, 23. आश्रमे कृत्तिकानाम् MBu. 13, 1711. कृत्तिकामयोश्चैव

तीर्थम् 3, 8029. कृत्तिकाङ्गारके zur Zeit der Vereinigung des Mars mit den Plejaden 13, 1708. मूनकृत्तिकां (so ist wohl zu lesen) Vet. 16, 18. Im sg.: त्रिदिवं कृत्तिका गता । नक्षत्रं सप्तशीर्षमं भाति तद्विद्विद्वैवतम् MBu. 3, 14464. सापि तत्प्राशनादेव चित्रकेतोर्धारयत् । गर्भे कृत्यायुतिर्देवी कृत्तिकाग्निर्वात्मजम् ॥ Bnig. P. 6, 14, 30. Die appellative Bed. soll Wagen sein; vgl. den folg. Art. Der Form nach schliesst sich कृत्तिका an कृत्ति an; vielleicht stellte man sich das Sternbild als Fell dar. — Vgl. कार्तिक, कार्तिकिक, कार्तिकेय.

कृत्तिकाञ्जि (कृत्तिका + 1. अञ्जि) adj. das Zeichen eines Wagens habend (nach dem Schol.) ÇAT. Br. 13, 4, 2, 4. KĀTJ. Çr. 20, 1, 34.

कृत्तिकानव (कृ° + भव) m. der Mond H. ç. 10. ÇARDAK. im ÇKDr.

कृत्तिकामुत (कृ° + मुत Sohn) m. ein Bein. Skaṇḍa's H. 208.

कृत्तिरय (कृ° + रय) m. N. pr. eines Fürsten R. GORR. 1, 73, 8, 9. — Vgl. कार्तिरय.

कृत्तिवास m. = कृत्तिवासम् DVIRĪPAK. im ÇKDr. कृत्तिवासेश्चरसमुद्रव. (kann auch eine unregelmässige Zusammenziehung von कृत्तिवासिश्चर sein) Verz. d. B. II. 146, b, 14 v. u.

कृत्तिवासम् (कृत्ति + वा°) adj. subst. in ein Fell gehüllt, Beiw. und Bein. Rudra-Çiva's AK. 1, 1, 1, 27. II. 198. VS. 3, 61 (vgl. ÇAT. Br. 2, 6, 2, 17). MBu. 2, 1642. 14, 204. KUMĀRAS. 1, 55. MĪLAV. 1. der Durgā HARIV. 3283.

कृत्तु (von 1. कर) Uq. 3, 30. adj. thatkräftig, tüchtig; kunstreich, gewandt; कृत्तु कृत्तु अकृतं पते अस्ति RV. 6, 18, 15. 2, 13, 10. अर्धविकृत्तुर्विजं ग्रामिनाना 1, 92, 10. 8, 68, 1. 16, 4. Angeblich N. pr. eines Bhārgava, Verfassers von RV. 8, 68. ANUKR. — Vgl. सुत्रयकृत्तु.

कृत्य (wie eben) P. 3, 1, 120. Vop. 26, 19. 1) adj. a) zu thun, = कार्य H. an. 2, 353. MED. j. 15. recht, angemessen; n. das Rechte, Angemessene: किं कृत्यनिति चिन्तयन् R. 3, 60, 27. तथा विद्व्यो सुभ्रोणि कृत्यनाशु MBu. in BRNF. Chr. 33, 19. शीघ्रकृत्येषु कार्येषु विलम्बयति यो नरः PAÑKĀT. III, 232. कृत्याकृत्यविधि SUCR. 1, 86, 4. कृत्याकृत्यं न मन्येत तत्रित्रयो युधि संगतः PAÑKĀT. I, 309. कृत्याकृत्यविचक्षण 59. SĀB. D. 1, 13. कृत्यम् mit einem instr. es ist um Etwas zu thun: न च मे वसन्तसेनाविरहितस्य जीवितेन कृत्यम् es ist mir nicht um das Leben zu thun MRĪKŪ. 134, 3. स्थिरया यदि कृत्यं वो धुर्यरहितया श्रिया VID. 69. न हि निष्कलस्यङ्गिः कृत्यमस्ति Sch. zu KĀTJ. Çr. 1, 2, 19. कृत्यतम was vor Allem zu thun ist, das Angemessenste: एतत्कृत्यतमं राज्ञस्माकम् MBu. 2, 2472. 3, 10280. 13, 2084. 2087. R. 5, 1, 85. अकृत्य n. Unrecht, Sünde: अकृत्य म-कृत्यमेतन् PAÑKĀT. 128, 12. — b) der abtrünnig gemacht werden kann, bestechlich, verrätherisch, = भेषो धनादिभिः AK. 3, 4, 21, 160. = विद्विष्य H. an. = विद्विष्ट MRD. तस्मिन्काले महीपालविद्यकानुग्रहतमम् । तत्र तत्र यदातीना कृत्यमंकृत्यभूत्कुलम् ॥ RĪĠA-TAR. 3, 247. Davon nom. abstr. कृत्यता f.: रिपवो विक्रमाक्रान्ता ये च स्वे कृत्यतां गताः — विधैर्नि-द्व्युर्निपुणां नृपतिं दुष्टचेतसः SUCR. 2, 243, 6. fgg. — 2) m. a) (sc. प्रत्यय) die allgem. Bezeichnung für alle Suffixe, welche zur Bildung des partici-
piti futuri passivi verwendet werden (तव्य, अनीय, य, श्लिम d. s. w.); so benannt nach dem partic. fut. pass. einer sehr gebräuchlichen Verbalwurzel. P. 3, 1, 95. fgg. 4, 14. fg. 70 (vgl. 68). 3, 113. 163. fg. 169. fgg. 2, 1, 33. 43. 68. 3, 71. 6, 2, 2. 160. VĀRTI. 4 zu P. 6, 1, 144. AK. 3, 6, 8, 45.

— b) eine Art Gespenst, allein und in Verbindung mit पत्न, मानुष, अ-सुर u. s. w. BERN. Lot. de la h. I. 239. 420. BERNOUF nimmt an, dass कृत्या (vgl. 3, b) gelesen werden müsse. — 3) f. अा P. 3, 3, 100. Vop. 26, 187. a) Handlung, That AK. 3, 4, 21, 160. TAİK. 3, 2, 1. II. an. MED. AV. 5, 9, 8. ब्राह्मणस्य रूजः कृत्या die Misshandlung eines Brahmanen M. 11, 67. सं-करायत्रकृत्यासु मासं शोधनमैन्द्वम् 125. — b) das Anthun, Behexung, Zauber; personif. eine Zauberin, eine böse Fee: कृत्यैषा पदती भूत्या ब्राया चिंशते पतिम् RV. 10, 83, 29. 28. VS. 5, 23. 33, 11. मृगीवं कृत्या कर्तारमृच्छु AV. 5, 14, 11. ग्रामे मासे कृत्या यो चक्रुः 4, 17, 4. 18, 2. 10, 1, 20. यः कुरुते कृत्यामात्मनः कुरुते KAUC. 6. ÇAT. Br. 2, 4, 3, 2. 13. 3, 3, 4, 2. 3. 4, 1, 5, 1. M. 9, 290. तानि (गेहानि) कृत्याकृत्यानीव विनश्यन्ति स-मन्ततः 3, 58. यामीशसानि गेहानि निकृत्तानीव कृत्यया । नैव भाति न व-र्धते श्रिया हीनानि पारिव्य ॥ MBu. 13, 2490. पञ्चकल्पमयर्वाणां कृत्याभिः परिविहितम् 12, 13258. SUCR. 1, 16, 14. 17, 20. 21, 14. कृत्यामसाधयत् KA-TRAŚ. 5, 121. तस्माद्ग्रेः समुत्स्रै कृत्या लोकभयंकरा । तस्या नाम वृषाद्-भिर्प्रायुधानीत्यथाकरोत् ॥ MBu. 13, 4453. fg. 4474. fgg. कृतप्रतिश्रवे रा-सि विहारकृतये पुनः । प्रकृषीत्फुल्लनयना कृत्यादेवी तिरादधे ॥ RĪĠA-TAR. 1, 146. fg. तथा (जटया) स निर्मा मे तस्मै कृत्या कालानलोपमाम् Bnig. P. 9, 4, 46. 48. VP. 599, N. 5. Nach AK. 3, 4, 21, 160. II. an. und MED. = देव-ता; nach dem Schol. zu PRAB. 8, 16 = अग्निचरोत्पन्नकिंमदेवता. — c) N. pr. eines Flusses VP. 182. — 4) n. a) Obliegenheit, Geschäft, Verrichtung AK. 3, 4, 16, 96. 18, 110. त्रिधेतेश्चिदिति कृत्यं हि पुरुषस्य समाप्यते M. 2. 237. 7, 67. 9, 297. अस्मिन्स्तु तात कृत्ये मे साक्षाद्यं कर्तुमर्हसि R. 3, 44, 15. PAÑKĀT. I, 122. यस्मिन्कृत्यं समावेश्य 106. ÇĀK. 50. 94. तत्कृत्यं विधाय VET. 9, 5. सकृपकृत्यम् R. 4, 36, 8. पुत्रकृत्यमगुह्यातुमर्हति भवान् ÇĀK. 30. 5. वन्धुकृत्यम् 103. MEGH. 112. राजकृत्यानि, पौरकृत्यानि PAÑKĀT. 30, 11. 40, 14. आत्मकृत्य 117, 6. अन्योऽन्यकृत्यैः durch gegenseitige Dienstlei-
stungen ÇĀK. 193. — b) Zweck, Bestimmung eines Dinges H. 1314. भोः किनागमने कृत्यम् MBu. 13, 2320. किनागमनकृत्यं ते 1964. 14. 2402. R. 6, 33, 18. अस्त्रिभङ्गनेकशस्त्रया गुणकृत्ये धनुषो नियोजिता als Bogen-
sehne verwendet KUMĀRAS. 4, 15. वंशकृत्य RAGH. 2, 12. द्रष्टुभिर्गण्डार्कन-
लैः प्रभूतैरपि संचितैः । दारुकृत्यं यथा नास्ति तथैवाज्ञैः प्रयोजनम् ॥ PAÑ-
KĀT. I, 108. अचतंस° DAÇAK. in BRNF. Chr. 199, 3. — Vgl. अकृत्य, अर्थ-
कृत्य, अर्थकृत्या, कर्मकृत्य, कु°, कृत°, पापकृत्या, पुण्य°, प्रेत°, साधु°.
कृत्यकल्पतरु (कृ° + कृ°) m. Titel eines juristischen Werkes Verz. d. B. H. No. 1170.

कृत्यका (von कृत्या) f. Zauberin, böse Fee: लोष्टभिः पापुभिश्चैव तृणैः काष्ठैश्च मुष्टिभिः । अक्षयमेव कृत्याम सार्यस्य किल कृत्यकाम् ॥ N. (BOPP. 13, 29. BOPP. vexatrix, WILS.: कृत्यका an injurer, wohl nach BOPP.

कृत्यचित्तमाणि (कृ° + चि°) m. Titel eines Commentars ROTN. Zur L. u. G. d. W. 53. Ind. St. 4, 60.

कृत्यतत्र (कृ° + त°) n. das Wahre der Obliegenheiten, Titel eines Werkes GILD. Bibl. 465.

कृत्यता s. u. कृत्य 1, b.

कृत्यरत्नाकर (कृत्य + र°) f. Titel eines juristischen Werkes Verz. d. B. H. No. 1403 (री).

कृत्यवत् (von कृत्य) adj. 1) in einem Geschäft begriffen, ein Geschäft —, ein Anliegen habend: ते ऽपश्यन्ब्राह्मणां श्याममायन्नं पलितं कृजम् ।

कृत्यवत्तमद्भरस्यमधिकोत्रपुरस्कृतम् ॥ MBu. 1, 5152. 5153. एतं स्वधर्मा-
श्रवनिश्चयज्ञे सदा जनाः कृत्यवतो ऽनुयाति DRAUP. 7, 6. — 2) *thätig, rüh-*
rig: सकृद्यर्थे च कृत्यवान् R. 3, 73, 66.

कृत्याकृन् (कृ° + कृत्) adj. *Zauber treibend, behexend*: कृत्या कृत्या-
कृते देवा निष्क्रामिन्व प्रीतिं मुञ्चत AV. 5, 14, 3. 10, 1, 5. 19, 34, 2.

कृत्याद्दूषण (कृ° + दू°) adj. f. ई *Zauber vertreibend*: घोषधि AV. 8,
7, 10. 10, 1, 9. 19, 34, 4.

कृत्याद्दूषि (कृ° + दू°) adj. dass.: नषि AV. 2, 4, 6.

कृत्यारवण (कृ° + रा°) Titel eines Werkes SĪH. D. 170, 5.

कृत्रिम (von 1. कर्) 1) adj. f. घ्रा *künstlich bereitet, facticius, künst-*
lich P. 3, 3, 88. Sch. 4, 4, 20. Sch. VOP. 26, 179. AK. 3, 4, 11, 84. H. an. 3,
163. MED. m. 42. सदनानि कृत्रिमा RV. 4, 53, 6. रिषाघोधांसि कृत्रिमाप्ये-
पाम् 2, 13, 8. रतेते विश्वा कृत्रिमाणि भीषा 7, 21, 3. मा नो कृतीर्विवस्वत्
घ्रादित्याः कृत्रिमा शरुः (वधोत्) 8, 56, 20. काण्डक AV. 14, 2, 68. 19, 34, 3.
वृताः, फलानि R. 4, 9, 5. 6. पर्वताः 3, 61, 16. विय सु०. 2, 234, 3. द्विविधं
वैरं भवति सकृन्नं कृत्रिमं च PAKĪAT. 110, 16. कृत्रिमं नाशमायाति वैरं द्वा-
क्कात्रिमैर्गुणैः । प्राणदानं विना वैरं सकृन्नं याति न त्वयम् ॥ II, 31. 110, 20.
IV. 9 (vgl. SĪH. D. 43, 20). RAGH. 13, 75. 19, 37. BHĀG. P. 3, 23, 20. AK. 1,
2, 3, 33. 2, 4, 1, 2. H. 1111. Sch. zu ĠAIM. 1, 3, 24. अकृत्रिमसौहार्दम् HIT.
1, 199. तन्मित्रं यदकृत्रिमम् II, 134. कृत्रिमार्ति DAÇAK. in BENF. Chr. 192,
5. *verfälscht* JĀGĪ. 2, 247. KATHĪS. 24, 177. पुत्र *ein Adoptivsohn*: सदर्शं
तु प्रकुर्याद्यं गुणदोषविचक्षणम् । पुत्रं पुत्रगुणैर्युक्तं स वित्तेयश्च कृत्रिमः ॥
M. 9, 169. 159. JĀGĪ. 2, 131. MBu. 1, 4673. 13, 2632. — 2) m. a) *Weih-*
rauch H. an. MED. — b) *ein Adoptivsohn* (s. u. 1.) ĠAṬĀDU. im ÇKDR.
— 3) n. a) *durch Kochen gewonnenes Salz* H. 942. H. an. MED. — b)
ein best. Parfum (s. जवादि). — c) *eine Art Kollyrium* (s. रसाञ्जन) RĀ-
ĠĀN. im ÇKDR. — Vgl. कृतक.

कृत्रिमधूप (कृ° + धूप) m. *Wehrauch* H. 648. कृत्रिमधूपक m. *ein aus*
verschiedenen Stoffen bereitetes Räucherwerk AK. 2, 6, 3, 29. — Vgl. कृ-
त्रधूप.

कृत्रिमपुत्रक (कृ° + पु°) m. *Puppe* KUMĀRAS. 1, 29. Auch कृत्रिमपुत्रि-
का f. KATHĪS. 24, 29.

कृत्रन् (von 1. कर्) adj. f. कृत्ररी 1) *hervorbringend, bewirkend*: am
Ende eines comp.: तुमुलो ऽस्वाक्रन्दकृत्वा LĪTĪ. 2, 3, 3. — 2) *thätig,*
rührig: श्येनाय कृत्रने RV. 10, 144, 3. तादृन्क्राव् घ्रा भरु येना कृत्रने । द्विता
कुन्माय शिघ्रयः 8, 24, 25. — 3) (im bösen Sinne) *zauberisch*: घृत्साः सन्तु
कृत्ररीः *die zauberischen Kräfte* (= कृत्याः) AV. 4, 18, 1. Zweifelhaft ist
die Bed. in घ्रात्रिकेषु कृत्रसु RV. 9, 63, 23. — Vgl. पापकृत्रन्, पुरु°, पूर्व-
काम°, राज°, मह°, सु°.

कृत्रम् *mal*. Die ältere Sprache zeigt das Wort stets getrennt vom
Zahlworte (eine Ausn. s. unter अष्टकृत्रम्) und betont dasselbe auf der
ersten Silbe; in der klass. Sprache verbindet sich das Zahlwort mit कृ-
त्रम् zu einem comp. und der Ton rückt auf die letzte Silbe. Die indi-
schen Grammatiker (P. 5, 4, 17. 20. VOP. 7, 70), welche nur des letztern
Falls erwähnen, nennen कृत्रम् ein Suffix, während es offenbar der acc.
pl. von einem nom. act. auf तु von 1. कर् ist. मर्ममा ते तन्वेषु भरु कृ-
त्रः RV. 3, 18, 4. जशृत्कृत्रः 34, 1. दश कृत्रः AV. 11, 2, 9. त्रिः सप्त कृत्रः
(त्रिःसप्तकृत्रः MBu. 3, 10204. R. 5, 2, 31) 12, 2, 29. पञ्च कृ° TS. 6, 1, 4, 6.

शृष्टौ कृ° 4, 5, 1. त्रिष्कृत्वो ब्रह्मणो नमस्कृत्य AIT. Br. 8, 9. ÇAT. Br. 1, 2,
5, 13. 3, 2, 7. 17. 18. 4, 1, 4, 10 u. s. w. वङ्ग कृ° 8, 1, 4, 2. कति कृ° 12, 3,
2, 7. तावत्कृ°, यावत्कृ° 9, 1, 4, 41. सकृन्न° M. 2, 79. तावत्° 3, 38. पञ्च-
कृत्वो ऽङ्गो भुङ्क्ते *finfmal des Tages* P. 2, 3, 64. — Vgl. सकृत्. КРАТЫ und
КРАТЪ, lit. kartūs, karts, karta, karta (SCHLEICHER, Lit. Gr. S. 134).

कृत्री (wohl f. zu कृत्य) f. N. pr. einer Tochter Çuka's, der Gemah-
lin Aṇuha's (Nīpa's) und Mutter Brahmadaṭṭa's, HARIV. 981. 1242.
VP. 432. BHĀG. P. 9, 21, 25.

कृत्य (von 1. कर्) adj. 1) *der Etwas zu leisten vermag, tüchtig; wirk-*
sam; vom Rosse RV. 6, 1, 8. 9, 46, 1. 101, 2. कृत्यो रसः (vom Soma) 9,
76, 1. 77, 5. 84, 5. मद् 10, 144, 2. — 2) *thatenreich; die Kraft anstren-*
gend: कृत्ये धने RV. 4, 34, 6. 8, 3, 26. VALARB. 2, 9. ता मे अश्रयोनां कृरी-
णां नितोर्जना । उतो नु कृत्योनां नृवाहसा 8, 25, 23. यद्दे प्रभासि कृत्यो
अनु धूननर्विशे पश्चिषे तुरार्य 1, 121, 7.

कृत्र्म n. 1) *Wasser* Uṇ. 3, 66. — 2) *Gesamtheit* UṆĪDIK. im ÇKDR.
— Vgl. कृत्र्म.

कृत्र्म 1) adj. f. घ्रा *ganz, vollständig* Uṇ. 3, 17. AK. 3, 2, 14. 3, 4, 26,
205. H. 1433. MED. n. 2. शरीरेणैवैतत्समर्थयति कृत्र्मं करोति ÇAT.
Br. 3, 3, 15. 8, 3, 37. 6, 1, 4, 15. यन्नं कृत्र्मं संस्कृत्य 13, 4, 4, 11. 6, 2, 3.
गायत्री 1, 3, 5, 15. M. 1, 105. 2, 165. 3, 283. 5, 82. 146. 7, 103. 148. 154. 8,
22. 207. 10, 131. 11, 130. 145. 217. 12, 1, 51. N. 2, 15. 4, 9. 12, 97. 24, 19.
BRĀHMAN. 1, 17. R. 1, 2, 34. 23, 4. P. Pr. 1. SĀMĀJAK. 36. 72. ÇĀK. 48. VIḌ.
337. कृत्र्म — एकदेश PAT. zu P. 1, 1, 62. Ausnahmsweise pl. *alle*: कृ-
त्र्मास्वापत्सु R. 4, 43, 64. कृत्र्मविद्, अकृत्र्मविद् BHĀG. 3, 29. — 2) n.
a) *Wasser*. — b) *Bauch* (कुत्ति) MED. — Vgl. कृत्स, अकृत्स, कशकृत्स,
काशकृत्स.

कृत्र्मक (von कृत्र्म) adj. *jeder*: तमेवैतत्कृत्र्मके ब्रह्मवन्धौ विनिशा-
सिपि ÇĀNKH. Çr. 16, 29, 9.

कृत्र्मता (wie eben) f. *Ganzheit, Vollständigkeit* ÇAT. Br. 6, 6, 1, 12.
7, 2, 3. 9, 5, 1, 38. 10, 3, 2, 8. 14, 4, 2, 30. — Vgl. कृत्र्मर्त्य.

कृत्र्मशम् (wie eben) adv. *ganz, vollständig* M. 7, 215. MBu. 3, 1460.
BHĀG. P. 3, 7, 13. MĀK. P. 13, 49.

कृत्र्महृदय (कृ° + हृ°) n. *das ganze Herz* VS. 39, 8.

कृत्र्मायतं (कृ° + आयत) adj. *ganz ausgestreckt* (im Laufe) VS. 16, 20.
कृत्र्म (कृत् + अत्) m. *ein auf ein Krt-Suffix ausgehendes Wort* Verz.
d. B. H. No. 733. 736.

कृद्र n. *Aufbewahrungsort, Gefäß* nach Nir. 3, 20. Schooss (उद्दर)
nach Manbu.: समिद्धा अञ्जन्कृद्रं मतीनाम् *die Vorrathskammer der from-*
men Gedanken VS. 29, 1. Nach Uṇ. 3, 41: m. *Kornboden, Kornkammer*.

कृधु adj. *verkürzt, verstümmelt, klein, mangelhaft* NAIGH. 3, 2. Nir. 6,
3. यदस्या अञ्जुभेयोः कृधु स्थूलमुपासत् VS. 23, 28. अनिरेण वचसा कृ-
त्वन्वेन प्रतीत्येन कृधुनातुपासः RV. 4, 3, 14. superl.: देवैरचितानो क्रथि-
ष्ठानो देवपत्नीनाम् Ind. St. 3, 438, 4 v. n.

कृधुक adj. = कृधु NAIGH. 3, 2, v. l.

कृधुर्कापी (कृधु + कार्पा) adj. f. ई 1) *kurzohrig*, von gespenstischen We-
sen AV. 11, 9, 7. 10, 7. — 2) *übelhörig*: मम स्वनात्कृधुर्कापी भवति RV.
10, 27, 5.

कृत्र (von 1. कर्त्) n. 1) *parox. Abschnitt, Abschnitzel, Abfall* Nir. 2,

22. कृत्त्रेदेषामुपरा उदायन् RV. 10, 27, 23. धन्वं च यत्कृत्त्रं च कर्ति स्वित्ता वि योना 86, 20. वृक्षैव नद्वृक्षप्रत्युत्तुभुवत्यस्तोमकृत्त्राय यद्व्यंथरं स्यात्कृत्त्रं स्यात् AIT. BE. 3, 16. यज्ञकृत्त्राणि CAT. BR. 12, 2, 3, 12, v. l. — 2) proparox. Pflug Uṅ. 3, 108.

कृत्त्रन (wie eben) n. das Zerschneiden, Abschneiden: कर्मनिबन्धकृत्त्रनम् BHĀG. P. 6, 2, 46. कृत्त्रनं चावयवशः 3, 30, 28. कृत्त्रनं नखकिशानाम् KARMAŁOKANA im ÇKDr. तत्कृत्त्रनं das Abschneiden der Nachkommenschaft BUĀG. P. 6, 3, 43.

कृत्त्रविचक्षणम् und कृत्त्रविचक्षणम् (कृत्त्र, 2. pl. und कृत्त्रि, 2. sg. imperat. von 1. कर्त् + विचक्षणम्) f. gaṇa मयूरव्यंसवादि zu P. 2, 1, 72.

कृप f. (nur instr.) schönes Aussehen, Schönheit; Schein NIA. 6, 8. निर्यत्तैव स्वर्धितिः शुचिर्वात्स्वया कृपा तन्वाइ रोचमानः RV. 7, 3, 9. मूरो न हि ख्युता तं कृपा पावक रोचसे 6, 2, 6. 13, 5. उडु तिष्ठ स्वधरु स्तवानो देव्या कृपा 8, 23, 5. स न उर्जासुभाभृत्या कृपा न वृषति 1, 128, 2. 127, 1. दारिद्र्युत्तया रुचा परिष्टेभृत्या कृपा 9, 64, 28. ये कृपा मूदयन्त इत् 8, 23, 8. VS. 4, 25.

कृप m. N. pr. eines Mannes: शग्धि यया रुग्मं श्यावकं कृपमिन्द्र प्रावः स्वर्णरम् RV. 8, 3, 12. यद्वा रुमे रुग्मे श्यावके कृप इन्द्र मादयसे सचा 4, 2. कृप m. und कृपी f. Kinder Çaradvant's (nach dem HARIV. und VP. entferntere Nachkommen desselben), die Schwester — die Gemahlin Droṇa's, der Bruder — der Vater Açvatthāman's. Çāntanu gab ihnen jene Namen, weil er Mitleid (कृपा) gegen sie geübt hatte. MB. p. 3. MBu. 1, 2436. 2742. 5074. fgg. 5414. 3, 316. 3, 5274. 6, 1596. ARĀ. 11, 3. BUĀG. 1, 8. HARIV. 1787. VP. 434. BUĀG. P. 1, 7, 45. 8, 13, 15. 9, 21, 36. LIA. I, 693. कृपीपति ein Bein. Droṇa's ÇADAM. im ÇKDr. कृपीपुत्र (BUĀRIPR. im ÇKDr.) und कृपीमुत्त (TRIK. 2, 8, 19) Beinn. von Açvatthāman. Nach der DUAR. im ÇKDr. ist कृप = व्यास; nach HARIV. LANGL. II, 137 ein Sohn Kṛshṇa's (Calc. Ausg. तुप).

कृपाणं denom. von कृपाण s. u. कृपाण्य.

1. कृपाणं (von क्रप् 1) adj. P. 8, 2, 18. Vārti. 1. f. घ्रा und ई (dieses nicht zu belegen) gaṇa वृक्षादि zu P. 4, 1, 45. in comp. mit कृत् u. s. w. gaṇa श्रेयादि zu P. 2, 1, 59. Accent eines comp. von कृपाण mit einem partic. praet. pass. gaṇa सुखादि zu P. 6, 2, 170. a) dem es weinerlich zu Muthe ist oder wobei es Jmd weinerlich zu Muthe ist, miser, bejammernswerth, arm, elend (auch in verächtlichem Sinne), jämmerlich, weinerlich CAT. BR. 11, 4, 2, 5. 9. 14, 6, 8, 10. घ्रादितः कृशवृत्तिर्यः कृपाणो न स राधव । मरुतामा व्यसनं प्राप्ते दीनः कृपाण उच्यते ॥ R. 4, 21, 19. प्रसीद मम भक्तस्य दीनस्य कृपाणस्य च MBu. 13, 924. 6693. 2, 1362. fg. 3, 16186. N. 12, 24. 19, 5. BUĀG. 2, 49. BRĀHMAN. 3, 12. R. 2, 32, 27. 39, 19. 3, 23, 8. 5, 26, 12. 80, 6. 6, 7, 45. DAÇ. 2, 34. स मरुतामा व्यसं कृपाणाः PAÑKĀT. 24, 4. HIT. 1, 127. AMAR. 61. BUĀG. P. 1, 6, 9. 8, 2, 25. कामार्ता हि प्रकृतिकृपाणाश्चेतनाचेतनेषु jammern vor vernünftigen und unvernünftigen Wesen MBH. 3. मच्छति कृपाणां दशान् MBĀKĪ. 133, 9. त्वं धीरो भव वित्तवत्सु कृपाणां वृत्तिं वृथा मा कृथाः BUĀRĪ. 2, 41. मरुतामकृपाणां ऽपि वा (मार्गः) PAÑKĀT. III, 233. नाहं सुकृपाणे मार्गे — चरेयम् MBu. 1, 4641. सत्वृते ऽसत्वृते वापि यो ऽन्यं कृपाणचतुषा । उपैति वृत्तिं कामार्तामा स प्रुनो वर्तते पथि ॥ 4612. घ्राश्रावणम् CAT. BR. 11, 4, 2, 5. 9. कृपाणा वाचः MBH. 4, 807. aus Jammer, Weinen entstanden: घ्रास्त्रैयीश्च वास्त्रैयीश्च तरुणाः कृपाणाश्च वाः (घ्रावः)

AV. 11, 8, 28. कृपाणम् adv. weinerlich, kläglich DRAUP. 3, 12. MBu. 14, 1582. DAÇ. 2, 45. PAÑKĀT. III, 183. कृपाण = कुत्तित MB. p. 44. — b) geizig AK. 3, 1, 48. 3, 4, 25, 174. TRIK. 3, 1, 12. H. 367. MB. p. 44. दातारं कृपाणाः (निन्दति) PAÑKĀT. I, 466. दाता लघुरपि सेव्यो भवति न कृपाणो मरुतानपि समृद्धा II, 71. 142. I, 36. III, 243. HIT. 1, 152. 153. 167. Dieselbe Bed. hat das comp. प्रदानकृपाण im Geben erbärmlich MBu. 13, 6692. — 2) m. Wurm MB. p. 44. — Vgl. कार्पाण्य.

2. कृपाण (wie eben) n. Jammer: कुत्तितय प्रुल्लं कृपाणे परादात् RV. 10, 99, 9. सखा वृत्राया कृपाणं वृ इक्षिता व्योतिर्ह पुत्रः ÇĀÑKH. ÇR. 15, 17, 12. इक्षिता कृपाणं परम् M. 4, 183. किं न्वतः कृपाणं भूयो यत् u. s. w. MBu. 2, 2348. किमेभिः कृपाणैर्भूयः पापैरपि ते कृतेः R. 2, 38, 10. सकृपाणम् jāmmerlich, kläglich: वक्तुं न वरुमुत्सहे सकृपाणं देहोति दीनं वचः ÇĀNRIÇ. 4, 4.

कृपाणकाशिर्न (कृ^० + का^०) adj. viell. sehnsüchtig blickend oder Verlangen ausdrückend: चारुः कृपाणकाशी कामः TS. 3, 4, 2, 3.

कृपाणत्व (von 1. कृपाण) n. Jämmerlichkeit, Erbärmlichkeit MBu. 2, 1361.

कृपाणाय (wie eben), कृपाणायते sich elend fühlen gaṇa सुखादि zu P. 3, 1, 18.

कृपाणिन् (von 2. कृपाण) adj. der Jammer hat gaṇa सुखादि zu P. 5, 2, 131.

कृपाण्य (von 1. कृपाण), कृपाण्यति begehren, wünschen, erstehen: तर्त्तद्विर्वयो दधे यत्रा यत्रा कृपाण्यति RV. 8, 39, 4. Auch eine Form ohne य im med.: श्यनेयाममृतानां गीः सर्वताता ये कृपाण्यन्त रतम् 10, 74, 3. Nach NAIGU. 3, 14 ist कृपाण्यति ein यर्चतिकर्मन्.

कृपाण्यु (von कृपाण्य) adj. = स्तोत्र NAIGU. 3, 16.

कृपनीळ (कृप + नीळ) adj. im Scheine heimisch, von Agni: यमासा कृपनीळं भामाकेतुं वर्धयति RV. 10, 20, 3.

कृप्य (Nebenform von कृपाय्), कृप्यति trauern, jammern: हिमेव पर्णा मुपिता वनानि वृक्षस्पतिनाकृपयद्दलो गाः wie die Bäume über das von der Kälte ihnen geraubte Laub, so trauerte Vala über die von Br̥h. entrissenen Rinder RV. 10, 68, 10. क्षेत्राय वृतः कृपयन्नदीधेत् 98, 7. 8. 46, 16. Mitleid haben: पुंसः कृपयतो भद्रे सर्वतामा प्रीयते हरिः BUĀG. P. 8, 7, 40. कृपयति schwach sein DHĀTUP. 33, 17. — Vgl. क्रप्य.

कृपी (von क्रप्) f. gaṇa निदादि zu P. 3, 3, 104. 8, 2, 18. Vārti. 1, Sch. 1) Mitgefühl, Mitleid AK. 1, 1, 2, 18. H. 369. MB. p. 3. कृपाविष्टः MBu. 2, 333. उवाच भीमं कल्याणी कृपान्वितमिदं वचः BRĀHMAN. 1, 5. कृपया MBu. 2, 2294. VIÇV. 9, 1. HIT. 18, 8. जगतः कृपया aus Mitgefühl für die Welt SUND. 3, 2. कृपी करु Mitgefühl —, Mitleid haben DRAUP. 9, 22. VID. 266. कृपी कुर्याद्यथा मयि N. 17, 39. R. 4, 30, 5. 5, 36, 23. 48. कृपा ते मयि मा च भूत् VID. 203. सकृपम् adv. mitleidig ÇĀNTIC. 4, 19. — 2) N. pr. eines Flusses (v. l. त्रयी) VP. 183. N. 80.

कृपाण 1) m. P. 8, 2, 18. Vārti. 1, Sch. Schwert AK. 2, 8, 2, 57. H. 782. an. 3, 200. MB. p. 44. VID. 78. 261. PRAB. 83, 12. — 2) f. ई Scheere oder Dolch AK. 2, 10, 34. II. 911. II. an. MRD. Messer H. an. MRD. — Vgl. काल्प caus. 10.

कृपाणक (von कृपाण) 1) m. Schwert II. an. 133. — 2) f. कृपाणिना Doleh, Messer II. 784.

कृपाद्वैत (कृपा + द्वैत) m. N. pr. eines Buddha TRIK. 1, 1, 5.

कृपाय् (von कृपा), कृपायति *trauern, jammern; Mitleid haben: कृपायमाण* NIR. 2, 12. कृपायमानस्तु (sic) न ते दग्धुमिच्छामि MBu. 13, 2330. प्रकृत्य च कृपायति 1, 5597. किं कृपायितमस्त्यत्र पुत्र एकत्र कृत्यति *was ist das für ein Jammern?* 3, 337. कृपायति = अर्चति कर्मन् NAIGR. 3, 14. — Vgl. कृप्य् und कृप्य्.

— घ्नन् Jmd (acc.) *nachjammern, Mitleid fühlen: प्राप्तदत्तिकल । गवां माता पुरा तात तामिन्द्रो ऽन्वकृपायत* MBu. 3, 329.

कृपालु (von कृपा) adj. *Mitleid fühlend, mitleidig* AK. 3, 1, 15. H. 368. MBu. 2, 2294. Buḡ. P. 4, 12, 50. 23, 3. सपयो ऽस्य (obj.) कृपालवः 9, 6, 26.

कृपावत् (wie eben) adj. dass. KUMĀRAS. 3, 26.

कृपाट n. P. 8, 2, 18, VĀRTI. 1, Sch. 1) viell. *Gestrüch: नि सुदुर्द्धतो वृत्तपासु यत्रा कृपाटमनु तद्वृत्ति* RV. 10, 28, 8. *Wald und Brennholz (इन्धन)* ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) *Wasser* NAIGR. 1, 12. Uḡ. 4, 186. TRIK. 3, 3, 92. II. ç. 163. H. an. 3, 158. MED. I. 40. — 3) *Bauch* Uḡ. TRIK. H. an. MED.

कृपाटपाल (कृ° + पाल) m. 1) *Steuerruder* H. an. 3, 46. MED. I. 169 (I. केनिपात st. केलितात). HĀR. 226. — 2) *das Meer* H. an. MED. HĀR. — 3) *Wind* ÇABDAR. im ÇKDR.

कृपाटयोनि (कृ° + योनि) m. *Feuer* AK. 1, 1, 49. H. 1097.

कृमि und क्रिमि Uḡ. 4, 123. (Die Schreibart ist so wechselnd, dass z. B. im AV. kaum eine Stelle ist, in welcher nicht die Handschriften sowohl die eine als die andere darböten; der besseren Uebersicht wegen haben wir Alles unter कृमि zusammengestellt, welche Form sich näher an die der verwandten Sprachen anschliesst.) 1) m. SIDDH. K. 249, b, 3 v. u. a) *Wurm, Made* AK. 2, 3, 13. 2, 6, 3, 12. 3, 1, 51. H. 1202. 21. an. 2, 319. MED. m. 7. HĀR. 163. VS. 24, 30. TS. 5, 5, 11, 1. AV. 2, 31, 1. fgg. 32, 1. fgg. 5, 23, 1. fgg. ÇAT. BR. 5, 4, 1, 2. 14, 9, 2, 14. M. 1, 40. 2, 201. 3, 92. 8, 232. 10, 91. 11, 70. 12, 42. 56. 59. MBu. 1, 1796. 1798. 14, 1136. SUÇR. 1, 4, 20. 133, 12. 172, 7. 2, 509, 11. fgg. (Aufzählung der versch. Arten). BHARTṚ. 1, 63. Buḡ. P. 3, 31, 6. 27. 5, 26, 18. *Spinne* H. 1210. तिरस्क्रियते कृमित्तुनालैः — गवान्ताः RAḠ. 16, 20. *Ameise; vgl. कृमिपर्वत, कृमिशैल.* — b) *die von einem Insect herrührende rothe Farbe लाता* H. an. MED. VIÇVA im ÇKDR. — c) N. pr. eines Sohnes von Uçinara HARIV. 1676. 1678. VP. 444. von Bhāgamāna HARIV. 2002. VP. 424, N. 2. N. pr. eines Asura, des Bruders von Rāvaṇa (खर) MED. VIÇVA im ÇKDR. eines Nāgarāga VJUP. 84. — 2) f. N. pr. der Gemahlin Uçinara's und Mutter Kṛmi's HARIV. 1675. — 3) adj. = *कृमिल* MED. VIÇVA. — Viell. von क्रमः; vgl. क्रमि.

कृमिक (von कृमि) m. *ein kleiner Wurm* MBu. 1, 1800. Buḡ. P. 3, 31, 27.

कृमिकाण्टक (कृमि + क°) n. *Feind der Würmer, N. verschiedener Pflanzen: 1) Ficus glomerata* H. an. 3, 3. MED. k. 226. — 2) = *चित्रा* H. an. = *चित्राङ्ग* MED. — 3) = *विडङ्ग* H. an. MED.

कृमिकार (कृमि + कर) m. *ein best. giftiges Insect* SUÇR. 2, 288, 14.

कृमिकर्ण (कृमि + कर्ण) und °कर्णक m. *Bildung von Maden im Ohr* SUÇR. 2, 361, 2. 362, 16. 368, 5.

कृमिकोश und कृमिकोप (कृमि + को°) m. *Cocon: कृमिकोशोत्थ aus einem Cocon hervorgehend, seiden* AK. 2, 6, 3, 13. H. 670 (य).

कृमिग्रन्थि (कृमि + ग्र°) m. *eine best. Krankheit des Auges, welche dem Entstehen von Würmern an der Verbindungsstelle von Augentlid und Wimpern oder Lid und Apfel zugeschrieben wird, Suçr. 2, 307, 10. 334, 1.*

कृमिघातिन् (कृमि + घा°) 1) adj. *Würmer vertreibend.* — 2) subst. *ein best. Arzneimittel, viell. = विडङ्ग* SUÇR. 2, 434, 11 (क्रमि°).

कृमिघ्न (कृमि + घ्न) 1) adj. *Würmer vertreibend* SUÇR. 2, 368, 5. 311, 5. — 2) subst. N. *verschiedener Wurmmittel; n. Suçr. 2, 431, 11. 324, 1. masc. = विडङ्ग* AK. 2, 4, 3, 25. *Zwiebel (पलाण्डु); = कोलकन्द; = पारिभद्र (s. निम्ब); = भ्रूताक RĀĠAN. im ÇKDR. कृमिघ्ना f. Gelbwurz (कृ- रिद्रा) BHĀVAPR. im ÇKDR. कृमिघ्नी f. = धूमपत्रा (lies: धूमपत्रा) und वि- डङ्ग RĀĠAN. im ÇKDR. = सोमराज्ञी ÇARDAĀ. ebend. क्रमिघ्न (sic) n. = विडङ्ग RATNAM. im ÇKDR.*

कृमिञ्ज (कृमि + ञ) 1) adj. *von einem Wurm erzeugt: कौशियं कृमिञ्जम्* PAÑKĀT. 1, 107. — 2) f. *या die लाता genannte rothe Farbe eines Insects* II. 686. RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) n. *Aloeholz* AK. 2, 6, 3, 28. H. 640. Vgl. *कृमिञ्जघ.*

कृमिञ्जघ (कृमि + ञ°) n. *Aloeholz* H. 640, Sch. RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. *कृमिञ्ज.*

कृमिञ्जल (कृमि + ञल) m. *das in einer Muschel lebende Thier* RĀĠAN. im ÇKDR. unter *कृमिशङ्क.*

कृमिणं (von कृमि) adj. *mit Würmern versehen gaṇa पामादि zu P. 5, 2, 100. — Vgl. कृमिल.*

कृमिदत्तक (कृमि + दत्त) m. *der Wurm am Zahn, caries* SUÇR. 1, 93, 4. 2, 127, 5.

कृमिपर्वत (कृमि + प°) m. *Ameisenhaufen* H. 970. — Vgl. *कृमिशैल.*

कृमिभक्त (कृमि + भक्त) m. N. einer Hölle (s. *कृमिभोजन*) VP. 208.

कृमिभोजन (कृमि + भो°) 1) adj. *dessen Speise Würmer bilden* Buḡ. P. 5, 26, 18. MĀRK. P. 8, 217. — 2) m. N. einer Hölle VP. 207. Buḡ. P. 5, 26, 7, 18.

कृमिमत् (von कृमि) adj. *mit Würmern versehen, — bedeckt gaṇa यवादि zu P. 8, 2, 9. देशम्* GODU. 4, 9, 12.

कृमिरिपु (कृमि + रिपु) m. *Feind der Würmer, N. einer Pflanze (s. विडङ्ग)* ÇABDAR. im ÇKDR.

कृमिरोग (कृमि + रोग) m. *Wurmkrankheit* SUÇR. 2, 309, 4.

कृमिल (von कृमि) 1) adj. f. *या verminosus, durch Maden verunreinigt; von Flüssigkeiten* SUÇR. 1, 191, 7. 14. 224, 5. — 2) f. *या a) eine mit vielen Kindern gesegnete Mutter* H. 538. — b) N. pr. einer nach Kṛmi benannten Stadt HARIV. 1678.

कृमिलाञ्च (कृमिल + अञ्च) m. N. pr. eines Sohnes von Bāhjaçva HARIV. 1779.

कृमिलिका (von कृमिल) f. *roth gefärbter (vgl. कृमि 1, b) leinener Zeug* VJUP. 212.

कृमिवर्ण (कृमि + वर्ण) rothes (vgl. *कृमि 1, b) Tuch* VJUP. 212.

कृमिवारिरुह (कृमि + वा°) m. *das in einer Muschel lebende Thier* RĀĠAN. im ÇKDR. unter *कृमिशङ्क.*

कृमिवृत्त (कृमि + वृत्त) m. *eine best. Pflanze (कोपाय m.)* BUĀVAPR. im ÇKDR.

कृमिशङ्ख (कृमि + शङ्ख) m. das in einer Muschel lebende Thier (जीवशङ्ख) RĀGĀN. im ÇKDr.

कृमिशत्रु (कृमि + शत्रु) m. Name einer gegen Würmer angewendeten Pflanze, *Erythrina fulgens Hortul.* (रक्तपुष्पक, vulg. पालितामदार), ÇARDAK. im ÇKDr. कृमिशत्रु = विडङ्ग RATNAM. im ÇKDr.

कृमिशत्रव (कृमि + शा) m. *Acacia farnesiana Willd.* ÇARDAK. im ÇKDr.

कृमिशुक्ति (कृमि + शुक्ति) f. eine zweischalige Muschel (जलशुक्ति) RĀGĀN. im ÇKDr. Genauer wohl: das in einer solchen Muschel lebende Thier.

कृमिशैल (कृमि + शैल) m. Ametsenhafen TRIK. 2, 1, 18. Auch शैलक m. ÇARDAK. im ÇKDr. — Vgl. कृमिपर्वत.

कृमिसरारी (कृमि + सर) f. ein best. giftiges Insect SUÇA. 2, 288, 4.

कृमिसेन (कृमि + सेना) m. N. pr. eines Jaksha BURN. Intr. 431. fg.

कृमिकृ (कृमि + कृ) f. N. einer gegen Würmer angewendeten Pflanze (s. विडङ्ग) RĀGĀN. im ÇKDr. unter विडङ्ग.

कृमिलक (von कृमि) m. eine Art Bohne (s. वनमुद्ग) RĀGĀN. im ÇKDr.

कृमीश (कृमि + ईश) m. N. pr. einer Hölle VP. 207. 208.

कृमुक m. ein best. Baum ÇAT. Br. 6, 6, 2, 11. कृमुकशकल KAUC. 28. Manbau. zu VS. 11, 70. — Vgl. कार्मुक und क्रमुक.

कृच् DNĪTUR. 15, 89. P. 3, 1, 80 ist unter 1. कृ gestellt worden; bei 4. कृ hätte neben कृ und कृ in Klammern auch कृच् erwähnt werden können. Der Auslaut in der Wurzel hat nicht die geringste Berechtigung.

कृचि m. Weberstuhl UP. 4, 57. — Vgl. क्रिचि.

कृश (von कर्ष) P. 8, 2, 55. VOP. 26, 101. 1) adj. f. घ्रा; compar. क्रशोयिस्, superl. क्रशिष्ठ PAT. zu P. 6, 4, 161. VOP. 7, 59. a) abgemagert, hager, schlank, schwächlich, kränklich H. 449. यो रूधस्य चोदिता यः कृशस्य RV. 2, 12, 6. घ्नन्नामाय चरते कृशाय 10, 117, 3. घ्नन्धस्य चिन्नासत्या कृशस्य चिन्वामिद्राङ्गिपिता रूतस्य चित् 39, 3. 40, 8. 8, 64, 8. येन कृशं वीज्यति येन कृन्वत्यात्तुम् AV. 6, 101, 2. ÇAT. Br. 1, 6, 4, 4. पशु 3, 8, 4, 5. KAUC. 10. KHĀND. UP. 4, 4, 5. N. 19, 12. वालवृद्धकृशातुराः M. 4, 184. उपवासकृश 11, 195. कृशडुर्बलान् MBu. 13, 3179. HIT. 1, 196. स्थूलकृशौ नैरो SUÇA. 1, 53, 17. 129, 16. 207, 16. 2, 444, 1. घतिकृश 1, 53, 6. कृशा MBu. 4, 519. 13, 3361. N. 2, 2. 12, 85. 13, 22. 16, 8. कृशोद्र ÇIK. 38. कृशोद्री ÇRUT. 31. घ्रत्पतराद्धारकृशीकृततनु KĀTUŚ. 24, 135. कृश als Beiw. von Çiva MBu. 12, 10365. 14, 194. ebenso कृशनाश die Schwächlichen vernichtend 12, 10365. — b) dünn, schwach, unbedeutend, dürftig AK. 3, 2, 11. H. 1427. तारत्तीणतया च लोष्टकृशं जीर्णं वा रुम्यं भवेत् MĀKĪ. 47, 3. मित्रम् M. 7, 208. तत्रियं चैव सर्वं च ब्राह्मणं च बहुश्रुतम् । नावमन्येत वै भूक्षुः कृशानपि कदा च न ॥ 4, 135. MBu. 13, 5031. न पाच्यः कृशघनः GHĀTRA. 2, 61. तत्र मुचरितं नूनं प्रतनु कृशेन विभाव्यते फलेन ÇIK. 138, v. l. कृशवृत्ते MBu. 13, 3180. R. 4, 24, 19. MĀK. P. 7, 20. सो ऽस्मद्विधानो प्रप्रायैः कृशीकृतः arm gemacht MĀKĪ. 19, 13. — 2) m. N. pr. eines Mannes VĀLAHU. 3, 10. 10, 3. eines Nāga MBu. 1, 2152. eines R̥shi 1682. fgg. 13, 1764. Verfassers von VĀLAHU. 6. RV. ANUKR. Ind. St. 1, 293, N. 2.

कृशक s. कार्शकेय.

कृशगु (कृश + गो) adj. der mageres Vieh hat AV. 4, 15, 6.

कृशता (von कृश) f. Magerkeit MBu. 2, 1933. SUÇA. 2, 314, 6. Śin. D. 78, 3.

कृशल (wie eben) n. dass. SUÇA. 2, 72, 8. PAÑKĀT. 1, 301.

कृशन 1) n. Perle oder Perlmutter: देवानामस्य कृशनं वभूव AV. 10, 1, 7. घनीवृतं कृशनैर्विद्युत्प्रपमास्याद्रथं सविता RV. 1, 35, 4. घृमि श्यावं न कृशनैर्निश्च्यं नत्त्रिभिः पितरो वामपिंशन् 10, 68, 1. Nach NAIKH. 1, 2 = Gold, nach 3, 7 = रूप Form, Gestalt. — 2) adj. margaritif: स नो हि-रायज्ञाः शङ्खः कृशनः पालकंसः AV. 4, 10, 1, 3; vgl. KAUC. 58. — Vgl. ऊर्ध्वकृशन und कार्शन.

कृशनावत् (von कृशन) adj. mit Perlen geschmückt, von Rossen RV. 1, 126, 4.

कृशनिन् (wie eben) adj. dass. RV. 7, 18, 23.

कृशर s. कृसर.

कृशला f. Haupthaar ÇARDAK. im ÇKDr.

कृशशाख (कृश + शाखा) m. N. einer Pflanze (s. पर्वट) RĀGĀN. im ÇKDr.

कृशाकु v. l. für कृशानु im gaṇa गोषदादि zu P. 5, 2, 62. m. 1) heating. — 2) grieving WILS.

कृशान (कृश + श्रान Auge) m. Spinne WILS.

कृशाङ्ग (कृश + श्रङ्ग) 1) adj. f. ई abgemagerten, hageren Körpers MBu. 1, 2475. PAÑKĀT. III, 178. DŪRTAS. 83, 4. von Çiva MBu. 12, 10365. — 2) f. ई N. einer Pflanze (s. प्रियङ्गु) ÇARDAK. im ÇKDr.

कृशानु UP. 4, 2. 1) scheint ein lobendes Beiw. des Bogenschützen zu sein (viell. von कर्ष = कर्ष): arcum bene tendens, gewöhnlich mit घ्रस्तर Schütze verbunden, wohl aber auch für sich allein und wie ein N. pr. gebraucht. Unter dem spannenden (zielenden) Schützen ist ein Wesen göttlicher Art mit dem Blitzgeschoss, vielleicht Rudra, verstanden, welches insbes. als Wächter des himmlischen Soma gilt und seinen Pfeil nach dem Falken schießt, der den Traok vom Himmel holt. म (श्येनः) मघ घ्रा युवते वेचिजान् इत्कृशानोरस्तुर्मनाह् क्वि-युपो RV. 9, 77. 2. घ्र कृत्तियस्यां कृशानुरस्ता मनसा भुरायन् 4, 27, 3. या मर्त्याय प्रति-धीयमानमित्कृशानोरस्तुरसनामुत्प्यथः 1, 135, 2. कृशानुमस्तृत्तियं मधन्धु घ्रा रुद्रं रुद्रेषु रुद्रियं कृवामहे 10, 64, 8. तस्या अनुविमृश्य कृशानुः नोमया-लः सव्यस्य पदा नखमच्छिद्दत् AIT. Br. 3, 26. VS. 4, 27. — 2) auf Agni übertragen VS. 3, 32. ÇĀNKA. Ça. 6, 12, 3. Später überh. Feuer (vgl. कर्शन) AK. 1, 1, 50. H. 1098. SUÇA. 2, 428, 6. BHĀTRA. 2, 67. RAHU. 2, 49. 7, 21. 10, 75. KUMĀRAS. 1, 52. — 3) m. N. einer Pflanze, welcher auch andere Namen des Feuers zukommen (s. घृमि), *Plumbago zeylanica Lin.* (चित्रक), RĀGĀN. im ÇKDr. — 4) N. pr. eines Schützen RV. 1, 112, 21.

कृशानुक adj. das Wort कृशानु enthaltend (von einem Adhājā oder Anuvāka) gaṇa गोषदादि zu P. 5, 2, 62.

कृशानुरेतस् (कृ + रे) m. ein Bein. Çiva's AK. 1, 1, 28.

कृशाश्र (कृश + श्र) m. N. pr. verschiedener Männer MBu. 2, 328. 4, 1769. HARIV. 708. R. 1, 23, 12. 13. 28, 81. VP. 119. 123. 354. 362. BUḠ. P. 6, 6, 2. 9, 2, 34. 35. 6, 25. LIA. I, Anh. v. N. 7. VI. XVI. XCI. N. pr. eines Verfassers von Vorschriften für Tänzer oder Schauspieler P. 4, 3. 111. Davon कृशाश्रिन् m. pl. die Schüler des Kṛṣāçva ebend. (vgl. 4, 2, 66); unter den Synonymen von Schauspieler AK. 2, 10, 12. H. 329. — Vgl. घृकृशाश्र.

कृषिका (von कृष) f. N. einer Pflanze, *Salvinia cucullata* Roxb. (आ-
लुकापी), RIGAN. im ÇKDr.

कृषक (von 2. कर्ष) Uṇ. 2, 39. 1) adj. subst. *das Land pflügend, Acker-
bauer* TRIK. 3, 3, 11. II. 890, Sch. an. 3, 28. MED. k. 74. सुभिन्नं कृषके नि-
त्यम् KĀN. 90. — 2) m. *Pflugschar* TRIK. H. 891. H. au. MED. — 3) m.
Stier ÇABDAK. im ÇKDr. — Vgl. कृषिक.

कृषत् n. SIDDH. K. 231, a, 7.

कृषर s. कृसर.

कृषाणु m. schlechte Schreibart für कृषानु Feuer Sch. zu AK. 1, 1, 4, 50.

कृषि (von 2. कर्ष) f. P. 3, 3, 108, Vārtt. 8. (कृषि Uṇ. 4, 121. ÇĀNT. 2,
26). SIDDH. K. 247, b, nlt. *das Pflügen, Ackerbau* (AK. 2, 9, 2. H. 866);
Saot: कृषिमित्कृषस्व RV. 10, 34, 13. सुस्र्याः कृषीस्काधि VS. 4, 10. 9, 22.
14, 19. 21. 18, 9. AV. 2, 4, 5. 8, 2, 19. 10, 24. 10, 6, 12. कृषिं कृष्या गोर्धनात्
12, 2, 37. 3, 12, 4. कृषिसंशित 10, 5, 34. TS. 7, 1, 41, 1. ÇAT. Br. 7, 2, 2, 7. 8,
6, 2, 2. TAITT. Br. 3, 1, 2, 5. P. 5, 4, 58. M. 1, 90. 3, 64. 163. 8, 410. 10, 79.
82—84. 90. 116. MBn. 1, 2475. 2804. 2, 252. 3, 11294. 13, 525. 4232. BHAG.
18, 44. SUND. 2, 24. BHARTI. 2, 34. PAÑKAT. 1, 12. 174, 8. कृषिकर्मन् 7, 9. कृ-
षिपालम् MEGH. 16. कृषिं (= कृषिकलं) चापि कृषीवलः (नाप्रोति) JĀGĀ.
1, 275. अनावृष्ट्या कृषिर्निष्ठा DhŪRTAS. 76, 18. कृषी MBn. 1, 7207. *Der
Ackerbau* personif. ÇAT. Br. 14, 2, 3, 9. — MBn. 5, 2563 wird कृषि bei
der Herleitung des Namens कृल durch ३ Erde erklärt.

कृषिक (von कृषि) Uṇ. 2, 41. m. 1) *Ackerbauer* AK. 2, 9, 6. H. 890. —
2) *Pflugschar* AK. 2, 9, 13. — Vgl. कृषक.

कृषीवल (wie eben) m. 1) *Ackerbauer* P. 5, 2, 112. 6, 3, 118. Vop. 7,
32. 33. AK. 2, 9, 6. H. 890. M. 9, 38. 10, 90. JĀGĀ. 1, 275. MBn. 2, 210.
MIT. 267, pen. P. 7, 4, 64, Sch. JAVANEÇV. in Z. f. d. K. d. M. 4, 343. —
— 2) N. pr. eines Weisen MBn. 2, 295. — Vgl. अकृषीवल.

कृषकर m. ein Bein. Çiva's TRIK. 1, 1, 46. — Vgl. कृकर.

कृषज (कृष्ट, partic. von 2. कर्ष, + 5) adj. *auf gepflügtem Boden ge-
wachsen, angebaut* (von Culturpflanzen): कृषजानामोषधीनां ज्ञातानां च
स्वयं वने M. 11, 144.

कृषपच्य (कृष्ट + पच्य) adj. *auf gepflügtem Boden reifend, angebaut*
(von Culturpflanzen) P. 3, 1, 114 (vgl. Vārtt. 3). Vop. 26, 20. VS. 18, 14.
न कृषपच्यमग्नीयात् (वानप्रस्थ): BŪĀG. P. 7, 12, 18. — Vgl. अकृषपच्य.

कृषपाक्य (कृष्ट + पाक्य) adj. dass. ÇKDr. nach einer Gramm.

कृषफल (कृष्ट + फल) n. *der Werth der Ernte* JĀGĀ. 2, 158.

कृषराधि (कृष्ट + राधि) adj. *im Landbau erfolgreich* AV. 8, 10, 24.

कृष्ट f. pl. *Menschen, Menschenstämme; Volk, Leute*; zuweilen nä-
her bezeichnet durch einen Beisatz wie मानुषी: RV. 1, 59, 5. 6, 18, 2. ना-
हुषी: 46, 7. मानवी: AV. 3, 24, 3. Urspr. wohl den *ager cultus* (von 2.
कर्ष) bezeichnend, ist das Wort durch Vermittelung des Begriffs einer
menschlichen Niederlassung allgemeine Bezeichnung für *Völkerschaft*
geworden; vgl. निति, विश्. NAIGH. 2, 3. समस्य मन्यत्रे विशो विश्वा नमत्त
कृष्टयः RV. 8, 6, 4. 6, 31, 9. नमस्ते अग्र श्रोत्रे गृणन्ति देव कृष्टयः 8, 64, 10.
विश्वाः 4, 17, 6. 7. 30, 2. दृक्: कृष्टीर्यनोरार्षीय 6, 18, 3. मित्रः कृष्टीरभि
चंष्टे 3, 39, 1. धृती कृष्टीनाम् 5, 1, 6. 7, 83, 3. चैव्यस्य कृष्टयः 8, 5, 38. 1, 52,
11. 100, 10. 160, 5. 189, 3. 3, 49, 1. 4, 21, 2. 9, 69, 7. AV. 12, 1, 3, 4. Der
sg. ist nur ein Mal gebraucht: राज्ञामि कृष्टीर्यमस्य वृत्रे: RV. 4, 42, 1.

König oder Herr der Menschen heissen Indra und Agni 1, 177, 1. 4,
17, 5. 7, 26, 5. 8, 13, 9. — 1, 59, 5. 6, 18, 2. 7, 3, 5. *Die fünf Völkerschaften*
(पञ्च कृष्टयः; vgl. auch निति, चर्षाणा, जन) ist Bezeichnung für *alle Völ-
ker*, nicht bloss für die *arischen Stämme*; eine alte Zählung, über deren
Ursprung wir in den vedischen Texten keinen ausdrücklichen Auf-
schluss finden. Vergleichen kann man, dass die Welträume oder Rich-
tungen öfters als fünf gezählt werden (besonders इमा याः पञ्च प्रदेशो
मानवीः पञ्च कृष्टयः AV. 3, 24, 2), wobei man hier als fünfte Richtung
die nach der Mitte (ध्रुवा दिक् AV. 4, 14, 8. 18, 3, 34) d. h. die Arier als
Mittelpunkt und um sie herum die Nationen der vier Weltgegenden
zu zählen hätte; vgl. die entsprechende Fünfteilung von Indien bei
HIUEN-THSANG (REINAUD, Mém. sur l'Inde 40. 141). Nach vedischem
Sprachgebrauch darf die Zahl fünf nicht als Bezeichnung einer unbe-
stimmten Vielheit angesehen werden. Nir. 10, 29. 31. RV. 2, 2, 10. 3, 33,
16. 4, 38, 10. 10, 60, 4. 119, 6. 178, 3. AV. 12, 1, 42. Nach den Lexicogr.
hat कृष्टि f. die Bed. von *Ziehen, Herbeiziehen* (कर्ष TRIK. 3, 3, 94. कर्षण
H. an. 2, 85. आकर्ष MED. 1. 8) und *Pflügen* (H. 866, v. l. für कृषि); das
m. die von *Weiser, Gelehrter* (AK. 2, 7, 5. TRIK. H. 341. H. an. MED.). —
Vgl. विश्वकृष्टि.

कृष्टिप्रा (कृष्टि + प्रा) adj. *die Menschen oder Völker durchziehend*:
उत स्मास्य पनयत्ति जनां नृतिं कृष्टिप्रा (gen.) अग्निभूतिमणोः RV. 4, 38, 9.

कृष्टिमन् m. nom. abstr. von कृष्ट gāṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123. In einer
Handscr. fehlt das Wort; ein Schreibfehler für कृल dürfte eigentlich
nicht angenommen werden, da der gāṇa keine Wörter für Farben,
welche im Sūtra besonders erwähnt werden, enthalten soll, aber wir
finden in ihm doch auch ताम्र.

कृष्टिरुन् (कृष्टि + रुन्) adj. *Völker niederwerfend* RV. 9, 71, 2.

कृष्टोत (कृष्ट, partic. von 2. कर्ष, + उत्त) adj. *auf gepflügtem Boden
gesät* MBn. 13, 4702.

कृष्टोत्स (कृष्टि + श्रोत्रम्) adj. *Menschen bewältigend*, von Indra-
Varuṇa RV. 7, 82, 9 (voc.).

कृल, कृलति (denom. von कृल) *sich wie Kṛṣṇa betragen* Vop. 21, 7.

कृल 1) adj. f. आ oxyt. Uṇ. 3, 4. ÇĀNT. 1, 12. *schwarz, dunkel* (Gegens.
श्वेत, प्रुक्त; रोहित, अरुण) AK. 1, 1, 4, 23. TRIK. 3, 3, 123. H. 1397. 17.
an. 2, 136. MED. n. 8. नमः RV. 8, 85, 14. तमः AV. 5, 3, 11. रात्रिः 13, 3, 26.
रजः RV. 1, 35, 2. 4. 9. रम 58, 4. त्वक् 130, 8. 9, 41, 1. अमम् 1, 140, 5. 92, 5.
लोमानि ÇAT. Br. 1, 1, 4, 2. शकुन 14, 1, 4, 31. RV. 10, 16, 6. AV. 7, 64, 1.
Kuh ÇAT. Br. 2, 2, 4, 15. 9, 2, 3, 30. Pferd LĀTJ. 3, 1. Kleid ÇAT. Br. 5, 2,
5, 17. Schuhe KĀTJ. ÇR. 22, 4, 21. अन्वयोचते कृलमन्यत् RV. 3, 35, 11. (श्रो-
त्रे) रामे कृले अस्तिक्रि च AV. 1, 23, 1. 8, 7, 1. RV. 8, 41, 10. 82, 13. VS.
24, 1, 10, 40. AV. 5, 23, 4. TS. 5, 2, 4, 2. 3, 4, 4. 4, 9, 3. कृला असेधृत् सक्-
नो जाः RV. 6, 47, 21. 8, 62, 18. यस्यां कृलमरुणं च संहिते अक्षरात्रे वि-
हिते भूम्यामधि AV. 12, 1, 52. कृलं च वर्णामरुणं च सं धुः RV. 1, 73, 7.
KĀTJ. ÇR. 7, 3, 23. पुरुषः कृलः पिङ्गलः ÇAT. Br. 14, 6, 4, 7. 13. (सखिक्) अ-
नतिकृलो ऽनतिद्येतः (Sch.: = नातिवालो नातिवृद्धः) LĀTJ. in Ind. St.
1, 51. लोहितकृलवर्णा (v. l. लोहितप्रुक्तकृला) ÇVETĀÇV. Uṇ. 4, 5. तिल
SUCR. 1, 377, 13. अतो मुक्लो विकृगः कोकिलः R. 2, 52, 2. VET. 4, 8. H.
49. कृलनेत्र *schwarzäugig*, ein Beiw. Çiva's MBn. 14, 200. कृलवास 13,

882. कृष्णवासम् R. 2, 69, 14. कृष्ण mit und ohne पत्न die dunkle Monats-
hälfte, die Zeit vom Vollmond bis zum Neumond AK. 1, 1, 3, 12. M. 1,
66. 6, 20. 11, 216. JĀGŪ. 3, 324. BHĀG. 8, 23. SECŪ. 1, 19, 6. कृष्णचतुर्दशी
der 14te Tag der dunklen Monatshälfte TRIK. 1, 1, 107. KATHĀS. 23, 180.
VET. 3, 13. schwarz in moralischem Sinne so v. a. böse (s. कृष्णकर्मन्). कृ-
ष्णीकरोति, कृष्णीवति, कृष्णीस्यात् VOP. 7, 82. — 2) m. a) die schwarze
Farbe AK. TRIK. H. H. an. — b) parox. die schwarze Antilope (in eini-
gen Veda-Stellen ist ein anderes, aassfressendes Thier gemeint): कृष्णो
मृगस्येवो (आयुदातो भवति) VS. PRĀT. 2, 23. ÇĀNT. 1, 12. आचरे कृष्णो इ-
षिरा घ्नन्तिषु: RV. 10, 94, 5. VS. 2, 1. 24, 36. TS. 5, 2, 6, 3. 6, 1, 3, 1. घृणे
क्रोष्ट्रे मा शरीराणि कर्तमल्लिक्तवेभ्यो गृध्रेभ्यो ये च कृष्ण (die Betonung
wird wohl zu ändern sein) अविष्यव: AV. 11, 2, 2. ÇĀT. BR. 1, 1, 4, 1. 3,
2, 1, 28. RŪĀG. P. 3, 10, 20. 8, 2, 20. Vgl. कृष्णमृग, कृष्णविषाणा, कृष्णानिन.
— c) Kröhe H. an. MED. — d) der indische Kuckuck H. an. VIÇVA im
ÇKDR. Vgl. R. 2, 52, 2. — e) N. eines Strauchs, *Carissa Carandas* Lin.
(करमर्दक), ÇĀDDAB. im ÇKDR. — f) die dunkle Monatshälfte (s. u. 1. am
Ende. — g) das vierte Juḡā (कल्लि) H. an. — h) N. pr. oxyt. oder parox.
ÇĀNT. 2, 13. parox. RV. 8, 74, 3. 4 (nach der ANKER. ein Āṅgīrasa).
KAUSŪ. BR. 30, 9 in Ind. St. 1, 190. 3, 214 (Kāṇva und Āṅgīrasa). कृ-
ष्णो देवकीपुत्रः ein Schüler des चौर आङ्गिरसः KŪĀND. UP. 3, 17, 6. Der im
MBU. verherrlichte Held und treue Bundesgenosse der Pāṇḍava, der
Jādava Kṛṣṇa, ist gleichfalls ein Sohn der Devaki von Vasudeva.
Er verbringt seine Jugend, um den Nachstellungen Kāṁsa's zu entge-
hen, beim Hirten Nanda und dessen Frau Jaçodā und gilt für deren
Sohn. Hieraus hat man schliessen wollen, dass Kṛṣṇa in der älteren
Sage der wirkliche Sohn des Kuhhirten und seiner Frau gewesen sei,
wogegen aber zu bemerken ist, dass eine spätere Anknüpfung an die
in einer älteren Schrift auftretende Devaki Kṛṣṇa keinen beson-
dern Glanz verliehen hätte, und dass hierdurch die natürliche Verbin-
dung mit dem in der KŪĀND. UP. erwähnten Lehrer Kṛṣṇa ohne
Noth zerrissen würde. Kṛṣṇa ist in der älteren Sage ein vergötterter
Held und Lehrer (vgl. die BHĀGAVADĪTĀ), in der jüngeren tritt neben
dem siegreichen Helden auch der dem Liebesgenuss überaus ergebenen
junge Hirt hervor. Schon im MBU. wird Kṛṣṇa als Gottheit betrach-
tet und mit Viṣṇu identifiziert, so z. B. 14, 1589. 1591. कृष्णैवाचकः
शब्दे णञ्च निर्वृत्तिवाचकः । विष्णुस्तदावयोगाञ्च कृष्णो भवति साञ्चतः ॥
5, 2563. HARIV. 2359. fgg. Vgl. hierüber LIA. 1, 488. Seine Geburt wird
erzählt HARIV. 3304. fgg. VP. 302. fgg. hat Tausende von Frauen, unter
denen acht besonders hervorgehoben werden, HARIV. 6694. fgg. 9177.
fgg. VP. 427. fg. 573. fg. 578. 390. seine Liebesspiele mit den Hirtinnen
HARIV. 4078. fgg. 8301. fgg. VP. 331. Glt. sein Kampf mit Indra HARIV.
3787. fgg. 7436. fgg. VP. 522. fgg. 584. fgg. Indra von Kṛṣṇa besiegt,
weihet seinen Nebenbuhler zum König der Kühe: अद्वै किलेन्द्रो देवानो
त्वं गवामिन्द्रतो गतः ॥ गोविन्द इति लोकास्त्वां स्तोष्यन्ति भुवि शाश्वतम् ।
ममोपरि यथेन्द्रस्त्वं स्वापितो गोभिरीश्वरः ॥ उपेन्द्र इति कृष्ण त्वां गास्यन्ति
दिवि देवताः । HARIV. 4004. fgg. Kṛṣṇa ist der Vater Pradjumna's
oder des Liebesgottes; dieser heisst daher: कृष्ण 9322. कृष्णानन्द 9331.
कृष्णसूनु 9324. WEBER hat die Ansicht ausgesprochen, dass eine Be-

kanntschaft mit Christus und dem Christeatum stark auf die Ent-
wicklung der Sage von Kṛṣṇa eingewirkt habe, eine Ansicht, die
an LASSEN einen entschiedenen Gegner gefunden hat. Ind. St. 1, 400. 2,
398. fgg. 409. fg. Z. d. d. m. G. VI, 92. fgg. LIA. II, 1106. fgg. Die Le-
xicographen führen कृष्ण als Beinamen von विष्णु auf, AK. 1, 1, 1, 13.
TRIK. 1, 1, 31. 3, 3, 123. H. 215. H. an. MED. Im System der Gāina ist
Kṛṣṇa einer der neun schwarzen Vāsudeva H. 697. Bei den Buddhi-
sten erscheint Kṛṣṇa als Haupt der schwarzen Dämonen, welche als
Gegner von Buddha und der weissen Dämonen auftreten, LALIT. 147.
287. 289. 323. Einen andern Charakter trägt Kṛṣṇa ebend. 127. 166.
— Den Namen Kṛṣṇa führen ferner: ein König der Nāga MBU. 2,
360. BURN. Intr. 269. — ein ASURA HARIV. 12936. SĀJ. zu RV. 1, 101, 1. —
Argūna, der Sohn Pāṇḍu's, H. an. MED. कृष्ण इत्येव दशमं नाम चक्रे
पिता मम । कृष्णवदातस्य सतः प्रियत्वाद्वातस्य वै ॥ MBU. 4, 1389. Der
du. कृष्णो bezeichnet den Gott Kṛṣṇa und Argūna 1, 8287. 3, 8279.
— Vjāsa TRIK. 3, 3, 123. H. an. MED. MBU. 1, 60. द्वैपायनेन कृष्णेन (vgl.
कृष्णद्वैपायन) 2, 2573. यो व्यस्य वेदाश्चतुरो भगवानृषिः । लोके व्यासत्वमा-
पेदे काश्यपात्कृष्णत्वमेव च ॥ 1, 4236. HARIV. 11089. — Kṛṣṇa Hārta
Ind. St. 1, 391, N. — ein Sohn Çuka's von der Pīvarī, ein Lehrer des
Joga, HARIV. 980. fg. — ein Schüler Bharadvāga's KATHĀS. 7, 15. —
Kṛṣṇa Dāçārha LIA. I, Anh. xxviii. — ein Sohn Havirdhāna's
HARIV. 83. VP. 106. BRĀG. P. 4, 24, 8. — ein Sohn Argūna's HARIV. 1892.
— ein Adoptivsohn von Asamaṅga's 2039. — ein Fürst der Andhra
VP. 472. — verschiedene Antoren, namentlich Scholiasten COLERA. Misc.
Ess. II, 452. fg. Verz. d. B. H. No. 109 u. s. w. — श्रीकृष्ण ebend. No.
739 u. s. w. — i) Name einer Hölle VP. 207. 209. — 3) f. कृष्ण a) (sc.
शतपरी) ein best. giftiges Insect SUÇA. 2, 290, 3. — b) N. verschiedener
Pflanzen: *Piper longum* Lin. AK. 2, 4, 3, 15. TRIK. 3, 3, 124. H. 421. H.
an. MED. HĀR. 261 (masc.); die Indigopflanze; der Weinstock mit dun-
klen Trauben H. an. MED. = नीलपुनर्वा; गम्भारी; कृष्णवीरक; सारि-
वाविश्रेय; राजसर्षप RĀGĀN. im ÇKDR. = सोमरात्री; काकोली ÇĀTIDH.
im ÇKDR. — SUÇA. 1, 162, 16. 2, 88, 1. 206, 3. 222, 12. 322, 12. 439, 19. 504, 5.
506, 7. कृष्णवीरिणम् 330, 16. — c) ein best. Parfum (s. पर्यटी) BUḶVAPR. im
ÇKDR. — d) ein Bein. der Draupadi TRIK. 2, 8, 18. 3, 3, 124. H. 710.
H. an. MED. MBU. 3, 10. DRAC. 3, 5. ARG. 3, 1. LIA. I, 641. fg. — e) ein
Bein. der Durgā H. ç. 47. MBU. 4, 184. Vgl. काली. — f) N. einer der
sieben Zungen des Feuers H. 1099, Sch. Vgl. काली. — g) N. pr. eines
Flusses, = कृष्णसमुद्रवा, कृष्णगङ्गा, कृष्णवेण्या RĀGĀN. im ÇKDR. VP.
184. कृष्ण गङ्गा MBU. 13, 4888. Vgl. LIA. 1, 167 und कृष्णगङ्गा. — 4) f.
कृष्णो die Nacht: रिणक्ति कृष्णिरूपाय पन्थाम् RV. 7, 71, 1. — 5) n. a)
Schwärze, Dunkelheit: श्रुक्ता कृष्णदन्तिष्ठ RV. 1, 123, 9. 1. 10, 127, 7. — b)
das Schwarze im Auge ÇĀT. BR. 10, 5, 2, 7. 12, 8, 2, 26. 13, 4, 2, 3. 14, 5, 2,
3. SUÇA. 1, 10, 18. 2, 303, 13. 311, 12. — c) Dunkelwesen (von Dämonen):
पञ्चाशत्कृष्णानि वयः सद्मन्ना RV. 4, 16, 13. — d) schwarzer Pfeffer AK.
2, 9, 36. TRIK. H. 419. H. an. MED. — e) schwarzes Atoholz RATNAM. im
ÇKDR. — f) Eisen TRIK. H. an. MED. — g) Blei H. ç. 159. — h) Spiess-
glanz H. 1051. — i) blauer Vitriol RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. कार्ष्णि, कार-
ष्णायन, कार्ष्णि, कार्ष्ण्य.

कृष्णक (von कृष्ण) 1) adj. *schwärzlich*, als Bez. einer Art तिल *gaṇa* स्वूलादि zu P. 5, 4, 3. — 2) subst. *eine best. Pflanze*: कृष्णकतण्डुल Kauç. 80. Vgl. कृष्णतण्डुला. — 3) m. Hypokoristikon von कृष्णाजिन P. 5, 3, 82, Sch.

कृष्णकान्द (कृष्ण + कान्द) n. *rother Lotus, Nymphaea rubra* TRIK. 1, 2, 33.

कृष्णकर्कटक (कृष्ण + कर्क) m. *eine schwarze Krebsart* СУÇ. 1, 205, 21. 206, 3.

कृष्णकर्ण (कृष्ण + कर्ण) *gaṇa* सुवास्तादि zu P. 4, 2, 77. adj. *schwarzohrig* AV. 5, 17, 15.

1. कृष्णकर्मन् (कृष्ण + कर्मन्) n. *eine bes. Art des Cauterisirens* सुÇ. 2, 3, 21. 12, 7.

2. कृष्णकर्मन् (wie eben) adj. *von schwarzer That, böse* AK. 3, 1, 46, v. I. H. 833.

कृष्णकाक (कृष्ण + काक) m. *Rabe* H. 1323.

कृष्णकापोती (कृष्ण + कापो) f. *eine best. Pflanze* सुÇ. 1, 170, 1. 172, 9. — Vgl. श्वेतकापोती, कृष्णसर्पा.

कृष्णकाष्ठ (कृष्ण + काष्ठ) n. *schwarzes Aloeholz* RĀĠAN. im ÇKDr.

कृष्णकोकल (कृष्ण + कोक) m. *Hazardspieler* TRIK. 2, 10, 17.

कृष्णगङ्गा (कृष्ण + गङ्गा) f. N. pr. eines Flusses, = कृष्णा, कृष्णसमुद्र-वा, कृष्णवेण्या RĀĠAN. im ÇKDr. unter कृष्णानदी. Verz. d. B. H. 143, 1.

कृष्णगति (कृष्ण + गति) m. *Feuer (dessen Bahn schwarz ist)* MBn. 13, 4074. Ragn. 6, 42. — Vgl. कृष्णयाम, °वर्तनि, °वर्तन्, कृष्णधन्.

कृष्णगन्धा (कृष्ण *die schwarze Antilope* + गन्ध) f. N. eines Baumes, *Hyperanthera Moringa Vahl.* (शोभाजन), RĀĠAN. im ÇKDr. सुÇ. 1, 238, 6. 2, 36, 18. 100, 16. 106, 2.

कृष्णगर्भ (कृष्ण + गर्भ) 1) adj. f. *कृष्णगर्भा* *schwarzbauchig*, von den Wolken zu verstehen. Nach ŚĪ.: *die schwangeren Weiber eines Asura Kṛṣṇa*, nach Durga zu Nir. 4, 24: *die im Schoosse der schwarzen Wolke ruhenden Wasser*: यः कृष्णगर्भा निरुद्धवृद्धिना RV. 1, 101, 1. Vgl. कृष्णयोनि. — 2) m. N. einer Pflanze (कटल) RĀĠAN. im ÇKDr.

कृष्णगिरि (कृष्ण + गिरि) m. N. pr. eines Berges P. 6, 3, 117, Sch. R. 6, 2, 34. — Vgl. कृष्णचल.

कृष्णगोधा (कृष्ण + गोधा) f. *ein best. giftiges Insect* सुÇ. 2, 288, 9.

कृष्णग्रीव (कृष्ण + ग्रीवा) adj. *schwarzackig* VS. 24, 1. 4. 6. 9. 14. 29, 58. ÇAT. Br. 13, 2, 3. श्वेतलोहितपर्यन्तः कृष्णग्रीवस्तडिद्युतिः । त्रिवर्षपरिवो भानुः HARIV. 9874.

कृष्णचक्रु (कृष्ण + चक्रु) m. *eine Erbsenart* (s. चणका) RĀĠAN. im ÇKDr. कृष्णचन्द्र (कृष्ण + चन्द्र) m. N. pr. eines Fürsten aus dem vorigen Jahrhundert Verz. d. B. H. No. 567. 568. 894.

कृष्णचर (कृष्ण + चर) adj. *was früher Kṛṣṇa gehört hat* Vop. 7, 67.

कृष्णचूटा (कृष्ण + चूटा) f. N. einer Pflanze, *Caesalpinia pulcherrima Sw.*, WILS. कृष्णचूटिका f. *Abrus precatorius Lin.* (गुञ्जा) RĀĠAN. im ÇKDr.

कृष्णचूर्ण (कृष्ण + चूर्ण) n. *Eisenrost* RĀĠAN. im ÇKDr.

कृष्णक्व (कृष्ण + क्व) m. *Feuer (?)*: कृष्णक्वप्रमा (डुर्गा) MBn. 1, 187. — Vgl. कृष्णार्चिम्.

कृष्णकर्मन् (कृष्ण + कर्मन्) adj. *schwarzbeschmeigt*; nach ŚĪ. *einen*

schwarzen Pfad habend: तस्य पत्न्यन्तुषः कृष्णकर्मन्ः शुचिन्मनो रज्ज्वा व्यधनः RV. 1, 141, 7.

कृष्णवटा (कृष्ण + वटा) f. Name einer Pflanze (s. वटामोसी) RATNAM. im ÇKDr.

कृष्णवी (कृष्ण + वी) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 129. WEBER, Lit. 54 (°जित्).

कृष्णवीरक (कृष्ण + वीरक) m. N. einer Pflanze, *Nigella indica Roxb.*, RĀĠAN. im ÇKDr.

कृष्णतण्डुला (कृष्ण + तण्डुल) f. N. einer Pflanze (कर्णस्फोटा) RĀĠAN. im ÇKDr. *Piper longum* II. ç. 101 (°तण्डुला).

कृष्णतर्कालंकार (कृष्ण + तर्क - अलंकार) m. N. pr. eines Scholiasten GILD. Bibl. 490. 491. 494.

कृष्णता (von कृष्ण) f. *Schwärze* सुÇ. 1, 33, 20. 117, 16. 267, 18.

कृष्णताम्र (कृष्ण + ताम्र) n. *eine Art Sandelholz* (गोशीर्षचन्दन) ÇĀNDAM. im ÇKDr.

कृष्णतार (कृष्ण + तार *Pupille*) m. *Antilope* RĀĠAN. im ÇKDr.

कृष्णतिल (कृष्ण + तिल) m. *schwarzer Sesam* सुÇ. 2, 50, 13; vgl. 1, 377, 13. Davon कृष्णतिल्यं P. 5, 1, 20. VĀRT. 1, Sch.

कृष्णतीर्थ (कृष्ण + तीर्थ) m. N. pr. eines Mannes COLEBR. Misc. Ess. 1, 333.

कृष्णतुण्ड (कृष्ण + तुण्ड) m. *ein best. giftiges Insect* सुÇ. 2, 288, 3.

कृष्णत्रिवृता (कृष्ण + त्रिवृता) f. N. einer Pflanze, *eine Art Ipomoea*, ÇĀNDAM. im ÇKDr.

कृष्णत्व (von कृष्ण) n. 1) *Schwärze* सुÇ. 1, 261, 4. — 2) nom. abstr. vom Eigennamen कृष्ण MBn. 1, 4236.

कृष्णदन्त (कृष्ण + दन्त) 1) adj. *schwarzzählig* PĀR. GRH. 1, 12. — 2) f. या Name eines Baumes, *Gmelina arborea Roxb.* (काश्मरी), RĀĠAN. im ÇKDr.

कृष्णदास (कृष्ण *der Gott Kṛṣṇa* + दास) m. N. pr. eines Scholiasten COLEBR. Misc. Ess. II, 57.

कृष्णदेह (कृष्ण + देह) 1) adj. *einen schwarzen Körper habend*. — 2) m. *eine Art Biene* ŚĪRASV. im ÇKDr.

कृष्णदेवज्ञ (कृष्ण + देवज्ञ) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 864. 874.

कृष्णद्वैतः n.: विश्वं वायुः स्वर्गो लोकः कृष्णद्वैतं विधरणी निवेद्यः AV. 9, 7, 4. कृष्णद्वैपायन (कृष्ण + द्वैप) m. ein Bein. Vjāsa's TRIK. 2, 7, 19. MBn. 1, 94. 2208. 2441. 3, 309. 14, 24. HARIV. 1826. 14390. VP. 273. 275. 459. — Vgl. कृष्ण und द्वैपायन, welche auch einzeln Beinamen des alten Weisen sind.

कृष्णधतूरक (कृष्ण + धतूरक) m. *eine Art Stechapfel* RĀĠAN. im ÇKDr. कृष्णधतूर WILS. nach derselben Aut.

कृष्णनगर (कृष्ण + नगर) n. N. pr. eines nach einer Stadt benannten kleinen Staats LIA. I, 114. Verz. d. B. H. No. 894.

1. कृष्णपत्त (कृष्ण + पत्त) m. *die dunkle Hälfte des Mondes, die Zeit vom Vollmond bis zum Neumond* ÂÇV. GRH. 4, 5. Kṛṣ. Ç. 15, 1, 18. M. 3, 276. 4, 98. JĀĠ. 1, 217. R. 5, 21, 16. 6, 72, 65. VET. 9, 20.

2. कृष्णपत्त (wie eben) *der auf Kṛṣṇa's Seite steht*, ein Bein. ARĠUNA's H. ç. 137.

- कृष्णपत्तिक (wie eben) m. N. pr. eines Königs der Nāga Burn. Intr. 315.
- कृष्णपण्डित (कृष्ण + पण्डित) m. N. pr. des Autors von PRABODHĀKĀNDRO-
DAJA (Vgl. कृष्णमिश्र) COLEBR. Misc. Ess. II, 103. eines Scholiasten der
PRAKRIJĀKAUMUDĪ ebend. 14.41. — Verz. d. B. H. 312, N. 1.
- कृष्णपर्दा (कृष्ण + पर्दा) adj. f. schwarzfüssig gaṇa कुम्भपद्यादि zu P.
5, 4, 139.
- कृष्णपर्णी (कृष्ण + पर्णा) f. N. einer Pflanze, eine Art *Ocimum* (कालतु-
लसी), RATNAM. im ÇKDR.
- कृष्णपवि (कृष्ण + पवि) adj. der schwarze Radfolgen hat, von Agni:
कृष्णपविरोपधीभिर्ववने RV. 7, 8, 2.
- कृष्णपाक m. = कृष्णपाकफल ÇABDAR. im ÇKDR.
- कृष्णपाकफल (कृष्ण - पाक - फल) m. Name eines stacheligen Strauchs,
Carissa Carandas Lin., AK. 2, 4, 2, 48. Nebenformen: कृष्णपाक, कृष्णफल,
पाकफल, पाककृष्णफल u. s. w.
- कृष्णपिङ्गल (कृष्ण + पिङ्गल) 1) adj. f. या dunkelbraun: प्रमदा: R. 2, 69,
14. — 2) m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen gaṇa उपका-
दि zu P. 2, 4, 69. — 3) f. या ein Bein. der Durgā Trik. 1, 1, 52. H. Ç. 49.
- कृष्णपिण्डीतका (कृष्ण + पिण्डी) m. N. einer Pflanze (s. वरुह); auch कृ-
ष्णपिण्डीर m. RATNAM. im ÇKDR.
- कृष्णपिपीली (कृष्ण + पिपीली) f. eine schwarze Ameisenart RĀGĀN. im ÇKDR.
- कृष्णपुष्प (कृष्ण + पुष्प) 1) m. eine Art Stechapfel RĀGĀN. im ÇKDR. —
2) f. इ N. einer Pflanze (s. प्रियङ्गु) ÇABDAR. im ÇKDR.
- कृष्णप्रुत् (कृष्ण + प्रुत् von प्रु = सु) adj. im Dunkel sich bewegend: कृ-
ष्णप्रुतो वाचने घस्य सन्तिता उभा तरेते घनि मात्रा शिश्रुम् RV. 1, 140, 3.
- कृष्णफल (कृष्ण + फल) 1) m. = कृष्णपाकफल BUAR. zu AK. 2, 4, 2, 48.
ÇKDR. — 2) f. या N. einer Pflanze, *Vernonia anthelmintica* Willd.,
AK. 2, 4, 2, 14.
- कृष्णफलपाक m. = कृष्णपाकफल DVIRĪPAK. im ÇKDR.
- कृष्णवल्ल (कृष्ण + वल्ल) adj. schwarzweiss: अग्निने LĀTĪ. 3, 6, 15. KĀTĪ.
Ça. 22, 4, 17 (°वल्ल).
- कृष्णभक्तिचन्द्रिका (कृष्ण - भक्ति + चन्द्रिका) f. Titel eines Dramas Ind. St.
1, 466.
- कृष्णभूमि (कृष्ण + भूमि) adj. einen schwarzen Boden habend, mit schwar-
zer Erde versehen (eine Gegend) P. 5, 4, 75, Vārtt. Vop. 6, 84. H. 933.
- कृष्णभूमिना (कृष्ण - भूमि + ना) f. auf schwarzem Boden gewachsen, N.
eines Grases (s. गोमूत्रिका) RĀGĀN. im ÇKDR.
- कृष्णभेदी (कृष्ण + भेदी) f. N. einer Pflanze (कटुराक्षिणी) AK. 2, 4, 3, 4. कृ-
ष्णभेदी f. RĀGĀN. im ÇKDR.
- कृष्णभोगिन् (कृष्ण + भोगिन्) m. eine schwarze Schlangenart Glr. 6, 12. —
Vgl. कृष्णसर्प.
- कृष्णमाण्डल (कृष्ण + मण्डल) n. das Schwarze im Auge SUÇR. 2, 303, 9.
- कृष्णमत्स्य (कृष्ण + मत्स्य) m. Schwarzfisch, N. eines best. Fisches SUÇR.
1, 206, 6. 2, 42, 9.
- कृष्णमल्लिका f. und कृष्णमालुक (sic) m. Nn. einer Pflanze, = मालुक,
कृष्णार्जक RĀGĀN. im ÇKDR. unter कृष्णार्जक.
- कृष्णमिश्र (कृष्ण + मिश्र) m. N. pr. des Verfassers von PRABODHĀKĀN-
DRODAJA PRAB. 2, 17. — Verz. d. B. H. No. 803.804.
- कृष्णमुख (कृष्ण + मुख) 1) adj. einen schwarzen Mund habend; schwarze

- Spitzen habend: स्तनयोः कृष्णमुखा SUÇR. 1, 321, 18. — 2) m. N. pr. ei-
nes ASURA HARIV. 12936. Name einer Secte VJUTP. 91.
- कृष्णमुद्ग (कृष्ण + मुद्ग) m. eine best. Hülsenfrucht (वासत, माधव, सुरा-
ष्ट्र) RĀGĀN. im ÇKDR.
- कृष्णमूली (कृष्ण + मूली) f. eine best. Pflanze (शारिवाविशेष) RĀGĀN. im
ÇKDR.
- कृष्णमृग (कृष्ण + मृग) n. die schwarze Antilope MBH. 3, 1961. R. 2, 36,
22. 24. 96, 34. ÇĀK. 144.
- कृष्णमृत्तिका (कृष्ण + मृत्तिका) 1) adj. schwarze Erde habend (eine Ge-
gend) H. 933. — 2) f. या N. pr. eines Grāma: अथर्कृष्णमृत्तिका P. 6, 2,
103, Sch.
- कृष्णमृद् (कृष्ण + मृद्) f. schwarze Erde RĀGĀN. im ÇKDR.
- कृष्णयजुर्वेद (कृष्ण + यजुर्वेद) m. der schwarze JĀGURVEDA (s. यजुस् and यजुर्वे-
द); davon adj. °वेदीय dazu gehörig Bibl. Ind. VII, 274.
- कृष्णयाम (कृष्ण + याम) adj. eine schwarze Bahn habend, von Agni:
वृश्चदने कृष्णयामं रूपात्तम् RV. 6, 6, 1. — Vgl. कृष्णगति u. s. w.
- कृष्णयोनि (कृष्ण + योनि) so v. a. कृष्णगर्भाः स वृत्रेकेन्द्रः कृष्णयोनिः पु-
रंदरो दासीरैर्यदि RV. 2, 20, 7.
- कृष्णरक्त (कृष्ण + रक्त) adj. dunkelroth H. 1242.
- कृष्णरुह (कृष्ण + रुह) f. N. einer Pflanze (s. जलुका) RĀGĀN. im ÇKDR.
- कृष्णरूप्य (कृष्ण + रूप्य) adj. was früher Kṛṣṇa gehört hat VOP. 7, 67.
- कृष्णल (von कृष्ण schwarz) gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97. 1) m. (JĀGĀN.
1, 362) und n. die als Gewicht (COLEBR. Alg. 2) gebrauchte schwarze Beere
des *Abrus precatorius* Lin.; eine best. Münze vom Gewicht einer solchen
Beere: त्रियवं लेककृष्णलम्। पञ्चकृष्णलको मापः M. 8, 134. द्वे कृष्णले समधृते
विज्ञेयो रौप्यमापकः 135. JĀGĀN. 1, 362. fg. स दाद्यः कृष्णलान्यष्टौ M. 8, 215.
330. 9, 84. 11, 137. कृष्णला f. die Pflanze AK. 2, 4, 2, 16. Trik. 3, 3, 82. H. 1135.
— 2) n. parox.: चत्वारि चत्वारि कृष्णलान्यव्ययति TS. 2, 3, 2, 2. प्रयाज्ञे प्र-
याज्ञे कृष्णले जुहोति 3. शतकृष्णलो निरवयत् 1. युगकृष्णले वासितं वा ब-
ध्नाति KAUC. 11, 52. Die Bed. vermögen wir nicht zu bestimmen.
- कृष्णलक s. u. कृष्णल 1.
- कृष्णलवण (कृष्ण + लवण) n. eine schwarze Art Salz, = काचलवण und
सौवर्चललवण RĀGĀN. im ÇKDR.
- कृष्णलोह (कृष्ण + लोह) n. Magnetstein RĀGĀN. im ÇKDR. SUÇR. 1,
142, 17.
- कृष्णलोकित (कृष्ण + लोकित) adj. dunkelroth, purpurn AK. 1, 1, 2, 25.
- कृष्णवक्र (कृष्ण + वक्र) m. der schwarzmäulige Affe HALĀJ. im ÇKDR.
- कृष्णवर्णा (कृष्ण + वर्णा) adj. von schwarzer Farbe, schwarz H. 1238.
- कृष्णवर्तनि (कृष्ण + वर्तनि) adj. dessen Wegspur schwarz ist, von Agni
RV. 8, 23, 19. AV. 1, 28, 2. — Vgl. कृष्णगति u. s. w.
- कृष्णवर्त्मन् (कृष्ण + वर्त्मन्) m. 1) Feuer (dessen Wegspur schwarz ist)
AK. 1, 1, 2, 49. H. 1038. an. 4, 169. fg. MED. n. 233. M. 2, 94. N. 14, 10.
MBH. 1, 8224. 3, 1575. 13, 6317. R. 2, 100, 14. 5, 36, 21. 6, 3, 25. RAGB. 11,
42. Vgl. कृष्णगति u. s. w. — 2) wie alle Wörter für Feuer Bez. der
Plumbago zeylanica Lin. nach AK. 2, 4, 2, 60. ÇKDR. — 3) ein Bein.
Rāhu's H. an. MBH. — 4) adj. suhst. der einen bösen Lebenswandel
führt, Bösewicht diess.
- कृष्णवर्वरक (कृष्ण + वर्वरक) m. N. einer Pflanze (वर्वर) RĀGĀN. im ÇKDR.

कृष्णवस्त्रिका (कृष्ण + वस्त्र) f. N. einer Pflanze (s. जंतुका) RĀGĀN. im ÇKDR.

कृष्णवस्त्री (कृष्ण + वस्त्र) f. eine Art *Ocimum* (कृष्णार्जक) ÇABDAK. im ÇKDR. eine Art शारिवा RĀGĀN. im ÇKDR.

कृष्णवानर (कृष्ण + वानर) m. eine schwarze Affenart RĀGĀN. im ÇKDR.

कृष्णविपाणा (कृष्ण + विपाण) f. das Geweih der schwarzen Antilope, dessen innere Seiten mit Haaren besetzt sind. Es wird zum Bürsten verwendet. TS. 6, 1, 2, 7. ÇAT. BR. 3, 2, 1, 18, 28. 2, 20, 4, 4, 5, 2, 5, 4, 2, 5. KĀTJ. ÇR. 7, 3, 29. 4, 36. 10, 8, 13. °विपाण LĀTJ. 9, 1, 13.

कृष्णवीज (कृष्ण + वीज) 1) m. eine roth blühende *Moringa* (रक्तशियु) GAṬĀDH. im ÇKDR. — 2) n. Wassermelone (कालिङ्गम्) RĀGĀN. im ÇKDR.

कृष्णवृत्ता (कृष्ण + वृत्ता) f. N. zweier Pflanzen: 1) *Bignonia suaveolens* Roxb. AK. 2, 4, 2, 35. H. an. 4, 106. MED. 1. 193. — 2) *Glycine debilis* Ait. H. an. MED.

कृष्णवृत्तिका (कृष्ण + वृत्तिका) f. *Gmelina arborea* Roxb. (गम्गारी) RATNAM. im ÇKDR.

कृष्णवेणा (कृष्ण + वेणा) f. N. eines Flusses MBH. 3, 8180, 12909, 14233. 13, 7648. VP. 183. P. 2, 1, 21, Sch. LIA. 1, 576, N. 3. कृष्णवेणा HARIV. 12825. कृष्णवेणा MBH. 2, 372. कृष्णवेणा (= कृष्णा, कृष्णगङ्गा, कृष्णसमुद्रवा) RĀGĀN. im ÇKDR. unter कृष्णानदी. कृष्णवेणी VP. 176. BHĀG. P. 5, 19, 18.

कृष्णवेणूर (कृष्ण + वेणूर) geogr. VARĀH. DRH. S. 14, 14 in Verz. d. B. H. 241.

कृष्णव्ययिस् (कृष्ण + व्ययिस्) adj. dessen Bahn schwarz ist(?): श्रुतिः शोचिष्मो घृतसान्द्रुलन्कृष्णव्ययिरस्वदपुत्र भूमि RV. 2, 4, 7.

कृष्णव्रीहि (कृष्ण + व्रीहि) m. eine schwarze Reisart KĀTJ. ÇR. 15, 3, 14. SUÇR. 1, 196, 2, 6. Vgl. कृष्णानां व्रीहीणाम् ÇAT. BR. 5, 3, 1, 13.

कृष्णश (von कृष्ण) adj. wohl schwärzlich, nach ŚĀJ. überaus schwarz: वासः KĀTJ. ÇR. 22, 4, 12. PAÑKĀV. DR. in Ind. St. 1, 33. LĀTJ. 8, 6, 12. कृष्णश्वामिन् AIT. BR. 5, 14.

कृष्णशकुनि (कृष्ण + शकुनि) m. soll = काक Krāhe sein: स्त्रीप्रदश्वकृष्णशकुनिशुनां चादर्शनम् PĀR. GRHJ. 2, 9. AV. 19, 37, 4. KAUC. 18. 46. — Vgl. शकुनि.

कृष्णशर्मन् (कृष्ण + शर्मन्) m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 699.

कृष्णशर m. = कृष्णशर die schwarzscheckige Antilope H. 1294. RAMĀN. zu AK. 2, 5, 10. ÇKDR.

कृष्णशालि (कृष्ण + शालि) m. eine schwarze Reisart (vgl. कालशालि) RĀGĀN. im ÇKDR.

कृष्णशियु (कृष्ण + शियु) m. eine Art *Moringa* (शोभाञ्जन) RĀGĀN. im ÇKDR.

कृष्णशिम्विका (कृष्ण + शिम्विका) f. N. einer Pflanze (काकाण्टी, welches = महाज्योतिष्मती nach RĀGĀN. ist) RATNAM. im ÇKDR. Nach WILS. ist कृष्णशिम्वी a sort of bean, *Dolichos virosus* Roxb.

कृष्णशृङ्ग (कृष्ण + शृङ्ग) m. Büffel H. 1282.

कृष्णसख (कृष्ण + सखि) 1) m. der Freund Kṛṣṇa's, ein Bein. ARĠUNA'S VOP. im ÇKDR. — 2) f. ई Kümmel ÇABDAK. im ÇKDR.

कृष्णसमुद्रवा (कृष्ण + समुद्रवा) f. N. pr. eines Flusses, = कृष्णा, कृष्णगङ्गा, कृष्णवेणा RĀGĀN. im ÇKDR. unter कृष्णानदी.

कृष्णसर्प (कृष्ण + सर्प) 1) m. eine sehr giftige schwarze Cobra (*Coluber Naga*) SUÇR. 2, 87, 8. 265, 6. 266, 2, 4. MBH. 1, 2243. R. 3, 53, 55. PAÑKĀT. 1, 233. 49, 15. fgg. 98, 9. HIT. 67, 7. ÇĀK. 177. Vgl. कालसर्प. — 2) f. या eine best. Pflanze (= कृष्णकापिली): वसन्ते कृष्णसर्पाख्या गोनसी च प्रदृश्यते SUÇR. 2, 173, 9.

कृष्णसर्पप (कृष्ण + सर्पप) m. eine Art Senf (s. राजसर्पप) RĀGĀN. im ÇKDR. कृष्णसार (कृष्ण + सार) 1) adj. schwarzscheckig (सारः श्वलः कृष्णशसौ सारश्च कृष्णसारः MALLIN. zu KUMĀRAS. 3, 36): शोकं वारि नेत्रान्यामसुखं प्राप्तवद्भु ॥ घृतीय कृष्णसारान्यो(?) रक्तात्ताभ्याम् N. 24, 15, 16. R. 5, 32, 47. चित्राणि = कृष्णसाराणि MALLIN. zu ÇIÇ. 1, 8. — 2) m. a) mit oder ohne मृग die schwarzscheckige Antilope AK. 2, 4, 5, 10. H. 1294, v. l. H. an. 4, 249. MED. r. 260. कृष्णसारस्तु चरति मृगो यत्र स्वभावतः । स ज्ञेयो य-शियो देशो म्लेच्छदेशस्त्वतः परः ॥ M. 2, 23. ÇĀK. 6, 6, 14. MRGH. 48. ÇAÑGĀRAT. 17. BHĀG. P. 5, 8, 3. — b) N. verschiedener Pflanzen: eine Art *Euphorbia* (s. मुही) H. an. MED. *Dalbergia Sissoo* (शिशया) Roxb. H. an. *Acacia Catechu Willd.* (खदिर) ÇABDAR. im ÇKDR. — 3) f. या eine Art *Euphorbia* (मुही) TRIK. 3, 3, 338. MED. *Dalbergia Sissoo* Roxb. TRIK. RATNAM. im ÇKDR. — Vgl. das folg. Wort.

कृष्णसारङ्ग (कृष्ण + सारङ्ग) 1) adj. schwarzscheckig P. 2, 1, 69, Sch. 6, 2, 3, Sch. ÇAT. BR. 3, 3, 2, 23. 13, 4, 2, 3. KĀTJ. ÇR. 7, 9, 21. 20, 1, 36. — 2) m. die schwarzscheckige Antilope ÇKDR. WILS. ÇĀK. 6, 14, v. l. — Vgl. कृष्णसार.

कृष्णसारवि (कृष्ण + सारवि) m. 1) der den Kṛṣṇa zum Wagenlenker hat, ein Bein. ARĠUNA'S ÇKDR. WILS. — 2) N. eines Baumes, *Terminalia Arguna* W. u. A. (s. अर्जुन), RĀGĀN. im ÇKDR.

कृष्णसार्धभौम (कृष्ण + सार्धभौम) n. N. pr. eines Dichters HARR. Chr. 409 in der Unterschr.

कृष्णसीत (कृष्ण + सीता) adj. schwarze Furchen ziehend: मृमुत्त्वोई मनेवे मानवस्यते रघुदुर्वः कृष्णसीताम उ दुर्वः RV. 1, 140, 4.

कृष्णमुद्गर (कृष्ण + मुद्गर) m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69. कृष्णजिनकृष्णमुद्गराः gaṇa तिवकितवादि zu 68.

कृष्णस्कन्ध (कृष्ण + स्कन्ध) m. N. einer Pflanze (कालस्कन्ध) BHAR. zu AK. ÇKDR.

कृष्णस्वसर (कृष्ण + स्वसर) f. Kṛṣṇa's Schwester, ein Beinname der Durgā H. 204.

कृष्णगुरु (कृष्ण + गुरु) n. eine schwarze Art Aloeholz TAİK. 3, 3, 73. RĀGĀN. im ÇKDR.

कृष्णचल (कृष्ण + चल) m. ein Bein. des Gebirges Raiyata GAṬĀDH. im ÇKDR. — Vgl. कृष्णगिरि.

1. कृष्णजिन (कृष्ण + जिन) n. das Fell der schwarzen Antilope AV. 9, 6, 17. TS. 2, 4, 9, 2. 5, 4, 4. ÇAT. BR. 1, 1, 1, 22. 4, 1, 9, 2, 35. 6, 2, 2, 39. 4, 1, 6. 7, 1, 6. 14, 3, 1, 21. KĀTJ. ÇR. 10, 9, 4. 26, 4, 2. AIT. BR. 1, 3, 13. 7, 23. MBH. 13, 882. R. 1, 4, 19. 2, 101, 4. 3, 6, 6. PRAB. 21, 11. BHĀG. P. 4, 21, 18.

2. कृष्णजिन (wie oben) m. N. pr. eines Mannes (in ein Fell der schwarzen Antilope gehüllt) P. 6, 2, 163, Sch. 5, 3, 82, Sch. pl. seine Nachkommen gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69. कृष्णजिनकृष्णमुद्गराः gaṇa तिवकितवादि zu 68. — Vgl. कर्षाजिन.

कृष्णाङ्गिनिन् (von 1. कृष्णाङ्गि) adj. in ein Fell der schwarzen Antilope gehüllt MBu. 14, 2113.

कृष्णाङ्गिनी f. N. einer Pflanze, = कालाङ्गिनी RĀĠAN. im ÇKDR.

कृष्णाङ्गि (कृष्ण + अङ्गि) adj. schwarzgezeichnet VS. 24, 4.

कृष्णात्रेय (कृष्ण + अत्रेय) m. N. pr. eines Muni HARIY. LANG. I. 1, p. 313.

कृष्णाङ्घ्रिन् (कृष्ण + अङ्घ्रिन्) adj. der eine schwarze Bahn hat, von Agni RV. 2, 4, 6. 6, 10, 4. — Vgl. कृष्णगति u. s. w.

कृष्णानन्द (कृष्ण + आनन्द) m. N. pr. eines Scholiasten COLEBR. Misc. Ess. I, 88, 337. कृष्णानन्दभट्ट Verz. d. B. H. No. 1333.

कृष्णभा (कृष्ण + अभा) f. Name einer Pflanze (कालाङ्गिनी) RĀĠAN. im ÇKDR.

कृष्णानिय (कृष्ण + आमिय) n. Eisen H. 1038. — Wohl nur eine Var. von कृष्णायस.

कृष्णाय् (von कृष्ण), कृष्णायते 1) schwärzen: उलो दृष्टि चाङ्गारः शीतः कृष्णायते कर्म HIT. I, 74. — 2) sich wie Kṛṣṇa betragen VOP. 24, 7.

कृष्णायस् (कृष्ण + अयस्) n. Eisen SUÇR. 2, 81, 11. ÇAÑK. zu KHAND. UP. 6, 1, 6. Gewöhnlich कृष्णायस n. RATNAM. im ÇKDR. KHAND. UP. 6, 1, 6. MBu. 3, 14222. 13, 6225. SUÇR. 2, 360, 1. — Vgl. कृष्णमयोरजः SUÇR. 2, 131, 9. कालायस und कार्त्तयस.

कृष्णार्चिस् (कृष्ण + अर्चिस्) m. Feuer BUÇRIPR. im ÇKDR. — Vgl. कृष्णच्छवि.

कृष्णार्जक (कृष्ण + अर्जक) m. Ocimum sanctum Lin. (s. कालमाल) RĀĠAN. im ÇKDR.

कृष्णालंकार (कृष्ण + अलं) m. Titel eines Commentars COLEBR. Misc. Ess. I, 337.

कृष्णालु (कृष्ण + आलु) m. eine Art Ebenholz (नीलालु) RĀĠAN. im ÇKDR. कृष्णायस (कृष्ण + आयस) m. Kṛṣṇa's Wohnort, N. der Ficus religiosa Lin. (अश्वत्थ) H. 1131.

कृष्णिका (von कृष्ण) f. schwarzer Senf, Sinapis ramosa Roxb. AK. 2, 9, 19. H. 419.

कृष्णिमन् (wie eben) m. Schwärze P. 6, 4, 161, Sch.

कृष्णिये (wie eben) m. N. pr. eines Schützlings der AÇVIN RV. 4, 116, 23. 117, 7.

कृष्णिकारणा (von कृष्ण und 1. कार) m. das Schwärzen SUÇR. 2, 173, 3.

कृष्णितु (कृष्ण + इतु) m. eine Art Zuckerrohr RĀĠAN. im ÇKDR.

कृष्णिय (von कृष्ण) m. N. pr. eines Mannes; pl. PRAVARĪDUJ. in Verz. d. B. H. 38.

कृष्णैर्त्त (कृष्ण + इत्त) adj. schwarzbunt TS. 5, 6, 18, 1. 7, 3, 13, 1.

कृष्णोदर (कृष्ण + उदर) m. eine best. Schlangenart SUÇR. 2, 263, 6.

कृष्णोडम्बरिका (कृष्ण + उडु) f. Ficus oppositifolia (s. काकोडुम्बर) RĀĠAN. im ÇKDR.

कृष्णोपनिषद् (कृष्ण + उप) f. Titel einer den Gott Kṛṣṇa verherrlichenden UPANISHAD; bildet einen Theil der GOPĀLOPANISHAD, COLEBR. Misc. Ess. I, 110.

कृष्णोर्ग (कृष्ण + उर्ग) m. eine schwarze Schlangenart DRAUP. 5, 8. — Vgl. कृष्णसर्प.

कृष्णोऽस्याखेरष्ठक adj. die Worte कृष्णो ऽस्याखेरष्ठः (VS. 2, 1) enthaltend gaṇa गोपदादि zu P. 5, 2, 62.

कृष्य (von 2. कर्ष्य) adj. zu pflügen: नितितम् RAGH. 9, 80.

कृषैर् m. Up. 3, 72. P. 8, 3, 59, Vārt. 1. ein Gericht aus Reis und Sesamkörnern H. 398. KHANDOGAPARIÇIṢṬA bei KULL. zu M. 3, 7. पितृभ्यो दद्यादित्दं कृषैर् पायसम् AÇV. GRHJ. 2, 4, 5. GOBH. 2, 7, 9. 9, 2, 4. M. 3, 7. Gewöhnlich कृशर geschrieben: पयैः सकृ कृशरं रन्धयति KAUC. 84, 66. JĀĠ. 1, 173. MBu. 2, 98, 13, 4995. 6097. 6100. 14, 1919. 1924. pl. SUÇR. 2, 378, 2. neutr. MBu. 13, 7583. MĀRK. P. 14, 61. कृषर् MBu. 13, 3259. कृशरा f. HĀR. 169. ताण्डुला दालिसंमिश्रा (wohl दालिमिश्रा zu lesen) लवणार्द्रकच्छिद्रुभिः । संयुक्ताः सलिलैः सिद्धाः कृशरा कथिता वृथैः ॥ BUĀVAPR. im ÇKDR. SUÇR. 1, 70, 7. 74, 11. 229, 17. 2, 42, 4. 59, 12. 182, 13. 389, 19. कृशरापिण्ड 439, 1. वेशवैः सकृशैः 19, 10. 96, 19.

कृप्त s. u. कल्प्.

कृप्तकील (कृप्त + कील) f. Rechtsurkunde TRIK. 2, 2, 2. HĀR. 173.

कृप्तधूप (कृप्त + धूप) m. Weihrauch ĠĀṬĪBH. im ÇKDR. — Vgl. कृत्रिमधूप.

कृप्ति (von कल्प्) f. 1) das Zustandekommen, Gelingen; Anordnen, das in Übereinstimmung - Setzen VS. 18, 11. TS. 5, 2, 10, 5. 3, 1, 1. कल्प्यां बुद्ध्यात्कृतस्य कृत्यै 4, 8, 5. तेषां कृप्तिमन्वितरे कल्पते ÇAT. BR. 12, 1, 4, 7, 10. ÇĀÑKH. ÇR. 13, 16, 5, 6. oxyt. ÇAT. BR. 13, 3, 3, 11. प्राप्तः स्वस्मृत्तिकृतये damit etne Erinnerung seiner geschähe, damit man seiner gedächte RĀĠA-TAR. 3, 463. नुक्तकृप्ति eine kurze Darstellung AGNISV. zu LĀṬJ. 6, 9, 1. दिशां कृप्तिः Orientirung; so heissen auch die Verse AV. 20, 128, 1. fgg. AIT. BR. 6, 32. ÇĀÑKH. ÇR. 4, 9, 2. 12, 20, 1. यथाकृप्ति adv. auf eine entsprechende, angemessene Weise R. 2, 80, 15. कृप्ति = कल्पन TRIK. 3, 3, 234. — 2) Benennung von Sprüchen, welche das Zeitwort कल्प् enthalten, ÇAT. BR. 5, 2, 1, 3.

कृप्तिक (von कृप्ति) adj. gekauft HALĀJ. im ÇKDR.

कृष् s. लिच्.

कृष्कय ÇĀNT. 2, 24. m. pl. N. pr. eines Kriegerstammes, sg. N. pr. ihres Fürsten P. 7, 3, 2. gaṇa भर्गादि zu 4, 1, 178. LIA. I, 300, N. 1. MBu. 6, 356. R. 1, 12, 23. 73, 2. 77, 17. 2, 67, 6. 68, 10. RAGH. 9, 22. VP. 189. sg. R. 2, 33, 21. 22. 70, 20. सकेकयश्चेदिपतिः MBu. 3, 10284. केकयी f. eine Fürstentochter dieses Stammes, Gemahlin Daçaratha's und Mutter Bharata's, ÇABDAR. im ÇKDR. R. 2, 70, 20. — Vgl. कैकेय.

केकर adj. schielend AK. 2, 6, 4, 49. H. 438. VJUP. 206. — Vgl. केदर, देरक.

केकन् m. a dancer WILS. — Wohl nur fehlerhaft für केलेक.

केका (onomat.) f. das Geschrei des Pfauen AK. 2, 5, 31. H. 1320. क्वैव केकामधुरं संगीतं मधुरस्वरम् MBu. 3, 11584. केकाभिर्नलिकाठानाम् 13, 724. MRĀĠH. 84, 21. BHARTR. 1, 42. MRGH. 23. VIKR. 81. RAGH. 1, 39, 7. 66. 13, 27. BUĠG. P. 4, 6, 12. SĪU. D. 16, 6. वार्कभिः — प्रस्मिन्धकेकैः RAGH. 16, 64.

केकावल (von केका) m. Pfau ÇABDAR. im ÇKDR.

केकिक (wie eben) m. dass. gaṇa त्रीक्षादि zu P. 5, 2, 116.

केकिन् (wie eben) m. dass. gaṇa त्रीक्षादि zu P. 5, 2, 116. AK. 2, 5, 30. 3, 4, 3, 32. H. 1319. BUARTR. 1, 44.

केकयी f. falsche Form für कैकेयी ÇABDAR. im ÇKDR.

केचुका f. Colocasia antiquorum Schott, mit essbarer Wurzelknolle SUÇR. 2, 116, 16. Auch केचुक m. RATNAM. im ÇKDR. unter केमुक. केचुक

n. die Knolle TRIK. 2, 4, 32. Falsch sind wohl die Formen केचुका सुच. 1, 221, 5. 2, 74, 16 und केचूक 311, 8. — Vgl. कचु, कचुी, केमुक.

केणिका f. Zelt II. 681.

केत m. 1) Verlangen, Begehren, Absicht; Aufforderung, Einladung: पुत्र्र्वो ऽनु ते केतनायम् RV. 10, 93, 5. 6, 7. 4, 26, 2. तद्यं केतो हृद् घा वि चष्टे 1, 24, 12. कुविदादस्य रायो गुवां केतं परमावर्जति नः 33, 1. अविष्टना पैत्रवन्स्य केतम् 7, 18, 25. 1, 33, 7. 146, 3. 2, 38, 5. 3, 60, 7. 2, 49, 18. 9, 21, 6. 10, 136, 6. VS. 9, 1. 11, 7. TS. 4, 4, 6, 2. केतो अग्निर्विज्ञातमग्नीत् ÇĀṆKH. ÇR. 10, 14, 9. — 2) (wohin man Jmd einladet?) Wohnung (vgl. केतन, निकेत) ÇABDAR. bei WILS. निखिलजीवनिकायकेत Bhāg. P. 2, 7, 12. श्रीनिकेतं सरस्वत्यां कृतकेतमकेतनम् 3, 4, 6. 2, 3, 38. — 3) Bild, Gestalt (vgl. केतु) NAIGH. 3, 9. अश्वकुलिशाङ्कुशकेतुकैः श्रीमत्पैः Bhāg. P. 1, 16, 34. — Dieses Wort steht schwerlich in einem verwandtschaftlichen Verhältniss zu केतु; eher liesse sich eine Verbindung mit 2. का oder कित् = चित् denken. — Vgl. अज्ञातकेत, मनस्केत, श्रेयःकेत, संकेत, सुकेत, केतन, केतय्.

केतक m. N. eines Baumes, Pandanus odoratissimus, TRIK. 2, 4, 38. H. 1152. MBh. 3, 11572. 13, 635. 2829. R. 2, 94, 6. 3, 39, 12. 79, 86. 4, 41, 27. सुच. 2, 434, 17. Megh. 3, 24. RAGH. 6, 17. 13, 16. RĀGA-TAR. 4, 113. GHAT. 13. Auch केतकी f. AK. 2, 4, 5, 35. Glt. 1, 35. VRT. 6, 8. SĀH. D. 74, 10. Eine von den Lexicographen nicht erwähnte Form केतकि erscheint, durch das Metrum gesichert सुच. 1, 22, 19. BHART. 1, 44. Glt. 1, 31. केतकीनाम् R. 2, 21, 24 kann auf केतकी und केतकि zurückgeführt werden.

केतन n. 1) Aufforderung, Einladung (von केतय्) AK. 3, 4, 18, 116. H. R. n. 3, 368. MED. n. 52. प्रातगृह्य द्विती विद्वानेकोदिष्टस्य केतनम् M. 4, 110. नार्हति केतनम् MBh. 13, 1583. fgg. केतनतम 1595. fgg. MĀRK. P. 31, 25. अतिवितयकेतना (Schol. 1: केतन = शरीर, so auch LASSEN u. RÜCKERT; Sch. 2: = संकेतस्थान) Glt. 7, 5. — 2) Wohnung, Obdach H. an. MED. न तत्र वृक्षच्छाया वा पानीयं केतनानि च ॥ विअमेष्यत्र वै श्रातः पुरुषो ऽधानकर्षितः ॥ MBh. 3, 13396. fg. महेन्द्रकृतकेतनः R. 1, 73, 8. श्रीनिकेतं सरस्वत्यां कृतकेतमकेतनम् Bhāg. P. 3, 4, 6. — 3) Ort ÇABDAR. im ÇKDn. संकेतकेतनं संपदामिव KATHĀS. 26, 44. — 4) das symbolische Attribut einer Gottheit, das Wappen eines Kriegers; eine mit einem solchen Zeichen versehene Fahne (vgl. केतु) AK. 2, 8, 2, 67. 3, 4, 18, 116. H. 750. H. an. MED. (कामस्य) केतनं मीनमकरौ II. 229. वानरकेतन der einen Affen im Wappen führt MBh. 14, 2430. 1, 8188. मकरकेतन ein Beid. des Liebesgottes HARIY. 9312. BHART. 1, 84. मकरोर्जितकेतनम् RAGH. 9, 38. व्यद्रवत्तरणे भीता विकार्षायुधकेतनाः MBh. 3, 14600. — 5) Geschäft (कृत्य) AK. 3, 4, 18, 116. H. an. MED.

केतय् (केत + य्) adj. das Verlangen —, den Willen reinigend VS. 9, 1, 11, 7.

केतय् (von केत), केतयति auffordern, einladen DĀTUP. 35, 39. नात्र धर्माणमप्यज्ञौ केतयेत्कुलज्ञं द्विजम् MBh. 13, 1596. केतित 1613. 6233. M. 3, 190. eine Zeit festsetzen (निःश्रावणे, समयोद्घायणे) KAVIKALPADR. im ÇKDn. hören (श्रवणे) VOP. bei WEST.

— सम् auffordern, einladen DĀTUP. 35, 39.

केतवेदस् (केत + वे०) adj. begehrlieh RV. 1, 104, 3.

केतसाप् (केत + साप्) adj. dem Willen (eines Andern) gehorchend, folgsam: प्रुष्मोसो ये ते अद्रिवो मेकेना केतसापः RV. 5, 58, 3.

केतुं (von कि = चि) m. Uq. 1, 73. 1) Lichterscheinung; Helle, Klarheit: अर्णुं केतुरूपसः पुरस्तात् RV. 7, 76, 2. 67, 2. 1, 124, 5. 11. प्र केतुना वृक्षा यात्यग्निः 10, 8, 1. प्रीरोचयन्मन्त्रे केतुमङ्गाम् 3, 34, 4. स विद्याधीरभि चष्टे घृताधीरत्तरा पूर्वमपरं च केतुम् zwischen Morgen und Abend 10, 139, 2. केतुं कृण्वन्द्विस्वारं 9, 64, 8. 1, 3, 12. 71, 2. 92, 1. 103, 1. 6, 7, 6. VS. 14, 1. 37, 21. 38, 16. AV. 7, 11, 1. 13, 2, 9. 34. 11 häufig pl.: यथा सूर्यो मूच्यते तमसस्परि रात्रिं अकृत्युषसश्च केतून् 10, 1, 32. RV. 1, 24, 7. प्रति केतवः प्रथमा अद्रश्न 7, 78, 1. 2, 43, 5. 10, 91, 5. 111, 7. 1, 50, 1, 2. AV. 13, 2, 1. 3, 23. Lichtstrahl H. 99. an. 2, 164. — 2) Tageszeit: स देवयानः केतुः ÇĀṆKH. Br. in Ind. St. 2, 293. — 3) Erscheinung, Bild, Gestalt NAIGH. 3, 9. स्तवा हरी सूर्यस्य केतु RV. 2, 11, 6. (उपः) उर्धा तिष्ठस्यमृतस्य केतुः 3, 61, 3. केतुं कृण्वन्केतवै 1, 6, 3. चित्रं केतुं जनिता त्वा ज्ञानं 10, 2, 6. (सूर्याय) द्वेदृशाय देवजाताय केतवै 37, 1. 3, 33, 2. महाकेतुरर्षवः सूर्यस्य 7, 63, 2. देव्यः केतुः 1, 27, 12. नि केतवो जनीनाम् (अलिप्तत) 191, 4. समानं केतुं प्रतिमुञ्चमाना (wie sonst त्रयम्) PĀR. GRŪ. 3, 3. — 4) Erkennungszeichen, Zeichen; Feldzeichen, Banner AK. 3, 4, 14, 63. 18, 116. TRIK. 3, 3, 154. H. 750. an. 2, 164. MD. t. 13. Agni heisst पञ्चस्य केतुः RV. 1, 127, 6. 3, 3, 3. 8, 44, 10. 10, 1, 5 u. s. w. उर्ध्वं कृण्वन्ध्वरस्य केतुम् 3, 8, 8. आ देवानामभवः केतुरग्रे Zeichen oder Unterpfeil von den Göttern 1, 17. die Marut heissen वृषभस्य (Indra's) केतुः 1, 166, 1. दधो पत्केतुमुपमं समत्सु 7, 30, 3. अकारिं चारुं केतुना तव्यं unter deiner Fahne 1, 187, 1. दधाति केतुमुभयस्य जज्ञोः so v. a. hat den Vortritt 7, 9, 1. अग्नी ये युधमावतिं केतुं कुलानीकशः AV. 6, 103, 3. ADBR. Br. in Ind. St. 4, 41. धूमम् — अग्नेर्गवतः केतुम् R. 2, 54, 5. उच्छ्रित्य मकरं केतुं व्यातानमनिवात्तकम् MBh. 3, 693. उत्सृज्य केतुम् 4, 2086. चीनांशुकामिव केतोः प्रतिघातं नीयमानस्य ÇĀK. 33. रथकेतु R. 6, 86, 37. अस्वारणस्य मक्तः केतुभूतनिवोत्थितम् । गिरिराजमिमम् N. 12, 28. तदनु जयति कृत्स्नां शुधकैलासकेतुम् — गो विशालाम् MĀRKU. 173, 16. तेषां केतुरिव ज्येष्ठा रामो रतिकरः पितुः । वभूव ein Banner gleichsam d. i. wie dieser über Alle hervorragend R. 4, 19, 16. — Daher 5) Anführer, Vorgänger, princeps; hervorragende Erscheinung: अग्रे केतुर्विशामसि RV. 10, 136, 5. अर्हं केतुर्हं मूर्धा 159, 2. मन्ये त्वा सर्वनामिन्द्र केतुम् 8, 85, 4. दधाता केतुं जनाय वीरम् 7, 34, 6. अङ्गां केतुरूपसोमेत्यग्म् (der Mond) 10, 83, 19. विश्वस्मा अग्नेर्भुवनाय देवा वैश्वानरं केतुमङ्गामकृण्वन् 88, 12. 7, 5, 5. 6, 39, 3. विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भः (Agni) 10, 43, 6. कुलस्य केतुः स्फीतस्य (राघवः) R. 4, 28, 18. मनुवंशकेतु RAGH. 2, 33. — 6) viell. Erkenntniss, Unterscheidungs-gabe: गातुं को ऽस्मिन्कः केतुं कश्चिर्त्राणि पूरुषे (अर्थात्) AV. 10, 2, 12. नि केतुना जनीनां चिकथै पूतदत्ता RV. 5, 66, 4. — 7) eine ungewöhnliche Lichterscheinung, Meteor, Komet TRIK. 3, 3, 154. H. an. MED. यदा केतवश्चात्तष्ठति ADBR. Br. in Ind. St. 4, 41. विद्युतो ऽशनिमेवाश्च रोकितेन्द्रधनूपि च । उत्त्वानिर्घातकेतुश्च ज्योतोऽप्युच्चावचानि च (प्रज्ञापतयो ऽसृजन्) ॥ M. 1, 38. केतुचार, सतुकेतुलक्षण Verz. d. B. H. 93. 240. No. 836. Bhāg. P. 5, 23, 7. यज्ञो भयं प्रक्षेयो ऽभूत्केतुयो नभ्य एव च 6, 8, 25. Inshes. heisst so der niedersteigende Knoten; in der Astr. ein Planet (s. ग्रह), in der Mythol. der vom Kopf (s. राहु) getrennte Körper eines Dämons, der wie jener Mond und Sonne beunruhigt und die Finsternisse ver-

ursacht, AK. 3, 4, 44, 63. TAİK. 1, 1, 95. 3, 3, 151. H. 122. II. an. MED. H. an. 37. केतुना धूमकेतोस्तु नक्षत्राणि त्रयोदश । भरण्यादीनि भिन्नानि नानुयाति निशाचरम् ॥ HARIV. 4239. प्रज्ञानये चन्द्रमसो विनाशो विमलात्मनः । रेद्रीं तारां समासाद्य ज्वलितेनेव केतुना ॥ R. 3, 33, 52. VP. 240. Hierher gehören auch die श्रुणाः केतवः röhliche Gestalten (urspr. viell. Meteore), Bez. gewisser höherer oder dämonischer Wesen (AV. 11, 10, 1. 2. 7.), welche den Rshi Vātaraçana gleichgesetzt werden TAİT. ÂR. 1, 23, 2. 24, 4. 31, 6. Ind. St. 2, 177. 3, 439. Nach ihnen heisst eine best. Art des Opferfeuers: अग्निरारुणकेतुकः ebend. — Hieran schliessen sich die Bedd. 8) Krankheit und 9) Feind (die gedr. Ausg. अग्नि, wofür WILS. die angegebene Bed. aufführt; also wohl Druckfehler für अग्नि) MED. — 10) N. pr. eines Sohnes von Agni, angeblichen Verfassers von RV. 10, 136. eines Dānava HARIV. 198. eines Sohnes des Rshabha BŪG. P. 5, 4, 10. des 4ten MAḌU 8, 1, 27. — 11) केतुगण heissen zwerg-hafte Bewohner von Kuçadvīpa, Kinder des Gaimini: कुशद्वीपिनातो जैमिनिमुनेः संतानः षट्कूलो धूमवर्णो गृध्रवाकनः प्रह्ववर्णो विकृताननः सूर्याभिमुखा वृद्धे धूमवसना वरदो गदाधरश्च । तस्यापिदेवता चित्रगुप्तः प्रत्याधिदेवता ब्रह्मा । इति प्रकयोगतन्त्रम् ॥ अस्य स्वर्गं शनिराकृवत् । स च शिखावाननेकत्रयः । इति तानकम् ॥ ÇKDr. — Vgl. अकेतु, अग्निकेतु (nachzutragen: proparox. adj. feuergestaltig, feuerhell, von der Morgenröthe TS. 4, 3, 44, 5), आदित्य°, धूम°, वृहत्°, भासा°, यज्ञ°, श्रेत°, सकृत्°, सूर्य°.

केतुग्रह (केतु + ग्रह) m. der niedersteigende Knoten (s. u. केतु 7) TAİK. 3, 3, 78.

केतुतारा (केतु + तारा) f. Komet WILS.

केतुधर्मन् (केतु + धर्म) m. N. pr. eines Mannes MBu. 14, 2, 154.

केतुम् (केतु + म्) m. Wolke ÇABDAM. im ÇKDr.

केतुमत् (von केतु) 1) adj. a) mit Klarheit begabt, hell: आदित्य AV. 13, 2, 28. सूर्यपत्नी 8, 9, 12 (vgl. TS. 4, 3, 41, 1). सूर्यस्याश्वीः 13, 1, 24. ज्योतिष्मत् केतुमत् त्रिचक्रं सुखं रथम् Einschlebung nach VĀLAKH. 8. — b) hell, durchdringend von Tönen, welche zum Zeichen dienen: पद्मघोषो उल्लस्यः केतुमत् उदीरताम् AV. 3, 19, 6. केतुमदुन्दुभिर्विद्यतीति RV. 5, 47, 31. — 2) m. a) N. pr. eines Dānava MBu. 1, 2, 32. 2647. HARIV. 2282. 2287. 12938. 12939. 14283. 14290. eines Welthüters im Westen, eines Sohnes des Raḡas 276. VP. 84, N. 8. 133. 226. eines Sohnes von Kshema und Vaters von Sukeṭu HARIV. 1593. eines Sohnes von Kshemja und Vaters von Varshaketu 1730. eines Kriegers MBu. 2, 122. 127. eines Sohnes von Dhanvantari VP. 407. BŪG. P. 9, 17, 5. von Ambarīsha 6, 1. — b) N. pr. eines Gebirges BURN. Lot. de la b. l. 847. — c) N. pr. eines Palastes der Sunandā, einer Gemahlin Vāsudeva's, HARIV. 8989. — 3) f. °मती Name eines Metrums (2 Mal ~~~~~, ~~~~~) COLEBR. Misc. Ess. II, 164 (VI, 6).

केतुमाल (केतु + माला) 1) f. आ N. pr. eines Tirtha: ततः पुण्यतमाराजन्मततं तापसैर्युता ॥ केतुमाला च मेध्या च गङ्गाद्वारं च MBu. 3, 8368. fg. — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes: कुत्रयेत्तरानुपायो द्रावयामास भारत । भद्राश्वान्केतुमालांश्च ब्रम्बुद्वीपास्तथैव च ॥ HARIV. 8227. 8634. — 3) n. sg. N. eines nach einem gleichnamigen Sohne (केतुमाल m.) des Āgnidhra benannten Varsha, VP. 162. 163. 169. BŪG. P. 5, 2, 19. 20.

1, 16, 13. 5, 16, 11. 18, 13. TAİK. 2, 1, 4. H. 947. Sch. — 4) m. N. pr. eines Bären R. 5, 9, 66. — Ueber केतुमाला bei den Cingalesen s. BURN. Lot. de la b. l. 608. fg.

केतुमालिन् (wie eben) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 9291. 9322. Auch केतुमालि 9313. 9327. 9329.

केतुपाष्टि (केतु + पाष्टि) f. Fahnenstock RAḠ. 12, 103.

केतुख (केतु + ख) n. Lapis lazuli RĀḠAN. im ÇKDr.

केतुवीर्य (केतु + वीर्य) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 198.

केतुप्रङ्ग (केतु + प्रङ्ग) m. N. pr. eines Königs MBu. 1, 230.

केदार m. AK. 3, 6, 2, 20. Nach den Erkl. Name einer Pflanze; nach ÇARDAR. im ÇKDr. adj. schielend; vgl. केकार, टेका.

केदार (n.! SIDDB. K. 249, b, 1) m. 1) Feld, insbes. ein unter Wasser gesetztes AK. 2, 9, 11. H. 963. an. 3, 544. MED. r. 144. भूमावप्येककेदारे कालोत्तानि कृषीवलैः । नानात्रयाणि ज्ञायन्ते वीजानीक स्वभावतः ॥ M. 9, 38. स्वाणुच्छेदस्य केदारमाहुः 44. कलमकेदारैः R. 5, 74, 11. केदार इव च कुल्याभिरुपसिन्धते SUÇR. 1, 334, 1. 169, 12. यथा तडागोदकं क्षिद्रानिर्गत्य कुल्यात्मना केदारान्प्रविश्य तददेव चतुष्कोणाव्याकारं भवति Schol. zu VEDĀNTAS. 63. Aufenthaltsort von Krebsen JAVANEÇV. in Z. f. d. K. d. M. 4, 344. वयः पिवति केदरे निःश्वासाकुलितं पयः R. 3, 22, 18. केदारस्येव केदारः सजलस्येव निर्जलः । उपस्रेहेन जीवामि जीवित्तो यच्छृणोमि ताम् ॥ 5, 73, 11. केदारपांशुभिः 19, 4. BŪG. P. 5, 9, 14. केदारकर्मन् Feldarbeit 12. कपिलस्य केदारः N. pr. eines Tirtha MBu. 3, 6042. 6044. मतंगस्य केदारः 8159. Nach TAİK. 8, 2, 29. H. an. und MED. bedeutet केदार auch eine um die Wurzel eines Baumes angelegte Vertiefung zur Aufnahme von Wasser (झालवाल). Hierher gehört auch die Bed. a bed in a garden or field bei WILS. — 2) Berg II. an. MED. ein best. Berg. ÇKDr. nach MED. — 3) N. einer Gegend (भूमिभेद) MED. a particular place, the modern Kedār, part of the Himālaja mountains WILS. — 4) ein Bein. Çiva's H. an. MED. des am Himālaja verehrten Verz. d. B. H. No. 1242. Vgl. केदारनाथ.

केदारक (von केदार) m. eine best. Art Reis (पष्टिक) SUÇR. 1, 193, 16.

केदारकटुका f. N. einer Pflanze, = कटुका RĀḠAN. im ÇKDr.

केदारखाण्ड (के + खण्ड) n. a small dyke or mound, earth raised to keep out water WILS.

केदारज (केदार + ज) n. Name einer Pflanze (s. पद्मकाष्ठ) RĀḠAN. im ÇKDr.

केदारनाथ (के + नाथ) m. ein Bein. des im Himālaja verehrten Çiva LIA. 1, 30. RĀḠAN. TAİK. t. II, p. 302. — Vgl. केदार 4.

केदारभट्ट (के + भट्ट) m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 810. fgg. COLEBR. Misc. Ess. II, 63, N. (केदारभट्ट).

केन (instr. von 1. क) wodurch, woher: श्रेष्ठं त्वं केन मन्यते MBu. 13. 2167. R. 6, 12, 4.

केनती m. ein Bein. von Kāma's Gemahlin TAİK. 1, 1, 40. Vielleicht eine falsche Form, da das Wort sowohl im ÇKDr. als bei WILS. fehlt.

केनच m. N. pr. eines Schülers von Çākāpūrṇi VP. 278, N. 10.

केनार m. 1) Kopf II. an. 3, 545. MED. r. 144. — 2) Schale, Hirnschale H. an. Statt कपाल liest MED. कपोल Wange. — 3) Gelenk (संधि) H. an. MED. — 4) eine Art Hölle, = नरक MED. = कुम्भिनरक II. an.

केनिर्व m. nach NAIG. 3, 15 = मेधाविन्: घोडा: कृष संग्रहाय वे ग्रय-
तो यथा केनिर्वानामिनो वृधे RV. 10, 44, 4. Padap.: केनिर्वानाम्. — Vgl.
ग्रानेनिय.

केनिर्पात m. *Steuerruder* H. 879. ÇABDAR. im ÇKDR. Auch केनिर्पातक
m. AK. 1, 2, 3, 13.

केनिर्पातपनिपद् und केनिर्पातपद् f. Titel einer nach den Anfangswor-
ten (केनिर्पातम्) benannten Upanishad COLEBR. Misc. Ess. I, 88. 91. 97.
326. WEBER, Lit. 71. 151. 161. Ind. St. 2, 181. fgg.

केन्दु m. eine Art Ebenholz (s. तिन्दुक) ÇABDAR. im ÇKDR. केन्दुका
m. eine andere Art Ebenholz (गालव) ÇABDAK. im ÇKDR. Suçr. 2, 364, 16
erscheint eine Form केन्द्रका.

केन्दुविक्ष s. विन्दुविक्ष.

केन्द्र (aus dem griech. κέντρον) n. *Centrum eines Kreises; the equation
of the centre* COLEBR. Misc. Ess. II, 528. *the argument of a circle* KĀLAS.
367 bei HAUGHTON; *the argument of an equation* WILS. ÇKDR. hat über
केन्द्र Folgendes: लग्नम् ॥ लग्नाच्चतुर्थसप्तमदशमस्थानानि । तत्पर्यायः । क-
एटकम् ॥ यथा । लग्नाम्बुधूनकर्माणि केन्द्रमुक्तं च कएटकम् । चतुष्टयं चात्र
खेटो वली लग्ने विशेषतः ॥ इति नीलकण्ठकृतवर्षतत्त्वाव्युत्पत्तिकाव्यम् ॥
स्पष्टप्रकाशपर्यायं शीघ्रमन्दसंज्ञकाङ्कद्वयम् । यथा । मूहृच्चैन (sic) कीनो ग्रहे
मन्दकेन्द्रं चलोच्चं ग्रहाणां भवच्छीघ्रकेन्द्रम् ॥ इति भास्कराचार्यसिद्धान्तशिरो-
मणौ स्पष्टाधिकारः ॥ ग्रहं संशोध्य मन्देच्चान्तया शीघ्राद्विशोध्य च शिष्टं
केन्द्रम् । इति सूर्यसिद्धान्तः ॥ गोलास्य मध्यस्थानम् । यथा । वृत्तस्य मध्यं कि-
ल केन्द्रमुक्तं केन्द्रं ग्रहेच्चान्तरमुच्यते ऽतः । यतो ऽन्तरे तावति तुङ्गदेशात्री-
चोच्चवृत्तस्य सदैव केन्द्रम् ॥ इति सिद्धान्तशिरोमणौ गोलाध्यायः ॥ Vgl.
WEBER, Lit. 227. Verz. d. B. H. No. 836. 865. Ind. St. 2, 254. 259. 260.
265. 267. 281.

केन्द्रका s. u. केन्दु.

केप्, केपते *zittern* (vgl. कम्प); *gehen* DUĀTUP. 10, 7. — Vgl. गोप्.

केपि adj. nach NIR. 3, 24 *unrein*; viell. *zitternd, zappelnd* (von कम्प):
न ये शेकुर्पशियां नावमारुहमीमिव ते न्यविशन्त केपयः RV. 10, 44, 6.

केमद्रुम (aus χερματισμος verdorben) astr. COLEBR. Misc. Ess. II, 529.
WEBER, Lit. 227. Ind. St. 2, 254.

केमुक m. N. einer Pflanze, = केचुक RATNAM. im ÇKDR.

केयूर 1) m. n. (SIDDU. K. 249, b, 1) *ein auf dem Oberarm* (von Männern
und Frauen) *getragener Reifschmuck* AK. 2, 6, 3, 9. TRIK. 3, 3, 202. H.
662. MBu. 2, 2067. 3, 14694. 13, 765. R. 1, 14, 25. 2, 23, 39. 32, 5. 3, 50, 20.
5, 45, 7. RAGU. 6, 68. KUMĀRAS. 7, 69. AMAR. 88. KATHĀS. 26, 232. PRAB. 93,
2. SĀN. D. 49, 2. In Verbindung mit झङ्गद् R. 2, 32, 8. 6, 112, 68. Das von
den Lexicographen und Grammatikern nicht gekannte masc. erscheint
BHARTĒ. 2, 16. — 2) m. eine Art coitus: स्त्रीवृद्धे चैव संयीय दोर्भ्यामा-
न्निङ्ग्य सुन्दरीम् । कारयेत् ष्ठापनं (sic!) कामी बन्धः केयूरसंज्ञकः ॥
SMARADĪP. im ÇKDR. स्त्रीणां वृद्धतरविष्टो गाढमालिङ्ग्य सुन्दरीम् । का-
मयेद्विपुलं कामी बन्धः केयूरसंज्ञकः ॥ RATIM. ebend.

केयूरक (von केयूर) m. N. pr. eines Gandharva KĀD. in Z. d. d. m.
G. 7, 385.

केयूरवल (केयूर + वल) m. N. pr. einer Gottheit LALIT. 267.

केयूरिन् (von केयूर) adj. mit einem Armband geschmückt MĀK. P. 23,

केरक m. pl. N. pr. eines Volkes: एकपादाश्च पुरुषान्केरकान्वनवामि-
न्: MBu. 2, 1173.

केरल 1) m. pl. N. pr. des Volkes von Malabar H. 961. LIA. 1, 133.
fg. 472. MBu. 1, 6685. 6, 366 (VP. 192). 8, 2066. HARIV. 782. 12838. R.
2, 82, 7. 4, 41, 18. RAGU. 4, 54. n. sg. N. des Landes MBu. 6, 352 (VP. 188).
m. sg. *König der Kerala gaṇa* कम्बोजादि zu P. 4, 1, 175. MBu. 3,
15250. ein Sohn Ākrīḍa's, auf den das Volk der Kerala zurückge-
führt wird, HARIV. 1836. — 2) f. 3 a) eine best. Wissenschaft (ज्ञानभेद)
MED. I. 83 (blosser Druckfehler für केवली). *astronomical science* WILS.
Titel eines astronom. Werkes (ज्ञोतिर्ग्रन्थविशेष) ÇABDAR. im ÇKDR. —
b) *Stunde* (होरा, hora) ÇABDAR. ebend.

केरलक m. pl. = केरल 1. VARĀH. BRH. S. 14, 12 in Verz. d. B. H. 241.

केरु s. मक्षिकेरु.

केल्, केलति *sich zitternd bewegen; gehen* DUĀTUP. 13, 30.

केल eine best. Zahl VJUTP. 180. — Vgl. केलु.

केलक m. *Jongleur* TRIK. 1, 1, 125. — Vgl. केलिकोप.

केलाय्, केलायति *scherzen, tändeln* gaṇa कएडुदि zu P. 3, 1, 27. —
Vgl. केलि, खेलाय् und कील् = क्रीड् im Prakṛt.

केलि Un. 4, 149. 1) m. f. TRIK. 3, 5, 16. f. SIDDU. K. 247, b, ult. *Belu-
stigung, Spiel, Liebesspiel, Tändelei* AK. 1, 1, 3, 32. TRIK. 1, 1, 130. H.
535. *विहारे सह काचेन क्रीडितं केलिरुच्यते* SĀN. D. 133. 125. उपचार-
क्रिया केलि: स्पर्शा भूषणवाससाम् । सहखट्वासनं चैव सर्वं संग्रहणं स्मृत-
म् ॥ M. 8, 357. PAÑĒAT. 1, 191. कात्तया सह चिरात्केलिं कृत्वा निर्भरं प्रसु-
प्तः HIT. 30, 1. RT. 4, 17. GĪT. 1, 1. AMAR. 7. DUĀRTAS. 92, 15. गोपालानन्व-
शाकेलीन् VOP. 3, 6. रतिकेलि MĀKĀD. 87, 5. सुरतकेलि KĀURAP. 48. RT.
4, 17. सुरतव्यापारकेलिश्चम ÇRĒĠĀRAT. 14. कथाकेलिभिः GĪT. 12, 10. क-
लाकेलि (s. auch besonders) adj. *der eine Kunst als Spiel betreibt* 7, 14.

°कलक TRIK. 3, 3, 290. Nach einem Schol. zu AK. 1, 1, 3, 32 auch केली
f.; vgl. केलीपिक, केलीवनी, कन्दर्पकेलि, कला°, काम°, जल°. —
2) f. *die Erde* ÇABDAR. im ÇKDR. H. ç. 156; vgl. केलिपुषि. — In der
ersten Bed. wohl von क्रीड् (im Prakṛt क्रील).

केलिक (von केलि) 1) adj. *sportive, sporting* WILS. — 2) m. N. eines
Baumes, *Jonesia Asoca* (s. अशोका), RĀĒAN. im ÇKDR.

केलिकला (केलि + कला) f. 1) *amorous or sportive accents or ad-
dress* WILS. — 2) *sportive skill, wantonness* ders. — 3) *die Laute der
Sarasvatī* ÇABDAR. im ÇKDR.

केलिकिल 1) m. a) *der Vertraute des Helden* —, *die lustige Person
im Drama* H. 331. — b) N. pr. eines Dieners von Çi ya H. 210. — 2) f. अ
ein Bein. der Gemahlin des Lieheshgottes ÇKDR. und WILS. nach TRIK.;
die gedr. Ausg. liest 1, 1, 39: केलिकिलावती, wofür viell. केलिकिला-
रती zu lesen ist. — Wird in केलि + 2. किल zerlegt.

केलिकीर्ण m. *Kameel* H. 1255. — Zerlegt sich lautlich in केलि +
कीर्ण.

केलिकुञ्चिका f. *der Frau jüngere Schwester* TRIK. 2, 6, 8. H. 555. —
Lässt sich lautlich in केलि + कुञ्चिका zerlegen.

केलिकोप (केलि + कोप) m. *Tänzer, Schauspieler* (नट) ÇABDAR. im
ÇKDR.

केलिगृह (केलि + गृह) n. *Lusthaus, Lustgemach* Sch. zu AMAR. 8.

केलिनागर (केलि + ना०) m. *Sensualist* (संभोगवत्) GAṬADH. im ÇKDB.
 केलिनिकेतन (केलि + नि०) n. = केलिगृह् AMAR. 8.
 केलिमण्डप (केलि + म०) m. n. dass. ÇĀNTIÇ. 1, 5.
 केलिमन्दिर (केलि + म०) n. dass. KĀURAP. 23.
 केलिमुख (केलि + मुख) m. *Liebesspiel, Tändelei* TRIK. 1, 1, 130.
 केलिरङ्ग (केलि + रङ्ग) m. *Lustort* DĪRTAS. 87, 15.
 केलिरिचतका (केलि + रै०) n. Titel einer Schrift SĀN. D. 206, 1.
 केलिवृक्ष (केलि + वृक्ष) m. N. eines Baumes, *Nauclea cordifolia* Roxb.
 (कादम्बविशेष, vulg. केलिकादम्ब) ÇABDAR. im ÇKDB.
 केलिशयन (केलि + श०) n. *Lustlager, Sofa* GĪT. 11, 2.
 केलिप्रुधि f. *die Erde* WILS. — Vgl. केली unter केलि.
 केलिसाचिव (केलि + स०) m. *der für Belustigungen Sorge tragende*
Minister ÇABDAM. im ÇKDB.
 केलिसदन (केलि + स०) n. = केलिगृह् GĪT. 11, 14.
 केलिस्यली (केलि + स्थली) f. *Lustort* ÇĀNTIÇ. 1, 16.
 केलीपिका (केली + पिका) m. *ein zum Vergnügen gehaltener Kuckuck*
 SĀN. D. 79, 15.
 केलीवनी (केली + वनी) f. *Lustcald* SĀN. D. 19, 19.
 केलु *eine best. Zahl* VJUTP. 182. — Vgl. केल.
 केव्, केवते *atenen, aufwarten* DĪRTUP. 14, 39. — Vgl. सेव्.
 केवट m. *Grube* NAIGH. 3, 23. मार्को सं शीर्षि केवटे RV. 6, 54, 7. — Vgl.
 ग्वट.
 केवर्त m. = केवर्त *Fischer* DVIRŪPAK. im ÇKDB. ग्वारार्य केवर्तम् VS.
 30, 16 (Maulon. giebt keine Erklärung).
 केवल 1) adj. f. ई ved., आ klass. P. 4, 1, 30. mit seinem subst. compon.
 2, 1, 49. nom. pl. masc. केवले RV. 10, 51, 9. a) *ausschliesslich eigen, nicht*
mit Andern gemein, eigenthümlich; allein, alles Andere ausschliessend,
merus, pur, lauter; ausser aller Beziehung zu etwas Andern stehend, ab-
solut; = एक AK. 3, 4, 26, 205. 1, 16. II. 742. an. 3, 641. MED. I. 82. fg.
 = प्रुद्ध und असक्त्य उपादिवर्ति im SAṆSKRITAS. ÇKDB. अस्माकमस्तु के-
 वलः RV. 1, 7, 10. 13, 10. माध्यदिनं सर्वन् केवलं ते 4, 33, 7. 7, 98, 5. 10,
 54, 5. 138, 6. पतिं मे केवलं कुरु gieb mir zu eigen 145, 2. 173, 6. सेमं
 पञ्चके केवलम् *sich zugeeignet hat* AV. 11, 7, 36. 3, 10. 7, 37, 1. 9, 4, 12.
 10, 8, 4. सत्रा विश्वं दधिषे केवलं सक्तुः RV. 1, 37, 6. सुवैः पतिं कृणुते के-
 वलेन्द्रः (der Padap. केवलां mit einer falschen Anlösung des Sañdhi:
 es sollte nach dem gewöhnlichen Gebrauch केवलाम् in Sañhitā und
 Padap. geschrieben sein, da die Elisionen aufgelöst zu werden pflegen.
 Bemerkenswerth ist aber das fem. auf आ im Veda) 4, 23, 6. AV. 3, 23,
 4. केवलीन्द्राय इडुके हि गृष्टिः 8, 9, 24. केवलेन नः पशुनेष्टमसत् AIR. Br.
 2, 8. केवलसूत्रानि 6, 9. TS. 1, 3, 1, 2. कथा पत्रस्य केवलं कथा साधारणं
 पितुः 2, 6, 1, 7. केवलीरोपधीरन्नति केवलीरपः पित्रति *sie essen die Kräu-*
ter für sich allein und trinken das Wasser lauter ÇAT. Br. 1, 6, 1, 15. 3,
 6, 1, 7. एषा केवली यत्सोमाङ्कतिः *das Soma-Opfer ist ausschliessend*
(ohne andere Zuthat) 1, 7, 2, 10. केवलवर्धिः प्रथमं क्विर्भवति समानव-
 र्धिषी उत्तरे *das erste Opfer hat seine eigene Stren, für die beiden fol-*
genden ist dieselbe gemeinsam 2, 2, 1, 16. KĀTJ. ÇB. 26, 7, 34. ÇĀÑKĪ. ÇB.
 13, 5, 20. ÇVṚTĀÇV. UP. 1, 11, 4, 18. 6, 11. — कृत वीनस्व वैदेहि यदूयं मम
 केवलम् R. 5, 33, 32. BĀĀG. P. 6, 4, 26. स्वराज्यं प्राप्य केवलम् MBH. 14,

408. किं तथा क्रियते लक्ष्म्या या वधूरिव केवला । या न वेष्येव सामान्या
 पत्रिकैरुपभुज्यते ॥ PAÑKĀT. II, 141. नौदक्तेरेदस्य नाम परेतमपि केवलम्
den blossen Namen (ohne weitem Zusatz) M. 2, 199. 3, 64. अर्हणं तत्कु-
 मारीणामानृशंस्यं च केवलम् 54. अथं स केवलं भुङ्क्ते *nichts als Sünde* 118.
 इष्टीः पार्वीयणात्तियाः केवला निर्वपेतसदा 4, 10. 204. 239. 6, 21. 8, 24. 10,
 71. JĀĀN. 1, 200. BHĀG. 5, 11. DRAUP. 4, 17. MBH. 4, 1927. 1929. R. 3, 40, 18.
 43, 37. 46, 18. PAÑKĀT. I, 27. 202. II, 100. V, 13. ÇĀK. 139. RAĞH. 2, 63. KU-
 MĀRAS. 2, 34. 3, 12. BHĀG. P. 9, 4, 40. SĀR. D. 12, 2. केवलार्थपरं R. 2, 42, 7.
 DAÇ. 1, 28. जगतकेवलकाम्यया MBH. 2, 1544. केवलेप्सया 559. 548. केवल-
 नैयायिक *ein purer Logiker* P. 2, 1, 49, Seb. एवं तद्वाभ्यासात्नास्ति न मे
 नार्हन्तियपरिशेषम् । अविपर्ययाद्विप्रुद्धं केवलमुत्पद्यते ज्ञानम् ॥ SĀÑKĪJAK.
 64. PAÑKĀT. V, 12. BHĀG. P. 2, 6, 39. — b) *missgünstig, neidisch* (कुह्न)
 H. an. MED. — c) *(in sich abgeschlossen) ganz, gesamt, alle insge-*
samt, = कृत्स्न AK. 3, 4, 26, 205. H. an. MED. कृन्त्यादि भगवान्कृद्धस्त्रि-
लोच्यमपि केवलम् MBH. 13, 2686. व्योम संहाय्य केवलम् 3, 15168. केव-
लो रात्रिम् 4, 1485. अयोचः परुषा वाचो धर्ममुत्सृज्य केवलम् 1925. 13,
172. यश्चैतान् (कामान्) प्राप्नुयात्सर्वान्यश्चैतान्केवलंस्तयजेत् M. 2, 95. — 2)
केवलम् adv. a) nur: इष्कुलीना इरासेवा केवलं स्त्री तु सा स्मृता R. 3,
23, 15. केवलं तु सहाया मे कृन्मत्प्रमुखा इमे 4, 8, 24. यदि रामः समुद्रात्तां
मेदिनीं परिवर्तयेत् । अस्याः कृते जगतसर्वमनुमन्येत केवलम् ॥ 5, 18, 35. पु-
रुषाणां नृपाणां च केवलं तुल्यमूर्तिता Suçr. 1, 122, 18. 2, 166, 1. PAÑKĀT.
10, 15. 31, 7. 92, 22. 262, 6. HIT. Pr. 11. 28, 13. ÇĀK. 47. 23, 6. RAĞH. 1,
24. 3, 20. BHĀG. P. 4, 2, 8. ततो न शब्दमात्रादिव केवलं (tautol.) भेत्तव्यम्
 PAÑKĀT. 20, 9. न केवलम् *nicht nur* — अपि *sondern auch*: (मङ्गलतूर्यनिस्व-
 नाः) न केवलं सन्ननि मागधीपतेः पवि व्यङ्ग्यभक्त द्विवैकसामापि RAĞH. 3,
 19. 31. 12, 13. RĪĀA-TAN. 5, 443. mit Auslassung von अपि RAĞH. 12, 67
 (ed. Calc. अपि). केवलम् *nur* — न तु *nicht aber* ÇRĀGĪRAT. 16. केवलम् =
 निर्णोक्तिम् *entschieden* AK. H. an. MED. — b) *ganz, vollständig*: निशाम-
 तिष्ठत्परितो ऽस्य केवलम् (oder ist etwa केवलाम् zu lesen?) *die ganze*
Nacht R. 2, 87, 23. — 3) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes des Nara,
 VP. 333. BHĀG. P. 9, 2, 30. IIA. 1, Anh. xv. — 4) f. केवली *die Lehre*
von der absoluten Einheit, = ज्ञान TRIK. 3, 3, 385. H. an. Vgl. कैवल्य.
 — b) N. pr. einer Localität MBH. 3, 15245. — 5) n. a) *die Lehre von der*
absoluten Einheit, = ज्ञान TRIK. = ग्रन्थभिद् H. an. = ज्ञानभेद् MED. (wo
 केवली st. केरली zu lesen ist). — b) N. pr. eines Landes (v. l. für केरली)
 VP. 188, N. 39.

केवलज्ञानिन् (von केवल + ज्ञान) m. N. pr. des 1sten Arhant der
 vergangenen Utsarpiñi H. 50. Vgl. SĀÑKĪJAK. 64. PAÑKĀT. V, 12. BHĀG.
 P. 2, 6, 39.

केवलतम् (von केवल) adv. *nur* MIT. 48, 13.

केवलद्रव्य (केवल + द्रव्य) n. *schwarzer Pfeffer* ÇABDAR. im ÇKDB.

केवलाय (केवल + अय) adj. *allein schuldig*: केवलायो भवति केवला-
 दी RV. 10, 117, 6.

केवलात्मन् (केवल + आत्मन्) adj. *dessen Wesen absolute Ein-*
heit ist: नमोस्त्रिमूर्तये तुभ्यं प्राक्सृष्टेः केवलात्मने । गुणात्रयविभागाय प-
 ञ्चाद्देहमुपेयुषे ॥ KUMĀRAS. 2, 4.

केवलादिन् (केवल + आदिन्) adj. *allein essend*; s. u. केवलाय.

केवलिन (von केवल n.) 1) adj. *der der Lehre von der absoluten*

Einheit ergeben ist BuĀg. P. 4, 23, 39, 6, 5, 10. BURNOUR: *ascète contemplatif und sage*. — 2) m. (bei den Gāina) ein Arhant II. 23, 33.

केवाल und केवाली gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41. केवालो und केवासी indecl. in Verbindung mit कर्, भू und घन् gaṇa ऊर्वादि zu 1, 4, 61.

केविका f. N. einer Blume (vulg. केवेर), = कविका RĀGAN. im ÇKDa. Auch केवी ebend.

केवुक und केवूक s. u. केचुक.

केश 1) m. Uṇ. 5, 33. a) *Haupthaar* (neben लोमन् *pilus* und एमश्रु *Bart*) AK. 2, 6, 2, 46. TRIK. 3, 3, 426. H. 367. an. 2, 546. MED. ç. 4. यस्ते केशो ऽव्ययन्ते समूहो यद्य वृश्ते AV. 6, 136, 3. VS. 19, 92. 20, 5, 23, 3. AV. 5, 19, 3. 6, 137, 2. 11, 8, 11, 12. 14, 1, 35. तां वा नितान्नि केशेभ्यो दृक्पाय खनामसि 6, 136, 1. केशान्न वपते ÇAT. BU. 5, 5, 3, 1. 12, 9, 1, 6. 14, 6, 11, 4. 7, 1, 20. ĀÇV. GRH. 1, 13. KĀTJ. ÇR. 25, 7, 19. MUṆḌ. UP. 1, 1, 7. केशश्मश्रु n. sg. *Haupthaar und Bart* gaṇa रात्रदत्तादि zu P. 2, 2, 31. यद्वा वपसि केश-श्मश्रु AV. 8, 2, 17. ÇAT. BU. 2, 5, 2, 48. 3, 1, 2, 1. KĀTJ. ÇR. 2, 1, 9. plur. ÇĀṆKH. ÇR. 18, 24, 19. केशेषु गृह्णते कृत्वा हेदयेत् M. 8, 283. HIT. PR. 3. KATH'S. 10, 74. केशैर्गृहीत्वा PAŚĀT. 200, 2. केशेषु ग्राहम् (absolut.), केशै-र्ग्राहम् oder केशग्राहं युज्यते P. 3, 4, 50, Sch. केशेषाकृष्य HIT. I, 102. VID. 106. केशाभिर्गर्श BuĀg. P. 3, 1, 7. केशान् वानाम्यहं कर्तुम् MBu. 4, 264. कृत्तकेशनखश्मश्रु M. 4, 35. 6, 52. SUÇR. 1, 370, 16. 2, 53, 14. केशानो च प्र-साधनम् M. 2, 241. केशान्मय्य Siv. 3, 101. केशाश्च संयताः AK. 3, 4, 26, 195. लनाप्रतनोद्भवितैः केशैः RAGH. 2, 8. केशव्यरोपण 3, 56. केशानावा-पयन्ती MBu. 1, 819. व्युत्केश BuĀg. P. 4, 2, 14. मुक्तकेश M. 7, 91. 8, 314. R. 3, 32, 31. PAŚĀT. 36, 16. BuĀg. P. 3, 33, 29. ऊर्ध्वकेश adj. VET. 5, 9. Am Ende eines adj. comp. f. श्रा und ई nach P. 4, 1, 54. VOP. 4, 17. विक्तीर्ण-केशान् परेतभूमिषु KUMĀRAS. 5, 68. विलुप्तकेशा Git. 7, 13. मुक्तकेशा VET. 30, 14. घ्नानकेशो KĀURAB. 11. सुकेशोश्च तथाकेशीः केशकम्बलधा-रिणीः (ihr Haupthaar als Decke gebrauchend; vgl. घ्नितकेशकम्बल) R. 5, 17, 25. नीलकेशी 18, 25. विमुक्तकेशी 6, 94, 2. मुक्तकेशी MBu. 1, 782. प्र-कीर्णकेश्यः 3, 12259. — b) *Mähne*: लकेशवाल्लोमाणि सुवर्णाभानि यस्य तु । स हरिर्नामतो वादी पीतकौप्यसन्निभः ॥ Cit. beim Schol. zu ÇĀK. 6, 5. घ्राञ्जनकेशीनाम् (घ्नश्चतरीणाम्) mit salbenglatter Mähne MBu. 1, 8008. — c) ein best. Parfum (s. कृविरे) AK. 2, 4, 2, 10. H. an. MED. — d) ein Bein. Varuṇa's TRIK. 3, 3, 426. H. an. (lies: पाशपाणी st. पाशे पाणी). MED. — e) ein Bein. Viṣṇu's (vgl. केशव) ÇABDAR. im ÇKDa. — f) N. pr. eines Daitja (vgl. केशिन H. an. — 2) f. केशी a) *Haarzopf* (s. चूडा) H. 571. — b) N. versch. Pflanzen: die Indigopflanze RĀGAN. im ÇKDa. *Carpogon pruriens* (घ्नलोमन्) und = भूतकेशी RATNAM. im ÇKDa. — c) ein Bein. der Durgā H. ç. 54. — Vgl. केसर, घ्नानकेशी, घ्नत्प, घ्न-वकेश, मुनि, वृत्, व्यस्त, व्युत्प, वि, शोचिकेश, सर्वकेशक, हरि-केश, कुराप. —

केशक (von केश) adj. auf die Haupthaare Sorgfalt verwendend P. 5, 2, 66, Sch.

केशकर्मन् (केश + कर्मन्) n. das Ordnen der Haupthaare: साहं ब्रुवाणा सैरिंद्री कुशला केशकर्मणि MBu. 4, 78.

केशकलाप (केश + क) m. Haarschopf H. 368 (vgl. AK. 2, 6, 2, 49).

केशकार (केश + 1. कार) m. eine Art Zuckerrohr (im Hindi: करिया कृशियार) BHĀVABR. im ÇKDa.

केशकारिन् (केश + का) adj. sich mit dem Ordnen des Haupthaars abgebend MBu. 4, 412.

केशकीट (केश + कीट) m. *Haarlaus* M. 4, 207. 5, 125. 11, 159. JĀGĀ. 1, 167.

केशगर्भ (केश + गर्भ) m. 1) *Haarflechte*. — 2) ein Bein. Varuṇa's WILS.

केशगर्भक (wie eben) *Haarflechte* TRIK. 2, 6, 31.

केशग्रह (केश + ग्रह) m. *das bei den Haaren Packen*: केशग्रहान्प्रहा-राश्च शिरस्पेतान्विवर्तयेत् M. 4, 83 (vgl. MBu. 13, 5023). ततः केशग्रहे प्राप्ते KATH'S. 10, 79. केशग्रहण n. dass.: शोभोः केशग्रहणमकरोत् MEGH. 51. घ्रा केशग्रहणाद्वाञ्छन्वितितव्यं मया तव । यथा ते न विनाशः स्वाहाव-वान्मम चैव हि ॥ so v. a. ich muss das Aeusserste anbieten, damit R. 3, 46, 2.

केशघ्न (केश + घ्न) n. *krankhaftes Ausfallen der Haupthaare* H. 466.

केशचूट (केश + चूट) adj. *der seine Haare in einen Zopf gewunden hat*; = केशसमाहारचूडास्य P. 2, 2, 24, VArt. 4, Sch.

केशच्छिद्र (केश + छिद्र) m. *Haarbeschneider, Barbier* ÇABDAR. im ÇKDa.

केशजाह्न (केश + जाह्न) n. *Haarwurzel* gaṇa कर्णादि zu P. 5, 2, 24.

केशट m. 1) *Bock* MED. 1. 40. — 2) *Wanze* (शोषका) MED. *Laus* (vgl. केशकीट) WILS. — 3) N. eines Baumes (s. शोषका) TRIK. 3, 3, 92 (die gedr. Ausg.: शोषका). — 4) *das ausdörrende Geschoss des Liebesgottes* VIÇVA im ÇKDa. — 5) *Bruder* ÇABDAR. im ÇKDa. — 6) ein Bein. Viṣṇu's (vgl. केशव) TRIK. MED.

केशद्वैक्षण (केश + द्वे) adj. f. ई zur Befestigung der Haare dienend AV. 6, 21, 3.

केशधर (केश + धर) m. pl. N. pr. eines Volkes VARĀH. BHU. S. 14, 26 in Verz. d. B. H. 241.

केशधृत् (केश + धृत्) m. N. einer Pflanze (s. भूतकेश) ÇABDAR. im ÇKDa.

केशन् = केश in सुकेशन्.

केशपत्त (केश + पत्त) m. *Haarschopf* H. 368 (vgl. AK. 2, 6, 2, 49). घ्नित्य सुशर्माणां केशपत्ते परामृशत् MBu. 4, 1114. 15, 486.

केशपर्णी (केश + पर्णा) f. *Achyranthes aspera* (s. घ्नपामार्ग) ÇABDAR. im ÇKDa. — Vgl. कीशपर्णी.

केशपाश (केश + पाश) 1) m. *Haarschopf, Haarmasse* H. 368 (vgl. AK. 2, 6, 2, 49). तां कीचकः प्रधावत्तो केशपाशे परामृशत् MBu. 4, 464. VIKR. 85. KUMĀRAS. 1, 49. 7, 57. RĀT. 6, 31. Git. 12, 15. PRAB. 101, 4. Am Ende eines adj. comp. f. श्रा RĀT. 2, 22. 4, 14. — 2) f. ई ein vom Scheitel herab-hängender Haarzopf AK. 2, 6, 2, 48. H. 571.

केशवन्ध (केश + वन्ध) m. *Haarband* MBu. 4, 190. BuĀg. P. 3, 12, 28.

केशभू (केश + भू *Boden*) m. *Kopf* RĀGAN. im ÇKDa.

केशभूमि (केश + भूमि) f. *Haarboden* SUÇR. 1, 295, 10.

केशमार्जक (केश + मार्) n. (m. WILS. in der 2ten Aufl.) *Haarkamm* ĠATĀDA. im ÇKDa.

केशमार्जन (केश + मार्) n. dass. H. 688.

केशमुष्टि (केश + मुष्टि) m. N. zweier Pflanzen (s. विषमुष्टि und महानिम्ब) RĀGAN. im ÇKDa.

केशर sowie die davon abgeleiteten und damit zusammengesetzten Wörter s. u. केसर.

केशरचना (केश + र^०) n. *das Ordnen* —, *Schmücken der Haare*: कुर्वति केशरचनामपरास्तरूपयः R. 4, 15.

केशरजन (केश + र^०) m. N. einer Gemüsepflanze (s. भृङ्गराज) H. 1187. RĀGAN. im ÇKDr.

केशराज (केश + राज) m. dass. TRIK. 2, 4, 33.

केशरुक्षा (केश + र^०) f. N. einer Pflanze (s. भद्रदत्तिका) RĀGAN. im ÇKDr.

केशरूपा (केश + रूप) f. *Schmarotzerpflanze* RĀGAN. im ÇKDr.

केशलुञ्जक (केश + लु^०) adj. *Andern die Haare ausraufend*, als Schimpfwort PRAB. 54, 9.

केशव^१ (von केश) 1) adj. *langhaarig* P. 5, 2, 109. AK. 2, 6, 4, 45. TRIK. 3, 3, 414. H. 438. an. 3, 697. MED. v. 33. ये गर्भान्वाद्दत्ति केशवास्तानितो नाशयामसि AV. 8, 6, 23. न वा एष स्त्री न पुमान्यत्केशवः पुरुषो यदहं पुमांस्तेन न स्त्री यद् केशवस्तेन न पुमान् ÇAT. B. 5, 1, 2, 14, 4, 2, 1, 2. KĀTJ. ÇR. 14, 1, 14. 15, 3, 22. — 2) m. a) ein Bein. Vishnu's oder Kṛshṇa's AK. 1, 1, 1, 13. TRIK. 1, 1, 28. 3, 3, 414. H. 214. H. an. MED. R. 1, 43, 31. MBu. 2, 1214. BHAG. 1, 31 u. s. w. यस्माद्वायु कृतः केशी तस्मान्मच्छासनं प्रणु । केशवो नाम नाम्ना वं व्यति लेकि भविष्यसि ॥ HARIV. 4337. KĀURAB. 29. GĪT. 1, 5 u. s. w. Davon nom. abstr. केशवत् n. MBu. 13, 1361. — b) N. pr. verschiedener Männer VER. 16, 5. VOP. p. 176. COLERA. Misc. Ess. II, 432. 434. 476. Verz. d. B. H. No. 790 u. s. w. — c) N. einer Pflanze (s. पुनाग) H. an. MED. — Vgl. आदिकेशव.

केशवतीन्द्रशर्मन् (के^० - स्त्री + न^० - श^०) m. N. pr. eines Antors Verz. d. B. H. No. 134.

केशवद्वैज (के^० + दे^०) m. N. pr. eines Astronomen Ind. St. 2, 253. Z. d. d. m. G. 2, 340 (No. 178, b).

केशवत् (von केश) adj. = केशव P. 5, 2, 109. TRIK. 3, 3, 414. MED. v. 33. *langhaarig* MĀK. P. 8, 121. *mählig*, von Russen: अग्नि यस्तस्यौ केशवत्त R. V. 8, 103, 5.

केशवर्णनीय (von केश + वपन) m. Name einer Feier ÇAT. B. 5, 5, 2. KĀTJ. ÇR. 15, 9, 16, 22. LĀTJ. 3, 11, 10. 9, 3, 1, 3, 14. ÇĀṆKB. ÇR. 15, 16, 1. MAÇ. in Verz. d. B. H. 72.

केशवमिश्र (के^० + मिश्र) m. N. pr. eines Antors COLERA. Misc. Ess. I, 263. 272.

केशवर्धन (केश + व^०) adj. f. ई *Haarwuchs befördernd* AV. 6, 21, 3. 137, 1.

केशवर्धनी (केश + व^०) f. N. einer Pflanze, *eine Art Sida* (s. सक्देवो) RĀGAN. im ÇKDr.

केशवस्वामिन् (के^० + स्वा^०) m. N. pr. eines Grammatikers COLERA. Misc. Ess. II, 49.

केशवायुध (के^० + आयु^०) m. *der Mangobaum* (s. आयुध) ÇARDAM. im ÇKDr.

केशवार्क (केशव + अर्क) m. N. pr. eines Antors Ind. St. 2, 252. 253. Z. d. d. m. G. 2, 339 (No. 161, e).

केशवालय (के^० + आलय) m. *Ficus religiosa* Lin. (s. अश्वत्थ) TRIK. 2, 4, 6.

केशवावास (के^० + आवास) m. dass. ÇĀTĀṬH. im ÇKDr. WILS. fuhr noch eine Form केशवावाल (!) auf.

केशवेश (केश + वेश) m. *Haarschmuck*, als Erkl. von केशरी *Flechte* P. 4, 1, 42. AK. 2, 6, 2, 48. H. 570.

केशकृत्वी (केश + कृ^०) f. N. eines Baumes (s. शमी) RĀGAN. im ÇKDr. केशकृस्त (केश + कृस्त) m. *Haarmasse, Haarschopf* H. 568 (vgl. AK. 2, 6, 2, 49). मृदुकुञ्चितदीर्घिण कुसुमात्करधारिणा । केशकृस्तेन MBu. 3, 1822.

केशकेशि^१ (von केश + केश) adv. *Haar an Haar, Kopf an Kopf* Sch. zu P. 2, 2, 27. 5, 4, 127. 6, 3, 137. VOP. 6, 33. पुमान्संयकणे प्राक्षः केशकेशि परस्त्रिया *wenn er mit eines Andern Weibe Kopf an Kopf getroffen wird* JĀG. 2, 283. केशकेश्यभवयुद्धं रत्नसो वानरैः सह MBu. 3, 16359. अर्कितां ब्राह्मणंन्मात्केशकेशि श्वाद्यि 4, 1056. — Vgl. कचाकचि.

केशग्र (केश + ग्र) n. *Haarspitze*: केशाग्राणि च्छिनःत ÇĀṆKB. ÇĀB. 1, 28.

केशात्त (केश + अत्त) m. 1) *Haarende, Stirnrand des Haares* TAITT. UP. 1, 6, 1. SUÇR. 1, 56. 19. 351, 4. 357, 8. R. 6, 8, 2. — 2) *das herabhängende lange Haar, Locken, Haarbush, Schopf*: तम् — केशात्ते गृहीत्वा PAṆĀT. 243, 17. वेणीविकृतकेशात्त, वेणीकृतकेशात्त MBu. 4, 575. fg. अमिन्-केशात्ता N. 16. 17. R. 3, 33. 6. 14. 5, 19, 27. सुकेशात्त Hip. 3, 14. N. 5, 6. सुकेशात्ता MBu. 1, 4745. 13, 6748. चारुकेशात्ता R. 5, 33, 21. धृष्टभरुकेशात्ता SUND. 1, 15. विकीर्णवस्त्रकेशात्ता KATHĀS. 20, 122. स्निग्धकुञ्चितकेशात्त BHĀG. P. 8, 8, 33. Vgl. शिरारुक्तात् R. 4, 15. — 3) *die Cerimonie des Haarschneidens* (s. गोदान) PĀR. GĀBU. 1, 4, 2, 1. Z. d. d. m. G. 7, 534. GOBU. 3, 1, 2, 3. M. 2, 65. JĀG. 1, 36.

केशात्तिक (von केशात्त) adj. *bis zum Stirnrand der Haare reichend*: केशात्तिको ब्राह्मणस्य दाडः कार्यः प्रमाणतः । ललाटसंमितो राज्ञः स्यात्तु नासात्तिको विशः ॥ M. 2, 46.

केशारि (केश + अरि) m. N. einer Pflanze, *Mesua ferrea*, WILS. — Vgl. केशर.

केशारुक्ता f. = केशरुक्ता *Rückgrat* H. 627, Sch.

केशारुक्षा (केश + आरुक्षा) f. N. einer Pflanze (s. सहदेवो) RĀGAN. im ÇKDr.

केशार्का (केश + अर्का) f. N. einer Pflanze (s. महानीली) RĀGAN. im ÇKDr.

केशि m. N. pr. eines Asura HARIV. 2360. 14291. — Nebenform von केशिन्.

केशिक (von केश) 1) adj. *langhaarig* P. 5, 2, 109. AK. 2, 6, 4, 45. H. 438. — 2) f. आ N. einer Pflanze, *Asparagus racemosus* Willd. (शतावरी), RĀGAN. im ÇKDr.

केशिधन (केशिन् + धन) m. N. pr. eines Sohnes von Kṛtadhvaṅa VP. 643. fgg. BUĪG. P. 9, 13, 20.

केशिन् (von केश) 1) adj. *langhaarig; mählig* P. 5, 2, 109. AK. 2, 6, 4, 45. H. 438. MED. u. 53. von Indra's Rossen R. V. 1, 10, 3. 16, 4. 82, 6. 3, 41, 9. von Agni's Rossen 3, 6, 6, überhaupt bildlich von Strahlen oder Flammen: अयुर्वः केशिनीः 1, 140, 8. 131, 6. — 10, 102, 6. त्रयः केशिनं सत्तुवा वि चत्ते (Feuer, Wind, Sonne 1, 164, 44. NIR. 12, 25, 26. Beiw. Rudra's (vgl. कपर्दिन्) AV. 11, 2, 18 (vgl. R. V. 10, 136, 1. fgg.). von seinen Schaaren fem. 31. von demoisichen Wesen 12, 5, 48. केशिनी जनाः 14, 2, 59. यः कृत्तः केश्यसुरः 8, 6, 5. — 2) m. a) *Löwe* ÇARDAM. im ÇKDr. — b) N. pr. P. 6, 4, 165. eines Stammes ÇAT. B. 11, 8, 4, 1. — केशी दार्यः oder दार्यः Ind. St. 1, 193. 209. 2, 308. fg. 3, 170. — N. pr. eines von

Kṛṣṇa erschlagenen Asura H. 220. MED. MBH. 1, 2531. 3, 14248. fgg. HARIV. 202. 3110. 4277. fgg. 4337. 5876. 5934. 13071. fgg. 13189. 13677. fgg. VP. 339. fg. VIKR. 11, 15. Kṛṣṇa erhält in Folge dessen die Beinamen: केशिमयन Glr. 2, 11. केशिनिसूदन BHAG. 18, 1. केशिसूदन TRIK. 1, 1, 33. MBH. 2, 1214. केशिकृन् 13, 7018. 14, 1984. HARIV. 10409. केशिकृत्तर MBH. 2, 1402. — c) ein Bein. Viṣṇu's (vgl. केशव) TRIK. 1, 1, 31. N. pr. eines Sohnes Vasudeva's von der Kauçalijā Bhāg. P. 9, 24, 47. — 3) f. केशिनी a) N. zweier Pflanzen: *Chrysopogon aciculatus Trin.* AK. 2, 4, 4, 14. MED. und *Nardostachys Jatamansi* (जटामोसी) Dec. RĀGĀN. im ÇKDR. — b) ein Beiname der Durgā Ind. St. 2, 206. N. pr. gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151. einer Apsaras MBH. 1, 2558. गौरी विद्याय गान्धारी केशिनी (adj.?) मित्रसाह्वया । सावित्र्या सह सर्वास्ताः पार्वत्या याति पृष्ठतः ॥ 3, 14562. einer Tochter des Königs von Vidarbha, Gemahlin Sagara's und Mutter von Asamañgas HARIV. 797. fgg. R. 1, 39, 3, 13. 16. VP. 377. der Gemahlin Āḅmīdha's (Suhotra's) und Mutter Ġahnu's MBH. 1, 3722. HARIV. 1416. 1736. der Gemahlin von Viçravas und Mutter von Rāvaṇa und Kumbhakarṇa BHĠG. P. 7, 1, 43. einer Rākshasi BURM. Lot. de la b. l. 240. einer Dienerin von Damajanti N. 22, 1. einer Brahmanentochter SCHWENNER, Lebensb. 269 (39).

केश्य (wie eben) 1) adj. a) in den Haaren befindlich: मल AV. 14, 2, 68. — b) den Haaren zuträglich SUÇR. 1, 153, 10. 198, 17. 213, 13. 2, 138, 5. — 2) m. N. einer Pflanze (s. भृङ्गराज). — 3) n. schwarzes Aloeholz (कृष्णागुरु) RĀGĀN. im ÇKDR.

केशर und केशर (die erste Form stützt sich auf VS. AV. ÇAT. BR. KĀTJ. ÇR. und auf das lat. caesaries; die zweite Form schliesst sich an das verwandte केश an und erscheint in den spätern Schriften häufiger als die erste). 1) n. Haar (der Brauen) VS. 19, 91. — 2) Mähne (des Pferdes und des Löwen), m. TRIK. 3, 3, 332. H. an. 3, 543. MED. r. 143. व्याकीर्णकेशकरालमुखा मृगेन्द्राः PAÑKĀT. I, 207. आमर्दन्ति ष्टकेशरम् (सिंहशिशुम्) ÇĀK. 173. सिंहः धृतकेशरः DEV. 2, 67. चलितायकेशरः RT. 1, 14. f. केशरा केशरापुच्छेयुः KĀTJ. ÇR. 20, 3, 16. — 3) n. der als Fliegenwedel gebrauchte Schweif des Bos grunniens TRIK. 2, 8, 31. — 4) m. n. Staubfaden AK. 1, 2, 3, 42. TRIK. 3, 3, 332. H. 1166. H. an. MED. R. 3, 22, 25. 4, 39, 25. SUÇR. 1, 44, 16. 140, 20. 210, 8. 11. 2, 414, 9. ÇĀK. 143. MĀLAY. 31. MEGH. 21. RAÇH. 4, 67. 9, 34. ÇIÇ. 9, 46. Nirgends masc. — 5) Faser, z. B. an der Mangofrucht SUÇR. 1, 324, 15. — 6) m. (n. die Blume) N. verschiedener Pflanzen: *Rottleria tinctoria Roxb.* AK. 2, 4, 2, 6. TRIK. 3, 3, 332. H. an. MED. HĀR. 180. *Mimusops Elengi Lin.* AK. 2, 4, 2, 44. TRIK. H. 1135. H. an. MED. *Mesua ferrea Wight. Arn.* AK. 2, 4, 2, 45. H. an. MED. — MBH. 13, 5042. R. 2, 96, 6. 5, 17, 4. 74, 4. KUMĀRAS. 3, 55. MEGH. 76. LALIT. 201. — 7) *Asa foetida*, n. TRIK. II. an. MED. m. f. RAHĀSA im ÇKDR. — 8) n. Gold. — 9) n. Eisenvitriol (कासीस) RĀGĀN. im ÇKDR. — 10) N. eines Metrums (4 Mal — — — —, — — — —) COLERR. Misc. Ess. II, 162 (XIII, 10). — Die Bedeutungen Pferd und Löwe bei WILS. beruhen auf einem Missverständnis von तुरंगसिंहयोः स्कन्धकेशेषु H. an., wo das erste comp. fälschlich als loc. aufgefasst worden ist. — Vgl. झं-केशर, नाम०.

केशरग्राम (के० + ग्राम) m. N. pr. eines Grāma Verz. d. B. H. No. 567.

केशरप्राबन्धा (के० + प्राबन्ध) f. N. pr. eines Weibes: ये केशरप्राबन्धा-पाशुरमात्रामपेचिन् AV. 5, 18, 11.

केशरवत् (von केशर) adj. bemäht ÇAT. BR. 6, 2, 2, 15.

केशरवर (केशर Staubfaden + वर der beste) n. Safran RĀGĀN. im ÇKDR.

केशराचल (केशर + अचल) m. pl. die Staubfadenberge, so heissen die um den Meru sich lagernden Berge, weil dieser als Samenkapsel der als Lotusblume gedachten Erde aufgefasst wird (s. कर्पिकाचल) BUĠG. P. 5, 17, 6 (mit श).

केशराम (केशर + अम) m. Citronenbaum (वीजपूर, मातुलुङ्क) RĀGĀN. (स) und ĠĀTĀDH. (श) im ÇKDR.

केशरि (केशरि) m. Nebenform von केशरिन्, N. pr. des Vaters von Hanumant R. 4, 33, 14. 6, 82, 53. 112, 1.

केशरिका (von केशर) f. N. einer Pflanze (s. सकृदेवी) RĀGĀN. im ÇKDR.

केशरिन् und केशरिन् (wie eben) 1) adj. bemäht: सिंहः केशरिणः MBH. 1, 8286. 3, 2010. 12399. 15994. — 2) m. a) Löwe AK. 2, 3, 1. H. 1284. an. 3, 368. MED. n. 177. HĀR. 82. MBH. 4, 2307. SUÇR. 1, 71, 21. BHARTṚ. 2, 22. PAÑKĀT. I, 371. RAÇH. 2, 29. RT. 1, 15. DEV. 6, 13. — b) Pferd TRIK. 3, 3, 233. H. ç. 177. H. an. MED. — c) N. verschiedener Pflanzen: *Rottleria tinctoria Roxb.* TAİK. H. an. MED. *Mesua ferrea Wight. Arn.* H. an. MED. Citronenbaum ĠĀTĀDH. im ÇKDR. eine roth blühende *Moringa* (रक्तशिशु) RĀGĀN. im ÇKDR. — d) N. pr. eines Mannes LALIT. 166. eines Affen, mit dessen Frau der Gott des Windes Hanumant erzeugt, MBH. 3, 11493. R. 4, 39, 26. 5, 3, 11. 32, 40. 42. 6, 3, 39. 18, 20. 83, 9. DAÇAK. 182, 11. केशरिसुत m. ein Bein. Hanumant's H. 703.

केशदेव (केश + देव) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 246.

केशुक adj. von केशुक *Butea frondosa Roxb.*: पुष्प SUÇR. 2, 324, 7.

कैकय (Nebenform von कैकय und कैकेय) pl. DRAUP. 5, 16 (Calc. Ausg. कैकेयाः). MBH. 1, 2647. 2, 1870. HARIV. 5020. VARĀH. BRH. S. 14, 25 in Verz. d. B. H. 241. BHĠG. P. 2, 7, 35. कैकयराजपुत्राः MBH. 3, 2009. R. GORR. 2, 38, v. l. im 3ten Bde. Im sg. König der Kekaja BHĠG. P. 9, 24, 37. seine Söhne heissen कैकयाः ebend. कैकयी = कैकेयी eine Tochter des Königs der Kekaja ÇARDAR. im ÇKDR. R. 1, 1, 21. 77, 16. 18. 6, 104, 33. कैकय für कैकय ist weniger berechtigt als कैकय für कैकेय, da in dem letzten Falle auch das metrische Verhältniss in Betracht kommt. कैकस (wohl von कैकस) patron. f. ई gaṇa शाङ्करवादि zu P. 4, 1, 73.

कैकेय (von कैकय) m. ein Nachkomme des Kekaja, Fürst der Kekaja P. 7, 3, 2. अश्वपतिः ÇAT. BR. 10, 6, 1, 2. KHĀND. UP. 5, 11, 4. pl. MBH. 3, 462. 15654. das Volk Kekaja R. 4, 43, 11. 24. 6, 82, 140. कैकेय ein Sohn Çivi's; von ihm stammen die कैकेयाः HARIV. 1680. VP. 444. BHĠG. P. 9, 23. 3. Dhṛṣṭaketu, König der Kaikaja, Vater der fünf Kaikaja VP. 437. कैकेयी eine Tochter des Fürsten der Kekaja ÇARDAR. im ÇKDR. MBH. 1, 3769. 3790. 3796. 3, 15879. 4, 249. 13, 5859. DAÇ. 2, 71. R. 1, 1, 24. 3, 41, 16. 6, 104, 32. RAÇH. 12, 2. Im R. und RAÇH. heisst so schlechtweg eine der Gemahlinnen Daçaratha's, die Mutter Bharata's. — Vgl. कैकय.

केशरायण patron. von केशर gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99.

कैकर्य (von कैकर) n. die Rolle eines Dieners, eines Slaven BHĀG. P. 3, 2, 22.

कैङ्गलायन^३ patron. von किङ्गल gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. — Vgl. कैकरायण.

कैट (von कीट) adj. von einem Insect herrührend: विष सु०. 2, 277, 2.

कैटज m. = कुटज Wrightia antidysenterica Roxb. BUĀVAPR. im ÇKDR.

कैटभ 1) m. N. pr. eines von Viṣṇu erseblagenen ASURA H. 220.

MBH. 3, 498. 13532. 13562. fgg. HARIV. 2223. 2710. 2924. 11461. fgg. 13361.

SU०. 2, 259, 13. RĀGA-TAR. 1, 262. PRAB. 81, 12. BHĀG. P. 6, 12, 1. 7, 9, 37. DEV.

1, 50. fgg. Viṣṇu führt die Beinamen: कैटभसित् AK. 1, 1, 1, 17. कैटभकुन्

ÇKDR. angeblich nach H. कैटभारि H. 221, Sch. HALĀJ. im ÇKDR. कैटभार्दन

BHĀG. P. 3, 24, 18. — 2) Bez. einer Art von Schriftwerken VJUTP. 121.

कैतभ BURN. Intr. 207. — 3) f. म्ना und ई ein Bein. der DURGA TAİK. 1,

1, 53.

कैट्य m. N. einer Arzneipflanze सु०. 4, 378, 15. 2, 107, 16. 383, 10.

= कटूल AK. 2, 4, 2, 21. = निम्ब und मकानिम्ब RATNAM. im ÇKDR.

= मदन Vangueria spinosa Roxb. RĀGAN. ebend. — Vgl. कैट्य.

कैट्य m. N. zweier Pflanzen: 1) = कटूल. — 2) = कटुभी RĀGAN. im

ÇKDR.

कैतक (von कैतक) 1) adj. vom Pandanus odoratissimus herrührend:

रत्न: RAĞH. 4, 55. — 2) n. die Blüte jenes Baumes RĀGAN. im ÇKDR.

कैतव (von कितव) 1) m. patron. des UIŪka MBH. 1, 7002. Vgl. कैत-

वेय und कैतव्य. — 2) n. a) Einsatz im Spiele: दीव्य यत्कैतवे पाण्डव

ते ऽवशिष्टम् MBH. 2, 2163. द्वयोरकतरे बुद्धिः क्रियतामद्य पुष्कर । कैतवे-

नात्तवतो वा युद्धे वा नाम्यतो धनुः || N. 26, 10. — b) Hazardspiel AK. 2,

10, 45. TRIK. 3, 3, 413. H. 486. an. 3, 697. MED. v. 35. — c) Betrug, Lüge

AK. 1, 1, 2, 30. 3, 4, 9, 39. TRIK. H. 378. H. an. MED. न युक्तं कैतवं कर्तुम्

R. 5, 86, 19. BHARTṚ. 2, 44. मत्प्रियं यद्वोचस्तद्वैमि कैतवम् KUMĀRAS. 4,

9. इत्यादिकैतवैर्यूतमस्तुवन्कितवाः क्वचित् KATHĀS. 6, 26. BHĀG. P. 6, 1,

22. मा वद् कैतववादम् GĪ. 8, 2. एकैतव इवास्याः कोपो लक्ष्यते ÇĀK. 69,

2. — d) Laps lazuli RĀGAN. im ÇKDR.

कैतवक (von कैतव) n. Hazardspiel MBH. 2, 2060.

कैतवायन patron. von कितव gaṇa म्नादि zu P. 4, 1, 110. 2, 4, 68, Sch.

Auch कैतवायनि gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

कैतवेय (von कितव) patron. des UIŪka HARIV. 3019. 3300. Derselbe

heisst कैतव्य MBH. 3, 5412. 5535. 5579. — Vgl. कैतव.

कैतायन patron. von कित gaṇa म्नादि zu P. 4, 1, 110.

कैदार (von केदार) 1) adj. auf einem (insbes. unter Wasser gesetztem)

Felde befindlich, darauf wachsend u. s. w.: म्बु सु०. 4, 173, 18. व्रीहि

196, 12. — 2) m. Reis RĀGAN. im ÇKDR. — 3) n. eine Anzahl von Fel-

dern BHAR. zu AK. 2, 9, 11. ÇKDR.

कैदारक, कैदारिक und कैदार्य (wie eben) n. eine Anzahl von Feldern

P. 4, 2, 40. 41. AK. 2, 9, 11. H. 1419.

कैदर्भ patron. von किर्दर्भ gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104.

कैदास patron. von किदास gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. Hiervon ein

neues patron. कैदासायन^३ gaṇa करितादि zu P. 4, 1, 100.

कैनर adj. aus Kīrnara stammend gaṇa तत्तशिलादि zu P. 4, 3, 93.

कैयट m. N. pr. des Verfassers eines Commentars zu Patañgali's

MAHĀBHĀṢJA Z. d. d. m. G. 7, 162. Verz. d. B. H. No. 740. 737. COLEBR.

Misc. Ess. II, 7. Auch कैयट geschrieben ebend. 38. 40. Verz. d. B. H.

No. 726. 738. 733. 789.

कैरणक von किरण (चतुर्धर्वेषु) gaṇa म्नादि zu P. 4, 2, 80.

कैरलेय m. König der Kerala HARIV. 3304.

कैरव 1) m. a) Spieler oder Betrüger (कितव) H. an. 3, 698. MED. v.

35. — b) Feind diess. — c) patron. HARIV. 3020; viell. fehlerhaft für

कैरल (von कैरल), da 3301 in derselben Verbindung कैरलेय erscheint.

LANGLOIS (I. 1, p. 389) hat statt dessen: les fils de Courou; also hat ihm

die Lesart कैरवा: vorgelegen. — 2) n. die in der Nacht blühende,

essbare weisse Wasserlilie gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135. AK. 1, 2, 2, 36.

TAİK. 1, 2, 33. H. 1164. H. an. MED. पुराणपूर्णचन्द्रेण — नृबुद्धिकैरवाणां च

कृतमेतत्प्रकाशनम् MBH. 1, 86. चन्द्रो विकासयति कैरवचक्रवालम् BHARTṚ.

2, 65. कैरवबन्धु m. ein Bein. des Mondes H. 104, Sch. Vgl. कैरविन्. —

3) f. ई a) Mondschein (weil er jene Wasserlilien zum Blühen bringt) H.

an. MED. (lies: कैरवी st. कैतवी). — b) N. einer Pflanze (s. मैथिका) RĀ-

GAN. im ÇKDR.

कैरविन् (von कैरव 2.) 1) m. der Mond ÇABDAM. im ÇKDR. — 2) f.

विणी eine Gruppe von Kairava, ein damit besetzter Teich gaṇa पु-

ष्करादि zu P. 5, 2, 135. H. 1163. कैरविणीखण्ड n. eine Menge von कैर-

विणी gaṇa कमलादि bei KĀÇ. zu P. 4, 2, 51.

कैराक m. ein bestimmtes vegetabilisches Gift H. 1197. Nach dem

Sch. auch f.

कैरात (von किरात) 1) adj. den oder die Kirāta betreffend, ihnen zu-

kommend u. s. w.: पर्व कैरातसंस्रितम् MBH. 1, 320 (vgl. Buch 3, Kap. 38.

fgg.). कैरातं वेशमास्थाय 3, 1552. कैरातसंस्रित 11954. कैरातं स्यानम् 13,

1434. — 2) m. a) ein Fürst der Kirāta MBH. 2, 1869. PRAVARĀDJA. (?)

in Verz. d. B. H. 35, 21. — b) ein starker Mann HĀ. 127. — c) Bez. einer

Schlange AV. 5, 13, 5. — 3) n. a) Agathotes Chirayta Don. (s. किरातति-

क्त) ÇABDĀK. im ÇKDR. — b) eine Art Sandelholz (शम्बरचन्दन) RĀGAN.

im ÇKDR.

कैरातक (von कैरात) adj. f. ई zum Volke der Kirāta gehörig: कैरा-

तकीनामयुतं दासीनाम् MBH. 2, 1867.

कैरातिको adj. demin. f. dass.: कैरातिका कुमारिका सक्ता खनति भेष-

जम् AV. 10, 4, 14.

कैराल n. eine best. gegen Würmer angewandte Pflanze (s. विडङ्ग)

VAIDJ. im ÇKDR. Auch कैराली f. RĀGAN. ebend. — Vgl. कैवल.

कैरिशि (von किरिशि) patron. des SUTVAN AIR. B. 8. 28.

कैर्मडूर N. pr. einer Localität; davon कैर्मडूर adj. daher stammend

gaṇa तत्तशिलादि zu P. 4, 3, 93.

कैल (1) patron. PRAVARĀDJA. in Verz. d. B. H. 36. 37.

कैलकिल Beiw. von Javana VP. 477; vgl. N. 66.

कैलात patron. von किलात gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104.

कैलायत N. pr. eines Volkes VARĀN. BĀU. S. 14, 26 in Verz. d. B.

H. 241.

कैलास m. N. pr. eines Berges, des Sitzes von Kuvera und Çiva.

AK. 1, 1, 1. 66. TRIK. 2, 3, 1. H. 1028. LĪA. 1, 33. fgg. 841. fg. MBH. 3, 503.

कैलासनिलयो धनाध्यक्षः 1697. HARIV. 9737. 11447. 12005. 12419. 12851.

R. 3, 36, 16. 54, 5. 4. 44, 27. VARĀH. BRH. S. 14, 24 in Verz. d. B. H. 241. MĀKĪ. 173, 16. MĒGH. 11. 39. उत्तरे शिखरे तस्य (किंवचतः) कैलासाख्यो म-
हान्गिरिः KATHĪS. 1, 15. RĀGA-TAB. 1, 57. 3, 375. VP. 172. BHĠG. P. 5, 16,
28. कैलासशैलेन्द्रशिखरस्थितमीश्वरम् MĀRK. P. 23, 59. Mit ५ geschrie-
ben erscheint das Wort INDR. 1, 40 (MBH. 3, 1753 mit स). R. 1, 38, 10.
RAGH. 2, 35. 5, 28. 12, 89 (die Calc. Ausgabe überall स). कैलासनाथ
(VIKR. 3. RAGH. 3, 28) und कैलासैवम् (H. 190) Beinamen von Ku-
vera; कैलासनिकेतन (KAVIKALPAL. im ÇKDR.) कैलाशपति und कैलाश-
शिखरवासिन् (ÇIV.) Beinh. von Çiva. घादित्यपुराणीयकैलाससंस्कृता Titel
eines UPAPURĀNA Ind. St. 1, 469.

कैलाञ्ज adj. von किलिञ्ज, f. ई SUÇR. 2, 182, 2.

कैवर्त 1) m. Fischer AK. 1, 2, 15. TRIK. 1, 2, 14. 3, 3, 23. H. 929. M.
8, 260. MBH. 13, 2655. 2672. R. 2, 84, 8. ÇĀNTIÇ. 3, 16. PAÑKĀT. II, 87. 262,
4. HIT. 114, 1. KATHĪS. 23, 49. Als Mischlingskaste betrachtet: निषादो
मार्गव सृते दासे नौकर्मजीविभ्यम्। कैवर्तमिति यं प्राङ्गुर्यावर्तनिवासिनः ॥
M. 10, 34. = वेणुगर्भे क्षत्रियस्यौरसजातः BRAHMAVAIV. P. im ÇKDR. Co-
LEBR. Misc. Ess. II, 184. Vgl. कैवर्त; nach LASSEN (LIA. 1, 631, N.) wäre
das Wort auf किवर्त = किंवर्त niedrige Beschäftigung zurückzuführen.
— 2) f. ई a) Fischerweib ÇKDR. WILS. — b) N. eines Grases, Cy-
perus rotundus (s. परिपेल), VAIDJ. im ÇKDR. Vgl. कैवर्तमुस्त u. s. w.

कैवर्तक (von कैवर्त) m. Fischer R. 2, 83, 15.

कैवर्तमुस्त (कै० + मु०) n. N. eines Grases, Cyperus rotundus, ÇABDAR.
im ÇKDR. Auch ०मुस्तक BUAB. zu AK. 2, 4, 20. ÇKDR. — Vgl. कैव-
र्ती und कैवर्तिमुस्तक.

कैवर्तिका (von कैवर्त) f. N. einer Pflanze (सुरङ्गा, लता, वल्ली, दशा-
हृदा, रङ्गिनी, वस्त्ररङ्गा, सुभगा) RĀGĀN. im ÇKDR.

कैवर्तिमुस्तक n. = कैवर्तमुस्तक AK. 2, 4, 20. Auch कैवर्तिमु० Sch.
Nach ÇKDR. ist die erste Form die Lesart im AK., die zweite die eines
Schol.

कैवल n. = कैराल RATNAM. im ÇKDR.

कैवल्य (कैवलेय?) patron. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 55.

कैवल्य (von कैवल) 1) n. a) vollständige Isolation, Abstraction;
der Eingang in einen solchen Zustand, absolute Glückseligkeit AK.
1, 1, 4, 15. H. 74. अथवर्गश्च युक्तानां कैवल्यं चात्मवेदिनाम् MBH. 13,
1073. कैवल्यं निर्गुणं विश्वमनादमजमव्ययम् (कृष्णम्) 1, 2432. KĀP. 1, 145.
SĀMĀKĪJAK. 17. 19. 21. 68. SUÇR. 1, 311, 10. VEDĀNTAS. 79. COLEBR. Misc. Ess.
I, 235. 401. BUĠG. P. 1, 7, 23. 3, 27, 19. — 1, 8, 27. 2, 3, 12. 3, 15, 16. 27,
28. 4, 20, 10. 23. कैवल्योपनिषद् f. Titel einer UPANISHAD COLEBR. Misc.
Ess. 1, 97. Ind. St. 2, 9. fgg. — b) Totalität BUĠG. P. 3, 11, 2. 5, 3, 17. —
Davon 2) ein gleichlaut. adj. f. घ्रा mit jenem Zustand in Verbindung
stehend: ज्ञानावज्ञानयुक्तानां निरुपाख्या निरञ्जना । कैवल्यया या गर्तदेव
परमा सा गर्तभवान् ॥ MBH. 13, 1104.

कैशव (von कैशव) adj. Keçava (Kṛshṇa oder Viṣṇu) gehörig: व-
नम् RAGH. 17, 29.

कैशिक (von कैश) 1) adj. f. ई von der Dicke eines Haars SUÇR. 1, 27, 19.
अर्थकैशिक ebend. — 2) m. a) Geschlechtsliebe ÇABDAR. und GĀTĪDH. im
ÇKDR. Vgl. कैशिक. — b) N. pr. eines zu den Jādava gehör. Volksstam-
mes, welcher auf Kaiçika, einen Sohn Vidarbha's u. Bruder Kratha's,

zurückgeführt wird, LIA. 1, 611. Anh. XXVIII. Ind. St. 1, 209. सपाण्यक्र-
थकैशिकान् MBH. 2, 585. ईश्वरेण क्रथकैशिकानाम् RAGH. 5, 39. 61. 7, 29.
MĀLAV. 77. sg. als Personennamen HARIY. 1988. 4965. 5060. 5063. 5090
(fälschlich कैशिक). 5839. 3976. fgg. 6389. 6665. VP. 422. — 3) f.
ई a) (sc. वृत्ति) die Darstellung auf Auge und Ohr angenehm einwirkender,
insbes. auf Geschlechtsliebe beruhender Verhältnisse im Drama AK.
3, 4, 11, 75. H. 285 (vgl. Schol.). SĀH. D. (1828) 173 (die Ausg. in der
Bibl. ind. liest कैशिकी). — b) N. pr. einer Localität oder eines Flusses
MBH. 3, 10095. — c) ein Bein. der Durgā (wohl fehlerhaft für कैशिकी)
H. ç. 47. — 4) n. ox. t. die gesammte Haarasse P. 4, 2, 48. AK. 2, 6, 2,
47. H. 1420.

कैशिक्योञ्ज m. s. u. कैशिक्योञ्ज.

कैशिन (von कैशिन) 1) adj. f. ई mit Keçin Dārbhja in Verbindung
stehend u. s. w.: दीप्ता Ind. St. 1, 209. 2, 308. — 2) patron. P. 6, 4, 165.
ÇĀT. Br. 11, 8, 4, 6. Ind. St. 3, 471.

कैशिन्ये metron. von कैशिनी gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151.

कैशोर (von कैशोर) n. das jugendliche Alter P. 5, 1, 129. Sch. सत्तं व-
यसि कैशोर BUĠG. P. 3, 28, 17. कैशोरवयम् adj. 9, 2, 15. स्तनी व्यञ्जितकै-
शोरी 4, 23, 24.

कैशोरि patron. von कैशोर gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151.

कैशोरिक्ये metron. von कैशोरिका gaṇa प्रुवादि zu P. 4, 1, 123.

कैशोर्ये patron. von कैशोरि gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151. कैशोर्ये patron.
des Kāpja ÇĀT. Br. 14, 5, 5, 22. 7, 3, 28.

कैश्य (von कैश) n. die Gesammtmasse der Haare P. 4, 2, 48. AK. 2, 6,
2, 47. H. 1420.

कैष्किन्धे adj. aus Kishkindhā stammend gaṇa सिन्धादि zu P. 4,
3, 93.

को ein prothominales Präfix, welches sich mit mehr oder weniger Si-
cherheit in den Wörtern कोनागर, कोट, कोटवी, कोटएउ, कोमल, कोमलष्टि,
कोलम्बक, कोविद, कोविदार und कोवल erkennen lässt. Man hat es mit
dem nom. masc. vom interrog. क identify wollen; wir ziehen es
aber vor, dasselbe für eine bloße Verstärkung von कु zu halten. Zu ver-
gleichen sind die Präfixe क, कव, का, किम्, कु.

कोक (onomatop.) m. 1) Wolf AK. 2, 5, 7. TRIK. 3, 3, 15. H. 1291. an.
2, 7. MED. k. 22. वने यूयपरिभ्रष्टा मृगी कोकैरिवार्दिता R. 5, 26, 9. 3, 82,
45. PAÑKĀT. 1, 417. — 2) Kuckuck RV. 7, 104, 22. Nach SĀJ. = चक्रवाक.
Vgl. कोकिल. — 3) eine Gansart (s. चक्रवाक) AK. 2, 5, 22. TRIK. 3, 3,
15. 68. 349. H. 1330. H. an. MED. कंसारवै: कोकारवै: MBH. 13, 1846. को-
कानां करुणस्वनेन GĪT. 5, 17. f. कोकी KUVĀLĀJ. 29, b. — 4) Frosch H.
an. MED. — 5) eine kleine Hauseidechse diess. VJUTP. 118. — 6) ein
best. schädliches parasitisches Thier AV. 5, 23, 4. 8, 6, 2. — 7) der wilde
Dattelbaum (खजूरी) H. an. MED. — 8) ein Bein. Viṣṇu's TRIK. 1, 1,
29. — 9) N. pr. eines Mannes, eines Sohnes des Çoṇa, ÇĀT. Br. 13, 5,
4, 17. — 10) N. pr. eines Flusses, v. l. für कोशा VP. 184, N. 72 (im
Ind.: कोका).

कोकाड m. ein best. in Höhlen wohnendes Thier, viell. Fuchs (त्रिविन,
कोकावाच, विश्लेश्य, चमरपुच्छ, लोमश, धूम्रवर्णक) RĀGĀN. im ÇKDR.

कोकादेव (कोक + देव) m. Taube RĀGĀN. im ÇKDR.

कोकनख (कोक + ख) m. pl. N. pr. eines Volkes, v. l. für कोकरक VP. 193, N. 124.

कोकनद् 1) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 2, 1026. Z. f. d. K. d. M. II, 50. SCHIEFNER, Lebensb. 330 (100). — 2) n. der rothe Lotus AK. 1, 2, 3, 41. H. 1163. an. 4, 139. MBD. d. 47. die rothe Wasserlilie H. an. MEN. कुमुदः पुण्डरीकेद्य तत्रा कोकनदेत्पलैः MBu. 3, 11578. 14, 1346. नीलनलिनाभमपि तन्वि तत्र लोचनं धारयति कोकनद्वृत्तम् Gf. 10, 5. व्यकोशकोकनदत्ता Cc. 4, 46. कोकनदच्छवि m. und adj. die Farbe des rothen Lotus und von der Farbe d. r. L. AK. 1, 1, 2, 24. H. 1242. Nach H. an. hat das blosse कोकनद् dieselbe Bedeutung. — Zerlegt sich scheinbar in कोक + नद्.

कोकवन्धु (कोक + व^०) m. der Freund der Kakraváka, ein Bein der Sonne, weil diese die in der Nacht von einander getrennten Paare wieder verbindet.

कोकयातु m. ein nächtliches Gespenst in Gestalt des Koka (Kuckucks) RV. 7, 104, 22.

कोकरक m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 369. VP. 193.

कोकलिक m. N. pr. eines Mannes SCHIEFNER, Lebensb. 266 (36).

कोकली f. N. pr. einer Frau BURN. Lot. de la b. l. 787.

कोकवाच (कोक + वाच) m. = कोकड RĀGĀN. im ÇKDr. unter कोकड.

कोकान्त (कोक + अन्त) m. N. pr. aus कोकान्त zu schließen.

कोकाग्र (कोक + अग्र) m. N. einer Pflanze (समष्टिल) RĀGĀN. im ÇKDr.

कोकामुख N. pr. eines Tirtha MBu. 3, 8136. 13, 1738. HARIV. LANGL. t. I, p. 510. कोकामुखमाहात्म्य VĀR. P. in Verz. d. II. II. No. 483. fg.

कोकाहू m. Schimmel (Pferd) H. 1237. — Wohl ein Fremdwort.

कोकिल (onomat.) Uq. 1, 54. m. 1) der indische Kuckuck (vgl. कोक), dessen liebliche Töne von den Dichtern häufig hervorgehoben werden, AK. 2, 3, 49. H. 1321. भास्करोदयकालो ऽयं गता भगवती निशा । अमौ सुकृत्तो विक्रगः कोकिलस्तात कूजति ॥ R. 2, 32, 2. 3, 79, 10. कोकिलो वृद्धयग्राही VĪC. 14, 6. SUÇR. 2, 246, 4. ÇĀK. 32, 11. पुंस्कोकिलनिन्दैः MBu. 1, 2849. ÇĀK. 131. कोकिला das Weibchen gaṇa अजादि zu P. 4, 1, 4. SUÇR. 1, 22, 10. मधुरैरपि कोकिलाकलकलैः BHART. 1, 34. कोकिलामञ्जुभाषिणी RAGH. 12, 39. आदिश — रतिहृत्तिपदेषु कोकिलो मधुरालापनिर्गर्पाण्डताम् KUMĀRAS. 4, 16. कोकिलाव्रत Verz. d. B. H. No. 468 (9). 1203. — 2) eine Art Maus (मूषिक) SUÇR. 2, 274, 4. — 3) ein best. giftiges Insect (vgl. कोक) SUÇR. 2, 288, 7. — 4) Kohle (nach ihrer Schwärze) TAİK. 1, 1, 70. — 5) N. pr. eines Rāgaputra KĀṬH. ANUKR. in Ind. St. 3, 460.

कोकिलक (von कोकिल) N. eines Metrums (4 Mal ~~~~~, ~~~~~, ~~~~~) COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XVII), 7.

कोकिलनयन (को^० + न^०) m. N. einer Pflanze, = कोकिलान्त RAMĀN. zu AK. 2, 4, 3, 23. ÇKDr.

कोकिलमैत्रावरुण (को^० + मै^०) die Ferrichtungen des Maitr. bei der कोकिलीष्टि betreffend, n. Titel einer Schrift Ind. St. 1, 469.

कोकिलहोत्र (von को^० + होत्र) die Ferrichtungen des Hotar bei der कोकिलीष्टि betreffend, n. Titel einer Schrift Ind. St. 1, 469.

कोकिलान्त (को^० + अन्त Auge) m. N. einer Pflanze, Asteracantha longifolia Nees (soll auch Capparis spinosa L. sein), AK. 2, 4, 3, 23. Weiss

und roth blühend RATNAM. im ÇKDr. Auch कोकिलान्तक m. SVĀMIN zu AK. im ÇKDa.

कोकिलावास (को^० + घावास) m. der Mangobaum (s. घाघ) RĀGĀN. im ÇKDr.

कोकिलेनु (को^० + इनु) m. eine Art Zuckerrohr (कृत्तेनु) RĀGĀN. im ÇKDr.

कोकिलेष्टा (को^० + इष्टा gesucht) f. N. einer Pflanze (महाजम्बू) RĀGĀN. im ÇKDr.

कोकिलोत्सव (को^० + उत्सव) m. der Mangobaum RĀGĀN. im ÇKDr. — Vgl. कोकिलावास.

कोकट s. unter कोङ्कट.

कोङ्क m. N. pr. eines Volkes: कोङ्कवेङ्ककटुकान् Bhāg. P. 5, 6, 8, 10. — Vgl. कोङ्क, कोङ्कण.

कोङ्कट m. N. pr. eines Scholiasten des AMARAKOŠHA, COLEBR. Misc. Ess. II, 34. WILS. 1ste Aufl. p. XXIII. कोकट ÇKDr. unter तोरण.

कोङ्कण 1) m. N. pr. eines Volkes an der Westküste des Dekhans LIA. I, 150. fg. H. an. 3, 204. VARĀH. BRH. S. 14, 12 in Verz. d. B. H. 241. कोङ्कणपति DAÇAK. 193, 11. आक्रम्य क्रनुकान्सत कोङ्कणान्सत तापयन् RĀGĀ-TAR. 4, 159 (vgl. TROYER zu d. St.). Vgl. कोङ्कण. — 2) u. eine Art Waffe H. an. — Vgl. कोङ्कणामुत्.

कोङ्कणक m. pl. = कोङ्कण 1. HARIV. 784.

कोङ्कणावती f. N. pr. eines Flusses HARIV. LANGL. t. I, p. 508 (कोङ्कनावती).

कोङ्कणामुत् m. ein Bein. Paraçurāma's (Sohn der Kuṅkaṇā) ÇABDAM. im ÇKDr.

कोकार (कोम् + कार) m. der Laut kóm: क्रूरकोकारसंभूचितनिजप्रवेशो वायसस्तं समाजं समायातः PAÑĀT. 158, 7.

कोर्च (von कुच् 1) adj. einschrumpfend gaṇa इत्तादि zu P. 3, 1, 140. — 2) m. a) das Einschrumpfen: लघ्वाच SUÇR. 1, 269, 1. — b) Bez. einer Mischlingskaste, der Sohn eines Fischers und der Tochter eines Fleischers BRAHMAV. P. im ÇKDr.

कोजागर (को + जागर^०) m. ein best. Fest, die unter Wachen und Spielen gefeierte Vollmondsnacht im Monat Āçvina TAİK. 1, 1, 108. II. 63. आश्विने पौर्णमास्यां तु चरेज्जागरणं निशि । कामुदी सा समाख्याता कार्या लोकविभूतये ॥ कामुद्यां पूजयेत्तन्मिन्द्रमैरावतं स्थिरम् । सुगन्धिनिशि सद्देशश्चात्तैर्जागरणं चरेत् ॥ निशीथे वरुदा लक्ष्मीः को जागतीति भाषिणी । तस्मै वित्तं प्रयच्छामि अतैः क्रीडां करोति यः ॥ LINGA-P. in TIRUĀMIT. ÇKDr.

कोञ्ज m. = कोञ्ज N. pr. eines Berges II. 1029, Sch.

कोट gaṇa अश्मादि zu P. 4, 2, 80. 1) Feste (vgl. कोट, कुट) H. an. 2, 84. MEN. t. 6. Nach ÇKDr. und WILS.: m. — 2) m. Bart H. c. 121. — 3) m. a shed, a hut (vgl. कुट, कुटी). — 4) m. crookedness, curvature (von 1. कुट). WILS. — 5) f. कोटा P. 3, 1, 17, VĀrt. t. 1. — Vgl. अकोट, अमरकोट, देवीकोट.

कोटक m. Zimmermann, als Mischlingskaste: der Sohn eines Maurers und der Tochter eines Töpfers BRAHMAVAIV. P. im ÇKDr. Nach WILS. auch adj.: who or what curves or bends (von कुट).

कोटचक्र (कोट + चक्र) n. Verz. d. B. H. No. 880. 914. कोटप्रकरण n. ibid. 903.

कोटर् P. 6, 3, 117. 8, 4, 4 (N. eines Baumes?). gapa म्मादि zu P. 4, 2, 80. 1) m. n. TRIK. 3, 5, 11. Baumhöhle AK. 2, 4, 4, 13. II. 1122. महाकं-कारविद्युत् इन्द्रियाङ्कुरकोटर्: MBH. 14, 1328. SUÇR. 1, 133, 9. MĀLAV. 60. ÇĀK. 14. RĪ. 4, 26. PAÑKĀT. 104, 7. II. 2. 211, 11. तस्या (महाशय्याः) मरु-त्कोटर्मास्ति 97, 16. शमीकोटर् 23. 25. Hir. 18, 7. 20. 11. सर्प^० PAÑKĀT. 53, 4. Höhle überh.: कृत्कोटर्गुहासीनें वासुदेवम् MĀRK. P. 8, 230. कोट्वी-स्तनकोटर् RĀGA-TAR. 3, 439. — 2) f. ई a) eine nackte Frau AK. 2, 6, 4, 17, Sch. (nach ÇKDR. Lesart des Textes und कोट्वी eine von einem Schol. aufgeführte Form). — b) ein Bein. der Durgā AK., Sch. ÇKDR. — Vgl. कोटवी, कोट्वी, कौटवी.

कोटरावण (कोटर् + वन mit Dehnung des Auslauts) n. P. 6, 3, 117. 8, 4, 4. Hier ist कोटर् wohl als N. eines Baumes aufzufassen. Vgl. कोटर्.

कोट्वी f. 1) eine nackte Frau AK. 2, 6, 4, 17. H. 534, v. l. — 2) eine Form der Durgā (in nackter Gestalt) DHAR. im ÇKDR. HARIV. LANGL. I, 216. 249. VP. 593. — Vgl. कोटरी, कोट्वी, कौटवी.

कोटाप्य, कोटायते denom. von कोटा P. 3, 4, 17, Vārt. 1.

कोटि (Uṅ. 4, 149) und कोटी (von 1. कुट् f. 1) das gekrümmte Ende des Bogens, der Krallen u. s. w.; äusserste Spitze überh. AK. 2, 8, 2, 61. 3, 4, 4, 70. 9, 40. H. 1013. an. 2, 86. MED. 1. 9. धनुष्कोट्या MBH. 1, 193. 1675. 3, 1598. 11704. BENF. Chr. 29, 27. PAÑKĀT. 120, 23. 121, 1. 2. RAGH. 11, 81. BUĀG. P. 1, 18, 30. उन्नतकोटिरिन्दुः (Hörner des Mondes) MĀRKĀN. 44. 22. ÇĀK. CU. 62, 8. KUMĀRAS. 2, 26. श्येनखाद्यकोटि RAGH. 7, 43. PRAB. 67, 2. शाखा नवाङ्कुरकोटयः BHARTR. 1, 33. तृणकोटि MĀRK. P. 24, 7. ततो मां लघुकाष्ठाधिष्ठितं दत्तैरुभयतो गृहीतकोटिविभागं तत्र सरसि निनयतम् PAÑKĀT. 76, 19. कर्परकोट्या पाटितललाटः 217, 22. अङ्गकोटि RAGH. 6, 14. शितकोटिना कुलिशेन 9, 12. सितदत्तकोट्या BUĀG. P. 3, 13, 32. स्तनकोटि RAGH. 8, 36. खट्वाङ्गकोटि ÇĀNTIÇ. 1, 27. — 2) äusserste Spitze, der höchste Grad, = उत्कर्ष, प्रकर्ष AK. 3, 4, 9, 40. H. an. MED. प्रमाणकोट्या (?) विश्वस्तं तथा सुप्तं वृकोटर्म् MBH. 3, 542. 1, 2241. (मित्रे) परमस्त्रेकोटिमाश्रिते PAÑKĀT. 76, 8. — 3) कोटिद्वय die zwei Endpunkte, die zwei Alternativen: कार्पमकार्यं चेति कोटिद्वयम् Sch. zu Kap. 1, 134. — 4) die äusserste Zahl im ältern Zahlensystem (vgl. ALBROUNY bei REINAUD, Mém. sur l'Inde 302), zehn Millionen AK. 3, 6, 2, 24. TRIK. 3, 3, 93. H. 873. H. an. MED. SIDDH. K. 250, b, 44. शतं शतसकृन्नाणां कोटिमाङ्गमनीषिणाः R. 6, 4, 56. योनिकोटिमरुक्षेषु M. 6, 63. JĀGĀN. 3, 103. MBH. 3, 5063. 13, 2677. 14, 2663. ARG. 5, 11. N. (BOPP) 20, 10. R. 1, 13. 52. 43, 34. 4, 37, 24. 25. VIÇV. 3, 11. 20. PAÑKĀT. III, 186. RAGH. 12, 82. RĀGA-TAR. 4, 189. LALIT. 13. 67. H. 58. 127. 129. कोटिहोम GRNĀSĀNGR. 1, 8. AV. PARIÇ. in Verz. d. B. H. 91 (31). BHAVISHJOTT. P. ebend. 136 (138). — 5) the complement of an arc to 90°. — 6) the side of a right angled triangle KĀLAS. 361 bei HAUGHTON. — 7) N. einer Pflanze (s. कोटिवर्षा) AK. 2, 4, 4, 24, Sch. ÇĀBDAR. im ÇKDR. — Vgl. कालकोटि, तुलाकोटि.

कोटिक (von कोटि) 1) adj. f. आ die äusserste Spitze von Etwas bildend, am Ende eines comp.: मानुषकोटिका eine Prinzessin PAÑKĀT. 44, 25. BENFET: ein Wurm von einem Menschen. — 2) m. a) (sc. माण्डूक) eine Art Frosch SUÇR. 2, 290, 7. — b) ein best. Insect, Coccinelle (vgl. कोटिर्) ÇĀTĀDDH. im ÇKDR. — c) N. pr. eines Fürstensohnes (s. कोटिकास्य) MBH. 3, 15586.

कोटिकर्पा (को^० + कर्पा) N. pr. eines Mannes (?) BURN. Intr. 46, N.

कोटिकास्य (कोटिक + आस्य) m. N. pr. eines Sohnes des Königs Suratha MBH. 3, 15593. 15582. 15587 (v. l. DRAUP. 1, 12. 17. 2, 6: कोटिकास्य). — Vgl. कोटिक 2, c.

कोटिनित् (को^० + नित्) m. ein Besieger von zehn Millionen, ein Bein. des Dichters Kālidāsa TRIK. 2, 7, 26.

कोटिज्या (को^० + ज्या) f. the cosine of an angle, in a right angled triangle WILS.

कोटितीर्थ (को^० + ती^०) m. N. pr. eines Tirtha MBH. 3, 4094. 5087.

कोटिपात्र (को^० + पात्र) n. Steuerruder H. 879.

कोटिपाल m. VET. 13, 14. fgg. wohl nur fehlerhaft für केट्टपाल (s. a. कोट्ट).

कोटिमत् (von कोटि) adj. mit einer Spitze versehen: कुलिशं मघोनः ÇĀK. 183.

कोटिर (wie eben) m. 1) die hornartig auf dem Scheitel aufgebundenen Haare (झटा) TRIK. 2, 6, 32. Vgl. कोटीर. — 2) Ichneumon. — 3) Coccinelle (vgl. कोटिक). — 4) ein Bein. Indra's H. an. 3, 545. MED. r. 145.

कोटिवर्ष (को^० + वर्ष^०) 1) n. N. pr. einer Stadt an der Koromandel-Küste ÇĀBDAR. im ÇKDR. Vgl. कोटीवर्ष. — 2) f. आ N. einer Pflanze, Medicago esculenta Rottl. Roxb. (Trigonella corniculata Lin.), AK. 2, 4, 4, 21.

कोटिवेदिन् (को^० + वे^०) adj. die äusserste Spitze treffend so v. a. das Schwierigste zu vollbringen im Stande RĀGA-TAR. 1, 110.

कोटिश (von कोटि) m. 1) Egge AK. 2, 9, 12. H. 893. — 2) N. pr. eines Nāga MBH. 1, 2146.

कोटिशम् (wie eben) adv. in einer Anzahl von zehn Millionen: कोटिशश्चैव रत्नानि तस्या मात्रे न्यवेशयत् SUND. 3, 14. R. 4, 35, 31. RAGH. 2, 49. BUĀG. P. 3, 11, 40.

कोटिश्री (को^० + श्री) f. ein Bein. der Durgā H. ç. 54.

कोटीर (von कोटि) m. 1) = कोटिर् 1. ÇKDR. und WILS. angeblich nach TRIK. NAISH. 11, 18 und BALA beim Sch. zu d. St. — 2) Diadem H. 631.

कोटीवर्ष (को^० + वर्ष^०) 1) n. = कोटिवर्ष, N. pr. einer Stadt an der Koromandel-Küste (देवीकोट, वाणापुर) TRIK. 2, 1, 17. H. 977. Vgl. कोट्टवीपुर. — 2) f. आ = कोटिवर्षा ÇĀBDAR. im ÇKDR.

कोटीश m. = कोटिश 1. BHAR. zu AK. 2, 9, 12. ÇKDR. H. 893, Sch.

कोट्ट n. (nach dem Sch. auch m.) Festung H. 973. पुरकोट्टपालपुरायाः PAÑKĀT. 237, 15. कोट्टपाल m. H. ç. 141. VJUTP. 93. कोट्टराजन् (sic) VJUTP. 94. कोट्टराज (sic) LALIT. 130. कोट्टारघट्टः AK. 3, 6, 2, 18 in einem Kapitel, wo die Wörter männlichen Geschlechts ohne Angabe der Bed. zusammengestellt werden, lösen Einige in कोट्ट-अरघट्ट-रुट्ट, Andere in कोट्टार-घट्ट-रुट्ट auf. — Das Wort ist viell. in को + अट्ट zu zerlegen.

कोट्टमल्लिक s. BURN. Intr. 199, N. 1.

कोट्टवी 1) f. eine nackte Frau ÇĀBDAR. im ÇKDR. दिग्वासा (nackt) देव-वचनात्प्रतिष्ठद्य कोट्टवी ॥ लम्बा नाम महाभागा भागो देव्यास्तथाष्टमः ॥ HARIV. 10721. RĀGA-TAR. 3, 439. — 2) ein Bein. der Durgā TRIK. 1, 1, 53. — Das Wort ist viell. in को + अर्तव (ट्ट = त्त wie in कुट्ट = कर्त्त) die monatliche Reinigung zu zerlegen und würde demnach urspr. be-

deuten: ein so mangelhaft bekleidetes Frauenzimmer, dass nicht einmal die Spuren der monatlichen Reinigung verborgen bleiben. Nebenformen: कोटवी, कोटवी, कोटरी.

कोटवीपुर (को^० + पुर) n. = कोटीवर्ष ÇABDAR. im ÇKDR.

कोटार m. AK. 3, 6, 2, 18 (vgl. u. कोट). 1) Festung (vgl. कोट) BHAR. zu AK. 3, 6, 2, 18. ÇKDR. — 2) Brunnen TRIK. 3, 3, 339. H. an. 3, 546. MED. r. 146. HĀR. 231. — 3) die in einen Teich führende Treppe H. an. MED. HĀR. — 4) = नागर m. TRIK. H. an. MED. HĀR. a libertine WILS.

कोठ m. eine Art Ausschlag mit rothen Flecken AK. 2, 6, 2, 5. H. 467. Suçr. 1, 156, 3, 11. 2, 140, 16. Verz. d. B. H. No. 975. — Wohl aus कुष्ठ entstanden.

कोठर m. N. einer Pflanze (झङ्गाठ) RĪĀN. im ÇKDR. — Vgl. कोटर. कोठरपुष्पी (को^० + पुष्प) f. N. einer Pflanze, *Convolvulus argenteus*, RATNAM. 30. RĪĀN. im ÇKDR.

कोटायन (!) patron. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 55, 9 v. u. — Vgl. कोलायन.

कोण m. 1) Ecke, Winkel, = अग्नि AK. 2, 8, 2, 61. TRIK. 3, 3, 125. H. 1013. an. 2, 138. = अग्नि und एकदेशो गृह्णादीनाम् MED. n. 9. गृह्णकोषो स्थितः PAÑKĀT. 238, 8. गृह्णकोषोक्तेः 181, 19. कपाटकोषोक्तेः 237, 3. स्व-गृह्णस्याङ्गणे तेन चत्वारः स्वर्णपूरिताः। कुम्भाशतुर्षु कोषेषु निगूढाः स्वा-पिता भुवि || KATHĪS. 19, 33. DAÇAK. in BENF. CHR. 187, 8. 198, 9. त्रिकोण MBH. 14, 2035. चतुष्कोणाध्याकार Sch. zu VEDĀNTAS. 63. COLEBR. Alg. 58. कोणस्पृशत a circle in contact with the angles; an exterior circle; one circumscribed 299. — 2) Zwischengegend (विदिम्) RĪĀN. im ÇKDR. — 3) ein Werkzeug zum Schlagen der Laute oder eines andern musikalischen Instruments AK. 1, 1, 2, 6. H. 294 (nach dem Sch. auch f.). H. an. MED. भेरीमृदङ्गवीणायां कोणसंघटितः (शब्दः) R. 2, 71, 26. सुवर्णकोणा-भिरुतः प्राणदद्यामडुन्दुभिः 81, 2. — 4) ein best. musikalisches Instrument TRIK. MED. — 5) Keule (लगुट) TRIK. H. an. MED. — 6) der Planet Mars H. an. — 7) der Planet Saturn (aus dem griech. Κρόνος; vgl. कोला) VIÇVA im ÇKDR. HORĀÇ. in Z. f. d. K. d. M. 4, 318. Ind. St. 2, 261. — Vgl. अग्निकोणा, कुम्भकोणा.

कोणकुणा m. = कोलकुणा, उत्कुणा, मकुणा Wanze H. 1209, v. 1.

कोणवादिन् (को^० + वा^०) m. ein Bein. Çiva's II. ç. 43 (०वादिन्).

कोणाकोणा (कोण + कोण) adv. von Winkel zu Winkel, in der Diagonale HAVERTON. — Ueber diese Art comp. s. P. 5, 4, 127. Vor. 6, 33.

कोणो adj. = कुणो lahm am Arm AK. 2, 6, 1, 48, Sch.

कोणोय s. कोणोय; कोणोयन unregelmässige Form für को^० Ind. St. 3, 460. 474.

कोणउभट्ट (कोणउ + भ^०) m. N. pr. eines Grammatikers COLEBR. Misc. Ess. 1, 263. II, 42. Verz. d. B. H. No. 764. fg.

कोय (von कुय् m. 1) Fäulnis, Verwesung: मूत्रपुरीषकोय Suçr. 1, 41, 9, 10. 170, 15. 2, 292, 20. — 2) ein faulendes Geschwür: स्नायुमोसति-रकोय Suçr. 1, 92, 4. 266, 16. 2, 369, 16. gangrene WILS. — 3) eine best. Augenkrankheit H. an. 2, 213. MED. th. 5. inflammation, and ulceration of the angles of the eyelids WILS. — Nach H. an. und MED. ausserdem noch das Quirlen (मयन) und adj. = शतित, afflicted with pain WILS. ÇKDR. angeblich nach denselben Autorr.: = मयित gequirilt.

कोदण्ड (को + दण्ड) 1) Bogen, n. AK. 2, 8, 2, 51. H. 775 (nach dem Sch. auch m.). MED. d. 28. m. H. an. 3, 180. — BHARTR. 1, 97. MĀLAV. 85. HIT. 35, 11. KATHĪS. 22, 92. RĪĀ-TAR. 5, 104. BHĪG. P. 3, 21, 52. 9, 10, 9. Nirgends das Geschlecht zu erkennen. — 2) m. die bogenförmige Braue H. an. MED. — 3) m. eine kriechende Pflanze H. an. — 4) m. N. pr. einer Gegend H. an. MED.

कोदण्डिन् (von कोदण्ड) mit einem Bogen bewaffnet, ein Bein. Çiva's ÇIV.

कोदार eine Getreideart Sch. zu KĪTJ. ÇR. 1, 6, 8.

कोदर m. *Paspalum scrobiculatum* Lin., ein Getreide geringerer Art (कुधान्य), AK. 2, 9, 16. H. 1177. अग्निद्वयानि धान्यानि कोदराः पुलका-स्तया MBH. 13, 4363. Suçr. 1, 197, 6. 73, 5. 2, 45, 13. 77, 6. 294, 10. द्विवा कर्पूरखाण्डान्वृतिमिह कुरुते कोदराणां समन्तात् BHARTR. 2, 98. Sch. zu KĪTJ. ÇR. 1, 6, 8. PAODH. zu 2, 1. — Vgl. कोदवीणा.

कोना SV. I, 4, 1, 2, 4 eine offenbar entstellte Form, wofür RV. चाकन् hat.

कोनालक m. oder ०का f. ein best. Wasservogel Suçr. 1, 203, 14.

कोनालि wohl eine best. Pflanze Suçr. 2, 73, 1.

कोनाल (कोनाल?) m. pl. N. pr. eines Volkes HĀRY. 784. — Vgl. कुनाल.

कोन्व m. N. pr. eines Gebirges VP. 180, N. 3. — Vgl. कोल, कोलक, कोलगिरि und कोल्वगिरिय.

कोन्वशिर m. pl. N. pr. eines gesunkenen Kriegerstammes MBH. 13, 2158. — Vgl. कोल्वगिरिय.

कोप (von 1. कुप् m. 1) krankhafte Aufregung, namentlich der Leibes oder Flüssigkeiten des Leibes Suçr. 1, 5, 8. पवनः परं कोपं याति 47, 2. 130, 19. 153, 7. अष्टकोप 2, 125, 7. अतिकोप 312, 7. P. 5, 1, 38, Vartt. 1. — 2) Aufwallung, Zorn AK. 1, 1, 2, 26. II. 299. कोपो ऽग्निं (गमयति) M. 3, 230. 8, 280. HĪP. 3, 17. R. 1, 3, 24. VID. 40. कोपास्तत्तणभङ्गुराः HIT. 37, 21. क्रकोपाग्निर्दग्ध VID. 145. न मे कोपः N. 25, 10. अकैतव इवास्याः कोपो लक्ष्यते ÇĀK. 69, 2. तस्याः कोपमजीवनः RAÇH. (ed. Calc.) 1, 77. को-पार्दित VET. 39, 13. कोपाभिभूत PAÑKĀT. 169, 21. कोपं न गच्छति (नागः) 1, 139. स भूयो ऽत्यक्तं कोपं करिष्यति 151, 12. MRĀKH. 86, 14. ÇUK. 45, 7. न मे कोपस्त्वया कार्यः MBH. 14, 2408. न मे कोपो ऽस्याम् VIKR. 60, 12. यं प्रति कोपः P. 4, 4, 37. चकार कोपं तेजस्वी विश्वामित्रमग्निं प्रति MĀRK. P. 9, 4. प्रभूतं तत्रोपरि कोपं करिष्यति PAÑKĀT. 162, 25. कोपं संपच्छ N. 20, 26. कोपं संकृतम् 6, 13. दोषे कामनकोपने AK. 3, 4, 18, 123. Am Ende eines adj. comp. f. या MĀLAV. 17. सकोपं erzürnt PAÑKĀT. III, 27. सकोपम् adv. zornig, im Zorn 38, 11. 94, 8. HIT. 20, 19. — कोपं (कर्त्तार) falsche Var. für कोप im gaṇa पचादि zu P. 3, 1, 134. — Vgl. पद्मकोप.

1. कोपक्रम (कोप + क्रम) adj. zornig ÇKDR. WILS.

2. कोपक्रम (2. क + उपक्रम) n. Brahman's Schöpfung RĪJAM. zu AK. 3, 6, 2, 28. ÇKDR.

कोपज्ञ (2. क + उपज्ञा) n. dass. AK. 3, 6, 2, 28, Sch.

कोपन (von कुप् simpl. und caus.) 1) adj. f. या a) zum Zorn geneigt, zornig, böse MBH. 1, 1354. 3, 9976. 10749. 13, 4588. R. 1, 34, 22. 4, 46, 8. VIÇV. 10, 5. KĀN. 61. KATHĪS. 5, 42. ÇUK. 40, 9. II. 392. fem. AK. 2, 6, 2. 4. H. 510. PAÑKĀT. IV, 8. VIKR. 57, 11. KUMĀRAS. 3, 8. AMAR. 65. — b) in krankhafte Aufregung versetzend, reizend Suçr. 1, 177, 15. वातकोपन

190, 5. 16. 197, 12. — 2) m. N. pr. eines Asura HARIV. 2284. — 3) n. a) *Aufregung, Reizung*: स्वदोषकोपनाद्गोमं लभते MBh. 14, 466. वातस्य शननं कोपनं वा P. 5, 1, 38, VĀRT. 1, Sch. पयोक्तैः कोपनैः दोषाः कुपिताः SUÇR. 2, 430, 16. — b) *das Erzürnen* (trans.): अयश्चमधर्म्यं च यन्मृषा धर्मकोपनम् MBh. 13, 2426.

कोपनक (von कोपन) n. ein best. Parfum (कोरक) RĀGĀN. im ÇKDr.

कोपयिषु (vom caus. von 1. कुप्) adj. zu erzürnen beabsichtigend: त्रियान्कोपयिषुभिः MBh. 1, 6836.

कोपलता (कोप + लता) f. N. einer Pflanze (कर्पासफोटा) RĀGĀN. im ÇKDr.

कोपवत् (von कोप) 1) adj. zornig. — 2) f. ०वती N. eines Metrums (4 Mal —————) COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (IX, 20).

कोपवेग (कोप + वेग) m. N. pr. eines Rshi (Zorn-Ungestüm) MBh. 2, 141.

कोपकोपि (कोप + कोप) adv. unter beiderseitigem Zorne; nach HAUGHTON: s. mutual anger, reciprocal wrath. Vgl. P. 5, 4, 127. VOP. 6, 33.

कोपिन् (von कुप् oder कोप) 1) adj. a) zornig AK. 3, 1, 32. R. 3, 16, 29. मयि कोपिनी Git. 10, 3. अकोपिता f. das Freisein von Zorn MĀRK. P. 28, 29. — b) am Ende eines comp. aufregend, reizend: शोणितपितकोपिन् SUÇR. 1, 199, 15. — 2) m. eine Art Taube (ब्रह्मपारावत) RĀGĀN. im ÇKDr.

कोम n. = क्षोम Sch. zu AK. im ÇKDr. unter क्षोमन्.

कोमलं Un. 1, 108. 1) adj. f. श्या zart, weich (Gegens. कर्कश) AK. 3, 2, 27. 3, 4, 16, 97. TRIK. 3, 1, 21. H. 1387. an. 3, 642. MED. 1. 83. तरुणाङ्गुर-कोमला (शिशया) R. 5, 16, 49. SUÇR. 1, 22, 18. 135, 7. 2, 172, 1. PAÑĀT. 229, 9. ÇĀK. 20. 72. 140. BRAHMA-P. in LA. 32, 17. PRAR. 101, 17. संपत्सु मद्धतो चित्तं भवत्युत्पलकोमलम् BHARTṚ. 2, 56. गात्रम् MECH. 91, v. 1. अङ्गम् TRIK. 2, 6, 20. ÇĀK. 70, v. 1. कोमलाङ्गुलि ÇĀK. 140. पादौ PAÑĀT. 260, 12. पाणिः DHĀRTAS. 92, 9. दत्ताः HIT. 13, 9. RAGH. 9, 45. तस्यात्पायतकोमलास्य सततं शूलप्रसङ्गेन किम् MĀRK. 34, 5. zart von Tönen: कोमलैः कलरुवैः BHARTṚ. 1, 97. तौ मुकोमलैर्वचनैरनुनीय ÇUK. 45, 8. कोमलगीत n. a pleasing (eher zart) song WILS. कोमल = मनोल ÇABDAR. im ÇKDr. — 2) f. श्या N. einer Pflanze (s. तीरिका) ÇABDAR. im ÇKDr. — 3) n. Wasser H. an. MED. — कोमल (HARIV. 12832) und कोमला (VĀJU-P. in VP. 479, N. 68) falsche Varianten für कोसल und कोसला. — Ist wohl in को + मल (von मल् = झल) zu zerlegen und bedeutet also ursprünglich: leicht verwelkend; vgl. कुमार.

कोमलक (von कोमल) n. Lotusfiber ÇABDAR. im ÇKDr.

कोमासिका f. = जालिका HAR. 126. a budding fruit WILS.

कोम्यं adj. von SĀJ. durch काम्य erklärt: ऊर्धा नः सतु कोम्या वनान्यहानि विश्वा मरुतो जिगीषा RV. 4, 171, 3.

कोयष्टि (को + यष्टि) n. ein best. Stelzvogel (angeblich der Kibitz; a small white crane commonly called a paddy-bird WILKINS' Ms. bei HAUGHTON) TRIK. 2, 3, 32. H. 1338. HAR. 183. M. 5, 13. JĀGĀN. 1, 173. VER. 6, 10. BHĀG. P. 8, 2, 15. Auch कोयष्टिक m. AK. 2, 5, 35. MBh. 13, 2835. R. 3, 78, 23. 6, 13, 9. SUÇR. 1, 201, 18. कोयष्टिभ (!) R. 2, 54, 41 (Goar. 42: कोयष्टिक). — Der Vogel verdankt seinen Namen den stelzartigen Füßen.

कोर m. 1) ein bewegliches Gelenk (wie das der Finger, Zehen, Knie u. s. w.) SUÇR. 1, 340, 16. 18. — 2) Knospe (vgl. कोरक) WILS.

कोरक Un. 5, 35. m. n. 1) Knospe gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. AK. 2, 4, 4, 16. H. 1123. an. 3, 29. MED. k. 74. R. 2, 59, 8. SUÇR. 2, 326, 7. ÇĀK. 131. स्तन° Git. 12, 14. — 2) Lotusfiber. — 3) ein best. Parfum (कक्कोलक) H. an. MED. — 4) ein anderer Parfum (कोर) ĠĀTĀDH. im ÇKDr. कोरकित्तं (von कोरक) adj. mit Knospen bedeckt gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36.

कोरङ्गी f. kleine Kardamomen AK. 2, 4, 4, 18.

कोरद्वय m. = कोद्वय AK. 2, 9, 16. SUÇR. 2, 64, 1. 181, 1. 1, 79, 20. Auch कोरद्वयक m. H. 1177. SUÇR. 1, 53, 1. 196, 21. ईदृशो भविता लोका युगात्ते पर्युपस्थिते । वस्त्राणां प्रवरा शोणी धान्यानां कोरद्वयकाः ॥ MBh. 3, 13027. PADDB. zu KĀTJ. ÇA. 2, 1. — Zerlegt sich scheinbar in कोर + द्वय.

कोरित adj. 1) pounded, ground, comminuted. — 2) budded, sprouted WILS. — Vgl. कोर.

कोर्य m. = कौर्य Z. f. d. K. d. M. 4, 306.

कोरलं gaṇa स्वलादि zu P. 3, 1, 140. 1) m. a) Eber (vgl. क्रौड) AK. 2, 5, 2. TRIK. 3, 3, 386. H. 1287. an. 2, 481. MED. 1. 11. JĀGĀN. 3, 273. VOP. 25, 1. — b) Floss, Nachen AK. 1, 2, 3, 11. TRIK. H. 879. H. an. MED. — c) eine Art Waffe DHAR. im ÇKDr. — d) Busen, Schooss (vgl. क्रौड) TRIK. H. an. MED. — e) Umarmung diess. — f) N. einer Pflanze (s. चित्र. चित्रक) H. an. MED. — g) der Planet Saturn (vgl. कोण, क्रौड) H. ç. 14. MED. — h) N. pr. eines Sohnes von Ākriḍa HARIV. 1836. eines gefallenen Kriegerstammes HARIV. LANGL. 1, 68 und ÇKDr. nach HARIV.; die gedr. Ausg.: कोलिसर्पाः st. कोलाः सर्पाः, wie LANGL. gelesen hat. Bez. einer Mischlingskaste: स तु लेटातिवरकन्यायां जातः BRAHMAV. P. im ÇKDr. N. pr. eines Landes (vgl. कोलाञ्ज) ÇABDAR. im ÇKDr. tu brats comme l'âne du Kola (Kalinga?) BURN. Intr. 187. Vgl. कोलगिरि, कोलिसर्प, कोल्वगिरिय. — 2) f. Zizyphus Jujuba Lam. (s. कर्कन्धु), कोला ÇABDAR. im ÇKDr. कोली BHAR. zu AK. im ÇKDr. Vgl. कोलि. — 3) f. श्या Piper longum Lin. (TRIK. H. ç. 101) und Piper Chaba (चव्य) Hunt. H. an. MED. — 4) n. a) Brustbeere (vom Zizyphus Jujuba) AK. 2, 4, 2, 17. TRIK. H. an. MED. KHĀND. UP. 7, 3, 4. SUÇR. 1, 25, 6. 145, 18. 137, 4. 162, 10. 2, 197, 5. 309, 21. 328, 11. 330, 12. LALIT. 240. 247. 249. 253. Vgl. कुवल. — b) schwarzer Pfeffer RĀGĀN. im ÇKDr. Piper Chaba Hunt. VAIDJ. im ÇKDr. — c) ein best. Gewicht (तेल) VAIDJAKAPARIBHĀSĪ im ÇKDr.

कोलक (von कोल) 1) m. N. zweier Pflanzen: a) = अङ्गुष्ठ RĀGĀN. im ÇKDr. — b) = बहुवार ĠĀTĀDH. im ÇKDr. — 2) n. a) ein best. Parfum (कक्कोलक) AK. 2, 6, 3, 31. H. 646. — b) schwarzer Pfeffer AK. 2, 9, 36. H. 420.

कोलकन्द (कोल + कन्द) m. ein best. gegen Würmer angewendetes Knollengewächs (कृमिघ्न, पञ्जल, वस्त्रपञ्जल, पुटालु, सुपुट, पुटकन्द) RĀGĀN. im ÇKDr.

कोलकर्कटिका (कोल + कर्कटि) f. N. einer Pflanze (s. मधुखनीरिका) RĀGĀN. im ÇKDr.

कोलकिल N. pr. einer Stadt (?) VP. 477, N. 66. Nebenformen: किलकिल, किलिनकिल, कोलिकिल.

कोलकुण m. Wanze H. 1209. — Vgl. कोणकुण, उत्कुण, मत्कुण.

कोलगिरि (कोल + गिरि) m. N. pr. eines Gebirges MBh. 2, 1171. LIA.

1,368, N. — Vgl. कोन्व, कोल, कोलक, कोलगिरि, कोन्वशिर, कोल्व-गिरिय.

कोलदल (कोल + दल) n. ein best. Parfum AK. 2, 4, 4, 18. TRIK. 3, 3, 343.

कोलनासिका (कोल + ना) f. N. einer Pflanze (वाङ्मणी) Hār. 223. RĀĠAN. im ÇKDR.

कोलपुच्छ (कोल + पुच्छ) m. Reiher Hār. 186.

कोलमूल (कोल + मूल) n. die Wurzel von *Piper longum* Lin. RĀĠAN. im ÇKDR.

कोलम्वक m. der Körper der indischen Laute AK. 1, 1, 7, 7. II. 290. — Ist wohl in को + लम्ब zu zerlegen.

कोलवल्ली (कोल + व) f. N. zweier Pflanzen: 1) *Pothos officinalis* Roxb. AK. 2, 4, 3, 16. — 2) *Piper Chaba* (चव्य) Hunt. RĀĠAN. im ÇKDR.

कोलशिम्बी (कोल + शि) f. N. einer Pflanze (कृतफला, खट्टा, प्रकर-पादिका, काकाण्डोला, दाधपुष्पी, काकाण्डा, पर्यङ्कपादिका, vulg. झालकु-शी, welches nach HAUGHTON *Carpopogon pruriens* Roxb. ist) RĀĠAN. im ÇKDR.

कोलकोलि (कोल + कोल) adv. unter gegenseitiger Umarmung HAUGH-
TON. Vgl. P. 5, 4, 127. Vop. 6, 33.

कोलाञ्च (कोल N. pr. eines Volkes + अञ्च) m. N. pr. eines Landes ÇĀDDAR. im ÇKDR. तत्र पुरं कान्यकुब्जम् ÇKDR. a name of *Kalinga*, the *Coromandel coast*, from *Cuttah to Madras*; according to some, it is in *Gangetic Hindustan*, with *Kanouj* for the capital WILS.

कोलाविधोसन् (कोला? + वि) DRV. 1, 4, 5: वभूचुः शत्रवो भूयाः कोला-विधोसिनस्तथा.

कोलाकूल ÇĀNT. 2, 19, 1) m. n. TRIK. 3, 5, 11. ein vielseitiges Geschrei (von Menschen und Thieren) AK. 1, 1, 6, 4. H. 1404. an. 4, 287. शीघ्रं भे-रीनिनादिन स्पृष्टकोलाकूलेन मे । समानयधं सैन्यानि R. 6, 8, 45. प्रणश्यन्-नकोलाकूलेन PĀNĀT. 129, 18. HIT. 106, 11. सो ऽयं विद्रूपकः प्राप्त इति कोलाकूले व्यधुः VID. 177. RĀĠA-TAR. 3, 364. MĀRE. P. 8, 109. masc.: त-तो कूलकलाश-दः पुनः कोलाकूलो महान् । महान्नानसनादस्तु पुनस्तूर्पर-वो महान् ॥ R. 3, 31, 41. दूरदेशे शब्दयमानस्य शृगालवृन्दस्य कोलाकूलो ऽश्राव्य PĀNĀT. 64, 3. 77, 1. 237, 16. HIT. 18, 11. BHĠG. P. 3, 15, 18. aentr.: राष्ट्रं कोलाकूलं ज्ञातम् KĀTHĀS. 4, 98. 16, 109. Ohne Zweifel wie कलकल und कूलकूल onomatop.; hierher gehört auch das कूल in कुतूकूल. — 2) m. N. pr. eines personificirten Berges MBu. 1, 2367. fg. (an der ersten Stelle fälschlich: कोलालाकूलः). LIA. 1, 606.

कोलि m. f. *Zizyphus Jujuba* Lam. (s. कर्कन्धु) AK. 2, 4, 3, 17. TRIK. 2, 4, 44. II. 1138. — Vgl. कोल, कपिकोलि.

कोलिकिल = कोलकिल VP. 477, N. 66.

कोलित m. ein Bein. Maudgaljājana's VJUTP. 32. BERN. Intr. 391. SCHIEFNER, Lebensb. 253 (25). Der Name wird auf कोल Schooss zurück-geführt.

कोलिसर्प (कोलि + सर्प) m. N. pr. eines gefallenen Kriegerstammes MBu. 13, 2404. HARIV. 782. — Vgl. u. कोल 1, 4.

कोलुक (1) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 57.

कोलूक N. pr. eines Landes R. 4, 43, 8. Var. 1.: कोलूत und शैलूत. — Vgl. उलूक, उलूट, उलू, कुलूट, कुलूत, कोलूत.

कोलूत s. u. कोलूक.

कोल्या f. *Piper longum* RATNAM. im ÇKDR. — Vgl. कोला.

कोलक m. N. pr. eines Gebirges BHĠG. P. 5, 19, 16. — Vgl. कोन्व, कोन्वशिर, कोल, कोलगिरि, कोल्वगिरिय.

कोलगिरि (को + गि) m. N. pr. eines Gebirges VARĀN. BĠN. S. 14. 13 in Verz. d. B. H. 241. — Vgl. कोलक u. s. w.

कोल्वगिरिय (von कोल्व + गिरि) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 14, 2476. LIA. 1, 368, N. — Vgl. कोन्वशिर, कोलगिरि u. s. w.

कोविद् (को + विद्) adj. f. या kundig, erfahren AK. 2, 7, 4. H. 341. BHĠG. P. 1, 2, 15, 3, 18. Die Ergänzung im loc.: वर्त्मकर्मणि R. 2, 80, 5. im gen.: श्रयस्य MBu. 3, 1287. पुण्यपापयोः (könnte auch loc. sein) 44, 427. व्यसनानामकोविदा R. 5, 18, 21. 1, 22, 23. im comp. vorangehend: यश्च N. 1, 4, 20, 14. धर्मकामार्थं M. 7, 26. मन्त्रं VIÇV. 10, 9. SUÇR. 2, 270, 5. ब्रह्मं 6, 19. — R. 2, 31, 18. 3, 37, 23. VIÇV. 8, 16. MEGH. 31. VET. 16, 17. BHĠG. P. 1, 12, 29. 3, 23, 1.

कोविदार (को + वि) m. N. eines Baumes (der schwer oder leicht zu spaltende), *Bauhinia variegata* Lin., AK. 2, 4, 2, 3. II. 1152. MBu. 3, 11574. 13, 4364. R. 2, 84, 3. 97, 19. 4, 29, 11. 5, 9, 8. SUÇR. 1, 110, 17. 144, 13. 137. 20. 223, 7. 2, 472, 1. चित्तं विदारयति कस्य न कोविदारः R. 3, 6. Einer der himml. Bäume: को ऽप्ययं दारुरित्याङ्गुरजानन्तो यतो जनाः कोविदार (= पारिजात und मन्दार) इति ध्यातस्तत्रतः स महातरुः ॥ HARIV. 7169. LALIT. 269.

कौश (so alle älteren Bücher; die neueren bald कोश, bald कोय. AK. 3, 4, 29, 223 steht कोय unter denjenigen Wörtern, welche ष zum letzten Consonanten haben; H. an. und MED. führen ausdrücklich beide Formen auf. Um nutzlose Wiederholungen, welche die Uebersicht nur erschweren würden, zu vermeiden, haben wir hier und in der Folge Alles unter कोश zusammengestellt und die jedesmalige Schreibart in diesem oder jenem Buche nur durch die Beispiele angegeben). 1) m. n. gaṇa श्रद्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. AK. 3, 4, 29, 223. MED.; zu belegen ist nur das m. a) Fass, Kufe: अत्रन्ध AV. 4, 16, 7. सोमः परि कोशमर्षति RV. 4, 133, 2. 130, 2. 2, 16, 5. उ-देव कोशं वसुना न्यष्टम् 4, 20, 6. 8, 2, 8. 9, 23, 4. 73, 3. AV. 18, 4, 30. SUÇR. 2, 340, 7. Bildlich von den Wolken NAIG. 1, 10. दिव्यः कोशमचुच्यवुः RV. 5, 33, 6. 83, 8. 7, 101, 4. 8, 61, 8. दिव्या न कोशासो अथर्वयोः 9, 88, 6. — b) Eimer: या च्यात्रयोमो ऽयने न कोशम् RV. 4, 17, 6. सैत्रैव कोशं सिसिचि पित्र्यै 3, 32, 15. — c) Gefäß, Trinkgeschirr H. an. MED. Vgl. करकोष. — d) Kiste, Kasten, Truhe: यथा कृ वा इदं कोशः समुच्चित एवमिमे लोका अप्स्वत्तः ÇĀT. Bū. 10, 5, 4, 3. AV. 19, 72, 4. RV. 6, 47, 23. — e) Kasten des Wagens: श्रोतन्ति कोशा उप वो रयेषा RV. 1, 87, 2. पूष्यशक्रं न रिष्यति न कोशा ऽयं पयते 6, 53, 3. 8, 20, 8. या हि रुक्तमश्विना रये कोशे हिर-ण्यये 22, 9. 10, 83, 7. — f) Degenscheide AK. 3, 4, 29, 223. II. an. MED. वैयाग्रकोशे निहितः (तस्मिन्), चित्रकोशः, गद्ये कोशे, पाञ्चनखे कोशे, क्लमये कोशे MBu. 4, 1336. fgg. महकौपनिवासो च महसिः R. 3, 18, 39. कोषे चाप्यकरोदसिम् 5, 87, 6. अकोष MBu. 4, 321. विकाष N. 10, 18. खड्गं AK. 3, 4, 25, 171. — g) Behälter, Verschluss, Gehäuse überh.: तस्यां हिरण्ययः कोशः स्वर्गो ज्योतिषावृतः AV. 10, 2, 31, 32. उरुः कोशो वसुधानः 11, 2, 11. 10, 7, 10. 13, 4, 10. KūIND. Up. 3, 13, 4. MUNJ. Up. 2, 2, 9. ब्रह्मकोशं (Sch. : = कृद्यं) मे विश Pā. GĠUJ. 3, 15. ब्रह्मणः कोशा ऽस्ति मेधया पिहितः

TAITTI. UP. 1, 4, 1. चन्द्रमाः सर्वत्रिकारकोषः Bṛġ. P. 2, 1, 34. कृदयं जीव-
कोशं पञ्चात्मकम् 4, 22, 26. — b) Vorrathskammer, Vorrath; Schatzkam-
mer. Schatz: प्रकृत्या हिमकोषाद्यः (हिमवान्) R. 3, 22, 9. धान्यकोषश्च यः
कश्चिद्धनेकोषश्च मामकः । तौ राममनुगच्छेता वसन्तं निर्त्रने वने ॥ 2, 36, 7.
रत्नकोषनिचयैः N. (Bopp) 26, 19. प्राज्ञस्य ह्येनबुद्धेश्च कर्मकोशः क्व तिष्ठति
MBh. 3, 12631. (ब्राह्मणः) ईश्वरः सर्वभूतानां धर्मकोषस्य गुप्तये M. 1, 99.
(निधेः) तस्माद्द्विजेभ्यो द्वाधर्मयोर्कोषे प्रवेशयेत् 8, 38. कोषमेव च (अवेत्तेत
रात्रा) 419. नृपतौ कोषराष्ट्रे (आयते) 7, 65. कोषदण्डौ 9, 294. कोषकीन
(पार्थिव) 7, 148. कोषापकर्त्तर 9, 275. MBh. 3, 14704. संचयित्वा पुनः को-
षम् 13, 3079. कोषस्य निचये पत्नं कुर्वीथाः 15, 205. वर्धयन्तश्च धर्मेण को-
षमूलं मक्षीपतेः R. 1, 7, 7. कश्चिद्धलेषु कोषेषु मित्रेषु च — कुशलं ते VIÇV.
2, 9. DRAUP. 4, 11. त्रितीशं निःशेषविश्राणितकोशनातम् RAGH. 3, 1. अथ तेन
मुवर्षेण वृद्धकोषो ऽचिरात् सः । वभूव KATĀS. 3, 24. क्षीणकोश RĀGA-TAR.
5, 165. पीतकोश 421. कोषगणान 237. प्रजानां पालनं शस्यं स्वर्गकोशस्य
वर्धनम् PĀNĀT. 1, 248. Am Ende eines adj. comp. f. भा KATĀS. 13, 103.
कोष = भाण्डागार ein Gemach, in dem das Hausgeräthe aufbewahrt
wird, H. 995. = अर्थाय, अर्थचय, अर्थसंचात AK. 3, 4, 29, 223. II. an. 2,
547. MED. ç. 5. sh. 10. = क्लृप्तं कृताकृतम् verarbeitetes und unver-
arbeitetes Gold und Silber AK. 2, 9, 91. II. 1045. Vgl. कोशगृह. — i)
eine best. Form des Verbandes: कोशमकुष्ठाकुल्लिपर्वसु विदध्यात् सुÇR.
1, 65, 17, 19; vgl. कोशबन्ध 2, 20, 14. — k) (Wörterbehälter) Wörterbuch
MED. Sch. zu ÇĀK. 3, 6. Vgl. अमरकोष u. s. w. — l) Knospe, Blumen-
kelch AK. 3, 4, 29, 223. H. an. MED. विभिन्नकोशैः — नवकन्दलैः RAGH.
13, 29. दन्तकोशाः (vgl. कुडालदत्तु unter कुडाल und कुडालदत्ती) 5, 72.
Häufig in Verbindung mit पद्म, पङ्कज oder कमल, in welchem Falle
aber nicht immer die Knospe, der Blumenkelch des Lotus, sondern auch
ein Samenbehälter der Lotusblume gemeint ist. चरणी तस्याः पद्मकोश-
ममप्रभौ R. 2, 60, 18. 3, 52, 34. स्तनद्वयम् — तिरश्चकार — मुनातयोः पङ्क-
जकोशयोः श्रियम् RAGH. 3, 8. विकचकमलकोपश्रीः DUĀRTAS. 92, 6. म पद्म-
कोषः (BURNOUR: tige d'un lotus) सकृत्सोदतिष्ठत कालेन कर्मप्रतिबोधनेन ।
स्वरोचिषा तत्सलिलं विश्रालं विद्योतयन्वर्क इवात्मयोनिः ॥ Bṛġ. P. 3,
8, 14. यो वा अयं द्वीपः कुवन्त्यकमलकोशाभ्यन्तरकोशः 5, 16, 5. तान्यञ्ज-
लिसकृन्नाणि समावीतानि नागैः । अकोषाणीच पद्मानि दर्श भरताग्रजः ॥
R. 6, 111, 46. In den beiden letzten Beispielen sind offenbar die Samen-
behälter der Blume gemeint. — m) Schote (शिशुवा) H. an. die Schale
der Nüsse: नारिकेलफलं पदतसकोषं वृद्धिमृच्छति MĀRK. P. 11, 6. — n)
Muskatnuss H. an. MED. Vgl. ज्ञातीकोश. — o) das Innere der Frucht
von Artocarpus integrifolia u. s. w. (पनसादिफलस्यातः) DHAR. im
ÇKDR. — p) Cocoon: निजलालासमायोगात्कोशं वा कोशकारकः (यथा क-
रोति) JĀGĀ. 3, 147. कोशवदाच्छादकत्वात् VEDĀNTAS. 19. Vgl. कोशकार,
कोशकारक. — q) Uterus: गर्भकोषपरामङ्ग सुÇR. 4, 120, 12. नारिकेलफलं
पदतसकोषं वृद्धिमृच्छति । तदप्रयात्यसौ वृद्धिं सकोषो (so ist zu lesen:
der Fötus mit dem Uterus) ऽधोमुखः स्थितः ॥ MĀRK. P. 11, 6. = योनि
H. an. the vulva, the womb; the penis WILS. — r) Hodensack, d. h. die
beiden Abtheilungen desselben: व्यपसयोः अयत्रुं कोशयोश्चापादयति सुÇR.
1, 290, 4. 2, 112, 20. 332, 13. वस्तिकोश 5. Vollständig फलकोश (s. d.). —
s) Ei AK. 2, 5, 37. H. 1319. H. an. MED. In dieser Bed. ist uns das Wort
nur in Verbindung mit आण्ड (das Ei mit seiner Hülle) vorgekommen

und zwar Bṛġ. P. 2, 8, 16. 3, 20, 15. Nach den Lexicographen. (s. n. अ-
ण्डकोष) bedeutet das comp. Hode. आण्डकोष Bṛġ. P. 2, 1, 25 ist adj.
von अण्डकोष und bed. im Ei enthalten: आण्डकोषे प्ररीरे ऽग्निम्. —
t) im VEDĀNTA bildet आनन्दमयः कोशः das Gehäuse der Freude — den
ursachlichen Körper (कारणशरीर). विज्ञानमयः (बुद्धिमयः), मनोमयः und
प्राणमयः कोशः das Gehäuse der Erkenntnis, des Willens und des Le-
bens — den feinen Körper (सूक्ष्मशरीर), अन्नमयः कोशः das Gehäuse
der Ernährung — den groben Körper (स्थूलशरीर) VEDĀNTAS. 19, 29, 30.
32, 33, 39. COLEBR. MIS. ESS. 1, 372. fg. Ind. St. 1, 301. — u) am Ende
eines comp. Kugel, Kugelform: मूत्रकोष ein Knauel Garn, नेत्रकोष Aug-
apfel SVĀMIS zu AK. im ÇKDR. पद्मान्यशोकपुष्पाणि दृष्ट्वा दृष्टिर्विहन्त्यते ।
सीताया नेत्रकोषाभ्यां सदृशानीव R. 3, 79, 28. In solcher Verbindung des
Wortes hat man wohl zunächst an einen Cocoon gedacht. — v) das beim
Gottesurtheil angewandte Weihwasser Z. d. d. M. G. 9, 675. fgg. JĀGĀ.
2, 95. Vielleicht daher so benannt, weil das Weihwasser, in welchem,
bevor davon getrunken ward, Götter gebadet wurden, in einem Eimer
enthalten war. AK. 3, 4, 29, 223. H. an. MED.: कोष = दिव्य. कोषग्रहण
undergoing an ordeal WILS. — w) Eid: ततो निमित्त्य चरणं रत्नात्ति
मेपचर्मणि । कोषं चक्रतुरन्योऽन्यं सखिद्वौ नृपडामैरो ॥ RĀGA-TAR. 5, 325.
— 2) f. कोशा N. pr. eines Flusses VP. 184. Vgl. मक्षकोशी. — 3) f.
कोशी a) Knospe: अर्धकोश्या ÇAT. Br. 10, 3, 4, 3. 5. — b) (Samen-) Be-
hälter: पद्मवीजकोशी AK. 3, 4, 16. — c) Blattaue II. 1124. — d) Schuh
HĀR. 74. ÇARDAR. im ÇKDR. — Das Wort scheint mit कुलि und कोष्ठ
verwandt zu sein und liesse sich auf die übrigens nicht belegte Wurzel
कुष् umschliessen zurückführen. Nr. 5, 26 wird कोश mit कुष् in Ver-
bindung gebracht. — Vgl. अंसत्रकोश, आण्ड°, अन्नः°, अह्निकोष, इन्द्र°,
देवकोश, मक्ष°.

कोशक (= कोश) m. Ei; Hode ÇARDAR. im ÇKDR. उद्वकोषक n.
Uterus MĀRK. P. 11, 5. — Vgl. आण्डकोषक.

कोशकार (कोश + 1. कार) 1) m. Verfertiger von Degenscheiden, Kisten
u. s. w.: पत्तनं कोषकाराणां तिमिरं कनकाकरम् R. 4, 40, 26 (Schol.:
कोषं खड्गविशेषम् [sic] यदा कोषं स्वर्णादिपात्रम्; vgl. कोशिकार). f. ई
VS. 30, 14. — 2) m. Verfasser eines Wörterbuchs ÇKDR. — 3) m. Sei-
denraupe HĀR. 216. ÇĀTĀDH. im ÇKDR. कोशकार इवात्मानं कर्मणाच्छाद्य
मुक्षति Bṛġ. P. 6, 1, 52. कोषकारश्च कोषेपे हृते वस्त्रे ऽभिजायते MĀRK.
P. 15, 27. कोशकारकीट VJUTP. 117. a chrysalis or pupa WILS. — 4)
eine Art Zuckerrohr, m. VĀKĀSP. zu H. 1194. RĀGĀV. im ÇKDR. सुÇR. 4,
187, 6. n. 2, 439, 12. Nach ÇARDAR. im ÇKDR. Zuckerrohr überh.

कोशकारक (कोश + का°) m. Seidenraupe JĀGĀ. 3, 147 (vgl. unter
कोश 1, p.)

कोशकृत् (कोश + कृत्) m. eine Art Zuckerrohr सुÇR. 4, 186, 16. —
Vgl. कोशकार.

कोशगृह (कोश + गृह) n. Schatzkammer, ein Gemach in dem kostbare
Gewänder, Schmucksachen u. s. w. aufbewahrt werden: वासोसि च म-
हार्हाणि भूषणानि वराणि च । वर्षाण्येतानि संब्याय वैदेक्ष्याः त्तिप्रमानय ॥
नरेन्द्रेणैवमुक्तस्तु गत्वा कोशगृहं ततः । प्रायच्छक्तिप्रमाहृत्य सीतायै न-
र्वमेव तत् ॥ R. 2, 39, 16. fg. RAGH. 3, 29.

कोशचञ्चु (कोश + चञ्चु) m. der indische Kranich (सारस) ÇARDAR. im ÇKDR.

कोशनायक (कोश + ना^०) m. 1) *Schatzmeister*. — 2) ein Bein. Kuvera's Wils.

कोशपाल (कोश + पा^०) m. *Hüter des Schatzes* MBu. 15, 612.

कोशपेटक (कोश + पे^०) m. n. *Schatzkasten*: कोशपेटके स्वापयैनम् (मणिम्) Vkr. 78, 7.

कोशफल (कोश + फल^०) 1) m. N. einer Pflanze (s. घोषक) GĀTĀDH. im ÇKD. — 2) f. घ्रा N. einer *Cucurbitacee* (पीनघोषा) RATNAM. 64. = महुक्कोशावकी (= हंस्तिघोषा) und *Cucumis utilisissimus* Roxb. (त्रपुषी) BĪĀN. im ÇKDr. — 3) n. a' eine Art Parfum (कक्कोल) AK. 2, 6, 3, 31. H. 646. तच्च कर्पूरतुल्यगन्धद्रव्यविशेषः RAMIN. und SĀRAS. zu AK. im ÇKDr. — b) *Muskatnuss* H. c. 131. Vgl. ज्ञातीकोश.

कोशयी f. scheint = कोश 1, d oder e zu sein: दश कोशयीदश वात्रिन्वो ऽदात् RV. 6, 47, 22: vgl. दशाश्चान्दश कोशान् ebend. 23.

कोशल und कोशला s. unter कोमल.

कोशलिक n. *Geschenk*, falsche, im ÇKDr. angenommene Lesart für कोशलिक H. 737.

कोशवत् (von कोश) 1) adj. *im Besitz von Schätzen* MBu. 1, 5808, 13, 94. — 2) f. ०वती eine best. Pflanze SUCR. 2, 107, 12. 280, 17. 319, 11.

कोशवासिन् (कोश + वा^०) adj. subst. m. *in einer Schale wohnend*. *Schalthier* SUCR. 1, 238, 8. a *chrysalis or pupa* Wils. — Vgl. कोशस्य.

कोशवृद्धि (कोश + वृद्धि) f. *Anschwellung der Haden* ÇANDAR. im ÇKDr.

कोशवस्मन् (कोश + वे^०) n. *Schatzkammer* KĀTŪS. 24, 133.

कोशशायिका (कोश + शा^०) f. *Messer* GĀTĀDH. im ÇKDr.

कोशस्वत् (कोश + कृत्) m. *Seidenraupe* Buig. P. 7, 6, 13. — Vgl. कोशकार.

कोशस्य (कोश + स्य) = कोशवासिन् SUCR. 1, 204, 9. 205, 10. a *pupa or chrysalis; the silk worm in its cocoon* Wils.

कोशागार (कोश + अगार oder आ^०) m. n. *Schatzkammer* MBu. 3, 13323. R. 6, 111, 52. KĀTŪS. 24, 163.

कोशाङ्ग (कोश + अङ्ग) eine Art Rohr: कोशाङ्गमित्कटं विडुः HĪA. 178. n. nach ÇKDr., m. nach Wils.; vgl. उत्कट. कोशिक m. = कोषाङ्ग (?) TRĪK. 3, 3, 6.

कोशातक (कोषा^०) 1) m. *Haar* GĀTĀDH. VIÇVA und angeblich auch MED. nach ÇKDr. Die gedr. Ausgabe der MED. k. 183 liest aber wie H. an. 4, 8 कठ (?) st. कच. — 2) f. ई gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41. a) N. verschiedener *Cucurbitaceen*: *Trichosanthes dioeca* Roxb., *Luffa acutangula* Sering. und *Luffa pentandra* Roxb. AK. 3, 4, 4, 8. H. 1188. H. an. MED. Dieselbe Form bezeichnet auch die Frucht gaṇa करीतक्यादि zu P. 4, 3, 167. AK. 2, 4, 1, 18. — SUCR. 1, 32, 17. 133, 4. 145, 3. 221, 6. 2, 73, 16. 103, 21. 223, 15. 236, 3. — b) eine mondhele Nacht (त्योत्सनावती रात्रिः) ÇKDr. nach AK. und BHAR., also mit Auffassung von ज्योत्स्निका auch in seiner ursprünglichen Bed. und nicht bloss in der übertr. (eine best. *Cucurbitacee*). — Ist wohl auf कोश zurückzuführen.

कोशातकिन् m. 1) *Handel*. — 2) *Handelsmann*. — 3) das unterseelsche Feuer VIÇVA im ÇKDr. — Den begrifflichen Zusammenhang mit कोशातक oder ०की vermögen wir nicht nachzuweisen.

कोशाध्यन्त (कोश + अध्यन्त) m. 1) *Schatzmeister* PAÑVĀT. 156, 18. — 2) ein Bein. Kuvera's Wils.

कोशाम (कोश + आम) m. N. einer Pflanze. = कुमिवृत्, मुकेशक, vulg. कोशाम Buivara. im ÇKDr. = घनस्कन्ध, वनाम्र. ब्रह्मपादप, नुद्राम्र, रत्नाम्र, लानावृत्, मुक्कक RĀĀN. im ÇKDr. कोषाम n. die Frucht (wird im ÇKDr. durch vulg. केउडा erklärt; केउरा ist nach Voigt: *Sonneratia apetala* Roxb. Buch.) SUCR. 1, 141, 13. 156, 5. 183, 17. 209, 6. 211, 5. 215, 15. 2, 174, 12.

कोशिका (von कोश) f. *Trinkgeschirr* II. 1024 (v. l. कौशिका).

कोशिन् (wie eben) 1) adj. in ग्रामकोशिन् (von ग्रामकोश) SUCR. 1, 58, 8 wird, da dort von Ohrenkrankheiten die Rede ist, viell. heissen: eine verstopfte Ohrhöhle habend. — 2) m. der Mangobaum (s. आम्र) ÇANDAR. im ÇKDr.

कोशिला (wie eben) f. 1) eine Bohnenart (s. मुद्गपर्णी) RĀĀN. im ÇKDr. — 2) N. pr. eines Flusses LIA. I, 128.

कोश्य du. nach MAULOH. am Herzen des geopferten Rosses befindliche Fleischklümpchen: शिङ्गीनि कोश्याभ्याम् (प्रीणामि) VS. 39, 8. In der Parallelstelle TS. 1, 4, 36. 1: कोश्याभ्याम्.

1) कोष s. u. कोश. Die abgeleiteten und damit zusammengesetzten Wörter suche man gleichfalls unter ञ.

2) कोषै gaṇa पचादि zu P. 3, 1, 134. m. N. pr. eines Priestergeschlechts ÇAT. Bā. 10, 3, 5, 8.

कोषला f. falsche Schreibart für कोमला ÇANDAR. im ÇKDr.

कोष्ठ n. Uq. 2, 4. P. 7. 2. 9. Sch. 1) m. *Eingeweide*, namentlich die Behälter von Speise, Flüssigkeiten u. s. w., der Unterleib AK. 3, 4, 10, 43. H. an. 2, 105. MED. th. 4. स्थानान्यामाग्निपक्वानां मूत्रस्य रुधिरस्य च । कृडगुकः फुफ्फुसश्च कोष्ठ इत्यभिधीयते ॥ SUCR. 2, 18, 7. 1, 117, 5. 146, 16. 275, 8. 10. 277, 15. 2, 21, 19. 177, 8. लघुकोष्ठ 1. भिद्यकोष्ठ 1. 36. 16. स्तब्धपर्णाकोष्ठता 79, 14. 350, 9. कोष्ठगत 81, 15. 97, 10. 2, 102, 12. भुक्तं भुक्तमिदं कोष्ठे कथमत्रं विपच्यते MBu. 14, 570. कोष्ठेषु Buig. P. 4, 23, 14. पतिं चार्घ्यापतिष्ठेत् ध्यायित्कोष्ठगतं च तम् 6, 18, 52. MĀRK. P. 2, 38. 10. 5, 19. neut.: केपांचित्पाद्यामास नवैः कोष्ठानि केमरी DEV. 6, 13. कोष्ठाग्निं das Feuer im Unterleib, das Feuer der Verdauung Ind. St. 2, 70. —

2) m. ein inneres Gemach. — 3) Vorrathskammer, m. AK. H. an. MED. n.: कञ्चित्कोषश्च कोष्ठं च वाहनं द्वारमायुधम् । आयश्च कृतकल्याणैस्तत्र भक्तैरनुष्ठितः ॥ MBu. 2, 201. विकारकोष्ठश्चोद्धारगोपुरं देवत्वमीविकृद् Buig. P. 9, 10, 17. Auch Schatzkammer nach Wils. — 4) n. Ringmauer: पद्मं पञ्चारामं नवद्वारमेकपालं त्रिकोष्ठकम् u. s. w. पञ्चेन्द्रियार्था धारमा द्वारः प्राणा नत्र प्रथो । तेषोऽवधानि कोष्ठानि Buig. P. 4, 28, 56. 57. — 5) eine Art Gefäss: त्रिकोष्ठादीर्हीं कर्करामिश्रानावपति KĀUC. 18. त्रिकोष्ठे शीतं भस्म विक्रति 71. — 6) the shell of any thing WILKINS' Ms. HAUGHT. — 7) eigen, m. TRĪK. 3, 3, 106. H. an. MED. adj. ÇKDr. und Wils. — Wohl desselben Ursprungs wie कुन्ति und कोण.

कोष्ठक (von कोष्ठ) 1) m. *Kornkammer*, s. घनकोष्ठक. Auch Schatzkammer nach Wils. und zwar n. und so auch in der andern Bed. — 2) Ringmauer Buig. P. 4, 28, 56 (s. unter कोष्ठ 4.). कोष्ठकीकर्त्तुं umzingeln: ततो रथमकृत्वा कथानामयुतेन च । कोष्ठकीकृत्य वीभक्तुं प्रकृष्टमनसा ऽभवन् ॥ MBu. 14, 230. — 3) n. a brick trough for watering cattle at Wils. — 4) N. pr. einer Stadt AVADĀNAC. 90. BURN. Intr. 431. LIA. II, 348. fg. SCHIEFNER, Lebensb. 269 (39).

कोष्ठकोटि (कोष्ठ + कोटि) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von
Çiva Vjāpi zu H. 210 (कोष्ठकोटि).

कोष्ठपाल (कोष्ठ + पाल) m. 1) a municipal officer, a constable Wils.
— 2) a watch, a guard Wils. the watch of a city Trans. R. A. S. I, 183.
— 3) a storekeeper, a treasurer Wils.

कोष्ठवत् (von कोष्ठ) m. N. pr. eines Gebirges MBu. 14, 1174.

कोष्ठगार (कोष्ठ + घगार oder घागार) m. n. Kornkammer Vjāpi zu
H. 234. कोष्ठगारायुधागारदेवतागारभेदकान् M. 9, 280. रत्नवसना लङ्का
कोष्ठगारावतंसकाम् R. 5, 10, 1. कोष्ठगारं च कोपं च Mārk. P. 7, 28. व-
क्रुधनधान्याहरण्यकाशिकोष्ठगार adj. Saddh. P. 4, 8, b. 9, b. 10, a.

कोष्ठगारिक oder °का (von कोष्ठगार) ein best. Thier (?), Schalthier (?)
Sūcr. 1, 376, 8.

कोष्ठगारिन् (wie eben, m. ein best. giftiges Insect Sūcr. 2, 288, 14.

कोष्ठिल (von कोष्ठ) m. N. pr. eines Mannes SCHILFNER, Lebensb. 235
(25). 237 (27). — Vgl. कोष्ठिल.

कोष्ठीप्रदीप (कोष्ठी + प्र°) m. Titel eines im ÇKDr. häufig citirten
astr. Werkes.

कोष्ठ (von कोष्ठ) adj. durch die Eingeweide d. i. die Wege im Innern
des Leibes vermittelt: (प्राणस्य) कोष्ठमनुप्रदानम् RV. PAṬ. 13, 1.

कोष्ठ (1. का + उष्ठ) adj. lau P. 6, 3, 107. Vop. 6, 96. AK. 1, 1, 2, 36. H.
1386. Sūcr. 1, 18, 16. 47, 18. 132, 3. 206, 3. Ragh. 1, 84. — Vgl. कवोष्ठ,
कडुष्ठ.

कोसल m. N. pr. eines Landes und des dasselbe bewohnenden Krie-
gerstammes P. 4, 1, 174. VP. 190, N. 79. LIA. I, 129. Ind. St. 1, 180. fgg.
कोसलाविदेहाः Nachkommen des Māthava Videgha Çat. Br. 1, 4, 4,
17. In den spätern Schriften stets mit श geschrieben: कोशला नाम मु-
दितः स्मृतिं व्रजपदा मदान् । निविष्टः सरयूतीरे पशुधान्यधनार्द्धिमान् ॥
घषोद्या नाम तत्रास्ति नगरी R. 1, 5, 5, 6. कोशलाः MBu. 6, 347, 8, 2084.
2105. 13, 2441. 14, 2469. N. 9, 23. HARIV. 12832 (काशिकामलाः). R. 2,
49, 8. 50, 1. 4, 40, 25. VARĀH. BĀH. S. 14, 8 in Verz. d. B. H. 240. VP. 186.
479 (die sieben K.). कोशलाधिपति MBu. 2, 1117. N. 21, 22. कोशलराज
R. 3, 41, 39. स (रामः) यैः स्पृष्टो ऽभिदृष्टो वा संविष्टो ऽनुगतो ऽपि वा । को-
शलास्ते ययुः स्थानं यत्र गच्छन्ति योगिनः Bṛġg. P. 9, 11, 22. कोशलात्मजा
f. die Tochter des Königs der Kosala, Bein. einer Gemahlin Daça-
ratha's, der Mutter Rāma's, ÇABDAR. im ÇKDr. प्राक्कोशलानृपान् MBu.
2, 1117. पूर्वाः कुक्षियु कोशलाः 591. ततो गोपालकत्तं च सोत्तरानपि कोश-
लान् (घ्नयत्) 1077. RAGH. 9, 1. 18, 6. 26. उत्तरकोशलेश्वर 3, 5. उत्तरको-
शलेन्द्र 6, 71. भवेत् रामं मनुजाकृतिं हरिं य उत्तराननयत्कोशलान्दिवम्
Bṛġg. P. 5, 19, 8. कोसला f. N. pr. der Hauptstadt (Ajodhjā) ÇAṆK. zu
PBAÇNOP. 6, 1. कोशला H. 973. MBu. 3, 8452. 15246. N. 24, 23. RAGH. ed.
Calc. 1, 35. MĀRK. P. 8, 249. उत्तरीयं सरयूं रम्यां दृष्ट्वा पूर्वां च कोशलाम् MBu.
2, 795. उत्तरकोशला = घषोद्या TRĪK. 2, 1, 12. Nach der ÇABDAR. und
dem UṆḌIK. im ÇKDr. bezeichnet auch कोशल m. die Stadt Ajodhjā
ÇABDAR. hat die Form कोपला. Die Ableitung des Wortes von कुशल
(LIA. I, 129, N. 3) können wir nicht billigen. — Vgl. उपकोसल und कौ-
सल्य.

कोष्ठ m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — Vgl.
कोष्ठ und कोष्ठ.

कोष्ठ 1) adj. undeutlich redend H. ç. 91. — 2) m. a) ein best. mu-
sikalisches Instrument (वाद्यभेद) MED. I. 84. — b) ein best. spirituoses
Getränk H. an. 3, 642. Sūcr. 1, 189, 12. — c) N. pr. eines Rshi H. an.
MBu. 1, 2049. 13, 6271, 7671. Verfasser eines Werkes über das Drama
(नाट्यशास्त्रप्रवक्तार) MED. Vgl. कोष्ठ und कोष्ठलीपुत्र. — d) N. pr. eines
Volkes (v. l. कोशल) VARĀH. BĀH. S. 14, 27 in Verz. d. B. H. 241. — Lässt
sich in den beiden ersten Bedd. (aber वाद्यभेद könnte auch bloße Var.
von मद्यभेद sein) in को + क्ल (vgl. कुतूकल, कोलाकल) zerlegen. —
Vgl. कृष्णकोष्ठ.

कोष्ठित m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

कोकान्त adj. von कोकान्तः कोकान्ता (v. l. गौकान्ता) दृष्टमापावाः, घत्ते-
वासिनः P. 4, 3, 130, Sch.

कोकिलं patron. von कोकिल P. 4, 1, 120, Kār. कोकिली f. : हे सौत्रा-
मणौ कोकिली चरकसौत्रामणी च LĪTJ. 3, 4. Ind. St. 3, 383 (vgl. 1, 83).

कोकुट्टक m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 367. VP. 193. — Vgl.
कोकुर

कोकुत्तक und कोकुन्दक vv. II. für कोकुट्टक VP. 193, N. 116.

कोकुर (von कुकुर) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 2, 1804. 1874. 16,
134. — Vgl. कुकुर, कोकुट्टक.

कोकुवादि m. N. pr. eines Mannes, pl. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H.
58, 1. कोकुवादयाः (1) ebend. 5.

कोकूस्तं m. N. pr. eines Mannes ÇAT. Br. 4, 6, 1, 13.

कोकृत्य (von कु-कृत oder कुकृत्य) n. 1) Schandthat, Schlechtigkeit.
— 2) Reue TRĪK. 1, 1, 132. 3, 3, 308. MED. j. 80.

कोकुट (von कुकुट) adj. gallinaceus: (मृष्टमांसचयैः) मार्गमायूरकोकुटैः
R. 2, 91, 65. षष्ट Sūcr. 2, 226, 5. पुरीष 390, 15.

कोकुटिकैः = कुकुटैः पश्यति (संज्ञायाम्) P. 4, 4, 46. m. 1) ein Verkä-
ufer von Hühnern YAJUṬ. 96. — 2) ein Bettler, der stets auf den Boden
sieht, um auf kein Thier zu treten. — 3) Heuchler AK. 3, 4, 4, 17. H. an.
4, 9. MED. k. 133.

कोकुटिकन्दल m. eine Art Schlange TRĪK. 1, 2, 4. — Zerlegt sich in
कोकुटि (von कुकुट) + कन्दल; vgl. कुकुटाṆ und कुकुटादि.

कोक्तं adj. von कुक्ति Bauch P. 4, 2, 96, Sch.

कोक्तक adj. von कुक्ति (देशे) gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127.

कोक्तिय (von कुक्ति) 1) adj. im Bauche befindlich P. 4, 3, 56. — 2) m.
Schwert (vgl. कुक्ति am Ende) BHATT. 4, 31.

कोक्तियक m. Schwert P. 4, 2, 96. AK. 2, 8, 2, 57. H. 782. DAÇAK. 71, 1.

कोङ्क m. = कोङ्क = कोङ्कण ÇABDAR. im ÇKDr.

कोङ्कण m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 367. VP. 193 (mit न). —
Vgl. कोङ्कण.

कोङ्कण m. = कोङ्कण ÇABDAR. im ÇKDr.

कोचवार patron. von कूचवार gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. कोचवार्य
adj. aus Kūkaṅvāra stammend P. 4, 3, 94.

कोञ्जप patron. von कुञ्जप in कौञ्जकोञ्जपौ P. 6, 2, 37.

कोच्च m. N. pr. eines Berges (s. कौच्च) TRĪK. 2, 3, 3.

कौञ्जर (von कुञ्जर) 1) adj. f. ई einem Elephanten gehörig u. s. w.: पद
MBu. 13, 5580. कौञ्जरो योनिम् Bṛġg. P. 8, 4, 12. — 2) m. N. pr. eines
Volksstammes TROVER in RĪĀ-TAR. I, II, p. 312.

कौञ्जायर्न (von कुञ्ज m. pl. N. pr. eines Gebirgsvolkes (Nachkommen des कुञ्जा); f. ई eine Fürstin dieses Stammes (eine Brahmanin nach GATJON. im ÇKDa.). Davon कौञ्जायर्न्य m. ein Fürst dieses Stammes P. 4, 1, 98. 5, 3, 113. Vop. 7, 13.

कौञ्जि patron. von कुञ्ज P. 4, 1, 98, Sch.

1. कौट (von कुटि) adj. in seinem eigenen Hause wohnend, selbständig, frei P. 5, 4, 95. — Vgl. कौटतन.

2. कौट (von 1. कूट) 1) adj. a) snared, wired. — b) fraudulent, dishonest. — 2) n. fraud, falsehood Wils. — Vgl. कौटसान्नि, कौटसाह्य.

3. कौट m. = कुटञ्ज Wrightia antidysenterica R. Br. BHĪVAPA. im ÇKDa.

कौटकिक (von 1. कूट) adj. der sich mit dem Fangen von Thieren in Fallen, Schlingen abgiebt ÇABDAR. im ÇKDa. — Vgl. कौटिक.

कौटञ्ज (von कुटञ्ज) 1) adj. von der Wrightia antidysenterica R. Br. kommend u. s. w.: फल सुष. 2, 413, 4. 431, 10. 43. 14. TRIK. 3, 3, 58. — 2) m. = कुटञ्ज Wrightia antidysenterica R. Br. RĪJAM. zu AK. 2, 4, 2, 47. ÇKDa.

कौटञ्जभारिक (von कुटञ्ज + भार) adj. eine Last Wrightia antidysenterica R. Br. tragend, führend u. s. w. gaṇa वंशादि zu P. 5, 1, 50.

कौटञ्जिक (von कुटञ्ज) adj. dass. gaṇa वंशादि zu P. 5, 1, 50.

कौटतर्न (1. कौट + तन्) m. ein für eigene Rechnung arbeitender, freier Zimmermann P. 5, 4, 95. Vop. 6, 40. AK. 2, 10, 9. H. 918.

कौटभो f. ein Bein. der Durgā H. ç. 38. — Vgl. कौटो.

कौटल्य m. ein Bein. Kāṇakja's H. 833. 741, Sch. — Vgl. कौटिल्य.

कौटवी f. eine nackte Frau H. 534. — Vgl. कौटवी.

कौटसान्नि (2. कौट + सा^०) m. = कूटसान्नि ein falscher Zeuge Mīr. im ÇKDa.

कौटसाह्य n. ein falsches Zeugnis M. 8, 117. 122. 123. 11, 56. — Wird in 2. कौट + साह्य zerlegt, lässt sich aber eben so gut auf कूटसान्नि zurückführen.

कौटायन patron. von कुट gaṇa घश्चादि zu P. 4, 1, 110.

कौटि dass. gaṇa कौट्यादि zu P. 4, 1, 80. Dazu f. कौट्यो ebend.

कौटिक (von कूट) adj. gaṇa कुमुदादि zu P. 4, 2, 80. der sich mit dem Fangen von Thieren in Fallen, Schlingen abgiebt AK. 2, 10, 14. H. 930. — Vgl. कौटिक.

कौटिलिक (von कुटिलिष्ठा) m. P. 4, 4, 18. 1) Jäger. — 2) Schmied Sch.

कौटिल्य (von कुटिल) 1) m. ein Bein. Kāṇakja's YP. 468. MALLIN. zu KUMĀBAS. 6, 37. Vgl. कौटल्य. — 2) n. a) Krümmung, Biegung P. 3, 1, 23. Vop. 8, 87. Krausheit (der Haare): कौटिल्ये कचत्तये PAÑĀT. 1, 203. — b) Falschheit, hinterlistiges Betragen JĪGĪ. 3, 238. प्रकटीकृतं तया स्वयमेवात्मनो दुष्टत्वं कौटिल्यं च PAÑĀT. 99, 9. यो मित्राणि करोत्यत्र न कौटिल्येन वर्तते II, 201. RĪGĪ-TAR. 3, 321. — c) eine Art Rettig (चाणक्यमूलक; vgl. unter 1.) RĪGĪ. im ÇKDa.

कौटोगर्ज adj. von कौटोगर्ज gaṇa कण्वादि zu P. 4, 2, 111.

कौटोगर्ज्य patron. von कुटोगु gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

कौटोय von कूट gaṇa कृशाश्चादि zu P. 4, 2, 80.

कौटोर् adj. zu der Pflanze कुटोर् gehörig, daraus gemacht gaṇa विल्यादि zu P. 4, 3, 136.

कौटोर्षी (von कुटोर्) f. Beiw. der Durgā, viell. in einer Hütte wohnend HARIV. 10243.

कौटुम्ब (von कुटुम्ब) 1) adj. was für das Hauswesen erforderlich ist. फलवती: शाखा घादरेदन्यद्वा कौटुम्बम् ĀÇV. GRH. 2, 6. — 2) n. das Verhältnis zu einer Familie: रात्रिकौटुम्बदत्तानां डोम्बानाम् RĪGĪ-TAR. 3, 395. Beide Ausgg.: कौटुम्ब, was BENFV berichtigt hat.

कौटुम्बिक (wie eben) 1) adj. zur Familie gehörig, die Familie bildend: कौटुम्बिका दारापत्यादयो नाम्ना Buṅ. P. 5, 14, 3. — 2) m. Familienvater BHĪG. P. 4, 28, 12. 5, 13, 3.

1. कौट्यो patron. von कुट gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151. कौट्यो f. zu कौटि gaṇa कौट्यादि zu P. 4, 1, 80.

2. कौट्यो von कूट gaṇa संकाशादि zu P. 4, 2, 80.

कौठार patron. von कुठार gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

कौठारिक्ये metron. von कुठारिका gaṇa शुभादि zu P. 4, 1, 123.

कौठुम adj. (f. ई) von कुठुमि COLEBR. Misc. Ess. 1, 17, 18. — Vgl. कौठुम.

कौटविक (von कुटव) adj. f. ई mit einem Kuḍava (ein best. Maass) besät, einen Kuḍava enthaltend P. 5, 1, 52, Sch. द्विकौटविक 7, 3, 17, Sch. — Vgl. अर्धकौटविक, अर्ध^०.

कौट्येक adj. von कुट्या gaṇa कृत्यादि zu P. 4, 2, 95.

कौटोदरि (कौण्डोदरि? von कुण्डोदर) m. N. pr. eines Mannes PRAVA-RĪDHJ. in Verz. d. B. II. 37, 3 v. u.

कौट्य m. pl. N. pr. eines Volkes LALIT. 214, N. 1. Der Tibetische Text: कौत; vgl. कौत्य.

कौणकुत्स्य m. N. pr. eines Brahmanen MBu. 1, 962. — Vgl. कूपकुत्सक.

कौणप (von कुणप) m. Leichenfresser: 1) ein Rākshasa AK. 1, 1, 4, 55. H. 187. न कौणपाः प्रङ्गिषो वा न देवा न च मानुषाः । इदं (वर्नं) समुपसर्गति MBu. 1, 6450. Çā. Cu. 142, 11. — 2) N. pr. eines Nāga MBu. 1, 2147.

कौणपदक्ष (कौ^० + दक्ष) m. ein Bein. Bhīshma's TAJK. 2, 8, 12.

कौणपाशन (कौ^० + 2. अशन) m. N. pr. eines Nāga MBu. 1, 1539.

कौण्डिन्य m. pl. N. pr. eines Volkes VARĪU. BĀN. S. 14, 90. Im sg. der Fürst dieses Volkes ebend. 33. Var. 1.: कौलिन्द.

कौण्ये (von कुण्ये?) patron. des Raḡana TS. 2, 3, 8, 1. KĪṬU. in Ind. St. 3, 474 (कौण्ये). कौण्येन (!) ebend. 460.

कौण्डपायिन (von कुण्डपायिन्) adj. अयनम् LĪṬJ. 1, 4, 23, 26. 10, 10, 6. 11, 1, 16, 12. AGNISV. zu LĪṬJ. 5, 1, 8. 2, 9. कौण्डपायिनामयनम् ÇĀṆER. ÇR. 13, 24, 1 und Sch. zu KĪṬJ. Çā. 4, 1, 1 fehlerhaft für कौण्डपायिनम् oder कुण्डपायिनाम्.

कौण्डल (von कुण्डल) adj. mit Ringen versehen gaṇa व्योत्स्नादि zu P. 5, 2, 103, Vārtt.

कौण्डलिक (wie eben) gaṇa कुमुदादि zu P. 4, 2, 80.

कौण्डवायुति patron. von? PRAVARĪDHJ. in Verz. d. B. II. 58, 23.

कौण्डाग्रक adj. von कुण्डाग्रि P. 4, 2, 126, Sch.

कौण्डायर्न von कुण्ड gaṇa पत्तादि zu P. 4, 2, 80.

कौण्डिन्य adj. von कौण्डिन्य gaṇa कण्वादि zu P. 4, 2, 111.

कौण्डिनी f. zu कौण्डिन्य in पौराणरीकौण्डिनीपुत्र N. eines Lehrers ÇAT. Ba. 14, 9, 4, 30.

कौण्डिनेयक adj. von कुण्डिन gaṇa कृत्यादि zu P. 4, 2, 95.

कौण्डिन्य metron. von कुण्डिनी gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. kann

der Form nach auch patron. von कुण्डिन sein. ÇAT. Ba. 14, 5, 5, 20. 7, 2, 26. ÀÇV. ÇB. 12, 15. PRAVARĪDHJ. in Verz. d. B. H. 58. MBh. 2, 111. H. 32. Sch. (कौण्डिन्य). LALIT. 382. 395. 396. 423. BURN. Lot. de la b. l. 126. 489. SCHIEFNER, Lebensb. 243 (13). WEBER, Lit. 98. 249. = विलुगुप्त TRIK. 2, 7, 22. Grammatiker TAITT. PRĀT. 1, 5, 2, 5, 6, 7. व्याकरणकौण्डिन्य BURN. Intr. 530. Lol. de la b. l. 489. Im pl. कुण्डिनः; P. 2, 4, 70. विदर्भकौण्डिन्य ÇAT. Ba. 14, 5, 5, 22. 7, 3, 28. घ्राज्ञातकौण्डिन्य, घ्राज्ञान^० s. n. घ्राज्ञात. कौण्डिन्यपोताल SCHIEFNER, Lebensb. 253 (25). — Vgl. कौण्डिनी und कौण्डिन्य.

कौण्डिन्यायन und ०^न patron. von कौण्डिन्य ÇAT. Br. 14, 5, 5, 20. 7, 3, 26.

कौण्डिल LALIT. 3 falsche Form für कौण्डिन्य, ed. Calc.: कौण्डिन्य. कौण्डिन्य Hit. 123, 15. fgg. LALIT. Calc. 1, 15 falsche Form für कौण्डिन्य; ebend. 7: ज्ञानकौण्डिन्य (vgl. u. घ्राज्ञात)

कौण्डिन्यक (कौण्डिन्यक?) m. ein best. giftiges Insect SUÇR. 2, 237, 13. 287, 19.

कौण्डोपर्य (von कुण्डोपर्य) m. pl. N. pr. eines Kriegerstammes P. 5, 3, 116. Davon कौण्डोपर्यीय m. der Fürst dieses Stammes ebend.

कौण्ड (von कुण्डि) n. Lähmung der Hände SUÇR. 1, 269, 21. 270, 18. कौण्ड s. n. कौण्ड.

कौण्ड्य adj. (मत्वर्ये) von कुण्ड gāṇa श्योतस्त्रादि zu P. 5, 2, 103, V artt. कौण्ड्यकुत (von कुण्डस् + कुतस्) m. N. pr. (?) gāṇa कस्कादि zu P. 8, 3, 48.

कौण्डस्त patron. (?): कौण्डस्तावधूर्यु अरिमेजयश्च जनमेजयश्च PAÑĀV. Br. in Ind. St. 1, 35.

कौण्डिक (von कुण्डिक) n. gāṇa युवादि zu P. 5, 1, 130. 1) Neugier, ein Interesse für eine Sache, ein dringendes Verlangen nach Etwas: चक्र-तु: कौण्डिकोद्भवां सभां चित्रार्पितामिव RĪĠA-TAR. 5, 359. संज्ञातकौण्डिक: 434. उपज्ञातकौण्डिक: Hit. 123, 15. कौण्डिकाविष्टकृद्दय: PAÑĀT. 128, 18. किं तु कौण्डिकं मे मरुत्प्रभो । घ्राज्ञान्मचरितं तावच्छंस मे KATHĀS. 6, 6. कौण्डिकात् Hit. 80, 4. KATHĀS. 4, 182. 5, 134. तच्छेष्टालोकनक्रीडाकौण्डिकात् 18, 153. (तम्) कौण्डिकालोकितं जनैः 125. पश्यत्यास्तं नृपं तस्या लज्जाकौण्डिकयोर्दशि । अर्धनृषोऽन्यसंमेर्दा रचयत्यां गतागतम् ॥ 3, 66. VET. 43, 16. 18. पश्चत्वारि शतानि — ज्ञेयानां विद्याति कौण्डिकवशादेकास्मात्त्रे कविः DHĪRTAS. 68, 13. — 2) was Neugier —, Interesse erregt, eine seltsame —, unterhaltende Erscheinung: यासां नाम्नापि कामः स्यात्संगमं दर्शनं विना । तासां दृक्संगमं प्राप्य यत्र द्रवति कौण्डिकम् ॥ PAÑĀT. IV, 33. पश्य कौण्डिकम् V, 14. एवं प्रायाण्यहं पश्यन्कौण्डिकानि पदे पदे KATHĀS. 6, 65. कौण्डिकान्वेषिन् VET. 43, 11. करिकौण्डिक Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 943. — 3) Feierlichkeit, Festlichkeit, eine feierliche Cerimonie, insbes. die einer Vermählungsvorangehende Cerimonie mit der Hochzeitschnur; die Hochzeitschnur selbst: अस्माकं तु मनोरथोपरचितप्रासादवापीतक्रीडाकानन-कैलिकौण्डिकनुपामायुः परं स्तीयते BHARTṚ. 3, 15. वैवाहिकैः कौण्डिकसंवि-धानैः KUMĀRAS. 7, 2. कथं सुतायाः पितृगृहकौण्डिकं निशम्य देहः सुरवर्यं ने-द्वते BṚĀG. P. 4, 3, 13. इयं च भूर्भगवता न्यासितारुभरा सती । श्रीमद्भिस्त-तपद्यासैः सर्वतः कृतकौण्डिका ॥ 1, 17, 26 (BURNOUF: et recevant de ses beaux pieds l'impression du plaisir). प्रविश्य मगधेशस्य वत्सेशो ऽप्यय मन्दिरम् । सनाथं पतिवर्षीभिः कौण्डिकागारमापयौ ॥ तत्र पद्मावतीमत्तद्द-

र्श कृतकौण्डिकाम् (darauf folgt die Vermählung) KATHĀS. 16, 77. कौण्डिकं च स किल तपावसाने विवाह इत्यवघ्रात् DAÇAK. 94, 5. Vgl. die folgenden comp. — Nach den Lexicographen: = कुण्डिक, कुण्डिकल, कौण्डिकल AK. 1, 1, 2, 31. H. 926. an. 3, 29. MED. k. 75. = इच्छा, अभिलाष Verlangen TRIK. 3, 3, 9. II. an. MED. = मुद्, कर्ष Freude; उत्सव Fest; नर्मन् Belustigung, Scherz; विवाहसूत्र Hochzeitschnur H. an. MED. = मङ्गल TRIK. H. an. = परंपरायातमङ्गल MBD. = परंपर्यागतख्यात H. an. = भोग्य TRIK. = गीतादिभोग Genuss von Gesang u. s. w. MED. = गीतादि Gesang u. s. w.; भोगकाल Zeit des Genusses H. an. — Vgl. कुण्डिकल, कौण्डिकल.

कौण्डिकक्रिया (कौ^० + क्रिया) f. eine feierliche Handlung, Vermählungsfeier: तौ — भूयती — कन्यकातनयकौण्डिकक्रियां स्वप्रभावसदृशो वि-तेनतु: RAGN. 11, 53.

कौण्डिकगृह (कौ^० + गृह) n. Hochzeitshaus Sch. zu ÇĀÑKH. GĀṆJ. 1, 12. कौण्डिकतोरण (कौ^० + तो^०) m. n. ein bei festlichen Gelegenheiten er-richteter Ehrenbogen: गोपुरद्वारमार्गेषु कृतकौण्डिकतोरणाम् (पुरीम्) BṚĀG. P. 1, 11, 14.

कौण्डिकमङ्गल (कौ^० + म^०) n. eine feierliche Cerimonie: ततो नागस्य भवने कृतकौण्डिकमङ्गलः ॥ घोषधीभिर्विपद्भीभिः सुरभीभिर्विशेषतः ॥ MBh. 1, 5056. युक्ते मुहूर्ते विजये सर्वाभरणभूषितैः । धातुभिः सहितो रामः कृत-कौण्डिकमङ्गलः ॥ R. 1, 73, 8. यज्ञभूमिमौ प्राप्ताः कृतकौण्डिकमङ्गलाः । मम कन्याश्चतस्रो हि दीप्ता वङ्गेरिवाचिषः ॥ 14 (an beiden Stellen vor der eigentlichen Hochzeitsfeier). स तस्य वचनाद्वाता तं वै पुत्रमृतध्वजम् । तम-श्चरत्तमरोप्य कृतकौण्डिकमङ्गलम् ॥ MĀK. P. 20, 56. कृतकौण्डिकमङ्गलवेपा वणिक्कन्या PAÑĀT. 129, 17.

कौण्डिकागार (कौ^० + अगार oder अगार) m. n. Festgemach, Hochzeits- gemach: कनककलशयुक्तं भक्तिशोभासनाथं नितिविचरितशय्यं कौण्डिकागार-मागात् KUMĀRAS. 7, 94. KATHĀS. 16, 76 (s. u. कौण्डिक 3).

कौण्डिकल (von कुण्डिकल) n. gāṇa युवादि zu P. 5, 1, 130. 1) Neugier, ein Interesse für eine Sache, ein dringendes Verlangen nach Etwas AK. 1, 1, 2, 31. H. 926. ततो कौण्डिकलामो लक्ष्मणश्च — मुनिम् — पृच्छतुः R. 3, 15, 8. इदमत्यद्भुतं दृष्ट्वा सर्वेषां नो महायुते । कौण्डिकलं मच्छातं कि-मिदं साधु कथ्यताम् ॥ 9. एतदिच्छाम्यहं श्रेतुं परं कौण्डिकलं हि मे 1, 1, 7. ÇĀK. 14, 19. ज्ञातकौण्डिकलः adj. R. 1, 9, 23. किंचित्कौण्डिकलान्वितः MĀK. P. 26, 8. अतिकौण्डिकलान्वितः 23, 3. विषयव्यावृत्तकौण्डिकलः VIKR. 9. कि-मेतज्ज्ञातुमिच्छामि सखे कौण्डिकलं हि मे । मरुदस्य परिज्ञाने R. 4, 13, 14. विस्तरश्चरणे ज्ञातं कौण्डिकलमतीव मे MBh. 1, 2284. तस्याः कौण्डिकलं त्वा-सीन्मत्वं प्रति 3, 17076. R. 6, 26, 41. मरुदकौण्डिकलं मे ऽस्ति हरिश्चन्द्रकथं प्रति MĀK. P. 8, 1. वनं कुसमितं द्रष्टुं परं कौण्डिकलं हि मे SĀV. 4, 26. R. 3, 4, 42. सकौण्डिकलम् adv. mit Neugier ÇĀK. Ch. 119, 3. — 2) was Neugier —, Interesse erregt, eine ausserordentliche Erscheinung MEGH. 48. — 3) eine feierliche Cerimonie; im PRĀKT: सउत्तलार् पद्याणिकोहृक्लाई सञ्जीकरीशक्ति ÇĀK. Ch. 74, 10 (ÇĀK. ed. BÖNTL. 47, 15: पद्याणिकोडुश्रं कौण्डिका) णिवत्तिडुं). — Nach TRIK. 3, 3, 89 ist कौण्डिकल auch = प्रशस्त. — Vgl. कुण्डिकल, कौण्डिक.

कौण्डिकल्य n. = कुण्डिकल, कौण्डिकल gāṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124. कौतोमत (von कुतस् + मत) n. N. eines Sūktā (?): मरुदस्यवाङ्मौपत्य इति कौतोमतेन महावृत्तफलानि परिज्ञप्य प्रपच्छेत् GOBH. 4, 3, 15. 16.

^{२३}कात्स (von कुत्स) 1) adj. von Kutsa verfasst; als n. ein von K. verfasstes Sūkla (M. 11, 249) oder Sāman (LĀTJ. 6, 11, 3. 7, 1, 1. 9. 13. BENFEY in Ind. St. 3, 214). — 2) m. patron. N. pr. eines Lehrers ÇAT. BA. 10, 6, 5, 9. ÂÇV. ÇA. 1, 2, 4. 7, 1. NIR. 1, 15. LĀTJ. 10, 2, 9. GORH. 3, 10, 4. KARMAPAD. 2, 8, 24. Ind. St. 1, 43, 49. Verz. d. B. H. No. 896. eines Schülers von Varatanu RAÇH. 3, 1. Schwiegersohns von Bhagīratha MBu. 13, 6270. patron. des Gaimini 1, 2046. Bez. eines verachteten (vgl. कुत्स्य, welches wir auf कुत्स zurückgeführt haben) Geschlechts: कात्सः शूद्रो वा (सोमविक्रयो भवति) K'ṚJ. ÇA. 7, 6, 3. Sch. zu 6, 7, 4. कात्सी f. in कात्सीपुत्र N. eines Lehrers ÇAT. BR. 14, 9, 3, 31.

कात्सायनं (चतुर्धर्वेषु) von कुत्स gaṇa पत्नादि zu P. 4, 2, 80. कात्सायनस्तुति MAITR. UP. bei WEBER, Lit. 94.

काद्युमं m. pl. die Schüler des Kuthumin P. 6, 4, 144, Vārtt. 1. MAÇ. in Verz. d. B. H. 71. Ind. St. 1, 43 u. s. w. KĀRANAVJ. ebend. 3, 273. कठकाद्युमाः und काद्युमलौकाताः gaṇa कार्तिकात्पादि zu P. 6, 2, 37. उद्गात्कठकाद्युमम् P. 2, 4, 3, Sch.; vgl. ROTH, Zur L. u. G. d. W. 37, N. माध्यंदिनकाद्युमाः Verz. d. B. H. No. 80. 81. काद्युमी f. VOP. 4, 15. काद्युम patron. (?) PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 36. — Vgl. कौटुम.

कादालीका (von कुदाल) m. Bez. einer Mischlingskaste, der Sohn eines Fischers und einer Wäscherin BRAHMAV. P. im ÇKDR. कादालिक WILS.

काद्रविक (von काद्रव) m. Sochalsatz (सौवर्चललवण) RĪGĀN. im ÇKDR. काद्रवीण (wie eben) adj. mit Kodrava besüet (ein Feld) P. 5, 2, 1, Sch. AK. 2, 9, 8. H. 966.

काद्रायण und davon काद्रायणाक v. l. für कौन्द्रायण im gaṇa घरीरूपादि zu P. 4, 2, 80.

काद्रैय patron. von कुद्रि gaṇa गृष्ट्यादि zu P. 4, 1, 136. KĀTJ. ÇA. 10, 2, 21. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 39.

कौण्ड्य (von कुनखिन्) n. der Zustand dessen, der eine Krankheit der Nägel hat, M. 11, 49.

कौनामि patron. von कुनामन् gaṇa वाक्कादि zu P. 4, 1, 96.

कौनामिक adj. (f. या und ई) von कुनामन् gaṇa काश्यादि zu P. 4, 2, 116.

कौनायनि (चतुर्धर्वेषु) von कुत्ती gaṇa कर्णादि zu P. 4, 2, 80.

कौत्तिक (von कुत्त) m. Lanzenkrieger AK. 2, 8, 2, 38. H. 770.

कौत्ती (von कुत्त oder कुत्ति) f. ein best. Parfum AK. 2, 4, 4, 8.

कौत्तिय 1) metron. von कुत्तो, ein Bein. Judhishthira's, Bṛhmasena's und Arṅuna's H. Ç. 138. MBu. 3, 19. MARSJOP. 17. N. 1, 16. 2, 26. 19, 3. 26, 4. HIR. I, 13. — 2) m. N. eines Baumes (s. घर्जुन) RĪGĀN. im ÇKDR.

कौत्त्य m. ein König der Kunti P. 4, 1, 176, Sch.

कौन्द (von कुन्द) adj. f. ई vom Jasmin herkommend u. s. w.: परागा-

कौन्दान् AMAR. 34. लतो कौन्दीम् VIKR. 23.

कौन्द्रायण und davon कौन्द्रायणाक gaṇa घरीरूपादि zu P. 4, 2, 80.

कौप (von कूप) adj. aus einem Brunnen —, einer Cisterne stammend SUÇA. 1, 170, 11. 13. 173, 13.

कौपादकी (कौपादकी?) v. l. für कौमोदकी H. 222, Sch.

कौपिञ्जलं patron. von कूपिञ्जल gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. Davon ein gleichlautendes adj. P. 4, 3, 132.

कौपीन (von कूप) n. 1) die Schamtheile AK. 3, 4, 118, 124. H. an. 3, 369. MED. n. 54. कौपीनाच्छादनं यावत्तावदिच्छेच्च चीवरम् MBu. 1, 3638. BHĀG. P. 7, 13, 2. 8, 18, 15. — 2) ein um die Schamtheile geschlagenes Tuch TRIE. 2, 7, 13. 3, 3, 233. H. 676. H. an. MED. VAIÉ. bei WILS. zu DAÇAK. 68. वसानः कौपीने BHARTṢ. 3, 87. कौपीनं शतवपुष्टवर्तितम् 92. नाच्छादयति कौपीनं न दशमशकापकम् PAÑKĀT. III, 98. वल्कलकृतकौपीनमात्र-प्रच्छादनैस्तयस्विभिः 188, 13. DAÇAK. in BENF. CHR. 185, 3. — 3) Unrecht, Unthat, = अकार्य P. 5, 2, 20. AK. H. an. MED. = कूपपतनमर्हति (!) P., Sch. घवलाः स्वत्पकौपीनाः MBu. 13, 2491.

कौपीनवत् (von कौपीन) adj. der nur ein um die Schamtheile geschlagenes Tuch zur Bekleidung hat HAEB. CHR. 487. fg.

कौपुत्रक n. nom. abstr. von कूपुत्र gaṇa मनोशादि zu P. 5, 1, 133.

कौपोदकी f. = कौमोदकी BHAR. zu AK. und DVIRĪPAK. im ÇKDR. — Vgl. कौपादकी.

कौप्य (von कूप) adj. = कौप्य SUÇA. 1, 207, 1.

कौब्य (von कुब्ज) n. Buckligkeit SUÇA. 1, 93, 6. 374, 16.

कौम n. Bez. einer nach dem N. pr. eines Mannes benannten vedischen Schrift: काठकं कौममिति नामानि Sch. zu GĀIM. 1, 3, 27. Es ist wohl कौद्युमम् zu lesen.

कौमार (von कुमार oder कुमारी) 1) adj. f. ई a) jugendlich, einem Jüngling oder einer Jungfrau eigen, jungfräulich P. 4, 2, 13. लोचः AV. 12, 3, 47. भार्या कौमारीम् R. 2, 30, 8. 4, 26, 8. Nach dem Sch. zu P. 4, 2, 13 bed. कुमारी भार्या eine als Jungfrau in die Ehe tretende Gattin und कुमारः पतिः einen Mann, der seine Gattin als Jungfrau heirathet. कौमारी दर्शयेश्छेष्टाम् BHĀG. P. 3, 2, 28. कौमारं व्रतमास्त्रितः das Gelübde der Keuschheit MBu. 3, 8527. 4, 192. तयस्विनश्च ये नित्यं कौमारव्रतचारिणः 13, 2039. — b) in Beziehung zum Kriegsgott oder Sanatkumāra stehend, ihnen eigen u. s. w.: शाकवृत्तिः फलैर्वीपि कौमारं विन्दते यद्म् MBu. 3, 4086. मङ्गलानि च सर्वाणि कौमाराणि त्रयोदश 14351. मन्यमानि च कौमारं पुष्पितं तदनुग्रहम् KATHĀS. 2, 76. कौमारादिव्याकरणानि MAṆDUS. in Ind. St. 1, 17, 1. कौमारः सर्गः BHĀG. P. 1, 3, 6. 3, 10, 25. VP. 38. — 2) f. ई a) die Energie (शक्ति) des Kriegsgottes, eine der sieben göttlichen Mütter H. 201, Sch. ÇARDAM. im ÇKDR. MIT. 142, 10. कौमारी शक्तिरस्ता च मयूरवरवाकना DEV. 8, 16. कौमारीशक्तिनिर्भन्नाः केचिन्नेशु-र्महामुराः 9, 36. 11, 14. — b) ein best. Knollengewächs (वारहीकन्द) RĪGĀN. im ÇKDR. — 3) n. Kindesalter, das jugendliche Alter; die Unschuld der Jugend, Jungfräulichkeit P. 5, 1, 129, Sch. पिता रक्षति कौमारं भर्ता रक्षति यौवने M. 9, 3. R. 5, 36, 19. कौमारं यौवनं तत्रा BHĀG. 2, 13. कौमारं ते व्यतिक्रातमतीतं यौवनं च ते MĀRK. P. 3, 28. मुग्धस्य बाल्ये कौमारं क्रीडतो याति विंशतिः BHĀG. P. 7, 6, 7. 1. कौमारं ब्रह्मचर्यं मे कन्यै-वास्मि MBu. 13, 1507. SĀV. 6, 11. कौमारचारी व्रतवान् MBu. 13, 5853. श्रुत्यश्रुत्य चरितं कौमारब्रह्मचारिणः 1, 443. भार्या तथा व्युच्चरतः कौमारब्रह्मचारिणीम् 1, 4733. यः कौमाररुः स एव हि वरः SĀH. D. 4, 22, 70, 4. घट्टपितकौमारः KATHĀS. 26, 180.

कौमारक (von कौमार) n. Kindesalter, das jugendliche Alter: कौमारकावस्थां यौवनं वृद्धतामपि MĀRK. P. 11, 20. 20, 41. स कौमारकमासाद्य — कृतोपनयनः 27, 2. SĀH. D. 38, 12.

कौमारभृत्य (कौ^० + भृ^०) n. Pflege und Erziehung von Kindern, ein

Theil der arztlichen Wissenschaft सूच. 1, 2, 1. 13. Vgl. कौमारतल्ल 11, 10. 12. 1 und कुमारभृत्या.

कौमारराज्य (von कुमार-राज = राजकुमार, युवराज) n. die Stellung des Erbprinzen R. 2, 38, 20. — Vgl. पौवरराज्य.

कौमाररुहित (रुहरीत) patron. von कुमाररुहित PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 8.

कौमारायणं patron. von कुमार gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 57.

कौमारिक (von कुमारी) adj. subst. mit Mädchen versehen, ein Vater von Mädchen: कौमारिकाणां शिलेन वक्ष्याम्यहम् MBh. 1, 4054. — Vgl. कुमारिक.

कौमारिकेयं metron. von कुमारिका gaṇa शुधादि zu P. 4, 1, 123.

कौमुद (von कुमुद) 1) m. der Monat Kārttika TRIK. 4, 1, 111. H. c. 23. an. 3, 330. MED. d. 27. Hār. 151. MBh. 13, 3370. 5656. 5660. 5670. — 2) f. ई a) Mondschein (weil er die Kumuda zum Aufblühen bringt) AK. 1. 1, 2, 18. H. 107. H. an. MED. BHARTṬ. 1, 38. RAGH. 3, 1. KUMĀRAS. 4, 33. 5, 71. Glr. 10, 2. In dieser Bed. häufig am Ende eines Titels von grammatischen Commentaren und Lehrbüchern; vgl. पदार्थ°, प्रक्रिया°, लघु°, वैषम्य°, सिद्धान्त°. — b) der dem Gotte Kārttikeya geheiligte Vollmondstag im Monat Kārttika TRIK. 3, 2, 18. MBh. 13, 6132. अकालकौमुदीं चैव चक्रतुः सार्वकालिकोम् (v. l. सर्वकामिनीम्) MBh. 1, 7648. der Vollmondstag im Monat Āṣvina (vgl. कौमुदीचार) ÇABDAR. im ÇKDR. Festtag DHAR. ebend. — c) ein best. Metrum (2 Mal ~~~~~ —; ~~~~~ —) COLEBR. Misc. Ess. 11, 165 (VI, 15).

कौमुदीकं von कुमुद P. 4, 2, 80. f. कौमुदिका N. pr. einer Freundin der Umā ÇABDAM. im ÇKDR.

कौमुदीचार (कौ° + चार) m. n. der Vollmondstag im Monat Āṣvina (s. u. कौमगर) TRIK. 4, 1, 108. Hār. 65.

कौमुदीपति (कौ° + पति) m. der Mond H. 104.

कौमुदीवृत्त (कौ° + वृत्त) m. der Fuss einer Lampe Hār. 65.

कौमुदतेय metron. von कुमुदती RAGH. 18, 2.

कौमुदकी f. N. der Keule Viṣṇu's oder Kṛṣṇa's, welche ihm Varuṇa verehrt, AK. 1, 1, 24. H. 222. MBh. 1, 8200. HARIV. 5033. 5040. 5562. BHĀG. P. 3, 28, 28. 8, 4, 19. 20, 31. — कौमुदकीनिर्णय (?) BRAVISHJOTT. P. in Verz. d. B. H. 133 (135. 71). — Wird auf कुमुदक zurückgeführt.

कौमुदी f. dass. ÇABDAR. im ÇKDR.

कौम्भ (von कुम्भ) adj. gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75. eingetopft: कौम्भेन सर्पिषा सूच. 2, 326, 18. — Vgl. कुम्भसर्पिस्.

कौम्भकारक n. = कुम्भकारिण कृतम् (संज्ञायाम्) gaṇa कुलादि zu P. 4, 3, 118.

कौम्भकारि m. der Sohn eines Töpfers P. 4, 1, 153, Sch. Auch कौम्भकार्यं ebend.

कौम्भायनं (चतुर्थर्थेषु) von कुम्भ gaṇa पत्तादि zu P. 4, 2, 80.

कौम्भायनि (चतुर्थर्थेषु) von कुम्भो gaṇa कर्णादि zu P. 4, 2, 80.

कौम्भेयक von कुम्भो gaṇa कच्छादि zu P. 4, 2, 95.

कौम्भेयं (चतुर्थर्थेषु) von कुम्भ gaṇa संकाशादि zu P. 4, 2, 30.

कौम्भ (v. l. कौरुम्) N. pr. eines Mannes AV. 20, 127, 1.

कौर्याणं scheint patron. (von कुर्याण) des Pākasthāman zu sein: पं मे उरिन्दि मरुतः पाकस्थामा कौर्याणः RV. 8, 3, 21. Nach Nir. 5, 25 wäre das Wort gleichbedeutend mit कृतयान.

कौरव (von कुरु) 1) adj. = कौरवक P. 4, 2, 130. कौरव gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86. कौरवं gaṇa कच्छादि zu 4, 2, 133. den Kuru gehörig u. s. w.: कौरवो चमूम् MBh. 1, 5457. 4, 1972. कौरवं क्षेत्रम् = कुरुक्षेत्रम् MBh. 49. — 2) patron. von Kuru N. 14, 25. pl. MBh. 1, 5457. 3, 311. HARIV. 1801. KĀN. 50. कौरववंशम् MBh. 1, 1664. कौरवेन्द्र BENF. Chr. 36, 17. 60, 29. कौरवनन्दन 41, 1. 63, 68. Am Ende eines adj. comp. f. स्त्री: अय्य निवैरवानेकः करिव्यामि वसुधराम् MBh. 1, 7961.

कौरवक adj. von कुरु P. 4, 2, 130. gaṇa कच्छादि zu 134.

कौरवायणि patron. von कुरु gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

कौरवेयं dass. pl. MBh. 1, 5689. fg. 3, 313. 14744. 4, 1136.

कौरव्यं dass. P. 4, 1, 151. 172. 19. gaṇa तिकादि zu 154. Nir. 2, 10. AV. 20, 127, 8. ÇAT. Br. 12, 9, 3, 3. ÇĀṆER. Çr. 12, 17, 2. MBh. 14, 2521. N. 5, 29. BENF. Chr. 22, 18. 24, 44 u. s. w. कौरव्याः = पाण्डवाः Hip. 1, 49. ein Volksstamm MBh. 6, 362. VP. 192. कौरव्या ब्राह्मणाः P. 4, 1, 154, Sch. 2, 4, 58, Sch. — Kaurava N. pr. eines Nāga, des Vaters der Ulû pl, MBh. 1, 1558. 7789. 7793. fg. fem. gaṇa भर्गादि zu P. 4, 1, 178. — कौरव्यं (!) गान्धारविययम् MBh. 14, 2484.

कौरव्यायणं patron. von कौरव्य, pl. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 57.

कौरव्यायणि patron. von कौरव्य gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

कौरव्यायणी f. zu कौरव्य P. 4, 1, 19. कौरव्यायणीपुत्र m. N. pr. eines Lehrers ÇAT. Br. 14, 8, 1, 1.

कौरव्य (कौरुश्रव?) patron. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 57.

कौरुकुल्य zum Geschlecht der Kuru und Kata gehörig gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

कौरुकुल्य (von कुरुकुला) m. pl. Name einer buddhistischen Secte VJUTP. 210. SCHIEFNER in Mēl. as. 2, 179.

कौरुञ्जल und कौरुञ्जल von कुरु-ञ्जल P. 7, 3, 25, Sch.

कौरुपञ्चाल zum Stamme der Kuru und Pañkāla gehörig ÇAT. Br. 1, 7, 2, 8. 11, 4, 1, 2.

कौरुपयि (patron. von कुरुपय) m. N. pr. eines Lehrers KAUC. 9. 63.

कौरुम् s. कौरुम्.

कौरुपर् (von कूर्पर) adj. am Ellbogen befindlich; संधि सूच. 2, 29, 7.

कौरुपर्ज्य (aus σκορπίος) m. der Skorpion im Tierkreise Dh. im ÇKDR. VARĀH. in Ind. St. 2, 239.

कौरुर्म (von कूर्म) 1) adj. der Schildkröte eigen, mit ihr in Verbindung stehend u. s. w.: कौरुर्म संकोचमास्थाय PAÑKĀT. III, 20. mit oder ohne (n.) पुराण, N. eines Purāṇa, so benannt nach Viṣṇu's Avatāra in Gestalt einer Schildkröte, MADHUS. in Ind. St. 1, 18. VP. 284. Sch. zu Kap. 1, 70. Verz. d. B. H. No. 1170. — 2) m. N. eines Kalpa, Brahman's Vollmondstag; s. u. कल्प 2, d.

कौल (von कुल) P. 4, 2, 96, Sch. 1) adj. f. ई a) das Geschlecht betreffend, sich auf das ganze Geschlecht erstreckend: राज्यं राजन्यशो दिव्यं कौली श्रीरात्मसात्कृता R. 4, 28, 9. einem edlen Geschlecht entsprossen TRIK. 3, 1, 23. — b) दिव्यवीरपद्मभावात्तर्गतदिव्यभावरतः । स तु ब्रह्मज्ञानी । तद्यथा । दिव्यभावरतः कौलः सर्वत्र समदर्शनः । इति कुलाणवतलम् ॥

पशोर्वक्त्राह्वयमन्त्रः पशुरेव न संशयः । वीराह्वयमन्त्रोऽपिः कौलाञ्च ब्रह्म-
विद्वेत् ॥ इति मूलाह्वयमन्त्रम् ॥ ÇKDr. — 2) m. a worshipper of Çakti
according to the left hand ritual. — 3) n. the doctrine and practices
of the left hand Çakta Wils. — Vgl. कुलनायिका, कुलीन, कौलिक, कौ-
लोपनिषद्.

कौलक adj. von कुल (सौवीरेषु) gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127.

कौलिक patron. PRAVARĪDUJ. in Verz. d. B. H. 57.

कौलिकेय 1) adj. (von कुल) einem edlen Geschlecht entsprossen. — 2)
m. der Sohn einer untreuen Frau (falsche Form für कौलटेय) ÇARDAR.
im ÇKDr.

कौलटिनेय metron. von कुलटा P. 4, 1, 127. Vop. 7, 7. der Sohn einer
Bettlerin P., Sch. AK. 2, 6, 1, 27. H. 549. Nach Einigen auch der Sohn
einer untreuen Frau AK., Sch.

कौलटेय metron. von कुलटा P. 4, 1, 127. der Sohn einer Bettlerin Sch.
dass. und der Sohn einer untreuen Frau AK. 2, 6, 1, 26. 27. H. 549.

कौलटेर (wie eben) m. der Sohn einer untreuen Frau P. 4, 1, 127, Sch.
AK. 2, 6, 1, 26. H. 548. der Sohn einer Bettlerin SĀRAS. zu AK. im ÇKDr.

कौलट्य (von कुलत्य) 1) adj. f. ई mit Dolichos uniflorus Lam. zube-
reitet P. 4, 4, 1. daraus gewonnen: रस सुचा. 2, 434, 15. 435, 15. — 2) n.
ein aus Kulattha bereiteter Trank सुचा. 2, 62, 2. तैलकौलत्यमथसौवी-
रकाणि 271, 5.

कौलट्यीन (wie eben) adj. f. ई mit Dolichos uniflorus Lam. besät
P. 5, 2, 1, Sch. BHAR. zu AK. 2, 9, 8 im ÇKDr.

कौलपते adj. (f. ई) von कुलपति gaṇa ध्रुवत्यादि zu P. 4, 1, 84.

कौलपुत्रक n. nom. abstr. von कुलपुत्र gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133.

कौलव m. Name des dritten Karaṇa (s. करण 3, m) KOSHYŪTER. im
ÇKDr.

कौलाल m. ved. = कुलाल Töpfer P. 5, 1, 36, Vārt. 1. der Sohn ei-
nes Töpfers (nach MAULĀN.) VS. 30, 7. Im comp. कौलालचक्र ist कौ-
लाल adj.

कौलालक n. = कुलालेन कृतम् (संज्ञायाम्) P. 4, 3, 118.

कौलालचक्र (कौ० + चक्र) n. die Drehscheibe eines Töpfers ÇAT. Bā.
14, 8, 1, 1.

कौलास adj. (चतुर्धरेषु) von कुलास gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75.

कौलि m. SIDDH. K. 249, b, 3 v. u. patron. PRAVARĪDUJ. in Verz. d. B.
H. 57.

कौलिक (von कुल) 1) adj. von den Eltern herkommend, ererbt ÇKDr.
Wils. — 2) m. a) Weber ÇARDAR. im ÇKDr. PAÑKĀT. 35, 15. fgg. 42, 25.
fgg. 132, 23. fgg. 249, 22. fgg. वर्जयेत्कौलिकाकारं मित्रं प्रज्ञतेरो नरः ।
घ्रात्मनः संमुखं नित्यं य आकर्षति लोलुपः ॥ IV, 12. — b) Ketzer TRIK. 2,
7, 28. — c) a follower of the left hand Çakta ritual Wils. Vgl. काल.

कौलितर Bez. des Dāmons Çambāra: उत दासं कौलितरं बृहत्तः प-
र्वतादधि । घृवाकृन्निन्द्र शम्बरम् ॥ V, 4, 30, 14.

कौलिन्द (v. l. कौण्ड) VARĀN. BĀH. S. 14, 30. 33 in Verz. d. B. H. 242.

कौलिशायनि von कुलिश gaṇa कार्पादि zu P. 4, 2, 80.

कौलिशिक (wie eben) adj. f. ई donnerkeilartig gaṇa ध्रुवत्यादि zu
P. 5, 3, 108.

कौलीक m. ein best. Vogel VS. 24, 24. — Vgl. कुलीका.

कौलीन (von कुल Geschlecht, Leute) 1) adj. f. या einem edlen Geschlecht
eigen: सद्यश्च इव मर्यादा कौलीना नात्यवर्तत R. 5, 87, 12. = कौलियक विद्या
im ÇKDr. Es ist wohl das adj. gemeint, da ÇKDr. diese Bed. unter कौ-
लीन n. aufführt. Wils.: the son of a female beggar nach derselben Au-
tor. — 2) m. a follower of the left hand Çakta ritual (vgl. काल, कौ-
लिक) Wils. — 3) n. a) Gerede der Leute, Gerücht AK. 3, 4, 18, 119. II.
270. an. 3, 369. fg. MED. n. 53. fg. कौलीनमात्माश्रयमाचक्षते तेभ्यः RAGH.
14, 36. कौलीनगीत 84. किमत्रभवत्योः कर्षपयं नायातं शकुन्तलाप्रत्यदिश-
कौलीनम् ÇK. 79, 12. मा कौलीनादमितनयने मय्यविश्वासिनी भूः MEGU.
111. Vgl. जन्य. — b) Thierkampf AK. H. an. MED. — c) die Geschlechts-
theile TRIK. 3, 3, 233. H. an. MED. — d) hohe Geburt (von कुलीन) diess.
Vgl. कौलीन्य. — e) eine schlechte That H. an. MED.

कौलीन्य (von कुलीन) n. edle Geburt, Adel H. an. 3, 370. तद्दर्शितं त-
यात्मनः कौलीन्यम् PAÑKĀT. 71, 14.

कौलीरा (von कुलीर) f. N. einer Pflanze, = कर्कटप्रक्षी RĀGĀN. im
ÇKDr.

कौलूत m. ein König der Kulūta MUDRĀR. 18, 16. 112, 2. Die Pariser
Handschr. hat कौलू, welche Lesart LASSBN (LIA. 1, 57, N. 3. 11, 206, N.
6) wegen der Colubae bei PLINIUS für die richtige ansieht.

कौल्य (von कुल) adj. 1) einem edlen Geschlecht entsprossen BHAR.
zu AK. 2, 7, 2 und DVIRĪPAK. im ÇKDr. — 2) of the left hand Çakta sect
(vgl. काल, कौलिक, कौलीन) Wils.

कौल्यक (wie eben) 1) adj. einem edlen Geschlecht entsprossen P. 4,
1, 140. TRIK. 3, 3, 10. 11. H. 502. an. 4, 9. MED. k. 184. — 2) m. Hund
(Hausgenosse) P. 4, 2, 96. AK. 2, 10, 22. TRIK. H. 1279. H. an. MED.

कौलोपनिषद् कौल + उप ०) f. Titel einer Upanishad COLERA. Misc.
Ess. 1, 113. WERRER. Lit. 164. Ind. St. 1, 250. 302.

कौलमलवर्षिण n. Name eines nach Kulmalabarhisha benannten
Sāman LĪTJ. 4, 5, 26. 7, 2, 1. 13. 15.

कौलमाषिक adj. (f. ई) = कुलमाषे साधु gaṇa गुडादि zu P. 4, 4, 103.

कौलमाषी (von कुलमाष) f. ein best. Vollmondstag, an welchem vor-
zugsweise Kulmāsha gegessen wird, P. 5, 2, 83.

कौलमाषीण (wie eben) adj. f. या mit Kulmāsha (s. u. कुलमाष 1.)
besät RĀGĀN. zu AK. ÇKDr.

कौल्य (von कुल) adj. f. या 1) einem edlen Geschlecht entsprossen
BHAR. zu AK. und DVIRĪPAK. im ÇKDr. — 2) of the left hand Çakta
sect (vgl. काल, कौलिक u. s. w.) Wils.

कौवल n. = कुवल n. die Frucht von Zizyphus Jujuba Lam. BHAR.
und DVIRĪPAK. im ÇKDr.

कौविदार्य (चतुर्धरेषु) von कौविदार gaṇa प्रग्यादि zu P. 4, 2, 80.

कौविद्यासीय v. l. für वैकुल्यासीय im gaṇa कृशाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

कौवेर (von कुवेर) 1) adj. f. ई dem Kuvera gehörig, ihn betreffend,
von ihm herkommend u. s. 10. MBu. 2, 2578. 3, 1705. 4, 2058. 13, 1421.
HARIV. 8694. R. 1, 29, 17. 2, 91, 19. 3, 35, 54. 6, 107, 24. सुचा. 1, 335, 8. RAGH.
13, 45. कौवेरी mit oder ohne दिग् Kuvera's Weltgegend, der Nor-
den II. 169, Sch. R. 4, 60, 15. RAGH. 4, 66. VARĀN. BĀH. S. 13 in Verz. d.
B. H. 240. KAVRĪS. 18, 58. P. 2, 2, 26, Sch. — 2) f. ई Kuvera's Energie
(शक्ति) AK. 1, 1, 1, 31, Sch. — 3) n. N. einer Pflanze (कुष्ठ) ÇARDAR. im ÇKDr.

कौवेरिकेयं metron. von कुवेरिका gaṇa शुभ्रादि zu P. 4, 1, 123.

1. कौश (von कुश) 1) adj. f. ई aus Kuṣa-Gras gemacht: वासस् ङाट. Br. 5, 2, 4, 8. किर. ङा. 14, 5, 3. वर्हिस् 1, 3, 12. रशना 6, 3, 15. ङाँकु. ङा. 16, 12, 19. वृषी Śiv. 3, 4. MBh. 3, 10036. 13, 2845. शयन 1409. कौशाम्बुस् mit Kuṣa aufgekochtes Wasser Dev. 11, 12. — 2) n. (sc. नगर) Kuṣa's Stadt, ein Bein. von Kānjakubḡa H. 974. Vgl. कुशस्थल.

2. कौश (von कौश) adj. seiden Vjutr. 193. पीतकौशाम्बर Bṛāg. P. 3, 4, 7. कौशल (von कुशल) 1) n. gaṇa युवादि zu P. 5, 1, 130. a) ein entsprechender —, gedeihlicher Zustand, Wohlfahrt, Wohlergehen: पेरानं नामि-जानामि विग्रहं युवयोरहम् । अर्थतन्मविज्ञाय किं नु स्यात्कौशलं मम ॥ MBh. 4, 486. कुलकौशलाय Bṛāg. P. 3, 1, 13. — b) Geschicklichkeit, Bewandertsein, Erfahrung: न कौशलान्न सौहार्दान्नो वाक्ये वर्तते Pañ-
kāt. I, 132. 220, 5. निजकौशलात् Kathās. 6, 47. Bṛāg. P. 1, 16, 28. Die Ergänzung im loc.: कर्मसु Bṛāg. 2, 50. Suṣr. 1, 29, 15. Mṛāku. 47, 19. गान्ध-
र्वकलासु Gīr. 12, 28. Daṣak. in Benf. Chr. 183, 18. im comp. vorange-
hend: युद्धं MBh. 1, 69. Kathās. 6, 27. Bṛāg. P. 5, 20, 16. Daṣak. in Benf. Chr. 180, 7, 9. Śāh. D. 64, 10. — c) कौशलानो नन्नत्रम् (स्येष्टमित्राभिदैवतम्) R. 6, 86, 43. — 2) f. ई a) eine Erkundigung nach Jmdes Wohlfinden (कुशलप्रश्न) Trik. 2, 7, 10. — b) Geschenk Trik. 2, 8, 30. — Vgl. कौशल्य.
कौशलक s. कौशलक.

कौशलित metron. von कुशला gaṇa वाक्कादि zu P. 4, 1, 96.

कौशलिका (von कुशल) n. Geschenk H. 737. Hār. 139.

1. कौशल्य (von कुशल) n. gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124. 1) Wohl-
fahrt, Wohlergehen: पृष्ट्वा कौशल्यमन्योऽन्यम् MBh. 3, 15009. कुशला
रामः स त्वं कौशल्यमब्रवीत् R. 5, 31, 26. 54. 55. 6, 109, 58. — 2) Geschick-
lichkeit, Erfahrung: उपायकौशल्यं प्रयोत्सयेत् Saddh. P. 4, 18, a. — Vgl.
कौशल.

2. कौशल्य (von कौशल) s. u. कौशल्य.

कौशाम्ब (von कुशाम्ब) 1) n. N. pr. eines Reichs: कौशाम्बमण्डले in
einer Inschr. Colebr. Misc. Ess. II, 278. — 2) f. ई N. pr. einer Stadt gaṇa
नद्यादि zu P. 4, 2, 97. = वत्सपत्तन Trik. 2, 1, 14. H. 973. LIA. III, 200,
N. कुशाम्बस्तु महतीनाः कौशाम्बीमवरोत्पुरीम् R. 1, 34, 6. P. 4, 2, 68, Sch.
अस्ति वत्स इति ख्यातो देशः — कौशाम्बी नाम तत्रास्ति मध्यभागे महा-
पुरी Kathās. 9, 5. 4, 18. Schiefner, Lebensb. 234 (4). अस्ति गौडविषये
कौशाम्बी नाम नगरी Hit. 28, 1.

कौशाम्बेय 1) patron. von कुशाम्ब gaṇa शुभ्रादि zu P. 4, 1, 123. ङाट.
Br. 12, 2, 2, 13. — 2) adj. von कौशाम्बी gaṇa नद्यादि zu P. 4, 2, 97.

कौशाम्ब्य m. Gebieter von Kuṣāmbī Hariv. 5017. 5498.

कौशार्व and कौशार्वि s. u. कौपार्व.

कौशाश्री f. N. pr. einer von Kuṣāṣva erbauten Stadt R. Govr. 1, 33,
5. Die Ausg. von Schl. richtiger कुशाम्ब und कौशाम्बी; vgl. LIA. I,
604, N. 1.

1. कौशिक (von कुशिक N. pr.) 1) adj. कौशिकात्कथं वंशात्तत्रैदं ब्रा-
ह्मणो ऽभवत् MBh. 13, 2719. — 2) patron. gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104.
कौशिका: Hariv. 1770. 1772. VP. 405. कौशिका: = कुशवेण्या: R. 1, 33,
20. कौशिकत्व Hariv. 1774. Insbes. heisst so Viṣvāmītra, der Sohn
oder Enkel Kuṣika's Trik. 3, 3, 6. H. 850. Med. k. 76. fg. Einschlebung
nach RV. 10, 83. MBh. 1, 2936. 6695. 3, 8120. fg. R. 1, 20, 11. Viṣv. 9, 5.

10, 19, 13, 19. कौशिक = गाधि Hariv. 1457. — MBh. 3, 13652. N. eines
Lehrers Bṛh. Ār. Up. 4, 6, 1. P. 4, 3, 103. Verfasser der Śūtra zum AV.
Kauṣ. 9. 46. 68. ein Bruder Paippalādi's Hariv. 11074 (Langl.: कौलि-
क). वाद्यय्य: कौशिक: P. 4, 1, 106. ein Grammatiker Colebr. Misc. Ess.
II, 48. कैरलेयश्च कौशिक: Hariv. 5501 (Langl.: कौशिक). = कंस, ein
Feldherr Ġarāsaṁdha's MBh. 2, 885. Als Bein. Indra's (ursprünglich
wohl so v. a. den Kuṣika gehörig, ihnen zugethan) AK. 3, 4, 1, 10. Trik.
1, 1, 57. H. 173. an. 3, 30. Med. k. 76. RV. 1, 10, 11 (vgl. die Legendē bei
Śāh. zu d. St. und Ind. St. 1, 38). कौशिक ब्राह्मण ङाट. Br. 3, 3, 4, 19.
Taitt. Ār. 1, 12, 4. Āṣv. Ṣ. 12, 14. MBh. 3, 331. 13, 828. Hariv. 14014. R.
5, 7, 59. Bṛāg. P. 6, 18, 63. Lalit. 88, N. 368. fg. Burn. Intr. 131. इन्द्र =
गाधि (ein Sohn Kuṣika's) Hariv. 1429. 1763. ज्ञातमात्रस्तु भगवानदि-
त्यो न कुशैर्वृतः । तदा प्रभृति देवेशः कौशिकत्वमुपागतः ॥ 12489. Kau-
ṣika ein Sohn Vasudeva's VP. 439. ein Asura Hariv. 2288. ein Bein.
Civa's Ṣiv. — घृतकौशिकं, वलाककौशिकं ङाट. Br. 14, 5, 21. 7, 3, 27.
चाण्डकौशिक MBh. 2, 698. प्रज्ञातिकौशिक Kathās. 25, 289. — 3) m. N. ei-
ner Pflanze, Vatica robusta W. u. A. (कुशिक, अश्वकर्ण) Rāgan. im ÇKDr.
— 4) कौशिकी f. a) N. pr. eines Flusses, der Viṣvāmītra seinen Ur-
sprung verdankt (MBh. 1, 2924. 13, 1901) oder mit Satjavati, der Schwe-
ster Viṣvāmītra's, identificirt wird (Hariv. 1452. R. 1, 35, 8. 11. 21. VP.
400. Bṛāg. P. 9, 13, 12). H. an. Med. MBh. 1, 7818. 3, 6065. 8110. 8121.
8309. 14231. 13, 1717. 4552. Hariv. 11201. 12823. R. 4, 40, 19. 44, 65.
Viṣv. 13, 15. Suṣr. 2, 173, 10. VP. 182. Bṛāg. P. 1, 18, 36. 5, 19, 18. LIA.
1, 549, N. 1. कौशिकीतीर AV. Pañc. in Verz. d. B. H. 93. — b) ein Bein.
der Durgā Trik. 3, 3, 6. H. an. Med. कुशिकस्य तु गोत्रेण कौशिकी त्वं
भविष्यसि Hariv. 3260. 3270. — c) N. einer buddhistischen wandernden
Schwester (परित्रानिका) Mālav. 12, 4.

2. कौशिक (von कौश) 1) adj. a) in der Scheide steckend: खड्गम् MBh.
3, 11461. — a) (von कौश Cocon) seiden: कौशिकीर्वस्त्रैः MBh. 3, 1002. 11645.
Draup. 3, 1. Als n. Seidenzeug Jāgñ. 1, 186. MBh. 13, 5502. — 2) m. a)
Schlangenfänger AK. 3, 4, 1, 10. H. an. 3, 30. fg. Med. k. 76. — b) ein
Kenner der Wörterbücher H. an. Med. Verfasser eines Wörterbuchs
Çardar. im ÇKDr. — c) Bdellium AK. 2, 4, 2, 14. 3, 4, 1, 10. H. an. Med.
— d) Mark H. 628. — e) = कौपाङ्ग Trik. 3, 3, 6. — 3) f. आ Trinkge-
schirr H. 1024, v. l. für कौशिका.

3. कौशिक 1) m. a) Ichneumon H. an. 3, 30. fg. Med. k. 76. — b) Eule
AK. 3, 4, 1, 10. H. 1324. H. an. Med. Suṣr. 1, 108, 3. Pañkāt. 137, 21. 168,
22. Hit. IV, 47. — c) Geschlechtsliebe (vgl. कौशिक) Trik. 1, 1, 126. — 2)
f. कौशिकी = कौशिकी a. Śāh. D. 410. fgg. — Die beiden ersten Bedd.
stehen viell. mit dem patron. कौशिक in Verbindung.

4. कौशिक (von 3. कौशिक) adj. von einer Eule herkommend: शस्तं
कंसरुतं नृणां कौशिकं चैव वामतः Suṣr. 1, 107, 11.

कौशिकप्रिय (1. कौ^० + प्रिय) m. ein Bein. Rām'a's Çardar. im ÇKDr.
कौशिकफल (कौ^० + फल) m. der Kokosnussbaum Çardar. im ÇKDr.
Soll nach Wils. seinen Namen daher haben, dass nach einer Sage Viṣ-
vāmītra (कौशिक), als er im Wetteifer mit Brahman ein menschi-
ches Wesen zu bilden sich anschickte, die Kokosnuss als erste Grund-
lage des Kopfes schuf.

कौशिकात्मज (1. कौ० + आत्मज) m. Indra's Sohn, ein Bein. ARGUNA'S ÇARDAM. im ÇKDR.

कौशिकायनिं patron. von 1. कौशिक, N. eines Lehrers ÇAT. BR. 14, 5, 5, 21. 7, 2, 27.

कौशिकायुध (1. कौ० + आयुध) n. Indra's Bogen, der Regenbogen ÇARDAR. im ÇKDR.

कौशिकार = कौशकार 1: पत्नं कौशिकारणाम् (पत्नं कौशकारणाम् R. 4, 40, 26) HARIV. 12831.

कौशिकारति (3. कौ० + अरति) m. Feind der Eulen, Krähe RĀĠAN. im ÇKDR.

कौशिकिन् m. pl. die Schüler des Kauçika P. 4, 3, 103. 4, 2, 66, Sch.

कौशिकीपुत्र (कौ० + पुत्र) m. N. eines Lehrers BRH. ĀR. UP. 6, 3, 1.

कौशिक्योत्र (कौशिकी + योत्र = योत्रस्) m. N. eines Baumes (s. शाखोट) RĀĠAN. im ÇKDR. Unter शाखोट wird कौशिक्योत्र nach derselben Aut. als Synonym aufgeführt; für die obenstehende Form spricht aber wohl auch das Syn. वृकावास.

कौशिन m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 349. VP. 187.

कौशीतकी s. कौपीतकी.

कौशीधान्य (von कौशी + धान्य) n. Hülsenfrucht BAUDH. beim Schol. zu KĀTJ. ÇR. 2, 1, 10.

कौशीरकेय von कुशीरक gaṇa सख्यादि zu P. 4, 2, 80.

कौशीलव (von कुशीलव) n. das Gewerbe der Barden, der Schauspieler: कौशीलवगन्धाञ्जनानि (वर्णय, sagt der Lehrer zum Schüler) GORR. 3, 1, 12. Auch कौशीलव्य M. 11, 65.

कौशेय (von कौश) adj. seiden, n. Seidenstoff, ein seidenes Gewand P. 4, 3, 42. AK. 2, 6, 3, 13. M. 3, 120. 12, 64. JĀĠĀ. 2, 180. 3, 38. MBH. 13, 4467. R. 2, 32, 16. 3, 49, 44. 5, 22, 30. SUÇR. 1, 63, 14. 323, 4. 2, 35, 5. 423, 3. PĀNĀKĀT. 1, 107. KUMĀRAS. 7, 7. RĪ. 5, 8. कौशेय II. 669. 670. R. 3, 52, 19. 38, 22. 4, 58, 21. 25. MĀRK. P. 13, 27. Cit. beim Sch. zu ÇĀK. 6, 5. Am Ende eines adj. comp. f. घा: धट्टभरणकौशेया R. 4, 61, 49.

कौश्य (von कुश) 1) adj. aus Kuça-Gras gemacht: श्यन MBH. 13, 3495. विष्टर 13, 739. — 2) = कुशगोत्र = कौष्य SĀJ. zu ÇAT. BR. 10, 3, 3, 1.

कौश्रेय patron. von कुश्रि KĀTU. in Ind. St. 3, 472. fg.

कौशारव (von कुशार) patron. des Maitreja ĀT. BR. 8, 28. कौशारव BRĀĠ. P. 1, 13, 2. 3, 4, 26. 5, 15, 17. Auch कौशारवि 2, 10, 49. 3, 10, 3. कौशारवि VP. 3, N. 10.

कौषिक und कौषिकी schlechte Schreibart für कौशिक und कौशिकी ÇKDR. angeblich nach MBH.

कौपीतक (von कुपीतक) 1) m. patron. des Kahoda ĀÇV. GĀJ. 3, 4. Vgl. कौपीतिक, कौपीतिकेय. — 2) f. ई a) patron. von Agastja's Gemahlin H. 123. TRĪK. 1, 1, 90 (कौशीतकी). — b) N. einer auf Kushitaka zurückgehenden Schule COLEBR. Misc. Ess. 1, 13. Es ist wohl hier wie 53 und 326 कौपीतिकि zu lesen. — 3) n. N. eines Werkes WERRR. Lit. 43. 78. ÇĀNĀK. ÇR. 4, 2, 13. 44, 14, 20. Ind. St. 1, 31 u. s. w.

कौपीतिकि (wie eben) patron. P. 4, 1, 124, Sch. ÇAT. BR. 2, 4, 2, 1. ÇĀNĀK. ÇR. 4, 13, 11. 7, 21, 6. 9, 20, 34. 44, 11, 3, 6. KĀND. UP. 1, 3, 2. PRAVARĀDĪJ. in Verz. d. B. H. 38. Ind. St. 1, 106 u. s. w. pl. ebend. 34. 43. कौपीतिकिब्राह्मण, कौपीतिक्युपनिषद् Ind. St. 1, 392. fg. कौपीतिकिब्राह्मणोप-

निषद् 1, 469. °स्मृति 394. °आरण्यक 2, 291. — Vgl. कौपीतिक, कौपीतिकेय, मृत्कौपीतिक.

कौपीतिकिन् m. pl. die Schüler des Kaushitaka: कौपीतिकिनः समासन्ति ĀÇV. GĀJ. 1, 23. Verz. d. B. H. No. 607. Ind. St. 1, 64.

कौपीतिकेय (von कुपीतक) patron. eines Kāçjapa P. 4, 1, 124. कौपीतिकेय patron. des Kahoda ÇAT. BR. 14, 6, 4, 1. — Vgl. कौपीतिक und कौपीतिकि.

कौषेय s. u. कौशेय.

कौष्ठ (von कौष्ठ) adj. in der Vorrathskammer befindlich ÇAT. BR. 1, 1, 2, 7.

कौष्ठविके adj. = कुष्ठविदि साधु: gaṇa कयादि zu P. 4, 4, 102.

कौष्ठिल in मृत्कौष्ठिल N. pr. eines buddh. Autors BURN. Intr. 448.

— Vgl. कौष्ठिल.

कौष्ठ्य (von कौष्ठ) adj. im Unterleib befindlich: गुदौ कौष्ठ्यौ JĀĠĀ. 3, 95.

Welche Bed. aber hat das Wort TAITT. ĀR. 6, 3, 2: यो ऽस्य कौष्ठ्यगतः पारिव्यस्यैक इदृशी?

कौष्य patron. von 2. कौष ÇAT. BR. 10, 5, 5, 1. Ind. St. 3, 472.

कौसलक (von कौसल) N. pr. eines Volkes VARĀH. BRH. S. 14, 7 in Verz. d. B. H. 240. LĪA. II, 934. An beiden Orten mit ष geschrieben.

कौसलेय (von कौसल्या) metron. des Rāma ÇARDAR. (श) im ÇKDR. — Vgl. कौसल्यायनि.

कौसल्य (von कौसल) adj. subst. zum Volke der Kosala gehörig, ein Fürst der Kosala P. 4, 1, 171. ÇAT. BR. 13, 5, 4, 4. PRAÇNOP. 3, 1, 6, 1. Gewöhnlich mit ष geschrieben ÇĀNĀK. ÇR. 16, 9, 13. 29, 6. PRAÇNOP. 1, 1. N. 22, 8. HARIV. 1081. 4967. VP. 282. 386, N. 26. BRĀĠ. P. 6, 15, 15. कौसल्या f. die Tochter eines Fürsten der Kosala, Gemahlin Pūru's und Mutter Gānamegaja's MBH. 1, 3764. Gemahlin Saivanti's HARIV. 1999. Gemahlin Daçaratha's und Mutter Rāma's ÇARDAR. im ÇKDR. MBH. 3, 15879. R. 1, 1, 47. DAÇ. 1, 4. कौसल्यामातर ein Bein. Rāma's MBH. 3, 16572. कौसल्यानन्दन desgl. H. 703.

कौसल्यायनि patron. von कौसल्य P. 4, 1, 155. lautlich hiervon, der Bed. nach aber von कौसल Sch. metron. (von कौसल्या) des Rāma TRĪK. 2, 8, 3 (श). BHATT. 7, 90 (श; der Schol. verweist auf P. a. a. O.). — Vgl. कौसलेय.

कौसिद् adj. von कुसिद् (ein best. dämonisches Wesen): कूदं कौसिद्म् (sic) KĀTJ. in Ind. St. 3, 479.

कौसोद् (von कुसोद्) adj. f. ई mit einem Anlehen in Verbindung stehend: वृद्धिम् M. 8, 143.

कौसीद्य (wie eben) n. 1) Trägheit H. 315. — 2) Wuchergeschäft ÇKDR. WILSON.

कौसुम (von कुसुम) 1) adj. von Blumen herriührend: रेणु AK. 3, 4, 3, 22. — 2) n. als Kollyrium gebrauchte Messingase (कुसुमाञ्जन, पुष्पाञ्जन) RĀĠAN. im ÇKDR.

कौसुमायुध (von कुसुमायुध) adj. den Liebesgott betreffend VER. 20, 19.

कौसुम्न (von कुसुम्न) 1) adj. f. ई aus Safflor bereitet: तैल सुÇR. 1, 183, 5. 222, 7. mit Safflor gefärbt P. 4, 2, 1, Sch. RĀJAM. zu AK. im ÇKDR. — 2) m. wilder Safflor (अरण्यकुसुम्न) RĀĠAN. im ÇKDR.

कौसुद्विन्द (von कुसुद्विन्द) adj. Bez. eines Daçarātra KĀTJ. ÇR. 23, 5, 18. 24, 3, 1. 4, 48. DRĀHJ. 30, 3 am Ende.

कौस्तुभिन्दि patron. von कुस्तुभिन्दि ÇAT. BR. 12, 2, 13.

कौस्तुभिक (von 1. कुस्तुति) adj. auf schlechten Wegen gehend, betrügerisch P. 5, 2, 75, Sch. ĠATĀDH. im ÇKDR.

कौस्तुभ 1) N. eines bei der Quirlung des Oceans zum Vorschein gekommenen Juwels, welchen Vishṇu auf der Brust (am Halse) trägt; m. AK. 1, 1, 2, 4. TRIK. 1, 1, 42. H. 223. MBu. 1, 1147. HARIV. 12187. BHĀG. P. 6, 9, 28. D.: मणिारत्वं च कौस्तुभम् R. 1, 45, 39. — MBu. 3, 13563. PAṆĀT. 44, 15. RAGH. 6, 49. 10, 10. BHĀG. P. 2, 2, 10. 3, 24, 11. 8, 8, 5. कौस्तुभलतणाम् m. ein Bein. Vishṇu's WILS. कौस्तुभवत्सु desgl. HĀR. 9. — 2) m. eine best. Finger Verbindung: अनामाङ्गुलसंलग्ना दन्तिणास्य कनिष्ठिका । कनिष्ठयान्यया बद्धा तर्जनीया दन्तया तत्रा ॥ वामानामां च बध्नीयादन्तिणाङ्गुलमूलके । अङ्गुलमध्यमे भूयः संयोज्य सरलाः पराः ॥ चतस्रो ऽप्यग्रसंलग्ना मुद्रा कौस्तुभसंज्ञिका । TANTRAS. im ÇKDR. — 3) n. eine Art Oel (सर्पपोद्भव) Schol. zu KĀTJ. ÇR. 1, 8, 37. — 4) Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1403. Vgl. शब्दकौस्तुभ. — Das Wort wird auf कुस्तुभ zurückgeführt.

कौस्त्रं n. nom. abstr. von कुस्त्री gaṇa युवादि zu P. 5, 1, 130.

कौस्थलपुर n. N. pr. einer Stadt LIA. II, 933. — Vgl. कुष्ठल.

कौकुडं patron. von कौकुड gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. 2, 4, 53, Sch. कौकुडि 2tes patron. ebend.

कौकुलिय (कौकुलीय?) m. pl. Name einer nach Kohala benannten Schule Gobh. 3, 4, 29.

कौकुलीपुत्र (कौकुली = कौकुडी + पुत्र) m. N. eines Grammatikers TAITT. PRĀT. 2, 5.

कौकुलितं patron. von कौकुलित gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

क्रस्, क्रसति und क्रसेयति sprechen oder leuchten DhĀTUP. 33, 90. — Vgl. कुम्, कुम्, क्रस्, क्रम्.

क्रय्, क्रयति verletzen, tödten DhĀTUP. 19, 38. — Vgl. क्रय्, क्रय्.

क्रस्, क्रसेयति krumm sein; scheinen DhĀTUP. 26, 6. — caus. क्रसेयति DhĀTUP. 19, 65. VOP. 18, 22. — Vgl. कुम्, कुम्, क्रस्, क्रम्.

क्रस nom. ag. von क्रस् VOP. 26, 30. — Vgl. चक्रस.

क्रू, क्रूनाति und क्रूनीति einen best. Ton von sich geben DhĀTUP. 31, 10. WEST. und WILS. auch क्रू, क्रूनाति und क्रूनीति. — Vgl. कू, क्रूय्.

क्रूय्, क्रूयते; क्रोपयित्वा VOP. 26, 207. 1) feucht setz. — 2) einen best. Laut von sich geben (vgl. क्रू) DhĀTUP. 14, 14. — 3) stinken (vgl. पूय्) KĀVĪKĀPADR. im ÇKDR. — caus. क्रोपयति durchnässen P. 7, 3, 36. 86. VOP. 18, 8. चेलक्रोपम् (वृष्टो देवः Sch.) P. 3, 4, 33. वस्त्रक्रोपम् Sch. ÇIÇ. 10, 49. — ग्रभिं befeuchten: आपो वै सर्वमन्नं ताभिरुदिमाभिरूपमिवाद्दत्ति यदिदं किम्वदत्ति ÇAT. BR. 14, 1, 1, 14.

क्रूपितर nom. ag. von क्रूय् P. 3, 2, 152, Sch.

क्रोपम् s. u. क्रूय्.

क्रूर, क्रूरति krumm sein DhĀTUP. 15, 47. — Vgl. क्रूर.

क्रयं n. nach SĀJ. von क्र = प्रनायति abzuleiten: das dem Praḡāpati Genehme ÇAT. BR. 10, 3, 2, 4. 4, 1, 4. 15. 21. fgg.

क्रवाम्बू = क्रियाम्बू AV. 18, 3, 6.

क्रम् erleuchten (प्रकाशयतिकर्मन्) Nir. 2, 25. — Vgl. क्रस्, क्रम्.

क्रकच (onomatop.) 1) m. n. Säge AK. 2, 10, 35. TRIK. 3, 3, 340. H. 918. an. 3, 138. MED. k. 14. (तत्) मध्येन पाटयामास क्रकचो दार्विवोच्छ्रितम्

MBu. 3, 882. MĀRK. P. 8, 140. MĀRK. 176, 2. क्रकचमिह शरीरे वीक्ष्य दा-
तव्यमग्य 156, 4. दंष्ट्राक्रकचेन PAṆĀT. 167, 18. — 2) m. N. einer Pflanze,
Capparis aphylla Roxb. (s. करीर) H. an. MED. — 3) f. ग्रा Pandanus
odoratissimus (s. केतक) RATNAM. im ÇKDR. — Vgl. क्रकच.

क्रकचच्छ्र (क्र० + च्छ्र Blatt) m. Pandanus odoratissimus (s. केतक)
TRIK. 2, 4, 38. H. 1152. HĀR. 92.

क्रकचपत्र (क्र० + पत्र Blatt) m. der Teakbaum (s. शाक) RĀG. im
ÇKDR.

क्रकचपाद् (क्र० + पाद्) m. Eidechse, Chamäleon TRIK. 2, 5, 11. HĀR.
218.

क्रकचपृष्ठी (क्र० + पृष्ठी) f. ein best. Fisch, Cojus Coboju Ham. TRIK.
1, 2, 17. HĀR. 189.

क्रकाणाम् m. eine Art Rebhuhn, Perdix sylvatica ÇĀNDAR. bei WILS.
ÇKDR. angeblich nach AK. — Vgl. कृकाण, क्रकर.

क्रकर m. 1) (onomatop.) eine Art Rebhuhn, Perdix sylvatica AK. 2,
5, 19. H. 1338. an. 3, 527. MED. r. 122. SUÇR. 1, 73, 7. 201, 1. Verz. d. B.
H. No. 897. पत्रोर्णं चोरयित्वा तु क्रकरत्वं निपच्छति (च गच्छति MĀRK. P.
15, 27) MBu. 13, 5504. — 2) Capparis aphylla Roxb. (s. करीर) AK. 2,
4, 2, 57. H. 1150. H. an. MED. — 3) Säge TRIK. 3, 3, 430. H. an. MED. —
4) ein armer Mann H. an. MED. — 5) Krankheit TRIK. — Vgl. क्रकच.

क्रकुच्छ्रं m. N. pr. eines Buddha, eines Vorgängers von Çākja-
muvi II. 236. LALIT. ed. Calc. 5, 22. BURN. Intr. 223. 414. Z. f. d. K. d. M.
IV, 503, N. 2.

क्रत् नुर im partic. praes. med. zu belegen; viell. toben, brausen: अन्नु
त्वा रोदेसी उभे क्रत्तमाणामकृपेताम् RV. 8, 65, 11. — Vgl. अन्नक्रत्तिन्, व-
नक्रत्त.

क्रत्त (von क्रत्) s. वनक्रत्त.

क्रौतु m. Uq. 1, 77. 1) Rathschluss, Plan; Absicht, Vorsatz: विश्वे देवाः
समन्सः संकेता एके क्रौतुमभि वि यन्ति साधु RV. 6, 9, 5. क्रौतुं सचत्ते वर्हणा-
स्य देवाः 4, 42, 1. 1, 136, 4. 10, 64, 1. तथेदेसदिन्द्र क्रत्वा यथा वर्षः 8, 50, 4.
55, 4. 1, 163, 7. अस्य क्रत्वा सचत्ते अग्रदपितः der Achtsame hält sich an
seinen Rath 143, 2. ममेदकृ क्रत्वावसो मम चित्तमुपायसि AV. 1, 34, 2. तं
नो देवा अन्नु मंसीरत् क्रौतुम् RV. 10, 37, 5. कस्य क्रत्वा महतः कस्य वर्षसा
कं योय 1, 39, 1. 3, 6, 5. 7, 76, 1. (उषसः) त्रिंशत् योजनान्येकेका क्रौतुं पारि
यन्ति सद्यः die Morgenröthen durchlaufen dreissig Joḡana, jede ein-
zelne ihren Plan (d. h. ihre vorgezeichnete Aufgabe) innerhalb eines Ta-
ges 1, 123, 8. क्रौतुं दधिक्रा अन्नु संतवीत्त् 4, 40, 4. पदेकेन क्रौतुना विन्दसे
वसुं mit einem Vorsatz d. i. auf den ersten Versuch 2, 13, 4. स यदेव म-
नसा कामयत इदं मे स्यादिदं कुर्वीषति स एव क्रौतुरय पदस्मै तत्समृध्यते
स दत्तः ÇAT. BR. 4, 1, 1, 1. कृतसु क्यं क्रौतुर्मनाजवः प्रविष्टः 3, 3, 4, 7. 2, 1,
2, 11. 14, 7, 2, 7. औऽ क्रौतो स्मर कृतम् BṚH. ĀR. UP. 5, 15. VS. 40, 17. — 2)
Verlangen: पुरोक्तांशं जुषस्व नः । इन्द्र क्रौतुर्हि ते वृकन् RV. 3, 82, 4. य-
दीमुशतंमुशतामन्नु क्रौतुर्मायं हेतारो चिदयोय जीजनत् 10, 11, 3. त्वावति
हीन्द्र क्रौते अस्मिं zu deines Verehrers Verlangen bin ich da d. h. nach
seinem Wunsch und Auftrag 7, 23, 4. instr. willig, gern (hierher und zu
1.): क्रत्वा नः शुग्धि रायः RV. 4, 21, 10. क्रत्वा रथीरभ्यो वार्याणाम् 6, 5, 3.
16, 26. अथ क्रत्वा मघवत्तुभ्यं देवा अन्नु विश्वे अर्द्धः सोमपेयम् 5, 29, 5. —
3) Vermögen, Tüchtigkeit, Wirksamkeit NĀIG. 2, 1. अस्य क्रत्वा सनिधा-

नस्य मन्त्रानां प्र यावा शोचिः पृथिवी श्रोचयत् RV. 1.143, 2. 6, 17, 6. (दे-
वाः) तव क्रतुभिरमृतवमोयन् 7, 4. 1, 53, 8. क्रवा क्वाभिरमृतां धतीरित्
7, 4, 5. वे अमोयि वसवो न्युपयन्क्रतुं हि ते वृषते 5, 6. 11, 4. धोरः सन्क्र-
त्वा अनिहा घर्षाळ्ळः 28, 2. वे अयि क्रतुर्मम 31, 5. (वायुधे) अग्नि क्रवा न-
र्यः पौस्यैश्च 10, 29, 7. 36, 10. वीरेण्यः क्रतुरिन्द्रः सुशस्तिः 104, 10. — 4)
Ueberlegung, Rath; Einsicht, Verstand Naigh. 3, 9. Ait. Up. 5, 2. कृतम्
क्रतुं वरुणः (अर्धात्) RV. 5, 85, 2. कृस्ते वज्रं भरति शीर्षणि क्रतुम् 2, 16.
2. इन्द्रं क्रतुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा 7, 32, 26. 9, 97, 30. 1. 68, 9 (5).
क्रतुं पुनानः कविभिः पवित्रैः 3, 1, 5. 8, 12, 11. 13, 1. (तम्) अग्नि क्रवा पुन-
ती धीतिरश्याः 4, 3, 7. अग्नि क्रवा मनसा दीध्यानाः 33, 9. 7, 90, 5. क्रवा
कृतः सुकृतः कर्तृभिर्भून् 62, 1. आया क्रतुन्मनैरधरे मनीः 9, 72, 5. सव्ययः
क्रतुमिच्छत कया राधाम शरस्य । उपस्तुतिम् 8, 39, 13. उत स्वैव क्रतुना
सं वेदेत् श्रेयांसं दत्तं मनसा जगृह्यात् 10, 31, 2. क्रवा निपाति वृजनानि वि-
द्या 1, 73, 2. 3, 9, 6. 9, 71, 9. VS. 18, 1. 19, 40. यावत्क्रतुरयमस्माद्योकात्प्रे-
त्येवंक्रतुर्हाम् लोकं प्रेत्य सेवति षट्. Br. 10, 6, 3, 1 (vgl. KūIND. Up. 3,
14, 1). Häufig ist die Zusammenstellung भद्रः क्रतुः richtige Einsicht, gu-
tes Verständniss und die Verbindung mit दत्तः क्रतुर्भद्रस्य दत्तस्य साधोः
RV. 4, 10, 2. 1, 89, 1. 123, 13. 10, 30, 12. इमं धियं शिन्तमाणस्य देव क्रतुं
दत्तं वरुण सं शिशाधि 8, 42, 3. सुदतो दत्तैः क्रतुनासि सुकृतुः 10, 91, 3. 1,
91, 2. 111, 2. 9, 4, 3. क्रवे दत्तय कर्षयत् पीताः 4, 37, 2. क्रवा दत्तस्य 9, 16, 2.
5, 1, 2. 3, 2, 3. VS. 33, 72. 38, 28. दत्तक्रतू TS. 2, 5, 2, 4. क्रतुर्दत्तो VS. 7, 27.
षट्. Br. 4, 1, 2, 1. 14, 3, 1, 31. — 5) Erlenkung, Begeisterung: क्रतुं विदत्तं
गातुमर्चते RV. 1, 151, 2. प्र ते सुतासो अर्धमन्नो अन्धिरमर्दाय क्रवे अस्थि
रन् 135, 1. प्र हि क्रतुं वृहयो वं वनुयः 2, 30, 6. इमं यत्तं वमस्माकमिन्द्र पु-
रो दधत्सनिष्यसि क्रतुं नः 4, 20, 3. 5, 31, 11. क्रवा नो मन्यो सह मेयैपि
महाधनस्य संसृजि 10, 81, 6. शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिद्धः 10, 87, 1. दे-
वमर्दानः क्रतुरिन्द्रविचक्षणाः 9, 107, 3. — 6) Opferhandlung AK. 2, 7, 13.
3, 4, 18, 116. H. 820. MED. I. 8. Diese noch in den BRAHMANA selten auf-
tretende Bed. (s. übrigens यज्ञक्रतु) schliesst sich an die vorangehende
oder an 2. an. अर्धयुक्रतुः P. 2, 4, 4. क्रतुयज्ञेयः 4, 3, 68 (Sch.: क्रतुः सो-
मसाध्यो यागः; vgl. Ind. St. 2, 97, N.). Z. d. d. m. G. 9, LXXII. षट्. Br.
11, 5, 5, 10. त्रीनु क्रतुन्वाहाग्रेयमुषस्यमाशिशन्म् (Skt.: सोमयागसंनन्धिनः
प्रातरनुवाकानामान्) Ait. Br. 2, 18. ऀष. ष. 4, 13, 14. न स्त्रियमुषुरा क्र-
तोरपवर्गात् Gāṇḍ. 1, 24. Kāṭy. ष. 7, 2, 7. 25, 12, 5. क्रतुदक्षिणा ष. 13, 6, 6. कृदांसि यज्ञाः क्रतवो व्रतानि ष. 4, 9. क्रतुसंब्यां Pra-
varāḍh. in Verz. d. R. II. 54. क्रतुसंयत्परिणिष्ट Ind. St. 1, 39. यज्ञेत् रा-
ज्ञा क्रतुभिर्विधैरातदक्षिणैः M. 7, 79. (विश्यः) हो-क्रतुः 11, 12. अश्वमेधेन
— अश्वेद्य बहुभिः — क्रतुभिश्चातदक्षिणैः N. 5, 43. 12, 9, 32. Viçv. 8, 4, 8.
PAÑKAT. 1, 323. Ragh. 3, 38, 65. क्रतुक्य Trik. 3, 3, 318. देवानामिदनामनन्ति
मुनयः कात्तं क्रतुं चानुयम् (sc. नायम्) MĪLAV. 4. — 7) Kratu, die perso-
nif. Einsicht, ein Sohn Brahman's, einer der Praçāpati und der sie-
ben Weisen (s. u. षपि 1, c) H. 124, Sch. MED. I. 8. M. 1, 35. MBu. 1,
2518, 2568. HARIV. 41. 413. 11319. 14149. R. 3, 20, 8. VP. 49, 54. Gemahl
der Krijā und Vater der Vālikhilja Naic. P. 4, 1, 39. Gemahl der Ha-
jaçrā 6, 6, 33. Vgl. PRAVARĀDH. in Verz. d. B. H. 59, 48. — Kratu
unter den Viçve Devāḥ (vgl. das 1ste Beispiel unter 1.) ĠAṬIND. im
षKDa. — Sohn Ūru's und der Āgneji HARIV. 73. VP. 98. — Wohl
von 2. क्र. Vgl. अक्रतु, अदत्त, अदुत, अग्नि, अमित, अवार्य, अवि-

कृत्यत्, आकृतयत्, इन्द्र, इह, इह, कवि, महा, यज्ञ, वरेण्य,
शत, स, संभूत, सु, सुकृत्या, ह्यक्रतु.

क्रतुकर्मन् (क्रतु + कर्) n. Opferhandlung AK. 2, 7, 27.

क्रतुच्छ्र्द m. 1) a Jina (जिन). — 2) one skilled (!) in sacrifice Wils.

— In der ersten Bed. falsche Lesart für क्रकुच्छ्र्द; vgl. zu H. 236.

क्रतुजित् (क्रतु + जित्) m. N. pr. eines Mannes KĪṬ. in Ind. St. 3, 473.

fg. — Vgl. क्रतुविद्.

क्रतुदुहृ (क्रतु + दुहृ) m. ein Feind der Opfer, ein ASURA ĠAṬIND.
im षKDa.

क्रतुद्विष् (क्रतु + द्विष्) m. dass. TRIK. 1, 1, 7.

क्रतुधमिन् (क्रतु + धं) m. ein Bein. Çiva's AK. 1, 1, 29.

क्रतुपति (क्रतु + पति) m. der Veranstalter eines Opfers Bāḷa. P. 4,
19, 29.

क्रतुपशु (क्रतु + पशु) m. Opferthier ष. 15, 1, 20. Pferd Hār. 52.

क्रतुप्री (क्रतु + प्री) adj. die Gesinnung oder die Absichten bewachend:

श्रुतमर्दसि श्रोत्रपायां वा क्रतुपायांमस्य यज्ञस्य ध्रुवस्याध्यक्षायां गृह्णामि
TS. 3, 3, 10, 1.

क्रतुपुरुष (क्रतु + पुरु) m. ein Bein. Vishnu's TRIK. 1, 1, 28.

क्रतुप्री (क्रतु + प्री von पर) adj. in Begeisterung gerathen: मरुशक-
मर्यतः क्रतुप्रा दधिक्राव्याः RV. 4, 39, 2. 10, 100, 12.

क्रतुप्रावन् (क्रतु + प्रावन्) adj. dass.: अरिता RV. 10, 100, 11.

क्रतुभुज् (क्रतु + भुज्) m. Verzehrer der Opfer, eine Gottheit H. 88.

क्रतुमत् (von क्रतु) 1) adj. a) einsichtig, klug, weise: सुमो अंसि क्रतु-
मो इन्द्र धीरेः RV. 1, 62, 12. die Aevin 183, 2. स्यातिरिव क्रतुमना रस्यस्य
10, 39, 1. अति यदयो अर्हाद्युमहिभाति क्रतुमज्जनेषु 2, 23, 15. राजा 9, 90, 6.
— b) begeistert: सोम RV. 4, 41, 1. पीता सोमस्य क्रतुमो अवर्यत् 10, 113.
1. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Viçvāmitra Bāḷa. P. 9, 16, 36.

क्रतुर्मय (wie eben) adj. consilio praeditus ष. 10, 6, 3, 1. KūIND.
Up. 3, 14, 1.

क्रतुराज् (क्रतु + राज्) m. der König der Opfer, das vornehmste Opfer:
यथाश्वमेधः क्रतुराज् वर्मायापनेदनः M. 11, 260.

क्रतुराज (क्रतु + राज) m. der König der Opfer, das Rāgasūja Opfer
षCARDAR. im षKDa.

क्रतुविक्रियन् (क्रतु + वि) adj. der den Lohn, den er für ein voll-
brachtes Opfer erwartet, einem Andern verkauft M. 4, 2, 14.

क्रतुविद् (क्रतु + विद्) adj. 1) verständig, weise: दंपतोव क्रतुविद्
जनेषु RV. 2, 39, 2. हेतोः क्रतुविद्विज्ञानन् 10, 2, 5. — b) begeisternd: इन्द्र
क्रतुविदं सुतं सोमं कृत्य RV. 3, 10, 2. म नो अय वसुतये क्रतुविदोऽनुवित्तमः
9, 44, 6. 63, 24. 86, 48. 108, 1. — 2) m. N. pr. eines Manoes (vgl. क्रतु-
जित्) Ait. Br. 7, 34.

क्रतुस्यला f.: पुञ्जिकस्यला च क्रतुस्यला चाप्सुर्मो VS. 15, 15. wofür
TS. कृतस्यला liest, welches einen passenden Sino giebt. Bei der Lesart
der VS. müsste wohl Opfergrund verstanden werden, was gegen den
vedischen Gebrauch von क्रतु ist und kein richtiges Correlat zu पुञ्जि-
कस्यला abgiebt. VP. 233 erscheint gleichfalls die Form क्रतुस्यला, wäh-
rend MBu. und Vāpi eine Apsaras सनुस्यला erwähnen.

क्रतुस्पृष्ट (क्रतु + स्पृष्ट) adj. Verständniss oder Begeisterung anregend:
हृदिस्पृष्टक्रतुस्पृष्टवर्चोधा वर्चो अस्मानु धेहि ऀष. ष. 3, 19.

क्रतूत्तम (क्रतु + उत्तम) m. *das vornehmste Opfer, das Rāgasūja-Opfer* TRIS. 2, 7, 6.

क्रतूत् (denom. von क्रतु), क्रतूयति *die geistige Kraft anstrengen: क्रतूयति नित्यो योगे* RV. 4, 24, 4.

क्रवामय (क्रवा. instr. von क्रतु, + मय) adj. *viell. willig spendend*; dann müsste aber im Texte क्रवामयस्य als ursprüngliche Lesart angenommen werden. उत त्ये मा मारुताश्चस्य शोणा क्रवामयासो विद्वद्यस्य रूतो RV. 5, 33, 9.

क्रव् क्रवति *verletzen, tödten* DĀTUP. 19, 39. — क्राययति 1) *dass.* 34, 19. mit dem gen. P. 2, 3, 56. Vgl. क्रयन. — 2) *erfreuen, erheitern* DĀTUP. 32, 13. — Vgl. क्रव्. क्रव्.

क्रय und क्रयै (v. l. कृय) SIDDH. K. 230, a, 4. m. N. pr. eines zu den Jādava gehörenden Volksstammes, welcher auf Kraha, einen Sohn Vidarbha's und Bruder Kaiçika's, zurückgeführt wird, LIA. I, 611. Auh. xxviii. Ind. St. 1, 209. सपाय्यक्रयकैशिकान् MBu. 2, 385. ईश्वरेण क्रयकैशिकानाम् RAGH. 5, 39, 64. 7, 29. MĀLAY. 77. sg. als Personennamen MBu. 1, 2697. 2, 1081. HARIV. 1988. 3980. 6590. 6665. VP. 422. Būlg. P. 9, 24, 1, 3. — N. pr. eines ASURA: क्रयस्तु राज्ञाजयिः क्षिति जज्ञे महासुरः ॥ पार्वतये इति व्यातः काञ्चनाचलसंनिभः ॥ MBu. 1, 2665. fg. HARIV. 2284. 12940. 14287. — Vgl. क्रयन, क्राय.

क्रयन 1) m. N. pr. eines ASURA MBu. 1, 1488. 2693. HARIV. 12696. eines Nāga, eines Sohnes von Dhṛtarāshṭra MBu. 1, 4530. eines Affen R. 4, 63, 4. 5, 1, 39. 6, 2, 47. 3, 28. Vgl. क्रय. — 2) n. Blutbad AK. 2, 8, 2, 83. राजन्योच्चासकूटक्रयनपरुटद्वेष्टाधारः कुठारः PRAB. 3, 10. Sch. 1: क्रयन = विनाश, Sch. 2: = *ह्येदन. Blutsturz (?)*: तमतिस्थूलं लुङ्ग्यासपिपासानुत्स्वप्रस्वेदगात्रैर्दार्ढ्यक्रयनगात्रसादगद्गदानि निप्रमेवाविशन्ति SUÇR. 1, 52, 15. Vgl. क्रय. Nach Wilson auch *das Schnarchen*.

क्रयनक 1) m. N. pr. eines Kameels PAÑKĀT. 68, 12. — 2) n. schwarzes Aloeholz ÇABDAK. im ÇKDR.

क्रद् s. क्रन्द.

क्रधिष्ठ s. u. कृयु.

क्रन्द, क्रन्दति und क्रन्दते (auch क्रन्दते nach einer v. l.) DĀTUP. 3, 34. 19, 11; चक्रन्द und चक्रन्दे (ved. s. u. घनु); ved. aor. 2. und 3. अक्रन्, अक्रान्, क्रान्; क्रदस्; अक्रन्दति (P. 7, 4, 65, Sch.). 1) *wiehern, brüllen*, bildlich vom Donner und Wasser (*rauschen*): क्रन्दद्गो रुवद्गोः RV. 1, 173, 3. अत्यो न क्रदः 9, 97, 18. 28. यदक्रन्दः प्रथमं जार्यमानः 1, 163, 1. अक्रन्दद्गि स्तनयन्नवि योः 10, 43, 4. 44, 8. क्रन्दतीव हि पर्जन्य स्तनयन् ÇAT. Br. 6, 7, 3, 2. VS. 22, 7. तस्य वज्रः क्रन्दति स्मत्स्वर्पाः RV. 1, 100, 13. पर्वमान विधर्मणि ॥ अक्रन्द्वो न मूर्धः (SV.: क्रन्दन् 9, 64, 9. कुरिरक्रान्यजतः संपतो मर्दः 69, 3. अक्रात्समुद्रः प्रथमे विधर्मन् 97, 40. — 2) *knarren*, vom Rade: यथा रथचक्रं वा कैलासचक्रं वाप्रतिष्ठितं क्रन्देत् ÇAT. Br. 11, 8, 1, 1. — 3) *kläglich schreien, jammern* DĀTUP. चक्रन्न (hier wie im vorherg. Verse partic. praes. von 2. कर् und dort nachzutragen) क्रन्दद्दृष्ट्यै शिवायै RV. 10, 95, 13. मा पितः क्रन्द MBu. 1, 6201. निशम्य करुणं क्रौञ्चो क्रन्दतीम् R. 4, 2, 47. 3, 31, 3. Vid. 26. 102. Būlg. P. 5, 14, 38. किं क्रन्दसि PAÑKĀT. IV. 31. क्रन्दति करुणम् VIKR. 3. मा मुक्तकाठम् — चक्रन्द विद्या कुररीव RAGH. 14, 68. 15, 42. BHATT. 3, 28. 5, 5. 14, 48. अक्रन्दीत् 13, 95. क्रन्दितुम् ÇIK. 126. med.: तौ क्रन्दमानामत्यर्थं कुररीमिव वाशतीम् MBu. 3, 2384. R.

4, 24, 41. क्रन्दित n. *ein klägliches Schreien, Jammern* AK. 1, 1, 3, 25. H. 1402. a. n. 3, 257. MED. t. 103. — 4) *Jmd kläglich anrufen*, mit dem acc.: क्रन्दत्यविरतं सो ऽथ धातुमातृमुतानत्र MĀRK. P. 10, 60. त्राहति चार्ताः क्रन्दति माम् 15, 68. = *आह्वान anrufen* DĀTUP. क्रन्दित n. *das Herberufen* H. an. 3, 257. MED. t. 103. — caus. angeblich nicht mit dem acc. P. 1, 4, 52, VĀRT. 1, Sch. 1) *brüllen —, rauschen —, dröhnen machen*: अक्रन्द्यो नद्यः RV. 1, 54, 1. यो अक्रन्दयत्सलिलम् AV. 8, 9, 2. शतमुष्ट्रां अचिक्रदत् RV. 8, 46, 31. स त्रिषु विद्या भुवनानि चिक्रदत् VĀLAKH. 3, 4. तत् तत्तुमचिक्रदः RV. 9, 22, 7. SV. I, 6, 2, 2, 6. — 2) *zum Jammern bringen*: क्रन्दितान् (कुमारान्) SUÇR. 2, 382, 13. — 3) *brüllen, rauschen u. s. w., aor.*: दिवो न सानु स्तनयन्नचिक्रदत् RV. 1, 38, 2. अचिक्रदद्दृष्यां पत्यच्छा 4, 24, 8. 7, 20, 9. 36, 3. VS. 38, 22. AV. 3, 3, 1. 18, 4, 58. यौनं चक्रदद्दिया 8, 7, 26. अथो न चक्रदो वृषा 9, 64, 3. vom Soma: स प्रुष्मी कलशेष्वा पुनानो अचिक्रदत् RV. 9, 18, 7. 75, 3. 96, 24. — intens. ved. कनिक्रत्ति; partic. कनिक्रत् (RV. 9, 63, 20), gew. कनिक्रदत् (P. 7, 4, 65; nach dem Schol. aor. vom simpl., = अक्रन्दीत्): कनिक्रद्यमान ÇAT. Br. 6, 4, 4, 7. *wiehern, brüllen, schreien, rauschen, dröhnen*: इन्द्रत्यो न वागुस्त्कनिक्रत्ति पवित्रं आ RV. 9, 43, 5. 95, 1. (वृषभः) द्यद्वेत्तः कनिक्रदत् 1, 128, 3. 132, 5. 4, 50, 5. 5, 83, 1. यत्पर्जन्य कनिक्रदत्स्तनयं कंसि डुष्कृतः 9, 9, 97, 32. AV. 2, 30, 5. *kreischend*, von einem Vogel RV. 2, 42, 1, 2. *knatternd*, vom Feuer: प्र मातृभ्यो अथि कनिक्रदद्गोः 10, 1, 2. med.: अक्रतानि मर्माणि कनिक्रत्ते (Sch.: तानि दाडादिभिरताडितानि वर्माणि चर्मयुक्तानि भेयादीनि कनिक्रन्दते शब्दं कुर्वति) ADDB. Br. in Ind. St. 1, 41. Vgl. कनिक्रद.

— घनु med. *zurufen*: सद्यः सो अस्य मर्दिमा न संज्ञे ये तौपीरनुचक्रदे RV. 8, 3, 10.

— अग्नि *anwiehern, anbrüllen, anschreien*: अभिक्रन्दन्कलशं वायव्यति RV. 9, 86, 11. 38, 6. 10, 21, 8. अग्नि क्रन्दति कुरितेभिरासभिः 10, 94, 2. अग्नि क्रन्द स्तनय गर्भमा धाः 5, 83, 7. तं भुवनो जनयन्नभि क्रन् 7, 3, 7. AV. 8, 7, 24. यत्प्राण स्तनयितुनीभिक्रन्दत्योर्षधीः 11, 4, 3, 4. 5, 12. 5, 20, 2, 7. LĪTJ. 9, 9, 22. — caus. aor.: अग्नि गा अचिक्रदत् RV. 9, 82, 1. — intens. partic.: (वृषा) अभिकनिक्रदद्गोः RV. 9, 97, 13. 67, 14. 10, 67, 3.

— अथ *brüllen*: अथ क्रन्द दत्तिणतो गृहाणाम् RV. 2, 42, 3. अयोन्नियो वृषभः क्रन्दत् योः 5, 38, 6. — caus. dass. (nur in Verbind. mit वने oder वनेषु): वृषाव चक्रद्वेने RV. 9, 7, 3. शिशूर्न जातो ऽथ चक्रद्वेने 74, 1. 86. 31. 107, 22. — Vgl. अथक्रन्द.

— आ 1) *anschreien, anrufen*: आ वा शिशुराक्रन्दत् PĀR. GRH. 3, 4. आक्रन्दद्भीमेनं वै येन यतो महावलः MBu. 3, 11461. दृक्षेहीति शिखण्डिनो पठते केकाभिराक्रन्दितः (मेघः) MĀRK. 84, 21. — 2) *kläglich schreien, jammern, weinen*: आक्रन्दत्यत्तरित्तस्या आगच्छेह नराधिप MĀRK. P. 8, 156. तृणाग्रलघैस्तुद्विनैः पतद्भिराक्रन्दतीवोपसि शीतकालः R. 4, 7. आक्रन्दिषुः BHATT. 15, 50. med.: आक्रन्दमानो संश्रुत्य MBu. 3, 2388. यदा प्रकृपस्त इव वृचिद्वसत्याक्रन्दते Būlg. P. 7, 7, 35. आक्रन्दित n. *Gebrüll, klägliches Geschrei*: धेनोः RAGH. 2, 28. अलमाक्रन्दितेन VIKR. 5, 5. पुत्रयोः Būlg. P. 9, 14, 28. — caus. 1) *herdröhnen u. s. w.*: आ क्रन्द्य बलमोक्षा न् आ धाः dröhne uns Kraft her, flösse uns Muth ein (o Trommel) RV. 6, 47, 30. — 2) *laut zurufen, anschreien*: आ क्रन्द्य धनपते AV. 2, 36, 6. पुरुषानाक्रन्दयतः ÇAT. Br. 11, 6, 1, 6. VS. 16, 19. Nach einer Interpr.

von Dhātup. 33, 54: ununterbrochen schreien. — 3) kläglich schreien —, weinen machen: लोकान्सापांस्त्रिन् — मुञ्जराक्रन्दयिष्यतः Buig. P. 3, 14, 38. (रत्नांसि) आक्रन्दयत्कपिभिः Vop. 5, 5. — Vgl. आक्रन्द fgg.

— समा kläglich schreien: हा तात धर्मराजिति समाक्रन्दन्महामये MBu. 15, 1073.

— नि herunter schreien, von einem Vogel: न्यक्रन्दीत् Nīr. 9, 4. — caus. hineinbrüllen lassen: न्यक्रन्दयन्पुत्रो हृन्म् RV. 10, 102, 5.

— परि caus. umrauschen: नृभिर्भितः परि कोशो अचिक्रदत् RV. 9, 86, 20.

— प्र laut anrufen: प्र व स्पृष्टक्रन्दुवितार्थं दावने RV. 5, 59, 1. — caus. rauschen: हृप प्र कोशे मधुमा अचिक्रदत् RV. 9, 77, 1.

— चि, विक्रन्दित n. das Wehklagen R. 2, 59, 30.

— सम् zusammenschreien u. s. w.: सं मातृभिर्वावशानो अक्रान् RV. 2, 11, 8. — caus. durch Rauschen u. s. w. zusammenbringen, conclamare aliquid: सं चिक्रदो म्हा अस्मभ्यं वाजान् RV. 9, 90, 4. — Vgl. संक्रन्दन.

क्रन्द (von क्रन्द) m. 1) das Wiehern: अश्वस्य AV. 11, 2, 22. — 2) Geschrei, Ruf AV. 11, 2, 2, 4, 2.

क्रन्ददिष्टि (क्रन्दत्, partic. von क्रन्द. + 1. इष्टि) adj. inter clamores festinans, von Vāju RV. 10, 100, 2.

क्रन्दन (von क्रन्द) 1) m. Katze Çabdā, im ÇKDr. — 2) n. a) Schlachtgeschrei AK. 2, 8, 2, 76. 3, 4, 18, 126. H. 1404. H. an. 3, 363. Med. n. 46. — b) das Wehklagen AK. 3, 4, 18, 126. H. an. Med. अक्षतःपुरं R. 2, 63 und 4, 22 in den Unlerschr. Pañkat. 213, 2. क्रन्दनधनि Hit. 98, 19. क्रन्दना-

नुसरण 21.

क्रन्दन् (wie eben) m. das Brüllen, Dröhnen: प्र क्रन्दन्नुर्भन्यस्य वेतु RV. 7, 42, 1.

क्रन्दम् (wie eben) n. 1) Schlachtgeschrei: जिनीवति क्रन्दसि प्रावं सा-
तये RV. 10, 38, 1. — 2) du. die tobenden Schlachtreihen, die kämpfen-
den Parteien: ये क्रन्दसी संयती विह्वयेते RV. 2, 12, 8. तोके वा गोपु त-
नये पदप्पु वि क्रन्दसी उर्वरासु ब्रवेते 6, 23, 4. ये क्रन्दसी अथसा तस्तभानि
अथैवेतो मनसा रेतमाने 10, 124, 6.

क्रन्द्य (wie eben) n. das Wiehern: अश्वस्य TBu. 2, 7, 2, 1. — Vgl. प-
र्जन्यक्रन्द्य.

क्रप्, कृपते: अकृपतः अकृपिष्ट. अकृपन्, अकृपत्, कृपमाणः ersehnen,
trauern; jammern, flehen: नाके मुपण्णमुपयसिचोमं गिरो वेनानामकृपत्
पूर्वीः RV. 9, 83, 11. उतो कृपत् धीतर्या देवानो नाम चिधतीः 9, 99, 4. वि-
न्दत् ज्योतिश्चकृपत् धीभिः 4, 1, 14. 10, 123, 4. हृप स्तोमो अचिक्रदहृपा
त उत स्तामुर्धववक्रपिष्ट 7, 20, 9. मतीनां चिदुर्वशीरकृपन् 4, 2, 18. विश्वं
देवा अकृपत् समीद्व्योनिर्न्यतःह्योः 10, 24, 5. कविं कृपमाणमकृणत् विचनें
1, 116, 14. 119, 8. अश्रूणि कृपमाणस्य यानि जितम्यं वावृतुः AV. 5, 19, 13.

— क्रप्, कृपते Mitleid haben; gehen Dhātup. 19, 9. — Vgl. कृपाण, कृप-
प्, कृपा, कृपाय्.

— अनु sich sehnen nach, trauern um: अनु पूर्वाः कृपते वावशाना प्र-
दीध्याना जोषमन्याभिरेति verlangend sehnt sie sich nach den vorange-
gangenen RV. 1, 113, 10.

क्रम् (Dhātup. 13, 31), क्रामति (P. 7, 3, 76. Vop. 8, 69; ep. auch mit
Kürze) und क्रमते (ep. auch क्रामते) P. 1, 3, 43. क्राम्यति (nicht zu bele-
gen) 3, 1, 70. Vop. 8, 67 (क्रम्यति); ved. अक्रमुस्: क्रमेयम् MBu. 3, 11475.

R. 5, 1, 45. चक्राम und चक्रमे; अक्रमीत् (Vop. 8, 69) und अक्रमस्त. ved.
अक्रमीम्, क्रमीम्, क्रमिष्ट, क्रमते, चक्रमत्, चक्रमाणः; क्रमिष्यति, क्रम्यते;
क्रात्वा, क्रात्वा und क्रमिवा P. 6, 4, 18. Vop. 26, 209. क्रात्तुम् und क्रमितुम्;
क्रात्त. Ueber den Bindevocal bei क्रम् s. P. 7, 2, 36 und die Erklärer zu
d. St. 1) schreiten, gehen; zuschreiten auf (acc.): उरु क्रमिष्टो हृगायायं ज्नि-
वसे RV. 1, 133, 4. 6, 69, 5. 8, 52, 9. उरु क्रमते अथै रजत्रः 1, 124, 1. अन्स्य
सानावधिं चक्रमाणाः 10, 123, 3. सोमसो राये अक्रमुः 9, 10, 1. AV. 7, 14, 4.
विलुक्रमान्क्रमते TS. 5, 2, 4, 7. Çat. Br. 1, 9, 3, 8. देवा इमो लोकानक्रमत्
6, 7, 2, 10. AV. 4, 14, 2. परस्तादर्वाङ्क्रमते Çat. Br. 1, 9, 3, 10. Kāt. Çr. 3.
8, 11. 16, 3, 11. Çākh. Çr. 15, 17, 16. समुद्रात्पश्चिमात्पूर्वं दन्तिणादपि चो-
त्तरम् । क्रामत्यनुदिते सूर्ये वाली व्यपगतःक्रमः ॥ R. 4, 8, 4. वृत्तो द्विजाद्यै-
रभिषूयमानः । चक्राम वज्राव दितेः सुतेषु MBu. 1, 7176. R. 4, 10, 17. क्राम-
त्तं वर्धमानं च धरणी मो न धारयेत् 5, 3, 77. Çāk. 190, v. 1. Bhaṭṭ. 8, 2.
क्रममाणैः 25. सुव्यं योन्ननपञ्चाशत्क्रमेयम् R. 5, 1, 45. यः शक्ते योन्ननशतं नि-
रालम्बमपर्वतम् । क्रमितुम् 4, 63, 23. क्रमं वक्रन्ध क्रमितुम् (Sch.: = उ-
त्पतितुम्) — कृरिः Bhaṭṭ. 2, 9. स्यायं स्यायं वृचिद्यात्तं क्रात्वा क्रात्वा (Sch.:
= उत्प्लुत्प्लुत्य) स्थितं वृचिन् — मृगम् 3, 51. — 2) zu Jemand (Hülfe
suchend) kommen, mit dem loc.: तस्मिन्क्रमे तस्मिं हृये AV. 19, 17, 4.
4, 11, 12. — 3) durchschreiten, überschreiten: क्रमेयं तं गिरिं चैव हन्-
मानिव सागरम् MBu. 3, 11475. दिवं खं च पृथिवीं च — त्रिभिर्वक्रमणैः
कृत्वा क्रात्तवानसि तेजसा 483. Buig. P. 8, 19, 33. भवान् — नोणीम् — म-
या महेरु क्रमते 5, 18, 28. सागरमनाध्यं क्रमिवा R. 5, 8, 21. क्रात्तुं तो-
यनिधिम् MBu. 3, 16295. तया लोकास्त्रयः क्रात्ताः पुरा वै विक्रमैस्त्रिभिः
R. 6, 102, 27. 81, 18. ad Çāk. 78. — 4) ersteigen: क्रमो वृत्तस्य शावाम्
ved. P. 7, 1, 40, Sch. beschreiten (in der Begattung) AV. 4, 4, 7 (s. d. Erll.).
überragen: स्थितः सर्वेभ्रतेनोर्वी क्रात्वा मेरुर्विवात्मना Ragn. 1, 14. — 5)
in Besitz nehmen, erfüllen: स दुर्गाश्रयनाश्रित्य दुर्गाणि क्रमतीव (sic)
Pañkat. 36, 9. ते क्रात्ता यथा चेतसि विस्मयेन Ragn. 14, 17. — 6) begehen,
vollbringen: एतौ द्वौ — कदर्थकृत्य मां पद्दो वृद्धक्रात्तामातिक्रमम् (sic!)
Buig. P. 3, 16, 2. — 7) an Etwas gehen, Etwas unternehmen, seine Kraft
an Etwas wenden (सर्गे, Sch.: = उत्साहे); med. P. 1, 3, 38. व्याकरणा-
ध्ययनाय क्रमते Sch. कष्टाय क्रमते P. 3, 1, 14, Sch. धर्माय क्रमते साधुः Vop.
23, 30. क्वा रत्नांसि लवितुमक्रमीन्मार्हतिः पुनः । अशोकवनिकामेव Bhaṭṭ.
9, 23. Die Scholiasten erklären im letzten Beispiele अक्रमीत् durch ज-
गाम; dagegen wird मा स्म क्रस्या न संयुगे (ebend. 15, 20) durch मोत्साहे
न कार्पिः entwickele deine Energie und das med. durch P. 1, 3, 38 erklärt.
— 8) med. gut von Statten gehen, festen Fuss fassen, Erfolg haben, eine
Wirkung thun (वृत्तो und तायेन) P. 1, 3, 38. शास्त्रे क्रमते (= न प्रतिहन्यते)
बुद्धिः, अस्मिन्क्रमते (= स्फीतानि भवति) शास्त्राणि Sch. अन्तु क्र-
मते बुद्धिः, सतो श्रीः क्रमते Vop. 23, 30. अन्वेषामपि भूतानां न तत्र क्रमते
बुद्धिः R. 4, 44, 121. तस्या लोकाः सकृन्नात् सर्वकामसमन्विताः । न तत्र
क्रमते मृत्युर्न जरा न च पावकः ॥ MBu. 13, 3948. क्रद्धैः शापा उक्ता म्हा-
त्मभिः । नाक्रामत् (richtiger Sund. 2, 15, 16: नाक्रमत्) तयोस्ते ऽपि वर-
दाननिराकृताः ॥ 1, 7666. fg. दृष्टस्याशीविषेणापि न तस्य क्रमते वियम्
3, 8085. क्रममाणो (Sch.: = अप्रतिवन्देन प्रवर्तमानः) ऽरिसंसिद् Bhaṭṭ.
8, 22. — 9) der grammatischen Operation des Krama unterliegen.
verdoppelt werden: उकारो नकारश्च क्रामतः RV. Pañt. 6, 4. med. nach
der Weise des Krama verfahren: क्रमते सर्वाणि पदानि निवृण्वन् RV.

Prāt. 11, 32, 18. भकारादिभिरक्रान्तिः Lit. 2, 9, 12. — caus. क्रमयति Duī-
rup. 19, 167. 1) schreiten lassen: अथैनमत्तरेव शार्दूलचर्मणि विह्वलक्रमा-
न्क्रमयति Çat. Br. 5, 4, 2, 6. 21, 7, 2, 1. — 2) क्रमयति und क्रामय-
ति dem Krama unterwerfen, verdoppeln: क्रमयत्तो यकारम् RV. Prāt.
14, 14. क्रुस्वपूर्वा उन्वत्तो क्रामयेत् UPAL. 7, 17, 8, 6. 4, 15. — intens.
hin und her schreiten, — wandern; durchschreiten: अश्वसो न चंडुमत
(2. pl.) VĀLAKH. 6, 4. नागः प्रभिन्न इव नडुलेषु चंडुम्यते (= कुरित् क्रामति
P. 3, 1, 23, Sch.) MBu. 5, 707. सो ऽन्धो ऽपि चंडुम्यमाणः कूपे पयात 1,
716. 3, 10322. 10752. 13831. 14, 375. तत्र चंडुममाणो (sic) तौ 1, 7919. देह
इमो त्रगतीम् — चंडुममाणः Būg. P. 5, 6, 7. चंडुमीति यथासुखम् । वारा-
णस्याम् MBu. 14, 141. चंडुमीति दिशः सर्वाः 137. चंडुमिवा Vop. 5, 3.

— अति act. (ep. auch med.) 1) vorübergehen, weitergehen; wegschrei-
ten über, vorüberschreiten an, vorüberkommen an (acc.): अथ सूर्यो ऽति-
चक्राम तेषां संवदतां तत्रा MBu. 13, 2740. गोभिरतिक्रममाणाभिः 3, 13341.
तस्मिन्नतिक्रामति Çak. 190. परेण मृत्युमतिक्रान्तः Çat. Br. 14, 4, 1, 13, 9,
4, 7. दन्तिणातिक्रामति KĪTJ. ÇR. 3, 1, 16. अति विश्वाः परिष्ठा स्तेन इव
व्रजमक्रमः RV. 10, 97, 10. न स (पन्याः) अतिक्रमे (infln.) 1, 105, 16. अति-
क्रामतो डुरिता पदानि AV. 12, 2, 28. Ait. Br. 1, 26. TS. 3, 5, 2, 1. 6, 2, 2,
3. Çat. Br. 3, 4, 4, 11. 14, 6, 9, 28. इमं लोकमतिक्रामति 7, 4, 7. तावुभाव-
तिचक्राम MBu. 1, 6713. अतिचक्राम लोकान्म राज्ञाम् 3, 1754. स नदीः प-
र्वतांश्च वनानि च सरांसि च । अचिरैणातिचक्राम खेचरः खे चरन्निव ॥ 2808.
नातिक्रामेत् (sic) पत्नी यान् देशान् कुत एवतरे मृगाः 1, 4652. अतिचक्राम
सागरम् R. 3, 60, 18. 20. आदित्यमतिक्रान्तुमुत्सहे R. 5, 3, 41. Suçr. 1, 277,
14. PAÑKAT. 243, 24. Megh. 58. Glr. 11, 32. अतिक्रान्तः श्रवणविषयम् Megh.
101. तेषु चतुर्विषयातिक्रान्तेषु पत्न्यु व्याधो निवृत्तः Hit. 14, 12. यौवन-
दर्पादतिक्रान्तकुलमर्यादा 28, 14. अतिक्रम्य jenseits, hinter (Gegens. अप्रा-
प्य diesselts): अतिक्रम्य पर्वतं नदी P. 3, 4, 20, Sch. जम्बुद्वीपमतिक्रम्य
शिशिरो नाम पर्वतः R. 4, 40, 34. तदतिक्रम्य च नदी शीतादा नाम Vid. 166.
— 2) weitergehen so v. a. fortfahren RV. Prāt. 10, 6. UPAL. 9, 22. — 3)
sich entfernen, aus dem Wege gehen; mit dem abl.: नातिचक्राम आश्र-
मात् R. (ed. Çra.) 1, 9, 11 bei West. तस्मादतिक्रमाम्येष भयादस्मात्सुदा-
रूपात् MBu. 13, 5733. — 4) um Etwas kommen, verlustig gehen; mit
dem abl.: स हि स्वाम्यादतिक्रामेत् M. 9, 93. स्मृत्यतिक्रान्तः MBu. 2, 1340.
— 5) vergehen, verstreichen, verfließen (von Zeitabschnitten und Zeit-
punkten): अतिचक्राम सुमहान्कालः MBu. 1, 6109. सा निशा — अतिच-
क्राम PAÑKAT. 40, 10. न कालो ऽतिक्रमेद्यथा R. 4, 30, 18. अत्यक्रामद्विजातः
कालः परमदुस्तरः Būg. P. 1, 13, 16. एवमतिक्रामति (sic) काले PAÑ-
KAT. 258, 8. अतिक्रान्ति दशाहे M. 5, 76. Vet. 10, 10. 22, 14. अतिक्रान्ति लग्न-
समये PAÑKAT. 129, 24. येषं पौर्णमास्यतिक्रान्ता P. 3, 3, 135, Sch. अतिक्रान्तेन
वयसा संतापमुपज्ञग्मिवान् MBu. 3, 16622. अतिक्रान्त n. das Vergangene:
नष्टं मृतमतिक्रान्तं नानुशोचति पण्डिताः PAÑKAT. 1, 378. इदानीं किमति-
क्रान्तोपवर्णनेन Hit. 35, 19. — 6) über eine Zeit hinwegkommen, eine
best. Zeit verstreichen lassen: अत्यक्राममिमान्मासांस्तदर्थं परिचितयन् R.
6, 88, 20. अथ पापयित्वा द्यहमतिक्रम्य पापयति P. 3, 4, 57, Sch. — 7)
über das gewöhnliche Maass hinausgehen, hervorragen: न कुप्यवेतनी
कश्चिन्न चातिक्रान्तवेतनी MBu. 3, 657. तथा हि नातिक्रमेत ऽस्य बुद्धिः R.
4, 31, 2. trans. überschreiten (ein Maass), übertreffen, überwinden: (बुद्धिः)
नातिक्रामति पञ्चताम् M. 8, 151. शक्तिमनतिक्रम्य Vop. 6, 61. आमुहि श्रे-

यौसमतिं समं क्राम AV. 2, 11, 1. अति क्रामेत् ह्यथः RV. 1, 105, 6. अज्ञ-
सा u. s. w. अतिचक्राम पितरं मनुः MBu. 3, 12748. 14, 86. प्रूरा निकृता
युद्धे स्वर्गताः — नातिक्रामन्ति भूमिदम् sind nicht mehr werth, gelten nicht
so viel als 13, 3159. तामागच्छदतिक्रम्य तदस्त्रं गगने गदाम् R. 3, 35, 50.
— 8) übergehen, bei Seite lassen: अभिनयोर्वधं वीर सो ऽत्यक्रामन्महा-
मतिः । अग्रियं वसुदेवस्य मा भूदिति übergang mit Stillschweigen MBu. 14,
1810. उपायास्त्रीनतिक्रम्य यदपउपर एव सः R. 5, 81, 43. PAÑKAT. 171, 9.
किं वा देव्या परिजनमतिक्रम्य भवान्संदिष्टः MĀLAV. 49, 12. प्रयितयशसो
धावकसौमित्रकविपुत्रादीनां प्रतिबन्धानतिक्रम्य वर्तमानकवेः कालिदा-
सस्य कृती किं कृतो बहुमानः 3, 13. कथं ज्येष्ठानतिक्रम्य पवीवात्राज्यम-
र्हति MBu. 1, 3521. Jmd oder Etwas unbeachtet lassen, vernachlässigen,
versäumen, übertreten; sich ein Versäumniss zu Schulden kommen las-
sen, einen Fehltritt begehen: अतिक्रामेत्प्रमत्तं वा मत्तं रोगार्तमेव वा (पति-
म्) M. 9, 78. देवर्षियत्तगन्धर्वानसुरान्मानवांश्च सः । अतिक्रामति दुर्धर्षो व-
रदानेन मोहितः ॥ R. 1, 14, 16. 2, 101. 14. अन्नद्यूते समाह्वानम् — ज्ञानव-
पि तयकरं नातिक्रामितुमुत्सहे MBu. 2, 2494. शास्त्रवादानतिक्रम्य R. 5,
85, 11. आगमाननातिक्रम्य सतां वृत्तमेवेद्यं च MBu. 3, 1163. अतिक्रामन्देश-
कालौ M. 8, 156. ततः समुद्रः स्वो वेलामतिक्रामति MBu. 3, 12888. तविव
वचनं वयम् । नातिक्रामामहे सर्वं वेलो प्राप्येव सागरः R. 2, 67, 32. न ह्य-
तिक्रामितुं शक्तस्तव वाक्यं महोपतिः 9, 22. VĪCv 8, 3. 12, 16. तामाज्ञां ल-
णामप्यहम् । नातिक्रान्तुमिहेच्छामि MĪRK. P. 23, 90. अतिक्रम्य स्वकुलध-
र्मम् DAÇAK. in BĒNF. Chr. 191, 5. यन्मे किंचिदतिक्रान्तम् — तन्मर्षणीयं रा-
मेण R. 4, 36, 11. यो न एतदतिक्रामात् Çat. Br. 3, 4, 2, 5. 8. 13. 14. नैव देवा
अतिक्रामन्ति न पितरो न पशवो मनुष्या एवैके ऽतिक्रामन्ति 2, 4, 2, 6. कथं-
चिदप्यतिक्रामन्पापः प्रकरतां व्रजेत् M. 3, 190. नातिक्रान्तं मुनिश्रेष्ठ पत्क-
र्तव्यं कृतं मया R. 1, 31, 11. — 9) entgehen, entfallen so v. a. aus dem
Gedächtniss schwinden; mit dem acc. der Person: यो तु देवामुर युद्धे व-
रौ दशरथो ऽद्दात् । तौ स्मारय महामगे सो ऽर्थो मा वामतिक्रमेत् ॥ R.
2, 9, 24. — caus. 1) verstreichen lassen: वर्षारत्रमनुप्राप्तमतिक्रामय R.
4, 26, 24. — 2) nicht beachten: बलेन येन वै सीतां मायया राक्षसाधिप ।
मामतिक्रानयित्वा तं हृतवांस्तद्विदर्शय ॥ R. 6, 16, 67.

— अत्यति beschreiten (in der Begattung): कथं वामत्यतिक्रान्तः MBu.
1, 4883.

— अत्यति 1) wegschreiten über, durchschreiten: स स्ववेष्मभ्यतिक्र-
म्य — प्रपेदे — राजनार्गम् R. 2, 70, 26. — 2) überwinden: न दिष्टम्य-
तिक्रान्तुं शक्यं बुद्ध्या बलेन वा MBu. 14, 1551. — 3) übertreten, vernach-
lässigen: अत्यतिक्रम्य धर्मम् MBu. 1, 199.

— व्यति 1) vorbeisichreiten an, wegschreiten über, überschreiten: तद-
त्तःपुरमासाद्य व्यतिचक्राम तं ज्ञानम् R. 2, 14, 29. स लोकानाहितायीनाम्-
पीणां पुण्यकर्मणाम् । देवानां च व्यतिक्रम्य ब्रह्मलोकमवाप ह् ॥ 3, 9, 36.
शतक्रान्तु व्यतिक्रमते भुवनानि विश्वा MBu. 13, 4897. व्यतिक्रमेत् । कृच्छ्रे-
अपि न मर्षादात् PAÑKAT. 1, 63. — 2) verstreichen, verfließen, vergehen:
वर्षाणि पञ्च पञ्च च — व्यतिचक्रमुः R. 1, 63, 9. PAÑKAT. 236, 7. यावन्न तद्
(यौवनं) व्यतिक्रामेत् R. 5, 25, 40. एवं हि सुमहान्कालो व्यत्यक्रामत् (sic)
तस्य वै MBu. 13, 155. काले व्यतिक्रान्ते शिशिरे R. 1, 11, 1. SĪV. 4, 1. PAÑ-
KAT. 123, 22. Būg. P. 4, 27, 5. स इदानीमहे वृद्धो व्यतिक्रान्तपराक्रमः R.
5, 2, 33. — 3) übertreffen, überwinden: न चापि कश्चिद्विपतां विनिग्रहे
व्यतिक्रमेदस्त्रबलं बलं च ते R. 5, 43, 5. — 4) vernachlässigen, versäu-

men, übertréten; ein Versäumniss sich zu Schulden kommen lassen: घ्राज्ञामहे व्यतिक्रम्य R. 2, 30, 32. धर्मव्यतिक्रात् 4, 17, 35. यदि तस्य व्यतिक्रात् भवेत् 5, 84, 11.

— समति 1) vorübergehen, weitergehen; wegschreiten über, vorüberkommen an, durchschreiten: नले तु समतिक्रात् MBh. 3, 2851. वनानि सरितः शैलान्तरासि च विहायसा । तिप्रं समतिचक्राम R. 3, 60, 16. 2, 14, 27. क्षीरिदं समतिक्रम्य 4, 40, 48. MBh. 2, 1038. समतिक्रमन् 3, 11345. 13709. एते गच्छन्ति बहवः पन्थानो दक्षिणापथम् । अथत्तीमृतवत्तं च समतिक्रम्य (über) पर्वतम् ॥ 2317. द्वारे धष्टः पटस्तव । येननं समतिक्रात्तो (ungenau vom herabgefallenen Kleide gesagt, was vom Fahrenden gilt) नाकर्तुं शक्यते पुनः ॥ 2812. — 2) heraustreten: वेष्मनः समतिक्रम्य R. 6, 31, 2. — 3) verstreichen, verfließen: दशाहे समतिक्रात्ते Vet. 10, 1. — 4) über eine Zeit hinwegkommen, eine best. Zeit verstreichen lassen: द्वा मासौ समतिक्रम्य पास्यामि रूधिरं तव R. 5, 56, 79. — 5) übertreffen: रूपेण समतिक्रात्ता पृथिव्यो सर्वयोषितः MBh. 3, 2124. — 6) vernachlässigen, nicht beachten, versäumen, übertréten: समतिक्रम्य मातरं पितरं गुरुम् R. 2, 30, 33. V. 8, 2. नास्ति शक्तिः पितुर्वाक्यं समतिक्रमितुं मम R. 2, 21, 30. समयः समतिक्रात्तो भवत्संदर्शने मया MBh. 1, 7768.

— अथि hinaufsteigen auf, zu (acc.): सकृन्नात्तनियोगात्स पार्यः शक्रासनं गतः । अथिक्रामदमेयात्मा द्वितीय इव वासवः ॥ MBh. 3, 1777. अथिक्रमत्याङ्गिभिराकृतो बलात्सभां सुधर्मा सुरसत्तमोचिताम् Bāg. P. 1, 14, 38. — Vgl. अथिक्रम, अथिचक्रम्.

— अनु 1) nachfolgen; verfolgen (einen Weg u. s. w.), seine Schritte wohin richten, nachgehen: अद्वा रतर्भक्तिरनुक्रमिष्यति Bāg. P. 3, 23, 25. अनुं प्रत्वासें आयवः पदं नर्वयो अक्रमुः RV. 9, 23, 2. 114, 1. गणं गणं सुशस्तिभिः । अनुं क्रामेय धीतिभिः 5, 53, 11. AV. 3, 7, 2. मर्कृर्षिभिरनुक्रात्तं धर्मपन्थानमास्थितः R. 5, 47, 6. तीर्थयात्रामनुक्रामन्प्राप्तो ऽस्मि कुरूजाङ्गलान् MBh. 3, 356. नाराचाभिकृतः शीघ्रमात्मत्राणापरो नृगः । गिरिपादपसंवाधो सो ऽन्वक्रामन्महात्वीम् ॥ Mārk. P. 24, 7. सर्वथा सदृशं सीते मन स्वस्य कुलस्य च । व्यवसायमनुक्रात्ता काले त्वमतिशोभनम् ॥ R. 2, 30, 41. ज्येष्ठमनुक्रम्य = अनुज्येष्ठम् Vop. 6, 61. — 2) der Reihe nach durchgehen, aufzählen: अनुक्रामन्तश्च विकारान्व्याख्यास्यामः Çāñku. Çr. 1, 16, 11. 22. तान्यतो ऽनुक्रमिष्यामः Nir. 9, 1. यच्चानुक्रात्तं यच्चानुक्रंस्यते Pat. zu P. 1, 1, 72. Sch. zu P. 1, 4, 83 und 2, 1, 3. Bāg. P. 5, 26, 7. अनुक्रमिष्ये 2, 6, 45. — 3) mit einem Inhaltsverzeichnis versehen: स संकीर्तो भागवतो कृवानुक्रम्य च Bāg. P. 1, 7, 8. im Inhaltsverzeichnis (अनुक्रमणी) angeben: तथा चानुक्रात्तम् (so ist zu lesen) Śā. zu RV. 1, 103. — Vgl. अनुक्रम, अनुक्रमण.

— समनु vollständig hindurchschreiten, durchlaufen: अथस्ताम्रलोकास्य यावतीर्यातनास्तु ताः । क्रमशः समनुक्रम्य पुनर्त्रात्रनेकुचिः ॥ Bāg. P. 3, 30, 35.

— अय act. (ep. auch med.) 1) weggehen, sich davon machen, davonlaufen, weichen, sich entfernen von RV. 10, 164, 1. AV. 7, 103, 1. 8, 1, 21. 12, 3, 6. 11. TS. 2, 4, 1, 3. अयं वा एतस्मादिन्द्रियं वीर्यं क्रामति 2, 4, 2. 6, 2, 1, 3. Çat. Br. 1, 5, 2, 6. 3, 4, 1, 17. तत एव नापक्रामेत् 1, 5, 2, 6. 3, 5, 1, 17. Kauç. 4. पञ्चममिन्द्रियमस्यापाक्रमत् ved. P. 5, 2, 50. Sch. अयक्रामति Mārk. 33, 19. अयक्रामत् 110, 19. अयचक्राम MBh. 1, 177. 6705. अयाक्रमतेन रथेन 3, 1658 1. R. 6, 76, 19. अथा भूवापचक्रमे Bāh. Dev. in Z. f. vgl.

Spr. 1, 442. MBh. 1, 6649. अयक्रम्य 6084. R. 3, 7, 10. अयक्रमितुम् Mārk. 33, 12. 35, 4. अयक्रात् MBh. 3, 2362. 11098 (p. 572). R. 3, 43, 24. 44, 18. 6, 76, 20. Mārk. P. 21, 49. ब्राह्मणानामन्तरमपक्रात्तः (माण्डूकः) Pañkāt. 198, 1. अयक्रात्तवान् Kathās. 5, 26. अयाक्रामतस्माद्देशात् MBh. 1, 6717. Draup. 4, 22. तस्माद्देशादपाक्रामत् R. 2, 14, 56. अयक्रमे 1, 21, 6. तस्य मार्गादपाक्रामन् MBh. 3, 1493. तत्रात् 8313. त्वो तु सत्यादपक्रात्तं कृनिष्यामि R. 4, 30, 24. अयक्रात्तमेध Çat. Br. 1, 2, 3, 9. verstreichen: पूर्वः परार्थो ऽपक्रात्तो ह्यपरो ऽय प्रवर्तते Bāg. P. 3, 11, 33. कालस्तपस्यतो कश्चिदपाक्रामत् (v. l. अतिचक्राम) MBh. 3, 16712. — 2) abschreiten d. h. durch Schreiten trennen: तस्यैव प्राणायानावपक्रामामि Kauç. 49. — des. अयचक्रमिपति Çat. Br. 4, 6, 9, 1. 3. 5. 6. — Vgl. अयक्रम u. s. w.

— अयय weggehen nach, zugehen auf: स्वं क्वास्य तत्प्रतिमामिवाभ्यपक्रामति Çat. Br. 5, 4, 3, 11. स नो माभ्यपक्रमीः AV. 12, 2, 18.

— व्यप abtreten, sich entfernen: प्रत्तात्य च तयोः पौद्वा व्यपक्रामत् R. 2, 87, 21.

— अभि act. med. 1) hinzutreten, zugehen auf, losgehen auf, angreifen, betreten RV. 1, 80, 5. अभि स्रुचः क्रामते 144, 1. 9, 40, 1. 86, 14. अयक्रमीदियो ऽह्ना वात्रं नैतेशः 108, 2. स्पृधो अदेवीरभि च क्रमां विश्वं अदेवोरभ्यर्च्यन्नवान् 6, 49, 15. Çat. Br. 14, 9, 4, 7. Pār. Grh. 2, 5, 3, 14. Kauç. 4. पूर्व पूर्वं वाभिक्रामम् (absol.) Kāt. Çr. 3, 2, 21. 6, 8, 4. तमभिक्रम्य सर्वे ऽय वयं चार्यामहे वसु MBh. 3, 8613. ब्रह्माणम् — प्रदक्षिणमभिक्रम्य सर्वे प्राञ्जलयः स्थिताः 13, 6047. अभिचक्राम R. 2, 32, 4. 84, 10. 3, 2, 16. 52, 4. स्ववाटमभिक्राम 1, 63, 38. अभिचक्राम लोकान्स राजान् Indra. 1, 41. सुदुर्गमांस्ते सुवह्नुमुखेनैवाभिक्रामुः MBh. 3, 11557. ते सरांसि गिरिन्सर्वान्संकटानि वनानि च । द्रोर्दुर्गाश्च शैलाश्च कृत्वास्तानभिक्रामुः ॥ R. 4, 47, 3. अभिचक्राम काकुत्स्थः शरभङ्गाश्रमं प्रति 3, 9, 15. रात्रवेषम प्रविश्य च । कत्याः सप्ताभिचक्राम (wohl अतिचक्राम zu lesen) 2, 57, 17. — 2) darangehen, anfangen (mit Hersagen, Lesen u. s. w.): द्वाभ्यामभिक्रम्य (पदाभ्याम्) RV. Pañt. 10, 1. प्रचोदितो ऽभिक्रामते यथास्य क्रमः 15, 5, 6. 11, 7. sich anschicken, mit dem dat. eines nom. act.: गमनायाभिक्राम R. 1, 77, 18. — caus. in die Nähe bringen: घाङ्कृत्यैवैनमभि क्रमयति TS. 5, 1, 4, 2. — Vgl. अभिक्रम fgg.

— समभि hinzutreten: त्वरमाणो मृगव्याधः समभिक्रम्य वेगतः MBh. 3, 2389.

— अय act. 1) sich weggeben, entfliehen: शीघ्रमवक्रामतु भवान् Mārk. ed. Calc. 210, 21 (Stenzler: अयक्रामतु). Vgl. अयक्रामिन्. — 2) niedertreten, überwältigen: अयक्रामतः प्रपदैरमित्रान् RV. 6, 73, 7. VS. 2, 8, 11, 15. AV. 4, 11, 10. मानो दुर्धयोऽं मारिष्यासो अयं क्रमुः (P. 6, 1, 116) RV. 7, 32, 27. AV. 13, 1, 20. 19, 36, 5. वज्रैषैवैनमवक्रामति Çat. Br. 13, 1, 2, 9. 6, 3, 2, 7. — caus. hinuntersteigen lassen: अयो ऽवक्रमयन् (यजमानम्) Kāt. Çr. 10, 8, 21.

— अन्वच nach der Reihe hinabsteigen, etngehen in: हृद्यमेवान्वचक्रामति Çat. Br. 14, 7, 2, 1. 3.

— आ 1) herbeikommen, hintreten zu, hinkommen zu, wohin gerathen; beschreiten, betreten, besuchen: आयं गौः पृश्निरक्रमीत् RV. 10, 189, 1. N. 13, 13. (यावत्) आक्रम्याक्रम्य रूपं कटिति न इरया लुप्यते प्रेयसीनाम् Bāh. 1, 69. आ वात्रं वाय्वक्रमीत् RV. 9, 64, 29. 74, 8. ता यज्ञमा शुचिं-भिश्चक्रामाणा 6, 62, 2. आक्रममाण TS. 2, 4, 5, 2. 5, 1, 2, 6. आक्रामनागभवने

तदा नागकुमारक्रान् MBH. 1, 5018. यस्तु पार्श्वमसौ रामस्याक्रम्य तिष्ठति
der an Rāma's Seite steht R. 6, 4, 28. पृथिवीम्, अक्षरिक्तम्, दिवमाक्रमि-
 षम् TS. 5, 6, 8, 1. AV. 13, 4, 6. इम उता मृत्युयाशा यानाक्रम्य न मुच्यते 8,
 8, 16. न तमाक्रमितुं नागाः शक्नुवन्ति वराश्रमम् R. 3, 76, 25. 23, 14. यं च
 पन्थानमाक्रम्य प्रयाति मनुजेष्टरः 5, 81, 22. सिद्धमार्गनाक्रम्य MBH. 3, 1753.
 यदा प्रभृति चाक्रान्ता दिगियं पुण्यकर्मणा R. 3, 17, 21. (राज्ये) पाषण्डिगणा-
 क्रान्ते M. 4, 61. 8, 22. — 2) *auf Etwas treten*: आ वौ मूर्धनिमक्रमीम् RV.
 10, 166, 5. न च बर्हिःक्रामति ÇĀÑĒD. ÇR. 3, 16, 18. देवतानां गुरोः U. S. W.
 नाक्रामेत्कामतश्छायाम् M. 4, 130. JĀGŪ. 1, 152. आक्रामति वद्धः कुतपम् P. 1,
 3, 40. Sch. गिरिराक्रम्यमाणस्य R. 5, 5, 11. पादं पादेन नाक्रमेत् MBH. 13,
 4982. कृत्तोरगौ — पदाक्रामसि पुच्छदेशे 3, 15646. पदा मस्तकमाक्रम्य M.
 11, 43. उरसि पदाक्रम्य BHĀG. P. 5, 26, 29. आक्रम्य च कटीदेशे ज्ञानुना रा-
 तमाधमम् MBH. 3, 449. *mit Füßen treten* BHĀG. P. 1, 7, 16. तितितत्यक्रमे
 धैव्य उपर्येक्रामतामपि 4, 16, 7. (असुरैः) भुव आक्रम्यमाणायाम्भाराय कृ-
 तोद्यमः 9, 24, 58. *auf Jmd (acc.) lasten, einen Druck ausüben*: आक्रान्ता
 जघनस्थलेन गुरुणा मत्तुं न शक्ता AMAR. 30. महादासेरकमार्थी भाराक्रान्तः
 PAÑKĀT. 89, 9. इयं मूर्खभारक्रान्ता वसुंधरा MRĪKĪ. 115, 5. — 3) *sich an
 Etwas klantern, anpacken*: पर्वताग्रं तु लोकात्मा कृस्तेनाक्रम्य केशवः ।
 — ममन्थ R. 1, 45, 31. आक्रम्य मानुषं कण्ठमाच्छ्रिय धमनीमपि । उल्लं तव
 प्रयास्यामि केनिलं रुधिरं वद्ध ॥ MBH. 1, 5936. निगृह्य रोषं शोकं च धैर्य-
 माक्रम्य केवलम् R. 2, 22, 3. देवेनाक्रम्यते सर्वम् VICV. 8, 22. *einen Angriff
 auf Jmd oder Etwas machen, in Besitz nehmen, in seine Gewalt be-
 kommen, einnehmen*: शावकानाक्रम्य कोटरमानीय प्रत्यक्षं खादति HIT.
 20, 12. आक्रान्तोपनतः KATHĀS. 20, 5. ततस्तेनापि समकालमेवैकः पादास्ते-
 नाक्रान्तो ऽन्यो देष्ट्राक्रकचेन PAÑKĀT. 167, 17. विजिगीषवो यथा परभूमिमा-
 क्रमन्ति (sic) HIT. 94, 14. राज्ञा संप्रति जम्बुद्वीपमाक्रम्यावतिष्ठति 127, 13.
 त्रैलोक्यमाक्रम्य MĀRK. P. 18, 26. (मेघः) खं केशवो ऽपर इवाक्रमितुं प्रवृत्तः
 MRĪKĪ. 76, 10. अस्माभिरियमाक्रान्ता मदीया तेन वल्लभा DHĪRTAS. 90, 16.
 आक्रान्तनायका *die den Liebhaber in ihrer Gewalt hat* ŚĪU. D. 41, 18. 42,
 19. *Bildlich*: आक्रान्तं मरणेन जन्म BHARTṚ. 3, 33. बलिभिर्मुखमाक्रान्तम् 9.
 शङ्काभिः सर्वमाक्रान्तमत्रं पानं च HIT. 1, 21. आतपाक्रान्तो ऽयमुद्देशः MĀLAV.
 48, 17. स्नेहेनाक्रान्तहृदयः R. 2, 98, 11. मदनाक्रान्त KATHĀS. 6, 14. भयाक्रा-
 न्त R. 4, 46, 14. प्राणास्त्रासाक्रान्ताः VID. 119. — 4) *an Etwas gehen, be-
 ginnen*: आक्रान्ता तिलकक्रियापि तिलकैर्लाघद्विरेफाञ्जिनैः MĀLAV. 40. व-
 क्रुमाचक्रमे कवाम् R. 3, 4, 5. — 5) *aufsteigen, steigen zu — hinauf, er-
 steigen, besteigen*; med. P. 1, 3, 40. nach einem Vārtt. und Vop. 23, 31
 bloss dann, wenn vom *Aufgang* der Gestirne die Rede ist. यावत् — आ-
 क्रमते न भानुः RAGH. 5, 71. P., Sch. Vop. आक्रामति धूमः Vop. आक्रामति
 धूमो कर्म्यतलम् P. 1, 3, 40. Vārtt., Sch. अज्ञा अरा उतिरा आक्रममाणा
 इव यन्ति ÇĀT. BR. 4, 5, 5, 5. उर्ध्व आक्रमते 14, 8, 12, 1. उर्ध्वमाचक्रमे MBH. 1,
 6600. 3, 1744. 12033. 15997. उर्ध्वमाक्रममाणाः 14997. अज्ञो नाक्रमा क्रम-
 ताम् AV. 9, 5, 1. आक्रम्यमान 8. ÇĀT. BR. 14, 6, 1, 8. 7, 1, 10. स्वर्गं लोकमा-
 क्रामत LĀTJ. 8, 12, 8. 10, 19, 13. दिवमाचक्रमे MBH. 1, 4076. 3, 776. 13, 5574.
 सिंहासनं प्रायमाक्रम्य RĀGĀ-TAR. 5, 347. अथास्य धनमाक्रम्य तस्यैव गृधः R.
 3, 29, 3. गामाक्रम्य *eine Kuh* ŚĪU. D. 19, 1. *bespringen*: (गौः) आक्रान्ता वृ-
 षभेण AK. 2, 9, 70. H. 1267. कैलासाख्यो महागिरिः । योजनानां सहस्रा-
 णि बहून्याक्रम्य तिष्ठति *erhebt sich* KATHĀS. 1, 15. — *caus.* आक्रमयति
herbeikommen —, betreten lassen TS. 5, 1, 2, 6. ÇĀT. BR. 2, 1, 4, 23. 6, 3,

2, 9, 7, 3, 2, 10. 13, 5, 1, 16. KĀTJ. ÇR. 20, 5, 7. सुन्वत्तमाक्रमयन्दिशः 15, 5,
 23. LĀTJ. 9, 9, 21. स तैराक्रमयामास शुद्धात्तम् *er liess sie hereintreten in*
 KUMĀRAS. 6, 52. — *desid.* आचिक्रमते *aufsteigen wollen* P. 1, 3, 62, Sch.
 — Vgl. आक्रम fgg., आक्रान्ति.

— अत्या *act. her- und vorüberschreiten*: अत्याक्रामति प्रतिप्रस्थता
 ÇĀT. BR. 4, 5, 2, 11. TS. 6, 2, 3, 3.

— अद्या 1) *herfallen über*: अद्याक्रम्य परंश्चापि व्रति वै भतयन्ति च
 MBH. 3, 13827. — 2) *erwählen*: अद्याक्रान्ता वसतिरमुनाप्याश्रमे सर्वभोग्ये
 ÇĀK. 47.

— अन्वा 1) *der Reihe nach betreten, besuchen*: तीर्थपदः पदानि । अ-
 न्वाक्रमत् BHĀG. P. 3, 1, 17. — 2) *med. hinaufsteigen zu*: स आदित्यान्-
 न्वाक्रमत TS. 6, 5, 6, 3.

— अया *sich entfernen von*: यास्तु तस्मादाक्रम्य (अपक्रम्य?) सोममे-
 वाभिसंश्रिताः MBH. 13, 3717.

— अन्या *herantreten*: अन्वाक्रामन् absol. AV. 10, 7, 42.

— उपा *herfallen über*: ततः सत्त्वान्युपाक्रामन्बहूनि MBH. 3, 11123.

— समुपा *gelangen zu*: खनतः समुपाक्रान्ता दिशं सोमवतो तदा R. 1,
 41, 21.

— निरा *hinaustreten*: इत्युक्त्वा स निराक्रामत् MBH. 1, 4292. रोमाञ्च-
 लह्येण स (अभिलाषवन्धः) गात्रयष्टिं भित्वा निराक्रामदरालकेश्याः RAGH.
 6, 81.

— समा 1) *auf Jmd oder Etwas treten*: पदा चैनं समाक्रामत् MBH. 1,
 955. समाक्रान्ता मही पद्भ्यां समकम्पत 3, 12298. समाक्रामत्स तं शैलं स
 चचाल महागिरिः R. 5, 5, 11. समाक्रान्तो बलवता वानरेण महागिरिः 14.
 ततस्ते विविधैरस्त्रैर्वध्यमानाः सुरारयः । मूर्ध्नि लक्ष्म्या समाक्रान्ता विनेशुः
 MĀRK. P. 18, 55. *auf Jmd (acc.) lasten, einen Druck ausüben*: गुरुनारस-
 माक्रान्तश्चाल च नुष्पार्ण च R. 4, 15, 25. — 2) *einen Angriff auf Jmd ma-
 chen, in Besitz nehmen*: बलीयसा समाक्रान्तो वैतसो वृत्तिमाचरेत् PAÑKĀT.
 III, 18. सममेव समाक्रान्तं द्वयं द्विरदगामिना । तेन सिंहासनं पिच्यमखिलं
 चारिमाण्डलम् ॥ RAGH. 4, 4. तं च चौरसमाक्रान्तं सपितृव्यपरिच्छदम् । सक-
 लत्रं च लेभे ऽसौ तं खड्गं च मृगाङ्गकम् ॥ KATHĀS. 10, 193. रोपसमाक्रान्त
 R. 5, 20, 2. Hierher ist viell. auch zu ziehen: सा तु वया समाक्रान्ता प्र-
 तिसा *von dir ist das Versprechen gelöst worden (du bist desselben Mei-
 ster geworden)* R. 1, 44, 54.

— उद् *act. (med. PRAÇNOP. 2, 4, 3, 1) 1) hinaufschreiten, aufsteigen; her-
 austreten, hinaus-, davongehen* VS. 11, 21, 22. उत्क्रामतः पुरुषु माव पत्याः
 AV. 8, 1, 4. 9, 5, 6. उदितस्त्रयो अक्रमन् 4, 3, 1. 8, 10, 2. 19, 19, 1. TS. 5, 1, 2, 1.
 यज्ञो देवेभ्य उदक्रामत् AIT. BR. 1, 7, 18. ते स्तुवा प्राञ्च उच्चक्रमुः ÇĀT. BR.
 2, 2, 4, 12. 8, 5, 3, 1. यज्ञस्य शीर्षच्छिन्नस्य शुगुदक्रामत् 14, 1, 2, 13. उर्ध्वो
 दिशम् 5, 1, 1, 4. KĀTJ. ÇR. 7, 2, 15. 20, 8, 19. उत्क्रम्याग्निचयात् R. 3, 9, 35.
 उत्क्रान्तवन्दिन्दर्भया भुवा KATHĀS. 14, 12. मूर्तितः M. 1, 55. BHĀG. 15, 8.
 MBH. 1, 7216. उत्क्रान्तशैशव adj. KATHĀS. 4, 2. उत्क्रान्तवर्णा (Farbe) RAGH.
 16, 17. Häufig vom Lebenshauch: प्राणो मध्यत उदक्रामत् ÇĀT. BR. 6, 1,
 2, 12. 8, 1, 1, 3. 7, 3, 15. 13, 4, 1, 6. उर्ध्वं प्राणा कृतक्रामन्ति M. 2, 120. उ-
 त्क्रामद्भिः प्राणैः MBH. 13, 1828. उत्क्रमते und उत्क्रामते (in der Bed.
 von अन्तक्रामन्ति mit dem acc.) PRAÇNOP. 2, 4, 3, 1. उत्क्रान्तवायु RAGH.
 7, 50. उत्क्रान्तासु RĀGĀ-TAR. 5, 428. उत्क्रान्तजीवित MBH. 1, 1492. R. 4,
 21, 37. Auch kurz *hinausschreiten* so v. a. *sterben*: ऋषिपूत्रामत्सु NIR.

13, 12. स उत्क्रामन्निव्रयमाणः ÇAT. BR. 14, 7, 1, 8. 2, 3. 8, 6, 3. 10, 1. — 2) *übergelien, bei Seite lassen* (vgl. u. अति): तमुत्क्रामतात्मजस्य वधं रणे । आचक्ष्व MBu. 14, 1812. पूर्वानुपायानुत्क्राम्य चतुर्थं इह दृश्यते R. 5, 37, 29. *unbeachtet lassen, vernachlässigen, übertréten*: अर्षे प्रमाणमुत्क्राम्य धर्मं न प्रतिपालयन् MBu. 3, 1180. धर्ममुत्क्राम्य 1368. — caus. उत्क्रामयति *hinaufgehen* —, *hinausschreiten lassen* TS. 5.1, 3.1. ÇAT. BR. 6, 3, 2, 6. 2, 13. KĀTJ. ÇR. 16, 2, 10. अश्वमुत्क्रामय्य LĀTJ. 9, 9, 23. उत्क्रामयति KAUC. 76. — desid. प्राण उदचिक्रमिषन् *wollte hinausgehen* ÇAT. BR. 7, 3, 1, 16. 2, 4, 5. 8, 3, 3, 1. उच्चिक्रमियन् KĀND. UP. 5, 1, 12. — Vgl. उत्क्रम fgg.

— अत्युद् *sich hervorhoben*: अत्युत्क्रामताश्च धर्मेषु पाषण्डसमयेषु च । कृशप्राणाः कृशधनास्तेभ्यो दत्तं महाफलम् ॥ MBu. 13, 1628. *übertagen, mehr gelten als*; mit dem acc.: भर्तुर्निःश्रेयसे युक्तास्त्युत्क्रामतामनो रणे कृताः । ब्रह्मलोकगता युक्ता नात्युत्क्रामन्ति (im vorhergehenden Verse in derselben Bed. अतिक्रामन्ति) भूमिद्म् ॥ 3160.

— अतुद् *act. nach Jmd hinaus- oder hinausgehen* ÇAT. BR. 1, 7, 2, 3. प्राणामनूत्क्रामन्तं सर्वं प्राणा अतुत्क्रामन्ति 14, 7, 2, 3.

— अत्युद् *caus. hinauf- oder hinausschreiten lassen. ersteigen lassen*: अत्रैनामपराजितायां दिशि सत पदान्यभ्युत्क्रामयति ĀCV. GAṆJ. 1, 7. किमिममभ्युत्क्रामियाम (sic) इति — तं महत्तौभागमभ्युत्क्रामयन् ÇAT. BR. 6, 3, 2, 13.

— उपोद् *act. zu Etwas hinaufsteigen*: दिवम् ÇAT. BR. 1, 7, 2, 1. 3, 1, 1, 1. 4, 2, 3, 5.

— व्युद् *act. 1) auseinandergehen*: इन्द्रियाणां वीर्याणां व्युत्क्रामन् ÇAT. BR. 12, 7, 1, 9. 8, 1, 1. व्युत्क्रामतेत्याह 3, 9, 2, 13. 7, 4, 2, 3. 8, 2, 1, 11. ĀIT. BR. 1, 24. द्वन्द्वं व्युत्क्रामताः = द्विवर्गसंबन्धेन पृथगवस्थिताः P. 8, 1, 15, Sch. *fortgehen, weichen*: पूता व्युत्क्रामन्तस्ते ऽमलाः MBu. 14, 1319.

— 2) *überschreiten, übertréten, übergelien, nicht beachten*: व्युत्क्रामन्वर्त्मनो भानोः BHATT. 22, 3. व्युत्क्रामन्धर्मं MBu. 13, 4768. व्युत्क्राम्य लक्ष्मणमुभौ भरतो ववन्दे RAGH. 13, 72.

— समुद् *übertréten, nicht beachten*: धर्मम् (so verbinden wir) MBu. 1, 4835.

— उप 1) *herantreten, herbeikommen, kommen zu*: उपं क्रमस्व पुरु-
रूपमा भरु वारम् RV. 8, 1, 4. 70, 7. उपं त्वा कर्मवृत्तये स नो युवोयशक्राम
यो धूपत् 21, 2. उपक्राम्य MBu. 3, 17323. उपक्राम 1, 6445. पुनरेव महा-
तयाः । मागधेयपूयचक्राम 2, 741. राक्षसतस्याज्ञया देवी वसिष्ठमुपचक्रामे 1,
6787. तयोः — समीपमुपचक्रामे 6711. यदि कृतायां ऽसौ मत्सकाशमुप-
क्रामेत् R. 5, 63, 4. उपतटमुपक्राम्य MEGH. 58, v. 1. *feindlich auf Jmd los-
gehen*: उपक्रामति जज्ञश्च उद्देगजननः सदा MBu. 13, 6716. — 2) *durch-
schreiten*: योगनानामहं षष्टिमुपक्रामितुमुत्सेहं R. 5, 1, 46. — 3) *sich auf
eine bestimmte Art Jmd nähern, Jmd angehen, behandeln, verfahren
gegen*: नयेन विधिदृष्टेन यदुपक्रामते परान् MBu. 2, 678. उपचक्राम तौ वा-
ग्भिर्महृदिभिः R. 4, 2, 2. सर्वोपायैरुपक्राम्य सीतां 5, 23, 56. उपयोपक्रामः
DAÇAK. 86, 18. सर्वयोपक्रामः 89, 10. *verfahren, zu Werke gehen*: कथं त-
दनुत्प्राप्य — उपक्रमेत् BHĀG. P. 6, 5, 20. *in ärztliche Behandlung neh-
men*: असाध्यायोपक्रमेत् SUÇR. 1, 31, 1. सुभिषग्भिः उपक्रामताः 16. आतुर-
मुपक्रममाणेन भिषजा 124, 8. मुद्रातत्त्वमन्त्रध्यानादिभिः शोपक्राम्य DAÇAK. 73,
4. उपक्रामन्नणा 97, 1. — 4) *an Etwas gehen, sich an Etwas machen,
begehen, verrichten*: गन्धर्वाननुनस्तदा । लतापिवाय दिव्यानि महास्त्रा-

न्युपचक्रमे ॥ MBu. 3, 14984. उपक्रामे (Sch. = समाप्ते) प्रमुञ्चति KĀTJ. ÇA.
8, 4, 20. द्विगुणं त्रिगुणं वापि प्राणायाममुपक्रमेत् JĀGĀ. 3, 200. धर्मो यतः
स्यात्तदुपक्रमेत् R. 2, 21, 57. *an Etwas gehen, den Anfang womit machen,
beginnen, anheben, sich anschicken*: निपुणमुपक्राममिदानीम् MĀLAV. 10,
8. mit dem acc.: तेनोत्तरं पत्नमुपक्रमेत् LĀTJ. 10, 18, 8. इजितुं राजसूयेन
साधनान्युपचक्रमे MBu. 2, 1230. युद्धमुपक्रामत् 3, 14966. इत्यादिकं जगतः
प्रागवस्थामुपक्रम्य सर्गप्रतिपादकं वाक्यजातं पुराणम् SĀJ. bei BRAS. BRĀG.
P. t. I, p. x. mit dem dat.: धातुः — विवाहयोपचक्रमे MBu. 1, 4131. अ-
स्त्राणि तानि दिव्यानि दर्शनायोपचक्रमे 3, 12297. गमनाय 1. 5895. R. 1, 29,
26. गमनायोपचक्राम 37, 26. शपथयोपचक्रामुः MBu. 13, 4513. mit dem infin.:
LĀTJ. 10, 19, 4. उपाक्रमत काकुत्स्थः कृपणं बहु भाषितुम् R. 2, 103, 6. ता-
माप्रदुमुपचक्रमे MBu. 3, 1734. ग्रहीतुं खगमोस्त्वरमाणोपचक्रमे 2095. R.
1, 9, 1. 2, 30, 46. 3, 12, 17. PAÑKĀT. 263, 5. RAGH. 17, 13. ÇIC. 9, 43. भूय एव
महो कृत्स्नां विचेतुमुपचक्रमुः MBu. 3, 8870. ता इमा जगितुं पापा उपक्रामन्ति
मो प्रभो BHĀG. P. 3, 20, 26. *seinen Anfang nehmen* LĀTJ. 9, 9, 6. Nach P. 1,
3, 42 und Vop. 23, 33 soll उपक्रम् in der Bed. von *anfangen* immer im med.
erscheinen. तटमुपाक्रमेत् BHATT. 8, 25 wird von den Scholiasten durch
गत्तुं प्रारब्धवान् *er brach auf* erklärt. Nach P. 1, 3, 39 und Vop. 23, 30
hat das med. von उपक्रम् wie अतिक्रम् auch die Bedd. von वृत्ति, सर्ग
(उत्सर्क) und तायन. Die Scholiasten zu BHATT. 8, 23 erklären das verh.
fin. in परीक्षितुमुपाक्रमेत् राक्षसी तस्य विक्रमम् durch उत्सेहे, उत्सर्कते
स्म. — Vgl. उपक्राम् fgg.

— समुप 1) *herantreten*: समुपक्राम R. 2, 78, 14. — 2) *anheben, begin-
nen, sich anschicken*; mit dem inf. und med.: वक्तुं समुपचक्रमे MBu.
13, 4222. यदुम् R. 1, 39, 25. — 42, 10. 60, 22. 61, 5. 62, 15. 63, 4. 2, 72, 4.
3, 3, 1. 4, 3, 17. Ueberall am Ende eines Çloka. act.: भूयः समुपचक्राम
वचनं वक्तुमुत्तमम् R. 5, 37, 1.

— नि act. 1) *aufstreten, hineintreten*: त्रिंशत्पदा न्यक्रामीत् RV. 6, 59,
6. सा गार्हपत्ये न्यक्रामत् AV. 8, 10, 2. fgg. कार्मन्वाजी न्यक्रामीत् RV.
9, 36, 1. सा यत्र यत्र न्यक्रामन्तौ घृतमपीडयत् TS. 2, 6, 2, 1. — 2) *nieder-
treten*, mit dem acc.: म्हातं चिद्वृद्धं नि क्रमीः पदा RV. 1, 31, 6.

— अनुनि act. *in den Fußstapfen folgen, nachtreten*: स यो नो वाचं
व्याहृता मिथुनेन नानुनिक्रामात् ÇAT. BR. 1, 3, 4, 6. सत पदान्यनुनिक्राम-
ति 3, 3, 1, 1, 2. TS. 6, 1, 8, 1.

— अभिनि *niedertreten*, mit dem acc.: पणो न्यक्रामीरुभि RV. 10, 60, 6.

— निम् *hinausschreiten, —gehen, hervorkommen, von Hause gehen*:
स चक्रमे निरुत्क्रमः सदेसः RV. 5, 87, 4. निरेवान्यतरः क्रामति प्रान्यतरः
पयते ÇAT. BR. 4, 3, 1, 9. 2, 4, 22. 5, 1, 5, 28. 11, 2, 3, 32. 14, 7, 2, 3. KĀTJ. ÇA.
5, 9, 21. 8, 7, 19. निरक्रामत्पुरात् MBu. 1, 4445. 2, 1016. PAÑKĀT. 48, 1. रङ्गा-
त् MBu. 1, 7060. आश्रमात् SĀV. 4, 26. R. 1, 9, 20. गृहात् PAÑKĀT. 40, 19. को-
ट्यात् 98, 2. उज्जात् BRAHMA-P. in LA. 56, 17. रसातलात् BHATT. 7, 71. मुख-
निक्रामात् विप्रुयः 11. 839. mit dem gen.: पुरस्थोपनिरुद्धस्य — निरुत्क्रम्य
R. 6, 31, 6. (प्राणाः) निक्रामन्ति (lies: निरक्रामन्ति; in dieser Verbindung
sonst उत्क्रम) ÇĀNTIÇ. 1, 18. निकृतेषु ततस्तेषु निरक्रामन्नण्डजाः MBu. 5,
267. निरक्रामे मयि — तत्रा संनिकृते MBu. 13, 129. 5874. — 3, 14287.
5, 267. N. 9, 6. SĀV. 5, 68. R. 2, 44, 16. SUÇR. 1, 347, 5. PAÑKĀT. 48, 6. 107,
11. 170, 24. तस्मिंस्तु निरक्रामति R. 2, 20, 1. 41, 1. निरक्रम 3, 16, 29. नि-
रक्रामितुम् MBu. 3, 8623 (an der entsprechenden Stelle R. 3, 16, 31 richtig:

निष्क्रमितुम्. med.: निष्क्रमस्व MBn. 3, 8622 = R. 3, 16, 16. निष्क्रममाण 2, 16, 32. PAÑKAT. 237, 5. निष्क्रम ist im Drama der technische Ausdruck für abtreten ÇĀK. 4, 20 u. s. w. — caus. hinausgehen lassen, hinaustreiben: पत्नीं निष्क्रामयति ÇĀT. Br. 3, 5, 3, 13. R. 4, 9, 24. MRĪKŪ. 154, 18. 165, 22. परिनीणधनं नरन् । मात्रा निष्क्रामयेदेषा SĀD. D. 45, 21. निरचिक्रमत् BHATT. 7, 70. शरीरिष्क्रमपरपार्श्वे निष्क्रामयति P. 5, 4, 61, Sch. निष्क्राम्यते, निष्क्राम्यमाण MĀRK. P. 14, 17. बन्धनात्पितरौ निष्क्रमय्य (sic) aus dem Gefängnis befreien DAÇAK. 113, 2.

— अभिनिस् hinaus- und hinzuschreiten: प्रविश्य चाभिनिष्क्रान्तं सुग्रीवं वानरर्षभाः । अभयपिञ्चनकामात्राः R. 4, 25, 21. अभिनिष्क्रामति दारम् mit dem acc. das Thor geht nach dem und dem Ort hinaus, führt zu d. u. d. O. P. 4, 3, 86. hinaussschreiten, hinausgehen: आगारार्धभिनिष्क्रान्तः — परित्रजेत् M. 6, 41. वर्धमानपुरद्वारादभिनिष्क्रम्य MBn. 3, 10. कन्दरात् R. 4, 56, 3. अभिनिष्क्रान्तगृहावास der seine Wohnung verlassen hat um Einsiedler zu werden (als verb. trans. mit dem verlassenen Ort als nächstem obj.) BURN. Lot. de la b. I. 333; vgl. अभिनिष्क्रमण.

— उपनिस् act. hinaus- und hinzuschreiten, hinaussschreiten, hinausgehen: उदञ्च उपनिष्क्रम्याकृवनीयमुपतिष्ठते ÇĀT. Br. 2, 6, 4, 37. 3, 2, 4, 16. घ्राव्यं गृहीत्वोपनिष्क्रामति 5, 3, 13. 4, 3, 5, 20. यथाप्रपन्नमुपनिष्क्रम्य ÇĀÑKH. Çr. 5, 18, 12. उपनिष्क्रम्य नगरात् MBn. 2, 1070. आश्रमादुपनिष्क्रान्तम् R. 2, 92, 4. देहादुपनिष्क्रम्य MBn. 1, 3243. — Vgl. उपनिष्क्रमण.

— विनिस् hinaussschreiten, hinausstreten: विनिष्क्रामति BŪĀG. P. 3, 31, 23. विनिष्क्रामन् MBn. 2, 2538. देशात्तस्माद्दिनिष्क्रम्य 3, 2567. R. 2, 95, 1. 4, 39, 17. 6, 94, 3. BRAHMA-P. in LA. 59, 8. BŪĀG. P. 4, 2, 19. विनिष्क्रान्त MBn. 3, 11089 (p. 572). ÇĀNTIÇ. 2, 18. PAÑKAT. 213, 14. यथा प्रविश्यात्तरमत्तवास्य को वै मनुष्यो हि विनिष्क्रमेत MBn. 3, 10273.

— परा vorschreiten, drauflosgehen, sich muthig zeigen, Kraft entwickeln, grossen Eifer an den Tag legen, sich in einer Sache hervorthun: प्रकाणस्तिष्ठन्दाडे पराक्रम्य प्रैयानुवाक्यानुवचनान्यनुब्रूयात् ÇĀÑKH. Çr. 5, 16, 4. देवा देवेषु पराक्रमधम्, प्रथमा द्वितीयेषु पराक्रमधम् 4, 10, 1, 2. (रात्रौ) यथावाञ्छत्येदर्थान्सिंहवञ्च पराक्रमेत् M. 7, 106. स च तान्प्रतिविद्याद्य दान्यां दान्यां पराक्रमन् MBn. 1, 4103. यतमानं पराक्रान्तम् 4, 2083. 3, 1494. युद्धाय सक्तसा राजन्पराक्रान्ता परस्परम् 5, 7108. आकाशे मा पराक्रम 13, 2058. प्रभुवं हि पराक्रम्य सम्यक्पत्तद्वरेषु ते 2059. यत्र तपः पराक्रम्यं व्रतं धारयत्युत्तरम् AV. 10, 7, 11. यज्ञो यत्र पराक्रान्तः 16. रामस्यार्थं पराक्रान्ता वानरास्त्यक्तज्ञीविनः R. 6, 75, 55. पानीयार्थं पराक्रान्ता यत्र ते धातरेः कृताः MBn. 17, 91. भर्तुः कार्यं पराक्रान्तः R. 4, 54, 5. सैन्धवं तमिस्रेत्य पराक्रान्तं पलायने der nur daran dachte zu fliehen MBn. 3, 15772. मम हेतोः पराक्रान्तः गतः स्वर्गम् R. 3, 73, 31. अस्त्रहेतोः पराक्रान्तान्ये मे द्रक्ष्यति पुत्रवान् MBn. 1, 5317. 3, 1937. अश्विरामे पराक्रान्तम् (subst. Sch.: रामः पराक्रमस्य स्वामी) BHATT. 8, 93. खे पराक्रान्तं तूर्णम् 22; Sch.: पराक्रान्तं = उत्सहे, उत्साहे चकार, mit Verweisung auf P. 1, 3, 39 und Vop. 23, 30, wo gesagt wird, dass पराक्रम wie क्रम् und उपक्रम in der Bed. von वृत्ति, सर्ग (उत्साह) und तायन im med. erscheine. — Vgl. पराक्रम.

— पार act. (med. MBn. 1, 6894. 3, 8256). 1) umherschreiten, herumgehen: सूर्यः परिक्रामन् AV. 8, 6, 8. सर्वतः परिक्रामम् ÇĀT. Br. 3, 3, 4, 13. KĀTJ. Çr. 4, 9, 17. 17, 1, 11. 21, 3, 7. परिक्रामति संसारे चक्रवत् MBn. 3, 13878. अ-

भिश्च यः परिक्रामेत् 13, 4279. पर्यक्रामश्च विधिवत्स्वे स्वे कर्मणि यात्रकाः 1, 2032. R. 4, 13, 3. परिक्रमन्व्योमि विवृत्तनेत्रः mit den Augen am Himmel herumgehend BŪĀG. P. 3, 8, 16. — MBn. 1, 6722. 6894. 8479. 3, 42911. 13151. R. 4, 40, 22. 6, 99, 23. ÇĀK. 8, 16, 22. 10, 13. 31, 6. 45, 19. 51, 18. 93, 12. DUĪRTAS. 74, 6. 77, 12, 16. वृत्तादन्तं परिक्रामन् BHATT. 8, 70. herumschreiten um, durchschreiten, besuchen; mit dem acc.: परि वार्जपतिः क्विदिग्दिहृव्यान्त्यक्रमीत् RV. 4, 15, 3. सदैर्भिर्विश्चं परि चक्रमूर्खः 10, 56, 5. AV. 1, 17, 4. उभौ तस्मै भवाश्वीं परिक्रम्येयुमस्यतः (hierher oder zu 2.) 12, 4, 17. त्रिदिग्ं ते परिक्रम्य R. 1, 73, 36. BŪĀG. P. 3, 12, 20. उत्तरेण (पदेन) परिक्रम्य जन्वुद्दीपम् 4, 40, 63. परिक्रामति यः सर्वोऽहोक्रान्तं त्रासयन्बलात् 6, 13, 30. MBn. 14, 1749. दुर्गनाः विमुखश्चैव परिचक्राम. तां सभाम् 2, 1665. fg. R. 5, 12, 19. VĪER. 31, 15. परिचक्राम मेदिनीम् R. 1, 51, 21. MBn. 3, 8256. परिक्रान्ता मही सर्वा R. 1, 41, s. परिचक्राम ब्राह्मणावसथान्वहून् MBn. 1, 6356. परिक्रान्तं n. der Platz auf dem Jmd herumgeschritten ist, die Fussstapfen: इदं चेदात्तद्वानां कुञ्जराणां तरस्विनाम् । शैलपार्श्वे परिक्रान्तम् R. 2, 100, 10. स समीक्ष्य परिक्रान्तं सीताया रान्तस्य च 3, 68, 46. — 2) im Gehen überholen: ऊरुवेगेन मक्ता भीमेन परिकर्षिणा । उत्सहे ऽहं परिक्रान्तुं सर्वानाकाशगोचरान् ॥ R. 5, 3, 42. — intens. sich beständig herumbeugen: एवं भगणा प्रह्लादपः — ध्रुवमेवावलम्ब्य वायुनादीर्यमाणा आकल्पान्तं परिचक्रामति BŪĀG. P. 5, 23, 3.

— अनुपरि der Reihe nach umhergehen: अनुपरिक्रामम् absol. ÇĀT. Br. 11, 8, 3, 6. PĀR. GRŪJ. 1, 16. regelmässig umschreiten, der Reihe nach besuchen, — besichtigen: सुरगिरिमुपरिक्रामन्भगवानादित्यः, सप्तकवस्त-रणिमनुपर्यक्रामद्वितीय इव पतंगः BŪĀG. P. 5, 1, 30. (तीर्थानि) सर्वाण्यनुपरिक्रम्य MBn. 3, 10414. स ताननुपरिक्रामेत्सर्वानिव (die Beamten) सदा स्वयम् M. 7, 122.

— विपरि 1) rings umschreiten: विपरिक्रामम् absol. ÇĀT. Br. 7, 5, 2, 30. 9, 4, 2, 10. — 2) विपरिक्रान्तं muthig, tapfer: आह्वये विपरिक्रान्तः प्रूरः पञ्चवमागतः R. 4, 22, 16.

— संपरि umschreiten, besuchen: तमग्निं संपरिक्रम्य PAÑKAT. III, 172. वहूनि संपरिक्रम्य तीर्थान्यायतनानि च MBn. 1, 12.

— प्र 1) act. vorschreiten; ausgehen, ausziehen, aufbrechen; gehen: प्र सोमोसः पर्यमानोसो अक्रमः RV. 9, 31, 1, 32, 1. प्राक्रमियमुपसोमप्रियेव 10, 95, 2. 9, 86, 17. प्र सप्त सप्त त्रेधा हि चक्रमुः (आपः) 10, 75, 1. 138, 5. उदीराणा उतासीनास्तिष्ठतः प्रक्रमतः AV. 12, 1, 28. ÇĀT. Br. 3, 5, 1, 1. TS. 5, 2, 1, 7. redupl. aor. im Veda med.: प्र यद्दयो न स्वसंराण्यच्छा प्र-यौसि च न्दीनां चक्रमत् RV. 2, 19, 2. प्र सिन्धवो जर्वसा चक्रमत् 4, 22, 6. प्रक्रामन्वेषते SUÇR. 1, 256, 14. परिजनस्तथा प्रक्रान्तः MĀLAV. 48, 20. प्रचक्रमुस्तद्वनम् R. 2, 34, 12. प्रक्रान्ते beim Aufbruch, bei der Abreise JĀĒS. 2, 198. प्रदक्षिणम् rechts herumgehen: य एव — विक्षौर्यत्परम् पदं प्रदक्षिणं प्रक्रामति BŪĀG. P. 5, 22, 17. प्राक्रान्तं तयमेववत् BHATT. 13, 23 (Sch.: = प्रस्थितः; mit Verweisung auf P. 1, 3, 42 und Vop. 23, 33 wegen des med.; vgl. u. 4.). — 2) überschreiten: प्रक्रम त्वं महार्णवम् R. 5, 3, 73. — 3) med. verfahren gegen (loc.): यथापरः प्रक्रमते परेषु तथापरे प्रक्रमते परस्मिन् MBn. 13, 5573. — 4) med. an Etwas gehen, sich an Etwas machen, unternehmen, sich anschicken, beginnen P. 1, 3, 42. Vop. 23, 33. को वा किं वा प्रक्रमते हृदिश्रेष्ठः महावलः R. 5, 1, 34. प्रक्रान्तं शास्त्रीयं कर्मावश्यं समापनीयम् Sch. zu KĀTJ. Çr. 1, 4, 4. mit dem infin. P. 3, 4, 65,

Sch. दावं दग्धं प्रचक्रमे MBh. 1, 8027. सभो प्रचक्रमे कर्तुम् 2, 17, 2290. MATSOP. 53. RAGH. 2, 15. 3, 47. KUMĀRAS. 3, 2. MEGH. 96. KATHĀS. 1, 46. 6, 7. BHATT. 8, 25. 17, 48. ausnahmsweise act.: सुवर्णवर्माणमुपेत्य काशिपे वपुष्टमार्थं वरयो प्रचक्रमुः (wie वरयो चक्रुः u. s. w.) MBh. 1, 1809. कृतुं प्रचक्रमुः DEV. 2, 48. einen Anfang nehmen: संध्यां प्रक्रात्ताम् BHATT. 4, 14. — caus. vorwärtsschreiten lassen: अथैनो सप्त पदानि प्रक्रामयति PĀR. GĀHJ. 1, 8. — desid. fut. प्राचक्रंसिष्यते P. 7, 2, 36. VĀRIL. 2, Sch. — अग्निप्र act. hinschreiten zu (acc.) ÇAT. Br. 1, 9, 3, 8. KAUC. 13. — संप्र med. an Etwas gehen, sich anschicken, beginnen: शरीरसंप्र-तिहारमात्मनः संप्रचक्रमे MBh. 1, 1261. mit dem iaf.: व्यूहितुं संप्रचक्रमे 4, 1627. 13, 2211. R. 6, 91, 10. — प्रति act. med. zurückkommen: प्रतिक्रामति ÇAT. Br. 3, 4, 4, 9. °च-क्रामिरे 10, 6, 1, 2. 11, 4, 1, 9. KHĀND. Ūp. 5, 11, 7. °चक्रमे 4, 2, 1. °क्राम MBh. 3, 15689. — अनुप्रति dass.: अनुप्रतिक्रामं बुहेति TS. 5, 3, 10, 6. — वि act. med. (nach P. 1, 3, 41 med. in der ursprüngl. Bed. schrei-ten, gehen; nach Vor. 23, 32 nur in dem Falle med., wenn von einer Be-wegung auf eigenen Füßen die Rede geht: साधु विक्रमते वाज्ञी, aber वाज्ञिना विक्रामति). 1) weiterschreiten; bei Seite gehen, sich entfernen: सर्वे विलो वितरं वि क्रमस्व RV. 4, 18, 11. 5, 47, 3. वि यद्वेदं विप्रो विश्वे देवामो अक्रामुः 8, 82, 18. अमृते ऽधि वि चक्रमे AV. 10, 8, 41. 20, 133, 4. व्यधानः क्रामेयुः die Wege gehen abseits ÇAT. Br. 13, 2, 4, 2. — 2) aus-einandergo, sich theilen: ततो विषुङ्गक्रामत्साशनानशने अग्नि (vgl. un-ten u. 4 Bhaḡ. P. 2, 6, 20) RV. 10, 90, 4. पद्मोदनः पद्मधा वि क्रमताम् AV. 9, 3, 8. अज्ञो वा इमये व्यक्रमत 25. य एकनोत्रैस्त्रेधा विचक्रमे 1, 12, 1. च-तुर्धा विक्राता 8, 10, 8. TS. 2, 2, 11, 5. 3, 3, 2, 1. विक्रामति संधिः P. 1, 3, 41, Sch. — 3) durchschreiten: वि चक्रमे पृथिवीम् RV. 7, 100, 4. व्याघ्रो अथि वैशान्ने वि क्रमस्व दिशौ महीः AV. 4, 8, 4. त्रेधा विलुहुरगायो विच-क्रमे महीं दिवं पृथिवीमत्तरितम् TBr. 3, 1, 2, 7. — 4) einerschreiten, schreiten, gehen: पृथिवीमन् वि क्रमे AV. 10, 3, 25. VS. 12, 5. ÇAT. Br. 6, 7, 2, 13. उरु विलो वि क्रमस्व VS. 3, 38. त्रेधा विचक्रमाणः RV. 1, 154, 1. VS. 2, 25. एकपाद्भ्यो हिपदे वि चक्रमे RV. 10, 117, 8. तेरु विक्रममाणो न ऊरुवेगसमीरितम् । वनम् — व्याघूर्णितनिवाभवत् MBh. 1, 5882. जले वि-क्रममाणायः BHATT. 8, 24. ते पूयं तरिताः सर्वे विक्रमधं प्रवंगमाः R. 4, 58, 28. संपूर्णं शतयोजनं विक्रम्य 27. विक्रमस्व म्हावक्रो विष्णुस्त्रीन्विक्रमा-निव 5, 2, 45. मृगान्विध्यन्नातिथेयो विचक्रमे BHATT. 4, 8. विक्रमतो हरेः । विक्रमैस्त्रिभिः MBh. 3, 15845. त्रिविक्रमान्विक्रमतो विलोः R. 2, 23, 33. ei-nen Schritt machen: विक्रम्य च स्थानम् ÇĀṆKH. Çr. 1, 4, 3. तिर्यग्विक्राम-ति 4, 12, 6. erschreiten, sich erheben zu: स देवेभ्य इमां विक्रात्तं विचक्रमे ÇAT. Br. 1, 1, 2, 13. 9, 3, 9. आतिष्ठस्व रथाव्रातन्विक्रमस्व विहायमम् MBh. 1, 3677. विक्रमस्व दिवम् R. 5, 2, 40. beschreiten: सृता विचक्रमे विषुङ्ग-शनानशने उभे (vgl. oben unter 2 RV. 10, 90, 4) Bhaḡ. P. 2, 6, 20. विक्रात्त u. Gang, Art zu Gehen: तद्देवास्य विक्रात्तम् MBh. 4, 1263. सिंहविक्रा-त्तगामिन् R. 3, 23, 13. — 5) einen Ansatz nehmen, einen muthigen An-griff machen, seinen Muth an den Tag legen; bekämpfen: तोश विक्रममे-वेतुम् MBh. 2, 196. ते विक्रमतः स्फुरता दृढेन विनिष्यमाणा धनुषा नरे-न्द्राः 1, 7022. युद्धे विक्रमतश्चैव (सुप्रियस्य) R. 6, 100, 8. यदा साम्ना न मुञ्चधं गन्धर्वा धतराष्ट्रान् । मोक्षयिष्यामि विक्रम्य स्वयमेव सुयोधनम् ॥ MBh.

3, 14975. त्वमपि — निवातकवचान्नपो । विज्ञेता युधि विक्रम्य ARG. 3, 22. युधि विक्रम्य निर्जिताः R. 4, 10, 4, 12. 3, 54, 4, 8. Bhaḡ. P. 3, 14, 9. वाहनानि प्रभूतानि मित्राणि च कुलानि च । यावन्न तेषां गान्धारे तवदिक्रम पा-र्यिव ॥ MBh. 1, 7428. fg. विक्रमिष्यति रत्नसु भर्ता ते सकलदमणः । यथा शत्रुषु विक्रातो विष्णुना सह वासवः ॥ R. 6, 9, 31. तत एनं महेद्वः पोञ्ज गत्रिः सुपीडितम् । तेजसा व्यक्रमत् MBh. 3, 1611. येषामुत्साहशक्तिर्भवति ते स्वल्पा अपि गुत्रन्विक्रमते PĀṆĀT. 79, 2. विक्रात्त muthig, tapfer AK. 2, 8, 2, 45. H. 365. MBh. 3, 2454. 2456. Bhaḡ. 1, 6. R. 1, 22, 4. 3, 13, 14, 33, 2. 53, 46. युधि विक्रातौ MBh. 1, 6018. विक्रात्तयोधिन् 3, 366. R. 3, 4, 31. सिंहविक्रात्त MBh. 3, 578. 2863. धनुषि विक्राताः im Bogen mächtig, her-vorragend 14, 69. — caus. Schritte machen lassen: चर्मणि त्रिविक्रमय-ति KĀTL. Çr. 15, 6, 9. — Vgl. विक्रम, विक्रात्त, विक्रात्ति. — अथिवि med. für Jmd ausschreiten: देव विल उर्व्यास्मिन्वसे यज्ञ-मानायाधिविक्रमस्व KĀTL. Çr. 23, 3, 1. — अनुवि med. nachschreiten: प्रज्ञापतेर्वा एष विक्रमाननुविक्रमते य उपहृति AV. 9, 6, 29. तमकमुनुव्यक्रसि ÇĀṆKH. Çr. 4, 12, 3. TBr. 1, 1, 5, 10. — निर्वि hinausschreiten: भित्वा कुत्तिं निर्विचक्राम विप्रः MBh. 1, 3244. — सम् act. med. 1) zusammentreten, sich vereinigen: सं क्रामतं मा-वेहीतं शरीरम् AV. 7, 33, 1. समधानः क्रामेयुः ÇAT. Br. 13, 2, 4, 2. कस्मा-दकस्मानयोः संक्रामति 8, 1, 3, 5. संक्रातोपीरपरिमल ÇĀK. Ch. 60, 1. Git. 12, 27. zusammengerathen: समिव वा एष क्रमते ÇAT. Br. 1, 6, 3, 33. — 2) herbei-kommen: अर्वाञ्जसः संक्रामवमुष्मादधि मामग्नि TS. 7, 3, 11, 1. तामस्य पश-वो ऽनु संक्रामति 1, 7, 1, 6. einerschreiten: एवं स संक्रमस्तत्र स्वर्गलोके म्हायशाः । ततो दृर्श शक्रस्य पुरीम् MBh. 3, 1755. (वर्हिणः) संक्रामत इ-वाभाति पुष्यताः कमनाकराः R. 5, 52, 13. — 3) durchschreiten, durch-wandern: संक्रामतौ ब्रह्मदेशान् शैलाच्छैलं वनाहनम् । ततः पुष्करिणीं रम्यो पन्यामामादप्यिव्यः ॥ R. 3, 76, 5. न क्षमी भूतमज्ञैवाः पद्मगाः सनगो महीम् । तदा धारयितुं शुकुः संक्रातां दानवैर्वलात् ॥ MBh. 1, 2492. — 4) übergehen in oder auf (loc. acc.): गीवः संक्रमते ऽन्यत्र क्रमवन्धनिवन्धनः MBh. 3, 13866. मनःशिलायास्तिलकः सीतायाः सो ऽय वनसि । समदृश्यत संक्रातो रामस्य R. 2, 96, 24. दृष्ट्वा भर्तारि संक्रात्तमपाङ्गं समनःशिलम् 25. अ-ग्निमसंक्रात्तानीव मुकुलानि MĀLAV. 80. मामन्यसंक्रात्तहृदयम् 28, 23. र-विसंक्रात्तैर्भाग्यः (चन्द्रमाः) R. 3, 22, 13. औपसर्गिकेरागाः संक्रामन्ति न-राग्रम् SUCR. 1, 271, 13. कालो क्षयं संक्रमितुं द्वितीयं सर्वापकारत्तममाश्रमं ते RAGH. 5, 10. — caus. 1) hinführen zu: रसातलं संक्रमिते तुरंगे RAGH. 13, 3. — 2) übergehen lassen, übertragen, übergeben, überlassen, über-liefern: त्रं वेतां त्वमन्यस्मिन्संक्रामय MBh. 1, 3462. 3464. 3499. पुत्रसं-क्रामितश्चास्तु — जगाम तपसे — तपोवनम् 3, 13522. विभीषणे संक्रमय्य-श्रियं वैरिणः RAGH. ed. Calc. 12, 104. ततस्वमिदं (वपीदं?) रूपं संक्रमये-यम् DAÇAK. 110, 48. धर्मसंक्रमितेनपयत्तयः RAGH. 9, 52. स ते दुहितरम् — वृणुते — अस्मत्संक्रामितैः पदैः (die Worte) KUMĀRAS. 6, 78. स तु तं (ध-नुर्वेदं) प्रतिमूक्षैव पुत्रे संक्रामयिष्यति MBh. 13, 2914. PRAD. 115, 12. का-दाचिदयं पाप इमकार्यं नयि संक्रामयेत् in die Schuhe schieben MBh. 131, 2. — 3) einnehmen, erobern: एते जज्ञाः पुरां लङ्कां सप्रकारां सतार-णाम् । उत्पाद्य संक्रामयितुम् R. 6, 1, 41. — 4) übereinkommen: समयं तत्र चक्रते ताकुौ नृप । अन्याऽन्यस्याभिसंदेहे तौ संक्रामयतां ततः ॥ MBh. 5, 7494.

— अनुसन् *zuschreiten auf, gelangen zu*: इष्टापूर्तमनुसंक्राम विद्वान् AV. 18, 2, 57. Vgl. Ruch TS. 1, 7, 1, 6 unter सन्.

— उपसन् *hinzutreten, gelangen zu*: स्वर्गे लोकमुपसंक्रामति ÇAT. BR. 4, 3, 1, 8, 3, 4. 12, 3, 1, 11. एतमत्रयमात्मानमुपसंक्रामति TAITT. UP. 2, 8, 3, 5. ANANDAV. UP. in Ind. St. 2, 223. तमुपसंक्राम्य DAÇAK. in BENF. CHR. 200, 19. तमुपसंक्रमधम् LALIT. Calc. 4, 5. येन भगवांस्तेनोपसंक्रामन् SADDH. P. 4, 3, a. 17, a. तेनोपसंक्रमेत् (!) 11, b. — caus. *hinzutreten lassen*: दत्ति-पोपसंक्रमयति ÇAT. BR. 6, 3, 3, 14.

— प्रतिनन् *zurückkehren, seinen Lauf einstellen*: तावन्न संसृतिरसौ प्रतिसंक्रमेत् BUĀG. P. 3, 9, 9. — caus. *zurückkehren machen*: प्रतिसंक्रामयद्विश्वम् (acc.) BUĀG. P. 4, 24, 50.

क्रम (von क्रम्) m. 1) Schritt: विश्लोः AV. 10, 3, 25. विश्लोः क्रमेणात्पै-
नान्क्रामानामि TS. 3, 5, 3, 1. त्रीन्ययाचात्मनः क्रमान् R. 1, 31, 17, 18. 5, 23,
23. सागरः प्रवगेन्द्रेण क्रमेणैकोन लङ्घितः MBu. 3, 11178. BUĀG. P. 8, 19,
22. कथमप्यहम् । प्राविणं मम पश्चाच्च शर्ववर्मा लघुक्रमम् KATHĀS. 6, 134.
— 2) Gang: तेयाम् (वत्सानाम्) श्रादिकानं क्रमः TRIK. 2, 9, 20. Gang, Ver-
lauf (der Zeit, des Schicksals, der Rede): कालक्रमात् im Verlauf der
Zeit PAÑKĀT. III, 240. भाग्यक्रमेण हि धनानि भवन्ति यान्ति MĀKĪ. 8, 7.
अनेन वचनक्रमेण Hit. 25, 10. — 3) Fuss II. 616. an. 2, 317. द्वादशा-
त्तिमुज्जक्रमः MBu. 3, 14316. — 4) die zu einem Sprunge, einem Angriff
angenommene Stellung: (हरिः) क्रमं वचन्ध क्रमितुम् BHATT. 2, 9.
मया (ein Löwe spricht) न क्रमः सञ्जीकृत श्वासीत् अन्वया गज्ञो ऽपि
मत्क्रमात्क्रान्तो न गच्छति PAÑKĀT. 213, 25. 216, 1. त्वया सञ्जीकृतक्रमेण
स्यात्तद्यम् 3, 5. 217, 3. तद्गुणार्थं मया (eine Schlange spricht) क्रमः स-
ञ्जितः 197, 24. सिंहे ऽपि क्रमे कृत्वा निःसृते ऽग्रे व्यवस्थितः 229, 20.
Dieses ist viell. das क्रम = श्राक्रमण MED. m. 4. — 5) ein regelmässiger
Gang, Ordnung, Reihenfolge, Rangordnung, Erbfolge AK. 3, 4, 21, 149.
II. 1503. II. an. MED. m. 4. AV. 8, 9, 10. RV. PRĀT. 13, 5. मन्त्रक्रम KĀTJ.
ÇR. 17, 12, 11. 26, 4, 14. श्रुत्यर्थक्रमेभ्यः 1, 5, 3, 6, 17. 16, 6, 25. R. 5, 83, 1.
निमित्तनैमित्तिकयोर्यं क्रमः ÇĀK. 189. वर्णक्रमेण nach der Ordnung der
Kasten M. 8, 24, 9, 85. ज्ञातिक्रमेण PAÑKĀT. 53, 23. वर्णक्रम TRIK. 1, 1, 3.
क्रमाद्-यागतं द्रव्यम् durch Erbschaft JĀGĪ. 2, 119. क्रमेण in regelmässigen
Gange, nach und nach, allmählich R. 2, 80, 21. 3, 13, 19. PAÑKĀT.
209, 24. II, 38. RAGH. 2, 24, 3, 7. KATHĀS. 2, 77, 6, 123. VID. 137. RĪĠĀ-TAB.
5, 164. क्रमात् dass. R. 3, 17, 33. PAÑKĀT. III, 238. RAGH. 3, 32. KATHĀS. 6,
159, 10, 13. VID. 186. 223. RĪĠĀ-TAB. 5, 70. 350. 470. Am Anfange eines
comp. ohne Casusendung: उत्क्रान्तवर्णक्रमधूमर mit dem Schwinden der
Farbe allmählich grau geworden RAGH. 16, 17. क्रमवृद्धैर्दशोत्तरैः (तेया-
दिभिः) BUĀG. P. 3, 26, 52. क्रमनिम्नोर्वी AK. 3, 4, 13, 59. क्रमेण der Ordnung
—, der Reihe nach M. 2, 173. 3, 69. 10, 14. N. 16, 27. Sch. zu P. 1, 1, 45 und
2, 27. H. 589. क्रमात् dass. M. 10, 28. RAGH. 3, 30. VID. 197. Sch. zu P. 1, 1, 46.
AK. 1, 1, 2, 4. 2, 6, 1, 35. 2, 7, 16. H. 46. 292. 807. क्रमतस् dass. 41. ययाक्र-
मम् dass. M. 2, 66, 3, 2. 7, 50. 9, 295. 10, 74. 12, 38, 39. R. 1, 4, 32. MĀRK.
P. 23, 112. Vgl. क्रमशस्. — 6) das Verfahren, Verfahrensweise, Art
und Weise: यत्रोक्तं क्रममाचरेत् Suçr. 2, 111, 15. स्नेहयाक्क्रम 176, 11.
घमात्त्वानामेय क्रमः Hit. 38, 21. साप्यपकृता (लज्जा) तत्कालयोग्यैः क्रमैः
AMAR. 33. प्रेम्णो मैथय्यविपुषणस्य सहजः को ऽप्येय कालः क्रमः 43. क-
ष्टो ह्यविनयक्रमः KATHĀS. 4, 70. पुंसो चतुराणो रतिक्रमः VET. 20, 17. येन

क्रमेण auf welche Art und Weise SUND. 3, 7. R. 2, 26, 20. अनेन क्रमेण
Hit. 92, 1. चक्रनेमिक्रमेण MEGH. 108. नेत्रक्रमेणोपरहोथ सूर्यम् (रेणुः)
RAGH. 7, 36 (St.: veli instar coelum involvebat, warum nicht oculi? ed.
Calc.: इतिक्रमेण auf solche Weise). तदनुमरणक्रमेण in einer dem entspre-
chenden Weise, demgemäss Hit. 9, 8. 99, 2. विचेष्टमाना धरणीतलस्था यथा-
वर्तं शैत्यगुणक्रमाश्च verfahren gemäss MBu. 1, 7023. ein herkömmliches,
vorgeschriebenes Verfahren, Vorschrift; = कल्प, विधि AK. 2, 7, 39. II. 839.
II. an. MED. (lies कल्प st. कम्प). वर्तस्व च सतां क्रमे (Weg?) R. 2, 25, 2.
स्नानादिक्रमं कृत्वा सर्वमेव ययाक्रमम् MĀRK. P. 23, 112. अक्रम ein nicht
herkömmliches, unangemessenes Verfahren: इदमनुचितमक्रमश्च पुंसो य-
दिह वरास्वपि मान्मया विकाराः BHART. 1, 28. तितितन्यक्रमं वैन्य उप-
र्याक्रामतामपि BUĀG. P. 4, 16, 7. — 7) das-an-Etwas-Gehen, Beabsichti-
gen, Absicht: उक्ता गतव्याधक्रमं निवृत्तम् KATHĀS. 18, 380. Gewöhnlich
am Ende eines comp. im instr.: स च दिग्विजयक्रमेणागत्य auf dem
Wege, in der Absicht Hit. 39, 5. प्रस्तावक्रमेण स पाण्डितो ऽब्रवीत् um
einzuleiten 8, 15. कुसुमावचयक्रमेण नेदीयसी भूत्वा MĀLAT. 18, 3. — 8)
Bez. einer eigenthümlichen Lese- und Schreibweise vedischer Bücher,
lectio gradatim procedens; darnach benannt, dass die Lesung nicht un-
gehemmt weiter eilt, sondern der Regel nach mit einem ersten Wort
nur ein darauffolgendes verbindet, dieses auf's Neue zum Ausgangspunkt
macht und ihm das dritte anreicht. Diese Art heisst genauer Wort-Kra-
ma (पदक्रम TAITT. PRĀT. 2, 12), während ein Verfahren ähnlicher Art
in Beziehung auf Consonantenverbindungen Buchstaben-Krama (वर्ण-
क्रम TAITT. PR. ehend.) genannt wird. Vgl. auch पदक्रम und ROTH, Zur
L. und G. d. W. 83. PERTSCH, UPAL. 3. fgg. Krama selbst heisst sowohl
die Methode (विधि; क्रमाध्ययन, क्रमपाठ) als die nach derselben gebil-
deten Verbindungen von Wörtern (क्रमपद), welche nach der Zahl der
eine Einheit bildenden Wörter näher bestimmt wird als द्विक्रम, त्रिक्रम
u. s. w. क्रमो द्वाभ्यामभिक्रम्य प्रत्यादयोत्तरं तयोः । उत्तरेणोपसंख्यात्-
धार्धर्चं समापयेत् ॥ RV. PRĀT. 10, 1, 12. 33. 34. 11, 1, 12. क्रमः स्मृतिप्रयो-
नः VS. PRĀT. 4, 180. 195. AV. PRĀT. 4, 78. TAITT. PRĀT. 2, 9, 11. UPAL. 1, 12.
13. द्विक्रम RV. PRĀT. 11, 3, 8. त्रिक्रम 11, 10. अयत्नमध्यानि त्रीणि च त्रि-
क्रमः VS. PRĀT. 4, 182. चतुःक्रम RV. PRĀT. 11, 10 (vgl. VS. PRĀT. 4, 185).
पञ्चक्रम UPAL. 2, 30. बहुक्रम RV. PRĀT. 11, 11. 13. 18. क्रमवत् AV. PRĀT.
4, 123. — 9) Macht (शक्ति) H. an. MED. — 10) N. pr. क्रमराज्य RĪĠĀ-TAB.
5, 87. Nach BENFEY = क्रमवर्त. — Vgl. उहक्रम, विभुक्रम.

क्रमक (von क्रम 8.) m. ein Leser oder Kenner des Krama P. 4, 2,
61. Vop. 7, 15.

क्रमज (क्रम 8. + ङ) adj. durch den Krama entstanden AV. PRĀT. 1, 58.
VS. PRĀT. 1, 104.

क्रमजित् (क्रम + जित्) m. N. pr. eines Fürsten MBu. 2, 123.

क्रमज्या (क्रम + ज्या) f. the sine of a planet; declination KĀLAS. 361
bei HAUGHTON. — Vgl. क्राजित्या.

क्रमण (von क्रम्) 1) m. a) Schritt: विभुक्रमसंज्ञान्क्रमणात्कोरेति Sch.
zu KĀTJ. ÇR. 3, 8, 11. — b) Fuss II. 616. — c) Pferd H. ç. 176. — d) N.
pr. eines Sohnes von Bhaḡamāna HARIV. 2002. — 2) n. a) das Schrei-
ten, Gehen BUĀG. P. 8, 20, 28. यो ऽहं मार्जारः क्रमणो MĀKĪ. 50, 15. गोक-
मणात् (भूशुद्धिः) JĀGĪ. 1, 188. — b) das Ueberschreiten: सागरं MBu. 3,

16254. समुद्र^० R. 5,1 in der Unterschr. — c) *das an-Etwas-Schreiten, Unternehmen*: काष्ठाय क्रमणे P. 3,1, 14. — d) *Behandlung nach der Weise des Krama* (क्रम 8.): संयोगानो स्वरभङ्ग्या व्यवायो विक्रमणं क्रमणं वा यथोक्तम् RV. PAĀT. 14, 25.

क्रमत्रैराशिक (क्रम + त्रै^०) *the direct rule of three terms* (Gegeus. व्य-स्तत्रै^० oder विलोमत्रै^०) COLEBR. Alg. 34.

क्रमदीश्वर (क्रमत् = क्रामत्, partic. von क्रम्, + ईश्वर) m. N. pr. eines Grammatikers COLEBR. Misc. Ess. II, 43. GILD. Bibl. 383.

क्रमपद (क्रम 8. + पद) n. *Wortverbindung im Krama*: द्वे पदे क्रमपदम् AV. PRĀT. 4, 110.

क्रमपाठ (क्रम 8. + पाठ) m. *die Krama-Lesung* Comm. zu VS. PAĀT. 4, 180. KĀTJ. zu P. 8, 4, 28.

क्रमपूरक (क्रम + पू^०) m. N. eines Baumes (s. वक्र) RĀĠAN. im ÇKDr.

क्रमप्राप्त (क्रम + प्राप्त) adj. *in dessen Besitz Jmd durch Erbfolge gelangt ist*: क्रमप्राप्तं पितुः स्वं यो राज्यं समनुशास्ति ह N. 12, 36. — Vgl. क्रमागत, क्रमायात.

क्रमयोग (क्रम + योग) m. *Reihenfolge, regelrechte Aufeinanderfolge*: (भूतानामभिधास्यामि) क्रमयोगं च जन्मनि M. 1, 42. क्रमयोगार्थतद्विद् R. 6, 16, 60. घनेन क्रमयोगेन *in regelrechter Weise* M. 2, 64. 6, 85. MBu. 1, 5287. क्रमकालयोगात् MBu. 3, 8733 bedeutet wohl wie कालयोगेन (andere erklärt u. कालयोग) *im Verlauf der (regelmässig verrinnenden) Zeit, mit der Zeit*.

क्रमवर्त (क्रम + वर्त) N. pr. eines Gebietes in Kaçmirā RĀĠA-TAR. 3, 227. Heisst क्रमवत्तु (क्रमवत्त?) 4, 39; vgl. TROYER zu d. St.

क्रमणम् (von क्रम) adv. 1) *nachundnach, allmählich*: उचितादप्यकृतात्क्रमणो विरमेत् Suçr. 2, 143, 11. M. 6, 23. 7, 166. R. 4, 17, 35. PAÑKĀT. II, 37. Hit. II, 10. VID. 337. — 2) *der Ordnung nach, der Reihe nach* M. 1, 68. 3, 12. 4, 125. 221. 6, 10. 88. 7, 72. 9, 165. 220. 325. 336. 12, 34. 53. 87. SĀV. 1, 37. R. 3, 56, 5. 4, 43, 9. SĀMĀJAK. 30. RAĠH. 12, 47. — Vgl. क्रमेण unter क्रम 3.

क्रमशास्त्रं (क्रम 8. + शास्त्र) n. *Vorschrift über den Krama* RV. PAĀT. 11, 33.

क्रमसंस्कृता (क्रम 8. + सं^०) f. *eine nach der Weise des Krama geschriebene Veda-Sammlung* Roth, Zur L. u. G. d. W. 83.

क्रमसंस्कृत (क्रम + सं^०) Titel einer Schrift; s. u. कृतदान.

क्रमसंदर्भप्रभास (क्रम - सं^० - प्र^०) Titel eines Abschnittes (खण्ड) in einem best. Werke, cit. im ÇKDr. (s. u. कल्प 2, d.).

क्रमागत (क्रम + आगत) adj. *durch Erbfolge —, folgemässig herstemend, — in Jmds Besitz gelangt*: अस्वतस्त्वस्तत्र गृही यत्र तत्स्यात्क्रमागतम् NĀRADA im VJAVADĀRAT. ÇKDr. (भृत्याः) क्रमागताः PAÑKĀT. I, 96. Häufig geht dem Worte noch eine nähere Bestimmung voran: पूर्वक्रमागतात् (भोगात्) JĀĠN. 2, 27. वंशक्रमागत (मित्र) Hit. I, 188. कुलक्रमागत (सचिव) PAÑKĀT. 192, 24. पितृपितामहक्रमागतमन्त्रिभिः 173, 19. आचारः पारंपर्यक्रमागतः M. 2, 18. — Vgl. क्रमप्राप्त, क्रमायात.

क्रमादित्य (क्रम + आदित्य) m. ein Bein. des Königs Skandagupta LIA. II, 753. 971.

क्रमाध्ययन (क्रम 8. + अद्य^०) n. *die Krama-Lesung* Comm. zu AV. PRĀT. 4, 108. fg.

क्रमायात (क्रम + आयात) adj. = क्रमागत Mit. im ÇKDr. *durch Erbfolge auf den Thron gelangt* (भूपति) PAÑKĀT. I, 83.

क्रमि m. = कृमि Wurm, Made BHAR. und DVIRĪPAK. im ÇKDr. Suçr. 2, 224, 7. 540, 16. MĀRK. P. 13, 22. क्रमिन्न, क्रमिन्ना, क्रमिणत्रु (RATNAM. im ÇKDr.) s. u. कृमि^०.

क्रमिक (von क्रम) adj. 1) *nacheiner bestimmten Ordnung —, methodisch zu Werke gehend*: अतैरनुबुधैः क्रमिकैस्ते (कर्मात्ताः) च काञ्चिदनुष्ठिताः MBu. 2, 166. — 2) *der Reihe nach folgend, successivus*: किं मृद्धयोर्युगपद्भायमानयोः कार्यकारणभावः किं वा क्रमिकयोः Sch. zu KAP. 1, 38. 40. इदं श्लोकार्थत्रये नानास्थानस्थं न तु क्रमिकम् DĀJ. 17, ult.

क्रमितरु nom. ag. von क्रम् Vop. 26, 28.

क्रमु m. *Betelnussbaum* (s. क्रमुक) BHAR. und DVIRĪPAK. im ÇKDr.

क्रमुक 1) m. a) N. verschiedener Pflanzen: α) *Betelnussbaum* AK. 2, 4, 5, 34. 3, 4, 3, 21. II. 1154. an. 3, 16. fg. MED. k. 54. fg. Suçr. 1, 138, 3. 2, 78, 4. BHĀG. P. 8, 2, 11. क्रमुकपाल n. *Betelnuss* RĀĠAN. im ÇKDr. — β) *eine Art Maulbeerbaum* (वृक्षदारु) AK. 2, 4, 2, 22. MED. — γ) *eine Art Lodhra* (पट्टिकालोध) AK. 2, 4, 2, 21. H. an. MED. — δ) *eine Art Gras* (भद्रमुस्तक) TRIK. 3, 3, 15. H. an. MED. — b) *die Frucht der Baumwollenstaude* MED. — c) pl. N. pr. eines Volkes: आक्रम्य क्रमुकान्सत कोङ्कणान्सत तापयन् RĀĠA-TAR. 4, 159. — 2) f. ई *Betelnussbaum* ÇARDAR. im ÇKDr. — Vgl. कुमुक.

क्रमेतर (क्रम 8. + इतर) gaṇa उक्थादि zu P. 4, 2, 60.

क्रमेल m. *Kameel* UṆĀDIK. im ÇKDr. क्रमेलक m. dass. AK. 2, 9, 75. H. 1233. PAÑKĀT. 89, 6. — Vielleicht entlehnt; vgl. LIA. I, 299, N. 3.

क्रमोद्देग (क्रम + उद्देग) m. *Stier* BHĀIRP. im ÇKDr.

क्रम्य (von क्रम् oder क्रम 8.) adj. *durch den Krama entstehend* RV. PAĀT. 18, 18.

क्रयं (von क्री) m. *Kauf, Einkauf* VS. 8, 55. 19, 13. TS. 3, 1, 2, 1. न पुरा सोमस्य क्रयादपौषवति 6, 1, 3, 3. ÇAT. BR. 3, 3, 2, 10. 4, 6, 8, 6. KĀTJ. ÇR. 7, 1, 31. 2, 2. सोमिन शष्पक्रयः 19, 1, 18. M. 8, 201. 202. 209. 10, 115. JĀĠN. 2, 251. AK. 2, 9, 82. H. 871. PAÑKĀT. 184, 9. मिथ्याक्रयस्य कयनम् 1, 13. 7, 16. क्रयक्रीत *erkauft*: मैत्रुनम् Hit. I, 131. क्रयद्रव्य *die Sache, um welche man Etwas kauft, eintauscht* Sch. zu KĀTJ. ÇR. 1, 8, 21.

क्रयणा (wie eben) n. *das Kaufen* KĀTJ. ÇR. 10, 9, 29. 14, 1, 13. LĀTJ. 8, 4, 5. — Vgl. रात्रक्रयणा, सोमक्रयणा.

क्रयणीय (von क्रयणा) adj. *zum Kaufen bestimmt* KĀTJ. ÇR. 16, 6, 23.

क्रयलेख्य (क्रय + लेख्य) n. *Kaufbrief*: गृहं तैत्रादिकं क्रीत्वा तुल्यमूल्यात्तरान्वितम् | पत्रं कार्यते यस्तु क्रयलेख्यं तदुच्यते || BRUASP. im PAĀJACĀHĪTAT. ÇKDr.

क्रयविक्रय (क्रय + विक्रय) P. 4, 4, 13. m. du. *Kauf und Verkauf* M. 8, 401. sg. dass. und *Handel* M. 7, 127. 9, 332. नासन्कृतयुगे तात तदा न क्रयविक्रयः | न सामङ्ग्यनुर्वर्णाः MBu. 3, 11237. कृत्वा च क्रयविक्रयम् PAÑKĀT. 184, 9. क्रयविक्रयानुशयः M. 8, 5.

क्रयविक्रयिक (von क्रयविक्रय) m. *Handelsmann* P. 4, 4, 13. AK. 2, 9, 79. H. 867.

क्रयविक्रयिन् (wie eben) adj. *der da kauft oder verkauft, einen Handel abschliesst* M. 5, 51. 8, 400. सव्याजक्रयविक्रयी JĀĠN. 2, 262.

क्रयशीर्ष n. = कपिशीर्ष *Mauersims* TRIK. 2, 2, 6.

क्रयाक्रयिका (von क्रय + घक्रय) f. gaṇa शाकपार्थिवादि Siddh. K. 46, b.

क्रयाणक (von क्री oder क्रय) adj. was gekauft wird, zum Verkauf geeignet: वसूनि Vet. 23, 13. — Vgl. कयानक, भयानक, शयानक.

क्रयोरुह (क्रय + अरुह) m. Markt (wo die Waare zum Kauf aufgestapelt wird) Taik. 2, 1, 20. Hār. 70.

क्रयि adj. in der dunklen Stelle: रुद्र यत्ते क्रयि परं नाम TS. 1, 8, 14, 2, wo VS. 10, 20 क्रिवि gelesen wird und TBr. 4, 7, 8, 6 क्रयी.

क्रयिक (von क्रय) adj. subst. kaufend, der da kauft, Käufer Uṇ. 2, 45. Kāc. und Siddh. K. zu P. 4, 3, 13. AK. 2, 9, 79. H. 868. धनेन क्रयिकः MBh. 13, 5633.

क्रयिन् (wie eben) adj. der da kauft H. 868.

क्रय्य (von क्री) adj. zum Kauf ausgestellt P. 6, 1, 82. Vop. 26, 16. AK. 2, 9, 82. H. 871. käuflich: क्रय्यस्ते सोमा राजा इति क्रय्य इत्याह सोम-विक्रयी Çat. Br. 3, 3, 3, 1. Kāṭh. Çr. 7, 8, 2, 3. 19, 1, 18. — Vgl. क्रेतव्य, क्रेय.

क्रयणं adj.: घत्रा न हार्दि क्रयणस्य रेवते यत्रा मृतिर्विद्यते पूत्रवन्धनी RV. 5, 44, 9.

क्रवि = क्रविम् in घक्रविकृत.

क्रविर्भु (von क्रवि oder क्रविम् adj. nach rohem Fleisch gierig: क्रव्यात्क्रविर्भुर्वि विनेतु वृकणम् RV. 10, 87, 5.

क्रविस् n. rohes Fleisch, Aas, खाद्यः य ग्रामस्य क्रविषो गन्धो अस्ति RV. 1, 162, 10, 9. पौरुषेयेण क्रविषो 10, 87, 16. य ग्रामे मांसमृत्ति पौरुषेये च ये क्रविः AV. 8, 6, 23. — Vgl. क्रवि, क्रव्य und das damit verwandte क्रूर.

क्रव्य n. dass. Nir. 6, 11. AK. 2, 6, 2, 14. H. 622. Hār. 53. Buāg. P. 4, 18, 24. 5, 26, 12. वेतालैः क्रव्यगन्धिभिः (wohl °गर्धिभिः) Kathās. 12, 48. Viell. = क्रव्यादयिः Çāṅkṣ. Çr. 3, 4, 6.

क्रव्यघातन m. Antilope Çabdaḥ, im ÇKDr. Zerlegt sich in क्रव्य + घातन, wobei das erste Wort als instr. aufzufassen ist: die man des Fleisches wegen tödtet; vgl. Buāg. P. 5, 26, 12: यत्र नियतितं पुरुषं क्रव्यादा नाम हरवस्तं क्रव्येण (des Fleisches wegen) घातयन्ति यः केवलं देहेभ्यः.

क्रव्यभुञ्ज (क्रव्य + भुञ्ज) adj. fleischfressend, aassfressend Suçr. 1, 200, 4, 2, 341, 11.

क्रव्यमुख (क्रव्य + मुख) Fleisch im Maule haltend, N. pr. eines Wolfes Pañśat. 87, 4.

क्रव्यवाहन (क्रव्य + वा) adj. Leichname führend: अग्निः (im Gegeus. zu कृव्यवाहन) RV. 10, 16, 11.

क्रव्याद् (क्रव्य + घद्) P. 3, 2, 69. adj. subst. Fleisch —, Cadaver verzehrend Nir. 6, 11. H. a n. 2, 224. MED. d. 24. vom Agni des Scheiterhaufens, Agni in einer seiner schrecklichen Formen: क्रव्याद्मग्निं प्र ह्निषामि दूरं यमराज्ञो गच्छतु रिप्रवाहः । इहैवायमितेरो ज्ञातवैदा देवेभ्यो कृव्यं वक्तु प्र-ज्ञानम् ॥ RV. 10, 16, 9, 10. अग्निं अग्निमामाद् वाह् नित्क्रव्याद् मेध VS. 1, 17. AV. 3, 1, 8. fgg. वक्तु क्रव्याद्भूयं यो अस्य मांसं त्रिहीर्यति 5, 29, 15. 8, 2, 9. 12, 2, 4. Kauç. 71. Çat. Ba. 1, 2, 4, 4. 12, 5, 1, 14. von Jātudhāna und andern Gespenstern RV. 10, 87, 2, 49. 162, 2. 7, 104, 2. AV. 3, 28, 2. 4, 36, 3. 5, 29, 10. Çāṅkṣ. Çr. 4, 19, 10. von Rakshas AK. 1, 1, 1, 55. H. 188. H. a n. MED. R. 6, 16, 5. Ragh. 15, 16. von Thieren M. 5, 131. 11,

199. 12, 58. Jāg. 3, 272. MBh. 1, 2484. 13, 4840. Suçr. 1, 184, 12. 208, 13. — Vgl. घक्रव्याद्.

क्रव्याद् (क्रव्य + घद्) P. 3, 2, 69, Sch. Vop. 26, 69. adj. (f. घ्रा) subst. dass. (अग्निः) क्रव्यादो मृतभक्षणः Gaṇjasañgr. 1, 11. eine der neun Samidh 27. क्रव्यादो (sc. अग्निः) मृतभक्षणे Tiruñādit. im ÇKDr. क्रव्यादा च तनुर्या ते मा सर्वं भक्षयिष्यति MBh. 1, 932. von Rakshas AK. 1, 1, 1, 55. Sch. zu II. 187. 188. MBh. 13, 5620. R. 3, 43, 16. (महौरावे) क्रव्यादा नाम हरवस्तं क्रव्येण घातयन्ति Buāg. P. 5, 26, 12. von Thieren M. 5, 14, 11, 137. 156. 12, 59. Jāg. 1, 172. MBh. 1, 2948. 4513. 3, 2005. R. 2, 25, 15. 61, 6. 4, 30, 13. 6, 88, 25. Buāg. P. 4, 18, 24. — Löwe, Falke Rāgan. im ÇKDr. — N. pr. eines Volkes Varāh. Bṛh. S. 14, 18 in Verz. d. B. H. — क्रव्याद्-रस Verz. d. B. H. No. 972. 993. — Vgl. घक्रव्याद्.

क्रव्याशिन् (क्रव्य + आशिन्) adj. subst. dass. Wils.

क्रशय् (denom. von कृश) mager machen: क्रशितं शरीरमशरीरशैः Çiç. 9, 61.

क्रशिमेन् (von कृश) m. Magerkeit gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123.

क्रशिष्ठ und कृशीयम् s. u. कृश.

क्रष्टव्य (von कर्ष) adj. herauszuziehen: अष्टमे गर्भमासे च पाटयित्वाद्दं वया । तस्याः स गर्भः क्रष्टव्यः Kathās. 26, 164.

क्रा (von क्रम्) adj. schreitend, gehend am Ende einiger comp. P. 3, 2, 67. Vop. 26, 66. 67. — S. auch उदधिक्रा, दधि°, रुधि°.

क्राकचिक (von क्रकच) m. Säger, Holzsäger R. 2, 83, 14.

क्राय m. 1) Tödtung, Mord H. 372. Vgl. क्रय, क्रयन. — 2) N. pr. eines Fürsten MBh. 3, 489. ग्रहं तु सुपुत्रे यं तु सिद्धिर्कार्किन्दुमर्दनम् । स क्राय इति विख्यातो बभूव मनुजाधिपः ॥ 1, 2676. ein Sohn Dhrtarāsh- tra's 3747. N. pr. eines Nāga 16, 120. eines Affen 3, 16287. patron. von क्रय Hariv. 4966. 5090. 6664. Vgl. क्रयन.

क्रात् (von क्रम्) 1) partic. s. u. क्रम्. Bed. des praes. Kār. zu P. 3, 2, 188. — 2) m. a) Pferd Taik. 2, 8, 41 (lies: कृरिः क्रात्तः). — b) (in astronomy) declination Wils. — 3) f. घ्रा a) N. einer Pflanze, eine Art Solanum (s. वृक्षती) Rāgan. im ÇKDr. — b) N. eines Metrums (s. क्रात्त) Colebr. Misc. Ess. II, 162 (XII, 9). — 4) n. a) Schritt Çat. Ba. 5, 4, 2, 6. 9, 5, 1, 37. 38. M. 12, 121. विज्ञोः क्रात्तम् N. einer Soma-Feier Çat. Ba. 13, 5, 1, 11; vgl. विज्ञुक्रम. — b) a certain aspect when the moon is in conjunction with a planet Kālas. 309 bei Haughton.

क्रात्ति (wie eben) f. 1) Schritt, Gang AK. 3, 4, 23, 143. — 2) Sonnenbahn. — 3) Declination eines Planeten Śēbjasiddh. im ÇKDr. — 4) Angriff H. 1511.

क्रात्तिक्रान् (क्रात्ति + क्रान्) m. die Sonnenbahn, Ekliptik Kālas. 361 bei Haughton.

क्रात्तिव्या (क्रात्ति + व्या) f. the sine of the declination Kālas. 361 bei Haughton. — Vgl. क्रमव्या.

क्रात्तिपात (क्रात्ति + पात) m. the intersection of the ecliptic and equinoctial circles, intersecting point of the sun's path (विषुवत्क्रात्तिवलय-योः संपातः क्रात्तिपातः स्यात्) Śūras. bei Colebr. Misc. Ess. II, 374.

क्रात्तिभाग (क्रात्ति + भाग) m. the declination of a point of the ecliptic Kālas. 361 bei Haughton.

क्रात्तिमण्डल (क्रात्ति + मण्ड) n. die Sonnenbahn, Ekliptik Wils.

क्रातिवलय (क्राति + व^०) m. dass. ŚĀRĀS. bei COLERA. Misc. Ess. II, 374.

क्रात् (von क्रम्) m. Vogel Up. 5, 43.

क्रामेतरकं = क्रमेतरमर्धति वेद वा gaṇa उक्थादि zu P. 4, 2, 60.

क्रायक (von क्री) m. Küufer AK. 2, 9, 79. H. 868.

क्रावन् s. दधिक्रावन्.

क्रिमि (Up. 4, 123) und die damit zusammengesetzten Wörter s. unter कृमि.

क्रिय (aus dem griech. κριός) m. der Widder im Thierkreise Dlp. im ÇKDr. VARĀH. in Verz. d. B. H. No. 857. HOAÇ. in Z. f. d. K. d. M. 4, 306.

क्रिया (von 1. कर) f. P. 3, 3, 100. Vop. 26, 187. 1) Ausführung, Ver- richtung, Bereitung, Beschäftigung womit; Geschäft; Handlung, Thätigkeit, Arbeit, Mühe AK. 3, 3, 1. 3, 4, 21, 159. TRIK. 3, 2, 1. H. 1497. an. 2, 351. fg. MED. j. 12. Z. d. d. m. G. 9, LVIII. इष्ट्याक्रिया KĀTJ. Ça. 16, 4, 24. पुनः क्रिया 25, 4, 15. यत्तुःक्रिया 1, 10, 13. पशोर्वा सवनविधिक्रिया 24, 7, 26. 1, 6, 6. 4, 3, 25. क्रियया चैव कर्मणाम् M. 9, 298. कौशालिव्यस्य च क्रिया 11, 65. लवण^० JĀG. 3, 235. मृत्पात्र^० MBu. 13, 38. यज्ञदानतपः- क्रियाः BHAG. 17, 24. उपचार^० M. 8, 357. धर्म^० 8, 226. 12, 31. विकर्म^० 9, 226. सर्वकामक्रियाभिश्च सर्वेषां तुष्टिमावकृत् Siv. 3, 19. इप्सितार्थक्रिया MBu. 112. पलायनक्रियो कुर्वन्ति PAÑĀT. 63, 9. नाशमानि स्यात्तुर्क्रिया I, 430. द्वारदुर्ग^० R. 5, 72, 3. ऋणं दातुमशक्ता यः कर्तुमिच्छेत्पुनः क्रियाम् ein neues Geschäft eingehen M. 8, 154. सर्वैर्धर्मविवादिषु बलवत्युत्तरा क्रिया Act JĀG. 2, 23. घ्नानामस्य क्रिया काचिद्दृश्यते नेह कर्हिचित् M. 2, 4. मानुषे विद्यते क्रिया 7, 205. घ्नयेन परिक्रीणस्य पुरुषस्याल्पमेधतः । क्रियाः सर्वा विनश्यन्ति ग्राम्ये कुसरितो यथा Hit. 1, 117. ज्ञानं भारः क्रियो विना 16. श्रौतमुक्वानिवृत्त्यर्थं यथा क्रियासु प्रवर्तते लोकः SĪKHAJAK. 38. मन्दः क्रियासु AK. 3, 1, 17. H. 353. प्रणयिक्रिया Ltebesdienst Vikr. 94. नाद्रव्ये विहित्वा काचित्क्रिया फलवती भवेत् Hit. Pr. 43. क्रिया हि वस्तुपूर्वता प्रसीदति RAGH. 3, 29. Handlung (als allgemeiner Verbalbegriff) P. 1, 3, 1, Seb. AK. 1, 1, 5, 3. क्रियाशब्द H. 1325. क्रिया = चेष्टा eine Handlung des Körpers, Bewegung der Glieder AK. 3, 4, 21, 159. H. an. MED. क्रियायुक्तमयमूर्धकलेवरम् = कवन्ध AK. 2, 8, 2, 86. Arbeit, literarisches Product: मृणुत जना श्रवधानात्क्रियामिमो कालिदासस्य Vikr. 2. — 2) ärztliche Behandlung, Anwendung von Mitteln, Kur AK. 3, 4, 21, 159. H. an. MED. Suça. 1, 3, 10, 13. मोघाः क्रियाः सर्वा भवत्येव गतायुषः 117, 12. मृदो कुर्यात्क्रियाम् 129, 15. 131, 5. मूत्रवर्तिक्रिया 2, 134, 14. पृथक्क्रिया- च्यासु क्रियास्वैकैव कल्पना 333, 8. 342, 7. समक्रियत्वं, विषमक्रियत्वं das Unterliegen gleicher, ungleicher Kur 1, 272, 6. 7. — 3) eine heilige Handlung, Opferhandlung, Cerimonie M. 2, 80. प्रत्यूहनाग्निषु क्रियाः 3, 34. नास्ति स्त्रीणां क्रिया मत्स्यैः 9, 18. क्रीनक्रिय 3, 7. स गुरुयः क्रियाः कृत्वा वेदमस्मै प्रयच्छति JĀG. 1, 34. कृत्वा पौर्वाह्निकीं क्रियाम् ABG. 4, 2. BHAG. 2, 43. 11, 48. Viçv. 3, 24, 25. Çik. 13, 13, 23. क्रियाश्च तस्या (जाता- याः) मुदितश्चेत् स नृपतिस्तदा Siv. 1, 20. अनुष्ठितज्ञानकर्मादिक्रियः ad Çik. 191. पुंसवनादिकाः क्रियाः — व्यधत् RAGH. 3, 10. क्रियतमेषां सूतानां च- र्मा क्रिया Todtencerimonie, Verbrennung des Leichnams u. s. w. MBu. 4, 834. R. 6, 96, 10. COLERA. Misc. Ess. I, 119. क्रियालोप M. 9, 180. 10, 43. BRABMA-P. 56, 20. क्रियापदति Verz. d. B. H. No. 1073. 1107. उत्तरक्रि-

H. Theil.

याविधि 1108. Cultus, = पूजन, पूजा, श्रद्धा AK. 3, 4, 21, 159. H. an. MED. त्रेतादिषु ऋरर्चा क्रिययि कविभिः कृता BHAG. P. 7, 14, 39. = श्राद्ध SVĀ- MIN zu AK. = शौच ÇARDAR. im ÇKDr. — 4) in der Gerichtsspr. = क्रि- यापाद BHASP. im VJAVAHĀRAT. ÇKDr. — 5) die person. Thätigkeit oder heilige Handlung ist eine Tochter Daksha's und Gemahlin Dharma's MBu. 1, 2578. HARIV. 12452. VP. 54. fg. BHAG. P. 4, 1, 49. 51. eine Toch- ter Kardama's und Gemahlin Kratu's 3, 24, 23. 4, 1, 39. — Die Lexi- cographen kennen noch folgende Bedd.: 6) Beginn (श्राम्भ, प्रारम्भ). — 7) Sühne (निश्कृति). — 8) Untersuchung (संप्रधारण). — 9) Studium (शि- ला; vgl. क्रियाकार). — 10) Mittel (उपाय) AK. H. an. MED. — 11) In- strument (कारण, wofür MED.: करण) H. an.

क्रियाकार (क्रिया + 1. कार) 1) adj. eine Handlung vollbringend, dadurch कट erklärt TAİK. 3, 3, 93. H. an. 2, 82. — 2) m. a) Anfänger, Lehrling (vgl. क्रिया 6 und 9) TRIE. 2, 7, 5. — b) Uebereinkunft AK. 3, 4, 16, 95.

क्रियातल (क्रिया + तल) n. ein Tantra der Handlung, eine der vier Klassen von Tantra bei den Buddhisten BURN. Intr. 638.

क्रियोदेषिन् (क्रिया + द्वे^०) adj. einen Abscheu vor der क्रिया (s. क्रि- यापाद) genannten Abtheilung in einem Proesse habend; der Nichts von Zeugen, Documenten, Gottesurtheilen u. s. w. wissen will (von einem Angeklagten); = साक्ष्यलिखितभुक्तियुक्तिशपथद्वेषा ÇKDr. mit dem u. अन्यवादिन् mitgetheilten Beispiele. Vgl. VJAVAHĀRAT. 16.

क्रियापथ (क्रिया + पथ) Behandlungsweise, Kurart Suça. 2, 42, 18. 48, 14.

क्रियापाद (क्रिया + पाद) m. Zeugenaussage, geschriebene Documente und andere Beweise des Klägers; bilden den dritten Abschnitt einer gerichtlichen Verhandlung: पूर्वपतः स्मृतः पादा द्वितीयश्चात्तरः स्मृतः । क्रियापादस्तथा चान्यश्चतुर्थो निर्णयः स्मृतः ॥ BRĀSPATI im VJAVAHĀRAT. ÇKDr. Die ed. Calc. 12 liest: द्विपादश्चात्तरः.

क्रियान्युपगम (क्रिया + अनु^०) m. s. u. अनुपगम.

क्रियायोग (क्रिया + योग) m. 1) die Verbindung mit einer Handlung, einem Verbum KĀR. zu P. 1, 1, 14. — 2) Anwendung von Mitteln Suça. 2, 114, 7. — 3) der praktische Joga: तपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि क्रि- यायोगः JOGAS. 2, 1. येन (नारदेन) प्रोक्तः क्रियायोगः परिचर्याविधिर्ऋरेः BHAG. P. 4, 13, 3. Verz. d. B. H. No. 432. COLERA. Misc. Ess. I, 416. क्रियायोग- स्तार bildet einen Theil des PADMAPURĀNA; vgl. WOLLBEIM im Jahresb. d. d. m. G. für das Jahr 1846, S. 133 — 139. Verz. d. B. H. No. 436.

क्रियावत् (von क्रिया) adj. 1) der Thaten vollbringt, handelnd, thätig AK. 3, 1, 18. H. 353. MUNP. Up. 3, 1, 4. Z. d. d. m. G. 6, 14, N. 2. शास्त्रा- ण्यधीत्यापि भवन्ति मूर्खा यस्तु क्रियावान्पुरुषः स विद्वान् Hit. 1, 162. तु- र्गाक्रियावान् der sich mit Pferden beschäftigt DUBĀTAS. 70, 9. — 2) der die religiösen Begehungen regelrecht vollzieht ÇĀKHA. GAṆA. 1, 2. MUNP. Up. 3, 2, 10. MBu. 3, 166. 13113. R. 2, 106, 10.

क्रियावसत्र (क्रिया + वसत्र von सद्) adj. der durch Zeugenaussagen u. s. w. im Process unterlegen ist VJAVAHĀRAT. 59.

क्रियावादिन् (क्रिया + वा^०) m. 1) Kläger (कार्यवादी । करियादी इति भाषा). — 2) der in einer gerichtlichen Verhandlung die Beweise vor- bringt (प्रमाणवादी) Hit. im ÇKDr. Vgl. कार्यपाद.

क्रियाविधि (क्रिया + विधि) m. eine Regel über die Art und Weise, wie man in einem bestimmten Falle zu handeln hat, M. 9, 220. 12, 87. °स PĀṆKĀT. II, 130.

क्रियाविशाल (क्रिया + वि°) n. Titel des 13ten unter den 14 Pūrva oder ältesten Schriften der Gāina H. 248.

क्रियाविशेषण (क्रिया + वि°) n. die nähere Bestimmung einer Handlung, Adverb Kāç. zu P. 2, 4, 30. Vop. 5, 2.

क्रियेन्द्रिय (क्रिया + इन्द्रिय) n. ein Organ für sinnliche Verrichtungen (s. कर्मेन्द्रिय) H. 138f.

1. क्रिंवि adj.: रुद्र पते क्रिंवि परं नामं VS. 10, 20. Vgl. क्रयि.
2. क्रिंवि m. 1) am eltesten scheint die Bed. Schlauch zulässig, welche zugleich, wie viele ähnliche Bezeichnungen, auf die Wolke angewandt wird, in welchem Falle Śā. in dem Worte den Namen eines Asura sieht. Davon liegt auch die Auffassung des Wortes Naigh. 3, 23 als Name für Brunnen nicht weit ab. घ्रा व रुद्रं क्रिंविं (SV. कृविं) यद्या वात्रयत्तः शतक्रतुम् । मंकिंष्टे सिद्धं रुद्रं मिः RV. 1, 30, 1. खुमी वां स्तोमौ घृश्विना क्रिंविं सेकं घ्रा गतम् 8, 76, 1. घृभि वक्रिंरमर्त्यः सप्त पश्यति वारंकिः । क्रिंविं देवीरतर्पयत् 9, 9, 6. घृधृ विप्रोमां घृयोत्रंसा क्रिंविं (SV. कृविं) युधामवत् 2, 22, 2. प्र यो ननुते घृयोत्रंसा क्रिंविं वधैः प्रुल्लं निघोषयेन् VALABH. 3, 8. येना पृथिव्यां नि क्रिंविं शयथ्यै वज्रेण कृत्यवृणक्तुविघोषिः RV. 2, 17, 6. क्रिंविनामिनि प्रवृणो मुपायति 5, 44, 4. — 2) N. pr. älterer Name der Pañkāta: क्रिवय इति कृ वै पुरा पञ्चालानाचनते ÇAT. Ba. 13, 5, 4, 7. So möglicher Weise auch in den Stellen: याभिः सिन्धुमव्यं याभिस्तूर्वयं याभिर्दशस्वया क्रिंविम् RV. 8, 20, 24. याभिः क्रिंविं वावृयस्ताभिरा गतम् 22, 12.

क्रिंविर्दत् (क्रिंविम्, viell. N. eines Thiers, + दत् Zahn) adj. f. °दती Nīa. 6, 30. यत्रा वो दिव्युद्रदति क्रिंविर्दती RV. 4, 166, 6.

1. क्री, क्रीणाति und क्रीणीति kaufen, erkaufen DuĀTUR. 31, 1. mit dem instr. des Preises und abl. (auch घृत्तिकात्) oder gen. der Person, von welcher gekauft wird: प्रुक्रं त्वां प्रुक्रेणं क्रीणामि VS. 4, 26. 8, 55. 19, 15. क इमं दशभिर्ममेन्द्रं क्रीणाति धेनुभिः wer kauft mir den Indra um zehn Kühe ab RV. 4, 24, 10. TS. 6, 1, 10, 3. 7, 1, 6, 2. यद्या क्रीत्वा धनमाकुराणि AV. 3, 15, 2. ÇAT. Br. 3, 3, 3, 1. 4, 4, 7. 4, 5, 4. 2. 5, 1, 2, 14. प्राच्यां वै दिशि देवाः सोमं राजानमक्रीणांस्तस्मात्प्राच्यां दिशि क्रीयते । तं त्रयोदशान्मासादक्रीणांस्तस्मात्त्रयोदशो मासो नानुविद्यते AIR. Br. 1, 12, 27. यत्र राजानं क्रय्यत्तः स्युः LĀTJ. 5, 5, 8, 9. क्रीणीयायस्त्वपत्यार्थं मातापित्रोर्धर्मत्तिकात् । स क्रीतकः सुतस्तस्य M. 9, 174. यं (अर्थं) क्रीणात्यसुभिः प्रैष्टैस्तस्करः सेवको वणिक् BHĀG. P. 7, 6, 10. कञ्चित्सकृत्सर्वेषामामेकं क्रीणासि पाण्डितम् MBn. 2, 168. (लोकान्) क्रीणीषितांस्तृणकनापि 1, 3666. क्रीनेनेमांश्चित्रवह्नीन् शार्ङ्गलान्क्रेताष्टुकेन च । क्रीणीष घ पाण्डवान् 2, 2103. द्विद्वेषेण oder द्विद्वेषां क्रीणाति er kauft immer zu zwei Droņa Vop. 5, 12. क्रीत्वा M. 5, 32. 8, 222. क्रीत 413. 415. 9, 160 (पुत्र). मरुता पुण्यपण्येन क्रीतेयं कायनौस्त्वया ÇĀNTIC. 3, 1. PĀṆKĀT. I, 17. ततस्तीव्रेणा तपसा क्रीतो ऽहं धीरया तया KATHĀS. 1, 42. VIB. 307. क्रयक्रीतं च मैयुनम् HIT. 1, 131. अयमत्रभवतीभ्यां क्रीतः ich bin von ihnen gekauft so v. a. ganz für sie gewonnen ÇĀK. 33, 21, v. l. Ein auf क्रीत ausgehendes comp. mit vorangehendem Kaufpreise ist oxytonirt nach P. 6, 2, 151. अश्रक्रीतं Seh. hat im fem. ई P. 4, 1, 50. वस्त्रक्रीती Sch. धनक्रीती Vop. 4, 18. nach

SIBDH. K. auch घ्राः धनक्रीता. — caus. क्रापयति P. 6, 1, 48. Vop. 18, 17. — अयं erkaufen: अयक्रीताः सहीयसीर्विधिः AV. 8, 7, 11. सा चेदस्मै न दद्यात्काममेनामयक्रीणीयात् ÇAT. Br. 14, 9, 4, 7 (BṘH. ĀR. UP. 6, 4, 7: अयक्रीणीयात्).

— अग्निं zu einem bestimmten Zweck kaufen: एकं वा एष क्रीयमाणो ऽभिक्रीयते हृन्सामेव रात्र्याय ÇAT. Br. 3, 3, 2, 6. 4, 4, 7.

— अयं med. P. 1, 3, 18. Vop. 23, 1. erkaufen, miethen: सा चेदस्मै न दद्यात्काममेनामयक्रीणीयात् (act.!) ÇAT. Br. 14, 9, 4, 7: अयक्रीणीयात्) BṘH. ĀR. UP. 6, 4, 7. ब्राह्मणं तत्रियं वा सकृन्नेण शताश्वेनावक्रीय ÇĀṆKH. ÇR. 16, 10, 10. 18, 18. — Vgl. अयक्रय.

— अया ankaufen: भार्यां शुल्काक्रीताम् DAÇAK. 80, 4. — Vgl. अयक्रय. — उप ankaufen: घटादानुपक्रिय HIT. 115, 3, 4.

— निस् 1) act. abkaufen, loskaufen von (abl.): अग्नेरेवास्य शरीरे निष्क्रीणामि सोमाद्रसम् TS. 2, 1, 2, 7. 2, 10, 4. तेनैवैनामग्नेरधि निरक्रीणात् 3, 4, 3, 1. 6, 1, 6, 5. निष्क्रीतः स यज्ञियं भागमेतु AV. 2, 34, 1. AIR. Ba. 1, 27. ÇAT. Br. 5, 1, 3, 28. 5, 4, 2. ÇĀṆKH. ÇR. 15, 20, 3, 9. 16, 22, 19. — 2) med. sich (घ्रात्मानम्) loskaufen: प्रमुनालभते सर्वाभ्य एव तदेवताभ्यो यजमानं घ्रात्मानं निष्क्रीणीति AIR. Ba. 2, 3. अकृमेयामेकेनात्मानं निष्क्रीणा इति 7, 15. तत्प्रमुनात्मानं निष्क्रीणीति ÇAT. Br. 3, 3, 4, 21. 22 (ohne घ्रात्मानम्). 6, 2, 8. 11, 1, 8, 4. — Vgl. निष्क्रय.

— परि med. P. 1, 3, 18. Vop. 23, 1. 1) act. erkaufen, eintauschen: पयस्तेस्वा पर्यक्रीणन् AV. 4, 7, 6. ÇAT. Br. 11, 3, 3, 4. fgg. LĀTJ. 8, 4, 4, 7. न्यप्रोधप्रुङ्गाम् — त्रिःसतेर्यवैमायेर्या परिक्रीय Gobu. 2, 6, 6. erkaufen, gewinnen; mit dem instr. oder dat. des Preises P. 1, 4, 44. शतेन oder शताय परिक्रीतः Sch. भन्त्यै मुक्तिः परिक्रीता मद्रिर्विद्धा रूपादिभिः Vop. 5, 18. सेभोगाय (= सेभगेन) परिक्रीतः कर्तास्मि तव नाप्रियम् BHĀT. 8, 78. — 2) act. dingen, miethen: रान्तन्यम् ÇAT. Br. 12, 8, 4, 6. KĀTJ. ÇR. 19, 3, 16. ब्राह्मणं सुराय परिक्रीणीयात् ÇĀṆKH. ÇR. 15, 15, 14. परिक्रीतः (verschieden von क्रीतः) सुतः MBn. 1, 4672. — 3) med. wiedervergelten: कृतेनोपकृतं वायोः परिक्रीणानः BHĀT. 8, 8. — Vgl. परिक्रय u. s. w.

— वि med. P. 1, 3, 18. Vop. 23, 1. 1) kaufen und verkaufen, handeln, erhandeln: वस्त्रेव वि क्रीणावकृा इयमूर्धं शतक्रतो VS. 3, 49. प्रत्रया स वि क्रीणीति (यो गो न दित्सति) er handelt um seine Kinder d. h. es kostet ihn seine Kinder (wenn er die Kuh nicht überlassen will) AV. 12, 4, 2. — 2) eintauschen gegen (instr.), verkaufen für (instr.); med.: गवो शतसकृन्नेण विक्रीणीये सुनं यदि R. 1, 61, 13. विक्रीणीत तिलान् M. 10, 90. विक्रीणीते परस्य स्वं यः 8, 197. भूयिष्ठं कूटमनैश्च (mit falschem Maass oder Gewicht) पाणं विक्रीणते जनाः MBn. 3, 12857. मांसानि — विक्रीणीते युधिष्ठिरे 4, 334. वासांसि — विक्रीणानश्च सर्वेभ्यः पाण्डवेभ्यः प्रयच्छति 332. KATHĀS. 9, 84. act.: विक्रीणाति तिलैस्तिलान् । लुञ्चितानितरैः PĀṆKĀT. II, 68. नाहं ज्येष्ठं नश्चेष्ट विक्रीणीयां कथं च न R. 1, 61, 15. यः क्रीत्वा विक्रीणाति स क्रयविक्रयी GOVINBAR. bei KULL. zu M. 5, 51. विक्रीणाताम् (gen. pl.) JĀĒS. 2, 250. क्रीत्वा विक्रीय वा किञ्चित् M. 8, 222. RĀGA-TAR. 5, 274. HIT. 115, 3. विक्रेतुम् 87, 2. पित्रा विक्रीयते सुतः VER. 32, 19. वृषकशतेन विक्रीयमाणं पुस्तकम् PĀṆKĀT. 127, 9. काचमूत्येन विक्रीतो कृत्त चित्तामणिमया ÇĀNTIC. 1, 12. तथा तदारु विक्रीतं पणानां बहुभिः शतैः KATHĀS. 6, 46. R. 1, 61, 20. स्वयं विक्रीतदेकस्य सेवकास्य VER. 29, 17. विक्रीत n. Verkauf M. 8, 165. — desid. med. eintauschen wollen, für Etwas (instr.)

htnzugeben beabsichtigen: गुणोऽय एव स्वं यौवनं विचिक्रीपते DAÇAK. 79,

1. — Vgl. अचिक्रीत, विक्रय, विक्रय.

— सम् *kaufen*: न च मे विद्यते वित्तं संक्रेतुं पुरुषं वचिन् MBH. 1, 6219.

2. क्री am Ende eines comp. *kaufend*: यवक्रियौ P. 6, 4, 82, Sch.

3. क्री (von 1. कर) s. अनुक्री und सयःक्री.

क्रीड्, क्रीडति (ep. auch med.; in Verbindung mit praep. meist med.); चिक्रीड; अक्रीडित्; क्रीडिष्यति; क्रीडित; *spielen, tändeln, seinen Scherz wohnt treiben*; von Menschen, Thieren, Wind und Wellen, auch vom Liebesspiel; mit dem instr. der Sache oder Person (bei dieser auch सह्).

DAITP. 9, 66. क्रीडति क्रीडा विद्येषु घृष्यः RV. 1, 166, 2. 5, 60, 3. एष सोमो अथि वचि गवां क्रीडत्यद्रिभिः 9, 66, 29. क्रीडत्यस्य मूनता आपो न प्रवता यतोः 8, 13, 8. mit Würfeln 10, 34, 8. माता च ते पिता च ते ऽग्रं वृत्स्यं क्रीडतः VS. 23, 25. ÇAT. Br. 11, 5, 2, 4. शिशू क्रीडन्तौ RV. 10, 83, 18. 42. 9, 6, 5. ÇAT. Br. 4, 1, 5, 2. इन्द्वः RV. 9, 21, 3. 43, 5. 80, 3. अत्यो न क्रीडन्परि वारमर्षसि 86, 26. 108, 5. तेन क्रीडन्तीश्चरत् वशां अनु AV. 9, 4, 24 (vgl. Pār. Gṛh. 3, 9). Kṛind. Up. 8, 12, 3. क्रीडन्स्त्वा सुमनसः सपेम मुन्तु RV. 4, 4, 9. — ततः क्रीडाम सहिता वने ऽस्मिन्मदेत्काटाः R. 4, 24, 39. PAÑKAT. V, 36. चिक्रीड चैव प्रनहाम चैव MBH. 3, 10042. 11128. 14324. वरस्व भीम मा क्रीड जह्नि रतो विभीषणम् IIp. 4, 47. बहुविधं यूतं क्रीडतः (mit Würfeln) MĀK. 30, 18. नास्ति क्रीडित् M. 4, 74. JĀS. 1, 139.

कन्दुकैश्चैव गायत्यः क्रीडत्यः सुतवल्गितैः R. 1, 9, 14. क्रीडति चाद्रुताकारैर्नयनधूविचेष्टितैः 48. द्रोणेन सह पार्थिवः । चिक्रीड MBH. 1, 5110. मया क्रीड R. 5, 24, 37. अतिप्रमत्तैः पुरुषैर्यतस्ताः क्रीडति काकिरिव लूनपतैः PAÑKAT. I, 201. अन्ये मृतस्य क्रीडति दारैरपि धनैरपि Hit. I, 159. एवमाशयक्यस्तैः क्रीडति धनिनो ऽर्विभिः II, 22, 15. अक्रीडित् BHATT. 15, 85. क्रीडन्वितत्कुरुते परमेष्ठी M. 1, 80. MBH. 1, 3282. R. 3, 76, 32. DAÇ. 2, 7. PAÑKAT. 13, 6. DAÇAK. in BENP. Chr. 194, 11. क्रीडिष्यन् Bñg. P. 3, 17, 24.

med.: ये सह क्रीडते सीता विश्वधर्मगोतकैः R. 3, 67, 6. 5, 36, 43. ब्रह्मशंकराशक्राद्यैर्वेवन्दैः पुनः पुनः । क्रीडसे त्वं नरव्याघ्र बालः क्रीडनैरिव || MBH. 3, 514. 1153. 13, 752. धनुषाक्रीडत 4606. चिक्रीडते MĀK. P. 23, 75. क्रीडमान MBH. 1, 3435. 3, 13154. R. 2, 28, 8. — यानराः — क्रीडितु-मारब्धाः PAÑKAT. 10, 9. यतो वयं वाल्यात्प्रभृत्येकत्र क्रीडिताः 243, 23. क्रीडित n. *Spiel*: कृष्णापास्तत्र पश्यतः क्रीडितानि — विचित्राणि MBH. 3, 11067. R. 5, 13, 23. 55. — caus. *spielen heissen*: तत्र गङ्गाजले — क्रीड-यन्स्त्रयः MBH. 1, 6440. स चातकृत्पज्ञस्तं क्रीडयामास 4, 329. Bñg. P. 2, 4, 7.

— अनु med. P. 1, 3, 21. Vop. 23, 4. *spielen*: साधनुक्रीडमानानि पश्य वृन्दानि पत्तिणाम् BHATT. 8, 10. Lesart der Scholl.

— अथ med. Vop. 23, 4.

— आ med. P. 1, 3, 21. Vop. 23, 4. *spielen*: आक्रीडमानः MBH. 3, 11095.

— Vgl. आक्रीड, आक्रीडिन्.

— समा dass.: इह देवः सपत्नीकः समाक्रीडति MBH. 13, 659.

— उप Jmd *spielend nahen, umspielen*; mit dem acc.: उपक्रीडति तान् — श्रुभाशाप्सरसां गणाः MBH. 13, 3832.

— नि caus.: तस्याश्चत्वारि चत्वार्यन्तराणि निक्रीडयन्निव (?) गायति LĪT. 7, 12, 9.

— परि med. P. 1, 3, 21. Vop. 23, 4. *herumspielen*: मरुतस्तमभितः परिचिक्रीडुः ÇAT. Br. 2, 5, 2, 20. परिक्रीडते ebend. परिक्रीडस्व सानुषु BHATT. 8, 10.

— परि med. P. 1, 3, 21. Vop. 23, 4. *herumspielen*: मरुतस्तमभितः परिचिक्रीडुः ÇAT. Br. 2, 5, 2, 20. परिक्रीडते ebend. परिक्रीडस्व सानुषु BHATT. 8, 10.

— प्र *sich an's Spielen machen, spielen, scherzen, sich vergnügen*; act.: यद्विद्यवः पृतनासु प्रक्रीडन्तु (von den flatternden Pfeilen) RV. 4, 41, 11. अभिवाय्य ततः सा तं प्राक्रीडदृषितेनिधौ MBH. 1, 2939. med.: वैरिन्द्रः प्रक्रीडते पद्मपैशङ्कयया सह AV. 5, 21, 8. यदि प्रक्रीडते सर्वैर्द्वैः सह शतक्रतुः MBH. 3, 14882. कृषात्प्रक्रीडमानांस्तान् 1, 4980. प्रक्रीडितुं सिद्धशिष्टं बलात्कारेण कर्षति ÇĀK. 173. कामं तु मे माहूतस्तत्र वासः प्रक्रीडिताया विवृषोतु MBH. 1, 2935. अग्रे तद्व्रुवंस्तत्र जले प्रक्रीडितं नृपम् 1613.

— वि *spielen, seinen Scherz mit Jmd treiben*: यद्यत्मततो भगवान्विक्रीडत्यात्ममायया Bñg. P. 2, 8, 23. विक्रीडन्निव MBH. 3, 11099. विक्रीड्य तस्मिन् (सरसि) 11129. विक्रीड्य मुचिरं भीमो रातसेन सहानघ । निजघान महावीर्यस्तं तदा 569. R. 4, 9, 77. Jmd (acc.) zu seinem Spielzeug machen: विक्रीडितो यैवाहं क्रीडामृग स्वाधमः Bñg. P. 6, 2, 37. मृगेन्द्रविक्रीडितयूषयाः 4, 10, 20. विक्रीडित n. *Spiel*: वोधिसहविक्रीडितेषु SADDU. P. 4, 5, b. ऋद्धि° BUAN. Lot. de la b. I. 233.

— सम् med. P. 1, 3, 21. 1) *spielen*, med. P. 1, 3, 21, VArtt. 1. Vop. 23, 5. स्वनेपो नाम राजानुचरैः संक्रीडमानः ITH. bei SĀJ. zu RV. 1, 125, 1. चित्रं संक्रीडमानास्ताः क्रीडनैर्विचिधैः R. 1, 9, 14. 37, 6. 3, 15, 19. कृः संक्रीडमानश्च उमया सह पर्वति 47, 10. साधु संक्रीडमानानि (Scholl.: अनुक्रीड°) पश्य वृन्दानि पत्तिणाम् BHATT. 8, 10. act.: तैस्तैर्विचरैर्विचरुभिः — संक्रीडतो तेषाम् MBH. 1, 7651. — 2) act. *rasseln*, von den Rädern P. 1, 1, 21, VArtt. 1. Vop. 23, 5.

— परि सम् *herumscherzen*: सामात्यः परिसंक्रीडन्कामस्य वशमागतः R. 4, 30, 16.

क्रीड (von क्रीड्) t) adj. oxyt. *spielend, tündelnd*; von den Winden RV. 1, 37, 1. 5. 166, 2. — 2) m. *Spiel, Scherz, Tändelei* ÇABDAR. im ÇKDn. — 3) f. आ oxyt. dass. AK. 1, 1, 3, 32. 33. 3, 4, 18, 120. 6, 4, 5. II. 353. an. 2, 111. MED. d. 3. VS. 18, 5. Suçr. 2, 148, 4. क्रीडार्तिविधिज्ञाभिरप्सरोभिः R. 3, 39, 17. एकास्तु (दासेरकः) पुनः पृष्ठे क्रीडो कुर्वन् PAÑKAT. 229, 16. Megh. 62. क्रीडोपस्कराः Bñg. P. 1, 13, 40. क्रीडामुदः die Freuden des Spiels, des Liebesspiels Glt. 9, 10. कृत्तक्रीडा das Spiel mit Kṛshṇa Bñg. P. 2, 3, 15. जलक्रीडा ein Spiel im Wasser MBH. 1, 4999. 5012. 13, 15829. PAÑKAT. 33, 1. Bñg. P. 5, 17, 13. तोयक्रीडा Megh. 34. आत्मरतिरात्मक्रीड आत्ममियुन आत्मानन्दः Kṛind. Up. 7, 25, 2. Muṅp. Up. 3, 1, 4. सक्रीडो ऽश्वः ein munteres Pferd MĀK. P. 21, 50. die durch den Scherz an den Tag gelegte Geringschätzung II. an. MED.

क्रीडक (wie eben) m. *Spieler* TRIK. 3, 2, 5.

क्रीडन (wie eben) n. *Spiel*: चित्रं संक्रीडमानाः क्रीडनैर्विचिधैः R. 1, 9, 14. 5, 16, 21. यत्र हिरण्यत उदारविक्रमो महामृधे क्रीडनवविराकृतः wie bei einem Spiele Bñg. P. 3, 19, 32. — Vgl. उदकक्रीडन.

क्रीडनक (von क्रीडन) 1) adj. *spielend, tündelnd*: क्रीडनिका धात्रो VJURP. 219. — 2) subst. *Spielzeug* MBH. 3, 514. 14367. ÇĀK. 105, 10. Bñg. P. 1, 3, 24. 2, 3, 15. बाल° MBH. 3, 1153. Suçr. 1, 54, 15. An keiner der eben angeführten Stellen ist das Geschlecht des Wortes zu erkennen. Wir würden dasselbe ohne Bedenken für ein neutr. (vgl. कुमारी-क्रीडनक) erklären, wenn es nicht Bñg. P. 3, 2, 30 als entschiedenes masc. (क्रीडनकान्) aufträte. Davon nom. abstr. क्रीडनकता f., im instr. °कतया nach Art eines Spielzeuges Bñg. P. 5, 26, 32.

क्रीडनक (von क्रीडन) 1) adj. *spielend, tündelnd*: क्रीडनिका धात्रो VJURP. 219. — 2) subst. *Spielzeug* MBH. 3, 514. 14367. ÇĀK. 105, 10. Bñg. P. 1, 3, 24. 2, 3, 15. बाल° MBH. 3, 1153. Suçr. 1, 54, 15. An keiner der eben angeführten Stellen ist das Geschlecht des Wortes zu erkennen. Wir würden dasselbe ohne Bedenken für ein neutr. (vgl. कुमारी-क्रीडनक) erklären, wenn es nicht Bñg. P. 3, 2, 30 als entschiedenes masc. (क्रीडनकान्) aufträte. Davon nom. abstr. क्रीडनकता f., im instr. °कतया nach Art eines Spielzeuges Bñg. P. 5, 26, 32.

क्रीडनक (von क्रीडन) 1) adj. *spielend, tündelnd*: क्रीडनिका धात्रो VJURP. 219. — 2) subst. *Spielzeug* MBH. 3, 514. 14367. ÇĀK. 105, 10. Bñg. P. 1, 3, 24. 2, 3, 15. बाल° MBH. 3, 1153. Suçr. 1, 54, 15. An keiner der eben angeführten Stellen ist das Geschlecht des Wortes zu erkennen. Wir würden dasselbe ohne Bedenken für ein neutr. (vgl. कुमारी-क्रीडनक) erklären, wenn es nicht Bñg. P. 3, 2, 30 als entschiedenes masc. (क्रीडनकान्) aufträte. Davon nom. abstr. क्रीडनकता f., im instr. °कतया nach Art eines Spielzeuges Bñg. P. 5, 26, 32.

क्रीडनक (von क्रीडन) 1) adj. *spielend, tündelnd*: क्रीडनिका धात्रो VJURP. 219. — 2) subst. *Spielzeug* MBH. 3, 514. 14367. ÇĀK. 105, 10. Bñg. P. 1, 3, 24. 2, 3, 15. बाल° MBH. 3, 1153. Suçr. 1, 54, 15. An keiner der eben angeführten Stellen ist das Geschlecht des Wortes zu erkennen. Wir würden dasselbe ohne Bedenken für ein neutr. (vgl. कुमारी-क्रीडनक) erklären, wenn es nicht Bñg. P. 3, 2, 30 als entschiedenes masc. (क्रीडनकान्) aufträte. Davon nom. abstr. क्रीडनकता f., im instr. °कतया nach Art eines Spielzeuges Bñg. P. 5, 26, 32.

क्रीडनक (von क्रीडन) 1) adj. *spielend, tündelnd*: क्रीडनिका धात्रो VJURP. 219. — 2) subst. *Spielzeug* MBH. 3, 514. 14367. ÇĀK. 105, 10. Bñg. P. 1, 3, 24. 2, 3, 15. बाल° MBH. 3, 1153. Suçr. 1, 54, 15. An keiner der eben angeführten Stellen ist das Geschlecht des Wortes zu erkennen. Wir würden dasselbe ohne Bedenken für ein neutr. (vgl. कुमारी-क्रीडनक) erklären, wenn es nicht Bñg. P. 3, 2, 30 als entschiedenes masc. (क्रीडनकान्) aufträte. Davon nom. abstr. क्रीडनकता f., im instr. °कतया nach Art eines Spielzeuges Bñg. P. 5, 26, 32.

क्रीडनक (von क्रीडन) 1) adj. *spielend, tündelnd*: क्रीडनिका धात्रो VJURP. 219. — 2) subst. *Spielzeug* MBH. 3, 514. 14367. ÇĀK. 105, 10. Bñg. P. 1, 3, 24. 2, 3, 15. बाल° MBH. 3, 1153. Suçr. 1, 54, 15. An keiner der eben angeführten Stellen ist das Geschlecht des Wortes zu erkennen. Wir würden dasselbe ohne Bedenken für ein neutr. (vgl. कुमारी-क्रीडनक) erklären, wenn es nicht Bñg. P. 3, 2, 30 als entschiedenes masc. (क्रीडनकान्) aufträte. Davon nom. abstr. क्रीडनकता f., im instr. °कतया nach Art eines Spielzeuges Bñg. P. 5, 26, 32.

क्रीडनक (von क्रीडन) 1) adj. *spielend, tündelnd*: क्रीडनिका धात्रो VJURP. 219. — 2) subst. *Spielzeug* MBH. 3, 514. 14367. ÇĀK. 105, 10. Bñg. P. 1, 3, 24. 2, 3, 15. बाल° MBH. 3, 1153. Suçr. 1, 54, 15. An keiner der eben angeführten Stellen ist das Geschlecht des Wortes zu erkennen. Wir würden dasselbe ohne Bedenken für ein neutr. (vgl. कुमारी-क्रीडनक) erklären, wenn es nicht Bñg. P. 3, 2, 30 als entschiedenes masc. (क्रीडनकान्) aufträte. Davon nom. abstr. क्रीडनकता f., im instr. °कतया nach Art eines Spielzeuges Bñg. P. 5, 26, 32.

क्रीडनक (von क्रीडन) 1) adj. *spielend, tündelnd*: क्रीडनिका धात्रो VJURP. 219. — 2) subst. *Spielzeug* MBH. 3, 514. 14367. ÇĀK. 105, 10. Bñg. P. 1, 3, 24. 2, 3, 15. बाल° MBH. 3, 1153. Suçr. 1, 54, 15. An keiner der eben angeführten Stellen ist das Geschlecht des Wortes zu erkennen. Wir würden dasselbe ohne Bedenken für ein neutr. (vgl. कुमारी-क्रीडनक) erklären, wenn es nicht Bñg. P. 3, 2, 30 als entschiedenes masc. (क्रीडनकान्) aufträte. Davon nom. abstr. क्रीडनकता f., im instr. °कतया nach Art eines Spielzeuges Bñg. P. 5, 26, 32.

क्रीडनक (von क्रीडन) 1) adj. *spielend, tündelnd*: क्रीडनिका धात्रो VJURP. 219. — 2) subst. *Spielzeug* MBH. 3, 514. 14367. ÇĀK. 105, 10. Bñg. P. 1, 3, 24. 2, 3, 15. बाल° MBH. 3, 1153. Suçr. 1, 54, 15. An keiner der eben angeführten Stellen ist das Geschlecht des Wortes zu erkennen. Wir würden dasselbe ohne Bedenken für ein neutr. (vgl. कुमारी-क्रीडनक) erklären, wenn es nicht Bñg. P. 3, 2, 30 als entschiedenes masc. (क्रीडनकान्) aufträte. Davon nom. abstr. क्रीडनकता f., im instr. °कतया nach Art eines Spielzeuges Bñg. P. 5, 26, 32.

क्रीडनक (von क्रीडन) 1) adj. *spielend, tündelnd*: क्रीडनिका धात्रो VJURP. 219. — 2) subst. *Spielzeug* MBH. 3, 514. 14367. ÇĀK. 105, 10. Bñg. P. 1, 3, 24. 2, 3, 15. बाल° MBH. 3, 1153. Suçr. 1, 54, 15. An keiner der eben angeführten Stellen ist das Geschlecht des Wortes zu erkennen. Wir würden dasselbe ohne Bedenken für ein neutr. (vgl. कुमारी-क्रीडनक) erklären, wenn es nicht Bñg. P. 3, 2, 30 als entschiedenes masc. (क्रीडनकान्) aufträte. Davon nom. abstr. क्रीडनकता f., im instr. °कतया nach Art eines Spielzeuges Bñg. P. 5, 26, 32.

क्रीडनक (von क्रीडन) 1) adj. *spielend, tündelnd*: क्रीडनिका धात्रो VJURP. 219. — 2) subst. *Spielzeug* MBH. 3, 514. 14367. ÇĀK. 105, 10. Bñg. P. 1, 3, 24. 2, 3, 15. बाल° MBH. 3, 1153. Suçr. 1, 54, 15. An keiner der eben angeführten Stellen ist das Geschlecht des Wortes zu erkennen. Wir würden dasselbe ohne Bedenken für ein neutr. (vgl. कुमारी-क्रीडनक) erklären, wenn es nicht Bñg. P. 3, 2, 30 als entschiedenes masc. (क्रीडनकान्) aufträte. Davon nom. abstr. क्रीडनकता f., im instr. °कतया nach Art eines Spielzeuges Bñg. P. 5, 26, 32.

क्रीडनीय (wie eben) n. *Spielzeug*: क्रीडतः (तस्य) क्रीडनीयानि दृष्टुः प-
त्निगणोश्च कृ MBh. 13, 4206. क्रीडनीयक dass.: तं कृसतं तथा दृष्ट्वा क्रीड-
नीयकसंनिभम् *einer Puppe gleich* KATJ. 12, 74.

क्रीडाकानन (क्रीडा + कानन) n. *Lustwald* BHART. 3, 15.

क्रीडाकोप (क्रीडा + कोप) m. *ein Zorn im Scherz, verstellter Zorn*
AMAR. 12.

क्रीडाकौतुक (क्रीडा + कौ^०) n. *übermüthige Neugier: तच्चेष्टालोकन-
क्रीडाकौतुकाडुपगन्य* Vid. 83. *sport, play, pastime, enjoyment; lasciv-
iousness, sexual intercourse* HAUGHTON.

क्रीडागृह (क्रीडा + गृह) *Lusthaus*, n. R. 3, 39, 16. 5, 15, 8. m. 3, 61, 16.

क्रीडाचक्रमण (क्रीडा + च^०) N. pr. einer Localität RĀGA-TAR. 6, 308.

क्रीडाचन्द्र (क्रीडा + च^०) Name eines Metrums (4 Mal — — — —
— — — — —) COLERB. Misc. Ess. II, 163 (XIII, 16, wo zu lesen
ist: ITSITSITS).

क्रीडानारी (क्रीडा + नारी) f. *Freudenmädchen: सामान्यास्ताः कुमा-
राणां क्रीडानार्या महत्तमनाम्* HARIV. 8309.

क्रीडामय (von क्रीडा) adj. f. ई *aus Spiel, aus Scherz bestehend: रतिः
क्रीडामयी तुभ्यम्* MBh. 14, 1486.

क्रीडामयूर (क्रीडा + मय^०) m. *ein zum Spiel, zum Vergnügen gehalten-
er Pfau* RAH. 16, 14.

क्रीडामृग (क्रीडा + मृग) m. *ein zum Spiel, zum Vergnügen gehaltenes
Thier* R. 5, 20, 12. BŪG. P. 6, 2, 37.

क्रीडारत्न (क्रीडा + रत्न) n. *die Perle der Spiele, der Beischlaf* TAİK.
2, 7, 32.

क्रीडारथ (क्रीडा + रथ) m. *ein zu Vergnügungsfahrten dienender
Wagen* HALĀ. im ÇKDa. क्रीडारथो ऽस्तु भगवन्तु सांग्रामिको रथः MBh.
13, 2782.

क्रीडारसातल (क्रीडा + र^०) n. Titel eines Werkes ŚĀN. D. 204, 6.

क्रीडावेष्मन् (क्रीडा + वे^०) n. *Lusthaus* VIKR. 41.

क्रीडाशकुन्त (क्रीडा + श^०) m. *ein zum Spiel, zum Vergnügen gehalten-
er Vogel: न तस्या वशगो नित्यं भवेत्क्रीडाशकुन्तवत्* PAÑKĀT. 1, 155.

क्रीडाशैल (क्रीडा + शैल) m. *ein zum Spiel auserlesener Berg* MEḢ.
61, 73, 79.

क्रीडास्थान (क्रीडा + स्थान) n. *Spielplatz* R. 6, 83, 48.

क्रीडिते (von क्रीड्) adj. so v. a. क्रीड. शिग्रूलाः RV. 10, 78, 6. यज्ञासः
93, 9. या क्रीडयो न मातरं तुदत्तः 94, 14. von den Winden 1, 87, 2.

क्रीडितार (wie eben) nom. ag. *Spieler* BHĀG. P. 1, 13, 40.

क्रीडितन् (wie eben) 1) adj. = क्रीडि; von den Winden VS. 17, 85, 24,
16. TS. 1, 6, 7, 5. ÇĀT. Br. 2, 3, 2, 20. Vgl. यक्रीडितन्. — 2) m. N. pr. eines
Mannes PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 53.

क्रीडितुं (wie eben) adj. dass.; vom Soma: क्रीडितुं न मंक्षुः पवित्रं
सोम गच्छति RV. 9, 20, 7.

क्रीडितुं (von क्रीडु) adj. dass.; von den Flaminen RV. 10, 3, 5.

क्रीडेदेश (क्रीडा + उदेश) m. *Spielplatz* R. 2, 94, 12.

क्रीतिक (von क्रीत, partic. praet. pass. von क्री) adj. *durch Kauf er-
worben: क्रीणीयाद्यस्त्वपत्यर्थं मातापित्रोर्व्यसक्तिकात् । स क्रीतिकः सुत-
स्तस्य सदृशो ऽसदृशो ऽपि वा ॥* M. 9, 174. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B.
H. 59.

क्रीतानुशय (क्रीत + शनु^०) m. *Reue über einen Kauf, die Zurückgabe
eines gekauften Gegenstandes: क्रीत्वा मूष्येन यः पण्यं क्रेता न वद्व म-
न्यते । क्रीतानुशय इत्येतद्विवादपदमुच्यते ॥* JĀS. im ÇKDa.

क्रीव nach einer Glosse zu KĀTJ. Çr. 15, 10, 18 = क्रीव.

कृ 3. मित्रकृ.

1. कृच् (P. 3, 2, 59), कृच्चति *krümmen oder sich krümmen, in Krüm-
mungen sich bewegen; klein sein oder klein machen; gehen* (Vop.)
DHĀTUP. 7, 4. — Vgl. कुच्.

2. कृच् P. 3, 2, 59. Vop. 26, 69, 3, 134. m. *eine Art Schnepfe, Brachvogel*
AK. 2, 5, 22. H. 1329. यच्चः तीरं व्यपिबत्कृच्छ्रिर्गो धिया (dasselbe
wird später vom कृस gefabelt; ÇĀK. 153. P. t. II, p. v) VS. 19, 73.

कृच्च 1) m. a) dass. AK. 2, 5, 22, Sch. VS. 24, 22, 31. — b) unbestimm-
bar VS. 23, 6. — c) N. pr. eines Gebirges (s. क्रीच्च) H. 1029. — 2) f.
कृच्चा P. 4, 2, 91, Vartt. gaṇa यज्ञादि zu P. 4, 1, 4. gaṇa नडादि zu 4, 2, 91.
gaṇa यवादि zu 8, 2, 9. a) *das Weibchen des Brachvogels* AK. 2, 5, 22,
Sch. — b) *eine Art Laute* ÇĀBDA. im ÇKDa. — Vgl. क्रीच्च.

कृच्चक्रीप von कृच्चा P. 4, 2, 91, Vartt. gaṇa नडादि zu P. 4, 2, 91. कृ-
च्चक्रीया N. pr. einer Localität P. 6, 4, 153, Sch.

कृच्चामत् von कृच्चा gaṇa यवादि zu P. 8, 2, 9.

कृड् (v. 1. भृड्), कृडति *untertauchen* DHĀTUP. 28, 100. *dick werden*
MAHĀ. zu VS. 23, 8; vgl. कूड्, कूड्.

1. कृध्, कृध्यति; चुक्रोध; क्रोतस्यति, क्रोद्धा (P. 8, 2, 37, Sch. KĀR. 3
aus SIDDH. K. zu P. 7, 2, 10); यक्रुधत्; ausnahmsweise auch med. *in Zorn
gerathen, zürnen* DHĀTUP. 26, 80. मत्त्वो यो मत्त्वं कृध्यति AV. 4, 36, 10.
मा नः क्रुधः पश्यते 14, 2, 19, 20. स शार्पतेभ्यश्चक्रोध ÇĀT. Br. 4, 1, 5, 3.
1, 6, 3, 6. 3, 2, 2, 24. 4, 1, 3, 5, 1, 16, 21. 9, 4, 2, 17. 14, 2, 2, 30. न कृध्यत्यभिषतो
ऽपि R. 2, 41, 3. N. 18, 9. कृध्यत् न प्रतिक्रुध्यत् M. 6, 48. MBh. 3, 1073. चुक्रोध
पुरापादकः 1, 5976. घोरे चुक्रोध R. 4, 12, 24. भृमम् MBh. 3, 10083. मा क्रुधः
Aś. 1109. mit dem dat. der Person P. 1, 4, 37. KATJ. 17, 44. BŪG. P.
5, 14, 19. mit dem gen.: घ्राधिभिर्दक्षमानस्य श्यामा न क्रोद्धमर्हति N. 18,
11, 22, 27. MBh. 3, 8545. न क्रुद्धेद्यश्च सर्वस्य (lies: क्रुध्यत्) 1, 3324. R. 6,
98, 28. तत्राक्रुध्यद्क्रोद्धः *darüber* MBh. 3, 567. N. 18, 10. med.: किं नु
शक्यं मया कर्तुं यत्नेन कृध्यते नृपः 1, 5921. क्रुधेभ्यः कृध्यमानाः BŪG. P. 6,
4, 5. pass. impers.: यक्रोधि कुम्भकर्णेन BHĀT. 13, 58. कृद्धं *aufgebracht,
in Wuth versetzt, zornig*: सिद्ध RV. 5, 13, 3. 10, 43, 8. पत्वा कृद्धाः प्रच-
क्रुर्मन्युना पुरुषे मृते AV. 12, 2, 5. 10, 10, 10, 11. 12, 4, 37. 5, 36. 13, 3, 1, 6.
TS. 5, 5, 7, 4. ब्राह्मण ÇĀT. Br. 12, 4, 1, 6. M. 2, 202. 4, 164. 207. 8, 67. MBh. 1,
5885. BENF. Chr. 4, 17. 23, 28. 29, 34. R. 2, 41, 3, 3, 54, 4. DAÇ. 1, 41. PAÑKĀT.
III, 73. कृद्धसर्ममतिकृद्धम् R. 3, 53, 55. परमकृद्ध 1, 54, 19. कृद्धो राघवाय
6, 87, 9. येषां कृद्धासि MBh. 3, 588. यतः खलु ममानतिकृद्धो मुनिः ÇĀK.
112, 9. कृद्धा विद्याधरास्त्वपि Vid. 164. न मां प्रति कृद्धो गुरुः ÇĀK. Cu.
163, 3. पुत्रस्योपरि कृद्धः Hit. 66, 17. वचनं रत्नसां पत्युरनु कृद्धा *über die
Rede* BHĀT. 8, 85. — caus. क्रोधयति *ausbringen, reizen*: मा त्वा रुद्र चु-
क्रुधामा नमोमिः RV. 2, 33, 4. यो यस्य तविविपमचक्रुधत् 5, 34, 7. 8, 1, 20.
मा तं कृत्तिं तविविपं चुक्रुधाम 10, 42, 3. ये मां क्रोधयन्ति लपिता कृत्तिनं
मशका इव AV. 4, 36, 9. न त्वां क्रोधयितुं शक्तः R. 2, 9, 21. क्रोधित 1, 63, 10.
— यभि *zürnen auf* (acc.) *देवदत्तमभिक्रुध्यति* P. 1, 4, 38, Sch. न ताम-
भिक्रुद्धो मुनिः VIKR. 36, 2. In beiden Beispielen könnte यभि auch als

selbständige praep. aufgefasst werden. अभिक्रुद्ध in Zorn gerathen, erzürnt MBu. 3, 426. 14984. 16, 87. Bñg. P. 4, 19, 16.

— समभि, davon समभिक्रुद्ध erzürnt MBu. 3, 8738. 14, 172.

— परि in Zorn gerathen R. ed. Çr̥ā. 2, (3 nach Bopp) 76, 45. WEST.

— प्रति Jmd (acc.) wiederzürnen: क्रुध्यते न प्रतिक्रुध्येत् M. 6, 48. MBu. 3, 1073.

— सम् zürnen: धर्मरानो न संक्रुध्येत् MBu. 3, 14828. mit dem acc. der Person: संक्रुध्यसि नृपा किं त्वं दित्तुं माम् BHATT. 8, 76 (der Schol. verweist auf P. 1, 4, 38). संक्रुद्ध aufgebracht, erzürnt MBu. 1, 5965. 3, 314. BENF. Chr. 33, 36. 39, 4. 61, 46. LA. 48, 1. R. 1, 53, 6. 58, 8. 3, 7, 9. 34, 15. 4, 9, 74. 12, 24. PAÑKAT. 1, 318. 232, 12 (अतिसं०). Buñg. P. 4, 19, 13. 6, 11, 3. संक्रुद्धो रातमस्तस्याः MBu. 1, 3977.

— अभिसम् auf Jmd (acc.) zürnen: पं यमेयो ऽभिसंक्रुद्धः MBu. 4, 1572. मामभिसंक्रुध्यन् BHATT. 20, 27. अभिसंक्रुद्ध erzürnt auf (gen.): अन्योऽन्यस्याभिसंक्रुद्धावन्योऽन्यं तन्नतुः श्रैः MBu. 3, 682.

— प्रतिसम् auf Jmd (acc.) zürnen: भगिनो प्रतिसंक्रुद्धम् (प्रति सं०?) MBu. 1, 5983. ohne Ergänzung: तमेवं प्रतिसंक्रुद्धं वृथापं रायवं रणे R. 3, 33. 71.

2. क्रुध् f. Zorn AK. 1, 1, 2, 26. 3, 4, 21, 155. H. 299. क्रुधा im Zorn VID. 214. अतिक्रुधा (könnte auch der nom. f. eines adj. sein) KATAIS. 1, 56.

क्रुधा (von क्रुध्) f. dass. BHAR. zu AK. 1, 1, 2, 26 im ÇKDr. II. 299.

क्रुध्मैन् (wie eben) adj. reizbar: प्रुधो वः प्रुध्मः क्रुध्मी मतांसि RV. 7, 56, 8.

क्रुन्ध्, क्रुद्यति v. l. für कुन्ध्, कुद्यति DHĀTUR. 31, 42.

क्रुम् f. N. pr. eines Zuflusses des Indus: मा वो र्मानिन्तमा कुमा क्रुम्मा वः सिन्धुर्नि र्नीरम् RV. 5, 53, 9. तं सिन्धो कुम्भया गोमन्तो क्रुम्भे कृत्वा सरथं पाभिरियसे 10, 73, 6.

क्रुमुकं m. Spahn zum Auffangen des Feuers, wenn dieses aus den Reibhölzern hervorbricht: यस्माद्दिरोरुद्वायेत् । तन्प्राणी कुर्यात् । क्रुमुकमपि कुर्यात् । दृषा वा अग्नेः प्रियो तन् । यत्क्रुमुकः TBR. 1, 4, 3, 3. अग्निदेवेभ्यो निन्तायत् स क्रुमुकं प्राविशत् क्रुमुकमवदधाति TS. 5, 1, 9, 5. — Vgl. क्रुमुक, क्रुमुक.

क्रुष्, क्रौशति (ausnahmsweise auch med.); क्रौशति, क्रौष्टा (Kār. 5 in der Siddh. K. zu P. 7, 2, 10); अक्रुत्ततुः schreien, kreischen, wehklagen DHĀTUR. 20, 26. Nir. 2, 25. वसन्तरण्यान्यो सायमक्रुत्तदिति मन्यते RV. 10, 146, 4. वृद्धदति मदिरेण मन्दिनेन्द्रं क्रौशतो ऽविदमना मधु 94, 4. प्रति-ब्रानाश्रुमुखो कृधुक्पाणौ च क्रौशतु AV. 11, 9, 7: 10, 7. von Vögela SUGR. 2, 246, 5. दृष क्रौशतं दात्यकृस्तं शिखी प्रतिक्रुत्तति R. 2, 36, 9. चुक्रौश ऋष्यश्रुङ्गति सर्वतः प्रविलोकयन् 1, 9, 59. चुक्रौश परमार्तः 42, 13. 2, 20, 6. 3, 30, 22. MBu. 1, 4960. BHATT. 14, 31. मुहुः क्रौशति रोदति N. 11, 14. रुदती च क्रौशती R. 1, 54, 7. M. 3, 33. MBu. 3, 16415. 13, 7262. R. 2, 40, 37. 3, 30, 24. 31, 2. BHART. 3, 22. BHATT. 6, 124. क्रौशमान R. 1, 60, 19. 3, 66, 17. klingen, vom Ohr: भद्राय कर्णाः क्रौशतु KAUC. 38. — क्रुष्ट 1) der Jmd (acc.) anschreit, schimpft (vgl. u. — अ) अय यो ब्राह्मणात्क्रुष्टः परमवति मो ऽचिरात् (man hätte eher erwartet: ब्राह्मणात्क्रुष्टः der von Brahmanen angeschrien wird, da es im Vorbergehenden heisst: ब्राह्मणा ये प्रशंसन्ति स मनुष्यः प्रचर्धते) MBu. 13, 2135. — 2) angeschrien, geschmähet: अनुप-

II. Theil.

हृतक्रुष्टः BURN. Lot. de la b. I. 603. — 3) n. Geschrei, Geheul AK. 1, 1, 2, 35. II. 1402. MED. f. 6. — intens. चोक्रुशति P. 7, 4, 82, Sch.

— अति, अतिक्रुष्ट zweifelhafte Lesart VS. 30, 5.

— अनु anschreien: उत स्मैन् वस्त्रमग्निं न तापुमनु क्रौशति तितपो भेरु RV. 4, 38, 5. — caus. Jmd nachschreien, Mitgefühl an den Tag legen: किमनुक्रौशय वैफल्यमुत्पादयसि मे MBu. 13, 285. — Vgl. अनुक्रौश.

— अय s. अयक्रौश.

— अभि 1) anschreien, zurufen, scheltend oder zürnend anrufen: तं भूतान्यन्यक्रौशन्वृक्षकृत्तिति TS. 2, 5, 1, 2. निन्दतमभिक्रौशन् शार्दूल इव वारणम् MBu. 4, 359. अन्योऽन्यमभिक्रुशुः 3, 11363. पुनः पुनरभिक्रौशन्-भियाकीति MBu. in BENF. Chr. 27, 10. von dem den Feinden zürnenden Ton der Trommel AV. 5, 21, 9. — 2) bewehklagen: ततो बालिनमुद्यम्य मुयावः शिविकं तदा । आरोपयदभिक्रौशन्ङ्ग्रेन सह प्रभुः ॥ R. 4, 24, 22. — Vgl. अभिक्रौशक.

— अय auf Jmd herabschreien: अयक्रुष्टः कोकिलया = अयकोकिलः P. 2, 2, 18, VArt. 6, Sch.

— आ 1) hinschreien, laut ausrufen: अये गौरिनाय त्रिपुरकर शंभो त्रिनयन प्रसोदित्याक्रौशन् BHART. 3, 87. आक्रुष्ट n. lautes Geschrei SUGR. 1, 108, 17. — 2) anschreien, anschnauzen, anfahren, schimpfen, schmähen, seinen Unmuth gegen Jmd an den Tag legen: अन्यः क्रौशति प्रान्यः शंसति TS. 7, 5, 9, 3. KĀTJ. Çr. 13, 3, 5. अन्योऽन्यमाक्रौशतः 6. ÇAT. BR. 11. 4, 2, 19. यथाभिप्रेननितरो ब्रह्मचार्याक्रौशेत् LĀTJ. 4, 3, 16. तान् हिंस्यान् चाक्रौशेत् R. 4, 17, 27. पतिमाचक्रुशुः 2, 20, 6. DAÇAK. in BENF. Chr. 191, 22. नायेनाक्रौशति MĀKĀH. 115, 6. शतं ब्राह्मणमाक्रुश्य तत्रियो दृष्टमर्क-ति M. 8, 267. R. 3, 51, 30. MĀRK. P. 15, 3. तं भीतंकारमाक्रुश्य BHATT. 5, 39. तं तु मां त्रीवल्लोको ऽयं नूनमाक्रौष्टमर्कति R. 2, 12, 77. आक्रुश्यमानो नाक्रौशेत् MBu. 1, 3557. आक्रुष्ट der geschmähet wird (वर्तमाने) KĀR. zu P. 3, 2, 188. आक्रुष्टः कुशलं वदेत् M. 6, 48. MBu. 3, 1091. 13, 4562. — Vgl. आक्रौश fg.

— अया anschnuazen, schmähen: तं सर्वाणि भूतान्यन्याक्रौशन् ÇĀNEA. Çr. 14, 30, 3. 51, 1.

— प्रत्या wiederanschreien, wiedereschmähen: प्रत्याक्रौशेदिकाक्रुष्टः MBu. 13, 4562. आक्रुष्टः पुरुषः सर्वं प्रत्याक्रौशेदन्तरम् 3, 1091.

— व्या laut ausrufen, wehklagen: ह्य प्रिये व्रासि नष्टासि व्याक्रौश-व्यपतत्तितौ R. 3, 68, 22. — Vgl. व्याक्रौशक.

— ममा schmähen: लोकसमाक्रुष्टः R. 2, 100, 16.

— उद् 1) aufschreien: उदक्रौशन्परि व्रस्ताः MBu. 3, 16415. तत उच्च-क्रुष्टुष्टः R. 6, 36, 60. MBu. 1, 3145. 7035. 3, 852. 14901. 4, 1949. ARĀ. 7, 2. MBu. in BENF. Chr. 33, 10. अयोत्क्रुष्टं तदा कृष्टैः सर्वैर्देवैरुदायुधैः MBu. 3, 14591. R. 3, 64, 9. ततश्च सर्वरुत्क्रुष्टम् — प्रसादं कुरु भूयेति MĀRK. P. 15, 47. 21, 80. मुनिशिष्यैरघोत्क्रुष्टे als die Schüler aufschrien 5. neut. das Aufschreien MBu. 14, 1760. SUND. 1, 33. R. 4, 44, 106. 5, 10, 3. — 2) zuschreien, zurufen, mit dem acc. der Person: उदक्रौशस्त पाण्डवान् ॥ क्रियते गोधनम् MBu. 1, 7748. मूतानुच्चक्रुशुः केचिद्ब्रथान्योन्नयतेति च 7948. — Vgl. उत्क्रौश.

— अयद् durch lauten Zuruf ermuntern: न वा अयन्मुत्क्रुष्ट इन्द्रो वीर्यं कर्तुमर्हत्यभ्येनमुत्क्रौशामेति At. Br. 8, 12.

— प्राद्, प्रात्क्रुष्ट n. ein lautes Aufschreien HARIV. 13816.

— समुद्र *ein lautes Geschrei (acc.) erheben*: कूर्पणातिसमुत्क्रुष्टो निस्व-
नो दिवमाविशत् । वालस्त्रीवृद्धसेवानाम् R. 6, 111, 29.

— उप s. उपक्रोश figg.

— परि *hierhin und dorthin schreien, wehklagen*: भीममार्तस्वरं कृत्वा
हा हेति परिचुक्रुशुः MBu. 1, 4631. 4, 1155. हा भर्तेति परिक्रुश्य R. 2, 63,
22. श्रियेण हि परिक्रुष्टं लक्ष्मणेति 3, 66, 7.

— प्र 1) *ein Geschrei erheben, aufschreien*: प्राक्रोशन्भैरवं शिवाः MBu.
2, 2695. (स्त्रियः) प्राक्रोशन्भैरवम् 2690. 3, 10476. 4, 803. N. 12, 86. 23, 20.
24, 38. SUND. 1, 15. R. 2, 38, 1. 63, 20. 3, 33, 34. 67, 4. प्रचुक्रुशुर्महत्मानो
हृष्टप्रपाः 4, 23, 35. मारीचिन — प्रक्रुष्टम् 3, 64, 5. — 2) *ausstossen (ein
Geschrei)*: प्रचुक्रुशुर्महानादान् R. 5, 92, 5. — 3) *Jmd anrufen*: प्राक्रोशतु चैः
संत्रस्ता महाराजिति नैषधम् MBu. 3, 2363. धैम्यं प्रचुक्रोश पुरोहितं सा
DRAUP. 3, 23. 6, 29.

— वि 1) *aufschreien*: त्राहीति विचुक्रुशुः MBu. 1, 7633. 4957. 3, 2515.
हृष्टाः सर्वे दृष्टा विचुक्रुशुः BENF. Chr. 31, 17. R. 2, 41, 7. 57, 11. 3, 35, 27.
विक्रोशति BHATT. 16, 32. व्यक्रुशत् 13, 47. विक्रोशत्यः M. 7, 143. MBu.
1, 7939. 13, 4852. DRAUP. 6, 26. R. 2, 71, 23. 3, 44, 29. 4, 9, 7. 21. SUGR. 1,
1, 10. विक्रोशमान MBu. 1, 6902. विक्रुश्य R. 4, 13, 29. 19, 3. वीरैर्हा हे-
ति च विचुक्रुशे (pass. impers.) BHATT. 14, 42. विक्रुष्ट n. *Geschrei, Hülf-
ruf*: विक्रुष्टं संप्रहृताम् R. 3, 30, 29. 39, 6. 64, 7. लोकविक्रुष्ट M. 4, 176.
विक्रुष्टे *bei einem Hülfesruf* JĀG. 2, 234. 300. विक्रुष्ट n. = परुष, निहुर,
वृत्त *das Anschreien, Anfahren* H. 269. — 2) *ausstossen (ein Geschrei)*:
विक्रोशत्यो महानादान् R. 4, 19, 5. हा तात हा सुतेत्येवं तदा वाचः मुदा-
रूणाः । विक्रोशमानः MBu. 3, 13036. — 3) *Jmd (acc.) anrufen*: कूर्त्तं च
जिह्वं च ह्रीं नरे च त्राणाय विक्रोशति MBu. 2, 2229. विक्रोशमानस्त्रा-
हीति विश्रामित्रम् R. 4, 60, 18. विक्रुश्य पुत्रम् BĀG. P. 6, 3, 24. — 4) *er-
schallen*: राघवस्तुतिसंयुक्ता गगने च विचुक्रुशुः । साधु साधिति हृष्टानो
देवानां शोभना गिरः ॥ R. 6, 92, 69.

— सम् 1) *ein allgemeines Geschrei erheben*: एवमुक्ते तु भीष्मेण ततः
संचुक्रुशुर्नृपाः MBu. 2, 1553. कृतावरीरिव संक्रोशमानाः RV. 4, 18, 6. — 2)
zürnend anfahren: संक्रोशतामेनान्वात्रापृथिवी AV. 8, 8, 21.

— अभिसम् *zuschreien, zurufen*: श्रियेत्येवाभिसंक्रुश्य व्याकृतं नाशक-
त्तः (वाज्यापिहितक्राष्टः) R. 2, 100, 36.

क्रुश्नन् (von क्रुष्) m. *Schakal* Uṇ. 4, 115. — Vgl. क्रोष्टर.

क्रुष्ट, क्रुडयति viell. *dick machen* (vgl. क्रुड्, क्रुडुः) तस्य रेतः परापतत्-
दग्निर्मानिनापागुल्लादयसा तदक्रुडयत्तक्रुडमाने गवि न्यदधात् तदिद् पयः
तस्माद्त्र घ्रयःपात्रः (sic) प्रतिचुक्रुडायति (sic) तत्पयसाग्निद्वित्रं जुहोति
KĀṬ. 6, 3.

क्रूरं Uṇ. 2, 22. 1) adj. f. श्रा a) *wund, saucius*: यत्र वा श्रस्यै खनतः
क्रूरीकुर्वन्ति ÇAT. Br. 1, 2, 4, 16. 3, 3, 4, 7. 6, 1, 19. क्रूरी वा एतत्कुर्वन्ति
यत्संज्ञयन्ति 8, 2, 30. 3, 10. 13, 3, 6, 6. — b) *blutig, grausam; roh, hart;
gräulich, furchtbar, schrecklich*: = नृपंस, घातुक, पाप, निर्दय, भीषण,
घोर, नुद्र AK. 3, 1, 47. 3, 4, 25, 193. 179. TRIK. 3, 3, 335. H. 376. an. 2, 405.
MED. r. 19. रुद्रो वै क्रूरो देवानाम् TS. 6, 1, 2, 7. 2, 3, 2. 5, 2: von Menschen,
Dämonen und Thieren M. 4, 212. 9, 225. HIP. 1, 17. 2, 2. R. 2, 74, 10. PAÑ-
KĀT. 131, 4. III, 23. ÇĀK. 136. BHĀG. P. 9, 14, 37. DŪRTAS. 77, 4. कृतात्त
MRGH. 103. क्रूरचोष्टित PAÑKĀT. I, 73. क्रूरचार M. 4, 246. क्रूरचारविकृ-
रवत् 10, 9. क्रूरमानस SUND. 1, 3. ०चुद्धि HIP. 4, 31. ०निश्चय RAGU. 12, 4.

वचः क्रूरम् DAĞ. 1, 35. 2, 19. स्त्रीणां मुखोद्यमक्रूरम् (नामधेयं स्यात्) M. 2,
33. घोरैः क्रूरैः प्रियैः AV. 16, 7, 2. क्रोध R. 4, 64, 3. क्रूरस्वर (गोमायु) R. 3,
64, 2. क्रूरमप्रियदर्शनम् (वक्रम्) PAÑKĀT. III, 73. त्वं क्रूरदृष्ट्या विलोकयि-
ष्यति 64, 16. क्रूर *furchtbar oder ungünstig* (Gegens. सौम्य und घक्रूर)
heisst das 1ste, 3te, 5te, 7te, 9te und 11te Zodiakalbild Dip. im ÇKDr.
Ind. St. 2, 237. 278. क्रूरम् *auf eine schreckliche Weise*: मृगा द्विजाः क्रूर-
मिमे वदन्ति MBu. 3, 15669. — c) *hart* AK. 3, 2, 25. 3, 4, 25, 193. TRIK. H.
1386. H. an. MED. तत्र मृदुः क्रूरो मध्य इति त्रिविधः कोष्ठो भवति (vgl.
क्रूरकोष्ठ) SUGR. 2, 187, 1. घनवरतधनुर्बासपालनक्रूरपूर्व (मात्र) ÇĀK. 37.
— d) *stark, von einem Bogen* (Gegens. मन्द) NĀRADA in Z. d. d. m. G.
9, 672. — e) *heiss* (उत्त) H. an. — 2) m. n. *gekochter Reis* TRIK. 2, 9, 15.
II. 393. — 3) m. a) *Falke*. — b) *Reiher*. — c) N. zweier Pflanzen, *rother
Oleander* (रक्तकरवीर) und = भूताङ्गुण RĀGĀN. im ÇKDr. — 4) f. श्रा
N. einer Pflanze (रक्तपुनर्वा) RĀGĀN. im ÇKDr. — 5) n. (vgl. 2) SIDDH.
K. 249, b, 1. a) *wunde Stelle, Wunde*: क्रूरमिव वा श्रस्यै (पृथिव्याः) दृ-
तत्करोति यत्खनत्यप उपसृज्यते वै शाक्ताः शाक्ताभिरेवास्यै श्रुचं श्रमय-
ति TS. 5, 1, 5, 1. 2, 6, 2, 3. 3, 4, 8, 5. 6, 3, 9, 4. यद्वै पृथस्यं क्रूरं यद्विलिष्टम्
1, 7, 3, 1. 6, 2, 2, 5. यत्ते क्रूरं यदास्थितं तत् श्रा प्यायताम् VS. 6, 15. पुरा क्रू-
रस्यं विसृष्टः 1, 28. ÇAT. Br. 1, 2, 5, 19. 5, 4, 3, 12. नृक्ति तै श्रयो तन्वः क्रूर-
मानंश मर्त्यः AV. 6, 49, 1. — b) *Blutvergiessen, Grausamkeit, Gräu-
el, Gräueltat*: क्रूरमेस्या श्राशंसन्म् AV. 5, 19, 5. यस्य क्रूरमसंचत्त दुष्कृतः
19, 56, 5. neben घोर 12, 5, 14. 13, 4, 83. 19, 9, 14. क्रूरमिव वा एतत्सामस्य
राज्ञो ऽत्ते चरन्ति यदस्य घृतेनात्ते चरन्ति घृतेन हि वज्रेणेन्द्रो वृत्रमरुन् *sie
machen sich in Soma's Nähe gleichsam mit einer Blutthat zu schaffen,
wenn sie sich dort mit Ghṛta zu schaffen machen, denn mit Ghṛta
als einem Donnerkeil erschlug Indra den Vṛtra* At. Br. 1, 26. मृदुक्रूरे
du. M. 1, 29. धातुवचः — क्रूरोपसंकृतम् HIP. 2, 20. grauenhafte Erschei-
nung: क्रूराणि (Sch.: = पिशाचादिदर्शनादीनि) ADAM. Ba. in Ind. St. 1,
40. — Das Wort steht ohne Zweifel, wie schon LASSEN vermuthet hat,
mit क्रविसुं und क्रव्य in Verbindung.

1. क्रूरकर्मन् (क्रूर + कर्मन्) n. 1) *Blutthat, Gräueltat* ÇAT. Br. 5, 4,
3, 12. SUGR. 1, 106, 1. क्रूरकर्मकृत् *ein reissendes Thier* M. 12, 58. — 2)
eine harte, schwere Arbeit ÇĀK. 37, v. 1.

2. क्रूरकर्मन् (wie ehen) 1) adj. *Blutthaten —, Gräueltaten verübend*
R. 3, 1, 31. PAÑKĀT. I, 74. VET. 26, 13. — 2) m. N. einer Pflanze (कटु-
त्विनी; wohl = कटुत्विनी, da तुम्विनी = कटुत्विनी ist) RĀGĀN. im ÇKDr.

क्रूरकृत् (क्रूर + कृत्) adj. = 2. क्रूरकर्मन् TBa. 1, 4, 6, 5.

क्रूरकोष्ठ (क्रूर + कोष्ठ) adj. *dessen Unterleib hart ist* SUGR. 2, 189, 4.
190, 20.

क्रूरगन्ध (क्रूर + गन्ध) 1) m. *Schwefel*. — 2) f. श्रा N. eines Baumes
(कन्यारी) RĀGĀN. im ÇKDr.

क्रूरता (von क्रूर) f. *Grausamkeit* M. 10, 58.

क्रूरदत्ती (क्रूर + दत्त) f. ein Bein. der Durgā H. ç. 30 (क्रूर°).

क्रूरदृष्ट (क्रूर + दृष्ट) 1) adj. *grausamen Blicks, grausam* MED. ç. 33.
— 2) m. ein Bein, *des Planeten Saturn* MED. *des Planeten Mars* Ind.
St. 2, 261. Z. f. d. K. d. M. IV, 318.

क्रूरधूर्त (क्रूर + धूर्त) m. *eine Art Stechapfel* (कृत्तधतूरक) RĀGĀN. im
ÇKDr.

क्रूरराविन् (क्रूर + रा^०) m. Rabe RĀGĀN. im ÇKDr.

क्रूरलोचन (क्रूर + लो^०) m. ein Beia. des Planeten Saturn H. 12.

— Vgl. क्रूरदण्ड्.

क्रूरकृति (क्रूर + कृति) m. ein Bein. RĀVAṆA'S ÇABDAM. im ÇKDr.

क्रूरान (क्रूर + घन Auge) m. N. pr. eines Ministers des Eulenkönigs Arimardana PAÑĀT. 173, 21.

क्रूरामन् (क्रूर + घात्मन्) m. ein Bein. des Planeten Saturn H. १. 13.

— Vgl. क्रूरदण्ड्. लोचन.

क्रूरशय (क्रूर + घ्राशय) adj. f. घ्रा 1) dessen Unterleib hart ist Suçr.

2, 177, 12. — 2) schreckliche Thiere bergend (नदी) und von schrecklicher Gemüthsart (स्त्री) BHARTṚ. 1, 80.

क्रोणि (von क्रो) m. Kauf UṆĀDIK. im ÇKDr.

क्रैतर (wie eben) m. Käufer JĀGĀN. 2, 168. 253. MBu. 3, 13741. P. 5, 1,

82, Sch.

क्रैतव्य (wie eben) adj. käuflich AK. 2, 9, 82. H. 871. MBu. 13, 2450.

क्रैय (wie eben) adj. dass. P. 5, 1, 82, Sch. AK. 2, 9, 82. H. 871. ख्यायी

सकृत्क्रैयायाम् RĀGĀ-TAR. 3, 270.

क्रैयद् (क्रैय + द्) adj. subst. verkaufend, Verkäufer H. 868.

क्रैडिन् adj. f. ई den Marut mit dem Beinamen क्रैडिन् gehörig:

कृवि: ÇAT. BR. 14, 3, 2, 4. ĀÇV. ÇR. 9, 2. ÇĀṆKH. ÇR. 14, 10, 17. Sch. zu KĪTJ. ÇR. 2, 7, 4. 4, 3, 4.

क्रैडिनीया f. (sc. इष्टि) die den Marut क्रैडिन् geweihte Ishṭi Sch. zu

KĪTJ. ÇR. 2, 7, 4. 4, 3, 4.

क्रैव्य m. König der Krivi ÇAT. BR. 13, 3, 4, 7.

क्रौचदारण = क्रौचदारण RĀJAM. zu AK. 1, 1, 1, 36. ÇKDr.

क्रौचपदी s. क्रौ^०.

क्रौठिन् (?) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDĪJ. in Verz. d. B. H. 53.

क्रौड 1) Brust, m. in der älteren Sprache, n. in der späteren, nach den

Lexicogr. (TRIK. H. MED.) auch क्रौडा f. AK. 2, 6, 2, 28. TRIK. 3, 3, 111. 3,

20. H. 602. MED. १. 7 (lies वत्सम् sl. रत्सम्). Beim Thiere (nach Mandu.

der mittlere Theil der Brust) AV. 9, 4, 15. 7, 5. VS. 23, 8. KĪTJ. ÇR. 6, 7,

6. 8, 13. क्रौडलोमानि KAÇC. 26. ÇĀK. 32, v. l. du. AV. 10, 9, 25. heim

Menschen sg. R. 5, 23, 46. लक्ष्मणास्य शिरः क्रौडे संस्थाप्य 6, 82, 10. pl.:

सम्यैः शङ्खनिर्वात्रैः क्रौडैश्चित्रैरिवार्षितम् MBu. 13, 2660. क्रौड verschiedene

den von उरम् HORĀC. in Z. f. d. K. d. M. 4, 342. Busen, als Aufbewah-

rungsort von Geld: यस्यास्ति धनं स किं क्रौडे कृत्वा प्रदर्शयति MĀGĀH.

34, 14. क्रौड = घड्ड H. an. 2, 114. MED. Uebertr. (wie उद्, गर्भ) Höh-

lung, Inneres: तत्र तैरौ निर्मितनीडक्रौडे पत्निणाः मुखं वर्षानु निवसन्ति

Hit. 80, 14. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा P. 4, 1, 56. — 2) m. Eber AK.

2, 5, 2. 3, 4, 25, 182. TRIK. 3, 3, 111. H. 1247. 1287. H. an. MED. BHARTṚ. 2, 28.

PAÑĀT. 120, 9. BuṆĠ. P. 3, 20, 8. 24, 44. 4, 6, 20. 7, 2, 1. 8, 16, 26. VĀRĀHA-P.

in Verz. d. B. H. No. 485. fg. — 3) m. die essbare Knolle einer best.

Pflanze (वाराहीकण्ड्) RĀGĀN. im ÇKDr. Vgl. क्रौडकन्या. — 4) m. der

Planet Saturn H. 121. H. an. MED. HĀR. 12. — 5) f. क्रौडा s. u. क्रौडचूडा. —

6) f. क्रौडी (am Ende eines comp.?) gaṇa वल्हादि zu P. 4, 1, 45. = क्रौड

3. RĀGĀN. im ÇKDr. — Vgl. कौल.

क्रौडकन्या (क्रौड + कन्या) f. = क्रौड 3. RĀGĀN. im ÇKDr.

क्रौडचूडा (क्रौड + चूडा) f. N. eines Strauchs, = सकृत्क्रौडिका RĀ-

ĀGĀN. im ÇKDr. Unter dem letzten Worte werden nach derselben Art. als Synonyme aufgeführt क्रौडा und चोडा, nicht aber क्रौडचूडा.

क्रौडपत्र (क्रौड Brust, Seite + पत्र) n. a marginal writing omitted in its proper place, a postscript to a letter, a supplement, a codicil to a will HAUGHTON.

क्रौडपर्णी (क्रौड + पर्णा) f. eine Art Nachtschatten, Solanum Jacquini Willd. (काण्डकारिका) RĀGĀN. im ÇKDr.

क्रौडपाद (क्रौड 1. + पाद) m. Schildkröte H. 1333.

क्रौडमलक s. BURN. Intr. 199, N. 1.

क्रौडाङ्गि (क्रौड 1. + घङ्गि) m. Schildkröte TRIK. 1, 2, 26.

क्रौडीकरण (क्रौड 1. + करण) n. das Umarmen HALĀJ. im ÇKDr. क्रौडीकृति f. dass. H. 1507.

क्रौडीमुख (क्रौडी? + मुख) m. Rhinoceros RĀGĀN. im ÇKDr.

क्रौडेष्टा (क्रौड Eber + इष्टा gesucht, beliebt) f. ein best. Gras (s. मुस्ता) RĀGĀN. im ÇKDr.

क्रौणकवर्णा (?) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDĪJ. in Verz. d. B. H. 53.

क्रौय m. Tödtung, Mord ÇKDr. und WILS. angeblich nach H., wo aber क्रौय gelesen wird.

क्रौय (von क्रुध्) 1) m. a) Zorn AK. 1, 1, 2, 26. TRIK. 1, 1, 129. H. 299.

P. 1, 4, 37, Sch. VS. 30, 14. AV. 4, 38, 4. 9, 7, 13. यदा देवानां क्रौयो व्यैत्

ÇAT. BR. 1, 7, 4, 4. 14, 6, 1, 13. ĀÇV. ÇR. 12, 8. क्रौयानृते LĀTJ. 3, 3, 26. Jo-

gas. 2, 34. सङ्गतसंज्ञायते कामः कामात्क्रौयो ऽभिज्ञायते । क्रौयाद्भवति सं-

मोहः (daher bei ÇKDr. क्रौयत्र m. = संमोह) BuṆĠ. 2, 62. लोभात्क्रौयः

प्रभवति Hit. 1, 24. im Gegens. zu काम M. 1, 25. 2, 178. 214. 7, 45. 8, 121.

175. 9, 17. 12, 11. Viçv. 14, 12. Suçr. 1, 312, 21. क्रौयसमन्वित N. 6, 5. नैव

क्रौयं गमिष्यामि R. 1, 64, 18. क्रौयमुत्सृजते क्रूरं मयि 3. 21, 7. कामक्रौयो

तु संयम्य M. 8, 175. 12, 11. यो हि संहरते क्रौयम् MBu. 3, 1066. दृढक्रौय

1972. नितक्रौय M. 8, 173. SUND. 3, 2. R. 1, 1, 4, 14. Viçv. 1, 8. क्रौयत्र M.

7, 45. 46. 48. 51. क्रौयवचन VRT. 14, 1. घक्रौय subst. M. 3, 235. 6, 92. 11,

222. सक्रौय adj. MBu. 3, 11381. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा: घ्रा-

कृतक्रौया AMAR. 18. — b) der personif. Zorn, ein Kind des Lobha

und der Nikṛti VP. 56, N. 14. des Todes 56. Brahman's 50, N. 2. ein

Dānava MBu. 1, 2543. HARIV. 2286. 14289. — 2) f. क्रौया N. pr. einer

Tochter Daksha's MBu. 1, 2520. HARIV. 11321. क्रौयायाः सर्वभूतानि पि-

शाचाश्चैव 11354. 12463. Vgl. क्रौयवशा.

क्रौयर्ण (wie eben) 1) adj. f. घ्रा zum Zorn geneigt, dem Zorn ergeben,

zornig P. 3, 2, 151. AK. 3, 1, 32. TRIK. 2, 6, 3 (f.). H. 392. MBu. 2, 293. 3,

1098. R. 2, 70, 10. 3, 37, 16. 50, 9. 4, 49, 15. 5, 17, 27. Hit. 1, 22. क्रौयर्णो

ऽरिषु JĀGĀN. 1, 333. घक्रौयर्ण M. 3, 192. 213. JĀGĀN. 1, 239. R. 3, 2, 13. MBu.

3, 4054. घक्रौयर्णो गोषु तथा द्विलेषु 13, 3565. — 2) m. N. pr. eines Soh-

nes des Kauçika und Schülers des Garga HARIV. 1189. eines Sohnes

des Ajuta und Vaters des Devātithi BuṆĠ. P. 9, 22, 11. — 3) n. das

Zürnen, Zorn: क्रौयं तस्यानुपश्यत्स्तोत्रं सक्रौयनस्य erzürnt R. 5, 83, 3.

Hierher könnte auch घक्रौयर्ण (s. u. 1.) gezogen werden.

क्रौयनीय (von क्रौयन 3.) adj. was zum Zürnen Veranlassung geben

kann: न क्रुध्यत्यभिषतो ऽपि क्रौयनीयानि वर्जयन् । क्रुद्धान्प्रसादयन्सर्वा-

न् R. 2, 41, 3.

क्रोधमय (von क्रोध) adj. dessen Wesen Zorn ist ÇAT. Ba. 14, 7, 2, 6.

क्रोधमूर्च्छित (क्रोध + मूर्च्छ) 1) adj. vom Zorn bethört, — hingerissen MBH. 3, 1864. R. 1, 1, 48. — 2) m. ein best. Parfum (चौर) ÇABDAR. im ÇKDR.

क्रोधवर्धन (क्रोध + वर्ध) m. N. pr. eines Dāna va HARIV. 2280. 14288. क्रोधवर्धन इत्येव यस्त्वन्यः परिकीर्तितः । दण्डधार इति ध्यातः सो ऽभवन्मनुष्यमः MBH. 1, 2682.

1. क्रोधवश (क्रोध + वश) m. die Gewalt des Zorns: यौ क्रोधवशं सद्यः शशाप च वमूस्तदा MBH. 1, 3949. क्रोधवशग PAÑKAT. 36, 21. कामक्रोधवशानुग M. 2, 214.

2. क्रोधवश (wie eben) adj. in der Gewalt des Zorns stehend; subst. Bez. verschiedener Sippen von bösen Geistern: गणः क्रोधवशः MBH. 1, 2540. 2695. HARIV. 232. 12867. BṆĠG. P. 5, 24, 29. क्रोधवशाः MBH. 3, 11361. 11385. 4, 2292. HARIV. 12464. BṆĠG. P. 8, 10, 33. sg. N. pr. eines Rakshas MBH. 3, 16365. तिलैर्विरहितं श्राद्धं कृतं क्रोधवशेन च 13, 4291. क्रोधवशा f. N. pr. einer Tochter Daksha's und Gemahlin Kaçjapa's (vgl. क्रोधा) 1, 2624. HARIV. 170. 12448. R. 3, 20, 12. 22. VP. 122. BṆĠG. P. 6, 6, 25. 27.

क्रोधकृतर (क्रोध + कृ) m. N. pr. eines Asura MBH. 1, 2543. 2682. HARIV. 2286. 12696. 14288.

क्रोधात्तु (von क्रोध) adj. leidenschaftlich, heftig SUÇR. 2, 533. 8.

क्रोधिन् (von क्रुध् oder क्रोध) 1) adj. dass. H. 391. SUÇR. 1, 333, 1. — 2) m. a) Büffel RĠĠAN. im ÇKDR. — b) Hund H. Ç. 180. — 3) f. myst. Bez. des Buchstabens r Ind. St. 2, 316.

क्रोलायन patron. von क्रोल (= क्रौट?), pl. PRAVARĀDĪJ. in Verz. d. II. H. 53. — Vgl. क्रोलायन.

क्रोश (von क्रुष्) 1) m. a) parox. Schrei, Ruf VS. 30, 19. TS. 7, 5, 8, 1. कर्णक्रोश Ohrensummen GOBB. 3, 3, 26. — b) Rufweite, eine best. Entfernung, = 1000 दण्ड = 4000 कस्त = 1/4 योजन VISUṆUDHARM. bei RAGHUN. ĀHNĪKAT. 1, 221. LALIT. 142. H. 887. = 2000 दण्ड = 8000 कस्त = 1/4 योजन COLEBR. Alg. 2. TRĪK. 2, 2, 3. zwei क्रोश = गव्युति AK. 2, 1, 18. पुरस्ताद्योजने कौता, इतरे क्रोशप्रत्यवायेन KĀTJ. ÇR. 22, 3, 33. 38. MBH. 1, 6400. DRAUP. 8, 53. R. 2, 90, 1. PAÑKAT. 1, 447. RAGH. 13, 79. LALIT. 138. — 2) n. N. eines Sāman LĀTJ. 7, 1, 1. 7, 30. — क्रोशं gaṇa स्वलादि zu P. 3, 1, 140.

क्रोशताल (क्रोश 2. + ताल) m. eine grosse Trommel HĀR. 72.

क्रोशधनि (क्रोश 2. + धनि) m. dass. HĀR. 72.

क्रोशन् (von क्रुष्) 1) adj. schreiend: वि क्रोशनासौ विषञ्च घ्रायन् RV. 10, 27, 18. — 2) n. das Schreien SUÇR. 1, 363, 14.

क्रोशिन् (wie eben) adj. schreiend: उष्ट्रं wie ein Kameel P. 6, 2, 80, Sch.

क्रोष्ट N. pr. eines Mannes, pl. PRAVARĀDĪJ. in Verz. d. B. H. 53.

क्रोष्टर् (von क्रुष्) ved., क्रौष्टर् UṆ. 1, 69. P. 3, 2, 147, Sch. 1) m. vor consonantisch anlautenden Casusendungen zur Vermeidung der Verbindung ष्ट nicht im Gebrauch; vor diesen erscheint das Thema क्रोष्ट (s. bes.) P. 7, 1, 95. 97. VOP. 3, 62. fgg. (क्रौष्टृणाम् 64). Die Grammatiker und Lexicographen betrachten क्रौष्ट als Grundform. a) Schakal (der Schreiber): क्रौष्टा वराहं निरतक कालात् RV. 10, 18, 4. पुनै क्रौष्टे मा शरीराणि क-

र्तम् AV. 11, 2, 2. क्रौष्टाः 11. क्रौष्टा VS. 24, 32. शार्दूलस्य गुह्यं प्रन्यां नीचः क्रौष्टाभिर्मर्दति MBH. 1, 7750. उपेत्य पप्रच्छ तदा क्रौष्टा व्याघ्रवधुमिव DRAUP. 1, 17. H. 1290. — b) N. pr. eines Sohnes von Jadu und Vaters von Vṛgīnīvant MBH. 13, 6832 (क्रौष्टा und क्रौष्टः). HARIV. 1843. VP. 416. 420. BṆĠG. P. 9, 23, 20. — 2) f. क्रौष्टी P. 7, 1, 96. gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41. VOP. 3, 62. 4, 12. a) das Weibchen vom Schakal H. an. 2, 406. MED. r. 20. — b) eine Art Convolvulus, = सिता विदारी AK. 2, 4, 3, 28. कलविदारी MED. तीरविदारी H. an. — c) N. einer anderen Pflanze (लाङ्गली) H. an. MED.

क्रौष्टु (wie eben) UṆ. 1, 69. m. im nom. und acc. sg., im nom. voc. acc. du. und im nom. voc. pl. nicht im Gebrauch; in diesen casus durch das Thema क्रौष्टर् vertreten. P. 7, 1, 95. 97. VOP. 3, 62. fgg. 1) Schakal AK. 2, 5, 5. 3, 4, 1, 12. — 2) = क्रौष्टर् 1, b: क्रौष्टो: HARIV. 1906. 1969.

क्रौष्टुक (von क्रौष्टु) 1) m. a) Schakal MBH. 13, 6342. न हीनमुपतिष्ठेयं शार्दूलो क्रौष्टुके यथा 3, 16029. काकेनेमाश्चित्रवर्कान् शार्दूलान्क्रौष्टुकेन । क्रौणीघ्न पाण्डवान् 2, 2103. — b) N. pr. eines Mannes, s. क्रौष्टुकि. — 2) f. क्रौष्टुकी das Weibchen vom Schakal, eine Tochter der Krodhavaçā R. 3, 20, 22. Mutter der gelben (हरि) Affen, wenn 26 mit हरि, wie der Schol. sagt, dieselbe gemeint ist.

क्रौष्टुकपुच्छिका (क्रौ + पु) f. N. einer Pflanze, = क्रौष्टुविन्ना SṬĀMIN zu AK. 2, 4, 3, 11. = गोलोमिका RĠĠAN. im ÇKDR.

क्रौष्टुकमान (क्रौ + मान) m. N. pr. eines Mannes, v. l. für क्रौष्टुमान gaṇa यस्कादि zu P. 2, 4, 63.

क्रौष्टुकमेखला (क्रौ + मे) f. N. einer Pflanze, Hemionitis cordifolia Roxb., RATNAM. 10.

क्रौष्टुकर्ण (क्रौष्टु + कर्ण) N. pr. einer Localität gaṇa तन्नाशिलादि zu P. 4, 3, 93.

क्रौष्टुकाशिरम् (क्रौ + शि) n. eine best. Krankheit des Knies SUÇR. 1, 236, 11. 360, 11. 2, 43, 16.

क्रौष्टुयाद् (क्रौष्टु + याद्) m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen gaṇa यस्कादि zu P. 2, 4, 63.

क्रौष्टुपुच्छिका (क्रौ + पु) f. = क्रौष्टुविन्ना RATNAM. 10. Auch क्रौष्टुपुच्छी ÇABDAR. im ÇKDR.

क्रौष्टुफल (क्रौ + फल) m. N. eines Baumes, Terminalia Catappa (s. इन्द्र), ÇABDAR. im ÇKDR.

क्रौष्टुमान (क्रौष्टु + मान) und क्रौष्टुमाय (क्रौ + माया) Nn. prr. zweier Männer; pl. ihre Nachkommen gaṇa यस्कादि zu P. 2, 4, 63.

क्रौष्टुविन्ना (क्रौ + वि) f. N. einer Pflanze, Hemionitis cordifolia Roxb. (पुष्पिणी), AK. 2, 4, 3, 11. — Vgl. प्रगालविन्ना.

क्रौष्टेनु m. eine Art Zuckerrohr (श्वेतैनु) RĠĠAN. im ÇKDR. Wohl zusammenges. aus क्रौष्टा (nom. von क्रौष्टर्) + इनु.

क्रौञ्च (von क्रुञ्च) KĀR. zu P. 4, 1, 120. 1) m. a) = क्रुञ्च, क्रुञ्च Brachvogel gaṇa प्रजादि zu P. 5, 4, 38. AK. 2, 5, 22. TRĪK. 3, 3, 74. H. 1329. an. 2, 57. MED. k. 4. TS. 5, 5, 12, 1. क्रौञ्चं कृत्वा त्रिहयानम् (वत्सं दद्यात्) M. 11, 134. कार्यास्तान्तवं (कृत्वा) क्रौञ्चः (जायते) 12, 64. N. (BOPP) 12, 113. R. 1, 2, 12. ताम्रशीर्ष 15. 3, 20, 19. SUÇR. 1, 24, 8. 203, 12. 2, 54, 4. 246, 4. R. 4, 8. Verz. d. B. II. No. 897. Emblem des 3ten Arhanī's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 47. क्रौञ्ची (क्रौञ्चा) ĠATĀDĪ. im ÇKDR. H. 1329,

nung AK. 3, 3, 10. H. 319. Suçr. 1, 34, 17. 169, 10. 331, 18. 2, 214, 12. Bhāg. P. 5, 24, 13. आत्स्य ते — नाशयिष्याम्यहं क्लमम् N. 9, 28. न शीतोक्षेन च क्लमः Arā. 4, 47. न च मे मनसि क्लमः R. 5, 49, 10. क्लमापह् सुçr. 1, 192, 21. मार्गेणाथक्लमच्छिद्रा Vid. 33. क्लमविनोदिन् Çāk. 69. विनोदितदिनक्लम Çiç. 4, 66. गतक्लम M. 7, 225. गतक्लमा N. 11, 1. MBh. 13, 5862. 15, 912. R. 2, 24, 31. 3, 3, 22. विगतक्लम M. 7, 151. विगतक्लमा MBh. 2, 83. 15, 686. त्रितक्लम Hip. 1, 52. वपुः तपःक्लमम् schlechte Lesart für तपःक्लमम् Çāk. 17, v. 1.

क्लमय (wie eben) m. dass. AK. 3, 3, 10. Vjutr. 170.

क्लमिन् (wie eben) adj. müde werdend, erschlaffend गा णा शमादि zu P. 3, 2, 141.

क्लव्, क्लवते sich fürchten Duātur. 19, 13, Zusatz des Vop.

— वि in Verwirrung gerathen: मिलत्याशु जीमूता विक्लवते दिवि प्रहाः Mānu. im Duātur. 35, 84. Vgl. विक्लव.

क्लान्ति (von क्लाम्) f. = क्लाम BHārtr. 1, 36.

क्लिद्, क्लियति (med. s. u. प्र) feucht werden Duātur. 26, 132. तेन क्लियति हि व्रणः Suçr. 2, 23, 12. सुवेशं पुरुषं दृष्ट्वा धातरं यदि वा सुतम्। योनिः क्लियति नारीणाम् (vgl. u. प्र) Hit. 1, 110. लुयति भूमौ क्लियति वान्धवा मे BHārtr. 18, 11. partic. क्लिन्न feucht geworden, feucht AK. 3, 2, 55. H. 1492. अक्षैः क्लिन्नमुरो ऽभवत् MBh. 1, 5359. क्लिन्नाभसि 3, 11078 (p. 572). तथा क्लिन्नमिदं भस्म गङ्गाया R. 1, 42, 20. 3, 33, 9. Daç. 1, 16. Suçr. 1, 158, 15. 2, 309, 8 (क्लिन्नव 5). Pañkāt. 238, 24. Çāk. 166. BHārtr. 2, 9. H. 679. triefend, von den Augen P. 5, 2, 33, Vārtt. 2. H. 461. Sch. AK. 2, 6, 2, 11. क्लिन्नान्न ebend. क्लिन्ननेत्र II. 461. von Thränen feucht, mit-leidig (vgl. आर्द्र): क्लिन्नधियं च नातरम् Bhāg. P. 4, 3, 10. 9, 11, 5. — caus. क्लेदयति befeuchten: न चैनं क्लेदयत्यापः BHāg. 2, 23. Suçr. 1, 19, 17. 337, 2. रक्तैरिक्लिद्द्रूमिम् BHārtr. 15, 48.

— अय s. अयक्लेद.

— या s. आक्लेद.

— समा, partic. समान्निन्न feucht, nass so v. a. aus Mitleid darge-reicht: दशकल्पायुतानाह न क्षीयते युधिष्ठिर । जीवनाय समान्निन्नं वसु दत्त्वा मक्षीयते ॥ MBh. 3, 13472.

— उद् s. उत्क्लेद fg.

— परि, partic. परिक्लिन्न über und über feucht, — nass: तीर्थोदकपरिक्लिन्न (मुनि) R. 1, 48, 24. अयस्यायं 3, 22, 22. मुखमश्रुं 4, 6, 16. 6, 101, 4. शोणितान्मु 5, 83, 14.

— प्र med. feucht werden: दृष्ट्वैव पुरुषं हृद्यं योनिः प्रक्लिद्यते म्रियति (vgl. unter dem simpl.) MBh. 13, 2227. प्रक्लिद्यते यदा स्वेदात् Suçr. 1, 297, 17. partic. प्रक्लिन्न feucht geworden, feucht: अयस्यायनिपातेन किंचित्प्रक्लिन्नशाहला (भूमिः) R. 3, 22, 21. जलं Suçr. 1, 20, 7. 259, 8. 266, 17. प्रक्लिन्नाय 2, 253, 19. (प्रक्लिन्नव 348, 15). feucht und von Mitleid bewegt: प्रेम्णा प्रक्लिन्नहृदयेक्षणाः Bhāg. P. 9, 10, 39. — caus. act. befeuchten Suçr. 1, 68, 4.

— वि, partic. विक्लिन्न durchnässt, erweicht H. an. 3, 415. MED. n. 131. वर्षाम्बुविक्लिन्नं पद्ममामलितं यथा MBh. 1, 5412. auseinandergefallen (शोर्ण); alt H. an. MED. — Vgl. चिक्लेद.

— सम्, partic. संक्लिन्न befeuchtet, erweicht: मेदसा संक्लिन्ना Gṛhja-saṅgr. 1, 61. Mrákū. 92, 7.

क्लिथ s. विक्लिथ.

क्लिन्द, क्लिन्दति und क्लिन्दते wehklagen Duātur. 3, 36. 2, 14. — Vgl. क्रन्द, क्रन्द.

क्लिन्नवर्तन् (क्लिन्न + व०) n. eine best. Krankheit des Augenlids Suçr. 2, 309, 9.

क्लिच् (v. l. कृच्) VS. 40, 15. Çat. Br. 14, 8, 3, 1: श्रोश्म् क्रतो स्मर क्लिच्वे (Sā. = कृताय लोकाय) स्मरये; viell. Gelingen (vgl. कल्प).

क्लिप्र 1) क्लिप्रति Duātur. 31, 50; चिक्लेश; क्लिशिवा und क्लिष्टा P. 1, 2, 7. 7, 2, 50. Vop. 26, 103. 204. 208; a) plagen, quälen, belästigen, Beschwerde machen; mit dem acc. der Person: अयं मा सुदुःखम् — क्लिप्रति नाहं तत्सोढुं चिरं शक्यामि MBh. 2, 2351. (अमुरः) मुरान्पोश्च क्लिप्रति 13, 4015. Suçr. 2, 181, 20. Kumāras. 2, 40. (मरुतः) चिक्लिशतुर्भृशतया वज्रयिनीमुत्ता इव नदीरयाः स्थलीम् Ragh. 11, 58. क्लिप्रति लब्धपरिपालनवृत्तिरेव Çāk. 103. — b) leiden, Beschwerde empfinden: न क्लिप्रतः BHārtr. 18, 31. नृपात्मज्ञौ चिक्लिशतुः 3, 31. चिरं क्लिशिवा (kann auch zu 2. gezogen werden) 5, 52. — 2) क्लिश्यते geplagt —, gequält werden, sich quälen, Beschwerde empfinden, leiden Duātur. 26, 52. लक्वते क्लिश्यते कुत्रैः MBh. 2, 2255. 3, 2581. R. 6, 99, 28. मशलयः क्लिश्यते प्राणीर्विशल्यो विनशिष्यति 2, 63, 44. इन्द्रियैः कामवृत्तैस्त्वं क्लिश्यसे प्राकृतो यथा 4, 16, 27. वन्धिष्ये सेतुना गङ्गा मुखः पन्था भविष्यति । क्लिश्यते हि वनस्तात त्रमाणः पुनः पुनः ॥ MBh. 3, 10727. 13235. किमर्थं क्लिश्यसे भेदे BENF. Chr. 46, 30. Hit. 1, 23. क्लिश्यमान MBh. 1, 6023. एवं क्लेशैः सुवक्रुभिः क्लिश्यमाना 3, 577. R. 2, 39, 5. 5, 44, 15. Ausnahmsweise auch act.: त्रयः परार्थे क्लिश्यति सान्निपाः प्रतिभूः कुलम् M. 8, 169. MBh. 3, 10241. क्लिश्यतो (acc. pl.) ऽनर्हान् 60. Das act. mit transit. Bed. Schmerz bereiten: क्लिश्यन्निवास्य भुजमध्यमुरःस्थलेन Ragh. 13, 73. — 3) partic. क्लिशित (nicht zu belegen) und क्लिष्ट P. 7, 2, 50. Vop. 26, 103. 104. AK. 3, 2, 48. a) geplagt, gequält, belästigt, in einen leidenden Zustand versetzt: मनसिन्नरूपा क्लिष्टस्यैवं समागममायाया Mālav. 69. मदनक्लिष्टा Çāk. 58. क्लिष्टाश्च व्यथिताश्चान्मन्मस्ताः परमर्षयः R. 3, 58, 15. Pañkāt. III, 238. जीवितुं नार्हय क्लिष्टम् (adv. in Noth) Bhāg. P. 1, 9, 12. अक्लिष्टकारिन् der ohne Leiden zu empfinden handelt, dem Alles leicht von der Hand geht MBh. 3, 1706. 1765. R. 1, 77, 19. 3, 31, 1. 5, 6, 13. 6, 86, 36. अक्लिष्टभाव der Zustand eines Nichtbedrängten, von allen Leiden Freien 5, 1, 61. — b) mitgenommen, verletzt, versehrt, in einen schlechten Zustand versetzt, abgenutzt, verbraucht, zu Schanden gemacht: क्लिष्टमात्याभरणं R. 3, 58, 12. अक्लिष्टमात्याभरणा 6, 103, 4. क्लिष्टं वासम् Suçr. 2, 157, 8. स्पर्शक्लिष्टाम् — एकवेषीम् Megh. 89. आमर्दक्लिष्टकेशम् (सिंहशिप्रम्) Çāk. 173. अक्लिष्टवालतरूपह्रव 147. क्लिष्टं नु तावत्फलमेव पुण्यम् 137. रूपमक्लिष्टकान्ति 115. इन्दोः — लदनुमरणक्लिष्टकान्तेः Megh. 82. अक्लिष्टव्रत R. 1, 34, 1. तस्या वचनमक्लिष्टं सत्यमेव 38, 6. sich widersprechend (von einer Rede) AK. 1, 1, 5, 20. H. 263. — c) mit Beschwerden —, mit Leiden verbunden: कृषिः क्लिष्टा Pañkāt. I, 12. क्लिष्टवृत्ति ein kümmerliches Leben führend Kathās. 3, 14. अक्लिष्टकर्मन् (vgl. अक्लिष्टकारिन् unter a.) dessen Thaten nicht mit Beschwerden verbunden sind, dem Alles leicht von der Hand geht R. 1, 34, 17. — caus. क्लेशयति plagen, quälen Suçr. 1, 282, 16. 2, 189, 3. मा माति चिक्लिशः BHārtr. 6, 17. med. Suçr. 2, 254, 2. क्लेशयितुम् R. 5, 27, 33. क्लेशित = क्लिष्ट a. MBh. 3, 10872.

11173. 4, 1296. MĀRĀ. P. 20, 47. निद्रा पातो मम पतिरसौ क्लेशितः कर्म-
दुःखी ÇRNGĀRAT. im ÇKDR.

— उद् in einen unbehaglichen Zustand gerathen: उत्क्लिश्य सुÇR.
1, 331, 21. — caus. in Aufregung versetzen, hinaustreiben: दोषान् 2, 184,
18. 189, 6. 491, 7. — Vgl. उत्क्लेश fgg.

— समुद् in einen unbehaglichen Zustand gerathen: दोषसमुत्क्लिष्ट
सुÇR. 2, 348, 18.

— उप s. उपक्लेश.

— परि 1) quälen, plagen: किं परिक्लिश्य सर्वान्वानरान् R. 5, 58, 21.

— 2) 4te Kl. leiden, Qualen empfinden: तत्र क्लेशोर्वयं बाले परिक्लिष्या-
महे भृशम् R. 5, 23, 32. परिक्लिष्यमान P. 3, 4, 55. निक्लीनैः परिक्लिष्य-
त्सीम् | MBH. 3, 578. परिक्लिष्यन्नपि 2288. — परिक्लिष्ट 1) adj. schwer
geplagt, gequält, leidend, Beschwerden empfindend, mitgenommen;
von Personen MBH. 13, 5451. R. 3, 52, 41. 6, 100, 19. घृति° 4, 27, 17.
घर्म° 4. डुकृतस्त्रेकपरिक्लिष्टामनो मम BHĀG. P. 3, 22, 8. प्रुश्रूयापरिक्लिष्ट
KATHĀS. 4, 21. श्रोगामपरिक्लिष्टाम् (Kuh) JĀGŪ. 1, 208. von Pflanzen:
पल्लवपरिक्लिष्टाः सुपार्श्वे ऽभ्युपयास्यति । मयुष्याङ्कुरशाखाया नृत्पत्तयि
गिरेर्दुमाः || R. 4, 62, 12. क्लृप्तकस्तपरिक्लिष्टामाकुलो पद्मिनीमिव 5, 21,
15. परिक्लिष्टम् adv. mit einem Gefühl des Unbehagens, ungerne: (यद्)
दीयते च परिक्लिष्टं तद्दानं राजसं स्मृतम् BHĀG. 17, 21. यो दद्यादपरिक्लि-
ष्टमन्नमधनि वर्तते । श्रात्ताय MBH. 3, 108. — 2) n. Qual, Leiden H. an. 4,
302. MED. v. 57 als Erkl. von घ्रादीनव.

— वि, partic. विक्लिष्ट 1) adj. verletzt, zu Schanden gemacht: स त्वं
विक्लिष्टधर्मा च पापकर्मा विगर्हितः R. 4, 17, 15. — 2) n. ein best. Fehler
der Ansprache, Zerfahrenheit: (क्लेशोः) प्रकर्षेण तद् विक्लिष्टमाहुः
RV. PRĀT. 14, 3.

— सम् 1) quetschen: तां संक्लिष्याप्सु प्राविध्यत् ÇAT. Br. 6, 1, 1, 12.
संक्लिष्टश्यामरुधिरे व्रणे सुÇR. 2, 6, 17. — 2) quälen, belästigen: तं तु ना-
र्हामि संक्लिष्टम् R. 2, 22, 14.

क्लिष्टवर्त्मन् (क्लिष्ट, partic. von क्लिप्, + व°) n. eine best. Krank-
heit des Augenlids सुÇR. 2, 309, 3.

क्लिष्टि (von क्लिप्) f. 1) Plage, Beschwerde. — 2) Dienst DNAR. im
ÇKDR.

क्लिप्त m. ein best. giftiges Insect सुÇR. 2, 288, 4.

क्लिप्तक n. eine best. Pflanze (Glycyrrhiza glabra?) AK. 2, 4, 3, 28.
क्लिप्तकैर्यवैमपिर्वाप्तुताम् Goba. 2, 1, 7. mit giftiger Wurzel सुÇR. 2, 231,
14. कालक्लिप्तक n. die Indigopflanze (vgl. क्लिप्तिका) ÇĀŪKA. GRĀS. 1,
23. Nicht zu bestimmen vermögen wir die Bed. des Wortes in der folg.
Stelle: घ्रात्मनि मन्वान्संमयेदेकक्लिप्तकेन शीतोप्लामिर्दिः स्यात्वा u. s. w.
ĀÇV. GRĀS. 3, 8.

क्लिप्तिका (von क्लिप्तक) f. die Indigopflanze AK. 2, 4, 3, 13. — Vgl.
घ्रिक्तिका.

क्लिप्तनक (क्लिप्तक?) n. eine best. Pflanze, = घ्रात्सरा RĀGĀN. im
ÇKDR. unter dem letzten Worte. Unter घ्रात्साम्या ebend. wird gesagt:
घ्रात्सरा गुणाः क्लिप्तनकशब्दे (fehlt aber) द्रष्टव्याः.

क्लिप् und क्लिप्, क्लिप्ते und क्लिप्ते (denom. von क्लिप्) sich wie
ein Unvermögender, ein Entmannter benehmen P. 3, 1, 11, Vārti. 3.
Vop. 21, 7. schüchtern —, zaghaft setn DhĀTUP. 10, 18.

क्लिप्ते und क्लिप्ते (die jüngere Form) Siddh. K. zu P. 3, 1, 11. 1) adj.
subst. (nach den Lexicographen: m. n.) unvermögend; entmannt; Eu-
nuch AK. 2, 6, 1, 39. 3, 4, 22, 215. H. 362. an. 2, 519. MED. b. 3. क्लिप्ते
क्लिप्ते बालकं वद्रे वधिं लक्करम् AV. 6, 138, 3. 1. 2. 8, 6, 11. VS. 30, 5, 22.
TS. 2, 5, 1, 7. ÇAT. Br. 1, 4, 3, 19. 12, 7, 2, 12. 14, 9, 2, 12. न मूर्त्रं फेनिलं य-
स्य विष्ठा चाप्सु निमज्जति । मेदुश्रोन्माद्रुक्राम्यां मेदुश्रु nach ÇKDR.,
DĀJ.: मेदुं च क्लिप्तः क्लिप्तः स उच्यते || KĀTJ. in DĀJ. 163. M. 3, 150, 165.
4, 205. 7, 91. 9, 79, 167. 201. 203. JĀGŪ. 1, 223. N. 21, 13. MBH. 3, 11311.
13737. 13, 314. 6728. सुÇR. 1, 34, 21. 154, 12. BHĀG. P. 4, 17, 26. क्लिप्तपती
वृधसैरौ Ind. St. 2, 283. — 2) adj. subst. unmännlich, verzagt, feig;
Schwächling, Feigling AK. 3, 4, 22, 215. H. an. MED. (lies: अतिक्रमे). न
प्रूरस्य सखा क्लिप्तः MBH. 1, 5142. कश्चिद्भ्रातृन् निर्वेदादापन्नः क्लिप्तगीवि-
काम 3, 1276. सेन्द्रान्देवगणान्क्लिप्तानपशन्व्यनदद्दशम् BHĀG. P. 3, 17, 23.
क्लिप्तान्पालयिता MĀKĪ. 137, 25. क्लिप्तवचन Hit. I, 138. वचनमक्लिप्तम्
eine männliche Rede MBH. 3, 15070. R. 1, 28, 1. 2, 21, 34. 52, 60. — 3)
gramm. ein Neutrum, genus neutrum AK. 3, 4, 22, 215. 26, 203. 1, 1, 2,
36. 2, 6, 2, 5. Vop. 3, 5, 83. fgg. 165. 6, 6.

क्लिप्ता (von क्लिप्) f. Unvermögen सुÇR. 1, 366, 8. अक्लिप्ता Männ-
lichkeit, männliches Benehmen RAGH. 8, 83.

क्लिप्तव (wie eben) n. dass. MBH. 2, 1457.

क्लिप्त्रप (क्लिप्त + त्रप) adj. Entmannten ähnlich AV. 8, 6, 7.

क्लिप्ताय्. क्लिप्तायते = क्लिप् Vop. 21, 7.

क्लि, क्लिप्ते Wurzel der Bewegung, zweifelhafte Lesart DhĀTUP. 22, 60.

क्लिद् (von क्लिद्) m. Feuchtigkeit MBH. 14, 473. 2799. R. 5, 12, 42.

JĀGŪ. 3, 77. सुÇR. 1, 66, 9. 76, 10. 88, 13. 2, 267, 20. ÇĀNTIC. 1, 29. RAGH.
7, 24. 13, 32. das Fliessen, z. B. einer Wunde सुÇR. 1, 48, 12. 144, 6. 215,
3. 2, 548, 17. Nach Vop. 26, 30 nom. ag.

क्लिद्न् (wie eben) m. der Mond U. n. 1, 158. — Vgl. क्लिडु.

क्लिद्न (wie eben) 1) adj. befeuchtend, feucht machend सुÇR. 1, 76, 19.

151, 9. 153, 17. — 2) m. Pflagma, Schleim (s. कफ) ÇABDAK. im ÇKDR.
eine bes. Art davon (पञ्चप्रकारं श्लेष्मात्तर्गतं श्लेष्मविशेष) SUKHA. im ÇKDR.
— 3) n. das Feuchtmachen, Befeuchten, Feuchthalten सुÇR. 2, 56, 18.
BHĀG. P. 3, 26, 43.

क्लिदवत् (von क्लिद्) adj. feucht, fließend सुÇR. 2, 8, 18. 46, 14.

क्लिडु (von क्लिद्) m. 1) der Mond U. n. 1, 10. TRĪK. 1, 1, 86. H. ç. 12.
Vgl. क्लिद्न्. — 2) eine krankhafte Verbindung der drei Flüssigkeiten im
Körper (संनिपात) UḤĀDIVĀ. im SĀKṢSĪPTAS. ÇKDR.

क्लिद्य (wie eben) adj. benetzbar: घ° BHĀG. 2, 24.

क्लिप्, क्लिप्ते sprechen (क्लिप्ते न वृषा वाक्यम् HALĀJ. 93 bei WEBST.);
hindern, stören; verletzen DhĀTUP. 16, 6. — Vgl. क्लिप्.

क्लेश (von क्लिप्) m. Schmerz, Leiden, Beschwerde AK. 3, 3, 29. H. 319.
an. 2, 546. MED. ç. 4. ÇVETĀÇV. Up. 1, 11. यं मातापितरौ क्लेशं सहेते संभवे
नृपान् M. 2, 227. यो वन्धनवधक्लेशान्प्राणिनां न चिकीर्षति 3, 46. काय-
क्लेशाः M. 4, 92. BHĀG. 18, 8. R. 2, 28, 23. — M. 12, 80. JĀGŪ. 3, 63. HĪP.
1, 44. BRĀHMAN. 3, 18. BHĀG. 12, 5. MBH. 3, 56. 577. 13, 2260. R. 2, 106, 20.
3, 42, 21. ÇĀNTIC. 2, 11. PAÑKĀT. I, 432. V, 28. 53, 24. 93, 16. 231, 9. HĪT.
I, 148. 176. BHĀG. P. 1, 10, 6. क्लेशकारिन् PAÑKĀT. I, 353. °सक् सुÇR. 1,
6, 10. 2, 177, 12. °क्षम 1, 334, 7. अक्लेशेन शरीरस्य कुर्वति धनसंचयम् M.

4,3. अलेशादिव PAÑKAT. II, 9. अविद्यास्मितारागद्वेषाभिनिवेशाः (पञ्च) लेशाः JOGAS. 2,3,2, 12. लेशेषु पञ्चसु PRAB. 98, 15. Ueber die Bed. von लेश bei den Buddhisten s. BURX. Lot. de la h. I. 443. fgg. 788. Nach MED. bedeutet das Wort noch: Zorn und व्यवसाय (wordly occupation, care, trouble WILS.).

लेशक (wie eben) adj. plagend, quälend, belästigend P. 3, 2, 146.

लेशमार s. u. मार.

लेशायक (लेश + अयक) adj. Schmerzen —, Leiden verscheuchend P. 3, 2, 50. लेशायकः पुत्रः Sch. Daher bei WILS.: m. Sohn.

लेशिन् (von लेश् or लेश) adj. mit Schmerzen verbunden, Schmerzen —, Leiden verursachend, beschädigend: लषा^० RAGH. ed. Calc. 12, 76. निःशसेनाधर्कशलयलेशिना MEGU. 83.

लेश् (von लेश्, m. Schmerz-, Leidenbereiter MBH. 3, 1076.

लेशिक n. ein aus der Pflanze लेशिक (लेशिकिका?) bereitetes berauschesendes Getränk ЧАДАК. (schlechtweg = मद्य) im ÇKDr.

लेश्य und लेश्य (von लेशि) n. 1) männliches Unvermögen TS. 2, 3, 3, 4. СУЧ. 1, 90, 21. 2, 154, 5. fgg. 57, 12. 398, 18. HIT. I, 129. — 2) unmännliches Benehmen, Schwäche, Zaghaftigkeit, Feigheit: प्रकृतिर्हि सदा स्त्रीणां भौरुवं लेश्यमेव च R. 3, 19, 5. लेश्यं ना स्न गमः BHAG. 2, 3. MBH. 3, 1312. 13, 1603. BHAG. P. 4, 23, 62. 7, 13, 33. Uehertr. auf leblose Dinge: यत्रोत्पलदललेश्यमस्त्राण्यायुः सुरद्विषाम् die Schwäche eines Lotusblattes RAGH. 12, 86.

लेशाम n. = लेशाम् II. Ç. 123. AK. 2, 6, 2, 16, Sch.

लेशाम् m. in der älteren, n. in der späteren Sprache; nach AK. 2, 6, 2, 16. TRIG. 3, 3, 25 und II. 603 = तिलक, welches von COLEBROOKER und WILSON durch Urinblase übersetzt wird. Nach ÇKDr. ist लेशाम् = फुफ्फुस, welches durch Lunge gedeutet wird. Da लेशाम् auf der rechten, फुफ्फुस auf der linken Seite des Herzens erwähnt wird, kann jenes nur die rechte, dieses die linke Lunge bezeichnen. यकृच्च लेशामानश्च हृदय-स्याधस्तादन्तिषोत्तैरा मांसखण्डौ । लेशामान इति नित्यं (!) वल्लवचनमेकस्मिन्नेव ÇAÑB. zu BRH. ÅR. UP. 1, 1, 1. वाहोर्द्वयोर्मध्ये वनः । तन्मध्ये हृदयम् तत्पार्श्वे लेशाम पिपासास्त्रानम् VAIDJ. im ÇKDr. AV. 2, 33, 3. 9, 8, 12. 10, 9, 15. VS. 19, 85. AIT. BR. 7, 1. ÇAT. BR. 12, 9, 1, 3. 15. लेशामहृदयम् 4, 5, 4, 6. KĀTJ. ÇR. 6, 7, 11. GORH. 4, 1, 2. pl. VS. 23, 8. ÇAT. BR. 10, 6, 4, 1. — JĀG. 3, 94 (St.: Galle). СУЧ. 1, 281, 1. 10. शुष्कलेशामगलानन 2, 446, 19. त्रिहृतालुगललेशामशोष 414, 18. नाडीषु हृदयलेशामनिवद्धास्त्वष्टादश (संघयः) 1, 340, 11. 21. 329, 6 (bloss hier entschiedenes neutr).

लेशाम् m. = लेशाम् ZURUF: सिधूरिव प्रवृण शीघ्रया यतो यदि लेशाम्नु घर्षिणं RV. 6, 46, 14.

लेश (von 1. कु) adv. P. 5, 3, 12. 7, 2, 105. 1) = कस्मिन् (कतरस्मिन्), loc. von 1. क (कतर): अनार्यायो समुत्पन्नो ब्राह्मणात्तु यदृच्छ्या । ब्राह्मणायामप्यनार्यात्तु श्रेयस्त्वं वेति चेद्वेत् ॥ M. 10, 66. — 2) wo? wohin? वेद्वानो सूर्यः काश्चित् RV. 1, 35, 7. वे नूनं कद्वा अर्थे गतं 38, 2, 3. 163, 6. 5, 30, 1. 10, 114, 8. AV. 10, 7, 1, 4. 15, 11, 2. वे स्तं पूर्व्यं गतम् RV. 1, 105, 4. वेयश्च वेद्वेति 8, 1, 7. AV. 10, 7, 5. ÇAT. BR. 14, 6, 11, 1. वेति SĀV. 6, 9. N. 12, 73. ÇĀK. 32, 1. VET. 20, 2. वेति कुत्रासि R. 5, 34, 21. स नरः सर्वथा ज्ञेयः कश्चासौ वा च वर्तते N. 17, 40. DUCRTAS. 73, 16. वे यास्यासि N. 6, 2. R. 3, 7, 15. PAÑKAT. 36, 21. HIT. 26, 8. VET. 24, 11. ÇUR. 43, 4. In

Verbindung mit इद् (s. oben), अहं RV. 10, 51, 2. AV. 20, 129, 6. mit इव 10, 8, 39. mit स्विद् (s. auch oben): वे स्वित्तात्या पितरा व घ्रासतुः RV. 1, 161, 12. भूया घसुरसृगात्मा वे स्वित् 164, 4, 17. 168, 6. 4, 51, 6. 10, 40, 14. 111, 8. AV. 10, 2, 2. mit नुः वे नु ते तत्रियाः प्रूराः N. 2, 18. 12, 73. MĀLAV. 28, 15. वे नु राजगतो ऽसि N. 12, 8. 99. 17, 36. 22, 13. वे नु खलु — अमल्लात्तमात्मानं किनेद्यामि ÇĀK. 32, 11. वे नु खलु संप्रति गच्छामि 41, 17. Am Anf. eines adj. comp.: विज्ञापितो वेनन्मानो वेनिवासौ तत्रैव च MBH. 1, 7114. — 3) in Verbindung mit भू, अस् or गत wie steht es mit ihm oder damit? वेदेभ्यः स्य हूतो न् घ्रागन् wo ist der (was ist aus dem geworden), welcher als Bote bei uns erschien? RV. 1, 161, 4. वे तानि नौ सख्या वभूवुः was ist aus unserer Freundschaft geworden? 7, 88, 5. AV. 10, 8, 7. वे स्विद्वाहाणस्य वचो वभूव wie steht es nun mit der Rede des Br.? ÇAT. BR. 3, 8, 2, 25. 1, 2, 5, 9. 14, 4, 1, 9. 5, 1, 16. वेहं भवानि was soll mit mir werden? 1, 6, 1, 6. 6, 1, 3, 2. 14, 6, 2, 13. वे ते स्युर्भवेवः स्यात् wie würde es ihnen gehen, wenn eine Wolke käme? 3, 2, 2, 5. यथा यनधानमेप्यहस्यात्तं गवा स वे ततः स्यादेवं तत् 5, 1, 2, 13. ये रत्रौ भूषा नत्त्रादयस्ते दिवा वे भवति P. 3, 1, 12, Vartt., Sch. इति सत्यं तु प्रति-श्रुत्य वे तद्वत् N. 24, 14. वे गतस्तव मयसाधारणानुरागः DAÇAK. 66, 8. Auch ohne verbum: मनसि तवविदा तु विवेके वे विषयाः वे सुखं वे परिग्रहः wie steht es mit ihnen? d. i. was haben die für eine Bedeutung? sie haben nichts zu bedeuten ÇĀNTIC. 2, 5. तृणानो वक्रिणा सह मैत्रिसंगमः वे (= न वेचित् in keinem Falle, durchaus nicht) PAÑKAT. 210, 21. NAIŠH. 1, 20. — 4) वे — वे wo ist dieses? — wo ist jenes? d. i. wie weit ist dieses von jenem entfernt? wie wenig stimmt dieses zu jenem? वे वयं वे परात्तमन्मथो मृगशविः समेधितो जनः ÇĀK. 51. MEGU. 5. BHĀG. P. 7, 9, 26. 14, 13. KIR. 6, 37. वे सूर्यप्रभावो वंशः वे चाल्पविषया मतिः RAGH. 1, 2. PRAB. 29, 3, 6. वे च ते तत्रियवलं वे च ब्रह्मवलं महत् R. 1, 56, 4. वे वत हरिषकानो जीवितं चातिलोलं वे च निशितनिपाताः सारपुङ्गाः शरास्ते ÇĀK. 10. वे महर्षिः स चैवाप्यः साप्सराः वे च मेनका । वे च तमेवं कृपणा MBH. 1, 3065. वे च शस्त्रं वे च रणे वे च ज्ञात्रं तपः वे च R. 3, 13, 24. कुत्र — वे dass. BHĀG. P. 7, 9, 25. — 5) wie viel weniger (vgl. कुतस्): नैतत्सुरगणाः सर्वे नासुरा न च राक्षसाः । गन्धर्व-यत्नप्रवराः सकिंनरमहेरगाः (sc. शुक्रव्रति) ॥ वे गतिर्मानुषाणां च धनुषो ऽस्य प्रपूर्णे । शीघ्रपणे u. s. w. R. 1, 67, 10. — 6) wann? wie? वे क्वसौ नश्येत् वे क्वियं भिद्येत ÇAT. BR. 12, 4, 1, 11. wie? KĀTHOP. 1, 28, v. l. — 7) irgendwo: ज्ञाया तप्यते कितवस्यं क्वीना माता पुत्रस्य चरतः वे स्वित् RV. 10, 34, 10. — 8) mit अपि a) = कस्मिन्नापि: पुण्यतीर्थे कृते तेन तपः वेाप्यतिडुष्करम् Hit. Pr. 17. — b) irgendwo, irgendwohin, an einem bestimmten Orte (den man nicht näher bezeichnen kann oder will) PAÑKAT. 96, 5. स चाणवेयो द्विजः वेापि गवा कृत्यामसाधयत् KĀTHAS. 5, 121. सो ऽश्च: — जगाम वेाप्यतिडवादलक्ष्यो लोकलोचनैः VID. 24, 156. PAÑKAT. 1, 241. नैव वेापि (nirgends) प्रपश्यामि नलम् N. 16, 5. — c) bisweilen SĀN. D. 2, 19. — 9) mit च irgendwo oder jemals: नाभूतं वे चानेन BHĀG. P. 4, 29, 64. — 10) mit च न nirgends (eine vorangeh. Negation verstärkend): नातः सुखतरं कश्चिद्वेकि वे च न दृश्यते MBH. 14, 560. — 11) mit चिद् a) = कस्मिंश्चित्: वेचित्प्रदेशे PAÑKAT. 118, 14. वेचिद्विष्टाने 262, 5. वेचिद्वेये H. 84. — b) irgendwo, irgendwohin: विन्देतापि सुखं वेचित् (könnte auch zu c. gezogen werden) N. 10, 12. VET. 6, 17. गच्छामि तपः

कर्तुमकं क्वचित् KATHAS. 4, 131. an einem bestimmten Orte (den man nicht näher bezeichnen will oder kann): प्रस्निग्धाः क्वचिदुदुदीपालभिदः सूयत्त एवोपलाः ÇĀK. 14. RAGH. 1, 41. RĪ. 1, 2. H. 584.1241. Mit einer Neg. nirgends, nirgendswohin KATHAS. 3, 57. क्वचिन्नायमपश्यती R. 3, 60, 5. न चोच्छ्रष्टः क्वचिद्वेत्त M. 2, 56. 4, 75. क्वचित्क्वचित् hier und da: कृतं वृत्तेषुभिन्नानं कुशचौरैः क्वचित्क्वचित् R. 2, 100, 6. 80, 7. 3, 17, 8. 4, 44, 88. क्वचित् — क्वचित् hier — dort KATHAS. 6, 26. 27. — c) in einem bestimmten Falle, bisweilen AK. 3, 6, 6, 39. irgendwann, einst, jemals: ततो बद्धतिये काले सुतामुत्सृज्य मां क्वचित् N. 13, 36. तिष्ठ त्वं स्वावर स्व पावदेय नलः क्वचित् । इतो नेता हि 14, 6. किं क्वचिच्छेनो बालकं कर्तुं शक्नोति PAKĀT. 100, 21. ज्ञातिमात्रेण किं कश्चिद्व्यन्यते पूज्यते क्वचित् HIT. 1, 31. क्वचित्क्वचित् dann und wann INDR. 3, 10. क्वचिदृष्टः क्वचिन्नष्टः क्वचिन्नासाञ्च विद्रुतः । क्वचित्स्वतः क्वचिच्छीनः क्वचिद्देगेन निःसृतः ॥ bald — bald R. 3, 30, 7. क्वचित् — क्वचिदपि च — क्वचित् — क्वचिदपि BHARTR. 1, 4. न — क्वचित् niemals, in keinem Falle, durchaus nicht: न रेतः स्कन्दयेत्क्वचित् M. 2, 180. 219. 4, 205. 5, 45. 48. 162. 8, 200. 226. 9, 49. 65. 142. JĀGĪ. 1, 85. N. 1, 13. 13, 44. 20, 6. 23, 7. 8. R. 1, 1, 88. 7, 12. 5, 1, 87. BĀLAB. 19. VID. 2. क्वचिदपि न dass. MEGH. 102. 113, v. l. — 12) यत्र क्वापि wo es auch sei, wohin es auch sei: निषोदताम् BHARTR. 3, 91. — 13) यत्र क्व च wo immer ÇĀT. BR. 3, 3, 4, 22. 8, 3, 2. 10, 6, 5, 3. 14, 1, 1, 2. KĪND. UP. 6, 2, 3. LĪTJ. 10, 19, 10. BHĪG. P. 8, 12, 34. — 14) यत्र क्वचन wohin es auch sei: °गामिनी BHĪMAN. 3, 12. wann immer, jedesmal wann BUĪG. P. 5, 21, 9. in welcher Sache es auch sei M. 9, 233. — 15) यत्र क्व वाच — तत्र तत्रापि wo immer — da BUĪG. P. 1, 17, 36. — Vgl. कुत्र und den Artikel 1. क्व.

क्वङ्गु m. = कङ्गु Fennich, *Panicum italicum* L. H. 1176.

क्वाण्, क्वाणति *klingen, tönen*: टिण्डिमः करिणो क्स्तिपकाकृतः क्वाणन् HIT. II, 83. पदौ क्वाणन्मणिनूपुरौ AMAR. 28. क्वाणञ्चरणाम्भोजा (mit dem Glockenschmuck) BUĪG. P. 3, 20, 29. क्वाणितकनककाञ्ची RĪ. 3, 26. MEGH. 36. 29, v. l. क्वाणित n. Klang: वीणायाः AK. 1, 1, 6, 3. विभूषणानाम् BHARTR. 11, 37. घण्टा° RAGH. 7, 38. चलवल्लयक्वाणितिः GIT. 11, 8. *summen*: क्वाणद्भिरस्त्रिगायकैः BHARTR. 6, 84. पद्ममत्तःक्वाणितपद्मम् VIKR. 103. प्रस्थं किमात्रे: — किञ्चित्क्वाणतिकंनरम् KUMĀRAS. 1, 55. ein Geschrei erheben: अक्वाणिपुद्भ्युतोत्साहाः (यातुधानाः) BHARTR. 9, 11. 14, 89. — caus. *erklingen lassen, mittelst Etwas einen Klang verursachen*: श्री त्रिपिणो क्वाणयती चरणारविन्दम् BUĪG. P. 3, 15, 21. सूर्यया — क्वाणयत्यैव नूपुरैः 4, 24, 12.

— उप s. उपक्वाण.

— नि s. निक्वाण, निक्वाणा.

— प्र s. प्रक्वाण, प्रक्वाणा.

क्वाण (von क्वाण्) m. Klang, Ton AK. 1, 1, 6, 3. 3, 3, 8. II. 1400. — Vgl. क्वाणा.

क्वाणन (wie eben) 1) m. eine Art Topf TRĪK. 2, 9, 7. — 2) n. das Klingen, Tönen AK. 1, 1, 6, 3. H. 1400.

क्वाण्य (von क्वा) adj. wo befindlich P. 4, 2, 104, Vartt. 1. Davon क्वाण्यक, f. क्वाण्यका dass. VOP. 4, 7.

क्वाय्, क्वायति *kochen, sieden* DUĀTUP. 20, 16. क्वायित gekocht, gesotten AK. 3, 2, 45. H. 1486. यवागूं क्वायिताम् M. 6, 20. SUÇR. 2, 418, 5. BURN.

II. Theil.

Intr. 363, N. 2. संतापक्यविताः प्राणा इव KATHAS. 11, 57. किं ते कार्ये विवादक्वायितस्त्रुमतिग्रन्थकन्धारेण DHĪRTAS. 88, 2. — caus. क्वाययति dass. KAUC. 26. क्वाययित्वा BURN. Intr. 363, N. 2. क्वाययते SUÇR. 1, 174, 6. तेषु दुष्कृतकर्माणाः — क्वाययते MĀRK. P. 12, 36. ब्रलाशयेषु तत्रेषु क्वाययमानेषु वक्त्रिणा MBH. 1, 82 19. 18, 50.

— उद् auskochen: उत्क्वायितैः कल्कैः SUÇR. 2, 418, 10. — caus. dass.: पयस्युत्क्वायय 432, 15.

— निम् caus. *einkochen*: सलिलद्राणे निःक्वायय SUÇR. 2, 80, 16. 126, 2. 173, 9. निक्वायय (sic) 43, 10.

क्वाय्यं (von क्वाय्) m. gaṇa स्वलादि zu P. 3, 1, 140. Decoet, Extract: सुधाधारक्वायस्तव Verz. d. Pet. H. No. 30. — Vgl. क्वाय.

क्वायन (wie eben) n. das Kochen: अग्नि° SUÇR. 1, 171, 5.

क्वायस्य KĀTHOP. 1, 28 wird durch unten (अग्निम्) auf der Erde (क्वा) stehend (स्य) erklärt, aber die richtige Lesart ist wohl क्वा तदास्यः.

क्वायि m. ein best. Vogel VS. 24, 29. Unsere Hdschr. der TS. 5, 5, 17, 1 liest क्वापि.

क्वाल ein best. zum Gerinnenmachen gebrauchter Stoff, wohl = कुवल. यत्पूतीकैर्वा पर्णवल्कैर्वीतुष्ययात्मेभ्यं तद्यत्कलौ रान्नसं तत् TS. 2, 3, 3, 5.

क्वाण (von क्वाण्) m. Klang, Ton AK. 1, 1, 6, 3. H. 1400. — Vgl. क्वाट्-क्वाणा.

क्वाय्यं (von क्वाय्) m. gaṇa स्वलादि zu P. 3, 1, 140. 1) Decoet, Infuso-Decoet II. an. 2, 212. fg. MED. th. 4. खदिरक्वायय SUÇR. 2, 83, 10. 94, 1. पक्वायय 43, 3. 390, 9. 4, 46, 19. 146, 18. 159, 7. 15. 371, 3. 2, 342, 5. गुड इ-नुरसक्वाययः II. 402. क्वाययम् AK. 3, 4, 31, 238. — 2) Schmerz, Leid, Ungemach; = दुःख und व्यसन H. an. = अतिदुःख MED.

क्वायि m. ein Bein. Agastja's H. ç. 16.

क्वायोद्भव (क्वाय + उद्भव) AK. 2, 9, 102 nach COLEBR. und LOIS. adj. durch Kochen entstanden; nach ÇKDR. und WILS. n. = तुत्याञ्जन als Kollyrium angewandter blauer Vitriol. Die Ausgaben trennen तुत्याञ्जन von तुत्य, welches mit क्वायोद्भव verbunden wird.

क्वैल्, क्वैलति v. l. für द्वैल् DUĀTUP. 15, 32.

क्वाशा act. med. eine von den Grammatikern angenommene Wurzel, welche mit क्वाया und क्वाय् alterniren soll. क्वाशास्यति P. 8, 3, 35, Sch. क्वाशाता, क्वाशातव्यम् 2, 4, 54, Sch. अक्वाशासित्, अक्वाशास्त VOP. 9, 37. चक्वाशे 38. Vgl. RĪV. PRĀT. 6, 6. 15. VS. PRĀT. 4, 164.

क्व m. 1) Vernichtung (नाश). — 2) Untergang der Welt (संवर्त). — 3) Blitz. — 4) Feld. — 5) Feldhüter (क्षेत्रपाल). — 6) ein Rakshas. — 7) Vishnu in der Gestalt eines Mannlöwen (नरसिंह) MED. sh. 1. 2. — In manchen Bedd. auf नि zurückzuführen. — Vgl. तुवित्त, क्वात्त.

क्वात् oder क्वात्, क्वाते oder क्वाते gehen; geben DUĀTUP. 19, 7. क्वात्तयति im Elend leben 32, 78.

क्वा s. क्वन्.

क्वाण m. (nur dieses von den Lexicogrr. anerkannt) und n. (MEGH. 87. 107. HIT. I, 109). 1) Augenblick: अथ काले शुभे प्राप्ते त्रिषु पुण्ये क्षणे तथा N. 5, 1. तद्वलोकनक्षणात्प्रभृति HIT. 39, 21. अस्मिन्क्षणे विस्मृतं खलु मया ÇĀK. 4, 16. तस्मिन्क्षणे RAGH. 2, 60. कस्मिंश्चित्क्षणे PAKĀT. 37, 22. 38, 6. तत्रा-व्दकोटिप्रतिमः क्षणो भवेत् BUĪG. P. 1, 11, 9. नीता रात्रिः क्षणमिव MEGH. 87. सन्तिष्येत क्षणमिव कथं दीर्ययामा त्रियामा 107. क्षणभूतेव नै रात्रिः

संवृत्तेयम् zu einem Augenblick geworden, einen blossen Augenblick bildend R. 1, 43, 3. 2, 32, 52. तणम् acc. einen Augenblick: नैव रात्रिं न दिवसं न मुहूर्तं न च तणम् । रामरविणोर्गुहं विश्राममगमत्तदा ॥ R. 6, 92, 35. HIT. 14, 22. 29, 19. BHARTṚ. Suppl. 7. VET. 2, 7. ÇUK. 43, 1. BRAHMA-P. 56, 8. VID. 124. 239. 287. नेपिन्त तणमपि राजा साकृत्सिकं नरम् M. 8, 344. MBH. 1, 78. ÇĀK. 9. MEGH. 113. in einem Augenblick ÇĀNTIÇ. 2, 9. RAGH. 12, 36. तणो न dass. N. 2, 3. HIP. 4, 10. R. 3, 42, 44. 60, 18. 71, 5. 6, 3, 54. PAÑKĀT. 136, 3. 249, 10. HIT. I, 121. R̥T. 1, 25. तणात् nach einem Augenblick, alsbald, sogleich M. 11, 246. 250. R. 3, 50, 5. 6, 98, 14. ÇĀNTIÇ. 2, 9. ÇĀK. 99, 6 (v. l. तणाद् धर्मम्). MĀLAV. 65. KATHĪS. 5, 81. 25, 194. VID. 28. 43. 51. 86. 171. 230. ततः तणात् sogleich darauf KATHĪS. 4, 76. 5, 75. Am Anf. eines comp. ohne Flexionszeichen in —, nach einem Aug., während eines Aug.: तणामङ्गुरं PAÑKĀT. II, 192. 163, 17. °दृष्टनष्टा 203, 7. °भङ्गिन् ÇUK. 42, 18. °विधित RAGH. 12, 53. तणान्तोश्च 76. VIKR. 17. MEGH. 27. 63. तणे तणे jeden Augenblick RĀGA-TAR. 5, 165. 337. तणामात्रम् nur einen Augenblick RAGH. 1, 73. तणामात्रेण R. 4, 38, 36. तत्तणाम् in demselben Augenblick, sogleich PAÑKĀT. 69, 20. RAGH. 3, 14. KATHĪS. 4, 99. ÇIÇ. 9, 5. तत्तणात् gleich darauf JĀGŪ. 3, 14. R. 1, 48, 28. 55, 4. 3, 48, 11. PAÑKĀT. I, 347. 35, 11. 44, 14. 62, 9. 104, 9. AMAR. 83. VET. 8, 16. KATHĪS. 1, 50. तत्तणोष्कित RAGH. 1, 51. KATHĪS. 6, 165. स्थित्वा किञ्चित्तणान्तरम् eine kleine Weile R. GORR. 2, 114, 12. तणांतरे nach einer Weile, hierauf PAÑKĀT. 35, 6. KATHĪS. 2, 6. 16, 54. 21, 52. VID. 188. तणान्तणम् = तणामात्रे TRIK. 3, 4, 2. — 2) im System ein ganz best. Zeitabschnitt, = कालविशेष AK. 3, 4, 13, 50. H. an. 2, 135. MED. n. 4. तणा लव्या मुहूर्तोश्च HARIV. 14079. = 4 Minuten AK. 1, 1, 3, 11. 3, 4, 11, 45. H. 137. = $\frac{4}{5}$ oder $\frac{24}{35}$ Sekunden BHĀG. P. 3, 11, 7. 8. — 3) ein freier Augenblick, Musse AK. 3, 4, 13, 50. H. an. MED. अरुमपि लब्धतणः स्वगेहं गच्छामि MĀLAV. 8, 9. तणं करू einen müssigen Augenblick zubringen, einen freien Augenblick für Etwas haben, auf Etwas warten, sich gedulden: कृततणम् mit Ungeduld auf Jmd oder Etwas wartend, nicht erwarten könnend; Beispiele s. u. 1. करू 10 und unter कृततणम्. Die zuletzt angegebene Bedeutung hat auch सतणम् BHĀG. P. 1, 1, 24: कथायां सतणाम् करैः, BURNOUF: nous croyons l'instant favorable pour entendre l'histoire de Hari. — 4) ein geeigneter —, gelegener Augenblick, Gelegenheit H. 1509. H. an. कुरु मे तणम् gieb mir eine Gelegenheit dazu MBH. 4, 666. रक्षो नास्ति तणो (तणं HIT. I, 109) नास्ति — तेन नारद स्त्रीणां सतीत्वमुपजायते PAÑKĀT. I, 154. दत्ततणम् wozu Gelegenheit gegeben ist BHĀG. P. 3, 3, 21. दुर्जनदन्दप्रकैरलब्धनिद्रान्तणः 5, 14, 21. 2, 7, 13. — 5) ein festlicher Augenblick, Fest AK. 1, 1, 3, 38. 3, 4, 13, 50. 18, 124. H. 1508. H. an. MED. स्त्रीतणम् BHĀG. P. 3, 3, 21. — 6) eine Haupt-Mondphase (s. पर्वन्) H. an. MED. — 7) Abhängigkeit. — 8) Mitte H. an. — Dieses in der älteren Sprache noch unbekannte Wort hat man mit Recht als Verstümmelung von ईतणम् erklärt.

तणानु (von तन्) m. Verwundung, Wunde H. 465, v. l. — Vgl. तणानु. तणद् (तण + द्) 1) m. Astrolog H. an. 3, 328. MED. d. 22. — 2) f. आ a) Nacht (Musse verschaffend; vgl. तणिनी) AK. 1, 1, 3, 3. H. 141. H. an. MED. R. 2, 50, 7. RAGH. 8, 73. 16, 45. BHĀG. P. 3, 3, 21. — b) Gelbwurz, als Synonym von निशा Nacht nach AK. 2, 9, 41. ÇKDR. WILS. — 3) n. a) = तणान्ध्यं SUÇR. 2, 339, 18. — b) Wasser H. an. MED.

तणदाकर (त + 1. कर) m. der Mond ÇIÇ. 9, 70.

तणदाचर (त + चर) m. Nachtwandler, ein Rakshas MBH. 3, 11427. 16357 (fälschlich तणदाचरैः). 16383. DRAUP. 2, 3. R. 3, 35, 4. 53, 12. 5, 88, 22. RAGH. 13, 75.

तणान्ध्यं (त + आन्ध्यं) n. Nachtblindheit, visus diurnus SUÇR. 2, 339, 16. — Vgl. तणद्, तणान्ध्यं, नक्तान्ध्यं.

तणायुति (तण + युति) f. Blitz (momentanes Licht) WILS. — Vgl. अचिरयुति, तणप्रभा.

तणान (von तन्) n. das Verletzen, Verwunden AK. 2, 8, 82. H. 370. SUÇR. 1, 31, 4. 2, 56, 7. 195, 15.

तणनिश्वास (तण + नि) m. eine Art Delphin (शिग्रुमार) ÇABDAR. im ÇKDR.

तणानु (von तन्) m. Verwundung, Wunde H. 465. — Vgl. तणानु.

तणप्रकाशा (तण + प्रकाश) f. Blitz WILS. (तणप्रकाश f. [°शः] sic!) — Vgl. तणयुति, तणप्रभा.

तणप्रभा (तण + प्रभा) f. dass. AK. 1, 1, 2, 10. H. 1104, Sch. — Vgl. अचिरप्रभा, तणयुति.

तणारामिन् (तण + रा) m. Taube ÇABDAR. im ÇKDR.

तणविधंसिन् (तण + वि) 1) adj. in einem Augenblick zusammenbrechend: तणविधंसि शरीरं कल्पान्तस्यायिना गुणाः HIT. I, 43. — 2) m. the name of a sect of atheistic philosophers who deny the continued identity of any part of nature, and maintain that the universe perishes and undergoes a new creation every instant. CAREY bei HAUGHTON.

तणिक (von तण) 1) adj. f. आ nur einen Augenblick während, momentan: प्रीति HIT. I, 60. समागम RAGH. 8, 91. PRAB. 49, 10. WIND. Sankara 94, 2. Sch. zu KAP. 1, 26. BHĀSHĀP. 26. MADHUS. in Ind. St. 1, 13. Davon तणिकात् n. eine Dauer auf Augenblicke SUÇR. 2, 539, 4. KAP. 1, 34. Sch. zu PRAB. 49, 10. — 2) f. आ Blitz H. 1105.

तणितं (von तण) adj. गाणा तारकादि zu P. 5, 2, 36. einen freien Augenblick habend.

तणिन् (von तण) 1) adj. einen freien Augenblick habend: तं विश्रान्तं प्रभे देशे तणिनं कल्पमच्युतम् । धर्मराजः समागम्याज्ञापयत्स्वं प्रयोजनम् ॥ MBH. 2, 558. momentan, vorübergehend WILS. — 2) f. तणिनी Nacht (vgl. तणद्) H. ç. 18. ÇABDAR. im ÇKDR.

तणोपाक (तणो, loc. von तण, + पाक) गाणा न्यङ्कादि zu P. 7, 3, 53.

तर्त (von तन्) partic. 1) adj. verwundet, verletzt; gebrochen, zerstört, vernichtet ÇAT. Br. 6, 4, 3, 1. JĀGŪ. 3, 246. MBH. 13, 5189. SUÇR. 1, 155, 11. 167, 19. DAÇ. 2, 46. PAÑKĀT. 87, 6. 171, 3. पत्रिणा हृदि ततः RAGH. 3, 53. 1, 28. ÇĀK. 45. H. 1295. घतत MBH. 3, 4587. R. 5, 51, 26. PAÑKĀT. 38, 17. RAGH. 2, 56. तता und घतता (von einem Mädchen) JĀGŪ. 1, 67. 2, 430. त्रेत्राङ्गलमुखततात् R. 5, 19, 4. सदावगाकृततवारिसंचय R̥T. 1, 1. तारतता (भित्ति) MĀKĪH. 47, 17. निशाः शशाङ्कतनीलराजयः R̥T. 1, 2. °तिमिर BHATT. 10, 68. मनस् SUÇR. 2, 154, 4. ततकामदर्पं KĀDRAP. 32. ततपुण्यलेश BHĀG. P. 3, 1, 9. तेजस् 16, 24. °ङ्कारं KUMĀRAS. 2, 26. °त्रत der sein Gelübde gebrochen hat AK. 2, 7, 53. H. 854. °वृत्ति dessen Lebensunterhalt erschöpft ist R. 2, 32, 28. — 2) n. Verletzung, Wunde; Contusion H. 464. SUÇR. 1, 64, 12. 213, 14. काण्डूयनात्ततं समुपजायते तस्मिंश्च तते दुष्टमांसजाः प्ररोक्ता जायते 260, 8. 2, 446, 21. शस्त्रततम् 338, 12. ततनिमित्तः

कोयः 1, 266, 16. नातिच्छिन्नं नातिभिन्नमुभयोरुत्तणान्वितम् । विषमं व्रण-
मङ्गं यत्तत्तत्रं त्वभिनिर्दिशेत् ॥ 2, 19, 1. MBh. 3, 6096. क्षीणस्याप्यायने दृष्टे
तस्य तत्रोक्तम् 13, 5189. MĀLAV. 62. तत्रे प्रकारा निपतत्यभीक्ष्णम्
(sprichwörtlich) PAÑKĀT. II, 193. RAGH. 2, 53. काण्डकतत BṚĀG. P. 3, 6, 31.
नखरक्तैः SĀH. D. 44, 11. सर्पकतत TRIK. 3, 3, 427. तत्राभ्यङ्ग (die verletzte
Stelle eines Havis, d. i. wo man Etwas davon weggenommen hat) PADDB.
zu KĀTJ. ÇR. 3, 3. न प्रोक्तति वाक्कततम् PAÑKĀT. III, 112. — Vgl. घ्नतत.

तत्रकास (तत्र 2. + कास) m. ein aus Verletzung entstandener Husten
BṚĀVAPR. im ÇKDR. — Vgl. u. तत्रज्ञ, तत्रोत्थ, तत्रोद्भव.

तत्रघ्न (तत्र 2. + घ्न) 1) m. N. eines Strauchs, vulg. कुकुरशौला ÇABDAK. im ÇKDR. *Conyza lacera* Burm. WILSON. — 2) f. घ्नो ein best. Insect (s. लाक्षा) H. 686. °घ्नो ÇKDR. und WILS.

तत्रज्ञ (तत्र 2. + ज्ञ) 1) adj. aus Verletzung entstanden u. s. w. z. B. कास eine bes. Form von Husten SUÇR. 2, 503, 5. भगदर 1, 267, 6. तत्रस्य रूक्षोष्णितनिर्गमाभ्यां तृष्णा चतुर्थी तत्रज्ञा मता 2, 488, 18. 6. गुल्म 431, 16. — 2) n. a) Blut AK. 2, 6, 2, 15. H. 622. MBh. 2, 403. R. 2, 94, 5. 3, 34, 28. 5, 7, 39. 20, 10. 28, 1. 10. 42. SUÇR. 1, 303, 7. 308, 3. 5. 2, 296, 18. 342, 12. 382, 20. RAGH. 7, 40. — b) Eiter ÇABDAK. im ÇKDR.

तत्रविधंसिन् (तत्र 2. + वि °) m. N. einer Pflanze (s. वृद्धार ÇABDAK. im ÇKDR.

तत्रव्रणा (तत्र 2. + व्रण) m. eine durch Verletzung entstandene Wunde BṚĀVAPR. im ÇKDR.

तत्रकर (तत्र 2. + कर) n. Aloeholz ÇABDAK. im ÇKDR.

तत्रि (von तन् f. Verletzung, Beschädigung; Vernichtung, Zugrunde-
richtung; Schaden, Nachtheit: न कृतानां तत्रिः काचित् रयस्य न मातलेः । मम चादृश्यत तदा तद्द्रुतमिवाभवत् ॥ MBh. 3, 12180. कुशेनाभूत्करतत्रिः KATHĀS. 5, 138. न काचस्य कृते ज्ञातु युक्ता मृत्तामणोः तत्रिः 22, 216. विश्व-
व्यं क्रियतां वराकृततिभिर्मुस्तातत्रिः पत्त्वले ÇĀK. 39. अमकृद्धतेः निजायाः तत्रिः HIT. 1, 107. मूलानि तत्रये लुधाम् ÇĀNTIÇ. 2, 19. प्रताप ° KUMĀRAS. 2, 24. मान ° RĪGĀ-TAR. 5, 234. एवं विचारतां रात्रिं न तत्रिर्जायते ष्वचित् MBh. 4, 101. न तत्रिं लभते ष्वचित् 13, 5102. बलमुचि वितरणविमुखे वा तत्रिरस्त्यखिलान्मुपातृष्णाम् । केवलधनरसभती चातकपती कमाश्रयति ॥ UDBHĀYA im ÇKDR. KĀTJ. 9 (Gegens. उपचिति). KATHĀS. 2, 72. SĀH. D. 23, 8.

तत्रोत्थ (तत्र + उत्थ) adj. = तत्रज्ञः कास SUÇR. 2, 506, 1. 507, 4.

तत्रोदर (तत्र + उदर) n. Ruhr BṚĀVAPR. im ÇKDR.

तत्रोद्भव (तत्र + उद्भव) 1) adj. = तत्रज्ञ SUÇR. 2, 503, 5. — 2) Blut (vgl. तत्रज्ञ) MBh. 13, 2797.

तत्रोर (von तद्र) UṆ. 2, 90. तत्रोर und तत्रोर (die Texte stets तत्रोर) ved., तत्रोर klass. P. 3, 2, 135, Vārtt. 5. m. Declin. P. 6, 4, 11. 1) scissor, Vorleger (der Speisen), Vertheiler: अंसिं तत्रा वामस्यै देव भूरैः RV. 6, 13, 2. तत्रोरौ ते प्रजापते । ताविक्वा वक्तो स्फातिम् AV. 3, 24, 7. नास्यं तत्रा निष्कप्रीवः मूनानामित्यग्रतः 5, 17, 14. अविन्नितस्याग्निः तत्रा विश्वे देवाः समासदः ÇAT. BR. 13, 5, 4, 6. ÇĀÑKH. ÇR. 16, 9, 16. — 2) Aufwärter überh. (= युक्त P. 3, 2, 135, Vārtt. 5. = नियुक्त H. an. 2, 161. MED. I 7), namentlich Thürhüter (AK. 3, 4, 11, 65. H. 721. H. an. MED.): यत्तत्रोरं कृत्या श्रीवयत्येव तत् AV. 9, 6, 49. VS. 30, 13. TBR. 1, 7, 3, 5. ÇAT. BR. 5, 3, 1, 7. 13, 5, 2, 8. KĀTJ. ÇR. 15, 3, 9. 20, 6, 18. KĀND. UP. 4, 1, 5. MBh. 4, 2215. fg. — 3) Wagenführer AK. 2, 8, 2, 27. 3, 4, 11, 65. H. 760. H. an.

2, 161. MED. I 7. VS. 16, 26. ÇĀÑKH. ÇR. 16, 1, 20. Wagenkämpfer (neben Wagenführer) ÇATAR. UP. in Ind. St. 2, 36. — 4) der Kshattar gilt für den Sohn eines Çûdra und einer Frau aus der Kriegerkaste M. 10, 12. 13. 16. 19. 26. JĀGĀN. 1, 94. AK. 3, 4, 11, 65. H. 897. H. an. तत्रुप्रकृतानां तु विलोक्योद्यवन्धनम् M. 10, 49. für den Sohn eines Kriegers und einer Frau aus der vierten Kaste MED. eines Çûdra und einer Frau aus der dritten Kaste AK. 2, 10, 3. UṆ. 2, 90. eines Slaven H. an. einer Sclavin MED. Vidura, der Sohn Vjāsa's von einer Sclavin, so genannt MBu. 1, 738 f. 3, 246. BṚĀG. P. 3, 1, 1. 3. LIA. 1, 634. — 5) ein Bein. Brahman's H. an. MED. — 6) Fisch UṆADIVṚ. im SAÑKSHIPTAS. ÇKDR. — Vgl. अनुत्तर.

तत्रे u. UṆ. 4, 168. SIDDH. K. 249, b, 2. m. (dieses nicht zu belegen) und n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. 1) Herrschaft, Obergewalt, Macht, imperium; sowohl von menschlicher als göttlicher Herrschaft gebraucht (namentlich von Varuṇa-Mitra und Indra): राजानां तत्रमर्कणीयमानां सृष्ट्रस्युषां विभ्यः सृष्ट्रौ RV. 5, 62, 6. 64, 6. 66, 2. 67, 1. 6, 67, 5. 1, 24, 11. अर्थेनोः तत्रं न कुतश्चिनाद्ये देवत्वं नू चिदाद्ये 136, 1. 3. (इन्द्रस्य) अन् तत्रं मृक्ना मन्यत घोः 4, 17, 1. 6, 23, 8. 7, 21, 7. तस्मिन्तत्रमर्कणीयमस्तु 5, 34, 9. दृणाशम् 7, 18, 25. अस्मि तत्राय वर्धसे वलाय 10, 18, 9. VS. 9, 10. 10, 4. 27, 4. मयि तत्रं मयि धारयताद्वयम् AV. 3, 3, 2. 5, 18, 4. 7, 82, 2. एषां तत्रमर्कणीयमस्तु जित् 3, 19, 5. 11, 7, 18. 8, 20. ÇAT. BR. 11, 4, 2, 7. 11. अस्मि तत्राणि धारयेरन् वृन् RV. 4, 4, 8. AV. 7, 78, 2. तत्रं तत्राणि वर्धयन् RV. 8, 19, 33. 37, 7. ÇAT. BR. 2, 1, 2, 18. — 2) Regierung und zwar a) so v. a. die Herrschenden überh.: तत्रं त्रिन्वितमुत् त्रिन्वितं नृन् RV. 8, 33, 17. प-
युञ्जाये वृषणमश्चिना रथं धृतं नो मधुना तत्रमुत्ततम् । अस्माकं ब्रह्म पत-
नासु त्रिन्वितं वयं धना प्रूरसाता भवेमहि 1, 137, 2. plur.: वर्ष्म तत्राणामय-
मस्तु राजा AV. 4, 22, 2 (vgl. aber die v. l. TBR. 2, 4, 2, 7). तत्राणां तत्रप-
तिरेधि VS. 10, 17. तत्राणां तत्रभृत्तमो वयोधाः TBR. 2, 7, 6, 3. — b) der herrschende, fürstliche Stand, dessen Mitglieder in der früheren Sprach-
periode राजन्य, später aber nach der Unterscheidung zwischen geistlicher und weltlicher Gewalt in ब्रह्मन् und तत्र sacerdotium et imperium, तत्रिय heißen. Diese Entgegensetzung in dem bestimmten historischen Sinne der ersten und zweiten Kaste findet sich nirgends im RV. und könnte von denjenigen, welche die Zeiten zu verwechseln geneigt sind, nur in der oben angef. Stelle 1, 137, 2 gesucht werden. Häufig dagegen in VS. und AV. पत्रं ब्रह्मं च तत्रं च सम्यज्ञौ चरतः सृष्ट्रं VS. 20, 25. 5, 27. 14, 24. 18, 38. 19, 5. 30, 5 und sonst. वृष्टस्यतिमेव ब्रह्म प्राविशदिन्द्रं तत्रम् AV. 15, 10, 5. 2, 13, 4. 9, 7, 9. 12, 5, 8. ब्रह्मण्येव तत्तत्रमनुनियुनक्ति AIT. BR. 2, 32. ब्रह्मतत्रे दु. 7, 19. TS. 1, 6, 1, 2. तत्रायं च विश्वे च समदं द-
ध्याम् 2, 2, 11, 2. TBR. 1, 1, 1, 1. ÇAT. BR. 2, 1, 2, 5. 2, 12. 5, 1, 1, 11. तस्मा-
दुभे ब्रह्मं च तत्रं च विश्वे प्रतिष्ठिते 11, 2, 1, 16. तत्रं वा एष प्रपद्यते यो राष्ट्रं प्रपद्यते तत्रं हि राष्ट्रम् AIT. BR. 7, 22. 24. In der späteren Sprache bezeichnet das Wort sowohl die zweite Kaste als auch ein Mitglied derselben (H. 863. m. nach TRIK. 2, 8, 1. f. तत्रो eine Angehörige der zweiten Kaste H. 898): नाब्रह्म तत्रमृशेति नातत्रं ब्रह्म वर्धते । ब्रह्म तत्रं च संयुक्तमिह चामुत्र वर्धते ॥ M. 9, 322. तत्रस्यातिप्रवृद्धस्य ब्राह्मणान्प्रति सर्वशः । ब्रह्मैव संनियत् स्यात्तत्रं हि ब्रह्मसंभवम् ॥ 320. 321. पञ्च रोपा-
भिभूतेन तत्रमुत्सादितं मया MBh. 1, 277. समेतं पार्थिवं तत्रं काशिपुर्या त-

तो ऽभवत् BENF. Chr. 14, 17, 19, 15. R. 1, 6, 16. 74, 20. क्षत्रान्वय 1, 96. क्षत्रधर्म M. 3, 98. MBH. in BENF. Chr. 29, 25, 36. 43, 24. R. 1, 44, 52. 33, 11. 58, 19. विप्रस्य, क्षत्रस्य, विद्वद्रयोः M. 3, 23, 26. 5, 23. 8, 62. 104. 9, 229. 10, 9, 79. 121. 11, 66. 235. ÇĀṆK. 21. क्षत्रात्कालं त्रायत इत्युद्रमः क्षत्रस्य शब्दे भुवनेषु ऋः (vgl. ÇĀT. Br. 14, 8, 11, 4) RAḠH. 2, 53. — 3) die Würde einer herrschenden, fürstlichen Person; die Herrschaft der Kriegerkaste: सूयते क्व वा अस्य क्षत्रं यो दीक्षते क्षत्रियः सन् für denjenigen, welcher als geborener Fürst die Weihen nimmt, wird die Fürstenwürde durch dieselben verwirklicht AIT. Br. 8, 5. न वै ब्रह्मणि क्षत्रं रमते ÇĀT. Br. 13, 1, 5, 2. ब्रह्म, क्षत्रम्, विशः, शुश्रूषा BUĀG. P. 3, 6, 31. क्षत्रोपेता द्विजातयः 9, 6, 3. — 4) = धन Reichthum NAIGH. 2, 10. — 5) = उदक Wasser NAIGH. 1, 12. — 6) Körper UṂĀDIK. im ÇKDR. — 7) N. einer Pflanze (s. तगर n.) RĀĠAN. im ÇKDR. — Die Schreibart क्षत्र ist nach den indischen Grammatikern zulässig, aber das zweite त्र hat hier nur graphische nicht etymologische Bedeutung, da das Wort nicht auf क्षत्र, sondern auf क्षि herrschen zurückzuführen ist. — Vgl. तुवि°, देव°, प्रिय°, महि°, वरिष्ठ°, सु°, सुपार°, स्व°.

क्षत्रधर्मन् (क्षत्र + धर्म) 1) adj. die Pflichten der zweiten Kaste erfüllend MBH. in BENF. Chr. 30, 37. — 2) m. N. pr. eines Fürsten HARIV. 1317. 3020. 3301. VP. 412. BUĀG. P. 9, 17, 18.

क्षत्रधृति (क्षत्र + धृति) m. Aufrechthaltung der Herrschaft, so heisst eine Begehung beim RĀĠASŪJA KĀTJ. ÇR. 15, 9, 20. LĀTJ. 8, 14, 11; vgl. 9, 3, 11. ÇĀṆKH. ÇR. 15, 16, 8. 12. MAÇ. 1, 4, 10 in Verz. d. B. H. 72.

क्षत्रप (क्षत्र + प) m. Satrap, auf Münzen Z. f. d. K. d. M. 3, 161. 4, 186. 200.

क्षत्रपति (क्षत्र + पति) m. Meister der Herrschaft: क्षत्राणां क्षत्रपतिरेधि VS. 10, 17. मित्रः क्षत्रं क्षत्रपतिः TBR. 2, 3, 3, 4. ÇĀT. Br. 11, 4, 3, 11. KĀTJ. ÇR. 5, 13, 1.

क्षत्रवन्धु (क्षत्र + वन्धु) m. ein Angehöriger des Fürstenstandes, der zweiten Kaste: आ षोडशाद्ब्राह्मणस्य सावित्री नातिवर्तते । आ द्वाविंशत्क्षत्रवन्धोरा चतुर्विंशतोर्वशः ॥ M. 2, 38, 127. MBH. 13, 3111. 4814. BENF. Chr. 23, 28. R. 1, 36, 3. 2, 106, 19. BUĀG. P. 9, 18, 5. MĀRK. P. 8, 74. VĀJU-P. und MATSJA-P. in VP. 467, N. 17. Nach einem Schol. zu AK. ein elender Kshatrija (ein Kshatrija der Geburt aber nicht der Handlungsweise nach) und so übersetzt BURNOUF das Wort BUĀG. P. 1, 16, 23. 18, 31, 34. Diese Nebenbedeutung scheint das Wort auch R. 6, 67, 23 (क्षत्रवन्धुः स चानोर्यो रामः परमदुर्मतिः). 72, 36 zu haben. — Vgl. राजन्यवन्धु, ब्रह्मवन्धु.

क्षत्रभृत् (क्षत्र + भृत्) adj. subst. Träger —, Bringer der Herrschaft VS. 27, 7. TBR. 2, 4, 6, 12. 7, 6, 3. ÇĀṆKH. ÇR. 9, 22, 2. ĀÇV. ÇR. 4, 1. plur. TS. 2, 4, 3, 2.

क्षत्रयोग (क्षत्र + योग) m. Verknüpfung des fürstlichen Standes, in einer Formel AV. 10, 3, 2.

क्षत्रवनि (क्षत्र + वनि) adj. P. 3, 2, 27, Sch. dem fürstlichen Stande zugehörig: ब्रह्मवनिं वा क्षत्रवनिं क्षत्रावन्धुपदधामि धातृव्यस्य वधाय VS. 1, 17, 3, 27. 6, 3.

क्षत्रवत् (von क्षत्र) adj. mit fürstlicher Würde begabt: अग्निर्ब्रह्मणवानग्निः क्षत्रवानग्निः क्षत्रभृत् ĀÇV. ÇR. 4, 1. ÇĀṆKH. ÇR. 9, 22, 2.

क्षत्रवैर्यन् (क्षत्र + वैर्य) adj. Herrschaft fördernd AV. 10, 6, 29.

क्षत्रविद्या (क्षत्र + विद्या) f. die Wissenschaft des Herrscherstandes P. 4, 2, 60, VĀRTI. 4. gaṇa śṛṅganaदि zu 4, 3, 73. KĀND. UP. 7, 1, 2, 4. Nach ÇĀṆK. = धनुर्वेद. — Vgl. क्षत्रवेद.

क्षत्रवृत् (क्षत्र + वृत्) m. Name eines Baumes (s. मुचुकुन्द) RĀĠAN. im ÇKDR.

क्षत्रवृद्ध (क्षत्र + वृद्ध) m. N. pr. eines Fürsten HARIV. 1317. fg. VP. 406. 412. BUĀG. P. 9, 17, 1, 2. 18. LIĀ. I, Anh. XXIX.

क्षत्रवृद्धि (क्षत्र + वृद्धि) m. N. pr. eines der Söhne des Mann Raukja HARIV. 489.

क्षत्रवृध् (क्षत्र + वृध्) m. = क्षत्रवृद्ध BUĀG. P. 9, 17, 2.

क्षत्रवेद (क्षत्र + वेद) m. der Veda des Fürstenstandes, der zweiten Kaste R. 1, 63, 22. — Vgl. क्षत्रविद्या.

क्षत्रश्री (क्षत्र + श्री) adj. die Herrschaft innehabend: कदा क्षत्रश्रियं नरमा वरुणं करामहे RV. 1, 23, 5. प्रातरग्निः क्षत्रश्रीरस्तु श्रेष्ठो धने वृत्राणां सनये धनानाम् 6, 26, 8.

क्षत्रसव (क्षत्र + सव) m. N. eines Kratu ÇĀṆKH. ÇR. 14, 13, 3.

क्षत्रायतनीय (von क्षत्र + आयतन) adj. sich auf das Kshatra stützend LĀTJ. 6, 6, 8. 18. 8, 3.

क्षत्रिण (von क्षत्र) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDNIJ. in Verz. d. B. H. 36.

क्षत्रिन् (wie eben) m. ein Angehöriger des Fürstenstandes, — der zweiten Kaste Sch. zu AK. 2, 8, 1, 1. Statt der unter allen Umständen falschen Form क्षत्र्यर्षिन् R. 3, 73, 2 ist des Versmaasses wegen क्षत्रियर्षिन् zu lesen.

क्षत्रिय (von क्षत्र) P. 4, 1, 38. Vop. 7, 15. mit कृत u. s. w. comp. gaṇa श्रेयादि zu P. 2, 1, 59. 1) adj. subst. herrschend, mit den Eigenschaften eines Herrschers begabt; Herrscher: मम द्विता राष्ट्रं क्षत्रियस्य (Varuṇa spricht) RV. 4, 42, 1. Mitra-Varuṇa 7, 64, 2. धृतरता क्षत्रियो क्षत्रमोक्षतुः 8, 23, 8. die Āditja 36, 1. तथा राष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य 10, 109, 3. AV. 4, 22, 1. महिं क्षत्रं क्षत्रियाय दधतीः VS. 10, 4, 4, 19. TBR. 2, 4, 3, 7. — 2) m. ein Angehöriger des fürstlichen Standes; Mitglied der zweiten Kaste; Kshatrija AK. 2, 8, 1, 1. TRIK. 2, 8, 1. H. 863. Diese Benennung der Kaste ist, wie man sieht, nicht davon borgenommen, dass die Mitglieder derselben Krieger sind, sondern vielmehr davon, dass sie herrschenden, fürstlichen Geschlechtern angehören; vgl. राजन्य. AV. 6, 76, 3. 4. 12, 3, 5. 44. य एवं विद्विषो ब्राह्मणस्य क्षत्रियो गामादत्ते 46. विशः क्षत्रियाय वलिं कुरति ÇĀT. Br. 1, 3, 3, 15. 14, 3, 1, 15. न ब्राह्मणः सर्वस्येव क्षत्रियस्य पुरोधो कामयेत 4, 1, 4, 5. 6. 11, 8, 4, 5. KĀTJ. ÇR. 3, 2, 10. 4, 7, 4. 6. 9, 2. क्षत्रं प्रपद्ये क्षत्रियो भवामि AIT. Br. 7, 24. fgg. लोकानां तु विवृद्ध्यर्थं मुखवाहूरुपादतः । ब्राह्मणं क्षत्रियं वैश्यं प्रूहे च निर्वर्तयत् ॥ M. 1, 31. प्रजानां रक्षणं दानमित्याध्ययनमेव च । विषयेष्वप्रसक्तिं च क्षत्रियस्य समासतः (अकल्पयत्) ॥ 89. 7, 144. ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यस्त्रयो वर्णा द्विजातयः 10, 4. चतुर्थमाददानो ऽपि क्षत्रियो (König) भागनापि । प्रजा रत्नपरं शक्त्या कित्त्वियात्प्रतिमुच्यते ॥ 118. 11, 18. राजानः क्षत्रियाश्चैव 12, 46. क्षत्रियजातयः 10, 43. ऽधर्म 81. N. 2, 18. R. 1, 34, 11. 39, 13. 3, 20, 31. VP. 44 u. s. w. BUĀG. P. 3, 6, 31. In क्षत्रिययुवन् geht das न niemals in ण über: क्षत्रिययूना u. s. w. gaṇa युवादि zu P. 8, 4, 11. Am Ende eines adj. comp. f. श्याः

पृथिवी निःक्षत्रिया MBu. 1, 2459. 4175. 3, 1696. 10204. 13, 866. — 3) f. *eine Angehörige des Fürstenstandes, — der zweiten Kaste* P. 4, 1, 49, Vārt. 7. AK. 2, 6, 1, 14. 10, 2, 3, 4, 11, 65. H. 324. 893. Siddh. K. zu P. 4, 1, 49. M. 3, 44. 8, 382. 384. 385. 9, 151. 153. Jāg. 1, 62. 94. MBu. 1, 759. 2463. 14, 833. निद्रा च सर्वभूतानो मोक्षनी क्षत्रिया तत्रा (डुर्गा) Hariv. 3290. — 4) f. *die Frau eines Mannes der zweiten Kaste* AK. 2, 6, 1, 15. H. 323. Siddh. K. zu P. 4, 1, 49. Vop. 4, 24. — 5) n. *Herrschermacht, — Würde*: अग्निरेषि वृकृतः क्षत्रियस्याग्निर्वाजस्य परमस्य रायः RV. 4, 12, 3. वावु- धानावमतिं क्षत्रियस्य 5, 69, 1. क्षत्रियं मिथ्या धारयत्सम् 7, 104, 13. AV. 6, 76, 3.

क्षत्रियका = क्षत्रियिका f. demin. von क्षत्रिया P. 7, 3, 46, Sch.

क्षत्रियता (von क्षत्रिय) f. *Stand —, Würde eines Kshatrija*: क्षत्रिय- तामभ्युपैति Ait. Br. 7, 24. क्षत्रियत्व n. dass. MBu. 3, 13957. Benf. Chr. 29, 25.

क्षत्रियकृष्ण (क्ष + कृष्) m. *Vertilger der zweiten Kaste* MBu. 5, 7116.

क्षत्रियाणी (von क्षत्रिय) f. *eine Angehörige der zweiten Kaste* P. 4, 1, 49, Vārt. 7. AK. 2, 6, 1, 14. H. 324. *die Frau eines Mannes der zwei- ten Kaste* Vop. 4, 24.

क्षत्रियिका s. क्षत्रियका.

क्षत्रियपत्र (क्षत्र + उप - क्षत्र) m. N. pr. eines Fürsten VP. 435.

क्षत्रौघस् (क्षत्र + घ्नस्) m. N. pr. eines Fürsten VP. 466. LIA. 1, Anh. xxxiii.

क्षद्, क्षदते; चन्दे, चन्दान्; 1) *vorschneiden, zerlegen; schlachten* Siddh. K. 196, a, 4. तद्यथैवादा मनुष्यराज आगते ऽन्यस्मिन्वर्कत्पुत्राणां वा वेकृतं वा क्षद्दत्त एवमेवास्मा शतक्षदत्ते यदाग्नें मन्वत्यग्निर्दि देवानो यजुः Ait. Br. 1, 15. शतं मेवान्वृक्ये चन्दानम् RV. 1, 116, 16. 117, 18. — 2) *vor- legen, vorsetzen* (von Speisen): तस्मै घृतं सुरा मधमममं क्षदाक्रे AV. 10, 6, 5. — 3) *sich vorlegen, zugreifen, verzehren* Siddh. K. 196, a, 4. केतेव क्षदसे प्रियम् RV. 1, 25, 17. चन्दे मित्रो वसुभिः सुजातः 10, 79, 7. — (Als Sautra-Wurzel *bedecken* KAVIKALPADR. im ÇKDr.) — Vgl. वाङ्क्षद् und क्षत्स्.

— अभि s. अभिक्षत्स्.

क्षदन् (von क्षद्) n. 1) viell. *Vorlegemesser*: दृक्क्षदो वज्रमिन्द्रो गभ- स्तयोः क्षद्वेव तिग्ममसनाय सं श्यत् RV. 1, 130, 4. Hierher viell. auch: क्षद्वेवाय्येषु तर्तरीय उया 10, 106, 17. — 2) *(abgeschnittene, vorgelegte) Speise* Naigh. 2, 7. = उदक् Wasser 1, 11. — Vgl. स्वाङ्क्षदन्.

1. क्षन् (क्षन्), क्षणोति und क्षणते Dhātup. 30, 3; अक्षणीत् P. 7, 2, 5. Vop. 8, 49. 15, 1. 1) act. *verletzen, verwunden*: यदेवास्यात्रावन्नक्षो वा पिपक्षो वा क्षणवन्ति वि वा वृक्षांसि Çat. Br. 1, 2, 2, 11. 7, 1, 19. 9, 3, 4. 5, 2, 1, 8. अ- क्षणवन् *nicht verwundend* Pār. Grh. 2, 1. र्मां हृदि — अक्षणीत् KEMĀRAS. 3, 54. त्रायते ह्येन प्राणः क्षणतोः Çat. Br. 14, 8, 11, 4. *zerbrechen*: धनुः — अक्षणीः (ed. Calc.: अक्षणीः) Ragh. 11, 72. — 2) med. *sich verletzen, wund werden*: परेषोहि नवतिं नाव्याः अति डुर्गाः स्रोत्या मा क्षणोष्ठः परेहि AV. 10, 1, 16. उत वै युक्तः क्षणते वा वि वा क्षणते Çat. Br. 4, 4, 1, 13. 6, 1, 6. — Vgl. क्षत, क्षति. Diese Wurzel ist viell. urspr. identisch mit क्षि, क्षिणीति.

— उप, partic. उपक्षत *verwundet, verletzt* Sch. 2. zu Bhāṭṭ. 2, 24.

— परि, partic. परिक्षत dass. M. 4, 122. MBu. 3, 16124. 15, 602. R. 3, 43, 3.

H. Theil.

58, 4. 5, 14, 16. Māṅkū. 62, 2. अति° M. 7, 93. परोक्षत R. 5, 82, 20. अपरि- क्षतकोमलस्य (कुसुमस्य) Çāk. 72. गुरुशापपरिक्षतः R. 1, 60, 24. अपरिक्षता- यो नीति KUMĀRAS. 1, 22.

— वि, partic. विक्षत dass. MBu. 2, 1816. 3, 11779. 12226. 14907. Aaḡ. 10, 30. 11, 1. R. 1, 28, 26. 3, 36, 10. 43, 2. 4, 18, 1. 19, 1. 22, 19. 5, 83, 12. 14. 6, 76, 1. Bhāḡ. P. 6, 10, 27. n. *Verwundung*, vgl. अपरिक्षत.

— अभिवि, partic. अभिविक्षत *verwundet, verletzt* R. 5, 16, 21.

— परिवि, partic. परिविक्षत dass.: मच्छाप° MBu. 1, 6906.

2. क्षन् (?) in क्षुन्नन्.

क्षत्स् (von क्षन्) nom. ag. *der Alles erträgt, Alles verzeiht* AK. 3, 1, 3, 1. H. 391. ये क्षत्सो नाभिक्षत्सति चान्यान् MBu. 13, 4873.

क्षत्सव्य (wie eben) adj. zu *verzeihen, was verziehen werden muss, dem man verzeihen muss*: क्षत्सव्यं प्रभुणा नित्यं क्षिप्तो कार्थिणां नृणाम् M. 8, 312. N. 25, 10. MBu. 1, 1713. 3, 1054. fg. Māṅkū. 109, 23. तत्क्षत्सव्यं त्रया यत्किञ्चिन्मया प्रणयकुपितेन — अभिक्षितम् Pāṅkāt. 142, 23. II, 181. क्षत्- सव्यं न हि त्रया R. 2, 62, 12.

1. क्षप्, क्षपति und क्षपते *Enthaltbarkeit üben, sich kasteien*: क्षपमाणः SV. 1, 4, 1, 2, 3. क्षपेर्य्यकम् Kaṅc. 141. क्षपेर्य्यकमेव च (KULL.: = अक्ष- शौचं कुर्युः) M. 5, 69. त्रिरात्रं क्षपते यस्तु एकभक्तेन MBu. 3, 13405. 13, 5152. पष्ठे काले तु कैतिय नरः संवत्सरं क्षपन् 5175. इति मासा नरव्याघ्र क्षपतो परिकीर्तिताः 5162. स्वदेहे नावेक्षितः समुचितः क्षपितुं मर्त्ये Bhāḡ. P. 3, 23, 6. क्षपति R. 5, 9 falsche Lesart für क्षिपति. — caus. *schmerzlich ent- behren*, mit dem acc.: यद्यपि चातकपत्नी क्षपयति जलधरमकालवेलाया- म् । तदापि न कुप्यति जलदे Kīr. 8. Çāntic. 4, 13 (?).

— सम् act. = simpl.: मार्गशीर्ष्यं तु यो मासमेकभक्तेन संक्षपेत् MBu. 13, 5149. 5156.

2. क्षप् s. unter क्षि, क्षिणीति caus.

3. क्षप्, क्षपयति *werfen* (vgl. क्षिप्) Dhātup. 35, 84, c.

4. क्षप् f. *Nacht*: स क्षपः परि पस्वने न्युत्स्रा मायया दधे RV. 8, 41, 3. क्षप उक्षा वैरिस्वस्तु देवाः 6, 32, 15. 1, 116, 4. क्षपाम् 3, 49, 4. क्षपः oder क्ष- पः und क्षपा *bei Nacht*: क्षप उच्चञ्च दीदिहि RV. 7, 13, 18. व्युष्टिषु क्षपः 1, 44, 8. क्षपो भान्ति पुरुवार संयतेः 2, 2, 2. क्षपो वस्तुषु राजसि 8, 19, 31. क्ष- पो राजन्तु त्मनाग्ने वस्तोरूपसः 1, 79, 6. क्षपा परिष्कृतः 9, 99, 2. *Nacht* als Zeitmaass = *Tag*: क्षपो मेदेम शरदश्च पूर्वोः 4, 16, 19. पूर्वोरिष इष्य- क्षावति क्षपः 8, 26, 3. वर्धन्यं पूर्वोः क्षपो चित्रयाः 1, 70, 7 (4), wo क्षपः un- geachtet der Betonung nom. pl. zu sein scheint. *Dunkelheit* überh. könnte das Wort bedeuten in der Stelle: क्षपो क्षिन्वत्तः पृथतीभिर्क्षिष्टिभिः RV. 1, 64, 8. Nach Naigh. 1, 12 = उदक् Wasser. — Vgl. क्षपा.

क्षप (v. l. क्षम) adj. von 1. क्षप् gaṇa पचादि zu P. 3, 1, 134.

1. क्षपण (von 1. क्षप् 1) m. *ein buddhistischer Bettler (Enthaltbarkeit ühend)* Trik. 3, 1, 22. 3, 3, 23 (= पुष्यलक, wie zu lesen ist). 245. ÇKDr. und Wils. nach derselben Aut. fälschlich: adj. *schamlos*. क्षपणीभूत Da- çak. in Benf. Chr. 192, 16. Nach Vjutr. 91 Name einer bestimmten buddhistischen Secte. Vgl. क्षपणक. — 2) n. *Enthaltbarkeit, Kas- teiung*: क्षपणं (Sch.: = अन्ध्यापो लोमानावनिकृत्तनम्) प्रवचनं च पूर्ववत् Pār. Grh. 2, 12. भुक्तातो ऽन्यतमस्यान्नमत्या क्षपणं (KULL.: = उपवास) अकम् M. 4, 222. सत्रक्षचारिण्येकाक्रमतीते क्षपणं (KULL.: = अशौच) स्मृ- तम् 5, 71. चतुर्थभक्तक्षपणं वैश्ये शूद्रे विधीयते MBu. 13, 5145.

2. तपण (von 2. तप् 1) adj. subst. *vernichtend, Vernichter*: सुरद्विष्ट-
पणीरुदायुर्धैरुदण्डैः Bṛġ. P. 4, 7, 32. स्वपत्न ० 8, 22, 10. चरितानि यत्र गा-
यन्ति लोकशमलतपणानि भर्तुः 3, 15, 17. BURNOUF: *les histoires où leur*
maître paraît uni à la condition misérable de l'humanité. Als Bein.
Çiva's Çiv. — 2) n. *das Vernichten, Verringern, Unterdrücken, Vertrei-*
ben: शत्रूणां तपणात् MBh. 2, 523. 1204. तेषां यथास्वं संशोधनं तपणां च
SUCR. 1, 50, 10. 2, 457, 13. आयुःतपण 167, 20.

तपणक (von 1. तपण) m. 1) *Bettler, insbes. ein nackt einhergehender*
buddhistischer: सो ऽपश्यद्य पयि नयं तपणकमगच्छत्म् MBh. 1, 789.
fg. नयतपणके देशे रजकः किं करिष्यति KĀN. 110. PAÑKĀT. 235, 10, 21.
० विहार 236, 8. प्रधान ० 15. (शिवम्) कृततपणकाकृतिम् KATHĀS. 20, 132.
एकः तपणक शाकार्कतां तत्र तपणक दशशाकाशा यत्र तपणक दशशा-
काशा तत्र तपणक का शाकाशा UDBHĀṬA im ÇKDr. = दिग्म्बर PRAB. 50,
3. fgg. = निर्यन्त्र Ind. St. 2, 287, N. Davon तपणकता f. nom. abstr.: त-
पणकतामपि धत्ते पिवति सुरा नरकपाले ऽपि PAÑKĀT. I, 338. — 2) N. pr.
eines Autors, der am Hofe Vikramāditya's gelebt haben soll, HAEB.
Chr. 1.

तपणी f. = तेषणी WILSON.

तपायु m. *Beleidigung ÇABDAM.* im ÇKDr. — Vgl. त्तिप्.

तपी f. 1) *Nacht NAIGH.* 1, 7. AK. 1, 1, 3, 3. H. 141. Im Veda nur im
instr. pl. als Ergänzung des Stammes तप् (vgl. त्तिप् und त्तिपा): स नः
तपाभिररुहमिश्च त्रिन्वत्तु RV. 4, 53, 7. तपाम् MBh. 3, 46. SĪV. 5, 80. तपा-
याम् Vid. 257. तपाः R. 2, 25, 9. SUCR. 1, 242, 6. ÇĀK. 132. तपासु Megh. 109.
वत्सर्चमत्तपाशय MBh. 4, 597. तपात्यये R. 5, 13, 26. 19, 35. RAGH. 2, 20.
DAÇAK. 94, 5. तपाह् वुखःश्रमेणोव M. 1, 68. — 2) *Gelbwurz* nach AK. 2,
9, 41. ÇKDr.

तपाकर (तपा + 1. कर *machend*) m. *der Mond AK.* 1, 1, 2, 16. Vop.
26, 47.

तपाचर (तपा + चर) m. *Nachtwandler, ein Rakshas MBh.* 3, 16497.
16506. BENF. Chr. 62, 53. — Vgl. तपादाचर, निशाचर.

तपाट (तपा + घट) m. *dass. TBH.* 1, 1, 73. BHATT. 2, 30.

तपानात्र (तपा + नात्र) m. *der Mond WILS.*

तपान्ध्य (तपा + घ्रान्ध्य) n. *Nachtblindheit SUCR.* 2, 240, 13. — Vgl. त-
पादान्ध्य, नक्रान्ध्य.

तपापति (तपा + पति) m. 1) *der Mond.* — 2) *Kämpfer ÇKDr.* nach
der Analogie von निशापति.

तपावत्त und तपावत्त (तम् *Erde* + पावत्त *Beschützer*) m. *Herrscher*: स
हि तपावान्स भगुः स राजा RV. 3, 53, 17. नृहि मन्युः पौरुषेय इणे हि वः
प्रियज्ञात । तमिदंमि तपावान् 8, 60, 2. नृणां नर्या नृतमः तपावान् 10, 29, 1.
स हि तपावो अग्नी रयीणाम् 4, 70, 5 (3). 7, 10, 5.

1. तम् तमते (ep. auch तमति; तमिति ved. P. 7, 2, 34, v. 1.; तामत् AV.
7, 63, 4 ist wohl unrichtige Lesart für क्रामत्; vgl. 12, 2, 28 und Durga
zu Nib. 6, 12, Zeile 10) Duġr. 12, 9; ताम्यति (nicht zu belegen; dage-
gen तम्यताम् 3. sg. imperat. med. Bṛġ. P. 6, 3, 30) 26, 97. P. 7, 3, 74; च-
तमे, चत्तएवहे, चत्तएवहे 8, 2, 65, Sch.; तंस्यते, तंस्यति, तमिष्यति; घत्त-
स्याः BHATT. 15, 15; तत्तुम्; तत्त und तमित; 1) *sich gedulden, sich ru-*
hig verhalten, seinen Unwillen zurückdrängen: इन्द्रं वा पुत्रः तममाणमा-
न्त् RV. 10, 104, 6. तमस्व मासांश्चतुरो मया सह R. 4, 26, 25. DAÇAK. in

BENF. Chr. 183, 11. रोद्रयमाणोस्तान्द्रष्टा — कारुण्यात् — न चत्तमे MBh.
1, 6412. यो नित्यं तमते तात वक्रन्दोपान्स विन्दति 3, 1035. R. 5, 36, 47.
सहदेवं वने दृष्ट्वा कस्मात्तमसि MBh. 3, 1021. तामं न तमया ÇĀNTIC. 1, 9.
तात्त mit Präsensbed. KĀR. zu P. 3, 2, 188. *geduldig* M. 5, 158. JĪGŪ. 3,
311. R. 2, 111, 30. RAGH. 18, 8 (तात्ततर). n. *Geduld* R. 1, 34, 32, 33. — 2)
sich in Etwas (dat.) fügen: न ह् वा एतस्मा घ्ये पशवश्चत्तमिरे ÇĀT. Bṛ.
3, 7, 3, 1. दानाय 4, 3, 4, 13. — 3) *Etwas geduldig ertragen, ruhig hinneh-*
men, sich Etwas gefallen lassen; mit dem acc.: तममाणः प्रियाप्रिये R. 4,
24, 33. तं धर्मं श्रेतकेतुर्न चत्तमे MBh. 1, 4730. स सर्वं तत्तुमर्हति 3, 1100.
शिप्रुपालस्तु तो पूत्रो वामुदेवे न चत्तमे 2, 1336. न चत्तमे ततो राजा समा-
ह्वानम् 3, 2264. न कालातिक्रमं तमे R. 5, 56, 16. तस्याः पार्थाः परिक्लेशं
न तंस्यते MBh. 2, 2704. 2467. RAGH. 7, 31. 12, 46. ताम् = सोढ AK. 3, 2,
46. — 4) *Jmd Etwas verzeihen, nachsehen*; mit dem acc. der Sache und
gen. (dat.) der Person: शिप्रुपालस्यापराधान्दमेयास्त्वम् MBh. 2, 4546. त-
मस्व तन्मे R. 4, 22, 38. घ्राणोसि न तमते हि प्रधानानां नराधिपाः 53, 19.
RAGH. 8, 80. DAÇAK. in BENF. Chr. 195, 3. तामवांस्तव तत्कर्म पुत्रस्तस्य
न चत्तमे MBh. 1, 1743. तमिष्यामि R. 5, 88, 18. 4, 53, 9. तत्तुमर्हसि मे दो-
षमेतम् 17, 48. 1, 46, 23. N. 25, 9. तत्तम्यतो सः — स्वपुरुषैर्दमत्वृत्तं नः
Bṛġ. P. 6, 3, 30. यत्तैश्चर्यात्र तमते M. 8, 343. तमस्व मे RAGH. 14, 58. R.
4, 8, 8. मा वा कृत्त मम तम MBh. 2, 1579. तत्तमत्तु ममेष्टराः 3, 2442. तं-
स्यामि 10340. तत्तुमर्हसि नः 1, 7862. 7866. 2, 2467. 3, 13684. R. 2, 23, 11.
4, 35, 9. कुतस्त्वं भीरु यतेभ्यो (dat.) द्रुह्यद्वो ऽपि तमामहे BHATT. 4, 39.
pass.: द्रुह्यते तम्यतो मम MBh. 3, 11189. R. 2, 78, 24. 4, 17, 45. PAÑKĀT.
29, 18. 43, 14. 224, 20. 264, 9. Hit. 83, 11. एवं तामं मया तव MBh. in
BENF. Chr. 23, 27. PAÑKĀT. 29, 20. येनेतत्तमितं मया MBh. 2, 1582. — 5)
Jmd (gen.) vergönnen, gestatten, dass (potent.): तमतो धर्मरात्रो मे (*gestatte*
mir) विभूयात्पितरावयम् DAÇ. 2, 37. — 6) *Jmd leiden, ruhig gewähren*
lassen; mit dem acc.: न तंस्यति पिता पुत्रं पुत्रश्च पितरं तथा MBh. 3, 18054.
शरत्प्रतीनं तमतामिमं भवान् R. 4, 27, 22. घ्राणभङ्गकरात्राजा न तमते सुता-
नपि Hit. II, 103. pass.: नैप राजधर्मो यद्रेः क्विबुद्धिरपि तम्यते PAÑKĀT. 60,
1. — 7) *Jmd (acc.) Widerstand leisten*: शत्रुं तमते P. 1, 3, 33, Sch. — 8)
vermögen, im Stande sein; mit dem infin.: स्ते रवेः तालयितुं तमेत कः
तपातमस्काएडमलीमसं नभः ÇĪC. 1, 38. 9, 65. — caus. 1) *Jmd (acc.) we-*
gen Etwas (acc.) um Verzeihung —, um Nachsicht bitten: तमयामास
पार्थिवम् MBh. 3, 8017. 1, 7979. 4, 1599. 5, 7149. PAÑKĀT. 163, 7. तमयामि
162, 15. तमयाम MBh. 13, 4160. तत्तामये भवत्तम् 1, 783. BHAG. 11, 42. —
2) *Etwas geduldig ertragen*: तत्सर्वं तमयामासं शक्ते ऽपि हरिपुंगवः R.
5, 49, 11. — Vgl. तमपयम्.

— अग्नि 1) *sich gnädig erzeigen*: अग्निर्त्तारो अग्नि च तमधम्या च नो
मृक्येतापरं च RV. 2, 29, 2. अग्नि नो वीरो अर्धति तमेत 33, 1. — 2) *einer*
Sache günstig sein, verstaten: पूयं नः पुत्रा अदितेरदब्धा मृभि तमधं यु-
ज्योय देवाः RV. 2, 28, 3. — 3) *begnadigen*: अग्नि नु मा वृषभ चत्तमीयाः (po-
tent. perf.) RV. 2, 33, 7.

— अय s. अयत्ताम.

— सम् *Jmd leiden, ruhig gewähren lassen*: अर्धमर्चितमर्चाहं सर्वे संतत्तु-
मर्हथ MBh. 2, 1389.

2. तम् f. *Erdboden, Erde, χθών* (vgl. χαμαί u. s. w.) NAIGH. 1, 4. Es
ergiebt sich folg. unregelm. Decl.: ताम्, ताम्, तामा (Indecl. gāṇa स्व-

रादि. zu P. 1, 1, 37) und हर्म्या (vgl. हमा), हम्स्, तमि; du. तामा; pl. तामि-
मस्. तुभ्यं कृ ता धनु तत्रं मंक्तो मन्यत यो: RV. 4, 17, 1. योर्द्धाञ्जनि-
मवेजत ता: 22, 4. 1, 133, 6. श्रुता न ता दाधारं पृथिवीम् 67, 5 (9). 10, 31, 9.
ता दासायोपवर्णणी क: 1, 174, 6. सुवृद्धो वर्तते यन्मि ताम् 183, 2. 6,
18, 13. 7, 18, 6. AV. 5, 1, 5. दिवि तमा च RV. 5, 32, 3. 1, 103, 1. 10, 59, 9.
तमा रयो विद्यं नो अस्तु भेषजम् zu Boden AV. 6, 57, 3. RV. 8, 20, 26. 10,
39, 8. CAT. BR. 6, 7, 2. अधि तमि विपुत्र्यं यदस्ति RV. 7, 27, 3. 3, 8, 7.
10, 10, 1. 1, 25, 18. अघ्निर्यत्रार्थं तमि 8, 43, 6. 49, 7. स प्ररिक्त्वा त्वत्स
हो दिवश्च 1, 100, 15. द्यावात्तमा 96, 5. 102, 2. 3, 8, 8. 10, 12, 1. द्याव: ता-
मो अनानुवु: 8, 59, 4. या ते दिव्युद्वंसृष्टा दिवस्परि ह्मया चरति 7, 46, 3.
ह्मया रेत: संगमनो नि पिञ्जत् 10, 61, 7. ह्मया दिव: 89, 3. 5, 84, 3. 1, 55,
6. VS. 33, 92. — Identisch mit 1. तम्, indem die Erde als Bild der Ge-
duld aufgefasst wird.

तमि (von 1. तम्) v. l. im gaṇa पचादि zu P. 3, 1, 134. 1) adj. f. घ्रा: ein
auf tām ausgehendes comp. bewahrt den Ton des ersten Wortes nach
P. 3, 2, 1, VArtI. 7. a) geduldig H. an. 2, 317. विमृचरो पृथिवीना वेदा-
मि तमो भूमिम् AV. 12, 1, 29. — b) ertragend, aushaltend, Widerstand
leistend: क्षोभतम् DRAUP. 6, 14. वरुतमा KUMĀRAS. 3, 40. वपु: तप:तमम्
ÇĀK. 17. नावम् — उर्मितमाम् MBh. 1, 5639. — c) einer Sache gewach-
sen, tüchtig, vermögend, im Stande AK. 3, 4, 23, 144. H. 491. H. RN. MED.
m. 4, 3. Die Ergänzung im loc.: कृषान्मान्मर्थान्मन्थनि तमान् N. 19, 12.
सा हि रत्नपाविधौ तयो: तमा RAGH. 11, 5. im infin.: मरुत्त एव मरुता-
मर्थं साधयितुं तमा: PAÑKĀT. V, 30. वयं त्यक्तुं न तानि तमा: ÇĀNTIC. 1, 4.
RAGH. 8, 59. VID. 74. किञ्चित्त्र विधातुमन्ततया SĪH. D. 34, 6. im comp.
vorangehend: उपकारतमं मित्रम् ein Freund der Einem einen Dienst zu
erweisen vermag R. 4, 7, 20. अगमनतम, गमनतम 63, 13. कर्मनिर्मूलनं
BHARTĀ. 3, 90. पङ्कजपरीक्षातमे लोचने 1, 5. HIT. 1, 27. VID. 240. H. 309.
न सृष्ट्यादित्तमवम् Sch. zu KAP. 1, 95. — d) gewogen: न हि ते राघवाद्-
न्य: तम: पुरवरे वसेत् R. 2, 35, 31. — e) erträglich: पतिकुले तव दास्य-
मपि तमम् ÇĀK. 123. — f) geeignet, passend, angemessen, recht, erspriess-
lich: = युक्त und कृत AK. II. an. MRD. श्रुत्वा च क्रियतां तमम् BAHU-
MAN. 3, 2. R. 4, 16, 50. 6, 89, 20. अथयं तु तमं वाच्यो मया तम् 93, 55. (स-
मादेशम्) युक्तमिह चान्यत्र च तमम् 5, 47, 3. न तममिदम् MĀLAV. 28, 21. य-
दत्तमम् (कर्म) BHĀG. P. 1, 14, 43. एकत्र चिरवासश्च तमो न च मतो मम MBh.
1, 6417. योषित्सु तद्वीर्यनियेकभूमि: सेव तमा KUMĀRAS. 3, 16. R. 5, 29, 9.
66, 15. Mit dem gen. der Person: यत्तमं कौरवाणां कृतं पठ्यं धृतराष्ट्र-
स्यैव च MBh. 3, 252. किमेतद्: तमं गावो यन्मो नेहाभिनन्द्य 13, 3863. 14,
1704. 1706. R. 1, 1, 49. 23, 3. 3, 11, 18. 41, 39. 43, 36. 4, 9, 40. 14, 22. 32,
17. 49, 14. 16. तदलं ते वनं गवा तमं न हि वनं तव 2, 28, 25. या तमा मे
गतिर्गत्तुं गमिष्ये कृष्यवाहनम् 6, 101, 21. BHĀG. P. 6, 3, 10. KĪR. 1, 45. न
हि मम हरिराजसंश्रयात्तमतरमस्ति R. 4, 23, 12. भवत्सकाशनागस्तुं तमं
मम न वेति वै MBh. 14, 1703. BRĀHMAN. 1, 35. R. 2, 24, 17. 47, 9. 4, 14, 19.
23, 12. sich zu Etwas eignend, Etwas entsprechend, das geeignete Object
von oder für Etwas seiend; die Ergänzung im dat.: अपि तमं नो ग्रह-
णाय welche (Kenntniß) auch von uns erfasst werden kann BHĀG. P. 3,
4, 18. स (द्वित्रः) तमस्तारणाय MBh. 3, 13424. im gen.: मलिनो हि यथा-
दर्शो ब्रूयालोकस्य न तम: । तथा विपक्वकरणं घ्रात्मा ज्ञानस्य न तम: ॥
JĀÉN. 3, 141. im loc.: ये ऽस्य स्त्रीदर्शने तमा: R. 4, 38, 26. im infin.: न स

तम: कोपयितुम् er ist nicht ein solcher, den man erzürnen dürfte R. 4,
32, 20. न सा भेदयितुं तमा nicht kann sie abwendig gemacht werden MBh.
1, 7423. im comp. vorangehend: तारणं 3, 13425. स्पर्शं ० berühbar ÇĀK.
27. उपभोगं ० 4, 4. दृष्टितमा sehenswerth VIKR. 84. वनवासतमा: क्रिया:
R. 2, 30, 42. देशकालं ० 5, 49, 1, 7. घ्रायति ० für die Zukunft sich eignend,
in der Folge Nutzend versprechend M. 7, 208. R. 4, 14, 32. अनायति ०
PAÑKĀT. III, 113. देवीशब्दतमा MĀLAV. 87. ÇĀK. 21. 164. RAGH. 1, 13. 9, 50.
— 2) m. ein Bein. Çiva's (der Geduldige) ÇIV. — 3) f. तमा a) Geduld,
Langmuth, Nachsicht, indulgentia AK. H. 391. H. an. MRD. वाह्यं चा-
ध्यात्मिके चैव दुःखे चोत्पादिते क्वचित् । न कुप्यति न वा कृति सा तमा
परिकीर्तिता ॥ BHĀSP. im ÇKDra. M. 6, 92. 11, 245. तमया पृथिवीतम:
R. 1, 1, 19. तमा त्र्यं तपस्विनाम् KĀN. 46. विपदि धैर्यमथाभ्युदये तमा BHARTĀ.
2, 53. नायं भीष्मो ऽकृति तमाम् MBh. 2, 1554. तत्रया न तमा कार्या शत्रू-
न्प्रति कथं च न 3, 1027. ब्राह्मणेषु तमान्वित: M. 7, 32. न चेत्तमामप्यकृ-
मस्य कुर्याम् ÇĀNTIC. 3, 9. वधार्हा वां विमुञ्चामि तमया R. 6, 1, 31. तमा-
न्वितं शौर्यम् HIT. 1, 134. R. 1, 34, 33. 34. SUÇR. 1, 122, 19. BHARTĀ. 2, 70.
RAGH. 1, 22. 18, 8. Personif. HARIV. 14035. PRAB. 74, 2. eine Tochter
Daksha's und Gemahlin Pulaha's VP. 34. — b) Widerstand P. 1, 3,
33, Sch. — c) die Erde (vgl. 2. तम्, दमा) AK. TRĪK. 2, 1, 1. H. 936. H.
an. MRD. तमातले RĀGA-TAB. 5, 334. तमामण्डल PRAB. 35, 15. — d) ein
Bein. der Durgā MATHURĀN. zu AK. DURGĀKĀT. und DEVI-P. im ÇKDra.
— e) N. pr. einer Hirtin BRAHMAV. P. im ÇKDra. — f) N. eines Baumes,
Acacia Catechu Willd. (खदिर) RĀGAN. im ÇKDra. — g) N. eines Metrums
(s. उत्पलिनी) COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (VIII, 6). 86. — h) Nacht (fal-
sche Form für तमा) ÇĀBDAR. im ÇKDra. — Vgl. यत्तम, यत्तमा.

तमणीय (von 1. तम्) adj. was man sich gefallen lassen kann: इदं न
तमणीयं न: सर्वेषां वै प्रधर्षणम् R. 5, 79, 9.

तमवत् (von तम) adj. der das Angemessene, Rechte kennt: तमवतां
वर (am Ende eines Çloka, also nicht etwa fehlerhaft für तमावतां) R.
5, 89, 68.

तमस्य s. u. तामास्य.

तमाचरं (तमा, instr. von 2. तम्, + चर) adj. im Erdboden sich aufhal-
tend, unterirdisch: शर्वा श्रुध: तमाचरः VS. 16, 57.

तमादेश (तमा + देश) m. N. eines Baumes (s. शिष्टु) RĀGAN. im ÇKDra.

तमापति (तमा + पति) m. Herr der Erde, König RĀGA-TAB. 3, 126.

तमापय (von तमा), ०पयति, ०पयते Jmd (acc.) um Verzeihung bitten:
तमापय मरुत्तमागम् BHĀG. P. 3, 4, 71. तमापयन् 5, 10, 16. 4, 20, 2. तमापु दे-
वम् — तमापयधं कृदि विद्धं डुरुक्तै: 6, 6. — Vgl. caus. von 1. तम्.

तमावत् (von तमा) adj. geduldig, langmüthig, nachsichtig N. 21, 13.
INDR. 4, 8. MBh. 1, 1733. 6672. 2, 1878 (von Elephanten). 3, 1042. 1044. R.
1, 34, 32. 4, 7, 8. SUÇR. 1, 334, 20. BHĀG. P. 2, 6, 44. SĪH. D. 32, 19. एक: त-
मावतां दोषो द्वितीयो नोपपद्यते । यदेनं तमया युक्तमशक्तं मन्यते जन: ॥
GĀBUPA-P. 114. ÇKDra.

तमितर (wie eben) dass. AK. 3, 1, 31. H. 390.

तमितव्य (wie eben) adj. worüber man hinwegsehen kann, was man
sich gefallen lassen kann: दौ मासौ तमितव्यौ मे कालो यस्ते कृतो मया ।
ततो शयनमारोह मामकं मदिरेतपो R. 5, 24, 7.

तमिन् (von 1. तम् oder तमा) adj. = तमावत् P. 3, 2, 141. AK. 3, 1,

31. H. 390. JĀGŪ. 2, 200. BHĀG. 12, 13. MBh. 1, 1733. 5505. 3, 1041. 1089. पः तमो चापराधे 13, 3565. VET. 34, 7. BHĀG. P. 9, 13, 40. ब्राह्मणेषु तमी JĀGŪ. 1, 133. कृतातो ऽतमी BHARTṚ. 3, 83.

तमुद् eine best. Zahl VJUP. 179.

तम्प, तम्पति und तम्पयति ertragen DhĀTUP. 32, 77. — Vgl. तम्.

तम्य (von 2. तम्) adj. im Erdboden befindlich, χθόνιος: दिव्यस्य व-स्वो यः पार्थिवस्य तम्यस्य राज्ञो RV. 2, 14, 11. irdisch: स हि तयैण तम्य-स्य जन्मनः साम्राज्येन दिव्यस्य चेतति 7, 46, 2.

1. तयै (von 1. त्ति) m. Wohnung, Wohnsitz, Aufenthalt P. 6, 1, 204. AK. 3, 4, 21, 147. H. 991. an. 2, 348. MED. j. 7. नृयति तयै RV. 6, 23, 6. गिरिषु तयै दधे 9, 82, 3. इत्ते रायः तयस्य चर्याणाम् 4, 20, 8. तयौ रु-यः सुवसि पस्त्यावतः 4, 54, 5. पूयुः 5, 12, 6. प्र स तयै तिरते 7, 39, 2. der Sitz des Agni 3, 2, 6. 3, 2. 11, 7. आ ये दधे मातरिश्वा दिवि तयम् 2, 13. 10, 63, 5. ग्रामान् VS. 13, 53. 3, 21. तयाय गातुं विद्वेदो अस्मे RV. 10, 99, 8. 5, 63, 4. वृकृत् तयमसंमं ज्ञानाम् 10, 47, 8. अस्मिन्तये ऽस्मिन्मिलोके TS. 3, 5, 3. 1. उरु तयाय नस्काधि RV. 8, 37, 12. 6, 30, 3. 10, 37, 7. VS. 5, 38. Die Bedeutung Herrschaft oder Herrscher scheint sich im Veda nicht nachweisen zu lassen und sämtliche Stellen, welche dafür angeführt werden oder bei den Comm. dafür gelten, dürften sich unter die obige Bed. fügen; z. B. स हि तयैण तम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन दिव्यस्य चेतति denn vermöge seines Sitzes (in der Höhe) nimmt er wahr das irdische Geschlecht, vermöge seiner Herrscherwürde das himmlische RV. 7, 46, 2. तौ विलुञ्चकृन्तयौ मित्रो गृणाति वरुणः । तौ शशौ मद्यन् नु माहेतम् dich preist Vishṇu, der hohe Sitz (der Himmel oder die auf hohem Sitz Wohnenden, die Götter) Mitra, Varuṇa 8, 13, 9; auch liesse sich hier als urspr. Lesart vermuthen वृकृत्तयैः Vishṇu, der hochthronende. — निर्गाम पुनस्तस्मात्तयात्तारायाणस्य कृ MBh. 1, 2510. कुरुन्तये 5209. 6947. इन्द्रन्तयसंनिभं पुरम् R. 2, 6, 27. केचित्तयनिभा देशाः केचिदुद्यानसंनिभाः 94, 22. स्वन्तयं यौ BHĀG. P. 1, 13, 49. Häufig von der Behausung Jāma's: यातनाश्च यमन्तये M. 6, 61. तिम्रमेव गमिष्यावस्त्वया कृनौ यमन्तयम् so v. a. sterben DAÇ. 2, 36. R. 2, 60, 3. 6, 79, 20. यमन्तयं व्रजेत् 2, 38, 17. नीता वैव-स्वतन्तयम् 1, 59, 18. प्रेषयिष्ये यमन्तयम् Hip. 1, 47. — स्फुलिङ्गावस्थया वक्लि-रैधः तय इव स्थितः ÇĀK. 174, v. 1. Am Ende eines adj. comp. f. आः सुसं-मृष्टतया MBh. 13, 6792. — Vgl. उरुन्तय, दिवि°, रय°, सु°.

2. तयै (von 3. त्ति) m. P. 6, 1, 204. 1) Abnahme, Verminderung, Ver- lust, das zu-Ende-Gehen, Untergang, das zu-Nichte-Werden (Gegens. वृद्धि) AK. 2, 8, 1, 19. 3, 3, 7. 3, 4, 14, 70. 21, 147. H. 1323. H. an. 2, 348. MED. j. 7. चन्द्रन्तये M. 3, 122. 127. MBh. 1, 1215. MĀRE. P. 30, 25. 31, 20. BHĀG. P. 6, 6, 23. तयै वृद्धिं च वणिता पणानामविज्ञानता das Fallen und Steigen der Preise der Waare JĀGŪ. 2, 258. धन° PAÑKĀT. 234, 7. VET. 24, 18. विनश्येताम् — मत्स्याविव जलन्तये BRĀHMAN. 2, 20. निशान्तये am Ende der Nacht R. 3, 16, 41. RT. 1, 9. KATHĀS. 4, 9. 68. VID. 154. दिन° R. 4, 3, 10. MBh. 1, 699. जीवित° DAÇ. 1, 29. 2, 64. आयुषः तये RAÇH. 3, 69. PAÑKĀT. 78, 8. निद्रान्तये Ende des Schlafes R. 6, 103, 14. कुल° 1, 43, 45. PAÑKĀT. I, 363. संतानस्य 80, 21. जगतः तये Hip. 4, 48. तयो ऽपि वनवास-स्य तिम्रमेव भविष्यति R. 2, 39, 34. अर्धमस्य MBh. 13, 5480. 5478. रागद्वेष° M. 6, 60. जन्मवृद्धिन्तयैः 12, 124. भविष्यति मुदारूपा । अनावृष्टिर्जनपदे त-याय वाङ्मवार्थिका ॥ R. 1, 8, 12. — M. 8, 401. 12, 54. R. 5, 47, 32. JOGAS.

2, 28. 43. SUÇR. 1, 43, 1. 48, 2. 194, 15. 18. 19. PAÑKĀT. 99, 19. 1, 273. 468. VET. 30, 9. 33, 14. तयै या sich vermindern, sich verlieren, zu Ende gehen, untergehen: तयै यातानि सर्वशः साधनानि R. 1, 66, 23. 64, 20. SUÇR. 1, 321, 13. PAÑKĀT. I, 236. VID. 201. यदा तयै गतं सर्वम् R. 1, 43, 47. DAÇ. 1, 46. N. 26, 12. ये च स्त्रीषु तयै गताः die sich an Weibern zu Grunde gerichtet SUÇR. 2, 32, 8. VID. 257. तयमेति Hit. 1, 128. उभयमेतदुपैत्वथ वा तयम् AMAR. 60. तयै नयसि राज्ञान् R. 5, 36, 51. — 2) Auszehrung, insbes. Lungenauszehrung (शोष) AK. 2, 6, 2, 2. H. 463. H. an. MED. SUÇR. 2, 443, 6. 1, 173, 5. 200, 19. 2, 376, 4. 379, 18. 20. 447, 1. 10. तयप्रवृत्त 376, 16. तयज 379, 18. कास 503, 19. 503, 15. Krankheit überh. RĀGĀN. im ÇKDR. — 3) Untergang der Welt AK. 1, 1, 3, 22. H. 161. H. an. MED. वातवृष्टिश्च मरुती तयकाल इवाभवत् PAÑKĀT. III, 143. — 4) eine negative Grösse, Minus COLEBR. Alg. 131. — Vgl. घन्तय.

तयकार (2. तय + 1. कार) adj. Untergang bereitend, zu Nichte machend MBh. 2, 2494. क्रियात्तयकारत्वाच्च तय इत्युच्यते SUÇR. 2, 443, 6. — Vgl. त-यंकार.

तयकृत् (2. तय + कृत्) adj. Abnahme —, Verlust —, Untergang ver- ursachend: विपशोफशुक्रवलासदष्टि° SUÇR. 1, 199, 5. लोक° BHĀG. 11, 32.

तयंकार (तयम्, acc. von 2. तय, + कार) adj. f. ई Untergang verursa- chend: अमुराणां तयंकारी MBh. 4, 180. शत्रुपत्त° 1, 2660. 2711.

1. तयणं adj. etwa wohnlich (von 1. त्ति) VS. 16, 43. Nach MAHĪD. zu d. St.: m. ein Ort mit ruhigem Wasser; nach UVAṬA: Bucht, Hafen. n. Wohnung NIR. 6, 6.

2. तयण (von 3. त्ति) adj. vernichtend, vertreibend; am Ende eines comp. in अराय°, असुर°, पिशाच°, धातृच्य°, यातुधान°, सदाच्वा°, स- पत्न°. — Vgl. 2. तयण.

तयतरु (तय + तरु) m. N. einer Pflanze, Bignonia suaveolens Roxb. (स्याली) RĀGĀN. im ÇKDR.

तयथु m. Husten, falsche Lesart H. 464 für तयथु.

तयद्वीर (तयत्, partic. praes. von 2. त्ति, + वीर) adj. Männer beherr- schend: यस्य तमूर्धा अंधाराय तिष्ठसि तयद्वीरः स साधते RV. 8, 19, 10. Pūshan 1, 106, 4. Rudra 114, 1. fgg. 10, 92, 9. Indra 1, 123, 3.

तयनाशिनी (2. तय Auszehrung + ना°) f. N. einer Pflanze (जीवन्ती) ÇĀBĀM. im ÇKDR. Celtis orientalis WILS.

तयपत्त (2. तय + पत्त) m. die Zeit des abnehmenden Mondes WILS.

तययितच्य (vom caus. von 3. त्ति) adj. zu Grunde zu richten, zu vernich- ten R. 6, 17, 4.

तयरोग (2. तय + रोग) m. Auszehrung Verz. d. B. H. No. 973. Davon तयरोगिन् adj. die Auszehrung habend JĀGŪ. 3, 209. Davon nom. abstr. तयरोगित्व n. M. 11, 49.

तयस् (von 1. त्ति) n. Wohnsitz, s. अौरुन्तयस.

तयित्व (von तयिन्) n. Vergänglichkeit Sch. zu Kap. 1, 1.

तयिन् (von 3. त्ति) adj. P. 3, 2, 157. 1) abnehmend; vergänglich: तयी चाप्यायितः सोमः M. 9, 314. न चाभूताविव (चन्द्रसमुद्राविव) तयी RAÇH. 17, 71. der Schatten am Vormittage und die Freundschaft mit schlech- ten Menschen BHARTṚ. 2, 50. तयिणि वासरे DAÇAK. in BENF. Chr. 193, 23. तयि तत्पलम् ÇĀK. 46. ÇĀNTIC. 3, 6. 24. MEGH. 99. KATHĀS. 3, 138. PRAB. 48, 10. — 2) schwindsüchtig M. 3, 7. MBh. 13, 5089.

तयिष्णु (wie eben) adj. 1) vernichtend BhaG. P. 6,16,41. स्वखेद° 3, 13,25. — 2) vergänglich: लोकाः BhaG. P. 7,7,40.

तय्य (wie eben) adj. vergänglich P. 6,1,81. Vop. 26,16; vgl. अतय्य, wo nachzutragen ist: n. Nichtabnahme, fortdauerndes Bestehen: अयवर्गे तु वैश्यस्य आदिकर्मणि भारत । अतय्यनभिधातव्यं (sic) स्वस्ति शूद्रस्य भारत ॥ MBh. 13,1607.

त्तर, त्ररति (ep. auch तरते; ved. तरति P. 7,2,34) Dhātup. 20,24; अत्तरीत् (P. 7,2,2), अत्तार ved. (Nir. 5,3); infn. त्ररथै RV. 1,63,8. 1) fließen, strömen; von Wassern u. s. w. RV. 1,33,11. 2,11,1. 7,34,2. सोमो अत्ताः 10,89,7. 9,107,9. इयं त इन्द्र रतिः तरति सुव्यतः 8,13,4. ततः तरत्यन्तरम् 1,164,42. 116.9. 9,109,8. ÇAT. Br. 6,1,3,6. यस्मै लोका वृत्तवत्तः तरति AV. 4,33,5. तरति धीतयः VALAKH. 1,6,2,4. तरच्छेषितदिग्धलोचनः R. 5,42,8. PRAB. 85,12. 95,17. RĀGA-TAB. 3,409. — 2) gletten: अमदिषा भियसा भूमिरेजति नैर्न पूर्णा तरति व्यविर्पति RV. 5,59,2. — 3) zerfließen, zerrinnen, schmelzen, vergehen, zu Nichte werden: तरति सर्वा वैदिको बुद्धेतिप्रतिक्रिया । अतरं खतरं ज्ञेयं ब्रह्म चैव प्रज्ञापतिः ॥ M. 2,84. यतो ऽनृतेन तरति तपः तरति विस्मयात् 4,287. इन्द्रियाणां तु सर्वेषां यद्येकं तरतिन्द्रियम् । तेनास्य तरति प्रज्ञा 2,99. वत्प्रसादान्महोदय तपो मे न नरेत वै MBh. 3,7001. — 4) abgleiten, einer Sache (abl.) verlustig gehen: न च तरति तेभ्यश्च (लोकेभ्यः) MBh. 13,4716. — 5) Etwas strömen, ausströmen, glessen: मधु तरति सिन्धवः RV. 1,00,6. 112,11. 9,63,14. अयश्चिदस्मै वृत्तमित्तरति AV. 7,18,2. तस्य नित्यं तरत्येष पयो दधि घृतं मधु M. 2,107. MBh. 13,2697. तथा तीरे तरस्येताः (गावः) 3720. तरत्तः शोषितं वल्लु MBh. 1,2843.5471. 3,16049. BANP. Chr. 29,29.30. R. 3,24,24. तरमाणा पयो ऽमृतम् (धेनुः) MBh. 13,6399. सेतोभिस्त्रिदश गवा मदं तरत्तः Kir. im ÇKDr. अत्तारियुः शराम्भासि तस्मिन्नतःपयोधराः BHATT. 9,8. चाडनक्रयकं धारं तरत्तम् (समुद्रम्) R. 5,74,28. BHATT. 17,86. Häufig mit Weglassung des obj. einen Strom entlassen: तासां (गवां) तरत्तीनां समत्ततः MBh. 13,3714. तस्मै ता (गावः) वृत्तवाक्त्विः तरत्ते वत्सला इव 3523. (नागाः) Schlangen तरत्त इव शोमूताः 1,797. तरत्तश्चैव नागेन्द्राः (Elephanten) 4,1031.887. RAGH. 6,54. 13,74. वारिवेगेन महता भिन्नः सेतुरिव तरन् R. 6,112,7. — Vgl. तारयु.

— अति überströmen: (सोमासः) पवित्रमत्यन्तरन् RV. 9,63,15. पदत्तारति देवयुः 43,5. इन्द्रो यो रसो ऽत्यन्तरतो ऽतिच्छन्दसमभ्यत्यन्तरत् AIT. Br. 4,3. ÇAT. Br. 6,1,4,12. 7,3,4,17. 5,4,1. RV. 5,66,5.

— अयति hinüberströmen zu AIT. Br. 4,3 (s. unter अति). TBh. 1,8,9,1.

— अयु zufließen auf, einströmen in: मधोर्धारामनु तर RV. 9,17,8. (सिन्धवः) अनुतरति काकुदम् 8,58,12.

— अभि 1) zuströmen auf, unströmen: प्रुकस्यं त्वाभ्यन्तरन्धाराः RV. 1,84,4. ये ते पवित्रमूर्धयो ऽभितरति धारया 9,61,5. 78,3. 97,45. 98,2. आदित्यं नाट्या अभि तरति ÇAT. Br. 10,5,4,14. 14,6,10.3. fgg. — 2) beströmen, beglüssen: घृतेनास्मौ अभि तर AV. 7,109,4. 8,2,14.

— अय caus. herabfließen lassen auf: अयामञ्जली पूरयित्वा तत्सवितुर्वृणीमह इति पूर्णानस्य पूर्णमवतारयित्वासिच्य (पाणिं गृह्णीयात्) ĀÇV. GRH. 1,20.

— आ caus. s. o. तारयु.

— उप hinströmen zu: उप तरति सिन्धवः (ज्ञानम्) RV. 1,123,4. 5,62,4. सर्वतः स्वधा यजमानमुपतरति AIT. Br. 2,23.

H. Theil.

— परि 1) umherströmen: ऊर्मियः पवित्रे पर्यन्तरत् RV. 9,64,11. परि प्य सुवानो अत्ताः 98,3. — 2) Jmd Etwas zuströmen: (परि पाः) तरा महत्स्त्रिणीरिषः RV. 9,61,3.

— प्र strömen: प्रास्य धारा अतरन् RV. 9,29. 1. 30. 1. 66. 28. 89. 1. 109. 16. ÇĀKH. ÇR. 7,13.15. herabfallen: वाडुत्काश्च प्रचनरुः BHATT. 14,97.

— अभिप्र hinströmen nach: यथा स्वयमातृषामभिप्रन्तरेत् ÇAT. Br. 9,2,3,31. अयो वृत्राभिप्रन्तरिताः hingegossen (?) 7,2,3,2.

— वि zerfließen, sich ergiessen, abfließen: सिन्धोर्दूमा व्यन्तरन् RV. 9,21,3. 39,4. ÇAT. Br. 5,5,2,28. 6,1,2,29. 7,3,2,16. तस्य यो रसो व्यन्तरत् 14,1,4,14. 2,9. 3,11. KHAND. UP. 3,1,4. तस्याः समुद्रा अग्धि वि तरति RV. 1,164,42. वितरत्तं महामेघम् MBh. 14,2184.

— सम् zusammenfließen: इन्द्रस्य सोमं इतरे समतरः RV. 9,85,5. पदश्रु संतरितमासीत् ÇAT. Br. 6,1,4,11. 2,2. 3,4,28.

तर (von तर) gaṇa स्वलादि zu P. 3,1,140. 1) adj. f. आ was da zerrinnt, vergänglich (Gegens. अतर, अमृत, शाश्वत) ÇVETĀÇ. UP. 1,8.10.

तरं त्विव्या क्यमृतं तु विद्या 5,1. BHAG. 8,4. 15,16. सा तु शाश्वती न च सा तरा MBh. 2,433. 14,523.809. तरात्मका dass. MĀK. P. 23,33. — 2) m. Wolke H. an. 2,399. Mhd. r. 11. — 3) n. a) Wasser diess. — b) Körper: ततः मवेदो जीवः सद्यः प्रच्यवते तरात् MBh. 14,470. — Vgl. अतर.

तरका (wie eben) adj. f. तरिका ausströmend: कौशाभःतरिके देवि DEV. 11,12.

तरज (तर + ङ) = तरज P. 6,3,16. adj. produced by distillation, etc. WILSON.

तरण (von तर) n. das Fließen Suçh. 1,31,11. 2,56,7. अङ्गुली° das Schwitzen der Finger RAGH. 19,19. das Fließen, das Ausströmen Vop. 8,37.121. 13,1.

तरपत्रा (तर + पत्र) f. N. einer Pflanze (s. द्रोणपुष्पी) WILS.

तरिन् (von तर) 1) adj. fließend, strömend. — 2) m. die Regenzeit II. 137.

तरिज (तिरे, loc. von तर, + ङ) = तरज P. 6,3,16.

तर्य (von तर) gaṇa गवादि zu P. 5,1,2.

1. तल् तलति fließen; sammeln Dhātup. 20,21, v. l. für तर.

2. तल् तालयति (eig. caus. von तर) abwaschen Dhātup. 32,57. यावत्तालयतवाङ्गम् — वाप्याम्बुध्रैः KATHĀS. 23,257. तालयमपि वृत्ताङ्गी-न्नदीवेगो निकलति Hit. IV. 39. ÇĪC. 1,38. अत्तालितयोनि सुच. 1,290,15. उपदेशपीपूषैः । तालितमपि मे कृदयं मलिनं शोकार्मिभिः क्रियते PRAB. 94. 7. H. 1437. Bildl. wegwischen, wegschaffen: आसत्रे सरसि तित्त्वा रुधिराद्धारि तद्वपुः । दमापतेः तालितामेषो धीरः प्रूरो विनिर्ययो ॥ RĀGA-TAB. 3,59.

— अय durch Eintauchen abwaschen; davon अयत्तालयन in शिरोऽव-तालन H. an. 2,4. Mhd. k. 20.

— परि abspülen, abwaschen: परित्तालयेत् ÇAT. Br. 1,3,4,8. परित्ता-त्य पात्रम् 7,4,17.

— प्र abspülen, ausspülen, abwaschen ÇAT. Br. 12,5,2,5. प्रत्ताल्य पाणी 14,9,3,13. M. 3,264. पादौ MBh. 1,2984. MĀKH. 43,10.13. 86,21. PAÑ-ĀT. 254,7. VRT. 6,11. PRAB. 22,4. गात्राणि वाससी चैव प्रत्ताल्य मलिलेन सा MBh. 4,505.840. 2,2390. मुवम् 3,2934. पात्रम् KĪTJ. ÇR. 2,2,20. रजः R. 3,76,33. नयोम् KATHĀS. 4,70. — KĪTJ. ÇR. 5,3,7. 7,5,18. 6,27. 8,3,21.

5, 25. ÇĀṆḤ. ÇR. 2, 9, 19. 4, 17, 11. ĀÇV. ÇR. 1, 13. KAUC. 16. 52. MBu. 1, 772. Suçr. 1, 16, 6. 290, 14. Bildl.: अशः — तेषामनुप्रक्षेणाद्य राज्ञः प्रत्या-
लयात्मनः MBh. 1, 7510. — caus. abwaschen lassen: पदौ प्रत्यालयीत
(vgl. कोषयौ MBu. 1, 5790) ĀÇV. GRU. 1, 24; mehrere Handschriften:
प्रत्यालयीत.

— अभिप्र reinigen: अभिप्रक्षालितो ऽयं मणिः VIER. 78, 6.

— वि abwaschen: निःशेषावेक्षालितधातुना — दत्तद्वयेन RAGU. 5, 44.

तल् von तल् zweifelhafte Lesart im gaṇa स्वलादि zu P. 3, 1, 140.

तैव (von तु) m. 1) das Niesen AK. 2, 6, 2, 3. TRIK. 3, 3, 413. H. 463. a. n.

2, 518. MED. v. 4. AV. 19, 8, 5. Husten ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) schwar-
zer Senf (राजिका) AK. 2, 9, 19. TAİK. II. 418. H. an. MED. = राजिकाभेद
und zwar तुधाभिन्नन (vgl. तुधाभिन्नन), चपल, दीर्घशिम्बिक u. s. w.
RĀĠAN. im ÇKDR.

तवक (von तव) 1) m. N. verschiedener Pflanzen: *Achyranthes aspera*
(अध्यामार्ग); schwarzer Senf (राजिका); = भूताङ्गुश RĀĠAN. im ÇKDR. n.
eine best. Gemüsepflanze Suçr. 1, 138, 17. 217, 4. 224, 4. 5. 2, 442, 6. 519,
10. — 2) f. तविका eine Art *Solanum* (वृक्षभेद und zwar = सर्पतनु,
पीततण्डुला, पुत्रप्रदा, बद्धफला, गोधिनी) RĀĠAN. im ÇKDR. a kind of
rice (wohl वृक्षी mit व्रीहि verwechselt); a woman WILS.

तवयु (von तु) m. P. 3, 3, 89, Sch. das Niesen; Schnupfen, Katarrh
AK. 2, 6, 2, 3. H. 464. an. 3, 318. MED. th. 17. Suçr. 1, 39, 1. 80, 1. 98, 11.
260, 15. 2, 144, 21. यस्यानिलो नासिकया निरिति । कफानुयातो बद्धशः स-
शब्दस्तं रोगमाहुः तवयुम् 369, 21.

1. ता (तै); तायति = ति, तिषोति Dhātup. 22, 16. Auf diese Verbal-
wurzel wird P. 8, 2, 53 ताम zurückgeführt. Die Bed. *schwinden, verge-
hen* ist aus der abgeleiteten Bed. von ताम und vielleicht auch aus तप्
oder ताप्, welche als caus. von ति, तिषोति der Form nach sich näher
an ता anschliessen, gefolgert worden. Aus der ursprünglichen Bed. von
ताम, so wie aus ताति und तार ergicht sich mit Sicherheit die Bed.
brennen, sengen.

— अथ abbrennen, zu Ende brennen; davou partic. praet. pass. अ-
ताण (s. u. — संप्र). Hierher gehört vielleicht auch अवनयाण.

— प्र verbrennen (intrans.): इदमस्यैव प्रतायते मा तस्योच्छेपि किञ्चन
TBr. 2, 4, 1, 2. Vgl. ÇĀṆḤ. ÇR. 4, 13, 1, wo प्रख्यायते und उच्छेपः gelesen
wird.

— संप्र caus. verglommen machen, auslöschen: यद्वन्नाणान्यसंप्रताप्य
प्रयायाद्यथा यन्नवेशसं वा दहनं वा तादृगेव तत् TS. 3, 4, 10, 4.

2. ता (von ति wohnen) f. Wohnstätt, Sitz: नू च पुरा च सदनं रयीणां
ज्ञातस्य च ज्ञायमानस्य च ताम् RV. 1, 96, 7. स अथ येनस्व नृवतीरिन् ता स्या-
त्सा इयं: 10, 2, 6. इयं सा भूया उपसामिव ताः 31, 5. श्रेवं हि ज्ञायं वा विश्वांसु
तासु जोगुवे 5, 64, 2. 1, 127, 10. अर्ददत्तमपिहितान्यर्थां रिश्च्युः ताश्चित्तत्
दाना 4, 28, 5.

ताति (von ता) f. das Sengen, Gluth: प्रूरस्येव प्रसितिः तातिरग्नेः RV.
6, 6, 5. Durga: दहनमार्ग.

तात्र (von तत्र) n. die Gemeinschaft —, Truppe der Aufwärter, Die-
nerschaft: तात्रसंप्रक्षीतृणां पुत्रा दण्डनः शतम् ÇAT. Br. 13, 4, 2, 5. 5, 2,
8. KĀTJ. ÇR. 23, 1, 16.

तात्र (von तत्र) 1) adj. f. ई der zweiten Kaste eigenthümlich, ihr zu-

kommend: कर्मन् JĀĠN. 3, 35. BHAG. 18, 43. धर्म M. 7, 87. MBh. 1, 314. BRNF.
Chr. 21, 11. R. 2, 109, 20. RAGH. 1, 13. वल R. 1, 54, 14. MBh. 3, 979. वृ-
द्य 1320. पयिन् KIB. 5, 49. घोर BHĀG. P. 4, 8, 36. नात्रो तनुं समुत्सृज्य त-
तो विप्रत्वमेव्यसि MBh. 13, 5784. — 2) n. = तत्र die zweite Kaste; die
Herrscherwürde: (रामेण) नात्रमुत्साद्य वीरेण क्रुदाः पञ्च निवेशिताः MBh.
3, 5097. नात्रेणापि हि संसृष्टं तेजः शान्यति वै द्विजे 13, 3026. एव चारण्यं
एव च नात्रं एव ऋताः एव च पालनम् R. 2, 106, 17. 3, 13, 24. यदा च भवना-
द्भामश्चापपाणिर्विनिर्गतः । नात्रमेवाभिसंधाय धर्माद्विचलितः कथम् ॥ 5,
84, 10.

नात्रविद्ये adj. von तत्रविद्या P. 4, 2, 61, Vārtt. 4. gaṇa ऋग्यनादि zu
4, 3, 73.

नात्रि m. der Sohn eines Mannes aus der zweiten Kaste (wohl von
einer unebenbürtigen Frau) P. 4, 1, 138, Sch.

तात (partic. von 1. तम्) 1) adj. (s. u. तम्) am Ende eines comp. nach
einem fem. gaṇa प्रियादि zu P. 6, 3, 34. VOP. 6, 13. — 2) subst. gaṇa
उत्करादि zu P. 4, 2, 90. N. pr. eines Mannes gaṇa अश्यादि zu 4, 1, 110.
eines Jägers HARIV. 1206. ein Beid. Çiva's ÇIV. — 3) f. आ die Erde
(die Geduldige) H. Ç. 133.

तातायन patron. von तात gaṇa अश्यादि zu P. 4, 1, 110.

ताति (von 1. तम्) f. geduldiges Abwarten VOP. 23, 3. Geduld, Nach-
sicht AK. 1, 1, 2, 24. 3, 4, 23, 144. H. 391, Sch. M. 5, 107. MBh. 3, 1108.
BHAG. 18, 42. R. 1, 3, 9. ÇĀNTIÇ. 3, 12. PAÑĀT. V. 2. VET. 29, 19. BHĀG. P.
7, 11, 21. तातिपरिमिता BURN. Lot. de la b. l. 547.

तातिमत् (von ताति) adj. geduldig, nachsichtig RĀĠA-TAR. 5, 4. subst.
Asket H. 76, Sch.

तातिवादिन् (ता^० + वा^०) m. N. pr. eines Rshi BURN. Intr. 222. Çā-
kjamuni in einer seiner früheren Geburten Vjāpi zu H. 233.

तातीय adj. von तात gaṇa उत्करादि zu P. 4, 2, 90.

तातु (von 1. तम्) 1) adj. geduldig, nachsichtig UṆ. 5, 43. — 2) m.
Vater UṆĀDIVṆ. im SĀṆKSHIPTAS. ÇKDR.

ताप् s. ति, तिषाति caus.

ताम (von 1. ता) adj. f. आ mit Bed. eines partic. praet. pass. P. 8, 2,
53. VOP. 26, 99. 1) versengt, angebrannt: पुरोडाश KĀTJ. ÇR. 25, 8, 18. सै-
तामकार्य ÇAT. Br. 3, 2, 2, 21. तामकार्यमिश्त्रं 2, 5, 2, 46. — 2) ausgedorrt, ver-
trocknet; abgemagert, abgefallen; schlank H. 449. ÇABDAR. im ÇKDR.

तामकण्ठ (ein Büsser) MBu. 3, 10326. नुत्तामकण्ठ PAÑĀT. 20, 25. 32, 7.
38, 4. 169, 12. 193, 5. देह R. 6, 28. KATHĀS. 2, 51. मुख ÇĀK. 180. कपोली
180. DhūRTAS. 80, 14. तामो विवर्णवक्त्रश्च Suçr. 2, 243, 5. 194, 7. 403, 16.
406, 17. JĀĠN. 1, 80. MEGH. 87. KATHĀS. 4, 29. BHĀG. P. 3, 21, 46. 23, 5. 9,
10, 30. नुत्ताम PAÑĀT. II, 200. 131, 2. BUARTR. 1, 63. 2, 22. RĀĠA-TAR. 5,
433. उदर BHARTR. 1, 92. भुजावह्वरी SĀH. D. 57, 5. मध्ये तामा MEGH. 80.
MĀLAV. 42. तामाः पाराशरः PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 38. — 3) schwach,
gering, unbedeutend ÇABDAR. im ÇKDR. von der Stimme: तामस्वर R. 3,
58, 14. Suçr. 1, 260, 3. 2, 487, 4. 318, 20. तामभाषित RĀĠA-TAR. 5, 219. ता-
मानरोह्यापिनी AMAR. 36. तामच्छायं भवनम् MEGH. 78, v. l. für मन्दच्छाय.
ताम = देर्ग्रह kräftig (l) HĀR. 127. — Vgl. तामवत् und विताम.

तामन् n. (nur nom. acc. loc. sg.) Erdboden, Boden: ते न् इन्द्रः पृथिवी
तामं वर्धन् RV. 6, 51, 11. 15, 5. किरणयं शक्नुं तामपि स्वाम् 9, 83, 11.

अतोदयच्छ्वसा नाम बुध्नं वारं वातः 4, 19, 4. तामा भिन्दतो अरूपीरपं व्रन् 2, 16, 2, 39, 7. 6, 5, 2. 10, 43, 4. 106, 10. 176, 1. — Vgl. 2. तम्.

तामवत् (von ताम) 1) adj. *sengend*, Beiw. des Agni Z. d. d. m. G. 9, LXXIII. TS. 2, 2, 2, 4. 5. AIT. BR. 7, 6. KĀTJ. ÇR. 25, 4, 36. ÇĀÑKR. ÇR. 3, 4, 13. — 2) f. तामवती (sc. इष्टि) *ein best. Opfer*: तामवत्यादिना यदत्कर्मणा पतनापते । देवदायादकरणे ज्ञाते दोषकदम्बके ॥ हेमनेकेन दोषाणां सर्वेषां तयमादिशेत् । एवं च एकप्रायश्चित्तेनानेकदोषतयाय तामवतीष्टिः सर्वत्र दृष्टान्तः । BRAVISHJA-P. und PRĀJACĪTAT. im ÇKDR. Könnte auch f. von तामवत (dieses von तामवत्) sein.

तामाप्रस्थ (तामा + प्रस्थ) m. N. pr. einer Stadt gaṇa मालादि zu P. 6, 2, 88.

तामास्य n. *eine mit einer Kur unverträgliche Diät oder ein solcher Zustand des Körpers* (z. B. die Menstruation) ÇARDA. im ÇKDR. v. l.: तामस्य. — Zerlegt sich scheinbar in ताम + आस्य.

तामि in der v. l. des SV. II, 4, 2, 8, 2 ग्यावः तामीः statt तामः (s. u. 2. तम्) des RV. — patron. von ताम KĀç. zu P. 8, 2, 1.

तामिन् = तामो ऽस्यास्ति KĀç. zu P. 8, 2, 1. तामिमन् davon oder von तामि ebend.

ताम्य (von 1. तम्) adj. *nachzusehen, zu verzeihen*: अयप्राथम्यं ताम्यं मया ह्यस्य MBu. 2, 1517. 1522.

तारं (von 1. त्वा) gaṇa ज्वलादि (von तार) zu P. 3, 1, 140. 1) adj. f. आ von brennendem, ätzendem, salzigem Geschmack; salzhaltig: अर्कपत्रैः तारित्तकवटूरुतैः MBu. 1, 716. तारकटुतिक्तकपायाभ्ररसास्वादानि PAKĀT. 61, 11. कपायकटुतिक्ताभ्रताराणि वनफलानि 234, 11. तारं वलं कापुरुयाः पिवन्ति 1, 365. BuĀg. P. 3, 31, 7. नदीं वैतरिणां मृत्योः तारगम्भीरवाहिनोम् R. 3, 89, 20. मृत्तिका H. 940. = रस TRIK. 3, 3, 334. H. an. 2, 401. = रसात्तर MED. r. 14. Daher *juice, essence* bei WILS. — 2) m. a) *ein brennender, ätzender Stoff*; besonders *Aetzkali, Salpeter, Natrum, Potasche* u. s. w. WISE 181. AK. 2, 9, 109. TRIK. H. 828. H. an. MED. Hār. 73. KĀTJ. KĀRMAPR. 3, 8, 6. PADH. zu KĀTJ. 2, 1. JĀĒN. 3, 36. दुःखे मे दुःखमकरार्त्रणे तारमिवाद्याः R. 2, 73, 3. तते तारं हि स दैर् पाण्डवस्य MBu. 7, 3351. अकृती लभते धष्टः तते तारावसेचनम् 13, 305. तारं तते प्रतिपन् MĀKĪ. 84, 3. शस्त्रानुशस्त्रेभ्यः तारः प्रधानतमश्चेत्यभेद्येव्यकरणात्तदोपपन्नत्वादिशेषक्रियावचरणञ्च Suçr. 1, 31, 10. fg. 132, 9. 2, 23, 11. 46, 3. 2, 54, 9. fgg. संशोध्य डुष्टमंसानि तारेण प्रतिसारयेत् 122, 9. 379, 14. 433, 3. तारसाध्य 1, 33, 16. 33, 2. तारदग्ध 34, 2. 17. तारत्तीणतया च लोष्टककृशं शीर्षं वा कर्म्यं भवेत् MĀKĪ. 47, 3. 5. 17. तारत्रय n., तारत्रितय n. und त्रितार n. *Natrum, Salpeter und Borax* RĀĠAN. im ÇKDR. धारायमार्गकुट्रलाङ्गलीतिलमुष्कैः । तारैरेतैस्तु मिलितैः तारषट्पादयो गणाः ॥ ibid. पलाशवत्रिणिवरिचिचार्कतिलनलनाः । यत्रः सर्जिका चेति ताराष्टकमुदाहृतम् ॥ ibid. शिशुमूलकपलाशचुक्रिकाचित्रकार्दकसनिम्बसंभवेः । इन्तु शैखरिक्तमोचिकोद्भवैः तारपूर्वदशकं प्रकीर्तितम् ॥ ibid. — b) *Glas* (wegen der äusseren Aehnlichkeit mit *Salpeter* u. s. w.) AK. 2, 9, 100. TRIK. H. 1062. H. an. MED. — c) *Melasse* H. an. तारसीधुघृततौद्रदधितौरामृतोदकाः BuĀg. P. 7, 4, 17. — d) *ein beissender Mensch* (धूर्त) H. an. MED. — 3) n. a) *eine Art Salz* (s. विडुवणा) RĀĠAN. im ÇKDR. *Salpeter* TRIK. 2, 9, 34. — b) *Wasser* (तर?) H. c. 164. — Vgl. अन्तारलवणा, कनकतार, कुञ्जरतारमूल.

तारक m. 1) (von तार) *Kali*: तन्मालतीतारकसैन्धवायुतं सदाञ्जनं स्यात्तिमिरे ऽथ रागिणि Suçr. 2, 341, 15. Vgl. मालतीतीरज. — 2) = जाल, जालक AK. 2, 4, 1, 16. 3, 4, 26, 202. H. 1123. MED. k. 65. Nach ÇKDR. = अचिरजातफल *eine vor Kurzem angesetzte Frucht*; nach COLEBA. *Auge, Knospe*; nach dem Sch. zu H. *eine Menge junger Knospen*. तारकजात (sic) n. *Knospe* VJUTP. 143. — 3) *ein Korb für Fische, Vögel* MED. — 4) *Wäscher* ÇABDAM. im ÇKDR.

तारकर्म (तार + कर्म) m. *der salzhaltige, ätzende Morast*, N. einer Hölle BRĀg. P. 5, 26, 7. 30.

तारकर्मन् (तार + कर्म) n. *die Anwendung von Aetzmitteln*: तारकर्मिकर्मविधि Verz. d. B. H. 280.

तारकृत्य (तार + कृत्य) adj. *mit Aetzkali zu behandeln* Suçr. 1, 34, 19. तारणा (von तारय्) f. *Beschuldigung der Untreue* H. 272. — Vgl. आतारणा.

तारतैल (तार + तैल) n. *ein mit verschiedenen kalihaltigen Ingredienzien aufgekochtes Oel* GĀRUPA-P. im ÇKDR.

तारदला (तार + दल) f. *eine best. Gemüsepflanze* (s. चिह्नो) RĀĠAN. im ÇKDR.

तारहु (तार + हु) m. *Bignonia suaveolens* Roxb. (यष्टापाटलि) RATNAM. 222.

तारनदी (तार + नदी) f. *ein Fluss mit ätzendem Wasser* (in der Hölle): स त्वेवं नैकथा किञ्च तारनद्यां प्रवाह्यते MĀRK. P. 14, 68.

तारपत्र (तार + पत्र) Name einer Pflanze, *Chenopodium album*, n. H. 1186. m. RĀĠAN. im ÇKDR. पत्रक m. dass. ÇKDR. angeblich nach H.

तारपाल (तार + पाल) m. N. pr. eines R̥shi HARIV. LANGL. I, 513 (v. l. तीरपाणि).

तारभूमि (तार + भूमि) f. *salzhaltiger Boden*: जीवनं जीवनं कृत्ति प्राणाकृत्ति समोरणाः । किमाश्चर्यं तारभूमौ प्राणदा यमदृत्तिका ॥ UDBHATA im ÇKDR.

तारमध्य (तार + मध्य) m. *Achyranthes aspera* (s. अयामार्ग) RATNAM. 40.

तारमृत्तिका (तार + मृत्) f. *salzhaltiger Boden* AK. 2, 1, 4. ÇABDAM. im ÇKDR. Sch. zu KĀTJ. ÇR. 4, 8, 16.

तारमेलक (तार + मेळ) m. *eine alkalische Substanz* RĀĠAN. im ÇKDR.

तारमेक (तार + मेक) m. *eine krankhafte Harnsecretion, bei welcher der Harn nach Potasche riecht und schmeckt*, Suçr. 1, 272, 6. °मेकिन् adj. *damit behaftet* 2, 78, 8.

तारय् (denom. von तार), तारयति 1) *mit ätzenden Stoffen versetzen*; तारितः = स्रावितः तारिः MED. t. 103. — 2) *Jmd mit ätzenden Stoffen peinigen*: तारयते दीप्यते ऽन्यत्र (in einer Hölle) MĀRK. P. 8, 142. — 3) *Jmd in üblen Ruf bringen, verläumdern, anklagen*: कञ्चिदर्यो विप्रुद्धान्ता तारितश्चैरकर्मणि MBu. 2, 238. AK. 3, 1, 43. H. 436. MED. t. 103.

— आ = तारय् 3: मातरं पितरं जायां धातरं तनयं गुरुम् । आतारयन् शतं दायुः M. 8, 275. परस्य पत्न्या पुरुषः संभायां वोद्यवत्रकः । पूर्वमातारिता दीपैः प्राप्नुयात्पूर्वसाहसम् ॥ 354. यस्त्वनात्तारितः पूर्वम् 355. AK. 3, 1, 43. H. 436. Sch. Nach Westr. caus. von तार. — Vgl. आतारणा.

तारवृत्त (तार + वृत्त) m. = तारहु RĀĠAN. im ÇKDR.

तारश्चेष्ट (तार + श्चेष्ट) 1) m. *Butea frondosa* und = तारवृत्त RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) n. *alkalische Erde* (s. वज्रतार) RĀĠAN. im ÇKDR.

तारसमुद्र (तार + स^०) m. *der salzige Ocean* Bṛġ. P. 5,17,6.

तारसिन्धु (तार + सि^०) m. *dass. SIDDHĀNTAḠIB. im ÇKDR.*

तारसूत्र (तार + सूत्र) n. *Aetzfaden*, angewendet bei Fisteln u. dgl. *Suça. 2,103,5.*

तारान (तार + अन्) adj. *ein künstliches Auge aus Glas habend* VJUP. 205.

तारागद (तार + अगद) m. *ein best. durch Auslaugen von Pflanzenasche bereitetes Gegengift und Heilmittel* Suça. 2,284,12.

ताराच्छ (तार + अच्छ) n. *Meersalz* Hār. 53.

ताराञ्जन (तार + अञ्जन) n. *kalihaltige Salbe* Suça. 2,329,12.

ताराम्बु (तार + अम्बु) n. *kalihaltiges Wasser* Citat beim Sch. zu Çġk. 20,9.

ताराम्बुधि (तार + अम्बुधि) m. *der salzige Ocean* BUATR. 2,6 (so zu lesen für तीरा^० mit HAEB.)

तारिका (von तार) f. *Hunger* Hār. 141.

तारैय von तार gaṇa उत्करादि zu P. 4,2,90.

तारोद (तार + उद^० Wasser) m. *der salzige Ocean* Bṛġ. P. 5,1,34. 16,8.

तारोदक (कार + उदक) n. *Kalilauge* Suça. 1,33,4.11. तारोदोदका-रिभिः (d. i. तारोदकेन, अमोदकेन, वारिणा) M. 5,414. Jġġ. 1,190.

तारोदधि (तार + उदधि) m. *der salzige Ocean* BUġ. P. 5,20,2.

तार्ल von ताल्, zweifelhafte Lesart im gaṇa इवलादि zu P. 3,1,140.

तालन (von ताल्) n. *das Waschen, Abwaschen* MBh. 2,1295. PAġġAT. II,61. MġRK. P. 16,16. 18,29. Sch. zu KAP. 1,121.

1. ति, तैति (pl. तिर्यति) und तिर्यति (erst AV. DhġTUP. 28,114); conj. तैयत्, तैयस्, तैयाम; तैयत्; partic. praes. zuweilen im RV. तैयत् statt des regelmässigen तिर्यत्, z. B. तैयत्तमस्य रजसः परिके 7,100,15, wofern nicht hier eine Verwechslung anzunehmen ist. med. s. u. अधि. *weilen, sich aufhalten; wohnen*, besonders mit dem Nebenbegriff des *ruhigen und ungestörten* oder des *verborgenen Verweilens*: स इत्तैति सुधित श्रेकमि स्वे RV. 4,50,8. तिर्यति तैति पुर्यति 7,32,9. 1,83,3. उत तिर्यति सुधितम् 7,74,6. तिर्यति 88,7. तैति तैमभिः साधुभिः 8,73,9. युवा कृ य-युवत्याः तैति योनिर्यु 10,40,11. यथा तैयाम् सर्ववीर्या विशा 1,111,2. वरुण इदिक तैयत् 8,58,11. यदा तैयो मातुरस्या उपस्यै 3,8,1. इदिक प्रेदिक तैयो दिवि 8,53,1. तमसि तैय्ये 10,51,5.2. मत्स्यं न द्तिन उदनि तिर्यत्-म् 68,8. तिर्यतो यातो अधुना *am Orte bleibend oder wandernd* 8,72,6. तिर्यत् उत युध्यमानाः *ruhig wohnend oder kämpfend* 4,23,8. 2,11,5. 12,11. 3,39,5. यस्मिन्तयति प्रदिशः पडुवीः *ruhen* AV. 13,3,1. 2,43. ÇġT. Br. 6,3,3,19. 7,5,2,54. 14,1,2,24. *bewohnen*: ये अत्तरितं पृथिवीं तिर्यति TBa. 3,1,1,7.8. तिर्यति = गतिकर्मन् NġGR. 2,13. तिर्यति *dass. DhġTUP. — caus. ruhig wohnen machen, pacare*: स योधयं च तैययो च जनान् *rege zum Kampf auf und befriede die Menschen* RV. 3,46,2. Ein anderes *caus.* ist तैययामिः स तैययत्स यौययद्वद्वानस्य सातये RV. 5,9,7. — Vgl. अतिर्यत्.

— अधि *verweilen* —, *wohnen bei oder in, sich ausbreiten über*; mit dem acc. oder loc. des Ortes: ता इद मध्यं भ्राणामिन्द्राग्नी अधिधितः RV. 8,40,3. यस्य श्रेता विचक्षणा तिस्रो भूमीरधिधितः 41,9. सुप्रदान् इवो वास्त्वधि धितः 23,5. अधिधितो अधिधितयति पूर्वः 7,69,2. यस्य विक्रमणे-

अधिधितयति भुवनानि 1,134,2. अधिधितयतो (sic) भुवनानि विश्वा MBh. 1,722. ते ऽधिधितयते (sic) भुवनानि विश्वा 780. *ruhen auf* ÇġT. Br. 3,5,3,23.

— अन् *sich ausbreiten in, reichen zu*: पयः सर्वा अन् तिर्य AV. 6,121,4. (पुरुयः) केन देवा अन् तिर्यति केन दिवंगणिविषाः 10,2,22. Nicht unmittelbar zum verbum gehört die praep. RV. 5,61,19.

— आ 1) *weilen, sich aufhalten bei oder in (acc.), bewohnen; vorhanden sein*: विश्वा आ तैति विश्वोऽं विश्वम् RV. 10,91,2. उभौ समुद्राया तैति 136,5. 124,8. य अधिधितयति पृथिवीमुत द्याम् AV. 18,2,19. 12,1,57. सर्वा-न्यत्रो अन्नाया आ तिर्ये 6,117,3 (vgl. unler — अन्). यत् अन्नं भुवस्पत अधिधितयति पृथिवीमुत् 10,3,45. — 2) *in Besitz kommen oder setz.* mit dem acc. der Sache: आपृच्छं क्रतुमा तैति पुर्यति RV. 1,64,13. आ तैति विद्या कविः 8,39,9. — Vgl. आतित्, अनातित्.

— उप *sich aufhalten* —, *wohnen an oder bei (acc.)*: अचिरपः सूयव-सा अदब्ध उप तैति RV. 2,27,13. इमां च नः पृथिवीमुप तैति क्तिर्मित्रो न राजा 3,53,21. 1,73,3. आदित्यस्य व्रतमुपतियत्तः 3,59,8. उप तैयम (viell. तिर्ये म zu lesen) शरणा वृक्षो AV. 19,13,4. अमत्तयो मां त उप तिर्यति RV. 10,123,4. — Vgl. उपतित्, उपतैत्.

— परि, s. परिधित्.

— प्रति *sich niederlassen bei*: प्रतिधितयत्तं भुवनानि विश्वा RV. 2,10,4.

2. ति, तैयति *besitzen, verfügen über; beherrschen* (mit dem gen.) NġGR. 2,21. DhġTUP. 7,62. Nur im praes. zu belegen: तमस्य तैयसि यद् विश्वम् RV. 4,5,11. यो विश्वस्य तैयति भेषजस्य 5,42,11. वस्वः 10,30,12. तैयत्स रायः 7,20,6. 93,2. राधसः 10,140,5. 6,13,2. 51,4. 3,25,3. 1,112,3. तैयन्नस्मभ्यं राजन्नेनासि शिश्रयः *als einer der Gewalt darüber hat* 24,14. — Vgl. तत्र. तैयदीर्, 2. ता. Ist wohl urspr. identisch mit 1. ति.

— अधि s. अधिधित्.

2. ति, तिपोति (in den älteren Schriften), तिपोति und तैयति DhġTUP. 31,35. 27,29. 7,62; तीयात् Vop. 8,63; ंतीय P. 6,4,59. *vernichten, zerstören, verderben, ein Ende machen, übel mitnehmen*; mit dem acc.: तिपोति शत्रून् RV. 6,73,7. 10,27,13. तिपोमि (तिपोमि VS.) ब्रह्मणा-मित्रान् AV. 3,19,3. पप्रान् 28,1. सपत्नान्तिणुयात् ÇġT. Br. 1,3,1,6. सिंही केन भूवा तिपोति 3,5,1,25. आयुः 10,4,2,1. BUġ. P. 3,5,14. सुकृतम् ÇġT. Br. 2,3,3,11. यशः RġGR. 2,40. धनुः RġGR. ed. Calc. 11,71 (St.: अ-तपोः st. अतिपोः). मा तित्तिन्तिणु त्वम् MBh. 2,2127. RġGR. 13,29. MġGU.104. तिपोवस्तान् M. 9,315. अतिपोवत्यासधारिणम् 8,196. अतिपोव-न्योगतस्तनुम् 2,100. गुदम् Suça. 1,266,15. 68,4. ÇġC. 9,63. DAÇġR. in BENF. Chr. 188,18. यन्मो तुदन्वाक्यश्लथैः तिपोयि MBh. 3,1355. किम-स्मान्सेयुतदोपात्तरण तिणुय Çġk. 69,16. तेजश्च शोकः तैयति R. 4,6,14. चि-तियतुः Sch. zu P. 6,4,77. 7,4,10. — pass. तीयते, तीयि, तैष्ट, तैष्टास्, अतैष्ट्यत (condit. ÇġT. Br. 8,3,3,7); *abnehmen, ein Ende nehmen, aufhören, sich erschöpfen, zu Grunde gehen, umkommen*: उभयं न ते तीयते वसव्यम् RV. 2,9,5. 1,62,12. नास्यं तीयत उतयः 6,45,3. स मे मा तैष्ट AV. 4,34,8. ÇġġRH. Çġ. 4,9,4. 11,3. ददतो मे मा तीयि TBa. 1,6,2,3. अन्नम् 1,2,5. AV. 12,5,45. अयं रमो ऽद्यमानो न तीयते ÇġT. Br. 3,8,2,30. 9,2,27. 10,5,4,17. 2,4,2,7 (vom Monde). (पुण्यं कर्म) अन्नतः तीयत इव 14,4,2,28. JġGAS. 2,52. नास्यावरपुरुषाः तीयते KHġND. Up. 4,11,2. पुर्यमा-णाभिश्च कलाभिः — तीयमाणाभिश्च कलाभिः BUġ. P. 5,22,9. शरीरकर्मणा-त्प्राणाः तीयते प्राणिना यथा M. 7,112. तत्रस्य वलम् MBh. 3,978. प्रति-

क्षणमयं कायः क्षीयमाणो न लक्ष्यते Hit. IV, 63. PAÑKĀT. I, 181, 183, 21. प्रत्यासन्नविपत्तिमूढमनसो प्रायो मतिः क्षीयते II, 4. क्षीयते ऽखिलभूपणानि BHARTṢ. 2, 16. पथिकस्तथापि किमपि ध्यायन्मुहुः क्षीयते AMAR. 93. VET. 33, 16. — partic. prael. pass. तित् und तीण P. 6, 4, 60, 61. 8, 2, 46. VOP. 26, 87, 88, 128. 1) तित् erschöpft, ausgebeutet: यथा पुत्रः पितरं तित् उ-पधावति TS. 6, 3, 10, 2. geschwächt, heruntergekommen: तितो ऽयं तप-स्वी P. 6, 4, 61, Sch. Vgl. यतित fgg. und तितायुस्. — 2) तीणं vermin- dert, erschöpft, hingeschwunden, zu Ende gegangen; vom abnehmenden Monde ÇAT. BR. 2, 4, 2, 7 (ebend. यन्तीण). BHARTṢ. 2, 84. PAÑKĀT. V, 90. तीणे प्राणे ÇVĒTĀÇV. UP. 2, 9. तीणेः क्लेशैः 1, 11. तीणलोकाः MUND. UP. 1, 2, 9. शुक्र M. 3, 19. SUÇA. 1, 260, 2. 313, 17, 20. वृत्तं तीणफलं त्यजति विकृताः PAÑKĀT. II, 102. तीणान्नेकस्य दीपस्य DAÇ. 2, 68. वरान्तीणेन्द्रिय Hit. I, 103. यत्रो सुवर्णमन्तीणम् verkert nicht an Gewicht JĀĒN. 2, 178. तीणायुस् MBH. 13, 6666. °जीवित R. 3, 7, 11. 5, 41, 28. °वृत्ति M. 8, 341. तीणार्थं MĀKĀB. 7, 24. तीणेषु वितेषु Hit. I, 66. °बल PAÑKĀT. I, 244. SUÇA. 1, 33, 11. दोषाः तीणा वृद्धयितव्याः 2, 184, 11. 1, 9, 21. 117, 3. 118, 12, 14. °शोषितमोस 121, 2. °शाय KATHĀS. 3, 128. मयि तीणोपाये AMAR. 21. RĪ. 1, 22. RĪĀ-TAR. 3, 60, 163, 287. AK. 1, 2, 1, 3. 3, 4, 15, 90. geschwächt, heruntergekommen: तततीण SUÇA. 1, 34, 20. 155, 11. 167, 19. संततोच्छ्वासिने तीणं नरं क्षयति च्वरः 120, 21. तीणान्तयविषार्त 76, 20. योपितप्रस-ङ्गततीणानाम् 2, 153, 14. तीणस्य चैव क्रमशो दैवात्पूर्वकृतेन वा M. 7, 166. यः तीणं तीणं पुनर्नवम् । अनुद्विग्नः करोत्येव सूर्यश्चन्द्रमसं यथा PAÑKĀT. III, 68. आधि° DAÇAK. in BENF. Chr. 184, 7. तीणो ऽयं तपस्वी P. 6, 4, 61, Sch. 8, 2, 46, Sch. mager, dünn, schwächlich H. 449. तेजोगुणादात्मनः संस्वा-रोद्भिखितो मरुतामणिरिव तीणो ऽपि नालक्ष्यते ÇĀK. 133. मध्यः तीणतरः 58, v. l. umgekommen MBH. 2, 972.

— caus. vernichten, zu Grunde richten, ein Ende machen, aus dem Wege räumen, wegschaffen, übel mitnehmen; 1) क्षयति, partic. क्षयित (nur dieses zu helegen): दुर्पोधनेन पृथिवी क्षयिता MBH. 14, 56. वनैकदेशः क्षयितः R. 5, 50, 3. MEGH. 54. क्षयिता अनयान्ये ऽपि नृपास्ते ते मृगा इव (अ-नया d. i. मृगयया) KATHĀS. 24, 28. यज्ञक्षयितकल्मषाः (v. l. क्षयित) BHAG. 4, 30. चन्द्रेण क्षयिततमसा ad ÇĀK. 78. भूमरः क्षयितो येन BUĀG. P. 1, 13, 35. 3, 3, 14. — 2) क्षयति: क्षयिष्यति ते रिपून् MBH. 3, 15163. 1, 4128. KATHĀS. 19, 108. संततोच्छ्वासितं तीणं नरं क्षयति च्वरः SUÇA. 1, 120, 21. 11. वैदेही वत मे प्राणान् शोचन्ती क्षयिष्यति R. 2, 12, 69. अक्षरात्राणि गच्छति सर्वेषां प्राणिनामिह । आधुंय क्षयत्युत्प्राप्नु श्रीम्ने जलमिवांशवः ॥ 105, 18. (अशनिना) क्षयिता लता RAÇH. 8, 46. यः — इदम् — अस्त्रद्विभार्ति भूयः क्षयति BUĀG. P. 4, 24, 61. 8, 7, 32. पृथिव्याः स वै गुरुभरं क्षयन् 9. 24, 66. यदादिष्टं भगवता — तद्देवेषु प्रसक्तानां प्रायशः क्षयितम् 4, 31, 6. WIND. SANCARA 123. ममापि च क्षयतु नीललोहितः पुनर्भवन् ÇĀK. 194. PAÑKĀT. 36, 2. एनः क्षयति Sch. zu KĀTJ. ÇR. 1, 2, 18. BHAG. 4, 30, v. l. (शायम्) तत्र क्षयिष्यति MBH. 3, 1874. स तथैव तुधाविष्टः — क्षयामास तं कालं कृच्छ्रप्राणः brachte zu Ende 14, 2720. कामं तु क्षययेद्देहं पुष्य-मूलपलैः herunterbringen, schwächen M. 3, 157. MBH. 1, 1658. KUMĀS. 5, 29. med. MBH. 1, 1838. DAÇAK. 163, ult. — 3) क्षयति AV. 12, 5, 51.

— अनु, pass. nach und nach schwinden: अनुक्षीयमाणविज्ञान BUĀG. P. 5, 14, 21.

— अप् aufreiben, zu Ende bringen: एवंविधैरक्षरात्रैः कालगत्योपल-

क्षितैः । अपक्षितमिवास्यापि परमायुर्व्यशतम् ॥ BUĀG. P. 3, 11, 32. अपक्षि-त्य, अपक्षीय VOP. 26, 216, v. l. — pass. abnehmen (vom Monde): अमुमे-पक्षीयमाणमन्वर्षक्षीयते TS. 3, 5, 4, 3. ÇAT. BR. 1, 6, 2, 24. 7, 2, 22. 8, 4, 4, 10. 14, 4, 2, 22. अपक्षीयस्व, अपक्षीयमाणपत्न 9, 4, 19. ÇĀKĀ. ÇR. 13, 29, 13.

— अपि, caus. क्षयति vernichten, wegschaffen: विवाहे ज्ञातीत्स-र्वानपि क्षयति AV. 12, 5, 44, 51.

— अत्र wegschaffen, entfernen: तां तेन वाचक्षिणुयात् LĀTJ. 4, 3, 16. KAUC. 61.

— उप, उपक्षीय P. 6, 4, 59, Sch. — pass. abnehmen, aufgezehrt werden: तासामन्नमुपक्षीयत TBa. 1, 1, 3, 5. उपक्षित s. अनुप°; उपक्षीय P. 6, 4, 60, Sch. erschöpft: सावित्रपात्नचित्कारिणोऽज्ञानोपाग्रायणात् KĀTJ. ÇR. 9, 3, 21. verschwunden SĀH. D. 17, 2.

— परि vernichten, ein Ende machen: परिनिषोत्पायुः BUĀG. P. 3, 8, 20. — pass. sich erschöpfen, herunterkommen, arm werden: परिक्षीयत एवमौ धनी Hit. II, 91, v. l. परिक्षीण geschwunden, erschöpft, herunter-gekommen, zu Grunde gegangen: कृत्तपत्नपरिक्षीणे गते ऽस्तं रजनीपत्ता KATHĀS. 23, 140. परिक्षीणामिवायगाम् R. 5, 21, 12. °धन SĀH. D. 43, 20. यदा तु स्यात्परिक्षीणो वाक्नेन बलेन वा M. 7, 172. अनदेयं नादृतीत परि-क्षीणो ऽपि पार्थिवः 8, 170. JĀĒN. 2, 43. परिक्षीणेषु कुरुषु MBH. 1, 1946. BUĀG. P. 9, 22, 33. — R. 5, 21, 11, 21. BHARTṢ. 2, 37. PAÑKĀT. II, 73. IV, 24. Hit. 121, 18.

— प्र verderben, vernichten, erschöpfen: प्र तं क्षीणं पर्वते पाद्गुह्यं RV. 10, 27, 4. (सपत्नान्) प्र क्षिणीहि AV. 10, 3, 15. द्विभ्राम्धनमादाय प्र क्षि-णात्यवर्त्या 12, 2, 35. 13, 3, 1. यज्ञो यजमानं प्रक्षिणीयात् ÇAT. Ba. 1, 9, 2, 32. कुम्भं प्रक्षीय 13, 8, 3, 4. — pass. zu Grunde gehen, unkommen: प्रक्षीय-माणेषु तेषु MBH. 2, 1468. partic. प्रक्षित s. अपक्षित; प्रक्षीण zerstört, ver- nichtet, verschwunden; von niedergeworfenen Bäumen AV. 10, 3, 15. मद्यन्दिष्यतः पश्य प्रक्षीणान् BUĀG. P. 6, 7, 23. प्रक्षीणपाप Hit. 101, 5. °कामकर्मन् WIND. SANCARA 124. VEDĀNTAS. in BENF. Chr. 203, 21. RĪĀ- TAR. 3, 137. erschöpft, vermindert: बल SUÇA. 1, 32, 10. °बलमोस 117, 2. प्रक्षीणमिदं देवदत्तस्य dies ist der Ort, wo Dev. umgekommen ist P. 6, 4, 60, Sch.

— वि versehren, mindern; des. — wollen: एते वै तं विनिषाति यं वि-चितीयति ÇAT. BR. 9, 1, 1, 23. विनिषित heruntergekommen, elend R. 3, 79, 46. अविनिषाण unversehrt ÇAT. BR. 1, 6, 1, 14, 16. — Vgl. अविनिषित.

— सम् verderben, versehren: प्रभूत्सं क्षिणाति AV. 3, 28, 2. — pass. sich erschöpfen, zu Ende gehen, aufgerieben werden: घोडाः संक्षीयते SUÇA. 1, 51, 3. अक्षरकः संक्षीयते त्रिवनम् BHARTṢ. 3, 44. एवं संक्षीयमाणश्च मान-वाः MBH. 3, 8749. DEV. 3, 20. — caus. schwinden —, zusammenfallen machen: मरुत्पार्वः क्षयितोदकः R. 2, 48, 29. संक्षयति प्रूनम् SUÇA. 2, 134, 3. — Vgl. संक्षय.

4. क्षि f. 1) Wohnung. — 2) Gang. — 3) Vernichtung. — Vgl. 1. und 3. क्षि-क्षिण् (क्षिन्), क्षिणोति, क्षिणुते = 3. क्षि und auch daraus entstanden DHĀTUP. 30, 4. VOP. 15, 1, 2.

क्षित् (von 1. und 2. क्षि) adj. subst. wohnend, Bewohner; Beherrscher; am Ende von comp.: अक्षरित° Bewohner der Luft KĀND. UP. 2, 24, 9; vgl. अच्युत°, अच्यु°, दिवि°, पृथिवी°, बन्धु°, मही°, लोक°, व्रज°, स°, सिन्धु°.

नित्ता f. Erde (?): सम्यग्यज्ञसि वे चेष्टी: तात्ता दात्ता वितेन्द्रिया: । सत्यं धर्मं नित्तां गाश्च तावमस्यामि यादव ॥ MBn. 13, 2017.

नित्तायुस् (नित्त, partic. von 3. ति, + आयुस्) adj. dessen Leben zu Ende geht: यदि नित्तायुर्गदि वा परेत: RV. 10, 161, 2. der sein Leben verwirkt hat: ज्ञात्म: P. 6, 4, 61, Sch. — Vgl. गतायुस्.

1. नित्ति (von 1. ति) f. 1) Wohnsitz, Niederlassung AK. 3, 4, 11, 73. H. an. 2, 162. MED. I. 10. ध्रुवासु नित्तिषु नित्त: RV. 7, 88, 7. 1, 73, 4. ते-त्ति नित्ति: सुभगो नाम पुष्यन् 5, 37, 4. नित्तिर्न पृथ्वी 1, 65, 5 (3). ता न: नित्ति: करेतमूर्जयत्तो: 7, 65, 2. 3, 13, 4. 6, 65, 1. ध्रुवन्नित्ति adj. BRĀG. P. 4, 9, 5. — 2) Erde, Erdboden NAIGH. 1, 1. AK. 2, 1, 2. 3, 4, 11, 74. 22, 144. H. 936. H. an. MED. M. 4, 241. 5, 73. 8, 38, 39. 9, 263. N. 5, 23. 13, 8. R. 3, 32, 16. SUÇR. 1, 20, 6. 153, 1. ÇĀK. 179. RAGH. 3, 31. BRĀG. P. 4, 8, 56. नित्तितल BHARTṢ. 3, 5. PAÑKĀT. 63, 17. 230, 18. नित्तितलाप्सरा: eine auf der Erde wandelnde Aps. KATHĀS. 17, 34. नित्तिधेनु die als Milchkuh gedachte Erde BHARTṢ. 2, 38. — 3) pl. concr. die Niederlassungen so v. a. Stämme, Völkerschaften; Völker, Menschen überh. NAIGH. 2, 3. क्रतूयत्ति नित्तयो योगे RV. 4, 24, 4. अमुं क्रोशसि नित्तयो भोरु 38, 5. इन्द्रं प्रराजसि नित्ति: 3, 6, 26. 16, 3. 5, 1, 10. 32, 10. 36, 6. पुरुहुके कि नित्तयो जनीनाम् 3, 38, 1. die fünf Niederlassungen d. h. Völker (s. n. कृष्टि): पञ्च नित्तीर्नीनुषीर्वाधयन्ती 7, 79, 1. 75, 4. पञ्च नित्तीना वसु 1, 176, 3. 7, 9. 5, 33, 2. 6, 46, 7. Indra heisst वृषभ: नित्तीनाम् 1, 177, 3. 6, 32, 4. 7, 98, 1. Agni वर्षिष्ठ: ति० 5, 7, 1. die Āditiya मूर्धान: ति० 8, 36, 3. Uebertragen auch von Göttergeschlechtern: अग्निनेता भर्ग इव नित्तीनां देवीनाम् RV. 3, 20, 4. — Vgl. उ-रुन्नित्ति, धारयत्, ध्रुव, भव, रण, समर, सु०.

2. नित्ति (von 3. ति) f. 1) das Vergehen, Untergang, Verderben AK. 3, 4, 11, 73. H. an. 2, 162. MED. I. 10. ब्रह्मव्यस्य नित्तिर्दि सा AV. 12, 5, 16. 28. 11, 7, 25. 8, 4, 26. Vgl. अन्नित्ति, अमुरन्नित्ति. — 2) Weltende MED.

3. नित्ति f. ein best. Parfum (s. रोचना) ÇARDAK. im ÇKDR.

4. नित्ति m. N. pr. eines Mannes; pl. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. II. 58. नित्तिकाण (नित्ति Erde + कण Korn) m. Staub TRĪK. 2, 8, 57. HĀR. 158. नित्तिकम्प (1. नित्ति + कम्प) m. Erdbeben MBH. 7, 7867. R. 6, 30, 30. नित्तित्तम (1. नित्ति + त्तम) m. N. eines Baumes (s. खदिर) RĀGĀN. im ÇKDR. नित्तिन्नित् (1. नित्ति + नित्) m. Beherrscher der Erde, König WILS. नित्तित्तर्भ (1. नित्ति + त्तर्भ) m. N. pr. eines Bodhisattva VJUP. 215. BURN. Intr. 557.

नित्तिन्न (1. नित्ति + त्त) 1) adj. aus der Erde entstanden, — hervorgekommen SUÇR. 1, 224, 9. — 2) m. a) Baum MBh. 3, 10248. R. 6, 76, 2. — b) eine Art Schnecke (भूनाग) RĀGĀN. im ÇKDR. Vgl. नित्तिन्नत्तु, नित्तिनाग. — c) ein Bein. des Planeten Mars Ind. St. 2, 261. — d) ein Bein. des Dämonen Naraka WILS. — 3) f. आ ein Bein. der Sitā, der Gemahlin Rāma's, WILS. — 4) n. N. eines Kreises am Himmelsgewölbe: पूर्वापरं विरचयेत्समपाटलाख्यं याम्योत्तरं च विदिशोर्वलयद्वयं च । ऊर्ध्वाध्वं पूर्वाम्कृत् वृत्तचतुष्क्रमेतदावेद्य तिर्यगपरं नित्तिन्नं तर्धे ॥ SIDDHĀNTAÇR. (गोलबन्धाधिकार) im ÇKDR.

नित्तिन्नत्तु (1. नित्ति + त्तु) m. eine Art Schnecke (भूनाग) RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. नित्तिनाग.

नित्तिदेव (1. नित्ति + देव) m. der Gott der Erde, Bein. der Könige BRĀG. P. 3, 1, 12.

नित्तिदेवता (1. नित्ति + देवता) f. die Gottheit der Erde, Bein. der Brahmanen MBn. 13, 6451.

नित्तिधर (1. नित्ति Erde + धर tragend) m. Berg HALĀS. im ÇKDR. BHARTṢ. 2, 10. 3, 88. KUMĀRAS. 7, 94. ad ÇĀK. 78.

नित्तिनन्द (1. नित्ति + नन्द) m. N. pr. eines Königs RĀGĀ-TAR. 1, 338.

नित्तिनाग (1. नित्ति + नाग) m. eine Art Schnecke (भूनाग) RĀGĀN. im ÇKDR. Nach WILS. bed. dieses Wort, so wie नित्तिन्न, नित्तिन्नत्तु und भूनाग, Regenwurm; da aber नित्तिनाग zu den उपरस gezählt wird, ist wohl eher eine Schnecke oder vielmehr deren kalkartiges Haus gemeint. RĀGĀN. im ÇKDR. u. d. Wort भूनाग zählt folgende Eigenschaften auf: वज्रसारकत्वम्, नानाविज्ञानकारकत्वम्, रसज्ञारणत्वम्, तत्सद्व्यस्य (des darin lebenden Thieres) विपापकत्वम्.

नित्तिनाथ (1. नित्ति + नाथ) m. Herr der Erde, König ÇKDR.

नित्तिप (1. नित्ति + प) m. Beschützer der Erde, König SUÇR. 1, 7, 17. PAÑKĀT. II, 22. ÇĀK. 123. RAGH. 5, 76. 9, 75.

नित्तिपति (1. नित्ति + पति) m. Herr der Erde, König N. 12, 31. R. 4, 56, 17. RAGH. 6, 86. KATHĀS. 20, 227.

नित्तिपाल (1. नित्ति + पाल) m. Beschützer der Erde, König RAGH. 2, 51. 7, 3. KĀURAP. 11. PRAB. 2, 14. BHARTṢ. 3, 21.

नित्तिपुत्र (1. नित्ति + पुत्र) m. Sohn der Erde, ein Bein. Naraka's, KĀLIKĀ-P. 38 im ÇKDR.

नित्तिभुज् (1. नित्ति + भुज्) m. Geniesser der Erde, König BHARTṢ. 3, 78. ÇĀNTIÇ. 4, 3. RĀGĀ-TAR. 5, 33. 392. PRAB. 2, 12.

नित्तिभृत् (1. नित्ति + भृत्) m. 1) Träger der Erde, Berg VIKR. 114. RT. 6, 25. KĪR. 5, 20. — 2) Ernährer der Erde, König BHARTṢ. 3, 59 (v. l.: नित्तिभुज्).

नित्तिरूक् (1. नित्ति Erde + रूक् wachsend) m. Pflanze, Baum BHARTṢ. 3, 28. PRAB. 96, 13.

नित्तिरूक् (1. नित्ति + रूक्) m. dass. H. 1114. SĀH. D. 50, 2.

नित्तिलवभुज् (1. नित्ति - लव + भुज्) m. Geniesser eines kleinen Stückes der Erde, ein kleiner Fürst BHARTṢ. 3, 100.

नित्तिवद्री (1. नित्ति + व०) f. N. einer Pflanze (भूवद्री) RĀGĀN. im ÇKDR.

नित्तिवर्धन (1. नित्ति Erde + वर्धन vergrößernd) m. Leichnam TRĪK. 2, 8, 60.

नित्तिवृत्ति (1. नित्ति + वृत्ति) f. das Verfahren der Erde; davon adj. नित्तिवृत्तिमत्त् geduldig wie die Erde BRĀG. P. 4, 16, 7.

नित्तिव्युदास (1. नित्ति + व्यु०) m. eine Höhle in der Erde ÇKDR.

नित्तीश (1. नित्ति + ईश) m. Gebieter der Erde, König MBh. 3, 13198. RAGH. 2, 67. 3, 69. 5, 1. VID. 139. RĀGĀ-TAR. 5, 130. ग्राममुद्रनित्तीशानाम् RAGH. 1, 5. नित्तीशवंशावलीचरित n. Genealogie und Geschichte der Unterkönige eines Theiles von Bengalen, herausg. von W. Pratsch.

नित्तीश्वर (1. नित्ति + ई०) m. dass. RAGH. 3, 3. 11, t. BRĀG. P. 3, 13, 9.

नित्तिपदिति (1. नित्ति + अदिति) f. die Āditi der Erde, ein Bein. der Devrki, der Mutter Kṛṣṇa's, TRĪK. 1, 1, 33.

नित्तिवन् (von 3. ति) m. Wind UṆ. 4, 115.

तिद्र m. 1) Krankheit. — 2) Sanne. — 3) Horn UṆĀDIVṚ. im SĀH-RSHIPTAS. ÇKDR.

1. त्तिप्, तिर्पति und तिर्पति DULUP. 28, 5; तिर्प्यति (nur im BHATT., z. B. 6, 113. 17, 43 nachzuweisen) 26, 14; चित्तेप, चित्तिपे; त्तेप्स्यति, ंते; अन्तैप्सीत्, अन्तित; त्तेत्तुम्; त्तिप्त. Ueber die Abwesenheit des Bindevocals s. Kār. 4 bei Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. 1) schleudern, schnellen, werfen: गौरो न त्तेत्तेरिचित्रे ज्ञायाः RV. 10, 31, 6. प्रुष्टं त्तिपसि भूम्यामधि AV. 9, 1, 10, 20. त्तिपत्येकेन वेगेन पञ्चवाणशतानि यः MBu. 3, 1018. सायकांस्तीक्ष्णान्तिपते 4, 1096. R. 1, 36, 6. 11. 14. 3, 33, 82. पादाङ्गुष्ठेन चित्तेप (अस्य) संपूर्णं दशयोगान् 1, 1, 63. 3, 26, 17. M. 11, 263. यस्मिन्त्तेप्स्यसि (शक्तिम्) MBu. 1, 278 f. स यत्काष्ठं तृणं वापि शिलां वा त्तेप्स्यते मयि 3, 16310. R. 1, 36, 13. 3, 32, 6. (अस्त्रम्) चित्तेप — मारीचोरसि 1, 32, 16. मरुद्भ्य इति तु द्वारि त्तिपेदप्स्वच्च इत्यपि M. 3, 88. 260. R. 1, 32, 17. (प्रूलान्) चित्तिपुः परमक्रुद्धा रामाय 3, 34, 38. 8, 5. 6, 36, 11. 14. RAGH. 12, 95. MBu. in BENF. Chr. 39, 8. तस्याहं निशितं भङ्गं चित्तिपे ebend. 29, 27. 35, 6. BHATT. 13, 65. मानुषमेतं मे त्तिप *wirf mir zu* KATHĀS. 3, 84. चित्तेप दर्भं किल खगं प्रति R. 5, 68, 11. जालम् — कैवर्तः त्तिपति परितस्त्वां प्रति मुहुः ÇĀNTIC. 3, 16. आत्मानं तस्योपरि त्तिप्त्वा PĀNĪKĀT. 57, 16. चरुणौ त्तिपत्ती (beim schnellen Lauf) MĀKĀ. 9, 19. भुङ्क्ष्व पीनानभितः त्तिपत्ति (partic.) R. 5, 14, 11. वायुत्तिप्त इव — घनः 3, 58, 21. अमो सुन्दरा दृष्टिपाताः किं त्तिप्यते BHATT. 1, 93. मो प्रति — चतुः त्तिपति 94. धूर्तप्रलापानभितः त्तिपत्ति (partic.) R. 5, 14, 11. pass. mit act. Form: वासुकेर्य नागस्य सहसा त्तिप्यतः सुरैः MBu. 1, 1126. — 2) *Etwas wohin (loc.) thun, gessen, streuen, stecken*: भाजनं — पयः त्तिप्त्वा — यवांस्तथा JĀK. 1, 230. तानकम् — त्तिपाम्यज-स्रमशुभानासुराधिव योनिषु BUAG. 16, 19. त्तिप्ता दण्डाधिपो ऽप्यथ । मञ्जूषा-यो स चेदीभिः KATHĀS. 4, 62. 74. दीप्तामौ पाणिमत्तः त्तिपसि MĀKĀ. 147, 8. पेनास्य वारिधौ पूर्वं क्तिवाः त्तिप्तस्य (in's Meer herabgelassen) रञ्जवः VID. 317. वन्धने PĀNĪKĀT. 210, 17. पार्थस्य निकृतस्याङ्गे सो ऽत्तिपत्तुरिकां ततः RĪGĀ-TAR. 3, 437. स्रजमपि शिरस्यन्धः त्तिप्ता धुनोत्यक्लिष्टङ्क्या ÇĀK. 183. वैकलकं तु तत् । यत्तिर्विकृतसमुरसि AK. 2, 6, 3, 38. — 3) *von sich stossen, abwerfen; Jmd laslassen*: किं क्रूरस्य भ्रव्यया न वपुषि ह्यो न त्तिपत्येप यत् BHATT. 2, 69. तेन त्तिप्ता विधेर्वशात् KATHĀS. 4, 36. — 4) *von sich weisen, verschmähen*: प्रेतां त्तिपत्तं करितोपलाद्रेः BUAG. P. 3, 8, 24. अन्तिलं त्तिपत्तः 15, 17. — 5) *auf Jmd schieben (eine Schuld)*: तदा भृत्ये दोषान्तिपति Hit. II, 135. — 6) *Jmd mit dem Geschoss treffen*: त्तिपदर्श-स्तिमपं दुर्मतिं हन् RV. 10, 182, 2. — 7) *(zu Boden schlagen) zu Grunde richten, vernichten*: त्तिपत्यघं मरुदपि वेणुगुल्ममिवानलः BUAG. P. 6, 1, 14. इन्द्रेण प्रेषिता (अप्सराः) त्तेतुं तपस्तस्य BRAHMA-P. in LA. 53, 5. med. *sich gegenseitig zu Grunde richten*: ताः त्तिपेरन् (त्तियेरन्?) प्रजाः सर्वाः त्तिप्रं द्रौपदि तादृशे (लोके) MBu. 3, 1094. — 8) *mit Worten Jmd verletzen, schmähen, schelten*: एकजातिर्द्विजातींस्तु वाचा दारुणया त्तिपन् M. 8, 270. चित्तेप च स तं धोमान्वाग्भिर्हृयाभिः MBu. 14, 1606. BUAG. P. 9, 18, 17. त्तिपत्तो दस्युधर्मणा 8, 9, 1. शौर्यात्सर्वाश्चित्तेप MBu. 1, 4072. fg. 3, 628. 1174. 8672. 10883. M. 3, 628. 8, 312. 313. BUAG. P. 9, 18, 15. वृत्ततः (wegen) त्ति-प्तः P. 5, 4, 46. Sch. Mit प्रति statt des blossen acc.: कश्चित्पुमान्तिपति मो प्रति वृत्तवाक्यैः (so ist zu lesen) ÇĀNTIC. 3, 10. — *caus. 1) werfen lassen*: चन्द्रनागुर्निर्गमान् u. s. w. आहृत्य त्तेपत्ति तत्रापरे R. 2, 76, 16. तामप्य-श्रुचिपङ्कान्तः त्तेपयामास KATHĀS. 13, 160. — 2) *platzen machen*: मास्य् त्वर्चं चित्तिपो मा शरीरम् RV. 10, 16, 1. — Vgl. auch *caus. von 1. त्ति-*

— घति stets act. P. 1, 3, 80. VOP. 22, 1. partic. घतिनित (näml. संधि-

मुक्त) *übergeschnell*, Bez. einer besonderen Form von Verrenkung Suçr. 1, 300, 8. 16.

— अघि 1) *bewerfen* KAUC. 44. अघित्तित *beschmissen*: कृत्तशकुनिना 46. — 2) *aufsetzen, auflegen*; partic. अघित्तित = निकृत् H. an. 4, 97. = प्रणिहित MED. I. 184. — 3) *schmähen, beleidigen, verspotten*: तस्मा-देतैरघित्तितः सहसासंवरः सदा M. 4, 185. त्वं नाधित्तिसुमर्हसि MBu. 3, 8663. BENF. Chr. 14, 18. R. 4, 17, 3. मत्ता यत्रान्योऽन्यमधित्तिपत्ति (neutr. pl. partic.) 5, 11, 11. 6, 67, 14. 27. Hit. 81, 20. 83, 16. ÇĀK. 66, 5. MĀLAV. 11, 20. BUAG. P. 3, 18, 13. DAÇAK. in BENF. Chr. 183, 20. श्रीनिकेतम् — अघित्तिपत् (व-द्वनारविन्दम्) *verspottend* su v. a. *übertreffend* BUAG. P. 3, 28, 30. अघि-त्तित = प्रतिनित्तित AK. 3, 1, 42. II. 440. = भर्त्सित H. an. = कुत्सित und भर्त्सित MED. — 4) (einer Krankheit) *begegnen*: दोषमधित्तिपेत् Suçr. 2, 337, 8. — Vgl. अघित्तेप, अघ्यधित्तेप.

— अघप *wegwerfen* KĀTJ. ÇĀ. 16, 3, 3. *fortnehmen, entfernen* R. 3, 1, 24. Suçr. 2, 23, 18.

— अघि stets act. P. 1, 3, 80. VOP. 22, 1. 1) *mit raschem Schläge treffen*, mit der Peitsche: रथीव कशयाश्चो अघित्तिपन् RV. 5, 83, 3. — 2) *übertreffen*: अघित्तिपत्तमैत्तिष्ट रावणो पर्वतश्रियम् BHATT. 8, 51.

— अघव 1) *herab—, abschnellen, schleudern, hinunterwerfen, abwerfen*: अघं त्तिप दिवो अस्मानमुच्चा RV. 2, 30, 5. सुन्यदर्स्मा अघं कृ त्तिपङ्ग्याम् 4, 27, 3. अघान्तिपत्तर्क उल्कामिव घोः 10, 68, 4. ततः कर्णो मरुचापं विकृष्या-भ्यधिकं तत्रा । अघान्तिपत् MBu. 4, 1917. शिर उल्कित्तिप्य नागस्य पुनः पुन-रवात्तिपत् (beim Quirlen des Oceans) 1, 1126. सून्वस्त्रमवत्तिप्य मुनिव-स्त्रापयवस्त कृ R. 2, 37, 7. अघान्तित *heruntergeworfen* Suçr. 1, 118, 1. *nach unten geschnell* (näml. संधिमुक्त), eine bes. Form von Verrenkung 300, 8. 15. — 2) *heruntermachen, schmähen*: अघान्तिपद्दामुदेवम् MBu. 2, 1337. — 3) *gewähren*: को ह्यन्तयप्रसादानां मुहुदाम् — वृत्तिमर्कृत्यवत्तेतुं तद-न्यः MBu. 13, 8030. — *caus. herabfallen machen*: प्रृतं कृापत्तं इह नावं चित्तिपन् AV. 18, 4, 12. 13. — Vgl. अघत्तेप fg.

— समव *fortschleudern*: जग्राह तामुत्तरवस्त्रदेशे जयद्वयस्तं समवात्तिप-त्सा MBu. 3, 15662.

— आ 1) *anwerfen*: फालम् — तरंगान्तितम् PĀNĪKĀT. 263, 20. — 2) *niederwerfen, hinwerfen*: भूमावात्तिप्य कीचकम् MBu. 4, 460. 3, 442. 444. प-दुर्नुनो धनुःश्रेष्ठं वाङ्मभ्यामात्तिपद्भ्ये 4, 1426. (शिलायाम्) आत्तिप्य स्वेच्छ-या भत्तयति (वको जलचरान्) PĀNĪKĀT. 51, 20. — 3) *mit einem Geschosse treffen*: वानराणां सुसंक्रुद्धः पार्थं केषीचिदात्तिपत् R. 6, 78, 5. — 4) *anzie-hen, zusammenziehen, in Zuckung setzen* Suçr. 1, 255, 7. 254, 1. *an sich ziehen, entrettsen, fortrettsen, fortziehen, wegnehmen, entziehen*: स केशेषु परामृष्टो बलेन बालिनो वरः । आत्तिप्य केशान्वेगेन वाह्वैर्जग्राह पाण्ड-यम् ॥ MBu. 4, 750. वासो बलादात्तिपन् (der Wind) BHATT. 1, 50. MĀGU. 69. अघपादमात्तिप्य RAGH. 7, 7. आत्तिपेस्तरसा गिरीन् BUAG. P. 6, 12, 28. मणौ विहंगमान्तिते VIKR. 143. अघत्तमात्तिप्य जगाम MBu. 1, 1539. ÇĀK. 126, v. 1. मधूत्सवात्तिप्यौरलोके गृहम् KATHĀS. 4, 35. स ददाति मनुष्येभ्यः स द्वात्तिपते पुनः MBu. 13, 7528. कल्पान्ते चैव सर्वेषां स्मृतिमात्तिप्य ति-ष्ठति 943. ततस्तेनश्च चतुश्च सर्वप्राणभूतामपि । आत्तिप्य सहसा मूर्ध्ना यो-तते स्वेन तेजसा R. 4, 40, 65. उत्सवात्तिपत्तचित् KATHĀS. 4, 110. मनः कर्म-भिरान्तितम् BUAG. P. 2, 1, 18. रजस्तमोभ्याम् 20. त्र्यौदार्यवर्णमहिनात्ति-चेतम् 8, 8, 9. तयोः — तेजसा वः । आत्तिपं तेजः 3, 16, 35. — 5) *hinausja-*

gen: य एतानान्तिपद्माद्वात् MBh. 3, 539. — 6) *aushängen*: वाताकृतोत्स-
वान्तिपत्ताकोप्रुकपङ्क्तिभिः Vid. 53. — 7) *hineinlegen, hineinstecken*: तस्मि-
न्पिचु श्रोतं वान्तिपेत् Suçr. 2, 193, 21. 353, 15. आन्तिपसूत्रा मणयः MBh. 3, 3094.
ग्रन्थेशलन्या हि भवत्युत्तमार्था मकृतनाम् । जन्मात्तराजिताः स्फारसंस्का-
रान्तिपसिद्धयः (?) || Kathās. 7, 19. — 8) *hinweisen, auf Etwas hindeuten,*
andenten Sāh. D. 12, 3. Siddh. K. zu P. 6, 3, 34. Sch. zu Kīrt. Çr. 1, 4, 5, 6. —
9) *zurückweisen, auf Etwas nicht achten*: तस्यास्तद्वात्तिप्य वचो क्तिमुक्ते
MBh. 3, 16117. AMAR. 79. *als unrichtig zurückweisen*: स्वोक्तमान्तिप-
ति Sch. zu Çāk. (ed. Will.) 24, 1. — 10) *verhöhnern, verspotten*: क्लीना-
ङ्गानतिरिक्ताङ्गान् u. s. w. नान्तिपेत् M. 4, 141. MBh. 3, 15637. R. 3, 45, 1.
आत्मानं पुनरान्तिपामि Çāntiç. 1, 18. (मेरुम्) आन्तिपत्ते प्रभो भानोः MBh. 1,
1103. (दमयस्तीम्) आन्तिपस्तीमिव प्रभो शशिनः स्वेन तेजसा 3, 2147. *iro-*
nisch sagen Sch. zu Ġaim. 1, 23. — *caus. umwerfen lassen*: रथमान्तिपया-
मास गवने MBh. 3, 15733. — Vgl. आन्तिपेत् figg.

— पर्या *umwinden*: केशान्तिपद् — पर्यान्तिपद्दारवन्धं हर्वावता पाण्डुम-
धूकदात्रा Kumāras. 7, 14.

— व्या 1) *ausstrecken, ausrecken, aufsperrern*: भीमसेनाय व्यान्तिपत्स-
रुसा करम् MBh. 3, 566. शाखाव्यान्तिपत्तवदन 1, 1402. — 2) *abschiessen*
(den Bogen): अथियं तरसा कृत्वा गाण्डीवं व्यान्तिपद्भुः MBh. 4, 1423. 1959.
— 3) *mit sich fortziehen, fesseln, in Beschlag nehmen* (das Gemüth): संप्र-
पुद्धि हि तौ दृष्ट्वा बलिनौ रामरावणौ । व्यान्तिपद्दृष्ट्याः सर्वे परं विस्मय-
मागताः || R. 6, 91, 3. व्यान्तिपत्तमनम् Pañkāt. 117, 14.

— समा 1) *zusammenwerfen, aufhäufen*: वाससो तत्र राशिं समान्तिपत्
MBh. 1, 156. — 2) *fortschleudern, mit Gewalt von sich stossen, mit Unge-
stüm ausstrecken, — vorstrecken, — ausslossen*: तथा समान्तिपत्तनुः स
पापः पपात शाखीव निकृत्तमूलः MBh. 3, 15662 = 4, 459. न चौष्टौ न भुञ्जी
ज्ञान न च वाक्चं समान्तिपेत् । सदा वातं च वाचं च छीवनं चाचरेच्छनैः ||
117. *hinauswerfen, hinausjagen*: राज्यादाप्नु समान्तिपत् 2, 1019. — 3) *her-
abwerfen, herabreissen*: समान्तिप्य रथात्तस्मात्सारथिम् R. 3, 56, 50. शाखां
चन्दनवृत्तस्य समान्तिप्य 4, 7, 14. द्वापद्या वसनें बलात् । सभामध्ये समान्ति-
प्य MBh. 2, 2290. — 4) *zu Grunde richten, vernichten*: समान्तिपन्भानुमतः
प्रभो मुकुत्स्वमत्तकः MBh. 1, 1253. 14, 162. — 5) *verhöhnern, verspotten*
MBh. 1, 1677.

— उद् 1) *hinaufwerfen, hinaufheben, hinauftreiben, aufheben, aufrich-
ten, aufsetzen*: बलिमाकाश उत्तिपेत् M. 3, 90. शैलानो शिवराणि — उ-
र्ध्वमुत्तिप्य R. 4, 8, 5. यन्नोत्तिपतोपलाः 5, 64, 24. पवनवेगोत्तिपत्संशुष्कप-
र्णाः Bt. 1, 22. गन्धो ऽयं पवनोत्तिपत्तः R. 3, 16, 7. शिर उत्तिप्य नागस्य
पुनः पुनरवान्तिपत् MBh. 1, 1126. (रत्नसः) उत्तिप्याधामयेद्वेकम् 6034. द-
ण्डमुत्तिपति P. 1, 1, 36, Sch. वाहू R. 2, 37, 25. भुञ्जी 6, 94, 10. कोरे वामम्
Kathās. 11, 69. पौदै Pañkāt. 1, 357. उत्तिपत्तभू MBh. 3, 11187. उत्तिप्य
भूमेः *von der Erde aufhebend* Daçak. in Benf. Chr. 196, 21. घटे तस्याः
स्कन्धोत्तिपे *auf die Schulter gehoben* Vid. 293. 297. नागफणोत्तिपत्सिं-
हासननिपेडुपो Ragh. 15, 83. मध्यमेन च गुल्मेन रत्तिभिः सा सुरत्तिता । उ-
त्तिपत्तगुल्मैश्च *auf Höhen aufgestellt* (?) MBh. 3, 646. — MBh. 3, 11186.
Suçr. 1, 118, 1. 2, 29, 5. 92, 12. 13. 199, 19. 211, 7. 337, 3. Mṛkṣh. 84, 5.
Pañkāt. 187, 23. Çāk. 126. 167. Ragh. 6, 14. Vid. 292. Bhāg. P. 3, 13, 27.
Vop. 21, 17. Bhaṭṭ. 3, 34. 4, 2. 14, 107. 15, 34. 44. — 2) *von sich werfen,*
sich von Etwas befreien: संसारदुःखं वाहिरुत्तिपति Bhāg. P. 3, 5, 38.

भूतादिना तन्मात्राप्युत्तिप्य 4, 23, 17. — Vgl. उत्तिपत्, उत्तेप u. s. w.

— समुद् 1) *hinaufwerfen, aufheben, hinauftreiben* MBh. 1, 1675. शि-
लाम् 3, 436. तत एनम् — वाहूभ्याम् — समुत्तिप्य 3, 11519. वाहू 2, 2307.
Benf. Chr. 18, 38. Pañkāt. 43, 8. Mār. P. 18, 44. 45. (प्राणः) समुत्तिपति
पावकम् MBh. 3, 13972. — 2) *auseinanderwerfen, lösen, abwerfen*: के-
शान्समुत्तिप्य MBh. 4, 244. बन्धान्सर्वान्समुत्तिप्य R. 5, 36, 140. — 3) *be-
freien*: बन्धनात्समुत्तिप्य Pañkāt. 38, 21. — 4) *zu Grunde richten*: लङ्का-
मपि समुत्तिप्य सीतां तामकृमानये R. 5, 3, 69.

— उप 1) *schleudern auf, schwingen gegen* (loc.): वपुषि वधाय तत्र
तव शस्त्रमुपतिपतः Sāh. D. 66, 5. *hinwerfen, hinsetzen*: ततः परस्ताड्यो-
कालोकनामाचलो लोकालोकयोर्तराले परित उपतिपतः Bhāg. P. 5, 20, 34.
— 2) *mit einem Schläge treffen* (vgl. unter अग्निः): कश्यपोपतिपति Çat.
Br. 1, 4, 4, 15. — 3) *mit Worten Jmd verletzen*: परस्परं वाग्भिरुपतिप-
ति (partic.) R. 5, 11, 11. — 4) *leise andeuten*: क्वं कार्यमुपतिपति Mṛkṣh.
137, 13. Daçak. in Benf. Chr. 192, 6. — Vgl. उपत्तेप fg.

— नि 1) *niederwerfen, hinwerfen, werfen auf, niederlegen, hinsetzen,*
aufstellen; hineinstecken, hineinlegen: अन्नं भूमौ अचाण्डालवापसेभ्यश्च
निन्तिपेत् Jāgñ. 1, 103. MBh. 1, 1536. R. 3, 4, 13. Mṛkṣh. 49, 5. AMAR. 80.
Vet. 12, 9. Bhāg. P. 7, 15, 46. Rāgā - Tar. 5, 85. 87. सुपर्णवातनिन्तिपताः
(पादप्याः) R. 3, 33, 20. गात्राणि कात्तानु च निन्तिपति 5, 11, 12. आत्मानं नि-
न्तिपति *sich herabwerfen* Pañkāt. 135, 5. तस्योपर्यात्मानं निन्तिप्य Hit. 68,
9. नान्यतो दृष्टिं निन्तिपति Sāh. D. 34, 13. Git. 12, 1. निन्तिपैतद्भुः MBh. 3,
1503. 1, 5897. 4, 169. 13, 6678. R. 3, 73, 23. 6, 96, 7. Megh. 84. Pañkāt.
96, 5. निन्तिप्य चरणं रत्नाक्ते मेपचर्मणि *den Fuss auf ein Widderfell stel-
lend* Rāgā - Tar. 3, 325. वेष्मनि सर्वाणि निन्तिपेयाः MBh. 1, 5725. किर-
ण्यम् — भाण्डागारेषु निन्तिपेत् Jāgñ. 1, 327. निन्तिपेता मञ्जुपायाम् Kathās.
4, 59. 56. Vet. 20, 11. तीरं याचित्वा शरवे निन्तिप्य Pañkāt. 174, 14. व-
लम् *ein Heer sich lagern lassen* R. 2, 91, 5. — 2) *Jmd* (loc.) *Etwas übergeben,*
zukommen lassen, hingeben: वृद्धं पात्रेषु निन्तिपेत् M. 7, 99. Jāgñ. 1, 316.
Hit. 11, 7. वृद्धं दानेन निन्तिपेत् M. 7, 101. त्रिदण्डमेतन्निन्तिप्य सर्वभूतेषु
12, 11. दण्डं दण्डे (*der Strafe*) निन्तिपति MBh. 3, 13730. Insbes. *Jmd*
Etwas zur Verwahrung übergeben, Jmdes Sorge anvertrauen: यो यथा
निन्तिपेद्धस्ते यमर्थं यस्य M. 8, 180. तं शिशुम् — रुस्ते निन्तिप्य सामन्त-
चिविकाङ्कतन्निषाम् Rāgā - Tar. 5, 445. अर्थं निन्तिपेत् M. 8, 179. 191.
निन्तिपस्य धनस्य 196. MBh. 13, 5524. Brāhman. 1, 29. निन्तिप्य मियुनं
तस्याम् Brh. Dev. in Z. f. vgl. Spr. 1, 442. पुत्रेषु भार्या निन्तिप्य M. 6, 3.
MBh. 3, 2291. 2903. 10090. R. 2, 23, 27. Ragh. 1, 34. कर्त्तव्यमनकान्तिप-
भारः Pañkāt. 31, 3. नित्यं तस्मिन्समाश्रयस्तः सर्वकार्याणि निन्तिपेत् M. 7, 59.
— 3) *Jmd in eine Würde einsetzen*: राज्यं राममनिन्तिप्य पिता मे विनशि-
प्यति R. 2, 51, 17 = 86, 17. — 4) *niederlegen, fahren lassen, aufgeben,*
von sich stossen: निन्तिपाम्यकृममिन्नं तमग्निः प्रथमो भव MBh. 3, 14115.
निन्तिपवादेषु जनाधिपेषु 1, 7033. निन्तिपविषयो रामः R. 5, 22, 26. काकाः
स्थलचरस्तेनास्मद्विपत्तैर्निन्तिपतः Hit. 91, 11. — *caus. aufsetzen —, auf
zeichnen lassen*: मशोपितस्तेन शिलीमुखाद्यैर्निन्तिपिताः केतुषु पार्यिवानाम्
— वर्णाः Ragh. 7, 62. — Vgl. निन्तिप u. s. w.

— उपनि *niedersetzen*: पाणिभ्यां तूपसंगृह्य स्वयमन्नस्य वर्धितम् । वि-
प्राप्तिके — शनैरुपनिन्तिपेत् || M. 3, 224. — Vgl. उपनिन्तिप.

— प्रतिनि *wieder niedersetzen* MBh. 3, 15184.

— विनि 1) *niederwerfen, hinwerfen, niederlegen, hinstellen*: रत्नांसि रत्नांसि विनिनिपत्ति R. 5, 11, 12. या दिव्या इति मन्त्रेण कृतेष्वर्षं विनि-
त्तिपेत् Jāś. 1, 231. गतासुम् — द्वारदेशे विनिनिप्य MBn. 1, 6304. 4, 180.
13, 638. Bñg. P. 3, 23, 17. — 2) *in Verwahrung geben, anvertrauen* MBn.
1, 3545. 3, 2294. — 3) *Jmd zu Etwas stellen, womit beschäftigen*: अन्नेषु
मृगायां च — मदं विनिनिप्य MBn. 3, 10403.

— निम् wohl überall fehlerhaft für नि *niederlegen, hineinlegen*: नि-
नित्तमात्रे गर्भे R. 1, 38, 21. किं शेषे का कृते भुवि ॥ नि:निप्य दीर्घा नि-
श्चेष्टौ भुजौ 6, 93, 12. यद्वस्तु नि:नित्तमग्रे रेतः — तस्मिन्कुण्डे MBn. 3,
14314. मन्त्रिका व्रणानात्स्य नि:निपत्ति यदा कृमीन् Suçr. 2, 15, 3.

— विनिस् fehlerhaft für विनि: मुक्ताञ्जालविनि:नित्तैः (भवनैः) MBn.
13, 1444. मनस्तासु विनि:निप्य richten auf 3, 14293.

— परा *entreißen*: परानित्तस्वलोकत्रयः Bñg. P. 5, 24, 18. *fortreißen,*
hinreißen: श्रौदार्येषा परानित्तमना: 2, 18.

— परि 1) *mit Etwas über Etwas hinüberwerfen*: परिनिपत्ति द्वाटेन
यावत्तावद्वाप्यसि R. 2, 32, 35. — 2) *úmlegen, úmwinden*: पित्तो रक्तजे
वापि सक्त्वेव परिनिपेत् Suçr. 1, 68, 8. यत्नशाटके प्रीवामुद्योरूपरि परि-
निप्य 338, 16. — 3) *umlégen, umwinden, umgeben, umlagern, umzín-
geln, umfangen*: यत्नशाटकेन परिनिपत्तप्रीवासकथम् Suçr. 2, 47, 2. काल-
धर्मपरिनिपत्तः पार्श्वेव महागजः R. 2, 72, 38. 3, 35, 73. 45, 19. 75, 1. MBn.
2, 2687. परिनिता समुद्रेण लङ्का R. 3, 61, 31. 47, 13. 53, 35. MBn. 1, 1306.
प्राकारेण परिनिपत्तम् 3, 11698. परिनिप्य कुरिश्चेष्टं स कर्मै रत्नसां गणाः
R. 5, 50, 17. (वानरं बलम्) परिनिप्य तदा लङ्काम् 6, 16, 24. प्रणयाञ्जलि-
मानाञ्च परिनिपेत् (umarmte) राघवम् 2, 30, 2. — परिनिपत्त AK. 3, 2, 37.
H. 1474. MBn. 3, 16160. 13, 5261. 15, 1074. 18, 242. 251. R. 3, 6, 2. 15, 21.
41, 25. 42, 53. 6, 106, 24. Çāk. 32, 19. Kumāras. 6, 38. Bñg. P. 5, 20, 2.
Bñāṭṭ. 6, 84. — 4) *hineinwerfen, hineinsetzen*: (तम्) बद्धादुपे परिनिप्य
गङ्गायां समवासृजन् MBn. 1, 4205. — Vgl. परिनिपेत् u. s. w.

— प्र 1) *hinschlendern, hinwerfen, hineinwerfen, hineinlegen, vorlegen,*
vorsetzen: शरान्दीप्तान्प्रचित्तेप सुते मम MBn. 3, 707. तेत्रपतिना लगुडः
प्रतिपत्तः Hir. 23, 12. नामेद्यं प्रतिपद्वौ M. 4, 53. 3, 261. MBn. 1, 7665. 3,
542. 12756. तं तु सुतम् — गङ्गायां प्रतिपामहे 1, 4992. तं धनदेवम् — न-
दीतटगुह्यायां प्रतिप्य Pañkāt. 100, 18. पापेषु प्रतिपन्हीनम् Jāś. 2,
245. तारं तते प्रतिपन् Māñk. 84, 3. कनयोर्कृस्तं प्रतिपामि 30, 1. तां स
प्रतिपत्पञ्चरात्रे Pañkāt. III, 144. मत्स्यमोक्षखाण्डानि नकुलविलद्वारा-
त्सर्पकोटरे (acc. schwerlich richtig) यावत्प्रतिप 98, 22. स्वयं प्रतिपते
भद्रं बद्धु भीमस्य MBn. 1, 5010. — Irñ. bei Śā. zu RV. 1, 6, 5. R. 1, 73,
26. 3, 8, 19. 74, 24. 5, 51, 7. Suçr. 1, 164, 5. Māñk. 48, 18. 49, 5. Pañkāt.
32, 15. 64, 1. 83, 24. 103, 1. 147, 1. 223, 12. 228, 1. 3. Ver. 17, 20. Bñg.
P. 9, 18, 17. Daçak. in Benf. Chr. 197, 10. — 2) *einschalten, interpoli-
ren*: नित्यमाधेडिते उचीति वार्तिकदर्शनात्तमूत्रे कैश्चित्प्रतिपत्तम् Kai. zu
P. 6, 1, 100 und 3, 3, 122. Sch. zu 6, 3, 83. Sch. am Ende von R. 2, 96. —
caus. *hineinwerfen* —, *hineinlegen lassen*: तद्द्रव्ये — विषं प्रतेपयामात्
MBn. 1, 5008. 3, 540.

— संप्र *hinschlendern*: शरान् MBn. 13, 4609.

— प्रति stets act. P. 1, 3, 80. Vor. 22, 1. 1) *werfen in*: अग्रविना प्रति-
तिप्य MBn. 1, 7068. — 2) *anstossen, verletzen*: दृष्टिम् Suçr. 2, 314, 13.
— 3) *verhöhnern, verspotten oder verwerfen* (Buasouf): ये बृद्धधर्मान्प्र-

II. Theil.

तिनिप्यति Lalit. bei Burn. Intr. 504, N. 3. प्रतिनिपत्त = अग्रविनिपत्त AK.
3, 1, 42. H. 440. = निरस्त. प्रत्यादिष्ट, अग्रविद्ध H. 1474. = प्रतिकृत H.
an. 4, 114. = वारित Med. t. 207. — Das partic. प्रतिनिपत्त hat nach Trñ.
3, 3, 169. H. an. und Med. noch die Bed. *abgesandt* (प्रेषित, प्रकृत).

— वि 1) *hierhin und dorthin werfen, auseinanderwerfen, hierhin
und dorthin entsenden, vertheilen, zerstreuen*: शक्तीर्धारा व्यतिपत् MBn.
in Benf. Chr. 34, 10. स्फुरता विनिप्यमाणा धनुया नरेन्द्राः MBn. 1, 7022.
वायुविनिपत्कुसुमैः 1310. 3, 437. 12810. 13, 7388. Amar. 54. Bñg. P. 4,
24, 22. यत्कृते वानराः सर्वे विनिपत्ताः सर्वतो दिशः R. 5, 13, 23. अग्निश्चतु-
षो विनिपत्ता Śāh. D. 71, 4. अलकम् Megh. 88. तत्र मेधाविनः केचिदर्थम-
न्यैरुदीरितम् । विचिन्तिपुर्षथा श्रेणा नभोगतमिवामिपम् ॥ *zerpflücken*
MBn. 2, 1311. यत्र यत्र देवो विनिपत्तो निःसरति Suçr. 1, 267, 14. 2, 220, 2.
विनिप्यमाणो ऽत्रग्निर्भवत्याशु वहिश्चरः 401, 5. मुह्येदो विनिपत्याशु
कथाभिर्नर्षणवेदनाः 1, 69, 12. 248, 1. विनिपत्तन्द्रियधियो देवाः Bñg. P. 9, 9, 46.
विनिपत्तचित Madhus. in Ind. St. 1, 22. Vedāntas. 76. — 2) *ausdehnen,
auseinanderrecken, ausstrecken*: महाएवं विनिपत्सन्तिपेत्तैव MBn. 14,
1161. सर्वगात्राणि विनिप्य किं शेषे R. 6, 93, 35. चरणौ 3, 73, 23. बाहू
2, 72, 17. 5, 14, 15. Śāh. D. 57, 5. बाहुविनिपेत्म् absolut. MBn. 4, 1305. धू-
विनिपेत् oder ध्रुवं विनिपेत् कथयति P. 3, 4, 54, Sch. विनिपत्तधू Bñg. P. 8, 8,
46. — 3) *abschnellen lassen* (die Sehne vom Bogen), *abschiessen* (den
Bogen): ज्या विनिपत्तश्च महाधनुर्भ्यः MBn. 3, 15690. विनिपत्तादयंश्चापि
धनुःश्रेष्ठम् 694. 696. 4, 1423. 14, 2419. R. 3, 70, 2. 6, 7, 46.

— सम् 1) *auf einen Haufen werfen*: संनित्तनीवरान् (भूमिषु) Raçh. 1.
52. — 2) *zusammenwerfen, vernichten*: संनित्य लोकांश्च सृजेद्यान्यान्
R. 3, 43, 42. विसृजन्संनित्यपत्ति MBn. 13, 661. कालः संनित्यते सर्वाः प्रजा
विसृजते पुनः 1, 242. 3, 496. 2168. संनित्तुमिव मानुषान् R. 3, 30, 3. यदिदं
दृश्यते किंचिद्भूतं स्वावरजङ्गमम् । पुनः संनित्यते सर्वं जगत्प्रपे युगन्ते ॥
MBn. 1, 38. सत्यं संनित्यते लोके नैः पण्डितमानभिः 3, 13022. मत्पर-
क्रमसंनित्तराज्यभोगपरिच्छद् Bñāṭṭ. 5, 86. — 3) *einzwängen, fesseln, im
Zaum halten*: धर्मयाशसंनित्त R. 2, 40, 39. संनित्य (imperat.) संरम्भम् Bñāṭṭ.
2, 52. — 4) *auf einen kleinen Raum zusammendrängen, abkürzen, ver-
kleinern*; pass. *zusammenschrumpfen, kleiner werden*: महाएवं विनि-
पेत्संनित्येच्च MBn. 14, 1161. स यात्स्तेजसा व्योम संनित्यान्त्रव वेगितः R. 4,
61, 44. शरीरमत्यर्थं संनित्य 5, 8, 25. 6, 24. 56, 140. विस्तीर्यतन्महत्ज्ञान-
मृषिः संनित्य चात्रवीत् MBn. 1, 51. संनित्यते यथा लोके घृतविन्दुरिवा-
न्मसि M. 7, 34. संनित्यते नणामिव कथं दीर्घयामा त्रियामा Megh. 107. सं-
नित्त *zusammengerückt, verengert, verkürzt; eng, schmal, kurz*: विकर्ष
Nir. 3, 9. लोचने Suçr. 1, 113, 7. ध्रुवौ 9. 117, 18. ein Verband 53, 15. उरस्
Mālav. 24. im Gegens. von दीर्घ (अधन्) MBn. 1, 4904. *zusammengedrängt,*
verkürzt, von Erzählungen u. s. w. MBn. 13, 1122. Sāmukhjak. 71. Madhus.
in Ind. St. 1, 21. (भृगवः) संनित्यास्तस्य तेजसा *ingeschrumpft, verfinstert*
Bñg. P. 8, 18, 25. — Vgl. संनित्य.

— अग्रिसम् *auf einen kleinen Raum zusammendrängen*: स्वान्यङ्गा-
न्यभिसंनित्य MBn. 3, 283. सौष्ठवेणाभिसंनित्तः 1, 5368. — Vgl. अग्रिसंनित्य.

— उपसम् s. उपसंनित्य.

— परिसम् *umzingeln* R. 5, 29, 20.

2. तिप् f. nur im nom. pl. तिप्सु und instr. तिप्सुभिः (vgl. तप्, तपा-
भिः); *Finger* Naigh. 2, 5. दश तिपः पूर्यं सौमत्रीजनन् RV. 3, 23, 3. दश

त्तिपो पुञ्जने वाहू अर्द्धम् 5,43,4. 9,8,4. 14,7. 13,8. 46,6. अर्द्धभिर्दुक-
त्यप्सु वषभं दश त्तिपः 80,5,4. 83,7. ह्यन्वत्ति धीरा दशभिः त्तिपभिः 9,
97,57.

त्तिप 1) adj. (von 1. त्तिप्) oxyt. *schleudernd; mit dem Geschoss
treffend* P. 3,1,135, Sch. 94, Sch. Vop. 26,32. s. अरिन्तिप. — 2) m. nom. act.
von 1. त्तिप् WILS. und ÇKDR. — 3) f. त्तिपा a) Nebenform von 2. त्तिप्
(s. d.) — b) nom. act. von 1. त्तिप्, = त्तिपा gaṇa भिदादि zu P. 3,3,104.
Vop. 26,192. AK. 3,3,11. — c) falsche Form für त्तिपा Nacht BHAR. zu
AK. 1,1,2,3. ÇKDR.

त्तिपक (von 1. त्तिप्) 1) m. Schütze UNĀDIK. im ÇKDR. — 2) f. त्तिपका
(nicht त्तिपिका) P. 7,3,45, Vārt. 6. gaṇa प्रेक्षादि zu P. 4,2,80. Vop. 4,
6. Nach ÇKDR. = त्तिपा.

त्तिपकिन् von त्तिपका gaṇa प्रेक्षादि zu P. 4,2,80.

त्तिपा (von 1. त्तिप्) n. = त्तिपा GAṬĀDH. im ÇKDR.

त्तिपाणि (wie eben) 1) oxyt. *Schlag mit der Peitsche* Nir. 2,23. उत
स्य वाजी त्तिपाणिं तुरायति RV. 4,40,4. — 2) parox. *Wurfgeschoss* UN.
2,103. — 3) त्तिपाणि und त्तिपाणी f. = त्तिपाणि *Ruder* BHAR. zu AK. 1,
2,3,13. ÇKDR. — 4) f. eine Art Netz (जालविशेषः). — 5) f. = मत्त. —
6) f. (sic) = अर्धु UNĀDIR. im SAMKSHIPTAS. ÇKDR.

त्तिपाणु (wie eben) m. 1) oxyt. *Schütze oder Geschoss: मृगा इव त्तिप-
णोरीयमाणाः* RV. 4,58,6. — 2) parox. *Wind* UN. 3,52. TRIG. 1,1,76.
H. c. 171.

त्तिपाणु (von त्तिपाण?) UN. 3,51. 1) adj. *wohlfriechend* MED. j. 78. — 2)
m. a) *Frühling* Sch. zu UN. 3,51. — b) *Körper* MED.

त्तिपति, du. °ती = त्तिपस्ती DEVAR. zu NAIGH. 2,4.

त्तिपस्ति, du. °ती *die Arme* NAIGH. 2,4. — Hängt wohl mit त्तिप् zu-
sammen.

त्तिप्त 1) adj. s. u. त्तिप्. — 2) f. *Nacht* HALĀJ. im ÇKDR. Wie त्तिपा
falsche Form für त्तिपा. — 3) n. *Schuss- oder Wurfwunde: त्तिप्तस्य भेष-
जीम्* AY. 6,109,3; vgl. त्तिप्तभेषज.

त्तिप्तचित्त (त्तिप्त + चित्त) adj. *zerstreut* VJUP. 161. Davon त्तिप्तचि-
त्तता f. *Zerstretheit* MBu. 2,241.

त्तिप्तभेषज (त्तिप्त + भेष) adj. f. इ *Schuss- oder Wurfwunden heilend*
AY. 6,109,1.

त्तिप्तयोनि (त्तिप्त + योनि) adj. viell. von *verächtlicher Herkunft*; ein
solcher kann nach ऀच. GAṆU. 1,23 nicht Rtvig werden.

त्तिप्ति (von 1. त्तिप् f. *the quantity to be added to the square of the
least root multiplied by the multiplier, to render it capable of
yielding an exact square-root* COLBR. Alg. 363. Auch त्तिप्तिका ebend.

त्तिप्त्रु (wie eben) adj. P. 3,2,140. Vop. 26,145. = *निराकारिणु* AK. 3,
1,30. H. 350. *obstructive* COLBR. WILS. eher *höhnisch, tadelsüchtig*.

त्तिप्त्रे (wie eben) UN. 2,13. 1) adj. der entspr. compar. त्तिपीयस्, su-
perl. त्तिपिष्ठ P. 6,4,156. Vop. 7,56. AK. 3,2,61. a) *schnellend*, vom Bo-
gen: *सृत्येन त्तिप्रेण धन्वना* RV. 2,24,8. — b) *rasch, schnell: वायुर्वै त्ति-
पिष्ठा देवता* (अतिन्तिप्रा दे० 1,2,1,1) TS. 3,4,3,2. यदै त्तिप्रं तत्तूर्तमय य-
त्तिप्रात्त्तिपीयस्तत्प्रतूर्तम् ÇAT. Br. 6,3,2, 9,4,1, 10. त्तिप्रनिश्चय M. 7,
179. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛshṇa HARIV. 9195. — 3) n.
SIDDH. K. 249, b, 1. a) *ein best. Zeitmaass, = 1/15 मुहूर्त = 15 एतर्हि*

ÇAT. Br. 12,3,2,5. — b) *der zwischen Daumen und Zeigefinger liegende
Theil der Hand und der entsprechende Theil am Fusse* SUÇR. 1,345, 2.

8. 348, 10. H. 617. — 4) त्तिप्त्रेम् adv. a) *hierher dürfte die Stelle zu zie-
hen sein: अति त्तिप्रेवं विद्यति* RV. 4,8,8, welche eine Elision zu ent-
halten scheint, die nach sonstigem Gebrauch im Texte in त्तिप्रमिव auf-
zulösen gewesen wäre: *wie im Schuss durchbohrt er*. Vgl. die Theil I,
S. 820 unter इव gegebenen Beispiele. — b) *schnell, sogleich, alsbald*
NAIGH. 2,15. Nir. 3,9. AK. 1,1,4,60. H. 1470. AV. 8,8,4. पुनरेहि त्तिप्रम्
14,1,13. त्तिप्रं तदपि रोक्तु 12,1,35. 5,47. 20,133,4. ÇAT. Br. 4,1,2,3.
5,5,5,14. त्तिप्रं यजमानमरणं मृतं करेयुः 13,2,2,3. M. 3, 179. 205. 7, 174.
8, 115. 296. 9, 43. 225. 239. 10, 61. 96. INDR. 5,51. N. 12, 67. 94. 100. 14,
12. 19, 17. 24, 1. DAÇ. 2, 6. 54. R. 1, 52, 21. 3, 2, 18. BRANMA-P. in LA. 54,
13. VID. 128. Mit fut. und potent. (आशंसायाम्) P. 3,3,133. 134. देवद्ये-
त्तिप्रं वरिष्यति । शीघ्रं वक्ष्यामः Sch. त्तिपीयस् *so schnell als möglich*
ÇĀNTIC. 3, 6. — 5) त्तिप्रात् (ablat.) *schnell darauf* VID. 212. — 6) त्तिप्रे
(loc.) *sogleich: त्तिप्रे कृ यजमानो ऽमुं लोकमियात्* ÇAT. Br. 1,2,5, 17. 6,2,
18. त्तिप्रे ऽस्मै मृताय इमशानं करिष्यति 4,5,2, 15. 2,1,5. 5,3,2, 2. 3. 10,
3,5, 16.

त्तिप्रकारिन् (त्तिप्र + का) adj. *schnell zu Werke gehend, gewandt*
Siu. D. 32, 14. MBu. 3, 13548. 4, 2055. R. 3, 36, 10. 6, 92, 48. ÇUK. 40, 8.

त्तिप्रधन्वन् (त्तिप्र + धन्व) adj. *mit schnellendem (gutem) Bogen bewaff-
net* RV. 9, 90, 3.

त्तिप्रपाकिन् (त्तिप्र + पा) 1) adj. *schnell reifend*. — 2) m. N. eines
Baumes, *Hibiscus populneooides* Roxb. (गर्दभाण्ड), RATNAM. im ÇKDR.

त्तिप्रश्येन (त्तिप्र + श्येन) m. *ein best. Vogel: अमृतवाका वयसाम् सा
त्तिप्रश्येनं जनयति* ÇAT. Br. 10,5,2, 10.

त्तिप्रसंधि (त्तिप्र + संधि) m. ÇĀNKH. ÇA. 12,13,5 = त्तिप्र (s. d.).

त्तिप्रकस्त (त्तिप्र + कस्त) m. N. pr. eines Rakshas (*schnellhändig*)
R. 6, 18, 41.

त्तिप्र्यो (von 3. त्ति) f. gaṇa भिदादि zu P. 3,3,104. 1) *Verlust, Abnahme,
das zu-Grunde-Gehen* AK. 3,3,7. H. 1523. — 2) *Verstoss gegen die Sitte,
= आचारभेद* P. 8,1,60. 2,104.

त्तिप्रिका f. N. pr. der Grossmutter des Königs Kākavarman Ri-
Ā-TAR. 5, 289.

त्तिप्, त्तिवति und त्तिव्यति *ausspielen* DAṬUP. 15, 59. 26, 4. — Vgl.
ष्ठिव् und क्षीव्.

क्षी = 3. त्ति DAṬUP. 31, 35, v. 1.

क्षीन्, क्षीन्ति *einen undeutlichen Laut von sich geben* DAṬUP. 7, 63.
क्षीन्ति दासी *stöhnt* MAITR. bei WEST.

क्षीन्न (von क्षीन्) n. *das Pfeifen der hohlen Bambusröhre* H. 1409.

क्षीण s. u. 3. क्षी.

क्षीणतमम् (क्षीण *verschwunden* + तमम् *Finsterniss*) m. N. pr. eines
Vihāra RĀĀ-TAR. 1, 147.

क्षीणता (von क्षीण) f. *das Mitgenommensein, Beschädigtsein* MĀKĀN. 47, 3.
क्षीणवासिन् (क्षीण + वा) 1) adj. *ein verfallenes Gebäude bewohnend*.
— 2) m. *Taube* WILS.

क्षीणाष्टकर्मन् (क्षीण + अष्टन् - कर्मन्) m. *ein Arhant* (beiden Āgāna)
H. 24.

नीव् und नीव् s. नीव्, नीव्.

नीरे^१ Uṅ. 4, 34 (नीरे^२?) 1) m. n. gaṇa घर्घर्चादि zu P. 2, 4, 81. Siddh. K. 249, b, 4. Zn belegen nur das von den Lexicographen anerkannte neutr.

a) Milch Naigh. 1, 12. AK. 2, 9, 51. TṚIK. 2, 9, 17. H. 404. an. 2, 402. MED. r. 16. नीरेणं स्नातुः कुयवस्य येषैः RV. 1, 104, 3. नीरे ड्रुङ्ते 164, 7. 8, 2, 9. 10, 87, 16. VS. 19, 73. नीरे यदस्याः पीयते AV. 5, 19, 5. गवाम् 2, 26, 4. 5. नीरे सर्पिरथो मधुं 10, 9, 12. CAT. Br. 2, 3, 4, 16. 9, 3, 2, 4. TS. 3, 4, 8, 7. M. 5, 8. 8, 326. 10, 88, 92. 11, 212, 214. R. 5, 11, 2. Suṣr. 1, 128, 17. die verschiedenen Arten von Milch 175. fgg. हेसो हि नीरमादत्ते तन्मिथ्रा वर्जयत्यपः Çāk. 133. घ्नाननीरे^३ CAT. Br. 14, 1, 2, 13. गोनीरे^४ 2, 4, 18. H. 57. Suṣr. 1, 173, 12. योयित्नीरे 2, 323, 18. स्त्रीनीरे M. 5, 9. नीरेदके KĀTJ. Çr. 18, 5, 8. 21, 4, 19. नीरयाजिन् ÇAT. Br. 1, 6, 4, 14. नीरेक्यातर् (नी^५ gaṇa पुक्तारोह्यादि zu P. 6, 2, 81) 2, 3, 3, 15. KĀTJ. Çr. 4, 14, 31. नीरेकामिन् 10, 16. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा MBh. 13, 3700. P. 2, 3, 41, Sch. — b) Milchsafte von Pflanzen: न्यग्रोधनीरे R. 2, 52, 62. 63. सत्तीराणां च वृक्षाणाम् 4, 25, 23. Suṣr. 1, 167, 20. 327, 4. नीरेविय 2, 252, 4. Çāk. Ch. 43, 5. Megh. 106. नीरे = सरलद्रव das Harz der *Pinus longifolia* ÇABDAM. im ÇKDr.; vgl. नीरेक. — c) Wasser AK. 1, 2, 3, 4. 3, 4, 25, 134. H. 1069. H. an. MED. — 2) m. N. pr. eines Grammatikers (शब्दविद्योपाध्याय) RĀĠAN. Tar. 4, 488. Vgl. नीरेस्वामिन्. — 3) f. नीरा N. einer Pflanze (s. काकोली) RĀĠAN. im ÇKDr. — 4) नीरी N. verschiedener Milchsafte enthaltender Pflanzen ÇABDAM. im ÇKDr. — Das Wort wird Nir. 2, 5 auf नीर oder घस् zurückgeführt; das Erste ist wahrscheinlicher. Vgl. घस्तिनीरा, श्रा^०, दश^०, लोहित^०, काञ्चनीरी, तुगा^०, वक्^०, सुवर्ण^०.

नीरेक (von नीरे) m. Name einer Pflanze (s. नीरेमोरेट) RATNAM. 237.

नीरेकचुकिन् m. N. eines Grases, *Lipeocercis serrata* Trin. (नीरीश), RATNAM. 62. Vgl. कचुकिन्.

नीरेकाण्ठ (नीरे + काण्ठ) m. Säugling (Milch im Halse habend) H. 338. Auch नीरेकाण्ठक TṚIK. 2, 6, 7.

नीरेकन्द (नीरे + कन्द) m. N. einer Pflanze (s. नीरेविदारी) RĀĠAN. im ÇKDr. Auch नीरेकन्दा f. ĠAṬINDH. ebend.

नीरेकलम्ब (नीरे + कलम्ब = कर्म), s. नीरेकलम्भि.

नीरेकाकोलिका (ÇABDĀK. im ÇKDr.) = नीरेकाकोली (RATNAM. und RĀĠAN. im ÇKDr.) N. einer Pflanze; s. काकोली.

नीरेकाण्ठक (नीरे + काण्ठ) m. N. zweier Pflanzen: *Tithymalus antiquorum* Moench. (सुक्की) und *Calotropis gigantea* (घर्क) RĀĠAN. im ÇKDr.

नीरेकाष्ठा (नीरे + काष्ठा) f. N. einer Pflanze (s. वटी) RĀĠAN. im ÇKDr.

नीरेकीट (नीरे + कीट) m. ein best. in Milch lebendes Insect HĀR. 136.

नीरेकव (नीरे + कव) m. N. einer Pflanze (s. डग्धयायाण) RĀĠAN. im ÇKDr.

नीरेखरूर (नीरे + ख^०) m. eine Art Dattelbaum ÇKDr. unter नीरेका.

नीरेगर्भ (नीरे + गर्भ) m. N. pr. eines als Flamingo wiedergeborenen Brahmanen HARIV. LANGL. t. I, p. 103.

नीरेघृत (नीरे + घृत) n. geklärte Butter mit Milch vermischt Suṣr. 1, 181, 9. 2, 473, 18. — Vgl. नीरेसर्पिस्.

नीरेञ्ज (नीरे + ञ्ज) n. Knollenmilch H. 406. RĀĠAN. im ÇKDr.

नीरेतरंगिणी (नीरे + त^०) f. Titel einer von Kshirasvāmin verfassten Grammatik COLEBR. Misc. Ess. II, 49.

नीरेतैल (नीरे + तैल) n. eine best. aus Milch, Oel u. s. w. bereite Salbe Suṣr. 2, 43, 13.

नीरेतोयधि (नीरे + तो^०) m. das Milchmeer R. 6, 26, 6. — Vgl. नीरेद.

नीरेदल (नीरे + दल) m. *Calotropis gigantea* (s. घर्क) RĀĠAN. im ÇKDr.

नीरेदात्री (नीरे + दात्री) adj. f. milchgebend (Kuh) MBh. 13, 4919.

नीरेद्रुम (नीरे + द्रुम) m. *Ficus religiosa* Lin. (s. घस्यत्य) RĀĠAN. im ÇKDr.

नीरेधर (नीरे + धर) m. N. pr. eines Königs LIA. II, 978.

नीरेधात्री (नीरे + धात्री) f. Säugamme VJURP. 249.

नीरेधेनु (नीरे + धेनु) f. eine durch Milch u. s. w. symbolisch dargestellte milchende Kuh (den Brahmanen als Geschenk dargebracht) VĀR. P. im ÇKDr.

नीरेनाश (नीरे + नाश) m. N. eines Baumes, *Trophis aspera* (शाखोट), RĀĠAN. im ÇKDr.

नीरेनिधि (नीरे + निधि) m. das Milchmeer: इन्द्रुः नीरेनिधाविव (प्रमृतः) RAĠH. 1, 12. सुधां नीरेनिधिं मध्याति SIDDH. K. zu P. 1, 4, 51. — Vgl. नीरेद.

नीरेनीर (नीरे + नीर) n. 1) Wasser mit Milch: नीरेनीरसमं मित्रं प्रशंसति विचक्षणाः । नीरे नीरेपति तत्र बद्धौ तप्यति तत्पपः ॥ Vet. 12, 18. — 2) Umarmung (eine so innige Verbindung wie zwischen Milch und Wasser) ÇABDAM. im ÇKDr.

नीरेप (नीरे + प) adj. Milch trinkend, Beiw. einer Art Büsser MBh. 13, 646. von Säuglingen: बालास्ते ऽपि त्रिविधाः नीरेपाः नीरेपादा घ्नान्नादा इति । तेषु संवत्सरपराः नीरेपा द्विसंवत्सरपराः नीरेपादाः परतो ऽन्नादा इति Suṣr. 1, 129, 1. fgg. subst. Säugling, Kind überh. H. 338, Sch. न तेषां नीरेपाः केचिज्जायन्ते कुलवर्धनाः । प्रजातयेण युव्यन्ते कुलवंशक्षयेण च ॥ MBh. 13, 5986.

नीरेपरिणन् (नीरे + परिण) m. *Calotropis gigantea* (s. घर्क und नीरेदल) RĀĠAN. im ÇKDr.

नीरेपलाण्डु (नीरे + प^०) m. eine Art Zwiebel Suṣr. 1, 219, 16.

नीरेपार्क (नीरे + पार्क) adj. in Milch gekocht: घ्रादन RV. 8, 66, 10.

नीरेपाण (नीरे + पाण) m. pl. Milchtrinker, Bein. der Uṣṇara P. 8, 4, 9, Sch. adj. woraus Milch getrunken wird: नीरेपाणी und नीरेपानी पात्री DURGAD. zu MUGDHAB. ÇKDr.

नीरेपायिन् (नीरे + पा^०) m. pl. (नीरेपायिणस्) Milchtrinker, Bein. der Uṣṇara P. 3, 2, 81, Sch.

नीरेभृत (नीरे + भृत) adj. der mit Milch unterhalten, bezahlt wird, von einem Kuhhirten M. 8, 231.

नीरेमय (von नीरे) adj. Milch darstellend: वत्सं कल्पय मे वीरे येनाहं वत्सला तव । दोहये नीरेमयान्कामाननुत्प्रं च दोहनम् ॥ Buṅ. P. 4, 18, 9.

नीरेमोचक (नीरे + मो^०) m. eine Art *Moringa* (s. मोचक) WILS.

नीरेमोरेट (नीरे + मो^०) m. eine best. kriechende Pflanze (मितहु, मुदल, नीरेक) RATNAM. 237. Suṣr. 1, 157, 2.

नीरेय (von नीरे), नीरेपति den Anschein von Milch haben Vet. 12, 19.

नीरेयष्टिक (नीरे + य^०) m. a dish of liquorice and milk WILS. — Wohl nur ein verlesenes नीरेयष्टिक.

तीरलता (तीर + लता) f. = तीरविदारी RĀGĀN. im ÇKDR. unter dem letzten Worte.

तीरवत् (von तीर) 1) adj. mit Milch versehen: चरू AV. 18, 4, 16. — 2) f. वती N. pr. eines Flusses MBh. 3, 8046.

तीरवल्ली (तीर + व०) f. N. einer Pflanze (s. तीरविदारी) RĀGĀN. im ÇKDR.

तीरवारि (तीर + वारि) m. das Milchmeer H. 1075. — Vgl. तीरोद्.

तीरवारिधि (तीर + वा०) m. dass. KATHĀS. 22, 188.

तीरविकृति (तीर + वि०) f. Knollenmilch AK. 2, 9, 44. — Wohl eher nur Erklärung von कूर्चिका.

तीरविदारिका f. = तीरविदारी ÇABDAR. im ÇKDR.

तीरविदारी (तीर + वि०) f. N. einer Pflanze, *Batatas paniculata* Chois. AK. 2, 4, 3, 29. Nach ÇKDR. = कृत्तभूमिकुम्भाएट, also verschiedenen von तीरशुक्ता.

तीरविषाणिका (तीर + वि०) f. N. zweier Pflanzen: *Tragia involu-crata* Lin. (वृश्चिकाली) und = तीरकाकोली RĀGĀN. im ÇKDR.

तीरवृक्ष (तीर + वृक्ष) m. 1) *Ficus glomerata* (s. उडुम्बर) RATNAM. 200. ĠAṬĀDH. im ÇKDR. SUÇR. 1, 211, 12, 16. 220, 7. 238, 5. 369, 5. 2, 3, 5. 56, 12. 217, 4. 366, 4. 371, 6. ÇĀK. 34, 28. Nach BHAR. = तीरिका, nach RĀGĀN. = राजादनी ÇKDR. — 2) gemeins. Bez. der vier Bäume न्यग्रोध, उडुम्बर, अश्वत्थ und मधूक SUÇR. 1, 6, 18. 2, 14, 14.

तीरव्रत (तीर + व्रत) adj. in Folge eines Gelübdes von Milch lebend KĀTJ. ÇR. 7, 4, 20.

तीरशर (तीर + शर) m. Milchklumpen, Quark (s. ग्रामिन्ता) H. 831.

तीरशीर्ष (तीर + शीर्ष) m. das Harz der *Pinus longifolia* (श्रीवास) RĀGĀN. im ÇKDR.

तीरशुक्रा (तीर + शुक्र) f. = तीरविदारी und तीरकाकोली RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. तीरशुक्ता.

तीरशुक्ता (तीर + शुक्ता) 1) m. N. zweier Pflanzen: *Trapa bispinosa* Roxb. (बलकाण्टका) ÇABDĀK. im ÇKDR. = राजादनी RĀGĀN. ebend. — 2) f. श्री *Batatas paniculata* Chois. (शुक्ताभूमिकुम्भाएट ÇKDR.) AK. 2, 4, 3, 28. SUÇR. 1, 37, 13. 2, 32, 2. 138, 1.

तीरश्री (तीर + श्री) adj. mit Milch gemischt VS. 8, 57. ÇAT. BR. 12, 6, 4, 25. TS. 4, 4, 9, 1.

तीरषट्टिक (तीर + ष०) n. Shashṭika-Reis in Milch gekocht JĀGĀN. 1, 303 (°षाष्टिक).

तीरस m. = तीरसार RĀGĀN. im ÇKDR.

तीरसंतानिका (तीर + सं०) f. mit Milch versetzter Quark RĀGĀV. im ÇKDR. (°संतानिका).

तीरसमुद्र (तीर + स०) m. das Milchmeer PAÑKĀT. 44, 21. in Çvetadvīpa TANTRAS. im ÇKDR. — Vgl. तीरोद्.

तीरसर्पिस् (तीर + सर्प०) u. mit Milch versetzte geklärte Butter SUÇR. 2, 43, 14. 192, 15. — Vgl. तीरघृत.

तीरसागर (तीर + सा०) m. das Milchmeer BHĀG. P. 8, 3, 11. °सुता f. ein Bein. der Lakshmi KAVIKALPALATĀ im ÇKDR. — Vgl. तीरतोषधि, तीरनिधि, तीरोद् u. s. w.

तीरसार (तीर + सार) m. ein best. Product der Milch (im Hindi: पालनिनु) RĀGĀN. im ÇKDR. Butter WILS.

तीरस्फटिक (तीर + स्फ०) m. viell. eine Art Opal (milchweiss) H. 1068. — Vgl. शक्राशस्फटिक und तैलस्फटिक.

तीरस्य (von तीर), तीरस्यति nach Milch, nach der Brust verlangen P. 7, 1, 51.

तीरस्वामिन् (तीर + स्वा०) m. N. pr. eines Grammatikers und Erklärers des Amarakosha COLEBR. Misc. Ess. 11, 49. 34. 33. ROTH, NIA. LII. MALLIN. ZU KUMĀRAS. 6, 46. Sch. zu H. 179. 333.

तीरश्रुद् (तीर + श्रुद्) m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

तीराब्धि (तीर + अब्धि) m. das Milchmeer ÇABDAR. im ÇKDR. KATHĀS. 22, 186. — Vgl. तीरोद्.

तीराब्धिज (तीराब्धि + ज) 1) m. a) der Mond H. an. 4, 53. MED. Ġ. 32. — b) Amṛta u. s. w.; Alles was bei der Quirlung des Milchmeers zum Vorschein kam (अमृतादिसमूह). — c) ein Bein. Çesha's. — d) ein Bein. Tārکشja's H. an. — 2) f. श्री ein Bein. der Lakshmi H. an. MED. — 3) n. a) Seesalz. — b) Perle diess. — In den beiden letzten Bedeutungen wohl eher तीराब्धिज.

तीराब्धितनया (ती० + त०) f. ein Bein. der Lakshmi AK. 1, 1, 4, 23. Auch तीराब्धिमानुषी H. ç. 76.

तीराम्बुधि (तीर + अम्बुधि) m. das Milchmeer KATHĀS. 17, 8. BHARṬ. 2, 6 (falsche Lesart für तीराम्बुधि).

तीराविका f. = तीरावी ÇABDAR. im ÇKDR.

तीरावी (von तीर) f. eine Art *Asclepias* (डुग्धिका) AK. 2, 4, 3, 18.

तीराह (तीर + आह) m. das Harz der *Pinus longifolia* TRĀK. 2, 6, 37. तीराहय m. dass. II. 132 (lies °घृताहयः).

तीरिका (von तीर) m. 1) eine Art Schlange SUÇR. 2, 263, 20. — b) ein best. Baum MBh. 3, 11570. LALIT. 336 (fem.?). — 2) f. श्री a) Milchgericht (परमात्र) RĀGĀN. im ÇKDR. — b) eine Art Dattelbaum (तीरखर्बूर und पिण्डखर्बूर ÇKDR.) AK. 2, 4, 3, 26.

तीरिन् (wie eben) 1) adj. a) milchreich: गौः AV. 7, 50, 9. JĀGĀN. 1, 204. MRĀKĀN. 178, 9. — b) Milchsaft enthaltend, von Pflanzen; z. B. dem Udumbara ÇAT. BR. 6, 6, 3, 3. काण्टकित्तीरिणस्तु समूलान्परिखाय ऀCV. GRHJ. 2, 7. KĀTJ. ÇR. 25, 7, 16. GORR. 4, 7, 3. M. 8, 246. SUÇR. 1, 327, 4. 2, 23, 6. 126, 10. 300, 4. न्यग्रोधोडुम्बराश्वत्थपारिशस्रतपाद्याः । पञ्चैते तीरिणो वृतास्तेषां लक्ष्य-चलत्तणम् ॥ केचित्तु पारिशस्राने शिरीषं वेतसं परे (sc. वदन्ति) । RĀGĀN. im ÇKDR. Vgl. तीरवृक्ष. — 2) m. ein best. Baum, etwa der Udumbara, könnte verstanden sein SUÇR. 1, 133, 16. 377, 16. 2, 490, 5. Nach den Lexicogr. im ÇKDR. tragen eine Menge von Pflanzen diesen Beinamen: तीरिका ÇABDAR. डुग्धिका ÇABDĀK. ह्रुही, अर्क, राजादनी, डुग्धपायाण, वट, प्लव, सोमलता, स्वाली RĀGĀN. — 3) f. तीरिणी N. verschiedener Pflanzen: काञ्चनतीरी u. s. w., कुटुम्बिनी, काश्मरी, डुग्धिका RĀGĀN. im ÇKDR. वराहक्राता ÇABDĀK. im ÇKDR. — SUÇR. 2, 67, 17.

तीरीय (wie eben), तीरीयति nach Milch verlangen P. 7, 1, 51, Sch.

तीरीश m. = तीरकञ्चुकिन् RATNAM. 62.

तीरीयी (von तीर) f. Milchgericht HALĀJ. im ÇKDR.

तीरोद् (तीर + उद्) adj. Milch statt Wasser führend; subst. das Milchmeer P. 6, 3, 57. VĀRĪL. Sch. AK. 1, 2, 3, 2. तीरोद्: सागराणां च (असि) MBh. 13, 947. 3, 16289. 12, 13054. 13, 832. HARIV. 12834. R. 4, 37, 28. 40,

44. सु०. 2, 168, 2. KUMĀRAS. 7, 26. तीरोदमयन *das Quirlen des Milchmeers* (durch die Götter und Ungötter um das Amṛta zu gewinnen) MBH. 1, 366. B. 1, 45, 18. VARĀH. BRH. S. 16, 6. 42 in Verz. d. B. H. 240. 244. DEV. 5, 63. *das Milchmeer* umspült Krauṅkādṛpa BHĀG. P. 5, 4, 34, 20, 18. तीरोदतनया f. *die Tochter des Milchmeers*, ein Bein. der Lakshmi H. 226. तीरोदतनयापति m. ein Bein. Vishṇu's KAVIKALPALĀTĀ im ÇKDR. तीरोदनन्दन m. *der Sohn des Milchmeers, der Mond* ÇĀNDAR. im ÇKDR.

तीरोदधि (तीर + उदधि) m. *das Milchmeer* MBH. 12, 12778. BHĀG. P. 2, 7, 13. 8, 6, 22. — Vgl. तीरोद.

तीरोर्मि (तीर + उर्मि) m. *Milchwooge, eine Woge des Milchmeers* RAGH. 4, 27.

तीरोदनं (तीर + दानं) m. *mit Milch gekochter Reisbrei* P. 2, 1, 34, Sch. ÇĀT. BR. 2, 5, 3, 4. 11, 5, 2, 5. 14, 9, 4, 13. KAUC. 43, 49. सु०. 2, 474, 4.

तीव्, तीवति *ausspeien, vomiren* DUĀTUP. 15, 59. — Vgl. तिच् und षिव्.

— प्र, partic. प्रतीवित P. 8, 2, 55, Sch.

तीव adj. f. *घ्रा berauscht, aufgeregt* AK. 3, 1, 32. H. 436. MBH. 1, 7912. 7914. 7, 614. R. 5, 20, 5, 24. उन्मत्तभूताः क्षवगा मधुपानप्रकर्षिताः। तीवाः कुर्वन्ति हास्यं च कलहंश्च तयापरे ॥ 60, 12. मधुमदतीवा AMAR. 85. KATHĀS. 10, 142. 13, 19. RĀGĀ-TAR. 3, 205, 458. तीवस्यात्तःकरणकारिणाः (Elephant) BHART. 3, 82. तीविव (unregelmässige Contraction oder von einem Thema तीवन्) BHĀG. P. 5, 17, 20. तीविता f. *Trunkenheit* KATHĀS. 13, 10. — Nach 8, 2, 55 und VOP. 26, 101 ein partic. praet. pass. von तीव्.

1. तु, तौति; तिव्यति (Kār. 1 in der Siddh. K. zu P. 7, 2, 10); तिविता VOP. 8, 60. 9, 53. *niesen* DUĀTUP. 24, 27. ÂCV. GRHJ. 3, 6. सु०. 1, 38, 13. तुवा M. 5, 145. MBH. 13, 5067. तुवती M. 4, 43. तुवतस्तु मनोजिज्ञे इत्याकुर्वाणतः तुतः BHĀG. P. 9, 6, 4. रात्रौ मयि तुवति तितियालयुञ्ज्या। जीवति मङ्गलवचः परिकृत्य कोपात् KAURAP. 11. चुनाय चाशुभम् BHATT. 14, 75. — partic. तुत 1) *der da geniest hat*: तुतानामभिनन्दनम् MBH. 13, 7584. — 2) = *अवतुत worauf man geniest hat* MBH. 13, 1577. — 3) n. *das Niesen* AK. 2, 6, 2, 3. TRIK. 3, 3, 196. H. 463. JĀGĀ. 1, 196. सु०. 1, 408, 19. Nach ÇĀNDAR. auch m. und f. (तुता). — desid. चुनायवियति Siddh. K. 153, 6, 10.

— *अव auf Etwas niesen; अवतुत worauf man geniest hat* M. 4, 213. 5, 125. MBH. 13, 4367.

2. तु n. nach NAIGH. 2, 7 so v. a. अन्न *Speise*: तन्नद्यदी मर्नसो वेनतो वाग्बेष्टस्य वा धर्मणि तोरनीके (SV. धर्मं च्युतोः) RV. 9, 97, 22. विश्वं विश्वेष्टि द्विषणाम्य तु 10, 61, 12. — Wohl von घस्. Vgl. तुमत्, पुरुतु.

तुषा m. *Seifenbaum* (s. अरिष्ट) ÇĀNDAR. im ÇKDR.

तुषा s. u. नुद्रे.

तुषक (von तुषा) m. *eine Art Trommel* (bei einem Todteugeleite geschlagen) H. 4, 85.

तुत् (von 1. तु) f. *das Niesen* AK. 2, 6, 2, 3. TRIK. 3, 3, 413. H. 463.

तुत 1) s. u. 1. तु. — 2) *scharf* H. 1484. Falsche Form für दणुत.

तुतक (von तुत *das Niesen*) m. *schwarzer Senf* RĀGĀ. im ÇKDR.

तुताभिजनन (तुत + अभिजन्) m. *dass.* H. 418. SVĀMIN zu AK. 2, 9, 19. ÇKDR. — Vgl. तुधाभिजनन.

H. Theil.

तुति (von 1. तु) f. *das Niesen* VOP. 9, 53.

नुत्कारी (नुत् oder नुध् + करी von 1. वार) f. N. einer Pflanze: भुञ्जं गवातिनी सूरिः सर्पाती नुत्कारी स्पृष्टा ÇĀNDAR. Vulg. कङ्कालिका ÇKDR. नुत्पिपासित (von नुध् + पिपासा) adj. *von Hunger und Durst gequält* M. 8, 93. BHĀG. beim Sch. zu ÇĀK. 16, 10, 11.

नुद्रे, तौदति *anstossen, stampfen, durch Stossen oder Stampfen erschüttern* NAIGH. 2, 14 (गतिकर्मन्). उत तौदन्ति रोदन्ती मक्त्वा RV. 7, 85, 1. med. *sich bewegen, agitari*: तौदन्त आपो रिणति वनानि 5, 38, 6. तुणात्ति, तुन्ते; तौत्स्यति (Kār. 3. in Siddh. K. zu P. 7, 2, 10); *zerstampfen* DUĀTUP. 29, 6. तुणाच्च सर्पाण्याताले BHATT. 6, 36. ते तम् — अत्रौत्सुः पदैः 15, 43. अतुणाद्वाङ्गिकुञ्जरम् 17, 66. — partic. तुषा 1) *mit Füßen getreten, zerstampft*: हरिणचरणानुषोपात्ताः (वनभूमयः) ÇĀNTIC. 2, 16. खेवानात्रमपि तुषादा मनोवर्त्मनः परम्। न व्यतीयुः प्रजास्तस्य नियन्तुर्नमिवृत्तयः ॥ RAGH. 1, 17. गजपादनुषसमावासाः (शशकाः) PAÑĀT. 160, 3. स्वसैन्यचरणानुषं वेपयन्पाटलं भुवः BHĀG. P. 3, 21, 53. (राजसैः) वृक्षरुमसंभुमनुषाभिन्नविपन्नैः BHATT. 4, 42. *zerstampft, zerrieben, gemahlen*: उलूखले तुषाः P. 4, 2, 92, Sch. सु०. 1, 164, 2. 2, 72, 9. 331, 4. 378, 5. — 2) *zerbrochen, zersplittert, zerstoehen, durchbohrt*: वातरुणा इव तुषो जीर्णमूलो वनस्पतिः MBH. 3, 678. तुषात् MRĀH. 144, 12. न ममाद् दितेर्गर्भः — वरुधा कुलिशनुषो द्वैष्यन्नेषा यथा भवान् BHĀG. P. 6, 18, 64. तुषाः शस्त्रैर्विषयन्ते MĀR. P. 22, 43. *verletzt* (von einem Gelübde): तस्यानुषं ब्रह्मचर्यं भविष्यति R. 1, 8, 9. — 3) *tritus, geübt* H. 345. व्यायामनुषगात्र सु०. 2, 139, 12. — caus. *durch Stampfen erschüttern, agitare*: अत्रौदयच्छ्वसा नामं वृद्धं वार्षा वातस्तविषीभिरिन्द्रैः RV. 4, 19, 4. *zerstampfen, zerreiben*: मूलम् सु०. 2, 66, 13. *verkleinern* (künstliches denom. von नुद्रे) BHATT. 18, 26.

— *अव zerstampfen, zerstoessen, zerreiben*: ताण्डुलानवतुद्य सु०. 1, 163, 13. 2, 33, 15. 36, 11.

— प्र *zerstampfen*: मित्रघ्नस्य प्रचुनोद् गदयाङ्गम् BHATT. 14, 33, 87. प्र-तुषा 12, 75. *zerstoehen, zerfleischt*: स्त्रीवाक्याङ्कशप्रनुषा PAÑĀT. II, 150.

— वि *zerstampfen*: वेगधमणाविनुषा मर्को DEV. 3, 25.

— सम् *feststampfen*: ववन्धुर्वन्धनीयाश्च तौद्यान्संचुनुडस्तथा। विभि-डुर्भेदनीयाश्च तौस्तान्देशीस्ततस्ततः ॥ R. 2, 80, 10. *zerstoessen, zerreiben* KAUC. 28, 49. सु०. 1, 147, 10. 164, 9. 2, 36, 14.

नुद्रे (von नुद्रे) m. *Mehl* ÇKDR.

नुद्रे (wie eben) Uṅ. 2, 13. 1) adj. f. *घ्रा*; compar. तौदीयस्, superl. तौ-दिष्ठ P. 6, 4, 156. VOP. 7, 56. AK. 3, 2, 61. a) *klein, winzig* AK. 3, 4, 25, 179. H. 1427. a n. 2, 403. MED. r. 17. पशवः VS. 14, 30. TB. 3, 1, 2, 12. JĀGĀ. 2, 225. (स्ययः) नुद्रेमूक्ताः, मरुमूक्ताः RV. ANUKR. Einl.; vgl. AV. 19, 22, 6. 23, 1. यदिदं नुद्रे सर्पिण्यम् ÇĀT. BR. 1, 5, 3, 11. 2, 5, 1, 2. 4, 1, 2, 16. नुद्रेः सत्त इमां लोकानापर्ययति 10, 4, 2, 13. 14, 5, 1, 23. नुद्रेणि (भूतानि) KHĀND. UP. 5, 10, 8. नुद्रेमिन्नाणि AIT. UP. 5, 3. नुद्रेमृग MBH. 3, 370. Hip. 4, 19. R. 3, 33, 24. सु०. 2, 139, 13. नुद्रेमत्स्य MATSOP. 6. नुद्रेकम्बु II. 1205. नुद्रेशङ्काः AK. 1, 2, 2, 23. नुद्रेणमत्स्यसंवात 19. नुद्रेशत्रु 3, 4, 1, 18. नुद्रे-कूप H. 1093. नुद्रेराम 1113. नुद्रेमलशङ्कापुरुष PAÑĀT. 163, 14. नुद्रे im Gegens. zu पस्तयोसैः MEGH. 17. नुद्रेः ह्यातकोदिकैः BHĀG. P. 6, 12, 22. नु-द्रायुस् 1, 16, 7. — b) *niedrig, gemein, niederträchtig*: (राजा) कामात्मा विषमः नुद्रे द्वापतेव निरुन्यते M. 7, 27. JĀGĀ. 1, 309. N. 11, 34, 36. 19, 5. INDR. 2, 6. DRAUP. 9, 21. R. 3, 8, 2. 5, 56, 62. 6, 90, 1. PAÑĀT. I, 334. 429.

72, 12, 16. काञ्चिदाचरितो पूर्वैर्नरदेव पितामहेः । वर्तसे वृत्तिमनुद्राम् MBn. 2, 152. नुद्रं हृदयैर्द्विल्यम् BHAG. 2, 3. नुद्रकर्मन् R. 2, 33, 18. °शील 3, 33, 60. °घात्मन् 68. °समाचार PAKĀT. III, 140. मायोपेनेन्द्रजालानि नुद्रोपाया इमे त्रयः H. 738. böse, schlecht (im Scherz) MĀLAV. 49, 9. = क्रूर, घ्रथम *grausam*, *niedrig* (= खल *gemein* II. c. 93) AK. 3, 4, 25, 179. = कीनाश 28, 217. = किंपचान *geizig* 3, 1, 48. TRIK. 3, 3, 333. H. 368. = दरिद्र *arm* (II. c. 92), कृपाण *geizig*, निकृष्ट *gemein*, नृशंस *grausam* H. an. = घ्रथम, क्रूर, कृपाण MED. — 2) m. a) *Reisthellen* (ताण्डुलावयव) UNĀDIR, im SAMKHSIPTAS. ÇKDR. Vgl. नुद्र n. — b) *Biene*: नुद्रस *Honig* BnĀg. P. 5, 13, 10. Vgl. नुद्रा. — c) N. einer Pflanze, *Artocarpus Lacucha* (लकुच, उरु), ÇARDAR. im ÇKDR. — d) pl. *eine best. Art von Werken* Verz. d. B. H. 71, 7 v. u. Ind. St. 1, 43. Vgl. नुद्रकल्प. — 3) f. नुद्रा a) *ein verkrüppeltes Weib*; *ein niedriges, verachtetes Frauenzimmer* P. 4, 1, 131. = अनियतपुंस्का oder घ्रङ्गकीना *die es mit vielen Männern zu thun hat* oder *ein verkrüppeltes Frauenzimmer* PAT. = व्यङ्गा (= घ्रङ्गकीना), वेण्या (H. c. 112. = अनियतपुंस्का) und नटी *Tänzerin* AK. 3, 4, 25, 179. H. an. MED. *ein zänkisches Weib* (वादरता) ÇARDAR. im ÇKDR. — b) *Biene* P. 4, 3, 119. AK. II. 1213. H. an. MED. मन्त्रिका: कपिला: सूम्भा: नुद्रा-व्यास्तकृतं मधु । मुनिभिः नौद्रमित्युक्तं तद्वर्णात्कपिलं भवेत् ॥ BnĀVAPR. im ÇKDR. n. d. W. नौद्र. *Fliege* überh. TRIK. H. an. MED. Vgl. नौद्र. — c) Name verschiedener Pflanzen: *Solanum Jacquini* Willd. AK. 2, 4, 3, 12. 3, 4, 25, 179. H. an. MED. RATNAM. 7. = वृहता H. an. = चाङ्गेरिका (चाङ्गेरी) und किंसा H. an. MED. = गवेधुका RATNAM. im ÇKDR. — 4) n. SIDDH. K. 249, b, 1. *Stäubchen, Mehl*: घ्रवं स्रवेदशशो ऽवतरामव नुद्रमिव स्रवेत् RV. 1, 129, 6. घ्रा यथा मन्दसानः किरामिन् नः प्र नुद्रव त्मना धृपत् VĀLARH. 1, 4.

नुद्रक (von नुद्र) 1) adj. *klein, winzig*: नुद्रकाणां पशूनाम् im Gegens. zu प्रुभेयु मृगपत्नियु M. 8, 297. श्वास (vgl. नुद्रश्वास) SUCR. 2, 497, 7. — 2) m. a) *eine best. Pflanze* SUCR. 2, 138, 2. — b) pl. N. pr. eines vom Waffenhandwerk lebenden Volkes, 'Οξυδραχοι P. 5, 3, 114, Sch. MBn. 2, 1871. Z. f. d. K. d. M. III, 199. fg. LIA. I, 633, N. 4. 824, N. 5. II, 171. Vgl. नौद्रकमालव. — c) N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes des Prasenagit VP. 464. BnĀg. P. 9, 12, 14. LIA. I, Anh. XIII. — d) Titel einer Sammlung von Werken, = विनयनुद्रकवस्तु BURN. Intr. 363.

नुद्रकाण्टकारी (नुद्र + काण्ट) f. Name einer Pflanze, *Solanum Jacquini* Willd. (अमिद्रमनी), RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रकाण्टकी (नुद्र + काण्टक) f. *eine Art Solanum* (वृहती) BnĀVAPR. im ÇKDR. नुद्रभाण्टाकी v. l.

नुद्रकमानस (नु + मा) n. N. pr. eines Sees: काश्मीरिषु सरो दिव्यं नाम्ना नुद्रकमानसम् SUCR. 2, 169, 8. 173, 6.

नुद्रकल्प (नुद्र + कल्प) m. *das kleine Ritual*, Titel einer best. Art von Werken Ind. St. 1, 56, 58.

नुद्रकारलिका f. = नुद्रकारवेष्टी RĀĠAN. im ÇKDR. — Viell. falsche Form für नुद्र-करालिका.

नुद्रकारवेष्टी (नुद्र + का) f. *eine best. Cucurbitacee* (कुडुरुची, श्रीफलिका, प्रतिपत्रफला, सुपवी, कारवी, बरुपाला, नुद्रकारलिका, कन्दफला) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रकुलिश (नुद्र + कु) m. *eine Art Edelstein* (स. वैक्रान्त) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रकुष्ठ (नुद्र + कुष्ठ) n. *kleiner Aussatz*, so heissen eilf *leichtere Formen* der Krankheit, während sieben *schwerere* मरुकुष्ठ heissen SUCR. 1, 267, 19. 268, 20.

नुद्रकृप्ति (नुद्र + कृप्ति) f. Ind. St. 1, 50.

नुद्रनुर (नुद्र + नुर) m. = नुद्रगोनुरक RĀĠAN. im ÇKDR. unter dem letzten Worte.

नुद्रगोनुरक (नुद्र + गोनुर) m. *eine Varietät von Asteracantha longifolia* Nees RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रघण्टिका (नुद्र + घण्ट) f. *als Schmuck verwandte Glöckchen* AK. 2, 6, 3, 11. H. 663.

नुद्रघोली (नुद्र + घोली) f. N. einer Pflanze (चिचिष्टिका) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रचञ्चु (नुद्र + चञ्चु) f. N. einer Pflanze (चञ्चु, प्रुनकचञ्चुका, लक्सार-भेदीनी, कटुका, कटुपत्रिका) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रचन्दन (नुद्र + चण्ड) n. *rothes Sandelholz* RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रचिर्मिटा (नुद्र + चि) f. N. einer Pflanze (गोपालककटी) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रचूड (नुद्र + चूडा) m. *ein best. Vogel* (वुिग. गोसालिक) ÇABDAK. im ÇKDR.

नुद्रञ्जु (नुद्र + जन्तु) m. 1) *kleines Gethier* P. 2, 4, 8. घ्रा नकुलात्नुद्र-जसवः Sch. — 2) *eine Art Insect*, *Julus* (शतपदी) ÇABDAM. im ÇKDR.

नुद्रजातीफाल (नुद्र + जा) n. *Myrobalane* (s. ग्रामलक) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रजीर (नुद्र + जीर) m. *feiner Kümmel* ÇABDAK. im ÇKDR.

नुद्रजीवा (नुद्र + जीव) f. Name einer Pflanze (s. जीवती) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रंघर (नुद्रम्, acc. von नुद्र, + घर) adj. *Kleinem —, Winzigem nachgehend*: मृग BnĀg. P. 4, 29, 53.

नुद्रतुलसी (नुद्र + तु) f. *eine Art Ocimum* (अर्जक d. i. चर्चरभेद) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रदंशिका (नुद्र + दं) f. *eine Art Stechfliege* ÇATĀDB. im ÇKDR.

नुद्रडरालभा (नुद्र + ड) f. N. eines dornigen, von Kameelen gern gegessenen Strauchs RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रडुःस्पर्शा (नुद्र + डु) f. *Solanum Jacquini* Willd. (अमिद्रमनी) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रधात्री (नुद्र + धा) f. N. einer Pflanze (कर्वट) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रनासिका (नुद्र + नासिका) adj. *kleinmasig* H. 431.

नुद्रपत्र (नुद्र + पत्र) 1) f. °पत्रा *eine Art Sauerampfer* (चाङ्गेरी) HĀR. 102. — 2) f. °पत्री N. einer anderen Pflanze (s. वचा) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रपनस (नुद्र + पण) m. *Artocarpus Lacucha* (लकुच) RoXB. RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रपर्णा (नुद्र + पर्णा) m. *eine Art Ocimum* (अर्जक) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रपाषाणभेदा und °भेदी (नुद्र + पाण-भेद) f. N. einer Pflanze (चतुःपत्री, पार्वती, नगभू, अश्मकेतु, गिरिभू, कन्देराद्रवा n. s. w.) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रपिप्यली (नुद्र + पि) f. *wilder Pfeffer* (वनपिप्यली) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रपृषती (नुद्र + पृ) adj. f. *feingetüpfelt* VS. 24, 2.

नद्रपोतिका (नद्र + पो^०) f. N. einer Gemüsepflanze (s. मूलपोती) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्रपालक (नद्र + पाल) m. N. einer Pflanze (s. जीवन) ÇABDAĀ. im ÇKDR.

नद्रपाला (wie eben) f. N. verschiedener Pflanzen: भूमिनिम्बु ÇABDAM. im ÇKDR. इन्द्रवारुणी; गोपालकर्कटी; कण्टकारी; अग्निदमनी RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्रबुद्धि (नद्र + बु^०) m. N. pr. eines Schakals (von geringem Verstande) HĪR. 17, 18.

नद्रभाण्टाकी s. u. नुद्रकण्टकी.

नद्रमीन (नद्र + मीन) m. pl. N. pr. eines Volkes VAAĀU. BRH. S. 14, 24 in Verz. d. B. H. 241.

नद्रमुस्ता (नद्र + मु^०) f. *Scirpus Kysoor Roxb.* (s. कशेरु) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्ररस (नद्र + रस) 1) m. *Honig* BUĀC. P. 5, 13, 10. — 2) f. घ्रा N. einer Pflanze, *Pongamia glabra Vent.* (s. करञ्ज), HĪR. 101.

नद्ररोग (नद्र + रोग) m. *kleine Krankheit*; so heissen locale Uebel, namentlich Exantheme verschiedener Art; es werden deren vier und vierzig aufgezählt Suçr. 1, 292, 6. 9, 5. Davon नुद्ररोगिक adj. mit einer solchen Krankheit behaftet 18.

नद्रर्ल (von नुद्र) adj. *klein, winzig*; von Thieren und Krankheiten gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97.

नद्रवंशा (नद्र + वंश) f. N. einer Pflanze (s. वराकृक्ता) ÇKDR. ohne Angabe einer best. Autor. इति केचित्.

नद्रवर्षणा (नद्र + व^०) f. *eine kleine Art Stechfliege* (वरटा) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्रवल्ली (नद्र + व^०) f. N. einer Gemüsepflanze (s. मूलपोती) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्रवार्ताकिनी (नद्र + वा^०) f. *eine Art Solanum mit weissen Blüten* (श्वेतकण्टकारी) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्रवार्ताकी (नद्र + वा^०) f. *eine Art Solanum* (वृक्षी) AK. 3, 4, 14, 77.

नद्रशर्करा (नद्र + श^०) f. *ein best. zuckerhaltiges Rohr* (यावनालशर्करा) RĀĠAN. im ÇKDR. Auch नुद्रशर्करिका RĀĠAN. im ÇKDR. unter dem Worte यावनाली.

नद्रशार्ङ्गल (नद्र + शा^०) m. *eine Art Tiger* (चित्रव्याघ्र) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्रशीर्ष (नद्र + शीर्ष) m. N. einer Pflanze (s. मयूरशिला) ÇABDAĀ. im ÇKDR.

नद्रशुक्ति (नद्र + शु^०) f. *eine zweischalige Muschel* (जलशुक्ति) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्रश्यामा (नद्र + श्यामा) f. Name einer Pflanze (कठ्थी) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्रश्लेष्मातक (नद्र + श्ले^०) m. N. einer Pflanze (भूकबुद्दरक) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्रश्यास (नद्र + श्यास) m. *kurzer Athem* Suçr. 1, 52, 14. 2, 497, 12.

नद्रशेता (नद्र + शेता) f. N. einer Pflanze Suçr. 1, 138, 12. — Vgl. म-काशेता.

नद्रसहा (नद्र + सहा) f. N. zweier Pflanzen: 1) *Phaseolus trilobus*

Att. RATNAM. 53. RĀĠAN. im ÇKDR. Suçr. 1, 137, 5. 376, 5. 2, 461, 7. — 2) *die Colocynthen-Gurke* (इन्द्रवारुणी) RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. म-कासहा.

नद्रसुवर्ण (नद्र + सु^०) n. *Prinzmetall* (schlechtes Gold) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्रकन् (नद्र + कन्) *die Niederträchtigen tödtend*, ein Bein. Çiva's ÇIV.

नद्रकिल्बुलिका (नद्र + किल्^०) f. *Solanum Jaquini Willd.* (कण्टकारी) ÇABDAĀ. im ÇKDR.

नद्राग्निमन्थ (नद्र + अग्नि^०) m. *die zum Feueranreiben gebrauchte Premna spinosa* (s. u. अग्नि) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्राञ्जन (नद्र + अञ्जन) n. *eine best. bei Augenkrankheiten angewandte Salbe* Suçr. 2, 381, 19.

नद्राह्व (नद्र + अह्व) n. *die kleine Höhle des Herzens* JĀĠĀ. 3, 94. — Vgl. स्थूलाह्व.

नद्रापामार्ग (नद्र + अपा^०) m. *Desmochaeta atropurpurea DC.* (रक्तापामार्ग), eine zweijährige Pflanze, RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्रामलक (नद्र + आमलक) n. *Myrobalane* (ग्रामलक) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्रामलकसंज्ञ (नद्रा^० + संज्ञा) m. N. einer Pflanze (कर्कट) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्राम्बुपनस s. u. नुद्राम्बुपनस.

नद्राम्र (नद्र + आम्र) m. N. einer Pflanze (कोशाग्र) RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्राम्बुपनस (नद्र + अम्बु^०) m. *Artocarpus Lacucha* (लकुच) Roxb. ÇKDR. und WILS. nach TRIK.; die gedr. Ausg. (2, 4, 17) hat नुद्राम्बुपनस.

नद्राम्ना (नद्र + अम्ना) f. N. zweier Pflanzen: 1) *Oxalis corniculata* Lin. (अम्बुलोणिका) HĪR. 102. — 2) = शशाण्डुली RĀĠAN. im ÇKDR.

नद्राम्बिका (नद्र + अम्बिका) f. *eine Art Sauerampfer* (Oxalis), = चाङ्गरी u. s. w. RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रिका (von नुद्र) f. 1) *eine Art Stechfliege* (देश) RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) *als Schmuck verwandte Glöckchen* ÇABDAR. im ÇKDR. unter d. W. नुद्रघण्टिका.

नुद्रैष adj. von नुद्र gaṇa उत्कारदि zu P. 4, 2, 90.

नुद्रङ्गुदी (नद्र + इङ्गुदी) f. N. einer Pflanze (s. पचास) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रवारु (नद्र + श्वारु) m. N. einer Pflanze (गोपालकर्कटी) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रोडुम्बरिका (नद्र + उडु^०) f. *Ficus oppositifolia* (वाकोडुम्बरिका) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रोपोदकनाम्नी (नुद्र - उपोदक + नामन्) f. N. einer Gemüsepflanze (मूलपोती) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रोपोदकी (नुद्र + उपोदकी) f. N. einer Gemüsepflanze (मूहमपत्रा, माण्टयी) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुद्रोलूक (नद्र + उलूक) m. *eine kleine Eulenart* RĀĠAN. im ÇKDR.

1. नुध्, नुध्यति; conj. नुधत्; तोद्धा (Kār. 3 in Siddh. K. zu P. 7, 2, 10); नुधित्वा uud तोधित्वा (?); नुधित P. 7, 2, 52. VOP. 26, 102. 103. 204. Hunger empfinden Druṭup. 26, 81. नुध्यन्तो वर्षं आनुति दाः RV. 1, 104, 7. TS. 5, 3, 10, 6. मा नुधन्मा तृपत् AV. 2, 29, 4. अन्नुधत् TS. 7, 4, 3, 1. नुध्यन्तो ऽप्यधसन्व्यालारत्वामपालो कथं न वा BUATT. 5, 66, 6, 44. नुधित्वा

9, 39. नुधित्तं (nach dem gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36 von नुध् *Hunger*) *hungry* AK. 3, 1, 20. H. 392. KĀND. UP. 5, 24, 5. MBh. 1, 1093. 1958. 6728. 3, 2373. 2755. R. 3, 16, 24. 4, 31, 3. 5, 56, 56. Suṣr. 1, 372, 17. 2, 147, 19. RAGH. 2, 39.

— वि dass.: व्यनुद्यन् TBr. 2, 2, 3. 11, 5.

2. नुध् f. *Hunger* Naigh. 2, 7 (= घननामन्). AK. 2, 9, 54. H. 1372. H. c. 94. Hār. 141. RV. 7, 1, 19. यवेन् नुधं (तेरेम) 10, 42, 10. न वा उं देवाः नुधमिद्वयं देवः 117, 1. VS. 30, 18. AV. 4, 7, 3. नुधश्च सर्वास्तृतीयाश्च 11, 8, 21. ÇAT. Bā. 9, 1, 2, 5. TS. 1, 6, 2, 4. 5, 4, 4, 2. अथ नुधं नुदतामरातिम् TBr. 3, 1, 4, 14. सीदति नुधा M. 7, 134. 11, 24. अथसीदन् 4, 187. सेसीदन् 33. 34. 7, 133. नुधाधिपीडित 4, 67. नुत्क्षोपपीडित 8, 67. पीड्यमानः नुधा N. 9, 11. नुत्पिपासापरिश्रान्त SUND. 1, 8. नुत्पर (so zu lesen) MBh. 13, 4463. नुत्पिपासा^० Suṣr. 1, 4, 11. नुत्तृष्ण^० 229, 9. नुत्तृक्षे — यस्य न शाम्यतः 117, 3. नुत्प्रतीकारमाचरन् M. 10, 105. युष्माकं च नुत्प्रणाशं करोमि PAÑĀT. 87, 19. नुद्गातात्परलोकं प्रस्थितस्य 70, 13. तवेदानो नुत्तृक्षा च न वत्स्यति VID. 248. नुन्मे बलवती ज्ञाता MĀR. P. 8, 35. — Vgl. घननुध्.

नुधा (von 1. oder 2. नुध्) f. 1) dass. H. c. 94. नुधया पीड्यमानः N. 9, 12. परिपीड्यते PAÑĀT. 88, 4. नुधाशान्ति BHARTṚ. 2, 23. नुधार्दित Hip. 2, 3. नुधार्त 5. M. 10, 107. 18. नुधातुर GĀR. P. 116 im ÇKDR. नुधाकर Dhṛtas. 90, 11. — 2) myst. Bez. des Buchstabens प Ind. St. 2, 316.

नुधाकुशल (नुधा + कु^०) m. N. eines Baumes (विल्वान्नरवृत्त) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुधाभिजनन (नुधा + अभि^०) m. schwarzer Senf (*Hunger erzeugend*) AK. 2, 9, 19. — Vgl. नुत्ताभिजनन.

नुधामारं (नुधा, instr. von नुध्, + मार) m. *Hungertod* AV. 4, 17, 6. 7.

नुधालु (von नुधा) adj. *hungry* PAÑĀT. 88, 21.

नुधुन m. N. eines barbarischen Volkes (सैचकजाति) UP. 3, 55.

नुध्य (von नुध्) s. अन्नुध्य.

नुप् eine Sautra-Wurzel mit der Bed. अन्नसादन oder साद् Wrstr.

नुप 1) *Staude, Busch*, m. AK. 2, 4, 1, 8. II. 1117. गुल्मगुच्छन्नुपलताप्रतानोपधिर्वीरुधाम् JĀĠĀ. 2, 229. सवृत्तनुपलतः (गिरिः) MBh. 1, 6543. Hip. 1, 18. नुपा f.: काकादन्या समो नुपाम् Suṣr. 1, 171, 20. Unbestimmt ob m. oder f. 167, 10. MBh. 3, 12449. R. 2, 23, 7. Vgl. नुम्प. — 2) m. N. pr. eines alten Königs, eines Sohnes von Prasādhī und Vaters von Ikshvāku MBh. 14, 66. 2, 323. 13, 5669. 7682. — N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa von der Satjabhāmā HARIV. 9183 (LANGLOIS: कृप). — 3) m. N. pr. eines Berges im Westen von Dvārakā HARIV. 8950 (LANGLOIS: अन्नय).

नुपक (von नुप) m. f. *Staude, Busch*: अन्नदमूलः नुपको यद्दुत्पाटने सुखः Suṣr. 1, 88, 10. अर्त्विमात्रनुपका 2, 172, 5.

नुपटोडमुष्ट (नुप + डो^०) m. N. einer Pflanze (s. विप्रमुष्टि) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुपालु (नुप + ञालु) m. eine best. Art Knollengewächs (पानीपालु) RĀĠAN. im ÇKDR.

नुध्य (von नुम्) 1) adj. s. u. नुम्. — 2) m. a) *Butterstössel* P. 7, 2, 18. VOP. 26, 111. H. 1023. — b) eine Art coitus: पार्श्वोपरि पैदा कृत्वा योनौ लिङ्गेन ताडयेत् । बाहुभ्यां धारणं गाढं बन्धो वै नुध्यसंज्ञकः ॥ RATIM. im ÇKDR.

1. नुम्, नोभते, नुभ्यति (auch नुभ्यते) und नुभोति (P. 8, 4, 39; aber imper. नुभाण Siddh. K. zu d. St.) Dhātup. 18, 12. 26, 129. 31, 47. *agitari, schwanken, zittern, in Bewegung —, in Aufregung gerathen*; eig. (von Flüssigem) und übertr.: यदेतदादित्यस्य मध्ये नोभत इव KĀND. UP. 3, 3, 3. न किं नुभ्यति दुर्धर्यः समुद्रः R. 2, 34, 45. नुभ्यति तोयाशयाः Dhṛtas. 74, 4. यथा दृतिः नुभ्यति कम्पते च Suṣr. 1, 277, 2. 290, 3. नुभ्यमाण 97, 21. नुभ्यते Nir. 3, 16. नात्यर्थं नुभ्यते बाला गङ्गेव जलदागमे R. 5, 19, 30. महाक्रुद् इव नुभ्यन् (रावणः) BHATT. 9, 118. विश्वसृग्गणः । चुनोभे Bṛāg. P. 3, 6, 5. नुभ्यसि भिन्तुकि MBh. 1, 3289. न चुनुभे तदा धैर्यान्न चचाल धृतव्रतः 6675. चुनुभे द्विपतां मनः RAGH. 4, 21. नुभ्यति प्रसभमहा विनापि कृतोर्लीलाभिः किमु सति कारणे रमायः Çiç. 8, 24. नानुभाद्रान्तः BHATT. 17, 90. नार्यश्चनुभिर 14, 6. नापि चानुभत् (कुम्भकर्णाः) 13, 38. भानुरप्यपतिप्यत्त्वामनोभिप्यत चेदियम् wenn diese wanken, straukeln (in moral. Sinne) würde 21, 6. — partic. नुध्य (selten) und नुभित in *Bewegung —, in Aufregung gerathen*: नुध्यतोयाः (न्यः) MBh. 3, 12544. अन्धेः नुध्यता BHARTṚ. 3, 94. नुध्यो राजा Siddh. K. zu P. 7, 2, 18. नुध्यचित Suṣr. 2, 147, 19. नुध्यमनस् 134, 13. सागराः नुभिताः सर्वे R. 1, 65, 12. 5, 93, 22. 6, 87, 2. Suṣr. 1, 112, 4. यदिदं नुभितं स्थानान्मम तेजो ह्यनुत्तमम् । धारयिष्यति कस्तत् R. 1, 37, 15. 16. इमश्च पवनान्यधूनमूर्तिः नुभिततनुर्कुनुमान्कतस्तदा 5, 36, 77. नुभितविकृग Vikr. 115. नुभिताः पुररन्निणः Kathās. 13, 26. नुभितेन्द्रिय R. 4, 8, 45. रावणः नुभिताकारः 5, 41, 1. नुभितकृदय PAÑĀT. 21, 3. 36, 19. 162, 13. — caus. in *Bewegung versetzen, zum Schwanken bringen, aufregen*: समुद्रं नोभयामास R. 1, 1, 77. 16, 23. 43, 44. 4, 43, 13. 5, 3, 57. 93, 9. 6, 4, 10. MBh. 1, 1143. Suṣr. 2, 429, 1. Çiç. 9, 38. नोभ्यमाणा महावतिः मा नोः Matsjop. 42. (कदलीखाण्डम्) नोभयिष्यन् MBh. 3, 11120. गिरिः नोभितः R. 5, 54, 12. चम् भीमा नोभयामास सायकैः 6, 78, 1. वानरान् 4, 43, 14. तौ (विष्णुर्द्वौ) हि च्युतौ स्वकर्मभ्यः नोभयेतामिदं जगत् M. 8, 418. प्रकृतिं पुरुषं चैव नोभयित्वा स्वतेजसा । ब्रह्माणमसृजत् MBh. 13, 598. नोभिता योनिः Suṣr. 2, 397, 2. सुहृद्भिः नोभ्यमाणा (angetrieben) वै नैवामुञ्चत तौ तदा MBh. 13, 7256. Auch med.: विद्यार्थं तस्य तपसः नोभयस्व तम् (मुनिम्) BRAHMA-P. in LA. 51, 3. MĀR. P. 1, 40.

— प्र in *Bewegung —, in Schwanken —, in Aufregung gerathen*: सागरश्च प्रचनुभे R. 6, 87, 15. प्रचनुभे बलं सर्वमुद्धत इव सागरः MBh. 4, 1835. प्रानुभन्कुलपर्वताः BHATT. 13, 25. तस्य (राज्ञः) प्रनुभ्यते राष्ट्रम् M. 9, 254. प्रचाटानिलप्रनुभ्यत्कारिन् (Elephant) PRAB. 3, 15. — caus. in *Aufregung versetzen*: धातून् Suṣr. 2, 427, 10.

— संप्र in *Bewegung —, in Aufregung gerathen*: तस्मिन्निपतिते भूमौ तत्सैन्यं संप्रचनुभे R. 6, 78, 24. समूहमिव त्रैलोक्यं संप्रनुभितमानसम् 1, 63, 14.

— वि in *Bewegung —, in Aufregung —, in Unordnung gerathen*: अन्धोधयः श्वासकृता विचुनुभेः Bṛāg. P. 7, 8, 32. यदाशसा वदतो मे विचुनुभे AV. 7, 37, 1. अविनुध्य nicht aus der Ordnung gebracht: यज्ञ ÇAT. Bā. 4, 1, 2, 2. 4, 5, 1. 7, 1, 15. mit Bed. des caus. verwirren, perturbare: ईश्वरः कुलं वित्तेब्धोः ebend. 1, 1, 2, 22. 2, 4, 1, 14. — caus. in *Bewegung versetzen, zum Schwanken bringen, aufregen*: वित्तोभयन्तरः MBh. 1, 1366. वित्तोभितज्ञ 1216. 13, 1697. व्यनोभयत्त सलिलम् 7283. वित्तोभ्य हरिवाहिनीम् R. 5, 79, 8. 78, 6. 6, 13, 24. DRAUP. 7, 19. MBh. 3, 685. व्यनोभयेतां तौ सैन्यम् 1, 5484. वित्तोभ्येन्द्रियचेतांसि Suṣr. 1, 192, 1.

— सम् in Bewegung —, in Aufregung gerathen: संतुभितोदकं PANĀT. 163, 1. देवाः संतुभिताः सर्वे MBu. 3, 10947. सागरे सेतुबन्धेन संतुबन्धमिह मे मनः R. 6, 1, 4. संतुबन्धं त्रैलोक्यम् DRV. 2, 35. — caus. in Aufregung versetzen: संतोभयामास कामस्तदास्य मानसम् BRAHMA-P. in LA. 54, 3. BURN. Infr. 168, N. 2.

2. नुम् f. Ruck, Stoss: वपश्चन सुभ्रुं श्रावं यत्ति नुभा मर्तमनुयतं वधस्त्रैः RV. 5, 41, 13.

नुभा f. eine Art Waffe (?): ये च ते (विष्वत्तः) ऽनुचराः सर्वे पदिपात्तं समाश्रिताः । माठारारुणदण्डाद्यास्तास्तान्वन्दे ऽशनितुभान् ॥ नुभाया सहिता मैत्री याश्चान्या भूतमातरः । MBu. 3, 198. fg. — Vgl. नुमा 1.

नुमत् (von 2. तु) adj. f. ०मती 1) nahrungsreich, nahrhaft, kräftig: त्वं वात्रस्य नुमतो राय शशिषे RV. 2, 1, 10. 4, 8. नुमत्तं वात्रं शतितं सकृन्निषं मन्तु गोमन्तमोमहे ३, 77, 2. रायि 10, 38, 2. भोजनं TBa. 2, 7, 12, 4. सोम RV. 10, 116, 2. आ तू नं इन्द्र नुमत्तं चित्रं श्राभं सं गृभाय ३, 70, 1. नुमदात्रवन्धु-मत्सुवीर्यम् ३, 86, 18. आ यूयवं नुमतिं पशो ब्रह्मव्यत् 4, 2, 18. — 2) kraftvoll, rüstig, wacker: रेवतीर्नः सधमाद् इन्द्रं सत्तु तुविवाजाः । नुमतो याभिर्मदेम RV. 1, 30, 13. कृधि नुमत्तं अरितारम् 2, 9, 5. यद् नुमत्तः शर्वसा समार्यन् 10, 34, 5. Ushas 11, 3.

नुमा f. 1) oxyt. in der Anrede an den Pfeil (शु): नुमासिं VS. 10, 8. Nach MAHLDR. zittern machend (?), von द्माप्. Vgl. नुमा. — 2) N. verschiedener Pflanzen: a) *Linum usitatissimum* AK. 2, 9, 20. H. 1179. an. 2, 318. MED. m. 8 (lies नुमा st. नुमा). eine Art Flachs (शण) ŚĀRAS. zu AK. im ÇKDa. Vgl. उमा und तौम. — b) die Indigopflanze H. an. MED. — c) eine best. kriechende Pflanze ÇARDA. im ÇKDa.

नुम्प, नुम्पति = गतिकर्मन् NAIGH. 2, 14.

नुम्प m. Staude: कदा मर्तमराधसं पदा नुम्पमिव स्फुरत् RV. 1, 84, 8. Nach NIA. 5, 16 so v. a. अक्रिच्छत्रक. — Vgl. नुप.

नुर, नुरति schneiden; graben; kratzen, scharren DUĀTUP. 28, 54. 52. — Aus नुर geschlossen.

नुर (नुर Uṅ. 2, 29) 1) m. AK. 3, 6, 2, 20. SIDDA. K. 249, a, nlt. a) ξυρόν, Schermesser (auch am Pfeil befestigt und mit dem Bogen abgeschossen; vgl. नुरप्र) TRIK. 3, 3, 334. H. an. 2, 403. MED. r. 18. येनावपत्सविता नुरेणा AV. 6, 68, 3, 1. ३, 2, 7. अन्तेवेताः पविष्ये नुरा अर्थिं RV. 1, 166, 10. व-श्रो वै नुरः ÇAT. Br. 3, 1, 2, 7. 2, 6, 4, 5. नुरस्य धारा 14, 6, 2, 2. लोकनुर KĀTJ. Çr. 5, 2, 17. ÂÇV. GRHJ. 1, 17. नुरो धानप्रहृन्दः VS. 15, 4. SUÇR. 2, 13, 16. PANĀT. 40, 15. केमकारं तु पार्थिवः । प्रवर्तमानमन्यागे क्दयेहवशः नुरैः M. 9, 292. सूतस्य — नुरेणापक्रच्छिः DRaup. 8, 24. MBu. 3, 16424. fg. (शराः) नुरसंकाशाः 4, 1355. संधाय धनुषि नुरम् R. 3, 72, 14. प्रगृह्य रा-घवशाशु विकल्प्य वलवद्धनुः । नुरेण पृथुधारेण चकर्तास्य शरासनम् ॥ 6, 92, 14. 20, 27. इमो चिच्छेद् नुरेण MBu. 4, 1907. 1, 786. त्वं नुरं ब्रह्म्या ले-ति सूच्या स्पृशसि लोचने । यो रामस्य प्रियां भार्यां पापबुद्ध्या निरीक्षते ॥ R. 3, 53, 50. चक्रेनिशितैः नुराग्निः RAgu. 7, 43. Dieselbe Bed. scheint auch in den beiden folgenden Stellen gelten zu können, wenn man unter भुरि-ज्ञौ Schleifsteine verstehen darf: सं नं शिशिहि भुरिज्ञौरिव नुरम् RV. ३, 4, 16. श्रोत्रे ब्रह्मा चर्चरीति नुरो न भुरिज्ञौरिव AV. 20, 127, 4. In der Verbindung शशः नुरं प्रत्यक्षं जगार RV. 10, 28, 9 erklärt Śi. नुर durch नुरवत् mit Klauen versehen; da diese Bed. des Wortes aber höchst unsicher ist und da dort ein Beispiel für etwas unmöglich Scheinendes

gegeben werden soll, so wäre auch der Sion zulässig: der Hase verschlingt ein Schermesser. नुरचतुष्टय n. die vier zum Rastren erforderlichen Dinge, nämlich: नुरः, नवकुशतृषानि, त्र्योपी शल्लती und श्रापः PADDU. zu KĀTJ. Çr. 5, 1. — b) Name verschiedener Pflanzen: a) *Asteracantha longifolia* Nees AK. 2, 4, 2, 23. TRIK. H. an. MED. RATNAM. 8. — ß) = गोनुर oder गोनुरक (s. dd.) H. an. MED. Bei WILS. ausser dem Pflanzennamen auch Kukklaue. — γ) = मकापिण्डीतक (s. d.) und *Saccharum Sara* (शर) RĀGAn. im ÇKDa. Vgl. नुरपत्र. — c) *Huf* Schol. zu AK. im ÇKDa. Diese und die folg. Bed. beruhen auf einer Verwechslung mit नुर. — d) der Fuss einer Bettstelle DHAR. im ÇKDa. — 2) f. नुरी Dolch, Messer H. 784. Vgl. कुरी. — Viell. auf नुर gleiten zurückzuführen; vgl. धारा Schneide eines Messers u. s. w. und Fliesen, Strömen.

नुरक (von नुर) m. N. verschiedener Pflanzen: 1) *Asteracantha longifolia* Nees MED. k. 71. RATNAM. 75. SUÇR. 2, 36, 19. 89, 12. 528, 5. — 2) = गोनुर MED. — 3) = तिलक AK. 2, 4, 2, 20. MED. — 4) = भूताङ्कुश RĀGAn. im ÇKDa.

नुरकर्मन् (नुर + क०) n. das Geschäft mit dem Schermesser, das Scheren TITHĀDIT. im ÇKDa.

नुरकृत (नुर + कृत von कल्प्) adj. geschoren: तदस्याः पञ्चरुडं (so ist zu lesen) त्वं नुरकृतं शिरः कुरु KARUās. 12, 168.

नुरक्रिया (नुर + क्रिया) f. das Geschäft mit dem Schermesser, die Anwendung des Schermessers: नास्मिन् स्यात्नुरक्रिया PANĀT. I, 430.

नुरधानं (नुर + धान) n. Behältniss des Schermessers ÇAT. Br. 14, 4, 2, 16.

नुरधार (नुर + धारा) adj. so scharf wie die Schneide des Schermessers; subst. ein solches Schneidewerkzeug: विपाठान्नुरधारान् MBu. 4, 168. तरति डर्गाणि नुरधारोश्च पर्वतान् 13, 3259. नुरधारोण कार्मुकम् । चकर्त 4, 2063.

नुरधारा (wie eben) f. 1) die Schneide eines Schermessers: नुरधारा विषे सर्पा वक्रिरित्येकतः स्त्रियः MBu. 13, 2230. — 2) N. einer Hölle VJUP. 119.

नुरपत्र (नुर + पत्र) m. *Saccharum Sara* (शर) ROXB. RĀGAn. im ÇKDa. नुरपत्रिका (wie eben) f. eine best. Gemüsepflanze, = पालङ्क RĀGAn. im ÇKDa. unter dem letzten Worte.

नुरपवि (नुर + पवि) 1) adj. scharfkantig, scharfschneidig, haarscharf: नुरपविद्यां दृष्या लक्ष्मीर्यतूपरः TS. 2, 1, 5, 7. 5, 5, 6. 5, 6, 6, 1. एतद्दे नुरपवि नाम व्रतं येन प्र ज्ञातान्धातृव्यावृत्ते 6, 2, 5, 2. तं मरुतः नुरपविना व्ययुः NIA. 5, 5. वज्र ÇAT. Br. 7, 3, 2, 5. 6. AV. 12, 5, 20. 55. ते कृ स्म नुरपवी नि-मेयं निमेषमभिसंघतः ÇAT. Br. 3, 6, 2, 9. — 2) m. N. eines एवाक् ÇĀNĀH. Çr. 14, 22, 4. — Vgl. नौरपव्य.

नुरप्र (नुर + प्र) m. AK. 3, 6, 2, 20. ein als Pfeil geworfenes Schermesser H. 780. MBu. 3, 14892. 4, 1732. RAgu. 9, 62. 11, 29. अन्नितुरप्रप्रकृतशम-तनुत्र ÇĀNTIC. 1, 28. DEV. 9, 10. BHĀG. P. 9, 10, 21. खैरैः नुरप्रैर्दर्यस्तदापः (Vishṇu als Eber) 3, 13, 30. तीक्ष्णानुरप्रमादाय तस्या नासिकामच्छिन्तु- PANĀT. 38, 2. Im letzten Beispiele wohl Sense (नुरपानामकघासच्छेदनास्त्र ÇKDa.), da diese eher als ein Pfeil im Hause eines Webers anzutreffen sein möchte.

नुरप्रग n. nach Einigen = नुरप्र ÇKDa.

नुरभाण्ड (नुर + भाण्ड) n. Behälter für Schermesser: नुरभाण्डान्तु-
रमेकं समाकृष्य PAÑKAT. 40, 16, 15.

नुरभृष्टि (नुर + भृष्टि) adj. mit scharfen Zacken versehen: वक्ष्येण शत-
पर्वणा तद्वर्णेन नुरभृष्टिना AV. 12, 5, 66.

नुरमर्दिन् (नुर + मर्) m. Barbier H. 923.

नुराङ्ग (नुर + अङ्ग) m. N. einer Pflanze (s. गोनुरक) RĀGĀN. im ÇKDa.

नुरार्षण (नुर + अर्षण) m. N. pr. eines Berges VARĀH. BRH. S. 14, 20
in Verz. d. B. H. 241.

नुरिका (von नुर) f. 1) ein kleines Schermesser: नुरिकोपनिषद्. Titel
einer zum AV. gehörigen Upanishad Ind. St. 2, 170. fgg. Dolch, Mes-
ser H. 784, Sch. RĀGĀ-TAR. 5, 437. नुरिकावन्धन (?) Verz. d. B. H. No.
862. Vgl. कुरिका. — 2) eine Art Tongefäß ÇKDa. — 3) eine best. Ge-
müsepflanze (s. पालङ्क) RĀGĀN. im ÇKDa.

नुरिकापत्र (नु + पत्र) m. Saccharum Sara (शर) Roxb. RĀGĀN. im
ÇKDa. — Vgl. नुरपत्र.

नुरिन् (von नुर) 1) m. Barbier AK. 2, 10, 10. H. 922. — 2) f. नुरिणी
a) die Frau eines Barbiers ÇKDa. — b) N. eines Strauchs (s. वराकृता-
त्ता) RĀGĀN. im ÇKDa.

नुरिक m. N. pr. eines Fürsten, v. l. für नुल्लक VP. 464, N. 21.

नुरिन् (aus नुद्र) adj. klein, wenig, winzig H. 1426. नुल्लमुखावह् Bhāg.
P. 3, 5, 10. 8, 2. नुधं लातीति (1) नुल्ल: P. 6, 2, 39, Sch.

नुल्लक (von नुल्ल) 1) adj. f. या klein, winzig NAIGH. 3, 2. AK. 3, 2, 11.
3, 4, 1, 10. H. an. 3, 27. MED. k. 69. अथो ये नुल्लका इव सर्वे ते कर्मयो कृ-
ता: AV. 2, 32, 5. ये महातो ये नुल्लका: TS. 2, 3, 8, 3. ÇAT. BR. 1, 8, 1, 3. नु-
ल्लकतापश्चितम् ĀCV. ÇR. 12, 5. KĀTJ. ÇR. 24, 5, 8. ÇĀNEH. ÇR. 13, 25, 6. नु-
ल्लकवैश्वदेव (vgl. महावैश्वदेव) P. 6, 2, 39. भूतानां नुल्लकानाम् Bhāg. P. 4,
30, 29. यदि वः प्रथने अद्वा सारं वा नुल्लका कृदि 6, 11, 5. niedrig, gemein
AK. 2, 10, 16. TRIK. 3, 3, 17 (नुल्लक). H. an. MED. Nach H. an. noch =
पामर, कनिष्ठ (vgl. नुल्लतात), दुःखित; nach BHAR. = दरिद्र; vgl. नुद्र.
— 2) m. a) eine kleine Muschel H. 1205. — b) N. pr. eines Fürsten
VP. 464, N. 21.

नुल्लतात (नुल्ल + तात) n. der jüngere Bruder des Vaters ÇKDa. नु-
ल्लतातक m. der Bruder des Vaters ĠĀTĪDH. im ÇKDa.

नेड und नेडित = ह्वेड und ह्वेडित WILSON; vgl. नेडति Suçr. 2,
246, 6.

नेत्र (von 1. 2. त्ति) n. SIDDH. K. 249, b, 2. 1) Grundbesitz, Grundstück;
Grund und Boden, Feld (AK. 2, 9, 11. H. 965. an. 2, 406. MED. r. 20). स-
न्त्नेत्रं सखिभिः शिष्येभिः सन्त्सूर्यं सन्त्सूर्यः RV. 1, 100, 18. नेत्रमिव वि-
मन्स्तेजनिन 110, 5. 3, 31, 15. 5, 62, 7. 9, 85, 4. 91, 6. 10, 33, 6. कृत्यो यो ने-
त्रं चक्रुः AV. 4, 18, 5. 5, 31, 4. 10, 1, 18. स्वे नेत्रं अन्नमीवा वि रोज 11, 1,
22. 14, 2, 7. 2, 29, 8. TS. 2, 2, 4, 2. KĀTJ. ÇR. 10, 5, 3. KĀND. UP. 7, 24, 2.
यं जनपदं यं नेत्रभागम् 8, 1, 5. यावत्सूर्य उदेति स्म यावच्च प्रतिष्ठति ।
सर्वं तथैवनाश्रयस्य मोधातुः नेत्रमुच्यते Bhāg. P. 9, 6, 37. एतद्वाप्यनेत्रे भुङ्-
ग्योरिव युवयोर्विवादः (da keiner von Euch einen Anspruch zu machen
hat) DhŪRTAS. 92, 11. नेत्रं यो न कुर्यान्न कारयेत् ein Feld bebauen JĀGĀN.
2, 158. M. 10, 114. 2, 246. 8, 240. 241. 262. 264. 341. 9, 36. 49. 51. 54. 330.
10, 70. 71. 11, 17. 114. 163. MEGH. 16. शस्यपूर्णा नेत्रम् Hit. 21, 8. नेत्रस्य

पतिः Herr. des Grundes, genius fundi et loci NIA. 10, 14. नेत्रस्य पति-
ना वृषं कृतेनेव जयामसि । गामश्चै पोपयित्वा RV. 4, 37, 1, 2. 7, 33, 10
10, 66, 13. AV. 2, 8, 5. नेत्रस्य पत्नी 12, 1. नेत्राणां पतिः VS. 16, 18. — 2) Ort,
Gegend, Platz, Land: अरात्नेत्रादपश्यमाणुधा मिमानम् RV. 5, 2, 3. 45, 9.
अगव्यति नेत्रमार्गम् 6, 47, 20. मा वत्नेत्राण्यरणानि गन्म 61, 14. शिवा-
स्मै सर्वस्मै नेत्राय AV. 3, 28, 3. मृत्योः नेत्राणि TS. 7, 2, 2, 5. जीर्णोद्यानि
श्मशानि च चेत्ये च धवलागृहे । एषु नेत्रेषु ये दृष्टा पत्ति ते यमसादन्म् ॥
VBT. 17, 2, 3. H. 58. यवनपाण्ड्यसकृपैतनादीनि नेत्राणि Suçr. 1, 41, 7. ने-
त्रं कौरवम् MEGH. 49. नेत्र = भारतादि H. an. — 3) heiliges Gebiet, Wall-
fahrtsort TRIK. 3, 3, 337. H. an. MED. BRAHMA-P. in LA. 1, 3. वाराणसी-
नेत्र, कामरूप, गङ्गा, गया, नारायण, पुरुषोत्तम, विलुक्तेत्राणि ver-
schiedene PUBA. im ÇKDa. Die vier heiligen Gebiete in Orissa LIA. I.
187, N. नेत्रतीर्थवर्णन. Verz. d. B. H. 147 (97). नेत्ररुस्यकथन 146 (64).
— 4) etne umgränzte Fläche, Umfang: कूपः स्वल्पनेत्रः JĀGĀN. 2, 156.
Vgl. 9. — 5) der fruchtbare Mutterleib; das als Feld gedachte Eheweib,
welches der Ehemann selbst bestellt oder durch Andere bestellen lässt;
= भग्न oder योनि H. an. VĀG. beim Sch. zu ÇIC. 14, 34. = पत्नी Got-
tin AK. 3, 4, 25, 182. H. 513. H. an. MED. RV. 1, 119, 7 (nach SĀ.). viell.
पृष्ठं नेत्रात्कामडुधो म एषा AV. 11, 1, 28. R. 5, 3, 49. नेत्रभूता स्मृता ना-
री वीजभूतः स्मृतः पमान् । नेत्रवीजसमायोगात्संभवः सर्वदेहिनाम् ॥ M. 9,
33. नेत्रिकानुमते नेत्रे वीजं यस्य प्रकीर्यते । तदपत्यं द्वयोरेव वीजिनेत्रिक-
योर्मतम् ॥ NĀRADA in DĀJ. 82. तौ तु ज्ञाता परनेत्रे M. 3, 175. स्वे नेत्रे सं-
स्कृतापो तु स्वयमुत्पादयेद्धि यम् 9, 166. अत्रनेत्रे परनेत्रे नियोगोत्पादितः
सुतः JĀGĀN. 2, 127. यथैवाहं पितुः नेत्रे जातस्तेन मर्कटिणा MBH. 1, 4661.
4240 (pl.). 4304. R. 5, 2, 24. 32, 42. ÇĀK. 11, 10. Bhāg. P. 3, 3, 20. — 6)
Gebiet, Sitz, Ort der Wirksamkeit, der Entstehung: पित्र्यमस्मि तव नेत्रं
वद्ध मन्ये च ते भृशम् ich bin der angestammte Ort deiner Wirksamkeit
d. i. wie du für meinen Vater geopfert hast, so musst du es auch für mich
thun (Kōoig Marutta zu Brhaspati) MBH. 14, 126. प्रभुनेत्रगतशकं त-
व संदर्शनात् R. 1, 20, 21. नेत्रनप्रत्ययानाम् ÇĀNTIG. 2, 3. तपसा सिद्धिनेत्रम्
ÇĀK. 99, 18. पाटलिपुत्रं नेत्रं लक्ष्मीसरस्वत्योः KATHĀS. 3, 78. अविद्या नेत्र-
मुत्तरेषाम् (अस्मितादीनाम्) JOGAS. 2, 4. यत्र यत्रापतन्मह्यो रेतस्तस्य महा-
त्मनः । तानि त्रयस्य क्लेशश्च नेत्राण्यासन्महोपते ॥ Bhāg. P. 8, 12, 33.
BURNOUR: des statues d'or et d'argent. जीवाजीषाधारनेत्रं लोकः H. 1365.
— 7) der Sitz der Seele, der Körper AK. 3, 4, 25, 182. TRIK. 2, 6, 19. H.
563. H. an. MED. JĀGĀN. 3, 178. इदं शरीरं कौन्तेय नेत्रमित्यभिधीयते । ए-
तथ्यो वेत्ति तं प्राहुः नेत्रज्ञमिति तद्विदः ॥ नेत्रज्ञं चापि मा विद्धि सर्वनेत्रेषु
भारत ॥ Bhāg. 13, 1, 2. योगिनो यं विचिन्वन्ति नेत्रान्यत्तरवर्तिनम् KUMI-
RAS. 6, 77. — 8) Zodiakbild. Ind. St. 2, 283. — 9) (in der Geometrie)
eine durch Linien eingeschlossene Fläche (Dreieck, Viereck, Kreis, Bo-
gen) COLEBR. Alg. 58. Vgl. 4. — 10) Haus. — 11) Stadt VĀG. a. a. O.
— Vgl. अन्यनेत्र, कुरु, देव, धर्म, सिद्ध, सु.

नेत्रकर (नेत्र + कर) adj. (f. ई), subst. das Feld bebauend, Landmann
P. 3, 2, 21.

नेत्रकर्कटी (नेत्र + कर्) f. eine Gurkenart (s. वालुकी) RĀGĀN.
im ÇKDa.

नेत्रकर्मन् (नेत्र + कर्म) n. Feldbau: नेत्रकर्मकत् der das Feld bebaut,
Landmann KATHĀS. 20, 11.

नेत्रगणित (नेत्र १. + ग^०) n. *Geometrie* KĀLAS. 362 bei HAUGHTON.

नेत्रगत (नेत्र १. + गत) adj. *geometrisch* COLEBR. Alg. 271. नेत्रगतोप-
पत्ति *geometrischer Beweis* 59.

नेत्रचिर्भटा (नेत्र *Feld* + चि^०) f. *eine Gurkenart*, = चिर्भटा RĀGAN.
im ÇKDr.

नेत्रज्ञ (नेत्र + ज्ञ) 1) adj. subst. m. (sc. पुत्र) *ein mit der Frau eines
kinderlosen Mannes durch einen Andern rechtmässig erzeugter Sohn:*
मृतस्य च प्रसूतो यः ज्ञीवस्य व्याधितस्य वा । अन्येनानुमतो वा स्यात्स्व-
नेत्रे नेत्रज्ञः स्मृतः ॥ BAUDDH. in DĀJ. 81. M. 9, 167. JĀGŪ. 1, 68. 69. 2, 128.
M. 9, 159. 162. 164. 165. 180. 220. H. 349. — 2) f. ०ज्ञा N. verschiedener
Pflanzen: a) = श्वेतकण्टकारी. — b) = शशाण्डुली. — c) = गोमूत्रिका.
— d) = शिल्पिका. c) = चणिका RĀGAN. im ÇKDr.

नेत्रज्ञात (नेत्र + ज्ञात) adj. *mit Jmdes Ehefrau von einem Andern er-
zeugt* JĀGŪ. 2, 128.

नेत्रक्षेप (नेत्र + क्षेप) m. *Kampf um Land, Landerwerb* RV. 1, 33, 15.

नेत्रज्ञ (नेत्र + ज्ञ) 1) adj. a) *ortskundig*: यथा नेत्रज्ञो ऽज्ञसा नयेत् ÇAT.
Br. 13, 2, 3, 2. तद्यथापि किरणयनिधिं निहितमनेत्रज्ञा उपर्युपरि संचरतो
न विन्द्युः KHĀND. Up. 8, 3, 2. — b) *das Feld kennend, sich mit dem
Feldbau abgebend* ÇARDAR. im ÇKDr. — c) *sachkundig* AK. 3, 4, 8, 35.

II. ad. 3, 151. H. Ç. 90. ÇARDAR. im ÇKDr. नेत्रज्ञं त्वो तस्य धर्मस्य मन्ये
MBH. 1, 3653. — 2) m. a) *die Seele* AK. 1, 1, 4, 7. 3, 4, 8, 35. H. 1366. H.

ad. MED. ū. 4. SARVOP. S. ia Ind. St. 1, 301. इदं शरीरं कौत्सेय नेत्रमित्य-
भिधीयते । इत्यथो वेति तं प्राहुः नेत्रज्ञमिति तद्विदः ॥ नेत्रज्ञं चापि मां
विद्धि सर्वनेत्रेषु भारत । BUAG. 13, 1, 2. यो ऽस्यात्मनः कारयिता तं नेत्रज्ञं
प्रचक्षते M. 12, 12, 14. 8, 96. JĀGŪ. 3, 34, 178. वृद्धिं स्थितः कर्मसाती नेत्र-
ज्ञो यस्य तुष्यति MBH. 1, 3018. 3, 476. 14, 1205. fgg. HARIV. 11297. SUÇR.

1, 310, 5. 312, 9. fgg. VP. 14. BHĀG. P. 1, 13, 52. 5, 11, 11. fgg. 8, 17, 11.
PRAB. 97, 17. प्रधाननेत्रज्ञपतिः ÇVETĀÇV. Up. 6, 16. — b) *Hurenjäger* MRD.

— c) *eine Form von Çiva (वृकनैरव)* ÇKDr. nach einem STOTEA. —
d) N. pr. eines Fürsten (v. l. नेत्रज्ञस्, नेमारिचस्) BUĀG. P. in VP. 406,

N. 11. LIA. I, 709. Anh. XXXIII. — 3) f. ०ज्ञा Bez. eines fünfzehnjährigen
Mädchens, welches bei der Durgā-Fester diese Göttin darstellt, ANNA-
DĀNALPA im ÇKDr. u. d. W. कुमारी. — Vgl. नेत्रविद्, घनेत्रज्ञ.

नेत्रतर (von नेत्र) n. *eine zum Bebauen, zum Bewohnen sehr geeig-
nete Gegend* ÇAT. Br. 1, 4, 1, 16. घनेत्रतर 15.

नेत्रता f. nom. abstr. von नेत्र *Sitz, Wohnsitz*: इदमेवाविधं कस्मान्नगरं
नेत्रतां गतम् । सरस्वत्याश्च लक्ष्म्याश्च KATHĀS. 3, 3.

नेत्रहृती (नेत्र + हृती) f. *eine Art Solanum (श्वेतकण्टकारी)* RĀGAN.
im ÇKDr.

नेत्रदेवता (नेत्र + दे^०) f. *eine Gottheit der Felder, von einer Schlange*
PAÑKĀT. 174, 12.

नेत्रपति (नेत्र + पति) m. gaṇa *अश्वपत्यादि* zu P. 4, 1, 84. *der Herr eines
Feldes* HR. 23, 6, 12. — Vgl. नेत्रपत, नेत्रपत्य und नेत्रस्य पतिः u. नेत्र 1.

नेत्रपद (नेत्र + पद) n. *ein einer Gottheit geheiligtes Gebiet*: वृहः नेत्र-
पदानुसरणे BUĀG. P. 9, 4, 20.

नेत्रपर्यटी (नेत्र + पर्य^०) f. Name eines Strauchs VAIDJ. im ÇKDr. Nach
CAREY bei HAUGHTON ist नेत्रपर्यटी *Oldenlandtia biflora* oder vielleicht *eine
andere Species*.

नेत्रपाल (नेत्र + पाल) m. 1) *Feldhüter* PAÑKĀT. 224, 5. MĀRK. P. 19, 24.
— 2) *eine die Felder hütende Gottheit* PAÑKĀT. 174, 15. Verz. d. B. H.

No. 904. Es werden derer im ÇKDr. nach dem PRAJOGASĀRA neun und
vierzig namhaft gemacht. Bein. Çiva's ÇIV.

नेत्रपाल (नेत्र + पाल) n. *Flächeninhalt* COLEBR. Alg. 70. PADDH. zu
KATJ. ÇR. 4, 7. Sch. zu 4, 8, 16. 5, 3, 33.

नेत्रभक्ति (नेत्र + भ^०) f. *Feldeintheilung* P. 5, 1, 46, Sch.

नेत्रभूमि (नेत्र + भूमि) f. *bebautes Land* WILS.

नेत्रपमानिका (नेत्र + प^०) f. N. einer Pflanze, = वचा TRIK. 3, 3, 216.

नेत्ररत्न (नेत्र + रत्न) m. *Feldhüter* PAÑKĀT. 248, 12.

नेत्रराशि (नेत्र + राशि) m. *durch geometrische Figuren bezeichnete
Quantität* COLEBR. Alg. 278.

नेत्ररूढा (नेत्र + रूढा) f. *eine Gurkenart (वालुकी)* RĀGAN. im ÇKDr.

नेत्रवसुधा (नेत्र + व^०) f. *bebautes Land* R. 3, 4, 17.

नेत्रविद् (नेत्र + विद्) adj. a) *ortskundig*: नेत्रविद्धि दिशं ग्राह्यं वि-
पृच्छते RV. 9, 70, 9. यथा नेत्रविद्ज्ञसा नयेति TS. 5, 2, 8, 5. — b) *sachkun-
dig*: यमन्तरं नेत्रविदो विदुः KUMĀRAS. 3, 50. — 2) m. *die Seele* BUĀG. P.

4, 22, 37. — Vgl. नेत्रज्ञ, घनेत्रविद्.

नेत्रव्यवहार (नेत्र + व्य^०) m. *Bestimmung von Figuren auf einer
Ebene* COLEBR. Alg. 58.

नेत्रसंभव (नेत्र + सं^०) 1) m. N. zweier Sträucher (s. चञ्चु und भिण्डा)
RĀGAN. im ÇKDr. — 2) f. *श्री eine Gurkenart*, = शशाण्डुली RĀGAN. im
ÇKDr. u. dem letzten Worte.

नेत्रसंभूत (नेत्र + सं^०) m. *ein best. Gras (कुन्दर)* RĀGAN. im ÇKDr.

नेत्रसाति (नेत्र + साति) f. *Feld-, Landerwerb*: श्रावः नेत्रसाता वृत्रहृ-
त्येषु पूरुम् RV. 7, 19, 3; vgl. 1, 112, 22.

नेत्रसार्धस् (नेत्र + सार्ध^०) adj. *am Ort anlangend, eintreffend (?)* NIR. 2,
2. ते नो व्यस्तु वार्यं देवत्रा नेत्रसार्धसः RV. 3, 8, 7. सपर्यन्तः पुरुप्रियं मित्रं
न नेत्रसार्धसम् 8, 31, 14.

नेत्राजीव (नेत्र + आजीव) adj. subst. *vom Felde lebend, Landmann*
AK. 2, 9, 6. H. 890, Sch.

नेत्राधिदेवता (नेत्र + अधि^०) f. *die Gottheit eines geheiligten Gebietes*
PRAJOGASĀRA im SAṆSKĀRAT. ÇKDr.

नेत्राधिप (नेत्र + अधिप) m. *dass. und der Regent eines Zodiakbildes*
ÇKDr. nach dem ĠJOTISTATTVA.

नेत्रामलकी f. N. einer Pflanze (s. भूम्यामलकी) ÇABDAM. im ÇKDa.

नेत्रासा (नेत्र + सा) adj. *Land gewinnend*: नेत्रासां द्दयुत्तरासां घनं
दस्युभ्यो अभिभूतिमुग्रम् RV. 4, 38, 1.

नेत्रिक (von नेत्र) m. 1) *der Besitzer eines Feldes* M. 8, 241. 243. 9, 53,
54. — 2) *Ehemann* (vgl. नेत्र 3.) NĀRADA in DĀJ. 8, 2. M. 9, 143.

नेत्रिन् (wie eben) m. 1) *der Besitzer eines Feldes* M. 9, 51. 52. JĀGŪ.
2, 161. घनेत्रिन् M. 9, 49. 51. *Landmann* H. 890. — 2) *Ehemann* M. 9,
32. ÇĀK. 66, 18. — 3) *die Seele* BUAG. 13, 33.

नेत्रियं (wie eben) 1) adj. *zum Orte gehörig*, n. pl. *die Umgegend*: यदि स्य
नेत्रियाणां (oder etwa नेत्रियाणाम् zu lesen?) यदि वा पुरुषेयिताः । यदि स्य द-
स्युभ्यो ज्ञाता नश्येतैतः सदान्वाः ॥ AV. 2, 14, 5. — 2) n. *ein am Körper fest
haftendes, chronisches oder organisches Uebel* AV. 2, 8, 1. fgg. 10, 1. fgg.

विद्योषो वि व्यं गुण्यितं पदस्य नेत्रियं वृद्धि 3, 7, 2. fem. in der v. l. des

TBa. 2, 5, 6, 1 zu AV. 2, 10, 1. Nach P. 5, 2, 92: adj. in der Bed. परत्नेत्रे चिकित्स्यः heilbar in einem künftigen Körper (nicht aber in diesem) d. i. unheilbar: नेत्रियो व्याधिः Sch. Andere künstliche Erklärungen des Wortes in dieser Bed. s. in der Kāç. zu d. Sl. — Nach H. an. 3, 485. 486 bed. das Wort: 1) m. a) अन्त्येदेचिकित्सार्हं in einem andern Körper heilbar (a medicament, what is fit to be administrated in medicine, WILS.). — b) असाध्यरूढं eine unheilbare Krankheit. — c) = पारदारिक der sich mit fremden Ehefrauen abgiebt. — 2) n. = नेत्रवत्तण auf dem Felde gewachsenes Gras. MED. j. 79: 1) m. a) = परदाररत. — b) = असाध्यरोग. — 2) n. = नेत्रवत्तण. — b) = परदेचिकित्सा (physicking, operating WILS.).

नेत्रियनोशन (ने° + ना°) adj. f. ई eine chronische u. s. w. Krankheit (s. नेत्रिय) vertreibend AV. 2, 8, 2.

नेत्रीय (von नेत्र), नेत्रीयति nach einer Ehefrau Verlangen haben ÇĀNTIC. 1, 26.

नेत्रेत्तु (नेत्र + इत्तु) m. eine Kornart (s. पावनाल) RĀĀN. im ÇKDB.

नेत्रोपेत (नेत्र + उपेत) m. N. pr. eines Sohnes von Çva phalka BṛĀg. P. 9, 24, 15. — Vgl. उपेत.

नेद (von निद) m. sorrowing, moaning WILS.

नेप (von 1. निप्) m. 1) Wurf, das Werfen; das Bewegen, Hinundherbewegen H. an. 2, 294. MED. p. 4. पतनेप R. 4, 62, 12. सक्त्रोः सुच. 1, 236, 7. सटनेप DEV. 8, 19. सदृष्टिनेपम् die Augen herumgehen lassend, um sich blickend ÇĀK. 12, 7. 39, 6. 52, 1. 93, 15. 105, 3. MĀLAY. 45, 7, 23. धूनेप eine Bewegung der Brauen R. 5, 63, 10. KUMĀRAS. 3, 60. Vgl. अयटिनेप. — 2) das Niederschlagen, Niederdrücken; s. मनःनेप. — 3) das Beschmieren, Bestreichen (लेपन) MED. — 4) das Ueberschreiten (लङ्घन) H. an. — 5) das Verstreichlassen (der Zeit), unnützer Aufwand von Zeit; = विलम्ब H. an. Vgl. कालनेप. — 6) Tadel, Schmähung H. 271. H. an. MED. P. 2, 1, 26. 5, 4, 46. VOP. 25, 8. सत्यासत्यान्यथास्तोत्रैर्न्यूनाङ्गेन्द्रियरोगिणाम् । नेपं करोति चेद्वायः पणानर्धत्रयोदश ॥ JĀĀN. 2, 204, 214. पतनीयकृते नेपे 210. नेपयुक्तेर्वचोभिः MBu. 1, 555. नेपं चात्मनि 3, 634. Geringachtung (केला) H. an. — 7) Hochmuth (मर्व) H. an. MED. — 8) Blumenstrauß (den man sich zuwirft) TAİK. 2, 4, 5. कुन्दनेप MEDH. 48. — 9) (in der Mathem.) die hinzuzuaddirende Zahl COLEBR. Alg. 19. 113. 171. 363.

नेपक (wie eben) 1) adj. a) schleudernd, werfend P. 3, 1, 94, Sch. — b) eingeschoben, interpolirt Sch. zu R. 2, 96. — 2) m. a) = नेप 9. COLEBR. Alg. 113. — b) N. pr. eines Fürsten (v. l. für नेमक) VĀJU-P. in VP. 462, N. 23.

नेपण (wie eben) 1) n. = निपा AK. 3, 3, 11. — a) das Schnellen, Schleudern NĪ. 2, 28 (mit der Peitsche). MBu. 4, 352. ज्या° das Abschnel-len-Lassen der Bogensehne 1400. — b) das Fortschicken, Fortjagen: यो रुन्यते कशया कथं मोघं नेपणं तस्य स्यात् MBu. 3, 13272. = प्रेरण MED. p. 45. — c) das zu-Ende-Bringen, Verbringen (der Zeit): विधवा यौवनस्था च नारी भवति कर्वाशा । आयुषः नेपणार्थं तु दातव्यं स्त्रीधनं सदा ॥ HĀBLTA in VĪVĀDĀK. (ed. Calc. 133: नेपण st. नेपण) im ÇKDB. — d) das Unterlassen: उपाकर्मणि चात्सर्गं त्रिरात्रं नेपणं (sc. अध्ययनस्य) स्मृतम् M. 4, 119. — e) Schleuder: दिग्भ्यो निपेतुर्यावापाः नेपणैः प्रकृता

इव BṛĀg. P. 3, 19, 18. — 2) f. ई a) Schleuder oder Schleuderwaffe R. 6, 7, 24. — b) Ruder H. 877. H. an. MED. — c) eine Art Netz H. an. MED. नेपण f. = नेपण Ruder AK. 1, 2, 3, 13.

नेपणीय (von नेपण) n. Schleuder RAGH. 4, 77.

नेपिमन् (von नेप) m. Geschwindigkeit (nom. abstr. zu निप्र) P. 6, 4, 156. गाṇa पृथादि zu P. 5, 1, 122.

नेपिष्ठ und नेपीयम् (wie eben) superl. und compar. zu निप्र (s. d.)

नेपत् (von निप्) nom. ag. Schleuderer P. 3, 1, 94, Sch. R. 4, 9, 84. गिरिशृङ्गाणाम् 18, 21.

नेपव्य (wie eben) adj. zu verhöhnern, zu verspotten MBu. 1, 1467.

नेप्य (wie eben) adj. hineinzuwerfen सुच. 2, 371, 9. umzulegen, anzulegen: नूपुरादिकम् Cit. beim Schol. zu ÇĀK. 80.

नेम (von 1. नि) Uq. 1, 138. 1) adj. f. या wohnlich, behaglich, Ruhe und Sicherheit gewährend: गृहाण राक्षं विपुलं नेमं निकृतकण्टकम् MBu. 3, 15976. चक्रे नेमं पुनर्धीमान्धर्मारण्यम् 15988. 457. 1, 8404. HĪD. 4, 54.

कृताः नेमाश्च दण्डकाः R. 3, 37, 13. 38, 10. कृतः नेमः पुनः पन्थाः MBu. 3, 488. अरिष्टं नेममधानम् 11286. 14, 1320. R. 2, 67, 19. कृताः नेमाश्च पन्थानः 5, 8, 17. अश्रुश्रुप्रभर्तृणां मम नेमास्तु शर्वरी (Calc. Ausg.: पुण्यास्तु) SĀV. 5, 97. यदि माम् — धार्तराष्ट्रा रणे रुन्युस्तन्मे नेमतरं भवेत् BHAG. 1, 46.

Hierher könnten vielleicht auch noch einige unter 2, c aufgeführte Beispiele gezogen werden. — 2) m. n. गाṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. AK. 3, 6, 4, 34. SIDDH. K. 249, a, 3 v. u. In der Veda-Literatur stets m. a) Grundlage, Unterlage: नेमश्च मे धृतिश्च मे VS. 18, 7. ÇĀT. Ba. 13, 1, 4, 3. 2, 9, 5. (शाला) नेमं तिष्ठाति AV. 3, 12, 1. मदी नेमं रोदसी अस्काभयत् 4, 1, 1.

उभयपत्तसमाननेमत्वादपि Kap. 1, 46 (BALLANTYNE: because it has the same fortune as both the views). — b) Aufenthalt, Rast, ruhiges Verweilen: इन्द्रः सोमं पिबतु नेमो अस्तु AV. 13, 1, 27. नेमं कृपावाना जनयो न सिन्धवः RV. 10, 124, 7. 20, 6. ÇĀT. Br. 3, 5, 3, 20. ययुक्ते बुद्ध्यायथा प्रयति वास्ता-वाङ्कृतिं बुद्धेति तादृगेव तय्यदयुक्ते बुद्ध्यायथा नेमं आङ्कृतिं बुद्धेति TS. 3, 4, 10, 3. या ऽनद्वान्विमुक्तस्तच्छालासदा प्रजानां त्र्यं यो युक्तस्तच्चक्रिया-णां ते ये युक्ते ऽन्ये विमुक्ते ऽन्ये उपावहरत्युभावेव ते नेमयोगौ कल्पयति Rast und Umtrieb, Wanderung AIT. Ba. 1, 14. TS. 5, 2, 1, 7. VS. 30, 14.

PĀ. GĀHJ. 2, 7, 3, 4. — c) Ruhe, Frieden, Sicherheit, ein sicherer und behaglicher Zustand, = कुशल, कल्याण, शुभ, मङ्गल AK. 1, 1, 4, 1. 3, 4, 9, 38. 26, 206. TRIC. 3, 3, 294. H. 86. an. 2, 319. MED. m. 8. इन्द्राग्नी विश्वे देवा-स्ते विशि नेममदीधरन् AV. 3, 3, 6. 11, 7, 13. 20, 127, 8. नेमाय वः शाह्यै प्र पथे VS. 3, 43. कृष्यै वा नेमाय वा 9, 22. 14, 21. AV. 19, 8, 2. तं नेमस्य क्षितयः कृषवत् त्राम् RV. 1, 100, 7. जिनामि वेत्नेमं या सत्तमाभुम् 10, 27, 4.

नेति नेमैभिः साधुभिर्निकिर्यं ब्रह्मि कृत्ति यः 8, 73, 9. ते नेमासो अर्षि सन्ति साधव्यः 19, 8. 1, 66, 3 (2). 67, 2 (1). 7, 82, 4. 5. 1, 35, 4. न तेषां विद्यते नेमः BṛĀg. P. 4, 22, 36. 15. 29, 50. 6, 16, 42. पतः नेमं ततो गत्सुम् BṛĀHMAN. 1, 20. एकेन सकलत्रेण नेमं नेद विलम्बितुम् । वसता रत्नसामिषो समीपे R. 3, 1, 31. कश्चित्नेमं दिवोकसाम् MBu. 1, 3852. 3, 330. नातिकृष्टो ऽसि कश्चित्नेमं तव 14, 131. 1, 4025. व्यक्तं वज्रं मोहयते ते महेन्द्रः नेमं राजशिशित्यतामेष कालः 14, 263. गुण्देवो न पृच्छामि नेमं वापद्मात्मनः R. 3, 44, 15. पन्नः नेमं कृत्यतमं हुतं तद्वक्तुमर्हथ 5, 1, 85. 4, 49, 8. कश्चित्नेममिहा-श्रमे MBu. 3, 10775. 16003. वैश्यं नेमं समागम्य (पृच्छन्) M. 2, 127. अमृतं नेममभयम् BṛĀg. P. 2, 6, 18. नेमस्य शरणास्य च 6. शमात्नेमं भवेन्मम MBu.

2,639. 3,13101.13109. PAÑKAT. 52,17. लेमं तत्तन्नादेव ज्ञायते III,78. ततः लेममवाप्स्यसि KATHAS. 10,145. एकेन कुरु वै लेमं कुलस्य जगतस्तथा MBu. 1,4517. 2,214. दधतु वः लेमम् GIt. 3,16. यासते ससुयाः लेमं देवकीप्रमुखाः स्वयम् BñG. P. 1,14,27. 3,1,31. लेमाय कल्पते ये ऽनु तानिह् 1,2,25. प्रतिभुवं दाप्यः लेमाय तस्य JĀGĀ. 2,209. गन्धतामर्धलाभाय लेमाय विजयाय च R. 2,40,9. आदिदेशाय शत्रुघ्नं तेषां लेमाय RAG. 15,6. अस्य लेमाय वधाय च सुरद्वियाम् BñG. P. 1,8,33. 1,13. लेमेण in Ruhe und Sicherheit, wohlbehalten: पुनरागतः R. 2,34,34. 52,79. 6,85,5. BñG. P. 5,8,14. लेमेण ब्रज बान्धवान् MĀKĀB. 110,8. को वा दुर्जनवागुरामु पतितः लेमेण यातः पुमान् PAÑKAT. I,162. लेमैर्गमिष्यसि गृहम् MBu. 13,1519. यद्यत्लेमेण पश्यंश्च पुष्पितान्विविधान्हुमान् R. 2,54,4. Oefsters der Gegensatz लेमे — योगे (s. auch u. b und vgl. योगलेम) in Ruhe und Arbeit, im Besitz (oder Genuss) und Erwerb: इन्द्रः लेमे योगे कृष्य इन्द्रः RV. 10,89,10. पृथ्यात्लेमे अभि योगे भवति 5,37,5. 7,34,3. 86,8. लेमस्य च प्रयुञ्जश्च त्वमीशिये 8,37,5. योगः लेमं च ते नित्यं ब्राह्मणेष्वस्तु dein Erwerb und der ruhige Besitz des Erworbenen sei für die Brahmanen MBu. 13,3081. Daher लेम = लब्धरक्षण, रक्षा TRIK. H. an. MED. Nach H. an. auch = मोक्ष die letzte Befreiung. — 3) m. a) ein best. Parfum (चाण्ड) AK. 2,4,4,16. TRIK. MED. — b) der personif. behagliche Zustand, ein Sohn Dharma's und der Çānti VP. 53. der Titikshā BñG. P. 4,1,51. — c) N. pr. eines Fürsten MBu. 1,2704. eines Sohnes des Çukī und Vaters des Shvrata BñG. P. 9,22,46. eines Sohnes des dritten Manu Savarṇa HARIV. 480. — d) N. pr. eines Collegiums (मठ) RĀGĀ-TAR. 6,186. — 4) f. स्त्री a) N. pr. einer Apsaras Vjādi zu H. 183. MBu. 1,4818. — b) ein Bein, der Durgā H. an. H. ç. 52. MED. N. pr. einer anderen Göttin, = लेमकरी Devt-P. im ÇKDā. — c) = लेम m. ein best. Parfum H. an. — 5) n. N. eines der 7 Varsha in Ġambudvīpa BñG. P. 5,20,3. — Vgl. ध्रुवलेम, योगलेम.

लेमक (von लेम) m. 1) ein best. Parfum (चौर) ĠATĀDN. im ÇKDā. — 2) N. pr. a) eines Nāga MBu. 1,1556. — b) eines Rakshas HARIV. 1342. 1394.1737. — c) eines Wesens im Gefolge von Çiva Vjādi zu H. 210. — d) eines alten Königs MBu. 2,117. eines Sohnes des Alarka (im folg. Vers. heisst derselbe Sunitha, wie LANGL. an beiden Orten hat) HARIV. 1749. eines Nachkommen von Parikshit, des letzten seines Geschlechts im Kalijuga, VP. 462. BñG. P. 9,22,42,43.

लेमकर (लेम + 1. कर) adj. Ruhe und Sicherheit gebend: पन्थानं चः प्रवक्ष्यामि शिवं लेमकरम् MBu. 14,973.

लेमकर्मन् (लेम + कर्मन्) 1) adj. dessen Werk Ruhe und Sicherheit ist, Ruhe und Sicherheit verschaffend: लोकपालानाम् BñG. P. 2,6,5. — 2) m. N. pr. eines Fürsten (v. l. लेमधर्मन्) VĀJU-P. in VP. 466, N. 10.

लेमकाम (लेम + काम) adj. nach Rast verlangend: ध्रुवा एव वः पितरोः युगे युगे लेमकामासः सदेसा न युञ्जते RV. 10,94,12.

लेमकार (लेम + 1. कार) P. 3,2,44. VOP. 26,58. adj. Ruhe und Sicherheit gebend BñG. (= शुभंकर) im ÇKDā. °कारक dass.: अयि कापुरुषो मार्गे द्वितीयः लेमकारकः PAÑKAT. V, 89.

लेमकुतूकल (लेम + कु°) n. Titel eines medicinischen Werkes von Kshemaçarman Verz. d. B. H. No. 950.

लेमकृत् (लेम + कृत्) adj. = लेमकारः दुर्लभः लेमकृतसुतः KĀN. 54.

लेमगुप्त (लेम + गुप्त) m. N. pr. eines Königs von Kāçmirā RĀGĀ-TAR. 6,150. fgg.

लेमंकर (लेमम्, acc. von लेम, + 1. कर) 1) adj. = लेमकार P. 3,2,44. VOP. 26,58. TRIK. 3,1, t. H. 489. BñG. im ÇKDā. — 2) m. N. pr. a) eines Königs der Trigarta DRUP. 2,7. — b) eines mythischen Buddha BURN. Intr. 161. — c) eines Sohnes von Brahmadata (Udajana) SCHIEFNER, Lebensb. 274 (44). — 3) f. ई a) eine Art Falke, Falco Ponticarianus Lath. CAREY bei HAUGHTON. — b) eine Form der Durgā H. ç. 59. ÇKDā. nach einem MANTRA. — c) N. einer anderen Göttin Devt-P. im ÇKDā. — d) N. pr. einer Schwester von Kshemañkara SCHIEFNER, Lebensb. 274 (44).

लेमजित् (लेम + जित्) m. N. pr. eines Fürsten (v. l. तत्रैजित्, लेमार्चिस्) MATSJA-P. in VP. 466, N. 11.

लेमदर्शिन (लेम + दृ°) m. N. pr. eines Fürsten der Kosala MBu. 12,3060. fgg. 3850. fgg. Davon adj. लेमदर्शियि ihm betreffend: इतिक्रास 3849.

लेमधन्वन् (लेम + ध°) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes von Puṇḍarīka, HARIV. 824. RAG. 18,8. VP. 386. BñG. P. 9,12,1. LĪA. I, Anh. xi. — Vgl. लेमध्वन्.

लेमधर्मन् (लेम + ध°) m. N. pr. eines Fürsten VP. 466. LĪA. I, Anh. xxxiii.

लेमधूर्त (लेम + धूर्त) m. pl. N. pr. eines Volkes VARĀH. VĀH. in Verz. d. B. H. 241. लेमधूर्ति m. N. pr. eines Kriegers MBu. 7,4013. fgg.

लेमध्वन् (लेम + ध्व°) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. पौण्डरीक (vgl. लेमध्वन्) PAÑKAV. Ba. in Ind. St. 1,32.

लेमफाला s. लेमाफाला.

लेमभूमि (लेम + भूमि) m. N. pr. eines Fürsten (v. l. देवभूमि, देवभूति) VĀJU-P. in VP. 471, N. 36.

लेममूर्ति (लेम + मूर्°) m. N. pr. eines Fürsten MBu. 1,2700.2735.

लेमय (von लेम), लेमयति nur partic. 1) rastend: ऋतस्य सदेसि लेमयत्तम् RV. 3,7,2. — 2) Rast während, beherbergend: ते रायस्पोषं द्विविषान्यस्मे धत् ऋवः लेमयतो न मित्रम् RV. 4,33,10. चत्वार ई विवधति लेमयतो दश गर्भं चरते धापयते 5,47,4.

लेमयुक्तम् (von लेम + युक्त) adv. bald ruhig, bald angespannt; in Ruhe und Anstrengung: नानाकृतमभूत्तत्र स्वलितं वापि किं च न । दृश्यते ब्रह्मवत्सर्वं लेमयुक्तं हि चक्रिरे || R. 1,13,10. SEUL.: faustis sane auspiciis operati sunt. Wir haben uns für die obige Auffassung entschieden, weil लेम so oft im Gegensatz zu योग erscheint.

लेमराज (लेम + राज) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 1353.

लेमवत् (von लेम) adj. von Ruhe und Sicherheit begleitet SINDH. K. im ÇKDā. — 2) f. °वती N. pr. eines Frauenzimmers, SCHIEFNER, Lebensb. 294 (64).

लेमवृद्धि (लेम + वृद्धि) m. N. pr. eines Feldherrn des Çāiva MBu. 3,669. fgg. लेमवृद्धिन् (!) gaṇa वाह्यादि zu P. 4,1,96.

लेमशर्मन् (लेम + श°) m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 950.

लेमादित्य (लेम + आदित्य) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 940.

लेमाधि (लेम + आधि) m. N. pr. eines Fürsten von Mithilā BñG. P. 9,13,23. — Vgl. लेमारि.

नेमाफला (नेम + फल mit Dehnung des Ausl.) f. *Ficus oppositifolia* (s. उडुम्बर) ЧАБДАК. im ÇKDR. Als v. l. wird नेमफल ebendasselbst aufgeführt.

नेमारि (नेम + घरि) m. = नेमाधि VP. 390.

नेमार्चिस् (नेम + घर्चिस्) m. N. pr. v. l. für नेमजित् MATSJA-P. in VP. 466, N. 11.

नेमिन् (von नेम) adj. der Ruhe und Sicherheit sich erfreuend, wohl- behalten: यथायं सर्वथा सार्यः नेमी शीघ्रमिती ब्रजेत् N. 12, 90.

नेमेन्द्र (नेम + इन्द्र) m. N. pr. des Verfassers einer Regententafel von Kāçmir a RĀGA-Tab. 1, 13. eines Lexicographen Verz. d. B. H. No. 804. des Verfassers eines buddh. Werkes BUAN. Intr. 355.

नेम्ये (von नेम) = नेम P. 5, 4, 36, Vārtt. 9. Kāç. zu 30. 1) adj. f. घ्रा a) rastend, ruhend: सार्यं मनुष्याश्च पशवश्च नेम्या भवन्ति ÇAT. BR. 13, 1, 4, 3. अक्षोरत्रे नेम्यो भवति 6, 7, 4, 7. अक्षोरत्रे अन्वेषि त्रिधत्तेम्यस्तिष्ठन्प्रतरणः सुवीरः AV. 12, 2, 49. यमर्थं ते मयवन्नेम्या धूः RV. 10, 28, 5. porox. VS. 16, 33 (Gegens. याम्य). PĀR. GĒHJ. 3, 6, 7. — b) wohllich, behaglich: नेम्यां सस्यप्रदं नित्यं पशुवृद्धिकरीमपि । परित्यजेन्नृपो भूमिमात्मार्यम् M. 7, 212. KULL.: = अनामयादिकल्याणतमाम्. — c) Ruhe und Friede verleihend: न चैवैषा गतिः नेम्या MBh. 14, 1691. als Beiwort von Çiva 194. — 2) m. N. pr. verschiedener Fürsten: eines Sohnes von Sunitha und Vaters von Ketumant HARIV. 1592. fg. 1750. eines Sohnes von Ugrājudha und Vaters von Suvira 1084. VP. 453. BUAG. P. 9, 21, 29. eines Sohnes von Çuki und Vaters von Suvrata VP. 465; vgl. नेम. — 3) n. das Rasten: नेम्यमध्यवस्यति TS. 5, 2, 4, 7 (vgl. Kāç. zu P. 5, 4, 30).

नेय (von 3. ति) adj. zu vernichten, zu entfernen: पायम् P. 6, 1, 81, Sch. नेव्, नेवति v. l. für तिव् und तीव् DuĀRUP. 13, 59.

नेषु adj. von 3. ति Vop. 26, 144.

नेष्य (von नीण) n. das zu-Grunde-Gehen: धनजनं RĀGA-Tab. 5, 262.

नेत (van 1. त्रिति) m. Stammeshaupt, Fürst: समु प्रियो मृष्यते सानो अर्थो यशन्तरो यशसा नेतो अस्मे RV. 9, 97, 3.

नेतयत् (नेतमत?) patron. von? gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154. Davon patron. नेतयतायनि ebend.

नेतवत् (von नेत) adj. fürstlich: नेतव्यशः RV. 6, 2, 1.

नेति v in त्रिति P. 8, 2, 42, Vārtt. 3, Sch.

नेत्रै (von नेत्र) n. eine Menge von Feldern gaṇa भित्तादि zu P. 4, 2,

38. AK. 2, 9, 11.

नेत्रत्रित्य (von नेत्र + त्रित्) u. Ländererwerb so v. a. siegreicher Kampf VS. 33, 60.

नेत्रज्ञं n. nom. abstr. von नेत्रज्ञ gaṇa युवादि zu P. 5, 1, 130.

नेत्रज्ञ्य n. dass. gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124. — Vgl. अनेत्रज्ञ्य.

नेत्रपत् adj. (f. ई) von नेत्रपति gaṇa अश्रयत्यादि zu P. 4, 1, 84.

नेत्रपत्ये (wie eben) adj. dem Herrn des Orts gehörig: चरू TS. 1, 8, 20, 1. 2, 2, 4, 5. ÇAT. BR. 5, 3, 2, 7. TĒA. 1, 4, 4, 2. KĀT. ÇA. 15, 9, 10. — Vgl. नेत्रस्य पतिः unter नेत्र 1.

नेत्र (von नित्र) 1) adj. so heisst der Saṁdhi, welcher durch Uebergang des ersten der beiden zusammentreffenden Vocale in den Halb-vocal entsteht: glettend, RV. PĀR. 2, 8. 3, 7. 7, 5. ebenso der auf einer solchen Silbe entstandene Svarita 3, 10. VS. PĀR. 1, 116. अक्षस्यापत्ता-

युदात्तस्यानुदात्ते नीत्रः AV. PĀR. 3, 57, 64. ROTR, Einl. zu Nā. LXIII. — 2) n. oxyt. Schnelligkeit gaṇa पृथ्वादि zu P. 5, 1, 122.

नेमवृद्धि patron. gaṇa गृहादि zu P. 4, 2, 138 und gaṇa रैवतिकादि zu 4, 3, 131. von नेमवृद्धि (wohl नेमवृद्धि) gaṇa वाह्यादि zu P. 4, 1, 96.

Davon adj. नेमवृद्धीय gaṇa गृहादि und रैवतिकादि.

नीरकलम्भि patron. von नीरकलम्भि, N. eines Lehrers LĀTJ. 10, 10, 20 in Ind. St. 1, 49.

नीरुद्धं patron. von नीरुद्ध gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

नीरेय (von नीर) 1) adj. f. ई mit Milch zubereitet P. 4, 2, 20. यवागूः Sch. — 2) f. ई Milchgericht H. 406.

नोद, नोदपति werfen DuĀRUP. 33, 23. — Vgl. खोद, खोड्.

नोड m. ein Pfosten zum Anbinden eines Elephanten BUAN. im ÇKDa. — Vgl. अनेम.

नोणं findet sich nur in der Stelle: युवं ष्यावापृ रुशतीमदत्तं मृकः नो- णस्याग्निना कावापृ RV. 1, 117, 8, wo das Wort von SĀ. entweder als adj. unbeweglich (vgl. NĀ. 6, 6) oder als m. eine Art Laute (wie नोणी zu RV. 2, 34, 13) erklärt wird. Ebenso ist es aber möglich नोण als m. gleichbedeutend mit dem folgenden नोणी zu fassen.

नोणी f. nach NĀGH. 1, 1. AK. 2, 1, 2. H. 936 so v. a. पृथिवी die Erde (नोणि ÇABDAR. im ÇKDR.), im du. nach NĀGH. 3, 30 so v. a. Himmel und Erde. Das Wort scheint zu bedeuten: Schaar, Haufen von Menschen; Gefolge im Gegens. zum Herrn; Chor im Gegens. zum Anführer; die Gemeinen, die Leute. Daher auch bald collect. im sg., bald im pl. gebraucht. कथा न नोणीभिर्गिता समारत्तं lief nicht die Menge erschrocken zusammen? RV. 1, 54, 1 (wonach unter अर् mit सम् med. die Bed. 3 zu streichen ist). नोणीरिव प्रति नो कुर्य तदचः wie das Gefolge, die Dienerschaft 87, 4. सत्रोषस इन्द्रं मेदे नोणीः मूरिं चिद्ये अनुमदस्ति वासैः 173, 7. तमिदिप्रो अयस्यवः प्रवत्तीभिर्नुतिभिः । इन्द्रं नोणीरिवर्यन्वया इव ॥ 8, 13, 17. सद्यः सो अस्य मरुता न संनष्टे यं नोणीरनुचक्रदे 3, 10. ते नो- णीभिर्रूपोभिर्नाञ्जिभी रुद्रा मृतस्य सदनेषु वावुधुः die Marut freuen sich über die an den heiligen Orten (versammelten) Schaaren wie über goldenen Schmuck 2, 34, 13. 10, 22, 9. यदासु मर्तो अमृतासु निस्पृक्सं नोणी- णिः क्रतुभिर्न पूङ्गे wenn der Sterbliche, lüstern nach jenen unsterblichen Weibern, unter die Schaaren wie begeistert sich mengt 93, 19. du. wird hiernach bedeuten müssen: die beiden Schaaren oder Gemeinen d. l. die Schaaren der Wesen auf Erden und die im Himmel (die zwei Reiche): न नोणीभ्यां परिभ्यै त इन्द्रियं न समुद्रिः पर्वतैरिन्द्र ते रयः RV. 2, 16, 3. समु त्वे मरुतीरुपः सं नोणी समु सूर्यम् । से वषं पर्वशो दधुः ॥ 8, 7, 22. अनु ते शुष्मं तुर्यतमीयतुः नोणी शिशुं न मातरा 88, 6. समिन्द्रो रयौ वृ- क्तीरधुनुत् सं नोणी समु सूर्यम् VĀLAKH. 4, 10. Dunkel ist der Zusammenhang der Stelle RV. 1, 180, 5. — Im BUAG. P. erscheint नोणि (4, 21, 35) und नोणी (5, 18, 28. 8, 6, 2) in der Bed. Erde; die letztere Form finden wir auch R. GOAN. 1, 42, 23. — Vgl. नोणी, रणनोणि.

नोणीमय (von नोणी) adj. die Erde in sich tragend (?), von Viśṅku in Gestalt des Fisches BUAG. P. 2, 7, 12. BUANOV: refuge de la terre.

नोद (von नुद्) m. 1) das Zerstampfen oder das zum Zerstampfen dienende Werkzeug, = पेणण TRĪK. 3, 3, 205. H. an. 2, 225. MED. d. 4. — 2) zerstampfte, gemahlene Masse; Mehl, Staub AK. 2, 8, 2, 67. TRĪK. H.

970. H. an. MED. इङ्कुदिनोद R. 2, 104, 12. मरिचनोद KATBās. 13, 124. य-
वनोद H. 402.

नोदस् (wie eben) n. *bewegtes Wasser, Schwall (der Wogen), Strom, fluctus* NāIGh. 1, 12. नोदा न शंभु RV. 1, 63, 5 (3). सिन्धुर्न नोदः प्र नीची-
रैनात् 66, 10 (5). 2, 25, 3. यामो रसां नोदोदः पिपिन्वयुः 1, 112, 12. 5,
53, 7. सिन्धुर्न नोद उर्विया व्यञ्चैन् 1, 92, 12. सुपत्नी पेतयुः नोदसो मृदुः
182, 5. आ नोदो मरिचं वृतं नदीनां परिष्ठितमसृज उर्मिमयाम् 6, 17, 12. 8,
25, 15. नावा न नोदः प्रदिशः पृथिव्याः स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा 10,
56, 7. नोदा न रेत इतजति सिञ्चन् G1, 2.

नोदित (wie eben) n. *Mehl* ÇABDAK. im ÇKDa. — Das partic. s. u. नुद्.
नोदिर्मन् (nom. abstr. zu नुद्, der Form nach von नोद) m. *Kleinheit, Winzigkeit* gaṇa पृथादि zu P. 5, 1, 122.

नोदिष्ठ und नोदीयन् s. u. नुद्.
नोद्य (von नुद्) adj. *festzustampfen* R. 2, 80, 10.

नोद्युक् (von नुद्य्) adj. *hungrig* TS. 1, 6, 2, 4. 5, 2, 5, 6. 9, 2. 6, 1, 9, 2. ÇAT.
Ba. 12, 5, 2, 5.

नोभ (von नुभ्) m. *das Schwanken, zitternde Bewegung, Erschütterung; Unruhe, Aufregung;* नोभोद्वेगसमुच्छ्रित (समुद्) MBh. 1, 1244. वी-
चि० MEgh. 29. मोन० 93. रथनोभपरिभ्रम RāGh. 1, 58. Vikr. 52. 10, 8.
(नोदेन) जगति नोभकारिणा R. 6, 11, 1. यन्नोभकार (असुर) MBh. 3, 8760.
एतेषां कुर्वतः पापं राष्ट्रनोभो भविष्यति 13, 7208. को ऽयमिः यागतनोभः
कौतूहलपरो ऽभवत् 1, 5385. यदा नोभं नोपयाति नार्तिर्मन्यतरस्तयोः SUND.
1, 16. इत्ये तन्वि वपुः प्रशान्तमपि ते नोभं करोत्येव नः BHARt. 1, 12. BRA-
HMA-P. in LA. 58, 16. प्रायः स्वं मरुमानं नोभालप्रतियद्यते हि जनः ÇAR.
158. इन्द्रियनोभ KUMĀRAS. 3, 69.

नोभक (vom caus. von नुभ्) m. N. pr. eines in Kāmākhjā (wie Kāmā-
kshī eine der Durgā geheiligte Localität, und nicht eine Form der Durgā,
wie unter den Wörtern nach Wilson angegeben worden ist) befindlichen
Berges: दुर्गराष्यस्य पूर्वस्यां पुरं नाम वरासनम् । तद् द्विषो मरुशैलः
नोभोता नाम नामतः ॥ KĀLIKĀ-P., KĀMĀKHJĀRŪPANIANĀJA, Kap. 81. ÇKDa.

नोभण (wie eben) 1) adj. *in Schwankung bringend; aufregend, beun-
ruhigend; अनोभ्याणां समुद्राणां नोभणम्* R. 3, 36, 10. RV. 10, 103, 1. तु-
ब्धाय नोभणाय च (शिवाय) MBh. 12, 40384. Vīshṇu 13, 6990. — 2) m.
N. eines der fünf Pfeile des Liebesgottes Sch. zu G1r. 8, 1.

नोभ्य (wie eben) adj. *in Schwankung gebracht zu werden geeignet, zu erschüttern; s. अनोभ्य.*

नोम Uṇ. 1, 138. 1) m. n. = अट् BHAR. zu AK. 2, 2, 11. ÇKDa. — 2)
n. = डुकूल gewobene Seide AK. 2, 6, 3, 15. — Vgl. नोम.

नोमक m. *ein best. Parfum (गणालासक)* ĠATĀDH. im ÇKDa. — Vgl.
नोम, नोमक.

नोणी f. = नोणी *die Erde* Sch. zu AK. 2, 1, 2. BHĀG. P. 3, 14, 3. 24, 42.

नोणीप्राचीर (नौ० + प्रा०) m. *das Meer* ĠATĀDH. im ÇKDa.

नोणीभुन् (नौ० + भुन्) m. *Geniesser der Erde, König* ÇĀNTIÇ. 1, 10. —
Vgl. नितिभुन्.

नोद्र (von नुद् und नुद्) 1) m. a) N. eines Baumes, *Michelia Cham-
paca* (चम्पक), ÇABDAK. im ÇKDa. MBh. 3, 41569. — b) Bez. einer Misch-
lingskaste, *der Sohn eines Vaideha und einer Māgadhī* MBh. 13, 2584.
— 2) n. a) oxyt. *Kleinheit, Winzigkeit* gaṇa पृथादि zu P. 5, 1, 122. —

b) parox. *Honig* P. 4, 3, 119. AK. 2, 9, 108. 3, 4, 12, 105. H. an. 2, 407.
MED. r. 21. M. 10, 88. MBu. 2, 1861. R. 2, 26, 13. 3, 77, 3. 5, 59, 20. Suçr.
1, 148, 16. 313, 8. 2, 9, 12. 49, 19. 192, 21. 323, 18. BuĀG. P. 7, 4, 17. मर-
द्याव्यातिः नोद्रपल्लैः RāGh. 4, 63. ते माम् — समामिञ्चन्ति शास्तारः नोद्रं
मध्व मन्तिकाः MBh. 13, 2174. न हि निम्वात्स्रवत्तौद्रं लोके विगदितं
वचः R. 2, 33, 15. *eine best. Art von Honig* Suçr. 1, 183, 1. 6. VĀKĀSP. zu
H. 1214. Vgl. u. नुद्वा Biene. — c) *Wasser* H. an. MED.

नोद्रकमालव adj. f. ई in Verbindung mit सेना *das Heer der Kshu-
draka und Mālava* P. 4, 2, 45, Vārtt.

नोद्रक्य 1) m. ०की f. *ein Fürst, eine Fürstin der Kshudraka, ein
Angehöriger der Ksh.* P. 5, 3, 114, Sch. — 2) adj. = नुद् ÇKDa. nach
SIDDH. K.

नोद्रज (नोद्र *Honig* + ज) n. *Wachs* RĀĠAN. im ÇKDa.

नोद्रधातु (नोद्र + धातु) m. *eine best. mineralische Substanz* (s. मानि-
का) RĀĠAN. im ÇKDa.

नोद्रप्रिय (नोद्र + प्रिय) m. N. eines Baumes (s. जलमधुका) RĀĠAN. im
ÇKDa.

नोद्रमेह (नोद्र + मेह) m. *Diabetes mellitus* Suçr. 1, 272, 8. Davon adj.
नोद्रमेहिन् *mit dieser Krankheit behaftet* 2, 78, 14.

नोद्रिय (von नोद्र *Honig*) n. *Wachs* RĀĠAN. im ÇKDa.

नोम (von नुमा) = नोम Uṇ. 1, 138. 1) adj. f. ई *aus Flachs gemacht, leinen; n. Linnen, Linnengewand* AK. 2, 6, 3, 12. TRĪK. 3, 3, 295. II. 669.
an. 2, 320. MED. m. 9 (lies: प्राणत st. प्रशान). वासः PĀR. GRU. 2, 5. LĀTJ. 2,
6, 1. GOB. 2, 10, 5. 9. 4, 2, 23. KAUC. 57. ÇĀKṆ. GRU. 1, 12. वरासी ĀÇV. ÇR.
9, 4. LĀTJ. 9, 2, 15. नोमसूत्र Suçr. 1, 93, 16. — KĀTJ. ÇB. 4, 6, 18. 7, 12. 15, 3,
8. M. 2, 4, 1. 3, 120. 124. 10, 87. 12, 64. JĀĠN. 1, 187. MBu. 1, 7349. 2, 4053.
13, 5504. 14, 1263. R. 1, 74, 3. Suçr. 1, 46, 15. 63, 13. ÇĀK. 80. RāGh. 10, 8.
BuĀG. P. 7, 13, 39. — m. n. (SIDDH. K. 249, a, 3 v. u.) = डुकूल (vgl. नो-
म) *gewobene Seide* TRĪK. H. an. MED. HĪA. 143. Vielleicht aus Stellen
wie मरुहिनोमसंवीत R. 5, 43, 4. 2, 16 geschlossen. — 2) f. ई *Flachs, Lin-
num usitatissimum* RATNAM. im ÇKDa. — 3) n. *Leinsamen* Suçr. 2, 364,
8. — 4) adj. *aus Leinsamen bereitet*: तैल *Leinöl* Suçr. 1, 182, 20. — 5)
m. u. = अट् m. 1, a (s. das.) AK. 2, 2, 11. II. 981. H. an. MED.

नोमक (von नोम) 1) adj. f. ई *leinen*: मेखला KAUC. 57. — 2) m. *ein
best. Parfum (चौर)* ÇKDa. ohne Ang. einer Aut.; vgl. नोमक.

नौर (von नुर) 1) n. *das Abrastren der Haare* H. 924. केशवमनार्तपुरं
पादलिपुत्रं पुरीमकिच्छत्राम् । दितिमदितिं च स्मरतां नौरविधौ भवति क-
ल्याणम् ॥ VĀDHAGĀRGĀ im ÇKDa. नौर कृता Hit. 101, 6. Verz. d. B.
II. No. 1326. नौर und नौरमत्ताः Śā. zu TS. 1, 2, 1 (pag. 274, ult. 275, 2).
— 2) f. ई *Schermesser* WĪLS.

नौरपद्य (von नुर + पवि) adj. *aus Schermessern und Donnerkeilen
gebildet* (nach BUANOUP) BHĀG. P. 6, 5, 8. — Vgl. नुरपवि.

नौरिक (von नौर) m. *Barbier* H. Ç. 133. ÇĀDDAM. im ÇKDa.

द्वा, द्वाप्ति; द्वापिता KĀr. 1 in SIDDH. K. zu P. 7, 2, 10. VOP. 8, 60, 9,
11. *schleifen, wetzen, schärfen* DĀTUP. 24, 28. वाचं द्वापवानो (also auch
med.) द्वापत्सपत्नान् AV. 5, 20, 1. द्वापत् *gewetzt, geschärft* AK. 3, 2, 40.
उभयतो हृदि वाचः द्वापत् ÇAT. Ba. 6, 3, 1, 34. 35. Vgl. नुत्.

— अट् zerreiben: अट् द्वापामि दासस्य नाम चित् RV. 10, 23, 2.

- घ्रा *anreiben*: कुम्भमाद्विपोति KĀTJ. ÇA. 21, 4, 6.
 — प्र *schärfen, zuspitzen*: प्रचुद्वणुवुर्महास्त्राणि BHĀṬṬ. 14, 91.
 — सम् *med.* P. 1, 3, 65. VOP. 23, 50. dass.: संदणुते शस्त्रम् P., Sch. VOP. BHĀṬṬ. 17, 55. संदणुत्येव गायेतसंदणुत्येव हि वाचं पुरुषो वदति SHADY. BR. 2, 2. संदणुवान् श्वोत्कण्ठाम् BHĀṬṬ. 8, 40.
 दणुत् (von दणु) *adj. scharf*: उभयतःदणुत् ÇAT. BR. 6, 3, 1, 34. LĀTJ. 8, 2, 6. — Vgl. ग्रन्थतःदणुत्.
 दणोत्र (wie eben) *n. Schleifstein*: दणोत्रेणैव स्वधितं सं शिशितम् RV. 2, 39, 7.
 द्वा f. Uṇ. 3, 65. *die Erde* NAIGH. 1, 1. Nir. 10, 7. AK. 2, 1, 3. H. 936. Im Veda nur instr. sg. द्मया neben द्मा (s. u. 2. द्मम्). द्मा *nom.* BHĀG. P. 7, 8, 33. द्माम् R. 3, 33, 63. BHARTṬ. 2, 69. RAGH. 18, 8. BHĀG. P. 2, 7, 17. 4, 16, 23. DEV. 9, 20. PRAB. 118, 3. द्माशयन MBH. 3, 13456. द्मात्त PAṆĀT. III, 49. द्मातले MĀRK. P. 23, 47. द्मोश AK. 3, 4, 3, 34. — Vgl. द्मा.
 द्माञ्ज (द्मा + ञ्ज) *m. der Planet Mars* Ind. St. 2, 261.
 द्माधृति (द्मा + धृति) *m. der die Erde zu tragen hat, König* RĀGĀ-TAR. 5, 476.
 द्मप (द्मा + प) *m. Beschützer der Erde, König* RĀGĀ-TAR. 5, 314. 457.
 द्मापति (द्मा + पति) *m. Herr der Erde, König* RĀGĀ-TAR. 5, 59. कवि^० Glt. 1, 4.
 द्मापाल (द्मा + पाल) *m. Beschützer der Erde, König* RĀGĀ-TAR. 5, 319.
 द्माभुञ्ज (द्मा + भुञ्ज) *m. Geniesser der Erde, König* RĀGĀ-TAR. 5, 50.
 द्माभृत् (द्मा + भृत्) *m.* 1) Träger der Erde, Berg AK. 2, 3, 1. PAṆĀT. I, 171. — 2) Ernährer der Erde, König AK. 2, 8, 1, 1.
 द्माय् (द्मा), द्मायते *zittern* DhĀTUP. 14, 45. चद्माये च मही BHĀṬṬ. 14, 21. अद्मायत मही 17, 73. — *caus.* द्मापयति P. 7, 3, 36. VOP. 18, 8. *erzittern machen*: द्मामद्मापयतां गतैः BHĀṬṬ. 17, 85.
 — वि *caus.* विद्मामपयती *erschütternd* Nir. 10, 7. Durga: = किंसती.
 द्मापितर *nom. ag. von द्माय्* P. 3, 2, 152, Sch.
 द्मावृष (द्मा + वृष) *m. Stier der Erde, ein mächtiger König* RĀGĀ-TAR. 5, 426.
 द्मील्, द्मीलति *die Augen schliessen* DhĀTUP. 13, 43. — Vgl. मील्.
 द्मीम् *interj.* ein mystischer Ausruf: ओ द्मीमिति BHĀG. P. 5, 18, 8.
 द्विवेङ्का *f. ein best. Vogel*: ग्रामाद्: द्विवेङ्कास्तमद्वेत्वेनीः RV. 10, 87, 7. TS. 5, 5, 15, 1.
 1. द्विवृत्, द्विवृत्ति *einen best. unarticulierten Laut von sich geben, summen, brummen, sausen* DhĀTUP. 23, 9. नास्फोटयेन्न च द्विवृत्त (KULL.: अव्यक्तदत्तशब्दात्मकं द्विवृत्तं न कुर्यात्) च रक्ते विरावयेत् M. 4, 64. नदत्तशोन्नदत्तश्च गर्गतश्च प्लवंगमाः । द्विवृत्तः धावमानाश्च प्रययुस्ते महांजवाः ॥ R. 4, 45, 8. कंस नेडति (sic) Suçā. 2, 246, 6. द्विवृत्ति घुघुरायते ज्वलन्तीव च ये व्रणाः 104, 1. — *partic.* द्विवृत्ति *m. n. gaṇa* अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 34. AK. 3, 6, 4, 34. *Gesumm, Gebrumm*: द्विवृत्तितास्फोटितस्वनैः MBH. 1, 2820. द्वे-

डितोत्क्रुष्टसंकुल 14, 1760. HARIV. 13238. 13240. Gebrüll des Löwen TRIK. 2, 5, 2. — *caus.* = *simpl.*: आस्फोटयन्त्वेडयंश्च तलतालांश्च वाद्यन् MBh. 3, 12379. — Vgl. द्विवृत्.

— घ्रा = *simpl.*: आद्वेडितास्फोटितसिंहनादैः R. 6, 35, 2. 37, 43.

— प्र *dass.*: प्रद्वेडितव्यातलनिस्वन MBh. 4, 1686. प्रद्वेडितास्फोटित-नर्दिताश्च R. 6, 17, 32.

2. द्विवृत्, द्विवृत्ते *feucht werden, ausschwitzen, einen Saft entlassen* DhĀTUP. 18, 4. द्विवृत्ते तिलस्तैलम् DURGAD. im ÇKDr. — Vgl. द्विवृत् und स्विदृ.

द्विवृत्, द्विवृत्ति = 1. द्विवृत् DhĀTUP. 28, 9. द्विवृत्ति und द्विवृत्ते = 2. द्विवृत् 26, 134. 18, 4. — *partic.* द्विवृत् Sch. zu P. 3, 2, 187 und 7, 2, 16. द्विवृत्त VOP. 26, 104. — Vgl. स्विदृ.

— प्र, *partic.* प्रद्वेदित P. 1, 2, 19, Sch. प्रद्वेदिताः परम् BHĀṬṬ. 7, 103. Sch. 1: = उच्चैरव्यक्तशब्दं कुर्वाणाः, Sch. 2: = अतिशयेनाव्यक्तशब्दं कर्तुमा-रब्धाः.

द्वेड 1) *adj.* a) *krumm* (वक्र, कुटिल). — b) *schwer zugänglich* H. a. n. 2, 112. 113. MED. d. 5. — 2) *m.* a) *das Sausen* (im Ohr) H. a. n. MED. Suçā. 2, 360, 20; vgl. कर्णाद्वेड. Ton, Laut (धनि) H. a. n. MED. — b) *Gift* (Schlangengift; vgl. 2. द्विवृत्) AK. 1, 2, 4, 10. 3, 6, 2, 12. TRIK. 3, 3, 111. H. 1193. H. a. n. MED. — c) *Name einer Cucurbitacee, Luffa pentandra oder acutangula Roxb.* (पीतघोषा) RATNAM. 64. Vgl. द्वेडा c und द्वेड n. a. — d) *mystische Bez. des Buchstabens म* (wie auch विष Gift) Ind. St. 2, 316. — 3) *f.* घ्रा a) *Gebrüll des Löwen oder Schlachtgeschrei* AK. 2, 8, 275. TRIK. H. 1404. H. a. n. MED. — b) *Bambusrohr* AK. 3, 4, 11, 45. H. a. n. MED. — c) *eine Art Cucurbitacee* (कोशातकी) RĀGĀN. im ÇKDr. — 4) *n.* a) *die Blüthe von घोष* (s. d.) — b) *die Frucht einer roth blühenden Calotropis* (लोहितार्क, लोहितार्कपर्णा) H. a. n. MED. — Einige Bedeutungen gehen auf 1. द्विवृत्, andere auf 2. द्विवृत् zurück. Die Bed. *krumm* ist schwer zu erklären; vielleicht ist mit वक्र, कुटिल die übertr. Bed. gemeint, zu welcher man durch *brummen* eher gelangen kann.

द्वेडन (von 1. द्विवृत्) *n.* *das Brummen, Sausen*: निश्चासद्वेडन MBh. 3, 12388. उम्पणाम् *die sausende Aussprache der Sibilanten* RV. PAṆT. 14, 6. Vgl. KULL. u. 1. द्विवृत्.

द्वेडित् (wie eben) *adj.* *brummend, s. गेहेद्वेडित्*.

द्वेल्, द्वेलति *springen, hüpfen, spielen* DhĀTUP. 13, 32. आस्फोटन-निनादांश्च बालानां द्वेलताम् R. 5, 10, 13. ये तु विष्टय गात्राणि द्वेलन्ति च रुसन्ति च (हरिपूत्रपाः) 6, 2, 21. दध्मुः शङ्खाश्च संकृष्टाः द्वेलन्त्यपि यथा-पुरम् । ते वानराः 26, 46. ते तदास्फोटयामासुः द्वेलन्तश्च समन्ततः । कुम्भक-णाविवोधार्थं चक्रुश्च विपुलं स्वनम् ॥ 37, 40. — *द्वेलित* *m. n.* SIDDH. K. 251, a, 2 v. u. *Spiel, Tändelei*; pl. BHĀG. P. 8, 9, 11. — Vgl. खेल्.

द्वेलिका (von द्वेल्) *f.* *Spiel, Scherz* BHĀG. P. 5, 8, 15.

द्वेत्य (wie eben) *n.* *dass.* BHĀG. P. 5, 1, 29.

ख

1. ख m. die Sonne H. an. 1, 6.
2. ख (von खन्) 1) n. AK. 3, 6, 2, 22. a) Höhle: वज्रेण खान्यत्पुणान्द्रो-
नाम् RV. 2, 15, 3. 7, 82, 3. अथावृषोदपिंकितेव खानि 4, 28, 1. अस्तौ वि
खानि 5, 31, 1. — b) Oeffnung (am menschlichen Leibe, Mund, Ohren,
Nasenhöcher u. s. w.) AV. 14, 2, 1. कः सप्त खानि वि तर्तर् शीर्षणि 6. प-
रासि खानि व्यतृणत्स्वयंभुः KATHOP. 4, 1. ऊर्ध्वं नभेर्यानि खानि तानि मे-
ध्यानि सर्पशः । यान्यथस्तान्यमेध्यानि M. 3, 132. घट्टिः खानि च संस्पृशेत्
2, 53. 60. 4, 144. 3, 138. 12, 120. JĪŚ. 1, 20. MBh. 1, 772. विमुञ्चवुधिर्
खेभ्यः R. 4, 9, 80. सुच. 1, 17, 10. 248, 2. BHĀG. P. 4, 23, 16. 7, 12, 25. नव-
खं पुरम् (Mund, Ohren, Nasenhöcher, Augen und die beiden unreinen
Oeffnungen) 4, 29, 7. अन्नाणाम् सुच. 2, 18, 18. 199, 4. Daher auch so v. a.
Sinnesorgan AK. 3, 4, 3, 19. H. 1383. H. an. MRD. BHĀG. P. 3, 3, 23. —
c) Wunde: नस्पृतीपर्यथाविद्धः खे विद्धमनुविध्यतः M. 9, 43. — d) die Hüh-
lung in der Nabe des Rades, in welcher die Achse läuft; Büchse: समि-
त्तान्त्रकृद्विद्वे अरा इव खेद्या RV. 8, 66, 3. खे रथस्य खे ऽनेसः खे पु-
गस्य 80, 7. अङ्घ्रि खम् 10, 153, 3. ÇAT. Br. 14, 8, 12, 1. — e) der hohle leere
Raum, Luftraum, Aether AK. 1, 1, 2, 1. 3, 4, 30, 234. TRĪK. 1, 1, 81. 3, 3,
49. H. 163. H. an. MED. ÇAT. Br. 14, 8, 1, 1. PRAÇNOP. 6, 4. M. 12, 120.
पुष्पवृष्टिश्च खात्पत् R. 1, 19, 10. 3, 32, 28. 5, 59, 12. 91, 16. N. 12, 39. ARĀ.
3, 36. सुच. 1, 132, 13. MĀG. 9. BHĀG. P. 7, 12, 25. खं लिङ्गमात्मनः 3, 5,
31. खगत adj. R. 5, 56, 144. ख Himmel TRĪK. 1, 1, 4. 3, 3, 49. H. an. MED.
— f) Null (ग्रन्थ) H. an. MED. COLBR. Alg. 19. — g) der durch einen
Kreis dargestellte ANDSVĀRA (विन्दु) H. an. MED. — h) Stadt TRĪK. 3,
3, 49. MRD. — i) Feld MRD. — k) Glück (vgl. सुख, दुःख) TRĪK. H. an.
— l) Verstand (संविद्, संवेदन) H. an. MED. — m) Handlung (कर्मन्)
MED. — n) das auf ein aufgegangenes Zodiakalbild folgende zehnte Dir.
im ÇKDR. — o) Talk H. 1031. RĀG. an. im ÇKDR. — 2) f. खा Quelle,
Brunnen NAIG. 1, 13. स रायस्वाम्यं सृज् RV. 6, 36, 4. सृष्ट्यां ते वरुण
खामृतस्य 2, 28, 5. — Vgl. दुःख, सुख.
- खकामिनी (ख + का^०) f. 1) das Weibchen des Falco Cheela (चिह्न).
— 2) ein Bein. der Durgā (चर्चिका) TRĪK. 3, 3, 236.
- खकुत्तल (ख + कु^०) m. ein Bein. Çiva's TRĪK. 1, 1, 44.

खक्त्, खक्वति lachen DhĀTUP. 5, 6, v. I. für कक्त्.

खक्वट adj. = कक्वट hart RĀJAM. zu AK. ÇKDR.

खक्वर Bettlerstab VJUTP. 208. SCHIEFNER, Lebensb. 323 (93). — Vgl.

दिक्राल HIOUEN-TSANG I, 33.

खखोल्क (ख + खोल्क) m. der Meteor des Luftraums, ein Beiw. der
Sonne SKANDA-P. in Verz. d. B. H. 146 (50).

खग (ख + ग) 1) adj. sich im Luftraum bewegend: पुरमेतत्खगम् MBh.
3, 12257. स्वखखान्नुगाः H. 22. — m. a) Vogel AK. 2, 5, 32. 3, 4, 3, 20.

TRĪK. 2, 5, 37. H. 1316. an. 2, 30. MED. g. 4. M. 12, 63. MBh. 3, 16066. N.
9, 15. R. 3, 20, 36. सुच. 1, 4, 19. 107, 21. 208, 11. HIT. I, 44. — b) Wind

ÇARDAK. im ÇKDR. तमामीव यथा सूर्यो वृत्तानमिर्धनान्खगः । तथा स्कन्दे
ऽन्यच्छत्रून्स्वेन वीर्येण MBh. 3, 14616. — c) die Sonne AK. 3, 4, 3, 20.

TRĪK. 1, 1, 99. H. 95. H. an. MED. HĀR. 11. — d) ein Planet H. an. MED.
Ind. St. 2, 267. — e) Heuschrecke BHAR. zu AK. ÇKDR. — f) ein Gott

H. an. MED. — g) Pfeil AK. 2, 8, 2, 54. 3, 4, 3, 20. H. 778. H. an. MED.
HĀR. 53.

खगङ्गा (ख + गङ्गा) f. die Gaṅgā des Luftraums TRĪK. 3, 3, 245.

खगण (ख + गण) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes von Vaṅra-
nābha BHĀG. P. 9, 12, 3. LIA. I, Anh. XII.

खगति (ख + गति) f. Flug im Luftraum, N. eines Metrums (s. अश्व-
गति) COLBR. Misc. Ess. II, 162 (XI, 6).

खगपति (खग + पति) m. Fürst der Vögel, ein Bein. Garuda's ÇAR-
DAR. im ÇKDR.

खगम (ख + गम) 1) adj. sich im Luftraum bewegend, fliegend; von
Gandharva MBh. 3, 14983. von Wurfgeschossen 820. 14, 2188. — 2

m. a) Vogel N. 1, 23. — b) N. pr. eines Brahmanen MBh. 1, 995. — Vgl.
खग.

खगर्म (ख + गर्म) m. N. pr. einer buddh. mythischen Person BURN.
Intr. 357.

खगवक्र (खग + वक्र) m. N. eines Baumes, Artocarpus Lacucha (ल
कुच) Roxb., ÇARDAK. im ÇKDR.

खगवती (von खग) f. die Erde GAṬĀDB. im ÇKDR.

खगशत्रु (खग + शत्रु) f. Name einer Pflanze (s. पृष्णिपणी) ÇARDAK. im ÇKDR.

खगस्थान (खग + स्थान) n. (Standort der Vögel) Baumhöhle ÇARDAK. im ÇKDR.

खगाधिप (खग + अधिप) m. Fürst der Vögel, ein Bein. Garuda's R. 1, 42, 16.

खगान्तक (खग + अन्तक) m. Falke (Vernichter der Vögel) RĀGĀN. im ÇKDR.

खगामिराम (खग + अमि^o) m. ein Bein. Çiva's ÇIV.

खगालिका (?) f. Buhldirne II. ç. 112.

खगामन (खग + आसन) m. 1) Bein. des Berges Uda ja (Sitz der Sonne) ÇARDAM. im ÇKDR. — 2) Beiname Viṣṇu's (auf einem Vogel [Garuda] sitzend) ÇKDR. WILS.

खगुण (ख + गुण) adj. eine Null zum Multiplikator habend COLBR. Alg. 19.

खगेन्द्र (खग + इन्द्र) m. 1) Fürst der Vögel PĀNKĀT. I, 356. Bein. Garuda's RĀGĀN. im ÇKDR. खगेन्द्रध्वज m. ein Bein. Viṣṇu's BUĀG. P. 1, 18, 16. — 2) N. pr. eines Fürsten RĀGĀ-TAR. 1, 89; vgl. TROYER I. II, p. 363. LIA. 1, 713.

खगेश्वर (खग + ईश्वर) m. Fürst der Vögel, ein Bein. Garuda's AK. 1, 1, 1, 24. HĀR. 10.

खगोड m. Saccharum spontaneum Lin. RATNAM. bei WILS. — Wohl nur ein verlesenes खगट.

खगोल (ख + गोल) m. das Himmelsgewölbe ÇKDR. WILS.

खगुड m. Saccharum spontaneum Lin. (vulg. खगुड) RATNAM. im ÇKDR. — Vgl. खगोड.

खङ्कर s. खङ्कर.

खङ्क m. N. pr. eines Ministers des Königs Bāladīja RĀGĀ-TAR. 3, 483, 497, 522, 524.

खङ्कर m. Haarlocke H. 369. खङ्कर ÇKDR. und WILSON.

खङ्ग m. zweifelhafte Lesart VS. 24, 40, wofür andere Handsehr. खङ्ग haben; ein best. Thier.

खच्, खचति hervorspringen, hervortreten (?): द्वित्राणि यानि च खचद-
शनाङ्कराणि (bei einem Kinde) KATHĀS. 23, 88. खचदत्तावलीढतमालं मृ-
त्योरिवाननम् 26, 142. आकाशे लिखितेव दिनु खचितेव (कात्ता) DhŪRTAS.
73, 13. खचित aus —, angefüllt mit: शकुन्तनीखचितं विध्वंस्यतामण्डल-
म् ÇĀK. 170, v. l. रत्नच्छायाखचितवलिभिश्चामरैः MEGH. 36. रत्नैः खचितं
यन्मण्डनम् Sch. zu KAUNAP. 19. खद्योतखचितमिवात्तरिन्म् ÇĀMĒ. zu
ÇYRTĀÇY. UP. 2, 11. = करम्वित u. s. w. vermischte TRIK. 3, 1, 27. H. 1469.
Nach DhŪTUP. 31, 59 bed. खच्, खचति भृत्युत्पत्ति oder भूतोत्पत्ति, oder
endlich पूत्युत्पत्ति; nach 35, 84, o. खच्, खचयति binden.

— उद्, partic. उत्खचित durchwunden: कुसुमोत्खचितान् — अलकान्
RAGH. ed. Cal. 8, 56 (St. 52: कुसुमोत्कचितान्). माला सितपङ्कजानामि-
न्द्रीवैरैरुत्खचितान्तरा 13, 54 (in beiden Ausgaben gleich).

खचमस (ख + च^o) m. der Mond (die Trinkschale im Luftraum) TRIK. 1, 1, 87.

खचर (ख + चर) 1) adj. im Luftraum sich bewegend, fliegend MBu. 3, 12205, 14962, 14968. 7, 222, 13, 897, 1147. ARĀ. 10, 26. BUĀG. P. 3, 13, 27. — 2) m. a) Vogel R. 4, 68, 15. खचरेश्वर 63, 9. — b) Wolke ÇARDAK. im ÇKDR.

— c) Wind. — d) die Sonne. — e) ein Rakshas ÇKDR. — f) N. pr. eines Volkes VARĀH. BRH. S. 14, 28 in Verz. d. B. H. 241. — Als Beleg für die verschiedenen Bedeutungen des Wortes führt ÇKDR. aus MBu. 7 folgende Verse an: खचरस्य सुतस्य सुतः खचरः खचरस्य पिता न पुनः खचरः । खचरस्य सुतेन कृतः खचरः खचरी (sic) परिरोदिति का खचरः ॥
खचारिन् (ख + चा^o) adj. im Luftraum sich bewegend, fliegend; von Skanda MBu. 3, 14635.

खञ्, खञ्जति umrühren DhŪTUP. 7, 57.

खञ्ज (von खञ्) 1) m. a) das Umrühren, Untereinandermengen; woher der loc. खञ्जे unter den Wörtern für Kampf und Streit (das Schlachtgewühl) NAIGH. 2, 17 aufgeführt wird. — b) Rührstock SUÇR. 2, 88, 3, 136, 15. 221, 6. Löffel BUAR. zu AK. 2, 9, 34 im ÇKDR. — 2) f. खञ्जा a) Rührstock II. a. u. 2, 68. MED. g. 7. खञ्जा द्वी च करेण धारयन् MBu. 4, 231. Löffel (द्वी) H. a. u. — b) die Hand mit ausgestreckten Fingern MED. — c) das Tödten ÇABDAR. im ÇKDR.

खञ्जक (von खञ्ज) 1) m. Rührstock, Butterstößel H. 1023. — 2) f. खञ्जिका Löffel WILS.

खञ्जकृत् (खञ्ज + कृत्) adj. der das Gewühl (der Schlacht) hervorruft, Beiw. Indra's: स युध्मः सखा खञ्जकृत् RV. 6, 18, 2. 7, 20, 3. 8, 1, 7.

खञ्जकरं (खञ्जम्, acc. von खञ्ज, + 1. कर) adj. dass. RV. 1, 102, 6. TBH. 2, 7, 15, 6.

खञ्जप u. geklärte Butter UP. 3, 141.

खञ्जल (ख + जल) n. Feuchtigkeit in der Luft, Thau TRIK. 1, 1, 87. Regenwasser: वर्षासु चरति धनैः सहेरगा विपति कीटलूताश्च । तद्विपनुद-
मपेयं खञ्जलमगस्त्योदयात्पूर्वम् ॥ RĀGĀV. im ÇKDR.

खञ्जक 1) m. Vogel UP. 4, 13. — 2) f. खञ्जा Löffel AK. 2, 9, 34. H. 1021. Vgl. खञ्ज, खञ्जक.

खञ्जित (ख + जित) m. ein Buddha TRIK. 1, 1, 9. H. 235.

खञ्जोतिम् (ख + जो^o) m. ein leuchtendes fliegendes Insect RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. खद्योत.

1. खञ्ज्, खञ्जति hinken DhŪTUP. 7, 59. खञ्जन् SUÇR. 1, 236, 14. NAISH. 11, 107. — Vgl. खञ्ज^o.

2. खञ्ज् (nom. खञ्ज्) wohl = खञ्ज hinkend VOP. 3, 134.

खञ्ज (von खञ्ज्) 1) adj. hinkend AK. 2, 6, 1, 49. MED. g. 6. M. 3, 242. 8, 274. SUÇR. 1, 322, 13. 2, 43, 20. 207, 4. BHĀSTR. 1, 63. पादेन खञ्जः P. 2, 3, 20, Sch. kann im comp. seinem subst. vorangehen oder folgen gaṇa कडारादि zu P. 2, 2, 38. Vgl. खञ्जवाङ्क. कलापखञ्ज wie auf Erbsen hinkend, N. einer Krankheit, nach WISE 254 Veitstanz, SUÇR. 1, 256, 15: — 2) f. खञ्जा N. verschiedener Metra MD. a) 2 Mal 28 Kürzen und 1 Länge + 30 Kürzen und 1 Länge COLEBR. Misc. Ess. II, 155 (II, 4, 1). — b) dass. Versmaas umgekehrt: 30 Kürzen und 1 Länge + 28 Kürzen und 1 Länge ebend. 165 (VI, 13). — c) 2 Mal 36 Kürzen + — — ebend. 156 (III, 23).

खञ्जक (von खञ्ज) adj. hinkend TRIK. 2, 6, 12. H. 453.

खञ्जवेत् m. Bachstelze ÇARDAM. im ÇKDR. Auch खञ्जखेल (खञ्ज + खे-
ला ?) m. TRIK. 2, 5, 15. — Vgl. खञ्जलेख, खञ्जन, खञ्जरीट.

खञ्जता (von खञ्ज) f. das Hinken, Lahmheit SUÇR. 1, 348, 15. खञ्जव n. dass. SĪU. D. 7, 19.

खञ्ज (von खञ्ज 1) m. *Bachstelze* AK. 2, 3, 15. TRIK. 2, 3, 15. H. 1328. 1357. MED. n. 53. HĀR. 87. SUÇR. 1, 115, 2. ÇRĀṆĠARAT. 4. 5. GĪR. 11, 27. नेत्रे खञ्जगञ्जे SĪH. D. 41, 12. खञ्जदर्शन VARĀH. BRH. S. 44 in Verz. d. B. H. 244. खञ्जनोपाख्यान VARĀH-P. ebend. No. 485. fg. खञ्जशाकुन् No. 896. fg. — 2) f. घ्रा *eine Art Bachstelze* (सर्षपी, welches WILS. sowohl in dieser Bed. als auch in der von Senf [सर्षप] aufgefasst hat). — 3) n. *das Gehen (?)* MED. — Vgl. खाञ्ज.

खञ्जक 1) m. = खञ्ज 1. VARĀH. BRH. S. 44, 1 in Verz. d. B. H. 244. — 2) f. *खञ्जिका eine Art Bachstelze* TRIK. 2, 3, 30.

खञ्जरत (खञ्ज + रत) n. *die heimlichen Sünden der Jati* TRIK. 2, 7, 28 (यतिमैथुन). HĀR. 47 (यमिनां यद्वत् गोप्यम्).

खञ्जनाकति (खञ्ज + आकति) f. *eine Art Bachstelze* ÇABDĀK. im ÇKDR. खञ्जवालु (खञ्ज + वालु) m. N. pr. eines Daitja HARIV. 12943.

खञ्जरीट m. *Bachstelze* AK. 2, 3, 15. H. 1328. JĀGĪ. 1, 174. लोले दृशौ रुचिरचञ्चलखञ्जरीटौ AMAR. 99. ग्रन्थोऽन्यचञ्चुपुचुम्बनखञ्जरीटयुमाभिरामनयना KĀURAP. 8. Dieses Wort erhält H. an. 4, 60 auch die Bed. von खञ्जरीट; statt खञ्जने ऽसि^० ist wohl zu lesen खञ्जनासि^०. — Vgl. खञ्जन.

खञ्जरीटक m. dass. M. 3, 14. SUÇR. 1, 201, 20.

खञ्जलेख m. = खञ्जखेल (durch Umstellung) = खञ्जखेट *Bachstelze* HĀR. 87.

* खञ्जार m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 110. gaṇa शिवादि zu 112.

खञ्जाल m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

खट्, खटति *wünschen* DhĀTUP. 9, 22.

खट m. AK. 3, 6, 2, 17. 1) *Phlegma, Schleim* (s. कफ) H. 462. H. an. 2, 86. MED. l. 9. HĀR. 229. Vgl. खेट. — 2) *ein überwachsener Brunnen*. — 3) *Azt* (टङ्क) H. an. MED. HĀR. — 4) *Pflug* AGĀJAPĀLA im ÇKDR. — 5) *eine Art des Schlagens oder eine Art Wunde* (प्रकार, प्रकारान्तर) H. an. MED. HĀR. *a closed or doubled fist, as for striking* WILS. — 6) *Gras* H. an. *coarse long grass of several species used to thatch houses* HAUGH-TON. Vgl. कट, खड. — 7) *eine best. Art wohlriechendes Gras* AGĀJ. a. a. O. — 8) BRAHMA-P. 58, 9 falsche Lesart für पट्.

खटक m. 1) *Kuppler* TRIK. 2, 7, 30. — 2) *die halbgeschlossene Hand* (अर्धमुष्टि) H. 597. VJUTP. 100. *die gekrümmte, gehöhlte Hand* (कुब्जित-पाणि) ÇABDĀM. im ÇKDR. Vgl. खटकामुख und खटिका.

खटकटाक (खट + क^०) *Speitopf* VJUTP. 218.

खटकामुख (खटक + मुख) *eine best. Stellung der Hand beim Schies- sen: व्याकृष्टिबद्धखटकामुखपाणिषष्ठप्रेङ्गत्रयोऽनुचय* AMAR. I. Schol.: खटकामुखं नाम अङ्गुलिरचनाविशेषः.

खटकिका f. *Seitentür* H. 1007, Sch. — Vgl. खडकिका.

खटखटाय् (onomat.), खटखटपते *mit einem Geräusch herausspringen, heraustreten*: अनेन चिरसंगतिपासनेन ग्रीष्मसमये प्रचण्डदिनकारकिरपो- द्धुक्कपुक्करवीनामिव प्रचलिततारके नुधा ममानिणी खटखटपते MBĀKĪH. 2, 11. fgg.

खटखटक (खट + खा^०) m. 1) *an eater*. — 2) *a glass vessel*. — 3) *a jackal*. — 4) *an animal*. — 5) *a crow* WILS.

खटिक 1) m. *die halbgeschlossene Hand* H. 597, v. l. für खटक. — 2) f. घ्रा a) *Kreide* VIÇVA im ÇKDR. खटिकामादाय गणायति PRAB. 63, 8. Vgl.

कक्कटी, कठिनी, खटिनी, खटी. — b) *Gehörgang*. — c) N. einer Pflanze, *Andropogon muricatus* Retz., VIÇVA im ÇKDR.

खटिनी f. *Kreide* H. 1037. RĀGĀN. im ÇKDR. खटिनी PRAB. 63, 8, v. l. — Vgl. कठिनी, खटिक, खटी.

खटी f. dass. TRIK. 2, 3, 7. H. 1037. RĀGĀN. im ÇKDR. RATNAM. 283.

खट्, खट्यति *verhüllen* DhĀTUP. 32, 88.

खट्ने m. *Zwerg* H. 434. — Vgl. खट्टरक.

खट्टा f. fehlerhafte Schreibart für खट्टा *Bettstelle* ÇABDĀK. im ÇKDR. भिन्नभाण्डं च खट्टा च कुक्कुरं मुनकं तथा । अग्रशस्तानि सर्वाणि यद्य वृत्तो गृहेरुक्तेः ॥ भिन्नभाण्डे कलिं प्राहुः खट्टायो च धनतयः । MBH. 13, 6070. fg.

खट्टाङ्ग s. खट्टाङ्ग.

खट्टाश m. *Zibethkatze* TRIK. 2, 3, 10. खट्टास ĠAṬĀDH. im ÇKDR. खट्टाशी f. dass. ÇABDĀR. ebend.; nach TRIK. 2, 3, 9 *ein anderes Thier*.

खट्टि m. *Todtenbahre* TRIK. 2, 8, 62. — Vgl. खट्टा.

खट्टिक 1) m. a) *Fleischer* (VJUTP. 96), *Jäger, Verkäufer von Wildpret*, = मांसविक्रयिन् H. an. 3, 32. = शाकुनिक ÇABDĀM. im ÇKDR. — b) *Rahm auf der Milch der Büffelkuh* H. an. — Vgl. खट्टिक. — 2) f. घ्रा (von खट्टा) a) *eine kleine Bettstelle, Ruhebett* TRIK. 2, 6, 41. — b) *Todtenbahre* ÇABDĀM. im ÇKDR.

खट्टरक adj. *zwerghaft* ÇABDĀM. im ÇKDR. — Vgl. खट्टन.

खट्टका f. = खट्टिका, demin. von खट्टा P. 7, 3, 48, Sch.

खट्टा f. Uṅ. 1, 150. 1) *Bettstelle* AK. 2, 6, 2, 39. H. 683. SUÇR. 1, 109, 3. 2, 41, 14. PAÑKĀT. 187, 5, 232, 11. HIT. 86, 6, 8. सकृद्व्यासन M. 8, 357. Statt खट्टा der Handschrift ist काण. 24. 23. 46 wohl auch खट्टा zu lesen. खट्टा im comp. vor einem partic. praet. pass. als Ausdruck des Tadels P. 2, 1, 26; vgl. खट्टासुत. — 2) *Schaukel* Sch. zu AK. 2, 8, 2, 21. — 3) *eine best. Form des Verbandes von Wunden* SUÇR. 1, 63, 17. 66, 2. — 4) N. einer Pflanze (कोलाशिम्बी) RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. दीपखट्टा.

खट्टाका f. = खट्टिका, खट्टका, demin. von खट्टा P. 7, 3, 49, Sch.

खट्टाङ्ग (खट्टा + अङ्ग) 1) m. a) *eine Keule von der Gestalt des Fusses einer Bettstelle*; als Waffe des Çiva TRIK. 1, 1, 48. H. 200 (nach dem Schol. auch n.). COLERR. Alg. 124. कपालकट्टाङ्गधर (sic) von Indra BUĠG. P. 4, 19, 20. खट्टाङ्गधर Bein. Çiva's HARIV. 10680. खट्टाङ्गभृत् desgl. H. 199. खट्टाङ्गधर Sch. विचित्रखट्टाङ्गधरा (Durgā) DEV. 7, 6, 8, 31. — b) *Holz von einem Scheiterhaufen* WILS. — c) N. pr. eines Königs: खट्टाङ्गनाभिमदिलीपकल्प (sic) MBH. 1, 2409. BUĠG. P. 2, 1, 43. = Dillip HARIV. 808. VP. 383. BHĠG. P. 9, 9, 41. 10, 1 (an beiden Stellen im Text: कट्टाङ्ग). LĪA. I, Anh. x. — 2) f. ई N. pr. eines Flusses HARIV. 3329.

खट्टाङ्गवन (ख^० + वन) n. N. eines Waldes HARIV. 4171.

खट्टाङ्गिन् adj. *mit dem खट्टाङ्ग genannten Stabe versehen* M. 11, 105. Bein. Çiva's HĀR. 8. ÇIV.

खट्टासुत (खट्टा + आसुत) adj. *der auf's Bett gesprungen ist, ein tadelnder Ausdruck im Sinne von auf Abwege gerathen* P. 2, 1, 26, Sch. Ebenso खट्टासुत (खट्टा + आसुत) ebend. und gaṇa प्रवृद्धादि zu P. 6, 2, 147. = अचिनीत TRIR. 3, 1, 26. MED. dh. 11.

खट्टिका f. demin. von खट्टा P. 7, 3, 48, Sch. ĠAṬĀDH. im ÇKDR. — Vgl. खट्टका, खट्टाका.

खट्ट्, खट्टपति *zerbrechen, spalten* DhĀTUP. 32, 14. — Vgl. खण्ट्, खण्टय्.

खट gaṇa मघादि zu P. 4, 2, 86. 1) m. a) nom. act. von खट MED. d. 8. — b) ein aus Buttermilch u. s. w. bereitetes saures Getränk, = पानात्तर MED. तक्रं कपित्थचाङ्गेरीमरिचाञ्जिचित्रकैः। सुपक्वं खटपूयो ऽयमयं काम्बलि-को ऽपरः ॥ KAKKADATTA im ÇKDR. Suçr. 1, 232, 18. 240, 14. 2, 430, 7. 482, 8. Vgl. खल. — 2) m. n. Stroh (लघुतृणा, vulg. खट्) ÇABDAR. im ÇKDR. Vgl. खट, कट. — 3) m. N. pr. eines Mannes gaṇa ग्रथादि zu P. 4, 1, 110. खटक n. als Erkl. von स्थाणु beim Sch. zu KĀTJ. Çr. 14, 3, 12. खटकिक्का f. Seitenthür HĀR. 196. — Vgl. खटकिक्का. खटतू m. eine Art Schmuck, = वाङ्मनङ्गाभरणम् UṆĀDIVA. im SĀṆKSHIPTAS. ÇKDR.

खटवत् von खट gaṇa मघादि zu P. 4, 2, 86. खटिक gaṇa सुतेगमादि zu P. 4, 2, 80. खटिका f. Kreide ĠATĪOU. im ÇKDR. — Vgl. खटिका. खटी f. dass. ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. खटी. खटु f. Todtenbahre UṆĀDIVA. im SĀṆKSHIPTAS. ÇKDR. खटु WILS. — Vgl. खटि, खटिका. खटूर mit nicht bestimmbarer Bed.: खटूरै ऽधिचङ्कमो खर्विको खर्ववा-सिनीम् AV. 11, 9, 16. — खटूर und davon खटूरैय patron. gaṇa प्रुभ्रादि zu P. 4, 1, 123. — Vgl. खटूरव.

खटोन्मत्ता (खट + उन्मत्ता) f. N. pr. eines Frauenzimmers gaṇa प्रुभ्रा-दि zu P. 4, 1, 123.

खट्टं UṆ. 1, 123. 1) m. a) Schwert AK. 2, 8, 2, 57. TRIK. 2, 8, 54. 3, 3, 58. H. 782. H. an. 2, 31. MED. g. 4. N. 10, 18. 26, 16. ARĠ. 7, 21. R. 1, 1, 41. खट्टो बहु च धन्विनी 2, 52, 10. वद्धखट्ट MBh. 3, 12367. ग्रामुक्त 17263. खट्टे परिमृषन् R. 2, 23, 5. खट्टनिष्पेपनिष्पिष्ट 34. धारा 35. खट्टमाकर्षति MĀKĪH. 132, 5. 18, 21. VID. 42. VET. 4, 4. खट्टकस्त 26, 17. Am Ende eines adj. comp. f. ग्रो KATHĀS. 11, 41. — b) das Horn des Rhinoceros H. a n. MED. — c) Rhinoceros AK. 2, 5, 4. TRIK. 3, 3, 58. H. 1287. H. an. (lies: गाण्डको st. काण्डको). MED. M. 3, 272. 5, 18. R. 4, 16, 32. RAÇH. 9, 62. BUĀG. P. 3, 2, 20. Vgl. खट्टाह, खट्टिन्, खट्ट, खट्ट. — d) ein Prätjeka-buddha (weil er allein wandelt, wie das Rhinoceros; vgl. एकचर, एकचारिन्) TRIK. 1, 1, 13. MED. — 2) d. Eisen RĪĠAN. im ÇKDR.

खट्टकोश (खट्ट + कोश) m. 1) Degenscheide. — 2) N. einer kriechenden Pflanze, Scirpus maximus Roxb., ÇABDAR. im ÇKDR.

खट्ट (von खट्ट) m. eine Art Rohr (वृत्कोश) HĀR. 178. खट्टधेनु (खट्ट + धेनु) f. 1) das Weibchen des Rhinoceros MED. n. 178. — 2) ein kleines Schwert, Messer MED. HĀR. 262. — Vgl. असिधेनु.

खट्टपत्र (खट्ट + पत्र) m. Scirpus maximus Roxb. ÇABDAR. im ÇKDR. — N. eines mythischen Baumes (Schwerter zu Blättern habend) in der Hölle: खट्टपत्रवन (so ist zu lesen st. वल; vgl. Ind. St. 1, 399) R. 3, 59, 20. — Vgl. असिपत्र und असिपत्रवन.

खट्टपिधान (खट्ट + पि) n. Degenscheide AK. 3, 4, 29, 223. HĀR. 125. HĀLĀJ. im ÇKDR. Auch पिधानक u. H. 783.

खट्टपुत्रिका (खट्ट + पु) f. Messer MED. n. 178. — Vgl. असिपुत्री, असिपुत्रिका.

खट्टफल (खट्ट + फल) n. Degenklinge TRIK. 3, 3, 361. खट्टवत् (von खट्ट) adj. mit einem Schwert bewaffnet MBh. 3, 10963. खट्टामिष (खट्ट + ग्रामिष) n. Rhinoceros-Fleisch JĀCĀ. 1, 259. M. 3, 272.

खट्टरीट (खट्ट + ?) m. 1) = फलक wohl eher Degenklinge (vgl. खट्टफल) als Schild, wie WILS. das Wort hier übersetzt. — 2) der das Gelübde, mit den Füßen über die Schneide eines Schwertes zu fahren, übernommen hat (vgl. u. असिधारा) MED. l. 60. WILSON hat in der ersten Ausgabe: खट्टरीट, in der zweiten: खट्टरीट, H. an. 4, 60: खट्टरीट (s. d.). खट्टाह (खट्ट + ग्राह) m. Rhinoceros Suçr. 1, 22, 4.

खट्टिक (von खट्ट) m. 1) Schwertträger VĪJUP. 93. — 2) Fleischer, Verkäufer von Wildpret. — 3) Rahm auf der Milch der Büffelkuh MED. k. 78. — Vgl. खट्टिक.

खट्टिन् (von खट्ट) 1) adj. mit einem Schwert bewaffnet H. an. 2, 261. MED. n. 56. MBh. 1, 6933. 3, 1468. 13, 1973. R. 5, 10, 22. BUĀG. P. 3, 15, 8. von ÇIVA MBh. 13, 1157. ÇIV. — 2) m. a) Rhinoceros AK. 2, 5, 4. H. 1287. 47. H. an. MED. R. 1, 26, 14. Suçr. 1, 204, 11. 203, 8. — b) N. pr. eines Ġina TRIK. 1, 1, 22. = मञ्जुघोष MED.

खट्टिमार (खट्टिन् + मार) m. = खट्ट, खट्टकोश Scirpus maximus Roxb. ÇABDAR. im ÇKDR.

खट्टीक (von खट्ट) n. Siegel, Sense ÇABDAR. im ÇKDR. खणखणाय् (onomat.), खणखणायते einen best. Ton von sich geben, knacken, krachen: खणखणायमानरुचिरचरणभरणस्वर BUĀG. P. 3, 2, 5. खुरमध्यगता पत्य मेरुः खणखणायते VĀRĀHA-P. id Verz. d. B. H. No. 486, 7 vom Ende. Eine abweichende Form findet sich MAHĀVIR. 73, 6: ग्रार-त्कीर्णखणखणायकृतगुरुप्रवाञ्जयश्रेणयः.

खाट्ट, खण्डते brechen DUĀTUP. 8, 31. — Vgl. खण्डम्.

खाण्ड UṆ. 1, 113. 1) adj. a) lückig, angebrochen; zerbrochen, zertheilt: शस्त्र Suçr. 1, 27, 15. चक्र 98, 2. खण्डचन्द्राकार Sch. zu KĀTJ. Çr. 2, 4, 37. Ind. St. 2, 262, N. Hierher gehört wohl auch: शङ्कुलाखण्डम् = शङ्कु-लया खण्डम् P. 2, 1, 30. Sch. — b) mangelhaft, krüppelhaft Schol. zu ÇĀKĪH. Çr. 16, 18, 18. Z. d. d. m. G. 9, LXXI. Vgl. घण्ट. — 2) m. n. gaṇa ग्रथर्थादि zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 251, b, 1. a) Lücke, Bruch: केदारखण्ड ein Bruch in einem eingedämmten, unter Wasser stehendem Felde (anders u. d. W. nach WILSON): खण्डे वधान MBh. 1, 685. fgg. यत्र केदा-रखण्डे निःसरमाणमुदकमवारणीयं संरोद्धुं संविष्टो भगवच्छब्दं श्रुत्वैव स-कृसा विदर्य केदारखण्डं भवत्समुपस्थितः 693. मकृतेवान्मुवेगेन भिन्नः सेतु-र्जलागमे । डरावारं वदन्नेन राव्यखण्डमिदं मकृत् ॥ R. 2, 105, 3. — b) Stück, Theil AK. 1, 1, 2, 17. TRIK. 3, 2, 9. 3, 112. H. 1434. MED. d. 7. शैलखण्डान् R. 5, 73, 36. ARĠ. 8, 1. चीरखण्डाः KATHĀS. 4, 48. रञ्जुखण्डः BUĀG. P. 6, 9, 36. मोसखण्डानि PAÑĀT. 98, 21. 113, 8. Suçr. 1, 29, 10. काष्ठखण्ड Hit. 111, 10. MEGH. 31. ÇIÇ. 9, 9. ताराधिपखण्डधारिन् KUMĀRAS. 7, 48. किम-खण्डवको वायुः MĀKĪ. P. 12, 13, 18. जर्जरवंशखण्डेन Hit. 27, 15. 32, 9. Ve-
DĀNTAS. 64. AK. 3, 4, 23, 169. चीरवासा विल्वखण्डो (bedeutet doch wohl: einen Stab von Vilva-Holz tragend; vgl. M. 2, 45) दीर्घश्मश्रुः कृशो मकान् (डुर्वासाः) MBh. 13, 7414. खण्डीकर् zerstückeln, zerschneiden PAÑĀT. 262, 16. RAÇH. 16, 51. H. 132, Sch. — c) Abschnitt eines Werkes, Theil, Abtheilung; z. B. im AIT. ĀRANJAKA, KENOP. — d) Partie, Anzahl, Menge, Gruppe: नीलं गहनं वनखण्डमपश्यत् MBh. 3, 13147. fg. रत्नात्पलवने चै-व मणिलखण्डैर्द्विरपमयैः । तरुणादित्यसंकाशैर्भान्ति तत्र जलाशयाः ॥ 13, 3823. वृत्तखण्डः, तरु, पादप° KĀC. zu P. 4, 2, 38. कमलाखण्डम्, ग्रम्भोज° u. s. w. gaṇa कमलादि KĀC. zu P. 4, 2, 51. कदली° MBh. 3; 11120.

पलाश^o SĀV. 3, 108. कर्पूरखाट्टान् BHARTṢ. 2, 98. पद्मिनीखाट्टमण्डितं म-
 क्त्स्नः PAṢKĀT. 31, 15. केतकी^o VET. 6, 8. — e) die Sätze einer Gleich-
 ung COLEBR. Alg. 186. — 3) m. a) Zucker in Stücken AK. 2, 9, 43.
 TBIK. 3, 3, 112. H. 403. MED. खाट्टमरिचादीनां संमेलनात् SĀD. D. 27, 18.
 Nach RĀGAV. im ÇKDR. und Sch. zu H. auch n. Nach WILSON bed. das
 n. eine Art Zuckerrohr. — b) ein Riss in einem Edelsteine TBIK. MED.
 — c) N. pr. eines Volkes (v. l. पाट) VARĀH. BRH. S. 14, 18 in Verz. d.
 B. H. 241. — 4) n. eine Art Salz (विट्वाण) RĀGĀN. im ÇKDR. — Wird
 auf खाट्ट zurückgeführt, welches nur in der Form खाट्टयति u. s. w. zu
 belegen ist, die wir als denom. von खाट्ट auffassen. — Vgl. उत्तरखाट्ट,
 कर्क^o, काल^o, काशी^o, श्री^o, सिता^o, काण्ड.

खाट्टकं (von खाट्ट) gaṇa श्रुत्यादि zu P. 4, 2, 80. 1) Stück: काष्ठखाट्टक
 KATHĀS. 24, 121. — 2) m. Zucker in Stücken (सिताखाट्ट) RĀGĀN. im
 ÇKDR. — 3) m. der keine Nägel hat (निर्नख) ÇARDAK. im ÇKDR. pared
 or clipped finger nails WILS. — 4) N. eines Metrum, = श्रार्यागोति Co-
 LEBR. Misc. Ess. II, 154 (I, 3). — 5) eine Art Tanz (?) VIKR. 38, 2, 7. Vgl.
 खाट्टधारा.

खाट्टकटक (खाट्ट + क^o) Titel eines von Brahmagupta verfassten
 astron. Werkes ALBYROUNY bei REINAUD, Mém. sur l'Inde, 318 (Khan-
 da-Kataka). 335 (Karana-Kanda-Kataka). 337 (Kanda-Kataka).

खाट्टकथा (खाट्ट + कथा) f. eine fragmentarische oder unterbrochene
 Erzählung (वाक्यभेद) TBIK. 3, 2, 22. a tale or story divided into sections
 WILSON.

खाट्टकर्ण (खाट्ट + कर्ण) m. ein best. süßes Knollengewächs (वज्रकन्द)
 RATNAM. im ÇKDR.

खाट्टकालु (खाट्टक + कालु) n. desgl. ÇARDAK. im ÇKDR.

खाट्टकाव्य (खाट्ट + काव्य) n. ein fragmentarisches Gedicht: खाट्ट-
 काव्यं भवेत्काव्यस्यैकदेशानुसारि च (यथा मेघदूतादि) SĀD. D. 364. Sch.
 in der Einl. zu KĀURAP., welches Gedicht auch diese Bez. erhält.

खाट्टगिरि (खाट्ट + गिरि) m. N. pr. eines Berges BUAN. Lot. de la b.
 L 676.

खाट्टन (खाट्ट + न) m. eine Art Zucker, = गुड und यवासशर्करा RĀ-
 GĀN. im ÇKDR.

खाट्टोद्भवन्न (खाट्टन - उद्भव + न) m. ein aus खाट्टन (= यवासश-
 र्करा) bereiteter Stückzucker (तवरानोद्भवखाट्ट) RĀGĀN. im ÇKDR.

खाट्टता (von खाट्ट) f. das Getheiltsein, Theilung, Spaltung BĀLAB. 36.

खाट्टदेव (खाट्ट + देव) m. N. pr. eines Autors COLEBR. Misc. Ess. I, 299.

खाट्टद्रव्य (खाट्ट + द्र^o) m. N. pr. eines Mannes SCHIEFNER, Lebensh.
 266 (36).

खाट्टधारा (खाट्ट + धारा) f. 1) Schere ÇĀDDAM. im ÇKDR. — 2) eine
 Art Tanz (?) VIKR. 53, 15. 74, 5. Vgl. खाट्टक.

खाट्टन (von खाट्ट्य) 1) adj. zerstückelnd, zu Grunde richtend, vernich-
 tend, vertreibend: स्मरग्रल^o (पदपञ्चव) GLT. 10, 8. भवञ्चर^o 12, 25. 1,
 18. — 2) n. a) das Spalten, Verletzen, Verletzung TBIK. 3, 3, 161. अधेरा-
 ष्टप्रवाल^o PAṢKĀT. 43, 11. जनय रदखाट्टनम् GLT. 10, 3. दशन^o durch die
 Zähne KĀURAP. 13. — b) uneig. das Verletzen, Unterbrechen, Vereiteln:
 शील^o PAṢKĀT. 46, 3. वक्तव्य: खाट्टनकृतयो हि दृष्टा: (प्रणयस्य) MĀLAY.
 38. रस^o RAGH. 9, 35. पल^o HIT. II, 38. — c) das Täuschen, Hinterge-
 he. Theil.

hen: अधिकारेण यो युक्तः कथं तस्यास्ति खाट्टनम् HIT. IV, 10. कृतखाट्ट-
 नव्यथा: RAGH. 19, 24. — d) refuting (in argument). — e) rebellion, op-
 position WILS.

खाट्टनीय (wie eben) adj. zu zerbrechen, zu zerschneiden: तया दर्भ-
 यानि पाशानि खाट्टनीयानि PAṢKĀT. 146, 16.

खाट्टपत्र (खाट्ट + पत्र) n. a bundle of various leaves WILS.

खाट्टपरशु (खाट्ट + प^o) m. ein Bein. ÇIVA'S AK. 1, 1, 26. ÇIV.

खाट्टपर्शु (खाट्ट + प^o) m. 1) ein Bein. ÇIVA'S H. 198. an. 4, 311. MED.
 Ç. 33. — 2) ein Bein. Paraçurāma's. — 3) ein Bein. Rāhu's H. an.
 MED. — 4) ein Elephant mit einem zerbrochenen Fangzahn ÇARDAK. im
 ÇKDR. — 5) ein Bestreuer mit Pulvern (चूर्णलिपिन्). — 6) eine best.
 Arznei (खाट्टामलक) H. an. MED.

खाट्टपाणि (खाट्ट + पाणि) m. N. pr. eines Fürsten (v. l. द्वाटपाणि)
 VP. 462. LIA. I, Anh. xxvi.

खाट्टपाल (खाट्ट + पाल) m. ein Verkäufer von Süßigkeiten HĀR. 136.
 Es ist wohl खाट्टपाण zu lesen; dieselbe Verwechslung haben wir in
 कन्यापाल, कल्पपाल. Vgl. खाट्टिक.

खाट्टप्रलय (खाट्ट + प्र^o) m. 1) a partial destruction of the universe
 in which all the spheres beneath Svarga or heaven are dissolved in
 one common ruin. — 2) a quarrel; the dissolution of the bands of
 friendship or of society (in dieser Bed. fehlerhaft für खाट्टप्रणय) CARET
 bei HAUGHTON.

खाट्टफण (खाट्ट + फण) m. eine Art Schlange SUÇA. 2, 263, 8.

खाट्टमण्डल (खाट्ट + म^o) 1) n. a segment of a circle, part of a
 circle or an incomplete sphere. — 2) adj. gibbous, not full or round
 WILSON.

खाट्टमय (von खाट्ट) adj. f. ई aus Stücken bestehend: त्रीर्णशतखाट्टमयी
 च कन्या BHARTṢ. 3, 16.

खाट्टमोदक (खाट्ट + मो^o) m. eine Art Zucker (यवासशर्करा) RĀGĀN.
 im ÇKDR.

खाट्ट्य (von खाट्ट), खाट्टयति 1) zerstückeln, zerbrechen, zerschneiden,
 zertheilen: अचखाट्टञ्च शक्तिम् BHATT. 13, 54. तपोन मुद्दर्शनचक्रेण तंस्ति-
 लशः खाट्टयिष्यामि (die Feinde) PAṢKĀT. 47, 5. खाट्टिताधरा 46, 1. मूष-
 केण तत्तणात्तस्य म्नायुनयः पाशः खाट्टितः 144, 14. खाट्टितायात् — मूषा-
 लात् VIKR. 19. खाट्टितत्रियकृ KIR. 3, 43. खाट्टितं zerstückelt gaṇa तार-
 कादि (von खाट्ट) zu P. 5, 2, 36. H. 1490. — 2) zertheilen, zerstreuen, ver-
 treiben, zu Nichte machen: खाट्टिते च वमुनि BHARTṢ. 3, 79. रजनोचयना-
 धेन खाट्टिते तिमिरे HIT. II, 107. परगुणाधिक्येन मानः खाट्टितः PRAB. 88,
 10. स निर्दयैः मुरतेतमवैः । खाट्टयामास काण्डूतिं (राह्याः) साप्यस्वार्थेषणां
 धनैः ॥ RĀGĀ-TAB. 3, 284. klein machen. bestegen BHATT. 12, 17. — 3) un-
 terbrechen, stören, zerstreuen: कामं तपःप्रभावेन शक्ता कर्तुं निशाचरान् ।
 चिरार्जितं तु नेच्छामस्तपः खाट्टयितुं स्वयम् ॥ R. 3, 14, 14. ब्रह्मचर्यमाखाट्टि-
 तम् BHĪG. P. 1, 3, 6. अखाट्टितं प्रेम लभस्व पत्युः KUMĀRAS. 7, 28. स्त्रीभिः
 कस्य न खाट्टितं भुवि मनः PAṢKĀT. I, 162. अनुविकसन्मधुमाधवीनां गन्धेन
 खाट्टितधियः BHĪG. P. 3, 13, 17. को न्वखाट्टितधीः पुमान् — योषिन्मद्येक
 मायया 31, 37. खाट्टितात्मन् (hierher oder zu 4.) 34. — 4) durch Verei-
 telung von Hoffnungen und Erwartungen Jmd in Zwiespalt mit sich
 selbst versetzen, täuschen, hintergehen: अभाषस्ते किमु न विदितः खाट्टि-

तः पण्डितः स्यात् ÇANTIG. 3, 18. अथला निशि खण्डितेव RAGN. 5, 67. MEGH. 40. रतिवचित्खण्डितयुवतिविलाप GLT. 8, 9. पार्श्वमेति प्रियो यस्या अन्ध-संभोगचिह्नतः । सा खण्डितेति कथिता धीरैरिर्ष्याकषायिता ॥ ŚAN. D. 114. 112. BALLANTYNE: ill-treated.

— अथ zertheilen, zu Nichte machen: विद्यत्पत्रखण्डयति विनाशयति पाप्मनः ÇAṆK. zu BRH. ĀR. UP. 5, 7. — Vgl. अत्रखण्डन.

— आ s. आखण्डयित्, आखण्डल.

— उद्, उत्खण्डिता (vom Geliebten) hintergangen RÜCKERT (gekränkt) in Z. f. d. K. d. M. 1, 157, N., ohne Ang. einer Autor. Viell. खण्डिता zu lesen.

— परि klein machen, besiegen: अखाण्डयमानं परिखाण्डय शक्रम् BHĀṬṬ. 12, 17.

— वि 1) zerstückeln, zertheilen: ताडिता अपि दाडेन शस्त्रैरपि विखण्डिताः । न वशं योषितो यान्ति न दानैर्न च संस्तवैः ॥ PAṆĀT. 1V, 60. BHĀG. P. 8, 10, 36. — 2) unterbrechen, stören, zerstreuen: अहर्निशासंस्थी यथावद्विखण्डिताम् MĀRK. P. 16, 70. अपाङ्गविखण्डितेन्द्रिय BHĀG. P. 4, 23, 30.

खाण्ड्यं von खाण्ड gaṇa अण्मादि zu P. 4, 2, 80.

खाण्डल m. n. gaṇa अर्थचादि zu P. 2, 4, 31. n. = खाण्ड Stück, Theil H. 1434, Sch. खाण्डव m. n. TRIK. 3, 5, 11. — Vgl. खाण्डव.

खाण्डलवण (खाण्ड + ल°) n. eine Art Salz (s. विडुवण) RĀGĀN. im ÇKDr.

खाण्डव s. u. खण्डल.

खाण्डशर्करा (खाण्ड + श°) f. Zucker in Stücken oder Brosamen Suçr. 1, 187, 18. 188, 1. 233, 19.

खाण्डशम् (von खाण्ड) adv. in Stücke, zu Stücken: किद् R. 3, 31, 39. 5, 24, 8. Suçr. 2, 175, 19. कल्पयित्वा 33, 15. प्रकल्प्य 1, 32, 12. व्यभञ्जन् MBh. 3, 10208. कर् पाṆĀT. 64, 8. 77, 2. 94, 16. 147, 2. 238, 22. भू in Stücke gehen 76, 21.

खाण्डशाखा (खाण्ड + शा°) f. N. einer Pflanze (s. मक्षिपवल्ली) RĀGĀN. im ÇKDr.

खाण्डशोला (खाण्ड + शील) f. eine Frau von schlechtem Betragen, eine untreue Frau H. ç. 111.

खाण्डसर (खाण्ड + सर) m. eine Art Zucker (यवासशर्करा) RĀGĀN. im ÇKDr.

खाण्डाद्य (खाण्ड + अद्य) n. 1) zerstreute Wolken. — 2) Spuren eines Bisses (beim Liebespiel) H. an. 3, 548. MED. r. 148.

खाण्डामलक (खाण्ड + आमलक) n. zerstückelte Myrobalane (als Arznei) H. an. 4, 312. MED. ç. 34.

खाण्डाली f. 1) a measure for oil. — 2) a pond. — 3) a woman whose husband has been guilty of infidelity (खाण्ड + आली) WILSON.

खाण्डक (von खाण्ड) m. 1) Zuckersieder, Zuckerbäcker(?) P. 4, 2, 45. gaṇa पुरोहित्वादि zu P. 5, 1, 128. — 2) Erbsen AK. 2, 9, 16. H. 1171. f. खण्डिका viell. Erbsenschote P. 3, 4, 51, Sch. — 3) Achselgrube=H. 589. — 4) proparox. N. pr. eines Mannes ÇAT. BR. 11, 8, 4, 1. P. 4, 3, 102. WEBER, Lit. 83.

खाण्डतवृत्त (खण्डित, von खाण्ड्य, + वृत्त) adj. subst. dessen Lebensweise zerrissen ist, ein unsittlicher Mensch MĀRĀH. 33, 2, 4.

खाण्डन् (von खाण्ड) 1) adj. aus Stücken bestehend. — 2) m. eine Art Bohne (1. वनमुद्ग) H. 1174. — 3) f. खाण्डनी die Erde ÇABDAR. im ÇKDr.

खाण्डमैन् m. nom. abstr. von खाण्ड gaṇa पृथादि zu P. 5, 1, 122.

खाण्डेय von खाण्ड gaṇa उत्करादि zu P. 4, 2, 90.

खाण्डेर (wie eben) m. eine Art Bohne (पीतमुद्ग) H. 1172.

खाण्डु gaṇa अरीकणादि zu P. 4, 2, 80. — Vgl. खाण्डव.

खाण्डेराय m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 1023.

खाण्डवा (onomat.) f. ein Frosch-Name AV. 4, 15, 15.

खतमाल (ख + त°) m. 1) Wolke TRIK. 1, 1, 81. HĀR. 18. H. an. 4, 288.

H. ç. 27. MED. I. 152. — 2) Rauch TRIK. 1, 1, 70. H. an. MED.

खतिलक (ख + ति°) m. die Sonne H. ç. 8.

खत m. N. pr. eines Astronomen Verz. d. B. H. No. 881. Ind. St. 2, 247. खतवृत्त 248. 264.

खद्, खँदति; चखाद् VOP. 8, 50; अखदीत् und अखादीत् 49. 1) fest —, hart sein DHĀTUP. 3, 13. तथा खँदतिः सरणवद्भवति so wird das Feste zerlaufend ÇAT. BA. 1, 7, 4, 10. — 2) schlagen, tödten DHĀTUP.

— प्रनि (sic) VOP. 8, 49. — Vgl. खाद्.

खद् (खट?) gaṇa गवादि zu P. 5, 1, 2.

खदिका f. pl. gedörrtes Korn TRIK. 2, 9, 15. — Vgl. खानिका.

खदिरं (von खद्) Uṇ. 1, 53. 1) m. a) N. eines Baumes, Acacia Catechu Willd.. mit hartem Holze, aus dessen dunkelfarbigem Kern der als Catechu bekannte Extract bereitet wird, AINSLIE 1, 63. AK. 2, 4, 2, 30. TRIK. 2, 4, 14. H. an. 3, 548. MED. r. 147. RATNAM. 183. अग्नि व्ययस्व खदिरस्य सारम् RV. 3, 53, 19. AV. 3, 6, 1. 5, 5, 5. 8, 8, 3. 10, 6, 6. TS. 3, 5, 2, 1. ÇAT. BR. 3, 6, 2, 12. अस्थिभ्य इवास्य खदिरः सम्भवत्तस्मात्स दारुणो बहुसारः 13, 4, 4, 9. KĀTJ. ÇR. 6, 1, 9. 10. JĀGĀN. 1, 301. N. 12, 3. MBH. 3, 12361. R. 3, 21, 20. Suçr. 1, 6, 17. 238, 7. 314, 11. 2, 72, 2. 73, 10. PAṆĀT. 10, 7. DIVĀY. bei BURN. Intr. 364. सित AK. 3, 4, 4, 9. खदिरोदक Suçr. 2, 76, 12. खदिरवारि 71, 12. °सार 73, 18. 21. P. 3, 3, 17, Sch. — b) ein Bein, Indra's TRIK. 1, 1, 58. — c) der Mond H. an. MED. — d) N. pr. eines Mannes gaṇa अण्मादि zu P. 4, 1, 110. — 2) f. ई N. einer Gemüsepflanze AK. 2, 4, 5, 7. H. an. MED. Auch खदिरा RĀGĀN. im ÇKDr.

खदिरकं von खदिर gaṇa ऋष्यादि zu P. 4, 2, 80. N. pr. eines Berges VJURP. 102.

खदिरकुण (ख° + कुण) m. die Fruchtzeit des Khadira gaṇa पीत्वादि zu P. 5, 2, 24.

खदिरपत्रिका (ख° + पत्र) f. eine best. Mimose (खदिरो) RĀGĀN. im ÇKDr. Auch °पत्री VAIDJ. ebend.

खदिरमय adj. aus dem Holze des Khadira gemacht: लगुड PAṆĀT. 237, 3.

खदिरवण (ख° + वन) n. ein Khadira-Wald P. 8, 4, 5.

खदिरवणिक (wie eben) m. N. pr. eines buddh. Bhikshu VJURP. 33, a. °वनीक LALIT. 3. °वनीक ed. Calc. 1, 19.

खदिरवत्त् 1) adj. mit Khadira bestanden u. s. w. — 2) f. °वती N. pr. einer Localität gaṇa अण्मादि zu P. 6, 3, 119. Sch. zu P. 6, 1, 220.

खदिरवर्मन् (ख° + व°) m. N. pr. eines Königs MARUD. zu VS. 9, 40.

खदिरस्वामिन् (ख° + स्वा°) m. N. pr. eines Scholiasten WEBER, Lit. 77.

खदिर्रीय von खदिर gaṇa उत्करादि zu P. 4, 2, 90.

खदिराय (ख^० + उपमा) n. eine Art Mimose (कदर) RATNAM. im ÇKDr.

खदूरक m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — Vgl. खदूर.

खदूरवासिनी (ख + दूर - वा^०) f. N. pr. einer buddhistischen Göttin TARK. 1, 1, 18.

खद्य (खद्य?) adj. von खद् (खट?) gaṇa गवादि zu P. 5, 1, 2.

खद्योत (ख + योत) 1) m. a) ein leuchtendes fliegendes Insect AK. 2, 5, 28. TARK. 2, 5, 35. II. 1213. Hār. 75. अङ्गारः खद्योतमात्रः KĀND. Up. 6, 7, 3. MBu. 3, 10336. 15827. 4, 2048. 14, 485. R. 6, 19, 28. Suçr. 2, 315, 9. 316, 21. विकीर्यमाणान्खद्योतिर्वृक्षांस्तत्रोभिरेच च 317, 13. Megh. 79. PRAB. 81, 4. Bṛġ. P. 6, 16, 46. — b) die Sonne ĠAṬĀ. im ÇKDr. — 2) f. घ्रा (sc. दार) das wie ein leuchtendes Insect glänzende Thor, Bez. des einen Auges: खद्योताविर्मुखी च प्राग्द्वारवेकत्र निर्मिते Bṛġ. P. 4, 23, 47. खद्योताविर्मुखा चात्र नेत्रे एकत्र निर्मिते 29, 10.

खद्योतक (von खद्योत) eine best. Pflanze (mit giftiger Frucht) Suçr. 2, 231, 18.

खद्योतन (ख + यो^०) m. die Sonne ĠAṬĀ. im ÇKDr.

खधूप (ख + धूप) m. Rakete, Feuerwerk Wils. मुमुचुः खधूपान् BHATT. 3, 5. Sch. 1: आकाशे धटिकादिभिर्धूपान्मुमुचुः, Sch. 2: आकाशे धूपान्मुमुचुः.

खन्, खनति und खनते Dhātup. 21, 14; चखान, चखनुत्, चखे P. 6, 4, 98. Vop. 3, 153. 8, 127; खन्यात् and खयात् 125; खनिता und खाता; खनितुम्: खात P. 6, 4, 42. 1) graben, ausgraben, aufwühlen; aufschütten, खόνυμι Dhātup. इमां खनान्योर्धम् RV. 10, 143, 1. 97, 20. VS. 11, 10. 19. 22. 12, 98. AV. 6, 137, 1. सूकरस्त्रीखनत्सा 2, 27, 2. उवध्यगोकं पार्थिवं खनतात् (P. 7, 1, 44, Sch.) Ait. Br. 2, 6. TS. 2, 6, 4, 2. Çat. Br. 1, 2, 4, 16. 8, 4, 3. 4, 5, 5, 6. अथम् KĀTJ. Çr. 16, 4, 9. 19, 2, 6. वेदिम् 2, 6, 1, 2. अग्निं खनत् उपर्ये पृथिव्याः VS. 11, 21. तुभ्यं खाता अत्रता अत्रेडुग्धाः RV. 4, 30, 3. AV. 5, 13, 1. कूप Çat. Br. 3, 6, 4, 13. — यथा खनन्खनित्रेणा नरो वार्यधिगच्छति M. 2, 213. R. 1, 40, 25. PAÑKĀT. 123, 16. खनति कूपम् P. 8, 1, 27, Sch. समासाद्य विलं तच्चाप्यखनन्सगरात्मज्ञाः । कुदलैर्द्रुपैकैश्चैव समुद्रम् MBu. 3, 8871. केचिद्विमान्यखनन्स्तत्र राजन्न्ये मृणालान्यखनन्स्तत्र विप्राः 13, 4554. स दण्डकाष्ठमादाय वल्मीकमाखनत्सा 14, 1716. चबुरेच धारामिाम् R. GOBR. 1, 42, 23. तत्स्थानं यावत्खनतः PAÑKĀT. 96, 18. खनन्नायुविलं (so ist zu lesen) सिंहः PAÑKĀT. III, 16. मम विवरं खनिता (खनित्रेण) Hit. 30, 1. खाता MBu. 3, 13602. खनितुम् PAÑKĀT. 123, 15. सरः खनन्नायतपोत्रमाणलैः (वराकूप्यः) R. 1, 17. Uneig.: कात्ताकटाक्षविशिखा न खनति यस्य चित्तम् BHART. 2, 76. Vom med. können wir beim simpl. (vgl. — प्रोट्ट) nur das partic. praes. belegen: अगस्त्यः खनमानः खनित्रैः RV. 1, 179, 6. अन्नध्वजः खनमानाः AV. 19, 2, 3. खनमाना रसातलम् MBu. 3, 1897. — pass. खन्यते und खायते P. 6, 4, 43, Sch. खायते TS. 6, 2, 41, 11. Çat. Br. 3, 3, 4, 1. fgg. पृथिवी सर्वा खन्यते सगरात्मज्ञैः R. 1, 40, 25. मृदुना सलिलेन खन्यमानान्यवपृष्यति गिरेरपि स्थलानि PAÑKĀT. I, 337. partic. खात (s. auch bes.) R. 1, 42, 6. 3, 53, 36. कीटखातस्य (तरोः) PAÑKĀT. II, 96. — 2) = निखन् vergraben: न खातपूर्वं कुर्वति न रुदती धनं हरेत् MBu. 13, 3089. — caus. graben —, ausgraben lassen: प्रेङ्गाथैः खानयेत् ÇĀÑKĀ. Çr. 17, 10, 2, 7. कूपोश्च वापीश्च तडागानि च खानयेत् MBu. 13, 3291. 3415. खनयामासुः (!) R. 2, 80, 12. अर्णव्यं खानयामास MBu. 3, 13601. R. 2, 110, 25.

सागरो येन खानितः 1, 5, 2. 5, 92, 8. खानयामास तद्वनम् MBu. 14, 1926. खदिरं परितः खानयित्वा Suçr. 2, 73, 11. — desid. चिखनिषति P. 6, 4, 42, Sch. — iotens. चङ्कन्यते und चाखायते P. 6, 4, 43. चङ्कतः und चाखातः, चङ्कनति und चङ्कति Vop. 20, 17.

— अग्निं nachgraben, aufwühlen: यो हीकृभिखनेदप एवाभिविन्देत् Çat. Br. 11, 1, 6, 16. 2, 3, 2, 14. रोपादन्धखनन्सर्वे पृथिवीं सगरात्मज्ञाः R. 1, 41, 24.

— अग्निं hineingraben, vgl. अख, अखन, अखर, अखा, अखान, अखु. — उद् 1) ausgraben, mit der Wurzel herausreißen, aufwühlen: कृत्यां वलगानुखनन् Çat. Br. 3, 5, 4, 3. Ait. Br. 2, 1. कलमा इव — उत्खात-प्रतिरोपिताः RAGH. 4, 37. उत्खातमूलकैः KATHĀS. 20, 143. उत्खातकीलनि-वृक्षा नद्यः RĪĠA-TAR. 5, 107. उत्खातदुम BHATT. 12, 5. गिरिं चोदखनीत् 15, 55. उत्खातं निधिगङ्गया क्षितितलम् BHART. 3, 5. वृषोत्खातपङ्क Megh. 33. — 2) herausziehen, ausreißen: वपाम् (vgl. खिद्) KAUC. 44. उत्खायमानविशिख RĪĠA-TAR. 5, 221. शिखोत्खातवद् KATHĀS. 23, 105. उच्चखाते (pass.) नलेन — अग्निणी BHATT. 14, 32. — 3) mit der Wurzel ausreißen, vollständig zu Grunde richten: त्याजितैः फलमुत्खतिर्भगैश्च बहुधा नृपैः । तस्यासीडुल्लवणो मार्गः पादपैरिव दक्षिनः ॥ RAGH. 4, 33. वङ्गा-नुत्खाय 36. उत्खातलोकात्रयकाण्ड 14, 73. उत्खातशत्रु 18, 21. उच्चखान — वद्धमूलाम् — लक्ष्मीम् (तस्य) RĪĠA-TAR. 5, 149. मूलोत्खाता वयं विनष्टाः स्मः PAÑKĀT. 187, 18. — Vgl. उत्खात.

— प्रोट्ट aufgraben, durchgraben, ausgraben: कृत्यां पृथिवीमनुगच्छ-त । प्रोत्खनधे प्रयत्नेन यावत्तुरगदर्शनम् R. 1, 40, 14. प्रोत्खनत्स्ते नोष्णी-मपि समस्ततः R. GOBR. 1, 42, 23. प्रोत्खातारामिमूलः MĀKĀH. 178, 1.

— समुद्रं mit der Wurzel ausgraben, vollständig zu Grunde richten: समुत्खाय कुलं नृपाणाम् PRAB. 3, 12.

— नि 1) vergraben, begraben, eingraben: कृत्यां वलगान्निखनति Çat. Br. 3, 5, 4, 3. VS. 5, 23. अमुरास्त्वा न्यखनन्देवास्त्वोदवपुन्युनः AV. 6, 109, 3. 116, 1. 5, 31, 8. रुक्मं न दर्शतं निखातम् RV. 1, 117, 5. 12. वसुं 8, 53, 4. AV. 10, 1, 19. Çat. Br. 3, 6, 1, 14. 7, 4, 7. KĀTJ. Çr. 25, 7, 19. KAUC. 51. Suçr. 1, 101, 20. गन्भीरमवटं कृत्वा निचखान (विराधम्) R. 3, 8, 22. RAGH. 12, 30. यः संस्थितः पुरुषो दह्यते वा निखन्यते वापि MBu. 1, 3616. JĀĠN. 3, 1. गु-रुमध्यनिखातेन धनेन PAÑKĀT. II, 156. Hit. 1, 149. भूमौ वा निखनिष्यामि (सीताम्) BHATT. 16, 22. 4, 3. निचखान जयस्तम्भान् RAGH. 4, 36. अष्टादश-द्वीपनिखातपूपः 6, 38. 13, 61. PRAB. 21, 10. — 2) aufgraben, aufwühlen: इमां महो परितो निखनद्भिः (सगरात्मज्ञैः) Bṛġ. P. 5, 19, 29. 9, 8, 8. — 3) ein Geschoss in den Körper bohren, infigere, defigere: हृदि रामो विरा-धस्य निचखान शरोत्तमम् R. 3, 8, 7. 33, 31. 6, 88, 6. MBu. 1, 5370. RAGH. 3, 55. 12, 90. निखन्यते हृदये शेकशङ्खवः Hit. IV, 69. Glr. 12, 13. BHATT. 3, 8. — caus. partic. निखानित = निखात infusus: प्रूलं निखानितमिव Suçr. 2, 456, 19.

— निस् ausgraben Çat. Br. 7, 5, 2, 52.

— परि umgraben, ausgraben, einen Baum ĀÇV. GṚH. 2, 7. — Vgl. परिखा, परिखात.

— वि aufgraben: पते भूमे विखनामि क्षिप्रं तदपि रोक्तु AV. 12, 1, 35. KAUC. 137.

खन (von खन्) adj. wühlend AV. 16, 1, 3.

खनक (wie eben), f. खनकी P. 3, 1, 145, VArtI. P. 4, 1, 41, Sch. Vop.

26, 33. 1) adj. subst. *der da gräbt, Gräber* MED. k. 78. R. 1, 12, 7. खनका यत्नकास्तथा 2, 80, 1. सयत्नखनका (पुरी) MBh. 3, 640. — 2) m. *Bergmann* (भूमिवित्तज्ञ) II. an. 3, 32. — 3) m. *ein Dieb, der in ein Haus einbricht*, TRIK. 3, 3, 17. H. an. MED. Vgl. DAČAK. in BENF. Chr. 197, 20. fg. — 4) m. *Ratze* diess. und H. 1300. — 3) m. N. pr. eines Freundes von Vidura MBh. 1, 5798. fg.

खनन (wie eben) n. 1) *das Graben, Ausgraben*: कूप^० BHART. 3, 76. DAČAK. in BENF. Chr. 197, 21. — 2) *das Vergraben, Begraben* ČAUNAKA beim Sch. zu RAG. 8, 25.

खननीय (wie eben) adj. *zu graben* Sch. zu BHART. 6, 56.

खनपान m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes von Aṅga und Vaters von Diviratha, Bhāg. P. 9, 23, 6. खनापान VP. 443, N. 13 nach derselben Autor. ग्रनापान VĀJU-P.

खनि^३ (von खन् Uṛ. 4, 144. 1) adj. *wühlend* AV. 16, 1, 7. — 2) f. SIDDH. K. 247, b, 2 v. u. *Mine, Fundgrube für Edelsteine* AK. 2, 3, 7. TRIK. 3, 3, 82. H. 1036. खनिभिः सुपुत्रे रत्नम् (भू) RAG. 17, 66. रत्नोपहारिरुदितैः खनिभ्यः 18, 24. मनेः खनिः Vop. 2, 47. Auch खनी ČABDAR. im ČKDR. Vgl. खानि.

खनिर्तार^३ (wie eben) m. *Gräber* RV. 10, 97, 20. VS. 12, 100. AV. 4, 6, 8. कूपस्य Hit. II, 43.

खनित्र (wie eben) 1) n. *Werkzeug zum Graben, Schaufel* P. 3, 2, 184. Vop. 26, 169. AK. 2, 9, 12. H. 892. ग्रगस्त्यः खनेमानः खनित्रैः RV. 1, 179, 6. PAṆĀV. Br. in Ind. St. 1, 33, 1. LĀTJ. 8, 2, 4. M. 2, 218. R. 2, 31, 25. 37, 5. Hit. 30, 1. केचित्खनित्रैर्विभिद्भिः सेतुप्राकारगोपुरान् Bhāg. P. 7, 2, 15. निपान^० 2, 7, 48. — 2) m. N. pr. eines Fürsten VP. 332. Bhāg. P. 9, 2, 24. LIA. I, Anh. xv.

खनित्रक (von खनित्र) n. *eine kleine Schaufel* PAṆĀT. 122, 9. Auch खनित्रिका f. Hār. 263.

खनित्रिम (von खन्) adj. f. *घ्रा durch Graben entstanden*: घ्रापैः खनित्रिमा उत वा स्वयंज्ञाः RV. 7, 49, 2. parox. AV. 1, 6, 4. 5, 13, 9. 19, 2, 2.

खनिनेत्र (खनि + नेत्र) m. N. pr. eines Fürsten, mit dem Bein. Karandhama, VP. 332. Bhāg. P. 9, 2, 25. LIA. I, Anh. xv. खनिनेत्र MBh. 14, 70. fg.

खिन्य^३ ved. partic. fut. pass. von खन् P. 3, 1, 123. — Vgl. खान्य, खिये.

खपराम (ख + प^०) m. *Finsternis* H. ९. 20.

खपुर^३ 1) m. a) *Trommelsucht* (s. मस्तक) II. an. 3, 347. MED. r. 146. — b) Name zweier Pflanzen: α) *Betelnussbaum* AK. 2, 4, 5, 34. TRIK. 3, 3, 342. H. an. MED. — β) *Cyperus pertenuis Roxb.*, भद्रमुस्तक TRIK. MED. = मस्तक (sic) H. an. — c) *ein best. Parfum* (व्यालिनख) RĀG. im ČKDR. — 2) n. a) *eine im Luftraum schwebende Stadt* Beiw. von हिरण्यपुर, der Stadt der Kālakeja MBh. 3, 12208. 12258. N. der Stadt des Hariçkandra TRIK. 2, 1, 19. *Fata Morgana* VARĀH. Bṛ. 36, 1 in Verz. d. B. II. 243; vgl. गन्धर्वनगर, गन्धर्वपुर. — b) *Wasserkrug* H. an. — In der Bed. 2, a offenbar zusammeng. aus ख *Luftraum* und पुर *Stadt*, in allen andern Bedeutungen hätte man eher पूर erwartet.

खपुष्प (ख + पु^०) n. *eine Blume im Luftraum*, so v. a. *ein Unding* VJUTP. 76. — Vgl. गगणापुष्प.

खम (ख + म) *Planet* Ind. St. 2, 260.

खधान्ति (ख + धान्ति) m. *eine Art Falke* (s. चिल्ल) TRIK. 2, 3, 22.

खम् indecl. gaṇa चादि zu P. 1, 4, 37. — Vgl. कम्.

खमाण (ख + माण) m. *der Juwel des Luftraums, die Sonne* TRIK. 1, 1, 99.

खमीलन (ख + मी^०) n. *Schläfrigkeit, Abgespanntheit, Erschlaffung* (तन्द्रा) ČABDAR. im ČKDR.

खमूर्तिमत् (ख + मूर्ति) adj. *mit einem ätherischen Körper versehen*: स ब्रह्म परमयेति वायुभूतः खमूर्तिमान् M. 2, 82. — Vgl. खशीरिन.

खमूलि, ^०मूलिका (auch TRIK. 1, 2, 34) und ^०मूली (ख + मूल) f. N. einer Pflanze, *Pistia Stratiotes Lin.* (कुम्भिका), ČABDAR. im ČKDR.

खम्, खम्बति *gehen* v. l. im Dñtup. 11, 35.

खर^३ 1) adj. f. *gha hart, rauh; stechend, scharf* (eig. und übertr.; Gegens. मृदु, झट्टण): खरविशदम् *hart (fest) und weich* (von Speisen) im Gegens. zu द्रव *flüssig* PAT. zu P. 7, 3, 69. Sch. zu P. 2, 1, 35 und 4, 2, 16. H. 921. Sch. स (स्नेहपाकः) तु त्रिविधस्तद्यथा मृदुर्मध्यमः खर इति Suçr. 2, 176, 12. fgg. 1, 329, 2. 131, 5. 11, 14. खरझट्टणमुखं यत्नम् 24, 4. खरस्पर्शा योनिः 2, 397, 12. पिडका 308, 13. von *dichten oder gezackten* Wolkenmassen R. 6, 87, 3. von *stechenden, heissen* Winden Suçr. 1, 76, 14. ebenso खरस्पर्शा MBh. 3, 11396. Buāg. P. 1, 14, 16. von den *stechenden* Strahlen der Sonne (im Gegens. zu den *milden* Strahlen des Mondes) KĀT. 7; vgl. खरश्मि, खरोग्र. Häufig von *rauhem, stechendem* Lauten und Reden: दीप्तखरस्वर Suçr. 1, 107, 19. खरवाचो मृगद्विज्ञाः MBh. 3, 11399. खरस्वन R. 3, 28, 42. 55, 31. ^०निस्वन 6, 27, 28. ^०निर्वोयाः (घनाः) 87, 3. वाचा निर्भर्त्सयामास कुपितः खरया 3, 33, 72. खरतरं वचः 28, 1. 30, 39. कृत्वाहृत्सं खरमुत्स्वनेत्स्वणम् Buāg. P. 7, 8, 28. खरं (adv.) *चानिमुखा नेडः* खगाः खस्याः खरस्वनाः R. 3, 29, 9. न खरो न च भूयसा मृदुः (von einem Regenten) RAG. 8, 9. खरपराक्रम R. 3, 30, 1. Nach den Lexicographen: = तीक्ष्ण, तिग्म, उल्ल, धर्म, दुःस्पर्श, कठिन *heiss, Hitze, scharf, hart* AK. 1, 1, 2, 37. 3, 4, 12, 56. TRIK. 3, 3, 342. H. 1383. 1386. an. 2, 407. MED. r. 21. — 2) m. a) *Esel* (nach seinem *rauhem* Geschrei so genannt) AK. 2, 9, 78. TRIK. 3, 3, 342. H. 1236. an. 2, 407. MED. r. 21. KĀTJ. Çr. 16, 3, 10. 11. M. 2, 204. 4, 115. 120. 8, 370. 11, 68. 136. 154. 156. 199. 12, 55. R. 2, 69, 15. 3, 48, 5. 31. 6, 27, 26. 28. Suçr. 1, 13, 15. 193, 4. 203, 15. PAṆĀT. II, 108. खरोद्रुम् JĀG. 2, 160. MBh. 2, 1833. खरयान M. 11, 204. *Maulthier* TRIK. 2, 8, 44. BALA beim Sch. zu NAISH. 10, 8. — b) N. verschied. Vögel: *Meeradler; Reiher; Krähe* RĀG. im ČKDR. — c) *ein best. dorniger Strauch* AĠAJA im ČKDR. Hierher gehört viell. die sprichwörtliche Redensart: खरकाडूयितं हि तन् MBh. 3, 1329. खर könnte hier aber auch überh. *etwas Stechendes* bedeuten. — d) parox. *ein viereckiger Erdaufwurf um die Opfergefäße darauf zu setzen* ÇAT. Br. 5, 1, 2, 15. 14, 1, 2, 17. 2, 2, 30. ĀÇV. Çr. 4. 6. 5, 3. KĀTJ. Çr. 8, 3, 28. 7, 13. 19, 2, 3. Könnte in dieser Bed. auf खन् (vgl. घाखर, निखर) zurückgeführt werden. WEBER macht uns zugleich auf εὐχάρια aufmerksam. Unter गज 4 werden wir sehen, dass खर, wie einige andere Thiernamen, auch *einen zum Aufbau eines Hauses besonders zugerichteten Platz* bezeichnet. — e) *ein* Daitja TRIK. 1, 1, 7. — f) Bein. des Asura Dheṇuka HANV. 3114. Bhāg. P. 2, 7, 34. — g) N. pr. eines von Rāma erschlagenen Rakshas, eines jüngern Bruders von Rāvāṇa, H. an. MBh. 3, 15896. R. 1, 1, 45. 3, 49. 3, 1, 18. 23, 89. 6, 93, 10 u. s. w. RAG.

12,42. Buāg. P. 9,10,9. — h) N. pr. eines Dieners des Sonnengottes, mit धर्म identifi. Vjāpi zu H. 103. — i) N. pr. eines Wesens im Gefolge von Ćiva Vjāpi zu H. 210. — k) N. pr. eines Rudra HāriV. LANGL. I, p. 310 (die Calc. Ausg. hat andere Namen). — 3) f. घ्रा ein best. Gras, *Andropogon serratus* AK. 2,4,2,49. TRIK. 3,3,342. MED. — 4) f. ई *Eselin* SIDDH. K. 179, b, ult. — Nach Vārtt. 1 zu P. 5,2,107 wird खर von ख (?) abgeleitet und der Schol. fügt hinzu: खं मकुत्काण्डविवरमस्यास्ति खरः; damit ist wohl der Esel gemeint. Vgl. अतिखर.

खरकाष्ठिका (खर + काष्ठ) f. N. einer Pflanze, *Sida cordifolia* (बली), RĀĀN. im ÇKDr.

खरकुटी (खर + कुटी) f. 1) *Eselstall*, als Schimpfwort (!) Sch. zu P. 5, 3,98 und 6,1,204. — 2) *Barbierstube* TRIK. 2,2,6. H. 1000.

खरकेतु (खर + केतु) m. N. pr. eines Rakshas R. 6,74,4.

खरकोण m. eine Art Rebhuhn H. 1341. WILSON führt ohne Ang. einer Aut. auch eine Form खरकाण auf, nach der man कोण für eine Zusammenziehung von व्राण zu halten geneigt wäre.

खरकोमल (खर + को^o) m. der Monat Ćjesh'ha (stechend und milde) H. c. 22.

खरगन्धिना (खर - गन्ध + निना) f. N. einer Pflanze (s. नागवली) ĆĀTĀDH. im ÇKDr. Auch खरगन्धा f. RĀĀN. ebend.

खरगृह (खर + गृह) n. *Eselstall* TRIK. 2,6,34. VJUTP. 131. Eben so खरगृह n. (ÇABDAR.) und खरग्रह m. (TRIK.).

खरघातन (खर + घातन) m. N. eines Baumes, *Mesua ferrea*, ÇABDAR. im ÇKDr.

खरच्छर (खर + छर) m. N. verschiedener Pflanzen: 1) = उलूक n.; 2) = इत्कट RATNAM. im ÇKDr.; 3) = कुन्दर RĀĀN. ebend.

खरञ्जु adj. nach ŚĀ. = तीक्ष्णगति *scharfen Ganges*: ऋभू नार्यत्खरमञ्जा खरञ्जुः RV. 10,106,7.

खरखरटाकर den Laut kharaṭa von sich geben P. 5,4,57, Sch.

खरणम् (खर + नम्, नसा) P. 5,4,118, Vārtt. Auch खरणम् KĀĀ. und SIDDH. K. zu d. St. AK. 2,6,1,46. II. 431. Nach den Erklärern: *spitznasig*; nach dem Sch. zu P. 8,4,8 ist खरणम् N. pr.

खरवच् (खर + वच्) f. N. einer Pflanze (अलम्बुषा) BĀĀVAPR. im ÇKDr.

खरदाण्ड (खर + दाण्ड) n. *Lotus* DBAR. im ÇKDr. Buāg. P. 4,6,29. — Vgl. खरनाल.

खरदला (खर + दल) f. *Ficus oppositifolia* (s. उडुम्बर) ÇABDAR. im ÇKDr.

खरद्वेषण (खर + द्वेष) m. *Stechapfel* ÇABDAR. im ÇKDr.

खरधार (खर + धार) adj. mit *rauh*, *schartiger* oder *gezählter* *Schneide*: शस्त्र Suçr. 4,27,15,17. शलाका 2,345,19.

खरधमिन् m. *Ueberwältiger* (धमिन्) des Khara, ein Bein. RĀMA'S ÇABDAR. im ÇKDr.

खरनखर (खर + नखर) m. N. pr. eines Löwen PAĀĀT. 193,4.

खरनादिन् (खर + ना^o) 1) adj. wie ein *Esel schreiend* P. 6,2,80, Sch. — 2) m. N. pr. eines Mannes gaṇa वाक्कादि zu P. 4,1,96. eines Rshi VJUTP. 90. — 3) f. ein best. *Parfum* (रेणुका) ÇABDAR. im ÇKDr. In dieser Bed. wohl einen *Esel zum Schreien bringend*.

खरनाल (खर + नाल) n. *Lotus* Buāg. P. 3,8,19. — Vgl. खरदाण्ड.

खरप m. N. pr. eines Mannes gaṇa नडादि zu P. 4,1,99. pl. seine *Nachkommen* gaṇa यस्कादि zu P. 2,4,63.

खरपत्र (खर + पत्र) 1) m. N. verschiedener Pflanzen: eine Art *Ocimum* (लुद्रपत्रतुलसी) und *Tectona grandis* Lin. RATNAM. 103. eine Art *Rohr* (पावनालशर); = करिद्रम und मरुक्क (eine Art *Ocimum*) RĀĀN. im ÇKDr. — 2) f. ई N. zweier Pflanzen: *Elephantopus scaber* (गोत्रिह्व) und *Ficus oppositifolia* (काकोडुम्बरिका) RĀĀN. im ÇKDr.

खरपत्रक (wie eben) m. N. einer Pflanze (s. तिलक) ÇABDAR. im ÇKDr.

खरपात्र (खर + पात्र) n. ein *eiserner Topf* TRIK. 2,9,9.

खरपादाय (खर - पाद् + घ्रा^o) m. *Feronia elephantum* Corr. (s. कपित्थ) ÇABDAR. im ÇKDr.

खरपाल m. a *wooden vessel* WILS. — Vgl. खरपात्र.

खरपुष्प (खर + पुष्प) 1) m. eine Art *Ocimum* RATNAM. am Ende. Suçr. 1,217,4. — 2) f. घ्रा desgl. AK. 2,4,5,5.

खरप्रिय (खर + प्रिय) m. *Taube* ÇABDAR. im ÇKDr.

खरमञ्जु adj. nach ŚĀ. zu RV. 10,106,7: खर = तीक्ष्ण, मञ्जु = मञ्जुपितर, शोधपितर; अत्यन्तप्रुद्धबल; s. u. खरञ्जु.

खरमञ्जरि und ०री (खर + म^o) f. *Achyranthes aspera* (s. घ्रामार्ग) AK. 2,4,2,7. RATNAM. 40. Suçr. 2,107,18. 150,12. 174,15. 331,7. 339,10.

खररश्मि (खर + र^o) m. die *Sonne* H. 93, Sch.

खररोमन् (खर + रो^o) m. N. pr. eines Nāga ĆĀTĀDH. im ÇKDr. खररोमन् WILS. nach derselben Aut.

खरवृक्षिका (खर + वृ^o) f. N. einer Pflanze (s. नागवली) RATNAM. bei WILS. खरवृक्षलिका (!) ÇKDr. nach derselben Aut.

खरशब्द (खर + श^o) m. *Meeradler* RĀĀN. im ÇKDr.

खरशाक (खर *Esel* + शाक) m. N. einer Pflanze, *Clerodendrum Siphonanthus* R. Br. (भार्गी), BĀĀVAPR. im ÇKDr.

खरशाला (खर + शा^o) *Eselstall* (VJUTP. 132); davon खरशाल adj. *daselbst geboren* P. 4,3,35.

खरमोनि ein *eiserner Topf* HĀ. 202. खरमोन्द m. dass. TRIK. 2,9,9. खरमोह्ल WILS. nach derselben Aut.

खरस्कन्ध (खर + स्कन्ध) 1) m. N. eines Baumes (s. प्रियाल). — 2) f. घ्रा *Phoenix sylvestris* (खरूरी) RĀĀN. im ÇKDr.

खरस्वरा (खर + स्वर) f. *wilder Jasmin* (वनमल्लिका) RATNAM. im ÇKDr.

खरशु (खर + श्रेणु) m. die *Sonne* TRIK. 4,1,98. H. 93. Verz. d. B. H. No. 844.

खरगरी f. *Andropogon serratus* RATNAM. 62. RĀĀN. zu AK. 2,4,2,49, indem zwei Synonyme खर und गरी (oder घरगरी) als ein Wort gefasst werden.

खरपाण्डक (खर + घ्राण्ड) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Ćiva Vjāpi zu H. 210.

खरव्दाङ्कुरक (खर - वृद्ध + वृङ्कुर) n. *Lasurstein* RĀĀN. im ÇKDr.

खरालिक m. 1) *Barbier* (ग्रामणी). — 2) ein *Behälter für Schermesser*. — 3) ein *eiserner Pfeil* (nach WILS. auch खरालिक). — 4) *Kissen* MED. k. 184. — V. I. खुरालिक ÇKDr.

खराशा f. N. einer Pflanze, *Celosia cristata* Lin., AK. 2,4,2,30. = अन्नगन्धा, अन्नमोदा, कारवी (wohl कारवी), vulg. वनयमानी RATNAM. 104. — Zerlegt sich scheinbar in खर + अश.

खराह्ना (खर + घ्राह्ना) f. N. einer Pflanze (घनमोदा) RĪĠAN. im ÇKDr.
 खरिका (von खर) f. pulverisirter Moschus RĪĠAN. im ÇKDr.
 खरिधम und खरिधय (खरिम्, acc. von खरी. mit Kürzung des Vocals, + धम, धय) adj. Siddh. K. 179, b, ult. Das letzte Wort kann *Eselmilch trinkend* bedeuten; vgl. खारिधम, °धय.

खरीनङ्ग (खरी + नङ्गा) m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69.

खरीवृष्ये (खरी + वृष्य) m. Befruchter der Eselin, das Männchen vom Esel P. 6, 2, 144, Sch.

खरु 1) adj. f. खरू P. 4, 1, 44, VĀTIL. VOP. 4, 16. a) weiss TRIK. 3, 3, 343. H. an. 2, 408. MED. r. 21. 22. — b) einfältig. — c) grausam (क्रूर) Uṇ. 1, 36. = तीक्ष्ण UṆĀDIVR. im SAṆKSHIPTAS. ÇKDr. — d) nur nach verbotenen Dingen trachtend II. 859. — 2) m. a) Zahn TRIK. 2, 6, 29. 3, 3, 343. H. an. MED. — b) Pferd Uṇ. TRIK. 3, 3, 343. H. an. MED. — c) Hochmuth TRIK. H. an. MED. — d) Liebe oder der Liebesgott Uṇ. — e) ein Bein. Çiva's TRIK. H. ç. 41. H. an. MED. — 3) f. खरू ein Mädchen, welches sich selbst den Gatten sucht, Siddh. K. 33, a, 2.

खरोस्ति (v. l. कोरोष्ठी) N. pr. einer Localität (?) LALIT. 122. fg.

खरोद् eine Art Zauberei (?) RĪĠA-TAR. 5, 238.

खर्गला (von खर्ग) f. Eule oder ein anderer Nachtvogel: प्र या त्रिगति खर्गलेव नक्तम् RV. 7, 104, 17. KAUC. 107.

खर्ग, खर्गति knarren, vom Wagen KĀTJ. ÇR. 8, 4, 4. 16, 6, 20. — खर्गति ehren; reinigen; peinigten DRĀTUP. 7, 34.

खर्ग m. nom. act. von खर्ग P. 7, 3, 59, Sch.

खर्गिका f. ein Durst erregender Imbiss ÇABDAK. im ÇKDr. — Vgl. खर्गु, खर्गूर.

खर्गु f. 1) das Jucken, Beissen, Kratzen H. an. 2, 68. MED. ç. 7. Auch खर्गु Uṇ. 1, 81. AK. 2, 6, 2, 4. H. 464. — 2) ein best. Insect H. an. MED. Auch खर्गु UṆĀDIK. im ÇKDa. — 3) der wilde Dattelbaum H. an. MED. — Vgl. खर्गिका, खर्गूर.

खर्गूर n. Silber RAMĀN. zu AK. 2, 9, 97. ÇKDr. — Vgl. खर्गूर.

खर्गूरकर्ण (ख^० + क^०) m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

खर्गु s. u. खर्गु.

खर्गुघ्न (खर्गु + घ्न) m. N. verschiedener Pflanzen: Stechapfel; Calotropis gigantea; Cassia alata oder Tora Lin. (चक्रमर्द) RĪĠAN. im ÇKDr.

खर्गूर Uṇ. 4, 91. 1) m. a) N. eines Baumes, Phoenix sylvestris, AK. 2, 4, 5, 35. TRIK. 2, 4, 42. 3, 3, 342. fg. II. an. 3, 547. MED. r. 147. HĀR. 182. TS. 2, 4, 9, 2. MBu. 3, 14568. R. 3, 17, 9. 21, 14, 18. 22, 17. 5, 9, 7. SUÇR. 1, 157, 1. 213, 8. 226, 6. 238, 5. 2, 78, 10. 414, 20. 460, 17. °फल 1, 303, 1. °पत्रक 2, 60, 19. °मध्य 496, 14. BUĀG. P. 4, 6, 18. 8, 2, 11. — b) Scorpion H. an. MED. Vgl. खर्गूरक. — c) N. pr. eines Mannes gaṇa घञ्यादि zu P. 4, 1, 110. — 2) f. ३ Phoenix sylvestris MED. RĪĠAN. im ÇKDr. der wilde Dattelbaum AK. 2, 4, 5, 35. — SUÇR. 2, 393, 4. RAĠU. 4, 37. — 3) n. die Furcht der Phoenix sylvestris RĪĠAN. im ÇKDr. H. an. (wenn nicht खल für फल zu lesen ist). — b) Silber AK. 2, 9, 97. TRIK. 3, 3, 343. H. 1043. H. an. MED. — c) Auripigment H. 1038. — d) = खल TRIK. MED. — Vgl. खर्गूर.

खर्गूरक (von खर्गूर) m. Scorpion Verz. d. B. H. No. 897.

खर्गु (von खर्गु) P. 7, 3, 59, Sch.

खर्गु, खर्गुति beissen DRĀTUP. 3, 23.

खर्गूर 1) m. a) Dieb TRIK. 3, 3, 341. H. an. 3, 546. MED. r. 146. — b) Schelm II. an. MED. — c) Hirnschale. — d) Betteltopf TRIK. H. an. MED. — e) Regenschirm TRIK. 2, 10, 12. — 2) f. (३) und n. eine Art Kollyrium Sch. zu AK. 2, 9, 102. — Vgl. कर्पूर.

खर्गूरिका f., खर्गूरानुत्थ n. und खर्गूरिसक u. = खर्गूर 2. RĪĠAN. im ÇKDr.

खर्गु, खर्गुति gehen DRĀTUP. 11, 27.

खर्गु s. खर्गु.

खर्गु m. 1) Männlichkeit. — 2) Seidenzeug H. an. 2, 320. MED. m. 9.

खर्गु adj. von खर gaṇa गवादि zu P. 5, 1, 2.

खर्गु, खर्गुति = गर्व hochmüthig sein DRĀTUP. 15, 73.

खर्गु und खर्गु 1) adj. verstümmelt, schadhast; krüppelhaft: या खर्गुणा पिवति तस्यै खर्गुः (जायते), मृञ्जलिना वा पिवेत् खर्गुणा वा पात्रेण TS. 2, 5, 1, 7. गाढालिङ्गनेन वामनीकृतौ खर्गुकृतौ (zusammengedrückt) यौ कुचौ Sch. zu AMAR. 36. niedrig, zwerghaft AK. 2, 6, 1, 46. 3, 2, 20. TRIK. 3, 3, 260. H. 454. 1429. an. 2, 520. MED. b. 3. — 2) m. a) = खर्गु n. SMṚTI im ÇKDr. — b) Name eines der neun Schätze KURVA's ÇABDAR. im ÇKDr. H. 193, v. l. für चर्चा. — c) Trapa bispinosa Lin. (s. कुच्छिका) RĪĠAN. im ÇKDr. — 3) n. eine best. grosse Zahl MED. 10,000,000,000 COLEBR. Alg. 4. H. 874. sieben und dreissig Nullen mit einer vorangehenden Eins R. 6, 4, 59. — MBu. 2, 1749. 1826. 2143. BENF. Chr. 33, 36. — Vgl. अखर्गु, निखर्गु.

खर्गुक adj., f. खर्गुका wohl so v. a. खर्गु. खर्गुरे ऽधिचङ्गुमो खर्गुका खर्गुवासिनीम् AV. 11, 9, 16. पौर्णमासी der verstümmelte d. i. unvollkommen zur Erscheinung kommende, unterbrochene Vollmond Z. d. d. m. G. IX, LVII. KĀTJ. KĀRMAPRAD. 2, 6, 9 (vgl. u. गताद्य). Sch. zu KĀTJ. ÇR. 2, 1, 17 (173, 5 v. u.) und 4, 1, 1 (288, 3 v. u.).

खर्गुट m. n. AK. 3, 6, 1, 33, v. l. für कर्कट Flecken, Marktplatz: खेटखर्गुटवाटी: BUĀG. P. 1, 6, 11. खेटखर्गुटान् 4, 18, 31. खेटखर्गुटवोपान् 7, 2, 14. = चतुःशतग्राममध्यस्थल BĀCĪPA. im ÇKDa. = पर्वतप्रातग्राम Schol. zu BUĀG. P. ÇKDr.

खर्गुवासिन् (खर्गु + वा^०) adj. in Verstümmeltem, Verkrüppeltem sich aufhaltend; s. u. खर्गुक.

खर्गुशाख (खर्गु + शाखा) adj. zwerghaft H. 454.

खर्गुरा f. N. einer Pflanze (s. तरदी) RĪĠAN. im ÇKDr.

खर्गुन (aus pers. خربوز) u. Wassermelone BUĀVAPA. im ÇKDr.

खर्गु, खर्गुति wackeln NĪR. 3, 10. DRĀTUP. 15, 38. sammeln ebend. — Vgl. खल, खल्ल.

खल m. n. gaṇa अर्थचादि zu P. 2, 4, 31. m. TRIK. 3, 5, 5. 1) parox. Tenne, n. TRIK. 3, 3, 389. H. 969; zu belegen nur m. खले न पूर्षान्प्रति हन्मि भूरि RV. 10, 48, 7. AV. 11, 3, 9. KĀTJ. ÇR. 22, 3, 43. fgg. यवखलः ÇĀNKU. ÇR. 14, 40, 15. गोधूमखलः 41, 8. LĀTJ. 8, 3, 5. खलपत्र Govh. 4, 4, 24. ĀÇV. ÇR. 9, 7. खलमालिनी PĀR. GRH. 2, 17. — M. 11, 17, 114. JĀĠN. 2, 282. मेधिः खले दाहू न्यस्तं यत्पशुबन्धने AK. 2, 9, 15. H. 894. = संग्राम (Schlacht, mit Beziehung auf RV. 10, 48, 7) NAIGU. 2, 17. NĪR. 3, 10. =

भू und स्थान H. an. 2, 482 (m.). MED. I. 11 (n.). — 2) m. *Oelkuchen* H. 917. H. an. MED. खलकाम्बलिका कृद्यौ तथा वातकोपे क्लिप्तौ सुष्. 4, 232, 14. खलाः सपञ्चमूलाश्च गुल्मिनो भोजने क्लिप्ताः 2, 453, 16. दत्ते खले ऽपि निखिलं खलु येन दुग्धं नित्यं ददाति मक्षिपी समुतापि पश्य पाण्ड. II, 53. An den beiden ersten Stellen wohl eher = खट्ट ein aus Buttermilch u. s. w. bereitetes saures Getränk. — 3) m. f. (घ्रा) ein böser, boshafter Mensch (vgl. कल्क); = दुर्जन, पिप्रुन, शठ, क्रूर, कर्णाय, नीच, घयम AK. 3, 1, 47. 3, 4, 130. TRIK. II. 380. H. an. MED. सर्पः क्रूरः खलः क्रूरः सर्पात्क्रूरतरः खलः । मन्त्रिपथिवशः सर्पः खलः केन निवार्यते ॥ KĀṆ. 26. अद्यात्मनो विनाशं गणयति न खलः परव्यसनरुष्टः पाण्ड. I, 443. स्वप्राणान्यः परप्राणैः प्रयुज्जत्यघ्नाः खलः BRĀG. P. 4, 7, 37. BHART. 2, 34. MĀKĪ. 2, 6. 127, 15. PAṆKĀT. I, 166, 174. II, 122. V, 17. HIT. I, 76. II, 43 (Gegens. उदार). 132. AMAR. 34 (f.). KATHĀS. 24, 207. GĪT. 7, 28. BRĀG. P. 4, 8, 23. 17, 9. 3, 32, 39. 4, 7, 28. — 4) m. die Sonne BHĒRĪP. im ÇKDR. — 5) m. *Xanthochymus pictorius* Roxb. (s. तमाल). — 6) m. *Stechapfel* RĪĀN. im ÇKDR. — 7) f. घ्रा N. pr. einer Tochter Raudrāçva's HARIV. LANGL. t. I, p. 139 (die Calc. Ausg.: स्वल्दा, wofür viell. खल्दा zu lesen ist). — Vgl. उतखला.

खलक n. nach einer künstlichen Trennung = कुम्भ und उलूखलक AK. 2, 4, 2, 14, Sch.

खलकुल m. soll so v. a. कुलत्य *Dolichos uniflorus* Lam. sein ÇAT. BR. 14, 9, 2, 22. KAUC. 82. Vgl. खलतुलपर्णान्मनुष्य ebend. 29.

खलत्रं (खल + त्रं) adj. auf der Tenne entstanden AV. 8, 6, 15.

खलति Uṅ. 3, 111. gaṇa भीमादि zu P. 3, 4, 74. kann im compos. vorgehen oder folgen gaṇa कडारादि zu P. 2, 2, 38. adj. kahlköpfig AK. 3, 4, 9, 37. TRIK. 2, 6, 12. H. 452. VS. 30, 21. TS. 2, 3, 1, 7. ÇAT. BR. 13, 3, 6, 5. KĀṬ. ÇR. 20, 8, 17. ÇĀṆH. ÇR. 16, 18, 18. 17, 6, 1. SUÇ. 1, 316, 8. 2, 152, 15. — Vgl. कुल्व, खलिट, खल्लिट, खल्व्याट.

खलतिक (von खलति) P. 1, 2, 52, Vārtt. 1) m. N. pr. eines Berges (der kahlköpfige) P. 1, 2, 52, Vārtt. 2, Sch. खलतिकव्यतसि auf einer Inschr. in der Nähe von Buddhagajā BUAN. Lot. de la b. I. 779. fg. BURNOUR hält das Pāli-Wort für eine Entstellung von खलतिक. — 2) n. sg. N. pr. der in der Nähe jenes Berges gelegenen Wälder P. 1, 2, 52, Vārtt. 2, Sch.

खलाधान्य n. = खल Tenne H. 969. Varianten: खलधान, खलेधान्य, खलाधान (im Ind. der Calc. Ausg.).

खलार्थं (खल + पू) P. 6, 1, 175, Sch. 8, 2, 4, Sch. Declin. 6, 4, 83, Sch. Vop. 3, 65. adj. der da kehrt (die Tenne reinigt) AK. 3, 1, 17. H. 362.

खलमूर्ति (खल + मूर्ति) m. *Quecksilber* ÇABNAK. im ÇKDR.

खलाग्नि (खल + अग्नि) gaṇa उत्करादि zu P. 4, 2, 90; davon adj. खलाग्निनीय ebend.

खलाधारा (खल *Oelkuchen* + धारा) f. eine Art Schabe तैलपायिका) ĠĀṬĪDH. im ÇKDR.

खलि m. = खल *Oelkuchen* RĪĀN. im ÇKDR. स्वात्स्यो वैदूर्यमय्यां पचति तिलाखली चन्दनैरिन्धनैश्चैः BHART. 2, 98.

खलिन् (von खल) 1) adj. Bein. von Çiva (einen *Oelkuchen* in der Hand haltend?) MBu. 13, 1172. — 2) m. pl. N. einer Abtheilung von Dānava MBu. 13, 7282. 7286. 7288. — 3) f. खलिनी a) eine Menge von

Tennen P. 4, 2, 51. Vop. 7, 35. AK. 3, 3, 42. H. 1421. MED. n. 53. — b) N. einer Pflanze, = तालपर्णी MED. = तालमूला RATNAM. im ÇKDR.

खलिन 1) adj. viell. *gleichsam mit Oelkuchen bedeckt* (von खल): कृताश्च खलिनी (eine Art Gandharva) यत्र स देशः खलिनी ऽभवत् MBu. 13, 7288. — 2) m. n. = खलीन RĪJAM. zu AK. 2, 8, 2, 17. ÇKDR. H. 1230, Sch.

खलिश m. ein best. Fisch, = कङ्कत्रोट, *Esox Kankila* ÇABDAR. im ÇKDR. *Trichopodus Colisa Ham.* WILS. — Vgl. खलिश, खलेश, खलेशय.

खलीकार (खल + 1. कार) Jmd zum *Oelkuchen* machen, zerdrücken, hart mitnehmen, misshandeln: अयं व्यूलकारः सन्निवेन खलीक्रियते (Sch.: = भर्त्स्यते) न कश्चिन्मोचयति MRĀKĀ. 33, 24. परान्ते खलीकर्तुं शक्यते न ममाग्रतः 33, 9. खलीकृत KATHĀS. 12, 106. 13, 187. Davon खलीकार m. *Misshandlung*, = अयकार ĠĀṬĪDH. im ÇKDR. = निर्भर्त्सन TRIK. 3, 3, 244. ÇĀNTIÇ. 1, 25. KATHĀS. 12, 175. 13, 153. 156. 17, 147. खलीकृति f. dass. 13, 157.

खलीन m. n. gaṇa अर्घर्चादि zu P. 2, 4, 31. *Gebiss eines Zaumes* AK. 2, 8, 2, 17. TRIK. 3, 3, 413. H. 1230. हेम^० MBu. 1, 7343. खलीनं मुखे प्रनिप्य पाण्ड. 223, 11. खलीनं तन्मुखे निधाय 258, 16. खलीनाकर्षणेन तं स्थिरीकर्तुमारभे 19. fg.

खलु conj. zur Anknüpfung eines weiter leitenden und bestätigenden Satzes: ja, freilich, allerdings; besonders aber im Sinne des lat. *atque* zur Anfügung des Untersatzes einer Schlussfolge gebraucht: nun, nun aber. Am häufigsten in der Verbindung अथ खलु, उ खलु, वै खलु, — खलु वै. Im RV. nur ein Mal, in den BRĀHMANA nicht selten gebraucht. मित्रं कृणुधं खलु मुञ्जता नः haltet nun Freundschaft RV. 10, 34, 14. संप्रति खलु न्वा अहं वैश्वानरं वेद ÇAT. BR. 10, 6, 1, 3. तडु खलु वरमेव ददति und zwar AIT. BR. 3, 11. सौम्यानि वै करीराणि । सौम्या खलु वा आहुतिर्दिवो वृष्टिं च्यावयति । यत्करीराणि भवन्ति । सौम्यैवाहुत्या दिवो वृष्टिर्भवत्येते TBa. 1, 6, 4, 5. एतावान्खलु वै पुरुषः । पार्वदस्य वित्तम् 4, 3, 7. अथो खलु TS. 1, 3, 2, 4. TBa. 2, 1, 3, 2. AIT. BR. 1, 6. ÇAT. BR. 12, 4, 2, 5. यथा खलु वै — तथा TS. 1, 3, 9, 4. पाकयज्ञं वा अन्वाहितोः पशव उर्पतिष्ठत इडा खलु वा पाकयज्ञः 7, 1, 1. 2, 1, 3, 3. 4, 9, 2. 5, 11, 5. 6, 1, 2, 3. 2, 11, 4. 3, 10, 2. TBa. 1, 8, 9, 3. स वै खलु तूष्णीमेवोपतिष्ठेत् ÇAT. BR. 2, 4, 1, 10. 14, 4, 1, 30. तडु खलु मक्षायज्ञो भवति 2, 4, 1, 14. 3, 1, 19. तदेव खलु कृतो वृत्रः 1, 6, 3, 16. 4, 3, 3, 17. अथ खलुञ्चावचा जनपदधर्माः ऀÇV. GRĀJ. 1, 7. ÇAT. BR. 10, 6, 3, 1. Sehr beliebt ist diese Verb. अथ खलु auch in den buddhistischen Schriften. In den nachvedischen Schriften entspricht खलु nicht selten dem deutschen unbetonten, begründenden ja: न कार्यं दारुणं कर्म क्रूरं लोकविगर्हितम् ॥ उद्वेजनीयो भूतानां नृशंसः पापकर्मकृत् । त्रयाणामपि लोकानामोच्चरः खलु निन्यते ॥ R. 3, 33, 2, 3. सम्यगनुबोधितो ऽस्मि । अस्मिन्तणे विस्मृतं खलु मया ÇĀK. 4, 17. प्रियमपि तथ्यमाह शकुन्तलां प्रियंवदा । अस्याः खलु u. s. w. 10, 18. 90. 118. तस्मै निशाचरैश्चर्यं प्रतिप्रुश्राव राघवः । काले खलु समारब्धाः पालं वधन्ति नीतयः ॥ RAGH. 12, 69. Vgl. TAITT. UP. 3, 2. fgg., wo खलु mit हि verbunden wird: अत्रं ब्रह्मात् व्यजानत् । अत्राद्वा खल्विमानि भूतानि जायन्ते. Weit häufiger noch hebt खलु das vorangehende Wort nur schlechtweg hervor und kann in der Uebersetzung nur durch eine stärkere Betonung jenes Wortes wiedergegeben werden: प्राप्नुवत्यशः पापा धर्मधंजं च मैथिलि । अ-

कार्यवशमापन्नास्तादृश्यः खलु याः स्त्रियः ॥ R. 3, 2, 26. बध्याः खलु न ब-
 ध्यन्ते सचिवास्तव रावण । ये वामुत्पथमावृणं न नियच्छन्ति शास्त्रतः ॥ 43,
 6. परं खलु वीर्यं ते दृश्यते 59, 2, 5. 4, 7, 3. 5, 24, 4. बालिशः खलु कामा-
 त्मा रामः — इति वक्ष्यति मां लोका ज्ञानकीमविशोध्य वै 6, 103, 14. सुहृ-
 खल्विदमाख्यातम् PAÑKĀT. 176, 11. मैवं वद । धर्मबुद्धिः (Nom. pr. und zu-
 gleich adj.) खल्वहं नैतच्चैरकर्म करोमि 96, 22. असाधुदर्शी खलु तत्रभवा-
 न्वाश्रयः । यः u. s. w. ÇĀK. 9, 12. 26, 7. 64, 21. 71, 22. 90, 20. 94, 5. 101,
 5, 9. 110, 8. 16, 49. PAÑKĀT. II, 53, 110. III, 236. RAḠ. 18, 48. दृढं खल्व-
 वलितो ऽसि R. 3, 33, 72. एकेन खलु वाणेन मर्माण्यभिकृते मयि । द्वावन्धौ
 निहतौ वृद्धौ माता जनयिता च मे ॥ 2, 63, 37. ईदृशा दण्डकारण्ये यदि हे-
 मया मृगाः । न मिथ्या खलु काकुत्स्थ लोककात्तमिदं वनम् ॥ 3, 49, 7. व-
 धाय खलु रत्नसाम् 57, 4. अस्माद्बुलीपोपलम्भात्खलु स्मृतिरूपलब्धा ÇĀK.
 108, 7. अथ खलु 3, 11. कामं खलु — तत्रापि 60, 17, v. l. ÇUK. 44, 11. स्पृ-
 क्यामि खलु दुर्ललितयास्मै ÇĀK. 103, 4. निवेद्य खलु R. 3, 6, 17. HIT. I, 143.
 Besonders beliebt ist die Verbindung न खलु *durchaus nicht* R. 1, 74,
 21. 3, 33, 17. 4, 31, 6. BHARTR. 2, 31. PAÑKĀT. 231, 6. ÇĀK. 18, 23. 21, 47. 30,
 14. 53, 20. 66, 17. 92. 113, 146. VIKR. 21, 21. MEGH. 39, 78. 92. RAḠ. 3,
 51. 9, 28. VER. 1, 3. न खलु न खलु ÇĀNTIC. 1, 28. ÇĀK. 10, 50, 7. न भद्र ख-
 लु पश्यामो किंचिदुच्चरितं त्वयि R. 3, 1, 10. न प्रूराय प्रदातव्या कन्या ख-
 लु विपश्चिता 4, 22, 13. VER. 24, 16. न खलु *fragend* ÇĀK. 90, 10. 108, 16.
 KUMĀRAS. 4, 24. कदा नु खलु N. 16, 8. क्व नु खलु ÇĀK. 32, 11. 41, 17. को
 नु खलु 101, 19. 20. किं नु खलु 17, 13. 32, 12. 53, 2. 60, 4. 71, 20. (किं
 खलु 106, 3, v. l. त्वं नु खलु BRH. ĀR. UP. 3, 1, 2) अहो नु खलु 60, 12. अहो
 खलु PAÑKĀT. I, 340. हि नाम खलु MĀKĪ. 64, 4. तु खलु M. 2, 247. 10, 117.
 R. 4, 26, 16. Nach verschiedenen pronomm. und pronom. advy.: सा खलु
 ÇĀK. 7, 17. 31, 10. 97, 9. ते खलु ÇĀNTIC. 1, 15. यः — स खलु R. 4, 9, 70. ए-
 ष खलु ÇĀK. 7, 9. 61, 6. 99, 17. असौ खलु R. 3, 58, 10. इयं खलु ÇĀK. 16, 3.
 104, 24. अस्य खलु 6, 13. अत्र खलु 98, 3. 111, 18. अतः खलु 98, 21. 104,
 8. 112, 9. यदा तु — तदा खलु JĀG. 2, 64. यदेव खलु ÇĀK. 79, 14. देहि मे
 खल्विमो राजन्त्रिपाय MBH. 1, 7828. मया खलु R. 3, 35, 39. मम खलु PAÑ-
 KĀT. 76, 21. तया च खलु R. 3, 53, 16. Ausnahmsweise folgt das hervorge-
 hobene Wort nach: धिगस्तु खलु मानुष्यं धिगस्तु परवश्यताम् R. 5, 26,
 18. अथ प्रभृति भद्रं ते माण्डलं खलु शाश्वतम् । अनुलेपं च सुचिरं गात्रान्ना-
 पगमिष्यति ॥ R. 3, 3, 19. Sogar am Anfange eines Satzes oder Verses
 wird खलु angetroffen: खल्वहं त्वो न तुलये नावमन्ये च राधव R. 4, 9,
 100. कपोत खलु शीतं मे किमत्रापि विधीयताम् PAÑKĀT. III, 163. खल्विदं
 मकृदाश्चर्यं यत् u. s. w. Duġ. P. 6, 12, 21. खल्वयं सिद्धः पन्थाः (v. l. प्र-
 सिद्धः खल्वयं पन्थाः) PRAB. 82, 9. — Die Lexicographen geben folgende
 Bedeutungen: अनुनय (सात्त्वन्), जिज्ञासा, निषेध, वाक्यालंकार AK. 3, 4,
 32, 16. H. an. 7, 46. fg. MED. avj. 73, 74. वीप्सा H. an. MED. मान, पूर्णो
 पदवाच्ययोः (expletive Partikel) MED. Die Bed. प्रतिषेध *Abwehr* mit ei-
 nem gerund. wird schon P. 3, 4, 18 erwähnt; mit einem instr. oder ei-
 nem gerund. Vor. 26, 201.

खलुन् m. *Finsterniss* TRIK. 1, 2, 2. Dieses Thema stellen WILS. und
 ÇKDR. auf; das Wort zerfällt wohl in ख + लुक् (von लुच्?), welches
 bei den Grammatikern in der Bedeutung von *Niete*, *Nichts* häufig im
 Gebrauch ist.

खलुरेष m. *ein best. vierfüßiges Thier* (मृगभेद) ÇARDAK. im ÇKDR.

खलूरिका f. *ein zu Waffenübungen bestimmter Platz* H. 788. — Vgl.
 खुरली.

खलोधानी (खले, loc. von खल, + धानी) f. = खलेवाली GĀTĀDH. im
 ÇKDR. (°धानो, WILS. wie wir).

खलेवुसम् (खले + वुस) adv. *zur Zeit der Spreu auf der Tenne, zur
 Dreschzeit* gaṇa तिष्ठदुप्रभृति zu P. 2, 1, 17.

खलेपवम् (खले + पव) adv. *zur Zeit der Gerste auf der Tenne, zur
 Dreschzeit der Gerste* gaṇa तिष्ठदुप्रभृति zu P. 2, 1, 17.

खलेवाली (खले + वाली) f. *der Pfosten in der Mitte der Dreschtenne,
 an welchen die Ochsen gebunden werden*, H. 894 (°वाली). ĀCV. ÇK. 9,
 7. KĀTJ. ÇR. 22, 3, 48.

खलेश m. *ein best. Fisch*, = खलिश HĀR. 189. Auch खलेशय ebend.
 TRIK. 1, 2, 28. ÇARDAK. im ÇKDR. — Vgl. खशेट.

खल्य (von खल) 1) adj. parox. = खलाय क्लितम् P. 5, 1, 7. *auf der Tenne
 befindlich* VS. 16, 33. — 2) f. स्त्री a) oxyt. *eine Menge von Tennen* P. 4,
 2, 50. AK. 3, 3, 42. — b) N. pr. eines Frauenzimmers v. l. im gaṇa ति-
 कादि zu P. 4, 1, 154.

खल्यका (von खल्य) f. N. pr. eines Frauenzimmers gaṇa तिकादि zu
 P. 4, 1, 154.

खल्य, खल्यते *wackeln, los sein* SUÇR. 1, 301, 8. — Vgl. खल्.

खल्य 1) m. a) *Düte, cucullus*: अथख्यपत्रखल्य SUÇR. 2, 364, 4. 6. त्रीणि
 दर्व्याकृतीनि खल्यमुखानि (यन्त्राणि) क्षौरिषधप्रणिधानार्थम् *mit einer dü-
 tenförmigen Schnauze versehen* 1, 23, 4. 7. Nach ÇKDR. (इति वैद्यकम्)
ein Gefäß, in dem Arznei zerrieben wird (शौषधमर्दनपात्र). — b)
 b) *eine Art Zeug* (वस्त्रप्रभेद) TRIK. 3, 3, 389. H. an. 2, 483. MED. I. 12. —
 c) *Leder* diess. — d) *eine Art Schlauch* H. 1023. — e) *Vertiefung* (नि-
 म्न), *Grube* (गर्त) TRIK. H. an. MED. — f) *der Vogel* KĀTAKA diess. — 2)
 f. ई *gichtische Schmerzen in den Händen und Füßen* H. an. MED. ख-
 ल्यो तु पादजङ्घारुकरमूलावमोटनी MĀDHAVAK. im ÇKDR.

खल्यतक m. N. pr. des ersten Ministers von Bindusāra BURN. IdR.
 363.

खल्यिका f. *Bratpfanne* ÇARDAK. im ÇKDR.

खल्यामर (astrol.) *der zehnte Joga* Ind. St. 2, 271.

खल्यित adj. *kahlköpfig* ÇARDAK. im ÇKDR. — Vgl. खल्यति.

खल्यिष m. v. l. für खलिश ÇKDR.

खल्यीट adj. = खल्यित TRIK. 2, 6, 12.

खल्व m. *eine best. Körner- oder Hülsenfrucht*: तथा पिनष्मि सं कृ-
 मीन्दृपदा खल्वौ इव AV. 2, 31, 1. 5, 23, 8. VS. 18, 12. ÇAT. DR. 14, 9, 3, 22.
 KAUC. 27, 82. GRHJASĀGR. 2, 87.

खल्वट m. *a severe cough* WILS.

खल्वल m. pl. N. pr. einer Schule: खल्वला मकृदखल्वला: Ind. St.
 3, 274.

खल्वार adj. *kahlköpfig* H. 432. BHARTR. 2, 86. — Vgl. खल्यति.

खच्, खिनोति oder खुनोति v. l. für खच् DĀTUP. 31, 59.

खवल्ली (ख + व^०) f. Name einer Pflanze (s. आकाशवल्ली) RĪGĀN. im
 ÇKDR.

खवारि (ख + वारि) n. *Regenwasser* RĪGĀN. im ÇKDR.

खवाप्य (ख + वा^०) m. *Schnee*, Reif HĀR. 67.

खश 1) m. pl. N. pr. eines Volkes TRIK. 2, 1, 9. LIA. I, 22, N. 57, 534. 821. fg. 848. fg. II, 207. N. 2. 876. BURN. Intr. 362, N. 2. M. 10, 44. HARIV. 768. 784. 6441. 9600. BULG. P. 9, 20, 30. RĀGA-TAR. 1, 319. 6, 175 (vgl. TROVER, t. II, p. 321. fgg.). खसा: MBu. 2, 1859. AV. PARIC. in Verz. d. B. H. 93. VARĀH. BRH. 14, 6 ebend. 241. BULG. P. 2, 4, 18. Nach M. 10, 22 ist खस der Sohn eines ausgestossenen Kshatrija. — 2) f. खशा a) N. pr. einer Tochter Daksha's, einer der Gemahlinnen Kaçjapa's, der Mutter der Jaksha und Rakshas, HARIV. 169. 234. 12447. खसा 11521. 11532. VP. 122. खसात्मज m. ein Rakshas TRIK. 1, 1, 73. — b) ein best. Parfum (मुरा) ÇABDĀK. im ÇKDR.

खशीरिन् (ख + शीर) adj. mit einem ätherischen Körper versehen M. 4, 243. — Vgl. खमूर्तिमत्.

खशीर m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 375. — Vgl. खासीर.

खशेट m. = खशेश, खलिश TRIK. 1, 2, 18.

खश्याम (ख + श्याम) m. Wind TRIK. 1, 1, 76.

खय्, खयति beschädigen u. s. w. (दिनायाम्) DNĀTUR. 17, 35. — Vgl. कय्.

खय्य m. 1) Gewalt. — 2) Zorn Uṅ. 3, 28. MED. p. 4.

खस m. Krätze oder eine ähnliche Hautkrankheit II. 464. — Vgl. u. खण.

खसकन्द m. Name einer Pflanze (तीरकचुकी) RATNAM. im ÇKDR. Die richtigere Lesart ist wohl खसगन्ध (ख + स^०), welche als v. l. ebend. aufgeführt wird. Die uns vorliegende Hdschr. 62: खसकन्तं तु कचुकी.

खसतिल m. Mohn (खस्वम) RĀGAN. im ÇKDR. — Viell. in ख + स-तिल zu zerlegen.

खसम (ख + सम) m. ein Buddha TRIK. 1, 1, 8.

खसंभवा (ख + संभव) f. Narde (आकाशमोती) RĀGAN. im ÇKDR.

खसर्पण (ख + स^०) m. N. pr. eines Buddha TRIK. 1, 1, 16.

खसाक m. pl. N. pr. eines Volkes (v. l. für खशीर) VP. 193, N. 157.

खसात्मज s. u. खण.

खसिन्धु (ख + सिन्धु) m. der Mond II. ç. 11.

खसीक m. pl. = खसाक VP. 193, N. 157.

खसूचि nach GAṆAR. zu P. 2, 1, 53 ein Ausdruck des Tadels am Ende eines comp. वैयाकरणखसूचि nach dem Sch. zu P. 2, 1, 53 so v. a. der die Grammatik vergessen hat. Das Wort zerlegt sich in ख + सूचि und bedeutet viell. der mit der Nadel in die Luft fährt.

खसूम m. N. pr. eines Daitja HARIV. 2288 (खसूम LANGL. I, 191). Sohn Viprakitti's und der Siūhikā VP. 148.

खस्वम m. Mohn RĀGAN. im ÇKDR. ^०रुम m. Opium ebend.

खस्तनी (ख + स्तन) f. die Erde TRIK. 2, 1, 2.

खस्फटिक (ख + स्फ^०) n. Luftkrystall, der gemeinschaftliche N. für den चन्द्रकाल und सूर्यकाल II. 1068. — Vgl. आकाशस्फटिक.

खर (ख + र) adj. eine Null zum Nenner habend (ein Bruch) COLLEB. Alg. 19.

1. खा (खै), खायति = खद्, खन् (Vop.) und खिट् (Kāçs.) DNĀTUR. 22, 15. — प्रोद् ausgraben: प्रोद्वायनिग्रीन् BHATT. 17, 58.

2. खा (von खन्) adj. grabend, am Ende einiger comp. P. 3, 2, 67. कूप-खाः, विसखाः Sch. Vop. 26, 66. 67. — Das f. खा s. u. ख.

खामि N. pr. eines Agrahāra RĀGA-TAR. 1, 90. खामि oder खामिका 342.

खानिक m. gedürertes Korn HĀR. 149. — Vgl. खटिका.

खान्ने patron. von खन्न gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

खान्नेर patron. von खन्नार gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. खान्नेरयण desgl. gaṇa ग्रथादि zu 110.

खान्नेर patron. von खन्नार gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

खाट (onomat.) ind. der beim Rüspern hervorgebrachte Laut: खाटत्य निरुचिन्त् Siddh. K. zu P. 1, 4, 62. — Vgl. खात्.

खाट m. f. (खाट WILS.) Todtenbahre ÇABDĀR. im ÇKDR. — Vgl. खटि.

खाटि f. 1) Todtenbahre. — 2) Scharte H. an. 2, 86. MED. t. 10. — 3) = एकग्रह H. an. = असद्रह MED.

खाटिका (von खाटि) f. Todtenbahre ÇABDĀR. im ÇKDR. — Vgl. खटिका.

खाटभारिक (von खाट + भार) oder खाटिक (von खाट) adj. eine Last von Betten tragend, führend u. s. w. gaṇa वंशादि zu P. 5, 1, 50.

खाटायन patron. von खट gaṇa ग्रथादि zu P. 4, 1, 110. gaṇa रेपुकार्यादि zu 2, 54. gaṇa गकादि zu 138. gaṇa श्रीकणादि zu 80. gaṇa शौनकादि zu 3, 106.

खाटायनक von खाटायन gaṇa श्रीकणादि zu P. 4, 2, 80.

खाटायनभक्त (खा^० + भक्त) n. das von den Khādājana bewohnte Gebiet gaṇa रेपुकार्यादि zu P. 4, 2, 54.

खाटायनेन m. pl. die Anhänger des Khādājana gaṇa शौनकादि zu P. 4, 3, 106. ANUPADA-S. in Ind. St. 1, 44.

खाटायनीय adj. von खाटायन (देशे) gaṇa गकादि zu P. 4, 2, 138.

खाटिकि von खटिक gaṇa सुतंगमादि zu P. 4, 2, 80.

खाटुर्ये patron. von खडूर gaṇa प्रुथादि zu P. 4, 1, 123.

खाटान्मतेये metron. von खटान्मत्ता gaṇa प्रुथादि zu P. 4, 1, 123.

खाट्ट (von खट्ट) adj. vom Rhinoceros stammend: खाट्टकवच (अश्वरथ) ÇĀKṢH. ÇR. 14, 33, 26.

खाट्ट (von खाट्ट) n. Lückenhaftigkeit u. s. w. gaṇa पृथादि zu P. 5, 1, 122.

खाण्डव (von खाण्डु) 1) m. Zuckerwerk: रसात्तापूपनोश्चित्रान्मोदकानय खाण्डवान् MBu. 13, 2774. भक्ष्यं खाण्डवरागाणां क्रियतां भुज्यतां तथा 14 2684. खाण्डवात्रमोगात्र तथेच्छति यथामियन् 13, 5631. नानास्वाडुरसानो च खाण्डवानो तथैव च । भाजनानि सुपूर्णाणि R. 1, 53, 4. Vgl. खाण्ड, खाण्डक, खाण्डपाल, खाण्डविक, खाण्डिक. — 2) m. N. pr. einer Localität TAHT. ÅR. 5, 1, 1. PAÑKĀV. BR. 23, 3 in Ind. St. 4, 78. fg. n. N. pr. eines dem Indra geheiligten Waldes in Kurukshetra, welchen Arguna vom Gotte des Feuers verbrennen liess, MBu. 1, 316. 802. 8148. 8151. 3, 1596. 1927. 11682. 4, 38. 13, 7378. 17, 38. HARIV. 7300. 9798. BULG. P. 1, 15, 8.

खाण्डवक von खाण्डु gaṇa श्रीकणादि zu P. 4, 2, 80.

खाण्डवप्रस्थ (खा^० + प्र^०) m. N. pr. einer im Khāṇḍava-Walde gelegenen, von den Pāṇḍava gegründeten Stadt, = इन्द्रप्रस्थ MBu. 1, 394. 2262. 2264. 7568. fgg. DRAUP. 3, 5. Z. f. d. K. d. M. I, 351.

खाण्डवायन (von खाण्डु oder खाण्डव) m. pl. Bez. eines Brahmanengeschlechts: तां (वेदो) काश्यपम्यानुमते ब्राह्मणाः खाण्डवस्तदा । व्यभंस्तदा राजन्प्रख्याताः खाण्डवायनाः ॥ MBu. 3, 10208.

खाण्डविक (von खाण्डव) m. Verfertiger von Zuckerwerk: आरालिकाः सूपकारा रामखाण्डविकास्तथा MBu. 15, 19.

खाण्डवीरण (खाण्ड + वीरण) gaṇa ग्रोरुणादि zu P. 4, 2, 80. Da-
von खीण्डवीरणक ebeud.

खाण्डिक 1) (von खाण्ड) m. Verkäufer von Zuckerwerk Hā. 136. Vgl.
खाण्डिक. — 2) खीण्डिक (von खीण्डिक) n. ein Haufe Erbsen (?) P. 4,
2, 45. — 3) आचान्तेदका: खाण्डिकेभ्यो (?) अनुवाक्या अनुगोया: कारयेत्
Gobh. 3, 3, 7.

खाण्डिकीय m. pl. die Anhänger des Khaṇḍika P. 4, 3, 102. WEBER,
Lit. 83, 86. Ind. St. 3, 271. 4, 130. खाण्डिकेय 80.

खाण्डिक्य (von खाण्डिक) 1) m. N. pr. eines Sohnes von Amitadhvaḡa
oder Mitadhvaḡa VP. 643. fgg. Būg. P. 9, 13, 20. — 2) n. oxyt. das
Geschäft des Zuckerbäckers (?) gaṇa पुरोहितादि zu P. 5, 1, 128.

खीण्डिति von खीण्डित (so die Calc. Ausg.) gaṇa सुतंगमादि zu P. 4,
2, 80.

खीण्डित्य von खीण्डित gaṇa प्रगयादि zu P. 4, 2, 80.

खात् (onomat.) ind. der beim Räusporn hervorgebrachte Laut: खात्कृ-
त्य निरुष्टिवत् P. 4, 4, 62, Sch. — Vgl. खाद्.

खात् (von खन्) 1) adj. s. u. खन्. — 2) n. a) Graben, Grube ÇAT. Br.
9, 4, 9. ÇĀṆKH. Çr. 4, 13, 16. दुर्गं कुर्यान्महाखातम् Hit. III, 82. पतति क-
दाचिन्नभमः खाते PAṆKAT. V, 26. पृथ्वीखातनिखातेन धनेन Hit. I, 149. सीद-
त्तस्तेषु (व्यसनेषु) गृह्यन्ते खातेष्विव वनद्विपाः KATHĪS. 11, 25. Būg. P. 6,
9, 7. पूर्तं खातादिकर्मणि AK. 2, 7, 27. TAIK. 2, 7, 9. m. = कूप NAIG. 3, 23.
n. = पुष्करिणी AK. 4, 2, 3, 27. — b) Höhlung, hohler Raum COLEBR. Alg.
97. व्यवहार, संख्या ebend. — Vgl. देवखात, विषम, सम, सूची.

खातक (von खात) 1) m. a) Gräber WILS. Vgl. खानक. — b) Schuld-
ner (vgl. खादक) Sch. zu SAṆKSHIPTAS. ÇKDr. — 2) f. खातिका (v. l. खा-
तक n.) Graben H. 1093. — 3) n. Graben, Grube KATHĪS. 12, 104. 13, 148.
Būg. P. 6, 12, 22. = पुष्करिणी H. 1094.

खातभू (खात + भू) f. Graben Hā. 174.

खातत्रपकार (खात - त्रप + 1. कार) m. Töpfer VJUP. 97.

खाति (von खन्) f. das Graben P. 6, 4, 42, Sch.

खीत्र (wie eben) n. 1) Schaufel. — 2) Graben Uṅ. 4, 163. — 3) Wald. —
4) Faden. — 5) Schauer, Grauen (दारुण) UṅADIVR. im SAṆKSHIPTAS. ÇKDr.

खाद्, खीदति (ep. auch med.) Dhātup. 3, 12. kauen, zerbeißen; essen,
fressen: खादति नाम् RV. 4, 138, 4. केशान्खादत्त आसते AV. 5, 19, 3. 6, 49,
2. न दद्भिः खादेत् ÇAT. Br. 1, 7, 4, 16. 4, 4, 3, 11. मृगा इव कृस्तिनः खाद्या
वना इV. 4, 64, 7. AV. 8, 6, 23. 8, 3. VS. 11, 78. TS. 6, 2, 11, 4. धानाः खा-
द्वेयम् ÇAT. Br. 4, 2, 5, 19. कुल्माषान्खादत्तम् KHĀND. Up. 1, 10, 2. मोसानि
च न खादेत् M. 5, 53. 32. 34. MBh. 1, 1382. 5582. 3, 2003. 11383. 16140.
LA. 47, 16. 48, 15. दुःसात्तव परे लोके स्वानि मोसानि खादति R. 3, 18,
34. 53, 49. 4, 19, 20. Suçr. 1, 162, 1. 2, 136, 10. PAṆKAT. I, 439. Hit. 11, 6,
20, 12. 24, 10. 35, 12. प्राक्पदयोः पतति खादति पृष्ठमोसम् (von einem fal-
schen, hinterlistigen Menschen; vgl. पृष्ठमोसाद् u. s. w.) I, 76. Būg. P.
9, 9, 32. 33. चखाद् R. 6, 82, 75. DEV. 8, 37. BHATT. 14, 401. दत्तैरोष्ठं चखाद्
87. खाद्वियामः 9, 78. अखादीत् 13, 33. किं खादितवान् Hit. 86, 13. खादि-
व्ये MBh. 1, 5580. LA. 47, 11. R. 4, 56, 5. zerfressen, anfressen: पयो मांसं
खादति Suçr. 1, 63, 16. — pass.: अग्निः खाद्यताम् MṛāKH. 176, 23. तेन का-
केन दधि खद्यते (v. l. खाद्यते) Hit. 83, 14. चखादिरे BHATT. 14, 401. खा-
दिते AK. 3, 2, 60. ÇAT. Br. 3, 6, 1, 7. Suçr. 1, 194, 18. Hit. 12, 15. BHATT.

6, 6. — caus. खादयति 1) essen —, fressen lassen: तं अग्निः (niemals acc.
P. 1, 4, 52, Vārtt. 5. Vop. 3, 5) खादयेद्वाजा M. 8, 371. 3, 261. BHATT. 16, 22.

— 2) = simpl.: दुर्बलं बलवतो हि मत्स्या मत्स्यं विशेषतः । खादयति
MATSJOP. 7. मां खादय मृगश्रेष्ठ MBh. 3, 2435.

— आ = simpl.: या शश्रतमाचखादात्सं पणाम् RV. 6, 61, 1. खदिरेण क
सोममाचखाद् ÇAT. Br. 3, 6, 2, 12.

— प्रनि (sic.), प्रनिखादति P. 8, 4, 18, Sch. — Vgl. खद्.

— सम् zerkauen, fressen: असंखादन् ÇĀṆKH. Çr. 4, 7, 8. असंखादन्निगि-
रेत् ohne zu zerkauen schlucke er LĀTJ. 4, 11, 13. अग्निः संखाद्यताम्
MṛāKH. 176, 1.

खाद् (von खाद्) 1) adj. fressend, verschlingend, am Ende eines comp.;
s. अमित्र, वृत्र. — 2) m. a) das Kauen, s. अयखाद्. — b) Futter AV. 9,
6, 12. ÇAT. Br. 13, 4, 2, 17.

खीदक (wie eben) P. 3, 2, 146. adj. subst. 1) der da isst, Esser M. 5, 51.
MBh. 13, 3609. यदि चेत्खादको न स्यान्न तदा धातको भवेत् । धातकः खा-
दकार्याय यदातयति वै नरः ॥ 5624. fg. गोमांसं Gobh. in PAJAJĀKĪTTAT.
ÇKDr. Vgl. कट. — 2) Schuldner Mit. im ÇKDr. Vgl. खातक.

खादतमोदता (खादत + मोदत, zwei imperat. in der 2ten pl.) f. ein
ewiges Essen und Heitersein gaṇa मयूरव्यंसकादि zu P. 2, 1, 72. Ebenso
खादतवामता ein ewiges Essen und Vomiren ebend. खादताचमता (°चा-
मता) ein ewiges Essen und Nächstinken (Mundausspülen) ebend. v. l.

खादन (von खाद्) 1) m. Zahn H. 384. — 2) f. आ N. pr. einer der
Frauen des Königs Meghavāhana RĪGA-TAR. 3, 14. — 3) n. a) das
Kauen, Essen Vop. 9, 46. — b) Essen, Futter H. 423. अश्वानां खादनेना-
कर्मथो R. 2, 50, 31, 25.

खादनीय (wie eben) adj. kaubar LALIT. Calc. 2, 21.

खीदं m. Spange, Ring (am Arm und Fuss getragen); bei den Ma-
rut: अनेषा वः प्रपथेषु खादयः RV. 4, 166, 9. पत्सु खादयः 5, 54, 11. 7, 56,
13. कृस्तेषु खीदंश्च कृतिश्च सं दधे 1, 168, 3. सन्तु रुक्मेषु खीदियुं 5, 53, 4.
— Vgl. वृष, मुद्र, मु, किरण.

1. खीदन् (von खाद्) adj. kauend: नखं M. 4, 71 = MBh. 13, 4968.

2. खीदन् (von खीदि) adj. mit Spangen, Ringen geschmückt; von den
Marut: यावो न स्तुर्भिश्चितयत्त खीदन्ः RV. 2, 34, 2. आ यं कृस्ते न खा-
दिन् शिशुं ज्ञाते न विधति । विशामाग्नें स्वधर्मम् ॥ 6, 16, 40. An der letzten
Stelle würde ein besserer Sinn sich ergeben, wenn man खीदिन्म् als
unregelmässigen acc. von खीदि fasste (vgl. BENF. Gr. S. 296, N. 3): wel-
chen man trägt wie einen Ring an der Hand, wie ein neugeborenes
Kind (auf dem Arm). यत्र गोपीता धृषितेषु खीदियु विष्वक्यतति दिव्य-
वः 10, 38, 1.

खीदिर und खीदिर (nur dieses zu belegen) 1) adj. f. ई aus der Acacia
Catechu (खीदिर) gemacht gaṇa पलाशादि zu P. 4, 3, 141. सुव TS. 3, 5, 7,
1. परिधि ÇAT. Br. 1, 3, 3, 20. यूप 3, 6, 2, 12. Ait. Ba. 2, 1. MBh. 14, 2630.
R. 1, 13, 24. 2, 61, 17. आसन्दी ÇAT. Br. 5, 4, 4, 1 u. s. w. KAUC. 51. द्राड
M. 2, 45. लगुड 8, 315. शङ्कु MBh. 3, 16325. — 2) m. der aus der Acacia
Catechu bereitete Catechu-Extract; auch खीदिरसार RĪGAN. im ÇKDr.
— 3) f. ई gaṇa नखादि zu P. 4, 2, 97.

खीदिरक (von खीदिर) gaṇa अरुणादि zu P. 4, 2, 80. खीदिरकं gaṇa
वराहादि ebend.

खारिगृह्य (खा० + गृ०) n. N. einer Schrift Verz. d. B. H. No. 327.
 WEBER, Lit. 82. Ind. St. 2, 160.
 खारिगण patron. von खारि gaṇa ग्रन्थादि zu P. 4, 1, 110.
 खारिरेयं von खारिरी gaṇa नद्यादि zu P. 4, 2, 97.
 खारिहस्त (खादि + हस्त) adj. ringgeschmückte Hände habend, die Marut RV. 5, 38, 2.
 खाडुक (von खाद्) adj. bissig, boshaft Hār. 222.
 खाडूरकं patron. von खडूरक gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.
 खोदिघर्षणम् adj. nach Nāigh. 1, 13 so v. a. नदी Fluss; nur in der Stelle: धन्वर्णमो नद्यः खोदिघर्षणा स्यूषेव सुमिता इदं नद्योः RV. 5, 43, 2, wo Sā. das Wort durch भनितकूलादकाः = कूलंकयाः erklärt.
 खाद्य (von खाद्) adj. subst. n. kaubar, essbar; eine kaubare, essbare Speise: चूप्यलेखाखाद्याकार् Pāṅkāt. 61, 13. मांसप्रकारिविधैः खाद्यैः MBh. 2, 98. किं (उत्तमं) खाद्येषु तदोष्ठपल्लवरमः BHART. 1, 7.
 खाधूया f. N. pr. eines Agrahāra RĪĠA-TAR. 5, 23.
 खान m. 1) nom. act. von खन्; davon खानिक, खानिल. — 2) = خان RĪĠA-TAR. Vgl. खानाराय.
 खानक (von खन्) adj. subst. grabend, Gräber: मूलखानकान् M. 8, 260.
 खानाराय m. wohl = خان + राय d. i. राजन् Verz. d. B. H. 368.
 खानि (von खन्) f. = खनि Grube, Mine H. 1036. लवणं^० Salzgrube 941. Auch खानी ÇARDAR. im ÇKDr.
 खानिक (von खान) n. eine in einer Mauer gegrabene Oeffnung, Breche TRIK. 2, 10, 9.
 खानिल (von खान) adj. der in ein Haus einbricht ÇARDAR. im ÇKDr.
 Als v. l. führt WILSON खानिन an.
 खानिष्क? Suçā. 1, 231, 9.
 खानोदक (खान + उदक) m. Kokosnussbaum TRIK. 2, 4, 40.
 खान्य ved. partic. fut. pass. von खन् P. 3, 1, 123. यत्र खान्यं स्यात्तेन ज्ञेयेत् LĪTJ. 8, 2, 4, 5. — Vgl. खन्य. खेय.
 खापगा (ख + प्रापगा) f. Luftstrom, ein Bein. der Gaṅgā (vgl. त्रिलोतन्) H. 1082.
 खार m. = खारी HADJAKĀNDRA bei BHAB. zu AK. ÇKDr. खारं am Ende eines comp. nach Zahlwörtern und ग्रथं P. 5, 4, 101. Vop. 6, 49. 56. 57. am Anf. eines comp., s. खारशतिक, ०सकृन्निक्.
 खारनादि patron. von खारनादिन् gaṇa वाक्त्रादि zu P. 4, 1, 96.
 खारपायणं patron. von खारप gaṇa नद्यादि zu P. 4, 1, 99. 8, 4, 3, Vārtt. 1, Sch.
 खारशतिक und खारसकृन्निक् (von खार + शत und सकृन्) adj. P. 5, 1, 58, Vārtt. 5, Sch.
 खारि f. = खारी HADJAKĀNDRA bei BHAB. zu AK. ÇKDr. SIDDU. K. 248, a, 9. Am Ende eines comp. P. 5, 4, 101, Sch. Vop. 6, 56.
 खारिक s. खारीक.
 खारिंधम (खारिन्, acc. von खारी mit Kürzung des Vocals, + धम) adj. PAT. zu P. 3, 2, 29. Vop. 26, 55. खारिंधय (खारोन् + धय) adj. PAT. zu P. 3, 2, 29. — Vgl. खारिंधम, खारिंधय.
 खारिंधय (खारोन् + धय) adj. eine Khārī kochend, worin das Quantum einer Khārī gekocht werden kann (Kochgeschirr) P. 3, 2, 33, Sch.
 खारी f. ein best. Hohlmaass AK. 2, 9, 89. 10. SIDDU. K. 249, b, 11. =

16 Droṇa COLEBA. Alg. 3. Svāmin zu AK. H. 886. = 1½ Sūrpa = 3 Droṇa BHAB. zu AK. = 4 Gauṇi = 4096 Pala VAIDJAKAPARIBHĀSŪ im ÇKDr. = 4 Droṇa SMṚTI im ÇKDr. शतं सोमस्य खार्यः RV. 4, 32, 17. P. 5, 4, 101. 2, 73, Sch. चूर्णस्य Pāṅkāt. IV, 27. धान्यं^० RĪĠA-TAR. 5, 71.
 खारीक (von खारी) adj. P. 5, 1, 33, Vārtt. 1. mit einer Khārī Getraides besät P. 5, 1, 45, Sch. AK. 2, 9, 10. nach Zahlwörtern P. 5, 1, 33. ग्रथं^०, द्वि^० Sch. खारिक H. 969, Sch.
 खारीवाप (खारी + वाप) adj. dass. AK. 2, 9, 10.
 खारिकार (खार onomat. + कार) m. das Geschrei des Esels Buṅ. P. 3, 17, 11. — Vgl. खर Esel.
 खार्गलि (von खर्गला oder खर्गल) Bein. des Kapi Ind. St. 3, 471. खार्गलि 1, 34.
 खार्गुरकणं patron. von खार्गुरकण gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.
 खार्गुर adj. von der Phoenix sylvestris (खार्गुर) stammend, gemacht u. s. w.: मय्य PULASTJA bei KULL. zu M. 11, 95. Suçā. 1, 188, 21. फल 213, 15.
 खार्गुरायण patron. von खार्गुर gaṇa ग्रन्थादि zu P. 4, 1, 110.
 खार्वी (von खर्व) f. das dritte Juga (= त्रेतायुग) Ind. St. 1, 39. 283.
 खालत्य (von खलति) n. Kahlköpfigkeit AV. 11, 8, 19. — Vgl. खालित्य.
 खालिकं adj. f. ई, = खल इव gaṇa अङ्गुल्यादि zu P. 5, 3, 108.
 खालित्य n. = खालत्य Suçā. 1, 129, s. 293, 9. 333, 10. 2, 240, 11.
 खाल्त्यायनि metron. von खलत्या gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.
 खाल्त्यायनि metro. von खलत्या v. l. im gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.
 खाशि m. name of a country to the east of Bengal: the Cossia hills; also खाशिक m. WILS. — Vgl. खश, खाष्य.
 खाश्मरी f. = काश्मरी WILSON.
 खाष्य (v. l. खोष्य) N. pr. einer Gegend LALIT. 123. — Vgl. खश, खाशि.
 खामता f. N. pr. eines Ortes in Kāçmīra RĪĠA-TAR. 1, 344.
 खामीर m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 193. — Vgl. खशीर.
 खिखि f. v. l. für किखि Fuchs TRIK. 2, 5, 8. ÇKDr.
 खिङ्गिर m. 1) Fuchs H. an. 3, 549. MED. r. 148. ०री f. dass. H. an. Hā. 193. — 2) der Fuss einer Bettstelle (s. ख्याङ्ग) H. an. MED. — 3) ein best. Parfum, = वारिवालक H. an. = वारिधानक (?) MED.
 खिद्, खैतति sich fürchten; Jmd erschrecken DĀITUP. 9, 15.
 खिद् (TS. सिवद्), 1) खिदति ved., खिदति klass. P. 7, 1, 59. DĀITUP. 28, 142; चिखेद् und चावाद (ved.) P. 6, 1, 52; खित्स्यति, खिता Kār. 3 in SIDDU. K. zu P. 7, 2, 10; Accent SIDDU. K. zu P. 6, 1, 186; stossen, drücken; niederdrücken: चित्तं चिखेद् und चावाद ved. P. 6, 1, 52, Sch. — 2) खिन्ते und खिद्यते sich gedrückt fühlen, eine Last —, eine Qual empfinden, eine Ermüdung —, eine Erschlaffung verspüren: ग्रन्थिन्दानः स्वतेजसा BHART. 6, 37. एकस्याः खलु कैत्रेयाः कृते ऽयं खिद्यते जनः R. 2, 39, 7. व्रूतां वाचममूषको विषमुचं तस्मिन् खिद्यामहे (Gegens. मोदामहे) ÇĀNTIC. 3, 7. स्वमुखानिर्मिलापः खिद्यसे लोककृतेः प्रतिदिनम् ÇĀK. 104. विमूचिकादिपेण खिद्यमानो रोगाभिभूतः Pāṅkāt. 138, 8. स पुरुषो यः खिद्यते नन्दिनैः Hit. II, 134. प्रकृस्तश्चिखिद् न च BHART. 14, 108. Auch खिद्यति act.: खिद्यत्येव महावाङ्मूर्च्छिन् MBh. 2, 2428. खिद्यति धीर्चिदाम् Buṅ. P. 3, 4, 16. तस्य — खिद्यतः 1, 4, 32. ग्रन्थिद्वान्निमुञ्जरम् BHART. 17, 10. — 3) partic. खिन niedergedrückt, niedergeschlagen, ermüdet, er-

schlaft: खिन्नः कार्यक्षणे नृणाम् M. 7, 141. कालेन मरुता खिन्नास्तत्यनुस्ते नराधिपम् MBH. 1, 8102. यदा धर्मप्रधानस्य धर्मसितुर्विभ्रियते । तदा खिन्नस्य सौमित्रे नास्तिक्यमुपनायते ॥ R. 3, 69, 5. सर्भसमुस्तायासखिन्नस्ययाङ्ग BHART. 1, 47. — MĀKĪ. 52, 5. PĀNĀT. 1. 224. HIT. III, 72. MEGH. 13. 33. 39. ÇRĒĠĀT. 10. RAGH. 3, 14. KATHĀS. 2, 2, 4, 21. 3, 28. KĀURAP. 3. 20. GĪT. 3, 2, 7. DAÇAK. in BENF. Chr. 199, 16. ÇIÇ. 9, 11. — caus. *niederdrücken, belästigen, beunruhigen; ermüden, abspannen*: ममानिमित्तानि हि खेदयन्ति MĀKĪ. 143, 14. सव्यापारमरुनि न तथा खेदयेद्विप्रयोगः MEGH. 86, v. l. SĀN. D. 44, 8. BUĠG. P. 3, 2, 16. तेन खेदयेते नस्त्वम् 2, 3, 7. खेदितो द्रोणकर्णाभ्यां दैःशासनिवशं गतः MBH. 14, 1825. प्रसुताः पानखेदिताः R. 5, 13, 47. खेदिताः दुःखिताश्चैव 4, 34, 47. HIT. 85, 16. RT. 5, 7.

— आ *herbeiziehen, ansichreissen*: आस्य वेदः खिदति कृत्ति नमम् RV. 4, 23, 7. शत्रूयुतामा खिदा भोजनानि AV. 4, 23, 7. आहं खिदामि ते मेनो रात्राश्चः पृथ्यामिव 6, 102, 2. नमं आखिदते VS. 16, 46. यदेनेनाखिदत्समात्खादिरो यूया भवति ÇAT. Br. 3, 6, 2, 12.

— उद् *herausziehen*: वपाम् AIT. Br. 2, 6, 12. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 16. 3, 2, 4, 3, 2, 1. TS. 2, 1, 1, 4. 6, 3, 9, 3. KĀTJ. ÇR. 6, 6, 12. 25, 10, 2. ĀÇV. GRHJ. 1, 11. इरा ब्रह्मिहृत्खिदन् AV. 4, 11, 10. एके पादे नोतिखिदति मल्लिलाङ्गस उच्चरन् 11, 4, 21. शपानुत्खिदती (ब्रह्मगवी) 12, 3, 19. तं (पशुं) पृष्ठं प्रति संगृह्योदखिदत् TS. 2, 1, 5, 1.

— नि *niederziehen, — drücken*: वा युजा नि खिदत्सूर्यस्तेन्द्रशक्रम् RV. 4, 28, 2. Hierher und nicht zu *ni* ist wohl auch zu stellen: शतापाष्टो नि गिरति तां न शक्राति निखिदम् *er verschluckt die verbotene Speise, kann sie aber nicht hinunterbringen* (in den Magen) AV. 5, 18, 7.

— परि 4 Kl. *sich gedrückt fühlen, sich beunruhigen*: लोकसंस्थानविज्ञान आत्मनः परिविद्यतः BUĠG. P. 3, 9, 28. परिविन्न *ermüdet, erschlaft*: उत्सङ्गे ऽस्याः शिरः कृत्वा मुघ्राय परिविन्नवत् MBH. 1, 1883. क्षुधिताश्च परिविन्नाः परिविन्नाः पिपासिताः R. 4, 51, 3. स्तनभरं BHART. 1, 53. — caus. *betrüben*: नः परिवेद्यन् BUĠG. P. 1, 17, 7. कात्ताधियोगपरिखेदितचित्तवृत्ति RT. 6, 26. परिवेदितविन्ध्यवोरुधः *mitgenommen, zu Grunde gerichtet* BHATT. 10, 28.

— प्र *wegstossen*: प्रखिदते VS. 16, 46.

— सम् 1) *zusammenfassen, hineinstopfen*: समित्तान्वृत्रहाखिदत्वे घृरा इव खेद्या RV. 8, 66, 3. स यज्ञानो योऽशुधेन्द्रियं वीर्यमात्मानंमभि सर्मास्खिदत् TS. 6, 6, 1, 1. — 2) *mit sich fortziehen, ausreissen*: अथ ह प्राणा उच्चिरामप्यत्स यथा मुह्यः पृथीशशङ्खसंखिदे देवमितरान्प्राणान्समखिदत् KĀND. UP. 5, 1, 42.

खिदिरं (von खिद्) m. 1) ein Büsser. — 2) ein Armer UNĀDIVR. im SĀNĒSHIPTAS. ÇKDR. — 3) der Mond Un. 1, 51. — 4) ein Bein. Indra's H. Ç. 30.

खिद्रे (wie eben) 1) m. a) ein Armer. — b) Krankheit Un. 2, 13. — 2) n. Presse oder Anziehungsmittel NĪ. 11, 37. बह्कृत्या पर्यतानो खिद्रे विभारिपृथिवि RV. 5, 84, 1. — Vgl. अखिद्रयामन्, wo खिद्र wohl als subst. *Ermüdung* aufzufassen ist.

खिदन् (wie eben) adj. *drängend*: कस्ते भागः किं वयो इध खिदः RV. 6, 22, 4.

खिद्वक oder खिन्धि m. N. pr. eines arabischen Astronomen, Alkindi, Verz. d. B. H. No. 881. Ind. St. 2. 247. 249. 264.

खिरुद्री f. N. einer Pflanze (s. महासमङ्गा) RĀĠAN. im ÇKDR.

खिलं m. n. Siddh. K. 250, b, 9. 1) ein zwischen bebauten Feldern liegendes nicht urbares Stück, Oede, kahles Land: एता एना व्याकरं खिले गा विहितं इव AV. 7, 113, 4. यदा उर्वरयोरसंभ्रं भवति खिल इति वै तदाचन्ते ÇAT. Br. 8, 3, 4, 1. KAUC. 141. Nach AK. 2, 1, 5: adj., nach H. 940 und MED. I. 13: n. — 2) ein unausgefülltes Stück, Lücke; was zur Ausfüllung einer Lücke in einem Buche dient, Supplement: धर्मशास्त्राणि चैव हि । आख्यानानीतिहासाश्च पुराणानि खिलानि (KULL.: = श्री-सूक्तशिवसंकल्पदीनि) च ॥ M. 3, 232. हरिवंशस्ततः पर्व पुराणं खिलतं-चितम् MBH. 1, 357. fg. खिलेषु हरिवंशश्च 642. कुत्तापाख्यं सूक्तं खिले कुत्तापनामके ग्रन्थे समाप्नातम् SĀJ. zu AIT. Br. 6, 32. Ind. St. 1, 76 (खिलव, खिलत्रप). 85. 185. DVIVEDA zu ÇAT. Br. 14, 8, 1, 1. खिलकाण्ड ebend. Verz. d. B. H. No. 211. 212. 216. खिलग्रन्थ Colebr. Misc. Ess. I, 326, N. 2. खिल = सारसंज्ञित MEV. a compendium, a compilation, especially of hymns and prayers Wils. — 3) Rest: अलं दग्धैर्दुर्मेदीनैः खिलानां शिवमस्तु वः BUĠG. P. 6, 4, 15. — 4) Leere, Oede s. v. a. eine unfruchtbare, ohnmächtige, eitle Erscheinung: मन्ये तदर्शनं खिलम् (BURN.: une science inutile) BUĠG. P. 1, 3, 8. स यदा — मेने खिलमिवात्मानमुद्यतः सर्गकर्मणि (BURN.: quand il eut reconnu sa propre impuissance) 6, 4, 49. तस्यैव खिलमात्मानं मन्यमानस्य खियतः (BURN.: coupable) 1, 4, 32. — 5) = वेधम् MED. ein Bein. Brahman's und Vishnu's Wils. — Vgl. अखिल, निखिल und die folg. Artikel.

खिलीकर (खिल + 1. कर) 1) zu einer Oede —, *unwegsam machen*: सुकेतुसुतया खिलीकृते — पथि RAGH. 11, 14. खिलीकृता स्वर्गपद्धतिः 87. — 2) *ohnmächtig machen, aller Macht berauben*: माननीयानधृष्यांश्च महावृष्यान्महीपतीन् । अहीनिव खिलीकृत्य RĀĠA-TAR. 3, 337. स राव्याद्य्यावितो ऽनेन बहुशश्च खिलीकृतः MĀKĪ. P. 9, 8. DAÇAK. 168, 4.

खिलीभू (खिल + भू) 1) zu einer Oede. —, *unwegsam —, versperrt werden*: खिलीभूते विमानानां तदापातभायात्पथि KUMĀRAS. 2, 45. — 2) *ver-eitelt werden*: प्रजागरात्खिलीभूतस्तस्याः स्वप्ने समागमः ÇĀK. 149. Nach dem Sch.: = दुर्लभ.

खिल्यं m. 1) = खिल 1: उत खिल्या उर्वराणां भवति RV. 10, 142, 3. Diese Bed. scheint nicht zu passen in der Stelle: भूयो भूयो रयिमिदस्य वर्धयन्मिति खिल्ये नि दधाति देवयुम् 6, 28, 2, wo man eher etwa अखिल्यमिति in *zusammenhängendem, von keiner kahlen Stelle unterbrochenem Felde* erwartet hätte. — 2) ein in der Erde liegendes Felsstück, Klumpen u. s. w.: सैन्धवखिल्यं Salzklumpen ÇAT. Br. 14, 3, 1, 12. — Vgl. वालखिल्य.

खीर N. pr. einer Localität RĀĠA-TAR. 1, 337.

खील m. so v. a. कील AV. 10, 8, 4.

खु ख्वते einen best. Ton von sich geben DhĀTUP. 22, 58.

खुडुणी f. eine Art Laute H. Ç. 82.

खुड्गाक् m. Rappe H. 1238. — Ein Fremdwort.

खुड् खिन्नति stehen DhĀTUP. 7, 18.

खुड्गाक (v. l. खुड्गाक) m. N. einer Pflanze, *Lipeocercis serrata Roxb.*, RATNAM. 62.

खुड्, खोडयति zerbrechen DhĀTUP. 32, 47, v. l. für खुाड्.

खुडक Knöchelgelenk am Fuss SUÇR. 1, 256, 17. — Vgl. खुलक.

खुद्, खुदते *zerbrechen; hinken* (Vop.) DuṭṭP. 8, 31. — खुदयति *zerbrechen* 32, 47. — Vgl. खाट्, खाट्य्.

खुनीर्य m. N. pr. eines nicht-indischen Astronomen Verz. d. B. H. No. 881. Ind. St. 2, 217.

खुद्, खुदति *pene percutere: कर्पत्रः कर्पत्रमुद्धातन चोदयत खुदत् चा-
त्रेनातये RV. 10, 101, 12. — intens.: चनीखुदयथा सपम् ऀCV. Çr. 2, 10.*
Dieselbe Stelle lautet: कनीखुनादिव मापयन् (so in der Calc. Ausg.) TBA.
2, 4, 6, 5.

— प्र dass.: प्र खुद् AV. 20, 133, 4. ÇĀṆU. GRUJ. 12, 23.

खुनम्य N. pr. eines Agraḥāra RĪĠA-TAR. 1, 90.

खुम् interj. gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57.

खुर, खुरति *zerschneiden, zerbrechen, = नुर* DuṭṭP. 28, 52.

खुर Uṇ. 2, 29. m. (Med. fälschlich: n.) 1) *Huf* AK. 2, 8, 2, 17. 3, 4, 2,
11. TRIK. 2, 8, 46. 3, 3, 343. II. 1244. au. 2, 408. MED. r. 22. KĀTJ. Çr. 19,
4, 12. M. 4, 67. वार्त्तखुर DRAUP. 6, 26. R. 4, 9, 62 (महिषस्य). अश्वखुर SUCR.
1, 42, 6. तुरग^o ÇĀK. 31. ad 78 (हरिणस्य). RAGB. 1, 85. 2, 2. Am Ende
eines adj. comp. एकखुर LĀTJ. 9, 4, 8. साखुर KACC. 138. f. घा gaṇa क्री-
डादि zu P. 4, 1, 56. MBu. 1, 3934. 13424. — 2) *ein best. Parfum* (कौल-
दल) AK. 2, 4, 4, 18. TRIK. 3, 3, 343. H. an. MED. — 3) *Schermesser* (vgl.
नुर) ÇARDAR. im ÇKDR. — 4) *Fuss einer Bettstelle* (vgl. नुर) DHAR. im
ÇKDR. — खुरी gaṇa वक्त्रादि zu P. 4, 1, 45.

खुरक (von खुर) m. 1) *Name einer Pflanze* (s. तिल) ÇARDAK. im ÇKDR.
— 2) *eine Art Tanz* VIKR. 59, 4, 8.

खुरणम् (खुर + नम्) adj. *hufnasig* P. 5, 4, 118. VĀRTI. AK. 2, 6, 1, 47.
H. 452. Auch खुरणसै KĀC. und SIDDH. K. zu P. 5, 4, 118. AK. II.

खुरप्र m. *falsche Form für नुरप्र* SVĀMIN zu AK. 3, 6, 2, 20. ÇKDR.

खुरली f. *Waffenübungen* TRIK. 2, 8, 52. 3, 2, 20. H. 788. — Vgl. खलू-
रिका.

खुरक m. *Thier* (पशु) UṆḌIK. im ÇKDR. Viell. *ein Thier mit Hufen*
(खुर).

खुरालक m. *ein eiserner Pfeil* ÇARDAM. im ÇKDR.

खुरालिक m. v. l. für खुरालिक MED. k. 184. ÇKDR.

खुरासान Chorasān Verz. d. B. H. 368, 13.

खुर्द (खूर्द), खूर्दते = कुर्द = गुर्द DuṭṭP. 2, 21.

खुलक wohl = खुटक SUCR. 2, 108, 2.

खुल 1) adj. = नुद, नुल ÇKDR. WILS. — 2) a. *ein best. Parfum*
(s. खुर) ÇARDAK. im ÇKDR.

खुलक adj. = नुदक Sch. zu AK. 2, 10, 16. 3, 4, 1, 10. H. an. 3, 32.

खुलतात m. = नुलतात ÇARDAR. im ÇKDR.

खुलम m. *Weg* TRIK. 2, 1, 18.

खूर्द s. खूर्द.

खुगल m. viell. *Stab. Krücke*: खुगलिव विस्त्रमः पातमस्मान् RV. 2, 39,
4. SĀJ.: *Panzer*, was nicht zu विस्त्रम् passt. n. scheint das Wort zu sein
in: पिशङ्गे मूत्रे खुगलं तदा वध्नन्ति वेधमः AV. 3, 9, 3.

खेवीरक m. *ein hohles Bambusrohr* (das im Winde Töne von sich
gibt) HĪR. 113. Wohl onomat.: vgl. कीचक.

खेगमन (खे, loc. von ख, + ग^o) m. *eine best. Hühnerart* (कौलकाण्ड)
ÇARDAM. im ÇKDR.

खेचर (खे + चर) 1) adj. *subst. im Luftraum sich bewegend, fliegend; Luftgänger*: विमान R. 6, 107, 25. MBu. 3, 16583. भूतानि 12304. SUND. 2,
7. R. 4. 61, 44. 6, 87, 5. ÇUK. 39, 5. पुर ARĠ. 10, 9. f. ३ *Luftgängerin; ein*
weibliches Wesen, welches die Fähigkeit zu fliegen besitzt, KATHIS. 20, 105.

— 2) m. a) *Vogel* MBu. 3, 10582. N. (Bope) 20, 1. — b) *ein Gandharva*
MBu. 3, 14887. 15024. — c) *ein Rakshas* R. 3, 30, 37. — d) *ein Vi-*
djādhara TRIK. 1, 1, 64. ĠĀṬĪDH. im ÇKDR. — e) *ein Beinamen Ġīva's*
ÇABDAR. im ÇKDR. — f) *Planet* Ind. St. 2, 260. — g) *Quecksilber* RĀĠAN.
im ÇKDR. — 3) f. ३ *ein Bein. der Durgā* MBu. 4, 186. — 4) n. *grüner*
Vitriol H. 1056.

खेचरव (von खेचर) n. *die Fähigkeit zu fliegen* KATHIS. 3, 49.

खेद्, खेदयति *essen* DuṭṭP. 23, 52.

खेट 1) m. *Dorf* H. 972. an. 2, 87. MED. t. 10. नगराणि खेटान् जनपदा-
स्तथा MBu. 3, 13220. खेटवर्षट्वाटोः BuĠ. P. 1, 6, 11. 4, 18, 31. 7, 2, 14.
पुरग्रामाकारखेटवाटशिविरत्रयोप^o 5, 5, 30. — 2) m. *Schleim, Phlegma,*
(कफ) H. ç. 105. H. an. MED. Rotz TRIK. 3, 3, 95. Vgl. खेट. — 3) m. *Jagd*
H. an. n. nach dem Sch. zu AK. 3, 6, 3, 30. Vgl. खाखेट. — 4) m. n. *Schild*
MED. ÇABDAR. im ÇKDR. = स्फार (wohl स्फर; vgl. H. 783). H. an. Vgl. खेट-
क. — 5) m. *Pferd* (घोटक) ÇABDAR. im ÇKDR. Diese Bed. beruht wohl auf
einer falschen Auffassung von घर्वत्. — 6) *die Keule* Balarāma's; diese
Bed. beruht auf der v. l. मुनन्दक für मुनिन्दक bei Viçva, ÇKDR. Vgl.
खेटक, welches durch वमुनन्दक erklärt wird. — 7) खेट am Ende eines
comp. einen Tadel ausdrückend P. 6, 2, 126. m. GAṆAR. zu P. 2, 1, 53
नगरखेटम् *eine elende Stadt* P. 6, 2, 126, Sch. खेट adj. = अथम. घर्वत्.
हीन AK. 3, 2, 1. TRIK. II. 1443. H. an. MED. = मुनिन्दक Viçva im
ÇKDR. In dem oben angeführten Beispiele würde Bed. 1 einen genu-
genden Sinn geben; sollte das Wort aber auch mit andern Begriffen
verbunden werden, so könnte man an *Schleim, Rotz* denken. — WILS.
hat noch folgende zwei Bedeutungen: a) adj. *armed, having a weapon*
or weapons angebl. nach MED. — b) n. *Gras* (vgl. खेट, खेट) nach ÇABDAR.
खेऽट (खे, loc. von ख, + षट्) m. *Planet* Ind. St. 2, 260. Verz. d. B. II.
No. 844. यस्मिन्नाशौ स्थितः खेऽटस्तेन तं परिपूरयेत् BuĠAVIVERA im
ÇKDR. *the ascending node or Rāhu* WILS. unter खेट, in Folge einer
falschen Auffassung von यद्.

खेटक (von खेट) 1) m. *Dorf, ein kleines Dorf* ĠĀṬĪDH. im ÇKDR. VP.
46, N. 6. — 2) m. *Schild* H. 783 (nach dem Schol. auch n.). देवी (दुर्गा)
खेटकधारिणीम् MBu. 4, 181. VARĪH. BRU. 38, 40 in Verz. d. B. H. 246.
— 3) n. = वमुनन्दक HĪR. 150. Wird im Inhaltsverzeichnis durch
धनवृद्धिजीविक *der von den Zinsen seines Vermögens lebt* erklärt, was
aber das n. doch nicht bedeuten kann. Nach ÇKDR. erklärt Jmd das
Wort durch Balarāma's *Keule*, die aber मुनन्दक heisst; vgl. खेट 6.
— Vgl. प्रतिखेटक.

खेटपाण्ड (खेट + पि^o) *ein Klumpen Schleim*, so v. a. Unding VJUP. 77.

खेटिक m. N. pr. eines Mannes PRAVARĪDHJ. in Verz. d. B. H. 53, 21.

खेटितान् (खेटि? + तान्) m. *Barde* (वैतालिक) ÇARDAM. im ÇKDR.

खेटिन् m. *ein ausschweifender Mensch* (नागर, कामिन्) ÇARDAM. im
ÇKDR. — Schliesst sich wohl an खेट *Dorf* an, wie नागर an *Stadt*.

खेद्, खेदयति *essen* v. l. für खेट DuṭṭP. 33, 22.

खेड n. *Gras* (?) in गन्धखेड; vgl. खट, खेट.

खेडिताल m. = खेटिताल WILSON.

खेद (von खिद्) 1) m. *Müdigkeit, Erschaffung; ein Gefühl der Abspannung, trübe Stimmung* II. 299. R. 4, 41, 15. पयप्येतदनं सर्वं विचिनं हि समाहितैः ॥ खेदं त्यक्त्वा पुनः सर्वं विचिन्वन्तु वनौकमः ॥ 4, 49, 14. अधिकारखेदे निवृत्त्य ऽऽक. 61, 17. किमत्र परिपतनखेदमनुभवामि 88, 11. रतिखेदं खिन्नं पाण्ड. 1, 224. विक्र. 135. कौरव. 10. — ऽऽन्ति. 3, 23. पाण्ड. 1, 225. राघ. 18, 44. मेघ. 33, 90. ऽऽङ्गा. 21. अमर. 30, 33. अक. 3, 4, 37, 5, 18. — 2) f. खेदा वि. *Hammer, Schlägel* oder ein ähnliches Werkzeug, dem Indra zukommend: या दृशिमिर्विद्यस्वत् इन्द्रः कोशामच्यवात् । खेद्या त्रिवृता दिवः ॥ R. V. 8, 61, 8. ममितान्वृत्रकाखेदृत्वे घ्रा इव खेद्या 66, 3. सूत्रा खेदामरुशका वृषस्व 10, 116, 4.

खेदन (wie eben) n. Nir. 11, 37 zur Erkl. von खिद्.

खेदयितव्य (vom caus. von खिद्) adj. *niederzudrücken, in trübe Stimmung zu versetzen*: नात्र खेदयितव्यं मनः प्रा. 113, 15.

खेदि pl. *Strahlen* Naigh. 1, 5.

खेदितव्य (partic. fut. pass. von खिद्): तया वीर न खेदितव्यम् *du darfst nicht den Muth verlieren* R. 3, 49, 57.

खेदिन् (von खिद् oder खेद) 1) adj. *ermüdend u. s. w.*; s. घवेदिन्. — 2) f. a) *eine kriechende Pflanze*. — b) *eine best. Pflanze* (घननपर्णा) ऽऽबा. im ऽऽकDr. *Marsilea quadrifolia* WILS.

खेपरिधम (खे. loc. von ख, + प^०) adj. f. या *in der Luft unherfliegend* R. 4, 2, 14. Schul. und Gorr.: खे परिधमा.

खेमकर्ण (नेमकर्ण?) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. II. No. 881. Ind. St. 2, 245, 417.

खेय (von खन्) P. 3, 4, 114. Vop. 26, 5, 1) adj. *zu graben* Nārada in Mit. 244, 14, 15. भाट्ट. 6, 56. — 2) n. *Graben* AK. 4, 2, 3, 28. H. 1093.

खेल. खैलति *schwanken, sich hinundherbewegen, sich wiegen* Dhātup. 13, 31. खेलन्त्यन्ये नदन्त्यन्ये गर्जन्त्यन्ये R. 5, 33, 26. निपत्ति स्म तयान्योऽन्यं खेलन्ति स्म परस्परम् 61, 2. खेलतो विनदन्तश्च 73, 35. 6, 70, 57. खेलदन्-खेदं Gl. 1, 25. स्फुटकमलोदरखेलितावज्जनयुग 11, 27. — caus. *sich hinundherbewegen —, sich winden lassen*: जीवामि भुजगं खेलयन्सदा Kathās. 9, 76. अरघटं खेलयन् पाण्ड. 221, 12.

खेन (von खेल) 1) adj. *schwankend, sich wiegend*: सिंखेलगति MBu. 1, 7043. मदखेलपदम् (गतम्) विक्र. 93. खेलगमगा 137. लीलाखेलमनुप्रापुर्महोनास्तस्य विघ्नानम् राघ. 4, 22. नूपुरोद्दुष्टकेलेव खेलं (adv.) गच्छति R. 2, 60, 19. सिंखेर्भखेलगामिन् MBu. 1, 7080. गजखेलगामिन् 13, 662. खे खेलगामो तमुवाह वाहः Kumāras. 7, 49. — 2) m. oxyt. N. pr. eines Mannes R. V. 4, 116, 15. — 3) f. खेला gaṇa काण्डादि zu P. 3, 1, 27. Spiel AK. 4, 1, 3, 33. H. 336. मखेलम् adv. *schwankend, sich wiegend*: तस्य राज्ञा सिंखे गतेः मखेलं दुर्विधनो भीममेनस्य कुर्यात् । गतिं स्वगत्यानुचकार MBu. 2, 2536.

खेलन (wie eben) n.) *das Schwanken, Hinundhergehen* (der Augen) Gl. 1, 40. — 2) f. ई *Schachfigur* II. 487.

खेलाय् (von खेला, खैलयति) *spielen, scherzen* gaṇa काण्डादि zu P. 3, 1, 27. खेलायन् भाट्ट. 3, 72.

खेल (von खेल) f. 1) *Spiel, Scherz*: रति^० Gl. 11, 30. — 2) *Thier*. — 3) *Vogel*. — 4) *die Sonne*. — 5) *Pfeil*. — 6) *Gesang* AGAJAPĀLA im

ऽऽकDr. — In allen Bedeutungen f. (?).

खेलुद् *eine best. grosse Zahl* Vjūtp. 180. — Vgl. बालुद्.

खेव्, खैवते *dienen, aufwarten* Dhātup. 14, 37. — Vgl. केव्, मेव्.

खेगय (ख, loc. von ख, + गय) adj. *im Lufteraum liegend* P. 6, 3, 18, Sch.

खेसर m. *Mantlthier* RĀGAN. im ऽऽकDr. — Wird von WILSON in खे-सर zerlegt, ist aber gewiss nur eine fehlerhafte Form für खेसर.

खैमा f. ein Frosch-Name AV. 4, 13, 15. — Vgl. खैवत्वा.

खैलायन् von खिल gaṇa पत्रादि zu P. 4, 2, 80.

खैलिक (wie eben) adj. *supplementarisch, später hinzugefügt*: सूक्ता-नि Ind. St. 4, 112.

खैलाक m. *Braunschecke* II. 1237. — Vgl. बुलाक.

खैल्, खैलति *hinken* (vgl. खैल्, खैर्, खैल्) Dhātup. 15, 44. — खैल्-यति *werfen* v. l. für खैल् 35, 23.

खैलन (von खैल्) n. *das Hinken* Dhātup. 9, 57, 13, 44.

खैलि f. *ein verschlagenes Frauenzimmer* ऽऽबा. im ऽऽकDr. खैलि v. l.

खैली f. *Boswellia thurifera* Roxb. (पालङ्की) ऽऽबा. im ऽऽकDr.

खैल्, खैलति *hinken* Dhātup. 15, 44. — खैल्-यति *werfen* 35, 23. Vgl. खैल्.

खैड adj. *hinkend* AK. 2, 6, 4, 49. H. 433. Kann im comp. vorangehen oder folgen gaṇa कडारादि zu P. 2, 2, 38. — Vgl. खैर्.

खैडकशीर्षक u. = कपिशिर्ष, क्रयशीर्ष *Mauersims* Trik. 2, 2, 6.

खैर्, खैरति *hinken* Dhātup. 13, 44. — Vgl. खैल्, खैल्, खैल्.

खैर् adj. *hinkend* Trik. 2, 6, 12. H. 433. KĀTJ. Ā. 22, 3, 19. LĀTJ. 8, 3, 16. — Vgl. खैड.

खैरि s. u. खैलि.

खैल्, खैलति *hinken* Dhātup. 13, 44. — Vgl. खैर्.

खैल 1) adj. *hinkend* ऽऽबा. im ऽऽकDr. Vjūtp. 204. Vgl. खैर्. — 2) n. *Helm* H. 768, Sch. खैलशिरम् *behelmt, mit einer Art Kopfbedeckung versehen* Vjūtp. 199. Vgl. खैलक.

खैलक m. 1) *Helm*. — 2) *Ameisenhaufen* Trik. 3, 3, 17. H. an. 3, 33. Med. k. 79. — 3) *Kochtopf* (पात्र). — 4) *die Schale der Betelnuss* II, an. Med.

खैलि f. *Köcher* ऽऽबा. im ऽऽकDr.

खैलक (ख + उल्का) m. *Meteor; Planet* WILS. — Vgl. खैलक.

खैलमुक (ख + उल्मुक) m. *der Planet Mars* Trik. 4, 1, 93. — Vgl. ग-गनोल्मुक.

खैय्य (v. l. खैय्य) N. pr. einer Localität Lalit. 123.

ख्या, ख्याति (in den generellen Zeiten auch med.) Dhātup. 24, 52; च-ख्यौ, चख्ये Vop. 9, 38; ख्यास्यति, ंते; अख्यत्, अख्यत P. 3, 1, 52. Vop. 8, 91. 9, 16, 37; ख्यत्, ख्यम् u. s. w., ख्येयम् ved.; ख्यात P. 8, 2, 57. Vop. 26, 88, 89. Die Grundbedeutung scheint *schauen* zu sein. Nur pass. und caus. vom simpl. zu belegen. 1) pass. *bekannt sein*: यत्र — महत्तमनः — आश्रमः ख्यायते MBu. 3, 8384. हिरण्यपुरमित्येवं ख्यायते नगरम् *unter dem Namen Hiraṇyapura 12209. angemeldet werden*: निर्माणेन सो ऽख्यायि राघवस्य भाट्ट. 13, 86. — partic. ख्यात *bekannt, berühmt* AK. 3, 1, 9, 3, 4, 14, 84. 12, 107. H. 1493. ख्यातो लोकप्रवादे ऽयम् R. 3, 22, 32. विप्रचिन्तिरति ख्यातः *unter dem Namen Vipr. bekannt, so genannt* MĪth. 1, 2640. R. 4, 8, 7. ख्यातः प्राज्ञः कुलीनश्च MBu. 3, 2735. दृषदती

महापुण्या यत्र व्याता 8382. व्यातयशम् R. 1, 19, 25. — 61, 5. 3, 15, 40. 53, 32. 5, 26, 30. Dhrtas. 68, 14. Rāga-Tar. 5, 29. 423. BHATT. 6, 97. वृषैः व्यातो भारद्वाजो द्रोणाचार्ये मुनावपि von den Gelehrten gekannt als Lehrer des Droṇa Trik. 3, 3, 86. — 2) CRUS. a) bekannt machen, verkünden: व्यापयामास रत्नेन्द्र पुत्रो ह्येय ममेति वै MBh. 5, 7403. मृतेति व्यापितं वहिः KATHS. 17, 70. व्यापयेद्भवानि च M. 7, 201. सुवर्षास्तेयकृद्धिप्रो राजानमभिगम्य तु । स्वकर्म व्यापयन्व्यात् 11, 99. Jāg. 3, 257. Vid. 77. ननु त्वं पुण्डरीकाक्ष सत्यवामभुवि विश्रुतः । यदेति त्रवधं मे ऽद्य न व्यापयसि MBh. 14, 1845. घनानता व्यापय नः मुकेशि कस्यासि भार्या 3, 15601. परगुणकथनैः स्वान्गुणान् व्यापयतः BHART. 2, 59. — b) Etwas an den Tag legen, offenbaren, verrathen: प्रमादालस्यज्ञानानि व्यापितानि निज्ञानितैः PAŚKĀT. 1, 43. घनद्वयस्य चादानादद्वयस्य च वर्जनात् । दैर्घ्यं व्याप्यते राज्ञः M. 8, 171. Jmd verrathen, angeben: शुक्रेण व्यापितः MBh. 13, 4055. — c) über Jmd (acc.) Etwas bekannt machen, über Jmd berichten, von Jmd Etwas aussagen: व्यापय नः मुकेशि परं परं पाण्डवानां रथस्वम् MBh. 3, 15697. घाचर्यो ऽयं त्रिकालज्ञ इति व्याजगुरुं च तम् । शिष्यास्ते व्यापयामासुः KATHS. 19, 76. — d) Jmd oder Etwas bekannt machen, rühmen, preisen: दृवं स भगवान्वैन्यः व्यापितो गुणकर्मभिः BUĠG. P. 4, 17, 1. मिथ्या व्यापितविक्रमः R. 3, 27, 19. — Vgl. चन्.

— घति 1) überschauen: वशा संमुद्रमत्प्यत्यत् AV. 10, 10, 15. — 2) übersehen, übergehen, hintansetzen: मा नो गद्यैर्भिरति व्यतम् RV. 8, 62, 15. विश्वां श्रुयो विप्रश्चितो ऽति व्यः 54, 9. मा नो घति व्य घा गच्छे 1, 4, 3. — 3) in Stich lassen, überlassen: मा नो मर्ताय रिषवे वागिनोवसू परो रुद्रावति व्यतम् RV. 8, 22, 14.

— घनु erschauen, sehen: घन्व्यगिरूपनामप्रमव्यत् VS. 11, 17. मुगां घस्मभ्यं पयो घनु व्यः KAUC. 4. घनु पूर्वाणि चव्यव्युर्गानि RV. 7, 70, 4. — Vgl. घनुव्यातर, घनुव्याति.

— घत्तर entziehen, vorenthalten; verbergen: घत्तर्हि ह्यो ज्ञानानामर्थो वेदो घदाप्रवान् RV. 1, 81, 9. घत्तर्ह्यव्यदुभे घत्स्य धेने 5, 30, 9.

— घभि 1) erschauen, erblicken, gewahr werden: कदा मृच्छिकं मुमनी घभि व्यम् RV. 7, 86, 2. यदाग्निमभ्यव्यर्धः 4, 24, 8. घभिष्यात् तं तिमितेन विध्य 2, 30, 9. 1. 155, 5. — घभिष्यात् bekannt geworden: पुण्यमेतदभिष्यातं त्रिषु लोकेषु MBh. 13, 4644. घनभिष्यात्तदोयः Jāg. 3, 301. — 2) gnädig ansehen; in Obhut nehmen: घभि व्यः पूषन्पूर्तनासु न्स्वम् RV. 6, 48, 19. घभि प्रयासि सुधितानि हि व्यः 15, 15. 10, 51, 2. नमः पितृभ्यो घभि ये नो घव्यन् TS. 3, 2, 8, 3. — caus. bekannt machen: तेषां दोषानभिष्याप्य M. 9, 262. 8, 205. — Vgl. घभिष्या, घभिष्यातर.

— घव 1) herabschauen: घव हि व्यताधि कूलादिव स्पर्शः RV. 8, 47, 11. — 2) erblicken, gewahr werden: यदावाव्यञ्जमसान् RV. 1, 164, 4. यदावाव्यत्समरणमृवायत् 10, 27, 3. तं तै दुश्चन्ना मार्गव्यत् TS. 3, 2, 40, 2. 5, 1. — caus. ansehen lassen ÇAT. Br. 1, 3, 2, 26.

— घा 1) anschauen (?): घा यूथेवं नृमति पृथो घव्यदेवानो यज्ञनिमात्युग्र RV. 4, 2, 18. — 2) zählen, aufzählen; aufsagen: तदेकं सत्त्रेधाव्यापते ÇAT. Br. 10, 4, 1, 1. देवज्ञानानि गणश घाव्यापते 14, 4, 2, 24. 9, 1, 1, 44. Hierber auch घतमो (superl. von घा) व्यापते 10, 1, 2, 5. — 3) erzählen, ansagen, mittheilen: घाव्यानमाव्यास्यन् ÇAT. Br. 13, 4, 3, 2. 14, 9, 1, 33. घाचव्युः, घाव्यान्यति — इतिकामम् MBh. 1, 26. 656. 3, 16899. BENF. Chr. 9, 37. 54, 19. 58, 11. ABG. 3, 8. MATSJO. 56. N. 12, 99. घाव्या-

हि मे को भवानुप्रत्रपः BHĀG. 11, 31. 18, 63. रामाय प्रियमाव्यातुम् R. 1, 1, 75. 9, 1. 18, 13. 44, 63. 77, 27. 2, 16, 5. 3, 15, 38. 4, 3, 16. 61, 30. 6, 97, 25. PAŚKĀT. II, 49. IV, 16. 72, 16. 176, 11. HIT. 27, 9. MEGH. 98. RAGH. 12, 42. 91. सर्वतो वार्तामाव्यद्राज्ञे न संतातिम् 15, 41. Vrt. 32, 15. med.: सा ते ऽहं दुःखमाव्यास्ये MBh. 3, 520. 8415. R. 6, 8, 28. anzeigen, angeben: घनाव्याय द्ददोषं द्दप्य उत्तमसाहसम् wer ein Mädchen zur Ehe giebt, ohne den Fehler, welchen sie hat, angezeigt zu haben Jāg. 1, 66. 2, 65. M. 8, 224. 9, 73. पन्थानं हि ममाभीष्टमाव्यासि MBh. 3, 2330. 11336. यथाव्यातपथं गतः DAÇ. 2, 3. घनाव्यात nicht angeben, nicht angezeigt KĪTJ. ÇR. 5, 3, 9. Jmd anmelden; Jmd oder Etwas anzeigen, ankiündigen: पितुराव्याहि माम् R. 2, 34, 1. 72, 32. केनाहं तवाव्यातः MBh. 14, 144. मृत्युर्मे पत्युराव्यातो नारदेन 3, 16894. संतातिर्हि तवाव्याति भविष्यच्छुभम् R. 5, 64, 20. दयार्द्रभावनाव्यातमत्तः करणैर्विशङ्कैः RAGH. 2, 11. घाव्यात = भापित AK. 3, 2, 57. TRIK. 3, 3, 149. H. an. 3, 244. MED. 1. 87. — 4) benennen, Jmd oder Etwas als Etwas bezeichnen; mit zwei acc.: सप्तसामोपगीतं ताम् — घाचव्युः RAGH. 10, 22. pass. ÇAT. Br. 10, 3, 1, 4. 14, 4, 3, 32. भवान् हि ज्ञानविज्ञानसंपन्नः सर्वविन्मम । घाव्यातः शर्भङ्गेण R. 3, 11, 12. विनाशस्तु चन्द्रस्य य घाव्यातो मरुतुः MBh. 1, 2674. सेवा श्वन्तिराव्याता M. 4, 6. SĀKḤJAK. 5. Cital beim Sch. zu ÇĀK. 80. — caus. 1) ael. bekannt machen, verkünden: द्योपमाव्यापयसि MBh. 1, 7485. कीर्तिशाव्यापिता नृपु 3, 11285. — 2) med. sich erzählen lassen: घाव्यानम् AIT. Br. 7, 18. ÇĀKḤ. ÇR. 15, 27, 15. 19. — Vgl. घव्या fgg., घाचव्यासा.

— घन्वा der Reihe nach aufzählen: दश मातृर्दश पितृनित्यन्वाव्याय LĀTJ. 9, 2, 5. — Vgl. घन्वाव्यान.

— घन्या, partic. घन्याव्यात beschuldigt, verleumdet (nach ÇĀK.) TAHT. Up. 1, 11, 4 (vgl. Ind. Sl. 2, 216). KAUC. 46. — Vgl. घन्वाव्यान.

— उदा laut aufzählen: दश वीर्याण्युदाव्याय ÇAT. Br. 3, 3, 4.

— उया in Bezug auf Etwas (acc.) erzählen, berichten: यदुताहं त्वया पृष्टे वैराज्ञापुरुषादिद्म् । यथासीत्तदुयाव्यास्ये प्रज्ञानन्यांश्च कृत्स्नः ॥ BHĠG. P. 2, 9, 43. — Vgl. उयाव्य, उयाव्यान.

— प्रत्या 1) einzeln ansagen: प्रत्याव्यायं देवताभ्य घाकृतीर्विकेति ÇAT. Br. 13, 3, 1, 1. — 2) Jmd zurückweisen, abweisen: को हि वैवं ब्रुवत्तमर्कति प्रत्याव्यातुम् ÇAT. Br. 14, 9, 4, 11. MBh. 1, 3271. यदि त्वं भाग्नानो मां प्रत्याव्यास्यसि 3, 2163. 2573. 16192. 16701. 17065. 4, 344. 14, 135. 1607. 1648. 1619. BENF. Chr. 14, 26. R. 1, 37, 13. 17. 38, 2. 66, 20. 3, 54, 21. 22. BUĠG. P. 9, 18, 41. 32. — 3) Etwas zurückweisen, ablehnen, verweigern: घनभिप्रेतमापन्नः प्रत्याव्यातुमनीश्वरः BUĠG. P. 3, 31, 25. कथं नु मद्विधो नाथा लोकेशैर्भियाचितम् । प्रत्याव्यास्यति 6, 7, 35. — 4) von sich abweisen, läugnen DAÇAR. in BENF. Chr. 192, 13. BENFEY: widerlegen. — 5) absagen, untersagen: उत्सवः प्रत्याव्यातः ÇĀK. 79, 23. — 6) zurückweisen so v. a. sich nicht nahe kommen lassen, übertreffen: प्रत्याव्यातविशेषकं कुरवकं श्यामावदातारुणम् MĀLAV. 40. — 7) zurückweisen, verwerfen: वार्तिककारस्तु न कोदेरित्वादि प्रत्याचव्यौ SIDDH. K. zu P. 7, 3, 59 und 6, 1, 135. — 8) begegnen, bekämpfen (mit Heilmitteln): दोषान् सुÇR. 1, 9, 1. 11. 260, 6. 2, 100, 3. — प्रत्याव्यात = निराकृत u. s. w. AK. 3, 1, 40. II. 1473. — Vgl. प्रत्याव्यातर fgg.

— व्या 1) auseinandersetzen, erklären, erläutern ÇAT. Br. 1, 6, 3, 7.

7. 4. 4. 3, 2, 1. व्याख्यास्यामि ते व्याचक्षणास्य तु मे निदिध्यासस्व 14. 5, 4. 4. KĀTJ. ÇR. 1, 2, 1. ÇĀṆKU. ÇR. 4, 16, 11. NIR. 2, 23 u. s. w. TAITT. UP. 1, 2, 1. 3, 1. व्याख्यातुं कुशलाः केचिद्भ्यान् MBh. 1, 53. रावणस्यापि ते जन्म व्याख्यास्यामि auseinandersetzen, ausführlich besprechen MBh. 3, 15881. R. 4, 31, 1. तस्य मतिर्ज्ञाता व्याख्यातुं पितरं स्वकम् 9, 27. व्याख्यात erklärt, erläutert, besprochen KĀTJ. ÇR. 24, 1, 27. PĀR. GRH. 3, 8, 15. u. s. w. — 2) verkünden: इदं शतसकलं हि श्लोकानां पाण्यकर्मणाम् । सत्यवत्यात्मनेनेह व्याख्यातम् MBh. 1, 2296. व्याचक्षुस्त्रैश्च कृतं प्रकृतम् BHĀṬṬ. 14, 113. — 3) Jmd aufklären: स ह व्याख्यात (oder für व्याख्याते?) उवाच ÇAT. Br. 4, 1, 5, 10. — 4) benennen: विद्वद्द्वन्द्वैः — व्याख्याता सा विद्युन्माला ÇRUT. 13. — desid. zu erklären beabsichtigen: व्याचिख्यासितग्रन्थ Wind. Saucara 90. — Vgl. व्याख्यातर u. s. w.

— अनुव्या weiter auseinandersetzen, — erklären: एतं (आत्मानं) वेव ते भूयो अनुव्याख्यास्यामि KĀND. Up. 8, 9, 3. fgg.

— उपव्या s. उपव्याख्यान, welches jedoch eher in उप + व्याख्यान zu zerlegen ist.

— समा 1) aufzählen: तिस्रः कोट्यः समाख्याताः ARĀ. 3, 11. M. 7, 156. R. 6, 3, 1. — 2) mittheilen, erzählen: संज्ञेयतो वै स विप्रुद्धकर्मा तेभ्यः समाख्याय द्विवि प्रवासम् MBh. 3, 11915. 11205. 13227. पुरुषार्थं ज्ञानमिदं गुह्यं परमर्षिणा समाख्यातम् SĀṆKHYAK. 69. — समाख्यात mit श्रेण्यादि compon. gāṇa कृतार्दि zu P. 2, 1, 49.

— उप sehen: तस्मादपि सुतमिश्रायामुपैव किञ्चित्ख्यायते deshalb sieht man selbst in tiefer Dunkelheit wenigstens etwas ÇAT. Br. 4, 1, 2, 13.

— परा in der Ferne sehen: स यथा नद्यै पारं परापश्येदेवं स्वस्यायुषः पारं पराचक्ष्यौ ÇAT. Br. 11, 1, 6, 6, 15.

— परि 1) umhersehen: दिवो धर्तारं उर्विषा परिं ख्यन् RV. 10, 10, 2.

— 2) wahrnehmen: ग्रथ यो ऽयं भगवौ ऽप्सु परिख्यायते KĀND. Up. 8, 7, 4.

— 3) ansehen, betrachten, auffassen: यथा तस्य भार्गवस्य महात्मनः । च्यवनत्वं परिख्यातं तन्मनाचक्ष्व पृच्छतः ॥ MBh. 1, 874. समाख्यात geltend für, genannt: राज्ञा दृशरथो नाम धर्मसितुरिवाचलः । सत्यसंधः परिख्यातः R. 3, 62, 2. मञ्जनेति परिख्याता पत्नी केशरिणाः कपेः 5, 2, 14. — 4) übersehen, vernachlässigen: मा नो मरुतः परिं ख्यन् RV. 4, 162, 1. मा मृधोन्ः परिं ख्यतम् 5, 63, 6. 7, 36, 7. 93, 8.

— संपरि vollständig mittheilen MBh. 1, 2561.

— प्र 1) sehen: प्रेम्न्धः ख्यत् RV. 8, 68, 2. प्रख्यै dat. inf. 7, 81, 4. प्रख्याय ÇAT. Br. 8, 4, 4, 2. — 2) verkünden, berichten über: विश्रुतं विभोः — प्रख्याहि BHĀG. P. 4, 3, 40. — 3) pass. anerkannt werden, bekannt sein: मन्द्ं प्रख्यायमानेन वृषेणाप्रतिमेन MBh. 3, 2661 = R. 5, 18, 4. न हि पञ्चान्ना वरुणा इति योगः संवन्धः प्रख्यायते KĀÇ. zu P. 4, 2, 54. प्रख्यात anerkannt: राज्ञः प्रख्यातभाण्डानि Waaren, welche als des Königs anerkannt sind (mit denen allein der König Handel treibt) M. 8, 399. allgemein bekannt, berühmt: यस्तु देवमनुष्येषु प्रख्यातः सकृन्नैर्गुणैः MBh. 3, 1806. fg. BHĀG. P. 8, 7, 3. एष वार्तिकवण्डो वै प्रख्यातः सत्यविक्रमः MBh. 3, 10548. प्रख्यातवल्गवो R. 3, 23, 39. PĀNĀT. 162, 5. 223, 1. प्रख्यातसद्वर्तार als braver Gatte bekannt KATHĀS. 23, 25. ÇRĀNGĀRAT. 5. GĪT. 8, 10. RĪĀ-TAR. 3, 212. 353. — caus. allgemein bekannt machen: कयो प्रख्याप्य KATHĀS. 1, 61. 18, 124.

— प्रति erblicken, sehen: तामस्य रूतिं परशोरिव प्रत्यनीकमख्यम्

RV. 5, 48, 4. प्रत्यग्निरूपसामग्रमख्यत् 4, 13, 1. 14, 1. AV. 7, 82, 5. TBR. 1, 4, 3, 2. ÇAT. Br. 11, 6, 3, 3. 8, 4, 3. 12, 6, 4, 31.

— वि 1) sich umsehen, aufblicken; erblicken, sehen: व्युन्धो ब्रह्मवृद्धिमाददानः RV. 4, 19, 9. यादित्पश्चा वृधुधाना व्युव्यन् 1, 18. 4, 161, 13. चतुर्नां हि धेहि चतुषे चतुर्विधौ तनूभ्यः 10, 158, 4. विद्ये P. 3, 4, 11. विख्याय चतुषा VS. 11, 20. RV. 3, 31, 12. वि ख्यव्यं मनसा वस्यं इच्छन्निन्द्रो ज्ञान उत वा मन्नातान् 4, 109, 1. VĀLAKH. 6, 1. वि वया दन्तिणया लोकं ख्येयम् ÇAT. Br. 4, 3, 4, 17. — 2) aufleuchten, leuchten; erleuchten, sichtbar machen: वि कीमिद्धो ख्यव्यत् RV. 10, 43, 4. रात्री व्युव्यदायती 127, 1. 4, 46, 10. उञ्जा व्युव्यद्युवतिः (उपाः) 123, 2. वि नाकमख्यत्सविता 5, 81, 2. ज्ञाति यदग्ने भुवना व्युव्यः 7, 13, 3. 9, 101, 7. 1, 33, 5. 7. 8. व्युं नो रायो ख्यव्यत् 113, 4. 10, 189, 2. AV. 13, 2, 9. — 3) विख्यात allgemein bekannt, berühmt: विख्यातद्रोप JĀG. 3, 301. विख्यातज्ञम् R. 3, 17, 25. त्रिषु लोकेषु 33, 16. BHĀṬṬ. 2, 12. वृषेणातीव विख्याता VER. 16, 7. bekannt als, genannt, heissend: संहृद् इति विख्यातः MBh. 1, 2642. 2668. BENF. Chr. 13, 16. INDR. 5, 50. N. 12, 35. 60. R. 1, 57, 10. 3, 31, 46. न सा भार्येति विख्याता IIIT. 1, 191. — caus. 1) sichtbar machen: सद्यो वा एष ज्ञान इदं सर्वं विख्यापयति ÇAT. Br. 6, 7, 3, 2. — 2) bekannt machen, verkünden: तस्मात्तमागमे तेषामेनो विख्याप्य प्रुध्यति M. 11, 83. विख्याप्य वीर्यं लोकेषु सर्वेषु MBh. 3, 10405.

— अभिवि 1) hinblicken auf, erblicken: स्वरभि वि ख्येयम् VS. 1, 11. स्वरभिव्युव्यं व्योतिरभि Gobb. 3, 2, 27. — 2) अभिविख्यात allgemein bekannt, berühmt R. 4, 1, 22. bekannt als, genannt, heissend: हुम इत्यभिविख्यातः MBh. 1, 2644. 2668. 13, 325. BHĀG. P. 6, 17, 38.

— प्रवि, partic. प्रविख्यात allgemein bekannt, berühmt MBh. 1, 2543. bekannt als, genannt: कश्च द्रोणः प्रविख्यातः MĀRK. P. 1, 26.

— सम् 1) med. in Verbindung mit Etwas erscheinen, zusammengehören mit: समख्ये देव्या धिया VS. 4, 23. (सोमः) समोदित्येनिर्ख्यात RV. 9, 61, 7. — 2) zusammenszählen, berechnen: दश पितामहात्सोमपात्संख्याय ÇAT. Br. 5, 4, 5, 4. KĀTJ. ÇR. 15, 8, 15. संख्यास्यामि फलान्यस्य MBh. 3, 2822. 2828. 2619. M. 8, 36. वनवासं हि संख्याय वासोन्मयाभरणानि च । — द्दौ R. 2, 40, 15. संख्यात gezählt AK. 3, 2, 14. संख्याता ग्रथ्य निमित्तो जनानाम् AV. 4, 16, 5. 12, 3, 28. gemessen: ययोः संख्याता वारिमा पार्थिवा नि 4, 25, 2. च्येहो ऽश्चमेधः संख्यातः auf drei Tage berechnet R. 1, 13, 13. संख्यातरात्रं, संख्याताङ्ग P. 5, 4, 8, 7. 88. n. Anzahl: रजोभिः समसंख्याताः पार्थिवैरिह जलत्रः BHĀG. P. 6, 14, 3. PĀT. zu P. 8, 4, 41. — caus. betrachten lassen durch (instr.): श्रैतेनां सोमक्रयणया संख्यापयति ÇAT. Br. 3, 3, 1, 11. 12. 4, 4, 2, 17. TS. 6, 3, 8, 6. KĀTJ. ÇR. 10, 6, 20. — Vgl. असंख्यात, संख्या.

— अनुसम् caus. hinblicken lassen auf: यज्ञमानमेवैतत्स्वर्ग्यं पन्थानमनुसंख्यापयति ÇAT. Br. 3, 9, 3, 30. 4, 2, 5, 5.

— अभिसम् aufzählen, herzsählen: मुग्धविषाभिः संख्यातान्देशान् R. 4, 47, 4. — Vgl. अभिसंख्येय.

— उपत्सम् s. उपसंख्यान.

— परिम् 1) aufzählen, herzsählen: न चेष्टयः पृथक्कतः शक्याः परिख्यातुम् ÇĀṆKH. ÇR. 4, 17, 8. M. 1, 7, 1. MBh. 1, 2143. 2, 345. 14, 1314. — 2) überzählen, zusammenszählen, berechnen, in Rechnung nehmen: सैन्यम् R. 6, 1, 6. 5. 9, 4. कालम् 4, 30, 8. कलाः काष्ठाश्च MBh. 1, 3507. ऋतून् SUÇR. 1, 67, 20.

— प्रसम् 1) aufzählen, herzählen MBu. 1, 2547. 4, 2286. 14, 1313. —
2) durchzählen, berechnen: नित्यान्प्रसंख्यापितराननुप्रसर्पयेयुः ऀCV. Çr.
9, 3. 1. अत्रैकिकायाः प्रसंख्याता रथानाम् — संख्यागणिततत्त्वज्ञैः सकृन्नाप्ये-
कविंशतिः MBu. 1, 293.

— प्रतिमम् abzählen: धिङ्ग्येभ्यः प्रतिमंख्याय या विराजमतिरिच्येरेन्
Çat. Br. 8, 7, 2, 16. अज्ञेन वा प्रतिमंख्याय देवतेत्या Kāt. Çr. 25, 4, 14.

— Vgl. अप्रतिमंख्य.

ख्यातगर्कण (ख्यात, partic. praet. pass. von ख्या, + गर्कण) adj. einen
schlechten Ruf habend AK. 3, 2, 42. ख्यातगर्कित dass. Çat. 10, im ÇKDr.

ख्याति (von ख्या) 1) f. a) the means of individual fruition, or the fac-
ulty of discriminating objects by appropriate designations, and the
like VP. 15, N. 22. das Dafürhalten JOGAS. 2, 5. विवेकख्याति (discrimin-
ative knowledge BALLANTYNE) 26, 28. ख्याति = ज्ञान Kenntniss Sch.
zu Çr. 4, 55. — b) allgemeines Bekanntsein, Ruf, Berühmtheit AK.
3, 3, 9. लोके ख्यातिमुपागतात्र सकले लोकोक्तिरेधा यतः PANĀT. I, 416.
येनास्मिन्कर्मणा लोके ख्यातिमिच्छति पुष्कलाम् M. 12, 36. ख्यातिं लोके
गमिष्यति R. 1, 21, 11. MBu. 3, 8273. Suçr. 1, 123, 3. — c) Name: पौरवो

वंश इति ते ख्यातिं लोके गमिष्यति wird nach dir benannt werden MBu.
1, 3180. 14, 1623. R. 3, 4, 17. — d) der Ruhm persooif. Hariv. 7740.
eine Tochter Daksha's VP. 54. eine Tochter Kardama's und Ge-
mahlin Bhrgu's Buāc. P. 3, 24, 23. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des
4ten Maou Buāc. P. 8, 1, 27.

ख्यातिमत् (von ख्याति) adj. berühmt KATH'S. 17, 34. 20, 7.

ख्यापक (von ख्या im caus.) adj. am Ende eines comp. ankündigend,
hindentend auf: भविष्यद्याधिख्यापक Suçr. 1, 127, 12. नित्यपुरुषख्याप-
कान्केतून् 312, 10.

ख्यापन (wie eben) n. 1) das Bekanntmachen, das Verkünden, ein öf-
fentliches Bekenntniss (seiner Sünden): ख्यापनार्थं परस्य MBu. in BENF.
Chr. 55, 22. स्वकर्मख्यापनं कुर्वन् MĀR. P. 6, 35. ख्यापनेनानुतापेन तपसा-
ध्ययनेन च । पापकृन्मुच्यते पापात् M. 11, 227. — 2) das Berühmtmachen:
स्वपुरख्यापनाय RĪĀ-TAR. 5, 160.

ख्याप्य (wie eben) adj. mitzutheilen, zu erzählen: तयावश्यं मया ख्या-
प्यं तव MBu. 3, 12406.

ग

1. ग (von गम्) adj. f. आ am Ende von comp. P. 3, 2, 48. 1) gehend, sich bewegend: पानग in einem Wagen fahrend M. 4, 120. Jāśn. 3, 291. कृद्गाभिः, कण्ठगाभिः (अद्भिः) M. 2, 62. शीघ्रग R. 3, 31, 3. तिग्मग 34, 16. स्वच्छन्दपयगा (गङ्गा) 1, 36, 17. अन्वस्त्रीग der zu fremden Frauen geht M. 8, 386. अन्वुमध्यग untersinkend Vid. 239. — 2) = गत sich befindend, befindlich; von der Stellung der Gestirne: अलिग VARĀH. BH. 39, 8. 27, 19. 40, 10. 69, 1. 100, 1. 104, 4. fgg. ग्रहैः — असूर्यगैः RAGH. 3, 13. अन्ध-कूपग KATHĀS. 4, 128. विपणिमध्यग (मत्स्य) 5, 16. विरतिग (अन्तर) ÇRUT. 31. पञ्चमग an der fünften Stelle stehend 12. प्लवगा च कन्या HORĀC. in Z. f. d. K. d. M. 4, 305. तरलो कार्मध्यग: AK. 2, 6, 3, 4. H. 588. 651. 656. 1108. VOP. 3, 34. आदित्यगं तदभून्मे मनः R. 4, 10, 29. — 3) auf Etwas gehend, sich auf Etwas beziehend, mit Etwas in Verbindung stehend: राघवानुज्ञगाः कथाः R. 6, 70, 59. श्रोत्रं तु शब्दगम् BUĪG. P. 3, 26, 32. प्राणस्तु गन्धगः 44. कर्तुगे क्रियाफले P. 1, 3, 86, Sch. पूर्वग H. 23. 72. — Vgl. 2. अग, अग्रग, अग्रेग, अजिज्ञग, अत्यन्तग, अद्यग, अर्धग, अन्तग, अन्तरी-त्तग, अन्धग, अन्धुग, आश्रुग, उरग, उल्लग, म्लुग, कामग, खग, गुरुतल्पग, चित्रग, तुरग, तुरंग, डुर्ग, हूरग, निम्नग, पतंग, पन्नग, पारग, पुरोग, स-मीपग, समुद्रग, सर्वग, सर्वत्रग, सुग, स्वर्ग.

2. ग (von गा singing) 1) adj. f. ई am Ende eines comp. singend P. 3, 2, 8. VOP. 26, 46. Vgl. कन्देग, सामग. — 2) m. ein Gandharva EKA-KSHARAK. im ÇKDR. — 3) n. Gesang ebend.

3. ग m. ein Beiname GAṆEṢA'S EKA-KSHARAK. im ÇKDR. — Vgl. die übrigen Buchstaben des Alphabets, welche alle irgend eine Gottheit bezeichnen sollen.

गगण n. 1) der Luftraum, das Himmelszelt AK. 1, 1, 2, 1. गगणामिव नष्टारम् PĀNĀT. V. 6. सो ऽयं चन्द्रः पतति गगणात् ad ÇĀK. 78. MEGH. 47. गत्वा च गगणेन Vid. 117. 104. Häufiger गगनं UṆ. 2, 76. H. 163. MAHĀNĀR. UP. in Ind. St. 2, 91. R. 1, 60, 30. 64, 17. 3, 28, 30. निर्मले गगने SUÇR. 1, 113, 19. ÇĀK. 163. VARĀH. BH. 5, 2. 11, 54. 22, 1. 24, 16. गगनतल 37, 4. गगनस्पर्शा स्वरेण RAGH. 3, 43. ÇIÇ. 9, 27. — 2) Talk (vgl. ख) H. 1051, Sch. — Vielleicht in ग + गण (mit wandernden Schaaren erfüllt) zu zerlegen.

गगणगङ्ग (ग° + गङ्ग) m. N. pr. eines Bodhisattva VJURP. 22. 40.

गगणगति (ग° + गति) adj. subst. im Himmelsraum sich bewegend; Bewohner des Himmelsraums MEGH. 47.

गगनचर (ग° + चर) m. Luftgänger, Vogel MBH. 1, 1339. — Vgl. ग-गणेचर.

गगनधन (ग° + धन) m. 1) die Sonne H. 97. — 2) Wolke HĀR. 18.

गगणपुष्प (ग° + पु°) n. eine Blume im Luftraum so v. a. ein Ünding WILS. — Vgl. खपुष्प.

गगनप्रिय (ग° + प्रि°) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 2283. 14284.

गगनमूर्धन् (ग° + मू°) m. N. pr. eines Dānava MBH. 1, 2532. 2646. HARIV. 202. 12939.

गगणविकारिन् (ग° + वि°) 1) adj. im Luftraum sich bewegend, vom Monde ad HIT. 1, 17. — 2) m. a) ein himmlisches Licht. — b) die Sonne. — c) ein himmlisches Wesen WILS.

गगणसद् (ग° + सद्) adj. im Luftraum seinen Sitz habend; subst. ein Bewohner des Luftraums ÇIÇ. 4, 53.

गगणस्पर्शन (ग° + स्प°) m. Berührer des Himmelszeltes, N. eines der 8 Marut MIT. 142, 12. air, wind WILS.

गगणाङ्गना (ग° + अङ्गना) f. Name eines Metrums, 4 Mal 25 Moren (5 Längen und 15 Kürzen, Ausgang ~) COLEBR. Misc. Ess. II, 156 (III, 21).

गगनाद्यग (ग° + अद्यग) m. 1) die Sonne H. 97. — 2) ein Planet. — 3) ein himmlisches Wesen WILS. (गगणा°).

गगनान्धु (ग° + अन्धु) n. Regenwasser SUÇR. 1, 172, 18. 19.

गगणेचर (गगणे, loc. von गगण, + चर) 1) adj. im Luftraum wandernd: विद्याधरः BHĀG. P. 6, 17, 1. रावणः R. 3, 39, 26 (mit न). — 2) m. a) Vogel MBH. 1, 1317 (mit न). — b) ein Planet. — c) eine Mondstation SIDDHĀNTAÇIR. im ÇKDR. — d) ein himmlisches Wesen. WILS. — Vgl. गगनचर.

गगनोत्सुक (ग° + उत्सुक) m. der Planet Mars HĀR. 33 (गा°). — Vgl. खोत्सुक.

गगच्, गगति = काच् u. s. w. lachen DAĪTUP. 3, 53, v. 1.

गम् व. l. für वम् = वाच् NAGB. 1, 11.

गङ्गाका f. = गङ्गाका, गङ्गाका demin. von गङ्गा VOP. 4, 8.

गङ्गादत्त (गङ्गा + दत्त, mit Kürzung des Auslauts nach P. 6, 3, 62) m. N. pr. eines Froschkönigs PAÑKĀT. IV, 16, 209, 23.

गङ्गा f. Uṅ. 1, 422. der Ganges AK. 1, 2, 3, 30. TRIK. 1, 2, 30. H. 1081. RV. 10, 75, 5. ÇAT. BR. 13, 5, 4, 11. KĀTJ. ÇR. 13, 3, 20. TAITT. ÂR. 2, 20. M. 8, 92. MATSĪP. 18. INDR. 1, 20. गङ्गाप्रपात RAGH. 2, 26. die Herabkunft der Gaṅgā MBu. 3, 883 f. fgg. R. 1, 44. गङ्गा त्रिपथगा (im Luftraum, auf der Erde und in der Unterwelt) HARIV. 12782. spaltet sich in 4 Flüsse VP. 170. 229. गङ्गा सप्तविधा MBu. 3, 1082 f. R. 1, 44, 14. fgg. VP. 171, N. 12. älteste Tochter des Himavant und der Menā R. 1, 36, 15. Gemahlin Çāntanu's und Mutter Bhīshma's MBu. 1, 3800. HARIV. 2967. fgg. ihr Verhältniss zu Bhagīratha 810. fgg. R. 1, 44. VP. 379. zu Ġahnu HARIV. 1417. fgg. 1737. fgg. eine der Gemahlinnen Dharma's VP. 119, N. 12. शकाशगङ्गा die im Luftraum (vor ihrem Fall zur Erde) strömende G. R. 1, 44, 61. Suçr. 1, 114, 5 (wohl die Milchstrasse). व्योम-गङ्गा KUMĀRAS. 6, 5. गङ्गाशोणा n. die Gaṅgā und der Çoṇa P. 2, 4, 7. Sch. गङ्गाष्टक n. acht Verse an die G. HAER. Chr. 469. fg. Verz. d. B. H. No. 1332. Die 4 Gaṅgā auf Ceylon LIA. I, 196. — Viell. auf गम् zurückzuführen.

गङ्गाका f. demin. von गङ्गा VOP. 4, 8.

गङ्गाक्षेत्र (गङ्गा + क्षेत्र) n. das (heilige) Gebiet der Gaṅgā (erstreckt sich bis auf 2 Kroçā vom Flusse) WILS.

गङ्गाचम्पू (गङ्गा + चम्पू) f. Titel eines Werkes COLEBR. Misc. Ess. II, 136, N.

गङ्गाचिह्निका (गङ्गा + चिह्निका) f. ein best. Vogel HAR. 83. Larus ridibundus WILS.

गङ्गाज (गङ्गा + ज) m. der Sohn der Gaṅgā, ein Bein. 1) Bhīshma's ÇĀNDAR. im ÇKDR.; 2) Kārttikeja's MBu. ebend.

गङ्गाश्रेय m. eine Art Krabbe TRIK. 1, 2, 19.

गङ्गातीर्थ (गङ्गा + तीर्थ) n. N. pr. eines Tirtha HARIV. LANGL. I, 309.

गङ्गादास (गङ्गा + दास) m. N. pr. des Verfassers der Khandomān-gārī, s. Berichte über die Verb. d. k. s. Ges. d. W. zu Leipzig, phil.-hist. Kl. VI, 209. fgg.

गङ्गादार (गङ्गा + दार) n. das Thor der Gaṅgā, der Ort wo dieser Fluss aus den Vorhöhen des Gebirges in die Ebene eintritt, LIA. I, 30. MBu. 1, 3865. 3, 8005. 8392. 13, 1700. 7652. DRAUP. 9, 24. VP. 62 (गङ्गादार).

गङ्गाधर (गङ्गा + धर) m. 1) Meer TRIK. 1, 2, 8. — 2) ein Bein. Çiva's (weil er die herabstürzende Gaṅgā mit seinem Kopfe aufhielt; vgl. R. 1, 44) AK. 1, 1, 4, 29. H. 199. Sch. Çiv. — 3) N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 246. eines Lexicogr. MED. Anh. 2. Commentators der Çārīrakasūtra COLEBR. Misc. Ess. I, 334. des Bhāskara II, 430. गङ्गाधर-रुद्र N. pr. eines Scholiasten ebend. 90. Vgl. WEBER, Lit. 137, N. 3. Ind. St. 1, 467. 471. HAR. Chr. 474.

गङ्गाधरस (गङ्गा + धरस) m. Bez. eines Receipts Verz. d. B. H. No. 1002.

गङ्गानागरज (गङ्गा + नागरज) m. N. pr. eines Nāga VJUTP. 86.

गङ्गापत्रो f. N. einer Pflanze, = पत्री, सुगन्धा, गन्धपत्रिका RĪGĀN. im ÇKDR.

गङ्गापुत्र (गङ्गा + पुत्र) m. der Sohn der Gaṅgā: 1) ein Bein. Bhīshma's ÇKDR. nach einem PUR. — 2) eine best. Mischlingskaste: स तु लो-टात्तविरकन्यायो ज्ञातः BRAHMAVIV. P. im ÇKDR. Sein Amt ist Leichname fortzuschaffen ÇKDR. WILS. — 3) ein Brahmane, der Wallfahrten zur Gaṅgā geleitet, WILS.

गङ्गाभृत् (गङ्गा + भृत्) m. ein Bein. Çiva's H. 199. — Vgl. गङ्गाधर.

गङ्गायात्रा (गङ्गा + यात्रा) f. eine Wallfahrt zur Gaṅgā, insbes. die eines Sterbenden WILS.

गङ्गालक्षरी (गङ्गा + लक्षरी) f. Titel eines Werkes (Gaṅgā-Welle) Z. d. d. m. G. I, 201.

गङ्गावाक्यावली (गङ्गा + वाक्य-वाक्यावली) f. Titel eines jur. Werkes Verz. d. B. H. No. 1403.

गङ्गासागर (गङ्गा + सागर) m. der Ausfluss der Gaṅgā in's Meer HAUGHT. HARIV. LANGL. I, 310.

गङ्गासुत (गङ्गा + सुत) m. der Sohn der Gaṅgā, ein Bein. 1) Kārttikeja's H. 208. MBu. 3, 14642. — 2) Bhīshma's ÇKDR. WILS.

गङ्गाश्रद्ध (गङ्गा + श्रद्ध) m. N. pr. eines Tirtha MBu. 3, 7047. 7071. 13, 1720.

गङ्गािका f. demin. von गङ्गा VOP. 4, 8.

गङ्गािन् (von गङ्गा) m. N. pr. eines Nāga HIUEN-TSANG I, 133.

गङ्गाक wohl nur fehlerhaft für कङ्गाक Suçr. 1, 73, 4.

गङ्गाशर (गङ्गा + शर) m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 630. 687. — गङ्गाशरमहिम्न Verz. d. B. H. 147, b, 1.

गङ्गाश्रेय (गङ्गा + श्रेय) m. die Quelle der Gaṅgā, ein geheiligter Wallfahrtsort MBu. 3, 8043. HARIV. LANGL. I, 310.

गङ्गा m. 1) Baum TRIK. 2, 4, 2. H. 1114. Der Baum, der nicht gehen kann und daher घग्, नग्, घग्गङ्गा heisst, kann insofern auch als gehend (von गम्) gedacht werden, als die Wurzeln nach der Vorstellung der Inder seine Füße (पाद्) sind. — 2) the period (number of terms) of a progression COLEBR. Alg. 32. 231. — 3) pl. N. pr. eines Volkes (v. l. für कङ्गा und कन) VP. 192, N. 95.

गङ्गा s. गम्.

गङ्गा, गङ्गाति 1) brüllen DUĀTUP. 7, 72. जगन्गङ्गाः BHATT. 14, 5. Auch गङ्गाति DUĀTUP. 32, 105. Vgl. गङ्गा. — 2) trinken sein, rasen DUĀTUP. 7, 72. — Eine aus गज erschlossene Wurzel.

गज m. 1) Elephant AK. 2, 8, 2, 2. H. 1217. MED. ġ. 7. ABB. BR. in Ind. St. 1, 39. M. 8, 296. 11, 136. VIÇV. 4, 12. DAÇ. 1, 20. Suçr. 1, 79, 20. 193, 4. 204, 10. 2, 67, 4. ÇĀK. 32. 190. HIT. I, 43. 93. 181. VER. 28, 18. गज-वृद्धि Suçr. 1, 107, 10. ग्राम्यगजाः, वनगजाः N. 13, 7. गजपुंगव BUATR. 2, 26. गजापसद् PAÑKĀT. 80, 21. Am Ende eines adj. comp. f. या R. 2, 37, 7. गजा f. Elephantenweibchen BHĀG. P. 4, 6, 26. — 2) = दिग्गज Welt-elephant, daher symbol. Bezeichnung der Zahl Acht ÇRUT. 13. — 3) ein best. Maass MED. = 2 oder 1 3/4 Hasta ÇKDR. — 4) ein zum Aufbau eines Hauses besonders zugerichteter Platz (वास्तुनः स्थानभेदे) MED. a mound of earth sloping on both sides (in Gestalt eines Elefanten), on which a house may be erected, WILS. प्रस्तारि दैर्घ्यमानं तु स्वकृस्तेन तथा नैः। कृत्वा त्रिभ्रं गवैर्हृत्वा वास्तुस्थाननिर्णयणम् ॥ धनो धूमश्च सिंक्षश्च या वृषः खर एव च। गजः काकपदं चैव स्थानान्यष्टौ च वास्तुनः ॥ धनो किन्-

तिर्मर्यां च धूमे सिंहे जयः स्या च करोत्यनर्थम् । वृषे च भोगी जयणो खरे च
पुष्टिर्गजे वाकपदे विनाशः ॥ GJOT. im ÇKDR. — 5) eine zum Kochen von
Arzenei in der Erde gemachte Vertiefung von best. Umfange: कृत्तप्रमा-
णगती यः पुटः स तु गजाक्षयः । इत्थं चारुतिके कुण्डे पुटो वाराह उच्यते ॥
VAIDJAKAPRAJOGAMĀTA im ÇKDR. — 6, N. pr. eines Dieners des Sonnen-
gottes H. 103. Sch. eines von Çiva besiegtten Asura; daher गजामुहृद्
und गजामुर्द्धायन् Beinamen von Çiva H. 200 und Sch. — Vgl. गज.

गजकन्द (गज + क^०) m. ein best. Knollengewächs (कृस्तिकन्द) RĀGĀN.
im ÇKDR.

गजकन्या in der Stelle गजकन्या गजाश्चैव R. 2, 92, 32, wofür GORR. 2,
101, 35 गजयोधा (Streiter auf Elephanten) गजाश्चैव gelesen wird. Ist
vielleicht गजकन्यो (गजक = गज + नी) Elephantenführer zu lesen?

गजकर्ण (गज + कर्ण) m. N. pr. eines Jaksha MBu. 2, 397.

गजकूर्माशिन (गज - कूर्म + आशिन) m. der Verzehrter eines Elephanten
und einer Schildkröte, ein Bein. Gaṛuḍa's (vgl. MBu. 1, 1413) ÇARDAR.
im ÇKDR.

गजचिर्मटा (गज + चि^०) f. die Coloquinthen-Gurke (इन्द्रवारुणी) RAT-
NAM. im ÇKDR.

गजचिर्मट (गज + चि^०) 1) m. Cucumis Maderaspatanus TRIK. 2, 4, 37.
— 2) f. स्या eine andere Gurkenart (मकेन्द्रवारुणी) RĀGĀN. im ÇKDR.

गजच्छाया (गज + छाया) f. a portion of time proper for a Çrāddha
(so lange der von einem Elephanten geworfene Schatten die zur Ceri-
monie ausgewählte Stelle nicht verlässt?) WILS.

गजठक्का (गज + ठ^०) f. eine auf einem Elephanten ruhende grosse
Trommel HĀR. 204.

गजता (von गज) f. Elephantentrupp P. 4, 2, 43, Vārt. 1. AK. 2, 8, 2,
4. H. 1422.

गजतुरंगविलासित (गज - तु^० + वि^०) n. N. eines Metrums (s. स्रपभग-
जविलासित) COLERR. Misc. Ess. II, 162 (XI, 1).

गजत्व (von गज) n. der Zustand eines Elephanten BHĀG. P. 8, 4, 12.

1. गजदत्त (गज + दत्त) m. 1) Elephantenzahn, Elfenbein VARĀH. BRH.
78, 19. — 2) ein in die Mauer eingefügter Pflock (नागदत्त) ÇKDR. und
WILSON.

2. गजदत्त (wie eben) m. ein Bein. Gaṇeça's (mit Elephantenzähnen
versehen) ÇABDAR. im ÇKDR.

गजदत्तफला (गजदत्त + फल) f. eine Kürbissart (उङ्गरी) RĀGĀN. im
ÇKDR.

गजदत्तमय (von 1. गजदत्त) adj. f. ई aus Elfenbein gemacht MBu. 2,
1853. R. 5, 27, 11.

गजदान (गज + दान) n. der aus den Schläfen des Elephanten zur
Brunstzeit fließende Saft RĀGĀN. im ÇKDR.

गजनवी = غزنوی der Ghaznawide Kṣuṭīçay. 6, 3 v. u.

गजनासा (गज + ना^०) f. Rüssel des Elephanten: गजनासो R. 2, 30, 30.

गजपति (गज + पति) m. 1) Elephantenaufseher VJUTP. 95. — 2) ein
stattlicher, grosser Elephant. — 3) König WILS. Die letzte Bed. ist
vielleicht daraus entstanden, dass गजपति (neben अश्वपति, कृत्तपति und
नरपति) als alter König im Süden von Gāmhudvīpa aufgeführt wird,
HIORN-THSANG I, LXXV. LIA. II, 28.

गजादप (गज + पा^०) m. *Bignonia suaveolens* Roxb. (स्थली) BHĀVAPR.
im ÇKDR.

गजापिप्पली (गज + पि^०) f. *Scindapsus officinalis* Schott., eine klet-
ternde Pflanze, RATNAM. 47. Suçā. 2, 431, 8.

गजापुट (गज + पुट) m. = गज 5. VAIDJ. im ÇKDR.

गजापुर (गज + पुर) n. die nach dem Elephanten benannte Stadt, ein
anderer Name für कृस्तिनपुर (von कृस्तिन् Elephant und N. pr. des
Gründers der Stadt) MBu. 13, 7711. — Vgl. गजसाक्षय, गजाक्षय, वार-
णासाक्षय.

गजापुष्पी (गज + पुष्प) f. N. einer Blume: ततो गिरितटे ज्ञातामारुह्य
सुडुरासदात् । लक्ष्मणो गजापुष्पीं तो तस्य कण्ठे स सक्तवान् ॥ R. 4, 12, 46.
गजापुष्पमयी माला 45.

गजाप्रिया (गज + प्रिया) f. Weihrauchbaum, *Boswellia serrata* Stackh.
H. 1152.

गजबन्धनी (गज + बन्धन) f. ein Pfosten an dem ein Elephant ange-
bunden wird AK. 2, 8, 2, 11 (nach ÇKDR. COLERR. und Lois. Elephanten-
stall). TRIK. 2, 8, 39.

गजभक्त (गज + भ^०) m. *Ficus religiosa* Lin. (s. अश्वत्थ) RĀGĀN. im
ÇKDR.

गजभक्ता = गजभक्त्या ÇABDAR. im ÇKDR.

गजभक्त्या (गज - भक्त्य) f. Weihrauchbaum AK. 2, 4, 4, 11. — Vgl. गज-
प्रिया.

गजमाण्डन (गज + म^०) n. die am Elephanten angebrachten Verzierung-
en, insbes. mit Farben aufgetragene Striche am Kopfe HĀR. 204.

गजमाचल (गज + मा^०) m. Löwe HĀR. 82. — Vgl. करिमाचल.

गजमुक्ता (गज + मुक्ता) f. Perlen, die in den Erhöhungen auf der Stirn
des Elephanten (s. कुम्भ) anzutreffen sein sollen; vgl. STENZLER ZU KU-
MĀRAS. 1, 5 und गजमौक्तिक.

गजमुख (गज + मुख) m. ein Bein. Gaṇeça's VARĀH. BRH. 58, 58.

गजमोहन (गज + मोहन) m. Löwe ÇARDAR. im ÇKDR. Nach WILS. auch
गजमोचन.

गजमौक्तिक (गज + मौ^०) n. = गजमुक्ता KIR. 12, 41; vgl. AGASTJA beim
Schol.

गजवदन (गज + व^०) m. ein Bein. Gaṇeça's (ein Elephantengesicht
habend) HALĀJ. im ÇKDR.

गजवत् (von गज) adj. mit Elephanten versehen: गजवती चमू: RAGH.
9, 10.

गजवल्गुभा (गज^० + व^०) f. N. zweier Pflanzen: der Weihrauchbaum
und = गिरिकदली RĀGĀN. im ÇKDR.

गजवीथि (गज + वी^०) f. Elephantenbahn, so heisst derjenige Theil
der Mondbahn, welcher die Sternbilder Rohiṇī, Mṛgaçiras und Ār-
drā, nach Andern die Sternbilder Punnarvasu, Tishja und Āçleshā
umfasst, VARĀH. BRH. 9, 1, 2. VP. 226, N. 1.

गजव्रज (गज + व्रज) 1) adj. wie ein Elephant gehend. — 2) n. a) Ele-
phantengang. — b) Elephantentrupp WILS.

गजशिला (गज + शि^०) f. das Studium des Elephanten: तथैव गजशि-
लायां नीतिशास्त्रेषु पारगाः MBu. 1, 4355.

गजशिरम् (गज + शि^०) m. N. pr. eines Dānava HĀRIV. 12934.

- गजशीर्ष (गज + शीर्ष) m. N. pr. eines Nāga VjUTP. 87.
- गजसाहय (गज + साहय) n. = गजपुर ÇABDAR. im ÇKDR. MBu. 3, 9. 1348. KATHAS. 13, 6.
- गजस्कन्ध (गज + स्कन्ध) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 12934.
- गजाव्य (गज + आव्य) ni. N. einer Pflanze, *Cassia alata* oder *Tora Lin.* (चक्रमर्द), RĀĠAN. im ÇKDR.
- गजाग्रणी (गज + अग्रणी) m. der Ausgezeichnetste unter den Elephanten. ein Bein. von Airāvata, dem Elephanten Indra's, ÇABDAR. im ÇKDR.
- गजानीव (गज + आनीव) m. Elephantenwächter, Elephantenführer H. 762.
- गजाण्ड (गज + आण्ड) n. Möhre, gelbe Rübe (पिण्डमूल) RĀĠAN. im ÇKDR.
- गजादन (गज + घदन) v. l. für गजाशन ÇKDR.
- गजादिनामा (गज - आदि + नामन्) f. = गजापिप्यली Suçr. 2, 109, 20. Man hätte eher °नाम्नी erwartet.
- गजाध्यक्ष (गज + अध्याक्ष) m. Elephantenaufseher PAÑĪAT. 156, 18. VA-śĪU. Bṛu. 85, 34. 89, 4.
- गजानन (गज + आनन) m. ein Bein. Gaṇeça's AK. 1, 1, 34. — Vgl. गजवदन.
- गजारि (गज + अरि) m. 1) Lince (Feind des Elephanten). — 2) eine best. Pflanze HAṆḌĀKĀNDRA im ÇKDR.
- गजाशन (गज + अशन) 1) m. *Ficus religiosa* Lin. (s. अश्वत्थ) RATNAM. 190. — 2) f. आ a) *Boswellia serrata* Stackh., Weihrauchbaum RATNAM. im ÇKDR. Suçr. 2, 442, 7. — b) Hanf (मङ्गल) ÇABDĀK. im ÇKDR. — c) Lotuswurzel RATNAM. im ÇKDR.
- गजामुरुहेपिन् (गज - अमुर + हेपिन्) m. der Feind des Asura Gaḡa, ein Bein. Çiva's H. 200, Sch. गजामुरुद् (गज + अमु) dass. H. 200.
- गजास्य (गज + आस्य) m. ein Bein. Gaṇeça's H. 207. — Vgl. गजवदन, गजानन.
- गजाक्ष (गज + आक्ष) 1) n. = गजपुर TRIK. 2, 1, 13. MED. b. 10. — 2) f. आ = गजापिप्यली MED. RATNAM. 47.
- गजाक्षय (गज + आक्षय) n. = गजपुर H. 978. ÇABDAR. im ÇKDR. MBu. 3, 279. BĀĠG. P. 4, 13, 38. m. pl. die Einwohner von Hāstīnāpura VAŚĪU. Bṛu. 14, 4.
- गजेक्षण (गज + ईक्षण) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 12934.
- गजेन्द्र (गज + इन्द्र) m. ein stattlicher, grosser Elephant MBu. 1, 3936. N. 12, 40. ÇĀRṅĀBAT. 7. AK. 3, 4, 25, 170. गजेन्द्रमेक्षण (aus dem MBu.) Verz. d. Pet. II. No. 14. गजेन्द्रकर्ण ein Bein. Çiva's MBu. 12, 10354.
- गजेष्टा (गज + इष्टा) f. *Batatas paniculata* Chois. (विदारी) RĀĠAN. im ÇKDR.
- गजेदर (गज + उदर) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 12934.
- गजेयणा (गज + उ) f. = गजापिप्यली RĀĠAN. im ÇKDR.
- गज्ज्, गज्जति einen best. Ton von sich geben DuĪTUP. 7, 73.
- गज्ज 1) گنج, Schatzkammer, m. H. an. 2, 69. m. n. MED. g. 8. द्वितीयं चलगज्जिष्यं कर्मस्थानमपि व्यधात् । उपयुक्तं प्रयाणेषु गज्जे दूरस्थिते निजे ॥ RĀĠA-TAR. 4, 588. — 2) Mine. m. H. an. f. (गज्जा) TRIK. 3, 3, 82. H. 1036. MED. — 3) m. eine Hürde für Kühe Hār. 168. — 4) m. a mart,

a place where grain, etc. is stored for sale WILS. — 5) m. Verachtung H. an. MED. Vgl. गज्जन. — 6) f. (गज्जा) Schenke AK. 2, 2, 7. TRIK. H. 1001. H. an. MED. — 7) f. ein Geschirr, aus dem berausende Getränke getrunken werden, ÇABDAR. im ÇKDR. — 8) f. = पामरसन्न ÇABDAR. a hut, a hovel, the abode of low people WILS. — 9) f. *Abrus precatorius* Lin. WILS. mit Verweisung auf Hār. 140, wo aber die gedr. Ausg. गु-ज्जा hat. — Vgl. गगणगज्ज, धर्मगज्ज.

गज्जन adj. verachtend (vgl. गज्ज 3.), so v. a. besiegend, übertreffend: कालियवियधर्गज्जन GĪT. I, 19. स्थलकमलगज्जन (चरणद्वय) 10, 7. अलिकुलगज्जनमज्जनकम् 12, 19. नेत्रे खज्जनगज्जने SĪB. D. 41, 12. — TRIK. 3, 3, 236 falsche Lesart für गज्जन; vgl. v. l. zu HIT. 1, 122 mit VET. 14, 12.

गज्जवर RĀĠA-TAR. 3, 176 nach BENFEV. = گنجور Schatzmeister, nach TROVEB: trésorerie royale. Wir geben der ersten Erkl. den Vorzug.

गज्जाकिनी (गु?) f. ein Präparat von Hanf (?) DuĪRTAS. 95, 8.

गज्जिका (von गज्जा) f. Schenke ÇABDAR. im ÇKDR.

गज्, गजति fließen DuĪTUP. 19, 15. — गजति verhüllen (vgl. गज 2.) 35, 84, g.

गज m. 1) eine Art Goldforelle H. an. 2, 115. MED. d. 9. Vgl. गजक. — 2) Hülle, Schirm (व्यवधान); vgl. गज्. — 3) Graben ÇABDAR. im ÇKDR. — 4) Hinderniss H. an. MED. — 5) N. pr. einer Gegend RĀĠAN. u. d. W. गजलवणा, ÇKDR.

गजक m. = गज 1. AK. 1, 2, 3, 17. H. 1345.

गजदेश (गज - देश + ञ) n. eine Art Salz RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. गजलवणा, गजोत्थ.

गजयत्त m. Wolke Uṅ. 3, 127. गजयितु (vgl. गर्दयितु) dass. H. c. 26. — Vgl. गज्, गजेर्.

गजलवणा (गज + ल) n. eine Art Salz, welches in Gaḡa (= Sañvara) gefunden wird, RĀĠAN. im ÇKDR.

गजि m. 1) ein junger Stier (वत्सतर) RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) ein träger Ochs: गुणानामेव दैरात्म्यादुरि धुर्यो नियुज्यते । असंज्ञातकिणस्कन्धः सुखं स्वपिति गौर्गजिः ॥ KĀVJAPR. im ÇKDR.

गजु m. AK. 3, 6, 2, 18. 1) Auswuchs am Halse u. s. w. P. 2, 2, 35, Vārtt. 3. गजुं चिनयति P. 4, 3, 37, Sch. Kropf BHAR. zu AK. ÇKDR. — 2) Buckel BHAR. II. 466. an. 2, 115. MED. d. 9. — 3) ein Buckliger H. an. MED. — 4) Wurfspiess (शल्यास्त्र) ÇABDAR. im ÇKDR. — 5) Regenwurm (vgl. गु-एडूवद्) TRIK. 1, 2, 27. — 6) Wassertopf (vgl. गुडुका, गुडुका) WILS. — 7) ein Auswuchs in einem Gedicht, eine unverhältnismässige Ausdehnung (?वि-धमग्रन्थि) ÇKDR. mit folg. Beleg: यथा काव्यप्रकाशे तदेतत्काव्यात्तर्गु-भूतमिति नास्य भेदलक्षणं कृत्यमित्यत्र तर्गुकाकारः ॥ — Vgl. अर्त्तर्गु, गण्ट, गुट.

गजुक m. 1) Wassertopf (vgl. गुडुका). — 2) Fingerring WILS. — 3) N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69.

गजुकण्ट (गजु + काण्ट) adj. einen Auswuchs am Halse habend, mit einem Kropfe behaftet P. 2, 2, 35, Vārtt. 3, Sch.

गजुर् (von गजु) adj. bucklig ÇABDAR. im ÇKDR.

गजुल (wie eben) adj. gaṇa सिद्धमादि P. 5, 2, 97. gaṇa ब्राह्मणादि zu 1, 124. f. ई gaṇa गौरादि zu 4, 1, 41. kann im comp. vorangehen oder folgen gaṇa कटारादि zu 2, 2, 38. bucklig AK. 2, 6, 1, 48. H. 453.

गडुशिरम् (गडु + शि^०) adj. am Kopfe einen Auswuchs habend P. 2, 2, 35, Vārt. 3, Sch.

गडुर् m. Wolke U. 9, 58. — Vgl. गडुपत्त.

गडुत्थ (गडु + उत्थ) n. eine Art Salz RĀGAS. im ÇKDR. — Vgl. गडुशिरम्, गडुलवणा.

गडुल m. 1) roher Zucker U. 9, 66. — 2) Mundvoll, Bissen H. 423. — Vgl. गण्डाल.

गडुलिका f. N. pr. eines best. rasch fließenden Flusses, dessen Lauf und Ursprung unbekannt sind (अज्ञातप्रवाहगममूला धारावाही नदीविशेषः); nach Anderen: ein einer Heerde vorangehendes Mutterschaf MAHEÇVARA ZU KĀVJAPR. ÇKDR. गडुलिका Schaf HAUGHTON.

गडुका m. eine Art Wassergeschirr (अलपात्रविशेष) ÇABDAR. im ÇKDR. Auch गडुक m. ebend. — Vgl. गडु, गडुका.

गण^३ m. am Ende eines adj. comp. f. ऋ MBu. 3, 16608. R. 2, 41, 18, 5, 51, 1. 1) Schaar, Reihe (von Lebendigem und Leblosem); Gefolge, Anhang AK. 2, 3, 40, 3, 4, 13, 48. H. 1411. an. 2, 138. MED. 9, 9. मरुतं गणम् RV. 4, 14, 3, 64, 12. VS. 18, 45. देवानाम् RV. 4, 33, 3. गणानां गणयन्तिम् 2, 23, 1, 4, 30, 5. VS. 23, 19. ब्रह्मकृता गणान् RV. 7, 9, 5, 3, 32, 2. मरुतो गणानामधिपतयः TS. 3, 4, 3, 1. ऋक्सामादत्रिं मुच्यते गणान् RV. 4, 117, 3, 6, 36, 5. ÇAT. Br. 14, 3, 1, 10. PĀR. GRU. 2, 10. चारुये गणे RV. 8, 46, 3 1. व्रातं व्रातं गणं गणम् 3, 26, 6, 5, 33, 11. यच्चिद्धि ते गणा इमे हृदयन्ति मधत्तये 79, 5. अर्धो कुतो यत्र गणं विश्वस्याचोवशन्मतिम् 9, 32, 3. सेनानीर्महत्तो गणस्य 10, 34, 12. AV. 6, 118, 1. गणान्ने तर्पयत गणा मे मा वि तर्पन् TS. 3, 1, 8, 1. माथ्यानां च गणं सूहम् M. 1, 22. पितृणां च पृथग्गणाः 37, 3, 194, 200. दुर्जयो नाम दानवगणः ÇĀK. 93, 4. सह सर्वैः सुरगणैः R. 1, 60, 16, 63, 17. देवार्थं 1, 53. मुनि 36, 20. सखी 1, 23, 26, 14. अरि 12, 34, 94. हरिगणेश्वर (सुग्रीव) R. 5, 91, 1. गुणि 1 PĀNĀT. Pr. 7. त्रस्तरतो गणां पुरीम् R. 5, 31, 1. (महो) सनागयोधाश्चगणा 2, 41, 18. नानामगणगणकीर्णा 1, 31, 23. N. 1, 22, 12, 1, 2. वनस्पति 1, 32, 5. ज्योतिर्गणान् M. 4, 142. Hit. Pr. 16. विद्युद्गणोपम R. 4, 74, 18. सूत्रे मणिगणा इव BUAG. 7, 7. हृन्दसाम् ÇAT. Br. 10, 3, 4, 9. अरुण्ये अनुवाक्ये गणः TBR. 1, 7, 2, 3. ऋगणाः ÇĀNĀ. ÇR. 1, 1, 18, 22, 24. वर्षगण KĀND. U. 4, 4, 5. संवत्सरगणान्वहन् R. 1, 44, 12. M. 12, 34. कामजो दशको गणाः (नृगया u. s. w.), क्रौधजो ऽपि गणो ऽष्टकः (पैत्रुन्य u. s. w.) 7, 47 — 51, 2, 92. MBu. 13, 157. SĀMĀJAB. 22, 24. दोष 1 PĀNĀT. 1, 203. रूपद्विगण 1 ad Hit. 12, 13. निशा 1 H. 143. Steht NAIGR. 1, 11 unter den N. für वाच् als Reihe von Liedern, Sprüchen; vgl. 7. — 2) Schaarengottheiten; göttliche Wesen untergeordneter Art, welche in der Regel nicht einzeln, sondern nur in Schaaren auftreten; insbes. Çiva's Gefolge, welches unter der unmittelbaren Herrschaft von Gaṇeça steht, AK. 3, 4, 13, 48. H. 201, 289. H. an. MED. तापसा यत्सो विप्रा ये च वैमानिका गणाः M. 12, 48. विनायको कर्मविभ्रसिद्धयं विनियोत्रितः । गणानामधिपत्ये च रुद्रेण ब्रह्मणा तत्रा ॥ JĀG. 1, 270. उमासहयो देवेशो गणैश्च बहुभिर्वृतः R. 5, 89, 7, 10. PĀNĀT. Pr. 1. MBu. 34, 36. KATHĀS. 1, 47. LALIT. 241. Ganz im Widerspruch mit seiner ursprünglichen Bed. bezeichnet गणम् auch das einzelne Individuum im Gefolge von Çiva KATHĀS. 1, 57, 62, 7, 76, 114, 20, 175. RĀGAS-TAR. 3, 270. Nach ÇKDR. (nach dem MAHANIRVĀNATANTRA) und WILS. auch Name des Gaṇeça; vgl. गणदीना, गणदीतिन्. — 3) eine zur Verfolgung bestimmter

Zwecke zusammengetretene Anzahl von Menschen, Versammlung, Verein, Körperschaft: कुलानि ज्ञातीः श्रेणीश्च गणाञ्जनपदानापि । स्वधर्माच्चलितान्नाज्ञा विनीय स्थापयेत्पथि ॥ JĀG. 1, 360. गणद्रव्यं हरेयस्तु 2, 187. श्रेणैर्निगमपाषाणैर्गणानामव्ययं विधिः 192. M. 1, 118, 4, 64. गणानां चैव याज्ञकः (KULL.: = विनायकादिगणवागकृत्) 3, 164. गणान् 4, 209, 219. न गणस्याग्रतो गच्छेत्सिद्धे कार्ये समं फलम् । यदि कार्यविपत्तिः स्यान्मुखरस्तत्र हन्यते ॥ Hit. 1, 23. H. 899. Bei den Gaina die Rshi-Versammlungen des Arhant Vira (deren 9 angenommen werden) H. 31. a sect in philosophy or religion WILS. — 4) eine kleinere Heeresabtheilung, = 3 Gulma oder 27 Wagen, 27 Elephanten, 81 Pferde und 135 Fussoldaten MBu. 1, 291. AK. 2, 8, 2, 49. H. an. MED. — 5) eine Gruppe von Mondhäusern, deren drei angenommen werden: die menschliche, die göttliche und die der Rakshas ÇKDR. (इति पारिभाषिकम्) und WILS. — 6) in der Arithm. Zahl 11. an. MED. — 7) Versfuss ÇRUT. (Br.) 5. Vgl. गणच्छन्दस्. — 8) in der Gr. eine Reihe von Wurzeln oder Wörtern, welche unter eine und dieselbe Regel fallen; den Namen erhält ein solcher gaṇa nach dem ersten Worte. Vop. 1, 9. — 9) ein best. Parfum (गणकासक, चौर, चाण्डा) MED. — 10) N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 944. — Vgl. अर्कगण, देव, मरुद्गण, मन्त्र, विद्, वृष, स, सप्त, सर्व.

गणक (von गण) 1) adj. um eine grosse Summe erstanden P. 5, 1, 22, Sch. — 2) m. Rechner, Berechner: कश्चिच्चायव्यये युक्ताः सर्वे गणकलेखकाः । अनुतिष्ठन्ति पूर्वह्नि नित्यमायव्ययं तत्र ॥ MBu. 2, 206. गणका लेखकास्तथा 13, 417. — 3) m. Astrolog AK. 2, 8, 1, 14. H. 482. an. 3, 35. MED. k. 79. VS. 30, 20. R. 4, 12, 7. KATHĀS. 12, 13. गणकी f. die Frau eines Astrologen P. 4, 1, 48, Sch. ÇĀTĀDH. im ÇKDR. — 4) m. eine best. Gruppe von acht Sternen: ताराः पुञ्जनिकाशा गणका नाम प्रज्ञापतेरष्टौ VARĀH. BĀH. 11, 25. — Vgl. गणय्.

गणकर्मन् (गण + क^०) u. ein gemeinschaftliches heiliges Werk KĀUC. 139. — Vgl. गणयत्.

गणकार (गण + कार) m. 1) ein Zusammensteller von grammatischen Gaṇa (s. गण 8) KĀTANTRAVR. im ÇKDR. — 2) ein Bein. Bhīmaśeṇa's ÇABDAR. im ÇKDR.

गणकारि (गण + कारि oder गणक + अरि) m. N. pr. eines Mannes gaṇa कुर्वदि zu P. 4, 1, 151. — Vgl. गणगारि.

गणकत्वम् (गण + क^०) adv. eine ganze Reihe von Malen Vop. 7, 70. गणगति (गण + गति) f. eine best. grosse Zahl LĀLIT. 141. — Vgl. गणनागति.

गणगिन् s. वीणागणगिन् । गणचक्रक (गण + चक्र) n. ein gemeinschaftliches Mahl tugendhafter (dharma) Männer TRIK. 3, 2, 5.

गणच्छन्दस् (गण 7. + छन्दस्) n. ein nach Versfüssen gemessenes Metrum COLERA. Misc. Ess. II. 72, 78.

गणता (von गण) f. 1) das einen-Haufen-Bilden. — 2) das zu-einer-Partei-Gehören ÇKDR. — Nach Wilson ausser 2 noch: classification; multitude, assemblage; arithmetic.

गणतिर्व (wie eben) adj. eine Schaar —, eine Versammlung bildend P. 5, 2, 52. Vop. 7, 42.

गणत्र (wie eben) n. 1) *das einen-Haufen-Bilden* KAUC. 24. Hier lautet der dat. zwar $\circ$ त्रयै, aber durch jene ganze Formel gehen des Gleichklanges wegen weibliche Endungen auch an masc., z. B. सकृन्मपोषयै. — 2) *das Amt eines Dieners von Āiva*: तद्गणत्रं मया कृतम् KATHĀS. 7, 110.

गणदास (गण + दास) m. N. pr. eines Tanzlehrers MĀLAV. 6, 1 v. u.

गणदीना (गण + दीना) f. 1) *Vorbereitungen zu einem Opfer für eine Körperschaft* WILS. — 2) *Vorbereitungen zu einem Opfer für Gaṇeṣa* MAHĀNĪRVĀNĀTANTRA im ĀKDR. unter गण.

गणदीनिन् (von गणदीना) adj. 1) *der ein Opfer für eine Körperschaft unternimmt* JĀG. 1, 164. — 2) *der ein Opfer für Gaṇeṣa unternimmt* ĀKDR. WILS.

गणदेवता (गण + दे $\circ$) f. pl. *Schaarengottheiten; Gottheiten, welche in der Regel nicht einzeln, sondern in Schaaren auftreten*; hierher gehören nach AK. 1, 1, 5 die Ādilja, Viṣva, Vasu, Tushita, Ābhāsvara, Anila, Mahārāgika, Sādhja und Rudra; vgl. H. ५. 3. fgg.

गणद्वीप (गण + द्वीप) m. *Inselgruppe* oder N. pr. einer Insel: सुवर्णाद्वीपके चैव गणद्वीपम् R. 4, 40, 33.

गणधर (गण + धर) m. *Vorstand einer Versammlung*; bei den Āina *Vorstand einer Ṛshi-Versammlung des Arhant Vira* H. 31.

गणन (von गण्य) n. und गणना f. 1) *das Zählen, Berechnen, Berechnung*: क्रिया-यावत्तिगणने P. 5, 4, 17. मतो गणने ad Hit. Pr. 14. गणनगणनारम्भे PAṆKĀT. Pr. 7. Gewöhnlich f.: नवैव योगो गणनमिति शश्वत् MBu. 3, 10666. दिवसगणनात्परम MEGH. 10, 85. AMAR. 64. PRAB. 111, 11. तत्रियात्तकरणैकविंशतिर्याज्ञप्र्यगणनामिबोद्धकन् RAGH. 11, 66. PAṆKĀT. 11, 148. — 2) f. *das Hinzuzählen, Beizählen*: घनगणना *das Beizählen zu den Unsterblichen* RAGH. 8, 94. *मुन्यगणनाभावात् weil sie nicht zu den Menschen gezählt werden* RATNAM. 27, 7. — 3) f. *das Dafürhalten, Annahme*: अयं नित्रः परा वेति गणना लघुचेतसाम् Hit. 1, 64. स्वदेशो देशान्तरमिति नयं गणना त्रिदग्धस्य पुरुषस्य DAṢAK. in BENF. CHR. 188, 9. — 4) *das Berücksichtigen, Achten auf Etwas* PRAB. 12, 13.

गणनामति (ग $\circ$ + गति) f. *eine best. grosse Zahl* VJUTP. 184. — Vgl. गणगति.

गणनाय (गण + नाय) m. 1) ein Bein. Āiva's H. 199, Sch. — 2) *der Gott Gaṇeṣa* ĀBDAK. im ĀKDR. VET. 1, 1. Verz. d. B. H. 136, a, nll.

गणनायति (ग $\circ$ + यति) m. 1) *Rechenmeister* VJUTP. 93. — 2) *der Herr der klugen Berechnung*, ein Bein. Gaṇeṣa's RĀGA-TAR. 3, 26.

गणनामहामात्र (ग $\circ$ + म $\circ$) m. *Finanzminister* VJUTP. 93.

गणनायक (गण + नायक) 1) m. a) *der Führer des Gefolges eines Gottes*: देवपतयः स्वैः स्वैर्गणनायकैः BUḌG. P. 5, 17, 13. — b) *der Führer des Gefolges von Āiva, der Gott Gaṇeṣa*: लेखिका भारतस्यास्य भव त्वं गणनायक MBu. 1, 77. — c) *Vorstand einer Versammlung* VARĀH. BRH. 13, 15. — 2) f. $\circ$ नायिका ein Beinamen der Durgā TAR. 1, 1, 52. II. ५. 31 ($\circ$ नायका).

गणनीय (von गण्य) adj. *zählbar, berechenbar* AK. 3, 2, 14. — Vgl. गण्य.

गणपति (गण + पति) m. gaṇa अश्वपति zu P. 4, 1, 84. 1) *Schaarführer, Oberster des Haufens* VS. 16, 25. 22, 30. 23, 19. Brhaspati RV. 2,

23, 1. Indra 10, 112, 9. Āiva H. 197, Sch. *der Gott Gaṇeṣa* HALĀJ. im ĀKDR. PAṆKĀT. 1, 173. महा $\circ$ JĀG. 1, 293. गणपत्युपनिषद् Ind. St. 2, 33. — 2) N. pr. eines Königs LIA. II, 932. — 3) N. pr. eines Scholiasten zur KĀURAPANĒĀKIKĀ. — गणपतिनाय N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 824. — Vgl. गणनायक.

गणपर्वत (गण + पर्वत) m. *der Berg von Āiva's Gefolge*, ein Bein. des Kailāsa TRIK. 2, 3, 1. — Vgl. गणाचल.

गणपाठ (गण 8. + पाठ) m. *eine Sammlung von Reihen von Wörtern, welche unter eine grammatische Regel fallen*, COLEBR. Misc. Ess. II, 8. 43. P. 1, 1, 34, Sch.

गणपाद् (गण + पाद्) m. gaṇa युक्तरिष्वादि zu P. 6, 2, 81.

गणपीठक (गण + पी $\circ$) n. *Brust* (woher?) ĀBDAK. im ĀKDR.

गणपुंगव (गण + पुं $\circ$) m. *Vorstand einer Versammlung* VARĀH. BRH. 4, 24.

गणपुत्र्य (गण + पुत्र्य) m. dass. VARĀH. BRH. 16, 33.

गणपूर्व (गण + पूर्व) adj. *der eine Schaar von Vorältern* (aufzuzählen) hat MBu. 13, 1591.

गणप्रमुख (गण + प्र $\circ$) m. *Vorstand einer Versammlung* VJUTP. 144.

गणभर्तृ (गण + भ $\circ$) m. *Herr der Schaaren*, ein Bein. Āiva's KIA. 5, 42.

गणभोजन (गण + भो $\circ$) n. *das Essen in Gemeinschaft*, verboten VJUTP. 194.

गणमुच्य (गण + मु $\circ$) m. *Vorstand einer Versammlung* VARĀH. BRH. 13, 17. 17, 25.

गण्य (von गण), गणयति (ep. auch med.) DAṢAK. 33, 3; अज्ञीगणत् und अज्ञगणत् P. 7, 4, 97. Vop. 17, 4. 1) *zusammenzählen, zählen, aufzählen, berechnen* (zu einer Reihe verbinden): पदानि गणयन्गच्छ स्वानि नैषध कानिचित् MBu. 3, 2618. SĀV. 4, 2. VARĀH. BRH. 93, 12. KUMĀRAS. 6, 84. ĀK. 139. BUḌG. P. 5, 26, 7. Git. 2, 10. P. 1, 3, 67, Sch. गणयस्व MBu. 3, 2829. fg. गणयित्वा 2831. VET. 2, 19. तथा गणयितुं शक्या गणयते न दत्तिणाः MBu. 3, 8539. पृथग्गणयितुम् besonders aufzählen MAMUS. in Ind. St. 1, 13. वनवासाय रामस्य पञ्चरात्रो ऽयं गणयते R. 2, 62, 17. *berechnen* so v. a. *im Wertke gleich halten für* (instr.): सोऽहं न गणयाम्येनोस्तृणेनापि MBu. 2, 1552. — गणित a) adj. *zusammengezählt, berechnet, angeschlagen auf* AK. 3, 2, 14. तथा च गणितः कालः शोभते स भविष्यति MBu. 3, 2768. शतेन निष्कं गणितं सकृन्नेष च संमितम् 13, 4439. पञ्चाशत्कोटिगणितस्य भूगोलस्य BUḌG. P. 5, 20, 38. तेन कठिनीमाद्यं गणितमुक्तं च (astrol.) VET. 37, 8. — b) n. α) *das Rechnen, Berechnung, Rechenkunst*: संख्यगणिततत्त्वैः MBu. 1, 293. MĀKĀ. 1, 15. KATHĀS. 6, 32. VARĀH. BRH. 11, 2. $\circ$ पटु 15, 12. $\circ$ प्रसाधक 16, 18. $\circ$ चिद् 19, 10. $\circ$ चिर्वर्जित 43, 101 (99). Insbes. heisst so *der astronomische (astrologische) Theil eines ĀJOTIYĀSTRA* (jedoch mit Ausschluss der Nativitätslehre) 1, 9, 2, 7, 21 (20). 5, 15. Vgl. पाटीगणत्, रेखा $\circ$, वीन $\circ$. — β) *the sum of a progression* COLEBR. Alg. 32. *Summe überh.* 70. — 2) *zählen zu* (loc.), *rechnen zu*: वृक्षपतिश्च भगवानादित्येव गणयते MBu. 1, 2603. अगणयतामरेषु DAṢAK. 181, 3. — 3) *für Etwas ansehen, halten*: नयनविषयमपि विशलयतल्पम् । गणयति विहितकृताश्विकल्पम् । Git. 4, 15. भगवतो मयवतो ऽपि भाग्यवत्तमात्मानमज्ञीगणत् DAṢAK. 123, 13. परिवर्तिनि सं-

सारे मृते वा को न ज्ञायते । ज्ञातस्तु गणयते सो ऽत्र यः स्युरेच्च श्रियाधिकः ॥
 PAÑKĀT. I, 33. त्वया विना सुखमेतावदज्ञस्य गणयताम् RAGH. 8, 68. 11, 75.
 — 4) Jmd (loc.) *Etwas zuschreiben*: ज्ञायं क्रीमति गणयते BHARTṢ. 2, 44.
 — 5) *auf Etwas achten, Rücksicht nehmen*: तमेव गणयच्छेकं विरात्रे
 प्रत्यवुद्यत MBH. 13, 4333. 14, 2769. तो भक्तिमेवागणयत् RAGH. 5, 20. त-
 द्वादि वाजी भवति तदा खलीनं गणयति PAÑKĀT. 258, 21. BUĀG. P. 5, 8, 30.
 DAÇAK. in BENF. Chr. 181, 24. Sehr häufig mit einer Neg. *auf Jmd oder*
Etwas keinen Werth legen, keine Rücksicht nehmen, Etwas unbeachtet
lassen: न हि तं गणयाम्यहम् MBH. 1, 3290. देवान् गणयत्येते 3, 1894.
 R. 3, 28, 3. ÇĀNTIÇ. 1, 10. VID. 61. पितामहवैरात्सिक्तो ऽगणयन्न हि किं
 च न R. 4, 10, 4. मृत्युं न गणयति च 6, 103, 6. SUÇR. 4, 109, 1. MRĀKĪ. 75, 7.
 BHARTṢ. 2, 9, 79. ÇĀK. 94. 160. PAÑKĀT. I, 443. HIT. II, 133. SĀN. D. 18, 13.
 34, 22. BHARTṢ. 2, 53. 13, 5. 45. प्रणयमगणयित्वा मम VIKR. 90. न गणये
 तत् BUĀG. P. 4, 7, 29. अगणय्य तत् 15. केलनं न गणय्य नः 3, 24, 29. —
 CAUS. गणयति गणः स्वयमेव *die Schaar zählt sich selbst* P. 1, 3, 67, Sch.
 — अग्नि *hoch anschlagen, hoch erheben, hoch preisen*: को वीर्याण्य-
 धिगणयित्सहस्रजिह्वः BUĀG. P. 5, 23, 12 (BURNOUR: énumérer). तन्महानु-
 भावाभ्युदयो ऽधिगणयताम् 1, 5, 21.
 — अनु *durchzählen, vgl. अनुगणितान्*.
 — अत्र *keine Rücksicht auf Jmd oder Etwas nehmen*: कुम्भपातमात्र-
 गतजीवितं तं नकुलं तत्रैवावगणय्य यावत्स्वगृहं प्रविशति u. s. w. PAÑ-
 KĀT. 239, 2. अत्रगणितखलीनाकार्यण 238, 21. अत्रगणित *verachtet* AK.
 3, 2, 56. H. 1479. — Vgl. अत्रगणन und अत्रगण MBH. 3, 4057, wofür aber
 in derselben Verbindung 13, 5207 अत्रगुण gelesen wird.
 — परि 1) *überzählen, durchzählen*: परिगण्य (gegen P. 6, 4, 56) चिरा-
 त्प्रददाति बहु SUÇR. 1, 334, 8. अपरिगणितगुणगण ईश्वरे BUĀG. P. 6, 9, 35.
 — 2) *erwägen, bedenken* MEGH. 5.
 — प्र *berechnen*: ततः प्रगणयामासुः कस्य वारो ऽय भोजने MBH. 1,
 608. प्रगणय्य गतः P. 6, 4, 56, Sch.
 — वि 1) *ausrechnen, berechnen*: रोम्णां कोद्यस्तु पञ्चाशच्चतस्रः कोद्य
 एव च u. s. w. विगणयते JĀGĪ. 3, 104. अष्टादश हि वर्षाणि मम जन्म वि-
 गणयते Einschaltung nach R. 3, 53, 11. — 2) *erwägen, bedenken, in Be-*
trachtung ziehen: तत्तद्विगणयन् MBH. 3, 2361. विगणयन्नाज्ञा मनसा 2877.
 तोस्तान्विगणयन्नर्थान् SĀY. 6, 20 (MBH. 3, 16878: सर्वान् st. अर्थान्, woher
magni aestimare bei WEST.). एवं यथावद्विगणय्य बुद्ध्या R. 3, 44, 31. MRĀKĪ.
 13, 14. MEGH. 104. 108. BUĀG. P. 3, 15, 48. — 3) *für Etwas halten, anse-*
hen: अद्भुतवर्तिनीं मिद्धिं राजान्विगणयत्तमनः RAGH. 1, 87. दृढनिश्चयो
 विगणयन् ज्ञातिस्मरो तो मुताम् KATVĀS. 24, 231. — 4) *hintansetzen, nicht*
beachten: किमपि विगणयतो बुद्धिमत्तः सकृत्ते PAÑKĀT. III, 40. तद्विगणय्य
 BUĀG. P. 3, 18, 1. वृकानमुत्पूषो विगणय्य 4, 29, 53.
 गणायज्ञ (गण + यज्ञ) m. so v. a. गणकर्मन् KĀTJ. ÇR. 22, 11, 12. 25, 13,
 29. Sch. zu 1, 8, 32. 2, 1, 3. 2, 8.
 गणायग (गण + याग) m. *Verehrung der Schaarengottheiten* VARĪB.
 BṢH. 2, d (Bl. 2, a).
 गणारत्नमेकादधि (गण - रत्न + म^०) m. *der grosse Ocean, in welchem*
die Gaṇa die Perlen bilden, Titel einer Sammlung grammat. Gaṇa
 (s. गण 8.) BOEHTL., Einl. zu P. xxxix fgg.
 गणाराज्य (गण + राज^०) n. N. eines Reiches in Dakṣiṇāpātha VA-

RĀB. BṢH. 14, 14.

गणारात्र (गण + रात्रि) *eine Reihe von Nächten*, n. AK. 1, 1, 2, 6. m.
 H. 143 (nach dem Schol. auch n.).

गणारूप (गण + रूप) m. *Calotropis gigantea* (s. घर्क) AK. 2, 4, 2, 61.
 गणारूपक m. = राजार्क RĀGĀN., गणारूपिन् = श्रेतार्क RATNAM. im ÇKDR.

गणवत् (von गण) 1) adj. *in Reihen u. s. w. bestehend; mit einem*
Anhang versehen: गणवती याज्ञानुवाक्यै भवतः सन्नतिरेवैनं गणवत्तं क-
 रोति TS. 2, 3, 2, 5. TBR. 2, 4, 6, 12. — 2) गणवती f. N. pr. der Mutter
 von Divodāsa oder Dhanvantari, der daher den Bein. गणवतीमुत्त
 führt TRIS. 2, 7, 22.

गणवृत्त (गण + वृत्त) n. *ein nach Versüssen gemessenes Metrum*
 COLEBR. Misc. Ess. II, 133.

गणशैस् (von गण) adv. P. 1, 1, 23. VOP. 7, 69. *Schaaren —, Reihen-*
weise TS. 2, 2, 11, 1. 5, 4, 2, 7. देवजातानि गणश आध्यायते ÇAT. BR. 14, 4,
 2, 24. ĀÇY. ÇR. 9, 9. गणश द्वास्मै विशं कल्पयति TBR. 1, 6, 2, 3. AN. 9,
 23. DAÇAK. in BENF. Chr. 183, 14.

गणश्री (गण + श्री) adj. *zu Schaaren sich verbindend, sich scharend,*
 die Maru RV. 1, 64, 9. 5, 60, 8. उदस्य शोचिरिस्वादीदियुषो व्यञ्जरम् ।
 तपुर्गन्धस्य सुयुतो गणश्रियः 8, 23, 4. VS. 22, 30.

गणकाम (गण + काम) m. *ein best. Parfum* (चाण्डा u. s. w.) RĀGĀN.
 im ÇKDR. Auch °कामक m. AK. 2, 4, 4, 16.

गणाग्रणी (गण + अग्रणी) m. *der Gott Gaṇeça* TRIS. 1, 1, 55.

गणाचल (गण + अचल) m. *ein Bein. des Berges Kailāsa* GAṬĀDE.
 im ÇKDR. — Vgl. गणाचल.

गणाचार्य (गण + आ^०) m. *Lehrer einer Schaar, Volkslehrer* BCAN. Lot.
 de la b. I. 437.

गणाधिप (गण + अधिप) m. 1) *ein Bein. Çiva's* HALĀ. im ÇKDR.
 — 2) *der Gott Gaṇeça* AK. 1, 1, 4, 33. — 3) *bei den Gāina: Vorstand*
einer Rshi-Versammlung des Arhant Vira H. 31.

गणाधिपति (गण + अधि^०) m. = गणार्धिप 1. u. 2. II. an. 5, 19. MED.
 I. 232. Çiva ÇIÇ. 9, 27.

गणान्न (गण + अन्न) n. *Speise, welche für einen Verein, eine Körper-*
schaft bereitet worden ist, M. 4, 209, 2, 19.

गणान्यतर (गण + अन्त्य^०) m. *Mitglied eines Vereins, einer Körper-*
schaft M. 3, 154.

गणि 1) m. *Kenner der heiligen Schriften und der Hilfswissenschaften*
 H. 78. 245, Sch. — 2) f. *das Rechnen* ÇKDR. und WILS. — Vgl. गण्य.

गणिका (von गण) f. 1) *Hure* AK. 2, 6, 1, 19. 1, 1, 2, 11. 2, 4, 1, 2. TRIS.
 3, 3, 19. H. 334. 532. an. 3, 35. MED. k. 79. MBH. 13, 2820. SUÇR. 2, 145,
 15. MRĀKĪ. 2, 4. 13, 14. DHŪRTAS. 70, 10. 89, 2. सलज्जा गणिका नष्टाः
 KĀN. 80. गणिकाः कामिनी चैव सर्वलोकास्य शिल्पिनः PAÑKĀT. I, 172.
 निश्चयं पुरुषं त्यजन्ति गणिकाः II, 102. शवं स्पृशन्ति मुनवा गणिका न तु
 निर्धनम् KATVĀS. 12, 92. गणिकान्न M. 4, 209, 219. JĀGĪ. 1, 161. — 2) *Ele-*
phantenweibchen H. Ç. 176. H. an. MED. GAṬĀDE. im ÇKDR. — 3) *Name*
versch. Pflanzen: a) Jasminum auriculatum AK. 2, 4, 2, 52. TRIS. H. an.
 MED. — b) *Aeschynomene Sesban* (तर्कारि) H. an. MED. — c) = गणि-
 कारिका ÇABDAR. im ÇKDR. — Nach WILS. auch: *counting, enumerating;*
 nach WILKINS' MS. bei HAUGHTON: *apprehension.*

गणिकायाद् (ग० + याद्) adj. *gāya* कृत्यादि zu P. 5, 4, 138.

गणिकारिका f. *Premna spinosa* AK. 2, 4, 2, 46. TAİK. 3, 3, 140. = vulg. गणियारी RATNAM. 5. = vulg. वटगणियारी ÇKDr.

गणिकारी f. eine best. der vorigen ähnliche Pflanze (vulg. गणियारी) RĀGAN. im ÇKDr.

गणित s. u. गणय्; गणितकौमुदी f. Titel eines Commentars zur Li-lāvati Colebr. Misc. Ess. II, 421. 454. — गणिततत्त्वचिन्तामणि m. Titel eines Comm. zu Bhāskara's Sūrjasiddhānta ebend. 395 u. s. w. (vgl. Verz. d. B. H. No. 843). — गणितमालती f. Titel eines mathem. Werkes ebend. 451. — गणितसार m. desgl. ebend. — गणिताध्याय m. Titel eines Kapitels im Brahmasiddhānta ebend. 419. गणितान्तसागरी f. Titel eines Commentars zur Li-lāvati Verz. d. B. H. No. 831.

गणितान् (von गणित) adj. der eine Rechnung gemacht hat *gaṇa* इ-ट्टादि zu P. 5, 2, 88.

गणान् (von गण) m. Lehrer (eine Schaar um sich habend) H. 245, Sch. गणपिटक (गणि oder गणान् + पि०) n. Collectivname für die zwölf heiligen Schriften der Ġaina H. 245.

गणोद्ग (गण + रुद्ग) m. N. pr. eines Buddha LALIT. 285.

गणय (von गणय्) adj. zählbar, berechenbar AK. 3, 2, 14. H. 872. अगणय MBu. 8, 2554. 2838.

गणोरु 1) m. *Pterospermum acerifolium* Willd. (s. कर्णिकार). — 2) f. a) Hure. — b) Elefantenweibchen H. an. 3, 534. MED. r. 149. — Vgl. कणोरु und गणिका.

गणोरुका (von गणोरु) f. Kupplerin TRIK. 2, 6, 6. Dienerin H. c. 112.

गणेश (गण + ईश) m. 1) ein Bein. Çiva's HĀR. 8. MBu. 3, 1629. — 2) Gaṇeṣa, der Anführer des Gefolges von Çiva, ein Sohn dieses und der Pārvatī, der Gott der Klugheit, welcher Hindernisse in den Weg legt, aber, wenn ihm die gehörige Ehre erwiesen wird, dieselben auch entfernt (deshalb so oft am Eingange eines Werkes angerufen mit den Worten: नमो गणेशाय विघ्नेश्वर्यय u. s. w.). Er wird dargestellt mit dem Gesicht des klügsten Thieres, des Elefanten; mit einem Zahne, einem hängenden Bauche und auf einer Ratte (die in die verborgeusten Schlupfwinkel zu dringen vermag) stehend. H. 207. Schreibt nach Vjāsa's Erzählung das Mahābhārata nieder MBu. 1, 74. fgg. Besessensein durch Gaṇeṣa und seine Besänftigung JĀG. 1, 270. fgg. गणेशपुराण Ind St. 1, 469. — 3) N. pr. eines berühmten Mathematikers und Astronomen des 16ten Jahrhunderts Colebr. Misc. Ess. II, 426. 431. 459. 476. Verz. d. B. H. No. 845. Ind. St. 2, 248. 253.

गणेशकुम्भ (ग० + कु०) m. N. einer Felsenhöhle in Orissa LIA. II, 516. 1168.

गणेशकुम्भ (ग० + कु०) m. rothblühender Oleander RĀGAN. im ÇKDr.

गणेशभूषण (ग० + भू०) n. Mennig RĀGAN. im ÇKDr.

गणेशान (गण + ईशान) m. der Gott Gaṇeṣa MBu. 1, 75.

गणेश्वर (गण + ईश्वर) m. 1) Haupt einer Schaar: ईश्वरा: सर्वान्तां गणेश्वरविनायका: MBu. 13, 7103. कर्मन्ताणां गणेश्वर: R. 4, 28, 22. एतै देवाच्चयस्त्रिंशत्सर्वभूतगणेश्वरा: MBu. 13, 7102. N. pr. eines best. Wesens HARIV. LANGL. I, p. 313. — 2) Fürst der Thierschaaren, Löwe H. c. 183.

गणोत्साह m. *Rhinoceros* TRIK. 2, 3, 3. — Zerlegt sich in गण + उ-

त्साह, was aber keinen befriedigenden Sinn giebt. Dieses Thier lebt nicht in Gesellschaft (daher एकचर u. s. w. genannt), so dass man etwa eine Bez. den Trupp meidend erwarten könnte.

गण्ट eine aus गण्ट Backe gefolgerte Wurzel, der demnach die Bed. गण्ट oder वदनैकदेश (= वदनैकदेशारम्भलक्षणक्रिया, कपोलकर्तृककार्कश्य oder कपोलविषयक्रिया) zugeschrieben wird Duātup. 9, 79. Gaṇḍā, die Dienerin der 7 Weisen, um ihren Namen befragt, antwortet um denselben unkenntlich zu machen: वन्नैकदेशे गण्टेति धातुमेतं प्रचक्षते । तेनोन्नतेन गण्टेति विद्धि मानसंभवे ॥ MBu. 13, 4499.

गण्टे 1) m. Uḡ. 1, 113. SIDDH. K. 249, b, ult. a) Wange, Seite des Gesichts AK. 2, 6, 2, 41. TRIK. 3, 3, 112. H. 582. an. 2, 414. fg. MED. d. 8. 9. JĀG. 3, 89. मनःशिलायास्तिलका गण्टपार्श्वे निवेशितः R. 5, 37, 5. Suçr. 1, 15, 20. 56, 15. 66, 2. ÇĀK. 145. ईषदाङ्गरूपगण्टलोख (मुख) Kumāras. 7, 82. MĒGU. 27. 88. 89. 102. VARĀH. BRH. 50, 8. 33. 42. 51, 3. 58, 46. AMAR. 81. R. 6, 10. Gt. 10, 14. KĀURAP. 4, 12. Dhūrtas. 94, 8. Çiç. 9, 47. स्थूलगण्टो KATUĀS. 20, 108. रतिश्रमल्लातविषाणुगण्टाः (तरूपायः) R. 4, 6. Beim Stiere VARĀH. BRH. 60, 5. Pferde 65, 2. Elefanten AK. 2, 8, 2, 5. 3, 4, 9, 36. II. 1225. नाग मद्भिन्नगण्टकरटाः BHARṬ. 3, 73. गण्टश्याममद्ध्युति PAŪKĀT. 1, 371. KATUĀS. 19, 68. BHĀG. P. 3, 13, 31. — b) Knoten, Pustel, Beule TRIK. H. 466. II. an. MED. Suçr. 1, 283, 8. गण्टे विनयति VOP. 23, 29. अयनपरो गण्टस्योपरि विस्फोटः sprichwörtlich so v. a. Schlag auf Schlag MUDRĀR. 120, 14 : vgl. तदो गण्टस्स उवरि पिण्डिअ संवुत्ता ÇĀK. 20, 10. — c) Kropf und andere Halsanschwellungen: ग्रीवासु तद्गण्टे दद्यात् AIT. B. 1, 25. Suçr. 1, 288, 15. 289, 8. 2, 109, 16. — d) Gelenk, Knoten (ग्रन्थि) RĀMĀN. zu AK. ÇKDr. Vgl. गण्टू. — e) Wasserblase H. an. MED. — f) Zeichen diess. — g) eine Art Pferdeschmuck diess. part of a horse's trappings, a stud or button fixed as an ornament upon the harness WILS. — h) *Rhinoceros* (vgl. गण्टक, गण्टाङ्ग) TRIK. H. an. MED. — i) Held (vgl. गण्टीर) H. an. MED. — k) ein auf etwas ganz Anderes gehender, plötzlich ertönder Ausruf, den man in seiner Befangenheit in Bezug bringt zu dem wovon man eben gesprochen hat, = वीथ्यङ्ग MED. गण्टे (also n.) प्रस्तुतसंविन्धि भिन्नार्थं सत्वरं वचः ŚĀU. D. 527. 521. — l) N. des 10ten (unter den 27) Joga II. an. MED. स्वकार्यकर्ता परकार्यकर्ता गण्टाद्वयः स्यादतिगण्टवाक्यः (viell. eine sehr ungelenke Rede führend) । अत्यन्तधूर्तः पुरुषः कुड्यः सुकुड्यपानामतितापदाता ॥ KOSHTHĪR. im ÇKDr. likewise its star, Regulus KĀLAS. 364 bei HAUGHTON. = दोषजनको ऽश्चिन्यादिनक्षत्राणां भागविशेषः ÇKDr. nach dem ĠJOTISHAT. = ग्रह oder ग्रहप्रभेद MED. — m) an astronomical period WILS. — n) = श्रेष्ठ der Beste, in seiner Art Ausgezeichnete (vgl. गण्टग्राम) TAİK. — 2) f. अा N. pr. der Dienerin der 7 Weisen MBu. 13, 4417. 4499. — Vgl. गण्टु, गण्टि, गण्टु, अतिगण्ट, अत्र०, अति०, गल०, वृ०.

गण्टक (von गण्ट) 1) m. a) *Rhinoceros* (vgl. गण्टाङ्ग) AK. 2, 3, 4. TAİK. 2, 3, 3. H. 1287. an. 3, 34. MED. k. 81. — b) Hinderniss. — c) Absonderung, Trennung II. an. MED. — d) eine best. Art zu zählen TRIK. 3, 3, 18. H. an. MED. a mode of reckoning by fours WILS. गण्टा bengal. four (used chiefly of cowries [किपई]); a coin of the value of four cowries HAUGHT. — e) eine Art Wissenschaft II. an. MED. astrological science or a part of it WILS. — f) Zeichen (? vgl. गण्ट): पञ्चगण्टक qui porte

cing marques BURN. Intr. 266, N. — *g*) ein best. Metrum (4 Mal — — — — —) COLEBR. Misc. Ess. II, 163 (XV, 2). — *h*) Bein. der an der Gaṇḍakī wohnenden Videha: ततः स गाडकान् प्रूरो विदेहान् — विजित्य MBH. 2, 1062. — *i*) ein Bein. Kāla's, des Bruders des Prasenaḡit BURN. Intr. 175. — 2) *f.* ई N. pr. eines Flusses LIA. I, 57, 58, N. H. an. MED. MBH. 2, 794, 3, 809, 1, 6, 325, 13, 7647. HARIV. 7736. HIT. 14, 16. VP. 182. गाडकाश्चिकदेशे च शालाग्रामस्वले स्मृतम् । पापायां तद्वचं यत्तत् शालाग्राममिति स्मृतम् ॥ ÇKDR. nach der SMṚTI. गाडकानिर्गंगस्तोत्र (vgl. COLEBR. Misc. Ess. I, 156, N. 1) Verz. d. Pet. H. No. 64. — 3) *f.* आ *a lump, a bull* WILS. — Vgl. गाण्डिका.

गाडकण्डु (गाड + कण्डु) m. N. pr. eines Jaksha MBH. 2, 397.

गाडकवती (von गाडक) f. = गाडकी LIA. I, 58, N.

गाडकारी f. N. zweier Pflanzen: 1) = खदिरी. — 2) = वराहक्रास्ता RATNAM. im ÇKDR.

गाडकाली f. = गाडकारी 1. AK. 2, 4, 5, 7.

गाडकुसुम (ग^० + कु^०) n. die zur Brunstzeit aus den Schläfen des Elephanten hervorbrechende Flüssigkeit HĀR. 161.

गाडकूप (ग^० + कूप) m. Hochplateau HĀR. 31.

गाडमात्र (ग^० + मा^०) n. die Frucht der Anona reticulata oder squamosa (vulg. आला) ÇABDAĀ. im ÇKDR.

गाडग्राम (ग^० + ग्राम) m. ein ansehnliches Dorf HAUGHTON.

गाडहूर्वा (ग^० + हूर्वा) f. eine Art Dūrva-Gras RĪĠAN. im ÇKDR.

गाडवाद (ग^० + वा^०) adj. gaṇa kṛstyaḍi zu P. 5, 4, 138.

गाडफलक (ग^० + फ^०) n. die Wange als Samenkapsel: धृतमुग्धगाडफलकैः — आस्यकमलैः ÇIÇ. 9, 47.

गाडभित्ति (ग^० + भि^०) f. 1) Grübchen in der Wange: चुम्बतो गाडभित्तिरलकवति मुखे BHARTṚ. 1, 49. अतःस्मितोच्छ्वसितपाण्डुरगाडभित्तिं तो वल्लभाम् KĀURAN. 14. — 2) Oeffnung in der Schläfe des Elephanten, aus der zur Brunstzeit eine Flüssigkeit hervorquillt: निर्धातदानामलगण्डभित्तिः (गतः) RAĠ. 3, 43, 12, 102.

गाडमाला (ग^० + मा^०) f. scrophulöse Anschwellung der Drüsen des Halses und Nackens WISE 315. SUÇR. 1, 90, 17, 2, 62, 17, 421, 3. गाडमाल m. H. 467 (nach der Lesart einiger Handschriften und des Schol.).

गाडमालिका (wie eben) f. eine Mimose (लज्जालु) RATNAM. im ÇKDR.

गाडमालिन् (von गाडमाला) adj. mit scrophulösen Anschwellungen der Drüsen des Halses und Nackens behaftet M. 3, 164.

गाडमूर्ख (ग^० + मूर्ख) adj. überaus thöricht HAUGHTON.

गाडय् denom. von गाड; davon गाडयत्त P. 6, 4, 55, Sch. VOP. 26, 165. — Vgl. गडयत्त.

गाडलिन् ein Bein. Çiva's MBH. 13, 1204.

गाडव्यूह (ग^० + व्यूह) m. Titel eines buddh. Sūtra VĪJUP. 41. BURN. Intr. 34, 68, 125.

गाडशिला (ग^० + शि^०) f. ein ungeheurer Felsblock: दृष्टो ऽङ्कुष्ठशिरामात्रः नपाद्गाडशिलासमः BUĠG. P. 3, 13, 22.

गाडशैल (ग^० + शैल) m. 1) ein von einem Berge herabgestürzter grosser Felsblock AK. 2, 3, 6. H. 1036. an. 4, 288. MED. I, 152. — 2) Stirn H. an. MED.

गाडसाह्या (ग^० + सा^०) f. N. pr. eines Flusses, wohl = गाडकी MBH. 3, 14230.

गाडस्वल (ग^० + स्वल) n. und f. (ई) Wange: गाडस्वल ÇRĠĠARAT. 7. गाडस्वली RAĠ. 6, 72. AMAR. 77. Schläfe des Elephanten: गाडस्वलस्वमद्वारिषु PĀNĀT. I, 139. Ari Ende eines adj. comp. BUĠG. P. 5, 23, 4 (Wange). दत्तिनो मदञ्जलप्रह्वानगाडस्वलाः PRAB. 35, 3. अग्निवमदलोलाश्यामगाडस्वलानाम् (BOHLEN: °स्वलीनाम्) — वारणानाम् BHARTṚ. 2, 14. f. आ und ई: शरकाण्डपाण्डुगाडस्वला MĀLAV. 43. सुरतजनितविदस्वार्द्रगाडस्वलीनाम् (वधनाम्) BHARTṚ. 1, 26.

गाडाङ्ग (गाड 1, b. + अङ्ग) m. Rhinoceros ÇABDAĀ. im ÇKDR. — Vgl. गाडक.

गाडारि m. Bauhinia variegata Lin. (कोविदार) BUĠVAPR. im ÇKDR.

गाडाली f. N. verschiedener Pflanzen: 1) = सिता हूर्वा AK. 2, 4, 5, 24. — 2) = गाडहूर्वा RĪĠAN. — 3) = सर्पली BUĠVAPR. im ÇKDR.

गाण्ड m. der Stamm eines Baumes von der Wurzel bis zum Anfang der Aeste H. 1120. — WILS. angeblich nach AK. auch: Kropf (vgl. गडु, गाण्ड).

गाण्डिका f. 1) = गाण्ड in übertr. Bed. so v. n. was über den ersten Anfang (मूल) hinausgeht H. 246, Sch. — 2) गाण्डिका oder गाण्डिकाकार eine Art Getränk (?): न गाण्डिकाकारयोगं करेणुं न चारिसेमं प्रथिवामि sagt Indra zu Agni MBH. 14, 247. — 3) अयर्गाण्डिका: (MBH. 6, 230) und पूर्वपूर्वानुगाण्डिका (MBH. 6, 282) Nn. prr. von Localitäten. In diesen Verbindungen bedeutet गाण्डिका viell. Abhang (von गाण्ड Wange) und अनुगाण्डिका das daran gelegene Land. — Vgl. कालगाण्डिका.

गाण्डिनी (von गाण्ड) f. ein Bein. der Durgā H. Ç. 52.

गाण्डीर (wie eben) 1) m. a) eine best. Gemüsepflanze AK. 2, 4, 5, 22. HĀR. 178. SUÇR. 1, 183, 15, 217, 5, 2, 36, 17. — b) Held (vgl. गाण्ड 1, i) ĠAṬĀDH. im ÇKDR. — 2) f. ई Iithymalus antiquorum Moench. (सोडुण्ड) RĪĠAN. im ÇKDR. — Vgl. गाण्डीर.

गाण्डु gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97. 1) m. f. Köpfskissen (vgl. गाण्डायधान) ĠAṬĀDH. im ÇKDR. PĀNĀT. 126, 2. — 2) f. गाण्डु Gelenk, Knoten (vgl. गाण्ड 1, d) WILS. — Vgl. गाण्डय्य.

गाण्डुल्ल adj. von गाण्डु gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97. = गडुल्ल bucklig Sch. zu AK. 2, 6, 1, 48.

गाण्डूपद् (गाण्डु + पद्) m. eine Art Wurm AK. 1, 2, 3, 22. H. 1203. AIR. BR. 3, 26. SUÇR. 1, 25, 1. दृषणो गाण्डूपदाकारमुखो 27, 10, 2, 448, 10, 509, 17, 310, 1. गाण्डूपदी f. eine kleinere Art Wurm oder das Weibchen davon AK. 1, 2, 3, 24. H. 1203. HĀR. 203.

गाण्डूपद्भव (ग^० + भव) n. Blei H. 1041.

गाण्डूप 1) m. f. Uṇ. 4, 79. TRIK. 3, 3, 18. गाण्डूया f. AK. 3, 6, 1, 10. Zu helegen nur das m. ein Mundvoll Wasser u. s. w., Mittel zum Ausspülen des Mundes, Gurgelwasser: अयो द्वादशगाण्डूपैर्मुखप्रुद्धिर्विधीयते SĪRAS. zu AK. im ÇKDR. गाण्डूपधारणा SUÇR. 1, 192, 20, 379, 6. स्नेहगाण्डूप 2, 34, 21, 126, 2, 136, 18, 208, 17, 241, 17, 423, 19. पलाण्डुगाण्डूपयुतान्वाद्दत्ता चैतान्बद्धन् MBH. 8, 2054. तस्य बङ्गुः सुतो गङ्गा गाण्डूपीकृत्य यो ऽपिचत् BUĠG. P. 9, 15, 3. Nach den Lexicographen: m. = मुखपूरण oder °पूरति H. an. MED. HĀR. 206. = प्रसृत oder प्रसृति II. 398 (nach dem Schol. auch f.). H. an. MED. = प्रमित II. an. = उन्मित (nach ÇKDR. bildet प्रसृतेन्मित nur eine Bed.) MED. die Spitze des Elephantenrüssels H. an. MED. Die letzte Bed. kann aus der folg. Stelle gefol-

gert worden sein: दैदी रसात्पङ्कजरेणुगन्धि गण्डूयजलं करेणुः (Str.: *aquam e proboscide sua*) KUMĀRAS. 3, 37. Das f. गण्डूया bed. nach BHAGIN im ÇKDa.: मुखपूर्णतिय (sic!), nach RĀJAM.: मुखपूरण. — 2) m. N. pr. eines Sohnes von Çūra und Bruders von Vasudeva HAAIV. 1927. 1939. VP. 437.

गण्डोपधान (गण्ट + उप^०) n. *Kopfkissen* Suçā. 2, 41, 9.

गण्डोलै 1) roher Zucker (vgl. गंडोल, गुंड), m. Uṅ. 1, 66. n. Tait. 2, 9, 12. — 2) m. Mundvoll (vgl. गण्डूय) H. 426.

गण्डोलकपाद् und गण्डोलपाद् (ग^० + पाद्) adj. gaṇḍa कृत्पादि zu P. 5, 4, 138. — Vgl. कण्डोलकपाद् und कण्डोलपाद्.

गण्य adj. 1) = गणं लब्धा P. 4, 4, 84. = गणे भवः gaṇa दिगादि zu P. 4, 3, 54. am Ende eines comp. (hat den Accent auf der ersten Silbe) zu der und der Schaar gehörig gaṇa वर्ग्यादि zu 6, 2, 131. Etwa so v. a. गणवत्त् in der folg. Stelle: इका येषां गणया मार्किना गीः RV. 3, 7, 5. Nach Śi. = गणनीय, पूय. — 2) zählbar (von गणाय्) H. 872. zu halten, anzusehen; vgl. घयगणय (auch DAÇAK. io BRNF. Chr. 184, 7).

गत् (von गम्) adj. am Ende eines comp. gehend P. 6, 4, 40. — Vgl. अद्यगत्.

गत s. u. गम्.

गतक (von गत) n. Gang: गो^० MBu. 8, 4669.

गतनासिक (गत + नासिका) adj. nasentlos AK. 2, 6, 1, 46.

गतनिधन (गत + नि^०) n. Name eines Sāmaṃ: गतनिधनं वाध्वम् Ind. St. 3, 214.

गतप्रत्यागत (गत + प्र^०) adj. fortgegangen und später zurückgekommen P. 2, 1, 60. VArt. 6 (vgl. gaṇa शाक्यार्थ्यादि). M. 7, 186. 9, 176.

गतप्राण (गत + प्राण) adj. entseelt, todt Daç. 2, 15.

गतप्राय (गत + प्राय) adj. betnahe vergangen, — gewichen: तस्मिन्वर्षे गतप्राये MBu. 4, 376. तत्प्रसादाद्गतप्रायः स शपो मे शरीरतः KATUḌ. 2, 27.

गतश्री (गत + श्री) adj. in guter Lage befindlich, befriedigt: गतश्रीः प्रतिष्ठाकामः TS. 2, 1, 3, 4. TBa. 2, 1, 8, 1. स यो व्याप्ति गतश्रीरिव मन्येत AIT. Ba. 4, 4. ता कृता गतश्रीरेवानुब्रूयात् य इच्छेन्न श्रेयात्स्यो न पापीयानिति ÇAT. Ba. 1, 3, 3, 12. KĀTJ. Ça. 4, 13, 5. गतश्रियः पशुध्वान्नाक्षणा गीमणी रात्र्यः ÇĀṆRU. Ça. 2, 6, 5. Vgl. Śi. zu TS. in Bibl. ind. 767. PADDH. zu KĀTJ. a. a. O. und 4, 2, 10, wo die Worte नागतश्रीर्महेन्द्रं यजेत des ĀPASTAMBA angeführt werden.

गतसन्नक m. ein Elephant ausser der Brunstzeit ÇABOAK. im ÇKDr. — Zerlegt sich in गत + सन्न.

गतान्न (गत + अन्न = अन्ति) adj. blind II. 437.

गतागत (गत + आगत) gaṇa अन्तयूतादि zu P. 4, 4, 19. n. das Gehen und Kommen, Hinundhergehen BUAG. 9, 24. इत्थं प्रतिनिशं तत्र कुर्वाणे ऽस्मिन्गतागतम् KATUḌ. 3, 69. (दृशि) रचयत्यो गतागतम् 66. गतागतकुतूहलं नयनयोर्पाङ्गावधि RASAM. im ÇKDr. गतागते च स्तेभानाम् Ind. St. 1, 47. das Hinundherfliegen eines Vogels GĀTĀDH. im ÇKDa. MBu. 8, 1902. astr. unregelmässiger Lauf der Gestirne (= चक्र) VARĀH. BṆ. 6, 8.

गतगति (गत + आगति) f. das Gehen und Kommen, Entstehen und Vergehen: द्वावालिरपि ज्ञानीति लोकस्यास्य गतागतिम् R. 2, 110, 1.

गताधन् (गत + अधन्) 1) adj. der einen Weg gegangen ist, bewan-

dert in Etwas (loc.): सांख्यज्ञाने च योगे च महीपालविधौ तथा । त्रिविधे मोक्षधर्मे ऽस्मिन्गताधा क्लिप्तसंशयः MBu. 12, 11876. 13776. — 2) f. आ (sc. पौर्णमासी) die Zeit unmittelbar vor Eintritt des Neumonds, wenn vom Monde noch Etwas zu sehen ist: संमिश्रा या चतुर्दश्या अमावास्या भवेत्तच्चित् । खर्विकां तां विदुः केचिद्गताधामिति चापरे KĀTJ. KARMAPRĀD. 2, 6, 9. (अमावास्यां कुर्वति चन्द्रे) दृश्यमाने ऽप्येकादा गताधा भवतीति GOBH. 1, 3, 10.

गतानुगत (गत + अनुगत) gaṇa अन्तयूतादि zu P. 4, 4, 19. wohl n. das Nachgehen dem Vorangegangenen.

गतानुगतिक (गत + अनुगति) adj. dem Vorangegangenen folgend, in die Fussstapfen des Vorangegangenen tretend: एकस्य कर्म संवीक्ष्य करोत्यन्यो ऽपि गर्हितम् । गतानुगतिको लोको न लोकः पारमार्थिकः ॥ PAÑKĀT. 1, 389. HIT. 1, 9.

गतान्त (गत + अन्त) adj. dessen Ende gekommen ist: मम वृद्धस्य — गतान्तस्य R. 2, 12, 31.

गतायुस् (गत + आयुस्) adj. dessen Lebenskraft dahin ist, dem Tode verfallen, dem Verscheiden nahe R. 3, 23, 43. 6, 1, 10. Suçā. 1, 112, 49. 115, 2. 8. 119, 4. HIT. 1, 69. entseelt, todt R. 6, 82, 36. PAÑKĀT. 101, 23.

गतार्था (गत + धर्तव) f. eine Frau ohne Regeln (in Folge von Alter oder Krankheit) RĀGAN. im ÇKDa.

गतार्थ (गत + अर्थ) adj. = अर्थगत gaṇa आकृताभ्यादि zu P. 2, 2, 37. zwecklos, unnütz Śi. D. 36, 4.

गतांशु (गत + अंशु) adj. entseelt, todt RV. 10, 18, 8. AV. 13, 2, 59. ÇAT. Ba. 5, 2, 4, 10. BUAG. 2, 41 = PAÑKĀT. I, 475 (nach jenem zu verbessern). Anḍ. 7, 11. R. 3, 7, 34. 6, 82, 33. PAÑKĀT. 120, 11. 175, 16.

गति (von गम् f. 1) Gang, Art zu gehen, Fähigkeit zu gehen; Weggang; Fortgang, Fortschritt TRIK. 3, 3, 155. H. 1500. an. 2, 115. MED. I. 14. VAIḠ. beim Sch. zu Kia. 4, 35. यन्नूनमण्यां गतिं मित्रस्य यायां पृथा RV. 5, 64, 3. इत्या च मे गतिश्च मे यज्ञेन कल्पिताम् VS. 18, 15. उक्तातिं गतिं प्रतिष्ठां तृप्तिं पुनरावृत्तिम् ÇAT. Ba. 11, 6, 2, 4. 1, 3, 3, 11. 9, 3, 20. सर्वासु गतिषु यथा ब्रह्मत्यन्यथा ततः प्रत्यायति ÇĀṆRU. Ça. 4, 6, 12. 1, 14, 21. LĪTJ. I, 11, 9. TS. 7, 1, 4, 2. ĀÇV. Ça. 12, 6. न चैवास्यानुकुर्वति गतिभाषितचेष्टितम् M. 2, 199. 8, 26. मुन्नग इव गती MĀKĀ. 50, 20. स्वलिताभिः — गतिभिः Çiç. 9, 78. गतिषु विधुरता DUEṬAS. 72, 11. लघुगति MEGU. 16. दुतरगति 19. मन्दगतिव PAÑKĀT. 142, 11. गत्युत्कम्प MEGU. 68. अविक्तगति 10. नान्यथा मम गतिरस्ति PAÑKĀT. 114, 23. चमूगति AK. 3. 4, 13, 57. अद्यस्य 2, 8, 2, 17. II. 1246. खगति AK. 2, 3, 37. गहूतमतः VID. 21. रयस्य JĀGŪ. 1, 350. ÇĀK. 192. अस्त्रगति der Gang, Flug der Geschosse: सर्वास्त्रगतिकोविद् R. 5, 76, 7. न रात्रसैरस्त्रगतिस्तु शक्या 44, 14. गतिरुद्गदन्निष्कारस्य AK. 1, 1, 3, 13. II. 158. नदीनाम् R. 2, 60, 12. येन ते भविष्यत्यन्वरे गतिः VID. 111. आकाशगति PAÑKĀT. 48, 7. यतो ऽकुम्भे-कञ्जलगतीर्ज्ञानाम् 246, 22. अद्यगति Śi. D. 63, 12. अगतिस्तत्र रामस्य — यत्र गमिष्यामि विहायमा R. 3, 44, 25. 47, 4. PAÑKĀT. I, 363. V, 30. VID. 283. अद्य वा कृतवाग्द्वारे वंशे ऽस्मिन्पूर्वसूरिभिः । मणौ वज्रसमुत्कीर्णं मूत्रस्येवास्ति मे गतिः ॥ RAGU. 1, 4. परं गतिं गम् den letzten Gang gehen. sterben BRĀHMAṆ. 2, 22. दैवगति der Gang des Schicksals R. 6, 94, 26. MEGU. 94. विधेः VID. 199. मनसो गतिः die Bewegung des Geistes JĀGŪ. 3, 175. गत्या तत्रागत्या durch Gehen und Kommen 170. काव्यस्य गतिः

der Fortgang, der Verlauf des Gedichts R. 1, 3, 2. — 2) das Gelingen zu, Erreichen: स्वर्गस्य लोकास्य गत्यै ÇAT. BR. 9, 4, 4, 15, 10. यदि पुंसो गति-
 र्ब्रह्मन्वर्चिन्नापपद्यते । अथप्यन्योऽन्यं प्रवर्तते (स्त्रियः) MBH. 13, 2223. भो-
 गैश्वर्यगतिः BHAG. 2, 43. — 3) Weg, Bahn, = अथन् H. an. = मार्ग und
 सरणी MED. = गतव्यदेशः VAIĠ. BHAG. 8, 26. जगामात्मगतिं प्रभुः R. 1,
 76, 24. का गतिं त्वद्य गमिष्यामि सवान्धवः BRAHMAN. 1, 35. die Bahn der
 Gestirne: अलक्ष्या हि यथा लोकैर्व्योम्नि चन्द्रार्कयोर्गतिः । नन्नत्राणो ग्रहा-
 णो च तथा वृत्ते मह्यतमनाम् ॥ R. 5, 81, 21. in der Astr. eine best. Strecke
 der Mondbahn und der Stand eines Planeten in derselben: प्राकृतविमि-
 भ्रमन्निपततोद्गयोर्गताद्योरपाषाण्याः । सप्त पराशरतन्त्रे नक्षत्रैः कीर्तिताः
 गतयः ॥ VARĀH. BRH. 7, 8. fgg. the diurnal motion of a planet in its orbit
 KĀLAS. 364 bei HAUGHT. — 4) Ausgang: प्राणायानगती रुद्धा BHAG. 4, 29.
 Ausgang, Gang einer Wunde, eines Geschwürs: गतयोऽन्योऽन्यसंबद्धा
 ब्राह्मणप्रकृत्याः SUÇR. 2, 38, 15. स्रावगति 60, 14. दृषण्या गतिमन्विष्य 103,
 6. 7. 104, 6. 122, 7. तैलं संशोधनं कन्यादत्तगतो गतिम् 128, 3. = नाडीत्रण
 H. 470. MED. = वृहद्गण H. an. — 5) Ausgangspunkt, Ursprung, Grund:
 का साम्ना गतिरिति स्वर इति क्वाच स्वरस्य का गतिरिति प्राण इति
 क्वाच प्राणस्य का गतिरित्यत्रमिति क्वाच u. s. w. KĀND. UP. 4, 8, 4.
 5. द्यमाचारतो दृष्ट्वा धर्मस्य मुनयो गतिम् M. 1, 110. स्थित्युत्पत्तिविनाशा-
 नो त्वामाहुः परमां गतिम् R. 6, 102, 29. का गतिर्दुःखस्य MUDR. 134, 15.
 — 6) Ausweg, Möglichkeit, Mittel, = उपाय und अन्युपाय TRIK. H. an.
 MED. VAIĠ. KĀTHOP. 2, 8 (?). दण्डस्त्वगतिका गतिः JĀĠĀ. 1, 345. गतिं
 पुत्रा न पश्यामि रक्तसाम् ich sehe nicht ein, wie dies den Rakshas mög-
 lich gewesen ist R. 1, 40, 12. का गतिर्मानुषाणां च धनुषोऽस्य प्रपूर्णे 67,
 10. अथत्र कस्यचिदुपक्रमस्य गतिः स्यात् MĀLAV. 44, 23. नास्त्यगतिर्नि-
 नोरथानाम् VIKR. 26, 3. गतिमन्यामपश्यन् VID. 30. गत्यभावात् Sch. zu
 KĀT. ÇR. 1, 6, 14. अगत्या 5, 10. Sch. zu ÇAIM. 1, 2, 17. Kunstgriff, Strategem:
 गतीर्दश समापन्नौ प्रवर्तननिवर्तनैः R. 6, 92, 4. दर्शयित्वा ततस्तौ तु गतीर्ब-
 हुविधा रणे 6. मायावी त्वं समर्थश्च गतियुक्तो ऽथ बुद्धिमान् 3, 47, 14. —
 7) Zuflucht: अतनैव ह्यात्मनः सात्नी गतिरात्मा तत्रात्मनः M. 8, 34. BRAH-
 MAN. 1, 25. त्वं हि नः परमा गतिः R. 4, 38, 4. गतिरेका पतिर्नार्या द्वितीया
 गतिरात्मजः । तृतीया ज्ञातयो राजन् चतुर्थो नैव विद्यते ॥ 2, 61, 24. 72, 15.
 88, 19. 3, 3, 2. 14, 13. 18, 33. 40, 1. 4, 8, 14, 27. 22, 14. DAÇ. 2, 9. प्रत्या-
 ध्यातो वसिष्ठेन गतिमन्याम् — गुरुपुत्रानृते सर्वान्नाहं पश्यामि कां च न
 VIÇV. 7, 20. 21. 8, 3. प्रत्याध्यातो भगवता गुरुपुत्रैस्तथैव हि । अन्यो गतिं
 गमिष्यामि 7. श्रेये कार्ये भवान्गतिः R. 6, 6, 33. VET. 32, 8. — 8) Stellung,
 Lage (des Kindes bei der Geburt): गर्भस्य गतयश्चित्रा ज्ञापन्ते ऽनिलको-
 पतः SUÇR. 2, 93, 6. 91, 17. — 9) Zustand, Lage, Verhältniss, Wesen, =
 दशा TRIK. H. an. MED. पुरुषान्न परं किञ्चित्सा वाष्ठा सा परा गतिः KĀ-
 THOP. 3, 11. गहना कर्मणा गतिः BHAG. 4, 17. शक्तिवैकल्यनम्रस्य u. s. w.
 तूष्णस्य च समा गतिः PAÑKĀT. 1, 119. दानं भोगो नाशस्तिस्रो गतयो भवन्ति
 वित्तस्य H. 139. अग्निष्टादिष्टलाभि ऽपि न गतिर्जायते शुभा Hit. I, 5. नान्या
 गतिर्भवति वारिद् चातकस्य KĀT. 3. — 10) ein glücklicher Zustand, Glück:
 यद्य धर्मवर्तः स गतिं लभते MBH. 3, 17398. — 11) die Wanderung der
 Seele durch verschiedene Körper; die bei diesem Kreislauf dem Einzel-
 nen angewiesene Stellung: उच्चावचेषु भूतेषु — संपश्येन्नतिमस्यात्तरात्मनः
 M. 6, 73. 1, 50. अथेतत् गतीर्नृणां कर्मदायनमुद्भवाः 6, 61. कर्मज्ञा गतयो नृ-
 षामुत्तमाधममध्यमाः 12, 3, 23. 40. गौणिको 41. तामसी 42 — 44. राजसी

45 — 47. सात्त्विकी 48 — 50. JĀĠĀ. 3, 63. गतीनां मोक्ष उच्यते MBH. 13,
 917. काङ्कगतिमनुत्तमाम् M. 2, 242. JĀĠĀ. 1, 87. आत्मानं च प्रमृष्टैव गन-
 यत्युत्तमो गतिम् M. 3, 42. R. 3, 73, 42. प्राप्नोति परमां गतिम् M. 4, 14. 6,
 88. 93. 96. 8, 420. 10, 130. 12, 116. JĀĠĀ. 1, 265. BRAHMA-P. 49, 12. परां
 गतिम् BHAG. 6, 45. R. Einl. यथेष्टां गतिम् M. 12, 126. पितामहानां पूर्वेषां
 नाहं गतिमवाप्नुयाम् MBH. 2, 2301. सदाचारो भवानेव कथमेतो गतिं गतः
 KATHĀS. 2, 7. दिव्यो गतिं वररुचिः स निज्ञो प्रपेदे 5, 141. शंभो वा तद्गतिं
 राम तपोवलसमर्जिताम् । — कृनिष्यामीति मे मतिः R. 4, 76, 7. 15. 28, 11.
 गतिरेषा कृता येन BRAHMA-P. 58, 10. इह हि मुक्तगतिर्देवगतिर्मनुष्यगति-
 स्तिर्यग्गतिर्नरकगतिरिति जीवानां पञ्च गतयो भवन्ति H. 20, Sch. — 12)
 Art und Weise VJUTP. 151. — 13) Kenntniss H. an. MED. Einsicht
 VJUTP. 28. 151. — 14) in der Gramm. die Präpositionen und bestimmte
 andere adverbialische Formen, wenn sie in unmittelbarem Bezug zu
 einem Verbalbegriff stehen, P. 1, 4, 60. fgg. 6, 2, 49. fgg. 139. 8, 1, 70, 71.
 — 15) eine best. hohe Zahl VJUTP. 180. 183. 185. — 16) der personif.
 Gang ist eine Tochter der Devahūti und Gemahlin Pulaha's VP. 33,
 N. 12.

गतितालिन् (von गति + तालि) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge
 von Skanda MBu. 9, 2569.

गतिमत् (von गति) adj. 1) mit Bewegung versehen, sich bewegend:
 भूतानि गतिमन्ति ध्रुवाणि च HARIV. 11794. MBH. 13, 5442. 15, 932. स हि
 धर्मनिधानं च गतिर्गतिमतां वरः R. 5, 89, 40. गिरिरिव गतिमान् VIKR. 44.
 — 2) mit Gängen (von Eiter n. s. w.) versehen, fistulosus: अतःपुष्यव-
 क्लेषु तथैवात्सङ्घवत्स्वपि । गतिमत्सु च रोगेषु भेदनं प्राप्तमुच्यते ॥ SUÇR.
 2, 7, 2. — 3) mit einer Präposition u. s. w. (s. गति 14) versehen P. 2,
 2, 18, VĀRT. 12.

गतिस्ता f. 1) Nichtverschiedensein unter einander (? परस्परनिर्दे) UNĀ-
 DIK. im ÇKDa. mutual separation WILS. — 2) N. pr. eines Flusses UNĀ-
 DIK. im ÇKDa.

गतीक (von गती = गति) in Verbindung mit dem आ priv. adj. f. आ
 nicht gangbar: अगतीका गतिर्क्षया पापा राजोपसेविनाम् MBH. 12, 3078.
 292.

गत्वन् (von गम्) s. पूर्वगतवन्.

गैवर् (wie eben) adj. beweglich, vergänglich P. 3, 2, 164. VOP. 26, 157.
 वयो गवर्म् ÇĀNTIC. 1, 20.

1. गद्, गेदामि (med. s. n. नि) DĀITUP. 3, 15. 1) hersagen, aussprechen,
 sprechen, sagen: सायं सायं सदा चेमे श्लोकमेकं जगद् कृ MBH. 3, 2642. ग-
 दामि वेदान् 13281. अथ जगद्गनी चैराशिपस्तस्य BHAT. 1, 27. क्लृप्तं मे ग-
 दतः प्रणु DRAUP. 9, 10. MBH. 3, 16630. जगदिदं वचो मनुः PAÑKĀT. 1, 339.
 जगद् वाक्यं करिराजसंनिधौ R. 4, 5, 31. एवंविधा गदतीनाम् — गिरः पु-
 र्योपिताम् BUĀG. P. 1, 10, 31. दिग्दिदं वचः 2, 9, 6. R. 5, 36, 97. तच्छ्रुत्वा
 स्वरभेदेन — जगद् PAÑKĀT. 199, 21. VID. 229. ÇUK. 43, 13. BHAT. 3, 10.
 zu Jmd (acc.) sagen: तं जगद् VID. 30. 94. 112. 119. 188. 206. BHAT. 3, 56.
 8, 9. अगदीत् (nach P. 7, 2, 7 und VOP. 8, 49 auch अगदीत्) 15, 102. शुद्धा-
 त्तरत्या । जगदे कुमारी RAGH. 6, 45. BHAT. 5, 59. Etwas (acc.) zu Jmd
 (acc.) sprechen: ततः सुमन्त्रम् — जगदिदं पुनर्वचः R. 2, 36, 1. 1, 58, 14.
 BHAT. 2, 32. अनुचरेण धनाधिपतेः — स जगदे वचनं प्रियम् KIR. 5, 16.
 गदित n. das Reden, die Sprache H. c. 81. अन्तर्वाक्परोपरोधि गदितम्

ÇĀK. 81, v. l. — 2) *aufzählen*: गदित् MBh. 3, 13425. Suçr. 2, 321, 6. — 3) *benennen*: कालस्य मूर्धा गदितः पुराणैः HORAC. 1, 1 in Z. f. d. K. d. M. IV, 343. — *desid. herzusagen* —, *zu sprechen beabsichtigen*: वाचं निगदियामि याम् MBh. 12, 1604.

— प्रणया, प्रणयागदत् P. 8, 4, 17, Var11. 2, Sch.

— नि 1) *hersagen, verkünden, mittheilen, sprechen, sagen*: सूक्तम् Âçv. Çr. 10, 7. सार्वराज्ञीर्केता निगदित् ÇĀKDr. Çr. 13, 11, 7. 16, 2, 7, 10. fgg. 11, 3. इमे वंशमहं पूर्वं भार्गवं ते — निगदामि MBh. 1, 869. तन्मे निगदतः प्रणु 4223. R. 1, 51, 16. शास्त्रार्थं निगदता Suçr. 1, 30, 1. निगदित्ये — स्तवानामुत्तमं स्तवम् MBh. 13, 1138. (शासनम्) मया निगदितम् 2, 2435. तथा निगदितं मात्रा तदावयवम् R. 2, 24, 10. तत्प्रतर्गुरुसंनिधौ निगदतस्तस्य AMAR. 13. Glt. 4, 7. इति निगदति नाथे AMAR. 35. न्यगदीत् BHATT. 3, 15. निगदितवत्तम् 56. *zu Jmd (acc.) sagen, Etwas (acc.) zu Jmd (acc.) sagen*: भूपालसिंहं निगदात् सिंहः RAGH. 2, 33. Glt. 11, 13. निगदे युयुत्सुना RAGH. 11, 70. Glt. 12, 26. ताश्चापि स — धर्मयुक्तमिदं वाक्यं निगदात् R. 2, 39, 37. Çiç. 9, 76. निगदित् n. Rede: पत्युर्निगदितं श्रुत्वा BHĀG. P. 8, 21, 25. — 2) *auführen, aufzählen*: (गदाः) अस्मिन् शास्त्रे निगदिताः Suçr. 2, 381, 24. नजभावे निगद्यते die Partikel न (नञ्) wird in der Bed. von Nichtsein aufgeführt TRIK. 3, 3, 463. — 3) *benennen; pass. genannt werden, heissen, gelten für*: मखोशभाज्ञां प्रथमो मनोपिभिस्त्वमेव देवेन्द्र सदा निगद्यसे RAGH. 3, 44. JĀG. 3, 178. असमानान्यमिदं तात लोकेशस्त्रे निगद्यते MBh. 1, 5308. संतत्या यो ऽविसर्गो स्यात्संततः स निगद्यते Suçr. 2, 403, 11. PAÑĀT. I, 283. Cit. beim Sch. zu ÇĀK. 31, 7. ÇRUT. 44. H. 15. — *caus. निगद्यति her-sagen lassen*: तृचान् ÇĀKDr. Çr. 17, 14, 1. — Vgl. निगद्, निगदितिन्, निगदात्.

— अग्निनि *zu Jmd sprechen*: तिष्ठंस्तिष्ठतीं महाशास्त्रिमुच्चैरभिनिगदति KACC. 39, 44. सूक्तेनाग्निमह्याग्निनिगद्य 63, 66.

— परिष्णि P. 8, 4, 17.

— प्रणि P. 8, 4, 17. VOP. 8, 22, 51. *anzureden anheben*: प्रणयागदीत् (Sch.: वक्तुं प्रवृत्तः) राक्षसेन्द्रम् BHATT. 9, 99.

— प्रतिनि *anreden*: प्रतिनिगद्य कोमः (Sch.: देवतापदं चतुर्थ्यत्तमुच्चार्य) KĀTJ. Çr. 6, 10, 26.

— परि s. परिगदितिन्.

— प्रति *beantworten*: अग्निर्गधाग्निः— प्रश्नं प्रतिगदात् कृ MBh. 13, 5387.

— वि *weit verbreiten* (eine Rede): न हि निम्वात्स्त्रवेत्तौद्रं लोके विगदितं वचः R. 2, 33, 15.

2. गद्, गदयति *donnern* DhĀTUP. 33, 8.

1. गद् (VOP 1. गद्) m. Rede, Spruch: मत्तैर्गदित्विपकैरे रक्ष्यमाणं समन्ततः MBh. 1, 1787. — Vgl. अत्रिसातगद्.

2. गद् 1) m. Krankheit AK. 2, 6, 2. TRIK. 3, 3, 206. H. 463. an. 2, 225. MED. d. 4. Suçr. 1, 11, 3. fg. 42, 21. 93, 7. 131, 3. 161, 3. येषां गदानां येषो-गाः प्रवक्ष्यन्ते ऽगदकराः 373, 17. 2, 309, 17. RAGH. 9, 4. 17, 81. सर्वे गदे कृ-त्ति या ÇĀNGĀBAT. 14. मूचक्षुर्गदच्छेत्तर Sch. in der Eul. zu ĠĀJM. — 2) n. Gift RĀĠAN. im ÇKDr. — Vgl. अगद्.

3. गद् m. N. pr. eines Sohnes von Vasudeva, eines jüngern Bruders von Kṛṣṇa TRIK. 3, 3, 206. H. an. 2, 225. MED. d. 4. MBh. 1, 7992. 2, 1275. 3, 736. 8444. HARIV. 1936. 3091. 6626. 8011. 8037. 8095. 8664. 8692. 8779. 9192. VP. 439. BHĀG. P. 1, 14, 28. 9, 24, 45. 51 (zwei Söhne von verschiedenen Müttern). — Vgl. गदाग्रजं und गादि.

गद्गद् Suçr. 1, 260, 17 wohl nur fehlerhaft für गद्गद्.

गदयितुं (von 1. गद्) VOP. 26, 166. 1) adj. a) *geschwätzig* Uñ. 3, 29. H. an. 4, 170. MED. n. 179. — b) *lüstern* MED. — 2) m. a) *Bogen* H. an. — b) *der Liebesgott* H. an. MED.

गदा f. 1) *Keule* TRIK. 3, 3, 206. H. 222. an. 2, 225. MED. d. 4. MBh. 1, 8200. 2, 762. 3, 14249. DhĀTUP. 5, 20. SUND. 2, 3. 4, 17. R. 5, 80, 4. VARĀH. BRH. 58, 33. 69, 17. गदायुद्धपर्वन् oder गदापर्वन् MBh. 9, A dhj. 33. fgg. Verz. d. B. H. No. 389. 397. 419. Ind. St. 2, 137. fg. — 2) *Bignonia suaveolens* ÇABBAK. im ÇKDr. — 3) *eine best. Constellation*: दिरनत्तर्केन्द्र-स्वैर्गदा (Sch.: अरनत्तर्योः केन्द्रयोर्गदा सर्वे प्रकृा भवति । तदा गदा नाम योगो भवति) LAGHU-Ġ. 10, 3. BRH. Ġ. 12, 4, 13.

गदाव्य (2. गद् + आख्या) n. N. einer Pflanze (s. कुष्ठ) RATNAM. im ÇKDr. — Vgl. गदाक्य.

गदागद् (गद् + अगद्) m. du. die beiden AÇVIN TRIK. 1, 1, 65. गदान्त-कौ H. ç. 35.

गदाग्रज (3. गद् + अग्रज) m. Gada's älterer Bruder, ein Bein. Kṛṣṇa's TRIK. 1, 1, 30. H. 216. HĀR. 9. MBh. 3, 733. BHĀG. P. 4, 23, 12.

गदाग्रणी (2. गद् + अग्रणी) m. die allen vorangehende Krankheit, Auszehrung RĀĠAN. im ÇKDr.

गदाधर (गदा + धर) 1) adj. eine Keule haltend: कृस्त VARĀH. BRH. 58. 33. — 2) m. ein Bein. Kṛṣṇa's (vgl. कैमोदकी) H. 219, Sch. HALĀJ. im ÇKDr. BHĀG. P. 1, 8, 39. — 3) N. pr. verschiedener Männer Verz. d. B. H. No. 489 n. s. w. Ind. St. 1, 469.

गदात्क s. u. गदागद्.

गदाभूत् (गदा + भूत्) adj. eine Keule tragend, ein Bein. Kṛṣṇa's H. 219. BHĀG. P. 1, 13, 9. 2, 2, 13.

गदान्वर m. Wolke TRIK. 1, 1, 81. — Zerlegt sich in गद् oder गदा + अन्वर, aber die Begriffsverbindung bleibt dunkel.

गदाय, गदायते *lässig* —, *müde werden*: अश्वः ÇAT. Br. 12, 4, 1, 10. — Vgl. गडि.

गदारति (2. गद् + अरति) m. Arznei (Feind der Krankheit) RĀĠAN. im ÇKDr.

गदावसान (गदा + अश्व^o) n. N. pr. eines Ortes in der Nähe von Mathurā (wo die von Ġarāsaṁdha geschleuderte Keule ihren Ruheort fand) MBh. 2, 764.

गदाकृ (2. गद् + आकृ) n. Name einer Pflanze (s. कुष्ठ) ÇARDAR. im ÇKDr. Auch गदाक्य (गद् + आक्य) n. TRIK. 2, 4, 28. — Vgl. गदाव्य.

गदिन् (von गदा) adj. mit einer Keule versehen, von Kṛṣṇa BHĀG. 11, 17. MBh. 7, 9455. m. ein Bein. Kṛṣṇa's HĀR. 9.

गदिसिंह (गदिन् + सिंह) m. N. pr. eines Grammatikers COLEBR. Misc. Ess. II, 49.

गद्गद् (von 1. गद् mit Redupl.) adj. f. आ *stammelnd; unter Stammeln ausgesprochen*; subst. n. *Gestammel*: आचृत्य वायुः सकपो धमनीः शब्द-वाहिनीः । नरान्कोरित्यक्रियवान्मूकमिन्मिणगद्गदान् (ÇKDr.: मिन्मिन्) ॥ Suçr. 1, 237, 8. वाग्गद्गद्गद्ः (उक्ता) MĀR. P. 8, 194. (अनसूया) कृष्णगद्गदा R. 3, 3, 13. तत्किं रोदिपि गद्गदेन वचसा AMAR. 53. गद्गद्शब्दस्तु विलपन् R. 2, 42, 26. गद्गद्गदि TRIK. 1, 1, 118. गद्गद्वाच adj. Suçr. 2, 254, 10. गद्-गद्वाच्यता (sic) 260, 17. सानन्दगद्गदपदं कृरिरित्युवाच Glt. 10. 1. वचनं

कृष्यगद्दम् MBH. 3, 10802. कृष्यगद्दया वाचा ARB. 3, 2. वाक्यं वाप्यगद्दम् R. 3, 25, 10. 5, 56, 108. MBH. 3, 15381. वाप्यगद्दभाषिणी R. 4, 19, 29. 5, 36, 10. 6, 101, 19. विललाप सवाप्यगद्दम् (ST.: स वा?) RAGH. 8, 43. मद्सं-
नदीडाग्यैर्वैस्वर्ग्यं गद्दं विडुः ŚAN. D. 63, 7. 72, 8. गद्दगलः BHART. 3, 22.
भूरिगद्दं भाषते वचः PAÑKAT. I, 223. सगद्दम् (घाक्तं) BHAG. 11, 35. PAÑKAT.
43, 16.

गद्दक adj. = गद्दे कुशलः gaṇa ग्राकर्पादि zu P. 5, 2, 64.

गद्दत्व (von गद्द) n. Gestammel Suçr. 1, 52, 15.

1. गद्दस्वर (ग० + स्वर) m. gestammelte Laute: सगद्दस्वरं किंचि-
त्प्रियं प्रायेण भाषते ŚAN. D. 39, 4. भयगद्दस्वरा DAÇAK. in BRNF. Chr.
187, 10.

2. गद्दस्वर (wie eben) 1) adj. gestammelte Laute von sich gebend. —
2) m. a) Büffel H. ç. 182. — b) N. pr. eines Bodhisattva BURN. Lot.
de la b. l. 253. fgg.

गद्दित (von गद्द) adj. gestammelt ÇIKSHĀ 35.

गद्दय् (wie eben), गद्दयति stammeln gaṇa काण्डादि zu P. 3, 1, 27.

गैद्य (von गद्) P. 3, 1, 100. VOP. 26, 15. 1) adj. zu sagen: गद्यमेतत्त्वया
मनं BHATT. 6, 47. — 2) n. AK. 3, 6, 3, 31. ungebundene Rede: यनुपामृचा
मात्रा च गद्यानां चैव सर्वजः । घासीडु चार्यमाणानां निस्वनो हृद्यंगमः ॥
MBH. 3, 966. ŚAN. D. 566. 568. गद्यपद्यमय 369. 570.

गद्याणक n. ein best. Gewicht, = 32 गुञ्जा oder Körner vom Abrus
precatorius COLERA. Alg. 2. = 64 गुञ्जा bei den Medicinern nach ÇKDr,
गद्यानक ÇKDr. und WILS. गद्याण und गद्याणक MIT. (GILD. Bibl. 313)
III, 63, b, 9. 11. 12. Für die von uns angenommene Form spricht auch
die im ÇKDr. erwähnte Var. गद्यालक (गद्यालक WILS.).

गद्य्, गद्यति = मिश्रीभाव NIR. 5, 15. NAIGH. 4, 2.

— घ्रा partic. praet. pass. etwa angehängt, angeklammert: घ्रागधिता
परिगधिता वा केशीकेव जङ्गहे RV. 4, 126, 6.

— परि partic. unklammert (s. u. घ्रा).

गर्ध m. v. l. für गभ (s. d. Art.): गर्धे मुष्टिमंतंसयत् TS. 7, 4, 19, 4.

गैद्य (von गर्ध) adj. viell. was man festhalten muss, zu erbeuten NIR.
3, 15. मूढो वात्रस्य गर्धस्य सति RV. 6, 26, 1. 2. 10, 6. 4, 16, 11. 16. यः
स्मोहन्धिनो गर्धो समत्सु सन्निश्चरति गोपु गच्छन् 38, 4.

गैतर (nom. ag. von गर्ध) 1) derjenige welcher geht, kommt, gelangt
(acc. und loc. des Ortes): हेम गैतारमृतये RV. 4, 9, 9. गैतारो हि स्वो
ऽवने 17, 2. स गता गोमति व्रजे 86, 3. स तयोती गोपु गता 8, 60, 5. गता
व्रजेषु मनिता धनं धनम् 2, 23, 13. गतारो यज्ञम् 3, 26, 6. 6, 23, 4. 8, 5, 5.
13, 10. 22, 3. घच्छा यो गता नार्धमानमृती 4, 29, 4. 5, 30, 1. 6, 44, 15. 2, 41,
2. गतारः परमो गतिम् MBH. 13, 7173. न ह्येकाङ्का शतं गता वामृते ऽन्यः
पुमानिह N. 24, 33. गतारं वाहिनीमुखे MBH. 8, 3313. SIDDH. K. zu P. 2, 3,
12. गत्वी वसुमती नाशन् die Erde geht unter, wird untergehen JĀG. 3,
10. — 2) zu einer Frau (loc.) gehend, ihr beiwohnend: वृपत्यो गता P.
6, 2, 18, Sch. — 3) गत्वी f. ein von Ochsen gezogener Wagen AK. 2, 8, 2,
20. H. 753. = लघ्वा und द्विवेशरा HĀR. 162; vgl. गत्वीर्य und गात्वी.

गत्तव्य (wie eben) 1) eundum, eundi u. s. w.: उत्तरेणास्य गत्तव्यं न्यग्रोध-
नधिगच्छता R. 3, 19, 22. पुष्पाभिर्नया सह गत्तव्यम् PAÑKAT. 194, 2. मद्धृधा-
ननपि च गत्तव्यं कथमीदृशैः (कथैः) N. 19, 15. घरण्यं (könnte auch als nom.
gefasst werden) तेन गत्तव्यम् PAÑKAT. IV, 54. 134, 2. युवान्यामप्यस्माभिः

सह तत्र वनोद्देशे गत्तव्यम् 97, 11. VID. 174. गत्तव्ये न चिरं स्वानुमिह श-
क्यम् da gegangen werden muss HIP. 4, 45. इत इच्छामो गत्तव्ये ऽनुमतं
त्वया R. 3, 12, 8. गत्तव्ये सति AMAR. 31. गत्तव्यमन्तरेण auf der Reise, un-
terweges MĀLAV. 67, 21. — 2) zu gehen, zurückzulegen: घत्तव्ये गत्तव्ये
KATHĀS. 25, 41. गत्तव्याधन् VID. 312. पदि च गत्तव्यं च die Füße und
das Object des Ganges PRAÇNUP. 4, 8. — 3) adeundus, petendus: अघण्यं
चैव गत्तव्या भवता द्वारका पुरी MBH. 2, 1615. 3, 10901. R. 4, 41, 15. 43,
54. MEGH. 7. KATHĀS. 25, 210. ÇĀK. zu ÇĀK. 8, 12. राजा स्तेनेन गत्तव्यो
मुक्तकेशेन धावता M. 8, 314. — 4) adeunda coitus causa: परदारो न ग-
त्तव्याः MBH. 13, 4973. — 5) ineundus, capiendus, concipiendus (von
einem Zustande): विघ्नस्तु न गत्तव्यो वल्लवानाम् MBH. 3, 14825. गत्त-
व्यो न तु विश्रामः R. 3, 1, 32.

गैतु (wie eben) m. 1) Weg, Lauf: मा नो मध्या रीरिपतायुर्गौः RV.
1, 89, 9. यूयोत नो घनपत्यानि गौः प्रजाव्रतः पशुमां घन्तु गातुः 3, 54,
18. — 2) Wanderer UP. 1, 69. TRIK. 2, 8, 29. — Vgl. auch u. गम् und गात्तु.

गत्वीर्य m. = गत्वी (s. u. गत्तु) und मठ HĀR. 149.

गत्त्व s. सुगत्त्व.

गन्दिवा f. N. pr. einer Localität gaṇa सिन्धादि zu P. 4, 3, 93.

गन्ध्, गन्धयते verletzen DĀRUP. 33, 11. gehen; bitten RAMĀN. im ÇKDa.
— Vgl. गन्धन und गन्धय्.

गन्धं 1) m. SIDDH. K. 280, a, 4. a) Geruch, Duft AK. 1, 1, 4, 16. 19. H.
1390. an. 2, 239. 240. MED. dh. 3. य घ्रामस्य क्रावियौ गन्धो घस्ति RV. 4,
162, 10. AV. 4, 37, 2. 11, 3, 8. 12, 3, 84. तानोपधे त्वं गन्धेन वि नाशय 8,
6, 10. पुण्य 10, 27. यस्ते गन्धः पृथिवि संवभूय 12, 1, 23. VS. 20, 27. TS. 2,
3, 9, 9. ÇAT. BR. 3, 5, 2, 17. सर्वयो गन्धानां नासिके व्वायनम् 14, 3, 4, 11.
6, 2, 2. 7, 3, 12. 9, 4, 4. 10, 5, 2, 20. 12, 8, 3, 16. AIR. UP. 5, 1. यावन्नपै-
त्यमेध्याक्ताद्गन्धो लेपश्च तत्कृतः M. 5, 126. 1, 78. 4, 111. 5, 128. 11, 119.
12, 98. मानुष्यो वलवान्गन्धो प्राणं तर्पयतीव मे HIP. 2, 12. MBH. 3, 16199.
R. 5, 73, 59. पूतगन्धे M. 4, 107. तीव्रं MBH. 18, 77. उत्तमं N. 5, 38. घ-
धिकसुरभि MEGH. 21. पुण्य 12, 27. अमुचि 30. क्विर्गन्धैः R. 1, 3,
15. क्व्यं ÇĀK. 83. दीपनिर्वाणं HIT. 1, 69. गन्धान्बु wohlriechendes Was-
ser II. 63. MBH. 12, 6848 werden 9 Arten von Gerüchen aufgezählt: इष्ट,
अनिष्ट, मथुर, कटु, निर्हारिन्, संकृत, स्निग्ध, व्रत und विशद; ÇKDr. fügt
noch अन्न hinzu. Am Ende eines adj. comp.: अगन्ध ÇAT. BR. 14, 6, 8, 8.
चतुर्गन्ध R. 5, 32, 12. इष्ट 2, 480, 5. पाप 2, 18, 70. दिव्य 13, 2349.
fem. घ्रा 1, 2398. 2, 317. 2174. 3, 1272 l. BHĀG. P. 9, 14, 25. — b) wohlriechender
Stoff, Wohlgerüche P. 5, 4, 135, Vār tt., Sch. Meist im pl.: गन्धैरुतपां गवाम्
GORR. 3, 6, 13. गन्धान्गौ करिष्यामि 4, 2, 26. 3, 1, 12. LĀTJ. 2, 6, 1. PĀR. GĀN.
2, 13. AÇV. GRUH. 4, 7. KAUC. 13. 54. M. 4, 250. 7, 131. 9, 329. 10, 88. 11, 168.
शुभान्गन्धान् 12, 65. JĀG. 1, 297. 2, 245. माल्यैश्च गन्धैश्च SUND. 4, 4. वर्ज-
येन्धु मांसं च गन्धं माल्यं रसान्निव्ययः M. 2, 177. R. 6, 37, 23. — c) Bez.
verschiedener stark riechender Sachen: α) Schwefel (गन्धक) H. an.
MED. — β) pulverisiertes Sandelholz ÇUDDHIT. im ÇKDr. काश्मीरगन्ध-
मृगनाभिकृताङ्गरागा KĀURAP. 9. Schol.: = चन्दन. — γ) Myrrhe (वल)
TRIK. 3, 3, 217. — δ) N. eines Baumes, Hyperanthera Moringa Vahl. (शो-
भाञ्जन) ÇĀBDAR. im ÇKDr. — d) der blosse Geruch von einer Sache, ein
Bischen, ein Wenig P. 5, 4, 136. TRIK. 3, 2, 8. H. an. MED. — e) Verbind-
ung, Verwandtschaft II. an. MED. — f) Nachbar MED. — g) Uebermuth,

Stolz TRIK. 3,3,217. H. an. Vgl. घ्रातगन्ध. — h) ein Bein. Çiva's MBH. 12, 10378. — 2) f. घ्रा a) *Curcuma Amhaldi* oder *Zerumbet Roxb.* RĀĠAN. im ÇKDR. — b) *Desmodium gangeticum* Dec. (शालपर्णी) BHAR. zu AK. ÇKDR. — c) die Knospe von *Michelia Champaca* (चम्पक) ÇABDAR. im ÇKDR. — d) N. eines Metrum (17 + 18 + 17 + 18 Silben) COLEBR. Misc. Ess. II, 136.94. — 3) n. a) *Geruch* DĪJĀNAVINDŪP. in Ind. St. 2, 1. — b) schwarzes Alohholz RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. गन्धि.

गन्धक (von गन्ध) m. 1) Schwefel AK. 2,9,102. H. 1037. RATN. 288. श्वेतो रक्तश्च पीतश्च नीलश्चेति चतुर्विधः । गन्धको वर्णतो ज्ञेयो भिन्नभिन्न-गुणाश्रयः ॥ RĀĠAN. im ÇKDR. गन्धकज्ञारण Verz. d. B. II. No. 993. — 2) *Hyperanthera Moringa* Vahl. ÇABDAR. im ÇKDR.

गन्धकान्दक (गन्ध + कन्द) m. *Scirpus Kysoor* Roxb. (s. कशेरु) ÇKDR. nach dem VAIDJAKA.

गन्धकारिका (ग° + का°) f. eine mit der-Bereitung von Wohlgerüchen beschäftigte Dienerin HALĀJ. (परवेश्मस्था स्वयशा शिल्पकारिका) im ÇKDR. — Vgl. गन्धकारिका.

गन्धकालिका (ग° + का°) f. N. pr. der Mutter Vjāsa's II. 847. Auch गन्धकाली ÇABDAR. im ÇKDR. MBH. 4,3801. HARIV. 1088. LĪA. I,629, N.1. — N. pr. einer Apsaras R. 6,82,160.

गन्धकाष्ठ (ग° + का°) n. 1) Alohholz TRIK. 2,6,36. — 2) eine best. Art Sandelholz (शम्बरचन्दन) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धकीय (von गन्धका) adj. zum Schwefel in Beziehung stehend, davon handelnd Verz. d. B. II. No. 967.

गन्धकूटी (ग° + कु°) f. ein best. Parfum AK. 2,4,4,11. — Vgl. गन्धकूटी.

गन्धकुसुमा (ग° + कुसुम) f. eine best. Pflanze (s. गणिकारी) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धकूटी (ग° + कूटी) f. die Halle der Wohlgerüche, s. BURN. Intr. 262, N. 1 und vgl. गन्धकूटी, welche Form bei der angegebenen Bed. wohl die richtigere wäre. Man könnte aber auch in dem comp. कूट, Menge vermuthen und शाला ergänzen.

गन्धकैलिका f. *Moschus* RĀĠAN. im ÇKDR. Zerlegt sich viell. in गन्ध + कैल. — Vgl. गन्धकैलिका.

गन्धकैकिला (गन्ध + कैकिल) f. ein best. Parfum BHĀVAPR. im ÇKDR.

गन्धखेट (ग° + खेट) n. ein best. wohlriechendes Gras, *Andropogon schoenanthus* Lin. RATNAM. 111. DĒVON गन्धखेटको n. = गन्धतृणा ÇABDAR. im ÇKDR.

गन्धगज (ग° + गज) m. = गन्धद्विप WILS.

गन्धकैलिका f. = गन्धकैलिका *Moschus* TRIK. 2,6,38.

गन्धवटिला (ग° + वट°) f. *Acorus calamus* (s. वची) RATNAM. 24. ÇKDR. nach ders. Aut.: वटिला.

गन्धजल (ग° + जल) n. wohlriechendes Wasser: सिक्ता गन्धजलैः DĀĠ. P. 4,14,15.

गन्धजात (ग° + जात) n. das Blatt der *Laurus Cassia* (तिक्षपत्र) ÇABDAR. im ÇKDR.

गन्धज्ञा (ग° + ज्ञा kennend) f. Nase H. 380.

गन्धतण्डुल (ग° + त°) m. wohlriechender Reis RĀĠAN. im ÇKDR. unter गन्धशालि.

गन्धतूर्य (ग° + तूर्य) n. Schlachttrommel ÇABDAR. im ÇKDR. — Hier soll गन्ध nach WILS. die Bed. von गर्व haben.

गन्धतृणा (ग° + तृणा) n. wohlriechendes Gras RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धतैल (ग° + तैल) n. ein best. mit Wohlgerüchen zubereitetes Oel SUÇR. 2,32,13. MBH. 6,4434. R. 4,24,16.

गन्धत्वच् (ग° + त्वच्) f. die wohlriechende Rinde von *Feronia elephantum* (एलवालुका) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धदला (ग° + दल) f. N. einer Pflanze (घ्नमोदा) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धदारु (ग° + दारु) n. Alohholz H. ç. 129.

गन्धद्रव्य (ग° + द्रव्य) n. wohlriechender Stoff TRIK. 3,3,325.

गन्धद्विप (ग° + द्विप) m. *Duftelephant* (eine hes. von den andern Elephanten sehr gefürchtete Art): शमयति गन्धान्यागन्धद्विपः कल्पो ऽपि सन् VIKR. 136. RAGH. 6,7,17,70. KĪR. 17,17. — Vgl. गन्धकृस्तिन्, गन्धभ.

गन्धधारिन् (ग° + धारिन्) adj. Wohlgerüche an sich habend, von Çiva MBH. 13,1159. — Vgl. गन्धपालिन्.

गन्धधूमन (ग° + धूम + न) m. ein best. Parfum (स्वाडु) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धधूलि (ग° + धू°) f. *Moschus* H. 664.

गन्धन n. 1) = उत्साहन oder उत्साह Kraftanwendung. — 2) = किंसा das Verletzen, Beschädigen AK. 3,4,18,117. H. an. 3,370. MED. n. 37.

— 3) = सूचन oder प्रकाशन das Offenbaren, an-den-Tag-Legen AK. TRIK. 3,2,20. H. an. MED. — Nach P. 4,2,25 hat यन् med. (उदायम् nach dem Sch.), nach 4,3,32 कार् med. (उत्कार nach dem Sch.), nach DĀTUP. 24,42 und SUÇR. 1,77,9 वा die Bed. von गन्धन. Dieses wird durch सूचन, परदोषाविष्करण und प्राणवियोगानुकूलं सूचनम् erklärt. Wir glauben, dass unter der letzten Erklärung das Röcheln gemeint sei. Der Form nach ist गन्धन als nom. act. von गन्धय् (vgl. गन्ध्) anzufassen.

गन्धनकुल (ग° + न°) m. *Moschus*ratze, *Sorex moschatus* HĀR. 83.

गन्धनाकुली (ग° + ना°) f. Name einer Pflanze, nach WILS. viell. *Ophioxylon serpentinum* Lin. AK. 2,4,4,2. RATNAM. 49. SUÇR. 2,286,6,389,16 (°लि).

गन्धनामन् (ग° + नामन्) m. eine Art rothblühendes *Ocimum* RATNAM. 106. गन्धनाम्री f. SUÇR. 2,118,2. — Vgl. गन्धाह्ला.

गन्धनालिका (ग° + ना°) f. Nase H. ç. 120 (fälschlich °नासिका). Auch गन्धनाली TRIK. 2,6,28.

गन्धनिलया (ग° + निलय) f. eine Art *Jasmin* (s. नवमखिका) ÇABDAR. im ÇKDR.

गन्धनिशा (ग° + निशा) f. N. einer Pflanze, = गन्धपत्रा RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धप (ग° + प) adj. den Geruch schlürfend, Bez. einer Klasse von Göttern (Manen) MBH. 13,1372.

गन्धपत्र (ग° + प°) 1) m. N. verschiedener Pflanzen mit wohlriechenden Blättern: a) eine Art weiss blühendes *Ocimum*, = श्वेतपाना RATNAM. 107. = वर्वर und मरुच RĀĠAN. im ÇKDR. — b) *Aegle Marmelos* Corr. (चित्तव). — c) *Orangenbaum*. — 2) f. घ्रा eine Art *Curcuma* (शटीभेद). — 3) f. ई N. verschiedener Pflanzen: a) = घ्नमोदा. — b) = घ्नमोदा. — c) = घ्नमोदा RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धपत्रिका (wie eben) f. N. zweier Pflanzen: 1) = गन्धपत्रा. — 2) = घ्नमोदा RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धपर्णा (ग० + प०) n. N. einer Pflanze (s. काकपुष्प).

गन्धपलाशिका (ग० + पलाश) f. *Gelbwurz* (हरिद्रा) HāB. 93.

गन्धपलाशी (wie eben) f. *Curcuma Amhaldi* oder *Zerumbet Roxb.* (शटी) BUĀVAPR. im ÇKDR.

गन्धपालिन् (ग० + पा०) Wohlgerüche schützend (!), als Beiw. Çiva's MBH. 13, 4242.

गन्धपापाण (ग० + पा०) m. Schwefel RATNAM. 288.

गन्धपिङ्गला (ग० + पि०) f. N. pr. eines Frauenzimmers गा० प्रुधा-दि zu P. 4, 1, 123.

गन्धपिशाचिका (ग० + पि०) f. der geisterhaft schwebende Rauch von verbranntem wohlriechendem Harze TRIK. 2, 6, 38. H. 649.

गन्धपीता (ग० + पी०) f. N. einer Pflanze, = गन्धयत्रा RĀĠAN. im ÇKDR.

1. गन्धपुष्प (ग० + पु०) n. eine wohlriechende Blume R. 1, 73, 19.

2. गन्धपुष्प (wie eben) 1) m. N. verschiedener Pflanzen mit wohlriechenden Blüten: a) *Calamus Rotang L.* (s. वेतस) ÇABDAR. — b) *Alangium hexapetalum* (अङ्कट) ĠAṬĀDB. — c) *Cordia Myxa Lin.* (बहुवार) RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) f. या N. verschiedener Pflanzen: a) die Indigopflanze. — b) *Pandanus odoratissimus* (s. केतक). — c) = गणिका-री RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धपूतना (ग० + पू०) f. eine Art Gespenst HARIV. LANGL. I, 511.

गन्धफणिसक्क (ग० + फ०) m. eine Art rothblühendes *Ocimum* RATNAM. im ÇKDB. Unsere Hdschr. 106: तीक्ष्णगन्धः फणिसक्कः.

गन्धफल (ग० + फल) 1) m. N. verschiedener Pflanzen mit wohlriechender Frucht: a) *Feronia elephantum* CORR. (s. कपित्थ). — b) *Aegle Marmelos* CORR. (चित्त्व). — c) = तैजःफल RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) f. या N. verschiedener Pflanzen: a) = प्रियङ्गु ÇABDAR. im ÇKDR. — b) = मोथका. — c) = विदारी. — d) = शल्लकी RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) f. ई a) N. einer Pflanze, = प्रियङ्गु AK. 2, 4, 2, 36. H. B. N. 4, 289. MED. I. 153. — b) die Knospe der *Michelia Champaca* (चम्पका) AK. 2, 4, 2, 44. H. an. (lies चम्पकास्य st. चपकास्य). MED.

गन्धवणिञ्ज (ग० + व०) m. ein Händler mit Wohlgerüchen Sch. zu PARĀÇ. ÇKDR.

गन्धवन्धु (ग० + व०) m. der Mangobaum (s. आम्र) ÇABDAR. im ÇKDR.

गन्धवज्जल (ग० + व०) 1) m. wohlriechender Reis RĀĠAN. im ÇKDR. unter गन्धशालि. — 2) f. या N. einer Pflanze (गौरली) RĀĠAN. im ÇKDB.

गन्धमन्ना (ग० + भ०) f. eine best. kriechende Pflanze (vulg. गन्धमादालिया) ÇABDAĀ. im ÇKDR.

गन्धभाण्ड m. = गर्दभाण्ड und auch daraus entstanden ÇABDAR. im ÇKDR.

गन्धमोक्षी (ग० + मो०) f. eine Art *Valeriana* (लटामोक्षिनेद्) RĀĠAN. im ÇKDR. VARĀH. BRH. 50, 15.

गन्धमातर (ग० + मा०) f. die Erde H. 936; vgl. M. 1, 78: अन्नो गन्धगुणा भूमिः.

गन्धमाद् (ग० + माद्) m. N. pr. 1) eines Sohnes von Çvaṣṣalka BUĀC. P. 9, 24, 16. — 2) eines Affen im Gefolge von Rāma BUĀC. P. 9, 10, 19.

गन्धमादन (ग० + मा०) durch seinen Geruch betäubend: 1) m. a) eine Art Biene H. an. 5, 26. MED. II. 234. — b) Schwefel (vgl. गन्धमोदन) diess.

— c) N. pr. eines wegen seiner schön duftenden Wälder hochgerühmten Gebirges TRIK. 2, 3, 4. H. an. LIA. I, 842. MBH. 3, 471. 1496. 10861. 8, 2104. ARĠ. 11, 10. HARIV. 9733. 11447. 12163. 12417. R. 2, 34, 28. 4, 44, 54. 5, 17, 18. 6, 3, 30. 82, 38. KUMĀRAS. 6, 46. VP. 168. 169. 171. 180. BUĀC. P. 5, 16, 10. H. 1538. Sch. BURN. Intr. 178. 396. 400. Lot. de la b. I. 847. SCHIEFNER, Lebensb. 267 (37). Nach MED. auch neutr., vgl. jedoch MALLIN. zu KUMĀRAS. 6, 46. Aller Wahrscheinlichkeit nach ist durch das m. das Gebirge, durch das n. der darauf stehende Wald bezeichnet worden. — d) ein Bein. Rāvaṇa's, des Oberherrn der Rakshas: रत्नसाधिपतिश्चैव महेन्द्रे गन्धमादनः MBH. 2, 410. Ebendasselbst 412 bezeichnet महेन्द्रे गन्धमादनः das oben angeführte Gebirge. — c) N. pr. eines Affen im Gefolge von Rāma H. an. MED. गन्धमादनवासी तु प्रथितो गन्धमादनः MBH. 3, 16273. R. 1, 16, 13. 4, 25, 33. 39, 18. 5, 73, 26. 6, 69, 43. 82, 53. — 2) f. ई a) ein berauschendes Getränk TRIK. 2, 10, 15. H. an. MED. — b) Schmarotzerpflanze (वन्दाक). — c) ein best. Parfum (चीटा) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धमादिनी (ग० + मा०) f. 1) Lac (s. लान्ता). — 2) ein best. Parfum (पुरा) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धमार्जार (ग० + मा०) m. Zibethkatze ĠAṬĀDB. im ÇKDR.

गन्धमालती (ग० + मा०) f. ein best. Parfum (mit denselben Eigenschaften wie गन्धकोकिला) BUĀVAPR. im ÇKDR.

गन्धमालिनी (ग० + माला) f. ein best. Parfum (मुरा) ĠAṬĀDB. im ÇKDR.

गन्धमाल्य (ग० + मा०) n. du. Wohlgerüche und Kränze: अथ यदि गन्धमाल्यलोककामो भवति संकल्पदिव्यास्य गन्धमाल्ये समुत्तिष्ठतस्तेन गन्धमाल्यलोकेन संपन्नो महीयते KĀND. UP. 8, 2, 6. Gewöhnlich im pl., dass. und wohlriechende Kränze: उपवेश्य तु तान्विप्रान्नासनेषु — गन्धमाल्यैः सुरभिर्भिरर्चयेत् M. 3, 209. गन्धमाल्यैश्च सुप्रभैः INDR. 5, 2. BENF. Cbr. 62, 59. (धनुः) गन्धमाल्यविभूषितम् R. 1, 67, 2. AK. 2, 6, 3, 36. Im sg. VJUTP. 141. Am Ende eines adj. comp. f. या RAGH. 2, 1.

गन्धमुण्ड m. eine best. Pflanze, = गन्धभाण्ड und गर्दभाण्ड VARĀH. im ÇKDR.

गन्धमूल (ग० + मूल) 1) m. N. einer Pflanze, *Alpinia Galanga Sw.* (कुलञ्जन) RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) f. या a) *Curcuma Amhaldi* oder *Zerumbet Roxb.* (शटी). — b) Weihrauchbaum (शल्लकी) RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) f. ई = गन्धमूला a. AK. 2, 4, 5, 19.

गन्धमूलक (wie eben) 1) m. *Curcuma Amhaldi* oder *Zerumbet Roxb.* ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) f. ०मूलिका a) dass. — b) = माकन्दी (= वज्जमूली = मादनी) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धमूपक (ग० + मू०) m. *Moschusratze, Sorex moschatus* TRIK. 2, 5, 11. Auch गन्धमूपी f. II. 1301.

गन्धमृग (ग० + मृग) m. Zibethkatze ÇABDAR. im ÇKDR.

गन्धमैत्रुन (ग० + मै०) m. Stier TRIK. 2, 9, 19.

गन्धमोज्ज्वल m. N. pr. eines Sohnes von Çvaṣṣalka VP. 435. Eine offenbar falsche Form, wofür BUĀC. P. गन्धमाद् liest.

गन्धमोदन (ग० + मो०) m. Schwefel RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. गन्धमादन.

गन्धमोहिनी (ग० + मो०) f. die Knospe der *Michelia Champaca* (चम्पका) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धम् (von गन्ध), गन्धयति mit Geruch erfüllen: पुरुष आकाशमवफेन गन्धयति Kacc. 115. — Vgl. गन्ध्.

गन्धयुक्ति (ग° + यु°) f. die Verbindung wohlriechender Stoffe, Bereitung von Wohlgerüchen Vjutr. 163. Titel des 76sten Adhājā in VARĀU. BRH. °न ebend. 13, 12. °विद् 16, 18.

गन्धयुति (ग° + यु°) f. eine Mischung wohlriechender Pulver, als Erkl. von चूर्णा TAİK. 3, 3, 126.

गन्धरस (ग° + रस) m. Myrrhe AK. 2, 9, 105. TAİK. 2, 9, 36. H. 1063. MBu. 3, 777. 6, 5786. — Vgl. रसगन्ध्.

गन्धरसाङ्क (ग° + अङ्क) m. Terpentin (श्रीविष्ट) RĀĀN. im ÇKDa.

गन्धराज (ग° + राज) 1) m. a) eine Art Jasmin (मुद्गर). — b) N. einer anderen Pflanze, = कापुगुमुलु RĀĀN. im ÇKDa. — 2) f. ई ein best. Parfum (नली) ÇADDAĀ. im ÇKDa. — 3) n. a) Sandelholz. — b) ein best. Parfum (जवादि) RĀĀN. im ÇKDa. — c) eine best. weisse Blume ÇKDa.

गन्धर्व (गन्धर्व öfters in den nachvedischen Schriften) 1) mytholog. Name. Am Ende eines adj. comp. f. आ VIKR. 13, 19. a) Gandharva sg. α) Im RV. wird nur sehr selten eine Mehrzahl, häufig dagegen ein Gandharva genannt, und man kann annehmen, dass die früheste Vorstellung von einem solchen Wesen ausgegangen sei. Der G. wird öfters der himmlische (दिव्य) genannt und heisst, wo er einen besondern Namen führt, Viçvāvasu (s. d.) RV. 9, 86, 36. 10, 139, 5. AV. 2, 2, 1. VS. 11, 1, 7. Sein Sitz ist bald der Himmelsraum, bald das Luftgebiet, die Region der Gewässer (आयः, समुद्रः, रजसि) RV. 9, 83, 12. 86, 36. 1, 22, 14. 3, 66, 5. 10, 10, 4. AV. 2, 2, 3. — β) der G. steht in besonderer Beziehung zu Soma als dessen Behüter: गन्धर्व इत्या पदमस्य (सोमस्य) रक्षति पतिं देवानां त्रिनिमान्यदुतः RV. 9, 83, 4. ऊर्ध्वो गन्धर्वो अग्निं नक्तं अस्याद्विद्यो ह्या प्रतित्चनोपो अस्य (सोमस्य) 83, 12. durch seinen Mund schlürfen die Götter ihren Trank: (सोमो देवानां) तमु विष्टे अमृतासो जुषाणा गन्धर्वस्य प्रत्याम्ना रिहति AV. 7, 73, 3: vgl. RV. 1, 22, 14. Wenn Indra ihn überwindet, so hat das die Bedeutung, dass dadurch für die Menschen der Soma gewonnen wird: तत्सर्द्ध्वर्मस्तुतम् RV. 8, 1, 11. अग्निं गन्धर्वमत्पाद्वुध्रेषु रजस्त्वा । रन्ध्रो ब्रह्मण्य इदुधे ॥ 66, 5. Soma selbst wird dem himmlischen Gandharva gleichgesetzt RV. 9, 86, 36, und in der Aufzählung der überirdischen Gatten des Weibes, ehe dasselbe Eigenthum des Mannes wurde, erscheint die Reihe: Soma, Gandharva, Agni 10, 83, 40. 41. Vgl. auch VS. 17, 32, wo unter dem Vater der Kräuter eher Soma, als mit dem Schol. Parganja verstanden werden kann. Wie der Soma das trefflichste Heilmittel ist, so ist der Gandharva überhaupt kräuterkundig AV. 4, 4, 1. Diese Verbindung des G. mit Soma scheint uns nicht vom Soma als Trank, sondern vom Monde, dem himmlischen Soma anzugehen. Der G. mag ein Genius des Mondes gewesen sein, eines Gestirnes, für welches uns bisher im Veda eine Schutzgottheit fehlte. Diese Stellung ist auch mit den folgenden Zügen im Einklange. — γ) der G. ist unter den Genien, welche den Lauf des Sonnenrosses regeln: गन्धर्वो अस्य रथानामगृणात् RV. 1, 163, 2. पतंगो वाचं मनसा विभर्ति तां गन्धर्वो ऽवद्वर्धे अतः (diese Stelle liesse sich auch vom Monde selbst verstehen; vgl. 10, 189, 3) 10, 177, 2. Er heisst wie die Sonne ein Durchmesser des Dunstkreises: रत्न-

सो विमानः 139, 5. Er kennt und verkündigt die Geheimnisse des Himmels, überhaupt göttliche Wahrheiten: प्राप्ता (नदीनां) गन्धर्वो अमृतानि वोचत् 6. प्र तद्वैचिदमृतस्य विद्वान्गन्धर्वो धामं परमं गुह्यं यत् AV. 2, 1, 2. 20, 128, 3. VS. 32, 9. विश्वांसुरभि तत्रो गृणात् दिव्यो गन्धर्वो रजसि विमानः । यदा वा सत्यमृतं यन्न विन्न धियो किन्वाना धिय र्ज्ञो अद्याः RV. 10, 139, 5. दिव्यो गन्धर्वः केतुः केतं नः पुनात् VS. 11, 1. — δ) vom Gandharva stammt das erste menschliche Paar Jama und Jamī (wie vom Mondsgenius Heimdall die Menschen stammen nach der Völuspa): गन्धर्वो अस्त्वप्या च योपा सा नो नाभिः परमं ज्ञामि तत्रो RV. 10, 10, 4. Auf das Weib besitzt er besondere Anrechte (s. auch oben n. β), um deren Aufgebung er bei der Heirathserimonie angefleht wird; so wie in der Folge die Gandharva überhaupt als begehrlieh nach Weibern geschildert werden. Denn das Weib steht durch die Wiederkehr ihrer Zeiten in besonderer Abhängigkeit vom Mondumlaufe, RV. 10, 83, 21. 22. 40, 41. AV. 14, 2, 35, 36. In denselben Zusammenhang ist wenigstens theilweise zu ziehen, dass von den Gandharva Besessensein und Inspiration abgeleitet wird (s. गन्धर्वगृहीत, गन्धर्वग्रह) und dass ihre Weiber, die Apsaras, Wahnsinn verursachen können, worunter aller Wahrscheinlichkeit nach die Mondsucht zu verstehen ist. — ε) Bei den Gāina ist Gandharva der Dieb des 17ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 43. — b) Die Gandharva, als eine Mehrzahl von Wesen, theilen die meisten der von Gandharva ausgesagten Züge. α) अर्षयमत्र मनसा जगन्वान्त्रते गन्धर्वो अग्निं वायुकेशान् RV. 3, 38, 6. अप्सरसां गन्धर्वाणां मृगाणां चरणे चरन् 10, 136, 6. वृणा समुद्रमध्यं ष्टाद्गन्धर्वः कलिभिः सह AV. 10, 10, 13. Die Düfte der Erde steigen zu ihnen auf 12, 1, 23. mit ihnen wohnen die Seligen zusammen: अस्तै यम उर्षं याति देवात्मं गन्धर्वः मंदते मोम्बोभिः 4, 34, 3. गन्धर्वलोकाः zwischen देव° und प्रजापति° ÇAT. Br. 14, 6, 6, 1. 7, 1, 37. VP. 48. — β) Soma-Wächter: सोमो वै रात्रा गन्धर्वेषासीत् Ait. Br. 1, 27. तं गन्धर्वोः प्रत्यगृणात् सोमि रसनादधुः RV. 9, 113, 3. ÇAT. Br. 3, 2, 4, 2. fgg. 6, 2, 9. 9, 3, 18. Varuṇa ist ihr Gebieter, wie Soma derjenige der Apsaras 13, 4, 3, 7. Åçv. Çr. 10, 7. sie sind kräuterkundig AV. 8, 7, 23. VS. 12, 98. — γ) die G. sind thätig beim Lauf der Gestirne: (रोहिणी) गन्धर्वोः कण्ठ्या उर्षं पति तां रक्षति कवयो ऽप्रमादम् AV. 13, 1, 23. संवत्सरस्य तस्याहनीह गन्धर्वो गन्धर्वो रात्रयः स्मृताः । कर्त्त्यायुः परिक्रात्या पद्युत्तरगतत्रयम् ॥ Buāg. P. 4, 29, 21. Siebenundzwanzig G., so viele als Nakshatra, werden gezählt VS. 9, 7. Sie verkünden der Vāk die Veda ÇAT. Br. 3, 2, 4, 4 (vgl. Pār. Gṛu. 2, 11), sind Lehrer der ṛshi 14, 2, 3, 7. Purūravas wird G. 3, 1, 12. fgg. — δ) die Gandharva suchen die Weiber auf und sind ihnen gefährlich AV. 4, 37, 11. 8, 6, 19. namentlich bei der Heirath 14, 2, 9. योपित्कानाः ÇAT. Br. 3, 2, 4, 3. 9, 3, 20. Mit dem Eintritt der Pubertät gehört die Jungfrau dem Soma, den Gandharva und Agni Gṛhjasāgr. 2, 30, 31. व्यञ्जनैस्तु समुत्पत्रैः सोमो भुङ्क्ते हि कन्यकान् । पयोधरान्यो गन्धर्वो रजस्यग्निः प्रतिष्ठतः ॥ PAÑĀT. III, 214. 211. 212. कामास्ते पातु गन्धर्वोः Suçr. 1, 17, 5. — ε) ihre Weiber sind die Apsaras (s. d.): गन्धर्वाप्सरसाः VS. 30, 3. AV. 8, 8, 15. 9, 7, 10. ÇAT. Br. 9, 4, 1, 2. 10, 3, 2, 20. 11, 3, 3, 7. Åçv. Gṛu. 3, 4, 9. ÇĀṆK. Çr. 6, 2, 2. MBu. 1, 4806. 2, 336. Man verehrt sie wie die Apsaras beim Würfelspiel

AV. 7, 109, 5; fürchtet sie als böse Wesen neben den Rakshas, Kimtdin, Piçāka u. s. w. und trägt gegen sie Amulette und dgl. AV. 4, 37, 2, 8, 5, 13. 12, 1, 50. Suçā. 1, 16, 16. Mit den Sarpa genannt AV. 8, 8, 15. 7, 23; ihr Kampf mit den Nāga VP. 370. Sie verschlingen wie andere Dämonen das Opfer AV. 4, 37, 8. — ζ) vom Epos an sind die Gandharva die himmlischen Sänger und gehören mit den Apsaras zum Hofstaat Indra's; auch nehmen sie an seinen Kämpfen Theil. LIA. I, 772. fgg. AK. 1, 1, 4, 48. 3, 4, 21, 135. H. 183. MBn. 1, 4806. fgg. धातुरी स्वरसंपत्नी गन्धर्वाविव वृषिणी R. 1, 4, 11. HARIV. 11793. fg. JĀGŪ. 1, 71. PAŚĪKĀT. III, 212. VP. 41. ÇĀR. 38, 14. fgg. — η) im mythologischen System bilden sie eine der Klassen, in welche die höhere Schöpfung zerfällt, z. B. Götter, Manen, Gandharva AV. 11, 5, 2. Götter, Asura, G. und Menschen TS. 7, 8, 25, 2 (vgl. ÇĀT. Ba. 10, 6, 4, 1). Götter, Menschen, G., Apsaras, Sarpa und Manen AIR. BR. 3, 34. G., Manen, Götter, Asura, Rakshas NĪR. 3, 8. गन्धर्वा गुह्यका यत्ता विवृथानुचराद्ये । तत्रैवाप्सरसः सर्वा राजसोपुत्तमा गतिः ॥ M. 12, 47. 3, 196. 7, 23. N. 1, 28. 3, 17. BHAG. 11, 22. VIÇV. 1, 6. 5, 17. HARIV. 12113. LALIT. 11 u. s. w. मनुष्यग^o und देवग^o TAITT. UP. 2, 8. Die देवग^o einzeln aufgezählt MBn. 1, 2550. fgg. 4810. fgg. Eilf Schaaren (गण) von Gandharva sind TAITT. ĀR. 1, 9, 3 genannt mit den Namen: स्वान्, धान्, घडारि (d. Hdschr. घवारि), वन्भारि, कस्त, मुकुस्त, कृशानु, विश्वावसु, मूर्धन्वत्, सूर्यवर्चस्, कृति; vgl. VS. 4, 27. S. auch u. विश्वावसु, शिवपिठन्. Die Namen क्लाका und क्लृक् (Schreckensteine) ÇĀKŪ. ÇR. 4, 10, 1. KARÇ. 56 und sehr häufig im Epos. Dagegen können die Personificationen aus dem Kreise des Ackerbaues ÇĀT. BR. 11, 2, 3, 7 nicht als wirkliche Namen von G. gelten. किंनरा नाम गन्धर्वा नरा नाम तत्रा परे MBn. 2, 396. Kītraratha der vornehmste unter den G. BHAG. 10, 26. Die Gandharva sind देवयोनयः AK. 1, 1, 1, 6. Geschöpfe der Praçāpati M. 1, 37. Brahman's (aus seiner Nasenspitze) HARIV. 11793. Kaçjapa's 11850. der Muni 11533. MBn. 1, 2550. VP. 370 (von WILSON fälschlich auf Muni Kaçjapa zurückgeführt), der Prādhā MBn. 1, 2556. der Arishtā HARIV. 234. VP. 150. der Vāk (vgl. RV. 10, 177, 2 oben u. a, γ) PADMA-P. ebend. N. 24; vgl. 41. Bei den Ġaina bilden die Gandharva eine der 8 Classen der Vjantara H. 183. — e) f. गन्धर्वीः रपद्गन्धर्वीरिप्या च योयणा नृदस्यं नादे परि पातु मे मर्तः RV. 10, 11, 2. नैव देवी न गन्धर्वी न यती न च किंनरी । तत्रात्रया मया नारी दृष्टपूर्वा महीतले ॥ R. 3, 38, 15. 6, 4, 34. तयस्यत्तमृषिं तत्र गन्धर्वीं पर्युपासत । सोमदा नाम 1, 34, 39. मधु-रन्वरा 42. Gandharvi ist eine Tochter der Surabhi und Mutter der Pferde MBn. 1, 2631. fg. R. 3, 20, 28, 29. VĀJU-P. in VP. 150, N. 19. गन्धर्व्यः = रात्रयः Buç. P. 4, 29, 21 (s. u. b, γ). — Die iranische Sage kennt einen G. Zairipāçna, Goldferse JASHT 3, 38. 19, 41. SPIEGEL, Gramm. der Pārsisprache 138. Vgl. KUNN, Gandharven und Kentauren in Z. f. vgl. Spr. I, 513. fgg. — 2) aus der mythol. Bed. haben sich die folgenden entwickelt: a) Sānger H. an. 3, 699. MED. b. 11. VARĀN. BĀN. 86, 32 (83, 114). नटनर्तकगन्धर्वाः मूतमागधवन्दिनः । गावन्ति चोत्तमश्लोकचरितान्यदु-तानि च ॥ BnĀG. P. 1, 11, 24. — b) der indische Kuckuk (der Sānger unter den Vögeln) H. an. MED. — c) die Seele nach dem Tode, bevor sie einen neuen Körper erwählt hat, AK. 3, 4, 21, 135. H. an. MED. — d) Pferd

AK. 2, 8, 2, 12. 3, 4, 21, 135. H. 1233. H. an. MED. Diese Bed. könnte man versucht sein auch MBn. 3, 11762 anzunehmen, wo es heisst: (यत्ताः कुवेरस्य) रथं संयोजयामासुर्गन्धर्वैर्कर्ममालिभिः, was aber nicht nothwendig, wie KERN (Z. f. vgl. Spr. I, 453) es thut, zu übersetzen ist: sie bespannten den Wagen mit Gandharva, sondern auch bedeuten könnte: sie liessen den Wagen durch Gandharva bespannen. Zu dieser letzten Auffassung berechtigt uns viell. MBn. 2, 1043, wo es ausdrücklich heisst, dass die Gandharva im Besitz vorzüglicher Pferde gewesen seien. Hiernach hätte man eher गान्धर्व als गन्धर्व unter den Wörtern für Pferd erwarten können. Auch könnte man an eine Verwechslung mit गान्धार denken, da die Pferde dieses Landes besonders erwähnt werden. Zu berücksichtigen ist aber auch auf der anderen Seite, dass गन्धर्वी (s. u. 1, c) schon im Epos als Stammutter der Pferde angesehen wird. — e) die Sonne WILSON. Beruht auf falscher Auffassung vedischer Stellen; vgl. COLEBR. Misc. Ess. I, 212. — f) ein Weiser, ein frommer Mann COLEBR. Misc. Ess. I, 57, N. 2. MAULOH. zu VS. 32, 9. Ind. St. 2, 84. Diese Bed. ist eben so wenig berechtigt. — 3) ein best. Thier AK. 2, 5, 11. H. an. MED. Nach den Erklärern: Bisamthier. Bei dieser Bed. ist man ohne Zweifel von गन्ध Geruch ausgegangen. — Vgl. गान्धर्व.

गन्धर्वखाण्ड (ग^o + ख^o) N. eines der 9 Theile von Bhāratavarsha TROVER in RĪGĀ-TAR. II, 314 (कुन्द st. खाण्ड). — Vgl. गान्धर्व.

गन्धर्वगृहीत (ग^o + गृ^o) adj. von Gandharva besessen ÇĀT. BR. 14, 6, 3, 1. 2, 1. AIR. BR. 5, 29. Verz. d. B. H. No. 935.

गन्धर्वग्रह (ग^o + ग्रह^o) m. Besessensein durch Gandharva Suçā. 2, 532, 14.

गन्धर्वनगर (ग^o + न^o) n. die Stadt der Gandharva, eine mythische Stadt, die der unter dem Namen Fata Morgana bekannten Lufterscheinung ihren Ursprung verdankt: कृतोत्तमान् । लेभे स कार्मत्यत्तं गन्धर्वनगरा-त्तदा ॥ MBn. 2, 1043. गन्धर्वनगरैः HARIV. 13895. (पुरं) गीतवादित्रवृद्धलं गन्धर्वनगरोपमम् 16248. गन्धर्वनगराकारः सो ऽसीदत्सकरो रवः 16298. R. 5, 12, 45. RĪGĀ-TAR. 1, 274. Die blosser Naturerscheinung ist unter dem Worte gemeint VARĀN. BĀN. 29, 2, 21. 35, 4 (der ganze Adhājā danach benannt). Buç. P. 5, 14, 5. Ind. St. 1, 40, 1 v. u. 2, 38, N. — Vgl. गन्धर्वपुर.

गन्धर्वपत्नी (ग^o + प^o) f. Frau der Gandharva; so heissen die Apsaras AV. 2, 2, 5.

गन्धर्वपुर (ग^o + पुर^o) n. Fata Morgana VARĀN. BĀN. 45, 4. 46, 25 (26). भानोरुदये यदि वास्तमये गन्धर्वपुरप्रतिमा धजिनो । त्रिभुवं निरुणाद्धि तदा नृपतेः प्राप्तं समरं सभयं प्रवेदेत् ॥ 96, 13. क्वचित् गन्धर्वपुरं प्रपश्यति क्व-चित्त्वाचिञ्जापुरयोत्सुक्यकृम् BnĀG. P. 5, 13, 3. — Vgl. गन्धर्वनगर.

गन्धर्वर्तु (ग^o + र्तु^o) m. Zeit der Gandharva AV. 14, 2, 24.

गन्धर्वविद्या (ग^o + वि^o) f. die Kenntniss der Gandharva, der Gesang WILSON.

गन्धर्वविवाह (ग^o + वि^o) m. die Heirathsform der Gandharva WILS. — Vgl. u. गान्धर्व.

गन्धर्ववेद (ग^o + वेद^o) m. der Veda der Gandharva, die Lehre vom Gesange: ऋग्वेदस्यायुर्वेदोपवेदो यजुर्वेदस्य धनुर्वेदोपवेदः । सामवेदस्य गन्धर्ववेदोपवेदो ऽथर्ववेदस्य शस्त्रशास्त्रापीति । ÇAUNAKA im KĀRANAVJ. ÇKDa.

गन्धर्वहस्त (ग^० + ह^०) und ^०हस्तक m. *Ricinus communis*, genannt nach den handförmig gelappten Blättern, HÄR. 108. AK. 2, 4, 2, 31. RATNAM. 3. SUÇR. 2, 36, 10. 183, 10. 224, 8. 392, 3.

गन्धलोत्सुया (ग^० + लो^०) f. *Fliege* (मत्तिका) ÇARDAR. im ÇKDR.

गन्धवधू (ग^० + व^०) f. 1) *Curcuma Amhaldî* oder *Zerumbet Roxb.* (शटी). — 2) ein best. Parfum (चीटा) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धवत् (von गन्ध) 1) adj. *duftend, mit Wohlgerüchen versehen* gaṇa रसादि zu P. 5, 2, 95. अयः GORN. 3, 4, 7. मात्स्यानि MBh. 3, 10066. R. 6, 112, 84. वातः 3, 79, 3. 5, 7, 30. 9, 6. मय्यानि ह्ययान्यत्र गन्धवत्ति पीतानि सद्यः शमयति तृप्तान् SUÇR. 2, 487, 15. KUMĀRAS. 6, 46. BUĀG. P. 2, 5, 29. अग^० KĀṠHOP. 3, 15. सुगन्धवती MBh. 13, 3596. — 2) f. ^०वती a) die Erde (weil ihr die Eigenschaft des Geruchs zukommt, während dem Wasser nur die des Geschmacks zugeschrieben wird); vgl. M. 1, 78. BUĀG. P. 2, 5, 29) TRIK. 2, 1, 2. H. an. 4, 107. MED. t. 196. Z. d. d. m. G. 6, 16, N. 1. — b) eine Art Jasmin (s. नत्रमल्लिका) RATNAM. im ÇKDR. — c) ein berauschendes Getränk H. an. MED. — d) ein best. Parfum (सुरा), welches ein verlesenes सुरा sein kaud) ĠAṬĀDH. im ÇKDR. — e) ein Bein. von Vjāsa's Mutter Satjvatī H. ç. 132. H. an. MED. MBh. 1, 2411 (wo auch der Ursprung des Namens erklärt wird). BENF. Chr. 6, 1. — f) N. pr. einer Stadt H. an. MED. Varuṇa's Stadt ÇKDR. गन्धवत्पलकावर्णानि SKANDA-P. in Verz. d. B. H. 146, a, 13. — g) N. pr. eines Flusses MEGU. 34.

गन्धवत्कल (ग^० + व^०) n. 1) *Laurus Cassia* (त्रिच) RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) *Sarsaparilla* WILS.

गन्धवल्ली (ग^० + व^०) f. N. einer Pflanze (सकृदेवी) RĀĠAN. im ÇKDR. Auch गन्धवल्ली f. RATNAM. im ÇKDR.

गन्धवह (ग^० + वह) 1) adj. *Düfte tragend*, Beiw. des Windes und als m. *Wind* (AK. 1, 1, 1, 57. H. 1106): वायुर्गन्धवहः BUĀG. P. 2, 10, 20. सर्वगन्धवहः (वायुः) M. 1, 76. सौगन्धिकवनानां च गन्धं गन्धवहो वहन् MBh. 2, 390. ÇĀK. 101. KUMĀRAS. 3, 25. BRAHMA-P. 53, 20. KATĪAS. 22, 103. — 2) f. आ *Nase* AK. 2, 6, 2, 40. H. ç. 120. an. 4, 338. — Vgl. गन्धवाह.

गन्धवहल (ग^० + व^०) n. eine Art *Ocimum*, = सितार्जिका RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धवाह (ग^० + वाह) 1) m. a) *Bisamthier* H. an. 4, 338. — b) *Wind* AK. 1, 1, 1, 57. H. 1106, Sch. H. an. MED. b. 29. Glr. 1, 35. — 2) f. आ *Nase* MED. — Vgl. गन्धवह.

गन्धविकल (ग^० + वि^०) m. *Weizen* (गोधूम) ÇARDAK. im ÇKDR.

गन्धवीजा (ग^० + वीज) f. eine Art *Gras* (s. मेथिका) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धवृत्तक (ग^० + वृ^०) m. N. eines Baumes, *Shorea robusta* Roxb. (साल), RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धव्याकुल (ग^० + व्या^०) n. ein best. Parfum (कत्रोसल) ÇARDAK. im ÇKDR.

गन्धशटी (ग^० + श^०) f. *Curcuma Amhaldî* oder *Zerumbet Roxb.* (शटी) ÇARDAR. im ÇKDR.

गन्धशाक (ग^० + शा^०) n. eine best. Gemüsepflanze (गौरमुवर्णशाका) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धशालि (ग^० + शा^०) m. eine Art wohlriechender Reis RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धश्रुण्डिनी (ग^० + श्रु^०) f. *Moschusratze* RĀĠAN. im ÇKDR. गन्धा-श्रु^० v. l.

गन्धशेखर (ग^० + शे^०) m. *Moschus* HÄR. 103.

गन्धसार (ग^० + सार) m. 1) *Sandelholz* AK. 2, 6, 3, 32. H. 641. — 2) eine Art *Jasmin* (मुद्गर) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धसारण (ग^० + सा^०) m. ein best. Parfum, = वृकनखी (fehlt in den Wörterbüchern) RATNAM. im ÇKDR.

गन्धसुखी (ग^० + सुख) oder गन्धसूयी f. *Moschusratze* WILSON nach ÇARDAR.

गन्धसोम (ग^० + सोम) n. die weisse essbare *Wasserlilie* TRIK. 1, 2, 33. HÄR. 179.

गन्धकृस्तिन् (ग^० + कृ^०) m. *Duftelephant* (s. गन्धद्विप): गन्धकृस्तीव दुर्धर्यः R. 5, 73, 26.

गन्धकारिका (ग^० + का^०) f. eine Dienerin, die der Herrin Wohlgerüche nachträgt, ÇARDAM. im ÇKDR. — Vgl. गन्धकारिका.

गन्धालु (गन्ध + आलु) m. *Moschusratze* HÄR. 83.

गन्धाजीव (गन्ध + आजीव) m. Verkäufer von Wohlgerüchen (davon lebend) ĠAṬĀDH. im ÇKDR.

गन्धाद्य (गन्ध + आद्य) 1) adj. f. आ *reich an Duft, wohlriechend*: त्रि-त्रिशोत्तमगन्धाद्याः N. 3, 38. — 2) m. *Orangenbaum* RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) f. आ N. verschiedener Pflanzen: a) = गन्धपत्रा. — b) *gelber Jasmin* (स्वर्णयूयी). — c) = तरुणी, भृङ्गेष्टा, रामतरुणी. — d) = आरामशीतला RĀĠAN. im ÇKDR. — e) = गन्धाली ÇARDAK. im ÇKDR. — 4) n. a) *Sandelholz*. — b) ein best. Parfum (जवादि) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धाधिक (गन्ध + अधिका) n. ein best. Parfum (तृणकुङ्कुम) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धाज्ञा (गन्ध + अज्ञा) f. der wilde *Citronenbaum* (वनवीजपूरक) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धार 1) m. pl. N. pr. eines Volkes (vgl. गान्धार) gaṇa कच्छादि zu P. 4, 2, 133. gaṇa सिन्धादि zu 3, 93. LIA. 1, 422. II, 142. Ind. St. 1, 218. fgg. KŪĀND. UP. 6, 14, 1. AV. PARIC. 56 in Verz. d. B. II. 93. MBh. 1, 2440. VP. 191 (die entsprechende Stelle MBh. 6, 361: गान्धाराः). Çiva führt MBh. 13, 1242 den Bein. सुगन्धार. — H. an. 3, 550 erhält गन्धार m. die Bedeutungen, welche die übrigen Autoritäten dem Worte गान्धार beilegen. — 2) f. ई N. pr. einer Vidjādevī (v. l. गान्धारी) H. 240.

गन्धारि m. pl. N. pr. eines Volkes AV. 5, 22, 14. गन्धारिणामिवावि-का RV. 1, 126, 7. — Vgl. गान्धारि.

गन्धाला (viell. गन्ध + आल = आलय) f. N. einer Pflanze (vulg. त्रि-यती) ÇARDAK. im ÇKDR. *Celtis orientalis* WILS.

गन्धाली f. 1) *Wespe* AK. 2, 5, 27, Sch. — 2) N. einer kriechenden Pflanze, *Paederia foetida* (vulg. गंधाली, गन्धादाली), RATNAM. im ÇKDR. — Vgl. गन्धोली.

गन्धालीगर्भ (ग^० + गर्भ) m. kleine *Kardamomen* (सून्मैला) RĀĠAN. im ÇKDR.

गन्धालु (von गन्ध) adj. *wohlriechend*; s. अतिगन्धालु.

गन्धाश्रुण्डिनी s. गन्धश्रुण्डिनी.

गन्धाश्मन् (गन्ध + अश्मन्) m. *Schwefel* AK. 2, 9, 102. H. 1037.

गन्धाष्टक (गन्ध + अष्टक) n. eine Verbindung von acht wohlriechenden Stoffen, die nach der Gottheit, denen sie dargebracht werden, wechseln, ÇARADĀTILAKA und MERUTANTRA im ÇKDR.

गन्धाक्षा (गन्ध + आक्षा) f. = गन्धनाम्नी SUGR. 2, 70, 20.

गन्धि 1) am Ende eines adj. comp. = गन्ध P. 5, 4, 135 — 137. Vop. 6, 87. a) den Geruch von — habend, riechend nach: (गात्रः) गुग्गुलुगन्धयः MBu. 13, 3736. (तरुः) उत्पलगन्धयः R. 5, 3, 12. (पवनः) श्रनोक्तकाम्पितपुष्पगन्धिः RAGH. 2, 13, 7, 23. (वन्यकाः) उत्पलगन्धयः (acc.) Buḷg. P. 3, 23, 26. Vgl. घ्न^०, उद्^०, श्रान्त^०, करीय^०, सु^०. An den folg. Stellen ist es zweifelhaft, ob गन्धि oder गन्धिन् anzunehmen sei: वदनैर्मधुगन्धिभिः R. 1, 9, 38. 33, 13. 4, 33, 8. RAGH. 1, 38, 53. MĀGH. 34. वनेषु मधुगन्धिषु R. 2, 27, 13. जलेनोत्पलगन्धिना 3, 12, 2. वृक्षेण सुगन्धिना KĀN. 13. श्रतपगन्धीनि R. 2, 59, 11. कुषापगन्धनल्पम् SUGR. 1, 313, 19. AK. 2, 6, 3, 28. — b) nur den Geruch von Etwas habend, nur einen geringen Theil von Etwas enthaltend P. 5, 4, 136. — 2) n. ein best. Parfum (तृणकुङ्कुम) RĀGAN. im ÇKDa. Wohl eher गन्धिन् n.

गन्धिका (von गन्ध) 1) adj. am Ende eines comp. f. घ्रा a) den Geruch von — habend: vgl. घ्नग^०, श्रविग^०, उत्पलग^०. — b) nur den Geruch von Etwas habend, nicht viel von Etwas besitzend: धातृगन्धिका nur dem Namen nach Bruder seiend MBu. 3, 16111. — 2) m. a) Verkäufer von Wohlgerüchen VJUP. 96. — b) Schwefel AK. 2, 9, 102. H. 1037.

गन्धिन् (von गन्ध) 1) adj. einen Geruch habend: यत्रैव गन्धि नो रस्यन् MBu. 14, 1398. Häufig am Ende eines comp.: वृक्षसतगुल्मान् — सुगन्धिन्: 13, 959. गात्रः मुरभिगन्धिन्: 3736. 1, 2792. R. 2, 74, 14. 3, 79, 32. 5, 14, 24. RAGH. 15, 16. Buḷg. P. 3, 33, 19. Vgl. गन्धि, wo eine Menge Stellen angeführt werden, die mit demselben Rechte auch hierher gezogen werden könnten. — 2) m. a) Wanze, Baumwanze. — b) N. eines Baumes, Xanthophyllum virens Roxb., Wils. — 3) f. ^०नी ein best. Parfum (मुरा) AK. 2, 4, 1, 11.

गन्धिपर्णा (गन्धिन् + पर्णा) m. N. einer Pflanze (सप्तच्छद्) RĀGAN. im ÇKDr.

गन्धेन्द्रिय (गन्ध + इन्द्रिय) n. Geruchssinn SUGR. 1, 313, 6.

गन्धेन (गन्ध + इन्) m. Duftelephant: सिन्धुरानिव गन्धेनो गन्धेनैव व्यहारयत् RĀGA-TAR. 1, 300. — Vgl. गन्धद्विप, गन्धकृस्तिन्.

गन्धोत्तु und गन्धोत्तु (गन्ध + श्रोत्तु) m. Zibethkatze TRĪK. 2, 3, 10.

गन्धोत्कटा (गन्ध + उत्कटा) f. N. einer Pflanze (दमनका) RĀGAN. im ÇKDr.

गन्धोत्तमा (ग^० + उत्त^०) f. ein berauschendes Getränk AK. 2, 10, 40. H. 902.

गन्धोद् (गन्ध + उद्) n. wohlriechendes Wasser: (पुरीम्) आसित्तमार्गो गन्धोद्: Buḷg. P. 9, 11, 26.

गन्धोपनीचिन् (गन्ध + उप^०) adj. subst. von Wohlgerüchen lebend, Verkäufer von Wohlgerüchen R. 2, 83, 14.

गन्धोत्ति f. Curcuma Amhaldi oder Zerumbet Roxb. (शटी) ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. गन्धोत्ती, गन्धोत्ती.

गन्धोत्ती f. 1) Wespe AK. 2, 3, 27. II. 1213. an. 3, 644. — 2) N. einer Pflanze, Paederia foetida (भद्रा) H. an. MED. I. 83. Cyperus rotundus Wils. — 3) Curcuma Amhaldi oder Zerumbet Roxb. MED. — 4) getrockneter Ingwer (प्राण्ठी) H. an.

गभीर (von गभ् = गम्भ् = जम्भ्) m. Spalte, obscön von der vulva: आर्हति गभे पतः VS. 23, 22, 24. ÇAT. Br. 13, 2, 9, 6. — Vgl. गभस्ति, गभीर,

गभीर und KUNN, die Wurzel GAF, GAMF in Z. f. vgl. Spr. I, 123. fgg.

गभीस्ति (wie eben) m. f. TRĪK. 3, 5, 17. Die Grundbedeutung des Wortes wird wohl Gabel gewesen sein. 1) ein best. Theil des Wagens, etwa die Gabeldeichsel; s. स्पूमगभीस्ति und vgl. damit स्पूमरश्मि. Unter diese Bedeutung dürfte zu stellen sein: तास्ते वञ्चिन्धेनैवो ज्ञानयुर्नः । गभस्तयो न्युतो विश्ववारा: TBa. 2, 7, 13, 4. Vielleicht könnte auch die schwierige Stelle शिता गभस्तिमशानिं पृतन्यसि RV. 1, 34, 4 erklärt werden: wenn du das scharfe zweizackige Blitzgeschoss in den Kampf bringst. — 2) Forderarm, Hand NAIGa. 2, 4, 5. du.: पृथु कर्त्ता बहुला गभस्ती RV. 6, 19, 3, 29, 2. 45, 18. ÇAT. Br. 4, 1, 1, 9. उभा ते पूर्णा वसुना गभस्ती RV. 7, 37, 3. श्रद्धिभिः सुतः पवते गभस्तयो: 9, 71, 3. 5, 34, 11. sg.: सनादेव तव रायो गभस्ती 1, 62, 12. विधुद्वयं गभस्ती 6, 20, 9. 10, 44, 2. 61, 3. 73, 8. 2, 18, 8. — 3) Strahl (die Hände der Sonne oder des Mondes) NAIGa. 1, 5. AK. 3, 4, 5, 30. m. 1, 1, 2, 34. H. 100. an. 3, 260. MED. I. 107. यथा रात्रन्त्रजाः सर्वाः सूर्यः पाति गभस्तिभिः MBu. 3, 1334. 1, 1253. R. 4, 27, 3. 44, 45. 5, 83, 7. 6, 3, 3. 73, 53. PAKĀT. II, 164. RT. 1, 15. des Mondes Buḷg. P. 5, 8, 22. — 4) m. die Sonne H. 93. H. an. MED. — 5) f. ein Bein. der Svāhā, der Gemahlin Agni's, H. an. MED.

गभस्तल n. Name einer Höhle VĀJU-P. in VP. 204, N. 1. — Vgl. गभस्तिमत्.

गभस्तिनेमि (ग^० + नेमि) m. ein Bein. Kṛṣṇa's MBu. 12, 1512.

गभस्तिपाणि (ग^० + पा^०) m. die Sonne H. 96, Sch.

गभस्तिपूत (ग^० + पूत) adj. mit den Händen geläutert: सोम RV. 2, 14, 8. गभस्तिपूतो नृभिरोद्भिः सुतः (धन्वसि) 9, 86, 34. VS. 7, 1.

गभस्तिमत् (von गभस्ति) 1) adj. strahlend; m. die Sonne ÇABDAR. im ÇKDr.: आदित्यश्च गभस्तिमान् MBu. 2, 443. श्रो सूर्यो ऽयमा भगस्त्वष्टा पूषार्कः सचिता रविः । भगस्तिमान् (sic) 3, 146. RAGH. 3, 37. — 2) m. N. eines der 9 Theile von Bhāratavarsha VP. 173. TROYER in RĀGA-TAR. II, 314. — 3) n. N. pr. einer Höhle ÇABDAR. im ÇKDr. VP. 204.

गभस्तिकृस्त (ग^० + कृस्त) m. die Sonne TRĪK. 1, 1, 98.

गभिवक्त्र (Padap.: गभि ऽसक्) adv. viell. tief unten oder innen: तेषां हि धामं गभिपक्त्समुद्भिर्यम् AV. 7, 7, 1; vgl. 19, 36, 2. — Zerlegt sich in गभि (vgl. गभ) + सञ् (सञ्ज्; vgl. शानुपक्).

गभीका f. N. einer Pflanze und deren Frucht gaṇa कृतीकवादि zu P. 4, 3, 167.

गभीर und गम्भीर (von गभ्, गम्भ् = जम्भ्) Uṇ. 4, 35 (proparoxyt.?). Die erste ist die ältere, im RV. regelmässig gebrachte Form, während die zweite nur in Pada-Anfängen erscheint (3, 44, 3. 6, 18, 10. 24, 8. 62, 9). In den comp. tritt jedoch ein anderes Verhältniss ein. Die nachved. Sprache bedient sich vorzugsweise der Form mit dem Nasal, doch ist गभीर selbst der spätesten Sprache nicht fremd. 1) adj. f. घ्रा; superl. गम्भिष्ठ ÇAT. Br. 7, 3, 1, 8. tief, in den verschiedenen Bedeutungen des Wortes (Gegens. गाध und दोन seicht; Correlat. उरु breit, वृक्त hoch) सिन्धु RV. 3, 32, 16. 10, 108, 4. उद्दि 3, 44, 3. पद् 4, 5, 5. गहन 10, 129, 1. पाचं दिदं भुवनं विश्वमस्त्युन्वयचो वरिमता गभीरम् 1, 108, 2. 3, 46, 4. परिपि दीने गभीर शो उग्रपुत्रे विधोस्तः 8, 36, 11. गम्भीरे चिद्वसति गाधमस्मै 6, 24, 8. वृहद्भीरे तथं सोम धाम 1, 91, 3. उर्वो गभीरा सुमतिष्ठे श्वस्तु (vgl. auch

weiter unten) 24, 9. रयि 10, 47, 3. मदीः 8, 16, 4. die Aditja 2, 27, 3. Himmel und Erde Naigh. 3, 30. उर्वो गभीरे रत्नसि RV. 4, 36, 3. 42, 3. 23, 10. 10, 178, 2. AV. 4, 26, 3. 11, 5, 8. tief (vom Tone): प्र सभ्रत्रै ब्रूदृर्वा गभीरे ब्रह्मं प्रियं वरुणाय श्रुताय RV. 5, 83, 1. गम्भीर्यं ऋषया यो सुरोवाधानय-दुरिता दम्भयञ्च 6, 18, 10. Daher ohne Zweifel unter den Synonymen von वाच् Rede, Stimme Naigh. 1, 11. tief so v. a. unerschöpflich: सर्वनानि RV. 7, 32, 6. गभीरमिममधरे कृधीन्द्राय (TS. गम्भीरं) VS. 6, 30. von geistigen Eigenschaften: सत्यमहं गभीरः काच्येन AV. 5, 11, 3. tief so v. a. verborgen, geheim: आ यात पितरः सोम्यासौ गम्भीरैः पृथिभिः पितृयानैः AV. 18, 4, 62. 63. पितरः RV. 6, 73, 9. उदेहि मृत्योर्गम्भीरात्कृष्णाञ्चितमसत्परिं AV. 5, 30, 11. गम्भीराय रत्नसि कृतिमस्य RV. 6, 62, 9. — गभीरं und गम्भीरं tief in eig. Bed. AK. 1, 2, 3, 15. H. 1071. गभीरम् — पतिं पयसाम् Pañkāt. V, 10. गभीरनीरं (v. l. गम्भीर) Hit. 111, 4. गम्भीरपरिखा R. 1, 3, 10. von tiefliegenden Augen Varān. Brh. S. 67, 66. गभीरनाभीकृदा Çaut. 41. गम्भीरगतिं (von Eitergängen) Suçr. 1, 62, 7. tief, dicht: गम्भीरं वनम् R. 3, 53, 22. रत्नसि सेना गम्भीरा 30, 45. तमस्तदासीद्वहनं गभीरम् Buāg. P. 3, 3, 5. tief (vom Tone) H. 1409. 65. AK. 1, 1, 2, 2. स्निग्धगम्भीरया गिरा MBh. 3, 11282. N. 12, 42. 21, 4. R. 3, 30, 27. Varān. Brh. S. 31, 17. 53, 54. 83, 8. Megh. 65. 67. Raçh. 1, 36. गम्भीरवादिन् Suçr. 2, 493, 5. गम्भीरतर-राव Pañkāt. 9, 12. गभीरनिःस्वन Hit. 2, 11. tief so v. a. unergründlich, schwer dem Wesen —, der Bedeutung nach zu erfassen: बुद्ध्या गम्भीरया Buāg. P. 9, 14, 14. सागरगम्भीरो वानरः R. 5, 1, 50. पयोधिगभीरवीराः Praar. 74, 6. किञ्चिद्वावगभीरवक्रिमलवस्पृष्टं मनाभापते Sāh. D. 40, 11. tief so v. a. unerschöpflich, ununterbrochen: कालेन गभीरंरुसा Buāg. P. 1, 5, 8. गम्भीरवयसः कालस्य 5, 24, 24. गम्भीरवेग 4, 12, 38. Beim Menschen werden drei Tiefen lobend hervorgehoben: die des Nabels, der Stimme und des Charakters: नाभिः स्वरः सन्नमिातं प्रदिष्टं गम्भीरमेत-न्नितयं नराणाम् Varān. Brh. S. 67, 85 (86). गम्भीरसञ्चस्वरनाभि Suçr. 2, 406, 15. त्रिगम्भीरा MBh. 4, 254. 5, 3939. — 2) m. गभीर N. pr. eines Nachkommen von Āju Buāg. P. 9, 17, 10. — 3) m. गम्भीर a) Citronen-
baum (vgl. जम्भीर, जम्बीर). — b) Lotus. — c) ein Mantra des Rgveda Uṇādik. im ÇKDr. — 4) f. गम्भीरी a) hiccup, violent singultus Wils. Diese Bed. hat das Wort als adj. in Verbindung mit क्लिक्त्वा Suçr. 2, 494, 15. 493, 7. Wise 323. — b) N. pr. eines Flusses Megh. 41. Vgl. गम्भी-
रिका. — 5) गभीर o. Siddh. K. 249, b, 1. Tiefe: गम्भीरे जमदग्नेः N. eines Sāman Ind. St. 3, 214. — Vgl. गम्भन्, गम्भर, गहन.

गम्भीरकं (von गम्भीर) 1) adj. f. रिका tiefliegend: नाय्यः Suçr. 2, 98, 8. दृष्टिं eine best. Augenkrankheit, bei welcher die Pupille sich verkleinert und das Auge in die Höhle sich zurückzieht 305, 2. 319, 2. — 2) रिका f. N. pr. eines Flusses (unter den वैदेक्याम्बोजाः) Varān. Brh. S. 16, 16. Vgl. गम्भीरा, गभीरिका.

गम्भीरचेतस् (गं + चे) adj. tiefinnig: कवि RV. 7, 87, 6.

गम्भीरनिर्घोष (गं + नि) m. N. pr. eines Nāga Vjutr. 87.

गम्भीरवेदिन् (गं + वे) adj. hartnäckig (die Tiefen kennend, klug?), von einem Elefanten Trik. 2, 8, 35. H. 1222. Raçh. 4, 39.

गम्भीरवेपस् und गम्भीरं (गं + वे) adj. in der Tiefe oder im Verborgenen sich regend, innerlich bewegt. tief erregt: चि सुपर्णा अक्षरि-
ताण्यव्यदनीरवेपया अमुरः सुनीयः RV. 1, 33, 7. (यापः) विप्रा गम्भीरवेपसः

Emend. zu AV. 19, 2, 3. ऋषयः RV. 10, 62, 5.

गम्भीरशंस (गं + शंस) adj. im Verborgenen herrschend, von Varuṇa RV. 7, 87, 6.

गम्भीरस्वामिन् (गं + स्वा) m. der unerforschliche Herr, N. einer Nārājaṇa darstellenden Statue Rāga-Tar. 4, 80.

गभीरिका (von गभीर) f. 1) eine grosse Trommel mit tiefem Tone Çar-
dar. im ÇKDr. — 2) a gong (Abtritt) Wils. — Vgl. गम्भीरक.

गभोलिक m. = मसूर Hār. 134. ein kleines rundes Kissen Wils.

1. गम् (vgl. गा) bildet die Special-Tempora auf viererlei Weise: I. गँ-
ति Naigh. 2, 14. (घा) गमयस्; गमातस्, गमाथ; (घा) गमेत्, गमेयम् (P. 3, 1,
86, Sch.); (घनु, निस्) गमानि, (घनु, घा) गमन्तु; गमम्, गँमत्, गमाम, गमन्;
med. (सम्) गमेमहि, (सम्) गमामहे. — II. गँति Naigh. 2, 14. (घा) गर्यं RV.
8, 20, 6; (घा) गर्यासु 4, 163, 13. (घा) गम्यात्; (घा) गक्ति, (घा) गलु, गलम्,
(घा) गलाम्, (घा) गलं und गलन; 2. und 3. sg. घगन्, घगन्म (P. 8, 2, 65),
घगमन्; गन्, गमन् (aor. nach P. 2, 4, 80, Sch.); partic. गमत्; घद्य गमत्तो-
शना (Padap.: गमत्तो) पृक्ते वा कर्द्री न घा गृह्णन् । घा जमयुः RV. 10,
22, 6; damit vgl. घद्य गमत्ता नङ्गो क्वं सुरैः श्रोती राजानो अमृतस्य म-
न्त्राः 1, 122, 11, wo aber RV. Prāt. 8, 15 und Padap. गमत्त annehmen,
Sā. घागच्छत erklärt, ungeachtet der Betonung. Die Stelle ist dunkel
und scheint verdorben zu sein. med. घगन्महि. — III. जगति Naigh. 2,
14. जगम्याम्, ङ्यात्, ङ्यातम्, ङ्युस्; घजगन्, घजगन्त, घजगलन. — IV. गँ-
च्छति (nur diese Form in der klass. Literatur) Dhātup. 23, 13. P. 7, 3, 77.
Vop. 8, 70. — perf. जगम, जगाम, जगन्थ und जगामिथ, जगम्, जगम्युस् u.
s. w. P. 6, 4, 98. Vop. 8, 96. जगन्थस् und जगम्वन्स् P. 7, 2, 68. Vop. 26, 134.
3, 153. जगमुषी; fut. गमिष्यति, गम्या P. 7, 2, 58; aor. घगमत् 3, 1, 55. 6, 4,
98, Sch. ved. गँत, गँम, med. ङगन्त und ङगत, ङगन्महि und ङ-
गन्महि P. 1, 2, 13; prec. med. ङगन्तिष्ट und ङगन्तिष्ट eband., ved. (सम्) गि-
मीय. — Das med., welches die Grammatiker vom simpl. nicht erwäh-
nen, häufig im Epos, aber auch später, sogar in ungebundener Rede, z. B.
गच्छमान Pañkāt. 263, 6. — गँतुम्, गँतवे (P. 3, 4, 9, Sch.), गँतवै, गँमथ्यै;
गँतय (P. 7, 1, 47, Sch.), गँतो, गँतो, ङगन्थ und ङगत्य P. 6, 4, 38; pass.
(घा) गामि; गत P. 6, 4, 37. — 1) gehen, sich bewegen; hingehen; davon-
gehen, fortgehen; kommen; von Lebendigem und Leblosem, von unver-
mittelter und vermittelter Bewegung: तेन गच्छ परस्तरम् RV. 10, 135, 3.
पुः AV. 3, 8, 4. प्रुतो गच्छतु सुकतो यत्र लोकः 9, 5, 5. घद्य गमत्तोशना पृ-
क्ते वाम् RV. 10, 22, 6. घगन्म यत्र प्रतिरत्त आयुः 1, 113, 16. गता नूनं नो
ऽवसा 39, 7. सा नो दुह्ययवमेव गवी (गौः) 4, 41, 5. यत्प्रावतो ऽजग-
न्तयै 1, 130, 9. 58, 9. नू चिन्तात्सद्यो अर्धनो जगम्यात् 104, 2. Çāñk. Çh.
3, 4, 9. Çat. Br. 1, 8, 3, 20. 9, 2, 18. — न गच्छन्नापि च स्थितः M. 4, 47. न
गच्छेन्नापि संविशेत् 55. 140. R. 4, 8, 26. गच्छति पुरः शरीरं धावति पश्चा-
दमंस्तुतं चेतः Çāñk. 33. गच्छतां पुरो भवती 29, 1. तेन (मार्गेण) गच्छन् M.
4, 178. तेन (यत्र) गच्छामहे MBh. 1, 4312. येनेष्टं तेन (मार्गेण) गम्यताम् ad
Hit. 1, 23. (वगाः) जगन्विद्यायसा N. 9, 14. गवा गगणनाशु Vid. 117. पथि
गच्छता केनापि Hit. 4, 6. गवा प्रकृष्टाधानम् (P. 2, 3, 12) N. 12, 82. MBh.
3, 11285. R. 2, 34, 31. अयं गतिं गमिष्यामि 1, 58, 7. Daç. 2, 44. 43. यो
(अघा) ऽश्नेन दिनेनैकेन गम्यते H. 1230. AK. 2, 8, 2, 15. गमिष्ये दशयोजनम्
R. 5, 1, 41. न गणास्याद्यतो गच्छेत् Hit. 1, 23. न च नौगच्छति स्थले 84. स्ति-
मितं गन्तुमारेभे तदा गोदावरी नदी R. 3, 52, 12. एकाङ्गा — योजनशतं ग-

नुमद्यैः N. 24, 25. किञ्चिद्गत्वा (sc. अग्नेन) VID. 23. स्तोत्रमन्तरं गत्वा (sc. र-
 धेन) ÇĀK. 8, 9. तदाद्भ्यश्च सहसा गतुं प्रवृत्ते VID. 89. गमिष्ये (hingehen)
 यत्र वैदेही R. 5, 36, 29. शो मया सह गतासि DAÇ. 2, 35. शीघ्रं गच्छामि
 वयम् *lasst uns schnell aufbrechen* R. 1, 62, 22. गत्वा शीघ्रमाचक्ष्व *gehe
 und melde* DAÇ. 1, 41, 42. जगामिकां वने प्रून्ये भार्यामुत्सृज्य N. 10, 29. ग-
 च्छैनामानयेत् 13, 24, 22, 1. जगमुर्यथागतम् *sie gingen wie sie gekommen
 waren* R. 1, 60, 33. अनितारमपि त्यक्त्वा निःस्वं गच्छति दूरतः PAÑKĀT.
 1, 9. HIT. 1, 93. गतवती वां सहधर्मचारिणी ÇĀK. 57, 23. गतुमिच्छति 22,
 14. पुरात्तमात् — गच्छामो यत्र गता युधिष्ठिरः MBH. 1, 5746. वयमथैव
 गच्छामो रामं द्रष्टुम् BHĀT. 7, 29. गम्यताम् *man mache sich auf* PAÑKĀT.
 43, 1. 100, 10. 232, 10. तदितो गम्यतां त्वया VID. 165. तदा तु नृपतिर्गता
 wird kommen MBH. 3, 15312. — 2) *verfliessen, vergehen* (von der Zeit):
 काले गच्छति *im Verlauf der Zeit* VID. 61. काव्यशास्त्रविनेदेन कालो
 गच्छति धीमताम् HIT. Pr. 48. दिनेषु गच्छत्सु 20, 11. RAÇ. 3, 8. MEGH.
 81. सा तस्य शोकेन जगाम रात्रिः R. 2, 73, 45. — 3) *gehen nach, in, zu;
 gelangen nach, zu; sich hineinmachen in; zu Theil werden; a) mit dem
 acc. P. 2, 3, 12. यमं ह्ये यज्ञो गच्छति RV. 10, 14, 13. सर्वमिन्द्रो गच्छति
 1, 16, 8. 5, 87, 9. गच्छन् 10, 40, 3. अमुनीतिम् 16, 2. देवान् 1, 163, 13. गिरि-
 म् 10, 153, 1. 16, 2. गच्छामुमराणां जनम् AV. 5, 22, 12. दिवम् 2, 34, 5. अक्षम्
 10, 7, 42. (कामिः) दत्तो यो मध्ये गच्छति 5, 23, 3. रूतं गच्छसि निष्कृते 5, 9.
 तत्र मे गच्छताद्वयम् 2, 30, 3. उरः RV. 10, 153, 4. तद्यथा मक्षापय आतत
 औ प्राणौ गच्छति KHĀND. UP. 8, 6, 2. यद्येवं न प्राक्ततः पुरा विद्या ब्राह्म-
 णान्गच्छति 5, 3, 7. अथयं त्वा गच्छतात् BRH. ĀR. UP. 4, 2, 4. — वनं गच्छे-
 त् M. 6, 3. मा गङ्गा मा कुत्रन्गमः 8, 92. वनेन वनं गत्वा R. 1, 1, 30. न च
 स्वर्गं स गच्छति M. 3, 18. 4, 235. उत्तमं स्थानम् 2, 249. ब्रह्मणः सन्न शा-
 श्यतम् 244. यत्नं गच्छेन्न चावृतः 4, 57. दमयत्याः स्वयंवरम् । गत्वा N. 6, 3.
 कृमाः समुत्पत्य विदर्भानगमन् 1, 21. गमिष्यामि (sc. रथेन) — एकाङ्का —
 विदर्भनगरीम् 19, 10. समीपं पुष्करस्य च । गत्वा 7, 4, 14, 20. MBH. 3, 46645.
 HIT. 27, 1. प्रतीपं गम् *Jmd entgegen gehen, sich Jmd (gen.) widersetzen*
 ÇĀK. 93. गम्यतामेव दक्षिणस्योत्तरो गिरिः R. 4, 63, 22. HIT. 80, 8. उत्त-
 मानुत्तमान्गच्छन्हीनान्हीनांश्च वर्जयन् M. 4, 245. गच्छधम् — राज्ञानम् MBH.
 1, 4789. 6375. R. 1, 54, 5. गच्छधमेनं शरणम् MBH. 3, 13006. एते गच्छति
 बह्व्यः पन्थानो दक्षिणापथम् 2317. 2319. P. 4, 3, 85. ज्ञानुभ्यामवनीं गम्
 sich auf die Knie werfen MBH. 13, 935. PAÑKĀT. 236, 9. धरणीं मूर्धा sich
 mit dem Kopfe bis zur Erde verneigen R. 3, 11, 6. तामप्येतादृशा भावः
 निप्रमेव गमिष्यति — दातारमिव दक्षिणा DAÇ. 2, 54. कृन्ना चरितं यच्च
 व्रतं रक्षासि गच्छति M. 4, 199. एनो गच्छति कर्तारम् 8, 19. तत्ते सर्वं शुनो
 गच्छेत् 90. — b) mit dem loc.: (यज्ञः) देवेषु गच्छति RV. 1, 1, 4. 18, 8. यः
 पूषाति स ह्ये देवेषु गच्छति 123, 5. यज्ञं नो वृत् स्वर्देवेषु गच्छेत् AV. 9, 3,
 17. VS. 15, 55. गोषु RV. 1, 83, 1. गोमति वृजे 8, 46, 9. धर्षणि 3, 38, 2. ह्ये-
 दि यत्तं वृषुषो भीरुगच्छत् *wenn dein Herz Furcht beschlich* 1, 32, 14. —
 महादियु गत्वा P. 6, 2, 13, Sch. मम गच्छेत् गत्वा PAÑKĀT. 129, 4. VID. 133. VER.
 27, 3. °समीपे 9, 7. गच्छ्यास्वं परां चैत्रीमश्वमेधे नृपस्य नः *kommen zu*
 MBH. 14, 2509. Hierher gehören auch die Verbindungen mit den Ad-
 verbien तत्र (N. 10, 1. VID. 167), ह्ये, अन्यत्र (N. 8, 20) u. s. w. यत्रा रथेन
 गच्छेत् RV. 1, 22, 4. — c) mit dem dat. P. 2, 3, 12. ततो द्वैतवनाय जगमुः
 MBH. 3, 453. DRAUP. 9, 24. RAÇ. 12, 7. निलायाय 2, 15. उत्पथेन (so ist zu
 lesen) पथे गच्छति P. 2, 3, 12, VĀrt. 2, Sch. — d) mit प्रति *nach, zu**

जगाम निषधान्प्रति N. 26, 1. मा गमः पुत्र यमस्य सदनं प्रति DAÇ. 2, 35. अ-
 कृत्यो प्रति जगिमवान् MBH. 14, 1706. N. 10, 11. *gegen, in feindlicher Ab-*
sicht: यो गच्छत्यलं विद्विषतः प्रति AK. 2, 8, 2, 42. — 4) intre feminam,
mit dem acc. P. 2, 3, 12, VĀrt. 3, Sch. अगमनीयो गत्वा ĀÇV. GRH. 3, 6.
 ब्राह्मणीं यद्यगतां तु गच्छेतां वैश्यपार्थिवौ M. 8, 376. 9, 58. 11, 174. 175.
 संयोगं पतितिर्गत्वा (vgl. 5.) परस्यैव च योषितम् 12, 60. JĀGŪ. 1, 80. 3, 233.
 अयोनी गच्छतो योषाम् 2, 293. — MBH. 1, 3870. 13, 4469. BHĀÇ. P. 3, 12,
 30. auch ohne obj.: नरश्चटकवदृच्छेदश वरान्निरत्तरम् SUÇ. 2, 133, 9. प-
 प्रून्गम् *mit Vieh Unzucht treiben* JĀGŪ. 2, 289. — 5) *in einen Zustand,*
eine Lage, ein Verhältniss kommen, gerathen; theilhaft werden, erlan-
gen: जग्मिषाम् RV. 1, 116, 25. दीर्घायुवम् ÇĀÑK. Ç. 14, 12, 5. मातुर्कृष्टम्
AV. 12, 4, 32. तमोसि 2, 23, 5. आधिपत्यम् 18, 4, 54. अगोन्नद्धं श्रवो वृत्तम्
RV. 3, 37, 10. गमन्न इन्द्रः सध्या वर्षश्च 178, 2. जुष्टिं ते गमेयम् LĀT. 3, 6,
 3. यो यज्ञस्य संस्थामगन् ÇAT. Br. 1, 1, 1, 3. प्रून्वम् M. 2, 168. अमरलोक-
 ताम् 5. अम्यर्कणीयताम् 9, 23. वध्यताम् N. 9, 8. उपकास्यताम् RAÇ.
 1, 3. वैज्ञान्यम् N. 23, 24. आनायम् M. 4, 257. 9, 229. उत्कर्षं चापकर्षम्
 10, 42. कुन्संख्याम् 3, 66. नाशम् 8, 47. HIT. 1, 39. प्रलयम् MATSJP. 27. त-
 यम् R. 2, 109, 11. दिष्टात्तम् 66, 12. जगाम् 3, 33, 59. विषादम् 68, 5. MBH.
 1, 7677. VID. 154. विस्मयम् PAÑKĀT. 192, 2. परितोयम् R. 1, 58, 21. क्रो-
 धम् 64, 18. भयम् MBH. 1, 7629. आर्तिम् 7679. निर्वेदम् BHĀÇ. 2, 52. निश्च-
 यम् R. 1, 42, 27. प्रतिष्ठाम् 2, 18. निद्राम् MEGH. 110. उमाख्याम् *den Na-*
men Umā erhalten KUMĀRAS. 1, 26. पौरुषम् । लोकवृत्तिप्रकाशेन ज्ञानमा-
 र्गणं गम्यते MBH. 3, 43935. — 6) *मनसा गम् in Gedanken wohin gehen; wahr-*
nehmen: तानेव शरणं देवाञ्जगमुर्मनसा तदा N. 3, 33. जगाम मनसा रामम् R.
2, 82, 8. 3, 50, 27. यदि तमत्र मनसा जगन्धं VS. 23, 49. (वायुः) साकं गन्म-
नसा यज्ञम् 27, 31. अर्षयमत्र मनसा जगन्वान्त्रिते गन्धर्वान् RV. 3, 38, 6.
 Mit Ergänzung von मनसा *wahrnehmen, erkennen, errathen: तामस्वस्वो*
तदाकारो सध्यस्ता जगमुरिङ्गितैः (v. l.: जसुः) MBH. 3, 2108. अस्वेदमिति
संबन्धो कृत्वा दुःखेन गम्यते (v. l. für जायते) HIT. 1, 132. पुरस्ताद्गम्यत
एव ÇĀK. Ch. 20, 7. pass. verstanden werden, gemeint sein: यत्रथो गम्यते
न च प्रयोगः P. 8, 1, 62, Sch. समुद्रयेन चेज्जातिर्गम्यते 4, 1, 161, Sch. समा-
सेन निन्द्यायो गम्यमानायाम् 2, 1, 26, Sch. 3, 2, 10, Sch. शीलं मे स्वम् । अ-
त्रास्तीति गम्यते H. 242, Sch. — 7) दोषेण oder दोषतो गम् mit einer
Beschuldigung auf Jmd (acc.) losgehen, Jmd die Schuld zuschreiben MBH.
 1, 4322. 7455. R. 4, 21, 3.

partic. गतं 1) adj. a) *gegangen, fortgegangen* RV. 1, 119, 4. पितृन्वरा-
 वतो गतान् AV. 18, 4, 41. आश्रमं तमहं प्राप यथाव्यातपथं गतः DAÇ. 2, 3.
 मुनिं कृतुं गतः HIT. IV, 12. ततः कदाचिद्विनाय गतास्ते BRAHMAN. 1, 2. ऋ-
 तुपर्णो गतः N. 21, 26. 3, 40. 9, 16. 17. 11, 4. 24, 10. VID. 119. — b) *hingeg-*
gangen, abgeschieden: मा गतानामा दीधीया ये नवन्ति परावतम् AV. 8,
 1, 8. न ह्येष स्वास्यति चिरं गत एव नराधमः *jam perit* MBH. 5, 472. —
 c) *vergangen, verflossen: गता संवत्सरा दश R. 1, 63, 12. कस्मिंश्चित् गते*
काले Siv. 1, 18. द्वितीयश्चापि मे मासो जलं भक्षयतो गतः ARÇ. 3, 16. M. 8,
 402. R. 2, 89, 2. ÇĀK. 100. 131. VID. 140. AK. 3, 5, 22. — d) *verschwun-*
den, gewichen: गते ऽनिले AK. 3, 2, 45. sehr häufig am Anf. eines adj.
 comp.: गतज्ञाम् M. 7, 225. N. 11, 4. गतेन्द्रियम् MBH. 3, 45033. °चेतनम् N.
 9, 20. 10, 19. °चेतम् 8, 1. °संख्यम् 4, 28. °सन्नम् 16, 26. °सौहृद् 19, 6.
 °स्वरम् 20, 32. °संज्ञम् INDR. 3, 24. °व्ययम् 1, 23. SUND. 4, 1. R. 1, 56, 24. SUÇ. 1, 17,

49. गतास्तरणा ख्या पा० 36, 42. — e) hervorgegangen: तिर्यग्योनिगत R. 4, 56, 10. तस्माद्दिधा गतः पुमान् Kathās. 2, 41. — f) gekommen: प्रति-
कूले गते द्वे विनाशे समुपस्थिते R. 6, 8, 15. Vgl. गतात्. — g) gegangen
nach, zu; gelangt zu, gekommen zu, in; gerathen in, sich befindend auf,
in, bei; enthalten in, ruhend in; die Ergänzung α) im acc. P. 2, 1, 24.
ते गतास्त्रिदिवं दिवः AV. 10, 10, 32. M. 3, 159. N. 2, 12. 3, 38. R. 1, 60, 16.
तोमतीर्यम् Çāk. 7, 16. °समीपम् Hit. 14, 17. दृक्पथम् zu Gesicht gekom-
men Vikr. 93. प्रामादं वा रक्षा गतः M. 7, 147. सभाम् 8, 95. वाणानिकृता-
नि शिरामि द्विपताम् — स्फुरत्याकुञ्चितोष्ठानि गो गतानि R. 3, 31, 24.
MBu. 2, 458. पुत्रास्तस्य गतो नृपः R. 1, 57, 13. भर्तारम् zu einem Gatten
gelangt Çāk. 88. (घ्रादित्यम्) मध्यं नभसो गतम् M. 4, 37. ष्मश्रूणि गता-
न्यास्यम् in den Mund gerathene Barthaare 3, 141. पञ्चशतं गता zu
50 (Jogāna) angewachsen R. 5, 6, 19. मनो हि मम तो गतम् N. 6, 3. —
β) im loc.: यस्मिन् (पदे) गता न निवर्तन्ति भूयः Bhāg. 13, 4. कान्यकुब्जे ग-
ताः Pañkāt. 244, 2. क्वं क्वं पूर्व्यं गतम् RV. 1, 103, 4. गतानां तत्र वै पूत्रां
चक्रे R. 1, 9, 34. क्व नु राजन्गतो ऽसि N. 12, 8. Vid. 136. तत्र गताय da-
selbst befindlich Çat. Br. 8, 4, 1, 24. घ्रायोः कुजलं सर्वत्र गतम् N. 2, 15.
क्व तद्गतम् was ist daraus geworden? wie steht es damit? 24, 14. Daçar.
66, 8. — γ) im acc. mit प्रतिः पश्य लक्ष्मण वैदेह्या मृगं प्रति गतो (so ist
st. प्रतिगतो zu lesen) स्पृहाम् auf die Gazelle gerichtet R. 3, 49, 12 und
Bēnp. Chr. 66, 12. — δ) im comp. vorangeh. P. 2, 1, 24. नन्दिग्रामगतः Ragh.
12, 18. चत्रालं Kāt. Çr. 25, 13, 24. अशोकवनिका° R. 1, 1, 71. प्रामाद° N.
13, 24. पङ्क° Mēkāt. 149, 3. मेटा° Ragh. 3, 66. भूमि° M. 3, 246. 3, 128.
अन्नरिक्त° 7, 29. R. 3, 8, 6. 9, 5, 8. आकाशगता वाणी Vid. 112. जालात्तर-
गते भानौ M. 8, 132. नाकपृष्ठगतं यशः Çāk. 98, 9. विश्रामित्र° der sich zu
V. gesellt hat R. 1, 24, 4, 7. रथ° im Wagen sitzend, stehend 3, 28, 33.
34, 4 (statt वाणीरथ गतः zu lesen: वाणी रथगतः). विराधाङ्क° 7, 25. पा-
र्श्व° 31, 10. तूष्णगतेः शैरः 2, 100, 20. यत्किञ्चिज्जगतीगतम् alles was sich
in der Welt befindet M. 1, 100. ब्रह्मचारिगतं भैरवम् 3, 129. वक्त्रेः — यो-
निगतस्य Çvetāçv. Up. 1, 13. घ्रादित्यगतं तत्रः Bhāg. 13, 12. घ्राद्य°, तुर्य°,
अत्य° an erster, vierter, letzter Stelle stehend Çrut. 12. वेद° an vier-
ter Stelle stehend 13. कायगतं ब्रह्म M. 11, 97. गुरुगतां विद्याम् 2, 218.
सर्वगत (अनामय) überallhin verbreitet N. 2, 14. कृद्गतश्चैव भावस्ते R. 3,
19, 17. कामान् — मनोगतान् Bhāg. 2, 55. Çāk. 59. तद्गतेनैव मनसा mit
darauf gerichtetem Sinne R. 1, 2, 30. 77, 25. तद्गतेनैव चेतसा Kathās. 3,
68. मद्गतप्राणाः Bhāg. 10, 9. पुत्रगतं स्नेहम् auf den Sohn gerichtete Liebe
R. 1, 21, 14. तद्गतो विधिः 2, 52, 61. तद्गते (bei dir stehend, dir gehörig)
चैव मे राज्यं जीवितं च धनानि च 5, 91, 24. मद्गतानि च जानीहि सर्वास्वा-
णि Aaç. 4, 34. — h) in einen Zustand, eine Lage, ein Verhältniss gera-
then, sich darin befindend; die Ergänzung α) im acc.: अथ यो ऽभयं गतो
भवति Taitt. Up. 2, 7. अन्नयम् M. 10, 95. 102. संयोगं पतितेः 3, 157. क्षयम्
N. 26, 12. Vid. 237. Daç. 1, 46. धर्मराजवशम् 2, 26. Sāv. 5, 16. अशुद्धिं R.
4, 1, 23. मकुडपालम्भनम् Çāk. 59, 14. वेदम् Kathās. 3, 126. वृषलत्वम् M.
10, 43. चाणालताम् R. 1, 58, 15. प्रेष्यताम् N. 16, 1. मङ्कारताम् Mālav.
71. निष्प्रभताम् R. 1, 53, 9. Çāk. 59. Pañkāt. 11, 54. — β) im loc.: कृच्छ्रे-
द्यपि गतः R. 1, 58, 19. — γ) im comp. vorangehend: घ्रापद्गत M. 9, 283.
Çāk. 49. Sch. व्यापद्गत AK. 3, 4, 18, 134. — i) gehend auf, bezüglich auf;
am Ende eines comp.: वयमपि तावद्भवत्यौ सखीगतं पृच्छामः Çāk. 14, 10.

शकुन्तलागतमेव चित्तपति 71, 18. मृगवतीगतं सर्वं शशंस Kathās. 9, 36.
VEDĀNTAS. in Bēnp. Chr. 204, 3. — k) betreten, besucht: भर्तृपुत्रगते पथि
R. 2, 52, 53. मुकुद्गतां गतिम् Kumāras. 4, 24. गतो ग्रामो देवदत्तेन P. 3, 4,
72, Sch. — l) verbreitet, bekannt, = विज्ञात Med. I. 13. भीमेति शब्दे
ऽस्य गतः पृथिव्याम् Draup. 7, 10. पत्तिः सेनाभित्पद्योगता in der Bedek-
tung von ... bekannt H. a. n. 2, 177. — 2) n. a) Gang, Art zu gehen: ग-
तेन भूमिं प्रतिकम्पयन् MBu. 4, 297. वैहायसगत R. 2, 27, 9. गतमुपरि घ-
नानाम् Çāk. 166. Vikr. 93. Ragh. 2, 5, 18. Kirāt. 5, 47. गजानां मध्यमे गते
AK. 3, 4, 21, 150. — b) der Ort wo Jmd gegangen ist: इदमेवो गतम् P. 2,
2, 13, Sch. 3, 68, Sch. 3, 4, 76, Sch. — c) Verbreitung, Erstreckung, Be-
kanntsein: यावन्नाम्नो गतम् Kānd. Up. 7, 1, 5. — d) Art und Weise P. 1,
3, 21, Vārtt. 3. = प्रकार Sch. — Vgl. अगत, एवगत, काण्डगत.

caus. गर्भयति P. 2, 4, 16. Vop. 18, 22. 1) Jmd (acc.) zum Gehen oder
Kommen veranlassen; herbeiführen; zu Jmd (dat.) befördern; Jmd (acc.)
an einen Ort (acc.) bringen (P. 1, 4, 52); in einen Zustand (acc.) ver-
setzen: गमयति देवदत्तं यज्ञदत्तः P. 1, 4, 52, Sch. स्वयं कृ रथेन याती 3. उ-
पाध्यायं पदातिं गमयति 8, 1, 60, Sch. तेन तमेवं गमितो मया MBu. 18,
95. अन्नं गमयति प्रेतान्कोपो ऽरुनिनृतं पुनः M. 3, 230. तस्मां एनद्रमयामः
AV. 16, 6, 4. अमूर्न्पितृभ्यो गमयो चकार 18, 2, 27. सूर्यं चतुर्गमयतात् Ait.
Br. 2, 6. पृथ्वतं सपत्नीम् RV. 10, 143, 4. 132, 4. AV. 2, 23, 5. तत्र कृष्या-
निं गमय (Padap.: गमय) RV. 5, 3, 10. पितृलोकां AV. 18, 4, 64. 12, 3.
34. VS. 8, 44. Çat. Br. 13, 2, 9. 7. 14, 4, 1, 11. 9, 1, 18. असतो मा सद्गमय
तमो मा ज्योतिर्गमय 30. PRAÇNOP. 4, 4. ताम् — समुद्रं गमयिष्यति MBu.
3, 493. वैवस्वतक्षयम् 2, 2557. Daçar. in Bēnp. Chr. 201, 13. गमयिष्ये
MBu. 3, 625. गमित so v. a. गमितो यमक्षयम् 12, 1042. कोटरम् — गमिते
Mālav. 60. शरीरं निरुत्याविद्यो गमयित्वा Çat. Br. 14, 7, 2, 4. स एवैन् भू-
तिं गमयति TS. 2, 1, 1, 1. ज्यैष्ठ्यं श्रेष्ठं राज्यमाधिपत्यम् Kānd. Up. 5, 2, 6.
एकताम् 6, 9, 1. उत्तमो गतिम् M. 3, 42. विलयम् MBu. 1, 8280. दास्यम् 3,
1360. परभवम् (med.) 8, 3800. क्षयम् 13, 12. इमामवस्थाम् 5. BHARTY. 3,
49. Vikr. 137. AMAR. 24. Buçg. P. 8, 4, 13. Kir. 2, 7. अगमि मद्म् Vop. 24,
13. — 2) zubringen (die Zeit): इमामुप्रातयो वेलो प्रायेण — मालिनीती-
रेषु — गमयति Çāk. 32, 13. fgg. कालम् Pañkāt. 11, 161. दिनम् 206, 16.
माननेतान्गमय चतुरो मीलियिवा लोचने Megh. 109. Ragh. 8, 24. AMAR.
25. — 3) herbeiführen, verleihen: गमयिष्यामि शक्रेण समतामपि ते धु-
वम् MBu. 14, 179. — 4) zum Verständniß bringen, erklären: स्वधर्मस्वः
परं धर्मं वृध्यस्व गमयस्व (WEST.: sequi, obsequi) च MBu. 3, 14290. न प्र-
तिवद्दं गमयति वक्ति न वा प्रश्नमेकमपि पृष्टः । निगदति न च शिष्येभ्यः
कथं स शास्त्रविद्वेषः ॥ Vārāh. Brh. S. 2, 1. टीकयति गमयत्यर्थाटीका H.
236, Sch. — 3) eine Bedeutung hervorrufen, bezeichnen: यत्रोद्यमं
वयो गमयति P. 3, 2, 10, Sch. दौ निषेधौ प्रकृत्यर्थं गमयतः (könnte auch
zu 1. gestellt werden) Çāk. zu Çāk. 10, 6. — caus. vom caus. गमयति
Jmd (acc.) durch Jmd (instr.) zum Gehen bringen P. 1, 4, 52, Sch.

intens. जङ्गम्यते, जङ्गमति P. 7, 4, 85, Sch. Vop. 20, 17. जङ्गति Naigh.
2, 14. Vop. (घ्रा) गनीगति Naigh. P. 7, 4, 65. besuchen: पदतिो अयो अंग-
नीगन् (Accent unrichtig: TS.: अंगमत् VS. 23, 7. रथं सर्वना गनीगमतम्
RV. 10, 41, 1.
desid. जिगमिष्यति P. 2, 4, 47. 7, 2, 58. निगमिषिता. जिगमिषितुम्
Vārtt. 1, Sch. जिगमिसे Siddh. K. zu P. 6, 4, 16. 1) gehen wollen, in

Begriff sein zu gehen, zu gelangen streben LĀTJ. 2, 6, 17. निगमिष्यत् MBu. 16, 63. स्वर्गं लोकमत्रिगोसत् CAT. Br. 10, 2, 1, 1. अथ यदि मरुद्भिर्गमिष्येत् KĀND. Up. 5, 2, 4. — 2) *bringen wollen*: यथा वामं वसुं विविदानः प्रकाशं निगमिष्यति (Gegens. गूर्कति, also: an's Licht bringen wollen) TS. 1, 5, 2, 3.

— *घच्छ* *hingehen zu, kommen zu* RV. 1, 41, 6. *घच्छा* गिरः सुमतिं गै-
त्तमस्म्यू 151, 7. 5, 43, 8. P. 1, 4, 69.

— *अति* *verfliessen, vergehen*: दशके ऽतिगते R. 2, 77, 1. चित्तामति-
गाम MBu. 9, 2367 fehlerhaft für अतिगाम.

— *उपाति* *gehen über (einen Fluss)*: उपातिगमुः — शरदण्डम् R. 2,
68, 15.

— *व्यति* *verfliessen, vergehen*: कथमर्जुन कालो ऽयं स्वर्गे व्यतिगतस्तव
MBu. 3, 11937. — *व्यतिगच्छति* recipr. P. 1, 4, 15, Sch.

— *अधि* 1) *herankommen, gehen nach, zu; gelangen zu; kommen nach, zu*: अधि वा अग्रत् तमिपत्तुं शक्नुमः CAT. Br. 9, 5, 1, 6. 5. अयोध्यामधिग-
च्छामि R. 6, 107, 16. व्यतीतत्पयम् M. 3, 250. रामम् R. 6, 99, 17. वृषधनम् MBu.
3, 6045. ब्रह्माणमधिगवा (!) 6043. स नो भूयः स्वराष्ट्रमधिगच्छति PĀNĀT.
III, 39. नाधिगच्छामहे पारं मद्याश्रितामहार्णवे R. 4, 51, 36. शोकस्य त-
स्यात्तं नाधिगच्छति 5, 25, 55. PĀNĀT. II, 195. pass.: गुणालयो ऽप्यस-
न्मन्त्री नृपतिर्नाधिगम्यते 1, 428. कञ्चिन्मित्राणि भजते मित्रैर्वाप्यधिगम्यते
R. 5, 33, 31. अधिगतमखिलासवीभिरिदं तव वपुः *umgeben, umringt* Glt.
11, 7. — 2) *intre feminam* Suçr. 2, 153, 11. — 3) *Etwas bewältigen,*
vollführen: सप्रतिबन्धं कार्यं प्रभुरधिगन्तुं सकृद्यवानिव MĀLAV. 9. — 4)

*auf Jmd oder Etwas treffen, — stossen; auffinden, ausfindig machen, da-
hinterkommen* AV. 2, 9, 3. यत्स्वप्ने अन्नमश्नामि न प्रातरधिगम्यते 7, 101,
1. ÇĀKH. Çr. 13, 6, 3. अथि धन्वन्नयो ऽधिगच्छेत् CAT. Br. 14, 1, 1, 8. LĀTJ.
4, 3, 20. 9, 2, 6. यथा खनन्खनित्रेण नेरो वार्यधिगच्छति M. 2, 218. अन्वेष-
तो नलं राज्ञान्नाधिगमुः MBu. 3, 2742. 2783. 8864 (med.). 8867. 5, 474. त्रा-
तारं नाध्यगच्छेत् (! s. अध्या) 6, 4538. R. 1, 7, 17. 3, 4, 23. 36 (med.). 19,
22. 33, 13. 68, 51. 4, 47, 18. विशेषेण नाधिगच्छामि निर्धनस्यावरस्य च MBu.
12, 216. स निश्चयं स्वयं राजा यदा नाधिगमिष्यति R. 1, 8, 18. 42, 26 (med.).
43, 6 (med.). रतिं स्वकेपु दारेषु नाधिगच्छामि चित्तयन् (ताम्) 3, 53, 33.

प्राणाः — गन्धान्, जिह्वा — रमान्, चतुः — दूपाणि, लक् — स्पर्शान्, श्रोत्रम्
— शब्दान्, मनः — संशयम्, बुद्धिः — निष्ठाम् MBu. 14, 660. fgg. प्रमाणम्
Hit. 11, 14. नाध्यगच्छं यत आत्मसेभवः Bhāg. P. 2, 6, 34. 4, 12, 40.
उन्नायानधिगच्छतः (Sch.: = ज्ञानतः) प्रद्विर्वसुधामृताम् .BHATT. 7, 37.
त्यागिने संगृहीतारम् u. s. w. यतस्त्वामधिगच्छामि *da ich dich freigebig*
u. s. w. befinde R. 6, 107, 6. नाध्यगच्छं यथायथम् MBu. 3, 2879. 1, 6359
(med.). अर्के प्रजापतिर्वृक्षा मत्परं नाधिगम्यते MATSJP. 50. अधिगत *ge-*
funden M. 8, 33. 34. JĀGŪ. 2, 33. R. 5, 81, 53. ÇĀK. 41. — 5) *erfinden*: ल-

नेवैतस्याङ्गः संस्वामधिगच्छेः ÇĀKH. Çr. 15, 22, 25. मन्त्रम् LĀTJ. 4, 2, 5. —
6) *zu Etwas kommen, erlangen, erhalten*: धनम् M. 9, 204. MBu. 1, 5188.
आदित्यप्रकाशं वपुः Suçr. 2, 138, 10. प्रार्थितमर्थम् ÇĀK. 61, 17. प्रुद्गादि-
गम्यार्थम् M. 11, 42. बलेवरमापलमधिगतगौरडुकूलम् Glt. 11, 26. भर्तार-
म् *zum Mann kommen, einen Mann nehmen*: अदीयमाना भर्तारमधिगच्छे-
द्याद् स्वयम् M. 9, 91. MBu. 1, 6427. BENF. Chr. 22, 49. *zur Frau nehmen*:

कुलात्तु तव — कन्यां सो ऽधिगमिष्यति MBu. 13, 2913. यथाविध्यधिगम्यै-
नान् M. 9, 70. कृतदोरो ऽपरान्दरान्भित्तिवा यो ऽधिगच्छति 11, 5. *einer*
Stellung, eines Zustandes, eines Verhältnisses u. s. w. theilhaft werden,

dazu gelangen: संसारम् KATHOP. 3, 7. विषोयानिम् ÇIKSHĀ 54. श्रेयः M. 4,
258. श्रेयोसि सर्वाण्यधिगमुषस्ते Citat in Siddh. K. ZH P. 3, 2, 105—107.
विदेषम् M. 2, 111. 8, 346. ब्रह्म M. 6, 85. BHAG. 5, 6. स्वाराज्यम् M. 12, 94.
जन्म JĀGŪ. 3, 138. तृप्तिं कामानाम् MBu. 1, 3473. निद्राम् 5904. परायणम्
6848. शर्म 2, 1748. ब्राह्मण्यम् 3, 7010. प्रसादम् BHAG. 2, 64. शास्त्रिम् 71,
4, 39. ब्रह्मनिर्वाणम् 5, 24. मद्रावम् 14, 19. नैष्कर्म्यसिद्धिम् 18, 49. निर्वा-
णम् R. 1, 37, 14. प्रत्ययम् 4, 9, 103. ग्लानिम् 5, 9, 3 (med.). ग्राशाकरलम्
VIKR. 60. मरुमानम् MĀLAV. 12. अनुज्ञाम् RAGH. 2, 66. अनेकशास्त्राधिगत-
बुद्धिप्रागल्भ्य PĀNĀT. 31, 5. मरुडपालम्भनमधिगतो (act.!) ऽस्मि ÇĀK.
59, 14, v. 1. — 7) *lernen, studiren, erforschen, lesen* (vgl. इति अधि):
अन्तरसमाप्तायमधिगम्य मरुश्चरात् ÇIKSHĀ 57. तेभ्यो ऽधिगच्छेद्विनयम् M.
7, 39. यदा किञ्चित्किञ्चिद्बुद्धनसकाशादधिगतम् BHARTH. 2, 8. अधिगम्युर्मु-
द्या वेदास्तपसा ब्रह्मचारिणः । तथा स तपसोपेतः सर्वाण्यस्त्राण्यवाप कृ
(also die urspr. Bed. *gelangen zu, erhalten* auch in dieser Verbindung
noch nicht vergessen) || MBu. 1, 5074. वेदार्थानधिगच्छेच्च शास्त्राणि वि-
विधानि च JĀGŪ. 1, 99. BHĀG. P. 1, 15, 30. वैश्वैरपि च श्रोतव्यो ऽधिगम्यश्च
MBu. 1, 3839. M. 2, 165. धर्मेणाधिगतो यैस्तु वेदः 12, 109. अधिगतपरमार्था-
न्यपिडतान् BHARTH. 2, 14. 55. Hit. 4, 12. VEDĀNTAS. in BENF. Chr. 202, 10.
स्वाध्यायं चाधिगच्छति MBu. 13, 5027. अधिगतमध्ययनम् Suçr. 1, 13, 14.
सर्वशास्त्राधिगतः (act.!) ist viell. ऽगतसमस्त° zu lesen?) समस्ततद्वः स-
चित्तः PĀNĀT. 223, 4. — Vgl. अधिगन्तुं fgg. — *desid.* अधिगमिष्यति
P. 2, 4, 47. 7, 2, 58, Sch. *aufsuchen*: नष्टमधिगमिष्यन् ऀÇV. GRUB. 3, 7.
— *med.* अधिगमिष्यते *lesen wollen* P. 2, 4, 48. 6, 4, 16. 7, 2, 58, Sch. 8, 3,
24, Sch. Vop. 19, 3. 4.

— *समाधि* 1) *herankommen, hintreten zu, nahen*: कृतुं समाधिगच्छति
R. 2, 84, 5. तमिममकृमजम् — अधिगतो ऽस्मि Bhāg. P. 1, 9, 42. — 2) *in*
Besitz von Etwas gelangen, erwerben, erlangen: यत्ते समाधिगच्छति यस्य
ते तस्य तद्धनम् M. 8, 416 = MBu. 1, 3418. 5, 1034. विमानम् 13, 5327.
उत्तरकोशलान् RAGH. 9, 1. सिद्धिम् BHAG. 3, 4. श्रेयः Bhāg. P. 5, 22, 4. परं
मरुमानम् Kir. 5, 26. — 3) *studiren, lesen*: शास्त्रम् M. 4, 20.

— *अनु* 1) *nachgehen, nachfolgen, begleiten*: *einem Wege entlang ge-
hen; zugehen, aufsuchen*; गमन्निन्द्रमनुं वो मदासः RV. 4, 35, 1. धीरोः प-
दैरनुं गमन् 1, 63, 2(1). पशुं न नष्टं पदैरनुं गमन् 10, 46, 2. 3, 39, 5. 5, 49, 4. 6,
1, 2. 63, 8. (पथिभिः) रृतैरनुं गच्छेम वृक्षम् AV. 11, 1, 36. CAT. Br. 3, 8, 1, 15.
KĀTJ. Çr. 5, 8, 24. 14, 3, 9. LĀTJ. 4, 9, 17. — *पृष्ठतो* ऽनुगमाम् R. 3, 15, 1. ÇĀK.
81, 23. अनु मो तत्र गच्छेत्सा MBu. 1, 3347. (तान्) वायुवज्ञानुगच्छति M.
3, 189. 4, 241. 5, 103. 11, 110. 115. 144. 257. MBu. 3, 2579. R. 1, 1, 25. 3,
50, 4. PĀNĀT. II, 135. 90, 5. Hit. III, 29. ÇĀK. 38, 1. 71, 1c. 136. RAGH. 2,
6. Vid. 89. तत्पापं शतधा भूत्वा तदङ्कननुगच्छति M. 12, 115. पन्थानमनु-
गच्छता R. 2, 2, 4. कलिन्दीमनुगच्छेतां नदीम् 53, 4. मार्गं मनुष्येश्वरधर्मपत्नी
श्रुतेरिवार्यं स्मृतिरन्वगच्छत् RAGH. 2, 2. *med.*: निर्यात्तमनुगमिरे MBu. 1,
2827. 3, 16765. R. 2, 30, 40. 48, 24. *pass.*: भृत्यैरनुगम्यते PĀNĀT. 1, 83.
MRĀKŪ. 9, 16. ÇĀK. 101, 20, v. 1. DAÇAK. in BENF. Chr. 194, 9. ब्राह्मणोना-
नुगतव्यो न प्रूहः JĀGŪ. 3, 26. पूर्वैरयमभिप्रेतो गतो मार्गो ऽनुगम्यते R. 2,
21, 35. अनुगत mit ael. Bed. M. 9, 267. SĀV. 5, 93. N. 13, 31. 15, 16. MBu.
7, 8969. R. 1, 1, 27. 73, 25. 2, 40, 24. 38. 5, 36, 44. PĀNĀT. 87, 5. ÇĀK. 34. 7.
शोकप्रभावानुगतो वाष्पमोक्षः R. 4, 24, 3. धर्मानुगतया बुद्ध्या MBu. 3, 17471.
mit *pass.* Bed.: राजप्रेष्यैरनुगतः N. 21, 25. R. 1, 1, 17. 28. 3, 6, 10. MĀLAV.

34. RAGH. 12. 102. KATHĀS. 1, 8. 4, 74. मद्यानुगतभोजनम् M. 11, 70. अने-
क्रोगानुगतो बहुरेगपुरोगमः सुCR. 2, 443, 3. तैलं क्षीरानुगतम् *samt der*
Milch 43, 11. चिन्तानुगतमर्वात्मन् MBH. 13, 538. *zugehen auf*: भद्रामनं
ततश्चित्रमपिरन्वगमन्नवम् MBH. 13, 4487. *besuchen, durchwandern*: का-
ननं वापि शैलं वा यं रामो ऽनुगमिष्यति R. 2, 48, 10. कृत्स्नां पृथिवीमनुग-
च्छन् 1, 40, 14, 15. *aufsuchen*: तुगादिरपि स्वत्रपतो ऽनुगतव्यो न तु धा-
चित्पद्यते P. 6, 1, 7. Sch. *herankommen, sich einstellen*: काले त्वनुगते
BHĀG. P. 4, 14, 5. — 2) *von hinten bedecken*: शिवमिवानुगतं मन्त्रचर्मणा KIR.
3, 2. — 3) *begehen, ausführen*: अर्नु स्वधामुनेवो जग्मुरेताम् RV. 4, 33, 6.
तद्ध्येदमभेवो नानु गच्छन् 1, 461, 11. ध्यानयोगानुगत mit act. Bed. CVETĀCV.
UP. 1, 3. — 4) *befolgen, sich richten nach*: मद्दुहिरनुगम्यताम् R. 2, 24, 43.
तद्युवाभ्यो तत्रधर्मो ऽनुगतव्यः HIT. 116, 17. — 5) *nachmachen, ent-
sprechen*: आस्यालितं यत्प्रमदाकरायैर्मदङ्गधीरधनिमन्वगच्छन् — अम्भः
RAGH. 16, 13. प्रस्तावानुगतं पृष्टः *den Umständen gemäss* PĀNĀT. 218, 8.
— 6) *eingehen in, mit dem loc.*: माधुर्यद्रवणैत्यादिज्ञलधर्मास्तरंगके । अ-
नुगम्यात्र तन्निष्ठे पेने कानुगता यथा ॥ मानिस्त्र्याः मञ्जिदानन्दाः मन्वद्धा
व्यावहारिके । तद्दूरिणासुगच्छन्ति तथैव प्रातिभासिके ॥ BĀLAB. 44, 43. —
7) *eig. dem Windzuge nachgehen, ausgehen, verlöschen*, vom Feuer (vgl.
यदा वा अग्निरनुगच्छति वायुं तर्ह्यनुद्वाति CAT. BR. 10, 3, 8). यद्येव उ-
च्यो ऽग्निरनुगच्छत् CAT. BR. 6, 6, 4, 10. 2, 2, 3, 17. 11, 5, 3, 8. fgg. 12, 4, 3,
1. fgg. अग्नावनुगते KAUF. 72. Von lebenden Wesen AV. 12, 5, 27. संज्ञ-
पयान्वगन्ति CAT. BR. 3, 8, 2, 15 (was das Brihm. durch देवाननुगच्छति
erklärt). Auch viell. in der Stelle: परायतो मातरमन्वचष्ट न नानु गान्यनु
नु गेनानि RV. 4, 18, 3. — Vgl. अनुग, अनुगत fgg., अनुगामिन् fg. —
caus. 1) *nachahmen*: मयूरैरुद्भवैरनुगामिनस्य पुष्करस्य MĀLAV. 20. — 2)
auslöschen CAT. BR. 2, 1, 4, 8. 12, 4, 2, 4. 3, 9.

— समनु 1) *nachgehen, folgen*: रामं समनुगच्छामि R. 3, 66, 17, 19. —
2) *eindringen in, durchdringen*: यदिदं धर्मगहनं बुद्ध्या समनुगम्यते MBH.
11, 125. सर्वेषु हि वेदतिषु वाक्यानि तात्पर्येषु च स्वार्थस्य प्रातिपादकत्वेन
समनुगतानि WIND. SANCARA 109.

— अन्तर *intercedere, ausschliessen von* (abl.): मा नो यज्ञादन्तरं CAT.
BR. 1, 6, 1, 1. 7, 3, 4; vgl. 3, 6, 2, 17, wo °गात gelesen wird. — Vgl. अ-
न्तर्गत.

— अग्र *fortgehen, weichen, schwinden* AV. 6, 4, 2. अग्रगामाग्र समीपा-
त्तस्य MBH. 7, 2087. LA. 48, 12. R. 2, 21, 60. 4, 8, 51. BHĀG. P. 4, 9, 30. तन्मु-
खाद्दन्तक्षयापगतता HIT. 83, 6. अनुलोपं च — गात्रानापगमिष्यति R. 3, 3, 49.
(तेषाम्) संपेदा नापगच्छन्ति PĀNĀT. III, 7. अग्रः R. 4, 52, 2. शोकः 5, 73, 4. नि-
जवेदपथादनापग्रगतः *vom Wege abgegangen* BHĀG. P. 5, 26, 15. चक्षुःपथा-
दपगतता *aus dem Gesicht gekommen* BHART. 1, 74. चारित्रापगत *vom guten*
Wandel abgestanden MBH. 13, 4284. — Vgl. अग्रम् u. s. w.

— व्यग्र *dass.*: ततो व्यग्रगतः पुनः MBH. 13, 7421. क्षुत्पिपासे च सर्वेषां
तपोन व्यग्रगच्छताम् 3, 17419. व्यग्रगच्छतु ते — भयम् R. 5, 22, 3. मेदा मे
व्यग्रगतः BHART. 2, 8. व्यग्रगतमद्रागदम्भद्वेषदाप INDR. 3, 62. MBH. 3, 882.
R. 4, 8, 4. MĀKĀH. 1, 3, 16. MRGH. 74. धर्माद्यपगतः *vom Rechte gewichen*
R. 4, 17, 50. Von Sternen: *sich ganz entfernen, 12 Sternbilder entfernt*
abstehen: अर्कात्मिने द्वितीये बुधे ऽथ वा युगपदेव स्थितयोः । व्यग्रगतयो-
र्या (Sch.: = आदित्याद्वाद्दशस्थानस्थितयोः) तन्निष्पत्तिरतीव गुरुदद्या ॥
VĀRĀH. BH. S. 39 (38), 4.

— अग्रि 1) *in Etwas eingehen, bei Jmd eintreten*: देवान् AV. 12, 4, 31.
3, 53. CAT. BR. 14, 4, 2, 1. तांश्चिदेवापि गच्छतात् RV. 10, 154, 1. अग्रि प-
न्थामगन्महि स्वस्तिगाम् 6, 51, 16. 10, 2, 2. (रायः) वृत्रं न गावः प्रयत्ता अ-
पिं गमन् 5, 33, 10. अर्मुं वागपि गच्छतु AV. 2, 12, 8. मुक्तां लोकम् 9, 5, 1.
12, 2, 4, 45. VS. 40, 3. CAT. BR. 3, 4, 2, 7. 14, 7, 2, 14. LĀTJ. 4, 12, 17. — 2)
inire feminam: अय्यु नु पत्नीर्विषणो जगम्युः RV. 4, 179, 1.

— अग्रि 1) *herbeikommen, sich nähern, treten zu* (acc.), *kommen zu,*
gehen zu oder nach: (द्रुतः) अग्निं मार्मगच्छत् RV. 10, 98, 2. 146, 5. AV.
20, 135, 1. MUND. UP. 1, 2, 12. स्वां योनिम् CĀNKA. CR. 4, 11, 12. LĀTJ. 2, 1,
7. — अग्रिगच्छन् (ohne acc.) M. 2, 196. MBH. 1, 7684. 13, 1626. N. 2, 26. 12,
30. INDR. 2, 19. R. 3, 10, 8. अग्रिगमुरर्न श्रेष्ठान् MBH. 1, 5769. 7635. 3, 1444.
8069. N. 1, 6, 2, 9. M. 1, 1, 4, 153. 11, 99. R. 1, 1, 55. 56. 76. 57, 15. 3, 2, 13.
15. 8, 18. VID. 31. तद्भिगच्छन् वनम् R. 2, 96, 27. विदर्भान् N. 2, 25. कु-
रुतेत्रम् MBH. in BENF. CHR. 20, 23. तत्र R. 1, 60, 11. अग्रिगवा (?) MBH. 3,
6068. 8444. med.: अग्र्यगच्छन् वेदेक्षीम् R. 3, 52, 20. 10, 1. MBH. 2, 1994.
वनानि क्रमशस्तात सर्वाप्येवाभ्यगच्छत् 3, 16656. अग्रिगत *gekommen zu*
(dat.): विनिश्चयेनाभिगता ऽस्मि ते MBH. 3, 16700. *besucht*: मया पूर्वं बहु-
शो ऽभिगतो हि सः R. 4, 59, 11. — 2) *folgen*: त्यक्त्वा ज्ञातिजनम् — अनु-
रगादने रामं दिष्ट्या त्वमभिगच्छसि R. 3, 2, 21. — 3) *finden, antreffen*:
ततस्त्वां ब्राह्मणः — अग्र्यगच्छत्कोशलायाम्तुपर्णाविवेशने MBH. 3, 2978.
यद्यस्मानभिगच्छेत पापः 2042. — 4) *fleischlich beiwohnen*: अग्रिगतास्मि
भगिनो मातरं वा तवेति ह । शपत्तम् JĀGĀ. 2, 205. अग्र्यगच्छः पतिं पत्नं
भजमानम् MBH. 1, 2981. 4203. यस्त्विह वा अग्र्यगच्छो स्त्रियं पुरुषो ऽग्र्यं वा
पुरुषं योषिदभिगच्छति BHĀG. P. 5, 26, 20. — 5) *sich an Etwas machen*:
पुद्गमेवाभिगच्छामः R. 5, 82, 18. विहारम् *sich ergehen* MBH. 1, 7716. — 6)
erlangen, erwerben, theilhaft werden: अग्नेणानुष्णान्कीलानं कानाशंश्राभि
गच्छतः AV. 4, 11, 10. 16, 7, 9, 11. तत्र मनुष्येषु हिरण्यमभिगम्यते CAT. BR.
3, 2, 4, 13. 8, 2, 35. *eines Zustandes theilhaft werden*: निद्रामभिगतः *ein-
geschlafen* R. 5, 68, 3. अग्र्यगच्छद्वयोरहणोस्त्यागमेकस्य 2, 96, 54. — 7)
begreifen: (मनसा) उशिता जग्मुर्भि तानि वेदेसा RV. 3, 60, 1. यद्वै हृदये-
नाभिगच्छति तन्निकृष्या वर्दति TS. 6, 3, 10, 4. 1, 3, 4. मेधया वै मनसाभिग-
च्छति यजेयति CAT. BR. 3, 1, 1, 7, 13. नो ह्यनभिगतं मनसा वागवदति 4, 6,
2, 19. 1, 4, 5, 9. — Vgl. अग्रिगच्छत् fgg., अग्रिगामिन्. — caus. *zum Verständ-
niss bringen, erklären* (?): वेदाङ्गान्यभिगमयन्ति सर्वयज्ञैः MBH. 1, 1295.
WEST.: *legere*.

— समभि *herankommen*: ममभिगच्छन् प्रेत्य रामम् R. 3, 9, 16.

— अग्रम् s. u. d. W.

— अग्र 1) *her- oder hinkommen zu, besuchen, sich herbeilassen*: वि-
श्वेर् देवो मधुनात्रं गच्छतम् RV. 8, 33, 4. समनम् 10, 86, 10. 6, 73, 5. (पः)
वृक्षस्पतिं नमसात्रं च गच्छात् AV. 4, 1, 7. 18, 2, 56. अज्ञः समुद्रमव जग्मु-
रापः RV. 1, 32, 2. यज्ञस्योदचम् CAT. BR. 14, 1, 1, 5. अग्र शोदेषु गच्छति RV.
9, 15, 6. *gerathen unter*: न मन्त्रो अत्रं गच्छति AV. 6, 76, 4. — 2) *er-
langen*: उभे द्वे विशं च राष्ट्रं चावगच्छति यदि नावगच्छेद्विममृमादि-
त्येव्यो भागं निर्वयाम्यामुष्माद्मय्यै विशो ऽवगतोरिति TS. 2, 3, 1, 4. 6, 6,
5, 3. AIT. BR. 8, 10. — 3) *an Etwas gehen, unternehmen*: कुतो युद्धं ज्ञातु
नरो ऽवगच्छेत् MBH. 5, 740. — 4) *auf Etwas kommen, auf Etwas verfal-
ten, bemerken, erkennen, in Erfahrung bringen, sich von Etwas über-
zeugen, überzeugt sein*: यत्रैतदपो वा क्वोपि वा वयोसि द्विपदत्तुषुदं वा-

निम्न्यावगच्छेयुः KAUC. 123. अस्य सौन्दर्यमवगत्य ITH. bei SÄ. zu RV. 1, 123, 1. न वेत्तद्वगच्छति R. 3, 2, 25. 4, 19, 22. यदावगच्छेदायत्यामाधिक्यं धुव्रमात्मनः । तदावे चात्पिको पीडाम् M. 7, 169. Ç. 9, 56. अचापत्यं प्रत्यन्तेषावगम्यते Hit. 1, 92. अन्नसूयापि मदीयस्तेका ऽवगतः (अवगत = विदित, बुद्ध u. s. w. AK. 3, 2, 57. H. 1496) Ç. 34, 7, v. l. ध्यानावगतवृत्तात् 111, 4, v. l. PAÑKAT. 130, 16. BHĀG. P. 3, 11, 5. भवतु तावद्वगच्छामि ich will mal sehen, was es ist Ç. 8, 22, v. l. परस्ताद्वगम्यत एव was da folgt errathe ich schon 13, 4. न खल्ववगच्छामि ich komme nicht dahinter, ich verstehe das nicht 21, 17. कथमवगम्यते wie kommst du darauf? woraus schliessest du dieses? 98, 23. अवगच्छाद्य यत्कार्यं कर्तव्यं ते bringe in Erfahrung R. 6, 10, 6. अवगतं तया पुक्तं बुद्ध्या — मृगो हेममयो नैयः zur Ueberzeugung gelangen 3, 49, 19. 1, 30, 17. संभाव्य इत्यवगत्य ITH. bei SÄ. zu RV. 1, 123, 1. MBu. 1, 896. 3431. Hit. 39, 7. Sch. zu Kap. 1, 80. तदैव ध्यानाद्वगतो ऽस्मि — इति gelangte ich zur Ueberzeugung Ç. 111, 4. कथं शातमित्यभिक्रिते आत्त इत्यवगच्छति मूर्खः glauben, dass gemeint sei MĀKĪ. 13, 11. यावद्भिः शब्दैः सो ऽर्थो ऽवगम्यते तावत्तः प्रयोक्तव्याः wie viele Wörter der Sinn zum Verständniss verlangt PAT. zu P. 8, 1, 12. नावगम् mit einem infin. nicht verstehen: (तद्वत्) संख्यातुं नावगमन्तुः R. 6, 1, 17. Jmd oder Etwas (acc.) für Etwas (acc.) erkennen, halten, ansehen: तस्य मामवगच्छे भार्याम् MBu. 3, 2483. तत्तदेवावगच्छेवं मम तेजोऽशसंभवम् BHAG. 10, 41. R. 6, 103, 16. 4, 7, 7. SUÇR. 1, 23, 13. Ç. 17, 6. 111, 20. RAGH. 8, 87. BHATT. 3, 81. उतपूर्वा तदुद्धितमवगतो ऽहम् Ç. 110, 17. न तथास्मि — यथा मामवगच्छसि R. 6, 101, 7. — Vgl. अवगति, अवगन्तव्य fgg. — caus. 1) herbeischaffen: इमिहार्थं गमय AV. 3, 3, 6. verschaffen: अदित्या विश्वमवगमयति TS. 2, 3, 1, 4. — 2) erfahren lassen, kennen lehren: न मां समानविद्यतया परिभवनमवगमयितुमर्हसि MĀLAV. 14, 2. DAÇAR. 93, 15. सर्वमिदम् — पित्रोरवगमय 113, 3. विरुद्धमवगमयति SĀH. D. 214, 2. न भवति मात्स्न्या विना विपत्तेरवगमयन्निव पश्यतो पयोधिः BHATT. 10, 62. mit dem acc. des obj. und des praed. 53.

— प्रत्येक einzeln erkennen MBu. 11, 90.

— समव vollständig kennen lernen BHĀG. P. 5, 13, 25. 14, 39.

— अस्तम् s. u. 2. अस्त 2.

— आ 1) herbeikommen, sich einstellen, kommen; kommen zu, in, nach; treten an, zu; erreichen, treffen: विश्वो ह्यर्षेभ्यो अरिराज्ञगाम् RV. 10, 28, 1. आगच्छत् आगतस्य नाम गच्छाम्यायतः AV. 6, 82, 1. देवो देवेभिरा गमत् RV. 1, 1, 5. 3, 3. 21, 4. 34, 10. आगच्छते समीचीभिः 117, 19. 10, 108, 3. कयो न आश्रिना गमयो ह्ययमाना 4, 43, 4. आ वां रथो गम्याः 1, 181, 3. 186, 6. 10, 3, 7. आ वां पतित्वं सव्यायं जग्मुषी 1, 119, 5. VS. 9, 19. आ मा घोषो गच्छति वाचं आसाम् (अयाम्) AV. 3, 13, 6. आ घा ता गच्छानुत्तरा युगानि RV. 10, 10, 10. मा नो अरातिरघशंस आगन् es erreiche uns nicht TBa. 3, 1, 2, 8. अयं ह्यगच्छतात् Ç. 1, 6, 11, 6. 7, 1, 43. 8, 12, 1. — अयमवगच्छामि Ç. 42, 5. आज्ञगाम ततो ब्रह्मा — ऋष्टं तम् R. 1, 2, 26. 13. MBu. 3, 15314. N. 4, 15. रथः — आज्ञगाम MBu. 3, 1715. सत्त्वमागम्यतो देवेन Hit. 41, 13. नानादिदेशात् 9, 4. R. 1, 59, 9. आज्ञगामाश्रु पाण्डवान् H. 3, 1. R. 1, 59, 5. अयासम् 9, 25. MBu. 1, 7030. समीपम् N. 2, 23. अन्तिकम् ITH. bei SÄ. zu RV. 1, 123, 1. पर्वतम् An. 1, 3. सभाद्वारम् MBu. 3, 264. N. 13, 48. R. 1, 9, 43. 57. 26, 30. रात्रौ तव गृह आगमिष्यामि

RET. 24, 3. तत्र SUND. 4, 21. N. 7, 1. आगच्छेयाः MBu. in BENF. Chr. 28, 16. आगम् सह mit Jmd zusammenkommen N. 16, 30. — 2) zurückkehren TS. 1, 3, 9, 4. N. 24, 1. R. 1, 61, 22. VID. 84. RET. 30, 7. gewöhnlich in Verbindung mit पुनरु N. 23, 5. R. 5, 3, 40. आगम्य पुनराश्रमात् 1, 2, 9. पुनरागम्य तो सनाम् N. 10, 20. 1, 31. 4, 22. — 3) in einen Zustand eingehen, — gerathen, sich hingeben: तेषामानृण्यमागच्छ R. 3, 27, 13. ध्यानम् R. 6, 99, 4. समुद्देशम् 3, 35, 18. विश्वात्मम् 52, 49. PAÑKAT. 34, 15. — आगत 1) herbeigekommen, gekommen AV. 6, 82, 1. 10, 4, 9. 19, 33, 7. अहनि 7, 32, 2. ऋते 11, 4, 4. पुनर्यत्तु यत् आगताः 14, 2, 10. Ç. 1, 6, 2, 2. KĀTJ. Ç. 7, 8, 22. vom Gaste AIR. Br. 1, 15. Ç. 1, 6, 2, 3. 3, 3, 2, 31. — आगतो ऽस्मि N. 21, 22. 3, 3, 22. 26, 34. R. 3, 68, 48. VID. 3, 298. अहमप्यनुपद्मागत एव ich komme sogleich nach Ç. 29, 1. आगताभ्यागतान् MBu. 3, 912. तस्य कालो ऽवमागतः R. 1, 62, 9. काल आगते MBu. 3, 1793. राजन्याम् PAÑKAT. 128, 11. गृहमागतान् M. 3, 113. N. 12, 78. DAÇ. 1, 25. VID. 244. 304. त्वत्समीपम् MEGH. 97. निपाने वागतं गजम् DAÇ. 2, 13. इहागतः N. 12, 33. 16, 24. 18, 12. 22, 7. Hit. 19, 3. तत्र 18, 10. आश्रमागत in die Einsiedelei gekommen M. 6, 7. गृहागत PAÑKAT. III, 11. शरणागत RAGH. 3, 11. तिर्यक्प्रतिमुखागत (ein Wagen) der an der Seite oder vorn an Etwas gestossen ist M. 8, 291. Auch mit dem Orte woher compon.: दिगागत JĀĀ. 2, 154. zugekommen, zugefallen: न्यायागतधन JĀĀ. 3, 205. अन्वयागत ererbt PAÑKAT. 16, 11. 168, 23 (fälschlich अन्वयगत); vgl. क्रमागत, पर्यायागत. was sich zugetragen hat: किमन्यदिद्मागतम् MBu. 3, 2555. was sich eingestellt hat: आगतं चाशा च Ç. 1, 2, 2, 24. 27. आगतमन्यु M. 2, 152. किंचिदागतविस्मय R. 1, 33, 23. ऽसंत्रास 6, 5, 3. मामगतं तस्य तद्वचः jene Rede von ihm geht jetzt an mir in Erfüllung DAÇ. 2, 58. — 2) zurückgekehrt: प्रोपुषमागतम् Ç. 1, 2, 3, 2, 8. 13, 4, 2, 7. In derselben Bed. mit पुनरुः गोत्रजात्पुनरागतम् M. 11, 195. Hit. 21, 11. — 3) gerathen in (acc.): दासत्वम् N. 26, 20. शैलत्वम् MBu. 13, 191. अनङ्गवशम् 3, 1851. पञ्चत्वम् KATHĀS. 2, 32. शोकः श्लोकत्वम् R. 1, 2, 43. कारुण्यम् 38, 13. परं विस्मयम् 4, 14. संदेहम् 64, 10. संतापम् 14. — 4) durchlaufen: आगतो ह्यस्याधा भवति Ç. 1, 6, 3, 2, 8. — Vgl. अनागत, अनागमिष्यत्, आगति fgg., आगामिन् fgg., स्वागत. — caus. 1) herbeikommen lassen, herbeiführen: आ गमय AV. 6, 81, 2. आगमितापि विह्वरम् Git. 12, 3. in der Erzählung herbeikommen lassen, Jnds Ankunft erzählen: राजानमागमयति = राजागमनमाचष्टे P. 3, 1, 26. VĀRT. 2, Sch. — 2) Jmd Etwas beibringen: प्रज्ञामेवागमयति वः प्राज्ञेभ्यः स पाण्डितः MBu. 3, 1247. निपुणागमित (Sch.: = निपुणाचार्यणाभ्यासितम्) Ç. 9, 79. — 3) Kunde von Etwas (acc.) erhalten: सर्वमागमयामास पाण्डवानो विचेष्टितम् । — गृहैः प्रणिहितैश्चैः MBu. 3, 132. तदप्यागमितं मया 1, 5434. तत्कुतो ऽस्मिन्विपिने प्रियाप्रवृत्तिमागमयेयम् VIKR. 37, 18. आगमितं gelesen GĀTĀDH. im ÇKDr. — 4) med. (die Zeit kommen lassen) abwarten. sich gedulden P. 1, 3, 21. VĀRT. 2. आगमयस्व तावत् = तमस्व Sch. आगमयते कालम् Vop. 23, 3. कर्मादिषु सर्वेष्वर्षुः संप्रैयमागमयते LĀTJ. 4, 9, 8. अथीयते वा तद्विद्यो वा पर्वगागमयेत GOND. 1, 3, 14. — intens. wiederholt sich nähern: आ गेनीगतिं कर्णम् RV. 6, 73, 3. — desid. zu kommen im Begriff sein: ग्राममाज्ञिगमिष्यत्तः ĀÇV. GOND. 4, 1.

— अथ्या stossen auf, auffinden: नाध्यागमञ्च मृगयन्तो गाम् MBu. 1, 3948. त्रातरं नाध्यगच्छेरन् (!) 6, 4533.

— **ग्रन्वा** hinter Jmd herkommen an einen Ort, nachfolgen, entlang gehen: **ग्रन्वागता** यज्ञपतिर्वि अत्रे VS. 18, 59. यत्र तस्यवस्तुद्विष्टे देवा ग्रन्वागमः ÇAT. BR. 2, 4, 3, 5. 1, 6, 3, 18. 3, 2, 4, 4. 6, 2, 17. 11, 6, 2, 5. नैनमन्वागमिष्यामि MBH. 1, 1917. मधवाहं लोकप्रयं प्रजानामन्वागमं परिचदि गजस्य 13, 4898. **ग्रन्वागत** mit act. Bed. 6, 2809. mit pass.: **ग्रन्वागतं** धा-तुमिः 1, 157. **ग्रन्वागत** unbetroffen von: पुण्येन, पापेन ÇAT. BR. 14, 7, 1, 17. 22. 40. — desid. nachzufolgen beabsichtigen: **तानसुरा ग्रन्वाजिगांसन्** ÇAT. BR. 11, 2, 3, 6.

— **समन्वा**, partic. समन्वागत am Ende eines comp. begleitet von, versehen mit BURN. Intr. 168, N. 2. 623. SADDH. P. 4, 8, b. 9, a.

— **ग्रन्वा** 1) herbeikommen, zu Jmd oder irgendwohin kommen, — treten, besuchen: तत्र वासायाग्नागमन् MBH. 1, 7583. R. 3, 6, 10. 10, 8. वर्षमन्वागमाम् MBH. 3, 10979. यमनन्वागमिष्यन्मन्येत welchen er voraussichtlich nicht besuchen wird ÇAT. BR. 12, 4, 1, 9. 21. तमन्वागच्छाम् KĀND. UP. 5, 11, 2. MBH. 1, 5241. ARĠ. 2, 6. R. 4, 1, 42. 63, 1. **ग्रन्वागच्छत** वैदेहीम् 3, 6, 11. 32, 20. **ग्रन्वागच्छ** रामस्य वेषम् 2, 32, 2. Mit पुनर् wiederkehren R. 1, 9, 54. न पुनः — युद्धमन्वागमिष्यति MBH. 9, 1241. **ग्रन्वागत** (s. auch d.) herbeigekommen, angekommen, Ankömmling; gekommen zu, nach: शास्त्रेभ्यो ऽग्नागतः SĪV. 7, 3. PAÑKĀT. III, 241. 36, 13. 44, 22. **आगतमन्वागतं** MBH. 5, 912. N. 11, 20. R. 3, 9, 23. PAÑKĀT. 23, 9. 124, 3. सर्वस्याग्नागतो गुरुः HIT. I, 54. PAÑKĀT. 13, 6. 117, 11. 15. KATHĀS. 24, 101. unterschieden von अतिथि Gast BHĀG. P. 5, 26, 35. **अग्नेरन्वागतो मूर्तिः** 6, 7, 30. तस्मिन्न्वागते काले R. 3, 68, 26. वनम् N. 11, 28. नदीम् DAÇ. 1, 20. स्वामिसन्नाशम् PAÑKĀT. 53, 25. गेहं बालो ऽप्यन्वागतो गुरुः MĀRK. P. 24, 34. क्रमाद्न्वागतं द्रव्यम् ererbtes Gut JĀGĀ. 2, 119. — 2) in einen Zustand, ein Verhältniss gerathen: चित्तमन्वागमत् R. 3, 4, 20. पोषणाग्नाग्माग्मत MBH. 13, 3515. — Vgl. **ग्रन्वागत** figg.

— **समन्वा** ankommen: भो भवान्समन्वागतो ऽतिथिः PAÑKĀT. 203, 9.

— **समुदा** zur vollständigen Kenntniss von Etwas gelangen (?): सर्वबुद्धधर्मसमुदागत LALIT. Calc. 8, 9. — Vgl. **समुदागम**.

— **उपा** 1) herbeikommen, zu Jmd oder irgendwohin kommen, besuchen: उप प्रयैभिरा गतम् RV. 1, 2, 4. (आ नो) देवाम् उप गतन् 8, 7, 27. उप नः सवना गेहं 1, 4, 2. 91, 10. 107, 2. 2, 32, 5. AV. 19, 4, 3. **उपागम्य** दमयत्यै न्यवेदयत् N. 7, 11. तपोनिधिं वेत्ति न मामुपागतम् ÇĀK. 76, v. 1. AMAR. 29. Vid. 130. कथमापडुपागता MBH. 2, 2609. वनाद्स्माडुपागतः गन्धः) R. 3, 16, 7. तं देशमुपागम्य 1, 9, 23. 3, 10, 11. N. 19, 11. तस्यान्वर्णम् RĪGĀ-TAR. 5, 145. अस्तमुपागतः (आदित्यः) PAÑKĀT. 134, 5. समुद्रमध्ये तद्यानपात्रमुपागतम् Vid. 226. sich einstellen: द्यामपि सर्वेषामैकान्त्यमुपागतम् R. 4, 51, 40. zufallen: अद्यमुपागत (धन) JĀGĀ. 2, 143. दयाडुपागतः (दासः) durch Erbschaft zugefallen Mit. 268. 1. zurückkehren Vid. 332. — 2) in einen Zustand, ein Verhältniss treten, — gerathen: एकान्त्यमुपागम्य einerlei Meinung werden R. 1, 31, 32. वजमुपागतः in Jmdes Gewalt gekommen JĀGĀ. 1, 342. दोषम् zu Schaden gekommen 2, 256. पञ्चत्वम् PAÑKĀT. 120, 13. वृद्धिभावम् 30, 8. प्रकृतिं स्वाम् R. 3, 48, 4. क्षयम् MBH. 1, 6622. परां तुष्टिम् 7712. प्रीतिम् 3, 1797. मोक्षम् ÇĀK. 92, 11. DHŪRTAS. 93, 16. परं कोपम् PAÑKĀT. 117, 16. परां तृप्तिम् 87, 9. ध्यातिम् 1, 416. बलक्रीडाम् sich hingeben MBH. 1, 6440. — Vgl. **उपागम** und u. **गम्** mit उप. — **ग्रन्वा** kommen zu, in: अतिथिन्न्वागताः LALIT. Calc. 7, 11.

— **समुपा** 1) herbeikommen, zu Jmd oder irgendwohin kommen, — treten: वरिताः समुपागमः MBH. 3, 2192. तदर्थं समुपागताः 1, 6984. R. 1, 9, 25. MRĪKH. 172, 13. PAÑKĀT. II, 63. BRAHMA-P. 1, 9. R. 6, 1. निदाघकालः समुपागतः 1, 1. MBH. 2, 768. तौ समुपागतः R. 3, 66, 7. शरणां राम भवत्तं समुपागताः 10, 20. तीर्थं प्रभासं समुपागमाम् MBH. 3, 10228. R. 3, 23, 2. मूर्धे ऽस्तं समुपागते 2, 46, 12. स ब्रह्मशापो नियतमद्य मां समुपागतः hat mich getroffen JĀGĀ. 2, 53. — 2) in einen Zustand, ein Verhältniss treten —, gerathen: याचद्दन्तं समुपागतं तत् VARĀH. BRH. S. 54. 27. चित्तौ समुपागता R. 2, 29, 22. — Vgl. unter **समुप**.

— **न्या**, न्यागन् AV. 7, 73, 8 v. 1. für अन्वागन् im RV.

— **पर्या** 1) einen Umgang halten, einen Umlauf vollbringen; seine Zeit andauern, — durchleben, sein Ende erreichen: कुमार्यः समलंकृत्य पर्यागच्छतु मे पुरात् MBH. 4, 1146. संवत्सरे पर्यागते TS. 1, 6, 10, 3. युगपर्यागते काले R. 3, 33, 9. अर्ष्यागतं धान्यम् noch kein Jahr alt SUÇR. 1, 199. 17. कपारोचक्रकामश्चासपाण्डुरोगयत्नसु पर्यागतेषु inveteratus 159, 20. पर्यागत der seinen Lebenslauf vollbracht hat MBH. 13, 3496. पर्यागतं मम क्लृप्तस्य चैव यो मन्यते welcher meint, dass es zwischen mir und Kṛṣṇa aus sei 3, 1896. — 2) sich rings um Etwas legen, umstricken, in seine Gewalt bekommen: न विधिं प्रमते प्रज्ञा प्रज्ञो तु प्रमते विधिः । विधिपर्यागतानर्थान्प्रज्ञो न प्रतिपद्यते ॥ MBH. 1, 4567.

— **प्रत्या** 1) zurückkehren TBH. 1, 3, 10, 1. Gobh. 3, 6, 1. MBH. 2, 1181. 2490. R. 4, 33, 22. 38, 28. पुनः प्रत्यागमिष्यति 2, 32, 78. प्रत्यागत 24, 32. MBH. 3, 289. DRAUP. 8, 50. रणात्प्रत्यागतं शूरम् KĀN. 79. प्रत्यागमाम् नगरम् MBH. in BENF. Chr. 62, 58. पुनः प्रत्यागतः — गृहमात्मनः ISDR. 3, 51. स्नेहः प्रतिकृतो न प्रत्यागच्छति SUÇR. 2, 200, 10. प्रत्यागतासु RAGH. 14, 56. °प्राण MBH. 3, 8681. °स्मृति R. 2, 38, 1. — 2) zu sich selbst kommen, seine Besinnung wiedererhalten: उर्वशी प्रत्यागच्छति VIKR. 8, 1. v. 1. प्रत्यागत (v. 1. °चेतन) ÇĀK. 92, 21. — Vgl. **गतप्रत्यागत**.

— **संप्रत्या** zurückkehren: चिरोपितं चापि संप्रत्यागतमेव च MBH. 13, 2193.

— **समा** 1) zusammenkommen, zusammentreffen. sich verbinden. bei (loc.), mit (instr. allein oder mit सह, सार्धम्) Jmd zusammenkommen (freundlich oder feindlich), sich geschlechtlich verbinden ÇAT. BR. 10, 6, 2, 1. यद्वै रथौ मृदितौ समागच्छेताम् 12, 3, 1, 5. काम्यके पाण्डवं द्रुष्टुं समागमः MBH. 3, 8476. R. 4, 28, 31. PAÑKĀT. II, 17. अमन्त्रयन्समागम्य सर्वे R. 1, 63, 17. तद्दत्तैरेव दातव्यं समागम्य M. 8, 408. 7, 148. MBH. in BENF. Chr. 43, 23. PAÑKĀT. 77, 18. समागच्छत्ययत्नेन संगमं च परस्परम् eine Verbindung unter einander eingehen R. 4, 44, 78. zusammenkommen. von Sternen so v. a. in eine solche Stellung kommen, dass der eine Stern den andern verdeckt, VARĀH. BRH. S. 3, 11, 34. यदा वै मियुनौ समागच्छतः (fleischlich) KĀND. UP. 1, 1, 6. समागतं zusammengekommen, versammelt, vereinigt MBH. in BENF. Chr. 4, 15. 19, 15. BHAG. 1, 23. N. 3, 5. 4, 10, 22. 13, 19. R. 3, 35, 114. ÇĀK. 188. अरुणां श्रौपवेशौ समागमः ÇAT. BR. 10, 6, 1. 1. ब्राह्मणैर्धात्रयद्भिः समागमाम् 11, 6, 2, 1. यथार्द्धमपिभिः सर्वैः समागम्य R. 1, 30, 9. 2, 70, 2. मन्त्रिभिः समागतः JĀGĀ. 1, 328. DRAUP. 5, 22. R. 1, 1, 58. 67. अथि कृत्यं कृतं तात रामेण च समागतम् 2, 113, 7. पेरुण समागतम् (feindlich) M. 7, 92. MBH. 1, 5996. BENF. Chr. 33, 1. समागम्य द्वित्रैः सार्धम् MBH. 7, 2389. R. 6, 8, 20. सा तं मया समागच्छ (fleischlich) MBH. 3, 17097.

13, 1462. — 2) *kommen, herbeikommen, wiederkommen; kommen zu, in* (acc.): तत्र राम समागच्छ वरितम् MBu. in BENF. Chr. 23, 38. चिद्रतमकु-
चापि घातार्थं समागतः JĀGĪ. 3, 252. गृधराजः समागम्य रावणं वाक्यमत्र-
योत् R. 3, 23, 4. 66. 6. समागता सैव दिवः MRĪKĪ. 171, 24. PAÑKĀT. 34, 20.
प्रद्वे ऽहनि समागते R. 1, 32, 7. समागता जरा PAÑKĀT. III, 228. यावदहं
पुरोपित्तमर्गं कृत्वा समागच्छामि 34, 22. 88, 25. 211, 10. 221, 4. 229, 3. BRAH-
MA P. 34, 12. VET. 2, 20. 12, 7. पाण्डवान् — समागममूर्धकालेन MBu. 3, 461.
INDR. 2, 15. R. 4, 39, 10. वैदूर्यपर्वतं चैव नर्मदां च महानदीम् । समागतम् (।)
MBu. 3, 10307. सोकाश्यां ते समागम्य R. 4, 70, 7. 33, 20. PAÑKĀT. 100, 2.
नव गृहं समागमिष्यामि 233, 12. VET. 29, 8. — 3) *stossen auf, finden:*
क्व नु नाम वयम् — तं नरम् । समागच्छेम यो नस्तद्रूपमापाद्येत्युनः ॥ MBu.
1, 7873. षडिन्द्रियाणि विषयं समागच्छन्ति वै यदा 3, 113. — *caus. Jmd*
(acc.) *zusammenführen mit* (instr. loc.): समागमय वैदेह्या रामम् R. 5, 6,
29. तां क्रौमुदीमिव समागमयेन्दुविम्बे VIKR. 34.

— *ग्रन्थिना 1) zusammen herbeikommen:* इमानि च सर्वाणि भूतान्य-
भिन्नागच्छन्ति NIR. 12, 11. — 2) *zu Jmd (acc.) kommen* MBu. 11, 445.

— *उद् 1) in die Höhe gehen, aufgehen, sich erheben, aufschieszen;*
von Gestirnen VARĀH. BṚH. S. 7, 19. 8, 1. शक्रस्योद्गम्य चरणं प्रस्त्रितो जन-
नेत्रयः MBu. 13, 330. PAÑKĀT. 47, 18. वतीद्गतरेणु R. 1, 10, v. 1. शालपात
उवाद्गतः MBu. 3, 11690. 1, 5942; vgl. शालामिव प्रवृद्धम् 3, 15703. — 2) *her-*
ausgehen, hervorkommen, hervorbrechen, hinausgehen: उद्गयं तर्मसुस्परि
— नूर्यनगन्म B.V. 4, 30, 10. अचिरोद्गतपद्मव VIKR. 107. R. 6, 18. पत्नैरु-
द्गतैः R. 4, 63, 2. विप्रश्रुक्कण्ठोद्गतशिवाराम्भम् R. 1, 15, v. 1. उद्गतो रामा-
जः Sch. zu AMAR. 36. उद्गताः पौरवधूमुखेभ्यः प्रुपवन्क्याः RAGH. 7, 16.
VID. 94. BHARTṚ. 2, 29. AMAR. 91. तद्दर्शनोद्गतान्प्राणान् BṚĀG. P. 4, 22, 3.
उद्गतानीव सत्वानि क्भूवुः R. 2, 48, 1. उद्गत *aus dem Munde hervorge-*
kommen, vomirt AK. 3, 2, 47. H. 1493. — 3) *sich ausbreiten, sich ver-*
breiten: उन्नम इत्युद्गतनामधेयः RAGH. 18, 19. — Vgl. उद्गत fgg., उद्गम fg.,
कुलोद्गत.

— *अभ्युद् 1) sich ausbreiten, sich verbreiten:* मकुञ्जाभ्युद्गतं यशः R. 4,
21, 7. भगवतः कीर्तिशब्दश्लोको लोके अभ्युद्गतः LALIT. Calc. 3, 3. — 2) *hin-*
aus — und Jmd (acc.) entgegen gehen: अभ्युद्गतास्त्वां वयमद्य सर्वे MBu. 1,
1572. — Vgl. अभ्युद्गम fg.

— *प्राद् hervorragen:* यदुच्छाप्राद्गतोदग्रसपन्नगिरि KATHĀS. 26, 9.

— *प्रत्युद्द् hinaus — und Jmd (acc.) entgegen gehen* (zur Bewillkomm-
nung oder in feindlicher Absicht): तमागतमभिप्रेत्य प्रत्युद्गम्य — । प्रणि-
पत्याभिव्यक्तिं तस्युः प्राञ्जलयस्तदा ॥ MBu. 1, 6422. 16, 121. M. 2, 196.
R. 4, 9, 53. 67. प्रत्युद्गमम तं धाता 2, 96, 33. 4, 33, 45. RAGH. 5, 2. KUMĀ-
RAS. 7, 52. BṚĀG. P. 4, 11, 19. 13, 4. GĪT. 11, 10. प्रत्युद्गम्य रथे रिपोः । वि-
धेमपितुमिच्छामि R. 6, 90, 6. med.: प्रत्युद्गच्छत ताम् MBu. 3, 1834. प्रत्यु-
द्गत mit ael. Bed.: प्रत्युद्गताः (in feindlicher Absicht) केकयान् MBu. 6,
3503. mit pass. Bed.: पैरिः प्रत्युद्गतो हूरम् R. 4, 77, 8. RAGH. 2, 20. 12, 62.

— *नमुद्द् hervorkommen, hervorbrechen:* समुद्गतस्वेद् R. 1, 7.

— *उप 1) hinzukommen; herankommen an, hinzutreten zu, an einen*
Ort hingehen, gelangen zu; besuchen; erreichen, treffen: रथे द्वाञ्चोत्सुर्प
गच्छन्म् R.V. 4, 47, 3. 131, 7. 6, 52, 8. कृवामकु लोपगन्त्वा उ 10, 160, 5.
9, 67, 29. 92, 2. उताप्रितनुर्प गच्छन्ति मृत्यवः 10, 117, 1. 2. 1, 53, 9. उप वा-
नत्रः शरणं गनियम् 138, 3. ÇAT. B. 2, 1, 1, 8. अग्नेः प्रियं धामोपगम 2, 2,

3, 4. 9, 1, 1, 22. 14, 1, 1, 13. प्रतिव्रपं कैचैनमुपगच्छति 14, 5, 1, 8. — उपगच्छे-
त्स्वयं च यः (पुत्रः) MBu. 1, 4673. 3, 2681. R. 3, 4, 32. HIT. 12, 14. ÇĀK. 28,
7. 78, 1. VID. 85. भार्यामप्यतोपगताम् MBu. 13, 2965. MEGH. 52, 98, v. 1.
MĀLAV. 75. ÇĀK. 143. उपगम्युः पितामहम् MBu. 3, 8823. N. 21, 11. माने-
वोपगम्य DAÇAK. in BENF. Chr. 184, 21. सर्व एवैते पितामहमुपगमन् MBu.
1, 7683*. BENF. Chr. 26, 72*. यदैव मेनका दानायणीमुपगता ÇĀK. 111, 4.
रणावोपगताम् तम् MBu. 1, 5399. प्रहास्तमुपगच्छन्ति सारमेया इवामियम्
herfallen über 11, 109. यन्मानधर्मणोपगच्छन्तं übel begegnen 8, 2082. स-
मोपे नोपगच्छामि 1, 6579. PAÑKĀT. 33, 11. HIT. 18, 16. मत्समीपमुपगतो
नासीत् ÇĀK. 82, 8. उपगमत् — गिरिनीदीम् MBu. 3, 2537*. N. 21, 26*.
BHATT. 7, 32*. अथो ऽधो गच्छेयं पदमुपगता स्तोत्रम् BHARTṚ. 2, 10. कृत्ते स्व-
धामोपगते BṚĀG. P. 4, 3, 43. अस्तमुपगच्छति स भगवान्मगाङ्कः MRĪKĪ. 46,
15. अस्तोपगतस्य भानोः R. 3, 48, 19. नरकावोपगच्छति (dat.) MBu. 13,
3176. निवासोपगत 3, 944. बालकमुवोपगतान् (Sch.: = प्रविष्टान्) इन्दु-
किरणान् ÇĪC. 9, 39. einen best. Standpunkt erreichen (von Sternen) VARĀH.
BṚH. S. 9, 26. नीचोपगता 32, 15. 41 (40), 3. तनयधनमुपगतः 104, 27, 53. प्र-
नेशमापाठतमिन्नपते तपाकरणोपगतं समीक्ष्य 24, 4. तपसा हि मक्षाविष्टो
विश्रामित्रमुपगमत् heimsuchen R. 4, 63, 8*. कस्यात्यतं मुखमुपगतं दुःख-
मेकात्ततो वा Jmd (gen.) widerfahren, begegnen MEGH. 108. नरुद्गवो ऽपि
समाप्नाति दैवाडुपगतं तृणाम् sich darbiehen PAÑKĀT. IV, 84. — 2) *an Et-*
was gehen, unternehmen: आशिष उपगच्छति ÇAT. B. 4, 5, 3, 9. तपो घो-
रमुपगमत् R. 4, 63, 25*. — 3) *inire feminam:* मुतां मतो प्रमत्तो वा रक्षो
पत्रोपगच्छति M. 3, 34. 4, 40. 41. शर्मिष्ठामुपगमिष्वान् MBu. 1, 3458. —
4) *Jmd (acc.) zu Etwas (acc.) erwählen:* यं सनातनः पितरमुपगमत्स्वयम्
BHATT. 1, 1*. — 5) *in einen Zustand, ein Verhältniss treten, verfallen*
in, theilhaftig werden, erlangen: शुक्रत्वमुपगच्छति JĀGĪ. 3, 71. वध्यत्व-
मुपगच्छेतां मम MBu. 3, 13572. KUMĀRAS. 1, 8. प्रतिवृत्ततामुपगते हि वि-
धौ ÇĪC. 9, 16. निद्रावशमुपगतस्य PAÑKĀT. 126, 3. न तृप्तिमुपगमत्तुः R. 4,
4, 19. शान्तिम् 3, 9, 34*. प्रकर्षम् MBu. 1, 7346. अतुलां प्रीतिम् INDR. 3, 10.
मंतायम् SĀV. 1, 4. पश्चात्तायम् ÇĀK. 79, 16. विषादम् HIT. 42, 15. भयम् PAÑ-
KĀT. 20, 4. नाशम् BHATT. 15, 92*. परां व्रीडाम् R. 4, 1, 80*. निद्राम् 33, 22*.
जीवितान्तम् 2, 64, 72*. परां बुद्धिम् MBu. 3, 261. पादन्यातो लयमुपगतः
MĀLAV. 29. संस्कारोपगता MBu. 1, 19. — 6) *einräumen, zugestehen, an-*
erkennen: स वै सर्वमवाप्नोति वेदातोपगतं फलम् M. 2, 160. दृष्टातोपगत
MBu. 13, 2629. उपगत = प्रतिज्ञात u. s. w. AK. 3, 2, 58. — 7) *vom par-*
tic. उपगत erwählen wir noch folgende Bedeutungen, welche sich oben
nicht bequem einfügen liessen: a) *angränglich, in der Nähe befindlich:*
उपगता दश वेपाम् = उपदशाः *beinahe zehn* VOP. 6, 22. — b) *heimgegan-*
gen, todt H. 374. — c) *versehen mit* (instr.): कैचैत्रोपगतं मणिम् *in Gold*
gefasst MBu. 12, 1545. — *caus. herbeikommen lassen:* द्रानामुपगम्य DA-
ÇAK. 137, 18. — *desid. zu wandeln begehren:* तस्य महानुवाचस्यानुपयम्
— कः — उपनिगमिषति BṚĀG. P. 5, 24, 26; vgl. उपनिगमिषु *zu* (acc.) —
zu gehen wünschend MEGH. 43. — Vgl. उपग, उपगत fgg., उपगामिन्
und oben — उपा, wohin die augmentirten Formea (durch * nach dem
Cital bezeichnet) gleichfalls gestellt werden könnten, da z. B. उपगमन्त्
auch in उप + आ + अगमन्त् zerlegbar ist.

— *अभ्युप 1) herbeikommen, hinzugehen, zu Jmd treten, gehen zu.*
nach: तत्तन्नादिवाभ्युपगम्यादित्यः प्रोवाच PAÑKĀT. 189, 24. अभ्युपगत

सुक्. 1, 7, 12. गुत्रनभ्युपगच्छति MBh. 1, 4847. अस्मानिहागतानेष निष्क्रान्भ्युपगच्छति R. 3, 18, 24. (भर्तारि) परलोकनभ्युपगते ऽऽ. 9, 13. Jmd zu Hilfe kommen: वयमभ्युपगच्छामः क्लेषेण त्वां प्रथर्षितम् HARIV. 2093. zu Etwas schreiten: तस्मादभ्युपगत्यं युद्धाय MBh. 14, 327. zu einem Zeitpunkt gelangen: घ्राणानिभ्युपगतो भरतः R. 4, 27, 11. erlangen, erreichen: अत्राभ्युपगतः — वैदेह्या इव दर्शनम् 5, 67, 10. — 2) sich für Etwas erklären, zugestehen, zugeben, einwilligen: न तु धनदायासावभ्युपगच्छति DAÇAK. 79, 8. प्रियाभ्युपगते क्लृते MBh. 3, 4239. तच्चावश्यमभ्युपगतव्यन् KÂÇ. zu P. 4, 2, 55. स्वाभ्युपगतस्याविद्यानृतवस्य Sch. zu Kap. 1, 24. अभ्युपगतं तावदस्मानिरेवम् ÇÂK. 69, 22. तथा च तेनाभ्युपगते DAÇAK. 201, 8. अभ्युपगत = प्रतिज्ञात u. s. w. H. 1489. — Vgl. अभ्युपगम. — caus. Jemand zur Einwilligung bewegen: मामभ्युपगमय DAÇAK. 82, 5. एतावत्कालं वदाम इत्यभ्युपगमितः MIT. 288, 13.

— समुप 1) herbeikommen, hinzutreten zu: गतिश्च स्तुतिसंपन्नैः प्रीत्या समुपगमिरे MBh. 1, 7718. संनिकर्षं मे शीघ्रं समुपगच्छतु R. 6, 99, 24. वसिष्ठं समुपगमत् MBh. 1, 6673*. 6872*. R. 1, 18, 9*. — 2) in einen Zustand, ein Verhältniss treten: पञ्चत्वं समुपगमत् KATHÂS. 3, 122*. प्रकणम् R. 1, 1, 73*. — Die mit * bezeichneten Stellen könnten auch zu समुपा gehören.

— नि 1) sich niederlassen auf, bei (acc. loc.): क्लृते मित्रे निगतान्कृत्ति वीरान् RV. 10, 132, 5. तमिदं निगतं सहः AV. 13, 4, 12. sich einstellen: यन्निर्गतिर्निगच्छात् RV. 10, 10, 11. — 2) intre feminam: पापमोक्ष्यः स्वसंरं निगच्छात् RV. 10, 10, 12. — 3) gerathen an einen Ort, in einen Zustand: यत्र ह्य च कुरुक्षेत्रस्य निगच्छति ÇAT. Br. 14, 1, 4, 2. उञ्जावचम् 3, 4, 19. अणिमानम् 7, 4, 41. नुधम् TS. 7, 2, 3, 1. वरु हि वाचा घोरं निगच्छति ÇAT. Br. 9, 3, 4, 12. शास्त्रिभू Bhag. 9, 34. दुःखात्तम् 18, 36. — 4) eintreten, sich einfügen: सूक्तवाके देवता निगच्छति ÇÂK. Ç. 1, 16, 10. 17, 6, 3, 8, 21. 5, 18, 7. — Vgl. निगम. — caus. (zu 4.) einsetzen, einfügen: उत्तमे चैनं प्रयाजे प्रागावपेभ्यो निगमयेत्सूक्तवाके चाग्निक्वेत्रेषोत्पेतस्य स्थाने ÅÇV. Ç. 2, 19.

— उपनि stossen auf, treffen auf, gerathen in: यत्रैव भस्मोद्धृतमुपनिगच्छेत् ÇAT. Br. 2, 3, 3, 5. 7, 3, 4, 26. 3, 4, 29. 13, 4, 2, 17.

— मनि mit Jmd (instr.) zusammenkommen: यैः संनिगच्छति सर्वास्तावतिराचते ÇAT. Br. 14, 3, 4, 9.

— निम् 1) hinausgehen, hinaustreten, hervorkommen, von Hause gehen, aufbrechen: तिर्य्यतां पार्श्वानिर्गमाणि RV. 4, 18, 2. निर्गमन्वात्तमसो ज्योतिर्परागात् 10, 1, 1. KAUC. 129. 133. अर्धिविना तु या नारी निर्गच्छेद्दुषिता गृहात् M. 9, 83. निर्गत्य नगरात् MBh. 1, 5874. R. 3, 28, 35. 4, 32, 22. PAÑKÂT. II, 86. ÇÂK. 74. RT. 1, 27. VID. 41. 142. निर्गम्य तथैव यमुनाजलात् MÂRK. P. 22, 47. (गर्भः) निर्गमाम — तद्भ्रतः BRAHMA-P. 39, 13. (वितस्तापोः) निर्गताया महापद्मसलिलात् RÂGA-TAR. 3, 118. (आज्ञा) निर्गता मुखात् 395. ग्रामनिर्गत P. 2, 1, 37. VÂRTT. शिखा प्रदोपस्य — संधिमुखेन निर्गता MĀKĪB. 48, 11. मनुष्याणां प्रविशदेव पदं पश्यति न च निर्गच्छत् PAÑKÂT. 235, 17. अनिलः सगच्छो निर्गच्छति सुक्. 1, 30, 10. अर्शासि निर्गतानि 2, 48, 1. निर्गच्छति गुदं वहिः 1, 298, 1. निर्गम्य च वहिः MÂRK. P. 22, 46. प्रकाशं निर्गतः ÇÂK. 46, 7. मृगयां निर्गतो नृपः MBh. 3, 14055. (सैनयोः) निर्गच्छमानयोः संख्ये 6, 3848. in demselben Sinne ohne संख्ये DAÇAK. in BENF. Chr. 201, 2. न कुत्रचिदपि निर्गता PAÑKÂT. 36, 23. मार्गेपु

निर्गतः RÂGA-TAR. 3, 452. कार्यार्थं निर्गतं चापि भर्तारं गृहमागतम् MBh. 13, 5870. PAÑKÂT. I. 21. AMAR. 61. निर्गम्यतां शीघ्रम् Bhâg. P. 4, 13, 17. 7, 1. INDR. 3, 5. MBh. 3, 15233. 16654. R. 1, 64, 15. 2, 40, 33. 3, 28, 39. VID. 96. 178. zum Vorschein kommen. von einer Knospe: चूतानां चिरनिर्गतापि कलिका वध्नाति न स्वं रजः ÇÂK. 131. — 2) weggehen, vergehen, schwinden: नन्दके निर्गतजले RÂGA-TAR. 3, 108. निर्गतनिखिलकल्मषतया VEDÂNTAS. 6. निर्गतविशङ्क PAÑKÂT. 124, 12. — 3) von Etwas (abl.) frei kommen, befreit werden von: निर्गतो गदात् AK. 2, 6, 2, 8. — 4) in einen Zustand (acc.) übergehen: पुरुषाः प्रेष्यतामिके निर्गच्छन्ति धनार्थिनः MBh. 3, 15399. — desid. hinauszutreten begehren: गर्भान्न निर्गमिष्ये वहिर्न्यकूपे Bhâg. P. 3, 31, 20.

— अभिनिस् hinausgehen, sich entfernen von: चारयित्वा तु तमपिमाश्रमादभिनिर्गतम् R. 1, 9, 13.

— विनिस् 1) hinausgehen, hinaustreten, aus dem Hause gehen, fortgehen: विनिर्गच्छ तूर्णमास्यादपावृतात् MBh. 1, 1341. भवनात् R. 5, 84, 10. विलात् 4, 32, 13. 33, 22. नगरात् VID. 279. अद्वारेण विनिर्गच्छन् MBh. 2, 1816. उपेत्य च — वाक्यकदयो विनिर्गतः 32. R. 6, 5, 15. PAÑKÂT. 29, 21. युद्धार्थं विनिर्गतः 48, 13. विनिर्गतालोकितविकृ (मरुपीकुल) RT. 1, 21. तथा सह श्रीश्च विनिर्गता मम gewichen R. 4, 22, 39. sich entfernen (von Sternen) VARÂH. BRH. S. 4, 26. — 2) sich von Etwas (abl.) losmachen, befreien: सङ्गेषो विनिर्गतः M. 8. 65. 6, 57. — 3) ausser sich gerathen: स तु ब्रह्मपरैरेते गतासुमुरुगं रुषा । विनिर्गच्छन्धनुष्योवा निधाय पुरमागतः ॥ Bhâg. P. 4, 18, 30.

— संनिस् hinausgehen, aufbrechen: स वदतूपाः स्वरथं समास्रियतः संनिर्गमाम R. 5, 42, 5.

— परा 1) weggehen, entgehen, entweichen: यद्वा मनः परागतं यद्दहन्ति वेक वा AV. 7, 12, 4. दूरं प° RV. 10, 97, 21. यत्र कामाः परागताः ÇAT. Br. 10, 3, 4, 16. — 2) hingehen, abscheiden: ये ते पूर्वं परागता अपरे पितरश्च ये AV. 18, 3, 72. — 3) परागत erfüllt von (vgl. — परि): परागपरागतपङ्कज Ç. 6, 2.

— परि 1) herumwandeln, umwandeln, umschreiten, umlaufen; umkreisen, einschliessen, umgeben: घृणा वयो ऽरूपासः परि र्जमन् RV. 4, 43, 6. परि खामिन् सूर्यो ऽहोना जनिर्मागमम् AV. 6, 12, 1. प्रवोच्छन्परिगत्या दूर्भितैः RV. 2, 13, 4. परि ब्रजेवं वाहोर्निगन्वासा स्वर्णारम् 5, 64, 1. तानि रथो भूवा पर्यगच्छतानि परिगत्यात्मन्नधत् ÇAT. Br. 9, 4, 1, 2. 15. 3. 1, 36. 3, 2, 4, 16. — तावाश्रमावदोश्चैव वनानि च संराणि च । तस्यो निशि विचिन्वन्तौ दंपती परिगमतुः ॥ SÂV. 6, 3. MBh. 1, 7918. अशोकवृत्तम् 3, 2507. R. 2, 35, 24. तं कुर्यं तत्र परिगम्य प्रदक्षिणम् 1, 13, 34. मेरु परिगन्तुम् 5, 3, 37. यथा हि मेरुर्भगवता (d. i. सूर्येण) नित्यशः परिगम्यते MBh. 3, 8783. सर्वलोको ह्ययं मन्ये बुद्ध्या परिगतस्त्वया 12, 8319. R. 4, 61, 14. 4, 32, 12. सेनापरिगत von einem Heere umgeben RAGH. ed. Calc. 1, 38. सतापरिगतैर्दुमैः R. 6, 13, 5. वत्कडकूलकुयादिभिः परिगतः BHATT. 10, 1. विशदप्रभापरिगतः Ç. 9, 26. — 2) sich nach allen Seiten verbreiten, sich verbreiten nach: परिगतशरच्चन्द्रकिरणास्त्रियामाः BHATT. 3, 86. परिगतशक्तिः (नीललोहितः) ÇÂK. 194. परिसरपरिगतयमुनाजल GI. 1, 33. — 3) dahingehen, abscheiden: वयं येभ्यो ज्ञाताश्चिरपरिगता एव खलु ते BHATT. 3, 49. — 4) in einen Zustand übergehen, theilhaft werden, erlangen: वृपलत्वं परिगताः MBh. 13, 2103. 2105. 14, 832. मानुपताम् 13, 6738. शास्त्रि-

न् 2, 1761. परिगतवेदन 12, 12070. परिगत = प्राप्त TRIK. 3, 3, 171. MED. 203. — 5) परिगत (umgeben) erfüllt, in Besitz genommen, behaftet: परिगतः नुधा PAÑKĀT. 1, 33. नुधापरि° MBH. 14, 2717. श्वास्तिकिका° SUCH. 2, 501, 9. चित्ता° MBH. 3, 15091. 8, 3609. क्री° HIT. 1, 128. MĀKĪ. 8, 11. अथश्रम° MEGH. 17. धमणपरिगतं भैतम् ÇĀSTIC. 4, 7. — 6) परिगत = ज्ञात (TRIK. 3, 3, 171. MED. I. 203. II. a. n. 4, 118) gekannt in परिगतार्थं bekannt, vertraut mit Etwas: तदत्र परिगतार्थं कृत्वा पिश्रुनं ब्रूहि ÇĀK. 95, 20. RAGH. 7, 68. — 7) nach MED. und H. a. n. ist परिगत auch = चेष्टित vollbracht; nach MED. = विस्मृत vergessen; nach H. a. n. = लाभ, wo- für viell. लब्ध (= प्राप्त erlangt) zu lesen ist. — caus. umlaufen lassen, (eine Zeit) verbringen: तेनाष्टौ परिगमिताः समाः कथंचित् RAGH. 8, 91.

— पुनरु हेinkehren: ततः सा नचिरदिव विदर्भानगमत्पुनः N. 17, 23. गम्यतां स्वपुरं पुनः R. 4, 38, 5. — Vgl. unter — घा.

— प्र 1) aufbrechen, hingehen zu: तदाश्रमपदं द्रष्टुं प्रगम्युः R. 1, 9, 30. प्रगमाय यत्रामौ तिष्ठते मुनिः BRAHMA-P. 53, 14. प्रगतो विलम् MBH. in LA. 47, 18. R. 3, 19, 27. अष्टकस्य वैश्यामित्रेश्चमेधे सर्वे राजानः प्रागच्छन्त MBH. 3, 13301. schreiten zu, gehen an: प्रो द्रोणे कुर्यः कर्मगमन् RV. 6, 37, 2. — 2) es bringen zu: विश्वान्याश्चना पुवं प्र धीतान्यगच्छन्तम् RV. 8, 8, 10. — 3) प्रगत auseinanderstehend: प्रगतज्ञानुक् AK. 2, 6, 1, 47.

— विप्र auseinandergehen: यत्रागतं विप्रज्ञानुः MBH. 1, 7372. 3, 5823. 8858. 13, 575. (हृतराक्षाश्च मातङ्गाः) विप्रज्ञानुर्नाकेषु घना वातहृता इव 6, 2317.

— प्रति 1) entgegengehen: भवतु प्रतिगमिष्यामस्तावत् ÇĀK. 18, 10. PAÑKĀT. 21, 9. दिवोम् प्रयतेनात्मना तात प्रतिगम्याभिवाद्दत MBH. 3, 10908. — 2) zurückkehren, heimkehren: प्रतिगम्युर्वागतम् N. 3, 39. MBH. 13, 3503 (med.). R. 1, 9, 42. 11, 19. 4, 9, 57. 53, 12. ÇĀK. 54, 22. DAÇAK. in BENF. CHR. 192, 17. अहं न तान् (लोकान्) वै प्रतिगता MBH. 1, 3663. लङ्का प्रतिगतः R. 3, 42, 43. 4, 9, 16. 6, 106, 6. VIKR. 94. PAÑKĀT. 233, 8. P. 2, 1, 14, Sch. गतागतप्रतिगतसंपताद्याश्च पान्नाणाम् । गतिभेदाः ĠĀTĀDH. im ÇKDR. u. प्रतिगत. — 3) प्रतिगत dem Gedachtniss entschwunden: तस्य संदिदिहे बुद्धिस्तौ दृष्ट्वा तद्विनिर्णये ॥ अर्थात्तं योगहीनस्य विद्यां प्रतिगतामिव । R. 5, 18, 18. — Statt मृगं प्रतिगतां स्पृहाम् R. 3, 49, 12. BENF. CHR. 66, 12 ist मृगं प्रतिगतां स्पृहाम् zu lesen.

— वि 1) auseinandergehen: त्रेधा विघ्नैव गच्छति AV. 11, 4, 33. अवनितलविगतिश्च भूतसंचैः MBH. 7, 1622. — 2) weggehen; vergehen, verschwinden: विगते बालुवोर्ये AV. 5, 21, 10. ततो निशा सा व्यगमन्महात्मनां संप्रापयन्तां विप्रमर्मांरिता गिरः MBH. 14, 1912. समाः सहस्रं व्यगमन् BHĀG. P. 8, 2, 28. विगतं वयः 1, 13, 20. अद्वा च नो मा व्यगमत् M. 3, 259. JĀGĀ. 1, 245. अत्र स्नानस्य भावस्ते मानुषो विगमिष्यति MBH. 18, 109. स मन्युर्व्यगमच्छीघ्रम् 3, 10403. न विगच्छति वैदेहाः — प्रथ R. 2, 60, 16. 4, 12, 6. BHĀG. 11, 1. ĠIT. 11, 33. संध्ययापि मपदि व्यगमि (pass. impers., der Form nach aber vom caus.). ÇIC. 9, 17. Sehr häufig विगत verschwunden, gewichen, = घ priv. am Anfänge eines adj. comp.: विगतासु MBH. 7, 1420. ०नयन blind PAÑKĀT. 262, 13. ०संत्रास MBH. 3, 13. ०नेकसौहृद् SUND. 4, 17. ०द्वर N. 12, 68. ०संकल्प 2, 28. ०ज्ञान M. 7, 151. — BHĀG. 6, 14. R. 1, 1, 82. 3, 12, 4. 64, 16. BHART. 2, 46. ÇĀK. 184. MĀLAV. 17, 9. RĀGA-TAR. 3, 20. VID. 46. 337. BHART. 6, 82. विगत = वीत TRIK. 3, 3, 184. H. a. n. 3, 297. — 3) विगत hingegangen, gestorben M. 3, 75. — 4) विगत glanzlos AK.

3, 2, 49. TRIK. 3, 3, 184. H. a. n. 3, 297. — 5) विद्वरविगत BHĀG. P. 5, 1, 36 übersetzt BURNOUF durch un homme de l'extraction la plus basse. wörtlich: in weite Ferne weggegangen. — caus. vergehen lassen, ver- bringen (die Zeit): शय्याप्रातर्विर्वर्तनेविगमयत्युन्निर एव तपाः ÇĀK. 132.

— प्रवि vergehen, schwinden: प्रविगतगदोप VARĀH. BRH. S. 12, 19.

— सम् med., selten act. (angeblich als trans. P. 1, 3, 29, Sch. VOP. 23, 14); zu belegen in der älteren Sprache: गच्छै, गमेमहि, गग्मे, अगग्मिन् (RV. 10, 27, 15), अगत 3. sg., अगन्महि, अगस्महि (RV. 1, 23, 23 = 9, 9, 9, während LĀT. 2, 12, 13 अगंस्महि liest), गिमपीय, ०गत्य. संगमिय 3. sg. pot. PAT. zu P. 1, 1, 62. समगत und समगंस्त, संगसीष्ट und संगसीष्ट, संगस्यते P. 1, 2, 13, Sch. 7, 2, 58, Sch. VĀRT. 2, Sch. VOP. 8, 132. 23, 14. 1) zusammenkommen, — treffen; zusammenkommen mit, sich vereinigen mit, sich verbinden mit; freundlich, feindlich, geschlechtlich: येना संगच्छा उपे ना स शिंतात् AV. 7, 12, 1. यत्र देवाः समगच्छन् विश्वे RV. 10, 82, 6. 1, 183, 5. 10, 97, 6. 191, 2. ÇĀT. BR. 13, 1, 6, 1. 14, 2, 2, 40. संगमानासु कृष्टिषु RV. 1, 74, 2. 119, 3. 10, 14, 8. सं गच्छतां तन्वा 16, 5. सं श्रुतेन गमेमहि AV. 1, 1, 4. 7, 9, 4. VS. 6, 10, 2, 24. सं रायस्योपेण गिमपीय 3, 19. RV. 1, 22, 5. 4, 34, 1. bei Jmd (loc.) AV. 7, 79, 2. सं गग्मिरे पृथ्याइ रावौ अस्मिन् RV. 6, 19, 5. इन्द्र उक्त्वा समगमत 1, 80, 16; vgl. 10, 91, 12. geschlechtlich: सं गच्छते कलाय उन्नियोभिः RV. 9, 93, 2. 1, 164, 8. सं गग्मिरे मक्षिया अर्धतीभिः 10, 3, 2. ह्यया रेतः संगमानो नि पिंक्षत् 61, 7. ÇĀT. BR. 1, 8, 3, 6. — राजर्षयः सर्वे संगताश्च महर्षयः R. 3, 33, 97. SUND. 1, 4. RAGH. 2, 58. BHĀG. P. 4, 9, 11. ये (सिन्धुवितरते) समगंसातां प्राग्वैन्यस्वामिनो ऽत्तिके RĀGA-TAR. 5, 97. ध्रुवौ चासंगते मम R. 6, 23, 11. कश्चिदृष्टस्वयार- एषे संगत्येह नलः N. 12, 20. संगता MBH. 13, 456. कथं कश्यपदायादा पुं- श्रुत्यां मयि संगताः woher haben sie sich an mich geschlossen? BHĀG. P. 8, 9, 9. अन्नधृतः ममगमि DAÇAK. 69, 13. 93, 12. 17. 137, 18. हनुमता सं- गतः R. 1, 1, 57. 31, 7. 2, 103, 35. ÇĀK. 88, v. l. VID. 153. KATHĀS. 2, 19. रत्ने रत्नेन संगच्छते Perle reiht sich an Perle sprüchwörtlich so v. a. Gleiches gesellt sich zu Gleichem MĀKĪ. 14, 5. मन्त्रिसंगत JĀGĀ. 1, 327. परसंगत (feindlich) 325. संगच्छस्व मया सार्धमेकेनैकः (feindlich) MBH. 1, 5989. धातुभिः सह संगतः ARĠ. 3, 1. N. 24, 46. R. 2, 30, 3. RĀGA-TAR. 5, 257. geschlechtlich: तया संगम्य MBH. 3, 17085. R. 1, 48, 22. 37, 23. यस्य भार्या च परसंगता PAÑKĀT. 1, 234. संगमिष्ये तया सह MBH. 3, 17119. इच्छ- त्या सह संगतः M. 8, 378. मत्कैः संगच्छस्व वनैः प्रुमैः so v. a. komm in meine Wälder BHART. 8, 16. Für das act. haben wir folgende Stellen: सं सूर्यस्य ज्योतिषागम्य AV. 16, 9, 3. देवासश्चिन्मनसा सं हि गग्मुः पानिष्टं ज्ञातं त्वसं डवस्यन् RV. 3, 1, 13. सं यस्मिन्विश्वा वसूनि गग्मुः 10, 6, 6. र- जो मेघाश्च संगग्मुः शस्त्रविद्युद्भिरावृताः MBH. 6, 5372. रामः समगच्छद्दुहेन R. 2, 30, 20. संगच्छ सह भार्याया N. 24, 34. — संगत n. Zusammenkunft, Verbindung, Bündniss, Freundschaft (P. 3, 1, 105. TRIK. 3, 2, 1 [lies: अ- जर्ग]. H. 731) P. 1, 3, 25. VĀRT. 1. दिष्टा मे संगतं तया MBH. 3, 14044. मा भूच्च त्वयि मम संगतं कदाचित् MĀKĪ. 131, 16. तदा धर्मार्थकामानां त्रयाणा- मपि संगतम् MĀKĪ. P. 21, 69. VIKR. 162. HIT. 1, 87. 24, 18. तत्र पित्रा मम महत्संगतं R. 5, 94, 21. अतः परीक्ष्य कर्तव्यं विशेषात्संगतं रहः ÇĀK. 120. यः संगतानि कुरुते मोक्षाच्छुद्धिन मानव M. 3, 140. MBH. 13, 4312. विषयैः संगतं (Verbindung) चास्तु त्यजेयं संगतं (Uebereinkunft) यदि 14, 175. — 2) sich zusammenziehen, einschrumpfen: वल्नी संगतगात्रस्तु दुर्दर्शो दु-

र्वलः कृशः MBu. 1, 3471. कस्य पत्ररथाः कायान्नाममुत्कृत्य संगतम् R. 3, 23, 7. — 3) *abscheiden, sterben* (?): तदेव संगच्छते तदेव श्रियते LĀTJ. 8, 8, 5. — 4) *zusammenpassen, zutreffen, entsprechen*: अस्मिन्वाक्ये (तन्नम्) नीलमुत्पलमिति वाक्यवद्वाक्यार्थो न संगच्छते Vedāntas. 33. 36. सर्वं संगतमेवेतत् KATUŚ. 2, 67. AK. 1, 2, 3, 43. वृद्धसंगतं वचः R. 2, 93, 19. संगत (von einer Rede) = वृद्धसंगम AK. 1, 1, 3, 19. H. 268. — 5) *trans. act. gehen zu, besuchen*: ग्रामं संगच्छति P. 1, 3, 29, Sch. Vop. 23, 14. *beschlafen*: संगच्छ पौम्नि स्त्रीणं मां पुत्रानम् BHATT. 3, 94. — 6) *trans. med. in einen Zustand, ein Verhältniss eingehen*: किं विद् वा एके न मनसो ऽद्वा विश्रम्भमनवस्थानस्य शठकिरात इव संगच्छते Vertrauen fassen, haben Buig. P. 5, 6, 2. — *caus.* 1) *zusammenbringen; verbinden mit; theilhaftig machen* (mit instr. der Person, acc. der Sache): रुद्रमिदमेवास्यं रूपं भवति तेनैतं सं गमयति AV. 9, 3, 24. वीरुद्धो विश्रतोर्वीर्या यमेन समज्ञोगमत् 6, 32, 2. सं वो ऽयं ब्रह्मणस्पतिर्भगः सं वो अज्ञोगमत् 74, 1. तं नात्रा समज्ञोगमत् VS. 8, 29. ÇAT. Br. 4, 3, 2, 10. सं मा कामेन गमय ÇĀKH. Çr. 4, 12, 15. — वधूवैरो संगमयो चकार RAGH. 7, 17. या ताम् — धनमित्रेण संगमितवती DAÇAR. 84, 10. प्रियया तेनास्मि — संगमितः VIKR. 143. घ्रायुधं ज्ञया संगमय्य RAGH. 11, 77. — 2) *hinführen zu, mit zwei acc.*: संगमयति विद्यैव नीचगापि नरं सारित् । समुद्रमिव दुर्धर्यं नृपम् HIT. Pr. 3. — 3) *auf Jmd (loc.) Etwas übergehen lassen, übergeben, darbringen*: कियो-पणो संगमय्य श्रियं वैरिणः RAGH. 12, 104. कृत्वा चाङ्गारको वक्रं ज्येष्ठायो मधुसूदन । अनुराधां प्रार्थयते मैत्रं संगमयन्निव ॥ MBu. 3, 4941. — *desid.* संज्ञोगमिष्यते P. 7, 2, 58, VĀRT. 2, Sch.

— अग्निं सम् *zusammen herbeikommen zu* (acc.): रत्नानि च पिशाचाश्च विनेदुरभिसंगताः MBu. 7, 9410. अग्निं त्रिपुः समगमत मर्त्यतीरिपस्वतिम् RV. 9, 14, 7. आर्येया देवा अग्निं संगत्यं भागम् AV. 14, 1, 16. ते त्रिप्रमभिसंगम्य यूषया यूषपर्यभम् R. 4, 1, 9. *mit Jmd zusammenkommen*: अग्निं शिवाभिसंगम्य प्रवत्स्यति सुखं वने R. 2, 36, 8. *zusammen bewillkommen*: अग्निं संगम्य विधिवत्परिषद्गाभिवादनैः । मुमुचुः प्रेमवाप्यौघम् Buig. P. 1, 13, 5.

— उपसम् 1) *zusammen herbeikommen zu; sich verbinden; hinzutreten zu*: सर्वा ह वै देवताः प्रशुभालन्यमानमुपसंगच्छते ÇAT. Br. 3, 8, 3, 14. 2, 3, 2, 3. 12, 7, 4, 10. ब्राह्मणां ब्राह्मणो चैव मिथुनायोपसंगतौ MBu. 1, 6897. आचार्यमुपसंगम्य राजा वचनमब्रवीत् Buag. 1, 2. MBu. 1, 6587. 3, 1264. 1654. 17197. 4, 739. 1006. Buig. P. 1, 11, 22. 3, 14, 32. — 2) *in einen Zustand, ein Verhältniss treten*: समतामुपसंगम्य भूतं कन्यति कृति वा MBu. 13, 5697.

— सह Jmd (acc.) *auf seinem Gange begleiten*: सहगच्छति गच्छति तिष्ठति च मयि स्थिते R. 4, 8, 26.

2. गम् = तम् *Erde*, nur in der Form गम् (gen. abl.): दिवश्च गमश्च राजसि RV. 1, 23, 20. 37, 6. 5, 38, 3. 10, 22, 6. 49, 2. NAIGH. 1, 1 führt den nom. गमा auf.

गम (von 1. गम्) 1) *adj. f. आ gehend am Ende von comp.*; s. अरंगम, काम°, ख°, तिर्यंगम, तुरं°, हरं°, देवं°, पुरो°, मनुं°, युधिं°, वशं°, विस्मयं°, समितिं°, सागरं°, वृद्धं°. — 2) *m.* a) *Gang* KAURAP. 44. अश्वस्यै-त्राह्मगमः P. 5, 2, 19. *Marsch, Aufbruch eines Heeres* AK. 2, 8, 2, 63. अगम *unzugänglich*: तीर्थानि MBu. 3, 8247. — *b) der Gang zu einer Frau, das Beiwohnen*: गुर्वङ्गनागमः M. 11, 54. प्रव्रजिता° JĪG. 2, 293. — *c) Weg*

H. an. 2, 320. MED. m. 10. — *d) Flüchtigkeit, Unüberlegtheit* MED. Vgl. गमकारित्व. — *e) eine Art Würfelspiel, = व्युत्पेद* H. an. = अनाचिर्वत MED. — *f) eine gleiche Lesart* (?), = सदृक्पाठ H. an. *reading lightly, hasty or careless persual, running over a book, etc.* WILS. — Vgl. दुर्गम.

गमक (vom *caus.* von 1. गम्) *adj. zur Ueberzeugung führend*: हेतु ein Grund mit zwingender Beweiskraft MÜLLER in Z. d. d. m. G. 7, 294. *zeugend von* (gen.): पत्प्रौढत्वमुद्रता च वचसा यच्चार्थतो गौरवं तच्चेदस्ति ततस्तदेव गमकं पाण्डित्यवैद्ध्ययोः MĀLAT. 3, ult. Davon nom. abstr. गमकत्व n. und गमकता f. *zwingende Beweiskraft* DĀJABH. 363, 1. 17, 19.

गमकारित्व (n. abstr. von गम + कारिन्) n. *Flüchtigkeit* TRIK. 3, 2, 18. — vgl. गम 2, d.

गमेत्र (von 1. गम्) m. 1) *Reisender*. — 2) *Weg* UṆ. 3, 112.

गमन (wie eben) n. 1) *das Gehen; Art zu gehen; Fortgehen; Gehen zu, in, nach* KĀTJ. ÇR. 19, 3, 11. आग्नीध्रगमन 10, 2, 19. अतरा° 25, 4, 17. अश्वस्य II. 1249. गमनाय मतिं दधुः R. 4, 9, 40, 55. Hip. 1, 23. अलमगमना MEGB. 80. गतिन्द्रमन्दगमना ÇĀNGĀBAT. 7. त्रितो गमने N. 20, 20. अनुमत-गमना ÇĀK. 83. अन्यत्र गमनेत्सुकाः R. 3, 1, 27. धर्मेण गमनमूर्धं गमनमधस्ताद्वत्पर्यधर्मेण SĀNKRĪJAK. 44. स्यमूकस्य गमनम् nach Rshj. R. 1, 3, 22. 5. 33, 2. गमनायोपचक्राम दिशो वरुणापालिताम् 1, 37, 26. गमनं दृष्टकं प्रति 3, 13, 11. दृष्टकारण्य° 1, 3, 16, 28. PAÑKĀT. 73, 11. 99, 19. ÇĀK. 18, 22. ÇRUT. (Ba.) 3. प्रागत्तरित्गमनात् (परभूतानाम्) ÇĀK. 118. *Marsch* AK. 2, 8, 2, 63. II. 789. *das Kommen*: कुतश्च गमनं तव Hip. 4, 27, wofür MBu. 1, 6009 richtiger आगमनं gelesen wird. — 2) *das Gehen zu einer Frau, Beiwohnen*: स्त्री° PĀR. GRNĪ. 2, 4. R. 3, 13, 6. अगम्या° Suçr. 1. 192, 8. — 3) *das Eingehen in einen Zustand*: संसार° M. 1, 117. पञ्चत्व° R. 5, 13, 48. — 4) *das Erreichen* und 5) *Weg, Möglichkeit*: अत्रोत्तगतो मन्ये सीतामादाय राजसः । न तस्या गमने (तस्यागमने?) सौम्य गमनं चैव लक्ष्यते ॥ R. 3, 68, 50.

गमनवत् (von गमन) *adj. mit einer Bewegung versehen*: प्राणो प्राग्गमनवान् *vorwärts* Vedāntas. 30.

गमनीय *adj.* 1) (von 1. गम्) *eundum*: त्वया गमनीयम् Vop. 26, 25. *zugänglich, erreichbar*: गमनीयो भविष्यामि शत्रूणाम् MBu. 3, 17489. यदा तु परबलानां गमनीयतमो भवेत् M. 7, 174. im Prakrit ÇĀK. 13, 9. — 2) (von गमन) *auf das Gehen u. s. w. bezüglich*: गुरुस्त्रीगमनीय *auf den Beischlaf mit der Frau des Lehrers bezüglich, darin bestehend*: पापम् M. 11, 102, 169.

गमपितर (vom *caus.* von 1. गम्) *nom. ag. ein Führer zu*: ब्रह्मगम-यितृवेन WIND. Sancara 90.

गमपितृय (wie eben) *adj. zu verbringen*: कथं नु रात्रिर्गमपितृया VIKR. 45.

गमात्र (ग + मात्र) *eine best. Zahl* VJUTP. 182.

गमिन् (von 1. गम्) *adj. zu gehen beabsichtigend* P. 3, 3, 3. UṆ. 4, 6. ग्रामं गमि P. 2, 3, 70, Sch. 3, 3, 3, Sch. ग्राम° P. 2, 1, 24, VĀRT.

गमिष्ठ (von गम) *superl. zu गमत्*: प्रत्यवर्ति गमिष्ठ RY. 1, 118, 3. 5, 76, 2. समर्ः AV. 5, 20, 12.

गम्, गम्बति *gehen* KAVIKALPADR. im ÇKDR.

गम्भन् (von गम्भ = तम्भ) n. *Tiefe, Grund*: अयाम् VS. 13, 30. — Vgl. गह्वन्, गभीर, गभीर.

गर्भर u. dass.: वृक्षैव गर्भरैषु प्रतिष्ठा पदेव गार्धं तर्तरे विदायः RV. 10.106,9. Daher Naigu. 1, 12 unter den Bezz. für Wasser.

गर्भारिका f. = गर्भारी RĪĠAN. im ÇKDR.

गर्भारी f. *Gmelina arborea* Roxb. AK. 2, 4, 2, 16. TRIK. 3, 3, 205. RATNAM. 1. Nach dem Sch. zu AK. 2, 4, 1, 20 auch die Blüthe, Frucht und Wurzel dieses Baumes.

गर्भारि s. u. गर्भर.

गर्भर und die damit anlautenden comp. s. u. गर्भर.

गन्ध (von 1. गम्) adj. 1) *eundum; wohin man zu gehen hat; wohin oder zu dem man gehen kann oder darf, dem beizukommen ist, zugänglich* AK. 3, 2, 42. त्वया गन्धम् VOP. 26, 25. अथशयगन्ध्या कनकपुरी च नगरी नया KATHĪS. 23, 56. तीर्थं *zugänglich* MBu. 3, 8247. स्थान PAÑKĀT. 237, 21. द्रष्टाविरहितः सर्पो मद्दहीनो यथा गजः । स्थानहीनस्तथा राजा गन्धः सर्वज्ञसु III, 46. Gewöhnlich mit dem अ priv.: अगन्धो हि ततो मेरुः R. 4.43.49. 40.67. अगन्धत्रया पृथिवी मांसशोणितकर्मा MBu. 6, 2448. 9, 722. अगन्धानि पुमान्याति यो ऽसेव्याश्च निषेवते PAÑKĀT. I, 413. अकृत्यं मन्यते कृत्यमगन्धं मन्यते सुगम् II, 131. पूज्यते यदपूज्यो ऽपि यदगन्धो ऽपि गन्धते 1, 7. MĀKĪ. 98, 14. मार्गो ऽयमगन्धो मानुषैः सदा MBu. 3, 11162. R. 4.41, 35. स्वामिनः पुनरगन्धं किमापि नास्ति PAÑKĀT. 116, 24. ततस्तस्य नाम्नापि पूर्वं परेषामगन्ध्या भविष्यथ 139, 7. लोचनानामगन्धः MEGH. 101, v. 1. — 2) *Männern zugänglich; a) so v. a. zum Beischlaf sich Jmd hingebend* JĀĠN. 2, 290. दुर्जनगन्ध्याः नार्यः PAÑKĀT. I, 310 (vgl. HIT. II, 147). — b) so v. a. zum Beischlaf geeignet, in der zum Beischlaf geeigneten Verfassung befindlich Buġ. P. 4, 14, 42. अभिकामो स्त्रियं यश्च गन्धो रूहसि याचितः । नैषैति MBu. 1, 3457. सुच. 1, 70, 2. — 3) *mit dem ein Weib sich begatten darf* Buġ. P. 5, 26, 20. *liederlich, Wollüstling* (nach BHĀGURI) DAÇAK. 62, 1. — 4) *einem Heilmittel zugänglich* so v. a. *heilbar durch*: (स्मरपसारः) न गन्धो मन्त्रापाम् BHART. 1, 88. — 5) *was erfasst, begriffen, erkannt werden kann*: तैस्तैरेव सदागमैः — गन्धो ऽसौ जगद्देशेरे ब्रह्मनिधिर्ब्रह्मा प्रवक्षिरिव PRAB. 87, 6. बुद्धबुद्धिमतो लोके नास्त्यगन्धं चाचिद्यनः PAÑKĀT. V, 38. सेवाधर्मः — योगिनामप्यगन्धः VER. 30, 1. स्वप्रधीगन्धं विद्यातं पुरुषं परम् M. 12, 122. ज्ञानं BUAG. 13, 17. मत्सादृश्यं विरक्तनुताभावगन्धम् MEGH. 83. पदार्थान्गन्धान्करोति कारिका II. 238. Sch. इन्द्रियादिगन्धत्वं धर्मस्य Sch. zu ĠAIM. 1, 1, 2. — 6) *was gemeint wird*: तत्सातत्ये गन्धे *wenn Ununterbrochenheit derselben* (einer Handlung) *gemeint wird* AK. 3, 3, 1. — 7) *geeignet, passend*: गन्धं त्वभावे दातृणां कन्या कुर्यात्स्वयं वरम् JĀĠN. 1, 64. प्राप्तिगन्ध = प्राप्य PAÑKĀT. III, 260. — Vgl. अगन्ध.

गयं gāya वृषादि zu P. 6, 1, 203. 1) m. a) *Haus, Hof; Hausstand, Hauswesen, bestehend in der Hausgenossenschaft sowie in dem beweglichen und unbeweglichen Vermögen, familia; daher = गृह* Naigu. 3, 1. = धन 2, 10. = अथत्य 2. इन्द्रे वसुभिः परिं पातु नो गयम् RV. 10, 66, 3. 1, 74, 2. 5, 44, 7. 6, 2, 8. 71, 7. 8, 45, 3. AV. 6, 3, 3. 7, 84, 1. स्वे गये ज्ञागृहप्रयुक्तं VS. 27, 3. द्विवी गयमारे अथवा आगोत् RV. 10, 99, 5. गये पृष्टिं च वर्यथ 5, 10, 3. यः शश्वतो अदाप्रयो गयस्य प्रयत्नासि सुधितराय वेदः 7, 19, 1. 18, 3. 8, 24, 22. ना नो गयमारो अस्मत्परो सिचः 9, 81, 3. अमीवा वा नो गयमात्रिवेण 6, 74, 2. Ob das Wort RV. 8, 41, 7 richtig stehe ist zweifelhaft. — b) pl. *Lebensgeister*, nur in einer Ableitung von गायत्री

ÇAT. Br. 14, 8, 13, 7. — c) *ein best. Thier* MED. j. 13. *Bos Gavaeus* (s. गवय) WILS. — d) N. pr. α) eines Rshi, Sohnes des Plati, RV. 10, 63, 17. 64, 16. AIT. Br. 3, 2. Ind. St. 3, 460. eines Zauberkundigen AV. 1, 14, 4. Vgl. auch die Einschlebung bei RV. 5, 51, 15. गय ऐन्द्रः, आत्रेयः Ind. St. 3, 214. Ein RĀĠarshi, dessen Opfers öfters Erwähnung geschieht, II. 973. MED. गयस्य यज्ञः MBu. 1, 2100. 3, 8518. 4, 1768. 9, 2205. 13, 5661. R. 2, 107, 11. von Mādhātā besiegt MBu. 7, 2281. Sohn des Amūrtarajas 3, 8527. fgg. 7, 2334. fgg. 12, 1004. fgg. des Ājus 1, 3150. eines Manu HARIV. 870. BHĠG. P. 2, 7, 44. des Havirdhāna und der Dhishanā (Havirdhān) HARIV. 83. VP. 106. Buġ. P. 4, 24, 8. des Ūru und der Āgneji HARIV. 73. des Vitatha 1732. des Sudjūma 631. VP. 350. Buġ. P. 9, 1, 41. des Nakta und der Druti 5, 13, 5. VP. 163. — β) pl. des um Gajā wohnenden Volksstammes und des von ihm eingenommenen Gebietes MBu. 2, 1872. गयस्य यज्ञमानस्म गयेष्वेव मत्क्रतुम् 9, 2205. R. 2, 107, 11. — γ) eines Asura, der, wie der RĀĠarshi gleiches Namens, zu der Stadt Gajā in Beziehung gesetzt wird, VĀJU-P. im ÇKDR. — δ) eines Affen im Gefolge von Rāma MBu. 3, 16271. R. 4, 23, 33. 6, 3, 47. 22, 2. — ε) eines Berges in der Nähe von Gajā MBu. 3, 8304. LALIT. 236. 238. 378. HIOUEN-TSANG I, 436 (गया). Vgl. गयशिरस्. — 2) f. गया N. pr. gāya वरणादि zu P. 4, 2, 82. a) eines berühmten Wallfahrtsortes, der Residenzstadt des RĀĠarshi Gaja, H. 973. MED. j. 13. LIA. I, 136. fg. यद्दाति गयास्यश्च सर्वमानस्यमधुते JĀĠN. 1, 260. दृष्ट्या वक्त्वः पुत्रा यद्यप्येको गयो व्रजेत् MBu. 3, 8075. 8305. 8060. 13, 1728. HARIV. 632. R. 2, 107, 13. LALIT. 238. RĀĠA-TAR. 6, 254. गयामाकात्म्य (aus dem VĀJU-P.) Verz. d. Pet. H. No. 40. गयाकृत्य, °पद्दति, °आद्दपद्दति Verz. d. B. H. No. 1230. 1233. 1237. गयासतु 1403. — b) eines Flusses MBu. 1, 7818. — Vgl. शंगय, बुद्धगया.

गयशात (गय + शात) m. N. pr. eines buddh. Patriarchen LIA. II, Anh. VII. गयशिरस् (गय + शिरस्) n. N. pr. eines in der Nähe von Gajā belegenen Berges und berühmten Wallfahrtsortes MBu. 3, 8519. 8307. 13, 4888. Buġ. P. 7, 14, 30. गयाशिरस् VĀJU-P. im ÇKDR. — Vgl. गय 1. d. ε und गयाशीर्ष.

गयसाधन (गय + सा) adj. *den Hausstand (Wohlstand) fördernd*, vom Soma RV. 9, 104, 2.

गयस्फाति (गय + स्फाति) f. Emendation zu AV. 19, 31, 30, wo viell. eher पय स्फातिम् zu lesen ist.

गयस्फान (गय + स्फान) adj. *der den Hausstand wachsen, gedeihen macht*, vom Soma: गयस्फानो अमीवक्त्वा वसुचित्पृष्टिवर्धनः RV. 1, 91, 12. 19. वास्तौष्यते प्रतरणो न दृधि गयस्फानो गोभिरश्नैरिन्द्रे 7, 34, 2.

गयाकाश्यप (गया + का) m. N. pr. eines Schülers von Çākasi mīha VJUP. 32. LALIT. ed. Calc. 1, 12. BURN. Intr. 138. N. 3. Lot. de la b. I. 126. HIOUEN-TSANG I, 437. SCHIEFNER, Lebensb. 250 (20). 304 (74).

गयादास (ग + दास) m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 1176. गयाशिवर (गया + शि) = गयशिरस् VJUP. 102.

गयाशिरस् s. u. गयशिरस्.

गयाशीर्ष n. = गयशिरस् BURN. Intr. 77, N. 2. SCHIEFNER, Lebensb. 252 (22). 234 (24).

1. गृ (गृ), गृणाति DuĀTUP. 31, 28. गृणै, गृणिते (die Bildung गिरते

s. n. नम्, गृणान्; गृणीये 1. sg. — med, öfters mit pass. Bed. गृणी als 3. sg. pass. Die Form गृणति 2. pl., welche sich AV. 5, 27, 9 findet, ist für fehlerhaft zu halten. Naigh. 3, 14. Nir. 3, 5. गीर्ण. Vgl. auch गुर् und ग्र. 1) *anrufen, rufen*: अग्निं द्वेषो योतत्रै नो गृणीमसि RV. 8, 60, 15. त-
नया धिया गृणे 1, 143, 6. गीर्णः 9, 9. मतिभिः 7, 78, 2. चर्वसा 1, 177, 5. कृ-
वसा 64, 12. 7, 97, 3. क्वातो गृणीते 1, 79, 12. गृणति विप्र ते धियः 14, 2.
गृणाति कृ वा एतद्वाता यच्छंसति ÇAT. Br. 4, 3, 2, 1. गृणीमसि वेषं रुद्रस्य
नामं RV. 2, 33, 8. 1, 48, 4. 10, 84, 5. इन्द्रं गृणीय उं स्तुपे 8, 34, 5. 2, 20, 4.
विश्वो स्तोत्रयो गृणते च सन्तु 7, 3, 10. 5, 87, 6. वार्यमग्ने गृणान् आ भर 16,
5. अग्ने अत्रिवचनमसा गृणानः 4, 9. गृणत्तमं कृत्स उरुष्य 1, 58, 8. 9. गृणानः
सोमयोतये AV. 17, 1, 10. केचिद्वाताः प्राञ्जलयो गृणन्ति Bhag. 11, 24. देव-
माराधयच्छर्वं गृणन्त्रक्ष सनातनम् MBh. 7, 1754. Ragh. 10, 64. यन्नाम वि-
वशो गृणन् Buğ. P. 1, 1, 14. — 2) *ankündigen, anpreisen*: तं ते मदं गृ-
णीमसि वृषणम् RV. 8, 13, 1. अस्मे धत्त ये च रतिं गृणन्ति 4, 34, 10. 17, 5.
7, 36, 18. *verkünden, erzählen*: तस्य जन्म महाश्रयं कर्माणं च गृणीहि
नः Buğ. P. 1, 4, 9. — 3) *lobend nennen, beloben, preisen*: स अग्निं व-
सुर्गृणे RV. 5, 6, 2. इतो यः सुक्रतुर्गृणे 8, 33, 5. 27, 8. 89, 1. सत्यः सो अस्व
महिमा गृणे 3, 4. 31, 8. तत्तद्दस्य पास्यं गृणीमसि 1, 133, 4. तमिदं गृणी-
मसि 33, 2. 6, 44, 4. तमीशानं वस्वो अग्निं गृणीये 7, 6, 4. 10, 122, 1. सक्-
त्सामाग्निं विशे गृणीये 5, 34, 9. भूर्देवास्तु सत्यं गृणीये स्तुतस्वं भेषजा
रस्यस्मे 2, 33, 12. गृणद् = स्तुतिं कुर्वद् = Buatt. 8, 77. गीर्णं *gepriesen*
Bhar. zu AK. 3, 2, 59.

— अनु mit dem dat. P. 1, 4, 41. 1) *lobend einstimmen*: पीयति त्वा अनु
त्वा गृणाति RV. 1, 147, 2. (तस्मै) अन्वगृणात्कपिः stimmte ihm bei Vop. 3.
15. गृणाद्वा अनुगृणाति Buatt. 8, 77. — 2) *antworten*: शो क्वातस्तथा क्वा-
तरित्याचक्षाणे अनुगृणाति ÇĀNKH. Çr. 10, 13, 28. 16, 1, 27. क्वात्रे अनुगृणाति
d. i. क्वाता प्रथमं शंसति । तमधर्षुः प्रोत्साक्यति P. 1, 4, 41, Sch. — 3) *nach-
erzählen, wiederholen*: लीलाकथास्तव — विरिञ्च्यगीताः — अनुगृणान्
Buğ. P. 7, 9, 18.

— अय s. अयगर्, अयगार्म्.

— अयि s. अयिगीर्ण.

— अग्नि 1) *beifällig zuzufen; einstimmen in (acc.); begrüßen, prei-
sen*: इतो वाचमग्ने विश्वे गृणन्तः VS. 2, 18. अग्नि ये त्वा स्तोमैर्गृणन्ति वक्ष्यः
RV. 5, 79, 4. 41, 19. अग्नि ये देव्या दतिर्गृणाति 7, 38, 4. शक् स्तोमो अग्नि
स्वराग्निं गृणीक्षा ह्व 1, 10, 4. न-पूषणं श्रेयामसि सूक्तेरग्निं गृणीमसि 42, 10.
प्रदक्षिण्णिग्निं गृणन्ति कार्वः 2, 43, 1. तं (हरिं) भक्तिभावो अन्वगृणादसव-
रम् Buğ. P. 4, 9, 5. गीर्णश्चाभ्यगृणात् 3, 21, 12. — 2) *gutheissen, wohl-
gefällig aufnehmen, genehmigen*: अग्निं यज्ञं गृणीहि नः RV. 1, 13, 3. 10,
13, 6. न क्वाता यस्य रोदसी चिड्वो यज्ञं यज्ञमग्निं वृधे गृणीतः 3, 6, 10. तो
त्वा विश्वे अग्निं गृणन्तु देवाः VS. 14, 4, 2. RV. 10, 139, 5. 7, 2. 47, 8. 49, 11.
1, 100, 17. Kauç. 42. उक्त्वा वा यो अग्निगृणाति राधसा RV. 1, 34, 7. 48, 14.
अष्टो देवमग्निं गृणीहि राधः 2, 9, 4. — Vgl. अग्निगर्.

— आ *Beifall zollen, loben*: यमा चिद्विश्वे वसवो गृणन्ति RV. 7, 38, 3.
आ ये विप्रसो मतिभिर्गृणाति 10, 6, 5. आ यस्य ते महिनां गीर्णमृणाति
कार्वः 8, 46, 3.

— प्रत्या *antworten*: अर्धयुस्तस्मिंस्तद्धन्प्रत्यागृणाति ÇĀNKH. Çr. 17,
4, 6. 14, 3.

— उप *anrufen, lobend zuzufen; mit dem acc.*: उप ये त्वा गृणात् व-

क्षयः RV. 1, 48, 11. उप येदेना नमसा गृणीमसि 2, 34, 14.

— प्र *ankündigen, anpreisen*: प्र मित्रे धाम वरुणे गृणन्तः RV. 1, 152,
5. *besingen, preisen*: न यदृचश्चित्रपदं (subj.) कर्येशो (obj.) जगत्पवित्रं
प्रगृणीत कार्किचत् Buğ. P. 1, 3, 10. जनेषु प्रगृणत्स्वेवं पृथम् 4, 22, 1.

— संप्र *benennen*: येदेवैनाः संप्रगीर्णं क्वात्रा श्याचन्ते तेन समाः Ait.
Br. 6, 13.

— प्रति mit dem dat. P. 1, 4, 41. 1) *anrufen, begrüßen; mit dem acc.*:
प्रति वो मूर् उदिति मित्रं गृणीये वरुणम् RV. 7, 66, 7. प्रति यीमिर्गिरते
समिद्धः प्रात् विप्रसो मतिभिर्गृणातः 78, 2. — 2) *antworten* (im Wech-
selruf oder Gesang): शंसोवाधयो प्रति मे गृणीहि RV. 3, 33, 3. उक्थंशा
श्याक् प्रातःसवनं प्रतिगीर्णं TS. 3, 2, 9, 1. Ait. Br. 3, 38. शो क्वातस्तथा
क्वातरित्यधर्षुः प्रतिगृणाति 8, 25. 7, 49. ÅCV. Çr. 10, 6. ÇAT. Br. 4, 3, 2, 1.
6, 7, 2, 1. KĀTJ. Çr. 9, 13, 29. 13, 3, 1. प्रतिगरिष्यन् 19, 3, 7. अमित्यधर्षुः
प्रतिगर् प्रतिगृणाति TAITT. Up. 1, 8. क्वात्रे प्रतिगृणाति P. 1, 4, 41, Sch.
— 3) *Jmd (dat.) beistimmen*: प्रत्यगृणात्स्मै लक्ष्मणः Vop. 3, 15.

— अग्निप्रति = प्रति 2. TS. 3, 2, 9, 5.

— सम् 1) *einstimmen, zusagen, versprechen*: न सद्यमिन्द्रो अमुन्वता
सं गृणीते RV. 4, 23, 7. यद्दास्यन्न उत संगृणामि AV. 6, 119, 1; vgl. 71,
3. Nach P. 1, 3, 52 und Vop. 23, 44 in dieser Bed. stets med. und zwar
mit der Präsensform संगिरते, welche auf 2. गर् zurückgeführt wird.
Wir haben die beiden Wurzeln wegen ihrer grundverschiedenen Be-
deutungen streng auseinandergehalten und lieber ein Ueberspringen
in eine andere Präsensbildung (vgl. 2. गर् unter नि und सम्) als in
eine durchaus nicht zu vermittelnde Bedeutung annehmen wollen. Zum
Wechsel der Formen mag das auf 1. गर् zurückgehende Wort गिर्
mit Veranlassung gegeben haben. रावे समागरेताम् — इति *zusagen*
Daçak. 79, 5. वमून देशाश्च निवर्तयिष्यन्नामं नृपः संगिरमाण एव Buatt. 3.
8. यथास्वं संगिरते स्म गोष्ठीषु स्वामिनो गुणान् *einstimmen in* 8, 31.
संगीर्णं *versprochen* AK. 3, 2, 58. H. 1489. — 2) *preisen*: समगृणन्त्युतम-
ष्टौगैः Buğ. P. 3, 14, 45. — 3) *einen Ausspruch thun*: समगिरत् Daçak.
78, 13. — 4) *med. einstimmend nennen*: मन्दाक्राताम् — ता संगिरते
(v. l. संवदति) ÇAUT. (Br.) 42.

— अग्निसम् *zusagen, versprechen*: विश्वे तद्देवा अग्निसंगृणात् Kauç. 115.

2. गर् (गृ), गिरति DuāTER. 28, 117. (गिरति AV. 6, 133, 3 sehr befrem-
dend) und गिस्ति P. 8, 2, 21. ÇAT. Br. 1, 8, 4, 3. MBh. Suçr. Die Form गृणाति
s. n. नि und सम्. गिरते MBh. 3, 1760. नगार; अगीगर्, अगारोस्, 3. pl.
गर्न्; reflex. गिरते, अगीर्त Vop. 24, 12. गीर्ण, गिरित, गिस्ति. Nir. 6,
8. 9, 4. 1) *verschlingen* DuāTER. पादोराग्निं सं गिरामि AV. 6, 133, 3. आदि-
द्विमिष्ट शोपधीर्नागः RV. 1, 163, 7. न मो गर्न्व्यः 138, 3. जशः तुरं प्रत्यञ्चं
नगार 10, 28, 3. 27, 13. 31, 10. 33, 5. KĀND. Up. 4, 3, 6. अयानं गिरति प्रा-
णः प्राणं गिरति चन्द्रमाः । आदित्यो गिरते चन्द्रमादित्यं गिरते परः ॥
MBh. 5, 1760. अतो हि शस्त्रमगिस्तत्कलिकः 2, 2193. जग्धं गीर्णं वात्सम्
Ait. Br. 3, 46. भयगीर्णधोय Buğ. P. 9, 10, 13. गिस्ति (गिरित RĀJAM.)
verschlungen AK. 3, 2, 60. — 2) = गर् mit उद् *aus dem Munde entlas-
sen*: (हरिर्नारायणः) शोकारमुद्गिरन्वक्त्रात्साधित्रो च तदन्वयाम् ॥ शेषेभ्य-
श्चैव वक्त्रे यश्चतुर्वेदान्गिरन्वहन् । MBh. 12, 12872. — caus. गारित P. 6,
4, 52, Sch. — intens. वेगित्यते P. 8, 2, 20. Vop. 20, 5. — desid. निगिरि-
यति P. 7, 2, 75. Vop. 19, 7.

— अथ *hinunterschlingen*: एवानेवाव सा गीर्त् AV. 16, 7, 4. stets med. nach P. 1, 3, 51. Vop. 23, 43. अथगिरमाषैश्च पिशाचैर्मासशोणितम् BHATT. 8, 30. reflex. अथगिरते, अथगीर्त् P. 3, 1, 87, VArtt. 10, Sch. अथगीर्त् *hinuntergeschlungen* PAT. zu P. 3, 1, 15 in der Calc. Ausg. — intens. उलूखलसुतानामवेद्वन्द्वं जल्गुलः RV. 1, 28, 1.

— उद् *ausspeien, ausspritzen, ausgiessen, von sich geben, entlassen*: फेने पित्रामि यमिमे वत्सा मातृणां स्तनान्पिबन्त उद्गिरति MBh. 1, 712. अमृतेनाभितृप्तस्य सारमुद्गिरतः पुरा। पितामदस्य ३, 3604. वक्त्राच्छेणितमुद्गिरन् R. 4, 48, 22. उद्गीर्त्स्वावगोर्णस्य वा मन्वो रोमन्वः PAT. zu P. 3, 1, 15 in der Calc. Ausg. सवातमुद्गिरेदीजं वामिनी रजसा युतम् Suçr. 2, 397, 1. वर्षोदकमुद्गिरता अथणात्तविलम्बिना कदम्बेन Mṛkṣh. 88, 6. घटा किं राज्ञामभियेककाले महामभसेवापदमुद्गिरति PAÑKAT. III, 267. जालोद्गीर्णः — केशसंस्कारधूपैः Megh. 33, 62. औत्पातिको मेघ इवाश्मवर्षं महीपतेः शासनमुद्गार Ragh. 14, 53. शास्त्रं गुरुमुखोद्गीर्णम् Suçr. 1, 14, 11. MBh. 12, 12874 (s. d. simpl. u. 2). अयुन्मताङ्कुष्ठप्रभाभिर्निन्तेपणाद्भागमिवोद्गिरतौ — तच्चरणी Kumāras. 1, 33. उद्गीर्णकर्षाञ्चर *herausgerufen* Glt. 1, 36. (aus der Scheide) *herausspringen, herausfallen* (wohl med. oder pass.) Varāh. Bh. S. 49, 5. — Vgl. उद्गार fgg. — caus. उद्गिरयति (!) *von sich geben, ertönen lassen*: पङ्कुरघटं खिलयन्दिव्यगिरा गीतमुद्गिरयति PAÑKAT. 221, 13. Ist viell. denom. von गिर.

— उप *einschlucken*: स्नेहनस्यं न चोपगिलेत् Suçr. 2, 237, 8.

— नि *hinunterschlucken, verschlingen*: शतापाष्टो नि गीरति AV. 5, 18, 7. मा मां द्रुघो भियसा नि गीरोत् RV. 5, 40, 7. असंवादन्निगिरित् Lāt. 4, 11, 13. पिण्डमप्येकं निगणन्ति Pār. Grh. 3, 10. Gobh. 3, 6, 3. निगीर्य सर्वा आधीः Kāt. Çh. 13, 3, 20. निगीर्य, निगीर्यते, निगीर्यमाणा (mit act. Bed.) MBh. 1, 8238. fg. निगीर्ण *verschlungen* 1329. R. 3, 53, 59. Kathās. 23, 58, 26, 120. Bhāg. P. 3, 25, 33. 5, 13, 9. 6, 12, 31. (तम्) महामत्स्यो निगीर्णवान् Kathās. 23, 47. भूमिरेतौ निगिरति MBh. 12, 665. 13, 2180. (वत्सराजः) निगीर्णवसुधातलः Kathās. 19, 118. निगीर्ण *verschluckt* so v. a. *nicht ausgedrückt*, अग्निगीर्ण *nicht verschluckt* so v. a. *ausdrücklich erwähnt* Sāh. D. 17. — caus. pass. निगीर्यते und निगीर्यते P. 8, 2, 21, VArtt., Sch. — intens. *gurgelnd einschlucken*: आ कृति गमे पसो नि गल्गलीति धारका *infigit in foramen penem et cunnus glutit* (illum) VS. 23, 22. Vgl. P. 3, 1, 24 (भावकर्त्तव्याम्). निगीर्यते Sch.

— निस् *ausspeien*: कण्ठनिगीर्णो (शोणित) R. 3, 33, 62.

— सम् *verschlingen*: यदन्नमदयन्तेन देवा दास्यन्नदास्यन्नत संगृणामि AV. 6, 71, 3 (vgl. aber 119, 1). संगीर्ये 133, 3. संगिरति ग्रासम् P. 1, 3, 52, Sch. 3. ग्र (नाम् Duātup. 24, 64), गीर्त्ति P. 6, 1, 192. नागरति MBh. 12, 7823. नागमि 6518. नागतम् P. 7, 3, 85. नाग्रति P. 6, 1, 189, Sch.; नाग्यात्; नागृत्, नागृत्; अनागर, नागरत्; नाग्रत्, नाग्रती, नाग्रमाणा MBh. 13, 1274; नागर 1. sg., नागार 3. sg., नागृत्वासम् u. s. w.; vgl. P. 6, 1, 8, VArtt. 1. Formen wie नागरिष्यन्त्, नागरित् finden sich erst in TS. und Çat. Br.; die nachvedische Sprache dagegen hat überall die reduplicirte Form: ननागार und नागारो चकार P. 3, 1, 38. 7, 3, 85. Vop. 8, 50. 9, 29, 30. ननागर्वम् und ननागर्वम्, ननागराण und ननाग्राण Vop. 9, 30. 26, 132. 135. नागरिष्यति, नागरिता PAT. zu P. 7, 2, 10. नागरिष्यामहे R. 2, 86, 4. अनागरीत् P. 7, 2, 5. Vop. 9, 29. prec. नाग्यात् P. 3, 4, 104, Sch. pass. aor. impers. अनागारि 7, 3, 85. Vop. 24, 6. part. नागरित् P. 7, 2, 11. 3, 85. ab-

solut. नागरम् 7, 3, 85. 1) *wachen; wachsam sein*: ऊर्ध्वः सुतेषु नागार AV. 11, 4, 25. तौ तौ प्राणस्यं गोप्तरी दिवा नक्तं च नागृताम् 5, 30, 10. अच्युपं नागृतात् 4, 3, 7. नागृताम् RV. 7, 104, 25. VS. 34, 55. 20, 16. यडुपारिम् नाग्रति पत्स्वपत्तः RV. 10, 164, 3. Çat. Br. 2, 1, 4, 7. 3, 9, 3, 11. 11, 3, 1, 8. नागरित् *das Wachen* 12, 9, 2, 2. 14, 7, 4, 16. Cit. im Vedāntas. Benf. Chr. 209, 22. — यदि नागरिष्यं — ऋणु मे ऽवकिता वचः R. 2, 63, 4. दण्डः शास्ति प्रजाः सर्वा दण्ड एवाभिरुति। दण्डः सुतेषु नागृति M. 7, 18. यदा स देवो नागृति 1, 52. Suçr. 1, 115, 19. PAÑKAT. 44, 21. Bhāg. P. 4, 23, 35. पस्यो (निशायां) नाग्रति भूतानि Bhāg. 2, 69. पुरतः कृच्छकालस्य धोमान् नागृति पूरुपः MBh. 1, 8404. नागरत्यनिशं सदा 12, 7823. प्रतिबुद्धास्मि नागृमि 6518. समाधानं कृत्वा स्थिरतरदृशो नागृता जनाः Çāntiç. 3, 4, 5. नैकः सुतेषु नागृतात् PAÑKAT. V, 88. ननागार MBh. 1, 5926. सो ऽपसर्वेननागार यथाकालं स्वपन्नपि Ragh. 17, 51. नागरामास Vid. 48. गुत्वर्यं नागारिष्यामः — व्यं निशाम् R. 2, 51, 3. तस्य गुत्वर्यं नागारिष्यामहे व्यम् 86, 4. शयाना नाग्रमाणाश्च MBh. 13, 1274. नाग्रत् a) *wachend* M. 9, 302. MBh. 1, 5941. 3, 14501. कितार्यं च नरेन्द्रस्य नाग्रतो नयचतुषा R. 1, 7, 14. 3, 68, 36. Mṛkṣh. 87, 25. PAÑKAT. 62, 3. Kathās. 18, 329. नाग्रन् (!) 279. — b) *der wache Zustand*: नाग्रत्स्वप्राभ्याम् M. 1, 57. नाग्रत्स्वापौ Bhāg. P. 7, 13, 61. Ind. St. 1, 301. 2, 55. Vedāntas. in Benf. Chr. 209, 15. 218, 23. — 2) *erwachen*: प्रतिरवत्रशाद्वात्सलो ननागार PAÑKAT. 183, 6. यथा स्वामी नागृति तथा मया कर्तव्यम् Hit. 50, 14. — 3) *wachen über, aufpassen auf; Aufsicht haben, herrschen über*; mit einfachem loc. oder loc. ml̥t अधिः गोषु प्राणेषु नागृत् AV. 3, 15, 7. 1, 30, 1. 19, 48, 5. सोमं व्रतेषु नागृत् RV. 9, 61, 24. वृजने 82, 4. तेन सत्येन नागृतामधि प्रचेतुनें पदे 1, 21, 6. (अप्सु) अनागारस्वधि देव एकः 10, 104, 9. अत्रैवैधि पितृषु नागृत् बम् AV. 12, 2, 10. विशि राष्ट्रै 13, 1, 9. 5, 19, 10. वित्ते ऽधि 19, 48, 6. तत्रे ऽधि नागरत् 24, 2. व्यं राष्ट्रै नागृताम् पुरोकिताः VS. 9, 23. इति शत्रुषु चेन्द्रियेषु च प्रतिपिद्धप्रसरेषु नाग्रतो Ragh. 8, 23. नागृति कृच्छेषु देवम् BHATT. 18, 11. — 4) *die Aufmerksamkeit richten auf* (dat.), *bedacht sein auf*: तं नः सोम सुकृतुर्विधिषोष नागृत् RV. 10, 23, 8. अस्मिन्गृहे गार्कपत्याय नागृत् 83, 27. — 5) *bewachen, passen auf*; mit dem acc.: सा नाखपदं स्तनमाण्डले यदत्तं मया — नागृति रुति विलोकयति Kaurap. 35. — 6) *नागृत्वंस् munter, eifrig, unermüdetlich*: ते र्षिं नागृत्वांसो अनु ग्मन् RV. 6, 1, 3. अदिंति सचेते नागृत्वांसो दिवे दिवे 1, 136, 3. तदिप्रासो विपन्येवो नागृत्वांसः समिन्धते 22, 21. 3, 10, 9. 29, 2. 7, 5, 1. 10, 91, 1. युवं मुगं नागृत्वांसं स्वदद्यः 8, 3, 36. — caus. aor. ved. अनागर, नागृत्म्, नागृत्; *erwecken, ermuntern, beleben*: उषस स्तेमो अग्निनावजोगः RV. 3, 58, 1. 6, 63, 1. 7, 67, 1. 10, 29, 1. अङ्गिरस्ता पृथ्या अजोगः 75, 1. धियो क्त्विन्वान उशतीरजोगः 10, 1. मनीषाम् 6, 47, 3. 1, 92, 6. नागृतामस्मे रेवतीः पुरंधोः 158, 2. 7, 64, 3. नागृत् रायः सूनता मृधानि 57, 6. klass. नागरयति P. 7, 3, 85. स्वामिनं कथं न नागरयति Hit. 50, 4. aor. impers. अनागारि und अनागारि *man liess wachen* Vop. 18, 22. 24, 6. अनागारि रजनिम् 13. — अनु *bei Jmd* (acc.) *wachen*: अन्वनागस्ततो रामम् R. 2, 50, 36. — प्र *die Wache halten, aufpassen auf* (loc.), *lauern auf* (gen.): ततः प्रनागारो चक्रुर्वानराः BHATT. 14, 61. प्रनागारो चकाररिरीकासु 6, 2. अथ युद्धेषु संकुद्धा दीर्घं राज्ञः प्राजागरम् (das Metrum verlangt प्रजा^o) MBh. 9, 1463. — Vgl. प्रनागर. — caus. *aufwecken*: सधीचीना यातवे प्रेमजोगः RV. 10, 106, 1.

— प्रति *wachen bei* (acc.): उद्ध्वस्वाग्ने प्रति जागृहि VS. 15, 54. सोम-
स्वेवाग्ने प्रति जागराह्म् RV. 10, 149, 5. श्रौतिर्या उपसः प्रति जागरासि
(conj.) AV. 14, 2, 31.

4. गरु (गृ), गरिंति *bespritzen* Dhātup. 22, 39. — Vgl. घरू.

5. गरु (गृ), गरिंति *erkennen; wissen lassen* Dhātup. 33, 33. — Vgl.

5. कार.

गरु (nom. act. P. 3, 3, 29, Sch. गरू 57, Sch. गरै, f. रै nom. ag. gaṇa
पचादि zu 3, 1, 134. गरै m. हृष्ये gaṇa उक्त्वादि zu 6, 1, 160) 1) adj. (von
2. गरु) *verschlingend*, s. अगारु. — 2) m. oxyt. (wie eben) *Trank, Flüssigkeit*: यथा शीर्षेण शीर्षं संधित्सेय्या वा शीर्षं गरुभिनिध्यात् Cat.
Ba. 11, 5, 8, 6. — 3) *schädlicher Trank, Gifttrank*, m. H. an. 2, 408. MED.
r. 22. n. RĀḠAN. im ÇKDr. सपत्न्या तु गरुस्तस्यै दत्तः R. 2, 110, 24. 1, 70,
30. यस्मै प्रयच्छत्यरयो गराश्च Suçr. 1, 275, 21. गरापयोग 2, 133, 14. 289,
10. Buāg. P. 6, 14, 43. 9, 8, 4. इदं गरुम् 8, 7, 40. MBu. 1, 3582. m. ein
künstlich zubereitetes Gift (उपविष) II. 1314. H. an. MED. Dafür bei
Wilson nach derselben Aut.: an antidote. n. ein best. Gift, = वत्सनाभि
RĀḠAN. — 4) m. Krankheit H. an. wohl eine best. Krankheit oder Krank-
heitserscheinung, viell. *erschwertes Schlingen, Dysphagia* Suçr. 1, 32, 2.
160, 3. 179, 1. 2, 84, 1. 224, 1. 419, 4. — 5) n. N. des 5ten Karaṇa (s. 2.
करणा 3, m) H. an. MED. VARĀH. BRU. S. 99, 4, 7. — Wils. angeblich nach
MED. n. (!) *sprinkling, wetting*; er muss demnach करणा auch als num.
act. von 3. कारु aufgefasst haben; vgl. übrigens 4. गरु. — 6) m. N. pr.
eines Sohnes von Uçlīnara VP. 444. — 7) f. गरु a) *das Verschlingen*
Dhāt. im ÇKDr. — b) Name einer Pflanze, = देवदालीलाता RĀḠAN. im
ÇKDr. — 8) f. गरुी ein best. Gras, *Andropogon serratus* AK. 2, 4, 2, 49.
MED. Nach RĀḠAN. im ÇKDr. u. d. W. देवदाली auch = गरु.

गरुगिरु und गरुगीर्ण (गरु + गिरु und गीर्ण von 2. गरु) adj. *der ei-*
nen schädlichen Trank geschluckt hat, vergiftet: गरुगीर्णनिवृत्तमानं म-
न्यमानः Āçv. Çr. 9, 5. देवपीयुश्चरति मत्स्येषु गरुगीर्णो भवत्यस्विभूयान् AV.
5, 18, 13. °गीः KĀTJ. Çr. 22, 10, 16. °गिरुः pl. PAÑKAV. Br. in Ind. St.
1, 33.

गरुगीर्णिन् (von गरुगीर्ण) m. N. pr. eines Rshi Ind. St. 3, 460.

गरुघ्न (गरु + घ्न) 1) adj. *Gift oder die गरु genannte Krankheit vertre-*
bend Suçr. 1, 194, 5. — 2) m. *Ocimum sanctum* Lin. (कुल्लाविक) und eine
andere Art *Ocimum* (वर्वर) RĀḠAN. im ÇKDr. Vgl. गरुकन्. — 3) f. रै
eine Art Fisch, vulg. गरुड् BUĀYAR. im ÇKDr. the young of the *Ophio-*
cephalus lata Ham. Wils.

गरुणा n. 1) *das Verschlingen* (von 2. गरु) AK. 3, 3, 37. — 2) *das Be-*
spritzen (von 4. गरु) ÇKDr. Wils.

गरुणावत् (von गरुणा) adj. *sich mit dem Verschlingen abgebend*, zur
Erklär. von गरुत्मत् Nir. 7, 19.

गरुद (गरु + दृ) 1) adj. subst. *Gift gebend, Giftinischer* M. 3, 158. MBu.
5, 1227. 13, 4276. MIT. 36, 13. BUĀG. P. 5, 26, 27. — 2) n. *Gift (Krank-*
heit verursachend) RĀḠAN. im ÇKDr.

गरुदान (गरु + दान) n. *das Reichen von Gift* BUĀG. P. 7, 5, 43.

गरुभ m. = गर्भ *Foetus* II. 340.

गरुन् 1) *Gift*, m. H. 1195 (nach dem Schol. auch n.). n. MED. I. 85.
नंकादितं गरुन्निवाणनेन 'मे दर्शितवानसि' MBu. 8, 3387. हरुगलगरुल

PAÑKAT. 63, 7. GUNARATNA 2 in HARB. Auth. 523 (n.). गरुलमिव कलयति
मलयसमीरम् Git. 4, 2. स्मरुगरुल 10, 8. n. *Schlangengift* AK. 1, 2, 4, 10.
TRIK. 1, 2, 5. H. an. 3, 613. Vgl. गरु. — 2) n. ein *Bund Gras* II. an.
MED. — 3) n. *Maass diess*.

गरुलारि (गरुल + अरि?) m. *Smaragd* RĀḠAN. im ÇKDr. — Vgl. गरु-
उड्कित, गरुडाश्मन्, गरुडोत्तीर्ण.

गरुलिन् (von गरुल) adj. *giftig* Wils.

गरुव्रत (गरु + व्रत) m. *Pfau* II. ç. 187. ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl.
गलव्रत.

गरुकन् (गरु + कन्) m. (*Ocimum sanctum* Lin. TRIK. 2, 4, 31. — Vgl.
गरुघ्न.

गरागरी f. = खरा = गरुी = अगरी *Andropogon serratus* Svāmin zu
AK. 2, 4, 2, 49. ÇKDr.

गरात्मक (गरु + आत्मन्) n. *der Same von Hyperanthera Moringa*
Vahl. ÇABDAR. im ÇKDr.

गराधिका (गरु + अधिका) f. *das lila genannte Insect oder die dar-*
aus gewonnene rothe Farbe RATNAM. im ÇKDr. Varianten: गरुधिका
und गवाधिका ebend.

गरुिर्त (von गरु) adj. *vergiftet* gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36.

गरुिर्मेन् (aom. abstr. zu गरु) m. P. 6, 4, 157. 1) *Schwere*: गरुिर् गरि-
म्णा परितः प्रकम्पयन् Buāg. P. 8, 2, 22. Çr. 9, 49. *die Fähigkeit sich nach*
Belieben schwer zu machen, eine der 8 Siddhi Çiva's YET. 3, 18. —
2) *Wichtigkeit, Würde, ehrenvolle Stellung*: निरतिशयं गरुिर्माणं तेन ज-
नन्याः स्मरति विद्वासः । यत् u. s. w. PAÑKAT. I, 36. गृहीतगरुिर्मेन् SĀU.
D. 18, 21. शप्यमाने गरुिर्माणे (BRUNOUP: le plus respectable des êtres)
BUĀG. P. 4, 5, 21.

गरुिष्ठ (superl. zu गरु) 1) adj. s. u. गरु. — 2) m. N. pr. eines Man-
nes MBu. 2, 294. eines ASURA HARIV. 14289. HARIV. LANGL. I, 191 (v. l.
गविष्ठ).

गरुियम् (compar. zu गरु) s. u. गरु.

गरुियस्त्व (von गरुियम्) n. *Gewicht, Wichtigkeit*: ज्ञान° MBu. 1, 5080.
कार्य° 1916. 3, 12492. R. 4, 27, 17.

गरु = गरु in अगारु.

गरुड् Uṇ. 4, 157. गरुड् Verz. d. B. II. No. 93. m. 1) N. eines mythi-
schen Vogels; er ist der Fürst der Vögel, Feind der Schlangen, Vehi-
kel Vishṇu's und ein Sohn Kaçjapa's (Tārksa's nach BUĀG. P. 6,
6, 22) von der Vinatā. Gleich nach seiner Geburt setzt er durch sein
hellstrahlendes Licht die Götter in Furcht; sie halten ihn für Agni
und bitten diesen um Schutz. Als sie erfahren, dass es Garuḍa sei,
preisen sie ihn als höchstes Wesen, nennen ihn Feuer und Sonne, MBu.
1, 1239. fgg. Aruṇa, der Wagenlenker der Sonne (die personif. *Mor-*
genröthe), erscheint als der jüngere Bruder des Garuḍa. Diesem My-
thus liegt offenbar eine *Lichterscheinung* zu Grunde: Garuḍa ist viell.
das Alles verschlingende (von 2. गरु oder eine Corruption von गरुत्म-
त्त् Feuer der Sonne. AK. 1, 1, 4, 24. II. 230. LIA. I, 786. fgg. II, 637. त-
न्नो गरुडः प्रचोदयतात् TAITT. ĀR. 10, 1, 6. MBu. 1, 1092. fgg. 1509. fgg.
2548. 2603. 3, 3674. fgg. HARIV. 268. R. 3, 20, 33. (सोमः) गरुडाकृतः Suçr.
2, 164. 16. 168, 17. KATHĀS. 22, 181. fgg. VP. 149. plur. MBu. 3, 12245.

LALIT. 12. u. s. w. Lot. de la b. l. 3. गरुडेश Verz. d. B. H. 146, b, 50. LALIT. 32. 326. Svāhā, die Gemahlin Agni's, nimmt um zu entkommen die Gestalt einer गरुडी = सुपर्णी (wie गरुड = सुपर्ण) an MBu. 3, 14307. 14343. Bei den Ġaina ist Garuḍa der Diener des 16ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpiṇī H. 43. Gebäude in der Form des Garuḍa werden schlechtweg गरुड genannt: स चैत्यो रात्रिसिंहेत्य संचितः कुण्डलिनिर्दिष्टैः । गरुडो रुचमपनो वै त्रिगुणो ऽष्टाद्शात्मकः ॥ R. 4, 13, 30. अश्वदत्तः कृतश्चापि गरुडः काचनेष्टकः R. GORR. 1, 13, 28. गरुडाकृतिश्च (प्रामादः) गरुडो नन्दीति च पटुतुष्टकविस्तीर्णाः । कार्यश्च सप्तमो विभूषितो ऽष्टादश त्रिंशतिभिः ॥ VARĀH. BRU. S. 35, 24, 17. Eine Schlachtordnung führt M. 7. 187 den Namen गरुड. — 2) N. pr. eines Sohnes von Kṛṣṇa HARIV. 9196. — 3) N. eines Kalpa: der 44te Tag Brahman's; s. u. कल्प 2, d. — Vgl. गरुड.

गरुडधन (ग० + धन Symbol) m. ein Bein. Vishṇu's oder Kṛṣṇa's AK. 1. 1. 4. 14. MBu. 2. 30. 13, 511. BUḌG. P. 4, 9, 26.

गरुडपुराण (ग० + पुरा०) n. N. des 17ten Purāṇa Verz. d. B. H. 136, b. 141. No. 1113. 1193. — Vgl. u. गरुड.

गरुडरुत (ग० + रुत) n. N. eines Metrums (4 Mal ~~~~~) COLEBR. Misc. Ess. H. 162 (XI, 10).

गरुडवेगा (ग० + वेग) f. N. einer Pflanze VARĀH. BRU. S. 53, 87.

गरुडायत्न (ग० + अयत्न) m. der jüngere Bruder Garuḍa's, ein Bein. Aruṇa's, des Wagenlenkers der Sonne, AK. 1, 1, 2, 33. H. 102.

गरुडाङ्ग (गरुड + अङ्ग) m. ein Bein. Vishṇu's oder Kṛṣṇa's H. 214, Sch.

गरुडाङ्कित (गरुड + अङ्कित) n. Smaragd ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. गरुडाश्मन्, गरुडातीर्णा, गरुड, गरुडमत.

गरुडाध (गरुड + अध) eine Art Pfeil H. 780, Sch.

गरुडाश्मन् (गरुड + अश्मन्) m. Smaragd ÇĀṬĀBH. im ÇKDR.

गरुडातीर्णा (गरुड + उत्तीर्णा von तर) n. dass. RĀĠAN. im ÇKDR.

गरुडापनिषद् (गरुड + उप०) f. N. einer Upanishad COLEBR. Misc. Ess. 1. 97. WEBER, Lit. 163. Ind. St. 1, 249. 302. 2, 110. Verz. d. Pet. H. No. 3.

गरुड् Uḡ. 1. 94. gaṇa yavaḍi zu P. 8, 2, 9. m. TRIK. 3, 5, 3. SIDDH. K. 249, b, 4 v. u. Flügel eines Vogels AK. 2, 3, 36. H. 1318.

गरुडमत् (von गरुड्) gaṇa yavaḍi zu P. 8, 2, 9. 1) adj. in den Veda nur in Verbind. ung mit सुपर्णा: अथै दिव्यः स सुपर्णा गरुडमत् (die Sonne) RV. 1, 164, 46. सुपर्णा अङ्गं संवितुर्गरुडमत्प्रैर्वै ज्ञातः 40, 149, 3. VS. 12, 4. 17, 72. AV. 4, 6, 3. Die Bed. geflügelt, welche das Wort RAGN. 3, 57 (गरुडमत्प्रैर्वै) hat, scheint für den Veda schon deshalb zweifelhaft zu sein, weil sie NĪ. 7, 18 ganz fehlt. Hier wird das Wort mit गरुण das Verschlingen in Zusammenhang gebracht; das einfache गरुड् ist nicht zu belegen und die Bed. Flügel kann falschlicher Weise aus गरुडमत् geschlossen worden sein. — 2) m. a) der Vogel Garuḍa AK. 1, 1, 1, 24. 3, 4, 11, 60. H. 231. an. 3, 259. MED. 1. 196. MBu. 1, 4510. 3, 550. 5, 3692. b. 3, 35, 51. PANKAT. 48, 9. 83, 15. VĪ. 21. BUḌG. P. 3, 19, 11. गरुडमद् LIA. H. 949. 957. — b) Vogel überhaupt AK. 2, 3, 34. 3, 4, 11, 60. H. an. Mad. N. 1, 22.

गरुडोयिन् (गरुड् + यो०) m. Wachtel TRIK. 2, 5, 29.

गरुड = गरुड H. 230, Sch.

गर्ग Uḡ. 1, 127. KĪÇ. zu P. 4, 1, 63. 1) m. N. pr. verschiedener Personen: eines alten Weisen H. an. 2, 31. PRAVARĀDĪJ. in Verz. d. B. H. 61. WEBER, Lit. 148. भारद्वाज् and आङ्गिरस Ind. St. 3, 214. Astronom LIA. I, 829. fg. WEBER, Lit. 223. fg. MBu. 9, 2132. fgg. VARĀH. BRU. S. 21, 2, 5. 23, 4 u. s. w. VP. 206. Ind. St. 1, 17. Mediciner Verz. d. B. H. No. 944. Jurist 1017. 1046. कुर्णिर्गर्गः MBu. 9, 2981. fg. चतुःपद्यङ्गमदत्कलाज्ञानं ममाहुतम् (मेहेद्यरः) sagt Garga 13, 1334. Sohn des Königs Vitatha HARIV. 1732. Enkel dieses Königs (seine Enkel werden Brahmanen) VP. 430. BUḌG. P. 9, 21, 1, 19. वृद्धगर्ग WEBER, Lit. 148. pl. die Nachkommen des Garga (s. गार्ग्य) P. 2, 4, 64. VOP. 7, 14. ÀÇV. ÇR. 12, 12. PRAVARĀDĪJ. in Verz. d. B. H. 62. MBu. 7, 8728. गर्गाः प्राचरेयाः KĀṬU. 13, 12 in Ind. St. 3, 473. Am Anf. eines comp., als gen. aufgefasst, = गार्ग्य, z. B. गर्गकुलम् oder गार्ग्यकुलम् = गार्ग्यस्य oder गार्ग्ययोः कुलम्: गर्गाणां कुलम् nur = गर्गकुलम् P. 2, 4, 64, VĀRTL. Sch. गर्गत्रिरात्र (gaṇa yuḅtāraḅḅāḅi zu P. 6, 2, 81), गर्गो (P. 5, 2, 97, Sch.) oder गर्गच्यक् Name einer Feier ÀÇV. ÇR. 10, 2. KĀṬJ. ÇR. 23, 2, 8. ÇĀṆHU. ÇR. 16, 22, 2. MAÇ. in Verz. d. B. H. 73. Sch. zu KĀṬJ. ÇR. 4, 3, 7. — b) Stier. — c) Regenwurm H. an. 2, 31. Die beiden appell. Bedd. kennen weder WILSON noch ÇKDR. गर्ग in der Bed. Regenwurm könnte ein verlesenes गडु sein. — 2) f. गर्गी N. pr. einer Frau RĀĠA-TAR. 5, 250. — 3) गर्गी N. pr. einer Frau: गर्गी वाचक्रवी ÀÇV. GRU. 3, 4. — Vgl. गार्गी, गार्ग्य.

गर्गभूमि (गर्ग + भूमि) m. N. pr. eines Fürsten (v. l. भर्गभूमि) VĀJU-P. in VP. 409, N. 15.

गर्गर (onomal.) 1) m. Strudel, gorges: अस्तसु गर्गरा घृषाम् AV. 4, 15, 12. पिता मेकृतो गर्गराणाम् 9, 4, 4. — 2) m. ein best. musikalisches Instrument (nach SĀJ.): अथ स्वरति गर्गरः RV. 8, 58, 9. — 3) m. Butterfass: न गर्गरो मध्यते MBu. 12, 2783. 2557. 13204. गर्गरोद्गारनिस्वन HARIV. 3393. गर्गरी f. AK. 2, 9, 75. TRIK. 2, 9, 8. H. 1022. an. 3, 550. MED. f. 149. HĪR. 209. HARIV. 3527. 3538. 3537. eine Art Wassergeschirr, Krug (कलशा), welches in TRIK. und HĪR. als Synonym von गर्गरी erscheint, wird auf beide Weisen gedeutet): मेपादौ सक्तवो देया वारिपूर्णा च गर्गरी TITUJĀDIT. im ÇKDR. — 4) m. eine Art Fisch H. an. MED. ÇĀṬĀBH. und RĀĠAV. im ÇKDR. Pimelodus Gagara Ham. WILS. y: पीतवर्णा ऽपि च पिच्छलाङ्गः पृष्ठेयु रेखावच्छलः सशक्तः स गर्गरो वर्वरनादवश्यो ब्रह्म शोतः कषावातकारी RĀĠAN. im ÇKDR. Vgl. गर्गरक, गर्गाट. — 5) m. N. pr. eines Mannes gaṇa kurvaḍi zu P. 4, 1, 151.

गर्गरक (von गर्गर) m. 1) ein best. Fisch (s. गर्गर 4) SUÇR. 1, 206, 17. — 2) eine best. Pflanze mit giftiger Wurzel SUÇR. 2, 231, 14. Man streiche demnach oben कर्करघाट und füge st. dessen कर्घाट ein.

गर्गशिरस् (गर्ग + शि०) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 198.

गर्गस्रोतास् (गर्ग + स्रोतस्) n. Garga's Strom, N. eines Tirtha MBu. 9, 2132. fgg. Vgl. Garga's Teich SCHIEFNER, Lebensb. 267 (37).

गर्गाट m. ein best. Fisch HĪR. 186. Nach WILS. = गर्गर.

गर्ग (गर्ग, गर्गति DuĀTUP. 7, 51. गृन्, गर्गति 74. गृञ्, गर्गति 75. गर्न्, गर्गति 32, 105, 123.) गर्गति; गर्गन् und गर्गमान; गगर्ग; अगर्गति BHATT. 13, 21. brüllen, brummen, toben, brausen, tosen; von Thieren, Dānava, Menschen (insbes. vom herausfordernden, aberunthigen Schlacht-

geschrei), Wolken, vom Meere, Winde: सिंहानामिव गर्जताम् MBu. 3, 16278. (वृषभः) गर्जमानः PAÑKAT. 9, 8. कृष्टो गर्जति चातिदुर्षितवलो दु-
र्योधनो वा शिखी MĀKĪ. 77, 2. अगर्जद्भिरिवः सुप्रियः R. 4, 1, 66. योधानो
चैव गर्जताम् MBu. 6, 678. तावद्गर्जति राधेय यावत्पार्थ न पश्यसि 7, 6990.
गर्जित्वा 6989. (बलं) गर्जच्च विविधा गिरः 3, 14576. रणो न गर्जति वृथा
हि प्रूराः किं कत्वसे प्राकृतवद्यथा R. 6, 36, 73. नाम संश्रावयामास जगर्ज
च ननाद् च 79, 10. खर् गर्जति (राजसः) 33, 11. 3, 30, 28. 4, 43, 8. 5, 3, 70.
56, 92. मयाद्यायं मृगो कृतः ॥ मद्वाङ्मलमाश्रित्य तृप्तिमद्य गमिष्यति ।
गर्जमानस्य तस्यैवम् MBu. 1, 5578. विकर्षन्ती महाविगौ गर्जमानौ परस्परम्
6048. गर्जन्ती (राजसी) R. 4, 27, 10. 28, 12. 3, 24, 25. गर्जती 5, 23, 30. भग-
वान्यज्ञयुक्तो जगर्ज Buġ. P. 3, 13, 23. शिनिता लोकायात्रित गर्जन् (brum-
mend) स निरगात्तः KATĪS. 6, 60. तं तथा गर्जमानं तु मेघडुन्दुभिनिस्व-
नम् MBu. 1, 7962. (घनाः) गर्जन्ति 3, 180. 9, 3115 (गर्जन्ताविव तोयदौ). 1,
1298. BHARTĪ. 4, 7. कलात्तरगतो वायुर्गमित इव गर्जति R. 5, 3, 24. MBu.
3, 8624. सागरस्येव गर्जतः 6, 2246. R. 3, 39, 11. 4, 53, 2. 5, 5, 2. 6, 108, 17.
PAÑKAT. V, 10. (समुद्रम्) गर्जमानमिवाम्भसा MATSĪP. 41. उदयानानि गर्जन्ति
तडागाश्च वृथा इव R. 6, 11, 29. — गर्जित (s. auch d.) n. Gebrüll, wildes
Geschrei, Getöse, Donner: गजेन्द्राणाम् AK. 3, 4, 23, 170. करि° 2, 8, 2, 76.
मन्द्रकाण्ड° (गजस्य) VIKR. 63, 11. दैत्यानाम् MBu. 3, 12137. गर्जितेन वृथा
किं ते कत्वितेन च Hip. 4, 13. MBu. 1, 7951. 7, 6990. fg. R. 3, 29, 24.
Buġ. P. 3, 13, 24. VET. 27, 1. तस्यातिगर्जितं श्रुत्वा R. 4, 9, 11. मेघगर्जित
(Donner, oft auch ohne Beifügung von Wolke) R. 3, 58. 4. 4, 44, 44. AK.
4, 1, 2, 10. TRIK. 3, 3, 156. H. 1406. an. 3, 259. MED. I. 106. JĀGĪ. 1, 145.
KUMĀRAS. 2, 53. MRGB. 11, 62. ग्रामन्द्राणाम् — गर्जिताणाम् 33. मन्द्र° Vā-
RĀB. BṢU. S. 21, 16. — Vgl. गर्ज्.

— घनु nachbrüllen, nachtosen: सो ऽनुगर्जन्धनुष्याणि: MBu. 7, 1714.
घनुगर्जित n. Wiederhall eines Getöses u. s. w.: घनुगा र्जितमंदिधा: — मु-
रजस्वना: KUMĀRAS. 6, 40.

— घभि anbrüllen, anschreien: ein Gebrüll, ein wildes herausfordern-
des Geschrei erheben: शार्ङ्गलाविव चाद्योऽन्यमामिपथि ऽभ्यगर्जताम्
MBu. 7, 5484. कुञ्जराणाम् — घन्योऽन्यमभिगर्जताम् R. 2, 100, 10. दुःशा-
मनस्तामभिगर्जमानः MBu. 2, 2225. 1, 1184. R. 3, 30, 29. सिंहेनात्र चाप्य-
भिगर्जतो ऽस्य MBu. 3, 697. द्विराद्य मयूराश्च सिंहा व्याघ्राश्च यत्र वै ।
घभिगर्जन्ति R. 4, 43, 39. Buġ. P. 8, 2, 6. प्रूराणां चाभिगर्जताम् MBu. 8,
836. R. 6, 2, 33. 19, 20. घभिगर्जित n. wildes herausforderndes Geschrei
4, 14, 1. — Vgl. घभिगर्जन.

— ममभि dass.: कथमेवमजकन्त्वमस्मान्ममभिगर्जसि MBu. 3, 5635.

— परि brüllen, schreien: क्लृप्तभुजायां ताम् — परिगर्जताम् R. 4, 28, 17.

— प्र zu tosen, zu donnern beginnen: निर्यमेव चाकाशं प्रजगर्ज महा-
स्वनम् MBu. 1, 1419. प्रगर्जित n. Getöse VĀJPT. 80.

— मप्र, मप्रगर्जित n. heftiges Getöse VĀJPT. 80.

— प्रति entgegenbrüllen, mit einem Brüllen u. s. w. antworten, sich
gegenseitig anschreien: मत्तान्कुञ्जराप्रतिगर्जतः MBu. 3, 2048. सिंहेन घ-
नधानि प्रतिगर्जति Sch. zu ÇIÇ. 16, 25. बलवञ्चापि संक्रुद्धावन्योऽन्यं प्र-
तिगर्जताम् MBu. 4, 765. सिंहेनादाश्च नराणां प्रतिगर्जताम् 6, 1672. स हि
निदेशमलङ्कयतामभूत्सुकृदयोऽकृद्यः प्रतिगर्जताम् entgegenschreien so v. a.
sich widersetzen RĀGĪ. 9, 9. ऋषीणां कदनं कृत्वा मामपि प्रतिगर्जति HA-
NIV. 2763.

— वि brüllen, schreien: योधानो च विगर्जताम् MBu. 6, 610. तमनासाद्य
तान्वाणान्वाल्गुनस्य विगर्जसि (in frechem Uebermuth) 7, 6991.

— सम् anbrüllen, anschreien: घन्योऽन्यं संजगर्जतुः (वोरौ) MBu. 7,
5908.

गर्ज (von गर्ज्) m. P. 7, 3, 59, Sch. m. f. (गर्जा) TRIK. 3, 5, 48. 1) m. (ein
brüllender) Elephant H. 1218. — 2) Gebrüll des Elephanten, n. H. 1405.
f. गर्जा Sch.

गर्जन (wie eben) m. ein best. Fisch (शास्त्र, शास्त्रज्ञ, vulg. गजाड) ÇAB-
DAR. im ÇKDR.

गर्जन (wie eben) n. Gebrüll, Geschrei, Getobe, Getöse H. an. 3, 371.
MED. n. 36. प्रूकरेणापि घनघोरगर्जनं कृत्वा Hit. 34, 21. रावणगर्जनम् R.
5, 24 in der Unterschr. Nach H. an. ausserdem = युध् d. i. Kampfge-
schrei, nach MED. = कोप d. i. Getobe im Zorn. Die Bedeutungen उत्ते-
जनं Aufstacheln und भर्त्सनं Anfahren, Drohen, welche ÇKDR. (wie auch
युद्ध nach H.) nach ÇABDAR. dem Worte गर्जाफल zutheilt, gehören
hierher.

गर्जर n. Möhre, Daucus Carota Lin. RĀGĪ. im ÇKDR.

गर्जाफल (गर्जा + फल) m. N. einer Pflanze (s. विकारक) RĀGĪ. im
ÇKDR.

गर्जि (von गर्ज्) m. das Getöse des Donners H. 1406.

गर्जितं (von गर्ज्) gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. m. ein (brüllender,
brünstiger) Elephant AK. 2, 8, 2, 4. TRIK. 3, 3, 156. H. 1220. an. 3, 258.
MED. I. 106. — गर्जित n. s. unter गर्ज्.

गर्ज्य partic. fut. pass. von गर्ज् P. 7, 3, 59, Sch. Siddh. K. zu P. 7, 3, 52.

1. गर्त m. 1) etwa hoher Stuhl, Thron; auch der Sitz des Streitwa-
gens, daher auch auf den Wagen selbst gedeutet Nir. 3, 5. द्विरायत्रप-
न्यनो व्युष्टवर्षस्त्रणामुदिता सूर्यस्य । आ रोक्ष्यो वरुण मित्र गर्तम् । V.
5, 62, 8, 5. वृक्षं गर्तमाश्रते 68, 5. यो वा गर्तं मनसा तनैदितम् 7, 64, 4. ति-
ष्ठद्गरी ग्रथ्यस्तेव गर्तं 6, 20, 9. Vgl. ग्रथिगर्तय. — 2) so v. a. समास्याणु
(nach DURGA = घतनिचपनरीड Würfeltisch) Nir. 3, 5. — 3) unter den
Wörtern für गृह् NĀIG. 3, 4.

2. गर्त (jüngere Form für कर्त) Uṇ. 3, 85. 1) m. Grube, Loch; Grab
Nir. 3, 5. AK. 4, 2, 2, 2. H. 1364. an. 2, 164. MED. I. 13. गर्तमिव पतति
ÇAT. Br. 14, 7, 1, 20. 3, 6, 1, 18. 5, 2, 1, 7. ÇĀKĪ. GAṆJ. 1, 15. 3, 2. ज्ञानमात्रं
गर्तं खात्वा ऀCV. GRH. 2, 8. 4, 3. KAUC. 49, 66 u. soust. ससन्नेषु गर्तेषु M.
4, 47. स्नानं समाचरेन्नित्यं गर्तप्रव्रजणेषु च 203. दर्श पितामहान् । लम्ब-
नानाम्महर्गर्तं पादैर्धैर्याञ्ज्खान् MBu. 1, 1034. fg. 3, 8553. fg. गर्तं कृद् उ-
द्योगः R. 4, 34, 2. विवृते गर्ते निपपात MĀKĪ. P. 21, 9, 10. यथाचिस्वानमुच्छि-
ष्टप्रनेषणार्थं गर्तादिकम् Hit. 267, 5 v. u. जेते विण्मूत्रयोगर्तं (vom Fötus)
Buġ. P. 3, 31, 5. रोमगर्तेषु (सूकरस्य) 13, 33. ममतावर्ते मोक्षगर्ते निपाति-
ताः DEV. 1, 40. Auch n.: ततस्ते पर्यवर्तन् मर्त्ये क्षोणार्थं प्रति । भयात्पतग-
राजस्य गर्तानिव महारगाः ॥ MBu. 7, 4953. Auch f. गर्ता H. 1364, Sch.
PAÑKAT. 81, 22. fg. 82, 2. 96, 14, 20. 142, 6. Am Ende eines adj. comp. f. घाः
निधिगर्ता (°गर्भा?) द्दद्भूमिम् MBu. 13, 3184. Am Ende von Ortsnamen
P. 4, 2, 137. — 2) m. Lendenhöhle H. an. MED. — 3) m. eine Art Krank-
heit ÇABDAR. im ÇKDR. — 4) m. N. eines Theiles von Trigarta H. an. MED.

गर्तन्वत् (von 2. गर्त) adj. mit einer Grube, Vertiefung versehen: गर्त-
न्यान्यूपो ऽतीक्ष्णाग्रो भवति ÇAT. Br. 5, 2, 1, 7.

गर्तमित् (2. गर्त + मित्) adj. in eine Grube versenkt TS. 6,6,4,2. ३-
गर्तमित् ÇAT. BR. 3,6,4,8.

गर्तसैद् (1. गर्त + सद्) adj. auf dem Streitwagen sitzend: स्तुक्तिं श्रुतं
गर्तसैद् युवानम् RV. 2,33,11.

गर्तारूढ (1. गर्त + आरूढ) adj. den Streitwagen besteigend: गर्तारू-
ढिब सनये धनानाम् RV. 1,124,7. NIR. 3,5.

गर्ताश्रय (2. गर्त + आश्रय) m. ein in Löchern wohnendes Thier (Maus,
Ratze): मृगगर्ताश्रयापराः M. 7,72.

गर्तिका von 2. गर्त gaṇa कुमुदादि 1. zu P. 4,2,80. f. गर्तिका Weber-
werkstatt (angeblich wegen der Höhlung, in welche der Weber seine
Füße stellt) H. 999.

गर्तिन् von गर्त gaṇa प्रेतादि zu P. 4,2,80.

गर्तियं von गर्त gaṇa उत्करादि zu P. 4,2,90.

गर्तेश (गर्त + ईश) m. Herr der Höhle, s. BURN. Lot. de la b. l. 502.

गर्तेष्ठा (गर्ते, loc. von 2. गर्त. + स्था) adj. in der Grube d. i. im Grabe
befindlich: यद्दुपरस्याविः कुर्याद्गर्तेष्ठाः स्यात् NIR. 3,5.

गर्त्ये = गर्तमर्हति, गर्त्यो दशः P. 5.1,67, Sch.

गर्द्, गर्दति und गर्दयति einen best. Laut von sich geben Dhātup. 3,20.
32,123.

गर्द्मं Uṇ. 3,124. 1) m. a) Esel AK. 2,9,78. TRIK. 2,9,26. 3,3,286. H.
1236. an. 3,455. MED. bh. 15.16. समिन्द्र गर्द्मं मृणं नुवत्तं पापयामुया
RV. 4,29,5. न गर्द्मं पुरो अश्नान्नयत्ति 3,53,23. VĀLAKH. 7,3. AV. 5,31,
3. गर्द्मः पशूनां भारभारितमः TS. 5,1,5,4. AIT. Ba. 3,34. ÇAT. BR. 4,5,4,
9. 12,7,4,5. गर्द्मेष्वा KĀTJ. ÇA. 1,1,13. PĀR. GRHJ. 3,12. — M. 8,298.
धनमेयो (चण्डालश्चपचानां) अगर्द्मम् 10,51. काणो न गर्द्मेन — यजेत निर्ह-
तिम् 11,118. वसिवा गर्द्माजिनम् 122. गर्द्मभुक्तेन रयेन MBH. 13,1874.
गर्द्मारूप R. 3,30,4. SUÇA. 4,105,3. 108,18. अविश्रामं वक्त्रे शीतोत्तं
च न विन्दति । समन्तोपस्तथा नित्यं त्रीणि शिञ्जेत गर्द्मात् ॥ KĀN. 70. न
गर्द्मा वाञ्छिधुरं वदन्ति MĀKĀN. 63,10. Hir. II,30. सापि गर्द्ममारूढ्य नि-
जिनगरान्निष्कासिता Vet. 27,13. — b) eine Art Parfum, = गन्ध H. an.
= गन्धभिद् MED. — c) N. pr. einer Dynastie VP. 474 (Garddhaba). ग-
र्द्मिन् 475, N.64. — 2) f. गर्द्मो a) Eselin AV. 10,1,14. ÇAT. BR. 14,4,
2,8. KAUC. 110. MBH. 13,1872. fgg. — b) ein best. in Kuhmist lebendes
Insect H. 1208. H. an. MED. SUÇA. 2,288,3. — c) Name verschiedener
Pflanzen: α) = अयराजिता, β) = कटभो, γ) = श्वेतकण्टकारी RĀĠAN. im
ÇKDa. — d) eine best. Hautkrankheit H. an. MED. Vgl. गर्दभिका. — 3)
n. a) die weisse essbare Wasserpflanze, Nymphaea esculenta TRIK. 3,3,
286 (lies: गर्द्मे u. s. w.). H. an. MED. — b) eine best. gegen Würmer
angewandte Pflanze (s. चिडङ्ग) RATNAM. im ÇKDr. — Vgl. गर्द्म.

गर्द्मक (von गर्द्म) m. ein best. Insect SUÇA. 2,288,10.

गर्द्मगद् (ग° + गद्) m. eine best. Hautkrankheit RĀĠAN. im ÇKDa. —
Vgl. गर्दभिका, जालगर्द्म, ज्वालागर्द्मक, पाषाणगर्द्म.

गर्द्मनादिन् (ग° + ना°) adj. wie ein Esel schreiend AV. 8,6,10.

गर्द्मत्रय (ग° + त्रय) die Gestalt eines Esels habend, Bein. eines Vi-
kramāditya LIA. II,760.

गर्द्मशाक (ग° + शाक) N. eines Strauchs, Clerodendrum siphonan-
thus R. Br., m. (vgl. खरशाक) ĠAṬĀDH. im ÇKDa. f. °शाका RATNAM. 37.
गर्द्मशाकी RĀĠAN. im ÇKDr.

गर्द्मान (ग° + अन्न Aṅge) m. N. pr. eines Nachkommen von Hiraṅ-
jakaçipu und Sohnes von Bali HARIV. 191.

गर्द्माण्ड (ग° + आण्ड) m. 1) N. eines Baumes, Thespesia populneoi-
des Wall., AK. 2,4,2,23. TRIK. 3,3,232 (गर्द्म°). RATNAM. 79. Nach RĀĠAN.
im ÇKDa. auch = प्लन in der Bed. Ficus infectoria Willd. — 2) ein
A dhjāja oder Anuvāka, in dem das Wort गर्द्माण्ड (in der ersten
Bed.) erscheint, P. 5,2,60, Sch.

गर्द्माण्डक m. = गर्द्माण्ड 1. H. an. 3,316.

गर्द्माण्डेय m. = गर्द्माण्ड 2. P. 5,2,60, Sch.

गर्द्माह्वय (ग° + आह्वय) n. Nymphaea esculenta H. 1164. — Vgl.
गर्द्म 3,a.

गर्द्भि m. N. pr. eines Mannes MBH. 13,258 (गर्द्भिः क्यगर्द्भिः (sic)
ein Bein. Çiva's 1149.

गर्द्भिका (von गर्द्भी) f. eine best. Hautkrankheit WISE 413. माण्डलं
वृत्तमुत्सन्नं सरक्तं पिडकावृत्तम् । रुजाकरौ गर्द्भिकां तां विख्यादातपित्तज्ञाम् ॥
MĪDHAVAK. im ÇKDr. — Vgl. गर्द्मगद्.

गर्द्भिन् s. u. गर्द्म 1,c.

गर्द्भीविपीत (ग° + वि°) N. pr. eines Mannes ÇAT. Ba. 14,6,10,11.

गर्द्भिलु m. Wolke II. ç. 27. — Vgl. गडयत्त, गडयितु.

गर्ध् (गर्ध्), गर्धयति Dhātup. 26,136. जगर्ध (ved. जगर्धुन्), गर्धयति,
अगर्धत्, गृह्; verwandt mit गर्न्, प्रह्. 1) ausgreifen, streben nach Etwas:
पृच्छिगर्धयति मेधुं न प्रूरम् RV. 4,38,13. दुर्णामा तत्र मा गर्धत् AV. 8,6,
1. — 2) gierig sein, heftig verlangen nach, mit dem loc.: (पे) अन्नैषु ज्ञा-
गुधुः RV. 2,23,16. यस्यागर्धदेने वाञ्छपत्तः 10,34,4. मा गर्धो नो अन्नाविषु
AV. 11,2,21. ते पत्नीष्वेव गन्धर्वा गर्धयन्ति ÇAT. BR. 3,9,3,20. fgg. अ-
नित्यं यौवनं रूपं जीवितं रत्नसंचयः । ऐश्वर्यं प्रियसंवासा गृधयेत्तत्र न पण्डि-
तः ॥ MBH. 3,93 (vgl. 11,70). यत्स्वकेन राजा तुष्येन्न परस्वेषु गृधयेत् 225.
5,984.2598. तस्यो गृधयति 6,379. प्रहृषो धर्मराज्ञस्य भारद्वाजो ऽपि गृध-
यति 7,4252. mit dem acc.: मा गर्धः कस्य स्विङ्गनम् ĪCOR. 1. यो हि मो पु-
रुषो गृधयेद्यवान्याः प्राकृताः स्त्रियः MBH. 4,276. BUṢ. P. 6,7,12. अयत् —
अवनितलसमवनायातितरो जगुधुः 5,4,1. ohne obj.: गृधयन् 3,3,4. गृह् gie-
rig, heftig nach Etwas verlangend: गृह् वाससि MBH. 1,2942. 5,811.
6,310. fgg. मां सुगृह्णो तव दर्शने 7,2749. निवर्तय परद्रव्याद्गृह्णं गृह्णाम् 8,
932. कामे गृह्णे 771. अतिगृह्णे 2680. — Vgl. गर्धु, गर्ध्य, गर्ध. — caus. 1)
act. a) gierig machen: अन्नं गर्धयति P. 1,3,69, Sch. — b) gierig sein
(गर्ध्) Dhātup. 32,124. — 2) med. Jmd (acc.) täuschen, hintergehen (die
blosse Gier, das blosse Verlangen Jmd überlassen) P. 1,3,69. Vop. 23,
52. सीतो दिदन्तुः प्रच्छन्नः सो ऽगर्धयत रानमान् BHATT. 8,43. — intens.
2. sing. imperf. अन्नर्धाः P. 6,3,114, Sch. 8,3,14, Sch.

— अनु gierig sein nach (loc.): वाञ्छद्रव्यविमुक्तस्य शारीरेषुनुगृधयतः
MBH. 12,372.

— प्रति dass., mit dem acc.: आश्राय मुवहून्गन्धोस्तानिव प्रतिगृधयति
MBH. 14,847.850.853.856.859.

गर्ध (von गर्ध्) m. 1) Gier, Begierde H. 430. P. 7,4,34. — 2) = गर्द्माण्ड 1.
ÇARDAK. im ÇKDr.

गर्धने (wie eben) adj. f. आ gierig P. 3,2,150. AK. 3,1,22. H. 429.

गर्धभि s. गर्द्भि.

गर्धित (von गर्ध) adj. gierig gaṇa तार्कादि zu P. 5,2,36.

गर्धिन् (von गर्ध् adj. gierig, heftig verlangend nach, am Ende eines comp.: (अग्रयः) नवानामिषगर्धिन्: M. 4, 28. सुमङ्गलयं MBu. 3, 16448. पुत्रं R. 2, 37, 31. 38, 17. 58, 21. 64, 34. ज्ञयं 3, 29, 14. Statt गर्धिन् erscheint im MBu. fast regelmässig गर्धिन्, eine Form, welche auf गर्ध zurückgeführt werden müsste, aber wohl schwerlich richtig ist. गर्धिन् verstiesse gegen Grammatik und Metrum; am nächsten stände गर्धिन्यन्, welches sich auch grammatisch rechtfertigen lässt. मासगर्धिनः 1, 2948 (v. l. गर्धिन्:). 13, 5680. पुत्रं 1, 4146. 4148. 4743. 8445. 2, 723. 3, 10081. 12430. 13853. 12, 34. 13, 1876. 14, 2009. 15, 792. राज्यं 3, 12426. राजं 14925. रणं 13, 3159. पुत्रगर्धिव 5, 2591. कर्मगर्धिनो mit Eifer seinem Geschäft nachgehend HARIV. 3406. Nicht richtiger ist die Form गर्धिनी R. 2, 79, 12. Statt क्रव्यगन्धिभिः KATHAS. 12, 48 ist wohl गर्धिभिः zu lesen.

1. गर्ध्, गर्धति gehen DĀTUP. 11, 28.

2. गर्ध् und गर्व s. गर्व् und गर्व.

गर्भ (von ग्रम् = ग्रह्) m. U. n. 3, 150. 1) (der empfangende) Mutterleib, Schooss Nir. 10, 23. AK. 3, 4, 22, 138. II. 604. an. 2, 308. MED. bh. 3. मातृगर्भं RV. 8, 72, 8. गर्भं नु नौ जनिता दर्पती कः 10, 10, 5. गर्भावा यस्ते गर्भे दुर्णामा योनिनाशये 162, 1. साग्निं विभर्तु गर्भं या VS. 11, 57. 31, 19. 32, 4. RV. 1, 148, 5. 4, 27, 1. 8, 43, 9. AV. 11, 4, 14. ÇAT. BR. 8, 4, 2, 1. — M. 9, 126. गर्भे स्थितिः PAÑKĀT. Pr. 8. गर्भेषु वसतिः ad HIT. Pr. 12, 13. कुत्या गर्भेण धारितः MBu. 3, 11169. अदित्या गर्भधारितः 15839. विराटनगरे चेरुः पुनर्गर्भधृता इव so verborgen wie ein Kind im Mutterleibe 4, 336. गर्भाडुत्पत्तिते जज्ञौ HIT. 1, 170. देहाडुत्क्रमणं चास्मात्पुनर्गर्भं च संभवम् M. 6, 63. गर्भान् निर्निगमिषे BĀG. P. 3, 31, 20. Uebertr.: नष्टे न दृश्यते पत्र शमी-गर्भे कुशाशनः MBu. 9, 2741. 2745. 13, 4054. = मध्यं das Innere H. an. मण्डपिकागर्भाद्विकृतः HIT. 115, 9. प्रासादगर्भं गत्वा सुतः 100, 8. eines Tempels VARĀH. BĀH. S. 55, 12. eines Baumstammes 37, 14. einer Blume 68, 11. 69, 16. — 2) Leibesfrucht, Embryo (AK. 2, 6, 2, 39 3, 4, 13, 48. 22, 138. H. 540. II. an. MED.); das Neugeborene (Kind AK. 3, 4, 22, 138. H. an. MED.), Brut (der Vögel), Frucht (der Pflanzen): गर्भो ज्ञरायुषावृतं उल्लवं जज्ञाति जन्मना VS. 19, 76. या ते योनिं गर्भं द्रुतु AV. 3, 23, 2. 1, 11, 2. 6, 81, 2. अत्रा पिता डुक्तिगर्भमाधात् RV. 1, 164, 33. स ई वृषा जनयत्तमं गर्भम् 2, 33, 13. AV. 11, 4, 3. ÇAT. BR. 14, 9, 4, 9. गर्भ इव सुभृता गर्भिणीभिः KATHOP. 4, 8. तं स्त्री गर्भं विभर्ति AIR. UP. 4, 3. स ज्ञातो गर्भो घसि रोद-स्योः RV. 10, 1, 2. वेनं गर्भम् 1, 130, 3. आण्डेवं भिन्नां शकुनस्य गर्भम् 10, 68, 7. रेतौ दधात्योषधीषु गर्भम् 5, 83, 1. 7, 102, 2. VS. 12, 37. अनासर्गर्भा कुशौ KĀTJ. ÇR. 2, 3, 31. अयाम् RV. 1, 164, 52. 3, 1, 12. 5, 3. VS. 11, 46. AV. 8, 6, 23, 25. TS. 5, 6, 9, 1. मुष्टी कृत्वा गर्भां ऽत्तः शिंते मुष्टी कृत्वा कुमा-रो ज्ञायते AIR. BR. 1, 3. ÇAT. BR. 2, 3, 1, 3. 3, 2, 1, 6. 6, 1, 1, 11. प्रदिशनात्रो वै गर्भः 5, 2, 8. — प्रकृशाणितं गर्भाशयम्यमात्मप्रकृतिविकारसंमूर्द्धितं गर्भ इत्युच्यते SUÇR. 1, 336, 20. रक्तलक्षणमार्तयं गर्भकृच्च 48, 11. यद्योत्त्वेनावृतो गर्भः BHAG. 3, 38. गर्भाणु डुप्यते कन्या गृह्यत्सिन द्विजः MBu. 13, 2181. गर्भो भूत्वेकं ज्ञायते M. 9, 8. दृष्य चेन्नयवेद्गर्भम् MBu. 3, 14277. गर्भो ऽभवद्गुरुरा-ज्ञयत्याः KUMĀRAS. 1, 19. सर्वाश्च गर्भानलभन् MBu. 3, 10496. गर्भानुपलभेरे (स्त्रियः) R. 1, 15, 25. स मृत्युमुपगृह्णाति गर्भमश्नतरी यथा PAÑKĀT. 1, 415. त्वं (डुप्यत) चास्य धाता गर्भस्य MBu. 1, 3103. टिट्ठिनी गर्भमधत्त PAÑKĀT. 74, 18. महिष्यां गर्भमादधे Siv. 1, 18. (सः) तत आधाय गर्भं तम् MBu. 3,

8639. R. 1, 46, 3. (राज्ञी) गर्भमाधत्त RAGH. 2, 75. वहति गर्भम् PAÑKĀT. 1. 36. गर्भं धारय R. 1, 38, 12. KATHAS. 5, 60. कुक्षिणा दश मासांश्च गर्भं संधा-रयति याः MBu. 3, 13637. ऋषिणा यस्तदा गर्भस्तस्या देहे समाहितः । नि-र्जगाम — स — तद्भूतः ॥ BRAHMA-P. 59, 12. प्रसूता गर्भम् MBu. 3, 15839. तावद्वैः पृथिवी ज्ञेया यावद्गर्भं न मुञ्चति JĀGĀN. 1, 207 = MBu. 3, 13419. अ-त्रैव गर्भं विमुञ्च PAÑKĀT. 75, 9. कन्यागर्भं MBu. 1, 5381. ज्ञारगर्भा (v. l. °ग-र्भ) इव स्त्रियः ad HIT. Pr. 38. 39. लग्नगर्भा MBu. 12, 13126. विलीनगर्भा 14492. स्त्रियः प्रज्जगर्भाः R. 1, 15, 26. कृत्वा गर्भम् M. 11, 87. गर्भकन् JĀGĀN. 3, 251. दासीगर्भविनाशकत् 2, 236. नूनं ममाङ्गानि — शस्त्रैः शितिप्रकृत्स्यति गर्भान्विनष्टानिव शल्यकर्ता R. 5, 28, 6. गर्भाष्टम der achte (Monat, Jahr) von der Empfängnis an ĀÇV. ÇR. 1, 19. ÇĀÑKH. ÇR. 2, 1, 1. PĀR. GRH. 2, 2. M. 2, 36. JĀGĀN. 1, 14. TRĪK. 2, 6, 11. गर्भादिकादशे, द्वादशे (अब्दे) M. 2. 36. Uebertragen am Ende von adj. comp. (f. घ्रा): dieses als Leibes- frucht tragend, in seinem Innern bergend, enthaltend: बृहद्विराजगर्भम् ÇĀÑKH. ÇR. 15, 7, 2. उत्तिगर्भा गायत्री RV. Prāt. 16, 19. अन्नुष्टुग्भवेव सो- ल्लिक 26. कुशगर्भमुखम् RAGH. 9, 55. स्नेहगर्भोस्तिलैः MBu. 12, 13414. (गदा) अश्वगर्भा 6, 3722. वज्रवैद्यैर्गर्भंश्च स्तम्भैः R. 3, 64, 7. जलगर्भाः (वाताः) 4. 29, 10. प्रुकर्गर्भकोटर ÇĀK. 14. अग्निगर्भा शनी 79. क्षिमागर्भैः — मयूतैः 54. कुमुदैः — सलिलगर्भैः VIKR. 78. वाष्पगर्भमज्जालम् (von BOLL. missverstan- den) VIKR. 80, 6. केकागर्भेण — काण्ठेन 81. निधानगर्भा (सागराम्बरा) RAGH. 3, 9. विषगर्भेण वाष्पेण PAÑKĀT. 262, 22. तेजोगर्भास्तपस्विनः SUND. 3. 5. सुरगर्भं HEP. 4, 27. देवगर्भं 2, 28. MBu. 3, 17161. 6, 5836. कमलगर्भा 1. 6567. 3, 17163. N. (BOPP) 13, 63. काञ्चनगर्भाभा R. 3, 53, 33. मुखैरासवग- न्धगर्भैः KUMĀRAS. 7, 62. वेदगर्भं (रुरि) BĀG. P. 2, 4, 25. न्यायगर्भं BRATR. 3, 24. प्रगल्भमतिगर्भगिरः ÇIÇ. 9, 62. भर्त्सनाश्च मधुरस्मितगर्भाः SĀH. D. 55. 7. विभागगर्भलक्षणं eine Definition, welche zugleich die Eintheilung ent- hält, 37, 10. ससंधमनादरगर्भम् VIKR. 27, 10. — 3) die Leibesfrucht des Himmels; die während acht Monaten durch die Sonnenstrahlen aufge- sungenen Dünste (vgl. M. 9, 305: अष्टौ मासान्वाद्यदित्यस्तोयं कृति रश्मि- निः), welche in der Regenzeit als reife Frucht herabfallen; die Zeitdauer dieser Schwangerschaft des Himmels: अष्टमामधृतं गर्भं भास्करस्य गम- स्तिभिः । रसे सर्वसमुद्राणां यौः प्रसूते रसायनम् ॥ R. 4, 27, 3 (vgl. निर्गलि- तोदकगर्भं शरद्हनम् RAGH. 5, 17 und अयो गर्भः oben unter 2). गर्भेष्वपि नि- ष्यन्ता वारिमुचो न प्रभूतवारिमुचः VARĀH. BĀH. S. 3, 16. sg. 21, 6. fgg. — 4 ein ausgetretenes (schwangeres) Flussbett: भाद्रकृत्तचतुर्दश्यां यावदाक्रमते जलम् । तावद्गर्भं विज्ञानीयात्तद्दूर्ध्वं तरिमुच्यते ॥ PRĀJĀKĪTTAT. IBI ÇKDR. — 5) Schlafzimmer H. an. — 6) Vereinigung H. an. MED. — 7) die Warzen an der Frucht des Brodfruchtbaums (पनसकाण्टका) diess. — Vgl. अमृतं, अर्धं, कृत्तं, मूढं, विद्यं, किरण्यं.

गर्भक (von गर्भ) 1) m. ein in die Haare verschlungener Blumenkranz AK. 2, 6, 2, 36. H. 631. — 2) zwei Nächte mit dem dazwischenliegenden Tage H. 144.

गर्भकार (गर्भ + कर) 1) Leibesfrucht —, Fruchtbarkeit bewirkend. — 2) m. N. einer Pflanze, Nageia Putranjiva (पुत्रंजीव) Boxb., BĀVAPR. im ÇKDR.

गर्भकारण (गर्भ + क) n. Schwängerungsmittel AV. 5. 25, 6.

गर्भकार (गर्भ + कार) adj. Leibesfrucht —, Fruchtbarkeit bewirkend: n. N. einer Cerimonie ĀÇV. ÇR. 9, 11.

गर्भकाल (गर्भ + काल) m. 1) die Zeit der Schwangerschaft HARIV. 3214, 3314. — 2) die Zeit, wann die Leibesfrucht des Himmels, die Dünste der Luft, die ersten Lebenszeichen von sich giebt (193 Tage oder 7 Mondmonate nach ihrem ersten Entstehen) VARĀH. BRH. S. 21, 37.

गर्भकोष (गर्भ + कोष) m. Uterus SUÇR. 1, 120, 12.

गर्भक्लेश (गर्भ + क्लेश) m. der von der Leibesfrucht verursachte Schmerz, die Geburtswehen: गर्भक्लेशः स्त्रियो मन्ये साफल्यं भवति तदा । यदारिविजयो वा स्यात्संग्रामे वा कृतः सुनः ॥ MĀRK. P. 22, 45.

गर्भनय (गर्भ + नय) m. Fehlgeburt SUÇR. 1, 49, 15.

गर्भगृह (गर्भ + गृह) n. 1) ein inneres Gemach, Schlafgemach: (रेमे स नाम् वातायनविमानेषु च तथा गर्भगृहेषु च MBH. 3, 398. SUÇR. 2, 35, 6. DAÇAK. in BRNF. CHR. 201, 14. SĀH. D. 53, 9. — 2) das Allerheiligste in einem Tempel (in dem das Bild der daselbst verehrten Gottheit aufgestellt ist): देवस्य गर्भगृहम् KATHĀS. 7, 8. वाणी गर्भगृहाद्रता VID. 94. देवो-गर्भगृह् wo die Devi verehrt wird 103. KATHĀS. 3, 39. — 3) mit einem vorangehenden subst. ein (dieses) in seinem Innern bergendes, enthaltendes Haus, Gemach: शर्गर्भगृह MBH. 7, 3738.

गर्भग्रहणा (गर्भ + ग्र०) n. Empfängnis P. 3, 3, 71, Sch. 6, 1, 55, Sch.

गर्भघातिन् (गर्भ + घा०) 1) adj. die Leibesfrucht tödtend. — 2) f. N. einer giftigen Pflanze, Methonica superba Lam., RATNAM. 38.

गर्भचलन (गर्भ + च०) n. die Bewegungen des Kindes im Uterus WILS.

गर्भच्युति (गर्भ + च्युति) f. das Heraustrreten der Leibesfrucht, Geburt HIT. Pr. 36.

गर्भाट m. Anschwellung des Nabels TRIK. 2, 6, 16. — Wird in गर्भ + घ्राट zerlegt. Vgl. गोघ्राट.

गर्भता (von गर्भ) f. Schwangerschaft VARĀH. BRH. S. 77, 24.

गर्भत्वं (wie eben) n. dass. RV. 4, 6, 4.

गर्भद् (गर्भ + द्) 1) adj. Leibesfrucht —, Fruchtbarkeit verleihend SUÇR. 2, 419, 7. — 2) m. N. einer Pflanze, Nageia Putranjiva (पुत्रंजीव) ROXB., RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) f. या N. eines Strauchs, = गर्भदात्रो ÇKDR. u. d. letzten Worte.

गर्भदात्रो (गर्भ + दात्रो) f. N. eines Strauchs. = गर्भदा, अयत्यदा. पुत्रदा u. s. w. RĀĠAN. im ÇKDR.

गर्भदास (गर्भ + दास) m. Slave von Geburt KĀTJ. ÇR. 22, 1, 11.

गर्भदिवस (गर्भ + दिवस) m. pl. Tage, an welchen die in der Luft schwebenden Dünste Lebenszeichen von sich geben (vgl. गर्भकाल): केचिद्दत्ति कार्तिकप्रुक्त्वात्तमतीत्य गर्भदिवसाः स्युः । न तु तन्मतं ब्रह्मो गर्भदात्रो मतं ब्रह्मे ॥ VARĀH. BRH. S. 21, 5.

गर्भद्रुह (गर्भ + द्रुह) adj. die Leibesfrucht beschädigend, dieselbe abtreibend: गर्भद्रुहाम् (योषिताम्) M. 3, 90.

गर्भर्ध (गर्भ + ध) adj. Leibesfrucht gebend, schwängernd VS. 23, 19.

गर्भधरा (गर्भ + धरा) adj. f. Leibesfrucht tragend, schwanger MBH. 3, 12864.

गर्भधान (गर्भ + धान) n. das Befruchten: प्रागर्भधानान्मत्वा हि प्रवर्तते द्विजातिषु MBH. 12, 9648. — Vgl. गर्भाधान.

गर्भधारण (गर्भ + धा०) n. und f. (या) das Tragen der Leibesfrucht, Schwangergehen MBH. 3, 10449 (n.). So heisst der 22ste Adhājā in VARĀH. BRH. S., wo vom regenschwangeren Himmel die Rede geht.

गर्भार्ध (गर्भ + धि) m. Brütort, Nest oder Begattung: समतसि कपोत इव गर्भार्धम् RV. 1, 30, 4.

गर्भनाडी (गर्भ + नाडी) f. Nabelschnur SUÇR. 1, 368, 13. Auch गर्भनाभि-नाडी 324, 3.

गर्भनुद् (गर्भ + नुद्) 1) adj. die Leibesfrucht abtreibend. — 2) m. Name einer Giftpflanze, Methonica superba Lam., BUĀVAPR. im ÇKDR.

गर्भपाकिन् (गर्भ + पा०) m. in 60 Tagen (im Zeitraum der letzten Schwangerschaft des Himmels, in der Regenzeit) reisender Reis H. 1168.

गर्भपात (गर्भ + पात) m. Fehlgeburt nach dem vierten Monat der Schwangerschaft SUÇR. 1, 254, 17. 279, 1. VARĀH. BRH. S. 88, 5.

गर्भपातक (गर्भ + पा०) 1) adj. eine Fehlgeburt verursachend. — 2) m. eine Art rothblühende Moringa (रक्तशीमाञ्जन) ĠĀTĀDH. im ÇKDR.

गर्भपातन (गर्भ + पा०) 1) adj. dass. — 2) m. N. einer Pflanze (रीठा-करञ्ज) BUĀVAPR. im ÇKDR. — 3) f. ई Methonica superba Lam., RĀĠAN. im ÇKDR.

गर्भपातिन् (गर्भ + पा०) 1) adj. dass. — 2) f. ई N. einer Pflanze (विश-ल्या) ĠĀTĀDH. im ÇKDR.

गर्भपोषण (गर्भ + पो०) n. das Ernähren, Tragen einer Leibesfrucht WILS.

गर्भभर्मन् (गर्भ + भ०) n. die Unterhaltung, Ernährung der Leibesfrucht: कुमारभृत्याकुशलेरनुष्ठिते भिषगिभरतिरथ गर्भभर्माणा RAÇH. 3, 12.

गर्भभवन (गर्भ + भवन) n. das Allerheiligste in einem Tempel VID. 91. MĀLAT. 13, 3 v. u. — Vgl. गर्भगृह.

गर्भभार (गर्भ + भार) m. die Bürde der Leibesfrucht: गर्भभारे तथा धृते nachdem sie schwanger geworden war KATHĀS. 26, 216.

गर्भमण्डप (गर्भ + म०) m. ein inneres Gemach, Schlafgemach: घ्राट् स्तत्र चापश्यद्गुप्तोस्त्रीन्गृहमण्डपान् KATHĀS. 26, 77. — Vgl. गर्भगृह.

गर्भमास (गर्भ + मास) m. Schwangerschaftsmonat ÅÇV. GRHJ. 1, 13, 14. KATHĀS. 26, 164.

गर्भमोचन (गर्भ + मो०) n. das Gebären AK. 3, 4, 23, 240.

गर्भयोषा (गर्भ + योषा) f. eine schwangere Frau, bildl. von der aus den Ufern getretenen Gāṅgā MBH. 13, 1346.

गर्भरक्षण (गर्भ + र०) n. das Schützen der Leibesfrucht, Name einer Cerimonie im 4ten Monat der Schwangerschaft ÇĀKĀH. GRHJ. 1, 24.

गर्भरस (गर्भ + रस) adj. f. या versehen mit schwängernder Feuchtigkeit: मा वामत्सुर्गर्भरसा निविद्धा RV. 1, 164, 8.

गर्भरूप (गर्भ + रूप) adj. jugendlich BUĀVAPR. im ÇKDR. Nach BALA beim Sch. zu NAISH. 11, 78: m. Kind; Jüngling (VJUTP. 101).

1. गर्भलक्षण (गर्भ + ल०) n. Kennzeichen der Schwangerschaft SUÇR. 1, 48, 14. So heisst der 21ste Adhājā in VARĀH. BRH. S., welcher von den die Regenzeit ankündigenden Zeichen handelt.

2. गर्भलक्षण (wie eben) adj. die die Regenzeit ankündigenden Zeichen beobachtend VARĀH. BRH. S. 21, 3.

गर्भलम्बन (गर्भ + ल०) n. die zur Beförderung der Empfängnis begangene Cerimonie ÅÇV. GRHJ. 1, 13.

गर्भवती (von गर्भ) adj. f. subst. schwanger, eine schwangere Frau H. 333. श्रौव मासान्विद्यति गर्भवत्यः MBH. 3, 10667.

गर्भवसति (गर्भ + व०) f. = गर्भवान HARIV. 3312.

गर्भवास (गर्भ + वास) m. die Wohnung der Leibesfrucht, Mutterleib M. 12, 78. JĀĒŪ. 3, 63. MBH. 4, 2298. 12, 7747. 13, 5708. BHARṬ. 3, 38.

गर्भविच्युति (गर्भ + वि०) f. Abortus im Beginn der Schwangerschaft Suçr. 1, 278, 20. 21.

गर्भविपत्ति (गर्भ + वि०) f. das Absterben der Leibesfrucht Verz. d. B. H. No. 1096.

गर्भवेश्मन् (गर्भ + वे०) n. Mutterleib oder Wochengemach RAGH. ed. Calc. 3, 12.

गर्भव्याकरणा (गर्भ + व्या०) n. Bildung der Leibesfrucht, ein Abschnitt im ÇArtra-Theil der Medicin Suçr. 1, 325, 19; vgl. 9, 8.

गर्भव्यापद् (गर्भ + व्या०) f. das Absterben der Leibesfrucht Verz. d. B. H. No. 929.

गर्भव्यूह (गर्भ + व्यूह) m. eine best. Schlachtordnung MBH. 7, 3110.

गर्भशङ्कु (गर्भ + शङ्कु) m. a kind of vectis or instrument for extracting the dead foetus WILS.

गर्भशय्या (गर्भ + शय्या) f. der Ruheort der Leibesfrucht, Mutterleib BHĀVAP. im ÇKDR. MBH. 12, 6758.

गर्भसंक्रमण (गर्भ + सं०) n. das Eingehen in einen Mutterleib MBH. 14, 472.

गर्भसमय (गर्भ + सं०) m. = गर्भकाल 2. VARĀH. BRH. S. 21, 31. 33.

गर्भसंभव (गर्भ + सं०) m. Entstehung einer Leibesfrucht, das Schwangerwerden: घा गर्भसंभवाद्भवेत् (sc. पत्नीम्) JĀĒŪ. 1, 69.

गर्भसंभूति (गर्भ + सं०) f. dass.: तदेपा गर्भसंभूतिः कृतः KATHĀS. 5, 64.

गर्भसुभा (गर्भ + सु०) adj. der Leibesfrucht Segen bringend: °गा देवी Verz. d. B. H. No. 1206. गर्भसौभाग्य ibid.

गर्भसूत्र (गर्भ + सूत्र) n. Titel eines buddh. Sūtra WASSILJEV 327.

गर्भस्य (गर्भ + स्य) adj. 1) im Mutterleibe befindlich Suçr. 1, 322, 5. PAŪĀT. II, 82. KATHĀS. 6, 29. so dumm wie ein Kind im Mutterleibe MBH. 3, 13358. — 2) im Innern von — befindlich: सूचीपद्मस्य (व्यूहस्य) गर्भस्यो गूढो व्यूहः कृतः पुनः MBH. 7, 3110.

गर्भस्राव (गर्भ + स्राव) m. Fehlgeburt M. 3, 66. JĀĒŪ. 3, 20. PAŪĀT. Pr. 8. — Vgl. गर्भास्राव.

गर्भस्राविन् (गर्भ + स्राविन्) 1) adj. eine Fehlgeburt verursachend. — 2) m. N. eines Baumes, Phoenix paludosa Roxb. (रुसाल), RĪĀṆ. im ÇKDR.

गर्भागार (गर्भ + आगार) n. 1) Uterus RĪĀṆ. im ÇKDR. — 2) ein inneres Gemach, Schlafgemach AK. 2, 2, 8 (nach Einigen: Wochengemach). TRĪK. 2, 2, 5. II. 993. — 3) das Allerheiligste in einem Tempel, wo das Bild des daselbst verehrten Gottes aufgestellt ist, KATHĀS. 7, 71. — Vgl. गर्भगृह.

गर्भाङ्क (गर्भ + अङ्क) m. Zwischenspiel in einem Acte: अङ्केन्द्रप्रविष्टो यो रङ्गद्वारा मुखदिमान् । अङ्के ऽपरः स गर्भाङ्कः सञ्जीवः पलवानपि ॥ ŚĪR. D. 279; vgl. 365.

गर्भाद् (गर्भ + अद्) adj. Leibesfrucht verzehrend AV. 2, 25, 3.

गर्भाधान (गर्भ + आधान) n. das Befruchten, das Belegen: स्त्रीग-वोषु पुंगवानो गर्भाधानाय प्रथमगमनम् P. 3, 3, 71, Sch. eine der Befruchtung vorangehende Cerimonie: गर्भाधानमृतौ JĀĒŪ. 1, 11. सनुस्रानाद्दुर्घ-निषेकादिघ्ने सायं संध्यायामतीतायां पतिः शुचिः सुगन्धिः सुवेशो मन्वेण

सूर्याद्यं दत्त्वा पूर्वाभिमुखोपविष्टायाश्च वधा दन्तिणहस्तेनोपस्यं स्पृशन्मन्त्रं जपेत् । ततः पुनरपि उपस्यं स्पृशन्मन्त्रं जपेत् । ततो भार्यामुपेयात् ॥ BHĀVA-DEVABHĀṬA im ÇKDR. अग्निस्तु माहृतो नाम गर्भाधाने विधीयते GRĀJA-SĀṆG. 1, 2. MBH. 3, 1387 f. KĀPILA 1, 33. Verz. d. B. H. No. 1034. an einer Wolke (vgl. गर्भ 3.) vollzogen MEGH. 9.

गर्भावक्रान्ति (गर्भ + अ० von क्रम्) f. das Sinken der Leibesfrucht Verz. d. B. H. No. 929.

गर्भाशय (गर्भ + आशय) m. Uterus AK. 2, 6, 1, 38. H. 540. MBH. 14, 501. Suçr. 1, 336, 20. 338, 1. 182, 6. 2, 36, 5. गर्भाशयस्य 1, 278, 18.

गर्भाष्टम (गर्भ + अष्टम) s. u. गर्भ 2.

गर्भास्पन्दन (गर्भ + अ० - स्प०) n. Unbeweglichkeit des Fötus Suçr. 1, 49, 15. 279, 4.

गर्भस्राव (गर्भ + आस्राव) m. Fehlgeburt Suçr. 1, 175, 7. — Vgl. गर्भ-स्राव.

गर्भिर्त् (von गर्भ) adj. schwanger in übertr. Bed. gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36.

गर्भिन् (von गर्भ) adj. schwanger, trüchtig (eigentl. und übertr.): गर्भं इव सुधितो गर्भिणीषु RV. 3, 29, 2. ÇĀT. BR. 11, 5, 1, 2. KĀTJ. ÇA. 12, 5, 12. 25, 11, 18. ĀÇV. ÇR. 9, 4. KĀṬHOP. 4, 8. TS. 1, 8, 10, 1. pl. गर्भिणीयः (P. 7, 3, 107, VĀrtI. 3, Sch. 3, 1, 85, KĀT., Sch.) 2, 1, 2, 6. Das womit eine Person schwanger geht im acc. oder instr.: सो ऽष्टौ द्रप्साम्गर्भ्यभवत् ÇĀT. BR. 6, 1, 2, 6. सर्वाणि भूतानि गर्भ्यभवत् 8, 4, 2, 1. 9, 3, 1, 62. 11, 5, 4, 12. यदा यौरिन्द्रेण गर्भिणी 14, 9, 1, 21. — गर्भिणी schwanger, eine schwangere Frau AK. 2, 6, 1, 22. H. 1266. M. 3, 114. गर्भिणी तु द्विमासादिः 8, 407. 9, 173. 283. JĀĒŪ. 1, 105. MBH. 3, 8843. 12, 13126. R. 1, 70, 30. 2, 110, 18. Suçr. 1, 321, 21. 366, 16. trüchtig VARĀH. BRH. S. 66, 10. Mit Thiernamen compon. P. 2, 1, 71. गोगर्भिणी eine trüchtige Kuh Sch. गर्भिणीव्याकरणा u. oder °व्याकृति f. Ausbildung, Fortschritt der Schwangerschaft, ein Kapitel der Medicin Suçr. 1, 366, 16; vgl. 9, 10. गर्भिण्यवेक्षण n. Pflege einer Schwangeren, Geburtshilfe TRĪK. 2, 6, 11. — Vgl. वालगर्भिणी.

गर्भित्त (गर्भ, loc. von गर्भ, + त्त) adj. im Mutterleibe zufrieden so v. a. indolent gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und gaṇa युक्तरोह्यादि zu 6, 2, 81.

गर्भेश्वर (गर्भ + ईश्वर) m. ein geborener Herrscher; davon nom. abstr. गर्भेश्वरता eine ererbte Herrscherwürde RĪĀṆ-TAN. 5, 198. — Vgl. गर्भदान.

गर्भोत्पत्ति (गर्भ + उत्पत्ति) f. die Bildung der Leibesfrucht Verz. d. B. II. 283, 12.

गर्भोपघात (गर्भ + उप०) m. das Missrathen der Garbha (Bed. 3.) VA- RĀH. BRH. S. 21, 25.

गर्भोपघातिनी (wie eben) adj. f. eine Fehlgeburt machend, von einer Kuh AK. 2, 9, 70.

गर्भोपनिषद् (गर्भ + उप०) f. Titel einer Upanishad COLERB. Misc. Ess. I, 90. 244. Ind. St. 1, 251. 302. 469. 2, 65. WEBER, Lit. 154. 160. 239.

गर्भ्य (von गर्भ) s. सगर्भ्य.

गर्भुन् f. 1) eine Art Biene (?); davon गर्भुन्त eine Art Honig P. 4, 3. 117, Sch. — 2) ein best. Gras UṆ. 1, 95. AK. 2, 4, 5, 31. eine Schlingpflanze (लता) MED. I. 107. Rohr (नट) ÇKDR. nach derselben Aut. Nach Einigen = vulg. मयना Vangueria spinosa Roxb., nach Andern = vulg. गटगट

Coix barbata (nach HAUGHTON) ÇKDR. — 3) *Gold U. n. MED.* — Die Bedeutung *Vangueria* würde passen in der folgenden Stelle: ता यत्रावस-
त्तैर्गर्मुड्दतिष्ठत् TS. 2, 4, 4, 1.2. — Vgl. गर्भुत्.

गर्भुच्छ्र m. und गर्भुटिका (WILS.: गर्भुटिका) f. eine Art Reis, vulg.
मातुया (*Eleusine coracana Pers.*) RATNAM. im ÇKDR.

गर्भुटिका f. eine Art Gras (जरीटी) RĀGAN. im ÇKDR.

गर्व (गर्व), गर्वति und गर्वपते *hochmüthig sein* DHĀTUP. 13, 74, 33, 53.

— Eine unbelegte Wurzel, welche viell. aus गर्व gefolgert worden ist.

गर्वे (गर्व) m. U. n. 1, 154. *Hochmuth, Dünkel* AK. 1, 1, 7, 22. TRIK. 3, 3, 210. H. 316. MED. b. 4 (= अभिमान und घबलेप). गर्वे मदः प्रभावश्रीवि-
द्यामत्कुलतादिभिः । अथज्ञानाविलामाङ्गदर्शनाविनयादिकृत् ॥ ŚĀH. D. 181.
R. 2, 31, 20. RAGH. ed. Calc. 3, 51. गर्वमासाय PAÑKĀT. 26, 2. न गर्वे कुरुते
माने I. 101. VARĀH. BRH. S. 77, 8. अतिगर्व ŚĀH. D. 34, 19. सगर्वम् adv. R. 3,
32, 2. — Nach LASSEN mit गुरु (vgl. गरीयंस्, गरिष्ठ) verwandt.

गर्वण N. pr. eines Felsens SCHIEFNER, Lebensb. 275 (43).

गर्वरे (von गर्व) adj. *hochmüthig* U. n. 2, 117. गर्वरी f. Bein. der Durgā
H. ç. 33.

गर्वाट m. *Thürsteher* TRIK. 2, 8, 24.

गर्वाय (von गर्व), गर्वायते *Hochmuth —, Dünkel an den Tag legen*:
सुप्राकृतो ऽपि पुरुषः सर्वः स्त्रोन्नसंसदि । स्तैति गर्वायते चापि स्वमा-
त्मानम् MBH. 12, 10300. किमेवं गर्वायसे PRAB. 24, 7.

गर्विते (wie eben) adj. *hochmüthig, eingebildet* गाणा तारकादि zu P.
5, 2, 36. AK. 3, 4, 12, 106. गुणाद्या न च गर्विताः R. 1, 7, 6. 3, 32, 2. RAGH.
9, 55. को ऽर्थान्प्राप्य न गर्वितः PAÑKĀT. I, 162. 118, 2. शोचितव्ये ऽप्यर्थे
त्वं गर्वितः 6. Häufig in comp. mit dem worauf man eingebildet ist: यैव-
न° R. 3, 23, 19. बल° 33, 29. 34, 8. PAÑKĀT. 94, 15. ÇĀK. 90, 1. 94, 9. RAGH.
19, 20. BRAHMA-P. 50, 18. VID. 94. अतिगर्वित DEV. 8, 24.

गर्ह्, गर्हते (DHĀTUP. 16, 35) und गर्हति, गर्हयति (DHĀTUP. 34, 38) und
°ते; जगर्ह und जगर्ह; गर्ह्यते Vop. 23, 11; गर्हित; *klagen bei* (dal.);
anklagen, beschuldigen, Vorwürfe machen, tadeln (mit dem acc.): कथा
क तद्गुणाय त्वमेव कथा दिव गर्हसे कन्न आगः RV. 4, 3, 5. कस्माद्ज्ञानतं
गर्हसे माम् R. 2, 73, 19. 38, 14. नावमन्ये न गर्हे च धर्मम् MBH. 3, 1202.
जगर्हे च पुरोहितम् R. 2, 82, 9. MBH. 3, 834. केचिद्भीष्मं जगर्हिरे 2, 1553.
तद्धि त्वं किं नु गर्हसे 1, 4570. न कुतसयाम्यर्हं किञ्चिन्न गर्हे बलवत्तरम् 3,
13723. पञ्च (oder यत्र) तत्रभवान्पुत्रं याज्ञयेद्गर्हामहे P. 3, 3, 149, Sch. — वि-
षमो च दशो प्राप्नो देवान्गर्हति वै भृशम् MBH. 3, 13847. अतमानं चात्मना
गर्हन् 1, 5190. येन गर्हाम पार्थान् 3, 648. BENF. Chr. 8, 28. Vop. 23, 14. ज-
गर्ह सामर्थ्यविपन्नया गिरा शिवद्विपम् BṛĀG. P. 4, 4, 10. यथा न गर्ह्युः R. 5,
43, 11. 81, 25. यथा यथा मनस्तस्य दुष्कृतं कर्म गर्हति (गर्हते MBH. 13,
5536) bereuen M. 11, 229. — अनेकेन कृते दोषे नेमो गर्हितुमर्हसि MBH.
1, 5988. प्रेत्येह चेदशा विप्रा गर्हन्ते ब्रह्मवादिभिः M. 4, 199. — न गर्ह्ये-
युरस्मान्चै पाण्डवाश्रयं कर्हिचित् MBH. 1, 5731. (ताम्) धिक्शब्देन महतिज्ञा
गर्ह्यामास 3, 11079 (p. 572). BṛĀG. P. 6, 7, 10. गर्ह्यस्तः MBH. 3, 12, 16060.
PAÑKĀT. 122, 24. गर्ह्यतो ऽयं साहसम् MBH. 3, 12537. 4, 424. — धातारं
गर्ह्ये 3, 1156. R. 4, 13, 36. HIT. IV, 3. गर्ह्ये पाण्डवान् — यत्किञ्चिदपि
प्रेतज्ञे धर्मपत्नीम् MBH. 3, 526. — गर्हयितुम् 1, 4569. R. 4, 17, 41. गर्हयि-
त्वा 2, 74, 1. — गर्हित *getadelt, für schlecht erklärt, verachtet; tadelhaft,
verwerflich, verboten, schlecht*: नैर्भुवि गर्हितः R. 3, 10, 13. श्रेष्ठः सदि-

रगर्हितः M. 9, 109. र्पां चान्यतमत्यगो नृशतो गर्हितो बुधैः MBH. 1,
6141. सर्वलोकास्य गर्हिता R. 2, 92, 16. M. 10, 39. ब्रह्मवादिषु गर्हिताः
11, 42. सज्जनगर्हित 10, 38. धर्मगर्हितं कर्म R. 4, 56, 16. शास्त्रगर्हिता
बुद्धिः 3, 13, 25. ज्ञेच्छाश्च गर्हिताः M. 12, 43. कर्मन्, शिल्प, अन्न, वारि, प्र-
तियक, स्थान, लक्षण u. s. w. ĀÇV. GRHJ. 2, 8. M. 3, 24. 9, 73. 10, 35. 103.
109. 11, 56. 193. SUÇR. 1, 21, 17. 118, 24. 119, 2. 173, 24. 178, 12. MṛĀKĀ.
50, 10. PAÑKĀT. I, 389. III, 237. HIT. 31, 8. न रामो गर्हितं वेदत् R. 3, 31,
23. अथज्ञानं हि — मरणादपि गर्हितम् *schlimmer als* MBH. 3, 1040. प-
ञ्चमी नवमी u. s. w. तिथयो गर्हिता ह्येता दृष्टस्य मरणात्मकाः *schlimm*
für VET. 16, 15. गर्हितं गिरति *male* Vop. 20, 5.

— अथ, partic. अथगर्हित *verachtet*: कृपां चास्थिरं बाल्ये वृद्धभावे
ऽवगर्हितम् R. 2, 21, 19.

— नि *verachten, verschmähen*: अतृत्या क्लिश्यमानो ऽपि वृत्तुयाया-
न्निगर्हयन् MBH. 13, 5892.

— परि *heftig tadeln, schmähen, verachten*: किं चान्यन्मयि दुर्वत्तं येन
मो परिगर्हसे MBH. 3, 1947. 4234. 12, 8110. तातं न परिगर्हे ऽर्हैवतं च
R. 2, 106, 10. धर्माधर्मं च प्राकृतं परिगर्हयन् MBH. 12, 11822.

— प्रति *scheinbar* R. 6, 103, 15, wo aber zu lesen ist: सीतायाश्चाप्यु-
पक्रोशश्चारिच्यं प्रति गर्हितम् *in Bezug auf*.

— वि *anklagen, tadeln, schmähen*: प्रनाणदृष्ट्येण कथमस्मान्निगर्हसे
MBH. 1, 4572. 3, 1355. 15224. धातरं च विगर्हस्व 4, 532. R. 2, 17, 10. वि-
जगर्हे ऽथ कैकेयीम् 6, 8, 3. तं विगर्हमाणः प्राक् PAÑKĀT. 243, 6. — तं वि-
गर्हन्ति साधवः M. 9, 68. अतमानं तु विगर्हन्तु MBH. 3, 15229. — तद्वत्स
परमम् — विगर्ह्य BṛĀG. P. 4, 2, 32. — चेदिराज्ञं व्यगर्हयन् MBH. 2, 1575.
1, 7233. 3, 16058. 3, 2146. R. 3, 63, 18. 6, 70, 3. कर्म विगर्हयन्ति BṛĀG. P.
1, 7, 14. तत्रधर्मं व्यगर्हयन् MBH. 14, 2295. — भर्तारम् — व्यगर्हयन्तु दुः-
खार्ता वाग्भिस्तोत्रैरिव द्विपान् R. 2, 48, 5. — विगर्हित *getadelt, für
schlecht erklärt, verachtet, tadelhaft, verwerflich, verboten*: अयं द्विर्गर्ह
विद्वद्भिः पशुधर्मो विगर्हितः M. 9, 66. MBH. 1, 3869. यत्परेषां विगर्हितम्
R. 3, 36, 16. 5, 90, 36. साद्विगर्हित M. 3, 46. 10, 84. 11, 52. अयं विगर्हित
2, 39. लोक° R. 3, 33, 2. निःसाधसमिदं प्रोक्तं धर्मादपि विगर्हितम् 1, 62,
16. सुतान् — मातृद्रोषविगर्हितान् *tadelhaft wegen* M. 10, 6. वाचः — अ-
र्थविगर्हिताः MBH. 2, 1546. विगर्हिताचार M. 3, 167. — 4, 72. 9, 72. 10,
29. 11, 232. 253. MBH. 3, 317. 10565. R. 4, 13, 36. PAÑKĀT. IV, 37.

गर्हण (von गर्ह्) n. *das Tadeln, Vorwerfen, Tadel* AK. 1, 1, 5, 14. श-
त्रुभिर्गर्हणम् MBH. 12, 9153. Mit dem obj. compon.: कैकेयी° R. 2, 23, 73.
3, 66 in den Unterschrr. Auch गर्हणा f. II. 271. प्रशंसैव न गर्हणा MBH.
3, 1283. गर्हणां याति साधुषु *sich Tadel zuziehen* M. 2, 80. — Vgl. ह्या-
तगर्हण.

गर्हणीय (wie eben) adj. *zu tadeln, tadelnswerth*: न च ते गर्हणीया
हि गर्हितव्याः स्त्रियः क्वचित् MBH. 3, 3888. गर्हणीयान्यथा भवेत् JĀG.
1, 86. कर्मन् MBH. 1, 3604.

गर्हा (wie eben) f. *Tadel, Vorwurf* H. 271, Sch. ÇĀBDAR. im ÇKDR.
P. 1, 4, 96. 3, 3, 149. येन येनाचरेद्भर्मं तस्मिन्गर्हा न विद्यते MBH. 1, 6056.
ज्ञानगर्हा PAÑKĀT. I, 192. *ausgesprochener Widerwille* ŚĀH. D. 76, 3.

गर्हितव्य (wie eben) adj. *zu tadeln, tadelhaft*: न ते ऽम्वा मध्यमा
तात गर्हितव्या ममाग्रतः R. 3, 22, 25. MBH. 5, 3888 (s. u. गर्हणीय).

गर्हिन् (wie eben) adj. *tadelnd, schmähend*: शितिकाण्ड° BṛĀG. P. 4, 4, 18.

गर्ह्य (wie eben) 1) adj. *Tadel verdienend, tadelhaft* AK. 3, 2, 4. 3, 4, 18, 130. 24, 164. H. 1442. गर्ह्यो ह्येष द्विवैकसाम् R. 5, 81, 31. गर्ह्ये कुर्या-
डुभे कुले M. 5, 149. गर्ह्यवृत्ति RĀGA-TAR. 5, 338. कर्मन् BHĀG. P. 1, 19, 1.
गर्ह्यवादिन् AK. 3, 1, 37. बहुगर्ह्यवाच् adj. 36. — 2) m. Name eines
Baumes (?) KAUC. 8.

1. गल्, गलति 1) *herabträufeln* VOP. im DHĀTUP. 15, 39. गलन्त्यमी —
वाष्पान्बुविन्द्वः KATHĀS. 11, 57. गात्राणि गलत्स्वेदजलानि BRAHMA-P.
59, 11. गलत्कुष्ठ (gehört vielleicht zu 2; vgl. गलितकुष्ठ) BHART. 1, 89.
वाष्पेण संस्पृष्टं नीलपटलं (das dunkle Häutchen, welches das blinde
Auge bedeckte) चक्षुर्या मन्दं मन्दमगलत् PĀNĀT. 262, 22. गलद्वाप्य Vin.
155. यस्यास्यकमलगलितं वाञ्छयममृतं जगत्पिबति HARIV. 2. प्रच्छ्रात-
गलिताश्रुविन्दुभिः RAGH. 19, 22. AMAR. 26, 91. श्वरोर्यैः — गलिताङ्गरा-
गैः (beim Bade) RAGH. 16, 58. — 2) *herabfallen, abfallen*: प्रतोदा जगलुः
(sc. कृत्स्नेयः) BHATT. 14, 99. मुसलाद्यगलिततः 17, 87. गलती रमना RAGH.
7, 10. गलद्दन्मिह्य GĪT. 2, 24. गलन्मात्य PRAB. 40, 3. निगमवात्पतरोग-
लितं फलम् BHĀG. P. 1, 1, 3. गलितं वसनम् ÇIÇ. 9, 75. SĀH. D. 62, 4. वर्ह
MEGH. 45. बन्धन KAURAP. 17. AK. 3, 2, 53. H. 1490. — 3) *wegfallen, ver-
schwinden, verstreichen* Verz. d. B. H. No. 45. दृतस्यां निशि गलद्दधीयाम्
DAÇAK. 177, 13. गलितं *verschwinden, gewichen, nicht vorhanden, feh-
lend*: गलितनयन Hit. 18, 7. °नखदत्त 10, 22. °रुकृस्त DHĪRTAS. 94, 9.
°वयम् RAGH. 3, 70. यौवन BHART. 1, 69. 2, 46. °त्रिभय 36. देहाभिमान BĪ-
LAR. 31. °त्रया SĀH. D. 45, 5. श्राद्र BHATT. 5, 43. विद्ययां प्रमादगलिताम्
dem Gedächtniss entschwinden KAURAP. 1. — caus. 1) *herabträufeln
lassen, abgiessen*: स्यात्त्यान्नमण्डमगलयत् DAÇAK. 156, 2. तथा पचेद्यथा
श्रगलितमण्डश्रुर्भवति KĀLEÇI im ÇKDR. u. गलित. — 2) *vom Wasser
befreien, abseihen*: सर्वाणि चूर्णितानीह गलितानि विमिश्रयेत् SUÇR. 1,
165, 18. — 3) *flüssig machen, auflösen, schmelzen*: तौ भागी तत्कषायिण
गालयेत् SUÇR. 1, 166, 6. मूत्रेण 2, 117, 8. क्षीरो ऽवीमूत्रगलितः 34, 9. गा-
लितस्य मुवर्णस्य RATNĀV. im ÇKDR. II. गलित. — 4) गल्, गलयते =
स्रवणे DHĀTUP. 33, 26.

— श्व *herabfallen*: सौवर्णं बलयमवागलत्कराघ्रात् ÇIÇ. 8, 34. उरुया-
वगलितो योनिनिर्गतो गर्भः श्रोतमि निपयात् BHĀG. P. 5, 8, 3. गवान्तरसि
प्राप्तश्रीजलो ऽवागलद्विजः RĀGA-TAR. 5, 423.

— श्रा *herabfallen, herabsinken*: वर्षाम्बुविज्जितं पद्ममगलितं यथा
MBH. 1, 5412. श्रगलितकेशात् 7, 555. पार्श्वगलितक्षाराः — योषितः R.
5, 13, 34.

— पर्या *ringsum herabträufeln*: पत्रात्पर्यागलदृक्विन्दुः — तीरतरुः
BHATT. 2, 4.

— समा *zusammenstürzen*: प्राक्कम्पत स शैलराट् । मुमोच पुष्यवर्षं च
समागलितपादपः ॥ MBH. 1, 1109.

— उद् *hervorträufeln*: न्यग्रन्धनुद्गलद्वाप्यमौत्कापद्यात् BHĀG. P. 1, 10,
14.

— नि (?) *herabfallen* BHART. Suppl. 16.

— निस् *herausträufeln, herausfließen*: निर्गलिताम्बुगर्भं शरद्वनम् RAGH.
3, 17.

— परि 1) *ringsum herabfallen*: मरुद्भयः परिगलिताग्रसानवः MBH.
1, 1183. — 2) *einsinken*: पङ्कपरिगलितचरणभङ्गं कृत्वा PĀNĀT. 8, 17.

— वि 1) *sich ergiessen, entfließen; versiegen*: विगलितमेघ MBH. 1,

1182. विगलितं चान्वरात्तम् 1435. विगलदश्रुजल KAURAP. 28. ÇIÇ. 9.
11. विगलन्मकरन्द PRAB. 79, 16. दानिण्योदकवाकिनी विगलिता *ist ver-
siegt* MRĀKH. 130, 20. *schmelzen, auseinandergehen*: कामाग्निनेव संतप्तः
स्विन्नो विगलितः स च KATHĀS. 18, 78. विगलितलज्जितजगत् GĪT. 1, 31:
Sch. 1 erklärt विगलित durch शिथिलावयव, Sch. 2: विगलिता (siehe
unter 3.) लज्जा पस्य. — 2) *umstürzen, herabfallen, herausfallen*: मरु-
वनमिव च्छिन्नं शिष्ये विगलितदुमम् MBH. 4, 826. विगलितध्वज R. 6, 73.
36. विगलच्छ्रीमन्त्रिम्याम्बर AMAR. 36. विगलितवसन GĪT. 5, 13. °नाल
4, 14. रतिविगलितबन्धे केशपशे VIKR. 85. RAGH. 9, 67. जालात्पुनर्विग-
लितो (मत्स्यः) गलितो (von 2. गल्) वकेन PĀNĀT. II, 87. — 3) *verrin-
nen so v. a. schwinden, weichen*: त्रियोगाग्निविगलज्जीवितो (auch *schmel-
zend*) ऽभवत् KATHĀS. 7, 75. विगलन्मान BHATT. 8, 40. गतिर्विगलिता
BHART. 3, 74. विगलितविवेक 7. पुरुषबहुमान 10. AMAR. 38. °शुच्य MEGH.
89. ad 113. °लज्जा GĪT. 6, 8. श्रविगलितपरमभक्ति BHĀG. P. 5, 1, 27.

2. गल्, गलति *essen* DHĀTUP. 15, 39. *verschlingen* (vgl. 2. गल्): (मत्स्यः)
जालात्पुनर्विगलितो गलितो (गलितो?) वकेन PĀNĀT. II, 87.

गल 1) m. P. 8, 2, 21, Sch. a) (von 2. गल्) *Kehle, Hals* AK. 2, 6, 2, 39.
II. 588. a. n. 2, 484. MED. I. 13. SUÇR. 1, 33, 4. 128, 40. यो गले चोपमुत्पा-
द्यति 155, 6. 156, 9. 2, 132, 15. गलं ग्रीवां तथैव च MBH. 14, 568. गद्ग-
गल BHART. 3, 22. श्रतर्गलगत *in der Kehle stecken geblieben* PĀNĀT.
265, 10. गले बद्धः GOBH. 1, 2, 29. बद्धा गले शिलाम् MBH. 5, 1030. PĀNĀT.
249, 9. गले गृहीत्वा लितो ऽस्मि बहूणेन MBH. 13, 7253. 3, 8889. MRĀKH.
126, 2. गलमोहनपूर्वं विनाशिता ÇUK. 43, 4. श्रजालगलस्तन PĀNĀT. III, 265.
— हि. 2, 4. BHART. 1, 63. PĀNĀT. 63, 7. VARĀH. BRH. S. 9, 42. 50, 8. AMAR.
88. KATHĀS. 6, 59. 25, 184. BHĀG. P. 1, 18, 38. 6, 11, 17. Am Ende eines
adj. comp. f. श्रा gaṇa क्रोडादि zu P. 4, 1, 56. श्रा und ई gaṇa बह्वादि
zu 45. — b) (von 1. गल्) *Harz*, insbes. *das der Shorea robusta Roxb.*
H. an. MED. — c) *eine Art Goldforelle*, = गडक ÇABDAR. im ÇKDR. —
d) *ein best. musikalisches Instrument* ebend. — e) *Schilf*. — f) *Strick*.
— Zu den beiden letzten Bedd. vgl. गल्त्या. — 2) f. श्रा *eine best. Pflanze*
(श्रलम्बुपा) BHĀVADR. im ÇKDR.

गलक (von गल) m. 1) *Kehle, Hals* VARĀH. BRH. S. 64, 7. — 2) = गल
1, c. ÇABDAR. im ÇKDR.

गलकम्बल (गल + क°) m. *Wamme, palear* AK. 2, 9, 63. H. 1264.
गो° Uṇ. 3, 15.

गलगण्ड (गल + गण्ड) 1) *Hals und Wange oder Adamsapfel*: गल-
गण्डाभिघातेन सस्फुलिङ्गेन चाशनिम् (कृत्वा) von zwei Kämpfern MBH.
2, 902. — 2) m. *Kropf* SUÇR. 1, 82, 10. 90, 17. 288, 15. 326, 10. 2, 105, 17.
°नम्रः DHĪRTAS. 94, 8. = गण्डमाला II. 467.

गलगण्डन् (von गलगण्ड) adj. *mit einem Kropf behaftet* SUÇR. 1,
289, 6.

गलगोलिन् (गल + गोलि) m. oder °ली f. *eine Art Schlange* SUÇR. 2,
265, 19. 289, 21.

गलग्रह (गल + ग्रह) m. 1) *Zusammenschnürung der Kehle* (eine
Krankheit) MBH. 12, 11267. SUÇR. 1, 173, 5. 2, 273, 11. 415, 17. VARĀH.
BRH. S. 31, 17. — 2) *ein best. Fischgericht* ÇABDAR. im ÇKDR. — 3) *Bez.
bestimmter Tage in der dunkelen Hälfte eines Monats*: कृष्णपक्षे चतुर्विंशं च
सप्तम्यादिदिनत्रयम् । त्रयोदशीचतुर्विंशं च श्रष्टाविते गलग्रहाः ॥ NĀRADA im

MADANARATNA ÇKDR. — 4) ein begonnenes aber sogleich wieder unterbrochenes Studium (gleichsam: an die Kehle gepackt, als wenn man Ernst machen wollte, aber gleich wieder losgelassen): *गारम्भानत्तरं यत्र प्रत्यारम्भो न विद्यते । गर्गादिमुनयः सर्वे तमेवाङ्गलयकम् ॥ RĀGAMĀR-TANĀ* im ÇKDR.

गलचर्मन् (गल + चर्मन्) n. Gurgel: पतिणाम् Suçr. 2, 215, 15.

गलद्वार (गल + द्वार) n. das Thor zur Kehle, Mund, Maul: महाश्वध-गलद्वार MBh. 7, 6793.

गलन (von 1. गल्) 1) adj. träufelnd, rinnend Nir. 6, 24. — 2) n. das Träufeln, Rinnen ebend. Schmelzen, Flüssigwerden: दत्तस्य des Elfenbeins VARĀH. BRH. S. 93, 7.

गलत्तिका (von गलत्ति) f. Wasserkrug AK. 2, 9, 31. TRIK. 3, 3, 380.

गलत्ती (von 1. गल्) f. dass. H. 1021.

गलमेखला (गल + मे) f. Halsband HĀR. 174.

गलवार्त्त (गल + वार्त्त) adj. von der Kehle lebend, Schmarotzer: दृश्यते चैव तीर्थेषु गलवार्त्तस्तपस्विनः PAÑKĀT. III, 93.

गलविद्रधि (गल + वि) m. Geschwulst mit Abscess in der Kehle Suçr. 1, 306, 15. 308, 11. 2, 131, 8.

गलव्रत (गल + व्रत) m. Pfau TRIK. 2, 5, 26. — Vgl. गर्वव्रत.

गलगुण्टिका (गल + गु) f. 1) Züpfchen im Halse H. 585. du. der weiche Gaumen JĀĒN. 3, 98. — 2) Anschwellung der Mandeln Suçr. 1, 90, 16. 92, 3. 306, 2. 2, 129, 15. 186, 16. Auch °गुण्टी 129, 21.

गलस्तनी (गल Hals + स्तन Brust) f. Ziege H. 1273. Vgl. गलेस्तनी, घनगलस्तन (PAÑKĀT. III, 263. HIT. Pr. 23. TRIK. 3, 3, 136) und घनग-ल्लिका.

गलकस्त (गल + कस्त) m. die Hand an der Kehle, das Packen an der Kehle TRIK. 3, 3, 327. H. an. 4, 238. MED. r. 249. = तर्जन्यङ्गुष्ठवि-न्तार BĀLA beim Sch. zu NAISH. 6, 25. 7, 22. अनिच्छ्गलकस्तेन तामि-र्निर्वासितस्तदा KATHĀS. 4, 68. Im Prakrit ÇĀR. Ch. 39, 1. गलकस्तित adj. an der Kehle gepackt NAISH. 6, 25.

गलाङ्कुर (गल + अङ्कुर) m. eine best. Krankheit des Halses H. 467. गले ऽनिलः पित्तकौ च मूर्च्छितौ प्रद्रव्य मांसं च तथैव शोषातम् । गलापसरो-धकैरेस्तथाङ्कुरैर्निहन्त्यमून्याधिरयं च रोहिणी ॥ MĀDHAVAK. im ÇKDR.

गलानिल m. eine Art Krabbe TRIK. 1, 2, 19. Nach andern Lesarten: गलानिक und गलाविल.

गलावल m. ein best. Baum KAUC. 8.

गलाविल s. u. गलानिल.

गलि m. ein kräftiger aber träger Stier H. 1263. — Vgl. गटि.

गलितक (von गलित, s. u. 1. गल्) m. eine Art Tanz, Gesticulation VIKR. 68, 14.

गलितकुष्ठ (गलित + कुष्ठ) n. advanced and incurable leprosy, when the fingers and toes fall of WILS. Vgl. गलकुष्ठ BHARTR. 1, 39.

गलितप्रदीप (गलित + प्र) m. die Leuchte der weggefallenen (der wiederkehrenden und daher in den Handschriften nicht vollständig wiederholten) Wörter, Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 43. °प्र-दीपिका f. Ind. St. 3, 270.

गलुत्तं m. स गलुत्तो नशिष्यति AV. 6, 83, 3.

गलू m. eine Art Edelstein ÇKDR. angeblich nach dem MBh.

गलून m. N. pr. eines Ministers RĀGĀ-TAR. 3, 475. fg.

गलेगण्ट (गले, loc. von गल, + गण्ट) m. ein best. Vogel (am Halse einen Kropf habend), der Adjutant, Ardea Argala TRIK. 2, 5, 16.

गलेचोपक (गले + चो) adj. mit dem Halse sich bewegend Sch. zu P. 2, 1, 32 und 3, 3, 113. Vop. 26, 27.

गलेस्तनी (गले + स्तन) f. = गलस्तनी Ziege RĀGĀN. im ÇKDR.

गलोद्य N. einer Pflanze Suçr. 2, 39, 11, wenn nicht प्रङ्गाटकाङ्गलोद्य (s. अङ्गलोद्य) oder गालोद्य (s. d.) zu lesen ist. — Vgl. गिलोद्य.

गलोद्भव (गल + उद्भव) m. Haarwirbel auf dem Halse des Pferdes TRIK. 2, 8, 44.

गलोद्य (गल + ओद्य) m. Geschwulst in der Kehle WISR 312. Suçr. 1, 306, 15. 308, 13. 2, 135, 15.

गल्गल् s. u. 2. गर्.

गल्द m. und गल्दा oder गल्दा f. nach NAIGH. 1, 11 = वाच् Rede, urch Nir. 6, 24 = गालन das Abgessen, Absehen. मा वा सोमस्य गल्दया सदा पार्वन्नहं गिरा (चुक्रुधम्) RV. 8, 1, 20. घा वा विश्वित्तिर्द्वं घा गल्दा धमनीनाम् Nir. a. a. O.; hier vielleicht: Ausfluss der Röhren (aus welchen der Soma abläuft).

गल्भ्, गल्भते muthig, entschlossen sein DĀTUP. 10, 32. गल्भते und गल्भायते als denom. von गल्भ Vop. 21, 7. — Wohl verwandt mit गर्व्, गर्व.

— अय, अयगल्भते wird P. 3, 1, 11, VĀRT. als denom. von अयगल्भ gefasst.

— प्र sich muthig, entschlossen benehmen: पा कथंचन सखीवचनेन प्रा-गभिप्रियतमं प्रनगल्भे ÇIÇ. 10, 18. entschlossen —, bereit —, im Stande sein; mit dem idn.: कचं भस्मीकृतं दैत्यैः — पुनर्निविषितुं को वा देवाद्-न्यः प्रगल्भते RĀGĀ-TAR. 2, 96. — Vgl. प्रगल्भ.

गल्भ 1) = गर्भ in अयगल्भ. — 2) (von गल्भ्) adj. muthig, entschlossen Vop. 21, 7.

गल्यी (von गल) f. eine Menge von Hälsen gaṇa पाशादि zu P. 4, 2, 49. AK. 3, 3, 43 (COLEBR. 42). H. 1421. Nach den Erklärern zu AK. auch eine Menge Schilf und eine Menge Stricke, weil गल auch Schilf und Strick (गल steht neben पाश im gaṇa) bedeute (?).

गल्ल m. die Gegend der Backe neben den Mundwinkeln H. 582. Nach Audern: Backe Sch. Vgl. घनगल्लिका, wo das letzte Wort eher die herabhängenden fleischigen Lappen am Halse der Ziege (woher diese den Namen गलस्तनी erhalten hat) als die Wangen bezeichnet.

गल्लचातुरी (गल्ल + चा) f. Ohrkissen GAṬĀDU. im ÇKDR.

गल्लिका s. u. गल्ल.

गल्वर्क m. 1) सुसारगल्वर्कसुवर्णाद्वयैः — चित्रे रथे MBh. 7, 672. मसा-रगल्वर्कनिभैः — पद्मैः R. 3, 48, 12. मसारगल्वर्कमयैः स्तम्भैः 5, 9, 18. म-सारगल्वर्कमयैर्विकण्टकैः विभूषितम् (रथम्) MBh. 12, 1585. Nach TRIK. 2, 9, 29 ist गल्वर्क = सुसार (so fassen wir सुसारवत् gegen WILSON und ÇKDR.) und bedeutet Krystall, wie auch die erste Ausg. von WILS. hat, während die zweite das Wort durch Lapis lazuli, ÇKDR. durch इन्द्र-नील Sapphir wiedergiebt. मसार ist nach ÇĀNDAR. = इन्द्रनील Sapphir, nicht Smaragd, wie man gewöhnlich annimmt. Bei den Buddhisten wird सुसारगल्व, मुशारगल्व, सुसारगल्वार्क, सुसारगल्व. im Pāli ममार-

गह्न unter den 7 Kleinodien erwähnt und durch Korallen erklärt; Boan. Lot. de la b. l. 319. fgg. Ob in den oben angeführten Stellen des alten Epos unter सुसारगत्त्वर्क oder मसारग^o auch nur ein Stoff zu verstehen sei, bleibt zweifelhaft; fassen wir es als zwei Stoffe, so erhalten wir an der ersten Stelle gleichfalls sieben edle Stoffe. Da aber in dieser Stelle Korallen (प्रवाल) und Krystalle (स्फटिक) ausserdem aufgeführt werden, kann weder सुसारग^o Korallen, noch गत्त्वर्क schlechtweg Krystalle bezeichnen. — 2) eine Schale zum Trinken berauschender Getränke H. 906.

गत्त्व, गत्त्वते = गर्ह् Dhātup. 16, 36.

1. गव 1) = गो Rind, Kuh; a) am Anfange eines comp. vor einem vocalisch anlautenden Worte P. 6, 1, 123. fg. Vop. 2, 15. गवार्ह eines Rindes werth MBu. 2, 828. गवार्थ eines Rindes halber 13, 3339. M. 10, 62. 11, 79. Pāṇāt. II, 112. गवान्त eine Unwahrheit in Bezug auf M. 8, 98. Vor einem Consonanten in गवरात. Vgl. गवान्त u. s. w. — b) am Ende eines comp. oxyt. P. 5, 4, 92. परमगवैः, पञ्चगवैश्च fünf Kühe, पञ्चगवधनः Sch. Vop. 6, 47. 56. 57. पृथ्वेन कृषति TS. 5, 2, 5, 2. अष्टावष्टगवान्यूङुः शकटानि MBu. 8, 799. Der Ton auf der ersten Silbe des ersten Wortes bei einer Vergleichung P. 6, 2, 72. धान्यगवः Korn in Gestalt eines Rindes aufgestapelt Sch. Am Ende eines adj. comp.: पद्मगवः Kāṭy. Ça. 22, 11, 2. द्वादशगवैः सीरम् Çat. Br. 7, 2, 2, 6. Kāṭy. Ça. 21, 3, 34. Vgl. अधिगव, घ्न^o, पुं^o, शं^o, प्रूल^o, सं^o, सु^o. f. गवी s. ब्रह्मगवी, भिल्ल^o, स्त्री^o, गुरुगवी Āçv. Gṛh. 2, 10. Vgl. गु. — 2) m. = गो Sonnenstrahl: घ्नन्तस्य स्मे वाणा नेमे वाणाः शिखण्डिनः । कृत्तन्ति मम गात्राणि माघमासे गवा इव || MBu. 6, 5632.

2. गव von 1. गो s. पुरोगव und vgl. गु.

गवची f. = गवान्ती Coloquinthe RATNAM. 15.

गवय् (denom. von गो), गवयति; aor. घ्नूगवत् Siddh. K. 162, a, 14.

गवयै (von गो) m. 1) Bos Gavaeus, wohl nur eine Race des gemeinen Rindes, mit dem es sich fruchtbar paart. Kommt sowohl gezähmt als auch wild vor. Die Wamme ist vorhanden, aber weder so tief noch so gewellt wie beim Zebu. Von Farbe braun in verschiedenen Abstufungen; vgl. As. Res. VIII, 511. AK. 2, 3, 11. Trik. 2, 5, 9. II. 1286. विद्धारस्य गवयस्य गोहै RV. 4, 21, 8. VS. 24, 28. Ait. Br. 2, 8, 3, 34. Çat. Br. 1, 2, 3, 9. Çāṇhī. Çr. 16, 3, 14. 12, 13. MBu. 3, 11028. 13, 4246. Draup. 4, 15. R. 2, 103, 41. Pāṇāt. 53, 20. Kumāras. 1, 57. Rt. 1, 23. Brāg. P. 3, 10, 20. 21, 44. 8, 10, 10. गवयै f. das Weibchen P. 4, 1, 63, Vārt. 2. gaṇa गौरादि zu 41. Rāgan. (= भिल्लगवी) im ÇKDr. VS. 24, 30. Vgl. गोमृग. — 2) N. pr. eines Affen im Gefolge von Rāma MBu. 3, 16271. R. 4, 25, 33. 6, 2, 48. 3, 47.

गवल (wie eben) 1) m. der wilde Büffel H. 1283. — 2) n. Büffelhorn AK. 2, 9, 100. VARĀH. BRH. S. 31, 17.

गवल्गणा m. N. pr. eines Mannes, des Vaters von Saṃgāja, MBu. 1, 2426 (गवल्गणा gegen das Metrum). — Vgl. गावल्गणि.

गवान्त (गव + अन्त) 1) m. P. 5, 4, 76, Sch. 6, 1, 123, Sch. Vop. 2, 15. 6, 77. a) oeil-de-boeuf, rundes Fenster, Luftloch AK. 2, 2, 8. 3, 4, 20, 202. II. 1012. an. 3, 733. MED. sh. 35. दाक्षिणैः राजतैश्चैव गवान्तैः प्रियदर्शिनैः । केमनालावृत्तैश्चैव रम्यैः साग्रचितानकैः || R. 3, 61, 13. तापनीय^o R. 4, 50,

30. Suçr. 2, 244, 8. RAGH. 7, 7. KUMĀRAS. 7, 58. 62. MBu. 96. गवान्तगता प्रवतामासेवमाना तिष्ठति MĀLAV. 8, 5. 50, 11. VARĀH. BRH. S. 42(43), 57. गवान्तवातायनेन SADDH. P. 4, 19, a. Am Ende eines adj. comp. f. आ RAGH. 11, 93. Masche eines Panzerhemdes: लोहडालिन महुता सगवन्तिण दंशितः HARIV. 2439. गवान्तजाल n. a lattice, a jealousy, trellice work WILS. — b) N. pr. eines Kriegers MBu. 6, 3997. — c) N. pr. eines Affen im Gefolge von Rāma, des Führers der Golāṅgūla, H. an. MED. MBu. 3, 16272. R. 4, 25, 33. 39, 27. 6, 3, 36. 22, 2. — c) N. pr. eines Sees (viell. n.) RĀGATAR. 5, 423. — 2) f. Ṛ. N. versch. Pflanzen: Cucumis maderaspatanus AK. 2, 4, 5, 22. Coloquinthe (folgt im AK. unmittelbar darauf) H. an. MED. RATNAM. 15. RĀGAN. Suçr. 1, 132, 14. 144, 16. 2, 174, 13. 285, 2. 469, 3. Trophis aspera (शाखोट) RĀGAN. im ÇKDr. Clitoria Ternatea Lin. RATNAM. 19.

गवान्तक m. = गवान्त 1, a. MBu. 1, 5003. MRĪKH. 59, 22. VARĀH. BRH. S. 53, 22. am Ende eines adj. comp. KATHĀS. 23, 61. विद्युन्मालागवान्तक (घन) MBu. 13, 976.

गवान्तित (von गवान्त) adj. fenestratus Suçr. 1, 338, 12. धमनीभिरिदं शरीरं गवान्तितम् gleichsam ein Gitter bildend 363, 1.

गवाय ह. = गोशय = गोशय Vop. 2, 18.

गवाची (गो + अच्) f. ein best. Fisch, = vulg. पाँकालमाच RĀGAV. im ÇKDr. Ophidium punctatum CARRY bei HAUGHT. u. d. l. W. Macrognathus Pankalus WILS. — गवाच्, f. गोची Vop. 3, 165.

गवादन (गव + घदन) 1) n. Weide, Wiese ÇARDAK. im ÇKDr. — 2) f. ई gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41. a) dass. II. an. 4, 170. MED. n. 179. — b) Coloquinthe diess. — c) Clitoria Ternatea Lin. RATNAM. 19. = नीलापरानिता RĀGAN. im ÇKDr.

गवामय und गवामयन s. u. गो.

गवामृत (गव + अमृत) n. der aus Strahlen bestehende Trank der Unsterblichkeit: सोमो गवामृतम् MBu. 3, 17354; vgl. अमृत 4, d am Ende.

गवापति (गवाम्, gen. pl. von गो, + पति) m. 1) Hüter der Kühe, Kuhhirt MBu. 4, 588. — 2) Herr der Rinder, Stier: सिद्धेनेव गवापतिम् (पतितम्) MBu. 3, 11737. — 3) Gebieter der Strahlen, Bein. der Sonne MBu. 3, 192. Agni's 14182. — 4) N. pr. eines buddhist. Bhikshu VĀJPT. 32. LALIT. Calc. 1, 11. Lot. de la b. l. I. 1. 295. SCHIBENE, Lebensb. 248 (18). — Braucht in den drei ersten Bedd. nicht als comp. aufgefasst zu werden. Vgl. गोपति.

गवालूक m. = गवय Bos Gavaeus TRIK. 2, 5, 9.

गवाविक (गव + अविक) n. sg. Rinder und Schafe gaṇa गवाश्वादि zu P. 2, 4, 11.

गवाशन (गव Kuh + अशन essend) m. = गोभक्तक, vulg. मुचि d. i. Lederarbeiter, Schuhmacher ÇKDr. mit folg. Belege von Udbhaṭa: माताप्येका पिताप्येका मम तस्य च पत्निषाः । अहं मुनिभिरानीतः स चानीतो गवाशनैः || गवाशन HAUGHTON.

गवाशिर (गव + आशिर) adj. mit Milch versetzt, vom Soma RV. 1, 137, 1. यत्तं सोमं गवाशिरि यवाशिरि भक्षामहे 187, 9. 2, 41, 3. 3, 32, 2. 42, 1. 7. 8, 90. 10. VĀLAKH. 4, 10.

गवाश्व (गव + अश्व) n. sg. Rinder und Pferde P. 2, 4, 11. MBu. 1, 3654. 3, 10936. कृत्स्नगवाश्वम् 1, 3342. गवश्वधनधान्यवान् (sic) R. 1, 6, 7. — Vgl. गोश्व und गोश्व.

गवाषिका = गराधिका RATNAM. im ÇKDR.

गवाक्षिक (गव + आक्षिक) n. das tägliche Maass Futter für eine Kuh MBh. 13, 6175. 6177. 6181.

गविज्ञात (गवि, loc. von गो, + ज्ञात) m. N. pr. eines Muni MBh. 13, 2682. 2688.

गविनी (von गो) f. eine Herde Kühe gaṇa खलादि zu P. 4, 2, 51, Vārtt.

गविपुत्र (गवि + पुत्र) m. ein Bein. Vaiçravaṇa's MBh. 3, 15883.

गविष्य (गो + इष् suchend, verlangend nach) adj. brünstig; begierig, inbrünstig: अगौरुधाय गविष्ये RV. 8, 24, 20. निरस्य रसें गविष्यो दुहति ते 10, 76, 7. युवामिद्वर्षे गविष्यः (वृषणीमहे) 4, 41, 7.

गविष्ये adj. dass.: इत्सें दर्विधर्षिव्यो न सत्वा RV. 4, 13, 2. सत्वा भार्षो गविष्यः 40, 2.

गविष्टि (गो + 1. इष्टि) 1) adj. a) Rinder begehrend: उद्धावृषस्व मवन्-गविष्ट्य उद्दिन्द्राश्मिष्ट्ये RV. 8, 50, 7. — b) brünstig, leidenschaftlich begehrend, inbrünstig: आ पवस्व गविष्ट्य महे मौम नृचतसे। इन्द्रस्य त्र-ठैरे विश RV. 9, 66, 15. भुवत्कावे वृषा ब्रुम्याङ्कतः क्रन्दश्चो गविष्टियु 1, 36, 8. त्रिन्वा गविष्ट्ये धियः 9, 108, 10. — 2) f. a) Brunst, Begierde, Inbrunst: कुवित्सु नो गविष्ट्ये षे संर्वोचषो रयिम् RV. 8, 64, 11. सकृन् शंसा उत ये गविष्ट्यै सर्वा इता उप याता पिवद्यै VĀLAKI. 8, 3. RV. 10, 61, 23. — b) Kampfbegierde; Hitze des Kampfes, Gefecht: प्रो न धत अयुधा गर्भस्त्योः स्वप्ः निपासत्रायरो गविष्टियु RV. 9, 76, 2. रयं पुञ्जते प्रो न गविष्टियु 5, 63, 5. ये ताकिकृत्ये मवन्नवर्धन्ये शम्बरे हरिवो ये गविष्ट्यै im heissen Kampf mit Çambara 3, 47, 4 (vgl. ÇĀṆKI. Çr. 8, 16, 6). अमि प्युय कुयवं गविष्ट्यै 6, 31, 3. 47, 20. 59, 7. 1, 91, 23. 8, 24, 5. AV. 4, 24, 5.

गविष्ठ m. 1) die Sonne: सायं भेजे दिशं पश्चाद्गविष्ठो गो (Wasser) गत-स्तदा BṛĀG. P. 1, 10, 36. Entweder superl. von गो Strahl oder zu zerlegen in गवि + स्थ im Wasser stehend. — 2) N. pr. eines Dānava MBh. 1, 2538. 2670. HARIV. 2285. 2287. 12695. 12942. 14288.

गविष्ठिर (गवि, loc. von गो, + स्थिर) P. 8, 3, 95. m. N. pr. eines Ṛshi vom Geschlecht Atri's RV. 5, 1, 12. 10, 130, 5. AV. 4, 29, 5 (proparox.). ĀÇV. Ça. 12, 14. PRAVAĀĀDHJ. in Verz. d. B. H. 59, 4. 60, 5. v. u. Ind. Sl. 3, 214. 460. — Vgl. गाविष्ठिर, गाविष्ठिरायण.

गवीधुका oder गवीधुका (H. 1179. Sch.) = गवेधुका: अनाङ्गनिर्वै त्रित-लोश्च गवीधुकाश्च TS. 5, 4, 3, 2. — Vgl. गवीधुकपवागू unler यवागू und गावीधुका.

गवीर्नि oder ०नी f. du. Bez. eines Theils des Unterleibes in der Gegend der Geschlechtstheile, etwa die Leisten: यदात्रेषु गवीर्न्योर्दस्ता-वधि संश्रुतम् AV. 1, 3, 6. अस्या नार्या गवीर्न्योः (गवीर्न्याम् in der Einschlebung nach RV. 10, 184) | पुत्रमा धेहि 5, 25, 10. वि ते भिर्नात्न तकरो वि योनिं त्रि गवीर्न्यौ (wohl zu lesen ०न्यौ) TS. 3, 3, 10, 1.

गवीर्निका f. du. dass.: गवीर्निके (wo TS. गवीर्न्यौ) AV. 1, 11, 5. य उद्ध अन्नुसर्पत्ययो इति गवीर्निके 9, 8, 7.

गवीश (गो + ईश) m. Besitzer von Kühen Vop. 2, 15.

गवीश्वर (गो + ईश) m. dass. AK. 2, 9, 58. H. 888. — Vgl. गवेश्वर.

गवेडु 1) m. Wolke ÇABDAR. bei Wils. — 2) f. = गवेधु, गवेधुका AK. 2, 9, 25. Nach einem Sch. auch गवेडुका.

गवेधु f. = गवेधुका BHAR. zu AK. 2, 9, 25. H. 1179. Suçr. 1, 196, 1.

गवेधुका 1) m. eine Art Schlange Suçr. 2, 265, 7. — 2) f. गवेधुका N. eines Grases, Coix barbata Roxb. Vom Vieh wird es nicht gefressen. AK. 2, 9, 25. H. 1179. वास्तव्या गवेधुका: ÇAT. Br. 5, 2, 4. 13. 3, 1, 10. 14, 1, 2, 19. गवेधुकासर्तवः 9, 1, 1, 8. KĪTJ. Çr. 18, 1, 1. 26, 1, 3. Nach RĀĀAN. im ÇKDa. auch = नागवला Hedysarum lagopodioides Lin. (vgl. गवेशका). Vgl. गवीधुका, गवेडु, दृस्वगवेधुका. — 3) n. rothe Kreide (vgl. गवेरूक) RĀĀAN. im ÇKDR.

गवेन्द्र (गव + इन्द्र) m. P. 6, 1, 124. Besitzer von Kühen: गवेन्द्रो वसे-श्वरः Sch. Vop. 2, 15.

गवेरूक n. rothe Kreide TRIK. 2, 3, 6. — Vgl. गवेधुका n.

गवेश (गव + ईश) m. Besitzer von Kühen v. l. im gaṇa संकलादि zu 4, 2, 75. Vop. 2, 15.

गवेशका f. Hedysarum lagopodioides Lin. ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. गवेधुका.

गवेश्वर (गव + ईश्वर) m. Besitzer von Kühen H. 888. Sch. — Vgl. गवीश्वर.

गवेष् (गव Rind, Kuh + 1, 4. इष् oder गो + ष्य), गवेष्ते leidenschaftlich begehren nach, streben nach, suchen HARISV. zu ÇAT. Br. 13, 1, 4, 3. गवेष्माणं महिषीकुलं जलम् Rt. 1, 21. पुत्रं गवेष्माणः suchend SADDH. P. 4, 32, b. 35, a. Auch गवेष्पति DĀTUP. 35, 31. तर्हि तमाप्नु गवेष्प suche ihn auf KATHĀS. 24, 230. गवेष्पन् MBh. 3, 1558. अहरिव धर्मस्य पदं दुःखं गवेष्पितुम् 12, 4812. तस्मादिय यतः प्राप्तस्तत्रैवान्यो (नूपुरः) गवेष्पताम् KATHĀS. 25, 176. गवेष्पित gesucht AK. 3, 2, 54. H. 1491.

गवेष् (गो + 2. ष्य oder von गवेष्) m. gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75.

गवेष्ण (गो + षण) 1) adj. a) brünstig, leidenschaftlich begehrend: सत्वा गवेष्णः स धृत्तः RV. 7, 20, 5. स धा विदे अन्विन्द्रो गवेष्णो बन्धुत्ति-द्वो गवेष्णः 1, 132, 3. इमं च नो गवेष्णं सातये सीषधो गणम् 6, 56, 5. — b) kampflustig: (दुन्दुभिः) अग्निमातिषाक्षि गवेष्णः सकृमान उदित् AV. 5, 20, 11. यज्ञतो गवेष्ण एकः सन्नभि भूयसः RV. 8, 17, 15. रय 7, 23, 3. — 2) m. N. pr. eines Vṛshṇi MBh. 1, 6999. HARIV. 1920. 2088. 6636. Vgl. गवेष्पिन्. — 3) f. आ das Suchen AK. 2, 7, 31. — 4) n. dass.: गवां गवेष्-णापरा Schol. zu RV. ANUKR. bei ROSEN zu RV. 1, 6, 5. दोषो दोषगवेष्णे R. 6, 109, 40. प्रनष्टश्री° KATHĀS. 21, 85. In den letzten Bedd. von गवेष्.

गवेष्णीय (von गवेष्) adj. suchenswerth: वस्तु SĀJ. zu ÇAT. Ba. 5, 3, 1, 1.

गवेष्पिन् (गो + षपिन्) 1) adj. suchend: तत्र सर्वे गमिष्यामो भीमार्जुन-गवेष्पिणः MBh. 3, 10896. — 2) m. N. pr. eines Sohnes von Kītraka and Bruders von Pṛithu HARIV. 1920. 2088. Vgl. गवेष्ण.

गवेष्पिन् m. N. pr. eines Dānava HARIV. 197.

गवेडुक (गव + इडुक) n. sg. Rinder und Schafe gaṇa गवाश्चादि zu P. 2, 4, 11.

गवोद् s. unter उद्.

गव्य (denom. von गो), गव्यति Rinder (Kühe) begehren Vop. 21, 2. Davon partic. गव्यत् 1) nach Rindern (Kühen) verlangend: गौरसि वीर गव्यते RV. 6, 43, 26. 7, 32, 23. ते गव्यता (zugleich die Bed. 3.) मनसा गा येनानमद्रिम् | वि वत्रुः 4, 1, 15. गव्यतः, अद्यायतः, वाजयतः, जनीयतः 17, 16. — 2) brünstig, leidenschaftlich begehrend, inbrünstig: इतायामोष

गव्यत् इन्द्रम् RV. 1,33,1. नि गव्यता मनसा तेडु र्वैः कृषवानासौ धमृतत्वाय
गातुम् 3,31,9. — 3) *kampflustig*: गव्यत्ता द्वा र्जना RV. 1,131,3. ये गव्य-
ता मनसा शत्रुनादभुः 6,46,10. प्राचा गव्यत्तः पृथुपर्शवो ययुः 7,83,1. रथ
8,2,35. प्र सेनानीः शूरो अग्रे रथानां गव्यवैति 9,96,1.

1. गव्य (von गो) 1) adj. aus Rindern, Kühen bestehend; aus Milch
bestehend P. 5, 1, 2.39. ऊर्व RV. 1,72,8. 3,32,16. पशु 5,61,5. व्रज 1,
131,3. राधस् 5,52,17. 6,44,12. मधानि 7,67,9. गव्यान्यश्यां सूक्ष्मा 8,
34,14. 62,15. याति 4,58,10. वस्त्राणि 9,8,6. कृविस् MBh. 13,3324. von
der Kuh (dem Rinde) kommend P. 4,3,160. AK. 2,9,50. Trik. 3,3,309.
H. 1273. an. 2,354. MED. j. 16. घृत VS. 35,17. 23,8. घृतिन Pār. Grh.
2,4. कोश MBh. 4,1337. विषाणकोष 1,5370. पयस् 13,707. M. 3,271.
Suçr. 1,174,20. दधि 178,3. सर्पिस् 180,15. मोस 204,2. MBh. 8,2050.
13,4247. fg. पेष्य M. 5,6. पञ्चगव्य n. die fünf von der Kuh kommenden
Dinge: Milch, gekäste Milch, Butter, Urin, Dünger M. 11,165. PAÑKAT.
III, 119. — für die Kuh geeignet Trik. 3,3,309. II. an. MED. der Kuh ge-
heiligt, die Kuh verehrend P. 4,1,85. VArtt. 9, Sch. — 2) m. N. pr.
eines Volkes im Norden von Madhjadēca VARĀH. BRH. S. 14,28. — 3) n.
a) Rindvieh: षष्टिः सूक्ष्मनु गव्यमागात् RV. 1,126,3. उदी गव्यं सृजते
सर्वभिर्धुनिः Kuhheerde 5,34,8. — b) Weideplatz: गव्यं मीमामानाः पृ-
च्छन्ति सन्ति तत्रोपाशं इति Ait. Br. 4,28. यत्र गव्यमभयं स्यात् (vgl. उर्वी
गव्यतिमभयं च नस्कृधि RV. ofters) LĀTJ. 10,17,4. — c) Kuhmilch Trik.
2,9,16. H. ç. 98. KUMĀRAS. 7,72. — d) Bogensehne Trik. 3,3,309. II. an.
MED. Nach H. 776 auch गव्या f. — e) eine Art Färbestoff (vgl. गव्या
unter 2. गव्य). H. an. MED. — Vgl. सुगव्य.

2. गव्य (wie eben) 1) adj. zum Rindergeschlecht gehörig, aus Rindern
oder Kühen bestehend, vom Rinde oder von der Kuh kommend: चतुर्वि-
शतिं वेवैतान्गव्यानालभेत (sc. पशून्) ÇAT. Br. 13,5,3,11. नैते सर्वे पश-
वो यद्वाचयशारायाश्चैते वै सर्वे पशवो यद्गव्या इति गव्या (weibliche Thiere)
उत्तमे ऽक्ष्णालभते 3,2,3. एकादश प्रातर्गव्याः पञ्च घृत्नाभ्यन्ते TS. 5,6,
82,1. वस्त्रा RV. 8,1,17. राधास्पश्यां गव्या 5,79,7. रूते सोमा अग्नि गव्या
सूक्ष्मा (असृग्रन्) 9,87,5. घाते अग्निं तिरश्चता गव्या जिगत्त्यपव्या 14,
6. — 2) f. या a) Kuhheerde P. 4,2,50. AK. 2,9,60. Trik. 3,3,309. H.
1421. an. 2,354. MED. j. 16. — b) ein best. Längenmaass, = गव्यति
oder 2 Kroça II. 888. II. an. — c) Bogensehne II. 776. — d) ein best.
Färbestoff (s. गोराचन) RĀGĀN. im ÇKDR. गव्यदृढ dass. VArtt. 137. —
Die erste Bed. vom f. gehört dem Accente nach hierher, ob es auch
mit den andern der Fall sei, können wir nicht bestimmen. Da uns der
Accent nicht überall leiten konnte, haben wir zur leichteren Uebersicht
bei diesem Artikel alle Redd. des f., bei dem vorhergehenden alle des
n. zusammengestellt und diesem auch das n. beigelegt, da गव्य nach
den Grammatikern einen weitem Umfang hat. Das auf गव्य zurückge-
hende गव्या s. besonders.

गव्यदृढ s. u. 2. गव्य 2, d.

गव्यय (von 2. गव्य) adj. f. ई rindern: गव्ययी लग्भवति निर्णेगव्ययी
RV. 9,70,7.

गव्ययु adj. Rindvieh begehrend: या दिवस्पृष्टमंशुर्गव्ययुः सोम रोह-
मि RV. 9,36,6. 98,3. — Gellt auf ein nicht vorhandenes denom. von
गव्य (गव्या) zurück. Vgl. गव्यु.

गव्या (von गव्य) f. 1) Lust nach oder an Rindern, im gleichlaut. in-
str.: अमृतत प्र वाजिनौ गव्या सोमसो अश्वया RV. 9,64,4. गव्यो षु षो
यथा पुराश्च्योत रथया । वरियस्य मंहामह 8,46,10. Der volle instr. ग-
व्या im folg. Beispiele bedeutet entweder mit Inbrunst, Begierde oder
aus Lust nach dem was von der Kuh kommt, — nach Milch: श्या धि-
या च गव्याया, यत्सोमं सोम ग्रामवः 8,82,17. — 2) Kampflust, im gleich-
laut. instr.: गव्या तृत्सुभ्यो अत्रगव्यया नृन् RV. 7,18,7.

गव्यु (wie eben) adj. 1) a) an Rindern, Kühen Lust habend: अश्वयुर्ग-
व्यु रथयुर्वमपुर्इन्द्र इन्द्रायः क्षपति प्रयत्ता RV. 1,51,14. तं न इन्द्र वाज्यु-
स्त्वं गव्युः शतक्रतो तं किरण्ययुर्वसो 7,31,3. — b) darnach verlangend:
त्वामिदं तममे समश्चयुर्गव्युः VALAKU. 5,8. काम RV. 8,67,9. रथ 4,31,14.
nach Milch verlangend: गव्युनां अर्थ परि सोम सित्तः 9,97,15. — 2)
brünstig: (सोमः) गव्युरचिक्रदत् पर्वमानो किरण्ययुः (zugleich in der Bed.
1, b) RV. 9,27,4. — 3) kampflustig: प्र षो दिवः पद्वीर्गव्युरर्चन्सखा स-
खीरमुच्चविरव्यात् RV. 3,31,8. अतीरिपुर्ता गव्यवः 33,12. वज्र 6,
41,2. गव्यवो ऽनवो हृद्यवश्च 7,18,14.

गव्यत n. = 2000 Daṇḍa = 1 Kroça H. 887. = 4000 Daṇḍa = 2
Kroça = गव्यति 888.

गव्यति f. 1) Weideland; Gebiet, Wohnplatz: परा मे यत्ति धितयो गा-
वो न गव्यतीरनु RV. 1,23,16. या घृतेर्गव्यतिमुत्तमम् 3,62,16. 8,5,6. उ-
र्वो 5,66,3. 7,77,4. 9,74,3. 83,8. AV. 16,3,6. वरीपसी TS. 2,6,9,6. य-
मो नो गातुं प्रयमो विवेद् नैषा गव्यतिरफैर्वा उं RV. 10,14,2. अग्नि-
व्यतिर्वृत या निपेता 80,6. Vgl. अगव्यति. उहं, हरे, परा, स्वस्ति.
— 2) ein best. Längenmaass, = 4000 Daṇḍa = 2 Kroça COLEBR. Alg.
37. AK. 2,1,18. Trik. 2,2,4. II. 888. 132. MBh. 3,14848. 7,3100. R. 6,
33,13. RĀGĀ-TAR. 3,407. BRĀG. P. 5,21,19. — Wird in गो + वृति (?)
zerlegt P. 6,1,79. VArtt. 2,3; wir glauben, dass in dem Worte eher ऊ-
ति zu suchen sei. Der erste Bestandtheil ist wohl गो, nicht गवि oder
गव्य.

गह्, गह्यति eine aus गहन geschlossene Wurzel DuĀTUR. 33,84, g.
गह्यति शास्त्रं यतधीः vertieft sich in DURGAD. bei WEST. — Vgl. गाह्.
गह् P. 4,2,138 viell. so v. a. गहन. — Vgl. दुर्गह्.

गहन (desselben Ursprungs wie गभीर) verwandelt das न niemals in
ण gaṇa लुधादि zu P. 8,4,39. 1) adj. f. या tief, dicht, undurchdring-
lich; eig. und übertr. AK. 3,2,34. 3,4,9,42. II. 1472. an. 3,370. MED.
n. 36. अतिगहना नदां BHART. 3,11. गहना महामुक्ता MBh. 3,16235. R.
4,5,12. वन 3,74,7. 4,12,12. IIp. 1,4,5. 2,26. N. 11,25. 14,1. KATĀS.
23,6. ब्रह्मदकनिन्नोन्नतनदीवर्षगहन (देश) Suçr. 1,130,11. गहनो ऽयं भृशं
देशो गङ्गानूपो दुर्त्ययः R. 2,85,4. 4,47,16. खड्गनिष्पेयनिष्पिष्टिर्गहना
उद्धार च मे । हस्त्यश्चरिहस्तो हृषिरोभिर्वाता मही II 2,23,34. गहने-
घाश्रमात्तेपु 3,1,23. सुगहना वृतिः AK. 2,7,18. गहनः संसारः ÇĀNTIÇ. 3.
15. कर्मणो गतिः BHAG. 4,17. विप्रधर्म MBh. 12,7310. सेवार्थं PAÑKAT. I.
317. VET. 30,1. माया BRĀG. P. 4,7,30. मोहमहिम्न ÇĀNTIÇ. 1,8. अतर्क्य-
हेतुगहना 7. Beiw. Çiva's MBh. 13,897. — 2) n. a) Abgrund, Tiefe: अ-
भः क्रिमामादहनं गभीरम् RV. 10,129,1. Daher = उदकं Wasser NAIGH.
1,12. Nir. 14,11. — b) ein unzugänglicher Ort, Versteck, Schlupfwin-
kel, Dickicht, Waldesdickicht; unerforschliches Dunkel: हरे चतार्यं च्छ-
न्सहनं यदिन्नत् RV. 1,132,6. अत्मास्मिन्संदेहे गहने प्रविष्टः ÇAT.

BR. 14, 7, 2, 17. गुह्ये गङ्गनगोचरः R. 2, 85, 5. चिन्ध्यस्य गुह्यश्च गङ्गानि च 4, 48, 2. गङ्गानि नदीनां च 14. गिरिवरगङ्गे BHARTR. Suppl. 25. श-
ल्लकी° MBH. 12, 4283. वृत्त° KATUŚ. 10, 94. VARĀH. BRU. S. 33, 92. वृत्तवा-
टिका° MRĀKĪ. 108, 4, 5. वन° PAÑKĀT. 87, 7, 96, 5. 114, 8. 228, 13. गङ्गे
ऽग्निरिवोत्सृष्टः त्रिप्रं संवापते मङ्गान् MBH. 1, 5627. R. 6, 9, 6. Gīt. 7, 4. न-
नत्रतारा° Dickicht, eine dicke Menge R. 1, 35, 16. धर्म° MBH. 11, 125.
तंसार° 126, 153. 1, 583. Nach den Lexicographen: Wald AK. 2, 4, 1, 1.
TRIK. 3, 3, 237. H. 1410. H. an. MED. Höhle TRIK. H. an. MED. Schmerz
diess.

गङ्गत्व (von गङ्ग) n. Dichtigkeit: कुत्तादीनामतिगङ्गत्वम् SĀH. D. 12,
5. Undurchdringlichkeit: न विवेक्तुं च ते प्रभ्रमिमं शक्नोमि निश्चयात् । सू-
क्ष्मत्वाद्गङ्गत्वाच्च कार्यस्यास्य च गौरवात् ॥ MBH. 2, 2355.

गङ्गवत् (wie eben) adj. mit Schlupfwinkeln —, mit Dickichten ver-
sehen: देशो गुह्यगङ्गवान् R. 4, 48, 6. लतागङ्गवान् 50, 3.

गङ्गाय (wie eben), गङ्गायते etwas Böses im Schilde führen (im Ver-
steck lauern) P. 3, 1, 14, VArtt. — Vgl. कलाय्.

गङ्गीय adj. von गङ् P. 4, 2, 138.

गङ्गान् (Nebenform von गम्भन् n. Tiefe: समुद्र इव वासि गङ्गानां (die
Ausg.: गङ्गानां) TBa. 2, 7, 2, 6.

गङ्ग ein aus गङ्गर gefolgeres Wort gaṅga अश्मादि zu P. 4, 2, 80.

गङ्गर (dess. Ursprungs wie गभीर, गङ्ग; parox. NIR. 14, 14. proparox.
AV. oxyt. Uṅ. 3, 1. gaṅga अश्मादि zu P. 4, 2, 80) 1) adj. f. आ und ई tief,
undurchdringlich: (नेत्रम्) गुल्मतृणवीरुर्दिग्गङ्गरमिव BṛĀG. P. 5, 14, 4. (वि-
पिनम्) नलवेणुशरस्तम्बकुशकीचकगङ्गरम् 1, 6, 13. गुर्वर्थगङ्गना wegen des
tiefen Sinnes undurchdringlich, unfasslich 3, 16, 14. या क्षेया गङ्गरी
नाया (विप्लोः) निद्रेति जगति स्थिता HARIV. 2845. — 2) n. SIDDH. K.
249, b, 2. a) Abgrund, Tiefe; s. गङ्गरेष्ठ. Wasser NAIGH. 1, 12. NIR. 14,
11; vgl. गङ्ग. — b) Versteck, Dickicht: अर्ण्याया गङ्गरं सचस्व AV.
12, 2, 53. तं गङ्गरे प्रकाशे वा पोषयिष्यामि MBH. 4, 727. गिरिगङ्गराणि
3, 12343. 13, 6839. R. 4, 18, 4. RAGH. 2, 46. RT. 1, 21. VP. 193. fg. गौरुगु-
रोर्गङ्गरमाविवेश RAGH. 2, 26. वेणुगङ्गर SUCR. 2, 340, 4. PAÑKĀT. 228, 13.
हिमवत्प्रतिमे जटामण्डलगङ्गरे R. 1, 44, 10. Uebertr. so v. a. undurch-
dringliches Geheimnis, Räthsel: गङ्गरं प्रतिभात्येतन्मम MBH. 13, 1388.
Nach den Lexicographen: Höhle AK. 2, 3, 6. 3, 4, 25, 185. TRIK. 3, 3, 345.
H. 1033. an. 3, 549 (m.). MED. r. 149 (lies: गङ्गरं). In dieser Bed. auch f.
गङ्गरी ĀRDAR. im ĀKDR. — n. Wald MED. — m. Laube, Gebüsch, = कुञ्ज
H. an. = निकुञ्ज MED. Statt dessen गुञ्जा TRIK. und überdies गङ्गर n.
— c) ein aus der Tiefe kommender Seufzer H. 1402. — d) Heuchelei AK.
3, 4, 25, 185. H. an. MED.

गङ्गरित (von गङ्गर) adj. in einem Versteck befindlich: याज्ञसेन्या
वचः श्रुत्वा कृत्वा गङ्गरितो ऽभवत् MBH. 2, 2294.

गङ्गरेष्ठ (गङ्गरे, loc. von गङ्गर, + स्थ) adj. auf dem Grunde —, in
der Tiefe befindlich: या नै अग्रे ऽपश्या तनूर्वापिष्ठा गङ्गरेष्ठा VS. 5, 8.
Hiervon ist SV. 1, 4, 2, 2 eine Entstellung. कार्त्वीय च गङ्गरेष्ठाय च
VS. 16, 44. तं उदर्श गूढमनुप्रविष्टं गुह्यकितं गङ्गरेष्ठं पुराणम् । अद्यात्म-
योगाधिगमेन देवं मत्वा KAṪHOP. 2, 12.

1. गा (vgl. गम्), जिगाति; अगाम् (P. 2, 4, 45, 77. Vop. 9, 13), मास्, गा-
त्, गुम्, अगन् (3te pl. BṛĀG. P. 1, 9, 40); गङ्गि, गधि; जिगाय (wie von

einer Wurzel गी) TBa. 3, 1, 2, 15. गेषम्, गेष्म; गौतवे; अगामि P. 2, 4, 45, Sch.
अगामाताम् 77, Sch. Die ved. Formen जिगाति und जिगायत् NAIGH. 2, 14
sind noch nicht nachzuweisen; eben so wenig गति DĀTUP. 22, 53. Aus
der klassischen Literatur ist vom simpl. nur der aor. अगाम् zu belegen;
perf. u. s. w. und med. s. u. अधि. 1) gehen, kommen; gehen zu, nach;
kommen zu, nach (जिगाति singen nach DĀTUP. 23, 25. geboren werden
nach Vop.): य ऋते चिद्वास्पदेभ्यः RV. 8, 2, 39. सोमो जिगाति गातुविदेवा-
नामेति निष्कृतम् 3, 62, 13. 9, 96, 9. जिरितुः सचा यज्ञो जिगाति चेतनः 3, 12,
2. स्वेषु तेषु प्रथमो जिगाति 10, 8, 2. स्वरगाम् AV. 18, 2, 45. देवाञ्जिगा-
ति सुस्युः ved. P. 7, 4, 35, Sch. 38, Sch. 8, 2, 89, Sch. इममधानं यमगाम दू-
रात् RV. 1, 31, 16. प्राज्ञो अगाम नृतये 10, 18, 3. मा पुनर्गाः 108, 9. AV. 5,
30, 1, 14. मा ते मनस्तत्र गात् 8, 4, 7, 18. 18, 3, 62. मा नो गृह्येयो धेनवो
गुः RV. 1, 120, 8. तेन गेष्म सुकृतस्य लोकम् AV. 4, 11, 6. 14, 6. 11, 1, 37.
उर्ध्वं जिगातु भेषजम् CAT. BR. 1, 9, 1, 17. 2, 2, 2, 17. 12, 3, 4, 1, 14, 4, 3, 23.
KĀTJ. Ā. 12, 2, 18. — मा गाः Ā. 35. VID. 120. अगाद्वास्तिनपुरम् BṛĀG.
P. 1, 13, 1. BṛĀT. 5, 108. 6, 90. अगुरजम् Vop. 5, 29. अगामि भवता P. 2,
4, 45, Sch. अगामातां ग्रामो देवदत्तेन 77, Sch. अधुनेषो ऽभिजिज्ञाम योगो
मौहूर्तिको ऽगात् ist gekommen BṛĀG. P. 3, 18, 27. अन्यदा जगति राम
इत्ययं शब्द उच्चरित एव मामगात् kam zu mir so v. a. kam mir zu RAGH.
11, 73. — 2) in einen Zustand gerathen, theilhaft werden: सिद्धिमगात्
MBH. 3, 10697. कृष्णम् R. 5, 91, 25. विषादम् 6, 10, 37. दर्पम् KATHĀS. 5, 135.
शुचम् BHĀT. 3, 51. प्रकृतिमगन्किल यस्य गोपबधः BṛĀG. P. 1, 9, 40. परमा-
कुलताम् VID. 137. प्रियेभावुकताम् BHĀT. 4, 13. विवेकदशत्वम् 2, 46. द्यु-
निवासभूयम् 3, 21. — desid. जिगीषति zu gehen verlangen: गतिं जिगी-
षतः पदि रुरुकते ऽभिकामिकाम् BṛĀG. P. 2, 10, 25.

— अचकृ hingehen zu, kommen zu: अचको नाचका सदनं जानती गात्
RV. 1, 104, 5. अचको मूर्निन्सर्वताता जिगात् 7, 57, 7. 2, 24, 12. 3, 22, 3. 39,
1. 10, 6, 4. आ नो अचको जिगातन 5, 59, 6. प्र सप्तगुप्तधीतिं सुमेधो बृह-
स्पतिं मतिरचको जिगाति 10, 47, 6.

— अति 1) vorübergehen, verstreichen (von der Zeit): एवं मे वसतो
राज्ञत्रेय कालो ऽत्यगादिवि ARĀ. 4, 62. आयुषो ऽर्धमयात्यगात् BṛĀG. P. 4,
27, 6. तस्य यौवनमभ्यगात् (lies: अत्यगात्) MBH. 2, 696. — 2) hingehen,
sterben: केनात्यगाद्वाजा व्याधिना R. 2, 72, 29. — 3) über Etwas hinge-
hen, — wegschreiten: अतिं श्रितो तिरश्चतो गव्या जिगात्याय्या RV. 9,
14, 6. मा मे ऽवाङ्गभिमत गाः KĀTJ. Ā. 9, 12, 4. सुपर्ण इव वेगेन पक्षिरा-
उत्यगाच्चमूम् MBH. 7, 5229. (नौका) बह्नुर्मवेगाभिक्ता गङ्गासलिलमत्य-
गात् R. 2, 52, 75. über Jmd wegschreiten, für Jmd verstreichen (von der
Zeit): मा त्वो कालो ऽत्यगादयम् MBH. 1, 6496. 3, 873. — 4) vorübergehen
an: अत्यन्यां अगो नान्यां उपोगाम् VS. 5, 42. — 5) siegreich überschrei-
ten, überwinden, glücklich entkommen: अत्यगान्मापो देवानाम् BṛĀG. P.
9, 20, 27. हिरण्यकशिपुश्चापि भगवन्निन्द्या तमः । विवितुरत्यगात्सूतोः
प्रह्लादस्यानुभावतः ॥ 4, 21, 46. — 6) vorübergehen an, unbeachtet lassen:
न चैनमत्यगाद्दक्किर्वेलामिव महेदधिः er achtete auf ihn, that was er
verlangt hatte MBH. 2, 1157. सो ऽमृतस्याभयस्येशो मर्त्यमन्नं यदत्यगात्
(bei BURNOUF eine andere Auffassung) BṛĀG. P. 2, 6, 17. प्राप्तकालमिदं
मन्ये मा त्वं दुर्वेधनात्यगाः versäumen MBH. 5, 4212.

— व्यति vorübergehen an: नृपं तम् — सा व्यत्यगादन्यवर्ध्वविवित्री । म-
क्षीधरं मार्गवशादुपेतं श्रोतोवहा सागर्गामिनीव ॥ RAGH. 6, 52.

— ग्रधि 1) *in einen Zustand gerathen, theilhaftig werden*: विश्वामित्रो ऽध्यगाद्यत्र ब्राह्मणत्वम् MBu. 3, 8309. अममध्यगात् Bāg. P. 4, 26, 10.

— 2) *auf Etwas verfallen, sich zu Etwas entschliessen*: सो ऽवस्रता-
मात्मनश्च तस्याश्चाप्येकवस्रताम् । चित्तयिवाध्यगाद्वाजा वस्राधस्यावक-
र्तनम् ॥ N. 10, 16. — 3) *sich erinnern, gedenken; merken auf*: ग्रधिती-
रध्यगाद्यम् AV. 2, 9, 3. ग्रधि नो गात महतः RV. 8, 20, 22. ग्रधिं स्तोत्रस्य
सव्यस्य गात 10, 78, 8. 5, 55, 9. — 4) *zu einer Kenntniss von Etwas (acc.)
gelangen; studiren, lesen, lernen*: शिशुरेवाध्यगात्सर्वं परं ब्रह्म सनातनम्
MBu. 13, 124. अद्यगान्मरुदाख्यान्म् Bāg. P. 1, 7, 11. पतो ऽहमिदमध्य-
गाम् (प्राणम्) von dem ich dieses gelernt habe 9, 22, 21. Gewöhnlich med.
ग्रधिगो; ग्रध्यगोष्ठ; ग्रध्यगोप्यत् P. 1, 2, 1. 2, 4, 49. 50. 6, 4, 66. Vop. 9, 43.
44. यद्दि किंचित्ग्रध्यगोष्ठा नामैवैतत् KāND. Up. 7, 1, 3. वेदाश्चाधिगो MBu.
1, 2210. अद्यगोष्ठ स वेदान् 5106. 6332. BHATT. 15, 88. नाद्यगोष्ठं ध्रुवं स्मृ-
तीः 7, 91. एतद्दि मतो ऽधिगो सर्वम् lernen von M. 1, 59. MBu. 1, 1928.
4001. वेदो ऽङ्गवांस्तैरखिलो ऽध्यगायि BHATT. 1, 16. — caus. *lehren, aor.
अध्यनीगपत् P. 2, 4, 51. — desid. vom caus. अधिगोपायिपति zu lehren
verlangen P. 2, 4, 51. Vop. 19, 1. — Vgl. इ mit ग्रधि.*

— ग्रनु 1) *nachgehen, aufsuchen*: विश्वे देवा ग्रनु तत्ते यज्ञुर्गुः RV. 10, 12,
3. अर्चिर्ग्रन् तत्तुं पृथिव्या ग्रनु गोपम् TS. 1, 2, 3, 3. *nachgehen, folgen*: गच्छन्तं
पृष्ठतो ऽन्वगात् MBu. 3, 2303. दमयन्ती तमन्वगात् 2307. 14554. R. 1, 44, 16.
RAGH. 7, 29. 8, 49. 12, 14. *einem Wege entlang gehen, Jmdes Weg einschla-
gen*: मा वालिपयमन्वगाः R. 4, 30, 24. — 2) *befolgen, sich richten nach*:
देवा देवानामनु हि व्रता गुः RV. 3, 7, 7. 1, 65, 3 (2). — 3) *nachgehen so
v. a. sich leiten lassen von*: मा मन्युवशनन्वगाः MBu. 3, 373.

— समनु *nachgehen, folgen*: देवीमिन्द्राणी मा समन्वगात् MBu. 5, 432.
13, 150.

— ग्रत् 1) *gehen zwischen Etwas*: यो देव्यानि मानुषा ज्ञनूयन्तां र्जगा-
ति RV. 7, 4, 1. ग्रत्तः कृत्वां ग्रहृषैर्धामभिर्गात् 3, 31, 21. — 2) *dazwischen
treten, trennen, ausschliessen von (abl.)*: मा नो यज्ञादत्तर्गात् CAT. Br. 3, 6, 2,
17. 2, 2, 3. 4, 3, 2, 8. प्राणं वा ग्रयमत्तर्गादधर्युः 3, 8, 2, 24.

— ग्रप *weggehen; rückw. st. मापं गात VS. 3, 21. CāND. Cr. 15, 24, 7. 10.
verschwinden, weichen*: ग्रयागादग्नेरग्रितम् KāND. Up. 6, 4, 1.

— ग्रपि *eingehen, eindringen, sich mischen in*: ज्ञियानो व्रातमप्यगात्
AV. 2, 9, 2. मा शिश्रैर्देवा ग्रपिं गुर्कतं नः RV. 7, 21, 5. प्राण उदानमप्यगात्
CAT. Br. 11, 5, 3, 8. KĪTJ. Cr. 25, 5, 29. KAUC. 136.

— ग्रभि 1) *herbeikommen; zugehen auf, herantreten zu, hingehen
nach, anlangen bei*: पात्रके विनिवृते तु नीलो राजा ऽभ्यगात्तदा MBu. 2,
1162. R. 1, 20, 2. ग्रभि सिध्मो ग्रभिगादस्य शत्रून् RV. 1, 33, 13. ग्रभि प्रयो-
सि गच्छि 8, 49, 4. ग्रभि यदो विश्वप्त्रयो जिगाति 7, 71, 4. इप्सः ममद्रमणि
यन्निगाति 10, 123, 8. तानामेकानिदुर्यंङ्करो गात् 5, 6. गन्धर्वराज्ञो ऽप्सर-
समभ्यगात् MBu. 3, 1803. N. 7, 6. RAGH. 11, 35. Vid. 6. 329. BHATT. 1, 17.
देवेश्विदिवं पुनरभ्यगात् R. 1, 63, 3. नातिप्रतो ऽभ्यगात्पुरम् Bāg. P.
4, 9, 27. ते ऽभ्यगुर्धनम् BHATT. 15, 2. — 2) *gelangen zu, theilhaft wer-
den*: श्वेतं लिन्दु नाभिगाम् KāND. Up. 8, 14, 1. सावित्री तुष्टिमभ्यगात्
MBu. 3, 16625. — तस्य यौवनमभ्यगात् MBu. 2, 696 fehlerhaft für अत्य-
गात्.

— ग्रव 1) *weggehen, abhanden kommen*: ना नो वृते ऽव गांन्ना समि-
त्वाम् AV. 12, 3, 46. — 2) *hingehen zu, sich vereinigen mit*: मृगदार्णस्या-

व यकृधा गाः RV. 1, 174, 4. भूमिर्भूमिवागात् KĪTJ. Cr. 25, 5, 29. इन्दु-
न्दुमवागात् 12, 6.

— ग्रन्व *hingehen zu, sich vereinigen mit*: यानेवामुंन्नयान्पितृन्व-
वागात्तेभ्य एवैतत्पुनरुपोदेति CAT. Br. 2, 6, 1, 15.

— ग्रन्व्य *einem Andern folgend dazwischentreten*: पापीयंसो वै
भवामो ऽमुररत्तसानि वै नो ऽनुव्यवागुः CAT. Br. 3, 4, 2, 2.

— ग्रन्व्यस्तम् *untergehen vor, bei, während einer Handlung u. s. w.*:
उद्धृतमभ्यस्तमगात् CAT. Br. 2, 3, 1, 7. 4, 4, 6.

— ग्र *herbeikommen, kommen zu, in*: एन्द्रं नो गधि प्रियः RV. 8, 87, 4.
ग्रो यु वाश्र्येवं सुमूर्तिर्नगात् 2, 34, 15. 1, 181, 6. 8, 34, 12. CAT. Br. 3, 2, 1,
22. PĀB. GĀH. 2, 2. 3, 3. — किंनिमित्तं तमागाः MBu. 1, 3573. ग्रगुः R. 2,
91, 42, 43. KĀTHĀS. 25, 121. Bāg. P. 3, 18, 20. मर्धिवसतिमागाः SĀH. D.
43, 11. चक्रमागात्कारं मम MBu. 3, 884. *sich einstellen, eintreffen; Jmd
treffen, heimsuchen*: भयं चागान्महान्मम ARG. 10, 40. व्यसनं व ग्रगात्
MBu. 3, 1355.

— ग्रन्वा *nachfolgen*: षष्टिः सकृन्मनु गव्यमागात् RV. 1, 126, 3.

— ग्रया 1) *herbeikommen, sich nähern, kommen zu*: वत्समिच्छन्ती
मनसाभ्यगात् RV. 1, 164, 27. (तस्य) युक्तसो ऽभ्यगात् trat zu ihm Buāg.
P. 9, 24, 10. कृत्तस्य नारदो ऽभ्यगादाश्रमम् 1, 4, 32. *Jmd treffen, heim-
suchen*: त्वां चैद्यसनमभ्यगादिदम् MBu. 3, 1120. — 2) *an Etwas gehen,
sich daran machen zu, sich entschliessen zu, mit dem inf.*: लुधार्थाश्चातु-
मभ्यगाद्दिशामित्रः श्रजाघनीम् M. 10, 108.

— समभ्या 1) *herbeikommen*: ब्राह्मणान्तत्रियाद्यं च चानुर्वाप्यं पुराद्भुत-
म् । दर्शनेप्सु समभ्यगात् MBu. 1, 5328. — 2) *Jmd treffen, heimsuchen*:
व्यसनं वः समभ्यगात् MBu. 2, 2597.

— उद्गा *herauf—, herauskommen zu (acc.)*: उद्गां श्विव उषसो विभा-
तोः AV. 14, 2, 44.

— उपा *herbeikommen, zugehen auf, kommen zu*: स चोपागात् KĀTHĀS.
5, 68. सृतं वर्षिष्ठमुप गात्र ग्रगुः RV. 3, 86, 2. ग्रानिर्हि माया उप दस्यु-
मागात् 10, 73, 5. तद्गताप्याहुः सन्नैनुपागादिति माधुनैनुपागादित्येव
KāND. Up. 2, 1, 2.

— पर्या *einen Umlauf vollbringen*: कालस्तु पर्यागात् MBu. 12, 8157.

— ग्रनुपर्या *wieder zurückkommen zu*: वितं नावत्तराप्यनुपर्यागुरिति
AIT. Br. 3, 28.

— उद् *aufgehen (von Soane, Mond u. s. w.)*: उद्सौ सूर्यो अगात् RV.
10, 159, 1. 1, 50, 13. चित्रं देवानामुद्गादनीकम् 113, 1. AV. 2, 8, 1, 6, 121, 3.
TS. 3, 2, 4, 4. TBr. 3, 1, 1, 2, 15. उन्मथ्यतः पौर्णामासी जिगाप 15. hervor-
treten, den Anfang machen (?): उद्गात्कठकौद्युमम् । प्रत्यष्टात्कठकाला-
पम् P. 2, 4, 3, Sch.

— ग्रन्युद् *aufgehen über, vor*: यदस्य कञ्च वृत्रकृन्दुगो ग्रभि सूर्ये RV. 8,
82, 4. ग्रनुद्धृतमन्युद्गात् CAT. Br. 12, 4, 4, 7.

— प्रत्युद् *dass.*: स सूर्यं प्रति पुरो न उद्गाः RV. 7, 62, 2.

— उप *hinzugehen zu; treten in, gerathen in; gelangen zu*: को वि-
द्वामुर्षं गात्प्रदुमेतत् RV. 1, 164, 4. उपो कृ यद्विद्वं वाजिनो गुः 7, 93, 3.
AV. 2, 5, 2. ह्यपो नो मापं गा शतं 5, 19, 9. 8, 3. 8, 2, 1. 19, 13, 2. मा मृत्यो-
रूपं गा वर्णम् 27, 8. पया यमस्यं गाडुपं RV. 1, 38, 5. CAT. Br. 2, 4, 1, 11.
12, 2, 3, 8. अज्ञमा सत्यमुर्षं गेयम् VS. 5, 5, 42. सत्यमुप गेयम् ved. P. 3, 1,
86, Sch. — Vgl. उपा.

— नि 1) *eingehen, sich anschmiegen*: युध्यमाना शैः — धञिनी न्य-
गात् । अन्योऽन्यम् MBh. 6, 1886. — 2) *gerathen in*: एनो मा नि गोम्
RV. 10, 128, 4. मा दर्पती पौत्रमथं नि गीताम् AV. 12, 3, 14.

— निम् *hinausgehen, hervorkommen*: निर्यत्पूतेव स्वर्धितिः प्रुचिर्गात्
RV. 7, 3, 9. निरगात् Bñg. P. 1, 13, 44. BHATT. 3, 60. KATHÁS. 6, 60. निर-
गात्रैव सो ऽत्तःपुरात्रयः । निरगादरिवर्गस्य हृदयात् रुजाञ्चरः ॥ 18, 83.
निरगाच्च मुखात्स्य ज्वाला 154.244.396. Bñg. P. 3, 13, 18. 4, 13, 18. 5,
18, 39. BHATT. 6, 118.

— परा *bei Seite gehen, weggehen, entfliehen*: के स्विर्धं परागात् RV.
1, 164, 17. तिष्ठा सु के मध्वन्मा परा गाः 3, 53, 2. अयानः AV. 7, 53, 4.

— परि 1) *umgehen, umkreisen*: परि वा सप्त स्रवतो रवौ गात् RV. 7,
67, 8. पञ्च न्तितीः परि सद्यो जिगाति 75, 4. परि वा परितलुनेनुपोगाम-
विद्विषे AV. 1, 34, 5. स तेनाभिदुतः काकञ्चील्लोकान्पर्यगात्ततः R. 2, 96, 45.
sich überallhin verbreiten: स पर्यगात् ĩcop. 8. — 2) *herbeikommen, ge-
langen zu, erreichen, über Jmd kommen*: प्र वा घृताची वाक्हेर्धना प-
रि त्मना विषुत्रया जिगाति RV. 7, 84, 1. व्यो व्यो जस्से वृद्धानः परि त्म-
ना विषुत्रयो जिगाति 5, 13, 4. जरा बली च मो तात पलितानि च पर्यगुः
MBh. 1, 3647. — 3) *umgehen so v. a. ausweichen*: परि विषस्य दुर्मति-
मुक्ती गात् RV. 2, 33, 14. परि प्रंसमोमना वा व्यो गात् 7, 69, 4. *nicht be-
achten, überhören*: यत्किं च वदामि तन्मे मा परिगाति AIT. Br. 6, 33.
— 4) *dahinterkommen, eine Kenntniss von Etwas erlangen*: यो ह्यात्म-
मायाविभवं स्म पर्यगाद्यथा नभः स्वात्तमथापरे कुतः Bñg. P. 2, 6, 35. BUR-
NOUF: (*qui,*) *semblable au ciel qui ne (1) connaît pas ses limites, n'a
pu (1) encore atteindre le terme de la puissance de sa Mâyá.*

— अनुपरि *durchgehen, durchwandern*: यदा च पृथिवी सर्वा यजमानो
ऽनुपर्यगाः MBh. 12, 8084.

— प्र *vorschreiten, fortgehen, gehen, sich in Bewegung setzen*: ऋषा
ते पादा प्र यजिगीसि RV. 10, 73, 3. मा प्र गोम पृथो व्यम् 37, 1. सूर्यायो
वक्तुः प्रागात् 83, 13. प्र दीर्धितिर्जिगाति 3, 4, 3. 7, 104, 17. 8, 48, 2. सो-
मस्य जिक्ता प्र जिगाति चत्सा 1, 87, 5. 83, 6. VĀLAKH. 1, 2. प्रागादिवपुरा
श्रुयम् AV. 5, 28, 9. सा गदा तत्करान्मुक्ता प्रागाद्विणानिधांसया MBh. 6,
2212. Hierher gehört der Form nach das partic. *प्रजिगात्*, welches Śi.
zu 2. गा zieht: कदा च न प्रजिगति श्रदेवयोः RV. 1, 130, 2.

— उप *herbeikommen, hinzutreten zu*: उप प्रागादिवः AV. 1, 28, 1. 6.
37, 1. उप प्रागाच्छसनं वाज्यवी RV. 1, 163, 12. 13. 162, 7. उप देवाद्देवी-
र्विगः प्रागुः VS. 6, 7.

— प्रति *zurückkehren*: स्वधाम प्रत्यगात्प्रमः Bñg. P. 4, 20, 27.

— वि *vergehen, entschwinden*: पूर्णो मे मा विगात् Pār. GRH. 2, 16.

— सम् 1) *zusammenkommen* AV. 19, 37, 2. — 2) *hingehen zu*: परं स-
मगात्स्वधाम Bñg. P. 9, 24, 66. श्रेष्ठं समगात्पदम् 4, 31, 27.

2. गा (गौ), गीयति DñTUP. 22, 20. ep. गान्ति MBh. 3, 15850. 12, 10299.
त्रिगौः गाम्यतिः अगासीत्, गामियत्; गेयात् P. 6, 4, 67. Vop. 8, 85. गीवा,
०गाय P. 6, 4, 69. Vop. 26, 212.; गीयते P. 6, 4, 66; गीतः; selten med. *sin-
gen, in singendem Tone sprechen* (z. B. von der Rede solcher Wesen,
welche nicht mit Sprache begabt sind, wie die Erde, Götterbilder u. s.
w.); *in gebundener Rede verkünden; besingen*: गायत्रं वै गायति RV.
10, 71, 11. 1, 10, 1. 21, 2. 38, 14. KñÁND. UP. 1, 11, 7. इन्द्राय गायत RV. 1, 4, 10.
पाहि गायान्धमो मद् इन्द्राय 8.33, 4. समीजनयस्व गायतो नभामि AV. 4,

13, 3. गायद्वाथं सुतेसोमो डुवस्यन् RV. 1, 167, 6. गायत्सामं 173, 1. 2, 43, 2.
ÇAT. Br. 2, 5, 2, 46. 6, 1, 1, 15. TAITT. UP. 1, 8. 3, 10. स्तोमसो गीयमानासः
RV. 6, 69, 2. 8, 2, 14. गायत्तं त्रियः कामयते TS. 6, 1, 6, 6. भूमिर्हृ जगावि-
त्युदाहरति AIT. Br. 8, 21. ÇAT. Br. 13, 7, 1, 15. 1, 5, 1. 3, 2, 4, 6. ÇĀÑKH.
ÇR. 15, 26, 9. देवतानि गायन्ति KAUC. 103. 93. अत्रराणि निक्तीडयन्निव गा-
यति LĀTJ. 7, 12, 9. 13. — न नृत्येद्य वा गायेत् M. 4, 64. गायन्ति दिव्यतानिः
MBh. 2, 133. R. 1, 9, 14. 3, 15, 15. ÇĀK. 4, 8. जगुः कलं च गन्धर्वाः R. 1, 19,
10. 4, 12. KATHÁS. 3, 64. (मृगाः) मनोक्षैः — वाग्भिर्गायतीव R. 3, 78, 12. गी-
यतो पीयतां च MBh. 1, 7649. ÇĀK. 59, 6. ग्रीष्मसमयमधिकृत्य गीयताम् 4,
5. जगुश्च — सामानि सामगाः R. 2, 76, 18. जगुर्गीतानि ARÉ. 4, 10. तत्र स्म
गाथा गायन्ति सामा परमवल्गुना MBh. 3, 1783. गीयमानमङ्गल PĀÑKĀT.
138, 2. इदं काव्यमगायताम् R. 1, 4, 13. गीयतामिदमाख्यानम् 10. जगुः श्लो-
कमिमम् 2, 42. MBh. 3, 2648. जगाविदम् R. 1, 2, 7. गायन्ति मुकुमाराणि म-
नोज्ञानि 9, 48. गीयतो नाद्योचितं किञ्चित् DhŪRTAS. 68, 17. तवामलं यशो
गीवा Bñg. P. 7, 8, 54. यं देवं विदुषो गान्ति MBh. 3, 15350. वेदाङ्घ्रतु-
लवलीय गीयसे च 1, 1295. MEGH. 57. Bñg. P. 8, 1, 32. प्रभवस्तस्य गीय-
से so v. a. *genannt werden* KUMĀRAS. 2, 5. अणीमाएडव्य इति च ततो लो-
केषु गीयते MBh. 1, 4329. RAGH. ed. Calc. 8, 30. Von Aussprüchen gros-
ser Weisen VARĀH. BRH. S. 1, 7. 31, 26. *Jmd (acc.) vorstingen, singend vor-
tragen*: त्रिगौ जया प्रतीकारिः KATHÁS. 1, 53. — med.: गीयं त्वा नमसा गि-
रा RV. 8, 46, 17. वृहडं गायिषे वचः 7, 96, 1. LĀTJ. 1, 8, 7. रुसते गायते चैव
MBh. 13, 747. इमे च गाथे द्वे गायेशः R. 1, 62, 20. अगायत BRAHMA-P. 53,
17. MĀRK. P. 29, 43. गङ्गावतरणम् — त्रिगिरे HARIV. 8690. गायमान R. 1, 4, 15.
Bñg. P. 3, 13, 18. वाक्यानि मम गाथाभिर्गीयमानाः N. 24, 22. — गीतं 1) adj.
gesungen, in gebundener Rede verkündet, besungen TRIK. 3, 3, 155. H. R. II.
2, 166. MED. t. 16. साधु गीतम् *schön gesungen* ÇĀK. 4, 11. निस्वनः — गी-
तः R. 3, 13, 19. गाथा वायुगीताः M. 9, 42. गीतः श्लोको महात्मना MBh. in
BENF. Chr. 22, 24. VARĀH. BRH. S. 47, 23. चतुर्निर्यः पैर्गीति मूर्धरिषा —
शोकः R. 1, 2, 43. ÇĀK. 47. — 2) f. आ a) (sc. उपनिषद्) *eine von einem
inspirierten Weisen in gebundener Rede verkündete Lehre, s. अगस्त्य* °,
भगवद् °, राम °, शिव °. PRAB. 104, 13. 17. 103, 8 ist unter गीता die भग-
वद्गीता gemeint. — b) N. eines Metrums (4 Mal —————
—————) COLEBR. Misc. Ess. II, 163 (XV. 4). — 3) n. *Gesang* AK.
1, 1, 6, 4. TRIK. H. 279. fg. H. an. MED. VS. 30, 6. नृत्तं गीतमुपावचत ÇAT.
Br. 3, 2, 4, 6. 6, 1, 1, 15. KĀTJ. ÇR. 21, 3, 11. LĀTJ. 7, 7, 32. गीतं करिष्यामि
PĀÑKĀT. 248, 5. गीतज्ञो यदि योगेन नाप्नोति परमं पदम् । रुद्रस्यानुचरो भू-
त्वा मरु तेनैव मोदते ॥ JĀGŪ. 3, 116. ARÉ. 4, 10. R. 1, 4, 16. 64, 10. SUÇR.
1, 192, 5. 230, 13. ÇĀK. 5, 164. ÇUK. 39, 11. RĪ. 1, 3. गीतवादित्रे KñÁND.
UP. 8, 2, 8. R. 1, 9, 8. 3, 15, 7. गीतवादनम् M. 2, 178. गीतन्त्यः (!) R. 1,
24, 5. — caus. गाययति *singen —, besingen lassen* LĀTJ. 1, 5, 8. ÇĀÑKH.
GRH. 1, 22. चासवदन्तो तौ गाययन् KATHÁS. 12, 31. स्वकृतिं गाययामास
RAGH. 15, 33. जपोदाहरणं वाक्हेर्गाययामास किंनरान् 4, 78. 9, 20. गायय-
न्कुरिम् Bñg. P. 6, 17, 3. कथमात्मानं गाययिष्याम *sich besingen lassen*
4, 13, 26. — intens. त्रिगीयते P. 6, 4, 66. Vop. 20, 4. त्रिगीयते स्म गन्धर्वाः
MBh. 12, 12200. त्रिगीयते pass. VARĀH. BRH. S. 19, 18.

— अचक *herbeisingen, herbeirufen*: अचका वो अग्निमवसे देवं गामि
(1. anr. med.) RV. 5, 23, 1.

— अनु 1) *nachsingen*: अनुगोय GOUH. 3, 3, 7. *singen nach, gemäss*: अ-

नुगायति काचिदुद्विषत्तपन्नमरागम् Glt. 1, 39. — 2) Jmd mit Gesang begleiten, Jmd (acc.) Etwas vorsingen: (उग्रसेनः) अनुगीयमानो गन्धर्वैः MBu. 1, 7913. — 3) singen, besingen: क्रीडन्तमनुगायन्तम् Buāg. P. 6, 1, 60, 4, 39. अनुगीतसत्कवो वेदेषु गुह्येषु च गुह्यवादिभिः 1, 10, 24. 5, 19, 2. श्रूयतां पृथिवीपाल यथैषो उग्रो ऽनुगीयते wie man darüber singt, was die alten Weisen darüber singen MBu. 12, 4241. — caus. nachsingen lassen: स्तोत्रीयामनुगाययेत् Gobh. 3, 2, 21. fgg.

— अग्नि 1) Jmd (acc.) zusingen, zurufen: (यूनः) अग्नि सौभरे गिरा । गाय गा इव चर्कयत् RV. 8, 20, 19. इन्द्रम् 32, 13. 46, 14. पृथानम् 9, 103, 1. अग्निर्वाग्नि पवमान् शत्रून्प्रियो न ज्ञारो अग्निगीत इन्द्रः 96, 23. mit seinem Gesange erfüllen: भृङ्गराजाभिगीतानि (वनानि) R. 6, 13, 11. incantare: इन्द्राग्नाभिर्वै देवा असुरानभिगायत्रैवानत्यायन् Ait. Br. 6, 32. — 2) singen, besingen: साम ऽत. Br. 4, 6, 9, 11. 5, 1, 3, 4. KāND. Up. 2, 24, 3. तदप्येष ज्ञोको ऽभिगीतः Ait. Br. 8, 21, 23. प्रणवम् KāND. Up. 1, 3, 2, 4. तदेतद्वायवाभिगीतम् ऽत. Br. 13, 5, 4, 2. fgg. (गायनी) राजधानीषु राज्ञो च समानेष्वभ्यगायताम् R. 1, 4, 24. — Vgl. अग्निगेत्.

— अथ heruntersingen so v. a. in Gesängen schmähen, verspotten; अथगीत 1) adj. geschmäht, verspottet, elend, erbärmlich, = व्यातगर्हण AK. 3, 2, 42. = गर्हित 3, 4, 11, 84. MED. I. 178. Viçva beim Sch. zu Kir. 2, 7. = विगर्हित II. an. 4, 93. = मुकुर्दष्ट Viçva a. a. O. = मुकुर्दष्ट ÇKDr. nach derselben Aut. H. an. = तद् (!) MED. = दष्ट ÇKDr. nach ders. Aut. अथगीतां दशाम् Kir. 2, 7. अथगीतमिदं सर्वमावाभ्यां भक्तकाननम् zum Ueberdruß geworden HARIV. 3483. — 2) n. Gespötte, üble Nachrede, = ज्ञय AK. 3, 4, 11, 84. = अथवाद II. an. = निर्वाद MED. Viçva.

— अा 1) Jmd (acc.) zusingen: अा पशुं गीसि पृथिवीं वनस्पतीन् RV. 8, 27, 2. — 2) ersingen, durch Singen erlangen: यो वाचि भोगस्तं देवेभ्य अागायत् ऽत. Br. 14, 4, 1, 3. fgg. KāND. Up. 1, 2, 13. 7, 9. — Vgl. अागातर, अागान.

— उद् Gesang anstimmen, singen; besonders von dem liturgischen Singen gebraucht, nach welchem einer der Priester Udgatar heisst. उत प्रास्तौडुच्चं विद्वां अागायत् RV. 10, 67, 3. AV. 9, 6, 45. ऽत. Br. 13, 2, 2. 14, 4, 1, 3. 9, 3, 9. 4, 3, 1, 26. Ait. Br. 3, 34. नवभिर्धर्म्युद्गायति TS. 7, 3, 8. 2. LĀTJ. 2, 6, 2. 10, 3. 6, 10, 8. KāND. Up. 1, 1, 1. 10, 10. 11, 7. — उद्गायता किंनराणाम् Kumāras. 1, 8. क्वाचिद्वसति — उद्गायति क्वचित् Buāg. P. 7, 4, 39. RĀG-TAR. 3, 370. गेयमद्वातुकामा Megh. 84. गात्राशिरो-द्रीताः (काण्डुना) R. 5, 91, 7. तदेतत्ते मयोद्रीतं यथातथम् verkündet MBu. 6, 2966. उद्गीतमेतत्परमं तु वक्ष्म von den Weisen als das höchste Br. verkündet Çvetāçv. Up. 1, 7. besingen: यगः म्वमुच्चैरुद्गीयमानं वनदेवताभिः RAGH. 2, 12. PBAR. 3, 14. vor Jmd (acc.) singen: (मुनिम्) उद्गीयमानं गन्धर्वैः MĀK. P. 18, 23. mit Gesang erfüllen: कंसकार्पटवोद्रीताः (नयः) MBu. 3, 1535. उद्गीत n. Gesang: किंनरोद्रीतभाषिणी MBu. 1, 6569. im Prākrit: स कालो मद्विन्नामुग्गीदाणां Çāk. Ch. 117, 5. — Vgl. उद्गातर, उद्गात्रा, उद्गीति, उद्गीत्र.

— प्रोद् zu singen anheben: प्रोद्गीता मधुपर्कतैः स्तुतिं पठतो नृत्यन्ति (ममीराः) PRAB. 80, 3.

— प्रत्युद् singend antworten: प्रत्युद्गीतस्तु क्वत्वेयो तत्रोद्गीता भवति LĀTJ. 7, 8, 19.

— उप 1) Jmd (dat. acc.) zusingen; in den Gesang einfallen: प्र स्तो-

पुद्पं गासिपृच्छ्वत्सामं गीयमानम् RV. 9, 70, 5. उपास्मै गायता नरः 11. 1. गृणास्त्वैर्षं गायन्तु मारुताः AV. 4, 15, 4. तान्कैतदुपजगौ ऽत. Br. 14, 5, 5, 8. नो ऽर्घ्यरूपगायैत् TS. 6, 3, 1, 5. पत्न्यः (vgl. P. 3, 1, 85, Kār., Sch.) 7, 5, 8, 3. KĀTJ. Çr. 13, 3, 16. उपगातार उपगायति ऽत. Br. 13, 2, 3, 2. अतिरेचयेद्यदस्य उपगायैत् तस्मात्स्वयंप्रस्तुतमनुपगीतम् 4, 6, 9, 17. LĀTJ. 4, 2, 5. vor Jmd (acc.) singen: उपगायति वीभत्सुं नृत्यन्त्यप्सरसां गणाः MBu. 1, 4809. उपगीयमाना नरीभिः 2, 2027. उपगीतोपनृतश्च गन्धर्वाप्सरसां गणैः 3, 4100. 13, 2075. गन्धर्वैरुपगीयतः (partic. pass.) 15, 883. उपगीता die vorzusingen begonnen hat ÇĀC. 4, 57. वीणायोपगायति wobl unter Begleitung der Vīṇā vorsingen P. 3, 1, 25, Sch. VOP. 21, 17. mit seinem Gesange erfüllen: उपगीयमाना धर्मैराज्ञे वनराजयः MRu. 3, 11606. 17284. — 2) besingen: (ऽस्त्रुः) अर्चिता चोपगीता च नित्यमप्सरसां गणैः R. 4, 44, 57. सुरासुरैर्नैरुपगीयमानमहानुभावः Buāg. P. 4, 16, 27. यत्रोपगीयते नित्यं देवदेवः 3, 7, 20. सप्तसामोपगीतं त्वाम् RAGH. 10, 22. — 3) singen: रथेतरं सामगाश्चोपगाति MBu. 12, 10299. जिह्वाप्तरी — न योपगायत्युद्गायगायाः Buāg. P. 2, 3, 20. तस्येदमुपगायति von ihm singt man Solches 5, 14, 41. — Vgl. उपगा, उपगातर.

— नि 1) mit Gesang begleiten: वीणामिव वादयन्तो निगायन्तः ऽत. Br. 3, 2, 4, 6. — 2) singen, verkünden: तथा च श्रुतयो वक्ष्यो निगीता निगमेष्वपि M. 9, 19.

— परि 1) singend herumgehen, — umkreisen, — umwandeln: नृत्यन्ति परिगायति MBu. 6, 75. चितावाहितमुद्गाता त्रिर्धामेन परिगायन् KĀTJ. Çr. 22, 6, 15. यमगात्रार्निः TS. 5, 1, 8, 2. सामभिः ऽत. Br. 10, 1, 5, 3. 9, 1, 2, 32. LĀTJ. 8, 8, 35. रथ्यासु बालकैर्नित्यं वक्रुशः परिगीयते R. 6, 11, 38. — 2) nah und fern überall singen, besingen, verkünden als: इतैः कर्मगुणैर्लोकैः नामाग्नेः परिगीयते MBu. 13, 4095. यानि नामानि म्हात्मनः — अग्निभिः परिगीतानि 6948. 3, 10427. तस्य कर्माण्युदाराणि परिगीतानि मूर्तिभिः Buāg. P. 1, 1, 17. देवासेदुपरिगीतपवित्रगात्र adj. 6, 3, 27. अथ्यक्तादि परं पञ्च स एव परिगीयते MBu. 1, 252. R. 6, 102, 29.

— प्र zu singen, zu besingen anheben, besingen: प्र वंः प्रुष्मिणो । देवत्तं वक्ष्मं गायत RV. 1, 37, 4. प्र व इन्द्राय मादनें गायत 7, 31, 1. 102, 1. मित्राय 5, 68, 1. 6, 43, 4. प्र गायात्रा अगासिषुः ertönt 8, 1, 7. प्र गायात्रेण गायात् पर्यमानम् 9, 60, 1. प्र गाया गृणा अा नित्यं 6, 40, 1. प्रतगुर्देवगन्धर्वाः R. 2, 91, 26. प्रागायत च तुम्बुरुः MBu. 1, 4840. Buāg. P. 1, 5, 26. गेयमद्गतम् — प्रागायतः R. 1, 4, 31. देवगान्धारं हलिक्यं अथवणामृतम् । भैमिस्त्रयः प्रजगिरे HARIV. 8689. यावत्कीर्तिर्ननुष्यस्य पुण्या लोके प्रगीयते MBu. 3, 1184. अनाद्यो ह्यमध्यस्तथा चाप्यनन्तः प्रगीतो ऽकृमीशो विभुः 12, 13249. प्रगीत der einen Gesang erhoben hat, singend: प्रगीतवरचाराणा (उत्सव) KATHĀS. 16, 85. अज्ञाङ्कितैः पत्निगणैः प्रगीतैरिव MBu. 15, 723. dasselbe oder von Gesang erfüllt, wiederhallend: पुंभिः स्त्रीभिश्च संघुष्टः प्रगीत इवाभवन् (गिरिः) MBu. 14, 1758. नूपुरशिञ्जितरवैः कोकिलाभिरुतेन च । गन्धर्वनगरप्रख्यं प्रगीतमिव तद्वनम् ॥ R. 1, 9, 17. यथा मे रुदितैरेवं प्रगीतेव पुरी भवेत् 5, 26, 39. 6, 94, 28. n. Gesang: कंसान् — मधुरप्रगीतान् R. 3, 13. KAURAB. 37 (vgl. jedoch den Sch.). singender Vortrag, ein Fehler der Recitation, ÇIKSUĪ 33.

— अग्निप्र zu Jmdes (acc.) Liebe zu singen anheben: इन्द्रमग्निं प्रगीयत RV. 1, 3, 1. 37, 1. 8, 13, 1. 9, 13, 2.

— मंप्र singen: या गायाः मंप्रगायति MBu. 8, 1836. singend ausspre-

chen: इकारान्तं चैवोपायं संप्रगायति कुत्सा: LĀTJ. 7, 8, 19.

— वि 1) disharmonisch singen, daher विगीत nicht zu einander stimmend, widersprechend: यश्चाधोत्तरानर्थान्विगीतान्नावबुध्यते M. 8, 53.

— 2) schmähen, tadeln: विगीयसे (कितक) मन्मथदेहदाहिना NAISH. 1, 79. Vgl. विगान. — विनिगीत (unregelm. Intensiv-Form) berühmt BĀH. ĀR. UP. 6, 4, 18. ÇĀṆK.: विविधं गीतो विगीतः (sie); ÇĀT. BR. 14, 9, 4, 17 liest st. dessen विनिगीयः.

— सम् *gemeinschaftlich besingen*: पुराणैरिमं यजमानं राजभिः साधुकुद्भिः संगायतेति तं ते तथा संगायति ÇĀT. BR. 13, 4, 3, 3, 4, 2. KĪTJ. ÇR. 20, 3, 2. ÇĀṆKH. ÇR. 16, 1, 24. वीणागायिनी संशास्ति सोमं राजानं संगायतामिति ĀÇV. GRHJ. 1, 14. ÇĀṆKH. GRHJ. 1, 22. PĀR. GRHJ. 1, 15. संगीयमानसत्कीर्तिः सन्त्रीभिः सुरगायकैः BHĀG. P. 3, 22, 33. संगीत n. *vieltimmiger Gesang, von Musik begleiteter Gesang, Concert* H. 279. BHARTR. 4, 2. MEGH. 57, 63. RAGH. 13, 40. RĪT. 3, 23. DHĪRTAS. 67, 5, 68, 15.

3. गा (von गम्) adj. *gehend am Ende von comp.* P. 3, 2, 67 (ved.). VOP. 26, 66, 67. — Vgl. अगा, अयेगा, पुरोगा, स्वस्तिगा und 1. ग.

4. गा (= 2. गा) 1) adj. *singend am Ende eines comp.* s. सामगा. — 2) f. *Gesang, Vers* (गाथा) PURUSH. im ÇKDR. — Vgl. 2. ग.

गागनायस (गगन + अयस्) n. *Meteoriten (?)* Verz. d. B. H. No. 993.

गाङ्ग (von गङ्गा) 1) adj. f. ई *in oder an der Gaṅgā befindlich, daher kommend u. s. w.* H. an. 3, 487. MED. g. 5. गाङ्गा क्रूदः (vgl. गङ्गाक्रूद) MBH. 3, 996. याचत्यः सिकता गाङ्गः 7, 2245. अर्घवत इव गाङ्गस्य तोयस्य R. 5, 50, 16. BHARTR. 3, 83. BHĀG. P. 3, 20, 5, 8, 6, 13. गाङ्गैः सलिलैर्दिव-श्रुतैः KUMĀRAS. 3, 37. n. (sc. अम्बु) *Regenwasser einer besonderen Art (von der himmlischen Gaṅgā)*: गाङ्गमाश्रयते मासि प्रायशो वर्षति SUÇR. 1, 170, 2, fgg. — 2) m. oxyton. metron. गङ्गा शिवादि zu P. 4, 1, 112. a) Skanda's H. an. MED. — b) Bhishma's TRIK. 2, 8, 12. H. an. MED. HARIV. 1824. — 3) f. गाङ्गी Bein. der Durgā HARIV. LANGL. 2, 217; die Calc. Ausg. 10243: गाङ्गी. — Vgl. गाङ्गिय.

गाङ्गट, गाङ्गटक and गाङ्गट्य (vgl. गङ्गट्य) m. *eine Art Krabbe* ÇĀRDAR. im ÇKDR.

गाङ्गायनि (von गङ्गा) m. metron. gaṅga तिकादि zu P. 4, 1, 154. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 57. Bhishma's TRIK. 2, 8, 12. KĪTRA'S COLEBR. Misc. Ess. 1, 54. Skanda's WILS. und ÇKDR.

गाङ्गिक adj. von गङ्गा gaṅga अश्वादि zu P. 5, 1, 39. V. l. भाङ्गिक.

गाङ्गिय (von गङ्गा) 1) adj. *in oder an der Gaṅgā befindlich u. s. w.*: न्यप्रोधानिव गाङ्गियान् R. 6, 4, 2. तोय MBH. 13, 1786. 3, 165. — 2) m. a) metron. (vgl. P. 4, 1, 120. 7, 1, 2, Sch. VOP. 7, 1, 5) Skanda's H. 208, Sch. H. an. 3, 487. MBH. 9, 2465. 13, 4096. Bhishma's TRIK. 2, 8, 11. 3, 3. 301, 310. H. an. MED. j. 80. LĪA. 1, 628. MBH. 1, 94, 3965. 4, 2038. BENF. Chr. 3, 2. — b) ein best. Fisch (s. इन्दिश) TRIK. 1, 2, 18. — c) die Wurzel eines bestimmten Grasses (s. भद्रमुस्ता) RĀGĀN. im ÇKDR.; vgl. 3. a. — 3) n. a) die Wurzel von Scirpus Kysoor Roxb. oder Cyperus hexastachyus communis, = कशेरु AK. 3, 4, 24, 157. H. an. MED. = मुस्त H. an. RATNAM. 95. — SUÇR. 2, 339, 18. 408, 4. — b) Gold AK. 2, 9, 95. 3, 4, 24, 157. TRIK. 3, 3, 310. H. 1043. H. an. MED.

गाङ्गेरुकी f. N. einer Pflanze, Uraria lagopodioides Dec., AK. 2, 4, 4, 5. RATNAM. 23. SUÇR. 1, 211, 13. °क n. *das Korn der Pflanze* 212, 6.

गाङ्गेष्ठी f. N. eines Strauchs; Guilandina Bonducella Lit., HAR. 210.

गाङ्ग 1) adj. nach SĀJ. *an der Gaṅgā befindlich*: अर्घिं वृचुः पपीनो वर्षिष्ठं मूर्ध्नैस्वात् । उरुः कतो न गाङ्गः RV. 6, 45, 31. — 2) metron. von गङ्गा Ind. St. 2, 291, N. 1.

गाङ्गायनि patron. von गाङ्ग Verz. d. B. H. No. 82. Ind. St. 1, 393. 2, 291, N. 1.

गाङ्गाय m. *Wachtel* RĀGĀN. im ÇKDR.

गाडव m. *Wolke* TRIK. 1, 1, 82. — Vgl. गवेडु.

गाडिकि (von गडिक, v. l. für खडिक) gaṅa सुतंगमादि zu P. 4, 2, 80.

गाडुल्य n. nom. abstr. von गडुल gaṅa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

गाढ (partic. pract. pass. von गाढ्) 1) *worin man sich taucht, badet*: तपस्विगाढो नदीम् RAGH. 9, 72. — 2) *wohin Etwas dringt*: गाढकर्णैः mit offenen Ohren BHĀG. P. 4, 29, 40. — 3) (*tief eingedrungen*) *fest angedrückt, fest angezogen, befestigt, fest* (Gegens. शिथिल) H. 1447. बन्ध SUÇR. 1, 66, 11. 2, 103, 8. गाढं संनहनं चक्रे R. 4, 15, 20. गाढाङ्गुदैर्वाङ्गभिः RAGH. 16, 60. गाढालिङ्गन AMAR. 36. गाढाश्रयकूपीटन 72. गाण्डीवं च म-कृद्गाढम् MBH. 4, 152. धातु दichte Finsterniss AK. 1, 2, 1, 3. adv.: बध्नी-याद्गाढमेव च SUÇR. 2, 19, 21. MĀRK. P. 16, 25. धातुश्चरणी गाढं निषीड्य R. 2, 31, 2. (तम्) गाढं परिदधुः 4, 48, 18. सस्वजे स्नेहगाढं च 6, 83, 57. गाढमा-लिङ्ग्य 1, 9, 47. 3, 12, 10. PĀṆĀT. 181, 17. गाढायगूढ MEGH. 93. KĀURAP. 6. दृष्टिगाढनिमीलिता MĀKĪB. 48, 23. compar.: काङ्क्ष्या गाढतरावसुद्धव-सनप्राप्ता AMAR. 18. लाङ्गलं मुखे निधाय गाढतरं चर्वितुमारब्धवान् PĀṆ-ĀT. 259, 8. — 4) *heftig, stark, intensiv* AK. 1, 1, 4, 62. H. 1505. °वदन MBH. 4, 1949. 6, 4389. उक्ताष्टा MEGH. 81. प्रकम्प ÇRṆGĪRAT. 12. रुचि SĪU. D. 18, 22. शोक PRAB. 94, 11. सौकर्दिनातिगाढिन BHĀG. P. 4, 13, 28.

adv.: गाढविद्ध MBH. 5, 7216. 7, 4916. पिठकापीडित SUÇR. 1, 120, 3. 2, 376, 20. R. 4, 13, 45. (मो स) शरीणाभ्यहनद्गाढम् MBH. in BENF. Chr. 35, 7. रेतसू रोदसी गाढम् MBH. 3, 14602. नातिगाढं प्रकृष्येत 4, 118. गाढडुर्म-नस् R. 2, 57, 3. गाढतप्त MEGH. 100. गाढल 107. BHARTR. 3, 82. गाढतरम् SUÇR. 1, 368, 15.

गाढल (von गाढ) n. *Innigkeit, Intensität*: वत्समाधि° DAÇAR. 102, 3.

गाढमुष्टि (गाढ + मुष्टि) 1) adj. (*dessen Hand geschlossen bleibt*) *geizig*. — 2) *Schwert (mit festem Handgriff)* H. an. 4, 61. MED. i. 61.

गाढोकरण (von गाढ + 1. कर) n. *das Steifmachen* Verz. d. B. H. No. 1006.

गाणकार्यं patron. von गणकारि gaṅa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151.

गाणकारि m. N. pr. eines Lehrers ĀÇV. ÇR. 3, 11. 3, 6, 12. 6, 7. 7, 1, 8, 6, 9, 6. — Vgl. गणकारि.

गाणपतं (von गणपति) adj. *auf einen Schaarführer oder den Gott Gaṅeça bezüglich* gaṅa अश्रयतयादि zu P. 4, 1, 84.

गाणपत्य (wie eben) 1) m. *Verehrer* von Gaṅeça COLEBR. Misc. Ess. 1, 197, 199. — 2) n. *Herrschaft über die Schaaren, Schaarführerschaft*: रुद्रस्य TS. 5, 1, 2, 3. गाणपत्यं च विन्दति MBH. 3, 4093, 5092.

गाणिक (von गण) adj. f. ई *mit den Gaṅa (s. गण 8.) vertraut* gaṅa उक्थादि zu P. 4, 2, 60. gaṅa कथादि zu 4, 102.

गाणिक्य (von गणिका) n. *Versammlung von Huren* P. 4, 2, 40, VĀRT. VOP. 7, 19. AK. 2, 6, 22. H. 1420.

गाणिर् patron. von गाणिन् P. 6, 4, 165.

गाण्डव्य patron. von गाण्डु gāṇḍu गर्गादि zu P. 4, 1, 105. Dazu f. गाण्डव्यायनी gāṇḍa लोहितदि zu P. 4, 1, 18.

गाण्डिवं m. n. Argūna's Bogen, der früher Agni, Varuṇa, Soma, Indra, Praḡapati, Brahman und auch Čiva gehört haben soll, P. 5, 2, 110, Sch. AK. 2, 8, 2, 52. II. 710. an. 3, 700. MED. v. 36. MBH. 3, 228. 527. 1662. 11683. 5, 3540. 5354. BŪĀC. P. 1, 9, 15. Bogen überh. H. an. MED. — Vgl. गाण्डिव.

गाण्डो f. N. einer Pflanze (?), aus der der Bogen Gaṇḍīva verfertigt wurde, P. 5, 2, 110. दृष गाण्डोमयश्चापः MBH. 5, 3540.

गाण्डोर adj. von der Pflanze गाण्डोर herrührend u. s. w.: शाकः सुग्र. 1, 218, 19.

गाण्डोर्वं (von गाण्डो) m. n. gāṇḍa अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. TRIK. 3, 5, 15. SIDDH. K. 250, b, 6. Argūna's Bogen P. 5, 2, 110. AK. 2, 8, 2, 52. H. 710. an. 3, 700. MED. v. 36. von Soma dem Varuṇa, von diesem Agni und von Agni dem Argūna verehrt MBH. 1, 8177. fgg. 2227. 3, 248. 424. 1639. 4, 1325. fgg. 5, 5353. fgg. BHAG. 1, 30. DRAUP. 5, 17. ARĒ. 3, 15. HARIV. 9798. PAŪKĀT. III, 237. BŪĀC. P. 1, 7, 16. Bogen überh. H. an. MED. — Vgl. गाण्डिव.

गाण्डोवधन्वन् (गा^o + ध^o Bogen) m. ein Bein. Argūna's MBH. 2, 2083. 3, 1269. 5, 99. 13, 6924. MEḠH. 49. PRAB. 73, 15.

गाण्डोविन् (von गाण्डो) m. 1) dass. TRIK. 2, 8, 16. MBH. 13, 6898. — 2) N. eines Baumes, Terminalia Argūna W. u. A. (s. अर्जुन), RĀĀN. im ČKDR.

गात्र (von 2. गा) uom. ag. 1) Sānger KĀND. UP. 1, 6, 8. गात्रा चतुर्णा वेदानाम् HARIV. 3051. SAṅĠTADĀM. im ČKDR. — 2) adj. zornig (!). — 3) m. ein Gandharva. — 4) m. das Männchen des indischen Kuckucks. — 5) m. Biene H. an. 2, 166. — Vgl. गान्, welches nach MED. dieselben Bedd. hat.

गात्रव्य (wie eben) adj. zu singen, singbar TRIK. 3, 3, 310. H. an. 2, 356. MED. j. 19.

गात्रागतिकं (von गत्रागत) adj. f. ई durch das Gehen und Kommen hervorgerufen gāṇḍa अत्रयूतादि zu P. 4, 4, 19.

गात्रानुगतिकं (von गत्रानुगत) adj. f. ई durch das Nachtreten hervorgerufen gāṇḍa अत्रयूतादि zu P. 4, 4, 19.

1. गात्रं (von 1. गा) m. 1) Gang, Bewegung, freie Bewegung: गात्रं कृष्णवज्रयुधो जनाय RV. 4, 31, 1. 1, 71, 2. देवेभ्यो गात्रं मन्ये च विन्दः 10, 104, 8. गात्रं को ऽस्मिन्वाः केतुं काश्चरित्रीणि पूरुषे (अर्धात्) AV. 10, 2, 12. — 2) (freier) Raum; Ort, Aufenthaltsort; = पृथिवी Erde NAIḠ. 1, 1. मित्रो अहोश्चिदादुरु नयाय गात्रं व्रन्ते RV. 5, 63, 4. 10, 99, 8. उरु नो गात्रं कृष्ण सोम 9, 83, 4. इन्द्रो नृभिर्जनदीव्यानः साकं सूर्यमुपसं गात्रमग्निम् 3, 31, 15. Zuflucht: शतैर्दना धातृव्यग्री यजमानस्य गातुः AV. 10, 9, 1. पृथिवीप्रो माह्वयो नार्धमानस्य गात्रुर्द्व्यधन्तुः परि विश्वं वृत्रं 13, 2, 44. — 3) Weg, Bahn; Ausgang, Zugang: गोभ्यो गात्रं निरैतये RV. 8, 43, 30. व्यर्थमा वरुणश्चेति पन्थामिप्रस्थतिः सुवितं गात्रमग्निः 4, 33, 4. स्रुं च गात्रं वृद्धिनं च 9, 97, 18. 96, 15. der Flüsse 6, 30, 3. 1, 93, 10. 7, 47, 4. der Sonne 63, 5. des Gebets zu den Göttern: त्रैशानरु ब्रह्मणे विन्द गात्रम् 13, 3, 10, 30, 1. 9, 96, 10. निघ्न शशिवो मदीमो गात्रमोजत 69, 7. युधा विदं मन्ये गात्रमिष्टये 10, 49, 9. AV. 13, 1, 4. VS. 2, 21. — 4) Fortgang, Gedeihen, Wohl-

fahrt: प्रजावानः पशुमां अस्तु गातुः RV. 3, 54, 18. एतेन (स्तोमेन) गात्रं हरिवो विदो नः 1, 173, 13. मन्दान इन्द्रो अर्धमः सविभ्यो गात्रमिच्छति (auch zu 3) 80, 6. 112, 16. यज्ञेन गात्रमव इच्छमानः 6, 6, 1. 3, 1, 2. 5, 30, 7. विद्वातुं तनयाय स्वर्वित् 1, 96, 4. AV. 2, 34, 2. ÇAT. Br. 1, 9, 1, 27. — Vgl. अरिष्टं, तुरं, सुं.

2. गात्रं (von 2. गा) 1) m. a) Gesang: स ते जानाति सुमतिं यविष्ठ य इवति ब्रह्मणे गात्रमैरत् RV. 4, 4, 6. 10, 122, 2. अथ क्रतुं विदतं गात्रमर्चते 1, 151, 2. मित्र यत्र वरुण गात्रमर्चयः 6. ब्रह्मा तूतोदिन्द्रो गात्रमिच्छन् 2, 20, 5. उर्ध्वो वा गात्रुर्धरे अकार्षुर्धा शोचोपि प्रस्थिता रजसि 3, 4, 4. अद्भयो नो मरुतो गात्रमेतन् श्रौता क्वं जसितुः 5, 87, 8. 10, 20, 4. — b) Sānger UP. 1, 72. vielleicht: सृग्मिभिर्हृमी गात्रमिर्विष्टः RV. 1, 100, 4. — c) ein Gandharva. — d) das Männchen des indischen Kuckucks. — e) Biene UP. 1, 72. MED. l. 15. — f) N. pr. eines Ātreja (Verfassers von RV. 5, 32) RV. ANUKK. — 2) adj. böse, zornig (!) MED. — Vgl. गात्र.

गात्रमत्तं (von 1. गात्र) adj. räumig, bequem: संमद् RV. 7, 54, 3.

गात्रयुं und गात्र्युं (wie eben), गात्रयति und गात्र्यति Zugang —, Fortgang u. s. w. suchen oder zu verschaffen beabsichtigen: स तं न इन्द्र वाजिभिर्दशस्या च गात्रया च । अर्धे च नः सुमे नैपि RV. 8, 16, 12. ये स्मो पुरा गात्रयतीव देवाः (Padap.: गात्रुं) 1, 169, 5. नृष्व्या उं हरिभिः संभृत्क्रतुविन्दं वृत्रं ननुपे गात्रयन्नपः den freien Zugang der Wasser für die Menschen beabsichtigend 52, 8.

गात्रविद् (1. गात्र + विद्) adj. den Weg —, Zugang findend,weisend, eröffnend; Wohlfahrt gebend RV. 1, 51, 3. 103, 15. सोमो जिगाति गात्रुविदेवानामेति निष्कृतम् 3, 62, 13. 9, 46, 5. 63, 13. 92, 3. 101, 10. अन्वाग्निद्वावित्तो 8, 23, 9. 19, 6. 53, 14. 92, 1. यज्ञ AV. 11, 1, 15. सूर्यं व्यं रजसि त्रियतं गात्रविदं रुवामदे नार्धमानाः 13, 2, 43.

गात्र्युं s. गात्रयुं.

गात्रं (von 1. गा sich bewegen) 1) n. UP. 4, 161, 170. am Ende eines adj. comp. f. आ und ई KĀC. zu P. 4, 1, 54. निर्वासगात्रा MBH. 9, 2651. PAŪKĀT. 128, 21. वरगात्रो MRĪKĪL. 10, 21. ÇĀC. 65 (v. l. आ). VIKR. 79. KUMĀRAS. 7, 11. KĀURAP. 22. DAÇAK. in BRNF. Chr. 201, 13. a) Glied des Körpers H. ç. 117. H. an. 2, 409. MED. r. 23. यत्ते गात्रदग्निनो पद्यमानाद्ग्निं प्रूलं निदन्तस्यावधावति RV. 1, 162, 11. अर्धेन्द्रो गात्रो व्युनो कृषोत 18 (AIT. Br. 2, 6). 20. (मधु) धनु गात्रा वि धीवतु 8, 17, 5. 48, 9. प्रभुर्गात्रोपि पयैपि विश्रतः 9, 83, 1. VS. 23, 39, 44. AV. 1, 13, 1. 5, 29, 12. 10, 7, 27. 11, 1, 24. TS. 3, 4, 2. KĀTJ. ÇR. 9, 12, 4. M. 2, 209, 211. 3, 242. 4, 143. 5. 109. HIR. 4, 9. N. 5, 8. 9, 5. 14, 16. R. 1, 4, 30. 25, 12. 3, 72, 20. 78, 9. 5. 22, 11, 15. SUÇR. 1, 113, 4. 116, 16. 156, 3. PAŪKĀT. III, 167. ÇĀC. 66. 178. 21, 14. VET. 30, 18. — b) Körper AK. 2, 6, 2, 21. 3, 4, 13, 57. H. 563. H. an. MED. रुधिरं च स्रुते गात्रात् M. 4, 122. न गात्रात्स्रावयेदसृक् 169. N. 19, 27. SUND. 3, 14. 16, 30. ÇĀC. 37. 178, v. l. RAGH. 1, 85. MEḠH. 91. ÇRĪGĀRAT. 18. — 2) Vordertheil eines Elephanten, n. AK. 2, 8, 2, 8. II. 1228. H. an. MED. n. und f. गात्रा TRIK. 2, 8, 39. f. H. 1228. Sch. — 3) m. N. pr. eines Sohnes des Vasishṭha VP. 83. — 4) गात्रा f. = पृथिवी (vgl. गोत्रा) Erde NAIḠ. 1, 1. — Vgl. प्रूनगात्र.

गात्रकं (von गात्र) n. Körper VIKR. 79.

गात्रगुप्त (गात्र + गुप्त) m. N. pr. eines Sohnes Kṛsbṇa's von der Lakshmaṇā HARIV. 9189.

गात्रभङ्गा (गात्र + भङ्ग) f. N. einer Pflanze, *Mucuna pruritus* Hook. (शूकशिम्वी), ÇARDAK. im ÇKDR.

गात्रमार्जनी (गात्र + मा^०) f. *Handtuch* ÇKDR. WILS.

गात्रय् (von गात्र), गात्रयते *lose sein oder lösen* (शैथिल्ये) VOP. in DUĀTUR. 35, 82.

गात्रयष्टि (गात्र + यष्टि) m. *ein schwächtiger, zarter Körper* RAGN. 6, 81. Am Ende eines adj. comp. f. ३ R. 3, 1. ३ 4, 15. 17. 6, 24.

गात्ररूढ (गात्र + रूढ) n. *die Haare auf dem Körper*: गात्ररूढेषु कृपः BRĪG. P. 2, 3, 24. — Vgl. षड्गूरूढ.

गात्रलता (गात्र + लता) f. *ein schmiegsamer, schwächtiger Körper* BRAHMA-P. 59, 6.

गात्रवत् (von गात्र) 1) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa und der Lakshmaṇā HARIV. 9189. VP. 591. — 2) f. ०वती N. pr. einer Tochter des Kṛṣṇa und der Lakshmaṇā HARIV. 9190.

गात्रविन्द (गात्र + विन्द) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa und der Lakshmaṇā HARIV. 9189.

गात्रसंकेचिन् (गात्र + सं^०) m. *Iltis, Viverra putorius* H. 1302.

गात्रसंभव (गात्र + सं^०) m. *ein best. Vogel, Pelicanus fuscicollis* H. 1340. — Vgl. संभव.

गात्रानुलेपनी (गात्र + अनु^०) f. *Salbe, Schminke* AK. 2, 6, 3, 35. H. 639.

गात्रावरण (गात्र + आवरण) n. *Schild* MBu. 7, 79.

गाथ (von 2. गा) 1) m. (m. n. SIDDH. K. 249, a, 7) oxyt. *Sang*: गायद्गायं मृतसौमि डुवस्यन् RV. 1, 167, 6. 9, 11, 4. SV. 1, 5, 2, 1, 10. — 2) f. गाय्था Uṇ. 2, 4. a) *Gesang, Lied, Vers*; im Sprachgebrauch der BRAHMAṆA und liturgischen Bücher insbes. *ein solcher Vers, der vermöge seines Gebrauchs weder R̥k̄, noch Sāman, noch Jaḡus ist, ein zwar religiöser aber nicht vedischer Vers*. SĪJ. Einl. zum Comm. des AIT. BR. NAIGU. 1, 11. RV. 8, 32, 1. 87, 9. ऋग्भिर्मीक्रिषावसे गाथाभिः 60, 14. तं गायथा पुराण्या पुनानमभ्यनूयत 9, 99, 4. 10, 83, 6. AV. 10, 10, 20. इतिक्रामश्च पुराणां च गाथाश्च नाराणसीञ्च 15, 6, 4. ÇAT. BR. 11, 5, 6, 8. ĀÇV. GRHJ. 3, 3. सा गाथो नाराणसीञ्चवत् TBA. 1, 3, 2, 6. TS. 7, 3, 11, 2. श्रोमित्युचः प्रतिगर एव तथेति गाथायाः । श्रोमिति वै देवं तथेति मानुषम् AIT. BR. 7, 18. परस्मैकृतगाथं शौनशेषमाख्यान्म् ebend. — ÇAT. BA. 3, 2, 4, 16. 13, 1, 5, 6. 4, 2, 8. 5, 4, 2. PĀR. GRHJ. 1, 6. 15. 3, 10. KHĀND. UP. 4, 17, 9. JĀGĀ. 3, 2. गाथा वायुमिताः M. 9, 42. काण्डुना चिरोद्गीताः R. 5, 91, 7. काश्यपेन MBu. 3, 1099. तत्र स्म गाथा गायन्ति साम्ना परमवल्गुना INDR. 2, 28. इमे च गाथे द्वे दिव्ये गाथेयाः R. 1, 62, 20. 21. आशीर्गेयं च गाथानाम् 2, 63, 6. वाक्यानि मम गाथाभिर्गायमानाः N. 24, 22. VARĀH. BRU. S. 45, 99 (97). = गेय und श्लोक MED. th. 6. = वाग्गेद् II. an. 2, 215. Bei den Buddhisten: *der in den Sūtra in gebundener Rede abgefasste Theil*; s. BUR. INDR. 53, 56. 57. Lot. de la b. 1. 729. LALIT. Calc. 4, 10. Die Sprache dieser Verse ist ganz eigenthümlich, da reine Sanskrit-Wörter mit provinciellen Formen abwechseln. Sollte etwa daher die Bed. *monksprache* eine vom Sanskrit verschiedene Sprache MED. th. 6. herrühren? — b) *ein best. Metrum* (= शार्गा) oder auch *jedes von den Lehrern der Prosodie nicht erwähnte Metrum* COLEBR. Misc. Ess. II, 89. 132. 153. 165. Verz. d. B. II. No. 380. = वृत्त II. an. MED. VARĀH. BRU. S. 104, 55. — Vgl. ऋगाथा, ऋनुगाथ, यज्ञगाथा; dagegen ist der Artikel ऋगियज्ञगाथा zu streichen.

गायक (wie oben) m. *Sänger* P. 3, 1, 146. VOP. 26, 39. TRIG. 4, 1, 126. दक्षिणा गायकाः P. 4, 1, 34, Sch.

गायपति (गाथ + पति) m. *Herr des Gesanges* RV. 1, 43, 4.

गाथाकार (गाथा + कार) m. *Verfasser von Gesängen, Liedern, Versen* P. 3, 2, 23.

गाथानी (गाथा + नी) adj. *den Gesang leitend, vorsingend* RV. 1, 190, 1. 8, 81, 2.

गाथान्तर (गाथा + अन्तर) m. Name eines Kalpa, des 4ten Tages in Brahman's Monat; s. u. कल्प 2, d.

गाथिका (von गाथा) f. *Gesang, Lied*: नाराणसीञ्च गाथिकाः JĀGĀ. 1, 45.

गाथिन् (गाथिन् + ञ) m. Gāthin's Sohn, Viçvāmītra Ind. St. 1, 419.

गाथिन् (von गाथा) 1) adj. subst. *gesangkundig, Sänger* RV. 1, 7, 1. न गाथा गायिनं शास्ति वरु चेदपि गायति MBu. 2, 1450. — 2) m. N. pr. ein Sohn Kuçika's und Vater Viçvāmītra's RV. ANUKR. P. 6, 4, 165. pl. *seine Nachkommen*: देवे वेदे च गाथिनाम् AIT. BR. 7, 18. Vgl. गाधि, गाधिन्. — 3) f. गाथिनी N. eines Metrums: 12 + 18 + 12 + 20 oder 32 + 29 MOREN COLEBR. Misc. Ess. II, 154. — Vgl. वीणागाथिन्.

गाथिन् patron. von गाथिन् P. 6, 4, 165. AIT. BR. 7, 18. ĀÇV. ÇA. 12, 14. गाथिन् PRAVARĪDHJ. in Verz. d. B. II. 57.

गादि patron. von गद् gaṇa वाक्कादि zu P. 4, 1, 96.

गादित्य von गदित (s. गद्) gaṇa प्रगद्यादि zu P. 4, 2, 80.

गाद्व्य (von गद्) n. *das Stammeln* SUÇA. 2, 254, 20.

गाध्, गाधते 1) *fest stehen* (= प्रतिष्ठा) DUĀTUR. 2, 3. *aufbrechen, sich aufmachen* (beruht auf falscher Deutung von प्रतिष्ठा): अगाधत ततो व्योम BUAT. 8, 1. गाधितसे नो भूयः 22, 2. Vgl. गाह्. — 2) *verlangen, begehren* (vgl. गर्ध्). — 3) *aufhäufen, aufreihen* DUĀTUR.

गाध् 1) adj. f. *wo man festen Fuss fassen kann, eine Furt darbietend, seicht*: तीर्थ KAUSN. BR. in Ind. St. 2, 294. स नदीस्तुष्टाव गाथा भवत NIR. 2, 24. सरितः कुर्वती गाथाः (शरत्) RAGN. 4, 24. R. 5, 94, 6. Accent eines darauf ausgehenden compos. P. 6, 2, 4. शम्भुगाधमुद्रकम् Sch. अगाध (s. auch bes.) *grundlos, überaus tief*: अगाधो ऽयं सागरः R. 5, 74, 17. übertr.: अगाधवृद्धि MBu. 5, 897. अगाधवोध BRĪG. P. 3, 5, 1. — 2) n. *Grund zum Stehen im Wasser, Untiefe, Furt, vadum*: प्रव्रान्ने चित्रयो गाधमस्ति RV. 7, 60, 7. गन्गीरे चिद्रवति गाधमस्मै 6, 24, 8. ऋग्भिर्मीक्रि गाधमुत् प्रतिष्ठाम् 5, 47, 7. TS. 4, 3, 11, 4. पौर्वे गाधं तरते विदावः RV. 10, 106, 9. सुग्भिर्विष्ठां उरिता तरि विदे पु णं उर्विया गाधमद्य 113, 10. 1, 61, 11. विदा गाधं तुचे तु नः 6, 48, 9. यो गाधेषु य आरणेषु कृच्यः 8, 39. s. गाधमेव प्रतिष्ठा चतुर्विंशमहः यथोपपन्नद्वं वा काण्डद्वं वा ÇAT. BR. 12, 2, 1, 2, 9. अविद्वि गाधम् PĀR. GRHJ. 3, 3. उग्रगाधमिव वा एतद्यच्छन्देमा तद्यथाद् उग्रगाधे व्यतिष्य गाह्णत एवमेवैतद्रूपे व्यतिष्यति च्छन्देमानामसंख्यायाय PAÑĀV. BR. 14, 8. 15. 2. अनासादितगाधं च पातालतलम् MBu. 1, 1217. 5, 5532. अगाधे गाधमिच्छताम् 7, 91. भरद्वाजस्य गाधम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 227. Auch m.: (न) तमो आकाशुलजले दातुं गाधो मम (spricht das Meer) R. 5, 94, 12. Nach H. an. 2, 240 und MB. dh. 6: m. = स्थान. — 3) m. *Verlangen, Begier* (vgl. गाध् 2) H. an. MED. — Vgl. अगाध, सुगाध. Geht wohl auf गाध् = गाह् zurück.

गाधि (Nebenform von गाथिन्) m. N. pr. des Vaters von Viçvāmītra und Königs von Kānjakubḡa MBu. 3, 11046 (p. 571). 9, 2296. 12, 1720.

fg. 13, 205. fgg. 2914. fg. HARIV. 1429. fgg. 1765. R. 1, 33, 3. fgg. 51, 9. VP. 399. BUĀG. P. 9, 15, 4, 5. pl. die Nachkommen des Gādhi 16, 32.

गाधिन् (गाधि + ङ) m. Gādhi's Sohn, ein Bein. Viçvāmītra's TRIK. 2, 7, 20. M. 7, 42. R. 1, 33, 6. 36, 3.

गाधिन् (jüngere Form von गाधिन्) = गाधि MBH. 1, 6651. 3, 11045 (p. 571). R. 1, 20, 5.

गाधिनगर (गाधि + नगर) n. Gādhi's Stadt, ein Bein. Kānjakubgā's COLEBR. Misc. Ess. II, 289. 293. — Vgl. गाधिपुर.

गाधिनन्दन (गाधि + नन्दन) m. Gādhi's Sohn, ein Bein. Viçvāmītra's H. 830, Sch. R. 1, 56, 6. 14.

गाधिपुत्र (गाधि + पुत्र) m. dass. R. 1, 56, 5. 3, 4, 30.

गाधिपुर (गाधि + पुर) n. = गाधिनगर H. 974. COLEBR. Misc. Ess. II, 286. 294. RĀGA-TAR. 4, 133.

गाधिभू (गाधि + भू) m. = गाधिन ÇARBA. im ÇKDR.

गाधिमूनु (गाधि + मूनु) m. = गाधिनन्दन u. s. w. Ind. St. 1, 119.

गाधिय (von गाधि) m. patron. des Viçvāmītra H. 830. HARIV. 1766. R. 1, 52, 19. 33, 25. गाधियो f. patron. der Satjavati MBH. 13, 242.

गान (von 2. गा) n. das Singen, Gesang AK. 1, 1, 6, 4. H. 280. ऋधियोः KĪTJ. ÇR. 4, 9, 7. 20, 3, 5. नामगान 24, 6, 40. LĪTJ. 1, 8, 5. 7, 10, 18. HARIV. 11793. Cit. beim Sch. zu ÇĪK. 98. Verz. d. B. H. 123, 4. 7. Laut DHAR. im ÇKDR. — Vgl. घराण^०, उरु^०, उरु^०.

गानवन्धु (गान + वन्धु) m. ein Freund des Gesanges, N. pr. (?) eines Mannes Verz. d. B. II. 123, 5.

गानिनी f. N. einer Arzneipflanze (s. वचा) ÇARBA. im ÇKDR.

गान्तु m. 1) (von गम्) Reisender UṆ. 3, 43. — 2) Sänger (falsche Form für गातु) UṆ. im SĀKSHIPTAS. ÇKDR.

गान्ही f. = गान्ही ein von Ochsen gezogener Wagen RĀJAM. zu AK. 2, 8, 2, 20. ÇKDR.

गान्दम (गाम्, acc. von गो, + दम) m. N. pr. eines Mannes PAÑKAV. II. 21, 14 in Ind. St. 1, 32.

गान्दिक^३ adj. aus Gandikā gebürtig gaṇa सिन्धादि zu P. 4, 3, 93.

गान्दिनी f. 1) N. pr. einer Kāçi'schen Prinzessin, Gemahlin Çva-phalka's und Mutter Akṛūra's HARIV. 1912. 2082. VP. 431. BUĀG. P. 9, 24, 14. Vgl. गान्दी. — 2) Bein. der Gaṅgā ÇKDR. und WILS. nach TRIK.; die gedruckte Ausg. 1, 2, 30: गान्दिनी.

गान्दिनीसुत (गान्दिनी + सुत) m. Sohn der G., ein Bein. 1) Akṛūra's BUĀG. im ÇKDR. — 2) Bhīshma's (vgl. गान्दिय u. s. w.) TRIK. 2, 8, 11.

गान्दी f. = गान्दिनी 1. HARIV. 2113.

गान्धिपिङ्गलेय^३ m. metron. von गान्धिपिङ्गला gaṇa शुधादि zu P. 4, 1, 123.

गान्धर्व^३ (von गन्धर्व) 1) adj. f. गान्धर्वी gandharvisch: रूप ÇAT. BR. 14. 7, 2, 5. ऋग्निगान्धर्वी पद्यमृतस्याग्निर्गव्यतिर्धृतं या निर्यता UV. 10, 80, 6. ऋश्च MBH. 1, 8183. युद्ध 7, 6348. ऋश्च R. 1, 29, 15. 36, 7. 3, 31, 46. An. 7, 20. लोक BUĀG. P. 9, 14, 49. त्रिवारु und त्रिधि die g. Eheform, nach der sich das liebende Paar ohne alle Cerimonien verbindet, ĀÇV. GĀH. 1, 6. M. 3, 21. 26. 32. 9, 196. JĀS. 1, 61. MBH. 1, 2958. ÇĪK. 71. 110. 14. PAÑKAV. 43, 6. 129. 9. KATHAS. 6, 14. 15, 44. VID. 132. zu den Gandharva als himmlischen Sängern in Bezug stehend: गन्धर्वाद्योपगायति गान्ध-

र्वेण स्वरेण HARIV. 16291. वादित्र INDRA. 3, 10. कार्यो ऽयं विषयो गान्धर्वो नाम नामतः MBH. 13, 1429. गान्धर्वकलाः Gesang, Musik Gir. 12, 28. गान्धर्वो वेदः, गान्धर्ववेद Musik - Veda, die Musikwissenschaft; wird im System dem SĀMAVEDA als Anhang zugeteilt und dem Bharata als Verfasser zugeschrieben, MADHUS. in Ind. St. 1, 13. 22. 2, 67. 3, 280. WEBER Lit. 239. MBH. 3, 8421. HARIV. 3049. VP. 284. BUĀG. P. 3, 12, 38. गान्धर्वशास्त्र MBH. 13, 5103. Daher गान्धर्व n. die Kunst der Gandharva, Gesang (H. 280), Musik, Tanz: प्रवृत्ते गान्धर्वे दिव्ये MBH. 13, 1427. श्रावर्तमाने गान्धर्वे BUĀG. P. 9, 3, 30. गान्धर्व नारदी वेद MBH. 12, 7662. स च गान्धर्वमखिलं प्राक्यामास माम् An. 4, 58. गान्धर्वज्ञ KATHAS. 11, 11. गान्धर्वतत्त्वज्ञ R. 1, 4, 11. VARĀH. BRH. S. 13, 12. 16, 18. क्वालिकगान्धर्वम् HARIV. 8433. fgg. गान्धर्वजाति 8461. युद्धगान्धर्व Kriegerstanz R. 6, 28, 26. LIA. II, 938, N. 1. — 2) m. a) = गन्धर्व H. 183. Sānger überh. VARĀH. BRH. S. 13, 3. 31 (30), 11. — b) N. pr. eines Volkes im Nordosten von Madhjadeça VARĀH. BRH. S. 14, 31. — 3) f. a) = वाच् Rede NIGH. 1, 11 nach der bekannten Legende, dass die Götter von den Gandharva um die Vāk den Soma erhandelt haben, z. B. AIR. BA. 1, 27. — b) Bein. der Durgā H. 5, 33. HARIV. 10243. — 4) n. a) die Kunst der Gandharva, s. u. 1. — b) N. eines der 9 Abteilungen von Bhāratavarsha (vgl. गन्धर्वखाण्ड) VP. 173.

गान्धर्वचिन् (गा^० + चिन्) adj. von den Gandharva besessen SUÇA. 1, 332, 21. — Vgl. गन्धर्वगृहीत.

गान्धर्वशाला (गा^० + शाला) f. Musikhalle, Concertsaal KATHAS. 12, 31.

गान्धर्विक (von गन्धर्व) m. Sānger VARĀH. BRH. S. 94, 21. Der Sch.: गान्धर्विक.

गान्धार 1) गान्धार^३ adj. von गन्धार gaṇa कच्छादि zu P. 4, 2, 133. gaṇa सिन्धादि zu P. 4, 3, 93. — 2) गान्धार m. Fürst der Gāndhāri P. 4, 1, 169. AIR. BR. 7, 34. ÇAT. BR. 8, 1, 4, 10. गान्धारकन्या HARIV. 8395. गान्धारि f. Fürstentochter der Gāndhāri (so wird insbes. die Gemahlin Dhṛtarāshṭra's genannt) MBH. 1, 3790. 2, 1725. 2018. 3, 324. 6. 1993. fg. 14, 1503. fgg. DRAUP. 8, 43. HARIV. 1827. 1906. 2040. 8983. 9148. BUĀG. P. 1, 8, 3. 9, 22, 25. गौरी विद्याय गान्धारि (N. pr. einer Vidjādevī H. 240, v. L.) केशिनी मित्रसङ्ख्या । सावित्र्या सह सर्वास्ताः पार्वत्या याति पृथतः MBH. 3, 14562. Viell. hier als N. einer Rāgiṇī aufzufassen; vgl. गान्धार 4. und गौरी. Bei den Gāina ein göttliches Wesen, welches die Befehle des 21ten Arhan't's der gegenwärtigen Avasarpinī ausführt, II. 46. — 3) m. pl. N. pr. eines Volkes und des von ihm bewohnten Landes (Kandahar); vgl. गन्धार, गन्धारि, गान्धारि. II. an. 3, 550. MED. r. 130. HIUEN-TSANG I, 104. fgg. MBH. 6, 364. 12, 7560. R. 4, 44, 13. VARĀH. BRH. S. 4, 23. 77. 78. 9, 21. 10, 7. 14, 28. 16, 26. 17, 19. 69. 26. कपायपाणा गान्धारः P. 8, 4, 9. Sch. उपसिन्धुगान्धारः RĀGA-TAR. 1, 66. गान्धारवाक्पाणाः 307. गान्धारविषय MBH. 14, 2484. HARIV. 1839. देश R. 4, 43, 24. गान्धारदेशनाम्न्यान् MBH. 2, 1830. HARIV. 1840. गान्धारराज 8982. 6383. MBH. 3, 10463. Der Name des Volkes zurückgeführt auf einen Fürsten Gāndhāra HARIV. 1839. VP. 443. BUĀG. P. 9, 23, 14. — 4) m. die 5te Note in der musikalischen Tonleiter AK. 1, 1, 2, 1. TRIK. 3, 3, 347 (स्वर und रण). II. 1404. H. an. (रण und स्वर). MED. Ind. St. 2, 67, 4, 140, N. MBH. 4, 515. 12, 6859. 14, 1419. VARĀH. BRH. S. 83, 40. Verz.

d. B. H. 100, 21. — 5) m. *Mennig* H. an. MED. H. 44. — 6) f. ई. N. zweier Pflanzen: a) = यवास RĀĀN.; b) = डुरालभा (unter andern auch = यवास) BĀṬAPR. im ÇKDR.; s. auch u. 2. — 7) n. *Myrrhe* (vgl. गन्धरस) TRIK. 2, 9, 36.

गान्धारक (von गन्धार) gaṇḍa कच्छदि zu P. 4, 2, 134. m. pl. = गान्धार N. pr. eines Volkes MBH. 7, 180. 3532.

गान्धारि P. 6, 2, 12, Sch. 1) m. pl. N. pr. eines Volkes (vgl. गन्धारि, गन्धार, गान्धार) P. 4, 1, 169. 2, 52, Vārtt. 2. MBH. 8, 2135. गान्धारिस-तममः P. 6, 2, 12, Sch. — 2) m. sg. metron. (von गान्धारी) des Durjodhana (vgl. गान्धारिय) MBH. 2, 1791. 3, 14842. 5, 190. 1838. 7, 3457. BRNF. Chr. 27, 5.

गान्धारिय (von गान्धारी) metron. des Durjodhana TRIK. 2, 8, 13.

गान्धिक (von गन्धि) 1) m. a) *Händler mit Wohlgerüchen* H. an. 3, 36. MED. k. 82. ŚĀN. D. 35, 11. 37. 9. स तु अम्बुष्ठाद्वाजपुत्र्यो ज्ञातः । इति परा-ग्रपद्धतिः । ÇKDR. COLEBR. Misc. Ess. II, 130. — b) *Schreiber* TRIK. 3, 3, 19. H. an. MED. — c) *eine Art Baumwanze* (vulg. गौधियेका) ÇĀBDAR. im ÇKDR. — 2) n. *wohlriechende Waare, Wohlgerüche*: पाणानां गान्धिकं पाणं किमन्यैः काञ्चनादिकैः । एकैकेन च पत्क्रातं तच्छक्तेन प्रदीय-ते ॥ PĀNĀT. I, 17. गान्धिकव्यवहारः 7, 17.

गान्धिनी f. s. u. गान्दिनी.

गामिक (von गामिन्) adj. am Ende eines comp. gehend, führend zu, von einem Wege: अयोध्यागामिका ह्येष पन्थाः R. 6, 106, 7.

गामिन् (von गम्) adj. mit dem obj. compon. P. 2, 1, 24, Vārtt. 1) gehend, sich bewegend auf, in, auf eine best. Art, nach, zu: उन्मार्गं HIT. Pr. 40, 4, 12. उत्पयं BUĀG. P. 4, 1, 12, 26. आकाशं BRAHMA-P. 59, 9. विमानं MBH. 1, 1257. ARG. 4, 52. वृषं auf einem Stiere H. 9, Sch. सिंहु-विक्रातं R. 3, 23, 13. अलसं AMAR. 51. कुब्जं (बुद्धि) PĀNĀT. II, 5. कु-टिलं (प्रेमन्) ŚĀN. D. 80, 14. हंसवाराणं wie M. 3, 10. मत्तमातङ्गं MBH. 3, 4003. R. 3, 29, 23, 30. RAGH. 2, 30, 4, 4. VARĀH. BRH. S. 69, 11, 15. 105, 13. यत्राहं तत्र गामिनी MBH. 1, 3368. वयं तत्रैव गामिनः 6930. यत्र ह्यचन BRĀHMAN. 3, 12. आकाशं प्रति MBH. 4, 180. सागरं (नदी) R. Einl. विदि-शां MĀLAV. 67, 19. स्वर्गं HIT. 1, 58. अगम्यं VARĀH. BRH. S. 67, 61, 76. वि-धवां zu einer Wittve gehend, ihr fleischlich beiwohnend JĀĀN. 2, 234. — 2) *erreichend, sich erstreckend bis, auf*: नभस्त्रिभागगामी (von Sternen) VARĀH. BRH. S. 11, 32, 29, 11, 23. नाभिणएउलगागामिन्या रोमराव्या R. 5, 21, 19. चाणी योजनगामिनी H. 59. — 3) *Jmd zufallend, zukommend*: अग्रजःस्त्री-धनम् — पितृगामि JĀĀN. 2, 145. 261. HARIV. 2100. ÇĀR. 90, 19. विप्रस्य रसना मौञ्जा मौर्वी राजन्यगामिनी MBH. 13, 1611. द्वितीयगामी न हि शब्दं दृष-नः RAGH. 3, 49. परगामिनि क्रियापत्ते P. 4, 3, 74, Sch. — 4) *gelangend zu, theilhaft werdend*: सदशमर्तगामिनी भविष्यति MĀLAV. 69, 15. — 5) *gerichtet auf, an*: चेतसानन्यगामिना BHAG. 8, 8. राजगामि च पेषुनम् M. 11, 55. — 6) *in Bezug stehend zu*: तस्य स्वजनगामीनि आचितो वचना-नि सः MBH. 2, 26. ein Adjectiv ist सञ्चं, भेष्यं oder परं AK. 1, 1, 1, 63. 2, 2, 4. 3, 6, 44. = Vgl. अग्रं, अग्रतं, अग्र्यं, आशुं, अस्तुं. कामं.

गामुक (wie eben) adj. f. आ gehend P. 3, 2, 154. VOP. 26, 146.

गाम्भीर von गम्भीर gaṇḍa संकलादि zu P. 4, 2, 75.

गाम्भीर्य (von गम्भीर 1) adj. in der Tiefe befindlich P. 4, 3, 58. — 2) n. *Tiefe, tiefes Wesen* (vgl. u. गभीर): (रामः) समुद्र इव गाम्भीर्ये R. 1, 1,

18. 2, 34, 9. 5, 36, 57. MBH. 13, 4637. मेघनिर्घोषगाम्भीर्य H. 65, v. 1. भी-शोकक्रोधकृष्यैर्गाम्भीर्यं निर्विकारता ŚĀN. D. 93, 89. विकाराः सकृदा य-स्य कृष्यक्रोधभयादिषु । भावेषु नोपलभ्यते तद्गाम्भीर्यमिति स्मृतम् ॥ Citat beim Sch. zu ÇĀR. 13, 12. सञ्चविक्रमगाम्भीर्यवल्लयवनशालिन् R. 4, 61, 58. सञ्चगाम्भीर्यान्नमयन्निव मोदनीम् 6, 73, 29. BUĀG. P. 4, 16, 29. गाम्भीर्य-मनोहरं वपुः RAGH. 3, 32.

गाम्भ्य (गाम्. acc. von गो, + मन्थ) adj. sich für eine Kuh haltend P. 6, 3, 68, Sch. VOP. 26, 52.

1. गाय (von 1. गा) adj. gehend, schreitend oder n. Gang, Bewegung in उरुगाय (s. d.) und उत्तमगाय (BUĀG. P. 4, 12, 21), welches als Bein. von Viṣṇu wohl = उरुगाय ist. BURNOUR übersetzt: *le Dieu dont la gloire est excellente*, führt also गाय auf गा *singen* zurück. गाय in उरु-गाय fasst BURNOUR auf ähnliche Weise auf, z. B. 2, 3, 20: *dont le nom est chanté au loin*.

2. गाय (von 2. गा) n. *Gesang*: पठन्सामगायमविच्युतम् JĀĀN. 3, 112.

3. गाय (von गय) adj. auf Gaja bezüglich, von ihm herrührend u. s. w. AIT. BR. 3, 2.

गायक (von 2. गा) m. *Sänger* ÇĀBDAR. im ÇKDR. MBH. 12, 1899. 14, 2050. R. 2, 63, 2. BUARTR. 3, 57. सुरगायकैः BUĀG. P. 3, 22, 33.

1. गायत्रे (wie eben) 1) m. n. *Gesang, Lied*: गायत्रं नव्योत्तम् । अग्रे दे-वेषु प्र वौचः RV. 1, 27, 4. 12, 11. 21, 2. 38, 14. प्र गायत्रा अगासिषुः 8, 1, 7, 8. 2, 14. सृचो वः पोष्यमास्ते पुषुधान्गायत्रं तेषां गायति शर्दारीषु 10, 74, 11. 9, 60, 1. सृचा स्तोमं समर्धय गायत्रेण रथेतरम् VS. 11, 8. मनो हिकारो वाक्प्रस्तावश्चतुरुदीयः श्रोत्रं प्रतिहारः प्राणा निधनमेतद्गायत्रं प्राणेषु प्रो-तम् KĀND. UP. 2, 11, 1. — 2) f. ई a) *ein in dem bekannten alten 24sil- bigen Metrum abgefasstes Lied und dieses Metrum selbst* (AK. 2, 7, 22. TRIK. 3, 3, 344. H. an. 3, 551. MED. r. 151): त्रिष्टुभ्यायत्री कन्दसि सर्वा ता यम आकृता RV. 10, 14, 16. अग्नीषोमवत्सुगुवो हिकृत्वा सविता सं कभू 130, 4. VS. 9, 32. 23, 33. वृत्ते गायत्रीमनु ता इक्षुः (wo TB. : गा-यत्रम्) AV. 13, 1, 10. 3, 3, 2. 8, 9, 14, 20. 10, 12. अष्टानरा AIT. BR. 1, 1, 4, 29. चतुर्विंशत्यन्तरा 3, 40. ÇĀT. BR. 6, 2, 1, 22. NIR. 7, 8. ÇĀT. BR. 1, 4, 1, 34. 7, 1, 1. 3, 2, 1, 2 u. s. w. KĀND. UP. 3, 12, 1, 2, 5. 16, 1. RV. PRĪT. 16, 10. fgg., wo die verschiedenen Modificationen des Metrums aufgeführt wer- den. MBH. 6, 172. fg. गायत्री कन्दसामकम् BHAG. 10, 35. VP. 42. BUĀG. P. 3, 12, 45. COLEBR. Misc. Ess. II, 152, 159 (jedes aus 4 × 6 Silben beste- hende Metrum). Alg. 49. — b) *die Gājatri im ausgez. Sinne, der an Savitar gerichtete Vers* RV. 3, 62, 10. TRIK. 2, 7, 12. MED. r. 151. COLEBR. Misc. Ess. I, 29. ÇĀT. BR. 14, 8, 45, 8. ÇĀNKH. GRH. 2, 5, 4. 7, 10. 4, 9. प्रज्ञ-पन्वावनी देवी गायत्री वेदमातरम् MBH. 3, 13432. SUÇR. 1, 111, 11. VP. 222. (ब्रह्मा ततो ऽसृजद्वै त्रिपदां गायत्रीं वेदमातरम् । अकरोच्चैव चतुरो वेदान्गायत्रिसेभवान् ॥ HARIV. 11316. Brahman zeugt mit der G. die vier Veda 11666. fgg. एकानंशां नमस्यामि गायत्रीं यज्ञसत्कृताम् । सावित्रीं चापि विप्राणां नमस्ये ऽकम् 9429. Zuweilen werden auch andere für ein- en bestimmten Zweck geläufige Verse dieses Metrums kurzhin so be- zeichnet, z. B. अद्विष्टं गायत्र्यभिमुखिताभिः SUÇR. 2, 385, 20, worunter ITV. 10, 9, 1 gemeint sein kann. — c) *die Gājatri (nicht von einem einzelnen Veda-Verse, sondern von der Liedform zu verstehen) steht oft verbunden mit dem Amṛta, gleichsam als die Grundform und*

Wesenheit des heiligen Liedes und Wortes überhaupt: अक्षरगायत्र्यामृतस्य गर्भे AV. 13, 3, 20. यस्मात्पञ्चादमृतं संवभूव यो गायत्र्या अर्धपनिर्वभूव 4, 35, 6. उत्तरेणैव गायत्रीममृते ऽधि वि चक्रमे 10, 8, 41. — 3) n. ein Lied, welches in dem Metrum, das nachmals den Namen Gājatri führt, abgefasst ist und in dieser Sangweise vorgetragen wird. In den meisten Stellen lässt sich zwischen dem m. und n. äusserlich nicht scheiden; es giebt aber schwerlich eine Stelle, in welcher das m. in dem besondern technischen Sinne gebraucht wäre, während umgekehrt das n. öfters die allgemeine Bedeutung (s. 1.) hat. गायत्री गायत्रमुच्यते RV. 8, 38, 10. यद्गायत्रे अर्धं गायत्रमाहितम् 1, 164, 23. fgg. उभे वाचो वदति मामग्ना इव गायत्रं च त्रैष्टुभं चानुं राजाति 2, 43, 1.

2. गायत्रं (von गायत्री) 1) adj. f. ई in der Gājatri bestehend, mit ihr verbunden, nach ihr gebildet (z. B. nach der Silbenzahl des Metrums) u. s. w.: कन्दस् VS. I, 27, 2, 25. AIT. BR. 1, 1, 4, 29. अग्नि TS. 2, 2, 5, 5. TBR. 1, 1, 5, 3. प्रातःसवन AIT. BR. 6, 2, TS. 2, 2, 9, 5. KĀND. UP. 3, 16, 1. अये लोकः ÇĀṆKH. ÇR. 16, 22, 12. ÇAT. BR. 2, 2, 4, 11. तृच NIB. 7, 20. ÇĀṆKH. ÇR. 9, 5, 5. दत्तिणा (aus 24 bestehend) KĀTJ. ÇR. 22, 10, 27; vgl. 11, 21 und LĀTJ. 9, 4, 31. इष्टका ÇAT. BR. 8, 6, 2, 3, 6. KĀTJ. ÇR. 17, 11, 6. 12, 5, 13. — 2) f. ई Acacia Catechu Willd. (s. खादिर) AK. 2, 4, 2, 30. TRIK. 3, 3, 344. H. an. 3, 551. MED. r. 151. — 3) n. N. eines Sāman ÇAT. BR. 9, 1, 2, 35. KĀTJ. ÇR. 18, 3, 2. 25, 13, 2 u. s. w.

गायत्रं कन्दम् (गायत्र + कन्दम्) adj. derjenige, welchem das Gājatri-Metrum zugehört, geweiht ist, der sich darauf bezieht u. s. w.: श्येनो ऽसि गायत्रकन्दो यन् वा र्भे AV. 6, 48, 1. ÇAT. BR. 12, 3, 4, 3. VS. 8, 47. PAÑĀV. BR. 1, 3. चमवः ÇĀṆKH. ÇR. 14, 33, 8. KĀTJ. ÇR. 25, 12, 6.

गायत्रपार्श्वं (गा० + पा०) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 215. LĀTJ. 4, 8, 12. 8, 5, 20.

गायत्रं वर्तन्ति (गा० + व०) adj. in Gājatri-Maassen sich bewegend: सुष्टुति RV. 8, 38, 6. वृकत् (साम) VS. 11, 8.

गायत्रं विषम् (गा० + वे०) adj. zu Gesängen anregend, — begeistertend; von Indra RV. 1, 142, 12. 8, 1, 10.

गायत्रि f. = गायत्री s. u. 1. गायत्र 2, b.

गायत्रिन् (von 1. गायत्र) 1) adj. subst. Liedersänger: गायति त्वा गायत्रिणो ऽर्चत्यर्कनार्कणः RV. 1, 10, 1 = MBH. 12, 10352. — 2) m. Acacia Catechu Willd. BUAR. zu AK. 2, 4, 2, 30. ÇKDR. Vgl. गायत्री unter 2. गायत्र.

गायत्रमारं (गायत्रिन् + सारं) m. Catechu, sog. Terra japonica (s. खादिर) SUÇR. 2, 449, 17. 304, 11.

गायत्रीवल्लभं (गा० + व०) m. Freund der G., ein Bein. Çiva's ÇIV.

गायत्रीसामन् (गा० + सा०) n. Bezeichnung einiger Sāman, die in Gājatri-Weisen gehen, LĀTJ. 1, 6, 22. 6, 12, 5. 7, 2, 1. 6, 8.

गायत्र्य (von गायत्री) adj. Bez. einer Art von Soma SUÇR. 2, 164, 17. 169, 9.

गायत्र्यासितं (गा० + घा०) n. Bez. eines Sāman Ind. St. 3, 215.

गार्गीयं (von 2. गा) 1) m. a) Sänger, Lobsänger (von Profession) P. 3, 1, 147. VOP. 26, 39. TRIK. 1, 1, 126. M. 4, 2, 10. MBH. 1, 3310. 3, 649. 3, 3290. 13, 1586. R. 1, 4, 24. 19, 12. दिव्य० = गन्धर्व AK. 3, 4, 21, 135. डोम्ब० HĪĀA-TAR. 5, 353. f. गार्गीनी P. 3, 1, 147. VOP. 26, 39. — b) Schöpfer

H. Theil.

BUAR. im ÇKDR. — c) N. pr. eines Wesens im Gefolge von Skanda MBH. 9, 2569. — 2) n. Gesang: मृगयोगायनं यथा BṛĪG. P. 3, 31, 42. त्वदीर्यगायनमहामृत 7, 9, 43.

गायत्रिका (von गायत्री singend) f. N. pr. einer Localität auf dem Himavant: अत्र गायत्रिकादारं रत्नति — धायमाना महान्मानो मुनयः MBH. 5, 2836.

गायत्री (partic. f. von 2. गा) f. N. pr. der Gemahlin Gaja's BṛĪG. P. 5, 13, 2.

गारं n. N. eines Sāman (von Gara verfasst) PAÑĀV. BR. 9, 2. Ind. St. 3, 215.

गारित्रं (von 2. गारं) n. Reis UṆ. 4, 172.

गारुड (von गरुड) 1) adj. die Gestalt des Vogels Garuda habend; von Garuda stammend, ihn betreffend: महाव्यूह MBH. 6, 2403. R. 6, 6, 11. अत्र 86, 33. गारुडे कल्पे (s. u. गरुड und कल्प), गारुडे पुराणम् VP. LIII. 284. MADUS. in Ind. St. 1, 18. — 2) f. ई Name einer Schlingpflanze (s. पातालगरुडी) RĪĠAN. im ÇKDR. — 3) n. a) Smaragd H. an. 3, 180. MED. d. 28. RĪĠAN. im ÇKDR. मणोनामिव गारुडानाम् (kann auch adj. sein) RAGN. 13, 53. Vgl. गरुडाङ्कित u. s. w. — b) Gold II. 1044. — c) eine Zauberformel gegen Gift, = द्वेडमन्त्र MRO. = विषमन्त्र ĠATĀDH. im ÇKDR. = विषशास्त्र II. an.

गारुडिक (von गारुड) m. Giftbeschwörer, Giftbanner ÇABDAR. im ÇKDR.

गारुडमतं (von गरुडमत्) 1) adj. die Gestalt des Vogels Garuda habend. ihm geweiht u. s. w.: अस्त्र RAGN. 16, 77. — 2) n. Smaragd AK. 2, 9, 92. H. 1064. Vgl. गरुडाङ्कित u. s. w.

गारुडमतपत्रिका (गा० + पत्र) f. N. einer Pflanze (s. पाची und मरुक-तपत्री) RĪĠAN. im ÇKDR.

गार्गी 1) adj. von गार्ग्य in Verbindung mit संव, अङ्क und लक्षण P. 4, 3, 127, Sch. — 2) verächtliches metron. von गार्गी P. 4, 1, 147, Sch.

गार्गीक (von गार्ग्य) P. 6, 4, 151, Sch. 1) adj. dem Gārgja gehörig P. 4, 2, 104, VĀRT. 29, Sch. den Gārgja verehrend ebend. VĀRT. 25, Sch. — 2) n. eine Versammlung von Nachkommen des Garga AK. 3, 3, 40, Sch.

गार्ग्यं patron. von गर्गर gaṅa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151.

गार्गीकं verächtliches metron. von गार्गी P. 4, 1, 147, Sch.

गार्गीका (von गार्ग्य) f. die Abstammung von Garga, das Verhältnis zur Schule von Gārgja: गार्गीकया ज्ञायते. अत्याकुरुते, गार्गीकामवेतः P. 5, 1, 134, Sch.

गार्गी f. zum patron. गार्ग्य P. 4, 1, 16. 6, 4, 150. VOP. 4, 11. वाचक्रवी ÇAT. BR. 14, 6, 6. 1. 8, 1. ÇĀṆKH. GRU. 4, 10. Bein. der Durgā HĀRTV. 10243.

गार्गी = गार्गी च गार्गीयणश्च P. 1, 2, 66, Sch. गार्गीव्रिद्धयं n. Ind. St. 2, 225. — Vgl. गर्गी.

गार्गीपुत्रं (गा० + पुत्र) m. Sohn der Gārgi P. 4, 1, 159, Sch. N. eines Lehrers ÇAT. BR. 14, 9, 1, 30.

गार्गीपुत्रकायाण, गार्गीपुत्रायणि und गार्गीपुत्रि patronn. von गार्गीपुत्र P. 4, 1, 159, Sch.

गार्गीभूतं (गार्ग्य + भूत) adj. zu einem Gārgja geworden P. 6, 4, 152, Sch.

गार्गीयं (von गार्ग्य), गार्गीयिति wie einen Gārgja behandeln, med. sich wie ein Gārgja benehmen P. 6, 4, 152, Sch. VOP. 21, 2.

गार्गीय adj. von Garga herrührend, verfasst VAAH. BRH. S. 11, 1. Ind. St. 2, 248. von Gārgja herrührend P. 4, 2, 114, Sch. 7, 1, 2, Sch. pl. die Schüler der Nachkommen des Garga P. 4, 1, 89, Sch. die Schüler des Gārgjājāṇa 91, Sch.

गार्गीय metron. von गार्गी P. 4, 1, 147, Sch.

गार्ग्य 1) adj. von गर्ग Verz. d. B. H. 94, 20. — 2) patron. von गर्ग P. 4, 1, 105. Vop. 4, 11. N. verschiedener Lehrer der Grammatik, Liturgie u. s. w. ĀCV. GRH. 3, 4. ÇĀṆK. GRH. 4, 10. VS. PRĀT. 4, 164. RV. PRĀT. 1, 3, 6, 10. 13. 12. KAUC. 9. 13. 17. TAITT. ĀR. 1, 7, 3. NIR. 1, 3, 12. 3, 13. P. 7, 3, 99. 8, 3, 20. 4, 67. Ein Gārgja ist Verfasser des Padapāṭha zum SV. nach Durga zu NIR. 4, 4. — ÇAT. BR. 14, 3, 1, 1. BRH. ĀR. UP. 4, 6, 2. LĀTJ. 7, 9, 14. HARIV. 1609. 1959. fgg. 6166. 6250. 6429. fgg. 14152. R. 2, 32, 28. VP. 278. 409, N. 15. 431. 563. BHĀG. P. 9, 21, 19. वृद्धगार्ग्य MBH. 13, 5596. Verz. d. B. H. No. 1166. — N. eines Königs der Gandharva R. 6, 92, 70. — N. eines Volksstammes: वात्स्यगार्ग्यकृष्णोश्च पौण्ड्रिणाप्यन्नयद्रूपे MBH. 7, 396. — गार्ग्य n. KĀRANAVJŪDA in Ind. St. 3, 239. — Vgl. गर्ग und गार्गी.

गार्ग्यायणौ m. patron. von गार्ग्य P. 4, 1, 104, Sch. 1, 2, 66, Sch. Vop. 7, 1, 9. N. eines Lehrers BRH. ĀR. UP. 4, 6, 2. गार्ग्यायणौ = गार्गी P. 4, 1, 17, Sch.

गार्ग्यायणौय m. pl. die Schüler des Gārgjājāṇa P. 4, 1, 91, Sch.

गार्तक von गर्त gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127.

गार्त्समद् 1) adj. von गृत्समद् AIR. BR. 5, 2. ÇĀṆK. ÇR. 10, 3, 4. 11, 7. 3. 10, 3. MBH. 13, 2006. — 2) patron. von गृत्समद् ĀCV. ÇR. 12, 10. pl. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 33. — 3) n. Bez. eines Sāman Ind. St. 3, 213.

गार्त्सम (von गर्त्स) adj. asininus: पसम् AV. 6, 72, 3. रूप MBH. 12, 8410. मोस 8, 2051. क्षीर 2059. मूत्र Suçr. 1, 194, 6.

गार्त्समविक (von गर्त्स + रय) adj. für einen von Eseln gezogenen Wagen geeignet P. 6, 2, 153, Sch. अ०, वि० ebend.

गार्त्स्य (von गृत्स, s. गर्त्स) n. Gier: अतिगार्त्स्य MĀGHA im ÇKDR. Vop. 11, 5, 26, 102 (an den beiden letzten Orten fälschlich गार्त्स्य).

गार्त्स्य falsche Form für गार्त्स.

गार्त्स्य (von गृत्स) adj. vulturinus; s. d. folg. Artikel.

गार्त्स्यपत्त (गा० + पत्त) m. (sc. शर u. s. w.) ein mit Geierfedern geschmückter Pfeil H. 778 (गार्त्स्य०).

गार्त्स्यपत्र (गा० + पत्र) adj. mit Geierfedern geschmückt, m. ein solcher Pfeil MBH. 4, 1331. 1579. 1990. 1992. 1995. 3, 4223. 6, 3213. 8, 3788. Ueberall गार्त्स्य०.

गार्त्स्यवानित (von गा० + वान) dass. MBH. 4, 1515. गार्त्स्यवानित 3, 12230 = An. 10, 34 wohl nur fehlerhaft. — Vgl. गृध्रवानित, गृध्रवानित.

गार्त्स्यवाम् (गा० + वाम) dass. MBH. 3, 1350 (गार्त्स्य०).

गार्त्स्य (von गर्त्स) adj. 1) aus einem Mutterleibe geboren: गार्त्स्यवेदाण्डजोद्भिदाम् BHĀG. P. 3, 7, 27. — 2) auf den Fötus bezüglich: हेमिः M. 2, 27.

गार्त्स्य (wie eben) adj. auf den Mutterleib bezüglich, damit in Verbindung stehend: एनम् M. 2, 27.

गार्त्स्यणी (von गार्त्सणी) n. ein Verein schwangerer Frauen gaṇa नितादि zu P. 4, 2, 38. H. 1413.

गार्त्स्यणी (wie eben) n. dass. AK. 2, 6, 1, 22. Nach ÇKDR. soll der Text गार्त्स्यणी haben und गार्त्स्यणी die von Bharata erwähnte Form sein.

गार्त्स्यणी (von गर्त्सणी) 1) adj.: प्राज्ञापत्यं गार्त्स्यणीं चरुं निर्वपेत् TS. 2, 4, 1, 1. — 2) n. eine Art Honig (?) P. 4, 3, 117, Sch.

गार्त्स्यणी (von गृत्स्यणी) adj. von einer Färsse geboren: वृषभ RV. 10, 111, 2. गार्त्स्यणी P. 4, 1, 136.

गार्त्स्यणी (von गृत्स्यणी) gaṇa अश्वपत्यादि zu P. 4, 1, 84. n. die Stellung, Würde des Hausherrn ÇAT. BR. 5, 3, 3, 3. 4, 3, 15. PAÑĀV. BR. 10, 3. KĀTJ. ÇR. 1, 6, 16. 22, 4, 7. तस्य गार्त्स्यणी दीन्नेरन्नाश्चान्नात्तयेयुः LĀTJ. 8, 6, 7 in Ind. St. 1, 52. — Vgl. कुरु०.

गार्त्स्यणी (wie eben) 1) adj. oder m. (mit Ergänzung von अग्नि) das Feuer des Hausherrn, eines der drei heiligen Feuer, welches in jeder Familie eingesetzt sein soll. Es hat seine Stelle auf dem Opferheerde und das Opferfeuer wird davon genommen. P. 4, 4, 90. AK. 2, 7, 19. 20. II. 826. AV. 5, 31, 5. 6, 120, 1. 121, 2. 8, 10, 2. यो ऽतिथीना स आकृत्स्यणी यो वेष्मन्ति स गार्त्स्यणी: यस्मिन्वर्चन्ति म दन्तिणाग्निः 9, 6, 30. 12, 2, 34. 18, 4, 8. VS. 3, 39. 19, 18. ÇAT. BR. 3, 6, 1, 28. 7, 1, 1, 6 und oft. AIR. BR. 7, 6, 12. गार्त्स्यणी ऽधिश्चित्याकृत्स्यणी जुहुयाच्छ्रपणो वै गार्त्स्यणी आकृत्स्यणीयः ÇĀṆK. BR. 2, 1. Z. d. d. m. G. 9, LXI. XLVIII. LXXXI. गार्त्स्यणी संस्काराः KĀTJ. ÇR. 1, 8, 34. 7, 4, 25. गार्त्स्यणीयाकृत्स्यणीयं ज्वलत्तमुद्धरेत् ĀCV. ÇR. 2, 2. PRAÇOP. 4, 3. MBH. 1, 3053. 3, 14291. पिता वै गार्त्स्यणी ऽग्निर्माताग्निर्दन्तिणाः स्मृतः । गुरुआकृत्स्यणीयस्तु साग्नित्रेता गरीयसी ॥ M. 2, 231 = MBH. 12, 3995. ऐन्द्रा गार्त्स्यणीमुपतिष्ठते P. 1, 3, 25, Sch. Auch der Ort wo dieses Feuer unterhalten wird ÇAT. BR. 7, 1, 2, 12. KĀTJ. ÇR. 17, 1, 3. — 2) m. pl. Bez. einer Klasse von Manen MBH. 2, 462. — 3) n. Herrschaft im Hause; Hausstand, Haushaltung: अस्मिन्गृहे गार्त्स्यणीयाय नागृहि RV. 10, 83, 27. मर्त्यं त्वाङ्गार्त्स्यणीयाय देवाः 36. 1, 13, 12. अस्मिन्ने नो गार्त्स्यणीयानि सन्तु 6, 15, 19.

गार्त्स्यणीगार (गा० + आगार) m. der Raum, in welchem sich das Hausfeuer befindet, ÇAT. BR. 1, 1, 1, 11. 7, 1, 8. KĀTJ. ÇR. 4, 7, 15. Vgl. गार्त्स्यणीयस्वान ebend. 11, 8. ०अयतन 8, 24.

गार्त्स्यणी (von गृत्स्यणी) adj. einem Hausvater zukommend u. s. w.: वितान BHĀG. P. 5, 11, 2.

गार्त्स्यणी (von गृत्स्यणी) 1) adj. einem Hausvater zukommend, obliegend: धर्म MBH. 9, 2854. 13, 4561. 4654. 4673. 6414 (०स्य). 6480. — 2) n. a) der Stand des Hausvaters, der Hausmutter: चतुर्णामाश्रमाणां हि गार्त्स्यणीयं श्रेष्ठमाश्रमम् । आहुः R. 2, 106, 21. सत्रा कलत्रैर्गार्त्स्यणीयम् H. 1527, Sch. गार्त्स्यणी, वात्स्य, यौवन, स्वाविर MBH. 3, 13351. यदा त्वमन्यतागस्त्यो गार्त्स्यणी (sic) तो क्षमामिति 8570. गार्त्स्यणीगिनी (sic) 1, 6134 (गार्त्स्यणी BRĀHMAN. 1, 26). — b) Hausstand, häusliche Einrichtung, das Haus mit Allem was darin ist: गार्त्स्यणीयं चैव याव्याश्च सर्वा गृह्याश्च देवताः । पूर्वज्ञेन समान्ति शरीरं वर्जितं त्विदम् ॥ MBH. 14, 162. BHĀG. P. 3, 33, 15. 9, 6, 47.

गार्त्स्यणी (von गृत्स्यणी) adj. häuslich: नामन् Z. d. d. m. G. 9, 1, 35.

गालव (vom caus. von गाल् n. das Seihen, Abtropfenlassen, Abgiesen: सोमस्य NIR. 6, 24. तथा पचेद्यथा दाहकाठिन्यातिशयित्यमण्डगालनरहितो ऽन्नरूपमपवाश्चरुर्भवति BHĀVADEVARHATTA im ÇKDR.

गालव m. 1) N. eines Baumes, Symplocos racemosa Roxb., AK. 2, 4.

2, 13. TRIK. 3, 3, 414. H. 1459. an. 3, 699. MED. v. 37. eine weissblühende Species (श्वेतलोघ) SVĀMIN zu AK. im ÇKDR. eine Art Ebenholz (केन्दुक) ÇARDAK. im ÇKDR. — 2) N. pr. eines alten Weisen und Lehrers, nach dem HARIV. ein Sohn, nach dem MBH. ein Schüler Viçvāmītra's, TRIK. H. an. MED. BRH. ĀR. UP. 2, 6, 3. 4, 6, 3. Ind. St. 3, 273. Grammatiker NIR. 4, 3. P. 6, 3, 61. 7, 1, 74. 3, 99. 8, 4, 67. — MBH. 1, 331. 2, 110. 292. 3, 8263. 5, 3720. fgg. 9, 2992. 12, 10555. fgg. 13, 251. 1349. fgg. HARIV. 454. सखा स गालवो यस्य (ब्रह्मदत्तस्य) योगार्थो महायज्ञाः । शिनामुत्पाद्य तपसा क्रमो येन प्रवर्तितः ॥ 1049. 1462. 1769. ÇĀK. 112, 14 (Schüler Kaçjapa's). VIKR. 33, 2 (Schüler Bharata's). VP. 281, N. 5. BRĀG. P. 8, 13, 15. MĀRK. P. 20, 42. pl. seine Nachkommen HARIV. 1467.

गालवि patron. von गानव MBH. 9, 2995.

गालि f. Verwünschung TRIK. 3, 2, 9. II. 272. ददति ददतु गालीर्गालिमन्तो भवन्तो वयमपि तद्भावद्वालिदाने ऽसमर्थाः BHART. 3, 99; vgl. Verz. d. B. II. 31, N.

गालिनी f. eine best. Verbindung der Finger: कनिष्ठाङ्गुष्ठौ सन्तौ करयोरितरेतरम् । तर्जनी मध्यमानामामेकता भुववर्जिता ॥ मुक्तेषा गालिनी प्रोक्ता शङ्खस्योपरि चालिता । TANTRASĀRA im ÇKDR.

गालिमन् (von गालि) adj. Verwünschungen im Munde führend BHART. 3, 99 (s. u. गालि).

गालोडित und गालोडय, गालोडयति = गालोडितमाचष्टे VOP. 21, 15. गालोडितं वाचाम् = विमर्शः Prüfung, गालोडयते prüfen DUĀTUP. 33, 86.

गालोड्य n. Lotussamen RĪGĀN. im ÇKDR. — Vgl. शङ्खलोड्य, शङ्खलोड्य, गलोड्य, गिलोड्य.

गाल्गणि (von गवल्गण) patron. des Saṃgaja MBH. 1, 220. 245. 615. 2, 2709. 5, 674. 13, 444. BRĀG. P. 1, 13, 30.

गौविष्टिर patron. von गविष्टिर gaṇa विद्वादि zu P. 4, 1, 105. ĀÇV. ÇR. 12, 14.

गौविष्टिरायणं patron. von गविष्टिर gaṇa कृतिदि zu P. 4, 1, 100.

गौविधुर्क adj. von गविधुकः चर्क TS. 1, 8, 2, 1. 9, 2. TBR. 1, 7, 3, 6.

गौविधुर्क adj. (f. ई) von गविधुका gaṇa चित्वादि zu P. 4, 3, 136. ÇAT.

Ba. 5, 2, 1, 11, 13. 3, 1, 10. 3, 7. KĀTJ. ÇR. 1, 1, 12. 15, 1, 27. ÇĀNKU. GRH. 3, 6.

गौवेश von गवेश v. l. im gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75.

गौवेप von गवेप gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75.

गाळू, गाळूते (विलोडने) DĀTUP. 16, 48. ep. auch गाळूति; बगाळू; गाळूष्ये; गाळूता und गाळा P. 7, 2, 44, Sch. 8, 3, 13, Sch.; अगाळूष्ट (BHATT. 15, 59), अगाळू ebend.; गाळूतुम्; गाळूति und गाळू. 1) sich tauchen in, baden in, eindringen in, sich hineinbegeben in; sich vertiefen in; mit dem acc.: प्रतीये गाळूमानः KAUC. 26. PAÑKAV. BR. 14, 8. 15, 2 (s. u. गाध). तेयम् MBH. 3, 17314. तीर्थानि it. 3, 76, 33. गाळूतो मर्क्या निपानसल्लिम् ÇĀK. 93. BHATT. 14, 67. 22, 11. अगाळूतो ततो वनम् R. 2, 52, 95. BAGH. 2, 14. PAÑKAT. II. 128. 229, 14. गाळूमानमनीकानि MBH. 7, 1742. गाळूति द्विर्गमाक्षौ याम्यो मभाम् MBH. 13, 3795. ब्रह्मावर्तं वनपद्मशृङ्गायया गाळूमानः (मेघः) MEGR. 49. बगाळू च दिशा दृश BHATT. 14, 104. द्याम् 5, 94. 6, 57. अयत्रानि गाळूते मूढः P. 2, 4, 30, Sch. ब्रह्मानि बगाळूरे ऽनेकमुखानि मार्गान् BHATT. 2, 54. मनस्तु मे संजयमेव गाळूते KUMĀRAS. 5, 46. — 2) sich verstecken: यदस्येत्यं रयगन्तो गाळूते (nach SĀJ. = 1) AIR. BR. 3, 48. —

partic. गाळूति mit act. Bed.: न तु शक्याः तयं नेतुं समुद्राश्रयगाळूते (lies: ०गाळूतेः) von ihnen, die sich getaucht haben in MBH. 3, 8772. गाळू s. bes. — Vgl. गाध.

— अति auftauchen, sich über Etwas halten; sich erheben über: विद्या उत तयो वयं धारा उदृन्यो इव । अति गाळूति द्विषः RV. 2, 7, 3. पवित्रमति गाळूते 9, 67, 20. इन्द्रः पुनानो अति गाळूते मृधः 86, 26.

— अग्नि eindringen in (acc.): अग्नि गोत्राणि सक्ष्मा गाळूमानः RV. 10, 103, 7.

— अथ oder व sich tauchen in, baden in, eindringen in, sich hineinbegeben in; sich vertiefen in; mit dem loc. oder acc.: क्रुदे GOBU. 4, 5, 22. ÇĀNKU. GRH. 4, 9. SUÇR. 2, 182, 16. अस्यां नद्याम् — अथगाळूताम् (pass. impers.) MBH. 3, 8649. स्वप्ने ऽवगाळूते ऽत्यर्थं ब्रह्मम् JĀSĀ. 1, 27, 1. अथगाळू ब्रह्मम् MBH. 3, 164. 10697. R. 1, 2, 8, 10. 2, 27, 18. 69, 10. 3, 22.

29. 75, 7. SUÇR. 1, 170, 17. PAÑKAT. 139, 24. तीर्थं चाप्यवगाळूताम् (partic. act.) R. 2, 89, 16. अथारमपरिभ्रातः सो ऽवगाळूतमः 5, 53, 4. (हिमालयः) पूर्वापरौ वारिनिधी वगाळूतः KUMĀRAS. 1, 1. यावदन्यमवकाशमवगाळूष्ये VIKR. 62, 15. अथगाळूते च शल्यम् (subj.) SUÇR. 1, 26, 7. गिरिम् BHATT.

6, 29. दिशः 16, 38. वनम् DAÇAK. in BENF. CHR. 189, 6. अग्निपततो ऽपि नागरिकपुरुषानशङ्कमेवावगाळूतः 194, 11. मङ्गलतूर्पघोषः । विमानशृङ्गाण्यवगाळूतः KUMĀRAS. 7, 40. संप्राप्य पण्डितः कच्छं प्रक्षामेवावगाळूते (Geogens. शिनेवाभ. म. मल्लति) R. 3, 68, 53. सातःशरणा बुद्धिः सर्वं विषयमवगाळूते यस्मात् SĀÑKARJAK. 35. — partic. अथगाळूति mit pass. Bed.: गङ्गा MBH. 3, 8230. 13, 1821. Zu अथगाळू (s. d.) haben wir nachzutragen.

zu 1: समुद्रमवगाळूतानि पतनानि R. 4, 40, 28. ब्रह्मावगाळूतस्य वनहीपस्य MĀKKU. 44, 23. अथगाळूतः समुद्रस्य (sic) चक्रवात्राम पर्वतः R. 4, 43, 32. मुद्गरमवगाळूतया । शत्रया निर्भिन्नकृदयः 6, 80, 37; zu 2: (निघ्नगाः) अथगाळूतः कुमोतमैः MBH. 13, 3827. R. 5, 74, 30. कृत्वृष्यन्धावगाळूतुम् BHART. 1, 67. Eine u. अथगाळूत nicht erwähnte Bed. verschwunden haben wir in:

अथगाळूत द्विषतो मे MBH. 4, 2238. Vgl. auch noch अथगाळू fgg. — caus.

1) sich eintauchen —, baden lassen: अथगाळूत शीतात्वप्सु SUÇR. 2, 192, 41. — 2) sich eintauchen, baden: वारिकोष्ठे ऽवगाळूतेतः SUÇR. 2, 530, 11.

— व्यत्र sich tauchen in, eindringen in: मङ्गलम् MBH. 1, 7285. ततोप्यवगाळूतवान् 3, 17314. व्यत्रगाळूतवानिक्वम् 4, 4984. einbrechen (von der Nacht): रजनी व्यत्रगाळूते 3, 16820.

— उद् auftauchen: ताः प्राच्य उज्जिगाळूते (sic) KĀTJ. ÇR. 13, 3, 20. — Vgl. उद्गाळू, शौद्गाळूमानि.

— उप eindringen in: सार्वेर्बहुशश्रान्य पतनानुपगाळूतः (partic. act.) R. 6, 31, 39.

— प्र sich hineinmachen in, durchdringen: प्र वः पुत्रिणि गाळूते तन्द्दनेव शोचिषो RV. 1, 127, 4. — Vgl. प्रगाळू.

— अग्निप्र sich einsenken in, sich vereinigen mit: वाङ्गो अग्निं प्र गाळूते RV. 9, 99, 2. 110, 2. — caus. eintauchen: एनमुदके ऽग्निप्रगाळूतः ÇĀNKU. ÇR. 16, 18, 19.

— संप्र sich tauchen in, hineingehen in: यद्यार्णवं महावीरमश्रवः संप्रगाळूते MBH. 14, 1392.

— प्रति eindringen in, hineingehen in: प्रतिगाळूते वनानि R. 3, 76, 34.

— वि sich tauchen in (acc. loc.), baden in, sich stecken in, eindringen in, sich hineinbegeben in: शृपो देवो वि गाळूते RV. 9, 3, 6. 7, 2. 86,

8.10. 99.7. AV. 20.128.14. वि गह्विद्यामायवन् च दर्विः 12, 3, 36. तीर्थम् स-
ल्लिखन् MBh. 1, 7847. 13, 1694. 1696. Draup. 6, 22. R. 2, 48, s. 3, 73, 38.
व्यकृतशगानि विगाह्ये गन्नेवत् 6.75, 16. Ragh. 14.76. 19, 9. विगा-
ह्यमानो सरयू च नौभिः 14, 30. विगाह्य तस्मिन्मरुसि MBh. 3, 6036. Suçr.
2. 186. 16. Bhāg. P. 8, 2, 24. एतेनो वर्म वि गाहते RV. 9, 67, 14. दुःखेनेह
विगाह्यने प्रचकिते राक्षो गृहं वार्धिवत् PANKAT. 1, 420. विगाह्य सुमहद-
न्म् R. 2, 34, 2. 3, 7, 4. कथं वानरमात्रेण लङ्का ह्येवं विगाहितुम् । शक्या
5, 81, 9. विषयान्तं व्यगाहत् 2.49. 2. गिरिम् MBh. 3, 11343. सनामध्यं वि-
गह्ति 2, 2348. शब्दगुणम् — पदं (d. i. चाकाशं) विमानेन विगाहमानः (ह-
रिः) Ragh. 13, 1. चमू विगाह्य शत्रूणाम् MBh. 3, 10832. 11333. 4, 1175.
1671. 7, 4883. यद्मानुषं विगाह्याः als du den Unmenschen durchbohrtest,
eig. mit deiner Waffe in ihn eindringest AV. 20, 128, 12. (वनस्पतिः) यत्तर्भू-
मिं विगाहते मूनिः Suçr. 1, 270, 5. sich vertiefen in: विगाह्यागाधगम्भीराम्
उशतीम् Bhāg. P. 3, 16, 14. einbrechen, von der Nacht: निशा व्यगाहत्
MBh. 5, 7246. — partic. विगाह 1) eingetaucht in, sich badend in: य-
त्तर्भूमे विगाहः (पर्वतः) R. 5, 7, 39. — 2) worin man sich taucht, badet:
नक्तौर्नागिनेगैश्च विगाहाः (अलराशयः) R. 5, 74, 31. विगाहा क्षेमपर्वतैः —
नन्दिन्यः 4, 44, 87. — 3) sich eine Bahn gebrochen habend, eingebrochen
seiend, Platz ergriffen habend: तम्य तद्विद्यमस्रं विगाहं चित्रमस्यतः
MBh. 4, 2072. विगाहे रत्ननिमुखे 3, 1821. विगाहायो रत्नन्याम् 7. 8313. Siv.
5, 66, 73. तस्मिन्समये विगाहे Ragh. 16, 53. विगाहमन्मथः 19. 9 विगा-
हे युधि संवाधे वेत्स्यसे माम् MBh. 3, 2776. — Vgl. यत्तर्विगाहन्, दु-
र्विगाह, दुर्विगाह्य.

— प्रवि sich tauchen in, sich hineinbegeben in: प्रविगाह्योदकं तीर्णं
वनानि प्लवन्ति च R. 6, 16, 2. स्वमाश्रयं तं प्रविगाह्य 3. 63, 19.

— मम् eindringen in, sich hineinbegeben in: समगाह्तिष्ठ चास्वरम्
BHATT. 13, 59.

गाहू (von गाहू) 1) adj. f. ई sich eintauchend, badend gaṇa पचादि zu
P. 3, 1, 134. उदकागाहू, उदगाहू (unter d. Ww. wohl fälschlich als nom.
act. aufgefasst, P. 6, 3, 60. — 2) m. Tiefe. das Innere: (पीयूषं) मूला गा-
हादिव या निर्धुत्त RV. 9. 110, 8.

गाहून् (wie eben) n. das Eintauchen, Baden DAÇAK. 173, 14.

गाहूनीय partic. fut. pass. von गाहू sich tauchen in DAÇAK. 173, 14.

गिद् interj. (voc.?): गिद्वि ते रयः PANKAV. BR. 1, 7. LĀTJ. 2, 8, 11.

गिध gaṇa मूलविभुजादि zu P. 3, 2, 5, VĀRTI. 2. Wohl गोध्र zu lesen.

गिन्दुक in. = गिन्दुक = कन्दुक Spielball II. 689. Sch.

1. गिर, गिरति s. गर.

2. गिर (= 1. गर) 1) adj. anrufend: मरुत्स्राशानां पुरुषन्वा गिरि दौत्
RV. 6, 63, 10. — 2) f. a) Anrufung. Ruf: Spruch; Preis, Lob NAIGH. 1,
11. वां स्तोमां अवीवृधन्नामकथा शतक्रतो । वां वर्धतु नो गिरिः RV. 1, 5,
3. काम्मे देवर्षिद्विद्यते भानिने गीः 77, 1. अग्निं वर्धधे कृषिया तनो गिरा
2. 2. 1. गीर्भिर्द्रो वयं वर्धयानो वचोविदः 1, 91, 11. गीर्भिर्गणान्तं ऋग्मियम्
9. 9. 4, 10, 4. 5, 53, 16. 6, 34, 1. नामानि ते शतक्रतो विश्वाभिर्गीर्भिर्गिरिमहे
3. 37, 3. गिरा य दृता युनन्नदरी ते 7, 36, 4. प्र ये दिवो वृकृतः प्रपिबरे
गिरा 5, 87, 3. तत्रैतान्यर्थतान्प्रिर्गीर्भिर्द्रोर्धां अकल्पयत् AV. 13, 1, 53, 54.
1, 15, 2. 2, 5, 4. 7, 110, 3. Die Marnt heißen: सूनवो गिरिः RV. 1, 37, 10.
— b) Rede, Sprache. Worte AK. 1, 1, 5, 1. TRIK. 1, 1, 115. II. 241. MRD.
r. 23. प्राणेन ह्युत्तिष्ठति वाग्गीर्वाचो ह गिर इत्याहते KĀND. UP. 1, 3, 6.

येन धैता गिरः पुंसां विमलैः शब्दवारिभिः ÇIKSHĀ 58. तस्मै नाकुशलं ब्रूयात्
श्रुक्ता गिरमीरयेत् M. 11, 35. मानुषीं गिरं कृत्वा menschliche Sprache an-
nehmen N. 1, 25. शास्त्रयञ्जङ्गणाया गिरा 8, 12. वाप्यसंदिग्धया गिरा । वि-
ललाप 12, 75. शक्यसे ता गिरः सम्यक्कर्तुं मयि 11, 6. तां गिरां करुणां श्रु-
त्वा DAÇ. 1, 32. भवतीनां सूनतैव गिरा कृतमातिव्यम् ÇIK. 13, 1. योषिता
मधुरगीर्भिः 68, 13. v. 1. निवर्तितस्तस्य गिरङ्कुशेन (die Grammatiker ver-
langen गीरङ्कुश, die ältere Sprache kennt aber nur die Kürze) महाम-
जो मत इवाङ्कुशेन MBh. 4, 2105. गिरा प्रभवित्तुः (vgl. गीष्पति) Bein. Brhas-
pati's. des Planeten Jupiters, VARĀU. BRH. S. 46, 5(6). — c) Stimme: द-
दौ स्त्रीणां गन्धर्वश्च शुभो गिरम् JĀGŪ. 1, 74. इत्युक्तं दिव्यया गिरा VID.
139. श्रुत्वा गिरा व्याहरतां मृगाणाम् Draup. 6, 2. मेघगम्भीरगीः MBh. 3,
1617. — d) Sarasvati, die Göttin der Rede AK. II. an. MED.

3. गिर (= 2. गर) adj. verschlingend in गरगिर, मुहुरगिर.

1. गिर (von 2. गर) adj. verschlingend VOP. 26, 32.

2. गिरं am Ende eines adv. comp. = गिरि Berg P. 5, 4, 112. VOP. 6,
68. अनुगिरम् am Berge RAGH. 13, 49.

गिरा (von 2. गिर) f. Rede TRIK. 1, 1, 115.

गिरवृध् (गिरा, instr. von 2. गिर, + वृध्) adj. an Anrufung sich
ergötzend: तं वा हिवन्ति वेधसः पर्वमान गिरवृधम् RV. 9, 26, 6.

गिरिं 1) m. a) Hügel, Berg, Gebirge; Höhe Uṅ. 4, 144. AK. 2, 3, 1.
H. 1027. an. 2, 409. fg. MRD. r. 23. fg. यद्वा इन्द्रस्य गिरवृध्दृष्टाः RV. 6,
24, 8. 8, 15, 2. 4, 20, 6. सानुं गिरिणाम् 6, 61, 2. 8, 46, 18. वृत्तकेशाः 5, 41,
11. गिरिर्भृष्टिः 1, 56, 3. 61, 14. 63, 1. श्रुचिर्वृती गिरिभ्यं या संमुद्रात् 7, 93,
2. 8, 32, 4. 66, 6. Häufig verbunden mit dem adj. gebrachten पर्वतः
वधिः स पर्वतो गिरिः AV. 4, 7, 8. गिरव्यंते पर्वता हिवन्तः 12, 1, 11. 6,
12, 3. 17, 3. 9, 1, 18. पर्वतं गिरिं प्र द्योक्वन्ति यामभिः RV. 1, 56, 4. (नि)
त्रिहीतं पर्वतो गिरिः 37, 7. 8, 53, 5. गिरिमार्त्रं adj. Bergesumfang haben/
ÇAT. BR. 1, 9, 1, 10. Nach NAIGH. 1, 10 und den Comm. bedeutet गिरि an
vielen Stellen Wolke, während man überall mit Berg oder Höhe aus-
reicht. Adjectivisch scheint das Wort in der Stelle दिवः शर्धीयं श्रुचो
मनीषा गिरयो नार्यं (etwa: wie Bergwasser; vgl. गिरिज्ञ) उया अस्पधन्
RV. 6, 66, 11 gebraucht zu sein, wofern hier der Text richtig überlie-
fert ist. — यावत्स्यास्यति गिरयः सरितश्च महीतले R. 1, 2, 39. N. 12, 18.
RAGH. 2, 13. पश्याधःखनने मूढ गिरयो न पतन्ति किम् ÇRĀGĪRAT. 19. म-
हागिरि VID. 166. हिवद्विन्द्ययोः — गिर्योः M. 2, 22. हिववतो गिरिः
ÇIK. 61, 6. Accent eines auf गिरि ausgehenden comp. P. 6, 2, 94. — b)
Bez. der Zahl acht wegen der acht Berge, die sich um den Meru la-
gern (vgl. VP. 171. fg.) ÇRUT. 38. — c) Spielball (vgl. गिरिक, गिरिगुड)
II. 688. H. an. MED. VIÇVA im ÇKDā. — d) eine best. Augenkrankheit (?)
H. an. MRD. गिरिणा काणः, गिरिकाणः P. 6, 2, 2, Sch. Uṅ. 4, 144, Sch.
— e) eine best. schlechte Eigenschaft des Quecksilbers: नामो वज्जे मलो
वक्रिश्चास्रत्यं च विषं गिरिः । अस्रक्याग्निर्कृदोषा निरसर्गात्पारेद स्थिताः ॥
RATNĀV. im ÇKDā. — f) = गैरोयक (?) H. an. — g) ehrendes Beiw.
einer Art von Sāmīnjāsīn (संन्यासिनां पद्धतिविशेषः) ÇKDā. a title
given to one order of the Dāsānī Gosāins (s. WILS. a Gloss. of jud.
and rev. terms u. d. W. Gosvānī) WILS. Vgl. 3. — h) N. pr. eines
Sohnes des Çvaphalka (vgl. गिरित्तिप) VP. 435. — 2) f. a) (von 2. गर)
das Verschlingen gaṇa कृष्यादि zu P. 3, 3, 108. VĀRTI. 8. AK. 3, 3, 11.

H. an. MED. — b) *Maus* (vgl. गिरिका) RĀGĀN. zu AK. im ÇKDR. — 3) adj. *ehrwürdig* H. an. MED. Sch. zu R. 4, 37, 2. — Oeffters ist von dem *grossen Gewichte der Berge* die Rede, so dass man geneigt sein möchte गिरि (vgl. *gairi* im Zend und *gora*) auch etym. mit गुरु (vgl. *गरोयम्*, गरिष्ठ, गरिमन्) zusammenzustellen:

गिरिक (von गिरि) 1) m. a) *Bergbewohner* (?), erscheint neben क्लि-एडुक, वृत्त, जीव, पुद्गल u. s. w. unter den Beinamen Çiva's MBH. 12, 10414. — b) *Spielball* (vgl. गिरि, गिरियक) H. 688, Sch. — c) N. pr. eines NĀgarāga VJUP. 84. SCHNEFNER, Lebensb. 236 (26), 272 (42). — d) N. pr. eines am Fusse eines Berges wohnenden Webers BURN. Intr. 365. Führt wegen seiner *Leidenschaftlichkeit* auch den Namen चाण्डगिरिक ebend. — 2) f. मा a) *Maus* AK. 2, 5, 12. H. 1301. — b) N. pr. der Gemablin Vasu's, einer Tochter des Berges Kolāhala und des Flusses Çaktimati, MBH. 1, 2371. HARIV. 1805.

गिरिकच्छ्व (गिरि + कच्छ्व) m. *eine best. in Gebirgen lebende Schildkrötenart* MBH. 13, 6154.

गिरिकण्टक (गिरि + कण्ट) m. Indra's *Donnerkeil* THĀK. 1, 1, 62.

गिरिकदम्ब (गिरि + कण्ट) m. *Berg-Kadamba*, N. eines Baumes (नीप, धाराकदम्ब) RĀGĀN. im ÇKDR. गिरिकदम्बक SUR. 2, 389, 14.

गिरिकदली (गिरि + कण्ट) f. *die Berg- oder wilde Kadali* RĀGĀN. im ÇKDR.

गिरिकर्णा (गिरि + कर्णा) f. N. einer Pflanze, *Clitoria Ternatea* Lin. (s. अथराजिता) RATNAM. 19. — Vgl. गिरिकर्णी.

गिरिकर्णिका f. 1) (गिरि + कर्णिका) *die Erde* (als Lotusblume gedacht, deren *Samenkapseln die Berge bilden*) THĀK. 2, 1, 1. — 2) (von गिरिकर्णी) a) *Clitoria Ternatea* Lin.: RĀGĀN. im ÇKDR. SUR. 1, 145, 6. 2, 62, 4. 79, 1. — b) *eine weiss blühende Kriechpflanze* RĀGĀN. im ÇKDR.

गिरिकर्णी (गिरि + कर्णा) f. 1) *Clitoria Ternatea* Lin. AK. 2, 4, 3, 22. H. 1156. Vgl. गिरिकर्णा. — 2) *Athagi Maurorum Tournef.* (s. कच्छुरा) ÇARDAK. im ÇKDR.

गिरिकाणा s. u. गिरि 1, d.

गिरिनिष्ठ (गिरि + निष्ठ) 1) adj. *auf Höhen, in der Höhe wohnend*, von Vishṇu RV. 1, 151, 3. — 2) m. N. pr. eines Aukkāmanjava PAÑKAV. Br. 10, 5; vgl. गैरिनिष्ठ.

गिरिनिप (गिरि + निप) m. N. pr. eines Sohnes des Çvaphalka HARIV. 2084. — Vgl. अथनिप und गिरि.

गिरिमङ्गा (गिरि + गण्ट) f. N. pr. eines Flusses LIA. I, 47.

गिरिगुड (गिरि + गुड) m. *Spielball* H. 689. — Vgl. गिरि 1, c.

गिरिगैरिकधातु (गिरि + गै-धातु) m. = गैरिक *rothe Kreide, Röthel*: अथान्त्रे अत्रवेदरे गिरिगैरिकधातुचत् MBH. 5, 7273.

गिरिचर (गिरि + चर) adj. *im Gebirge sich herumtreibend, — sich aufhaltend* VS. 16, 22. von Elephanten ÇĀK. 37.

गिरिचारिन् (गिरि + चारि) adj. dass., von Elephanten VARĀN. BR. S. 78, 20, 93, 1.

गिरिर्ष (गिरि + ष) 1) adj. *auf Bergen entsprungen*: प्र वै मूहे मतयो यत्तु विश्वे मरुवते गिरिर्षा एवयामरुत् RV. 5, 87, 1. Nach ŚĀJ. = गिरि (von गिर) d. i. वाचि निष्पन्नाः. — 2) m. a) N. einer Bassia (s. मधूल) RATNAM. 213. — b) N. pr. eines Mannes mit dem patron. Bābhrajya

AIT. BR. 7, 1. — 3) f. मा a) N. verschiedener Pflanzen: α) *eine Citronenart* H. an. 3, 145, fg. MED. ḡ. 23, fg. RATNAM. 67. — β) = श्वेतवुक्का RATNAM. 31. — γ) = नुरुपाषाणभेदा (woraus bei WILS. die *Bed. a pebble, a small stone* entstanden ist). — δ) = गिरिकदली. — ε) = कारी (vgl. u. 1. कार). — ζ) = चायमाणा. — η) *eine Art Jasmin* (s. मल्लिका) RĀGĀN. im ÇKDR. — b) *die Tochter des Himavant*, ein Beinamen der Gemablin Çiva's H. an. MED. KATHĀS. 1, 23. BUḢG. P. 1, 15, 12. गिरि-ज्ञापति *Gemahl der —*, ein Bein. Çiva's KATHĀS. 7, 114. — 4) n. a) *Talk* AK. 2, 9, 100. H. 1051. H. an. MED. — b) *rothe Kreide oder Erdharz* AK. 2, 9, 104. H. 1062. H. an. MED. — c) *Eisen* H. an. MED.

गिरिज्ञानल n. *Talk* RĀJAM. zu AK., indem er गिरिज्ञा und अमल, welche beide *Talk* bedeuten, als ein Wort fasst.

गिरिज्ञाल (गिरि + जाल) n. *Bergkette*: गिरिज्ञालावृत्तो दिशम् R. 4, 43, 11, 25.

गिरिञ्जर (गिरि + ज्वर) m. Indra's *Donnerkeil* ÇARDAR. im ÇKDR. — Vgl. गिरिकण्टक.

गिरिणख oder गिरिनख (गिरि + नख) gaṇa गिरिनखादि zu P. 8, 4, 10, VĀRTI.

गिरिणदी oder गिरिनदी (गिरि + नदी) f. *Bergstrom* P. 8, 4, 10, VĀRTI. षादी ÇĀNTIḢ. 2, 19. नदी MBH. 1, 6066. N. 13, 6. PAÑKĀT. 33, 12. HIT. 33, 16. Als N. pr. gaṇa लुधादि zu P. 8, 4, 39.

गिरिणद्ध oder गिरिनद्ध (गिरि + नद्ध) adj. *von einem Gebirge eingeschlossen* gaṇa गिरिनखादि zu P. 8, 4, 10, VĀRTI.

गिरिणितम्ब oder गिरिनितम्ब (गिरि + नि) m. *Bergabhang* gaṇa गिरिनखादि zu P. 8, 4, 10, VĀRTI.

गिरिर्त्र (गिरि + त्र) adj. *Berge beherrschend*, von Rudra-Çiva VS. 16, 3. BUḢG. P. 2, 1, 35. 4, 2, 19. 8, 6, 15.

गिरिदुर्ग (गिरि + दुर्ग) adj. oder n. *durch die Lage im Gebirge schwer zugänglich, ein solcher Platz* M. 7, 70, 71. HIP. 2, 30. MBH. 4, 143.

गिरिद्वार (गिरि + द्वार) n. *Gebirgspass* MBH. 7, 349.

गिरिधातु (गिरि + धातु) m. 1) pl. *die im Innern eines Berges befindlichen verschiedenen Erdarten*: पाण्डुरारूपावर्णानि श्वेतांसि विमलान्यपि । सुस्रुचुर्गिरिधातुभ्यः DAḢ. 1, 18. — 2) *rothe Kreide* RĀGĀN. im ÇKDR.

गिरिधन् (गिरि + धन्) m. Indra's *Donnerkeil* WILS. — Vgl. गिरिकण्टक, गिरिञ्जर.

गिरिनख = गिरिणख.

गिरिनगर (गिरि + नगर) n. N. pr. einer Stadt in Dakṣiṇāpatha VARĀN. BR. S. 14, 11. gaṇa लुधादि zu P. 8, 4, 39. Z. f. d. K. d. M. IV, 152, 154. LIA. I, 105, N. 3.

गिरिनदी, गिरिनद्ध s. u. गिरिणदी, गिरिणद्ध.

गिरिनन्दिनी (गिरि + नन्दिनी) f. *Tochter des Berges, Bergstrom* HARIV. 7738.

गिरिनितम्ब s. गिरिणितम्ब.

गिरिनिघगा (गिरि + निघगा) f. *Bergstrom* R. 2, 97, 1.

गिरिनिम्ब (गिरि + निम्ब) m. N. einer Pflanze (*महारिष्ट*) RĀGĀN. im ÇKDR.

गिरिपीलु (गिरि + पीलु) m. N. eines Fruchtbaums (s. पुरुष) RĀGĀN. im ÇKDR.

गिरिपुर (गिरि + पुर) n. Gebirgsstadt oder N. pr. einer best. Stadt HARIV. 5161.

गिरिपुष्यक (गिरि + पुष्यक) n. Benzoeharz (शिलिय) RĪĠAN. im ÇKDR.

गिरिपृष्ठ (गिरि + पृष्ठ) n. Berghöhe M. 7, 147.

गिरिप्रपात (गिरि + प्र^०) m. Abschuss eines Berges MBH. 13, 4729.

गिरिप्रन्थ (गिरि + प्र^०) m. Bergabhang R. 2, 97, 1.

गिरिप्रिय (गिरि + प्रिय) 1) adj. die Berge liebend. — 2) f. झा das Weibchen des Bos grunniens RĪĠAN. im ÇKDR.

गिरिवान्धव (गिरि + वा^०) m. der Berge Freund, ein Bein. Çiva's ÇIV.

गिरिवृत्र (गिरि + वृत्र) adj. = अद्रिवृत्र ÇAT. BR. 7, 5, 2, 18.

गिरिभद्र (गिरि + भद्र) 1) adj. den Berg durchbrechend, von einem Flusse KĀTJ. ÇR. 25, 14, 23. — 2) f. N. einer Pflanze, *Plectranthus scutellarioides* (पाषाणभेदक), BHĀVAPR. im ÇKDR.

गिरिभू (गिरि + भू) f. 1) N. einer Pflanze, = लुद्रपाषाणभेदा (daher bei WILS.: a small stone) RĪĠAN. im ÇKDR. — 2) Bein. der Gemahlin Çiva's (s. पार्वती) ÇKDR. WILS.

गिरिध्वज (गिरि + ध्वज = ध्वज) adj. aus Bergen hervorbrechend, von Bergen stürzend: गिरिध्वजा नोर्मयो मदतो बृहस्पतिमन्त्रार्थका ध्रुवावन् RV. 10, 68, 1.

गिरिमल्लिका (गिरि + म^०) f. *Wrightia antidysenterica* R. Br. (s. कुटज) AK. 2, 4, 2, 47. H. 1137. RATNAM. 30.

गिरिमान (गिरि + मान) 1) adj. Bergesumfang habend. — 2) m. Elephant ÇABDAR. im ÇKDR.

गिरिमाल (गिरि + माला) m. und ^०मालक m. N. eines Baumes Sch. zu KĀTJ. ÇR. 22, 3, 9.

गिरिमृद् (गिरि + मृद्) f. rothe Kreide TRIK. 2, 3, 6. — Vgl. गैरिक.

गिरिमृद्व (गि^० + भव) n. dass. RĪĠAN. im ÇKDR.

गिरिमेद m. N. eines Strauchs, = अरिमेद u. s. w. RATNAM. im ÇKDR.

गिरियक m. Spielball H. 689. Auch गिरियाक m. ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. गिरि, गिरिगुट.

गिरिराज (गिरि + राज) m. König der Berge, wohl der Himavant MBH. 6, 3419. BHĪG. P. 6, 12, 29. 8, 7, 12.

गिरिवासिन् (गिरि + वा^०) 1) adj. auf Bergen —, im Gebirge wohnend. — 2) m. ein bestimmtes Knollengewächs (कस्तिकन्द) RĪĠAN. im ÇKDR.

गिरिव्रत (गिरि + व्रत) m. N. pr. der Hauptstadt von Magadha LIA. 1, 133. fg. MBH. 1, 409. 2, 800. 7, 120. 8, 696. 13, 333. HARIV. 6598. R. 1, 34, 7. 2, 68, 21. VARĪH. BRH. S. 10, 14.

गिरिर्ष (गिरि + ष wohnend) gaṇa लोमादि zu P. 5, 2, 100. 3, 2, 15. VĀRTT. 4.3. VOP. 26, 33. adj. oder m. im Gebirge wohnend, Beiw. oder Bein. Rudra-Çiva's AK. 1, 1, 4, 26. H. 196. VS. 16, 4 (voc.). MBH. 3, 1622. 1662. 5, 1993. 7, 1041. 14, 196. RAGH. 2, 41. KUMĀRAS. 1, 37. KATHIS. 2, 83. BHĪG. P. 1, 12, 23. 4, 1, 27.

गिरिशत (गिरि + शत) adj. dass. VS. 16, 2, 3.

गिरिशय (गिरि + शय) adj. dass. VS. 16, 29.

गिरिशाल (गिरि + शाला) m. ein best. Vogel Suçr. 1, 201, 20.

गिरिशालिनी (wie eben) f. *Clitoria Ternatea* Lin. (s. अथराजिता) ViMANA-P. im ÇKDR.

गिरिपृङ्ग (गिरि + पृङ्ग) m. Bein. des Gaṇeça ÇABDAR. im ÇKDR.

गिरिपद् (गिरि + पद्) adj. auf Bergen sitzend, von Rudra PĀB. GRH. 3, 15.

गिरिष्ठा und ष^० (गिरि + स्था und स्थ) adj. auf Bergen befindlich, im Gebirge hausend NIB. 1, 20. मृग RV. 1, 154, 2. die Marut 8, 83, 12. Soma, der von den Bergen kommt, 9, 18, 1. 62, 4. 85, 10. 98, 9. अयोः पृथ्वी 3, 48, 2. 5, 43, 1.

गिरिसर्प (गिरि + सर्प) m. eine Schlangenart Suçr. 2, 265, 9.

गिरिसार (गिरि + सार) m. 1) Eisen H. 1038. an. 4, 250. MED. r. 261. HĀR. 60. — 2) Zinn MED. लिङ्ग st. रङ्ग H. an. — 3) Bein. des Gebirges Malaja H. an. MED.

गिरिसारमय (von गिरिसार) adj. f. ई eisern MBH. 6, 2211. R. 6, 78, 19.

गिरिसुता (गिरि + सुता) f. die Tochter des Berges (Himavant), Bein. von Çiva's Gemahlin VJUTP. 84. PĀNĀT. 1, 175. VARĪH. BRH. S. 58, 43. Udbhata im ÇKDR.

गिरिसेन (गिरि + सेना) m. N. pr. eines Mannes WASSILJEV 49. fg.

गिरिस्रवा (गिरि + स्रव) f. Bergwasser, Bergstrom MBH. 13, 6362.

गिरिह्वा (गिरि + ह्वा) f. Umschreibung für गिरिकर्णिका *Clitoria Ternatea* Lin. Suçr. 2, 108, 18. 276, 15.

गिरिन्द्र (गिरि + इन्द्र) m. ein Fürst unter den Bergen, ein grosser Berg, als Bez. der Zahl acht (s. u. गिरि 1, b) ÇRUT. 41.

गिरीयक m. Spielball H. 688. Sch. — Vgl. गिरियक.

1. गिरीश (गिरि + ईश) m. 1) Fürst der Berge, der Himavant H. an. 3, 719. fg. MED. ç. 19. — 2) ein Bein. Çiva's AK. 1, 1, 4, 26. H. 196. H. an. MED. MBH. 13, 6343. KUMĀRAS. 3, 3. ÇIV. Name eines der 11 Rudra MIT. 142, 6.

2. गिरीश (गिरि + ईश) m. ein Bein. Brhaspati's (vgl. गोप्यति) H. an. 3, 719. MED. ç. 19. — Man hätte गीरीश erwartet.

गिरीकृत्स् s. अगिरीकृत्स्.

गिरीह्वा (गिरि + ह्वा) f. = गिरिह्वा Suçr. 2, 236, 4.

गिर्वीणस् (गिरि + वीणस्, vgl. RV. 1, 3, 2. 93, 9) adj. Anrufung liebend, der Lieder froh, so heissen Indra und Agni, NAIGU. 4, 3. NIB. 6, 14. RV. 1, 3, 7. 10. 11, 6. परि वा गिर्वीणो गिरि इमा भवतु विश्रतः 10, 12. प्र मन्महे श्रूयमाङ्घ्रं गिर्वीणसे 62, 1. 43, 2. तं वा गीर्भिर्गिर्वीणसं (सपर्येम) 2, 6. 3. यदि स्तातारः शतं यत्सहस्रं गृणन्ति गिर्वीणसं शं तदस्मै 6, 34, 3. 30, 6. गीर्भिः श्रुतं गिर्वीणसम् 8, 2, 27. 78, 7. superl. 5, 86, 4. 6, 43, 20. 8, 57, 10. Soma 9, 64, 14.

गिर्वीणस्यु (गिरि + वीणस्यु) adj. dass., von Indra: स हि वीरो गिर्वीणस्युर्विदानः RV. 10, 114, 1.

गिर्वीण् (von गिरि) adj. reich an Anrufungen, — Lob: इन्द्रो वै गिर्वीण् ÇAT. BR. 3, 6, 2, 24.

गिर्वीकृ (गिर्वीण् + वाकृ) adj. den Liederreichen führend: अजिनं न गिर्वीकृणि जिग्युराः v. l. des SV. 1, 1, 2, 2, 6 zu RV. 6, 24, 6, wo richtiger der voc. गिर्वीकृ: steht.

गिर्वीकृत्स् (गिरि + वाकृत्स्) adj. dem Anrufungen dargebracht werden, besungen, von Indra: गीर्भिर्गिर्वीकृत्स् त्वर्मान् घा गंहि RV. 1, 139, 6. गिरिश्च गिर्वीकृत्से सुवृत्तान्द्राय 61, 4. 30, 5. 6, 24, 2. 24, 6. 8, 2, 30. 83, 10. vom Wagen der Açvin 4, 44, 1. — Vgl. सत्यगिर्वीकृत्स्.

गिल्, गिलति s. u. 2. गर्.

गिल (von 2. गर्) 1) adj. verschlingend, s. घसंमूक्तगिल, तिमिंगिल.
— 2) m. Citronenbaum (जम्बीर) ÇABDAK. im ÇKDa. Beruht wohl auf einer Verwechslung von कुम्भीर Krokodil mit जम्बीर und जम्भीर; vgl. गलप्राक्.

गिलगिल (wie eben mit Redupl.) adj. schlingend P. 6, 3, 70, Vārtt. 7. — Vgl. तिमिंगिलगिल.

गिलप्राक् (गिल + प्राक्) m. Krokodil (नक्र) RiġAN. im ÇKDa.

गिलन (von 2. गर्) n. das Verschlingen AK. 3, 3, 11, Sch. कवल्गिलने काष्ठव्यथा BūIVAPB. im ÇKDa. u. ततकास.

गिलापु (von गिल) m. eine harte Geschwulst im Schlunde Suḥa. 4, 9, 2, 11. 306, 15. 308, 9. 2, 131, 7.

गिलि (von 2. गर्) f. das Verschlingen AK. 3, 3, 11, Sch.

गिलोद्य N. einer Pflanze Suḥa. 4, 157, 1. 2, 78, 20. — Vgl. घङ्गलोद्य. गलोद्य und गालोद्य.

गिल्लु m. Sänger; Kenner des Sāmaveda UḥADIK. im ÇKDa. — Vgl. गेल्लु.

गीःपति und गीःपति (गिर + पति) = गीःपति gaṇa ग्रहारादि zu P. 8, 2, 70, Vārtt. 2. Vop. 2, 53. H. 818, 119, Sch. H. c. 13.

गीत s. u. 2. गा.

गीतक (von गीत) n. Gesang JġĠN. 3, 113. VP. im SĪB. D. 2, 14. Būġ. P. 8, 15, 21. सप्त स्वरा ग्रामरागाः सप्त — गीतकानि च सप्तैव तावतीद्यापि मूर्कनाः MĪAK. P. 23, 51, 59.

गीतगोविन्द (गीत + गो^०) m. Govinda (Kṛshṇa) im Liede, Titel eines lyrischen Drama, GĪB. Bibl. 279. fgg. Verz. d. B. H. No. 372. fgg.

गीतपुस्तक (गीत Gesang + पुस्तक Buch) n. und गीतपुस्तकमंथक m. s. BĀN. Intr. 32.

गीतप्रिय (गीत + प्रिय) adj. f. आ den Gesang liebend; f. N. einer der Mütter im Gefolge von Skanda MBu. 9, 2625.

गीतमोदिन् (गीत + मोदिन्) 1) adj. durch Gesang erfreuend. — 2) m. ein Kīṁḥara ÇABDAK. im ÇKDa.

गीतायन (गीत + अयन) n. eine Procession unter Gesang Būġ. P. 4, 4, 5.

गीति (von 2. गा) f. 1) Gesang II. 280. an. 2, 166. MED. I. 16. NIB. 10. 5. LĪTĀ. 7, 5, 21. 12, 1. ÇĀK. 3, v. I. 59, 11. P. 4, 2, 34, Sch. — 2) N. eines Metrums (2 Mal 12 + 18 Moren) ÇĀRT. 5. COLEBR. Misc. Ess. II, 73, 154. H. an. MHD.

गीतिका (von गीति, f. 1) ein kurzer Gesang, ein kleines Lied: गायत्र्या च गीतिका चापि तस्य संपद्यते MBu. 3, 8173. — 2) N. eines Metrums (4 Mal —————) COLEBR. Misc. Ess. II, 163 (XV, 4).

गीतिन् (von गीति) adj. der singend vorliest ÇĀK. 32.

गीत्याया (गीति + आया) f. N. eines Versmaasses (4 Mal 16 Kürzen) COLEBR. Misc. Ess. II, 87, 110. 133, 162 (XI, 14).

गीत्या (von 2. गा) f. Gesang, bei der Erklärung von उद्गीथ्य ÇĀT. Bā. 14, 4, 1, 25.

गीरथ्य (गिर + रथ्य) m. Held in der Rede, ein Bein. Bṛhaspati's (des Planeten Jupiters) TRĪK. 4, 1, 91. H. c. 13.

गीर्ण partic. praet. pass. s. u. गर् und vgl. गर्गीर्ण.

गीर्णि (von 2. गर्) f. das Verschlingen AK. 3, 3, 11. Vop. 26, 184.

गीर्देवी (गिर + देवी) f. die Göttin der Rede, Sarasvatī ÇABDAK. im ÇKDa.

गीर्पति = गीर्पति gaṇa ग्रहारादि zu P. 8, 2, 70, Vārtt. 2. Vop. 2, 53. H. 119, Sch. Ist schwerlich eine richtige Form.

गीर्लता (गिर + लता) f. N. einer Pflanze (s. महल्योतिष्मती) RiġAN. im ÇKDa.

गीर्वन् ved. adj. von गिर P. 8, 2, 15, Sch. — Vgl. गिर्वन्.

गीर्वाण m. Gottheit AK. 4, 1, 4, 4. II. 19, 89 (गीर्वाण). Būġ. P. 3, 16, 32. 8, 13, 32. 9, 4, 23. Vop. p. 176. — Zerlegt sich scheinbar in गिर + वाण oder वाण dessen Pfeil die Rede ist, ist aber in Wirklichkeit nur eine Corruption des ved. गिर्वणम्.

गीर्वाणकुसुम (गी^० + कु^०) n. die Blume der Götter, Gewürznelken RiġAN. im ÇKDa.

गीर्वि (von 2. गर्) adj. verschlingend Vop. 26, 167.

गीर्पति (गिर + पति) m. Vop. 2, 53. Herr der Rede: 1) Bein. Bṛhaspati's AK. 4, 1, 2, 25. 3, 4, 25, 164. 2, 7, 8. TRĪK. 2, 8, 48. II. 119, 818. v. I. — 2) ein Gelehrter ÇABDAK. im ÇKDa. — Vgl. गीःपति, गीर्पति.

गीस्तरा (compar. von गिर) f. eine vorzügliche Rede, — Stimme P. 8, 3, 101, Sch.

गीस्व n. nom. abstr. von गिर Vop. 7, 25.

1. गु, गवते gehen NĀIGU. 2, 14. Vielleicht nur wegen 4. गु angenommen.

2. गु, गँवते tönen DŪITUP. 22 32. Nur in den reduplicirten Formen गौगुवे, गौगुवान zu belegen und zwar in der caus. Bed. ertönen lassen; laut aussprechen, verkünden: उपो वेनस्य गौगुवान् श्रेणिं सग्यो भुवद्दो-र्यया नोधाः RV. 4, 61, 14. श्रेवं किं जार्यं वा विश्वासु त्तासु गौगुवे 5, 64, 2. अ-रुर्कर्म्य इजोगुवानाः पूर्णा इन्द्र त्नुमतो भोजनस्य TBr. 2, 7, 2, 14. — intens. auffauchen: यदन्नं विज्ञागर्धदग्ङ्गुपतद्वाङ्गवस्य गौङ्गवत्तम् PAṆĀV. Br. 14, 3. Vgl. गौगु.

— प्रति vor Andern hören lassen: प्रति यदीं क्विष्मन्विष्मसु त्तासु गौगुवे RV. 4, 127, 10.

3. गु (v. I. गू), गुर्वति cacare DŪITUP. 28, 106. partic. गून P. 8, 2, 44. Vārtt. 2. Vop. 26, 96. cacatum AK. 3, 2, 46. II. 1493. — Vgl. गूय.

— वि, partic. विगून P. 8, 2, 44, Vārtt. 2, Sch.

4. गु (von 1. गा) adj. am Ende eines comp. gehend in अग्निगु, वनगु. Hierher gehört wohl auch प्रियगु und vielleicht auch शाचिगु. — Vgl. गू in अग्नेगू.

5. गु (von गो Rind, Erde, Strahl) am Ende eines adj. comp. P. 4, 2, 48. Vop. 6, 11. दशगु zehn Kühe besitzend, सत्सगु tausend K. besitzend MBu. 13, 3742. M. 11, 14. चलद्गु unter dem die Erde bebt Būġ. P. 4, 9, 37. — Vgl. अनुगु, अनुत्तगु, अरिष्टगु, उपगु, उन्नगु, कर्षगु, पृष्टिगु, पृष्टिगु, भूरिगु, रेशद्गु, ललामगु, शंगु, श्रुष्टिगु, सतंगु, सवंगु, सुगु, सुर्मद्गु.

गुग्गुलु m. = गुग्गुलु Bdellion BūAR. zu AK. 2, 4, 2, 14. II. 1142. an. 4, 286. VARĀN. HĪN. S. 56, 3, 5. 76, 15. fgg.; im Comm. stets गुग्गुलु.

गुग्गुलु t) proparox. n. und m. (dieses in der späteren Sprache) Bdellion, ein kostbarer Wohlgeruch und Heilmittel, LIA. I, 290. AK. 2, 4,

2.14. 3, 4, 1.10. II. 1142, v. 1. RATNAM. 43. सैन्धव und समुद्रिय an Flüssen, am Meere gewonnen (oder etwa ein anderer Stoff, der aus Flüssen und aus dem Meere kam?) AV. 19, 38, 2. 2, 36, 7. AIR. Ba. 1, 28. गुग्गुलुखण्डे KAVC. 19. 20. ÀCV. ÇR. 11, 6. JĀGŪ. 1, 278 (m.). MBH. 13. 3736. निर्यासाः मल्लकोवर्जा देवानां दयितास्तु ते । गुग्गुलुः प्रवरस्तेषां सर्वेषामिति निश्चयः ॥ 4716. SUÇR. 1. 16, 10. 32, 21. 139, 9. 157, 11. 2, 43, 8. 19. 53, 17. 364. 8. महिषानो महानीलः कुमुदः पद्म इत्यपि । हिरण्यः पद्मो ज्ञेयो गुग्गुलोः पद्म ज्ञातयः ॥ भङ्गाञ्जनसवर्णास्तु महिषान्त इति स्मृतः । महानीलस्तु विज्ञेयः स्वनामसमलक्षणः ॥ कुमुदः कुमुदाभः स्यात्पद्मो माणिक्यसं-न्धः । हिरण्याध्यस्तु हेमाभः पद्मानां लिङ्गमीरितम् ॥ BHĀVAPR. im ÇKDr. Die ältere Form गुल्गुलु hat ÇAT. Br. 3, 5, 2, 16. TS. 6. 2. 8. 6. KĀTJ. ÇR. 13, 3, 20. 5, 4, 17. 24, 3, 13. PAŚĀV. Br. 24, 13. — 2) m. eine rothblühende Morninga (रक्तशोभाञ्जन) ÇARDAK. im ÇKDr. गुग्गुलुदु TRIK. 3. 3. 248, 312. — 3) f. गुग्गुलु P. 4, 1, 71, Vārt. N. pr. einer Apsaras AV. 4, 37, 3. — Vgl. कणगुग्गुलु, गौगुलुख, गौलुगुलुख.

गुग्गुलुका m. कौती f. Händler mit Bdellion gaṇa किसरीदि zu P. 4, 4, 53.

गुङ्गु 1) m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen: घृक्षं गुङ्गुभ्यो घ्राताग्रवमिष्करम् RV. 10, 48, 8. — 2) f. गुङ्गु = कुङ्गु nach SĀJ.: या गुङ्गुर्या सिन्धवाली या राका या सरस्वती RV. 2, 32, 8. — Vgl. गौङ्गव.

गुच्छ (aus गुत्स durch Assimil.) 1) m. a) Büschel, Bund, Strauss: गुच्छ-गुत्सं (KULL.: मूलत एव यत्र लतासमूहो भवति न च प्रकाण्डानि ते गुच्छा मल्लिकादयः । गुत्सा एकमूलाः संघातज्ञाताः शरत्प्रभृतयः) तु विविधं तथैव तृणजातयः M. 1, 48. JĀGŪ. 2, 229. अत्रणयोस्तापिच्छगुच्छावती GĪ. 11, 11. = स्तम्ब und स्तवक AK. 2, 9, 21. 3, 4, 6, 31. H. 1126. 1182. MED. kh. 3. = गुलुच्छ, नेप TRIK. 2, 4, 5. = कलाप H. an. 2, 63. MED. a cluster of blossoms; a clump of grass; a peacocks plumage or bundle of peacock's feathers; a bundle WILS. — b) ein Perlenschmuck von 32 (nach Andern: 70) Schnüren AK. 3, 4, 6, 31. H. 660. H. an. MED. VARĀH. BRU. S. 82, 33. Vgl. घर्घगुच्छ. — 2) f. ई eine Art Karaṅga (गुच्छकरञ्ज) RĀGĀN. im ÇKDr.

गुच्छक (von गुच्छ) 1) m. a) Büschel, Bund, Strauss AK. 2, 4, 1, 16. HĀR. 140. — b) ein Perlenschmuck von 32 Schnüren II. 661, Sch. — c) eine Art Karaṅga (रीठाकरञ्ज) RĀGĀN. im ÇKDr. — 2) n. eine best. wohlriechende Pflanze (ग्रन्थिपर्णा) BHĀVAPR. im ÇKDr.

गुच्छकाण्ड (गुच्छ + कण्ड) m. eine best. Kornart (रागिन्) RĀGĀN. im ÇKDr.

गुच्छकरञ्ज (गुच्छ + करञ्ज) m. eine Art Karaṅga (गुच्छपुष्पक, गुच्छकी, सानन्द, दत्ताधवन) RĀGĀN. im ÇKDr.

गुच्छरसिका (गुच्छ + रसि) f. Musa sapientum, Pisang (s. कदली) RĀGĀN. im ÇKDr.

गुच्छपत्र (गुच्छ + पत्र) m. Fächerpalme (s. ताल) RĀGĀN. im ÇKDr.

गुच्छपुष्प (गुच्छ + पुष्प) 1) m. N. einer Pflanze (s. सप्तच्छद) RĀGĀN. im ÇKDr. — 2) f. ई N. zweier Pflanzen: a) Grisea tomentosa Roxb. (धातकी), — b) = शिम्टी RĀGĀN. im ÇKDr.

गुच्छपुष्पक (wie eben) m. Name zweier Karaṅga-Arten: 1) = रीठाकरञ्ज. — 2) = गुच्छकरञ्ज RĀGĀN. im ÇKDr.

गुच्छफल (गुच्छ + फल) 1) m. N. verschiedener Pflanzen: a) = रीठा-

करञ्ज. — b) Strychnos potatorum Lin. (s. कतक). — c) = राजादनी RĀGĀN. im ÇKDr. — 2) f. घ्रा N. verschiedener Pflanzen: a) Musa sapientum, Pisang (s. कदली). — b) Weinstock. — c) Solanum indicum Lin. (काकमाची). — d) Solanum Jacquini (घग्निदमनी). — e) eine best. Hülsenfrucht (s. निष्पात्री) RĀGĀN. im ÇKDr.

गुच्छवधा (गुच्छ + वध) f. N. einer Pflanze (गुण्डाली) RĀGĀN. im ÇKDr.

गुच्छमूलिका (गुच्छ + मूल) f. N. einer Pflanze (गुण्डालिनी) RĀGĀN. im ÇKDr.

गुच्छार्ध (गुच्छ + अर्ध) m. ein Perlenschmuck von 24 Schnüren AK. 2, 6, 3, 7, Sch. Nach ÇKDr. ist dies die Lesart des Textes und गुत्सार्ध eine von BHAR. erwähnte Variante. — Vgl. घर्घगुच्छ.

गुच्छाल (von गुच्छ) m. N. einer Pflanze (= भूतृण) RĀGĀN. im ÇKDr.

गुच्छाकन्द (गुच्छ - आकण्डा + कन्द) m. eine best. essbare Wurzel (गुलुच्छकन्द) RĀGĀN. im ÇKDr.

गुञ्ज, गुञ्जति und गुञ्जति (?) ; गुञ्ज, गुञ्जति (bloss dieses zu belegen) summen, brummen DHĀTUP. 28, 76, 7, 23. गुञ्जन्मधुव्रत GĪ. 2, 1. RĪ. 6, 14. PRAB. 7, 5. 73, 7. DHĪRTAS. 69, 7. BHATT. 6, 143. न घट्टेदो ऽसौ न गुञ्जयः 2, 19. गुञ्जन्मणिवलय PRAB. 12, 1. मञ्जुगुञ्जतसमीर ÇĀNTIC. 1, 27. गुञ्जा गुञ्जुः करघटिताः BHATT. 14, 2. प्रविशति मुहुः कुञ्जं गुञ्जन्मुहुः (हरिः) GĪ. 3, 16. गुञ्जति n. Gesumme (der Bienen) VID. 283. BHATT. 2, 19.

गुञ्जरी f. = गुर्जरी (und auch daraus entstanden) Bez. einer Rāgīṇī: श्यामा मुक्थेशी मलयद्रुमाणां मूत्रहसत्यह्वयतल्पयाता । श्रुतेः स्वराणां दधती विभागं तन्त्रोमुवादिनिपागुञ्जरीयम् (Schol. zu GĪ. p. VIII: तन्त्रोमुवादिनिपागुञ्जरीयम्) ॥ SAṂGĪTADĀM. im ÇKDr. — Vgl. गुडकरी.

गुञ्ज s. u. गुन्.

गुञ्ज 1) m. a) Gesumme (von गुञ्ज, s. गुञ्जकृत्. — b) = गुच्छ Büschel, Bund, Strauss ÇARDAK. im ÇKDr. — 2) f. घ्रा a) Gesumme (von गुञ्ज) H. an. 2, 69. MED. 6, 9. — b) Trommel (von गुञ्ज TRIK. 3, 3, 82. H. an. MED. HĀR. 143. गुञ्जा गुञ्जुः करघटिताः BHATT. 14, 2. — c) N. eines Schlingstrauchs. Abrus precatorius Lin., dessen Samen (gleichfalls गुञ्जा) als Juweliengewicht dienen, AK. 2, 4, 3, 16. TRIK. H. 1153. H. an. MED. HĀR. 140. RATNAM. 33. SUÇR. 1, 32, 17. 2, 40, 11. 101, 18. VARĀH. BRU. S. 82, 8. JĀGŪ. 3, 273 (das Korn). गुञ्जाफलानि PAŚĀT. 93, 3, 6. घर्घविषमया क्षेता वह्निश्चैव मनोरमाः । गुञ्जाफलसमाकाराः स्वभावादेव योषितः ॥ IV; 59 = 1, 211 (wo fälschlich गुञ्जाफल). Als Gewicht = 1/5 Ādjamāshaka AK. 2, 9, 86. = 1/5 Māshaka H. 883 (7 Guṅgā bei den Aerzten, 7 1/2 bei den Juristen = 1 Māsha COLEBR. Alg. 2). = 3 Gerstenkörner nach dem VAIDJ. = 2 Gerstenkörner COLEBR. Alg. 2. = 4 Reiskörner nach ÇUBHĀṆKARA. = 2 Weizenkörner nach RĀGĀN. im ÇKDr. Das Samenkorn auch गुञ्ज VARĀH. BRU. S. 82, 11, 12. — d) eine best. Pflanze mit giftiger Wurzel SUÇR. 2, 251, 14. — e) = गुञ्जा Trinkhaus AK. 2, 2, 7, Sch. ÇARDAK. im ÇKDr. — f) das Nachdenken TRIK. 1, 1, 115.

गुञ्जकृत् (गुञ्ज 1, a + कृत्) m. Biene ÇARDAK. im ÇKDr.

गुञ्जन (von गुञ्ज) n. Gesumme ÇKDr. WILS.

गुञ्जिका (von गुञ्जा) f. das Korn des Abrus precatorius Lin. ÇARDAK. im ÇKDr.

गुटिका f. Kugel, ein kugelförmiger Körper MED. I. 14. लोष्टगुटिका निपति MBĀKĪ. 79, 20. गुटिकामुख mit kugelförmiger Mündung versehen

SUÇR. 2, 197, 10. गुटिकाञ्जन in Kugelform gebrachtes Kallyrium 322, 13. 339, 7. 352, 21. 360, 3. Inshes. 1) Pille WISE 131. SUÇR. 1, 161, 14. 162, 20. अन्नमात्रा गुटिका वर्तयेत् 2, 88, 20. 13, 8. 44, 13. 453, 8. गुटिकीकृत 4, 161, 12. 168, 11. — 2) Perle: निर्धातकारगुटिकाविशदं किमाप्ताः RAĞH. 5, 70. — Vgl. गुटिका, गुलिका, गुली, गुड.

गुड, गुडैति schützen DHĀTUR. 28, 77. — Vgl. घुड, गुण्ड.

गुडै 1) m. Uṅ. 1, 114. a) Kugel AK. 3, 4, 44, 44. H. a. d. 2, 116. MED. d. 10. कार्त्तव्यसमया गुडाः MBH. 7, 9212. शतघ्नो ऽथ गुडा गदाः 9213. 3, 1718 (vgl. INDR. 1, 5). शतघ्नश्च सचक्राः समुद्रोपलाः 16353. लगुडोपोगुडाश्मानः (vgl. auch अथोगुड) शतघ्नश्च सशक्तयः 7, 1317. समुद्रप्रङ्गिका (Kuppel) — पुरी 3, 643. — b) Spielball H. 688. Vgl. गिरिगुड. — c) Bissen, Mundvoll (in Kugelgestalt gekneteter Reis?). — d) trockner, in (runde) Stücke sich ballender Zucker; nach Andern: gekochter Zuckerrohrsaft, Melasse: इतो रसो यः संपक्वो जायते लोष्टवद्दृढः । स गुडो गौडदेशे तु मत्स्याद्येव गुडो मतः ॥ BHĀVAPR. im ÇKDR. AK. TRIK. 2, 9, 12. H. 412. II. a. d. MED. HĀR. 226 (= मधु und गुडनोद Sandzucker). KĀTJ. PADHU. 4, 12. M. 8, 326. 10, 88. 11, 166. 12, 64. JĀĒN. 2, 245. MBH. 5, 1402 (pl.). R. 5, 14, 45. SUÇR. 1, 187, 13. 17. 74, 12. 2, 56, 15. 134, 5. 342, 8. गुडेण वर्धितः श्लेष्मा मुखवृद्ध्या नियात्यते PAÑKĀT. III, 60. VARĀH. BRH. S. 10, 8. 40, 4. 42, 38. प्रचुरगुडचिकारः — शिशिरसमयः RĪ. 5, 16. समुद्र KATHĀS. 2, 56. BUĀG. P. 8, 16, 40. गुडोदक oder गुडोदक n. mit Melasse vermisches Wasser P. 6, 2, 96, Sch. SUÇR. 2, 294, 6. 490, 12. adj. Melasse statt Wasser enthaltend MBH. 7, 2286. गुडोदन Reis mit Zucker JĀĒN. 1, 303. MBH. 13, 6162 (गुडोदन). गुडधानाः P. 2, 1, 35, Sch. गुडकरीतकी in Melasse eingemachte Myrobala-ne SUÇR. 2, 39, 17. 40 (vgl. गुडद्वितीयो करीतकी भनयेत् 87, 21). गुडनख Nakha (ein best. Parfum) mit Melasse (oder: Nakha in Kugelform), zum Räuchern VARĀH. BRH. S. 76, 14. 22. 32. — e) die (aus Kügelchen gebildete?) Rüstung des Elefanten H. a. d. MED. — f) Baumwollenstaude RĀĒAN. im ÇKDR. — g) = गुडा Tithymalus antiquorum Moench. AK. 2, 4, 3, 24, Sch. — h) = तीरदारु (?) HĀR. 226. — i) pl. N. pr. eines Volkes in Madhjadeça VARĀH. BRH. S. 14, 3. — 2) f. अ) a) Kügelchen, Pille H. a. d. MED. — b) Name zweier Pflanzen: α) Tithymalus antiquorum Moench. AK. 2, 4, 3, 24. H. a. d. MED. — β) = उशीरी RĀĒAN. im ÇKDR. — 3) f. ई Tithymalus antiquorum Moench. AK. 2, 4, 3, 24, Sch. — Vgl. गुल, गौड, गौडिक.

गुडक (von गुड) 1) m. a) Kugel: समुद्राण्ड्यश्मगुडका (पुरी) MBH. 3, 643. Vgl. नाभिगुडक. — b) Mundvoll, Bissen Uṅ. 1, 58, Sch. — c) eine best. in Melasse gekochte Arznei PARIBHĀSHĀ im ÇKDR. — 2) f. गुटिका Kügelchen, Pille H. a. d. 2, 116. MED. d. 10. VAIDJAKAPARIBHĀSHĀ im ÇKDR. Kern: दाटिम° VARĀH. BRH. S. 82, 8. — 3) n. Melasse WILS.

गुडकरी f. Bez. einer Rāgiṇī HALĀJ. im ÇKDR. — Zerlegt sich scheinbar in गुड + करी, ist aber wohl nur eine Entstellung von गुर्गरी, गुज्जरी.

गुडची f. = गुडूची BHAR. zu AK. im ÇKDR.

गुडतृणा गुड + तृणा n. Zuckerrohr ÇARDAR. im ÇKDR.

गुडत्वच् गुड + त्वच् n. (!) die aromatische Rinde der Laurus Cassia BHĀVAPR. im ÇKDR.

गुडत्वच (wie eben) n. 1) dass. — 2) Muskatblüte ÇARDAK. im ÇKDR.

गुडदारु (गुड + दारु) m. (nach ÇKDR. n.) Zuckerrohr TRIK. 2, 4, 39. HĀR. 100.

गुडधेनु (गुड + धेनु) f. eine mit Zucker u. s. w. symbolisch dargestellte milchende Kuh (den Brahmanen als Geschenk dargebracht) PADMA-P. im ÇKDR.

गुडपिष्ट (गुड + पिष्ट) n. ein aus Mehl und Zucker bereitetes Backwerk JĀĒN. 1, 288. Vgl. समुद्रं पिष्टरचितम् KATHĀS. 2, 56.

गुडपुष्प (गुड + पुष्प) m. Bassia latifolia Roxb. oder eine andere Species AK. 2, 4, 2, 8. II. 1141. HĀR. 96. RATNAM. 212.

गुडफल (गुड + फल) m. Careya arborea Roxb. oder Salvadora persica Lin. AK. 2, 4, 2, 9. H. 1142. Judendorn (vgl. गूढफल) RĀĒAN. im ÇKDR. unter चद्र.

गुडभा (गुड + भा) f. eine Art Zucker (यावनालशर्करा) RĀĒAN. im ÇKDR.

गुडमूल (गुड + मूल) m. Amaranthus polygamus Lin. (अल्पमारिष्य) ÇARDAK. im ÇKDR.

गुडरू von गुड gaṇa अश्मादि zu P. 4, 2, 80.

गुडल (von गुड) n. ein aus Zucker bereitetes berauschendes Getränk, Rum ÇARDAK. im ÇKDR.

गुडलिङ्ग (गुड + लिङ्ग) adj. subst. Zuckerlecker; davon गुडलिपामत् damit versehen KĀÇ. zu P. 8, 2, 1.

गुडवीज (गुड + वीज) m. eine Art Erbsen (s. मसूर) RĀĒAN. im ÇKDR.

गुडशर्करा (गुड + शर्) f. Zucker TRIK. 2, 9, 12. SUÇR. 2, 457, 5.

गुडशियु (गुड + शियु) m. eine rothblühende Moringa (रक्तशोभाञ्जन) ÇARDAK. im ÇKDR.

गुडप्रङ्ग (गुड + प्रङ्ग) n. Kuppel: समुद्रप्रङ्गिका (पुरी) MBH. 3, 643.

गुडान्ता f. Schlaf, Schläfrigkeit, ein von ÇRĪDHARASV. zur Erklärung von गुडकेश gebildetes Wort, ÇKDR.

गुडकेश (गुड Kugel + केश Haupthaar, mit Dehnung des Auslauts) m. ein Bein. 1) des Pāṇḍu-Sohnes ARGUNN TRIK. 2, 8, 16. H. 709. ĠAṬĀU. im ÇKDR. MBH. 3, 1905. 10848. 17263. 4, 45. 12, 893. BHAG. 1, 24. 2, 9. 10. 20. 11, 7. BUĀG. P. 1, 17, 31. — 2) Çiva's TRIK. 1, 1, 45. ĠAṬĀU. im ÇKDR.

गुडापूपिका (गुड + अपूप) f. (sc. पौर्णमासी) ein best. Vollmondstag, an welchem vorzugsweise süßes Backwerk gegessen wird, P. 5, 2, 82, Sch.

गुडाला N. eines Grases, = गुण्डाला u. s. w. RĀĒAN. im ÇKDR. u. गुण्डालिनी.

गुडाशय (गुड + आशय) m. eine im Gebirge wachsende Pflanz- Art (अ-तोड) RĀĒAN. im ÇKDR.

गुटिका s. u. गुडक.

गुडुगुडायन (onomat.) adj. vom röchelnden Ton des Athems (bei Verschleimung der Luftwege): स संरुद्धः करोत्याशु ध्मानं गुडुगुडायनम् SUÇR. 2, 461, 16.

गुडूची f. = गुडूची DVIRĪPAK. im ÇKDR.

गुडुक् m. pl. N. pr. eines Volkes in Madhjadeça VARĀH. BRH. S. 14, 23. Varianten: गुरुक्, गुलुक्, गुलुक्.

गुडूची f. N. eines Strauchs, Cocculus cordifolius DC. AINSLE 2, 377. AK. 2, 4, 2, 1. TRIK. 3, 3, 49. II. 1157. RATNAM. 13. SUÇR. 1, 38, 6. 93, 17. 139, 9. 140, 5. 141, 18. 2, 14, 16. — Vgl. कन्द°.

गुडर (von गुड) m. *Mundvoll, Bissen* U. 1, 58. Auch गुडरक m. II. 425.

गुडरवा (गुड + उड्व) f. *Zucker Riġan*. im ÇKDr.

गुण^१ 1) m. a) *der einzelne Faden einer Schnur; Schnur, Strick überh.*

AK. 2, 10, 27. TRIK. 3, 3, 125. II. 928. = तनु VAIĠ. beim Sch. zu ÇIÇ. 1, 62. = तनु und रञ्जु II. a. n. 2, 138. fg. = वटी und रञ्जु MED. n. 10. fg. प्रुत्वं कृत्वा त्रिः परिहृत्य गुणेषु प्रुत्वात्तमवकृष्यायम्य LAUGĀKSU beim Sch. zu KĀTJ. ÇR. 1, 3, 23. त्रिगुणा मौञ्जी *aus drei Fäden bestehend* KUMĀRAS. 3, 10. रसना-गुणात्पदम् ebend. घ्रासञ्जयामास यथाप्रदेशं काष्ठे गुणाम् RAGH. 2, 83. विन्धु-दुणवद्धकताः (वारिधराः) MĀKĪ. 84, 13. हेमकाञ्चीगुण MĀLAY. 56. MEGU. 29. मुक्तागुण 47. गुणवद्ध *Strick und Vorzüge* VID. 277; vgl. unten u. i. — Insbes. α) *Bogensehne* AK. 2, 8, 2, 53. 3, 4, 13, 49. TRIK. 2, 8, 51. H. 776. II. a. n. MED. VAIĠ. चाप^० R. 3, 33, 16. HIT. I, 158. RAGH. 9, 54. R. 6, 1. In der Geom. *die Sehne* COLEBR. Alg. 89. — β) *Saite: वल्लकी^० ÇIÇ. 4, 57. — b) am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा) nach einem Zahlworte: — fach, — plex, — πλοος (urspr. aus so und so vielen Fäden d. i. Theilen bestehend).* Diese Bed. ist mit घ्रावृत्ति *Wiederholung* MED. und VAIĠ. gemeint. रञ्जु त्रिगुणे *dreifach* ÇĀNKH. ÇR. 17, 2, 3. KĀTJ. ÇR. 6, 3, 15. 22, 4, 26. (घ्रातः) द्विगुणं वा चतुर्गुणं वा *zweifach oder vierfach zusammengelegt* ÇAT. BR. 3, 3, 2, 9. तस्मादयमात्मा द्विगुणो वल्लतर इव *doppelt so dick* 8, 7, 2, 10. द्विगुणाङ्कुशान् *zusammengefaltete Kuça - Halme* JĀĠ. 1, 232. द्विगुणा दत्तिणा *doppelt* KĀTJ. ÇR. 22, 9, 2. द्विगुणं तैलं पच्यते क्षीरेण *zwei Theile Öl mit einem Theile Milch* P. 5, 2, 47. Sch. परिद्वारा द्विगुणत्रोत्रः *mit sechs Köpfen und doppelt so vielen Ohren* MBu. 3, 14316. आहारो द्विगुणः स्त्रीणां बुद्धिस्तासो चतुर्गुणा । षड्गुणो व्यवसायश्च कामशास्त्रगुणः स्मृतः ॥ KĀN. 78. सप्त त्रिगुणानि दिनानि 21 *Tage* RAGH. 2, 25. मूल्यात्पञ्चगुणो दण्डः *eine Strafe im fünffachen Betrage des Werthes* M. 8, 289, 243, 322, 329. JĀĠ. 2, 4, 11, 257. इन्द्राच्छतगुणाः शौर्यं *hundert Mal tapferer als Indra* MBu. 1, 1449. ततः शतगुणो वने R. 6, 93, 11. दाय्यौ तद्विगुणं दमम् M. 8, 89, 139. adv.: दर्शान्द्विगुणभुञ्जान् ĀCV. GĀU. 4, 7. डुष्टा दशगुणां पूर्वात्पूर्वदिते यथाक्रमम् *zehn Mal schlechter* JĀĠ. 1, 141. R. 1, 77, 27. 3, 22, 15. 5, 3, 30. PAÑĀT. 163, 4. compar.: तत्प्रतिशब्देन द्विगुणतरो (= द्विगुण) नादः कूप्यात्समुत्थितः 37, 15. nom. abstr.: तृ-ल्ला ततः प्रगति मे द्विगुणत्वमेति *verdoppelt sich* AMAR. 68. In Verbind. mit भू und कारः शतगुणीभूत *verhundertfacht* VID. 303. द्विगुणीकृत ÇIÇ. 1, 63. द्विगुणीकार *zwei Mal pflügen* P. 5, 4, 59. Ausnahmsweise erscheint गुण in dieser Bed. auch ausserhalb des comp.: द्वौ गुणौ क्षीरस्यैकस्तेलस्य *zwei Theile Milch, ein Theil Öl* P. 5, 2, 47. Sch. पुण्डरीके नवद्वारं त्रिभि-गुणैर्निर्वायतम् *dreifach verhüllt* AV. 10, 8, 43 (vgl. 2, 29, 32. KĀNĀND. UP. 8, 1, 1). विधियज्ञान्नपयो विशिष्टो दशभिर्गुणैः *zehn Mal mehr werth* M. 2, 85. मासिद्वादशभिर्गुणैः । सन्तुर्नन्तो संप्रोक्तः *in zwölfacher Anzahl* HARIV. 309. An diesen Gebrauch des Wortes schliesst sich unmittelbar die Bed. — c) *Multiplicator, Coefficient* COLEBR. Alg. 29, 170. — d) *Abtheilung, Art: गन्धन्य गुणान् die verschiedenen Arten des Geruches* MBu. 12, 6847. यदा गन्धगुणोपेतं परराष्ट्रे तदा वनेत् *mit verschiedenen Arten von Getreide versehen* (Sr.: *mit Getreide und Hilfsmitteln*) JĀĠ. 1, 347. — e) *ein untergeordnetes Element; ein untergeordneter, unwesentlicher Theil einer Handlung, Hülfact, = घ्राघ्रात oder घ्राघ्रात* II. 1441. II. a. n. (प्र-

धान). MED. VAIĠ. कृतस्यानावृत्तिर्गुणलोपे ÇĀNKH. ÇR. 3, 20, 16. सगुणानो ष्वेव कर्मणामुद्धार उपनो वा ĀCV. ÇR. 12, 4. KĀTJ. ÇR. 1, 4, 17. 5, 13. 6, 1. 5. नामप्रत्ययगुणयोगात्कर्मात्तरम् 4. 4, 2. प्रकृणो गुणार्थमुत्तरव्येद्यनिधा-नात् 5, 4, 6. कालगुणभेदात् 6, 7, 28. 8, 1, 9. सर्वगुणं adj. *auf alle untergeordneten Theile sich erstreckend, durchweg gültig* 1, 3, 28. (कलौ) वैदिकानि च कर्माणि भवन्ति विगुणान्युत MBu. 12, 2689. (कृतयुगे) वैदिकानि च सर्वाणि भवन्त्यपि गुणान्युत 2677. Sollte hier nicht viell. अपिगुणानि als comp. (im Gegens. zu विगुणानि oben) im Verein mit den Nebenhandlungen aufzufassen sein? Auf diese Weise würde auch das anstössige neutr. entfernt werden. उपावृत्तस्य पापेभ्यो यस्तु वासो गुणैः (d. i. सर्वभूतेषु दया, क्षान्ति, घ्नसूया, शौच, घ्ननायाम, मङ्गल, घ्नकार्यण्य, घ्नस्पृहा) सकृत् । उपवासः स विज्ञेयः सर्वभोगविवर्जितः ॥ EKĀDĀTATTVA im ÇKDr. u. उपवास. — f) *eine untergeordnete Speise* (im Gegens. zu घ्न Reis, der Hauptspeise), *Nebengericht, Beigericht: पाणिभ्यां तूपसंगृह्य स्वयमन्नस्य वर्धितम् । विप्राप्तिके पितृन्ध्यायन् शनैरुपनिहितेत् ॥ . . . ॥ गुणोश्च तूपशाकाद्यान्पयो दधि घृतं मधु । विन्यसेत्प्रयतः पूर्वं भूमावेव समाहितः ॥ M. 3, 224, 226, 228. घ्नान्घेनासकृच्चैतान्गुणैश्च परिचोदयेत् 233. Vgl. गुणकार.* — g) *Eigenschaft* (der wandelbare und duher unwesentliche Theil an den Dingen, im Gegens. zur Substanz), *Eigenthümlichkeit: नित्यं द्रव्यमनित्या गुणाः* SUÇR. 4, 147, 5. सत्त्वे निविशते ऽपैति पृथग्जातिषु दृश्यते । घ्रायेपश्चात्क्रियाज्ञसो ऽसन्नप्रकृतिर्गुणः ॥ ऽपैत्यन्यज्जकात्यन्यदृष्टो द्रव्यात्तरेष्वपि । वाचकः सर्वलिङ्गानो द्रव्यादन्यो गुणः स्मृतः ॥ KĀR. im Ind. zu P. II, 151. Vor. 4, 16 und S. 223. गुणो विशेषाधानकेतुः सिद्धा वस्तुधर्मः । शुक्लादयो हि गवादिकं सजातियेभ्यः कृष्णगवादिभ्यो व्यावर्तयन्ति SĀH. D. 10, 13. यत्पश्च प्रथमैस्त्रिभिर्गुणैर्व्याख्यातः LĀTJ. 1, 1, 8. ÇĀNKH. GĀU. 1, 2. यादृग्गुणेन भर्त्रा स्त्री संयुज्येत यथाविधि । तादृग्गुणा सा भवति समुद्रोपेव निम्नगा ॥ M. 9, 22. कथं प्रत्यायि वाले ऽस्मिन्गुणानाधातुमीप्सतान् BRĀHMAN. 2, 15. यो यस्यैषो विवाहानो मनुना कीर्तितो गुणः M. 3, 36. हविर्गुणान् 236, 237. वीजं स्वैर्व्याज्जतं गुणैः 9, 36. मूर्तिगुण AK. 3, 4, 113, 113. घ्नमर्षः क्रोधसंभवः । गुणो जिगीषीतेसाह्वान् H. 321. Diese Bed. des Wortes wird umschrieben durch द्रव्याश्रित und शुक्लादि AK. 3, 4, 13, 49. MED. — Insbes. α) *die den fünf Elementen und den fünf Sinneswerkzeugen entsprechenden fünf Haupteigenschaften: शब्द^० Laut (Aether — Ohr), स्पर्श^० Fühlbarkeit (Luft — Haut), रूप^० Form, Farbe (Licht — Auge), रस^० Geschmack (Wasser — Zunge), गन्ध^० Geruch (Erde — Nase).* M. 1, 76—78, 20. MBu. 12, 6846. fgg. ÇĀK. 1. BĀĠG. P. 3, 3, 35. AK. 3, 4, 14, 67. = रूपदि II. a. n. MED. = शब्दादि VAIĠ. — β) *die drei Grundeigenschaften alles Seienden, auf deren geringerm oder stärkerm Vorwalten die Stufenleiter der Wesen beruht: सत्त्वं das wahre Wesen, रजस्^० Drang, Leidenschaft, तमस्^० Finsterniss. सत्त्वं रजस्तमश्चैव त्रीन्विव्यादात्मनो गुणान् । वैर्व्याप्येमान्स्थितो भावान्महान्सर्वानशेषतः ॥ M. 12, 24, 25. 30. fgg. 1, 15. 3, 40. सत्त्वं रजस्तम इति गुणाः प्रकृतिसंभवाः । निवर्धन्ति महावाक्ता देहे देहिनमव्ययम्* (wobei der Dichter zugleich an die Bed. *Schnur* gedacht hat) ॥ BUAG. 14, 5, 21, 13, 49. SĀMUKJAK. 11. fgg. VP. 34. AK. 1, 1, 4, 7. 3, 4, 13, 49. II. a. n. MED. VAIĠ. गुणाद्य = सत्त्वं RAGH. 3, 27. Daher गुण in der Bed. von drei gebraucht VARĀN. BRĀH. S. 97, 1. Vgl. त्रैगुण्य. — h) *Beiwort, Epitheton: सगुणस्थाने ऽगुणः* KĀTJ. ÇR. 6, 7, 23. घ्रा-घ्नेयौ यावदानुवाक्ये निर्गुणे Sch. ebend. निर्गुणः प्रेय्यप्रेयः स्विष्टकृत्वागः

5, 11, 23, Sch. — i) eine gute Eigenschaft, Tugend, Verdienst, Vorzug, hoher Grad von: उपपन्नो गुणैः सर्वैः M. 9, 141. गुणोत्कृष्ट 8, 73. गुणोत्तर सुक्र. 1, 177, 3, 20. गुणैर्वी परिवर्जितः M. 5, 154. गुणकान् 9, 89. गुणास्वित von Personen 2, 247. 7, 77. नत्त्र Glück versprechend 2, 30. शरीरं क्षणविधं-सि कल्यात्तस्यायिनो गुणाः Hit. 1, 43. गुणौघ Indr. 4, 17. को निधिर्गुणसंपदान् R. 1, 1, 5. Kir. 5, 24. MĀKĀD. 19, 4. RAGH. 1, 9, 22. धियः 3, 30. बलु-गुणं वनम् R. 3, 21, 2 f. हरीकृताः खलु गुणैरुखानलता वनलताभिः Çik. 16. षाड्गुण्यगुणवेदिन् M. 7, 167. कः स्वानलाभे गुणः Vorzug, Vortheil PĀNĀT. II, 21. गुणानूपगुणाच्च Vorzüglichkeit der Gestalt R. 1, 77, 26. ते-ज्ञेगुणात् in Folge des ausserordentlichen Glanzes Çik. 133. संभावना-गुण 163. सत्क्रियगुणान् 160. परिल्लेशगुण ein hoher Grad von Lei- den, ganz ausserordentliche Leiden MBu. 3, 14746. गुणागुणाः die Vor- züge und Mängel M. 3, 22. 9, 331. MBu. 13, 24. Hit. Pr. 47. गुणदेविो dass. M. 1, 107, 117. 2, 212. 3, 22. 7, 178, 179. 9, 169. R. 3, 44, 8 (sg.). 15. क्षेत्रद्वेषगुणस्य M. 9, 330. 8, 338. Von den Vorzügen eines Kunstgedichts (काव्य) heisst es: ये रमस्याङ्गिनो धर्माः शौर्याद्य इवात्मनः । उत्कर्षकृत- वस्ते स्मुरचलस्थितयो गुणाः ॥ KĀJVAPR. 118, 5. fgg. ŚiH. D. 604. fgg. गुण = द्वापान्यद्विशेषणम् und शौर्यादि H. an. = त्यागशौर्यादि MED. ÇKDR. und WILSON (abandoning, leaving) fassen त्याग als besondere Bed. auf. — k) die sechs Vorzüge, das sechsfache Verdienst eines Kö- nigs in Bezug auf die auswärtige Politik: Bündniss, Krieg, Feldzug, Haltmachen, Theilung der Streitkräfte, Schutzsuchen bei einem Stär- kern. M. 7, 160. JĀŚ. 1, 346. राजगुणैः षडभिः MBu. 2, 155. AK. 2, 8, 1, 19. 3, 4, 13, 19. H. 735. = संन्यादि H. an. 2, 138. MED. Die vier soge- nannten उपाय oder Hilfsmittel den Feind zu bezwingen: Unterhandlung, Bestechung, Zwiespalt, offene Gewalt werden R. 5, 81, 44 ebenfalls गुण genannt. Zu den 14 Guṇa des Bāliu (vom Schol. falsch gedeutet) 4, 34, 2 vgl. MBu. 2, 155 und oben u. उपाय 2. — l) die Eigenschaften der Laute, die sog. äussere Articulation, ब्रह्मप्रयत्नाः (nämlich: घोष, अ- घोष, नाद, श्वास, संवार, विवार, अल्पप्राण, महाप्राण und die drei Ac- cente; vgl. P. 1, 1, 9, Sch., P. 1, 1, 50, Sch. सुतो ऽप्यनेन विधीयते न गुण- मात्रम् d. i. nicht bloss der Accent KĀ. zu P. 8, 2, 101. — m) die unter- geordnete, secundäre Vocalverstärkung (im Gegens. zu वृद्धि der vollen, welche P. 1, 1, 1 auch zuerst bestimmt wird) d. i. die Vocale अ (अर, अल्; vgl. P. 1, 1, 51), ए und ओ P. 1, 1, 2, 3 u. s. w. Nir. 10, 17. गुणावृद्धौ oder वृद्धिगुणौ gaṇa राजदत्तादि zu P. 2, 2, 31. — n) Sinneswerkzeug H. an. MED. VAIĠ. — o) Koch AK. 2, 9, 28. TRIK. 3, 3, 125. H. 772. H. an. MED. Diese Bed. hat गुणाकार, aber wohl schwerlich das einfache गुण. — p) ein Bein. Bhīma's (vgl. गुणाकार) H. an. — 2) f. गुणा a) N. eines Grases, = ह्रवी RĪĠAN. im ÇKDR. = मूर्वा (woraus Bogensehnen verfertigt wer- den) WILS. nach derselben Aut. — b) ein best. Parfum (मोमरोहिणी) RĪĠAN. im ÇKDR. — c) N. pr. einer Fürstin RĪĠA-TAR. 4, 695. — Vgl. गौण, निर्गुण, विगुण, मगुण.

गुणाक m. 1) Rechner (wohl eine Verwechslung mit गुणक) WILS. — 2) Multiplier (von गुण oder गुण्य) COLEBR. Alg. 5. — 3) N. pr. eines Kranzwinders HĀBIV. 4179.

गुणाकरणव्यूह (गुण-क^०+व्यूह) m. Titel eines buddh. Werkes BERN. Intr. 220. f. — Vgl. करणव्यूह.

गुणाकरी f. = मोण्डकिरी Glr. p. VIII.

गुणाकर्मन् (गुण + क^०) n. 1) eine unwesentliche, secundäre Handlung MADDS. in Ind. St. 1, 14. — 2) in der Gr. das entferntere Object P. 2, 3, 65, VArtl.

गुणाकार (गुण + कार) m. Verfertiger von Nebengerichten, Nachge- richteten, Leckerbissen, ein Bein. Bhīmasena's (vgl. MBu. 4, 28. fgg. 231. fgg.) TRIK. 2, 8, 15.

गुणाकेतु (गुण + केतु) m. N. pr. eines Buddha LALIT. Calc. 5, 10.

गुणाकेशी (गुण + केश) f. N. pr. einer Tochter Mātali's, des Wagen- führers Indra's, MBu. 3, 35 (3. 3647).

गुणागान (गुण + गान) n. das Besingen der Tugenden, Lobgesang WILS.

गुणाग्राम (गुण + ग्राम) m. ein Verein von Tugenden, Vorzügen H. 1414. BUART. 3, 23. Glr. 2, 10.

गुणाग्रहन् (गुण + ग्रह^०) adj. Jmdes Vorzüge anerkennend VER. 34, 7.

गुणाघातिन् (गुण + घा^०) adj. Jmdes Tugenden vernichtend, Verläumder WILS.

गुणाचन्द्र (गुण + चन्द्र) m. N. pr. eines Mannes ÇUK. 42, 19. eines Scholiasten Z. d. d. m. G. 2, 339 (168, b).

गुणाज्ञ (गुण + ज्ञ) adj. f. आ fremde Tugenden unerkennend: गुणिनि गुणाज्ञो रमते नामगुणशीलस्य गुणिनि परितोषः Hit. 1, 182 (VON UDBHĀTA nach ÇKDR.). BUART. 2, 33. KATHĀS. 4, 10.

गुणात्तम् (VON गुण) adv. gemäss den drei Grundeigenschaften alles Seienden BUAG. 18, 29. von Seiten der guten Eigenschaften, der Vorzüge: गुणातो ऽधिकः M. 11, 185. गुणात्तश्चैनं तुष्टाय R. 3, 4, 48. मेने हि गुणात्तस्ता- नि (अननानि) समानि सल्लोद्धवैः 5, 13, 28. गुणातो दापतश्चैव JĀŚAD. 1, 6.

गुणाता (VON गुण) f. 1) das Untergeordnetsein, Abhängigkeit BUAG. P. 3, 26, 39. — 2) Vorzüglichkeit, Vortrefflichkeit: ततः कृत्युगं नाम कालेन गुणातो गतम् MBu. 3, 11236.

गुणात् (wie oben) a. 1) aom. abstr. von गुण Strick: तृणैर्गुणात्तमापत्रैः zu Stricken geworden Hit. 1, 30. — 2) aom. abstr. zu गुण 1. e. KĀTJ. ÇR. 8, 1, 9. 15, 9, 29. 22, 8, 14. — 3) Vortrefflichkeit SUÇR. 1, 184, 10.

गुणादेव (गुण + देव) m. N. pr. eines Sohnes des Guṇādhja KATHĀS. 8, 36.

गुणान (VON गुण्य) 1) n. a) das Multipliciren COLEBR. Alg. 5. — b) das Hervorheben der Vorzüge: कृतकरि^० Glr. 7, 29. — 2) f. ई Bestimmung des Werthes einer Lesart TRIK. 2, 7, 4.

गुणानिका (VON गुणनी) f. 1) Bestimmung des Werthes einer Lesart. — 2) Tanz H. an. 4, 10. MED. k. 185. — 3) Prolog eines Dramas ĠĀTĪDH. bei WILS. — 4) Kranz (nach dem Schol. im ÇKDR.): दरिद्राणां चित्तम- णिगुणानिका ĀNANDAL. 3. — 5) Null, = शून्याङ्क H. an. MED. Wir ver- muthen, dass die 3te Bed. auch auf शून्याङ्क beruht. Vgl. गुणिका.

गुणनीय (VON गुण्य) m. Uebung, Studium HĀR. 150.

गुणापदी (गुण + पाद) f. Beine wie Stricke habend gaṇa कुम्भपद्यादि zu P. 5, 4, 139.

गुणाप्रभ (गुण + प्रभा) m. N. pr. eines buddhistischen Lehrers VJLIT. 90. HIOUEN-TSANG I, 220. fgg. Lot. de la b. I. 338. SCHIEFSER. Lebensb. 310 (80). WASSILJEV 78.

गुणाधंश (गुण + धंश) m. Verlust aller Verdienste HĀR. 210.

गुणमति (गुण + मति) m. N. pr. eines buddh. Lehrers VJPT. 90. LALIT. 282. BURN. Intr. 566. HIOUEN-TUSANG 1, 442. fgg. SCHIEFNER, Lebensb. 310 (80).

गुणमय (von गुण) adj. f. ई 1) aus einzelnen Fäden — und aus Tugenden gebildet: तथा बद्धमनश्चतुः पार्श्वैर्गुणमयैः MBh. 1, 6546. — 2) aus den drei Grundeigenschaften hervorgegangen, darauf beruhend, dieselben enthaltend BUAG. 7, 13. 14. MBh. 14, 1327. BHĀG. P. 1, 2. 30. 33. 3, 5, 26.

गुणम् (wie eben), गुणयति vervielfachen, multipliciren VARĀH. BRH. S. 8, 20. गुणित multiplicirt AK. 3, 2, 38. TRIK. 3, 1, 25. H. 1483. नवगुणित mit neun multiplicirt VARĀH. BRH. S. 52, 67. सत्सुगुणित vertausendfacht MBh. 3, 7030. PAÑĀT. III, 255. शत° VIKR. 63. विरक्तगुणितं तं तमात्माभिलाषम् durch die Trennung vermehrt MEGH. 109. Nach DUĀTUP. 35, 41: einladen. — Vgl. गुणन.

— अनुगुणित angepasst, entsprechend: त्रिगुणधस्मितानुगुणित (अवलोक) BHĀG. P. 3, 28, 31 gehört zu अनुगुण.

— परि wiederholen: अनुवर्तपरिगुणितगुणगण BUAG. P. 5, 3, 11. त्रिपरिगुणित um drei vermehrt d. i. wozu drei addirt worden ist (nicht: mit drei multiplicirt) VARĀH. BRH. S. 65, 5.

— प्रगुणित (von प्रगुण) s. bes.

गुणरत्न (गुण + रत्न) n. Perle der guten Eigenschaften, Titel einer kurzen Sammlung von Sprüchen von Bhavabhūti HARB. Anth. 523. fgg.

गुणराग (गुण + राग) m. das Wohlgefallen an Jm's Eigenschaften (?): धूसरत्नमवयुषीं विशीर्णमलिनाम्बराम् । गुणरागामतां तस्य द्विषीषीमिच दुर्गातम् ॥ KATHĀS. 2, 51.

गुणराजप्रभास (गुण - राज + प्र°) m. N. pr. eines Buddha LALIT. 282.

गुणराशि (गुण Vorzug + राशि Haufe) m. 1) ein Bein. Āiva's Āiv.

— 2) N. pr. eines Buddha LALIT. Calc. 5, 19.

गुणालयनिका (von गुणालयनी) f. Zelt H. 682.

गुणालयनी (गुण Strick + लयनी) f. dass. HALĀJ. im ÇKDR.

गुणवचन (गुण + व°) n. (m. P. 4, 1, 42, Sch.) Eigenschaftswort P. 2, 1, 30. 4, 1, 44. 5, 1, 124. 3, 58. 6, 2, 24. 8, 1, 12. 1, 4, 1, VArt. 2. fgg.

गुणवत्ता (von गुणवत्) f. Besitz von schönen Eigenschaften, Tugendhaftigkeit: तस्य पुत्रो ऽतचक्राम पितरं गुणवत्तया MBh. 14, 86. R. 2, 26, 2. RAGH. 8, 31.

गुणवत्त (wie eben) n. Besitz von Eigenschaften ŚĀN. D. 4, 5, 7.

गुणवत् (von गुण) 1) adj. a) mit Eigenschaften versehen: प्रकृति SĀṅKHYAK. 60. — b) mit guten Eigenschaften —, mit Tugenden —, mit Vorzügen versehen; vorzüglich, vollkommen, ausgezeichnet TRIK. 3, 1, 15. von Personen R. 1, 1. 2. 2, 35. 3, 38, 12. PAÑĀT. 67, 25. HIT. 1, 70. VID. 41. 203. ÇUK. 31, 19. गुणवद्विन्त्रिभिः पदैश्चतुर्थी गुणवान्निषक् SuCR. 1, 123, 9. तोय 172, 3. 176, 17. 188, 4. धान्य 199, 18. अन्नतुल्यं मृदु च पत्रं गुणवदुच्यते 2, 14, 19. घनानि MBh. 2, 232. आश्रम R. 3, 11, 16. त्वरा गुणवती प्रोक्ता 4, 24, 17. विशिष्टाया विजिष्टेन संगमो गुणवान्भवेत् N. 1, 29. मान्यस्थान M. 2, 137. कार्य BUARTH. 2, 97. compar. गुणवत्तर M. 3, 113. R. 3, 41, 15. PAÑĀT. 1, 319. superl. गुणवत्तम JĀGĀN. 2, 78. — 2) m. N. pr. eines Sohnes der Guṇavati HARIV. 8840. — 3) f. °वती N. pr. einer Tochter Sunābha's, der Gemahlin Çāmba's und Mutter Guṇavanti's HARIV. 8762. 8779. 8840.

गुणवर्तिन् (गुण + व°) adj. auf dem Wege der Tugend sich befindend R. 2, 82, 18.

गुणवर्मन् (गुण + व°) m. N. pr. eines Mannes KATHĀS. 18, 74.

गुणवाचक (गुण + वा°) adj. eine Eigenschaft bezeichnend: शब्द ein Eigenschaftswort P. 8, 1, 12, Sch. VOP. 4, 17.

गुणवाद (गुण + वाद्) m. Hervorhebung der Vorzüge (zur Begründung einer widersprechenden Ansicht) MADHUS. in Ind. St. 1, 13.

गुणावध (गुण + विधा) adj. mit den verschiedenen Eigenschaften behaftet MBh. 12, 11466.

गुणावित्तु (गुण + वि°) m. N. pr. eines Scholiasten COLBB. Misc. Ess. I, 149. 212. Ind. St. 1, 469.

गुणवृत्त (गुण Strick + वृत्त) m. Mast oder ein Pfosten, an den ein Schiff, ein Boot angebunden wird, TRIK. 3, 3, 13. 276. H. 877. Auch °वृत्तक m. AK. 1, 2, 3, 12..

गुणवृत्ति (गुण + वृ°) f. ein secundäres, uneigentliches Verhältniss (Gegens. मुख्या वृत्तिः): द्वितीयो ऽर्ध्वर्गुणवृत्त्यात्र प्रतिप्रस्थाता KĀTJ. ÇR. 9, 8, 9, Sch. 20, 1, 38, Sch.

गुणशब्द (गुण + शब्द) m. Eigenschaftswort H. 16.

गुणशील (गुण + शील) adj. tugendhaft: अगुण° HIT. 1, 182.

गुणासागर (गुण + सा°) m. 1) ein Meer von guten Eigenschaften, ein Ausbund von Tugenden ÇUK. 39, 1. — 2) ein Bein. Brahman's ÇĀNDAR. im ÇKDR. — 3) N. pr. eines Buddha TRIK. 1, 1, 14.

गुणास्थानप्रकरण (गुण - स्थान + प्र°) n. Titel eines buddh. Werkes Z. d. d. m. G. 2, 337 (125, b).

गुणाकर (गुण + अकर) m. 1) eine Fülle von Vorzügen, ein Ausbund von Tugenden MĀRK. P. 20, 20. — 2) ein Beinamen Ā) Āiva's Āiv. — b) Çākjamundi's TRIK. 1, 1, 8.

गुणात्तर (गुण + अत्तर) n. die Vocale अ, इ, ए, औ (s. गुण 1, m): गुणात्तरन्यायेन (?) बुद्धेः साम्राज्यं भवति PAÑĀT. 42, 14.

गुणाग्रधर (गुण - अग्र + धर) m. N. pr. eines Mannes LALIT. 168.

गुणाङ्ग s. u. 3. अङ्ग 3. am Ende.

गुणाब्ज (गुण + आब्ज) m. N. pr. eines Brahmanen, = Mājavant in einer früheren Geburt KATHĀS. 1, 65. 6, 1. 20. VĀSĀV. in Z. d. d. m. G. 8, 537.

गुणाधिप (गुण + अधिप) m. N. pr. eines Königs VET. 16, 5.

गुणाधिष्ठानक (गुण Schnur + अधिष्ठान) n. die Brustgegend, wo der Gürtel gebunden wird, H. Ç. 124.

गुणानुराग (गुण + अनु°) m. das Wohlgefallen an den Vorzügen, Beifall H. 1403.

गुणाब्धि (गुण + आब्धि) m. ein Buddha H. Ç. 80. — Vgl. गुणासागर.

गुणायन (गुण + अयन) adj. der auf dem Wege der Tugend wandelt BUAG. P. 4, 21, 43.

गुणालाभ (गुण + आलभ) m. das Nichtanschlagen, Unwirksamkeit: क्रियायाः SuCR. 1, 131, 5. 7.

गुणिका f. Geschwulst, = शूनाङ्ग HAR. 261. Oder ist etwa शून्याङ्क (vgl. गुणानिका) Null zu lesen?

गुणिता (von गुणित) f. Tugendhaftigkeit: मातृपितृकृतभ्यासो गुणितामेति वालकः HIT. Pr. 36.

गुणिन् (von गुण) 1) adj. a) *Theile enthaltend, aus Theilen bestehend* P. 5, 2, 47, VĀRT. 1. — b) *Eigenschaften besitzend, subst. Gegenstand, Object:* गुणानां गुणिनां चैव BĀG. P. 2, 8, 14. Z. d. d. m. G. 6, 14, N. 2. JĪĒN. 3, 69. गुणिलिङ्ग adj. *das Geschlecht des Substantivs annehmend* AK. 1, 1, 4, 26. — c) *gute Eigenschaften —, Vorzüge besitzend* ÇVĒTĀÇV. UP. 6, 2, 16. गुणित्वे M. 8, 73. JĪĒN. 2, 78. R. 1, 3, 21. PAÑĀT. Pr. 7. III, 259. HĒT. Pr. 16. I, 182. RĪĒA-TĀA. 5, 335. SĪH. D. 45, 18. अह्नि गुणिनि *an einem Glück verheissenden Tage* DAÇAR. 83, 3. — d) *mit den Vorzügen von Etwas vertraut:* पादुपगुणिन् (नरेन्द्र) MĀR. P. 27, 9; vgl. पादुपगुणवेदिन् M. 7, 167. — 2) m. *Bogen* (von गुण *Bogensehne*) TAİK. 2, 8, 50.

गुणीभूत (गुण + भूत) adj. 1) *untergeordnet geworden, seiner ursprünglichen Bedeutung verlustig gegangen:* सर्वेऽपि गुणीभूतो निर्वीर्यः किं करिष्यति । गुणीभूता गुणाः सर्वे तिष्ठति पराक्रमे ॥ MBH. 2, 670. गुणीभूताः स्म ते 14, 2079. — 2) *zu einem Vorzuge —, zur Zierde geworden* KĪVJĀR. 48, 7. fgg. — WILS. kennt noch folgende Bedd.: *invested with attributes, etc.; varied according to its qualities; having a certain force or application, (a word, etc.);* vgl. auch noch n. गुण 1, b.

गुणेश (गुण + ईश) m. *Herr der drei Eigenschaften* ÇVĒTĀÇV. UP. 6, 16. **गुणेश्वर** (गुण + ईश्वर) m. *ein Bein des Berges* KĪTRAKŪṬA ÇĀDAR. im ÇKDR.

गुणोत्कर्ष (गुण + उत्कर्ष) m. *das Hervorragende der guten Eigenschaften* H. 1373. भूयस्तव गुणोत्कर्षनेति विद्ये करिष्यतः R. 1, 24, 19.

गुण्ड, **गुण्डयति** *verhüllen, bedecken, überziehen* DhĀTUP. 32, 46, v. 1. (सुवम् गुण्डितं रणरेणुना MBH. 7, 2734. पशुगुण्डितं, रेणुं, भस्म^o 1, 3040. 3, 2338. 17145. 4, 1122. 5, 2909. 13, 695. DRAÇP. 9, 13. R. 2, 20, 32. 42, 17. 3, 4, 13. 6, 82, 8. कालपाशेन गुण्डिताः umstrickt MBH. 6, 819. — गुण्डित = गुण्डित (s. गुण्ड) *zerstäubt* RAMĀN. zu AK. 3, 2, 38. ÇKDR. — Wohl ursprünglich identisch mit गुद्.

— *घ्रव* dass.: *घ्रवगुण्डासोत* (sc. das Haupt) ÇĀÑKH. GAÑJ. 4, 12. तद्व-गुण्डायान्यात्मानम् MRĪKH. 33, 12. वसन्तसेनामवगुण्डाय 177, 7. पिचुञ्जितयो-रन्यतरिणावगुण्डाय SUÇR. 1, 57, 4. घ्रवगुण्डित M. 4, 49. MRĪKH. 97, 25. प-दावगुण्डिततनु KĀTHĀS. 26, 78. परुषचर्मवगुण्डित (डुन्डुनि) überzogen PAÑĀT. 21, 13. पशुना सो ऽवगुण्डितः MBH. 9, 3585. पशुपादावगुण्डिताः deren Füße mit Staub bedeckt sind 3, 13382. रत्ननीतिमिरावगुण्डिते पु-रमारो KUMĀRAS. 4, 11. — Vgl. घ्रवगुण्डन.

गुण्डन (von गुण्ड) n. *das Verhüllen, Bedecken, Ueberziehen:* भस्म^o mit Asche PRĀR. 30, 17, v. 1. für गुण्डन.

गुण्ड, **गुण्डयति** *verhüllen; schützen* (vgl. गुधेर); *zerstampfen* DhĀTUP. 32, 46. गुण्डित = द्रुपित *zerstäubt* AK. 3, 2, 38. H. 1483. गुरुगुण्डित = रुपित (sic), nach dem Ind. aber zugleich auch = *करम्वित, खाचित* TAİK. 3, 1, 27.

गुण्ड m. N. eines Grases, *Scirpus Kysoor* (vgl. कशेरु, welches die Wurzel dieses Grases, nicht das Gras selbst bezeichnet) ROXB., RĪĒAN. im ÇKDR. **गुण्डकन्द** m. *die Wurzel dieses Grases* (कशेरु) ebend. — Vgl. काण्डगुण्ड, गुण्डक.

गुण्डक m. 1) *Staub*. — 2) *Oelgefäß*. — 3) *ein lieblicher Laut* H. a. n. 3, 36, 37. MED. k. 83. — 4) = *मलन* (ÇKDR.: *मलिन*) MRD. = *मलिन* H.

an. *dirty meal* WILS. — Vgl. गुण्ड, गुण्डक.

गुण्डन (von गुण्ड) n. = *गुण्डन* PRĀR. 30, 17.

गुण्डरोचनिका (गुण्ड + रोचन oder रोच^o) f. N. einer Pflanze, = *काम्पिल्य* RATNAM. im ÇKDR. काण्डरोचनी ÇKDR. u. *काम्पिल्य*.

गुण्डाला f. N. einer Staude (*जलोद्भूता, गुच्छवधा, जलाशया*) RĪĒAN. im ÇKDR. N. eines Grases, = *गुण्डासिनी* RĪĒAN. ebend. u. d. letzten W.

गुण्डासिनी (गुण्ड + ?) f. N. eines Grases (*गुण्डाला, गुण्डाला, गुच्छमू-लिका, चिपटा, तृणपत्री, यवामा, पथुला, विष्टरा*) RĪĒAN. im ÇKDR.

गुण्डक m. f. *Mehl:* गुण्डकैः सितपीतैश्च मण्डयन्ती मृदाङ्गनम् ANAN-TAVRATAKATHĀ im ÇKDR. — Vgl. गुण्ड, गुण्डक.

गुण्डचा f. N. der Halle, in welcher das Bildniss Purushottama's, nachdem es auf einem Wagen herumgeführt worden ist, aufgestellt wird, UTKALAKHANDA im ÇKDR.

गुण्ड (!) m. = *गवधुका* RATNAM. 213 und eben so ÇKDR. — Vgl. गुन्दा.

गुण्डक (!) n. = *ग्रन्थिपर्ण* RATNAM. im ÇKDR. Unsere Handschr. 124: *गुण्डक*.

गुण्ड 1) *parox.* (von गुण) adj. *mit Vorzügen versehen:* गुणया ब्राह्मणाः P. 5, 2, 120, VĀRT., Sch. — 2) (von गुण्य) *zu multipliciren, die zu multiplicirende Zahl* COLARR. Alg. 5.

गुत्स m. 1) *Büschel, Bund, Strauss, = स्तवक, स्तम्ब, गुलुङ्क* UṆ. 3, 67. TAİK. 3, 3, 444. H. 1126. a. n. 2, 578. fg. MRD. s. 2. — 2) *ein Perlenschmuck von 32 Schnüren* AK. 2, 6, 3, 7. TAİK. II. a. n. MRD. — 3) N. einer Pflanze (s. *ग्रन्थिपर्ण*) H. a. n. MRD. — Vgl. गुच्छ.

गुत्सक (von गुत्स) m. 1) *Büschel, Bund, Strauss* H. 1126. ÇĀDAR. im ÇKDR. — 2) = *प्रकीर्ण*, welches im Index durch *Fliegenwedel* umschrieben wird, TAİK. 3, 2, 23. So auch WILS., nach ÇKDR. aber *Abchnitt in einem Werke*, indem *गुत्सकादि* schon zum folgenden Artikel gezogen wird. In diesem Falle gehört aber auch *प्रकीर्ण* dahin, welches aber ÇKDR. nach derselben Aut. wieder durch *चामर* erklärt. — Vgl. गुच्छक.

गुत्सकपुष्प (गु + पुष्प) m. N. einer Pflanze, = *गुच्छकपुष्प* = *सप्तच्छद* GAṬĀD. im ÇKDR.

गुत्सार्ध (गुत्स + अर्ध) m. *ein Perlenschmuck von 24 Schnüren* AK. 2, 6, 3, 7. — Vgl. u. *गुच्छार्ध*.

गुद्, **गौदते** *spielen, scherzen* DhĀTUP. 2, 23. — Vgl. गूर्, गुध्.

गुद् 1) n. ÇĀNT. 1, 4. TAİK. 3, 3, 7. m. n. *Darm, Mastdarm, After* (n. AK. 2, 6, 2, 24. H. 612): *उत्सकध्या अत्र गुद्* (zugl. *vagina*) धेहि (रितः) VS. 23, 21. (उदकरत) दोः पूर्वार्धस्य गुद् मध्यतः श्रोणिं त्रयनार्धस्य TS. 6, 3, 20, 6. ÇĀT. Br. 3, 8, 3, 18. 4. 3. ह्यं ह्यैव गुद्ः प्राणः समतं नाभिं पर्यक्तः 8, 1, 3, 10. KAUC. 43. KĀTJ. ÇR. 6, 7, 6. fgg. 8, 10, 14. M. 5, 136. 8, 282. JĪĒN. 3, 93, 95. MBH. 3, 13965. स्थूनात्प्रतिवद्धमर्धपञ्चाङ्गुलं गुद्माहुः SUÇR. 1, 258, 10. 16, 2. 82, 7. 92, 19. 298, 2. 338, 3. BĀG. P. 2, 6, 8. 4, 29, 10. पर्दनं गुदने शब्दे H. 1403. Auch klass. m. H. 612, Sch. VARĪU. BRH. S. 50, 8. 51, 6. 65, 2. BĀG. P. 4, 29, 8, 14. m. du.: *गुदौ कौशौ die beiden Bauchdarme* JĪĒN. 3, 95. Am Ende eines adj. comp. f. *गौ gāṇa क्रोडादि* zu P. 4, 1, 56. auch ई gāṇa च्छादि zu 45. — 2) f. *गुदा* ÇĀNT. 1, 4. pl. *Gedärme* RV. 10, 163, 3. VS. 19, 86. 25, 7. AV. 9, 4, 14. *गुदाः, घ्रात्राणि, उदरम्* 7, 16. 10, 9, 16. 11, 3, 10. ÇĀT. Br. 10, 6, 4, 1. 12, 9, 1, 3. — Vgl. *निरुद्गुद्, स्थूलगुदा*.

गुदकील (गुद् + कील) m. *Hämorrhoiden* H. 468, Sch. RĀGAN. im ÇKDR. SUÇR. 1, 198, 13. 226, 1. Auch गुदकीलक m. HĀLĀ. im ÇKDR.

गुदग्रह (गुद् + ग्रह) m. *Affection des Mastdarms* H. 469.

गुदपरिणद्ध (गुद् + परि^० von नह्) m. N. pr. eines Mannes: वकनख-गुदपरिणद्धाः *die Nachkommen des Bakanakha* und Gudap. gaṇa ति-कचित्वादि zu P. 2, 4, 68.

गुदपाक (गुद् + पाक) m. *Entzündung des Afters* SUÇR. 1, 67, 17. 374, 7. 2, 437, 21. 438, 16.

गुदग्रंश (गुद् + ग्रंश) m. *Mastdarmvorfall* SUÇR. 1, 298, 2. 2, 123, 3. 8. 187, 13. 437, 19. MĀDHAVAK. im ÇKDR.

गुदरं von गुद् gaṇa ग्रन्मादि zu P. 4, 2, 80.

गुदरोग (गुद् + रोग) m. *eine Krankheit des Mastdarms*, viell. *Hämorrhoiden*, pl. MĀRK. P. 13, 35.

गुदवर्त्मन् (गुद् + व^०) u. *After* GAṬĀDR. im ÇKDR. u. गुद्.

गुदाङ्कुर (गुद् + अङ्कुर) m. *Hämorrhoiden* H. 468.

गुदावर्त (गुद् + आवर्त) m. *Verstopfung* (nach WILSON) GAUDAP. zu SĀMUDHAK. 49.

गुदाद्व (गुद् + उद्व) m. *Hämorrhoiden* SUÇR. 2, 32, 8.

गुदाष्ठ (गुद् + अष्ठ) m. *Afteröffnung* SUÇR. 1, 238, 15. 16.

गुध् 1) गुध्यति *verhüllen, bekleiden* DUĀTUP. 26, 13. Vgl. गुण्. — 2) गुध्याति *zürnen* DUĀTUP. 31. 45. — 3) गुधते *spielen, scherzen* DUĀTUP. 2, 23, v. 1. für गुर्द्. — गुधित्वा P. 1, 2, 7. Vop. 26, 204. Vgl. उपगुध.

गुधेर adj. *beschützend* UP. 1, 61. — Vgl. गुण्.

गुन्दल m. *der Ton einer Art Trommel* (मर्दल) H. 1408.

गुन्दाल m. v. l. für गुन्दल ÇKDR.

गुन्द्र, गुन्द्रयति *lügen* DUĀTUP. 32, 6, v. 1. für कुन्द्र.

गुन्द्र 1) m. a) N. eines Grases, *Saccharum Sara* (शर) Roxb., AK. 2, 4, 5, 27. TRIK. 3, 3, 345. H. 1192. an. 2, 410. MED. r. 24. — b) N. einer anderen Pflanze, = पटरक, अक्क, अङ्गवेराक, मूलक BHĀVAPR. im ÇKDR. — 2) f. अा N. verschiedener Pflanzen und Wurzeln: a) = भद्रमुस्तक *die Wurzel von Cyperus pertenuis* Roxb. (einem Grase) AK. 2, 4, 5, 25. H. 1193. H. an. MRD. SUÇR. 1, 137, 19. 143, 22. 2, 100, 20. 113, 6. 208, 9. 323, 16. In dieser Bed. auch m. und n. TRIK. 3, 3, 345. — b) = मुस्तक H. an. — c) = प्रियंगु AK. 2, 4, 2, 36. TRIK. 3, 3, 303. H. an. MED. — d) = कैवर्ती *Cyperus rotundus* H. an. — e) = टरका BHĀVAPR. im ÇKDR. — f) = मवेधुका *Coix barbata* Roxb. RATNAM. 313. — सगुन्द्राः काशाः कुशा वा VARĀH. BRH. S. 33, 101 (102).

गुन्द्राल (von गुन्द्र) m. *eine Art Fasan* H. 1340.

1. गुप् (eine secundäre Wurzel, hervorgegangen aus गोप्य् oder गोपाय्) in den Special-Formen nicht im Gebrauch P. 3, 1, 28. 31. गुगोप्य; गोप्स्यति und गोपिय्यति; गोप्ता und गोपिता; अगोप्स्यति und अगोपीत् P. 7, 2, 44. 3, 1, 50, Sch. Vop. 8, 64. 65. *hüten, bewahren, schützen; bewachen, beobachten* DUĀTUP. 11, 1. देविकृतिं गुगुपद्दशस्यं कृतं नरो न प्रमिनह्यते RV. 7, 103, 9. AV. 10, 9, 7. 8. 19, 27, 9. 10. ÇAT. BR. 3, 6, 2, 9. अतमात्मानं गोप्स्यति 6, 3, 26. 5, 2, 1. भीष्मं गुगोप समरे वर्तमाने जनस्ये MBu. 6, 3897. R. 1, 16, 31. 6, 16, 25. RAGH. 1, 24. 2, 3. RĀGA-TAR. 5, 227. Buig. P. 3, 21, 2. यो नो गुगोप — डरक्तकृत्वात् 1, 13, 11. नैनं गोप्स्यति दुर्वुद्धिमद्य वाणकृतं मया MBu. 7, 3863. 6218. अगोपिष्ठां पुरीं लङ्कामगोप्ता

(lies: अगोप्ता) रत्तसां बलम् BHATT. 13, 113. यानगोपीत् 5, 37. pass.: भूतं भव्यं च गुप्यते TBR. 2, 5, 4, 1. ÇAT. BR. 1, 6, 2, 12. 15. partic. गुपितं (vedisch) und गुप्तं a) *gehütet, geschützt, bewacht* AK. 3, 2, 55. TRIK. 3, 3, 154. H. 1497. an. 2, 167. MED. t. 17. अचर्कद्विधानिगुपितो वाद्वैतेः सोम रत्तितः RV. 10, 83, 4. तथा राष्ट्रं गुपितं तत्रियस्य 109, 3. AV. 2, 28, 4. 10, 10, 4. 18, 4, 70. ÇĀNKH. GRHJ. 1, 24. इन्द्रेण गुप्तः AV. 5, 20, 12. 11, 10, 11. 17, 1, 29. संदृष्टा गुप्ता वः सत्तु या नो मित्राणां 11, 9, 2. TBR. 1, 5, 2, 4. MBu. 1, 188. 3, 2715. गृह् M. 7, 76. स्त्री 8, 374. 376. fgg. पुरी R. 1, 5, 20. 6, 20. 3, 39, 36. RAGH. 2, 4. यस्य वाञ्छनसी प्रुहे सम्यगुप्ते च सर्वदा M. 2, 160. गुप्ततमेन्द्रिय adj. RAGH. 1, 55. Vgl. auch गुप्त. — b) *verwahrt, geheim gehalten, versteckt, verborgen, heimlich* AK. 3, 2, 38. TRIK. H. 1483. H. an. MED. प्रच्छन्नगुप्तं धनम् BHARTR. 2, 17. सुगुप्तस्यापि मत्स्यस्य VET. 15, 3. विप्रमठ *versteckt gelegen* VID. 37. अन्धकारगृह् KATHĀS. 4, 51. अस्ति कुत्रचिदरपये धनद्विनिर्मितं सुगुप्ततरं सरः PAÑKĀT. 236, 6. गुप्तेन द्वाडेन दण्डिता *eine heimliche Strafe* so v. a. *eine im Geheimen abgeforderte Geldsumme für zubeobachtendes Stillschweigen* HIT. 29, 18. गुप्तशील तिष्ठति, *verschlagen* UP. 81 (शीलगुप्त KATHĀS. 4, 83). सुगुप्तीकार *gut verwalten* PAÑKĀT. 208, 21. गुप्तम् adv. *auf eine versteckte, heimliche Weise* KATHĀS. 5, 40. 121. 13, 9. सुगुप्तम् PAÑKĀT. 231, 17. — c) = संगत *verbunden* (1) ÇABDAR. im ÇKDR. — desid. गुगुप्स्यते (ep. auch act.) DUĀTUP. 23, 1. P. 3, 1, 5. Vop. 8, 103. 119. 1) *sich hüten vor* (abl.) P. 1, 4, 24. VĀRTI. अथर्माच्च गुगुप्स्यते ÇĀNKH. GRHJ. 4, 12. गुगुप्स्यतां वेवात्रतेभ्यः कर्मभ्यः GOBB. 1, 6, 7. KĀND. UP. 5, 10, 8. गुगुप्सित *einen Abscheu habend vor* (abl.) Vop. 5, 21. — 2) *meiden, vermeiden, verabscheuen*, mit dem acc.: गुगुप्सेत् च आप्येन संवसेयुश्च सर्वशः JĀŚN. 3, 296. M. 11, 189. MBu. 5, 4620. अभिपूजितलाभस्तु गुगुप्सेत् सर्वशः M. 6, 58. यदा बुध्यति बोद्धव्यं लोकवृत्तं गुगुप्स्यते MBu. 3, 13954. सा गुगुप्सां प्रचक्रे ऽसून् BHATT. 14, 59. किं त्वं मामगुगुप्सिष्ठाः 13, 19. act.: गुगुप्सामीव चात्मानम् R. 2, 69, 20. स्तोत्रं गुगुप्स्यतिपि — पौरुषं वा विगोहितम् Buig. P. 4, 13, 25. pass.: गुगुप्स्यताम् nach einer Conj. von SCHÜTZ zu lesen BHARTR. 1, 51. गुगुप्सित *vor dem oder wovor man einen Abscheu hat: ब्रह्मदेव गुगुप्सितः* MBu. 3, 1288. R. 3, 33, 8. 4, 53, 4. MĀRK. P. 8, 200. विडुषो च गुगुप्सितम् (अन्नम्) M. 4, 209. प्रूहस्य तु गुगुप्सितं (नाम स्यात्) 2, 31. कर्मन् R. 2, 106, 9. 111, 29. 3, 46, 8. 59, 8. MBu. 3, 13367. MĀRK. P. 8, 198. 13, 34. नरास्थि BHARTR. 2, 9. KATHĀS. 2, 56. गुगुप्सिततमः कायः ÇĀNTIC. 1, 20. अगुगुप्सित M. 3, 209. MBu. 3, 13365. गुगुप्सित n. *eine Abscheu erregende That* Buig. P. 1, 3, 15. कर्मगुगुप्सित dass. 7, 42. — 3) *sich zurückgestossen —, unangenehm berührt —, beleidigt fühlen: गुगुप्समानो नृपतिर्मनसेद् विचिन्तयन्* MBu. 1, 6375. डुःशासनस्य ता वाचः श्रुवा ते दुरुषोद्वाः । — गुगुप्स्यति मे मतिः 3, 1934. — desid. vom desid. गुगुप्स्यते PAT. zu P. 3, 1, 7. Sch. zu 1, 3, 62. 6, 1, 9. — Vgl. गोप्य् und गोपाय्.

— अधि, partic. अधिगुप्त *behütet, bewahrt: ब्रह्माधिगुप्तः* ĀCV. GRHJ. 2, 4. — Vgl. u. अग्नि.

— अनु, partic. अनुगुप्त 1) *behütet, beschützt: भवता चानुगुप्तो ऽसौ चरेत्तीर्थानि सर्वशः* MBu. 3, 8436. नारी KAUC. 60. — 2) *bedeckt, versteckt: अयः* GOBB. 1, 1, 9. 24. 3, 21. देश ÇĀNKH. GRHJ. 2, 14. अनुगुप्तागारे PĀR. GRHJ. 1, 8. 2, 1. 14. अनुगुप्तम् *im Geheimen: अत्रोचन्मां धृतराष्ट्रो ऽनुगुप्तम्* MBu. 3, 231.

— अग्नि, partic. अग्निगुप्त behütet, beschützt, bewahrt: ब्रह्माग्निगुप्त: Pār. GṆJ. 3, 3. वेदाग्निगुप्तो ब्रह्मणा परिवृतः KAUC. 123. सैन्येन मरुता शौरि-
रग्निगुप्तः MBh. 1, 7989. 3, 8438. 8, 3506. DRAUP. 2, 14. R. 6, 39, 32. राक्षसैः
सायुधैरुद्यैरधिगुप्तम् (दारम्) 16, 29. लङ्कायामग्निगुप्तायां सागरेण समन्ततः
4, 58, 26. Bṛġ. P. 5, 20, 19. गुरुधर्माग्निगुप्ता MBh. 2, 2590. स्वचरित्रा-
ग्निगुप्ता R. 5, 51, 17. — Vgl. अग्निगुप्ति, अग्निगोत्र.

— उप, partic. उपगुप्त versteckt, verborgen: °चित् Bṛġ. P. 4, 16, 10.

— निस् behüten, beschützen: निस्त्रिगोप निशाचरान् BUATT. 14, 106.

— परि desid. sich hüten vor (abl.): तेभ्यः परिगुप्सेथाः MBh. 12, 3136.

— प्रति, partic. प्रतिगुप्त behütet, geschützt in einer Inschr. LIA. II, 971, N. प्रतिगुप्यमेवैतस्मात् cavendum ÇAT. Br. 3, 2, 2, 27.

— वि desid. sich scheu zurückziehen: पदैतमनुपश्यत्यात्मानं देवमञ्ज-
सा । ईशानं भूतभ्यस्य न ततो विगुप्सते (विचिकित्सति ÇAT. Br. 14, 7,
2, 18) Bṛġ. Ār. Up. 4, 4, 15. КАТНОР. 4, 5, 12. ÎÇOP. 6.

— सम्, partic. संगुप्त 1) gehütet, beschützt, bewahrt: बालभवेन संगुप्तः
शत्रुभिश्च न धीर्पतः MBh. 13, 284. मुमंगुप्त 3, 900. — 2) verwahrt, versteckt,
verborgen, geheim gehalten: (वीजानि) नावि मुमंगुप्तानि भागशः MATSĠOP.
31. न चैव तिष्ठामि (Çrī spricht) तत्राविधेषु नरेषु संगुप्तमनोरथेषु MBh.
13, 514.

— अभिसम्, partic. अभिसंगुप्त gehütet, beschützt MBh. 3, 274.

2. गुप्, गुप्यति verunruhrt werden DhĠTUP. 26, 123. धीरो न गुप्यति म-
कृत्यपि कार्यज्ञाते HALĠJ. 7 bei WRST.

3. गुप्, गौपति (?) Glt. 6, 12.

4. गुप् (= 1. गुप्) adj. hütend, bewahrend in धर्मगुप् das Recht —,
Beiw. Vishnu's MBh. 13, 7000. Bṛġ. P. 1, 12, 11.

गुपिल (von 1. गुप्) m. König Up. 1, 56.

गुप्त (partic. von 1. गुप्) 1) behütet (s. u. गुप्), ein beliebter Ausgang
in Namen von Vaiçja: गुप्तेति वैश्यस्य (नाम कुर्यात्) Pār. GṆJ. 1, 17.
UDVĀHAT. im ÇKDr. VP. 298. COLEBR. Misc. Ess. II, 190. in buddh. Na-
men WASSILJEW 267. गुप्त (als N. pr. parox. P. 6, 1, 205, Sch.) heisst ein
Händler mit Wohlgerüchen, sein Sohn उपगुप्त BURN. Intr. 377. धर्मार्थक
oder गुप्तार्थक der Sohn eines Kuhhirten MĠĠĠ. 107, 17. Ein Vaiçja
Gupta ist der Gründer der berühmt gewordenen Gupta-Dynastie, in
der die Regentennamen meist auf गुप्त ausgehen (z. B. चन्द्रगुप्त, समुद्र°,
स्कन्द°), LIA. II, 747. fgg. 937. fgg. Z. f. d. K. d. M. 3, 164. fgg. REI-
NAUD, Mém. sur l'Inde 103. fg. VP. 479. — 2) f. या a) eine verheirathete
Frau, die im Geheimen einen Umgang mit einem Geliebten pflegt, RA-
SAM. im ÇKDr. — b) N. einer Pflanze, Mucuna pruritus Hook. (कपि-
कच्छु) RĠĠAN. im ÇKDr. गुप्ताफल Suçr. 2, 136, 14. 476, 14 (गुप्ताफल). Vgl.
स्वयंगुप्ता. — c) N. pr. eines Frauenzimmers P. 4, 1, 121, Sch. einer Çāk-
ja-Prinzessin SCHIEFNER, Lebensh. 238 (8).

गुप्तक (von गुप्त) m. N. pr. eines Sauvīraka-Fürsten MBh. 3, 15597.

गुप्तगति (गुप्त + गति) m. Spion/ geheime Wege gehend, ÇARDAR. im ÇKDr.

गुप्तचर (गुप्त + चर) m. ein Bein. Balarāma's (im Verborgenen wan-
delnd) TBĠK. 1, 1, 36.

गुप्तमेक (गुप्त + मेक) 1) adj. f. या dessen Liebe verborgen —, nicht
wahrzunehmen ist Ind. St. 2, 263. — 2) m. N. einer Pflanze (deren Oel
verborgen ist), Alangium hexapetalum (मेकैर), RĠĠAN. im ÇKDr.

गुप्तार्म (गुप्त + अर्म) n. N. pr. einer Localität P. 6, 2, 90, Sch.

गुप्ति (von 1. गुप्) f. 1) Behütung, Bewahrung, Schutz II. a. n. 2, 167. MED.
L. 16. गुप्तये AV. 6, 122, 3. अत्मानो गुप्त्यै TS. 6, 2, 5, 5. 5, 7, 6, 5. TBr. 1, 2,
4, 24. ÇAT. Br. 1, 3, 4, 8. 6, 3, 3, 26. सर्वस्यास्य तु सर्गस्य गुप्त्यर्थम् M. 1, 87.
94. 99. 7, 56. JĠĠN. 1, 198. 320. MBh. 1, 4515 (Gegens. परित्याग). 6043.
5, 1820. 7, 4274. R. 2, 51, 3. 86, 2, 4. Bṛġ. P. 8, 17, 18. — 2) Einschränkung,
Einhalt, = यम् H. an. Wohl geschlossen aus Verbindungen wie
इन्द्रियगुप्ति u. s. w. — 3) Verbergung, Verheimlichung SĠRAS. zu AK. im
ÇKDr. कुर्यात्कार ° SĠH. D. 69, 16. गुप्तिचाद् eine heimliche Unterredung
AK. 3, 4, 25, 169. सुगुप्तिमाथा heimlich zu Werke gehen Hit. IV, 51. — 4)
Schutzmittel (vgl. रथगुप्ति); Befestigungswerke, munimenta: लङ्कायामु-
त्तमो गुप्तिं कारयामास R. 6, 12, 16. 5, 9, 25. 72, 3. KUMĀRAS. 6, 38. पिहित-
दारकृतप्राकारगुप्तयः VID. 27. — 5) Gefängniß II. 806. II. a. n. MED. —
6) Loch in der Erde AK. 3, 4, 24, 77. H. an. Ort wohin man den Kehricht
wirft MED. das Graben eines Loches BUAR. zu AK. — 7) Leck in einem
Schiffe (!), = नौकाच्छिद्र BṀAR. zu AK. im ÇKDr. the well or lower deck
of a boat (schliesst sich an die Grundbed. gut an, kann aber doch nicht
eine Uebersetzung von नौकाच्छिद्र sein) WILS.

गुप्तिक (von गुप्ति) m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 509.

गुप् und गुप्, गुप्ति und गुप्ति (P. 7, 1, 59, Vartt.) Vop. 13, 4.
winden, anknüpfen, aneinanderreihen DhĠTUP. 28, 31. गुप्तिता P. 8, 4,
58, Sch. गुप्तिता und गुप्तिता P. 4, 2, 23. Vop. 26, 206. गुप्तिवेव निर-
स्यते तरंगान् BUATT. 7, 105. गुप्ति und गुप्ति gewunden, angereicht
Sch. zu AK. 3, 2, 35. गुप्तिताश्चरणैरुदणोः पुनर्विस्तृताः (दृग्भक्तयः)
DHĠRTAS. 66, 9. — Entstanden aus गुप्, vgl. गुप्ति.

गुप्फ (von गुप्फ) m. 1) das Winden eines Kranzes II. 633. a. n. 2, 302.
MED. ph. 2. — 2) Armband II. a. n. MED. — 3) Knebelbart ÇARDAR. im
ÇKDr.

गुप्फान (wie eben) n. das Winden eines Kranzes MED. ph. 2.

गुर, गुरते (bisweilen auch ael. गुरति), Nebenform von 1. गुर. Vom
einfachen Verbum nur das partic. praet. pass. गूर्त (ved. P. 8, 2, 61. गूर्ण
klass. Sch.) zu belegen in der Bed. gebilligt, willkommen, angenehm,
gratus (viell. damit verwandt): पूर्वहितैः शरदश्च गूर्ता वृत्रं जघन्या अम-
न्दि सिन्धून् RV. 4, 19, 8. मरुत्वं त इन्द्रतयो नः सकृन्मिषो करिवो गूर्त-
तमाः 1, 167, 1. गूर्ता अमन्मय ved. P. 8, 2, 61, Sch. Vgl. गूर्तमन्स fgg., अ-
रिगूर्त, पुरु°, राधा°, विश्व°, स्व°. — गुर, गुरते aufheben (vgl. u. उद्)
DhĠTUP. 28, 103. गुर und गूर, गुर्यते und गूर्यते dass. (v. 1. essen) 33,
21. गूर, गूर्यते verletzen; gehen 26, 45.

— अति aufjauchzen, aufschreien (?): मृगो नाश्रो अति यज्जगुर्यात् B.V.
1, 173, 2.

— अय zurückweisen, Missbilligung aussprechen, bedrohen, schmähen:
तम् उच्चैरिन्द्रो अयगूर्यो जघान RV. 5, 32, 6. नमो अयगूरनाणाय चाभिज्ञते
च TS. 4, 5, 9, 2. यो अयगूरते अतेन यातयात् तस्माद्ब्रह्मणाय नापेगुरते न
निकृन्त्यात् 2, 6, 10, 2. अच्छ्वत्वारमपगूर्य वपुर्गुरति स्तृत्यै 2, 5. अयगूर्याश्वा-
वपेत्प्रत्याश्वावपेच्च च्छ्वन्निव वपुर्गुर्यात् ĀÇV. Çu. 9, 7. अयगूरम् = अय-
गारम् P. 6, 1, 53; vgl. अयगर. — iateus.: जिगर्तिमिन्द्रो अयज्जगुराणः प्र-
ति अमन्तमयं दानवं कृन् RV. 5, 29, 4.

— अग्नि zustimmen, billigen, Beifall bezeigen: अग्नि नो अय उक्थमि-

लुगुर्याः RV. 1, 140, 13. आगुर्या धृष्टो अभिगुर्या तम् (पिव) 2, 37, 3. अत्रत्सामं गीयमानम् अभि राधता गुगुरत् 8, 70, 5. इष्टे वीतं अभिगूर्ति वयं कृतं तं देवानः प्रति गृणात्त्यश्नम् von beifälligem Zuruf begleitet 1, 162, 15. स्वयमभिगूर्ति TS. 3, 2, 8, 1. — Vgl. अभिगूर्ति.

— *घ्रव mit Drohungen auf Jmd (loc. dat.) losfahren*: न कदाचिद्विज्ञे तस्माद्विद्वानवगुरेदपि । न ताडयेत्तूणेनापि M. 4, 169. ब्राह्मणायावगुर्येव (sic) द्विजातिर्वधकाम्यया 165. घ्रवगुर्यं त्वद्दशतं सकृन्मभिकृत्य च । जिघांसया ब्राह्मणस्य नरकं प्रतिपद्यते ॥ 11, 206, 208. घ्रवगूर्णा P. 8, 2, 77, Sch. — Vgl. घ्रवगोराण.

— *घ्रा Beifall bezeigen, billigen; zusagen, einwilligen*: दैवो वाचं दुन्दुभु घ्रा गुरुस्व AV. 5, 20, 4. (पुरोक्ताशम्) गुपस्वेन्द्रा गुरुस्व च RV. 3, 32, 2. सर्वाभ्यो वा दृष देवताभ्यः सर्वभ्यः पृष्ठेभ्ये अत्मानमागुरते यः सत्रार्थगुरते TBa. 1, 4, 7, 7. आगुर्यं ÇĀṆḠU. Çr. 13, 3, 3. KĀTJ. Çr. 25, 11, 1, 2. die आगुर aussprechen AIT. Br. 2, 28. — Vgl. आगुर, आगुराण, आगूर्णा, आगूर्ति.

— *उद् ārohend die Stimme u. s. w. erheben*: नम उद्गुरमोषाय (TS.: अ-पगुरमाषाय) चाभिघृते च VS. 16, 46. उद्गूर्णा प्रथमो दण्डः संस्पर्श तु तदर्थिकः JĀĒN. 2, 215. उद्गूर्णा कृत्स्नपादे तु दशविंशतिको दमो । परस्परं तु सर्वयो शस्त्रे मध्यमसाकृत्सम् ॥ 216. उद्गूर्णलगुडेन चौराद्भागुं ररत्त PAṆĀT. 183, 9. उद्गुरिपत हुमान् BHATT. 13, 34. उद्गुरे ततः शैलम् 14, 51. उद्गूर्णावाण 8, 89. उद्गूर्णा aufgehoben AK. 3, 2, 39.

— *प्र laut ausrufen*: प्र मन्दपुर्मनो गूर्ति होता भरते मर्या मिथुना यत्रत्रः RV. 1, 173, 2.

गुरण (von गुरु) n. = उद्यम, welches hier eher das Aufheben, als Anstrengung bedeutet, AK. 3, 3, 11.

गुरुं ū ṅ. 1, 24. 1) adj. f. गुर्वी; compar. गुरीयस् P. 6, 4, 157. Vop. 7, 56. TBa. 1, 2, 6, 3. aec. m. गुरीयस् MBh. 1, 2749. गुरुतर läufig: गुरीयस्तर MBh. 7, 5324. superl. गुरीष्ठ P. 6, 4, 157. AK. 3, 2, 62. a) schwer (Gegens. लघु) TRiK. 3, 3, 344. H. an. 2, 411. MED. r. 25. परा कृ पत्स्विरं कृय नैरा वर्तयया गुरु RV. 1, 39, 3. भारः 4, 5, 6. AV. 9, 3, 24. AIT. Br. 4, 13. अश्मा AV. 6, 42, 2. ÇĀT. Br. 12, 2, 2, 10. पुरोगुरुरिव हि वज्रः PAṆĀV. Br. 8, 5. म-दगुरुपत्नैरलिवन्दैः RAGH. 12, 102. MEGH. 90. वासामि Rt. 1, 7. गदा गुर्वी MBh. 3, 885. धूः R. 2, 2, 7. RAGH. 1, 34. 3. 35. त्वय्यमुक्यते वीर रणार्थो गुरीयसी überaus schwer R. 6, 82, 43. गुरुतर MBh. 3, 13293. (स्पर्शः) लघु-गुरुतरो (= गुरु) ऽपि च 12, 6856. schwer im Magen liegend, schwer verdaulich, = दुर्गर TRiK. II. an. MED. Suçr. 1, 20, 12. 149, 16, 17. 172, 5. 206, 8. 13. 207, 13 u. s. w. गुत्रदरत्व 2, 408, 21. — b) gross, ausgedehnt (dem ausserh Umfang nach), = मरुत् TRiK. H. 1430. H. an. MED. ०मृग PAṆĀT. II, 199. मोत्साकृशक्तिसंपन्नो कृन्याच्छत्रं लघुगुरुम् III, 28. सन्नानाम् 31, 4. स्वल्पलाशयाः, गुरुलाशयाः 51, 8. ते स्वल्पा अपि गुत्रन्विक्रमते 79, 2. ह्याया Schatten und मैत्री Freundschaft BHART. 2, 50. ०क्रतु JĀĒN. 3, 328. गुरुषु दिवसेषु गच्छत्सु lang MEGH. 81. शरीरे गुरुतराः प्रकाराः मंत्राताः PAṆĀT. 214, 15. (पृष्ठे) धरणिधरणक्रियाचक्रगुरिष्ठे (Sch.: = दृढ, कठिन, aber genauer: angeschwollen) Git. 1, 6. — c) in der Pros. von Natur oder positione lang RV. Prāt. 1, 4. 18, 19. P. 1, 4, 4, 11. 12. ÇRUT. 7 u. s. w. compar. ein langer Vocal in geschlossener Silbe RV. Prāt. 18, 20. — d) gross (dem Grade nach), heftig: मत्तौ गुरुः पुनरस्तु सो अस्मै sein harter Spruch (Fluch) falle auf ihn zurück RV. 1, 147, 4. गुरु द्वेषो अरुपे दधति 7, 56, 19. त्यजः 8, 47, 7. दुःख BHAG. 6, 22. अपराध PAṆĀT.

1, 342. हृदयकम्प VIKR. 6. परिताप ÇĀK. 66. कात्ताविरुग्गुराणा — शायेन MEGH. 1. अद्रिप्रकृष्णगुरुभिर्गिर्जितैः 45. प्रुच् 86. शोक KAURAP. 28. खेद Git. 9, 7. प्रकृष्य RAGH. 3, 17. तात्राद्वलाद्बलं गुरीयः MBh. 14, 255. गुरुतरं व्यसनम् M. 7, 52. 9, 295. एनस् 11, 256. पाप MBh. 12, 6083. यत्त 3, 16449. R. 6, 37, 38. शब्द VET. 26, 9. गुरीयस्तरं भयम् Gefahr MBh. 7, 5324. — e) wichtig, gewichtig, eine grosse Bedeutung habend, viel geltend: धर्म BĀHMAN. 2, 6. गुर्व्यकाल आर्. 5, 7. कार्य R. 1, 24, 22. PAṆĀT. 109, 21. 265, 1. ÇĀK. 94. लोकपालानुभावाः RAGH. 2, 75. भाषित eine hochfahrende Rede PAṆĀT. I, 356. नृपणाधिकताः पूगाः श्रेणयो ऽथ कुलानि च । पूर्वपूर्वं गुरु (in der Bed. des compar.) ज्ञेयं व्यवहारविधौ नृपाम् ॥ JĀĒN. 2, 30. भुक्तिस्तत्र गुरीयसी 28. वीजाद्योनिर्गुरीयसी M. 9, 52. 2, 136. धर्मलोपो गुरीयान्यै MBh. 1, 1886. (वचः) उभयं मे गुरीयस्तु 8426. किं रातः सर्वकृत्यानां गुरीयः स्यात् 13, 2083. कार्यं गुरीयः R. 5, 84, 3. काम एवार्थधर्माभ्यो गुरीयान् 2, 53, 9. गुरुतरं प्रयेजनम् PAṆĀT. 107, 10. गुणग्राम BHART. 3, 23. स्वार्थतमतां गुरुतरां प्रणयिक्रिया VIKR. 94. — f) lieb: न चैतद्विद्वः कतरनो गुरीयो यद्वा ज्ञेयं यदि वा नो ज्ञेयुः BHAG. 2, 6. गुरीयः किमतो मम MBh. 13, 146. पुत्रं मम प्राणैर्गुरीयस् 1, 2749. DRAUP. 7, 14. धनाशा जीविताशा च गुर्वी प्राणभूता सदा । वृद्धस्य तरुणी भार्या प्राणेश्यो ऽपि गुरीयसी ॥ Hit. 1, 105. R. 3, 33, 51. मरुद्भिः स्पर्धमानस्य विपदेव गुरीयसी PAṆĀT. I, 418. RAGH. 14, 35. — g) ehrwürdig, in grossem Ansehen stehend: माता ताम्यो गुरीयसी M. 2, 133, 146. 231. 11, 204. JĀĒN. 1, 35. BHAG. 11, 37, 43. गुरुर्गुरीयसी श्रेष्ठः der Lehrer steht unter den Ehrwürdigen oben an MBh. 1, 3044. गतो दशरथः स्वर्गं यो नो गुरुतरो गुरुः R. 2, 79, 2. त्वं मरुद्भिः गुरोर्गुरुतरा MBh. 1, 3267. 3, 1857 (INDR. 5, 41: गुरुतरी). गरिष्ठ BHAG. P. 7, 15, 45. SĀH. D. 23, 15. — 2) m. a) eine ehrwürdige, angesehene Person, der man Ehrerbietung schuldig ist: Vater, Mutter, ältere Verwandte GORB. 2, 3. 11. 4, 10. आचार्यायाभिवाद्येत गुरुभ्यश्च ÇĀṆḠU. GRHJ. 4, 12. BHAG. 2, 5. गुरुरभिर्द्विजातीनां वर्षाणां ब्राह्मणो गुरुः । पतिरेको गुरुः स्त्रीणां सर्वत्राभ्यागतो गुरुः ॥ KĀN. 49. देवतं हि भवान्गुरुः R. 1, 22, 20. मम भार्या तव गुरुः SUND. 4, 15. (दिलीपः) गुरुर्नृपणाम् RAGH. 2, 68. जितिधरगुरोः — सुमेरोः ad ÇĀK. 78. sg. Vater R. 1, 51, 7—9. ÇĀK. 168. RAGH. 3, 31, 48. 4, 1. 12, 9. der ältere Bruder R. 6, 95, 48. du. die Eltern SĀV. 4, 22. pl. dass. M. 4, 153. 251. 252. VIKR. 148. KATHĀS. 4, 14. 15. 71. आत्मानं गुरुं करं sich selbst vor Allen achten, sich selbst für die höchste Autorität ansehen MBh. 13, 21; vgl. 24. गुरु = पित्रादि AK. 3, 4, 25, 164. H. an. MED. — b) insbes. der Lehrer AK. 2, 7, 6. H. 77. H. an. MED. RV. Prāt. 13, 1. fgg. ऀच्य. GRHJ. 3, 9, 10. 4, 4. 6. PĀ. GRHJ. 2, 4. 6. 11. निषेकादीनि कर्माणि यः करोति यथाविधि । संभावयति चात्रेण स विप्रो गुरु-रुच्यते ॥ M. 2, 142. अल्पं वा बहु वा यस्य श्रुतस्योपकरोति यः । तमपीकं गुरुं विद्याच्छ्रुतोपक्रियया तथा ॥ 149. उपनीय गुरुः शिष्यं जितपेक्षैचमा-दितः । आचारमग्निकार्यं च संध्योपासनमेव च ॥ 69. स गुरुर्पुः क्रियाः कृत्वा वेदमस्मै प्रयच्छति JĀĒN. 1, 34. यां दृशदादिकं चर्यं गुरो त्रैवेदिकं व्रतम् । तदर्थिकं पादिकं वा ग्रहणात्तिकमेव वा ॥ M. 3, 4. गुरुराकृवनीयः 2, 231. विद्यागुरु 206. — MBh. 1, 3044. R. 1, 2, 9. Suçr. 1, 7, 11. 13, 3. 118, 20. ÇĀK. 70, 3. PAṆĀT. 94, 20. RAGH. 1, 35, 57. — c) der Lehrer der Götter, Brhaspati, der Planet Jupiter AK. 1, 1, 2, 25. 3, 4, 25, 164. TRiK. 1, 1, 91. H. 119. H. an. MED. M. 11, 119, 121. VARĀH. BHĀ. S. 8, 33, 39. 9, 37, 11, 19, 17, 7 u. s. w. Verz. d. B. H. No. 896. गुरुचार 878. — d) der Lehrer

der Pāṇḍu, ein Bein. Drona's Traj. 2, 8, 19. — e) N. pr. eines Sohnes des Saṁkṛti Buā. P. 9, 21, 2. — 3) f. गुर्वी a) schwanger, eine schwangere Frau H. 539. — b) die Frau eines Lehrers ÇKDr. Wils.

गुरुक (von गुरु) adj. 1) etwas schwer: ततो युधिष्ठिरस्तस्य गुरुकः समपद्यत MBu. 3, 11477. von einem krankhaften Zustande der Glieder Suçr. 1, 116, 16. गुरुकावस्थिरावूत्र न स्वाविव च मन्यते 2, 43, 3. — 2) prosodisch lang ÇAUT. 12, 13.

गुरुकार (von गुरु + कार) m. Verehrung VJUTP. 53.

गुरुकत (wie eben) adj. verehrt LALIT. Calc. 2, 17.

गुरुक्रम (गुरु Lehrer + क्रम Reihe) m. mündliche Ueberlieferung von Lehrer zu Schüler H. 80. HALĀJ. im ÇKDr.

गुरुगीता (गुरु + गीता) f. Titel einer in gebundener Rede verkündeten Lehre über den Guru im Skandapurāṇa Verz. d. Pet. II. No. 36. °स्तोत्र Verz. d. B. H. No. 1043. — Vgl. गीता u. 2. गा.

गुरुघ्न (गुरु + घ्न) 1) adj. den Lehrer tödtend. — 2) m. weisser Senf (गौरसर्षप) RĀĠAN. im ÇKDr.

गुरुजन (गुरु + जन) m. eine ehrwürdige Person, Vater, Mutter, Eltern ÇĀK. 26, 8. 29, 20. 40, 4. PAÑĀT. 8, 15. शौर्यं शत्रुजने क्षमा गुरुजने BHART. 2, 19.

गुरुपटक m. eine Art Pfau (तिलमयूर) TRĪK. 2, 5, 27.

गुरुतल्प (गुरु + तल्प) m. 1) das Bett des Lehrers: गुरुतल्पग der das Ehebett des Lehrers entweihet TAITT. ĀR. 10, 64. M. 9, 63, 235. 11, 49. 251. 12, 58. JĀĠN. 3, 208. 233. MBu. 3, 12852. 12, 5969. R. 2, 75, 32. das Entweihen des Ehebettes des Lehrers DAÇ. 1, 28. गुरुतल्पाभिगमन n. dass. KATHĀS. 20, 154. — 2) Entweihung des Ehebettes des Lehrers: गुरुतल्पे भगः कार्यः M. 9, 237. 11, 58. गुरुतल्पापनुत्ति 106. °व्रत 170. JĀĠN. 3, 231. — 3) Entweihung des Ehebettes des Lehrers: पानयैर्गुरुतल्पैश्च मोमादेर्वा डुरात्मभिः MBu. 3, 1761. — Vgl. गौरुतल्पक.

गुरुतल्पन् (von गुरुतल्प) adj. das Ehebett des Lehrers entweihend M. 11, 103. MHu. 5, 1228. 13, 4639. 6589.

गुरुता (von गुरु) f. 1) Schwere Suçr. 1, 98, 14. 149, 17. 313, 6. नितम्बयोः ÇĀK. 35. कामार्के ऽपि गिरिवदुहता (zugleich: Würde) दधानः Sin. D. 38, 12. न ते मयाता गुरुता भविष्यति Beschwerde, Last R. 2, 27, 22. — 2) Wichtigkeit: कार्यं ÇIÇ. 9, 22. — 3) der Stand des Lehrers: शिष्ये गुरुतामेकः शेषास्तच्छिष्यतो व्यधुः KATHĀS. 19, 75. — Vgl. गौरव.

गुरुत्व (wie eben) n. 1) Schwere Suçr. 1, 232, 17. 233, 15. 2, 409, 1. PAÑĀT. 247, 13. RAGH. 2, 18. — 2) Strenge, Härte: क्रिया° der Kur Suçr. 1, 268, 8. — 3) Würde, Ansehen: मेने परार्थमात्मानं गुरुत्वेन जगदुरोः RAGH. 10, 65. — 4) der Stand des Lehrers MBu. io BENF. Chr. 22, 24.

गुरुदास (गुरु + दास) m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. B. H. N. 1043. गुरुदैवत (गुरु Bṛhaspati + दैवत) m. die Mondstation Pushja II. 111. — Vgl. गुरुभ.

गुरुपत्र (गुरु + पत्र) 1) f. या Tamarindenbaum ÇABDAR. im ÇKDr. — 2) n. Zinn II. 1042.

गुरुभ (गुरु + भ) n. Bṛhaspati's Gestirn, die Mondstation Pushja VARĀU. BṚU. S. 54, 31. 98, 8.

गुरुभार (गुरु schwer + भार Last) m. N. pr. eines Sohnes des Garuda MBa. 3, 3598.

गुरुभूत (गुरु + भूत्) adj. Schweres tragend AV. 12, 1, 48.

गुरुमत् (von गुरु) adj. einen von Natur oder durch Position langen Vocal enthaltend P. 3, 1, 36.

गुरुमदल (गुरु + म°) m. eine Art Trommel ÇABDAR. im ÇKDr.

गुरुरत्न (गुरु + रत्न) n. Topas RĀĠAN. im ÇKDr.

गुरुलाघव (lautlich गुरु + लाघव, begrifflich nom. abstr. von गुरु + लघु) 1) m. (!) Länge und Kürze der Vocale ÇAUT. (Ba.) 4. — 2) n. die grosse und geringe Bedeutung, — Wichtigkeit, die relative Wichtigkeit, der relative Werth M. 9, 299. MBu. 3, 10572. fg. 12, 1273. DAÇ. 1, 6. R. 3, 41, 32. ÇĀK. 71, 5.

गुरुवत् (von गुरु) adv. 1) = गुरुविव M. 2, 208. 210. — 2) = गुराविव M. 2, 205. 207. 247.

गुरुवर्षाघ्न (गुरु - वर्षस् + घ्न) m. eine Art Citronenbaum (लिम्पाक) ÇABDAR. im ÇKDr.

गुरुवर्तिन् (गुरु + वर्तिन्) adj. die Eltern —, die ehrwürdigen Personen mit Ehrerbietung behandelnd MBu. 10, 696. 13, 3563. R. 4, 35, 12.

गुरुवृत्त (गुरु + वृत्त) adj. dass. R. 4, 17, 36.

गुरुशिक्षा f. = शिक्षा Wils.

गुरुमारा (गुरु + मार) f. dass. Wils.

गुरुस्कन्ध (गुरु + स्कन्ध) m. N. pr. eines der grossen Gebirge MBu. 14, 1175.

गुरुक s. गुडुक.

गुरुकन् (गुरु + कन्) m. ein Mörder seines Lehrers H. 858.

गुर्जर 1) m. N. pr. eines Landes, Guzerat ÇABDAR. im ÇKDr. COLEBR. Misc. Ess. II, 31. LIA. I, 108, N. 2. Z. f. d. K. d. M. 2, 51. PAÑĀT. 229, 2. fg. RĀĠA-TAR. 3, 144. 149. 150. Verz. d. B. H. No. 1175. गुर्जर 1218. Ind. St. 1, 355. — 2) f. ई Bez. einer Rāgiṇī HALĀJ. im ÇKDr. Glr. p. 4; vgl. गुज्जरी.

गुर्द s. गुर्द.

गुर्द und गुर्दी gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41.

गुर्व, गुर्वति aufheben DuĀTCP. 15, 65. — Vgl. गुर.

गुर्विणी (von गुरु) 1) adj. f. subst. schwanger, eine schwangere Frau UṆ. 2, 55. AK. 2, 6, 1, 22. H. 538. VJUTP. 97. MBu. 14, 1843. MĀK. P. 27, 20. Vgl. गुर्वी unter, गुरु und गर्भिणी, welches zur Bildung dieser Form wohl mitgewirkt hat. — 2) Bez. eines unregelmässigen Ārjā-Metrums COLEBR. Misc. Ess. II, 154. 72.

गुल 1) m. a) Melasse MED. I. 13. — b) glans penis; clitoris H. 611. — 2) f. या Tithymalus antiquorum Moench. — 3) f. ई a) Kugel, Pille. — b) Pocken MED. — Vgl. गुड, गोल्.

गुलञ्जक m. eine Art Wurzel (कन्द), vulg. कुली RĀĠAN. im ÇKDr. — Vgl. गुच्छाञ्जक, woraus zugleich zu ersehen ist, dass गुलञ्ज = गुलञ्ज ist.

गुलक s. u. गुडुक.

गुलिक 1) m. N. pr. eines Jägers Verz. d. B. H. No. 452. — 2) f. या = गुटिका 1) Kugel: श्रियास्त्र° Flintenkugel ÇKDr. u. श्राकाशजननिन्. — 2) Perle RAGH. ed. Calc. 5, 70.

गुलिङ्क m. = कुलिङ्कक (so ist st. कुलिङ्कक oben zu lesen und dieses als v. l. der Handschriften zu notiren) Sperling H. 1331, Sch.

गुल्मुग्धा (wohl onomat.) in Verbindung mit करू gaṇa ऊर्पादि zu P. 1, 4, 61.

गुल्मुक्क m. Büschel, Bund, Strauss TRIK. 2, 4, 5. — Vgl. गुच्छ, गुल्म, गुल्मुच्च, गुल्मुक्क, गुल्मुच्चकन्द.

गुल्मुच्च m. dass. HIA. 140.

गुल्मुक्क m. dass. H. 1126. Auch गुल्मुक्क m. ÇABDAR. im ÇKDR.

गुल्मुक्क s. गुडुक.

गुल्मुगुलु s. u. गुग्गुलु.

गुल्फ m. 1) Fussknöchel Uṅ. 3, 26. AK. 2, 6, 2, 23. H. 615. केन पालीं ग्रामिणि पूरुषस्य केन मांसं संभृतं केन गुल्फौ AV. 10, 2, 1. KAUC. 39. गुल्फेषु च चतुष्टयम् (अस्थ्याम्) JĀĀN. 3, 86. गूढगुल्फधैरो पीढो MBu. 3, 1828. दृढगुल्फशिरास्थिक (गूढ st. दृढ?) R. 5, 32, 11. गुल्फौ चावनतौ मम 6, 23, 12. SUGA. 1, 125, 16. 338, 11. पादद्वयोः संधाने गुल्फो नाम 348, 14. गुल्फसंधि 13. 2, 108, 2. 116, 2. VARĀH. BRH. S. 49, 15. 51, 7. 60, 4 (einer Kuh). 67. 2. 68, 1, 24. KUMĀRAS. 7, 55. BHĀG. P. 2, 1, 26. 5, 41. Am Ende eines adj. comp. f. आ P. 4, 1, 54. Sch. नोच्चगुल्फा MBu. 4, 253. — 2) = प्रमद (?) SIDDB. K. 248, b, 7. — Vgl. विगुल्फ, कुल्फ.

गुल्फजाक (गुल्फा + जाक) n. Wurzel des Fussknöchels gaṇa कार्पादि zu P. 5, 2, 24.

गुल्म 1) m. n. (das letztere selten, aber SIDDB. 249, a, 3 als allein gültig aufgeführt) a) Strauch, Busch AK. 2, 4, 1, 9. 3, 2, 1. 3, 4, 23, 144. TAİK. 3, 3, 296. H. 1120. an. 2, 322 (lies: स्तम्ब st. स्तम्भ). MED. m. 11. VS. 25. 8. गुच्छगुल्मम् (vgl. KULL. n. गुच्छ) M. 1, 48. वृक्षगुल्मावृत 7, 192. कुब्ज-कगुल्मान् 8, 227. 330. 11, 142. 12, 58. JĀĀN. 2, 229. 3, 276. HIP. 1, 12, 18. N. 11, 9. स्यावराणां च भूतानां ज्ञातव्यः षट् कीर्तिताः । वृक्षगुल्मलतावृक्ष-स्वक्सारास्तृणाज्ञातव्यः ॥ MBu. 13, 2992. 6, 171. R. 1, 9, 12. 3, 21, 16. 35, 42. पर्णागुल्मवृतां शाखाम् 5. 20, 37. SUGA. 2, 451, 2. वनगुल्म N. 13, 10. P. 1, 3, 67. Sch. तरुगुल्मानि ÇĀK. 179, v. l. शरु MBu. 13, 4204. वेत्रकी-चक्रवेणूनां गुल्मानि BHĀG. P. 8, 4, 17. Am Ende eines adj. comp. f. आ MBu. 1, 5320. गुल्मकेश dessen Haupthaare einem Busche gleichen VJUTP. 206. — b) ein Trupp Soldaten, Piquet, Soldatenposten AK. 3, 4, 23, 144. द्वयोस्त्रयाणां पञ्चानां मध्ये गुल्ममधिष्ठितम् । तथा ग्रामशतानां च कुर्याद्वाष्टय संग्रहम् ॥ M. 7, 114. गुल्माश्च स्यापयेत् 190. गुल्मैः स्याव-रज्ञैः 9, 226. MBu. 10, 419 (n.). 12, 2601. R. 6, 31, 3. उत्तिष्ठगुल्मैः MBu. 3, 646. मध्यमं ehend. R. 6, 9, 18. 12, 20. Im System: 45 Fussoldaten, 27 Reiter, 9 Wagen und 9 Elephanten MBu. 1, 290. AK. 2, 8, 2, 49. 155 Fuss., 81 Reiter, 27 Wagen und 27 Eleph. H. 748. नराणां पञ्चपञ्चाशदे-षा पत्तिर्विधीयते । सेनामुखं च तिस्रस्ता गुल्म इत्यभिशब्दितम् ॥ MBu. 5, 5270. = सैन्योद् und सैन्योपरक्षण II. an. = सेनाभिद् und सैन्यरक्षण MED. — c) Milz AK. 2, 6, 2, 17. II. 605. — d) krankhafte Anschwellun- gen verschiedener Art im Unterleibe WISE 337. fgg. AK. 3, 4, 23, 144. H. 469. H. an. MED. Eingetheilt in पित्तगुल्म, कफ°, वात°, श्लेष्म°, रक्त° und मर्मनपातोत्थित° SUGA. 2, 451. fgg. कृदस्त्योरत्तरे (ÇKDR.: कृदस्त्यो-रु) ग्रन्थिः संचारी यदि वाचलः । चयापचयवान्वृत्तः म गुल्म इति कीर्ति-तः ॥ 430, 49. 1, 33, 8. 114, 5. 162, 21. तैव चास्य गुल्मो ऽत्तःशोकेन कृ-दपच्यत KATHĀS. 15, 14. — e) eine Art Landungsplatz am Flussufer, = घट्टेद् TRIK. 3, 3, 296. H. an. MED. — 2) f. ई a) Gebüsch, Gehölz. — b) Myrobalanenbaum (s. ग्रामलकी) II. an. MED. (lies: दला वनी°). — c)

Judendorn ÇABDĀK. im ÇKDR. — d) Kardamomen. — e) Zelt H. an. MED.

गुल्मक (von गुल्म) m. N. pr. eines Sohnes des Brahmanen Soma- çarman KATHĀS. 6, 9.

गुल्मकेतु (गु° + केतु) m. Sauerampfer RĪĀN. im ÇKDR.

गुल्ममूल (गु° + मूल) n. frischer Ingwer RĪĀN. im ÇKDR. LIA. 1, 285.

गुल्मवल्ली (गु° + व°) f. N. einer Pflanze, Sarcostemma viminale R. Br. (सोमलता), RĪĀN. im ÇKDR.

गुल्मिनी (von गुल्म) f. eine sich weit ausbreitende kriechende Pflanze AK. 2, 4, 1, 9. H. 1186.

गुल्म्य (von गुल्) m. Süsse H. 1388.

गुवाक m. Betelnussbaum AK. 2, 4, 5, 34. TRIK. 2, 4, 41. 3, 3, 395. — Vgl. गुवाक.

गुग्नि jüngere Form für कुग्नि; vgl. गौश्र und गौश्रायाणि.

गुग्णितं partic. verflochten, verschlungen: अर्पि वृक्ष पुराणवद्धततैरिव गुग्णितम् RV. 8, 40, 6. विषाणे वि ष्यं गुग्णितं यदेस्य तेत्रिषं कृदि AV. 3. 7, 2. अक्षं इव क्षेता मुञ्चति यददरे गुग्णितं (so zu lesen st. गुग्णितं) भवति ÇAT. Br. 3, 2, 2, 20. — Vgl. गुग्, गुग्फ.

1. गुह. गूकृति und गूकृते P. 6, 4, 39. गूकृमान RV. 4, 1, 11. गुहस् ved.; ङगूक und ङगूकृ; गूकृष्यति und घोह्यति; गूकृता und गोठा; अगूकृत्, अघुनत्, अगूठ, अघुनत्, अगूकृषि, अघुनि P. 7, 3, 73. VOP. 8, 129. fgg. गू- कृता, गूठा, गूठी ved.; गूठ P. 7, 2, 15. 8, 3, 13. VOP. 26, 107. zudecken, verhüllen, verbergen, geheim halten DHĀTUR. 21, 30. गूकृता गुह्यं तमः RV. 1, 86, 10. 2, 24, 3. 40, 2. 7, 80, 2. गूकृतीरभूमसितं रुद्रिः 4, 51, 9. (सूर्यम्) अथैषा वृद्धा गूकृथो दिवि 5, 63, 4. 8, 6, 17. न तं गूकृति स्रवतो गभीराः 10, 108, 4. VS. 17, 47. TS. 1, 5, 2, 3. आविः स्वः कृणुते गूकृते वृमम् RV. 10, 27, 24. गूकृत्कर्म इवाङ्गानि M. 7, 105. (केशान्) ङगूकृ दक्षिणे पार्श्वे MBu. 4, 245. एतान्यनीकानि महानुभावं गूकृति मेधा इव रश्मिवत् 6. 792. गुह्यानि गूकृति BHARTR. 2, 64. आकारं गूकृमाना MBu. 1, 3010. ना- कारो गूकृत् शव्यः 7, 447. गूकृमानस्य मे तत्तु यततो मन्त्रिभिः श्रुतम् R. 4, 8, 53. 5, 22, 2. KATHĀS. 1, 52. BHĀG. P. 3, 20, 31. ङगूकृ RAGH. 14, 49. गू- कृष्यामि BHATT. 16, 41. अगूकृत् 13, 99. ना घ्नतः 6, 16. pass.: पृषिभिर्गू- कृमानम् RV. 4, 58, 4. VS. 2, 17. गूठ, गूकृत् zugedeckt, verhüllt, verbor- gen, unsichtbar, geheim AK. 3, 2, 38. H. 1483. an. 2, 129. MED. dh. 1. गूकृत्कम्पु RV. 2, 11, 5. वसु 6, 48, 15. तमसा 10, 129, 3. 72, 7. 7, 76, 4. 8, 85, 16. उपानदूषाद् Hir. 1, 135. ऽत्रु R. 1, 1, 12. गूठगुल्फधैरो पीढो MBu. 3, 1828. गूठसंधिसिराम्नायु SUGA. 1, 124, 16. 127, 2. Gegens. दृश्य 26, 5. यथा पयमि सर्पिस्तु गूठ्येनौ रसो यथा 328, 2. MBu. 7, 3410. तपोधनेषु गूठं हि दाह्यतामकं तेजः ÇĀK. 40. अतर्गूठविष Hir. II, 154. गूठविग्रह RAGH. 3, 39. गूठाकारेङ्गिता 1, 20. गूठेन पथा MĀLAV. 48, 21. ऽमाया हि देवताः MBu. 3, 1496. यन्त्राणां कृदि संस्थितम् । सुगुप्तमपि PAÑĀT. 1, 150. मन्त्र III, 40. वृद्धि 42, 12, 21. Worte BHĀG. P. 4, 21, 19. गूठश्चरति लोके ऽस्मिन्- ष्ट्रयः N. 22, 15. पुरुषैर्गूठैः im Geheimen, unbekannt herumgehende Män- ner, Kundschafter (vgl. गूठपुरुष) MBu. 3, 17311. M. 9, 261. गूठम् adv. insgeheim DAÇAK. in BENF. Chr. 191, 13. RĪĀN-TAR. 3, 268. गूठे dass. M. 7, 186. 9, 170. गूठ n. Verborgenheit: गूठमनुप्रविष्टः KATHOP. 1, 1, 29. — caus. गूकृयति P. 6, 4, 39. Sch. — desid. ङगुनत्ति P. 7, 2, 12. VOP. 19, 5. verhüllen —, besettigen wollen: न देवानामर्पिं कृतः सुमतिं न ङगुनतः (Padap.: ङगु°) RV. 8, 31, 7.

— अयं *verbergen, verstecken*: पदं न गोरपगूळं विविधान् RV. 4, 5, 3. मा वयो अस्मदपं गूह् रतत् 7, 10, 6. 10, 27, 24. अर्षगूळमृतां मत्पेभ्यः 17, 2. med.: अर्षं हुक्तां तन्त्रे गूळमाना 7, 104, 17. त्रपम् AV. 19, 56, 2. मात्मानमपं गूळ्याः 4, 20, 5. partic. अर्षगूळ् RV. 1, 23, 14. निधि 116, 11. — Vgl. अयगोह्.

— अयं 1) *zudecken, hineinstecken, verstecken, verhüllen*: यूपशत्रालमवगूळति ÇAT. BR. 3, 7, 1, 22. 8, 1, 5. उक्षीपं संकृत्य पुरस्तादवगूळति 5, 3, 5, 23. AV. 20, 133, 4. KĪTJ. ÇR. 1, 3, 17. 4, 3, 17. LĪTJ. 1, 2, 22. उक्षीपं संवेष्ट्य निवृत्तिं ऽवगूळते KĪTJ. ÇR. 15, 3, 13. (रविः) पांपुपुञ्जावगूळः MBh. 3, 7246. — 2) *umarmen*: सा मामग्यावगूळते PĀNĀT. III, 191. 192. 181, 2, 18. VARĀH. BRH. S. 73, 16. — caus. zu 1: सिध्यवगूळ्यति KAUC. 32. — Vgl. अयगूळन.

— उद् *so einstecken, dass es an der anderen Seite wieder zum Vorschein kommt, durchstecken, durchschlingen*: उर्धमवोद्गूळति (राज्ञान्) ÇAT. BR. 1, 3, 1, 17. KĪTJ. ÇR. 2, 7, 2. नीविमुद्गूळते ÇAT. BR. 3, 2, 1, 15.

— उप 1) *verdecken, verstecken, act.*: शावान् ÇAT. BR. 1, 7, 1, 8. 3, 8, 5, 10. 5, 4, 3, 25. 11, 4, 1, 8. 14, 2, 2, 35. KĪTJ. ÇR. 4, 2, 11. 26, 2, 20. 6, 14. कृषियगूळ VARĀH. BRH. S. 50, 2. — 2) *umfassen, umarmen*: उपगूळ् च माम् MBh. 13, 1462. 1459. उपगूळ् BHATT. 14, 52. RAGH. 18, 46. मां तरंगूळस्तेरुपगूळतीव 13, 63. MĀRK. P. 16, 22. (नदी) सायोद्यामुपगूळते R. 1, 26, 9. BUĀG. P. 3, 19, 24. पृथिवीमुपगूळ्याङ्गैः सुताः कात्तामिव MBh. 7, 6436. R. 5, 13, 49. 6, 4, 39. हृदोपगूळ्याङ्गैः पदम् BUĀG. P. 2, 2, 18. उपगूळ्य (!) R. 2, 87, 8. 104, 20. अङ्गारमुपगूळ्य sprichwörtlich 73, 4. उपगूळवती Hit. 29, 17. उपगूळ *umfasst, umarmt* ŚIV. 3, 70. R. 5, 11, 17. RAGH. 6, 13. BUĀG. P. 4, 28, 6. 8, 12, 29. ÇIÇ. 9, 38. n. *Umarmung* BHART. 3, 37. MEGH. 95. KUMĀBAS. 4, 17. — Vgl. उपगूळन, उपगोह्.

— मनुप *umfassen, umarmen*: अङ्गैरुक्ते मनुपगूळ्य KĀURAP. 6.

— नि *verdecken, verbergen, verheimlichen*: (स्तनी) वाम्नात्तेन निगूळस्तीम् BUĀG. P. 4, 23, 24. न हि शक्तिं निगूळति MBh. 12, 3128. स्वाकारं निगूळन् PĀNĀT. 36, 20. 263, 4. निगूळमाना ज्ञानम् MBh. 1, 2774. निगूळते गूळ्याम् 2, 2125. ब्राह्मिः परिरेच्येनमत्यर्थं निगूळ्यते R. 5, 14, 26. किं न स्मरति कैकेयि स्मरती वा निगूळते 2, 9, 6. निगूळ *verdeckt, versteckt, verborgen*: अमृतं निगूळ्यम् (त्रितेषु) RV. 6, 44, 23. 10, 108, 11. देवात्मशक्तिं स्वगुणीनिर्गूळाम् ÇVETĀÇV. UP. 1, 3, 14. मूषिकेन निगूळेन गर्ते MBh. 1, 1035. निगूळनिश्चय 2768. निगूळरोमा नारी SUCR. 1, 290, 13. M. 7, 67, 8, 362. R. 4, 22, 22. MRĀKH. 114, 5. VARĀH. BRH. S. 66, 6. 67, 2. 68, 1, 11. AMAR. 82. RĀGA-TAR. 3, 267, 121. BUĀG. P. 1, 19, 27. 4, 13, 48. ŚĪH. D. 32, 20. निगूळम् *adv. insgeheim* KATHĀS. 3, 65. निगूळनर *recht versteckt* PĀNĀT. 46, 7. — caus. निगूळ्यति P. 6, 4, 89. Sch.

— विनि *verbergen, verstecken*: मा वान्धवमयादान्ना गर्भतं विनिगूळती MBh. 3, 17127. न शशाकात्मनः काममागतं विनिगूळितुम् R. 5, 20, 6. — विनिगूळित (vomcaus.) *versteckt*: शम्भेण वेणीनिगूळितेन VARĀH. BRH. S. 77, 1.

— वि, विगूळ 1) *verborgen, versteckt* H. an. 3, 190. MED. dh. 9, 10. विगूळस्मितवदन BUĀG. P. 5, 5, 31. °चारिन् *im Geheimen wandelnd, handelnd* M. 9, 260. — 2) *tadelhaft* H. an. MED.

— मन्, मंगूळ = संकान्ति *von oben bedeckt* AK. 3, 2, 42. H. 1483.

2. गुह् f. *Versteck*: विश्रायुरग्रे गुहा गुहं गाः RV. 1, 67, 6(3).

गुह् gaṇa अण्मादि zu P. 4, 2, 80. m. 1) ein Beiname Skanda's, des Kriegsgottes, AK. 1, 1, 1, 35. H. 209. an. 2, 598. MED. h. 4. गुहावानाहु-

हो ऽभवत् MBh. 13, 4099. 3, 7036. 14317. 14376. 14430. 14637. 9, 2663. HARIV. 10478. SUCR. 2, 386, 6. 394, 1, 6. 15. KUMĀRAS. 3, 14. RĀGA-TAR. 1, 29. BUĀG. P. 5, 20, 19. DRV. 8, 12. गुह्यपृष्ठी *der 6te Tag in der 1sten Hälfte des Margaçrīstra* As. Res. III, 268. — 2) ein Beiname Çiva's MBh. 13, 1263. ÇIV. — 3) ein Bein. Vishṇu's ÇKDR. WILS. — 4) N. pr. eines Königs der Nishāda, eines Freundes des Rāma, R. 1, 1, 29. 2, 30, 18. 6, 408, 44. MAHĀVĪRĀK. 72, 7. LĪA. 1, 130, N. 2. — 5) pl. N. pr. eines Volkes im Süden von Indien MBh. 12, 7559. VP. 480. — 6) ein in der Schreiberkaste beliebter Name ÇKDR. WILS. — 7) Pferd ÇANDAR. im ÇKDR. ein schnelles Pferd WILS. — Vgl. काव्यगुह्; गुहा s. bes. गुह्यगुह् (गुह् + गुह्) m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 22. Lot. de la b. 1, 2.

गुह्यचन्द्र (गुह् + चन्द्र) m. N. pr. eines Kaufmannes KATHĀS. 17, 72.

गुह्यदव्य (गुह्यन्, partic. praes. von गुह्, + अव्य) *adj. Mängel verdeckend, Mängeln abhelfend*: रूपि RV. 2, 19, 5.

गुह्यदेव (गुह् + देव) m. N. pr. eines Lehrers WEBER, Lit. 42.

गुह्यै von गुह् gaṇa अण्मादि zu P. 4, 2, 80.

गुह्यराज (गुह् + राज) m. eine best. Tempelform VARĀH. BRH. S. 53, 18, 25.

गुह्यलु m. N. pr. eines Mannes gaṇa गण्मादि zu P. 4, 1, 105. — Vgl. गौहलव्य, गोस्वलु.

गुह्यशिव (गुह् + शिव) m. N. pr. eines Königs von Kāliṅga LĪA. II, 976.

गुह्यमेन (गुह् + मेनो) m. N. pr. eines Kaufmannes KATHĀS. 13, 67. 17, 75.

1. गुहा (von गुह्) f. gaṇa वृषादि zu P. 6, 1, 203. (भावे) VOP. 26, 192.

1) *Versteck, Höhle* AK. 2, 3, 6. 3, 4, 25, 185. H. 1033. an. 2, 599. MED. h. 4. गुहा-यः किरातम् VS. 30, 16. वृषीभिर्नुवितं गुह्याम् TBR. 1, 2, 1, 3. गुहावानाहुको ऽभवत् MBh. 13, 4099. AṬ. 9, 10. (कापिः) जगाम स्वो गुह्याम् R. 1, 1, 65. गिरिगुहा 6, 20. 5, 73, 31. 6, 1, 15. PĀNĀT. 93, 8. RAGH. 2, 28, 51. VJUTP. 137. Bildlich: ब्रह्म यो वेदं निहितं गुहायां परमे व्योमन् Ind. St. 2. 217. आत्मा गुहायां निहितो ऽस्य ब्रह्मोः *im verborgenen Herzen* ÇVETĀÇV. UP. 3, 20. भगवान् सर्वभूतानामध्यतो ऽवस्थितो गुह्याम् BUĀG. P. 2, 9, 24. ज्ञानगुहा *die Höhle der Erkenntnis* heisst die प्रकृति 3, 26, 5. गुहा = गिरि d. i. गिरिगुह्य gaṇa भिदादि zu P. 3, 3, 104. — 2) N. zweier Pflanzen, = घोषधि gaṇa भिदादि zu P. 3, 3, 104. a) *Hemionitis cordifolia* Roxb. AK. 2, 4, 3, 11. H. an. MED. RATNAM. 10. SUCR. 1, 71, 16. 2, 284, 7. Vgl. प्रतिगुहा. — b) = शाल्यणी BĪGAN. im ÇKDR.

2. गुहा (verkürzter instr. von 1. गुहा) *adv. im Versteck, im Verborgenen; geheim* (Gegens. अविष्): त्रीणि पदान्यश्चिनोराविः सन्ति गुहा परः RV. 8, 8, 23. चिन्वा ते नाम परमे गुहा यत् 10, 43, 2. न वो गुहा चक्रम् भूरिं डुक्नतं नाविष्टं देवकेऽनम् 100, 7. गान्याविवी च गुहा वमूनि 34, 5. 1, 63, 1. 67, 3(2). 5, 2, 1. तस्मादिदे गुह्येव हृदयम् ÇAT. BR. 11, 2, 6, 5. Besonders häufig a, mit वा, निधाः गुहा दे निहिते दर्शयन्ता RV. 3, 36, 2. गुहा नामानि दधिरे पराणि 10, 5, 2. गुहा निधी निहितौ ब्राह्मणस्य AV. 11, 5, 10. 10, 8, 6. RV. 1, 23, 14. 130, 3. 5, 15, 2. 9, 6, 9. VS. 9, 9. — b) mit वा *verbergen; wegschaffen, beseitigen*: यो दासं वर्णमधरं गुहाकः RV. 2, 12, 4. 1, 123, 7. अयव्यामिव मन्यमाना गुहाकरिन्दं माता 4, 18, 5. म गुहा चक्रं तन्त्रैः पराचैः AV. 8, 9, 2. गुहाकारमानुवृषं प्रतीत्य TBR. 1, 2, 1, 2. ÇAT. BR. 13, 8, 1, 11.

गुहाचर (गुहा + चर) adj. *im Verborgenen, im Innern wandelnd* MUND. UP. 2, 2, 1.

गुहाशय (गुहा + शय) 1) adj. *a) im Verborgenen, im Innern, im Herzen ruhend* KAIVALJOP. in Ind. St. 2, 13. सप्त इमे लोका येषु चरन्ति प्राणा गुहाशया निवृत्ताः सप्त सप्त MUND. UP. 2, 1, 8. गुहाशयं प्रभुं परं पुराणं पुरुषम् MBu. 14, 1096. BUĀG. P. 3, 28, 19. 4, 3, 22. सर्वभूतगुहाशयं CŪETĀCŪ. UP. 3, 11. — b) *in Verstecken, in Höhlen wohnend* SUĀR. 1, 200, 7. 202, 10. 238, 5. — 2) m. a) *Tiger* RĀGĀN. im ÇKDR. — b) ein Bein. Viṣṇu's (ist adj. und gehört zu 1, a) ÇKDR. nach dem BUĀG. P.

गुहाहित (गुहा + हित) adj. *im Verborgenen, im Herzen liegend* KATHOP. 2, 12.

गुहिन n. *Wald* TRIK. 2, 4, 1. ÇABDAR. im ÇKDR. — Viell. fehlerhaft für गुहिल्ल.

गुहिल्ल von गुहा gaṇa काशादि zu P. 4, 2, 80. 1) गुहिल्लं n. *Besitz, Reichthum, = धन* UN. 1, 56. Vielleicht धन fehlerhaft für वन *Wald*; vgl. गुहिन. — 2) m. N. pr. eines Fürsten LIA. II, 34. fg.

गुहिर m. 1) *Schmied* UN. 1, 61. — 2) *Hüter, Beschützer* UNĀDIVRṬṬI im SĀMKSĪPTAS. ÇKDR. Vgl. गोधरे.

गुह्य (von गुह्) KĀC. zu P. 3, 1, 109. VOP. 26, 19. गुह्यं (= गुह्यामर्कति) gaṇa दाडादि zu P. 5, 1, 66. 1) *zu verdecken, zu verhüllen, zu verbergen, geheimzuhalten; verborgen, geheim, geheimnissvoll: गुह्यता गुह्यं तमः* RV. 1, 86, 10. स गुह्यो ऽन्यास्त्रिवृद्धेः M. 11, 265. निगूह्यते गुह्याम् MBu. 2, 2125. गुह्यानि गूह्यति गुणान्प्रकटीकरोति BHART. 2, 64. अचिर्वन्ति गुह्या न के चिन् RV. 7, 103, 8. यत्र वेत्त्र देवानां गुह्या नामानि । तत्र कृष्यानि गामय 5, 5, 10. देवा देवानां गुह्यानि नामाचिर्वृणोति 9, 93, 2. 4, 53, 1. 8, 41, 5 u. s. w. ÇAT. BR. 2, 1, 2, 11. 14, 9, 4, 25. GORN. 2, 7, 16. पदानि RV. 1, 72, 6. 3, 53, 15. 10, 53, 10. प्र मातुः प्रतरं गुह्यामिच्छन् (सर्पत्) 79, 3. यन्नस्यं निह्यमविदाम् गुह्याम् 53, 3. मणि AV. 3, 5, 3. प्रवापति 10, 7, 11. गुह्याः पितृणाः सप्त MBu. 3, 173. मर्मदेशेषु गुह्येषु SUĀR. 1, 64, 20. वेदगुह्योपनिषत्सु CŪETĀCŪ. UP. 5, 6. SĀMKSĪPTAS. 69. ज्ञानं गुह्याहुह्य-तरम् BHAG. 18, 63. गुह्यतम (ज्ञान, शास्त्र) 9, 1. 15, 20. गुह्यन् *im Geheimen, still für sich: जप्त्वा* MBu. 12, 902. Vgl. गोह्य. — 2) m. a) *Heuchelei*. — b) *Schildkröte* H. an. MED. — c) ein Bein. Viṣṇu's ÇKDR. WILS. — 3) n. a) *Geheimniss, Mysterium* AK. 3, 4, 21, 156. H. 742. H. an. MED. गुह्यामाख्याति PĀNĀT. II, 49. गुह्यस्य कथनम् 191. PRAB. 94, 18. गुप्तगुह्या मदा चास्मि MBu. 13, 5876. एवं स भगवान्देवः — धर्मस्य परमं गुह्यं ममेदं नर्वमुक्तवान् M. 12, 117. मौनं चैवास्मि गुह्यानाम् BHAG. 10, 38. जन्मगुह्यं भगवतः BUĀG. P. 1, 3, 29. वेदगुह्यानि 35. राजगुह्यं BHAG. 9, 2. देवानां गुह्या-न् (MAHĀNĀR. UP. in Ind. St. 2, 100) oder देवगुह्यं *ein nur den Göttern bekanntes Geheimniss* MBu. 1, 203. 3, 1194. इयं वै देवगुह्येन रत्नोनाशार्थ-मागता R. 5, 27, 33. — b) *die Schamtheile* AK. 3, 4, 3, 27. 18, 124. 21, 156. TRIK. 2, 6, 21. H. 614. H. an. MED. गुह्याचकारिन् SUĀR. 1, 202, 12. गुह्य-ज्ञः शोषः 116, 7. गुह्यज्ञप्य KATHĀS. 2, 56. VARĀH. BRH. S. 49, 9, 13. 68, 3, 17. beim Elephanten 66, 7. — c) *After: गुह्यरुज्* VARĀH. BRH. S. 5, 86. Nach dem Schol. *eine Krankheit der weiblichen Scham, aber der Parallelismus der Stelle fordert die obige Auffassung. WILSON kennt auch die Bed. After, nicht aber ÇKDR. Scheinbar hat auch MED. J. 18 diese Bed., aber da- selbst ist गुह्यं nur Druckfehler für गुह्यं.*

गुह्यक (von गुह्या) m. *Bez. einer Klasse von Halbgöttern, welche wie die Jaksha, von denen sie in der Regel unterschieden werden, das Gefolge von Kuvera bilden. Sie hüten die Schätze des Gottes des Reichthums und haben ihren Namen wohl daher, dass sie in Verstecken und Berghöhlen sich aufhalten.* AK. 1, 1, 4, 6. M. 12, 47. MBu. 1, 2604. 5779. क्वाटके नाम देशं गुह्यकरन्तितम् 2, 4040. 3, 470. 1674. 11834. गुह्य-काश — पर्वतं गन्धमादनं रत्नानि 8, 2104. INDR. 1, 37. ARG. 10, 50. HARIV. 11553. 12326. 12493. R. 3, 17, 30. 30, 20. 4, 44, 30. 5, 89, 5, 10. VARĀH. BRH. S. 45, 13. BUĀG. P. 1, 9, 3. LALIT. 72. 210. LoL. de la b. l. 116. गुह्यकपूजनं VARĀH. BRH. 27, 5. = यत्न H. 194. MBu. 3, 7480. MEGH. 3. Kuvera heisst गुह्यकाधिपति VJUTP. 107. MBu. 2, 1760. गुह्यकेश्वर AK. 1, 1, 1, 63.

गुह्यकाली (गुह्य + काली) f. *die geheimnissvolle Durgā, ein Lobgedicht auf sie* Verz. d. Pet. H. No. 71.

गुह्यगुरु (गुह्य + गुरु) m. *der geheimnissvolle Guru, ein Beiname Çiva's* TRIK. 1, 1, 45. II. ç. 41. — Vgl. गृह्यगुरु.

गुह्यदीपक (गुह्य *versteckt* + दी^० *Leuchte*) m. *ein leuchtendes fliegendes Insect* ÇABDAR. im ÇKDR.

गुह्यानिप्यन्द (गुह्य + नि^०) m. *Urin* RĀGĀN. im ÇKDR.

गुह्यपति (गुह्य + पति) m. *Herr der Geheimnisse, ein Bein. des Va-ḡradhara* WASSILJEW 7. 126.

गुह्यापुष्प (गुह्य + पु^०) m. *der Baum mit verborgenen Blüten, Ficus religiosa* Lin. (s. अश्वत्थ) RĀGĀN. im ÇKDR.

गुह्याभाषित (गुह्य + भा^०) n. *geheimnissvolles Reden, ein Mantra, Zauberformel* GĀTĀDH. im ÇKDR.

गुह्यमय (von गुह्य) adj. *सर्वगुह्यमयो गुह्यः* Skanda, *der alle Mysterien in sich schliesst*, MBu. 1, 5431.

गुह्यवीज (गुह्य + वीज) m. *eine best. Grasart (भूतण)* RĀGĀN. im ÇKDR. गुह्येश्वरी (गुह्य + ईश्वरी) f. *die geheimnissvolle Göttin, Pragnā, die weibliche Energie des Ādibuddha* LoL. de la b. l. 502. fg.

1. गू = 3. गु DHĀTUP. 28, 106, v. 1.

2. गू (von गम्) adj. *gehend in अग्रेगू.*

गूठ s. u. गुह्.

गूठचारिन् (गूठ + चारिन्) adj. *im Geheimen —, unerkant einhergehend* JĀGĀN. 2, 268. Vgl. N. 22, 15.

गूठज (गूठ + ज) adj. *heimlich geboren: पुत्र* JĀGĀN. 2, 129. — Vgl. गू-तत्पत्र.

गूठता (von गूठ) f. *Verborgtheit: गूठतया insgeheim* VJAVABHĀT. 27, 11.

गूठत्व (wie eben) n. *Verborgtheit: अर्थस्य* MBu. 1, 82.

गूठनीड (गूठ + नीड) m. *Bachstelze* ÇABDAM. im ÇKDR.

गूठपत्र (गूठ *versteckt, nicht sichtbar* + पत्र *Blatt*) m. 1) *Capparis aphylla* Roxb. (s. करीर). — 2) *Alangium hexapetalum* Lam. (अङ्कैठ) RĀGĀN. im ÇKDR.

गूठपथ (गूठ + पथ) n. *Geist, Vernunft* H. 1369.

गूठपाद् (गूठ + पाद्) m. *Schlange* AK. 1, 2, 1, 8. H. 1304.

गूठपाद् (गूठ + पाद्) 1) adj. *dessen Füße verdeckt sind: उपानडूपाद्* HIT. I, 133. — 2) m. *Schlange* ÇABDAR. im ÇKDR.

गूठपुरुष (गूठ + पु^०) m. *Kundschafter. Spion* AK. 2, 8, 1, 13. H. 733. Vgl. MBu. 3, 17311. M. 9, 261.

गूढपुष्पक (गूढ + पुष्प) m. N. einer Pflanze, *Mimusops Elengi* Lin. (वकुल), RĪĠAN. im ÇKDR.

गूढफाल (गूढ + फाल) m. *Judendorn* (बदर) RĪĠAN. im ÇKDR. Statt dessen die richtige Form गुडफाल u. बदर nach derselben Aut.

गूढमार्ग (गूढ + मार्ग) m. ein geheimer Weg H. 983.

गूढमैथुन (गूढ + मैथु) m. *Krähe* TRIK. 2, 5, 19.

गूढवर्चम् (गूढ + वच) m. *Frosch* TRIK. 1, 2, 26.

गूढवल्लिका (गूढ + वल) f. *Alangium hexapetalum* Lam. (घङ्कोठ) RĪĠAN. im ÇKDR.

गूढसानिन् (गूढ + सा) m. ein versteckter Zeuge; so heisst derjenige Zeuge, welchen der Kläger die Aussagen des Vertheidigers unbemerkt hören lässt: धर्मिना स्वार्थसिद्धये प्रत्यर्थिवचनं स्फुटम् । यः श्राव्यते तदा गूढो गूढसानी स उच्यते ॥ NĀRADA in VJAYAHĀRAT. 27.

गूढगूढता f. und गूढगूढत्व n. (von गूढ + अगूढ) Verborgenheit (Dunkelheit) und Deutlichkeit ŚĀN. D. 13, 15, 13.

गूढाङ्ग (गूढ + अङ्ग) m. *Schildkröte* RĪĠAN. im ÇKDR.

गूढाङ्गि (गूढ + अङ्गि) m. *Schlange* RĪĠAN. im ÇKDR.

गूढार्थदीपिका (गूढ - अर्थ + दी) f. *Leuchte für den verborgenen Sinn*, Titel eines Commentars Verz. d. B. H. No. 937. fg.

गूढात्पन्न (गूढ + उत्पन्न) adj. *insgeheim geboren*; so heisst ein im Hause des Ehemanns von einem unbekanntem Vater geborener Sohn; er gehört dem Gesetze nach dem Ehemann der untreuen Frau. M. 9, 159, 170.

गूढात्मन् wird in einer zu P. 6, 3, 109 aus der Siddh. K. mitgetheilten KĀRIKĀ als comp. aufgefasst, ist aber in गूढात्मा d. i. आत्मा zu zerlegen.

गूथ (von 3. गु) m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. n. die Excremente AK. 2, 6, 2, 19. H. 634 (nach dem Sch. auch m.). VJUTP. 107. — Vgl. कार्पागूथ.

गूथक s. u. गुण्यक.

गूथलता (गूथ + लता = रत्ता) m. ein best. Vogel, *Turdus Salica* (सालिक) ÇARDAK. im ÇKDR.

गून s. u. 3. गु.

गूर s. u. गुर.

गूरण D. = गुरण RĪJAM. zu AK. 3, 3, 11. ÇKDR.

गूरर s. u. गुरर.

गूर्ण und गूर्त s. u. गुर.

गूर्तमनस् (गूर्त + मन) adj. *dankbar gesinnt* (?): प्र क्वातो गूर्तमना उर्रापो ऽयुक्तो यो नास्तया कृत्वा मनः RV. 6, 63, 4.

गूर्तवचस् (गूर्त + वच) adj. *angenehm redend*: इदमित्था रोद्रं गूर्तवचा ब्रह्मा क्रत्वा शच्यामन्तराज्ञौ RV. 10, 61, 1. तूर्वयापो गूर्तवचस्तमः तोदो न रेत इतजति सिद्धत् 2.

गूर्तश्रवस् (गूर्त + श्रव) adj. *von dem man gern hört oder spricht*: पुरो गूर्तश्रवसं दर्माणम् RV. 4, 61, 5. शर्वस्तरो नुरा गूर्तश्रवाः 122, 10.

गूर्तावसु (गूर्त + वसु mit Dehnung des Auslauts) adj. *der angenehme Güter hat*: योः RV. 10, 132, 1.

गूर्ति (von गुर) f. *Beifall, Lob; Schmeichelwort*: तं गूर्तयो नेमन्निप्रः परीणामः समुद्रं न संचरुषो सन्निव्यवः RV. 1, 36, 2. जिशुं न यवैः स्वदपत्त गूर्तिभिः 9, 103, 1. यं ते स्वदावन्स्वदत्ति गूर्तयः पेरि कन्दयसे कृत्वम् VALAKH. 2, 5. उत त्या मे रोद्रावाचिमत्ता नास्तयाविन्द्र गूर्तये पराधौ RV. 10, 61, 15.

गूर्द, गूर्दते (nach Andern: गुर्द, गुर्दते) spielen, scherzen (springen, hüpfen) DRĀTUP. 2, 22. गूर्दयति (nach Andern: गु) dass. und wohnen 32, 125. — Vgl. कूर्द.

गूर्द (von गूर्द) m. *Sprung*: प्रज्ञापतेर्गूर्दः oder प्रज्ञापतेः कूर्दः N. eines Sāman Ind. St. 3, 224. Vgl. LĀTJ. in Verz. d. B. H. No. 309.

गूर्धय्, गूर्धयति preisen NAIG. 3, 14. तं गूर्धया स्वर्णार्म् RV. 8, 19, 1. — Vgl. 1. गर, गुर.

गूला (?) in उरुगूला.

गूवाक m. = गुवाक *Betelnussbaum* H. 1154.

गूवाणा f. *das Auge im Pfauenschweife* ÇARDAK. im ÇKDR.

गूह s. गुह.

गूहन (von गुह) n. *das Verbergen, Verstecken, Verheimlichen*: पदातीनाम् MBH. 12, 3699, 3725. मन्त्रस्य 11, 820. स्वदोप° TRIK. 1, 1, 131.

गूहितव्य (wie ehen) adj. *zu verbergen, geheim zu halten*: गूहितव्यो ऽयमर्थः MBH. 3, 10613.

गूञ्ज N. einer Pflanze, viell. = गूञ्जन Suçr. 2, 319, 4.

गूञ्जन 1) m. eine Art Knoblauch, = रसानक AK. 2, 4, 3, 14. TRIK. 3, 3, 236. H. 1187. an. 3, 371. MED. n. 58, 59. Gehört zu den verbotenen Speisen M. 5, 5, 19. JĀĠN. 1, 176. VRT. 14, 12. = रत्तलपुन RĪĠAN. im ÇKDR. Nach WILS. auch eine Art Rübe (turnip) und die Spitzen vom Hanf, welche als Berausungsmittel gekaut werden. — 2) n. a) die Knolle einer Zwiebelart (शिविमूल, पवनेष्ट n., वर्तुल, प्रन्विमूल, RĪĠAN. im ÇKDR. — b) das durch einen Pfeil vergiftete Fleisch eines Thieres TRIK. H. an. MED. HĀR. 68.

गूञ्जना (von गूञ्जन) m. eine Art Knoblauch VJUTP. 184. MBH. 13, 4364.

गूञ्जिन m. N. pr. eines Sohnes des Çūra und eines Bruders des Vasudeva HARIV. 1926. du. als patron. 1943.

गूणीयन् (unregelmässige Bild. von गुर, गूणाति) Anrufung, Preis: अग्निमयिं वः समिधा उवस्यत प्रियं प्रियं वो धार्तिथिं गूणीषणि RV. 6, 15, 6. देवं देवं वो ऽवंसु इन्द्रमिन्द्रं गूणीषणि । अथा यज्ञाय तूर्वणे व्योमशुः 8, 12, 19.

गूणिव m. eine Art Schakal H. 1291. गूणिव v. l.

गूत्स 1) adj. *parox. geschickt, gewandt; geschick, klug* NAIG. 3, 15. गूत्सो राजा वरुणश्चक्र एतं दिवि प्रेङ्गम् RV. 7, 87, 5. गूत्सं रूपे कवितरो नुनाति 86, 7. अग्निं क्वातारं प्र वृणो मियेये गूत्सं कविं विश्वद्विदममूर्म् 3, 19, 1. स गूत्सो अग्निस्तरुणाश्चिदस्तु 7, 4, 2. गूत्साय चित्तवसे गातुमीषुः 3, 1, 2. गूत्सस्य धीरोस्तवसो ब्रह्मम् (व्युष्णिवरे) 10, 25, 5. कथा तं एतदकुमा चिकेतं गूत्सस्य पाकस्तवसो मनीषाम् 28, 5. पाकाय गूत्सो अमृतो विचैताः (रातिं ददे) 4, 3, 2. 3, 48, 3. An dieses lässt sich der Gebrauch des Wortes VS. 16, 25, wo die गूणाः, ब्रात्याः und गूत्साः nebeneinandergestellt sind, nur etwa so anschliessen, dass man neben den Haufen und Banden unter गूत्साः durchtriebene Gesellen, Gauner versteht. Vgl. रथगूत्स. — 2) m. oxyt. *der Liebesgott* Uṇ. 3, 68. — Das Wort in der zweiten Bed. geht offenbar auf गर्ध zurück, aber wohl auch in der ersten, wenn man als Grundbedeutung *rasch zu Werke gehend* annimmt; vgl. गूधु.

गूत्सपति (गूत्स + पति) m. *Oberster der Gauner* VS. 16, 25.

गूत्समति (गूत्स + मति) m. N. pr. eines Sohnes des Suhotra HARIV.

1733. तदा गृत्समतिः पुत्रा ब्राह्मणाः तत्रिया विशः 1734. — Vgl. गृत्समद्.

गृत्समद् (गृत्स + मद्) m. N. pr. eines Sohnes des Çaunaka aus dem Geschlecht des Dhrgu; nach der Legende früher Sohn Çunahotra's (Suhotra's VP. Buāg. P.) aus dem Geschlecht des Añgiras, aber durch Indra's Willen in jene Familie versetzt. Hauptverfasser vom zweiten Maṇḍala des RV. RV. ANUK. Ind. St. 3, 215. Âçv. Ça. 12, 10. GRH. 3, 4. ÇĀKH. GRH. 4, 10. MBu. 13, 1314. 1997. fgg. HARIV. 1319. VP. 406. Buāg. P. 1, 9, 7. 9, 17, 3.

गृद्धिन् s. u. गर्धिन्.

गृधु (von गर्धु) 1) wollüstig UNĀDIVṚTTI im SAṆKSHIPTAS. ÇKDā. — 2) in der Liebesgott Uṇ. 1, 23. Vgl. गृत्स.

गृधु m. 1) Aushauch (s. घ्रान). — 2) Vernunft बुद्धि. — 3) = कुत्सित n. (bad, wicked Wils.) UNĀDIVṚTTI im SAṆKSHIPTAS. ÇKDā.

गृधु wohl nur Druckfehler für गृधु gierig: मौस° MBu. 13, 5640.

गृध्विन् s. u. गर्धिन्.

गृध्व (von गर्धु) adj. P. 3, 2, 140 VOP. 26, 145. 1) hastig, rasch: साधुर्न गृध्वस्तेव प्ररः RV. 1, 70, 11 (6). मा ते गृध्वरात्रिंशत्तात्किण्य चिक्रु गात्राण्यसिना मिथुं कः 162, 20. परि मा सेन्या घोषा ज्याना वृज्जन्तु गृध्वः TĀ. 2, 7, 16, 3. — 2) heftig verlangend nach, gierig, begierig AK. 3, 1, 22. H. 429. पुष्यं दृष्ट्वा पाले गृध्वः DAç. 1, 7. चातकस्तोयगृधुः MEGH. 9. गुण° Buāg. P. 3, 14, 20. घ्रगृधुरादे सो ऽयम् RAGH. 1, 21.

गृध्वता (von गृधु) f. Gier TRIK. 1, 1, 131.

गृध्य (von गर्धु) 1) adj. wonach man gierig ist, — trachtet: गृध्यमर्चमवाप्स्यसि BHATT. 6, 55. — 2) f. घ्रा Gier, Verlangen: फलगृध्यान्वित MBh. 12, 11274. गृध्याभिभूत 13, 5590. — Die Bed. des Wortes an der folg. Stelle ist uns nicht klar: मङ्गुर्गृध्वैः प्र वदत्याति मर्त्या नोत्य AV. 12, 2, 38.

गृध्यिन् (von गृध्या) adj. s. u. गर्धिन्.

गृधु (von गर्धु) Uṇ. 2, 25. 1) adj. gierig, heftig nach Etwas verlangend, lechzend nach TRIK. 3, 3, 347. H. an. 2, 411. MED. r. 26. घ्रहानि गृधुः पर्या व घ्राणुः RV. 1, 88, 4. पुरा गृधुदररूपः पिवातः 5, 77, 1. रुडं रिहृत्ति मक्षिया घ्रद्व्याः पद रेभानि क्वयो न गृधुः 9, 97, 57. (1, 190, 7.) मधुगृधुः — अलिभिः PAÑKAT. 1, 203. जयगृधु MBh. 7, 210. — 2) m. Geier AK. 2, 3, 21. TRIK. 2, 5, 21. 3, 3, 347. H. 1335. H. an. MED. AV. 5, 23, 4. 7, 95, 1. 11, 2, 2. 9, 9. घ्रामादो गृधुः कुणपि रदत्ताम् 10, 8, 24. मक्षियो मृगाणाम् श्येनो गृध्राणाम् RV. 9, 96, 6. 1, 118, 4. 10, 123, 8. TS. 5, 5, 20, 1. ADH. BR. in Ind. St. 1, 40. M. 3, 115. 11, 26. 13, 63. भासो भासानजनयद्गृध्राश्च MBh. 1, 2621. श्येनो श्येनाश्च गृध्राश्च तथालूकानजायत R. 3, 20, 19. DRAUP. 8, 31. ARG. 10, 49. R. 1, 1, 51. fgg. 3, 7, 2. गृधचक्रं च वधाम तस्योपरि 6, 73, 39. HIT. 1, 49. RAGH. 12, 50. VARĀH. BRH. S. 47, 4. 78, 24. 87, 1, 11. VID. 79. VET. 4, 49. Auch n.: नीचैर्गृध्राणि लीयते (eher wohl गृध्रा निलीयते zu lesen) भारतानां चमू प्रति MBh. 6, 5203. गृध्री f. das Weibchen JĀG. 3, 256. PRAB. 67, 2. Tochter Kaçjapa's und der Tāmra und Urmutter der Geier HARIV. 223; vgl. गृध्रिका.

गृध्रकूट (गृध्र Geier + कूट Kuppe) m. N. pr. eines Berges in der Nähe von Rāḡagrha VJUP. 102. MBh. 12, 1797. HIT. 18, 6. BURN. Intr. 329. Lot. de la h. l. 1. 130. 236. 287. LALIT. 415. HIJUN-TUSANG I, 346. SCHIEFNER, Lebensb. 257 (27).

गृध्रन्मूक (गृध्र + न्) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Çiva VĀPI zu H. 210 (°जन्मूक).

गृध्रनखी (गृध्र + नख) f. Judendorn, Zizyphus Jujuba Lam. (कोलि) TRIK. 2, 4, 11. Asteracantha longifolia Nees (कुलिक), deren Dornen rückwärts gebogen sind, RATNAM. 54. SUÇA. 1, 114, 8. 132, 8. 143, 14. 202, 13.

गृध्रपति (गृध्र + पति) m. Herr der Geier, ein Bein. Gāṭāju's R. 3, 56, 41.

गृध्रपत्र (गृध्र + पत्र) 1) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Skanda MBu. 9, 2576. — 2) f. घ्रा N. einer Staude, = धूम्रपत्रा RĀG. im ÇKDā.

गृध्रमोज्ञक m. N. pr. eines Sohnes des Çvaphalka HARIV. 918. 2084. In dem Worte sind गृध्र und घ्रत्तक zu erkennen, aber mit मोज्ञ wissen wir nichts anzufangen. Ist etwa मोज्ञ zu lesen oder ist गृध्रम् als acc. zu fassen? LANGLOIS hat dafür zwei Namen: गृध्रमोज्ञ und घ्रत्तक (घ्रत्तक).

गृध्रयातु (गृध्र + यातु) m. ein Jātu (Dämon) in Gestalt eines Geiers RV. 7, 104, 22.

गृध्रराज् (गृध्र + राज्) m. König der Geier, Bein. Gāṭāju's Buāg. P. 4, 19, 16. Auch गृध्रराज m. R. 3, 36, 9. 37. 6, 108, 31.

गृध्रवट (गृध्र + वट) N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 8069.

गृध्रवान् (गृध्र + वान्) adj. mit Geierfedern versehen, von Pfeilen MBh. 9, 1413. गृध्रवानिन dass. 14, 2454. — Vgl. गार्धवानिन.

गृध्रसद् (गृध्र + सद्) adj. auf einem Geier sitzend TS. 4, 4, 3, 1.

गृध्रसो f. AK. 3, 6, 1, 10. rheumatische Lähmung der Lenden SUÇA. 1, 256, 7. 359, 6. 360, 14. 2, 43, 15. 207, 4. °सा Verz. d. B. H. No. 973. — Geht सो etwa auf सि binden zurück?

गृध्राण (von गृध्र) 1) adj. in der Gier einem Geier gleichend: कृमे गृध्राणम् Buāg. P. 5, 17, 13. BURNOUF: l'âme individuelle en proie au désir. — 2) f. ई N. einer Staude, = गृध्रपत्रा RĀG. im ÇKDā.

गृध्रिका (von गृध्री, s. u. गृध्र) f. die Urmutter der Geier, eine Tochter Kaçjapa's und der Tāmra HARIV. 222. VP. 148.

गृभ् (= ग्रम् = ग्रह्) f. das Zugreifen, Erfassen, Griff: यं मर्तासः श्येत जगृभे । नि यो गृभं पौरुषेयोमुवाच RV. 7, 4, 3. पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभः VS. 21, 43. त्या न्वर्षिन्निना लुवे सुदंससा गृभं कृता RV. 8, 10, 3. भूर्णमशं नयन्तुजा पुरा गुभा 17, 15.

गृभं (von ग्रम्) m. Ort des Anfassens, Griff: न्युं ध्रियते वृशसो गुभाद् हूरुडपद्वेो वृषणो नृवाचः RV. 7, 21, 2.

गृभम् und गृभाय् s. u. ग्रम्.

गृभि (von ग्रम्) adj. in sich fassend; die Erde heisst: वनस्पतीनां गृभि-रोषधीनाम् Bäume und Kräuter im Schoosse tragend AV. 12, 1, 57. Vgl. d. folg. Art und गर्भ; auch डुर्गभि.

गृभीत (partic. praet. pass. von ग्रम्) 1) ergriffen, erfasst: र्नातिः RV. 1, 162, 2. रूशनाभिः 10, 79, 7. मनः 7, 24, 2. VS. 17, 55. — 2) befruchtet, fruchtbringend: समो समो वै वित्त्वो गृभीतस्तद्वाग्यस्य इयम् AIT. Br. 2, 1; vgl. गर्भ.

गृभीतताति (von गृभीत) f. das Ergriffensein: पौरं चिदुद्रुप्तं पौरं पौराय जिन्वयः । यदं गृभीततातये सिद्धमिव द्रुकस्पदे RV. 5, 74, 4.

गृष्टि 1) f. Färse, junge Kuh (die nur ein Mal gekalbt hat) TRIK. 3, 3, 95. H. 1268. an. 2, 87. MED. t. 11. गृष्टिः संसूय स्वचिरं तवागामनाधुप्यं

वृषभम् RV. 4, 18, 10. AV. 2, 13, 3. 19, 24, 5. केवलोन्द्राय उडुहे हि गृष्टिः 8, 9, 21. गृष्टेः पीयूषम् Kauç. 19, 24. MBh. 13, 4919. HARIV. 4106. RAGH. 2, 18. °लीर Suçr. 2, 27, 12. 136, 18. Ia comp. mit einem Thiernamen: ein junges Weibchen P. 2, 1, 65. गोगृष्टि Sch. वामिता ° ein junges Elefanteweibchen MBh. 11, 642. — 2) f. N. einer Pflanze TRIK. ein best. Knollengewächs, = वाराही, वराहकाता, बदरा AK. 2, 4, 5, 16. H. a. n. MRD. Das zweideutige °वदरयोः fassen ÇKDr. und Wils. als m., daher Zizyphus Jujuba bei Wils. — Gmelina arborea Roxb. (काश्मरी) RĀGAN. im ÇKDr. — 3) m. Eber, v. l. für घृष्टि AK. 2, 3, 2, Sch. — Vgl. गार्ष्ट्ये.

गृष्टिका (von गृष्टि) f. eine best. Pflanze Suçr. 2, 63, 11.

गृष्ट्या (wie eben) adj. f. jung, von Kühen MBh. 13, 4427.

गृह् (= ग्रह्) adj. am Ende eines comp. ergreifend, mit sich fortziehend: अग्नीष्टनचित्त ° Çiç. 9, 53.

गृह् (von ग्रह्) 1) m. der Handreichung thut, Diener: गृहे वास्यरंक्तो द्वेष्यो ह्यव्यवर्तनः RV. 10, 119, 13. — 2) Haus, Wohstatt; in der älteren Sprache stets m., in der späteren nur im pl. m., sonst n. NṚ. 3, 13. P. 3, 1, 144. गाṇा अर्घ्यादि zu P. 2, 4, 31. AK. 2, 2, 4, 5. TRIK. 2, 2, 5. 3, 3, 6, 10. H. 989. an. 2, 599. MRD. h. 5. Siddh. K. 251, b, 5. कल्याणार्थिन्या मुराणां गृहे तै RV. 3, 33, 6. 8, 10, 1. पितृवत् दास्यो गृहे 4, 49, 6. AV. 7, 83, 1. गृहं वसतु नो ऽतिविः 10, 6, 4. यमस्य 6, 29, 3. मुन्मयो गृहः das Haus von Erde, Grab RV. 7, 89, 1. अग्नी यो ऽधराद्गृहः die Unterwelt AV. 2, 14, 3. 5, 6, 4, 11. गृहं कृत्वा मर्त्ये देवाः पुरुषमाविशन् 11, 8, 18. 1. 14, 2, 19. गृहस्य बुध्न अग्नीनाः 2, 14, 4. Ait. Br. 8, 21. M. 2, 34. 3, 33. 71. 103. 105. 7, 76. आ मरणातिष्ठेद्गृहे (कन्या) 9, 89. कृषोद्यानगृहाणि 4, 202. — N. 6, 9. 9, 36. 13, 48. 20, 34. R. 1, 6, 26. RAGH. 3, 11. Vid. 189. कस्मान् कुरुषु गृहम् PANĀT. 1, 436. धनवति ° MEGH. 73. पति ° Çiç. 84. मद्वेराध ° 139. वेतस ° 74. माधवीलता ° 81, 21, v. l. इष्टका ° Hit. 1, 186. चाण्डिका ° Tempel der K. KATHĀS. 25, 86, 111; vgl. देवतागृह. Undeig: भयकार्कश्यकापानो गृहं हि च्छान्दसा द्विजाः Vid. 40. कपटशत ° PANĀT. 1, 204. Sehr häufig im pl. gebraucht: das Haus als ein aus mehreren Räumen und Gebäuden bestehendes: इदं हि वां प्रदिवि स्वानमोके शे गृहा अग्निनेदं डुरोणाम् RV. 5, 76, 4. अथ क्रन्दं दनिणतो गृहाणाम् 2, 42, 3. ते गृहातो घृतश्रयतो भवन्तु 10, 18, 12. 142, 4. गृहान्गच्छ गृह्यन्तो यवासः 83, 26. 163, 2. VS. 2, 32. 4, 33. 18, 44. पूणतो गृहान् AV. 1, 27, 4. 3, 10, 11. 6, 137, 1. गृहानितः Gast Ait. Br. 2, 31. गृहा वा अत्रकः स्वेष्वेव तद्गृह्ये मुहितो वसति 8, 26. ÇAT. Br. 1, 1, 2, 22. 6, 1, 19. ते ऽस्य विश्वे देवा गृहानामच्छन्ति 2, 1, 4, 1. M. 4, 250. गृहानुपययो N. 18, 19. Çiç. 93, 5. BRĀG. P. 9, 14, 43. Am Ende eines adj. comp. f. आ R. 1, 3, 9. वानरमूर्खिणा मुगृहो निर्गृही कृता PANĀT. 1, 433. — 3) m. pl. die Bewohner des Hauses, die Familie: ते ऽस्य गृहाः पञ्च उपमूर्यमाणा श्युः ÇAT. Br. 1, 7, 4, 12. गतश्रीषु गृहेषु BRĀG. P. 3, 2, 7. Hausfrau, Gattin AK. 3, 4, 34, 240. H. 512. H. a. n. MRD. P. 3, 1, 44, Sch. In dieser Bed. auch n. sg.: न गृहं गृहमित्वाङ्गर्गृहिणी गृहमुच्यते । गृहं हि गृहिणीकोनमरायमदृषं मतम् ॥ PANĀT. III, 132. — 4) n. Zodiakbild VARĀH. BRĀH. S. 95. 13. 104, 7, 10, 17. — 5) n. Name ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. अग्निगृह्. देवता °, भूमि °, शय्या °, सु °.

गृहकच्छप (गृह् + कच्छ) m. ein zum Zermahlen dienender Stein (in der Form einer Schildkröte) TRIK. 2, 3, 5. HĀR. 122. ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. गृहाश्मन्.

गृहकन्या (गृह् + कन्या) f. Aloe perfoliata Lin. (घृतकुमारी) RĀGAN. im ÇKDr. — Vgl. कन्यका.

गृहकपोत (गृह् + कपो) m. Haustaube Çiç. 4, 52. SĀH. D. 41, 10. °कपोतक m. dass. TRIK. 2, 3, 13. HĀR. 87.

गृहकर्तार (गृह् + कर्तार) m. eine Art Sperling RĀGAN. im ÇKDr.

गृहकर्मन् (गृह् + कर्मन्) n. 1) ein häusliches Geschäft: गृहकर्मव्यघ्रा PANĀT. 1, 14. गृहकर्मकर m. Diener des Hauses 30, 2. गृहकर्मदास m. dass. BHARTṚ. 1, 1. — 2) eine auf das Haus bezügliche heilige Handlung Verz. d. B. H. No. 1020.

गृहकारक (गृह् + कार) m. Bauer von Häusern, Maurer, Zimmermann u. s. w.: करोति तृणमृकाष्टैर्गृहं वा गृहकारकः (यथा) JĀGṆ. 3, 146. प्रतिमाघत्कादेव कन्यायो नापितस्य च । सूत्रकारस्य संभूतिः सोपानगृहकारकः ॥ PARĀÇARAPADDH. im ÇKDr.

गृहकारिन् (गृह् + कारिन्) m. eine Art Wespe (vulg. कुमिरक्या ÇKDr.) M. 12, 66. JĀGṆ. 3, 214.

गृहकार्य (गृह् + कार्य) n. ein häusliches Geschäft: गृहकार्येषु दत्ता M. 3, 150.

गृहकुक्कुट (गृह् + कुक्कु) m. Haushahn Suçr. 2, 67, 1. PRAR. 93, 5.

गृहकुलिङ्ग s. u. कुलिङ्ग 1, b.

गृहकृत्य (गृह् + कृत्य) n. die Geschäfte —, Angelegenheiten des Hauses RĀGA-TAR. 3, 175, 300.

गृहगोधा (गृह् + गोधा) f. = गृहगोधिका HĀR. 184. RĀGAN. im ÇKDr.

गृहगोधिका (गृह् + गोधि) f. Hauseidechse AK. 2, 3, 12. H. 1297. mit giftigem Biss Suçr. 2, 237, 12. 336, 15. VARĀH. BRĀH. S. 53, 16. 85, 37. 87, 8. 47. Ist Suçr. 2, 493, 17 st. गृहगोपिका — °गोधिका zu lesen? — Vgl. अगारगोधिका.

गृहगोलक m. dass. MĀR. P. 15, 24. Auch °गोलिका f. H. 1297.

गृहघ्नी s. गृहकन्.

गृहघुष्टी (गृह् + घुष्) f. Doppelhalle, von der die eine Halle nach Osten, die andere nach Westen geht, VARĀH. BRĀH. S. 52, 40.

गृहच्छिद्र (गृह् + छिद्र) n. ein Loch im Hause und Verdruss im Hause VRT. 3, 8.

गृहज्ञ (गृह् + ज्ञ) adj. im Hause geboren, von einem Selaven M. 8. 415. Mit. 267, 8. Eben so गृहज्ञात 3. 268, 1, 6. von Vieh VARĀH. BRĀH. S. 60, 7.

गृहज्ञालिका (von गृह् + ज्ञाल) f. Verstellung H. ç. 89.

गृहणी f. saurer Reisschleim TRIK. 2, 9, 11. — Vgl. गृहान्न.

गृहतटी (गृह् + तटी) f. die zu einem Hause führende Erhebung; Hausschwelle HĀR. 132.

गृहदाह (गृह् + दाह) m. Feuersbrunst ÇĀṆKH. ÇR. 3, 4, 13.

गृहदीप्ति (गृह् + दीप्ति) f. der Glanz —, die Zierde des Hauses, von tugendhaften Frauen M. 9, 26. MBh. 3, 1408.

गृहदेवता (गृह् + देव) f. Gottheit des Hauses, pl. ÂÇV. GRĀH. 1, 2. कृतो मया गृहदेवतायो बलिः MRĀKH. 8, 22. मञ्जूपायो गतः निष्वा भर्ता मे गृहदेवताः KATHĀS. 4, 74.

गृहदेवी (गृह् + देवी) f. Hausgöttin MBh. 2, 730. LĪA. 1, 609, 786.

गृहद्रुम (गृह् + द्रुम) m. N. einer Pflanze (मेदप्रङ्गी) RATNAM. im ÇKDr.

गृहधूम (गृह् + धूम) m. N. einer Pflanze Suçr. 2, 70, 21. 109, 12. 261, 5. — Vgl. अगारधूम.

गृह्णमन (गृह् + मन) gaṇa लुभादि zu P. 8, 4, 39.
 गृह्णाशन (गृह् + नाशन) m. Taube (das Haus zu Grunde richtend)
 RĪG. im ÇKDr.
 गृह्णीड (गृह् + नीड) m. Sperling Hār. 89.
 गृह्यै (गृह् + प) m. Hauswächter VS. 30, 11.
 गृह्यपति (गृह् + पति) m. P. 6, 2, 18. 1) Hausherr, Hausvater TRIK. 3, 3, 155. H. a. d. 4, 107. MED. I. 197. RV. 6, 53, 2. पत्नी त्वमसि धर्मणाहं गृह्यपतिस्तव AV. 14, 1, 51. 19, 31, 13. ÇAT. BR. 4, 6, 8, 5. 8, 6, 4, 11. KĀTJ. ÇR. 24, 6, 16. KAUC. 24. VARĀH. BRH. S. 32, 40, 66. 94, 24. Beiw. des Agni RV. 1, 12, 6. 36, 5. 60, 4. विश्वासो गृह्यपतिर्विशामसि त्वमग्ने मानुषोणाम् 6, 48, 8. VS. 2, 27. 3, 39. 9, 39. 24, 24. AV. 8, 10, 2. ÇAT. BR. 1, 9, 2, 13. 5, 3, 3, 3. अग्निगृह्यपतिर्नाम नित्यं यज्ञेषु पूष्यते MBH. 3, 14241. So heisst auch derjenige, welcher bei einem feierlichen Opfer (सत्र) den Fortritt hat, = मन्त्रिन् AK. 2, 8, 4, 15. TRIK. H. 734. H. a. n. MED. (hier fälschlich मन्त्रिन्). यो देवाः प्रजापतिगृह्यतय ऋद्धिमराधुवन् AIT. BR. 5, 25. (शार्घातः) देवानां ह्यापि सत्रे गृह्यपतिरास 8, 21. ÇAT. BR. 8, 6, 4, 11. 11, 4, 2, 17. 12, 1, 4, 1. KĀTJ. ÇR. 8, 2, 3. 12, 1, 10. PAÑKĀV. BR. in Ind. St. 1, 33, 33. LĀTJ. 3, 4, 1. 4, 3, 18. ऋत्विक्वय सदस्येषु स वै गृह्यपतिः MBH. 1, 862. ऋत्विक्सदम्यगृह्यतयः BHĀG. P. 5, 3, 4. PAÑKĀT. I. 410. अगृह्यपतिः, अगृह्यपतिकं gaṇa चार्वादि zu P. 6, 2, 160. Vgl. सुगृह्यपति. — 2) Verpflichtung (धर्म) ÇABDAR. im ÇKDr. — 3) = गृह्यवित्त (?) Hār. 202.
 गृह्यपतिन् m. Nebenform von गृह्यपति im gen. pl. गृह्यपतिनाम् MBH. 12, 8883.
 गृह्यपत्नी (गृह् + पत्नी) f. Herrin des Hauses, Hausfrau RV. 10, 83, 26. AV. 3, 24, 6. KAUC. 23, 24.
 गृह्यपाल (गृह् + पाल) m. 1) Hauswächter: तमन्धे प्रूद्रमासीनं गृह्यपालमश्राववीत् MBH. 3, 10774. — 2) Haushund BHĀG. P. 1, 13, 21. 3, 30, 16.
 गृह्यपालाय (von गृह्यपाल), °पालायते einem Haushunde gleichen: श्रौपथ्यत्रैह्यकार्पण्याद्गृह्यपालायते वनः BHĀG. P. 7, 13, 18.
 गृह्यपोतक (गृह् + पोत) m. der Boden, auf dem ein Haus steht, TRIK. 2, 2, 5. ÇABDAR. im ÇKDr.
 गृह्यप्रवेश (गृह् + प्र°) m. der feierliche Einzug in ein Haus VERZ. d. B. H. No. 877.
 गृह्यप्रवेशन (गृह् + प्र°) n. dass.; davon गृह्यप्रवेशनीय adj. darauf bezüglich P. 5, 1, 111, Vār. 1, Sch.
 गृह्यवलि (गृह् + वलि) m. ein häusliches Opfer M. 3, 265. MĀR. P. 29, 22. गृह्यवलिदेवताः ĀCV. GRUJ. PARIŚIṢṬA (1, 3).
 गृह्यवलिप्रिय (गृ° + प्रिय) m. eine Art Reiher, Ardea nivea ÇABDAR. im ÇKDr.
 गृह्यवलिभुञ्ज (गृ° + भुञ्ज) m. Sperling H. 1331. Nach Andern: Ardea nivea und Krähe ÇKDr. — MECH. 24.
 गृह्यवर्तार (गृह् + वर्तार) m. Hausherr VARĀH. BRH. S. 32, 58.
 गृह्यभूमि (गृह् + भूमि) f. der Boden, auf dem ein Haus steht, HALĀJ. im ÇKDr.
 गृह्यभोजिन (गृह् + भोजि) adj. subst. Hausgenoss RĪGĀ-TAR. 3, 402.
 गृह्यमणि (गृह् + मणि) m. Lampe TRIK. 2, 6, 42. H. 687. Hār. 24.
 गृह्यमाचिका (गृह् + माचिका) f. Fledermaus TRIK. 2, 5, 33.
 गृह्यमृग (गृह् + मृग) m. Hund II. 1279.

गृह्यमेघ (गृह् + मेघ) m. Häusermasse R. 5, 10, 5.
 1. गृह्यमेघं (गृह् + मेघ) m. Hausopfer, Bez. bestimmter heiliger Handlungen ÇAT. BR. 10, 1, 5, 3. P. 4, 2, 32.
 2. गृह्यमेघ (wie eben) adj. 1) der die Hausopfer vollbringt oder an denselben Theil nimmt, von den Maru RV. 7, 59, 10. ÇĀÑKH. ÇR. 3, 13, 8. — 2) mit den Hausopfern —, mit den Pflichten des Hausherrn in Verbindung stehend: गृह्यमेघेषु कर्मसु BHĀG. P. 3, 22, 11. योगेषु 3, 22. आश्रम der Stand des Hausvaters 2, 6, 19. — 3) Bez. eines Strahles SĪ. zu RV. 2, 12, 12.
 गृह्यमेघिन् (von 1. गृह्यमेघ) 1) adj. der die Hausopfer vollbringt oder an denselben Theil nimmt; Bez. eines religiösen Mannes: गृह्यमेघी गृह्यपतिर्वाविति य एवं वेद AV. 8, 10, 2. 19, 31, 13. संवत्सरसद्: सकृन्वापतिनो गृह्यमेघिनः TS. 3, 4, 3, 8. ÇAT. BR. 13, 4, 3, 3. ĀCV. ÇR. 10, 7. ÇĀÑKH. ÇR. 16, 2, 3. GOBH. 1, 4, 26. Beiw. der Maru VS. 17, 85. 24, 16. TS. 1, 8, 4, 1. TBR. 1, 6, 6, 4. ÇAT. BR. 2, 5, 2, 4. KĀTJ. ÇR. 5, 6, 5. — 2) m. der die Hausopfer vollbringende Hausvater, der verheirathete und eine eigene Haushaltung führende Brahman, der Brahman im zweiten Stadium seines religiösen Lebens (s. u. आश्रम) TRIK. 2, 7, 1. H. 808. M. 3, 69, 105 (vgl. PAÑKĀT. 1, 186). 4, 8, 31, 32. 6, 27. DRAUP. 5, 3. MBH. 12, 1326. JĀGĀD. 2, 41. PAÑKĀT. I. 172. 233, 3. RAGH. 1, 7. BHĀG. P. 5, 11, 3, wo गृह्यमेघिसौख्यं verbunden zu lesen ist. गृह्यमेघिनी die Frau eines solchen Brahmanen: गृह्यणी गृह्यमेघिनीम् 4, 26, 13. Nach ÇKDr. soll im MBH. das f. die Bed. सात्त्विकी बुद्धिः die auf das wahre Wesen gerichtete Erkenntniss haben.
 गृह्यमेघीय adj. zum गृह्यमेघ (P. 4, 2, 32) oder गृह्यमेघिन् in Beziehung stehend: सकृन्वापि दम्यं भागमेतं गृह्यमेघीयं मरुतो बुषधम् RV. 7, 56, 14. चरु TBR. 1, 6, 6, 3. इष्टि ÇAT. BR. 11, 5, 2, 4. पशु ÇĀÑKH. ÇR. 14, 10, 17. धर्म BHĀG. P. 7, 13, 74. कर्मन् 1, 8, 51. 7, 5, 54. वर्तन् 4, 28, 20. n. (sc. कर्मन्): गृह्यमेघीयेनष्ट्वा LĀTJ. 10, 12, 8.
 गृह्यमेघ्यं adj. dass. P. 4, 2, 32.
 गृह्य् s. u. ग्रम्.
 गृह्यमल (गृह् + यत्न) n. eine Vorrichtung am Hause, an welcher bei feierlichen Gelegenheiten die Fahnen befestigt werden, KUMĀRAS. 6, 41.
 गृह्योप्य m. Hausherr Uq. 3, 95. गृह्याय्य VOP. 26, 164. Wird auf ग्रह् (गृह्), गृह्यते zurückgeführt.
 गृह्यपालु (von ग्रह्) adj. zum Greifen geneigt P. 3, 2, 158. VOP. 26, 148. AK. 3, 1, 27. H. 443.
 गृह्यराज्ञ (गृह् + राज) m. Herrscher des Hauses, von Agni: एतं शुश्रम गृह्यराज्ञस्यं भागम् AV. 11, 1, 29.
 गृह्यल m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDĪJ. in VERZ. d. B. II. 58, 35.
 गृह्यवत् (von गृह्) adj. subst. ein Haus besitzend, Hausbesitzer PAÑKĀT. II, 13.
 गृह्यवाटिका (गृह् + वा°) f. ein am Hause gelegener Garten Hār. 168.
 गृह्यवास (गृह् + वास) m. das Leben im Hause, der Stand des Hausvaters MBH. 13, 2181. 3646.
 गृह्यवित्त (गृह् + वित्त?) n. = गृह्यपति Hār. 202.
 गृह्यवत्वाटिका (गृह् + वत्न - वा°) f. Titel einer Schrift SĪ. D. 181, 20. — Vgl. गृह्यवाटिका.

गृह्युक् (गृह् + युक्) m. 1) ein im Hause gehaltener Papagei AMAB.

13. — 2) Hausdichter RĪĠA-TAR. 5, 31.

गृहसंवेपक (गृह् + सं) m. Häuserbauer M. 3, 163.

गृहस्य (गृह् + स्य) 1) adj. im Hause sich aufhaltend: धनेश्वरगृहस्य
ABG. 2, 16. — 2) m. der verheirathete und eine eigene Haushaltung füh-
rende Brahman, der Brahman im zweiten Stadium seines religiösen

Lebens H. 808. M. 3, 68. 77. 78. 104. 117. 4, 259. 5, 137. गृहस्यस्तु यदा प-
श्येद्वलीपलितमात्मनः। अत्यस्यैव चात्यं तदारण्यं समाश्रयेत् ॥ 6, 2, 30.

87. 89. यदा नदीनाः सर्वे सागरे यान्ति संस्थितिम्। तथैवाश्रमिणः सर्वे गृ-
हस्ये यान्ति संस्थितिम् ॥ 90, 9, 334. BHĀG. P. 7, 12, 11. °धर्म Hit. 19, 4.

Verz. d. B. H. No. 490. 1017. °आश्रम M. 3, 2. °उपनिषद् MBh. 1, 3629.
गृहस्वा f. Hausfrau: गृहस्यया ब्राह्मण्या VER. 17, 19.

गृहस्वर्ण (गृह् + स्वर्णा) n. AK. 3, 6, 3, 30. SIDDH. K. 247, b, 3 v. u.
Hauspfosten.

गृहकन् (गृह् + कन्) adj. f. गृहघ्नी dem Hause, den Angehörigen ver-
derblich: पतिघ्नी गृहघ्नी तनूः PĀR. GRHJ. 1, 11.

गृहान्न (गृह् + घ्न) m. Fenster TRIK. 2, 2, 9. — Vgl. गवान्न.

गृहागत (गृह् + घागत) adj. in ein Haus gekommen, nach Andern:

m. Gast AK. 2, 7, 33.

गृहाधिप (गृह् + अधिप) m. = गृहस्य HALĀ. im ÇKDR.

गृहान्न (गृह् + घ्न) n. saurer Reisschleim TRIK. 2, 9, 10. HĀR. 115.

गृहाम्बु n. H. ç. 100. — Vgl. गृहणी.

गृहायनिक (von गृह् + घन) m. = गृहस्य ÇABDAR. im ÇKDR. गृहा-
यणिक WILS.

गृहाराम (गृह् + आराम) m. ein zum Hause gehöriger Garten AK. 2,
4, a, 1. H. 1112.

गृहार्थ (गृह् + अर्थ) m. die Angelegenheiten des Hauses, die Sorge
für's Haus M. 2, 67.

गृहालिका f. = गृहगोलिका, गृहालिका Hauseidechse HĀR. 184.

गृहावप्रकृषिणी (गृह् + अव) f. Hausschwelle AK. 2, 2, 12. H. 1009.

गृहावगृहणी H. 1009, v. 1.

गृहाश्रया (गृह् + आश्रया) f. Betelnussbaum ÇABDAR. im ÇKDR.

गृहाशमन् (गृह् + अशमन्) m. ein zum Zermahlen dienender Stein TRIK.
2, 3, 5. HĀR. 122.

गृहाश्रम (गृह् + आश्रम) m. der Stand des Hausvaters, das zweite
Stadium im religiösen Leben des Brahmanen M. 6, 1. MBh. 1, 743. 12,
2357. BHĀG. P. 5, 14, 4, 18.

गृहाश्रमिन् (von गृहाश्रम) m. der Brahman als Hausvater MĀR. P.
29, 30.

गृहिन (von गृह्) 1) adj. ein Haus besitzend TS. 5, 5, 2, 2. — 2) m.
Hauherr, der Brahman als Hausvater (s. गृहस्य) AK. 2, 7, 3. TRIK. 2,
7, 2. 3, 3, 155. H. 807. 808. M. 2, 232. 3, 67. 78. 95. 4, 184. 8, 62. JĀĠN. 1,
97. 158. ÇĀNTIÇ. 2, 22. PAÑKĀT. II, 64. ÇĀK. 81. VARĀH. BRH. S. 11, 24. 52, 66.

BHĀG. P. 3, 30, 40. भिन्नूणां गृही — सुहृन् 6, 4, 12. 7, 12, 16. PRAB. 97, 4.
Gemahl RĪĠAN. im ÇKDR. — 3) f. गृहिणी Hausfrau, Gattin H. 512.

न गृहं गृहमित्याहुर्गृहिणा गृहमुच्यते। गृहं हि गृहिणीकोनमरणमदश
मन् ॥ PAÑKĀT. III, 152. 233, 3. तद्गृहगृहिणी 121, 22. ÇĀK. 93. 94. Hit.
110, 22. RAGH. 2, 24. 8, 66. KUMĀRAS. 6, 83. VARĀH. BRH. S. 88, 2, 11. 94, 19.

गृहिणी गृहमेधिनीम् BHĀG. P. 4, 26, 13. KATHĀS. 4, 19. देवर ° 2, 58.

गृहीत s. u. ग्रह्.

गृहीतगर्भा (गृ° + गर्भा) adj. f. schwanger SUÇA. 1, 321, 16. 328, 8.

गृहीतदिग्र (गृ° + दिग्र) adj. (nom. °दिक्) das Weite suchend, flie-
hend H. 805.

गृहीतनामन् (गृ° + ना°) adj. genannt: गृहीतनामा विख्यातो वीरमेन
इति स्म क N. 12, 35. सु° der einen guten, den Vorschriften entsprechen-
den, Namen führt MUDĀR. 9, 11.

गृहीतर (von ग्रह्) nom. ag. Greifer, Packer AK. 3, 1, 27. — Vgl. ग्र-
हीतर.

गृहीतव्य (wie eben) adj. 1) zu ergreifen, zu nehmen MBh. 4, 1481.
fg. — 2) zu nehmen so v. a. gemeint P. 1, 1, 20, Sch. — Vgl. ग्रहीतव्य.
गृहीतिन् (von गृहीत) adj. der einen Griff vollbracht hat, mit dem
loc. gaṇa इष्टादि zu P. 5, 2, 88.

गृहीन् (गृह् + भ्), °भवति zum Hause —, zur Wohnung werden: प-
ञ्चान्नमूलानि गृहीभवन्ति तेषाम् ÇĀK. 179.

गृह्ण (von ग्रह्) m. Bettler: स इद्भोजो यो गृह्वे ददात्यन्नकामाय चरते
कृशाय RV. 10, 117, 3.

गृहज्ञानिन् (गृह्, loc. von गृह्, + ज्ञा°) adj. im Hause klug, unerfah-
ren, thöricht MBh. 13, 4576.

गृहृह् (गृह् + हृह्) adj. im Hause wachsend: वृत् MBh. 13, 6070.

गृह्वारिन् (गृह् + वा°) adj. im Hause wohnend TBa. 1, 1, 10, 6.

गृह्य (गृह् + ण्) m. Regent eines Zodiacalbildes Ind. St. 2, 264.

गृह्यर (गृह् + ईश्वर) m. Hausherr, Hausvater VARĀH. BRH. S. 52, 109.

गृह्यलिका f. Hauseidechse TRIK. 2, 3, 23. H. 1298. — Vgl. गृहगोधि-
का, गृहालिका.

1. गृह्य (von ग्रह्) 1) adj. a) zu ergreifen, zu fassen AV. 5, 20, 4. ÇĀKH.
GRHJ. 3, 2. — b) wahrzunehmen, wahrnehmbar: स (अग्निः) भूय एवेन्धन-
योनिगृह्यस्तद्भाग्यं वै प्रणवेन देहे ÇVETĀÇV. UP. 1, 13. (आत्मा) अगृह्यः ÇAT.
Br. 14, 6, 28. Bei der auch sonst vorkommenden Verwechslung von
गृह्य mit गृह्य (z. B. MED. j. 18. TRIK. 3, 3, 19; vgl. गृह्यगृह्) sind wir mit
SCHIEFNER geneigt anzunehmen, dass bei WASSILJEV 304. 309. 310. 311.
321. 323. 324 गृह्य st. गृह्य zu lesen sei, um so mehr als es im Gegen-
satz zu ग्रह् erscheint und in der tibetischen Uebersetzung beiden Aus-
drücken dieselbe Wurzel zu Grunde liegt. — c) was man als das Bes-
sere ergreift; zu dem man sich hält, auf dessen Seite man steht; am
Ende eines adj. (nach unserer Auffassung) comp., = पत्न P. 3, 1, 119.
VOP. 26, 20. TRIK. 3, 3, 310. H. BH. 2, 356. MED. j. 18. अर्जुनगृह्य zur Par-
tei des Arġ. gehörend P., Sch. गुणगृह्य KĪR. 2, 5. अर्थपति° DAÇAK. in
BRNF. Chr. 191, 20. Vgl. अर्थगृह्य, welches wir anders gefasst haben. —
d) angebüch = अर्थगृह्य VOP. 26, 20. — 2) n. After (wonach man greift)
H. an. MED.

2. गृह्य (von गृह्) 1) adj. a) zum Hause gehörig: अग्नि TS. 5, 5, 2, 2. AV.
Br. 8, 10. GOBH. 1, 1, 21. 3, 15. PĀR. GRHJ. 1, 1. ÇĀKH. GRHJ. 1, 25. 3, 4. गृह्ये प-
रिचरेत् ĀÇV. GRHJ. 1, 9. M. 3, 84. अग्निपरिच्छद् 6, 4. देवताः 3, 117. MBh.
12, 1326. 14, 162. Häuslich heisst eine Reihe von Cultushandlungen, die
sich über die Vorkommnisse in der Familie: Heirath, Geburt, Antritt
der Altersstufen u. s. w. erstrecken und in derjenigen Klasse von li-

turgischen Schriften behandelt werden, welche Gṛhjasūtra heissen. गृह्यकर्मणि, गृह्यं कर्म, गृह्याणि GORR. 1, 1, 1. ÂCV. GRHJ. 1, 1. M. 3, 67. 7, 78. — b) an's Haus gefesselt, in der Gefangenschaft lebend (von Thieren), = अश्वैरिन् TRIK. 3, 3, 310. H. an. 2, 356. MED. j. 18. — c) ausserhalb von Etwas gelegen, am Ende eines comp.: ग्रामगृह्या सेना = ग्रामवर्हिन्ता सेना P. 3, 1, 119, Sch. VOP. 26, 20. Eigentlich wohl: sich an die Häuser des Dorfes lehnd; vgl. jedoch 3. — 2) m. a) pl. Angehörige des Hauses, Hausgesinde u. s. w. ÇAT. BR. 2, 5, 2, 14. 2, 16, 6, 2, 4. 3, 4, 1, 6. 12, 4, 1, 4. KÂTJ. ÇR. 4, 12, 24. 5, 3, 3, 6, 28. 10, 2. PÂR. GRHJ. 2, 9. — b) Haushier H. 1343. II. an. MED. — 3) f. या Vorstadt H. an. MED. Vgl. 1, c. — 4) n. = गृह्यसूत्र H. an. MED. गृह्यपद्धति Ind. St. 1, 469. Verz. d. B. H. No. 263. 321. °प्रदीपकं भाष्यम् 129. °स्मृतिविवरण 130. गृह्योक्तकर्मपद्धति 1021. °कारिका 1130. °परिशिष्ट 1028. 1166. 1170. °संग्रह 327. °विवरण, °तात्पर्यदर्शन Ind. St. 1, 469. °अक्षर 58. Vgl. काठकगृह्य unter काठक und खादिरगृह्य.

गृह्यक (von 2. गृह्य) adj. nicht frei, zahm (von Thieren); subst. m. Haushier AK. 3, 1, 16. 2, 5, 43. TRIK. 3, 3, 19 (wo fälschlich गृह्यक gelesen wird). II. 356. MED. k. 83. गृह्यका: शुका: P. 3, 1, 119, Sch.

गृह्यगुरु m. ein Bein. Çiva's Wils. — Ein verlesenes गृह्यगुरु.

गृह्यग्रन्थ (गृह्य + ग्रन्थ) m. eine Schrift über den häuslichen Cultus COLEBR. Misc. Ess. 1, 313.

गृह्यसूत्र (गृह्य + सूत्र) n. eine Gattung von Handbüchern des Rituals (s. 2. गृह्य 1, a.) WEBER, Lit. 16.

गोण्डु m. Spielball BUAR. zu AK. und DVIRUPAK. im ÇKDR.

गोण्डुक m. dass. AK. 2, 6, 2, 40. H. 689, v. l. — Vgl. गेण्डुक.

गोण्डुक m. dass. GÂTÂDH. im ÇKDR.

गेण्डुक m. dass. TRIK. 3, 3, 230. H. 689. — Vgl. कण्डुक, गिण्डुक.

गेप्, गैपते gehen; zittern DUÂTUP. 10, 8. — Vgl. केप्.

गैय (von 2. गा) P. 3, 1, 97, Sch. 1) adj. a) zu singen P. 3, 4, 68. TRIK. 3, 3, 310. H. an. 2, 356. MED. j. 19. अरण्ये गेयम् LÂTJ. 3, 6, 28. 4, 7, 1. ग्रामे गेयम् 3, 4, 15. 7, 4, 1. दिव्याभिर्गैयाभिर्गीर्भिः HARIV. 2860. गेयानि सामानि माणवकेन P. 3, 4, 68, Sch. — b) singend P. 3, 4, 68. TRIK. H. an. MED. mit dem gen.: गेयो माणवकः साम्नाम् P. 3, 4, 68, Sch. 2, 3, 71, Sch. — 2) n. Gesang H. 280. MED. इगुर्गेयानि गायनाः MBH. 1, 7909. INDR. 5, 27. पाठे गेये च R. 1, 4, 6. 30. 31. SUÇA. 1, 239, 12. BHARTR. 3, 81. MEGH. 84. MÂLAV. 26. VOP. 5, 5. मत्तिका° PÂNÂT. 81, 25. गेयज्ञ Gesangkundig VARÂH. BRU. S. 10, 3. 41, 26. Ueber die Bedeutung des Wortes bei den Buddhisten s. BURN. Intr. 52. fg. WASSILJEV 109. Vgl. अशोर्गेय.

गेयराजन् (गेय + रा°) m. N. pr. eines Kâkravartin VJUTP. 92.

गेल्ल eine best. Zahl VJUTP. 180. गेल्लु desgl. 182.

गेव्, गैवते bedienen, aufwarten DUÂTUP. 14, 31. — Vgl. केव्, खेव्, सेव्.

गेप्, गैपते suchen DUÂTUP. 16, 13. — Vgl. गवेप्.

गेज (von 2. गा) m. Sänger KÂND. UP. 4, 6, 8. 7, 5. öffentlicher Sänger, Schauspieler; Sänger des Sâmaveda UNÂDIK. im ÇKDR. — Vgl. अग्निगेल्ल.

गेल्लु (wie eben) m. Sänger UP. 3, 16. II. an. 2, 140. MED. n. 11. Schauspieler II. an. MED.

गेह् n. ÇÂNT. 1, 3. Haus, Wohnstatt AK. 2, 2, 4. H. 989. VS. 30, 9. M.

2, 184. 3, 58. 101. 4, 29. 57. 9, 13. 26. MBH. 3, 17003. fg. N. 17, 15. BHAG. 6, 41. MÂLAV. 8, 9. VID. 200. KATHAS. 4, 64. BHÂG. P. 1, 13, 20. राजगोह् SUÇA. 1, 123, 1. — Entstanden aus गृह्, vgl. u. द्यू am Ende.

गेह्दाह् (गेह् + दाह्) m. Feuersbrunst KÂTJ. ÇR. 25, 4, 36.

गेह्पति (गेह् + पति) m. Hausherr, Gatte BHÂG. P. 7, 9, 40.

गेह्नू (गेह् + भू) f. der Boden, auf dem ein Haus steht, H. 989.

गेह्निन् (von गेह्) m. Hausherr; गेह्निनी f. Hausfrau, Gattin H. 512, Sch. स्वामिसेवक° PÂNÂT. II, 115. मेदह्निनी MEGH. 73. RAÇH. 8, 72. Auch गेह्णिणी (aus गृह्णिणी entstanden) H. 512, Sch.

गेह्द्वेडिन् (गेह्, loc. von गेह्, + द्वेडिन्) adj. subst. im Hause brummend, ein Held zu Hause, Feigling gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und युक्तरौह्यादि zu 6, 2, 81.

गेह्दाह्निन् (गेह् + दा°) adj. subst. im Hause sengend und brennend, ein Held zu Hause gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und युक्तरौह्यादि zu 6, 2, 81.

गेह्दत्त (गेह् + दत्त) adj. subst. im Hause hochfahrend, ein Held zu Hause gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und युक्तरौह्यादि zu 6, 2, 81.

गेह्दधृष्ट (गेह् + धृष्ट) adj. subst. im Hause frech, ein Held zu Hause gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und युक्तरौह्यादि zu 6, 2, 81.

गेह्नेर्दिन् (गेह् + नर्दिन्) adj. subst. im Hause schreiend, ein Held zu Hause gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und युक्तरौह्यादि zu 6, 2, 81. H. 477.

गेह्मेहिन् (गेह् + मेहिन्) adj. subst. im Hause pissend; ein fauler, indolenter Mensch gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und युक्तरौह्यादि zu 6, 2, 81.

गेह्विजितिन् (गेह् + वि°) adj. subst. im Hause Siege erkämpfend, ein feiger Prahler gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und युक्तरौह्यादि zu 6, 2, 81.

गेह्व्याड (गेह् + व्याड) m. im Hause ein Raubthier, ein feiger Prahler gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und युक्तरौह्यादि zu 6, 2, 81.

गेह्प्रूर (गेह् + प्रूर) m. ein Held zu Hause, ein feiger Prahler gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und युक्तरौह्यादि zu 6, 2, 81. H. 477.

गेह्पावन (गेह् + उपवन) n. ein Wäldchen am Hause AK. 2, 4, 1, 2.

गेह्य (von गेह्) adj. im Hause befindlich, parox. VS. 16, 44 (so betont auch TS.). n. perisp. res familiaris: यस्मै धायुर्दधा मर्त्यापानक्तं चिद्धन्ते गृह्यं सः RV. 3, 30, 7.

गैर (von गिरि) 1) adj. von Bergen kommend, dort gewachsen u. s. w. Wils. — 2) f. ई N. einer Pflanze (s. लाङ्गलिकी) RATNAM. im ÇKDR.

गैरकंवल्ल oder गैरिकंवल्ल N. des 9ten Joga Ind. St. 2, 271.

गैरायणं patron. von गिरि gaṇa अश्वादि zu P. 4, 1, 110.

गैरिक (von गिरि) m. n. TRIK. 3, 5, 14. 1) n. Röthel, rubrica AK. 2, 3, 8. TRIK. 2, 3, 6. H. 1036 (= धातु). an. 3, 37. MED. k. 83. HÂR. 155. सुन्नाव रुधिरं गात्रेर्गैरिकं पर्वतो यथा MBH. 9, 669. 7, 3373. 14, 2194. R. 5, 83, 12 (pl.). 6, 2, 38. SUÇA. 1, 37, 20. 43, 4. 46, 13. 376, 9. 2, 114, 14. VARÂH. BRH. S. 45, 80. m. oder f. SUÇA. 2, 101, 2. f. या 152, 18. °धातुः R. 5, 5, 26. °धातवः MBH. 3, 11618. 7, 5300. गिरिर्गैरिकधातुमान् 3, 826. गैरिकाचल 7, 7919. गैरिकाञ्जन R. 5, 5, 12. SUÇA. 2, 113, 16. 426, 11; vgl. 328, 3. Vgl. काञ्चन-गैरिक, गिरिगैरिकधातु. — 2) n. Gold AK. 3, 4, 1, 12. H. 1044. H. an. MED.

गैरिकंवल्ल s. गैरिकंवल्ल.

गैरिकान्न (गैरिक + अन्न) m. N. einer Pflanze (s. जलमधूक) RĪGĀN. im ÇKDa.

गैरिन्ति (von गिरिन्ति) patron. des Trasadasju RV. 5, 33, 8. der Jaska KĀṬB. in Ind. St. 3, 475.

गैरिय (von गिरि) a. Bergpech, Erdharz AK. 2, 9, 104. H. 1062.

गो m. f. Siddh. K. 231, a, 5 v. u. गौस्, गाम्, गौवा, गौवे, गोस्, गौवि; गौवा; गौवस्, गाम् und bisweilen auch गावस् (TBa. 3, 1, 2, 12. TAĪTT. UP. 1, 4, 2. MBu. 4, 1506. R. 2, 32, 38), गौभिस्, गौभ्यस्, गौवाम् und गौनाम् (dieses nur am Ende eines Pāda im Veda P. 7, 1, 37; गवाम् am Pāda-Ende RV. 4, 1, 19), गौषु P. 6, 1, 93. 7, 1, 90. Vop. 3, 68. 69. Verhalten des घो vor Vocalen im comp. P. 6, 1, 122. fgg. Vop. 2, 18. Am Ende eines comp. zu गु (vgl. 1. गु) geschwächt. 1) Rind, Stier, Kuh; pl. Rinder, Kühe, Rinderheerden (f. P. 1, 2, 73, Sch.) AK. 2, 9, 60. 66. 3, 4, 2, 26. 23, 167. TAĪK. 3, 3, 59. II. 1237. 1263. an. 1, 6. MED. g. 1. HĪA. 79. Uṇ. 2, 66, Sch. गवौ गोत्रम् RV. 2, 23, 18. साकं गावः सुवति पच्यते यवः 1, 133, 8. यदि नो गो क्स्ति यद्यश्चं यदि पूरुषम् AV. 1, 16, 4. स्थिरौ गावौ भवताम् RV. 3, 33, 7. 5, 27, 1. अश्वीवति प्रथमो गोषु गच्छति 1, 83, 1. 8, 60, 5. पुरुषो ऽजो ऽविको गौरश्च इति पञ्च पशवः ÇĀṆKU. ÇR. 9, 23, 4. ÇAT. Ba. 2, 4, 2, 13. 3, 1, 2, 13. 4, 3, 3, 10. 14, 1, 2, 32. गाव उतपाः RV. 1, 168, 2. VS. 21, 20. AV. 3, 11, 8. गावो धेनुवः RV. 1, 173, 1. 6, 43, 28. 10, 93, 6. VS. 21, 19. सर्वे ते गोषु जीविनः R. 1, 9, 61. गवां च यानं पृष्ठेन M. 4, 72. अन्वया मकारात् द्विजा वर्षेषु चोत्तमाः । गावश्च MBu. 13, 2689. fgg. कलिश्चैव वषो भूवा गवाम् N. 7, 6. पङ्के गौरिव सीदति M. 4, 191. 8, 21. Hir. Pr. 23. गौरन्धा M. 3, 141. यथा गौरावि चाफला 2, 158. गोकिरण्य n. sg. Kühe und Gold MBu. 2, 1333. गोब्राह्मण n. sg. eine Kuh und ein Brahman 13, 3350. HARIV. 3157. fg. M. 3, 95. 11, 79. कृत्स्नगोऽश्वाष्ट्रमक 3, 162. गवामयः (MBu. 3, 8176. 13, 5177. 7128) und गवामयनम् (MBu. 3, 8080) N. einer Festfeier; s. u. अयन und Z. d. d. m. G. IX, LXXII. गवां मेघः (vgl. गोमेध) MBu. 13, 5378. गवां व्रतम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 213. गवां तीर्थम् Buāg. P. 3, 1, 22; vgl. गोतीर्थ. Eine grosse Anzahl von Zusammensetzungen mit गो verlieren mit der Zeit ihre ursprüngliche enge, auf das Rind oder die Kuh bezügliche Bedeutung und nehmen eine allgemeine an; so z. B. गविष्, गविष्य, गावेष्टि, गवेष्, गवेष्णा, गव्य्, गुष्, गोचर, गोत्र, गोषा, गोषीथ, गोषीथ्य, गोषुग, गोष्ठ, षड्व n. s. w. — 2) m. das Sternbild des Stiers VARĪB. BṘH. S. 39 (38), 7. 40 (39), 3. BṘH. 11, 4. 17, 2. 18, 1. L. GĪT. 13, 1. — 3) was vom Rinde oder von der Kuh kommt (s. NIR. 2, 5), namentlich: a) Milch, meist pl.: गोभिः श्रीणीत मत्स्रम् RV. 9, 46, 4. 71, 5. गोभिर्ऋक्म् 4, 27, 5. गोर्न सेके 1, 181, 8. 33, 10. 131, 8. 133, 4. 2, 30, 7. — b) Fleisch: अग्नेर्वमं परि गोभिर्व्ययस्व RV. 10, 16, 7. — c) Haut, Rindsleder, daraus geschnittene Riemen u. s. w.: अंशुं डुकृत्तो अघ्यासते गविं RV. 10, 94, 9. गोभिः संनेहो अस्मि 6, 47, 26. 73, 11. 8, 48, 5. अमृद्व-कशुप्रुचानस्यं यम्या अग्रान् रश्मिं तुच्योत्सं गोः 4, 22, 8. त्वमीयसं प्रति व-र्तयो गोर्दिवो अश्मोन्म् du schleudertest aus dem Riemen (funda) das ehorne Geschoss 1, 121, 9. — d) Sehne: वृत्ते वृत्ते निर्यता मीमयैः RV. 10, 27, 22. AV. 1, 2, 2. — 4) गो, abgekürzt für गोष्टोम (s. d.), heisst ein Opfertag im A b h i p l a v a : अ्योतिर्गौरायुरिति त्रीण्यहानि गौरायुर्व्या-तिरि त्रीणि AIR. Br. 4, 15. ÇAT. Br. 13, 3, 4, 3. गोअयुषी 12, 1, 2, 2. KĀṬ.

ÇR. 23, 1, 26. ĀÇV. ÇR. 9, 1. 11, 1. LĀṬJ. 4, 7, 1. MAÇ. 2, 9. 3, 1 in Verz. d. B. H. 72. गो = गोमेधयज्ञ BuāNUD. bei einem Sch. zu AK. ÇKDa. m. = क्रतुभेद Uṇ., Sch. — 3) pl. die Heerde am Himmel, die Gestirne: तावो वास्तून्नुष्मसि गमथ्यै यत्र गावो भूरिप्रज्ञा अयासः RV. 1, 134, 6. वि रश्मि-भिः समूने सूर्यो गाः mit ihren Strahlen hat die Sonne die Gestirne ver- scheucht 7, 36, 1. — 6) Himmel NAIGH. 1, 4. AK. 3, 4, 2, 26. H. 87. H. an. masc. TAĪK. MED. (lies: स्वर्ग st. सर्ग). m. f. Uṇ., Sch. Diese Bed. würde, wenn sie nur sonst nachzuweisen wäre, recht gut passen zur folgenden Stelle: इन्द्रः पृथिव्यै वर्षयान्गोस्तु मात्रा न विच्यते VS. 23, 48. — 7) die Sonne NIR. 2, 6. 14. masc. Uṇ., Sch. BuāNUD. bei einem Sch. zu AK. ÇKDa. Vgl. गोपुत्र. — 8) m. der Mond VIÇVA im ÇKDa. — 9) pl. die Lichtstrahlen (die Rinderheerde des Himmels, um welche Indra mit Vṛtra kämpft) NAIGH. 1, 5. NIR. 2, 6. 14, 25. AK. 3, 4, 3, 26. H. 99. H. an. masc. TAĪK. MED. m. = किरण, m. f. = रश्मि Uṇ., Sch. गोभिर्भिसपसे महीम् MBu. 3, 182. त्वमेवैवास्तपसे ज्ञातवेदो नान्यस्तप्ता विच्यते गोषु देव 1, 8414. गवां सूर्यो गुरुः स्मृतः HARIV. 2943. तेजोमयैर्गोभिर्विदितो ऽर्कः (दीप्तिमवाप) R. 1, 7, 18. 4, 40, 64. BuāG. P. 2, 6, 21. गोगणैः 4, 16, 14. sg. der Strahl Sushumṇa NIR. 2, 6. — 10) Donnerkeil AK. II. an. SĪ. zu RV. 5, 30, 7. masc. TAĪK. MED. m. f. Uṇ., Sch. — 11) Weltgegend AK. II. an. fem. TAĪK. MED. Uṇ., Sch. — 12) die milchende Kuh der Fürsten, die Erde NAIGH. 1, 1. AK. II. 936. H. an. fem. TAĪK. MED. Uṇ., Sch. नाधर्मश्चरितो लोके सद्यः फलति गौरिव M. 4, 172. खं संनिवेशयेत्वेषु चेष्टनस्पर्शने ऽनिलम् । पत्तिदृष्ट्योः परं तेजः स्नेहे ऽपो गो च मूर्तिषु ॥ 12. 120. इमां सागरापाङ्गो गाम् MBu. 1, 2468. 3, 1281. 15828. तं जनाः कथय-त्तोह पावद्भवति गौरियम् 13, 3168. BuāG. 13, 13. R. 1, 41, 18. 44, 19. MṘĀKḪ. 173, 17. MRGH. 31. (राज्ञा) डुदेह् गो स यज्ञाय शस्याय मघवा दि-वम् RAGN. 1, 26; vgl. पयोधरभितचतुःसमुहो नुगोप गोत्रपथरामिवोर्वोम् 2, 3 und कस्माद्धार गोत्रपं धरित्री बलुत्रपिणी । यो डुदेह् पृथुस्तत्र को वत्सो देहन् च किम् ॥ BuāG. P. 4, 17, 3. — 1, 10, 3. 4, 17, 7. Vgl. auch धेनु. — 13) Wasser AK. H. an. m. f. Uṇ., Sch. f. pl. TAĪK. MED. m. n. (also गु) BuāNUD. im ÇKDa. गविष्ठो गो गतस्तदा BuāG. P. 4, 10, 36. — 14) Pfeil AK. II. an. fem. TAĪK. MED. m. f. Uṇ., Sch. — 15) Auge AK. H. an. fem. TAĪK. MED. m. f. Uṇ., Sch. — 16) das Haar auf dem Körper, m. f. Uṇ., Sch. m. n. (also गु) BuāNUD. Vgl. 2. गोदान. — 17) f. Mutter EKĀKSHARAK. im ÇKDa. Vgl. प्रजापतिर्दितिश्चैव गावो विश्वस्य मातरः VA-RI. BṘH. S. 47, 68. — 18) m. eine best. Arzneipflanze (ऋषभ) RĪGĀN. im ÇKDa. — 19) Rede, die Göttin der Rede (Sarasvatī) NAIGH. 1, 11. NIR. 6, 2. AK. II. 241. H. an. fem. TAĪK. MED. Uṇ., Sch. जन्मप्रभृति स-त्यो ते वेद्वि गो ब्रह्मवादिनीम् MBu. 1, 72. तस्यार्घ्यमासनं चैव गो चवेद्य 3, 16696. यो ऽमत्सेवी वृथाचोरा च श्रोता मुहृदा सताम् । परान्वृणीति स्वान्दृष्टि तं गोस्त्यजति भारत ॥ 3, 4449. तथैति गामुक्तवते RAGN. 2, 59. रघोरुदारामपि गो निशम्य 3, 12. Diese und die folgende Bed. hat mau wohl in Folge der Herleitung von गां singen angenommen. — 20) Lob- sänger NAIGH. 3, 16. — 21) Gänger, Ross (von गम् oder गां gehen) SĪ. zu RV. 1, 121, 9. 4, 22, 8. — 22) Billion: यदा दशभिरन्तिर्यजते ऽथ गौर्न-वति (अन्ति = 100,000 Millionen) PAṆKAV. Br. 17, 14. — 23) N. pr. a) m. eines Ushi: गौराङ्गिरसस्य साम LĀṬJ. 6, 11, 3. Ind. St. 3, 213. (वारु-णाश्च तत्रा मन्ती) पुत्रपौत्रैः परिवृते गोनाम्ना पुष्करेण च MBu. 2, 381. —

b) f. der Gemahlin Çuka's, einer Tochter der Manen Sukāta HARIV. 986. der Schwiegertochter Çuka's BĀG. P. 9, 21, 25. einer Tochter Kakutstha's und Gemahlin Jajāti's HARIV. 1601.

गोघ्न (गो + घ्न) P. 6, 1, 122, Sch. Vor. 2, 13. adj. f. घ्नो *wobei Rinder (Kühe, Milch) das Erste, Vornehmste u. s. w. sind: से देव्या प्रमेत्या श्रीर्घ्नमया गोघ्नयाश्चात्रत्या रभेमहि* RV. 1, 33, 5. वाज्ञो: 92, 7. इयं: 6, 39, 1. धियो: 1, 90, 5. प्रुर्ध: 169, 8. राति: 2, 1, 16. Nach den Grammatikern auch गोघ्न and गवाघ्न.

गोघ्नान (गो + घ्न) adj. zum Antreiben der Rinder dienend: दृष्टा: RV. 7, 33, 6.

गोघ्नं (गो + घ्न) adj. ein Rind werth TS. 6, 1, 10, 1. श्रीगोघ्नं ebend.

गोघ्नान्म (गो + घ्न) adj. milchfluthend (?): स नः क्षुमत्तं सदेने व्यूर्णुकि गोघ्नानं रयिमिन्द्र अवाद्यम् RV. 10, 38, 2. उषा न रामीरुर्णुषोर्णुति म्हा ज्योतिषा शुचता गोघ्नान्ता 2, 34, 12. गोघ्नान्ति त्राष्ट्रे अर्धनिर्णिति 10, 76, 3.

गोघ्नश्च (गो + घ्न) n. sg. Rinder und Pferde KHĀND. UP. 7, 24, 2. गो-घ्नानाम् ÇAT. BR. 14, 9, 4, 10. Davon गोघ्नश्चिय n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 215. — Vgl. गवाघ्न, गोघ्नश्च.

गोघ्नोक्त (गो + घ्न) adj. mit Milch bereitet, — genischt: सोम RV. 6, 23, 7. मधूनि 3, 58, 4. अन्धम् 7, 21, 1. Unter ऋजीक sind die Worte: von Farbe u. s. w. bis RV. 4, 34, 8 zu streichen, da nach MÜLLER's Text घ्रात्रिर्ऋजीक zu lesen ist.

गोघ्नोपश (गो + घ्न) adj. mit einer Flechte oder einem Büschel von rindsledernen Riemen versehen: घट्टा RV. 6, 53, 9.

गोकन (गो + कन) m. N. pr. eines Mannes gāṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

गोकण्ट (गो + कण्ट) m. Asteracantha longifolia NEES RATNAM. 8.

गोकण्टक (गो + कण्ट) m. 1) = गोखुरैः स्थपुटीकृते durch Rinderklauen ausgetreten, unwegsam gemacht (ein Boden, ein Weg) H. an. 4, 11. = स्थपुटे mit Vertiefungen versehen MED. k. 185 (गोकण्टक). VIÇVA im ÇKDR. — 2) Rinderklaue MED. VIÇVA. — 3) Asteracantha longifolia NEES AK. 2, 4, 3, 17. H. an. MED. VIÇVA. = विकण्टक (s. d.) RĪGĀN. im ÇKDR.

गोकर्ण (गो + कर्ण) 1) adj. Kuhahren habend, von Menschen VJUP. 203. von Dämonen WOLLBRIM, Myth. 138. — 2) m. a) Kuhohr: गोकर्णान्द्रौ कृत्वा कौरौ KATHĀS. 6, 57. — b) eine Hirschart (Antilope picta nach HAUGHT.) AK. 2, 5, 10. TRIK. 3, 3, 126. H. 1293. an. 3, 203. MED. ṅ. 47. व्याघ्रगोकर्णगवया: R. 2, 103, 41. in Sumpfigenden sich aufhaltend SUÇR. 1, 204, 11. 205, 10. — c) Maulthier H. an. MED. — d) Schlange TRIK. H. 1303, Sch. H. an. MED. HĀR. 15. — e) eine Art Pfeil MBu. 8, 4668. fg. — f) Spanne des Daumens und Ringfingers AK. 2, 6, 2, 34. TRIK. 14, 595. H. an. MED. सान्नी वा विव्रुवन्साह्यं गोकर्णशिथिलश्चरन् । सकृन्नं चारुणान्पाशान्तात्मनि प्रतिमुञ्चति ॥ MBu. 2, 2324. — g) N. pr. eines dem Çiva geheiligten Wallfahrtsortes LĪA. 1, 371. MBu. 1, 1567, 7884. 3, 8166. 8344. 15999. 6, 246. 7, 2098. 13, 4304. 14, 2478. HARIV. 8493. fg. R. 1, 43, 13. 3, 36, 48. 5, 32, 40. RAĞH. 8, 33. VĀR. P. in Verz. d. B. H. No. 485. — h) der in Gokarṇa verehrte Çiva: यैषा तत्र वारिधेस्तीरवर्तिनम् । घ्नत्काले नमस्कृत्तुं गोकर्णीष्यमुपायतिम् KATHĀS. 22, 218. गोकर्णं kuhorig neben शङ्कुकर्णं, म्हा०, कुम्भ० und गन्नेन्द्र० als Bein. von Çiva MBu. 12,

10351. — i) N. pr. eines Wesens im Gefolge von Çiva H. an. MED. — k) N. pr. eines Königs der Kaçmtra, der eine nach ihm benannte Statue des Çiva (गोकर्णेश्वर) errichtet, RĪGĀ-TAR. 1, 348. — 3) f. घ्नो N. pr. einer der Mütter im Gefolge von Skanda MBu. 9, 2643. — 4) f. ई N. einer Pflanze, Sansevieria zeylanica Willd. AK. 2, 4, 2, 2. H. an. MED. — Einige von den substantivischen Bedd. sind aus der urspr. subst. Bed. Kuhohr, die meisten aus der adj. kuhorig hervorgegangen. Bei einigen Bedd. sind beide Auffassungen möglich.

गोका f. demin. von गो P. 7, 4, 13, Sch.

गोवाम (गो + वाम) adj. Rinder begehrend RV. 10, 108, 10. ÇAT. BR. 11, 6, 2, 2. 14, 6, 1, 4.

गोकामुख (गोका + मुख) m. N. pr. eines Gebirges BĀG. P. 5, 19, 16. गोकामुख VP. 180, N. 3.

गोकिराटिका f. ein best. Vogel, Turdus Salica H. 1336. HĀS. 83. Auch गोकिराटी f. RĪGĀN. im ÇKDR. — Vielleicht zu zerlegen in गो (Erde) -किर (Staub) + अटिका von अट् herumschweifen, da dieser Vogel auch चिट्ठारिका heisst; vgl. auch गौराटी.

गोकिल m. 1) Pflug. — 2) Kenle H. an. 3, 644. MED. l. 86. — Die richtigere Form ist wohl गोकील.

गोकील (गो Erde + कील) m. dass. HĀR. 255.

गोकुल (गो + कुल) n. 1) Rinderherde, Standort von Rindern AK. 2, 9, 58. H. 1273. ग्रामान्वा बहुगोकुलान् MBu. 3, 17179. 4, 999. गोकुलस्य तृपार्तस्य 13, 1682. R. 1, 9, 60. 61. 2, 46, 17. 4, 40, 24. MRĀKĪ. 116, 10. Git. 4, 23. RĪGĀ-TAR. 4, 198. 5, 432. PĀR. 81, 8. Inshes. die Rinderstation des Kuhhirten Nanda: कालेन ब्रह्मता तात गोकुले रामकेशवौ । ज्ञानुभयो सकृ पाणिभ्यो रिङ्गमाणौ विद्रुतुः ॥ BĀG. P. im ÇKDR. Auch die Bewohner dieser Station BĀG. P. 2, 7, 31. — 2) ein best. Heiligtum: प्रूर्वमा स्वामिनं च गोकुलं च विनिर्ममे RĪGĀ-TAR. 5, 23.

गोकुलजित् (गो + जित्) m. N. pr. eines Autors aus dem 17ten Jahrhundert Verz. d. B. H. No. 1174.

गोकुलस्य (गो + स्य) m. Bez. einer Vishṇu'itischen Secte COLEBR. Misc. Ess. I, 197. fg.

गोकुलिक (von गोकुल) adj. 1) einer im Sumpf steckenden Kuh ruhig zusehend (पङ्कस्थगव्युपेतके) H. an. 4, 11. MED. k. 186. one who gives help to a cow in the mud (also gerade der entgegengesetzte Sinn. der sich aber auch rechtfertigen liesse) WILS. — 2) schielend H. an. MED. — 3) Bez. einer buddhistischen Secte BURN. Lot de la b. l. 337.

गोकुलोद्भव (गो + उद्भव) f. Bein. der Durgā H. ç. 54.

गोकृत (गो + कृत) n. Kuhmist ÇARDAK. im ÇKDR.

गोतीर (गो + तीर) n. Kuhmilch ÇAT. BR. 14, 2, 4, 18. SUÇR. 1, 173, 42.

गोनुर (गो + नुर = खुर) m. Asteracantha longifolia NEES H. 1156. RATNAM. 8. SUÇR. 2, 228, 3. 300, 3. 418, 8. Auch गोनुरक m. AK. 2, 4, 3, 17. SUÇR. 1, 137, 2. 2, 156, 14. 461, 4. 526, 9. VARĀH. BRH. S. 75, 10. गोनुर und गोनुरक (Kuhklaue?) = नुर, aber verschieden von कोकिलान्त, welches Asterac. longifolia ist, H. an. 2, 403. MED. r. 18. — Vgl. लुद्रगोनुरक und गोखुर.

गोनोटक (गो + नोटक) m. ein best. Vogel SUÇR. 1, 201, 18.

गोखा f. ein best. Theil des Körpers gāṇa क्रोडादि zu P. 4, 1, 56.

गोचुर (गो + चुर) m. 1) = गोचुर *Asteracantha longifolia* ÇABDAR. im ÇKDR. Nach VOIGT ist beng. गोचुर = *Tribulus lanuginosus* Lin. — 2) N. pr. eines Dānava HARIV. 12937 (LANGLOIS: गोचुर).

गोचुरि m. = गोचुर = गोचुर *Asteracantha longifolia* ÇABDAR. im ÇKDR.

गोगृष्टि (गो + गृष्टि) f. eine junge Kuh (die nur ein Mal gekalbt hat) P. 2, 1, 65, Sch.

गोगोषुग (गो + गो) n. ein Paar Rinder, — Kühe VOP. 7, 76.

गोगोष्ठे (गो + गो) n. Standort von Rindern, Kuhstall P. 5, 2, 29. VARI. 3, Sch. VOP. 7, 76.

गोप्रन्धि (गो + प्र) m. 1) trockener Kuhmist TRIK. 2, 9, 21. H. 1273. HAR. 170. MED. th. 19. — 2) Standort von Rindern, Kuhstall MED. —

3) N. einer Pflanze (गोत्रिकिका) MED.

गोघाते (गो + घात) m. Kuhstöcker VS. 30, 18.

गोघातक (गो + घा) m. dass. VJUTP. 96.

गोघातिन् (गो + घा) dass. ÇĀTĀTAPA; s. u. 1. गोमन् 2, c.

गोघृत (गो + घृत) n. 1) von der Kuh kommende Schmelzbutter Cit. beim Sch. zu KĀT. Ç. 1, 8, 37. — 2) (Ghṛta des Himmels oder der Erde) Regen TRIK. 1, 1, 83.

गोघ्न (गो + घ्न) 1) adj. den Rindern verderblich RV. 1, 114, 10. — 2) adj. subst. der eine Kuh getötet hat, Kuhstöcker M. 11, 108, 115. JĀĒN. 3, 263. R. 4, 16, 30. HIT. 1, 9. BUĀG. P. 6, 13, 8. — 3) = यन्मि गो घ्नति für den man ein Rind schlachtet P. 3, 4, 73. Gast nach dem Sch.

गोघ्नत m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 351. VP. 187.

गोचन्दन (गो + च) 1) n. eine Sandelart (vgl. गोशीर्ष) SUÇR. 2, 163, 14. — 2) f. घ्रा eine giftige Blutegelart SUÇR. 1, 40, 11, 15.

गोचपला (गो + च) f. N. pr. einer Tochter RAUDRĀÇVA's und der Ghṛtāki HARIV. 1662.

गोचर (गो + चर) P. 3, 3, 119. 1) adj. f. घ्रा a) von Rindern oder Kühen betreten, besucht: देशः P., Sch. — b) besucht, betreten, einen Tummelplatz —, einen Aufenthaltsort für Jmd darbietend, Zutritt gestattend, zugänglich, erreichbar für Jmd (gen. oder im comp. vorausgehend); eig. und übertr.: (नदीम्) द्रुतगोचरम् R. 4, 44, 80. कलात्तरे ऽपि प्रुहातो नृपमामर्षगोचरे AK. 3, 4, 11, 68. काम° MBH. 3, 13464. ब्रह्म निर्गुणां गुणगोचरं निष्कलं सकलम् 13, 1044. कार्यं स्त्रीगोचरे (sic) यत्स्यात् ein Geschäft, bei dem ein Frauenzimmer beteiligt ist, KĀN. 94. अस्मेद्वाचरं uns zugänglich, in unserer Gewalt stehend PRAB. 8, 16. लोचनगोचरा BHART. 1, 74. Suppl. 6. स्त्रीप्रुद्धिनवन्धुना त्रयी न ऋतिगोचरा BUĀG. P. 1, 4, 25. काचिन्नयुचिता भक्तिः कदिशी मम गोचरा 3, 23, 28. अयउत्तीषो यस्तृतीयाग्यगोचरः AK. 2, 8, 1, 22. II. 741. दृष्टगोचरं den Augen entschuldend PAÑKĀT. 106, 13. अवाचनसगोचरं weder durch Worte noch durch den Geist zu erreichen VEDĀNTAS. 1, 3. बुद्धेर्गोचरतया wegen der Unzugänglichkeit für die Vernunft ÇĀNTIÇ. 3, 14. — c) mit dem man in Berührung gekommen ist, bekannt: दृष्य किं भगवद्गोचरः DHĪRTAS. 94, 7. — d) Gegenstand der Verehrung seiend: विश्वे देवाश्च ये नित्यं पितृभिः सरु गोचराः MBH. 13, 4349. एमशानवासी भगवान्चरो गोचरो ऽर्दनः (शिवः) 1147. Im letzten Beispiel würde auf der Erde wandernd viell. besser passen. — e) in einer best. Bedeutung (loc.) stehend, die Bedeutung von — habend: अष्टा-

II. Theil.

दशम्य द्वाद्याः संख्याः संख्येये गोचराः (= वर्तते) VĀĒASP. beim Sch. zu H. 872. — 2) m. a) Tummelplatz, Aufenthaltsort, Bereich: इन्द्रियाणि कृयानाहुर्विषयोस्तेषु गोचरान् KAṬHOP. 3, 4. Häufig am Ende eines adj. comp. nach einem Worte, welches den Ort näher bestimmt: एमशान-गोचरं dessen Aufenthaltsort der Gottesacker ist, auf Gottesäckern weilend M. 10, 39. MBH. 13, 2590. पितृसन्न° KUMĀRAS. 5, 77. वन° M. 8, 259. JĀĒN. 2, 150. MBH. 3, 304. 416. 12, 3694. 13, 4597. R. 3, 7, 14, 17. वनगो-चरा 2, 30, 14. गिरि° MBH. 3, 1600. 16043. राजकुलगोचराः (विष्काः) R. 2, 63, 5. गहन° 83, 5. अश्व° MBH. 1, 1235. शरीरक्षर° 13, 2323. R. 6, 101, 30. वायुरानाशगोचरः 5, 3, 35. प्राणो नासाद्यद्वाभियादाङ्घ्रिगतगोचरः H. 1108. अक्षर° sich in der Nähe aufhaltend, sich nicht weithin entfernend SUÇR. 1, 207, 5. सर्मापोदक° ein in der Nähe gelegenes Wasser besuchend 204, 7. हरे पानीयगोचराः 5. Uneig.: यौवन° im Jünglingsalter stehend MBH. 1, 3168. 3, 17146. सिंक्षार्द्रलनागाद्याः पुंसि श्रेष्ठार्थगोचराः in der Bedeutung von Bester stehend, die Bed. von B. habend (in ganz ähnlicher Verbindung steht गोचर als adj. mit dem loc.; s. u. 1, e.) AK. 3, 2, 9. In Verb. mit einem gen. oder im comp. nach einem im gen. gedachten Worte: नीचस्य गोचरगतैः सुखमास्यते कैः sich im Bereich eines Gemeinen befindend, mit einem Gemeinen in Berührung gekommen BHART. 2, 49. कर्तुर्याति न गोचरं kommt nicht in den Bereich des Räubers, kann nicht geraubt werden 13. कः कालस्य न गोचरात्तरगतः im Bereich —, in der Hand der Zeit stehend PAÑKĀT. I, 162. स गामुदस्तात्सलितस्य गो-चरे विन्यस्य BUĀG. P. 3, 18, 8. वाण° der Bereich eines Pfeils, Pfeilschussweite: वाणगोचरसंप्राप्त MBH. 1, 2833. वाणगोचरमागतान् DRAUP. 8, 25. व्याधानां शरगोचरादतिज्ञवेनोत्सृत्य धावन्मृगः PAÑKĀT. II, 86. अयि नाम मनागवतीर्षो ऽसि रतिरमणवाणगोचरम् MĀLATIM. 13, 4. कवन्वाङ्गुगोचरः der nächste, unmittelbare Bereich des Kabaadha, die nächste Berührung mit dem K. R. 3, 74 in der Unterschr. Der Bereich der Sinnesorgane (vgl. oben die Stelle aus der KAṬHOP.), die Objecte der Sinnesorgane, insbes. der Bereich des Auges, der Gesichtskreis, = विषय, इन्द्रियार्थ AK. 1, 1, 1, 17. II. 1384. पञ्च चेन्द्रियगोचराः BUĀG. 13, 5. ममीपम्यानि हरे च (मन्यते) दृष्टेर्गोचरत्रिधमात् SUÇR. 2, 316, 2. याति लोचनगोचरम् zu Gesicht kommen PAÑKĀT. V, 82. नास्य — दृष्टिगोचरे गच्छामि 21, 4. 127, 25. यावदेयः — दृष्टिगोचरान्न नीयते 146, 2. इहानयत महृष्टिगोचरम् MĀRK. P. 18, 34. सा चात्यन्तगोचरं नयनयोर्गता VIKR. 72. Daher schlechtweg Gesichtskreis: सो ऽपक्रम्य मूर्ध्नि तु भीमसेनस्य गोचरात् MBH. 7, 5616. चित्रं यच्छापदे ऽप्येनां पतितामपि गोचरे । नावधीत् KATHĀS. 9, 60. कत्रं श्रीम-द्वेवपादानामगोचरेणैव क्रियते hinter dem Rücken von HIT. 60, 11. अगो-चरकृतं व्याटमृदितं मांसमुत्सृजेत् BĀGAV. im ÇKDR. u. अगोचर. गोचरी-कृतं zum Object der Wahrnehmung gemacht ŚĀU. D. 31, 12. — b) die Entfernung der Planeten vom Lagna oder von einander VARĀH. BRU. S. 104, 2. गोचरफलं oder गोचराध्याय Name des 104ten Adhjaja ebend. 107, 12. °पीठा (Gegens. इष्टस्थान) die ungünstigen Entfernungen, Stellungen auf der Ekliptik (auf eine günstige folgt stets eine ungünstige) 40 (39), 13.

गोचर्मन् (गो + च) n. 1) Kuhhaut: गोचर्मवसन MBH. 13, 1228. — 2) ein best. Flächenmaass; ein Raum, auf dem 100 Kühe nebst einem Stier und den Kälbern Platz haben, GRHJASAMĀGR. 1, 39, 41. अयि गोचर्ममात्रेण

भूमिदानेन पूयते MBh. 13, 3121. Urspr. wohl: ein Stück Land, das sich mit einer zu Riemen zerschnittenen Rindshaut umspannen lässt; vgl. ÇAT. Br. 1, 2, 5, 2.

गोचारक (गो + चा^०) m. Kuhhirt WILS.

गोचारिन् (गो + चा^०) adj. Kühen nachgehend, Bez. einer Art von Jati MBh. 13, 647. — Vgl. मृगचारिन्.

गोची s. u. गवाञ्च.

गोच्छाल m. Name einer Pflanze (s. कुलाकल) RATNAM. 198. Dieselbe heisst auch मलम्बुप, daher bei WILS. die Bed. the palm of the hand with the fingers extended.

गोशर (गो + शर) m. ein alter Stier: (तम्) नाद्रियते यथापूर्वं कीनाश इव गोशरम् BṛĀg. P. 3, 30, 14.

गोशल (गो + शल) n. Kuhurin RĀGAN. im ÇKDR.

गोशवान् n. wird im gaṇa राशदत्तादि zu P. 2, 2, 31 als comp. angeführt, in welchem die Glieder nicht in der natürlichen Ordnung stehen. Zerlegt sich in गो + श + वान्.

गोज्ञा (गो + ज्ञा von जन्) adj. P. 3, 2, 67, Sch. aus Milch entsprungen RV. 4, 40, 5 = कृत्थो 3, 2.

गोज्ञारिक 1) m. = कण्टकारक eine Art Nachtschatten MED. k. 227. n. (sic) = भक्ष्यकारक Speisebereiter, Bäcker H. an. 5, 3. — 2) n. Heil, Glück (मङ्गल) H. an. MED. — Zerlegt sich in गो + ज्ञारिक oder म्र-ज्ञारिक.

गोज्ञात (गो + ज्ञात) adj. im gestirnten Himmel geboren, dessen Heimath der gestirnte Himmel ist, Beiw. der Götter: दृश्यते दिव्याः पार्थिवानो गोज्ञाता म्रप्या मृकृता च देवाः RV. 6, 50, 11. श्रूयन्तु नो दिव्याः पार्थिवानो गोज्ञाता उत ये यज्ञियासः 7, 33, 14. 10, 53, 5.

गोज्ञापर्णी (गोज्ञा + पर्णा) f. Name einer Pflanze (डुग्धफेनी) RĀGAN. im ÇKDR.

गोज्ञि s. u. गोज्ञी.

गोज्ञित् (गो + जित्) adj. Rinder gewinnend: ब्राह्मू RV. 1, 102, 6. Indra 2, 21, 1. AV. 5, 3, 11. Soma RV. 9, 59, 1. 78, 4. — 3, 31, 20. AV. 6, 97, 3. 7, 50, 8.

गोज्ञिष्ठा (गो + जिष्ठा) f. N. einer Pflanze, nach COLEBR. viell. *Phlomis esculenta* Roxb., nach WILS. *Elephantopus scaber*, nach HAUGHT. ein *Hieracium*; गोज्ञिष्ठा im Beng. ist nach HAUGHT. *Premna esculenta*; = दार्चिका AK. 2, 4, 7. = गवेधुका RATNAM. 313. — Suçr. 1, 221, 4. Auch गोज्ञिष्ठा MED. th. 19. ÇABDAR. im ÇKDR. Suçr. 1, 221, 10. 2, 102, 6.

गोज्ञी f. eine best. Pflanze mit scharfem Blatte Suçr. 1, 28, 12. 2, 65, 17. 106, 3. 115, 2. 284, 3. 374, 13. गोज्ञि des Metrums wegen 108, 15.

गोज्ञीर (गो + जीर) adj. f. छा: गोज्ञीरया रंहेमाणः पुरंध्यो RV. 9, 110, 3.

गोड m. = गोण्ड ein fleischiger Nabel BHAR. zu AK. 3, 6, 2, 18. ÇKDR. गोडु WILS.

गोडनि N. pr. eines Landes LALIT. 22. Falsche Lesart für गोदान; s. u. मपरगोडनि.

गोडुम्ब 1) m. Wassermelone MED. h. 12. — 2) f. छा *Cucumis madraspatanus* AK. 2, 4, 5, 22. TRIK. 2, 4, 37. Koloquinthe MED.

गोडुम्बिका f. = गोडुम्बा RATNAM. im ÇKDR.

गोण P. 4, 1, 42. (aus dem Pāli) m. Ochs BURN. Lot. de la b. l. 370.

गोणा f. P. 4, 1, 42, Sch.

गोणी s. u. गोणी.

गोणिक (im Pāli गोणक) eine Art wollene Decke BURN. Lot. de la b. l. 369. — Vgl. गोण und गोणी.

गोणिम s. धरणिगोणिम.

गोणी f. Vop. 4, 26. am Ende eines adj. comp. गोणि P. 1, 2, 50. 1) Sack P. 4, 1, 42. 5, 3, 90. विडालनकुलोष्ठाणां चर्मगोण्यां मृगस्य वा प्रवेशयेत् Suçr. 2, 34, 11. गोणोश्च (wohl गोणीश्च) क्रीत्वा, तद्गोणीसमित DAÇAK. 30, 20. — 2) ein best. Hohlmaass, = द्रोणी VAIDJAKAPARIBHĀSĪ im ÇKDR. पद्मगोणि, दशगोणि P. 1, 2, 50, Sch. — 3) ein Kleid mit Löchern H. 679. — Vgl. गोणिक.

गोणीतरि (von गोणी) f. Säckchen P. 5, 3, 90.

गोण्ड m. AK. 3, 6, 2, 18. 1) ein fleischiger Nabel MED. d. 11. — 2) eine Person mit einem fleischigen Nabel H. an. 2, 116. MED. — 3) N. pr. eines rohen Volkes (s. गोण्डवन) H. an. MED. LIA. 1, 86. गोण्डदेश Ind. St. 1, 260, N. 4. — Vgl. गर्भाण्ड.

गोण्डकिरी f. N. einer Rāgiṇī Git. p. VIII. गोण्डकिरीरामेण रूपक-तलेन गीयते 26. गोण्डाक्रो As. Res. III, 77. — Vgl. रामकिरी.

गोण्डवन (गोण्ड + वन) n. der Wald der Goṇḍa, Name eines Landes LIA. 1, 86. Auch गोण्डवार ebend.

गोण्डाक्री s. u. गोण्डकिरी.

गोतम m. N. pr. eines zu den Āṅgīrasa gehörigen Rshi, mit dem patron. Rāhūgaṇa, Hymnenverfassers in RV. Maṇḍala 1. RV. 1, 62, 13. 78, 2. 83, 11. 4, 4, 11. AV. 4, 29, 6. 18, 3, 16. ÇAT. Br. 1, 4, 4, 10. 11, 4, 2, 20. 14, 5, 2, 6. Ind. St. 3, 213. SHADVIṢṢABR. in Ind. St. 1, 38. AV. PARIÇ. in Verz. d. B. H. No. 366. — Jurist (vgl. गोतम) COLEBR. Misc. Ess. I, 120. Gründer des Njāja 227.261. fgg. 352. WEBER, Lit. 218. fgg. MÜLLEB. in Z. d. d. m. G. 6, 3, N. 3. N. des 20sten Vjāsa VP. 273. ein Sohn Karṇika's, Königs von Potala, SCHIEFNER, Lebensh. 232 (2). f. गोतमी gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41. pl. गोतमा: die Nachkommen des Gotama P. 2, 4, 65. Vop. 7, 14. RV. 1, 63, 9. 78, 1. 88, 4. 92, 7. 4, 32, 12. 8, 77, 4. ĀÇV. Çr. 12, 10. LĀṬJ. 4, 7, 15. Eine appellative Bed. hat das Wort MBh. 13, 4490, wo Gautama auf die Frage, wie er heisse, um die Frage irre zu leiten, antwortet: गोतमो ऽकृतो धूमो ऽदमस्ते समदर्शनात् । गोभिस्तमो मम धस्तं ज्ञातमात्रस्य देकृतः । विद्धि मां गोतमं कृत्ये u. s. w. — Vgl. गोतम.

गोतमस्तोम (गो^० + स्तोम) m. N. eines Ekāha ĀÇV. Çr. 9, 5, 6. 10, 8. ÇĀKṆ. Çr. 14, 61, 1. 63, 2. 15, 1, 7. 16, 3, 6; vgl. ÇAT. Br. 13, 5, 1, 1.

गोतमस्वामिन् (गो^० + स्वा^०) m. N. pr. eines Gāina-Heiligen Verz. d. B. H. No. 1356. — Vgl. गोतमस्वामिन्.

गोतमान्वय (गो^० + म्रन्वय) m. der Sprössling aus dem Geschlecht des Gotama, ein Bein. ÇĀkjamuni's H. 247.

गोतमीपुत्र (गो^० + पुत्र) m. N. pr. eines Fürsten (v. l. गोमतिपुत्र) VĀJU-P. und MATSJA-P. in VP. 473, N. 55. — Vgl. गोतमीपुत्र.

गोतरणि (गो + त^०) eine best. Blume VJUTR. 143.

गोतखत्र (गो + त^०) m. eine vorzügliche Kuh P. 2, 1, 66, Sch.

गोतीर्थ (गो + तीर्थ) n. N. pr. eines Tirtha Suçr. 2, 388, 20. Vgl. गोतीर्थम् BṛĀg. P. 3, 1, 22.

गोतीर्थक (von गोतीर्थ) adj. so heisst ein seitlicher Schnitt (हिद्), der bei einer Mastdarmfistel angewandt wird, Suçā. 2, 59, 3.

गोत्रं (गो + त्र) Uṇ. 4, 168. 1) n. Siddh. K. 249, b, 3. a) Kuhstall, Stall: त्वं गोत्रमङ्गिरोभ्यो ऽवृणोस्य RV. 4, 51, 3. उद्गोत्राणि ससृजे 3, 39, 4. 43, 7. गोत्रा गवांम् 6, 63, 5. 2, 23, 18. 10, 48, 2. m. dur Naigh. 1, 10, wo das Wort मैघ gleichgesetzt wird, und wohl auch in der Stelle: गोत्रं हृरिभ्रियम् VĀLAKH. 2, 10. — b) Geschlecht, Familie, Abkunft; Geschlechtsname AK. 2, 7, 1. TRIK. 3, 3, 346. H. 503. an. 2, 412. MED. r. 26. Uṇ. 4, 168, Sch. हि-गोत्रं ÇĀṆKH. ÇR. 1, 4, 16. किंगोत्रं KAUC. 55. KūAND. UP. 4, 4, 1. यद्गोत्रं ebend. अगोत्रं keinen Stammbaum habend MUND. UP. 1, 1, 6. न भोजनार्थं स्वे वि-प्रः कुलगोत्रे निवेदयेत् M. 3, 109. संप्राप्तो ऽप्यन्यगोत्रतः 9, 141. HIT. Pr. 44. MEGH. 84. सो ऽपि स्वगोत्रेण सह विविधयोगानुभुञ्जानः PAṆĀT. 130, 21. काश्यपी गोत्रतश्चाति VARĀH. BRH. S. 27, 5. वसिष्ठगोत्राः 5, 72. तस्य गोत्रं नाम च गृहीत्वा ĀCV. GRHJ. 4, 4. ÇĀṆKH. GRHJ. 1, 6. नामगोत्राणि चभाष्य दाराणां मन्त्रिणां तथा MBu. 13, 348. गोत्रेण nach dem Geschlechtsnamen gaṇa प्रकृत्यादि zu P. 2, 3, 18. VĀRTI. गुरुं गोत्रेणाभिवादयेत् GOBH. 2, 3, 11. Bei Pāṇini heisst गोत्र, mit Bezug auf die dafür geltenden Patronymica, der Enkel (doch wohl auch der Sohn) und seine Nachkommen, wenn kein älterer Sprössling desselben Stammvaters am Leben ist; im entgegengesetzten Falle führt der Enkel u. s. w. den Namen पुत्रन्. Das Patronymicum für den Juvan wird aus dem des Go- tra gebildet. 4, 1, 162. fgg. 93. 94. 2, 4, 63. 4, 1, 89. 2, 111. 3, 80. 126. गोत्र = गोत्रप्रत्यय ein zur Bildung der Patronymica dienendes Suffix AK. 3, 3, 40. — c) Personennamen überh. AK. 3, 4, 25, 132. TRIK. H. 260. H. an. MED. Uṇ., Sch. गोत्रेषु स्वलितस्तदा भवति ÇĀK. 132. गोत्रवि-स्वलितमूचुः RAGH. 19, 24. गोत्रस्वलितेषु KUMĀRAS. 4, 8. KATHĀS. 14, 66. — d) Menge (सैघ). — e) Zunahme (वृद्धि) ÇABDAK. im ÇKDR. — f) Besitz (वित्त) VIÇVA im ÇKDR. — g) Wald. — h) Feld. — i) Weg H. an. MED. — k) Sonnenschirm H. an. — l) Kenntniss des Zukünftigen H. an. MED. — 2) m. Berg AK. 2, 3, 1. TRIK. II. 1027. H. an. MED. BHĀG. P. 2, 6, 9. 3, 2, 33. 6, 12, 26. Diese Bed. ist wohl aus गोत्रभिद् geschlossen worden. — 3) f. शौ a) Kuhherde P. 4, 2, 51. VUP. 7, 35. AK. 2, 9, 60. TRIK. H. 1421. H. an. MED. — b) die Erde AK. 2, 1, 3. TRIK. H. 936. H. an. MED. Uṇ., Sch. Vgl. गात्रा. — 4) vor गोत्र verkürzt im comp. ein mehr als zweisilbiges fem. auf ई seinen Endvocal P. 6, 3, 43. fgg. Solche comp. sollen nach dem Sch. einen Tadel ausdrücken: ब्राह्मणीगोत्रा viell. so v. a. eine Brahmanin nur der Abkunft oder dem Namen nach. Ein tonloses गोत्रन् nach einem in Folge dessen den Ton bewahrenden Verbum finitum drückt gleichfalls einen Tadel oder eine beständige Wiederholung aus, P. 8, 1, 27, 57. — Vgl. विष्णुगोत्र, सगोत्र und कुल.

गोत्रक (von गोत्र) n. Geschlecht, Geschlechtsname JĀĀN. 2, 35.

गोत्रकर्तृ (गोत्र + कृ) m. Begründer eines Geschlechts MBu. 13, 248.

गोत्रकारिन् (गोत्र + कारि) dass. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. II. 60.

गोत्रकीला (गोत्र Berg + कील) f. die Erde H. ç. 156. — Vgl. अच-लकीला, अद्रिकीला.

गोत्रज (गोत्र + ज) adj. subst. in demselben Geschlecht geboren, ein Verwandter JĀĀN. 2, 135. KATHĀS. 6, 29. 22, 37, 41. BUĀG. P. 3, 7, 24.

गोत्रपद (गोत्र + पद) m. Stammbaum AGNISV. zu LĪTJ. 1, 2, 24.

गोत्रप्रवर (गोत्र + प्रवर) m. Geschlechtsältester, Begründer eines Geschlechts PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. II. 60. ०र्पणा n. Titel einer Schrift Ind. St. 1, 469.

गोत्रभिद् (गोत्र + भिद्) adj. den Kuhstall spaltend, — öffnend: In- dra (nach dem bekannten Mythos) RV. 6, 17, 2. 10, 103, 6. VS. 20, 38. der Wagen Brhaspati's RV. 2, 23, 3. In der nachvedischen Literatur m. Bein. Indra's als Bergespalters (vgl. अद्रिभिद् AK. 1, 1, 38. RAGH. 3, 53. 6, 73. KUMĀRAS. 2, 52. Indra und zugleich Vernichter von Ge- schlechtern (Gegens. गोत्ररत्निन्) RĀĀG-TAR. 1, 92. Indra und zugleich Vernichter von Namen ÇIÇ. 9, 80.

गोत्रभूमि (गोत्र + भूमि) f. das Gebiet der Familie, so heisst bei den Buddhisten eines der Stadien im Leben der Çrāvaka VJUTP. 34. WAS- SILJEV 239.

गोत्ररिक्थ (गोत्र + रि) n. du. das Geschlecht (der Geschlechtsname) und das Erbe: गोत्ररिक्थे जनयितुर्न हरेदत्रिमः क्वचित् । गोत्ररिक्था- नुगः पिण्डः M. 9, 142. गोत्ररिक्थेशभागिनः d. i. गोत्रभा० und रिक्थेश- भा० 165.

गोत्रवत् (von गोत्र) adj. einem vornehmen Geschlecht angehörend R. 2, 98, 24.

गोत्रवृत्त (गोत्र + वृत्त) m. N. einer Pflanze (s. धन्वन) BUĀVAPR. im ÇKDR.

गोत्राख्या (गोत्र + आख्या) f. Geschlechtsname, Patronymicum AK. 3, 6, 2, 14.

गोत्रान्त (गोत्र + अन्त) m. 1) der Untergang der vornehmen Geschlech- ter und der Berge: ०कृत् RĀĀG-TAR. 5, 377. — 2) (sc. शब्द) Patrony- micum (ein Wort, welches auf ein Go- tra-Suffix ausgeht) AK. 3, 3, 40.

गोत्रिक (von गोत्र) adj. das Geschlecht betreffend: गोत्रिकं कर्म Be- wusstsein der Abkunft, eines der 4 reinen Karman bei den Ġaina Co- LEER. Misc. Ess. 1, 384.

गोत (von गो) n. das Kuhsein, der Zustand einer Kuh: तद्गोतम् PAṆĀV. Br. 16, 2. गोतं प्राप्य MĀRK. P. 15, 34.

1. गोद (गो + द) VOP. 26, 33. 1) adj. Rinder —, Kühe schenkend M. 4, 231. — 2) m. du. N. pr. eines Grāma P. 1, 2, 52, Sch. Vgl. gaṇa वरणादि zu P. 4, 2, 82. — 3) f. शौ N. pr. eines Flusses, gew. Godāvarī, H. 1084. LIA. 1, 173. अनुगोदम् RAGH. 13, 35. — Vgl. गोदा und गोला.

2. गोद Gehirn, n. H. 625. m. VĀKĀSP. beim Sch. zu II. Vgl. गोर्ध. 2. गोदान, गोधि.

गोदत्र (गो + दत्र) adj. Rinder schenkend, von Indra RV. 8, 21, 16.

गोदत्त (गो + दत्त) 1) m. a) Rinderzahn: कृष्णां गोदत्तस्य मसाम् Suck. 2, 338, 16. — b) Auripigment TRIK. 2, 9, 35. H. 1059. an. 3, 260. HĀR. 265. RĀĀG. im ÇKDR. — c) eine best. mineralische Substanz von weisser Farbe, wahrsch. ein best. Erdsatz WILS. — d) N. pr. gaṇa प्रुधादि zu P. 4, 1, 123. eines Dānava HARIV. 12937. — 2) adj. a) Kuhzähne habend VJUTP. 206. — b) gewaffnet, gepanzert, = संनद्ध und दंशित H. an.

गोदरि (गो + दरि) adj. viell. so v. a. गोत्रभिद् den Kuhstall spaltend. von Indra RV. 8, 81, 11.

गोदा (गो + दा) adj. Rinder —, Kühe schenkend RV. 1, 4, 2. 3, 30, 21. 4, 22, 10. 5, 42, 8. — Vgl. 1. गोद.

1. गोदान (गो + दान) n. 1) *das Schenken von Kühen* MBh. 13, 3345. — 2) N. pr. des im Osten gelegenen Continents; vgl. गोधन्य, गौडन, घग्ग्गोडनि.

2. गोदान n. *Backenbart*: दक्षिणं गोदानं चितारयति ÇAT. Br. 3, 1, 2, 5. 6. KĪTJ. ÇB. 5, 2, 14. 7, 2, 9. PĀR. GRHJ. 2, 1. गोदानविधि *eine mit dem Bart des Jünglings im 16ten oder 18ten Jahre, beim Eintritt der vollen Mannbarkeit und kurz vor der Verheirathung, vorgenommene Cerimonie* RAGH. 3. 33. गोदानमङ्गल *dass. R. GOBR. 1, 73, 22. Gewöhnlich गोदान schlechtweg* ĀÇV. GRHJ. 1, 19. KAUC. 53, 54. ÇĀNKU. GRHJ. 1, 28. GOBR. 1, 9, 26. 3. 1. 1. R. 1, 71, 23. 72, 21. 24. 73, 1. Nach MALLIN. zu RAGH. a. a. Ö. soll गोदान = केशान्त sein: गावो लोमानि केशा दीयन्ते खाद्यन्त ऽस्मिन्निति. SCHLEGEL und GORRESIO übersetzen das Wort durch *Kuhschenkung*, theils durch die Etymologie verleitet, theils daher, dass bei dieser Gelegenheit in der That Kühe verschenkt werden.

गोदानिक s. गौदानिक.

गोदाय (गो + दाय) adj. *Rinder oder Kühe zu schenken im Sinne habend*: गोदायो व्रजति P. 3, 3, 12, Sch.

गोदारण (गो Erde + दारण) n. 1) *Pflug* AK. 2, 9, 14. H. 891. — 2) *Haue. Spaten* H. 892.

गोदावरी (गो + दावरी von दावन्) f. N. pr. eines Flusses (*Rinder verleihend*) in Dakṣhiṇāpatha TRIK. 1, 2, 32. H. 1084. LIA. I, 172. fgg. MBh. 3, 8476. 10216. 14231. 15985. HARIV. 12826. R. 3, 19, 19. 21, 11. 6. 108, 36. RAGH. 13, 33. HIT. 9, 3. VARĀH. BRH. S. 16, 9. KATHĀS. 6, 72. VP. 176. BHĀG. P. 5, 19, 18. — Vgl. गोदा (unter 1. गोद), गोला, सप्तगोदावर.

गोदुग्ध (गो + दुग्ध) n. *Kuhmilch* WILS.

गोदुग्धदा (गो + दा von द्) f. *eine best. Grasart*, = चणिका RĀGĀN. im ÇKDR. गोदुग्धा nach derselben Art. unter चणिका.

गोदुक्क (गो + दुक्क) m. f. (nom. गोधुग्) *Melker, Melkerin; Kuhhirt, Kuhhirtin* P. 3, 2, 61. Sch. AK. 2, 9, 57. 3, 4, 19, 132. II. 889. HĀR. 176. RV. 1. 4. 1. मूकस्तौ गोधुगुत दौक्केनाम् (धेनुम्) 164, 26. VĀLAKH. 4, 4. AV. 7. 73. 6. वत्सो गोधुक् *ein für die Kälber sorgender Melker* P. 5, 1, 5, Sch.

गोदुक्क = गोदुक्क AK. 2, 9, 57, Sch.

गोदाक (गो + दाक) m. *das Melken der Kühe* VARĀH. BRH. S. 43, 6. गोदाकमान्ते P. 1, 4, 51. VĀRTT. 1, Sch. क्षोगोदिक्कोद्भवं घृतम् AK. 2, 9, 52.

गोदाकन (गो + दाकन) 1) n. *die Zeit, da die Kühe gemelkt werden, oder die Zeit, welche zum Melken der Kühe erforderlich ist*: (भगवतः) न नन्द्यते क्षवस्थानमपि गोदाकनं द्वाचित् BHĀG. P. 1, 19, 39. — 2) f. ई *Melkgeschirr* P. 3, 3, 117, Sch. ĠATĀDU. im ÇKDR. Dieselbe Bed. hat wohl auch उपेदाक (vgl. उपेदाकन MBh. 13, 3284), welches wir oben durch *Zitze am Euter* wiedergegeben haben; demnach würden auch eine Anzahl Beispiele unter कौस्य 3 zu कौस्य 1 zu stellen sein.

गोदव (गो + दव) m. *Kuhurin* RĀGĀN. im ÇKDR.

गोधन (गो + धन) 1) n. *Rinderbesitz, Rinderheerde; Rinderstation* AK. 2, 9, 58. H. 1273. MBh. 4, 1504. HARIV. 3315. प्रतस्ये गोधनं प्रति R. GOBR. 2, 32, 42. — 2) m. *eine Art Pfeil mit breiter Spitze* HARIV. im ÇKDR.

गोधन्य *falsche Form für गोदान* HUOERN-THSANG I. LXXIII. FOR-KOUR-RI 81. REINAUD, Mém. sur l'Inde 83. 162.

गोधर (गो + धर) m. N. pr. eines Königs der Kaçmirā RĀGĀ-TAR. 1, 95. 96. LIA. 1, 713.

गोधर्म (गो + धर्म) m. *das Gesetz der Kühe, die über die Kühe geltenden Verordnungen*: गोधर्म सौरभेयाञ्च सो ऽधीत्य निखिलं मुनिः MBh. 1, 4195.

गोधस् m. N. pr. eines Rshi aus dem Geschlechte des Aṅgiras Ind. St. 3, 213. गोधसामन् (sic) n. N. eines Sāman ebend. — Viell. zu zerlegen in गो + धस् (vgl. पुरोधस्).

गोध्या f. gaṇa भिदादि zu P. 3, 3, 104. Vop. 26, 191. 1) *Sehne*: निघृक्षे गोधा भवतु AV. 4, 3, 6. गोधा तस्मा अययं कर्षतेतत् RV. 10, 28, 10. 11. — 2) *Saite*: अयं स्वराति गर्गरो गोधा परि सनिघणत् RV. 8, 88, 9. — 3) *ein am linken Arm befestigtes Leder um denselben vor dem Schlag der Bogensehne zu schützen* AK. 2, 8, 2, 52. TRIK. 3, 3, 247. H. 776. an. 2. 240.

MED. dh. 6. ततश्चट्टाशब्दे गोधायाताद्भूतयोः MBh. 7, 5743. गोधाकुलित्रिः R. 2, 100, 22. वद्धगोधाकुलित्रवान् MBh. 3, 694. 1474. 4, 144. R. 1, 24, 9. 2, 23, 36. — 4) *eine grosse Eidechsenart (vulg. गोसाय)* TRIK. H. 1297. H. R. N. MED. VS. 24, 35. BRH. DRV. in Ind. St. 1, 118. अविधं शल्क्यं गोधा खड्गूर्मशोस्तया । भन्यान्पञ्चनखेघाहुः M. 5, 18. 11, 131. 12, 64. JĀGĀ. 1, 177. 3, 245. 270. MBh. 9, 2476. 13, 5761. HARIV. 2295. R. 4, 16, 32. SUÇR. 1, 57, 16. 59, 8. 108, 4. 203, 1. 7. 2, 108, 6. 150, 20. 340, 10. PAÑKĀT. 51, 9. 243, 16. VARĀH. BRH. S. 32, 9. 50, 35. 52, 122. 53, 13. 69. 85, 42. 87, 3. BHĀG. P. 3, 10, 22. Vgl. कृत्तगोधा, गृक्^० und तृण^०. — Zerlegt sich in गो + धा *was man vom Rinde erhält* (?); nach den Grammatikern von गुध्.

गोधापदिका f. = गोधापदी ÇARDAR. im ÇKDR.

गोधापदी (गोधा + पदी) f. gaṇa कुम्भपद्यादि zu P. 5, 4, 139. N. einer Pflanze, *Cissus pedata Lam.*, AK. 2, 4, 4, 7. RATNAM. 247.

गोधाय् (von गोधा), गोधायति *in Krümmungen gehen wie die Godhā* GANARATNAM. zu gaṇa काण्डादि zu P. 3, 1, 27.

गोधायस् (गो + धायस्) adj. *Kühe hegend*: स ई सत्येभिः सखिभिः प्रुचद्भिर्गोधायसं वि धेनुसैर्ददः RV. 10, 67, 7.

गोधावीणाका (गोधा + वीणा) f. *ein best. Saiteninstrument* KĀTJ. ÇB. 13, 3, 16.

गोधास्कन्ध (गोधा + स्कन्ध) m. *eine Art Mimose (s. वित्तिर्)* RĀGĀN. im ÇKDR.

गोधि m. 1) *Stirn* AK. 2, 6, 2, 43. TRIK. 2, 6, 29. H. 573. Vgl. 2. गोद. — 2) = गोधा *eine Eidechsenart* ÇARDAR. im ÇKDR.

गोधिका (von गोधा) f. *eine Art Eidechse, Lacerta Godica* AK. 1, 2, 3, 22. — Vgl. अगारगोधिका, गृक्^०.

गोधिकात्मज (गोधिका + आत्मज) m. *eine Art Eidechse* AK. 2, 3, 6. — Vgl. गोधार, गोधेय, गोधेर.

गोधिनी (von गोधा) f. *eine Art Solanum (लाविका)* RĀGĀN. im ÇKDR.

गोधूम m. = गोधूम *Waizen* ÇARDAK. im ÇKDR.

गोधूम 1) m. U p. 5, 2. a) *Waizen* AK. 2, 9, 18. TRIK. 2, 9, 4. II. 1174. an. 3, 464. MED. m. 43. ein nacktes Korn ÇAT. Br. 5, 2, 1, 6. gewöhnlich pl. VS. 18, 12. 19, 22. 89. 24, 29. न वा हृते ब्रीक्ष्यो न यवा यद्गोधूमाः TBR. 1, 3, 3, 2. ÇAT. Br. 12, 7, 1. 2. 2, 9. 14, 9, 3, 22. ०सक्तवः 12, 9, 2, 5. ÇĀNKU. ÇB. 14, 41, 7. 15, 1, 16. — M. 5, 25. JĀGĀ. 1, 169. ये यवाना वनपदा गोधूमाम्ना-

स्तत्रैव च MBH. 3, 13052. 13, 3183. SUÇR. 1, 46, 14. 199, 3. 2, 306, 3. VA-
BĀH. BĀH. S. 15, 6. 16. 7. 19. 6. 28, 4. 40(39), 2. fgg. MĀHR. P. 13, 8. °चूर्णा
II. 402. अरण्यानि पवगोधूमवन्ति R. 3, 22, 16. — b) Orangenbaum. — c)
eine best. Heilpflanze H. an. MED. — 2) f. ई N. einer Pflanze (s. गोलि-
मिका) RĀĠAN. im ÇKDR. — Zerlegt sich in गो + धूम und ist viell.
durch Erdruch zu übersetzen wegen des rauchartigen Aussehens des
aufsteigenden Blütenstaubes.

गोधूमक (von गोधूम) m. eine Art Schlange SUÇR. 2, 263, 17.

गोधूममेव गो + सं) n. saurer Waizenbrei, Sauerteig (सौवीर) RĀ-
ĠAN. im ÇKDR.

गोधूलि (गो + धूलि) f. eine bestimmte nach den Jahreszeiten wech-
selnde Tageszeit (zu welcher sich Staub [feuchte Dünste] von der Erde
zu erheben scheint): गोधूलिं त्रिविधां वदन्ति मूनयो नारीविवाहादिके हे-
मन्ते शिशिरे प्रयानि मृडतां पिण्डीकृते भास्करे । ग्राम्ये ऽर्धास्तमिते वस-
न्तमये भानौ गते ऽदृश्यतां सूर्ये चास्तमुपागते च नियतं वर्षाशरत्कालयोः ॥
DĪPIKĀ im ÇKDR.

गोधुनु (गो + धेनु) f. Milchkuh SAMKSHIPTAS. im ÇKDR. — Vgl. गौ-
धेनुक.

गोधेर m. Beschützer UṂĀDIVĀ. im SAMKSHIPTAS. ÇKDR. — Vgl. गुह्ये.

गोधेरक s. गौ°.

गोध गो Erd + ध, m. Berg; viell. so zu lesen st. गिध im gaṇa मू-
लविभुजादि zu P. 3, 2, 5, Vārt. 2.

गोनन्द (गो + नन्द) 1) m. a) N. pr. eines Volkes in Dakṣiṇāpatha
VARĀH. BĀH. S. 9, 13. 14, 12. गोनर्द v. l. — b) N. pr. eines Wesens im
Gefolge von Skanda MBH. 9, 2567. — 2) f. या Beih. der Gemahlin Çi-
va's HARIV. LANGL. I, 511. — 3) f. ई das Weibchen der Ardea sibirica
HĀ. 185. — Vgl. गोनर्द, welches leicht mit गोनन्द (गोनर्द) zu verwech-
seln ist.

गोनर्द (गो + नर्द) 1) adj. wie ein Stier brüllend, Beiw. Çiva's MBH. 12,
10430. — 2) m. a) Ardea sibirica TRĪK. 2, 5, 25. H. Ç. 193. MED. d. 28.
— b) N. pr. a) eines Königs von Kaçmlra HARIV. 4971. 5014. 5494.
Drei Könige dieses Namens RĀĠA-TAR. 1, 57. 76. 185. LIA. I, 474. fgg.
503. 710. fg. II, 407. — ß) eines Volkes (प्राची देशे) P. 1, 1, 75, Sch. in
Dakṣiṇāpatha (v. l. गोनन्द) VARĀH. BĀH. S. 14, 12. 31. 22. — γ) ein-
es Berges (v. l. für गोमन्त) Sch. zu VARĀH. BĀH. S. 3, 60. — 3) n. N.
eines Grases, Cyperus rotundus, AK. 2, 4, 2, 20. MED.

गोनर्दिये (von गोनर्द) adj. zu den Gonarda in Beziehung stehend u.
s. w.: गोनर्दियाः P. 1, 1, 75, Sch. Beih. Patañgali's TAR. 2, 7, 25. H.
831. LIA. II, 484. Nach WEBER in Ind. St. 1, 143 N. eines von Patañ-
gali erwähnten Grammatikers.

गोनर्म (गो + नर्म oder नर्मा) P. 5, 4, 118, Sch. (संज्ञायाम्). 1) m. a) eine
Schlangenart AK. 1, 2, 4, 5. TRĪK. 1, 2, 4. II. 1306. SUÇR. 2, 263, 12. — b)
eine Art Edelstein (वैक्रान्तमणि) RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) f. या Kuh-
schnauze: गोनर्माकृति SUÇR. 2, 171, 7. — 3) f. ई eine best. Pflanze SUÇR.
2, 170, 1. 171, 7. — Vgl. गोनास.

गोनाटीक m. eine best. Pflanze MED. K. 5. °नाटीच ÇKDR.

गोनात्र (गो + नात्र) m. 1) Stier RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) Kuhlirt WILS.

गोनाय (गो + नाय) m. Kuhlirt KŪĀND. Up. 6, 8, 3.

गोनास (गो + नास) 1) adj. eine Kuh Nase habend VJUTP. 205. — 2)
m. eine Art Schlange TRĪK. 1, 2, 4, 4. H. 1306. — 3) f. या Kuhnase
MBU. 9, 2589. — 4) n. ein best. Edelstein (वैक्रान्तमणि) RĀĠAN. im ÇKDR.
— Vgl. गोनास.

गोनिष्यन्द (गो + निष्य) m. Kuhurin RĀĠAN. im ÇKDR.

गोन्योघस (गो + न्योघ) adj. unter Milch einströmend: इन्दुर्वीजी पंचते
गोन्योघाः RV. 9, 97, 10. Viell. ursprünglich गोन्योकस् unter Kühen d. i.
Milch sich niederlassend; न्योघस् ist sonst nicht nachzuweisen.

गोप (गो + प) 1) m. Kuhlirt AK. 2, 9, 57. 3, 4, 19, 132. H. 889. an. 2,
294. MED. p. 5. M. 8, 231. 260. MBH. 3, 389. 10085. fg. 14856. 4, 280. HA-
RIV. 4073. R. 2, 32, 40. MEGH. 15. MĀHR. P. 18, 4. नन्दगोप MBH. 4, 179.
BhĪG. P. 1, 8, 21. Am Ende eines adj. comp. f. या: अगोपाद्यागता गावः
MBH. 1, 3213. Als Mischlingskaste angesehen: मणिवन्ध्यां तन्ववापदि-
पज्ञानेश्च संभवः PARĀÇARAPADDH. im ÇKDR. COLEBR. Misc. Ess. II, 181. fgg.
Oberhirt, das Haupt einer Kuhlirde AK. 3, 4, 19, 132. H. an. MED. —
2) m. Hüter, Wächter, = रत्नक, उपकारक ÇABDAR. im ÇKDR. RV. 10,
61, 10. MBH. 7, 9467. (देवाः) भुवनस्यास्य गोपाः 13, 1375. सेनगोप 8. 239.
पृष्ठगोप 1, 7408. 4, 685. 1105. ध्रुव° KĀTJ. ÇR. 9, 8, 1. PAÑKAV. Br. 23, 18. —
3) m. ein Aufseher über mehrere Dörfer, das Haupt eines Bezirks AK.
2, 8, 1, 7. H. 726. H. an. MED. — 4) m. König H. an. MED. — 5) m. der
Hirt खर् ईशोर्ण, Kṛṣṇa MBH. 2, 1438. — 6) N. pr. eines Gandharva
R. 2, 91, 44. Vgl. गोपति. — 7) m. N. pr. eines buddh. Arhan't's HIOUEN-
THSANG I, 291. — 8) m. N. pr. eines Berges und Bez. von Agraḥāra's
RĀĠA-TAR. 1, 343. — 9) m. = गोपरस Myrrhe AK. 2, 9, 105 (nach den
Erklärern, aber richtiger wird wohl गोपरस als ein Wort gefasst). H.
1063, Sch. — 10) f. या a) = गोपी Ichnocarpus frutescens R. Br. BUAR. zu
AK. 2, 4, 2, 30. ÇKDR. — b) N. pr. einer der Gemahlinnen ÇAkjamuni's
VJUTP. 33. LALIT. 135 u. s. w. HURN. Intr. 278. 535. SCHIEFNER, Lebensb. 236
(6). — 11) f. ई a) die Frau eines Kuhlirten P. 4, 1, 48, Sch. VOP. 4, 22. HIT. 64,
7, 8. Hirtenmädchen H. an. MBH. 2, 2291. HARIV. 4098. GLT. 2, 21. VP. 531.
544. BhĪG. P. 1, 8, 31. P. 1, 4, 52, Sch. — b) Hüterin Viçva im ÇKDR.
शालिगोप्यः RAGU. 4, 20. Statt रत्निका ist H. an. रत्निका zu lesen.
— c) die Natur, = प्रकृति KRAMADĪPIKĀ im ÇKDR. — d) Name einer
Pflanze, Ichnocarpus frutescens R. Br., AK. 2, 4, 2, 30. H. an. MED. RAT-
NAM. 26. — Vgl. गोपा und अहिगोप, इन्द्र°, कुल°, त्रिदश°, सुरेन्द्र°.

गोपक (von गोप) 1) m. a) das Haupt eines Bezirks. — b) Myrrhe
ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) f. गोपिका gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. a) Hir-
tenfrau, Hirtenmädchen BhĪG. P. im ÇKDR. — b) Hüterin ÇKDR.

गोपकन्या (गोप + कन्या) f. 1) Hirtenmädchen HARIV. 4081. 4085. Auch
गोपकन्यका 4095. — 2) Ichnocarpus frutescens R. Br. RĀĠAN. im ÇKDR.
— Vgl. गोपी unter गोप.

गोपकर्कटिका f. = गोपालकर्कटी RĀĠAN. im ÇKDR. u. d. letzten Worte.

गोपघोषा (गोप + घोष) f. N. einer Pflanze, = कृस्तिकोलि RATNAM.
im ÇKDR. (unsere Hdschr. 233: °घाटा), vulg. शेषाकुल ÇABDAR. ebend. =
विकङ्कत RĀĠAN. im ÇKDR. Zizyphus Oenoptia Mill. — SUÇR. 1, 137, 9. 2,
79, 2. 284, 3 (गोपघाटा).

गोपजीविन् (गोप + जीविन्) m. N. einer Mischlingskaste COLEBR. Misc.
Ess. II, 183. — Vgl. u. गोप 1.

गोपता (von गोप) f. *Hirtenamt*: कारिष्ये कंसगोपताम् HARIV. 3302.
 गोपति (गो + पति) m. 1) *Herr der Kuhherde, Stier* AK. 2, 9, 62. TRIK. 3, 3, 155. H. 1259. an. 3, 261. MED. t. 107. न भयं तस्य भूतेभ्यः सर्वेभ्यश्चैव भारत । नास्तौ विद्यते राजन्स ह्यरण्येषु गोपतिः ॥ MBH. 12, 4877. रत्नसो वज्रमापन्नं सिंहानामिव गोपतिम् R. 3, 51, 4. सिंहेन निकृंतं गोष्ठे गौः स-
 वत्सेव गोपतिम् (त्वामुपासे) 4, 22, 31. VARĀH. BRU. S. 67, 115 (116). — 2) *Herr der Heerden; Anführer, Herr überh.*: यो अश्वानो यो गवां गोपतिः RV. 1, 101, 4. 6, 43, 21. 7, 18, 4. 98, 6. 8, 14, 2. 21, 3. 38, 4. 10, 108, 3. स गोपतिर्निःषिधी नो जनासः 4, 24, 1. सोमं जन्स्य गोपतिम् 9, 33, 3. 10, 19, 3. मया गावो गोपतिना सचधम् AV. 3, 14, 6. त्वां मृत्योर्गोपतिरुद्ररामि 8, 2, 23. 12, 4, 27. 37. 39. VS. 1, 1. — 3) *der Hirt* xat' ἑξοχόν, Kṛshṇa oder Vīshṇu MBH. 13, 7002. 7012. HARIV. 4067. — 4) *der Herr der Heerde am Himmel, der Herr der Gestirne oder der Strahlen*: a) *die Sonne* TRIK. H. 97. H. an. MED. MBH. 1, 6615. 2, 425. 3, 16941. 16977. fg. 17119. HARIV. 373. 386. BUĀG. P. 1, 12, 10. — b) *Indra* H. an. — 5) *der Herr der Erde, König* H. an. MED. — 6) *der Herr der Gewässer, ein Bein*. Varuṇa's MBH. 3, 3532. 3804. — 7) *als Synonym von Stier* N. einer Arzneipflanze (सृपन्) RĀĀN. im ÇKDR. — 8) *ein Bein*. Çiva's H. an. MED. MBH. 13, 1228. ÇIV. — 9) N. pr. eines Devagandharva (vgl. गो-
 प) MBH. 1, 2550. 4811. — 10) N. pr. eines von Kṛshṇa erschlagenen Dā-
 nava (?) MBH. 3, 492. HARIV. 9141. — 11) N. pr. eines Sohnes des Çivi MBH. 12, 1794. LIA. 1, 718. — Vgl. गवांपति.
 गोपतिचाप (गोपति Indra + चाप) m. *Regenbogen* WILS.
 गोपत्व (von गोप) n. *Hirtenstand, Hirtenamt* HARIV. 3160. 3162.
 गोपय (गो + पय) m. oder गोपयत्राक्षण n. *Titel eines zum AV. ge-
 hörigen Brāhmaṇa* AV. PARİÇ. in Verz. d. B. H. 92, 28. COLEBR. Misc. Ess. 1, 91. fg. WEBER, Lit. 143. fg.
 गोपयत् (गोप + दत्) oder mit seinen Ehrentiteln: आचार्यभद्रगोपयत् N. pr. eines buddh. Autors BURN. Intr. 336.
 गोपयत् (गोप + दत्) m. *Betelnussbaum* TRIK. 2, 4, 40.
 गोपयन् (von गुप्) 1) n. *Schutz, Erhaltung*: तदाहुः स्वस्य गोपयन्म् Selbst-
 erhaltung AV. 12, 4, 10. सैन्येन मक्ता युक्तं भारद्वाजस्य गोपये MBH. 6, 2230. 13, 1850. — b) *das Verbergen, Geheimhalten*: आकारं H. 314. VJUTP. 193. — c) *das Blatt der Laurus Cassia (तमालपत्र)* RĀĀN. im ÇKDR. — 2) f. *Gोपनी* Schutz, Hut ÇAT. BE. 3, 6, 2. 12. 15. MBH. 12, 11907.
 गोपनीय (wie eben) adj. 1) *zu hüten*: स्वर्गे ऽपि दुर्लभा विद्या गोपनी-
 या प्रयत्नतः NĀDĪPAKĀÇA im ÇKDR. — 2) *zu verhüten, fernzuhalten*: गो-
 पनीयमिदं दुःखम् MBH. 12, 5399.
 गोपयधू (गोप + यधू) f. 1) *Kuhhirtin* BUĀG. P. 1, 9, 40. — 2) *Ichnocarpus frutescens* R. Br. (शारिर्वा) BUĀVAPR. im ÇKDR. — Vgl. गोपयन्त्या.
 गोपयद् (गोप + भद्) 1) n. *die Wurzel einer Wasserlilie (शाल्लूक)* ÇAR-
 DAĀ. im ÇKDR. — 2) f. *Gmelina arborea* Roxb. (काश्मरी) RĀĀN. im ÇKDR. Auch गोपयद्भक्ता f. RATNAM. 1.
 गोपय् (von गोप), गोपयति und ०ते 1) *hüten, bewahren, schützen*: न-
 कुलः सक्देवश्च मातरं गोपयिष्यतः MBH. 1, 6025. (नगरम्) गोपयामास 3, 7463. इमानो मित्रावरुणौ गृह्णन्तु गोपयन्म् ved. P. 3, 1, 50. Sch. ÇĀṆKH. ÇR. 2, 15, 2. 5. fgg. BUĀG. P. 5, 13, 6. ब्रह्मर्षीशापि देवाश्च गोपयस्व त्रिपिष्टये MBH. 3, 350. गोपयानो ब्रह्मचर्यम् 13, 5237. अथ भस्मनि गोपयति भद्रयम् aufbe-

wahren VARĀH. BRU. S. 88, 16. pass.: वीजं यत्नेन गोपयताम् MBH. 3, 8846.
 गोपयमानः (धर्मः) 2, 2212. गोपयति 1, 5090. 3, 8724. — 2) *verstecken, verber-
 gen, geheim halten*: (गोः) कस्मिंश्चिद्विले गोपयित्वान् SĀ. zu RV. 1, 11, 5.
 लज्जते वान्धवास्तेन संबन्धं गोपयति च PAKĀT. II, 106. न कदाचिद्सावा-
 त्मकारणं गोपयितुं शक्नोति KULL. zu M. 10, 59. गोपयति KATUĀS. 14, 68.
 RĀĀG-TAR. 3, 124. — 3) *sprechen oder glänzen* (vgl. गो Strahl) DUĀTUP.
 33, 98. — Vgl. 1. गुप् und गोपाय्.

— अभि behüten, bewahren: वध्नो वै स्फो ब्राह्मणाश्चेमं पुरा यज्ञमभ्य-
 गुपतम् ÇAT. BR. 1, 2, 5, 20.

— प्र zu schützen suchen: वलवत्तं रिपुं दृष्ट्वा किलात्मानं प्रगोपयेत्
 PAKĀT. I, 348. प्रगोपयां चकारासु यत्नेन परितः पुरम् BHAT. 14, 87.

गोपयत्य (von गोपय्) adj. zu behüten NIB. 3, 1. RV. 8, 23, 13.

गोपरस (गोप + रस) m. *Myrrhe* H. 1063. ÇARDAR. im ÇKDR. — Vgl.
 गोप 9. und रस.

गोपराष्ट्र (गोप + राष्ट्र) m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 351. VP. 188.

गोपरीपास (गो + प) adj. *reichlich mit Rindern (Milch) versehen*: इह
 वा गोपरीपासा मुहे मंदत्तु राधसे RV. 8, 43, 24. उत दासा परिचिये स्मदि-
 ष्टी गोपरीपासा । यदुस्तुर्वशं मामहे 10, 62, 10.

गोपयवन (गोप + वन) m. N. pr. eines Rshi P. 2, 4, 67. aus Atri's Ge-
 schlechte RV. 8, 63, 11. KĀTJ. ÇR. 10, 2, 21. Ind. St. 1, 213. WEBER, Lit.
 236. — Vgl. गोपयन.

गोपयवल्ली (गोप + व) f. *Ichnocarpus frutescens* R. Br. (अनन्ता) RAT-
 NAM. 26. SUÇR. 2, 499, 8. *Sansevieria zeylanica* Roxb. (मूर्वा) RĀĀN. im ÇKDR.

गोपयु (गो + पयु) m. *Opferind* ÇĀṆKH. GRH. 2, 15. 3, 15.

गोपा (गो + पा) m. (auch f. AV. 12, 1, 57. TBH. 3, 1, 2, 7) sg. गोपास्,
 गोपाम्; du. गोपौ und गोपा; pl. गोपास्, गोपाभिस् (VOP. 3, 78. 42). *Hirt,
 Hüter, Wächter* NIB. 7, 9. इना विश्वस्य भुवनस्य गोपाः RV. 1, 164, 21. 2,
 23, 6. TAITT. BR. 3, 1, 1, 14. KHĀND. UP. 4, 3, 6. ÇVETĀÇV. UP. 3, 2. गोपाः सृ-
 तस्य RV. 3, 10, 2. क आस्तौ वचसः सन्ति गोपाः 5, 12, 4. 6, 9, 3. अदधेभिस्तव
 गोपाभिरिष्टे ऽस्माकं पाहि 8, 7. VS. 16, 7. AV. 7, 53, 2. वृजन्स्य गोपाम्
 RV. 1, 91, 21. — Vgl. गोप, देवगोपा, वात, वायु, सह, सु, सोम.

गोपाजिह्व (गोपा + जिह्वा) adj. *der die Zunge d. i. die Stimme eines
 Hirten hat*; nach SĀ. auf Indra zu beziehen: गोपाजिह्वस्य तस्युषो
 विद्रुपां विश्वे पश्यन्ति मायिनः कृतानि RV. 3, 38, 9.

गोपाटविक (गो + पा) m. *Kuhhirt* WILS. Ist viell. in गोप + आटविक
Kuhhirt und Waldbewohner zu zerlegen.

गोपादित्य (गोप + आदित्य) m. N. pr. eines Königs von Kaçmira
 RĀĀG-TAR. 1, 341. LIA. 1, 711.

गोपाध्यन्त (गोप + अद्यन्त) m. *Oberhirt* MBH. 4, 1155.

गोपानसी (गोप + अन्स) f. *eine ausgehöhlte Dachfette* AK. 2, 2, 14. H.
 1009. VJUTP. 137.

गोपाय् (von गोपा), गोपायति DUĀTUP. 11, 1. P. 3, 1, 28. 31. VOP. 8, 64.
 अगोपायति 65. 1) *behüten, bewachen, bewahren* RV. 6, 74, 4. क्वयो न
 गोपायन्ति सूर्यम् 10, 134, 5. VS. 3, 34. गोपायंश्च जाम्बुविश्व रत्नताम् AV. 8,
 1, 13. 14. 5, 9, 8. तं संवत्सरं गोपायेत् TBH. 1, 1, 9. 7. एता मा देवता अर्ति-
 र्गोपायन्तु ÇAT. BR. 1, 5, 1, 22. 2, 2, 3. 2. 3, 6, 2, 14. 14, 6, 2, 11. गोपाय नो जी-
 वसे ÇĀṆKH. ÇR. 3, 3, 10. पप्रन्नः सर्वान्गोपाय 13, 2, 2. ÅÇV. GRH. 1, 20. अतं
 मे गोपाय TAITT. UP. 1, 4, 1. गोपायति प्रजाः MBH. 6, 472. BUĀG. P. 1, 13,

43. वैषम्यमपि संप्राप्ता गोपायति कुलस्त्रियः । घातमानमात्मना MBH. 3, 2751.2914. धर्मम् 1,6043. DAÇAK. in BENF. CHR. 193,12. BHATT. 17,80. 18,23. med. KĀTJ. ÇR. 25,13,26. ÇĀNKH. GRHJ. 2,18. PĀR. GRHJ. 3,4. MBH. 3,1332. BHĀG. P. 7,8,14. गोपायित behütet, bewacht AK. 3,2,55. H. 1497. — 2) verbergen, verhüllen RĀGA-TAR. 3,222. DHŪRTAS. 83,3. किं वनः — गोपायते AMAR. 22 — caus. behüten, bewahren: गोपाययेम सुभगे गिरिभ्यः MBH. 3,10835. — Vgl. 1. गुप् und गोपय्.

— अभि behüten, bewachen, bewahren ÇAT. BR. 1,7,4,18. 2,1,3,3. तेन नः सर्वतो ऽभिगोपाय 3,4,40. सूर्य इदं सर्वमभिगोपायति 6,3,8. 4,3,4,22. 13,8,4,9.

— परि behüten: प्रजा धैरसवद्धर्मवित्तमाणः पर्यगोपायत् BHĀG. P. 5,2,1.

गोपायन (von गोपाय् 1) adj. behütend, bewahrend: गोपानो बहुसाक्षैर्वैर्लैर्गोपायनैर्वृतः MBH. 6,3134. — 2) das Behüten, Bewahren, Beschützen, Schutz: अन्नतमस्परिष्टमिलान्नं गोपायनम् ÇĀNKH. GRHJ. 3,10. गोपायनं यः कुरुते जगतः HARIV. 2142.

गोपायित् (wie eben) m. Behüter, Beschützer MBH. 12,2726.

गोपाल (गो + पाल) VS. ÇAT. BR. गोपाल P. 6,2,78. 1) m. a) Kuhhirt AK. 2,9,57. TRIK. 3,3,390. H. 889. an. 3,644. MED. I. 86. VS. 30,11. ÇAT. BR. 4,1,3,4. M. 4,253. JĀGĀ. 1,166. MBH. 3,14700. 4,175. HARIV. 4080. SUÇR. 1,136,3. ग्रामकार्मं च गोपालम् PAÑĀT. III,72. BHĀG. P. 9,2,3. Am Ende eines adj. comp. f. घाः अगोपाला यथा गावः R. 2,67,25. — b) der Herr der Erde, König TRIK. H. an. MED. Kuhhirt und König zugleich: गोपालेन प्रजाधेनोर्वित्तदुग्धं शनैः शनैः । पालनात्पोषणाद्वाह्यम् PAÑĀT. I,249. — c) der Kuhhirt κατ' ἐξοχῆν, Kṛṣhṇa MBH. 3,15330. गोपालपूजापद्धति Verz. d. B. II. No. 1321. — d) ein Bein. Çiva's H. ç. 42. MED. — e) N. pr. eines Wesens im Gefolge von Çiva Vjāpi zu H. 210. HARIV. LANGL. I,312. — f) N. pr. eines Nāga HIOUBN-TUSANG I,99. — g) N. pr. eines Ministers des Königs Bimbisāra SCHIEFNER, Lebensh. 252 (22). 268 (38). eines Königs WASSILJEW 34.80. eines Feldherrn (und Brahmanen nach dem Sch.) des Königs Krlivarman PRAR. 2,3,3,9. eines Fürstensohnes (= गोपालक) KATHĀS. 16,103. गोपालचक्रवर्तिन् N. pr. eines Scholiasten COLBRER. Misc. Ess. II,46. 57. गोपालाचार्य Verz. d. B. H. No. 340. गोपालमित्र 1321. घावसत्रिक^o 266. श्रीमद्^o 736. 1168. — 2) f. 1) a) N. pr. einer der Mütter im Gefolge von Skanda MBH. 9,2622. — b) N. pr. einer Tschāṇḍālī BURN. Intr. 377. — c) N. zweier Pflanzen: a) = गोपालकर्कटी. — b) = गोरत्नी RĀGĀN. im ÇKDR.

गोपालक (गो + पा^o) 1) m. a) Kuhhirt MBH. 3,14354. KATHĀS. 18,29. 30. — b) ein Bein. Kṛṣhṇa's KRAMADPIKĀ im ÇKDR. — c) ein Bein. Çiva's TRIK. 1,1,45. — d) N. pr. eines Sohnes des Königs Kaṇḍamahāsena KATHĀS. 11,75. 14,67. 16,98. — 2) f. गोपालिका a) die Frau eines Kuhhirten P. 4,1,48, VArtI. 1. VOP. 4,22. MBH. 1,7980. — b) eine Art Mistkäfer H. 1208.

गोपालकन्त (गो + कन्त) m. N. pr. eines Landes und (im pl.) des daselbe bewohnenden Volkes MBH. 2,1077. 6,364. VP. 192. LIA. I,548.

गोपालकर्कटी (गो + क^o) f. eine Art Gurke (im Hindl: गोपालकौकरि, गुरुभा), = गोपकर्कटिका, गोपाली, लुद्रचिर्भटा, लुद्रफला, लुद्रवीरु, वन्या RĀGĀN. im ÇKDR.

गोपालकेशव (गो^o + केशव) m. N. einer nach Gopālavarma benannten Statue des Kṛṣhṇa RĀGA-TAR. 3,243.

गोपालतापनीयोपनिषद् (गोपाल-ता^o + उप^o) f. Titel einer den Kṛṣhṇa verherrlichenden Upanishad COLBRER. Misc. Ess. I,110. Ind. St. 1,232.302.

गोपालदास (गो^o + दास) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 943.

गोपालधानीपूलास n. wird im gaṇa राजदत्तादि zu P. 2,2,31 unter den comp. aufgeführt, in welchen die Glieder in umgekehrter Ordnung stehen; v. l.: गोपालिधानपूलास.

गोपालपुर (गोपाल + पुर) n. N. pr. einer nach Gopālavarma benannten Stadt RĀGA-TAR. 3,243.

गोपालमठ (गोपाल + मठ) m. N. eines nach Gopālavarma benannten Collegiums RĀGA-TAR. 3,243.

गोपालयोगिन् (गो^o + यो^o) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 344. Ind. St. 1,469.

गोपालव (गोपालक?) m. pl. N. pr. eines Kriegerstammes: गोपालवाः शालङ्कायनाः (राजन्याः) P. 5,3,114, Sch.

गोपालवर्मन् (गो^o + वर्म^o) m. N. pr. eines Königs von Kaçmlra RĀGA-TAR. 3,181.227.239. fgg.

गोपालि m. ein Beiname Çiva's MBH. 13,1228. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. II. 38,2. — Vgl. गोपाल.

गोपालिधानपूलास s. गोपालधानीपूलास.

गोपीवत् (von गोपी) adj. Schutz gewährend: शर्म RV. 7,60,8.

गोपाष्टमो (गोप + अष्टमी) f. der 8te Tag in der lichten Hälfte des Monats Kārttika, an welchem Kṛṣhṇa (गोप) von einem Hüter der Kälber zu einem der Kühe erhoben wurde; an diesem Tage wird den Kühen eine besondere Verehrung erwiesen. KŪRMA-P. im ÇKDR.

गोपित (गो + पित) n. Kuhgalle, woraus das गोरचना, रोचना oder रोचनी genannte gelbe Pigment angeblich gewonnen wird, PAÑĀT. I,107. Daher = रोचना TRIK. 3,3,256. Auripigment H. 1059, Sch.

गोपिन् (von 1. गुप् 1) adj. behütend, beschützend. — 2) f. गोपिनी Ichnocarpus frutescens R. Br. ÇABDAK. im ÇKDR. Vgl. गोपी, गोपिका.

गोपित् (wie eben) gaṇa सव्यादि zu P. 4,2,30. adj. behütend, bewahrend, schützend UNĀDIVR. im SAṆKSHIPTAS. ÇKDR.

गोपिष्ठ (von गोप) superlat. zu गोप्त्र ÇAT. BR. 2,2,3,2. 3,4,1.

गोपीचन्दन (गोपी + च^o) n. weißer Lehm, der aus Dvārakā kommen soll und mit dem sich die Verehrer des Viṣṇu das Gesicht einschmierren, WILS. eine Art Sandelholz nach WILKINS bei HAUGHT. (die vorausgeh. Bed. hat nach HAUGHT. das beng. गोपीमट्टी d. i. गोपीमृत्तिका). गोपीचन्दनोपनिषद् f. Titel einer Upanishad COLBRER. Misc. Ess. I,113. Ind. St. 1,250.

गोपीत (गो Kuh + पीत gelb) m. Bez. einer der 4 ominösen Bachstelzen: कृत्तो गले ऽस्य चिन्दुः सितकरातः स रित्कद्रित्तः । पीती गोपीत इति ज्ञेशकरः खञ्जिनो दृष्टः ॥ VARĀH. BRH. S. 44(43),3.

1. गोपीयै (गो + पीय von पा schützen) Un. 2,9. m. Schutz UNĀDIVR. im SAṆKSHIPTAS. ÇKDR. RV. 5,65,6. यो वै गोपीये न भवस्य वेदं 10,35. 14. 77,7. AV. 5,9,7. उपहृतो मे गोपा उपहृतो गोपीयः 16,2,3. प्राणानां गोपीयायं TBR. 1,1,5,7. TS. 2,3,4,7. 6,3,6. 6,6. गोपीयाय जगत्सृष्टेः

Bhāg. P. 4, 22, 55. 1, 10, 32. 5, 20, 41. Nach dem Sch. zu Uṇ. 2, 9: n. *Wallfahrtsort*.

2. गोपौत्रे (गो + पोय von पा *trinken*) m. *Milchtrunk*: प्रति त्वं चारु-
मधुं गोपौत्राय प्र हूयसे RV. 1, 19, 1. ÇAT. BR. 3, 9, 2, 5. — Vgl. सोमपीथ.
गोपीथ्य (गो + पीथ्य) n. *das Ausüben des Schutzes*: ज्ञप्तिप इत्या
गोपांश्याय हि द्वाय तत्पुत्रचो म धोतः RV. 10, 93, 11.

गोपीनाथ (गोपी + नाथ) m. N. pr. eines Mannes COLBR. Misc. Ess.
II, 43. Verz. d. B. H. No. 1174. गोपीनाथकवि Ind. SI. 1, 471.

गोपुच्छ (गो + पुच्छ) 1) m. n. *Kuhschwanz* P. 4, 4, 6 (गोपुच्छेन तरति).
5, 1, 19. gaṇa शर्करादि zu 5, 3, 107. VARĀH. BRH. S. 94, 35. — 2) m. *etne*
Art Affe (vgl. गोलाङ्गुल) MBH. 3, 16202. R. 1, 16, 19, 31. 4, 26, 2. 6, 92,
74. Bhāg. P. 3, 21, 44. 8, 2, 21. — 3) m. *ein Perlenschmuck aus zwei*
Schnüren H. 661. — 4) m. *eine Art Trommel* H. 293, Sch.

गोपुटा f. *grosse Kardamomen* RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. पुटिका.

गोपुटिक (गो + पुट) n. *ein Çiva's Stiere geheiligter Tempel* TRIA.
2, 2, 9.

गोपुत्र (गो + पुत्र) m. 1) *ein junger Stier*: श्वसतां च प्रणोम्येवं गोपुत्रा-
णां प्रताप्यताम् । वक्तुं सुमहभारं संनिकर्षस्वनं प्रभो ॥ MBu. 13, 5733.
— 2) *Sohn der Sonne*, ein Bein. KARṆA'S MBH. 8, 4668.

गोपुर (गो + पुर) 1) n. a) *Stadthor* AK. 2, 2, 16. TRIK. 3, 3, 345. H.
981. an. 3, 551. MED. r. 131. (पुरम्) गुप्तमधचयप्रख्यैः गोपुरैर्मन्दरोपमैः
MBH. 1, 7576. (पुरम्) गोपुरादालकोपितम् 3, 12199. भद्रगोपुरतोरेणा (लङ्का)
R. 5, 27, 20. 6, 13, 23. 36, 8. 37, 13. Bhāg. P. 1, 11, 14. 4, 9, 56. Am Ende
eines adj. comp. f. घ्रा MBH. 3, 644. R. 5, 9, 58. *Thor* überh. AK. 3, 4, 25.
184. TRIK. H. an. MED. गोपुरस्य VARĀH. BRH. S. 88, 22. — b) *ein best. Gras*,
Cyperus rotundus (vgl. गोन्द) AK. 2, 4, 4, 20. MED. = मुस्तक H. an. —
2) m. N. pr. eines Arztes SUÇR. 1, 1, 8. Verz. d. B. H. No. 941.

गोपुरक (von गोपुर) m. *das Harz der Boswellia thurifera* (कुण्डरुक्)
RĀGĀN. im ÇKDR.

गोपुरीय (गो + पु) n. *Kuhmist* RĀGĀN. im ÇKDR.

गोपिन्द्र (गोप + इन्द्र) m. *Oberhirt*, ein Beiname Kṛṣṇa's H. 218.
MBH. 6, 799.

गोपेज (गोप + ईज) m. *Oberhirt*, Bein. 1) Kṛṣṇa's ÇKDR. WILS. —
2) *Nanda's*, des Pflegevaters von Kṛṣṇa, Vop. 3, 7. — 3) Çākjamu-
ni's TRIK. 1, 1, 12.

गोपौत्रे (गो + पोष) m. *das Gedeihen der Heerden* AV. 13, 1, 12.

गोपैत्र (von 1. गुप् nom. ag. 1) *Hüter, Beschützer* AV. 10, 10, 5. 11,
1, 33. TS. 6, 3, 2, 4. TBH. 1, 2, 4, 24. ÇAT. BR. 3, 6, 2, 18. 6, 7, 2, 5. 8, 6, 4, 15.
ĀÇV. GRH. 2, 4. ÇVETĀÇV. UP. 4, 15. 6, 17. M. 7, 14. 11, 79. BHAG. 11, 18.
N. 12, 34, 58. MBH. 1, 2801. 3, 1124. 6, 712. HARIV. 292. R. 1, 51, 15. MĪ-
LAV. 71, 1. 93. f. गोपैत्रे ÇAT. BR. 3, 2, 4, 19. 13, 4, 1, 14. GOBH. 2, 10, 33.
MBH. 13, 1842. n. गोप्त Bhāg. P. 7, 10, 28. — 2) *der da verbirgt, geheim-
hält*: स्वरन्ध्रं JĀGĀN. 1, 310.

गोप्तव्य (wie eben) adj. *zu hüten, zu beschützen* TRIK. 3, 3, 310. H. an.
2, 357. MBH. 12, 3449.

गोप्य (wie eben) P. 3, 1, 114. Sch. 1) adj. a) *zu hüten, zu beschützen*
TRIK. 3, 3, 310. H. an. 2, 357. MED. j. 19. MBH. 12, 1481. *अधि ein auf-
zubewahrendes Pfand* JĀGĀN. 2, 59. — b) *zu verbergen, geheim zu halten*:

अयुर्वित्ते गृह्च्छिद्रं मन्त्रमैद्युनभेषजम् । तपोदानायमानं च अयमानस्तपो दानं
ÇKDR. nach einem PUR.) नव गोप्यानि यत्नतः ॥ Hit. I, 123. वदामि गो-
प्यमप्येतद्वचने मे करोषि चेत् KATHĀS. 26, 164. न गोप्यं यदि मादृशे 2, 28.
दोषेषु किञ्चित्पुरुषेषु किञ्चिद्गोप्यं वयस्येषु सुतेषु किञ्चित् PAŚĀT. I, 113.
— 2) m. a) *Diener, Slave* TRIK. H. 360. — b) *der Sohn etner Sclavin*
H. an. MED. — c) *eine Schaar Hirtenmädchen* ÇKDR. In dieser Bed.
doch wohl n.

गोप्यक (von गोप्य) m. *Diener, Sclave* AK. 2, 10, 17.

गोप्रकाण्ड (गो + प्र) n. *ein ausgezeichnetes Rind, eine vorzügliche*
Kuh P. 2, 1, 66. Sch. m. nach ÇKDR.

गोप्रचार (गो + प्र) m. *Weideland für Kühe* JĀGĀN. 2, 166.

गोप्रतार (गो + प्र) m. *Rinderfurt*, N. eines Wallfahrtsortes an der
Sarajū MBH. 3, 8048. 8050. RAGH. 13, 101 (in der Ausg. von St.: गोप्रतर)
Als Bein. von Çiva MBH. 12, 10430. viell. *der die Rinder wohlbehalten*
über's Wasser führt.

गोप्रवेशसमय (गो - प्र + समय) m. *die Zeit der Heimkehr der Kühe*,
Abenddämmerung VARĀH. BRH. S. 24, 35.

गोफणा (गो + फणा) f. *eine concave Bandage für Kinn, Nase u. s. w.*
SUÇR. 1, 63, 18. 66, 3. गोफणावन्ध 2, 20, 10. 123, 4. Auch गोफणिका f. 1,
93, 18. गोफणिकावन्ध 2, 23, 11.

गोवक (गो + वक) m. *Ardea Govina* CARRV bei HAUGHTON.

गोवन्धु (गो + व) adj. *mit der Kuh verwandt*, von den Marut RV.
8, 20, 8. — Vgl. गोमानर und पृश्निमानर.

गोवाल (गो + वाल) 1) m. *Kuhhaar*, pl. M. 8, 250. — 2) f. ई P. 4, 1,
64. Sch. — Vgl. गोवाल.

गोवालिन (von गोवाल) adj. *Kuhhaar habend*: गोवाली गजः *eine Art*
Büffel (?) VJUP. 117.

गोभाण्टीर (गो + भ) m. *ein best. Wasservogel* TRIK. 2, 3, 32. HĀR. 84.

गोभानु (गो + भानु) m. N. pr. eines Sohnes Vahni's HARIV. 1830.
VP. 442.

गोभिल m. N. pr. eines Verfassers von liturgischen und grammati-
schen Sūtra KĪTJ. KARMAPRAD. 1, 1, 1. 2, 8, 24. GRUJASĀGR. 1, 18. 2, 403.
Verz. d. B. H. No. 305. 318. fgg. PRAVARĀDUJ. ebend. S. 58. WEBER, Lit.
80. 81. COLBR. Misc. Ess. II, 8.

गोभिलीय adj. von Gobhila COLBR. Misc. Ess. I, 314. Verz. d. B. H.
No. 322.

गोभुन् (गो Erde + भुन्) m. *König* RĀGĀ-TAR. 5, 6.

गोभृन् (गो + भृन्) gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75. Ity.

गोमानिका (गो + म) f. *Bremse* (देश) ÇABDAR. im ÇKDR.

गोमघ (गो + मघ) adj. *Rinder —. Kühe verlethend*: वृदा गोमघा क्व-
नानि गच्छाः RV. 6, 35, 3, 4. अश्वामघा गोमघा वा कुवेम 7, 71, 1.

गोमण्डल (गो + म) n. *Erdkreis* WILS.

गोमन् (denom. von 1. गोमन्), गोमति = गोमान्वाचरति: s. zu P.
6, 4, 14.

गोमतस्त्रिका (गो + म) f. *eine fromme Kuh* P. 2, 1, 66. Sch.

गोमति = गोमती MBH. 4, 513; s. n. गोमन् 2. b.

गोमतिपुत्र (गोमति = गोमती? + पु) m. N. pr. eines Fürsten VP. 473.
Andere PUR.: गोतर्मापुत्र.

गोमत् (denom. von 1. गोमत्), गोमत्यति, = गोमत्तमिच्छति P. 7, 1, 70, Sch. Siddh. K. zu 6, 4, 14.

गोमत्स्य (गो + म^०) m. ein best. Flussfisch सु०. 1, 206, 6. — Vgl. गोमीन.

गोमय (गो + मय) gaṇa कुमुदादि 2. zu P. 4, 2, 80. Ist vielleicht गोमय zu lesen?

1. गोमत् (von गो) 1) adj. a) Rinder —, Kühe besitzend, reich an Kühen u. s. w.; Rinder u. s. w. enthaltend, daraus bestehend u. s. w. Vop. 7, 33. AK. 2, 9, 58. II. 888. गोमानश्चवान्यमस्तु वृजावान् AV. 6, 68, 3. 4, 36, 3. MBu. 2, 1749. Ushas RV. 1, 92, 14. 123, 12. Indra VS. 26, 4. Bein. Çiva's Çiv. पद्म RV. 1, 83, 4. वज्र 4, 16, 6. 31, 13. वाज 32, 7. 5, 23, 2. रयि 4, 34, 10. 5, 4, 11. राधम् 57, 7. इयः 79, 8. सुन्न VĀLAKH. 1, 9. वल RV. 1, 11, 5. गृह AV. 3, 10, 11. शाला 12, 2. — b) mit Milch verbunden u. s. w.: मत्स्वी मृतस्य गोमत्: RV. 3, 81, 30. 71, 6. 9, 107, 9. — 2) f. गोमती a) prepropar. ein heerdenreicher Ort: यो वायुना जयति गोमतीयु RV. 4, 21, 4. दृष्येति रथीतिर्भवत् गोमतीरनु 5, 61, 19. — b) oxyt. N. pr. eines in den Indus strömenden Flusses RV. 10, 75, 6. Der Betonung nach würde ebenfalls hierher gehören die Stelle: दृष्ये अश्रितो वृत्तो गोमतीमवतिष्ठति 8, 24, 30. N. pr. eines in die Gaṅgā fallenden Flusses LIA. 1, 128. TRIK. 1, 2, 32. H. 1085. MBu. 3, 8054. 8059. 8303. 14148. 16600. 6, 325. 12, 13801. 13, 1957. 4889. HARIV. 1544. 1739. 12828. R. 2, 49, 10. 11. 71, 16. 4, 40, 24. 6, 109, 50. 111, 23. VARĀH. BRH. S. 16, 12. VP. 182. Buḷg. P. 5, 19, 18. MĀBK. P. 23, 91. P. 1, 1, 75, Sch. गोमति des Versmaasses wegen MBu. 4, 513. — c) N. pr. eines उदीच्यग्राम gaṇa प्लग्यादि zu P. 4, 2, 110; vgl. gaṇa वरपादि zu 2, 82. — d) Bez. einer ved. Hymne: गवो मध्ये प्रुचिर्भवा गोमती मनसा जपेत् MBu. 13, 3844. अथ्यापयेत् शिष्यान्वै गोमती पञ्चमिताम् 3846. Auch गोमती विद्या genannt: गोमत्या विद्यया धेनुं तिलानामभिमद्य यः । सर्वरत्नयो दद्यात् स शोचैत्कृताकृते ॥ 3753. पञ्च मध्येन गोमती ममिकेन विप्रुद्यति । गोमती च जपेद्विद्यो गवो गोष्ठे च नंत्रनेत् ॥ ÇĀTĀTAPA im PRĀJĀCĪTĪT. ÇKDĀ. — 3) n. Heerdenbesitz: स न स्तुतो वीरवेद्वात् गोमत् RV. 1, 190, 8. 9, 7. 48, 12. 7, 27, 5. VĀLAKH. 1, 10. PĀR. GAṆJ. 3, 4.

2. गोमत् künstliches adj. von गोमत्, गोमती und von गोमत्, गोमत्यति P. 7, 1, 70, Sch. Siddh. K. zu 6, 4, 14.

गोमत् (von गोमत्) m. N. pr. eines Berges ĠĀṬĀDN. im ÇKDĀ. MBu. 2, 618. HARIV. 5335. 5333. fgg. 5308. fgg. 5649. 5750. VARĀH. BRH. S. 5, 68. 16, 17. VP. 180, N. 3. pl. N. pr. eines Volkes (v. l. für गोवत्) 187, N. 29. LIA. I, 626, N. — Nach ÇKDĀ. auch: eine Menge von Rinderbesitzern, nach WILS.: Rinderbesitzer; Rinderheerde.

गोमत् m. N. pr. eines Berges, wohl = गोमत् und viell. nur fehlerhaft MBu. 6, 449.

गोमय (dem Wohl laut zu Liebe verkürzt aus गोमय, denom. von गोमय), गोमयति bestreichen, beschnieren (mit Kuhmist) DĀṬUP. 33, 24.

गोमय (von गो) 1) adj. a) bovinus: वसु RV. 10, 62, 2. — b) (vom Folgenden) durch Kuhmist verunreinigt: क्रुद् R. 2, 69, 8. 9. 5, 27, 22; vgl. 16. — 2) m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 34. Siddh. K. 249, a, 1 v. II. TRIK. 3, 3, 10. Kuhmist P. 4, 3, 145. AK. 2, 9, 50. H. 1272. तामु गोमयानि च प्रुम्वलानि वावधाय ÇĀT. BU. 12, 3, 3. 4, 1. ĀÇV. GRH. 1, 17. KAUC. 19.

27. GOBH. 2, 9, 3. 4, 8, 12. M. 3, 206. 8, 326. 11, 212. MBu. 13, 3604. Suçh. 1, 6, 15. 97, 16. P. 4, 2, 129, VĀRT. 2. VARĀH. BRH. S. 44 (43), 7. 54, 5. fgg. 72, 2. इन्दीवरं गोमयात् PAÑKĀT. I, 107. गोमयादृष्टिको जायते P. 1, 4, 30, Sch. गोमयाम्भसु PRAB. 24, 3.

गोमयच्छत्र (गोमय + छत्र) n. Pilz TRIK. 2, 9, 21. Auch गोमयच्छत्रिका f. HĀR. 23.

गोमयप्रिय (गो^० + प्रिय) n. Andropogon schoenanthus RATNAM. 111.

गोमयाय (von गोमय), गोमयायते Kuhmist gleichen, wie Kuhmist schmecken: विना तेन (लवणो रसेन) व्यञ्जनं गोमयायते HIT. III, 36.

गोमयोत्या (गोमय + उत्था) f. eine Art Mistkäfer H. 1208.

गोमयोद्व (गोमय + उद्व) m. Cathartocarpus fistula (घारवृध) ÇĀB-DAK. im ÇKDĀ.

गोमद्विपदा (गो - म^० + दा) f. N. pr. einer der Mütter (Rinder und Büffel verleihend) im Gefolge von Skanda MBu. 9, 2646.

गोमातर (गो + मातर) adj. die Kuh zur Mutter habend, von ihr stammend. die Marut RV. 1, 85, 3. — Vgl. पृश्निमातर.

गोमायु (गो + मायु) 1) adj. wie ein Rind brüllend, von Fröschen RV. 7, 103, 6. 10. — 2) m. a) eine Art Frosch KAUC. 93, 96. — b) Schakal AK. 2, 5, 5. II. 1290. ADB. Br. in Ind. St. 1, 40. M. 4, 115. 11, 154. MBu. 3, 1267. 4, 1463. 7, 1342. 12, 4084. fgg. HĪD. 4, 9. DRAUP. 6, 7. R. 3, 43, 15. 64, 2. 6, 73, 20. Suçh. 1, 333, 7. VARĀH. BRH. S. 72, 4. 96, 9. HĪG. P. 5, 13. 2. N. pr. eines Schakals PAÑKĀT. 20, 25. — c) N. pr. eines Gandharva ĠĀṬĀDN. im ÇKDĀ. HARIV. 14157. — d) Kuhgalle ÇKDĀ. (angeblich गोमायुम् n.) und WILS.

गोमायुभक्त (गो^० + भक्त) m. pl. N. pr. eines Volkes (Schakale essend) VARĀH. BRH. S. 16, 35.

गोमिद्युन (गो + मि^०) n. sg. ein Stier und eine Kuh ĀÇV. GRH. 1, 6. 18. GOBH. 3, 1, 4. M. 3, 29, 53. m. du. ÇĀÑK. ÇR. 3, 14, 17.

गोमिन् (von गो) m. 1) Besitzer von Rindern oder Kühen P. 5, 2, 144. Vop. 7, 32. AK. 2, 9, 58. H. 888. a. n. 2, 264. MED. II. 60 (adj.). M. 9, 50. JĀG. 2. 161. MBu. 12, 714. 3296. VARĀH. BRH. S. 5, 36. 32, 22. — 2) Schakal (vgl. गोमायु) H. a. II. MED. — 3) ein buddhistischer Laienbruder TRIK. 1, 1, 25. H. a. II. MED. WASSILJEW 208. — Vgl. चन्द्रगोमिन्, गौमायन.

गोमिशाला (गोमि(?) + शाला) f. gaṇa हाच्यादि zu P. 6, 2, 86.

गोमीन (गो + मीन) m. eine Art Fisch MATSĀSŪKTA im ÇKDĀ. — Vgl. गोमत्स्य.

गोमुख (गो Kuh + मुख Maul) P. 6, 2, 168. 1) m. Krokodil H. 1349. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Mātali MED. kh. 9. MBu. 5, 3574. eines Sohnes des Oberkammerers des Königs von Vatsa KATĪS. 23, 57. eines Wesens im Gefolge von Çiva MED. des Dieners des 1sten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpiṇī H. 41. — 3) ein best. musikalisches Instrument, viell. eine Art Trompete, n. TRIK. 3, 3, 49. H. a. n. 3, 112. MED. m. MBu. 7, 2914. 9, 2676. BRAG. 1, 13. BRĀG. P. 1, 10, 15. 8, 8, 13. गोमुखाट्म्वरा; MBu. 4, 2362. Am Ende eines adj. comp. f. घा R. 5, 13, 49. — 4) m. ein von Dieben in die Mauer eingeschlagenes Loch von eigenthümlicher Gestalt TRIK. 2, 10, 9. — 5) n. ein durch unregelmässige Bauart verunstaltetes Haus H. a. II. MED. — 6) n. eine Art Sack, in dem der Rosenkranz getragen wird, MĀJĀT. und MUNḌAMĀJĀT. im ÇKDĀ. Nach

WILS. auch f. ई. — 7) n. das Beschmieren, Bestreichen TRIK. 3, 2, 7, 3, 49. H. an. MED. — 8) f. ई a) N. pr. einer Höhle im Himālaja, aus der die Gaṅgā hervorstürzen soll, ÇKDR. (इति लोकप्रसिद्धिः). LIA. I, 51, N. — b) N. pr. eines Flusses in Rāḍha, vulg. गोमुड ÇKDR.

गोमूत्र (गो + मूत्र) n. Kuhurin KĀTJ. ÇR. 25, 11, 16. KAUC. 41. M. 5, 121, 11, 91, 109, 212. SUÇR. 1, 166, 14, 16, 193, 12. VARĀN. BRH. S. 49, 24, 53, 116, 76, 37.

गोमूत्रक (von गोमूत्र) 1) adj. dem Laufe des Ochsenurins ähnlich: दत्तियां मण्डलं सव्यं गोमूत्रकमथापि च व्यचरत्पाण्डवो राजन्नरिं समोक्ष्यन्निव ॥ MBH. 9, 3268. Nach dem gaṇa स्थूलादि zu P. 5, 4, 3 ist गोमूत्रक = गोमूत्रप्रकार, aber in der Bed. von oder in der Verb. mit आच्छादन. — 2) f. ई a) ein best. Gras, = कृष्णभूमिना, क्षेत्रजा, रत्नातृणा, vulg. ताम्बडु RĀĠAN. im ÇKDR. — b) eine Art künstlicher Verse: गतिरुच्चावचा यत्र मार्गे मूत्रस्य गोरव । गोमूत्रिकेति तत्प्राङ्ङुष्करा चित्रवेदिनः ॥ तस्या भेदाः । पाद्गोमूत्रिका । अर्धगो । श्लोकगो । विपरीतगो । SARASVATĪKĀNTUĀBHĀRĀNA im ÇKDR. — c) eine best. Art zu rechnen WILS.

गोमृग (गो + मृग) m. Bos Gavaeus (s. गवय) VS. 24, 1, 30. नैय ग्राम्यः पशुर्नारण्यो यद्गोमृगः TS. 2, 1, 40, 2. ÇAT. Ba. 13, 3, 4, 3, 5, 2, 10. KĀTJ. ÇR. 20, 6, 2, 8, 2.

गोमेद (गो Kuh + मेद Fett) m. 1) eine Art Edelstein RĀĠAN. im ÇKDR. Er wird im Himālaja und am Indus gefunden und ist von weisser, rother, gelblicher und blauer Farbe, BHOĠARĀĠA im JURTIKALPAT. ÇKDR. — 2) N. einer Pflanze (काकाल) HĀ. 261; vgl. गोमेदक 2.

गोमेदक 1) = गोमेद 1. m. H. an. 4, 10. RĀĠAN. im ÇKDR. n. MED. k. 186. — SUÇR. 1, 171, 17, 262, 4. VARĀH. BRH. S. 81 (80), 5. — 2) = काकाल (nach WILSON in der Bed. eine Art Gift), m. H. an. n. MED.; vgl. गोमेद 2. — 3) = पत्रक (nach WILSON in der Bed. das Salben des Körpers), m. H. an. n. MED.

गोमेदसंनिभ (गो + सं) m. N. einer Pflanze, = दुग्धपायाण RĀĠAN. im ÇKDR. Das letztere Wort bedeutet wie auch andere Synonyme der Pflanze wörtlich Milchstein, daher bei WILS. die Bed. Chalcedon oder Opal.

गोमेध (गो + मेध) m. 1) Kuhopfer; vgl. गवो मेधः MBH. 13, 5378. Soll im Kalijuga unterbleiben nach folgendem Ausspruch: अश्वालम्भं गवालम्भं संन्यासं पलपैतृकम् । देवराज्ञ सुतोत्पत्तिः कौलो पञ्च विवर्जयेत् ॥ इत्यापस्तम्बादिकल्पसूत्रपुराणे । ÇKDR. — 2) N. pr. des Dieners des 22sten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpī H. 43.

गोम्भम् (गो + म्भम्) n. Kuhurin RĀĠAN. im ÇKDR. u. गोमूत्र.

गोयज्ञ (गो + यज्ञ) m. Kuhopfer GOBH. 3, 6, 9, 11. PĀE. GRH. 3, 8, 9.

गोयान (गो + यान) n. ein von Stieren, Kühen gezogener Wagen, Wagen überh.: मैयुनं तु समासेव्यं पुंसि योयिति वा द्विजः । गोयाने ऽप्सु दिवा चैव मत्रात्माः स्नानमाचरेत् ॥ M. 11, 174. SUÇR. 1, 106, 19.

गोयीचन्द्र (गोयीचन्द्र?) m. N. pr. eines Scholiasten des SAṆKSHIPTASĀRA, COLEBR. Misc. Ess. II, 46.

गोयुक्त (गो + युक्त) adj. mit Stieren, Kühen bespannt ĀÇV. GAH. 4, 2. GOBH. 3, 1, 12, 4, 26.

गोयुग्म (गो + युग) n. ein Paar Rinder; ein Paar Thiere überh. P. 5, 2, 29, Vārtt. 6. VOP. 7, 76. H. 1424. दत्तं राजसेन तु गोयुग्म् PAÑĀT. III,

189. 182, 14, 21. शिप्रु^० 12. कल्माय^० MBH. 13, 4389. द्म्य^० 12, 6590. गोयुग VOP. 7, 76. उष्ट्रगोयुग P., Sch.

गोयुत (गो + युत) 1) adj. mit Rindern besetzt: गोमती गोयुतानूपामत-रत् R. 2, 49, 10. Statt dessen R. GOBH. 2, 46, 11: गोकुलाकीर्णाम्. — 2) n. Rinderstation, Kuhhürde: गोयुते गोयुते चैव न्यवसत्युत्पुर्षभः MBH. 14, 1934.

गोयूति (गो + यूति) f. angeblich die klass. Form für das ved. गव्यूति P. 6, 1, 79, Vārtt. 2, Sch. 3, Sch.

गोरत् (गो + रत्) adj. (nom. गोरक्) Rinder —, Kühe hütend VOP. 3, 151.

गोरत् (गो + रत्) 1) m. a) Kuhhirt H. an. 3, 734. MED. sh. 36 (lies: गवञ्च st. यावाञ्च). — b) Bein. Çiva's WILS. — c) N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 647. fg. 941. 1403. — d) Orangenbaum H. an. MED. — e) N. einer Arzneipflanze (शयभ) ÇKDR. angeblich nach H. — 2) n. das Hüten der Rinder, Rindviehzucht, Hirtenleben: गोरत्तं कर्षणम् MBH. 2, 525. कृषिगोरत्तमित्येके प्रतिपद्यन्ति मानवाः 3, 15399. 13, 2094. M. 10, 82 (v. l. गोरत्). R. 2, 67, 16. Auch गोरत्ता f. MBH. 2, 1206. HARIV. 363. Am Ende eines adj. comp. f. आः निवृत्तकृषिगोरत्ता (भूः) MBH. 1, 7675. Statt गोरत्त n. ist wohl überall गोरह्य oder गौरह्य zu lesen; त्त् und द्य werden auch sonst mit einander verwechselt. — 3) f. ई N. versch. Pflanzen: a) = गन्धवद्धला, गोपाली, चित्रला, दीर्घदाडी, पञ्चपर्णिका, सर्पदाडी, सुदण्डिका. — b) = गोरत्तडुग्धा. — c) = कुम्भतुम्बी eine Gurkenart RĀĠAN. im ÇKDR.

गोरत्तक (गो + र्) adj. Rinder hütend, Rindviehzucht treibend M. 8, 102. MBH. 13, 6028.

गोरत्तकर्कटी (गो + कर्) f. eine Gurkenart (चिर्भिट्टा) BUĀVADH. im ÇKDR.

गोरत्तजम्बू (गो + जम्) f. 1) Waizen. — 2) Uria lagopodioides Dec. H. an. 5, 34. VIÇVA im ÇKDR. — 3) = घोण्टाफल m. (fehlt in den Wörterbüchern) ĠĀTĀPH. im ÇKDR. WILSON hat wohl ०फलम् vor sich gehabt, da er die Bed. the fruit of the jujube angeht.

गोरत्तण्डुल (गो + तण्डु) Uria lagopodioides Dec. H. an. 5, 34. ०तण्डुला f. RATNAM. 23.

गोरत्ततुम्बी f. = कुम्भतुम्बी eine Gurkenart RĀĠAN. im ÇKDR.

गोरत्तडुग्धा (गो + डुग्ध) f. N. eines kleinen Strauchs, = अमृता, अमृतसंजीवनी, गोरत्ती, जीव्या, बद्धपत्री, रसायनी RĀĠAN. im ÇKDR.

गोरह्य (von गोरत्त) n. Hirtenleben, Rindviehzucht M. 10, 82, v. l. 146. MBH. 12, 2897. 13, 6207. BHAG. 18, 44. — Vgl. गोरत्त 2. und गौरह्य.

गोरङ्कु m. 1) ein best. Vogel TRIK. 3, 3, 18. H. an. 3, 38. MED. k. 84. — 2) = लग्न ein Lobsänger, Barde TRIK. = वन्दिन् dass. H. an. = लग्नक und वन्दिन् MED. Statt लग्न liest H. an. नग्न ein Nackter. WILSON Gefangener statt Lobsänger, indem er वन्दिन् mit वन्दि verwechselt hat. Zerlegt sich lautlich in गो + रङ्कु.

गोरट m. eine Art Acacie (डुष्वादिर्) RĀĠAN. im ÇKDR.

गोरण n. = गुरण AK. 3, 3, 11, Sch.

गारथ (गो + रथ) m. N. pr. eines Berges MBH. 2, 797.

गोरथक (wie ehen) m. ein mit Rindern bespannter Wagen BUH. Lot. de la b. l. 369.

गौरभस (गो + रभस) adj. durch Milch kräftig gemacht, vom Soma RV. 1,121,8.

गौरम्भ (गो + रम्भ) m. N. pr. eines Mannes PAŚKAT. 26, 22. 27, 7. fg.

गौरच n. Safran II. c. 132. — Zerlegt sich, wenn die Form richtig sein sollte, in गो + रच wobei die Kühe brüllen.

गौरस (गो + रस) m. Buttermilch AK. 2,9,53. H. 408. gekäste Milch 406. Kuhmilch 404. An den folgenden Stellen scheint überall Kuhmilch gemeint zu sein: ग्राधानां मांसपरमं मध्यानां गौरसोत्तरम् । तैलौत्तरं द्रि-
द्राणां भोजनम् ॥ MBh. 3,1143. जालीनुगौरसैः 14,2530. pl. 3,14860. 13,
3513. (जनपदाः) संयन्नयवगौरसाः R. 3,22,7. KĀTJ. PADDB. 4,12. JĀGŪ. 1,
169. SUGR. 1,143,8. 230,7,9. 233,1. VARĀH. BRH. S. 44(43),7. 53,20.

गौरसज (गो + ज) n. Buttermilch RĀGĀN. im ÇKDr.

गौरान (गो + रान) m. Stier ÇARDAR. bei WILS.

गौराटिका f. = गोकिराटिका Turdus Salica RĀGĀN. im ÇKDr.

गौराटी f. dass. H. 1336. HĀR. 83.

गौरिका f. dass. RĀGĀN. im ÇKDr.

गौरुत (गो + रूत) n. ein best. Längenmaass (so weit das Gebrüll der Kuh zu hören ist), = 2 KROÇA H. 887.

गौरुध (गो + रूध) s. यगौरुध.

गोत्रप्यं (गो + त्रप) adj. kuhgestaltig AV. 9,7,25. MBh. 13,737.

गौराच (गो + रच) n. Auripigment RĀGĀN. im ÇKDr.

गौराचना (गो + रो^०) f. eine Art gelbes Pigment, welches angeblich in der Galle der Kühe gefunden wird (vgl. PAŚKAT. I,107) und dem heilbringenden Wirkungen verschiedener Art zugeschrieben werden, RĀGĀN. im ÇKDr. गौराचनासनालम्न adj. MBh. 13,6149. PAŚKAT. 138,3. KUMĀRAS. 7,15,17. VIKR. 137. VARĀH. BRH. S. 47,35. im Prākṛit ÇĀK. 48,17, v. l. VIKR. 99. — Vgl. रोचना.

गोर्ध n. Gehirn AK. 2,6,2,16. गोर्द ÇKDr. und WILS. nach derselben Anlör. — Vgl. गोर्द und गोधि.

गोल m. AK. 3,6,2,20. 1) m. = गुड Kugel AK. 3,4,11,44. II. an. 2, 434. प्रेनपित्वा भुवो गोलं पृथ्वी यावान्स्वसंस्थया BHĪG. P. 3,23,43. भूगोलस्य 5,20,38. 23,12. GĪT. 1,16. सूर्याण्डगोलयोर्मध्ये BHĪG. P. 5,20,43. गोलाध्याय m. der über die Erd- und Himmelskugel handelnde Abschnitt, Titel eines Kapitels in BUĀSKARA'S SIDDHĀNTAÇĪROMAṆI GILD. Bibl. 311,312. = मण्डल Scheibe, Kreis, n. TRIK. 3,3,390. f. गोला II. an. MED. I. 13. — 2) m. N. eines Strauchs, Vangueria spinosa Roxb., RATNAM. 29. — 3) m. Myrrhe ĠAṬĀDH. im ÇKDr. — 4) m. Bastard einer Wittwe DHARANĪ im ÇKDr. JĀGŪ. 1,222. Vgl. कुण्ट. — 5) m. das Zusammentreffen aller Planeten in einem Sternbilde VARĀH. BRH. 12,20. L. ĠĀT. 10,11. — 6) m. N. eines Sohnes Ākrīḍa's HARIV. LANGL. 1,133 (Calc. Ausg.: कोल). — 7) f. गोला a) Spielball H. an. MED. 1 b) ein kugelförmiger Wasserkrug diess. Nach TRIK. 3,3,390 neutr. — c) rother Arsenik AK. 2,9,109. II. 1060. H. an. MED. — d) Dinte H. an. (lies: पत्राञ्जल s. पा^०). MED. — e) Freundin TRIK. 3,3,390. H. an. MED. — f) Bein der Durgā TRIK. 1,1,51. MED. — g) N. pr. eines Flusses, = गोदा, गोदावरी TRIK. 1,2,32. 3,3,390. II. an. MED.; vgl. गोलाग्राम. — Vgl. गलगोलिन.

गोलक (von गोला) 1) m. a) Kugel H. an. 3,38. MED. k. 84. ऋषो प्रजा-

यमाने गोलकानां मध्यमपर्येण वृद्धयात् GORH. 4,4,20. रौद्रा गोलकाः ÇĀSKH. GRBJ. 4,19. अयोगोलक Z. d. d. m. G. 7,292. वृक्षा कुन्तिस्रौ गोलकौ Sch. zu KĀTJ. ÇR. 6,7,6. कदम्ब^० v. l. für कदम्बकोरक BHĀSHĀP. 163. भूगोलक BHĪG. P. 5,16,4. — b) eine Erbsenart (कोलाय) ÇARDĀK. im ÇKDr. — c) Myrrhe, = गन्धरस RATNAM. 143. = पिण्ड (viell. in der gangharenen Bed. aufzufassen) II. an. — d) ein kugelförmiger Wassertopf TRIK. 3,3, 17. H. an. MED. (lies: मणिका st. मलिका). — e) Bastard einer Wittwe AK. 2,6,1,36. TRIK. H. 530. H. an. MED. M. 3,156. 174. MBh. 3,13366. Vgl. कुण्ट. — f) = गोल 3. VARĀH. BRH. 12,3. — g) N. pr. eines Schulers Vedamitra's VĀJU-P. in VP. 277, N. 8. — 2) n. = गोलोक und auch daraus entstanden, ÇKDr. nach einem Tantra. — Vgl. कुण्डगोलक, गृह^०, घन^०, कूल^०.

गोलग्राम m. N. pr. eines an der Godāvāri gelegenen Dorfes COLLEBR. Misc. Ess. II,433. Ist nicht गोलाग्राम zu lesen, da गोला = गोदावरी ist?

गोलीतिका (गो + ली^०) f. ein best. Thier VS. 24,37. TS. 5,3,16,1.

गोलन्द m. N. pr. eines Mannes gaṇa गर्गादि zu P. 4,1,105.

गोलयत्र (गोल + यत्र) n. ein best. astronomisches Instrument COLLEBR. Misc. Ess. II,324. fg.

गोलवण (गो + ल^०) n. das für eine Kuh bestimmte Maass Salz P. 6, 2,4, Sch.

गोलाङ्क (गोल + अङ्क) m. N. pr. eines Mannes gaṇa अश्वादि zu P. 4, 1,110.

गोलाङ्गुल (गो + ला^०) m. 1) eine Affenart mit einem Kuhschwanz und schwarzem Gesichte TRIK. 2,3,6. MBh. 3,16272. R. 2,54,28. 3,20. 26,4,35,30. 39,27. 6,103,8,14. Auch गोलाङ्गुल H. 1292. MBh. 1,2628. R. 4,38,35. 39,27. 6,3,35,36. 17,20. गोलाङ्गुली f. 4,16,21. Vgl. गोपुच्छ. — 2) गोलाङ्गुल pl. N. pr. eines Volkes(?) VARĀH. BRH. S. 16,3.

गोलाङ्गुलपरिवर्तन गो^० + प^०) m. N. pr. eines Berges bei Rāgagṛha Bhll. hist.-phil. 7,229. Statt dessen गोलीगुल LALIT. 20.

गोलास m. Pilz HĀR. 23. — Vgl. गोमयच्छत्रिका.

गोलिक (गो + लिक्) m. N. einer Pflanze (s. घण्टापाटलि) ĠAṬĀDH. im ÇKDr. — Vgl. गोलीठ.

गोलीगुन falsche Lesart für गोलाङ्गुलपरिवर्तन LALIT. 20.

गोलीठ (गो + लीठ von लिक्) m. = गोलिक AK. 2,4,2,20.

गोलोक (गो + लोक) m. die Welt der Kühe, nach einer späteren Vorstellung auch der Himmel Kṛṣṇa's: त्रयाणामपि लोकानामपुरिष्टान्निवत्स्यसि । मत्प्रसादाच्च विख्यातो गोलोकः स भविष्यति ॥ spricht Brahman zur Surabhi MBh. 13,3195. देवगन्धर्वगोलोकान् R. 2,30,37. HARIV. 3994 (vgl. गवो लोकः 3899). BRAHMAVAIV. P. 1,21. 2,62. 107; vgl. STENZLER in der Einl. S. 5. Nach einem TANTRA im ÇKDr. auch n. MBh. 13,3347 wird den Kühen ein Sitz in Brahman's Welt angewiesen.

गोलोमिका (गो + लोमन्) f. N. eines kleinen Strauchs, = गोला, गोधूमी, गोसंभवा, क्रोष्टुकपुच्छिका, प्रस्तरिणी, vulg. गोधूमा und पाथरी RĀGĀN. im ÇKDr.

गोलोमी (wie eben) f. 1) N. verschiedener Pflanzen: a) = वचा n. s. w. AK. 2,4,2,21. H. an. 3,464. MED. m. 42. — b) = श्वेतदूर्वा AK. 2, 4,5,24. II. an. MED. — c) = भूतकोश AK. 2,9,14. MED. RATNAM. 266. —

d) = गोलोमिका RĀGAN. im ÇKDR. — Suçr. 2, 62, 4. 170. 3. 172, 9. 386, 13. 389, 10. 536, 12. — 2) = वरयोषा ein vorzügliches Frauenzimmer H. an. ÇKDR. und Wilson scheinen वरयोषा vor sich gehabt zu haben, da hier das Wort durch Hure, dort durch वेष्या wiedergegeben wird.

गोच (v. l. कुच) N. pr. eines Landes VP. 188, N. 34.

गोचत्स (गो + चत्स) m. Kalb Verz. d. B. H. No. 897. गोचत्सद्वाद्शी-
चरत 468 (A dhj. 66).

गोचत्सादिन् (गो + चादिन्) m. Wolf RĀGAN. im ÇKDR.

गोचध (गो + चध) m. Kuhhütung M. 11, 59.

गोचन्दनी (गो + च०) f. N. zweier Pflanzen: 1) = प्रियंगु (s. d.) AK. 2, 4, 2. 36. — 2) = पीतपुष्पद्रोणितपल = गन्धवल्ली RATNAM. 163.

गोचपुप (गो + च०) adj. schön wie ein Stern, wie Licht: वृक्षस्पतिर्गो-
चपुपो वृक्षस्य निर्मज्जान् न पर्वणो जगार RV. 10, 68, 9.

गोचपु (aus गोचपु), गोचपति fernhalten: पैदे तदेवा असुरानेभ्यो लो-
केभ्यो ऽगोचप्यंस्तद्गोचपन् गोचपति पाप्मानं धातृच्यं य एवं वेद् Paśāv. Br. 16, 2.

गोचर्धन (गो + चर्धन) m. 1) N. pr. eines Berges bei Mathurā, wel-
chen einst Kṛṣṇa, um die durch ein von Indra gesandtes Unwetter
bedrohten Kühe zu retten, aufhob und über ihnen als Schutzdach sie-
hen Tage lang auf der Hand hielt. वल्मीकमात्रः (so bezeichnet Çicu-
pāla den Berg um Kṛṣṇa's Grossthat herabzusetzen) सप्ताहं पयनेन
धृतो ऽचनः । तदा गोचर्धनो भीष्म न तच्चित्रं मतं मया ॥ MBu. 2, 1441. 3,
4410. HARIV. 3163. 3387. 3499. 3703. fgg. 3960. 7301. 8393. 9093. RAH. 6, 54. VP. 525. 527. BUAG. P. 5, 19, 16. Gīt. 4, 23. PRAB. 81, 7. Daher गो-
चर्धनधर als Bein. Kṛṣṇa's H. 218. ÇARDAK. im ÇKDR. HARIV. 10406.
RĀGA-TAR. 4, 198. गोचर्धनमाकृत्य Verz. d. B. H. No. 483. — 2) Bez.
eines heiligen Feigenbaums (?) im Lande der Bāhika: गोचर्धनो नाम
वटः सुभद्रं नाम चवर्म् MBu. 8, 2034. — 3) N. pr. eines berühmten Au-
tors Gīt. 1, 4. MED. Adh. 2. COLEBR. Misc. Ess. II, 49. 53. 74. 430. WIL-
SON in der Einl. zur 1sten Ausgabe des Wörterb. XXXI. Verz. d. B.
H. No. 118. 1043. मिश्रगो० 680. गोचर्धनमिश्र COLEBR. Misc. Ess. I, 263.

गोचरुच (गो + च०) m. Kuhhirt SIDDU. K. 237, b, 6.

गोचरा (गो + च०) f. eine unfruchtbare Kuh ÇKDE. nach dem KALĀ-
PAVJĀBĀSANA.

गोचर (गो + चर) m. Kuhhürde: सर्गलद्वारगोचर HARIV. 3397. गो-
चरपु च ये वृक्षाः परिवृत्तार्गलेषु च 3483. KATHĀS. 20, 135. Igg. Am Ende
eines adj. comp. f. घ्रा 145.

गोचराल m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 268. Viell. aus
गोचराल entstanden; vgl. auch गोचराल.

1. गोचराल (गो + चराल Wohnung) m. Aufenthaltsort der Kühe, Kuh-
hürde: गोचरालमिव वीनततः सिंहा कैमवता यथा MBu. 2, 925.

2. गोचराल (गो + चराल Kleid) adj. in ein Rinderfell sich hülland: गो-
चरालदासनीयानाम् MBu. 8, 3650. — Vgl. d. folg. Wort.

गोचराल (गो + चराल Kleid) 1) adj. dass.: गोचरालना ब्राह्मणाश्च दास-
नीयाश्च (sic) MBu. 2, 1825. Vgl. 2. गोचराल. — 2) m. N. pr. gaṇa का-
श्यादि zu P. 4, 2, 116. eines Königs der Çivi MBu. 1, 3828. 6, 655. 7,
3528. 3552. Vgl. LIA. I, 644.

गोचराल (गो + चराल) m. Schlächter ÇAT. Br. 5, 3, 4, 10. KĀTJ. Ç. 45,

3, 12 (vgl. VS. 30, 18).

गोचराल (गो + चराल) m. dass. MBu. 4, 36.

गोचराल m. N. pr. eines Fürsten WASSILJEV 54. Da die Namen der
übrigen Könige dieser Dynastie auf चन्द्र ausgehen, dürfen wir गोचि-
चन्द्र nicht in गो + चि० zerlegen. गोचि könnte in गो + चि० zerlegt
werden; oder ist etwa गोचिचन्द्र, गोचिचन्द्र, गोचिचन्द्र, गोचिचन्द्र zu
lesen?

गोचराल s. गोचराल.

गोचराल (गो + चि०) adj. Kühe —, Heerden gewinnend, — verschaf-
fend RV. 1, 82, 4. 9, 53, 3. 86, 39. वैत्रिमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोचराल 10, 103,
5. VĀLAKH. 5, 1.

गोचराल (गो + चि०) m. (sc. अश्वमेध) eine Form des Aṣvamedha
ÇAT. Br. 13, 5, 4, 19. 22. Statt dessen गोचराल MBu. 1, 3121 = ÇAKUNTA-
LOPĀKĪJĀNA (ed. CHEZV) 7, 127.

गोचराल (गो + चि०) Kühe, Heerden gewinnend P. 3, 1, 138. VĀRT.
2. VOP. 26, 35. 1) Bein. Bṛhaspati's (vgl. u. गोचराल) H. an. 3, 331.

MED. d. 28. — 2) Bein. des Hirtengottes Kṛṣṇa (= Vishṇu) AK. 1,
1, 4, 14. II. 215. II. an. MED. गोचराल वेदनाद्वयम् (उच्यते) MBu. 5, 2572.

गो (die Erde) चि० दा भगवता गोचरालेन (वराहवृषिणा) 1, 1216. नष्टा ध-
रणी पूर्वमचि० (lies: अचि०) वै गुहागताम् ॥ गोचराल इति तेनाहं देवै-
र्वाग्भिरभिद्रुतः । 12, 13228. fg. 7, 382. BUAG. 1, 32. 2, 9. अहं (spricht In-
dra) किलेन्द्रो देवानां त्वं गवामिन्द्रतां गतः ॥ गोचराल इति लोकास्त्वा
स्तोप्यन्ति भुवि शाश्वतम् । HARIV. 4004. fg. 14013. VP. 528. BUAG. P. 4,
8, 21. गोचराल MBu. 3, 8351. 15566. Vgl. गीतगोचराल. — 3) als Bein. von
Vishṇu Bez. des vierten Monats VARĀH. BṚH. S. 103, 14. — 4) Oberhirt
AK. 3, 4, 16, 94. II. 889. H. an. MED. Diese Bed. kann aus der zweiten
hervorgegangen sein, oder aber das Wort in dieser Bed. ist als prakri-
tische Entstellung von गोचि० anzusehen. Auch den Namen des Hirten-
gottes aus गोचि० zu erklären ist keine Veranlassung da. — 5) N. pr.
eines Fürsten LIA. II, 801. verschiedener Lehrer COLEBR. Misc. Ess. I,
333. WIND. SANCARA 44. Verz. d. B. H. No. 614. 53. 109. श्री० 699. —

6) N. pr. eines Berges MBu. 6, 460; vgl. गोचरालकूट.

गोचरालकूट (गो + कूट) m. N. pr. eines Berges KATHĀS. 23, 293.

गोचरालचन्द्र (गो + चन्द्र) m. N. pr. eines Fürsten COLEBR. Misc. Ess.
II, 286.

गोचरालदत्त (गो + दत्त) m. N. pr. eines Brahmanen KATHĀS. 7, 42.

गोचरालदेव (गो + देव) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 648.

गोचरालद्वाद्शी (गो + द्वा०) f. der 12te Tag in der lichten Hälfte des
Monats Phālguna As. Res. III, 273.

गोचरालनाय (गो + नाय) m. N. pr. des Lehrers von Çāṁkarākārja
COLEBR. Misc. Ess. I, 104. WIND. SANCARA 43. 44.

गोचरालभट्ट (गो + भट्ट) m. N. pr. eines Autors COLEBR. Misc. Ess. II,
49. ०भट्टाचार्य I, 263.

गोचरालराज (गो + राज) m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No.
1403.

गोचरालराम (गो + राम) m. N. pr. eines Scholiasten COLEBR. Misc.
Ess. II, 46.

गोचरालराय (गो + राय) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 567.

गोविन्दमूरि (गो^० + मूरि) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 401 — 404. 406.

गोविन्दस्वामिन् (गो^० + स्वा^०) m. N. pr. eines Brahmanen KATHÁS. 23, 74.

गोविन्दानन्द (गो^० + घानन्द) m. N. pr. eines Scholiasten COLERA. Misc. Ess. I, 333. II, 37. Verz. d. B. H. No. 610.

गोविन्दार्णव (गो^० + घर्णव) m. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 1176. 1403.

गोविन्दाष्टक (गो^० + घष्टक) n. die 8 Verse des Govinda, Titel einer Schrift BUAN. in der Einl. zu BUÁG. P. I, LXIII.

गोविन्दु (गो + विन्दु) adj. Kúhe (Milch) aufsuchend RV. 9, 96, 19.

गोविष् (गो + विष्) f. (nom. ^०विर्) Kuhmist AK. 2, 9, 50. H. 1272. Hín. 207.

गोविषाण (गो + वि^०) Kuhhorn: घनर्थकमनापुष्यं गोविषाणस्य भक्षणम् । दत्ताश्च परमृष्यन्ते रसश्चापि न लभ्यते ॥ MBH. 12, 5303. SUÇA. 2, 493, 18.

गोविषाणिक (von गोविषाण) m. ein best. musik. Instrument. eine Art Trompete MBH. 9, 2676. 6, 1535. 1641. 4516.

गोविष्ठा (गो + वि^०) f. Kuhmist RÁGAN. im ÇKDR.

गोविस्मर्ग (गो + वि^०) m. = गोसर्ग Tagesanbruch AV. PARİÇ. 71, 111.

गोवीथी (गो + वी^०) f. Kuhbahn, so heisst die Strecke der Mondbahn, welche die Sternbilder Bhadrpadâ, Revatî und AÇVİNĪ (nach Andern: Hasta, KĪtrâ und Svâtî) umfasst, AV. PARİÇ. 32, 19. VARĀU. BṚH. S. 9, 2, 1. VP. 226, N. 21.

गोवीर्य (गो + वीर्य) n. der Ertrag an Milch u. s. w.: भूतावनिश्चिनायां तु दशमं भागमाप्नुयुः । लाभगोवीर्यशस्यानां वणिगोपकृपीवलाः ॥ NĀRADA IN VIVĀDAK. 48, 5. = दुग्ध nach dem Erklärer.

गोवृन्द (गो + वृन्द) n. Kuhherde HALĀJ. im ÇKDR.

गोवृन्दार्क (गो + वृ^०) m. eine unersessene Kuh P. 2, 1, 62, Sch. KALĀPA im ÇKDR. H. 1440, Sch.

गोवृष्य (गो + वृष) m. P. 6, 2, 144, Sch. Stier II. 1239. ÇARDA. im ÇKDR. M. 9, 150. MBH. 3, 1142. 10577. 7. 1132. HARIV. 269. R. 3, 32, 4. SUÇA. 1, 104, 6. 107, 3. PAÑKĀT. I, 1. BHĀG. P. 4, 18, 23. 8, 10, 10. ग्रान्याणो गोवृष्यानि (शिव) MBH. 13, 914. ohne allen Beisatz als Beiw. von Çiva 12. 10372. गोवृषधन m. Bein. Çiva's 13, 4002. ARĠ. 3, 44.

गोवृषभ (गो + वृ^०) m. dass. MBH. 1, 3935. 8, 4389. 13, 523. 14, 1171.

गोवृषभाङ्क m. Bein. Çiva's 13, 6296.

गोव्यच्छ (गो + व्यच्छ) adj. der sich an die Kuh macht VS. 30, 18.

गोव्याघ्र (गो + व्याघ्र) n. sg. die Kuh und der Tiger (als natürliche Feinde) P. 2, 4, 9, Sch.

गोव्याधिल (गो + व्या^०) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĪDUJ. in Verz. d. B. H. 39.

गोव्रत (गो + व्रत) m. 1) Standort der Kúhe. — der Heerden M. 4, 45. 116. 14, 78. 195. MBH. 1, 1706. HARIV. 3379. 3509. R. 2, 32, 37. — 2) N. pr. eines Wesens im Gefolge von Skanda MBH. 9, 2568. eines Dānava HARIV. 12937.

गोव्रत (गो + व्रत) adj. der in Bezug auf Genügsamkeit das Verfahren der Kuh befolgt: पत्रतत्रणो नित्यं येन केनचिदाशितः । येन केनचि-

दाच्छन्नः स गोव्रत इक्षेच्यते ॥ MBH. 3, 3560. Auch गोव्रतिन् 3559. 13, 3583.

गोशकृत् (गो + श^०) n. Kuhmist GĀTĀDU. im ÇKDR. M. 2, 182. SUÇA. 1, 143, 8. गोशकृत्स M. 11, 91.

गोशक (गो + शक) m. Klau des Rindes VS. 23, 28. ÇĀKṢH. ÇR. 12, 23, 14. 24, 2. LĀTJ. 10, 10, 5.

गोशर्य m. N. pr. eines Mannes RV. 8, 8, 20. VĀLAKH. 1, 10, 2, 10.

गोशाल (गो + शाला) 1) n. und f. घा Kuhstall AK. 3, 6, 6, 40. f. H. 999. KAUC. 24, 81. n. P. 4, 3, 35. VJUTP. 132. — 2) adj. im Kuhstall geboren P. 4, 3, 35. — 3) m. N. pr. eines Fürsten von Gauḍa TROVRA in RĀGA-TAR. I, 308 (गोशल).

गोशालि m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 161. — Hängt wohl mit dem vorhergehenden Worte zusammen.

गोशीर्य (गो + शीर्य) 1) adj. die Gestalt eines Kuhkopfs habend: गोशीर्योलूखलैः MBH. 7, 8097. — 2) m. n. eine Art Sandelholz AK. 2, 6, 3, 33. II. 642. RATNAM. 139. गोशीर्य चन्दनं पत्र (वृषभे पर्वते) पक्कञ्जाग्निसंनिभम् । दिव्यमुत्पद्यते पत्र तच्चैवाग्निशिखोपमम् ॥ R. 4, 41, 59. BURN. Intr. 619. 243. 253. Lot. de la b. I. 421.

गोशीर्यक (wie eben) m. N. einer Pflanze (द्रोणायुष्यी) RATNAM. im ÇKDR.

गोशृङ्ग (गो + शृङ्ग) 1) n. a) Kuhhorn KAUC. 31. — b) N. eines Sāman (die richtige Form ist गोशृङ्ग) Ind. St. 3, 215. — 2) m. a) N. einer Pflanze (s. चर्वूर) RĀGAN. im ÇKDR. — b) N. pr. eines Berges MBH. 2, 1109. R. 4, 40, 42. SCHIEFNER, Lebensb. 290 (60).

गोशृङ्गव्रतिन् (गो^० + व्रत) m. pl. N. pr. einer Secte VJUTP. 91.

गोशे adv. in einer Provincialsprache, nach Andern auch im Sanskrit H. 139, Sch. Wohl soviel als गोमे (loc. von गोस) bei Tagesanbruch.

गोश्रीत (गो + श्रीत) adj. mit Milch gemischt, vom Soma RV. 1, 137, 1.

गोश्रुति (गो + श्रुति) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. वैयाघ्र-पय्य KHĀND. UP. 5, 2, 3.

गोशृष्ट (गो + शृष्ट) n. sg. Rinder und Rosse P. 2, 4, 11, Sch. ÇAT. BU. 12, 8, 1, 14. KĀTJ. ÇR. 19, 2, 7. गोशृष्टौ P., Sch. — Vgl. गवाश्र, गोश्र.

गोश s. u. गोपा.

गोशक m. N. pr. eines buddh. Autors: भद्रत्त^० BURN. Intr. 367.

गोशखि und गोसखि (गो + सखि) adj. 1) bobus consociatus. Rinder besitzend: स्तोता मे गोशखा स्यात् RV. 8, 14, 1. — 2) mit Milch verbunden: यस्मिन्निन्द्रः सोमं पिबति गोसखायम् RV. 5, 37, 4.

गोशृङ्ग (गो + शृ^०) n. drei Paar Rinder Vop. 7, 76.

गोश्रीणि und गोसनि (गो + सनि) adj. Rinder gewinnend, verleihend:

गोश्रीणि धियमश्वासं वाञ्छसामुत् RV. 6, 53, 10. गोसनिं वाचमुदियम् AV. 3, 20, 10. VS. 8, 12 (auch TS.). P. 3, 2, 27, Sch. 8, 3, 108, Sch. गोसनिं गोसनिम् gāṇa सवनादि zu 110. — Vgl. गोपन्, गोपा.

गोशद् (गो + सद्) P. 5, 2, 62. Davon गोशदक adj. das Wort गोशद् enthaltend (ein Adhjája oder Anhvāka) ebend.

गोशेन् (गो + सेन्) adj. = गोशणि. Indra heisst: गोशणो नयात् RV. 4, 32, 22.

गोप्या (गो + प्या) adj. P. 3, 2, 67, Sch. 8, 3, 108, Sch. Vop. 26, 66. 67. dass. RV. 9, 2, 10. 16, 2. 61, 20. superl.: इत्या गृणन्तो मुक्त्विन्स्य शर्मन्द्वि व्योम् पार्यं गोपतंताः 6, 33, 5.

गौघाति (गो + साति) f. das Gewinnen —, Verschaffen von Rindern; Beutekampf: गोघाता यस्य ते गिरः RV. 8, 73, 7. यत्र गोघाता पतन्ति दि-
घ्नवः 10, 38, 1.

गोघादी (गो + साद्) f. ein best. Vogel (der sich auf Kühe setzt) VS.
24, 24. — Vgl. गोसाद्.

गोघुचर (गोघु, loc. pl. von गो, + चर) adj. unter Kühen wandelnd P.
6, 3, 1, Vārtt. 4.

गोघुर्वुध् (गोघु + युध्) adj. um Rinder d. i. Beute kämpfend RV. 1, 112,
22. गोघुयुधो नाशनिः सूत्राना 6, 6, 5. 10, 30, 10.

गोघूक्तिन् (गो + सूक्त) m. N. pr. eines Rishi Ind. St. 3, 213. गोघूक्ति
(lies: गोघूक्ति) 1, 293.

गोघेयो (गो + सेधा) f. ein best. dämonisches Wesen AV. 1, 18, 4.

गोघृ, गोघृते versammeln DRĀUP. 8, 4. — Offenbar ein denom. von
गोघृ und demnach richtiger गोघृ zu schreiben.

गोघृम (गो + स्तोम) m. eine best. eintägige Recitation und Cerimo-
nie, welche einen Bestandtheil des sechstägigen Abhiplava ausmacht,
TS. 7, 4, 11, 1. LĀṬṬ. 10, 16, 1. 6. P. 8, 3, 105, Sch. Vgl. ज्योतिर्गौरायुरिति
स्तोमेर्भिर्गति AIT. Br. 4, 15. गोस्तोम P., Sch. wie es scheint eine andere
Recitation ĀḠV. Ça. 9, 5.

गोघृ (गो + स्व) P. 8, 3, 97. 1) m. n. (dieses nur in der späteren Spra-
che) Standort von Kühen, Kuhstall, Kuhhürde; Stall, Sammelplatz,
Aufenthaltort von Thieren P. 5, 2, 29, Vārtt. 3. Vop. 7, 76. AK. 2, 1, 13.
3, 4, 2, 22. H. 964. an. 2, 106. MED. th. 4. नि गघो गोघृ घंसदन् RV. 1,
191, 4. 6, 28, 1. 8, 43, 17. VS. 3, 21, 5, 17. AV. 3, 14, 1. 5. 6. इमं गोघृ पशवः
सं ख्वन्तु 2, 26, 2. पशवः सायंगोघाः AIT. Br. 3, 18. Çat. Br. 11, 8, 3, 2. KAUC.
89. ĀḠV. GRU. 2, 10, 4, 8. — सर्वे विविग्रस्ततः सदा मरुर्भा गोघृमिवा-
भिनन्दिनः MBu. 1, 7338. 4, 281. सिंहेन निहते गोघृ गौः सवत्सेव गोघ-
तिम् (वामुपाते) R. 4, 22, 31. M. 11, 108, 194. JĀGŪ. 1, 134. Hit. 64, 6. VA-
GA. BṘH. S. 32, 22. 44 (43), 5. 47, 11. 88, 12. BUĀG. P. 9, 2, 4. गवां गोघृ
M. 4, 58. गोगोघृ, मक्षिपी°, घृष्° P. 5, 2, 29, Vārtt. 3, Sch. गोघृन्करी-
णाम् MBu. 3, 12341. सिंहे° DRĀUP. 4, 9. — 2) als Bein. von Çiva MBu.
14, 198 wohl so v. a. Zuflucht. — 3) M. 3, 254 nach KULL. = गोघृभ्राद्, welches nicht näher erklärt wird, von den Uebersetzern aber durch
ein Reinigungs-Çrāddha für die Familie wiedergegeben wird. — 4)
घृङ्गिरसो गोघृः und गोघृम् Namen von Sāman Ind. St. 3, 201. — 5) m.
N. pr. eines Autors WASSILJEV 107. — 6) f. ई a) Versammlung, Ge-
sellschaft, Kameradschaft; gesellige Unterhaltung AK. 2, 7, 14. TAİK. 2,
7, 5. II. 481. = सभा (परिषद्) und संलाप H. an. MED. गोघृषु रम्यासु
MBu. 4, 891. SUÇH. 2, 146, 3. गोघृघनिरताः HARIV. 1027. विषं गोघृ द-
रिद्रस्य KĀN. 98. घृञ्जनगोघृषु Hit. I, 197. गोघृषूरूपसंनिधौ 107. स-
हृदयगोघृगिरिष्ठ Śū. D. 23, 15. वृद्धमतो गोघृाम् 33, 13. देवतार्चाः प्र-
विद्धाश्च यत्रगोघृस्तथैव च R. 2, 71, 37. न तैर्महात्मा भरतः सखिभिः प्रि-
यत्रादिभिः । गोघृकास्यानि (gesellige Scherze) कुर्वद्भिर्न प्राकृष्यत राघ-
वः ॥ 69, 5. पराह्य च यत्रान्यायं वेतनेनोपपादितम् । न गोघृ नोपकारिण
न संवन्धनिमित्ततः ॥ MBu. 6, 3324. गोघृयान Gesellschaftswegen MĀKĀH.
98, 22. गोघृ सत्कविभिः समम् BHARTR. 1, 35. गोघृशिश्रिल्य Erschlaffung
der Kameradschaft PAŚKĀT. 118, 8. गोघृसुखमनुभवस्तित्तिष्ठति 87, 13. ते-
नैव सह मरुदा गोघृमनुभवति 113, 25. सुभाषित° 31, 4. 113, 1. 7. 246,

13. सुभाषितकथा° 141, 20. 147, 14. गोघृसमये 142, 3. — b) eine Art
dramatischer Unterhaltung in einem Acte Śū. D. 341.

गोघृज (गोघृ + ज) 1) adj. oxyt. in der Kuhhürde geboren. — 2) m.
oxyt. parox. oder proparox. N. pr. eines Brahmanen ÇĀNT. 4, 2.

गोघृपति (गोघृ + पति) m. Oberhirt AK. 3, 4, 19, 132.

गोघृश्च (गोघृ + श्च = श्चन्) m. ein Mensch, der wie ein Hund in der
Kuhhürde Niemand ruhig an sich vorbeigehen lässt, TAİK. 3, 1, 5 (गो-
घृश्च). II. 477. ÇATĀDH. im ÇKDa. Nach der unkritischen Erklärung des
Sch. zu P.: = गोघृ + श्च; der alte Grammatiker hat aber offenbar
das Richtige gesehen, da er in der Regel nur solche comp. zusammen-
gestellt hat, welche die Eigenthümlichkeit zeigen, dass der letzte Be-
standtheil, welcher ausserhalb der comp. consonantisch auslautet, hier
auf श्च ausgeht.

गोघृगार (गोघृ + गार) m. n. ein Haus in einer Kuhhürde HĀR. 168.

गोघृध्यन् (गोघृ + घृध्यन्) m. Oberhirt AK. 3, 4, 16, 94.

गोघृान (गो + स्यान्) adj. den Kühen zum Aufenthalt dienend: वृजं
गंघृ गोघृानम् VS. 1, 25. — Vgl. गोस्यान्.

गोघृष्टमी (गोघृ + घृष्टमी) f. ein best. Feiertag (s. गोघृष्टमी) As. Res.
III, 263.

गोघृ f. wohl = गोघृ Gesellschaft, Kameradschaft: घृालस्यं मद्रो-
हो च चापलं गोघृरेव च । स्तब्धता चाभिमानित्वं तत्रात्यागित्वमेव च ॥
एते वै सप्त देवाः स्युः सदा विद्यार्थिनां मताः । MBu. 3, 1536.

गोघृक (von गोघृ) adj. eine Versammlung —, eine Gesellschaft be-
treffend: गोघृककर्मनियुक्तः श्रेष्ठी (so ist zu lesen) चित्तपति चेतसा हृ-
ष्टः । वसुधा वसुसंपूर्णा मयाद्य लब्धा किमन्येन ॥ PAŚKĀT. I, 14. 7, 16.

गोघृक von गोघृ Kameradschaft, am Ende eines adj. comp.: एकादा
वृद्धगोघृकं प्रूढैः सह विलोक्य तम् KATUĀS. 20, 12.

गोघृन AK. 2, 1, 13 falsche Lesart für गोघृनी.

गोघृपति (गोघृ + पति) m. Vorsteher einer Versammlung, einer Ge-
sellschaft ÇKDa. WILS.

गोघृद्वेडिन् (गोघृ, loc. von गोघृ, + द्वेडिन्) adj. subst. in der Kuh-
hürde brummend, ein feiger Prahler gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48
und युक्तारोह्यादि zu 6, 2, 81.

गोघृपु (गोघृ + पु) adj. subst. in der Kuhhürde geschickt, ein eitler
Prahler gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und युक्तारोह्यादि zu 6, 2, 81.

गोघृपिडत (गोघृ + पि°) adj. subst. in der Kuhhürde gelehrt, ein eit-
ler Prahler gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und युक्तारोह्यादि zu 6,
2, 81.

गोघृप्रगल्भ (गोघृ + प्र°) adj. subst. in der Kuhhürde unternehmend,
ein feiger Prahler gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und युक्तारोह्यादि
zu 6, 2, 81.

गोघृविडितिन् (गोघृ + वि°) adj. subst. in der Kuhhürde Stege er-
kämpfend, ein feiger Prahler gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und यु-
क्तारोह्यादि zu 6, 2, 81.

गोघृशय (गोघृ + शय) adj. im Kuhstall, in der Kuhhürde schlafend
JĀGŪ. 3, 263.

गोघृप्रूर (गोघृ + प्रूर) m. ein Held in der Kuhhürde, ein feiger Prah-
ler gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und युक्तारोह्यादि zu 6, 2, 81.

गोष्ठ (von गोष्ठ) adj. auf den Kuhstall bezüglich, darin befindlich u. s. w. VS. 16, 44.

गोष्पद् (गोष्, gen. von गो, + पद्) n. P. 6, 1, 145. 1) der Eindruck einer Rinderklaue im Erdboden; die zur Ausfüllung eines solchen Eindrucks eben hinreichende Menge Wassers; eine unbedeutende Pfütze, = प्रमाण P. = मान AK. 3, 4, 16, 96. = गोखुरश्च H. an. 3, 331. = गोष्पद्श्च MED. d. 27. गोष्पदे संसुतोदके MBu. 1, 1444. गोष्पद्त्रिरात्रव्रत Verz. d. B. H. No. 468 (A dhj. 13). गोष्पद्मात्रं त्रेत्रम् P. 6, 1, 145, Sch. गोष्पद्पूर् (oder गोष्पद्प्र) वृष्टो देवः P. 3, 4, 32, Sch. BHATT. 14, 20. ब्राह्मण्यां सागरं तीर्त्वा लङ्घितुं गोष्पद्ं लघु । एतावदेव शेषं वो जेतव्यम् R. 6, 69, 16. तीर्त्वा सागर-मनान्यं धातरौ गोष्पदे कृतौ 23, 19. भीष्मद्रोष्णाणवर्षं तोर्त्वा कर्णपातालसेन-वम् । मा निमज्जस्व सगणः शल्यमासाद्य गोष्पद्म् ॥ MBu. 9, 360. 7, 5875. 9223. समुद्रकल्पं च ब्रह्मं धार्तराष्ट्रस्य माधव । धम्नानामाद्य संजातं गोष्प-दोयममच्युत ॥ 9, 1290. लवणत्रलनिधिर्गोष्पदीकृतो मे R. 5, 31, 62. 33, 23. संयुगगोष्पद् ein Kampf, der nicht mehr als eine Pfütze Einem zu schaf- fen macht, MBu. 7, 4724. — 2) ein von Kühen besuchter Ort AK. H. an. MED. = सेवितामेवित P. 6, 1, 145. Nach dem Sch. m. oder adj.: गोष्पदे गोसेवितो देशः । अगोष्पदान्धरायानि.

गोस m. 1) = गोपरम् Myrrhe H. an. 2, 579. MED. s. 2. — 2) = गो-सर्ग Tagesanbruch diess. und Hā. 161; vgl. गोशे.

गोसखि s. u. गोषखि.

गोसगृह (?) n. ein inneres Gemach, Schlafzimmer WILS.

गोसंख्य (गो + संख्य) m. P. 6, 2, 66, Sch. der die Kühe überzählt, Kuh- hirt AK. 2, 9, 57. H. 889. गोसंख्यं घ्रासं कुरुयुगवानान् MBu. 4, 284. 289.

गोसंख्यातर (गो + सं + त्र) m. dass.: गोसंख्याता भविष्यामि विराटस्य म- क्क्षीपते: MBu. 4, 67.

गोसंग m. ein verlesenes गोसर्ग BHĀṬĪA. im ÇKDr.

गोसन्न (गो + सन्न) n. ein best. Opfer TS. 7, 5, 1, 1.

गोसदन्न (गो + सदन्न) m. Bos Gavaeus (dem Rinde ähnlich) II. 1826.

— Vgl. गवय.

गोसनि s. u. गोषणि.

गोसंदाय (गो + सं + दा) adj. eine Kuh schenkend P. 3, 2, 3, Sch.

गोसंभवा (गो + संभव) f. N. einer Pflanze, = श्वेतदूर्वा (vgl. गोलोमी)

RĀGĀN. im ÇKDr.

गोसर्ग (गो + सर्ग) m. die Zeit da man die Kühe loslässt, Tagesan- bruch TRĪK. 1, 1, 103. Hā. 161. Suçā. 2, 147, 17.

गोसर्प (गो + सर्प) m. Lacerta Godica (गोधिका) HAUGHT.

गोसर्व (गो + सर्व) m. etne best. eintägige Opfercerimonie TBu. 2, 7, 6, 1. LĀṬJ. 9, 4, 22. KĀṬJ. ÇR. 22, 11, 3. ÇĀṆKH. ÇR. 14, 11, 10. 13, 1. MAÇ. 5, 5 in Verz. d. B. H. 73. M. 11, 74. MBu. 3, 1133. 5, 4090. 12, 6094. 13, 4918. BHĪC. P. 3, 12, 40. = गोमेध GĀṬĀDH. im ÇKDr.

गोसशश m. = गोपरम् Myrrhe RĀJAM. zu AK. 2, 9, 105. — Vgl. गोस und शश, welche beide dasselbe bedeuten sollen.

गोसकृष्णी (गो + सकृष्ण) f. N. zweier Feiertage: der 15te Tag in der dunklen Hälfte des Kāritika und der 15te Tag in der dunklen Hälfte des Gjaishṭha As. Res. III, 267. 285.

गोसाद् (गो + साद्), **गोसादि** (गो + सादि) und **गोसारथि** (गो + सा + थि) P. 6, 2, 41. — Vgl. गोषादी.

गोसिल (?) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDUJ. in Verz. d. B. H. 58, 35. — Vgl. गोस्वलु.

गोसूत्रिका (गो + सूत्र) f. a rope piqueted at both ends; with separate halters made fast to it for each ox or cow COLERA. Alg. 319.

गोस्तन (गो + स्तन) 1) m. a) Zitze der Kuh: गोस्तनान्कार Suçā. 1. 239, 12. 2, 303, 5. — b) Blumenstrauß ÇARDAK. bei WILS. — c) ein Perlen- schmuck aus vier Schnüren AK. 2, 6, 3, 7. H. 661. an. 3, 372. MED. n. 39. — 2) f. आ Weintraube Sch. zu AK. 2, 4, 3, 26. — 3) f. ई a) Weintraube AK. 2, 4, 3, 26. H. 1135. H. an. MED. — b) N. pr. einer der Mütter im Gefolge von Skanda MBu. 9, 2624.

गोस्तोम s. u. गोष्टोम.

गोस्थान (गो + स्थान) n. Standort von Kühen, Kuhstall, Kuhhürde II. 964. ÇARDAK. im ÇKDr. HARIV. 3397. — Vgl. गोष्ठान.

गोस्थानक n. dass. AK. 2, 1, 13.

गोस्वलु (?) m. N. pr. eines Schülers des Çākalja VP. 277. — Vgl. गुह्लु, गोसिल.

गोस्वामिन् (गो + स्वा + मिन्) m. 1) Besitzer einer Kuh, — von Kühen KĀṬJ. ÇR. 15, 6, 22. M. 8, 234. VARĀH. BRH. S. 85, 32. — 2) ein religiöser Bett- ler, als Ehrentitel einem Personennamen nachgesetzt, z. B. वोपदेव VOP. S. 175; vgl. LĪA. 1, 808 und WILSON, a Gloss. of jud. and rev. terms, u. Gosain und Goswami.

गोस्वामिस्थान (गोस्वामिन् + स्थान) n. N. pr. eines Berggipfels im Mittel-Himalaja LĪA. 1, 55.

गोह (von गुह) m. Versteck, Lager: विद्वैरस्य गवयस्य गोहे RV. 4, 21, 8. शौशित्रस्य गोहे 6. 7. ein verborgener Ort für Unrath: उवध्यगोहे पार्थिवं खनतात् AIT. BR. 2, 6. ÇĀṆKH. ÇR. 5, 17, 6. 6, 1, 19. 15, 1, 25. LĀṬJ. 2, 3, 4. — gaṇa मुवास्त्वादि zu P. 4, 2, 77.

गोहत्या (गो + हत्या) f. die Tödtung einer Kuh M. 11, 115.

गोहन् (गो + हन्) adj. Rinder tödtend: वधः RV. 7, 56, 17.

गोहन (von गुह) adj. verdeckend, s. अघ्नगोहन.

गोहन (गो + हन) n. Kuhmist RATNAM. im ÇKDr. HĀR. 207 (fälsch- lich गोहल).

गोहमुख s. u. गोक्कामुख.

गोहर (गो + हर) m. Kuhraub VARĀH. BRH. S. 88, 12. गोहरण n. dass. 86, 120. 88, 8. PAÑKĀT. 1, 281. N. eines Abschnitts im 4ten Buche des MBu. (A dhj. 25 — 69).

गोहरितकी (गो + हृ + की) f. Name eines Baumes, Aegle Marmelos Corr. (s. वित्त्व), TRĪK. 2, 4, 10. RATNAM. 6. ÇARDAK. im ÇKDr.

गोहित (गो + हित) 1) adj. den Kühen zuträglich. — 2) m. Aegle Marmelos Corr. und N. einer kriechenden Pflanze (s. घोष) ÇARDAK. im ÇKDr.

गोहिर (von गुह) n. Fusswurzel, tarsus II. 616.

गोह्य (wie eben) adj. zu verhüllen KĀÇ. zu P. 3, 1, 109. VOP. 26, 19. — Vgl. अगोह्य und गुह्य.

गोकर्त adj. von गोक्दय gaṇa काण्वादि zu P. 4, 2, 111.

गोक्दय patron. von गोक्दय gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105 und तिकादि zu 154. f. गोक्दयो gaṇa क्रौड्यादि zu 80.

गोक्दययणि patron. von गोक्दय gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

गौकान v. l. für कौकान KĀC. zu P. 4, 3, 130.

गौगुलव (von गुग्गुलु), f. ई gaṇa शार्ङ्गरवादि zu P. 4, 1, 73. — Vgl. गौगुलव.

गौङ्गव (von गुङ्गु) n. N. verschiedener SĀMAN PAÑĀV. BR. 14, 3. Ind. St. 3, 213. घ्नैगौङ्गवम् 201.

गौञ्जिक (von गुञ्जा) m. Juwelier, Goldschmied TRIK. 2, 10, 3.

गौड 1) (von गुड) a) adj. aus Zucker (Melasse) bereitet u. s. w. SuCR. 1, 192, 14, 233, 18. पीत्वा गौडं सुरासवम् MBu. 8, 2030. — b) Rum aus Melasse SuCR. 1, 189, 17. f. गौडी TRIK. 2, 10, 15. GRĪJASĀGR. 2, 27. M. 11, 94. गौड्यासव MBu. 8, 2034. — c) n. Zuckerwerk, pl. R. 1, 53, 4. — d) m. (sc. देश) und n. (sc. राष्ट्र) das Zuckerland, N. pr. eines Landes; m. pl. die Bewohner dieses Landes LIA. 1, 140. fg. BURN. Intr. 632. वङ्गदेशं समारभ्य भुवनेशात्मगं शिवे । गौडदेशः समाख्यातः सर्वविद्याविशारदः ॥ इति शक्तिसंगमतत्वे सप्तमः पद्यः ॥ सारस्वताः कान्यकुब्जा गौडमैथिलिकोत्कलाः । पञ्चगौडा इति ध्याता विन्ध्यस्योत्तरवासिनः ॥ इति स्कन्दपुराणम् ॥ ÇKDr. गौडं राष्ट्रमनुत्तमं निरूपमा तत्रापि राठा पुरो PRAB. 22, 13. गौडनायत् TRIK. 2, 1, 7. अस्ति गौडविषये कौशाम्बी नाम नगरी Hit. 27, 22. गौडनाण्ड RĀGA-TAR. 4, 148. गौडराज 420, 467. गौडपञ्चाविनः 324. गौडिः 332. Gauḍa-Brahmanen COLEBR. Misc. Ess. 11, 179, 187. — 2) (von गौड 1, d) a) m. Bez. eines Rāga: मालवगौडराग Git. S. 2; vgl. weiter unten गौडी und गौरी. — b) m. N. pr. eines Lexicographen Sch. zu II. 291, 400, 676. — c) f. ई a) N. einer Rāgiṇī, der Gemahlin des Rāga Megha, SĀMĪTADĀM. im ÇKDr. — ß) ein kräftiger, lebensvoller Stil (काव्यरीति): श्रेष्ठः प्रसादनाथुर्यं गुणत्रितयभेदतः । गौडवैर्नयाञ्चलरीतयः (also eig. adj.) परिकीर्तितः ॥ KĀVJĀK. im ÇKDr. — 3) m. v. l. für गौण AK. 3, 6, 2, 18.

गौटक (von गौड) m. pl. N. pr. eines östlich von Madhjadēça wohnenden Volkes VARĪH. BĀH. S. 14, 7(8).

गौटकमृग (गौ° + मृग) m. ein wildes Pferd VJUTP. 117. — Vgl. गौरखर.

गौटन LALIT. 143 falsche Form für गोदान.

गौटपाद् (गौड + पाद्) m. N. pr. eines Commentators verschiedener Upanishad und der Sāmkhjakārikā COLEBR. Misc. Ess. 1, 93, 96, 104, 229, 333. Verz. d. B. H. No. 349.

गौडपुर (गौड + पुर) n. N. pr. einer Stadt P. 6, 2, 100.

गौडभृत्यपुर (गौड-भृत्य [vgl. अन्धभृत्य] + पुर) n. N. pr. einer Stadt SIDDH. K. 239, a, 7.

गौटिक (von गुड) adj. zur Bereitung von Zucker geeignet P. 4, 4, 103. इनु Sch. mit Zucker (Melasse) zubereitet: भृत्य SuCR. 1, 234, 10. n. Rum (aus Zucker Bereitetes) 2, 326, 4.

गौटोय adj. zu Gauḍa (1, d) in Beziehung stehend COLEBR. Misc. Ess. 11, 68.

गौण (von गुण) adj. f. ई untergeordnet, sekundär, uneigentlich: तदा गौणमनन्तस्य नामानन्तेति विश्रुतम् MBu. 12, 6798. ब्रह्मनि मम नामानि कीर्तितानि मर्कटिभिः ॥ गौणानि तत्र नामानि कर्मज्ञानि च कानिचित् । 43438. fg. 13, 6948. पशून्नामि दृष्ट्वाहं पशूनां च सखा सदा । गौणं (nach einer Eigenthümlichkeit benannt) पशुसखेत्येवं मां विधि ॥ spricht Paçusakha, um seinen Namen befragt, 4504. Im Gegens. zu मुख्य PAT.

zu P. 4, 4, 108 und 8, 3, 82. Śin. D. 6, 13. 14, 2, 5, 9, 11. 13, 8. Sch. zu KĀTJ. ÇR. 1, 1, 11. 6, 16. Sch. zu SĀMĀKJĀK. 31 (S. 137). गौण्युत्पत्तिः, aber auch गौण्युत्पत्तिस्मरण (!), गौण्युत्पत्त्यश्रवण (!) Sch. zu KĀP. 1, 70. कर्मन् das entferntere Object VOP. 24, 13. गौणचान्द्र im Gegensatz zu मुख्यचान्द्र As. Res. 3, 238. subst. (vgl. गौण्य) im Gegens. zu प्रधान्य P. 7, 1, 21, Sch. गौणत्व n. nom. abstr. von गौण Sch. zu KĀTJ. ÇR. 1, 1, 1. 6, 16. VOP. 3, 10.

1. गौणिकं (von गुण) adj. f. ई zu den drei Guṇa in Beziehung stehend: गतिः M. 12, 41. = गुणे साधुः gaṇa कथादि zu P. 4, 4, 102. = गुणमधीते वेद वा gaṇa उक्थादि zu P. 4, 2, 60 und वसतादि zu 63.

2. गौणिकं (von गोणी) adj. f. ई sackartig gaṇa घट्टुल्यादि zu P. 5, 3, 108.

गौण्य n. nom. abstr. von गौण VOP. 3, 10. 6, 14.

गौतमं (von गोतम) 1) adj. zu Gotama in Beziehung stehend: पदस्तोभाः Name eines Sāma Ind. St. 3, 213. — 2) m. a) patron. und N. pr. verschiedener Männer ÇAT. Br. 3, 3, 4, 19. ĀÇV. ÇR. 12, 11. HARIV. 440, 11319, 14072. VP. 264. ÇĀK. 27, 23, 30, 16. MĀLAV. 21, 18. त्रिपञ्चाशद्गौतमम् P. 2, 4, 84, VĀRTt., Sch. Name eines Lehrers des Rituals, häufig von LĀTJ. genannt (z. B. 1, 2, 7, 3, 3, 4, 13) und ĀÇV. ÇR. 1, 3, 2, 6, 3, 6, 7, 1. GAṆU. 3, 4. eines Grammatikers (verschieden von dem Ebengeannten) TAITT. PRĀT. 1, 5. स्वविरो गौतमः LĀTJ. 2, 9, 20. 5, 12, 25. 6, 1, 22. eines Juristen JĀĀ. 1, 3. patr. des Kuçri ÇAT. Br. 10, 5, 5, 1. ARUṆA 6, 4, 4. Uddālaka 11, 4, 1, 3. 3, 2. 14, 9, 1, 7. Çaradvant HARIV. 454. MRĀK. 83, 25. VP. 454. Çātānanda TRIK. 2, 7, 24. H. 830. Çākjamuni AK. 1, 1, 1, 10. H. 237, Sch. an. 3, 465. MED. m. 43. SCHIEFNER, Lebensb. 232 (2), fgg. Vater von Ekata, Dvita und Trita MBu. 9, 2073. Verschiedene Gautama genannt ÇAT. Br. 14, 5, 5, 20. 7, 3, 26. वृद्धं Verz. d. B. H. No 1166. Vgl. Ind. St. und WEBER, Lit. गौतमाः PRAVARĪDHJ. in Verz. d. B. H. 33, 36, 60, 62. HARIV. 1788. H. 31. — b) ein best. Gift H. 1199. — 3) f. ई a) patron. verschiedener Frauenzimmer, proparox. gaṇa शार्ङ्गरवादि zu P. 4, 1, 73. oxyt. v. l. im gaṇa गौरादि zu 41. MBu. 13, 17. fgg. ÇĀK. 31, 11. patron. der Kṛipi HARIV. 1787. Buḡ. P. 1, 7, 47. गौतमीसत Beioame AÇVĀTBĀMAN'S 33. MBu. 7, 6857. = गौतमिनन्दन 6847. गौतमीवृत्र N. pr. eines Lehrers ÇAT. Br. 14, 9, 4, 31. महाप्रजापती गौतमी LALIT. 102, 193. SCHIEFNER, Lebensb. 236 (6). — b) Bein. der Durgā TAİK. 1, 1, 54. H. Ç. 47. H. a. 3, 466. MED. m. 43. HARIV. 10236. °तत्त्व Verz. d. B. H. No. 1309. — c) N. pr. einer Rākshasī ÇARDAR. im ÇKDr. — d) N. pr. eines Flusses, = गोमती H. 1083, Sch. = गोदावरी (vgl. गौतमसंभवा) RĪĀN. im ÇKDr. MBu. 13, 7647. R. 6, 2, 27. — e) ein best. gelbes Pigment, = गोरोचना MRD. RĪĀN. im ÇKDr. Gelbwurz (wohl रत्ननी st. राजनी zu lesen) H. an. — 4) n. a) N. eines Sāman LĀTJ. 4, 6, 16. Ind. St. 3, 213. — b) Fett (s. मेदस्) H. 624; vgl. भारद्वाज Knochen.

गौतमक (von गौतम) m. N. pr. eines Königs der Nāga BURN. Intr. 269.

गौतमस adj. von गो-तमस् (?): अर्कः N. zweier Sāman Ind. St. 3, 213.

गौतमसंभवा (गौ° + संभवा) f. Bein. des Flusses Godāvarī RĪĀN. im ÇKDr.

गौतमस्वामिन् गौ° + स्वा°) m. N. pr. eines Gāina-Lehrers COLEBR. Misc. Ess. 11, 315. fgg. — Vgl. गौतमस्वामिन्.

- गौतमि patron. = गौतमि ÇĀṆKU. GRHJ. 4, 10.
- गौतमीय adj. dem Gautama angehörig, von ihm herrührend LĀṬJ. 1, 4, 2, 5, 20, 7, 18, 8, 2, 20, 9, 9, 2. Verz. d. B. II. No. 1037. LIA. II, 67.
- गौदत्तैय patron. von गौदत्त gaṇa प्रुधादि zu P. 4, 1, 123.
- गौदानिक adj. die Godāna genannte Cerimonie betreffend, dieselbe vollbringend u. s. w. gaṇa मन्हानाद्यादि zu P. 5, 1, 94, VārI. कर्मन् ÀÇV. GAṆJ. 3, 8. गौदानिक GORN. 3, 1, 13.
- गौधार् m. metron. von गोधा P. 4, 1, 130. VOP. 7, 8. eine Art Eidechse AK. 2, 5, 6. H. 1297. — Vgl. गौधेय, गौधेर.
- गौधूर्म (von गोधूम) adj. f. ई vom Weizen kommend, daraus gemacht u. s. w. gaṇa विल्व्यादि zu P. 4, 3, 136. चयाल ÇAT. BR. 5, 2, 1, 6. KĀR. ÇR. 14, 1, 22, 5, 7.
- गौधूच्च (गौधूम?) N. pr. v. I. für गौतम Ind. St. 2, 32.
- गौधेनुक (von गोधेनु) n. eine Heerde Milchkuhe H. 1418.
- गौधेय m. metron. von गोधा gaṇa प्रुधादि zu P. 4, 1, 123, 129, Sch. VOP. 7, 8. = गोधायाः पुमान् P. 4, 1, 120, KĀR., Sch. eine Art Eidechse AK. 2, 5, 6. H. 1297.
- गौधेर m. dass. P. 4, 1, 129. VOP. 7, 8. AK. 2, 5, 6. H. 1297.
- गौधेरक (von गौधेर) m. ein best. kleines giftiges Thier SuçR. 2, 289, 18. गो 291, 3.
- गौधेरकायणि patron. von गौधेर gaṇa वाकिनादि zu P. 4, 1, 153.
- गौनर्द adj. von गौनर्द Siddh. K. zu P. 1, 1, 75.
- गौपत्य (von गोपति) n. Besitz von Rindern VS. 3, 22, 11, 58. TS. 1, 5, 10, 2, 3, 1, 9, 4. GORN. 4, 5, 15.
- गौपयन 1) patron. von गोपयन gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. BṚJ. ÀR. UP. 2, 6, 1, 4, 6, 1. PRAVARĪDHJ. in Verz. d. B. H. 59. गौपयनाः P. 2, 4, 67. — 2) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 216.
- गौपायन patron. von गोप; pl. PAṆĀV. BR. 13, 12. Ind. St. 1, 32 (wo so zu lesen ist).
- गौपालप्रुपालिका f. nom. abstr. von गोपाल + प्रुपाल P. 5, 1, 133, Sch.
- गौपालेय patron. von गोपाल PAṆĀV. BR. 12, 13.
- गौपिक (von गोपिका) m. der Sohn einer Hirtin gaṇa जिव्यादि zu P. 4, 1, 112.
- गौपिलेय von गोपिल gaṇa मख्यादि zu P. 4, 2, 80.
- गौपुच्छ (von गोपुच्छ) adj. f. ई einem Kuhschwanz ähnlich gaṇa शर्का-रादि zu P. 5, 3, 107.
- गौपुच्छिक (wie eben) adj. = गोपुच्छेन तरति u. s. w. P. 4, 4, 6, 5, 1, 19.
- गौसिय मेलन. von गुप्ता P. 4, 1, 121, Sch.
- गौभृत von गोभृत् gaṇa मंक्लादि zu P. 4, 2, 75.
- गौमती 1) adj. von गोमती (उदोच्यग्राम) gaṇa पलव्यादि zu P. 4, 2, 110. im Flusse Gomati lebend: मत्स्याः 1, 1, 75, Sch. — 2) f. ई N. pr. eines Flusses BRAHMA-P. 49, 17. Fehlerhaft für गौमती, wie man aus der Unterschr. am Ende der Episode erschen kann.
- गौमतायन patron. (?) von गोमत् gaṇa ग्रहीरुणादि zu P. 4, 2, 80. Davon गौमतायनक ebend.
- गौमथिक (गौमथिक?) von गोमथ (गौमथ?) gaṇa कुमुदादि 2. zu P. 4, 2, 80.
- गौमायन patron. von गोमिन् gaṇa ग्रथादि zu P. 4, 1, 110; vgl. 6, 4, 114.

- गौर ved., गौर klass. Uṇ. 2, 29. ÇĀNT. 1, 4, 1) adj. f. ई (auch klass.) P. 4, 1, 41. weisslich, gelblich, rötlich (als m. die weissliche Farbe u. s. w.) Nta. 11, 39. AK. 1, 1, 4, 22, 24, 3, 4, 25, 191. H. 1393, 1394. an. 2, 413. MED. r. 27. kann im comp. seinem subst. vorgehen oder nachfolgen gaṇa कडारादि zu P. 2, 2, 38. गौरस्य यः पर्यसः पीतिमान्शे RV. 10, 100, 2. गौरललाम TS. 5, 6, 16, 1. मृणाल° VARĀH. BRH. S. 4, 31, 58, 36. SuçR. 1, 106, 17. भूमि 133, 1. निरा 336, 1. (अचलम् गौरं तुषारैः) MEGH. 53, 60. तुषारगौर. RĪ. 1, 6. कैलाशगौरं वृषम् RAÇH. 2, 35. MBH. 6, 445. °डुकूल GĪ. 11, 26. गौरं कनकवर्णाभामिष्टामन्तःपुरेश्वरीम् R. 5, 14, 30. ज्ञान्वनदशुद्धगौर DRAUP. 7, 7. MBH. 4, 2304. fg. नारी 8, 2050. °पयोधर BHARTṚ. 1, 9. तरुणादित्य-सदृशैः शणुगौरैश्च वानरैः MBH. 3, 16350. तरुणादित्यगौरैः शरगौरैश्च वानरैः R. 4, 39, 14, 11. रश्मयो यस्य (चन्द्रस्य) गौराः MĀKĀN. 26, 1. रोचना° RAÇH. 6, 65. GĪ. 11, 12. KĀURAP. 1. glänzend, rein, schön, = उज्ज्वल TRIK. 3, 3, 346. = विप्रुद्ध H. an. MED. = विशद H. an. °कान्ति KĀURAP. 1 (nach dem Sch.: = मनोकर). — 2) m. a) eine Büffelart, Bos Gaurus, häufig neben dem गवय genannt. AIT. BA. 3, 34. ÇAT. BR. 1, 2, 3, 9. RV. 4, 21, 8. गौरा न तृपितः पित्र 1, 16, 5, 4, 58, 2, 5, 78, 2, 7, 69, 6, 98, 1, 8, 4, 3, 43, 24, 76, 1, 10, 31, 6. गौरमौरप्यमनु ते दिशामि VS. 13, 48, 24, 28. ÇĀṆKU. ÇR. 16, 3, 14. BULG. P. 3, 10, 21, 8, 2, 20. Vgl. गौरमृग. — b) weisser Senf MED. n. nach H. an. m. das Korn, als Gewicht = 3 राजसर्पय JĀGĀ. 1, 362. Hier eig. adj. mit Ergänzung von सर्पय aus dem vorhergehenden राजसर्पय; vgl. गौरसर्पय. — c) Grisea tomentosa Roxb. (धव) RĀGAN. im ÇKDR. — d) der Mond H. an. MED.; vgl. Ind. St. 2, 262, 286. — e) der Planet Jupiter H. ç. 13; vgl. Ind. St. 2, 287. — f) N. pr. eines Jugal-Lehrers, eines Sohnes des Çuka von der PivarI, HARIV. 981. — g) Bein. des Heiligen Kaitanja ANANTASĀMĪTĀ im ÇKDR. — 3) f. गौरा = गौरी f. DVIRĪPAK. im ÇKDa. — 4) f. ई die Kuh des Bos Gaurus: सोमो गौरी अथिं श्रितः (P. 1, 1, 19, Sch.) RV. 9, 12, 3. मधः पित्रति गौर्यः । या इन्द्रेण स्यावर्षिर्वृक्षा मर्त्ति 1, 84, 10. यदा कृ त्यदसवो गौर्यं चित्पदि षिता-ममुञ्चत 4, 12, 6. गौरीर्निमाय (AV.: गौरिन्मिमाय) सलिलानि तन्तता 1, 164, 41. Auf der letzten Stelle beruht die Deutung des Wortes als VĀĀ des mittleren Gebietes NAIG. 1, 14. NIR. 11, 40. — b) Gelbwurz, = रजनो H. an. MED. RATNAM. 58. SuçR. 1, 59, 11, 2, 39, 11, 101, 8. = पिङ्गा (wofür ÇKDR. दारुकरिद्रा substituiert) MED. Auch N. einer Menge anderer Pflanzen: = प्रियंगु H. an. MED. = मञ्जिष्ठा, श्वेतहृदी, मञ्जिका, तुन्सी, मुचर्षकदली, आकासमोसी RĀGAN. im ÇKDR. — c) ein best. gelbes Pigment (s. गौरिचन्ता) H. an. MED. — d) ein noch nicht menstruiertes (achtjähriges) Mädchen AK. 2, 6, 1, 8. TRIK. 3, 3, 346. H. 510. H. an. MED. GRHJASĀNGR. 2, 28, 29. — e) die Erde H. an. MED. — f) N. pr. der Tochter des Himālaja u. Gemahlin Çiva's AK. 1, 1, 32. TAİK. II. 203. H. an. MED. MEGH. 31, 61. गौरी यत्र चितस्तावं पाता (vgl. u. k) RĀGĀ-TAR. 1, 29. — g) N. pr. der Gemahlin Varuṇa's H. an. MED. MBH. 5, 3968, 13, 6751, 7637. — h) N. pr. der Mutter Çākjamuni's (s. माया) TRIK. 1, 1, 14. — i) N. pr. einer der 16 Vidjādevī H. 240. — k) N. pr. der Gemahlin Prasenaḡit's (oder Juvauāçva's), welche durch einen Fluch ihres Gatten in den Fluss Bāhudā (vgl. u. f) verwandelt wurde, HARIV. 710, 1716. VP. 362, N. 18, 448, N. 9. — N. pr. der Gemahlin des Virāḡas und der Mutter Sudhāman's 82, N. 2. — l) N. pr. eines Flusses (vgl. u. f

und k) H. an. MED. MBH. 6, 333. VP. 183. LIA. I, Anh. xxxviii. Vgl. गौरिगङ्गा ebend. 53. — m) N. pr. einer Rāgiṇī, der Gemahlin des Rāga Mālava (vgl. गौड 2, a): आराममध्यतो कुमारिका (zwei Kürzen fehlen) शारदेन्दुमुखलक्ष्मीः । राडीदाडिमवीत्रं (राडी!) दधती कीरानने गौरी ॥ SAṆGLADĀM. im ÇKDR. Hierher viell. zu ziehen: गौरी विद्याय गान्धारी केशिनी मित्रसाह्यया । सावित्र्या सरू सर्वास्ताः पार्वत्या यान्ति पृष्ठतः ॥ MBH. 3, 14562. HARIY. 12036. 12041. Vgl. auch u. गान्धार. — n) N. verschiedener Metra: α) 4 Mal ~~~~~, ~~~~~ COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 10). — β) 4 Mal ~~~~~ ebend. 161 (VIII, 4). — γ) 4 Mal 26 Längen ebend. 164 (XXI, 3). — δ) n. a) weisser Senf H. an. m. nach MED. — b) die Staubfäden der Lotusblume H. an. MED. — c) Safran RĀGAN. im ÇKDR. Diese Bed. hat nach VIÇVA beim Sch. zu KĀURAP. 10 कनकगौर नः कनकगौरकृताङ्गराम KĀURAP. 10. — d) Gold RĀGAN. im ÇKDR.

गौरस्य (von गौरस्य) n. Hirtenstand, Rindviehzucht MADHUS. zu BHAG. 18, 44. — Die richtigere Form für das so häufig vorkommende गौरस्य n. (s. d.).

गौरखर (गौर + खर) m. ein wilder Esel VJUTP. 117. — Vgl. गौडकर्मग.

गौरयोव (गौर + योवा) m. pl. N. pr. eines Volkes in Madhjadeça VARĀH. BRH. S. 14, 3. Davon गौरयोवि gaṇa रैवतिकादि zu P. 4, 3, 131. Davon गौरयोवीय adj. ihm gehörig ebend.

गौरचन्द्र (गौर + चन्द्र) m. Bein. des Heiligen Kaitanja ANANTASAṆ-
NĪTĪ im ÇKDR.

गौरजीरक (गौर + जी) m. weisser Kümmel RĀGAN. im ÇKDR.

गौरतित्तिरि (गौर + ति) m. eine Art Rebhuhn SUÇR. 1, 201, 8.

गौरवच् (गौर + वच्) m. Terminalia Catappa (s. इक्षुद्) RĀGAN. im ÇKDR.

गौरपृष्ठ (गौर + पृष्ठ) m. N. pr. eines Fürsten MBH. 2, 332.

गौरमुख (गौर + मुख) 1) m. N. pr. eines Schülers des Çamika MBH. 1, 1738. fgg. Purohita des Königs Ugrasena REINAUD, Mém. sur l'Inde 392. — 2) f. ग्रा N. pr. P. 4, 1, 58, Sch.

गौरमृग (गौर + मृग) m. = गौर Bos Gaurus VS. 24, 32. AIT. BR. 2, 8. Ind. St. 1, 38. BUĀG. P. 8, 10, 9.

गौरव (von गुरु) 1) adj. zum Lehrer in Beziehung stehend: कुल die Familie des Guru BUĀG. P. 1, 7, 46. — 2) n. oxyt. gaṇa पृष्ठवादि zu P. 5, 1, 122. VOP. 7, 19. a) Schwere R. 3, 4, 26. 35. 38. SUÇR. 1, 20, 13. 90, 11. 128, 7. 149, 3. ÇĀK. 56. RAGU. 3, 14. BUĀG. P. 8, 7, 6. वज्रगौरवा (गद्दी) MBH. 9, 585. गाण्टीचं वज्रनियेप्रगौरवम् 3, 424. गात्राणाम् SUÇR. 1, 69, 14. 79, 15. — b) prosodische Länge ÇRUT. (BR.) 4. — c) Wichtigkeit, grosse Bedeutung, hoher Werth (einer Sache): कार्यस्य R. 3, 40, 29. कार्यं 4, 16, 47. N. 20, 22. श्र्यं Siddh. K. zu P. 2, 2, 41. R. 3, 40, 24. अनल्पगुणगौरवशोभमाना KĀURAP. 40. Sch. zu Kap. 1, 89 (BALLANTYNE: cumbrousness). — d) Gravität, Ehrwürdigkeit, Ansehen der Person, Würde; die einer Person oder Sache zugewandte Hochachtung II. 500. HĀN. 138. सरूत्रं तु पितृ-
न्माता गौरवेणातिरिच्यते M. 2, 145. MBH. 2, 2376. R. 4, 8, 56. श्रयोऽन्य-
स्य हृदि स्थिते ऽप्यनुनये संरुते गौरवम् (दंपत्योः) AMAR. 19. गौरवव्यय-
गमाडुत्पादितं लावकम् 29. BUĀG. P. 3, 23, 2. को ऽर्थी गतो गौरवम् PAÑ-
ĀT. I, 162. HIT. II, 83. मातृगौरवात् aus Hochachtung für die Mutter

PAÑĀT. 263, 4. ÇĀK. 30, 14. पितृगौरवेण RAGH. 18, 38. यावत्पितरि धर्मसे गौरवं लोकसत्कृते । तावद्धर्मकृतां श्रेष्ठ जनन्यामपि गौरवम् ॥ R. 2, 101, 22. गौरवयस्त्रितकत्रयः पितुः 1, 76, 1. प्रयोजनोपेक्षितया प्रभूणां प्रायश्चलं गौरमाश्रितेषु KUMĀRAS. 3, 1. मातृवचनगौरवात् R. 1, 46, 21. स्वविक्रमे गौरवम् RAGH. 14, 18. न पुनरस्माकं नाद्यं प्रति मिथ्या गौरवम् MĀLAV. 7, 2. — Vgl. गुरुलावक.

गौरवाकून (गौर + वाकून) m. N. pr. eines Fürsten MBH. 2, 1271.

गौरवित्त (von गौरव) adj. in Ansehen stehend, hochgeachtet gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. TRIK. 3, 1, 24. 3, 419.

गौरशाक (गौर + शाक) m. Name einer Pflanze, eine Art Madhūka RATNAM. 213. GĀTĀDH. im ÇKDR.

गौरशिरम् (गौर + शि) m. N. pr. eines Muni MBH. 2, 292. 12, 2094.

गौरसक्य (गौर + सक्य) f. ई P. 5, 4, 113, VĀRTT., Sch.

गौरसर्प (गौर + सर्प) m. weisser Senf, Sinapis glauca Roxb.; das Korn davon (gleichfalls m.) RATNAM. 113. PĀR. GRH. 3, 10. SUÇR. 1, 16, 10. 57, 17. 298, 10. 2, 119, 1. 129, 10. (शुद्धिः) क्षौमाणां गौरसर्पैः durch Senfkörner M. 3, 120. JĀGĀ. 1, 187. °कल्का 276. das Korn als best. Gewicht: ते (रात्रसर्प-
पाः) त्रयो गौरसर्पः ॥ सर्पपाः षड्यवो मध्यः M. 8, 133. fg.

गौरसुवर्ण (गौर + सु) n. eine best. Gemüsepflanze (पत्रशाकविशेष), = कटुपुङ्गुल, गन्धशाक, चूर्णशाकाङ्क, भूमिज, वारिज, सुगन्धिक, स्वर्ण, द्रुस्व RĀGAN. im ÇKDR.

गौराङ्ग (गौर + अङ्ग) m. Bein. des Heiligen Kaitanja BRAHMAĀMĀLA und KĚSHNAĀMĀLA im ÇKDR. — Vgl. गौर und गौरचन्द्र.

गौराङ्गिरस (aus गौर - अङ्गिरसः oder गौराङ्गिरसस्य) n. Name eines Sāman Ind. St. 3, 216.

गौरावाती (गौर + अवाती) f. weisser Kümmel RĀGAN. im ÇKDR. u. गौरजीरक.

गौरार्द्रक (गौर + अर्द्रक) m. eine Art Gift H. 1198.

गौरवस्कान्दिन् (गौर Bos Gaurus + श्र्यं) m. Bein. Indra's H. ç. 30. ÇĀT. BR. 3, 3, 4, 18. SHADY. BR. 2, 1 in Ind. St. 1, 38. LĪTJ. 2, 3, 1.

गौराश्र (गौर + अश्र) m. N. pr. eines Fürsten MBH. 2, 329 (गो°).

गौरास्य (गौर + आस्य) m. eine schwarze Affenart mit weissem Gesicht (कूलवानर) RĀGAN. im ÇKDR.

गौराकिक (गौर + अकिक) m. eine Art Schlange SUÇR. 2, 265, 20.

गौरि m. N. pr.: गौरिाङ्गिरसस्य साम Ind. St. 3, 216; vgl. गौराङ्गिरसस्य ebend. 213.

गौरिक (von गौर, गौरी) 1) m. a) = गौरसर्प weisser Senf (?) SUÇR. 2, 119, 6. Vgl. गौरिल. — b) metron. des Mādhātār VĀJU-P. in VP. 362, N. 18. — 2) f. ग्रा ein noch nicht menstruiertes, achtjähriges Mädchen ÇĀDDAR. im ÇKDR.

गौरिमत् (von गौरी) und गौरिमती N. pr. gaṇa शार्ङ्गरवादि zu P. 4, 1, 73.

गौरिल (von गौर) m. 1) weisser Senf H. an. 3, 645. MĀD. I. 86 (गौरिल). — 2) Eisenfeil diess.

गौरिविति (गौरी + विति) m. N. pr. eines R̥shi, Nachk. des Çakti RV. 5, 29, 11. AIT. BR. 3, 19. गौरीविति ÇĀT. BR. 12, 8, 3, 7. PAÑĀV. BR. 11, 5, 12, 13. 23, 7. °तेः प्रकृतः N. eines Sāman Ind. St. 3, 216. Davon adj. गौरिवित AIT. BR. 3, 19. गौरीवित KĀTJ. ÇR. 25, 13, 6. LĪTJ. 4, 6, 14.

7, 9, 13. 10, 2, 1. 3, 12. 8, 8. गौरिवित n. und मह्यौ^० n. Nameu von Sāman Ind. St. 3, 216.

गौरिषक्च्य (गौरी + सक्च्य) m. N. pr. gaṇa सुषामादि zu P. 8, 3, 98.

गौरीकल्प (गौरी + कल्प) m. Name eines Kalpa, in Brahman's Monate der 15te Tag der dunklen Hälfte; s. u. कल्प 2, d.

गौरीकात्त (गौरी + कात्त) m. N. pr. eines Autors COLEBR. Misc. Ess. I, 263. 279. °सार्वभौमभृत्चार्यं Z. d. d. m. G. 2, 340 (179, a).

गौरीगुरु (गौरी + गुरु) m. der Vater der Gauri, Bein. des Himā-laja ÇĀK. 144. RAḠ. 2, 26. RĀḠA-TAR. 1, 29. KĪR. 3, 24.

गौरीज (गौरी + ज) 1) m. Bein. Kārttikeja's Wils. — 2) n. Talk RĀḠAN. im ÇKDR.

गौरीनाथ (गौरी + नाथ) m. Beschützer der Gauri, Çiva H. 199, Sch. BUART. 3, 87.

गौरीपट्ट (गौरी + पट्ट) m. the horizontal plate of the Liṅga, typical of the female organ WILS.

गौरीपति (गौरी + पति) m. Gemahl der Gauri, Çiva KATHAS. 22, 16.

गौरीपुत्र (गौरी + पुत्र) m. Sohn der Gauri, Kārttikeja HALĀJ. im ÇKDR.

गौरीपुष्प (गौरी + पुष्प) m. N. einer Pflanze, = गौरी = प्रियंगु RĀḠAN. im ÇKDR.

गौरीपूजा (गौरी + पूजा) f. Verehrung der G., N. eines Feiertages am 4ten Tage in der letzten Hälfte des Māgha, As. Res. 3, 272.

गौरिभर्तृ (गौरी + भ०) m. = गौरीपति ÇIV.

गौरीललित (गौरी + ल०) n. Auripigment RĀḠAN. im ÇKDR.

गौरीवर (गौरी + वर) m. der Geliebte der Gauri, Bein. Çiva's H. 8.

गौरीवित und गौरिविति s. u. गौरिविति.

गौरीव्रत (गौरी + व्रत) n. die Regel der Gauri, Bez. einer best. Feier HIT. 42, 2.

गौरीश (गौरी + ईश) m. Gebieter der Gauri, Bein. Çiva's MBu. 14, 210. RĀḠA-TAR. 3, 158.

गौरुतल्पिक (von गुरुतल्प) m. Entweiher des Ehebettes des Lehrers gaṇa परदारि zu P. 4, 4, 1. VART. 4.

गौरुतलपिक (गो + तलपण) adj. der die Merkmale der Kühe kennt WILS.

गौरुन्द adj. (f. ई) von गौरुन्ध gaṇa काण्वाद् zu P. 4, 2, 141.

गौरुन्ध patron. von गौरुन्ध gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

गौरा f. = गौरा = गौरी N. pr. der Tochter des Himā-laja und Gemahlin Çiva's H. 6. 60.

गौराङ्गायन patron. von गौराङ्ग gaṇa घञ्वादि zu P. 4, 1, 140.

गौरिक m. N. einer Pflanze, = गौरिक, गौरिक RĀḠAN. im ÇKDR.

गौरिमान (von गौरिमान्) adj. dem Kuhhaar ähnlich gaṇa शर्करादि zu P. 5, 3, 107.

गौरिगुलव adj. von गुल्गुलु PAÑĀV. Br. 24, 13. Citat bei ACNIV. zu LĀṬJ. 10, 4, 10. 14.

गौरिभक्त (von गुल्म) m. das einzelne Individuum eines Trupps Soldaten, eines Piquets, eines Soldatenpostens MBu. 10, 359. 419.

गौरि (von गुल = गुड) n. Syrup (मधुर n.) RĀḠAN. im ÇKDR. spirituous liquor WILS.

गौरिभक्तिक adj. (f. घ्रा und ई) von गौरिभक्त gaṇa काण्वादि zu P. 4, 2, 116.

गौरिकटिक (von गो + शकट) adj. f. ई einen mit Stieren bespannten Karren besitzend P. 5, 2, 118, Sch.

गौरिकतिक (von गो + शत) adj. f. ई hundred Rinder besitzend P. 5, 2, 118, Sch.

गौरिङ्ग (von गौरिङ्ग) n. N. eines Sāman LĀṬJ. 6, 10, 11. 7, 2, 1. 13. Ind. St. 3, 216.

गौरि patron. von गुञ्चि Ind. St. 4, 70. Davon ein neues patron. गौरि-यणि 393.

गौरिपूक्त (von गौरिपूक्तिन्) n. N. eines Sāman PAÑĀV. Br. 19, 4. LĀṬJ. 7, 2, 1. Ind. St. 3, 216.

गौरिपूक्ति (von गौरिपूक्त) m. N. pr. eines Mannes PAÑĀV. Br. 19, 4.

गौरिष्ठी (von गोष्ठ) f. N. pr. eines उद्दीच्यग्राम; davon adj. (f. ई) गौरिष्ठी gaṇa पलव्यादि zu P. 4, 2, 110.

गौरिष्ठीन (von गोष्ठ) ein Ort wo früher eine Kuhhürde gestanden hat P. 5, 2, 18. गौरिष्ठीनो (also adj.) देश: Sch. n. AK. 2, 1, 13 (गो०). H. 964.

गौरिस्तिक (von गो + सक्च्य) adj. f. ई tausend Kühe besitzend P. 5, 2, 118, Sch.

गौरि adj. (f. ई) von गौरि gaṇa सुवास्वादि zu P. 4, 2, 77.

गौरिस्तिक patron. von गुरुलु gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. Dazu f. गौरिस्तिकव्यापनी gaṇa लोकितादि zu 18.

ग्रि f. ved. nom. act. von ग्रस् fressen, essen P. 4, 1, 58, Sch. 6, 4, 100. Sch. — S. मग्रि.

ग्रा f. Weib von übermenschlicher Art, Göttin, Genie; im sg. selten; nom. sg. scheint ग्रास् zu lauten nach der Stelle: उत ग्रा घृगिरिधरे उतो गुरुपतिर्दमे RV. 4, 9, 4 und NAIG. 1, 11 nach der einen Rec., während d. andere eine Form ग्रा aufstellt. NIR. 3, 21 (PAÑĀV. Br. 1, 8). 10, 47. ग्रा ग्रा घृग इहवमे कोत्रो यविष्ठ भारतीम् । वत्रत्रो धियणां वह RV. 1, 22, 10. ग्रा देवोम् 5, 43, 6. ग्रा देवपत्नी: 46, 8. 1, 61, 8. ग्राश्च यत्रश्च वावृधत् 6, 68, 4. वष्टा ग्रास्वत्तर्न्यान्तो 1, 161, 4. वष्टा ग्राभिः सन्तोषो: 2, 31, 4. 7, 35, 6. 10, 66, 3. ग्रा वसानो घोषधी: 5, 43, 13. 46, 2. ग्रा लुतासो वसवो उधृष्टा विश्वेस्तुतानो भूत 6, 30, 15. 49, 7. 10, 92, 14. 93, 7. ÇĀṆKU. ÇR. 8, 21, 9. — NAIG. 1, 11 wird das Wort, wie auch andere Bezz. für Weib und Namen weiblicher Gottheiten, unter den Synonymen von वाच् aufgeführt. ग्रा ist eher mit ग्रा als mit ग्रन् identisch, könnte also urspr. die Kundige bedeuten.

ग्रावत् (von ग्रा) adj. mit Weibern verbunden: ग्रावो नेष्टः पितृं सन्तुना RV. 1, 13, 3. KĀṬJ. ÇR. 9, 8, 13. वमग्ने वष्टा विश्वे सुचोर्ष्यं तव ग्रावो मित्रमहः सन्नात्यम् RV. 2, 1, 5. In letzten Beispiele müssen wir ग्रावत् als neutr., also = ग्रावत् auffassen; nach SĀJ. = स्तुतिवाचः.

ग्रास्वति m. Gemahl göttlicher Weiber oder eines göttlichen Weibes: नृशंसो ग्रास्वतिर्नो घृव्या: RV. 2, 38, 10. ग्रास्वती f. göttliches Eheweib: (पाहि) ग्रास्वतीभि रत्नधानिः सन्तोषो: RV. 4, 34, 7. — ग्रास् könnte in dem einen Falle als verkürzter gen., im zweiten als nom. gefasst werden. Padap. trennt: ग्रा: । पति: ।

गुमुष्टि m. गुमुष्टिनाद्यौनति प्राजापत्यो वै गुमुष्टिः सयोनित्वाय द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै TS. 5, 4, 5, 2. 3.

गुम् (von 1. गुम् s. पृथुगुम्)

गुमा NAIG. 1, 1 s. u. 2. गुम्.

1. ग्र, ग्रन्, ग्र्यति DĀṬUP. 31, 41. ग्रन्वति (auch med.) 34, 19. 34.

ग्रन्थति ३१. ग्रन्थति, ०ते १९, v. l. १, २, ३५, v. l. त्रयन्थुम् und ग्रैयुम् Siddh. K. zu P. १, २, ६. Vop. ८, ५२. ग्रन्थित्वा und ग्रथित्वा P. १, २, २३, Sch. Vop. २६, २०६. knüpfen, winden, an einander reihen; bewinden Dhātup. यं प्रथुं ग्रन्थिं ग्रन्थीयात् TS. ६, २, ९, ४. ७, ३, १०, ३. ग्रन्थियथ्ये विचित्राश्च स्रजः MBh. ४, २६२. (तोयधिः) ग्रन्थिवेव रुचः BHATT. ७, १०५. (रात्तसैर्कृतेः) यमलोकमिवा-
ग्रथात् besäen १७, ६९. (aus Worten) ein literarisches Product winden, zusammenstellen: ग्रथाति स्वयमिच्छया प्रुचिर्दः शास्त्राणि काव्यानि वा PRAB. १०१, ८. ग्रन्थति ग्रन्थम्, reflex.: ग्रन्थते, ग्रन्थति, अग्रन्थिष्ट ग्रन्थः BUĀRADV. zu P. ३, १, ८९. Vop. २४, १२. — partic. ग्रथितं (ग्रन्थित AK.) १) adj. a) geknüpft, gebunden, verbunden, aufgereiht, gewunden, hineingebunden, verknüpft, verbunden, besetzt mit, besät mit AK. ३, २, ३५. H. an. ३, २५९. MED. I. १०६. ग्रन्थि RV. ९, ९७, १५. ÇAT. Br. ११, २, ६, ७. ङटाः MBh. १२, ९२०४. हिरण्यरञ्जुप्रथिता ङटाः ३, १००५२. ०मौलिरसौ वनमालया RAGH. ९, ५१. पर्याग्रथितात्तसूत्रवलय PRAB. २१, ६. सन्नेकसूत्रग्रथित (ममत्वपाश) ९३, १५. जालग्रथिताङ्गुलिः करः verbunden durch ÇĀK. १७३. मत्स्यान् aufgereiht MBh. १२, ४९०३. मूलानि Suçr. २, ३८५, १६. सुवर्णसूत्रग्रथिता मङ्गली-
नोपला इव R. ६, ८४, २५. कुमुदैर्ग्रथितानपार्विवैः स्रजम् RAGH. ८, ३४. वसन्त-
पुष्पग्रथिता माला R. ५, १३, ५०. अन्वोऽन्यभुजसूत्रैस्ताः स्त्रीमाला ग्रथिता य-
त्रा ५९. मालेव ग्रथिता सूत्रे ६०. वेण्यां ग्रथितम् (मणिरत्नम्) ३६, ७३. ६८, ३०. (माला) ज्ञातव्रणमयैः पद्मैर्ग्रथिता MBh. १३, ८४७. रत्नग्रथितोत्तरीय RAGH. १६, १३. मुक्ताजालग्रथितमलकम् Megh. ६४. अन्वोऽन्यमालाग्रथितं संसक्तकुमु-
मोच्चयम् । आसीद्वनमिवोद्भूतं स्त्रीत्रयं रावणस्य तत् ॥ R. ५, १३, ६१. सितसि-
द्धार्वलाजगिरोरचना ० PAŚĀT. १३८, ३. तदस्त्रस्रग्रथितम् (पुद्गम्) HARIV. २६७९. (विलापन्) करुणार्थग्रथितम् adv. so v. a. mit Worten kläglichen
Inhalts RAGH. ८, ६९. künstlich verschlungen, von der Fabel eines Schauspiels
(वस्तु) ÇĀK. ३, १२. MĀLAV. ३, ९. VIRR. ३, ७. fest geknüpft und daher schwer
zu entwirren, in übertr. Bed.: धर्माधर्मा MBh. ३, ९५७. कुलदेशादिधर्माणां
ग्रथितानां यथाविधि । अयुक्तेऽस्मि सर्वेषाम् १२, २९०४. तच्छ्लोककूटमद्या-
पि ग्रथितं मुदुठं मुने । भेतुं न शक्यते ऽर्थस्य गूढत्वात्प्रश्नितस्य च ॥ १, ८२.
यत्पादपङ्कजपलाशाविलासभ्रज्या कर्माशयं ग्रथितमुद्भवति स्रजः BUĀG. P. ४, २२, ३९. वचंसि योगग्रथितानि साधो न नः क्षमं ते मनसापि भेतुम् ५, १०,
१९. — b) knotig, verhärtet, zusammengeballt: श्रेष्ठौ Suçr. १, ३०३, ८. पु-
रुषीय २, १८०, १४. ०मांस १, ३६, ५. २९२, १४, १६. — c) zum Stocken gebracht:
कफः Suçr. २, ३०४, १०. वलास ० ३०३, ११. — d) verletzt, beschädigt, = कृत, किं-
मित H. an. MED. — e) gepackt, in Besitz genommen, = आक्रान्त H. an.
= क्रान्त (आक्रान्त ÇKDR.) MED. — २) n. Bez. eines knotigen Abscesses
Suçr. १, २९८, ७. १५. २, १२३, १५.

— आ umschlingen: तद्यथा पुनराग्रन्थं पुनर्निग्रन्थमत्तं वध्नीयात् AIT. Br. ३, १५.

— उद् १) aufbinden so v. a. in Bündel bringen, in die Höhe binden: दर्भस्तम्बानुद्ध्य AIT. Br. ३, २३. TB. २, २, १, ४. केशपत्तान् ĀÇV. Çr. १०, ८. केशान् श्रेतेनोद्ध्य वानसा MBh. ४, १४१९. लताप्रतानोद्ध्यितैः केशैः RAGH. २, ८. — २) knüpfen, winden: इयं त्रिरुद्ध्य वध्नीयात् KAUC. ३३. माल्यानि तस्योद्ध्यितानि पदैः MBh. ३, १००६६. — ३) aufknüpfen, lösen: ग्रन्थीन् KAUC. ४७. कर्माशयं ग्रथितमुद्भवति स्रजः BUĀG. P. ४, २२, ३९. — Vgl. उद्ध्य und वन्थ् mit उद्.

— समुद् in die Höhe binden: केशान्ममुद्ध्य MBh. ४, २४४. समुद्ध्य सि-
तेन वानसां स मूर्धनान् ८, ४६६७.

— उप umschlingen Cit. aus einem Kalpa beim Sch. zu TS. S. ३५७, ult.
— नि einschlingen AIT. Br. ५, १५ (s. u. घ्रा).

— वि verbinden, zusammenbinden, umbinden: अतानुक्षीपेण विप्र-
थाति ÇAT. Br. ३, ३, २, १८. KAUC. ३६. ७६. ÇĀNBH. GRHJ. १, २४ (in KAUC.: वि-
गृथ्य und so auch v. l. in ÇĀNBH.). — partic. १) verbunden: वासोभिषूपो
वेष्टितो वा विप्रथितो वा भवति ÇAT. Br. ५, २, १, ५. व्रण Suçr. १, १८, ३. —
२) knotig, knollig: शोफः Suçr. १, २८६, १८. क्षीर १७६, २०. — ३) unterbun-
den so v. a. gehemmt: दोषविप्रथितमल्पमौषधम् Suçr. २, १९०, ६.

— सम्, partic. संप्रथित verknötet, zusammengebunden: वि प्रुक्षस्य सं-
प्रथितमन्वी विदत् RV. १०, ६१, १३. तेन संयथिताः सुमनस आवधामि यशो
मयि PĀR. GRHJ. २, ६.

२. ग्रथ् und ग्रन्थ्, ग्रथते und ग्रन्थते krumm sein; krumm machen; mo-
ralisch schlecht sein Dhātup. २, ३५.

ग्रथन (von १. ग्रथ्) १) n. das Stocken, Gehemmtwerden der freien Be-
wegung: दोषस्थिरत्वाद्वयनाच्च Suçr. १, २८८, १३. — २) f. घ्रा das Knüpfen,
Binden MED. th. ३.

ग्रथिन् (von २. ग्रथ्) adj. falsch: अक्रतून्ग्रथिनो मूधवाचः पणोन् RV. ७,
६, ३. Nach ŚĀJ. = जल्पक, also: Worte an einander reihend (vgl. unter
१. ग्रथ्).

ग्रथ (von १. ग्रथ्) Büschel: शौडुस्वरं शलादुग्रथमावध्नाति Gobh. २, ७,
४. Oder ist etwa ग्रन्थ zu lesen?

ग्रन्थ (wie eben) m. १) das Knüpfen, Binden TRIK. ३, ३, १९६. fg. H. an.
२, २४४. MED. th. ३. — २) ein künstliches Gefüge von Worten: Vers; Com-
position, Abhandlung, literarisches Product, = द्वात्रिंशदन्तरी TRIK. ३,
२, २४. ३, १९६. = द्वात्रिंशद्वर्णनिर्मिति H. an. = अक्षरसंख्या MED. = शा-
स्त्र AK. ३, ४, २५, १८१. H. an. MED. ग्रन्थग्रन्थिं तदा चक्रे गूढम् MBh. १, ८०.
ग्रन्थार्थसंपुता (संक्षिता) १९. आशु ग्रन्थार्थवक्ता च यः स पाण्डित उच्यते ३,
९९८. धार्यते हि त्वया ग्रन्थ उभयैर्विदशास्त्रयोः । न च ग्रन्थस्य तत्त्वज्ञो यथा
च त्वम् १२, ११३४०. fgg. लघुनां देशज्ञेयं ग्रन्थयोगेन ३९६४. दानसंवनना (Gobh.:
०संवनना) क्षेते ग्रन्था मेधाविभिः कृताः । यत्स्व द्दृष्टि दोत्तस्व तपस्तप्यस्व
संतप्य ॥ R. २, १०८, १६. (तेन) निवद्धा सप्तभिर्वैष्यन्वल्नाणि सप्त सा (कथा)
KATHĀS. ८, २. — P. १, ३, ७५. ४, ३, ८७. ६, ३, ७९. त्यजेद्व्यमशेषतः AMṚTAVI-
DĪP. in Ind. St. २, ६२. मुक्ति ० TEÇOVINDĪP. ehend. ६४. शौनकाया दश ग्र-
न्थाः ४, १०२. १०६. ६९. २, २८६. fg. WASSILJEW २१७. ग्रन्थमोप्सितमुत्पादयति
Suçr. २, १६१, ८. तर्कग्रन्थार्थरहित ३६०, १३. पञ्चतन्त्रात्तयान्यस्माद्ग्रन्थात् HIT.
Pr. ८. हुन्दोग्रन्थ Z. f. d. K. d. M. ४, ७२. VARĀH. BRH. S. १, २. २, २. २४, ३.,
१०६, १. ६. ग्रन्थनिवाभ्यतेद्वद्भन् BUĀG. P. ७, १३, ८. योग ० ५. १०, १६. H. ७९३.
— Abtheilung im KĀṬH. Ind. St. ३, ४३४. — ३) Reichthum TRIK. ३, ३, १९६.
fg. H. an. MED. — Vgl. उत्तर ०, निर्ग्रन्थ, पडुन्थ.

ग्रन्थकारण (ग्रन्थ + क ०) n. das Verfassen von Abhandlungen u. s. w.
PAŚĀT. १, १२.

ग्रन्थकर्तार (ग्रन्थ + क ०) m. Autor einer Abhandlung u. s. w. WILS.
ÇKDR.

ग्रन्थकार (ग्रन्थ + कार) m. dass. MBh. १३, ६९०. Sch. zu VEDĀNTAS. १, ult.
ग्रन्थकूटो (ग्रन्थ + कूटो) f. Bibliothek TRIK. २, ८, २९. ०कूटो WILS. ÇKDR.
ग्रन्थकृत् (ग्रन्थ + कृत्) m. = ग्रन्थकर्तार MBh. १३, ६९४.

ग्रन्थन (von १. ग्रथ्) n. das Knüpfen, Binden, Winden H. ६३३. पुष्य ०
VET. ९, ४. ग्रन्थना f. dass. Vop. २६, १९४. TRIK. ३, ३, १९७. MED. th. ३.

ग्रन्थविस्तर (ग्रन्थ + वि^०) m. eine Masse gelehrter Abhandlungen
AMṚTAVINDŪP. in Ind. St. 2, 60.

ग्रन्थसंधि (ग्रन्थ + संधि) m. Abschnitt in einem Werke TRIK. 3, 2, 25.

1. ग्रन्थि^० (VON 1. ग्रन्थ) Uṇ. 4, 141. m. TRIK. 3, 5, 2. SIDDH. K. 249, b, 3
v. u. 1) Knoten: durch Verschlingung entstandener Knopf, ein in den
Zipfel des Gewandes geschlungener Knoten zur Aufbewahrung von Geld
u. s. w.; Gelenk; Knoten an Pflanzen u. s. w.; krankhafte Anschwel-
lung und Verhärtung; bildl. ein festgeschürzter und daher schwer zu lö-
sender Knoten; = वस्त्रादिवन्ध (वन्ध), पर्वन्, रुग्भेद H. an. 2, 214. MED.
th. 6.: ग्रन्थिं न वि ध्यं ग्रथितम् RV. 9, 97, 8. 10, 143, 2. AV. 9, 3, 2. 3. TS.
6, 2, 9, 4. CAT. Bn. 1, 3, 4, 16. 2, 6, 4, 14. 5, 2, 5, 17. KĀTJ. CR. 1, 3, 17. 5, 8,
28. KAUC. 19, 33, 47. M. 2, 43. BHARTṚ. 1, 56. ÇĀK. 18. KATHĪS. 25, 15. H.
673. अक्षलग्रन्थिवद्धकार् KATHĪS. 10, 167. उत्तरीयनिवद्ध^० PAÑĪKĀT. 236,
17. सुवर्णा^० zur Aufbewahrung des Goldes 134, 12. 25. ग्रन्थिवन्धद्विगु-
णितभुजगं MAÑĪH. 1, 1. — पाद्यग्रन्थि = गुल्फ Uṇ. 5, 26. AK. 2, 6, 2, 23.
कीकसग्रन्थिसंधि DUBĒTAS. 93, 13. प्रशिथिलभुज^० SĪH. D. 34, 20. भुजल-
ता^० MEGH. 93. तृलालताग्रन्थयः PRAB. 103, 13. AK. 2, 4, 5, 27. H. 1130.
VARĀH. BH. S. 78, 29. 31. 38. — स्तनी मोसग्रन्थी BHARTṚ. 3, 17. स तमेव
ततो कृत्ति विषग्रन्थिरिवातुर्म् MBH. 12, 9121. (परमभीरवः) ग्रन्थिभूता
(gleichsam Pestbeulen; GOMR. sieht darin ग्रन्थिन् महदोषाः प्ररूपां शौ-
र्यनाशनाः R. 5, 83, 18. कृमिकृतः (vgl. कृमिग्रन्थि) SUÇR. 2, 320, 10. मेदो^०
21, 17. 1, 46, 7. 66, 7. 231, 14. 286, 18. 287, 9. 12. 2, 53, 17. 103, 18. — ग्र-
न्थग्रन्थिं तदा चक्रे गूढम् MBH. 1, 80. सर्वग्रन्थीनां विप्रमोक्षः KĪND. UP.
7, 26, 2. यदा सर्वे प्रभिद्यन्ते हृदयस्पेक्ष्णं ग्रन्थयः KĀTHOP. 6, 15. MUṆḌ. UP. 2,
2, 8. MBH. 5, 1263. 12, 7117. 15, 953. BHĀG. P. 1, 2, 21. 3, 24, 4. 5, 3, 8. 9.
14. 10, 16. अविद्या^० MUṆḌ. UP. 2, 1, 10. BHĀG. P. 4, 11, 30. अविद्यासंशय^०
3, 24, 18. दिष्टस्य ग्रन्थिरनिवर्तनीयः MBH. 1, 7330. महामान^० BHARTṚ. 3,
23. ममत्व^० PRAB. 93, 12. — 2) N. verschiedener Pflanzen und Wurzeln:
= ग्रन्थिपर्णा H. an. MED. = कृतावली, भद्रमुस्ता, पिण्डालु RĀGĀN. im
ÇKDR. — Vgl. उदर^०, कटु^०, काल^०, कृमि^०, गो^०, पण^०, पर^०, मान^०, मू-
त्र^०, विम^०.

2. ग्रन्थि (VON 2. ग्रन्थ) m. Krümmung; Falschheit H. an. 2, 214.

ग्रन्थिक (VON 1. ग्रन्थि) 1) m. Astrolog (der die Knoten der Zeit, die
Jahresabschnitte kennt; vgl. कालग्रन्थि Jahr) TRIK. 3, 3, 20. H. an. 3, 34.
MED. k. 80. तत्र मन्त्रा नमश्चैव ग्रन्थिकाः सौख्यशायािकाः ॥ सूतमागधसं-
वाशाप्यस्तुवंस्तम् MBH. 14, 2039. — 2) m. N. pr., unter welchem Na-
kula, der 4te Sohn des Pāṇḍu, als Stallmeister beim König Virāṭa
in Dienst tritt, MBH. 4, 63. 319. = पार्थ TRIK. = माद्रिय H. an. = सह-
देव (sic!) H. ç. 138. MED. — 3) m. eine best. Krankheit des äusseren
Ohres SUÇR. 1, 59, 4. 60, 2. — 4) n. Capparis aphylla Roxb., m. H. an.
n. MED. — 5) n. die Wurzel vom langen Pfeffer AK. 2, 9, 111. H. 421. H.
an. MED. RATNAM. 99. SUÇR. 2, 208, 21. 432, 20. — 6) n. eine best. Pflanze,
= ग्रन्थिपर्णा TRIK. H. an. MED. — 7) Bdellion (s. गुग्गुलु), m. H. an. n.
MED. — Vgl. महाग्रन्थिक.

ग्रन्थिच्छेदक (1. ग्रन्थि + छे^०) m. Beutelschneider Sch. zu ÇĀK. 74, 13.
14. — Vgl. ग्रन्थिभेद.

ग्रन्थिल (VON 1. ग्रन्थि) n. Erscheinung von Knoten, Verhärtung SUÇR.
1, 260, 21.

ग्रन्थिदल (1. ग्रन्थि + दल) 1) m. ein best. Parfum, = चोरक RĀGĀN.
im ÇKDR. u. d. letzten W. — 2) f. झा f. Bez. einer Art Wurzelknolle
(मालादूर्वा) RĀGĀN. im ÇKDR.

ग्रन्थिदूर्वा (1. ग्र^० + दूर्^०) f. N. einer Pflanze (मालादूर्वा) RĀGĀN. im
ÇKDR.

ग्रन्थिन् (VON ग्रन्थ) adj. der sich mit dem Lesen von Büchern abgiebt:
अज्ञेभ्यो ग्रन्थिनः श्रेष्ठा ग्रन्थियो धारिणो वराः M. 12, 103. Eine andere
Bed. muss das Wort in der folg. dunklen Stelle haben: या सुतृणिः श्रे-
णिः मुन्नघ्रापिर्द्धेचतुर्न ग्रन्थिनी चरण्युः RV. 10, 93, 6.

ग्रन्थिवत्र (1. ग्र^० + पत्र) m. ein best. Parfum, = चोरक RĀGĀN. im
ÇKDR. u. d. letzten W.

ग्रन्थिपर्णा (1. ग्र^० + पर्णा) 1) m. ein best. Parfum (चोरक). — 2) f. झा
eine best. Pflanze (s. जलुका) RĀGĀN. im ÇKDR. — 3) f. ई eine Art Dūrvā-
Gras (गाण्डदूर्वा) RĀGĀN. im ÇKDR. — 4) n. eine best. wohlriechende
Pflanze AK. 2, 4, 4, 20. TRIK. 3, 3, 20. MED. k. 80. °पर्णाक H. an. 3, 33.

ग्रन्थिफल (1. ग्र^० + फल) m. N. verschiedener Pflanzen: 1) Feronia
elephantum Corr. (त्रापित्य). — 2) Vangueria spinosa Roxb. (मदन). —
3) = शाकुरुण्ड (s. सा^०) RĀGĀN. im ÇKDR.

ग्रन्थिवन्धन (1. ग्र^० + व^०) n. das Knüpfen eines Knotens; das Zu-
sammenknüpfen der Gewänder der Braut und des Bräutigams bei der
Heirathscerimonie WILS.

ग्रन्थिवर्द्धिन् (1. ग्र^० + वर्द्ध) m. N. einer Pflanze, = ग्रन्थिपर्णा ÇAR-
DAĒ. im ÇKDR.

ग्रन्थिभेद (1. ग्र^० + भेद) m. Beutelschneider: अङ्गुली ग्रन्थिभेदस्य के-
पेत्प्रथमे ग्रहे M. 9, 277. JĀGĀN. 2, 274. — Vgl. ग्रन्थिच्छेदक.

ग्रन्थिमत्फल (ग्रन्थिमत् + फल) m. Artocarpus Lacucha (लकुच) RĀ-
GĀN. im ÇKDR.

ग्रन्थिमत् (VON 1. ग्रन्थि) 1) adj. geknüpft, gebunden: कृत्तवचं ग्रन्थि-
मत्तो दधानम् KUMĀRAS. 3, 46. knotig, knollig, s. ग्रन्थिमत्फल. — 2) m.
Heliotropium indicum (अस्त्रिसंस्कारो) BHAVĀP. im ÇKDR.

ग्रन्थिमूल (1. ग्र^० + मूल) 1) n. Knoblauch (गृञ्जन). — 2) f. झा eine
Art Dūrvā-Gras (मालादूर्वा) RĀGĀN. im ÇKDR.

ग्रन्थिल (VON 1. ग्रन्थि) 1) adj. knotig गाṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97. H.
an. 3, 643. MED. l. 84. fg. — 2) m. N. verschiedener Pflanzen und Wur-
zeln: a) Flacourtia sapida Roxb. AK. 2, 4, 2, 18. H. an. MED. — b) Cap-
paris aphylla Roxb. AK. 2, 4, 2, 57. H. an. MED. — c) = तण्डुलीयशाक.
— d) = कृतावली. — e) = पिण्डालु. — f) = विकण्टक. — g) =
चोरक ein best. Parfum RĀGĀN. im ÇKDR. — 3) f. झा N. verschiedener
Pflanzen: a) = गाण्डदूर्वा. — b) = मालादूर्वा. — c) = भद्रमुस्ता RĀGĀN.
im ÇKDR. — 4) n. a) die Wurzel vom langen Pfeffer. — b) frischer
Ingwer (अर्द्रिक) RĀGĀN. im ÇKDR.

ग्रन्थिहर (1. ग्र^० + हर) m. Minister (der die verworrenen Knoten
entfernt) TRIK. 2, 8, 24.

ग्रन्थीक n. = ग्रन्थिक die Wurzel vom langen Pfeffer DVIRĪPAK. im
ÇKDR.

ग्रन्थ s. ग्लन्थ.

ग्रन् (die ältere, im RV. gewöhnliche Form) und ग्रह् (im AV. über-
wiegend, in den BRĀHMAṆA noch der späteren Literatur allein herr-

schend), गृह्णामि (P. 8,2,32, VArti.) und गृह्णामि, गृह्णोँ und गृह्णेँ (गृह्णते st. गृह्णति MUNP. UP. 1,1,7) DŪĀTUR. 31,61. P. 6,4,16. VOP. 8,134. 16,2; गृह्णोँ (प्रतिगृह्ण R. 3,9,27), गृह्णाहि und गृह्णीहि, गृह्णीष्व und गृह्णीष्व, गृह्णीतात्; गृह्णान् and गृह्णान्; अग्रहून् (st. अग्रहूम्) MBu. 3, 12225. fg. (= ANG. 10,28. fg.), प्रत्यगृह्णत (st. अग्रहूति) 1774; eigenthümlich ved. गृह्णयति (vgl. P. 3,1,84 und VArti. dazu) und ein Mal गृह्णयत्सु RV. 1,148,3. Diese Formen sind als denomm. aufzufassen und verhalten sich zu ग्रम् wie कृप्य् und कृपाय् zu क्रप्य्; गृह्णयति entspricht गृह्णयते DŪĀTUR. 33,45, welches weiter nicht zu belegen ist. गृह्णति (v. l. ग्रहृते) DŪĀTUR. 16,49. जग्र्म, जग्र्मम् (P. 7,2,64), जग्र्मोँयुस्, जग्र्मोँस्, जग्र्मोँ, जग्र्मोँरे; जग्र्म, जग्र्मिह, जग्र्मिह, जग्र्मिह्मि, जग्र्मिह्मस् (निजग्राहृत्सु MBu. 3,10600); जग्र्मिह्म, जग्र्मिह्मि, जग्र्मिह्मि, जग्र्मिह्मि, जग्र्मिह्मि, जग्र्मिह्मि (genit.); प्रहीष्यति, अहे (P. 7,2,37. MBu. 1,3274.3470.5660. 3,294.2810. R. 2,72,13. ÇĀK. 40, 5. PAÑKAT. 89,17. 130,6. 252,14. MĪRK. P. 19,22. Falsch sind die Formen: गृह्णीष्यामस् MBu. 4,1650. गृह्णीष्यसे 12,7311. ग्रहृष्यति R. 6,82,74); अग्रहीष्यत् (अग्रहृष्यत् Ait. UP. 3,3. fg.); प्रहीता (P. 7,2,37. VOP. 16,4); अग्रमम्, भीत्, भीष्म, भीष्ट, भीषुस्, गृह्णामिह (RV. 8,21,16), अग्रधन्, अग्रधीषत् (3 pl.); अग्रमम्, भीत्, अग्रमत्, जग्र्भ्यात्, अग्रमयेपन्; klass. अग्रहीषम्, अग्रहीत् (P. 7,2,5. VOP. 16,3), अग्रहीष्ट (BṛĀG. P. 4,30,11); अग्रहृत (von गृह्) P. 7,3,73, Sch.; गृहीत्वा, गृहीत्वा (P. 1,2,8. VOP. 26,204), गृह्ण्य (ohne vorangeh. praep. sehr häufig im Epos, z. B. MBu. 1,1789.4457.4980. 3,444. 13,29. R. 1,31,24. 44,8. 49,8. 73,2. 3,32,23. 63,48.26. HORĀÇ. in Z. f. d. K. d. M. 4,343); गृह्ण्य (gerund.) in comp. mit einem im loc. stehenden oder aufzufassenden subst.: कस्तगृह्ण्य RV. 10,83,26. 109,2. AV. 5,14,4. कस्तगृह्ण्य KAUC. 76. पार्गृह्ण्य RV. 4,18,12. 10,27,4. कार्गृह्ण्य 8,59,15; absolut. प्राहृम् P. 3, 4,39. जीवप्राहृम्, कस्तप्राहृं प्रहृ. — प्रहीतुम् P. 7,2,37. MBu. 1,5455. 3, 2095. 13180. R. 3,61,36. 4,53,25. RAGU. 18,12 (dag. falsch गृहीतुम् R. 5, 2,25. HIT. 17,6. 23,11). pass. प्रहीष्यते und प्राहृष्यते, अग्रहीष्यत und अग्रहृष्यत, प्रहीता und प्राहिता, अग्रहृहि, अग्रहीषाताम् und अग्रहृष्याताम्, अग्रहीषीष्ट und प्राहिषीष्ट P. 6,4,62. 7,12,37. VOP. 24,3.5. गृह्णाति ved. P. 3,4,8.96. Sch. — गृहीतं (s. bes.), गृहीत (BṛĀG. P. 3,21,24), गृहीत. 1) ergreifen, mit der Hand fassen, festhalten, nehmen: रश्नाम् RV. 1,163,2. 10,18,14. तमीमाती: समर्य आ गृह्णति योषणां दर्श 9,1,7. गृह्णायत् रत्नसः सः पिनष्टन 7,104,8. गृह्णति जिह्वयां ससम् 8,61,3. 17,5. जगृह्णा तं दन्तिषामिन्द्र कस्तम् 10,47,1. अस्तेन्द्रो मद्यैः प्राभे गृह्णीत मानसिम् 9,106,3. VS. 11,59. 13,1.54. गृहीत्वा मुसलम् M. 11,100. जगृह्णे चार्तुनी धनुः MBu. 1,7051. R. 1,42,3. जगृह्णते भरतो रश्मिन् 6,112,25. दीप्यमानस्य वा वक्त्रेऽहृतुं विमलाः शिखाः 3,61,36. जगृह्णते पादि धौम्यस्य (als Zeichen der Ehrerbietung) MBu. 3,211. 13,2169. R. 1,4,2. 49,19. 2,72,13. RAGU. 1,57. वज्रान्ते जगृह्णते N. 5,26. केशेषु गृह्णतः M. 8, 283. MBu. 2,2225. HIT. Pr. 3. केशेषु गृह्णत, केशेषु गृह्णत oder केशगृह्णत युध्यते P. 3,4,50, Sch. यष्टिगृह्णत oder यष्टि गृह्णत युध्यते 53, Sch. अग्रहृणात् मन्त्र्यं पाणिना MBu. 3,12755. पाणिं गृह्णित्विन् INDB. 2,20. ÇĀK. 30,13. वासं कस्तेन गृह्णाति 141,19. दन्तिषो तो करे — जगृह्णते पाणिना SUND. 4,12.13. R. 3,33,27. तं च राजा पाणिं गृह्णीत्वा nachdem er ihn bei der Hand gefasst hatte (über den doppelten acc. s. VOP. 5,6) ITI. bei ŚĀ. zu RV. 1,123,4. कस्तगृह्णते गृह्णाति P. 3,4,39. कस्तगृह्णीत KĀND.

UP. 6,16,1. आलाने गृह्णते कस्ती वाती वल्गामु गृह्णते । कृदये गृह्णते नारी MĀKĀH. 20,12. पाणिं ग्रह् vom Ergreifen der Hand bei der Heirathscerimonte AV. 14,1,48. fgg. GOBU. 2,1,11. MBu. 1,3260.3274.3379. 3388. R. 1,72,12. 2,42,8. PAÑKAT. 130,6. VID. 136. daher zur Frau nehmen, mit dem acc.: चेदिराजः श्रुतश्रवसमग्रहीत् BṛĀG. P. 9,24,38. aufhalten, nicht durchlassen: गृह्णाति रिप्रमविस्स्य तान्वा RV. 9,78, 1. आगच्छतो च सायं तो कुमारसचिवो कृतात् । अग्रहीत् KATHĀS. 4,32. पत्नं ग्रह् Jmds Seite ergreifen, sich zu seiner Partei schlagen: भवदर्थे गृहीतपत्ना PRAB. 70,5. गृह्ण्य ergriffen habend so v. a. mit sich, bei sich führend, mit: उपागृमूर्धनं गृह्ण्य रत्नानि विविधानि च MBu. 1,4457. गृह्ण्य रामम् — प्रविशन्नश्चमपदं व्यधिराचत R. 1,31,24. ततः प्रविशति दारकं गृहीत्वा MĀKĀH. 94,14. 166,6. PAÑKAT. 143,3. 228,15. VID. 324. भाण्डागारिकस्तानि गृहीत्वा समागतः VRT. 2,20. 4,6.8. 19,3. गृहीतसमिध् Feuerung mit sich führend R. 1,48,25. गृहीतकाञ्चनघटाः goldene Krüge tragend VID. 288. मांसपिण्डगृहीतवदना (vgl. चक्रोद्यतकर HARIV. 3814) ein Stück Fleisch im Munde haltend PAÑKAT. 226,20. — 2) einfangen, gefangen nehmen, in Beschlag —, in Besitz nehmen, Jmd für sich gewinnen: मा माधिं पुत्रे विमिव ग्रहीष्ट RV. 2,29,5. 3,9,6. नित्यं चिन्तयं सद्ने जगृधे 1,148,3. 4,7,2. 7,4,3. य इँ जगृभुव ते संज्ञत्तु 5,2,5. 9,86,30. तेषामेकं जगृह्णते पत्निषाम् MBu. 3,2090.2095. नैष शक्यस्त्वया मृगो ऽयं ग्रहीतुम् 13180. RĪGĀ-TAR. 5,142. सर्वे ऽपि जलचरा जाले निबद्धा गृहीताः PAÑKAT. 247,10. KATHĀS. 23,49. यास्तत्र चौराङ्गृह्णीयात् M. 8,34. DAÇAK. in BENP. Chr. 199,24. काव्य प्रीतिर्गृह्ण्य शत्रुं नित्यम् MBu. 13,29. 1,5455. DRAUP. 9,20. MĀLAY. 8,18. (तम् जीवप्राहृमयाग्रहीत् er nahm ihn lebend gefangen MBu. 3,14948. 4,1074. 7,439. 9,1394. DAÇAK. 128,10 (WILSON: violently, as if seizing the life). अग्रहृं गृह्णामि मनसा मनोसि AV. 3,8,6. ÇĀT. Br. 14,5,1. 18.20. अग्र्यामेन तु — वैराग्येण च गृह्णते (मनः) BṛĀG. 6,35. न कुलं न कर्तं विद्या न दत्तं न च संग्रहः । स्त्रीणां गृह्णाति कृदयमनित्यकृदया हि ताः ॥ R. 2,39,23. सर्वस्य लोकस्य मनो ऽग्रहीत् RAGU. ed. Calc. 4,8, v. l. गृहीतकृदय der die Herzen gefangen hält BṛĀG. P. 5, 3,2. गृहीतचेतम् dessen Geist gefangen gehalten wird 6,18,38. माधुर्यमिष्टे हरिगणान्ग्रहीतुम् RAGU. 18,12. अग्रिणं प्रियवाक्वीश्वर गृह्णते (योपितः) MBu. 13,2239. गृह्णाति — प्रियैर्विषयवामिनः R. 2,12,25. लुब्धमर्थेन गृह्णीयात्क्रुद्धमञ्जलिकर्मणा KĀND. 33. उपकारगृहीतेन शत्रुणा 22. अतिवायगृहीता von einem sehr grossen Manne in Beschlag genommen d. i. beschlafen SUÇR. 2,397,13. — 3) sich Jmdes bemächtigen, von Krankheiten und von dämonischen oder göttlichen Mächten (von welchen die Menschen besessen sind), nam. vom strafenden Ergreifen Varuṇa's: कन्द्यानां मनो गृह्णीयाथे AV. 2,30,4. किं स्विन्ने राजा जगृह्णे RV. 10,12,5. 103,12. 8,21,16. ऐहवाकं वरुणां जगृह्णते Ait. Br. 7,15. ÇĀT. Br. 2,3,2. अमृमनयात्यां गृह्णाण 4,6,5,5. यद्वमगृहीत ऀCV. GRUB. 1,23. 3.6. AV. 1, 12,2. 2,9,1. 4,3,4. TS. 2,2,6,3. 6,2,6,4. Ait. Br. 4,10. MBu. 3,14486. SUÇR. 2,533,9. PAÑKAT. 43,7. BṛĀG. P. 5,3,31. vom Ergreifen der Sonne und des Mondes durch Rāhu, verfinstern VARĀH. BRU. S. 3,4. fgg. Vgl. गन्धर्वगृहीत. — 4) rauben, entziehen: इदम् — ग्रहीतुमिन्द्रो ऽपि न नो ऽत्र शक्तः R. 4,33,25. कुसुमस्येव नवस्य पट्टेन । अग्रहृस्य पिपामता मया ते सद्यं सुन्दरि गृह्णते रसो ऽस्य ÇĀK. 72. यथा रणे प्राणान्बद्धनामग्रहीद्विषाम् BHĀTT. 9,9. आयुः 15,63. — 5) die Hand auf Etwas legen, Etwas

als einen ihm zukommenden Theil für sich nehmen: यस्य यत्पैतृकं रि-
क्यं स तद्गृह्णीत नेतरः M. 9, 162, 191. वध्यवासोसि गृह्णीयुः 10, 56. न क-
न्यायाः पिता विद्वान्गृह्णीयाच्छुक्त्वमणवपि M. 3, 51, 9, 98. ये कार्षिकेभ्यो
ऽर्थमेव गृह्णीयुः 7, 124. अशीतिभागं गृह्णीयान्साहाद्दुषिकः शते 8, 140. fgg.
स्वदेशपापे तु शतं वणिग्गृह्णीत पञ्चक्रम् JĀG. 2, 252. यस्तु वलिं गृह्णीति
पार्थिवः M. 9, 254. RAGH. 1, 18. अस्माभिः — गृह्णीतमेतत्तरः PĀNĀT. 175,
11, 227, 8. — 6) gewinnen, erlangen, erhalten: तं मे जग्धुश्चाशो नविष्टं
दोषा वस्तोर्कर्वमानान् इन्द्रम् RV. 5, 32, 11. नाकं गृह्णाताः सुकृतस्य लेखे
VS. 15, 50. किं तं ब्रह्मणो गृह्णते सवीयः RV. 5, 32, 12. श्रेयधयः
फलं गृह्णाति setzen Frucht an TS. 6, 3, 4, 3. द्युतिमग्रहोद्भूतः G. 9,
23. (त्वया) ग्राह्यीष्ट समुन्नतिः BHĀT. 19, 29. — 7) entgegennehmen,
empfangen, annehmen: आत्मनो वृत्तिमन्विच्छन्गृह्णीयात्साधुतः सदा M.
4, 252. गृह्णीष्य पिठरं ताम्रं मया दत्तम् MBh. 3, 202. इदं मयोद्यतं तुभ्यं पायसं
गृह्य प्राश R. 3, 63, 18, 26. 1, 1, 38. पितरो ऽपि न गृह्णीति तदत्तं सलिसा-
ञ्जलिम् PĀNĀT. II, 111. इदं सुवर्णकङ्कणं गृह्यताम् Hit. 10, 9. ÇĀK. 8, 13.
VID. 111. तां स्वधर्मण धर्मज्ञं ह्युपार्थं तं गृह्णाण मे MBh. 3, 16698. प्रत्या-
ख्याय पुरा राखं न स ज्ञातु प्रहोष्यति 1, 5660. R. 2, 79, 5. तस्माद्भारं न ते
— प्रहोष्ये MBh. 1, 3470, 3473. सा गर्भं धतराद्भद्राग्रहोत् concept 4490.
अयं विष्टरो गृह्यताम् VIKR. 86, 15. परिषद्भूमिं तावत्प्रीतिदायं गृह्णाण मे
R. 3, 21, 28. सम्यगभिषेकमगृह्णत MĀRK. P. 19, 20. मध्ये — इर्वृत्तानामपि
वसत्रापि । अनतिक्रातवत्त्वो ऽपि दुःसंस्कारान् मो ऽप्रहोत् nahm keine
bösen Gewohnheiten an RĪGĀ-TAR. 5, 228. आनाम्, अदिशम्, संदेशं प्रह्
eine Anordnung, einen Befehl entgegennehmen, empfangen MĀLAV. 3.
RAGH. 12, 7. PĀNĀT. 69, 13. BĀG. P. 4, 30, 14. ÇĀK. 55, 17. Angeblich mit
doppeltem acc.: जग्राह यज्वनो भोज्यम् Vop. 5, 6. — 8) durch Kauf
an sich bringen, mit dem instr. des Preises: विक्रयाद्यो धनं किं-
चिद्गृह्णीयात्कुलमंनिधौ M. 8, 201. JĀG. 2, 169. गवो शतमरुत्त्रेण पुनःश्रेयं
ततो नृपः । गृह्णीत्वा परमप्रीतो जगाम R. 1, 61, 24. ततश्च तेनावाद्यमरुं
ग्रहोष्ये PĀNĀT. 232, 14. कियता मूल्येनैतत्पुस्तकं गृह्णीतम् 127, 12, 9, 14.
— 9) sich erwählen, sich erbitten: न रत्नसाम् । वध्यः स्यामिति जग्राह
वरं ततः MBh. 13, 4020. स्थितिं च धर्मं जग्राह तस्मात् 2342. पुत्रं वंशव-
रम् — जग्राह R. 1, 39, 13, 14. — 10) auffassen (eine Flüssigkeit), schöpfen:
अपस्वारं गृह्णात सोममिन्द्राय पातवे RV. 8, 58, 10. मद्या (so zu lesen) एव
वो ग्रहा गृह्णीते P. 3, 4, 8, Sch. ग्रहान्गृह्णीमिः ÇĀT. Br. 4, 6, 5, 1, 5, 1, 1, 2, 7.
TS. 6, 4, 2, 2, 1. VS. 10, 1. TBĀ. 1, 3, 2. KĀTJ. ÇR. 3, 3, 17. ग्रहं ग्रहो-
ष्ये सोमस्य यज्ञे वाम् BĀG. P. 9, 3, 12. MBh. 1, 5900. — 11) auffangen:
जग्राह प्रसभं तानि सर्वान्पायस्त्राणि मे ABG. 3, 33. Vgl. u. ग्रम्. — 12) pflücken,
abpflücken: प्रियंवदा नाद्येन सुमनसो गृह्णीति ÇĀK. 48, 20. सखीमवलान्व्य
म्रियता चूताङ्कुरं गृह्णीति 78, 8. sammeln: गृह्णतः सर्वरत्नानि रत्नद्वीपानि-
वामिनः HARIV. 3238. — 13) einsammeln, sich einen Vorrath von Etwas
machen VARĀH. BRH. S. 41 (40), 10, 11. — 14) Etwas in Gebrauch nehmen,
anlegen (Kleider u. s. w.): मेखलामञ्जिनं दण्डमुपवीतं वामण्डलुम् । अन्नु
प्राप्त्य चिनट्टानि गृह्णीतान्यानि मन्वत्रत् ॥ M. 2, 64. वामांनि जणिनीनि यथा
विक्राय नयानि गृह्णीति नेरो ऽपरणि BĀG. 2, 22. गते पितरि मर्त्याणि
संन्यस्याभरणानि मा । जगृहे वत्कलान्वयेव वन्त्रं काप्रायमेव च ॥ MBh. 3,
16708. आचार इत्यवहितेन मया गृह्णीता या वेत्रयष्टिर्वेराधगृहेषु राजः
ÇĀK. 100. जगृहे पौरुषं त्र्यम् er nahm die Gestalt des Purusha an BĀG.
P. 1, 3, 1. — 15) nehmen und auf Etwas legen, set:zen, in Etwas stecken:

शिरोभिस्ते गृह्णीत्वोर्वामि Erde auf den Kopf legend M. 8, 256. ततो वन्त्रा-
ञ्जलात्तस्य सः — तान् । जग्राह सर्षपांस्ते तामङ्के च नृपात्मजाम् ॥ VID. 113.
स नासिकाः । तेषां चकर्त वद्वा च कृती जग्राह वाससि 83. — 16) in sich
hineinziehen: यथोर्णनाभिः सृजते गृह्णते MUND. UP. 1, 1, 7; vgl. BĀG. P. 3,
21, 19. in sich begreifen, in sich schliessen: अकारः सर्वर्णप्रकृणो न आ-
कारमपि यथा गृह्णीयात् P. 8, 4, 68, Sch. Vop. 1, 5. — 17) Etwas auf sich
nehmen, sich einer Sache hingeben, — unterziehen, sich an Etwas ma-
chen: धृतिं गृह्णीतम् MBh. 3, 15107. उपवासं तु गृह्णीयाद्यद्वा संकल्पयेद्-
तम् 13, 6024. मया मन्त्रात्रतमगृह्यत KATHĀS. 2, 14. गृह्णीतमौन 7, 1. गृह्णी-
तमौनत्रत BĀG. P. 5, 5, 29. तद्गृह्यतामतिविधर्मः PĀNĀT. 33, 17. आत्मचि-
कीर्षितस्य संपादनाय सुतरां जगृहुः प्रयत्नम् KATHĀS. 13, 149. श्रेयांसं दत्तं
मनसा जगृह्यात् er fasse bessere Vorsätze RV. 10, 31, 2. मोहाद्गृह्णीत्वास-
द्भक्तान् BĀG. 16, 10. — 18) Jmd aufnehmen, willkommen heißen, ins-
bes. eine verstossene Gattin wieder aufnehmen: गृह्णीतो ऽनन्यभावेन य-
त्तया हरिरीश्वरः BĀG. P. 3, 5, 19. ततः सीतो मन्त्राभागामूर्मिलां च यशस्वि-
नीम् । कुण्ठयामुने चोभे जगृहुर्नृपपत्नयः ॥ R. 1, 77, 11. गृह्णाणाम् — तया
विधंशिता ह्येव भर्तारं नाधिगच्छति MBh. 5, 7068. R. 1, 1, 82. ÇĀK. 122.
— 19) in den Mund nehmen, anführen, nennen (den Namen): सर्वासा-
मग्रम् नाम RV. 1, 191, 13. 10, 143, 4. AV. 6, 82, 1. 83, 2. TS. 1, 5, 8, 5. ÇĀT.
Br. 4, 9, 2, 21. अनाविति नाम गृह्णीति 14, 9, 4, 11. न तु नामापि गृह्णीया-
त्पत्यौ प्रेते परस्य तु M. 5, 157. गुत्राणां नामनात्रे ऽपि गृह्णीते PĀNĀT. III,
78. नामग्रोक्तम् mit Nennung des Namens, namentlich ÇĀT. Br. 8, 3, 4, 14.
9, 1, 4, 24, 4, 2, 25. KATHĀS. 24, 219. — 20) mit den Sinnen fassen, ge-
wahrwerden, vernehmen, erkennen: न चतुषा गृह्यते नापि वाचा नान्यै-
र्देवैस्तपसा कर्मणा वा MUND. UP. 3, 1, 8. चतुषा गृह्यते इयम् P. 4, 2, 92,
Sch. तिलेषु तैलं दधिनीत्र सर्षिरायः स्नातःस्वर्णीषु चाग्निः । एवमात्मनि
गृह्यते ऽमौ (देवः) ÇVETĀÇV. UP. 1, 15. गृह्णीतश्चापदमरणम् (v. l. °पदप्र-
चारमरुं) ausgespiert ÇĀK. 23, 11. जग्ृमा ह्रस्वादिशं श्लोकमेदः RV. 1,
139, 10. ÇĀT. Br. 14, 5, 4, 7. ज्यानिनादमद्य गृह्णीती RAGH. 11, 15. येन प्रण-
म्य तस्या आशीर्वादं गृह्णामि PĀNĀT. 208, 7. गृह्णीतं ब्राह्मणवचः ich habe
die Worte des Br. vernommen so v. a. nehme dieselben als gute Vor-
bedeutung an ÇĀK. 7, 8, v. l. गृह्णीतो ऽयं जग्राहवद्: MUDR. 17, 12. मनसा य-
दग्रभोत् RV. 1, 143, 2. अग्रे वक्रां गृह्णीष्य VS. 1, 18. नेत्रवक्त्रविकारैश्च गृ-
ह्यते ऽर्गतं मनः M. 8, 26. न तत्र देयं ग्रहोष्यति er wird darin kein
Unrecht sehen ÇĀK. 40, 5. Bei den Astronomen beobachten VARĀH. BRH.
S. 42 (43), 30, 83, 6, 24. fgg. — 21) erlernen, im Gedächtniss behalten:
देहि विद्यामिमो मम । मत्तो ऽपि चाश्चरुदयं गृह्णाण N. 20, 21, 23. 25, 15.
मन्त्रग्रानं गृह्णाण त्वम् R. 1, 24, 12. गृह्णीत्वा ते द्वे गाव्ये 62, 24. अन्त्रमन्त्रम्
RAGH. 3, 59. उदीरिनो ऽर्थः पशुनापि गृह्यते PĀNĀT. I, 49. मासमधीतो
ऽनुवाको ऽनेन न गृह्णीतः P. 2, 3, 6, Sch. 4, 4, 39. सकृदुक्तगृह्णीतार्थं (लेख-
क) KĀS. 104. सकृदुक्तं न गृह्णीति PĀNĀT. II, 177. KATHĀS. 2, 80. — 22)
annehmen, billigen, gutheissen: एवमस्त्विति तं प्राहुर्जगृहुः समयं च तम्
MBh. 1, 6299. यद्यं कित्त्विपादेदः कृतो ऽप्येवं न गृह्यते R. 2, 23, 14. क-
लमत्र न गृह्यते MĀRK. 143, 24. तत्तथैत्यग्रहोद्भूत्या VID. 32. भन्त्या श्रुतगृ-
ह्णीतया BĀG. P. 1, 2, 12. — 23) annehmen, beherzigen, befolgen: न गृह्णीतं
वै मया (वचः) MBh. 2, 2709. 3, 294. 295. 608. 10281. 16496. R. 3, 43, 19.
46, 20. 4, 14, 32. 5, 88, 12, 20, 25. 6, 93, 14. MĀRK. 151, 13. BĀG. P. 4, 9,
32. लोकौ ऽग्रहोष्यदयमस्य हि तत्प्रनाणम् 3, 16, 23. — 24) auffassen,

dafür halten: एवं ज्ञानो गृह्णाति MĀLAV. 16, 6. अलमन्यथा गृहीत्वा 19. आ-
र्षत्वमेव वीजमिति गृह्णाण Sch. zu ĠAIM. 1, 1, 2. सर्वस्य तपसो मूलमाचारं
जगद्गुरुः परम् M. 1, 110. परिहासविज्ञल्लिपते परमार्थेन न गृह्यतां वचः für
Ernst halten ÇĀK. 31. MADHUS. in Ind. St. 1, 24. — 23) meinen, darunter
verstehen: घुशब्देन घुसंज्ञकाः पश्यातवो ऽत्र गृह्यते P. 8, 4, 17, Sch. Siddh.
K. zu P. 8, 2, 44. — Vgl. गर्भ, गृन् fgg., गृह, ग्रह, ग्राम, ग्राह, ग्राहिन,
ग्राह्य.

— caus. 1) greifen —, festhalten lassen: पक्षेण ग्राहयित्वा Suçh. 1, 101,
6. पेटिकां कयाचित् — ग्राहयित्वा DAÇAK. in BENF. Chr. 197, 4. Jmd Et-
was ergreifen lassen: (गन्धर्वान्) आतोद्यं ग्राहयामास समत्याजयदायुधम्
RAGH. 13, 88. (तम्) पार्यविकन्यानां पाणिमग्राहयत् (bei der Heirathsce-
rimonie) 17, 3. Daher Jmd (acc.) ein Mädchen (acc.) zur Frau geben: अ-
याचितारं न हि देवदेवमद्रिः सुतो ग्राहयितुं शशाक KUMĀRAS. 1, 53. — 2)
Jmd einfangen —, gefangen nehmen lassen: कर्तारं ग्राहयेन्नरम् JĀĠĀ. 2,
169. (तौ) ग्राहयित्वा वानरैः R. 6, 1, 21. तस्करत्वेनार्थपतिरग्राह्यत DAÇAK.
in BENF. Chr. 193, 15. — 3) ergreifen lassen (caus. zu ग्रन् 3.): वरुणेन
TS. 2, 1, 4, 4. 6, 4, 2, 4. TBR. 1, 6, 4, 1. निर्कृत्या TS. 6, 2, 6, 4. मृत्युना 7, 2,
3, 3. अनेण ग्राहयिष्यंश्च युद्धे कर्णम् MBH. 8, 3281. — 4) rauben —, fort-
bringen lassen: तदवस्थितद्रव्यं ग्राहयित्वा Hit. 107, 20. WEST.: capere,
potiri. — 5) Jmd Etwas empfangen lassen, übergeben: नैनामग्राहयि-
त्वात्रागतव्यम् MRĀĪH. 33, 21. अनेनैव तदभ्यर्च्य ग्राह्यते ऽहं प्रतिग्रहम्
KATHĀS 24, 186. मद्राहितवदभिज्ञानचिह्न DAÇAK. in BENF. Chr. 192, 11.
गाः पुरोवातो गर्भं ग्राहयति VOP. 18, 7. आसनम् Jmd (acc.) einen Sitz ein-
räumen, neben sich setzen heissen: (तम्) ग्राहयामास संधमन्निगमासनम्
RĀĠA-TAR. 3, 306. (तेन) वामासने ग्राह्यते: VIKR. 33, 3. — 6) Jmd sich Et-
was wählen lassen: स नदीर्मार्गमज्ञिग्रहत् । तास्ताः स्वेच्छानुसारेण RĀĠA-
TAR. 3, 102. — 7) Jmd sich mit Etwas (instr.) beschäftigen lassen: आ-
संस्तत्र ग्राह्यतास्तेः (अमृत्यैः) सर्वे वर्णा स्वकर्मभिः R. GORR. 1, 7, 14; vgl.
u. अनु am Ende. — 8) Jmd Etwas lernen lassen, belehren, beibringen, mit
Etwas vertraut machen; mit doppeltem acc.: आचार्यं आचारं ग्राहयति
NĀ. 1, 4. इदं शास्त्रं तु कृत्वासौ मामेव स्वयमादितः । विधिवद्ग्राहयामास M.
1, 58. R. 1, 4, 4. 5, 1, 61. ARĀ. 4, 58. MBH. 3, 1262. (तान्) अस्त्राणि — ग्रा-
हयामास 1, 5219. अस्त्राणां परमं बलम् । ग्राह्यतस्त्वं मेकन्द्रेण 3, 12195.
Hit. 7, 21. BĀĠ. P. 1, 3, 41. 3, 4, 31. 5, 9, 5. 7, 3, 26. BURN. Intr. 48. VOP.
3, 5. ग्राहयित्वा तु तं स्वार्थं मार्जारं मूषिकस्तथा MBH. 12, 4994. 1, 6238.
ग्राहयित्वाकृत्मानं ततो दग्धा च तौ पुरीम् । संप्राप्तः sich vertraut ma-
chen, Kenntniss nehmen von Allem (WEST.: eripere, servare) 3, 16267.
— 9) med. = simpl. DĪĀTUP. 16, 49, v. 1.

— desid. जिघृक्षति P. 1, 2, 8. 7, 2, 12. VOP. 19, 5. 6. 1) zu ergreifen —,
zu packen im Begriff stehen: ज्ञायायाः पाणिं जिघृक्षन् GORR. 1, 1, 8. 20.
घावत्ते जिघृक्षति MBH. 4, 1269. R. 6, 36, 91. जिघृक्षति मद्रासिंहो ग-
ज्ञानामिव यूयम् MBH. 1, 5482. जिघृक्षमाण 4, 458. — 2) zu entreissen im
Begriff stehen BĀĠ. P. 1, 17, 25. — 3) mit den Sinnen fassen wollen,
zu erkennen sich bestreben AIR. UP. 3, 3. fgg. BĀĠ. P. 2, 10, 20. 22. 4,
29, 4.

— intens. त्ररीगृह्यते P. 6, 1, 16, Sch.

— अति 1) über die Zahl schöpfen: त दृत्तानतिग्राह्यान्दृष्टानत्यगृ-
ह्यत तथ्यदेनानत्यगृह्यत तस्मादतिग्राह्या नाम ÇĀT. BR. 4, 3, 1, 2. TBR. 1, 3,

3, 1. ÇĀĪEN. ÇĀ. 10, 2, 6. 3, 14. — 2) überflügeln, übertreffen: चारित्रेण
oder चारित्रतो ऽतिगृह्यते P. 5, 4, 46, Sch. — Vgl. अतिग्रह fgg.

— अनु 1) im Rauben folgen: त्तिप्रं गोपासमासाद्य गृह्यतु विपुलं धन-
म् ॥ — वयमप्यनुगृह्णीमो द्विधा कृत्वा वन्नयिनीम् ॥ MBH. 4, 996. — 2) hal-
ten, stützen: ज्योतिर्गणाः प्रकृतिपुरुषसंयोगानुगृहीताः BĀĠ. P. 5, 23, 3.
Uebertr.: यद्वान्तं तदेवाहं स्पृशामीत्यादिप्रत्यभिज्ञानुगृहीतेन — प्रत्यनु-
मानेन Sch. zu KĀP. 1, 35. — 3) aufnehmen: इयं वै प्रजा पराभवत्तारिनुगृ-
ह्णाति TS. 1, 7, 2, 3. — 4) gütig aufnehmen, sich gnädig erweisen, gewo-
gen sein, seine Gewogenheit an den Tag legen, beglücken; mit dem acc.
der Person: सद्ग्राह्यतावो ऽनु मा गृभाय RY. 2, 28, 6. अन्वो अन्वमनु गृष्णा-
त्येनोः Einer äussert gegen den Andern seine Freude 7, 103, 4. अन्वगृ-
ह्णात्प्रज्ञो सर्वाम् MBH. 1, 3158. दण्डेनोपनतं शत्रुमनुगृह्णाति यो नरः । स मृ-
त्युमुपगृह्णीयात् 5623. अनुगृह्णीष्व मद्नेन विमोक्षितम् R. 1, 63, 7. PARĪĀT.
III, 136. KATHĀS. 3, 19. VID. 112. BĀĠ. P. 3, 2, 33. 3, 18. 16, 19. MĀRK. P.
13, 60. DAÇAK. in BENF. Chr. 189, 8. 193, 22. यथा न कश्चिदेनो मुञ्जाति त-
द्यानुगृह्यताम् (impers.) 189, 22. धन्यो ऽस्म्यनुगृहीतो ऽस्मि MBH. 3, 1666.
R. 1, 20, 22. 47, 22. 3, 19, 11. 4, 17, 54. ÇĀK. 28, 16. 38, 15. mit dem Instr.
der Sache, durch die man seine freundliche Gesinnung gegen Jmd an
den Tag legt, Jmd beglückt: अनुगृह्य सुहृद्गर्भं भोगैश्चर्यमुखेन MBH. 1,
6099. (कश्चित्) अभीक्ष्णमनुगृह्णासि धनधान्येन दुर्गतान् 2, 205. अनुगृहीतो
ऽहमनया मद्यवतः संभावनया ÇĀK. 93, 12. RAGH. 8, 85. VIKR. 70, 14. Hit.
17, 6. 33, 12. PĀR. 68, 3. DAÇAK. in BENF. Chr. 183, 14. 201, 16. आसनम-
नुगृह्णातु भवती beglücke den Sitz so v. r. geruhe dich zu setzen VIKR.
81, 4. mit dem gen. der Person: देवास्तस्यानुगृह्णते BĀĠ. P. 4, 12, 50. 29,
46. — 5) pflegen, hegen: (अग्निः) नित्यानुगृह्णातः स्यात् ĀCV. GRĀH. 1, 9.
ये मानं मे ऽनुगृह्णतो वीरचक्षमकर्त मा ÇĀĪEN. ÇĀ. 15, 27, 1. आदित्यो ह वै
वाह्यः प्राण उदयत्येपक्ष्येतं चानुषं प्राणमनुगृह्णानः PRAÇNOP. 3, 8. — caus.:
आसंस्तदानुगृह्यताः सर्वे वर्णाः स्वकर्मभिः R. 1, 7, 15. SCHL.: singuli deni-
que ordines, sua quisque munera obeundo, incrementa capiebant.
Wenn die Form अनुग्रहित sicher steht, dann muss dieselbe auf अनु-
ग्रह zurückgeführt werden, da das caus. eine Länge erfordert. अनुग्र-
हित könnte Gunst erfahrend, in Gunst stehend bedeuten. WESTERGAARD,
der die Richtigkeit der Causalform gleichfalls beanstandet, giebt der-
selben die Bed. benevole excipere. — Vgl. अनुग्रह fgg.

— समनु in Ordnung bringen: अथमुच्य किराटं मे केशान्समनुगृह्य च
MBH. 2, 895.

— अथ wegnehmen, abtrennen, abreißen: अथूनू TS. 6, 4, 1, 4. एकं तृ-
णान् ÇĀT. BR. 1, 8, 3, 16. 2, 3, 2, 42. 4, 1, 3, 19. KĀT. ÇĀ. 9, 6, 6. 10, 4, 5. स
ते विप्रः मद्रु वज्रेण बाहुमपागृह्णात् MBH. 14, 250.

— अथि zuhalten: मुखम् AIR. BR. 6, 33. ÇĀT. BR. 3, 8, 1, 15. नासिके 1,
4, 1, 2. 4, 2, 3, 11. कर्णां KĀND. UP. 3, 13, 8. Auch mit Ergänzung von मु-
खम् oder नासिके: अथिगृह्य स्मयते den Mund zuhaltend TS. 6, 1, 3, 8. कु-
ष्णगन्धान्नापिगृह्णीत सोमस्य कैय राज्ञो गन्धः vor dem Aasgeruch soll
man nicht die Nase zuhalten ÇĀT. BR. 4, 1, 3, 8. — Vgl. अथिगृह्य, अ-
थियाह्य.

— अथि 1) ergreifen: अन्वालिका च बलवदभिगृह्य चाण्डवर्मणा परिषो-
तुमात्तमभवनमानिता DAÇAK. in BENF. Chr. 201, 3. an sich nehmen, auf-
nehmen (vom Boden): आस्यं च स्तम्बपुत्रुश्च दूरत्यभि चं गृह्णाति TS. 1, 6,

१, 4. स पृथिवीं प्राविशत्तं वृक्षस्पतिरभ्यगृह्णात् 2, 1, 3, 1. Etwas in Empfang nehmen: कौवेरमभिज्ञग्राह् दृष्ट्यमस्त्रम् MBu. 3, 1705. — 2) ansetzen (Blüthen, Früchte): यदनस्पतयः u. s. w. स्वे स्वे काले ऽभिगृह्णाति पुष्पाणि च फलानि च Būg. P. 3, 29, 41. — 3) zusammenlegen (die Hände): अभिगृह्णीतपाणिः Būg. P. 1, 19, 12. — 4) Jmd empfangen: अभिज्ञग्राह् सौमित्रिर्विनद्येभौ पतत्रिभिः MBu. 3, 16430. — caus. fangen, ertappen oder sich ertappen lassen: त्रुपामिग्राह्ति auf der That ertappt (ein Dieb) Daçak. 115, 4. — Vgl. अभिग्रह् fg.

— अथ 1) loslassen, nachlassen: दसेति रत्निणानवगृह्णीयात् (रश्मीन्) LĀTJ. 2, 8, 13. — 2) zertheilen Suçr. 1, 101, 13. in der Grammat. absetzen, abtheilen (Wörter oder Worttheile): देवनीथं शंसति पदावग्राह्म् AIT. Br. 6, 35, 2, 19. ÇĀÑKH. Çr. 10, 6, 4. 18, 9, 6. पितृपाणम् । अत्र हि पितृ । पाणमित्युकारो ऽवगृह्णाते P. 3, 4, 26, Sch. — 3) अथवगृह्णात् पादावग्राह्म् Suçr. 1, 101, 5 bedeutet wohl die Füße spreizend, sich mit den Füßen anstehend; daher wohl अथवगृह्णात् sich gegen Etwas stemmend, mit Gewalt: न महानवगृह्णात् (Sch.: = निगृह्णात्) साध्यः Çiç. 3, 49. — 4) untercheiden Suçr. 1, 112, 16. — Vgl. अथग्रह् fg., अथगृह्णात्. — caus.: zu einem Teig zerrühren (?): मर्दितां समितां क्षीरनारिकेलधृतादिभिः । अथग्रह्णात् RĀGAV. im ÇKDB. u. धृतपूर.

— प्रत्यव zurücknehmen, widerrufen: अभिसृज्याभिषेकं ते पुनः प्रत्यवगृह्णाता R. Gorr. 2, 20, 15.

— व्यव niederbeugen: अथ यदुत्तरं (कपालं) सा यौस्तद्यवगृह्णीतात्तमिव भवति व्यवगृह्णीतात्तेव हि यौः ÇAT. Br. 7, 3, 1, 2.

— आ anfassen, anhalten: आ तं एता वंचोयुजा हरिं गृभ्णे RV. 8, 43, 39. आ गृह्णीतं सं वृहत्तं प्राणायानान् AV. 11, 9, 11. anziehen: तेन ज्ञागृह्णात्तानभीषवः ÇĀk. 6, 15, v. 1. — Vgl. आग्रह्.

— उपा umarmen R. Gorr. 2, 95, 9. — Vgl. उपाग्रह्णात्.

— समा ergreifen, auf einmal erfassen: समागृभाय वसु भूरिं पुष्टम् AV. 18, 2, 60. आ तू नं इन्द्र त्वमसं चित्रं ग्रभं सं गृभाय । नृकृह्णीती रत्निणोः ॥ RV. 8, 70, 1.

— उद् 1) aufheben, heraufnehmen: वारू ÇAT. Br. 5, 4, 1, 15. सुचम् TS. 6, 2, 8, 3. KĀTJ. Çr. 4, 14, 13. तृणानि 5, 3, 8. 8, 4, 2. ÇAT. Br. 6, 3, 1, 4. शक्तिं चाग्रामुद्रकृती BHATT. 13, 52. उद्गृह्णीतात्कालाः MEGH. 8. — 2) aufrichten, erheben, emporbringen; med. sich aufrichten, sich erheben: वारुस्य मा प्रसव उद्गृह्णीतार्दभती VS. 17, 63. ब्रह्मणैवात्मानमुद्गृह्णाति ब्रह्मणा धातुव्यं निगृह्णाति TS. 5, 4, 6, 6. उद्गृह्णीति वा एयो ऽस्माहोक्तादेवलोक्रमभि ÇAT. Br. 3, 1, 1, 1. देवा आत्मानमस्माहोक्तात्स्वर्गं लोकमभ्युद्गृह्णाते 6, 6, 1, 12. — 3) herausgreifen, herausziehen, wegnehmen: खड्गमुद्गृह्णात् MBu. 7, 7880. उद्ग्रभं परिपानाग्रातृधानम् AV. 4, 20, 8. उद्गृह्णीव यज्ञियां तनूम् ÇAT. Br. 3, 2, 2, 20. ताभ्यो ज्योतिरुद्गृह्णात् TB. 1, 1, 5, 4. उपरिवाग्निमुद्गृह्णीयादुद्गरेन् ebend. — 4) herausreißen, erretten: उद्गरेन् भगौ अग्रभीत् AV. 8, 1, 2, 17. — 5) aufhören, namentl. aufhören zu regnen (vgl. अथग्रह्, अथग्रह्णात्): अथर्षीर्विप्रमुद्गु पू गृभाय RV. 5, 83, 10. यद्द्वेद्गृह्णाति तद्धेतस्य ÇAT. Br. 2, 2, 3, 8. VS. 22, 26. TS. 7, 3, 11, 2. AV. 9, 6, 47. KĀND. UP. 2, 3, 2. absetzen im Reden: रेतस्यायास्त्रि रुद्गृह्णाति LĀTJ. 7, 12, 3. — Vgl. उद्गृह्णात् fg. — caus. 1) auszuzahlen veranlassen: (सभिकाः) जितमुद्राक्येज्ञेरे JĀGĀ. 2, 200. — 2) erheben, lobend hervorheben: विशेषविदुषः शास्त्रं यत्तत्रोद्गृह्णाते पुरः Çiç. 2, 75. मोक्षिग्रह्णात्: सुनीतानि

BHATT. 13, 20. उद्गृह्णात् = उपन्यस्त H. an. 4, 102. VAI. beim Sch. zu Çiç. 2, 75. = उद्गीर्ण MED. I. 189. — 3) उद्गृह्णात् = ग्राह्ति H. an. MRO. — 4) उद्गृह्णात् = बद्ध gebunden diess.

— उपोद् aufrichten: अथसिक्तायाः सद्येन पाणिनाञ्जलिमुपोद्गृह्णात् Gobh. 2, 2, 16. तस्या रु मुखमुपोद्गृह्णात्तुवाच KĀND. UP. 4, 2, 4.

— प्रत्युद् absetzen: प्रत्यवेतस्वराणां तु प्रत्युद्गृह्णीयात् LĀTJ. 7, 8, 1.

— समुद् aufheben, sublevare: समुद्गृह्णात् (हविर्धाने) प्रवर्तयेयुर्यथा नेतसर्जिताम् ÇAT. Br. 3, 3, 3, 17. aufgreifen, auffassen: अथ कृत्वाजिनं च पुष्करपर्णं च समुद्गृह्णाति योनिर्वं पुष्करपर्णं योन्या तद्वतः सिक्तं समुद्गृह्णाति 6, 4, 3, 6.

— उप 1) auffangen durch Unterhalten: रसम् TS. 2, 1, 3, 1. तस्याञ्जलिना ब्रह्मकृत्यामुपागृह्णात् 5, 1, 2. — 2) unterfassen, unterfangen; unterhalten, namentl. ein Gefäß um daraus zu trinken: उपयमन्या ÇAT. Br. 14, 2, 1, 27. KĀTJ. Çr. 26, 6, 15. रत्निणोः सद्योपगृह्णीतेन ऀÇV. GRHJ. 4, 7. दशापवित्रमुपागृह्णात् किंकोरति ÇAT. Br. 4, 2, 2, 11. 3, 7, 4, 6. 13, 2, 2, 12. आस्ये KĀTJ. Çr. 6, 3, 3, 1. 9, 6, 15. पात्रम् 9, 4, 24. अनुलेपनं नासिकयोर्मुखस्य च PĀR. GRHJ. 2, 6. उपं वा देवो अग्रभीक्ष्मसेन वृक्षस्पतिः AV. 7, 110, 3. Jmd unterfassen, von unten anfassen: भर्तारमभिसृत्योपागृह्णात् च । उत्सङ्गे शिरोश्चोरोप्य Siv. 3, 62. तवैव पादावुपागृह्णात् R. 2, 27, 21. उपगृह्णात् शिरोः राज्ञः 66, 2, 5, 13, 52. उपगृह्णायतेक्षणाम् BRAHMA-P. 56, 7. — 3) in den Besitz von Etwas gelangen, erlangen, theilhaft werden: माणिवरमुपागृह्णात् R. 5, 36, 77. उपगृह्णात्स्पर्दं चैव M. 7, 184. स मृत्युमुपागृह्णाति गर्भमद्यतरि यथा KĀND. 19. MBu. 1, 5623. 12, 5277. PAÑKĀT. I, 413. II, 33. यस्मिन्कर्मसमवायो यथा येनोपागृह्णाते । गुणानां गुणानां चैव Būg. P. 2, 8, 14. — 4) sich Jmdes bemeistern: मडुपगृह्णीताः spricht लोभे PRAR. 35, 1. — 5) hinzuziehen, zu Hilfe nehmen: तेज्ञो वा अद्यो भूयस्तदा एतद्वायुमुपागृह्णात्वाश्रमभितपति KĀND. UP. 7, 11, 1. — 6) धियां mit dem Geiste erfassen: अरविन्दनाभम् । धियोपागृह्णात् Būg. P. 3, 22, 24. ohne धियां beschliessen: उपगृह्णात् तु वैराणि सात्त्वयति MBu. 12, 5206. — 7) annehmen, gutheissen MBu. 12, 6977. — 8) st. उपगृह्णीतुम् Hlt. II, 3 ist nicht mit den Herausgebern उपग्रह्णितुम् (eine falsche Form), sondern उपगृह्णितुम् zu lesen. — Vgl. उपग्रह्, उपग्रह्णात् fg.

— नि 1) niederhalten, senken: सुचम् KĀTJ. Çr. 4, 14, 13. ता वामेन निगृह्णात् Gobh. 2, 9, 12. TS. 5, 4, 6, 6 (s. u. उद्). einsenken: इन्द्रः सीतां नि गृह्णात् RV. 4, 57, 7. — 2) an sich ziehen: उरसि न्यगृह्णीति ÇAT. Br. 3, 9, 4, 15. ज्येष्ठं पुत्रं निगृह्णातः AIT. Br. 7, 15. TS. 6, 3, 1, 3. ÇAT. Br. 11, 5, 3, 2. शस्त्यम् Suçr. 1, 26, 7. निगृह्णात्तानभीषवः ÇĀk. 6, 15, v. 1. इयः पूतश्च निग्रमेः RV. 8, 23, 3. AV. 20, 133, 3. — 3) zusammenziehen, zukneifen (die Augen): मायुरो ऽन्निणी निगृह्णात् (nachdem man ihm Staub in die Augen geworfen hatte) MĀKĀH. 33, 19. — 4) anhalten, zurückhalten: निगृह्णीष्व — क्यानेतान् — यावदेतं मे पटमानयतामिह MBu. 3, 2811. 5, 7135. स वै प्रविशमानस्तु प्रद्वेषान्धेन रत्निणा । निगृह्णीति बलाद्वाग्नि 3, 10769. fg. 13, 2312. यस्य — निगृह्णीतानि सर्वशः । इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यः Būg. 2, 68. — 5) ergreifen: निगृह्णात् पाणिना चापम् R. 3, 30, 34. (तम्) निज्ञग्राह् भुजाभ्याम् 5, 61, 14. (तम्) निज्ञग्राह् केशयते DRAUP. 9, 2. MBu. 1, 4873. 4982. 6000. fg. R. 3, 24, 22. 5, 8, 3. (चक्रः) निगृह्णीतः कंधारायां शिशुना — अमृन्सद्यस्त्वत्राविकृत् HARIV. 1138. निगृह्णीतधेनु die Kuh festhaltend RAGH. 2, 33. — 6) ergreifen, gefangen nehmen, einfangen M. 8, 184. 220. जीवग्राह्

निगृह्णामि वयमेनम् MBh. 6, 6346. R. 5, 41, 10. BHĀG. P. 4, 16, 4. 5. 3, 2, 31. DAČAK. in BENF. Chr. 192, 14. निग्राह्यिष्येते (nicht vom caus.) 194, 17. ते न्यगृह्णन्त गोबुलानि सकृश्रः MBh. 4, 999. द्विषा वा बलिने राजन्वृष-भा वा महाबलाः । विनिग्राह्या यदि मया निग्रहीष्यामि तानपि ॥ 33. — 7) Jmd daniederhalten, niederdrücken, bezwingen, zurückhalten, bän- digen, im Zaum halten: न चेत्त मम राजेन्द्र गृह्णीयान्मधुरं वचः । पथ्यं च भरतश्रेष्ठ निगृह्णीयां बलिने तम् ॥ MBh. 3, 608. 231. fg. 1, 7417. 4, 122. 6, 4726. अधार्मिकं त्रिभिर्न्यायिर्निगृह्णीयात्प्रपततः । निरोधनेन बन्धेन वि- विधेन वधेन च ॥ M. 8, 310. 130. 9, 308. 312. 11, 32. R. 1, 56, 21. त्वमेवाद्य भव राजा निगृह्य माम् 2, 34, 26. 3, 45, 7. निगृह्य तपसा मृत्युं भूतानां क्लि- काभ्यया 16, 12. 17, 19. ग्रहीतुमिच्छन्निगृह्णात्मानम् ČĀK. 16, 12. (Pferde) im Zaum halten, regieren: क्षिप्रं मे रथमास्थाय निगृह्णीष्य कृत्योत्तमान् MBh. 4, 1217. मनस् RAGH. 10, 24. VEDĀNTAS. 3, 10. — 8) zurückhalten, unter- drücken, hemmen: अरुं वर्षे निगृह्णाम्युत्सृजामि च BHĀG. 9, 19. सकृश्रोः क्षेपम् SuCR. 1, 236, 7. वेदानाम् MBh. 6, 5771. आत्मनो दुःखम् 3, 2913. R. 2, 21, 49. शोकम् 4, 6, 8. 9. ČĀK. 58, 1. इच्छाम् 16, 12, v. l. क्रोधम् R. 3, 72, 2. हर्षम् 6, 99, 30. वाप्यवेगम् 4, 8, 19. BHARTṚ. 3, 6. KUMĀRAS. 3, 69. PAÑĀT. III, 238. BHĀG. P. 3, 12, 7. — Vgl. निगृह्य u. s. w. — caus. vom des. Jmd veranlassen, dass er zu unterdrücken den Wunsch hege: रामं मुनिः प्रीतमना मखात्ते यशोसि राज्ञो निजिघृक्षयिष्यन् BHĀT. 2, 40.

— उपनि 1) niederdrücken auf: (अङ्गुलिषु) सर्वास्वङ्गुष्ठमुपनिगृह्णाति TS. 6, 1, 9, 5. — 2) in die Nähe bringen zu: उपैव यजमानं निगृह्णीत यो ऽस्य प्रियः स्यात् AIT. Br. 3, 19.

— प्रतिनि herausschöpfen: आदित्यपात्रेण द्रोणकलशात्प्रतिनिगृह्णीते ČĀT. Br. 4, 3, 5, 6, 7.

— विनि 1) festhalten: शिरःसु विनिगृह्णैतान्योधयामास MBh. 1, 4980. विनिगृह्य करीनश्चात्रयं च मम युध्यतः 3, 12170. — 2) zurückhalten, unter- drücken, hemmen: वेदानां धैर्यादसंज्ञां विनिगृह्य ताम् MBh. 12, 83.

— संनि 1) daniederhalten, bezwingen, bändigen: त्रैलोक्यं संनिगृह्णास्मां- स्त्वां च MBh. 3, 14357. 15715. 1, 4990. VARĀH. BRH. S. 52, 2. — 2) ergrei- fen, packen MBh. 2, 2528. — 3) zurückhalten, unterdrücken, hemmen: तेजस्तत्संनिग्राह्य पुनरेवात्तरात्मानि MBh. 12, 9177.

— निस् in der Stelle: शक्रस्वमिति यो दैत्यैर्निगृह्णीतः किलाभवत् MBh. 13, 1998 fehlerhaft für निगृह्णीतः. — Vgl. निग्राह्य.

— परि 1) auf beiden Seiten anfassen: (कुम्भी) परिगृह्णीता AV. 14, 3, 15. परिमण्डलाभ्यामिण्डुभ्यामुखां परिगृह्णाति KĀTJ. ČR. 16, 5, 3. 26, 1, 12. 5, 14. मृत्पाण्डम् ČĀT. Br. 14, 1, 2, 9. — 2) umfassen, umfangen; umgeben, umringen: परिगृह्य वै योषा वृषाणां शेते ČĀT. Br. 1, 2, 5, 15. 6. 2, 5, 1, 17. इमामद्भिः परिगृह्णीताम् KHĀND. UP. 3, 11, 6. नैनमूर्धं न तिर्यञ्चं न मध्ये परिं जग्रभत् VS. 32, 2. परिगृह्णीतममृतेन सर्वम् 34, 4. 17, 55. अनृतं सत्येन परिगृह्णीतम् ČĀT. Br. 14, 8, 6, 2. 2, 1, 3. मय्युक्तं ते परिं गृह्णामि AV. 12, 2, 33. AIT. Br. 1, 16. 8, 25. TS. 1, 5, 2, 4. TBR. 1, 7, 6, 1. — तं पतन्म- भिद्रुत्य परिग्राह्य MBh. 13, 1919. 2, 1817. 3, 10990. 10, 550. ŚIV. 5, 101. दश बालान् — भुजाभ्यां परिगृह्य MBh. 1, 4983. 6287. 6, 4868. R. 2, 52, 69. 3, 55, 30. 74, 21. 5, 13, 49. BHĀG. P. 7, 2, 35. वाङ्मना परिग्राह्य दक्षिणेन शिरोधराम् MBh. 1, 6232. परिगृह्य च वैदेहीं वामेनाङ्गेन R. 3, 57, 27. (शेषः) अनन्तभोगैः परिगृह्य सर्वम् MBh. 1, 4586. (तम्) पर्यगृह्णन्त गन्धर्वाः परिवार्य समततः 3, 14919. 6, 627. BENF. Chr. 36, 15. SuCR. 1, 101, 6. 260, 18. ein-

schlagen in, einwickeln in: अतान्स वक्ते परिगृह्य वाससा MBh. 4, 215. — 3) einfassen, einfriedigen: वेदिम् AV. 12, 1, 13. ČĀT. Br. 1, 2, 3, 12. 2, 6, 1, 12. KAUC. 137. TS. 1, 6, 9, 4. 2, 6, 4, 3. KĀTJ. ČR. 2, 6, 25; vgl. VS. 1, 27. (प्रजाः) अग्निष्टेमेनैव पर्यगृह्णातासां परिगृह्णीतानामश्चतुरो ऽत्यप्रवत TS. 7, 1, 1, 2. न्यविशत ततः सर्वं परिगृह्य सरस्वतीम् sie schlugen ihr Lager längs beiden Ufern der S. auf (BENF. Y: übersetzen) MBh. in BENF. Chr. 20, 24. In der Grammm. von der doppelten Stellung eines Wortes vor und nach einem andern (s. परिग्रह) RV. PRĀT. 10, 7. UPAL. 4, 2, 18. — 4) auffangen: स्कन्मात्रं च तच्छुक्रं श्रुवेण परिगृह्य सः MBh. 13, 4418. परिगृह्य — विद्युद्गुपां महाधोरामाकाशे मर्कतो गदाम् 3, 11725. — 5) um- legen, sich kleiden in, anlegen (ein Kleid, einen Schmuck): स्थण्डिले शु- द्धमाकाशं परिगृह्य समततः MBh. 13, 6550. देवादिशरीरे परिगृह्य Sch. zu SĀMĀHJAK. 42 (p. 139). कार्क्षापसमलंकारे परिगृह्य च नित्यशः MBh. 13, 2594. — 6) ergreifen, halten, tragen: रथं परिगृह्य महाद्विपः । अतिचि- त्तैव वेगेन MBh. 7, 1170. हस्तेन हस्तं परिगृह्य RAGH. 7, 18. कुशान्सव्येन परिगृह्य JĀG. 1, 283. शिरस्पृक्ष्णं परिगृह्य BHĀG. P. 9, 10, 13. MBh. 13, 7772. mit sich nehmen, परिगृह्य in Begleitung von, mit: जगामैव तदा कुती गान्धारो परिगृह्य ह् MBh. 13, 449. 3, 10964. R. 3, 62, 35. BHĀG. P. 5, 13, 14. P. 1, 4, 65, Sch. 5, 3, 99, Sch. — 7) in Besitz bekommen; bemei- stern: अरुमिद्धि पितृष्पारि मेधामृतस्य जग्रभं RV. 8, 6, 10. AV. 12, 3, 16. 19, 31, 5. स्वर्गः परिगृह्णीतश्च स्वर्धर्मं परिरेतता R. 4, 24, 10. VARĀH. BRH. S. 60, 8. शुक्रस्य चित्पारि माया अंगुष्ठाः RV. 5, 31, 7. परिगृह्णीता वा दृ- तस्य यज्ञः परिगृह्णीता देवताः AIT. Br. 1, 3. TS. 1, 6, 2, 1. TBR. 1, 1, 10, 2. ČĀT. Br. 1, 6, 2, 4. 3, 1, 3, 1. überwältigen, gefangen nehmen: कञ्जरस्पेव संग्रामे परिगृह्याङ्गुष्ठप्रक्षम् । ब्राह्मणैर्विप्रकीनस्य तत्रस्य क्षीयते बलम् ॥ MBh. 3, 978. — 8) entgegennehmen, empfangen, annehmen: पाद्यं परि- गृह्णीतेमासनं च DRAUP. 4, 14. सप्रणामं परिगृह्य (फलानि) ČĀK. 28, 10. 75, 15, v. l. BHĀG. P. 8, 8, 17. — 9) (Speise) in sich aufnehmen ČĀT. Br. 14, 9, 2, 14. — 10) auf sich nehmen, übernehmen: परिगृह्णाण गते सकृकारतां त्वमतिमुक्तलताचरित मयिं das Verfahren der A tim. MĀLAV. 71. — 11) Jmd aufnehmen, freundlich empfangen: तं दनुश्च दनायुश्च मातेव च पितेव च परिगृह्णीतुः ČĀT. Br. 1, 6, 3, 9. मातापितृभ्यामुत्सृष्टम् — यं पुत्रं परिगृह्णी- यात् M. 9, 171. स्नुषा इव स धर्मात्मा भगिनीरिव चानुजाः । यथा इक्षितर- श्चैव परिगृह्य MBh. 1, 4129. (माम्) परिगृह्णामिषूय 3, 251. R. 4, 4, 8. 42, 10. MĀLAV. 11, 17. PAÑĀT. 192, 14. परिगृह्य मह्यगन्तुं liebkosen (?) MBh. 7, 1169. — 12) zur Frau nehmen: इदमुपनतमेवं व्रपमाञ्जित्प्रकान्ति प्रथम- परिगृह्णीते न वेति व्यवस्पन् ČĀK. 115. परिगृह्णातु तौ क्रन्याम् PAÑĀT. V, 84. — 13) beistehen (Jmd unter die Arme greifen; vgl. oben unter 2. MBh. 13, 1919 u. s. w.): अतिमात्रभासुरं पुष्यति भानुः परिग्रहदङ्कः । अधिग्रहकृति मरुिमानं चन्द्रे ऽपि निशापरिगृह्णीतः ॥ MĀLAV. 12. — 14) sich richten nach, berücksichtigen, befolgen: वृद्धवं परिगृह्णीयात्सन्निद्विधे नराधिपः M. 8, 73. विद्वपकवचनं परिगृह्य VIER. 40, 1. स्वमर्थम् MBh. 12, 5018. वागर्थं परिगृह्य (LASSER: inhibere) मोक्षप्रदो ध्यायति निर्मत्सराः DHŪRTAS. 85, 9. — 15) übertreffen: ज्ञानेन परिगृह्य तान् M. 2, 151. PRAB. 103, 18. — Vgl. परिग्रह u. s. w.

— संपरि 1) entgegennehmen, empfangen: पाडुके R. 2, 112, 29. — 2) Jmd freundlich aufnehmen MBh. 4, 2143. — 3) vollbringen: विगृह्णास- नमित्येव पात्रं संपरिगृह्य च MBh. 12, 2663. — 4) vollständig fassen,

begreifen: एतच्छ्रुत्वा संपरिगृह्य कृतोर. 2, 13.

— प्र 1) *vor sich hin halten, vorstrecken; halten*: बाहू ऽट. Br. 41, 4, 2, 4. MBu. 1, 5999. 2, 2276. 2550. 3, 1634. R. 3, 24, 25. 67, 4. 6, 2, 17. 102, 6. पाणी ऽऽनेह. Cr. 1, 6, 10. मञ्जलिपद्मानि R. 2, 3, 1. अग्निमूर्धं प्राञ्चं प्रगृह्णाति ऽट. Br. 5, 4, 2, 10. कृत. Cr. 16, 5, 7. 17. वयामग्री प्रागृह्णात् TS. 2, 1, 1, 4. यथाञ्चं प्रगृहीतमालुम्पेतल्लुचो अग्नेयं AV. 12, 4, 34. — 2) *darbie- ten*: तस्मै देवा एतां धारां प्रागृह्णात् ऽट. Br. 9, 3, 2, 1. ऽऽनेह. Cr. 7, 5, 1. fgg. — 3) *ergreifen, aufnehmen*: तृणानि ऽऽनेह. Cr. 1, 15, 14. सोमम् LĀTJ. 5, 9, 7. पात्राम् — दोन्याम् R. 1, 15, 9. हस्तं हस्तेन 3, 21, 9. तां प्रगृह्य निवे चाङ्के कृत्स्नम् 57, 3. प्रगृह्यमाणा तु महाज्ञवेन DRAUP. 5, 25. MBu. 3, 448. कचग्राहं प्रगृह्य ऽऽनेह. 43, 5. जीवग्राहम् *lebend gefangen nehmen* MBu. 13, 3655. धनुः, गदाम्, परिधम् 3, 849. 1476. 11724. 16447. Ar. 5, 25. 6, 16. 7, 11. DRAUP. 8, 4. R. 1, 74, 18. 2, 33, 33. 36. 5, 79, 6. प्रगृहीताङ्गुपद्मं Buāg. P. 4, 6, 5. यावन्न चरणौ धातुः — शिरसा प्रयक्षीष्यामि *berühren* R. 2, 99, 7. प्रगृह्य *ergrieffen habend, mit sich führend, mit*: प्रुक्तानां तु सकृन्नेषा वाजिनो रथमुत्तमम् । युक्तं प्रगृह्य भगवान्वासवो ऽप्याज्ञगाम तम् ॥ MBu. 13, 173. RAGH. 12, 104. — 4) *entgegennehmen, empfangen*: तदिदं ताव- त्प्रगृह्यतामभरणं धनुश्च ऽऽनेह. Cu. 7, 21. पूजा प्रगृह्यताम् VARĀH. BṚH. S. 42 (43), 18. 53. — 5) *anhalten*: तेन हि प्रगृह्यतां वाजिनः ऽऽनेह. 6, 15. *anziehen*: तेन हि प्रगृह्यतामभीषवः ebend. v. l. — 6) *an sich ziehen, sich verbinden mit*: प्रगृहीतशक्ति *mit seiner Çakli (Energie)* Buāg. P. 3, 5, 16. — 7) *freundlich empfangen, sich freundlich beweisen gegen Jmd, begünstigen*: आचार्यतस्तत्कृत्यान्वमन्य च । यदा सम्यक्प्रगृह्णाति स राज्ञो धर्म उच्यते ॥ MBu. 12, 3445. प्रगृहीतश्च यो ऽमात्यो निगृहीतश्च कारणैः 4, 122. प्रगृहीते ततो धर्मे प्रपत्स्यति कृतं युगम् ॥ BHV. 11217. तत्रैषा च- रता लोके धर्मो विनिकृतो महान् । अर्थमः प्रगृहीतश्च R. 6, 11, 18. — 8) *in der Gramm. gesondert halten, isolieren, von der Ablösung der Wör- ter u. s. w. aus dem Sañdhi*: प्रयाहं शंसति AIT. Br. 6, 32. — Vgl. प्र- गृह्य, प्रयह्य. — *caus. in Empfang nehmen*: ततस्तानि प्रयाहितुमुपाद्र- वन् MBu. 13, 4435.

— परिप्र *um Jmd herumreichen*: उभयो ऽधर्युं परिप्रगृह्णाति कृत. Cr. 9, 13, 11.

— प्रतिप्र *wieder aufnehmen* MBu. 12, 6978.

— संप्र 1) *zusammen hinhalten, — vorstrecken* ऽट. Br. 1, 9, 2, 20. 4, 3, 5, 21. fgg. 41, 2, 1, 5. — 2) *zusammen ergreifen, — aufnehmen*: बुद्धं चो- पमृतं च ऽट. Br. 1, 8, 2, 23. fgg. 9, 2, 19. 2, 5, 2, 44. *ergreifen, anfassen*: गेदे MBu. 9, 3181. निम्बिंशम् 12, 6170. महाशैलान् R. 6, 76, 9. अग्नीपूजं प्रत- ग्राह्य स्वयम् MBu. 2, 37. उपानहं संप्रगृह्य (श्वा) VARĀH. BṚH. S. 83, 3. — 3) *entgegennehmen, annehmen* JĀGŪ. 3, 41. VARĀH. BṚH. S. 87, 10. पूजाम् MBu. 12, 4643. राज्ञो वचनम् *gut aufnehmen* 4644.

— प्रति 1) *anfassen, ergreifen*: कुम्भम् AV. 11, 1, 14. पुत्रस्य शिरः ऽऽनेह. GṚH. 1, 15. AV. 13, 3, 11. पर्युं ततम् KĪND. Up. 6, 16, 1. अग्निष्य च वाङ्मयां प्रत्यगृह्णादमर्षितः । मातङ्गमिव मातङ्गः MBu. 3, 444. fg. तेन हि वर्धयद्रप्रतिगृहीतमेने तत्रभवतः सक्ताशं प्रायय MĀLAV. 47, 15. प्रतिगृह्ये- प्सितं दण्डम् M. 2, 48. तेषामञ्जलिपद्मानि प्रगृहीतानि सर्वशः । प्रतिगृह्य R. 2, 3, 1. प्रतिग्राह्यं जनन्याश्चरणी 72, 8. MBu. in BENF. Chr. 36, 17. श्यामं च रक्तपर्यन्तं बभूव परिवेशनम् । यलातचक्रप्रतिमं प्रतिगृह्य दिवाकरम् ॥ R. 3, 29, 4. — 2) *auffangen, auffassen, in sich fassen*: अत्ररिक्ताप्रति-

गृह्यातपवर्ष्याः कृत. Cr. 15, 4, 31. RV. 1, 53, 2. वशा यज्ञं प्रत्यगृह्णात् AV. 10, 10, 25. प्रथमो रेतः प्रतिगृह्णाति ऽट. Br. 2, 4, 4, 25. VS. 12, 35. — (शो- णितम्) तदप्रातं महो पार्यः पाणिभ्यां प्रत्यगृह्णात् MBu. 4, 2209. पात्रं गृ- हीत्वा सौवर्णं जलपूर्णम् — तच्छेणितं प्रत्यगृह्णात् 2211. यथा हि गोवृषो वर्षे प्रतिगृह्णाति लीलया 7, 5234. गङ्गायमुनयोर्विगम् — प्रतिग्राह्य शिरसा 13, 2647. तेषां मुक्तानि शस्त्राणि — स्त्रेतामि प्रतिग्राह्य नदीनामिव सा- गरः R. 3, 31, 11. 33, 16. 4, 8, 5. MBu. 1, 6284. ग्रामादाकृत्य वाग्नीयादष्टौ ग्रामान् — प्रतिगृह्यैव पुटैव पाणिना शकलेन वा M. 6, 28. — 3) *zu sich nehmen, zum Munde führen, genießen* VS. 2, 11. अन्येन पात्रेण पृण्डु- कृत्यन्येन प्रतिगृह्णाति TBu. 1, 4, 1, 5. RV. 3, 36, 2. — 4) *in Besitz nehmen*: यस्त्वा शाले प्रतिगृह्णाति AV. 9, 3, 9. 15. 16. गुहाम् । प्रतिग्राह्य वासार्थम् R. 4, 26, 4. *entwenden* (Str.: *wieder zu Besitz kommen*) JĀGŪ. 3, 43. — 5) *annehmen, empfangen, sich schenken lassen*: कृत्या RV. 6, 47, 23. 5, 33, 12. 9, 113, 3. 10, 116, 7. AV. 3, 10, 6. तं देवासः प्रति गृह्णात्यग्रम् RV. 1, 162, 15. स्तोमम् 4, 4, 15. 5, 42, 2. AV. 6, 71, 1. दृष कृ वै कुणपमति यः सन्ने प्रतिगृह्णाति 2, 10, 2. गार्पतश्च मत्तस्य च न प्रतिगृह्यं यत्प्रतिगृह्णीयाच्छकनं प्रतिगृह्णीयात् TBu. 1, 3, 2, 7. दत्तिणाम् 2, 2, 5, 1. 3, 4, 1. ऽट. Br. 1, 8, 1, 42. 3, 1, 2, 4. 12, 5, 2, 14. 14, 6, 10, 3. ऽऽनेह. GṚH. 4, 7. प्रत्येवैनेतदज्ञयै- यन् AIT. Br. 6, 35. — *द्विवाकसः । इत्याश्च प्रतिगृह्णाति* M. 11, 242. किरण्यं भूमिमग्रम् u. s. w. प्रतिगृह्णात्त्रिद्विवास्तु भस्मीभवति 4, 188. 235. MBu. 1, 1048. 7365. 3, 13571. R. 1, 49, 20. 2, 32, 11. 98, 4. 3, 4, 1. ऽऽनेह. 75, 15. PAÑ- ĒAT. II, 49. Hit. 12, 1. Buāg. P. 8, 19, 28. यो राज्ञः प्रतिगृह्णाति लुन्धस्य M. 4, 87. 84. 91. JĀGŪ. 1, 140. MBu. 3, 12849. द्योदकम् — सर्वतः प्रति- गृह्णीयात् M. 4, 247. 251. 10, 102. 107. विद्याम् N. 25, 14. राज्यम् MBu. 14, 15. R. 2, 108, 18. 5, 31, 18. 19. पुरो लङ्काम् 6, 6, 32. पूजाम् MBu. 1, 4249. BENF. Chr. 21, 4. R. 1, 9, 32. 52, 4. अर्कणाम् N. 23, 3. सत्कारम् R. 4, 34, 3. 5. ऽऽनेह. 7, 11. सपर्याम् RAGH. 2, 22. केतनम् M. 4, 110. शिरसा प्रतिगृह्य *an- nehmen* und *aus Achtung auf den Kopf legen* R. 1, 15, 15. — 6) *an- greifen, feindlich empfangen*: (पुरम्) अहम्स्त्रैर्वज्रविधैः प्रत्यगृह्णम् (sic) MBu. 3, 12225. तं शैरेः प्रतिग्राह्य RAGH. 12, 47. — 7) *Jmd freundlich aufnehmen, willkommen heissen*: प्रति गृह्णाति मानवम् RV. 10, 62, 1. AV. 2, 34, 5. स चैनं वृत्तपोनाभ्यां वाङ्मयां प्रत्यगृह्णात् MBu. 3, 1774. पू- या पर्या 2871. 10865. 4, 223. BENF. Chr. 18, 36. 21, 7. N. 23, 2. R. 2, 26. 36. 3, 2, 8. 16, 40. 4, 21, 23. ऽऽनेह. 30, 3. 65, 9. 112, 16. Buāg. P. 3, 21, 48. *für sich gewinnen*: (तम्) प्रतिगृह्य प्रणयिनी प्रथमं मुकृतेन वै R. 3, 53, 6. — 8) *ein Mädchen zur Ehe nehmen*: प्रतिगृहीता तामस्मि MBu. 1, 1854. विधिवत्प्रतिगृह्णापि त्यजेत्कन्यां विगर्हिताम् M. 9, 72. न ताः स्म प्रति- गृह्णाति सर्वे ते देवदानवाः R. 1, 45, 35. 3, 20, 11. कन्या पत्नीवे प्रतिगृ- ह्णातान् Buāg. P. 6, 4, 15. कुमारम् *einen Jüngling sich zum Manne er- wählen* RAGH. 6, 80. — 9) *vernehmen, mit Wohlgefallen vernehmen*: प्रि- यमाख्यामि तै देवि राघवस्य महाज्ञयम् । धर्मज्ञे वर्धसे दिष्ट्या ज्ञयो ऽयं प्र- तिगृह्णाताम् ॥ R. 6, 98, 6. आश्चर्यमिति तस्यैतद्वचनम् — प्रतिग्राह्य 3, 13, 20. अमोघाः प्रतिगृह्णाताम् — आशिपः RAGH. 1, 44. *einen ausgesprochenen Gedanken, Wunsch als eine gute Vorbedeutung aufnehmen*: प्रतिगृहीते वचः सिद्धिर्दर्शिनो ब्राह्मणस्य MĀLAV. 34, 2. 73, 14. ऽऽनेह. 7, 8. VIKR. 20, 21. *eine Rede annehmen, mit ihr sich einverstanden erklären, auf sie hören, willig hinnehmen*: कञ्चिद्वचः प्रतिगृह्णाति तच्च MBu. 14, 239. 3, 16663. तद्वचम् — न प्रतिग्राह्य मर्तुकाम इवोपधम् R. 3, 44, 1. 4, 8, 58. Buāg.

P. 9, 18, 23. तस्य ब्रुवतो मुनेर्वाक्यम् — तथेति प्रतिग्राह्यत् R. 1, 2, 22. BHĀG. P. 6, 3, 44. तथेति च नृपस्याज्ञो मन्त्रिणः प्रतिगृह्णते R. 1, 11, 18. RAGH. 1, 92. एवं शतस्तु गुरुणा प्रत्यगृह्णत्कृताञ्जलिः BHĀG. P. 9, 2, 10. — Vgl. प्रतिगृह्णति u. s. w. — caus. Jmd. Etwas empfangen heissen, darreichen; mit doppeltem acc.: फलपुष्पोदकं नाम प्रतिग्राहयितुं नृपम् MBu. 1, 1790. 3, 1789. 13, 3134. R. 4, 37, 36. ÇĀK. 116. ज्ञायाप्रतिग्राहितगन्धमाल्यान् (धेनुम्) RAGH. 2, 1.

— संप्रति Jmd freundlich aufnehmen, willkommen heissen MBu. 13, 3863.

— वि 1) auseinanderhalten, — spreizen: (स्रवस्व) विगृह्णते चतुरः पदः AV. 4, 13, 14. — 2) vertheilen, abtheilen; namentl. Flüssiges schöpfend vertheilen, auf mehrere Male ausschöpfen: अचेतसो वि संगृह्णे परुक्षीम् ableiten RV. 7, 18, 8. (आख्यम्) ब्रुह्णे चतुष्वालो विगृह्णाति ÇAT. Br. 3, 2, 1, 8. ग्रहान् 9, 1, 25. पात्रैः 4, 1, 3, 5. 2, 3, 6. fgg. 3, 5, 9. TS. 2, 3, 2, 6, 3, 10, 1. TBr. 1, 4, 1, 1. KĀTJ. ÇR. 9, 14, 8. 20, 4, 29. — 3) zerlegen (ein zusammengesetztes Wort in seine Bestandtheile) P. 4, 2, 93, VĀRTI. 3, 71, VĀRTI. 6, 2, 91, Sch. 7, 3, 44, Sch. — 4) abtheilen, gesondert halten, isoliren (vgl. u. प्र 8.): पोलशाक्षरेण विगृह्णते ÇĀKĪH. ÇR. 10, 8, 18. 13, 2, 8. विग्राहम् ĀÇV. ÇR. 8, 3. — 5) Streit führen, kämpfen: संदधीत न चानार्यं विगृह्णीयात्र बन्धुभिः MBu. 12, 2705. Hit. IV, 34. DAÇAK. in BENF. Chr. 180, 22. ÇIÇ. 1, 51. विगृह्णेशारिभिः सह R. 6, 11, 11. कथमनेन वलवता सार्यं भवान्विग्रहीतुं समर्थः Hit. 67, 13. तदा पायाद्विगृह्णैव M. 7, 183. MBu. 12, 2663. R. 4, 34, 12. bekämpfen, bekriegen: विगृह्णते शत्रून्कौत्सेय ज्ञेयः त्तिप्रतिस्तदा MBu. 13, 220. विगृह्णमाणा गन्धर्वैः R. 3, 37, 7. Hit. IV, 34. शरजालिन — व्यगृह्णते सह देतैस्तेतत्पुरम् MBu. 3, 12226. विगृह्णते राहुणा दिनाधीशः PAÑKĀT. 1, 231. BHĀTT. 6, 86. 17, 23. — 6) ergreifen, packen: घृत्तर्भूमिगताश्चान्ये क्ष्यानां चरणान्यत्र । व्यगृह्णन्दानवाः ARĀ. 9, 8. धनुर्विगृह्णते MBu. 4, 2086. केशे विगृह्णते MRĀKĪH. 149, 16. — 7) Jmd freundlich empfangen, willkommen heissen MBu. 3, 12274. — 8) anlegen: अनुयुगं विगृह्णीतदेहाः (ब्रह्मविसृगिरिशाः) BHĀG. P. 4, 1, 27. — 9) wahrnehmen, erkennen: यदास्य चित्तमर्थेषु समेधिन्द्रियवृत्तिभिः । न विगृह्णाति वैषम्यम् BHĀG. P. 3, 32, 24. — Vgl. विग्रह् u. s. w. — caus. bekämpfen lassen DAÇAK. 193, 1. BHĀTT. 12, 30. — desid. zu bekämpfen wünschen: व्यतिवृत्तपुरान् BHĀTT. 17, 39.

— मन् 1) zusammenfassen, — raffen; in die Hand fassen, ergreifen: रोदसो यत्संगृह्णाः काशिरिते RV. 3, 30, 5. 8, 6, 17. आपं इव काशिना संगृहीताः 7, 104, 8. 8, 59, 12. 1, 81, 7. 140, 7. संगृह्णो न आ भूरा भूरि पृथः 3, 34, 15. 8, 70, 1. 10, 44, 4. VS. 9, 4. पञ्चाम् TS. 6, 1, 6, 4. AV. 10, 4, 19. तान्मानाद्यं त्वचो अहं भेषजं समु जग्राम् 6, 21, 1. ÇAT. Br. 2, 2, 3, 3. 3, 4, 22. KĀTJ. ÇR. 7, 7, 20. ĀÇV. GRHJ. 1, 21. 2, 6. — संगृह्णते धनं सुवृद्धं मणिरत्नमज्ञाविकम् R. 1, 17, 15. कालाकलं विपं धोरं संग्राह्यं 43, 26. पाशान् Hit. 23, 11. संगृह्णीती काशिकमुत्तरीयम् MBu. 3, 15602. स तस्य तस्य सत्वस्य तत्तद्गन्तुत्तमम् । संगृह्य तत्सन्निवृत्तिर्निर्ममे स्त्रियमुत्तमाम् ॥ 8559. शोषितं यावतः पाशान्संगृह्णाति महीतले M. 11, 207. 4, 168. MBu. 13, 441C. इमो महोम् — तं शेषं यथावत्संगृह्णते तिष्ठस्व यथाचला स्यात् 1, 1582. तेजो त्रैलोक्यम् 13, 1971. संगृह्णीतांशुर्गुमान् R. 3, 36, 22. अस्त्रम् 1, 32, 21. SUND. 4, 17. कृते R. 3, 48, 9. PAÑKĀT. 129, 22. 263, 5. 10, 11. पौटो R. 3, 9, 21. ergreifen und mit sich nehmen: ततो ऽन्यदपि संगृह्य याति PAÑKĀT. 11, 12. स संगृह्य कुमारं तं प्रविशेश गृहम् MBu. 2, 737. ergreifen, über Jmd

kommen, von Krankheiten und Gemüthszuständen: पद्मणा समगृह्यत 1, 4142. कृपासंगृहीति कृदयेन 3, 563. — 2) zusammenbringen, sammeln, um sich versammeln: श्रौपथानि च सर्वाणि मूलानि च फलानि च । चतुर्विधांश्चैव वैद्यान्वै संगृह्णीयाद्विशेषतः (नराधिपः) ॥ MBu. 12, 2654. संगृह्णीयादनुत्पानसहायान् 5, 1357. संगृहीत = आचित H. an. 3, 248. MR. 1, 89. — 3) auffangen: यथा किं गोवृषो वर्षं प्रतिगृह्णाति लीलाया । तथा भीमो नरव्याघ्रः शरवर्षं समग्रहीत् ॥ MBu. 7, 5235. — 4) in sich schliessen, enthalten PAT. zu P. 8, 1, 55 und 2, 25. Sch. zu SĀMĀHJAK. 51 (S. 158). — 5) im Zaum halten, lenken, regieren: (मेकन्द्वाकः) मातलिसंगृहीतः ARĀ. 1, 2. संगृहीता कृया मया MBu. 3, 12150. 12159. 4, 1188. BENF. Chr. 36, 17. N. 21, 5. सुसंगृहीतराष्ट्रः पार्थिवः M. 7, 113. — 6) zuhalten: मुखम् KĀTJ. ÇR. 6, 3, 18. — 7) zusammenziehen, enger —, schmaler —, dünner machen: यन्मध्ये चपालस्य संगृहीतं भवति ÇAT. Br. 3, 7, 1, 12. 7, 3, 1, 15. 14, 1, 2, 7. धनुः den Bogen schlaff machen, relaxare MBu. 3, 16065. — 8) seinen Geist concentriren: मयि संगृहीतात्मनाम् BHĀG. P. 3, 21, 24. — 9) zwingen, Jmd zu Leibe gehen: तैस्तेरुपायैः संगृह्य द्वापयेदधमर्षिकम् M. 8, 48. — 10) Jmd freundlich aufnehmen, willkommen heissen Hit. 91, 11. यैः संगृहीते भगवान् BHĀG. P. 9, 3, 15. — 11) zur Ehe nehmen: श्रुतदेवो तु कात्रपो वृद्धशर्मा समग्रहीत् BHĀG. P. 9, 24, 36. — 12) nennen, erwähnen: यदसौ भगवन्नाम धियमाणः समग्रहीत् BHĀG. P. 6, 2, 13. — 13) eine Rede annehmen, auf sie hören, willig hinnehmen BHĀG. P. 3, 24, 12. मूर्धा संगृह्णे शापम् 6, 17, 37. — caus. Jmd Etwas mittheilen, mit doppeltem acc.: येनेदशीं गतिमसौ दशमास्य ईश संग्राहितः BHĀG. P. 3, 31, 18. — desid. 1) zu sammeln sich bestreben: (न) धनं संजिघृन्ते MBu. 3, 1356. — 2) zur Ehe verlangen DAÇAK. 172, 8.

— अनुसम् 1) Jmd demüthig begrüßen, indem man seine Füße berührt: तं (मुनिं) पप्रच्छानुसंगृह्य कृच्छ्रामापदमास्थितः MBu. 12, 3850. — 2) Jmd seine Gewogenheit an den Tag legen, beglücken: ततो ऽनुसंगृहीतो ऽस्मि यत्प्रतीतो मे भवान्गुरुः R. 6, 104, 31.

— अभिसम् zugleich umfassen (mit mehreren Fingern) GOBH. 1, 6, 13. 7, 25. 2, 6, 10. 7, 19.

— उपसम् 1) mit den Händen, Armen umfassen: समिधम् ÇAT. Br. 12, 4, 4, 6. पाणिभ्यां तूपसंगृह्य स्वयमन्नस्य वर्धितम् M. 3, 224. बालुभ्यां ज्ञानुं ÇĀKĪH. GRHJ. 4, 8. ĀÇV. GRHJ. 1, 21. चरणी MBu. 1, 5529. 3, 8482. 12, 2718. 14, 454. SUÇR. 1, 249, 5. BHĀG. P. 9, 5, 18. पादयोः SUÇR. 2, 262, 6. गुरुम् (wobei das Umfassen der Füße gemeint ist) RV. PRĀT. 13, 2, 13. PĀR. GRHJ. 2, 6. ÇĀKĪH. GRHJ. 6, 3. MBu. 1, 2183. 5262. 2, 1634. 3, 919. 3466. 13, 733. R. 2, 20, 21. 40, 1. — 2) auf sich nehmen, über sich ergehen lassen: प्रतिभामुपसंगृह्याप्युपसंगृह्य योगतः । तांस्तत्रविदनादत्य आत्मन्येव निवर्तयेत् ॥ MBu. 12, 8791. — 3) entgegennehmen, empfangen: गाण्डिवमुपसंगृह्य वभूव मुदिता ऽर्जुनः MBu. 1, 8492. रामम् — उपसंगृह्य भर्तारम् R. 3, 31, 28. — 4) Jmd festsetzen, gefangen nehmen PAÑKĀT. 187, 25. — 5) Jmd für sich gewinnen: शाक्यभिक्षुको चीवरपिण्डदानाद्विनोपसंगृह्य DAÇAK. in BENF. Chr. 191, 15. — Vgl. उपसंगृह्य fgg.

— प्रतिसम् entgegennehmen, empfangen: भार्गवस्य वरायुधम् । शरं च प्रतिसंगृह्य कृस्तात् R. 1, 76, 4. तमत्रवीतस्वागतमित्यनन्तरं राजा प्रकृष्टः प्रतिसंगृह्याण च MBu. 4, 222. विषयान्प्रतिसंगृह्य संन्यासं कुर्वते यदि 12, 520.

— सह *mitnehmen*: न च तौ सहजग्राह् Kath's. 13, 88.

ग्रह (von ग्रन्) m. *das Besitzergreifen* (nach Nir. 3, 3): नृदि ग्रन्धारणः सुशेवः RV. 7, 4, 8. Möglich ist auch: *der Besitzergreifende*.

ग्रहण (wie eben) n. *das Fassen oder woran man Etwas fasst*; s. ग्र-ग्रहण und das folg. Wort.

ग्रहणवत् (von ग्रहण) adj. *was einen Anhalt hat*: आदस्यायुर्ग्रहणवद्दिकु शर्म न सूनवे RV. 1, 127, 5.

ग्रहीतर (von ग्रन्) nom. ag. *Ergreifer* AV. 1, 12, 2. — Vgl. ग्रहीतर.

1. ग्रस्, ग्रसति und ँते Dn̄rup. 16, 29. 33, 76; ग्रसिष्यति; ग्रसतीत्; ved. ग्रसतीत्, ग्रसमानः; ग्रसितं ved. und ग्रस्त klass. (= भुक्त AK. 3, 2, 60.

TRIK. 3, 3, 156. H. a. d. 2, 165. MED. t. 14) P. 7, 2, 34. *in den Mund nehmen, im Rachen bergen, verschlingen, verzehren, aufzehren* (eig. und übertr.); *ganz in sich aufnehmen, verschwinden machen*: ग्रसेतामश्वा वि मुचेह शोषा RV. 3, 33, 3. TS. 3, 4, 3, 1. ÇAT. Br. 1, 6, 3, 19. 7, 1, 2, 40. सि-

न्धूरकिना ग्रसमानान् RV. 4, 17, 1. 10, 111, 9. यच्छूसेता ग्रसमाना (acl.) ग्रहाविषुः (ग्रावाणः) 94, 6. इरां चिन्मे निर्भतिर्ग्रसतीत् 5, 41, 17. ग्रसिताम-

मुचतम् (वर्तितवाम्) 10, 39, 13. 1, 112, 8. TS. 6, 1, 9, 1. ÇAT. Br. 3, 3, 2, 8, 8, 1, 8. — सा ग्रस्यमाना ग्राहण mit dem Maule gepackt MBu. 3, 2383. fg. ग्रसिष्ये भक्तियष्ये R. 5, 36, 16. Bn̄g. P. 1, 13, 43. यावतो ग्रसते ग्रसान् MBu. 3, 133.

12, 6671. 6673. मत्स्याग्रसते मत्स्याश्च 3, 13829. ग्रस्तामिषं मीनम् PAÑ-
ĀT. 1, 208. IV, 23 = 79 = MBu. 3, 1107 (wo ग्रस्यं sL. ग्रस्यं und ग्रसो). ये म-

त्स्यो ग्रसेत् Suçr. 1, 110, 9. लेलिख्यते ग्रसमानः समताहोक्रान्तमग्रान्वदत्तै-
र्ब्रह्मादिः Bhāg. 11, 30. भवत्तमाशापिशाची वलात्सर्वग्रामम् (absolut.) इयं

ग्रसिष्यति PRA. 76, 19. 77, 8. नम ग्रावृत्य ब्राह्मण्यो ग्रसमानमिवाम्बरम्
R. 5, 3, 56. ग्रसमानमनीक्रानि व्यादितास्यनिवाप्तवम् MBu. 6, 2802. R. 6,

18, 35. द्वावेता ग्रसते भूमिः सर्पा विलशयानिव 2, 1958. ग्रसमानो वनुंधराम्
R. 5, 27, 10. (ग्रमिः) य इमो पत्रिवो कृत्स्ना मंतिष्य ग्रसते पुनः MBu. 3, 2168.

6098. स्रस्यदः पासि पुनग्रसिष्यते यथोर्णानभिः स्वशक्तिभिः (vgl. Muçp.
Up. 1, 1, 7) Bn̄g. P. 3, 21, 19. तमो ग्रस (BERNDF. तमोग्रस) 5, 18, 8. तेषो

कालो ऽग्रसीलोकान्न यशः 8, 20, 8. धर्मा हि ग्रसते पत्नमसुराणाम्, धर्मा वै
ग्रसते ऽधर्मम् R. 6, 11, 16. 17. न विधिं ग्रसते प्रजा प्रदो तु ग्रसते विधिः

MBu. 1, 4567. यथा नो न ग्रसेयुस्ते सपुत्रवलवान्धवान् 7395. यो मे धनम-
व्रत्तिपीतकुरुभिर्ग्रस्तमाक्ष्वे 4, 2252. सर्वार्थं ग्रसते वन्धुः Hit. II, 93. न च प्रा-

पितमण्येन ग्रसेर्द्यं कथं च न unterschlagen (?) M. 8, 43. अयथं ग्रस्तवारङ्गं
समवपीड्य *eine Geschwulst, welche den fremden in den Leib eingedrungen-*

enen Körper ganz umschliesst Suçr. 1, 101, 1. तमसा ग्रस्ताः MBu. 13,
7292. R. 4, 30, 11. दीर्घतीत्रामग्रस्त Jāg. 3, 245. RĪGA-TAR. 3, 123. PAÑ-

ĀT. 221, 13. शोक° 33, 2. चित्ता° V, 11. नर्या ग्रस्तः Bn̄g. P. 1, 13, 20.
abgeschossene Pfeile verzehren so v. a. *als auf eine magische Weise auf-*

fangen und verschwinden machen MBu. 3, 1597. ARG. 3, 34. R. 1, 36, 13.
16, 17. Sonne und Mond sind von Rāhu verschlungen, wenn sie verfin-

stert sind: ग्रसत्यस्यापि चैव तौ MBu. 1, 1166. राहुग्रस्तनिशाकरा (निशा)
3, 2667. R. 2, 42, 12. BHART. 2, 27. MRĀKH. 148, 16. VARĀH. BRH. S. 4, 28.

5, 7, 27. fgg. ad Hit. I, 17. ÇANGĀRAT. 6. AK. 1, 1, 3, 9. TRIK. 3, 3, 36. चि-
त्रामिव ग्रहग्रस्ताम् R. 5, 18, 14. ग्रहग्रस्त von einem Dämon besessen

DAÇAK. 119, 9. आशाग्रहग्रस्त Hit. II, 22. *Buchstaben, Silben verschluk-*
ken: नो ग्रसेत्पूर्वमनरम् ÇIKSHĀ 27. त्रिहामूलविग्रहे ग्रस्तमेतत् Hit. PRĀT.

14, 3. ÇIKSHĀ 33. LĀTJ. 6, 10, 18. सर्व उन्माणा ऽग्रस्ताः (वन्तव्यः) KHĀND.
Up. 2, 22, 5. AK. 1, 1, 5, 20. TRIK. 3, 3, 156. H. a. d. 2, 165. MED. I.

14. — caus. ग्रसयति 1) *fressen lassen* ÇAT. Br. 12, 4, 2, 12. KĀTJ. ÇR. 25,
1, 18. — 2) = simpl. Dn̄rup. 33, 76.

— ग्रमि, partic. ग्रमिग्रस्त zur Erkl. von ग्रमिग्रन् AK. 3, 4, 18, 131.
— ग्रा, partic. ग्राग्रस्त *eingebahrt* Cit. beim Sch. zu KĀTJ. ÇR. 4, 8, 26.

— उप = simpl.: राहुश्चार्कमुपाग्रसत् *und eine Sonnenfinsterniss fand*
Statt MBu. 2, 2693. — Vgl. ग्रौपग्रस्तिक.

— प्र dass.: तदियम् । प्राग्रसल्लोकरनार्थं ब्रह्मणो वचनाच्छिवः ॥ MBu. 1,
1, 1153.

— सम् dass.: यावन्न — पिण्डो विषस्येव क्षेणे भोष्मः । संग्रस्यते ऽसौ
(रावणः) पुरुपाधिपेन BHĀT. 12, 4.

2. ग्रन् adj. am Ende eines comp. *in den Mund nehmend, verschlin-*
gend: पिण्ड° P. 6, 4, 14, Sch.

ग्रसन (von ग्रस्) n. 1) *das Verschlingen* Suçr. 2, 267, 13. — 2) *eine best.*
Art von partieller Verfinsternung des Mondes oder der Sonne: ग्रसनमि-

ति यदा च्यंशः पादो वा गृह्यते ऽत्र वाप्यधर्मं VARĀH. BRH. S. 3, 46, 43. —
3) *Rachen*: प्राशित्रमास्ये ग्रसने ग्रहास्तु ते Bn̄g. P. 3, 13, 35.

ग्रसिष्ठ (superl. zu ग्रस्तर) adj. *am meisten verschlingend*: आदिद्रसिष्ठ
ग्रोर्धरज्ञीगः RV. 1, 163, 7.

ग्रसिष्ठु (von ग्रस्) adj. *zu verschlingen* —, *wieder in sich aufzuneh-*
men pflegend: भूतभर्तृ च तस्यैयं ग्रसिष्ठु प्रभवित्तु च BHĀG. 13, 16.

ग्रस्तर (wie eben) nom. ag. *Verschlinger*: (राहुम्) ग्रस्तारं चैव चन्द्रस्य
सूर्यस्य च HARIV. 12463.

ग्रन्ति (wie eben) f. *der Act des Verschlingens* PRAN. 103, 12.

ग्रन्थ (wie eben) adj. *zu verschlingen, verschlingbar* MBu. 3, 1107.

ग्रह् s. ग्रन्.

ग्रह (von ग्रह्) P. 3, 3, 58. गाण वृपादि zu 6, 1, 203. 1) adj. am Ende
eines comp. P. 3, 2, 9, VĀRTI. a) *ergreifend, anfassend, haltend*: तत्पद-

ग्रहावपतताम् Bn̄g. P. 3, 13, 35. Vgl. ग्रह्ग्रह, धनुर्ग्रह n. s. w. — b)
einsammelnd, zusammenscharrend: यूयं पालग्रहाः Bn̄g. P. 8, 6, 23. वि-

त्त°, शमल° 5, 26, 36. — 2) m. a) nom. ag. *Ergreifer* u. s. w.: α) von den
Machten, welche vorübergehend Sonne und Mond *angreifen* in den

Eklipsen; insbes. von Rāhu; dann heissen auch überhaupt die *Planeten*
so, weil sie den Menschen magisch *ergreifen*. AK. 3, 4, 31, 238. H.

107. H. a. d. 2, 597. MED. h. 3. मरुद्ग्रामिव संज्ञिष्टौ ग्रहाभ्यां चन्द्रभास्वरौ
R. 5, 73, 48. शशिदिवाकरयोर्ग्रहपीडनम् BHART. 2, 87. ग्रहकालुषेन्दु MĀ-

LAV. 74. RAHU. 12, 28. ग्रन्धधावत संक्रुद्धः खे ग्रहो राक्षणीमिव R. 6, 72,
43, 59. चित्रामिव ग्रहग्रस्ताम् 5, 18, 14. नन्त्रग्रहपीडनात् 73, 58. सिद्धिका

ग्रहमाता HARIV. 11533. नन्त्राणि ग्रहास्तथा M. 1, 24, 7, 121. चन्द्रादित्यौ
ग्रहान्तारा नन्त्राणि MBu. 1, 7677. R. 3, 5, 4, 10. Suçr. 1, 21, 16. 118, 21.

ग्रहा न विपरीतास्तु MBu. 3, 2553. शुक्रो ग्रहः 1, 2606. श्वेतो ग्रहः 3, 1376.
6, 79, 83. HARIV. 11123. लोहितार्द्र इव ग्रहः R. 3, 31, 5. नीणपुण्य इव ग्रहः

MBu. 3, 842. Bald werden *fünf* (Mars, Mercur, Jupiter, Venus u. Saturn),
bald *sieben* (die vorigen nebst Rāhu u. Ketu, dem auf- und niederstei-

genden *Knöten*), bald *neun Planeten* (die vorigen nebst Sonne und Mond)
erwähnt. रातन्मं डुद्भुः संप्ये ग्रहाः पञ्च रविं यथा MBu. 6, 4566. (पीडि-

तः) यथा युगन्तये घोर् चन्द्रमाः पञ्चभिर्ग्रहैः 4567. ग्रहैस्ततः पञ्चनिरुद्धमं-
श्रयैर्मूर्धगैः सूचितभाग्यसेपदम् (पुत्रम्) RAHU. 3, 13, R. 1, 19, 2. VARĀH. BRH.

II. Theil.

S. 1, 10, 17, 2, 8. fgg. 18, 1, 7. fgg. 20, 1. fgg. ते ऽपीडयन्मीमेनम् — प्रासासंहरणे रात्रन्सोमं सप्त ग्रहा इव MBu. 7, 5636. Vid. 62. neun Planeten JĀG. 1, 295. MBu. 4, 48. VARĀH. BRH. S. 24, 6. 46, 6 (7). 47, 6, 29. Daher zur Bezeichnung der Zahl neun gebraucht ÇRUT. 35, 41. ग्रहाणां सूर्य उच्यते MBu. 13, 913. सूर्यो ग्रहाणामधिपः 14, 1175. Schon ÇAT. Br. 4, 6, 5, 1. 5 wird die Sonne ग्रह genannt, aber wohl nicht als Planet, sondern als ein Wesen, welches dämonischen Einfluss auf andere Wesen ausübt; vgl. β. Die Planeten werden in günstige (४, ५, ६, ७), शुभग्रहाः oder सद्ग्रहाः, und in ungünstige (८, ९, १०, ११), क्रूरग्रहाः oder पापग्रहाः eingetheilt, VARĀH. BRH. S. 16, 40. 39(38), 2. 27, c, 21. 21, 31. 27, a, 11. 39(38), 8. Im System der Ġaina bilden die Planeten eine der 3 Arten der Ġjotishka H. 92. ग्रहागमकुतूहल Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 844. ग्रहाधिष्ठापन desgl. 1233. ग्रहकौतुक Ind. St. 2, 233. ग्रहसामरणा 252. — β) von Geistern, welche auf die leibliche und geistige Gesundheit der Menschen schädlich wirken, Tobsucht u. s. w. hervorbringen. Die Heilkunde beschäftigt sich mit denselben und nimmt insbes. neuerlei (nach der Zahl der Planeten) Dämonen an, durch welche Kinder besessen werden. SCCR. 2, 382, 4. fgg. 393, 19. नवग्रहाकृतिसान 1, 11, 6. 9. डुष्टग्रह 88, 9. 181, 15. 373, 4. असंख्येया ग्रहगणा ग्रहाधियतयस्तु ये 2, 331, 19. MBu. 3, 14479. fgg. उर्ध्वं तु षोडशाद्वय्ये भवन्ति ग्रहा नृणाम् । तानहं संप्रवक्ष्यामि 14500. fgg. कश्चित्क्रीडितुकामो वै भोक्तुकामस्तथापरः । अग्निकामस्तथैवान्य इत्येव त्रिविधो ग्रहः ॥ 14510. Vgl. गन्धर्व°, देव°, पितृ°, बाल°, यज्ञ°, रात्रस°, सिद्ध°, स्कन्ध°. LALIT. 206. डुष्टग्रहगृहीत PAÑKĀT. 43, 7. ग्रह इवार्थमभिरुन्ति BHĀG. P. 5, 26, 36. दिग्वासा ग्रहवत् 7, 13, 41. ग्रहगृहीत 5, 3, 31. ग्रह्यस्त DAÇAK. 119, 9. Eine Gottheit, ein Gemüthszustand, welcher den ganzen Menschen magisch ergreift, wird auch öfters ग्रह genannt: कृष्णग्रहगृहीतात्मन् BHĀG. P. 7, 4, 37. कामग्रह्यस्त 9, 19, 6. BRAHMA-P. 38, 10. आशाग्रह्यस्त HIT. II, 22. ग्रह = पूतनादि H. an. MED. — γ) Krokodil oder Haifisch; नदी नैकग्रहाकीर्णा R. 4, 44, 47. वरुणावासं चाणनक्रग्रहम् 5, 74, 28, 30. येन गजेन्द्रे मोचितो ग्रहात् BHĀG. P. 8, 1, 30. कालपाशग्रहे भीमो नदी वैतरणीमिव MBu. 16, 142. Vgl. ग्रहः. — δ) = गृह (in sich aufnehmend) Haus in अग्रह, खर्°, हुम्, °पति. — b) das Ergreifene u. s. w.: α) Beute MBu. 3, 11461. श्येनो ग्रहालुञ्जने MRĀKĪ. 50, 15. — β) haustus, das was mit dem in die Flüssigkeit getauchten Gefäss geschöpft wird, ein Bechervoll; zuweilen das Schöpfgefäss selbst. ÇAT. Br. 4 (ग्रहकाण्ड) handelt von den verschiedenen ग्रह des Soma. Die Reihenfolge derselben ist bei der Frühspende (उपाग्न अन्नर्षाम): ऐन्द्रवायव, मैत्रावरुण, आग्नि, शुक्र, मन्थिन्, आयमणा, उक्थ्य, ध्रुव, ऋतुग्रहाः, ऐन्द्राय, वैश्वदेव (vgl. VS. 7, 1 — 34); bei der Mittagsspende kommen hinzu: मरुत्वतीय, महिन्द्र (VS. 7, 35 — 40); bei der dritten Spende: आदित्य, सावित्र, मरुत्वैश्वदेव, पात्नीवत, हारियोत्रन (VS. 8, 1 — 11). ग्रहन्सोमस्य मिमते द्वादश RV. 10, 114, 5. VS. 8, 9, 9, 4. 19, 28, 89, 90. AIT. Br. 2, 25, 37. अर्षो ग्रहान्गृह्णाति TS. 5, 6, 2, 1. ÇAT. Br. 4, 5, 9, 13. 10, 1, 1, 5. 12, 8, 3, 13 und oft. ĀÇV. ÇR. 3, 14. KĀTĪ. ÇR. 9, 14, 4. 10, 4, 11. 14, 2, 6. सोमग्रहं, सुराग्रहं ÇAT. Br. 5, 1, 2, 10. मधुग्रहं 19. पयोग्रहं 12, 7, 3, 12. Z. d. d. m. G. IX, LXIII. अगृह्णाच्चयनः सोममग्निर्देवपोस्तदा । तमिन्द्रो वारयामास गृह्णानं स तयोर्ग्रहम् ॥ MBu. 3, 10378. 10383. देवा न गृह्णन्ति ग्रहानिह BHĀG. P. 4, 13, 30. ग्रहं

ग्रहीष्ये सोमस्य यज्ञे वाम् 9, 3, 12. 3, 13, 35. das Schöpfgefäss ist gemeint M. 3, 116. JĀG. 1, 182. — γ) die Griffstelle —, die Mitte des Bogens: ज्ञातव्यग्रहं धनुः MBu. 4, 1351. सुग्रह 1326. — c) nom. act. α) Griff, das Ergreifen, Packen AK. 3, 3, 8. H. 1323. H. an. MED. तदन्नं लोभात्पुनर्ग्रहीतुं ग्रहमकारवम् HIT. 32, 5. स्तन° KAUC. 10. कचग्रहमनुप्राप्ता सास्मि MBu. 3, 581. कचग्रहैः RAGH. 10, 48. 19, 31; vgl. केशग्रह. केशस्तनाधरादीनां ग्रहे SĀH. D. 53, 17. PRAB. 104, 4. मृतः कर्कटग्रहात् (कर्कट subj.) PAÑKĀT. 1, 237. नीरग्रहं das Schöpfen von Wasser KĀT. 4. das Einfangen: नवग्रहमिव द्विपम् R. 2, 38, 2. अङ्गग्रहं Gliederschmerz (Ergreifen in jenem dämonischen Sinne) SCCR. 2, 232, 7. 1, 281, 7. das Ergreifen der Sonne und des Mondes, Verfinsternung AK. 1, 1, 3, 9. 3, 4, 31, 238. H. 125. H. an. MED. शं नो ग्रहाश्चान्द्रमसाः शमादित्याश्च रज्जुणा AV. 19, 9, 10. 7. VARĀH. BRH. S. 5, 8. 49. 63. 97. 43, 84 (82). राज्जु° ÇRĀṆGĀRĀT. 2. — β) Diebstahl, Raub: अङ्गुली अन्विभेदस्य हेतुप्रेतप्रथमे ग्रहे M. 9, 277. गोग्रह MBu. 6, 4458. — γ) Entgegennahme, Empfang: यथा दायस्तथा ग्रहः M. 8, 180. 195. पुनर्ग्रह° ÇRĀṆGĀRĀT. 2. — δ) Zurückhaltung, Verhaltung: वातामृत्रशक्रहं SCCR. 2, 193, 11. — ε) Erwähnung, Nennung: नामजातिग्रहं तेषामभिद्वेदिणे कुर्वतः M. 8, 271. AMAR. 83. RĀGĀ-TAR. 5, 361. — ζ) Auffassung, Wahrnehmung, Erkenntnis, Verständnis BRĪHUP. 58. 60. गुणग्रहः BHĀG. P. 2, 10, 21. 22. पदार्थभेदग्रहैः 4, 7, 31. वाक्यार्थग्रहः Sch. zu ĠAIM. 1, 3, 25. Sch. zu KAP. 1, 104. नृणां स्वत्रग्रहे यतः weil die Menschen es als Eigenthum auffassen BHĀG. P. 7, 14, 11. Vgl. n. 1. गृह्य. — η) das Bestehen auf Etwas: ग्रहान्ग्रहस्तथायं चेतत्करोमि वचस्तव KATHĀS. 24, 156 (BROCKHAUS: Gefallen). = निर्वन्ध AK. 3, 4, 31, 238. H. an. MED. Vgl. अग्रह KATHĀS. 23, 99. — θ) Kampfanstrengung, = रणोद्यम H. an. MED. — ι) Gunstbezeugung, = अनुग्रह diess. — Vgl. गुदग्रह, शिरो°, हनु°, हृद्ग्रह.

ग्रहकं (von ग्रह) m. ein Gefangener H. 806. — Vgl. प्राक्क.

ग्रहकाञ्चल (ग्रह + कञ्) m. die Woge der Planeten, ein Bein. RĀHU'S TRIK. 1, 1, 94. HĀR. 38. MED. g. 53. H. 121, Sch. (°काञ्चल).

ग्रहगणित (ग्रह + गण) n. = गणित der astronomische Theil eines Ġjotishçāstra VARĀH. BRH. S. 2, b. c.

ग्रहचिन्तक (ग्रह + चिञ्) m. Astrolog VARĀH. BRH. S. 24, 4.

ग्रहण (von ग्रह) 1) adj. f. आ ergreifend, fassend, haltend: स वाङ्मशतमुग्र्यं सर्वस्वग्रहणं रणे HARIV. 2734. — 2) n. a) subj. a) Hand TRIK. 3, 3, 125. H. an. 3, 201. MED. n. 43. — β) Sinnesorgan RĀGĀN. im ÇKDR. JOGAS. 1, 41. — b) obj. α) ein Gefangener (nach WILSON adj.) H. an. MED. Diese Bed. könnte man in der folgenden Stelle suchen: न त्वो कश्चित्सनुत्सहेत् । मनसा ग्रहणं कर्तुम् MBu. 13, 2051; wir ziehen aber vor ग्रहण als nom. act. anzufassen, welches sein obj., wie auch sonst bisweilen, im acc. bei sich hat. — β) ein erwähntes, gebrauchtes Wort: पदात्तादिति संबद्धमेङ्गणमनुवर्तते PAT. zu P. 6, 1, 115. वचनग्रहणं प्रत्येकमभिसंवद्यते Sch. zu P. 2, 1, 6. = शब्द ĠĀTĀN. im ÇKDR. — c) nom. act. α) das Ergreifen, Anfassen, Halten H. an. पाद° M. 2, 317. ग्रहणं चानिलस्येव MRĀKĪ. 147, 1. हृत्° BHĀG. P. 5, 3, 35. न शेकुर्ग्रहणे तस्य धनुयः R. 1, 66, 19. वज्रग्रहणाचिक्रेण करेण MBu. 3, 1780. गदासिचर्मग्रहणेपु प्रूरान् 12585. das bei - der - Hand - Fassen der Frau, das Heirathen: दार° MBu. 1, 1044. — β) das Fangen, Einfangen, Gefangennehmen, in-

seine-Gewalt-Bekommen: आ मृगग्रहणे प्रुचिः M. 3, 130. वृत् इव च प्र-
 हणे MĀKĪ. 50, 21. तद्ग्रहणार्थं मया क्रमः सञ्चितः PAÑKĀT. 197, 24. सर्पस्य
 KATHĀS. 9, 86. न शक्यमस्य ग्रहणं कर्तुम् MBH. 13, 2283. 3, 12452. 7, 458.
 715. R. 5, 29, 21, 24. 38, 22. 88, 8. MĀLAV. 9, 3. ग्रहणं समुपागमत् *gerieth*
in Gefangenschaft R. 1, 1, 73. यदि ग्रहणमभ्येति ज्ञिवन्नेव मृगस्तव 49, 26.
 28. न पुत्रो ग्रहणां प्राप्ति 6, 1, 28. चित्तं MBH. 3, 14710. MĀKĪ. 137, 12.
 BUĀG. P. 3, 25, 26. — γ) *das Ergreifen der Sonne und des Mondes, Ver-*
finsterung H. a. n. MED. JĀGĪ. 1, 218. ÇRNGĀRĀT. 6. VARĪH. BRĪH. S. 2, c (Bl. 1, b).
 5, 8, 11. 41 (40), 1. 82 (80, b), 20. ग्रहणान् 5, 96. ग्रहणगत *verfinstert* 13,
 31. भौमं शनैश्चरै चैव ग्रहणं ग्रहसंसितम् VET. 16, 16. — δ) *das Gewin-*
nen, Erlangen, Erhalten, Empfangen, = स्वीकृति TRIK. H. a. n. MED.
 विषमस्वस्वाहुपलग्रहण PAÑKĀT. 1, 193. 328. धनुषः R. 1, 3, 18. पात्रं त-
 मसि काकुत्स्व विषयोर्ग्रहणे ऽनयोः 24, 18. *das durch-Kauf-an-sich-*
Bringen: कलमं PAÑKĀT. 229, 2. — ε) *das Erwählen* SĀMĪKĪJAK. 9. PRAB.
 72, 12. — ζ) *das Auffassen, Schöpfen* (von Flüssigkeiten) ÇAT. BR. 4, 6,
 1, 15. KĀTJ. ÇB. 1, 3, 12. 7, 10. 3, 6, 19 u. s. w. — η) *das Auffangen, Aufneh-*
men, Insichziehen, Ansichziehen (von Dünsten, Rauch): अग्नेोचिन्दुग्रहणा-
 र्भनोश्चातकान् MEGH. 22. नेत्राभ्यां वाय्वग्रहणमकरोत् PAÑKĀT. 262, 23.
 आचारधूमं RAGH. 7, 24. अद्रिग्रहणगुरुनिर्गतिः MEGH. 43. — θ) *das*
Anlegen (von Kleidern u. s. w.): वेशं MBH. 2, 840. नेपथ्यं RAGH. 17,
 24. शरीरं JĀGĪ. 3, 69. MBH. 14, 459. DEV. 1, 65. — ι) *das Insichbegrei-*
fen, Insichschliessen: अकारः सवर्णाग्रहणेन आकारमपि यथा गृह्णीयात्
 Sch. zu P. 8, 4, 68 (Bd. II). Sch. zu 3, 1, 20 und 8, 4, 17. — κ) *das Aufsieh-*
nehmen, Siehgingeben einer Sache: यथा न पापग्रहणेन गृह्णामे (तथा य-
 तन्व) R. 5, 76, 22. व्रतं PAÑKĀT. 34, 9. — λ) *das Gefälligsein, Dienster-*
weisung: ग्रहणाय पुंसाम् BUĀG. P. 3, 1, 44. — μ) *das Erwähnen, Nennen*
 KĀTJ. ÇB. 7, 3, 25. 15, 2, 11. LĪTJ. 1, 1, 2, 6. VS. PRĀT. 1, 63. 64. P. 1, 1, 23,
 VĀRT. 1, 2, 2, 1, 42, VĀRT. KĀR. zu P. 7, 1, 6. KĪÇ. zu 4, 1, 50 und 2, 35.
 Sch. zu 1, 2, 6, 22, 27 und 8, 3, 78. — ν) *das rühmtliche Nennen, Achtung. =*
 आद्र H. a. n. MED. सतां (subj.) ग्रहणानुत्तमम् SUÇR. 1, 96, 3. — ξ) *das Er-*
fassen, Wahrnehmen, Fernnehmen, Erkennen, Begreifen; Lernen; =
 धीगुण und प्रत्यय (lies: प्रत्यय) H. a. n. = उपलब्धि MED. गुणानां ग्रहणा-
 न् MBH. 14, 1197. पार्श्वस्वस्वग्रहणम् Sch. zu KĀP. 1, 109. हादश्वर्षाणि
 वेदब्रह्मार्थं ग्रहणान्तं वा oder es endet, wann er ausgelernt hat, AÇV. GĒHJ.
 1, 22. ग्रहणात्तिकं dass. M. 3, 1. JĀGĪ. 1, 36. व्रह्मणाः M. 2, 173. Z. d. d.
 m. G. IX, LI. MBH. 3, 12509. RAGH. 3, 28. BUĀG. P. 3, 4, 18. PRAB. 106, 18.
 GAUDAP. zu SĀMĪKĪJAK. 27. Sch. zu ĠAIM. 1, 1, 1. AK. 2, 7, 40. II. 310. 842.
 यत्र ज्ञानवतां प्राप्तिरलिङ्गग्रहणा स्मृता MBH. 14, 1309. आकृतिग्रहणा
 ज्ञातिः KĀR. in P. Bd. II u. ज्ञाति. — ο) *das Meinen, Darunterverstehen:*
 तस्य च तद्विशेषाणां च ग्रहणां भवति P. 1, 1, 68, VĀRT. 4, Sch. SIDDH. K.
 zu 1, 1, 28. Sch. zu 1, 1, 68 und 2, 48. — Vgl. करग्रहणा, केशं, गर्भं, च-
 न्दुर्यग्रहणा, नामं, पाणिं, पुनर्ग्रहणा.

ग्रहणाक (von ग्रहणा) n. *das Insichbegreifen, Insichschliessen* SIDDH.
 K. zu P. 1, 1, 10.

ग्रहणात्त und ग्रहणात्तिक s. u. ग्रहणा 3, 5.

ग्रहणी (von ग्रह्) f. = ग्रहणी U. 3, 67. — Vgl. u. ग्रहणीरोग.

ग्रहणी f. = ग्रहणी U. 3, 67, Sch. *ein eingebildetes, zwischen Magen*
und Gedärmen liegendes Organ, welches den Uebergang der Nahrungs-

stoffe aus jenem in diese und die Wärme des Leibes vermitteln soll:
 पृष्ठी पित्तधरा नाम या कला परिकीर्तिता । पक्वामशयमध्यस्या ग्रहणी
 सा प्रकीर्तिता ॥ ग्रहण्या वलमग्निर्हि स चापि ग्रहणीभ्रितः । तस्मात्तन्-
 दूपिते वक्त्रे ग्रहणी संप्रदुष्यति ॥ SUÇR. 2, 443, 12. fgg.; vgl. 1, 327, 18.
 2, 268, 3. 434, 5. °विकार 1, 192, 17. 2, 306, 11. Nach dem Sch. zu U. 3.
 = ग्रहणीरुन्.

ग्रहणीदाय (ग्र° + दाय) m. *krankhafte Affection der Grahañi, Di-*
arrhoe SUÇR. 1, 173, 6. 189, 3. 2, 30, 18. 206, 9. 284, 15. 453, 10. MBH. 3.
 13857.

ग्रहणीप्रदाय (ग्र° + प्र°) m. dass. SUÇR. 2, 186, 2.

ग्रहणीय (von ग्रह्) adj. *annehmbar, beherzigenswerth: वाक्य, अर्थ*
 MBH. 5, 2575. 4460. 4730. 12, 4975. fg.

ग्रहणीरुन् (ग्र° + रुन्) f. = ग्रहणीदाय AK. 2, 6, 2, 6. II. 471.

ग्रहणीरोग (ग्र° + रोग) m. dass.: पक्वं वा सक्तं पूति मुञ्ज्वदं मुञ्ज-
 र्द्रवम् । ग्रहणीरोगमाहुः SUÇR. 2, 443, 19. 1, 163, 14. 179, 1. ग्रहणीरोग
 dem Metrum zu Liebe 194, 5. ग्रहणीरोगिन् adj. *mit Diarrhoe behaftet*
 2, 444, 18.

ग्रहणीकर (ग्र° + कर) n. *Weintrauben* ÇABDAÉ. im ÇKDR.

ग्रहता (von ग्रह्) f. *Planetenthum* VARĪH. BRĪH. S. 3, 1. ग्रहत्वं n. dass.
 HARIV. 607. 611. BRĀG. P. 5, 24, 1. 6, 6, 35.

ग्रहदुम (ग्रह् = गृह् + दुम) m. N. einer Schlingpflanze, *Gymnema*
sylvestre R. Br. (शाकवृत्त) RĀGĀN. im ÇKDR. RATNAM. 71. — Vgl. गृह्दुम.

ग्रहनायक (ग्रह् + नायक) m. *Führer der Planeten, der Saturn* ÇAB-
 DAB. im ÇKDR. *die Sonne* ÇKDR. WILS.

ग्रहनाश (ग्रह् + नाश) m. N. einer Pflanze, *Alstonia scholaris* R. Br.
 (vulg. क्वातिन) ÇABDAR. im ÇKDR. Auch °नाशन m. TRIK. 2, 4, 6. ÇAB-
 DAB. im ÇKDR. RATNAM. 191.

ग्रहनेमि (ग्रह् + नेमि) m. *der Mond* ÇABDAR. im ÇKDR.

ग्रहपति (ग्रह् + पति) m. 1) *der Herr der Planeten, die Sonne* AK.
 1, 1, 2, 32. H. 97. *der Mond: तस्य विस्तीर्यति राज्यं ज्योत्स्ना ग्रहपतेरिव*
 MBH. 12, 6288. — 2) (als Synonym von Sonne) *Calotropis gigantea* (s.
 अर्क) ÇKDR. — 3) = गृहपति und viell. nur fehlerhaft: मन सत्तमिदं दिव्य-
 महं ग्रहपतिस्त्विह MBH. 13, 4133.

ग्रहपीडन (ग्रह् + पी°) n. *die durch einen Planeten* (Rāhu) *verur-*
sachte Pein, Verfinsterung: शशिदिव्यकरपेर्ग्रहपीडनम् Hir. 1, 43. नन्नत्र°
 R. 5, 73, 58. Uneig.: गोठाष्टग्रहपीडन AMAR. 72.

ग्रहपीडा (ग्रह् + पीडा) f. dass. DEV. 12, 15, 16.

ग्रहपुष (ग्रह् + पुष) m. *die Sonne* (die Planeten mit Licht nährend)
 H. 93.

ग्रहपूजा (ग्रह् + पूजा) f. *Verehrung der Planeten* Verz. d. B. H. No.
 1253.

ग्रहभक्ति (ग्रह् + भक्ति) f. *Vertheilung unter die Planeten, Einthei-*
lung der Länder u. s. w. in Bezug auf die sie regierenden Planeten
 VARĪH. BRĪH. S. 2, e (Bl. 2, a). 17, 28. 107, 2. Titel des 16ten Adhja in
 demselben Werke.

ग्रहभीतिवित् (ग्रह्-भीति + वित्) m. *ein best. Parfum* (die Furcht
 vor den Dämonen besiegend), = चीडा RĀGĀN. im ÇKDR.

ग्रहभोजन (ग्रह् + भोज°) m. *Pferd* H. Ç. 177.

ग्रहमय (von ग्रह) adj. f. ई aus Planeten bestehend BHART. 1, 16.
 ग्रहमर्दन (ग्रह + मर्द) n. Reibung zwischen den Planeten, Opposition
 VARĀH. BRH. S. 16, 40. — Vgl. ग्रहयुद्ध.
 ग्रहयज्ञ (ग्रह + यज्ञ) m. Opfer an die Planeten JĀGŪ. 1, 294. VARĀH.
 BRH. S. 2, d (Bl. 2, a). 43, 14. 47, 29.
 ग्रह्याग (ग्रह + याग) m. dass. Verz. d. B. H. No 1250. 493. °तत्र
 Titel einer Schrift ÇKDR.
 ग्रह्याय्य v. I. für गृह्याय्य Vop. 26, 164.
 ग्रह्यालु v. I. für गृह्यालु Vop. 26, 148.
 ग्रहयुति (ग्रह + युति) m. Conjunction der Planeten Verz. d. B. H.
 No. 836. 842.
 ग्रहयुद्ध (ग्रह + युद्ध) n. Streit der Planeten, Opposition AV. PARIC. in
 Verz. d. B. H. 92.93 (31.32). VARĀH. BRH. S. 2, c (Bl. 1, b). 3, 95. 21, 26;
 vgl. 17, 2. 3. 18, 8. Titel des 17ten Adhja in dems. Werke.
 ग्रहराज (ग्रह + राज) m. König der Planeten: die Sonne; der Mond
 H. a. d. 4, 54. MED. 6. 32. Jupiter ÇABDAR. im ÇKDR.
 ग्रहलाघव (ग्रह + लाघव) n. Titel eines astronom. Werkes aus dem
 16ten Jahrh. COLEBR. Misc. Ess. II, 432. GILD. Bibl. 513. 514.
 ग्रहवर्ष (ग्रह + वर्ष) m. Planetenjahr VARĀH. BRH. S. 2, e (Bl. 2, a).
 107, 3. Titel des 19ten Adhja dess. Werkes, welcher lehrt, welches
 Heil oder Unheil die unter der Regentschaft der respectiven Planeten
 stehenden Jahre, Monate und Tage bringen.
 ग्रहविप्र (ग्रह + विप्र) m. Astrolog WILS.
 ग्रहविमर्द (ग्रह + विमर्द) m. = ग्रहमर्दन VARĀH. BRH. S. 107, 2.
 ग्रहशक्ति (ग्रह + शक्ति) f. Besänftigung —, Verehrung der Planeten
 VARĀH. BRH. S. 42 (43), 37.
 ग्रहप्रज्ञात्क (ग्रह + प्रज्ञा) n. eine best. Stellung der Planeten unter
 sich, Trigonalerschein; so heisst der 20ste Adhja in VARĀH. BRH. S.,
 welcher auch viele andere Stellungen bespricht.
 ग्रहमनागम (ग्रह + मनागम) m. Conjunction der Planeten VARĀH. BRH.
 S. 20, 5. शशिग्रह° Conjunction des Mondes mit Asterismen oder Plane-
 ten 2, c (Bl. 1, b).
 ग्रहाधार (ग्रह + आधार) m. der Polarstern TRIK. 1, 1, 95. HIR. 37.
 ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. ग्रहाश्रय.
 ग्रहामय (ग्रह + ग्रामय) m. Besessenheit, Tobsucht u. s. w. RĀGAN. im
 ÇKDR.
 ग्रहावमर्दन (ग्रह + अवमर्द) n. = ग्रहमर्दन VARĀH. BRH. S. 47, 83.
 ग्रहाशिन (ग्रह + आशिन) m. = ग्रहनाश ÇABDAR. im ÇKDR.
 ग्रहाश्रय (ग्रह + आश्रय) m. der Polarstern H. 6. 13. — Vgl. ग्रहाधार.
 ग्रहाक्षय (ग्रह + आक्षय) m. N. einer Pflanze (भूताङ्कुश) RĀGAN. im
 ÇKDR.
 ग्रह्णि (von ग्रह) s. फलेग्रह्णि.
 ग्रह्णिल (von ग्रह) gaha काशादि zu P. 4, 2, 80. adj. annehmend, an-
 erkennend: प्रनाथनग्रह्णिलैरस्मानि: SĀH. D. 24, 13.
 ग्रह्णिलु (von ग्रह) s. पालग्रह्णिलु.
 ग्रहीतर (wie eben) nom. ag. 1) Greifer H. 443. an. 3, 36. अयाणियादो
 त्रयोना ग्रहीनो ÇVETĀÇV. UP. 3, 19. — 2) Empfänger M. 8, 166. — 3) Ab-
 nehmer, Käufer PAÑĀT. 1. 13. — 4) Auffasser, Wahrnehmer: ग्रहीतृ-

रुणाग्राह्येयु JOGAS. 1, 41. विषयाणो ग्रहीतृणि — पञ्चेन्द्रियाणि M. 1, 15. —
 Vgl. पाणिग्रहीतृ und गृहीतृ.
 ग्रहीतृच्यं (wie eben) 1) adj. a) für sich zu nehmen, zu empfangen
 ÇAT. BR. 4, 6, 14, 15. M. 7, 129. 8, 180. — b) zu schöpfen TS. 6, 6, 8, 2. —
 2) n. das Empfangenmüssen: इत्यर्थे मे ग्रहीतृच्यं कथं तुल्यं स्यात् MBu.
 12, 7313.
 ग्रहेण (ग्रह + ईण) m. der Herr der Planeten, die Sonne H. 97, Sch.
 ग्रह्य adj. zum Graha (in der Bed. 2, b, 3) gehörig, geeignet: ग्रह्यैः
 ऽसि प्रकृतेः ग्रह्यैः VS. 4, 24.
 ग्राम (von ग्रम्) 1) Ergreifer (so v. a. ग्रह 2, a, 3): इदमकं ह्यर्शत् ग्रामं
 तन्नुद्रियमिषोक्तमि AV. 14, 1, 38. — 2) das Ergriffene: त्रुमत्तं चित्रं ग्रामं
 सं गृभाय RV. 8, 70, 1. — 3) Griff: इन्द्रो ग्रामं गृष्णीत सान्निभ् RV. 9,
 106, 3. — Vgl. उद्ग्राम, ग्राम°, हस्त°.
 ग्राम m. U. 1, 141. ÇĀNT. 2, 15. 1) bewohnter Platz, Dorfschaft, Dorf
 (Gegens. अरण्य und später auch पुर, नगर, पत्तन) AK. 2, 2, 19. TRIK. 3, 3,
 295. H. 961. an. 2, 321. MED. m. 10. die Einwohnerschaft, Gemeinde, Stamm;
 der Begriff ist weiter als कुल, enger als जनपद. Wo wunderbarer Regen
 fällt, तत्परभवति कुलं वा ग्रामो वा जनपदो वा KAUC. 94. (विवाह्णि) उ-
 ज्जावचा जनपदधर्मा ग्रामधर्माश्च ÅCV. GRU. 1, 7. ग्रामस्वार्थे कुलं त्यजेत् ।
 ग्रामं जनपदस्वार्थे HIR. 1, 141. कथा ग्रामं न पृच्छसि RV. 10, 146, 1. 149, 4.
 1, 114, 1. अस्मि ग्रामैश्चिता 44, 10. त्रयंतामस्मिन्ग्रामे गामश्चं पुरुषं पशुम्
 AV. 8, 7, 11. 4, 36, 7. 8. 5, 17, 4. 6, 40, 2. ये ग्रामा पदरूपे वा: सना अग्नि
 भूम्याम् 12, 1, 56. VS. 3, 45. 20, 17. सो अरण्य एवाग्निं निधाय ग्राममेयाय
 ÇAT. BR. 11, 5, 1, 13. 13, 6, 2, 20. समत्तिकं ग्रामयोर्ग्रामात्तो स्याताम् 2, 4, 2.
 ग्रामपिट्ट zu Hause gemahlen KĀT. ÇR. 26, 4, 6. PĀR. GRU. 1, 9. 2, 7. 3,
 8. M. 2, 185. 4, 60. अद्वारेण च नातीयाद्रामम् 73. नैनं ग्रामे ऽग्निनिष्पेचित्सू-
 र्यः 2, 219. 6, 4, 28. ग्रामदेशे 7, 116. ग्रामशतेश 117. ग्रामशताध्यत्त 119.
 कुल, पञ्च कुलानि, ग्राम, पुर 119. जनपद, नगर, ग्राम, घोष MBu. 2, 214.
 fg. ग्रामेषु नगरेषु च M. 4, 107. 8, 237. 10, 54. N. 16. 3. 17, 45. R. 2, 60. 12.
 MĀLAV. 13, 15. BHART. 3, 24. RAGH. 1, 44. ग्रामाणि (n.) नगराणि च R. 2,
 57, 4. दशग्रामी f. ein District von zehn Dörfern MBu. 12, 3263. शर्यातो
 ह वा इदं मानवो ग्रामेण चचार mit seinem Stamme ÇAT. BR. 4, 1, 5. 2.
 संज्ञानीतो मे ग्राम इति meine Leute sollen sich vertragen 7. अश्वासः, गान्धः,
 ग्रामाः, र्यासः RV. 2, 12, 7. ग्रामे अश्वेषु गोषु AV. 4, 22, 2. नि ग्रामासो अ-
 चिन्तत् नि पृहत्तो नि पृत्तिणः die Leute, Thiere und Vögel RV. 10, 127, 5.
 — 2) eine zusammengehörige Anzahl von Menschen, Schaar, Haufe;
 namentl. Heerhaufe: गव्यन्यामः RV. 3, 33, 11. 10, 27, 19. 1, 100, 10. कृ-
 त्वा ग्रामान्प्रच्युता पशु शत्रवः (wo aber auch Bed. 1 möglich) AV. 5, 20, 3.
 परि ग्रामनिवाचितं वचसा स्थापयामास 4, 7, 5. मानुषो ग्रामः ÇAT. BR. 6,
 7, 4. 9. 12, 4, 1, 3. — 3) am Ende eines comp. Verein, Schaar, Haufe
 AK. 3, 4, 23, 143. TRIK. H. a. n. das vorangehende Wort hat auf der ersten
 Silbe den Acht P. 6, 2, 84. मैत्रं, वैणिगं (DAÇAK. 164, 3), देव° Sch.
 उदयनक्राकोविद° MEGH. 31. विषय°, शब्द°, अस्त्र° (R. 4, 29 in der
 Unterschr. 6, 4, 24), भूत° (MBu. 13, 2045. BUAG. 8, 19. 9, 8. N. 4, 10.
 SUÇR. 1, 4, 4. BUAG. P. 7, 10, 19), इन्द्रिय° (s. d. und vgl. noch AK. 2, 7, 43.
 JĀGŪ. 3, 61. BHAG. 6, 24. MBu. 3, 13633, गुण° (s. d.) H. 1414. मन्त्र° MBu.
 3, 17070. fg. HARIV. 3218. R. 1, 24, 12. 29, 21. दुःख° BUAG. P. 1, 3, 29.
 तत्र° 10. — 4) Verein von Tönen, Scala H. a. n. (lies: पट्टीदो). MED. स-

स स्वरास्त्रयो ग्रामाः पा०क०. V, 43. ग्रामत्रय म०क०. P. 23, 52. ग्रामरागाः सप्त ५१. षड्मध्यमगान्धारस्त्रयो ग्रामा मता इह । षड्ग्रामो भवेद्रत्र मध्यमग्राम एव च ॥ सुरलोके च गान्धारो ग्रामः प्रचरति स्वयम् । सा०ग्ल०. im ÇKDr. — Vgl. घरिष्टग्राम, म०क०, प्रूर०, संग्राम.

ग्रामक (von ग्राम) m. 1) Dorf: दीयतो ग्रामकाः केचित्तेषां वृत्त्यर्थम् MBa. 3, 1466. — 2) das Gebiet der himmlischen Genüsse (nach BURNOUF) Bāg. P. 4, 23, 52. — 3) N. pr. einer Stadt SCHIEFNER, Lebensb. 249 (19).

ग्रामकाम (ग्राम + काम) adj. 1) der in den Besitz eines Dorfes zu kommen wünscht TS. 2, 1, 4, 2. 3, 2. KĀTJ. ÇR. 4, 13, 22. 22, 8, 7. 9, 17. KAUC. 39. — 2) nach Dörfern verlangend, gern in Dörfern wohnend ĀÇV. GRH. 4, 1.

ग्रामकुक्कुट (ग्राम + कु०) m. Dorfhahn, ein zahmer Hahn M. 3, 12, 19. JĪGĪ. 1, 176.

ग्रामकुमार (ग्राम + कु०) m. Dorfknabe; davon nom. abstr. ग्रामकुमारक n. gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133.

ग्रामकुलाल oder ग्रामकुलाल (ग्राम + कु०) m. Töpfer des Dorfes P. 6, 2, 62, Sch. Davon nom. abstr. ग्रामकुलालक n. gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133.

ग्रामकूट (ग्राम + कूट) m. der Vornehmste im Dorfe, ein Çūdra TATK. 2, 10, 1. HĪR. 131. — Vgl. म०क०.

ग्रामगृह्य (ग्राम + गृह्य) adj. ausserhalb des Dorfes gelegen: सेना P. 3, 1, 119, Sch. Vor. 26, 20. — Vgl. u. 2. गृह्य 1, c.

ग्रामगेय (ग्राम + गेय) adj. im Dorfe zu singen (vgl. u. गेय); n. oder ग्रामगेयगान n. Titel eines der 4 Gesangbücher des SV. COLEBA. Misc. Ess. I, 80. fg. Ind. St. 1, 30, 47, N. WEBER, Lit. 61, 62; vgl. BENFEY in der Einl. zu SV. VI.

ग्रामगोडूक (ग्राम + गो०) m. Dorfhirt gaṇa युक्तरित्यादि zu P. 6, 2, 81. ग्रामघात (ग्राम + घात) m. Plünderung eines Dorfes M. 9, 274. VARĀH. BRH. S. 29, 3. 83, 65.

ग्रामघातिन् (ग्राम + घा०) adj. subst. Plünderer eines Dorfes MBa. 12, 1213.

ग्रामघोषिन् (ग्राम + घो०) adj. unter den Leuten oder Heerhaufen tönend, — ausrufend; von der Trommel AV. 5, 20, 9.

ग्रामचर्या (ग्राम + च०) f. die Gewohnheiten des geselligen Lebens, geselliger Verkehr ĀÇV. ÇR. 12, 8.

ग्रामचैत्य (ग्राम + चैत्य) m. der im Dorfe gepflegte heilige Baum MRGH. 24.

ग्रामज (ग्राम + ज) adj. im Dorfe geboren, auf bebautem Boden gewachsen: ०निष्पायी eine best. Hülsenfrucht RĪGĀN. im ÇKDr. ग्राम्या dass. ÇKDr. u. निष्पायी nach ders. Aut.

ग्रामजात (ग्राम + जात) adj. dass.: मूलानि फलानि च M. 6, 16. ग्रामजाल (ग्राम + जाल) n. Verein von Dorfschaften, District TBĪK. 3, 350. Davon ग्रामजालिन् m. Gouverneur einer Provinz H. an. 4, 251. MED. r. 263.

ग्रामजित् (ग्राम + जित्) adj. Dörfer gewinnend oder Heerhaufen bestiegend: ग्रामजितो यत्र नरः RV. 5, 54, 8. Indra AV. 6, 97, 3.

ग्रामिण adj. f. ई aus GrāmaṅI stammend gaṇa तत्तशिलादि zu P. 4, 3, 93.

ग्रामिणी (ग्राम + नी) SIDDN. K. zu P. 8, 4, 14. 1) adj. subst. ०णीन्, ०ण्यम्, ०ण्ये, ०ण्यस्, ०ण्यान्; gen. pl. ०ण्याम् und ०णीनाम् (ved.) P. 6, 4, 82. 7, 1, 56. 3, 116. Decl. des neutr. ०णि 7, 1, 74, Sch. Anführer —, Vorsteher einer Gemeinde, einer Schaar, eines Heerhaufens, = ग्रामाधिप, अधिप, पति, प्रधान, श्रेष्ठ AK. 3, 4, 42, 52. H. 1439. an. 3, 203 (lies: पत्न्यौ). MED. n. 46. दत्तिणावान्ग्रामणीरग्रमेति RV. 10, 107, 5. ग्रामणीर्मनुः 62, 10. TBR. 1, 1, 4, 8. KĀTJ. ÇR. 4, 9, 4. सेनानीग्रामणी VS. 13, 15. 30, 20. AV. 3, 5, 7. 19, 31, 12. त्रयो वै गृत्तश्चित्र्यः प्रुश्चुवान्ग्रामणी राजन्यः TS. 2, 3, 4, 4. TBR. 1, 7, 3, 4. 2, 7, 18, 4. ÇAT. BR. 5, 3, 1, 6. 4, 4, 18. 19. 14, 7, 1, 43. KAUC. 13. P. 5, 2, 78. MBH. 1, 4798. 12, 4862. Çiva 13, 7104. Vishṇu R. 6, 102, 15. ग्रामिणि dem Versmaasse zu Liebe: रत्तोग्रामिणामुच्यते: MBH. 7, 1125. 4099. — 2) m. Barbier (die Hauptperson im Dorfe) AK. H. an. H. ç. 133. MED. — 3) m. = भोगिक H. an. Dieses Wort wird durch Pferdeknecht erklärt, könnte aber wohl auch = भोगिन् das Haupt eines Dorfes sein; WILSON übersetzt es hier durch one who only thinks of enjoyment. — 4) N. pr. eines Gandharva-Fürsten (neben Sindhu; vgl. u. ग्रामणीय) R. 4, 41, 61. eines Wesens im Gefolge von Çiva VĀṆI zu H. 210 (vgl. HARIV. LANGL. I, 512). neben R̥shi, Gandharva, Ap-saras, Nāga, Jātudhāna und Deva im Gefolge der Sonne Buṅ. P. 5, 21, 18. VP. 234, N. 2. — 5) N. pr. einer Localität gaṇa तत्तशिलादि zu P. 4, 3, 93. Vgl. ग्रामणीय. — 6) f. a) Dorfbewohnerin. — b) Hure. — c) die Indigopflanze H. an. Vgl. ग्रामिण, womit ग्रामणी durch Verstellung des Vocals leicht verwechselt werden konnte.

ग्रामणीत्व (von ग्रामणी) n. die Würde eines Anführers MBH. 12, 4861. ग्रामणीव्य (ग्राम + नीव्य) n. die Würde eines Anführers der Gemeinde u. s. w.: श्र्ले श्रियै धारणाय राज्याय वा ग्रामणीव्याय वा ÇAT. BR. 8, 6, 2, 1.

ग्रामणीय (von ग्रामणी) 1) m. pl. N. pr. eines Volksstammes: सिन्धु-कुलाश्रिता ये च ग्रामणीया महावला: MBH. 2, 1191. ग्रामणीयैः — कुशलै-रुत्तिमादिभिः 4, 1038. — 2) n. = ग्रामणीव्य: सर्वे ग्रामणीयं प्राप्नुवन्ति TS. 7, 4, 5, 2.

ग्रामणीमत्र (ग्रा० + मत्र) m. N. eines Ekāha ÇĀṆK. ÇR. 14, 22, 3. ग्रामतर्त (ग्राम + तर्तन्) m. Dorfzimmermann P. 5, 4, 95. Vor. 6, 40. AK. 2, 10, 9. H. 918.

ग्रामता (von ग्राम) f. eine Menge von Dorfschaften P. 4, 2, 43. AK. 3, 3, 43. H. 1422. तस्माद्धेदे प्राच्यो ग्रामता वक्रुलाविष्टा: AIT. BR. 3, 44.

ग्रामद्रुम (ग्राम + द्रुम) m. ein im Dorfe einzeln stehender und als Heiligthum gepflegter Baum: स त्रिवित् सुवे लोके ग्रामद्रुम श्वैकजः HĪP. 1, 39; vgl. 40.

ग्रामधरा (ग्राम + धरा) f. ein Dorf oder Dörfer tragend, N. eines Felsens RĪGĀ-TAR. 1, 265.

ग्रामनापित oder ग्रामनापित (ग्राम + ना०) m. Dorfbarbier P. 6, 2, 62, Sch. ग्रामनिवासिन् (ग्राम + नि०) adj. in Dörfern lebend, zahm: शकुनि M. 3, 11.

ग्रामपाल (ग्राम + पाल) m. Dorfhüter MĀRK. P. 19, 24.

ग्रामपुत्र (ग्राम + पुत्र) m. Dorfknabe; davon nom. abstr. ग्रामपुत्रक n. gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133.

ग्रामप्रेष्य (ग्राम + प्रेष्य) m. Gemeindevote, Gemeindediener MBH. 12, 2359; vgl. प्रेष्यो ग्रामस्य M. 3, 153.

ग्रामवालजन (ग्राम + बाल - जन) m. *Bauerbursche* Vrt. 11, 7.

ग्रामभूत (ग्राम + भूत) m. *Gemeindebote, Gemeindediener* Āhnikat. im ÇKDr.

ग्राममद्गुरिका (ग्राम + मद्गुर) f. 1) *ein best. Fisch, Silurus Singio* (मृ-ङ्गी) Ham. — 2) *Dorfsprügelei* TRIK. 3, 3, 18. H. an. 6, 1. MED. k. 234.

ग्राममहिषी (ग्राम + म^०) f. *ein zahmer Büffel* Aḥad. Br. in Ind. St. 1, 40. — Vgl. u. ग्राम्य 1, c.

ग्राममुख (ग्राम + मुख) n. *Marktplatz* TRIK. 2, 1, 20. m. (1) ÇARDAR. im ÇKDr.

ग्राममृग (ग्राम + मृग) m. *Hund* TRIK. 2, 10, 6. H. ç. 181. HĀR. 78. ÇAAR-DAR. im ÇKDr.

ग्राममौख्य Hir. 66, 6 eher fehlerhaft für ग्रामसौख्य (vgl. ग्राम्यमुख), als *Gemeindevorsteher*, in welcher Bed. man ग्राममुख्य erwartet hätte.

ग्राम्य (wohl denom. von ग्राम) ग्राम्यति *einladen* Dhātup. 35, 40.

ग्रामयाजक (ग्राम + या^०) adj. *für ein ganzes Dorf oder eine Gemeinde Opfer vollbringend* MBu. 3, 13955. ÇĀTĀTAPA im ÇKDr.

ग्रामयाजिन् (ग्राम + या^०) adj. dass. M. 4, 205.

ग्रामयुद्ध (ग्राम + युद्ध) n. *Dorfsprügelei* TRIK. 3, 3, 18. MED. k. 234.

ग्रामरथ्या (ग्राम + र^०) f. *Dorfstrasse* P. 6, 2, 62, Sch.

ग्रामवत् (von ग्राम) adj. *mit Dorfschaften versehen*: मद्गुरो MBu. 8, 4570.

ग्रामवास (ग्राम + वास) m. *das Leben im Dorfe oder Dorfbewohner* P. 6, 3, 18, Sch. — Vgl. ग्रामवास.

ग्रामवासिन् (ग्राम + वा^०) P. 6, 3, 18, Sch. adj. *in Dörfern lebend, gezähmt* (von Thieren): सप्तैषां (सप्तयुवानां) ग्रामवासिनः (nämlich: गौरज्ञाविमनुष्याश्च श्वश्राश्चतरुर्गर्भाः) MBu. 6, 166. 168. Vögel JĀĀN. 1, 172. m. pl. *die Bewohner eines Dorfes* M. 7, 118. — Vgl. ग्रामवासिन् und ग्राम्य.

ग्रामवास्तव्य (ग्राम + वा^०) m. *Bewohner eines Dorfes* MBu. 12, 1803.

ग्रामपण्ड (ग्राम + षण्ड) gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133; davon nom. abstr. ग्रामपण्डक ebend.

ग्रामसेवर (ग्राम + से^०) m. *the common sewer or drain of a village* WILSON.

ग्राममुख n. = ग्राम्यमुख MBu. 3, 3225.

ग्रामकासक (ग्राम + का^०) m. *Schwestermann* ÇABDAA. im ÇKDr.

ग्रामाधान (ग्राम + आधान) n. *Jagd* HALĀJ. im ÇKDr.

ग्रामात्त (ग्राम + अत्त) m. *Dorfgrænze* ÇAT. Br. 13, 2, 4, 2. PĀR. GRHJ. 2, 11. ग्रामात्ते *in der nächsten Umgebung eines Dorfes* M. 4, 116. 11, 78. AK. 2, 2, 19.

ग्रामात्तीय (von ग्रामात्त) adj. *in der nächsten Umgebung eines Dorfes gelegen* M. 8, 240.

ग्रामिक (von ग्राम) m. *Oberhaupt eines Dorfes* M. 7, 116. 118. MBu. 12, 3264. 3266.

ग्रामिक्ये n. nom. abstr. von ग्रामिक gaṇa पुरोहित्वादि zu P. 5, 1, 128.

ग्रामिन् (von ग्राम) 1) adj. *eine Gemeinde —, einen Stamm um sich habend*: स एवास्मै सज्ञातान्प्रपच्छति ग्राम्येव भवति TS. 2, 1, 3, 2. 6, 1. — 2) m. a) *Dorfbewohner, Bauer*: ग्रामिणां रतिः cottus (vgl. ग्राम्यधर्म, ०सुख) Bhāg. P. 4, 29, 14. बाला ग्रामिपुत्राः *Bauerknaben, Strassenjungen* N. 13, 23. — b) *Oberhaupt eines Dorfes* BRĀHMANAKULĀKĀRĀKĀRIKĀ im ÇKDr. — 3) f. *ग्रामिणी die Indigopflanze* ÇĀTĀDH. im ÇKDr.

ग्रामीण (wie eben) P. 4, 2, 94, 3, 25, Sch. Vop. 7, 15, 1) adj. subst. *zum Dorfe gehörig; Dorfbewohner, Bauer* H. 301. MED. n. 46. ग्रामीणेष्यो अन्नं सुरां सुरापिभ्यः KAUC. 11. DĀRTT. 1, 89. PAÑĀT. 243, 21 (ग्रामिण). AMAR. 11. GAUDAP. zu SĀÑKHAJAK. 19. एकग्रामीणमतिथिम् *zum selben Dorfe gehörig* ÇĀÑKH. GRHJ. 2, 16. ग्रामीन (sic und zwar nicht Druckfehler) = संभूतो ग्रामैः *von Dorfschaften unterhalten* MED. n. 58. — 2) m. *Hund* MED. n. 58. — 3) m. *Schwein* RĀĀN. im ÇKDr. — 4) m. *Krähe* MED. n. 58. — 5) f. अ) *die Indigopflanze* AK. 2, 4, 3, 13. MED. n. 46. — b) *eine best. Gemüsepflanze (पालङ्ग)* RĀĀN. im ÇKDr.

ग्रामीय adj. von ग्राम in *समानग्रामीय zur gleichen Gemeinde gehörig* ĀÇV. GRHJ. 4, 4.

ग्रामीयक (von ग्रामीय) m. *Gemeindeglied*: ग्रामीयकुलानो च समतं सीन्नि सान्निः । प्रष्टव्याः M. 8, 254.

ग्रामिय (von ग्राम) m. *Dorfbewohner* MBu. 12, 3264. ग्रामिया H. an. 3, 203.

ग्रामियक (von ग्रामिय) P. 4, 2, 95, Vārtt. adj. subst. *zum Dorfe gehörig; Dorfbewohner* TRIK. 3, 1, 4. H. 301.

ग्रामिवास = ग्रामवास P. 6, 3, 18, Sch.

ग्रामिवासिन् = ग्रामवासिन् P. 6, 3, 18, Sch.

ग्राम्ये (von ग्राम) P. 4, 2, 94. Vop. 7, 15, 1) adj. subst. = ग्रामीण TRIK. 3, 1, 4. H. 301. = ग्रामे ज्ञातः P. 4, 3, 25, Sch. = ग्रामभवो जनः H. an. 2, 354. a) *im Dorfe u. s. w. im Gebrauch seiend, dort entstanden, dort bereitet*: पात्राणि TS. 5, 1, 6, 2. अग्नि Aṅ. Br. 7, 7. अन्नं ÇAT. Br. 9, 1, 4, 3. 12, 7, 2, 9. M. 6, 3. vom Feuer eines Häuserbrandes KAUC. 133. *Dörfer betreffend*: कर्मणि M. 7, 120. n. *im Dorfe bereitete Speise*: न ग्राम्यमुपयुञ्जीत य आरण्यो मुनिर्भवेत् MBu. 1, 3637. ग्राम्यभोजन Ind. St. 1, 53. — b) *im Dorfe lebend, Dorfbewohner* JĀĀN. 2, 166. in verächtlichem Sinne (im Gegens. zum geachteten Walderemiten): अग्नि च ज्ञानसंपन्नः सर्वा-न्वेदान्पितुर्गृहे । ज्ञायमान इवाधीयाद्ग्राम्य इत्येव तं विदुः ॥ MBu. 13, 2179. Bhāg. P. 3, 24, 29. स्त्रीपुंससङ्ग एतदकसर्वत्र त्रासमावहः । अपोश्च-राणां किमुत ग्राम्यस्य गृहचेतसः ॥ 9, 11, 17. प्रियं प्रभुर्ग्राम्य इव प्रियाया विधित्सुः *wie ein Dorfbewohner, der den rohen Sinnesgenüssen nachgehen darf*, 3, 3, 5. — c) *in Dörfern —, unter Menschen lebend, von Menschen gezogen, zahm, cultivirt*; von Thieren und Pflanzen: पशवः AV. 2, 34, 4. 3, 31, 3. RV. 10, 90, 8. M. 11, 199. PAÑĀT. 68, 14. 243, 6. deren giebt es sieben AV. 3, 10, 6. VS. 9, 32. TS. 7, 2, 2, 1. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 16. MBu. 3, 10664. nach BAUDHĀJANA: *Ziege, Pferd, Rind, Büffel, Schwein, Elephant, Maulthier*; nach ĀPASTAMBA: *Ziege, Schaf, Rind, Pferd, Esel, Kameel und der Mensch*, ŚĀJ. zu Aṅ. Br. 2, 17. Maulthier st. Kameel MBu. 6, 168; vgl. सुच. 1, 203, 15. गज N. 13, 7. प्रूकर AK. 2, 10, 23. H. 1281. VARĀH. BĀH. S. 83, 24. 90, 2. 95, 7. ०मांस *Fleisch von einem gezähmten Thiere* सुच. 1, 267, 10. ग्राम्यारण्याश्चौषधीः MBu. 1, 6658. deren gleichfalls sieben TS. 5, 2, 5, 5. 7, 3, 4, 1. दश ग्राम्याणि धान्यानि ÇAT. Br. 14, 9, 3, 22. — d) *im Dorfe gestattet, auf die im Dorfe erlaubte Geschlechtslust gerichtet*: परश्रिया न तप्यति ये सततः पुरुषर्षभाः । ग्राम्या-दर्थान्निवृत्ताश्च दुर्गाण्यतितरन्ति ते ॥ MBu. 12, 4069. सक्तं ग्राम्येषु भोगेषु R. 3, 37, 3. 4, 34, 23. ग्राम्यान्कामान् Bhāg. P. 4, 23, 36. 6, 1, 64. ग्राम्य n. *Geschlechtslust, Beischlaf* H. Rn. MED. j. 17. मृगया पानमत्नाश्च ग्राम्ये चै-वातिरिक्तता (चवारि व्यसनानि महीक्षिताम्) MBu. 2, 2270. ग्राम्यमति

Buig. P. 4, 28, 55. ग्राम्यहोपरम 7, 11, 9. roh, ungeschliffen, von der Sprache, = झलील AK. 1, 1, 5, 19. H. 226. H. an. = झलील und प्राकृत MED. — 2) f. या die Indijoflanze und Phaseolus radiata Roxb. Wall. (निप्यावी) RĪĠAN. im ÇKDR.

ग्राम्यकन्द (ग्राम्य + कन्द) m. ein best. Zwiebelgewächs, = स्थलकन्द ÇKDa. nach RATNAM.; es ist aber अग्राम्यकन्द zu lesen, wie auch u. स्थलकन्द angegeben wird.

ग्राम्यकर्कटी (ग्राम्य + कर्कट) f. eine Kürbisart, Benincasa cerifera Savi. TRIK. 2, 4, 35.

ग्राम्यकर्मन् (ग्राम्य + कर्मन्) n. des Dorfbewohners Beschäftigung, das Fröhnen der Geschlechtslust Buig. P. 5, 14, 31.

ग्राम्यकुङ्कुम (ग्राम्य + कुङ्कुम) n. Safflor TRIK. 2, 9, 34.

ग्राम्यधर्म (ग्राम्य + धर्म) m. das Recht des Dorfbewohners (nicht aber des Waldemiten), Geschlechtsbefriedigung, Beischlaf AK. 2, 7, 56. H. 537. MBu. 3, 1917. 16201. HARIV. 1239. SUÇA. 1, 70, 4. 277, 10. 2, 396, 18. 549, 5. ०सेवन 133, 5. ०सेविन् 1, 267, 10. BRAHMA-P. 35, 62. Buig. P. 3, 28, 3. die Pflichten des Dorfbewohners (in gutem Sinne): तदारण्यधर्माद्विद्येद्य ग्राम्यधर्मेषु नियोजितः PAÑĪĀT. 31, 6.

ग्राम्यधर्मिन् (von ग्राम्यधर्म) adj. der Geschlechtsbefriedigung fröhnend, den Beischlaf verübend: प्रह्लादायोगवशापि वैश्यायां ग्राम्यधर्मिणः MBu. 13, 2574.

ग्राम्यपशु (ग्राम्य + पशु) m. Hausthier P. 1, 2, 73. verächtlich von einem Menschen Buig. P. 6, 13, 16.

ग्राम्यमहुरिका (ग्राम्य + महुर) f. ein best. Fisch, = ग्राममहुरिका HĀR. 186.

ग्राम्यमृग (ग्राम्य + मृग) m. Hund ĠAṬĀOR. im ÇKDR. — Vgl. ग्राममृग.

ग्राम्यराशि (ग्राम्य + राशि) m. Bez. bestimmter Zodiakalbilder: मितुनं कन्या तुला वृश्चिको धनुः कुम्भो रात्रौ मेषो वृषश्च ĠJOT. im ÇKDR.

ग्राम्यवल्गुना (ग्राम्य + वल्गु) f. eine best. Gemüsepflanze (पालङ्गु) RĪĠAN. im ÇKDR.

ग्राम्यवादिन् (ग्राम्य + वा०) m. etwa Dorfrichter, Schulze: यः प्रस्ताद्ग्राम्यवादी स्यात्तस्य गृह्णाद्गोहीनाकर्हेत् TS. 2, 3, 1, 3. Vgl. Fürsprecher.

ग्राम्यसुख (ग्राम्य + सुख) n. des Dorfbewohners Vergnügen, Schlaf, Befriedigung der Geschlechtslust MBu. 1, 4622. 3, 3226. (vgl. 3225, wo ग्रामसुख dem वीरसुख entgegengesetzt wird). R. 4, 30, 9. 31, 3. 38, 45. 46. 6, 37, 20. Buig. P. 3, 5, 12. 4, 2, 22. 6, 11, 5. ग्राम्यं सुखम् 9, 18, 40.

ग्राम्यावणि patron. von ग्राम्य gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

ग्राम्याश्च (ग्राम्य + अश्च) m. Esel TRIK. 2, 9, 26.

ग्राम्यग्रहं (ग्राम्य + ग्रहं) m. der die Steine (zum Soma) handhabt RV. 1, 162, 5; nach ŚĪJ. so v. a. ग्राम्यस्तुत्.

ग्राम्यन् 1) m. a) Stein zum Ausschlagen oder Pressen des Soma. Nach den Erklär. zu den BRĀHMAṆA sollen deren fünf im Gebrauch gewesen sein; dass dieses aber für die älteste Zeit nicht immer gilt, zeigt der Gebrauch des du., z. B. RV. 2, 30, 1. वृत्तौ ग्राम्याणौ सयुक्ता युद्धि चर्मणि AV. 11, 1, 9. 6, 138, 2. — NĪR. 9, 8. या वा ग्राम्या वर्दन्निह सोमो घोषेण पक्वन्तु RV. 8, 34, 2. 4, 3, 9. 5, 23, 8. AV. 5, 20, 10. युक्ता ग्राम्याणाः RV. 3, 30, 2. 57, 4. 10, 33, 9. VS. 6, 26. 26, 4. AV. 3, 10, 5. 9, 6, 15. ÇAT. BR. 3, 3, 4, 24. 9, 2, 3. 12, 8, 2, 14. 14, 9, 1, 2. — b) Stein, Felsblock überh. AK. 2,

3, 4. 3, 4, 18, 108. H. 1036. an. 2, 261. MED. n. 58. MBu. 3, 16435. BHARTṚ. 3, 29, 79. ÇĀNTIC. 4, 3. PRAB. 76, 14. Buig. P. 4, 5, 18. ÇIÇ. 4, 23. निकाय० Proberstein HIT. 1, 204. — c) Berg AK. 2, 3, 1. 3, 4, 18, 108. H. 1027. H. an. MED. — d) Wolke (wie überhaupt die Wörter für Fels, Berg) NAIGH. 1, 10. VIÇVA im ÇKDR. — e) = ग्राम्यस्तुत् HARIV. 11363. — 2) adj. hart. fest ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. ऊर्ध्वग्राम्यन्. युक्त०.

ग्राम्यरोहक (ग्राम्य + रो०) m. N. eines Strauchs, Physalis flexuosa Lin. RATNAM. 56. — Vgl. अश्वगन्धा.

ग्राम्यस्तुत् (ग्राम्य + स्तुत्) m. P. 3, 2, 177. einer der sechzehn gewöhnlich aufgeführten Liturgen, genannt nach dem an die Soma-Steine gerichteten Lobgesang, RV. 10, 94, 1. fgg. AIT. BR. 6, 1, 7, 1. ĀÇV. ÇR. 4, 1, 5, 12. 9, 4. ÇAT. BR. 4, 3, 4, 22. 12, 1, 1, 9. PAÑĪĀV. BR. in Ind. St. 1, 4, 33. पः प्रस्तोता स ब्राह्मणाच्छंसी स ग्राम्यस्तुत् ÇĀÑĪ. ÇR. 13, 24, 11. COLERA. Misc. Ess. I, 355 (Gravastata).

ग्राम्यस्तोत्रीय (von ग्राम्य + स्तोत्र) adj. zum Lobe der Steine gehörig: क्षेत्रा AIT. BR. 6, 2. n. die Verrichtung des Grāvastut KĀTJ. ÇR. 24, 4, 45.

ग्राम्यरुस्त (ग्राम्य + रुस्त) adj. die Soma-Steine handhabend RV. 1, 13, 7.

ग्राम्यायणा patron. von ग्राम्यन्, pl. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 58.

ग्राम (von ग्रस्) m. 1) Mundvoll, Bissen AK. 2, 9, 54. H. 425. पावतो ग्राम्ते ग्रामान् M. 3, 133. 6, 28. 11, 213. JĀĠĀ. 3, 55. तदेतस्यापि क्रियन्तमपि ग्रामं देहि PAÑĪĀT. 221, 21. II, 69. VARĀH. BRH. S. 92, 7. P. 1, 3, 52, Sch. ग्रामप्रमाणं तु कुक्कुटाण्डप्रमाणं शिष्याण्डप्रमाणं वा Verz. d. B. H. No. 1163. — 2) Futter, Nahrung: गोः GOBH. 4, 1, 15. ÇĀÑĪ. GRH. 3, 14. सिनो ग्रामः स्वयमेव P. 8, 2, 44. VĀRTI. 4. तृणं च गोभ्यो ग्रामार्थम् M. 8, 339. ग्रामं ददत्वाण्डवे पावकाय MBu. 8, 4564. ग्रामाम्बु Speise und Trank ÇVETĪÇV. UR. 5, 11. ग्रामाच्छादनम् Nahrung und Kleidung M. 9, 202. MBu. 14, 1291. ग्राम्याद्ग्रामनिवाहितम् 7, 1591. PAÑĪĀT. IV, 70. H. 813. — 3) the erosion, the morcel bitten; the quantity eclipsed COLERA. Alg. 311. — 4) das Verschlingen BHARTṚ. 2, 22. das Verschlingen der Sonne und des Mondes (durch Rāhu), Verfinsternung VARĀH. BRH. S. 5, 18. das Verschlucken, ein Fehler der Aussprache bei Gutturalen RV. PRĀT. 14, 4. 7. — Vgl. ग्रम्.

ग्रामप्रत्य (ग्राम + शत्य) n. etwas im Halse Steckengebliebenes SUÇA. 1, 101, 20.

ग्रामीकर (ग्राम + कर) verschlingen, verschlucken: (ताम्) ग्रामीकर्तुं प्रवृत्तो ऽभूडत्यायाजगरो महान् KATHĀS. 9, 57. ग्रामोक्त MED. I. 14.

ग्रहं (von ग्रह्) P. 9, 1, 143. 1) adj. subst. f. ई ergreifend, haltend, Halter, Fänger, Nehmer, Empfänger u. s. w.: (राक्षसी) क्वाग्रहकी R. 4, 41, 38. ऋक्ग्रहक der die Erbschaft in Empfang nimmt JĀĠĀ. 2, 51. योषिद्राक der die Frau nimmt ebend. Vgl. कर्णग्रह, गिल०, धनुर०, पाणि०, पार्श्वि०, वन्दि०, व्याल०, साम्य०, रुस्त०. — 2) m. ein in Flüssen, Seen und im Meere wohnendes Raubthier; Krokodil, Haifisch; auch Schlange, = अश्वरु AK. 1, 2, 2, 24. H. 1331. MED. h. 4. = अश्वरु H. an. 2, 598. = अश्वरुट n. s. w. HĀR. 77. P. 3, 1, 143, Sch. प्रतिश्रोत इव ग्रहो द्रोणपुत्रः परानियात् MBu. 7, 8918. R. 4, 41, 23. ग्रहकीर्ण (सरस्) PAÑĪĀT. I, 420. 428. VARĀH. BRH. S. 93, 14. Buig. P. 2, 7, 15. 3, 18, 6. 8, 1, 31. 2, 26. PRAB. 103, 12. (कालसागरे) वरामृत्युमहाग्रहे MBu. 12, 877. R. 2, 77, 13.

5,94,12.16. यज्ञगो ग्राह्यः MBu. 3,12390.12357. N. 11,20. fgg. कृच्छ्राद्वा-
ह्यदिमुच्यते M. 6,78. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा MBu. 4,2017. 16,
142. R. 2,28,9. 114,4. ग्राह्यी f. ein weibliches Krokodil u. s. w. R. 6,
82,73.74.157. fgg. — 3) m. ein Gefangener TRiK. 2,8,63. — 4) m. nom.
act. a) das Ergreifen, Packen, Festhalten AK. 3,3,8. H. 1523. II. au.
MED. पादस्य P. 3,3,70. Sch. वज्रलेपस्य मूर्धस्य नारीणां मर्कटस्य च । ए-
को ग्राहस्तु नीचानां नीलीमद्यपयोस्तथा ॥ PAÑĀT. 1,291. Nach BENFEV
in Gött. gel. Anz. 1837, S. 1420 ist hier ग्रहः zu lesen. — b) Anfall, Krank-
heit (vgl. ग्रहः) तयो यज्ञमानं ग्राहो न विन्दति ÇAT. Br. 3,3,25. 6,1,25.
ऊरुग्राह Schenkellähmung: ऊरुग्राहगृहीताश्च नाभ्यावत्त पाण्डवान्
MBu. 6,5680. So ist auch zu lesen AV. 11,9,12 st. उरुग्राह (wie schon
u. d. W. vermuthet worden ist) und MBu. 5,2024 st. गुरुग्राह. — c) das
Beginnen, Unternehen: मूढग्राहेणात्मनो यत्पीडया क्रियते तपः BHAG.
17,19. — d) Erwähnung, s. नामग्राह. — Vgl. घसद्राह, स्वयंग्राह.

ग्राह्यक (wie eben) 1) adj. subst. a) Häscher: ग्राह्यकैर्गृह्यते चौरः JĀĠN.
2,266. — b) entgegennehmend, empfangend, Empfänger: ग्रधमर्णी ग्रा-
ह्यकः स्यादुत्तमर्णास्तु दायकः II. 882. AK. 2,9,5. = प्रहीतर H. au. 3,36.
= धान्यानां ग्रहीता MED. k. 82. — c) Abnehmer, Käufer PAÑĀT. 7,16.
1,171. — d) in sich begreifend, in sich schliessend Sch. zu RV. PRĀT.
1,4,23. Sch. zu KAP. 1,40. SĪH. D. 30,1. — e) auffassend, wahrneh-
mend: यथास्वं ग्राह्यकाण्येषां शब्दादीनामिमानि तु । इन्द्रियाणि MBu. 3,
13932. इन्द्रियं गन्धग्राह्यकं प्राणाम् Z. d. d. m. G. 6,16, N. 1. 7,311, N. 1.
GAUDAP. zu SĀMĀHJAK. 27. — f) mit sich fortziehend, überzeugend: वाक्यं
MBu. 12,4202. R. 4,38,18. 5,1,57. 6,38,36. — 2) m. a) Schlangenfän-
ger ÇARDAR. im ÇKDR. — b) Falke H. au. MED. HĀR. 86. ÇARDAR. im
ÇKDR. — c) eine best. Gemüsepflanze (सितावर) RĀĠAN. im ÇKDR. —
d) N. pr. eines Wesens im Gefolge von Çiva VĠĀPTI zu H. 210; vgl. HA-
RIV. LANGL. 1,313.

ग्राह्यवत् (von ग्राह्य) adj. Krokodile u. s. w. enthaltend R. 5,72,12. रा-
गग्राह्यवती (आशा नाम नदी) BHARTĀ. 3,11.

ग्राह्यि (von ग्राह्य) f. eine Unholdin, welche die Menschen fesselt, Krank-
heit und Tod bringt; Betäubung, Bewusstlosigkeit: ग्राह्यिर्ग्राह्यं यदि
वैतेदं तस्या इन्द्रायी प्र मुमुक्षमेनम् RV. 10,161,1. AV. 2,9,1. 10,6,8.
ग्राह्याः पाज्ञान्चि चत 6,112,1. 113,1. 8,2,12. ग्राह्या ग्राह्याः सं संयत्ते 3,
18. 16,7,1. 8,1. 19,45,5. Der Schlaf ist ihr Sohn 16,5,1.

ग्राह्यिन् (wie eben) P. 3,1,134. Vop. 26,29. 1) adj. a) ergreifend, fest-
haltend, haltend: ह्याया० R. 5,8,6. नृमांसग्राह्यिणी सान्नादिव रत्नोऽधिदे-
वताम् KATHĀS. 23,100. चामरग्राह्यिणी BHARTĀ. 3,67. धनुर्ग्राह्यिणः ÇĀK.
Cu. 33,2. मत्पन्नग्राह्यिणी meine Partei haltend R. 2,53,16. Vgl. अग्राह्यि-
न् — b) fangend, mit Fangen beschäftigt: शफर० KATHĀS. 23,49. — c)
pflückend, einsammelnd: कुश० SĀH. D. 11,12. — d) fassend, enthaltend
DAÇAK. in BENF. Chr. 189,11. — e) mit sich fortziehend, hinreissend, be-
zaubernd: मनोग्राह्यिन् (वनोदेश) MBu. 13,1403. सर्वभूतमनोग्राह्यिन् (युद्ध)
R. 5,44,8. हृदय० (कोकिल) 1,64,6. — f) empfangend, erhaltend, ge-
winnend: सार० R. 3,72,1. — g) ergreifend, erwählend: उत्पद्य० MĀRK.
P. 27,28. विनय० AK. 3,1,24. — h) durchsuchend, durchspürend: वन०
ÇĀK. 24,7. — i) wahrnehmend, anerkennend; s. गुण०. — k) annehmend,
beherzigend: वचन० AK. 3,1,24. Sch. — l) adstringierend, verstopfend:

दधि Suçr. 1,178,10. 179,15. मधु 185,17. 193,21. वस्तयः 2,226,7. —
2) m. *Feronia elephantum* Corr. (s. कपित्थ) AK. 2,4,2,1. ÇARDAR. im
ÇKDR. Vgl. ग्राह्यिकल. — 3) f. ग्राह्यिणी eine Art *Hedysarum*, = तुद्र-
उरुलिभा RĀĠAN. im ÇKDR. = ताम्रमूला RATNAM. 197. a small kind of
Jawāsa (यवासा) WILS.

ग्राह्यिकल (ग्राह्यिन् 1, l. + फल) m. *Feronia elephantum* Corr. (कपि-
त्थ) RĀĠAN. im ÇKDR.

ग्राह्यक (von ग्राह्य) adj. ergreifend: उदावर्तः प्रज्ञा ग्राह्यकः स्यात् TS.
6,4,1,1.

ग्राह्य (wie eben) 1) adj. a) zu ergreifen, zu halten: हृस्तेन RV. 10,109,
3. अग्राह्या मूर्धजेघेताः स्त्रियः MRĀĠN. 122,23. शस्त्रं द्विजातिभिर्ग्राह्यम् M.
8,348. पदि गुरोः 2,71. MBu. 5,1335. शरः तत्रियया ग्रह्यः (bei der Hei-
rathscerimonie) M. 3,44. JĀĠN. 1,62. — b) gefangen zu nehmen, festzu-
setzen JĀĠN. 2,267,283. MBu. 7,3431. PRAB. 36,16. 99,12. — c) in Be-
schlag zu nehmen: दम्भग्राह्यो ऽयं देशः PRAB. 23,8. — d) mitzunehmen:
ग्रस्मिस्तु विल संमर्दं ग्राह्यं विविधमायुधम् MBu. 7,4337. — e) zu sam-
meln, zu lesen: न ग्राह्यं पालमूलं च तस्मिन्देशे प्लवंगमैः R. 4,43,29. — f)
zu erhalten, zu gewinnen, zu empfangen, anzunehmen: विप्रादप्यमृतं
ग्राह्यं बालादपि सुभाषितम् । अमित्रादपि सदृत्तममेध्यादपि काञ्चनम् ॥ zu
gewinnen, zu vernehmen, anzunehmen, entgegenzunehmen M. 2,239 (vgl.
KĀN. 16). सारं ततो ग्राह्यम् PAÑĀT. Pr. 10. गोपालेन प्रजायिनोर्वित्तदुग्धं
शनिः शनिः । पालनात्पोषणाद्वाह्यम् 1,249. ग्रामादिषु स्वामिग्राह्यो भाग आ-
यः P. 5,1,47. Sch. (भित्ताम्) मेने प्रजायतिर्ग्राह्यामपि दुष्कृतकर्मणः M. 4,
248. JĀĠN. 1,202,215. MBu. 3,13506. 13,4436. R. 4,34,9. MĀRK. P. 24,
24. — g) zu ehelichen: ग्रपरा पतिता चैव न ग्राह्या भूतिमिच्छता MBu. 13,
5091. — h) freundlich zu empfangen MBu. 12,6282. — i) worauf man
zu bestehen hat: ईदृक्तु वाचा नियमो ग्राह्यः संबन्धिना तया KATHĀS. 17,83.
— k) zu erfassen, wahrzunehmen, zu erkennen: न वसौ चतुषा ग्राह्यः
MBu. 14,579. स्पर्शग्राह्यं Suçr. 1,133,4. अतीन्द्रिय० M. 1,7. वृद्धि० MBu.
13,1045. BHAG. 6,21. मनो० BUĀSHĀP. 56. अग्राह्यं हृदयं तथैव वदं पद्-
पर्णात्तर्गतम् erkennbar und greifbar BHARTĀ. Suppl. 13. अग्राह्यवीर्यं
nicht wahrnehmbar R. 3,22,20. — ÇVETĀÇV. UP. 5,14. MUṆD. UP. 1,1,6.
MĀND. UP. 7. MBu. 3,13931. 14,1457. fgg. GAUDAP. zu SĀMĀHJAK. 4. ओ-
त्रेन्द्रियग्राह्यत्वात् Sch. zu ĠĀIM. 1,3,22. subst. die Objecte der Sinne:
ग्रहीतृग्रहणग्राह्येषु JOGAS. 1,41. — l) zu beobachten (in astronomischem
Sinne) VARĀU. BRH. S. 24,9. — m) aufzufassen, anzusehen: तेन नैतद्ग्राह्यं
तयान्यथा R. 5,94,11. VARĀU. BRH. S. 60,19. — n) zu verstehen so v. a.
gemeint Sch. zu P. 7,3,36 und 8,1,58. Vop. 6,15. — o) anzunehmen,
für gültig anzusehen; zu berücksichtigen: स्वभावैवैव पद्मयुस्तद्ग्राह्यं व्या-
वर्कारकम् M. 8,78. JĀĠN. 2,20,78. तद्ग्राह्यं भवति न तद्विचारणीयम् MRĀĠN.
149,12. वृद्धानां वचनम् Hit. 1,20. MBu. 3,14166. R. 2,112,5. MĀRK. P.
26,27. VARĀU. BRH. S. 89,10. P. 1,1,9. Sch. am Ende. उभयोः प्रतिभूया-
ह्यः ein Bürge ist anzunehmen JĀĠN. 2,10. — p) annehmlich, ange-
nehm: सा सेवा या प्रमुक्ता ग्राह्यवाक्या विशेषतः PAÑĀT. 1,52. DAÇAK.
61,4. — 2) n. Geschenk II. 737. — Vgl. दुर्ग्राह्य, सुखग्राह्य, स्वयंग्राह्य.
ग्राह्यक (von ग्राह्य) adj. erkennbar, richtig zu beurtheilen: एवमग्रा-
ह्यके तस्मिन् ज्ञातिसंबन्धिमाण्डले । मित्रेधमित्रेधपि च कथं भावो विना-
व्यते ॥ MBu. 12,3024.

ग्रीवा f. Uṅ. 1, 153. *Hinterhals, Nacken* AK. 2, 6, 3, 39. H. 586. an. 2, 520. MED. v. 6. Nach den beiden letzten Autorr. auch *Nackensehne*; ÇAT. BR. 12, 2, 4, 10 werden zum *Nacken vierzehn Wirbel* gezählt, wonach die *ग्रीवा*: bis in die Mitte der Rückengegend reichen. In engerem Sinne von *der Gegend der Halswirbel* wird es im Soçr. (sg.) gebraucht. In älterer Zeit immer pl. RV. 10, 163, 2. VS. 5, 22. *यं ते देवी निर्गतिरावृन्धु पाशं ग्रीवासु* 12, 65, 20, 8. AV. 6, 134, 1. 9, 7, 3. 10, 2, 4. AIT. BR. 1, 25. ÇAT. BR. 2, 1, 2, 16. 8, 6, 2, 11. *कृत्वा निनं मे ग्रीवास्वावद्धम्* 11, 8, 4, 3. *der Hals am Thierfell* 3, 3, 4, 8. 4, 5, 2, 6. *प्राचीनग्रीव* 3, 2, 1, 1. *प्रतीचीन* 1, 4, 1, 5. *प्राग्ग्रीव* ÂÇV. GRHJ. 1, 14. sg. ÇĀṆKH. ÇR. 4, 13, 20. GRHJ. 1, 5. M. 8, 283. Suçr. 1, 253. 19, 21. 340, 11, 19. 341, 10. 342, 15. 350, 13. *उरोग्रीव* n. 208, 8. *वक्रग्रीवा Hals* PAÑKĀT. 32, 8, 9. (सारंगस्य) *ग्रीवाभङ्ग* ÇĀK. 7. *ग्रीवाभग्न* VET. 17, 6. *ग्रीवर्द्ध* (sic) TS. 5, 6, 8, 3. Am Ende eines adj. comp. f. *ग्रीवा MBH.* 1, 6662 (von einer Kuh). Wann *ग्रीव* am Ende eines adj. comp. P. 6, 2, 114. Vom *Halse eines Gefüßes* gebraucht VA-UṆ. BṚH. S. 47, 37. — Vgl. *ग्रива Mähne, грицьня collare aureum, ग्रमितग्रीव, क्लृत्, कम्बु, कल्माष, कृत्, तुवि, निष्क, नील, भग्न, मणि, वि, शिरो*.

ग्रीवान्त (ग्रीवा + घ्न) m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

ग्रीवाघण्टा (ग्रीवा + घण्टा) f. eine am Halse (der Pferde) hängende Glocke TRIK. 2, 8, 46.

ग्रीवावलि (ग्रीवा + वलि) n. die Vertiefung im Nacken TRIK. 3, 3, 281. Unter *कम्बु* haben wir ohne Noth dafür *ग्रीवावलि* zu substituieren vorgeschlagen.

ग्रीविन् (von ग्रीवा) m. Kameel ĠAṬADH. im ÇKDr.

ग्रीष्म 1) m. Uṅ. 1, 148. a) Sommer NIR. 4, 27. 7, 10. MED. m. 10. umfasst die Monate Çukī und Çukra VS. 14, 6. Soçr. 1, 19, 9. AK. 1, 1, 3, 18. H. 157. — RV. 10, 90, 6. AV. 6, 53, 2. 8, 2, 22. 12, 1, 36. 15, 3, 4. VS. 10, 11. 13, 55. 21, 24. *ग्रीष्मो ह्यासां प्रजानां तनूस्तपति* ÇAT. BR. 1, 5, 3, 10. 11, 2, 3, 32. *ग्रीष्म इव वा घृष्य* 2, 2, 3, 7. 8. *वसन्तग्रीष्मौ* 12, 8, 3, 34. *ग्रीष्म-क्षेमता* 1, 5, 3, 11. ÂÇV. GRHJ. 2, 4. KHĀND. UP. 2, 5, 1. M. 3, 281. 6, 23. MBH. 14, 1284. Suçr. 1, 22, 12. 135, 12. ÇĀK. 37. RAGH. 16, 54. PAÑKĀT. II, 92. AMAR. 84. *समय* ÇĀK. 4, 4. Nach MED. auch *Hitze*. — b) N. pr. eines Mannes gaṇa *ग्रश्वादि* zu P. 4, 1, 110. — 2) f. *ग्रीष्म* N. eines Baumes (s. लोघ) HĀR. 93. — 3) f. *Jasminum Sambac* Ait. (नवमह्लिका) RĀĠAN. im ÇKDr.

ग्रीष्मज्ञ (ग्रीष्म + ज्ञ) 1) adj. im Sommer entstehend u. s. w. — 2) f. *ग्रीष्म* N. eines Fruchtbaumes, *Anona reticulata* (लवनी), ÇABDĀK. im ÇKDr.

ग्रीष्मधान्य (ग्रीष्म + धान्य) n. Sommerkorn VARĀH. BṚH. S. 8, 47.

ग्रीष्मपुष्पी (ग्रीष्म + पुष्प) f. Name einer Pflanze (करुणा) RĀĠAN. im ÇKDr.

ग्रीष्मभव (ग्रीष्म + भव) 1) adj. im Sommer entstehend u. s. w. — 2) f. *ग्रीष्म* *Jasminum Sambac* Ait. RATNAM. 177.

ग्रीष्मसुन्दरक (ग्रीष्म + सुन्दर) m. eine best. Gemüsepflanze, *Erythraea centaureoides* Rich. (vulg. गिमा) RĀĠAN. im ÇKDr.

ग्रीष्महास (ग्रीष्म + हास) m. zur Sommerzeit in der Luft herumfliegende Baumwollenflocken TRIK. 2, 10, 11. HĀR. 23.

ग्रीष्मोद्भव (ग्रीष्म + उद्भव) 1) adj. im Sommer entstehend. — 2) f. *ग्रीष्म* *Jasminum Sambac* Ait. RĀĠAN. im ÇKDr.

गुच् *ग्रीचति* DHĀTUP. 7, 17. aor. *ग्रयुच्* und *ग्रयोचीत्* P. 3, 1, 58. VOP. 8, 38, 58. *stehlen*, nach Andern *gehen* DHĀTUP. In Ableitungen geht च in क über SIDDH. K. zu P. 7, 3, 59. — Vgl. *ग्लुच्*.

ग्रीव (von ग्रीवा) P. 4, 3, 57. 2, 96, Sch. 1) adj. (f. ई) die Stelle des Nackens vertretend: तृच ÇĀṆKH. ÇR. 18, 3, 1. — 2) n. *Halskette*: करिणाम् RAGH. 4, 48. *Halsschmuck* ÇABDĀK. im ÇKDr.

ग्रीवार्त patron. von *ग्रीवान्त* gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

ग्रीवैय (von ग्रीवा) P. 4, 3, 57. *Halskette* (eines Elephanten) R. 1, 53, 17. RAGH. 4, 75. n. MBH. 7, 1572. m. 6, 2288. n. *Halsschmuck* ÇABDĀK. im ÇKDr.

ग्रीवैयक (von ग्रीवैय) 1) *Halsschmuck* P. 4, 2, 96. m. Sch. n. AK. 2, 6, 3, 5. II. 637. DEV. 2, 26. SĀH. D. 34, 10. *Halskette* (eines Elephanten) DAÇĀK. 74, 18. — 2) m. pl. Bez. einer Klasse von Göttern (neun an der Zahl) H. 94. haben ihren Sitz auf dem Nacken des Weltmenschen (लोकपुरुष) oder bilden seinen *Halsschmuck* Sch.

ग्रैव्य (von ग्रीवा) adj. zum Nacken in Beziehung stehend AV. 6, 23, 2. 7, 76, 2.

ग्रैष्म (von ग्रीष्म) 1) adj. f. ई gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86 (vgl. VĀRTI.). *sommerlich, zum Sommer in Beziehung stehend*: तक्मन् AV. 5, 22, 13. मासौ 15, 4, 2. AIT. BR. 4, 26. BHĀG. P. 5, 9, 5. ऋतू VS. 14, 6. ÇAT. BR. 4, 3, 1, 15. VS. 13, 55. 29, 60. TS. 5, 6, 23, 1. im Sommer gesät P. 4, 3, 46. — 2) f. ई *Jasminum Sambac* Ait. TRIK. 2, 4, 24.

ग्रैष्मक (von ग्रैष्म) adj. im Sommer gesät P. 4, 3, 46. im Sommer abzutragen (von einer Schuld) 49.

ग्रैष्मयाणा patron. von *ग्रीष्म* gaṇa *ग्रश्वादि* zu P. 4, 1, 110.

ग्रैष्मिक (von ग्रीष्म) adj. *sommerlich*: *धान्य* VARĀH. BṚH. S. 39 (38), 14. subst. *dos im Sommer Wachsende* 9, 43. 39 (38), 2. = *ग्रीष्ममधीते* वेद वा gaṇa *वसन्तादि* zu P. 4, 2, 63.

ग्लप् s. u. *ग्ला*.

ग्लपन (vom caus. von *ग्ला*) n. das Erschlaffen Suçr. 1, 151, 15.

ग्लप्स m. oder n. Der Mann zertheilt dem Weibe das Haar युग्मेन शलाटुलप्सेन चोण्या च शलत्त्या त्रिभिश्च कुशपिञ्जली: ÂÇV. GRHJ. 1, 14; dafür hat GOBU. 2, 7, 4: *श्रीडम्बरं शलाटुग्रन्थम्* (ग्रन्थम्?) und PĀB. GRHJ. 1, 15: युग्मेन सटालुग्रप्सेनौडम्बरेण; STENZLER (Z. d. d. m. G. 7, 531) übersetzt: *Udumbara-Zweig mit zwei Früchten*.

ग्लस्, *ग्लसते* = *ग्रस्* DHĀTUP. 16, 30. *ग्लस्त* = *ग्रस्त* gegessen AK. 3, 2, 60.

ग्लह्, *ग्लहते* *würfeln, im Würfelspiel gewinnen*: तत्रैषा ग्लहमानानां ध्रुवो जयपराजयो MBH. 8, 1404. 7, 5328. 5333. कृत् दीव्यामो ग्लहमानाः परस्परम् 2, 2060. इर्योधनो ग्लहते पाण्डवेन 2115. यान्स्म तान्ग्लहते — घ्नान् 7, 6538. 5328. इमो चत्पूर्वं कितवो ग्लहकीष्यन् 2, 2397. v. 1. für *ग्रह्* DHĀTUP. 16, 49. Das von *ग्लह्* stammende *ग्लह्* führt P. auf *ग्रह्* zurück.

ग्लह (von *ग्लह्*) 1) m. P. 3, 3, 70. a) *Würfeler*: *घ्नग्लहः* सो ऽभिभवेत्परम् MBH. 2, 2037. — b) *Einsatz beim Würfelspiel* P. 3, 3, 70, Sch. AK. 2, 10, 45. H. 486. *महाघनं ग्लहं त्रैको मृणु* MBH. 2, 2199. 2511. 2513. 2152.

तान्ग्लेक् सर्वानवस्थितान् 2171. 3, 1361. HARIV. 6735. 6737. 6743. प्राण-
ग्लेक् ऽयं समर इधत्तः BHĀG. P. 6, 12, 17. *Kampfpreis* (der Kampf selbst
wird häufig als *Würfelspiel* dargestellt), *derjenige auf den man im*
Kampfe es abgesehen hat: तावकानां रणे कर्षो ग्लेक् क्वासीत् MBh. 8,
4402. 6, 5331. 7, 5331. — c) *Würfel*: अद्यासौ सौवलः कृत्त ग्लेकान् ज्ञा-
नातु वै शरान् MBh. 8, 3763. — d) *Würfelbecher*: ग्लेकान्धनूपि मे विद्धि
शरानन्तोश्च MBh. 2, 1968. — e) *Würfelwurf, Würfelspiel*: ग्लेक् कृतानि
कृत्तानाम् AV. 4, 39, 1. fg. JĪś. 2, 199. इमां सभामध्ये यो व्यदेवीद्वेकेषु MBh.
2, 2384. मिथ्याग्लेके निर्जिता वै नृशंसैः 5, 1898. तथैवंविधया — पाञ्चा-
त्याहं सुमध्यया । ग्लेक् दीव्यामि *würfeln um* 2, 2179. *Wettstreit, Wette*
3, 10652. DAČAK. 70, 1. — 2) f. ग्लेक् (?) AV. 6, 22, 3.

ग्लेक् (wie eben) n. *das Würfeln, Werfen der Würfel*: यो नो युवे
धनमिदं चकार यो अनाणां ग्लेक् न शेषं च AV. 7, 109, 5.

ग्ला (ग्लै), ग्लायति (ep. auch med.; ग्लति MBh. 3, 13730. 13, 7365;
vgl. गति st. गायति) Dhātup. 22, 7; ङलौ P. 7, 4, 60, Sch. Vop. 8, 82. ङ-
ग्लिय und ङग्लाय 83. ङग्ले P. 6, 1, 45, Sch.; ग्लास्यति; ग्लाता; अग्ला-
सीत्; prec. ग्लायत्, ग्लेयात्, ग्लासीष्ट P. 6, 4, 68, Sch. Vop. 8, 84. ग्लानं
P. 8, 2, 43, Sch. Vop. 26, 88, 89. 1) *einen Widerwillen —, Unlust —, Un-
behagen empfinden an, — gegen Etwas, verdrossen sein zu* (= कर्षत्तय
Dhātup.); mit dem dat. oder inf. (P. 3, 4, 65): सामि क्वास्मै स ग्लायति
ÇAT. Br. 2, 3, 3, 4. यद्यु अन्ववायनाय ग्लायत् *wenn es ihm zu viel ist*
(mit dem Opferfeiler) *an's Wasser zu gehen* 3, 8, 5, 10. KĀTJ. Çr. 6, 10, 4.
LĀTJ. 2, 4, 9. 8, 16. संवत्सरभूताय ÇAT. Br. 9, 5, 1, 64. ग्लायति भोक्तुम् P.
3, 4, 65, Sch. श्रुत्वा स्पृष्ट्वा च दृष्ट्वा च भुक्त्वा च प्रात्वा च यो नरः । न दृष्यति
ग्लायति वा स विज्ञेयो जितेन्द्रियः ॥ M. 2, 98. प्रकृष्टं प्रेक्षते स्कन्दं न च
ग्लायति दर्शनात् MBh. 3, 14541. स कर्म कुरु मा ग्लासीः कर्मणा 1210.
मा ग्लायते च हृदयम् 12, 1940. अग्लासीत् (so die Scholiasten st. अग्ला-
सीत्) स्मरन्नित्र्यं मैथिल्याः BHĀTJ. 6, 12. 16, 31. स एषो जनको राजा दुर्व-
त्तमपि चेत्सुतम् । द्वायं द्वाडे निन्निपति तथा न ग्लति धार्मिकम् ॥ MBh.
3, 13730. Ist hier etwa धार्मिकः zu lesen, oder ist ग्लति als imperson.
wie *taedet* aufzufassen? *contristare* WEST., indem er धार्मिकम् und द्-
एयम् in Gegensatz bringt. ग्लान ÇAT. Br. 1, 2, 5, 8. ग्लान्तमनम् MBh.
15, 132. — 2) *sich erschöpft fühlen, von Kräften kommen, abnehmen,
schwinden*: वृद्धो ग्ले ग्लायति ÇANTIC. 2, 27. सावित्र्या ग्लायमानायास्तिस्र-
ह्यास्तु दिवानिशम् MBh. 3, 16713. ग्लायतम् — रामवाणपीडितम् 5, 7178.
ब्रणवेदनया ग्लायन्ममार BHĀTJ. 6, 43. इन्द्रियैर्वर्धमानिर्लायद्विर्वा MBh. 12,
7513. यथास्य धर्मो न ग्लायत् 4744. यदा धर्मो ग्लति 13, 7365. ग्लान *er-
schöpft, von Kräften gekommen* MBh. 3, 14109. 12, 13216. शरार्दिता ग्ला-
नाश्च कृयाः 7, 3701. वृत्ति ० 13, 3131. 3519. 3593. तपो ० R. 3, 39, 30. मदन-
ग्लाना v. l. für मदनक्लिष्टा ÇAK. 58. ग्लान = ग्लान् A. K. 2, 6, 2, 9. *krank*
H. 459. RĀĠAN. ind ÇKDr. n. *Erschöpfung* MBh. 13, 3549. VARĀH. BĀH. S.
77, 12. *Brankheit* VJUP. 137. 141. — caus. ग्लाययति (mit Präpp. nur die-
ses) und ग्लाययति Dhātup. 19, 68. Vop. 18, 23. *in ein Unbehagen versetzen,
erschöpfen, mitnehmen, Jmd zusetzen; in Verfall kommen lassen*: मनो
ग्लायते तीव्रं विषं मन्धेन सर्वशः MBh. 13, 4694. अन्तर्ग्लायति 1, 7795.
व्रतेन गात्रं ग्लाययति VIKR. 54. (दीर्घजोक्तः) ग्लाययति परिपाणु नामम-
स्याः शरीरं शरदिन इव यमः केतकीपत्रगर्भम् SĀH. D. 74, 9. ग्लाययति यथा
शशाङ्कं न तथा हि कुमुदतो दिवसः ÇAK. 65. निदाघग्लयितामिवोर्वीम्

RAGH. 16, 38. बालस्य लक्ष्मीं ग्लाययत्तमिन्दोः KUMĀRAS. 3, 49. पतंगैर्ग्लपि-
ता वयम् BHĀTJ. 6, 77. ग्लापितरसातलसंभृतान्धकार 10, 52. यत्र वैराणि
कोपं च सकृदाउमङ्गलपः 13, 18. मानार्थो ग्लाययति VARĀH. BĀH. S. 104,
8. मनस् sich betrüben über Etwas: मेधावी न तत्र ग्लाययेन्नः MBh. 5,
1100. 3, 12421. mit Weglassung von मनस् dass.: तेन च न ग्लयेत् (sic)
5, 1650. (कुमारः) न नामयति (die Glieder) न रुदति — न ग्लाययति PĀH.
GRHJ. 1, 16. *krankt nicht* nach STENZLER in Z. d. d. m. G. 7, 532.

— अत्र caus.: नेमवं ग्लाययति (Padap.: ग्लाय०, AV.: ग्लाययत्) RV.
1, 164, 10. Nach SĀJ. *müde machen* (weil er ईम् = एनम् fasst), nach dem
Zusammenhange eher *genug bekommen, müde werden*. — Vgl. अन्व-
ग्लायत्.

— परि, partic. परिग्लान *einen Widerwillen gegen Etwas* (dal.) *em-
pfänglich* P. 3, 2, 18, VArtl. 7. अद्ययनाय Sch. *erschöpft, mitgenommen*
N. 11, 24. MBh. 14, 2275. R. 5, 18, 6. नृत्तिपासा० MBh. 7, 8898. BHĀTJ.
7, 84. वर्षातपपरिग्लानि पृथग्निन्द्रधजाविव R. 2, 77, 25.

— अभियरि, partic. अभियरिग्लान *erschöpft, mitgenommen*: लुक्कृमा-
भियरिग्लान MBh. 1, 4489.

— प्र *dahinschwinden, verwelken*: प्रग्लायति (Sch.: प्रग्लायति) BHĀTJ.
6, 13. — caus. प्रग्लाययति Vop. 18, 23.

— वि caus. *betrüben*: (तत्) नो विग्लाययति BHĀG. P. 3, 2, 22.

ग्लायत् (von ग्ल) nom. ag. *erschöpft* ÇKDr.

ग्लानि (wie eben) f. U. 4.52. ग्लानि P. 3, 3, 95, VArtl. 2. Vop. 26, 184.

*Verdrossenheit, Entmuthigung, Niedergedrücktheit, Erschlaffung, Erschö-
pfung; Abnahme* H. 319. रत्यायासमनस्तापनुत्तिपासादित्सेभवा । ग्लानि-
निप्राणताकम्पकार्यानुत्साहतादिकत् ॥ SĀH. D. 200. 169. तेजसा विप्रकी-
नश्च ग्लानिश्चैतन्समाविशत् MBh. 1, 8142. 3, 10860. 5, 2762. 7, 1968. ARĠ. 4,
48. R. 4, 60, 14. 5, 9, 3. SUGR. 1, 51, 7. 86, 10. ०कर 124, 2. अमग्लानिहृ
229, 9. वक्त्रे मधुरता तन्का हृदयेद्विष्टनं ध्रमः । न चात्रमभिकाङ्क्षते ग्लानिं
तस्य विनिर्दिशेत् *Uebelkeit* 332, 3. 2, 224, 1. 404, 21. BHĀG. P. 5, 24, 13. मुदं च
ग्लानिं च BHĀTJ. 1, 45. तवाधना (SĀV. 5, 27: अघनि) ग्लानिमिवोपलक्षये
MBh. 3, 16775. मुरत् ० MEGH. 32. AMAR. 58. अङ्ग ० ÇANTIC. 4, 4. MEGH. 71.
मनश्च ग्लानिमृच्छति M. 1, 53. कोपवल ० MBh. 12, 4750. धर्मस्य BHĀG. 4, 7.
ग्लान्य (von ग्लान, s. u. ग्ल) n. *Abnahme der Kräfte* SADDH. P. 4,
22, b.

ग्लाय (von ग्ल) m. N. pr. eines Mannes mit dem metron. मैत्रेय
KĀND. UP. 1, 12, 1. PAÑKAV. Br. 23, 15 in Ind. St. 1, 35. SHADV. Br. 1, 4
ebend. 38.

ग्लायिन् (wie eben) adj. *verdrossen, thallos* VS. 30, 17.

ग्लान्ति (wie eben) adj. *schlaff, welk* P. 3, 2, 139. Vop. 26, 144. AK. 2,
6, 2, 9. *krank* H. 439.

ग्लुच्, ग्लौचति Dhātup. 7, 18; अग्लुचत् oder अग्लोचित् P. 3, 1, 58.
Vop. 8, 38. 58. *stehlen, rauben* Dhātup. वृहन्नामग्लुचत्प्राणानग्लोचिच्च
रूपो यशः BHĀTJ. 15, 30. *gehen* Dhātup. v. l. — Vgl. ग्लुच्.

ग्लुचक (von ग्लुच्) m. N. pr. eines Mannes; davon patron. ग्लुचुका-
यनि P. 4, 1, 160, Sch. 3, 99, Sch. — Vgl. ग्लौचुकायनक.

ग्लुच्, ग्लुच्चति *gehen* Dhātup. 7, 21. aor. अग्लुचत् und अग्लुचित् P.
3, 1, 58. Vop. 8, 38. 58. Uebergang des च in क Siddh. K. zu P. 7, 3, 59.

ग्लेप्, ग्लैपते *elend sein; zittern; sich bewegen* Dhātup. 10, 5, 8.

ग्लेव्, ग्लेवते *aufwarten* DĀTUP. 14, 32. — Vgl. गेव्, खेव्, सेव्.

ग्लेव्, ग्लेवते = गेव्, गेवेषु *suchen* DĀTUP. 16, 13, v. 1.

ग्लौ Up. 2, 64. Decl. Vop. 3, 70. 1) etwa *Ballen, kropfartiger Auswuchs*: पदिच्छन्दसः कुर्याद्भ्रिवासु तद्गण्डं दध्यादीश्वरो ग्लौवो (Sā.: = ग्लानिविशेषान्) जनिताः Ait. Br. 1, 25. ग्लौरितः प्र पतिष्यति स ग्लौतो नशिष्यति AV. 6, 83, 1. In der Stelle ग्लौभिर्गुल्मान् (प्रीणामि) VS. 23, 8, wo Man. das Wort durch कृदयनाडी *Röhren, Gefäße des Herzens* erklärt, könnten gewisse wulstige, klumpige Theile des Opferthiers ge-

meint sein. Viell. verwandt mit *globus, glomus*; vgl. auch गुट, गोल. — 2) m. *der Mond* AK. 1, 1, 2, 16. II. 103. MED. I. 1. Hār. 13. Als *Kugel* gedacht. — 3) m. (als Synonym von *Mond*; vgl. AK. 2, 6, 3, 32. H. 643. *Kampfer* ÇKDra. Wils. — 4) *die Erde* MBa.

ग्लौचुकायनक adj. dem ग्लुचुकायनि *gehörig* P. 4, 3, 126, Sch. ein *Verlehrer von ग्लु* 99, Sch. — Vgl. Γλαυκάνικα LIA. II, 156.

ग्व am Ende eines comp. in अतिवि०, एत०, दश०, नव०.

ग्विन् s. शतग्विन्.

घ

1. घ enklit. Partikel der Hervorhebung: *wenigstens, gewiss, ja*; meistens nicht zu übersetzen, analog dem griech. γε. Im RV. häufig, sonst nur sehr selten vorkommend. Padap. giebt stets die Form घ, welche RV. 1, 112, 19. 189, 6. 8, 12, 16. 10, 23, 10 gefunden wird, soust immer घा (P. 6, 3, 133). उशतिं घा ते अमताम एतत् RV. 10, 10, 3. स्तुहि स्तुहीदते घा ते मंदिहातो मयोनाम् 8, 1, 30. भूरि घेदिन्द्र दित्समि 4, 32, 20. Erscheint häufig in Verbindung mit andern Partikeln verwandter Bedeutung, namentlich nach चिद् (RV. 1, 37, 11. 4, 30, 9. 32, 2. 8, 20, 11. 33, 17), उत (5, 6, 8. 6, 56, 2. 7, 29, 4), वा (1, 109, 2. 161, 8. 5, 83, 8. 8, 21, 17. 10, 61, 8) und vor इद् (2, 34, 14. 4, 30, 8. 32, 20. 8, 2, 33. 43, 3 u. s. w.). Man kann folgende Stellungen des घ als die gewöhnlichsten hervorheben: 1) nach pronn. am Anfange eines Pāda: स घा RV. 1, 5, 3. 18, 4 und oft. ता घा ता भद्रा उपसः पुरामुः 4, 31, 7. अस्प्य घा 15, 5. एतद्देवत 30, 8. इमं घा 8, 23, 19. पित्रा वर्धस्व तव घा सुतामः 3, 36, 3. वयं घा 8, 32, 7. 33, 11. 13. u. s. w. — 2) nach praep. am Anfange eines Pāda: उप 2, 34, 14. अमु 8, 2, 33. उद् 82, 1. वि 1, 189, 6. या 30, 8. 14. 48, 5. 8, 2, 26. 45, 1. प्र 2, 15, 1. — 3) nach der Neg. न 1, 178, 2. 4, 27, 2. 6, 45, 23. 8, 2, 17. 22. 10, 43, 2. AV. 5, 13, 10. — Nicht selten erscheint die Partikel im Nachsatz eines Bedingungs- und Relativsatzes: या घा गम्यदि अवंत् RV. 1, 30, 8. यदि तत्रेव कुर्येव तृतीये घा सर्वे माद्याधि 161, 8. सुनीधे घा स मर्त्ये यं मृतः पति 8, 46, 4.

2. घ (von कृन्) 1) adj. *schlagend, tödtend* in त्रिविध, ताडव, पाणिघ, रात्रघ u. s. w. — 2) f. घा *Schlag* MED. gh. 1. — Vgl. परिघ.

3. घ 1) m. a) *Getön, Geklingel*. — b) *Glocke*. — 2) f. घा *ein Gürtel mit klingenden Zierathen* MBa. gh. 1.

घंप्, घंषते und घंम्, घंषते *einen Glanz verbreiten; fließen, strömen* DĀTUP. 16, 50, v. 1.

घग्, घग्घति und घम्, घग्घति *lachen* DĀTUP. 5, 53. — Vgl. कक्.

घट्, घटते (act. MBa. 3, 14703. VET. 18, 8) DĀTUP. 19, 1 (चिष्टायाम्).

1) *eifrig womit beschäftigt sein, sich abmühen, sich Mühe geben, sich bestreben, sich befeissigen*: स भीतस्तत्र तनाणां घटमानम् — अघष्यन् MBa. 3, 256. घटस्व पर्या शत्रया मुञ्च तमपि सायकान् 3, 1581. कदाचित्तस्य वृद्धस्य घटमानस्य यत्नतः । शत्रुनाम सुतस्तस्मिन्श्रीशते समन्वयत ॥ 10473. mit dem loc.: त्रीणावुपि नराधिपे । घटमानस्य ते विप्र सिद्धिः संशयिता

भवेत् ॥ 1, 1779. 7, 8428. घटते ऽस्माकमर्थे 3, 16207. कर्मणि P. 5, 2, 35, Sch. BHATT. 12, 26. 20, 24. mit dem dat.: प्रागेव मरणान्तस्माद्वायवैव घटामके MBa. 3, 1381. घटत श्रेयसे Bnāc. P. 2, 1, 12. वज्रायम् MBa. 2, 1129. जयं प्रति 6, 2719. mit dem blossen acc.: तमके भारमासक्तम् — राज्यहानि घटामि वै 3, 14703. mit dem infin. P. 3, 4, 65. दयितो त्रातुमलं घटस्व BHATT. 10, 40. अङ्गदेन मनं योद्धुमवटिष्ट 15, 77. घटिष्ये जीवितुं न वा 16, 23. जघटे 22, 31. — 2) *gerathen, gelangen*: यदि मम कस्ते पुस्तकीयं (lies: पुस्तको ऽयं) घटति VET. 18, 8. — 3) *Statt finden, möglich sein*: यथा स्वभावशुद्धस्फटिकस्य रामो न ज्ञवायोगं विना घटते तथैव नित्यशुद्धादिस्वभावस्य पुरुषस्पोपाधिसंयोगं विना दुःखसंयोगो न घटते Sch. zu Kap. 1, 19. 7. 33. 47. 92. Sch. zu KĪTJ. Çr. 4, 1, 26. 27. 7, 25. Çiç. 9, 4. नान्यथा ते — घटत करुणात्मनः *anders wäre es dir nicht möglich* Bnāc. P. 7, 10, 3. न हि भगवन्नघटितमिदं तद्दर्शनान्नानामखिलापपन्नयः *nicht unmöglich* 6, 16, 44. PAÑKAT. 203, 4. परस्परकाङ्क्षाघटितत्वात् *wegen des Stattfindens* Sch. zu ĞAIM. 1, 3, 32. BALLANTYNE: *through its really involving a mutual reference*. — CAUS. 1) घटयति P. 6, 4, 92. Vop. 18, 22. a) *aneinanderfügen, zusammenfügen, zusammenbringen, vereinigen*: एकैकशो घटयेत् Suçr. 1, 13, 4. नातिश्लिष्टः संधिरस्य मृणालवलयस्य । यदि ते ऽभिप्रेतमन्यथा घटयिष्यामि Çiç. Ch. 62, 2. वन्न स्तनाभ्यां मुखमाननेन गात्राणि गात्रैर्घटयन् BHATT. 11, 11. नारीः घटयितुमलं कामिभिः Çiç. 9, 87. अनेन भैमीं घटयिष्यतः NASHI. 1, 46. विधिघटितवाक्य *eine mit einem Befehl verbundene Rede* Sch. zu ĞAIM. 1, 1, 5. — b) *Etwas wohin thun, legen —, setzen auf (loc.)*: घटयति सुघने कुचयुगमगने — मणिशरममलं तारकपटलं नखपुद्गशिभूषिते GIt. 7, 24. घटय जघने काञ्चीम् 12, 26. घटय जघनमापिधानम् — पङ्कजनयने 5, 13. — c) *herbeiholen, herbeischaffen*: ह्यारदर्थं घटयति नवम् BHATT. 3, 18. उत्सकसे यदि । घन घटयितुं निःस्रेकम् AMAR. 84. VID. 291. इति तेन कृस्ताद्धटितो रथो दर्शितः VET. 36, 7. — d) *verfertigen, zu Stande bringen, hervorbringen*: कीलसंचारिणं वेनतेयम् — अघटयत् PAÑKAT. 44, 16. लोहभारघटिता — तुला 99, 25. 100, 24. कथं घटितवानुपलेन चेतः ÇĀNGĪRAT. 3. काष्ठघटितवेताल HIt. 63, 11. II. 1014. PRAB. 76, 14. स्नेहैकपात्रघटिता-मन्त्रीशपुत्रीम् KAURAP. 22. VARĪH. BRH. S. 78, 40. 86, 90. कार्याणि घटयन्नासीदुघटान्यपि हेलया RĀGA-TAR. 4, 364. प्रूयेत्तपाघटितत्ववत्क्षालयः समाधिः MRĀKH. 1, 4. नियमावलोक्यम् — घटितुं न शक्नुः BHāc. P. 2, 7, 6. घटय गुञ्जवन्धनम् GIt. 10, 3. med. RĀGA-TAR. 4, 544. — e) *antreiben*: स्नेहैधो

घटयति मां तथापि वक्तुम् BHATT. 10, 73. — f) sich abmühen: उपासनरताः सर्वे घटयन्ति MBH. 3, 14702. — g) über Etwas hinfahren, berühren: erschüttern (zu घट् gehörig): न शक्यं घटयति न वाचा कुरुते व्रणम् MBH. 12, 38 12. 5363. हृदये भीमसेनस्य घटयन्तीदमव्रवीत् 4, 637. घटयन्तश्च मर्माणि तत्र पुत्रस्य 6, 2894. 7, 1655. — 2) घटयति verletzen; verbinden Dhātup. 33, 49. sprechen oder leuchten (vgl. घाट्) 93.

— घा vgl. घाघाट fg.

— व्या Vet. 22, 9 separare nach Lassen; es ist wohl व्याघटित geschunden zu lesen.

— उद्, caus. उद्घटयति (उद्घटित, durch das Versmaass verbürgt, Kumāras. 7, 53) 1) öffnen, von einer Hülle befreien: निरयनगरद्वारमुद्घटयन्ती BHATT. 1, 62. द्वारमुद्घटय MRĀKĪ. 80, 7. KATHĀS. 13, 173. द्वारमुद्घटयते 12, 167. उद्घटितद्वार 26, 77. स्वयमुद्घटिते द्वारे VARĀH. BRH. S. 52, 79. कपाटमुद्घटयामि MRĀKĪ. 48, 16. KATHĀS. 19, 24. BUĀG. P. 6, 9, 32. द्वारे पुरस्योद्घटितापिधाने KUMĀRAS. 7, 53. प्रवक्तुमुद्घटय MRĀKĪ. 108, 22. यत्रैह्युद्घटयामास (मञ्जूषाम्) MBH. 3, 17158. KATHĀS. 4, 80. 13, 43. भाणुम् 24, 134. फलानि VRT. 3, 1. पुस्तकम् 18, 5. PAÑKĀT. 243, 5. दक्षान्यके युष्मान्मदस्युद्घटयामि वा (die in einem Korbe verwahrten Hausgötter) KATHĀS. 4, 78. MRĀKĪ. 134, 4. उद्घटिततमोऽग्निः RĀGĀ-TAR. 2, 100. — 2) ver-rathen: परस्परस्य मर्माणुद्घटितवत्तौ PAÑKĀT. 184, 16; vgl. 21. fg. — 3) beginnen: कार्यमुद्घटितं क्वापि मध्ये विघटते यतः HIT. IV, 2. Z. f. d. K. d. M. 4, 155. fg. (?) — 4) über Etwas hinwegfahren, hinüberstreifen (vgl. घट्): सूत्रादिभिर्वा तरुणास्त्रिमर्मण्युद्घटिते यः त्वयुर्निरैति so v. a. kitzeln SUK. 2, 370, 2. — Vgl. उद्घाट fg.

— परि caus. über Etwas hinwegfahren, berühren, in Schwingung versetzen: विटन्नपरिघाटितेव वीणा MRĀKĪ. 11, 4, v. l. für विटन्ननखघटिता.

— प्र 1) sich abmühen, sich mit allem Ernst einer Sache hingeben: को वा विञ्जनीनेषु कर्मसु प्राघटिष्यत BHATT. 21, 17. — 2) beginnen, seinen Anfang nehmen: ततो प्रघटे युद्धम् BHATT. 14, 77.

— वि 1) auseinandergehen, auseinanderfliegen, sich zerstreuen: एते — द्रागेव विघटिष्यन्ते (Sch. 1: = भेदे प्राप्स्यन्ते, Sch. 2: = पालयिष्यन्ते) PRAB. 8, 14. ततो विञ्जघटे (pass. impers.) शैलैः BHATT. 14, 66. — 2) eine Unterbrechung erleiden: कार्यमुद्घटितं क्वापि मध्ये विघटते यतः HIT. IV, 2. प्रतिज्ञा प्रत्यक्षं तस्य नाभूद्विघटिता (kann auch caus. sein) क्वचित् RĀGĀ-TAR. 2, 128. — caus. विघटयति zerreißen, trennen, zerstreuen: विघटितास्तृल्लालताग्रन्थयः PRAB. 103, 13. अक्षो विघटितं तिमिरपटलम् 116, 15. मन्त्रिणा पृथिवीपालचितं विघटितं क्वचित् । बलयं स्फटिकस्येव को हि संघातुमीश्वरः ॥ HIT. II, 137. Im Prākṛit: अज्ञाचारुदत्तस्य विकृते विकृतिदेः zu Grunde gerichtet MRĀKĪ. 32, 21.

— सम् sich versammeln: संगघटे लोकः RĀGĀ-TAR. 6, 242. — caus. 1) anschlagen (einen Laut): भेरीमृदङ्गवीणानां कोणसंघटितः (शब्दः) R. 2, 71, 26. — 2) versammeln: तत्सर्वाः संघयन्तो प्रजाः KATHĀS. 13, 183. संघटितासंब्यचण्डामरमाणल RĀGĀ-TAR. 3, 326. समघयन्त (so ist zu lesen) 6, 282. वरुन्विप्रान्सेवाय KATHĀS. 13, 55.

घट (Accent eines auf घट ausgehenden comp. v. l. im gaṇa घोषादि zu P. 6, 2, 85) 1) adj. (von घट्) sich abmühend, eifrig womit beschäftigt: कर्मणि घटः P. 5, 2, 35. घटं = यस्य घटास्ति gaṇa अर्थादि zu 127. —

2) m. TRIK. 3, 5, 19. a) Krug, Topf AK. 2, 9, 32. 3, 4, 25, 175. II. 1019. an. 2, 88. MRD. I. 11. AMṚTAVINDŪP. in Ind. St. 2, 61. घटमयो पूर्णम् M. 11, 183. 187. यस्तु रज्जुं घटे कृपाद्धरेत् 8, 319. JĀGĪ. 3, 144. MBH. 12, 1019. DAÇ. 2, 3. SUÇA. 4, 29, 11. 41, 15. 264, 13. 2, 18, 19. PAÑKĀT. III, 267. VID. 293. 297. BUĀG. P. 1, 13, 52. (गाः) घटोष्ठीः RAÇH. 2, 49. घटे दीपो स्वलन्निव MBH. 12, 7111. PAÑKĀT. I, 440. अम्बु° R. 4, 61, 22. आशीविषु° MBH. 5, 5247. घृत° JĀGĪ. 3, 273. सेचन° zum Begiessen der Blumen ÇĀK. 8, 23. 29. मृद्धट, कनक° PAÑKĀT. II, 36. R. 2, 63, 8. 6, 97, 14. 112, 60. zur Aufbewahrung von Gebeinen: कपालघटसंकुल (अमशान) MBH. 12, 6403. अ्यचानो निवेशनम् — वराहवर्मप्रार्थितकपालघटसंकुलम् 5347. MĀRK. P. 8, 205. Attribut des 19ten Arhant's der Ġaina H. 48. Am Ende eines adj. comp. f. घा VID. 288. — b) der Wassermann im Thierkreise VARĀH. BRH. S. 39(38), 3. 15. 41(40), 11. — c) ein best. Hohlmaass, = Dṛoṇa VAIDJAKARAR. im ÇKDR. = 20 Dṛoṇa angeblich nach KĀTJ. in PRĀJACĪTTAT. ÇKDR. — d) ein best. Theil einer Säule VARĀH. BRH. S. 52, 29. — e) eine best. Tempelform VARĀH. BRH. S. 55(54), 19. 26. — f) die Erhöhungen auf der Stirn des Elephanten, = श्शिरःकूट H. an. MRD. — g) Grenze (vgl. घाघाट) II. 962. — h) eine best. religiöse Uebung (vgl. कुम्भ) H. an. MRD. — 3) f. घा gaṇa अर्थादि zu P. 5, 2, 127. सिध्मादि zu 97. पिच्छादि zu 100. VOP. 26, 192. a) Anstrengung H. an. MRD. — b) Versammlung H. 484. H. an. MRD. — c) Menge, Masse: अम्बोद° BUĀG. P. 3, 17, 6. अगार° ÇĀRHAṢHA im ÇKDR. — d) ein zur Schlacht geordneter Elephantentrupp AK. 2, 8, 2, 75. H. 1223. II. an. MRD. इण° VARĀH. BRH. S. 42(43), 34. गजिन्द्र° KATHĀS. 19, 109. RĀGĀ-TAR. 1, 369. 4, 149. ÇIÇ. 1, 64. — 4) f. ई VOP. 4, 26. TRIK. 3, 5, 19. a) Krug, Topf AK. 2, 9, 32. H. 1019. ताघ° zum Waschen der Füße PRAB. 22, 18. भिन्नभाण्डघटीघट (शकट) HARIV. 3415. कपालसंलग्घटीघटनिरत्तर (अमशान) MĀRK. P. 8, 205. — b) ein best. Zeitabschnitt, 24 Minuten BUṀRIPR. im ÇKDR., = दण्ड Z. d. d. m. G. 9, 668. MIT. 145, 4. — c) eine metallene Platte, auf der die Stunden angeschlagen werden, TRIK. 1, 1, 121. — Vgl. कुम्भ und डुर्घट.

घटक 1) adj. (von घट्) a) sich abmühend: एते सत्पुरुषाः परार्थघटकाः स्वार्थपरित्यज्य ये BHATT. 2, 66. — b) einen wesentlichen Bestandtheil bildend (nach BALLANTYNE): नित्यवेदघटकस्य पदस्य Sch. zu ĠAIM. 1, 1, 5. — 2) m. a) ein Baum, der ohne sichtbare Blüten Früchte trägt (वनस्पति), BUṀRIPR. im ÇKDR. — b) Heirathsstifter (vgl. घटदासी) ÇKDR. nach TRIK.; die gedruckte Ausg. (2, 7, 30) hat aber खटक. धावको भावकश्चैव योऽनकश्चाशकस्तथा । द्रुपकस्तावकश्चैव घटेते घटकाः स्मृताः ॥ केनो विदन्ति पुरुषा पुरुषानुपूर्वमिर्वीतिले कुलभूतां परिवर्तनं वा । अत्यन्तसूक्ष्ममपि ये कुलतारतम्यं जानन्ति ते हि घटका (also Genealog) न तु योऽनकाश्चाः ॥ KULADĪKĀ im ÇKDR.

घटकर्पर (घट + कर्पर) m. 1) Topfscherbe: तस्मै वक्ष्यमुदकं घटकर्परेण GHAT. 22. अर्धमघटकर्परतीक्ष्णाग्र PAÑKĀT. 217, 21. — 2) N. pr. eines Autors, des Verfassers eines höchst künstlichen Gedichts, welches nach dem Schlussworte (s. u. 1.) unter dem Namen घटकर्पर n. bekannt ist. In HARR. Anth. 124 wird das Gedicht यमककाव्य und Ghaṭakarpara der Autor desselben genannt; derselbe erscheint ebend. 1 unter den sogenannten neun Perlen am Hofe des Vikramāditya. Das नीतिसार wird ebend. 506 gleichfalls Ghaṭakarpara zugeschrieben.

घटकार (घट + 1. कार) m. *Töpfer* VARĀH. BRH. S. 15, 1. L. ĠĀT. 9, 7.
 घटकृत् (घट + कृत्) m. dass. VARĀH. BRH. S. 16, 29.
 घटग्रह् (घट + ग्रह्) m. *Wasserträger* P. 3, 2, 9, Vārti. 1.
 घटदासी (घट + दासी) f. *Kupplerin* TRIK. 2, 6, 6. — Vgl. कुम्भदासी.
 घटन (von घट् n. f. घा) 1) *Anstrengung, Kraftäusserung, Bemühung*, n. H. an. 2, 88. MED. 1. 11. अङ्गघटना *Körperbewegung* VARĀH. BRH. S. 50, 1. यत्परार्थघटनायत्नैर्विना स्थीयते ÇĀNTIÇ. 2, 20. PAÑKĀT. 1, 173. — 2) *das Zustandekommen*: स्वैरं दविष्ठान्यको यन्माहात्म्यवशेन याति घटनो कार्याणि निर्यत्नान् RĀGA-TAR. 4, 365. — 3) *Verbindung, Vereinigung*: तस्तेन तप्तमयसा घटनाय योग्यम् VIKR. 34, v. 1. प्रियज्ञनघटना VARĀH. BRH. S. 51, 2. नास्याद्यान्यमनीष्टभर्तृघटने पश्यन्नुपायक्रमम् KĀTHĀS. 24, 231. करिणां घटना AK. 2, 8, 2, 75. — H. 1223. MED. — 4) *das Hervorbringen, Zustandebringen* (?) DUĀRTAS. 68, 12. — Nach MED. n. 60 hat घटना die Bedd. चलनावृत्योः; vgl. घटना.
 घटप्रत्यया (घट + प्र०) m. N. pr. eines Mannes Ind. St. 3, 460.
 घटभ्र (घट + भ्र) m. wohl = घटोद्भव Verz. d. B. H. No. 133.
 घटभेदनक (घट + भे०) ein bei der Verfertigung von Töpfen gebrauchtes Instrument VJUTP. 209.
 घटयितव्य (von घट्) adj. zu verbinden, zusammenzufügen, zu schließen: कायमेतन्महच्छिद्रे घटयितव्यम् PAÑKĀT. 40, 12.
 घटयोनि (घट + योनि) m. Bein. Agastja's HALĀJ. im ÇKDR. — Vgl. u. घगस्त्य.
 घटराज (घट + राज) m. ein grosser Wassertopf HĀR. 209.
 घटारिका in अघटारिका f. eine Art Vīṇā ÇĀNĀB. ÇR. 17, 3, 12. — Vgl. घाटरी.
 घटमञ्जय (घट + म०) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 371. VP. 193.
 घटस्थापन (घट + स्था०) n. placing a water pot as a type of Durgā, an essential part of various Tāntrika ceremonies, WILS.
 घटोप (घट + ओप) m. a covering for a carriage or any article of furniture WILS.
 घटभ (घट + घभा) m. N. pr. eines Daitja HARIV. 12698. घाटभ LANGL. II, 392.
 घटालं adj. von घटा (लेपे) gaṇa निदमादि zu P. 5, 2, 97. — Vgl. घटलि.
 घटिक (von घट्. घटी) 1) adj. proparox. = घटेन तरति mit Hilfe eines Topfes (!) übersetzend P. 4, 4, 7, Sch. m. a waterman WILS. — 2) f. घा a) *Krug, Topf*: तैलविन्दुघटिका भद्रा SĀU. D. 63, 9. द्य क्रीडति कृपयत्नघटिकान्यायप्रसक्तो विधिः MRĀKĪ. 178, 7. नार्यः एमशानघटिका इव वर्जनीयाः (vgl. u. घट्) PAÑKĀT. 1, 206. Statt dessen wohl nur fehlerhaft घाटिका mehrere Male im PAÑKĀT.: अघटघटिका 209, 24. घाटिकायत्न = घटीयत्न 212, 4. — b) ein best. Zeitabschnitt, 24 Minuten (vgl. घटी) II. 137. TITHĀDIT. im ÇKDR. BUĠG. P. 5, 21, 4. 10. = मूर्च्छत d. i. 48 Minuten ĠĀTĀDU. im ÇKDR. = कला Sch. zu KĀTJ. ÇR. 2, 1, 1. 17. — c) = घुटिका Knöchel am Fusse ÇARDAR. im ÇKDR. — 3) n. *Hülfe, Hinterbacken* ÇARDAK. im ÇKDR.
 घटिघट m. Bein. von Çiva HARIV. 14884. — Vgl. घाट.
 घटिन् (von घट्) m. der Wassermann im Tierkreise HORĀÇ. 1, 5 in Z. f. d. K. d. M. 4, 303. Statt घटी MĀRK. P. 12, 22 ist घट्: zu lesen.
 घटिधम (घटिन् = घटीन्, acc. von घटी, + धम) PAT. zu P. 3, 2, 29.

VOP. 26, 55. m. *Töpfer (der in den Topf bläst)* WILS.

घटिधय (घटिन् + धय) PAT. zu P. 3, 2, 29. adj. *das Quantum einer घटी trinkend* WILS.

घटियत्न s. u. घटीयत्न.

घटिलं adj. von घटा (लेपे) gaṇa पिच्छादि zu P. 5, 2, 100. — Vgl. घटाल.

घटी s. u. घट्.

घटीकार (घटी + कार) m. *Töpfer* VOP. 23, 45. f. ई ebend.

घटीग्रह् (घटी + ग्रह्) m. *Wasserträger* P. 3, 2, 9, Vārti. 1.

घटीयत्न (घटी + यत्न) n. *das Brunnenrad mit dem Stricke und dem Wassereimer* AK. 2, 10, 28. H. 1093. MĀRK. P. 12, 20. 22. 16, 1. SĀJ. zu AIT. Br. 2, 29. ततः संमारचक्रे ऽस्मिन्धाम्यते घटियत्नवत् (die Kürze dem Versmaass zu Gefallen) MĀRK. P. 11, 21. — Vgl. अघट्, अघट्क.

घटोत्कच (घट + उत्कच) m. N. pr. eines Rākshasa, eines Sohnes des Bhlmasena und der Rākshasi Hidimbā, MBu. 1, 197. fg. 339. 2452. घटो ह्यस्योत्कच इति माता तं प्रत्यभाषत । अत्रवृत्तिना नामास्य घटोत्कच इति स्मृत् ॥ 6079. 3, 570. 11009. fgg. °वधपर्वन् 7, ADUJ. 153. fgg. VP. 460. BUĠG. P. 9, 22, 29. Wird von Karṇa erschlagen, wuher dieser den Bein. घटोत्कचात्कच führt, TRIK. 2, 8, 49. — N. eines Gupta-Königs LIA. 2, 943.

घटोद् (घट + उद्) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Varuṇa MBu. 2, 366. eines Rākshasa R. 6, 84, 12. eines Daitja HARIV. 12696 (LANGLOIS II, 392: घाटोद्). — Vgl. कुम्भोद्.

घटोद्भव (घट + उद्भव) m. Bein. Agastja's H. 122. — Vgl. u. घगस्त्य.

घट्, घट्टे (चलने) DUĀRTUP. 8, 6. अघट्टे P. 8, 4, 54, Sch. घट्टयति (संचलने) DUĀRTUP. 32, 86. Vom simpl. können wir mit Sicherheit nur das perf. संनघट्टे R. 6, 68, 30 belegen, da घट्टिन und घट्टये eben so gut zum caus. sich stellen lassen. 1) über Etwas (acc.) hinfahren, herüberstreifen, berühren; anstossen, schütteln, erschüttern, in Bewegung versetzen: विस्त्रिष्टं मेधिं वैद्यो न घट्टयेत् SUÇR. 2, 28, 4. घट्टयामान पार्विवम् । पादेन HARIV. 6473. DAÇAR. 133, 7, v. 1. घट्टयन् इव चाङ्कुल्या SUÇR. 1, 61, 20. 98, 15. अम्बुहृदैः — कंसानघट्टितैः 23, 4. KĀTJ. ÇR. 17, 5, 2. विद्वाननखघट्टित्वे वीणा MRĀKĪ. 11, 4. गुञ्जाः — करघट्टिताः BHATT. 14, 2. वाक्प्रतेदिन तौ वीरौ प्रनुद्यौ तनयेन ते । प्रावर्तयेतो तौ युद्धे घट्टिताविव पद्मौ ॥ MBu. 7, 7742. (लताः) नृत्यन्ते वायुघट्टिताः HARIV. 12013. R. 5, 13, 40. युधिष्ठिरस्य तैर्वाक्चैर्मणयपि च घट्टिते MBu. 7, 9401. umrühren: मृदमिना घट्टयन्विवचेत् SUÇR. 2, 88, 19. दृव्यां घट्टनघट्टिताः MĀRK. P. 12, 38. — 2) festdrücken, ebnen (?): तं स शालचयं श्रोतसंप्रतेन्वीसुघट्टितम् । मापयामान कौरव्यो यज्ञवाटे यत्राविधि ॥ MBu. 14, 2521. — 3) mit Worten berühren, hämisch besprechen (?): (नारदः) काण्डूपमानः सततं लोकानटति चञ्चलः । घट्टयानो नरेन्द्राणो तन्वीर्वराणो चैव क ॥ HARIV. 3210. — Vgl. u. घट्ट, welches öfters mit घट्ट verwechselt wird; die letztere Form ist wohl aus घट्ट hervorgegangen.

— घनु entlang streichen (?): तृणाग्रं तूनेनानुघट्टयति Siddh. K. zu P. 3, 1, 25.

— अघ 1) wegschieben: दाराणि समुपावाप्यन्कपाटान्यवघट्टयन् R. 5, 15, 10. GORRESIO: e aprendo porte e scassinando imposte. — 2) berühren, betasten: क्रव्यदिर्वघट्टिताः MBu. 11, 462. bestreichen: जलिकोत्रापान्मधुनावघट्टयेत् SUÇR. 1, 42, 17. अघवघट्टिन n. das Aneinanderstossen: शिरोभ्यां

चावघट्टिनैः (vgl. शिरोभिन्नावघट्टिनैः MBH. 4, 354) HARIV. 4720. — 3) umrühren SUÇR. 1, 33, 4. — Vgl. अघट्टक.

— घ्रा vgl. अघट्टक.

— उद्, partic. उद्घट्टित aufgeschlossen VJUTP. 67. — Vgl. घट्ट mit उद् und उद्घट्टक fg.

— परि herumfahren in (acc.), von allen Seiten andrücken: तव सा क्वासु परिघट्टयति अघट्टणं पदङ्कुलिमुखेन मुहुः ÇIÇ. 9, 64. BENFVY: öffnen.

— वि 1) auseinanderdrängen, auseinandersprengen, zerstreuen: वायुविघट्टिताश्च BHARTR. 3, 36. तदीयमातङ्गघटाविघट्टितैः — दिग्गतिः ÇIÇ. 1, 64. सूर्यस्य विविधवर्णाः पवनेन विघट्टिताः कराः साधे विपति धनुःसंस्थाना ये दृश्यन्ते तदिन्द्रधनुः VARĀH. BRH. S. 34, 1. इन्ध्याघटाविघट्टिता दिशः 42 (43), 34. — 2) umrühren: दर्व्या SUÇR. 1, 32, 19, schütteln VARĀH. BRH. S. 49, 6. — 3) anstossen an (acc.), erschüttern, sich reiben an: त्रणम् SUÇR. 1, 71, 18. अतिविघट्टित 2, 343, 9. कपोलकण्डूः करिभिर्विनेतुं विघट्टितानां सरलङ्गुमाणाम् KUMĀRAS. 1, 9. काराएडवाननविघट्टितवीचिमालाः (नद्यः) RT. 3, 8. 4, 9. KIR. 8, 45. ÇIÇ. 8, 24. — 4) eröffnen: द्वारम् — विघट्टयन्कराभ्याम् MBH. 2, 4674. — 5) verrathen: केषितं क्षुपण्णवानि श्रेणो सर्वे विघट्टितम् MBH. 4, 1494.

— सम् zerreiben, zerstoßen: अन्वोऽन्यं मिश्रितैः शस्त्रैराकाशं संघट्टित्रे । बभञ्जुश्चिच्छिडु शैव तयोर्वाणाः महत्प्रशः ॥ R. 6, 68, 30. — caus. 1) sich Etwas (acc.) an Etwas (instr.) reiben lassen: संघट्टयन्नङ्गदङ्गदेन RAGH. 6, 73. — 2) anstossen, berühren: न्यवर्तत ततः कर्णाः संघट्टित इवोरगः MBH. 7, 8584. — 3) sammeln, versammeln: संघट्टयति सैन्यानि श्रेणाः — व्यधमञ्चापि तान्यस्य धृष्टद्युम्नः MBH. 7, 3512. संघट्टयन्दिद्वान्सर्वान् RĀGA-TAR. 3, 456. संघट्टय 6, 28. माधवेन संघट्टिताः MBH. 3, 9.

घट्ट 1) m. AK. 3, 6, 2, 18. eine Treppe, welche zu einem Wasser hinabführt: Landungsplatz, Badeplatz 2, 8, 1, 27. H. 1087. 724. — 2) f. घ्रा ein best. Metrum COLEBR. Misc. Ess. II, 94. 156 (III, 13); an der letzten Stelle घट्ट. — 3) f. ई a small or inferior landing place, private stairs, etc. WILS. — Vgl. अघट्ट, अघट्टक.

घट्टगा (घट्ट + गा) f. N. pr. eines Flusses: मलापका भीमरथी च घट्टगा यथा च कृत्वा ब्रह्मसाम्यता गुणैः । मलापकाघट्टपयस्तथापि पथ्यं लघु स्वाडुतरं सुकान्तिदम् RĀGAN. im ÇKDR. Hiernach scheint der Fluss auch schlechtweg घट्ट zu heißen.

घट्टजीविन् (घट्ट + जीविन्) m. Fährmann (vulg. पादुनि), der Sohn eines Wäschers und einer Vaiçjā, Vivādārṇavasetu im ÇKDR. Nach WILS.: an attendant at a landing place, who takes care of the clothes of the bathers, etc.

घट्टन (von घट्ट) n. das Anstossen, Anstretfen, Berühren, Berührung R. 6, 98, 25. कम्पयन्तौ महावृत्तानूरूपादपघट्टिनैः HARIV. 14581. सुप्तसर्प इव दण्डघट्टनाद्रापितो ऽस्मि RAGH. 11, 71. das Umrühren: दर्व्या घट्टनघट्टिताः MĀRK. P. 12, 38. — घट्टना f. P. 3, 3, 107, VĀRT. 1. = चलनावृत्योः (चलना, वृत्ति ÇKDR.) H. ad. 3, 372; vgl. घट्टन.

घट्टानन्द (घट्ट oder घट्टा + आनन्द) ein best. Metrum COLEBR. Misc. Ess. II, 94. 156 (III, 13).

घट्टित्तर nom. ag. der sich abmüht, sich Etwas angelegen sein läßt: परं शक्त्या घट्टित्तारौ MBH. 3, 5890. — Von घट्ट, aber in einer Bed., welche घट्ट zukommt.

घण्, घणोति und घणुते glänzen DRĀṬOP. 30, 7, v. 1. für घृण्. घाट्ट, घाट्टति und घाट्टयति sprechen oder leuchten DRĀṬOP. 33, 94. — Vgl. घट्ट.

घाट्ट 1) adj. neben अघाट्ट, धट्टिन् (घट्टिन्?), घाट्टिन् und चण्डिकघाट्ट Beiw. von Çiva MBH. 12, 10377. 10419. HARIV. 14884. घाट्टी f. Beiw. der Durgā MBH. 4, 188. Viell. eine hellklingende Stimme habend. — 2) m. ein best. Gericht ÇKDR.; vgl. मत्स्यघाट्ट. Nach WILS.: a sort of sauce, vegetables made into a pulp with water, turmeric, mustard seeds and capsicums. — 2) f. घ्रा a) Glocke MBH. 3, 14531. fg. 12, 5350 (लोक्). 13, 874. ARĀ. 2, 3. R. 2, 67, 17. 89, 12. 5, 9, 24. 6, 33, 11. 106, 24. SUÇR. 2, 383, 18. PĀN-KĀT. 89, 10. 228, 22. 229, 13. 15. VARĀH. BRH. S. 42 (43), 7. 83, 23. 86, 107. HIUEN-TSANG I, 52. 431. WASSILJEW 211. घाटाताड die Glocke schlagend M. 10, 33. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा MBH. 14, 1758. गतिकमष्टघाट्टाम् R. 6, 80, 32. Die Form घाट्टी haben wir in नुद्घाट्टी Glöckchen MED. r. 152. — b) N. verschiedener Pflanzen: α) = घाटापाटलि ÇABDAR. im ÇKDR. — β) Sida cordifolia und rhombifolia. — γ) Uraria lagopodioides (नागवल्ता) RĀGAN. im ÇKDR. — δ) Achyranthes aspera (अपमार्ग) RATNAM. 40. — घाटा Glocke und घट्ट Topf können wohl ursprünglich identisch sein, wie wir denn auch in vielen comp. sowohl diese beiden Wörter als auch कुम्भ (= घट्ट) mit घाट्टा wecheln sehen; vgl. घट्टाम und घाट्टाम, घट्टादर und घाट्टादर, कुम्भीवीज und घाट्टावीज, कुम्भिनीवीज und घाट्टिनीवीज.

घाट्टक m. = घाटापाटलि RATNAKOSHA im ÇKDR. u. d. letzten Worte. घाट्टफलक (घाट्ट = घाटा? + फलक) in सघाट्टफलकाः सर्वे MBH. 3, 5248 entweder ein hellklingender Schild oder ein Schild mit Glöckchen.

घाट्टाक (von घाट्टा) m. = घाटापाटलि ÇABDAR. im ÇKDR.

घाट्टाकर्ण (घट्ट + कर्ण) m. Glockenohr oder Glocken an den Ohren habend, N. pr. eines Wesens im Gefolge von Skanda MBH. 9, 2526. von Çiva Vjāpi zu H. 210. HARIV. 14849 (vgl. HARIV. LANGL. I, 513). ÇIVA-P. im ÇKDR. eines Piçāka im Gefolge von Kuvera HARIV. 14630. Wird im Monat Kaitra als Abwehler von Krankheiten verehrt Titusādīt. im ÇKDR.

घाट्टापथ (घट्ट + पथ) m. Hauptstrasse (auf der man Glockentöne hört) AK. 2, 1, 19. 3, 4, 58. H. 987. Titel des Commentars zum KIRĀTĀRĀGUNIJA.

घाट्टापाटलि (घट्ट + पाट) m. Bignonia suaveolens Roxb., ein Baum mit glockenförmigen Blumen, AK. 2, 4, 2, 20. °पाटलि (der Vulgäroame) RATNAM. 222.

घाट्टाम (घाटा + आम) s. u. घट्टाम.

घाट्टारव (घट्ट + रव) 1) m. der Laut einer Glocke PĀNKAT. 229, 15. — 2) f. घ्रा (den Laut einer Glocke habend) N. verschiedener Crotonarien AK. 2, 4, 3, 25.

घाट्टाली (घाटा + आली Streifen. Reihe) f. N. verschiedener Cucurbitaceen (काशातकी) RĀGAN. im ÇKDR.

घाट्टावन्त् (von घाटा) adj. mit einer Glocke oder mit Glocken versehen MBH. 4, 2185. BRĀG. P. 8, 11, 30.

घाट्टावीज (घट्ट + वीज) n. Croton Jamalgota (vulg. जामाल्गोटा) Hamilt. RĀGAN. im ÇKDR. Nach WILS. die Nuss dieses Baumes.

घाट्टाशब्द (घट्ट + शब्द) n. Messing (Glockenklang habend) H. 1049.

घण्टिका (von घण्टा) f. 1) *Glöckchen* U. 4, 18, Sch.; vgl. कुद्र^०. — 2) *das Zöpfchen im Halse* H. 585.

घण्टिन् (von घण्टा) adj. mit Glöckchen versehen, wie eine Glocke tönend (?), Beiw. Çiva's MBH. 12, 10377, 10419; vgl. u. घण्ट.

घण्टिनीवीज n. = घण्टावीज RĀĠAN. im ÇKDR.

घण्टु m. 1) eine Glocke am Halse des Elephanten (vgl. घण्टा). — 2) *Hitze* U. 4, 18, Sch.; vgl. निघण्टु.

घण्टेश्वर (घण्टा + ईश्वर) m. N. pr. eines Sohnes des Maṅgala (Mars) von der Medhā BRAHMAIV. P. im ÇKDR.

घण्टोदर (घण्टा + उदर) m. s. u. घण्टोदर.

घण्टु m. *Biene* U. 4, 18, Sch.; vgl. घण्टु.

घनं (von क्न् I) subj. 1) adj. subst. der welcher erschlägt, Zermalmer: वृत्राणाम् RV. 3, 49, 1. 4, 38, 1. 4, 4, 8. 8, 85, 12. — 2) m. Knüttel, Keule AV. 10, 4, 9. वधीर्कि दस्युं धनिर्न घनेन RV. 1, 33, 4. या वधं घना द्दीमहि 8, 3. 36, 16. 63, 5. 9, 97, 16. eine hammerähnliche Waffe AK. 2, 8, 2, 59. H. 785. an. 2, 262. MED. n. 3. Vgl. घयोधन. — II) obj. 1) adj. f. घा (fest zusammengeschlagen u. s. w.), = मूर्त्त, निरुत्तर, सान्द्र, दृढ AK. 3, 2, 15. 3, 4, 18, 113. H. 1447. H. an. MED. = पूर्णा, संयुट ÇABDAR. im ÇKDR. a) compact: कवलिका SUÇR. 1, 16, 8. fest, hart: ग्रन्थि 237, 17. शोफ 2, 44, 19. व्रण 2, 7. पित्त 1, 322, 7. नामा घनास्थिका JĀĠĀN. 3, 89. शिलाघने ताडकोरसि RAGH. 11, 18. स्तनौ RHAṬṬ. 1, 17. KĀURAP. 40. ÇRUT. 8. GĪ. 7, 24. व्रण, ऊरु 10, 6. KĀURAP. 15. AMAR. 28. PRAB. 101, 16. VARĀH. BRH. S. 68, 3. अङ्गुलि 67, 43. fest, von Speisen SUÇR. 1, 211, 15. zäh, dick, von Flüssigkeiten und dergl. स्राव 84, 9. 2, 363, 5. दोष 343, 15. घनयाङ्गं मृदालिपत् KATHĀS. 24, 93. त्रस्यं दधि घनेतरत् AK. 2, 9, 51. घनं घनपदलम् BHARTR. 1, 43. उद्दि, वात (Gegeus. तनु) H. 1359. dicht, von einem Gewebe SUÇR. 1, 29, 8. 2, 197, 14. वन PAṆĀT. III, 188. 141, 16 (wo सुघन für सघन zu lesen ist). वृत्ति: VET. 6, 8. von Zähnen VARĀH. BRH. S. 67, 52. घतिघनतरपत्रच्छन्न PAṆĀT. 148, 5. पुलक AMAR. 57. धारा PAṆĀT. 93, 2. धूम MBH. 14, 1738. घन्धकार R. 6, 19, 60. MRĀĠĪ. 7, 11. PAṆĀT. 129, 18 (comparat.). तिमिर I, 189. ÇIÇ. 4, 67. निशाय AMAR. 69. dick, voll von Eteas, am Ende eines comp.: त्रलधारघिनर्धने: MBH. 1, 5374. तमोघनायां निशि 13, 4047. वृद्धि शोफघने RAGH. 8, 90. häufig auf einander folgend, ununterbrochen: गाण्टीवस्फुरगुरुधनास्फालनक्रूरपाणि (vgl. घनवतरधनुर्घास्फालन ÇĀK. 37) PAṆĀT. III, 237. — b) dunkel, von Farben: घनरुच्यं eine dunkle Hautfarbe habend BRĪG. P. 4, 5, 3; vgl. घनश्याम. — c) tief, von Tönen: गौर्धम्भारवधनस्वना MBH. 1, 6680. परशोर्नर्नर्शब्दे नेष्टः म्निग्धो घनश्च क्लितः VARĀH. BRH. S. 42/43, 19. घनम् — घनन्ति RĀĠA-TAR. 5, 377. — d) zusammengefasst, ganz, all: घनम् das ganze Vermögen UPAK. 24 (KATHĀS. 4, 26 eine ganz andere Lesart). घनमपश्यतः (पापस्य) des Bösen, der nichts merkte KATHĀS. 4, 53. — 2) m. a) eine compacte Masse, Klumpen u. s. w.: सैन्धवघनं ÇAT. BR. 14, 7, 3, 13. सुपुष्पिते पत्रघने निलोनः R. 5, 16, 55. मंथ्याघं 6, 35, 12. MBH. 3, 14555. केश^० HARIV. 4298. vom Fötus im zweiten Monat (vgl. SUÇR. 1, 322, 7) NIR. 14, 6. VARĀH. L. ĠĀT. 3, 4 (nach dem Sch. n.). रस^०, प्रज्ञान^०, विज्ञान^०, प्रज्ञा^०, जीव^० ganz, nichts als रस, ganz Erkennen u. s. w. ÇAT. BR. 14, 7, 3, 13. 5, 4, 12. MĀND. UP. 5. PRAÇNOP. 5, 5. BRĪG. P. 8, 3, 12. 8, 8, 23. Vgl. घन्वुघन, घयोधन. Nach den Lexicographen: = मूर्तिगुण,

दार्ढ्य, विस्तार, संघ, शोच AK. 3, 4, 18, 113. H. an. MED. — b) Wolke AK. 1, 1, 2, 9. 3, 4, 18, 113. TRIK. 3, 3, 237. H. 164. H. an. MED. MBH. 1, 5374. 12, 12405 (unterschieden von ज्ञीमूत, घनाधन, मेघ, वलाकृक). DAÇ. 1, 15. R. 3, 61, 8. 4, 27, 23. SUÇR. 1, 113, 19. MEGH. 20. 104. ÇĀK. 109. प्रतिवातं न हि घनः कदाचिदुपसर्पति PAṆĀT. III, 22. HIT. 34, 21. VARĀH. BRH. S. 5, 93. 6, 11. 21, 20. घनच्छन्नदृष्टिर्धनच्छन्नमर्का यथा निष्प्रभं मन्यते VEDĀNTAS. (Allah.) No. 36. Am Ende eines adj. comp. f. घा HARIV. 2660. — c) Talk (wie auch andere Synonyme von Wolke; vgl. घघ, घघक und H: 1054) RĀĠAN. im ÇKDR. — d) die knollige Wurzel von *Cyperus hexastachyus communis* Nees. (wie alle Synonyme von Wolke; vgl. AK. 2, 4, 25. H. 1193) TRIK. 3, 3, 237. H. an. MED. SUÇR. 2, 421, 11. 431, 16. 485, 13. 515, 1. — e) Phlegma, Schleim (s. कफ) RĀĠAN. im ÇKDR. — f) Körper H. 364. RĀĠAN. im ÇKDR. — g) Kubus COLEBR. Alg. 10. 11. त्रिघन = 3³ = 27 VARĀH. L. ĠĀT. 1, 21. 13, 2. — h) eine Art den Veda zu schreiben COLEBR. Misc. Ess. 1, 21. Verz. d. B. H. No. 368. — 3) f. घना N. zweier Pflanzen: a) = मापपर्णी. — b) = रुद्रजटा RĀĠAN. im ÇKDR. — 4) n. a) Schlaginstrument AK. 1, 1, 2, 4. TRIK. 3, 3, 237. H. 286. H. an. MED. HARIV. 8688. — b) Eisen H. 1037. — c) Zinn H. ç. 160. — d) = लच RĀĠAN. im ÇKDR. Eher die aromatische Rinde der *Laurus Cassia* als Rinde, Haut überh., wie Wilson annimmt. — e) das gemässigte Tempo beim Tanz AK. 1, 1, 2, 9. H. 292. II. an. MED. — III) nom. acc. m. das Erschlagen: श्रेष्ठो घने वृत्राणां सन्ये धनानाम् RV. 6, 26, 8.

घनकाफ (घन Wolke + कफ) m. Hagel TRIK. 1, 1, 83 (wo falschlich: घनकक). — Vgl. घनोपल.

घनकाल (घन Wolke + काल) m. die Regenzeit ÇABDAR. im ÇKDR.

घनगोलक (घन + गो^०) m. eine Mischung von Gold und Silber H. 1047.

घनजम्बाल (घन + ज^०) m. ein zäher Morast TRIK. 1, 2, 12.

घनज्वाला (घन + ज्वाला) f. Wolkenlicht, Blitz ÇABDAR. im ÇKDR.

घनता (von घन) f. Gedrängtheit: घनतां नयति कर्णम् er drängt das in's Ohr Aufgenommene fester zusammen (so dass neuer Raum gewonnen wird) ÇIÇ. 9, 64.

घनताल (घन + ताल) m. ein best. Vogel, = सारंग (unter Anderm auch = घनतेल) ĠAṬĀDH. im ÇKDR.

घनतोय (घन + तोय) m. das Meer mit dickem Wasser ĀNANDAGIRI zu BRH. ĀR. UP. 3, 3, 2. DVIVEDAG. zu ÇAT. BR. 14, 6, 3, 2. — Vgl. घनोद्.

घनतोला (घन + तोला) m. der Vogel KĀTAKA (der sich in den Wolken Wiegende) TRIK. 2, 3, 17.

घनत्व (von घन) u. Dicke, Zähigkeit VARĀH. BRH. S. 54, 27.

घनहुम (घन + हुम) m. Name einer Pflanze (s. विकण्टक) RĀĠAN. im ÇKDR.

घनधातु (घन + धातु) m. Lymphe II. 620.

घननाभि (घन Wolke + नाभि Centrum) m. Rauch ÇABDAR. im ÇKDR.

घनपत्र (घन + पत्र) m. N. einer Pflanze (s. पुनर्नवा) RĀĠAN. im ÇKDR.

घनपदवी (घन + प^०) f. Walkenpfad, Luftstraum KIR. 5, 34.

घनपद्मव (घन + प^०) m. *Guilandina Moringa* ĠAṬĀDH. im ÇKDR. u. शोभाञ्जन.

घनपापण्ड (घन Wolke + पा^० Ketzler) m. Pfau ÇABDAR. im ÇKDR.

घनफल (घन + फल) 1) n. *solid content: compared to a cube, and denominated from it cubic* COLEBR. Alg. 88. 97. — 2) m. N. einer Pflanze (s. विकण्टक) RĪGĀN. im ÇKDR.

घनमूल (घन + मूल) 1) n. *Kubikwurzel* COLEBR. Alg. 12. — 2) m. N. einer Pflanze (s. मोरट m.) RĪGĀN. im ÇKDR.

घनरस (घन + रस) m. 1) *dicker Saft; Decoet* H. a. n. 4, 326. MED. s. 50. — 2) *Kampfer* diess. — 3) N. zweier Pflanzen: a) = मोरट. — b) = पीलुपर्णी diess. — 4) *Wasser (Wolken-Saft)* AK. 1, 2, 3, 5. H. 1069. H. a. n. MED. In dieser Bed. auch n. H. 1069, Sch. RATNAK. im ÇKDR.

घनवर (घन Körper + वर) n. *Gesicht* H. c. 118 (घने वरम्). — Vgl. घनोत्तम.

घनवर्ग (घन + वर्ग) m. *the square of a cube* COLEBR. Alg. 11.

घनवर्तनम् (घन + व०) n. *Wolkenpfad, Luftraum* KIR. 5, 17.

घनवह्निका (घन + व०) f. *Blitz (eine Ranke an der Wolke)* HĀR. 58.

घनवह्नी (घन + व०) f. 1) dass. WILS. — 2) N. einer Pflanze, = मृत्तमवा RĪGĀN. im ÇKDR.

घनवात (घन + वात) m. *ein dicker, consistenter Wind (in dem eine Hölle sich befindet)* H. 1359. Nach ÇKDR. und WILS. fälschlich: *eine best. Hölle*.

घनवास (घन dick + वास Kleid, Schale) m. *eine Kürbisart (s. कुष्माण्ड)* HĀR. 97.

घनवाहन (घन Wolke + वा० Vehikel) m. ein Bein. Çiva's H. 197. Indra's (nach der Analogie von मेघवाहन) ÇKDR. WILS.

घनवीथि (घन + वी०) f. *Wolkenpfad, Luftraum* ÇIÇ. 9, 32.

घनव्यपय (घन + व्य०) m. *das Verschwinden der Wolken, Herbst* RAGH. 3, 37.

घनव्यूह (घन + व्यूह) m. N. eines Sūtra VJUTP. 91.

घनश्याम (घन + श्याम) adj. *dick —, dunkelschwarz*, Beiw. RĀma's (MAHĀNĀṬAKA) und Kṛṣṇa's (Bhāg. P.) ÇKDR.

घनसार (घन + सार) m. 1) *Kampfer* AK. 2, 6, 3, 32. H. 643. a. n. 4, 250. MED. r. 261. Suçā. 2, 486, 2. Dhūrtas. 92, 8. — 2) = दक्षिणावर्तपारद H. a. n. MED. Nach ÇKDR. und WILSON enthält das comp. nur eine Bed.; WILS. übersetzt: *mercury (पारद)*, or some peculiar form of it. Aber wie kann दक्षिणावर्त nach Rechts eine Windung habend vom Quecksilber gesagt werden? Eher ist das Wort in zwei Bedd. zu zerlegen: दक्षिणावर्त bed. nach WILS. a conch shell with the valve opening to the right. — 3) *Wasser*. — 4) *ein best. Baum* DHAR. im ÇKDR.

घनस्कन्ध (घन + स्कन्ध) m. N. einer Pflanze (s. कोशाघ्न) RĪGĀN. im ÇKDR.

घनस्वन (घन + स्वन) m. *Amaranthus polygamus* Lin. (ताण्डुलीयशाक, मेघनाद) RĪGĀN. im ÇKDR.

घनकृस्तसंध्या (घन - कृस्त + सं०) f. *the content of an excavation; or of a solid alike in figure* COLEBR. Alg. 97.

घनाकार (घन + आकार) m. *Regenzeit* ÇABDAR. im ÇKDR.

घनागम (घन + आगम) m. *die Ankunft der Wolken, Regenzeit* RĪT. 2, 1.

घनाघन (von कृन्) P. 6, 1, 12, Vārt. 3. Vop. 26, 30. 1) adj. a) *gern —, leicht niederschlagend, streitlustig* H. V. 10, 103, 1. भिन्नकटेन दक्षिणा घनाघनेन MBH. 8, 697. = घातुक und m. = मत्तगज H. a. n. 4, 174. m. =

मत्तघातुककुञ्जर MED. n. 180. = घातुकमत्तेभ AK. 3, 4, 18, 112, wo aber घातुक auch von इभ getrennt werden könnte. — b) *dicht, compact* H. a. n. — 2) m. a) Bein. Indra's AK. H. a. n. MED. (wo शक्रे st. चक्रे zu lesen ist). — b) *eine dicke Wolke* AK. H. 164. H. a. n. MED. वर्षमोक्षकारम्भा-

स्ते (घनाः) भवन्ति घनाघनाः MBH. 12, 12405. HARIV. 4759. RĪGĀ-TAR. 4, 365. श्रवाद्यस्तदा व्योम्नि वादित्राणि घनाघनाः Bhāg. P. 3, 24, 7. — c) *gegenseitiges Anstossen, Berühren (अन्योऽन्यघटन)* DHAR. im ÇKDR. — 3) f. या *Solanum indicum* Lin. (काकमाची) ÇABDAR. im ÇKDR.

घनाञ्जनी (घन Wolke + अञ्जन Salbe) f. Bein. der Durgā H. c. 53.

घनात्पय (घन + अत्पय) m. *das Verschwinden der Wolken, Herbst* H. 158. Suçā. 1, 21, 3.

घनामय (घन + आमय) m. *Phoenix sylvestris (s. खर्जूर)* TRIK. 2, 4, 42.

घनामल (घन + अमल) m. *eine best. Gemüsepflanze (s. वास्तूक)* TRIK. 2, 4, 30.

घनाश्रय (घन + आश्रय) m. *Luftraum* H. 163.

घनीभाव (von घन + भू) m. *das Zähwerden, Dickwerden* Suçā. 2, 193, 10.

घनीभूत (wie eben) adj. *dick geworden, dick, dicht* Suçā. 1, 162, 12 2, 453, 8. अल्पवर्णाश्च तरवो घनीभूताः समस्ततः । विप्रकर्षिणे शुभे देशे प्रकाशते यथा नगाः ॥ R. 3, 3, 8. घनीभूतानि यान्यासन्काननानि वनानि च । तान्याकाशनिकाशानि दृश्यन्ते स्म यथासुखम् ॥ HARIV. 3484.

घनीय (denom. von घन) nach fester Speise verlangen: यदि दधीयादे-तेदेवास्मै दधि कुर्युर्द्वनीयाद्धाना तस्मा अन्वावपयेयुः ĀPAST. beim Sch. zu KĪTJ. ÇR. 7, 4, 28 (S. 648, Z. 3. v. u.).

घनोत्तम (घन Körper + उत्तम) n. *Gesicht* H. c. 118. — Vgl. घनवर.

घनोद (घन + उद) m. *das Meer mit dickem Wasser* ÇAṆK. zu BAH. ĀR. UP. 3, 3, 2. DVIVEDAG. zu ÇAT. BR. 14, 6, 3, 2. — Vgl. घनतोय.

घनोदधि (घन + उदधि) m. *das dicke Meer (in welchem eine Hölle sich befindet)* H. 1359. Nach ÇKDR. und WILSON fälschlich: *eine best. Hölle*.

घनोपल (घन Wolke + उपल Stein) m. *Hagel* H. 166. HĀR. 58.

घन्व् घन्वते sich bewegen VOP. in DhātUP. 11, 35.

1. घृ (घृ), घृति DhātUP. 22, 40. जिघर्ति 25, 14. *besprengen, beträufeln*: जिघर्म्याग्निं कृविषा घृतेन RV. 2, 10, 4. P. 7, 4, 78, Sch. घृत besprengend (सेचक!) ÇABDAR. im ÇKDR. besprengt WILSON nach derselben Aut. घारयति besprengen DhātUP. 32, 107. — Vgl. घृत.

— अग्नि caus. 1) *abtriefen lassen, sprengen*: प्रपदाव्यमभिघार्य वषाम्-भिघारयति TS. 6, 3, 9, 6. 10, 2. तस्य वषामुत्ख्याकर्त्त तामध्वर्युः सुवेष्णा-भिघारयन्नाह स्तोत्रेभ्यो ऽनुब्रूहि AIT. BR. 2, 12, 14. ÇAT. BR. 1, 2, 3, 8. उप-रिष्टादाव्यस्याभिघारयति 6, 1, 21. 4, 4, 2, 5. 3, 8, 2, 24, 25. — 2) *beträufeln, besprengen*: कृवीपि ÇAT. BR. 1, 5, 3, 25. 7, 3, 2, 3. कृदयन् 3, 8, 3, 8. 12, 3, 1, 13. KĀTJ. ÇR. 2, 8, 14. 3, 3, 12. ĀÇV. GĀHJ. 1, 10. आर्ष्येनाभिघारितः AV. 5, 21, 3. 10, 9, 25. — Das partic. अग्निघृत, wenn die Hdschr. richtig ist, in folg. Stelle: अथै कृविष्कृतानामेवाभिघृतानां (अथै) गृह्णाति TS. 6, 4, 3, 3. — Vgl. अग्निघार fg.

— प्रत्यग्नि caus. *wiederholt besprengen* ĀÇV. GĀHJ. 1, 7, 10. Gobh. 1, 7, 8. 3, 10, 10, 27. — Vgl. प्रत्यग्निघारण.

— या 1) *sprengen gegen, nach*: ब्रूहृश्मिरा जिघर्ति देवान् RV. 10, 6, 4. या विघृतः प्रत्यघ्नं जिघर्मि 2, 10, 5. 10, 87, 1. अदित्यास्त्वा मूर्धना जि-

घर्मि VS. 4, 22. — 2) *schnellen nach*: वरिष्ठं वदन्ना जिघर्ति मायिनि RV. 5, 48, 3. घ्रा कृल्ल ई बुद्धराणो जिघर्ति वचो बुध्ने 4, 17, 14. — *caus. sprengen*: तूलीमाधारमाधारयति TS. 6, 3, 2. ऀऽव. Gṛh. 1, 10. ÇAT. Br. 1, 4, 4, 3. 2, 5, 2, 19. तयोर्था दत्तिणा तस्यामाधारयति 3, 5, 2, 11. घ्रायीघीये 4, 4, 2, 8. — Vgl. घ्राघार.

— व्या *caus. umhersprengen; besprengen*: घृत्पाया TS. 5, 4, 5, 1. 6, 2, 8, 3. उत्तरवेदिम् 6, 2, 2, 1. ÇAT. Br. 3, 5, 1, 23. 6, 2, 19. 9, 2, 1, 3.

2. घर् (घ), जिघर्ति *leuchten* DuĀTUP. 25, 14. घृणोति (घृण्, घृन्), घृणुते oder घृणोति, घृणुते *dass.* 30, 7. *partic.* घृत (von घृण्) P. 6, 4, 37. *Sch. brennend, leuchtend* (दीप्त, प्रदीप्त) H. an. 2, 167. MED. I. 17. ÇARDAR. im ÇKDR. Vgl. घृतार्चि. Auf eine Wurzel घर् *glühen, brennen* sind घर्म, घृण, घृणि, घ्राघृणि, घंस्, घंस् zurückzuführen. Im Slawischen stellen sich zu dieser Wurzel: горѣти *ardere*, грѣти *calefacere*, горькъ *amarus*, жаръ *Hitze*, жара *Sommerhitze* und wohl auch грѣхъ *peccatum* (*das Gewissen brennend*), welches Miklosich (die Wurzeln des Altslovenischen, S. 21) mit Unrecht auf गर्क् zurückführt, da ह् und ऋ sich nicht zu entsprechen pflegen. Vgl. auch घ्राण्.

3. घर्, घार्यति *bedecken* VOP. in DuĀTUP. 32, 107.

घर्टु m. *Reibstein* ÇKDR. nach einem Pur.

घर्घट m. *ein best. Fisch* (vgl. गर्गर, गर्गरक, गर्गाट) ÇARDAR. im ÇKDR.

घर्घर (onomatop.) 1) m. a) *Geknistet, Gerassel u. s. w.* H. an. 3, 551.

fg. f. MED. r. 132. चाडैर्धर्मनिघोषैर्घर्घरे श्रुतवान्धनिम् RĀGA-TAR. 2, 99.

वभाये कृष्याप्याम्बुधर्घरान्तरज्जरम् KATHĀS. 25, 66. Hier wohl eher *adj. gegurgelt, unter Gegurgel hervorgebracht. — Gelächter* H. 296. — b) *Eule*

TAIK. 2, 5, 14. H. an. MED. — c) *Spreufeuer* BuḌḌIPRA. im ÇKDR. — d)

Vorhang (चलदार) H. an. MED. Thür MED. ÇKDR. giebt चलदार durch पर्वतदार wieder und WILSON hat diesem entsprechend: *Gebirgspass*.

Offenbar haben sie घचलदार gelesen, was wohl in MED. denkbar ist, aber nicht in H. an., da hier das Wort am Anfange des Verses steht.

वस्त्रधर्घरी wird TAIK. 3, 3, 239 und H. an. 3, 373 zur Erklärung von चलनी *ein Unterrock von Frauenzimmern niederen Standes* gebraucht.

Schliesslich ist noch zu bemerken, dass wohl ein *Vorhang*, aber nicht ein *Gebirgspass* nach einem *Geräusch* benannt sein könne. — e) N. pr. eines Flusses H. an. MED. — 2) f. घ्रा *eine Glocke am Halse eines Pferdes* TAIK. 2, 8, 46. — 3) f. (ohne Angabe der Form) a) *als Schmuck verwandte Glöckchen* (घर्घरी H. p. 134). — b) *eine Art Laute* MED. — Vgl.

घुरघुराप्, घुरुरक, घुरुराप्, घाटरी.

घर्घरक (von घर्घर) 1) m. N. pr. eines Flusses (= घर्घर) RĀGAN. im ÇKDR. — 2) f. घर्घरिका a) *als Schmuck verwandte Glöckchen. — b) das Stöckchen, mit dem verschiedene musikalische Instrumente geschlagen werden*, H. an. 4, 12. MED. k. 187. — c) *ein best. musikalisches Instrument* ViḌḌA im ÇKDR. — d) *geröstetes Korn. — e) N. pr. eines Flusses* H. an.

घर्घरित (wie eben) n. *Gegrünze*: सूकरस्य BuḌḌ. P. 3, 13, 25.

घर्घुरा f. *Holzurm* (यमकीट) RATNAM. im ÇKDR. घर्घुरा WILS. — Vgl.

घर्घुर.

घर्णा (घृणा) s. 2. घर्.

घर्घति *sich bewegen* VOP. in DuĀTUP. 11, 32.

घर्म (von 2. घर्) m. Uṇ. 1, 147. 1) *Gluth, Wärme*; sowohl *Sonnenhitze* als *Feuersgluth*, Σερμός, = घर्कन् NAIKH. 1, 9. = *घ्रातप* und *उष्मन्* (उल्ल) TBa. 3, 3, 296. H. an. 2, 322. MED. m. 12. घर्म सूक्ष्मम् RV. 1, 112, 1. घृणि, घर्म, सूर्य VS. 18, 22. घस्, घर्म, स्वर Luft, Wärme, Licht 8, 19 (vgl. AV. 7, 97, 4). घर्म, वात, घर्क TBa. 1, 1, 2, 1. AV. 9, 7, 3. त्रयो घर्मास उपसं सचते RV. 7, 33, 7. AV. 8, 9, 13. घ्रादित्यो वै घर्मस्तं सायमग्नौ बुद्धे-
न्यग्निर्वै घर्मस्तं प्रातरादित्ये बुद्धेऽग्निं ÇAT. Br. 11, 6, 2, 2. 14, 1, 2, 17. यानि घर्म कपालान्युपचिन्वति वेधसः TS. 1, 1, 2, 2. घ्रा सूर्याद्भरन्घर्ममेके RV. 10, 181, 3. 16, 10. घर्मो द्वौ घर्मः 1, 164, 26. AV. 8, 8, 17. RV. 3, 26, 7. AV. 6, 36, 1. SuḌḌ. 1, 236, 7. 237, 15. तं तमालवृत्तं घर्मासं प्रकृष्यायी समाश्रितः PAṆ-
ĀT. 80, 7. 162, 11. 174, 10. Hit. I, 90. *die heisse Jahreszeit* H. an. MED. R. 1, 63, 24. RAGH. 16, 43. VARĀH. BRU. S. 54, 9. *innere Gluth*: मुकुमुकुर्नि-
घसतश्च घर्म सा तस्य शोकेन जगाम रात्रिः R. 2, 73, 45. *Schweiss* AK. 1, 1, 2, 33. TBa. H. 305. H. an. MED. — 2) *Kessel, namentlich das Gefäss, welches zum Heissmachen der Milch für das AḌḌvin-Opfer dient; s. प्रवर्घ्य. घर्मश्चित्ततः प्रवृत्ते य घ्रासीद्यस्मयस्तन्वादां विप्राः RV. 5, 30, 15. पितृन् पुत्र उपसि प्रेष्ठ घ्रा घर्मो अग्निमृतयन्नसादि 43, 7. पीपिवांसमश्रिता घर्मनच्छे zum überwallenden Kessel 76, 1. घ्रा घर्मं सिञ्च पयं उन्निषायाः AV. 7, 73, 6. 1. 2. AIT. Br. 1, 18, 22. ÇAT. Br. 14, 1, 1, 10. 3, 2, 1. LĀTJ. 1, 6, 3. 5, 6, 12. VS. 8, 61. संवृत्सरे प्रावृष्यागतायां तप्ता घर्मा अश्रुवते विसर्गम् sowohl: *die heissen Kessel haben ein Ende, d. i. die von der Sonne ausgeglühten Lachen* (der Frösche) *kühlen sich ab; als auch: die Milchkochungen sind fertig* (weil das Thun der Frösche mit dem der Priester verglichen wird) RV. 7, 103, 9. Aehnlich wie hier scheint auch in den Stellen des RV., welche die Rettung des Atri aus dem heissen घर्म erwähnen, eine kesselförmige Erdvertiefung verstanden zu sein, sei es überhaupt eine *Grube*, etwa zum Dörren oder Backen gebraucht, oder ein *Krater*; vgl. ऋषीस. अग्निरत्रिं घर्म उष्णदत्तः RV. 10, 80, 3. उप स्तृणीत्तमत्रये क्तिमेन घर्ममश्रिता 8, 62, 3. क्तिमेन घर्म परितप्तमत्रये 4, 119, 6. 112, 7. — 3) *heisse Milch* oder *sonstiger heisser Opfertrank*, vorzugsweise der AḌḌvin, NAIKH. 3, 17. An mehreren Stellen lässt sich nicht zwischen 2 und 3 scheiden. पिवतं घर्म मधुमत्तम् RV. 8, 76, 2. 1, 180, 4. अयं वै घर्मा अश्रिता स्तोमेन परि पिच्यते 8, 9, 4, 7. नाशिरं दुक्ते न तपति घर्मम् 3, 33, 14. 4, 119, 2. अतोपि घर्मो मनुषो डुरेणो 7, 70, 2. AV. 4, 1, 2. मधुनः सारघस्यं घर्मं पीतं VS. 38, 6, 3, 9. 10, 12. ÇAT. Br. 4, 5, 2, 5. 14, 1, 2, 7. KĀTJ. ÇR. 26, 6, 3, 12. ऀऽव. ÇR. 4, 7. Vgl. auch Nir. 6, 32 nebst den Erh. und 11, 42. — 4) *घर्मतनू* du. N. eines Sāman Ind. St. 3, 216. — 5) N. pr. eines Sohnes des Anu und Vaters des Ghṛta HARIV. LANGL. I, 153 (Calc. Ausg. 1840: घर्म). — Vgl. दधिघर्म.*

घर्मचर्चिका (घर्म + च^०) f. *ein durch die Hitze hervorgerufener juckender Hautausschlag* PRAJOGĀMṚTA im ÇKDR.

घर्मदीधिति (घर्म + दी^०) m. *die Sonne* (im Gegens. zu शीतोशु u. s. w.) RAGH. 11, 64.

घर्मदुग्ध (घर्म + दुग्ध) *adj. warme Milch gebend* oder *den Stoff zu dem* घर्म 3. *milchend*: धेनू AV. 4, 22, 4. अर्घ्युर्घर्मदुग्धानाह्वयति ऀऽव. ÇR. 4, 7, 7. ÇAT. Br. 4, 3, 2, 4. 14, 2, 1, 15. 3, 1, 33. KĀTJ. ÇR. 26, 7, 42.

घर्मडुक् (घर्म + डुक्) *adj. dass.*: (अङ्गिरसाम्) पृथ्विर्घर्मधुगोतीत् TBa. 2, 1, 1, 1. Nir. 11, 52. KĀTJ. ÇR. 25, 6, 2, 11.

धर्मयुति (धर्म + युति) m. die Sonne KIR. 5, 41. — Vgl. धर्मदीधिति.
 धर्मपयस् (धर्म + प^०) n. Schweiss Çiç. 9, 35.
 धर्मपौबन् (धर्म + पा^०) adj. heisse Milch trinkend VS. 38, 15.
 धर्ममास (धर्म + मास) m. ein Monat der heissen Jahreszeit HARIV. 3345.
 धर्मराशिम (धर्म + र^०) m. die Sonne WILS. — Vgl. धर्मदीधिति.
 धर्मवत् (von धर्म) adj. Gluth besitzend, von Indra TS. 2, 2, 3, 2.
 धर्मविचारिका (धर्म + वि^०) f. = धर्मचर्चिका PRAJOGĪMṚTA im ÇKDR.
 धर्मसद् (धर्म + सद्) adj. an der Gluth (des Feuers) sitzend oder in der Gluth (des Himmels) wohnend, von den Manen RV. 10, 15, 9, 10.
 धर्मस्तुम् (धर्म + स्तुम्) adj. der Gluth wehrend, von den Marut RV. 5, 54, 1.
 धर्मस्वरस् (धर्म + स्व^०) adj. viell. Gluth hauchend, sprühend: समुद्रं न संचरणे सनिष्येवो धर्मस्वरसो नद्योऽर्ष्यं व्रन् RV. 4, 35, 6. Nach ŚĪJ. = दीप्तघनि.
 धर्मस्वेद (धर्म + स्वेद) adj. schweissglühend oder dessen Schweiss धर्म 3. ist: ब्रह्मणास्यतिर्वर्षभिर्वरुहैर्धर्मस्वेदेभिर्द्विविषं व्यानर् RV. 10, 67, 7.
 धर्मोष्ण (धर्म + श्रु) m. die Sonne MBa. 7, 491. Suçr. 2, 344, 7. ÇĀk. 111. — Vgl. धर्मदीधिति.
 धर्मोत्त (धर्म + श्रु) m. Ende der heissen Jahreszeit, Beginn der Regenzeit RĀGĀN. im ÇKDR. HARIV. 10130. R. 3, 39, 10. MBh. 104.
 धर्मोत्तकामुकी (ध^० + का^०) f. eine Kranichart (बलाका) RĀGĀN. im ÇKDR.
 धर्मोम्बु (धर्म + श्रु) n. Schweiss Suçr. 2, 343, 10.
 धर्मोम्भस् (धर्म + श्रु) n. dass. ÇĀk. 29.
 धर्मोन् (von धर्म) adj. der den Gharma-Trank bereitet hat: श्रुधर्मोन् धर्मोन्ः सिद्धिदानाः RV. 7, 103, 8.
 धर्मोदक (धर्म + उदक) n. Schweiss Sch. zu ÇĀr. 29.
 धर्म्य (von धर्म) adj. in Milchkessel befindlich (?) KĀTJ. Çr. 25, 5, 30. 26, 6, 17.
 धर्म्येष्ठ s. कर्म्येष्ठ.
 1. धर्म्य (धर्म्य) = कर्म्य KAVIKALPADR. (संक्षेपे) im ÇKDR.; vgl. धर्म्य, धर्म्यि.
 2. धर्म्य (धर्म्य), धर्म्यति reiben DĀTUP. 17, 58. वर्त्म Suçr. 1, 68, 5. धर्म्यते PĀNĀT. I, 160. einreiben: घृष्टा Suçr. 1, 60, 3. 4. घृष्ट gerieben, zerrieben; aufgerieben. geschunden, wund: घृष्टं रसाञ्जनं नार्याः क्षीरेण 2, 368, 1. क्षीरव्या न नु मत्स्वराज्ञभवने घृष्टं न किं चन्दनम् PĀNĀT. III, 240. दिग्वा- रणविद्याणाग्निः समन्ताद्घृष्टपादपम् (क्षिमवत्तम्) MBh. 3, 9929. 11093. घृष्ट- ज्ञानुशिरोऽशक 1, 4982. भूमिपरिसर्पणाघृष्टपाद्यं MBh. 46, 13, 11, 3. KĀU- RAP. 12. दत्तमूल Suçr. 1, 304, 10. विगतत्वग्दङ्गं हि संघर्षादन्यथापि वा । उपान्नाधान्वितं तत् घृष्टमित्युपदिश्यते 2, 19, 6. ज्ञानुभिर्घृष्टाः an den Knien wund HARIV. 12175. eingerieben Suçr. 2, 278, 7. MBh. 13, 5970. VARĀH. BRH. S. 54, 30. — caus. reiben, zerreiben DAÇAK. 153, 7. (शैलराज्ञः) धातुञ्जं सृजते रेणुं वायुवेगेन घर्षितम् R. 3, 79, 31.
 — घ्रव abreiben Suçr. 1, 33, 19. zerreiben 2, 326, 8. मृदुना सलिलेन खन्यमानान्यवधृष्यति गिरेरपि स्वत्वानि । उपनापविद्वां च कर्षाज्ञपैः किमु चेतोमि मृद्नि मानवानाम् ॥ PĀNĀT. I, 337. — caus. abreiben, abkratzen Suçr. 1, 344, 6. einreiben 46, 12. — Vgl. घ्रवघर्षण.
 — घ्रा s. घ्राघर्षण.
 — उद् reiben, zerreiben: (घ्रासनम्) चूडामणिभिर्हृष्टपादपीठं मक्षीति-

ताम् RAGH. 17, 28. über Etwas hinfahren, anschlagen: दण्डोद्घृष्टपादा RĀGĀ-TAR. 2, 99. उद्घृष्ट n. ein best. Fehler der Aussprache Çiç. 34. — Vgl. उद्घर्षण.
 — नि einreiben: तस्यामञ्जनं निघृष्य GOBU. 4, 2, 21. reiben, zerreiben, wund reiben: त्रिशूलमाश्रित्य मुतीक्ष्णाधारं सर्वाणि गात्राणि निघर्षसि त्व- म् MBa. 8, 1797. HARIV. 11075. सुरमुकुटनिघृष्टचरणकमल VARĀH. L. GĀT. 1, 1. निघृष्ट zerrieben so v. a. aufgerieben, überwunden MBa. 12, 7318.
 — संनि untereinanderreiben: त्रीक्षिप्यौ ÇĀKĀ. GBHJ. 1, 24.
 — निम् Etwas (acc.) reiben an (loc.): स निर्घृष्याद्भुलिं रामो धैते मनः- शिलोच्चये । चकार तिलकं तस्य ललाटे R. 2, 96, 18.
 — परि zerreiben HARIV. 5362.
 — प्र zerreiben KAUC. 26. प्रघृष्ट eingerieben Suçr. 2, 193, 3.
 — संप्र einreiben Suçr. 2, 67, 7.
 — वि, विघृष्ट zerrieben Suçr. 2, 324, 7. aufgerieben, wund 129, 6. 19, 13.
 — सम् reiben, sich reiben an: वनकुञ्जरसंघृष्टहरिचन्दनं BUĀC. P. 4, 6, 30. pass. mit परस्परम् sich aneinanderreiben: तस्मिंश्च धाम्यमाणे उद्घो- संघृष्यतः परस्परम् । न्यतन्वतगोपिताः पर्वताग्रान्महादुमाः ॥ MBh. 1, 1133. act. sich an Jmd (सद्) reiben, mit Jmd wetteifern: स प्रयोगनि- पुषीः प्रयोक्तृभिः संघर्ष सद् RAGH. 19, 36. — Vgl. संघर्ष.
 धर्म्य (von धर्म्य) m. Reibung: शब्दे वारिणो वारिधर्म्यः R. 2, 54, 6.
 धर्म्यण (wie eben) 1) adj. reibend, wund reibend; s. कर्^०. — 2) n. das Reiben, Zerreiben: धर्म्यणादभिघाताद्वा यदङ्गं विगतत्वकम् MĀDHAVAK. im ÇKDR. Sch. zu Git. 1, 6. das Einreiben Suçr. 2, 329, 6. — 3) f. ई Gelb- wurz TRIK. 2, 9, 11.
 धर्म्यणाल (धर्म्यण + ञाल = ञालय) m. Reibstein TRIK. 2, 3, 5.
 धर्म्यन् (von धर्म्य) adj. reibend, zerreibend; s. कर्धर्म्यन्.
 धल n. = धोल ÇĀRDAK. im ÇKDR. u. d. letzten W.
 धस, धस्तु, धसत्तु; ध्यस, ध्यस्त (2. pl.), धसस्, धसत्, धस्ताम् (3. du. P. 2, 4, 39, Sch.); ज्यस, ज्यसिथ (P. 7, 2, 61, Sch. Vop. 9, 5), ज्योस, ज्यन्तुम् (P. 2, 4, 40. 6, 4, 98. 8, 3, 60); ज्यन्तिथम् (P. 7, 2, 67, Vop. 26, 133), ज्यन्तिथी; ज्यन्तिथीत् (pot. perf.); aor. अघसत्, अघसन् (P. 2, 4, 37), अघन् (P. 2, 4, 80, Sch. 8, 3, 60, Sch.), तन्; nimmt keinen Bindevocal an KĀr. 6 in SIDDU. K. zu P. 7, 2, 10. धस्, धसति DĀTUP. 17, 65. verzehren, verschlingen, fressen, essen: यच्च पृषी यच्च धांसिं ज्योसं (अश्वः) RV. 1, 162, 14. 191, 14. 82, 2. 3, 52, 3. 5, 29, 8. सकृन्नं मक्षिषीं अश्वः (इन्द्र) 8, 12, 8. 10, 15, 12. 27, 8. 86, 13. मा त्वा वृक्षासो अशिवास उ तन् 95, 15. AV. 6, 117, 2. VS. 21, 43. 60. जन्तुः ÇĀT. Br. 2, 5, 2, 1. — 10, 6, 4, 10. ज्यन्तिथीद्वाना उत सोमं पपीयात् RV. 10, 28, 1. ज्यन्तिथीः VS. 8, 19. AV. 4, 7, 3. ०नुषी ÇĀT. Br. 2, 5, 2, 16. नुध्यतो ऽप्यघसन्व्यालास्वामपालां कथं न वा BHATT. 5, 66. जन्तुः 2, 25. 14, 40. — desid. जिघत्सति P. 2, 4, 37. 7, 4, 49, Sch. Vop. 19, 1. zu fres- sen wünschen (auch vom unedlen, gierigen Essen der Menschen): मा गो जिघत्सो अनाद्याम् AV. 5, 18, 1. यौ व्याधौ जिघत्सतः पितरम् 6, 140, 1. ÇĀT. Br. 1, 9, 2, 12. युगले सर्वभूतानि कालस्येव जिघत्सतः MBu. 2, 1485. — Vgl. जन्त् und घन्त्.
 — अघि abfressen: (वद्यः) ज्यामपिजन्तुः ÇĀT. Br. 14, 1, 4, 9. Hierher ist auch die von ŚĪJ. zu कृन् gezogene Form ग्ध (3. sg. med.; vgl. गिध) zu stellen: शिरा यदस्य त्रैतनो वितन्तस्वयं दास उरो असावापं ग्ध RV. 1, 158, 5.

— उद् s. उद्धस.

— प्र s. प्रघस.

— वि s. विघस.

घस (von घस्) m. der Fresser, N. pr. eines dämonischen Wesens HARIV. 9558. LANGL. 1, 313. eines Rākshasa R. 5, 12, 12. — Vgl. म्हाघस und प्रघस.

घसि (wie eben) m. Nahrung H. 423. घसिना मे मा से पृक्था उर्ध्वे मे नभिः सीद VS. S. ६८. — Vgl. घासि.

घस्मर (wie eben) 1) adj. f. घ्रा gefräßig P. 3, 2, 160. VOP. 26, 150. AK. 3, 1, 20. H. 394. VJUTP. 63. MBH. 8, 1856. — 2) m. N. pr. eines Hirsches (eines verwandelten Brahmanen) HARIV. 1210.

घस्त्र 1) adj. (von घस्) verletzend, schindend u. s. w., = किंन H. an. 2, 414. MRD. r. 30. — 2) m. Tag (vgl. घंस) AK. 1, 1, 2, 2. H. 138. H. an. MRD. — 3) n. Safran TRIG. 2, 6, 36.

घाट 1) adj. oxyt. = घाटास्यास्ति gaṇa अर्शघादि zu P. 5, 2, 127. Vgl. घाटकर्करी. — 2) m. a) = घाटा ÇABDAR. im ÇKDR. — b) = घट Krug, Topf (viell. nur fehlerhaft) HARIV. 16117. — 3) f. घ्रा gaṇa अर्शघादि zu P. 5, 2, 127. Nackenband SUÇR. 2, 377, 3. Nacken AK. 2, 6, 2, 39. H. 586. — Vgl. कर्घाट ein best. Baum SUÇR. 2, 231, 14. 232, 2.

घाटकर्करी (घाट + क^०) f. eine Art Laute ÇĀṆKH. ÇR. 17, 3, 12. घाटरी f. dass. ÇĀṆKH. ÇR. 17, 3, 15. 16. — Vgl. घणघाटिला LIṬJ. 4, 2, 8. 9. घवघटिका ÇĀṆKH. ÇR. 17, 3, 12.

घाटल adj. (?) in Verb. mit विद्मधि SUÇR. 4, 280, 7. Viell. घाटल wie eine Glocke geformt zu lesen. — Vgl. घटल.

घाटिक 1) m. = घाण्टिक BHAR. ZD AK. 2, 8, 2, 65. ÇKDR. — 2) f. घ्रा a) = घाटा ÇABDAR. im ÇKDR. — b) wohl nur fehlerhaft für घटिका PAÑKĀT. 209, 24. 211, 24. 212, 4.

घाण्टिक (von घाटा) m. 1) Glöckner, ein mit einer Glocke herumziehender Bänkelsänger AK. 2, 8, 2, 65. H. 794. MBH. 13, 6028. VARĀH. BRH. S. 10, 6, 12. — 2) Stechapfel HĀR. 107.

घात (von क्न्) P. 7, 3, 32. 54. 1) adj. tödtend; s. घमित्रघात, गो^०. — 2) m. a) Schlag, = प्रहार MRD. l. 17. इच्छामि विविधैर्यतिर्कुमुमेताः R. 6, 98, 23. पार्श्वघातेः, बाहुघातेः 24. VID. 24. वज्र^० MBH. 1, 5471. शर^० BENF. ÇR. 33, 4. ज्या^० AK. 2, 8, 2, 52. H. 776. ÇĀR. 61. पाषाण^० KATHĀS. 20, 167. खरनयनशर^० Glr. 10, 3. शिरोघाते wenn er sich vor den Kopf schlägt VARĀH. BRH. S. 30, 12. शिरोघातमग्निनीय MRĀKH. 144, 13. — b) Tödtung AK. 2, 8, 2, 84. H. 371. JĀGĀ. 3, 252. MBH. 4, 861. 8, 2455. 13, 1026. 6678. R. 3, 63, 15. 5, 48, 9. PAÑKĀT. 1, 321. मत्स्य^० M. 10, 48. — c) Beschädigung, Zugrunderichtung, Vernichtung: घाम^० M. 9, 274. किरणयुग्^० ARĀ. 10, 70. शस्य^० JĀGĀ. 2, 159. इन्द्रिय^० SĀMĀHJAK. 7. विश्वास^० PAÑKĀT. 101, 25. — d) Pfl. MED. l. 17. — e) das Product einer Multiplication COLBR. Alg. 3. — Vgl. कर्मघात, घाम^०.

घातक (wie eben) Sch. zu P. 7, 3, 32. 54. adj. subst. f. ई 1) tödtend, Mörder M. 5, 51. MBH. 3, 13804. 13, 3609. 5624. मम मित्रस्य घातकीयम् VRT. 12, 12. नृ^० MBH. 12, 10289. दिशशत्रु^० 7, 56. ब्रह्म^० PAÑKĀT. II, 113. मातृ^० R. 2, 78, 22. पितृ^० KATHĀS. 26, 140. — 2) vernichtend, zu Grunde richtend, zu Schanden machend: सूर्यः कमलघातकः VIDAGDHAMUKHAM. im ÇKDR. स्वार्थ^० MBH. 3, 1277. विश्वास^० PAÑKĀT. 32, 15. 66, 18. 209, 8.

घातकर (घात + 1. कर) adj. f. ई tödtlich, verderblich VARĀH. BRH. S. 60, 6. 85, 68.

घातन (von क्न्) 1) adj. subst. tödtend, Mörder UṆ. 3, 42, Sch. — 2) m. N. pr. eines Höllenbewohners H. 1362, Sch. — 3) f. ई eine Art Keule: घातनीभिश्च गुर्वीभिः शतघ्नीभिस्तथैव च HARIV. 2633. 12337. रज्जुनालावनद्वाभिर्घातनीभिश्च सर्वतः । वध्यमानो महाकायो न प्राबुध्यत रानसः ॥ R. 6, 37, 54. Vgl. घातिनी. — 4) n. das Töden, Erschlagen, Morden ÇABDAR. im ÇKDR. पशुवद्घातनं वा मे दहनं वा कटाघ्नना । क्रियताम् MBH. 2, 1558. KATHĀS. 20, 214. DEV. 12, 2. — Vgl. क्रव्यघातन.

घातम् denom. von घात; s. u. क्न्.

घातव्य (von क्न्) adj. zu tödten, den Tod verdienend MĀLAV. 9, 9.

घातस्थान (घात + स्थान) n. Schlachthaus; Richtplatz WĪLS.

घाति (von क्न्) m. (?) 1) Schlag, Verwundung UṆDIRVṬTI im SĀM-ESDIPTAS. ÇKDR. — 2) Vogelfang UṆDIR. im ÇKDR. — Vgl. निघाति und घातिपतिन्, घातिविक्रम.

घातिन् (von घात) P. 3, 2, 51. 86. 1) adj. subst. a) tödtend, Mörder: शत्रुसंधानो घातिनीम् (शक्तिम्) MBH. 3, 17498. 13, 2456. प्रसह्य^० JĀGĀ. 2, 273. स्त्रीवाल^० 74. M. 8, 89. पति^० R. 2, 74, 7. विप्र^० 3, 16, 30. रिपु^० 28, 41. कुरिराजसघातिनी (निशा) 6, 19, 18. PAÑKĀT. 1, 474. VARĀH. BRH. S. 3, 33. RĀGĀ-TAR. 3, 448. BHĀG. P. 8, 24, 14. H. 10. — b) vernichtend, zu Grunde richtend, zu Schanden machend COLBR. Misc. Ess. I, 384. श्रेयो^० MBH. 3, 63. मूल^० R. 5, 47, 17. सर्वार्थ^० 71, 5. प्रत्यय^० 3, 33, 59. — 2) f. ^०नी Keule: लोह^० UṆ. 4, 126, Sch.; vgl. घातनी. — Vgl. घन्धकघातिन्, घमित्र^०, घर्षक^०, घातम^०, काल^०, कुमार^०, कृमि^०, गुण^०, घाम^०, शश^०, शीर्ष^०.

घातिपतिन् m. Falke HĀR. 86. H. an. 3, 36. घातिविक्रम m. dass. MRD. k. 82. — Wird in घाति + प^० und वि^० zerlegt; mit demselben Rechte könnte man aber auch घातिन् darin finden.

घातुक (von क्न्) adj. P. 3, 2, 154. VOP. 26, 146. zerreißend, tödtend AV. 12, 4, 7. TBH. 2, 1, 4, 3. ÇAT. BR. 13, 2, 9, 6. PAÑKĀV. BU. 7, 9. 21, 2. दैत्यान्घातुको हारः P. 2, 3, 69, Sch. Schaden zufügend, bössartig AK. 3, 1, 28, 47. 3, 4, 18, 112. 25, 190. H. 369.

घातय (wie eben) adj. P. 3, 1, 97. VĀRTI. VOP. 26, 7. zu tödten: सुख^० leicht zu tödten PAÑKĀT. 194, 6.

घार (von 1. घृ) 1) m. Besprengung, Beträufelung H. 837. — 2) f. ई ein best. Metrum (4 Mal — — —) COLBR. Misc. Ess. II, 138 (IV, 2). Hier घारि, aber im Index घारी.

घार्तिक (von घृत) m. ein mit zerlassener Butter bereiteter Kuchen II. 400. PAÑKĀT. 246, 1. — Vgl. घृतपूर.

घार्तिय (wie eben) m. pl. N. pr. eines Kriegerstammes; sg. der Fürst dieses Stammes, f. ^०यी v. l. im gaṇa घैधियादि zu P. 5, 3, 117. 4, 1, 178.

घास (von घस्) m. P. 2, 4, 38. 6, 2, 144. 3, 3, 59, Sch. 7, 4, 49, Sch. Futter AK. 2, 4, 3, 33. II. 1193. अयं घासो अयं व्रज इह वृत्सान्नि वंघ्रीमः AV. 4, 38, 7. 8, 7, 8. 11, 3, 18. VS. 11, 75. TBH. 1, 6, 3, 10. घासमुष्टिं परगवे दद्यात्संवत्सरं तु यः MBH. 13, 3444. PAÑKĀT. 213, 1. 224, 2. Vgl. अश्वघास, welches Futter für Pferde bedeutet, und पूतिघास.

घासक (von घास) am Ende eines adj. comp. Nahrung, Futter: अया-नीयमघासकम् (वल्लम्) MBH. 1, 5618.

घासकुन्द (घास + कुन्द) gaṇa कुमुदादि 2. zu P. 4, 2, 80. Davon घासकुन्दिकं ebend.

घासकूट (घास + कूट) n. Heuschöber RĀGA-TAR. 4, 312.

घासस्थान (घास + स्थान) n. Weide H. an. 4, 170.

घासि (von घस् m. 1) Feuer (das Alles Verzehrende) Uṇ. 4, 131. TAİK. 1, 1, 66. H. c. 168. — 2) Fütter Uṇ. यच्च पयो यच्च घासि जघास R.V. 4, 162, 14.

घासिञ्च (घासे, loc. von घास, + अञ्च von अञ्च् treiben) adj. zum Verzehren treibend d. i. einladend, Esslust erregend VS. 21, 43.

घिष्, घिष्णते greifen DuĀTUP. 12, 1. Wohl aus गृह्णति entstanden. — Vgl. घुष्, घ्रष्.

1. घु, घैयते einen best. Laut von sich geben DuĀTUP. 22, 55.

2. घु m. ein best. Laut GĀTĀDH. im ÇKDR.

घुष्, घैयते einen Glanz verbreiten (कान्तिकरणे) DuĀTUP. 16, 50.

घृ, घृति sich widersetzen (प्रतीघाते) DuĀTUP. 28, 91. schützen 77, v. 1. — घौटते umkehren (परिवर्तने) 18, 6.

— अञ्च, partic. अञ्चघोति verdeckt, verhüllt: राजा तथैव सह शिविकाया प्रायाद्वघोतितया MBh. 3, 13155. — Vgl. गुण्ट् mit अञ्च.

— व्या umkehren: सा द्रुततरं व्याघुष्य स्वगृहं प्रविश्य u. s. w. PAṆKAT. 36, 17.

घुट m. Fussknöchel H. 615. घुटी f. dass. H. 615, Sch. DVIRŪPAK. im ÇKDR. Auch घुटे f. ebend., घुटिक m. H. 615. घुटिका f. AK. 2, 6, 2, 23. H. 615, Sch. — Vgl. घुण्ट, घुण्टक.

घुड्, घुडति verhindern, wehren (व्याघाते) DuĀTUP. 28, 91, v. 1. schützen 77, v. 1.

घुष्, घौषते wanken DuĀTUP. 12, 4. घुष्ति dass. 28, 43. — Vgl. घूर्ण, घौल्य्.

घुष् m. AK. 3, 6, 2, 18. Holzwurm H. 1203. HĀR. 216. घुष्णद्ग्य सुअप्य. Br. 4, 4. घुष्णोपकृतकाष्ठ Suçr. 4, 29, 5. घुष्णकौटिक m. dass. MĀRK. P. 13, 31.

घुष्णवल्गमा (घुष्ण + वल्ग) f. N. einer Pflanze (s. अतिविषा) BuĀVAPR. im ÇKDR.

घुष्णान्तर (घुष्ण + अन्तर) n. ein durch einen Holzwurm (Bücherwurm) hervorgebrachter Einschnitt im Holze (in einem Bücherblatte), der zufälliger Weise einem Buchstaben ähnlich sieht: सकृन्नयमेवेरीरा मन्यते हि घुष्णान्तरम् RĀGA-TAR. 4, 167. अविद्यज्ञीविनां (so ist zu lesen) सिद्धिः स्याद्घुष्णान्तरवत्क्वचित् eine Heilung durch Nichtärzte kann zufällig zu Stande kommen, wie — RATNĀV. bei TROYER zu d. eben a. St. ऽन्यायेन so v. a. auf ganz zufällige und unerwartete Weise, durch eine glückliche Fügung DAÇAK. 38, 14. So ist auch PAṆKAT. 42, 14 st. गुष्णान्तरन्यायेन zu lesen und oben गुष्णान्तर demnach zu streichen.

घुष्णि adj. viell. wurmstichig (vgl. घुष्ण): सं वा शरिष्यते घुष्णिर्वा भविष्यति ÇAT. Br. 11, 4, 2, 14. SĀJ. erklärt das Wort durch धातु (vgl. घुष्ण).

घुण्ट m. Fussknöchel ÇABDAM. im ÇKDR. घुण्टक m. dass. H. 615. Nach dem Sch. auch f. (wohl घुण्टिका). — Vgl. घृट.

घुण्टिक n. im Walde liegender Kuhdünger ÇABDĀK. im ÇKDR.

घुण्टे m. Biene Uṇ. 4, 114. — Vgl. घाण्ट.

घुष्, घुष्णते ergreifen DuĀTUP. 12, 2. — Vgl. घिष्, घ्रष्.

घुम् interj. gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57.

घुर, घुरति durch Geschrei erschrecken; in der Noth schreien (भीमार्तशब्दयोः oder भीमार्थशब्दयोः) DuĀTUP. 28, 55. अघोरीञ्च महाघोरम् BHATT. 15, 99. नुघुरे (also auch med.) चातिभैरवम् 14, 82. विभिन्ना नुघुरेघोरम् 40, 13, 62. — Wegen घोर aufgestellt.

घुरघुराय् (onomatop.), ऽपते gurgelnde Töne von sich geben: कासश्चासकृतायासः काण्ठे घुरघुरायते BuĀG. P. 3, 30, 17. — Vgl. घर्घर, घुर्यक, घुर्युराय्.

घुर्युर (onomatop.) 1) m. Holzwurm TAİK. 2, 5, 28. — 2) f. ई eine Art Grille (मृत्कारि) TAİK. 1, 2, 25. HĀR. 203. — 3) f. घ्रा Geknurre WILS.

घुर्युरक (onomatop.) m. ein gurgelnder Laut Suçr. 2, 266, 20. 267, 7. f. घुर्युरिका dass.: काण्ठघुर्युरिकान्वितः 497, 13.

घुर्युराय् (onomatop.), ऽपते sausen, surren: द्वेडन्ति घुर्युरायते ज्वलन्तीव च ये त्रणाः Suçr. 1, 104, 1.

घुलञ्च m. Coix barbata Roxb. (s. गवेधुका) RATNAM. im ÇKDR.

घुलघुलारव (घुलघुला onomatop. + रव) m. eine Art Taube RĀGAN. im ÇKDR.

1. घुष्, घौषति (med. R. 5, 56, 139) 1) ertönen DuĀTUP. 17, 1. पुरा वेदान्ब्राह्मणा ग्राममध्ये घुष्टस्वरा (mit lauter Stimme) वृषलान् श्रावयन्ति MBh. 13, 4557. घुष्टा रज्जुः, घुष्टौ पौदा P. 7, 2, 23, Sch. घुष्ट = शब्दित Vor. 26, 111. — 2) laut schreien, laut verkünden, ausrufen: घोषमाणास्ते ऽथ नगरद्वारमागताः R. 5, 56, 139. यद्दृष्टिञ्च युगे युगे नच्यं घोषादमर्त्यम् R.V. 4, 139, 8. Nach SĀJ. abl. von घोष; vgl. auch घोषि. अहो दानं घुष्यते ते स्वर्गे स्वर्गवासिभिः MBh. 14, 2773. 2692. 13, 811. R. 4, 10, 12. MĀKĀ. 159, 5. ÇĀK. 150. घुषितं वाक्यम् P. 7, 2, 23, Sch. घुष्टान्न (vgl. u. अञ्च und सम्) ausgebundene Speise M. 4, 209. उच्चैर्घुष्टम् = घोषणा AK. 1, 1, 5, 12. H. 269. — 3) mit Geschrei erfüllen: हेमसारसघुष्ट (तडाग) HARIV. 1123. — Nach P. 7, 2, 23 hat das partic. praet. pass. अविशब्दने d. i. wenn eine andere Bed. als «lautes Verkünden» gemeint ist, keinen Bindevocal. Im DuĀTUP. erhält sowohl das simpl. als auch das caus. (nach der v. 1.) die Bed. अविशब्दन, welches Einige durch jede beliebige Tätigkeit mit Ausnahme des lauten Verkündens erklären; in Folge dessen finden wir BHATT. 5, 57 घुष्ट in der Bed. von घृष्ट gerieben gebraucht. Nach dem KAVIKALPADRUMA (ÇKDR.) bedeutet घोषति tödten (वधे). — caus. berufen: (दिव्या जनिमानि) अमृतवार्यं घोषयः R.V. 9, 108, 3. laut verkünden DuĀTUP. 33, 53. इति स नुपदे राजा स्वयंवरमघोषयत् (hier und im folg. Beispiele würde laut verkündigen lassen besser passen) MBh. 1, 6956. घोषयामास वै पुरे 3, 2304. घोषयन्तु च ते जयम् 4, 1144. 1148. 6, 1823. 16, 28. R. 5, 49, 13. MĀKĀ. 166, 25. RAGH. 9, 10. इति घोषयतीव डिण्डिमः HIT. II, 83. GĪT. 10, 6. BuĀG. P. 8, 21, 8. तदघोष्यत — वचः KATHĀS. 24, 54. fg. VID. 233. सु-घोषित MBh. 7, 464.

— अञ्च anrufen, laut benennen: परुष्यरुनुघुष्या विशन्त R.V. 1, 162, 18.

— अञ्च laut verkünden: ततो ऽवघुष्यत तदा घोषे तत्प्राकृतैर्जनैः HARIV. 3322. berufen, zu sich bescheiden: अञ्चघुष्टे समाने MBh. 1, 5321 (HARIV. 4696 bedeutet अञ्चघुष्ट in derselben Verbindung laut angerufen, zum Hören aufgefördert). मन्द्वासानाञ्चघुष्टः स विभेति कर्त्रे भवान् R. 3, 47, 9. ausbieten: अञ्चघुष्टे च यद्भुक्तमन्नतेन (vgl. घुष्टान्न M. 4, 209. संघुष्ट JĀGĪ. 1, 168) MBh. 13, 1376. mit Geschrei erfüllen: नदीपु — कौञ्चाञ्चघुष्टासु MBh. 13, 522.

— घ्रा 1) *hören auf*: घ्रा यत्ते घोषानुत्तरा युगानि RV. 3, 33, 8. इमामा-
घोषान्वमं सङ्गतिं याक्वर्वाङ् 10, 89, 16. — 2) *sich hören lassen*: आस्य
भवस्याद्द्वय घ्रा च घोषात् RV. 5, 37, 3. — 3) *laut ausrufen, verkünden*:
देवेषां घोषतम् VS. 5, 17. वरिर्वा पत्स्वपत्याय वृष्यते ऽको वा श्लोकमा-
घोषते दिवि RV. 1, 83, 6. सतावानावृत्तमा घोषयो वृक्षत् 151, 4. — caus.
Geräusch machen, laut sein: नरो यत्र डकृते काम्यं मधोघोषयतो अभितौ
मिधस्तुरः RV. 10, 76, 6. ertönen machen: (घ्रावाणः) घ्राघोषयतः पृथिवी-
मुपदिभिः 94, 4. *laut verkünden*: घ्राघोषयितं च नगरे न पातव्या सुरेति वै
MBh. 3, 647. *laut verkünden lassen* BHAT. 3, 2. *beständig klagen* Vop.
in Dhātup. 33, 54. — Vgl. घ्राघोष fg.

— व्या *laut ertönen*: व्याघुष्टतलनाद् MBh. 12, 8637. — caus. *laut ausrufen* HARIV. 10342.

— उद् *ertönen*: उद्घुष्टप्रशब्दविराघिताशा VARĀH. BĀH. S. 19, 17. *auf-
schreien*: उद्घोषद्भिः खैर्वाक्यैः कलकृद्भिः परस्परम् MBh. 12, 5349.
mit Geschrei erfüllen: विरुगोद्घुष्टे — काननेत्तमे R. 3, 79, 45. उद्घुष्ट n.
Geräusch, Getöse: नूपुरोद्घुष्ट 2, 60, 19. तूर्योद्घुष्टनिनादित 1, 73, 36. 77, 6.
— caus. *laut ertönen lassen*: पटकान् RĪĠA-TAR. 3, 5. *laut verkünden*:
पुनस्तत्रैवोद्घोषयतः MRĪKĪH. 169, 8. RĪĠA-TAR. 2, 157. — Vgl. उद्घोष.

— प्रोद् *mit Geräusch erfüllen*: (ऋदिनीम्) प्रोद्घुष्टा क्रौञ्चकुरैः MBh.
3, 2512. — caus. *laut verkünden* RĪĠA-TAR. 1, 285.

— उप *mit Geräusch erfüllen*: महावनं तद्विरुगोपघुष्टम् DRAUP. 6, 2. मा-
लां मधुव्रतवद्भयगिरापघुष्टान् BHĀG. P. 3, 28, 28. 8, 8, 24. — Vgl. उपघोषया.
— निम् s. निर्घोष.

— प्र *ertönen* VARĀH. BĀH. S. 47, 49. — caus. *laut verkünden lassen*
MBh. 12, 2645.

— वि *laut ertönen*: इष्टिविघुष्टनादा (भू) VARĀH. BĀH. S. 19, 6. *laut ver-
künden*: विघुष्य तु कृतं चौरैः M. 8, 233. घृष्टा दानं विघुष्टं ते मुमकृत्स्व-
र्गवासिभिः MBh. 3, 15433. *mit Geräusch u. s. w. erfüllen*: तूर्यगीतविघु-
ष्टानि विमानानि R. 3, 39, 19. कारणउवविघुष्टानि तटागानि 12, 14. मधु-
व्रतव्रतविघुष्टया — मालया BHĀG. P. 8, 18, 3.

— उद् *caus. laut verkünden oder — verkünden lassen*: विजये जयमु-
द्विघोष्य BHĀG. P. 9, 24, 66.

— सम् *ertönen*: संघुष्टौ oder संघुषितौ पौद् P. 7, 2, 28, Sch. तालशब्दं
स तं श्रुत्वा संघुष्टं फलपातने HARIV. 3715. *laut verkünden*: संघुष्टम् oder
संघुषितं वाक्यम् P. 7, 2, 28, Sch. Vop. 26, 113. *ausbieten*: संघुष्ट (von einer
Speise) JĀĠĀ. 1, 168. *mit Geschrei u. s. w. erfüllen*: द्विजसंघुष्टं सरः MBh.
3, 10406. 11559. R. 2, 31, 4. 3, 55, 46. 79, 41. 5, 17, 17. संघुषित n. *Geschrei*
BHAT. 3, 35.

— परि *सम् mit Geschrei u. s. w. erfüllen*: निकुञ्जान्परिसंघुष्टान् MBh.
3, 2406.

2. घृष् = घर्ष.

— नि *caus. zertreten, zermalmen*: कुर्यः वेभिर्नि दस्युं मनुष्या निघोषयः
(der Accent wohl nur fehlerhaft) VĀLAHU. 2, 8. वृधैः पुष्टं निघोषयन् 3, 8.

घृष् (von 1. घृष्) adj. *tönend, s. घर्षघृष्.*

घृष् n. *Wagen* WILS. — Könnte auf 1. घृष् (*knarren*) zurückgeführt
werden, wenn das Wort sicher stände.

घृष् (von 1. घृष्) adj. 1) *was einen Ton von sich giebt, s. घर्षघृष्.* —
2) *laut zu verkünden*: नमो घृष्वाय घोषाय (शिवाय) MBh. 12, 10386.

घृष्ण n. *Safran* TRIK. 2, 6, 36. II. 644. HĀR. 106.

घृष्क m. *Eule* H. 1324.

घृष्कारि (घृष्क + अरि) m. *Krähe (Feind der Eule)* H. 1322.

घृष्कावास (घृष्क + आवास) m. N. eines Baumes (s. शाखिट) RĪĠAN. im
ÇKDr.

घृष्, घृष्ते *verletzen; alt werden* Dhātup. 26, 46. — Vgl. जूर, जर.

घृष्ण, घृष्णति und घृष्णति *hinundherschwanken, wanken, sich hinund-
herbewegen, zucken* Dhātup. 28, 49. 12, 5. गुरुभारसमाक्रान्तश्चाल च जु-
घृष्णं च R. 4, 13, 25. सा भूरघृष्णति KATHĀS. 22, 221. (नौः) घृष्णति चपत्सेव स्त्री
मत्ता MBh. 3, 12789. वातेरितो वृत्त इवाय घृष्णन् 3, 10061. 1, 8217. ततो
रथो घृष्णितवान् 8, 4711. घृष्णति ऽपि वलौघस्य 7, 1358. 932. घृष्णनाकाशे
(तनकाः) 1, 2133. केचित्तत्रैव घृष्णतो गतासव इवाभवन् 10, 802. तमपश्य-
न्विषीदामि घृष्णीमीव च 16, 276. सुरतजाग्रघृष्णमान (नेत्र) KĀURAP. 5. वा-
युश्च घृष्णते भीमः MBh. 3, 12084. 12, 10311. घृष्णतिव च मे मनः 1, 2061.
घृष्णमानकृदय 2060. अघृष्णीयुः BHAT. 13, 32. अघृष्णीष्टान् 118. घृष्णति *sich
hinundherbewegend* AK. 3, 1, 32. H. 442. मद्घृष्णितवक्त KATHĀS. 24, 1.
मद्घृष्णितनेत्र PRAB. 6, 5. Sch. zu ÇĀK. 67. — caus. *sich hinundherbewe-
gen lassen*: धमयति दृशं घृष्णयति च BHATR. 1, 88. नयनान्यरूपानि घृष्ण-
यन् — वारुणीमदः प्रमदानाम् KUMĀRAS. 4, 12. (वृत्ताः) वायुना घृष्णयमानाः
MAHĀNĀṬAKA im ÇKDr.

— अघ *sich hinundherbewegen*: अघघृष्णमानताम्रदृष्टिरपतम् DAÇAK. in
BENF. Chr. 194, 12. अघघृष्णति *sich hinundherbewegend*: मारुतवेगताडि-
तो वने यथा शाल इवायघृष्णितः MBh. 9, 3239.

— घ्रा *hinundherschwanken, sich hinundherbewegen*: घृतमधुमयत्वद्-
ङ्गवचोविषेषाघृष्णती SĀH. D. 34, 22. घ्राघृष्णीतवानिलैर्नीलैः (अम्बरम्)
MRĪKĪH. 83, 16. घ्राजुघृष्णः BHAT. 14, 77. घ्राघृष्णति *schwankend, sich hin-
undherbewegend*: घ्राघृष्णितो वा वातेन DEV. 12, 26. पट्टाघृष्णितलत (so
mit der v. l. zu lesen) MBh. 1, 2850. पवनघ्राघृष्णितपादय HARIV. 2605. पु-
ष्पासवाघृष्णितनेत्र KUMĀRAS. 3, 38. HARIV. 5428. BHĀG. P. 6, 1, 59.

— व्या *dass.*: व्याघृष्णमानाश्च सुवर्णमालाः MBh. 7, 7301. व्याघृष्णति
sich hinundherbewegend, schwankend: व्याघृष्णित इव कुमः 5, 7191. वनं
सवृत्तविष्टं व्याघृष्णितमिवाभवत् 1, 5882. आकृतो मूर्ध्न्य व्याघृष्णित इव
स्वितः 2, 1673.

— परि *dass.*: परिघृष्णामि कृदयं मे विदीर्यते MBh. 1, 2089.

— वि *dass.*: विघृष्णत्यो मत्ता इव MBh. 11, 522. 3, 4049. R. 4, 32, 18.
2, 63, 49. (महागिरिः) विघृष्णमानशिखरः MBh. 3, 11141. 4, 463. 8, 4778.
विघृष्णमाननयन PRAB. 33, 15. विनिपेतुः पृथक्केचित्तथान्ये विजुघृष्णारे (Käm-
pfer) HARIV. 12547. विघृष्णति *schwankend, sich hinundherbewegend* MBh.
8, 2240. R. 5, 93, 22. KATHĀS. 19, 90. PRAB. 16, 17. BHĀG. P. 3, 19, 3. 5, 25, 5.

घृष्ण (von घृष्ण) 1) adj. f. घ्रा *wankend, sich hinundherbewegend*: घृष्णे रथे
MBh. 8, 4712. रूपा घृष्णाः BHĀG. P. 7, 2, 2. गजकुलैर्ऋदिनीव घृष्णा 9, 10, 17.
मदालसघृष्णनेत्र KĀURAP. 43. ऽशिरम् VJUP. 204. — 2) m. *eine best. Ge-
müsepflanze (ग्रोष्मसुन्दरका) ÇARDAK. im ÇKDr.*

घृष्णान (wie eben) n. *das Schwanken* H. 1319. मौलि° Glt. 9, 11. घृष्ण-
ना f. *dass.*: (मोक्षः) घृष्णनागात्रपतनधमणादर्शनादिकृत् SĀH. D. 177.

घृष्णी (wie eben) f. *dass.* II. 1319.

घृष्णीका (von घृष्णी) f. N. pr. eines Frauenzimmers MBh. 1, 3302. fgg.

घृष् (onomatop.) *kling!* ÇAT. Br. 14, 1, 1, 10.

घृङ्करिक (घृङ् + करिक von 1. कर) adj. meckernd: घ्नः KAT. 24, 7. घृणा m. 1) (von 2. घृ) Hitze, Gluth; Sonnenschein, = घृन् Naigh. 1, 9. शं किमा शं घृणेन (नो भव) RV. 10, 37, 10. या यो घृणे न तत्तृपाणो घ्नरः 6, 13, 5. प्रुशोच हि योः ता न भीषो घृन्त्रो घृणात्र भीषो घृन्त्रिवः 1, 133, 6. Oeflers der instr. घृणाः घृणा तर्पत्तमति मूर्यं परः शकुना इव पक्षिम् 9, 107, 20. परि वामरुया वयो घृणा वरत्त आतपः 5, 73, 5. 1, 52, 6. 141, 4, 4, 43, 6. — 2) f. घ्रा a) ein warmes Gefühl für Andere, Mitleid, = करुणा AK. 1, 1, 2, 18. 3, 4, 42, 54. H. 303. an. 2, 140. MED. n. 12. MBu. 3, 1237. घ्राणो त्यक्ता 3, 15165. त्यक्तघृण 21. गतघृणा RAGN. 9, 81. न च ते स्त्रीवधकृते घृणा कार्या R. 1, 27, 16. वनितावधे घृणा पतत्रिणा सह मु- मोच RAGN. 11, 17, 65. BŪG. P. 4, 23, 42. घृणाचतुः R. 2, 43, 19. — b) Verachtung, Geringschätzung AK. 3, 3, 32. 3, 4, 42, 54. H. 303. H. an. MED. घृधारि पत्रेषु तदङ्घ्रिणा घृणा NAISH. 1, 20. — Vgl. निर्घृणा, कृणीया. घृणार्चिस् (घृण + अर्चिस्) m. Feuer H. c. 169. — Vgl. घृणार्चिस्. घृणालु (von घृणा) adj. mitleidig BŪG. P. 4, 22, 43. घृणावास m. eine Kürbisart (s. कुम्भाएउ) TRIK. 2, 4, 35. — Scheinbar zusammengesetzt aus घृणा + वास oder घ्रावास, aber wohl nur Variante von घनवास. घृणि (von 2. घृ) U. n. 4, 53. 1) m. a) Hitze, Gluth; Sonnenschein (vgl. घृण), = ज्वलन् Naigh. 1, 17. = घृन् 9, = क्रोध (vgl. कृणि) 2, 13. उयं च्छुयामिव घृणोर्गन्म शर्म ते वयम् RV. 6, 16, 38. घृणीव च्छुयामि रूपा अशीय 2, 33, 6, wo Padap. घृणि इव darbietet; die richtige Auflösung ist, wie die vorübergehende Stelle zeigt, घृणोरिव; vgl. über solche Elisionen unsere Bemerkung zu इव Th. I, S. 820. किम, घृणि CAT. Ba. 3, 1, 2, 14. Zweifelhaft ist die Bed. des Wortes AV. 7, 3, 1. Lichtstrahl U. n. 4, 53, Sch. AK. 1, 1, 2, 34. 3, 4, 2, 20. H. 99. an. 2, 140. fg. Flamme ebend. die Sonne ÇKDr. (angeblich nach MED.) und WILSON. — b) Welle H. au. Wasser ÇKDr. (angeblich nach MED.) und WILSON. — 2) adj. widerlich, unangenehm: तस्य त्यक्तस्वभावस्य घृणोर्मायावनौकसः BŪG. P. 7, 2, 7 (BURNOUR: impitoyable). न घृणां न रम्याणां विशेषं याति कृष्टयः HARIV. 3588. घृणित (von घृणिन्) n. Mitleid MBu. 3, 1119. 6, 5690. घृणिन् (von घृणा) adj. ein weiches Gemüth habend, mitleidig MBu. 3, 1395. 4, 496. 5, 1056 (= HIT. I, 22). DRAUP. 9, 8, 20. SUÇA. 2, 503, 15. PĀNĀT. I, 472. VARĀH. L. GĀT. 2, 14. BŪG. P. 8, 2, 25. — अघृणिन् der Nichts verachtet: (vgl. घृणा, घृणि) कीर्तयन्गुणमन्नामघृणी च पुनः पुनः MBu. 1, 6374. घृणीवन् (von घृणि) 1) adj. glühend, scheinend: रथो न यो रथीवृते घृणीवा चेतति त्मनो RV. 10, 176, 3. — 2) m. ein best. Thier VS. 24, 39. घृत (von 1. घृ) U. n. 3, 88. ÇĀT. 1, 22. n. (m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. AK. 3, 6, 4, 36. SIDDH. K. 231, a, 2 v. u.) über dem Feuer zerlassene und wieder gestandene Butter, Schmelzbuttermilch, heut zu Tage Ghee (घि) genannt; sehr oft aber ohne diese einschränkende Bestimmung: Butter, Fett überh. (bildlich für Fruchtbarkeit) und insbes. das flüssige Schmalz (da das घृत getrunken wird); Rahm, Sahne. AK. 2, 9, 52. H. 407. an. 2, 167. MED. t. 17. = उदक der befruchtende Regen, das vom Himmel trüpfelnde Fett NAIGH. 1, 12. NIR. 7, 24. AK. 3, 4, 42, 78. H. an. MED. सर्पिर्विलीनमायं स्याद्धनीभूते घृतं विदुः ŚĪJ. zu AIR. Ba. 1, 3. घृतं

घृतम् RV. 4, 10, 6. 5, 12, 1. घृतस्य धाराः 4, 58, 5, 7, 9. घृतं त्विष्य VS. 5, 38, 33, 17. AV. 7, 29, 1. धेनवो घृतं उद्धते RV. 4, 134, 6. त्रिष्यर्घ्यं कृषिषो घृतेन 2, 10, 4. 5, 14, 6. 10, 69, 2. घृतेन शिन्तामि कृषिषाब्धेन AV. 9, 2, 1. आद्यं वै देवानां सुरभि घृतं मनुष्याणामायुतं पितृणां नवनीतं गर्भाणाम् AIR. Ba. 1, 3, 1. दधि मधु घृतम् CAT. Ba. 9, 2, 1. 1. यो दधि घृतं मधु M. 2, 107, 226. घृतं दधि मस्त्वामिन्ना CAT. Ba. 1, 8, 4, 7. तस्मा अयो घृतमर्षति RV. 1, 125, 5. 133, 7. 2, 3, 11. या नो गव्यतिमुत्तं घृतेन 7, 62, 5. यदी घृतं मरु- तः प्रुजुवति 1, 168, 8. घृतेन द्यावो पृथिवी व्यन्धि 5, 83, 8. घृतमिदं घ्रा- सन् AV. 3, 13, 5. घृतं चापो पुरुषं चोपधोनाम् der Rahm des Wassers und das Aroma der Blüten RV. 10, 31, 8. — VS. 2, 22. 12, 30. कुम्भं CAT. Ba. 5, 4, 2, 19. M. 11, 134. HIT. I, 112. कुत्स्यो CAT. Ba. 11, 6, 5, 4. कीर्ति 1, 4, 1, 13. स्तोत्रं 6, 2, 5. KĀT. ÇR. 1, 8, 36. ĀÇV. GRHJ. 2, 10. घृतहीनं च भोजनम् KĀT. 31. घृतं प्राण्य विप्रुद्यति M. 3, 103; 11, 149. प्राण, प्राशन 143. 3, 144. घृताक्त 9, 60. गुह्ययाद्वतममौ 8, 106. 11, 256. विन्दुरिवाभसि 7, 34. SUÇA. 1, 180, 8. आत्र 16. माक्षि 19. घ्रा 20 u. s. w. मृष्ट in Schmalz gebacken, geschmort 72, 5. इग्धाच्छेयो घृतं स्तम्भम् VER. 20, 14. शाल्यनं सघृतम् BHART. 1, 65. घृतप्रमु M. 3, 37. धनु, घृतचल Verz. d. H. No. 468. Vgl. महाघृत. — 2) f. घ्रा ein best. Baum (s. घृतमण्ड) ÇAR- DAĀ. im ÇKDr. — 3) m. N. pr. eines Sohnes Dharma's, Grosssohnes Anu's und Vaters Duduha's, HARIV. 1840. fg. — घृत partic. s. unter 1. घृ und 2. घृ. Vgl. विघृत.

घृतकरञ्ज (घृत + करं) m. eine Art Karāṅga, = घृतपर्णाक, तपस्विन्, प्रकीर्य, विरोचन, विपारि RĀGĀN. im ÇKDr.

घृतकुमारिका (घृत + कुं) f. Aloe indica Royle BHĀTĀPĀ. im ÇKDr. घृतकुमारी f. dass. ÇARDĀ. im ÇKDr.

घृतकेश (घृत + केश) adj. dessen Locken fettig sind, von Fett triefend RV. 8, 49, 2.

घृतकौशिक (घृत + कौं) m. N. pr. eines Lehrers (der nach Ghṛta lüsterne K.) CAT. Ba. 14, 5, 5, 21. 7, 3, 27. pl. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 37.

घृतच्युता (घृत + च्युता) f. N. pr. eines Flusses BŪG. P. 5, 20, 16. — Vgl. घृतशुत्.

घृतदीधिति m. Feuer, der Gott des Feuers ÇKDr. und WILSON nach TAİK.; die gedr. Ausg. 1, 4, 66: घृतदीधिति.

घृतडूह (घृत + डूह) adj. Butter —, Rahm melkend RV. 9, 89, 5.

घृतधारा (घृत + धारा) f. N. pr. eines Flusses HARIV. 12411.

घृतनिर्णिञ्ज (घृत + निं) adj. ein Fettgewand tragend, in Schmalz gehüllt: यत् RV. 4, 37, 2. Agni 2, 33, 4. 3, 17, 1. 27, 5.

घृतप (घृत + प) adj. Ghṛta trinkend, Bez. einer Art R̥shi MBu. 12, 6143.

घृतपदी adj. f. nach den BĀHUMAṆA: deren Fussspur (पद्) Ghṛta ist; nach sonstiger Analogie: deren Fuss (पाद्) von Ghṛta trieft, Beiworl der इळा. यदेवास्तै घृतं पदे समतिष्ठत तस्मादाह घृतपदीति CAT. Ba. 1, 8, 4, 26. गौर्यत्र यत्र न्यक्रामततो घृतमपीयत् तस्माद्गतपद्युच्यते TS. 2, 6, 3, 4. ĀÇV. ÇR. 1, 7. (तिष्ठो देवीः) कृषीपीळा देवी घृतपदी जुषत RV. 10, 70, 8. AV. 7, 27, 1.

घृतपर्णाक (घृत + पर्णा) m. = घृतकरञ्ज RĀGĀN. im ÇKDr. — Vgl. घृतपर्णाक.

घृतपावन् (घृत + पावन्) adj. P. 6, 4, 66, VArtt. 3, 2, 74, Sch. *Butter u. s. w. trinkend* AV. 13, 1, 24. VS. 6, 19.

घृतपीत (घृत + पीत) adj. = पीतघृत *der Butter u. s. w. getrunken hat gaṇa* आदिताद्यादि zu P. 2, 2, 37.

घृत्यू (घृत + यू) adj. *Butter klärend* RV. 10, 17, 10.

घृतपूर (घृत + पूर) m. *Butterkuchen* H. 400. मर्दितां समितां क्षीरनारिकेलघृतादिभिः । अथप्राक्ष्य घृते पक्त्वा घृतपूरो ऽयमुच्यते ॥ घृतपूरो गुरुर्वय्यः कफकृद्भक्तमांसदः । रक्तापित्तकरो कृद्यः स्वादुः पित्तकरो ऽग्निदः ॥ RĪĀV. im ÇKDa. Suçr. 1, 234, 8. 2, 460, 5. सखण्डघृतान्घृतपूरान् (so ist zu lesen) PAÑKAT. 199, 9.

घृतपर्णाक (घृत + पूर्णा) m. 1) dass. HARIV. 8443. — 2) N. eines Baumes, *Pongamia glabra* Vent. (s. वारङ्ग), TRIG. 2, 4, 15. — Vgl. घृतपर्णाक.

घृतपृच् (घृत + पृच्) adj. *Fett sprengend, — mengend, von Himmel und Erde* RV. 6, 70, 4.

घृतपृष्ठ (घृत + पृष्ठ) 1) adj. *dessen Rücken oder Oberfläche aus Fett besteht, fettig ist: वार्हिः* RV. 1, 13, 5. Agni 5, 4, 3. 37, 1. 7, 2, 4. 10, 122, 4. 1, 164, 1. AV. 2, 13, 4. *dessen Rosse* RV. 1, 14, 6. ऊर्मि 10, 30, 8. धाराः AV. 9, 5, 15. 12, 3, 19. 53. 18, 4, 5. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Prijavata von der Barhishmatl und Beherrschers von Krauṇkādvīpa, zugleich Bezeichnung des *Feuers* Būlg. P. 5, 1, 25. 34. 20, 20, 21; vgl. VP. 162.

घृतप्रतीक (घृत + प्र^०) adj. *dessen Ansehen fettglänzend ist: Agni* RV. 3, 1, 18. 5, 11, 4. 10, 21, 7. 1, 143, 7. VS. 35, 17. Ushas RV. 7, 85, 1. चतुष्कपर्दा युवतिः सुपेशो घृतप्रतीका व्युनोनि वस्ते 10, 114, 3.

घृतप्रयस् (घृत + प्रयस्) adj. *dem Ghṛta eine angenehme Kost ist: मृ-हृ हृ त्वा मर्तिभिर्जाह्वीमि घृतप्रयाः सधमाद् मधूनाम्* RV. 3, 43, 3.

घृतप्रसत् (घृत + प्रसत्) adj. *durch Ghṛta befriedigt, von Agni* RV. 5, 13, 1.

घृतप्री (घृत + प्री) adj. dass., von Agni AV. 12, 1, 20. 18, 4, 41.

घृतप्रुय (घृत + प्रुय) adj. *Fett u. s. w. spritzend, bildl. Segen oder Gaben um sich verbreitend* RV. 1, 43, 1. VĪLAKH. 9, 4. ऊर्मि RV. 7, 47, 1. वर्येयो न मर्या घृतप्रुयः 10, 78, 11. घृतप्रुया मर्त्सा कृव्यमुन्दन् 2, 3, 2. VS. 20, 46.

घृतमाण्ड (घृत + माण्ड) 1) m. *was oben auf dem heißen Schmalz schwimmt, der fettste Theil des Schmalzes* Suçr. 2, 40, 3. 193, 14. 194, 12. 2, 230, 4. घृतमाण्डाभि 1, 303, 5. 2, 2, 20. — 2) f. *या eine best. Arzneipflanze* (s. काकाली) RATNAM. 190. ÇABDAK. im ÇKDa.

घृतमाण्डलिका (घृत + माण्डल) f. N. einer Pflanze (कंसपर्दी) RĪĀV. im ÇKDa.

घृतमाण्डोद् (घृत^० + उद् *Wasser*) m. N. pr. eines Sees auf dem Berge Mandara R. 4, 44, 60.

घृतयोनि (घृत + योनि) adj. *im Fett u. s. w. heimisch, darin ruhend, lebend u. s. w.: Agni* VS. 35, 17. RV. 5, 8, 6. *das Opfer* 3, 4, 2. *dem Fett d. h. dem befruchtenden Regen oder überhaupt dem Segen, der Wohlfahrt den Ursprung gebend: Vishṇu* VS. 3, 38. Mitra-Varuṇa RV. 5, 68, 2.

घृतरौण्य (घृत + रौ^०) m. pl. *die nach Ghṛta lüsternden Raudhija* (eie Spitzname) P. 1, 1, 73, VArtt. 2, Sch.

घृतलोखनी (घृत + ले^०) f. *Butterlöffel* H. 836.

घृतवन् (von घृत) adj. 1) *schmalzig, fettreich; mit Butter vermengt, bestrichen u. s. w.: यज्ञ* RV. 1, 142, 2. कृव्य 2, 26, 4. 3, 39, 1. कृविस् 10, 14, 14. घ्राण्य AV. 9, 2, 8. योनि des Agni RV. 6, 13, 6. des Soma 9, 82, 1. अयूय 10, 45, 9. सुच् 6, 11, 5. स्तोत्राः 3, 21, 2. इडायाः पद्म् VS. 4, 22. AV. 3, 10, 6. शाला 12, 2. इष्टका VS. 14, 2. देवान्घृतवन्ता यज्ञ AV. 3, 10, 11. Himmel und Erde RV. 6, 70, 1. Naigh. 3, 30. पयः RV. 1, 64, 6. 10, 64, 9. 65, 8. ÇAT. Br. 3, 3, 4, 4. 12, 8, 2, 15. — 2) *das Wort घृत enthaltend: ऋच्* ÇAT. Br. 1, 4, 4, 20. 2, 1, 4, 5.

घृतवर (घृत + वर) m. *Butterkuchen* H. 400. — Vgl. घृतपूर.

घृतवर्तनि (घृत + वर्त^०) adj. *dessen Geleise in Fett gehen, Fett träufeln, vom Wagen der Açvin* RV. 7, 69, 1.

घृतवर्ति (घृत + वर्ति) f. *ein durch Schmalz genährter Docht: यया प्रदीपो घृतवर्तिमग्नन्* Būlg. P. 5, 11, 8.

घृतवृद्ध (घृत + वृद्ध) adj. *durch Schmalz ergötzt: Agni* AV. 13, 1, 28.

घृतव्रत (घृत + व्रत) adj. *einzig von Ghṛta lebend* LĪT. 8, 9, 8. PAÑKĀV. Br. 18, 2.

घृतशुत् (घृत + शुत्) adj. *Fett träufelnd: सुच्* RV. 5, 14, 3. उर्मयः 7, 96, 5. इम् 8, 8, 15. ऊर्त् 16. धेनवः 9, 77, 1. गूहामः 10, 18, 12. स्वार 2, 11, 7. अर्घ्य VĪLAKH. 3, 10. आयः AV. 1, 33, 4. 10, 6, 6. 18, 3, 68. 4, 42. घृतशुन्निधन n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 216.

घृतशुत् (घृत + श्युत्) adj. dass. VS. 17, 3. पशवः PAÑKĀV. Br. 9, 1. So lesen auch einzelne Hdschr. an mehreren Stellen des AV. für ^०शुत्. आङ्गिरसे घृतशुन्निधनम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 204. 216. PAÑKĀV. Br. 9, 1.

घृतश्री (घृत + श्री) adj. *mit Ghṛta vermengt, mit Fett getränkt: सोम* RV. 10, 65, 2. Agni 1, 128, 4. 5, 8, 3. Himmel und Erde 6, 70, 4. *Fett mengend: भिषज्ञं सुयज्ञं घृतश्रियम्* VS. 28, 9.

घृतसद् (घृत + सद्) adj. *im Fett sitzend* VS. 9, 2. TBr. 1, 3, 9, 2.

घृतस्थला (घृत + स्थल) f. N. pr. einer Apsaras HARIV. 12473. — Vgl. ऋतुस्थला, क्रतुस्थला.

घृतस्त्री (घृत + स्त्री) adj. wohl so v. a. d. folg. W. RV. 8, 46, 28.

1. घृतस्त्रु (घृत + स्त्रु von स्त्री) adj. *in Fett getaucht, von Fett triefend* (vgl. Nir. 12, 36): धानाः RV. 1, 16, 2. रोहिता 3, 6, 6. Mitra-Varuṇa 1, 133, 1 (vgl. घृतयोनि). Himmel und Erde 10, 12, 4.

2. घृतस्त्रु (घृत + स्त्रु = सानु) adj. = घृतपृष्ठ Nir. 12, 36. केशिना RV. 3, 41, 9. अत्प्या 4, 2, 3. कृव्य 6, 32, 8. रय 5, 77, 3. Agni 10, 122, 6. 5, 26, 2. In der Stelle इमा गिरं आदित्येभ्यो घृतस्त्रुः सनादान्भ्यो ब्रूहे ब्रुहामि 2, 27, 4 hätte man eher die oxytonirte Form erwartet; vgl. घृताची.

घृतस्पृ (घृत + स्पृश्) adj. *Ghṛta berührend* P. 3, 2, 58, Sch. 1, 2, 41, Sch. 6, 1, 67, Sch. Vop. 26, 69.

घृतश्रद् (घृत + श्रद्) adj. *dessen Becken Schmalz ist: (पुष्करिणीः) घृतश्रद् मधुकूलाः सुरोदकाः* AV. 8, 34, 6.

घृताचि N. pr. ein künstliches m. zum f. घृताचीः घृताचिरङ्गिरसस्य साम Ind. St. 3, 216.

घृताची (घृत + अच्) P. 6, 3, 95, VArtt. 3. 1) adj. f. *schmalzig, fettreich; mit Schmalz gefüllt u. s. w.; von Fett triefend, — glänzend: ब्रुह* VS. 2, 6, 19. RV. 8, 44, 5. Häufiger ohne Beisatz von ब्रुह subst. f.

der Opferlöffel zum Schöpfen und Ausgiessen des Schmalzes: कृविर्ग-
ह्यम्यै घृताची RV. 3, 6, 1. 19, 2. 4, 6, 3. 5, 28, 1. 6, 63, 4. 7, 1, 6. 84, 1. AV.
13, 1, 27. उच्यच्छुं समनसो घृताची: 7, 43, 4. — Sarasvatī RV. 5, 43, 11.
von Kühen ĀCV. GRHJ. 2, 10. Rossen: अयुक्तं सप्त कृतिः सधस्याद्या इ
वर्कति सूर्यं घृताची: RV. 7, 60, 3. von den दिग्ः स विश्वाचीर्भि चष्टे घृ-
ताचीरत्तरा पूर्वमपरं च केतुम् 10, 139, 2. — AV. 9, 1, 4. — 2) subst. a)
die Nacht als die thauige: वेद वै रात्रि ते नाम घृताची नाम वा अंसि AV.
19, 48, 6. NAIGH. 1, 7. — b) eine Schlangenart (wie Fett glänzend) AV.
10, 4, 24. — c) N. pr. einer Apsaras HALI. im ÇKDa. Vāpi zu H. 183.
VS. 13, 18. INDR. 2, 29. MBh. 1, 4821. HAIV. 7226. 12475 (वेदिकी). 12691.
R. 2, 91, 17. BRAHMA-P. 51, 11. geliebt von Bharadvāja MBh. 1, 5403.
fgg. von Vjāsa 12, 12188. fgg. von Viçvāmitra R. 4, 35, 7. Gemahlin
Pramati's und Mutter Ruru's MBh. 1, 874. 13, 2004. Gemahlin Rau-
drāçva's HAIV. 1638. BuIG. P. 9, 20, 5 (vgl. MBh. 1, 8698). Kuçānā-
bha's R. 1, 34, 11.

घृताचीगर्भसंभवा (घृताची - गर्भ + संभव) f. grosse Kardamomen RĪĀN.
im ÇKDa.

घृतान्न (घृत + अन्न) adj. Schmalz geniessend: Agni RV. 7, 3, 1. Mitra-
Varuṇa 6, 67, 8.

घृताचिम् (घृत von 2. घर् + अचिम्) m. das lodrende Feuer MBh.
14, 1737.

घृतावनि (घृत + अवनि) f. die mit Ghr̥ta bestrichene Stelle (am
Opferpfosten) H. 823.

घृतावृध् (घृत + वृध्) adj. = घृतवृद्ध, von Himmel und Erde RV. 6,
70, 4.

घृतासुति (घृत + आसुति) adj. dem der Ghr̥ta-Trank gehört: Mitra-
Varuṇa RV. 1, 136, 1. Viṣṇu 136, 1. Indra-Viṣṇu 6, 69, 6.

घृताकवन (घृत + आकवन) adj. dem das Ghr̥ta-Opfer gehört: Agni
RV. 1, 12, 5. 43, 5. 8, 63, 5.

घृताहुत (घृत + आहुत) adj. dem Ghr̥ta geopfert wird: Agni AV.
4, 23, 3. 13, 1, 12, 28.

घृताहुति (घृत + आहुति) f. Ghr̥ta-Opfer ÇAT. Ba. 2, 2, 4, 4. ĀCV.
GRHJ. 3, 3.

घृताह् (घृत + आह्) m. das Harz der Pinus longifolia TAİK. 2, 6,
37. घृताह्य (so ist zu lesen) m. dass. H. ç. 132.

घृतिन् (von घृत) adj. Ghr̥ta enthaltend: गङ्गा MBh. 13, 1840.

घृतेयु (von घृत) m. N. pr. eines Sohnes des Raudrāçva (vgl. घृताची)
VP. 447. Nach anderen Autorr.: कृतेयु oder कृकणेयु.

घृतेली f. Schabe H. 1207. — Im Anfange ist घृत zu erkennen; vgl.
तेलप्रायिका.

घृतेद् (घृत + उद्) adj. Ghr̥ta zum Wasser habend, m. ein solches
Meer R. 4, 40, 49. 51. BuIG. P. 5, 1, 34. 20, 13.

घृतेदन (घृत + अदन) m. mit Ghr̥ta begossener Reis P. 2, 1, 34, Sch.

घृत्य (von घृत) adj. aus Ghr̥ta bestehend: यस्ते घृत्यौ भागः TS. 2, 4,
5, 2. आहुति ÇAT. Ba. 3, 6, 2, 19. 4, 4, 2, 7.

घृतसतमम् m. N. pr. eines Mannes AGNI-P. in VP. 406, N. 10. — Of-
fenbar eine falsche Form, für die viell. गृतसतम zu lesen ist.

घृतमद् falsche Lesart für गृतमद् VP. 406 und N. 7. 8.

घृयु (von 1. घर्ष्) adj. munter, lustig, ausgelassen; von den Winden
RV. 1, 64, 2. मीळ्हे 6, 46, 4. घृयु ये निनिन्दुः सखायम् 10, 27, 6. 144, 3.

घृष्टि (von 2. घर्ष्) 1) m. Eber AK. 2, 3, 2. TAİK. 3, 3, 96. H. 1288. an.
2, 89. MED. I. 12. Vgl. गृष्टि, घृष्टि. — 2) f. a) das Reiben, Zerreiben. —
b) Wetteiferer TAİK. H. an. MED. — c) N. zweier Pflanzen: a) = वाराही
(s. d.) AK. 2, 4, 3, 16, Sch. Nach ÇKDa. ist गृष्टि die Variante und घृष्टि
die Lesart des Textes. Da der Text den Eber घृष्टि nennt, müsste auch
die nach ihm benannte Pflanze eben so geschrieben werden. — ß)
Clitorea Ternatea Lin. (विलुक्राता) H. an. MED.

घृष्टिला f. eine der Hemionitis cordifolia nahe verwandte Pflanze
RATNAM. 11.

1. घृष्टि (von 1. घर्ष्) adj. = घृयुः die Marut RV. 1, 83, 4. 37, 4. 166,
2. वृषभ 3, 46, 1. युतो वानाय घृष्टये 4, 31, 6. 9. 7, 93, 2. Agoi 4, 2, 13. मद्
8, 53, 12. 9, 16, 1. 2, 8. सोमाः 21, 1. 101, 8.

2. घृष्टि (von 2. घर्ष्) m. = घृष्टि Eber UṆ. 4, 37.

घृष्टिराधम् (1. घृष्टि + राधम्) adj. laetitia gestiens, von den Marut
RV. 7, 39, 5.

घृष्टुलिका f. ein essbares Knollengewächs, Arum orizense Roxb. (क्रौ-
ञ्चदन) RATNAM. im ÇKDa. घृष्टुली f. dass. MED. n. 178.

घोङ्क (?) m. intermediate space WILS.

घोट m. = घोटक Pferd RĪĀN. im ÇKDa.

घोटक 1) m. Pferd AK. 2, 8, 2, 14. H. 1232. PAŪKAT. 254, 23. घवल^o
UṆ. 3, 40, Sch. — 2) f. घोटिका a) Stute WILS. — b) Cucumis utilissi-
mus Roxb. (कर्कटी) RĪĀN. im ÇKDa. Vgl. तुरंगी.

घोटकमुख (घो^o + मुख) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDHJ. in Verz.
d. B. H. 57.

घोडाचोलिन् m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 647.

घोणस m. = गोनस eine Schlangenart H. 1306. घोनस ÇKDa. und
WILSON.

घोणा f. Nase AK. 2, 6, 2, 40. H. 380. Suçr. 1, 342, 16. 2, 108, 3. Māññ.
35, 10. घोणान्तं मुखम् 144, 13. प्रचाण्डघोणा DRAUP. 7, 7. MBh. 4, 2301. 13,
660. प्रलम्बोऽवलचारुघोणा 1, 7082. Schnauze (eines Pferdes) AK. 2, 8,
2, 17. MBh. 6, 3390. Schnabel (einer Eule) MBh. 10, 38. Am Ende eines
adj. comp. f. आ g a ṇ a क्रोडादि zu P. 4, 1, 56. — Wohl aus घोणा ent-
standen.

घोणिन् (von घोणा) m. Eber AK. 2, 3, 2. H. 1288.

घोण्टा f. eine Art Zizyphus, = वदर, वदरी TAİK. 3, 3, 96. H. an. 2,
89. MED. I. 13. = गोपघोण्टा RATNAM. 253. die Frucht dieses Baumes AK.
2, 4, 2, 17. Betelnussbaum 5, 34. TAİK. H. an. MED. °फल Suçr. 2, 103, 16.

°फल m. eine best. Pflanze, s. u. गोरतजम्बू.

घोनस s. u. घोणस.

घोर^३ UṆ. 5, 64. 1) adj. f. आ a) ehrfurchtgebietend, scheueinflössend,
hehr; von Göttern RV. 1, 167, 4. 169, 7. 2, 12, 5. 4, 6, 6. 16, 17. 6, 61, 7.
67, 4. 7, 66, 13. von den Aṅgiras 10, 108, 10. ऋषयः AV. 2, 34, 4. (इन्द्रः)
घोरः सन्क्रवो जनिष्ठा अयोळ्कः RV. 7, 28, 2. 20, 6. — b) grausig, furchtbar
(Gegens. शिव, शांत) AK. 1, 1, 2, 20. H. 303. an. 2, 445. MED. r. 30. तनूः
TS. 2, 2, 2, 3. ÇAT. Ba. 12, 8, 2, 11. R. 3, 8, 12. रूप M. 7, 124. आकृति Hir.
34, 20. चतुः AV. 4, 9, 6. 19, 35, 3. इपुः 5, 18, 15. गदा MBh. 1, 8200. अत्र

R. 1, 56, 5, 12. वन 3, 8, 23, 23, 34 (घोरतम). वर्षाणि KAUC. 94. नरकान् M. 12, 54. नादान् N. 13, 12. BRĀHMAN. 1, 3. RAGH. 12, 39. वाच् LĀTJ. 3, 11, 3. R. 1, 59, 12. भूतसेसार M. 1, 50. तस्य प्रतिग्रहः 4, 86. मति MBu. 3, 8733. चरित INDR. 5, 62. कर्मन् BHAG. 3, 1. निर्रति VS. 12, 64. Agni AV. 7, 70, 5. पशवः ÇAT. Br. 12, 7, 2, 20. रात्स R. 4, 63, 18. VID. 212, 262 (महाघोर). शकान् R. 1, 54, 20. विश्वामित्रः 64, 3. schrecklich, furchtbar, heftig; von Schmerzen, Krankheiten u. s. w. Suçr. 1, 33, 7, 93, 10. घ्राट्मान 257, 14. शोफ 279, 15. घ्रापद् M. 2, 113. घ्रापराध MBu. 1, 5599. भय R. 1, 74, 12. तपस् 43, 15, 63, 16. Am Anfange eines comp. (पूजने) betont gaṇa काष्ठादि zu P. 8, 1, 67. nach घोरम् (पूजने) jedes verbum fin. tonlos ebend. 58. — 2) m. a) der Furchtbare, Bein. Çiva's H. an. MED. Vgl. घोरघोर-द्रुपाय घोरघोरतराय च । नमः शिवाय MBu. 12, 10375. — b) N. pr. eines Āṅgiras KAUSH. Br. 30, 6 in Ind. St. 1, 190. Āçv. ÇR. 12, 10. KĀND. Up. 3, 17, 6. eines Sohnes des Āṅgiras MBu. 13, 4148. des Kutsa Ind. St. 1, 293. — 3) f. घ्रा a) Nacht TRIK. 1, 1, 104. H. ç. 17. — b) eine best. Schlingpflanze (s. देवदाली) RĀGĀN. im ÇKDR. — c) (sc. गति) Bez. einer der sieben Stationen Mercuris (nach PARĪÇARA) VARĀH. BRU. S. 7, 8. 11. — 4) n. a) das ehrfurchtgebietende Wesen: नमो वः पितरो घोराय VS. 2, 32. — b) das Grausige, Schauerliche; Schrecken: घ्न्यत्र वा घोरं तन्वर्षः परेतु AV. 6, 140, 3. 16, 1, 3. दिशो दिशो घ्नं परि पादि घोरान् 18, 4, 9. ÇAT. Br. 9, 3, 4, 12. KAUC. 102, 114, 129. नात्रं घोरम् BUĠG. P. 4, 8, 36. Namentlich häufig mit क्रूरः यदिह घोरं यदिह क्रूरं यदिह पापं तच्छक्तं तच्छिवम् AV. 19, 9, 14. 18, 4, 83. pl. 12, 5, 13. — c) schaurige Handlung d. i. Zauberwerk und Zauberspruch: मा नौ घोरणां चरतामि ध्रुवु RV. 10, 34, 14. अथर्वाणो वेदः, भेषजन् — घ्राङ्गिरो वेदः, घोरम् Āçv. ÇR. 10, 7. CĀṆKH. ÇR. 16, 2, 13. वाक्त्रं घोरामिसेहितम् R. 1, 58, 8. — d) Gift RĀGĀN. im ÇKDR. — e) Safran (vgl. धीर्, गौर) H. ç. 131. — Vgl. घोरघोरक (von घोर) m. pl. N. pr. eines Volksstammes MBu. 2, 1870. घोरघुष्य (घोर + घुष्य) n. Messing, v. l. für घोरपुष्य in RĀGĀN. ÇKDR. — Vgl. घोष. घोरचक्षत् (घोर + च) adj. gräusig aussehend oder der grausige Augen hat RV. 7, 104, 2. घोरता (von घोर) f. Grausenhaftigkeit VP. 17, N. 27. घोरत्व n. dass. MBu. 3, 13781. घोरदर्शन (घोर + दृ) 1) adj. dessen Aussehen Grausen erregt Hip. 2, 5. MBu. 10, 38. R. 1, 1, 54. 58, 14. — 2) m. Eule (vgl. MBu. 10, 38) RĀGĀN. im ÇKDR. घोरपुष्य (घोर + पुष्य) n. Messing RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. घोरघुष्य. घोररासन m. Schakal TRIK. 2, 3, 7. Falsche Lesart für घोरवाशन. घोररासिन् m. dass. ÇKDR. und Wils. angeblich nach H.; vgl. घोरवाशिन. घोरवर्षत् (घोर + वर्षत्) adj. dessen Aussehen, Gestalt Entsetzen erregt (nach SĪJ.); von den Maru RV. 1, 19, 5. 64, 2. — Vgl. वर्षत्. घोरवाशन (घोर + वाशन) m. Schakal, s. u. घोररासन. घोरवाशिन (घोर + वा) m. dass. H. 1290 (falschlich: वासिन). घोला 1) n. ein best. Milchproduct: यत्तु सन्नैकमत्रलं मयितं घोलामुच्यते Suçr. 1, 179, 6. समरं निर्मलं मयितं दधि ÇKDR. H. 408. VJUP. 133. — 2) f. eine best. Gemüsepflanze RĀGĀN. im ÇKDR.; vgl. घ्राण्य, लुङ्, वन.

घोलात् untereinandermischen, zu einem Teig verarbeiten BHĪVAP. u. d. W. कुण्डलिनी. घोल trill im Prakrit nach VARARUĪ 8, 6 an die Stelle von घुण् = घूर्णः; घोलात् ist das caus. davon. Vgl. bengal. घोलाइते to mix, to stir together into a semifluid substance HAUGHT.

घोलि und घोलिका ff. = घोली (s. u. घोला) RĀGĀN. im ÇKDR.

घोष (von 1. घुष् 1) m. a) undeutliches Geräusch, Lärm NAIGH. 1, 11.

TRIK. 3, 3, 437. H. 1400. an. 2, 561. MRD. sh. 11. insbes. verworrenes Durcheinanderrufen einer Menge, Geschrei: वि रोदसी अतपहोर्ष एषाम् RV. 3, 31, 10. 8, 52, 7. स्वरति घोषं वितेतमृतायवः 5, 54, 12. ÇĀṆKH. ÇR. 17, 14, 12. LĀTJ. 4, 3, 21. Kampf-, Sieges-, Wehgeschrei: द्वि घोष आरुहत् RV. 7, 83, 3. घूमत् घोषं विज्ञयाय कृण्वहे 10, 84, 4. 103, 9. AV. 3, 19, 6. 7, 52, 2. 11, 9, 11. das Schreien, Brüllen der Thiere RV. 6, 73, 7. 1, 181, 5. 10, 123, 4. गोमायुरनल्पघोषः DRADP. 6, 7. भीमघोषाणाम् — मृगवन्तिणाम् R. 2, 66, 10. न च वृन्दावने कार्यो गवां घोषः कदा च न HARIV. 3381. Suçr. 1, 334, 3. कुम्भस्य पूर्वतः — घोषो वारणस्येव नर्ततः Daç. 1, 21. das Tönen der Trommel, der Muschel, der Soma-Steine, Wagen u. s. w. AV. 5, 20, 7. 3, 10, 5. RV. 8, 34, 2. 10, 94, 1. 103, 10. LĀTJ. 4, 2, 3. तूर्यघोषैः M. 7, 225. JĀĒN. 1, 330. शङ्ख° R. 5, 12, 23. BHAG. 1, 19. रथ° N. 19. 24. 21, 2, 4. das Schwirren der Sehne TBA. 2, 7, 16, 3. das Knistern des Feuers: कृत्नगतिः सुघोषः MBu. 9, 1334. das Sausen im zugehaltenen Ohr ÇAT. Br. 14, 8, 10, 1. das Brausen des Sturms, Donners (MED.), Wassers u. s. w. RV. 10, 68, 1. 163, 1. AV. 3, 13, 6. Suçr. 1, 7, 17. MEDH. 65. मेघगम्भीरघोषव (वाचः) H. 65. dumpfes, fernes Reden ÇAT. Br. 9, 5, 4, 2. 8. das Getöse der hergesprochenen Gebete u. s. w.: पुण्याह° MBu. 2, 101. सुवपुण्याह° 1, 5333. ब्रह्म° INDR. 1, 28. R. 1, 5, 19. 3, 6, 7. 52, 20. 5, 12, 22. MĀĀKH. 159, 3. Gerücht, rumor: दुःशासुरगदिति घोषं घ्रासीत् RV. 10, 33, 1. Bekanntmachung, Verkündigung SADDH. P. 4, 26, a. Laut Suçr. 1, 363, 19. साधवो घोषाः KĀND. Up. 3, 19, 3. In der Gramm. die bei der Aussprache der tönenden Laute gehörte Stimme P. 1, 1, 9, Sch. so v. a. Vocal SARVAS. Up. in Ind. St. 1, 390. — b) Hirtenstation AK. 2, 2, 20. TRIK. 3, 3, 437. H. 1002. H. an. MED. Auf घोष ausgehende comp. haben den Ton auf der ersten Silbe P. 6, 2, 85. दान्तिघोष Sch. कञ्चिन्नगरगुह्यर्थं ग्रामा नगरवत्कृताः । ग्रामवच्च कृता घोषाः MBu. 2, 215. 3, 10085. 10089. 14814. घोषान्विद्राव्य (die Bewohner einer solchen Station) 4, 1152. 1154. 12, 2558. घोषान्यसेतु मार्गेषु ग्रामानुत्पादयेदपि 2630. ग्रामान् — पत्नीघोषाश्च 12234. N. 17, 45. HARIV. 3464. R. 1, 18, 8. MĀĀKH. 66, 25. घोषे ऽरण्ये च BUĠG. P. 3, 17, 12. 4, 18, 31. ग्रामघोषमकृत्तराः R. 2, 83, 15. घोषवृद्धाः RAGH. 1, 45. घोषयात्रा MBu. 1, 470. 3, 710. घोषयात्रापर्वन् 3, ADHJ. 235 — 237. भूः सुघोषघोषा 12, 8424. Hirt H. an. MED. — c) Mücke TRIK. 2, 3, 36. — d) Luffa foetida Cav. oder eine ähnliche Pflanze AK. 3, 4, 4, 8. H. an. MED. Vgl. घोषक. — e) Messing H. an. MED. neutr. H. 1049. RĀGĀN. im ÇKDR. — f) N. pr. eines Mannes (nach SĪJ.) RV. 1, 120, 5. — Bein. Çiva's MBu. 12, 10386. — ein Sohn der Lambā, einer Tochter Daksha's und Gemahlin Dharma's, HARIV. 148. 12480. VP. 120. — ein Arhant HIORUN-TSANG I, 159. — v. l. für घोषवसु, N. eines Fürsten der Kāṇva-Dynastie BUĠG. P. in VP. 471, N. 33. — ein in der Schreiberkaste u. s. w. üblicher Name ÇKDR. WILS. — g) N. pr. eines Landes VARĀH. BRU. S. 14, 2. Vgl. gaṇa धूमदि zu P. 4, 2,

127, wo aber auch eine *Hirtenstation* schlechtweg gemeint sein kann. — 2) f. घ्रा a) N. zweier Pflanzen (vgl. पीतघोषा, श्वेत^०): a) *Anethum Sowa Roxb. H. an. MRD.* — β) = कर्कटप्रङ्गी RĪGĀN. im ÇKDR. — b) N. pr. eines Weibes, angehl. einer Tochter des Kakshivant, RV. 1, 117, 7. 10, 40, 5. nach ŚĀJ. auch 1, 122, 5. — Vgl. घघोष, घ्रात्मघोष, इन्द्र^०, उच्चैर्घोष, ज्ञा^०, पद्मघोष, मधु^०, मक्ता^०.

घोषक (wie eben) m. 1) *Ausrufer*: पटक्^० der durch eine Trommel die Leute zusammenruft KATHĪS. 24, 60. 26, 95. — 2) *Luffa foetida Cav.* oder eine ähnliche Pflanze AK. 2, 4, 4, 5.

घोषकाकृति (घोषक + काकृति) m. eine dem Ghoshaka ähnliche Pflanze (mit weissen Blüten) RATNAM. 63.

घोषकृत (घोष + कृत) m. *Lärmmacher* ÇĀṆKU. Ça. 17, 14, 12. 17, 7.

घोषकोटि (घोष + कोटि) f. N. pr. eines Berggipfels LĪA. 1, 53.

घोषण (von 1. घृष्) 1) adj. *tönend*: भूषणाङ्गु BRĀG. P. 4, 5, 6. — 2) n. ein lautes Verkünden, Bekanntmachen: वीर्यविक्रमशौर्याणां घोषणं गर्हितं भवेत् R. 5, 58, 18. Gewöhnlich घोषणा f. AK. 1, 1, 5, 12. H. 269. MRĀKH. 159, 5. 162, 13. 16. राजा सर्वत्र पटक्शब्देन घोषणामाज्ञापयामास PAÑĀT. 261, 7. 9. DAÇAK. in BRNF. Chr. 183, 5. ध्रमय कृत्स्ने ऽत्र पुरे पटक्-घोषणाम् KATHĪS. 24, 50. जय^० am Ende eines adj. comp. RAGH. 12, 72.

घोषणीय (wie eben) adj. *laut zu verkünden* ŚĀJ. zu RV. 6, 5, 6.

घोषद् nach dem Sch. = धन oder द्रव्य: यज्ञस्य घोषदसि TS. 1, 1, 2, 1.

घोषबुद्ध (घोष + बुद्ध) adj. *durch das Geräusch, den Lärm aufmerksam gemacht* RV. 5, 20, 5.

घोषमति (घोष + मति) m. N. pr. eines Mannes Lot. de la b. 1. 12.

घोषयित्नु (vom caus. von 1. घृष्) m. 1) *Ausrufer, Verkünder, Herold* ÇĀDDAR. im ÇKDR. — 2) ein Brahman II. an. 4, 172. MED. n. 180. — 3) der indische Kuckuck TRĪK. 2, 5, 19. H. ç. 189. H. an. MED. — Die Bed. *Gefangener* bei WILS. beruht auf falscher Auffassung von वन्दी.

घोषवत् (von घोष) 1) adj. *tönend, lärmend*: बलात्कम् MBu. 1, 1289. समुद्र 6, 578. 1665. यान, रथ 13, 3248. 3510. R. 5, 12, 22. अन्वस् BRĀG. P. 2, 5, 28. वारुणाश्च मक्ताशङ्के देवदत्तः सुघोषवान् MBu. 2, 65. gramm. *tönend, mit Stimme gesprochen*, von Lauten RV. PRĀT. 4, 1. UPAL. 1, 7. P. 8, 4, 62, Sch. सर्वे स्वरा घोषवतो बलवतो वक्तव्याः KRĀND. UP. 2, 22, 5. नाम घोषवदादि ऀCV. GRĀJ. 1, 15. GOBN. 2, 8, 15. PĪA. GRĀJ. 1, 17. — 2) m. N. pr. eines Mannes SCHIFFNER, Lebensb. 275 (45). — 3) f. ^०वती *Laute* (वीणा) H. 287. wie es scheint eine best. Art Laute oder N. pr. einer Laute: वीणां घोषवतीं च ताम् । दत्तो वासुकिना पूर्वम् KATHĪS. 11, 3. 12, 32 (hier ohne Beisatz von वीणा).

घोषवसु (घोष + वसु) m. N. pr. eines Fürsten aus der Kāṇva-Dynastie VP. 471. LĪA. II. 350.

घोषातकी f. N. einer Pflanze, = श्वेतघोषा RATNAM. 65. — Vgl. कृ-स्तियोषातकी und कोशातकी.

घोषि adj. so v. a. घोषयुक्त oder घोषणीय nach ŚĀJ. in den Stellen: अर्चामि ते मुमतिं घोष्यर्वाक् RV. 4, 4, 8. यच्छस्यसे शुभिरिक्तो वचोभिस्त-ज्जयस्व त्रिरतुर्घोषि मन्मं 6, 5, 6. Man kann घोषि für die 3. sg. aor. pass. von घृष् ansehen.

घोषिन् (von 1. घृष्) adj. *tönend, lärmend, geräuschvoll*: गणा मारुताः AV. 4, 13, 4. das Wasser 4, 7, 20. die Schaaren (सेनाः) des Rudra AV.

14, 2, 31. ऀCV. GRĀJ. 4, 9. ÇĀṆKU. GRĀJ. 3, 9; vgl. Ça. 4, 19, 10. रथ MBu. 5, 3348. वाण 8, 4584. 9, 1329. वाच् 14, 648. मेघनिर्घोषघोषिणा (स्वरेण) HARIV. 3971. gramm. *tönend* (Gegens. घघोष) von Lauten RV. PRĀT. 6, 13. — Vgl. ग्रामघोषिन्.

घौर patron. von घौर ऀCV. Ça. 12, 10. Ind. St. 1, 293.

घोषक adj. von घोष (देशे) gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127.

घ्न (von कृन्) 1) adj. subst. am Ende eines comp. f. ई P. 3, 2, 52 — 54. VOP. 26, 46. घा in कुलघ्ना MBu. 13, 2397. कृमिघ्ना Gelbwurz. घ्नी kann auch als f. von कृन् angesehen werden. a) *schlagend*: दाडघ्न M. 8, 386. — b) *tödtend, um's Leben bringend, Tödter*: स्त्रीबालाघ्नाघ्नघ्न M. 9, 232. 11, 190. पुरुषघ्नी JĀGĀ. 2, 278. सुरारि^० MBu. 3, 11039 (S. 570). 7, 369. मतस्य^० 13, 2574. ब्रह्म^० R. 3, 16, 13. बालघ्नी BHĀG. P. 6, 16, 14. — c) *vernichtend, zu Grunde richtend, entfernend* (Uebel, Krankheiten): यशोघ्न M. 8, 127. धर्मघ्न JĀGĀ. 1, 138. अघघ्न पाणिना BHĀG. P. 4, 8, 25. यज्ञघ्न 4, 32. R. 1, 11, 16. विषघ्नैर्गदैः M. 7, 248. Hir. Pr. 28. काण्ड^० SuçA. 1, 137, 13. कास^० 138, 20. मेदो^० 139, 1 u. s. w. — d) nach einem Zahlw. *multipliziert mit*: द्विचतुर्घ्नः mit zwei und vier multipliziert VARĀN. BĀH. S. 50, 39. — 2) n. *Tödtung, Vernichtung*; s. अक्लिघ्न. — Vgl. घदेवघ्नी, अ-पतिघ्नी, अघघ्नी (unter अघघ्नी), अघातघ्नी, अघघ्न, अघोघ्न, अघीरघ्नी (u. अघीरकृन्), कच्छुघ्नी, काकघ्नी, कासघ्न, कुमुदघ्नी, कुलघ्न, कुष्ठघ्न, कृतघ्न, कृमिघ्न, गरघ्न, गुरुघ्न, गोघ्न, ज्येष्ठघ्नी, पर्णाघ्न, पुरुषघ्न, धातृव्यघ्नी u. s. w. घ्नी (wie eben) = घ्न in अक्लिघ्नी und अघघ्नी; das f. घ्नी s. u. घ्न. घ्न in अघघ्न und अघतिघ्न.

घ्नस् (von 2. घृ) m. *Sonnengluth*: न घ्नस्तैताप न किमो ज्ञधान AV. 7, 18, 2.

घ्नस् (wie eben) m. *Sonnengluth; Sonnenschein, Helle* NAIGU. 1, 9. NIB. 6, 4, 19. परिं घ्नसमोमना वा वयो गात् RV. 7, 69, 4. घ्नसप्रतं पुराडा-शम् KAUC. 48. यो घ्नस्मै घ्नस् उत वा य उर्धन्ति सोमं मुनेति RV. 5, 34, 3. घ्नसं रत्तं परिं विश्वतो गयम् 44, 7.

घ्नस् (घृष्), घृष्ते ergreifen DHĀTUR. 12, 3. — Vgl. घिष्, घृष्.

घ्रा, जिघ्रात् DHĀTUR. 22, 28. P. 7, 3, 78. VOP. 8, 70, 87. (ep. घ्राति, जिघ्र-ते, जिघ्राण, अजिघ्रत). aor. अघ्रात् und अघ्रासीत् P. 2, 4, 78. VOP. 8, 87. prec. घ्रायात् und घ्रायात् P. 6, 4, 68. VOP. 8, 87. aor. pass. अघ्रासाताम् P. 2, 4, 78, Sch. partic. घ्रात und घ्राण P. 8, 2, 56. VOP. 26, 98. 1) *riechen* ÇAT. BR. 14, 4, 2, 4. 5, 4, 15. 7, 4, 24. M. 2, 98. R. 3, 59, 16. जिघ्राणो ऽस्य वसाग्न्धम् MBu. 1, 5781. न घ्राति मामृते घ्राणम् (die Nase) spricht Manas 14, 668. जिघ्रित्वा HARIV. 7039. Auch von den Functionen der andern Sinne: पाङ्गुर्गिकं जिघ्रति यजुषोः BUĀG. P. 1, 3, 36. घ्रातं gerochen AK. 3, 2, 39. VS. 22, 7. mit act. Bedeutung: प्रादवत् रणे भीता व्याघ्रघ्राता मृगा इव MBu. 7, 5228. अशनात्क्रियाघ्रातो लोकः nur für die Stilling des eigenen Hungers Sinn habend RĪGĀ - TAR. 2, 22. घ्राणं gerochen AK. 3, 2, 39. TRĪK. 3, 3, 126. MED. n. 11. = घ्रातृ und घ्रेय *riechend* und was gerochen wird H. an. 2, 140. — 2) *beriechen, an Etwas riechen, beschnuppern*: कृत्ति जिघ्रन्निव भुञ्जामः R. 2, 26, 35. 1, 13, 40. Hir. 111, 1. VARĀN. BĀH. S. 61, 1. गवा घ्रातम् M. 5, 125. गोघ्रात JĀGĀ. 1, 168. — 3) *küssen*: स्वसुते चाप्यजिघ्रतं मूर्ध्नि MBu. 9, 2940. — caus. aor. अजिघ्रपत् und अजिघ्रपत् P. 7, 4, 6. VOP. 18, 10. Jnd Etwas riechen lassen: अजि-घ्रपंस्तथैवान्यानोषधीः BHĀṬṬ. 15, 109. — intens. जिघ्रीयते P. 7, 4, 31. VOP. 20, 15.

— घ्नन् s. घ्नन्निघ्न.

— घ्नन् *beschmuppenn, beriechen; das Gesicht liebkosend einem Andern nahebringen*: घ्नन्निघ्नन्ती भुवन्स्य नाभिम् RV. 1, 183, 5. घ्नन्नाविमो वृद्धाभ्युनक्त्यभिनिघ्नति *der Himmel netzt und küsst die Erde mit dem Regen* AIT. Br. 1, 7. आदित्य इमाः प्रजा अभिनिघ्नति ÇAT. Br. 7, 3, 2, 12. 4, 5, 5, 11. वृत्से ज्ञाते गौरभिनिघ्नति TS. 6, 4, 21, 4. gerund. अभिनिघ्न्य Gobh. 2, 8, 22.

— घव 1) *beriechen, an Etwas riechen* VS. 9, 9, 19. TS. 3, 1, 2, 2. ÇAT. Br. 2, 4, 2, 24. 6, 1, 33. घवप्रायात् ऀÇV. Ça. 10, 8. 5, 6. घवप्राये निदधाति KĀTJ. Ça. 5, 9, 15. घवनिघ्नञ्च तान् M. 3, 218. घवप्राय BĪG. P. 4, 13, 37. 6, 19, 15. — 2) *mit dem Munde berühren, küssen*: स्त्रियै मूर्धानमेवावनिघ्नति PĀR. GRHJ. 1, 18. मूर्धनि त्रिवप्राय ऀÇV. GRHJ. 1, 15. BĪG. P. 7, 5, 21. घवप्रातश्च मूर्धनि R. 2, 20, 21. — Vgl. घवप्राण. — *caus. beriechen lassen*: घ्नन्मवप्रायति TS. 3, 2, 6, 3. 7, 1, 6, 6. ÇAT. Br. 4, 5, 8, 5 u. s. w.

— घ्रा 1) *riecken*: येन वा गन्धानानिघ्नति AIT. UP. 5, 1. ऀÇV. GRHJ. 3, 6. M. 11, 149. MBH. 1, 5933. 3, 11086. MRGH. 21. DhŪRTAS. 77, 16. घ्राप्रायि वान्गन्धवहः BHATĪ. 2, 10. घ्राप्रात mit pass. Bed. Suçr. 1, 160, 6. mit act. Bed.: गन्धाघ्रातौ द्विपाविच HARIV. 4478. 3630. — 2) *beriechen, an Etwas riechen*: घ्रा त्रिघ्न कलशम् VS. 8, 42. BRH. DEV. in Z. f. vgl. Spr. 1, 442. मूर्धन्याघ्रायते घ्रापैः Suçr. 1, 110, 4. धूमनाघ्राय MBH. 3, 10489. कर्पूरगन्धो मयास्य मुखे प्रत्यन्ताघ्रातः HIT. 110, 21. ÇĀK. Ch. 63, 11. 112, 3. DhŪRTAS. 90, 9. घनाघ्रातं पुष्यम् ÇĀK. 43. — 3) *küssen*: मूर्ध्नि केशवमाघ्राय MBH. 1, 8000. R. 2, 70, 16. 3, 3, 13. मूर्ध्यानिघ्नत पाण्डवम् MBH. 15, 135. 3, 15135. घ्रातमूर्ध्नि बालांश्च चक्षुषुश्च BHATĪ. 14, 12. घ्राप्राय तम् ARG. 2, 10. — Vgl. घ्राप्राण fgg. — *caus. beriechen lassen* KĀTJ. Ça. 13, 4, 19. 14, 3, 10. 4, 12.

— उपा 1) *riecken*: उपाघ्राति च यो गन्धात्रसांश्च पृथग्विधान् MBH. 3, 14504. शवगन्धमुपाघ्राति सुरभिं प्राप्य यो नरः 12, 11716. — 2) *küssen*: तं मूर्ध्याप्राय ARG. 3, 2. MBH. 2, 23. 3, 1776. R. 1, 4, 3. 17, 29. 28, 34. 77, 4. 3, 18, 28. तदाननम् — उपाप्राय RAGH. 3, 3. Hierher oder zu उप: (ताम्) उपानिघ्नत मूर्धनि MBH. 1, 7982. वदनानि सपत्नीनानुपानिघ्नन्पुनः पुनः R. 5, 14, 25. उपानिघ्नत च तदा तस्यौष्ठम् MBH. 13, 2650.

— सनुया *küssen*: तं मूर्ध्नि सनुयाप्राय R. 2, 72, 4. सनुयाप्राय मूर्धानम् MBH. 4, 2319. R. 6, 8, 7.

— समा 1) *riecken*: गन्धं समाप्राय R. 5, 23, 32. — 2) *beriechen, an Etwas riechen* R. 6, 83, 55. MRĀKĀ. 22, 21. — 3) *küssen*: (तम्) समानिघ्नत मूर्धनि MBH. 14, 2396. कनीयसः समाप्राय शिरस्सु 1, 5062. 5218. R. 2, 72, 4. तदाननम् — समाप्राय RAGH. ed. Calc. 3, 3, v. l.

— उद् s. उब्निघ्न.

— उप 1) *riecken*: ययातिरूपनिघ्नन् (धूमं) वै निपपात महौ प्रति MBH. 5, 4059. घ्रामोदमुपनिघ्नन्ती RAGH. 1, 43. — 2) *beriechen, an Etwas riechen*: (पशवः) यदेवोपनिघ्नन्त्यत्र ज्ञानति ÇAT. Br. 11, 8, 2, 10. 4, 6, 1, 6. 8. ०प्राय LĀTJ. 2, 11, 11. ०निघ्नन् 17. ०प्रेत् 3, 5, 8. उपानिघ्नत् (kann auch zu उपा gezogen werden) BRH. DEV. in Z. f. vgl. Spr. 1, 442. गवा चात्रमुपप्रातम् M. 4, 209.

पदौ च ते नासिकयोपनिघ्नते MBH. 13, 4900. सुमनस उपनिघ्नतीम् BĪG. P. 5, 2, 6. या मुखेनोपनिघ्नति *berührt* AV. 12, 4, 5. Nir. 3, 12. — 3) *küssen*: उपनिघ्नोद्धि मां मूर्ध्नि R. 2, 72, 30. MBH. 7, 4357. मूर्धनि चोपनिघ्नौ RAGH. 13, 70. — *caus. beriechen lassen* TS. 5, 2, 8, 1.

— समुप *küssen*: समुपनिघ्नन्ती कपिराजम् R. 4, 22, 1.

— परि *mit Küssen bedecken*: कर्षास्य वक्त्रे परिनिघ्नमाणा MBH. 11, 616.

— वि 1) *auswittern*: घ्राणेन पृच्छ्याः पद्वो विनिघ्नन् BĪG. P. 3, 13, 28. — 2) *riecken*: को वा घ्रमुष्याङ्घ्रिसरोजरेणुं विस्मर्तुमीशीत पुमान्विनिघ्नन् BĪG. P. 3, 2, 18. — 3) *beriechen* VARĀH. BRH. S. 88, 15.

— सम् *sich mit Jmd beriechen* (wie Thiere die sich kennen lernen) d. i. *in enge Verbindung treten*; med.: घ्नन्ना सं निघ्नते पुत्रा RV. 9, 14, 4. — *caus. in enge Verbindung bringen*: तमाहृतमग्निभिः संप्रापयति ÇAT. Br. 12, 5, 1, 13.

घ्राणं (von घ्रा) 1) *adj. gerochen u. s. w., s. u. घ्रा*. — 2) *subst. a) Geruch* (subj.) ÇAT. Br. 14, 7, 1, 24. 3, 17. M. 3, 241. m. BĪG. P. 2, 1, 29. 3, 26, 44. घ्राणेन्द्रिय Suçr. 1, 30, 14. — *b) n. Geruch* (obj.): घनिष्टं ÇĀKĀ. GRHJ. 4, 7. न तथा घ्राणयुक्ताश्च सर्वगन्धाः MBH. 3, 12844. — *c) n. Nase* AK. 2, 6, 2, 40. TRIK. 3, 3, 126. H. 580. MED. n. 11. KĀND. UP. 8, 12, 4. MBH. 14, 661. fgg. m. 660. 797. 1123. unbest. ob m. oder n. GĀB. UP. in WIND. Saucara 166. M. 5, 135, v. l. MBH. 1, 6074. HIP. 2, 12. Suçr. 1, 11, 3. 260, 3. 310, 10. 2, 18, 9. SĀMUKJAK. 26. RĪ. 6, 26. घ्राणचतुस् *adj. sich der Nase statt des Auges bedienend, blind* MBH. 8, 3443. *f. घ्राणा* VARĀH. BRH. S. 50, 39. 51, 3. 60, 15 (eines Ochsen). — *d) m. N. pr. eines Mannes* RĀGĀ-TAR. 5, 417.

घ्राणतर्पण (घ्राण + तर्प) *adj. die Nase ergötzend, überaus wohlriechend* AK. 1, 1, 4, 20. H. 1390. गन्धो माधुर्यघ्राणतर्पणः HARIV. 3710. *n. Wohlgeruch*: घ्राणतर्पणमभ्येत्य के नरं न प्रकर्षयेत् R. 2, 94, 14. RĀGĀ-TAR. 5, 356.

घ्राणदुःखदा (घ्राण - दुःख + दा) *f. das Niesen (der Nase Schmerzen bereitend)* BĪGĀVAPR. im ÇKDR.

घ्राणपाक (घ्राण + पाक) *m. so v. a. नासापाक* (s. d.) GAUDAP. zu SĀMUKJAK. 49.

घ्राणश्रवस् (घ्राण + श्रवस्) *m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Skanda (der mit der Nase hört; vgl. घ्राणचतुस् unter घ्राण 2, c. Oder: durch seine Nase berühmt)* MBH. 9, 2559.

घ्रातरं (von घ्रा) *nom. ag. der da riecht* ÇAT. Br. 14, 7, 1, 24. 3, 17. MBH. 14, 619.

घ्रातव्य (wie eben) *adj. zu riechen, was gerochen wird; n. Geruch* (obj.) ÇAT. Br. 14, 7, 1, 24. 3, 17. PRAÇNOP. 4, 8. BHARTĪ. 1, 7.

घ्राति (wie eben) *f. 1) Geruch* (subj.) BRH. ĀR. UP. 4, 3, 24. — 2) *das Beriechen, Riechen an*: घ्रप्रेयमखयोः M. 11, 67. — 3) *Nase* ÇĀBDAĪ. im ÇKDR.

घ्रेय (wie eben) *adj. zu riechen, riechbar, was gerochen wird, gerochen* —, *berochen werden darf; n. Geruch* (obj.) MBH. 2, 200. 12, 7076. 14, 618. 620. Suçr. 1, 38, 15. 2, 379, 11. 494, 2. BĪG. P. 7, 12, 28. — Vgl. घ्रप्रेय.

उ.

उ m. 1) *Sinnesobject*. — 2) *der Zug nach Sinnesobjecten* MKD. n. 1. — 3) *Bein*. Çiva's (नैरव) EKĀKSHARAK. im ÇKDR.

डु, डवते *tönen* DhĀTUP. 22, 57. — *desid. जुडूपते* (so ist zu lesen) P. 7, 4, 62, Sch.

च

1. च enklit. Part. ÇANT. 1, 22. Die Personalpronomina erscheinen in den volleren, betonten Formen nach P. 8, 1, 24. Vor. 3, 143. ग्रामस्तव च स्वं मम च स्वम् P., Sch. तुभ्यं ममं च दद्यात्स्वम् Vor. 1) und, auch, २६, que; einzelne Theile des Satzes oder ganze Sätze aneinanderreihend. Scheint ursprünglich beiden zu verbindenden Wörtern und Satzgliedern nachgestellt worden zu sein und im RV. ist das doppelt gesetzte च noch häufiger als das einfache. a) च — च, — und, sowohl — als auch: अहं च तं च RV. 8, 51, 11. मित्रशोभा वरुणश्च 5, 68, 2. अग्नी च ये नद्योनिो व्यं च 1, 141, 13. 2, 1, 16. आ च परा च 1, 164, 31. 10, 4. 96, 7. 7, 4, 5. 22, 9. दश चाष्टौ च achtzehn M. 1, 64. R. 1, 5, 7. असपिण्डा च या मातुरसगोत्रा च या पितुः M. 3, 5. आच्छाद्य चार्चयित्वा च 27. संजीवयति चाज्ञं प्रमापयति चाव्ययः 1, 57. N. 3, 21. 8, 9. Çak. 58. Hit. 1, 11. 112. 164. Ragh. 1, 16. 68. क्व च ते तत्रियवले क्व च ब्रह्मवले मरुत् R. 1, 56, 4. 3, 13, 24. Çak. 10. पूर्वह्नि च परह्नि च तलं यस्य न मुञ्चति weder — noch Cit. beim Sch. zu Çak. 86. न (अग्नीयात्) ग्रामजातान्यार्तो ऽपि मूलानि च प्रालानि च M. 6, 16. Das erste verbum fin. behält den Ton nach P. 8, 1, 58. 59. Whitney in J. Am. Or. Soc. V, 401. अयमस्मान्वनस्पतिर्मा च क्वा ना च रोरिषत् RV. 3, 53, 20. नमस्यस्तीरुपं च यन्ति सं चा चं विशन्ति 9, 95, 3. — b) wird an erster Stelle weggelassen: यज्ञं कृविश्च RV. 1, 12, 10. अमृतं मर्त्यं च 35, 2. 7, 4. 10, 5. 13, 1. 14, 1. 17, 6. 25, 11. 31, 9. तेजसा यज्ञसा लक्ष्म्या स्थित्या च पर्या N. 12, 6. 1, 9, 10. Hit. 1, 33. पाठवं संस्कृतोक्तिषु । वाचां सर्वत्र वैचित्र्यं नीतिविद्यां ददाति च (gehört zu नीति^०) ॥ Hit. Pr. 2. निपेतुस्ते गरुत्मतः सा ददर्श च तान्गणान् N. 1, 22. 2, 15. दासानां भुवनेगेन नद्याः स्रोतोत्रलेन च । वायुना चानुकूलेन Hit. 1, 2. न — न च weder — noch N. 10, 21. — c) steht nur an erster Stelle: इन्द्रश्च वायो RV. 4, 47, 2. इन्द्रश्च सोम 7, 104, 25. 4, 30, 10. अग्निश्च सोम 1, 93, 5. इह चामुत्र M. 9, 322. प्रत्य चेह 3, 20. दुर्भेद्यश्चाप्रुसंधेयः Hit. 1, 86. न खलु च परिभोक्तुं नैव शक्तामि क्वातुम् weder — noch Çak. 115. — d) bei mehreren zu verbindenden Wörtern unregelmässig gesetzt: मधुपर्कं च यज्ञे च पितृदेवतकर्मणि (fehlt zuletzt) M. 5, 41. कर्षो चर्म च वालांश्च वस्तिं स्रायुं च रोचनाम् 8, 234. ऋणदाता च वैद्यश्च श्रोत्रियः सुजला नदी ad Hit. 1, 100. Pr. 26. N. 12, 5. — e) mit Weglassung desjenigen Wortes oder derje-

nigen Wörter, an welche angeknüpft wird: कमाडली च कारकः hat (unter andern) auch die Bedeutung von क^० AK. 3, 4, 1, 6. 15 u. s. w. — f) bisweilen müssig: इन्ने चाव्यश्चमेधेन ययातिरिव नाहुषः । अन्यैश्च बहुभिर्धमिन्क्रतुभिश्चात्तदन्तिणैः ॥ N. 3, 43. — g) in Verbind. mit anderen Partikeln: चैव (in M. wohl 300 Mal): वैरिणं नोपसेवेत सकृपं चैव वैरिणः weder — noch M. 4, 133. चैव — चैव N. 22, 29. Brähman. 2, 25. चैव — च N. 4, 2. 20. Brähman. 2, 25. च — चैव N. 5, 16. चैव हि (am Ende eines HalhverSES) M. 2, 105. 3, 116. 207. 232. 4, 25. चापि M. 1, 14. 3, 179. च — चापि N. 10, 16. R. 1, 4, 8. चापि — च N. 5, 45. अपि च (vgl. u. अपि 2.), न — न — अपि च (ohne Neg.) N. 1, 13. सख्यं प्रीतिं चापि न कारयेत् weder — noch Hit. 1, 74. न — न चापि Hit. 1, 15. अपि चैव M. 1, 105. चैवापि 4, 6. 8, 128. च तथा 6, 62. Indra. 1, 6. तथा च N. 4, 8. तथैव च M. 7, 150. 153. 8, 291. 292. 9, 291. R. 1, 3, 13. — 2) wechselt mit वा oder und vertritt dessen Stelle: इह चामुत्र वा M. 12, 89. स्त्री वा पुमान्वा यच्चान्यत्सहं नगरराष्ट्रम् R. 1, 9, 21. न ते भयं नरव्याघ्रं दंष्ट्रिभ्यः शत्रुतो ऽपि वा । ब्रह्मर्षिन्यश्च भविता N. 14, 18. अस्वारण्यस्य देवी त्वमताहो ऽस्य महोभूतः । अस्याश्च नद्याः 12, 53. — 3) auch, selbst, sogar: कास्य विव्यति देवाश्च R. 1, 1, 4. सुचिन्तितं चौषधमातुराणां न नाममात्रेण करोत्येरागम् Hit. 1, 162. यानि कानि च मित्राणि कर्तव्याणि शतानि च ad 17, 3. Çak. 6, 5. रहिता भर्तृभिश्चैव न क्रुध्यन्ति कदा च न N. 18, 9. — 4) und zwar: ध्रुवमत्र ब्रह्मस्थानं मरुच्चैति मतिर्मम Hit. 1, 26. अनेष्यामो व्यं तं च न च दोषो भविष्यति R. 1, 8, 21. — 5) = एव gerade, eben: ते तु पावत्त एवात्रौ तावांश्च ददशे स तैः Ragh. 12, 45. Vgl. den Sch. zu P. 2, 1, 17. 72, der das च bei P. so auffasst. — 6) verbindet Gegensätze, α) aber, dagegen: मूर्खो ऽपि शोभते तावत्सभायां वस्त्रवेष्टितः । तावच्च शोभते मूर्खो यावत्किंचिन्न भाषते ॥ Hit. Pr. 39. 1, 33. 50. कलिना तत्कृतं कर्म त्वं च मूढ न बुध्यसे N. 26, 21. पिता यस्य तु वृत्तः स्याज्जीविञ्चापि पितामहः M. 3, 221. यदि च N. 9, 35. अथ च v. l. für अथ तु Çak. 123. अथ वा च MBu. 12, 7328. वरमाद्यौ न चात्तमः Hit. Pr. 12. 16. N. 3, 16. — β) dennoch: शाह्निमिदमाश्रमपदं स्फुरति च बाहुः Çak. 15. कामात्मता न प्रशस्ता न चैवेहास्त्यकामता M. 2, 2. अयनेतुं च यतितो न चैव शक्तितो मया Hit. 4, 33. प्रजाकामः स चाप्रजः N. 1, 5. 28. 9, 4. 21, 29. R. 1, 1, 36. Vid. 25. — 7) च — च

kaum — so, den unmittelbaren Zusammenhang zweier Ereignisse hervorhebend: ते च प्रायुर्दन्वत्तं बुधुधे चादिपूरुषः RAGH. 10, 6. 3, 40. KUMĀRAS. 3, 58, 66. ÇĀK. 126, 133. In इति च शस्त्रं संघते ÇĀK. 94, 13 scheint च gleichfalls anzudeuten, dass der König den Pfeil *unmittelbar*, nachdem er gesprochen, auflege; vgl. auch: तस्याश्चेत्प्रसरो दत्तो दास्यं च (sogleich) शिरसि स्थितम् Hir. I, 178. यस्तरिष्यति पश्चाच्च (unmittelbar darauf) सो ऽस्या भर्ता भविष्यति Vid. 199. — 8) = चेद् wenn P. 8, 1, 30 (durch चण् vom andern च unterschieden). WHITNEY in J. Am. Or. Soc. V, 395. हिंस्ते अर्दत्ता पुंरुपं याचितो च न दित्सति AV. 12, 4, 13. न च प्रत्याकृत्यान्मर्त्ता वा प्रत्याकृत्यात् 8, 10, 31. 11, 3, 28. 29. इन्द्रश्च मूढयाति नो न नः पश्चादृषं नेशत् RV. 2, 41, 11. त्वं च सोम नो वशौ जीवातुं न मरामहे 1, 91, 6. 3, 43, 4. जीवितुं चेच्छसे मूढ हेतुं मे गदतः ऋषु DRAUP. 9, 10. लोभश्चास्ति गुणो न किं पिश्रुता यद्यस्ति किं पातकैः BHARTṚ. 2, 45. — 9) über die Bed. von च nach einem pron. interr. s. u. क, कथा u. s. w. Eine verallgemeinernde Bed. hat च, wie es scheint, auch nach dem pron. relaf.: ये च — तेषाम् alle welche N. 20, 29. — Die Lexicographen kennen folgende Bedd.: अन्वाचय, समाहार, श्रेतर (अन्वोऽन्वार्थ), समुच्चय AK. 3, 4, 22, 2. H. an. 7, 8. MED. avj. 13. विनिश्चय = अथधारण = अथधृति (so st. अथधृति zu lesen H. an.) AK. 3, 5, 15, v. l. TRIK. 3, 3, 465. H. an. MED. पादपूर्णा AK. 3, 5, 5. TRIK. II. an. MED. पत्तात्र TRIK. H. an. MED. हेतु TRIK. H. an. तुत्ययोगिता und विनियोग H. an. — चन s. hes.

2. च 1) adj. a) *samenlos*. — b) *böse, boshast* ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) m. a) *Dieb*. — b) *Schildkröte*. — c) *der Mond*. — d) *Beih.* Çiva's MED. k. 1.

चक्र, चकति und चकते *befriedigt sein; widerstehen; leuchten* Dhātup. 4, 19, 21. — Vgl. कन् und कम् (चक्रमान wird von DEVARĀGA auf चक् zurückgeführt). चकित geht der Form nach auf चक् zurück, bedeutet aber 1) adj. *zitternd, erschrocken* TRIK. 3, 1, 11. H. 365. व्याधानुसारचकिता कृषिणीव यासि MRĀKH. 9, 21. मरणोपायचकित BHARTṚ. 3, 10. पौलस्त्यचकितेश्वर RAGH. 10, 74. ÇĀK. 131. PAÑKĀT. 91, 2. कपोतावपातभयाच्चकितस्तूष्णीं स्थितः Hit. 14, 19. AMAR. 46. चकितचकित आगत्य BUĀG. P. 5, 8, 18. 24, 3. 6, 3, 13. अनिराजणा 5, 8, 2. MRGH. 28. 80. 102. चकितम् adv. MĀLAV. 11, 3. Glr. 2, 11. SĀH. D. 57, 19. चकितचकितम् MEGH. 14. — 2) n. *das Zittern, Erschrockensein*: कुतो ऽपि दयितस्याग्रे चकितं भयसंभ्रमः SĀH. D. 58, 9. 50, 18. सभयचकितम् Glr. 5, 19. चिद्युदारिर्गर्जितैः सचकिता MRĀKH. 86, 20. सचकितनयनम् (kann auch in स + चकितन^o zerlegt werden) Glr. 5, 10. सचकितम् adv. ÇĀNTIÇ. 4, 4. — *zitternd vor Zorn* AMAR. 32. — 3) f. घ्रा N. eines Metrums (4 Mal — — — — —, — — — — —) COLERA. Misc. Ess. II, 162 (XI, 7). Berichte d. K. S. Ges. d. Ww. phil.-hist. Cl. VI, 225.

— उद् *aufblicken, sehen*: यं चेकितानमनु चित्तय उच्चकति il voit, et après lui voient les organes de la connaissance (BURN.) BUĀG. P. 6, 16, 48. Vgl. चाकनत् (s. n. कन्) = पश्यतिकर्मन् NAIGH. 3, 11.

— प्र, प्रचकित *zitternd, erschrocken* PAÑKĀT. I, 420.

चक s. कुटीचक.

1. चक्राम् (vgl. काप्), चक्रास्त *glänzen* Dhātup. 24, 66. BUĀG. P. 3, 13, 40. 4, 22, 37. 5, 11, 2. 16, 28. SĀH. D. 56, 13. ÇIÇ. 4, 8. चक्रासति 3. pl. P.

6, 1, 6. BUĀG. P. 5, 24, 9. BHARTṚ. 18, 24. चक्रासत् partic. ÇIÇ. 1, 8. चक्राशत् (sic) BUĀG. P. 3, 19, 14. 2. imperf. अचक्राम् und अचक्रात्, 3. अचक्रात् Sch. zu P. 8, 2, 73. 74. VOP. 9, 34. 35. RĀGA-TAR. 4, 196. चक्राधि PAT. zu P. 8, 2, 25. nach Andern चक्राद्धि Siddh. K. 135, b, 8. VOP. 9, 33. चक्रासो चकार Siddh. K. BHARTṚ. 3, 37. 14, 19. Statt चक्राशति MBu. 3, 438 (auch 8, 2328) haben wir n. काप् nach MBu. 4, 755 प्रकाशति zu lesen vorgeschlagen; jetzt wären wir geneigt चक्राशति zu चक्राम् zu stellen, da wir eine Anzahl entsprechender Formen nach der ersten Klasse auch von चन् (s. d.) kennen gelernt haben. — *caus. glänzen machen*: तमङ्गे — दीप्तिवितानकेन चक्रासयामासत् ÇIÇ. 3, 6. अचचक्रासत् und अचोचक्रासत् Siddh. K. 152, b, 5. VOP. 18, 1.

2. चक्राम् *glänzend* P. 8, 2, 73, Sch.

चक्रार m. Uṇ. 1, 64. 1) *eine Hühnerart, Perdix rufa* H. 1339. MBu. 3, 936. 9927. 11609. 13, 2836. Suçr. 4, 201, 1. BUĀG. P. 3, 21, 43. LALIT. 204. चक्रारस्यानिवैराग्यं ज्ञायते Suçr. 2, 246, 2. नेत्र, नेत्रा MBu. 7, 5135. MRĀKH. 1, 12. RAGH. 6, 59. मत्तचक्रारनेत्रा 7, 22. Der Kākora soll Mondstrahlen trinken (Sch. zu Glr. 1, 23), daher wird das *Auge*, welches den Nectar eines Antlitzmondes einsaugt, häufig Kākora genannt: शरत्यावर्णचन्द्रभे मुधापूर्णानं तव । नाय चतुश्चक्रारभ्यां पित्राम्यहमहर्निशम् ॥ BRAHMAY. P. 1, 40. BHARTṚ. 1, 71. Glr. 10, 2. Kṛṣṇa wird श्रीमुखचन्द्रचक्रार ebend. 1, 23 angerebet; vgl. कृत्स्नय मुखपङ्कजम् । पपुर्हि नेत्रधमैः HABIV. 4746. Das Auge des Kākora soll sich beim Anblick vergifteter Speise roth färben KULL. zu M. 7, 217. — 2) N. pr. a) eines Volkes AV. PARIÇ. in Verz. d. B. H. 93. — b) eines Fürsten VP. 473. — c) eines Gebirges VP. 180, N. 3.

चक्रारक m. = चक्रार 1. AK. 2, 5, 35.

चक्र, चक्रयति *leiden; Leid verursachen* Dhātup. 32, 56. — Vgl. चिक्, चुक्.

चक्र m. N. pr. eines Mannes PAÑKĀT. Br. 23, 15 in Ind. St. 1, 35.

चक्रान gaṇa चूर्णादि zu P. 6, 2, 134.

चक्रास nom. ag. von क्राम् VOP. 26, 30. Scheinbar Ver. 4, 17, wo aber wohl कपालचक्रसंकुलम् zu lesen ist.

चक्रं KĀÇ. zu P. 6, 1, 12. m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. Siddh. K. 249, b, 4. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा MBu. 3, 640. 1) n. (im Veda bisweilen m.) *Wagenrad* (AK. 2, 8, 24. TRIK. 2, 8, 48. 3, 3, 349. H. 755. an. 2, 415. [g. MED. r. 31]), auch vom *Rade der Sonne, des Jahres u. s. w.*: चक्रं न वृत्तम् RV. 1, 155, 6. 4, 31, 4. चक्रस्य वर्तनिम् 8, 52, 8. उभा चक्रा किंरुणयो 5, 29. 4, 1, 3. ओ हि वर्तते रथेव चक्रा (रथः) 10, 117, 5. 1, 130, 9. 174, 5. 164, 2. 11, 14. AV. 11, 7, 4. 19, 53, 1. 2. ÇAT. Br. 12, 2, 2. 2. ĀÇV. ÇR. 9, 3. 9. LĀTJ. 10, 5, 13. हे रथस्यापि चक्रे MBu. 3, 10659. यथा ह्येकेन चक्रेण रथस्य गतिर्न भवेत् JĀÇN. 1, 350. चक्रभङ्ग M. 8, 291. रथचक्र ARÇ. 6, 15. 9, 8. चक्रवत्परिवर्तते Hir. I, 164. M. 12, 124. त्रिचक्रं adj. रथ RV. 1, 157, 3. 183, 1. 4, 36, 1. 10, 41, 1. 85, 14. सप्तचक्र 1, 164, 3. 12. 2, 40, 3. अष्टौचक्र AV. 11, 4, 22. ते देवाश्चक्रमचरुक्कालामसुरा घ्रासन् *führen im Wagen herum* ÇAT. Br. 6, 1, 1, 1. *die Scheibe eines Töpfers* TRIK. 3, 3, 350. H. an. MED. कौलालचक्र ÇAT. Br. 11, 8, 1, 1. मृदाउचक्रसंयोगात्कुम्भकारो यथा घटम् । करोति JĀÇN. 3, 146. चक्रधम (ध्रमि) SĀMĀHAR. 67. कलाप^o ein *ausgespannter Pfauenschweif (Rad)* Rr. 2, 14. — 2) n. *Wurfscheibe*,

Discus (Vishnu's Lieblingswaffe; s. सुदर्शन) AK. 1, 1, 2, 23. H. 787. 222. H. an. MED. चक्रं तु वलयप्रायमरसंचितमित्यपि H. 148. INDR. 1, 5. MBu. 1, 1163. fg. 3, 1939. HARIV. 608. सक्तुम् 9323. R. 1, 29, 6. 3, 36, 9. 4, 3, 25. 43, 33. 34. SUÇR. 2, 1, 7. PAÑKĀT. 47, 5. BUĀG. P. 9, 4, 28. fgg. — 3) n. *Oelmühle* SVĀMIN zu AK. im ÇKDr. M. 4, 85; vgl. चक्रवत्. — 4) n. *Kreis* TRIK. 3, 2, 29. अलात° R. 3, 29, 4. 4, 5, 25. मौलि° RĀGA-TAR. 3, 230. प्रकृत-तारा° BUĀG. P. 3, 11, 13. 4, 9, 20. 2, 2, 24. सप्तर्षि° BRAHMĀṆḌA-P. beim Sch. zu ÇĪK. 163. VARĀH. BRH. S. 83, 78. दिङ्मात्र 86, 99. DHŪRTAS. 74, 1. नामि° BUĀG. P. 4, 4, 25. eine kreisförmige Stellung eines Heeres; s. चक्रव्यूह. ein Flug im Kreise PAÑKĀT. II, 37. Der Oberkörper wird in sechs चक्र oder पद्म getheilt, welche die Namen मूलाधार, स्वाधिष्ठान, मणिपूर, अनाकृत, विषुद्ध und अज्ञाद्युध führen und denen eine myst. Bed. zugeschrieben wird. चक्र ist auch der allgemeine N. für *Diagramme verschiedener Art*; ÇKDr. führt nach dem TANTRĀSĀRA und SAMAJĀMṚTA folgende mit Namen auf: कुलाकुल°, राशि°, नक्षत्र°, अक्षयक°, अक्षयम्°, अक्षयधनि°, उत्तरायण°, केतु°, अक्षि°, कुम्भ°, कोट°. ऋतु° der Kreis der Jahreszeiten HARIV. 632. — 5) eine best. Constellation, Hexagonalschein VARĀH. BRH. S. 20, 2. L. ĠĀT. 10, 9. BRH. 12, 9. — 6) n. *Cirkel* VARĀH. L. ĠĀT. 4, 10. 3, 5. — 7) *Trupp, Schaar, Menge*, n. H. 1411. H. an. MED. m. TRIK. 3, 3, 349. मृगचक्रम् VARĀH. BRH. S. 29, 4. गृध्र° HARIV. 9294. 9420. R. 6, 73, 39. टिकिनी° KATHĀS. 20, 137. 142. वधू° VID. 326. तन्नि° RĀGA-TAR. 3, 295. योगेश्वरी° 2, 108. चक्रचक्रावली (चक्र 1. bedeutet *Anas Casarca*) MBu. 9, 443. मृगचक्राः 3, 1906. स तं स्वप्नं स्मरंश्चिन्ताचक्रमात्रउत्तिष्ठति PAÑKĀT. 233, 14. त्रिलोर्मि° BUĀG. P. 3, 8, 17. लेभान्तत्रिजिह्वाहिसनाद्यधर्म° 4, 13, 37. — 8) n. *Heer, Armee* AK. 2, 8, 2, 46. 3, 4, 1, 18. TRIK. 3, 3, 349. H. 746. H. an. MED. वृक्षचक्र MBu. 5, 1939. 16, 216. पर° 1, 6209. निजचक्रवर्तिनं BUĀG. P. 1, 16, 11. परचक्रमूदन 9, 13, 31. स्वपरचक्रं AK. 2, 8, 1, 30. H. 302. 60. बलचक्रं dass. MBu. 2, 1060. — 9) n. *District, Provinz* TRIK. 3, 3, 350. — 10) n. *Bereich, Bezirk* in übertr. Bed.: परिवेष° der Bereich des प°, *Alles was zum प° gehört* VARĀH. BRH. S. 29, 33. अङ्गारकस्य चक्रोक्तः im Abschnitt über den Mars besprochen 96, 1. eben so नर°, मृग°, अश्व°, वात° 2, e. — 11) n. *das über die Länder hinrollende Rad des Monarchen, Herrschaft*, = राष्ट्र AK. 3, 4, 25, 184. TRIK. 3, 3, 350. H. an. MED. तस्य तत्प्रदितं चक्रं प्रावर्तत महात्मनः । भास्वरं दिव्यमजितं लोकसेनानं मरुत् ॥ MBu. 1, 3118. परं चाभिप्रयातस्य चक्रं तस्य महात्मनः । भविष्यत्यप्रतिकृतं सततं चक्रवर्तिनः ॥ 2983. राजचक्रं प्रवर्तयेत् 13, 4262. दिनु चक्रमवर्तयत् BUĀG. P. 9, 20, 32. प्रवृत्तचक्रता *ausgedehnte Herrschaft* JĀGĀ. 1, 265. — 12) n. pl. *Krümmungen eines Flusses*, v. l. für चक्राणि AK. 1, 2, 3, 7. H. 1088. Sch. n. sg. *Strudel* II. an. MED. — 13) n. *die Blüthe von Tagara (तगरपुष्प)* RĀGĀN. im ÇKDr. Die Pflanze selbst heisst aber चक्र. eine best. Pflanze oder ein best. Arzneistoff ist gemeint SUÇR. 2, 273, 12. 297, 10. 356, 18. Vgl. चक्रमर्द. — 14) n. *Ränke* (vgl. चक्रिका) II. an. MED. — 15) N. eines Metrums, = चक्रपात (4 Mal —————) COLER. Misc. Ess. II, 161 (IX, 17). — 16) m. a) eine Gänseart, *Anas Casarca* Gm. (nach dem schnarrenden Geschrei benannt; vgl. चक्रवाक) AK. 2, 5, 22. TRIK. 3, 3, 349. H. 1330. Sch. H. an. MED. MBu. 9, 443. — b) pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 352. VP. 188. — c) N. pr. eines Mannes (vgl. चक्रायण) ÇĀKĀR. zu BRH. ĀR. UP. 3, 4, 1.

gaṇa अश्यादि zu P. 4, 1, 110. eines Nāga MBu. I, 2147. eines Dieners im Gefolge von Skanda 9, 2539. 2542. — d) N. pr. eines Gebirges BUĀG. P. 5, 20, 15. — 17) f. चक्रौ *Rad*: वि वर्तते अर्कनी चक्रियेव RV. 1, 183, 1. (यान्) द्याववर्तद्वरा चक्रियावसे 2, 34, 14. अश्वानं चित्स्वर्षी वर्तमानं प्र चक्रियेव रोदसी मरुच्चः 5, 30, 8. यो अर्तेणैव चक्रिया शचीभिर्विषक्तस्तम्भं पृथिवीमृत द्याम् 10, 89, 4. अतो न चक्रयोः (प्र रि रिचे) 6, 24, 3. 1, 30, 14. — 18) f. आ N. zweier Pflanzen: a) = कर्कटप्रङ्गी (vgl. चक्राङ्गी). — b) = नामरमुस्ता RĀGĀN. im ÇKDr. — Vgl. अचक्र. उच्चा°, एक°, काल°, कू°, दाड°, धर्म°, विलु°, स°, चाक्रिय.

चक्रक (von चक्र) 1) adj. *cirkelartig* (in log. Sinne) ÇKDr. WILS. — 2) m. a) eine Art Schlange SUÇR. 2, 263, 17. — b) N. pr. eines Rishi MBu. 13, 253. — 3) f. आ eine best. Pflanze von wunderbarer Heilkraft SUÇR. 2, 170, 2. 171, 21. — Vgl. चक्रिका.

चक्रकारक (चक्र + का) n. eine Art Parfum AK. 2, 4, 2, 17.

चक्रकुल्या (चक्र + कु) f. N. einer Pflanze (s. चित्रपर्णी) ÇARDAK. im ÇKDr.

चक्रगज (चक्र + गज) m. N. einer Pflanze (s. चक्रमर्द) RĀGĀN. im ÇKDr.

चक्रगाण्डु (चक्र + गाण्डु) m. ein rundes Kopfkissen H. an. 3, 553.

चक्रगुच्छ (चक्र + गुच्छ) m. *Jonesia Asoca* (s. अशोका) ÇARDAK. im ÇKDr.

चक्रगोसुर (चक्र + गोसुर) m. *Radbeschützer*, du. zwei zur Seite des Wagens gehende Männer, welche die Räder zu hüten haben, MBu. 7, 1627. — Vgl. चक्ररत्न.

चक्रग्रहण (चक्र + ग्रहण) *Radhalter*, eine Stange mit einem daran befestigten Rade (?): सचक्रग्रहणी (पुरी) MBu. 3, 641.

चक्रचर (चक्र + चर) adj. *im Kreise herumgehend*, Bez. einer Art überirdischer Wesen: नागाः सुपर्णाश्च सिद्धाश्चक्रचरास्तथा MBu. 3, 8214. 13, 6493. 6497. Viell. = चक्राट Giftbeschwörer VARĀH. BRH. S. 10, 12.

चक्रचारिन् (चक्र + चारि) adj. *im Kreise herumgehend*, von einem Ort zum andern wandernd HARIV. 3494.

चक्रचूडामणि (चक्र + चू) m. ein runder Edelstein in der Krone, Ehrentitel Vopadeva's Vor. S. 173. N. pr. eines Mannes Ind. St. 2, 246.

चक्रजीवक (चक्र + जी) m. *Töpfer* (von der Scheibe lebend) H. 916.

चक्रणदी und चक्रणितम्ब = चक्रनदी und चक्रनितम्ब gaṇa गिरिनद्यादि zu P. 8, 4, 10, VArti.

चक्रतलात्र (चक्र - तल + आत्र) m. eine Art Mangobaum RĀGĀN. im ÇKDr. u. बद्धरसाल. In der alphab. Ordnung wird st. dessen die Form चक्रलतात्र aufgeführt.

चक्रतीर्थ (चक्र + तीर्थ) n. N. pr. eines Tirtha PRAB. 68, 17. 83, 10. VARĀHA-P. in Verz. d. B. H. No. 486. — Vgl. चक्रपुष्करिणी.

चक्रतैल (चक्र + तैल) n. aus der Pflanze चक्र (चक्रमर्द?) bereitetes Öl SUÇR. 2, 24, 1. 118, 6. 121, 12. 138, 3. 293, 19.

चक्रदंष्ट्र (चक्र + दंष्ट्र) m. Eber RĀGĀN. im ÇKDr.

चक्रदत्त (चक्र + दत्त) m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 940. 933; vgl. u. खड 1, b.

चक्रदत्ती f. N. einer Pflanze (s. दत्ती) RĀGĀN. im ÇKDr.

चक्रदत्तीवीज (चक्र + वीज) m. N. einer Pflanze (s. जयपाल, दत्तीवीज) RĀGĀN. im ÇKDr.

चक्रदम् (चक्र + दम्) m. N. pr. eines Asura BUĀG. P. 8, 10, 21.

चक्रदेव (चक्र + देव) m. N. pr. eines Kriegers MBu. 2, 621. HARIV. 6626. 6642. fg.

चक्रदार (चक्र + दार) m. N. pr. eines Berges MBu. 12, 12035.

चक्रधनुस् (चक्र + धनु) m. N. pr. eines R̥shi MBu. 3, 3795.

चक्रधर (चक्र + धर) 1) adj. subst. ein Rad tragend, Radträger PAN-
ĀT. 242, 15. 243, 12. 244, 18. °धार 242, 19. — 2) adj. einen Discus tra-
gend; m. Beid. Vishṇu's TRIK. 3, 3, 349. H. an. 4, 251. MED. r. 263.
MṛġĪ. 76, 13. RAGU. 16, 55. यो व्यतीयायुधि श्रेष्ठमपि चक्रधरं स्वयम्
MBu. 1, 6257. — 3) adj. im Wagen fahrend (?): वृद्धानां भारततानां स्त्रीणां
चक्रधरस्य (vgl. eine ähnliche Stelle M. 2, 138. JĪĠ. 1, 117, wo st. dessen
चक्रिणः gelesen wird) च । ब्राह्मणानां गवां राशो पन्थानं ददते च ये ॥
MBu. 13, 7370. — 4) adj. subst. der die Gewalt in Händen hat, Herr-
scher, Weltherrscher, = चक्रिन् H. an. यत्र ते क्रतुभिर्देवास्तथा चक्रधरा
नृपाः MBu. 3, 8221. स चक्रधरलोकानां सदृशीमाप्नुयाद्भक्तिम् 12, 8879. HA-
RIV. 10999. Gouverneur einer Provinz, = ग्रामनालिन् H. an. MED. —
5) m. Schlange TRIK. H. an. MED. RĀGA-TAR. 1, 261. — 6) m. N. pr.
eines Mannes VID. 64. Verz. d. B. H. No. 327.

चक्रधर्मन् (चक्र + धर्म) m. N. pr. des Fürsten der Vidjādhara MBu.
2, 408.

चक्रनाख (चक्र + नाख) m. ein best. Parfum (व्याघ्रनाख) RĀGAN. im ÇKDr.

चक्रनदी (चक्र + नदी) f. = चक्रणदी gaṇa गिरिनद्यादि zu P. 8, 4, 10,
VĀRT. N. pr. eines Flusses BHĀ. P. 5, 7, 9.

चक्रनाभि (चक्र + नाभि) f. Nabe eines Rades SUÇ. 1, 334, 7.

चक्रनामन् (चक्र + नामन्) m. eine best. mineralische Substanz (मालि-
क) H. 1034.

चक्रनायक (चक्र + ना) m. 1) Führer einer Schaar RĀGA-TAR. 2, 406.
— 2) ein best. Parfum, = चक्रनाख RĀGAN. im ÇKDr.

चक्रनितम्ब (चक्र + नि) = चक्रणितम्ब gaṇa गिरिनद्यादि zu P. 8, 4,
10, VĀRT.

चक्रनेमि (चक्र + नेमि) f. N. pr. einer der Mütter im Gefolge des
Skanda MBu. 9, 2623.

चक्रपद्माट (चक्र + प) m. = चक्रमर्द ÇARDAR. im ÇKDr.

चक्रपरिव्याध (चक्र + प) m. Cathartocarpus fistula (s. ग्रार्गवध)
VAIDJ. im ÇKDr.

चक्रपर्णी (चक्र + पर्ण) f. = चक्रवल्क्या ÇABDAK. im ÇKDr.

चक्रपाणि (चक्र + पाणि) m. 1) Beioame Vishṇu's oder Kṛshṇa's
(einen Discus in der Hand haltend) AK. 1, 1, 1, 15. H. 219, Sch. SĀDṬ.
Br. 5, 10. MBu. 6, 1900. °पाणिन् HARIV. 8193. 8376. — 2) N. pr. eines
Autors Verz. d. B. H. No. 933.

चक्रपाणिदत्त (चक्र + पाणि + दत्त) m. N. pr. eines Autors, s. u. चन्द्रोदय.

चक्रपाणिन् s. u. चक्रपाणि.

चक्रपात (चक्र + पात) m. ein best. Metrum, = चक्र COLEBR. Misc.
Ess. II, 161 (IX, 17).

चक्रपाद् (चक्र + पाद्) m. 1) Wagen (Räder zu Füßen habend). — 2)
Elephant (radförmige Füße habend) AĠAJAPĀLA im ÇKDr.

चक्रपाल (चक्र + पाल) m. 1) superintendent of a province. — 2) one
who carries a discus (?). — 3) a circle. — 4) the horizon WILS. — Vgl.
चक्रवाल, चक्रगोष्ठ, चक्ररत्न.

चक्रपुर (चक्र + पुर) n. N. pr. einer von Kākramardikā erbauten
Stadt RĀGA-TAR. 4, 213.

चक्रपुष्करिणी (चक्र + पु) f. N. pr. eines geheiligten Teiches in Kāçl
(Benares) KĀÇIKHANḌA im ÇKDr. — Vgl. चक्रतार्य, मणिकर्णिका.

चक्रफल (चक्र + फल) n. eine best. scheibenartige Waffe TRIK. 2, 8, 55.

चक्रवान्धव (चक्र + वा) m. der Freund der Anas Casarca Gm., die
Sonne (weil sie die in der Nacht von einander getrennten Pärchen
wieder vereinigt; vgl. चक्रभेदिनी) H. 96.

चक्रवाल und °वाल 1) Reif, Ring: किरिटहाराङ्गचक्रवालैर्विभूषि-
ताङ्गाः MBu. 1, 7021. 7024. Vgl. बाली, वालक. — 2) m. N. eines mythischen
Gebirges, welches wie eine Mauer die als Scheibe gedachte Erde umgibt
(die als Berge erscheinenden Wolken am Horizont), AK. 2, 3, 2. H. 1031.
an. 4, 71. MED. I. 133. Lot. de la h. l. 842. fgg. 148. 216. 630. 832. LALIT.
143. 267. 302. 317. Vgl. महाचक्रवाल. — 3) n. Kreis (Horizont), = म-
ण्डल AK. 1, 1, 2, 7. MED. COLEBR. Alg. 173. Kreislauf: क्तिवा गृहं संसृ-
तिचक्रवालम् BUĀG. P. 5, 18, 14. BURNouF: ce théâtre de la transmigra-
tion. — 4) n. Kreis, Gruppe, Menge H. 1411. H. an. एवं स कृत्वा गोपी-
नां चक्रवालैरलंकृतः HARIV. 4098. कैरव° eine Gruppe von Wasserlilien
BUASTR. 2, 65. विपुलश्चक्रवालः (also auch m.) कचानाम् VARĀH. BRH. S.
76, 9. — Nach einem singhalesischen Commentator (s. Lot. de la b. l.
843) ist für die 2te Bed. चक्रवाट (चक्र + वाट) die ursprüngliche Form;
vgl. dieses und चक्रवाट.

चक्रवालधि (चक्र + वा) m. Hund H. 1278. — Vgl. चक्रवालधि.

चक्रभानु (चक्र + भानु) m. N. pr. eines Brahmanen RĀGA-TAR. 6, 408.
चक्रभृत् (चक्र + भृत्) m. Discusträger, Bein. Vishṇu's H. 219. RĀGA-
TAR. 1, 38.

चक्रभेदिनी (चक्र + भे) f. Nacht (die Pärchen der Anas Casarca Gm.
von einander trennend; vgl. चक्रवान्धव) TRIK. 1, 1, 104. H. ç. 17.

चक्रमठ (चक्र + मठ) m. N. pr. eines kreisrunden von KĀRAYARMAN
erbauten Collegiums RĀGA-TAR. 3, 403.

चक्रमाण्डलिन् (चक्र + माण्डल) m. Boa constrictor H. 1303.

चक्रमन्द (चक्र + मन्द) m. N. pr. eines Nāga MBu. 16, 120.

चक्रमर्द (चक्र + मर्द) m. N. eines Strauchs, Cassia Tora Lin. RĀGAN.
im ÇKDr. SUÇ. 2, 66, 7. Vgl. चक्र 13. und चक्रतैल, wo चक्र viell. nur
eine Abkürzung von चक्रमर्द ist. चक्र wird durch तगरपुष्प erklärt und
im Tamil und Telinga hat die Cassia Tora einen mit Tagara zusam-
mengesetzten Namen, woher dieselbe bei einigen Botanikern auch den
Namen Cassia Tagara führt.

चक्रमर्दक 1) m. dass. AK. 2, 4, 5, 12. H. 1158. — 2) f. °मर्दिका N. pr.
einer Gemahlin Lalitāditja's RĀGA-TAR. 4, 213. 393.

चक्रमासत्रं (चक्रम्, acc. von चक्र, + मासत्र) adj. das Rad hemmend
RV. 5, 34, 6.

चक्रमुख (चक्र + मुख) m. Eber HAR. 82. — Vgl. चक्ररत्न.

चक्रमुपल (चक्र + मुपल) adj. mit dem Discus und der Keule ausge-
führt: संग्रामः HARIV. 3346; vgl. चाक्रं मौपलमित्येवं संग्रामम् 5648.

चक्रमेलक (चक्र + मे) N. pr. eines Ortes in Kaçmira RĀGA-TAR.
6, 108.

चक्रमौलि (चक्र + मौलि) m. N. pr. eines Rāksbasa R. 6, 69, 14.

चक्रयान (चक्र + यान) n. *Räderfuhrwerk, Wagen* AK. 2, 8, 2, 19.

चक्रयोग (चक्र + योग) m. *Anwendung des Flaschenzugs oder einer ähnlichen Vorrichtung (bei Schenkelverrenkungen)* SUÇA. 2, 28, 18.

चक्ररत्न (चक्र + रत्न) m. = चक्रगोमत् *MBh. 1, 5467. 4, 1087. 1106. 6, 691. 711. 2309.*

चक्ररत्न (चक्र + रत्न) m. *Eber* TRIK. 2, 3, 5. — Vgl. चक्रमुख.

चक्रलताणा (चक्र + लताणा) f. = गुडूची *Cocculus cordifolius Dec.* (nach dem runden Blatte benannt) RATNAM. 13.

चक्रलताम्र m. s. u. चक्रतलाम्र.

चक्रला (von चक्र) f. *eine Art Cyperus* (s. उच्छटा) AK. 2, 4, 3, 25. H. an. 3. 648.

चक्रवत् (von चक्र) 1) adj. *mit Rädern versehen: यान* H. 731. P. 3, 2, 12, Sch. — 2) m. a) *Oelmüller: प्रूनाचक्रधञ्जवताम्* M. 4, 84; vgl. चक्रिन्. — b) N. pr. eines Berges: *चक्रसदृशं चक्रवत्तं महाचलम्* HARIV. 12408. 12847. R. 4, 43, 32.

चक्रवर्तिता f. nom. abstr. von चक्रवर्तिन् 1. DAÇAK. 185, ult. °वर्तिव n. HARIV. 8813.

चक्रवर्तिन् (चक्र + व°) 1) adj. subst. *der die Räder seines Wagens ungehemmt über alle Länder rollen lässt, Weltherrscher* AK. 2, 8, 4, 2. H. 691 (deren zwölf aufgezählt 692 fgg.). *सुयुम्न* u. s. w. MAITR. Up. in Ind. St. 2, 395. *भरत* MBh. 1, 2983. 3120. 3, 8379. *उग्रायुधो राजा चक्रवर्तिर्दुरासदः* 12, 808. *मंघातरु* 13, 860. — ÇIK. 12. 7, 7. 102, 17. 111, 20. BHĀG. P. 1, 17, 44. 9, 2, 26. VP. 101. MĀRK. P. 19, 19. LALIT. 14 u. s. w. *ब्रह्म*°, *चतुर्द्विपि*° *Lot. de la h. l. 307. fg. 416. der oberste Fürst, der den obersten Rang einnimmt, an der Spitze steht: डाकिनीचक्रवर्तिनी* KATHĀS. 20. 114. *पद्मावतीचरणचरणचक्रवर्तिन्* Git. 1, 2. *चक्रवर्ती गिरीन्द्राणां हिमवान्* KATHĀS. 1, 13. *गिरि*° KUMĀRAS. 7, 52. *गोपाल*° N. pr. eines Scholiasten COLEBR. Misc. Ess. II, 46. 37. *नारायण*° desgl. Vgl. *मर्ध*°. *एक*°, *चक्रिन्*. — 2) f. a) *eine best. wohlriechende Pflanze, = जनी* AK. 2, 4, 5, 19. — b) *Nardostachys Jatamansi (जटामंसी) Dec.* — c) = *मल्लिक* RĀÇAN. im ÇKDa.

चक्रवर्म्न (चक्र + व°) m. N. pr. eines Königs von Kaçmirā RĀÇAN. TAR. 3, 287. fgg. — Vgl. चाक्रवर्माण.

चक्रवाक (चक्र + वाक) m. *eine Gänseart, Anas Casarca Gm.; so genannt nach ihrem schnarrenden Geschrei. Wird als Muster ehelicher Zuneigung betrachtet und häufig gedenken die Dichter der Trauer, welche dieser Vogel in der Nacht erleidet, wenn er von seinem Ehegatten getrennt wird.* AK. 2, 3, 22. TRIK. 2, 3, 25. H. 1330. RV. 2, 39, 3. VS. 24, 22. 32. 25, 8. *इक्ष्मावित्नु सं नुद चक्रवाकैव देपती* AV. 14, 2, 64. MBh. 1, 2622. 6, 263. R. 3, 20, 20. 5, 13, 38. BHARTR. 1, 80. PAÑĀT. 158, 21. LALIT. 191. 201. *चक्रवाकी* f. *das Weibchen* MEGH. 81. KATHĀS. 17, 28. SĀH. D. 48, 18. — Vgl. चक्र, चक्रमाक्षय, चक्राक्ष, चक्राक्षय, चक्रवान्धव, चक्रभेदिनी, चाक्रवाकिय.

चक्रवाकवन्धु (च° + वन्धु) m. *die Sonne* II. 96, Sch. — Vgl. चक्रवान्धव.

चक्रवाकवती f. N. pr. wahrscheinlich eines Flusses (*reich an Kakra-vāka*) gaṇa ग्रनिरादि zu P. 6, 3, 119.

चक्रवाकिन् adj. *mit Kakra-vāka's erfüllt: यमुना* RAÇH. 13, 30.

चक्रवाट (चक्र + वाट) m. 1) *Grenze.* — 2) *Lampengestell.* — 3) = *क्रियारोह* H. an. 4, 64. MED. I. 61. Dieses übersetzt WILS. durch: *engaging in any action.* — Vgl. u. चक्रवाल.

चक्रवाड 1) m. = *अग्निभेद* H. an. 4, 71. MED. d. 39. VJUTP. 102. — 2) n. = *माण्डल* MED. = *गण* H. an. — Vgl. चक्रवाल.

चक्रवात (चक्र + वात) m. *Wirbelwind* BHĀG. P. im ÇKDr.

चक्रविमल (चक्र + वि°) N. einer Pflanze VJUTP. 142.

चक्रवृद्धि (चक्र + वृद्धि) f. *Zins auf Zins* NĀBADA in MIT. 63, 13. BHĀS-PATI bei KULL. zu M. 8, 153. M. 8, 153. 156. An der letzten Stelle erklärt KULL. das Wort durch: *Lohn für Beförderung einer Waare zu Wagen.*

चक्रव्यूह (चक्र + व्यूह) m. *eine kreisförmig aufgestellte Schlochtordnung* MBh. 1, 2754. 7, 1471; vgl. व्यूह: *सचक्रशकटः* 3408.

चक्रशतपत्र (चक्र + श°) N. einer Pflanze VJUTP. 142.

चक्रशल्या (चक्र + शल्या) f. N. zweier Pflanzen: 1) = *काकतुण्डी.* — 2) *Abrus precatorius mit weissen Samenkörnern (श्वेतगुञ्जा)* RĀÇAN. im ÇKDa.

चक्रश्रेणी (चक्र + श्रेणी) f. = *अन्नशृङ्गी* *Odina pinnata* RATNAM. 74.

चक्रसंवर (चक्र + संवर) m. N. pr. eines Buddha (auch *वज्रटीक* u. s. w.) TRIK. 1, 1, 23.

चक्रसक्व्यं (चक्र + सक्व्य) adj. *säbelbeinig* P. 6, 2, 198, Sch.

चक्रसंज्ञ (चक्र + संज्ञा) n. *Zinn* H. 1042.

चक्रसाक्षय (चक्र + सा°) m. = *चक्र = चक्रवाक* *Anas Casarca Gm.* MBh. 13, 2836. R. 4, 51, 38.

चक्रस्वामिन् (चक्र + स्वामिन्) m. Bein. *Vishṇu's* (vgl. *चक्रधर*) ALBYROUNY bei REINAUD, Mém. sur l'Inde, 238.

चक्रहस्त (चक्र + हस्त) m. Bein. *Vishṇu's* WILS.

चक्राकी v. l. für *चक्राङ्गी* ÇKDr.

चक्राङ्किता (चक्र + अङ्किता) f. *eine best. Pflanze (?)*: *प्रगुणीकृते च चक्राङ्कितासहदेवीप्रभृत्यष्टोत्तरशतमूलिकासंघाते* (bei der Weihung eines Königs) PAÑĀT. 157, 23.

चक्राङ्गी f. *Gans* ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. चक्राङ्ग.

चक्राङ्ग (चक्र + अङ्ग) 1) m. a) *Gans* (wegen des gebogenen Halses) AK. 2, 3, 23. H. 1325. an. 3, 121. MED. g. 33. MBh. 8, 1893. 1895 (= *हंस*). 12, 6300. 6308. 13, 736. R. 5, 16, 11. verschieden vom *हंस* und von KULL. durch *चक्रवाक* erklärt M. 3, 12. f. *चक्राङ्गी* ÇABDAR. im ÇKDr. — b) *Wagen* (vgl. *चक्रपाद*) ÇKDr. WILS. — 2) f. ई N. verschiedener Pflanzen: a) = *कटुरोहिणी* AK. 2, 4, 3, 4. H. an. MED. — b) *Enhydra Heloncha* (*हिलमोचिका*) Dec. TRIK. 2, 4, 31. RATNAM. 234. — c) = *कर्कटशृङ्गी* RATNAM. 43. — d) *Cocculus tomentosus* Wall. (*वृषपणी, सुदर्शना*) RĀÇAN. im ÇKDr. RATNAM. 227. *चक्राङ्गा* ÇKDr. nach derselben Aut. — e) *Rubia Munjista* (*मञ्जिष्ठा*) Roxb. RĀÇAN. im ÇKDr. — 3) n. *Sonnenschirm* HĀR. 40.

चक्राट (चक्र + अट) m. 1) *Schlangenbeschwörer (विषवैद्य).* — 2) *Schelm, Intrigant.* — 3) *Denar (दीनार)* H. an. 3, 159. MED. I. 41. — Vgl. चक्रचर.

चक्राधिवासिन् (चक्र + अधिवास) m. *Orangenbaum* TRIK. 2, 4, 12.

चक्रायुध (चक्र + आयुध) m. Bein. *Vishṇu's* oder *Kṛṣṇa's* (*dessen Waffe der Discus ist*) MBh. 1, 1163. HARIV. 5800. 9242. R. 6, 102, 12.

चक्रायोध्य (चक्र + योध्य) m. N. pr. eines Fürsten WASSILJEW 54.

चक्रावर्त (चक्र + आवर्त) m. Kreisbewegung H. 1519.

चक्राह्व (चक्र + आह्व) 1) m. a) = चक्रवाक *Anas Casarca Gm.*: चक्राह्वमन्त्रित ÇIKSAĞ 36. JĀGŪ. 1, 173. SUÇR. 1, 22, 14. KATHĀS. 14, 62. BHĀG. P. 3, 10, 23. 4, 9, 64. — b) = चक्रमर्द *Cassia Tora Lin.* RĀGĀN. im ÇKDR. — 2) f. आ *Cocculus tomentosus Wall.* (vgl. चक्राङ्ग) BHĀVAPR. im ÇKDR. u. मुदर्शना.

चक्राह्वय (चक्र + आह्वय) m. = चक्राह्व *Anas Casarca Gm.* VARĀH. BRH. S. 87, 1.

चक्रि (von 1. कर) P. 3, 2, 171. VĀRTT. 3. VOP. 26, 155. 1) adj. machend; wirkend, wirksam: चक्रि (सोमं) विश्वानि चक्रये (इन्द्राय) RV. 1, 9, 2. 3, 16, 4. चक्रिरपः 7, 20, 1. मरुता कर्माणि 9, 88, 4. 77, 5. — 2) m. N. pr. eines Mannes (चक्रिन्?) PRAYARĀBHJ. in Verz. d. B. H. 59. — Vgl. उरूचक्रि.

चक्रिक (von चक्र) 1) m. Discusträger VJUTP. 95. — 2) f. आ a) Trupp, Schaar: भृत्य RĀGĀ-TAB. 4, 376. 8, 779. — b) Ränke (vgl. चक्र 14.) RĀGĀ-TAB. 5, 279. 295. 297. 388. An der ersten Stelle ist auch Bed. a. zulässig.

चक्रिन् (wie eben) 1) adj. Räder habend: यान AK. 2, 8, 2, 19. — 2) adj. subst. einen Discus führend, Beiw. und Bein. Kṛshṇa's TRIK. 3, 3, 238. H. a. n. 2, 263. MED. n. 62. VIÇVA im ÇKDR. BHĀG. 11, 17. BHĀG. P. 4, 9, 4. RĀGĀ-TAB. 1, 262. Çiva's MBH. 13, 745. — 3) adj. im Wagen fahrend: चक्रिणो दशमीस्यस्य रोगिणो भारिणः स्त्रियः । स्र्नातकस्य च राक्षश्च पन्था देवो वरस्य च ॥ M. 2, 138. JĀGŪ. 1, 117; vgl. MBH. 13, 7570, wo st. dessen चक्रयस्य gelesen wird. — 4) m. Töpfer TRIK. H. a. n. MED. VIÇVA im ÇKDR. — 5) m. Oelmüller ÇABDAR. im ÇKDR. JĀGŪ. 1, 141; vgl. चक्रवत्. — 6) m. Weltherrscher, = चक्रवर्तिन् H. 948. H. a. n.; vgl. अर्थचक्रिन्. — 7) m. = जालिकभिद् MED., welches wir durch eine Art Betrüger (a tumbler, one who exhibits tricks with a discus or wheel WILS.) wiedergeben würden; ÇKDR. substituiert aber dafür (viell. nach VIÇVA) ग्रामजालिक, welches wohl nur Gouverneur einer Provinz bedeuten kann. TRIK. liest ग्रामयाजिन् der für ein ganzes Dorf opfert. — 8) m. = सूचक MED. VIÇVA im ÇKDR. WILS. übersetzt das vieldeutige (vgl. u. 11.) Wort durch an informer. — 9) m. Esel RĀGĀN. im ÇKDR.; vgl. चक्रीवत्. — 10) = चक्रवाक *Anas Casarca* H. a. n. MED. VIÇVA im ÇKDR. — 11) m. Krähe RĀGĀN. im ÇKDR. Diese Bed. hat auch सूचक (vgl. u. 8). — 12) m. Schlange AK. 1, 2, 1, 7. TRIK. H. 1304. H. a. n. MED. HĀR. 15. VIÇVA im ÇKDR. — 13) m. = चक्रमर्द *Cassia Tora Lin.* — 14) m. = तिनिस Dalbergia ougeinensis Roxb. — 15) m. = व्यालनाख ein best. Parfum RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. सचक्रिन्.

चक्रिय (wie eben) adj. im Wagen fahrend, auf Reisen befindlich: यो ऽनया विमुक्तस्तच्छालामदो प्रगानो त्रप्यो यो युक्तस्तच्चक्रियाणाम् AIT. BR. 1, 4. Nach SĪJ.: चक्रि + या.

चक्रिकार (चक्र + कार) in eine runde Form bringen, spannen (den Bogen): चक्रिकृतचारुचाप KUMĀRAS. 3, 70.

चक्रिवत् (von चक्रो; s. u. चक्र) P. 8, 2, 12. 1) adj. mit Rädern versehen: सदेहविविधानानि चक्रिवत् भवन्ति KĪTJ. ÇR. 24, 3, 30. 5, 26. ĀCV. ÇR. 12, 6. पथिकृते ऽत्तरेण विहारे चक्रिवति वृत्ते ÇĀKSH. ÇR. 3, 4, 2. 13, 29. 7. LĀTJ. 10, 5, 12. Davon nom. abstr. चक्रीवता f. LĀTJ. 10, 15, 9. — 2) m. a) Esel AK. 2, 9, 78. H. 1256. — b) N. pr. eines Königs P. 8, 2, 12, Sch.

चक्रिवत् (von चक्रो; s. u. चक्र) P. 8, 2, 12. 1) adj. mit Rädern versehen: सदेहविविधानानि चक्रिवत् भवन्ति KĪTJ. ÇR. 24, 3, 30. 5, 26. ĀCV. ÇR. 12, 6. पथिकृते ऽत्तरेण विहारे चक्रिवति वृत्ते ÇĀKSH. ÇR. 3, 4, 2. 13, 29. 7. LĀTJ. 10, 5, 12. Davon nom. abstr. चक्रीवता f. LĀTJ. 10, 15, 9. — 2) m. a) Esel AK. 2, 9, 78. H. 1256. — b) N. pr. eines Königs P. 8, 2, 12, Sch.

चक्रि (von 1. कर) P. 3, 2, 171. VĀRTT. 3. VOP. 26, 155. 1) adj. machend; wirkend, wirksam: चक्रि (सोमं) विश्वानि चक्रये (इन्द्राय) RV. 1, 9, 2. 3, 16, 4. चक्रिरपः 7, 20, 1. मरुता कर्माणि 9, 88, 4. 77, 5. — 2) m. N. pr. eines Mannes (चक्रिन्?) PRAYARĀBHJ. in Verz. d. B. H. 59. — Vgl. उरूचक्रि.

चक्रिक (von चक्र) 1) m. Discusträger VJUTP. 95. — 2) f. आ a) Trupp, Schaar: भृत्य RĀGĀ-TAB. 4, 376. 8, 779. — b) Ränke (vgl. चक्र 14.) RĀGĀ-TAB. 5, 279. 295. 297. 388. An der ersten Stelle ist auch Bed. a. zulässig.

चक्रिन् (wie eben) 1) adj. Räder habend: यान AK. 2, 8, 2, 19. — 2) adj. subst. einen Discus führend, Beiw. und Bein. Kṛshṇa's TRIK. 3, 3, 238. H. a. n. 2, 263. MED. n. 62. VIÇVA im ÇKDR. BHĀG. 11, 17. BHĀG. P. 4, 9, 4. RĀGĀ-TAB. 1, 262. Çiva's MBH. 13, 745. — 3) adj. im Wagen fahrend: चक्रिणो दशमीस्यस्य रोगिणो भारिणः स्त्रियः । स्र्नातकस्य च राक्षश्च पन्था देवो वरस्य च ॥ M. 2, 138. JĀGŪ. 1, 117; vgl. MBH. 13, 7570, wo st. dessen चक्रयस्य gelesen wird. — 4) m. Töpfer TRIK. H. a. n. MED. VIÇVA im ÇKDR. — 5) m. Oelmüller ÇABDAR. im ÇKDR. JĀGŪ. 1, 141; vgl. चक्रवत्. — 6) m. Weltherrscher, = चक्रवर्तिन् H. 948. H. a. n.; vgl. अर्थचक्रिन्. — 7) m. = जालिकभिद् MED., welches wir durch eine Art Betrüger (a tumbler, one who exhibits tricks with a discus or wheel WILS.) wiedergeben würden; ÇKDR. substituiert aber dafür (viell. nach VIÇVA) ग्रामजालिक, welches wohl nur Gouverneur einer Provinz bedeuten kann. TRIK. liest ग्रामयाजिन् der für ein ganzes Dorf opfert. — 8) m. = सूचक MED. VIÇVA im ÇKDR. WILS. übersetzt das vieldeutige (vgl. u. 11.) Wort durch an informer. — 9) m. Esel RĀGĀN. im ÇKDR.; vgl. चक्रीवत्. — 10) = चक्रवाक *Anas Casarca* H. a. n. MED. VIÇVA im ÇKDR. — 11) m. Krähe RĀGĀN. im ÇKDR. Diese Bed. hat auch सूचक (vgl. u. 8). — 12) m. Schlange AK. 1, 2, 1, 7. TRIK. H. 1304. H. a. n. MED. HĀR. 15. VIÇVA im ÇKDR. — 13) m. = चक्रमर्द *Cassia Tora Lin.* — 14) m. = तिनिस Dalbergia ougeinensis Roxb. — 15) m. = व्यालनाख ein best. Parfum RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. सचक्रिन्.

चक्रु (von 1. कर) nom. ag. Thuer, Bewirker Uṅ. 1, 22.

चक्रेश्वर (चक्र + ईश्वर) 1) m. der Herr des Discus, Bein. Viṣṇu's RĀGĀ-TAB. 4, 276. — 2) f. ई N. pr. einer Vidjādevī H. 239. vollbringt die Befehle des 1sten Arhant's 44.

चन्, चष्टे (चन्ते s. u. वि) DhĀTUP. 24, 7. चन्ते ved. 2. sg., चन्ते 3. pl.; चन्तीति 3. sg. pot.; अचष्ट, चन्त ved. 3. sg., (आ) अचन्तेताम् 2. du. (MBH. 5, 3337), अचन्त 3. pl.; चन्ताण, चन्ताण (DĀÇAK.); perf. चचन्ते. Ausser den Präsensformen und dem Perfectum (vgl. indessen weiter unten) soll nichts vorhanden sein nach P. 2, 4, 54. 55. VOP. 9, 36. fgg. — ved. und ep. auch act.: (आ) चन्त (2. du. imperat.) MBH. 13, 1986. (आ) अचन्तम् 3, 601. 9, 1626. (आ) अचन्तम् 8, 3384. अचन्तसु (partic.) 13, 2384. 2388. अचन्त NAIḠH. 3, 11. (अव, प्रति) चन्ति 2. sg., (अभि) चन्तुस्; चचन्त; (अव) अचचन्तम्. — gerund. (परि, वि) चन्त्य; infin. °चन्तुम् (Buḡ. P. 8, 5, 14), °चन्ते, °चन्ति; vgl. चन्तस्. — pass. °चन्त्यते MBH. 13, 216. SUÇR. 1, 37, 13.

Zu den Formen nach der 1sten Klasse (चन्त u. s. w.) vgl. u. चकाम्. चन् hat sich aus काम् (= कशा) durch Reduplication entwickelt; in Hinsicht der Bedeutung vgl. das vielleicht gleichfalls verwandte च्या.

1) erscheinen: तेभिश्चष्टे वरुणो मित्रो अयमेन्द्रो देवेभिः RV. 10, 92, 6. चन्ताणा पत्रं सुवितार्थं देवा द्यौर्न वीरिभिः कृणवन्त स्वैः 74, 2. 8, 19, 16. — 2) sehen, schauen nach: अतश्चन्तायि अर्दितिं दिंतिं च RV. 5, 62, 8. त्वां चष्टे मुष्टिका गोयु युध्यन् 6, 26, 2. 1, 190, 7. चष्टे कंसम् Buḡ. P. 5, 7, 13. erblicken, gewahren: जनाशयमचन्ताणः प्रविशेण तमाश्रमम् 4, 18, 25. अचष्ट 4, 22, 2. अतमत्तत्त्वं सम्यग्जगाद् मुनयो यदचन्तात्मन् 2, 7, 5. न तस्य चिह्नं तव नाथ चन्तम् 7, 5, 49. — 3) ankündigen, sagen: इदं यदि दैतवने ऽप्यचन्तः MBH. 8, 3384.

— अनु blicken auf: इन्द्रो विद्वां अनु हि त्वां चचन्त RV. 5, 2, 8. 10, 32, 6. परायतो मातरमन्वचष्ट 4, 18, 3. 1, 121, 2.

— अभि 1) erschauen, anblicken, sehen: beaufsichtigen: मित्रः कृष्टोरनिमिषामि चष्टे RV. 3, 59, 1. (सूर्यः) अभि यो विश्वा भुवन्वानि चष्टे 7, 61, 1. 2, 40, 5. 10, 107, 4. ते धामान्यमृता मर्त्यानामर्दव्या अभि चन्ते 8, 90, 6. ग्रावाणा ऊर्धा अभि चन्तुर्धर्मम् 10, 92, 15. अस्मे सूर्याचन्द्रमताभिचन्ते अद्वे कामिन्द्र चरतो वितर्तुर्म् damit wir sehen 1, 102, 2. 113, 5. वैदामभिचन्तोत Buḡ. P. 5, 8, 11. ये ऽभ्यागतान्वक्रधियाभिचन्ते आरोपितधूमिर्मर्षणात्तिभिः 4, 3, 18. — 2) gnädig ansehen: कदा चिकित्वा अभि चन्ते नः RV. 5, 3, 9. अभि प्रियाणि काव्या विश्वा चन्ताणो अर्पति 9, 57, 2. अभि ब्रह्माणि चन्तायि अर्पिणाम् 7, 70, 5. — 3) anreden: इति ब्रुवाणं विदुर्म् — मुनिरभ्यचष्ट Buḡ. P. 3, 13, 5. anfahren: यो मा पोकैन् मनसा चरन्तमभिचष्टे अन्तेभिर्वचोभिः RV. 7, 104, 8. — 4) benennen, nennen: यत्कायमभिचन्ते Buḡ. P. 3, 12, 51. — Vgl. अभिचन्ता f.

— अव 1) herabschauen auf (acc.): अचष्ट अर्चोपमो ऽवतां इव मानुषः RV. 8, 51, 6. सुपर्णो ऽव चन्तु ताम् 9, 71, 9. 38, 5. 97, 3. 10, 30, 2. — 2) erschauen: रिपुणा नावचन्ते RV. 4, 58, 5. अर्वाचचन्तं पद्मस्य सस्वः 5, 30, 2. — Vgl. अवचन्ता f.

— आ 1) anschauen, beaufsichtigen: आ चष्ट आसां पथिो नृदीनां वरुण उग्रः स्र्नातकः RV. 7, 34, 10. — 2) berichten, erzählen, eine Mittheilung über Etwas oder Jmd (acc.) machen, ankündigen, angeben, ver-rathen: वातो देवेभ्य आचष्टे यया पुरुष ते मनः ÇAT. II. 3, 4, 2, 7. यत्पश्येस्तन्म आचन्तीयाः 11, 6, 1, 2. इतिहासम् 13, 4, 2, 12. 15. AIT. BR. 1, 6, 7, 13.

TS. 7, 2, 4. 4. आचक्ष्व पङ्क्तं द्रव्यम् MBu. 3, 2276. सर्वमेतद्यथावृत्तमाचक्षते 2393. 2693. आचक्ष्वं पुरं गत्वा संग्रामे विजयं मम 4, 1145. 9, 1626. 12, 3013. R. 1, 9, 26. 62. 2, 18, 11. 18. 63, 41. 64, 11. 3, 20, 5. Buig. P. 1, 18, 23. यो ह्यस्य धर्ममाचक्षे *mittheilt* M. 4, 81. स त्वं नाम च गोत्रं कुलं चाचक्ष्व R. 3, 53, 24. DRAUP. 2, 5. स च पृष्ठो मातरं पितरं च स्ववृत्तात्तं चाचक्षते ITin. bei Sij. zu RV. 1, 123, 1. ऊवाचक्षीतर्विग्भ्यः साद्यः क्रो म इति LĀTJ. 8, 3, 1. यदस्मै कुमारं ज्ञातमाचक्षीरन् Gobu. 2, 7, 17. गं धयन्तीं परस्मै नाचक्षीत Pār. GṚHJ. 2, 17. M. 4, 59. JĀGŪ. 1, 140. आचक्षतेतो तु कृत्स्नस्य धृतराष्ट्रं स-भागतम् MBu. 3, 3337. RAGH. 12, 55. आचक्षते — भर्त्रे कन्यां शिखाण्डनीम् *gestand, dass es ein Mädchen sei*, MBu. in BENF. Chr. 53, 1. तत्राचक्षन्तं दोषान् MBu. 3, 601. 13, 2384. 2388. M. 4, 59. आचक्ष्व मे वल्लिम् *sage mir, wo er ist*, MBu. 12, 8061. आचक्षीरंश्च नो ज्ञात्वा 3, 1406. रत्नसामाचक्षते ऽथ राथैवा मरु सीतया R. 3, 26, 1. 6, 1, 21. *anmelden, vorstellen*: तस्याचक्षत (2. pl. imperat.) माम् MBu. 13, 1986. रामाय चाचक्षते ताम् R. 3, 2, 9. तं रथं राजपुत्राय सूतः — आचक्षते *meldete, dass der Wagen bereit stehe*, 2, 39, 13. *anzeigen, verkünden so v. a. deuten auf*: भैरवमुच्चैर्विरुचन्मृगो ऽस-कृद्भ्रामघातमाचक्षे VARĀH. BRH. S. 29, 3. 34, 6. 52, 108. 83, 56. 86, 104. 89, 6. *anreden, zu Jmd sprechen, mit dem acc. der Person*: अङ्गराजमाचक्ष्व DAČAK. in BENF. Chr. 189, 2. — 3) *benennen, nennen*: समानमेव सत्पुन-र्ननिवाचक्षते ČAT. Br. 1, 6, 4, 8. शर्व इति यथा प्राच्या आचक्षते भव इति य-था बाहीकाः 7, 2, 8. 2, 1, 2, 4. 3, 1, 2, 3. 4, 1. त्रया माचक्षन्ति 6, 1, 2, 13. 13, 5, 4, 7. 14, 6, 8, 3. ĀCV. GṚHJ. 3, 5. NIR. 4, 1. KĀND. UP. 1, 3, 6. TAHT. UP. 1, 3, 2. 2, 6. Buig. P. 5, 22, 6. Hierher ist auch zu ziehen: तस्मादेनं स्व-पितोत्याचक्षते *deshalb sagt man von ihm, dass er schlafe*, KĀND. UP. 6, 8, 1.

— अन्वा *nach Etwas benennen*: एतमेव तदन्वाचक्षते ČAT. Br. 2, 4, 4, 2.

— अन्वा 1) *anschauen*: (तान्) अन्वाचक्षानुरागास्त्रैरन्धीभूतेन चक्षुषा Buig. P. 1, 9, 11. *nach BURNOUR: sprechen zu*. — 2) *sprechen*: अन्वाचक्षुं प्रचक्रमे Buig. P. 8, 3, 14.

— उदा *laut ansagen*: तस्मादध्वर्युरेव गोर्वीर्याण्युदाचक्षे ČAT. Br. 3, 3, 3, 4.

— प्रत्या 1) *zurückweisen, abweisen, ablehnen*; mit dem acc. der Sache oder der Person: दीयमानं न प्रत्याचक्षीत KĀTJ. ČR. 22, 1, 32. LĪTJ. 1, 1, 9. 8, 5. ČĀNKU. ČR. 5, 1, 10. न संनिपतितं धर्म्यमुपभोगं यदृच्छ्या । प्रत्याचक्षे MBu. 12, 6676. KULL. zu M. 4, 250. न के चन वसती प्रत्याचक्षन्तात् TAHT. UP. 3, 10, 1. गुरुपुत्रीति क्त्वा प्रत्याचक्षे न दोषतः MBu. 1, 3272. Buig. P. 8, 20, 3. DAČAK. in BENF. Chr. 181, 6. *zurückweisen so v. a. verwerfen* KĀC. zu P. 1, 2, 56. — 2) *Jmd (acc.) antworten*: प्रत्याचक्षात्मर्द्धवान् Buig. P. 3, 13, 11.

— संप्रत्या *renarrare* bei WEST. ist zu streichen, da संप्रत्याचक्षते MBu. 1, 26 und 2306 in संप्रति *heut zu Tage* und आचक्षते *erzählen zu zerlegen* ist.

— व्या *hersagen, recitieren*: चतुर्देवतान् TBr. 2, 2, 1, 1. 2, 6. TS. 2, 3, 11, 2. ČAT. Br. 4, 6, 9, 18. श्रुचो मूक्तं व्याचक्ष्णाणः 13, 4, 3, 3. — 2) *auseinandersetzen, erklären, erläutern*: व्याख्यास्यामि ते व्याचक्ष्णाणस्य तु मे निदि-ध्यामस्व ČAT. Br. 14, 3, 4, 1. 4, 1, 5, 10. इति शुश्रुम पूर्वेषां ये नस्तद्याच-क्षिरे KRANOP. 3. केचिदत्र यथा इति पक्षमीं मय इति षष्ठो व्याचक्षते KĀC. zu P. 8, 4, 47 und 6, 1, 26. KULL. zu M. 10, 113.

— समा *berichten, erzählen, über Etwas oder Jmd aussagen*: एवं गते समाचक्ष्व स्वयं निश्चित्य हेतुभिः MBu. 2, 634. तत्सर्वं नः समाचक्ष्व Buig. P. 1, 4, 13. R. 3, 73, 9. कुलं बलं नाम तथैव वीर्यं समाचक्षते 53, 62. स त्वं मीतां समाचक्ष्व यत्र येनापि वा कृता 73, 39. तां समाचक्ष्व कल्याणीं यदि स्वाच्छैव्य मानुषी *sage aus, ob sie ein menschliches Wesen ist*, DRAUP. 4, 5.

— परि 1) *übersehen, übergehen, verschmähen*: श्यापर्णान्परिचक्ष्णाणो वि-श्यापर्णयज्ञमात्रे AIT. Br. 7, 27. अन्नं न परिचक्षीत TAHT. UP. 3, 8, 11. को वैनं (विशुं) परिचक्षीत Buig. P. 4, 14, 33. परिचक्षिं inf. in der v. l. des SV. II, 8, 1, 4, 1. — 2) *verwerfen*: तद् पुनः परिचक्षते *hinwiederum verwirft man dieses Verfahren* AIT. Br. 8, 7. — 3) *für schuldig erklären*: यो न्वेवं मानुषं ब्राह्मणं कृत्ति तं न्वेव परिचक्षते ऽथ किं य एतम् ČAT. Br. 3, 9, 4, 17. 9, 3, 4, 62. 10, 3, 2, 5. — 4) *erzählen*: इतिहाममिमं विप्राः पुराणाः परिचक्षते MBu. 1, 1025. 6650. — 5) *von Etwas sprechen, erwähnen, anerkennen*: अत्रस्य मरुभागा न दारं परिचक्षते MBu. 1, 4654. तस्मादिह कृतप्रज्ञा-स्त्यागं न परिचक्षते 12, 294. — 6) *benennen, nennen*: वेदप्रदानादाचार्यं पितरं परिचक्षते M. 2, 171. विधिहीनम् u. s. w. यज्ञं तामसं परिचक्षते Buig. 17, 13, 17. MBu. 13, 3364. अश्वातीर्यं तद्व्यापि मानवैः परिचक्षते 216. — 7) *zu Jmd (acc.) sprechen, antworten* Buig. P. 1, 17, 21. — Vgl. परिचक्ष्व.

— प्र 1) *erzählen, berichten*: एतत्प्रचक्ष्व मे MBu. 1, 8331. 2201. 3, 10463. RAGH. 8, 85. — 2) *annehmen, ansehen als, halten für*: नैव दारु-णातामेके सञ्चालायाः (शिवायाः) प्रचक्षते VARĀH. BRH. S. 89, 7. क्रोधाद्भवानि च त्रीणि व्यसनानि प्रचक्षते R. 3, 13, 3. दामवर्गस्य तत्पिच्ये भागधेयं प्रच-क्षते M. 3, 246. एतौ वर्षास्वनध्यायावध्यायज्ञाः प्रचक्षते 4, 102. 9, 147. 219. 11, 244. SĪV. 3, 29. HIT. III, 86 (wo प्रचक्षते zu lesen ist). Buig. P. 3, 22, 3. 4, 4, 18. *benennen*: तं देवनिर्मितं देशं ब्रह्मावर्तं प्रचक्षते M. 2, 17. 59. 91. 140. 3, 28. 73. 8, 132. 10, 14. 12, 12. ČRUT. 34. Buig. P. 3, 20, 41. 26, 25. — *caus. erleuchten, erhellen*: प्र चक्ष्व रोदसी वासयोपसः RV. 1, 134, 3. अग्निं न मा मयितं सं दिदीपः प्र चक्ष्व कृष्णां कृ व्यसो नः 8, 48, 6.

— अभिप्र *sehen*: विसदृशा त्रीविताभिप्रचक्षे (infia.) RV. 1, 113, 6.

— संप्र *auseinandersetzen*: दग्धस्योपशमार्याय चिकित्सा संप्रचक्षते Suçr. 1, 37, 13.

— प्रति 1) *sehen, gewahr werden*: प्रति पक्षे अन्नमनेना अयं द्विता वरुणो मया नः सात् RV. 7, 28, 1. 2, 24, 6. 7. अर्पत्यस्याः प्रतिचक्ष्वेव *sie geht, nachdem sie nur etwas von jener gesehen hat*, 1, 124, 8. 7, 104, 25. यदा तु सर्वभूतेषु दारुष्यमिभिव स्थितम् । प्रतिचक्षीत मां लोकः Buig. P. 3, 9, 32. — 2) *erwarten*: प्रत्यचक्ष्व — द्विजागमनमेव सः Buig. P. 9, 4, 41. — 3) *sehen lassen, erscheinen lassen*: चित्रो न मूरः प्रतिं चक्षि भानुम् RV. 7, 3, 6. ऊर्ध्वो गन्धर्वा अग्निं नाके अस्याद्विष्टा त्रया प्रतिचक्ष्णाणो अस्य 9, 83, 12. — Vgl. प्रतिचक्ष्णा, प्रतिचक्ष्व, सुप्रतिचक्ष्व.

— वि 1) *erscheinen, leuchten*: उपस्यै मातुर्वि चक्षे RV. 5, 19, 1. त्रयः कोशिनं ऋतुश्रा वि चक्षते 1, 164, 44. (मुतः) विचक्ष्णाणो विरोचयन् 9, 39, 3. 10, 53, 3. तस्मै मरुक्षमन्तभिर्वि चक्षे (zugleich mit Red. 2.) 79, 5. — 2) *deutlich sehen, erblicken, hinblicken auf*: व्यसनगच्छे ! RV. 2, 13, 7. शतं नो रास्व शरदो विचक्षे 27, 10. कविं कृष्णतं विचक्षे 1, 116, 14. अन्धा त-मोमि दुर्धिता विचक्षे 4, 16, 4. तदयं केतो कृद् आ वि चक्षे *das sieht der Verstand in meinem Innern* 1, 24, 12. उरु चक्षे वि विष्पतिः 8, 23, 16. 1, 98, 1. 113, 5. 8, 43, 16. 10, 3, 1. 177, 1. AV. 7, 23, 2. विश्वं विचक्षते धीरा योगरुद्धेन चक्षुषा Buig. P. 3, 11, 17. 2, 6, 36. 4, 12, 25. 24, 59. 26, 13. 8, 18,

21. विचक्ष्य 4, 13, 42, 19, 18. — 3) *erscheinen lassen, offenbaren*: तथा पवस्व धारया यया पीतो विचक्षसे । इन्द्रो स्तोत्रे सुवीर्यम् RV. 9, 45, 6. तन्मे वि चक्षे सवितायमर्यः 10, 34, 13. — 4) *verkünden, ansagen*: गृह्या गच्छन्तो ब्रह्मधा वि चक्ष्व AV. 5, 20, 4. इमनिति विचक्ष्व ÇAT. Br. 3, 1, 4, 10. TBr. 3, 1, 4, 12. 2, 6, 14. इति शुश्रुम धीराणां ये नस्तद्विचक्षन्तिरे ईCOR. 10. ताश्च (कथाः) भूयो विचक्ष्व मे MBu. 1, 2199. Bu. g. P. 1, 5, 7. 3, 23, 11. — *caus. deutlich sehen lassen, aufklären*: घर्गूक्तमो व्यंचक्षत्स्वैः RV. 2, 24, 3.

— *अभिधि hinschauen auf*: (याः प्रदिशः) अभि सूर्यो विचक्षे AV. 2, 10, 4. RV. 3, 55, 9.

— *प्रवि angeben, aufführen, nennen* MBu. 12, 11466.

— *सम् 1) ansehen, betrachten*: चक्षुर्व्यां संचक्षाणो दक्षत्रिव — अक्षुण्ड- रिम् Bu. g. P. 3, 19, 8. — 2) *überblicken; überzählen, prüfen*: संचक्षाणो भुवना देव ईपते RV. 6, 58, 2. सं यो यूवेव जनिमानि चक्षे 7, 60, 3. AV. 5, 11, 2. न तं इन्द्र सुमतयो न रायः संचक्षे RV. 7, 18, 20. — 3) *betrachten, überlegen, in Betracht ziehen*: यस्य त्रसन्ति शयंसः संचक्षि शत्रवः RV. 6, 14, 4. संचक्ष्या मरुतश्चन्द्रवर्णा अक्ष्णोत्ते मे हृदयोथा च नूनम् 1, 163, 12. 127, 11. घोरमुत्पाततं भयम् । संचक्षते ऽत्र मेधावो शरीरे चात्मनो वाराम् ॥ R. 2, 1, 27. — 4) *aufzählen*: यदमुष्मै स्वाक्षामुष्मै स्वाक्षिति जुह्वत्संचक्षती ÇAT. Br. 13, 3, 5, 2. LĀṬ. 10, 10, 6. ausführlich über Etwas berichten: मेरोरप्यतरं पार्श्वे पूर्वं संचक्ष्व संत्रय । निखिलेन महावुद्धे माल्यवतं च पर्यतम् ॥ MBu. 6, 253. — 5) *meiden*: समचक्षिष्ट (vgl. n. अयसम् und परिमम्) Vop. 9, 37.

— *अयसम् meld n, s. अयसंचक्ष्य (वर्जने)*.

— *परिमम् 1) aufzählen*: तत्रैतान्याचार्याः परिसंचक्षते Goba. 3, 5, 2. — 2) *meiden, s. परिसंचक्ष्य*.

— *प्रसम् aufzählen*: पृष्ठस्थानि सर्वाण्येषु प्रसंचक्षती LĀṬ. 2, 9, 6.

चक्षणा (von चक्ष्) n. 1) *das Erscheinen, Erscheinung; Anblick*: यत्रामृतस्य चक्षणाम् RV. 1, 13, 5. AV. 5, 4, 3. 28, 7. वरुणास्य RV. 1, 105, 6. दिदृक्षेणोप्ये सूर्यस्येव चक्षणाम् 5, 55, 4. Vgl. विचक्ष्. — 2) *eine den Durst erregende Speise* H. 907. Ob in dieser Bed. nicht eine Verwechslung mit जज्ञण anzunehmen ist?

चक्षणा (wie eben) m. *Erheller* nach Śā.: स नो विभावा चक्षणां व- स्तोर्गमिर्वन्दारु वेद्यश्चनो धान् RV. 6, 4, 2.

चक्षन् (wie eben) n. *Auge, du. चक्षणी* AV. 10, 2, 6.

चक्षम् (wie eben) 1) m. a) *Lehrer* UṆADIK. im ÇKD. — b) *Beiname Brhaspati's, des Lehrers der Götter*, TRĪ. 1, 1, 91. — 2) n. a) *Schein, Helle*: वि सूर्यो रोदमी चक्षमात्रः RV. 7, 79, 1. शं नो भव चक्षमा शमङ्गा 10, 37, 10. वैश्वानरस्य विमितानि चक्षमा मानानि दिव्यो अमृतस्य केतुना 6, 7, 6. 1, 48, 8. 92, 11. 96, 2. 113, 9. AV. 6, 76, 1. समुद्रस्य LĀṬ. 1, 7, 5. — b) *das Sehen, Gesehenwerden*; dat. als infin. gebraucht: इन्द्रो दीर्घाय चक्षसे आ मूर्ये राक्ष्याद्वाच RV. 1, 7, 3. 8, 13, 30. विचक्षन्मै चक्षमे घरम् 7, 66, 14. 87, 1. प्रान्धं चक्षमे कृत्रः 1, 112, 8. 5, 15, 4. 10, 9, 1. दीर्घायुत्वार्य AV. 6, 68, 2. — c) *Gesicht, Blick, Auge*: पश्यन्मन्ये मनसा चक्षमा तान् RV. 10, 130, 6. म- त्त्यै श्रुताय चक्षसे AV. 6, 41, 1. याच्यर्श्चक्षन्मा दीर्घ्यानाः RV. 7, 91, 6. मित्र- स्य वरुणास्य die Sonne 10, 37, 1. 7, 98, 6. 9, 17, 6. 8, 23, 9. सकृन् Soma 9, 60, 1. 2. Varuṇa 7, 34, 10. — Vgl. अयाक०, ईय०, उयाक०, उरु०, घोर०, नृ०, विचक्ष्, सु०, मूर०, स्वर्चक्षम्.

चक्षु (wie eben) 1) *Auge* AK. 2, 6, 2, 44. Sch. चक्षोः सूर्यो घनापतः RV. 10, 90, 13. चक्षुपीठन AIT. Up. 2, 10. सकृन्चक्षो vac. AV. 4, 20, 5. Verhält sich

zu चक्षुस् wie धनु zu धनुस्. — 2) m. N. pr. eines Fürsten VP. 453. — 3) N. pr. eines Flusses VP. 170. An den beiden letzten Stellen wird man mit demselben Rechte wohl auch चक्षुस् lesen können.

चक्षुःपथ (चक्षुस् + पथ) m. *Gesichtskreis*: °पथं प्राप्य तयोः zu Gesicht kommen R. 3, 39, 11. °पथादपगता den Augen entschwunden BUATR. 1, 74.

चक्षुष m. N. pr. eines Fürsten VP. 352. LIA. 1, Anh. xv. Statt dessen *चानुष* Bu. g. P.

चक्षुरिन्द्रिय (चक्षुस् + इन्द्रिय) n. *Gesichtssinn* SUÇR. 1, 30, 12.

चक्षुर्ग्रहणा (चक्षुस् + ग्रहण) n. *Angegriffenheit des Gesichts* SUÇR. 2, 267, 21. 268, 11, 17.

चक्षुर्दा (चक्षुस् + दा) adj. *Gesicht gebend* VS. 4, 3.

चक्षुर्दान (चक्षुस् + दान) n. *the ceremony of anointing the eyes of the image at the time of consecration* WILS.

चक्षुर्भृत् (चक्षुस् + भृत्) adj. *die Sehkraft fördernd* ÇAT. Br. 8, 1, 2, 6, 7.

चक्षुर्मन्त्र (चक्षुस् + मन्त्र) adj. *der mit dem Blick bespricht d. i. zaubert* AV. 2, 7, 5. 19, 45, 1.

चक्षुर्मय (von चक्षुस्) adj. *augartig* ÇAT. Br. 10, 5, 3, 6. 14, 7, 2, 6.

चक्षुर्मल (चक्षुस् + मल) n. *Augenschmalz* VĀJUP. 101.

चक्षुर्लोक (चक्षुस् + लोक) adj. *mit dem Auge sehend* (nach dem Comm.) ÇAT. Br. 14, 6, 9, 11.

चक्षुर्वन्य (चक्षुस् + वन्य) adj. *an den Augen leidend oder des Augenlichts entbehrend* TS. 2, 3, 8, 1.

चक्षुर्वर्धनिका (चक्षुस् + वर्ध) f. N. pr. eines Flusses MBu. 6, 433.

चक्षुर्वहन (चक्षुस् + वह) n. N. einer Pflanze (s. मेघप्रज्ञी) RATNAM. 71.

चक्षुर्विषय (चक्षुस् + विषय) m. *Gesichtskreis* ÇĀKṆH. ÇR. 2, 14, 11. गुरोस्तु चक्षुर्विषये न यद्येष्टासने भवेत् im Angesicht des Lehrers M. 2, 198. — Vgl. अचक्षुर्विषय.

चक्षुर्वहन् (चक्षुस् + वहन्) adj. *mit dem Blicke tödtend*: विभाप्य घातितः केचित्तया चक्षुर्वहो ऽपरे MBu. 13, 2156. चक्षुर्वहाम् acc. 6, 5757. 7, 316. 6477.

चक्षुर्श्चित् (चक्षुस् + चित्) adj. *Sehkraft schichtend, sammelnd* ÇAT. Br. 10, 5, 2, 6.

चक्षुःश्रवम् (चक्षुस् + श्रवम्) m. *Schlange* (sich der Augen als Ohren bedienend) AK. 1, 2, 4, 8. MBu. 12, 13803. NĀISU. 1, 28.

चक्षुःश्रुति (चक्षुस् + श्रुति) m. dass. RĪGĀ-TAR. 5, 1.

चक्षुष 1) am Ende eines adj. comp. = *चक्षुस् Auge*: सचक्षुष sehend MBu. 1, 6818. — 2) m. N. pr. des Vaters des Manu KĀKSHUŠA VP. 98. Wohl nur fehlerhaft für चक्षुस्.

चक्षुष्काम (चक्षुस् + काम) adj. *Sehkraft wünschend* TS. 2, 3, 8, 1. 2, 4, 3.

चक्षुष्मन् (von चक्षुस्) adv. *aus dem Auge weg* ÇAT. Br. 13, 4, 4, 7.

चक्षुष्पति (चक्षुस् + पति) m. *Herr der Augen* TAITṬ. Up. 1, 6, 2.

चक्षुष्पो (चक्षुस् + पो) adj. *das Gesicht schützend* VS. 2, 6. 20, 34.

चक्षुष्मत्ता (von चक्षुष्मत्) f. *der Zustand des Sehenden, Sehkraft* RĀGṆ. 4, 13.

चक्षुष्मत् (von चक्षुस्) adj. 1) *mit Sehkraft begabt, sehend, mit Augen versehen*: चक्षुष्मते प्रपवते ते ब्रवीमि RV. 10, 18, 1. AV. 19, 49, 8. TS. 1, 6, 2, 3. 2, 2, 9, 4. ÇAT. Br. 1, 6, 2, 41. ŚĀV. 7, 8. MBu. 1, 737. 12, 531. 13. 2947. KĀP. 1, 157. RĀGH. 4, 18. Bu. g. P. 5, 1, 15. (विमानम्) चक्षुष्मत्पद्म- रागाद्यैः 3, 23, 19. — 2) *das Auge vorstellend*: सवन AIT. Bu. 2, 32.

चनुष्य (wie eben) 1) adj. a) der Sehkraft zuträglich, den Augen heilsam TRIK. 3,3,311. H. an. 3,487. fg. MED. j. 81. MBh. 13,3423. Suçr. 4, 76,17. 153,10. 176,9. 177,20. शीतेन शिरसः स्नानं चनुष्यमिति निर्दिशेत् 2,141,3. ऋ० 1,182,20. 183,6. — b) für's Auge angenehm, lieblich anzusehen, = सुभग TRIK. 3,3,311. 1,13. H. 448. H. an. चनुष्या = सुभगा MED. चनुष्यः श्रुतो भवति य एवं वेद KĪMĀND. UP. 3,13,8. धिया भाग्यानुगामिन्या चेषमानो नयोचितम्। अमृतसर्वस्य चनुष्यः स तु RĀĠA-TAR. 3,493. — 2) m. a) eine Art Kollyrium H. an. — b) N. versch. Pflanzen: Pandanus odoratissimus (केतक) MED. = कनक (st. केतक) H. an. = पुण्डरीक H. an. MED. Hyperanthera Moringa Vahl. (श्रीभाञ्जन) RĀĠAN. im ÇKDr. — 3) f. घ्रा a) eine Art Kollyrium (कुलत्तिका) AK. 2,9,103. H. 1062. H. an. MED. — b) N. verschiedener Pflanzen: Pandanus odoratissimus TRIK. 3,3,311. Glycine labialis Lin. (अरण्यकुलत्तिका) und Odina pinnata (अन्नप्रङ्गी) RĀĠAN. im ÇKDr. — 4) n. a) = खर्परीतुत्य und सौवीराञ्जन zwei Arten von Kollyrium ebend. — b) N. eines kleinen Strauchs (s. प्रपौण्डरीक) ebend. RATNAM. 273.

चनुस् (von चन्त्) U ṅ. 2, 115. Vop. 26, 68. 1) adj. sehend: भास्वत्तं चनुषे चनुषे मयः RV. 10,37,8. भुवश्चतुर्गृहं सतस्य गोपाः 8,5. अन्ती इव चनुषा यातमर्वाक् 2,39,5. त्वं विश्वस्य जगतश्चतुर्निद्रासि चनुषः das Auge des Sehenden 10,102,12. सूर्यश्चतुष्पामधिपतिः AV. 5,24,9. सं हि सूर्येणागतं समु सर्वेण चनुषा 10,10,15. — 2) m. N. pr. eines Mann's HARIV. 11345. eines Rshi (mit dem patron. मानव; s. चानुष) Ind. St. 1,196. 3,216. eines Sohnes des Anu BṛĀg. P. 9,23,1. — 3) f. N. pr. eines Flusses BṛĀg. P. 5,17,6.7. Vgl. चनु, सुचनुस्. — 4) n. a) Helle, Licht: सूर्यस्य चनुः प्र मिनन्ति वृष्टिभिः RV. 5,39,5. 6,11,5. 7,66,16. 9,10,8. 1,164,4. der Morgenröthe: चनुर्हविया वि भाति 92,9. SV. 1,4,1,2,1. देवानां चनुः सुभगा वर्हती 7,77,3. — b) das Sehen: चनुषे मा प्रतरं तारयती नरसै मा नरदृष्टिं वर्धन्तु Sehen so v. a. Leben AV. 18,3,10. Anblick: नृचक्षुश्चनुषे रन्धयेनम् RV. 10,87,8. — c) Sehkraft, Gesicht; Blick, Auge (AK. 2,6,2,44. H. 575): (कावाय) चनुः प्रत्यधत्तम् RV. 1,118,7. 10,87,12. सूर्यं चनुर्गच्छन्तु वातमात्मा 16,3. AIR. Br. 2,6. प्राणः, मनः, चनुः, बलम् AV. 5, 30,13. आत्मा, चनुः, घसुः 6,53,2. TS. 2,3,8,1. नसेः प्राणो ऽह्योश्चनुः 5, 5,9,2. ÇAT. Br. 10,5,3,16. 14,4,1,5. चनुरायुश्चैव प्रकीर्यते, प्रवर्धते M. 4, 41,42. चनुरुत्तमम् 229. Suçr. 1,153,5. एतच्च वै मनुष्येषु सत्यं निकृत्तं यच्चतुः AIR. Br. 1,6. पश्यन्ति सर्वे चनुषा न सर्वे मनसा विदुः AV. 10,8,14. दुर्हर्दश्चनुषो घोरात् 4,9,6. MBh. 6,5757. 7,315. यच्चनुषा मनसा यच्च वाचोपारिम् AV. 6,96,3. 14,2,35. RV. 3,37,2. 6,9,6. die Sonne Mitra-Varuṇa's Auge 7,61,1. VS. 2,16. 4,32. 5,34. ÇAT. Br. 1,3,1,27. 6,3, 38. 4,2,1,28. 14,2,1,5. मुल्लती प्रभया राज्ञो चनुषि च मनोसि च N. 3,7. पार्थस्य चनुर्हृष्यां सत्ताम् INDR. 4,1. कृत्स्नसरे द्दञ्चनुस्त्वयि च ÇĀK. 6. MBh. 3,102. चनुर्दत्त्वा च सा तस्मै HARIV. 10062. यस्मिन्नेवाधिकं चनुरारोपयति पार्थिवः PAÑKĀT. 1,273. मुहुञ्जने पतन्ति चनुषि ÇĀK. 156. मैत्रेणोत्तस्व चनुषा R. 1,32,17. 2,92,7. चनुरुन्मीलितं येन ÇIKSHĀ 59. चनुषो M. 2,90. प्रसार्य चनुषी MĀKĀH. 35,17. पाण्डुना चनुषी पूरयित्वा 18. RAGH. 3, 17. काणो न चनुषा Hit. Pr. 11. दिव्य BṛĀg. P. 1,4,18. प्राणचनुस् adj. sich der Nase statt des Auges bedienend, blind MBh. 8,3443. पितृदेवमनुष्याणो वेदश्चतुः सनातनम् M. 12,94. सर्वं तु समवेत्त्येदं निखिलं ज्ञानचनुषा M. 2,8. 4,24. ध्यान० R. 1,9,64. ज्ञापतो नयचनुषा R. 1,7,11. धर्मचनुस् adj.

der ein Auge für das Rechte hat R. 2,111,22. नयचनुस् adj. RAGH. 1,55. प्रजापतेश्चतुः oder चनुःसाम N. eines Sāman Ind. St. 3,216. — d) = चनुर्वहन RATNAM. 71. — Vgl. ऋ०, अघोर०, विश्वतश्चनुस्, ऋदे०.

चनुकार (चनुस् + कार), ०कोरति Vop. 7,84.

चनुरोग (चनुस् + रोग) m. Augenkrankheit Verz. d. B. H. No. 963 (चनु०).

चय्, चञ्चति tödten DhĀTUP. 27,26.

चङ्कुणा m. N. pr. eines Mannes RĀĠA-TAR. 4,211.215.246. fgg.

चङ्कुरं U ṅ. 1,38. 1) m. Wagen U ṅ., Sch. H. an. 3,553. MED. r. 154 (fälschlich चङ्कुर). n. Vehikel überh. TRIK. 2,8,48. — 2) m. Baum H. an. MED.

चङ्गुणा (vom intens. von क्रम्) 1) adj. oxyt. herumgehend, sich Bewegung machend P. 3,2,150. — 2) n. das Herumgehen, Herumstreichen, Spaziergehen KĀN. 97. Suçr. 1,69,17. 362,20. 2,111,5. 143,2. PAÑKĀT. 209,1. BṛĀg. P. 1,10,26. 3,21,50. 4,31,5. अचङ्गुणाशील MĀK. P. 16,19.

चङ्गुमा (wie eben) f. = चङ्गुणा n.: ०मया herumschreitend KAUC. 31.

चङ्गायणा PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 58 wohl fehlerhaft für चाक्रायणा.

चङ्ग 1) adj. a) hübsch. — b) geschickt MED. g. 5. — 2) m. N. pr. eines Mannes RĀĠA-TAR. 7,87.

चचरं in einem Liede, welches absichtlich mit dunkeln Wörtern bedacht zu sein scheint: प्रतरेव चचरा चन्द्रनिर्णिकं RV. 10,106,8.

चचेष्टा f. N. einer fruchttragenden Schlingpflanze, = वृक्षफल, वैष्मकूल, श्वेतरात्री, vulg. चिचिटा MADANAVINODA im ÇKDr.

चच्चपुट m. eine Art Tact II. 292. Sch. चच्चपुट ÇKDr. u. d. W. ताल und VIKR. ed. BOLL. S. 513. Vgl. चाचपुट.

चच्च, चच्चति DhĀTUP. 7,8 (जित्). hüpfen, springen: विलपति कसति विपीदति चच्चति मुच्चति तापम् Glr. 4,8. (उत्सवः) चच्चदुचरचारणः KA-TUĀS. 22,175. चच्चमनेनाज्ञफारी RT. 3,3. चच्चच्छिवा BHARTR. 3,1. चच्चञ्चिताग्रि VET. 4,20. उन्मदयातुधानतरूपीचच्चत्कारास्पालन PRAB. 3,12. चच्चत्पराग Glr. 1,35. चच्चत् P. 5,4,3, VĀrtI.

चच्च 1) m. Korb VJUP. 137. — 2) f. घ्रा a) Rohrwerk MED. k. 3. HĀB. 199 (lies: चच्चो). — b) Strohmann MED. चच्चो अभिद्रपः (sic) eine hübsche Puppe (vergleichsweise von einem Menschen) P. 1,2,52, VĀrtI. 3, Sch. 5,3,98, Sch. 6,1,204, Sch. ÇĀNT. 2,16.

चच्चत्क (von चच्चत्, partic. von चच्च) adj. hüpfend, springend P. 5,4, 3, VĀrtI.

चच्चरिन् m. oder चच्चरी f. Biene UDBHĀTA im ÇKDr. चच्चरीक m. dass. U ṅ. 4,20. TRIK. 2,5,35. H. 1212.

चच्चरीकावली (च० + अवली) f. ein best. Metrum 4 Mal — — — — —) COLERA. Misc. Ess. II,161 (VIII,8). Hier ०रिकावली.

चच्चल (vom intens. von चल्) 1) adj. f. घ्रा sich hinundherbewegend, beweglich, unstät, wandelbar AK. 3,2,24. H. 1454. an. 3,645. MED. I. 89. (शक्तिः) नागनिह्वेव चच्चला MBh. 8,3920. किशोरारविचच्चली HARIV. 3481. नारदः 3210. प्रधावनाच्चलः Suçr. 1,316,7. मीनैः R. 1,44,23. चच्चलापाङ्गी MBh. 7,2142. दृष्टिः MĀKĀH. 48,23. KĀURAP. 28. — AMAR. 99. Glr. 7,16. BṛĀg. P. 7,8,21. मतकारिकर्णचच्चलो राज्यलक्ष्मीम् PAÑKĀT. 204, 1. भोगाः — सौदामिनीचच्चलाः BHARTR. 3,36,84. श्रीः MBh. 12,8258. R.

6, 98, 43. KATHÁS. 21, 56. युद्धे सिद्धिः R. 5, 41, 17. 6, 33, 39. सर्वमालोक्य चञ्चलम् KATHÁS. 5, 126. चित्तवृत्तयः स्त्रीणाम् 7, 57. मनस् BHAG. 6, 26. वीचन VET. 20, 12. मृति° SÁH. D. 135. चञ्चलतर BHARTṢ. 3, 50. म्र° BHÁG. P. 3, 28, 9. — 2) m. a) Wind. — b) Liebhaber, der Geliebte H. an. MED. — 3) f. म्रौ a) Blitz AK. 1, 1, 2, 11. H. 1103. H. an. MED. — b) langer Pfeifer ÇABDAK. im ÇKDR. — c) Glück H. an. MED. — d) N. eines Metrums (4 Mal —————) COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (X1, 3).

चञ्चलत्व (von चञ्चल) n. Beweglichkeit, Wandelbarkeit BHAG. 6, 33.

चञ्चलान्तिका (von चञ्चलान्ती und dieses चञ्चल + मृति) f. N. eines Metrums (4 Mal ————, ———) COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 10).

चञ्चलाप्य (चञ्चल + आप्या) m. Weihrauch TRIK. 2, 6, 37.

चञ्चु 1) adj. berühmt, bekannt: वाद° (nach der Lesart des Sch.) BHARTṢ. 3, 57. Vgl. चञ्चुता, चञ्चु, चण् und म्रतरचञ्चु. — 2) m. a) Hirsch ÇABDAR. im ÇKDR. — b) Name verschiedener (nach dem Schnabel benannter) Pflanzen: Ricinus communis (रूएण्ट) AK. 2, 4, 2, 32. H. an. 2, 58 (fehlerhaft चञ्च). MED. k. 5. = रूतैरएण्ट und नुद्रुचञ्चु RĪGÁN. im ÇKDR. = गोनाडीक (गोनाडीच = नाडीच ÇKDR. nach derselben Anl.) MED. — c) N. pr. eines Sohnes des Harita HARIV. 738. — 3) f. a) Schnabel AK. 2, 5, 36, 24. H. 1317. H. an. MED. PAÑKÁT. I, 28, 374. 78, 19. 79, 16. HIT. 43, 15. VARĀH. BRH. S. 94, 39. °पुट KĀCĀP. 8. Auch चञ्चु VOP. 4, 31. H. 1317. °पुट AMAR. 13. — b) eine best. Gemüsepflanze, = चञ्चु, चञ्चुपत्र, चञ्चुर, कलनी, तेत्रसेभव, चीरपत्रिका, विडला, मुशाक RĪGÁN. im ÇKDR. — Vgl. कलचञ्चुक, पुनकचञ्चुका.

चञ्चुका (von चञ्चु) f. Schnabel ÇABDAR. im ÇKDR.

चञ्चुता (von चञ्चु) f. Berühmtheit: वञ्चन° RĪGÁN-TAR. 5, 304.

चञ्चुपत्र (च° Schnabel + पत्र) m. eine best. Gemüsepflanze, = चञ्चु f. RĪGÁN. im ÇKDR.

चञ्चुभृत् (च° Schnabel + भृत्) m. Vogel TRIK. 2, 5, 37.

चञ्चुमत् (von चञ्चु Schnabel) m. dass. H. Ç. 183. HAR. 56.

चञ्चुर (wie eben) m. eine best. Gemüsepflanze, = चञ्चु f. RĪGÁN. im ÇKDR.

चञ्चुरी (vom intens. von चर) adj. stets ühend: पुण्यचञ्चुरी: von Çiva gesagt MBH. 13, 1220.

चञ्चुल m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen HARIV. LANGL. I, 123. चुञ्चुल ed. Calc. 1466.

चञ्चुमूचि (चञ्चु Schnabel + मूचि Nadel) m. N. eines Vogels, Sylvia sutoria, TRIK. 2, 5, 29. Auch °मूचिक m. H. 1341.

चञ्चु s. u. चञ्चु.

चञ्चूक (von चञ्चु) m. pl. N. pr. eines südwestlich von Madhjadeça wohnenden Volkes VARĀH. BṘ. S. 14, 18.

चट्टं चट्टति sich ablösen, abfallen: चापचट्टिकोटिं मुखमध्ये नित्वा स्नायुं भक्तयितुं प्रवृत्तः PAÑKÁT. 131, 1. = भेद VOP. im DUĀTUP. regnen; bedecken (v. l. für कट्) DHĀTUP. 9, 6. — caus. चट्टयति abtrennen (auch tödten nach VOP.) 33, 47. — Vgl. चल्.

— उट्ट sich davon machen, verschwinden: सरुसोच्चचट्ट मैत्र देवी BHÁG. P. 5, 9, 18. — caus. verschrecken: लोभान्मयस्त्वं न शत्रुरुच्चट्टयिष्यति PAÑKÁT. 135, 22. उच्चट्टयिष्यदुर्गम् BHÁG. P. 2, 7, 28. येनाङ्गुष्ठेन पदा दशकं-

धरो योजनायुतायुतं दिग्विजय उच्चट्टितः 5, 24, 27. भृत्यादीनिनिष्ठविजयमापणताडनादिना नोच्चट्टयेत् Sch. zu KĀTJ. ÇR. 4, 12, 24. उच्चट्टनीयः कर्तालिकानां दानादिदानो भवतीभिरियः (हंसः) NAISH. 3, 7. तिमिरप्राग्भारमुच्चट्टयन् BHARTṢ. 3, 1. — Vgl. उच्चट्टन und चत्.

चट in क्रम° s. Ind. St. 3, 231. fg.

चटका 1) m. a) Sperling AK. 2, 5, 48. H. 1331. MBH. 12, 9317. HARIV. 1136. नरञ्चकवद्वक्त्रेदश वरत्रिरत्तरम् SUÇR. 2, 155, 9. 156, 6. 225, 21. 507, 3. PAÑKÁT. 80, 5. 94, 1. VARĀH. BRH. S. 73, 7. 87, 1. — b) pl. Spitzname der Schüler Vaiçāṃpājāna's (v. l. für चरका) VĀJU-P. in VP. 280, N. 4; vgl. तैत्तिरीय. — c) N. pr. eines Dichters RĪGÁN-TAR. 4, 496. — 2) f. चटका a) Sperlingsweibchen gaṇa म्रतादि zu P. 4, 1, 4. तिपकादि zu 7, 3, 45, VĀRTT. 6. VOP. 4, 6. AK. 2, 5, 18. H. 1331. PAÑKÁT. 80, 10. 94, 5. — b) ein junges Sperlingsweibchen P. 4, 1, 128, VĀRTT. 2. AK. 2, 5, 18. H. 1331. — c) Turdus macrourus (s. श्यामा) RĪGÁN. im ÇKDR. — d) = चटकाशिरम् die Wurzel des langen Pfeffers NĀRĀJAṆĀKĀRAV. zu AK. 2, 9, 114. ÇKDR. — 3) f. चटिका a) = चटका a. HALĀJ. im ÇKDR. — b) = चटका d. ehend. und RATNAM. 99. — Vgl. चर्मचटका, चाटकायन, चाटकैर.

चटकाका f. demin. von चटका P. 7, 3, 46. VOP. 4, 7. — Vgl. चटकाका.

चटकाशिरम् (च° + शि°) n. die Wurzel vom langen Pfeffer H. 421. — Vgl. चटिका°.

चटकाका f. = चटकाका P. 7, 3, 46, Sch. VOP. 4, 7.

चटचटा onomatop. vom Geklitze der Waffen, Geknistern des Feuers, Gerassel eines heftigen Regens u. s. w.: °शब्द MBH. 1, 7410. 3, 1607. 10980. 4, 1904. 7, 5743. 6665. 8092. 9, 1249. MĀR. P. 8, 414.

चटचटाय् (von चटचटा), °यते knistern: कृतभुक्तेन चानेन भृशं चटचटायते SUÇR. 2, 243, 20. वैक्री नित्तश्च वालश्चेत्किंचिच्चटचटायते BHOĀ im ÇKDR. unter चामर. तिलसिद्धार्थकादीनिरत्तरचटचटायितान् (im Feuer) DAÇAK. 168, 11. WILSON: crushed or crumbled, indem er das Wort auf चट्ट zurückführt.

चटचटायन (von चटचटाय्) n. das Knistern SUÇR. 2, 2, 3.

चटिका s. u. चटका.

चटिकाशिरम् (च° + शि°) n. die Wurzel des langen Pfeffers AK. 2, 9, 114. Nach BHAR. auch °शिर m. ÇKDR.

चट्टं U ṅ. 1, 3. gaṇa सिद्धमादि zu P. 5, 2, 97. 1) eine artige Rede, m. MED. ṅ. 13. u. U ṅ. 1, 3. Sch. TRIK. 3, 2, 19. II. 264. an. 2, 89. m. = वर्णन Lob TRIK. 3, 3, 96. चट्टकार als Erklärung von चतुर geschickt, verschmitzt H. an. 3, 553. Vgl. चाट्ट, चारु. Nach WILSON m. auch: scream, screech. — 2) Bauch, m. TRIK. 3, 3, 96. MED. n. II. a. n. — 3) eine Art Sitz bei den Asketen, m. MED. n. H. an. दर्भचट्टम् GOBH. 3, 6, 19.

चट्टलं gaṇa सिद्धमादि zu P. 5, 2, 97. 1) adj. a) zitternd, beweglich, unstät, unbeständig H. 1435. त्रसातिमात्रचट्टलैः — नेत्रैः RAGU. 9, 58. RĪGÁN-TAR. 4, 152. MEGH. 107. शफर 41. वनिता 72. °प्रेमन् AMAR. 71. von einem unbeständigen Liebhaber 14. — b) artig, fein, zierlich, = शोभन U ṅ. 1, 96, Sch. °वचम् ÇĀNTIÇ. 1, 27. Glt. 10, 9. Vgl. चट्ट. — 2) f. म्रौ Blitz ĠATĀDH. im ÇKDR.

चट्टलोल adj. sich zierlich bewegend, = चाट्टलोल HAR. 219. Viell. verdorben aus चट्टलोल.

चण्, चणति geben (nach Andern: gehen; verletzen) DHĀTUP. 19, 34.

einen best. Ton von sich geben (v. l. für चाणु) 13, 3. — caus. aor. घञ्चि-
चाणुत् und घञ्चचाणुत् Siddh. K. zu P. 7, 4, 3. — Vgl. चन्.

चाणु 1) adj. am Ende eines comp. (das vorhergehende Wort behält
seinen Ton) berühmt, bekannt P. 5, 2, 26. विद्याचाणु = विद्याया वित्तः Scb
Vgl. घञ्चरचाणु, चारु, चञ्चु, चुञ्चु. — 2) m. = चाणुक Kichererbse RĀĀN.
im ÇKDr. u. चाणुक. MBh. 13, 5468.

चाणुक (von चाणु) 1) m. a) Kichererbse AK. 2, 9, 18. H. 1171. Suçā. 1,
73, 8. 197, 13. 2, 77, 1. 412, 1. KATHĀS. 6, 40. fg. VARĀH. BRH. S. 15, 14.
16, 34. उच्छलितो ऽपि हि चाणुको धाष्ट्रं भङ्गं न शक्नोति PAÑĀT. I, 148.
— b) N. pr. eines Muui, des Vaters von KĀṅakja, ÇABDAR. im ÇKDr.
चाणुकात्मज्ञ m. = चाणुक्य II. 833. — 2) f. चाणुका Linum usitatissimum
(घृतसी) RATNAM. im ÇKDr. (u. घृतसी), Leinsamen WILS. nach derselben
Art. Vgl. चाणुका. — 3) f. चाणुका ein best. Gras, = क्षेत्रजा, गोडुग्धा,
मुनीला, किमा RĀĀN. im ÇKDr.

चाणुकान्नक (चाणुक + घृत) n. = चाणुकान्नवण gesalzene (saure) Erbsen
BHĀVAP. im ÇKDr. चाणुकान्नवारु n. süerliche Wassertropfen auf den
Blättern der Kichererbse RATNAM. im ÇKDr.

चाणुद्रुम (चाणु + द्रुम) m. N. einer Pflanze (तुद्रुगोत्र) RĀĀN. im ÇKDr.
चाणुद्रुम v. l.

चाणुपत्री (चाणु + पत्र) f. N. einer Pflanze (s. रुद्रती) RĀĀN. im ÇKDr.

चाणुद्रुम s. u. चाणुद्रुम.

चाणु, चाणुते (auch चाणुतेते nach Vop.) zürnen DhĀTUP. 8, 26. — Aus
चाणु geschlossen.

चाणु Uṅ. 1, 113. 1) adj. a) heftig, ungestüm, = खर TRIK. 3, 3, 113.
= तीक्ष्ण heiss H. 1383. H. an. 2, 117. MED. d. 11. fgg. वायु MBh. 1, 149 3.
3, 444. 10969. 12438. 4, 1288. R. 3, 29, 10. VARĀH. BRH. S. 3, 9. 21, 20. 25,
5. BHĀG. P. 3, 11, 30. वेग 4, 29, 20. R. 4, 31, 5. 5, 74, 29. वर्ष HARIV. 3898.
धाराः MĀKĀB. 91, 6. कोप MBh. 3, 10083. BHARTṢ. 2, 47. विक्रम R. 5, 39,
24. काणु सुçr. 2, 2, 7. घृष्टास DEV. 8, 37. leidenschaftlich, heftig,
hitzig; erzürnt; grausam AK. 3, 1, 32. H. 392. H. an. MED. MBh. 13,
2154. Suçr. 1, 335, 16. 18. VARĀH. BRH. S. 67, 110 (111). घृष्टासचाणुद्रुमः
RAGH. 2, 49. चाणु f. TRIK. 2, 6, 3. MED. (हिंस्रकोपनयोपितोः). R. 2, 70,
10. MĀLAV. 55. VIKR. 130. RAGH. 12, 5. MEGR. 102. BHĀG. P. 3, 14, 38. वे-
गचाणु rasch zu Werke gehend, flink PAÑĀT. 159, 18. böse, bösartig, von
Raubthieren: चाणुद्रुवती (नदी) MBh. 1, 6752. R. 5, 74, 28. कोणु Bogen
BHĀG. P. 3, 21, 52. शासन ein tyrannisches Regiment 7, 4, 12. कर्मन्
ein grausames Opfer KATHĀS. 11, 40. प्रतप्तचामीकरचाणुलोचन vor Leidenschaft
glühend BHĀG. P. 7, 8, 20. चाणुम् adv. in heftiger Leidenschaft, im
Zorn MĀLAV. 56. — b) bei dem die Vorhaut fehlt, beschnitten H. 454. — 2)
m. a) चाणुस्य नृत्यः Töchter des — heissen Unholdinnen AV. 2, 14, 1.
Bein. Çiva's MBh. 12, 10358. Skanda's 3, 14631. N. pr. eines Daitja
H. an. MED. HARIV. 12937. eines Dieners des Jama TRIK. 1, 1, 72. H.
186. H. an. MED. WOLINERIM, Myth. 106. 109. des Çiva Vjāpi zu H. 210;
vgl. HARIV. LANGL. I, 313. — b) Tamarindenbaum MED. — 3) f. चाणु
gaṇa वृक्षादि zu P. 4, 1, 45. Vop. 4, 17. a) Bein. der Durgā MBh. 6, 797
(neben चाणु). HARIV. 10243. N. einer der 8 Nājikā oder Çakti der
Durgā Devi-P. im ÇKDr. — b) N. pr. einer Göttin, welche die Be-
fehle des 12ten Arhaut's der gegenwärtigen Avasarpiṇī ausführt,

H. 45. — c) N. pr. eines Flusses ÇABDAR. im ÇKDr. — d) N. verschie-
dener stechender Pflanzen, = घोषधि TRIK. 3, 3, 113. Andropogon aci-
culatus Roxb. H. an. MED. Mucuna pruritus Hook. (कापिकच्छु), Salvi-
nia cucullata Roxb. (घ्रावुकापी), = श्वेतदूर्वा und = लिङ्गिनी RĀĀN.
im ÇKDr. Suçr. 1, 139, 9. 137, 11. 2, 220, 11. 301, 3. — e) ein best. Par-
fum TRIK. 2, 4, 4, 16. H. an. MED. — 4) f. चाणु gaṇa वृक्षादि zu P. 4,
1, 45. Vop. 4, 17. a) Bein. der Durgā II. 203. H. an. MED. MBh. 6, 797.
HARIV. 10233. KATHĀS. 11, 13. °गृह् 23, 111. °स्तोत्र GILD. Bibl. S. 58, N.
— b) N. pr. der Gemahlin Uddālakā's Verz. d. B. H. 113, ult. — c)
N. eines Metrums (4 Mal ~~~~~) COLERA. Misc. Ess. II,
161 (VIII, 15). — 5) n. Hitze u. s. w., = तीक्ष्ण ÇABDAR. im ÇKDr. —
Vgl. घञ्चाणु, उच्चणु, प्र, घ्री, चाणु.

चाणुकर्मन् (च + क) m. N. pr. eines Rākshasa PAÑĀT. 260, 9.

चाणुकालाहला (च + कोलाहल) f. ein best. musikalisches Instru-
ment H. ç. 84.

चाणुकौशिक (च + कौ) m. N. pr. eines Sohnes des Kakshivant
MBh. 2, 698. — n. (?) Titel eines Dramas SĀH. D. 151, 7. 154, 2.

चाणुगिरिक (च + गि) m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 365.

चाणुता (von चाणु) f. Heftigkeit, Leidenschaftlichkeit H. 318.

चाणुतुण्डक (च + तुण्ड) m. N. pr. eines Sohnes des Garuḍa MBh.
5, 3594.

चाणुत्व (von चाणु) u. Heftigkeit, Leidenschaftlichkeit: शौर्यापराधादि-
भवं भवेच्चणुत्वमुद्यता SĀH. D. 176.

चाणुदीधिति (च + दी) m. die Sonne H. an. 2, 542. — Vgl. चाणुद्रुम.

चाणुनायिका (च + ना) 1) Bein. der Durgā ÇABDAR. im ÇKDr. —
2) N. pr. einer der 8 Nājikā oder Çakti der Durgā Devi-P. im ÇKDr.

चाणुबल (च + बल) m. N. pr. eines Affen im Gefolge von Rāma
MBh. 3, 16414.

चाणुभानु (च + भानु) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 495.

चाणुभार्गव (च + भार्ग) m. N. pr. eines Brahmanen aus dem Geschlechte
Kjavana's MBh. 1, 2045.

चाणुमहसेन (च + म) m. N. pr. eines Königs von Uggājini Ka-
THĀS. 11, 7. घृष्टीव चाणु कर्महृ कृतं चैतद्यत्स्वया । घृतचाणुमहसेन इ-
त्याख्या ते भविष्यति ॥ 40.

चाणुमुण्डा (च + मु) f. eine Form der Durgā H. ç. 60. — Vgl. च-
र्ममुण्डा, चामुण्डा.

चाणुमृग (च + मृग) m. ein wildes Thier, von einem leidenschaftli-
chen Menschen VJUP. 79.

चाणुर्व (च + र्व) m. N. pr. eines Schakals PAÑĀT. 62, 21.

चाणुद्रुविका (von चाणु + रुद्र) f. = विद्याविशेष ÇABDAR. im ÇKDr.
knowledge of mystical nature, acquired by worship of the Nāyikās (ना-
यिका) WILS.

चाणुवती (von चाणु u.) f. 1) Bein. der Durgā ÇABDAR. im ÇKDr. —
2) N. pr. einer der 8 Nājikā oder Çakti der Durgā Devi-P. im ÇKDr.

चाणुवर्मन् m. N. pr. eines Fürsten DAÇAR. in BENF. Chr. 200, 23. —
Wohl eine Corruption von चन्द्रवर्मन्, wie BERNF. vermuthet.

चाणुविक्रम (च + वि) 1) adj. einen ungestümen Muth habend: ह-
नूमान् R. 5, 39, 24. — 2) m. N. pr. eines Fürsten KATHĀS. 26, 177.

चाण्डवृष्टिप्रयात (च^०-व^०+प्र^०) n. N. eines Metrums (4 Mal ~~~~~
 ~~~~~) COLEBR. Misc. Ess. II, 164.

चाण्डवेग (च^०+वेग) 1) adj. mit Ungestüm eilend, vom Meere R. 5, 74, 29. रण^० 4, 31, 5. संवत्सरः Bṛġ. P. 4, 29, 20. — 2) m. N. pr. eines Gandharva-Fürsten Bṛġ. P. 4, 27, 13.

चाण्डशक्ति (च^०+शक्ति) m. N. pr. eines Daitja Hār. 12944.

चाण्डाम् (चाण्ड+अम्) m. die Sonne AK. 1, 1, 2, 33. Mān. im ÇKDr. RġġA-TAR. 4, 401. — Vgl. चाण्डीधिति.

चाण्डात m. wohlriechender Oleander, Nerium odorum Ait. AK. 2, 4, 2, 57.

चाण्डातक n. (nach dem Sch. zu H. auch m.) ein kurzer Unterrock AK. 2, 6, 2, 20. H. 674. Çat. Ba. 5, 2, 4, 8 (wie ihn Tänzerinnen tragen, Sā.). Kāṭ. Çā. 14, 3, 3.

चाण्डाल m. Up. 1, 116. ein Kāṇḍāla; gehört zu der verachtetsten Schichte der menschlichen Gesellschaft und wird von Jedermann gemieden. Im System der Sohn eines Çūdra und einer Brāhmaṇi. AK. 2, 10, 20. H. 897. 933. LIA. 1, 820. अचाण्डालपतितवायसेभ्यो ऽन्नं भूमौ निक्षिपेत् Āçv. Gṛh. 4, 9. Çāṅk. Gṛh. 2, 12, 6, 1. Kāṇḍ. Up. 5, 10, 7, 24, 4. चाण्डालाद्यैश्च दस्युभिः M. 3, 131. चाण्डालश्चाधमो नृणाम् 10, 12, 16, 26. 37. fgg. 51, 108. 11, 24. 12, 55. MBa. 13, 1901. Lalit. 22. WASSILJEV 182. f. चाण्डाला M. 11, 175. चाण्डाली gaṇa शार्ङ्गवादि zu P. 4, 1, 73. — Wohl von चाण्ड; vgl. चाण्डाल.

चाण्डालकन्द (च^०+क^०) m. ein best. Knollengewächs RġġAN. im ÇKDr.

चाण्डालता f. der Stand eines Kāṇḍāla R. 1, 38, 9. चाण्डालत्व n. dass. 8.

चाण्डालवल्लकी (च^०+व^०) f. die Laute der Kāṇḍāla AK. 2, 10, 32.

चाण्डालिका (von चाण्डाल) f. 1) = किंनरी Med. k. 188. = कन्दरा H. an. 4, 12. die Laute der Kāṇḍāla ÇKDr. und Wils. — 2) Beiname der Durgā H. an. MBa. — 3) eine best. Pflanze diess.

चाण्डालिकावन्ध (च^०+व^०) m. eine best. Art von Knoten: ०वन्धं बद्धः P. 3, 4, 42, Sch.

चाण्डाशोक (च^०+अशोक) m. N. pr. eines Fürsten, der zuerst, als er sich der Liebe ganz hingab, कामाशोक heiss; später erhielt er wegen einer grausamen Handlung den Namen चाण्डा^०; zuletzt, als Beschützer der Buddha-Religion, erhält er den Ehrentitel धर्माशोक Burn. Intr. 365. 374. WASSILJEV 46.

चाण्डि f. = चाण्डी Bein. der Durgā Bṛar. zu AK. 1, 1, 1, 33. ÇKDa.

चाण्डिकघण्ट Beiwort Çiva's MBa. 12, 10377. — चाण्डिका steht wohl mit चाण्डी Durgā im Zusammenhange; vgl. घण्ट.

चाण्डिका (von चाण्डी) f. 1) Beiname der Durgā AK. 1, 1, 1, 33. Irin. in Ind. St. 3, 399. Pāṅkāt. Pr. 1. ०वाहनभूतस्य — सिंहस्य 23, 8. चाण्डिकायतन 186, 16. Kāṇḍ. 6, 156. 10, 141. ०गृह 23, 86. Bṛġ. P. 5, 9, 15. 6, 18, 48. RġġA-TAR. 3, 40. 52. ०माहात्म्य Z. d. d. m. G. 2, 337 (129, a). चाण्डिका schlechtweg heisst das Devīmāhātmya GILD. Bibl. 215. — 2) Linum usitatissimum Trik. 2, 9, 4; vgl. उमा, देवी, कैमवती, चणका.

चाण्डिन् (von चाण्ड) m. N. pr. eines Autors; s. u. चामुण्ड.

चाण्डिर्मन् m. nom. abstr. von चाण्ड gaṇa पृथ्वादि zu P. 5, 1, 122. Leidenschaftlichkeit, Grausamkeit und zugleich Hitze RġġA-TAR. 6, 298.

चाण्डिल (von चाण्ड) 1) m. a) Bein. Rudra's H. an. 3, 645. — b) Bar-

bier H. 922. H. an. — c) eine best. Gemüsepflanze (s. वास्तूक) H. an. — 2) f. या N. pr. eines Flusses UNĀDIK. im ÇKDr.

चाण्डीकर (चाण्ड+कर) in Zorn versetzen: येन चाण्डीकृता देवी MĀLAV. 44, 3.

चाण्डीकुसुम (च^०+कु^०) m. rother Oleander (रक्तकरवीर) RġġAN. im ÇKDr.

चाण्डीदास (च^०+दास) m. N. pr. eines Autors SĀB. D. (im Ind. ein falsches Cit.).

चाण्डीदेवीशर्मन् (च^०-दे^०+श^०) m. N. pr. eines Scholiasten LASSEN, Instit. I. pr. 16.

चाण्डीश (चाण्डी+ईश) m. der Gemahl der Kāṇḍī, Çiva Bṛġ. P. 4, 3, 17.

चाण्डु m. Ratte ÇARDAK. im ÇKDr. Nach WILSON auch: a small monkey, Simia erythraea; nach HAUGUR, hat das Wort diese Bed. im Bengalischen.

चाण्डेश्वर (चाण्डा+ईश्वर) m. 1) Bein. Çiva's MBa. 34. — 2) N. pr. eines Juristen Verz. d. B. H. No. 1403. eines Astronomen Ind. St. 2, 251.

चाण्डेय्या (चाण्ड+उय्या) f. N. pr. einer der 8 Nājika oder Çakti der Durgā PAKṚTIKĀṆḌA im ÇKDr. u. नायिका.

चत्, चतति sich verstecken; nur im partic. praes. und prael. pass. (चत् ved. P. 7, 2, 34. चतित klass. Sch.) nachweisbar: चतो इत्थत्तामुतः सर्वा भूणान्यारूपी RV. 10, 135, 2. द्वारे चतायं च्क्षुसद्वहनं यदिनेत् 1, 132, 6. गृहा चतत्तमुशितौ ऽविन्दन् 10, 46, 2. पश्चा न तापं गुहा चतत्तम् 1, 63, 1. चता वर्षणं विद्युत् ved. verdeckt P. 7, 2, 34, Sch. शर्मो न चतो ऽति दुर्गाण्येषः verkappt AV. 9, 5, 9. चतसामन् n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 216. — gehen (wohl aus dem caus. geschossen) NAIGH. 2, 14. चतति und ०ते bitten (vgl. चद्) Dhātup. 21, 5. — caus. चातयति und ०ते sich verstecken machen d. i. verscheuchen, vertreiben Nir. 6, 30. RV. 10, 155, 1. वृत्तः 4, 17, 9. घर्मीवाः AV. 19, 34, 9. 44, 7. गन्धर्वान् 4, 37, 2. — Vgl. चत्य, चातन und चद् mit उद्.

— निस् caus. med. verscheuchen: निर्वो गृहेभ्यश्चातयामहे AV. 2, 14, 2.

— प्र caus. med. dass.: प्र निस्वर् चतयस्वामीवाम् RV. 7, 1, 7. वधेन दस्युम् 5, 4, 6. — प्रचेतुः PĀṅKĀT. 173, 17 fehlerhaft für प्रचेरुः.

— वि caus. med. dass.: व्यमीचाश्चातयस्वा विपूचीः RV. 2, 33, 2.

चतसर s. u. चत्वर.

चतिन् (von चत्) adj. sich verborgen haltend: ते व इन्द्रं चतिन्मस्य शकैरिह कुवेम RV. 6, 19, 4.

चतुःप^०. Composita, welche man nicht unter चतुःप^० fiadet, suche man unter चतुःप^०. Nach P. 8, 3, 43 ist stets चतुष्क^०, चतुष्व^०, चतुष्य^०, चतुष्प^० zu schreiben; nur beim adv. चतुस् (s. ebend. 43) sind beide Schreibarten erlaubt.

चतुःपञ्च (चत्वर = चत्वर + पञ्चन्) adj. vier oder fünf: चतुःपञ्चानि वर्षाणि RġġA-TAR. 6, 326. 8, 535. चतुःपञ्चन् dass.: चतुःपञ्चाशद्विंशतिः Buig. P. 1, 13, 23.

चतुःपञ्चाश (von चतुःपञ्चाशत्) adj. der 54ste MBa. und R. in den Unterschrr. der Kapitel.

चतुःपञ्चाशत् (च^०+प^०) f. 54: चतुःपञ्चाशद्विंशतिः der 154ste MBa. in den Unterschrr. der Adhājja. चतुष्य^० Çat. Br. 6, 2, 2, 37.

चतुःपत्री (च० + पत्र) f. N. einer Pflanze (लुद्रपापाणिदी) RĀĠAN. im ÇKDr.

चतुःपर्णी (च० + पर्णा) f. eine Art Sauerampfer (लुद्रासिका) RĀĠAN. im ÇKDr.

चतुःपुण्ड्र (च० + पु०) m. N. eines Strauchs (s. निण्डा) RĀĠAN. im ÇKDr.

चतुःफला (च० + फल) f. *Uraria logopodioides* (नागवला) RĀĠAN. im ÇKDr.

चतुर erscheint als geschwächtes Thema in der Declination und in Ableitungen von चव्र, so wie auch am Anfange von comp.; s. चव्र. Das adv. s. u. चतुम्.

1. चतुरै (von चव्र) vier in अचतुर, उप०, त्रि०, वि०, सु० VOP. 6, 29. am Ende eines adv. comp. गाणा शरदादि zu P. 5, 4, 107. VOP. 6, 62. Vgl. अचतुरम्.

2. चतुरै Uṇ. 1, 38. 1) adj. f. या गाणा अर्षादि zu P. 5, 2, 127. a) schnell, rasch: चतुरैः पैः RĀĠA-TAR. 3, 176 (TROYER: quatre pas!). चतुरम् adv.: निश्चित्य 188. — b) geschickt, gewandt, verschmitzt AK. 2, 10, 19. H. 343. 384. an. 3, 553. पतिषां मध्ये चतुरो (in der Folge st. dessen धूर्त) ऽयं वायसः श्रूयते PAÑĀT. 138, 9. 160, 22. RAGH. 9, 69. 18, 14. VIKR. 56. AMAR. 15. VET. 20, 17. लीलाचतुरा KUMĀRAS. 1, 48. वचनरचना० PAÑĀT. 161, 2. (चतुः) प्रपञ्चचतुरम् AMAR. 44. — c) lieblich, reizend: न पुनरेति गतं चतुरं वयः RAGH. 9, 47. पूर्वाकाराधिकचतुरया संगतः कात्तया 8, 94. Hierher könnten auch einige u. a. aufgeführte Stellen gezogen werden. — d) sichtbar (नेत्रगोचर) H. an. — 2) m. ein rundes Kissen (vgl. चातुर) H. an. — 3) n. a) Geschicklichkeit, Gewandtheit गाणा अर्षादि zu P. 5, 2, 127. अन्वोऽन्यविलक्षदष्टिचतुरे तस्मिन्नवस्थात्तरे AMAR. 20. — b) Elephantenstall H. 998. — Vgl. चातुर, चातुर्य, अचतुर्य.

चतुरक (von 2. चतुर) 1) m. N. pr. eines Schakals PAÑĀT. 87, 4. I, 412; vgl. महाचतुरक 230, 15. — 2) f. चतुरिका N. pr. eines Frauenzimmers ÇĀK. 83, 18 (vgl. 81, 18). KATHĀS. 6, 53.

चतुरक्त (च० + अक्ष) adj. vieräugig: अनाँ RV. 10, 14, 11. TS. 5, 5, 19, 1. ÇAT. BR. 13, 1, 2, 9. KĀTJ. ÇR. 20, 1, 38.

चतुरन्तर (च० + अन्तर) 1) n. ein Complex von vier Silben ÇĀK. ÇR. 9, 5, 14. LĀTJ. 2, 9, 14. RV. PRĀT. 17, 26. BHĀG. P. 6, 2, 8. ऽशम् LĀTJ. 7, 7, 10. 9, 11. — 2) adj. चै० viersilbig VS. 9, 31. ÇAT. BR. 4, 1, 5, 14. 3, 2, 7.

चैतुरङ्ग (च० + अङ्ग) 1) adj. viergliedrig: नृशंसश्चतुरङ्गे यमो ऽर्दि-तिः RV. 10, 92, 11. पुरुष ÇAT. BR. 12, 3, 2, 2. वल ein aus Fussvolk, Reiterei, Elephanten und Wagen zusammengesetztes Heer; ein vollständiges Heer: वलेन — चतुरङ्गेण MBh. 3, 790. ŚĀV. 7, 6. R. 2, 31, 7. Gewöhnlich in comp. mit वल MBh. 3, 660. R. 1, 22, 11. 66, 24. 69, 3. 2, 33, 6. KATHĀS. 3, 76. चतुरङ्गवलाध्यक्ष in. Oberbefehlshaber der Truppen H. 723. चतुरङ्गवलाधिपत्य ÇRĀNGĀRAT. 4. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Lomapaḍa oder Romapaḍa HARIV. 1697. fg. VP. 443. BHĀG. P. 9, 23, 10. — b) *Cucumis utilisissimus* Roxb. (योष्टिका) RĀĠAN. im ÇKDr. Andere Synonyme dieser Pflanze bedeuten Stute, so dass die Vermuthung nahe liegt, es sei तुरेगी beim Lexicographen zu lesen und च als Verbindungs- partikel aufzufassen. — 3) f. या (sc. सेना) ein viergliedriges Heer (s. u. 1.) AV. PARĪÇ. 71, 55. — 4) n. a) ein viergliedriges Heer (s. u. 1.): चतुरङ्गं विनश्यति AV. PARĪÇ. 27, 6. (पुद्गे) चतुरङ्गत्तये MBh. 9, 446. — b) eine

Art *Vierschach*, zu dessen Erklärung ÇKDr. eine aus TITHĀDIT. entlehnte Stelle mittheilt, in welcher Vjāsa den Judhishṭhira in diesem Spiele unterrichtet; vgl. JONES in As. Res. II, 139. fg. شطرنج ist trotz der Einwendungen von BLAND in Journ. of the Roy. As. Soc. of Gr. Br. & Ir. XIII, 62. fg. aus चतुरङ्ग entstanden. Auffallend ist es, dass im indischen Spiele das Schiff an die Stelle des Wagens im viergliedrigen Heere getreten ist; auch im Russischen heisst der Thurm ладия Schiff.

चतुरङ्गिन् (wie eben) adj. viergliedrig: बलेन चतुरङ्गिणा (s. u. चतुरङ्ग 1.) MBh. 1, 3727. वाकिनी चतुरङ्गिणी 2973. 4, 2173. 5, 5362. R. 1, 69, 6. 77, 3. 3, 42, 18. चतुरङ्गिनी BHĀG. P. 1, 10, 32.

चतुरङ्गुल 1) n. oxyt. a) die vier Finger der Hand (ohne Daumen) ÇĀK. ÇR. 17, 10, 6. 7. — b) vier Fingerbreiten, vier Zoll ÇAT. BR. 10, 2, 2, 4. KĀTJ. ÇR. 16, 8, 20. KAUC. 26. — 2) m. *Cathartocarpus fistula* Pers. (benannt nach der Form der Schoten) AK. 2, 4, 2, 4. RATNAM. 21. SUÇR. 1, 144, 18. 167, 10. 2, 206, 20.

चतुरता (von 2. चतुर) f. Geschicklichkeit, Gewandtheit, Verschmitztheit BHART. 1, 71.

चतुरध्यायिका (च० + अध्याय) f. ein Verein von 4 Adhājā: शौनकीया Verz. d. B. II. No. 361.

चैतुरनीक (च० + अनीक) adj. viergesichtig RV. 5, 48, 5.

चतुरनुगान (च० + अनु) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 216.

चतुरत्त (च० + अक्ष) adj. f. या von allen vier Seiten (vom Meere) begrenzt, von der Erde MBh. 1, 2801. 3100. R. 2, 104, 11. 5, 30, 4. ÇĀK. 93. चतुरत्ता f. die Erde: चतुरत्तेश m. Herr der Erde, König RAGH. 10, 86. STENZLER: quatuor plagarum dominus (vgl. चतुर्दिगीश RAGH. 18, 14), Sch. in der Calc. Ausgabe: चतुर्णामत्तानां दिग्मतानामौशः.

चतुरवर्त्त (चतुस् + अक्ष) von दा mit अक्ष) adj. viergetheilt, n. der Vierschnitt (des zu opfernden Gegenstandes) ÇAT. BR. 1, 7, 2, 7. 8. ऽन्तं बुद्धेति TS. 2, 6, 3, 2. 8, 1. KĀTJ. ÇR. 3, 3, 11.

चतुरवत्तिन् (von चतुरवत्त) adj. einer der den Brauch hat das Havis in vier Abtheilungen zu opfern Sch. zu KĀTJ. ÇR. 1, 9, 3. GOBH. 1, 8, 8. यद्यपि चतुरवती यजमानः स्यात् AIT. BR. 2, 14.

चतुरशीत (vom folg.) adj. der 84ste in den Unterschrr. der Adhājā im MBh.

चतुरशीति (च० + अक्ष) f. 84: केशरगन्धाश्चतुरशीतिः VARĀH. BRH. S. 76, 36. ऽतितम adj. der 84ste in den Unterschrr. der Sarga im R.

चतुरश्च und चतुरश्च (च० + अक्ष, अक्ष) 1) adj. viereckig P. 5, 4, 120. f. या HARIV. 12378; s. u. अक्ष. m. Viereck COLBER. Alg. 58. आयतदीर्घ० ebend. — 2) adj. regelmässig, harmonisch: चतुरश्चोभि वपुः KUMĀRAS. 1, 32; vgl. STENZLER zu d. St. — 3) in der Astron. Bez. a) des 4ten und 8ten Hauses VARĀH. L. ĠĀT. 1, 15. 5, 7. 7, 5. Ind. St. 2, 281. — b) m. pl. verschiedener Ketu VARĀH. BRH. S. 11, 25.

चतुरश्चि s. u. अश्चि.

चतुरश्च (च० + अक्ष) m. N. pr. eines Fürsten MBh. 2, 321.

चतुरश्च s. u. अश्चि und चतुरश्च. चतुरश्चक m., द्विचतुरश्चक m. und अर्ध-द्विचतुरश्चक m. Bezz. verschiedener Stellungen VIKR. 64, 3. 6. S. 319.

चतुरङ्क (च० + अङ्क) 1) n. ein Zeitraum von 4 Tagen ÇAT. BR. 3, 4, 4, 27. KĀTJ. ÇR. 13, 1, 4. — 2) m. eine 4tägige Soma-Feier ÇAT. BR. 12,

2, 2, 12. KĀTJ. ÇA. 23, 2, 12. 24, 1, 10. — Vgl. अत्रिचतुर्दश.

चतुरात्मन् (च० + आ०) adj. vier Personen darstellend, mit 4 Gesichtern versehen: विबु HARIV. 12884. केशव RĀGA-TAR. 4, 507. 3, 25.

चतुरानन (च० + आ०) adj. viergesichtig, m. Bein. Brahma's AK. 1, 1, 1, 11. VARĀH. BRH. S. 93, 18. KATHĀS. 24, 96. BHĀG. P. 5, 1, 30.

चतुरानर्तन (च० + आ०) n. ein Tanz zu Vieren oder in 4 Abtheilungen ÇĀÑKH. GRHJ. 1, 11.

चतुराश्राम्य MBH. 12, 2425 fehlerhaft für चा०.

चतुरिडस्पदस्तोम (च० + इ० - स्तोम; vgl. u. इड्) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 216 (चतुरिडः प०).

चतुरुत्तर (च० + उत्तर) adj. um vier zunehmend RV. PRĀT. 16, 5. AT. BR. 8, 6. ÇAT. BR. 10, 1, 2, 9. 3, 1, 1. 13, 3, 1, 1. ०रेण adv. 12, 3, 1, 5, 7.

चतुरूपण (च० + उ०) n. die vier brennenden Gewürze: schwarzer Pfeffer, langer Pfeffer, trockner Ingwer und die Wurzel vom langen Pfeffer BUĪYAPA. im ÇKDR. — Vgl. त्रूपण unter ऊपण und चतुर्नातक.

चतुर्गति (च० + गति) m. Schildkröte H. 1333.

चतुर्गव (च० + गव) n. ein mit vier Rindern bespannter Wagen KĀTJ. ÇA. 22, 11, 2.

चतुर्गृहीत (चतुस् + गृ०) adj. vier Mal geschöpft, n. das viermalige Schöpfen ÇAT. BR. 3, 2, 4, 15. 4, 4, 2, 4. KĀTJ. ÇA. 5, 1, 4. 10, 10. 7, 6, 12.

चतुर्ग्राम (च० + ग्राम) N. pr. eines Landes LIA. 1, 72.

चतुर्नातक (च० + नात) n. = चातुर्नातक = कटुचातुर्नातक SUÇA. 1, 371, 4. Sch. zu KĀTJ. ÇA. 19, 1, 20.

चतुर्णवत (von च० + नवति) adj. von 94 begleitet: शतम् 194 KĀTJ. ÇA. 16, 8, 23. — Vgl. चतुर्नवत.

1. चतुर्थ (von चत्वर) 1) adj. der vierte P. 5, 2, 51. VOP. 7, 41. AV. 8, 9, 3. 13, 4, 16. TBH. 1, 1, 9, 2. f. ई AV. 15, 13, 4. VS. 23, 4. TS. 5, 6, 10, 2. 7, 2, 10, 4. यदिमां लोकानति चतुर्थमस्ति वा न वा ÇAT. BR. 1, 2, 2, 12. प्रजापतिर्या अतीमां लोकानश्चतुर्थः 4, 6, 1, 4. यद्दे चतुर्थं तत्तुरीयम् 1, 2, 14. 5, 1, 4, 11. — 2) m. der vierte Laut in den fünftheiligen Lautgruppen, die tönende Aspirata VS. PRĀT. 1, 54. 4, 106. 121. RV. PRĀT. 4, 2. KĪÇ. zu P. 1, 1, 50. — 3) f. ई a) (sc. रात्रि) der 4te Tag im Halbmonat KĀTJ. ÇA. 15, 10, 1. 25, 8, 1. ०कर्मन् die Cerimonie des 4ten Hochzeitstages GONN. 2, 3, 1. ÇĀÑKH. GRHJ. 1, 18. Verz. d. B. H. No. 1021. COLEBR. Misc. Ess. I, 222. — b) (sc. विभक्ति) die Endungen des 4ten Casus, der 4te Casus, Dativ P. 1, 3, 55. 2, 1, 36. 3, 12. 13. 62. 73. 6, 2, 44. 3, 7. 8, 1, 20. — Vgl. तुरीय, तुर्य.

2. चतुर्थ (wie eben) adj. den 4ten Theil ausmachend, n. Viertel P. 5, 3, 49. 2, 2, 3. यथा चतुर्थं धर्मस्य रक्षिता लभते फलम् HARIV. 9715. तपसो ऽस्य चतुर्थेन तृतीयनाय वा पुनः । अर्थेन वापि MBH. 1, 1822. 13, 3098. fg. चतुर्थं भिन्नायाः = चतुर्थभित्ता P. 2, 2, 3. Sch.

चतुर्थक (von चतुर्थ) 1) adj. a) der vierte ÇRUT. 4. 31. — b) च० den vierten Tag wiederkehrend, τεταρταῖος, von Fiebern P. 5, 2, 81. HARIV. 10353. SUÇA. 2, 403, 7. 406, 14. — 2) f. चतुर्थिका ein best. Gewicht, = 4 Karsha = 1 Pala VAIDJAKAPAR. im ÇKDR. — Vgl. चातुर्थक.

चतुर्थकालम् (च० + काल) adv. zur 4ten Essenszeit d. i. am Abend des zweiten Tages M. 11, 109. ०कालिक adj. der 3 Mahlzeiten vorübergehen lässt und erst die 4te etnimmt 6, 19.

चतुर्थफल (च० + फल) n. the second inequality or equation of a planet KĀLAS. 360 bei HAUGHT.

चतुर्थभक्त (च० + भक्त) n. das Zusichnehmen der 4ten Mahlzeit (nachdem man 3 hat vorübergehen lassen): ०क्षपण MBH. 13, 5145.

चतुर्थभान् (च० + भान्) adj. den vierten Theil als Abgabe von seinen Unterthanen empfangend, von einem Könige MBH. 2, 583; vgl. M. 10, 118.

चतुर्थस्वर (च० + स्वर) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 216.

चतुर्थीश (च० + श) 1) m. Viertel RĀGAN. im ÇKDR. चतुर्थीशं हि धर्मस्य रक्षिता लभते फलम् HARIV. 9690. — 2) adj. ein Viertel erhaltend M. 8, 210.

चतुर्दृष्ट (च० + दृष्ट) 1) adj. s. u. दृष्ट. — 2) m. a) Bein. Vishṇu's H. Ç. 68. — b) N. pr. eines Wesens im Gefolge von Skanda MBH. 9, 2564. eines Dānava HARIV. 12935.

चतुर्दत्त (च० + दत्त) m. 1) Bein. von Airāvata, Indra's Elephanten, H. 177. — 2) N. pr. eines Elephanten PAÑKĀT. 159, 13.

चतुर्दश (von चतुर्दशन्) 1) adj. f. ई a) der 14te JĀGĀ. 2, 113. R. 2, 112, 25. BHĀG. P. 1, 3, 18. — b) aus 14 bestehend: स्तोम VS. 9, 34. ÇĀÑKH. ÇA. 9, 8, 3. 14, 72, 2. पाद् RV. PRĀT. 17, 19. — 2) f. ई (sc. रात्रि) der 14te Tag im Halbmonat H. 151. ÇĀÑKH. GRHJ. 4, 7. ĀÇV. GRHJ. 2, 3. M. 4, 113. 114. 128. MBH. 1, 4712. 3, 5068. KATHĀS. 23, 180.

चतुर्दश्या (wie eben) adv. 14fach ÇAT. BR. 10, 4, 2, 11. BHĀG. P. 5, 26, 38.

चैतुर्दशन् (च० + द०) adj. vierzehn RV. 10, 114, 7. ÇAT. BR. 10, 2, 2, 11. 13, 3, 4, 9. KĀTJ. ÇA. 17, 10, 2. चतुर्दशर्च AV. 19, 23, 11. चैतुर्दशाक्षर adj. VS. 9, 34. चतुर्दशो ÇAT. BR. 9, 3, 2, 8. चतुर्दशविध adj. Verz. d. B. H. No. 636.

चतुर्दशम (von चतुर्दशन्) adj. der 14te BHĀG. P. 8, 13, 34.

चतुर्दशिक (von चतुर्दशी) ein Festmahl am 14ten Tage im Halbmonat VJURP. 135.

चतुर्दारिक (च० + दार) N. des 3ten Lambaka im Kathāsarisāgara KATHĀS. 1, 5.

चतुर्दिशम् (च० + दिश) adj. nach allen vier Weltgegenden MBH. 2, 570. BHĀG. P. 5, 17, 5. 21, 7.

चतुर्दाल (च० + दाल) m. n. eine königliche Sänfte BUOĀ im ÇKDR.

चतुर्दोषिचक्रवर्तिन् (च-दोषि + च०) m. Beherrscher aller vier DVĪPA BURH. Lot. de la h. l. 307. fg. 4. 13.

चतुर्थी (von चत्वर) adv. in vier Theile, — Theilen, vierfach VOP. 7, 44. ट्कं विचक्र चमसं चतुर्थी RV. 4, 35, 2. 3. AV. 4, 34, 7. अथोत्तर्पयच्चतुरेश्चतुर्थी देवान्मनुष्यांश्चतुरानुत्त मर्थीन् 8, 9, 24. TS. 7, 2, 10, 3. ÇAT. BR. 1, 2, 2, 1. चतुर्थी हीमा अकुलयः 7, 3, 2, 62. 3, 4, 2, 1. ०विक्रित 1, 2, 3, 1. 2, 3, 2, 17. भू sich in 4 theilen AV. 10, 10, 29. चतुर्थी व्यक्रामन् TS. 2, 2, 11, 5. MBH. 1, 7160. 9, 2487. 14, 2665. BHĀG. P. 3, 26, 14.

चतुर्नवत (von चतुर्नवति) adj. der 94ste in den Unterschriften der Adhājā im MBH. — Vgl. चतुर्णवत.

चतुर्नवति (च० + न०) f. 96; davon चतुर्नवतितम der 94ste in den Unterschr. der Sarga im R.

चतुर्बाहु (च० + बाहु) adj. vierarmig PAÑKĀT. 231, 24. Vishṇu BHĀG. P. 8, 17, 4. ÇIVA ÇIV. — Vgl. चुतुर्बाहु.

चतुर्भद्र s. u. भद्र.

चतुर्भागं (च० + भाग) m. Viertel ÇAT. Br. 3, 6, 3, 5. KĀTJ. ÇR. 24, 3, 16. M. 8, 176. 9, 118. R. 3, 6, 19. MBH. 1, 2802. 13, 3578. वलं चतुर्भागं गृह्य den vierten Theil des Heeres 4, 1623.

चतुर्भुज (च० + भुज) 1) im comp. vier Arme: चारु० BUĀG. P. 6, 1, 35. 4, 8, 47. — 2) adj. f. स्त्री a) vierarmig MBH. 3, 16424. BUĀG. P. 4, 12, 20. पद्मा R. 4, 45, 42. त्र्य (कृत्स्नस्य) BUĀG. 11, 46. Beiw. oder Bein. von Vi-
shṇu oder Kṛshṇa AK. 1, 1, 1, 15. H. 216. R. 6, 102, 14. RAGH. 16, 3. PAÑKĀT. 44, 23. BUĀG. P. 1, 7, 52. 9, 30. — b) vierseitig, m. Viereck COLBR. Alg. 58. सम० Rhombus, Quadrat, विषम० Trapez ebend. — 3) m. N. pr. a) eines Dānava HARIV. 12934. — b) eines Autors COLEBR. Misc. Ess. 11, 49. ०मिञ्च Verz. d. B. H. No. 393. 394. 396. श्रीमन्मिञ्च० 881.

चतुर्भद्राराजकायिक (च० - म० + काय) adj. zur Gruppe der vier Grosskönige gehörig, Bez. einer Klasse von Göttern bei den Buddhisten; चतुर्भद्राराजिक dass. BUAN. Intr. 601. 603. VJUTP. 82. — Vgl. चातुर्भद्रा०.

चतुर्मुख (च० + मुख) 1) im comp. vier Anlitze KUMĀRAS. 2, 17. — 2) adj. a) vierantlitzig, Beiwort oder Bein. α) Brahman's H. 212. ÇABDAR. im ÇKDR. MBH. 3, 13560. 16547. R. 1, 2, 26. BUĀG. P. 3, 8, 16 (woher). KĀTJĀS. 20, 64. — β) Viṣṇu's HARIV. 12344. RAGH. 10, 23. — γ) Çiṣva's SUND. 3, 28. MBH. 13, 6393. ÇIV. चतुर्मुखत्वमीशस्य VARĀH. BRH. S. 73, 20. — δ) eines Dānava HARIV. 12934. — b) vierspitzig: वाण HARIV. 10630.

चतुर्मुखरस (च० + रस) m. ein best. medic. Präparat von grosser Heilkraft PRAJOGĀMĪTA im ÇKDR.

चतुर्मुख (von चवर्), चतुर्मुखति Viere wünschen P. 8, 2, 78. VĀRTT. 1.

चतुर्युग (च० + युग) 1) n. sg. die vier Weltalter; s. u. युग. — 2) adj. f. स्त्री a) vierjochig oder mit Vieren bespannt: रथ RV. 2, 18, 1. — b) die vier Weltalter in sich schliessend RAGH. 10, 23.

चतुर्युज् (च० + युज्) adj. mit Vieren bespannt: रथ ÇAT. Br. 5, 4, 3, 6. KĀTJ. ÇR. 14, 3, 11. 22, 5, 10. MBH. 1, 8005. 7, 2251. R. 1, 53, 18.

चतुर्वक्र (च० + व०) m. N. pr. eines Dānava HARIV. LANGL. H. 408; ed. Calc. 12935: चतुर्वद्र.

चतुर्वय (von चवर्) adj. vierfach: एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयम् RV. 4, 36, 4. 1, 110, 3.

चतुर्वर्ग (च० + वर्ग) m. ein Complex von vier Dingen; insbes. das Gute (धर्म), Angenehme (काम), Nützliche (धर्म) und die Erlösung (मोक्ष) AK. 2, 7, 57. H. 1382. RAGH. 10, 23. ०चित्तामणि Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1173. 1218.

चतुर्वर्णमय (von च० + वर्ण) adj. aus den vier Kasten bestehend: लोक RAGH. 10, 23.

चतुर्वर्षिका (च० + वर्ष) f. (sc. गो) eine vierjährige Kuh H. 1272.

चतुर्वर्षिहन् (च० + वा०) m. (sc. रथ) ein vierspänniger Wagen PAÑKĀV. BR. 16, 13.

चतुर्विंशति (von चतुर्विंशति) 1) adj. f. ई a) der 24ste ÇĀÑKH. ÇR. 18, 14, 4. GORH. 2, 10, 2. JĀGĪ. 1, 37. — b) von 24 begleitet: शतम् 124 KĀTJ. ÇR. 22, 10, 14. — c) aus 24 bestehend: स्तोम VS. 14, 25. सैवत्सर AIT. Br. 5, 29. TS. 7, 2, 6, 2. पुरय ÇAT. Br. 6, 2, 1, 23. 9, 3, 3, 19. 13, 5, 4, 10. ०स्तोम adj. ÇĀÑKH. ÇR. 10, 9, 1. 12, 1. — 2) m. sc. स्तोम (s. u. 1, c) VS. 14, 23. LĀTJ. 4, 4, 1. 6, 8, 9. — 3) n. mit ohne यद् N. eines Ekāha ÇAT. Br.

12, 1, 2, 2. 2, 9. 4, 1. KĀTJ. ÇR. 13, 2, 2. LĀTJ. 4, 5, 3. 7, 10. — 4) = चतुर्विंशति in चतुर्विंशतिर HARIV. 12435.

चतुर्विंशति (च० + विंशति) f. 1) 24 VS. 18, 25. कयालानि ÇAT. Br. 2, 2, 1, 17. सामिधेन्यः 5, 2, 1, 21. अर्धमासाः 2, 2, 2, 5. 3, 4, 4, 20. तच्चतुर्विंशतिं कृत्वो ऽग्निपुत्रं भवति 4, 1, 1, 15. चतुर्विंशत्यामग्निष्टोमसाम 13, 3, 1, 1. ०गर्व 7, 2, 2, 6. ०विक्रम 3, 5, 1, 10. ०अन्तर 2, 2, 1, 17. RV. PRĀT. 16, 10. ०अर्क ÇAT. Br. 11, 5, 4, 8. mit dem gen. H. 28. स्त्री चतुर्विंशतिः bis zum 24sten Jahre M. 2, 38. — 2) Titel einer Schrift: ०मत Verz. d. B. H. No. 1176; vgl. चतुर्विंशतिस्मृति Ind. St. 1, 467.

चतुर्विंशतिक (von चतुर्विंशति) adj. aus 24 bestehend: गण BUĀG. P. 3, 26, 11.

चतुर्विंशतितम (wie eben) adj. der 24ste R. in den Unterschr. der Sarga.

चतुर्विद्य (च० + विद्या) 1) adj. die 4 Veda kennend SIDDH. K. zu P. 5, 1, 124. — 2) f. स्त्री verstärkt in Ableit. beide Glieder gaṇa अनुश्रुति-कादि zu P. 7, 3, 20. — Vgl. चतुर्वेद, चातुर्विद्य.

चतुर्विध (च० + विधा) adj. f. स्त्री vierfältig, vierfach ÇAT. Br. 7, 1, 1, 18. ÇĀÑKH. ÇR. 16, 23, 4, 26. M. 2, 12. 6, 97. 7, 100. 12, 6. MBH. 3, 8763. SUÇR. 1, 169, 20. RAGH. 17, 68.

चतुर्वीज (च० + वीज) n. die 4 Samenarten d. i. der Same von कालाजानी, चन्द्रग्रह, मेयिका und यवानिका; diese werden pulverisirt und als Heilmittel gebraucht, BHĀVAPR. im ÇKDR.

चतुर्वीरे (च० + वीर) adj. zur Bez. einer Salbe (आञ्जन) AV. 19, 43, 3. eines viertägigen Soma-Opfers (चतुरर्क) KĀTJ. ÇR. 23, 2, 13. ÇĀÑKH. ÇR. 16, 23, 8. MAÇ. in Verz. d. B. H. 73.

चतुर्विष (च० + वृष) adj. AV. 5, 16, 4.

चतुर्वेद (च० + वेद) 1) m. pl. die 4 Veda HARIV. 14074. — 2) adj. gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124. die 4 Veda in sich enthaltend: ब्रह्मन् MBH. 3, 13560. चिज्जु HARIV. 12884. mit den 4 Veda vertraut SIDDH. K. zu P. 5, 1, 124. HARIV. 7993. COLBR. Misc. Ess. 11, 398. 404. (sg., wo das ehrende Beiwort eines Autors der Kürze wegen als N. pr. gebraucht wird. — 3) m. pl. eine Art Manen MBH. 2, 463.

चतुर्वेदिन् (wie eben) adj. mit den 4 Veda vertraut COLBR. Misc. Ess. 1, 13.

चतुर्व्यूह (च० + व्यूह) m. Bein. Viṣṇu's H. ç. 64. — Vgl. नवव्यूह. चतुर्वह्नु (च० + ह्नु) 1) adj. s. u. ह्नु. — 2) m. N. pr. eines Dānava HARIV. LANGL. H. 408; ed. Calc. 12939: चन्द्रह्नु.

चतुर्होत्राया (च० + होत्र) adj. f. ई vierjährig (als Bez. des Lebensalters mit ण) P. 4, 1, 27 und PAT. ०णी eine vierjährige Kuh AK. 2, 9, 69. H. 1272. चतुर्होत्रय gaṇa नुभादि zu P. 8, 4, 39. चतुर्होत्रा शाला PAT. zu P. 4, 1, 27.

चतुर्होत्र (च० + हो०) m. 1) sg. und pl. N. eines zu recitirenden liturgischen Abschnitts: चतुर्होत्रा स्त्रीप्रियञ्चातुर्मास्यानि नोविद्: AV. 11, 7, 19. चतुर्होत्रहोता व्याचष्टे AIT. Br. 1, 23, 25. TBR. 2, 2, 1, 4. चतुर्होत्रामपश्यत् 2, 1. 8, 3, 4. ÇAT. Br. 4, 6, 9, 18. ÇĀÑKH. ÇR. 10, 15, 1, 4. LĀTJ. 3, 8, 7. — 2) die 4 Hauptpriester in sich enthaltend: चतुर्होत्रा मकाकवि: HARIV. 10404. — Vgl. चातुर्होत्रा, चातुर्होत्र.

चतुर्होत्र m. = चतुर्होत्र 2. HARIV. 12884.

चतुर्होत्रक n. die 4 Hauptpriester oder die Verrichtungen derselben:
 ○विद्या Bṛāh. P. 7, 3, 30.
 चतुल adj. hinstellend (स्यापितर) Uṣṇidiv. im Sāmśruptas. ÇKDr.
 चतुश्चत्वारिंशत् (von चतुश्चत्वारिंशत्) 1) adj. f. ई a) der 44ste MBh. und
 R. in den Unterschrr. der Kapitel. — b) von 44 begleitet: शतम् 144
 Çat. Br. 10, 4, 2, 7. — c) 44 enthaltend: पवमानाः Çat. Br. 13, 5, 4, 10.
 वज्र 8, 5, 4, 11. स्तोम VS. 14, 26. 13, 3. TS. 5, 3, 5, 1. — 2) m. sc. स्तोम (s.
 u. 1, c) LĀTJ. 6, 2, 21. 7, 19.
 चतुश्चत्वारिंशत् (च० + च०) f. 44 VS. 18, 25. Çat. Br. 8, 5, 2, 11. ÇĀNKH.
 Çr. 12, 2, 17. RV. Prāt. 16, 41.
 चतुःशत (च० + शत) n. 1) 104 ÇĀNKH. Çr. 18, 13, 1. LĀTJ. 10, 6, 3. — 2)
 400: चिचु० (104?) AK. 2, 1, 18. Hār. 197.
 चतुःशततम (von चतुःशत) adj. der 104te R. in den Unterschrr. des
 2ten und 6ten Kāṇḍa.
 चतुःशाल (च० + शाला) adj. mit 4 Hallen versehen; im Quarré er-
 baut: गृह MBh. 1, 5722. PAÑKĀT. 232, 17. नौध MBh. 3, 14004. ○मठ RĀĠA-
 TAB. 1, 495. n. ein durch 4 Häuser gebildetes Quarré AK. 2, 2, 6. H. 992.
 R. 2, 94, 32. 3, 23, 10. MĀKĀN. 46, 2. विकारे मचतुःशालम् RĀĠA-TAB. 3, 13.
 ○शालका n. dass. ÇABDAR. im ÇKDr. MĀKĀN. 46, 20.
 चतुःशृङ्ग (च० + शृङ्ग) 1) adj. vierhörig: गौर RV. 4, 58, 2. — 2) m. N.
 pr. eines Berges Bṛāh. P. 5, 20, 15.
 चतुःश्रोत्र (च० + श्रोत्र) adj. vierhörig AV. 5, 19, 7.
 चतुष्क (von चत्वर) 1) adj. a) aus vier bestehend: पर्याय LĀTJ. 6, 7, 1.
 स्तोम 8, 2. Suçr. 1, 138, 2. ○रससंयोग 2, 546, 20. पाद् RV. Prāt. 16, 11. —
 b) um vier vermehrt: शतम् 104 d. i. 4 Procent M. 8, 142. — 2) m. N.
 pr. eines Mannes RĀĠA-TAB. 8, 2849. 2859. 2911. 2931. — 3) f. ई a)
 ein viereckiger Teich. — b) ein Bettvorhang zum Schutze gegen Mücken
 H. an. 3, 39. MED. k. 86. — 4) n. a) Vierzahl, Verein von Vieren M. 7,
 50. JĀĠN. 3, 99. MBh. 12, 12706. MĀKĀN. 143, 21. ÇRUT. (Br.) 10. TRĪK. 3,
 3, 140. — b) Kreuzweg H. 986. — c) eine auf 4 Säulen ruhende Halle
 KUMĀRAS. 5, 68 (Sch.: = गृहविशेष). 7, 9 (Sch.: = चतुःस्तम्भगृह). PAÑ-
 KĀT. 207, 23. — d) ein Perlenschmuck von 4 Schnüren ÇABDAR. im ÇKDr.
 f. Wils. nach ders. Aut.
 चतुष्कर्णा (च० + कर्णा) 1) adj. a) vierhörig. — b) wobei nur 4 Ohren
 Theil nehmen: पट्टर्णा भिद्यते मन्त्रश्चतुष्कर्णाः स्थिरो भवेत् PAÑKĀT. 1, 112.
 Davon nom. abstr. चतुष्कर्णता f., im instr. so v. a. unter vier Augen
 ebend. 66, 3. — 2) f. ई N. pr. einer der Mütter im Gefolge von Skanda
 MBh. 9, 2643.
 चतुष्किका (von चतुष्क) f. Vierzahl RĀĠA-TAB. 5, 369.
 चतुष्किन् (wie eben) adj. am Ende eines comp. eine Vierzahl von Et-
 was habend: मुष्क० MBh. 12, 13340; vgl. सममुष्कचतुष्क 12706.
 चतुष्कोणा (चत्वर + कोणा) m. Viereck COLBR. Alg. 38.
 चतुष्टय (von चत्वर) 1) adj. f. ई viererlei, aus Vieren bestehend Vop.
 7, 46. AV. 10, 2, 3. वानस्पत्यानि AIT. Br. 8, 16. घ्रायः Çat. Br. 13, 1, 1, 4.
 पशवः ÇĀNKH. Çr. 16, 23, 2. दुःख MBh. 3, 603. ब्राह्मणानां निकेतम् 10661.
 चतुष्टये (nom. pl.; vgl. P. 1, 1, 33) ब्राह्मणानां निकेतः KĀC. zu P. 8, 3, 101.
 MBh. 12, 11965. KUMĀRAS. 2, 17. AK. 2, 8, 2, 1. अस्तिचतुष्टयब्राह्मण्ये =
 ○चतुर्बाहु० Bṛāh. P. 3, 15, 28. — 2) n. a) Vierzahl, Verein von Vieren

KĀTJ. Çr. 8, 1, 16. 7, 5. GRĀJASĀNGR. 2, 72. M. 8, 130. JĀĠN. 3, 86. MBh. 3,
 13765. R. 2, 23, 32. Suçr. 1, 86, 6. KUMĀRAS. 7, 12. Bṛāh. P. 7, 5, 19. — b)
 Bez. einer aus 4 Abtheilungen bestehenden Sammlung von Sūtra; vgl.
 चातुष्टय. — c) das erste, vierte, siebente und zehnte Zodiakalbild Ind.
 St. 2, 259. 281.

चतुष्टोम (चत्वर + स्तोम) 1) m. oxyt. ein aus 4 Theilen bestehender
 Stoma VS. 14, 23. 25. TS. 5, 3, 4, 4. 12, 2. प्रमञ्चतुष्टोम स्तोमानाम् 5, 4,
 12, 1. Çat. Br. 13, 3, 4, 4. 3, 1. n.: चतुष्टोममहस्तस्य (अश्वमेधस्य) प्रथमं प-
 रिकल्पितम् R. 1, 13, 43. — 2) adj. damit verbunden KĀTJ. Çr. 22. 10.
 18. LĀTJ. 6, 8, 1. ÇĀNKH. Çr. 15, 12, 9. 16, 9.

चतुष्पञ्चाशत् s. चतुःप०.

चतुष्पथ (च० + पथ) 1) m. n. Kreuzweg Vop. 6, 69. AK. 2, 1, 17. 3, 4,
 12, 59. 18, 126. H. 986. an. 4, 133. MED. th. 27. TBr. 1, 6, 10, 3. Çat. Br.
 2, 6, 2, 7. KĀC. 26. 27. ĀÇV. GRĀJ. 1, 5, 8. 4, 6. KĀTJ. Çr. 5, 10, 9. M. 4, 39.
 131. 9, 264. 11, 118. MBh. 3, 12846. 5, 7545. 13, 4980. MĀKĀN. 8, 22. चतुः-
 पथ selteo, z. B. Suçr. 2, 387, 4. 390, 18. VARĀH. BRH. S. 52, 89. — 2) m.
 ein Brahman (wegen der vier आश्रम) H. an. MED.

चतुष्पथनिकेता (च० + निकेत) f. N. pr. einer der Mütter im Gefolge
 von Skanda MBh. 9, 2643.

चतुष्पथरता (च० + रता von रम् f. desgl. MBh. 9, 2645.

चतुष्पद् s. चतुष्पाद्.

चतुष्पद् (च० + पद्) 1) adj. f. छा a) vierfüßig, m. ein vierfüßiges Thier
 AK. 3, 6, 5, 37. H. an. 4, 139. MED. d. 48. MBh. 1, 3610: 3619. 14, 1010.
 VARĀH. BRH. S. 21, 17. (अन्नम् द्विपदां च चतुष्पद्: Bṛāh. P. 6, 4, 9. (गौः)
 चतुष्पदा MBh. 3, 10661. — b) aus 4 Pāda bestehend: त्रिष्टम् TS. 3, 2, 9,
 1. Çat. Br. 14, 2, 2. चतुष्पद्या यजति AIT. Br. 1, 17. KHĀND. Up. 3, 12,
 5. RV. Prāt. 16, 34. 41. 17, 30. 18, 22. MĀLAV. 19, 11. 12. 20, 15. — c) te-
 tranomisch COLBR. Alg. 280. — 2) m. a) Bez. bestimmter Bilder der
 Ekliptik: मेघपृषसिंहराशयो मकरपूर्वार्धं धनुःपरार्धं च Dlp. im ÇKDr. VA-
 RĀH. L. GĀT. 1, 11. fgg. Ind. St. 2, 280. — b) Bez. eines unbeweglichen
 Kapaṇa (s. करणा 3, m) VARĀH. BRH. S. 99, 5, 8. Nach MED. करणात्तरे,
 nach H. an. स्त्रीणां करणभेदे d. i. eine besondere Art coitus. — c) N.
 eines Strauchs RĀĠAN. im ÇKDr. u. निण्टा. — 3) f. छा N. eines Me-
 trums: 50 X 4 X 4 Moren COLBR. Misc. Ess. II, 136 (III, 12); vgl. चतुष्प-
 दिका. — 4) n. ein Verein von 4 Pāda MĀLAV. 16, 18.

चतुष्पदिका f. = चतुष्पदा COLBR. Misc. Ess. II, 136 (III, 12). 93.

चतुष्पदी s. u. चतुष्पाद्.

चतुष्पाटी (च० + पाटी) f. Fluss ÇABDAR. im ÇKDr.

चतुष्पाठी (च० + पाठी) f. eine Schule, in der die 4 Veda gelesen wer-
 den, ÇKDr. (इति लोके प्रसिद्धिः) und Wils.

चतुष्पाणि (च० + पाणि) adj. vierhändig, m. Bein. Viśṇu's Hār. 9.

चतुष्पाद् (च० + पाद्) adj. P. 5, 4, 140. in den schwachsten Casus षद्,
 n. sg. षद् und षद्, f. षदी. 1) vierfüßig, m. ein vierfüßiges Thier;
 n. sg. das Vierfüßige d. i. die Thiere: चतुष्पादेति द्विपदमभिस्वरे RV.
 10, 117, 8. 27, 10. 1, 49, 3. 94, 5. 114, 1. 3, 62, 14 u. s. w. AV. 4, 11, 5. 10.
 8, 21. चतुष्पदा गौः Çat. Br. 1, 8, 1, 24. 14, 8, 15, 10. VS. 8, 30, 9, 31. 14.
 8, 25. द्विपाञ्च सर्वं नो रत्नं चतुष्पाद्यच्च नः स्वम् AV. 6, 107, 1. ĀÇV. GRĀJ.
 1, 6. KHĀND. Up. 3, 18, 2. नेत्रे चतुष्पाद्द्यात् AIT. Br. 8, 20. षपात्सु 6, 2.

चतुष्पात्पनिकीटानाम् MBu. 12, 5697. °पाद्: nom. pl. P. 2, 1, 71. Buāg. P. 3, 29, 30. °पाद्वा: P. 4, 1, 135. गौर्वारिष्ठा चतुष्पादाम् MBu. 1, 258. 3044. °पद्: gen. Buāg. P. 4, 17, 12. धर्म (als Stier gedacht) M. 1, 81. MBu. 3, 13017. Buāg. P. 3, 11, 21. 8, 14, 5. चतुष्पाद्गमन n. Vermischung mit einem weiblichen Thiere Suçr. 4, 290, 17. — 2) f. °पद्दी vier Schritte gemacht habend, von einem Weibe ऀçv. ग्रन्थ. 1, 7. Çāñkh. ग्रन्थ. 1, 14. — 3) aus 4 Gliedern bestehend, viertheilig: घ्रात्मन् Māñd. Up. 2. धनुर्वेद MBu. 5, 5352. 7548. चतुष्पादी निःश्रेणी eine viersprossige Leiter 12, 8838. व्यवहार Jāgñ. 2, 3. aus vier Pāda bestehend RV. 1, 164, 24. धनुष्टुम् u. s. w. COLEBR. Misc. Ess. II, 132. fg. चतुष्पादी = पद्य Metrum, Vers MED. d. 48.

चतुष्पाद् (च° + पाद्) adj. f. ई vierfüßig, m. ein vierfüßiges Thier: पशवः Ait. Br. 2, 18, 6, 2. Çat. Br. 3, 7, 2, 2. 6, 8, 2, 17. Suçr. 4, 207, 17. R. 5, 17, 30. °कृतो दायः Jāgñ. 2, 298. धर्म MBu. 3, 11246. viertheilig: धनुर्वेद 1459.

चतुःषष्ट (von चतुःषष्टि) adj. 1) der 64ste MBu. in den Unterschrr. der Adhijāja. — 2) von 64 begleitet: शतम् 164 Lāṭj. 10, 14, 13. Kāṭj. Ça. 24, 5, 11.

चतुःषष्टि (च° + षष्) f. 1) 64 MED. 1. 62. Ait. Br. 1, 5. M. 8, 338. HARIV. 6668. R. 4, 43, 36. — 2) der aus 64 Adhijāja bestehende Rgveda Mhd. — 3) die 64 Künste (s. कला 11.) MED. °विशारद MBu. 2, 2068.

चतुःषष्टितम (vom vor.) adj. der 64ste Ait. Br. 1, 5. R. in den Unterschrr. der Sarga.

चतुर्म् (von चत्वर) adv. vier Mal P. 5, 4, 18. Vop. 7, 71. चतुर्नमौ षष्ठकृतौ भवाय AV. 11, 2, 9. चतुर्हपक्षपते TS. 2, 6, 2, 3. Çat. Br. 1, 3, 2, 7, 8, 1, 24. 2, 3, 1, 16. 4, 3, 1, 10. ऀçv. ग्रन्थ. 1, 14. गूढमैयुनधर्म च काले काले च संप्रकम् । षप्रमादमनालस्यं चतुः (= चतुष्टयं) शिन्नेत वायसात् ॥ Kāñ. 71. 72. Vor folgendem क, ख, प, फ geht स in ष oder Visarga über P. 8, 3, 43.

चतुस्तन (चतुर + स्तन) adj. f. vierzitzig: गौः Çat. Br. 6, 5, 2, 18.

चतुस्त्रिंशै (von °शत्) adj. f. ई 1) der 54ste: प्रजापति (neben den 33 Deva) Çat. Br. 4, 5, 2, 2. 5, 1, 2, 13. TBr. 2, 7, 1, 3. — 2) von 54 begleitet: शत Çat. Br. 12, 2, 1, 7. — 3) 54 enthaltend: पृष्ठानि Lāṭj. 8, 12, 14. m. mit Ergänzung von स्तोम VS. 14, 23.

चतुस्त्रिंशत्तकस (च°-त्रिंशत् + क) m. ein Buddha H. 233.

चतुस्त्रिंशत् (च° + त्रिंशत्) f. 34: चतुस्त्रिंशद्द्विजिनो देवर्षेर्बन्धुर्वङ्कीः RV. 1, 162, 18. 10, 53, 3. VS. 8, 61. °शदत्तर Çat. Br. 10, 5, 2, 8. °शद्रात्र Kāṭj. Ça. 24, 2, 32. प्रजापतेश्चतुस्त्रिंशत्संमतम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 224.

चतुःसन (च° + सन) adj. die 4 Söhne Brahman's, deren Namen mit सन beginnen (सनक, सनन्द, सनातन, सनत्कुमार), in sich enthaltend Buāg. P. 2, 7, 5.

चतुःसप्तत (vom folg.) adj. der 74ste MBu. in den Unterschriften der Adhijāja.

चतुःसप्तति (च° + सत्) f. 74 Ind. St. 3, 254.

चतुःसप्ततितम (vom vorherg.) adj. der 74ste R. in den Unterschrr. der Sarga.

चतुःसम (च° + सत्) 1) n. ein Gemisch von Sandelholz, Agallochum, Moschus und Safran zu gleichen Theilen H. 639. Nach dem सुकषावध्ना im ÇKDa. Bez. auch eines andern Gemisches. — 2) adj. der an seinem

Körper vier Ebenheiten hat (vgl. HARIV. 14779) R. 5, 32, 13.

चतुःसकस्र (च° + सत्) n. 4000: चतुःसकस्रं गद्यस्य पद्यः RV. 5, 30, 15.

चतुःसक्ति (च° + सत्) adj. vierkantig, viereckig VS. 38, 20. पात्र TS. 1, 8, 9, 3. 6, 6, 10, 1. वेदि Çat. Br. 2, 6, 1, 10. कूप 6, 3, 2, 26. die Erde 1, 2, 29. 6, 7, 1, 15. 7, 5, 1, 23.

चतुराज्ञी (चतुर + राजन्) f. die vier Könige, Bez. des ehrenvollsten Ausgangs im Spiele Katurañga, wobei ein König alle vier Throne in Besitz nimmt, Titulādit. im ÇKDa.

चतुरात्रै (चतुर + रात्र) adj. viertägig, m. n. eine best. Feier AV. 11, 7, 11. Çāñkh. Ça. 16, 23, 1, 7. Kāṭj. Ça. 23, 1, 7. Lāṭj. 9, 5, 6. °रात्रम् adv. Kāṭj. Ça. 19, 1, 14.

चतुक s. ष्वचतुक.

चैत्य partic. fut. pass. von चत् Par. zu P. 3, 1, 97. Vop. 26, 12.

चत्र s. चात्र.

चत्वर Uṇ. 5, 58. pl. vier: चत्वारः AV. 4, 31, 2. चतुरः RV. 1, 161, 2. चतुर्भिः 153, 6. चतुर्णाम् 8, 63, 13. चतुर्भ्यः AV. 4, 31, 1. f. चतस्रः 11, 2. P. 7, 2, 99. Vārti. 2. Çānt. 2, 5. चतस्रभिः RV. 8, 49, 9. चतस्रणाम् Çat. Br. 3, 3, 2, 13. चतस्र्यु 5, 1, 1. n. चत्वारि RV. 5, 30, 12. Im Veda haben instr. dat. abl. und loc. den Ton stets auf der penultima, in der klass. Sprache entweder hier oder auf der ultima P. 6, 1, 180. 181. चतस्रणाम् soll nach P. 6, 4, 5 ved. sein, erscheint aber auch R. 1, 72, 12. 73, 32. — प्रदिशः RV. 1, 164, 22. 10, 19, 8. चतस्रः nāml. दिशः 8, 89, 10. चतुर्भिः (m.) सक्र कोटीभिः R. 4, 39, 33. Declin. eines auf चत्वर auslautenden adj. comp. Sch. zu P. 7, 1, 55. 98. 99. 100. SIDDH. K. 20, a.

चत्वरै (von चत्वर) n. Uṇ. 2, 117. SIDDH. K. 249, b, 2. ein viereckiger Platz, — Hof, ein Platz auf dem viele Wege münden: धनुष्यासु सर्वासु चतरेषु च — वलं बभूव MBu. 3, 655. न चतरे निशि तिष्ठेन्नगूः 5, 1361. 8, 2031. 16, 141. R. 2, 42, 23. 5, 9, 50. ष्रेष्ठि° Māñkh. 61, 17. मठ° Pāā. 106, 12. ausserhalb der Stadt Kathās. 6, 41. — Buāg. P. 4, 9, 57. 21, 2. 5, 24, 9. m. R. 5, 49, 15. HARIV. 6499. त्रिकचत्वारः 6501. Am Ende eines adj. comp. f. चा HARIV. 3226. 8963. Buāg. P. 1, 11, 15. = झन्न Hof AK. 2, 2, 12. H. 1004. an. 3, 552. Mhd. r. 153. = स्थाण्डल Opferplatz AK. 2, 7, 17. H. 824. H. an. Mhd. = बहुमार्गी, पथाश्लेष ein Ort wo viele Wege zusammenkommen H. 988. H. an. VJUP. 132.

चत्वरवासिनी (च° + वात्) f. N. pr. einer der Mütter im Gefolge von Skanda MBu. 9, 2630.

चत्वारिंशै (von चत्वारिंशत्) adj. f. ई 1) der 40ste: चत्वारिंशयां शरदि RV. 2, 12, 11. — 2) von 40 begleitet: शतम् 140 P. 5, 2, 16. Çat. Br. 12, 2, 1, 6. — 3) aus 40 bestehend, m. mit Ergänzung von स्तोम Lāṭj. 6, 6, 19.

चत्वारिंशत् f. 40 P. 5, 1, 59. Çānt. 1, 7. चत्वारिंशत् कृरिर्निर्युजानः RV. 2, 18, 5. 1, 126, 1. VS. 18, 25. Jāgñ. 3, 303. R. 5, 6, 19. Buāg. P. 4, 1, 60. 6, 18, 18. °पद् Çat. Br. 7, 3, 4, 27. °शदत्तर 13, 6, 1, 2. °शद्रात्र ebend. Kāṭj. Ça. 24, 2, 31. Çāñkh. Ça. 13, 14, 9. 17, 8. — Zusammengesetzt aus चत्वारि (n. pl. von चत्वर) + दशत्, mit ausgestossenem द und eingeschobenem Nasal.

चत्वारिंशति f. dass. in द्वा° 42 Rāga-Tar. 3, 475.

चत्वाल m. 1) eine Höhlung in der Erde zur Aufnahme des Opferfeuers. = कामकुण्ड MED. I. 88. = कामकुण्डल H. an. 3, 647. — 2) Mut-

terleib (गर्भ) H. an. VIṢṬA im ÇKDa. — 3) Kuṣa-Gras (दर्भ) MED. — Die 2te und 3te Bedeutung sind wohl auf eine zurückzuführen, da गर्भ und दर्भ leicht mit einander verwechselt werden können. — Vgl. चत्वाल.

चद्, चँदति und ०ते bitten Dhātup. 21, 5. — Vgl. चत्.

चदिर m. 1) Mond. — 2) Kämpfer. — 3) Elephant. — 4) Schlange Uṇādivr. im SAṆKSHIPTAS. ÇKDr. — Vgl. चन्द्रिर.

चन् Nebenform von कन् sich einer Sache freuen, befriedigt sein durch (loc.); nur im aor.: चनिष्ठं देवा घोषधीष्णु RV. 7, 70, 4. Die Form चनिष्ठत्, welcher nach dem Zusammenhang caus. Bed. zukäme, wird schwerlich gramm. richtig sein; vgl. übrigens BENFAY, Glossar z. SV. S. 65. यं वा गोपयन्तो गिरा चनिष्ठदग्ने अद्भिरः RV. 8, 63, 11. — चन्, चँनति beschädigen, verletzen Dhātup. 19, 41. einen best. Laut von sich geben KALPAPADR. im ÇKDr.

चँन (च + न) auch nicht, selbst nicht, nicht einmal. Steht unmittelbar nach dem Worte, auf welches der Nachdruck gelegt wird, und erscheint in der älteren Sprache oft ohne weitere Negation in dem Satze, während in der späteren Sprache diese niemals fehlt. Im SV. च न getrennt geschrieben; ein vorangehendes verbum fin. orthotoniert P. 8, 1, 57. घोषश्चान् प्र निनन्ति व्रतं वाम् RV. 2, 24, 12. पूर्वोश्चान् प्रमितयस्तरन्ति तम् 7, 32, 13. स्वप्रश्चनेर्नृतस्य प्रयोता 86, 6. मूर्च्छन् एषो पितरश्चनेषिरे 10, 36, 4. या चन वा चिकित्सामो ऽधि चन वा नेमसि 8, 3. नार्कं विव्याच पृथिवी चनेनम् 3, 36, 4. 1, 35, 5. 166, 12. 4, 30, 3. 6, 39, 4. 7, 32, 19. 8, 2, 14. AV. 9, 2, 24. न तृणां चनात्तर्थाय Çat. Br. 4, 2, 4. 13. 2, 1, 1, 14. नेच्छन्नातो भूयो चिन्देत् 14, 4, 2, 30. 4, 4, 2, 13. यत्र समा नानु चन स्मरेयुः 13, 8, 4, 2. Ait. Br. 1, 6. देवदत्तः पचति च न P. 8, 1, 57, Sch. Sehr häufig nach den fragenden pronomm. und adv. क, कतर, कतन, कद्, किम्, कथम्, कदा, कुतम्. वा; s. u. diesen Ww. In der klass. Sprache ist der Gebrauch von चन (च न) bis jetzt nur in dieser Verbindung nachzuweisen (चन in der Bed. घनाकृत्य AK. 3, 5, 3. MED. avj. 44. विस्मय MED.). In einzelnen vedischen Stellen scheint चन wenigstens zu bedeuten: पुत्रोरित्यादि सन्मस्वर्षयाम् हिरण्ययम्। धीभिश्चान् मन्सा स्वेभिरुत्तभिः सोमस्य स्वेभिरुत्तभिः ॥ RV. 1, 139, 2. अर्कं चन तत्सूरिभिरानश्यां तव व्यायं इन्द्र सुममोर्जः 6, 26, 7. तवेदिन्द्राकृमाणां कृस्ते दात्रं चना देदे 8, 67, 10.

चँनस् n. Siddh. K. 229, b, 2. soll nach Nir. 6, 16. Uṇ. 4, 201 und den Comm. Speise bedeuten; es heisst aber Gefallen, Befriedigung (von चन् = कन्) und kommt nur vor in Verbindung mit dem Zeitwort धा act. med. befriedigt sein durch, sich erfreuen an; Etwas genehm halten, mit acc. oder loc. des Objects. RV. 1, 26, 10. 107, 3. चनो दधीत नाद्यो गिरा मे 2, 33, 1. 6, 4, 2. 10, 6. 49, 14. 7, 38, 3. स्तोमम् 8, 19, 11. चनो दधिष्व पचतोत् सोमम् lass dir schmecken 10, 116, 8. सुते दधिष्व नश्चनः 1, 3, 6. उक्थे 8, 32, 6. चनो मयि धेहि VS. 8, 7.

चनमित (partic. von चनस्यति); davon ०चन्त् nach den Comm. so v. a. das Wort चनमित enthaltend: विचक्षणचनमितवती वाचं वेदेत् Kātj. Çr. 7, 5, 7. चनमित विचक्षण इति नामधेयान्तेषु दधाति चनमितेति ब्राह्मणं विचक्षणोति रान्नयवैश्यां Āpastambra bei Śāj. zu Ait. Br. 1, 6; vgl. Manu beim Sch. zu Kātj. Çr. a. a. O. Es ist aber aus der Stelle des Brāhmana deutlich, dass dort विचक्षणवत् (s. d.) so v. a. dem Augenschein angemessen

II. Theil.

d. h. wahrheitsgetreu bedeutet. Darnach ist auch चनमितवत् ursprünglich nicht so äusserlich zu fassen, sondern dürfte etwa angenehm bedeuten. Also: (der zum Opfer sich Weihende) rede (in dieser heiligen Zeit) nur wahrhafte und angenehme (Andere nicht verletzende) Rede. Hiermit soll aber nicht geläugnet werden, dass die Angabe der Sūtra durch die Sitte ihrer Zeit gerechtfertigt sein könne, in welcher man statt heiliger Rede sich zu befehligen, genug daran hatte die Brahmanen mit चनमित etwa als gnädige Herren, die Andern mit विचक्षण als weise Männer zu tituliren.

चनस्य् (von चनस्, चनस्यति so v. a. चनो दधाति oder धत्ते. इयः) चनस्यतम् RV. 1, 3, 1.

चँनिष्ठ (von चन् = कन्, superl. zu einem nicht vorhandenen pos.) 1) sehr gnädig, günstig: अस्मे वा अस्तु मुमतिश्चनिष्ठा RV. 7, 57, 4. 70, 2, 5. वीत्यर्थं चनिष्ठया 9, 9, 2. — 2) sehr genehm: वयं ते अस्यां मुमतो चनिष्ठाः स्याम वज्रये RV. 7, 20, 8. सा ते अग्ने शतमा चनिष्ठा भवतु प्रिया (मार्तः) 8, 63, 8.

चनोद्यो (चनस् + धा) adj. gnädig: सावित्रो ऽसि चनोद्याश्चनोद्या अंसि चनो मयि धेहि VS. 8, 7.

चँनोक्ति (चनस् + क्तित् von धा) adj. geneigt gemacht, bereitwillig: सो अंधराय परिणीयते कविरत्यो न वाससात्ये चँनोक्तिः RV. 3, 2, 7, 2. उशिग्दूतश्चँनोक्तिः 11, 2. अद्रिभिः सुतो मतिभिश्चँनोक्तिः 9, 73, 4. 1. VS. 33, 92. Vgl. P. 1, 4, 60, VArtl. 2.

चन्द्र (urspr. Form चन्द्र), चँदति 1) कात्तिकर्मन् Nir. 11, 5. leuchten, Dhātup. 3, 31. — 2) erfreuen ebend. — Zu belegen nur intens. licht sein, schimmern: चनिश्चदुडुके प्रुक्रमंशुः RV. 5, 43, 4.

चन्द्र (von चन्द्र) m. der Mond Uṇ. 2, 13, Sch. Çabdān. bei Bhar. zu AK. 1, 1, 2, 15. ÇKDr. — Vgl. चन्द्र.

चन्द्रक m. ein best. Fisch (v. l. चन्द्रक) Rīgav. im ÇKDr. Nach Wils. ausserdem: adj. erfreuend. — m. der Mond; Mondschein.

चन्द्रकपुष्प Gewürznelke Wils. Falsche Form für चन्द्रनपुष्प.

चन्द्रन (von चन्द्र) 1) m. n. Tak. 3, 5, 11. Siddh. K. 249, a, 9. Sandelbaum, Sandelholz, pulverisiertes Sandelholz Nir. 11, 5. AK. 2, 6, 3, 32. II. 641. an. 3, 373. MED. n. 61. Hār. 183 (°हुम्). RATNAM. 137. fgg. AINSLE 1, 376. धवचन्द्रनाः R. 3, 76, 3. 5, 74, 3. सन्नसंश्रयमुखो ऽपि हृष्यते कृत्सर्पशिप्रुनेव चन्द्रनम् (v. l. चन्द्रनः) Çāk. 177. MBu. 2, 2026. Indra. 5, 8. R. 4, 41, 59, 60. Suçr. 1, 138, 4. 140, 5, 16. 141, 18. 143, 24. विना मलयमन्यत्र चन्द्रनं न विवर्धते Pañkāt. 1, 47. ह्यं च भापते लोकश्चन्द्रनं किल शीतलम् V. 18. घृष्टम् III, 240. Colebr. Alg. 44. Rt. 1, 2. Buāc. P. 1, 8, 32. ०पाण्डु Amar. 39. रक्तः श्वेत Suçr. 2, 151, 21. ०हृय 208, 8. ०वारि MBu. 5, 1794. R. 3, 53, 57. ०रस Rt. 3, 20. ०पङ्क 1, 6. Kaurap. 8. Am Ende eines adj. comp. f. आ Ragh. 6, 61. — 2) das Sandelholz als das köstlichste Holz erscheint am Ende eines comp. als Ausdruck des Vorzüglichsten in seiner Art gaṇa व्याघ्रादि zu P. 2, 1, 56. — 3) n. ein best. Gras (s. भद्रकाली) MED. rothes Sandelholz ÇKDr. und Wils. nach derselben Aut. — 4) m. N. pr. eines göttlichen Wesens bei den Buddhisten Lalit. 7. 8. 167. eines Fürsten Lia. II, 782. = चन्द्रनक Mañju. 103, 18. fg. eines Affen H. an. R. 4, 41, 3. — 5) f. आ a) eine best. Pflanze (शारिवाविशेष) Rīgav. im ÇKDr. Vgl. चन्द्रनगोपी, ०शारिवा. — b) N. pr. eines Flusses

VP. 185, N. 80. सा तु मधुखाल्याख्यनगरसमीपे प्रसिद्धा ÇKDr. — 6) f. ई N. pr. eines Flusses II. a. n. MRD. R. 4, 40, 20. — Vgl. कुचन्द्रन, पीत°, रक्त°, घेत°, हरि°.

चन्द्रनक m. N. pr. eines Mannes MBh. 99, 22 u. s. w.

चन्द्रनगिरि (च° + गिरि) m. das Sandelholzgebirge, der Malaja H. c. 138.

चन्द्रनगोपी (च° + गोपी) f. eine best. Pflanze (शारिवाविशेष) RĪĠAN. im ÇKDr. — Vgl. चन्द्रना.

चन्द्रनदास (च° + दास) m. N. pr. eines Kaufmanns Hit. 28, 1.

चन्द्रनाल (च° + पाल) m. N. pr. eines Fürsten WASSILJEV 49.30.200.

चन्द्रनपुष्प (च° + पु°) n. Gewürznelke RĪĠAN. im ÇKDr.

चन्द्रनमय (von चन्द्रन) adj. f. ई aus Sandelholz gemacht VARĀH. BRH. S. 78, 12.

चन्द्रनशारिवा (च° + शा°) f. N. einer Pflanze, eine Art Çārivā RĪĠAN. im ÇKDr.

चन्द्रनसार (च° + सार) m. 1) das vorzüglichste Sandelholz R. 2, 23, 39 (= GORE. 2, 20, 13). — 2) eine Art Kali (वज्रसार) RĪĠAN. im ÇKDr.

चन्द्रनाय (चन्द्रन + अय) m. N. pr. eines Mannes LALIT. 167.

चन्द्रनाचल (च° + अचल) m. = चन्द्रनगिरि ĠĀTĀDB. im ÇKDr.

चन्द्रनाद्रि (च° + अद्रि) m. desgl. TRIK. 2, 3, 3. RĪĠA-TAR. 4, 156.

चन्द्रनावती (von चन्द्रन) f. N. pr. eines Flusses (?) Verz. d. B. H. 117 (LXXI).

चन्द्रनिन् (von चन्द्रन) adj. mit Sandelholz eingerieben oder darnach riechend, von Çiva MBh. 13, 1249.

चन्द्रनीया (wie eben) f. ein best. gelbes Pigment (s. गोरिचना) RĪĠAN. im ÇKDr.

चन्द्रनोदकडुन्दुभि (चन्द्रन - उदक + डु°) m. Bein. BHAVA'S VP. 436.

चन्द्रला f. N. pr. eines Frauenzimmers RĪĠA-TAR. 7, 1122. — Vgl. चन्द्रला.

चन्द्रिर् (von चन्द्र) Uṇ. 1, 51. m. 1) der Mond TRIK. 1, 1, 85. H. c. 12. a. n. 3, 552. MRD. r. 153. Uṇ., Sch. — 2) Elephant H. a. n. MED. Uṇ., Sch.

चन्द्रं (von चन्द्र) Uṇ. 2, 13. 1) adj. f. आ; die vollständigere Form अचन्द्रं findet sich RV. 3, 31, 15. 4, 2, 13. 8, 54, 11 und in den comp. अश्वचन्द्र, पुह°, विश्व°, मु°, स्व°, हरि°; vgl. RV. PAĀT. 4, 37. schimmernd, lichtfarbig (die Farbe des Goldes): हिरण्य RV. 8, 54, 11. 9, 97, 50. 10, 107, 7. अये रेतश्चन्द्रं हिरण्यम् TBA. 1, 2, 1, 4. भानु RV. 1, 48, 9. Ushas 137, 1. Agni 3, 3, 5. die Āditja 7, 62, 3. andere Götter 8, 20, 20. 4, 9. वसूनि 5, 42, 3. 9, 69, 10. चन्द्रं रयिं पुह्वीरं वृहत्तं चन्द्रं चन्द्राभिर्गणति युवस्य 6, 6, 7. रत्न 4, 2, 13. वह्तु 10, 85, 21. रय 4, 48, 1. Wasser: यज्ञापश्चन्द्रा वृहत्तीर्जानं 10, 121, 9. यवहं भवत्पयो ऽहः प्रविशति तस्माच्चन्द्रा आयो नहं दद्रे TS. 6, 4, 3, 4. So ma RV. 3, 40, 4. अये यते प्रुक्ते वसुन्द्रम् VS. 12, 104. 4, 13, 21. 8, 43. — 2) m. a) der Mond, der Mondgott AK. 1, 1, 2, 15. TRIK. 3, 3, 348. H. 105. H. a. n. 2, 417. MED. r. 31. AV. 2, 13, 2. 22, 1. 3, 31, 6 u. s. w. VS. 22, 28. 39, 2. ÇAT. BA. 6, 2, 16. 14, 4, 1, 20. 3, 20. 3, 1, 3. ऽतारकम् 6, 3, 13. ऽलोकाः 6, 1. पूर्णा° R. 5, 18, 26. N. 16, 22. परिपूर्णा M. 9, 309. ऽन्तय 3, 122. न हि संकृते अ्यात्सो चन्द्रश्चाण्डालवेश्मनि Hit. I, 55. Personif. M. 7, 4. 8, 86. 9, 303. चन्द्रस्यैति सलोकाताम् 11, 220. ऽसलोकाय 4, 231. Lot. de la b. l. 2. LALIT. 52 u. s. w. Gehört zu den Gjötiška H. 92. Am Ende eines adj. comp. f. आ: नष्टचन्द्रा यथा रात्रिः MBh. 9, 224. MBh. 9,

63, 4. हीनचन्द्रेव रजनी R. 2, 76, 9. 3, 52, 18. KUMĀRAS. 7, 26. PRAB. 7, 6. GĪT. 7, 15. — b) der Mond als schönstes Gestirn bezeichnet in der Zusammensetzung das Vorzüglichste seiner Art: पार्थिवचन्द्रं गाया व्याघ्रादि zu P. 2, 1, 56. — c) eine liebliche, erfreuliche Erscheinung H. a. n. VĀPI bei BRAE. zu AK. ÇKDr. — d) ein mondähnlicher Fleck: दशचन्द्रमसिम् — शतचन्द्रम् BĪĠG. P. 4, 13, 17. — e) das Auge im Pfauenschweife (vgl. चन्द्रक) H. a. n. — f) das Visarga-Zeichen ÇKDr. nach einem TANTRA. — g) Gold (vgl. n.) AK. 3, 4, 35, 184. H. a. n. MED. — h) eine rötliche Perle VĀPI bei BHAR. zu AK. ÇKDr. — i) Wasser H. a. n. MRD. — k) Kampfer AK. 2, 6, 3, 32. TRIK. H. 643. H. a. n. MRD. — l) eine best. Pflanze, = काम्पिल AK. 2, 4, 3, 12. H. a. n. MRD. — m) N. eines Metrums (4 Mal ~~~~~, — ~~~~~) COLBR. Misc. Ess. II, 163 (XIV, 11). — n) N. pr. eines Daitja (ident. mit Kāndra-varmān, König der Kāmbōga; vgl. चन्द्रमम्) MBh. 1, 2667. eines Sohnes des Viçvagandhi und Vaters des Juvanāçva BĪĠG. P. 9, 6, 20. eines Grammatikers (vgl. चन्द्रगोमिन्) COLBR. Misc. Ess. II, 6. 20. 39. 48. BÖNTL. in der Einl. zu P. II, xv. fgg. WEST. in der praef. zu den Radd. m. fg. °व्याकरण WASSILJEV 208. RĪĠA-TAR. 1, 176. verschiedener Männer 6, 350. 7, 97. 358. 1351. eines Königs PAÑĀT. V, 61. 233, 10. eines der Stammväter der Gaṇḍa-Brahmanen COLBR. Misc. Ess. II, 188. = चन्द्रगुप्त LIA. II, 202. — o) N. pr. eines Dvipa ÇĀBDAM. im ÇKDr. TROYER in RĪĠA-TAR. II, 314. — p) N. pr. eines Flusses, des einen Hauptarmes der Kāndrabhāgā LIA. I, Anh. xli. — q) N. pr. eines Berges R. 6, 26, 6. °पर्वत 2, 37. — 3) f. चन्द्रा a) eine nur von oben gedeckte Halle ÇĀBDAR. im ÇKDr. — b) Kardamomen ebend. — c) Coccus cordifolius Dec. (गुडुची) ÇKDr. (इति केचित्). — 4) f. चन्द्री Serratula anthelmintica Roxb. (वाकुची) RĪĠAN. im ÇKDr. — 5) n. a) Gold NAIĠG. 1, 2. H. 1044. RĪĠAN. im ÇKDr. तमूत्तमाणां रजसि स्व आ दमै चन्द्रमिव सुरुचं क्वार आ दधुः RV. 2, 2, 4. 3, 34, 15. सीतं क्रव्यादपि चन्द्रं तं आहुः AV. 12, 2, 53. चन्द्रं (सोमं) चन्द्रेणां (क्रीणामि) VS. 4, 26. 19, 93. ÇAT. BA. 3, 3, 3, 4. KĀTJ. ÇR. 7, 8, 15. PAÑĀV. BR. 6, 6. — b) eine Art saurer Reisschleim (चुक्रं) RĪĠAN. im ÇKDr. — c) N. eines Sāman KĀTJ. ÇR. 26, 4, 1. LĀTJ. 1, 6, 24. Ind. St. 3, 216. — Vgl. अर्धचन्द्र.

चन्द्रक (von चन्द्र) 1) m. a) der Mond, am Ende eines adj. comp. (f. इका): उडुगोपैरुदपन्मुखचन्द्रिका कृतकिमैरिव चैत्रविभावरी MĀLAV. 82. — b) ein mondähnlicher Fleck R. 5, 42, 3. 5. SUÇR. 2, 429, 12. सचन्द्रिका 492, 5. — c) das Auge im Pfauenschweife AK. 2, 5, 31. II. 1320. GĪT. 2, 3. मयूर° RĪĠA-TAR. 1, 260. — d) Fingernagel ÇĀBDĀE. im ÇKDr. — e) ein best. Meerfisch ÇĀBDAR. im ÇKDr. SUÇR. 1, 206, 18. — f) N. pr. eines Dichters RĪĠA-TAR. 2, 16. eines Ministers 3, 382. einer Eule MBh. 12, 4944. — 2) f. चन्द्रिका a) Mondschein AK. 1, 1, 2, 18. TRIK. 1, 1, 87. H. 106. BHARTR. 3, 23. RAGH. 19, 39. MEGR. 7, 109. ÇIÇ. 9, 28. In dieser Bed. häufig allein oder am Ende eines comp. als Titel von Comm. oder auch von Originalwerken verwendet COLBR. Misc. Ess. II, 13. 42. अलंकार°, कातल°, काव्य°, कृत्तमि°, लग्न°, शब्द° u. s. w. °कार Verz. d. B. H. No. 1028. अनुचिन्त्य महालक्ष्मीं हरिलोचनचन्द्रिकाम् | कुर्वे कुवलयानन्दमदलंकारचन्द्रिकाम् || ALANĀKĀRĀE. Eing. — b) ein best. Fisch, = चन्द्रक ÇĀBDAR. im ÇKDr. — c) grosse Kardamomen ebend. kleine Kardamomen RĪĠAN. im ÇKDr. —

d) N. verschiedener Pflanzen: α) = कर्पासफोटा (vgl. अर्धचन्द्रिका). — β) = मल्लिका. — γ) श्वेतकाण्टकारी. — δ) = मैथिका RĪĠAN. im ÇKDR. — ε) = चन्द्रमूर BHĀVAPR. im ÇKDR. — e) N. eines Metrum's (s. उत्पलिनी) COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (VIII, 6). — f) N. pr. eines Frauenzimmers MĀLAV. 50, 6. — g) N. pr. eines Flusses, = चन्द्रभागा H. 1085. ÇABDAR. im ÇKDR. — 3) n. schwarzer Pfeffer RĪĠAN. im ÇKDR.

चन्द्रकाला (च^०+काला) f. 1) der 16te Theil der Mondscheibe, die Mondsichel am Tage vor oder nach dem Neumonde KATHĀS. 1, 39. — 2) ein best. Fisch (vulg. चाचा) ÇABDAR. im ÇKDR. — 3) eine Art Trommel (द्रगडवाद्य) ebend. — 4) Titel eines Dramas ŚĪH. D. 52, 11.

चन्द्रकावत् (von चन्द्रक) m. Pfau WILS. — Vgl. चन्द्रकिन्.
चन्द्रकाटुकि (च^०+का^०?) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 59.

चन्द्रकात्त (च^०+कात्त) 1) adj. lieblich wie der Mond ÇRUT. 23. — 2) m. (Liebling des Mondes) ein best. Edelstein, der der Sage nach aus den Strahlen des Mondes gebildet ist, nur bei Mondschein glänzt und dann eine Feuchtigkeit ausschwitzt, H. 1067. an. 4, 108. MED. I. 197. BHARTĀ. 1, 20. अभीरदेशे किल चन्द्रकात्तं त्रिभिर्वरैः विपणति गोपाः PAÑĀT. I, 88. किमकरकराताच्चन्द्रकात्तात् DĪRĪTAS. 92, 7. दृष्ट्वा यस्यानेन्दुं भवति वपुरिदं चन्द्रकात्तानुसारि AMAR. 57. MECH. 71. ÇIÇ. 4, 58. चन्द्रकात्तौद्रवं वारि पित्तं विमलं स्मृतम् SUÇR. 1, 173, 1. REINAUD, Mém. sur l'Inde 293, wo جندرکس falschlich durch चन्द्रगुप्त wiedergegeben wird. Vgl. सूर्यकात्त. — 3) die in der Nacht blühende weisse essbare Wasserlilie, n. H. an. RATNAM. im ÇKDR. m. = कैतव (wofür ÇKDR. u. WILS. कैरव lesen) MED. — 4) n. Sandelholz RATNAM. im ÇKDR. — 5) f. मा a) die Gemahlin des Mondes ÇKDR. WILS. — b) Nacht ÇABDAR. im ÇKDR.

चन्द्रकालानल (चन्द्र+काल-ग्रनल) n. Bez. eines best. Diagramms SAMAJĀMĪTA im ÇKDR.

चन्द्रकित्तं (von चन्द्रक) adj. mit mondähnlichen glänzenden Flecken versehen gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36.

चन्द्रकिन् (von चन्द्रक 1, c.) m. Pfau TRIK. 2, 3, 26. H. Ç. 188. HĀR. 90. चन्द्रकीर्ति (च^०+कीर्ति) m. N. pr. eines Autors BURN. Intr. 559. WASSILJEV 207. 319. VJUTP. 90.

चन्द्रकुल (च^०+कुल) n. N. pr. einer Stadt ÇOK. 38, 9.
चन्द्रकुल्या (च^०+कु^०) m. N. pr. eines Flusses in Kaçmirā RĪĠA-TAR. 1, 320.

चन्द्रकेतु (च^०+के^०) m. N. pr. eines Mannes MBH. 7, 1899. eines Sohnes des Lakshmaṇa RAJU. 13, 90. VP. 385.

चन्द्रगर्भ (च^०+गर्भ) m. Titel eines buddh. Sūtra WASSILJEV 169.
चन्द्रगिरि (च^०+गिरि) m. 1) N. pr. eines Berges LIA. I, 55. 152. — 2) N. pr. eines Fürsten VP. 386, N. 19.

चन्द्रगुप्त (च^०+गुप्त) m. N. pr. eines berühmten Königs, des Σανδρροχυπτος der Griechen, LIA. I, 501. 749. II, 62. 196. fgg. KATHĀS. 4, 116. 5, 123. VP. 468. MODRĀR. 3, 13 n. s. w. — N. pr. zweier Könige aus der Gupta-Dynastie LIA. II, 944. fgg. 961. fgg. — the registrar of Yama's (यम) court WILS.; falsche Form für चित्रगुप्त.

चन्द्रगोमिन् (च^०+गो^०) m. N. pr. eines Grammatikers (= चन्द्र) MED.

Anh. 5. VJUTP. 90. WAST. in der praef. zu den Radd. S. v. WASSILJEV 32. 207. Bull. hist.-phil. IV, 294.

चन्द्रगोल (च^०+गोल) m. die Mondscheibe: ०स्याः die Manen TRIK. 1, 1, 6.

चन्द्रगोलिका (von चन्द्रगोल) f. Mondschein H. 106.
चन्द्रचञ्चल (च^०+च^०) m. ein best. Fisch (चन्द्रक) TRIK. 1, 2, 19. f. आ dass. ÇABDAR. und ĠATĀDH. im ÇKDR.

चन्द्रचूड (च^०+चूडा) m. 1) Bein. Çiva's (einen Halbmond als Diadem tragend) BHARTĀ. 1, 97. ÇIV. Vgl. चन्द्रमौलि, शंखर, चन्द्रापीड, चन्द्रार्धचूडामणि. — 2) N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 826.

चन्द्रज्ञ (चन्द्र+ज्ञ) m. der Sohn des Mondes, ein Beinamen Budha's (Mercur's) VARĀH. BRH. S. 7, 1. 3. 33, 14.

चन्द्रट्ट m. N. pr. eines alten Arztes SUÇR. in Verz. d. B. H. No. 923 (fehlt in der gedr. Ausg.).

चन्द्रतापन (च^०+ता^०) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 12939. Derselbe Name erscheint LANGL. II, 392 st. इन्द्रतापन der Calc. Ausg. 12698.
चन्द्रदत्तिष्ण (च^०+दत्तिष्ण) adj. Glänzendes oder Gold als Opfergeschenk darbringend VS. 7, 45.

चन्द्रदत्त (च^०+दत्त) m. N. pr. eines Autors ÇKDR. u. अक्ष.
चन्द्रदार (च^०+दा^०) m. pl. die Gemahlinnen des Mondes, die Mondhäuser II. 115, Sch. HALĀJ. im ÇKDR.

चन्द्रदेव (च^०+देव) m. N. pr. eines Kriegers MBH. 8, 1078. 1086. eines Brahmanen aus Kaçjapa's Geschlechte RĪĠA-TAR. 1, 182. fgg.

चन्द्रद्युति (च^०+द्युति) m. Sandelholz BHĀVAPR. im ÇKDR. u. चन्द्रन.
चन्द्रघनकेतु (च^०+घन-केतु) m. Bez. eines Samādhi VJUTP. 16.
चन्द्रनाभ (च^०+नाभ) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 16254.

चन्द्रनिर्णिष्ण (च^०+नि^०) adj. der ein schimmerndes Gewand oder Aussehen hat RV. 10, 106, 8.

चन्द्रपञ्चाङ्ग (च^०+प^०) n. the luni-solar calendar KĀLAS. 360 bei HAUGHT.

चन्द्रपाद (च^०+पाद) m. Mondstrahl MECH. 71.
चन्द्रपुत्र (च^०+पुत्र) m. der Sohn des Mondes, ein Bein. Budha's (Mercur's) VARĀH. BRH. S. 16, 20.

चन्द्रपुर (च^०+पुर) m. N. pr. einer Stadt; s. चान्द्रपुर.
चन्द्रपुष्पा (च^०+पुष्प) f. eine Art Solanum (श्वेतकाण्टकारी) RĪĠAN. im ÇKDR.

चन्द्रप्रज्ञाश (च^०+प्र^०) m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1025.
चन्द्रप्रभ (च^०+प्रभा) f) m. N. pr. des Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 27. 49. verschiedener Personen HARIV. 8839. 8913.

KATHĀS. 20, 203. HIOURN-TSANG I, 154. Sūtra des चन्द्रप्रभ BURN. Intr. 138, N. 2. 160. Meditation des च^० Lot. de la b. I. 253. — 2) f. आ a) Mondschein WILS. — b) N. einer Pflanze, Serratula anthelmintica Roxb. (वाकुची) RĪĠAN. im ÇKDR. — c) ein best. Arzneimittel SURHARODHA im ÇKDR. — d) N. pr. eines Frauenzimmers KATHĀS. 17, 65. SCHIEFFER, Lebensb. 274 (44).

चन्द्रप्रभास्वरराज्ञ (च^०-प्र^०+राज्ञ) m. N. pr. einer Unzahl von Budha's Lot. de la b. I. 230.

चन्द्रप्रिय (च^०+प्रिय) m. N. pr. eines Fürsten LIA. II, 751.

चन्द्रवाला (च० + वा०) f. *grosse Kardamomen* AK. 2, 4, 4, 13.

चन्द्रवाङ्म (च० + वाङ्म) m. N. pr. eines ASUFA HARIV. LANGL. I, 191.

die Calc. Ausg. 2289 hat st. dessen zwei Namen: चन्द्रकृन् und राङ्क.

चन्द्रकृन् (च० + कृन्) adj. *dessen Grund licht ist* RV. 1, 32, 3.

चन्द्रभ (च० + भ) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Skanda MBh. 9, 2577.

चन्द्रभागा (च० + भाग) f. N. pr. eines Flusses gaṇa वङ्गादि zu P. 4, 1, 45. AK. 1, 2, 3, 33. H. 1085. LIA. I, 43. fg., Anh. xli. MBh. 2, 371. 3, 12907. 6, 327. 8, 2055. Hit. 39, 5. VP. 173. Bhāg. P. 5, 19, 13. Rāgā-Tar. 3, 468. 4, 637. चन्द्रभागसरित् VARĀH. BRH. S. 16, 27. चन्द्रभागी f. gaṇa वङ्गादि zu P. 4, 1, 45. ÇARDAR. im ÇKDr. — Vgl. चान्द्रभागा.

चन्द्रभास (च० + भास) m. *Schwert* H. ç. 143. — Vgl. चन्द्रहास.

चन्द्रभूति (च० + भू०) n. *Silber* RĀGĀN. im ÇKDr.

चन्द्रमणि (च० + म०) m. *Monedelstein* (s. चन्द्रकात्त) H. 1067. Sch. zu BHATT. 11, 15.

चन्द्रमण्डल (च० + म०) n. 1) *Mondscheibe* R. 5, 32, 48. Suçā. 1, 16, 1. VARĀH. BRH. S. 3, 8. — 2) *ein Hof um den Mond* ÇKDr.

चन्द्रमनस् (च० + म०) m. N. pr. eines der 10 Pferde des Mondgottes Vjāpi zu H. 104.

चन्द्रमस् (च० + मस् = मास्, welches sowohl *Mond* als *Monat* bedeutet) m. gaṇa दासीभारादि zu P. 6, 2, 42, VĀRT. 2. Uṇ. 4, 227. *der Mond, der Mondgott* Nir. 11, 3. AK. 1, 1, 2, 13. H. 104. RV. 1, 103, 1. यो ऋत्सु चन्द्रमी इव सोमश्चमूषु दृष्टो 8, 71, 8. 10, 64, 3. 85, 19. VS. 1, 28. चन्द्रमी ज्ञायते पुनः 23, 10, 59. सोमो मा देवो मुञ्चतु यमाङ्कश्चन्द्रमा इति AV. 11, 6, 7. ÇAT. BR. 1, 2, 5, 18. 6, 3, 17. TBR. 2, 2, 10, 3. 3, 3, 2. ĀÇV. GRH. 1, 14. JĀĒN. 3, 196. N. 17, 6. 24, 29. HARIV. 8809. R. 3, 33, 41. 35, 52. Suçr. 2, 445, 7. PAÑKĀT. III, 68. Hit. 9, 6. ÇĀK. 32, 5. RAGH. 1, 46. बाल० *der zunehmende Mond* 3, 22. सूर्याचन्द्रमैत्री als Dānava MBh. 1, 2534. HARIV. 190. einer der 8 Vasu MBh. 1, 2583. Am Ende eines comp. ०मस; s. अचन्द्रमस.

चन्द्रमकृ m. *Hund* H. ç. 181. — Vgl. इन्द्रमकृकामुक.

चन्द्रमा f. N. pr. eines Flusses MBh. 6, 337. VP. 183. — Wohl aus चन्द्रमस् entstanden.

चन्द्रमाला (च० + मा०) f. 1) N. eines Metrums (= चन्द्र) COLERR. Misc. Ess. II, 163 (XIV, 11). — 2) N. pr. eines Flusses HARIV. LANGL. I, 509.

चन्द्रमुख (च० + मुख) 1) m. N. pr. eines Mannes RĀGĀ-TAR. 7, 111. — 2) f. ई N. eines Metrums (4 Mal — — — — —) COLERR. Misc. Ess. II, 139 (V, 14).

चन्द्रमौलि (च० + मौ०) m. Bein. Çiva's HĀ. 8. RAGH. 6, 34. KUMĀRAS. 5, 86. KATHĀS. 1, 64. 21, 145. Bhāg. P. 8, 18, 28. — Vgl. चन्द्रचूड.

चन्द्ररथ (च० + रथ) adj. *dessen Wagen schimmert*: Agni RV. 1, 141, 12. 3, 3, 5. Ushas 61, 2. 6, 65, 2.

चन्द्ररात्रि (च० + रात्रि) m. N. pr. eines Ministers des Königs Harsha RĀGĀ-TAR. 7, 1376. 1382. 15 12. fgg.

चन्द्ररेखा (च० + रेखा) f. *Mondsichel* R. 5, 20, 3.

चन्द्ररेणु (च० + रेणु) m. *Plagiator (der selbst nur über den Staub des Mondes zu verfügen hat)* TRIK. 2, 10, 9.

चन्द्रला (von चन्द्र) f. N. pr. eines Frauenzimmers RĀGĀ-TAR. 8, 3421.

चन्द्रलेख (च० + लेख) 1) m. N. pr. eines Rākshasa R. 6, 84, 12. — 2) f. आ a) *Mondsichel* N. 13, 20. 16, 13. R. 5, 19, 21. Bhāg. P. 4, 6, 36. — b) *Serratula anthelminthica Roxb. (वाकुची)* RĀGĀN. im ÇKDr. — c) N. zweier Metra: α) 4 Mal ~~~~~, ~~~~~ COLERR. Misc. Ess. II, 161 (VIII, 9). — β) 4 Mal ~~~~~, ~~~~~ ebend. (X, 5). — d) N. pr. einer Tochter des Nāga Suçravas RĀGĀ-TAR. 1, 218. der Gemahlin Kshemagupta's 6, 179.

चन्द्रलोचन (च० + लो०) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 14283.

चन्द्रलोक (च० + लोक) n. *Silber (Mondmetall)* RĀGĀN. im ÇKDr. ०लोक, ०लोक WILS.

चन्द्रवंश (च० + वंश) m. *das Mondgeschlecht, das vom Monde abstammende Königsgeschlecht* LIA. I, 496. Anh. xvi. — Vgl. सूर्यवंश.

चन्द्रवक्त्रा (च० + वक्त्र) f. N. pr. einer Stadt VP. 386, N. 17. LIA. I, Anh. xi, N. 21.

चन्द्रवत्स (च० + वत्स) m. pl. N. pr. eines Volksstammes MBh. 3, 2732.

चन्द्रवत् (von चन्द्र) 1) adj. a) *schimmernd, golden*: राधे: RV. 3, 30, 20. 5, 57, 7. *reich an Gold* TBR. 2, 2, 10, 4. — b) *mondhell*: निशामुखान्यथ न चन्द्रवत्ति GHAT. 2. — 2) f. ०वती N. pr. a) einer Tochter Sunābha's und Gemahlin Gada's HARIV. 8762. 8779. einer Prinzessin Verz. d. B. II. No. 1198. PAÑKĀT. 127, 22. der Frau eines Töpfers RĀGĀ-TAR. 1, 323. — b) einer Stadt ÇUK. 43, 20. einer Landschaft (vgl. चन्द्रावती) LIA. III, 133.

चन्द्रवर्णा (च० + वर्णा) adj. *von schimmernder, lichter Farbe* RV. 1, 163, 12.

चन्द्रवर्मन् (च० + व०) n. N. eines Metrums (4 Mal ~~~~~, ~~~~~) COLERR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 17).

चन्द्रवर्मन् (च० + व०) m. N. pr. eines Königs der Kāmbōga MBh. 1, 2668. 7, 1437. eines von Samudragupta besiegten Fürsten LIA. II, 932.

चन्द्रवहारी (च० + व०) f. = *सोमवहारी* (s. d.), nach Ändern = ब्रह्मीशाक BHAR. zu AK. 2, 4, 5, 3. ÇKDr.

चन्द्रवह्वी (च० + व०) N. verschiedener Pflanzen: 1) = *प्रसारणी*. — 2) = *माधवी* RĀGĀN. im ÇKDr. — 3) = *सोमलता* ÇKDr.

चन्द्रवसा (च० + व०) f. N. pr. eines Flusses Bhāg. P. 4, 28, 35. 5, 19, 18.

चन्द्रविन्दु (च० + वि०) m. *das Nasalzeichen* HAUGHT.

चन्द्रविमल (च० + वि०) m. Bez. eines Samādhi (*rein wie der Mond*) VJUP. 18.

चन्द्रविमलसूर्यप्रभासश्री (च०, वि०, सू०, प्र०, श्री) m. N. pr. eines Buddha (*dessen Schönheit so fleckenlos wie der Mond und so glänzend wie die Sonne ist*) Lot. de la b. l. 242.

चन्द्रविक्रम (च० + वि०) m. *Ardea nivea* TRIK. 2, 3, 24.

चन्द्रव्रत (च० + व्रत) n. *das Mondgelübde* (s. चान्द्रायण) ÇKDr. nach der SMĒTI.

चन्द्रशर्मन् (च० + श०) m. N. pr. eines Brahmanen LIA. II, 800.

चन्द्रशाला (च० + शाला) f. 1) *Zimmer auf dem Dache eines Hauses* H. 993. HĀ. 121. RAGH. 13, 40. त्रिचन्द्रशाला भवेद्वल्मी VARĀH. BRH. S. 55 (54), 25, 27. — 2) *Mondschein* TRIK. 1, 1, 87. Eher ist anzunehmen, dass चन्द्रिका die Bed. von चन्द्रशाला 1. habe.

चन्द्रशालिका f. = *चन्द्रशाला* 1. TRIK. 2, 2, 5.

- चन्द्रशिला (च० + शि०) f. 1) *ein best. Edelstein* (s. चन्द्रकात्त) BHATT. 11, 15. — 2) N. pr. einer der Mütter im Gefolge von Skanda MBh. 9, 2629.
- चन्द्रशुक्ला (च० + शु०) m. N. eines der 8 Upadviṣa in Ġambudvīpa Bāḡ. P. 5, 19, 30.
- चन्द्रप्रूर (च० + प्रूर) n. *eine best. Frucht* (फलविशेष), = चन्द्रिका, कारवी, चर्मकृत्वी, नन्दनी, पशुमेहनकारिका, भद्रा, vulg. कालिम् (Gartenkresse, *Lepidium sativum* nach HAUGT.) BHĀVAPR. im ÇKDR.
- चन्द्रशेखर (च० + शे०) m. 1) Beiw. und Bein. Çiva's (vgl. चन्द्रचूड) AK. 1, 1, 26. HARIV. 14838. KUMĀRAS. 5, 58. — 2) N. pr. eines Fürsten, dessen Minister der Vater des Verfassers des Sāhitjadarpaṇa war, SĀB. D. 18, 19. Nach BALLANTYNE N. pr. dieses Ministers selbst. — 3) N. pr. eines Berges: विशेषतः कालियुगे वसामि चन्द्रशेखरे ॥ इत्यागमे शिववाक्यम् ÇKDR.
- चन्द्रशेखरचम्पूप्रबन्ध (च० + च० - प्र०) m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 826.
- चन्द्रश्री (च० + श्री) m. N. pr. eines Fürsten VP. 473.
- चन्द्रसेन (च० + सेना) m. *Kämpfer* AK. 2, 6, 3, 32.
- चन्द्रसेभव (च० + सेभव) 1) m. *der Sohn des Mondes*, Bein. Budha's (Mercur's) WILS.; vgl. चन्द्रज्ञ u. s. w. — 2) f. *श्री kleine Kardamomen* ÇARDAĀ. im ÇKDR.
- चन्द्रसरम् (च० + सर०) n. *Mondsee*, N. pr. eines Sees PAÑĀT. 159, 20.
- चन्द्रसुत (च० + सुत) m. = चन्द्रज्ञ VARĀH. BṚH. S. 7, 6. 104, 55. L. ĠĀT. 2, 16.
- चन्द्रसुरम् (च० + सु०) m. *Vitex Negundo* Lin. RATNAM. 110. — Wohl eine falsche Form, entstanden aus चन्द्रसुरसः d. i. च (und) इन्द्रसुरसः.
- चन्द्रसूर्यग्लोकारप्रभ (च० - सू० - त्रि० + प्रभा) m. N. pr. eines Buddha (dessen Glanz Mond und Sonne verdunkelt) LALIT. 281 (० त्रिभोकार०).
- चन्द्रसूर्यप्रदीप (चन्द्र - सूर्य + प्र०) m. N. pr. eines Buddha (Mond und Sonne erleuchtend) Lot. de la b. l. 11. fgg. 330. 333. — Vgl. चन्द्रार्कदीप.
- चन्द्रसेन (च० + सेना) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes des Samudrasena, MBh. 1, 699 l. 2, 1098. 7, 6912. 7009.
- चन्द्रकन् (च० + कन्) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 2289. 12939.
- चन्द्रकनु (च० + कनु) m. desgl. HARIV. 12939.
- चन्द्रकृत्तर (च० + कृ०) m. desgl. MBh. 1, 2673. HARIV. 2286. 14288.
- चन्द्रकाम (च० + काम) 1) m. a) *Schwert* (vgl. चन्द्रभास) AK. 2, 8, 2, 57. H. 782. an. 4, 326. fg. MED. s. 51. RĀVAṆA'S *Schwert* H. an. MED. ० कामक WOLLHEIM, Myth. 57. — b) N. pr. eines Fürsten Verz. d. B. H. 117. — 2) f. *श्री Cocculus cordifolius* Dec. (गुडूची) RĀĠAN. im ÇKDR. — 3) n. *Silber* RĀĠAN. im ÇKDR.
- चन्द्राकार (चन्द्र + आकार) m. N. pr. eines Mannes RĀĠA-TAR. 7, 5.
- चन्द्राग्र (चन्द्र + अग्र) adj. *schimmernden Anfang habend*: व्यावः RV. 5, 41, 4.
- चन्द्रातप (च० + आतप) m. 1) *Mondschein* H. 107. — 2) *eine offene, mit einem blossen Dach versehene Halle* ÇABDAR. im ÇKDR.
- चन्द्रात्मज (च० + आत्मज) m. *der Sohn des Mondes, der Planet Mercur* H. 117, Sch. VARĀH. BṚH. S. 103, 5.
- चन्द्रानन (च० + आनन) *mondantlitzig*, m. Bein. Skanda's MBh. 3, 14632.

- चन्द्रापीड (च० + आपीड) m. 1) Bein. Çiva's (vgl. चन्द्रचूड) TRIK. 1, 1, 45. — 2) N. pr. eines Sohnes des Ġanamēgaja HARIV. 11065. fg. eines Königs von Kaçmirra, Bruders des Tārāpīḍa, RĀĠA-TAR. 4, 45. 5, 277 (von TROVER missverstanden). REINAUD, Mém. sur l'Inde 189. fg. N. pr. eines Sohnes des Königs Tārāpīḍa KĀD. in Z. d. d. m. G. 7, 583.
- चन्द्राय (von चन्द्र), चन्द्रायते *den Mond darstellen*: चन्द्रायते शुक्लरुचापि कैसः SĀB. D. 276, 1.
- चन्द्रार्कदीप (चन्द्र - अर्क + दीप) m. N. pr. eines Buddha, = चन्द्रसूर्यप्रदीप Lot. de la b. l. 16. 337.
- चन्द्रार्ध (च० + अर्ध) m. *Halbmond* HARIV. 3533. 4690. R. 4, 28, 25. SUÇR. 2, 60, 20. ० चूडामणि (vgl. चन्द्रचूड) Bein. Çiva's HIT. 1, 207. ० मौलि desgl. PAAR. 1, ult. ० कृतशेखर von einem Büsser, der Çiva's Aussehen nachahmt VER. 13, 6.
- चन्द्रावती (von चन्द्र) f. N. pr. eines Wallfahrtsortes COLEBR. Misc. Ess. II, 215. — Vgl. चन्द्रवती u. चन्द्रवत्.
- चन्द्रावर्ता (चन्द्र + आवर्त) f. Name eines Metrums (4 Mal ~~~~~, ~~~~~) COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (X, 1).
- चन्द्रावली (चन्द्र + आव०) f. N. pr. einer der Gespielinnen Kṛṣṇa's UĠĠVALANĪLAMANI im ÇKDR.
- चन्द्रावलोक (च० + अव०) m. N. pr. eines Fürsten VP. 386, N. 19.
- चन्द्राश्र (च० + अश्र) m. N. pr. eines Sohnes des Dhundhumāra HARIV. 706. VP. 362.
- चन्द्रास्पदा (चन्द्र + आस्पद) f. N. einer Pflanze, = कर्कटपृङ्गी RĀĠAN. im ÇKDR. u. d. letzten Worte.
- चन्द्राक्षय (च० + आक्षय) m. *Kämpfer* TRIK. 2, 6, 39.
- चन्द्रिका f. s. n. चन्द्रक.
- चन्द्रिकाद्रव (च० + द्राव) m. *ein best. Edelstein* (bei Mondschein schmelzend, s. चन्द्रकात्त) RĀĠAN. im ÇKDR.
- चन्द्रिकापायिन् (च० + पा०) *Mondschein trinkend*, m. *der Vogel Kākora* RĀĠAN. im ÇKDR.
- चन्द्रिकाम्बुज (च० + अम्बुज) n. *bei Mondschein blühender weisser Lotus* RĀĠAN. im ÇKDR.
- चन्द्रिन् (von चन्द्र) 1) adj. *golden; Gold besitzend*: रयः VS. 21, 31. द्वि-रयैश्चन्द्री यंतति प्रचेताः 20, 37. — 2) m. *der Sohn des Mondes, der Planet Mercur* VARĀH. BṚH. S. 103, 12.
- चन्द्रिमा f. *Mondschein* VĀKĀSP. beim Sch. zu H. 106. AK. 1, 1, 2, 18, Sch. — Gebildet von चन्द्र nach der Analogie von पूर्णिमा.
- चन्द्रिल (von चन्द्र) m. 1) *Barbier* TRIK. 2, 10, 4. MED. I. 89. — 2) Bein. Çiva's MED. — 3) *eine best. Gemüsepflanze* (s. वास्तूक) MRD.
- चन्द्रेष्टा (च० + इष्टा) f. *eine Gruppe bei Nacht blühender Nymphaeen* (Geliebte des Mondes) RĀĠAN. im ÇKDR.
- चन्द्रोदय (च० + उदय) 1) m. a) *Mondaufgang* H. an. 4, 221. चन्द्रोदयस्य कथाः SUÇR. 2, 485, 21. Vgl. प्रबोधचन्द्रोदय. — b) *eine nur oben gedeckte Halle* H. 681. H. an. — c) *ein best. medicinisches Präparat* H. an. SĪRAKAUMUDĪ und SURHABODHĪ im ÇKDR. — d) N. pr. eines Kriegers auf Seiten der Pāṇḍava MBh. 7, 7012. — 2) f. *श्री ein best. Augenmittel* KĀURAPĀNDĪTĀ im ÇKDR.
- चन्द्रोन्मीलन (च० + उन्मीलन) n. Tit. einer Schrift Verz. d. B. H. No. 903.

चन्द्रापल (चन्द्र + उपल) m. *Mondedelstein* (s. चन्द्रकांत) H. 1067.

चन्धनि s. श्रौपचन्धनि.

चप् चंपति *beruhigen, besänftigen* DĀTUP. 11, 5. चंपति *zerreiben, einen Teig anrühren oder übertr. betrügen* (परिकल्पान; vgl. कल्का, कल्कन) 32, 82.

चपट m. = चपेट AK. 2, 6, 2, 35, Sch.

चपल (von चम्प) Uṇ. 1, 110, 1) adj. (f. घ्रा) mit कृतादि compon. gaṇa श्रौपादि zu P. 2, 1, 59. mit einem im loc. gedachten uom. compou. gaṇa शौपाडादि zu 40. Das adv. behält im comp. vor einem adj. seinen Ton gaṇa विस्पष्टादि zu 6, 2, 24. *sich hinundherbewegend, beweglich, schwankend; rasch zu Werke gehend; leichtfertig, leichtsinnig, unbesonnen; unbeständig*, = चल, तरल, अनवस्थित, शीघ्र, चिकार, दुर्विनीत AK. 1, 1, 4, 60. 3, 1, 46. H. 1455. 1470. 476. an. 3, 646. MED. I. 88. VAIḠ. beim Sch. zu ÇIÇ. 2, 117. = विकल ÇARDAR. im ÇKDR. (नौः) घूर्णति चपलेव स्त्री मत्ता MATSOP. 42. चपलायताती KAURAP. 9. गतं शिशवाच्चपले RAGH. 11, 8. कुल्याम्भोभिः पवनचपलैः ad ÇĀK. 14. अतिचपल (वायु) PAÑĀT. 190, 12. श्राकृच्चपलः कृत्तः कदम्बशिखरम् HARIV. 3652. मानुष्यं बलविन्दुलोलचपलम् HIT. I, 146. श्री MBu. 13, 3861. ÇĀNTIÇ. 2, 11. मूढो नैकृतिकश्रापि चपलश्च MBu. 3, 13848. R. 3, 41, 2. 4, 17, 7. ÇĀK. 30, 12. HIT. 24, 1. म्निव्यः I, 111. R. 3, 51, 33. गवात्रुषु चपलः *schnell bei der Hand Kühe zu bespringen* HARIV. 4104. In comp. mit dem, woran sich die *Beweglichkeit* u. s. w. äussert. ज्याचपलं धनुः HARIV. 5661. त्रधनचपला (= पुंश्ली) PAÑĀT. 1, 189. विकाराचारचपलं सर्पसहं विडुर्नरम् Suçr. 1, 335, 19. न पाणिपादचपलो न नेत्रचपलो ऽनुतुः । न स्याद्वाक्चपलश्चैव M. 4, 177. MBu. 14, 1251. — 2) m. a) *ein best. Thier* (मूषिक) Suçr. 2, 278, 3. — b) *Fisch* H. an. MED. — c) *schwarzer Senf* (क्षव) RĀĠAN. im ÇKDR. — d) *Quecksilber* AK. 2, 9, 100. TRIK. II. 1050, Sch. H. an. MED. VAIḠ. — e) *eine Art Parfum*, = चौरक H. an. MED. Dieb WILS. — f) *ein best. Stein* (प्रस्तरात्र) H. an. MED. — g) N. pr. eines Fürsten MBu. 1, 231. eines übermenschlichen Wesens HARIV. LANGL. 1, 513. — 3) f. घ्रा a) *Blitz* AK. 1, 1, 2, 11. TRIK. H. 1105. H. an. (lies चपला (s. चञ्जला). MED. HĀR. 58. GĪT. 7, 23. — b) *langer Pfeffer* AK. 2, 4, 2, 15. TRIK. II. Ç. 101. H. an. MED. RATNAM. 46. — c) *Zunge* ÇARDĀĒ. im ÇKDR. — d) *ein untreues Weib* TRIK. H. an. MED. Davor bewahrt ein fem. in einem adj. comp. seinen Geschlechtscharakter nach gaṇa प्रियादि zu P. 6, 3, 34. VOP. 6, 13. — e) *ein berauschesendes Getränk* (मदिरा) und insbes. *die berauscheden Spitzen vom Hanf* (विजया) RĀĠAN. im ÇKDR. — f) *Glück, die Göttin des Glücks* (vgl. u. 1.) TRIK. II. an. MED. — g) Name zweier Metra COLEBR. Misc. Ess. II, 73. 74. 119. 154. 158. — h) eine der Personificationen der 5ten Note As. Res. III, 70. — Vgl. चापल, चापलायन, चापल्य.

चपलक (von चपल) adj. *leichtfertig, unbesonnen* HARIV. 4546.

चपलता (wie eben) f. *Leichtfertigkeit, Unbesonnenheit* HIT. 49, 15. ŚĪU. D. 64, 6. 73, 14.

चपलताशय m. *Indigestion, Blähungen* TRIK. 2, 6, 14. Fehlt sowohl im ÇKDR. als auch bei WILSON. Unter अत्रिणी führt ÇKDR. nach derselben Aut. पलताशय (indem च als Partikel zum Vorhergehenden gezogen wird) auf, welches aber an seiner Stelle weder im ÇKDR. noch bei WILSON erscheint. Die von uns aufgenommene Form lässt sich etym.

(चपलता + अशय) erklären, die andere schwerlich.

चपलाङ्ग (चपल + अङ्ग) m. *Delphinus gangeticus* HĀR. 77.

चपलाजन (च^० + जन) m. *ein unbeständiges Weib und die Göttin des Glücks* ÇIÇ. 9, 16.

चपलाय (von चपल), ँयति *beweglich, leichtfertig u. s. w. werden* gaṇa भूशादि zu P. 3, 1, 12.

चपेट m. *die Hand mit ausgestreckten Fingern* AK. 2, 6, 2, 35. H. 596. an. 3, 159. चपेटायान m. und चपेटिका f. *ein Schlag mit der flachen Hand* WILS. — Vgl. चर्पट, चपट.

चप्य n. *ein best. Opfergeräth* VS. 19, 88. ÇĀT. BR. 12, 7, 2, 13. 9, 1, 3.

चम्, चंमति *schlüpfen* DĀTUP. 13, 26. VOP. 8, 65; अचमीत् 66; अचमि impers. 24, 6. चमसः कस्माच्चमत्यस्मिन् NĀR. 10, 12. चचाम मधुमाधीकम् BHATṬ. 14, 94. Fälschlich in Verb. mit festen Speisen (indem अर्धने im DĀTUP. in seiner weiten Bed. gefasst wird): मोसं चेमुः ebend. 53. — चंमैति ved. DĀTUP. 27, 27. — caus. चामयति 19, 69. VOP. 18, 22.

— घ्रा, घ्राचामति P. 7, 3, 75 nebst VĀRTI. VOP. 8, 66; घ्राचामि impers. 11, 7, 24, 6. *einschlürfen*: अयः ÇĀT. BR. 1, 7, 4, 17. 14, 1, 4, 29. M. 2, 60. 5, 139. Mit Ergänzung von अयः ÇĀT. BR. 14, 9, 2, 15. 3, 13. TBR. 2, 1, 4, 7. ÇĀÑRU. ÇR. 2, 7, 18. KĪĀND. UP. 2, 12, 2. 5, 2, 7. 6, 13, 2. M. 5, 144. 145. PRAB. 69, 12. 14. अचाम्य M. 2, 51. 222. 3, 217. 264. 5, 86. 87. R. 2, 52, 73. BHĀG. P. 6, 8, 4. अचान्तः (mit act. Bed.) पुनराचामेत् GOBB. 1, 2, 37. ĀÇV. GAṆS. 4, 7. M. 2, 70. 3, 251. 5, 138. 143. JĀÇĀ. 1, 196. अचात्तेदक GOBB. 1, 1, 2. 3, 8, 17. *den Mund ausspülen mit* (instr.): अनुत्ताभिरिफेनाभिराद्रस्तीर्थेन — सर्वदाचामेत् M. 2, 61. Uncig. *einschlürfen* so v. a. *rasch verschwinden machen*: अकाशवायुः — अचामति स्वेदबलान्मुखे ते RAGH. 13, 20. 9, 68. ते ह्याः — दाहकेण प्रचोदिताः । पन्थानमाचेमुश्चि प्रसमाना श्वाम्वरम् MBu. 5, 2978. — caus. *Wasser schlürfen lassen*: तृप्तानाचामयेत् M. 3, 251. 5, 142. — Vgl. अचमन igg., अचाम igg.

— अन्वा *nach Jemand den Mund ausspülen*: अचमनीयेनान्वाचामति ĀÇV. GAṆS. 1, 24.

— पर्या, partic. पर्याचान्त in Verb. mit अन्न *Speise, nach der sich Jmd schon den Mund gespült hat*, M. 4, 212.

— मना *Wasser schlürfen*: स्वे स्वे तीर्थे समाचम्य MBu. 13, 5063.

— वि, विचमति VOP. 8, 66.

चमक m. N. pr. eines Mannes RĀĠA-TAR. 7, 289.

चमकसूक्त n. Bez. der *Sprüche* (सूक्त) VS. 18, 1—27 wegen der Wiederholung der Worte च मे, ŚĪU. zu ÇĀT. BR. 10, 1, 5, 3.

चमत्करण n. *das Bewundern* ŚĪU. D. 24, 12. — चमत् *Ausruf der Verwunderung* + करण.

चमत्कार m. 1) *Bewunderung, Erstaunen, Ueberraschung* TRIK. 1, 1, 128. चमत्कारश्चित्तविस्तारद्वयो विस्मयापरपर्यायः ŚĪU. D. 23, 14. 6. 12. 17. 18. इदं ते लोमान्धस्य चोष्टितं चेतसि चमत्कारमातनोति PRAB. 76, 15. सकलजगत्त्रयद्वयचमत्कारकारिचरितानाम् KATHĀS. 22, 257. सचमत्कारम् adv. 147. चमत्कारचन्द्रिका f. Titel einer Grammatik Verz. d. B. H. No. 780. — 2) *Achyranthes aspera* (s. अयामार्ग) ÇARDAR. im ÇKDR.

चमत्कारित (von चमत्कार) adj. *in Erstaunen versetzt*: विचित्रचरितोद्योखचमत्कारितचेतन KATHĀS. 25, 225.

चमत्कारिन् (च^० + का^०) adj. *in Staunen versetzend*: चित्त^० Verz. d.

B. H. No. 833.

चमत्कृति f. = चमत्कार 1. VANDĀVANAÇ. in HABR. Anth. 430, Çl. 4.

चमरं Uṇ. 3, 134. 1) m. *Bos grunniens*, ein wegen seines buschigen Schweifes, der als Fliegenwedel zu den Insignien der Könige gehört, hoch in Ehren stehendes Thier, AK. 2, 3, 10. H. 1294. RĀGĀN. im ÇKDra. MBh. 3, 12245. R. 2, 29, 3. 3, 13, 4. Çik. 144, v. l. ein Sumpftier Suçr. 1, 204, 10. 205, 2. Hänfig f. चमरी als Epicönum (vgl. मक्षिपी) H. an. 3, 554. MED. r. 153. KUMĀRAS. 1, 13, 49. MEGH. 54. VARĀH. BRH. S. 70, 1. BUĀG. P. 3, 10, 21. 8, 2, 20. Çiç. 4, 60. केषु चमरीं कृत्ति Cit. beim Sch. zu P. 2, 3, 36, VArtt. 5. — 2) der als Fliegenwedel gebrauchte Schwefel des *Bos grunniens*, m. H. Ç. 139. H. an. MBh. 2, 1364. H. 61. n. MBh. MBh. 12, 3688. पवनचमरीर्विज्यमानः BHARTṢ. 3, 93. Vgl. चामर. — 3) eine best. grosse Zahl VJUTP. 180. — 4) m. N. pr. eines Daitja H. an. — 5) f. ई ein zusammengesetzter Stiel TRiK. 2, 4, 5. MBh.

चमरपुच्छ (च + पु) 1) n. der Schwefel des *Bos grunniens* ÇKDra. WILS. — 2) m. (den Schwefel eines *Kamara* habend) ein best. in Höhlen wohnendes Thier, viell. Fuchs (कोकट) RĀGĀN. im ÇKDra.

चमरिक (von चमर) m. *Bauhinia variegata* Lin. (कोविदार) AK. 2, 4, 2, 3.

चमसं (von चम्) 1) m. n. gaṇa अर्घ्यादि zu P. 2, 4, 31. AK. 3, 6, 4, 35. SIDDH. K. 249, b, 7. Trinkschale, Becher. Nach Stellen der BRAHMAṆA und nach den Erklärern sind die beim Opfer gebrauchten Gefässe dieses Namens in der Regel viereckig, von Holz und mit einem Stiele versehen; zuweilen auch von anderer eckiger oder runder Form. SĪJ. zu AIT. Br. 8, 17. Sch. zu KĀTJ. Ça. S. 182, 4. 60, 14. fgg. Nir. 10, 12. 12, 38. Uṇ. 3, 116. MED. s. 20. RV. 4, 20, 6. 110, 3. य ईन्द्र चमसेषा सोमश्चमूपुं ते सुतः 8, 74, 7. एष यश्चमसे देवयानस्तस्मिन्देवा अमृता मादयते 10, 16, 8. 68, 8. 96, 9. 101, 8. VS. 23, 13. AV. 7, 73, 3. 18, 3, 54. AIT. Br. 8, 17. ÇAT. Br. 5, 1, 2, 19. 4, 3, 5, 18. 11, 4, 2, 16. 13, 2, 2, 8. हेतुः 4, 2, 1, 29. 4, 2, 17. हेतु° AIT. Br. 2, 20. ÇAT. Br. 3, 9, 3, 16. मैत्रावरुण° 26. TS. 6, 4, 3, 4. यजमान° AIT. Br. 7, 33. उद° ÇAT. Br. 7, 2, 4, 1. औदुम्बरेण चमसेन चतुःस्रक्तिना 7, 2, 11, 2. zehn an der Zahl Sch. zu KĀTJ. Ça. 9, 9, 23. — M. 5, 116. 6, 53. JĀGĀN. 1, 183. R. 1, 32, 10. BUĀG. P. 3, 13, 35. PAAR. 21, 11. Nirgends neutr. Nach BHAR. zu AK. 3, 6, 1, 10 auch f. चमसी ÇKDra. — 2) eine Art Backwerk, m. GAURĀ zu H. 400. = पर्यट, पिष्टभेद, लडुका AGĀ-JARĀLA im ÇKDra. f. ई TRiK. 3, 3, 429. H. 400. MED. das f. (AK. 3, 6, 1, 10) bedeutet nach dem Sch. zu AK. und nach BUĀVABR. auch Erbsenmehl. चमसी im comp. nach einem im gen. gedachten Worte gaṇa चूर्णादि zu P. 6, 2, 134. — 3) m. N. pr. eines Mannes gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. eines Sohnes des Iṣṭhabha BUĀG. P. 5, 4, 11. — 4) = चमसेद्दे MBh. 3, 5053.

चमसार्घ्य (च + अर्घ्य) m. der mit den Trinkgefässen beschäftigte

Liturg AV. 9, 6, 51. ÇAT. Br. 3, 9, 3, 16. 4, 2, 1, 23, 29. TS. 6, 4, 3, 3. ĀÇV. GAUR. 1, 23. चमसि f. = चमसी eine Art Backwerk H. 400, v. l. HĀR. 215. चमसिन् (von चमस) m. N. pr. eines Mannes gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. चमसेद्दे (च + उद्दे) m. N. pr. eines Wallfahrtsortes, geheiligt durch das Wiederhervorbereiten der Sarasvatī an diesem Orte, LIA. 1, 346, N. 1. एष वै चमसेद्देो यत्र दृश्या नरस्वती MBh. 3, 10540. 5054. 9, 2060. Auch चमसेद्देन n. 3, 8345.

चमीकर, °करोति die Sprüche mit च मे (s. चमकसूक्त) über Etwas sprechen TS. 5, 7, 3, 3.

चमीकार (von चमीकर) adj. das चमकसूक्त sprechend: ऋषयः Ind. St. 3, 439, 15.

चमू f. Uṇ. 1, 81. 1) loc. चमू, चम्वि; du. चम्वी, चम्वीस्; pl. चम्वस्; Schüssel; in der Regel heisst so das Gefäss (meist ein Paar, du.) in welches der Soma abfließt: चमू सुतं सोमम् RV. 8, 4, 4. 63, 10. 9, 46, 3. पुनानश्चमू अनुपन्मतिम् 107, 18. 10, 24, 1. अहोच्यमे हविरास्ये ते सुचोव घृतं चम्वीव सोमः 91, 15. अयं सोमश्चमू सुतो ऽमत्रे पौरं पिच्यते 5, 51, 4. du.: उच्छिष्टं चम्वीर्भू सोमं पवित्रं या सृज 1, 28, 9. मही समैश्चम्वी समीची 3, 53, 20. 6, 37, 2. 9, 72, 5. 86, 47. 96, 20, 21. पौरं स्रव चम्वीः पूयमानः 97, 48. pl.: त्रष्टारमिन्द्रे अनुपाभिभूयामुष्या सोममपिबन्मूपुं 3, 48, 4. 8, 2, 8. 71, 7, 8. सोमश्चमूपुं सीदति 9, 20, 6. 93, 3. 97, 21. Bildlich können die beiden grossen Behälter des Lebenden, Himmel und Erde, चम्वी genannt werden NAIGH. 3, 30; in keiner vedischen Stelle aber dürfte die Annahme dieser Bed. nothwendig sein. — 2) Grab (?) ÇAT. Br. 13, 8, 2, 1. शवचामापः (शवचम्वाम°?) संसृताः ÇĀNKH. Ça. 14, 22, 19. चमूशब्दः सेनावचन इह लक्षणया समुदाये ष्मशाने या धापः संसृताः Sch. — 3) Heer, Heeresabtheilung AK. 2, 8, 2, 46. H. 746. MED. m. 12. BHAG. 1, 3. MBh. 14, 1792. R. 1, 74, 16. MEGH. 44. BUĀG. P. 9, 24, 66. Im System: ein Heer von 729 Elephanten, 729 Wagen, 2187 Reitern und 3645 Fussoldaten MBh. 1, 292. AK. 2, 8, 2, 49. H. 748.

चमूचर (चमू Heer + चर) m. Krieger WILS.

चमूनाय (चमू + नाय) m. Heerführer VARĀH. BRH. S. 16, 8. 45, 12. 67, 47. एकादश° BUĀG. P. 4, 26, 3.

चमूप (चमू + प) m. dass. VARĀH. BRH. S. 10, 4. 16, 14.

चमूपति (चमू + पति) m. dass. MBh. 3, 669. 671. 6, 2004. VARĀH. BRH. S. 30, 21. 67, 41. 65. घसुराणान् BUĀG. P. 8, 10, 16. सर्वासुर° 23, 12. हरि° R. 6, 16, 32. RAÇH. 13, 74.

चमूरु m. eine Hirschart AK. 2, 3, 9. H. 1294. — Vgl. समूरु.

चमूपद (चमू + सद) adj. in der Schüssel befindlich RV. 1, 14, 4. चमूपदश्चमसा ईन्द्रपानाः 34, 9. 9, 8, 2. 78, 2. 96, 19. 10, 43, 4.

चमूरु (चमू + रु) m. N. pr. eines der Viçve Devās MBh. 13, 4360.

चम्पू चम्पयति gehen DUĀTUP. 32, 76, v. l. für कम्प्. — Vgl. कम्पू, चपल.

चम्प 1) m. a) *Bauhinia variegata* Lin. (s. कोविदार) ÇĀVADAM. im ÇKDra. — b) N. pr. eines Sohnes des Prthulāksha (Harita BUĀG. P.) und Gründers der Stadt Kāmpā HARIV. 1699. VP. 443. BUĀG. P. 9, 8, 1. — 2) f. या N. pr. einer Stadt in Aṅga (das heutige Bhāgalpur oder in der Nähe davon gelegen) LIA. 1, 143, N. 1. TRiK. 2, 1, 16. 3, 3, 252. H. 976. MBh. 3, 8141. 8156. 17151. 13, 2376. ROTH. Zur L. u. G. d. W. 60. BURN. Intr. 149. gegründet von Kāmpa HARIV. 1699. VP. 443. BUĀG. P. 9, 8, 1 (चम्पापुरी). = मालिनी HARIV. 1699. MBh. 12, 134. fg. Residenz Karṇa's ebend. चम्पाधिप m. Rein. Karṇa's H. 711. चम्पेश desgl. TRiK. 2, 8, 19. चम्पा चम्पकमालिनीम् MBh. 13, 2359. लोमपादस्य नगरीं चम्पां चम्पकमालिनीम् R. 1, 17, 35. Residenz Brahmadata's SCHIEFFER, Lebensb. 234 (4). यज्ञाः = वज्राश्चम्पोपलक्षिताः H. 937. Nach dem gaṇa वर्षणादि zu P. 4, 2, 82 ist चम्पा nach चम्पा (= चम्पक?) benannt.

चम्पक 1) m. *Michelia Champaka* Lin., ein Baum mit stark riechen-

der gelber Blüthe, AK. 2, 4, 2, 44. TRIK. 2, 4, 18. II. 1146. MBH. 3, 11372. 13, 2359. R. 1, 17, 35. 3, 17, 11. SUÇR. 1, 103, 12. 171, 7. 2, 286, 2. HIT. 17, 22. BHĀG. P. 3, 13, 19. LALIT. 201 u. s. w. n. die Blüthe SUÇR. 1, 223, 21. MBH. 4, 261. ŚĪH. D. 41, 14. चम्पकदामगौरी MBH. 13, 668. KĀURAP. 1. — 2) m. ein best. Parfum VARĀH. BRH. S. 76, 13. — 3) m. ein best. Theil der Brodfrucht (पनसफलकोपैकदेशावयव) ÇKDR. Vgl. चम्पकालु u. s. w. — 4) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 964. RĀĠA-TAR. 7, 1120. 1179. 1600. °प्रभु N. pr. des Vaters des Kalhana RĀĠA-TAR. in den Unterschrr. LIA. II, 18. — 5) N. pr. eines Landes SCHIFFNER, Lebensh. 243 (15). VJUTP. 102. — 6) f. या N. pr. einer Stadt: चम्पकाभिधानायो नर्गाम् HIT. 27, 10. Verz. d. B. H. 114, 2. Vgl. चम्पा, चम्पकवती. — 7) n. die Frucht von einer Art Pisang (कदलीफलविशेष, vulg. चाँपाकला) RĀĠAN. im ÇKDR.

चम्पकगन्ध (च° + गन्ध) n. eine Art Wehrauch VARĀH. BRH. S. 76, 12. °गन्धि oder °गन्धिन् v. l.

चम्पकचतुर्दशी (च° + च°) f. Bez. eines Festtages, des 14ten Tages in der lichten Hälfte des Monats Ġjaishṭha, As. Res. III, 283.

चम्पकमाला (च° + माला) f. Name eines Metrums (4 Mal — — — — —) ÇRUT. 16. COLRRR. Misc. Ess. II, 139 (V, 6).

चम्पकरम्भा (च° + क°) f. eine Art Pisang (सुवर्णकदली) RĀĠAN. im ÇKDR.

चम्पकवती (von चम्पक) f. N. pr. eines Waldes in Magadha HIT. 17, 13 (v. l. °कावती, °कावली). einer Stadt 27, 10, v. l. Nach P. 6, 3, 119 wäre चम्पकावती die richtige Form.

चम्पकारण्य (च° + ऋण्य) n. Kāmpaka-Wald, N. pr. eines Wallfahrtsortes MBH. 3, 8111.

चम्पकालु m. der Brodfruchtbaum BUĀRIPR. im ÇKDR. — Vgl. चम्पकौल्व, चम्पालु, चम्पक 3.

चम्पकावती f. und चम्पकावली (च° + आवली) f. s. u. चम्पकवती.

चम्पकुन्द (च° + कुन्द) m. ein best. Fisch (vulg. चाँदकुडा) RĀĠAN. im ÇKDR.

चम्पकौल्व (च° + उल्व) m. der Brodfruchtbaum TRIK. 2, 4, 16. चम्पकोष (च° + कोष) ÇKDR. und WILS. nach ders. Aut. — Vgl. चम्पकालु, चम्पालु.

चम्पालु m. dass. ÇARDAR. im ÇKDR.

चम्पावती f. N. pr. einer Stadt, = चम्पा ÇARDAR. im ÇKDR. Vgl. LIA. I, 31.

चम्पू f. eine Gattung rednerischer Composition, Verse (पद्य) mit Prosa (गद्य) gemischt COLRRR. Misc. Ess. I, 105. 133. TRIK. 3, 2, 22. चम्पूरामायण (sic) von LAKṢHMAṆA-KAVI und चम्पूभारत von ANANTA-BHAṬṬA-KAVI: beide zu Pūṇa gedruckt 1832. — Vgl. गङ्गा°, नल°, चन्द्रशेखरचम्पूप्रबन्ध.

चम्पोपलान्ति s. u. चम्पा (चम्प).

चम्ब, चम्बति gehen VOP. in DUĀTUP. 11, 35.

चम्बिष् f. nach ŚĪJ. so v. a. चमसेधवस्थिता इषः. एष प्र पूर्वीरिव तस्य चम्बिषो ऽत्यो न योषामुदयंस्त भूर्वाणिः RV. 1, 36, 1.

चम्बिष्य adj. nach ŚĪJ. so v. a. चम्बामवस्थितः. चम्बिषो न शवसा पाञ्चान्यः RV. 1, 100, 12.

चय, चैयते gehen DUĀTUP. 14, 5. — Vgl. 3. चि.

1. चैय (von 1. चि) m. P. 3, 3, 56, Sch. gaṇa वृषादि zu 6, 1, 203. 1) aufgeschichtetes Holz: यज्ञोश्च सचयानलान् HARIV. 2161. — 2) Aufwurf von Erde, Wall AK. 2, 2, 2. H. 980. MED. j. 20. (प्राकारेण) चयाट्टालकशोभिना MBH. 3, 11699. (पुरी) चयाट्टालककेयूरा HARIV. 3098. 6333. प्राकारेण — चयमार्धं निविष्टेन 8947. वप्रैः श्वेतचयाकारैः R. 5, 9, 15. (पुरी) योक्तव्या चेष्टकाचयैः HARIV. 5263. (निवेशाः) बहुषोप्रचयाः R. 2, 80, 18. पायाणचयनिवद्धे कूपे PAṆĀT. 211, 5. Nach H. an. = प्राकार und पीठ (daher die Bed. Stuhl, Sitz bei WILSON), aber offenbar haben beide Wörter in dem Wörterbuch, welches H. an. zu Grunde lag, nur eine Bed. bezeichnet, wie auch H. 980 चय durch प्राकारस्य पीठभूः Unterlage einer Mauer erklärt wird. — 3) Haufe, Menge, Masse AK. 2, 3, 40. H. 1411. H. an. MED. (समूह und समाहृति). अस्थि° MĀK. P. 21, 86. अद्रि° MBH. 3, 16426. नीलाश्मचयतेवातिः HARIV. 5364. तुषार° R. 4, 44, 59. कुसुम° GĪT. 11, 16. नीलाश्व° MBH. 3, 15836. R. 1, 28, 25. GĪT. 7, 23. नीलाञ्जन° HARIV. 3640. R. 4, 39, 21. 6, 20, 11. 13. 78, 9. कचानाम् BHARTĀ. 1, 5. चमरि° ÇIC. 4, 60. धमर° GĪT. 12, 21. KĀURAP. 34. अङ्गुलि° die Finger VARĀH. BRH. S. 50, 8. 25. नाम्नाम् MBH. 13, 1126. भोग° 3, 743. तिडुवत्तचयो वाक्यम् AK. 1, 1, 5, 3. In der Med. Anhäufung, Ueberfülle (der Dosha, s. संचय) SUÇR. 1, 3, 8. 79, 15. 287, 14. 2, 372, 5. रथ्यचय ein Gespann Pferde DAÇAK. 8, 5. — 4) the more or augment by which each term increases, the common increase or difference of the terms COLRRR. Alg. 32. — Vgl. अग्रिचय.

2. चय (von 3. चि) adj. rächend, strafend in ऋणचय und वृत्तचय.

चैयक adj. = चये कुशलः gaṇa आकार्यादि zu P. 5, 2, 64.

चैयन (von 1. चि) n. das Schichten (des Holzstosses u. s. w.) AV. 18, 4, 37. ÇAT. BR. 9, 5, 2, 11. 10, 2, 5, 1. KĪTJ. ÇR. 16, 6, 14. — 2) das aufgeschichtete Holz u. s. w.: ऊतो ऽग्निश्चयने यैव DRAUP. 2, 7. येन भागीरथो गङ्गा चयनैः काञ्चनैश्चिता MBH. 7, 2249. प्रुप्रुभे चयनं तत्र दत्तस्येव प्रज्ञापतेः 14, 2634. 2633. — Vgl. अग्रिचयन.

चयनीय (wie eben) adj. einzusammeln: पायम् VOP. 26, 3.

चर, चैरति (ep. auch med.) DUĀTUP. 15, 51. चचार, चचर्थ (BHĀG. P. 4, 28, 52), चरे (BHĀG. P. 3, 1, 19); चरिष्यति, °ते; अचारीत्, (परि) चचारीत् (KĪND. UP. 4, 10, 2); चरिवा, चर्वा (MBH. 3, 3790), चीर्वा (MBH. 13, 495); चरितुम् (ÇAT. BR. 2, 4, 2, 6. MBH. 1, 17 14. 3, 10068. R. 2, 21, 23), चर्तुम् MBH. 3, 10069. 13529. 13, 5612. R. 3, 14, 15. BHĀG. P. 5, 2, 15), चर्ध्यै, चैरितवे, चैरते; चरित (s. auch bes.), चीर्ण (s. auch bes.). 1) sich regen, — bewegen, umherstreichen, gehen, fahren, wandern; von Menschen, Vieh, Wasser, Schiffen, Gestirnen u. s. w.: य आस्ते यश्च चरति RV. 7, 53, 6. 1, 113, 5. यस्तिष्ठति चरति AV. 4, 16, 2. 7, 108, 2. देवानां स्पृश इह ये चरन्ति RV. 10, 10, 8. चरन्ति यन्नद्यंस्तस्युरार्षः 5, 47, 5. नावः 6, 58, 3. AV. 5, 4, 4. (दियुत्) द्मया चरति RV. 7, 46, 3. 9, 41, 3. आपो अग्निमिषं चरन्तीः 1, 24, 6. 61, 12. वर्षासि (अत्तरिन्ते) AV. 11, 10, 8. मृगाः (यने) 12, 1, 49. गावः RV. 10, 27, 8. AV. 12, 4, 27. यद्विष्वाचं मर्त्येषु RV. 10, 93, 16. सूर्याचन्द्रमसोभिर्चने चरतो वितर्तुर्म 1, 102, 2. अधानम् 113, 3. चरत्पतत्रि 3, 54, 8. चरत् ध्रुवम् 10, 5, 3. (वायुः) यो देवानां चरसि प्राणयैः VS. 11, 39. ऊर्ध्वाभिश्च तिरश्चाभिश्च विद्युद्भिर्महाङ्गादाश्चरन्ति KĪND. UP. 7, 11, 1. ग्रामेण चचार ÇAT. BR. 4, 1, 5, 2. किमर्थमचारीः 14, 6, 10, 1. येनैवार्येन पुरुषश्चेरत्तं ह्येव वदेत् KĪND. UP.

5,11,6. इन्द्र इक्षरतः सखा । चरिवेति AIT. BR. 7,15. चरति चरतो भगः ebend. KĀTJ. ÇR. 8,6,38. ÇĀÑKH. ÇR. 14,50,4. स्वस्ति ते मूर्यं चरसे (infln.) रथाय AV. 13,2,6. RV. 1,92,9. 5,47,4. — तितावटसि राजेन्द्र अक्षरिते चराम्यकम् MBH. 1,3074. दिवा चरेयुः कार्यार्थं चिह्निता राजशासनैः M. 10, 55. स्तेनानाम् — निभृतं चरतां तितौ 9,263. कथमेका — चरिव्यति वने MBH. 3,2355. R. 1,3,5. 9,26. चरमाणस्तु सो ऽरण्ये MBH. 3,12653. समी- ह्य वसुधां चरेत् M. 6,68. नक्तं चराश्चरते SĪV. 5,74. वेदिं परितः शक्याश्चर- त्ति ÇĀK. 75. अयोमुखानां प्रूलानामग्रे चरितुमिच्छसि R. 3,53,53. इतस्ततो ऽपि कपयश्चेरुतरास्य रामस्यैव मनोरथाः RAGH. 12,59. कक्षसारस्तु चरति मृगो यत्र स्वभावतः umherstreichen, weiden M. 2,23. मृगाणां चरतां वने SĪV. 5,74. M. 8,236. कथं च तस्य देवस्य चरत्तमविद्वरतः R. 1,41,26. कथं मत्स्याश्च सौवर्णाश्चरति विमले जले 4,51,8. Wind, Sonne, Mond N. 24, 27. figg. प्रविश्य सर्वभूतानि यथा चरति वायुः M. 9,306. चरति वक्रिः sich verbreiten VARĀH. BRH. S. 19,7. वियति चरतां प्रकाणाम् 17,2. अत्र पूर्णि- मादिने समुद्रवेला चरति PĀÑKĀT. 74,22. यत्र श्यामी लोहितोत्तो द्वाडश्चर- ति पायकाम् M. 7,25. इन्द्रियाणां हि चरताम् in Bewegung sein BHAG. 2, 67. परिवादो हि ते देवि महोत्सोके चरिव्यति R. 2,33,30. त्रयो च सम्य- च्छरति VARĀH. BRH. S. 19,11. — 2) durchwandern, durchstreichen, durch- laufen: सर्वं वापि चरद्भ्रामम् M. 2,185. चरेयुः पृथिवीम् 9,238. सरीसृपाश्च — चरति पृथिवीम् R. 2,28,19. HĪD. 4,12. DRAUP. 1,3,5,5. N. 17,4,24, 49. R. 1,63,26. 3,7,13,18. 43,11. आदित्यचरितांस्तोकां Sund. 4,24. चरमाणः फलाहारः कृत्स्नं जगदिदम् MBH. 3,12927. HARIV. 4597. शिखी चरति भचक्रम् durchläuft die ganze Ekliptik VARĀH. BRH. S. 46,15(16). तां चरन्स नदीम् dem Flusse entlang gehend HARIV. 3632. पदवीं चरधम् ge- het dem Wege entlang, folget der Spur DRAUP. 6,19. रामेदप्रविपैकस्तु वि- पयानिन्द्रियैश्चरन् den Sinnesobjecten nachgehend BHAG. 2,64. — 3) sich aufführen, sich verhalten; verfahren, handeln: उभे एनं दिष्टो नभसी च- रत्तम् verabscheuen sein Benehmen AV. 5,18,5. मियुया 4,29,7. पाकेन मनसा RV. 7,104,8. 1,138,2. य स्ताप्यन्यते चरन् AV. 4,16,1. चरत्तं पाययामुया RV. 10,135,2. AV. 7,65,2. vom Vollziehen der liturgischen Handlung (vgl. u. प्र) AIT. BR. 1,11. MUNP. UP. 1,2,5 (med.). चरत्तीनां च कामतः derer die nach ihren Gelüsten verfahren M. 5,90. एवं चरन् 9,324. नाकमेवं चरे लोके यथा तमभिमन्यसे MBH. 1,8442. ताम् — तथा चरत्तम् 3,1363. समीरुं विषमं यस्तु चरेद्वैमृत्यतो ऽपि वा M. 9,287. आ- त्मवत्सर्वभूतेषु यश्चेरत् MBH. 14,534. तस्यां त्वं माधु नाचरः RAGH. 1,76. Namentlich häufig a) mit einem instr. mit Etwas verfahren, sich zu thun machen, Etwas behandeln: यमस्य येन वलिना चरामि AV. 6,117, 1. अर्थेन्वा चरति मायया RV. 10,71,5. उपाशु वाचां चरति, kürzer auch ohne वाचा AIT. BR. 1,27. ÇAT. BR. 2,6,4,19. तिर इव वै मियुनेन चर्यते 4, 9,2,5. यज्ञेन 5,2,15. हविषा 11,1,8,4. यजुर्भिः 4,6,9,20. ऋतुप्रैः 3, 2,3. वपया 3,8,2,29. 5,11. KĀTJ. ÇR. 3,3,10. 4,4,11. 10,6,7. ĀÇV. GRHJ. 1,11. चरतां नियमेनैव derer die Selbstbeziehung üben R. 2,28,15. स यत्रैतत्स्वप्रया चरति sich im Schlafe befinden ÇAT. BR. 14,5,2,19. — b) mit einem partic., zuweilen auch mit einem absolut., umschreibend; meist von einer anhaltenden Thätigkeit oder einem solchen Zustande: ते नाकापालश्चरति विचिन्वन् = विचिनोति AV. 10,8,12. अथावमिश्चरति प्रविष्टः Agni steckt in dem Feuer, ist enthalten in d. F. 4,39,9. 3,10, 4. VS. 2,30. TBa. 2,7,25,1. ये दस्यवः पितृषु प्रविष्टा ज्ञातिमुखा अक्रुता-

दृष्टरति AV. 13,2,28. एको वृत्रा चरसि जिघ्रमानः RV. 3,30,4. (TS. 2,4, 22,1.) ग्रामा पठं चरति विधती गौः = विभर्ति 14. स्तोमोश्चरति सुमती- रियाणाः 10,47,7. निष्यत्तौ चरेतुः ÇAT. BR. 4,1,5,8. ते ऽर्चतः आम्यत्त- शेरुः 1,6,2,3. 3,5,2,8. 5,1,1,1. इवो यस्तं वाजिनिहितो मुक्ता पः एतेने परितो अचरच्च वाते VS. 9,9. RV. 3,38,4. 48,3. 34,2. AV. 11,5,1. 12,4, 37. इमे ते इन्द्र ते वयं ये त्वारभ्य चरामसि wir sind es, Indra, die Dei- nen, die stets an Dich sich halten, RV. 1,57,4. मेधायात्मानमारभ्य चरति यो दीक्षितः TS. 6,1,22,6. चेतुर्वत्सपृथानि चारयती HARIV. 3348. विहाय कामान्यः सर्वान्पुमोश्चरति निःस्पृहः BHAG. 2,71. स स्वामिनमवज्ञाय चरेच्च निरव्यक्तः HĪT. II,94. — 4) leben, sein, sich befinden; von einem län- ger dauernden Zustande und von einem beweglichen oder lebenden Subjecte gebraucht: अथ प्रुष्कास्या चर AV. 6,139,2. अगदश्चर 4,17,8. सकृन्वायुः सुकृतश्चरेयम् 17,4,27. स इहेतो यो गुरुवे द्दात्यन्नामाय चरते कृषाय RV. 10,117,3. ज्ञायं जिज्ञासे मनसा चरत्तीम् AV. 14,1,56. एक एव चरन्तित्यम् M. 6,42. तस्माच्चरेयः सततं तमाशीलो जितेन्द्रियः MBH. 1, 1734. स्वर्गं प्राप्ताश्चरति स्म देवैः सह गतव्यथाः 3,1736. मुखं चरति लोके ऽस्मिन् M. 2,163. स्वस्ति चरति BHAG. P. 3,1,35. sich befinden, stehen, sein von Gestirnen: आश्लेषामु चरन् VARĀH. BRH. S. 9,28. 10,15,18. — 5) an Etwas gehen, sich an Etwas machen, üben, treiben, vollziehen; sich einer Sache unterziehen; (im Handeln) beobachten; mit dem acc.: यत्किं चेदं देव्यो जने ऽभिदोहे चरामसि RV. 7,89,5. 10,164,4. येन धनेन प्रपणं चरामि AV. 3,15,5. राजसूयम् 4,8,1. व्रतानि 11,2. VS. 1,5,2,28. ÇAT. BR. 2,4,2,6. GOBB. 3,1,15. ĀÇV. GRHJ. 1,8,22. M. 2,187. 4,198. शिरोव्रतं विधिवद्यैस्तु चीर्णम् MUNP. UP. 3,2,10. JĀGĀ. 3,299. MBH. 1, 1929. 3,7026.8070. चरितव्रत R. 1,3,1. ब्रह्मचर्यं चर ÇĀÑKH. GRHJ. 1,17, 2,11. M. 2,249. मत्प्रभृत्यम् RV. 10,134,7. उच्चरितम् AV. 9,5,3. गिरा- मुपश्रुतम् RV. 1,10,3. वृद्धं कृच्छ्रा चरत्तम् 10,52,4. आपो ह स्वमेव वशं चरुः ÇAT. BR. 3,9,4,14. 13,5,2,22. मियुनम् 4,6,2,9. KAUC. 141. ÇĀÑKH. ÇR. 15,17,16. KHĀND. UP. 3,17,3. धर्मम् ĀÇV. GRHJ. 1,6. TAĪT. UP. 1,11, 1. M. 3,30. JĀGĀ. 1,60. MBH. 1,3417. R. 3,10,15. PĀÑKĀT. III, 178. तपः MBH. 3,8504. HARIV. 2321. R. 1,57,2. चिराच्चीर्णम् — तपः BHAG. P. 5, 6,3. प्रकृष्टं मया पुत्र पुण्यं चीर्णम् MBH. 15,91. यथा नासत्कृतं किञ्चिन्म- नसापि चराम्यकम् 3,2982. पापम् BHAG. 3,36. तेजोवृत्तम् M. 9,303. चीर्ण- वृत्तम् MBH. 13,1595. तया चरितपूर्वम् — निवारवलम् ÇĀK. 96. को हि मे भोक्तुकामस्य विघ्नं चरति ein Hinderniss in den Weg legen HĪD. 3,17. HARIV. 6790. भैतम् Almosen bitten M. 2,48,49. 182. ब्राह्मणेषु चरेद्वैतम- निन्द्येषु JĀGĀ. 1,29. 3,59. R. 2,43,4. विवादम् Streit führen M. 8,8. संव- न्धान् Verbindungen eingehen 2,40. मृगयाम् jagen DRAUP. 6,9. R. 3,49, 18. चचार समरे मार्गान्वाणैः sich Wege bahnen 34,4. तिथिवृद्धा चरेत्पि- षडान् प्रुक्ते zu sich nehmen, verzehren (vgl. चारिन्) JĀGĀ. 3,324. स च सुवेन शस्यं चरति iceiden HĪT. 81,15. BHAG. P. 5,8,14. (उष्ट्रः) एकस्तु पुनः पृष्ठे क्रीडां कुर्वन्वहरीश्चरन्यावतिष्ठति PĀÑKĀT. 229,17. Daher wohl चरु essen DHĀTUP. 13,51,7.1.; vgl. jedoch u. घ्रा. तपसा इन्द्रियग्रामं यश्चेरु- die Sinnesorgane mit Kasteiungen behandeln, kasteien MBH. 14,544. — 6) euphem. mit Auslassung von मियुन (s. u. 5.): es zu thun haben mit: रत्वा चरित्वा ÇAT. BR. 14,7,1,17. यदन्यस्य सत्यन्येन चरति (स्त्री) wenn sie dem Einen gehört und mit einem Andern es thut 2,5,2,20. — 7) Jmd (acc.) zu Etwas (acc.) machen: वयं नरेन्द्रे सत्यस्यं भरत चराम wollen

wir dahin wirken, dass der König seinem Worte getreu bleibe, R. 2, 107, 19. GORR. 2, 115, 19 liest नृप करवाम st. भरत चराम. — 8) *auskundschaften* (vgl. चर): चरिता भवता के ऽत्र प्रूरा: के ऽत्र प्रवंगमा: । कीदशा: कति वा सैन्ये वानरा ये डुरासदा: ॥ R. 6, 6, 16. वलम् । मुषसुप्तं समासाद्य चरितं प्रयमं चैः 7, 21.

— *caus.* 1) *laufen* —, *herumgehen* —, *weiden lassen*: यो (वशां) गो-
षचीचरत् AV. 12, 4, 28. अश्वम् LĀTJ. 9, 11, 7. MBH. 14, 2100. HARIV. 786.
चेरतुर्वत्सपूयानि चारयन्तौ 3548. 3172. 3619. 3729. R. 2, 45, 33. BHĀG. P. 3, 2, 27, 29. नाभक्तं चारयेच्चारम् ausschicken MBH. 12, 2705. सर्वतो दृष्टिं चारयामास das Auge überallhin gehen lassen 3, 1498. R. 3, 21, 3. 30, 33. 73, 20. 4, 51, 37. BHĀG. P. 8, 12, 17. यैर्द्विश्चारयन्नित्यं पश्यत्यात्मानमात्म-
नि gehen lassen MBH. 14, 547. in Bewegung setzen: क्रकचैश्चारितैः RĀGĀ-TAR. 4, 653. durchwandern lassen: (तम्) चारयन्ति स्म तां पुरीम् R. 5, 49, 14. MBH. 12, 12663. *verjagen*: शक्रं च स्वराज्याच्चारयामास 12944.
— 2) *Jmd Etwas üben lassen*: तच्चैनां चारयेद्व्रतम् M. 11, 176. 191. मनश्चरति राजेन्द्र चारितं सर्वमिन्द्रियैः alles was man die Sinne thun lässt, was nach der gewöhnlichen Annahme die Sinne thun sollen MBH. 12, 11584.
— 3) *verkuppeln* (s. simpl. u. 6.) M. 8, 362. — 4) *sich Kunde verschaffen von* (acc.): चारयामास पुरुषैर्विकारं तस्य वै मुनेः MBH. 3, 10030. चारये-
याश्च सततं चरिः 15, 184. परवलम् 250. चारयित्वा तु तमपिमाश्रनादभिनि-
र्गतम् R. 1, 9, 13. 6, 6, 4. — 5) *in Zweifel ziehen* (s. u. वि) DHĀTUP. 33, 71.

— *desid.* 1) *sich verhalten wollen*: संयत एवैतां रात्रिं चिचरिषेत् ÇAT. Bn. 11, 1, 8, 4. — 2) *sich zu thun machen wollen* (geschlechtlich; s. simpl. u. 6.): ज्ञायया तिर इवैव चिचरिषति ÇAT. Br. 6, 4, 4, 19.

— *intens.* *schnell sich bewegen, wiederholt sich bewegen, herumstrei-
chen, durchstreichen*: श्रोत्रे जिह्वा चर्चरीति AV. 20, 127, 4. चञ्चूर्यते, च-
ञ्चुरीति, चञ्चूर्ति P. 7, 4, 87. 88. 3, 1, 24 (भावगर्हयाम्). VOP. 20, 2, 10. 17.
चञ्चूर्यते रमन्तौ स्म किशोराविव चञ्चलौ HARIV. 3481. चञ्चूर्य (gerund.) गि-
रिमानुपु R. 4, 29, 22. चञ्चूर्यन् partic. HARIV. 3602. यानैः — चञ्चूर्यन्ते स्म
सर्वशः MBH. 1, 7910. चञ्चूर्यन्ते स्म ते वनम् HARIV. 3726. भिन्नार्थं चञ्चूर्यन्ते
द्वित्रैर्दिशः MBH. 3, 12850. चञ्चूर्यन्ते (Sch.: = गर्हितं चरन्ति) ऽभितो लङ्काम्
BHĀTJ. 18, 25. प्राप्य चञ्चूर्यमाणसौ पतीयन्ती रघूत्तमम् 4, 19. Sch.: = ग-
र्हितमाचरन्ती, गर्हितं पुनः पुनश्चरन्ती sich winden und drehen um des
Mannes Leidenschaft zu erregen.

— *अति* 1) *vorübergehen bei*: प्रकृत्युपयतमानस्ये भगणांश्चापि दीपि-
ताः । अतिचेरुर्वक्रगत्या युयुधश्च परस्परम् ॥ BHĀG. P. 3, 17, 14. अयोगतश्चा-
त्यचरयोगं दिवि निशावारः HARIV. 12790. — 2) *übertreten, sich vergehen
gegen Jmd* —, *untreu sein dem Gatten*; mit dem (acc.): भर्तृशासनमति-
चरसि BHĀG. P. 5, 10, 8. वचसा मनसा चैव यथा नातिचराम्यकम् (v. l. अमि) N. (BOPP) 5, 19. यथा चाकं नातिचरे कथंचित्पतीन् — मनसापि ज्ञातु MBH. 3, 15659. HARIV. 7084. पुत्राः पितृनृत्यचरन्त्यांश्चात्यचरन्त्यतीन् MBH. 12, 8387. HARIV. 2348. R. 6, 103, 6. — Vgl. अतिचार fg. und u. अमि.

— *व्यति* sich vergehen gegen Jmd: त्वामहं न व्यतिचरे मनसापि कदा च न R. 6, 101, 11.

— *अधि* fahren auf, wandeln auf: अधि यद्वां सुभिश्चराव RV. 7, 88, 3. (पृथिवी) वामुपरिष्टादधिचरसि ÇAT. Br. 1, 9, 4, 8. — Vgl. अधिचरण.

— *अनु* 1) *sich entlang* —, *durchhin bewegen, durchwandern, durch-
streichen, durchfahren; nachgehen, nachfahren, folgen*: यमस्यं द्रुतौ च-

रतो जनौ अनु RV. 10, 14, 12. AV. 7, 57, 1. पन्थाम् RV. 5, 51, 15. (पुरुषः)
रतो ऽतिरिक्तमनुचरति ÇAT. Br. 3, 1, 3, 13. 1, 2, 3, 2. त्वं भा अनु चर RV. 8, 1,
28. — गङ्गामनु चचार (अनुच^०) MBH. 1, 3889. लोकाननुचरन्सर्वान् 2, 144.
3, 8485. 13, 1434. R. 1, 59, 19. 3, 68, 37. BHĀG. P. 3, 4, 9. 6, 5, 22. 14, 14.
DAÇAR. in BENF. Chr. 188, 23. ऋषिसंयानुचरित (आश्रम) R. 3, 11, 16. गोला-
ङ्गुलानुचरित (चित्रकूट) 2, 54, 28. 3, 55, 21. 79, 40. अनुचरितं रथैः 5, 12, 22.
शाश्वती खलु ते कीर्तिर्लोकाननुचरिष्यति 2, 85, 13. अयमनुचरतीम् BHĀG.
P. 4, 31, 22. पतिमन्वचरत् MBH. 4, 652. fgg. — 2) *zugehen auf, zustreben,
zu erreichen suchen*: अन्वये चरति RV. 3, 55, 7. (नद्यः) अनु यानिं देवकृतं
चरन्तीः 33, 4. यो मायाभिरन्वचरन्मनीषिणाः AV. 12, 1, 8. श्रौषो अन्व-
चारिषम् aufsuchen RV. 1, 23, 23. — 3) *sich halten zu*, — *an, sich hin-
geben*: अनु व्रतं चरसि RV. 3, 61, 1. 8, 25, 16. (नेत्रस्य पतिम्) अरिष्यन्तो
अनु चरेम 4, 57, 3. AV. 12, 1, 17. भगं न हि वानुं शू चरामसि RV. 8, 50,
5. यो वै ब्राह्मणं वा शंसमानो ऽनुचरति तत्रियं वा ÇAT. Br. 2, 3, 4, 6. यानु-
चरति ग्लानेतैश्चोष्टितैः willig folgen VARĀH. BĀH. S. 77, 12. — 4) *sich
verhalten, verfahren*: अकृत्यनुचरे देवम् MBH. 3, 1303. fg. अनुचरित n.
Wandel, Begebenheit, Geschichte: यस्य किलानुचरितमुपाकर्ष्य BHĀG. P.
5, 6, 10. मकृतम् 2, 8, 16. वंशानुचरितानि 3, 7, 25. अतारानु^० 2, 8, 17. 10,
5. 8, 23, 30. — *caus.* *durchwandern* —, *durchstreichen lassen*: एवंवि-
धाव्योदृशान्गुल्मैः स्यावरज्जङ्गमैः । तस्कारप्रतिषेधार्थं चरिष्याप्यनुचारेत् ॥
M. 9, 266. — *intens.* अनुष्टुभमनु चर्चूर्यमाणमिन्द्रं नि चिक्वुः क्वयौ मनी-
षाः eilig zugehen auf (?) RV. 10, 124, 9. — Vgl. अनुचर.

— *अतर* sich bewegen zwischen, innerhalb: अतर्द्रुतो न रोदसी चर-
दाक् RV. 1, 173, 3. 8, 39, 1. ययोरुत्तर्हरिश्चरत् 3, 44, 3. 55, 8. 1, 95, 10. 6, 27,
7. AV. 11, 4, 20. 13, 1, 40. चन्द्रमाः सर्वभूतानामतश्चरति सान्निवत् MBH. 3,
2989. स एषो ऽतश्चरते बहुधा ज्ञायमानः er vervielfältigt sich im Innern
(vgl. simpl. u. 3, b) MUNJ. UP. 2, 2, 6. प्रजापतिश्चरति गर्भे अतः ist im Mut-
terleibe VS. 31, 19.

— *अप* sich vergehen: यो यस्तोपामपचरेत्तमाचन्ती वै द्विजः MBH. 12,
9566. पितृदेवर्षिभृत्याश्च न चापचरिता मया MĀR. P. 13, 13. — Vgl. अ-
पचरित, अपचार fg.

— *अमि* 1) *sich vergehen gegen Jmd, untreu sein dem Gatten* (vgl. n.
अति): मनसा वचसा चैव यथा नाभिचराम्यकम् MBH. 3, 2208. पतिं या ना-
भिचरति मनोवाग्देहसंयता M. 5, 165. 9, 29. यथा नाभिचरेतां तौ (स्त्रीपुंसौ)
वियुक्तावितरेतरम् 102. यथैवाहं नाभिचरे कदाचित्पतीन्मदहं मनसापि
ज्ञातु MBH. 4, 457. — 2) *es Jmd anthun, bezaubern, bannen*: मा नो घो-
रिणो चरताभि धूलु RV. 10, 34, 14. AV. 5, 30, 2. अमि वा त्वा गर्ह्यत्ये ऽभि-
चेरुः 10, 1, 18. राजसूयेनेजानो नाभिचरित्वै TBa. 1, 7, 2, 5. 1, 5, 1. प्राणम्
2, 2, 1, 7. TS. 2, 2, 3, 2. ÇAT. Br. 1, 2, 1, 7. 5, 5, 5, 14. 12, 6, 2, 1. KĀTJ. Ça. 2, 4, 28.
3, 5, 14. 22, 3, 1. 11, 24. 27. 33. 23, 5, 24. LĀTJ. 3, 5, 23. अभिचरन् जिह्वा. 1, 29. 4.
3, 289. विप्रायाभिचरन्त्या BHĀG. P. 3, 19, 13. Vgl. कृत्या, ЧАРОУДЕН, ЧА-
РОКАТН, ОУРОКАТН. — 3) *besitzen*: सैषा हि मागधी नाम वसोस्तस्य —
पूर्वाभिचरिता R. 1, 34, 10. Statt dessen GORR. 1, 35, 10: पूर्वमध्यासिता तेन.
— Vgl. अभिचर fgg.

— *प्रत्यभि* gegen Jmd zaubern: प्रति तमभि चरं योऽस्माद्देष्टिं AV. 2,
11, 3. न ह वै तं कश्चन स्तृणुते य एतैः प्रत्यभिचरति ÇĀKH. Ça. 14, 22, 22.
— Vgl. प्रत्यभिचरण.

— *व्यभि* 1) *sich feindselig gegen Jmd (acc. gen.) benehmen, sich ver-*

gehen: अत्राह्णं कर्तुमिच्छति रौद्रास्ते मां यथा व्यभिचरति नित्यम् MBu. 1, 3234. न ब्रह्मदत्तस्ते भूयो व्यभिचरिष्यति KATUÁS. 20, 4. 2. भर्तारमपि जीवन्तमन्यान्व्यभिचरिष्युत (नार्यः) MBu. 3, 12869. — 2) *es Jmd anthun, zaubern*: न व्यभिचरेत् LĀTJ. 2, 1, 11. — 3) *fehlschlagen, misslingen*: तस्य व्यभिचरत्यर्था अर्थाश्च पुनः पुनः BULG. P. 4, 18, 5. न व्यभिचरति तवेना यथा ह्यभिहितो भागवतो धर्मः 6, 16, 43. — 4) *hinausgehen über (acc.), sich entfernen von*: सकृन्तंस्याम् KAT. 3, 34. अन्ये ऽपि कृते ऽभिधेयं व्यभिचरति Sch. zu P. 3, 3, 113. Sch. zu ĠAIM. 1, 1, 3. — Vgl. व्यभिचार u. s. w.

— अथ *herabkommen*: अथ द्वके अथ त्रिका द्विचरति भेषजा RV. 10, 59, 9. — *caus. in Anwendung bringen*: लेयान् Suçr. 2, 8, 12. 48, 20. शस्त्रम् 1, 16, 5. कषायं काले ऽवचारितम् *rechtzeitig angewandt* 2, 415, 13. 367, 5. 381, 6. — Vgl. अवचर, अवचरण.

— अन्यथ *sich einschleichen in*: यदै पक्षस्य वास्तव्यं क्रियते तदनु रुद्रे ऽवचरति TBn. 1, 4, 4, 7. यज्ञम् ÇAT. Br. 4, 3, 2, 6. TS. 6, 4, 2, 6. 9, 5. — Vgl. अन्यवचार.

— अन्यथ *andringen, eindringen*: नेतपुरस्तान्नाष्ट्रा रतांस्यवचरान् ÇAT. Br. 1, 3, 4, 8. — *caus. entsenden*: आत्तराणां च भेदार्यं चरानवचरारयेत् MBu. 12, 9779.

— न्यव *eindringen*: पुत्राणि बध्ने नि चरति मामवं RV. 9, 107, 19.

— आ 1) *sich nähern, herbeikommen zu (acc.)*: कामा जनं चरति RV. 6, 21, 4. 1, 164, 40. निष्कृतम् 123, 9. 114, 3. आ वीं चरत्तु वृष्टयः 8, 23, 6. 6, 57, 4. आ च परां च चरति 10, 17, 6. 35, 6. 1, 62, 8. ये पथ्यानि दिव्यं अचरन्ति *herführen* TS. 2, 3, 14, 5. — 2) *betreten, durchstreichen*: तस्कराचरितो मार्गः R. 3, 57, 11. सद्दिवाचरितः पथ्याः BULG. P. 4, 2, 10. श्यापदाचरिते

— वने MBu. 3, 2654. परेताचरिताम् — दिशम् Daç. 1, 14. — 3) *verfahren, zu Werke gehen, sich benehmen*: एवमाचरेत् RV. Prāt. 3, 7. तदवह्लोक

आचरेत् M. 2, 110. श्येन इवाचरति P. 3, 1, 11, Sch. Vop. 21, 7. *gegen Jmd (loc.)*: विज्ञाचिवाचरति शिवे 6. आचरित n. *das Betragen, Benehmen*

BULG. P. 3, 14, 26. — 4) *behandeln*: सर्वमेवान्यथवास्तं कृतमाचरेत् UPAL. 3, 5. (तान्) श्रूवदाचरेत् M. 8, 102. पुत्रं मित्रवदाचरेत् KĀN. 11. पुत्रमिवाचरति शिष्यम् P. 3, 1, 10, Sch. Vop. 21, 6. — 5) *mit Jmd umgehen, verkehren*: आचरन्तिः KĀND. Up. 5, 10, 9. पतितेन सकाचरन् M. 11, 180; vgl. एनस्विभिः — नार्यं किञ्चित्सकाचरेत् 189. — 6) *an Etwas gehen, thun, üben, treiben, vollziehen*: तानि (कर्माणि) आचरन्तु MUND. Up. 1, 2, 1. परं शौचमिहाचरधम् MBu. 3, 10837. नाचरेत्किञ्चिदप्रियम् M. 5, 156. देवानां प्रियम् 9, 95. JĀGŪ. 3, 65. MBu. 3, 2166. BHAG. 3, 21. 16, 22. परां प्रीतिं भार्यायाम् MBu. 3, 8581. ÇĀK. 24. विधिम् M. 11, 247. 7, 113. धर्मम् 10, 53. 12, 20. न चाप्याचरितः पूर्वैर्यं धर्मः MBu. 1, 7259. सम्यगाचीर्णं धर्मे 14, 1473. 13, 6454. धर्मं पूर्वं धर्मे मध्ये ज्ञान्ये काममाचरेत् 3, 1303. Ig. सदा वातं च वाचं च ष्ठीवनं चाचरेच्छ्वैः 4, 117. घृतप्राशनम् M. 5, 144. नुत्प्रतीकारम् 10, 105. श्रूवाद्ध्योपादानम् 8, 417. स्नानम् 4, 45. 129. प्राणावाधम् 54. प्राणायामान्यर् 6, 69. गुरुवद्वृत्तिम् 2, 205. 247. संभाषां ताभिः 8, 363. संवन्धान् 4, 244. व्यवहारम् 8, 167. अतिशौकित्यम् 4, 62. वेशवागबुद्धिसात्रप्यम् 18. मृगयां नैयुनम् MBu. 1, 4585. रामशातनम् Suçr. 2, 14, 1. पुरीषोत्सर्गम् PAÑKĀT. 29, 25. स्थितिम् *stehen bleiben* RAGH. 1, 89. 12, 22. क्षणविघ्नम् VIKR. 17. भैक्षम् *Almosen bitten* JĀGŪ. 3, 54. नासिक्यम् *anwenden* ÇIKSHĀ 27. RV. Prāt. 11, 12. 15. Ohne obj.: अगस्त्यो ह्याचरत् A. *hat es gethan* M. 5, 22.

अनाचरती *sich passiv verhaltend* R. 2, 39, 19. — 7) *verzehren (vgl. simpl. u. 5 am Ende)*: पियोत्सिकाभिराचीर्णमेदस्वञ्जांशोषितम् BULG. P. 7, 13, 15. — 8) *कुस्तेनाचरति* KĀTJ. Çn. 3, 6, 9. 16, 4, 15. 16 erklärt der Schol. durch अग्नौ प्रयेयति, प्रतिपति *hineinwerfen*; es wird wohl heißen *mit der Hand herbeikommen d. i. nachhelfen, hineinschieben*. ŚĪJ. zu AIR. Ba. erklärt übrigens चरणं auch durch आङ्गुतिप्रक्षेप. Es scheint ein technischer Ausdruck für eine best. Geberde zu sein. — 9) *आचरित herkömmlich, gebräuchlich (vgl. 6.)*: आचरितं तु नोत्क्रमेत् *was herkömmlich —, Regel ist* RV. Prāt. 11, 32. ÇĀK. 108, 22, v. l. n. *ein herkömmliches Zwangsmittel* M. 8, 49. दारपुत्रपप्रूहत्वा (wohl कृत्वा zu lesen; v. l. बद्धौ) कृत्वा द्वारोपवेशनम् । यत्रार्थी दाप्यते ऽर्थं स्वं तदाचरितमुच्यते ॥ BRĪHASP. bei KULL. zu d. St. — Statt der falschen und keinen Sinn gebenden Causalfom आचरयेत् PAÑKĀT. IV, 24 ist आचरयेत् zu lesen. — Vgl. आचरणं fgg., आचार, आचार्य.

— अथ्या *sitzen auf (acc.), einnehmen (einen Sitz)*: शय्यासने ऽध्याचरिते श्रेयसा न समाविशेत् M. 2, 119.

— अन्वा *nachthun*: को नु तत्कर्म राजर्षेर्नाभेरन्वाचरेत् BULG. P. 5, 4, 6.

— अन्या 1) *herankommen*: विशो अदेवीरभ्याऽचरन्तीः RV. 8, 85, 15. — 2) *üben, vollziehen*: य एव प्रथमः कल्पस्तमेवाभ्याचरन्सकृ MBu. 12, 9719.

— Vgl. अभ्याचार.

— उदा *aufsteigen aus*: समुद्रात् RV. 7, 55, 7.

— समुद्रा 1) *fahren, med.*: रथेन समुद्राचरते Siddh. K. 166, a, 4. — 2) *behandeln*: बालानपि च मार्गस्त्वान्नाह्नेन सडुदाचरन् (lies: समुद्रा) MBu. 12, 1203. — 3) *thun, vollbringen*: ते यद्भूयुः — तच्चैव समुद्राचर MBu. 13, 3968. — Vgl. समुद्राचर.

— उपा 1) *herbeikommen*: उपं नः पितृवा चरं शिवः शिवाभिष्टितिभिः RV. 1, 187, 3. 46, 14. प्रत्यङ् ÇAT. Br. 2, 1, 4, 19. 4, 2, 2, 22. — 2) *dienstbereit sein; sich fügen*: इह त्वा भूर्पा चरेडप त्मन् RV. 4, 4, 9. ममेदनु क्रतुं पतिः सेकानाया उपाचरेत् 10, 159, 2. उपाचरति तत्र स्म धनानामीश्वरम् *Dienste thun* MBu. 2, 108. — 3) *behandeln*: व्याजिनं हि त्वया द्रोणा उपाचीर्णः सुतं प्रति MBu. 18, 95. in medic. Sinne: अग्निप्यन्दम् Suçr. 2, 313, 17. ज्वरान् 416, 11. — Vgl. उपाचरितं f.

— समुपा 1) *behandeln (medic.)* Suçr. 1, 47, 4. — 2) *üben, sich befließen*

gen: तं धर्मम् MBu. 3, 10572.

— उपन्या *eindringen*: मैत्रेण यज्ञुपोपन्याचरति यावत्कियञ्चोपचरति ÇAT. Br. 6, 5, 4, 10.

— पर्या *herbeikommen*: अतः परिं जार इवाचरन्ती RV. 7, 76, 3.

— समा 1) *verfahren, zu Werke gehen*: एवं समाचरन् MBu. in LA. 48, 16. PAÑKĀT. 79, 23. यस्य यस्य हि यो भावस्तेन तेन समाचरेत् 1, 78. — 2) *an Etwas gehen, thun, üben, verrichten, vollziehen*: शुभं कर्म M. 11, 231. निन्दितम् 11, 44. मनःपूतम् 6, 46. श्रेयः किञ्चित् 2, 223. यत्क्षेमं तत्समाचर MBu. 2, 509. 3, 10259. R. 3, 56, 16. BHARTR. 1, 21. PAÑKĀT. 170, 6. कथमन्यत्समाचरे R. 2, 101, 23. न तत्कार्यं समाचरेत् R. 3, 56, 28. BHAG. 3, 9. 19. PAÑKĀT. II, 116. कः — तत्कार्यं विप्रक्षेण समाचरेत् MBu. 1, 7514. त्वयैतद्धि समाचीर्णं गौतमस्याश्रमे तदा MBu. 14, 1733. सौकृदं सव्युर्कृतस्यापि समाचरन् BULG. P. 8, 11, 13. VER. 12, 17. पूजामस्मै समाचर PAÑKĀT. III, 138. प्रियाणि — नृपतौ समाचरत वीर्यवान् MBu. 15, 46. 4, 482. HIT. 1, 73. त्वया पापानि घोराणि समाचीर्णानि पाण्डुयु MBu. 8, 1281.

ज्ञातिकार्याणि M. 11, 137. पितृमेधम् 3, 65. श्राद्धम् 3, 222. धर्मम् 2, 229. 235. ह्वानम् 4, 203. हिंसाम् 5, 43. 11, 222. विवादम् 4, 180. गुरुवद्धृतिम् 2, 207. प्रतिश्रवणसंभाषे 195. 8, 361. सुपुद्गम् 7, 176. PAÑKAT. III, 12, 15. प्राणपात्राम् 116, 18. मन्त्रम् I, 61. मौनम् Hit. II, 22. यत्नम् MBh. 3, 869. आहारमेकपणोऽनैकपणा समाचरत् *nährte sich von einem einzigen Blatte* HARIV. 943. रजिन्द्रत्वम् 3992. fg. कष्टानि तपोसि मद्गति दानानि दारुणानि पुद्धानि भीमानि समुद्रलङ्घनादीनि DAČAK. in BENF. CHR. 183, 1. दूरादावसथान्मूत्रं दूरात्पादावसेचनम् । उच्छिष्टानं निपेकं च दूरादेव समाचरेत् ॥ *fern hinathun* M. 4, 151. — Vgl. समाचर u. s. w.

— अनुसमा *vollziehen, vollbringen*: कर्माणि BṛĀG. P. 4, 22, 53.

— उद् 1) *aufgehen, hervorgehen, sich erheben*; von der Sonne RV. 4, 23, 4. 7, 66, 16. 10, 37, 5. VS. 36, 24. AV. 11, 4, 21. अङ्गो इधनाः RV. 7, 3, 3. 8, 40, 8. उर्ध्वो विन्दुहृदचरत् AV. 10, 10, 19. वाष्पः, धूम उच्चरति P. 1, 3, 53, Sch. Vop. 23, 45. यैषा हृदपाहूर्ध्वं नाञ्चुच्चरति ÇAT. Br. 14, 6, 11, 3. सौदामिनीमुच्चरती यैवैव MBh. 3, 10088. *sich erheben so v. a. ertönen*: वाक् ÇAT. Br. 14, 7, 1, 5. दिव्यस्तूर्पधनिहृदचरत् RAGH. 16, 87, 9, 73. अञ्चत्थतरोस्तस्माडुच्चार सरस्वती KATHĀS. 20, 32. VID. 114. — 2) *in die Höhe schnellen* (vom Bogen): विस्फूर्तिर्तिर्धनुष उच्चरतः BṛĀG. P. 2, 7, 25. — 3) *aus sich hervorgehen*: स यथोर्णवाभिस्तत्तुनोच्चरेत् *wie die Spinne mittelst des Fadens ihren Inhalt aus sich entlässt* ÇAT. Br. 14, 5, 1, 23. — 4) *den Leib ausleeren*: तिरस्कृत्योच्चरेत्कौष्ठलोष्टपत्रतृणादिना M. 4, 49. उच्चरित u. *die Excremente* BṛĀG. P. 5, 5, 32. — 5) *von sich geben, entlassen, aussprechen*: ददाति सर्वमीशानः पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरन् MBh. 5, 917. 3, 1139. 5, 2751. वाग्वचनमुच्चरति TATTVAŚ. 14, 29. प्रह्वानुच्चरितानथ व्याहृरिष्यसि चेन्मम MBh. 3, 12466. जगति राम इत्ययं शब्द उच्चरित एव मामगात् RAGH. 11, 73. दशवारमुच्चरितो गोशब्दः Sch. zu ĀGĀM. 1, 2, 19. SĀH. D. 9, 1. — 6) *med. verlassen*: मधोनि दिवमुच्चरमाणो NAISH. 5, 48. पयः (acc.) क्षीवा वृन्दैरुदचरत BUATTI. 8, 31. — 7) *sich gegen Jmd versehen, untreu sein dem Gatten*: पत्यः पतीनुच्चरत् पत्नीश्च पतयस्तथा MBh. 16, 43. *übertreten, zuwiderhandeln*; med.: धर्मम्, गुरुवचनमुच्चरते P. 1, 3, 53, Sch. Vop. 23, 45. Nach P. erscheint चर mit उद् als trans. schlechtweg im med. — caus. 1) *den Leib ausleeren*: उच्चरित (kann auch auf उच्चार zurückgeführt werden) *der eine Ausleerung gehabt hat* SUÇR. 2, 463, 15. — 2) (Laute) *entlassen, ertönen lassen, verkünden, aussprechen*: मधुरो वाणोम् MBh. 1, 7255. गिरम् 3, 1694. वाक्यम् 10950. यज्ञयामृचो साभ्रां च गद्यानो चैव सर्वशः । श्रासीडुच्चर्यमाणानो निस्वनो हृदपंगमः ॥ 966. श्रौकारेण — सम्यगुच्चरितेन 8190. स्वरादि इष्टमसकडुच्चरयति P. 1, 3, 71, Sch. — LĀTJ. 6, 10, 18. MBh. 3, 13653. 13, 4045. R. 2, 91, 27. MRĀKĪH. 44, 15. RĀĀ-TAR. 5, 475. BṛĀG. P. 3, 21, 34. Sch. zu ĀGĀM. 1, 2, 17. 19. Sch. zu P. 1, 1, 8. 8, 1, 3. Vop. 1, 2. SĀH. D. 9, 1. — Vgl. उच्चार fgg.

— अन्वुद् *aufgehen über*, von der Sonne: भोजिष्वस्मां अन्वुच्चरा सदा RV. 8, 23, 21.

— प्रोद् *ertönen lassen*: प्रोच्चरत्प्रणयं सदा HARIV. 14694. — caus. *Töne von sich geben*: यावन्नास्य प्रोच्चरितस्य दृष्टिगोचरे गच्छामि *der diese Töne von sich giebt* PAÑKAT. 21, 3.

— प्रत्युद् *caus. Jmd aufregen* MBh. 8, 3553.

— व्युद् 1) *nach verschiedenen Richtungen hervorgehen*: यथाग्नेः लुङ्गा विष्कलिङ्गा व्युच्चरति ÇAT. Br. 14, 5, 1, 23. — 2) *untreu dem Gatten*

(acc.) *sein*: तासां व्युच्चरमाणानाम् — पतीन् MBh. 1, 4720. व्युच्चरत्याः पतिं नार्याः, भार्या तथा व्युच्चरतः 4732. fg. व्युच्चरंश्च मद्दोषं नर एवापराध्यति 12, 9518. *Ehebruch treiben mit* (instr.): व्युच्चरत्यापि दुःशीला दसिः प्रशुभिरिव च 3, 12868.

— अन्वुद् *nach einem Andern hervorgehen* ÇAT. Br. 9, 4, 3, 6.

— समुद् *herausgehen* NṚ. 6, 11.

— उप, काममपुचरथ्यै *ved. P. 3, 4, 9, Sch. 1) herbeikommen, sich nähern, hinzutreten zu* (acc.): अन्वुच्चरतीरुपे नो डुरश्चर RV. 7, 46, 2. ÇAT. Br. 1, 9, 1, 8. यः प्रुं पुरस्तात्प्रत्यञ्चमुपचरति TS. 5, 7, 6, 1. स तानुपचरन् R. 5, 64, 5. — 2) *hinzutreten um zu bedienen, Jmd an die Hand gehen, bedienen, aufwarten*; mit dem acc. der Person: स यो कैनं शोभनेनोपचरति ÇAT. Br. 3, 3, 2, 3. मद्गतीभिः 4, 3, 10. यथा चोपचरेदेनम् M. 4, 254. MBh. 1, 4299. 3, 14667. R. 1, 9, 69. उपचीर्णो गुरुर्मिथ्या भवता MBh. 7, 9062. सममुपचर भद्रे सुप्रियं वाप्रियं वा (zu einem öffentlichen Mädchen gesprochen) MRĀKĪH. 13, 16. 120, 23. यत्नाडुपचर्यताम् ÇĀK. 43, 12. RAGH. 5, 62. KUMĀRAS. 1, 64. DAČAK. 59, 8. BṛĀG. P. 4, 28, 43. विद्याधरीभिरुपचीर्णवपुः 3, 23, 38. स मोचयित्वा तानञ्चानुपचर्य च शास्त्रतः MBh. 3, 2884. भर्तारम् — उपाचरत् । उपायैः श्रेतकाकोपैः 1, 1879. तत्र देवतकन्याभिरासनेनोपचर्यते 13, 5284. कृत्रिमसंविधाभिः RAGH. 14, 17. स्नानेन भोजनैर्वत्त्रिः VID. 252. मित्रत्वेनोपचरितस्य DAČAK. in BENF. CHR. 199, 21. न युक्तं भवतां हृमन्तेनोपचरितुम् MBh. 1, 769. अन्तेनोपचीर्णो हि हृन्त्यादेव 4, 104. निकृत्योपचरन्वध्यः 3, 467. med. 13, 3037. 3487. तैरुपचर्यमाणा हृन्त्युः समेतान्धृतराष्ट्रमुतान् *unterstützt* 5, 21. उपचरित = *वरिवसित* u. s. w. AK. 3, 2, 51. — 3) *sich an Etwas machen, unternehmen, angreifen*: उत्तरतो यज्ञमुपचरिष्यामः ÇAT. Br. 4, 6, 6, 1. यदा वा अन्नं पच्यते ऽथ तत्सुपयोपचरति 7, 2, 2, 5. यो वा अयथादेवतं यज्ञमुपचरति TS. 3, 1, 6, 1. — 4) *behandeln* (medic.): उपद्रवोश्च यथास्वमुपचरत् (vgl. u. उपा) SUÇR. 2, 48, 18. mit dem acc. der Person: विविधैः श्रितोपायैः — उपचर्यमाणाश्चिरात्कथंचित्सचेतेनो वभूव PAÑKAT. 43, 10. — 5) *pass. uneigentlich —, metaphorisch gebraucht sein, — zugeschrieben werden*: कालो ऽयं द्विपरार्थाव्यो निमेष (loc.) उपचर्यते । अत्र्याकृतस्यानन्तस्य अनादेर्जगदात्मनः ॥ BṛĀG. P. 3, 11, 37. यथा लोके स्वशक्तिपु योधेषु वर्तमानौ जयपराजयौ राज्ञि उपचर्यते *wie Sieg und Niederlage in der Welt uneigentlich dem Könige zugeschrieben werden, indem dieselben eigentlich seine Kämpfer treffen*, Sch. zu SĀMĀKĪHAK. 21 (S. 78). 62 (S. 177). विभक्ता धातर इत्यत्र च धनस्य यद्विभक्तिवत् तद्भातृपूपचर्यते MALLIN. zu KĪR. 1, 1. SĀH. D. 8, 7. 30, 19. Hierher gehört wohl auch die Stelle: तेनोपचर्यते राज्ञः । याम्योतरा शशिगतिर्गणिते ऽप्युपचर्यते तेन VARĀH. BRH. S. 5, 15. — Vgl. उपचर fg., उपचर्य, उपचार fg., उपचार्य.

— दुस् *übel an Jmd* (acc.) *handeln, dem Gatten untreu sein*: कामवक्तव्यकृदया भर्तारं दुश्चरति याः R. 3, 2, 25.

— निस् *hervorkommen, zum Vorschein kommen, hervorgehen, hinausgehen, sich erheben* (von Lauten): इतश्चेतश्च निश्चेरुहृष्टाः सर्वे पु्युत्सवः HARIV. 12329. गर्भो अयसामुपस्थान्महान्कविर्निश्चरति RV. 1, 93, 4. न च स्म किंचिच्छ्रुति भूतं निश्चरितुं ततः (वनात्) MBh. 1, 8235. 8341. मुखान्निश्चर्यरिषः HARIV. 12350. तोयदेषु यथा राजत्राजमाना शतक्रुदाः । शराश्च निशिताः पीता निश्चरति स्म संयुगे ॥ MBh. 6, 4543. यतो यतो निश्चरति मनश्चल्लमस्थिरम् BHAG. 6, 26. ततः सूर्यानिश्चरितो कर्पाः शुभ्रा-

व भारतीम् MBh. 5, 4929. साधु साधिति सर्वत्र निश्चरुः स्तुतिसंहिताः । वाचः 6, 1635. गाथा निश्चरति स्म LALIT. ed. Calc. 3, 18. — caus. hervorgehen lassen ebend.

— विनिम् nach allen Richtungen hervorgehen: यद्यर्द्धधाम्ने-याहित-स्य । पृथग्धूमा विनिश्चरति ÇAT. Br. 14, 5, 4, 10. MBh. 2, 2394. तेषां विमुच्यमानानां धनुषामर्कवर्चसाम् । विनिश्चरुः प्रभा दिव्याः 4, 1322.

— परा weggehen, sich entfernen: आ च परा च चरति RV. 10, 17, 6, 1, 164, 31.

— परि 1) sich umherbewegen, umherwandeln; umwäandeln (mit dem acc.): अयो इव परि चरति देवाः RV. 10, 116, 9. परेर्धुणा चरति 1, 52, 6. चरन्ते परि तस्वयुषः 6, 1. भूम्या अन्ते पर्येके चरति 10, 114, 10. परि द्योतानि चरतो अज्ञाना 12, 7. पर्यचरत्स्वेषु वेणुसु HARIV. 9023. कङ्काः श्येनास्तया गृधा नीचैः परिचरति च R. 6, 16, 11. सनाम् MBh. 3, 2349. 7, 221. R. 5, 82, 5. — 2) Jmd aufwarten, bedienen, besorgen; seine Sorge ganz auf Jmd oder Etwas richten, sich ganz Jmd oder Etwas hingeben; mit dem acc.: (अग्निम्) सुजातासः परि चरति वीराः RV. 7, 1, 15. 3, 7, 2. अर्थं स्मा ते परि चरत्यन्तरं श्रुष्टीवातो न 1, 127, 9. वैवाह्यमग्निम् ÇĀṆKH. GRHJ. 1, 17. गृह्यम् ĀÇV. GRHJ. 1, 7. PĀR. GRHJ. 2, 14. KAUC. 94. KHĀND. UP. 4, 10, 1, 2, 4. भवेयुरग्रयस्तस्य परिचीर्णास्तु नित्यशः MBh. 3, 14028. युक्तः परिचरेदेनम् (गुरुम्) M. 2, 243. ब्रह्म पर्यचरत्तन्त्रम् — द्रुद्राः पर्यचरन्विशः MBh. 1, 3977. HARIV. 2347. पतिम् MBh. 3, 858 1. — 1, 2767. 3, 12922. 13662. 14684. 12, 1055. गात्रसंवाहनेश्चैव श्रमापनयनेस्तथा । शक्रः सर्वेषु कालेषु दितिं परिचरति R. 1, 46, 11. 47, 11. 2, 40, 25. 3, 77, 30. BHARTR. 3, 77. KATHĀS. 4, 136. BHĪG. P. 3, 23, 1. 6, 18, 55. रामस्य पदौ परिचरन्वने R. 2, 60, 6. BHĪG. P. 4, 8, 20. नित्यं शस्त्रं परिचरन् R. 3, 13, 19. अत्रं द्विधा कुठारेण निम्बं परिचरेत्तु यः 2, 33, 14. परिचर्य तथा वेदम् MBh. 12, 2342. शतं भवतोः परिचर्य JĀCĪNĀD. 2, 46 hat R. GOBR. 2, 66, 48: भवतो परि । — caus. 1) umgeben: शाखाभिः परिचार्य KAUC. 83. परिचारयानि काण्डैर्कृत्तन् P. 3, 1, 87. VĀRT. 7, Sch. med. sich lagern um: परिचारयन्ते काण्डका वृत्तम् ebend. — 2) med. sich bedienen —, aufwarten lassen: त्रैवलं परिचारयमाणाम् ÇAT. Br. 14, 9, 4, 1. आभिर्मत्प्रतानिः परिचारयस्व KATHOP. 1, 25. — Vgl. परिचर u. s. w.

— प्र 1) hervortreten, zum Vorschein kommen: (यथा) ताः (मरीचयः) पुनः पुनरुदयतः (अर्कस्य) प्रचरति PRAÇNOP. 4, 2. नैशानि सर्वभूतानि प्रचरन्ति ततस्ततः R. 1, 33, 18. 3, 5, 9. 48, 17. प्राणः प्रालीयत ततः पुनश्च प्रचरति R. 14, 692. fgg. प्रचीर्णा 690. fgg. इति स्म वाचः श्रूयते प्रचरन्त्यस्ततः 6, 2189. — 2) voranschreiten zu, gelangen zu (acc.): अयोर्कृत्वा प्र चरा सोमं दुर्वान् RV. 1, 91, 19. 7, 31, 10. प्र चरा पाण्डिमच्छं 8, 48, 6. दिव स्पशः प्र चरन्तीदमस्य AV. 4, 16, 4. ये तीर्थानि प्रचरन्ति सूक्ताहस्ताः VS. 16, 61. अन्तर्वाणीषु प्र चरा सु जीवसे RV. 9, 82, 4. besuchen: तस्यास्तीर्थं प्रचरितम् R. 2, 53, 5. — 3) wandeln: निगूढः प्रचरति PRAR. 33, 10. अथ च यावतार्थेन नभोवीथ्यां प्रचरति तं कालमयनाचक्षते BHĪG. P. 5, 22, 6. in Umlauf sein, in Umlauf kommen: तावद्दामायणकथा लोकेषु प्रचरिष्यति R. 1, 2, 40, 41. 6, 112, 101. ग्रन्थस्य प्रचरतो ऽस्य VARĀH. BRH. S. 106, 6. — 4) an's Werk gehen, nam. an das heilige Werk; Etwas verrichtet wird: प्र वामर्धगुञ्जरतु पर्यस्वान् AV. 7, 74, 5. 20, 133, 4. नमो ऽग्नये प्रचरते पुरुषाय च ते नमः 9, 3, 12. न वै ब्रह्मा प्रचरति legt nicht

II. Theil.

Hand an bei den liturgischen Verrichtungen ÇAT. Br. 3, 8, 3, 2. लोहितो-क्षीपाः प्रचरत्युविजः sie tragen zu der Handlung rothe Kopfbinden KĀTJ. ÇR. 22, 3, 15. AIT. BR. 1, 13. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 23. 14, 1, 3, 2. पुरा प्रचरितोराग्नेधीये हेतव्यम् ved. P. 3, 4, 16, Sch. उपांशु TB. 1, 3, 4, 5. प्रचर्येण प्रचरिष्यामः AIT. BR. 1, 18. ÇAT. Br. 3, 4, 4, 1. उपसृष्टा AIT. BR. 1, 23. माहृत्या वशया TB. 1, 3, 4, 4. हविर्भिः ÇAT. Br. 2, 5, 2, 35. वपया 3, 8, 3, 2. चरुणा 4, 4, 2, 1. TS. 6, 2, 2, 4. 3, 10, 1. KĀTJ. ÇR. 10, 1, 27. 18, 4, 23. — भृत्यवत्प्रचरिष्यामि zu Werke gehen, verfahren HARIV. 14470. चिकित्सकानां सर्वेषां मिथ्या प्रचरतो दमः falsch verfahren M. 9, 284. शास्त्रदृष्ट्या यथैव बुद्ध्या प्रचरस्व MBh. 12, 4195. thätig sein in, — bei, beschäftigt sein mit (loc.): अर्धगुरुपि निर्माहः प्रचचार महामखे MBh. 14, 815. चिकित्सायां प्रचरतु 13, 4569. देहेन्द्रियप्राणमनोधियो ऽमी यदंशवि-द्धाः प्रचरति कर्मसु BHĪG. P. 6, 16, 24. — 5) vor sich gehen, von Statten gehen: प्रचर्येषु प्रचरत्सु BHĪG. P. 5, 3, 2. — 6) thun, vollziehen, treiben: यैः कर्मभिः प्रचरितैः प्रुश्रूयन्ते द्विजातयः M. 10, 100. — caus. laufen —, herumgehen —, weiden lassen: अथ प्रचारयामास वाग्निमेधाय दीक्षितः HARIV. 783. — Vgl. प्रचर u. s. w.

— संप्र 1) sich in Bewegung setzen: प्रगृह्य रत्तोसि म्हायुधानि युगा-तत्राता इव संप्रचरुः R. 6, 16, 105. — 2) vor sich gehen, von Statten gehen, Statt finden: संप्रचरत्सु नानायागेषु BHĪG. P. 5, 7, 6. अथ प्रभृति चै-वेकं लोके संप्रचरिष्यति । पुण्यकेषु च सर्वेषु परमतयमेव च ॥ MBh. 13, 4643.

— प्रति zu Jmd treten, sich nähern: अन्नावृधं प्रति चरत्यग्नेः RV. 10, 1, 4. देवताभिरेव देवताः प्रतिचरति TS. 2, 2, 9, 7. — caus. in Umlauf bringen, verbreiten: वृक्षस्पतिमते चैव लोकेषु प्रतिचारिते MBh. 12, 12742.

— वि 1) nach verschiedenen Seiten sich hinausbewegen, hinausstreben, sich verbreiten: अर्चयः RV. 1, 36, 3. शुचयः 6, 6, 3. वि मे मनश्चरति हूर्याधीः 9, 6. मा ते मनो विष्वद्वर्षुष्वि चारीत् 7, 23, 1. शब्दाः स्पर्शास्त-या गन्धा विचरन्ति मनःप्रियाः MBh. 12, 3766. धनिः VARĀH. BRH. S. 19, 13. अग्निः 31 (30), 13. — 2) in's Feld ziehen, einen Angriff machen: कलिः प्रमुतो भवति स(राज्ञा) ज्ञापद्रुपरं युगम् । कर्मस्वभ्युद्यतस्त्रेता विचरंस्तु (KULL.: [यदा] यथाशास्त्रं पुनः कर्माण्यनुतिष्ठन्विचरति) कृतं युगम् ॥ M. 9, 302; vgl. AIT. BR. 7, 14, wo der schlafende, der erwachende, der sich aufrichtende und der gehende König mit den vier Weltaltern verglichen wird. विचरति महीपाला यात्रार्थं विजिगीषवः R. 3, 22, 7. ततो द्रौणि-र्मकृवीर्यः पार्थस्य विचरिष्यतः । विचरं मूढमालोक्य शो चिच्छेद् नुरेण कृ ॥ MBh. 4, 1906. अनेन त्वं यदास्त्रेण संग्रामे विचरिष्यसि 3, 1696. व्यच-रत्पतनात्तरे 7, 488. — 3) zerrinnen, ablaufen: वृत्रस्ये निणये वि चरत्या-पः RV. 1, 32, 10. यस्य यात्रो न विचरति मानुषा dessen Tage nicht ab-laufen nach Menschenart 51, 1. — 4) herumstreichen, sichergehen, laufen: सूर्या मासा विचरन्ता RV. 10, 92, 12. AV. 20, 127, 11. सूर्य एको विचरते MBh. 3, 17353. उत्पतत्त इवाकाशे व्यचरंस्ते ह्योत्तमाः 758. अन्तरीक्षयो-क्ष्यस्मि कामतो विचरामि च IIp. 2, 31. तमसातीरे विचरतोः — क्रौञ्चयोः R. 1, 2, 12. N. 1, 18. विचरितमृगयुधानि — वनानि VIKR. 133. रात्रौ न वि-चरयुस्ते ग्रामेषु नगरेषु च M. 10, 54. तीर्थेषितस्ततस्तस्या विचचार MBh. 3, 15558. 2486. मृगव्याधौ विचरन्गहने वने N. 11, 25. (कथम्) पद्मो रामो महारायो वत्सो मे विचरिष्यति R. 2, 12, 91. 96, 22. 3, 3, 18. BHARTR. 1, 22. MRGH. 61. PAÑKĀT. 230, 17. BHĪG. P. 1, 4, 6. गृहे 6, 14, 44. मार्गान्वह्यवि-

धास्तत्र विचेरुः (ह्याः) ARĀ. 7, 8, 10, 37. इन्द्रियाणां विचरतां विषयेष्वप-
हारिषु M. 2, 88. सर्वभूतानां भावे विचरतां प्रुभे (vom Liebesgott) Hit. 4,
32. विचरित n. das Herumstreichen, Umherirren: वने N. 24, 44. — 5) *durchschreiten, durchstreichen, durchwandern, durchlaufen; eindrin-
gen, durchdringen; mit dem acc.: पुरो विभिन्दन्नचरद्दि दासीः RV. 1, 103,*
3. स्तस्य सन्न वि चरामि विद्वान् 3, 33, 14. ग्यावापृथिवी वि चरति तन्यवः
5, 63, 2. 5. 9, 68, 4. 10, 140, 2. विचरति यदि मार्गं चात्तरं मेदिनीजः VARĀH.
BRH. S. 6, 13. 7, 2. विचरन्महयम् 8, 16. वने तच्च व्यचरत्त समततः MBH. 1,
3931. कथं प्रुन्यमिमं देशमेकाकी विचरिष्यति 3, 1575. त्रिशङ्कुचरितामा-
शामगस्त्यो विचरिष्यति HARIV. 4010. विचरिष्यति लोकास्त्रीन् R. 1, 47, 9.
SUNB. 4, 24. नगराणि च राष्ट्राणि सरितश्च महगिरीन् । आश्रमान् R. 1,
51, 22. 2, 31, 4. 3, 23, 14. 24, 7. MRGU. 113. RAGH. 2, 8. व्यचरत्पृतनाम्
MBH. 7, 195. विचीर्णानि वनानि MBH. 3, 11432. R. 3, 73, 25. — 6) *stehen
in, sich befinden (von Gestirnen): प्राज्ञपत्ये — विचरन् (भौमः) VARĀH.
BRH. S. 6, 11. 9, 14. 39(38), 14. — 7) verfahren, auftreten, zu Werke ge-
hen: नाहमेवं चरे लोके यथा त्वमभिमन्यसे । अतप्येकतोर्विचरे तच्च कृच्छ्र-
गतं मया ॥ MBH. 1, 8442. न गर्वमासाद्य स्वप्रभुतया विचरणीयम् PAÑKĀT.
26, 3. — 8) leben, sein Leben zubringen: वेशवाग्बुद्धिसाष्ट्रय्याचारन्वि-
चरेदिह M. 4, 18. अथ्यात्तरितरामीनां निरापेता निरामिषः । आत्मनैव
सहायेन सुखार्थी विचरेदिह ॥ 6, 49, 52. तस्मान्न नर्तनः पार्थ स्त्रीमध्ये मान-
वर्जितः । अपुमानिति विध्यातः षण्णवद्विचरिष्यसि ॥ MBH. 3, 1866. ते-
षां मध्ये विचरन् PAÑKĀT. 68, 25. — 9) mit Jmd (instr.) Umgang pflegen:
येनाप्रे विचर्य ह BHĀG. P. 4, 28, 52. — 10) ausschweifen: यन्मे माता प्र-
लुलुभे विचरन्त्यपतिव्रता, ÇĀÑKH. GRH. 3, 13 = M. 9, 20. ein Versehen
machen: व्यचरद्वाचा वषट्कारं गृणन्दिज्ञः BHĀG. P. 9, 1, 15. — 11) üben,
vollführen, vollbringen: मृगयां व्यचरत् MBH. 3, 12654. युद्धं विचरेतुः R.
6, 79, 59. राघवे — विषं तित्त्वाह्निक्षिप्ततां विचरिष्यति 2, 43, 2. प्रायश्चि-
त्तेन — विचीर्णो PAÑKĀT. 1, 307. स तेन (निस्त्रिंशेन) विचरन्मार्गानेकः sich
Wege bahnen HARIV. 40147. धातमुद्धातमाविद्धमास्रुतं विद्धुतं स्रुतम् । इति
प्रकारान्दात्रिंशद्विचरन् 10148. — caus. 1) laufen —, herumstreichen
lassen: ततो विचार्य बहुशो र्यमार्गेषु तान्क्ष्यान् । अनेदयत्तमे देशे ARĀ.
6, 17. (चारान्) उद्यानेषु विकारेषु u. s. w. विचारयेत् MBH. 1, 5605. वि-
चार्य स ततो दृष्टिं कानने R. 4, 13, 44. बुद्धिरत्र विचार्यताम् den Geist
herum gehen lassen so v. a. nachdenken 1, 41, 9. — 2) ausschweifen
lassen, verführen: पुरो विचार्य मेहेन ऋषिपत्नीं शतक्रतुः । धर्ययित्वा मु-
नेः शापात्तत्रैव विफलः कृतः ॥ R. 1, 49, 6. — 3) in Gedanken hin und
her gehen lassen, erwägen, gegen einander abwägen, in Betracht zie-
hen, prüfen, nachdenken: आयतिं सर्वकार्याणां तदाव च विचारयेत् M.
7, 178. विचार्य तस्य वा वृत्तम् 8, 787. 401. मित्रामित्रं विचारयेत् MBH. 12,
3826. परेषामात्मनश्चैव यो विचार्य बलावलम् PAÑKĀT. III, 87. पतद्वयं भा-
ष्ये विचारितम् KĀIJ. zu P. 7, 1, 30. MBH. 1, 4370. 12, 11954. BENF. Chr.
15, 6. P. 8, 2, 97. BHARTR. 1, 18. PAÑKĀT. 191, 10. GAUDAP. ZH SĀÑKHJAK.
69. सुविचार्य MED. Anh. 3. 4. Ohne obj. व्यचीचरम् DAÇAK. 103, ult. श-
क्र आस्ते विचारयन् hin und her denkend MBH. 3, 255. ÇĀK. 66, 13. वि-
चार्यताम् MRĀĀH. 149, 22. विचार्य पुनः पुनः N. 5, 15. 10, 13. 19, 28. ÇĀK.
71, 8. PAÑKĀT. 30, 12. 128, 17. Hit. I, 143. सुविचार्य यत्कृतम् was man
nach reiflicher Ueberlegung thut 19. विचार्य बुद्ध्या R. 3, 13, 31. 49, 16.
मनसा 42, 29. अविचारितं कर्म न कर्तव्यम् Hit. 12, 16. — 4) in Zweifel*

ziehen, Bedenken tragen, mit der Entscheidung zögern: अत्यं परं वि-
चार्यते UPAL. 9, 15. तत्र द्वाडो ऽविचारितः keinem Bedenken unterliegend
M. 8, 295. इत्येतद्विचारितम् MBH. 14, 1344. न रामगमने — विचारयितु-
मर्हसि R. 1, 23, 19. किं विचार्यते was bedenkt man sich lange? HARIV.
3818. न खलु किंचिद्विचारितमनया MĀLAY. 49, 9. मा विचारय bedenke
dich nicht lange MBH. 1, 763. 6668. SĀV. 5, 107. R. 5, 35, 25. अविचारयन्
(stets am Ende eines Halbverses) ohne sich zu bedenken M. 3, 114. 7, 212.
8, 283 u. s. w. R. 4, 8, 40. 5, 3, 67. विचारित n. das Bedenken: तत एत-
द्विचारितम् SĀV. 8, 13. किं विचारितैः MRĀĀH. 9, 5. अविचारितम् adv. ohne
Bedenken SĀV. 1, 35. HARIV. 3853. R. 2, 76, 14. PAÑKĀT. 173, 23. Hit. 40,
9. — 3) herausbringen, dahinterkommen, feststellen: दृष्ट्वा चैनं न विचार-
याम्यहं गन्धर्वराज्ञो यदि वा पुरंदरः MBH. 4, 235. विचार्यताम् यदि काचि-
दापन्नसद्वा तस्य भार्यासु स्यात् ÇĀK. 90, 21. स नाप्रोति फलं तस्य परत्रोति
विचारितम् dieses steht fest, ist ausgemacht M. 11, 28. विचारित = विन्न,
वित्त AK. 3, 2, 49. H. 1475. — Vgl. विचार u. s. w.

— अनुवि 1) durchhinschreiten: उरुगायमभयं तस्य तां अनु गावो मर्त्य-
स्य वि चरति पञ्चनः RV. 6, 28, 4. तद्गृहमनुविचरन् DAÇAK. in BENF. Chr.
201, 13. — 2) hingehen zu: वि पूं चर स्वधा अनु कृष्टीनामन्वाहुर्वः RV.
8, 32, 19.

— अभिवि herbeikommen zu, med.: अनीईमं यज्ञं वि चरत्त पूर्वीः RV.
3, 4, 5.

— परिवि ringsum ausströmen: परि त्रिततुं विचरत्तमुत्सम् RV. 10,
30, 9.

— प्रवि 1) vorschreiten, vorwärts gehen: महात्रलास्ते कुपिताः परस्परं
निपूदयतः प्रविचेरुरोत्तसा MBH. 7, 1451. यथेष्टं स्वच्छन्दः प्रविचरति मतो
गज्ञ इव Hit. II, 135. — 2) herumstreichen, umhergehen: प्रुत्त्वामिव साध-
यतो मधुकरपुरुषाः प्रविचरति MRĀĀH. 107, 6. — 3) durchschreiten, durch-
gehen, durchwandern: स मध्यं प्राप्य सैन्यानां सर्वाः प्रविचरन्दिशः MBH.
7, 644. 908. निर्जनानसहायस्त्वं देशान्प्रविचरिष्यसि 10, 732. — caus. genau
erwägen, — untersuchen: सुहृद्भिरतैरसकृद्विचारितं स्वयं च बुद्ध्या प्र-
विचारिताश्रयम् । करोति कार्यं खलु यः स बुद्धिमान् PAÑKĀT. III, 146.

— अनुसंवि der Reihe nach durchwandern, — besuchen: तीर्थान्यनुसं-
विचेरुः MBH. 3, 10288.

— सम् 1) zusammenkommen: संचरद्दर° Gtr. 2, 2. — 2) herbeikom-
men, gelangen zu, sich einstellen, hinstreben: अग्निर्हृता अग्निः सं चरति
AV. 3, 4, 3. सं यज्ञासश्चरति यं (अग्निं) सं वाज्ञासः अवृष्यवः RV. 5, 9, 2. अ-
स्मे रायः सं चरत्तु 4, 8, 7. अग्निमच्छा देवयतां मनांसि चतूषीव सूर्यं सं चरति
5, 1, 4. — 3) gehen, wandern, sich ergehen, herumstreichen: (पन्थानः) यैः
संचरन्त्युभे भद्रपापाः AV. 12, 1, 47. क्वचित्पया संचरते सुराणां क्वचिद्वना-
नो पततां क्वचिच्च (विमानम्) RAGH. 13, 49. विपुत्रये अहनी सं चरते RV.
1, 23, 7. प्राणो यः संचरंश्चासंश्चरंश्च ÇĀT. Br. 14, 4, 3, 29. 32. ÇVETĀÇV. UP. 3,
7. उपर्युपरि संचरत्तः darüber gehend KĀÑB. UP. 8, 3, 2. दिवि संचरमा-
णानि — श्येतापि MBH. 12, 6669. नैव वाताः प्रवायते न मेघाः संचरति च
es ziehen keine Wolken auf HARIV. 10758. कल्हंसः PAÑKĀT. I, 335. संचरती
वने MBH. 1, 3932. BHARTR. 1, 85. राजमार्गो हि प्रुन्यो ऽयं रत्निणः संचरति
MRĀĀH. 26, 7. वने व्याधाः Hit. 39, 4. KATHĀS. 11, 48. BHĀG. P. 3, 15, 29.
VET. 5, 5. देवकार्यनिमित्तं च यया संचरमाणया । दशरात्रं कृता रात्रिः R. 3,
2, 12. अद्यानम् TB. 1, 5, 12, 5. पद्मो नृपः संचरमाणः NAIŠH. 6, 57. अद्येन,

रथेन संचरते (nach P. und Vop. in Verb. mit einem instr. stets med.) P. 1,3,54, Seb. Vop. 23,46. को हि मे जीवितेनार्थो विपन्नस्याद्य पत्निषाः । परैः संचरमाणस्य (auf Andern reitend, von Andern getragen) काष्ठलो-
ष्टमधर्मिणः ॥ R. 4,60,24. आमोखलं संचरतो घनानाम् bis zum Gürtel der Berge herabsteigend KUMĀRAS. 1,6. प्राणो ह्यापानो भूवाङ्मुल्यग्रैश्च इति संचरति verbreitet sich von den Fingerspitzen aus ÇAT. Br. 8,1,3,8. 4, 2. — 4) eingehen in, sich verbreiten durch, durchdringen, durchwandern: वृत्ता वनानि सं चर AV. 6,43,1. 8,9,12. समानं न्मा क्रतुरस्ति वः शिवः स वः सर्वाः सं चरति प्रज्ञानम् 22. दिशः 13,2,41. MBh. 3,12923. R. 1,47,6. उभौ लोकौ ÇAT. Br. 14,7,1,7. MBh. 3,8411. 12717. med. 2,271. 13,7415. यस्तु पृथिवीं संचरिष्यति 3,8258. नगम् R. 6,83,20. इमानि लो-
कद्वाराणि यो वै संचरते सदा MBh. 2,2038. 3,925. — 5) sich bewegen, sich aufhalten, sich befinden: अक्षरेण वै यानि गर्भः संचरति ÇAT. Br. 3,1,3, 28. उत्तरेणाग्नीध्रीयं संचरेत् 3,6,3,20. 1,1,4,21. 9,2,4. 12,4,1,2. med.: पश्चिमेन वेदिं संचरेत् LĀTJ. 5,6,3. ÇĀÑKH. ÇR. 2,8,2. वैराग्ये संचरत्येको नीतो भ्रामति चापरः leben BHĀṬṬ. 1,89. — 6) übergehen auf (gen.): त-
त्तव भर्तुः सक्तो ऽपमृत्युस्तस्य संचरति PĀÑKĀT. 186,24. — 7) üben: तपः समचरन् BHĀG. P. 1,16,33. — caus. 1) in Berührung —, in gleiche Rich-
tung bringen: समञ्जं चारया वृषन् VS. 23,21. तयो स्तोत्राणि च शस्त्रा-
णि च संचारयेत् ÇAT. Br. 12,2,2,4. ते न पत्नयोः संचारयेत् LĀTJ. 10,18,6. — 2) in Bewegung versetzen: सूत्रसंचारितवाङ्मयं (काष्ठघटितवेतालस्य) Hit. 63,13. पर्यस्तसंचारितचामरं RĀGH. 18,42. किम्—घ्राद्वातात्संचारयामि
नलिनोदलतालवृत्तैः ÇĀK. 69. संचारिते चाग्रसंसारयेनो धूपे RĀGH. 6,8. — 3) gehen lassen: पदातिरपपादत्रः पित्रा संचारितो ऽभवन् RĀGĀ-TAR. 3, 195. यूयानि संचार्य (द्विपेन्द्रः) herumführen ÇĀK. 102. durchwandern las-
sen: धर्मं चतुष्यादं मनवः — संचारयत्यज्ञा स्वे स्वे काले महाम् BHĀG. P. 8,14,5. — 4) übertragen, übergeben: संचारयामास जरां तदा पुत्रे MBh. 1, 3169. — Vgl. संचर, संचार u. s. w.

— अनुसम् 1) nachfolgen, entlang gehen; besuchen TS. 1,3,10,14. पृ-
थिवीम् AV. 19,58,3. पन्थीम् 18,3,4. पथ्याम् AIT. Br. 1,7. पुण्यानि ती-
र्थानि नदीप्रस्रवणानि MBh. 12,7002. — 2) zugehen auf, zustreben: स-
मानं योनिमनु सं चरेते AV. 8,9,12. RV. 3,33,4. 10,17,1. स दृतामृतिमनु
समचरयद्द्वेषोः सुपिरम् TS. 5,1,1,4. वाताग्रम् 1,7,2,2. — 3) sich verbrei-
ten durch Etwas hin, — bis zu, durchdringen; durchwandern: रोहि-
तो रश्मिभिर्मिं समुद्रमनु सं चरत् AV. 13,2,40. प्राणः सर्वाण्यङ्गान्यनु सं-
चरति ÇAT. Br. 1,3,2,3. 13,7,2,22. (पुरुषः) कस्य कामाय शरीरमनु संच-
रेत् 14,7,2,16. 2,3,2,3. die Sonne इमो लोकास्तत्त्वमिवानुसंचरति 14,2,
2,22. ये (सर्पाः) दिवं देवीमनुसंचरति TBr. 3,1,1,7. इमोल्लोकान्कामान्नी
कामञ्चयन्संचरन् TAITT. UP. 3,10,5. उभौ लोकौ BṚH. ĀB. UP. 4,3,7. दे-
शाननुसंचरानो वनानि च कृच्छ्राणि MBh. 3,1366. पृथिवीमन्वसंचरत् (mit
versetztem Augment) 1,5515. यथा महामतस्य उभे कूले अनुसंचरति von
einem Ufer zum andern reicht ÇAT. Br. 2,7,1,18. — 4) übergehen in: सू-
र्यस्य रश्मिनु याः संचरन्ति मरीचिर्वा या अनुसंचरन्ति AV. 4,38,5. (अग्रयः)
ये विद्युतमनुसंचरति 3,21,7. — 5) herumirren: पृथिव्यामनुसंचरति MBh.
1,3606. — caus. übergehen in, werden zu: तांश्चानुसंचार्य (तान् d. i. देवान्)
MBh. 12,11208.

— अभिसम् zugehen auf, aufsuchen: समानं वृत्तमभि संचरन्ती RV. 4,
146,3. 8,48,1. यं त्वा जनसो अभि संचरन्ति गाव उल्लमिव ब्रह्म 10,4,2.

त इन्निएयं हृदयस्य प्रकृतैः सहस्रवल्शमभि सं चरति 7,33,9. — Vgl. अ-
भिसंचारिन्.

— उपसम् 1) betreten: शालाम् AV. 3,12,1. — 2) sich geschlechtlich
verbinden: प्रमदा पीत्वा भर्तारमुपसंचरेत् VARĀH. BṚH. S. 77,26.

— प्रतिसम् zusammentreffen: आचते ऽहं मानुषेभ्यो देवेभ्यः प्रतिसंच-
रन् MBh. 12,11022.

चरै (von चर) 1) adj. f. ई gaṇa पचादि zu P. 3,1,134. Vop. 26,30. a)
beweglich; subst. das Bewegliche (das Thier im Gegens. zur Pflanze)
AK. 3,2,23. 3,6,5,1. II. 1434. an. 2,415 (= ब्रह्म und चल). MED. r.
30 (= त्रस und चल). VS. PRĀT. 6,28. MBh. 3,1786. सैनिका यवनाश्चराः
(BURNOUF: les Y. qui forment son armée et sa suite, also = सहचर) BHĀG.
P. 4,29,23. लोकस्य स्वाचरस्य चरस्य च ÇVĒTĀÇV. UP. 3,18. भूतानि स्वा-
चराणि चराणि च M. 7,15. MBh. 1,1859. 13,3760. TATTVAS. 24,45. चर-
स्त्रिराणि सुचर. 2,187,20. BHĀG. P. 3,31,16. 32,12. 6,16,43. जगत्सर्वं चरं
स्याणु M. 3,201. Gegens. ध्रुव BHĀG. P. 5,3,26. चराणामन्नमचराः M. 3,
29. MBh. 3,3670. 7,2607. 13,3708. BHĀG. 13,15. BHĀG. P. 4,18,24. —
b) am Ende eines comp. a) gehend, wandelnd, sich aufhaltend, lebend
(an einem best. Orte, in einer best. Richtung, zu einer best. Zeit, in einer
best. Weise), nachgehend P. 3,2,16. Vop. 26,46. अक्षरितचराः (ह्याः)
R. 3,9,10. प्राणियु — धर्मारण्यचरेषु ÇĀK. 106. प्रदक्षिणचरा ग्रहाः VARĀH.
BṚH. S. 21,17. प्रतिलोमणउल 43,17. Vgl. अथश्चर, अक्षर, अक्षर, अ-
दाय, उदके, उपरि, एक, काम, तपा, तमा, नुद्रे, ख, खे, गगन,
गगणे, गिरि, गोपु, जल, जले, दिवा, हूर, नक्त, निशा, पार,
भू, रजनि, रजनी, वन, वने, सह, सेना. — β) ühend, vollziehend: च-
क्रत्रत M. 4,196. — γ) parox. (als Suffix betrachtet) = भूतपूर्व früher ge-
wesen P. 5,3,53. 54. 6,3,35. आद्य, f. ई der früher reich gewesen ist, दे-
वदत्त früher im Besitz des D. gewesen Sch. Vop. 7,66. — δ) अचर nicht
gehbar, nicht wandelbar: सर्वप्राण्यचरे पयि HARIV. 12302. — 2) m. a)
Späher, Kundschafter (vgl. चार) AK. 2,8,1,13. 3,4,18,102. II. 733. H.
an. MED. M. 7,122. आभ्यन्तराश्च वाह्याश्च व्यादिश्यतां चरा नृप HA-
RIV. 10316. R. 4,1,7. 5,29,26. 41,10. 6,1,20,29. Hit. 92,22. VARĀH.
BṚH. S. 10,10. 16,36. — b) Bachstelze ÇARDAM. im ÇKDR. — c) eine best.
kleine Muschel, Cypraea moneta (s. कपर्द) RĀGĀN. im ÇKDR. — d) eine
Art Würfelspiel II. an. MED. — e) der Planet Mars MED. — Die 6te
(the seventh Karana) und 7te (the Karanas collectively) Bed. bei WIL-
SON ist wohl daraus zu erklären, dass 7 Karana (s. u. 2. करण 2, m) अ-
ध्रुव oder चर d. i. beweglich genannt werden. — 3) f. चरी eine junge
Frau H. 511.

चरक (wie eben) 1) m. UP. 2,33. a) Wanderer, ein herumziehender
Brahmanenschüler: मन्त्रेषु चरकाः पर्यत्रज्ञान ÇAT. Br. 14,6,2,1. P. 5,1,11.
Ind. St. 2,287, N. 2. अन्यतीर्थिकग्रमणत्राक्षणाचरकपरित्रात्रकानाम् LA-
LIT. ed. Calc. 2,20. — b) Späher UṆĀDIK. im ÇKDR. — c) pl. Name einer
Schule des schwarzen Jaḡus, deren Gebräuche von den im ÇAT. Br. ge-
lehrten in manchen Einzelheiten abweichen, ÇAT. Br. 4,1,2,19. 2,4,
1,10. HARISV. zu 13,2,3. हे सौत्रामण्यौ कैकिली चरकसौत्रामणी च
LĀTJ. 5,4,20. MAH. zu VS. 10,31. Ind. St. 3,256. fgg. चरकाचार्य VS. 30,
18. चरकाचार्य ÇAT. Br. 3,8,2,24 (die an dieser St. angegebene Abwei-
chung der K. wird von TS. 6,3,9,6. 10,2 vertreten). 4,2,3,15. 8,1,3,7.

7, 4, 14, 24. P. 4, 3, 107 (auf einen Lehrer Kāraka zurückgeführt). VP. 280. — d) N. pr. eines alten Arztes Verz. d. B. H. No. 923. 937. 940. 941. 947. 951. 958. WEBER, Lit. 233. 239. AK. 3, 6, 4, 33 erscheint चरक (hier wohl चरणं zu lesen) unter den Wörtern, welche zugleich m. und n. sind und wird vom Sch. erklärt als N. eines nach dem N. des Autors benannten medicinischen Buches. Nach einer im ÇKDR. aus BHĀVAPR. mitgetheilten Legende kam einst der Schlangenfürst Çesha, der schon früher im Besitz des Âjurveda war, auf die Erde um sich das Treiben auf derselben anzusehen. Als er hier Leiden und Tod erblickte, ergriff ihn Mitleiden und er sann auf Mittel, die Krankheiten zu entfernen. Er wurde der Sohn eines Muni und erhielt, weil er als Kundschafter (चिर) gekommen war, den Namen Kāraka. Aus verschiedenen Werken von Agniveça und andern Schülern des Âtreja veranstaltete er ein neues, welches nach ihm benannt wurde. Vgl. MADHUS. in Ind. St. 1, 21, 3. ALBIRONY bei REINAUD, Mém. sur l'Inde 316. fg., wo *اكن بيش* = अग्निवेश und *اشوفى* = अश्विन ist. — e) eine best. Pflanze (s. पर्वट) RĪĠAN. im ÇKDR. — 2) f. चरका gaṇa त्रिपकादि zu P. 7, 3, 45, Vārt. 6. — 3) f. चरकी a) ein best. giftiger Fisch SUÇR. 2, 258, 4. — b) N. pr. einer Unholdin VARĀU. BRH. S. 52, 83. — Vgl. चार्क.

चरगृह् (चर + गृह्) n. ein wandelndes Zodiakalbild d. i. das 1ste, 4te, 7te und 10te VARĀH. L. ĠĀT. 1, 7. RĪH. S. 95, 3. 16.

चरट् 1) m. Bachstelze ÇABDAM. im ÇKDR. Vgl. चर्. — 2) f. ई = चर-एटी, चिरटी, चिराटी H. 512, Sch.

चरण (von चर्) 1) m. Fussoldat HARIV. 5957. — 2) m. n. gaṇa अर्धचादि zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 249, a, 5. a) Fuss AK. 2, 6, 2, 22. TRIK. 3, 3, 127. H. 616. AN. 3, 204. MED. n. 48. GOBU. 1, 2, 30. BĀDAR. 1, 24. M. 9, 277. MBH. in LA. 46, 9. R. 2, 25, 45. 5, 62, 11. SUÇA. 1, 105, 16. 116, 14. 118, 14. 2, 49, 5. MĒKĪ. 9, 19. ÇĀK. 45, 69. neutr. ARĠ. 9, 8. MĒKĪ. 143, 25. Am Ende eines adj. comp. f. आ HARIV. 3914. MĀLAY. 41, 43. °पतित zu Füßen gefallen MEGU. 103. अथश्चरणवपातम् BHARTR. 2, 16. — b) Tragsäule: (महारङ्गः) चित्राष्टालिचरणः HARIV. 4643. — c) Wurzel (wie alle Bezz. für Fuss) TRIK. H. AN. MED. — d) = पाद der einzelne Vers einer Strophe ÇRUT. 22. 24. 33. — e) Dactylus COLERA. Misc. Ess. II, 151. — f) Schule ROTN ZUR L. u. G. d. W. 57. Ind. St. 1, 81. चरणव्यूह 3, 269. सर्वचरणानां पार्षदानि NIB. 1, 17. P. 2, 4, 3, 4, 2, 46. 3, 126. 6, 3, 86. 4, 3, 120, Vārt. 7. पृष्टश्च गोत्रचरणम् MBH. 12, 6369. 13, 3217. PAÑKĀT. IV, 3. AK. 3, 6, 2, 14. VOP. 4, 15. = वेदंश्च und वक्ष्चादि TRIK. = वक्ष्चादि und गोत्र H. AN. MED. — 3) n. a) das Sichbewegen, Sichumtreiben; Gang, = धमण H. AN. MED. यत्रानुक्रामं चरणं त्रिनिके त्रिदिवे दिवः RV. 9, 113, 9. सूर्यस्य 3, 3, 5. ÇAT. BR. 2, 6, 2, 17. 10, 3, 5, 3. प्राडुभावतिरोभावाभ्यामाभिमुख्येन चरणात् SĀH. D. 64, 1. Vgl. कामचरण. — b) Bahn: अष्टस्रसो गन्धर्वाणां मृगाणां चरणे चरन् RV. 10, 136, 6. नदीनाम् 139, 6. — c) das zu-Werke-Gehen, Verfahren; insbes. in der Liturgie: Begehung: यदुपास्मि चरणे जातवेदः AV. 7, 106, 1. यथा वै देवानां चरणं तदनु मनुष्याणाम् ÇAT. BR. 1, 3, 4, 1. वपया चरन्ति यथैव तस्यै चरणम् 4, 3, 2, 3. 1, 9, 2, 27. यान्येवास्य चरणानि तैरेवैवमेतत्प्रमुोदयिपति die Arten seiner Thätigkeit 3, 3, 4, 18. ÇĀÑKH. ÇR. 5, 11, 18. 15, 1, 19. KĪTJ. ÇR. 12, 5, 20. 26, 2, 2. — d) das Benehmen im Leben, Lebenswandel H. 843. त्रात्य° KĪTJ. ÇR. 22, 4, 23. र-

मणीय° adj. KĀND. UP. 5, 10, 7. ein guter, sittlicher Lebenswandel: चि-
व्याचरणवृत्तशीलसंपन्न KAUC. 67. यौ च स्यातां चरणेनोपयन्तौ यौ चिद्वया
सदृशौ जन्मना च MBH. 13, 3044. LALIT. ed. Calc. 3, 3. मोक्षोपायो योगो ज्ञा-
नश्च ज्ञानचरणात्मकः H. 77. — e) das Ueben, Vollziehen, Vollbringen:
तपश्चरणैश्चैः M. 6, 75. तपश्चरण R. 1, 31, 2. 51, 25. स्वधर्म° N. 12, 50.
अधर्म° GOBU. 3, 1, 12. भित्त° ÇĀÑKH. GĀN. 2, 6, 12. भैत्त° M. 2, 187. — f)
das Essen, Zusichnehmen H. AN. MED. — g) eine best. grosse Zahl VJUP.
182. — Vgl. द्विचरण, पुरश्चरण, रथ°.

चरणग्रन्थि (च° + ग्र°) m. Fussknöchel H. 615.

चरणान्यास (च° + न्यास) m. Fussspur MEGU. 56.

चरणप (चरण Fuss, Wurzel + प् trinkend) m. Baum H. 1114, Sch.

चरणपतन (च° + प°) n. das zu-Füssen-Fallen AMAR. 17.

चरणपर्वन् (च° + प°) n. Fussknöchel TRIK. 2, 8, 38.

चरणपात (च° + पात) m. 1) Fusstritt HARIV. 13607. — 2) Fussfall
PAÑKĀT. 113, 2. IV, 9.

चरणश्रुषूपा (च° + श्रु°) f. Fussfall R. 3, 14, 8.

चरणसं von चरण gaṇa तृणादि zu P. 4, 2, 80.

चरणायुध (चरण + आयुध) 1) adj. dessen Waffe die Füße sind: ताम्र
चूड MBH. 9, 2669. ङटायु R. 3, 56, 35. — 2) m. Hahn AK. 2, 5, 17. H. 1324.

चरणिण oder चरणिणी in der Stelle: एवा नूनमुप स्तुक्वि वैयेश्च दशमं नवं-
म् । मुविद्वैसं चर्कृत्यं चरणीनाम् RV. 8, 24, 23.

चरणिल्ल von चरण gaṇa काशादि zu P. 4, 2, 80.

चरणिय (von चरण), चरणियते einer Sache nachgehen, betreiben: समा-
नमयं चरणियमाना चक्रामिव नद्यस्या ववृत्स्व RV. 3, 61, 3.

चरणटी f. = चिराटी H. 512, Sch.

चरण्य (von चरण), चरण्यति sich bewegen gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

— आ sich bewegen, sich strecken nach: प्रति वां जिह्वा धृतमा चर-
णयात् AV. 7, 29, 1 (°ण्येत् TS. 1, 8, 22, 1).

— उद् sich herausbewegen, sich ausstrecken nach: प्रति ते जिह्वा
धृतमुञ्चरेण्यत् VS. 8, 24 (°ण्येत् TS.). AV. 7, 29, 2.

चरण्यं (von चरण) adj. fussartig gaṇa शाखादि zu P. 5, 3, 103.

चरण्यु (von चरण्य) adj. beweglich: क्रुदेचतुर्न ग्रन्थिनी चरण्युः RV. 10,
95, 6. गिरिः AV. 20, 48, 1.

चरथ (von चर्) 1) adj. beweglich, lebendig: स्यातुश्चरथं भयते पतत्रिणाः
RV. 1, 58, 5. स्यातुश्चरथंमत्तूच्युणीत् 68, 1. स्यातुं चरथं च 72, 6. गर्भश्च
स्यातां गर्भश्चरथाम् (gen.) 70, 3 (2). Auch 7(4) hat, wie BENFEY im SV.
Glossar vermuthet, wohl चरथं gestanden. — 2) m. oder n. a) Gang,
Weg, Wanderung: पूरुत्रा चरथं दधे RV. 8, 33, 8. प्र नः पूषा चरथंमवतु 10,
92, 13. तं वेश्चराथो (die Dehnung dem Metrum zu Liebe) व्ये वंसत्वास्तं
न गावो ननेत्त इदम् 1, 66, 9(5). NIB. 10, 21. — b) Beweglichkeit, Leben-
digkeit, Leben: कृधो न जर्धी चरथोय जीवसे RV. 1, 36, 14. 4, 51, 5. सखि-
भ्यश्चरथं समैरत् 3, 31, 15. 4, 18, 10. (पितरा) पुनर्युवाणा चरथोय तन्नयः 36,
3. 10, 39, 4. उपा विश्वं जीवं प्रसूवती चराथे (dat.) 7, 77, 1. — Vgl. चारथ.
चरदेव (चर + देव) m. N. pr. eines Mannes RĪĠA-TAR. 7, 1554.

चरत्तिका s. श्रव°.

चरपुष्ट (चर + पुष्ट) m. Vermittler (von einem Kundschafter ernährt)
WILSON.

चरभ (चर + भ) n. = चरगृह् VARĀH. L. ĠĀT. 9, 14. 11, 3. 12, 1.

चरभवन (चर + भ०) n. dass. VARĀH. L. ĠĀT. 10, 1.
 चरमे U p. 3, 69. 1) adj. f. छा; nom. pl. m. चरमे und चरमास् P. 1, 1, 33. Vop. 3, 12. mit seinem subst. comp. P. 2, 1, 58. der letzte, äusserste (westlich in den folg. comp.); unterste, geringste AK. 3, 2, 30. 3, 4, 22 (COLLEBR. 29), 4. H. 1459. नृदि वंशरुमं च न वसिष्ठः परिमंसेते RV. 7, 59, 3. स नो रत्तिषच्चरुमं स मध्यमम् 3, 50, 15. 20, 14. चरुमेणां पशुनां TS. 4, 2, 2, 1. 5, 5, 9, 4. der letzte BRĀG. P. 3, 4, 12. 11, 1. 28, 36. 30, 34. 4, 16, 24. H. 30, 33. क्रियतामेषां सुतानां चरुमा क्रिया die letzte Cerimonie, die Todtencerimonie MBh. 4, 834. वयस्यचरुमे P. 4, 1, 20. Vārtt. पृष्ठं तु चरुमं तनोः der äusserste Theil des Körpers AK. 2, 6, 2, 29. H. 601. unmittelbar folgenā KAP. 1, 73. चरुमम् adv. zuletzt, am spätesten: पूर्वोत्थायी चरुमं चोपशायी MBh. 1, 3628. 3, 14706. प्रथमम् — चरुमम् zuerst, am Anfange — zuletzt, am Ende RĀGĀ-TAR. 5, 7. उत्तिष्ठेत्प्रथमं चास्य चरुमं चैव संविशेत् vor ihm — nach ihm M. 2, 194. चरुमत्सु AV. 19, 15, 3. — 2) eine best. hohe Zahl VJUP. 182. — Vgl. अचरुम.
 चरुमद्मभृत् (च० + द्मभृत्) m. der Berg im Westen, hinter dem man Sonne und Mond untergehen lässt (s. u. अस्त), AK. 2, 3, 2.
 चरुमशैर्षिक (von च० + शैर्षिन्) adj. f. ई wobei der Kopf nach Westen zu liegen kommt (Gegens. पूर्वशैर्षी): वृषी MBh. 13, 462.
 चरुमाचल (चरु + अचल) m. = चरुमद्मभृत् TRIK. 2, 3, 2. Hit. 9, 5.
 चरुमाज्ञा (च० + अज्ञा) f. die letzte oder geringste Ziege AV. 5, 18, 11.
 चरुमाद्रि (चरु + अद्रि) m. = चरुमद्मभृत् H. 1027.
 चरुम्य (von चरु), चरुम्यति der letzte sein gaṇa काण्डादि zu P. 3, 1, 27.
 चरुव्य adj. zum चरु bestimmt: तपुडुलाः P. 5, 1, 2, Vārtt. 3, Sch.
 चरुमे ioffn. s. u. चरु.
 1. चराचर (von चरु mit Redupl.) 1) adj. beweglich, laufend P. 6, 1, 12, Vārtt. 2. PAT. zu P. 7, 4, 58. Vop. 26, 30. AK. 3, 2, 29. H. 1454. an. 4, 252. MED. r. 262. द्विवि पन्थाश्चराचरः RV. 10, 83, 11. ÇAT. BR. 4, 1, 2, 25. चराचरेभ्यः स्वाहा सर्गभूमेभ्यः स्वाहा VS. 22, 29. — 2) n. Cypraea moneta (s. कपर्द) RĀGĀN. im ÇKDR.
 2. चराचर (चर + अचर) adj. beweglich und unbeweglich, subst. Bewegliches und Unbewegliches (Thiere und Pflanzen): भूतं चराचरम् BHAG. 10, 39. जगच्चेदं चराचरम् R. 4, 15, 8. सर्वे भावाश्चराचराः 43, 44. लोका BHAG. 11, 43. BĀG. P. 3, 6, 5. इदं सर्वं चराचरम् M. 1, 57. 63. 3, 75. अस्मिंश्चराचरे so v. a. in dieser Welt 5, 44. ब्रह्मा चराचरगुरुस्येदं सकलं जगत् MBh. 3, 497. चराचरोक्तम् BĀG. P. 3, 8, 30. लोके च सचराचरम् M. 7, 29. 11, 236. JĀGĀN. 3, 128. 145. BHAG. 9, 10. 11, 7. R. 1, 63, 11. 3, 58, 16. 72, 27. 4, 32, 19. 6, 81, 22. adj. = इष्ट H. an. 4, 252. n. = विष्टप, जगत् ebend. und MED. r. 262. = आकाश DHAR. im ÇKDR.
 चरि (von चरु) m. Thier H. 1216.
 चरितं (partic. von चरु) 1) adj. s. u. चरु. — 2) u. a) das Gehen, Sichbewegen, Gang: शुने नो अस्तु चरितमुत्थितं च AV. 3, 13, 4. 9, 1, 3. GORH. 3, 2, 21. प्रकृतत्रचरितानि Suçr. 4, 24, 17. — b) das Verfahren, das Thun, Benehmen, Wandel, die Thaten H. 843. RV. 1, 90, 2. मृगाश्चरिणाम् VARĀH. BRH. S. 107, 12. सर्वे खलस्य चरितं मशकः करोति Hit. I, 76. उदारं adj. 64. रामस्य R. 4, 2, 34. 1, 94. 3, 8. 4, 5. शुचि INDR. 5, 62. AK. 1, 1, 2, 26. ÇĀK. 164. 69, 8. PAÑKĀT. 104, 10. RĀGĀ-TAR. 5, 2, 73. BĀG. P. 4, 19, 22. ÇIC. 9, 33. — Vgl. उत्तररामं, उश्चरित, सश्चरित, सहं, सुं.

चरितमय (von चरित) adj. am Ende eines comp. die Thaten des und des enthaltend, erzählend: (कथाम्) नरवाकूनदत्तचरितमयोम् KATHĀS. 8, 35.
 चरितव्य (von चरु) adj. 1) zu verfahren: उपाश्रु वाचा चरितव्यम् AIR. BR. 1, 28. — 2) zu üben, zu vollbringen: प्रायश्चित्तम् M. 11, 53. न चाप्यधर्मो विद्वद्भिश्चरितव्यः कथं च न MBh. 1, 7259. — Vgl. चरितव्य.
 चरिताय (denom. von चरित), ०यैते und ०यैते gaṇa लोहित्वादि zu P. 3, 1, 13.
 चरितार्थ (चरित + अर्थ) adj. f. छा dessen Ziel —, Zweck —, Bestimmung erreicht ist: चरितार्थासि ÇĀK. 111, 12. MĀLAY. 74, 6. रामरावणयोर्वै चरितार्थमिवाभवत् RAGH. 12, 87. 10, 37. KUMĀRAS. 2, 17. 4, 45. P. 3, 1, 28, Sch. SIDDH. K. zu P. 2, 2, 11 und 8, 4, 45. Davon nom. abstr. ०र्थता f.: राज्ञो तु चरितार्थता दुःखोत्तैरेव ÇĀK. 61, 18. ०र्थत्व n. SĀMĀJĀK. 68. BHĀSHĀP. 113. GAUḌAR. zu SĀMĀJĀK. 66. — Vgl. चारितार्थ.
 चरितार्थ्य (von चरितार्थ), चरितार्थ्यति Jmd sein Ziel erreichen lassen: कथं न धर्मराज्ञं चरितार्थ्यिष्यसि NAIŠH. 9, 49.
 चरितिन् s. उश्चरितिन्.
 चरित्र (von चरु) 1) n. a) Fuss, Bein P. 3, 2, 184. Vop. 26, 169. RV. 1, 116, 15. ते मां रत्नं विस्मसश्चरित्रात् 8, 48, 5. 10, 117, 7. AV. 10, 2, 12. KAUC. 44. masc. VS. 6, 14. — b) das Gehen: प्रतिष्ठायै चरित्राय VS. 13, 19. — c) das Benehmen, Betragen, Handlungsweise AK. 3, 4, 22, 81. H. 843. M. 2, 20. 9, 7. स्वचरित्राभिगुप्ता R. 5, 51, 17. KATHĀS. 4, 83. VET. 26, 18. 27, 1. विपर्यस्तचरित्रस्य तस्य क्रूरस्य भूपतेः RĀGĀ-TAR. 4, 633. Am Ende eines adj. comp. f. छा PAÑKĀT. IV, 57. मुचरित्रा ein gesittetes Weib AK. 2, 6, 1, 6. — 2) f. छा Tamarindenbaum ÇARDAR. im ÇKDR. — Vgl. चारित्र.
 चरित्रवन्धक (च० + व०) m. ein Pfand, bei dem die Rechtlichkeit in Anschlag gebracht wird, MIT. im ÇKDR. u. वन्धक.
 चरित्रवत् (von चरित्र) adj. erfahren, mit den Gebräuchen vertraut: वैद्यं चरित्रवत् ब्राह्मणम् ĀÇV. GRH. 4, 9.
 चरितु (von चरु) 1) adj. beweglich, unstät, wandernd Nir. 7, 29. P. 3, 2, 136. Vop. 26, 142. AK. 3, 2, 23. H. 1454. अर्चिः RV. 4, 7, 9. त्रिपश्चरितुर्णवः 6, 61, 8. 8, 1, 28. तमा चरितुर्वैककम् (भेषजम्) 10, 59, 9. 88, 11, 13. ÇĀNĀ. ÇR. 1, 11, 4. GRH. 2, 2. MBh. 12, 9107. स्वास्तु चरितु BHĀG. P. 2, 6, 41. वीजं स्वास्तु चरितु च Samen der Thier- und Pflanzenwelt M. 1, 56. — 2) m. N. pr. eines Sobues des Manu Sāvārṇa HARIV. 465. Kirtimant's von der Dhenukā VP. 83, N. 3.
 चरितुधूम (च० + धूम) adj. dessen Rauch wogt, wirbelt RV. 8, 23, 1.
 चरित्र n. = चरित्र das Benehmen, Betragen ÇARDAR. im ÇKDR.
 चरु gaṇa भीमादि zu P. 3, 4, 74. U p. 1, 7. m. 1) Kessel, Topf NIR. 6, 11. H. 1019. an. 2, 417. MED. r. 32. COLLEBR. Misc. Ess. I, 316. तपुर्व्यस्तु चरुर्द्विवा इव RV. 7, 104, 2. 9, 52, 3. अस्मिं सूनां नवं चरुम् 10, 86, 18. प्रसूतो भूतमकरं चरावपि 167, 4. AV. 4, 7, 4. तप्त 9, 3, 6. 11, 1, 16. fgg. 3, 18. अूपयंती तीरिवाश्चरुरेह सीदतु 18, 4, 16. fgg. अयिधानं चरुणाम् 53. अयस्मय ÇAT. BR. 13, 3, 4, 5. KĀTJ. ÇR. 4, 1, 5. 7, 5, 17. KAUC. 83. चरुणो शुद्धिः M. 5, 117. JĀGĀN. 1, 183. Angeblich Bezeichnung der Wolke nach NAIŠH. 1, 10, wohl im Hinblick auf RV. 1, 7, 6; aber auch hier in der obigen Bed. zu fassen. — 2) eine der gewöhnlichen Opferspeisen, Mus oder Suppe aus Körnern in Milch, Butter, Wasser u. s. w. gekocht, Z. d. d. m. G.

— उप dass.: र्भेणा परिवेद्य केशेषूपचतति KAUC. 33. अथस्तात्पलाश-
मुपचतति 36. वत्सम् 41.

— नि einheften, einfügen: वारणां परिधिं परिदधाति शङ्कुं च निचृत्-
ति KAUC. 85. — Vgl. निचृत्.

— निम् lösen: प्रष्टीनिश्चृत्य प्रायच्छ्यन्नमाने पुरोहिते AIR. BR. 8, 22.

— परि umwinden, zusammenheften: शातशाखाया प्राग्भागमपाकृत्य
प्रत्यग्नि परिचृत्ति KAUC. 24. तिलस्तिन्नः सस्ता अथ्युद्धानं परिचृत्य प्र-
यच्छति 72.

— प्र auflösen, losmachen: प्र ते तानि (शिक्षानि) चृतामसि AV. 9, 3,

6. दक्षिणान्केशानुद्ध्येतान्प्रचृत्य ÂCV. ÇR. 10, 8.

— वि dass.: वि ये चृत्युता सपत्न्यं आदिहमूनि प्र ववाचास्मै RV. 1, 67,

8(4). वि पाशं मध्यमं चृत 23, 21. पाशां रिपवे विचृता: die zum Fang ge-
öffneten Schlingen 2, 27, 16. VS. 12, 63. AV. 9, 3, 1, 40. 18. 8, 112, 1. वि

देवा नृसोचतन् 3, 34, 1. 14, 1, 56. प्रन्वीन् KAUC. 33, 48. 75. 76. 79. 87. वि-
चृताय wird zu lesen sein VS. 22, 7; ebenso in der Parallelstelle TS. 7,

1, 19, 1, wo geschrieben wird: विचृत्यमानाय स्वाहा विचृताय स्वाहा.
— Vgl. अविचृत्य, विचृत्.

— सम् s. संचृत्.

चर्त्न (von चर्त्) adj. heftend oder n. Hefel, sbula: वि ते मुचामि रश्-
ना वि रश्मिन्वि योक्ता पानि परि चर्त्नानि TS. 1, 6, 4, 3.

चर्त्व्य (von चर्त्) adj. zu üben: नियमा: MBH. 13, 5134. धर्म: 6416. 6422.

— Vgl. चर्त्तव्य.

चर्त्य part. fut. pass. von चर्त् P. 3, 1, 110. VOP. 26, 17, 18.

चर्त् (चर्त्), चर्त्ति und चर्त्ति erhellen Dhātup. 34, 14, v. l. für कर्त्
(कर्त्).

चर्त् 1) m. a) = चर्त् die Hand mit ausgestreckten Fingern. — b) =

पर्त् eine best. Pflanze. — c) = स्फारविपुल, welches WILSON durch a
quantity of bubbles or specks wiedergibt, H. an. 3, 159. MED. 1, 40.

ÇKDR. macht aus स्फारविपुल zwei Bedeutungen, aber wohl mit Un-
recht. — 2) f. ई eine Art Kuchen TRIK. 2, 9, 14; vgl. पर्त्.

चर्त् m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 647. 940. 941.

चर्त् चर्त्ति gehen Dhātup. 11, 31.

चर्त् 1) m. Cucumis utilisstmus Roxb. (द्वार) HALĀJ. im ÇKDR. Vgl.
चर्त्ति, चर्त्ति. — 2) f. ई = चर्त्ति Freudengeschrei H. 273.

चर्त् n. = चर्मन् 1) Haut, Fell: स्रग्चर्मं ऽध्यनिषिञ्चति TBa. 2, 7, 2,
2. Vgl. सचर्म. — 2) Schild BUAR. zu AK. 2, 8, 2, 58. ÇKDR.

चर्मकाशा (चर्मन् + क) f. N. einer Pflanze RATNAM. 184. °कया AK. 2,
4, 5, 9. MED. r. 262. °कसा BUAR. zu AK. im ÇKDR. Nach dem AK. von

Pūṅga = mähr. शिकेकाई und dieses nach MOLESW. Mimosa abstergens
Roxb.; vgl. AINSLIE 2, 374. Nach RĀĀN. im ÇKDR. auch = मोंसेरहि-

णी, welches wie चर्मकाशा durch गन्धद्रव्यविशेष ein best. Parfum erklärt
wird.

चर्मकार (चर्मन् + 1. कार) 1) m. Schuhmacher AK. 2, 10, 7. H. an. 4,
251. MED. r. 262. VJUTP. 97. VARĀH. BRH. S. 86, 116. RĀĀN-TAR. 4, 57. 65.

कारावरो निपादात्तु चर्मकारः प्रसूयते M. 10, 36. कारावरो निपाद्यो तु च-
र्मकारात्प्रसूयते MBH. 13, 2588. Nach der PARĀÇARAP. im ÇKDR. als Misch-

lingskaste: der Sohn eines Fischers (तीवर) von einer Kāṅḍāli. — 2)
f. ई N. einer Pflanze H. an. = चर्मकाशा MED.

चर्मकार्य (चर्मन् + कार्य) n. die Bearbeitung von Fellen, von Leder M.
10, 49.

चर्मकील (चर्मन् + कील) m. n. 1) Warze SUÇR. 1, 31, 18. 36, 7. 92, 2.
292, 11. 296, 9. — 2) Auswüchse, welche als eine Art von Hämorrhoiden
betrachtet werden, SUÇR. 1, 260, 19. 261, 2.

चर्मकृत् (चर्मन् + कृत्) m. Schuhmacher H. 914. HALĀJ. im ÇKDR. RĀĀN-
TAR. 4, 55.

चर्मखाण्डक (चर्मन् + खण्ड) m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 189, N. 62.
Viell. °खाण्डक zu lesen. — Vgl. चर्मद्वीप, चर्ममाण्डल, °रङ्ग.

चर्मग्रीव (चर्मन् + ग्रीवा) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Çiva
VĀĀPI ZH H. 210.

चर्मचटका (चर्मन् + च) f. Fledermaus H. 1336. Nach Einigen auch
°चटिका ÇKDR. °चटी TRIK. 2, 5, 33. ÇĀBDAR. im ÇKDR. °चटक m. VJUTP.

118.
चर्मचित्रका (चर्मन् + चि) n. der weisse Aussatz (श्वेतकुष्ठ) RĀĀN. im
ÇKDR.

चर्मचेल (चर्मन् + चेल) ein Ueberwurf mit nach aussen gekehrtem Felle
VJUTP. 136.

चर्मज (चर्मन् + ज) 1) adj. aus der Haut hervorgehend. — 2) n. a) die
Haare am Körper. — b) Blut RĀĀN. im ÇKDR.

चर्मण्य (von चर्मन्) n. Lederzeug: यथा श्लेष्मणा चर्मण्यं वान्यद्वा विस्त्रिष्टं
संश्लेषयेत् AIR. BR. 5, 32. रथ्य LĀPI. 2, 8, 2.

चर्मण्यत् (wie eben) 1) adj. mit Haut versehen (Gegens. अचर्मका) TS.
7, 5, 12, 2. — 2) f. वती P. 8, 2, 12. a) Pisang (s. वादल) TRIK. 3, 3, 156.

H. an. 4, 108. MED. t. 198. — b) N. pr. eines Flusses TRIK. H. ç. 167.

H. an. MED. REINAUD, Mém. sur l'Inde 47. LIA. 1, 84. 116. MBH. 2, 373.
795. 3, 4096. 12907. 14230. 17150. 6, 327. VP. 182. BUĀG. P. 5, 19, 18. Ur-

sprung des Namens MBH. 7, 2360. 12, 1016. 13, 3351.

चर्मतरंग (चर्मन् + तरंग) m. Runzel (Welle in der Haut) RĀĀN. im
ÇKDR.

चर्मतिल (चर्मन् + तिल) adj. einen Sesamkörnern ähnlichen Hautaus-
schlag habend P. 8, 2, 8. VĀRTI. 1, Sch.

चर्मदाण्ड (चर्मन् + दाण्ड) m. Peitsche H. 1232.
चर्मदल (चर्मन् + दल) n. eine Form des sog. kleinen Aussatzes SUÇR.

1, 268, 3. 269, 3. 326, 6.
चर्मद्वेषिका (चर्मन् + द्वेष) von द्वेषक) f. eine Art Ausschlag mit ro-
then Flecken (कोष्ठ) RĀĀN. im ÇKDR.

चर्मद्रुम (चर्मन् + द्रुम) m. N. eines Baumes (s. भूर्त्) RĀĀN. im ÇKDR.
चर्मन् n. Up. 4, 146. 1) Haut, Fell AK. 2, 7, 46. TRIK. 3, 3, 237. H. 630.

an. 2, 263. MED. n. 63. चर्मवेदभिव्युन्क्ति भूमिम् RV. 1, 83, 5. ययो धिया
गामरिषोत्त चर्मणः 3, 60, 2. 1, 110, 8. 161, 7. 4, 13, 4. 36, 4. वि यो नृधानं

शमित्वे चर्म 5, 83, 1. 6, 8, 3. चर्मव यः समविद्युक्तमोसि 7, 63, 1. चर्मणि
ज्ञातानि VĀĀRD. 6, 3. AV. 5, 8, 13. 10, 9, 2. 11, 1, 9. 14, 2, 22. 24. TS. 3, 1,

2, 1. 6, 1, 9, 2. श्रौतण ÇAT. BR. 1, 2, 5, 2. 4, 5, 13. शार्दूल° 5, 3, 5, 3. वशा°
KĀTJ. ÇR. 13, 3, 12. वस्त° 18, 5, 12. अनुस्तरणया गोश्रमाधिषवणम् ÇĀNKH.

ÇR. 14, 22, 17. NIR. 2, 5. M. 2, 41. 174. 5, 119. 6, 6, 76. सेरोणि चर्मणि SUÇR.
1, 29, 5. चर्मवाल 2, 493, 19. Hir. 32, 13. निर्भिन्नान्यस्य (विज्ञोः) चर्मणि
लोकापालो ऽनिलो ऽविशत् BUĀG. P. 3, 6, 16. चर्मपूर (adv.) स्तृणाति P. 3,

4,34, Sch. चर्मवत् adv. ЧЕРТАВЪ. UP. 6,20. — 2) Schild AK. 2,8,2,58. TRIK. II. 783. H. RU. MED. MBu. 3,12585. अस्तिचर्मणि 1,4355. अस्तिचर्म-भृत् 3,14944. चर्मणा संहरोध च 7,559. DRAUP. 8,19. R. 5,73,40. BHĀG. P. 9,13,23. हेम 10,43. — Vgl. गल^०, दुश्चर्मन्.

चर्मनासिका (चर्मन् + ना^०) f. Peitsche WILS.

चर्मपाटिका (चर्मन् + पा^०) f. a piece or strap of leather, for playing upon with dice, a leather backgammon board, etc. WILS.

चर्मपत्रा (चर्मन् + पत्र) f. Fledermaus ĠAṬĀDU. im ÇKDR.

चर्मपाटुका (चर्मन् + पा^०) f. ein lederner Schuh BHAYADEVARHATTA im ÇKDR.

चर्मप्रभेदिका (चर्मन् + प्र^०) f. Pfrieme, Ahle AK. 2,10,35. H. 915.

चर्मप्रसेवक (चर्मन् + प्र^०) m. Blasebalg BHAR. zu AK. ÇKDR. ०सेविका f. dass. AK. 2,10,33. H. 908.

चर्मबन्ध (चर्मन् + व^०) m. Lederriemen HIT. IV,79.

चर्मपाटल (चर्मन् + म^०) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6,355. VP. 189. — Vgl. चर्मखाण्डिक.

चर्ममय (von चर्मन्) adj. f. ई aus Fell gemacht, ledern: मृग M. 2,157. MBu. 2,2526. 12,4338. VARĀH. BRU. S. 86,89. H. 1023. in einer Scheide von Fell steckend: द्विपिचर्मावबद्धैश्च व्याघ्रचर्ममयैरपि । त्रिकोशैर्विमलैः खड्गैः MBu. 6,1787.

चर्ममुण्डा (चर्मन् + मु^०) f. eine Form der Durgā (vgl. चामुण्डा, चाण्ड-मुण्डा) H. 206.

चर्मज्ञ (चर्मन् + ज्ञ = ज्ञ) m. Gerber: अथस्पृष्टा इच्छेयस्य कृष्टपेश्वर्मा मृ-भित्ता ज्ञानाः RV. 8,5,38. VS. 30,15.

चर्मपट्टि (चर्मन् + पट्टि) f. Peitsche WILS. — Vgl. चर्मदण्ड.

चर्मरङ्ग (चर्मन् + रङ्ग) 1) m. N. pr. eines Volkes im Nordwesten von Madhjadega: ०रङ्गाख्याः VARĀH. BRU. S. 14,23. Vgl. चर्मखाण्डिक, ०म-एटल. — 2) f. झा N. einer Pflanze (अवर्तकी) RĀGAN. im ÇKDR.

चर्मरी f. N. einer Pflanze mit giftiger Frucht SUÇR. 2,254,18.

चर्मह m. Schuhmacher TRIK. 2,10,3. — Vgl. चर्मर, चर्मकार.

चर्मवत् (von चर्मन्) P. 8,2,12, Sch. 1) adj. mit Fellen —, Häuten gedeckt: लोकचर्मवती (पुरी) MBu. 3,643. — 2) m. N. pr. eines Kriegers MBu. 6,3997.

चर्मवसन (चर्मन् + व^०) adj. in ein Fell gekleidet, m. Bein. Çiva's H. 198, Sch. — Vgl. कृत्तिवासस्.

चर्मवृत्त (चर्मन् + वृत्त) m. N. eines Baumes (vgl. चर्मिवृत्त u. चर्मिन् 2, b) HARIV. 12684.

चर्मसेभवा (चर्मन् + सेभव) f. Kardamomen HĀR. 97.

चर्मसार (चर्मन् + सार) m. Lymphe (s. रस) RĀGAN. im ÇKDR.

चर्मास्त (चर्मन् + अस्त) m. Lederstück, Riemen SUÇR. 1,23,10. 2,269,17.

चर्माभ्यस् (चर्मन् + अभ्यस्) n. Lymphe (s. रस) RĀGAN. im ÇKDR.

चर्मर m. = चर्मकार Schuhmacher ĠAṬĀDU. im ÇKDR.

चर्मावकारितन् (चर्मन् + अवर^०) m. der in Leder arbeitet, Schuhmacher M. 4,248.

चर्मावकर्तर (चर्मन् + अवर^० von कर्त्) m. dass. M. 12,1324.

चर्मिक (von चर्मन्) adj. subst. mit einem Schilde bewaffnet, Schild-führer gaṇa व्रीह्यादि zu P. 5,2,116. gaṇa पुरोहितादि zu P. 5,1,128.

चर्मिन् (wie eben) gaṇa व्रीह्यादि zu P. 5,2,116. 1) adj. a) in ein Fell

gehüllt Ind. St. 3,281. — b) mit einem Schilde bewaffnet, Schildführer AK. 2,8,2,29. TRIK. 3,3,239. H. an. 2,263. MED. n. 63. MBu. 3,4019. 6,63. अथ ऽथे दश धानुष्का धानुष्के दश चर्मिणः 756. 7,8025. 12,3635. 13,1973. HARIV. 1863. — 2) m. a) N. pr. eines Dieners des Çiva H. ç. 62. H. an. MED. — b) N. eines Baumes (s. भूर्जा) AK. 2,4,2,26. TRIK. II. an. MED. चर्मिवृत्त SUÇR. 2,79,1. Pisang (मोचा) ÇARDAR. im ÇKDR.

चर्म्य (von चर्) P. 3,1,400. VOP. 26,15. 1) adj. zu üben, zu vollziehen: पट्टिशदब्धिकं चर्म्यं गुरौ त्रैवेदिकं व्रतम् M. 3,1. — 2) f. झा VOP. 26,186. a) das Herumgehen, Wandern, Herumstreichen, Fahren; das Durchstreichen, Besuchen: वनवासस्य प्रूरस्य मम चर्म्या हि रोचते R. 2,29,15. ततो ऽर्जुने वामुदेवस्तां चर्म्यां पर्यपृच्छत । किमर्थं पाण्डवैतानि तीर्थान्यनुच-रस्युत ॥ MBu. 1,7890. चर्म्यायां ह्ययमुत्सृष्टं पाण्डवस्यानुगच्छतः 607. तथैव रथमारुह्य नाप्सु चर्म्या विधीयते 14,1397. रात्रिचर्म्या बहिर्गेहम् 8,2099. रथ^० das Fahren zu Wagen 9,470. 13,5104. R. 1,19,19 (wo रथचर्म्यामु zu lesen ist). वन^० R. GORR. 2,29,15. तीर्थ^० BHĀG. P. 9,16,4. — b) das Verfahren, Benehmen, Betragen, Wandel: शिक्षोः MBu. 1,357. वैलवी HARIV. 11056. प्रतिवृत्त^० ÇAT. Br. 14,5,2,1. व्रात्य^० LĀTJ. 8,6,23. अतिप्र-णीत^० ĀÇV. ÇR. 12,4. आसां महर्षिचर्म्याणां त्यक्तान्यतमया तनुम् M. 6,32. साश्चर्यचर्म्यं adj. BHARTR. 2,59. यत्स्वयं पिशाचचर्म्यामचरत् BHĀG. P. 3,14,26. गोमृगाकाक^० 5,3,34. पशुचर्म्यां चरन्ति 26,23. तत्राभूता हि सा चर्म्या (das Ver- fahren bei einem Gelübde) न शापस्तत्र युज्यते R. 1,21,7. अत्रक्षचर्म्यं चर्म्या ein äusseres Verfahren, äussere Zucht (ist दम्न) HARIV. 2345. चर्म्या = ईर्यापयस्यति AK. 2,7,35. H. 1304. Vgl. कुचर्म्या, ग्राम^०. — c) das Ueben, Vollziehen, Obiegen, Besorgen, Beschäftigung mit Etwas: व्रतचर्म्या ÇAT. Br. 14,1,4,33. M. 1,141. R. 1,22,6. तपश्चर्म्या HARIV. 14907. fg. धर्म^० RĀ-ĠA-TAR. 2,53. नानायोग^० BHĀG. P. 5,5,35. पारमहंस्य^० 4,22,24. BURK. Intr. 168, N.3. अर्थचर्म्या चरिष्यन् wenn er ein Geschäft zu besorgen sich anschickt ĀÇV. GRH. 3,7. असि^० MBu. 1,5239. श्य^० 13,4827. अश्व^० R. 1,40,6. Vgl. भैत्त^०, भैद्य^०. — 3) n. a) = चर्म्या a: रथचर्म्यं MBu. 8,4245. — b) = चर्म्या c; s. ब्रह्म^०, भित्ता^०, भैद्य^०.

चर्म्यावतार (चर्म्या + अवर^०) m. Titel einer buddh. Schrift WASSILJEV 298.

चर्म्यं, चर्म्यति und चर्म्यति zermahlen, zerkauen, zwischen die Zähne nehmen DUĀTUR. 13,70. तथैव योधं तुरगै रथं सारथिना सह । निक्षिप्य वक्त्रे दशनैश्चर्म्यत्यतिरैवम् ॥ DEV. 7,10. दत्तैश्चर्म्यन् Sch. zu KĀTJ. ÇR. 3,4 (S. 264,8) und zu PĀR. GRH. 2,10. लाडूलं मुखे निधाय गाढतरं च-र्वितुमारब्धवान् PAÑKĀT. 239,8. यस्यैतच्च न कुक्कुरैरपि मुकुर्द्धङ्गात्तरं च-र्व्यते MRĀKU. 34,4. schlürfen, kosten: प्रपानकारसन्त्यापाञ्चर्व्यमाणो रसे (der dichterischen Producte) भवेत् SĀH. D. 27,17. चर्चितं zerkaut AK. 3,2,60. BHĀG. P. 7,5,30 (bildlich). SIDDH. K. zu P. 3,1,15. — Vgl. चूर्णा.

चर्म्य (von चर्म्) 1) adj. kauend: पुनः पुनश्चर्चितचर्वणानाम् (गृह्व्रतानाम्) bildl. BHĀG. P. 7,5,30. — 2) n. das Kauen H. 424. VOP. 21,12. च-र्वितस्याकृष्य पुनश्चर्विणी (Wiederkauen) SIDDH. K. zu P. 3,1,15. das Schlür- fen, Kosten SĀH. D. 30,17. 18. चर्वणा f. dass. 12. 13. — 3) n. zu zerkau- ende Speise, feste Speise BHĀG. P. 3,13,35.

चर्मन् m. ein Schlag mit der flachen Hand HĀR. 167.

चर्चितपात्रक (चर्चित [s. u. चर्म्] + पात्र) n. Spucknapf (in den man den zerkauten Betel u. s. w. ausspuckt) RĀSĀLĪLĪ im ÇKDR. Auch ०पात्र n. WILS.

चर्व्य (von चर्व) adj. was zerkaunt wird: चूर्णपेपलेक्षचर्व्यैः BRAHMAVAIV.

P. im ÇKDr.

चर्वण s. रथचर्वण.

चर्वणी. Die alten Erklärer suchten in diesem Worte den Begriff *sehend*, wie die Umschreibung Nā. 5, 24 und die Zusammenstellung Nā. 3, 11 zeigen, und nahmen wahrscheinlich eine Abstammung von चल् an. Ihnen folgen die späteren Commentatoren. U. 2, 100 wird das Wort von कर्ष (कृष्) abgeleitet. Wir führen dasselbe auf चर् zurück und stellen dasselbe in Bezug auf die Form mit पर्षणि, आप्रुत्तणि, रु-रुत्तणि u. s. w. zusammen. 1) adj. *beweglich, laufend, fahrend; rührig, thätig*: ईशाना वार्याणां तर्पन्तीश्चर्वणीनाम् । श्रयो याचामि भेषजम् *die über das Bewegliche gebieten d. i. unter dem Beweglichen das Vornehmste sind RV. 10, 9, 5. एत्कश्चर्वणीनां वसूनामिर्व्यति । इन्द्रः पञ्च नित्तीनाम् 1, 7, 9, wo man die Eintheilung finden kann: Bewegliches (sonst जगत्), ruhende Güter, Menschen. विद्यानरस्य वस्पतिमनानतस्य शर्वसः । एवंश्च चर्वणीनामती ऊवे रथानाम् mit der Raschen Lauf, mit des Wagens Eile 8, 57, 4. सक्ता न इन्द्रा वकिभिर्न्येषां चर्वणीनां चक्रं रश्मिं न योयुवे 10, 93, 9. पूर्वाभिर्हि देदाशिम शरिर्द्धर्मरुतो वयम् । श्रवोभिश्चर्वणीनाम् unter dem Beistand oder unter Befriedigung der Raschen (Marut) 1, 86, 6 (vgl. TS. 4, 3, 43, 5, wo मेहेभिः). Indra und Agni प्र चर्वणी मादयेयो सुतस्य 109, 5 (vgl. AV. 7, 110, 2, wo प्रचर्वणी wahrscheinlich eben so zu theilen ist). पिता कुटस्य चर्वणिः 46, 4. मायाशिनो समनक्ति चर्वणी MBu. 1, 726. — 2) f. pl. *Menschen; Volk, Leute* (hier als die *Beweglichen, Thätigen* aufgefasst) Nā. 2, 2. राजाभ्यो जगत्चर्वणीनाम् RV. 6, 30, 5. वां हि ध्या चर्वणयो यज्ञेभिर्गिर्भिरिक्तं 2, 2, 22, 1. 8, 16, 9. विद्या यश्चर्वणी-रुभि 4, 7, 4. 8, 1, 33. आ योहि पूर्विरिति चर्वणीरा 3, 43, 2. पशूनामुत् चर्वणीनाम् AV. 13, 1, 38. Mitra-Varuṇa धर्तारो चर्वणीनाम् RV. 5, 67, 2. 1, 17, 2. Agni क्वाता च 127, 2. 8, 23, 7. दूतः, नेता च 3, 6, 5. स चर्वणी-नामुद्गाच्छुचो मृत्निप्रयः प्रियाया इव दीर्घदर्शनः Bū. P. im ÇKDr. पञ्च चर्वणयः *die fünf Menschenstämme, — Völkerschaften* (s. u. कृष्टि und vgl. निति, जनः) यः पञ्च चर्वणीरुभि नियमाद् दमे दमे RV. 7, 13, 2. 5, 86, 2. 9, 101, 9. — 3) pl. *Bez. der Kinder* Arjamaṇ's und der Mātrkā, der Vorläufer des Menschengeschlechts: श्रयम्पो मातृका पत्नी तयोश्चर्वणयः सुताः । यत्र वै मानुषी जातिर्ब्रह्मणा चोपकल्पिता ॥ Bū. P. 6, 6, 40. BURNOUR: *les êtres doués de discernement.* — 4) f. *चर्वणी a) eine untreue Frau* H. 328. — *b) N. pr. der Gemahlin* Varuṇa's und der Mutter Bhṛgu's Bū. P. 6, 18, 4. Nach BURNOUR: *l'intelligente.* — Vgl. रथचर्वणि, वि०, विश्व०.*

चर्वणिप्रा (च० + प्रा = पर) adj. *Menschen —, Völker beherrschend*, von Indra RV. 1, 177, 1. 186, 6. 6, 19, 4. 39, 4. विश्वः पूर्वीः प्र चर्वा चर्वणिप्रा 7, 31, 10. नूनो रथि रथ्यं चर्वणिप्रां पुरुवीरं मरु कृतस्य गोयाम् । तयं दातातारं येन जनास्पर्धो श्रदेवीरुभि च क्रमो 6, 49, 15. ० प्र AV. 4, 24, 3.

चर्वणीर्धृत् (चर्वणी = चर्वणी + धृत्) adj. *Menschen —, Völker erhaltend, schützend*; von Indra RV. 3, 37, 4. 51, 1. 4, 17, 20. 8, 83, 20. 10, 89, 1. Mitra 3, 59, 6. Varuṇa 4, 1, 2. die Viçvedevās 1, 3, 7.

चर्वणीधृति (च० + धृति) f. *Erhaltung —, Schutz der Menschen, Völker*: तं वृत्राणि कंस्यप्रतीन्येक इन्दुता चर्वणीधृता (loc.: SV. liest: श्रु-

II. Theil.

तश्चर्वणीधृतिः) RV. 8, 79, 5. (सोम) पर्वस्व चर्वणीधृतिः SV. II, 3, 2, 2, 5, wo RV. ० सक्ते hat.

चर्वणीसक् (च० + सक्) adj. *über Menschen —, über Völker waltend, sie bewältigend*: die Áditja RV. 8, 19, 35. Indra 21, 10. 9, 24, 4. 6, 46, 6. Indra und Agni 7, 94, 7. क्रतु (des Indra) 5, 33, 1. (अश्वम्) चर्कृत्यमिन्द्रमिव चर्वणीसक्म् 1, 119, 10.

1. चल्, चलति (in gebundener Rede bisw. auch ०ते); चलिष्यति: श्र-चालीत्: 1) *in Bewegung gerathen, sich rühren, zittern, schwanken, wackeln, zucken* Dhātup. 20, 2. चचाल च वसुंधरा MBu. 2, 1589. BENF. Chr. 40, 20. HARIV. 681. R. 1, 23, 4. 2, 41, 18. 4, 39, 9. चलेदपि च मन्दरः 5, 58, 9. शिरश्चलति Suçr. 1, 253, 20. चलच्छिन्न MBa. 14, 285. चेलुश्च गात्राणि न चापि तस्य 3, 697. Bū. P. 7, 8, 3. शोकेन मरुताविष्टश्चाल च नुमाक् च R. 1, 21, 21. MBu. 3, 436. गुरोर्भायाश्चापि न चेलिवानक्म् 8, 1967. सपत्नो ऽद्विरिवाचालीत् BHATT. 13, 24. किन्नाश्चेलुः तणं भुजाः 14, 40. वा-ताकृतिचलच्छाखा नर्तका इव शाखिनः 6, 84. चलद्विद्युत् Mā. P. 16, 26. नृत्यते कूजते चैव धावते चलते तथा VET. 30, 15. चलित zitternd, sich hinundherbewegend, schwankend AK. 3, 2, 36. H. 1481. AMAR. 43. श्रधि-द्वेठे गजारेहि यथा स्याच्चलितो गजः R. 3, 57, 23. भूश्चलितेव श्मासीत् MBa. 3, 10065. BENF. Chr. 36, 24. चलिताप्रकेशर R. 1, 14. चलितभू (vgl. u. चल) Suçr. 1, 121, 17. चलितापाङ्गविधमैः RĀGA-TAR. 5, 360. वदनकमलैर्नत्रच-लितैः BHATT. 1, 4. *in Bewegung gesetzt*: मुक्त्वा सुचर. 1, 70, 3. *wackelnd*, von Zähue 2, 30, 8. — 2) *sich von der Stelle bewegen, sich fortbewegen*: र-थयानि भग्नानि न शेकुश्चलितुं रणे HARIV. 5391. चचाल प्रवर्णो रोधमुक्तं तदेव तत् VID. 236. चलत्येकेन पादेन तिष्ठत्येकेन वृद्धिमान् KĀ. 32. चले-द्धि किमवान्स्थानात् MBa. 2, 2548. न चचाल पदान्नपः Bū. P. 9, 4, 47. तिलमात्र-मपि चलितुं न शक्नोति PAÑKAT. 208, 13. शरिरासामर्थ्यान्न कुत्रचित्पदमपि चलितुं शक्नोति *sich einen Schritt vorwärts bewegen* 69, 3. 214, 16. पदात्पदमपि चलितुं न शक्नोति *sich einen Schritt vom Platze entfernen* 18. पदास्थितो रथं दिव्यं पदान्न चलितः पदम् Aa. 4, 39. श्मासेनेभ्यो ऽच-लन्सर्वे *von den Sitzen aufspringen* MBa. 5, 3114. — 3) *sich in Bewe- gung setzen, aufbrechen, sich auf den Weg machen, fortgehen*: चेलु-श्चिरपरिप्राक्: KUMĀRAS. 6, 93. यावच्चलति ÇUK. 42, 19. 43, 3. प्रविश गृह-मिति प्रतोद्यमाना न चलति MĀ. P. 24, 8. चलितः *er brach auf* PAÑKAT. 33, 8. HIT. 9, 8. 41, 14. 42, 12. GIT. 3, 3. मृगान्तिकं चलितः HIT. 43, 19. ÇĀṆGĀRAT. 14. VET. 23, 4. GIT. 1, 1. (श्रादित्यः) सव्येन चलन् Bū. P. 5, 24, 8. (तेन) यावन्मार्गे चलितम् VET. 28, 7. यथा लग्नवेला न चलति HIT. 41, 13. *sich bewegen, gehen*: चलत्यशक्नो ऽपि निराश्रयोदके Bū. P. 3, 30, 23. पद्भ्यो क्वाणद्भ्यो चलतो नूपुरैर्देवतामिव 4, 23, 23. चलित *auf dem Marsche begriffen*, von einem Heere AK. 2, 8, 2, 64. H. 790. — 4) *aus seiner Ruhe —, aus dem Geleise kommen, in Verwirrung —, in Unord- nung gerathen; zu Schanden werden*: न चलेच्छंसितत्रतः MBa. 1, 2910. (तेषां दृष्टिः) तत्र तत्रैव सत्तामूत्र चचाल च पश्यताम् N. 5, 8. तथा कोरति विद्यानि यथा चलति मे मनः MĀ. P. 20, 45. मुनेरपि यतस्तस्य दर्शनाच्च-लते मनः PAÑKAT. 1, 448. चलितमानसा R. 5, 30, 13. लेभेन वृद्धिश्चलति HIT. 1, 133. चलितेन्द्रियः R. 3, 8, 9. Viçv. 4, 23. मोक्षाच्चलितगौरवः HARIV. 3669. चलच्छास्त्रं चलद्रश्मिं कारिव्यामि कुसारथिम् BRAHMA-P. 53, 11. एवं चलितचित्तस्तु चित्तशेषं न रत्नति PAÑKAT. IV, 30. प्रतिपद्यममलमनसां न

चलति युंमाम् BHARTR. Suppl. 23. तव प्रतिज्ञां चलितो निशम्य R. 4, 32, 22. क्षीरं स वज्रे ऽचलितो स्मृतिम् BHĀG. P. 4, 12, 8. ततश्च रम्भो नृत्यतीमाचार्ये तुम्बुरो स्थिते । चलितानिभयो (BROCKH.: als sie den Tanz Kälita auf-führte) दृष्ट्वा ब्रह्म स पुत्ररवाः ॥ KATHĀS. 17, 20. — 3) *abweichen von, abfallen von, lassen von, untreu werden; mit dem abl.:* न धर्माच्चलते बुद्धिर्नरात्मन्य MBu. 2, 2629. स्वधर्मान् चलन्ति च M. 7, 15. स्वधर्माच्चलि-तान् JĀGŪ. 1, 360. R. 2, 73, 42. न चैवायं स्थितश्चलति तत्रतः BHĀG. 6, 21. योगाच्चलितमानसः 37. Umgekehrt sagt man auch, dass die Pflicht von Jmd weiche: यस्मान्न चलते धर्मः R. 6, 4, 20. द्विजातिचलितो धर्मः 2, 61, 23. चलोद्धि वृत्ताद्धर्मो ऽपि MBu. 1, 2910. — Vgl. चद्, चर्.

— caus. 1) चलयति Duṭṭap. 19, 51. P. 1, 3, 87. Vop. 22, 2. a) *in Bewegung versetzen, bewegen:* चलयन्मङ्गलरुचस्तवालकान् (मारुतः) RAGH. 8, 52. तो (अशोकवनिकां) प्राविशत्कपिष्व्याप्रस्तत्रनचलयन् शनैः BHATT. 8, 60. चरणौ BHĀG. P. 3, 13, 37. ज्वलति चलितेन्धनो ऽग्निः ÇĀK. 138. — b) *ubertr. aus der Ruhe bringen:* यूनां मनश्चलयति प्रसभं नभस्वान् R. 3, 10. — c) *ablenken von, abbringen von:* चारित्र्याच्चारुदत्तं चलयति MĀKĪ. 147, 9. — 2) चालयति a) *in Bewegung versetzen, bewegen, schütteln, zum Wanken bringen, stossen:* चालयन्वसुधां चोमो वलेन चतुरङ्गिणा MBu. 1, 3727. R. 3, 7, 10. 72, 14. BHĀG. P. 3, 1, 43. 6, 9, 14. चालयिष्यामि पर्वतान् R. 4, 43, 42. न चाजकञ्चलयितुं भीमः पुच्छं मृदाकपेः MBu. 3, 11485. प्रवहन्म MĀKĪ. 97, 49. चालयानः स वेगेन लनाजालान्यनेकशः MBu. 3, 11095. पातयन्वृत्तालानि चालयामास तांस्तत्रन् HARIV. 3714. चालयते शीर्षम् R. 4, 41, 15. शिरश्चालयति MĀKĪ. 120, 20. 30, 17. Duṭṭas. 93, 17. स त्रिवो निरधिष्ठानश्चाल्यते मातरिश्चना MBu. 14, 482. चाल-यत्तमनीकानि R. 6, 73, 20. येनाहम् — चालितः पदा MĀKĪ. P. 16, 29, 28. — b) *fortbringen, vor sich hertreiben, forttreiben, von seinem Platze vertreiben:* गोपाल इव दाडन यथा पप्रुगणान्वने । चालयन् MBu. 1, 5743. चालिताश्च auseinandergesprengt (बल) 7, 222. मुरलीकस्थः पुण्याति ऽपि न चाल्यते 13, 3336. चालयामास दीप्तांशुं स्वर्गद्वारान् HARIV. 2697. — c) *aus dem Geleise bringen, in Verwirrung versetzen, aufregen:* दृशो नृणां चालयतो विधातुः BHĀG. P. 3, 1, 42. चालयति स्म तां बुद्धिं वचनैः प्रश्नयो-त्तैः MBu. 12, 4090. (चित्तम्) शमप्राप्तं न चालयेत् VER'DINTAS. (Allah.) No. 141. — d) *abbringen von:* न चैनं चालयामास धैर्यात्सुधृत्तनिश्चयम् MBu. 3, 1504. R. 3, 33, 18.

— intens. चञ्चल्यते (vgl. चञ्चल) und चाचल्यते (vgl. अविचाचलं fgg.) Vop. 20, 8, 9.

— आ caus. *in Bewegung versetzen, von der Stelle rücken:* आचाल-येयुः शैलोस्ते क्रुद्धाः HARIV. 3036. पवनः स्थानाद्धतान् — आचालयति MBu. 12, 5814. *umrühren:* मधुपर्कम् KAUC. 91.

— उद् *sich entfernen von, sich losmachen von, sich ablösen:* स्थाना-दनुञ्जन्वपि ÇĀK. 28. नोच्चालामनात् *erhob sich nicht vom Sitze* BHĀG. P. 6, 7, 8. पाप्यग्न्धेन काननम् । मा चकाराङ्गराणि पुष्योच्चलितप्रदम् RAGH. 12, 27. शैलोच्चलितव्रन्धनं HARIV. 2886. *sich aufmachen, aufbrechen, fortgehen* RAGH. 2, 6. 11, 51. KATHĀS. 16, 90. नगरयोदचलम् DAÇAK. in BENF. Chr. 184, 6. चित्रनुराणि पदान्युदचलम् 187, 3. 194, 10. — Vgl. उच्चल.

— समुद् *gemeinschaftlich aufbrechen* DAÇAK. in BENF. Chr. 188, 15.

— परि *sich bewegen, sich rühren:* अपरिचलितगात्रा SĀN. D. 67, 42. — caus. *im Kreise bewegen* MBu. 12, 6870.

— प्र 1) *in Bewegung gerathen, erbeben, erzittern:* वीवं नृत्येत् । प्रेवं चलेत् । व्यस्पर्वाद्द्वौ भाषेत TBu. 2, 3, 9, 9. प्रचाल मही R. 3, 29, 13. 6, 90, 22. मही प्रचलिता चासीत् MBu. 13, 2070. पर्यस्तीर्यूर्णमनिश्च प्रचलद्दिशं सानुभिः HARIV. 3942. (गृहाणि) प्रचलन्तीव भोरिण MBu. 5, 3109. 3355. 7, 1165. R. 5, 38, 35. BHĀG. P. 1, 14, 19. काननद्रुमाः वायुवेगप्रचलिताः R. 3, 79, 5. MBu. 5, 2758. प्रचलद्द्रोमे BHARTR. 2, 4, v. l. MĀKĪ. 84, 17. प्रचलद्वात्र BHĀG. P. 9, 4, 43. प्रचलितदृशा AMAR. 73. MĀKĪ. 2, 12. प्रचलितकुण्डल 11, 3. अमौ रोपात्प्रचलितो मृदानृपतिसागरः MBu. 2, 1420. — 2) *sich von der Stelle bewegen, sich in Bewegung setzen, sich fortbewegen:* यत्रा-मसा प्रचलिता तरुवा ऽपि चला इव BHĀG. P. 7, 2, 23. यदा स प्रचलितुं न शक्नोति PAÑKĀT. 87, 17. 226, 3. वुभुन्त्या पदमेकमपि प्रचलितुं न शक्ताः 69, 16. प्रचलिताश्चेन (रथेन) MBu. 7, 544. प्रचालासनात् *er sprang vom Sitze auf* (WEST.: *decidere*, BOPP: *cadere*) R. ed. Ser. (steht uns nicht zu Ge- hote) 1, 18, 23. प्रचलित *vom Platze bewegt* SUÇR. 1, 97, 15. दोषाः प्रच-लिताः (vgl. u. चल) स्थानात् 2, 189, 9. — 3) *aufbrechen, sich auf den Weg machen, fortgehen:* यदा चैन्द्र्याः पुर्याः प्रचलते BHĀG. P. 5, 21, 10. पुरमुद्दि-श्य प्रचलितः PAÑKĀT. 104, 14. 172, 8, 9. 243, 1. तं प्रति प्रचलितौ 219, 16. तत्सरः प्रचलितः 115, 5. HIT. 46, 14. 60, 7. VER. 4, 14. निज्जगममार्गं प्र-चलितः 22, 1. 16, 2. (तेन) यावन्मार्गं प्रचलितम् 33, 2. (आदित्यस्य) राशो-नामभिमुखं प्रचलितं (nom. act.) चाप्रदन्तिणम् BHĀG. P. 5, 22, 1. — 4) *in Verwirrung —, in Aufregung gerathen:* दृष्टिः प्रचलिता वीरु कृदयं दी-र्यतीव मे MBu. 4, 1959. मा स्म ते ब्राह्मणां दृष्ट्वा धनस्यं प्रचलेन्मनः 12, 2736. मन्युप्रचलितेन्द्रियः BHĀG. P. 3, 18, 14. — 5) *abweichen von, abfallen von:* प्रचलन्ति न वै धर्मात् MBu. 3, 11249. — caus. 1) *प्रचलयति bewegen:* अ-ल्लकवह्नरो प्रचलयन् (मारुतः) AMAR. 38. — 2) *प्रचा^o a) erzittern ma- chen:* लङ्का नदीः प्रचलयन् R. 5, 38, 34. — b) *umrühren:* तं दावीं गृही-त्वा तान् (मत्स्यान्) प्रचलय PAÑKĀT. 262, 20, 21.

— संप्र, partic. संप्रचलित *heftig bebend u. s. w.* VJUTP. 80.

— वि 1) *sich hinundherbewegen, schwanken:* व्यावालीदम्भसो पतिः BHATT. 13, 70. KATHĀS. 12, 19. स गृहीतो नखैस्तीक्ष्णैर्विचचाल समततः R. 3, 37, 23. — 2) *sich von der Stelle bewegen, sich entfernen:* यदा न विचचाल तत् (यानपात्रम्) VID. 227. तस्मात्स्थानान्न व्यचलत् HARIV. 4143. ARĪ. 4, 40. (मूलम्) ख आपतत्तद्विचलद्द्वेकोत्कवत् BHĀG. P. 6, 12, 3. न शक्ता ऽस्मि पदाद्विचलितुं पदम् *einen Schritt vom Platze mich rühren* MBu. 3, 2614. 12167. दिशन्तु AV. 15, 2, 1. 6, 1. 9, 1. 14, 1. — 3) *abfallen, herunterfallen:* विचन्नाति पत्रे GĪ. 5, 10. KATHĀS. 6, 112. — 4) *aus dem Ge- leise kommen, in Verwirrung gerathen, zu Schanden werden:* मध्याङ्गे वीक्षसे ऽर्के न तव सकृसा विचलिता दृष्टिः *wird nicht geblendet* MĀKĪ. 147, 7. मनः प्रचलितम् HARIV. 9948. मत्सत्यं विचलेद्यदि MBu. 2, 2548. — 5) *abweichen von, lassen von:* धर्माद्विचलन्ति R. 5, 81, 36. 2, 39, 28. धर्माद्विचलितः 5, 84, 10. M. 7, 28. JĀGŪ. 1, 357. न सत्याद्विचलित्यामि MBu. 1, 7774. — caus. विचा^o 1) *in Bewegung versetzen, losrütteln. losmachen:* विचालयेयुः शैलेन्द्रान् R. 1, 16, 23. भूधरज्ञान्विचालयन् MBu. 1, 1336. शल्यम् SUÇR. 1, 101, 10. — 2) *Jmd aus seiner Ruhe bringen, aufregen:* तानक-त्तर्मावेदा मन्दाङ्कत्तत्रविन्न विचालयेत् BHĀG. 3, 29. न दुःखेन गुरुणापि विचाल्यते 6, 22. 14, 23. R. 5, 32, 37. दुःखशोकभयैर्न विचाल्यति MBu. 14, 559. 1, 6155. — 3) *ablenken von, abbringen von:* निश्चायान्न विचाल्यते MBu. 3, 45144. योगाद्विचालितः BHĀG. P. 9, 8, 15. — 4) *zu Schanden ma-*

chen, aufheben, vernichten: तं धर्मं न विचान्नेत् M. 7, 13, 12, 110. व्यवहारम् 8, 167. कुसंगतानि MBh. 12, 12088. स्थितिश्च न विचालिता 13, 3955. — Vgl. अविचालत् fgg.

— अन्वि nach einem Andern sich entfernen, nachfolgen AV. 15, 2, 1. 6, 1. 9, 2. 14, 1.

— प्रचि 1) in Bewegung gerathen, erbeben: ततो मही प्रविचलिता MBh. 1, 1184. — 2) aus dem Geleise kommen, in Verwirrung gerathen: धर्मः प्रविचलिष्यति HARIV. 11126. — 3) abweichen von, lassen von: यश्च धर्मात्प्रविचलेत् MBh. 12, 2226. न्याय्यात्प्रयः प्रविचलति पदं न धीराः BHART. 2, 81. — caus. bewegen, erbeben machen: प्रविचाल्य — पाद्वेगेन तं गिरिम् HARIV. 6226.

— सम् 1) in Bewegung gerathen, erbeben, erzittern, wanken: संचाल च मेदिनी R. 6, 73, 34. संचाल महेदधिः 5, 93, 20. संचाल रूपो कर्णाः नितिकम्पे यत्राचलः MBh. 7, 1614. 8, 2478. 1, 5473. R. 6, 36, 45. — 2) sich fortbewegen: स्वानादसंचालन् ÇĀK. 28, v. 1. sich in Bewegung setzen, aufbrechen HARIV. 4413. aufspringen: संचालामनात्पूर्णां R. 2, 90, 4. — caus. in Bewegung bringen, erbeben machen: किम् — संचालयामि नलिनीदलतालवृत्तम् ÇĀK. 69, v. 1. (मेनयोः) संचालयत्योनीदिनं त्रैलोक्यम् HARIV. 13211. fortbewegen, fortstossen: न चैनमप्रकृतस्वानात्संचालयितुमप्युत MBh. 10, 627. संचाल्य पापकर्माणैर्नन्दात्स्वानात् 13, 4766.

2. चल्, चर्लति scherzen Dhātup. 28, 64.

3. चल्, चर्लति ernähren Dhātup. 32, 68, v. 1. für वल्.

चल (von 1. चल्) 1) adj. oxyt. f. घ्रा gaṇa पचादि zu P. 3, 1, 134, 140. Sch. Vop. 26, 30, 36. sich bewegend, zitternd, beweglich, schwankend, wackelnd; unstät, fluctuirend; wandelbar, vergänglich AK. 3, 2, 24. H. 1433. MED. I. 15. कर्षचलेन पाणिना Ragh. 3, 68. चनकाकपलक 28. चनचामर PAÑKĀT. III, 266. यत्राम्भना प्रचलता तर्चो ऽपि चला इव BHĀG. P. 7, 2, 23. विद्युच्चन 8, 3, 28. MBh. 13, 4632. fg. (Gegens. स्थिर). चलोर्मि R. 1, 14, 18. MEGH. 23. लक्ष्य ÇĀK. 38. चलमिव गतिं याति MBh. 12, 7182. चले धूलति BHART. 1, 15. अस्थि SUCR. 1, 93, 11. ०मधि 8. चलस्वानाम् 2, 10, 14. दत्त 1, 303, 18. 304, 11. ०दृष्टि 333, 5. शोक 2, 296, 21. die aus ihrer ruhigen Lage gebrachten, gestörten दोष 1, 146, 16. 2, 188, 21. 189, 2. 344, 2. रत्नम् SĪMĀHĀK. 13. स्त्रीस्वभाव N. 19, 6. पौवन R. 1, 34, 16. श्री, मनस्. विभूयः u. s. w. BHAG. 6, 35. PAÑKĀT. 202, 19. 203, 1. KUMĀRAS. 3, 1. BHĀG. P. 1, 14, 34. 6, 15, 22. 7, 7, 39. अचलमैश्वर्यम् MBh. 13, 5160. — 2) m. a) Wind H. ८. 171. — b) Quecksilber H. 1030. — c) das Schwanken, Beben MED.: s. भूमिचल. — 3) f. घ्रा a) Blitz H. 1104. — b) Weihrauch RATNAM. im ÇKDr. — c) Glück, die Glücksgöttin TRIK. 1, 1, 41. MED. — d) N. eines Metrums (4 Mal — — — —, — — — —, — — — —) COLBER. Misc. Ess. II, 163 (XIII, 13); so lesen wir für चल. — Vgl. अचल, निश्चल, चाल.

चलकर्ण (चल + कर्ण Hypothenuse) m. the true distance of a planet from the earth WILS.

चलकृति (चल + कृति) adj. leichtsinnig: अहं च न कस्यचिद्विश्चमिमि चलकृतिश्च PAÑKĀT. 109, 12.

चलकेतु (चल + केतु) m. Name eines best. (beweglichen) KETU VARĀH. BRH. S. 11, 13.

चलचक्षु (चल + चक्षु Schnabel) m. Perdix rufa (s. चकोर) H. 1339.

चलचित (चल + चि) 1) n. Wankelmuth M. 9, 15. — 2) adj. f. घ्रा wankelmüthig: रानमः R. 3, 1, 32. वानराः 5, 83, 4. श्री MBh. 13, 3867.

चलचिन्ता (von चलचित 2.) f. Wankelmuth HIT. I, 91. Windbeutellei R. 6, 111, 19.

चलता (von चल) f. das Schwanken SUCR. 1, 117, 16.

चलत्पूर्णिमा (चलत्, partic. von चल्. + पू) f. ein best. Fisch, = चन्द्रचञ्चल TRIK. 1, 2, 19.

चलत् (von चल्) n. das Schoanken, Zittern HARIV. 2893. MEGH. 94.

चलद्ग (चलत् + अद्ग) m. ein best. Fisch, vulg. चेङ्गा RĪGAV. im ÇKDr. Nach CAREY bei HAUGUT. ist चेङ्ग Ophiocephalus aurantiacus. Auch चलद्गक m. ĠAṬĀDH. im ÇKDr.

चलदल (चल + दल) m. Ficus religiosa Lin. (s. अश्वत्थ) AK. 2, 4, 2, 1.

चलन (von 1. चल्) 1) adj. oxyt. sich bewegend, beweglich u. s. w. P. 3, 2, 148. AK. 3, 2, 24. TRIK. 3, 3, 239. H. an. 3, 372 (lies कम्प्र st. कम्प). MED. n. 61. लघुचलनगुरुवैः Sch. zu Kap. 1, 129. — 2) m. a) Fuss H. 616. H. an. — b) Antilope ĠAṬĀDH. im ÇKDr. — 3) f. ई a) = वस्त्रधर्यरी TRIK. H. an. = वस्त्रयोधिनी (?) MED. ein Unterrock bei Frauen niederen Standes (vgl. चलनक) H. 674. — b) = वारीभेद H. an. MED. ein Strick zum Binden der Elephanten ÇKDr. WILS. — 4) n. a) eine schwankende Bewegung, Bewegung, das Schwanken, Zittern; das Herumgehen, TRIK. H. an. (कम्प). MED. (धमणा und कम्प). P. 1, 3, 87. 3, 2, 148. शैन्राजस्य R. 5, 36, 21. तरलदृगञ्चल° GĪT. 11, 27. क्नु° P. 3, 1, 15, Vārtt. क्-स्तयोः PAÑKĀT. II, 174. जानु° 232, 20. प्ररीर° VEDĀNTAS. (Allah.) No. 83. प्राणः — मर्त्य चलनं करोति GAUDAP. zu SĪMĀHĀK. 29. चलनात्मकं कर्म TARKASĀMGR. 53. मोक्षे प्रयाणे चलने पानभोजनकालयोः MBh. 12, 3708. अ° PAÑKĀT. 214, 16. Vgl. गर्ग°, भूमि°. अश्चलनशान्ता. — b) das Abweichen von, Ablassen von: स्वधर्माद्धि मनुष्याणां चलनं न प्रशस्यते MBh. 3, 1319. व्यवसायादचलनं धैर्यं विभ्रे मकृत्यपि SĪU. D. 94.

चलनक 1) m. (von चलन) = चाडतक ein kurzer Unterrock H. 674. KARKA zu KĪTJ. ÇR. 14, 5, 3. चलन (l. चलनक) n. SĪU. zu ÇĀT. Br. 5, 2, 1, 8. — 2) f. चलनिका seidene Fransen VJUTP. 136.

चलपत्र (चल + पत्र) m. Ficus religiosa Lin. (s. अश्वत्थ) RĪGAV. im ÇKDr.

चलन् n. Sauerklee WILS. nach dem UṆḌIK.

चलचर्ल (von 1. चल् mit Redupl.) adj. P. 6, 1, 12, Vārtt. 2. PAT. zu P. 7, 4, 58. Vop. 26, 30. sich hinundherbewegend, beweglich AK. 3, 2, 24. H. 1433. (कापि) माहृतवन्मनोजवश्चलचलः R. 5, 42, 11. wackelnd, locker: शूद्रवौ न चलाचलानामः RV. 1, 164, 8. veränderlich: अनित्यं किन् मर्त्यस्य चित्तं चलाचलम् MBh. 3, 2758. 12, 4169.

चलातङ्क (चल + आतङ्क) m. Rheumatism RĪGAV. im ÇKDr.

चलान्मन् (चल + आत्मन्) adj. wankelmüthig R. 4, 33, 7.

चलाय् s. प्रचलायित.

चलि m. a cover, a wrapper, a surtout WILS. — Vgl. चोली.

चलितव्य (von 1. चल् n. vom Fleck zu gehen: तावन्न चलितव्यं ते वाचनाकृमिकृगतः R. 3, 49, 14.

चली s. पुञ्चली.

चलु m. ein Mundvoll Wasser u. s. w. (s. गाडूय) H. 393.

चलुका m. 1) dass. H. 398. Sch. II. an. 3, 39. MED. k. 83. — 2) eine

Art Geschirr H. an. MED. — 3) N. pr. eines Mannes COLEBR. Misc. Ess. II, 272. — Vgl. चुलुक.

चलु s. पुंश्लु.

चलुपु oder चलुपु (चल + इपु) adj. dessen Pfeil schwankt, Ausdr. des Tadels P. 6, 2, 103, Sch.

चवि und चवी f. *Piper Chaba* W. Hunt. ÇARDAR. im ÇKDR. शर्ववर्मा चवीकस्तः (? BROCKH.: als habe er glühende Kohlen in der Hand) प्रतिज्ञो तां मुडुस्तराम् । परणन्सानुशयं सर्वं स्वभार्यायै शशंस तत् ॥ KATHās. 6, 151. चविका f. dass. AK. 2, 4, 3, 16. H. an. 2, 357. RATNAM. 98. SUÇR. 2, 420, 13. 439, 13. चविका n. RUDRA bei BHAR. zu AK. ÇKDR. MED. j. 20. चव्य n. AK. 2, 4, 3, 16. MED. j. 20. RATNAM. 98. SUÇR. 1, 139, 3. 163, 3. 2, 44, 12. 50, 4. 73, 3. 93, 20. 420, 2. 449, 13. चव्या f. BHAR. zu AK. ÇKDR. H. an. 2, 357. MED. j. 20. SUÇR. 2, 448, 17. Nach MED. ist चव्या auch = वचा (s. d.), nach H. an. = शतपर्वन् *Bambusrohr* (शतपर्वा f. = वचा); nach RĪGĀN. im ÇKDR. = कार्यासी *Baumwollenstaude*.

चशाति MBh. 5, 889 fehlerhaft für वशाति.

चष, चेषति und चेषते *essen* Dhātup. 21, 24. — चेषति *tödten* Vop. in Dhātup. 17, 43.

चेषक Uṅ. 2, 33. m. n. gaṇa अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. TRIK. 3, 5, 12. SIDDH. K. 249, a, 1. 1) *Trinkgeschirr, Becher*, insbes. aus dem berauschenden Getränken getrunken werden, AK. 2, 10, 43. TRIK. 3, 3, 19 (lies चेषक st. चषक). H. 906. 1024. an. 3, 38. MED. k. 83. HĀR. 63. मुखं लालाल्लिन्नं पिबति चषकं सासवमिव ÇĀNTIÇ. 1, 29. RAGH. 7, 46. PRAA. 60, 3. समधुस्फाटिकानिकचषका तस्य पानमूः KATHās. 21, 10. — 2) ein berauschendes Getränk (मद्य) H. an. = मधु (welches Wils. hier durch Honig wiedergiebt) und मद्यप्रभेदं ein best. berauschendes Getränk MED.

चषति m. 1) *das Essen*. — 2) *Tödtung* ÇKDR. angeblich nach dem Sch. zu Uṅ. in SIDDH. K. decay, infirmity WILS. nach ders. Aut. — Vgl. चष.

चषाल (चषालं Uṅ. 4, 109) m. n. gaṇa अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. m. TRIK. 3, 5, 5. 1) *kranzartige Einfassung des Opferpfeilers am oberen Ende desselben*, m. AK. 2, 7, 18. II. 825. चषालं ये अश्चयूपाय तर्तति RV. 1, 162, 6. TS. 6, 3, 4, 2, 7. पुरस्तात्पार्श्वतश्चषालमुपनिदधाति ÇAT. Br. 3, 7, 4, 3, 12. fgg. मौधूम 5, 2, 1, 6. KĀTJ. ÇR. 6, 1, 28. 2, 14. अचषालो यूपः 22, 3, 7. यवकलापिश्चषालम् ÇĀKSH. ÇR. 14, 40, 17. ĀÇV. ÇR. 9, 7. LĪTJ. 8, 3, 6. सप्तैकैकस्य यूपस्य चषालाश्चोपरि स्थिताः MBh. 3, 10296. 10295. चषालं प्रचषालं च यस्य यूपे हिरामये 7, 2266. चषाले यस्य सौवर्णो तस्मिन् यूपे हिरामये । ननुर्देवगन्धर्वाः 12, 968. PRAA. 21, 11. चषालयूप BHĀG. P. 4, 19, 19. — 2) m. *Bienenstock* (मधुस्थान) UNĀDIVR. im SAṆKSHIPTAS. ÇKDR.

चषालवत् adj. mit einem चषाल versehen: स्वरेचः RV. 3, 8, 10.

चषान m. N. pr. eines Fürsten, Τιαστανος Z. f. d. K. d. M. III, 162. IV, 193. fg.

चक्षु, चक्षति und चक्षति *betriegen* Dhātup. 17, 80. 32, 82 (v. l. für चप्). 33, 14. अचक्षीत् Vop. 8, 80.

चाकाचिञ्चा f. N. einer Pflanze (श्वेतवुङ्गा) RATNAM. im ÇKDR.

चाकु s. उपचाकु.

चाक्र (von चक्र) 1) adj. mit dem Discus ausgeführt: चाक्रं मौपलमित्येव मंग्रामं रणवृत्तयः । कथयिष्यन्ति HARIV. 5648. — 2) m. oxyt. N. pr. eines Mannes ÇAT. Br. 12, 8, 1, 17. 9, 3, 1. 3. 5. 13.

चाक्रवर्माणं m. patron. von चक्रवर्मन् P. 6, 4, 170, Sch. N. pr. eines Grammatikers P. 6, 1, 130. Uṅ. 3, 142, Sch.

चाक्रवक्रिय (von चक्रवाक) N. pr. einer Localität gaṇa सख्यादि zu P. 4, 2, 80.

चाक्रायण (von चक्र) m. patron. gaṇa अश्वादि zu P. 4, 1, 110. des Ushasla ÇAT. Br. 14, 6, 5, 1. KĀND. UP. 1, 10, 1.

चाक्रिक (von चक्र) m. 1) *Töpfer* (nach dem Schol.) VARĀH. BRH. S. 10, 9. — 2) *Oelmüller* H. 917. pl. *Oelmüller* und zugleich *Genossen*, Anhang RĪGĀ-TAR. 6, 272. — 3) ein öffentlicher Ausrufer, = चाण्डिक AK. 2, 8, 2, 65. H. 794. इति चवर्ष्यायामु द्वारवत्यां सुपुत्रितः । चाक्रिको घोषयामास पुरुषो मृष्टकुण्डलः ॥ HARIV. 9047. भित्तुकाश्चाक्रिकोश्चैव लीविन्मत्तान्कुशीलवान् । वाह्यान्कुर्यान्नश्चेष्ट दोषाय स्फुटिंते ऽन्यथा ॥ MBh. 12, 2646. (Nach ÇKDR. an dieser Stelle = शाकटिक, WILS. kennt die Bed. a coachman, a driver.) चाक्रिकवन्दिनाम् (अन्नं न भोक्तव्यम्) JĀÉN. 1, 165; nach STENZLERA: *Oelhändler*. — 4) *Genoss*: तदात्मजाः तपो तस्मिन्गहनद्रोहचाक्रिकाः । चक्रुर्निगूढराज्येष्वाः प्रजायामैर्धनार्जनम् ॥ RĪGĀ-TAR. 5, 267. ΤΑΟΥΕΡ: qui fomentaient les désordres cachés; BENFEY: bewirkend (?). pl. *Genossen*, *Anhang* und zugleich *Oelmüller* 6, 272. अचाक्रिक der keinen Anhang hat; davon nom. abstr. ँकता 4, 688.

चाक्रिणं (von चक्रिन्) m. der Sohn eines Töpfers oder Oelmüllers P. 6, 4, 166, Sch.

चाक्रिय (von चक्र) N. pr. einer Localität gaṇa सख्यादि zu P. 4, 2, 80.

चानुपै (von चनुम्) 1) adj. f. ई a) im Gesicht bestehend, auf dem Gesicht beruhend, daraus entsprungen, dem Auge eigentümlich, das Auge betreffend VS. 13, 56. ÇAT. Br. 14, 5, 5, 6. वाचुदेयैः KĀTHOP. 5, 11. क्रतु MĀLAV. 4. चानुपी विद्या die Zauberkunst alles sehen zu können MBh. 1, 6478. — b) durch das Gesicht wahrnehmbar KAUSH. UP. in Ind. St. 1, 397. SUÇR. 1, 153, 5. P. 4, 2, 92, Sch. अ० KAP. 1, 61. — c) (vom folg. N. pr.) zum Manu KĀKSHUSA in Beziehung stehend: मन्वत्तरे ऽतीति चानुपे HARIV. 279. BHĀG. P. 4, 30, 49. — 2) m. patron. AV. 16, 7, 7. N. pr. des 6ten Manu M. 1, 62 (nebst 5 andern Manu eines Sohnes des Manu Svājāmbhūva). MBh. 13, 1315. HARIV. 409. 436. VP. 263. BHĀG. P. 6, 6, 15 (ein Sohn Viçvakarman's von der Ākrīl). 8, 5, 17 (ein Sohn des Kākshu d. i. nach BURN.: des Auges Brahman's). N. pr. eines Sohnes des Ripu und der Brhātī, der mit Pushkarīṅ einen Manu zeugt, HARIV. 69. Nach VP. 89 heisst er Kākshusha und ist der Vater des Manu KĀKSHUSA. — N. pr. eines Sohnes des Kaksheju und Bruders des Sabhānara HARIV. 1669. eines Sohnes des Anu und Bruders des Sabhānara VP. 444. eines Sohnes des Khanitra BHĀG. P. 9, 2, 24. — pl. N. pr. einer Klasse von Göttern im 14ten Manvantara VP. 269. BHĀG. P. 8, 13, 35.

चानुपव (von चानुप) n. Wahrnehmbarkeit durch das Gesicht TAREAS. 44. Z. d. d. m. G. 7, 291, N. 3.

चाक्षु (von चम्) adj. langmützig, gnädig: (वृक्षस्पतिः) चाक्षुः पदान् भरते मृती धना RV. 2, 24, 9.

चाङ्ग m. 1) = चाङ्गरी RĪJAM. zu AK. ÇKDR. — 2) (von चङ्ग) whiteness or beauty of the teeth WILS.

चङ्गेरी f. *Oxalis pusilla* Salisb. AK. 2, 4, 5, 6. Hār. 102. Suṣr. 2, 432, 20. 444, 16. चङ्गेर्यः पानयोजिताः der ausgepresste Saft der Pflanze HARIV. 4652. — Vgl. कुचङ्गेरी.

चाचपट m. eine Art Tact H. 292, Sch. चारुपट ÇKDr. n. d. W. ताल. — Vgl. चञ्चपट.

चाचलि (vom intens. von चल्) adj. beweglich Yop. 26, 154. — Vgl. विचाचलि, घवि०.

चाञ्चल्य (von चञ्चल) f. Beweglichkeit, Unbeständigkeit: चाञ्चल्यरक्तिता लक्ष्मीः ÇKDr. nach einem ΚΑΥΑΚΑ.

चाट m. Betrüger: चाटतस्करडर्वृतमहासाहसिकादिभिः । पीड्यमानाः प्रजाः JĀĀ. 1, 335 = PAÑKĀT. I, 390. im Prakrit MĀKĀ. 78, 13. — Wohl von चट् = चत्.

चाटकायर्न patron. von चटका gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99.

चाटकरै (von चटक oder चटका) m. ein junges Sperlingsmännchen P. 4, 1, 128 (vgl. Vārtt.). AK. 2, 5, 18. H. 1332.

चाटलिका f. N. pr. einer Localität RĀĀ-TAR. 8, 766.

चाटु m. n. freundliche Worte, Schmeichelworte Uṇ. 1, 3. TRIK. 3, 2, 19. H. 264. an. 2, 89. MED. I. 13. चाटुनि कुर्वन् AMAR. 83. व्रूये न चाटुं मृषा (कुरङ्ग) ÇĀNTI. 1, 14. प्रियः प्रियायाः प्रकरोति चाटुम् RĪ. 6, 14. चाटवः कटवः PAÑKĀT. I, 191. कुर्वन्चाटुसकृन्नाणि घव्यक्तकलया गिरा HARIV. 1144. गजपुंगवस्तु धीरं विलोकयति चाटुशतेश्च भुङ्क्ते BHART. 2, 26. PAÑKĀT. 38, 22. 264, 5. KATHĀS. 1, 26. KĀURAP. 24. GĪ. 2, 12. 10, 9. SĀH. D. 48, 5. ०वचन GĪ. 11, 2. चाटुक्ति Hār. 149. ÇUK. 44, 5. ein lieblicher Laut: पुट्टैश्चाटुसीत्कृतेः RĀĀ-TAR. 1, 213. = स्पुट्वादिन् deutlich sprechend UṆĀDIR. im SAMĀSHIPTAS. ÇKDr. चाटु als indecl. im gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57. — Vgl. चटु.

चाटुक dass.: या कथयसि प्रियसंगमे ऽपि विश्रब्धचाटुकशतानि रतात्तरेषु SĀH. D. 41, 21.

चाटुकार (चाटु + 1. कार) adj. freundliche Worte —, Schmeichelworte machend, — sprechend, Schmeichler P. 3, 2, 23. H. a. n. 3, 553. MED. k. 189. MECH. 32. RĀĀ-TAR. 5, 351. SĀH. D. 48, 2. चाटुकारिन् dass. MED. r. 154.

चाटुपटु (चाटु + पटु) m. Spassvogel (भाण्ड) Hār. 123. Wohl eher Complimentenmacher.

चाटुलोल (चाटु + लोल) adj. = चटुलोल sich zierlich bewegend Hār. 219.

चाटुवटु m. = चाटुपटु TRIK. 1, 1, 125. BUḌĀPR. im ÇKDr.

चापाक्य adj. von चापाक्य gaṇa काणवादि zu P. 4, 2, 111. — Vgl. चापाक्य 2.

चापाकनी (von चापाक) adj. für Kichererbsen geeignet (ein Feld) RĀ-JAM. zu AK. 2, 9, 8.

चापाक्य 1) patron. von चापाक gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. Unter diesem Namen erscheint gewöhnlich Viṣṇugupta, ein als Gnomendichter berühmter Brahmane, der die Dynastie der Nanda vertilgt haben soll, TRIK. 2, 7, 22. H. 853, Sch. LIA. II, 199. fgg. PAÑKĀT. Pr. 2. V. 38. 253, 12. KATHĀS. 5, 109. fgg. H. 987, Sch. handelnde Person in MUDRĀR. Ueber die ihm zugeschriebenen Denksprüche s. GILD. Bibl. 298. fgg. HARV. Anth. 312. fgg. Verz. d. B. II. No. 781. fg. Ind. St. 1, 473, N. — 2) adj. vom vorherg.: शास्त्रं चापाक्यम् KĀN. 1. Vgl. चापाक.

II. Theil.

चापाक्यमूलक (चा० + मू०) n. eine Art Rettig (vgl. कैटिल्य) RĀĀN. im ÇKDr.

चाणूर m. N. pr. eines Fürsten MB. 2, 121. 5, 4410. HARIV. 6726. eines Riggers im Dienste des Kaṁsa, der von Kṛṣṇa erschlagen wird; er wird mit dem Daitja Varāha identif. HARIV. 3116. 4339. 4692. fgg. 5877. 8390. VP. 531. fgg. H. 219. चानूर HARIV. 2361. 10407. Yop. 23, 24. चाणूरवल VJUTP. 189. चाणूरसूदन m. Bein. Kṛṣṇa's H. 221, Sch. चानूर० TRIK. 1, 1, 33. चाणूर० ÇKDr. nach ders. Aut.

चाणुर् 1) m. patron. von चाण्ड gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — 2) n. nom. abstr. vom adj. चाण्ड gaṇa पृथ्वादि zu P. 5, 1, 122. Heftigkeit u. s. w.

चाण्डालः Uṇ. 1, 116. 1) m. = चाण्डाल P. 5, 4, 36, Vārtt. 1 (angeblich ved.). AK. 2, 10, 4. 20. TRIK. 2, 10, 5. H. 933, Sch. VS. 30, 21. ÇAT. Br. 14, 7, 4, 22. ग्रामे चाण्डालसंयुते KAUC. 141. M. 3, 239. 4, 79. JĀĀ. 1, 93. R. 3, 62, 24. MĀKĀ. 135, 24. 157, 1. PAÑKĀT. I, 183. III, 194. HIT. I, 55. चाण्डालमृतयाः P. 2, 4, 10, Sch. चाण्डाली f. M. 8, 373. BUĀG. P. 6, 3, 12. VER. 10, 8. ब्राह्मणचाण्डाल ein Kāṇḍāla unter den Brāhmaṇa, ein über Alles verächtlicher Brahmane M. 9, 87 (nach KULL.: = ब्राह्मणयो प्रद्वान्जालः). MB. 12, 2374. 13, 2535. — 2) adj. vom vorherg. oder von चाण्डालः ०ली भाषा LASSEN, Instit. I. pr. 35 u. s. w. — 3) f. ई N. einer Pflanze (s. लिङ्गिनी) RĀĀN. im ÇKDr.

चाण्डालक 1) n. = चाण्डालेन कृतम्, aber संज्ञायाम्, gaṇa कुलालादि zu P. 4, 3, 118. — 2) f. चाण्डालिका die Laute der Kāṇḍāla AK. 2, 10, 32. H. 290. Nach ÇKDr. und WILS. = चाण्डालिका auch in den anderen Bedd.

चाण्डालकि m. patron. von चाण्डाल PAT. zu P. 4, 1, 97.

चाण्डालिकाश्रम m. die Einsiedelei der Kāṇḍālikā (wohl N. pr.), N. pr. MB. 13, 1738.

चातक m. *Cuculus melanoleucus*, ein Vogel, welcher der Sage nach nur Regentropfen trinkt, AK. 2, 5, 17. 3, 4, 3, 24. TRIK. 2, 5, 17. H. 1329. धारा नैव पतति चातकमुखे मेघस्य किं द्रूपणम् BUART. 2, 89. ÇĀK. 166. RAĞH. 17, 15. MECH. 9. 22. 112. RĪ. 2, 3. PAÑKĀT. II, 149. VARĀH. BRH. S. 24, 19. 27, 14. 85, 27. GUAT. 9. 10. समयव्यक्त सर्वतः । रमितेनाम्बुवाकस्य चातका इव RĀĀ-TAR. 7, 832. चातकाष्टक n. die acht Verse vom Kāṭaka GILD. Bibl. 302. HARV. Anth. 237. fg.

चातकानन्दन (चा० + आनन्दन erfreuend) m. die Regenzeit RĀĀN. im ÇKDr.

चातन (vom caus. von चत्) 1) adj. verscheuchend; s. घमिशास्ति०, घमीव०, घराय०, दुर्णाम०, पिशाच०, धातृव्य०, पातु०, सदान्वा०, सपत्न०. — 2) n. (oām. मूक्त) diejenigen Sprüche des AV., deren Zweck die Verscheuchung dämonischer Wesen und Kräfte ist, KAUC. 8. 25. 80. 136. — 3) m. N. pr. des angeblichen Rshi dieser Lieder AV. ANUK. 1, 2. — चातनी f. s. u. मचक.

1. चातुर (von चत्) adj. von Vieren gezogen: शकट P. 4, 2, 92, Sch. Daher चातुर n. a carriage, a cart holding four people WILS.

2. चातुर (von चतुर) 1) adj. a) geschickt, gewandt ÇĀRDAR. im ÇKDr. — b) Schmeicheleien sagend. — c) dem Auge zugänglich H. an. 3, 553. MED. r. 154. — d) lenkend, regierend MED. Vgl. चातुरिक. — 2) m. ein rundes Kopfkissen TRIK. 2, 6, 41. H. a. n. MED. Vgl. गह्वचातुरी. — 3) f.

ई = चातुर्य Siddh. K. 250, a, 7. Vop. 4, 12. *Geschicklichkeit* (lies: दाह्य) MRD.

चातुरक = 2. चातुर 1, b, c. H. an. 3, 553. MRD. k. 188. fg. = 2. चातुर 1, d. MRD. = 2. चातुर 2. H. an. MED.

चातुरन्न (von चातुर + अन्न) n. vier Würfe im Würfelspiel HARIV. 6746.

चातुर्यिक (von चातुर + अर्थ) adj. in den vier Bedeutungen (s. P. 4, 2, 67 — 70) geltend: प्रत्यय Sch. zu P. 4, 2, 81. fgg.

चातुराश्रमिक (von चातुर + आश्रम) adj. der sich in einem der vier Lebensstadien des Brahmanen (s. u. आश्रम) befindet MBH. 14, 972.

चातुराश्रमिन् (wie eben) adj. dass. MBH. 7, 2757.

चातुराश्रम्य (wie eben) n. die vier Lebensstadien des Brahmanen gaṇa चतुर्वर्णादि zu P. 5, 1, 124, VArtt. 1. MBH. 3, 11244. 12, 1574. 1837. 6990. 13, 1645. 7624. चतु° 12, 2425.

चातुरिक (von चातुर oder चातुर्य) m. Wagenlenker ĠATĀDH. im ÇKDR. — Vgl. चातुर.

चातुरातक (von चातुर + ज्ञात) n. wohl = कटुचा° Suçr. 2, 294, 6. Nach RĪĠAN. im ÇKDR.: गुडत्वग्लानामकेशरपत्ररूपचतुष्टय. — Vgl. चतु°.

चातुर्यक (von चातुर्य) adj. viertägig, am 4ten Tage erscheinend VJURP. 220. इव Suçr. 2, 405, 8. 540, 19. So ist auch bei WILS. st. चातुर्यक zu lesen, wie schon aus der Stellung des Wortes zwischen चातुरिक und चातुर्यास zu ersehen ist. — Vgl. चतुर्यक.

चातुर्याह्निक (von चातुर्य + अह्नन्) adj. zum 4ten Tage gehörig: सूक्त ÇĀNH. Ça. 15, 7, 1. 8, 1.

चातुर्यिक (von चातुर्य) adj. wohl zum 4ten Tage gehörig: तथा चातुर्यिकस्य वात्सप्रस्य (पदात्ताश्चतुरभ्यस्येत्त्रिर्वा) LĀTJ. 7, 7, 28.

चातुर्दशं adj. von चतुर्दशा gaṇa संधिवेलादि zu P. 4, 3, 16. चातुर्दशं रत्नः ein R., der sich am 14ten Tage im Halbmonat zeigt, 4, 2, 92, Sch.

चातुर्दशिकं (wie eben) adj. am 14ten (einem verbotenen) Tage im Halbmonat die heiligen Schriften lesend P. 4, 4, 71, Sch.

चातुर्देव (von चातुर + देव) adj. vier Göttern geheiligt: चत्वारि द्वाराणि HARIV. 6509.

चातुर्भद्र (von चातुर + भद्र) n. eine Verbindung von vier heilsamen Pflanzen (नागरातिविषा मुस्ता गुडूचीति चतुष्टयम्) RĪĠAN. im ÇKDR.

चातुर्भौतिक (von चातुर + भूत) adj. aus vier Elementen bestehend: देह KAP. 3, 18.

चातुर्भकाराजकायिक = चतु° Lot. de la b. l. 98. 143. Auch चातुर्भकाराजिक BURN. Intr. 202. 601. Als Bein. Vishṇu's MBH. 12, 12864.

चातुर्मासक adj. der die Katurmāsja-Opfer vollzieht P. 5, 1, 94, VArtt. 5. °मासिन् dass. ebend.

चातुर्मासी (vom folg.) f. (sc. पौर्णमासी) der Vollmondstag bei den Katurmāsja-Opfern P. 5, 1, 94, VArtt. 7.

चातुर्मास्यै (von चातुर + मास) 1) n. N. dreier am Anfange der drei Jahreszeiten (zu vier Monaten) zu bringender Opfer (aus der Gattung der Havirjāgña LĀTJ. 5, 4, 22) P. 5, 1, 94, VArtt. 6. nämlich वैश्वदेवम् am Phalguna-, वरुणाप्रवासाः am Ashādha-, साकमेधाः am Kṛttikā-Vollmond; vgl. TBr. 1, 4, 9, 5. Z. d. d. m. G. 7, 527. 9, LXXIII. fg. चातुर्मास्यैरेवर्तुमुखानि तत्पूर्वाभिषयन् ÇAT. Br. 1, 6, 3, 36. 2, 5, 3, 48. 6, 4, 1. 5, 2, 3, 10. 13, 2, 3, 2. TS. 1, 6, 10, 3. TBr. 2, 2, 3, 2. Āçv. Ça. 2. 15. fgg. पौर्णमा-

स्यो चातुर्मास्यानि प्रयुङ्क्ते 9, 3. KĀTJ. Çr. 1, 2, 13. 5, 1, 1. °देवता ÇAT. Br. 13, 5, 1, 14. 3, 4. °याजिन् 2, 6, 3, 1. 4, 9. 10, 1, 5, 4. — M. 6, 10. JĀĠĀ. 1, 125. MBH. 3, 8523. 8525. 13841. 7, 2293. 13, 4878. BHĀG. P. 5, 7, 5. 6, 18, 1. °पद्विति Verz. d. B. H. No. 238. अचातुर्मास्य adj. (अग्निहोत्र) MUNP. Up. 1, 2, 3. दर्शे च पूर्णमासे च चातुर्मास्ये पुनः पुनः । अयन्नद्वयमेधेन MBH. 12, 1007; hier cher: Terttal, der Tag mit dem ein neues Terttal beginnt. — 2) adj. (vom vorherg.) zum Katurmāsja-Opfer gehörig: पशु ÇAT. Br. 13, 2, 3, 2. सोम KĀTJ. Çr. 22, 7, 1. 8, 5.

चातुर्य (von 2. चातुर) n. = चातुरी Siddh. K. 250, a, 7. 1) *Geschicklichkeit, Gewandtheit* Vop. 176. — 2) *Liebreiz*: सौमगन्त्रेकचातुर्यैर्हावलास्यमनोहैरैः । राजानं रमयामास MBH. 1, 3905. R. 1, 6, 13. ध्रु° BUANTĀ. 1, 3. SĪH. D. 41, 8.

चातुर्वर्ण्य (von चातुर + वर्ण) n. die vier Kasten P. 5, 1, 124, VArtt. 1. H. 807. M. 10, 30. 63. 131. 12, 1. 97. MBH. 12, 1338. N. 12, 34. BHĀG. 4, 13. R. 1, 1, 92. 27, 16.

चातुर्विंशिक (von चतुर्विंश) adj. zum 24sten Tage gehörig: उक्थ्यानि ÇĀNH. Çr. 12, 27, 4.

चातुर्विद्य (von चातुर + विद्या) 1) adj. mit den 4 Veda vertraut Siddh. K. zu P. 5, 1, 124. चातुर्विद्ये च यत्पुण्यं सत्यवादिषु चैव यत् MBH. 3, 8227. द्विज RĪĠA-TAB. 3, 153. — 2) n. die 4 Veda Ind. St. 3, 250. MBH. 12, 1574. 1837. HARIV. 9769.

चातुर्विध्य (von चतुर्विध) n. Vierfältigkeit WILS.

चातुर्वेद्य (von चातुर + वेद) 1) adj. mit den 4 Veda vertraut Siddh. K. zu P. 5, 1, 124. MBH. 3, 4741. — 2) n. die Kenntniss der 4 Veda gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

चातुर्होतृकं adj. was zum Katurhotar gehört u. s. w. P. 4, 3, 72, Sch.

चातुर्होत्र (von चातुर + होत्र) 1) adj. von den 4 Hauptpriestern (होत्र, अथर्व, ब्रह्मन्, उद्गातर) geleitet, von ihnen vollbracht: चिति Ind. St. 3, 380. 1, 75. कर्मन् BHĀG. P. 1, 4, 19. Gewöhnlich subst. n. ein von 4 Priestern geleitetes Opfer: °प्रवर्तक MBH. 12, 10420. HARIV. 10404. °फलाशन 3772. °विधान MBH. 14, 728. °विधि BHĀG. P. 5, 7, 5. die Functionen der 4 Hauptpriester MBH. 12, 1574. 1837. BHĀG. P. 2, 6, 24. 3, 12, 35. 13, 34. — 2) n. die 4 Hauptpriester: चातुर्होत्रं च धूर्या मे MBH. 3, 2307. R. GORĀ. 1, 13, 41. BHĀG. P. 4, 24, 37.

चातुर्होत्रिय (wie eben) adj. wobei 4 Hauptpriester verwendet werden: अग्नि TAITT. Ār. 1, 22, 11.

चातुष्काण्डिक (von चातुर + काण्ड) adj. viertheilig VJURP. 139.

चातुष्टय adj. das Katurshṭaja (s. चतुष्टय 2, b) kennend, damit vertraut P. 4, 2, 65, Sch.

चातुष्प्राश्यं (von चातुर + प्राश) P. 5, 4, 36, VArtt. 5. adj. für Tiere zum Essen ausreichend: श्रोदन ÇAT. Br. 2, 1, 4, 4. 4, 3, 13. 11, 3, 1, 14. m. (mit Ergänzung von श्रोदन) KĀTJ. Ça. 4, 6, 10. 8, 4. LĀTJ. 4, 9, 10. 10, 11. 12, 9. n. TS. 6, 1, 3, 8. 3, 1, 1.

चातुःसागरिक (von चातुर + सागर) adj. f. ई an die 4 Meere gerichtet: संध्या R. 4, 16, 43.

चात्तरात्र m. patron. (von चत्त - रात्र): °त्राय जमदग्नये NĪDĀNAS. 8, 4.

चात्र n. 1) *Spindel* PĀR. GAṆ. 1, 15. GOBH. 2, 7, 7. — 2) *die Spindel, welche bei der Erzeugung des heiligen Feuers gebraucht wird.* In die

Spindel wird der प्रमन्य fest eingefügt und auf eine Kerbe in der unteren अरुणि aufgesetzt; wird die Spindel mittelst eines um sie geschlungenen Seiles, an dessen Enden abwechselnd gezogen wird, in rasche Bewegung versetzt, so entsteht durch die Reibung Feuer. Sch. zu KĪTJ. ÇA. S. 363. 366. 356. Oesters die var. l. चत्र.

चात्रारिंश (von चत्रारिंशत्) n. das aus 40 Adhaja bestehende Brāhmaṇa, Titel einer Schrift P. 5, 1, 62.

चात्रारिंशत्क (wie eben) adj. für 40 gekauft u. s. w. P. 5, 1, 22, Sch.; vgl. 21.

चात्राल Uṇ. 1, 115. m. n. die Grube, welche die Erde für den nördlichen Altar (उत्तरवेदि) liefert (also auch nur bei solchen Opfer vorkommend, für welche diese Vedi erforderlich ist), ÇAT. Ba. 3, 3, 1, 26. 8, 2, 18. 30. 9, 3, 16. 30. योनिर्वै यज्ञस्य चात्रालम् TS. 6, 1, 2, 8. 3, 1, 1, 7, 5, 8, 1. TBa. 1, 3, 8, 1. 5, 10, 1. KĪTJ. ÇA. 1, 3, 42. 6, 6, 13. 8, 7, 21. ĀÇV. ÇA. 1, 1, 3, 5. LĪTJ. 5, 1, 2. 7, 10. m. = गर्त und अग्निहोत्रोपकरण UṆDIVA. im SAṆKSHIPTAS. ÇKDa. — Vgl. चत्राल.

चात्रालवत् adj. (ein Opfer) bei welchem eine Grube चात्राल gegraben wird ĀÇV. ÇA. 1, 1.

चानरट (?) P. 6, 2, 103. पूर्व^o Sch.

चानूर s. u. चाणूर.

चान्द्रिक (von चन्द्र) adj. aus Sandelholz gemacht u. s. w. WILS.

चान्द्र (von चन्द्र) 1) adj. lunaris: चतुर्णां मासानां सौरसावननाक्षत्रचान्द्रापाम् VARĀH. BṬH. S. 2, c (A. Bl. 1, b). संवत्सर Sch. zu KĪTJ. ÇA. S. 331, 23. — 2) m. a) (sc. मास) Mondmonat ÇABDA. im ÇKDa. Von Vollmond zu Vollmond gerechnet, heisst er गौण; von Neumond zu Neumond dagegen — मुख्य As. Res. III, 238. ÇKDa. Nach WILSON auch die lichte Hälfte des Mondmonats. — b) der Mondedelstein (s. चन्द्रकात्त) H. 1067. — c) pl. die Schüler des Grammatikers Kāndra Siddh. K. zu P. 3, 2, 26. चान्द्रदैर्गदि: KĀT. 10 (aus der Siddh. K.) zu P. 7, 2, 10. — 3) f. ई a) Mondschein. — b) eine Art Solanum (श्वेतकाण्टकारी) RĪĠAN. im ÇKDa. — c) N. pr. einer Fürstin RĪĠA-TAR. 7, 1503. — 4) n. (sc. व्रत) = चान्द्रायण PRĀJACĪTTAT. im ÇKDa.

चान्द्रक n. getrockneter Ingwer (मृणाली) RĪĠAN. im ÇKDa. — Vgl. चान्द्राख्य.

चान्द्रपुर m. pl. die Bewohner von Kāndrapura VARĀH. BṬH. S. 14, 5.

चान्द्रभागा f. = चन्द्रभागा DVIRĪPAK. im ÇKDa.

चान्द्रभाग्ये m. metron. von चन्द्रभागा P. 4, 1, 113, Sch.

चान्द्रमसै (von चन्द्रमस्) 1) adj. f. ई lunaris: ग्रहा: AV. 19, 9, 10. शश ÇAT. Ba. 11, 1, 5, 3. इष्टि ĀÇV. ÇA. 9, 8. ÇĀKH. ÇA. 14, 32, 8. संवत्सर LĪTJ. 4, 8, 6. लोका PRAÇNOP. 1, 9. BṬG. P. 3, 32, 3. ज्योतिस् BHAG. 8, 25. वपुस् MBH. 12, 9083. वृत्ति 7434. लेखा KUMĀRAS. 1, 25. अग्निव्या 44. सुधा RAGH. 2, 39. — 2) f. ई N. pr. der Gemahlin Bṛhaspati's MBH. 3, 14130. — 3) n. Bein. des 5ten Mondhauses (मृगशिरस्) H. 109.

चान्द्रमसायन (wie eben) m. der Sohn des Mondes, Budha oder Mercur HALĀJ. im ÇKDa. चान्द्रमसायनि m. dass. gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154. H. 117, Sch.

चान्द्रमास s. u. चान्द्र.

चान्द्रव्रतिक (von चन्द्र + व्रत) adj. der nach der Weise des Mondes

verfährt: परिपूर्णा यथा चन्द्रं दृष्ट्वा हृष्यति मानवाः। तथा प्रकृतयो वस्मिन्स चान्द्रव्रतिका नृपः ॥ M. 9, 309.

चान्द्राख्य (चाद्र + आख्या) n. frischer Ingwer RĪĠAN. im ÇKDa. — Vgl. चान्द्रक.

चान्द्रायण (चन्द्र + अयन) 1) n. (sc. व्रत) Bez. einer Kasteiung, bei der man den Mondlauf zur Richtschnur nimmt, indem man beim zunehmenden Monde jeden Tag einen Bissen mehr, beim abnehmenden einen Bissen weniger zu sich nimmt. Beginnt eine solche Kasteiung mit dem Vollmondstage, so dass die Zahl der Bissen sich zuerst von 15 bis 0 vermindert, dann aber in umgekehrter Ordnung wieder zunimmt, so heisst dieselbe पिपीलिकामध्य (weil bei der Ameise der Körper sich vom After und Kopf nach der Mitte hin stets verdünnt); beginnt die Kasteiung dagegen mit dem Neumonde, so dass die Zahl der Bissen zuerst von 0 bis 15 zunimmt, dann aber in umgekehrter Ordnung wieder sich vermindert, so erhält dieselbe den Namen यवमध्य oder यवमध्यम (weil das Gerstenkorn von der Mitte aus nach beiden Enden allmählig dünner wird). P. 5, 1, 72. TRIK. 2, 7, 6. M. 11, 216 (vgl. KULL.). 217. 6, 20. 11, 41. 106. 117. 154. 163. 171. 177. JĀĠN. 3, 324. fgg. PAÑKĀT. 1, 347. III, 119 (fälschlich चान्द्रायण). HIT. 19, 1. — Vgl. यति^o, शिशु^o. — 2) m. pl. Bez. best. Personen: चान्द्रायणभक्त n. die von den K. bewohnte Gegend gaṇa त्रेपुकारादि zu P. 4, 2, 54.

चान्द्रायणिक adj. der das Kāndrājāna übt P. 5, 1, 72.

चाप m. n. 1) Bogen, m. AK. 2, 8, 2, 51. H. 775. MBH. 4, 1332. 6, 4375. n. 4, 1043. 8, 4311. DBAUF. 6, 19. DAÇ. 1, 32. H. 222. — M. 7, 192. DAÇ. 2, 13. ÇĀK. 5, 1. 185. RAGH. 3, 60. MEGR. 72. चापधर R. 2, 86, 22. चापत्रयाणि ADDB. Ba. in Ind. St. 1, 40 ist wohl, wie WRRER jetzt annimmt, in च + अत्रयाणि zu zerlegen. — 2) der Schütze im Thierkreise VARĀH. BṬH. S. 41 (40), 10. — 3) Regenbogen BṬG. P. 1, 11, 28. Vgl. इन्द्रचाप, शक्र^o. — 4) Bez. einer best. Constellation (s. धनुस्) VARĀH. BṬH. 12, 18. — Viell. von कप् = कम्प्.

चापदाती (चाप + दा^o) f. N. pr. eines Flusses HARIV. LANGL. I, 509.

चापपट (चाप + पट) m. N. eines Baumes, Buchanania latifolia Roxb. (पियाल), ĠATĀDH. im ÇKDa. — Vgl. धनु und पट.

चापल (nom. abstr. von चपल) n. gaṇa युवादि zu P. 5, 1, 130. 1) Beweglichkeit, rasche Bewegung, Geschwindigkeit: सूतनिषिद्धचापल (अश्व) RAGH. 3, 42. धमत्कान्डुकचापलै: BṬG. P. 8, 12, 20. — 2) innere Unruhe, Aufregtheit; rasches —, unüberlegtes Verfahren, Unbesonnenheit P. 8, 1, 12, VĀRTI. 2. = संभ्रमेण प्रवृत्ति: Sch. = अनवस्थिति H. 315. धमसि मानस चापलेन BHART. 3, 71. चापलादिप्रसुत्तभात्प्रष्टुमिच्छत्ययं जनः RĪĠA-TAR. 1, 215. MBH. 1, 7039. fg. R. 3, 13, 31. 4, 17, 5. ÇĀK. 69, 12. RAGH. 1, 9. BṬG. P. 1, 5, 24. अ^o BHAG. 16, 2. — Vgl. चापल्य.

चापलायन m. patron. von चपल gaṇa अश्यादि zu P. 4, 1, 110.

चापल्य (nom. abstr. von चपल) n. gaṇa ब्रान्हापादि zu P. 5, 1, 124. 1) Beweglichkeit, Unruhe: स्थाने चापल्यं च विवर्जयेत् KĀN. 30. मत्कुणो ऽतिचापल्यात्खट्वात्तं प्रविष्टः PAÑKĀT. 62, 12. — 2) rasches —, unüberlegtes Verfahren, Unbesonnenheit: मात्सर्यद्वेषरागादेश्चापल्यं तनवस्थिति: SĀD. D. 199. JĀĠN. 3, 279. वाक्याणिपाद^o 1, 112. R. 5, 88, 9 (= PAÑKĀT. IV, 81). PAÑKĀT. 10, 9. in Bezug auf (loc.) R. 3, 1, 13. अ^o HIT. I, 92. —

Vgl. चापल.

चापाल N. pr. eines Kaitja Burn. Intr. 74. 84.

चापिन् (von चाप) 1) adj. mit einem Bogen bewaffnet MBh. 12, 10406. — 2) m. der Schütze im Thierkreise HORAC. in Z. f. d. K. d. M. IV, 305. चाफट्टिकि m. patron. von चफट्टक oder चा^० gaṇa तौल्वत्यादि zu P. 2.4.61.

चावुका f. a small circular pillow Wils.

चामर (von चमर) 1) n. Siddh. K. 249, b, 2. (nach BHOĀ im ÇKDr. auch m., nach BHAR. zu AK. auch चामरा und चामरी f.) der Schweif des Bos grunniens, der als Fliegenwedel gebraucht wird und zu den Insignien der Fürsten gehört; häufig werden ihrer zwei erwähnt. AK. 2, 8, 2, 31. TRIK. 2, 8, 31. H. 717. MBh. 1, 4943. 2, 1921. 14, 2134. HARIV. 4443. 5216. RAGH. 3, 16. VIKR. 76. MEGH. 36. PAÑKĀT. III, 266. VID. 335. LALIT. 88. RĪĀA-TAR. 1, 84. व्यञ्जन MBh. 1, 4944. 6, 670. 3966. HARIV. 1290. R. 3, 9, 7. Unterschieden von व्यञ्जन BHĀG. P. 4, 7, 21. कृत्सि: HARIV. 4649. ग्राहिणी BHARTṚ. 3, 67. किराती चामरधारि: Cit. beim Sch. zu ÇĪK. 20, 16. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा KUMĀRAS. 7, 42. als Schmuck auf dem Kopfe der Pferde ÇĪK. 8. VIKR. 4. Fliegenwedel überh.: वार्हचामर BHĀG. P. 3, 10, 43. Nach MED. n. und f. घ्रा = दण्ड Stiel und बालव्यञ्जन Fliegenwedel. — 2) adj. vom vorherg.: दण्ड der Stiel eines Fliegenwedels AK. 3, 4, 25, 187. — 3) N. eines Metrums (4 Mal — — — — — — — — — —) COLERR. Misc. Ess. II, 161 (X, 12).

चामरग्राह (चा^० + ग्राह) m. Fliegenwedelhalter gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146. Davon ग्राहिके patron. ebend.

चामरपुष्प (चा^० + पु^०) n. (Wils. und ÇKDr. richtiger m. nach ders. Aut.) N. verschiedener Pflanzen: 1) Mangifera indica (s. आम्र). — 2) der Betelnussbaum (s. पूग). — 3) Pandanus odoratissimus (s. केतक). — 4) Saccharum spontaneum Lin. (s. काश) MED. p. 31. Die letzte Pflanze auch पुष्पक m. nach ĠĀTĀDH. im ÇKDr.

चामरमाह्वय (चा^० + सा^०) m. Saccharum spontaneum Lin. SUÇR. 2, 104, 10.

चामरिक (von चामर) m. Fliegenwedelhalter VJUTP. 93.

चामरिन् (wie eben) m. Pferd (mit einem Fliegenwedel (dem Schweife)) versehen TRIK. 2, 8, 41.

चामसायने patron. von चमसिन् gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99 (vgl. 6, 4, 174).

चामस्य patron. von चमस gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

चामीकर n. 1) Gold AK. 2, 9, 95. H. 1044, 61. RATNAM. 87. MBh. 2, 940. 3, 10248. 10, 490. N. 21, 41. R. 3, 26, 6. 5, 7, 13. 13, 12. VIKR. 14. KUMĀRAS. 7, 49. VARĀH. BRH. S. 24, 8. 104, 62. BUĀG. P. 7, 8, 20. — 2) Stechapfel (wie alle Bezz. für Gold; vgl. AK. 2, 4, 2, 58) ÇKDr.

चामुण्डा f. eine Form der Durgā TRIK. 1, 1, 63. H. 206. MĀLATIM. 81, 6. fgg. RĪĀA-TAR. 3, 46. 7, 1719. eine der 7 MĀtar H. 201, Sch. ÇABDAR. im ÇKDr. MIT. 142, 11. यस्माच्चण्डं च मुण्डं च गृहीत्वा त्रमुपागता । चामुण्डेति ततो लोके ध्याता देवि भविष्यसि ॥ KĀNDIN im ÇKDr. — Vgl. चर्ममुण्डा.

चाम्पिला f. Fluss TRIK. 1, 2, 30.

चाम्पेय (von चम्पा) 1) m. Name zweier Bäume: = चम्पक Michelia

Champaka Lin. und Mesua ferrea Wight. Arn. (Hib. 180) AK. 2, 4, 2, 44. 45. H. an. 3, 483. MED. j. 82. — 2) m. Staubfaden, insbes. der Lotusblüte H. an. MED. — 3) Gold, m. H. an. MED. n. TRIK. 2, 9, 34. — 4) m. Fürst von Kāmpā RĪĀA-TAR. 8, 540. N. pr. eines Sohnes des Viçvāmitra MBh. 13, 257.

चाम्पेयक n. = चाम्पेय 2. RĪĀA. im ÇKDr.

चाम्य (von चम्) n. Speise ÇKDr. Wils.

चाय्, चौपति und ते wahrnehmen; verehren DRĀTV. 21, 16. अचापित् und अचासीत् VOP. 8, 128. — S. 4. चि.

चाये adj. von चय gaṇa तालादि zu P. 4, 3, 152.

चायक adj. von चि P. 6, 1, 78, Sch.

चायनीय zur Erkl. von चित्र NIB. 12, 6, 16; also wohl wahrnehmbar (vgl. चाय्, 4. चि).

चायमाने (vgl. 4. चि) patron. des Abhjavartin RV. 6, 27, 5. 8.

चायित् NIB. 5, 25. = दष्टर (vgl. चाय् und 4. चि) nach Durga.

चायु (von 4. चि) adj. Schen —, Ehrfurcht bezeugend: अये मह्या गिरिः । यज्ञेषु य उ चायवः RV. 3, 24, 4.

चार (von 1. चर्) 1) m. a) = चर् Späher, Kundschafter AK. 2, 8, 4, 13. TRIK. 3, 3, 348. H. 734. an. 2, 417. MED. r. 33. M. 7, 184. 9, 261. 266. 298. 306. MBh. 1, 5604. R. 1, 7, 10. 17. 3, 37, 7. 9. 10. 5, 29, 4. 79, 5. MRĪĀK. 144, 10. KATHĀS. 3, 72. 6, 154. पुरुष HARIV. 10102. — b) Gang, Bewegung, Lauf H. an. MED. SUÇR. 2, 61, 12. (विहंगः) मण्डलशीघ्रचारः VIKR. 140. निवृत्तचारः सकृसा गते रविः प्रवृत्तचारा रजनी क्षुपस्विता R. 2, 66, 23. ययाकामो KĀND. UP. 7, 1, 5. कुटिलो PAÑKĀT. 247, 41. पादो MEGH. 61. Von den Bewegungen, dem Laufe der Gestirne BHĀG. P. 5, 22, 12. VARĀH. BRH. S. 5, 4. 6, 12. 11, 1. 12, 2. 13, 2. 46, 1 u. s. w. — c) das Verfahren, s. कामचार. — d) das Betreiben: वाणिज्यो MBh. 5, 1440. — e) Fessel AK. 3, 3, 14. TRIK. H. an. MED. Gefängniß H. 806. — f) Buchanania latifolia Roxb. (पिपाल) H. an. MED. — 2) n. ein künstlich zubereitetes Gift H. 1314, v. l. für वार.

चारक 1) adj. (von चर्) handelnd, zu Werke gehend: प्रचक्रन् R. 3, 66, 18; vgl. प्रचक्रन्चारिन् 51, 26. — 2) m. a) Späher, Kundschafter (vgl. चार) MBh. 2, 172 (= PAÑKĀT. II, 66). 4, 914. — b) Treiber, Hüter (vom caus. von चर्) P. 7, 3, 34, Sch. = अश्वादिपाल H. an. 3, 40. MED. k. 86. Vgl. गो. Führer, = संचारक H. an. = संचालक (ÇKDr. संचारक) MED. an associate, a companion Wils. = भोजक Fütterer (vgl. चर्) TRIK. 3, 3, 21; oder ist etwa भोगिक Pferdeknecht zu lesen? — c) ein herumziehender Brahmanenschüler (vgl. चरक) LALIT. 335. — d) Fessel (vgl. चार) TRIK. H. an. MED. Gefängniß H. 806, Sch. DAÇAK. in BENP. Chr. 193, 11. 200, 20. — e) Buchanania latifolia Roxb. (vgl. चार) RĪĀA. im ÇKDr. — f) N. pr. eines Mannes: चारकात्रिात्र m. Bezeichnung einer Feier P. 6, 2, 97, Sch. — 3) f. चारिका a) Dienerin (die da hinundhergeht): अतःपुरो KATHĀS. 14, 63. VID. 123. — b) Schabe Wils. — 4) adj. von Kāraka verfasst: श्लोकाः P. 4, 3, 107, Sch.

चारकाण्ड (चार + का^०) n. ascensional difference (in Astronomy) Wils.

चारकीण (von चरक) adj. für einen herumziehenden Brahmanenschüler geeignet P. 5, 1, 11.

चारचतुस् (चार + चतुस्) adj. der sich der Späher als Augen bedient:

यस्मात्पश्यति द्वरस्याः सर्वानर्थात्राधिपाः । चारेण तस्मादुच्यते राजान-
श्चारचतुषः ॥ R. 3, 37, 9. M. 9, 256; vgl. Hr. III, 33.

चारचण (चार + चण) adj. *graceful in gait or motion* Wils.

चारचुडु (चार + चु^०) adj. *remarkable in walking, of graceful carriage* Wils.

चारज्या (चार + ज्या) f. *the sine of the ascensional difference* Wils.

चारटिका f. *ein best. Parfum* (नली) RĀGĀN. im ÇKDR.

चारटी f. N. zweier Pflanzen: 1) = पद्मचारिणी (s. d.) AK. 2, 4, 5, 11.

— 2) = भूम्यामली (s. d.) RĀGĀN. im ÇKDR.

चारण (von चरण) 1) m. *Wanderer, Pilger* MBh. 1, 4907. अल्पप्रज्ञैः
सह मत्वं न कुर्यान्न दीर्यमूत्रैरलसैश्चारणैश्च 3, 1039 (vgl. PAÑKĀT. V, 53).
नटनर्तकचारणसंकुल PAÑKĀT. 43, 4. RĀGĀ-TAR. 1, 222. — 2) m. *ein her-
umziehender Schauspieler, — Sänger* AK. 2, 10, 12. H. 329. चारणाश्च
सुपर्णाश्च पुरुषाश्चैव दाम्बिकाः । रत्नांसि च पिशाचाश्च तामसीपूतमा गतिः ॥
M. 12, 44. °दाराः 8, 362. VARĀH. BRH. S. 42 (43), 66. चारणौकामयी च भूः
KATĪS. 23, 85. — 3) m. *ein himmlischer Sänger*: अमिदुतश्च विविधैर्दे-
वराज्ञैर्यचारणैः MBh. 3, 4104. INDR. 2, 1. SUND. 2, 4. R. 1, 16, 9. (लोकान्)
सर्पसंधानसचारणान् 43, 50. 49, 1. 76, 10. 3, 17, 28. 60, 17. 5, 3, 1. 51, 22.
93, 36. ÇĀK. 47. BHĀG. P. 2, 1, 36. 6, 13. 3, 10, 26. GLT. 1, 2. — 4) m. *Kund-
schafter* (vgl. चार, चारक) BHĀG. P. 4, 16, 12. — 5) proparox. N. pr. einer
Localität v. l. im gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75.

चारणविद्य (चा^० + विद्या) m. pl. N. pr. einer Schule des AV. Ind.
St. 3, 277. °वैद्य und चरणाविद्य 278.

चार्य (von 1. चर^० oder चरय^०) adj. *fahrend, wandernd*: यच्चार्ये गणे श-
तमुष्ट्रं अर्चिक्रदत् R. V. 8, 46, 31.

चारपथ (चार Kundschafter + पथ) m. *ein Ort an dem zwei Wege zu-
sammenkommen* H. 986.

चारभट 1) m. *ein beehrter Mensch* H. 363. an. 2, 464. कश्चुम्बति कु-
लपुरुषो वेद्याधरपद्यवं मनोज्ञमपि । चारभटचारचेकनटावितनिष्ठीवनश-
रावन् ॥ BHART. 1, 91. Hier wohl Soldat oder sind etwa mit BOULEN
चार und भट als zwei getrennte Wörter zu fassen? — 2) f. ई *Helden-
muth* TRĪK. 3, 3, 324. H. an. 2, 385. — Vgl. चारभट.

चारमिकं = चरममर्धते वेद वा gaṇa वसन्तादि zu P. 4, 2, 63.

चारवायु (चार? + वायु) m. *Sommerlüftchen* TRĪK. 1, 1, 77.

चारवाणौ patron. von चर gaṇa नटादि zu P. 4, 1, 99. °णी f. 63, Sch.

चारवाणक adj. *von den Kārājaṇa herkommend* P. 4, 3, 80, Sch.

चारवाणाय m. pl. *die Schüler der Kārājaṇa* P. 4, 1, 89, Sch. Verz.
d. B. H. No. 142. Ind. St. 1, 68. 3, 237. 434. — Vgl. कम्बल^०.

चारिक s. ब्रह्म^०, मास^०: चारिका s. u. चारक.

चारितार्थ्य (von चरितार्थ) n. *Erreichung des Zweckes* KAP. 3, 69.

चारित्र (von 1. चर^०, vgl. सामित्र) UṆ. 4, 173. 1) m. N. pr. eines Marut
(der Bewegliche) HARIV. 11347. LANGL.: चारित्र्य. — 2) f. घा *Tamarin-
denbaum* ÇĀBDAR. im ÇKDR. — 3) n. a) *das Verfahren, Handlungsweise,
Wandel* (H. 843); inshes. *ein guter Wandel, ein guter Name*: धित्ते चा-
रित्रमीदृशम् R. 3, 39, 9. चारित्रेधनवस्थितः 6, 88, 14. दुष्टचारित्रा PAÑKĀT.
IV, 53. चारित्रेण युक्तः R. 1, 1, 3. चारित्राद्या 5, 19, 5. N. 18, 9. चारित्रं येन
नो लोके ह्यपितम् HARIV. 10204. °दृषक R. 4, 9, 33. MĀKĪH. 33, 9. °ध्रंश
14. — b) *Cerimonie* VJUTP. 32. — Vgl. चरित्र.

चारित्रवती (von चारित्र) f. Bez. eines Samādhi VJUTP. 19.

चारित्र्य (von चरित्र oder चा^०) n. = चारित्र n.: अयरीन्तित^० adj. MBh.
12, 12357. मकृतम् R. 5, 82, 16. लब्धा चारित्र्यशुद्धिः MĀKĪH. 177, 23. वैव-
नमत्रापराध्यति न चारित्र्यम् 143, 21. चारित्र्याच्चारुदत्तं चलयसि 147, 9.
स्वचारित्र्यं नित्यमयो न ज्ञेयात् MBh. 13, 2566. R. 6, 98, 33. 100, 16. 103, 15.

चारिन् (von 1. चर^०) 1) adj. a) *beweglich*: (लोकियु) संस्थास्तुचारियु MBh.
7, 372. — b) am Ende eines comp.: a) *sich bewegend, herumgehend,
umherwandelnd, lebend, sich aufhaltend*: भूमि^० INDR. 1, 31. या प्रेष्या-
त्तःपुरचारिणी AK. 2, 6, 1, 18. शरीरात्तर^० Hip. 4, 4. प्रेत^०, भूत^० MBh. 13,
1163. प्राणापानौ — नासाभ्यन्तरचारिणी BHĀG. 3, 27. (भूतानाम्) सर्वात्त-
श्चारिणाम् KATĪS. 5, 25. अत्र^० R. 3, 38, 10. अरण्य^० PAÑKĀT. 69, 1. ग्रामा-
रण्यान्वुद्योमद्युनिशोभय^० VARĀH. BRH. S. 83, 6. स्वकालोत्क्रम^० 87, 2.
उग्र^० BHĀG. P. 5, 22, 8. अनीत^० R. 5, 37, 39. गूढ^० RAGH. 19, 33. पाद^० auf
Füssen gehend BHĀG. P. 6, 4, 9. पुच्छास्य^० SUÇA. 1, 207, 3. निमेषात्तर^० in
einem Augenblick sich wohin verfügend, zu einem Gange nur eines
Augenblickes bedürftig MBh. in BENF. Chr. 62, 52. HARIV. 9139. Vgl.
अम्बु^०, एक^०, ख^०, गिरि^०, गो^०, जल^०, दिवि^०, नक्त^०, मध्य^०, वन^०. —
β) *handelnd, zu Werke gehend; ühend, thugend*: प्रच्छन्न^० R. 3, 31, 26.
पाप^०, शुभ^० MBh. 14, 759. PAÑKĀT. 227, 22. दुष्ट^० R. 2, 74, 2. 3, 33, 42.
VET. 21, 7. दुःख^० R. 3, 23, 14. Vgl. धर्म^०, वल्ल^०, ब्रह्म^०, व्रत^०, स्वच्छ-
न्द^०. — γ) *lebend von*: धान्य^० SUÇA. 1, 208, 12. — 2) m. *Fusssoldat*:
अन्वश्यं दश धानुष्का धानुष्के सप्त चारिणः MBh. 6, 3545. — 3) f. चारिणी
N. einer Pflanze (करुणी) RĀGĀN. im ÇKDR.

चारिवाच f. = कर्कटप्रज्ञी Wils. Im ÇKDR. finden wir u. d. letzten
W. kein ähnliches Synonym.

चौर (wohl von चन् = कन्) UṆ. 1, 3. 1) adj. a) *angenehm, willkom-
men; gebilligt, geschätzt, lieb, carus*; mit dem dat. oder loc. der Per-
son: (सुतः) चारुर्हताय पीतये R. V. 1, 137, 2. 4, 49, 2. मद् 7, 22, 2. 8, 3, 14.
हृदिम् 8, 34, 5. अमृतस्य चारुणः 9, 70, 2. 108, 4. अघ्न 1, 19, 1. 5, 71, 1. मा-
ध्यंदिनं सर्वनं चारु यत्ते 3, 32, 1. (सोमः) चारुर्मित्रे वरुणे च 9, 61, 9. हृदा
मतिं ज्ञानये चारुमग्नेये 10, 91, 14. अतिथिश्चारुण्ये 2, 2, 8. कृतं नो पुञ्जं
विदेयेषु चारुम् 7, 84, 3. 1, 33, 4. VS. 33, 17. ÇĀKĪH. Ça. 1, 3, 9. TBa. 3, 1, 1,
9. एतदेव चारु *dieses gefällt mir, so ist es recht* PAÑKĀT. 236, 14. adv.:
चारु वदानि संगतेषु *so dass es gefällt* AV. 7, 12, 1. 12, 1, 56. चारु संभलो
वदतु वाचमेताम् 14, 1, 31. सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः R. V. 9, 72, 7. 86,
21. — b) *lieblich, gefällig, schön* AK. 3, 2, 1. 3, 4, 23, 143. 21, 162. 26,
207. TRĪK. 3, 1, 13. H. 1444. MED. r. 33. दृशे R. V. 9, 102, 6. 4, 6, 6. चतुः 2,
19. यथाः पृथिव्या अदित्या उपस्थे ऽह्ने भूयासे सचितेव चारुः AV. 13, 1, 38.
नामं R. V. 2, 35, 11. 3, 3, 6. 34, 16. 9, 109, 14. यत्ते ज्ञानिम् चारु चित्रम् 5, 3, 3.
48, 5. मुख DAÇ. 2, 66. N. 3, 6. °सर्वाङ्गी R. 1, 63, 6. 9, 22, 32. °सर्वाङ्गदर्शन
N. 12, 18. °स्मिता, °वह्ता, °नेत्रा R. 5, 22, 29. BHĀG. P. 1, 19, 26. 3, 8, 26.
°रव R. 1, 2, 32. °दर्शना N. 17, 13. R. 1, 2, 12. °विक्रम MBh. 13, 622.
°कर्मन् MĀKĪH. 113, 5. °कृत्य PAÑKĀT. Pr. 9. °चारित्रता RĀGĀ-TAR. 2, 58.
चात्रणि धमन्ति *wohl herumgaulende Bilder oder Farben* SUÇA. 2, 316,
18. compar.: सर्वं प्रिये चारुतरं वसते R. 6, 2. adv.: चारु विस्मिरे केशाः
कुचाप्रे HARIV. 4097. 4644. 4653. KĀURAP. 17. — 2) m. Bein. Brhaspa-
ti's MED. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa von der Rukmiṇi HARIV.
6699. VP. 378. eines Kākavartin VJUTP. 92. SCHIEFFNER, Lebensh. 232

(2). — 3) f. चार्वा a) ein schönes Weib MED. v. 6. — b) Glanz ÇADDAR. im ÇKDR. — c) Mondschein MED. — d) Intelligenz TAİK. 1, 1, 114. MED. — e) N. pr. der Gemahlin Kuvera's MED. — 4) n. v. l. für वर् Safran AK. 2, 6, 2, 25, Sch.

चार्वा (von चार्) m. der Same von Saccharum Sara (शर) ROXB. BHĀVAPR. im ÇKDR.

चार्वेशर (चार् + केशर) f. 1) ein best. Gras, Cyperus (s. नागरमुस्ता). — 2) ein best. Baum (तरुणी) RĪĀN. im ÇKDR.

चार्गर्भ (चार् + गर्भ) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛshṇa von der Rukmiṇī HARIV. 6698.9182.

चार्गीति (चार् + गीति) f. ein best. Metrum, eine Abart der Gīti, 29 + 52 Moren COLEBR. Misc. Ess. II, 154.

चार्गुप्त (चार् + गुप्त) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛshṇa von der Rukmiṇī HARIV. 6698.9182. VP. 578.

चार्चित्र (चार् + चित्र) m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛtarāshṭra MBu. 1, 4543. 7, 5594. चार्चित्राङ्ग 1, 2730.

चार्ता (von चार्) f. 1) Beliebtheit: सर्वस्य प्रेमाणां सर्वस्य चार्ता गच्छति AIT. Ba. 4, 17. — 2) Schönheit ÇĀNTIC. 2, 1. KUMĀRAS. 3, 7. 3, 1. MĀLV. 21, 10.

चार्दत्त (चार् + दत्त) m. N. pr. eines Brahmanen MĀKĪ. 2, 3. 6, 15 u. s. w.

चार्दत्त (चार् + दत्त) m. N. pr. eines Kaufmanussohnes HIT. 41, 21.

चार्देव (चार् + देव) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 1173.

चार्दक्ष (चार् + दक्ष) m. N. pr. eines Sohnes des Gaṇḍūsha (HARIV. 1940) und eines des Kṛshṇa von der Rukmiṇī MBu. 1, 6997. 3, 667. 680. 13, 617. 621. HARIV. 6697. 8059. 8078. 8401. 9181. VP. 578. BHĀG. P. 1, 11, 18.

चार्धारा (चार् + धारा) f. Bein. von Indra's Gemahlin TAİK. 1, 1, 59. Auch चार्धामा nach ÇKDR. und WILS. Letzterer führt चार्धामन् m. als N. einer Pflanze auf und verweist auf शठी; eine solche Pflanze aber kennen die Wörterbücher nicht und es ist wohl nur ein verlesenes शची.

चार्धिष्ठ्य (चार् + धि°) m. N. pr. eines der Saptarshi im 11ten Manvantara HARIV. LANGL. 1, 42. उर्धिष्ठा liest st. dessen ed. Calc. 478.

चार्नालक (चार् + नाल) n. rothblühender Lotus ÇKDR. nach einem PUR.

चार्नेत्र (चार् + नेत्र) 1) adj. f. चा schönüsig HARIV. 11789. R. 5, 22, 29. — 2) f. चा N. pr. einer Apsaras MBu. 2, 392.

चार्पद् (चार् + पद्) m. N. pr. eines Sohnes des Namasju BHĀG. P. 9, 20, 2.

चार्पर्णी (चार् + पर्णा) f. Name einer Pflanze (s. प्रसारणी) RĪĀN. im ÇKDR.

चार्पुट (चार् + पुट) m. Bez. eines best. Tacts ÇKDR. u. ताल.

चार्प्रतीक (चार् + प्र°) adj. von lieblichem Ansehen: अग्नि RV. 2, 8, 2.

चार्फला (चार् + फल) f. Weinstock RĪĀN. im ÇKDR.

चार्वाङ्ग (चार् + वाङ्ग) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛshṇa von der Rukmiṇī HARIV. 6698.9183.

चार्भद्र (चार् + भद्र) m. desgl. HARIV. 9182.

चार्भृत् (von चार्) 1) m. N. pr. eines Kākavartin VJUP. 92. SCHIFFNER, Lebensb. 232(2). — 2) f. °मती N. pr. einer Tochter des Kṛshṇa von der Rukmiṇī HARIV. 6699.9183. VP. 578.

चार्भुवी (चार् + भुव) f. N. eines Metrums (4 Mal ~~~~~) COLEBR. Misc. Ess. II, 159 (V, 13).

चार्पशम् (चार् + प°) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛshṇa von der Rukmiṇī MBu. 13, 621.

चार्रावा (चार् + राव) f. Beiname von Çakti, Indra's Gemahlin H. 32.

चार्लोचन (चार् + लो°) 1) adj. f. चा schönüsig HARIV. 8705.8744. मृगचार्लोचना HIP. 2, 36. R. 3, 35, 115. — 2) m. Antilope TAİK. 2, 5, 6.

चार्वक्त्र (चार् + व°) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von Skanda MBu. 9, 2575.

चार्वर्धना (चार् + वर्धन) f. Weib RĪĀN. im ÇKDR.

चार्वृह (चार् + वृह) P. 6, 3, 121, VArtt., Sch.

चार्विन्द (चार् + वि°) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛshṇa von der Rukmiṇī HARIV. 6698.9182. VP. 578.

चार्वेश (चार् + वेश) m. desgl. MBu. 13, 621.

चार्व्रता (चार् + व्रत) f. eine Frau, die einen Monat fastet, TAİK. 2, 7, 11.

चार्शिला (चार् + शि°) f. Edelstein TAİK. 2, 9, 27.

चार्शीर्ष्य (चार् + शी°) m. N. pr. eines Mannes MBu. 13, 1300.

चार्श्रवस् (चार् + श्र°) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛshṇa von der Rukmiṇī MBu. 13, 621.

चार्हामिन् (चार् + हा°) 1) adj. lieblich lachend; f. °नी N. 3, 14, 10, 22. MBu. 13, 2211. R. 3, 52, 31. — 2) f. °नी N. eines Metrums (4 Mal 14 Moren) COLEBR. Misc. Ess. II, 155. 79.

चार्त्तण (चार् + ईत्तण) adj. = चार्चनुस् WILS.

चार्चिकै (von चर्चा) adj. der mit den Wiederholungen (s. चर्चा) vertraut ist gaṇa उक्त्यादि zu P. 4, 2, 60.

चार्चिक्य n. = चार्चिक्य das Einsalben des Körpers; Salbe AK. 2, 6, 3, 23. H. 636, v. 1.

चार्म (von चर्मन्) adj. von Fell, ledern in Verb. mit कोश Scheide P. 6, 4, 144, VArtt. 3. mit Fell —, Leder überzogen (Wagen) BHAR. zu AK. 2, 8, 2, 22. ÇKDR.

चार्मणै (wie eben) 1) adj. mit Fell —, Leder überzogen: रथः P. 6, 4, 170, Sch. — 2) n. eine Menge von Fellen, Häuten, Schildern gaṇa भिन्नादि zu P. 4, 2, 38. AK. 3, 3, 43.

चार्मिक (wie eben) adj. ledern: भाण्ड M. 8, 289.

चार्मिकायणि m. patron. von चर्मन् P. 4, 1, 158, VArtt.

चार्मिक्य n. nom. abstr. von चर्मिक gaṇa पुरोहित्यादि zu P. 5, 1, 128.

चार्मिणै (von चर्मिन्) n. eine Menge schildbewaffneter Männer v. l. im gaṇa भिन्नादि zu P. 4, 2, 38. SVĀMIN zu AK. 3, 3, 43. ÇKDR.

चार्मिण्य von चर्मन् gaṇa उत्कारादि zu P. 4, 2, 90.

चार्थ m. Bez. einer verachteten Kaste: der Sohn eines ausgestossenen Vaicja: वैश्यात्तु ज्ञायते ब्रात्यात्सुधन्वा चार्थ एव च । चार्थश्च विजन्मा च मैत्रः साव्रत एव च ॥ M. 10, 23. सुधन्वाचार्यकारूपविजन्ममैत्रसाव्रता-

व्याः KULL., woraus man schliessen muss, dass er अचार्य (आचार्य ist nicht wahrscheinlich) gelesen habe.

चार्याक 1) m. a) N. pr. eines in Brahmanengestalt auftretenden Rākshasa, eines Freundes des Durjodhana, MBu. 1, 249. 9, 3619. 12, 1414. — b) N. pr. eines materialistischen Philosophen und seiner Anhänger, dessen Lehre in kurzen Worten PRAB. 27, 18 fgg. so characterisirt wird: सर्वथा लोकायतमेव शास्त्रम् यत्र प्रत्यक्षमेव प्रमाणम् पृथिव्यतेजोवायवस्त-
त्वानि । अर्थकामौ पुरुषार्थौ । भूतान्येव चेतयते । नास्ति परलोकः । मृत्युरे-
वायवर्ग इति । Diese Lehre soll Vākāspati oder Bṛhaspati (vgl. बार्हस्पत्य) dem Kārvaṅka überliefert haben, ebend. MADHUS. in Ind. St. 4, 13. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 82. fgg. COLEBR. Misc. Ess. II, 402. fgg. WINDISCHMANN, Die Philos. im Fortg. d. Weltg. I, 4, 1940. fgg. RĀGA-TAR. 4, 345. H. 863. — 2) adj. vom vorhergeh.: चार्याके शास्त्रम् Sch. zu PRAB. 27, 18. — Wohl in चारु + वाक्य zu zerlegen.

चार्याघाट (चारु + घाघाट) = चार्याघात P. 3, 2, 49, Vārt. 2. adj. de-
structive of beauty Wils.

चार्याट adj. (?): मुहूर्त Verz. d. B. H. No. 912.

चार्या s. u. चारु.

चाल (von चल) m. gaṇa ज्वलादि zu P. 3, 1, 140. Vop. 26, 36. 1) Dach
TRIK. 2, 2, 5. — 2) der blaue Holzhäher (vgl. चाप) BUARTR. im ÇKDa.
— 3) nom. act. das Wackeln, s. दत्तचाल.

चालक m. ein widerspänstiger Elephant TRIK. 2, 8, 85.

चालन (vom caus. von चल) 1) n. das Bewegen, Hinundherbewegen:
वायोः (subj.) Buḷg. P. 3, 26, 37. पर्वतस्य (obj.) MBu. 16, 267. लाङ्गल^o 5,
2651. BHARTR. 2, 26. das Lockern Suçr. 1, 23, 2. 15. — 2) f. ई Sieb AK.
2, 9, 26. TRIK. 2, 9, 5. H. 1018. Auch n. BUAR. zu AK. im ÇKDa. H., Sch.
चालिक्य N. pr. (patron.) Ind. St. 3, 483.

चाल्य (vom caus. von चल) adj. zu bewegen: अचाल्यो हिमवान्गिरिः
MBu. 13, 2161. zu lockern Suçr. 2, 333, 19. zum Schwanken zu bringen,
abzulenken: पथि चरन्प्रभुभिर्न चाल्यः Buḷg. P. 2, 7, 17.

चाप m. der blaue Holzhäher, Coracias indica AK. 2, 5, 16. H. 1329.
Vārt. 118. M. 11, 131. JĀG. 1, 175. MBu. 6, 62. 7, 5055. Suçr. 1, 107, 8.
108, 2. 202, 13. 2, 392, 10. MRĪG. 146, 21. PAÑKĀT. 157, 3. VARĀH. BRH. S.
27, 14. 33, 4. 42(43), 62. 47, 6. 83, 23. 41. 43. 49. चापस्तु वदते मात्राम्
RV. PAṬ. 13, 20.

चास m. 1) dass. H. an. 2, 579. MED. s. 2. Suçr. 1, 24, 7. °वक्त्र adj. das
Gesicht eines Kāsa habend, m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von
Skanda MBu. 9, 2578. pl. Bez. einer Art Gespenster 10, 268. — 2) Zuk-
kerrohr H. an. MED.

1. चि, चिनाति und चिनुते DHĀTUP. 27, 5. चिनुमस् und चिन्मस् P. 6, 4,
107, Sch.: (वि) चिपत् RV. 1, 90, 4; अचिन्वन्; चिन्वान्; चिक्राय und चि-
चाय P. 7, 3, 58. Vop. 12, 2. चिचेत्र P. 7, 2, 61, Sch. चिच्युस्, चिच्ये und चि-
च्ये Vop. 12, 2. चिक्रियस्, चिच्यान्; चेष्यति, °ते; चेता P. 7, 2, 61, Sch.;
अचेषीत् (P. 3, 1, 42, Sch. 7, 2, 1, Sch.), (वि) चपिष्टम् (ved.), (वि) अचेत्
(ved.), अचेष्टम्, अचेष्ट, (वि) चितन (ved.) 2. pl., अचेष्ट (med.) P. 1, 2, 11,
Sch.; चिक्रयामकः (ved.) 3, 1, 42; prec. चीयात् 7, 4, 23, Sch. चेपीष्ट 1, 2,
11, Sch.; gerund. °चित्य, °चीय, समुच्चयिता, संचयिता; pass. चीयते;
चायिष्यते und चेष्यते, अचायिष्यत und अचेष्यत P. 6, 4, 62, Sch. part. praet.

चित. 1) aneinanderreihen, schichten, aufbauen: namentl. oft vom Bau
des Feueraltars, und zwar act. wenn der Priester für andere, med.
wenn der Opfernde für sich selbst baut. अग्निं चिनुते TS. 5, 2, 3. 1. fgg.
7, 4, 1. ÇAT. Br. 4, 6, 8, 3. 9, 3, 5, 15. 10, 5, 5, 1. u. s. w. AK. 2, 7, 11. (उवाच)
पुत्रमाग्निं चिक्रिवांसमचैरग्नीशमित्यचैयं हीति Ind. St. 3, 472. चिक्वान्:
TS. 5, 7, 4. 1. यः — चिनुते नाचिकेतम् KATHOP. 1, 18. ततो मया नाचिके-
तश्चितो ऽग्निरन्तियैर्द्रव्यैः 2, 10. पटग्रयो यस्मिंश्चीयते MBu. 2, 336. अग्निः
श्येनचितो नाम in der Form von — 12, 3635. चितीश्चिनोति ÇAT. Br.
6, 1, 2, 77. 7, 2, 8. चितिं दारुमयो चित्वा Buḷg. P. 4, 28, 50. चित्तैत्य MBu.
3, 10460. रथो दशतयश्चितः RV. 1, 138, 4. 112, 17. KĀTJ. Çr. 12, 1, 25. 22,
2, 1. 25, 7, 15. आरुवनीयं चेष्यत्सु LĀTJ. 5, 8, 1. VS. 13, 41, 47. पर्वतानिव
ते भूमावचैपुर्वानरोत्तमान् BUARTR. 13, 76. य उरो ग्रीवाश्चिक्युः पूरूपस्य an-
einanderfügen AV. 10, 2, 4, 8. अग्नि मित्रं चितासः gereiht, geschaart RV. 7,
18, 10. चित dicht aneinandergelegt, dicht (von Haaren): °केश Vārt. 12.
°पद्मन् 11. — 2) sammeln, einsammeln; in den Besitz von Etwas
gelangen: पुष्याणि चिन्वती MBu. 1, 7719. वितं चित्वा 3, 833. तपसा चीयते
ब्रह्म MUND. UP. 4, 1, 8. लोकान्कर्मचितान् 2, 10. — 3) mit Etwas (instr.)
bedecken: (राशीन्कृत्वा सकृन्नशः) चित्वा दारुभिरव्यग्रैः प्रभूतैः स्नेहपाचितैः
MBu. 11, 798. सर्वतो मामचिन्वन् सरथं धरणीधैरैः AR. 9, 9. दंशः पिड-
काभिश्चीयते bedeckt sich mit Suçr. 2, 290, 9. चित bedeckt, besetzt, besiedet
mit MED. I. 18. पर्वतैश्चितः MBu. 3, 860. सायकैः 16467. R. 3, 43, 3. 6, 21,
25. (पृथिवी) चिता रत्नैर्वह्विधैः MBu. 11, 401. (पर्वतम्) नानाधातुभिश्चितम्
R. 3, 68, 12. 6, 14, 3. (सरः) कुमुदैश्चितम् 82, 156. RT. 2, 8. पर्वतचित MBu. 3,
860. शतचन्द्रचिते (चर्मणी) 8, 515. मुक्ताह्मचितौ (पयोधैः) R. 3, 52, 24. शर-
शल्य^o 6, 20, 19. कृमिकुल^o BUARTR. 2, 9. RAGU. 12, 95. कमलवनचितान्बु
RT. 1, 28. समुद्रतस्वेदचितान्मध्यः 7. ÇIC. 9, 35. — caus. चाययति und
चापयति P. 6, 1, 54. Vop. 18, 17. चययति und चपयति = simpl. DHĀTUP.
32, 85. SIDDU. K. 154, a. Vop. — desid. चिक्रीपति und चिचीपति P. 7,
3, 58. 6, 4, 16. Vop. 12, 2. 19, 3. schichten wollen: अग्निमु चिक्रीपामहे
ÇAT. Br. 9, 5, 1, 64. KĀTJ. Çr. 16, 1, 5. — caus. vom desid. veranlassen,
dass Jmd aneinanderzureihen wünscht: चिचीपयतो ऽधरपात्रनातम्
BUARTR. 3, 33. — intens. चेचीयते Sch. zu P. 7, 3, 58. 4, 25, 82.

— अग्नि aufschichten, aufbauen auf (loc.): सा मात्राणि विडुष्यैदानस्य
द्विर्वेष्यामध्यैर्न चिनोतु AV. 11, 1, 24. य दृप तपत्येतस्मादेवाध्यचीयतैत-
स्मिन्नध्यचीयत ÇAT. Br. 10, 4, 2, 28, 31.

— अनु der Länge nach besetzen: (वित्त्वः) आ मूलाच्छाखाभिरनुचितः
bis zur Wurzel hinab mit Zweigen besetzt AIR. Br. 2, 1.

— अघ 1) ablesen, einsammeln: चरन्वै मधु विन्दत्यपचिन्वन्पक्षकम्
ÇĀÑKH. Çr. 15, 19, 26. अग्नेस्तृणान्यपचिनोति Sch. zu KĀTJ. Çr. 1, 2, 4. पु-
ष्याण्यपचितानि R. 2, 100, 5. — 2) pass. a) von seiner Fülle herunter-
kommen, abnehmen, sich verringern: (धेनुस्त्रयीमयी) साक्षया नापचीयते
MĀRK. P. 29, 8. अपचित abgemagert, dünn: मात्र ÇĀK. 37. प्रकटरक्तात्त-
नयो ऽपचितस्त्रायुसंततिः (so ist zu lesen) PAÑKĀT. 182, 17. — b) mit ei-
nem abl. um Etwas kommen, einbüßen an: निमेषादपि कौत्सेय यस्यापु-
रपचीयते MBu. 3, 1378. प्रकृतिः सूयते तद्दानहत्याप्रापचीयते 12, 7668. ध-
र्मादपचितः 3, 1319. — Vgl. अपचय, अपचिति; hierher gehört auch अप-
चायिन् (in den Verbess. zum 1sten Theile u. उपचायिन् falsch aufge-
fasst) in धर्मापचायिन् an Tugend verlierend (vgl. u. उप) MBu. 3, 11157.

— अत्र 1) *ablesen, einsammeln*: पुष्पाण्यवचिन्वतीम् MBh. 3, 13151. पद्मान्यवचेतुम् KATHÁS. 22, 85. ÇĀH. CH. 43, 4. गुञ्जापलान्यवचित्य PAŚ-
KĀT. 93, 4. SĀV. 5, 107. Mit doppeltem acc. (vgl. u. उद्): वृत्तमवचिनोति
पलानि P. 1, 4, 51, Sch. Vop. 5, 6. Vgl. अत्रचय, अत्रचायिन. — 2) *abzie-
hen, zurückschlagen* (ein Gewand): अत्र स्पृमैव चिन्वती मधोन्युपा योति
RV. 3, 61, 4. — 3) अत्रचित *erfüllt, bewohnt*: परेतावचितो दिशम् JAĞNĀD.
1, 13. Wohl nur fehlerhaft für अत्रचरित, wie in beiden Ausgg. des R.
gelesen wird.

— आ 1) *anhäufen, ansammeln*: वरिः KĀTJ. ÇR. 1, 3, 15. कर्माण्या-
चिनुते ऽसकृत् BĀG. P. 4, 29, 78. आचितशतकाम *angehäuft* GORH. 4, 6,
11, 9, 7. चौरिवाचितनत्रा HARIV. 12083. ग्राममिवाचितम् *geschaart*
AV. 4, 7, 5. — 2) *bedecken, beladen mit*: शैलैरिवाचिनोद्भूमिम् BHATT. 17,
69. आचिचाय स तैः (सायकैः) सेनामाचिचाय च राघवौ 14, 46. आचिच्यते
च भूयो ऽपि राघवौ तेन पन्नगैः 47. आचित *bedeckt, beladen*: पवाचित *mit
Gerste beladen* KĀTJ. ÇR. 15, 8, 24. LĪTJ. 9, 4, 19. तां शैरिचितो दृष्ट्वा न-
दीम् MBh. 1, 3993. शरशताचितः 6, 5743. R. 6, 20, 23. वनराज्ञी — कुमुमा-
चिता MBh. 13, 1393. Kir. 5, 37. पिडकाभिः Suçr. 1, 302, 15. किमवाञ्च —
श्चेतिर्धातुभिराचितः HARIV. 12002. Andere Beispiele s. u. आचित 1, b. —
Vgl. आकाय, आचय, आचित.

— अन्वा s. अन्वाचय.

— अद्या *anhäufen, einsammeln*: अद्याचिनोति कर्माणि न च संप्रचिनो-
ति ह MBh. 12, 5952.

— पर्या s. पर्याचित.

— समा 1) *zusammenstellen, aufhäufen*: भाण्डानि समाचिनोति P. 3,
1, 20, Sch. इन्धनानि समाचिनोत् HARIV. 14815. यदा तु वाससां राशिः स-
भामध्ये समाचितः MBu. 2, 2304. कथं यज्ञे मरुत्तस्य द्रविणं तत्समाचितम्
14, 62. — 2) *überschütten, bedecken*: शैनेयं पञ्चविंशत्या सायकानां समा-
चिनोत् MBh. 7, 7242. 3984. 5, 7243. समाचित *bedeckt*: राजमार्गश्च वङ्गर-
त्समाचितः 3106. वपुर्मलसमाचितम् 3, 2701. पिडकाभिः Suçr. 1, 293, 8.
ज्वालामुक्तैस्तु अत्ररानं समाचितम् R. 3, 33, 51. व्योम धनैः R. 2, 2, 2. मृगैः
— वनस्त्रली 9. तृणाङ्कुरैः — नितिः 5. R. 6, 13, 3. गिरिपादांश्च नानाधा-
तुसमाचितान् MBh. 3, 11026. (वाणिजः) वरुणायसमाचिताः *beladen* —,
versehen mit R. 2, 67, 19. — 3) (einen Weg) *bahnen* (durch *Aufschüt-
ten, Ausfüllen* der Vertiefungen): समाचिनुधानुसंप्रयाङ्क्यैः पथः कल्पय
देववानान् AV. 11, 41, 36. — Vgl. समाचयन.

— उद् *ablesen, einsammeln*: शिलानुच्चिन्वतः KULL. zu M. 3, 100.
पुष्पाण्युच्चित्य KATHÁS. 22, 109. लतामनुच्चितस्फोतपुष्पभारानताम् Vid.
209. mit doppeltem acc. (vgl. u. अत्र): उच्चिक्येरे (उच्चिच्येरे v. l.) पुष्प-
पलं वनानि BHATT. 3, 38. — Vgl. उच्चय.

— अयुद् s. अयुच्चय.

— समुद् 1) *aneinanderreihen, zusammenstellen, anreihen*: एवं वर्णस्य
वर्णस्य समुच्चय मरुत्तशः *nach den Farben* MBh. 2, 2087. समुच्चित्य Siddh.
K. zu P. 8, 1, 12. इति स्वरात्ता निपुणं समुच्चिताः KĀr. 2 aus KĀç. zu P.
7, 2, 10. समुच्चयमानक्रियावचनात् Sch. zu P. 3, 4, 3. अग्निश्चेद्देन स्वमते सं-
योगाभावादिः समुच्चयते Sch. zu Kap. 1, 28. — 2) *ablesen, einsammeln*:
अङ्गुलीभ्यामेकैकं काणं समुच्चयित्वा BAUBD. bei KULL. zu M. 4, 5. — Vgl.
समुच्चय.

— उप 1) *aneinanderreihen*: पानिं धर्मं कपालान्युपचिन्वति वेधसः

TS. 1, 1, 2, 2. — 2) *aufhäufen, ansammeln, vermehren, verstärken*: चर-
णान्यासमर्थेन्द्रमैलेः शश्रुतिमैद्वैरुपचितवलिम् MBh. 56. पूर्वापचितक्याक
MBh. 14, 538. मयाप्युपचितो धर्मस्ततो ऽर्धं प्रतिगृह्यताम् (vgl. धर्मोपचायि-
न् MBh. 13, 6275 im Gegens. zu धर्मोपचायिन 3, 11157) 5, 4073. 13, 5772.
यदुपचितमन्यन्नमनि शुभाशुभम् VARĀH. LAGHUGĀT. 1, 3. धातूनुपचिनोति
Suçr. 1, 53, 14. मौलिगतस्फेन्दोर्विशैर्दृशनांप्रुभिः । उपचिन्वन्प्रभो तन्वीम्
KUMĀRAS. 6, 25. यत्रा चोपचिता कीर्तिः कृत्स्नेन BĀG. P. 7, 10, 51. pass. *sich
aufhäufen, sich anhäufen, sich vermehren, sich verstärken, zunehmen*:
पर्वतरूपचोपदिः पतमानिस्तथा परैः । स देशो यत्र वर्ताम गुह्येव समपद्यत ॥
MBh. 3, 12171. रत्नसि चोपचोपमाने Suçr. 1, 44, 18. क्षीणो ऽप्युपचोपते पु-
नश्चन्द्रः BHARTR. 2, 84. चौर्यकान्तमायाभिरधर्मश्चोपचोपते MBh. 12, 8504.
एक एव ममैवात्मा बहुधाप्युपचोपते 14, 709. अथो ऽधः पश्यतः कस्यं म-
हिमा नोपचोपते Hit. II, 2. क्रमोपचोपमानेन सेवाभ्यासेन RĀGA-TAB. 3,
151. उपाचायिष्ट सामर्थ्यं तस्य BHATT. 6, 33. *sich verbessern, sich gut ste-
hen, Vortheil ziehen*: त्रयः परार्थं क्षिप्यति सान्निषः प्रतिभूः कुलम् । च-
त्वारस्तूपचोपते विप्र आद्यो वाण्डुपः ॥ M. 8, 169. उपचित *vermehrt, in
reichlichem Maasse vorhanden, was eine Fülle erlangt hat*: द्विपतः प-
श्य प्रतीणान्गुर्वतिक्रमात् । संप्रत्युपचितान् BĀG. P. 6, 7, 23. फलैरुपचितैः
MBh. 3, 11034. विपदुपचितमेधम् BHARTR. 1, 42. ०रस MBh. 111. अग्नेः
103. (अग्नेर्मैधैः) मरुचिभूत्योपचिताङ्गदन्तिणैः BĀG. P. 9, 4, 22. ०मंस VA-
RĀH. LAGHUGĀT. 2, 27. ०गात्रसंधि BRH. S. 2, Abf. समोपचितचारुनिगूढगुल्फौ
(पौदौ) 68, 1. उपचितसमवृत्तलम्बवत्राङ्ग 69, 14. ०देह 67, 100 (101). पयोधैरो
R. 3, 52, 25. उपचितमरुरोमशकर्णा Suçr. 1, 124, 12. शरीर 130, 12. MBh.
33. तं दृष्ट्वा सर्वङ्गोपचितम् MBh. 13, 4160. योगोपचितानु — मायासु BĀG.
P. 3, 27, 30. 9, 12. 5, 1, 30. 6, 17. *dem es wohlgeht*: अथयेन प्रवृत्ते न जा-
तूपचितो ऽपि सः RAGH. 17, 54. *was gut von Stuten geht*: सर्गे ऽनुपचिते
BĀG. P. 3, 20, 47. उपचित = समाहित H. an. 4, 101. = निर्दिग्ध H.
449. = निर्दिग्ध AK. 3, 2, 38. = दग्ध (wohl nur fehlerhaft) H. an. MED.
I. 189. = ऋद्ध und समृद्ध diess. — 3) *überschütten, bedecken*: ततः प्रव्य-
लित्तिर्वाणोः सर्वतः सोपचोपते (०त v. l.) । उपचोपमानश्च मया मरुत्त्रेण MBh.
3, 11969. pass. *sich bedecken mit*: काण्टकैः Suçr. 2, 248, 20. 308, 19. उप-
चित *überschüttet, bedeckt, reichlich versehen, versehen mit*: वल्मीक इव
— पर्वतोपचितो ऽभवम् MBh. 3, 859. शादलोपचिता भूमिम् 13, 2828. प्र-
त्रुक्केशश्मश्रुनखरोमोपचितः PAŚKĀT. 182, 11. मलोपचितसर्वाङ्ग MBh. 1, 7627.
क्षेमपत्नैरुपचितम् HARIV. 5834. मोतोपचित *fleischig* Suçr. 1, 127, 2. VA-
RĀH. BRH. S. 68, 4. वैद्वर्यक्षेमोपचित (स्यन्दन) HARIV. 13083. MBh. 4, 1669.
कुण्डलोपचित (शिरस्) 8, 507. R. 6, 77, 29. अगारार्दभिनिक्रासः पवित्रो-
पचितो मुनिः M. 6, 41. द्रव्यदेशकालवपःश्रद्धाविग्विविधोद्देशोपचितैः सर्व-
रपि क्रतुभिः BĀG. P. 5, 4, 16. गुणैरुपचितः सर्वैः R. 3, 41, 19. उपचिततर
VJUTP. 173. — Vgl. उपचय, उपचाय (nicht vom caus., wie u. d. W. an-
gegeben ist), उपचित्, उपचिति, उपचये.

— समुप pass. *zunehmen, heranwachsen*: गर्भतप्रभृत्येरेगो यः शनैः स-
मुपचोपते Suçr. 1, 124, 18. ग्रन्थिः 293, 5.

— नि, partic. निचित 1) *aufgeschichtet, aufgerichtet* MBh. 14, 2635.
निचितं कृत्वा *aufgeschichtet habend, in Schichten gebracht habend* Suçr.
1, 32, 13. अर्धनिचितं कृतं वा (गृहम्) *ein halb oder ganz vollendetes Haus*
VARĀH. BRH. S. — 2) *bedeckt, besteckt, besetzt, versehen mit* AK. 3, 4, 59. H.
1473. त्रिदशानां शरीरैः — मेदिनी । वभूव निचिता HARIV. 13812. R. 6,

32, 24. नानाविधाकारैरग्निभिर्निचितो महीम् MBh. 3, 10517. निचितं ख-
मुपेत्य नीरदैः GBAT. 1. BHATT. 10, 4. घ्रा मूलात्पुष्पानिचितैरशोकिः R. 5, 17,
14. शकुन्तनीउनिचितम् — जटामण्डलम् ÇĀK. 170. रयः शरीरे निचितः स-
र्वतः MBh. 5, 7214. 3, 825. रोमभिर्निचितम् R. 3, 74, 15. परिखाः — कीलैः
मुनिचिताः कृताः MBh. 3, 650. निचितशिखरः पेशलैरिन्द्रनीलैः क्रीडशैलः
MRGH. 73, v. 1. Kir. 5, 8. ग्रीवा कम्बुनिचिता VARĀH. BRH. S. 68, 5. 71, 1.
— 3) was sich angehäuft —, gesteckt hat, constipatus: वर्षो निचितं गुदे
SUCR. 1, 92, 19. स्वदेशे निचिता द्रोणा अन्यस्मिन्कोपमागताः 130, 19. वायुः
प्रवृद्धा निचितं बलात् नुदत्यधस्तात् 2, 440, 14. — Vgl. निचय.

— घ्रानि scheinbar in घ्रानिचये (BENFEY), welches aber auf घ्रानिचये
zurückzuführen ist.

— परिणि, प्राणि P. 8, 4, 17. VOP. 8, 22.

— संनि, partic. संनिचित = निचित 3: द्रोण SUCR. 2, 430, 15. — Vgl.
संनिचय.

— परि 1) aufschichten ÇAT. BR. 7, 1, 14 (act.). — 2) ansammeln, anhäu-
fen: यदोषधीर्भिर्मुष्टो वनानि च परि स्वयं चिन्वते अन्नमास्यं RV. 10, 91, 5.
vermehrten: चरुणारविन्दानुध्यानपरिचित-भक्तियोग BRĀG. P. 5, 7, 11. ein-
sammeln so v. a. ererben, in den Besitz von Etwas gelangen: मुक्ता-
नालं नवपरिचितम् MRGH. 94, v. 1. जन्मात्परिचितो निश्चला चितवृत्तिम्
RĀĀA-TAR. 4, 354. pass. sich vermehren, zunehmen: प्रेम — पर्यचीयत RAGH.
3, 24. — 3) erfüllen mit: तिर्यङ्गद्विजसरीसृपदेवदैत्यमर्त्यादिभिः परिचि-
तम् — त्रपम् erfüllt von, in sich enthaltend BUĀG. P. 4, 9, 13. — Vgl. प-
रिचाय्य, परिचित्, परिचय.

— प्र 1) einsammeln, lesen, abpflücken: न फलानि स्वयं प्रचिन्वीत
GOBH. 3, 5, 8. कर्णिकारान्प्रचिन्वती MBh. 1, 7720. वनस्पतेरपक्वानि फ-
लानि प्रचिनोति यः 5, 1108. प्रचीयोडुस्वराणि 13, 4434. पुष्यं चैव प्रचि-
न्वतीम् HARIV. 4398. जलजानि च रत्नानि — प्रचिन्वतो ऽप्ये 5237. यदा
विषाठा मद्गुत्रविप्रमुक्ता द्विजाः फलानीव महीरुह्यात्। प्रचेतार उत्तमा-
ङ्गानि पूनाम् MBh. 5, 1865. सुराणामुत्तमाङ्गानि प्राचिनोत् HARIV. 13542.
यदा रथायो रथिनः प्रचेता Feinde lesen so v. a. niedermähen MBh. 5,
1832. — 2) vermehren, vergrößern: स (अश्वः) भर्तुरचिरात्प्रचिनोति ल-
क्ष्मीम् VARĀH. BRH. S. 92, 13. pass. sich ansammeln, zunehmen: ततस्तु ली-
यते चैव पुनश्चान्यत्प्रनीयते MBh. 14, 509. प्रचीयमानावयवा (eine Schwan-
gere) रराज सा RAGH. 3, 7. प्रचित angehäuft: कफ SUCR. 2, 362, 5. — 3)
प्रचित bedeckt, gefüllt mit: चितासकृत्प्रचित MBh. 12, 1702. पुम्भिः प्रचि-
तान् — गोष्ठान् BHATT. 2, 14. — Vgl. प्रचय, प्रचाय.

— विप्र scheinbar in विप्रचित (BENFEY), welches aber, wie man nach
मुनिचित in demselben gaṇa सुतंगमादि zu P. 4, 2, 80 schliessen darf, in
विप्र ein Brahman + चित zu zerlegen ist.

— संप्र vollständig einsammeln MBh. 12, 5952; s. u. अघ्रा.

— वि 1) auslesen, aussuchen: (व्रीहोन्) शृङ्गाश्रं कृष्णाश्च विचिन्वयात्
TS. 2, 3, 1, 3. 1, 8, 9, 3. ÇAT. BR. 9, 1, 1, 23. पुष्यं पुष्यं विचिन्वीत मूलच्छेदं
न कारयेत्। मालाकारं स्वारामे न यदाङ्गरकारकः ॥ MBh. 5, 1411. शरी-
रेभ्यो ऽमरारीणामसूत्रिभ्यः विचिन्वति (3te sg.) DRV. 2, 67. Namentlich
vom Sichten der Soma- Pflanze VS. 4, 24. TS. 6, 1, 9, 1. ÇAT. BR. 3, 3,
2, 5, 8. KĀTJ. ÇR. 7, 6, 2, 7, 10. Vgl. 2. चि mit वि. — 2) sondern, zerthei-
len (das Haar): नार्यस्ते पत्न्यो लोमं वि चिन्वन्तु मनीषया VS. 23, 36. —
3) ausscheiden, fortschaffen, zerstreuen: क्रव्यात्क्रविन्वति चिन्वन्तु वृ-

कणम् RV. 10, 87, 5. स्तुकेव वीता धन्वा विचिन्वन्वन्धूरिमां अघ्रा इन्दो वा-
यून् 9, 97, 17. युवं दृष्टुषु वि चयिष्टमर्कः 6, 67, 8. विचितकेश (वासस्) KĀTJ.
ÇR. 7, 2, 19. — 4) (einen Weg) bahnen (das im Wege Liegende bei Seite
schaffen): वि नः पयः सुचितार्यं चियत्तु RV. 1, 90, 4. वि नः पशुश्चितं य-
ष्टेयं 4, 37, 7. 6, 53, 4. — 5) vertheilen (Beute), einziehen (Spielgewinn):
इह प्रमत्तो वि चयत्कृतं नः RV. 5, 60, 1. 1, 132, 1. 9, 97, 58. भरे कृतं व्यचि-
दिन्द्रसेना 10, 102, 2. कृतं न अघ्रा वि चिन्वति देवेन 43, 5. 42, 9. AV. 4,
38, 1. — 6) verschichten, falsch schichten ÇAT. BR. 9, 2, 2, 43. — Vgl. वि-
चयिष्ट, विचित्, विचिन्वत्क, विचेतर्.

— संवि aussondern: अघ्रायं संविचेतव्या युद्धे परमभीरवः R. 5, 85, 18.

— सम् 1) aufschichten, aufeinanderlegen: स चैत्यो राजसिंहस्य सं-
चितः कुशलैर्द्विजैः R. 1, 13, 30. द्रुण्डिभिएडार्कनलैः प्रभूतैरपि संचितैः। दा-
रुकृत्यं यथा नास्ति PAÑKĀT. 1, 108. — 2) fertig schichten: संचित ÇAT. BR.
6, 4, 2, 8. 8, 1, 4, 7. 10, 3, 1, 2. ÇĀKĀH. ÇR. 9, 23, 1. LĀTJ. 5, 8, 2. 10. असंचित
nicht vollständig geschichtet ÇAT. BR. 2, 1, 2, 15. — 3) zusammenlesen.
— legen, — ordnen: कपालानि ÇAT. BR. 12, 4, 1, 8. अस्थीनि ÇĀKĀH. ÇR.
4, 13, 12. ĀÇV. GRHJ. 4, 5. KAUC. 83. भाण्डानि VOP. 21, 17. पात्राणि BHATT.
3, 35. — 4) einsammeln, anhäufen, Reichthümer sammeln, in den Be-
sitz von Etwas gelangen: संचिन्वति सदा युक्ता ज्ञातत्रयं च मौक्तिकम्
HARIV. 5236. तथा चौपथयो ऽस्माभिः संचिताः R. 5, 2, 32. विविधं वन्यम्
3, 77, 16. मुन्यत्रं पूर्वसंचितम् M. 6, 15. संचयिता पुनः कोषम् MBh. 13, 3079.
राजधर्मैर्विमुक्ताः संचिन्वन्तो नाद्रियते स्वधर्मम् 12, 2385. संचितसंचय R. 4,
27, 14. चिरसंचितं धनम् Hit. 30, 1. PAÑKĀT. 11, 123. यत्नात्संचिततैलवि-
न्दुघटिका SĀH. D. 63, 9. भाग्यानि पूर्वतपसा खलु संचितानि BUATR. 2, 94.
पितामहारायनसंचितास्त्रः R. 5, 43, 2. धर्म शनैः संचिनुयादल्मीकमिव पुत्ति-
काः M. 4, 238. 242. MBh. 5, 1550. HARIV. 14738. संचिनुयात् — तपः M. 2.
164. ÇĀK. 47. संचिकाय RAGH. 19, 2. तपः संचिनुते मरुत् MBh. 13, 6447.
सत्कर्म संचयीताम् ÇĀNTIÇ. 3, 11. संचित angehäuft: द्रोण SUCR. 1, 21, 1. त-
पस् SĀV. 6, 11. मोक्षनाल ÇĀNTIÇ. 3, 20. कर्मसंशयविपर्ययादि VEDĀNTAS. (Allāh.)
No. 142. पुरुषकार MBh. 13, 341. dicht, von einem Walde R. 5, 39, 13. —
5) संचित erfüllt, versehen mit: शिलासंचितवारिमार्गं verstopft VARĀH. BRH.
S. 33, 122. (सैन्य) रत्नपटुसंचित MBh. 6, 3327. (चक्र) अरसंचित, (शतघ्नी)
लोकाकण्टकसंचिता II. c. 148. 149. — Vgl. संचय, संचयिन्, संचाय्य, सं-
चिन्वानक.

— अभिसम् um einer Sache willen (acc.) schichten: अग्निं सर्वान्कामा-
नात्मानमभिसंचिन्वीय ÇAT. BR. 10, 2, 4, 1. 2. तत्सर्वमात्मानमभिसंचिनुते 3,
9, 15.

— परिसम् einsammeln, anhäufen: द्रव्योघाः परिसंचिताः खलु मया
SĀH. D. 73, 12.

2. चि (किं DĀTUP. 13, 19), (नि) चिकोपि, (अप) चिकोदि, अचिकेत, partic.
निचिचयत्; (वि) चिनवत्, partic. विचिन्वन्; (नि) चिकोप, (नि) चि-
कुम्; अचैत्; med.: (अनु) चिकिताम् 3. imperat., अचिधम्, (नि) चिकोपे;
partic. निचित. In der klass. Sprache चिनोति, चिनुते u. s. w. wie 1. चि
und mit diesem bis jetzt als identisch betrachtet. Mit वि berühren sich
beide Wurzeln so nahe, dass die Scheidung bisweilen Schwierigkeiten
macht. 1) wahrnehmen: उपहृरेषु यदचिधं ययिम् RV. 1, 87, 2. तं लो य-
मो अचिकेत 10, 51, 3. — 2) das Augenmerk richten auf: यत्राचिधं मरुतो
गच्छेत् तत् RV. 5, 53, 7. क्वो नो अस्य क्विष्यश्चिकेतु TS. 3, 3, 11, 5.

— 3) *aufsuchen*: पयानो देवेभ्यो वस्यो अचैत् RV. 6, 44, 7. *suchen, forschen nach, Nachforschungen anstellen*: कनकपुरो चिन्वन् KATHÁS. 26, 136. रातः प्रवृत्तिं चिन्वन्तः VID. 27. *durchsuchen*: (अस्माकम्) त्रिभुवनमिदं चिन्वताम् BHARTR. 3, 82. पुराष्टाणि चिन्वन्तो नैषधम् *in Städten und Reichen N. suchend* MBH. 3, 2659. — Vgl. 4. चित्.

— अन्नु *gedenken, sich erinnern*: अन्नु स्वधा चिकित्ता सोमो अग्निः AV. 6, 53, 1.

— अय 1) *Rücksicht nehmen auf, respectiren*: ब्रह्म चायं चिकीहि नः AV. 1, 10, 4. अयचित (vgl. 4. चि mit अय) adj. *geehrt, geachtet* P. 7, 2, 30. AK. 3, 2, 51. H. 447. ÇAT. BR. 3, 4, 1, 3. 4. 6. MBH. 3, 10835. BHATT. 9, 22. अन्स्वी च रूधी चातंश्रीनामपचिततमौ TS. 5, 2, 2, 3. अन्पाचित LATJ. 9, 10, 2. अयचित n. *das Ehren, Achten*: करिष्यति — अयचितं मन MBH. 9, 3620. Vgl. अयचायिन् *achtend in* गुरुवृद्धापचायिन् (falsch aufgefasst in den Verbess. zum 1sten Theile n. उपचायिन्) MBH. 13, 6705. — 2) *Jmd ehrerbietig zu sich laden*: स्वयं नापचित एवतेरवदिहापलन्तितः BHAG. P. 5, 3, 9. — Die Bed. *abrechnen, vergelten* hat sich in अयचिति erhalten.

— अय *verehren, hochachten* (WEST.: *comprehendere*): यथा वाचमवचिन्वन्ति सतः MBH. 3, 10676. Dafür fälschlich अयचि^o 10677.

— उप *dass., vgl. उपचायिन् ehrend in* ज्येष्ठोप^o MBH. 4, 595, 14, 2198.

— नि *wahrnehmen, bemerken*: करी इन्द्रस्य नि चिकाय कः स्वित् RV. 10, 114, 9, 2. 124, 9, 1, 164, 38 (vgl. P. 6, 1, 35). यः सोमया निचितो वज्रवाहुः 2, 12, 13. विद्या निचिकीत् 4, 38, 4. AV. 5, 20, 12. विश्वं क्लृप्य निचिकीपिं द्रुग्धम् 4, 10, 2. वि चिन्मिषता निचिरा नि चिक्वतुः RV. 8, 23, 9. नि केतुना जनानां चिकीथे 5, 66, 4. ते निचिकुर्वन्तः पुराणमग्र्यम् *bemerkten, erkennen* ÇAT. BR. 14, 7, 2, 21. — *desid. beobachten, überwachen*: स मनुं मर्त्यानामद्वेषो नि चिकीपते । पुरा निदृशिकीपते RV. 8, 67, 6. अग्निं सुधस्त्रै मकृति चक्षुषा नि चिकीपते VS. 11, 18. — Vgl. निचिर, निचेतर.

— निम् *über Etwas Gewissheit erlangen, entscheiden, als ausgemacht ansehen, festsetzen, beschliessen*: तदेकं वद निश्चित्य येन श्रेयो ऽकामाम् याम् BHAG. 3. 2. निश्चित्य सचिवैः सार्धं यौत्रराज्यममन्यत R. 2, 1, 26. इति निश्चित्य HIT. 20, 17. PAÑKAT. 33, 14. एवं निश्चित्य मनसा R. 4, 57, 9. MBH. 3, 2779. निश्चित्यार्थविनिश्चयम् 3, 7013. निश्चित्य मन्त्रिभिर्मन्त्रनिश्चयम् R. 4, 8, 22. इदं निश्चिन्नु विप्रेन्द्र एक एव भवान्यकम् । वासुदेवो जगत्यस्मिन् HARIV. 13061. गुणदाप्रावनिश्चित्य HIT. II, 137. आत्मनस्तत्र निश्चित्य विपत्तिम् RĪGĀ-TAR. 3, 124. संत्रासमभित्तायं वा निश्चिकाय न क्रश्च न 4, 174. ÇIC. 8, 29. एकश्रुतधरत्वेन मो निश्चित्य *sich überzeugt habend, dass ich das Einmalgehörte behielte*, KATHÁS. 2, 40. न च निश्चिकाय चन्द्रम् *er kam darüber nicht zur Gewissheit, ob es der Mond wäre*, BHATT. 10, 67. निर्यायि यदा भेदा नौषधीनां कनूमता 13, 107. निरचेष्ट ÇIC. 9, 50. निश्चिन्वते हि ज्ञेय्या यमेवायोम्यम् *entschieden für untauglich halten* RĪGĀ-TAR. 3, 491. 4, 412. अग्निश्चित्य भूतिम् *den Lohn nicht festgesetzt habend* JĀGĀ. 2, 194. ततो निश्चित्य मयनम् *beschliessen* R. 1, 43, 19. KATHÁS. 4, 107. partic. निश्चित 1) *acl. der sich eine feste Meinung über Etwas gebildet hat, der Etwas festgestellt hat, entschlossen*: दशरात्रात्परं केचिदात्तव्यमिति निश्चिताः SUÇR. 2, 409, 5. पुत्रो ऽयमस्माकं सर्वोसामिति निश्चिताः R. 4, 38, 24. BHAG. 16, 11. RAGH. 12, 83. R. 1, 63, 6. 3, 48, 2. 63, 15. 4, 44, 80. HARIV. 8334. इति मे निश्चितं विद्धि चेतः 7087. (सेना) अमुराणां सहायार्थं निश्चिता 8067. मरणाय निश्चिताम् *fest entschlossen zu sterben* R. 2, 27, 22. तपसे

निश्चितः KATHÁS. 4, 134. ज्ञालकर्मणि MBH. 13, 2653. रणे HARIV. 8069. स्थिते मनः शत्रुवधे — मुनिश्चितम् R. 3, 28, 10. वनवास^o 2, 24, 36. अ^o *unentschlossen* PAÑKAT. III, 261. — 2) *pass. entschieden, ausgemacht, festgestellt* AK. 3, 4, 41. 213. अग्निश्चितागमि RĪGĀ-TAR. 4, 96. सुमकृत्स्वपि कुच्छ्रेषु बुद्ध्या निश्चितनिश्चयाः R. 3, 71, 12. अय्यक्तः किल तोयस्य रसे निश्चयनिश्चितः SUÇR. 1, 136, 9. यच्छ्रेयः स्यान्निश्चितम् BHAG. 2, 7. MUND. UP. 3, 2, 6. हेतुभिः शास्त्रनिश्चितैः MBH. 9, 6. इति मे — निश्चितं मतमुत्तमम् BHAG. 18, 6. मुनिश्चितं मतिं कृत्वा यष्टव्ये R. 4, 8, 3. इति मे निश्चिता मतिः 3, 16, 32. MBH. 3, 7044. N. 26, 6. निश्चितैव हि मे बुद्धिर्वनवासाय R. 3, 22, 36. चित्तपती — बुद्धिं बुद्ध्यानिश्चिताम् HARIV. 10027. इति निश्चितम् *so ist es beschlossen* R. 3, 30, 40. विवाहे निश्चिते KATHÁS. 4, 18. ÇIC. 9, 43. निश्चिततम MBH. 1, 5545. 2, 561. — 3) *n. Entscheidung, Beschluss*: निश्चितं मनसो हि मे । अयो वापि प्रवेक्ष्ये ऽकम् u. s. w. R. 5, 13, 57. — 4) *निश्चितम् adv. bestimmt, gewiss*: करोमि PAÑKAT. 223, 7. — Vgl. निश्चय.

— अभिनिस्, partic. अभिनिश्चित 1) *dem Etwas feststeht, der fest von Etwas überzeugt ist* MBH. 12, 10635. — 2) *feststehend, ausgemacht* MBH. 3, 1086.

— अयनिस् s. अयनिश्चय.

— विनिस् 1) *erwägen*: तेन सार्धं विनिश्चित्य ततः कर्म समारभेत् M. 7, 59. विनिश्चित्य — ब्राह्मणैः MBH. 1, 4136. 3, 2293. विनिश्चित्य ब्रह्मया विचार्य च पुनः पुनः 2205. 2345. R. 5, 87, 12. PAÑKAT. III, 219. अर्थानर्थौ विनिश्चित्य R. 5, 90, 12. MBH. 3, 7019. एतद्बुद्ध्या विनिश्चित्य मनसा 5973. एतां बुद्धिं विनिश्चित्य 14, 330. — 2) *für ausgemacht ansehen, für gewiss halten*: अर्थभावं विनिश्चित्य BHAG. P. 3, 7, 18. — विनिश्चित a) *fest entschlossen zu*: देहत्याग^o MBH. 3, 14294. — b) *vollkommen entschieden, festgestellt*: किमिदमथ वा सत्यं विनिश्चितम् AMAR. 47. ब्रह्मसूत्रप्रदेशैव हेतुमद्विर्विनिश्चितैः BHAG. 13, 4. विनिश्चिताश्चाद्विरमति धीराः BHARTR. 2, 72. रिपुनिधनाय विनिश्चितार्थतत्त्वः R. 5, 72, 21. — Vgl. विनिश्चय.

— परि 1) *untersuchen, durchsuchen*: प्रचिन्नु क्षत्र्य शाखे द्वे MBH. 3, 2818. पृथिवीं परिचिन्वन्तः R. 4, 47, 1. — 2) *sich mit Etwas vertraut machen, sich an Etwas gewöhnen*: परिचेतुमुपाशु धारणाम् RAGH. 8, 18. अभिनयानपरिचेतुमिवोद्यता 9, 29. परिचितं *woran oder an den man sich gewöhnt hat, vertraut, bekannt* ÇĀK. 107. MĀLAV. 10. MEGH. 27, 48. PAÑKAT. I, 13, 7, 16. 186, 1. 213, 17. 237, 6. RĪGĀ-TAR. 2, 169. 3, 530. हेसाः परिचितां चक्रुस्ताम् *machten mit ihr Bekanntschaft* HARIV. 8615. — Vgl. अपरिचित (ungeprüft), परिचय. — *caus. med. परिचायये suchen* HABH. Anthl. 432, ÇI. 13.

— वि 1) *unterscheiden, internoscere*: विचिन्वन्दासमार्थम् RV. 10, 86, 19. AV. 10, 8, 12. चित्तिमचित्तिं चिनवद्धि विद्वान् RV. 4, 2, 11. 10, 89, 3. यदा समर्थं व्यचेदधावा दीर्घं यदाज्ञिमभ्यव्यर्द्युः 4, 24, 8. ये भूतानि ज्ञयन्ती विचिष्युः (चिक्वुः oder चष्युः zu lesen) TBH. 2, 8, 2, 2. — 2) *machen, dass Etwas unterschieden wird; wahrnehmen lassen, erhellen*: (चन्द्रः) स्यात्स्मावितानेन विचित्य लोकानभ्युत्थितः R. 5, 11, 1. — 3) *besehen, untersuchen, prüfen*: वनस्पतीन्विचिन्वन्तो विज्ञरार सखीवता MBH. 3, 10323. HARIV. 3730. BHAG. P. 9, 3, 3. एतद्दिनिश्चयम् । विचिनोतु MBH. 3, 6088. कोपप्रसादवस्तूनि ये विचिन्वन्ति सेवकाः PAÑKAT. I, 42. *durchsuchen*: चेदिपुरीम् — विचिन्वानः MBH. 3, 2660. मही विचेतुम् 8870. मही — अस्माभिर्विचिता 8866. 3, 3517. 13, 4034. R. 2, 93, 19. 3, 68, 9. 12. 19. 70,

17. 4, 41, 10, 14, 15, 71, 43, 69 (lies: विचेतुम् st. विचितुम्). PAÑKAT. I, 51. देवदानवयत्नाश्च विचेय्यामः nachsuchen bei R. 3, 70, 18. — 4) sich umsehen nach, suchen; trachten nach MBu. 3, 16831. 16461. यामोषधीनि-
वारण्ये विचिनोपि R. 3, 72, 16. विचेय्यामि 5, 17, 7. अत्र सर्वे विचिनुधम्
6, 83, 46. विचिक्युः Buāg. P. 4, 13, 48. पुरवास्तु विचिन्वन् HARIV. 6409. दु-
र्वाससम् — विचिन्वानं परं पदम् 15470. MBu. 13, 1376. अम्यासगृहीतेन
मनसा — विचिन्वन्ति योगिनस्त्वा विनुक्तये RAGH. 10, 24. KUMĀRAS. 6, 77.
यो हि धर्मं विचिनुयाडुत्कृष्टम् MBu. 2, 1398. HARIV. 15150. — R. 6, 94,
4. RAGH. 12, 61, 16, 12. VIKR. 30, 16, 77, 12. KATHĀS. 18, 227. Buāg. P. 3,
4, 6, 8, 19, 20. 4, 23, 28. 8, 9, 10. — Vgl. 1. चि mit वि, विचय, विचेतव्य.
— प्रवि untersuchen, prüfen: सैन्यं प्रविचितम् ein erprobtes Heer
MBu. 7, 4440. durehsuchen: प्रव्यचिन्वन् — सर्वं तं गिरिगङ्गाम् R. 4, 48,
23. 3, 68, 18. 4, 44, 82. 49, 25.

— सम् nachsinnen: मुहूर्तमिव संचित्य RĀGĀ-TAR. 6, 32. Man könnte
an संचित्य denken, aber beide Ausgaben stimmen überein.

3. चि. चयते 1) verabscheuen, hassen Nir. 4, 25. चयते इर्मयो अग्रश-
स्तान् RV. 1, 167, 8. वृहस्पते चयस इत्पियोरुम् 190, 5. मा तत्कर्म वसवो
यच्चयेधे 7, 52, 2. — 2) rächen, strafen; sich rächen an: चयमाना ऋणानि
RV. 2, 27, 4. ऋणा च धृनुश्चायते (Padap.: चयते) 9, 47, 2. यो वै भागिनं भा-
गानुदते चयते वै न स यदि वै न चयते ऽय पुत्रमथ पौत्रं चयते त्वेवमिति
wenn von Jemand einem Berechtigten sein Recht entzogen wird, so
rächt sich dieser an jenem, oder wenn er es nicht an ihm selbst thut,
an seinem Sohn oder Enkel; jedenfalls rächt er sich an jenem AIT. Ba.
2, 7. — Vgl. 4. चि, 2. चय und चेतर्.

4. चि (चाय्), चायति 1) Scheu haben, Besorgniß hegen vor (acc.): त-
द्विन्दो ऽचायत्सो ऽमन्यत् यो वा इतो जनिष्यते स र्दं भविष्यतीति TS. 6,
1, 3, 6. 2, 1, 4, 6. 2, 1, 1. KĀṬH. in Ind. St. 3, 462, 3. तो चायित्वा मृतं वसानो
हृद्धिः प्रजाः प्रति नन्दति सर्वाः AV. 9, 1, 1. PAÑKĀV. Br. 5, 4. तमिन्दो
ऽचायत् स्यापि वै रतो ऽग्रहीत् 13, 5. med. sich scheu —, ehrfurchtsvoll
benehmen: चि वर्तन्तामद्रयश्चायमानाः RV. 10, 94, 14. पप्रुञ्चिर्विशयश्चा-
यमानः (nach Śā. N. pr.; s. चायमान) 7, 18, 8. चाय्, चायति, ऽते ehren
Dhātup. 21, 16. — 2) wahrnehmen (vgl. 2. चि) Nir. 11, 5 (nach DURGĀ).
Dhātup. — Mit demselben oder vielleicht auch mit mehr Recht hätte
man die unter dieser Wurzel aufgeführten Formen mit den indi-
schen Grammatikern auf चाय् zurückführen können. Da aber auch 3.
चि RV. 9, 47, 2 Länge zeigt, ferner 4. चि in Verbindung mit अय ganz
mit 2. चि zusammenfällt und da endlich auch die indischen Gramma-
tiker Formen, welche zu चि gehören, von चाय् ableiten, so haben wir
der besseren Uebersicht wegen चाय् an 2. und 3. चि angelehnt. Nach P.
6, 1, 35 soll im Veda für चाय् öfters की substituiert werden und der Sch.
führt नि चिक्युः (vgl. u. 2. चि mit नि) an; das intens. चेकायते (चेकात्सु)
führen P. 6, 1, 21 und Vor. 20, 14 gleichfalls auf चाय् zurück. Der aor.
von चाय् soll nach Vor. 8, 128 अचायीत् und अचासीत् lauten. — Vgl.
चायितर्, चाय्.

— अय scheuen: अग्निन्नत्रमित्यर्पचायन्ति गृहं कृ द्वाङ्को भवति TBa.
1, 1, 2, 2. respectiren, ehren: इन्द्रं वै स्वा विशो मूर्तो नापचायन् सो ऽन-
पचाय्यमान र्तं विद्यनमपश्यत् TBa. 2, 7, 18, 1. यं राज्ञानं विशो नापचाय्युः
2. यत्र वा अहन्तमागतं नापचायन्ति क्रुध्यति वै स तत्र तथा क्वापचितो भ-

वति ÇAT. Br. 3, 4, 3. Wie man aus dem letzten Beispiele ersieht, ist
अपचित das entsprechende partic. praet. pass. und so hat auch P. 7, 2,
30 es aufgefasst. Die Erklärer ergänzen aber ein वा aus dem Vorher-
gehenden und nehmen in Folge dessen auch eine Form अपचायित an;
vgl. Sch. AK. 3, 2, 51. H. 447.

— नि mit ehrfurchtsvoller Scheu betrachten, verehren: वैश्वानरं मन-
साग्निं निचाय्या कृत्विन्तः (कृत्वामहे) RV. 3, 26, 1. अग्नेर्वीतिर्निचाय्यं (अ-
ग्निं श्यो TS. ÇVETĀÇV. Up. 2, 1. अग्निश्यो P. 6, 1, 35, Sch.) पयिच्यया अद्या-
भरत् VS. 11, 1. ब्रह्मज्ञं देवमीडं चिदित्वा विचाय्येनं शान्तिमत्यतमेति
KATHOP. 1, 17. ÇVETĀÇV. Up. 4, 11. DAÇAK. 174, 5. 173, 3 v. u. Dunkel ist
der Zusammenhang der Stelle RV. 1, 103, 18. Ueberall nur die Form
निचाय्य.

चिक s. चिक्रा.

चिकरिषु (vom desid. von 3. कर्) adj. begierig auszugiessen u. s. w.
WILSON.

चिकर्तिषु (vom desid. von 1. कर्त्) adj. begierig abzuschneiden WILS.
चिकित् (von 4. चित्) adj. verstehend, wissend, kundig: तं पुरं इन्द्र
चिकिदेना व्योवसा नाशयथै RV. 8, 86, 14. देवो चिकिदिभानवा वक् 91,
2. 10, 3, 1. चिकिद्य स्यपिचोदनः VĀLAKH. 3, 3.

चिकित (wie eben) m. N. pr. eines Mannes ĀÇV. Ça. 12, 10. — Vgl. चिकित.

चिकितान (wie eben) m. N. pr. eines Mannes ÇAÑK. zu BṚH. Āa. Up.
1, 3, 24. — Vgl. चिकितानेय und चिकितान.

चिकितायन (von चिकित) m. N. pr. eines Mannes ÇAÑK. zu KūIND.
Up. 1, 8, 1. — Vgl. चिकितायन.

चिकिति adj. kundig SV. I, 5, 2, 2, 1 v. l. des folg.

चिकितु (von 4. चित्) 1) adj. kundig: अचेत्यग्निश्चिकितुर्कृष्यवाद् सुम-
द्रयः VĀLAKH. 7, 5. — 2) f. Einsicht, Verstand: सं ज्ञानामहे मनसा सं चि-
कित्वा AV. 7, 52, 2.

चिकित्वन् = चिकितु 2: केलेन शर्मन्सचते सुपामण्ये तुभ्यं चिकित्वाना
RV. 8, 49, 18.

चिकित्वित् adv. mit Verständniß, wohlbedacht: पावयद्वैपसं वा चि-
कित्वित्सूनतावरि । प्रति स्तोमैरभुत्समहि RV. 4, 52, 4. — Wohl von चि-
कितु.

चिकित्विन्मनस् (vorherg. + मनस्) adj. aufmerksam: देवम् RV. 5, 22,
3. aus verständigem Sinn kommend, wohlüberdacht: धियम् 8, 84, 5.

चिकित्म् desid. von 4. चित् (s. d.).

चिकित्सक (vom vorherg.) m. Arzt AK. 2, 6, 2, s. II. 472. परम् ÇAT.
Ba. 11, 3, 2, 1. चिकित्सकानां सर्वेषा मिथ्या प्रचरतां दमः M. 9, 284. MBu.
3, 1073. Suçr. 1, 3, 8. 14, 10. 2, 23, 4. दृष्टेः सति चिकित्सकाः BUARĪ. 1,
86. PAÑKĀT. 1, 134. 171. 43, 9. 233, 1. nicht geachtet M. 3, 152. 4, 212.
220. 9, 259. JĀGĀ. 1, 162. MBu. 13, 6209.

चिकित्सन (wie eben) n. ärztliche Behandlung: अथ MBu. 4, 63.

चिकित्सा (wie eben) f. ärztliche Behandlung; Heilung; Heilkunde;
im System der Medicin eine der 6 Abtheilungen, Therapie. AK. 2, 6,
2, 1. 3, 4, 22, 159. H. 473. Suçr. 1, 9, 16. 17. 12, 2. 31, 5. 122, 9. 2, 1, 1. 302,
10. अन्नवानरमुष्यानां चिकित्सामकरोत्तदा R. 6, 71, 26. MBu. 1, 67. चि-
कित्सो कृत्वा स्वस्थो ऽस्मि MĀKĀN. 48, 9. Buāg. P. 4, 9, 34. अष्टाङ्गा MBu.
2, 224. °कालिका Verz. d. B. H. No. 947.

चिकित्सित (wie eben) 1) n. dass. सु० १, ३, २०. ६, २. ३८, १८. M. १०, ४७. MBH. ३, १४६०. ४, ३१८. पा० २३३, ७. वा० ११. B. S. ५४, १५. B. ११, ३, ३२. ३३. pl. die Abschnitte der therapeutischen Abtheilung सु० १, ४, ५. ९४, ११. १९१, ४. — २) m. N. pr. eines Mannes गा० गर्गादि zu P. ४, १, १०५.

चिकित्सु (wie eben) adj. klug, listig AV. १०, १, १.

चिकित्स्य (wie eben) adj. ärztlich zu behandeln, heilbar: भेषजैः स चिकित्स्यः स्यात् MBH. १२, ४१८. व्याधि P. ५, २, ९२. अचिकित्स्येरोम जा० २, १४०.

चिकित्से adj. flachnasig, n. Flachnasigkeit P. ५, २, ३३. — Vgl. चिक्र, चिपिट.

चिकित्स m. Sumpf ÇKDr. und Wils. nach H.; vgl. इचिकित्स, चिखल.

चिकीर्षु desid. von १. कर् (s. d.). adj. Vor. ३, १५१.

चिकीर्षक (vom vorherg.) adj. P. १, १, ५८, Sch. ६, १, १९३, Sch.

चिकीर्षा (wie eben) f. P. ३, ३, १०२, Sch. das Verlangen zu thun, zu vollbringen u. s. w.; das Trachten, Verlangen: रामप्रियं R. ५, ३६, ७. तत्रधर्म R. १, ३४, ३. नानाकर्म B. ११, २, १०, २४. पुण्य P. ३, १, १७. संतानस्य MBH. १, १८६०. धनुर्वेद P. ५१७२. HARIV. ४९०७.

चिकीर्षित (wie eben) n. s. u. १. कर् desid.

चिकीर्षु (wie eben) adj. P. ३, २, १६८, Sch. zu machen —, zu thun —, zu vollbringen u. s. w. beabsichtigend: कर्म P. २, ३, ६९, Sch. पुण्यम् MBH. १, २३०९. पञ्चिकीर्षुरिहः प्रातः ३, ११३६४. १३७५५. प्रतिकर्म ४, १८४१. कर्म उ-
ष्करम् ७, ८८१. वृहस्पतिश्चापचितिम् १४, २२७. BHAG. ३, २५. KATHAS. १३, ८७. २०, २४४. BHAG. P. ३, २, २५. ४, १, १६. प्रियं BHAG. १, २३. सत्यं R. ३, ४, ४९. तपःफलं (so ist zu lesen) १, ६३, १. दिव्यमस्त्रं चिकीर्षुः verlangend mit der himmlischen Waffe sich vertraut zu machen (vgl. कृतास्त्र), nach der himmlischen Waffe Verlangen habend MBH. ८, १९६५.

चिकीर्ष्य (wie eben) part. fut. pass. P. ६, १, १८५, Sch.

चिकुर १) adj. unbesonnen AK. ३, १, ४६. II. ४७६. an. ३, ५५४. MED. r. १५५. — २) m. a) Haupthaar AK. २, ६, २, ४६. TRIK. ३, ३, ३४९. H. ५६७. H. an. MED. Git. ७, २३. १२, २३. RAG-TAR. ८, ३६७. Vgl. चिदुर. — b) Berg H. an. MED. — c) eine best. Pflanze TRIK. H. an. MED. — d) Schlange H. an. MED. N. pr. eines Naga MBH. ३, ३६४०. — e) ein best. Vogel. — f) Moschusratte H. an. MED.; vgl. चिक्र, चिक्रार.

चिकुरकलाप m., षण्ण m., षण्ण m., भार m., रचना f., षण्ण m., चिकुराञ्जय m. Haarschopf, Haarmasse H. ५६८; vgl. AK. २, ६, २, ४९.

चिकुर m. = चिकुर Haupthaar ÇABDABHEDAPRAKĀÇA im ÇKDr.

चिक्र, चिक्रयति leiden; Leid verursachen DUĀTUP. ३२, ५६, v. १. — Vgl. चुक्र, चुक्र.

चिक्र १) adj. flachnasig, n. Flachnasigkeit P. ५, २, ३३, VArt. १. Vgl. चिकिन, चिपिट. — २) m. Moschusratte TRIK. २, ३, ११. Die gedr. Ausg. चिक्र, der Ind. ÇKDr. und Wils. aber चिक्र. Vgl. चिकुर, चिक्रार. — ३) f. मा a) Maus ÇABDAR. im ÇKDr. — b) Betelnuss (vgl. चिक्रणा) RĀĒAN. im ÇKDr.

चिक्रणा १) adj. glatt, schlüpfrig U. १, १७७. AK. २, ९, ४६. H. ४१३. MBH. १२, ६८५४. fälschlich चिक्रणा १४, ४१६. सु० २, १७६, १४. im Prākrit: तवस्मिणो इन्द्रतेष्टमिस्सचिक्रणासीस्स ÇĀK. २६, ६. Davon nom. abstr. चिक्रणाता f. सु० २, ६७, ६. Vgl. अचिक्रणा, चिक्रणा. — २) m. Betelnussbaum RĀĒAN. im ÇKDr. — ३) f. मा a) Betelnuss ebend. — b) eine vor-

zügliche Kuh ÇABDĀK. im ÇKDr. चिक्रिणा Wils. nach ders. Aut. — ४) f. ई Betelnuss. — ५) n. dass. RĀĒAN. im ÇKDr.

चिक्रणकन्य (चि + कन्या) n. N. pr. einer Stadt गा० चिक्रणादि zu P. ६, २, १२५. — Vgl. चिक्रणकन्य, चिक्रणकन्य.

चिक्रस m. n. AK. ३, ६, ४, ३५. Gerstenmehl H. ४०२.

चिक्रिण १) adj. = चिक्रण DVIRŪPAK. bei Wils. — २) f. मा = चिक्रणा eine vorzügliche Kuh ÇABDĀK. bei Wils.

चिक्रार m. ein best. kleines giftiges Thier (मूषिक) सु० २, २७८, १. — Vgl. चिकुर, चिक्र, चिक्रार.

चिक्रसा (vom desid. von क्रम्) f. das Verlangen zu schreiten u. s. w. WILSON.

चिक्रीडिया (vom desid. von क्रीड्) f. Lust zu spielen Buāg. P. ३, ७, ३.

चिखल m. Sumpf H. १०९०, Sch. — Vgl. इचिकित्स, चिकित्स.

चिखिद् (von खिद्) KĀC. zu P. ६, १, १२. Vor. २६, ३०. m. der Mond H. ९, १२ (चिखिद्). — Vgl. खिद्.

चिखिदिषु (vom desid. von खाद्) adj. zu fressen begierig MBH. १०, ४८३. HARIV. १६००४.

चिङ्गट १) m. eine Art Seekrabbe HĀR. १८७. f. ई desgl. RĀĒAN. im ÇKDr.

चिङ्गट m. desgl. ÇABDAM. im ÇKDr. — Vgl. उच्चिङ्गट.

चिचिण्ड m. eine Kürbisart, Trichosanthes anguina BUĀVAPR. im ÇKDr.

चिचीकूची und चिचीकूची s. u. चीचीकूची.

चिच्चिद्ग m. ein best. giftiges Insect सु० २, २८७, १३. — Vgl. उच्चिद्ग.

चिच्चिद्गु (vom desid. von क्द्) adj. abzuhaue beabsichtigend: शि-
रस्तस्य MBH. ७, ६००४.

चिच्चिद्गु m. pl. N. pr.: मेलकैत्रिपुरैश्चैव चिच्चिद्गैश्च MBH. ६, ३८५५.

चिच्चुका (3. चित् + प्रुका Papagei) m. N. pr. eines Scholiasten des BUĀG. P.; s. BURN. in der Einl. I, LXI. Sein Commentar heisst क्वी f. ebend. LXIII. चित्सुखी ebend. LXII, N.

चिच्चा f. Tamarindenbaum AK. २, ४, २, २४. Auch Bez. der Frucht गा० कुरीतव्यादि zu P. ४, ३, १६७. — Vgl. काकचिच्चा.

चिच्चोटक m. v. l. für चिच्चोटक ÇKDr.

चिच्चाम (चिच्चा + म) n. eine Art Sauerampfer (ममशाक) RĀĒAN. im ÇKDr.

चिच्चामार (चि + मार) m. dass. RĀĒAN. im ÇKDr.

चिच्चिनी f. N. pr. einer Stadt KATHAS. ३, ९.

चिच्चि f. Abrus precatorius Lin. (vgl. काकचिच्चि) ÇKDr. ohne best. Ang. der Aut. इति केचित्.

चिच्चोटक m. eine best. Pflanze, = मङ्गलोद्य RATNAM. im ÇKDr. = कौच्चाम MED. n. १७८. चिच्चोट ÇKDr. u. मङ्गलोद्य.

चिट्, चेटति entsenden DUĀTUP. ९, २८. — Aus चेट gefolgert.

चिट्ङ्ग s. उच्चिट्ङ्ग, चिच्चिट्ङ्ग.

१. चित् (von १. चि) adj. १) schichtend am Ende eines comp.: अग्रि-
चित् (s. dieses) P. ३, २, ९१. ÇAT. Br. ९, ३, १, ५७. १०, १, ४, ९. ५, ४ u. s. w. Vgl. उर्ध्वचित्. — २) eine Schicht bildend, geschichtet: चित् स्य VS. १, १६. १२. ४६. ५३. TS. १, १, ३, २. रथचक्रचित्, द्रोणं u. s. w. ÇAT. Br. ६, ७, २, ८. मन-
शित्, वाञ्छित् u. s. w. १०, ५, ३, ३. fgg.; vgl. P. ३, २, ९२.

२. चित् (von २. चि) adj. wahrnehmend, kennend in सतचित्.

3. चित् (von 3. चि) adj. *bestrafend* in *श्रुणाचित्*.
 4. चित् I. चेतति *DNĀTUP.* 3, 2. (चि) चेतत्; चिचेत, चिचितुम् *Vop.* 8, 37. चेततुम्; चेतत् (vgl. चेतत्); अचेतीत् *Vop.* 8, 35; चित्, अचेति und चेतित्; चिचिते; चित्तान्, चित्तं; II. (चित्) चिकेति (चिकेति *West. und Wils.*) *DNĀTUP.* 23, 20. चिकिद्धि; चिकेताति, ऽसि, ऽयस्; चिकेतत्; चिकेत, चिकेतुम्; (प्र) चिकितम् 2. sg.; partic. चिकेतत्; med.: चिकित्, चिकित्रे, ऽत्रिरे, चिकितान् (s. auch bes.), चिकेते, चिकितान् (s. auch bes.). 1) *wahrnehmen, bemerken, merken auf, Acht haben, beobachten*; mit dem gen. und acc.: तदिन्द्रो अयं चेतति *RV.* 1, 10, 2. (अग्निः) क्रावो यज्ञस्य चेतति *128, 4. 3, 11, 3. स हि ज्ञम्यस्य जन्मनश्चेतति 7, 46, 2. सुतानाम् 1, 2, 5. द्यावापृथिवी चेततामपः 10, 33, 1. त्वं नो अस्य वर्चसश्चिकिद्धि 4, 4, 11. 5, 22, 4. 73, 6. येन वृत्रं चिकेतयः 8, 9, 4. चेततुः AV. 3, 22, 2. SV. 1, 2, 2, 1, 10. तपो वसो चिकितानो अचित्तान् RV. 3, 18, 2. नेपूनचेतन्नस्यत्तम् BHATT. 17, 16. न चाचेतीत्तान् 13, 38. चिचेत रामस्तत्कच्छुम् 14, 62. यं चिकितानमनु चित्तय उच्चकृत्सि BHĀG. P. 6, 16, 48. pass.: चिते तद्वा रूतिः मुमतिरश्चिना *RV.* 10, 143, 4. अचेति केतुरूपसः पुरस्तात् 7, 67, 2. 4, 43, 6. न सार्यकस्य चिकिते 3, 53, 23. 1, 31, 7. यवोररुहं प्रवणे चिकिते रयः 119, 3. 53, 3. 2, 34, 10. तद्यातु-धानैश्चिकिते BHATT. 2, 29. — 2) *sein Absehen richten auf, beabsichtigen*; mit dem dat.: यदिन्द्रं रुतवे मूधा वृषा वञ्चिं चिकेतसि *RV.* 1, 131, 6. यो नो दास आर्यो वा युधये चिकेतति 10, 38, 3. *trachten nach*, mit dem acc.: चित्तान्वै स लोकान् — अभिसिध्यति *KĀND. UP.* 7, 5, 3. — 3) *bedacht sein auf, besorgen, sich angelegen sein lassen*: मदं यो अस्य रूतं चिकेतति *RV.* 10, 147, 4. यः पात्रं हारियोजनं पूर्णमिन्द्रं चिकेतति 1, 82, 4. सोमो जैत्रस्य चेतति 9, 106, 2. — 4) *beschliessen, wollen*: यच्चिकेत सत्यमित्तन्नो यवम् *RV.* 10, 33, 6. एतमयं न चिकेतारुमग्निः *mit dieser Sache will ich nichts zu thun haben* 51, 4. अपिपित्वं चिकितुर्न प्रपित्वम् 3, 33, 24. — 5) *verstehen, begreifen, wissen*: इह ब्रवीतु य उ तच्चिकेतत् *RV.* 1, 33, 6. 7. 164, 48. चिकेतदातुम् 5, 36, 1. 6, 9, 3. को अस्य वा देवो मर्तश्चिकेतति 39, 5. नारुं देवस्य मर्त्यश्चिकेत 10, 79, 4. 2, 14, 10. 5, 63, 1. मर्त्सा *AV.* 7, 2, 1. 5, 5. चिकितान् *kundig RV.* 5, 66, 1. pass.: नहि स्वमार्युश्चिकिते जनेषु 7, 23, 2. — 6) *zur Besinnung kommen*: एवं ते ऽचेतिषुः सर्वे *BHATT.* 13, 109. — 7) *sich vernehmen lassen, sich zeigen; erscheinen, gelten; bekannt sein, sein; act. und med.*: य इन्द्रं सोमपातमो मदः शविष्ठ चेतति *RV.* 8, 12, 1. यो विश्वान्यभि व्रता सोमस्य मदं ग्रन्थसः । इन्द्रो देवेषु चेतति 32, 28. मन्द्रा चिकेत नारुषीषु चित्तु 1, 100, 16. अयं विचर्यणाहितः पयमानः स चेतति 9, 62, 10. मर्या इव अयसे चेतथा नरः 5, 59, 3. रथो न यो रथीवृतेषु घृणीवो चेतति त्मना 10, 176, 3. 2, 4, 6. 5, 27, 1. 6, 12, 3. 7, 93, 2. partic.: चिकेतत् (रयः) 9, 111, 3. med.: कृतानीदस्य कार्वा चेतते दस्युतरुणा 47, 2. न चित्रेणो चिकिते रंसु भासा 2, 4, 5. 10, 3, 4. 91, 5. ज्ञातो अग्नौ रोचते चिकितानः 3, 29, 7. 5, 1. 2, 33, 15. 6, 36, 5. *VS.* 15, 51. चितान् 10, 1. *RV.* 9, 101, 11. — 8) *partic. perf. चिकित्वं* a) *bemerkt habend RV.* 1, 123, 1. *bemerkend, merkend auf, aufmerksam 4, 16, 2. 29, 2. 7, 60, 7. 8, 6, 29. स दशुषै किरतु भूरि वामं रायस्योपै चिकितुषे दधातु TS.* 3, 3, 11, 5. — b) *verstehend, wissend, kundig*: विद्वाश्चिकितान्द्वयश्च वर्धसे *RV.* 3, 44, 2. 4, 164, 6. 4, 7, 5. 12, 1. 6, 52, 12. स्तं चिकित्व कृतामिच्चिकिद्धि 5, 12, 2. 6, 5, 3. अयं अथै चिकितुषे रणाय 41, 4. उपो एमि चिकितुषो विपृच्छम् 7, 86, 3. 104, 12. परुषः 10, 53, 1. 123, 3. Ueber die Erklärung von चिकित्वः *Nia.* 6, 8 s. *Rohn, Erl.* zu d. St. — Vgl. चिकित् fgg., अचित्त, चित्त, चेतन,*

चेतय fgg., चेतस्. — चित् ist eine Weiterbildung von 2. चि; vgl. auch चित्.

— *caus. चित्तयति (ved.) und चेतयति act. und med.* 1) *aufmerken machen, erinnern*: इन्द्रं न यज्ञैश्चितयत्त आयवः *RV.* 1, 131, 2. उच्छेतीर्य चितयत्त भोजान्वाधोदयोयोपतः 4, 51, 3. — 2) *begreifen machen, unterweisen, lehren*: अचेतयदचितो देवो अयः *RV.* 7, 86, 7. अचेतसं चिञ्चतयत्ति दत्तैः 60, 6. स चेतयन्मनुषो यज्ञवन्दुः 4, 1, 3. अचेतयद्विषं इमा जरीत्रे 3, 34, 5. — 3) *wahrnehmen, bemerken*: प्रवद्विरिन्द्राश्चितयत्त आयन् *als sie ihn bemerkten RV.* 1, 33, 6. पूर्व चेतयते जहुरिन्द्रियैर्विषयान्पृथक् *MBu.* 12, 9890. मद्येन लीयतां नेपो नैतश्चेतयते यथा *KĀTJĀS.* 13, 10. *aufmerken, achten auf*: एवेदतो अश्चिना चेतयेयाम् *RV.* 8, 9, 10. 10, 110, 8. उप प्रेतं कुशिकाश्चेतयधम् 3, 33, 11. चितयत्तः पर्वणा पर्वणा व्यम् 1, 94, 4. मृदा रयि चितयत्तो अनु गमन् *absehend auf* 6, 1, 2. 5, 15, 5. — 4) *zu einer Vorstellung gelangen, Bewusstsein haben; begreifen, denken, nachdenken*; med.: यद्धि मनसा चेतयते तदाचा वर्दति *TS.* 6, 1, 3, 4. *ÇAT. Br.* 8, 5, 1, 3. 6, 2, 3, 1. fgg. 8, 2, 1, 2. 3, 1, 2 u. s. w. Im *ÇAT. Br.* werden Wortspiele mit चि schichten gesucht, daher die Gleichsetzung von चेतय् mit चितिमिप्. चितं वाच संकल्पाद्भूयो यदा वै चेतयते ऽथ संकल्पयते ऽथ मनस्यत्यथ वाचमीरयति *KĀND. UP.* 7, 5, 1. अभावभूतः स विनाशमेत्य केनात्मना चेतयते परस्तात् *MBu.* 1, 3616. चेतयते ऽत्तरात्मा 14, 1333. 12, 6863. भूतान्येव चेतयते *PRAE.* 28, 1. येन चेतयते विश्वं विश्वं चेतयते न यम् (*BURNOUR: celui par qui tout être pense et que nul être ne fait penser*, also das zweite Mal mit *caus. Bed.*) *BuĀG. P.* 8, 1, 9. Auch *act.*: किं नु सुतो ऽस्मि जागर्मि चेतयामि न चेतये *MBu.* 18, 74. *zum Bewusstsein gelangen, aufsuchen*: यावद्वात्तस्यश्चेतयति न *BHATT.* 8, 123. *eine richtige Vorstellung von Jmd oder Etwas haben, kennen*: न चेतयति वो राजा मन्दबुद्धिः *MBu.* 3, 14877. चेतयान् *bei Verstande seiend, vernünftig*: चेतयानो हि को जीवेत्कृच्छ्राच्छ्रुभिरुद्धतः 15089. 5, 1361. 8, 2046. *R.* 2, 109, 7. — 5) *erscheinen, sich auszeichnen, conspicuum esse; scheinen, glänzen*; *act.*: ब्रह्मणा चितयेमा जना अति *RV.* 2, 2, 10. येन व्यं चितयेमात्पयान् 4, 36, 9. इदमरुं तमधरं पादयामि पर्येन्द्राकृमुत्तमश्चेतयानि *TS.* 3, 2, 10, 2. *partic.*: ब्रह्मं *RV.* 2, 34, 7. अर्वा 5, 41, 7. रयि 6, 6, 7. कृपा 13, 5. Hierher ist wohl auch zu ziehen: वनेम तद्वात्रया चित्तया 1, 129, 7, wo viell. चितयत्त्या der urspr. Ausdruck war. — *घ्नान् स्तुभिश्चितयद्वादसी अनु* 2, 2, 5. *med.*: येन मानसाश्चितयत्त उन्ना व्युष्टिषु शर्वसा शश्चतानाम् 1, 171, 5. द्यावो न स्तुभिश्चितयत्त खादिनः 2, 34, 2. हरेदृशो ये चितयत्त एमभिः 5, 59, 2. — चेतति *wird Vop.* 21, 8 als *denom.* von चेतस् erklärt.

— *desid. चिकित्सति, ऽते* (*MBu.* 12, 12544) *P.* 3, 1, 5. *DNĀTUP.* 23, 24 (von चित्). 1) *beabsichtigen, es absehen auf*: यो अस्मभ्यमंरुणा चिकित्सात् *AV.* 9, 2, 3. *lüstern sein*: पुनर्मघं त्वं मनसाचिकित्साः 5, 11, 1. — 2) *Fürsorge treffen, sorgen für*: चिकित्सतु प्रजापतिर्दधीयाव्याय चर्त्से *AV.* 6, 68, 2. रुद्रो भूमे चिकित्सतु 141, 1. स नः पितेव पुत्रेभ्यः अयं अयश्चिकित्सतु 10, 6, 5. — 3) *heilen, ärztlich behandeln Siddh. K.* zu *P.* 3, 1, 5. येनेच्छेत्तन चिकित्सेत् *KĀTJ. ÇR.* 25, 13, 10. चिकित्सते रोगार्तान् *MBu.* 12, 12544. चिकित्सतुम् 1, 1757. *SUCR.* 1, 52, 10. *BUART.* 1, 83. चिकित्स्यमानः सम्यक्का विकारः *SUCR.* 1, 119, 3. अनेकापकारैः सदैवैः सद्वास्त्रोपदिष्टोपधुत्तयापि चिकित्स्यमानो (so ist zu lesen) न स्वास्थयमाप्नोति *PANĀKĀT.* 183, 22. Vgl. चिकित्सक u. s. w. — 4) *sich zeigen wollen*: कृत्वा-

इदंस्वार्थायै विक्रियाश्चिकित्सन्ती मानुषाय ज्ञयाय RV. 1, 123, 1. — Siddh. K. zu P. 3, 1, 5 kennt noch folg. Bedd. — 5) entfernen (अपनयन). — 6) zu Grunde richten (नाशन). — 7) niederdrücken, niederhalten (नियरु). — 8) zweifeln (संशय; vgl. u. वि). — caus. vom desid. heilen: अचिरात्त्वा वैद्यश्चिकित्सयिष्यति MĀLAV. 47, 11.

— अनु 1) gedenken, sich erinnern: विद्यां अनु स्वधया चेतयस्वयः RV. 4, 45, 6. — 2) zuerkennen: अनु वशेत्यग्निं मदाय euch ist zudedacht RV. 4, 37, 4.

— अप caus. abtrünnig werden: एष नेहदपचेतयति VS. 2, 17. — desid. sich abwenden wollen: ततो नार्य चिकित्सति AV. 13, 2, 15.

— आ 1) merken auf, sich merken; act.: समतिम् RV. 5, 1, 10. स मन्युं मर्त्येषा चिकेत 7, 61, 1. 8, 2, 14. क इमं वै निणयमा चिकेत 1, 93, 4. इदं सु नै वरितरा चिकिद्धि 10, 28, 4. — 2) begreifen, verstehen, kennen: कस्तद्दामा चिकेत RV. 4, 132, 3. देव्यानि व्रता 70, 2 (4). आ यो वाचमनुदितो चिकेत AV. 5, 1, 2. RV. 10, 28, 5. erinnern: आ नूनमश्चिनोर्क्षपि स्तोमं चिकेत 8, 9, 7. — 3) sich zeigen, erscheinen; sich auszeichnen; act.: यदा वीरस्यै र्वेतो इराणे स्योनशीरतिथिराचिकेत RV. 7, 42, 4. ऐषु चेतद्दयावत्यत्तर्क्षेत्रूपी 8, 37, 18. med.: आ ते चिकित्र उपसामिवेतयः 10, 91, 4. साके नैरो दंसैरा चिकित्रिरे 1, 166, 13. — desid. aufpassen auf, belauern: आ चन त्वा चिकित्सामो ऽधि चन त्वा नेमसि RV. 8, 80, 3.

— प्र 1) kennen: तं सोमं प्र चिकितो मनीषा तं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् RV. 4, 91, 1. — 2) kund machen, verkündigen: स देवेषु प्र चिकिद्धि RV. 8, 39, 3. (उपा): प्राचिकित्तसूर्यं यज्ञमग्निम् 7, 80, 2. — 3) sich bemerklich machen, kund werden, erscheinen: त्रिंशदक्ताः प्र चिकितुर्वसूनि वे अतर्दाप्रुषे मर्त्याय RV. 7, 11, 3. प्र वत्रेर्वत्रिश्चिकेत 5, 19, 1. प्र सुवानः सोमं इन्द्राय चिकेत TS. 2, 2, 12, 3. med.: प्र या मर्दिन्ना मर्दिनासु चिकिते RV. 6, 61, 13. प्र नु येषां मर्दिना चिकित्रे 1, 186, 9. pass.: तद्वा चेति प्र वीर्यम् 3, 12, 9. — Vgl. अप्रकेत. — caus. 1) kund machen, erscheinen lassen: प्रचेतयन्नर्यति वाचमेताम् RV. 9, 97, 13. मरुका अर्णाः सरस्वत् प्र चेतयति केतुना 1, 3, 12. — 2) wahrnehmen, bemerken: निरगाद्गभूया-प्रचेतितः unbemerkt BUATT. 8, 24. — 3) med. erscheinen: मदः प्र चेतसा चेतयते अनु श्चुभिः RV. 9, 86, 42. — desid. anzeigen, zeigen: प्र चिकित्सा गविष्टौ वरित्रे पन्थाम् RV. 6, 47, 20. 1, 91, 23.

— अतिप्र med. sich auszeichnen, bemerkbar sein: प्र वीर्येषा देवताति चिकिते RV. 4, 33, 3.

— वि 1) wahrnehmen, unterscheiden; begreifen, erkennen: पश्यदन्त-एवान् वि चेतदन्धः RV. 1, 164, 16. एतच्चन त्वा वि चिकेतरेयाम् 152, 2. व्ययमा वरुणाश्चेति पन्थाम् (kann nur bedeuten: kennen, finden den Pfad) 4, 33, 4. — 2) med. sich wahrnehmen lassen, erscheinen: न दंतिषा वि चिकिते न मद्या RV. 2, 27, 11. न ज्ञामिभिर्वि चिकिते वयो नः 1, 71, 7. वि मूया रश्मिभिक्षितानः 4, 14, 2. चेत 16, 14. विचिन्तं wahrgenommen, bemerkbar: विचिन्तं चित्तः शर्वसाधितिष्ठन् AV. 13, 2, 31. विचिन्तर्गा पट्टो-की TB. 1, 7, 3. विचिन्तं offenbar behält im comp. vor einem Eigenschaftswort seinen Ton gaṇa विस्पष्टादि zu P. 6, 2, 24. — caus. = वि simpl. 1) बुद्धरे विचिन्तयतः RV. 5, 19, 2. = विचेतयमानाः Nir. 4, 19. — desid. 1) zu unterscheiden suchen: सत्रपा वि वै चिकित्सदत्तचिद्ध नारी RV. 4, 16, 10. — 2) übertegen, zweifeln, in Ungewissheit über Etwas sein: तं व्यचिचित सञ्जुक्वानांशे मा क्वायाश्मिति TS. 6, 5, 9, 1. AIT. Br. 8, 15. ÇAT.

Br. 2, 2, 4, 6. 9. 14, 7, 2, 18. अविचिकित्सन् 4, 3, 4, 20. यस्मिन्निदं विचिकित्स-त्ति KĀTROP. 1, 29. देवैरत्रापि विचिकित्सितम् 21. ज्ञेनेनं त्वममित्रम् मा राजन्विचित्सयाः bedenke dich nicht lange MBn. 3, 2701. अत्र किं वि-चिकित्स्यते 12, 4744. विचिकित्सितं worüber man in Ungewissheit ist BĀG. P. 2, 4, 10. 3, 9.

— सम् 1) zugleich wahrnehmen, überblicken: उभे अत्ता रोदसी संचि-क्त्वान् RV. 4, 7, 8. — 2) einverstanden —, einmütig sein: सं ज्ञानते मनसा सं चिकित्रे RV. 10, 30, 6. इन्द्रो मित्रो वरुणः सं चिकित्रिरे 92, 4. देवा दत्तैर्गवः सं चिकित्रिरे 10.

3. चित् (= 4. चित्) f. das Denken, Intelligenz AK. 1, 1, 4, 10. H. 309. VS. 4, 19. KAP. 1, 105. 147. 165. BĀG. P. 1, 7, 23. 7, 3, 34. 9, 48. 8, 3, 16. 12, 5, 18, 12. चिन्मात्रं reine Intelligenz, ganz Geist KĀIV. Up. in Ind. St. 2; 12. BHART. 2, 1. BĀG. P. 3, 7, 2. 4, 7, 26. 6, 16, 21. 7, 12, 31. चिदात्मक 3, 31, 14. 8, 3, 2. — PRAB. 14, 4. 69, 11. VERDĀNTAS. (Allah.) No. 2. — Vgl. अ-चित्.

6. चित् interj. s. चित्कार und vgl. 2. चित्ति.

7. चित् Partikel s. चिद्.

चित (von 1. चि) 1) partic. s. u. चि. — 2) f. चिता a) Schicht, Holzstoss, Scheiterhaufen AK. 2, 8, 2, 86. TRĪK. 2, 8, 62. H. 375. an. 2, 167. fg. MED. I. 18. HĀR. 131. मध्ये देवयज्ञनस्य चितो चिनुयुः LĀTĪ. 8, 8, 15. चितो वा यो ऽधिरोहति SUÇR. 1, 110, 17. चिताधिरोहण RĀGH. 8, 56. चितायां प्रविश्य VET. 17, 11. MBn. 11, 785. 12, 6430. R. 3, 73, 36. 37. 73, 51. 53. 6, 96, 7. DAÇ. 2, 55. MRĀKĪ. 101, 20. KUMĀRAS. 4, 35. BHĀG. P. 4, 2, 15. चिताग्नि MBn. 3, 14172. 13, 6403. VET. 4, 20. चितानल VID. 79. — b) Haufe, Menge H. an. MED. — 3) n. Gebäude: पक्वोष्कचितानि Gebäude von gebrannten Ziegeln JĀG. 1, 197.

चितविस्तर (चित + वि^०) m. eine Art Schmuck VJUTP. 140.

चिताचूडक (चि^० + चूडक) n. Grabmahl TRĪK. 2, 8, 62.

1. चिति (von 1. चि) f. 1) Schicht, Schichtung von Holz, Backsteinen u. s. w.; Scheiterhaufen AK. 2, 8, 2, 86. H. 375. an. 2, 167. fg. MED. I. 18. HĀR. 131. TS. 5, 3, 5, 3. 4, 2, 1. 6, 10, 2, 3. ÇAT. Br. 6, 1, 2, 17. 2, 3, 1. 8, 2, 1. 3, 1, 1 n. s. w. P. 3, 3, 41. VOP. 26, 174. इह क्वानेन सरुस्रकृत्वश्चि-तिषु धूया आहिताः MBn. 3, 13340. पुनश्चितिस्तदा चास्य यज्ञस्याथ भवि-ष्यति 5, 4801. MĀRK. P. 22, 9. BĀG. P. 3, 13, 36. चितिं दारुमयीं चिवा 4, 28, 50. HARIV. 4868. M. 4, 46. चितिपुरीयाणि ÇAT. Br. 8, 3, 4, 7. 6, 3, 12. ०पे KĀTJ. ÇR. 17, 7, 10. 14. इमचिति ĀÇV. GRHJ. 4, 2. चिती (vgl. चि-तीक) dem Versmaass zu Liebe HARIV. 2227. 12360. चितिव्यवहार Co-LLER. Alg. 100. — 2) Haufe, Menge, Masse H. an. MED. PRAB. 27, 12 (vgl. Sch. 2). — Vgl. अमृतचिति.

2. चिति (von 4. चित्) 1) Verständnis: पृच्छामि त्वा चितये VS. 23, 49. Kann auch als infin. aufgefasst werden wie दृश्ये, युधये. — 2) m. der denkende Geist BĀLAB. 4. DRV. 5, 36. PRAB. 27, 12 (vgl. Sch. 1). VP. 15, N. 22.

चितिका (von 1. चिति) f. 1) Holzstoss, Scheiterhaufen PAÑKĀT. III, 135. Häufig am Ende eines adj. comp. nach einem Zahlwort in der Bed. Schicht: पञ्चचितिका ÇAT. Br. 6, 3, 1, 25. सैत^० 6, 1, 14. Vgl. चितीक. — 2) eine Art Gürtel IIā. 224.

चितिवत् (von 1. चिति) adj. mit einem Scheiterhaufen versehen: देश KĀTJ. ÇR. 21, 3, 21.

चितीक am Ende eines adj. comp. nach einem Zahlwort = चिति, चिती *Schicht* P. 6, 3, 127. पञ्च° TS. 5, 6, 10, 2. त्रि° 2, 3, 6. एक° 7. Vgl. चितिका 1.

चितैध (चित् von 1. चि + एध) adj. *rogalis*: चितैधमुक्थमिति कृ स्म वा एतदाचक्षते पदेतदाश्चिन्म Air. Br. 4, 10.

चित्कानकन्थ n. N. pr. einer Stadt (vgl. चिक्काणकन्थ) gaṇa चिक्काण-दि zu P. 6, 2, 125.

चित्कार (चित् onomatop. + 1. कार) m. *Geschrei*: स विपीदति चित्कार-रात्ताडितो गर्दभो यथा Hit. II, 30, v. 1. für चीत्कार. चित्कारशब्द m. dass. Wils. — Vgl. 2. चिति.

चित्कारवत् (vom vorherg.) adj. *von Geschrei begleitet*: वैनायक्यश्चिरे वो वदनविधुतयः पानु चित्कारवत्यः MĀLATIM. (ed. LASS.) 1, 5. चीत्कार° v. 1.

चित्तं (von 4. चित्) 1) partic. s. u. 4. चित्. — 2) n. a) *das Aufmerken, Bemerkten*: यो नस्तिश्चित्तानि जिवीसति *unbemerkt* RV. 7, 59, 8. — b)

das Denken, Vorstellen; Gedanken RV. 1, 163, 11. या चित्तं मर्त्येषु धाः 5, 7, 9. ÇĀT. BR. 3, 2, 4, 16. 12, 7, 1, 9. VS. 20, 9. 18, 2. यस्मिंश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु 34, 5. प्राणैश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानाम् MUND. UP. 3, 1, 9. यश्चित्तस्तेनैव प्राणमायाति PRAÇNOP. 3, 10. चित्तं वाव सं-कल्पाद्भूयः KHĀND. UP. 7, 5, 1. मा भूते चित्तमोदशम् *habe nicht solche Ge-*

danken HAARV. 14674. अनेकाचित्तविधात्त BHĀG. 16, 16. मञ्जितः सततं भव 18, 57. BHĀG. P. 3, 7, 8. — c) *Absicht, Vorsatz, Wille* RV. 1, 170, 1. अमै-षो चित्तं प्रवृथा वि नेशत् 10, 128, 6. VS. 12, 58. मम चित्तमुपायसि AV. 1,

34, 2. 3, 8, 6. चित्तं वीर्त्सत्याकूतिं पुरुषस्य च 5, 7, 8. 3, 2, 1. fgg. 11, 8, 27. 19, 4, 2. प्रैषान्नुदे मनसा प्र चित्तेनात् ब्रह्मणा 3, 6, 8. 25, 6. चित्ताकृतं च य-द्वदि TBR. 2, 2, 4, 1. ÇĀNKU. ÇR. 10, 4, 6. PĀR. GAṆU. 1, 8. अहं तावत्स्वामि-

नाश्चित्तमनुवर्तिष्ये *dem Gebieter zu Willen sein* ÇĀK. ÇU. 32, 3. — d) *Herz, Gemüth, Geist* NAIGN. 3, 9. AK. 1, 1, 4, 9. H. 1369. देवं स्वचित्तस्यम् ÇVE-

TĀÇV. UP. 6, 5. सन्नानामपि लत्यते विकृतिमञ्जितं भयत्रेाधयोः ÇĀK. 38. चि-त्ते निवेश्य 42, v. 1. तन्नया चित्ते कर्तव्यम् *beherzigen* PAÑKĀT. 140, 17. स्व-

स्वचित्ता 128, 19. पिपासाकुलितचित्त 242, 5. भीत° DAÇ. 2, 10. कृष्ट° ad MEGB. 113. ज्ञानस्य चित्तं क्रियते समन्मयम् RĪ. 1, 5. अश्वशेन्द्रियाचित्तानाम्

HIT. I, 6. नरचित्तप्रमाथिन् R. 1, 9, 4. त्रुणाकृष्टचित्ता VID. 149. यत्चित्ता-त्मन् BHĀG. 4, 21. शोकान्मथितचित्तात्मन् N. 10, 8. ध्येये चित्तस्य स्थिरव-

न्धनम् H. 84. यदासौ दुर्वारः प्रसरति मद्दश्चित्करिणाः (mit einem *Elephan-*

ten in Parallele gestellt) ÇĀNTIÇ. 1, 22. *Intelligenz, Vernunft* KAP. 1, 59. JO-

GAS. 1, 37, 2, 54. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 47. 140. 141. COLBR. Misc. Ess.

1, 392. fgg. — e) *personif.*: चित्तं संतानिनं (प्रीणाति) TS. 1, 4, 26, 1. —

Vgl. अचित्त, इह°, चल°, पूर्व°, प्रायश्चित्त, लघु°, सु°, स्थिर°.

चित्तैर्गर्भा (चित्त + गर्भ) adj. f. *sichtbar schwanger* RV. 5, 44, 5; vgl. oben u. 4. चित् mit वि.

चित्तचारिन् (चित्त + चा°) adj. *nach Jmdes (gen.) Wunsch verfahren, willfahrend*: पतीनां चित्तचारिणा MBH. 3, 44668.

चित्तजन्मन् (चित्त + ज°) m. *der im Gemüth Enstandene, Liebe, der Liebesgott* DAÇAK. 106, 13. — Vgl. चित्तभू, चित्तयोनि, मनसिज.

चित्तज्ञ (चित्त + ज्ञ) adj. *herzenkundig*; davon nom. abstr. °ज्ञता f. SĪN. D. 158.

चित्तनाश (चित्त + नाश) m. *das Schwinden des Bewusstseins* DAÇ. 2, 68.

चित्तनिर्वृति (चित्त + नि°) f. *Gemüthsruhe* PAÑKĀT. I, 234.

चित्तप्रसन्नता (चित्त + प्र°) f. *Heiterkeit des Gemüths* II, 313.

चित्तप्रसादन (चित्त + प्र°) n. *Gemüthsheiterung* INDR. 2, 31.

चित्तभू (चित्त + भू) m. *Liebe, der Liebesgott* WILS. — Vgl. चित्तजन्मन्.

चित्तमोह (चित्त + मोह) m. *Geistesverwirrung* DAÇ. 2, 67.

चित्तयोनि (चित्त + योनि) m. *Liebe* RAÇB. 19, 46. — Vgl. चित्तजन्मन्.

चित्तराग (चित्त + राग) m. *Zuneigung* ÇĀK. ÇU. 36, 3 (im Prākrit).

चित्तवत् (von चित्त) adj. *mit Vernunft begabt* P. 1, 3, 88. *verständlich, klug* KHĀND. UP. 7, 5, 2.

चित्तविकार (चित्त + वि°) m. *Gemüthsveränderung, Gemüthsstörung* MBH. 18, 74.

चित्तविनाशन (चित्त + वि°) adj. *das Bewusstsein vernichtend* gaṇa नन्धादि zu P. 3, 1, 134.

चित्तविषय (चित्त + वि°) m. *Gemüthsstörung, Wahnsinn* H. 320.

चित्तविधम (चित्त + वि°) m. dass. AK. 1, 1, 2, 26. MBH. 18, 74.

चित्तविश्लेष (चित्त + वि°) m. *das Auseinandergehen der Herzen, Freundschaftsbruch*: तद्विधेन मित्रेण सह चित्तविश्लेषः PAÑKĀT. 223, 17.

चित्तवृत्ति (चित्त + वृत्ति) f. 1) *Gemüthsstimmung, Gefühl*: अहो रागव-

द्वचित्तवृत्तिरालिखित इव सर्वतो रङ्गः ÇĀK. 4, 11. आत्माभिप्रायसेभाविते-

ष्टजनचित्तवृत्तिः प्रार्थयिता चिडम्ब्यते 21, 6. अहं तावत्स्वामिनश्चित्तवृत्ति-

मनुवर्तिष्ये 23, 14. मय्येव विस्मरणदारुणाचित्तवृत्तौ 119. तथापि मम त-

स्योपरि चित्तवृत्तिर्न विकृतिं याति PAÑKĀT. 58, 25. — 2) *das Denken, Vor-*

stellen VEDĀNTAS. (Allah.) No. 109. 112 u. s. w. योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः JO-

GAS. 1, 2. चित्तसमुन्नति (चित्त + स°) f. *Stolz, Hochmuth* AK. 1, 1, 2, 22.

चित्तस्थित (चित्त + स्थित) im Herzen befindlich, m. Bez. eines Sa-

mādbi VJUP. 18. चित्तानुवर्तिन् (चित्त + अनु°) adj. *Jmdes Willen thuend*: पर° VER. 29, 16.

चित्तभाग (चित्त + भाग) m. *volles Bewusstsein* AK. 1, 1, 4, 11.

1. चित्ति (von 4. चित्) f. 1) *das Denken; Verstand, Einsicht*: इन्द्र धे-

दि चित्तिं दत्तस्य सुगत्वमस्मे RV. 2, 21, 6. चित्तिरा उपवर्द्धणं चतुरा अ-

भ्यञ्जन्म 10, 83, 7. VS. 12, 31. 17, 78. TBR. 2, 2, 4, 1. ÇĀNKU. ÇR. 10, 14, 6.

यद्वतमतिपेदे चित्त्या मनसा कृदा KAUC. 42. pl. *Gedanken; Andacht* (daher

bei den Comm. öfters = *karmn*: क्रात्वा दत्तस्य तरुषो विधर्मणि देवोसो

अग्निं ज्ञानयत् चित्तिभिः RV. 3, 2, 3. 3, 3. 5, 44, 10. तामग्निं मनीषिणास्वो

दिन्वन्ति चित्तिभिः 8, 44, 19. VĀLAKH. 9, 3. *Absicht, neben आकृति* AV. 5,

6, 10, 24, 1. 6, 41, 1. आकृतीनां चित्तीनां चेतसां विशेषाणां चाधिपत्ये BULG. P. 5, 18, 18. — 2) *der Verständige*: चित्तिमचित्तिं चिनवृदि विद्वान् RV. 4, 2, 11. चित्तिर्या दमे विश्वायुः सन्नेव धीराः समायं चक्रुः 1, 67, 10 (5). — 3) *personif. die Gemahlin Atharvan's und Mutter des Dadhjanā* BHĀG. P. 4, 1, 42. — Vgl. अचित्ति, पूर्व°, प्रायश्चित्ति.

2. चित्ति f. nach DURGA so v. a. चटचटाशब्दकर्मन् *das Knistern, Zi-*

sehen (vgl. चित्कार): सा चित्तिभिर्नि हि चकार मर्त्यम् RV. 1, 164, 29. in

NIR. 2, 9 giebt die ältere Rec. keine Erklärung; nach der jüngeren ist

चित्ति = *karmn*, so auch SĪJ., was auf einer Verwechslung mit 1. चित्ति

beruht.

चित्तिन् (von चित्त) adj. *verständlich*: स्वार्थस्वत्तश्चित्तिन् मा वि यौष्ट AV. 3, 30, 5.

चित्तिकार (चित् + 1. कार्) zum Gegenstand des Nachdenkens machen: एको मयेकं भगवान्स्विबुधप्रधानश्चित्तिकृतः प्रजननाय BRĀG. P. 4, 1, 28.

चित्तोन्नति (चित् + उन्नति) f. Hochmuth, Stolz II. 317.

चित्पति (3. चित् + पति) m. der Herr des Denkens VS. 4, 4. P. 6, 2, 19 (nach dem Schol. oxyt.).

चित्प्रवृत्ति (3. चित् + प्र०) f. das Denken, Nachdenken TRIR. 3, 3, 166.

चित्य (von 1. चि) P. 3, 1, 132. 1) adj. was aneinander gereiht —, aufgebaut wird: चित्वा चित्यं कृन्वोः पूरुषस्य AV. 10, 2, 8. Bes. gebr. vom Feuer: was auf eine Schicht, einen Unterbau gesetzt wird; mit und ohne Beisatz von अग्निः सर्वाणि त्रुपाण्यग्नौ चित्ये क्रियन्ते TS. 5, 1, 8, 4. AIT. BR. 5, 28. सो ऽस्यै चित्यं आसीत् चेतव्यो ह्यस्यासीत्समाच्चित्यः ÇAT. BR. 6, 1, 2, 16. 2, 3, 3, 18. KĀTJ. ÇR. 16, 7, 34. 18, 2, 1. 3, 1. 5, 45. ÇĀṆKH. ÇR. 9, 23, 2. P. 3, 1, 132, Sch. Yop. 26, 11. — 2) f. चित्या das Schichten, Aufbauen (des Altars u. s. w.): अग्निचित्या (s. auch bes.) ÇAT. BR. 6, 6, 4, 1. 13. 13, 8, 1, 17. ÇĀṆKH. ÇR. 8, 13, 10. KĀTJ. ÇR. 2, 6, 28. साम्निचित्य 7, 2, 3. अग्निचित्य 8, 3, 3. मठचित्या PAÑKĀT. II, 66. चतुश्चित्यं auf vier Schichten ruhend ... BU. 14, 2634. — Scheiterhaufen AK. 2, 8, 2, 86. II. 375. an. 2, 358. MED. j. 24. — 3) n. der Ort wo ein Leichnam verbrannt worden und ein Gedenkzeichen daran errichtet worden ist, Grabmahl TRIK. 2, 8, 62 (fälschlich: चित्त). H. an. MED. चित्यमाल्याङ्गराम R. 1, 38, 10.

चित्रं (von 4. चित्) UṆ. 4, 165. 1) adj. f. आ a) augenfällig; sichtbar, ausgezeichnet: ऊति RV. 2, 17, 8. 4, 32, 5. 5, 40, 3. अग्निष्टि 1, 119, 8. 8, 3, 2. स चिकेत महीयसाग्निश्चित्रेण कर्मणा 39, 5. वज्रय 56, 3. ग्राम 70, 1. वत्तत्र 10, 113, 1. वसु 9, 19, 1. राधस्य 1, 22, 7. 44, 1 u. s. w. द्रविण 2, 23, 15. 10, 36, 13. उषो वानं हि वंस्य यश्चित्रो मानुषे जने 1, 48, 11. 4, 22, 10. 36, 9. स चित्रं चित्रं चितयन्ममस्मि चित्रन्तत्र चित्रतेमं वयोधाम्। चन्द्रं रयिं गृण्णते युवस्य 6, 6, 7. चित्रं केतुं कृणुते चैर्विताना 1, 93, 15. 94, 5. 113, 1. आ चित्रं चित्रिणीया। चित्रं कृणोष्यते 4, 32, 2. — b) hell, licht; hellfarbig: उपसते RV. 7, 73, 3. 6, 60, 2. अग्नि 1, 74, 1. 4, 7, 1. श्योतिस् 5, 63, 4. सूर्यो न चित्रः 9, 86, 34. स चित्रेण चिकित्ते भामा 2, 3, 5. आ यः स्वर्णं भानुना चित्रो विभात्यर्चिषो 8, 4. रश्मि 9, 100, 8. नन्नत्र TBR. 3, 1, 2, 1. Indra RV. 1, 142, 4. 2, 13, 13 u. s. w. die Marut 1, 163, 13. 8, 7, 7. अथ 5, 63, 3. रथ 3, 2, 15. अथा 1, 30, 21. 10, 73, 7. वस्त्र 1, 134, 4. रूप 5, 32, 11. — c) verschiedenfarbig, bunt, scheckig AK. 1, 1, 4, 26. TRIK. 3, 3, 347. H. 1398. an. 2, 418. MED. r. 34. अन्नः N. 4, 8. पुष्पवती चित्रा वनमालाम् R. 5, 4, 2. ΜῆΛῆN. 92, 7. In Verb. mit einem instr. oder nach einem im instr. zu fassenden Worte im comp.: सौवर्णास्त्वं मृगो भूत्वा चित्रो रजतविन्दुभिः R. 3, 44, 16. काञ्चनचित्रकामुक 8, 25. वैदूर्यमणिचित्रे — अङ्गदे 6, 112, 88. रत्नचित्र (रथ) VARĀH. BRH. S. 42(43), 6. मुकुटाङ्गदचित्राङ्गी R. 1, 43, 41. — d) bewegt (vom Meere), Gegens. सम R. 3, 39, 12. — e) hell, vernehmlich (von Tönen): वाचं पर्यन्यश्चित्रां वदति विषीमतीम् RV. 5, 63, 6. अर्क 6, 66, 9. 10, 112, 9. पर्वमानो अज्ञानिद्विचित्रं न तन्त्यतुम् 9, 61, 16. — f) mannichfaltig, verschieden, allerlei: वनराजाय R. 6, 13, 6. कथाः MBh. 1, 3, R. 1, 3, 10. ० भाष्य MBh. 5, 1240. वयोपयैः M. 9, 248. JĀĀN. 1, 287. An. 7, 14. SUÇR. 1, 237, 17. 241, 14. 2, 93, 6. PAÑKĀT. I, 196. 429. BRĀG. P. 1, 6, 12. 13. 3, 19, 6. adv.: चित्रं संक्रोडमानास्ताः क्रीडन्निर्विविधैः R. 1, 9, 14. व-अचित्रपरिष्कृते (अङ्गदे) R. 6, 112, 88. — g) wunderbar MED.; vgl. 4, b. — h) das Wort चित्र enthaltend: चित्रे गापति ÇAT. BR. 7, 4, 1, 24. KĀTJ. ÇR.

17, 4, 4. — 2) m. a) Buntheit BHAR. ZU AK. ÇKDR. — b) N. verschied. Pflanzen: α) *Plumbago zeylanica* Lin. RĀĀN. im ÇKDR. MED. I. 11. — β) *Ricinus communis*. — γ) *Jonesia Asoka* (अशोका) Roxb. RĀĀN. im ÇKDR. — c) eine Form des Jama TITIBĀDIT. im ÇKDR. — d) N. pr. eines Königs (parox.) RV. 8, 21, 18. eines Gāṅgājāni Ind. St. 1, 393. Gauçrāja ebend. eines Sohnes des Dhrtarāshṭra MBh. 1, 2730. 4543. 7, 5594. eines Königs von Draviḍa PADMA-P. in Verz. d. B. H. No. 457. — 3) f. आ a) *Spica virginis*, in der alten Reihe das 12te, in der neuen das 14te Mondhaus, COLEBR. Misc. Ess. II, 337. 423. 463. 481. Ind. St. 1, 99. TRIK. 3, 3, 347. H. 112. H. an. MED. AV. 19, 7, 3. TS. 2, 4, 6, 1. चित्रा न-लत्रं मित्रो देवता 4, 4, 10, 2. TBR. 1, 1, 2, 5. ÇAT. BR. 2, 1, 2, 13. 17. KAUC. 75. KĀTJ. ÇR. 4, 7, 4. MBh. 5, 4842. 6, 79. 13, 3268. 4264. HARIV. 4237. R. 3, 23, 11. 5, 18, 14. RAĞU. 1, 46. LALIT. 117. pl. VARĀH. BRH. S. 11, 58. चित्रास्वाती gaṇa राजदत्तादि zu P. 2, 2, 34. — b) eine Schlangenart H. an. MED. — c) N. verschied. Pflanzen: α) *Anthericum tuberosum* Roxb. oder *Salvinia, cucullata* Roxb. = मूषिकपर्णी AK. 2, 4, 3, 6. = आशुपर्णी H. an. MED. — β) *Cucumis maderaspatanus* AK. 2, 4, 5, 22. H. an. MED. Koloquinthe RATNAM. 13. — γ) = दत्ती H. an. MED. RATNAM. 34. — δ) *Ricinus communis* RATNAM. 3. — ε) *Myrobalanenbaum* (आमलकी) RATNAM. 90. — ζ) = मृगेर्वारु. — η) गाण्डूर्वा. — θ) *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा) Roxb. RĀĀN. — SUÇR. 1, 144, 14. 2, 21, 15. 23, 2, wahrscheinlich in der Bed. β. — d) N. verschiedener Metra: α) eine Art Mātṛāsamaka (4 Mal 16 Moren) COLEBR. Misc. Ess. II, 155 (2, 4). 86. — β) 4 Mal — — — — — ebend. 161 (X, 11). — γ) 4 Mal — — — — — ebend. 162 (XI, 3); hier bei COLEBR. चित्र. — e) Schein, Täuschung (माया) MED. — f) N. pr. = चित्रायो जाता P. 4, 3, 34, VARĀH. 1. α) einer Apsaras H. an. — β) einer Schwester Kṛshṇa's und Gemahlin Arjuna's, = सुभद्रा TRIK. H. an. MED. HARIV. 9192. — γ) einer Tochter Gada's (v. l. Kṛshṇa's) HARIV. 9194. — δ) eines Flusses MED. — 4) n. SIDDU. K. 249, b, 2. a) eine helle, glänzende oder farbige Erscheinung; ein in die Augen fallender Gegenstand, daher auch funkelndes Geschmeide, Schmuck: आ रेवती रोदसी चित्रमंश्यात् RV. 3, 61, 6. कर्दस्य चित्रं चिकित्ते 4, 23, 2. सर्वाणि हि चित्राण्यग्निः (hierher oder zu b) ÇAT. BR. 6, 1, 2, 20. 7, 4, 1, 24. न यामुं चित्रं दृशे न पत्नम् RV. 7, 61, 5. आ वश्चित्रमा वो व्रतमा वो ऽहं समितिं ददे 10, 166, 4. नन्नत्रविहिता-सौ (der Himmel) चित्रविहितेयम् (die Erde) TS. 2, 3, 2, 5. चित्राण्यङ्गैर्न-लत्राणि रूपेण (प्रीणामि) VS. 23, 9. PAÑKĀT. BR. 18, 9. दन्तिणावतामिदि-मानि चित्रा दन्तिणावतां दिवि सूर्यामः RV. 1, 123, 6. उपस्तञ्चित्रमा भे-रास्मभ्यम्। येन तौके च तर्नयं च धामहे bring'uns den Schmuck, dass wir Kind und Enkel besitzen 92, 13. सा क्षीयं (रात्रिः) संगृह्ये चित्राणि व-सति die Sterne als Edelsteine gedacht ÇAT. BR. 2, 3, 4, 22. चित्रं पश्चात्स्या-त्प्रजा वै चित्रं चित्रं ह्यस्य प्रजा भवति 13, 8, 1, 13; nach dem Schol. zu KĀTJ. ÇR. 24, 3, 23 und SHADY. BR. 2, 10 soll es hier = अनेकप्रकारं वनम् verschiedenfarbiges oder — gestaltetes Gehölz sein. — b) eine un- gewöhnliche Erscheinung, Wunder AK. 1, 1, 2, 19. 3, 4, 25, 180. H. 303. H. an. MED. चित्रं वा अमू य इत्यतः सपत्नानवधिम् ÇAT. BR. 2, 1, 2, 17. तश्चित्रमिव मे प्रतिभाति ÇĀK. 110, 17. BHARTṚ. 3, 39. PAÑKĀT. 236, 12. ÇRĀṆĀRĀT. 21. BRĀG. P. 5, 1, 36. वाक्यमप्रतिरूपं हि न चित्रं स्त्रीषु R. 3,

51, 32. Būg. P. 1, 19, 20. किमत्र चित्रं यदि... ÇĀK. 35, 21. नैतच्चित्रं यद-
यम्... 48. KATHĀS. 18, 359. fg. नैतच्चित्रं — त्वयि — यत् HARIV. 9062.
चित्रं बाधो नाम व्याकरणमध्येप्यते es wäre ein Wunder, wenn P. 3, 3,
151, Sch. चित्रं द्रव्यति नामान्धः कृत् पश्येद्यदीश्वरम् Vop. 23, 15; vgl. 14
und P. 3, 3, 150. fg. याद्वा इति चित्रं नः शक्ताः स्यातुं रणे es wäre ein Wun-
der, wenn die J. vermöchten HARIV. 15632. नितो ऽपि नापतच्चित्रम् o
Wunder! KATHĀS. 5, 86. चित्रं कथं त्वया ज्ञाता सा संज्ञा 7, 73. RĀGA-TAR. 1,
85 (mitten in den Satz eingeschoben). 4, 586. — c) *Luftraum, Himmel* H.
an. — d) *Fleck*: पथैव सदृशो रूपे मातापित्रोर्हि ज्ञायते। व्याघ्रश्चित्रैः MBH.
13, 2605. — e) *Sectenzeichen auf der Stirn* TRIK. H. 633. H. an. MED.
ललितवनिताः — सचित्राः MEGR. 65. — f) *weisser Aussatz* H. 466, fal-
sche Lesart für चित्र; vgl. übrigens चर्मचित्रक. — g) *Bild, Gemälde;*
Malerei AK. 3, 4, 25, 180. H. 922. H. an. MED. पटे चित्रमिवापितम् MBH.
13, 7692. चित्रे ऽपि चालिखत्यश्चान् ŚIV. 2, 13. चित्रे निवेश्य ÇĀK. 42, 141.
89, 2. चित्रैरिवापितम् (vgl. चित्रार्पित) gemalt MBH. 13, 2660. चित्रं य-
थाश्रयमृते ŚĪKHĀJAK. 41. ये च चित्रं भजन्ति वै und die sich mit der Ma-
lerei abgeben R. GOAR. 2, 90, 23. सचित्रं bemalt HARIV. 4532. — h) *Bunt-*
heit AK. 1, 1, 4, 26. TRIK. H. 1398. H. an. MED. — i) *Bez. verschiede-*
ner Arten, künstliche Verse u. s. w. in Form von allerlei Figuren durch
Nichtwiederholung wiederkehrender Silben oder Wörter in abgekürzter
Weise künstlich für das Auge darzustellen: पद्माद्याकारकेतुवे वर्णानां
चित्रमुच्यते ŚĪH. D. 643; vgl. HARB. Anth. 291. fgg., wo verschiedene
solcher Figuren mitgeteilt werden. — k) *ein Wortspiel in Form von*
Frage und Antwort: प्रश्नोत्तरांतराभिन्नमुत्तरं चित्रमुच्यते KUALAJ. 145,
b, mit dem Beispiele: के दारपोषणरताः (दार = क्षेत्र, als Antwort gilt
केदारः) के खेटाः (खेटाः) किं चलं वयः (Vögel und Alter). — Vgl. घचि-
त्र, दानुं, विं, सुं, चैत्र.

चित्रक (von चित्र) 1) m. a) *Maler* H. an. 3, 40. — b) *Tiger* TRIK. 3, 3,
21. H. 1285. *Panther* MED. k. 87. Uṇ. 3, 79, Sch. PAÑĀT. 72, 11. 231, 23.
232, 11. — c) *eine Schlangenart* Suçā. 2, 263, 14; vgl. e, γ. — d) *Name*
zweier Pflanzen H. an. α) *Plumbago zeylanica* Lin. (n. die Frucht) AK. 2,
4, 2, 60. H. an. 2, 481. MED. Suçā. 1, 137, 10. 15. 138, 21. 139, 3. 142, 4.
14. 2, 25, 12. 69, 12. — β) *Bicinus communis* AK. 2, 4, 2, 31. TRIK. H. an.
3, 40. MED. — e) *N. pr. α) eines Sohnes* Vṛshṇi's (Pṛçṇi's) HARIV.
1908. 2081. 5083. 6628. 6649. VP. 433. — β) *eines Sohnes* des Dhṛta-
rāshṭra (auch ein Nāga) MBH. 1, 2740. — γ) *eines Nāga* H. 1311, Sch.
— δ) *eines Volkes* MBH. 2, 1804. — 2) n. a) *Sectenzeichen auf der Stirn*
AK. 2, 6, 2, 24. TRIK. (wo wohl तिलके st. चित्रके zu lesen ist). H. 633,
Sch. MED. HARIV. 7074. — b) *Bez. einer besonderen Fechtart* HARIV.
15979. — c) *N. pr. eines Waldes* am Gebirge Raiyataka (vgl. चित्र-
वन) HARIV. 8932.

चित्रकण्ठ (चित्र + कण्ठ) m. *Taube* ĠAṬĀDH. im ÇKDR.

चित्रकम्बल (चित्र + कं) m. *ein bunter Teppich* UNĀDIK. im ÇKDR.

चित्रकार (चित्र + 1. कार) m. *Maler* P. 3, 2, 21. AK. 2, 10, 7. TRIK. 2, 10,
2. H. 921, Sch. KATHĀS. 5, 30. VARĀH. BHU. S. 9, 30. 86, 96. स तु शूद्रार्थे
विश्वकर्मासंज्ञातः। इति ब्रह्मवैवर्तपुराणम् ÇKDR. — Vgl. चित्रकार, चि-
त्रकृत्.

चित्रकर्मन् (चित्र + कं) 1) n. a) *eine ungewöhnliche That, Wunder-*
H. Theil.

that WILS. — b) *das Verzieren, Schmücken;* im PRĀKRIT ÇĀK. Cu. 118,
16. — c) *Malerei, Gemälde:* धीर्न चित्रियते कस्माद्भित्ति चित्रकर्मणा
KATHĀS. 6, 50. KULL. zu M. 3, 64. VARĀH. BHU. S. 58, 14. — 2) *adj. subst.*
m. a) *Wunder verübend, Wunderthäter.* — b) *malend, Maler* ÇKDR.
WILS. — 3) *m. N. eines Baumes, Dalbergia ougeinensis* Roxb. (vgl.
चित्रकृत्) ÇARDAK. im ÇKDR.

चित्रकाय (चित्र + काय) m. *Tiger* H. 1285. *Panther* RĀGAN. im ÇKDR.

चित्रकार (चित्र + 1. कार) m. *Maler* MBH. 5, 5025. R. GOAR. 2, 90, 18.
ŚĪH. D. 61, 3. स्वपतेरपि गान्धिक्यां चित्रकारो व्यजायत PARĀÇARAPADDH.
im ÇKDR. — Vgl. चित्रकार.

चित्रकुण्डल (चित्र + कुं) m. *N. pr. eines Sohnes* des Dhṛtarāsh-
ṭra MBH. 1, 4545. 4552.

चित्रकूट (चित्र + कूट) m. *N. pr. eines Berges* in Bandelakhaṇḍa,
heut zu Tage Kāmtā genannt, MBH. 3, 8200. R. 1, 1, 30. 32. 3, 14. 2,
54, 28. 29. 3, 77, 13. RAGH. 12, 15. 13, 47. VARĀH. BHU. S. 16, 17. Būg. P.
5, 19, 16. 20, 15.

चित्रकृत् (चित्र + कृत्) 1) *adj. Staunen erregend:* जनं ÇATR. 14, 201.
चित्रकृत् (वाचः) H. 70. — 2) m. a) *Maler* H. 921. KATHĀS. 5, 28. VARĀH.
BHU. S. 86, 121. — b) *Dalbergia ougeinensis* Roxb. (vgl. चित्रकर्मन्) AK.
2, 4, 2, 7.

चित्रकेतु (चित्र + केतु) m. *N. pr. eines Sohnes* des Garuḍa MBH.
3, 3597. des Vasishṭha Būg. P. 4, 1, 40. 41. des Lakshmaṇa 9, 11,
12. des Devabhāga 24, 39. eines Königs der Çarasena, dessen Ge-
schichte erzählt wird 6, 14, 10. fgg.

चित्रकोल (चित्र + कोल) m. *eine Art Eidechse (mit gesprenkelter*
Brust) TRIK. 2, 5, 12.

चित्रक्रिया (चित्र + क्रिया) f. *Malerei:* (शराः) चित्रक्रियेपिताः MBH. 4,
1360.

चित्रक्षत्र (चित्र + क्षत्र) *adj. dessen Herrschaft licht ist, von Agni*
RV. 6, 6, 7.

चित्रग (चित्र + ग) *adj. f. मा im Bilde dargestellt, gemalt* KATHĀS.
5, 34. — Vgl. चित्रगत, चित्रार्पित, चित्रस्थ.

चित्रगत (चित्र + गत) *adj. 1) bemalt:* पटे चित्रगते श्व MBH. 6, 1662.
— 2) *im Bilde dargestellt, gemalt* ÇĀK. 149. MĀLAV. 23. HIT. 11, 103.
64, 1, 3.

चित्रगन्ध (चित्र + गन्ध) n. *Auripigment* RĀGAN. im ÇKDR.

चित्रगुप्त (चित्र + गुप्त) m. 1) *N. pr. eines der Verzeichner* der Thaten
der Menschen in Jama's Reiche TRIK. 1, 1, 72. H. 186. H. an. 4, 108.
MED. t. 198. MBH. 13, 5924. 6114. fgg. VP. 207, N. 3. COLEBR. Misc. Ess.
1, 375. — Daher 2) *Bez. einer Mischlingskaste: Secretär, Schreiber bei*
vornehmen Personen COLEBR. Misc. Ess. II, 182. WILS., a Gloss. of jud.
and rev. terms u. d. W. — 3) *eine Form* Jama's H. an. MED. TITULĀ-
DIT. im ÇKDR. u. चित्र. — 4) *N. pr. des 16ten Arhant's* der zukünftigen
Utsarpiṇī H. 35.

चित्रगृह (चित्र + गृह) m. *ein bemaltes oder mit Bildern ausge-*
schmücktes Gemach R. 5, 14, 65. 37, 42. — Vgl. चित्रशाला.

चित्रग्रीव (चित्र + ग्रीवा) m. *N. pr. eines Taubenkönigs (Bunthals)*
PAÑĀT. 105. 6. HIT. 9, 15. 10, 7. 1, 79.

चित्रचाप (चित्र + चाप) m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛtarāshṭra MBh. 1, 2733.

चित्रजल्प (चित्र + जल्प) m. ein Geschwätze über allerlei Dinge Uś-
ĠVALANĪLAMANI im ÇKDr.

चित्रतण्डुल (चित्र + तण्डुल) n. N. einer gegen Würmer angewandten
Pflanze (s. विडङ्ग) RATNAM. 61. तण्डुला f. dass. AK. 2, 4, 3, 24.

चित्रत्वच् (चित्र + त्वच्) m. Birke (s. भूर्जा) RĀĠAN. im ÇKDr.

चित्रद्राउक (चित्र + द्राउ) m. *Arum campanulatum Roxb.* (श्रील) RA-
TNAM. im ÇKDr.

चित्रदर्शन (चित्र + दर्शन) m. *Buntauge*, N. pr. eines in einen Vogel
verwandelten Brahmanen HARIV. LANGL. I, 103. क्त्रदर्शन liest die Calc.
Ausg. 1216.

चित्रदीप (चित्र + दीप) m. Titel eines philos. Werkes Verz. d. B. H.
No. 630.

चित्रदृशीक (चित्र + दृशीक) adj. hellaussehend, glänzend: शर्णी RV. 6, 47, 5.

चित्रदेव (चित्र + देव) 1) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge von
Skanda MBh. 9, 2573. — 2) f. ई N. einer Pflanze (s. मेहेन्द्रवारुणी)
RĀĠAN. im ÇKDr.

चित्रधर्मन् (चित्र + धर्मन्) m. N. pr. eines Fürsten, der mit dem Asura
Virūpāksha identificiert wird, MBu. 1, 2659.

चित्रधा (von चित्र) adv. auf mannichfache Weise, vielfach: तर्कयामास
चि° Bhāg. P. 3, 13, 20. विललाप चि° 6, 14, 51.

चित्रध्वजति (चित्र + ध्वजति) adj. der einen hellen Zug, Strich (durch die
Luft) hat oder macht: चित्रध्वजतिरृतिर्यो मृत्तोः RV. 6, 3, 5.

चित्रध्वज (चित्र + ध्वज) m. N. pr. eines Mannes Lot. de la b. I. 263.

चित्रनेत्रा (चित्र + नेत्र) f. ein best. Vogel (s. सारिका) HĀ. 89. —
Vgl. चित्रलोचना, चित्राती.

चित्रन्यस्त (चित्र + न्यस्त, part. praet. pass. von 2. अस् mit नि) adj.
im Bilde dargestellt, gemalt MBu. 9, 43. कुमास. 2, 24. VIKR. 4, v. I.

चित्रपत्त (चित्र + पत्त) buntgeflogelt, m. 1) Rebhuhn TRIK. 2, 3, 25. ĠA-
ṬĀDA. im ÇKDr. — 2) N. eines Unholds, der Kopfschmerz erregt: चि-
त्रपत्तः शिरो माभिताप्सोत् PĀA. GĀB. 3, 6.

चित्रपट (चित्र + पट) Bild, Gemälde HARIV. 16001. KATHĀS. 3, 30. Verz.
d. B. H. No. 630.

चित्रपट्ट (चित्र + पट्ट) dass. HARIV. 10069. ँगत gemalt 9987.

चित्रपत्रिका (चित्र + पत्र) f. N. einer Pflanze, = कपित्थपर्णी RA-
TNAM. 112. = द्रोणपुष्पी RĀĠAN. im ÇKDr.

चित्रपत्री (wie eben) f. N. einer Wasserpflanze (s. जलपिप्पली) RĀ-
ĠAN. im ÇKDr.

चित्रपद् (चित्र + पद्) 1) adj. mannichfach gegliedert, von einer Rede
MBh. 3, 1160. Bhāg. P. 1, 5, 10. — 2) f. शी a) N. einer Pflanze, *Cissus*
pedata Lam. (गोधायत्री), ÇABHAM. im ÇKDr. — b) N. eines Metrums (4
Mal —————) ÇAUT. 13. COLEBR. Misc. Ess. II, 159 (III, 1). — 3)
n. N. eines Metrums (4 Mal —————) COLEBR. Misc. Ess. II, 163 (XVIII, 3).

चित्रपर्णिका (चित्र + पर्णा) f. N. einer Pflanze (चाकुल्याभिद), = श्र-
तिगुहा, षष्ठिला, त्रिपर्णी, दीर्घपत्रा, मृगालावित्रा, सिंक्युच्छिका RA-
TNAM. 11.

चित्रपर्णी (wie eben) f. N. verschiedener Pflanzen: 1) = पृष्णिपर्णी
AK. 2, 4, 3, 11. — 2) = कर्णस्फोटा. — 3) जलपिप्पली. — 4) = द्रोणपु-
ष्पी RĀĠAN. im ÇKDr. — 5) *Rubia Munjistā* (मञ्जिष्ठा) ROXB. RATNAM. 28.

चित्रपाटल (चित्र + पाटल) N. einer Pflanze VJUTP. 143.

चित्रपादा (चित्र + पादा) f. ein best. Vogel (s. सारिका) HĀ. 89.

चित्रपिच्छक (चित्र + पिच्छक) m. *Pfau* RĀĠAN. im ÇKDr.

चित्रपुङ्ग (चित्र + पुङ्ग) m. *Pfeil* TRIK. 2, 8, 52. H. 778.

चित्रपुर (चित्र + पुर) n. N. pr. einer Stadt Verz. d. B. H. No. 340.

चित्रपुष्पी (चित्र + पुष्पी) f. Name einer Schlaue (अम्बष्ठा) RĀĠAN. im
ÇKDr.

चित्रपृष्ठ (चित्र + पृष्ठ) m. *Sperling* H. 89 (पृष्ठ).

चित्रप्रतिकृति (चित्र + प्रतिकृति) f. eine Darstellung in Farben, Bild, Ge-
mälde HARIV. 7812.

चित्रफल (चित्र + फल) 1) m. a) ein best. Fisch, vulg. चित्तल, *Mystus*
Chitala Ham. RĀĠAN. im ÇKDr. — b) eine Gurkenart, *Cucumis sativus*
Lin., TRIK. 2, 4, 36. — 2) f. शी a) ein best. Fisch (vulg. फलड), = फल-
किन्, मेहेन्द्र, राजप्रीव ÇABDAR. im ÇKDr. *Mystus Karpirat Ham.*
WILS. — b) N. verschied. Pflanzen: a) = चिर्मिटा. — β) = मृगेर्वारु.
— γ) = मेहेन्द्रवारुणी. — δ) = वार्तकी. — ε) काटकारी RĀĠAN. im
ÇKDr. — 4) f. ई = 2, a TRIK. 1, 2, 17. HĀ. 188; oder ist etwa चित्रफ-
ली als nom. von चित्रफलिन् aufzufassen?

चित्रफलक (चित्र + फलक) 1) n. eine Tafel, auf welche ein Bild auf-
getragen wird; Gemälde ÇĀ. 83, 17, 18. VIKR. 25, 18 im Prākrit. — 2)
m. ein best. Fisch, = चित्रफल BhūRIPI im ÇKDr.

चित्रवर्क (चित्र + वर्क) m. 1) *Pfau* MBh. 2, 2103. — 2) N. pr. eines
Sohnes des Garuda MBh. 3, 3597; vgl. 13, 4206: सुपर्णस्य पुत्रं मयूरं चि-
त्रवर्किणम्.

चित्रवर्किन् (wie eben) adj. einen bunten Schweif habend: मयूर MBh.
13, 4206.

चित्रवर्किम् (चित्र + वर्किम्) adj. der eine funkelnde Stren oder eine Stren
von Juwelen (die Sterne um sich her) hat, vom Monde RV. 1, 23, 13, 14.

चित्रवाङ्ग (चित्र + वाङ्ग) m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛtarāshṭra
MBu. 1, 2732.

चित्रभानु (चित्र + भानु) 1) adj. hellerscheinend, lichtglänzend: Agni
RV. 1, 27, 6. 2, 10, 2. 5, 26, 2. चित्रभानुरूपसो भ्रात्यग्ने 7, 9, 3. 12, 1 u. s. w.
Savitar und andere Götter 1, 35, 4. AV. 4, 25, 3. RV. 1, 3, 4. 64, 7. 83, 11.
die Aḥvin MBu. 1, 722. die Sonne TBR. 2, 7, 15, 2. der Mond KAUC. 135.
Rohiṇī TBR. 3, 1, 1, 2. — 2) m. a) N. des Feuers AK. 1, 1, 1, 51. 3, 4, 28,
107. H. 1098. an. 4, 172. MED. n. 181. MBh. 1, 2036. 8226. 2, 1447. 5, 7196.
13, 113. 115. 7569. 14, 1737. HARIV. 1881. fg. 13930. R. 5, 7, 62. 6, 93, 16.
Bhāg. P. 5, 24, 17. Śān. D. 18, 1. — b) als Synonym von Feuer (vgl. AK.
2, 4, 2, 60) Bez. der *Plumbago zeylanica Lin.* ÇKDr. — c) die Sonne AK.
H. 96. H. a. n. MED. — d) als Synonym der Sonne Bez. der *Calotropis*
gigantea (s. शर्णी) ÇKDr. — e) Bez. des 1ten Jahres im 1ten Cyclus des
Jupiters VARĀN. BĀN. S. 8, 35. — f) Bein. Bhairava's, einer Form des
Çiva, ÇABDAR. im ÇKDr. — g) N. pr. des Vaters von Vāṇabhāṭṭa, dem
Verfasser der Kādambarī, Z. d. d. m. G. 7, 582.

चित्रभूत (चित्र + भूत) adj. bemalt MBu. 14, 281.

चित्रभेषजा (चित्र + भेषजा) f. *Ficus oppositifolia* (s. काकोडुम्बर) RĀĠAN. im ÇKDR.

चित्रमण्डल (चित्र + मण्डल) m. eine Schlangenart Suçr. 2, 265, 11.

चित्रमकुम् (चित्र + म^०) adj. der ausgezeichnete Fülle hat: Agni RV. 10, 122, 1.

चित्रमृग (चित्र + मृग) m. eine gefleckte Antilope R. 5, 20, 11. KULL. zu M. 3, 269.

चित्रमेखल (चित्र + मेखला) m. Pfan TRIK. 2, 3, 26.

चित्रय् (von चित्र), चित्रयति bunt machen, bunt zeichnen, ausschmücken DRĀTUP. 35, 63. वेदीभिश्चित्रयन्महीम् MBn. 12, 988. मयूः केन चित्रिताः GAUDAP. zu ŚĀṆKHJAK. 61. Hit. I, 171. (पुरीम्) चित्रिता विश्वकर्मणा HARIV. 8943. कुमुदिश्चित्रिता इव (मृगाः) R. 2, 93, 16. 5, 10, 10. MBn. 2, 387. 6, 406. Suçr. 1, 40, 13. 2, 168, 19. Glt. 1, 2. रुय Schecke H. 1243. Nach VOP. auch ein Wunder sehen, als Wunder betrachten.

चित्रयान (चित्र + यान) m. N. pr. eines Fürsten LIA. II, 976.

चित्रयाम (चित्र + याम) adj. der einen lichten Gang hat, von Agni RV. 3, 2, 13.

चित्रयोधिन् (चित्र + यो^०) 1) adj. auf wunderbare Weise oder auf verschiedene Arten kämpfend MBn. 1, 186, 2658. 7, 5595. ARĠ. 10, 36. HARIV. 6867. — 2) m. a) Bein. des Pāṇḍu-Sohnes ARGUNA H. ç. 137. — b) als Bein. ARGUNA's Bez. der *Terminalia Arguna* (s. अर्जुन) W. u. A. RĀĠAN. im ÇKDR.

चित्रय्य (चित्र + रय) 1) adj. der einen lichten, glänzenden Wagen hat, von Agni RV. 10, 1, 5. Dhruvr Bhaç. P. 4, 10, 22. — 2) m. a) die Sonne H. an. 4, 133. MED. th. 28. — b) N. pr. eines Mannes RV. 4, 30, 18. eines Gandharva (Königs der G., eines Sohnes der Muni) H. an. MED. AV. 8, 10, 27. MBn. 1, 2551. 6475. 2, 407. HARIV. 266. 387. 7224. 12498. Vikr. 11, 11. Bhaç. P. 6, 8, 27. 9, 16, 3 (vgl. MBn. 3, 11706, S. 372). KĀD. in Z. d. d. m. G. 7, 384. eines Schlangendämons KAUC. 74. eines Vidjādhara H. an. eines Sohnes des Gada (v. l. des Kṛshṇa) HARIV. 9193. eines Königs PAṆĀV. Br. 20, 12 in Ind. St. 1, 32. PAṆĀT. 173, 7. eines Königs der Aṅga MBn. 13, 2351. eines Nachkommen von Aṅga und Sohnes von Dharmaratha HARIV. 1693. fgg. VP. 445. Bhaç. P. 9, 23, 6. eines Sohnes des Ushadgu (Rshadgu) HARIV. 1974. MBn. 13, 6834. VP. 420 (Rushadru). Bhaç. P. 9, 23, 30 (Ruçeku). des Vṛshṇi 24, 14, 17. des Gaja 5, 13, 2. des Supārçvaka 9, 13, 23. des Ukta (Ushṇa) 22, 39. VP. 461. eines Fürsten von Mṛttikāvati MBn. 3, 11076 (S. 372; vgl. Bhaç. P. 9, 16, 3). eines Sūta R. 2, 32, 17. eines Beamten RĀĠA-TAR. 8, 1438 u. s. w. — चित्रय्यवाह्नीकम् gaṇa राजदत्तादि zu P. 2, 2, 31. — 3) f. मा N. pr. eines Flusses MBn. 6, 341. VP. 184. — Vgl. चित्रय्य.

चित्ररश्मि (चित्र + र^०) m. N. pr. eines Marut (buntstrahlig) HARIV. 11546.

चित्रराति (चित्र + राति) adj. der ausgezeichnete Gaben hat, von den Açvin RV. 6, 62, 11.

चित्रराधम् (चित्र + रा^०) adj. ausgezeichnete Gunst gewährend: ऋग्निं वात्रेषु चित्रराधसम् RV. 8, 11, 9. 10, 63, 3. AV. 1, 26, 2.

चित्ररेफ (चित्र + रेफ) m. N. pr. eines Sohnes des Medhātithi, Königs von Çākadvīpa, Bhaç. P. 5, 20, 25.

चित्रल (von चित्र) 1) adj. bunt H. 1398. — 2) f. मा N. einer Pflanze (गोरती) RĀĠAN. im ÇKDR.

चित्रलता (चित्र + लता) f. N. einer Pflanze, *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा) Roçb., RĀĠAN. im ÇKDR. — Vgl. चित्रपर्णी.

चित्रलिखन (चित्र + लि^०) n. Malerei KULL. zu M. 2, 240.

चित्रलिखित (चित्र + लि^०) adj. gemalt Hit. 42, 9.

चित्रलेखक (चित्र + ले^०) m. Maler P. 4, 2, 128, Sch.

चित्रलेखिका (चित्र + ले^०) f. Pinsel zum Malen Uṇ. 4, 93, Sch.

चित्रलेखा (चित्र + ले^०) f. 1) Bild, Gemälde Glt. 10, 15. — 2) N. verschiedener Metra: a) 4 Mal ~~~~~, ~~~~~ COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XII, 10). — b) 4 Mal ~~~~~, ~~~~~, ~~~~~ — ebend. (XIII, 6). — c) 4 Mal ~~~~~, ~~~~~, ~~~~~ — ebend. 163 (XIII, 12). — 3) N. pr. a) einer Apsaras (aus Brahman's Hand entstanden) Vjāpi zu H. 183. Freundin der Ūshā und mit der Malerei vertraut HARIV. 9904. 9974. fgg. 9986. 11038. 14164. INDR. 2, 80. — b) einer Tochter des Kumbhāṇḍa (Ministers des Königs Vāṇa) und gleichfalls Freundin der Ūshā HARIV. 9930. VP. 392, wo von ihr dasselbe erzählt wird, was im HARIV. die Apsaras vollbringt.

चित्रलोचना (चित्र + लोचन) f. ein best. Vogel (s. सारिका) ĠAṬĀDU. nad BRŪPĪR. im ÇKDR. — Vgl. चित्रनेत्रा, चित्राक्षी.

चित्रवदाल (चित्र + वदाल) m. ein best. Fisch, = पाठीन ĠAṬĀDN. im ÇKDR. *Silurus pelorius* WILS.

चित्रवन (चित्र + वन) n. N. pr. eines Waldes an der Gaṇḍakī Hit. 14, 16. — Vgl. चित्रक.

चित्रवत् (von चित्र) 1) adj. a) mit Gemälden verziert: सद्मसु RAGH. 14, 25. — b) das Wort चित्र enthaltend ÇĀṆEH. ÇR. 15, 3, 3. PAṆĀV. Br. 18, 6. — 2) f. ०वती a) N. eines Metrums (4 Mal ~~~~~) —) COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (VIII, 7). — b) N. pr. einer Tochter Gada's (v. l. Kṛshṇa's) HARIV. 9194.

चित्रवर्मन् (चित्र + व^०) m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛtarāshṭra MBn. 1, 2732. 4545. 3, 76. 7, 5595. eines Königs der Kulūta MUDRĀA. 18, 16. 111, 1.

चित्रवर्षिन् (चित्र + व^०) adj. auf eine ungewöhnliche Weise regnend: चित्रवर्षी च पर्वन्यो युगे तीणे भविष्यति HARIV. 11143.

चित्रवल्कि (चित्र + वल्कि) m. ein best. Fisch, *Silurus boalis* H. 1343. — Vgl. चित्रवदाल.

चित्रवल्ली (चित्र + वल्ली) f. N. zweier Pflanzen: 1) = मृगेर्वारु. — 2) = महेन्द्रवारुणी RĀĠAN. im ÇKDR.

चित्रवह्नी (चित्र + वह्नी) f. N. pr. eines Flusses MBn. 6, 325. 13, 7652. VP. 182.

चित्रवात्र (चित्र + वात्र) 1) adj. a) ausgezeichnetes Vermögen besitzend, von den MARUT RV. 8, 7, 33. — b) mit bunten Federn verziert: शैः Bhaç. P. 4, 10, 11. 26, 9. — 2) m. Hahn H. ç. 191 (चित्तवात्र).

चित्रवाण (चित्र + वाण) m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛtarāshṭra MBn. 1, 4545.

चित्रवाहन (चित्र + वा^०) m. N. pr. eines Königs von Maṇipūra MBn. 1, 7826. — Vgl. चित्रवाहनी.

चित्रवीर्य (चित्र + वीर्य) m. eine Art *Ricinus* (रत्नैरण्ड) RĀĠAN. im ÇKDR.

चित्रवेगिक (चित्र + वेग) m. N. pr. eines Nāga MBu. 1, 2459.

चित्रवेश (चित्र + वेश) m. Bein. Çiva's Çiv.

चित्रशाला (चित्र + शाला) f. 1) ein bemaltes oder mit Bildern aus-
geschmücktes Gemach II. 999. R. 3, 61, 46. 5, 15, 8. Vgl. चित्रगृह. — 2) N.
eines Metrums (4 Mal — — — —, — — — —, — — — —) COLEBR.
Misc. Ess. II, 163 (XIII, 12).

चित्रशिखाण्डिन् (चित्र + शिखाण्ड) m. pl. Bez. der 7 Weisen (mit glän-
zenden Haarlocken) Mariki, Atri, Aṅgiras, Pulastja, Pulaha,
Kratu und Vasishṭha (s. u. ऋषि); am Himmel: der grosse Bär AK. 1,
1, 2, 28. H. 124. MBu. 12, 42722. 42725. 42774. RĀGA-TAR. 1, 55. चित्रशि-
खाण्डिन् m. der Sohn der K. (eig. des Aṅgiras), Bein. Brhaspati's
(des Planeten Jupiter) AK. 1, 1, 2, 26. II. 118. चित्रशिखाण्डप्रभूत m.
dass. HALĀ. im ÇKDa.

चित्रशिरम् (चित्र + शि^०) m. 1) ein best. giftiges Insect SUÇR. 2, 237,
19. Vgl. चित्रशीर्षक. — 2) N. pr. eines Gandharva HARIV. 14156.

चित्रशीर्षक (चित्र + शीर्ष) m. ein best. giftiges Insect SUÇR. 2, 287, 15.
— Vgl. d. vorherg. W.

चित्रशोचिस् (चित्र + शो^०) adj. hellglänzend, von Agni RV. 5, 17, 2.
6, 10, 3. 8, 19, 2.

चित्रश्रवम् (चित्र + श्र^०) adj. 1) der lauten Ruf (Gesang, Jubel u. s. w.)
ertönen läßt; superl.: क्लृप्तं RV. 4, 1, 5. 43, 6. यस्ते चित्रश्रवस्तमो य इ-
न्द्र वृत्रहन्तमः । य श्रेष्ठोदात्तमो मरुः 8, 81, 17. — 2) des lauten Ruhmens
werth; superl.: मित्रस्य चर्षणीधृता ऽवो देवस्य सान्ति । युष्मं चित्रश्रव-
स्तमम् RV. 3, 59, 6. रपि 8, 24, 3.

चित्रसंस्थ (चित्र + संस्थ) adj. im Bilde dargestellt, gemalt WILS. —
Vgl. चित्रगत, चित्रस्य.

चित्रसङ्ग (चित्र + सङ्ग) N. eines Metrums (4 Mal — — — — — — — —
— — — — —) COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XI, 3).

चित्रसर्प (चित्र + सर्प) m. die bunte Schlange, Bez. einer best. Schlan-
genart (मालुधान) ÇABDAR. im ÇKDa.

चित्रसेन (चित्र + सेना) 1) adj. mit glänzendem Speer versehen: चित्र-
सेना इयुवता घर्मघाः RV. 6, 73, 9. — 2) m. a) N. pr. eines Schlangendä-
mons KAUC. 74. eines Gandharva (eines Sohnes des Viçvāvasu und
Führers der G.) ABĀ. 4, 58. INDB. 3, 8. BHAG. 10, 26. MBu. 2, 303. 407. 3,
14887. fgg. 4, 1538. HARIV. 7224. des Anführers der Jaksha (!) WOLLU.
Myth. 76. eines der Schriftführer oder Richter in der Unterwelt (daher
Secretär bei einer vornehmen Person COLEBR. Misc. Ess. II, 182) ĀĀRANIR-
NAJAT. im ÇKDa. eines Sohnes des Dhṛtarāshṭra MBu. 1, 2447.
3840. 6983. 5, 894. 8, 1078. des Parikshita 1, 3743. des Çambara HA-
RIV. 9231. 9280. des Narishjanta BHĀ. P. 9, 2, 19. des 13ten Mann 8,
13, 34. HARIV. 889. des Gada (v. l. des Kṛshṇa) 9194. N. pr. eines Geg-
ners von Kṛshṇa 3039. fgg. Heerführers von Ġarāsaṁdha, auch
Dimbhaka genannt, MBu. 2, 885. fg. — 3) f. स्त्री N. pr. a) einer Apsaras
MBu. 2, 392. INDR. 2, 30. HARIV. 12691. — b) einer der Mütter im
Gefolge von Skanda MBu. 9, 2632. — c) eines Flusses MBu. 6, 325.
VP. 182. — Vgl. चित्रसेनि.

चित्रस्य (चित्र + स्य) adj. im Bilde dargestellt, gemalt HARIV. 7919.
KATHĀS. 6, 120. — Vgl. चित्रगत, चित्रसंस्थ.

चित्रकस्त (चित्र + कस्त) n. eine bestimmte Stellung der Hände bei
Kämpfenden MBu. 2, 902.

चित्रान्त (चित्र + अन्त Auge) 1) m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛta-
rāshṭra MBu. 1, 2730. 4543. 7, 5594. eines Nachkommen des Pari-
kshita VĀJU-P. in VP. 462, N. 12. N. pr. eines Nāgarāga VJUTP.
83. — 2) f. ई ein best. Vogel (s. सारिका) TAK. 2, 5, 22; vgl. चित्रनेत्रा,
चित्रलोचना.

चित्रानुप (चि^० + नुप) m. N. einer Pflanze (s. द्रोणपुष्पी) RĀGAN. im
ÇKDa.

चित्राङ्ग (चित्र + अङ्ग) 1) adj. einen bunten, gesprenkelten Körper
habend, gesprenkelt VJUTP. 204. — 2) m. a) eine Schlangenart. — b)
Plumbago zeylanica Lin. — c) N. einer anderen Pflanze (रक्तचित्रक) RĀ-
ĀGAN. im ÇKDa. — d) N. pr. eines Sohnes des Dhṛtarāshṭra MBu. 1,
4545. Bein. ARGUNA'S H. Ç. 137. — e) N. pr. einer Antilope HIT. 18, 1.
PANĀT. 140, 23. eines Hundes 232, 25. — 3) f. ई a) Ohrwurm, Julus. —
b) N. einer Pflanze, Rubia Munjista (मञ्जिष्ठा) Roxb., RĀGAN. im ÇKDa.
— 4) n. a) Zinnober. — b) Auripigment RĀGAN. im ÇKDa.

चित्राङ्गद (चित्र + अङ्गद) 1) adj. mit glänzenden oder bunten Arm-
bändern geschmückt MBu. 2, 348. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des
Çāntanu MBu. 1, 374. 3803. 4068. HARIV. 970. 6016. VP. 439. BHĀ. P.
9, 22, 20. eines Königs der Daçārṇa MBu. 14, 2474. eines Vidjadhara
KATHĀS. 22, 136. eines Gandharva ÇKDa. angeblich nach dem MBu.
eines der Verzeichner der Thaten der Menschen in Jama's Reiche
ĀĀRANIRNAJAT. im ÇKDa. Daher: Secretär bei einer vornehmen Person
COLEBR. Misc. Ess. II, 182. — 3) f. स्त्री N. pr. einer Apsaras MBu. 13,
1424. einer Tochter des Königs Kītravāhana, Gemahlin ARGUNA'S
und Mutter Babhravāhana's, 1, 608. 7826. 14, 2337. 2339. 2425 (कौ-
रव्यदुहिता).

चित्राङ्गदसू f. Mutter (सू) des Kītrāṅgāda, Bein. der Satjavati,
der Mutter Vjāsa's, TRIK. 2, 8, 11.

चित्राटार m. 1) der Mond. — 2) eine mit dem Blute einer dem
Ghaṅṭākarna zu Ehren geschlachteten Ziege bestrichene Stirn H. an.
4, 252. MED. r. 263. — In der ersten Bed. ist चित्रा spica virginis ent-
halten.

चित्रान्न (चित्र + अन्न) n. bunter d. i. durch Zuthaten bunt geworde-
dener Reis JĀGŪ. 1, 303.

चित्रापूप (चित्र + अपूप) m. eine Art Kuchen TRIK. 2, 9, 13. HĀ. 245.

चित्रामघ (चित्र + मघ) adj. f. स्त्री der glänzende Gaben hat: die Ushas
NAIGH. 1, 8. RV. 4, 48, 10. 7, 73, 5. 77, 3. Einschlebung nach VĀLAKH. 8.

चित्रायस (चित्र + अयस्) n. Stahl RĀGAN. im ÇKDa.

चित्रायुध (चित्र + आयुध) m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛtarāshṭra
MBu. 1, 4547. 6990. 2, 1028. 7, 1003. 5595.

चित्रायुस् (चित्र + आयुस्) adj. der ausgezeichnete Lebenskraft hat,
blühend: पावीरवी कन्यी चित्रायुः सरस्वती RV. 6, 49, 7.

चित्रारम्भ (चित्र + अरम्भ) adj. im Bilde dargestellt, gemalt VIKR. 4;
vgl. n. d. folg. Arl.

चित्रार्पित (चित्र + अर्पित, partic. vom caus. von अर्) adj. im Bilde
dargestellt, gemalt ÇĀK. 143. MĀLAV. 68. RĀGA-TAR. 3, 359. चित्रार्पितार-

म् dass. RAGH. 2, 31. KUMĀRAS. 3, 42. — Vgl. चित्रग, चित्रगत, चित्रन्यस्त, चित्रस्थ und u. चित्र 4, g.

चित्रावसु (चित्र + वसु) adj. an funkelndem Schmuck reich, von der Nacht VS. 3, 18. CAT. BR. 2, 3, 4, 22; vgl. चित्र und चित्रवर्कम्.

चित्राश्च (चित्र + अश्च) m. Bein. Satjavant's ŚIV. 2, 13, wo auch der Ursprung des Namens erklärt wird.

चित्रिका (von चित्रा *spica virginis*) m. = चैत्रिक der Monat Kaitra ÇABDAR. im ÇKDR.

चित्रित s. u. चित्रय् und vgl. विचित्रित.

चित्रिन् (von चित्र) 1) adj. a) Wunder enthaltend. — b) gesprenkelte (d. h. schwarze und graue) Haare habend VARĀH. BRH. S. 76, 10. — 2) f. a) pl. wundervolle Werke (चित्रकर्मयुक्त ŚĪJ.): भूमिश्चिद्वाप्ति तूतुङ्गिरा चित्रं चित्रिणीषा । चित्रं कपोप्यृतये RV. 4, 32, 2. — b) ein Frauenzimmer mit bestimmten Eigenschaften: पद्मिन्यादिचतुर्विधस्त्रीमध्ये स्त्रीविशेषः । सा मीनगन्धा । तस्या लक्षणं यथा । भवति रतिरमज्ञा नातिदीर्घा न खर्वा तिलकुमुमसुनासा स्निग्धदेहेत्पलानी । कठिनघनकुचाषा सुन्दरी सा सुशोला सकलगुणविचित्रा चित्रिणी चित्रवक्त्रा ॥ इति रतिमञ्जरी ॥ ÇKDR. Verz. d. B. H. No. 595.

चित्रिय 1) adj. viell. bunt, von einer Art des AÇvattha gesagt: चित्रियस्याश्चत्वस्यादधाति (समिधः) TBR. 1, 1, 9, 5, 2, 4, 7. Vgl. चित्र्य. — 2) m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 8, 218 1.

चित्रिकार (चित्र + 1. कार्) 1) sich verwundern, s. d. folg. Wort. — 2) zum Bilde machen, in ein Bild verwandeln: चित्रिकृत ÇĀK. 148.

चित्रिकारण (von चित्रिकार) n. Verwunderung P. 3, 3, 150.

चित्रिकार m. dass. VJUTP. 176.

चित्रिय् (von चित्र), चित्रियते P. 3, 1, 19. = आश्चर्यं VĀRT. 3. 1) in Staunen gerathen SIDDH. K. धीर्न चित्रियते कस्मादभितौ चित्रकर्मणा KATUĀS. 6, 50. MAHĀVĀK. 84, 10. — 2) zum Wunder werden für Jmd (gen.), Staunen verursachen SIDDH. K. VOP. 21, 13. चित्रियते घनोदयाः BHĀTĪ. 18, 23. (रामः) अचित्रियतास्त्रैधिः 17, 64. चित्रियमाण 5, 48. सख्यः संगतानां च सैनिकानां तदत्यचित्रियताकारान्तर्यरूपम् DAÇAK. 177, 13.

चित्रेश (चित्रा *spica virginis* + ईश) m. der Mond ÇABDĀK. im ÇKDR.

चित्रोक्ति (चित्र + उक्ति) f. eine seltsame Stimme, eine Stimme vom Himmel TRĪK. 2, 8, 26 (die gedr. Ausg. चितोक्ति). HĀR. 220.

चित्रोक्ति (चित्र + उक्ति) adj. der ausgezeichnete Liebeserweisungen, Fremden hat oder giebt RV. 10, 140, 3.

चित्रोपला (चित्र + उपल) f. N. pr. eines Flusses MBN. 6, 341. VP. 184.

चित्रोदन (चित्र + ओदन) n. = चित्रान GRABAJĀGĒTATVA im ÇKDR.

चित्र्य (von चित्र) adj. funkelnd: सूर्यमा धत्वो दिवि चित्र्यं रथम् RV. 5, 63, 7. या चित्रं चित्र्यं भरा रथिं नः 7, 20, 7. — Vgl. चित्रिय.

चिद् enklit. Part. Im Padap. vom vorangehenden Worte getrennt. NIA. 1, 4, 5, 5. 1) dient zur Hervorhebung, Verstärkung, Erweiterung oder Einschränkung (mit einer Neg.): sogar, selbst, auch; wenigstens; mit einer Neg. nicht einmal. Oft nur durch den Ton auszudrücken. देवाश्चित्ते यन्निर्यं भागमानशुः RV. 2, 23, 2. 10, 3. अमर्त्यं चिद्वासं मन्यमानम् 11, 2, 7. 12, 8. समो चिद्धस्तो न समं विविष्टः समातरा चिन्नं समं डुकृते 10, 117, 9. एकस्य चिन्मे 1, 163, 10. VS. 27, 8. Nach पुरा RV. 1, 127, 3. 2, 30, 4. 4, 31, 8. भूरि 1, 183, 9. अत्रा 187, 7. इति 5, 41, 17. अस्ति 8, 11, 4.

धारतात् 1, 167, 9. हूरे AV. 3, 3, 2. त्वम् RV. 5, 20, 1. वयम् 1, 180, 7. ये चित्ते चित् 179, 2. Zuweilen versetzt: मा चिदन्यदि शंसत für अन्यश्चित् RV. 8, 1, 1. मृळा नो अभि चिद्धधात् 10, 23, 3. Nach den Conjj. यद्, यथा wenn ja, wie ja: यच्चिद्धि शश्रतामसोन्नु साधारणस्त्वम् । तं वा वयं क्वा-महे RV. 4, 32, 12. यच्चिद्धि वा पूरु श्रययो बुद्धरे ऽवसे 8, 8, 6. 43, 19. यथा चित्रो अत्रोधयः सत्यश्रवसि 5, 79, 1. यथा चिन्मन्यसि कृदा तदिन्मे जग्मु-राशतः 56, 2. 8, 5, 25. 37. 57, 10. Ein vorangehendes verbum fin. ortho- tonirt P. 8, 1, 57. देवः पचति चित् Sch. Sehr häufig nach den fragenden pronomm. und adv. क, कतम, कतर, कद्, किम्, कथम्, कदा, कुतस्, क्व; s. unter diesen Wörtern. Nach einem am Anfange des Satzes stehenden interrog. mit folgendem चिद् behält ein verbum fin. seinen Ton nach P. 8, 1, 48. Selten tritt zwischen interrog. und चिद् noch ein anderes Wort ein, z. B. BUĀG. 5, 13, 10: कर्किं स्म चित्. In der klass. Sprache ist चिद् ausser nach interrog. nur noch nach ज्ञातु (s. d.) anzutreffen. — 2) चिद् — चिद्, चिद् — च, चिद् — उ sowohl — als auch: उक्ते वपश्चिद्धसतेरपत्नरश्च RV. 1, 124, 12. आश्रयिष्यं मन्यमानस्तुरश्चिद्वाज्ञो चिद्यं भगं भूतीत्यार्क 7, 41, 2. आपश्चिदस्य व्रतं या निम्या अयं चिद्वातो रमते परिभन् 2, 38, 2. पाक्या चिद्धसवो धीर्या चिद्युष्मानीतो अयं ज्यो-तिरश्याम् 27, 11. 3, 7, 10. इदा चिदक्के इदा चिदक्तोः 4, 10, 5. तो चिन्नं मरा-ति नो वयं मराम 1, 191, 10. 2, 12, 13. — 3) zur Vergleichung: wie: दधि चिदित्युपमार्थे NIA. 1, 4. चिदिति चोपमार्थे प्रयुज्यमाने (ist die Endsilbe des Satzes unbetont und pluta) P. 8, 2, 101. अग्निचिद्वापाश्त्, राजचिद्वापाश्त् Sch. In diesen Beispielen schliesst sich चिद् wie ein Suffix (!) an den Stamm des Nomens an. — Vgl. च und इद्.

चिदम्बर (5. चित् + अम्बर) m. N. pr. eines Verfassers eines Gesetzbuches Ind. St. 1, 246, N.

चिदस्थिमाला (5. चित् - अस्थि + माला) f. Titel eines grammatischen Commentars COLBR. Misc. Ess. 11, 41.

चिदात्मन् (5. चित् + आत्मन्) m. der denkende Geist, die reine Intelligenz BHĀG. P. 1, 3, 30. PRAB. 114, 19. सत्यानन्दचिदात्मता 13.

चिदुल्लास (5. चित् + उल्लास) adj. den Geist —, das Herz erfreuend: मुक्ताफलैः BHĀG. P. 9, 11, 33.

चिद्रूप (5. चित् + रूप) P. 8, 2, 39, Sch. VOP. 2, 37. adj. 1) aus Intelligenz bestehend, ganz Intelligenz seiend (= ज्ञानमय): चिद्रूपे परमात्मनि JOGAÇ. im ÇKDR. Nach WILS. n.: the Supreme Being, as identifiable with intellect or understanding. — b) gutherzig, = स्फूर्तिमन् TRĪK. 3, 1, 23. = कृदयात्सु, सहृदय H. 345.

चित्, चित्तयति (nach Einigen auch चित्तति, welches aber nicht zu belegen ist) DHĀTUP. 32, 2; in gebundener Rede sehr häufig auch med., चित्तयान auch in der Prosa PAÑĀT. 209, 6. चित्त्य gerund. MBN. 3, 14 111. BRNF. Chr. 58, 1. HARIV. 10209. 1) bei sich denken, einen bestimmten Gedanken haben; nachdenken, nachsinnen: न सनामीति चित्तयन् MBN. 1, 1053. द्वितीयमिदमाश्चर्यमित्यचित्तयत 3, 137 15. क्षणं सौम्यं न त्रिविधं विना तामिति चित्तये R. 5, 67, 10. PAÑĀT. 1, 14. 209, 6. पश्यामि तावत्को कृत्ति नरानत्रेति चित्तयन् VID. 211. तावच्चैरेण दृष्टा चित्तितं च । एषा साभरणा कुत्र गच्छति VRT. 23, 5. 29, 2. 33, 11. निर्ममे योपितं दिव्यं चित्तयित्वा पुनः पुनः MBN. 1, 7690. तस्य चित्तयतो बुद्धिरूपनेयम् R. 1, 8, 2. चित्तयामास को न्वेतलोके ऽस्मिन्प्रयवेदिति 4, 1. चित्तय तावत् केनापदेशेन

सकृदप्याश्रमे वसामः ÇĀK. 27, 1. 37, 3. 66, 17. सा चित्तयन्ती बुद्ध्या तर्क-
यामास — कथम् N. 3, 11. Daç. 2, 2. सा चित्तये सदा पुत्र ब्राह्मणास्यास्य
किं त्वरम् । प्रियं कुर्यामिति BRĀHMAN. 1, 7. मनसा चित्त्य MBh. in BENF.
Chr. 38, 1. सुचित्त्य चोक्तम् HIT. I, 19. चित्तयधम् MBh. 3, 2549. चित्तयान
2, 1748. 3, 12929. चित्तयमान 1745. R. 1, 4, 2. — 2) an Jmd oder Etwas
denken, nachsinnen über, in Gedanken sich beschäftigen mit, seine Ge-
danken richten auf; a) mit dem acc.: यद्यहं नैषधादन्यं मनसापि न चि-
त्तये MBh. 3, 2399. R. 3, 61, 2. न चाप्यचित्तयद्गन्तस्वद्गतेनात्तरात्मना 6, 103,
9. PAÑKĀT. I, 131. KATHĀS. 4, 115. KĀURAP. 1. DHŪRTAS. 71, 6. अन्वोऽन्यं
चित्तयतः HIT. 63, 1. तत्रैव चित्तयमानस्य (ने) RAGH. 1, 64. तेषां गतिमचि-
त्तयत् MBh. 3, 9916. एकाकी चित्तयेन्नित्यं विविक्ते क्लिप्तात्मनः M. 4, 258.
7, 56. 106. 151. JĀG. 1, 115. 311. R. 1, 2, 23. 43, 3. HIT. Pr. 3. ÇĀK. 71, 18.
तस्मादस्य वधं राज्ञा मनसापि न चित्तयेत् M. 8, 381. यो न चित्तयते पापम्
PAÑKĀT. I, 100. भाजने यो य आहारश्चित्तयते स स तिष्ठति KATHĀS. 3, 50.
तस्माच्चैरस्याप्युपकारिणः श्रेयश्चित्तयेते PAÑKĀT. 182, 1. एष रयश्चित्तित
(sobald man nur seiner gedacht hat) आकाशे याति VET. 36, 8. चित्तितो-
पनत VID. 261. चित्तितोपस्वित 48. 78. यथाचित्तितविययं गतः PAÑKĀT.
226, 18. अचित्तितो वधः an den man nicht gedacht hatte, unerwartet
II, 3. HIT. I, 157. — b) mit dem dat.: मनसा चित्तयामास वासुदेवाय HARIV.
3976. — c) mit dem loc.: सुतेषु दरिषु धनेषु चित्तयन् BṛĀG. P. 5, 19, 14.
— d) mit प्रति und acc.: चित्तयामास — देवराज्ञरथं प्रति MBh. 3, 1714.
Vgl. II. प्रति. — 3) denken an, beachten, berücksichtigen, seine Auf-
merksamkeit wenden auf, mit einer Neg.: न स तं चित्तयामास सिंहेः
क्रुद्धो मृगं यथा MBh. 2, 1490. अभिमानेन मतः सन्काचिन्नान्यमचित्तयम् 3,
1252. अचित्तयित्वा तान्वाणान् 6, 5459. HARIV. 9301. R. 6, 73, 40. गुणोदा-
यमचित्तय 5, 77, 11. HIT. I, 177. — 4) ausdenken, ausfindig machen: चि-
त्तयित्वा तपोविघ्नमुपायम् R. 4, 63, 27. प्रतीकारश्चित्तयताम् HIT. 13, 19. अ-
स्मदर्थे भवेद्वायमुपायश्चित्तितो महान् N. 19, 4. सुचित्तितं चौपधमातुराणां
न नाममात्रेण करोत्येरागम् HIT. I, 162. — 5) in Betracht ziehen, behan-
deln, besprechen: स्थित्युत्पत्तिप्रलयाश्चित्तयते यत्र भूतानाम् SĪMĀBJAK. 69.
चतुर्थपादे तु — संदिक्ष्यमानान्यव्यक्ताज्ञादिपदानि चित्तितानि MADHUS. in
Ind. St. 1, 19, 22. — 6) von Jmd denken, eine Meinung über Jmd haben,
Jmd für Etwas halten: एवं चित्तय मो देव भृत्यो मक्षमिति HARIV. 14673.
अद्यास्य (मणिवरस्य) दर्शनेनाहं दृष्टां तामिव चित्तये es kommt mir vor,
als wenn ich sie gesehen hätte, R. 5, 67, 7. राज्ञीशब्दभाजनमात्मानमपि
चित्तयतु भवती bedenke, dass auch du den Titel Königin führst, MĀLAY.
12, 18. न तं तूष्णं चित्तयामि ich achte dich weniger als einen Grashalm
P. 2, 3, 17, Sch. — Vgl. das ältere 4. चित्.

— अनु 1) bei sich denken HARIV. 9216. nachdenken, überlegen R. 1,
13, 23. — 2) Jmdes gedenken, über Etwas nachsinnen, in Gedanken
sich vorführen; mit dem acc.: वैदर्भोमनुचित्तयन् MBh. 3, 2642. परमं पुरुषं
दिव्यं याति पार्यानुचित्तयन् BHAG. 8, 8. R. 2, 39, 3. 41, 16. 4, 29, 6. 5, 20,
5. KĀURAP. 18. 25. BṛĀG. P. 4, 8, 70. धर्मायां चानुचित्तयेत् M. 4, 92. MBh.
1, 3402. 2, 1680. 3, 3070. एतद्बुद्धानुचित्तय 16613. HARIV. 3887. R. 4, 8,
41. क्लिप्तम् — सैन्यानामनुचित्तय 6, 21, 35. ÇĀK. 42. GIT. 9, 1. BṛĀG. P. 4,
7, 2. — caus. Jmd über Etwas nachsinnen lassen: ततो वयं भगवता व-
ह्वो धर्माः — अनुचित्तयिताः SADDU. P. 4, 27, a. — Vgl. अनुचित्तन.

— समनु Jmdes gedenken, über Etwas nachsinnen: गङ्गा समनुचित्त-

यत् MBh. 3, 9952. वेदान्बुद्ध्या समनुचित्तय 12, 12393.

— अग्नि über Etwas nachsinnen MBh. 13, 4841.

— व्या, व्याचित्तयत् PAÑKĀT. 104, 16 fehlerhaft für व्यचि°.

— निम् s. अग्निश्चित्तय.

— पारि 1) bei sich denken BṛĀG. P. 6, 18, 22. hin und her sinnend,
reiflich überlegen: एवं विचार्य ब्रह्मशो वार्त्तेयः पर्यचित्तयत् । हृदयेन N. 19,
28. परिचित्तय तु पार्येन संनिपातो न नः क्षमः MBh. 4, 1534. सदा परिचि-
त्तयन् BHAG. 10, 17. तमेव तावत्परिचित्तय स्वयं कदाचिदेते यदि योगमर्कतः
KUMĀRAS. 3, 67. — 2) Jmdes gedenken, über Etwas nachsinnen: त्वामिव
नित्यं परिचित्तयन् R. 5, 34, 23. कायम-यत्तरं कृत्स्नमेकाग्रः परिचित्तयेत्
MBh. 14, 568. यथा धर्ममवाप्नोषि तत्कृत्स्नं परिचित्तयताम् HARIV. 4409.
10076. RĀGĀ-TAR. 1, 23. — 3) ausdenken, ausfindig machen: उपायो नि-
रुपायो ऽयमस्माभिः परिचित्तितः R. 1, 9, 2.

— संपारि ausdenken: अत्रोपायो यथावत्तु मया संपरिचित्तितः R. 6, 22, 10.

— प्र 1) nachsinnen R. 3, 37, 24. तत्प्रचित्तय काकुत्स्थस्य हृद्यैतैकेषुणा
यथा 4, 8, 8. — 2) Etwas denken, nachdenken über, sinnend über: इति प्र-
चित्तय तत् MBh. 3, 12231. नैकः स्वार्थान्प्रचित्तयेत् PAÑKĀT. V, 88. मनसापि
स्वज्ञात्यानां यो ऽनिष्टानि प्रचित्तयेत् I, 332. — 3) ausdenken, ausfindig
machen: उपायो ऽन्यः प्रचित्तयताम् MBh. 3, 8820. वासुधैषो प्रचित्तयताम्
4, 908.

— विप्र gedenken: दुःखानि दत्तान्यपि विप्रचित्तय MBh. 8, 4230.

— प्रति dass.: तस्याश्च रामं प्रतिचित्तयत्याः पत्युः कुलं स्वं च कुलम्
R. 5, 28, 11. 33, 39 (med.). KĀURAP. 22.

— वि 1) unterscheiden, wahrnehmen: भूतेषु भूतेषु विचित्तय धीराः प्रे-
त्यास्माहोकादमृता भवन्ति KENOP. 13. — 2) bei sich denken, überlegen,
nachdenken: विचित्तयैवम् N. 10, 17. R. 5, 30, 15. PAÑKĀT. 23, 10. 33, 5.
104, 16. VID. 98. 108. 263. तूष्णं विचित्तय HIT. 29, 19. 43, 1. ÇĀK. 30, 3. 36,
3. VIKR. 4, 2. VID. 70. RĀGĀ-TAR. 5, 307. DHŪRTAS. 76, 3. — 3) an Jmd
oder Etwas denken, nachsinnen über, sich in Gedanken womit be-
schäftigen; mit dem acc.: तत्रैवार्यं विचित्तयन् R. 2, 89, 4. 3, 79, 19. ÇĀK.
76. MĀLAY. 78. (तस्य) तं विचित्तयतः शापम् MBh. 1, 4885. 3, 1876. तमेवार्यं
विकित्तयन् 2, 1647. 3, 16691. मनसेदं व्यचित्तयम् 1, 5190. तेन मृत्युं विचि-
त्तये MBh. 2, 1696. R. 2, 83, 26. स च विभवत्तयद्दिशात्तरगमनं व्यचित्तयत्
PAÑKĀT. 99, 20. I, 113. mit dem infin. R. 6, 82, 94. — 4) in Betracht zie-
hen, berücksichtigen, beachten: अस्मान्साधु विचित्तय संयमधनानुचैःकुलं
चात्मनस्त्वप्यस्याः कथमप्यवान्धवकृतो स्त्रेरुप्रवृत्तिं च ताम् ÇĀK. 92. एता-
न्गुणान्सत विचित्तय देया कन्या PAÑKĀT. III, 221. अहो वयं धन्यतमाः य-
दत्र त्यक्ताः पितृभ्यां न विचित्तयामः dass wir uns darum nicht kümmern
BṛĀG. P. 7, 2, 38. न चापि दर्शनं हरे तस्या वाप्या विचित्तये R. 3, 78, 11. सेन्द्रा-
नपि सुरान्युद्धे समस्तान् विचित्तये 40, 21. — 5) ausdenken, ausfindig ma-
chen: वनमन्यद्विचित्तयताम् MBh. 3, 1445. तद्विचित्तयतो विनिपातप्रती-
कारः PAÑKĀT. 92, 6. — 6) sich Etwas vorstellen: एतावोहोकाविन्यासो
मानलक्षणसंस्थाभिर्विचित्तितः कविभिः BṛĀG. P. 5, 20, 38. — Vgl. विचि-
त्तन fgg.

— अनुवि in der Erinnerung zurückrufen: तामिव दरिद्रचित्तमानुवि-
चित्तयमानः SADDU. P. 4, 24, b.

— प्राच denken an, nachsinnen über: सा तु रूपं च गन्धं च महर्षेः प्र-
विचित्तय तम् MBh. 1, 4296. अद्यात्मगातिम् 12, 13722. सर्वथा सागरजले

संतारं प्रविचिन्तय R. 5, 66, 33.

— सम् 1) *denken, bei sich denken, nachdenken, überlegen*: चतुर्थे ऽहनि मतेव्यमिति संचित्य SIV. 4, 3. देवमिति संचित्य PAÑKĀT. II, 147. स एवं चित्ते संचित्तवान् 197, 19. मनसा समचिन्तयम् MBu. in BENF. Chr. 37, 2. N. 21, 23. एवं संचित्तयित्वा HARIV. 8023. N. 3, 13. इति संचित्य MBu. in BENF. Chr. 54, 16. HIT. 14, 8. KATHĀS. 3, 7. VID. 173. 242. RĀGA-TAR. 3, 312. साधु संचित्य MBu. 4, 908. संचित्तयित्वा निपुणम् R. 6, 7, 4. तत्संचित्यान्धः कश्चिद्राजा विद्वेगानो क्रियताम् PAÑKĀT. 137, 20. तद्यथा च्यस्य कार्यस्य न भवेदन्यथा गतिः । यूयं हि बुद्धिशास्त्रज्ञाः संचित्तयितुमर्हथ ॥ R. 5, 1, 86. — 2) *an Jmd oder Etwas denken, gedenken, sinnens auf, sich in Gedanken womit beschäftigen, bedenken; mit dem acc.: मो हि संचित्तयन्ती R. 2, 38, 16. बुद्ध्या संचित्य वानरान् 5, 1, 90. 30, 17. KAURAB. 33. KĀT. 7. संचित्तयेद्गवतश्चरणारविन्दम् BUĀG. P. 3, 28, 21. गुरुलाघवम् M. 9, 299. कर्मफलोदयम् 11, 231. JĀGĀ. 1, 359. कर्तव्यस्य विनिश्चयम् MBu. 1, 7687. धर्मार्थो 2, 219. 1653. BENF. Chr. 39, 1. DRAUP. 3, 9. संचित्य गीततममर्थवन्धम् ÇĀK. 164. एतत्संचित्य मनसा R. 3, 30, 23. 48, 17. ते ऽपि शास्त्राणि संचित्य प्रोचुः PAÑKĀT. 233, 3. — 3) *Jmd zu Etwas bestimmen*: भरतस्तु — यदा भगवतावनितलपरिपालनाय संचित्तितः BUĀG. P. 5, 7, 1.*

— अनुसम् *nachsinnen*: मुहूर्तमनुसंचित्य MBu. 14, 59.

— अभिसम् *gedenken*: तन्नूनमभिसंचित्य MBu. 7, 5551.

चित्त m. angeblich = चित्ता 1. Lois. zu AK. 1, 1, 3, 29.

चित्तक (von चित्) adj. subst. *der über Etwas nachgedacht hat, sich um Etwas kümmert, Kenner*; am Ende eines comp.: अष्टमं पर्व निर्दिष्टमेतदा-रतचित्तकैः MBu. 1, 548. अद्यात्मं 7777. 12, 7970. अद्यात्मगतिं 13, 7172. धर्मं 10, 52. शास्त्रं 3, 17395. व्यतीतार्थं R. 3, 35, 74. बुद्धिं 5, 81, 3. दैवं Astrolog MBu. 12, 4454. वंशं Genealog HARIV. 812. स्थानं PAÑKĀT. 156, 22. सर्वार्थं M. 7, 124. — Vgl. कार्यं, ग्रहं.

चित्तन (wie eben) n. *das Denken*: पूर्वं *die frühere Art und Weise zu denken* RĀGA-TAR. 3, 200. *das Denken an Jmd oder Etwas, das Nachdenken über, Sorge um*: ततः स राजा सस्मार मामेव — तदाहं चित्तनं ज्ञात्वा गतवांस्तस्य दर्शनम् MBu. 12, 1126. मनसानिष्टचित्तनम् M. 12, 5. धर्मं H. 1381. एकचित्तनमर्थानामनर्थज्ञैश्च चित्तनम् MBu. 2, 242. SĪB. D. 33, 17. 20. अरिं H. 713. भूभारचित्तनैः KATHĀS. 9, 12.

चित्तनीय (wie eben) adj. *woran man zu denken hat, worauf man seine Aufmerksamkeit zu richten hat, ausfindig zu machen*: बुधैः शेषमचित्तनीयम् PAÑKĀT. III, 224. शुभाशुभं चित्तनीयम् VARĀH. BRH. S. 42 (43), 37. अर्थोपायाश्चित्तनीयाः कर्तव्याश्च PAÑKĀT. 6, 7. 191, 9. BUĀG. P. 8, 11, 38.

चित्तयितव्य (wie eben) adj. *dessen man zu gedenken hat*: चित्तयितव्यो ऽस्मि ते MĀLAY. 24, 20.

चित्ता (wie eben) f. P. 3, 3, 105. VOP. 26, 192. in Verbindung mit कार् गणैः सान्नादादि zu P. 1, 4, 74. 1) *Gedanken, insbes. trübe Gedanken, Sorgen; Sorge um, das Denken an, das Nachdenken über; Beachtung* AK. 1, 1, 3, 29. TRIK. 1, 1, 130. H. 320. चित्ता बहुतरुणी तृणात् *Gedanken sind zahlreicher als Gras* MBu. 3, 17345. महुतीह चित्ता PAÑKĀT. I, 226. तस्यैवं श्रुवतश्चित्ता बभूव R. 1, 2, 19. 64, 17. तस्य चित्ता समुत्पन्ना PAÑKĀT. 6, 6. इति मामाविशश्चित्ता शल्यापकर्षणे DAÇ. 1, 44. चित्तयाविष्टः R. 1, 35, 8. चित्तां प्रयत्स्यते 8, 17. चित्तामपेदिरे पराम् 4, 33, 5. HARIV. 8830. चित्तामभ्यग्रथत DAÇ. 1, 1. चित्तामुपेयिवान् N. 10, 9. चित्तां दीर्घतमो प्रातः BUĀG.

P. 7, 3, 44. चित्तामपरिमयो च प्रलयात्तामुपाश्रिताः BUĀG. 16, 11. चित्तामभ्यागमत् R. 3, 4, 20. चित्तां प्रयत्नो बभूव VET. 16, 9. चित्तापन्न 24, 11. अतश्चित्ता पुत्र कार्यात्र न त्वया *du brauchst dir keine Gedanken zu machen* KATHĀS. 4, 10. (तस्य) कृते चित्तां च मा कृथाः VID. 167. चित्तामुत्पाद्यन्ति मे R. 3, 7, 31. न कामपि चित्तामस्माकं करोति PAÑKĀT. 157, 6. चित्ताचक्रमात्रुस्तिष्ठति 233, 14. चित्तासागरमध्यस्थ R. 1, 9, 44. चित्ताभारनतकंधर DHŪRTAS. 72, 8. चित्ता मे पुत्र यद्गर्भा सदृशी नास्ति ते द्वाचित् KATHĀS. 3, 57. अस्यामहं त्वयि च संप्रति वीतचित्तः ÇĀK. 88. किं तव ममोपरि चित्तया PAÑKĀT. 94, 12. कुटुम्बभारस्य चित्ताभिः V, 4. धृतलवणतैलतण्डुलवन्त्रे-न्धनचित्ता 3. राष्ट्रं H. 713. शरीरं JĀGĀ. 1, 98. यत्कर्म R. 1, 11 in der Unterschr. भर्तुं *das Denken an* 5, 37, 11. आत्मं M. 12, 31. गुरुलाघवं SUÇR. 1, 239, 15. तेषां हि चित्तये परिकीर्तिता *bei denen muss man dieses beachten* 18. — 2) N. pr. eines Frauenzimmers RĀGA-TAR. 8, 3453.

चित्ताकर्मन् (चिं + कर्मन्) n. *trübe Gedanken* TRIK. 3, 2, 28.

चित्ताकारिन् (चिं + कारिन्) adj. in *Betracht stehend, erwägend*: उत्तानुक्ताद् हुक्तार्थचित्ताकारि तु वार्तिकम् H. 236.

चित्तापर (चिं + पर) adj. f. आ in *Gedanken vertieft* N. 2, 2. 12, 86.

चित्तामणि (चिं + मणि) m. 1) *ein Edelstein, der die Zauberkraft besitzt das herbeizuschaffen worauf der Besitzer seine Gedanken gerichtet hat*: चित्तामणानुदारांश्च चित्तिते सर्वकामदान् HARIV. 8702. काचमूल्याने विक्रीता कृत चित्तामणिर्मया sprichwörtlich ÇĀNTIÇ. 1, 12. — BHARTR. 3, 62. WASSILJEV 171. चातुर्यं als Beiwort Vopadeva's VOP. S. 136. *der Stein der Weisen* (vgl. स्पर्शापल): यथा चित्तामणिं स्पृष्ट्वा लौहं काञ्चनती भजेत् PĀDMOTTARAKHANDA im ÇKDR. Als Titel von Lehrbüchern und Commentaren Z. d. d. m. G. II, 341 (No. 198); vgl. अभिधानं, उपमानं, कृत्यं, जन्मं, मुहूर्तं und Ind. St. 1, 139. Verz. d. B. H. No. 685. 1170. 1218. — 2) Bein. Brahman's ÇĀNDAR. im ÇKDR. — 3) N. pr. eines Buddha TRIK. 1, 1, 16. — 4) N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 876. 877.

चित्तामय (von चित्ता) adj. in *der Form des Gedankens erscheinend*: इत्ति चित्तामयेनमोश्चरं यावन्मनो धारणायावतिष्ठते BUĀG. P. 2, 2, 12. *aus den Gedanken an — hervorgehend*, am Ende eines comp.: रामचित्तामयः शोकः R. 2, 85, 16.

चित्तावत् (wie eben) adj. *gedankenvoll* WILS.

चित्ताविष्मन् (चिं + वे) n. *ein Gebäude oder ein Gemach, in welchem Beratungen gehalten werden*, HĀR. 168.

चित्ति m. N. pr.: चित्तिसुराष्ट्राः gaṇa कार्तिकानपादि zu P. 6, 2, 37.

चित्तिडी f. falsche Form für तित्तिडी DVIRŪPAK. im ÇKDR.

चित्तित (part. praet. pass. von चित्) 1) adj. s. u. चित्. — 2) f. आ N. pr. eines Frauenzimmers P. 4, 1, 113, Sch. — 3) n. *Gedanke*: चित्तितं वद *sage was ich jetzt denke* VARĀH. BRH. S. 30, 24. MATSJOPI. 37. *Absicht*: न्यवेद्यव्ययावत्तं जनकस्य च चित्तितम् R. 1, 70, 7. 37, 12. *Gedanken, Sorgen*: शश्वत्प्रकीर्णधनचित्तितधीतनिद्र DŪRTAS. 74, 17.

चित्तिति f. = चित्ता 1. ÇĀNDAR. im ÇKDR.

चित्तिया f. dass. TRIK. 1, 1, 130 (die gedr. Ausg.: चित्तिया).

चित्तोक्ति f. *midnight cry or alarm* WILS. Falsche Form für चित्रोक्ति.

चित्त्य (von चित्) 1) adj. a) *zu denken, vorzustellen*: तेनेशितं कर्म चि-वर्तते ह् पृथ्याप्यतेनोऽनिलखानि चित्त्यम् als ÇVETĀÇV. UP. 6, 2. केपु केपु च भावेपु चित्त्यो ऽसि मया BUĀG. 10, 17. अचित्त्य (s. auch bes.) MĀṆṢ.

UP. 7. अचित्य. सुचित्य (वासुदेव) HARIV. 13008. — b) an dem oder woran man zu denken hat, worüber man nachzudenken hat: तया चापि व्यं चित्या: R. 4, 23, 4. न शेषं भवता चित्यं नात्मनो ऽपि सुहृद्भानः 17, 56. Σ ETAY. UP. 1, 2. JĀGŪ. 1, 344. अथाप्युपायो मम देवि चित्यः BUĀG. P. 8, 17, 17. अयं हि सर्वधर्माणां धर्मश्चित्यतमो मतः MBH. 13, 2405. — c) was noch zu erwägen ist, unentschieden, fraglich: तत्र पूर्वप्रकृषां चित्यं भाष्यानुक्तत्वात् SIDDH. K. ZH P. 7, 3, 66. धृषेरादित्त्वे फलं चित्यम् dies. zu 7, 2, 19. SĪD. D. 2, 19. 3, 4. — 2) n. die Nothwendigkeit sich über Etwas Gedanken zu machen: न तस्य चित्यं तव नाथ चक्ष्महे BUĀG. P. 7, 5, 49.

चित्यद्योत (चि^० + द्योत) m. pl. Bez. einer Art von Göttern (deren Glanz man sich denken muss, d. h. deren Glanz nicht mit den Augen erfasst werden kann): चित्यद्योता ये च देवेषु मुष्याः MBH. 13, 1373.

चित्र m. eine best. Kornart (s. चीन) ÇABDAK. im ÇKDR.

चिन्मय (von 3. चित्) adj. geistig SĪD. D. 23, 4. 13.

चिपट 1) adj. stumpfnasig H. Ç. 103. — 2) m. platt gedrückter Reis u. s. w. H. 401, v. l. — Vgl. चिपिट, चिपुट.

चिपिट 1) adj. abgestumpft, abgeplattet, platt, breit gedrückt: ^०विपाणाः (मावः) VARĀH. BRH. S. 60, 2. ^०नास stumpfnasig 67, 71. न्यञ्चिपिटनासिका KATHĀS. 20, 108. शिरोभिः VARĀH. BRH. S. 67, 79. कस्ताङ्गुलयः (hier und in der folg. Verbindung vom Sch. durch चर्पट erklärt) 36. नल्लैः 41. von schlechten Diamanten und Perlen 81(80), 16. ^०प्रीच kurz-halsig (nach dem Sch. = अस्पष्टप्रीच) 67, 31. कर्णा (v. l. beim Sch. चर्पट = विकीर्णा) wohl flach anliegende Ohren 58. Nach P. 5, 2, 33 stumpfnasig; nach H. an. 3, 159. fg. = पिञ्चट, welches als adj. sonst nicht erwähnt wird; nach MED. 1. 41 = पिट्टित (?) und विस्तृत. — 2) m. a) ein best. giftiges Insect सुच. 2, 257, 13. 310, 3. — b) platt gedrückter Reis u. s. w. AK. 3, 4, 3. TRIK. 2, 9, 13. H. 401. H. an. 3, 159. fg. MRD. 1. 41. HĀR. 149. — 3) f. आ eine best. Grasart (गुण्डासिनी) RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. चिकिन.

चिपिटक m. = चिपिट 2, b AK. 2, 9, 47.

चिपिटनासिका (चि^० + नासिका) 1) adj. stumpfnasig (vgl. u. चिपिट) — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes im Norden von Madhjadeca VARĀH. BRH. S. 14, 26.

चिपिटिकावत् adj. viell. breitgedrückten Reiskörnern ähnlich (vgl. jedoch चिपिट) सुच. 1, 88, 14.

चिपुट m. = चिपिट 2, b H. 401, v. l. RUDRA bei BHAR. zu AK. ÇKDR.

चिप्य n. eine bestimmte Krankheit des Fingernagels सुच. 4, 292, 9. 294, 4. — Vgl. चिप्य.

चिप्यट्टयापीड (चिप्यट्ट viell. = चिपिट + जया^०) m. श्री^० N. pr. eines Königs von Kaçmlra TAR. 4, 675.

चिप्यिका f. ein best. Vogel (?) VARĀH. BRH. S. 87, 2. 35, v. l. für चिप्यिका, aber dem Versmaass entsprechend.

चिप्य 1) m. ein best. Wurm सुच. 2, 309, 15. Vgl. चिप्य. — 2) n. = चिप्य सुच. 1, 360, 9. 2, 118, 5.

चिचुक s. चिचुक.

चिमि m. 1) Papaget ÇABDAR. im ÇKDR. Vgl. चिरि. — 2) eine best. Pflanze, aus deren Fasern Zeuge bereitet werden (पट्टवृत्त), ÇABDAM. im ÇKDR.

चिमिक m. = चिमि Papaget ÇABDAR. im ÇKDR.

चिरे 1) adj. lang (von der Zeit), langwährend, von lange her bestehend: चिरं कालम् lange Zeit hindurch, lange HARIV. 9942. सुचिरं कालम् R. 1, 52, 11. PAÑKĀT. 100, 2. चिरकालम् TRIK. 3, 2, 17. ITIH. bei SĪJ. zu RV. 1, 125, 1. PAÑKĀT. 37, 4. BRAHMA-P. in LA. 56, 8. चिरकालोपार्जित HIT. 26, 12. DAÇ. 1, 30. चिरकालाय auf lange Zeit MBH. 7, 8113. चिरत्कालात् nach langer Zeit R. 3, 49, 50. चिरकालाह्वं न मया परिज्ञातः da eine lange Zeit dazwischen liegt PAÑKĀT. 115, 18. ^०वेलया spät 207, 13. ^०प्रबोध langes Wachen ÇĀK. 80, 23. ^०संताप MBH. 12, 9538. ^०चिरं MEGH. 12. 39. चिरत्कण्ठा VID. 332. ^०मित्र ein alter Freund HIT. 17, 22, v. l. ^०लोकपालाः die Könige von alten Zeiten her BUĀG. P. 3, 2, 21. — 2) n. Verzögerung, das Zögern P. 6, 2, 6. र्गमनं ^०eine Verzögerung im Gehen Sch. किं चिरेण wozu das Zögern? wozu die Zeit verlieren? R. 4, 3, 27. किं चिरेण ते 5, 25, 32. MĀRK. P. 16, 80. पुरा चिरादस्य ज्येष्ठः पुत्रो मियते (पुरा चिरात् in Kürze) ÇĀT. BR. 11, 5, 3, 8. — 3) alle obliquen casus des sg. adverbialisch gebraucht: a) चिरम् गाṇa स्वरादि zu P. 4, 1, 37. H. 1532. lange, langsam; vor langer Zeit: मा वो यामेषु मरुतश्चिरं कर्तुं RV. 5, 36, 7. मा चिरं तनुया अयं: 79, 9. यदि ताजकप्रस्कन्देर्दुर्गकः पर्जन्यः स्याद्यदि चिरमवर्षुकः TS. 6, 5, 6, 5. चिरं पाप्मनो निर्मुच्यते 5, 4, 5, 5. चिरं तन्मेने पद्मासः पर्यधास्यत es schien ihm zu lange, wenn er (zuvor) das Kleid hätte umlegen wollen ÇĀT. BR. 11, 5, 1, 4. स (अग्निः) यदि न ज्ञापेत यदि चिरं ज्ञापेत AIT. BR. 1, 16. मा चिरं कृदाः HĪD. 4, 13. MBH. 10, 338. कथमप्यक्रोश्चिरम् KATHĀS. 4, 31. चिरं जीवतु मे पतिः ÇĀKĀH. GĀH. 1, 14. न चिरं पर्वते वसेत् M. 4, 60, 93. 1, 55. N. 7, 2. 12, 74. MBH. 12, 9547. R. 3, 56, 17. 4, 61, 16. ÇĀK. 132. RAGH. 3, 35, 62. RĪT. 1, 9. VID. 337. चिरं गताः MBH. 3, 17275. कियञ्चिरम् VID. 198. सुचिरम् N. 24, 41. compar. चिरतरम् BHARTR. 3, 13. AMAR. 79. — b) चिरेण गाṇa स्वरादि zu P. 4, 1, 37. H. 1533. nach langer Zeit, spät, nicht gleich: चिरेणामच्छसि SĪV. 5, 84. MBH. 13, 4615. R. 3, 18, 43. तत् — नैव — कर्ष्यति । चिरेण वा 4, 16, 46. चिरेण संज्ञां प्रतिशब्ध 5, 30, 15. चिरेण मित्रं वधीयात् चिरेण च कृतं त्यजेत् MBH. 12, 9549. RAGH. 5, 64. सुचिरेण R. 5, 13, 64. lange: चिरेण सर्वकार्याणि विमृश्य MBH. 12, 9484. कियञ्चिरेण wie lange? ÇĀK. CH. 126, 13. seit langer Zeit: चिरेण खलु प्रमाणवन्ति वचनानि कर्णामुखमुपज्ञानयति PRAB. 29, 14. — c) चिराय गाṇa स्वरादि zu P. 4, 1, 37. AK. 3, 5, 1. H. 1533. lange: दृत्स्मात्कारणात् — चिरायैतत्कृतं मया MBH. 13, 4617. 3, 977. 5, 782. चिराय जीव RAGH. 14, 59. KUMĀRAS. 5, 47. ÇĀK. 95. HIT. II, 40. KATHĀS. 4, 136. AMAR. 3. RĀGĀ-TAR. 4, 590. nach langer Zeit, endlich, schliesslich: चिरायायातस्य PAÑKĀT. 231, 21. तावद्दक्षामः सुरलोकं चिराय MBH. 13, 4556. 4558. fg. R. 2, 88, 25. 3, 17, 33. 24, 15. 35, 16, 41. 68, 25. 4, 36, 15. 5, 35, 48. अक्राय च चिराय च MBH. 13, 392. 3042. 4903. स क्रोधधनं पाण्डव कर्ष्यं च लोकाकुमौ मा प्रहसतीश्चिराय nach gar zu langer Zeit, allzuspät 5, 780. — d) चिरात् गाṇa स्वरादि zu P. 4, 1, 37. H. 1532. nach langer Zeit, spät, endlich: चिरान्मा पशव ग्रामुः ÇĀKĀH. ÇĀ. 14, 14, 4. चिराद्दरैः समागतम् R. 4, 27, 17. चिरादागत्य 46, 8, 11. 5, 33, 19. PAÑKĀT. II, 61. कस्माश्चिरादृश्यसे 63. 16, 5. 21, 12. 43, 10. 55, 9. 66, 4. 115, 10. 242, 24. RAGH. 3, 26. 11, 63. 12, 87. KATHĀS. 6, 24. AMAR. 39. अतिचिरात् R. 4, 53, 14. PAÑKĀT. 231, 15. seit langer Zeit: तस्यां चिरान्मरुता स्नेहेन मृगकथैा निवसतः HIT. 17, 14. VID. 300. BUĀG. P. 5, 6, 3. चिरात्प्रभृति HARIV.

9860. MĀLAV. 54, 71. — e) अचिरतम् nach kurzer Zeit, bald BHĀG. P. 3, 33, 22, 30. 4, 8, 69. — f) चिरस्य gaṇa स्वरदि zu P. 1, 1, 37. AK. 3, 3, 1. H. 1532. nach langer Zeit, spät, endlich: पुत्रं दृष्ट्वा चिरस्य MBh. 1, 4247. 6331. चिरस्य खलु कृत्स्नं संस्मृतो ऽस्मि HARIV. 7234. HIp. 2, 8, 9. R. 2, 54, 20. 5, 8, 2. 11, 25. ÇĀK. 112. 97, v. 1. — g) चिरं nach langer Zeit, nicht gleich darauf (Gegens. त्तिप्रम्): कुर्यात् ÇĀT. Ba. 13, 8, 2. — h) am Anf. eines comp. ohne Casusendung: lange, nach langer Zeit, spät: चिरगतं lange gegangen, lange abwesend HIp. 3, 1. R. 1, 42, 1. MBu. 3, 17261. °यात् 17256. चिरापित 13, 2184. 2193. HARIV. 1131. °विप्रोपित N. 17, 18. °प्रवासिन् HIT. I, 132. °प्रणष्ट R. 5, 19, 20. °संवद्ध 1, 53, 27. °निर्गत ÇĀK. 131. °संचित HIT. 30, 1. °संभृत VID. 302. °स्थित M. 3, 25. सुÇB. 1, 191, 17. चिरौत्त्यं lange bestehend 2, 368, 2. चिराभिलपित INDR. 3, 35. चिरात्सुक VID. 323. °वृत् vor langer Zeit geschehen R. 1, 4, 16. °विरचित MEGH. 94. चिरायान् spät kommend PAÑKĀT. 207, 12. — Vgl. अचिरं, अचिरम्, अचिरात्, अचिरैण, नचिरम् u. s. w., माचिरम्.

चिरकार (चिर + कार) adj. lange machend, langsam zu Werke gehend, saumselig MBh. 12, 9482. °कारिं dass. 9539. °कारिक dass. 9483. 9534. fgg. 9547. °कारिन् dass.: चिरं संचित्यत्यर्थ्याश्चिरं ज्ञाप्यश्चिरं स्वपन् । चिरं कार्याभिपत्तिं च चिरकारी तत्रोच्यते ॥ 9485. 9533. 9547. Davon nom. abstr. °कारिता f. 9524. °कारित्व n. 9489. 9536. fg.

चिरक्रिय (चिर + क्रिया) adj. dass. AK. 3, 1, 17. H. 333.

चिरजात (चिर + जात) adj. lange geboren, alt: त्वत्तश्चिरजातः älter als du MBh. 3, 13334. भवत्तश्चिरजाततरः 13331.

चिरजीवक (चिर + जी°) m. N. eines Baumes (lange lebend); s. जीवक ÇĀTĀDN. im ÇKDr.

चिरजीविन् (चिर + जी°) 1) adj. lange lebend R. 2, 1, 23. 36, 18. VARĀH. BRH. S. 67, 60. Beiw. Mārkaṇḍeja's, Açvatthāman's, Bali's, Vjāsa's, Hanumant's, Vibhishāṇa's, Kṛpa's und Paraçurāma's TITBHĀDIT. im ÇKDr. — 2) m. a) Bein. Vishṇu's MED. n. 234. — b) Krāhe H. 1322, v. 1. MED. N. pr. einer Krāhe PAÑKĀT. 149, 11. 154, 8. — c) N. zweier Pflanzen: α) = जीवक. — β) = शात्मलि RĀĠAN. im ÇKDr. — Vgl. चिरंजीविन्.

चिरंजीव (चिरम् adv. + जीव) adj. lange lebend, dieses und °भट्टचार्य Beinn. versch. Autoren WINDISCHMANN in Gel. Anz. d. k. b. Ak. d. Ww. 1844, No. 72. fg. GILD. Bibl. 291. fg. 403. Verz. d. B. H. No. 938. 543.

चिरंजीविन् (चिरम् + जी°) 1) adj. lange lebend unbel. — 2) m. a) Bein. Vishṇu's H. an. 4, 172. — b) Krāhe H. 1322. H. an. — c) N. zweier Pflanzen: α) = जीवक. — β) = शात्मलि RĀĠAN. im ÇKDr. — Vgl. चिरंजीविन्.

चिरपटी f. ein noch im väterlichen Hause wohnendes Frauenzimmer P. 4, 1, 20. VĀRTT., Sch. AK. 2, 6, 1, 9 (चिरपटी). H. 312. an. 3, 160 (= सुवासिनी und तरुणी). — Vgl. चरटी, चरपटी, चिरिपटी.

चिरतिक्त m. = किराततिक्त (und auch daraus entstanden) ÇABDAR. im ÇKDr. Bengal. चिराता.

चिरत्नं (von चिर) adj. alt, aus alten Zeiten stammend P. 4, 3, 23, VĀRTT. 1. VOP. 7, 111. रत्नानि VARĀH. BRH. S. 104, 1. — Vgl. चिरंतन.

चिरंतन und चिरंतन (von चिरम् adv.) adj. dass. P. 4, 3, 23. 7, 1, 1. AK. 3, 2, 26. H. 1448. PAÑKĀT. 16, 1. 19, 4. 133, 4. 228, 11. °मुनि P. 4, 3, 105,

Sch. °देवतागार KULL. zu M. 4, 16. pl. die Alten ŚĀU. D. 6, 3. Bein. Çiva's ÇIV.

चिरपाकिन् (चिर + पा°) spät reifend, m. N. der Feronia elephantum Corr. (s. कपित्थ) RĀĠAN. im ÇKDr.

चिरपुष्प (चिर + पुष्प) spät blühend, m. Name der Mimosa Elengi Lin. (वकुल) RĀĠAN. im ÇKDr.

चिरमोहन् (चिर + मे°) m. Esel (lange reichend) TRIK. 2, 9, 26. H. 1236.

चिरमोचन (चिर + मो°) n. N. pr. eines Tirtha RĀĠA-TAR. 1, 149.

चिरम्णा m. eine Art Falke (s. चित्ता) TRIK. 2, 3, 22.

चिरय् (von चिर), चिरयति lange machen, säumen, lange ausbleiben MRĀKH. 43, 17. 54, 24. 107, 9. 12. MĀLAV. 41, 2. PAÑKĀT. 32, 12. 224, 15. 243, 1. 237, 2. RATNĀV. 48, 10. med. MRĀKŪ. 130, 9. 107, 9, v. 1. — Vgl. चिराय्.

चिररात्र (चिर + रात्र) n. eine lange Zeit, lange Dauer: कृत्विर्पञ्चिररात्राय यज्ञानत्याय कल्पते M. 3, 266. MBh. 13, 4240. Davon dat. चिररात्राय adv. gaṇa स्वरदि zu P. 1, 1, 37. lange AK. 3, 3, 1. H. 1532. जीवितुम् MBh. 3, 10568. nach langer Zeit, endlich 3, 4313. ŚĀV. 7, 7. R. 2, 40, 18.

चिररात्र am Anf. eines comp. lange: चिररात्रोपित MBh. 1, 6412. चिररात्रेप्सित 3, 169.

चिरलोकोलोक (चिर - लोक + लोक) adj. dessen Welt eine lange bestehende ist, von den Manen TAITT. UP. 2, 8; vgl. Ind. St. 2, 223. 229. ÇĀMĀK. scheint चिरलोक gelesen zu haben.

चिरवित्त्व (चिर + वि°) m. N. eines Baumes, Pongamia glabra Vent. (s. करञ्ज), AK. 2, 4, 2. 28. RATNAM. 133. MBh. 9, 3036. R. 3, 79, 34. सुÇR. 1, 132, 7. 2, 23, 12. 284, 2. VARĀH. BRH. S. 28, 5. Sch. bei WILSON, SĀMĀKHĀK. S. 64.

चिरमूता (चिर + मूता) f. eine Kuh, die schon lange gekalbt hat, AK. 2, 9, 71. Auch °सूतिका WILS.

चिरस्य (चिर + स्य) = नायक (?) TRIK. 3, 1, 8.

चिराटिका f. 1) N. einer Pflanze, eine weissblühende Boerhavia erecta Lin. (श्वेतपुनर्नवा) RATNAM. 23. Enthält चिर, wie aus dem Synonym पुनर्नवा hervorzugehen scheint. — 2) ? = चटिका (vulg. पाताडी): गोमूत्रस्य शुद्धस्य पुरातनस्य पद्मपसस्तानि चिराटिकायाः । र्शति वैद्यकम् ॥ ÇKDr. चिरातिक्त m. = चिरतिक्त ÇABDAR. im ÇKDr. VJUP. 136.

चिराद् (चिर + अद्) lange essend, m. Bein. Garuḍa's TRIK. 1, 1, 42.

चिरातक (चिर + अतक) m. N. pr. eines Sohnes des Garuḍa MBh. 3, 3598.

चिराय् (von चिर), चिरायति, °ते lange machen, säumen, lange ausbleiben: चिराय यदि ते सौम्य चिरमस्मि न दुःखितः MBu. 12, 9547. किं चिरायसि R. 2, 64, 6. चिरायते MBh. 12, 9538. चिरायमाण 1, 6016. 3, 17255. R. 4, 46, 7. PAÑKĀT. 237, 1. कस्माच्चिरायितो ऽसि MBh. 1, 3217. — Vgl. चिरय्.

चिरायुष (चिर + आयुस्) adj. langes Leben verleihend PAÑKĀT. 243, 25.

चिरायुस् (wie eben) 1) adj. langlebig SuÇa. 1, 322, 15. — 2) m. eine Gottheit TRIK. 1, 1, 5. H. Ç. 2.

1. चिरि, चिरिपोति verletzen, tödten DHĀTUP. 27, 30. P. 8, 2, 78. Sch. — Vgl. जिरि.

2. चिरि m. Papagei TRIK. 2, 3, 17. VARĀH. BRH. S. 85, 45. — Vgl. कीर, चिनि.

चिरिका f. eine best. Waffe H. 787, Sch. — Vgl. चिलिका.

चिरिण्टो f. = चिरण्टो MED. I. 42. HALJ. beim Sch. zu H. 312.

चिरिविल्व m. = चिरविल्व BHAR. zu AK. ÇKDR.

चिरु m. Schultergelenk ÇABDAK. im ÇKDR.

चिर्भटो f. Cucumis utilisissimus Roxb. (कर्कटी) H. 1189. die Frucht:

भक्षण PAÑKAT. 30, 1. तद्रूपय तावदमृत्तरसाश्चिर्भटो: 248, 12. चिर्भटिका 30, 7. Die Form चिर्भटो haben wir in गन्नाचिर्भटो. — Vgl. चर्भट.

चिर्भट n. चिर्भटो f. u. चिर्भटिका f. eine best. Gurkenart (verschieden von चिर्भटो) RĀGAN. im ÇKDR. — Vgl. इन्द्रचिर्भटो, नुद्रचिर्भटो, तेत्र, गन्ना.

चिल्, चिल्लति kleiden DUĀTUR. 28, 63.

चिलमीलिका f. 1) eine Art Halsschmuck (चिलिमिनिका VJUTP. 208).

— 2) ein leuchtendes fliegendes Insect. — 3) Blitz MED. k. 227. — Dieselben Bedd. hat nach TRIK. 3, 3, 20 (s. d. Corrigg.) und H. an. 3, 4 चिलमीलिका.

चिलिका f. eine Art Waffe H. c. 150. — Vgl. चिरिका.

चिलिचिम m. ein best. Fisch AK. 1, 2, 3, 18. H. 1346. सुच. 1, 73, 17.

74, 14. = vulg. वालियागडक BHAR. zu AK. im ÇKDR. Nach HAUGHTON ist वालिया Cyprinus denticulatus, गडक ist eine Art Goldforelle; nach Andern ist चि° eine Art Seekrabbe (इच्चाक) BHAR. Derselbe Schol. zu AK. führt folgende Varianten an: चिलिचिमि (Lois.), चिलिचिम, चिलिचोमि (ÇKDR.), चिलिमीनका, चिलीचिम, चिलीचिमि, चिलीम, चेलिचोम (ÇKDR.).

चिलिचिमि, चिलिचोम, चिलिचोमि, चिलिमीनका s. u. चिलिचिम.

चिलिमिनिका und चिलिमीलिका s. u. चिलमीलिका.

चिल्, चिल्लति 1) sich lösen. — 2) tändeln, scherzen, schäkern (हो-वकरणो; v. l. भावकरणो, welches WEST. durch conjicere, opinari wieder giebt) DUĀTUR. 13, 26.

चिल 1) adj. tiefende Augen habend P. 5, 2, 33, VĀRT. 2. AK. 2, 6, 2, 11. H. 461. an. 2, 485. MED. I. 16. Vgl. चुल्ल, पिछ. — 2) m. a) tiefe Augen H. an. MED. n. nach dem Sch. zu H. 461. — b) eine Falckenart, Falco Cheela AK. 2, 3, 21. TRIK. 2, 3, 22. H. 1334. H. an. MED.

दृयिता TRIK. 3, 3, 236. — 3) f. चिल्ली s. u. चिल्लि. — Vgl. कुरुचिल्ल.

चिल्लक m. oder चिल्लका f. ein best. Thier: सृमृचिल्लका: MBu. 7, 1320.

चिल्लका f. = चीरिका, किल्लिका Grille, Heimchen ÇABDAR. im ÇKDR.

चिल्लदेवी f. Verz. d. B. H. No. 1308.

चिल्लभन्दा (चिल्ल 2, b + भन्दा) f. ein best. vegetabilischer Parfum ÇABDAK. im ÇKDR.

चिल्लभ (चिल्ल 2, b + भाना) m. Räuber TRIK. 2, 10, 8.

चिल्लि 1) m. ein best. Raubvogel (vgl. चिल्ल) सुच. 1, 24, 8. 202, 13. — 2) f. eine best. Pflanze (s. चिल्ली) सुच. 1, 73, 9. — 3) f. चिल्ली a) Grille, Heimchen (vgl. चिल्लका) ÇABDAR. im ÇKDR. — b) Name eines Baumes, Symplocos racemosa Roxb. (लोध्र), RĀGAN. im ÇKDR. — c) eine best. Gemüsepflanze (verwandt mit वास्तूक Spinat) ebend. MED. I. 16. सुच. 1, 157, 20. चिल्ली वास्तूकवस्त्रो 220, 21. 228, 16. 2, 48, 10. 342, 21. — Vgl. गङ्गाचिल्ली.

चिल्लिका f. = चिल्ली (s. u. चिल्लि) c RĀGAN. im ÇKDR. °लता von den Brauen gesagt DAÇAK. 169, 19.

चिवि m. = चिवुका KĪN ĠATĀDN. im ÇKDR.

चिविट m. = चिविट plattgedrückter Reis u. s. w. Sch. zu AK. im ÇKDR.

चिविखिका f. N. eines kleinen Strauchs (नुद्रघोली, मधुमालपत्रिका, रक्तदला) RĀGAN. im ÇKDR.

चिवुका 1) n. SIDDH. K. 248, b, ult. KĪN AK. 2, 6, 2, 41. JĀGŪ. 3, 98. सुच. 1, 66, 3. 123, 18. 233, 17. 337, 7. VARĀH. BRH. S. 2, Anf. 50, 42. 51, 3. 58, 5. 67, 51. KATHĀS. 22, 159. RĀGA-TAR. 3, 502. चिवुका H. 582. GĀHJASĀGĀ. 1, 85. PRAB. 21, 17. Sch. zu PĀR. GRH. 3, 6. Vgl. चुवुका, कुवुका. — 2) m.

a) N. eines Baumes (s. मुचुकुन्द) RĀGAN. im ÇKDR. — b) pl. N. pr. eines Volkes MBu. 1, 6685.

चिश्चो onomatop. von einem klirrenden Laute Nir. 9, 14. (इयुधिः)

चिश्चा कृपोति समनावगत्य RV. 6, 73, 5.

चिष्ट (angeblich von चेषू s. अचिष्ट).

चिष्टकान्ध (चिष्टण N. pr. + कान्धा) n. N. pr. einer Stadt P. 6, 2, 125.

चिङ्गर m. pl. = चिकुर Haupthaar H. 567, Sch.

चिङ्ग n. SIDDH. K. 249, a, 9. 1) Zeichen, Merkmal, Attribut, Anzeichen AK. 3, 4, 1, 4. TRIK. 3, 3, 238. H. 106. an. 2, 264. MED. n. 4. चिङ्गभूतं त-

भिज्ञानं तमङ्गे कर्तुमर्हसि R. 4, 12, 44. चिङ्गभूतो विभूत्यर्थम् N. 17, 6. विष्णु°

PAÑKAT. 44, 16. स्वनामचिङ्ग (सायक) RAĞU. 3, 55. न्यस्तचिङ्गमपि राज-

लक्ष्मीम् 2, 7. दन्तिपो कृस्ते दृष्ट्वा चिङ्गे गदाभूतः BuĀG. P. 4, 13, 9. वज्रग्र-

हणाचिङ्गेन करेण INDR. 2, 25. ग्रामेषु — यूपचिङ्गेषु RAĞU. 1, 44. कृतचिङ्ग

gezeichnet MBu. 3, 16127. संनिपातस्य चिङ्गानि PAÑKAT. 1, 193. मुहदाम्

II, 119. प्रसाद° RAĞU. 2, 22. प्रकृष्य° 6s. अस्त्यत्र मे भावचिङ्गम् ÇĀK. 86,

14. 108, 10. धर्मेषोभयचिङ्गेन doppelt gezeichnet, zweifach BuĀG. P. 3, 32,

35. — 2) Banner, Fahne TRIK. H. an. MED. — 3) Zodiakbild VARĀH.

BRH. S. 3, 3. — 4) Ziel, die Richtung wohin (in der Gramm.) VOP. 5, 7.

— Vgl. सचिङ्ग.

चिङ्गकारिन् (चिङ्ग + का°) adj. Zeichen machend, — hinterlassend,

so v. a. verwundend (विधातिन्) und Schrecken einjagend, von schrecken-

erregendem Aussehen (घोरदर्शन) ViçVA im ÇKDR.

चिङ्गधर (चिङ्ग + धर) m. Insignienträger VJUTP. 93.

चिङ्गधारिणी (चिङ्ग + धा°) f. N. einer Pflanze (श्यामालता) ÇABDAK.

im ÇKDR.

चिङ्गय (von चिङ्ग), चिङ्गयति zeichnen, kennzeichnen: परदारभिम-

र्शेषु प्रवृत्तान्मन्दीपतिः । उद्देशनकरैर्दृष्टैश्चिङ्गयिता प्रवासयेत् ॥ M. 8,

352. चिङ्गित gezeichnet, bezeichnet, kenntlich gemacht: दिवा चोपुः का-

र्यार्थं चिङ्गिता राजशासनैः M. 10, 55. समामासतर्धादूर्नामजातिस्वगोत्रकैः

— चिङ्गितम् (लेख्यम्) JĀGŪ. 2, 85. 6. M. 2, 170. PAÑKAT. 44, 16. 48, 20.

BuĀG. P. 4, 1, 24. SĀH. D. 114. स्वमुद्रोपरिचिङ्गित oben mit seinem Siegel

gestiegelt (लेख्य) JĀGŪ. 1, 313. चिङ्गयितव्य VARĀH. BRH. S. 37, 7.

— अग्नि dass.: स्वनामाङ्काभिचिङ्गितम् । अङ्कुरोयम् R. 4, 42, 12.

— परि dass.: पृथिवीं चिङ्गेभिमस्य परिचिङ्गिताम् MBu. 3, 12445. 13,

2137. 2328. स्वकृस्त° von seiner Hand unterschrieben JĀGŪ. 2, 93. अ-

प्रभैः कर्मभिश्चापि प्रायशः परिचिङ्गिताः MBu. 3, 12628.

चिङ्गीकृत (चिङ्ग + कृत) adj. gezeichnet: लिङ्गेनापि कृतस्य सर्वपुरुषाः

प्रत्यन्तचिङ्गीकृताः MBu. 13, 826.

चीक्, चीकति und चीकयति ertragen (मर्षण, v. l. ग्रामर्षण, ग्रामर्श)

DUĀTUR. 34, 21. — Vgl. शीक्.

चीचीकूची onomatop. vom *Gezwitscher der Vögel*: चीचीकूचीति वा-
शक्ति सारिका: MBH. 10, 38. HARIV. 1146. चिचीकूची 9297. चिचीकुची R.
6, 11, 42. MĀRK. P. 2, 44 (gegen das Versmaass).

चीडा f. ein best. Parfum RĀĠAN. im ÇKDR.

चीण m. pl. v. l. für चीन (N. pr. eines Landes) VARĀH. BRH. S. 10, 11.
14, 30. 16, 1. ÇATR. 14, 192.

चीणक m. eine best. Körnerfrucht PADDH. zu KĀTĪ. ÇR. 2, 1. — Vgl.
चीन, चीनक.

चीर्ति (von 1. चि) f. das Sammeln: देवास्ते चीर्तिमविदन्ब्रह्मणा उत
वीरुधः AV. 2, 9, 4.

चीत्कार (चीत् onomatop. + कार) m. Geschrei, Gelärm MBH. 7, 6666.
Hit. II, 30. चीत्कारवत् adj. von Geschrei begleitet MĀLATIM. 1, 8. —
Vgl. चित्कार.

चीन 1) m. a) pl. N. pr. eines Volkes, die Chinesen H. an. 2, 264. MED.
n. 4. LIA. I, 837. M. 10, 44 (zu Çūdra herabgesunkene Kshatrija). MBH.
2, 1002. 3, 1994. 12350. 5, 584. 2730. वाङ्मिनां च सकृन्नाणि चीनेशोद्भवानि
च 3049. 6, 373. चीनानपरचीनाञ्च R. 4, 44, 14. VARĀH. BRH. S. 3, 77.
78. 80. 10, 7. 11. 11, 62. 14, 30. 16, 1. 38. VP. 194. LALIT. 122. — b) eine
Art Antilope AK. 2, 5, 9. H. 1294. H. an. MED. — c) eine best. Körner-
frucht, *Panicum miliaceum* TRIK. 3, 3, 238. H. an. MED. — d) eine Art
Zeug TRIK. H. an. MED. SUÇR. 1, 63, 14 (hier viell. चीनपट् als ein Wort
aufzufassen). VARĀH. BRH. S. 88, 3. — e) Faden (तत्तु) H. an. MED. — 2)
n. a) Banner, Fahne (vgl. u. चीनाप्रुक) TRIK. 2, 8, 58. — b) etne best. Art
von Verband für die Augenwinkel SUÇR. 1, 63, 18. 66, 2. — c) Blei RAT-
NAM. 296.

चीनक m. 1) = चीन 1, a MBH. 8, 236. — 2) = चीन 1, c H. 1178.
— 3) Fennich (कङ्कुनी). — 4) = चीनकर्पूर RĀĠAN. im ÇKDR.

चीनकर्पूर (चीन 1, a + क^०) m. etne Art Kampfer (auch तुयार, द्वीय-
कर्पूरज) RĀĠAN. im ÇKDR.; vgl. Z. I. d. K. d. M. II, 33.

चीनज्ञ (चीन 1, a + ज्ञ) n. Stahl RĀĠAN. im ÇKDR.

चीननी (चीन 1, a + नी) m. Pfirsichbaum HIUCEN-THSANG I, 200. Sr.
JULIEN schreibt चीननि und übersetzt das Wort durch *apporté de Chine*
(dieses könnte चीनानीत bedeuten); LASSEN (LIA. II, 863, N. 1) schreibt
चीनानि, welches der pl. von चीन wäre. Für die von uns angenommene
Form scheint चीनराज्ञपुत्र zu sprechen.

चीनपट् (चीन 1, a + पट्) n. Blei H. ç. 139.

चीनपति (चीन 1, a + पति) m. N. pr. eines Reiches HIUCEN-THSANG I,
199. fgg. LIA. II, 864.

चीनपिष्ट (चीन 1, a + पिष्ट) n. Mennig H. 1061. Blei RĀĠAN. im
ÇKDR. चीनपिष्टमय KATHĀS. 23, 85 hat wohl die Bed. aus Mennig be-
stehend, Mennig darstellend.

चीनराज्ञपुत्र (चीन 1, a + रा^०) m. Birnbaum HIUCEN-THSANG I, 200. —
Vgl. चीननी.

चीनवङ्ग (चीन 1, a + वङ्ग) n. Blei RĀĠAN. im ÇKDR.

चीनाप्रुक (चीन 1, a + प्रुक) n. Seidenzeug, ein seidenes Tuch HARIV.
12743. केतो: ÇĀK. 33. KUMĀRAS. 7, 8. AMAR. 73. DAÇAK. in BENF. Chr. 198, 21.

चीनाकर्कटी f. eine Gurkenart (कर्कटीभेद), die am Kītrakūṭa vor-
kommen soll, RĀĠAN. im ÇKDR.

चीव् s. चीव्.

चीम्, चीमते v. l. für चीम् DuĀTUP. 10, 21.

चीय्, चीयति und ०ते v. l. für चीव् DuĀTUP. 21, 15.

1. चीर = चिर nach ÇĀKR. अचीरम् adv. TAITT. UP. 1, 4, 2. = तिप्रम्
schnell, bald.

2. चीर n. Uṅ. 2, 26. AK. 3, 6, 3, 31. 1) Streifen, ein schmales und lan-
ges Stück Baumrinde, — Zeug, Fetzen, Lappen: दुमचीरैरलंकृतः (सि-
मित्रिः) R. 5, 31, 22. चीराणि किं पथि न सति BṀĠG. P. 2, 2, 5. चीरवसन
(vgl. चीरवासस्) R. 2, 73, 12. 6, 8, 5. चीरवत्कलवासस् 3, 33, 15. दुर्भचीरे
(P. 6, 2, 135, Sch.) निवस्य MBH. 3, 1538. कुशचीरपरितित (मकारपय) R.
3, 6, 2. चीरकृत्ताजिनाम्बुरैः 6. वसीत चर्म चीरं वा M. 6, 6. तपस्पत्तमार्द्र-
चीरज्ञाधरम् MATSĀJOP. 3. चीरभृत् RAGH. 3, 22. स्वर्णचीर (नारद) MBH. 9,
3052. चीरखाण्ड m. Lappen KATHĀS. 4, 48, 52. Das f. चीरा in der folg.
Stelle: विपन्नो गलमुद्वध्य दृढया चेलचीरया RĀĠAN-TAR. 4, 573; vgl. 576,
wo st. dessen अंशुकपल्लव gesetzt wird. Accent eines auf चीर ausge-
henden comp. P. 6, 2, 127. 135. वस्त्रं चीरमिव वस्त्रचीरम्, कम्बलचीरम्
Sch. SUBHŪTI bei BUAR. zu AK. 3, 6, 3, 31 erklärt das Wort durch Baum-
rinde und Lumpen (शीर्षवस्त्रखाण्ड), ÇKDR. = वासस् H. 666. an. 2, 419.
= वस्त्रभेद MED. r. 36. Nach COLEBR. und LOIS. auch das Kleid eines
buddhistischen Priesters. Vgl. चीवर. — 2) ein Perlenschmuck aus 4
Schnüren (गोस्तन) H. an. MED. a kind of garland WILS. — 3) = चूडा
(s. d.) H. an. — 4) Strich, Linie (रेखा) MED. — 5) eine best. Art zu
schreiben (vgl. चीरक) MED. — 6) Blei (vgl. चीन) H. an.

चीरक m. eine best. Art zu schreiben (विक्रियालेख, विकारलेखन)
VIÇVA im ÇKDR. — Vgl. 2. चीर, 3.

चीरपत्रिका (2. चीर + पत्र) f. eine best. Gemüsepflanze (चञ्चुशाक) RĀ-
ĠAN. im ÇKDR.

चीरपर्णा (2. चीर + पर्णा) m. N. eines Baumes, *Shorea robusta* (शाल-
वृत्त), RĀĠAN. im ÇKDR.

चीरभवन्ती (चीर + भ^०) f. der Frau ältere Schwester H. ç. 113. —
Viell. eine falsche Form.

चीरह्नि ein best. grosser Fisch H. 1348 (v. l. चीरिह्नि, चीरीह्नि). ति-
ह्नाञ्च चापचिरह्निसर्पताः SUÇR. 2, 392, 10.

चीरवासस् (2. चीर + वा^०) 1) adj. in Baumrinde oder Lumpen ge-
hüllt M. 11, 101. 105. MBH. 13, 2277. R. 2, 72, 42. 5, 22, 25. RAGH. 13, 66.
BṀĠG. P. 1, 13, 43. 3, 21, 47. — 2) m. a) Bein. Çiva's MBH. 13, 1160. 14,
196. — b) N. pr. eines Jaksha MBH. 2, 399. — c) N. pr. eines Fürsten
MBH. 1, 2697.

चीरि f. Augenschleier ÇABDAR. im ÇKDR.

चीरिका (von चीरी) f. Grille, Heimchen H. 1213, v. l. Nach TRIK. 3,
3, 80 = कच्छा, welches auch den Saum des Untergewandes bezeich-
net; vgl. चीरी.

चीरित (von 2. चीर) adj. mit Streifen versehen, aus Streifen beste-
hend; vgl. das folg. Wort.

चीरितच्छदा (ची^० + छद्) f. eine best. Gemüsepflanze (s. पालख) BṀĠ-
VAPR. im ÇKDR.

चीरिन् (von 2. चीर) adj. = चीरवासस् MBH. 3, 1002. 13, 973. HARIV.
10394. BṀĠG. P. 3, 33, 14. कुश^० MBH. 7, 695.

चोरिखि s. u. चोरिखि.

चोरी f. 1) *Grille, Heimchen* AK. 2, 3, 28. H. 1213. an. 2, 419. MED. r. 33. JĀŚ. 3, 215. Vgl. चीरीवाक. — 2) *Saum des Untergewandes* H. an. — Vgl. चिरिका.

चोरीखि s. u. चोरिखि.

चोरीवाक (चोरी onomatop. + वाक) m. = चीरी *Grille, Heimchen* M. 12, 63.

चोरिका 1) n. *eine best. Frucht* (vulg. चैउर) RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) f. *Grille, Heimchen* (vgl. चीरिका, चीरी) AK., Sch. H. 1213.

चीर्षा s. u. चर; nach TRIK. 3, 2, 15 = शीलित.

चीर्षापर्षा (चीर्षा + पर्षा) m. N. zweier Bäume: 1) = निम्ब TRIK. 3, 3, 127. H. an. 4, 76. MED. ṅ. 94 (neutr.). — 2) = खर्वूर TRIK. H. an. = खर्वूरी MED.

चीलिका f. = चीरिका *Grille, Heimchen* ÇABDAR. im ÇKDR. Auch चीलिका ebend.

चीव्, चीवति und ०ते *nehmen; verhüllen* DŪĀTUR. 21, 13. — चीवैयति *leuchten* (v. l. *sprechen*) 33, 104.

चीवर n. Uṅ. 3, 1. AK. 3, 6, 3, 31. *Bettlergewand* (insbes. bei den Buddhisten) UṅĀDIK. im ÇKDR. II. 678. अग्निष्ठस्य (अनसः) दन्तिणे युक्त उपोख्य चीवरम् ÇĀṆBH. Çr. 2, 16, 2. GOBH. 4, 9, 5. कौपीनाच्छादनं यावतावदिच्छेच्च चीवरम् (आरण्यो मुनिः) MBu. 1, 3638. P. 3, 1, 20. चीवराण्यर्षयति संचीवरयते । चीवराणि परिधत्ते संचीवरयते भिनुः Sch. अर्द्धचीवरहस्तो भिनुः MĀĠĒH. 112, 1. 114, 4. प्रेतचीवरवम् RAGH. 11, 16. SADDH. P. 4, 8, a. DAÇAK. in BENF. Chr. 191, 15. im PRĀKRIT MĀLATIM. 3, 7; vgl. SPIEGEL, Liber de off. sacer. buddh. 27.

चीवरगोपक (ची० + गो०) m. *Kleiderverwahrer* (ein besond. Amt) VJUTP. 210.

चीवरनिवसन (ची० + नि०) m. pl. N. pr. eines Volkes VARĀH. BRU. S. 14, 31.

चीवरभञ्जक (ची० + भ०) m. *Kleidervertheiler* (ein bes. Amt) VJUTP. 210.

चीवरिन् (von चीवर) m. *ein buddhistischer Bettler* TRIK. 1, 1, 24.

चुक् (?) : चुकते (v. l. चुङ्कते) स्वाहा KĀTJ. Çr. 25, 12, 3. — Vgl. निचुङ्कण. चुकापयिषु (vom desid. des caus. von कुप्) adj. *Jmd* (acc.) *erzürnen wollend* MBu. 8, 1793.

चुक्, चुक्कयति *Leid verursachen; leiden* DŪĀTUR. 34, 21.

चुक्कस m. = बुक्कस ein Kāṇḍāla H. 933, Sch.

चुक्कार (चुक् onomatop. + कार) m. *Löwengebrüll* TRIK. 2, 3, 12. Das Inhaltsverzeichnis liess बुक्कार.

चुक्क Uṅ. 2, 15. m. AK. 3, 6, 2, 20. 1) *Fruchtessig, eine saure Brühe* (insbes. aus der Tamarindenfrucht) SUÇR. 2, 363, 17. 439, 16. 479, 17. HARIV. 8439. fgg. = तित्तिडीक, वृत्तास, n. AK. 2, 9, 35. MED. r. 36. m. H. an. 2, 420. n. = काञ्जिक *saurer Reisschleim* H. 416. = काञ्जिकप्रभेद RĀĠAN. im ÇKDR. = संधानविशेषः । यन्मस्वादि शुचौ भाण्डे सगुडनैद्र-काञ्जिकम् । धान्यराशौ त्रिरात्रस्ये चुक्कं चुक्कं तडुच्यते ॥ द्विगुणं गुडमधारनालमस्तुक्रमादिकृ ॥ इति परिभाषा ॥ ÇKDR. — 2) m. *Sauerampfer* (अस्रवेतस) AK. 2, 4, 5, 6. H. an. MED. n. RĀĠAN. im ÇKDR. n. = अस्रवेतस, aber zugleich = वृत्तास, तित्तिडीक H. 416; darnach hätte अस्रवेतस auch die Bed. 1. — 3) *Säure* H. an. MED. Wohl eher adj. *sauer*; vgl. gaṇa द-

ढादि zu P. 5, 1, 123 und चुक्किमन्, चौक्क. — 4) f. ई = चाङ्गेरी *Oxalis pusilla* Salisb. H. an. MED. Die letztere Aut. ohne Angabe der Form, nach ÇKDR. चुक्का; WILSON kennt beide Formen. — 5) f. *Tamarindenbaum* ÇABDAR. im ÇKDR.

चुक्क 1) n. *eine Art Sauerampfer, Rumex vesicarius* Lin. (vulg. चुकापालङ्ग), RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) f. चुक्किका a) dass. (कुचाङ्गेरी) RATNAM. im ÇKDR. = अस्रलोणिका AK. 2, 4, 5, 6. — b) *eine Art saurer Reisschleim* (काञ्जिकप्रभेद) RĀĠAN. im ÇKDR. n. चुक्क. — Vgl. अस्रचुक्किका.

चुक्कपाल (चुक्क + पाल) n. *Tamarindenfrucht* RĀĠAN. im ÇKDR. चुक्कवास्तूक (चुक्क + वा०) n. *Sauerampfer* RĀĠAN. im ÇKDR. u. चुक्क. चुक्कवेधक (चुक्क + वे०) n. *eine Art saurer Reisschleim* (काञ्जिकप्रभेद) RĀĠAN. im ÇKDR. u. चुक्क.

चुक्काल (चुक्क + अल) 1) n. *Fruchtessig* RĀĠAN. im ÇKDR. — 2) f. *Grille* a) *eine Art Sauerampfer* (s. अस्रलोणिका). — b) *Tamarindenbaum*. — c) *eine Art saurer Reisschleim* RĀĠAN. im ÇKDR.

चुक्किमन् (von चुक्क) m. *Säure* gaṇa दढादि zu P. 5, 1, 123.

चुक्का f. *das Waschen* (?): चुक्का शीलमस्य चौक्कः gaṇa कृत्तादि zu P. 4, 4, 62. — Vgl. चौक्क, चौक्क.

चुक्काभयिषु (vom desid. des caus. von लुम्) adj. *zum Schwanken zu bringen beabsichtigend* MBu. 7, 1142. 8, 697.

चुक्कि m. *die weibliche Brust* WILS. ohne Ang. der Aut.

चुक्कु m. *ein best. Gemüse* TRIK. 2, 4, 33. ÇKDR. n. WILS. nach derselben Aut. चुक्कु, wie die gedr. Ausg. zwar hat, aber die Corrigg. wollen चुक्कु. Die richtige Form scheint चुक्कु (s. d.) zu sein.

चुक्कु 1) m. n. *Brustwarze* ÇABDAR. und RATNAM. im ÇKDR. Auch चुक्कु und चुक्कु. — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes in Dakṣiṇāpatha MBu. 12, 7559. Vgl. चुक्कु.

चुक्कुप m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 5, 4754. — Vgl. चुक्कु.

चुक्कु s. चुक्कु.

चुक्कु n. = चुक्कु *Brustwarze* ÇABDAR. im ÇKDR.

चुक्कु m. f. *eine best. Gemüsepflanze* SUÇR. 1, 219, 49. 220, 4. 228, 16. 238, 14. 2. 7, 17. 48, 10. 438, 9. — Vgl. चुक्कु.

चुक्कु, चुक्कुयति v. l. für शुक्कु DŪĀTUR. 13, 6.

चुक्कु 1) adj. (gilt für ein Suffix) am Ende eines comp. (das vorhergehende Wort behält seinen Ton) *bekannt, berühmt* P. 5, 2, 26. विद्यया वित्तः प्रतिद्वः = विद्याचुक्कु Sch.; vgl. अन्तर०, चार०, चक्षु, चण. — 2) m. a) *Moschusratze* HĀR. 83. — b) Bez. einer mit der Jagd sich abgebenden *Mischlingskaste* M. 10, 48. Nach BAUDH. bei KULL.: *der Sohn eines Brahmanen und einer Vaidehl.* — c) N. pr. eines Mannes VP. 373. LIA. I, Anh. VII.

चुक्कुमायन n. *das Zucken, Jucken* (in einer Wunde) SUÇR. 2, 3, 5. 1, 83, 8. An beiden Stellen: चुक्कु० चुक्कुमायन dass. 1, 156, 17. 251, 2.

चुक्कुरी f. *ein best. Spiel mit Tamarindensamen* TRIK. 2, 10, 18. Auch चुक्कुलि HĀR. 62. ÇKDR. und WILS. nach ders. Aut. चुक्कुली.

चुक्कुल m. N. pr. eines Mannes, pl. *seine Nachkommen* HARIV. 1466. चुक्कुल LANGL.

चुक्कुलि s. u. चुक्कुरी.

चुक्कु, चुक्कुति und चौक्कुयति *abschneiden* DŪĀTUR. 28, 84. 32, 72. — चौक्कुति

und चोदयति *klein werden* 9,39. 32,24, v. 1. — Vgl. चुद्, चुण्, कुद्.
 चुद्, चुदयति *klein werden* DĀTUP. 32,24. — Vgl. पुद्.
 चुद्, चुदति *verhüllen* DĀTUP. 28,98. — Vgl. बुद्.
 चुद्, चुदति *tändeln, scherzen* (nach Andern: *vermuthen; machen*)
 DĀTUP. 9,63. — Vgl. चुल्.

चुण्, चुणति *abschneiden* DĀTUP. 28,84, v. 1.

चुण्, चुणति und चुण्टयति *abschneiden* DĀTUP. 32,116. — चुण्टति
klein werden 9,39.

चुण्टा und चुण्टी f. *Brunnen* TRIK. 1,2,27. चुण्टी SUGR. 1,169,12. चु-
 ण्टी (v. 1. चुण्टी) *ein kleiner Brunnen* H. 1093. — Vgl. चौण्य, चूणक,
 चूणक.

चुण्ट, चुण्टयति *verletzen, tödten* DĀTUP. 32,94, v. 1.

चुण्ट, चुण्टति *klein werden* DĀTUP. 9,39. — चुण्टयति *abschneiden*
 32,116.

चुण्टी s. u. चुण्टा.

1. चुन् v. 1. für च्युत् DĀTUP. 3,3. — Vgl. च्युत्.

2. चुन् interj. LALIT. 292.

चुत् m. *After ÇABDAR, im ÇKDB. Auch चुति f. ebend.* — Vgl. चूत्,
 च्युति.

चुद्, चोदति, °ते; चोदीम्: 1) *antreiben, anfeuern*: कश्या RV. 1,168,
 4. राधसे मरु इन्द्रं चोदामि पीतये 8,87,7. — 2) *schnell herbeischaffen,*
beeilen; sich sputen: सोमं चोदामि पीतये RV. 3,42,8. 7,96,2. त्वं कृ त्य-
 दिन्द्रं चोदी: सखा 1,63,4. चोद्द्राथ उपस्तुतश्चिर्वाक् 7,27,3. med.: वृषा
 चोदस्व मरुते धनाय 1,104,7. मन्त्रावनी चोदते घृत्तरामनि 9,69,2. वृक्षे
 चोदस्व सुदतिम् 8,64,6. चोदयाम् 7,74,2. — *caus. चोदयति* (selten med.)
 DĀTUP. 32,53. 1) *treiben, antreiben, in eine schnelle Bewegung versetzen,*
beschleunigen: रथम् RV. 1,173,3. 10,29,8. घर्षत: 6,46,13. 75,13. मयः
 समीय 1,80,5. AV. 3,13,1. नृवाङ्मनो चोदित: (सोमः) RV. 9,72,5. चोदय
 धियमर्यसो न धाराम् 6,47,10. — *चोदयामास स कयान्* ARS. 4,37. MBH.
 in BENF. Chr. 25,58. R. 3,33,27. ÇAK. 7,20. कुञ्जरं गिरिसंकाशं रातसे प्र-
 त्यचोदयत् MBH. 6,4102. ज्ञातीनचोदयत् R. 2,32,71. नाविकान् 74. मी मृ-
 त्युर्विशं यदचूचुदत् MBH. 13,35. चोदितेषा कान्द्रेण 1,5986.6014. का-
 लेन चोदिता: R. 3,31,47. 1,1,50. DRAUP. 8,4. दैवचोदित VID. 138. मनः-
 सुष्टिं विकुरुते चोद्यमानं मिसन्तया M. 1,75. यश्च यद्वाक्यं ब्रूयान्मद्वाक्यवल्-
 लचोदित: R. 1,59,8. 33,25. भक्तं कामेषचोदयत् (भवान्) BHĀG. P. 7,10,3.
 चोदिताश्चन्द्रपादैः — *चन्द्रकात्ता: MRGH. 71, v. 1. für प्रेरिता: तैश्चोदिता नौ-*
का R. 2,32,75. त्रिस्ताश्चोदयन्नवान् HARIV. 9311. जैर्यमन्मथचोदितैः MBH.
3,1818. (वाणाः) वज्रचोदिता: ARS. 9,15. मयि चोदयते वामं चतुर्धारम्
wirft, richtet sein Auge auf mich MRĀK. 143,18. यचोद्यमानानि (nicht
getrieben, ihren ruhigen Gang gehend) यथा पुण्याणि च फलानि च। स्व-
काले नातिवर्तते तथा कर्म पुरा कृतम् ॥ MBH. 13,366. यचोदितस्य कार्य-
स्य nicht betrieben R. 4,28,21. चोदितं geworfen H. 1482, Sch. — 2) an-
feuern, anreizen, begeistern: त्वं काव्यं चोदयो ऽर्कसांति RV. 6,26,3. चोदय-
 तं सूनता: पिन्वतं धियः 10,39,2. अदितसत्त्वं दानाय चोदय 6,53,3. चोदया-
 मि त् आयुधा वचोभिः 10,120,5. पतिं देवि राधसे चोदयस्व AV. 7,46,3.
 मनो दानाय चोदयन् RV. 8,88,4. — 3) *Jmd auffordern, anweisen; Jmd bit-*
tend, fragend, fordernd angehen; mit Bitten, Fragen, Forderungen in Jmd
dringen; bestürmen: स्तुवा वरं चोदयेत् LAṬJ. 2,9,15. इति चोदित:। वि-

H. Theil.

धत्स्व भगवन्नत्म् ARS. 9,30. संतिष्ठत प्रहरते तूर्णं विपरिधावत। इति स्म
 — *चोदयामास तान् DRAUP. 8,1. वसिष्ठश्चोदयामास कामधुकसृज योगत: R. 1,*
53,1. नृप: किमिव न ब्रूयाञ्चोद्यमान: समन्तत: 2,21,3. तानानुपूर्व्या — वधे
मानुरचोदयत् MBH. 3,11081 (S. 372). इत्येतेश्च वैदेहीमन्वेष्टुं भर्तृचोदिता:
(कपयः) RAGH. 12,59. — M. 2,191. 8,47. 9,272. MBH. 1,1916. 2,9. 3,
12530. 13,1911.1934. 13,491. BENF. Chr. 18,1. 59,17. SUND. 3,9. HA-
RIV. 8937.10634. RĀGA-TAR. 5,58.436.456. — 4) vorwärts bringen, för-
dern, verhelfen zu (dat.): स त्वं नौ वीर वीर्याय चोदय RV. 9,110,7. श्रिये
1,188,8. (श्वः) येन पितृनचोदय: 42,5. वृत्रहृतेषु चोदयो नृन् 10,22,10. 80,
2. 7,32,15. 9,83,2. यं भद्रेण शर्वसा चोदयति 1,94,15. — 5) Etwas schnell
herbeischaffen: चोदय राधो गृणते मधोनि RV. 7,77,4. 6,48,9. — 6)
Etwas fordern, verlangen: चोदयामास पानमन्नं तथैव च MBH. 13,2740.
पुरुषत्वं कथं त्यक्त्वा स्त्रीत्वं चोदयसे 578. तत: शिष्यान्समानिय आचार्यो
ऽयमचोदयत् fordern oder sich erkundigen nach 1,5445. परधर्मो ऽन्य-
चोदित: BHĀG. P. 7,13,13. — 7) Etwas festsetzen, bestimmen: एकैकास्यै
देवतायै क्वचिश्चोद्यते ÇĀNKH. ÇR. 1,17,7. 1,24. LAṬJ. 10,10,3. चोदितभावे
ऽनारम्भ: KĀTJ. ÇR. 4,4,1. यचोदितत्वं 6,3.8,33. न निगमा: सति पप्रुतत्त्वे
चोद्यमानानाम् ÇĀNKH. ÇR. 5,19,5. व्रतैश्च विधिचोदितैः M. 2,165. विधि:
स्यात्पूर्वचोदित:8,160. विवाहौ पूर्वचोदितौ 3,26. नानिष्टाय प्रदातव्या
कन्या इत्यपिचोदितम् MBH. 13,2439. — 8) sich sputen: मनुपूर्वं वृषणा
चोदयन्ता RV. 1,117,3. चोदयत खुदत् वान्सातये 10,101,12. 102,12. —
Vgl. चोदक fgg.

— *अग्नि caus. 1) antreiben, treiben, anfeuern, anreizen, ermuthigen:*
 तुरगान् MBH. 4,1097. सारथीन् MBH. in BENF. Chr. 4,17. विकरान् HARIV.
 10107. धनुष्कोट्याग्निचोदित: MBH. 8,1637. मानसा मे भविष्यधामोति ता-
 न्यचोदयत् R. 1,29,25. पूजितो सकृद्यश्चैव गतासीत्यभिचोदित: (तैः) 42,
 11.6. संयुगायान्यचोदयत् (वल्लम्) 6,16,16. BHĀG. P. 2,5,17. DAÇAR. in
 BENF. Chr. 193,22. auffordern: तै ऽधीहि भोऽ इत्यभिचोदयति गुरु शिष्याः
 RV. PRĀT. 13,2. Jmd anweisen, beauftragen: विक्रितोदातसंविभागामि-
 चोदित: RĀGA-TAR. 3,67. — 2) Etwas festsetzen, bestimmen: यत्रवीत्प्र-
 श्रितं वाक्यं राजा यदभिचोदितम् R. 1,18,5. गमनं लङ्का प्रत्यन्यचोदयत्
 er trug ihm auf nach L. zu gehen 4,62,15. — 3) ankündigen, anzeigen:
 संग्राममभिचोदयन् (वायुर्महान्) MBH. 3,11396. — 4) sich erkundigen nach:
 ऋषिः कश्चिदिक्राम्य मम जन्मान्यचोदयत् MBH. 1,2913.

— *परि caus. in Bewegung versetzen, treiben, antreiben; auffordern,*
zusprechen: परिधाश्च तदा राज्ञो वाङ्मनिः परिचोदिता: HARIV. 13892. मृ-
 त्युना परिचोदिता: 9233. 9290. तस्मादसि मया पुत्रं युद्धाय परिचोदित:
 MBH. 14,2387. भीष्मेण परिचोदित: (erzählte er) HARIV. 9683. यत्राद्येना-
 सकञ्चैतान्गुणैश्च परिचोदयेत् M. 3,233.

— *प्र treiben, antreiben: प्रचोदित्सुडुधो वृत्रे मृतैः RV. 5,31,3. प्र तं*
रथेषु चोदत् 56,7. — caus. 1) in schnelle Bewegung versetzen, treiben,
antreiben: श्रियो रथो इव प्रचोदयः RV. 8,12,3. मरुशक्तिं तव पुत्रप्रचोदि-
 ताम् MBH. 7,5202. DRAUP. 8,6. (शर्वर्यः) मरुन्नास्त्रप्रचोदितैः ARS. 8,2.
 कयान् MBH. 3,12095. प्रचोदयामास भृशं स सारथिं मरुबलं तूर्णतरं व्रजे-
 त्यय R. 3,28,42. भर्तृमैरुप्रचोदिता 19,4. मन्मथेन प्रचोदिता INDR. 5,3.
 तद्गुणैः कर्णमागत्य चापलाय प्रचोदित: RAGH. 1,9. — 2) anfeuern, beei-
 stern: धियो यो नः प्रचोदयत् RV. 3,62,10. विद्वानि 27,7. प्रचोदयन्ता
 विद्वेषु कात्र 10,110,7. — 3) auffordern, angehen: चोदिता गुरुणा नि-

त्यमप्रचोदित एव वा । कुर्याद्ध्यपने पत्रम् M. 2, 191. ततः प्रचोदयामास
 ऋत्विजस्तान् — न प्रपेड्यते ते क्रतुम् MBH. 1, 8102. BENF. Chr. 26, 69. R.
 5, 7, 27. प्रचोदितो ऽपि रक्षाय नैच्छाज्यम् obgleich aufgefördert die
 Herrschaft zu übernehmen 1, 1, 34. यथा तु मे न नश्येत तपस्तन्मा प्रचोदय
 fordere mich zu Etwas auf, fordere von mir MBH. 3, 8591. — 4) auf-
 fordernd verlangen: श्रौकारम् ÇĀṆKH. GRH. 4, 8. — 5) festsetzen, bestim-
 men: न युज्यते ऽत्रान्यवधः प्रचोदितात् BHĀG. P. 4, 19, 27. — 6) verkün-
 den, ankündigen: वेदास्ते परमं गुह्यं पुराकल्पे प्रचोदितम् ÇVETĀCV. Up. 6,
 22. गुणान्सर्वान्प्रचोदयन् M. 3, 228. भिन्नो पुरस्तादप्रचोदिताम् 4, 248. —

7) sich sputen: प्र राधसा (राधासि SV.) चोदयति मङ्गलना RV. 8, 24, 13.
 — अभिप्र त्रेiben, antreiben: देवनाभिप्रचोदितः MBH. 1, 575. 3, 14542.
 Jmd zu Etwas verleiten: वृत्सादिन्या कैकेय्याभिप्रचोदितः R. 2, 34, 37.
 — संप्र in schnelle Bewegung versetzen, antreiben, treiben: प्राप्तपट्टि-
 शनिस्त्रिंशाच्छत्रभिः संप्रचोदितान् MBH. 7, 559. ततो मातलिना तूर्णं ह्या-
 स्ते संप्रचोदिताः 3, 12109. विधिना संप्रचोदितः 1, 4875. auffordern: रा-
 धवसंप्रचोदितावगायतां काव्यमिदम् R. 1, 4, 32.

— प्रति 1) antreiben: (अथान्) प्रत्यचोदयत् R. 3, 28, 40. सारथिम् 33,
 24. — 2) sich gegen Jmd (acc.) wenden, sich an Jmd machen (in feind-
 licher Absicht): न च मो रत्नसो राज्ञा रावणः प्रतिचोदितः । हरन्दार-
 वेर्भार्याम् R. 4, 61, 48.

— सम् 1) in schnelle Bewegung versetzen, antreiben, treiben, Etwas
 betreiben: महास्त्रं समचोदयम् MBH. 3, 12238. ह्यान् 756. 2850. R. 3, 31, 3.
 संचोदयामास शीघ्रं पाहीति सारथिम् 2, 40, 40. 3, 33, 27. 4, 28, 17. कृता-
 त्तस्य गतिः पुत्र इर्विभाव्या सदा भुवि । यज्ञो संचोदयति 2, 24, 33. MBH.
 13, 7393. प्रेतकार्याणि सर्वाणि ज्ञातीनां समचोदयत् R. 6, 93, 59. anfeuern,
 erregen, anreizen; auffordern, angehen: उवाच चैतान्प्रतिभाष्य शक्रं सं-
 चोदयिष्यन्नरुपस्याक्षरेण MBH. 3, 513. भगवत्कथायां संचोदितस्तं प्रहस-
 त्त्रिवाह BHĀG. P. 3, 7, 42. संचोदयामास सो ऽर्जुनम् — दर्शयास्त्राणि MBH.
 3, 12292. 16663. 1, 4859. 5, 4925. LA. 48, 3. BHĀG. P. 1, 4, 3. — 2) eilig
 herbeischaflen: सं चोदय चित्रमर्वाग्रार्थं इन्द्र RV. 1, 9, 5.

— सम (= सम्) in आकर्णसमचोदितैः — वाणैः mit Pfeilen, die man
 vom Ohre an (mit vollkommen gespanntem Bogen) abgeschossen hat
 MBH. 7, 1869. In Betreff von सम = सम् vgl. समगच्छतु HARIV. 14787. स-
 मरञ्जित partic. 11960. 11997. 12180.

चुनन्द m. N. pr. eines Bhikshu LALIT. ed. Calc. 1, 16. चुनन्दन FOUc. 3.
 चुन्द s. चुन्द.

चुन्द 1) m. N. pr. eines Schülers ÇĀkjamuni's VJUP. 32. BURN. Intr.
 173. Lot. de la h. I. 423. HIOUEN-TSANG I, 133. SCHIEPNER, Lebensb.
 292 (62). — 2) f. ई Kupplerin H. 333.

1. चुप्, चोपति sich bewegen, sich rühren DhĀTUP. 11, 9 (मन्दर्यो गतौ,
 शनैर्गतौ). किं स्वज्जातं न चोपति, अण्डं ज्ञातं न चोपति MBH. 3, 10648.
 fg. 17346. fg. — Vgl. गलेचोपक, चोपन.

— प्र s. उपस्थितप्रचुपित.

2. चुप्, चुपति berühren DhĀTUP. 28, 125, v. I. für कुप्.

चुप m. N. pr. eines Mannes gaṇa अश्वादि zu P. 4, 1, 110.

चुपुणीका f. Bez. einer इष्टका: चुपुणीका नामासि TS. 4, 4, 5, 1.

चुवुक d. Kinn: ०द्ग्न ँPAST. beim Schol. zu KĀTJ. ÇA. 6, 2, 5. Cit. beim
 Sch. zu TS. (bei RÖER 330, 2). St. चुवुक ist ÇATA. 14, 207 wohl चपक

zu lesen. — Vgl. चिवुक, कुवुक.

चुत्र n. Gesicht Uq. 2, 29. — Wird von 1. चुम् abgeleitet.

चुमुचुमायन s. चुमुमायन.

चुमुरि m. N. pr. eines Feindes oder Dämons, welchen Indra zu
 Gunsten des Dabhliti einschläfert: सुस्तो धुनीचुमुरी पा हृ सिध्वं RV.
 6, 20, 13. 26, 6. 18, 8. 2, 15, 9. 7, 19, 4. 10, 113, 9.

1. चुम्, चुम्बति küssen DhĀTUP. 11, 39. (एनाम्) चुचुम्ब शनकैर्गाडे
 HARIV. 8743. नाकस्माद्युवती वृद्धं केशेषाकृष्य चुम्बति HIT. 1, 102. 29, 13.
 प्रियामुखम् — चुचुम्ब KUMĀRAS. 3, 38. MEGR. 10. RĪ. 6, 14. VET. 25, 17.
 RĀGA-TAR. 5, 369. चुम्बन्निवास्येन BHĀG. P. 4, 9, 3. GĪ. 1, 41, 44. श्रान्त-
 मूर्ध्नि बालांश्च चचुम्बुश्च सुतप्रियाः BHĀT. 14, 12. नीतिर्वारविलासिनी स-
 ततं वनःस्थले संस्थिता वल्लं चुम्बतु मन्त्रिणाम् HIT. IV, 130. med. चुम्बसे
 PAÑĀT. IV, 7. चुम्ब्यमान DhĀRTAS. 66, 4. चुम्बित ÇĀK. 73. SĀH. D. 7, 6.
 küssen so v. a. mit dem Munde berühren: चुचुम्बतुः शङ्खवैरो नृणां वीरो
 वराननाभ्यां युगपच्च दध्मतुः MBH. 8, 4954. — caus. küssen lassen: अशक्यं
 हि मदिच्छ्या विना — दशनच्छ्र एष चुम्बयितुम् DAÇAK. 49, 9. Nach
 DhĀTUP. 32, 91, v. I. auch = simpl.

— परि abküssen: परिचुम्बति संविश्य भ्रमर श्रूतमञ्जरीम् । नवसंगमसं-
 छः कामो प्रणयिनीमिव ॥ R. 3, 79, 17. पत्युर्मुखम् । विष्वद्यं परिचुम्ब्य
 AMAR. 77. मत्तद्विरेपपरिचुम्बितचार्तुपुष्य RĪ. 6, 17. dicht anliegen an:
 मुक्ताकलापपरिचुम्बितचुकाया KĀURAP. 14.

— वि küssen: मुखं विचुम्बितुम् SĀH. D. 34, 4. 62, 5.

2. चुम्ब, चुम्बयति verletzen, tödten DhĀTUP. 32, 91.

चुम्ब (von 1. चुम्) m. das Küssen, Kuss TRIK. 3, 3, 97. चुम्बा f. dass.
 VARĀH. BRH. S. 77, 6, 8.

चुम्बक (wie eben) 1) adj. a) der viel küsst, = चुम्बनपर MED. k. 87.
 = कामुक H. an. 3, 41. — b) schelmisch, bübisch, = धूर्त H. an. MED.
 — c) belesen, = वल्लग्रन्वैकदेशज्ञ MED. = वल्लगुरु H. an. — 2) m.
 a) Magnet H. an. MED. PRAB. 108, 13. — b) Wagekloben (vgl. चुम्बिन्),
 = घटस्योर्धावलम्बनम् MED.

चुम्बन (wie eben) n. das Küssen, Kuss VOP. 8, 75. 9, 39. PAÑĀT. 263,
 5. मद्यं समर्पय मदर्पितचुम्बने च AMAR. 94. VARĀH. BRH. S. 77, 4. चुम्बिता-
 शुम्बनैरपि SĀH. D. 53, 3. शनैर्विहितचुम्बनं नृपम् RĀGA-TAR. 5, 383. चु-
 म्बनदान GĪ. 2, 16. am Ende eines adj. comp. f. शो 13.

चुम्बिन् (wie eben) adj. küssend so v. a. berührend, dicht anliegend
 an: घटमस्तकचुम्बिनौ (अवलम्बौ) Z. d. d. m. G. 9, 667, 3. पिनोन्नतस्त-
 नयुगोपरिचारुचुम्बिमुक्तावली KĀURAP. 17.

चुर, चौरयति (nach VOP. 17, 1 und Anderen auch चौरति) stehlen, sich
 zueignen DhĀTUP. 32, 1. यश्चाग्निं चोरयेद्भृक्षात् M. 8, 333. न ते वयं पुष्करं
 चोरयामः MBH. 13, 4560. चोरयित्वा 5497. fgg. चोरयते VOP. MBH. 13, 5508.
 MĀRE. P. 13, 23. चोरित PAÑĀT. 97, 12 (चौ). DAÇAK. in BENF. Chr. 193, 9.
 चोरयितव्यनिःस्पृहस्तपैव तावच्चौर्यमाणाहृदयः ebend. 199, 9. कात्तिं हरे-
 शोरयताम् (धनानाम्) VARĀH. BRH. S. 24, 18. अचूचुरच्चन्द्रमसो ऽभिरामताम्
 ÇIC. 1, 16. bestehlen: सर्वे चौरकुले ज्ञाताश्चोरयन्तः परस्परम् HARIV. 11146.
 — Vgl. चोर, चौर.

चुर s. प्रचुर.

चुरण (von चुर) n. das Stehlen; davon चुरण्य्, चुरण्यति stehlen gaṇa
 कण्ट्यादि zu P. 3, 1, 27.

चुरा (wie ebea) f. Diebstahl gaṇa कृत्वादि zu P. 4, 4, 62. ÇABDAR. im ÇKDa. — Vgl. चौर.

चुरी f. ein kleiner Brunnen H. 1093.

चुरुचुरा s. कर्णेचुरुचुरा.

चुल्, चालयति in die Höhe heben; versenken DĀTUP. 32, 62. — Vgl. बुल्.

चुल gaṇa वलादि zu P. 4, 2, 80.

चुलका f. N. pr. eines Flusses MBH. 6, 328. VP. 182. Nach WILSON चुलुका zu lesen.

चुलुक 1) m. a) ein tiefer Morast TRIK. 1, 2, 12. — b) ein Mundvoll Wasser u. s. w. H. 598. an. 3, 39. MED. k. 85. मायमञ्जानञ्जलमाचामं तच्चुलुकमिति (also n.) मक्षोपनिषत् ÇKDa. — c) eine Art Geschirr H. an. MED. — d) N. pr. eines Mannes gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105; vgl. चैलुक्य. — 2) f. घ्रा s. u. चुलका. — Vgl. चलुक.

चुलुकिन् m. Meerschwein oder ein ähnliches Thier (शिशुमारवाकृतिमत्स्य) ÇABDAR. im ÇKDa. — Vgl. उलुपिन्, चुलुकी, चुलुम्पिन्.

चुलुम्प, चुलुम्पति schaukeln, wiegen (लोल) KAVIKALPADB. im ÇKDa. लोप rumpere Wast. nach derselben Aut. Die Bed. des folgenden Wortes spricht für die zuerst gegebene Bed. चुलुम्पो चकार P. 3, 1, 35, VArtt., Sch.

चुलुम्प 1) m. das Liebkesen der Kinder (बाललालन) GĀTĀDB. im ÇKDa. — 2) f. घ्रा Ziege TRIK. 2, 9, 26.

चुलुम्पिन् m. = चुलुकिन् ÇABDAR. im ÇKDa. चुलुपिन् Lois. zu AK. 1, 2, 3, 18.

चुलुयं von चुल gaṇa वलादि zu P. 4, 2, 80.

चुल्, चुलति tändeln, scherzen (v. L. glauben, vermuthen) DĀTUP. 13, 24.

चुल्यं adj. tiefäugig, m. triefende Augen P. 5, 2, 33, VArtt. 3. AK. 2, 6, 2, 11. H. 461. an. 2, 485. चुल्लान् VJUTP. 205. — Vgl. चिल्ल, पिछ.

चुलुक m. bei WILSON ein verlesenes चुलुकी (Bed. 1, b).

चुलुकी f. 1) eine Art Wasserkrug. — 2) Meerschwein (vgl. चुलुकिन्). — 3) N. pr. eines best. Geschlechts (कुलात्तरे) H. an. 3, 41. MED. k. 88. a sort of tribe or cast? WILS. in der 1sten Aufl., the opposite bank of a river in der 2ten Aufl. Hier ist also कुलात्तर für कुलात्तर substitulrt worden, aber nur dieses passt in H. an. und MED. zum Metrum.

चुल्लि f. SIDDB. K. 248, a, 9. Ofen AK. 2, 9, 29. TRIK. 3, 3, 3. — Vgl. चुल्ली.

चुल्ली f. 1) dass. H. 1018. MED. l. 17. HĀB. 160 (चुल्ली). M. 3, 68. चुल्ली-मस्तकं PAÑKĀT. 202, 16. तसापो वाङ्गारचुल्लयाम् सुच. 2, 42, 3. — 2) Scheiterhaufen MED. — 3) eine dreifache Halle (त्रिशाल), von der die eine nach Norden, die zweite nach Osten, die dritte nach Westen gerichtet ist, VĀJĀN. BṚH. S. 52, 38. Dagegen 52, 42 = गृहचुल्ली (s. d.).

चुल्ल्या f. das Saugen, Aussaugen: अन्नयत्तच्चुल्ल्याकारं धानाः संदृश्य MĀNĀVA beim Sch. zu KĪTJ. ÇA. 10, 8, 3. — Vgl. चूप.

चुस्त m. n. AK. 3, 6, 4, 34, v. l. für वुस्त. Kruste beim gebratenen Fleisch, Schale bei Früchten: मोसपिण्डकविशेषः ॥ स्थालीभृष्टमोसम् (gebratenes Fleisch) ॥ पनसादिफलस्यासारभागो भोता इति ध्यातः ॥ BUAR. zu AK. im ÇKDa.

चुचुकी 1) n. Brustwarze AK. 2, 6, 2, 28. H. 603. सुच. 1, 349, 17. 2, 105, 13.

स्तनौ — मयचूचुको R. 6, 23, 13. घानीलचूचुकाय VIKR. 146. KĀURAP. 14. चूचक (sic! beim Manne) VARĀH. BRH. S. 67, 27. Vgl. चुचुक. — 2) adj. stammeind(?): पापयोनौ समापन्नाष्टाएडाला मूकचूचुकाः MBH. 14, 1016.

चूड 1) m. a) Wulst (an Ziegeln): यद् वा अतिरिक्तं चूडः सः ÇAT. BR. 8, 6, 1, 11. 13. पञ्चचूडा (इष्टका) ebend. KĪTJ. ÇA. 17, 12, 2. द्विचूडा 22, 4, 20. — b) = चूडा die Cerimonie des Haarschneidens beim Kinde: घ्रा चूडात् JĀGĀ. 3, 23. Viell. n. — c) N. pr. eines Mannes mit dem patron. Bhāgavitti ÇAT. BR. 14, 9, 3, 17. 18. — 2) चूडा f. gaṇa भिदादि zu P. 3, 3, 104. VOP. 26, 191. a) die Scheitelhaare; ein Büschel von Haaren auf dem Scheitel des Kopfes, welcher bei der Tonsur eines Kindes stehen bleibt, AK. 2, 6, 2, 48. 3, 4, 26, 195. H. 571. an. 2, 118. MED. d. 13. उन्नद्धचूड RAGH. 18, 50. चूडापाश (bei einem Frauenzimmer) MEGU. 66. Auch die Cerimonie des Haarschneidens selbst: चूडा कार्या यथाकुलम् MALAMĀSAT. im ÇKDa. चूडापनयनानि MBH. 1, 8047. वृत्तचूड RAGH. ed. Calc. 3, 28. चूडामक VJUTP. 133. Vgl. कृतचूड. — b) Hahnenkamm AK. 2, 3, 31 (der Kamm beim Pfau). — c) ein Gemach auf dem Dache eines Hauses H. an. MED. — d) Gipfel überh. H. an. चरमाचलचूडावलम्बिनि — चन्द्रमसि HIT. 9, 5. — e) eine Art Armband H. an. MED. — f) Brunnen TRIK. 1, 2, 27. — g) ein best. Metrum COLEBR. Misc. Ess. II, 153 (4, 1). 87. — h) N. pr. eines Frauenzimmers (?) gaṇa वाह्वादि zu P. 4, 1, 96. — Vgl. चूल, चोड, चैल, उच्चूड, ताम्रचूड, पञ्चचूडा.

चूडक 1) am Ende eines adj. comp. = चूडा Tonsur: निर्वृतं M. 5, 67. — 2) m. Brunnen TRIK. 1, 2, 27; vgl. चूडा f, चुपटा, चूतक.

चूडाकरण (चू + क) n. die Cerimonie des Haarabschneidens beim Kinde (im 1sten oder 3ten Jahre): ०धर्मेण गोदाने चास्य वापनम् GRĀJASĀṆGR. 2, 56. KAUC. 54. GOBH. 2, 9, 1. 3, 1, 2. PĀR. GRĀJ. 1, 4, 2, 1. — Vgl. चैल.

चूडाकर्षा (चू + कर्षा) m. N. pr. eines Bettlers HIT. 27, 11.

चूडाकर्मन् (चू + कर्मन्) n. = चूडाकरण GOBH. 1, 9, 26. ÇĀÑEH. GRĀJ. 1, 28. M. 2, 35.

चूडापल (चू + पल) m. N. pr. BUEN. Intr. 139, N. 3.

चूडाप्रतियक (चू + प्र) m. N. pr. eines Kaitja LALIT. 214, wo auch der Ursprung des Namens erklärt wird.

चूडामणि (चू + मणि) m. 1) ein von Männern und Frauen auf dem Scheitel getragenes Juwel AK. 2, 6, 3, 4. H. 650. an. 4, 76. MED. n. 94. भूषणानां च सर्वेषां यथा चूडामणिवरः MĀK. P. 1, 4. न हि चूडामणिः पादे प्रभावानिति वध्यते PAÑKĀT. 1, 82. HIT. II, 70. MBH. 1, 4628. 7, 826. R. 3, 60, 9. 5, 37, 7. 66, 24. 6, 8, 2. RAGH. 17, 28. PRAB. 2, 3. (ध्रुवः) त्रयाणां लोकाणां चूडामणिरिवामलः BRĀG. P. 4, 12, 37. स्वश्चूडामणि 3, 13, 39. तरुमस्तकेषु मुहूर्तचूडामणितो विधाय (मयूराः) HARIV. 8789. चन्द्रार्धं Bein. Çiva's BHARTṢ. 3, 65. HIT. I, 207. Häufig am Ende eines comp. nach einem im gen. aufzufassenden Worte so v. a. der Ausgezeichnetste unter Seinesgleichen, Perle: घ्राचार्यचक्रं Beiw. Vopadeva's VOP. S. 175. भट्टाचार्यं als N. pr. Z. d. d. m. G. 2, 340 (No. 181, g). घ्राचार्यं desgl. Verz. d. B. H. No. 1403. कर्पाटं DĀTAS. 66, 16. — 2) der Same von Abrus precatorius Lin. (s. गुञ्जा) H. an. MED. — 3) Titel eines astron. Werkes Ind. St. 2, 232.

चूडामणिधर (चू + धर) m. N. pr. eines Schlangendämons VJUTP. 87.

चूडाल n. *Fruchtessig* RĀGĀN. im ÇKDR. — Vgl. चुक्राल.
 चूडार (von चूडा) wohl = चूडाल gaṇa प्रगव्यादि zu P. 4, 2, 80.
 चूडारक (von चूडार) m. N. pr. eines Mannes, pl. *seine Nachkommen* gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69.
 चूडारत्न (चूडा + रत्न) n. = चूडामणि 1. H. 650, Sch.
 चूडाल (von चूडा) 1) adj. *einen einzigen Büschel Haare auf dem Scheitel habend* P. 5, 2, 96, Sch. Vop. 7, 32. II. an. 3, 648. MED. I. 90. MBH. 10, 288. मुण्डचूडालो दृश्यते व्रती RĀGĀ-TAR. 1, 233. चूडालवेश PRAR. 54, 9 wird vom Schol. durch चाण्डालवेश erklärt, wie auch zwei Handschr. lesen. — 2) f. आ N. verschiedener Pflanzen: *eine Art Cyperus* (उच्छटा, चक्रला) AK. 2, 4, 5, 25. H. ad. (चूडाली). MED. = नागरमुस्ता und श्वेतगुञ्जा RĀGĀN. im ÇKDR. — 3) n. *Kopf* ÇARDAR. im ÇKDR.
 चूडावन (चूडा + वन) n. N. pr. eines Berges RĀGĀ-TAR. 8, 597.
 चूडावत् (von चूडा) adj. = चूडाल gaṇa वलादि zu P. 5, 2, 136. 96, Sch. MED. I. 90.
 चूडिक (wie eben) 1) wohl adj. = चूडाल gaṇa पुरेहितादि zu P. 5, 1, 128. — 2) f. आ *ein best. Metrum* COLEBR. Misc. Ess. II, 88, N.; vgl. चूलिका.
 चूडिन् (wie eben) adj. = चूडाल gaṇa वलादि zu P. 5, 2, 136. चूडिकला f. *ein best. Metrum* COLEBR. Misc. Ess. II, 136 (26).
 चूर्ण, चूर्णयति *zusammenziehen* DHĀTUP. 32, 99.
 चूर्ण m. 1) *der Mangobaum* (s. आम्र) AK. 2, 4, 2, 14. TRIK. 2, 4, 9. II. 1133. MBH. 6, 4350. 7, 1829. R. 3, 79, 17. 5, 16, 2. 74, 3. SUÇR. 1, 22, 9. 324, 14. 2, 67, s. ÇĀK. 88. 77, 11. MĀLAV. 60. BHĀG. P. 3, 21, 42. 4, 6, 15. 5, 16, 13. 17. मनसिजेन सखे प्रहरिष्यता धनुषि चूर्णशरश्च निवेशितः ÇĀK. 133. Vgl. कपिचूर्ण. — 2) m. *After* ÇARDAR. im ÇKDR.; vgl. चुत.
 चूर्णक (von चूर्ण) m. 1) *der Mangobaum* H. ad. 3, 42. MED. k. 89. — 2) *ein kleiner Brunnen* (vgl. चुतक) H. 1093. H. an. MED.
 चूर्ति f. *After* WILS. — Vgl. चुत.
 चूर्, चूर्ते *brennen* DHĀTUP. 26, 49.
 चूर् und चूर्िका s. अत्र^० und vgl. चूर्ण. चूर्ी v. l. für चुरी *ein kleiner Brunnen* H. 1093.
 चूर् m. *eine Art Wurm* SUÇR. 2, 309, 16.
 चूर्ण (von चूर्) 1) m. D. SIDDH. K. 249, a, 6. *feiner Staub, Mehl; wohlriechendes Pulver, Pulver* (in der Med.) AK. 2, 6, 2, 35. 8, 2, 67. TRIK. 3, 3, 126. H. 637. 970. an. 2, 144. MED. ṅ. 12. Accent eines auf चूर्ण ausgehenden comp. P. 6, 2, 134. यव^० ÇĀKĒH. ÇR. 4, 13, 21. वदर^० KĀTJ. ÇR. 15, 10, 11. तिल^० PAŚKĀT. 121, 11. धाना^० H. 401. अण्ड^० KĀTJ. ÇR. 16, 3, 19. 19, 1, 20. fgg. 2, 16, 19. MBH. 3, 10972. सीस^० KAUC. 47. सर्वसुरभि^० 26. 76. 82. TARKASĀṆGĒ. S. 18. चन्दनचूर्णः MBH. 6, 5764. LALIT. ed. Calc. 6, 13. 14. अण्डचूर्ण (s. auch bes.) HARIV. 6431. सामुद्र^० 8442. कपाल^० SUÇR. 1, 56, 18. गोमय^० 118, 5. दन्तशोधन^० Zahnpulver 2, 136, 7. 1, 94, 7. 104, 8. 132, 11. 2, 36, 3. चूर्णश्च सुसुगन्धिभिः R. 1, 9, 15. 5, 14, 46. गन्ध^० MBH. 8, 456. ०मुष्टि MEGH. 69. तत्र चूर्णानि दत्तानि कृत्युः क्षिप्रमसंशयम् MBH. 3, 14663. चूर्णाञ्जन SUÇR. 2, 339, 12. 336, 4. अञ्जनचूर्ण MBH. 3, 1378. ०कपाय R. 2, 91, 67. ०क्रिया SUÇR. 2, 74, 4. 7. 456, 2. चूर्णपेयम् (vgl. पिप) adv. P. 3, 4, 35. masc.: अण्डचूर्णाः ARĒ. 8, 3. VARĀH. BRH. S. 34, 17. 73, 5. निम्बफालत्रिपुट्यान्यचूर्णाः स्युः पाण्डवाभवाः (मुक्ताः) hier scheinbar adj. *so fein wie*

(Schol. = सूडम) 82 (80, b), 6. — 2) m. *Kalk* (तारभेद) H. an. MED. — Vgl. कलचूर्ण.

चूर्णक (von चूर्ण) 1) m. *geröstetes und darauf gemahlenes Korn* TRIK. 2, 9, 15. — 2) *eine best. Körnerfrucht* (zu den पष्टिक gezählt) SUÇR. 1, 193, 16. — 3) n. *wohlriechendes Pulver* SUÇR. 2, 392, 11. — 4) n. *Bez. einer Art einfacher Prosa*: अकठोरान्तरं स्वल्पसमासं चूर्णकं विडुः । तनु वैदर्भरोतित्स्वयं गद्यं दृश्यतरं भवेत् ॥ KHANDOM. im ÇKDR. — Vgl. चूर्णिका.

चूर्णकार (चूर्ण + 1. कार) m. *Kalkbrenner*, als Mischlingskaste स तु न-
 टकन्यायो पाण्डवाञ्जातः PARĀÇARAPADDH. im ÇKDR.

चूर्णकुत्तल (चूर्ण + कु^०) m. *Haarlocke* AK. 2, 6, 2, 47. H. 369.

चूर्णखण्ड (चूर्ण + खण्ड) m. n. *eine Art Kalkstein* (s. कार्कर) HAR. 208.

चूर्णता (von चूर्ण) f. *Zustand des Staubes*: नीत्वा मुचूर्णादि चूर्णताम् RĀGĀ-TAR. 3, 16.

चूर्णन (von चूर्णय्) n. *das Zerreiben, Zermalmen*: चर्षणां चूर्णनं दत्तैः H. 424.

चूर्णपद (चूर्ण + पद) n. *eine best. Art der Bewegung, bei der man bald vor — bald rückwärts mit abwechselnder Schnelligkeit geht*, DAÇAK. 143, 1.

चूर्णपारद (चूर्ण + पा^०) m. *Zinnober* RĀGĀN. im ÇKDR.

चूर्णय् (von चूर्ण), चूर्णयति zu Staub —, Mehl machen, zerreiben; zersplittern, zermalmen, zerschmettern DHĀTUP. 32, 18. MBH. 1, 3238. चूर्णयित्वा तु तौ भागौ SUÇR. 1, 166, 6. यथा च न भिद्यते चूर्णयते वा 2, 56, 3. अण्डमवर्षम् अचूर्णयम् — शरजालैः MBH. 3, 12133. चूर्णयमाने ऽण्डमवर्षे 12134. गदाम् 7, 3404. वृत्तिम् PAŚKĀT. 249, 13. पादयोश्च मन्त्रकायाञ्चूर्णयामास MBH. 1, 6290. तस्य गात्राणि सर्वाणि चूर्णयामास 3, 11520. स्वरत्तिणस्ततः सर्वाञ्चूर्णयामास R. 5, 49, 33. चूर्णयारोन् BHĀG. P. 6, 8, 22. — MBH. 12, 10345. R. 6, 39, 11. KATĪĀS. 10, 123. 13, 402. BHĀG. P. 4, 18, 29. 8, 6, 35. 10, 45. DEVĪM. 3, 35. 9, 12. — चूर्णित SUÇR. 1, 46, 15. 104, 8. 161, 17. दृषदि 231, 10. अस्त्रि 67, 8. 301, 6. उत्तमङ्गैः BHĀG. 11, 27. — MBH. 1, 4776. 7, 1972. 13, 7224. R. 5, 37, 41. पयोधरोत्सेधनिपातचूर्णिताः — प्रथमोदविन्द्वः KUMĀRAS. 5, 24. पदाघातश्चाङ्गचूर्णितादपोधनात् BHĀG. P. 8, 10, 37.

— अत्र mit Staub, Mehl u. s. w. bestreuen, überziehen P. 3, 1, 25, Sch. Vop. 21, 17. चूर्णः शनिर्त्रणमुखमवचूर्णय् SUÇR. 1, 46, 14. 60, 15. 2, 12, 2. 123, 11. 363, 18. अञ्जनेन — शनैर्चूर्णयति HARIV. 7897. अत्रचूर्णित AK. 3, 2, 43. SUÇR. 1, 162, 4. HARIV. 8442. गन्धचूर्णाव^० MBH. 8, 456. भेषो दिव्यपुष्पावचूर्णिताः 2, 813.

— चिनि = simpl. MBH. 8, 4665.

— प्र dass.: प्राचूर्णञ्च पादाभ्याम् — प्लवंगमान् BHATT. 13, 36.

— वि dass. SUÇR. 2, 151, 20. 320, 5. यदङ्कत्पतितो मातुः शिलां गात्रैर्व्यचूर्णयत् MBH. 1, 4773. 4775. 6258. 7, 1972. 8, 813. 4327. नरनागाश्वन्दानि मुषलेन व्यचूर्णयत् HARIV. 6229. 7043. 9333. R. 6, 87, 23.

— सम् dass. SUÇR. 1, 162, 19. गजिनान्निप्य वलिना रथः संचूर्णितः तित्ति MBH. 7, 1394. संचूर्णितशिरोधर 3, 11419. KĀT. 3. RĀGĀ-TAR. 3, 411. ÇATR. 14, 52. ÇĀKĒ. zu KHĀND. UP. 2, 22, 4.

चूर्णयोग (चूर्ण + योग) m. pl. *wohlriechende zusammengesetzte Pulver* MBH. 12, 2163. — Vgl. वासयोग.

चूर्णशस्त्र (von चूर्ण) adv. zu Staub, zu Mehl: ततस्तृतीयं कृत्वा तं दग्धा

कृत्वा च चूर्पाशस् MBh. 1, 3225.

चूर्पाशाकाङ्क (चूर्पा-शाक-अङ्क) m. eine best. Gemüsepflanze (गौरसु-
चूर्पा) RĀGĀN. im ÇKDr.

चूर्पा Uṇ. 4, 53. f. AK. 3, 6, 1, 9. 1) 100 Kaparda Uṇ., Sch. Kaparda
schlechtweg, *Cypraea moneta* BHAR. zu AK. im ÇKDr. Nach MBh. p.
12 in dieser Bed. auch चूर्पा — 2) चूर्पा und चूर्पा Bez. von Patañgā-
li's Commentar zu den Sūtra des Pāpini, das Mahābhāshja BHAR.
Viell. daher so benannt, weil derselbe jedes Staubkorn (चूर्पा), die grösste
Kleinigkeit berücksichtigt. COLERA. und WILS.: selection of an unan-
swerable argument. Im ÇKDr. werden nach BHAR. zwei Bedeutungen an-
gegeben: पातञ्जलव्याकरण und मरुभाष्य; wenn in der That zwei ver-
schiedene Bedd. gemeint sein sollten, könnte मरुभाष्य doch kaum an-
ders als grosser, ausführlicher Commentar gedeutet werden. Für die
zuerst angeführte Bed. spricht auch चूर्पाकृत् Bein. Patañgāli's nach
TRIK. 2, 7, 26. Nach WILS. schlechtweg Commentator. — 3) चूर्पा N. pr.
eines Flusses (fließt beim Grāma Rāṇāghaṭṭa vorbei) ÇKDr. — Vgl.
एकचूर्पा.

चूर्पाका (von चूर्पा) f. 1) geröstetes und darauf gemahlenes Korn Bṛ-
NIP. im ÇKDr. eine Art Backwerk VET. 11, 20. — 2) eine Art einfa-
cher Prosa COLERA. Misc. Ess. II, 133. — Vgl. चूर्पाक.

चूर्पाङ्ग (wie eben) adj. mit Mehl u. s. w. bestreut P. 4, 4, 23. अर्पूपा: Sch.
चूर्पाङ्गि (चूर्पा + 1. कर) zu Staub zerreiben, zersplittern, zermalnen
KĀT. Ç. 15, 9, 25. SOÇR. 1, 41, 16. 46, 11. 161, 2, 13. KUMĀRAS. 7, 69. VA-
RĀH. BṚH. S. 54, 27. SĀH. D. 64, 12. (गदा) शौशूर्पाङ्गिता MBh. 6, 5424. शि-
ला: R. 5, 54, 7. सर्वशूर्पाङ्गितस्तत्र समासास्थिशिरास्तनुः 39, 31. — Vgl.
चूर्पाङ्ग.

चूर्पाङ्गि (चूर्पा + भू) zu Staub werden, zerrieben: अग्ने याति रवस्य रेणु-
पदवीं चूर्पाङ्गिवतो घना: VIKR. 4.

चूर्ति f. nom. act. von चर् P. 7, 4, 89.

चूल (= चूट) 1) m. N. pr. eines Mannes (vgl. चूट) BṚH. ĀR. UP. 6, 3, 9.
— 2) f. अ) ein Gemach auf dem Dache eines Hauses ÇABDAR. im ÇKDr.
— b) Spitze, Hörnchen (eines Kometen): द्वित्रिचूल (धूमकेतु) VARĀH.
BṚH. S. 11, 9, 21. — Vgl. उचूल.

चूलिका (von चूला = चूट) 1) m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 3297.
— 2) f. अ) Hahnenkamm: कुक्कुटस्त्वञ्चूलिका: VARĀH. BṚH. S. 62, 1.
— b) Ohrwurzel des Elephanten AK. 2, 8, 2, 6. II. 1225. an. 3, 42. MED.
k. 89. — c) ein best. Metrum COLERA. Misc. Ess. II, 155 (4, 3). 88, N. Vgl.
चूटिका. — d) ein best. Theil im Drama (नाटकस्याङ्गे) H. an. MED. the
body of a drama, the inferior personages of the drama collectively WILS.
चूलिकापेशाची f. Bez. eines best. Dialects im Drama COLERA. Misc. II,
67. LASSEN, Institt. linguae pr. 10.11.26. — e) Titel einer Schrift bei
den Ġaina; bildet einen der 5 Theile des Dṛshīyāda II. 246. — 3)
n. Weizenmehl in Butter geröstet ÇABDAR. im ÇKDr.

चूलिकापनिषद् (चूलिका + उप) f. Titel einer Upanishad COLERA.
Misc. Ess. I, 95. Ind. St. 1, 302. WERER, Lit. 158.

चूलिन् (von चूला = चूट) 1) adj. einen Kamm (beim Vogel) —, einen
Aufsatz auf dem Kopfe habend: गहृडम् HARIV. 2493. मौलिना हेमचूलिना
4440. — 2) m. N. pr. eines Rshi R. 1, 34, 38. — Vgl. विचूलिन्.

H. Theil.

चूप, चूपति saugen, aussaugen (पाने) DUĀTOP. 17, 22. pass. sieden, wal-
len (in einer Wunde, Geschwulst u. s. w.): न दक्षते न चूप्यते (ब्रणाः)
SUÇR. 1, 103, 17. उष्यते चूप्यते दक्षते पद्यत इव वस्ति: 262, 13. — caus.
aufsaugen SUÇR. 2, 33, 16. — Vgl. चूप्य, चोप, चोप्य, चुष्यूपा.

— आ s. आचूपण.

— सम् pass. sieden, wallen: संचूप्यते दक्षते च SUÇR. 2, 486, 10.

चूपा f. Gürtel, Leibgurt AK. 2, 8, 2, 10. — Vgl. बूपा.

चूप्य (von चूप) adj. was ausgesogen wird: भक्त्यभोज्यलेक्षयेयचूप्याणाम-
भ्यवर्ध्याणाम् MBh. 12, 6999. PĀNĀT. 61, 13. — Vgl. चोप्य.

चेक (?) N. pr. eines Landes HIOURN-TSANG I, 189. fgg.

चेकित (von 4. चित्) m. N. pr. गागा गर्गादि zu P. 4, 1, 105. eines Für-
sten (s. चेकितान) MBh. 5, 732.

चेकितान (wie eben) der Verständige, von Çiva MBh. 7, 9453. 13,
1216. N. pr. eines Fürsten und Bundesgenossen der Pāṇḍu 1, 6991. 2,
122. 1916. 3, 5101. BHAG. 1, 5. HARIV. 5013. 5494. — Vgl. चिकितान.

चेक्रिय (vom intens. von 1. कर) adj. thätig WILS.

चेचेत् चेत् + चेत् interj.: चेचेत्कुनका सृज husch husch! lass los! PĀR.
GṚH. 1, 16.

चेट 1) m. Diener, Slave H. 360. MRĀKH. 129, 10. fg. SĀH. D. 77. 85.
राज्ञ° KATHĀS. 6, 127. गर्भ° Slave von Geburt (vgl. गर्भदास) RĀGĀ-TAR.
3, 153. 6, 235. — 2) f. ई Dienerin, Sclavin H. 534. प्रेष्याश्चेत्यश्च R. 2, 91,
62. ÇĀK. 77, 11. KATHĀS. 4, 40. 43. 12, 59. BHAR. zu ÇĀK. 3, 2. AK. 1, 1, 2, 15.

चेटक (von चेट) 1) m. a) Diener, Slave AK. 2, 10, 17. TRIK. 3, 3, 310.
BHARTṚ. 1, 91. HIT. 65, 16. राज° KATHĀS. 6, 124. — b) eine Art Neben-
mann, Buhle RASAM. im ÇKDr. — 2) f. चेटिका Dienerin, Sclavin DVI-
RŪPAK. im ÇKDr. KATHĀS. 4, 51. 71. 12, 56.

चेड m. = चेट Diener RAMĀN. zu AK. चेडी f. Sch. zu AK. ÇKDr.

चेडक m. dass. Sch. zu AK. चेडिका f. DvirŪPAK. im ÇKDr.

चेत् चेतति angeblich denom. von चेतस् VOP. 21, 8. — Vgl. 4. चित्

चेतकी f. der gelbe Myrobalanenbaum (s. कुरीतकी) AK. 2, 4, 2, 40.
RATNAM. 89. Nach RĀGĀN. im ÇKDr. = जातीफल Jasminum grandiflo-
rum Lin. — Vgl. चेतनकी.

चेतन (von 4. चित्) 1) adj. f. ई a) augenfällig, sichtbar; ausgezeichnet:
हेतावानिष्ट चेतनः RV. 2, 3, 1. वारितुः सचा पृषो त्रिगाति चेतनः 3, 12, 2.
8, 13, 18. इन्द्रः 9, 64, 10. र्षिं कौवर्ति चेतनम् 31, 1. 3, 51, 9. र्षिं दधातु
चेतनीम् AV. 9, 4, 21. — b) wahrnehmend, bewusst, intelligent: इन्द्रिया-
णि चेतनानि ÇĀK. in WIND. SANCARA 94, 2. KATHOP. 5, 13. ÇVETĀÇY. UP.
6, 13. KAP. 2, 7. TATTVAS. 17. Gegens. जड Sch. zu KAP. 1, 143. चेतनं पु-
ष्करं कौशैः तुधाध्मातैः समततः HARIV. 3387. चेतनाचेतनेषु subst. leblose
Dinge und belebte Wesen MRGH. 5. SĀH. D. 78, 1. = प्राणयुक्त MED. n.
64. = सकृद्दय H. an. 3, 374. m. = प्राणिन् ein belebtes Wesen AK. 1,
1, 2, 8. H. an. Mensch RĀGĀN. im ÇKDr. — 2) m. Seele, Geist H. 1366;
vgl. n. — 3) f. आ Bewusstsein, Besinnung, Intelligenz AK. 1, 1, 2, 10.
3, 4, 8, 35. H. 308. H. an. MED. पष्ठस्तु चेतना नाम मन इत्यभिधीयते MBh.
3, 13916. BHAG. 13, 6. शरीर एष (विभुः) प्रतिपद्य चेतनाम् BṚĠG. P. 4, 21,
34. चेतनया बद्धिक्ते कृताशने 40. ०यत्त JĀGĀN. 3, 175. यदि चेतनास्ति
ÇĀNTIC. 3, 24. पश्चिमाध्यामिनीयामात्प्रसादमिव चेतना (प्राप्नोति) RAGH. 17,
1. ०द्युति SUÇR. 2, 402, 12. ते शताश्चेतना जडः MBh. 3, 11082 (S. 572).

प्रतिबन्ध च चेतनाम् 712. R. 6, 8, 7. दिष्ट्या प्रत्युपलब्धासि चेतनेव गता-
मुना VIKR. 133. चेतनो लब्धा MRĀKĪ. 126, 4. PAÑKĀT. 33, 11. 66, 20 (चेत-
नम्!). चेतनो सनासाथ 38, 19. Häufig am Ende eines adj. comp. (f. आ):
अल्पचेतन MBu. 3, 10776. शीघ्रं KĀṆ. 69. तत्रार्पितं R. 1, 4, 32. कामो-
पकृतं M. 9, 67. कृच्छ्याविष्टं N. 2, 3. कामेन कृतचेतनः MBu. 3, 10754.
BRNF. Chr. 67, 22. दुःखोपकृतं R. 5, 26, 5. N. 7, 13. Daç. 1, 1. अस्वस्थं
35. संप्रव्यथितं R. 1, 38, 16. उद्भूतं RAGH. 12, 74. गतं N. 9, 20. 10, 19.
R. 2, 63, 25. 4, 22, 30. प्रत्यागतं ÇĀK. 92, 21, v. 1. — 4) n. a) Wahrneh-
mung (obj.), Erscheinung: अग्नें कदा ते शानुप्रभुर्भुवद्देवस्य चेतनम् RV. 4,
7, 2. 3, 3, 8. अमृतस्य 1, 170, 4. प्र दातुरस्तु चेतनम् der Geber sei besonders
bemerkt oder bemerklich 13, 11. — b) der denkende Geist BĀLAB. 23;
vgl. 2. — Vgl. अचेतन, निश्चेतन, वि°, स°, चैतन्य.

चेतनका f. = चेतका RĀĠAN. im ÇKDR.

चेतनता (von चेतन) f. der Zustand des wahrnehmenden, bewussten
Wesens: देहचेतनतामियात् BĀLAB. 7. चेतनत्वं n. dass.: तरुलतादीनां चै-
तनत्वात् MALLIN. zu KĀMĀRAS. 3, 39. Sch. zu KĀP. 1, 100.

चेतनावत् (von चेतना) adj. Bewusstsein habend, wissend, verstehend,
vernünftig NIR. 2, 11. 8, 5. चेतनावद्भिस्तुतयो भवन्ति 7, 6. चेतनावत्सु चै-
तन्यं समं भूतेषु पश्यति MBu. 14, 529. GEGENS. अचेतन 1332. SĀMĀJĀK.
20. कः तत्रमवमन्येत चेतनावान्बुद्ध्युतः MBu. 12, 2449. Suçr. 1, 314, 15.
312, 13.

चेतनीया (wie eben) f. eine best. Arzneipflanze (शुद्धि) RĀĠAN. im ÇKDR.

चेतय (vom caus. von 4. चित्) adj. wahrnehmend, Bewusstsein habend
P. 3, 1, 138. VOP. 26, 35.

चेतयितरु (wie eben) nom. ag. Wahrnehmer MBu. 12, 7693. ÇĀMĀK. zu
ÇVETĀÇV. Up. 6, 11.

चेतयितव्य (wie eben) adj. was wahrgenommen, gedacht wird: चित्तं
चेतयितव्यं च PRAÇNOP. 4, 8.

1. चैतरु (von 2. चि) nom. ag. Wahrnehmer, Aufmerker, Wächter TS.
1, 4, 23, 1 (wo aber RV. und TS. selbst in der Wiederholung 2, 2, 12, 2
चैतरु haben). सान्नी चैता केवलः ÇVETĀÇV. Up. 6, 11.

2. चैतरु (von 3. चि) nom. ag. Rächer: अमृतस्य RV. 7, 60, 5.

चेतव्य (von 1. चि) adj. zu schichten, nebeneinander zu legen: अग्निः TS.
5, 2, 2, 1. 6, 10, 2. ÇĀT. Br. 9, 3, 1, 64. (रान्तसान् तोश्चेतव्यान्निती BUAṬṬ. 9,
13. einzusammeln: पुण्यम् VOP. 26, 3.

चेतम् (von 4. चित्) n. UṆ. 4, 190. 1) (glänzende) Erscheinung, Aussehen:
युवोर्त्रिश्चिकेतति नरा सुमेन चेतसा RV. 5, 73, 6. प्र पुनानस्य चेतसा सो-
मः पवित्रे अर्पति 9, 16, 4. परि विद्योनि चेतसा मृशमे पर्वमे मती 20, 3. दि-
वस्पृष्टमधि तिष्ठन्ति चेतसा 83, 2. प्र चेतसा चेतयते अन्तु ग्युर्निः 86, 42. 10,
46, 8. सहस्रचेतम् adj. von Indra 1, 100, 12. — 2) Einsicht, Bewusstsein;
Sinn, Geist, Herz NAIGH. 3, 9. AK. 1, 1, 4, 9. H. 1369. यत्प्रज्ञानमुत चेतो
धृतिश्च (प्रज्ञाम्) VS. 34, 3. AV. 6, 41, 1. 64, 2. 9, 7, 11. पुनर्लब्धा बुद्धिं
चेतो धनानि च N. 11, 23. प्राप्य चेतः MBu. 7, 6935. स्रस्तं adj. 3, 886.
गतं N. 8, 1. प्रीत्यै — चेतसः HIT. I, 90. चेतोबुद्धिमनोहर INDR. 2, 32.
नमाह्लादयते चेतः N. 21, 8. अग्रहरति मुनेरुप्येय चेतो वसतः DHŪRTAS. 69,
10. एता दृष्ट्वास्य जीवस्य गतीः स्येनेव चेतसा M. 12, 23. चेतसा ध्या 9, 24.
अनुध्या RAGH. 14, 60. स्मरु ÇĀK. 99. MEGH. 73. चित् PAÑKĀT. I, 14. स्वचे-
तसा व्यचिन्तयत् 128, 11. को निर्यति चेतसि तस्य कुर्यात् ÇĀK. 178. im

GEGENS. zu शरीर 33. इन्द्रियचेतांसि Suçr. 1, 192, 1. अनन्यं adj. BHAG.
8, 14. ज्ञानावस्थितं 4, 23. पतं 5, 26. चेतसा लपकृष्टेन N. 9, 33. निरुद्धं
PAÑKĀT. II, 164. कामाधिष्ठितं HIT. 28, 2. मृगयाविज्ञातं चेतः ÇĀK. 22, 5.
कौतुकाकुलं VET. 43, 18. भव्येन चेतसा R. 1, 62, 7. चेतसीव प्रसन्ने MEGH.
41. आत्मन्यप्रत्ययं चेतः ÇĀK. 2. अवक्रं KATHOP. 5, 1. दुष्टं M. 3, 225.
पापं 7, 124. अयापं N. 11, 17. मन्दं MBu. in BRNF. Chr. 29, 35. चेतः-
पीडा AK. 3, 4, 12, 100. कथं घटितवानुपलेन चेतः ÇĀNGĀRAT. 3. — 3) Wille
AV. 6, 16, 3. येषामनुयति चेतः TBR. 3, 1, 4, 7. — Vgl. अचेतस्, दधं, धीरं,
नानां, लघुं, विं, सं, सुं.

चेतस am Ende eines adv. comp. = चेतस् VOP. 6, 62.

चेतसक pl. N. pr. einer Localität: पञ्चगङ्गेयु — चेतसकेषु च MBu. 7,
2095.

चेताय्, चेतायते denom. von चेतस् VOP. 21, 8.

चैतिष्ठ (von 4. चित्) superl. zu चित्र, namentlich von Agni, RV. 1,
65, 9 (5). 128, 8. 5, 27, 1. 7, 16, 1. 8, 46, 20. 10, 21, 7. VS. 27, 15.

चेतीकार (चेतस् + 1. कार्), चेतीकारति VOP. 7, 84.

चेतु s. मुचेतु.

चेतोभव (चेतस् + भव) m. Liebe, der Liebesgott H. 229, Sch. Auch चे-
तोभ WILS. — Vgl. चित्तवन्मन्, मनोव.

चेतोमत् (von चेतस्) adj. mit Bewusstsein begabt, lebend: सामानि
MBu. 3, 8676.

चेतोविकार (चेतस् + वि°) m. Geistesstörung: क्रोध = चेतोविकार
KULL. zu M. 1, 25. Suçr. 1, 194, 11. विकारिन् adj. an Geistesstörung
leidend 216, 10.

चैतरु und चैतरु (nom. ag. von 4. चित्: die letzte Betonung im AV.,
die erste in den übrigen Saṃhitā) Aufmerker, Wächter; gewöhnlich
mit dem adj. उग्र verbunden. RV. 10, 128, 9. AV. 4, 8, 2. 6, 73, 1. 99, 1.
TS. 1, 6, 2, 1. 2, 3, 9, 1. धीरश्चेतो ebend. स चेतो देवता पृदम् RV. 1, 22, 5.

चैत्य (von 4. चित्) adj. wahrnehmbar, bemerklich: त्वं त्राता तरणे चेत्यौ
भूः RV. 6, 1, 5.

चेत्यौ f. viell. Strafe, Rache (von 3. चि): कर्हि स्वित्सा तं इन्द्र चेत्या-
सदघस्य यद्दिन्दो रत्तृपत् RV. 10, 89, 14.

चेद् aus च + इद् (Padap.: च | इत्) zusammengesetzte Part., welche
niemals am Anfang eines Satzes oder Halbverses steht. 1) wie च anein-
anderreihend: सं चेत्यायो अग्निना कामिना सं च वत्तयः AV. 2, 30, 2. द-
दाम्यस्मा अयसानमेतद्य एष आगन्म चर्द्भूद् 18, 2, 37. — 2) auch, so-
gar: प्राणिनां धर्मबुद्धीनामपि चेन्नीचयोनिनाम् IIARIV. 11308. यद्यस्ति चे-
द्धनं सर्वं वृषभोगा भवतु ताः MBu. 1, 2403. — 3) nämlich, in Verb. mit
यदि wenn: यदि चेद्भरतो धर्मात्पिच्यं रात्यमवाप्स्यति R. 2, 8, 34. कैकेय्या
यदि चेद्ब्रह्मं स्वाधर्म्यमनायवत् 48, 19. HARIV. 11895. — 4) wann (ved.),
wenn (vgl. den conditionalen Gebrauch von च) AK. 3, 5, 12. H. 1542.
MED. avj. 24. Das verb. fin. behält seinen Ton nach P. 8, 1, 30. वि चेद्दु-
च्छस्युपासः RV. 7, 72, 4. अर्थिनो यत्ति चेद्दर्मम् 8, 68, 5. 10, 109, 3. AV. 6,
31, 3 (wo RV. यद् hat). 12, 2, 36. 4, 18, 21. 48. इमे चेद्वा इमे चिन्वते ÇĀT.
Br. 2, 1, 2, 14. 14, 6, 2, 4. TAṬṬ. Up. 2, 5. अस्ति ब्रह्मेति चेद्दे। सत्तमेन त-
तो विदुः 6. M. 7, 25. 8, 164. 204. 10, 64. N. 17, 28. 18, 15. R. 3, 41, 3. ÇĀK.
147. RAGH. 3, 45. ÇĀNGĀRAT. 14. तन्मात्रमपि चेन्मद्यं न ददाति (= perf.)
पुरा भवान्। स कथं पृथिवीमेतो प्रददाति MBu. 9, 1806. mit Ergänzung

des verbi fin.: धुरि निदधात्यनसि चेद्रूपम् KĀTJ. ÇA. 3, 6, 19. तेन चेद-
 विवाद्स्ते M. 8, 92. 3, 128. 9, 184. अन्यथा चेत् 8, 230. DRAUP. 8, 45. BHAG.
 3, 1. R. 2, 8, 34. BHARTḂ. 2, 18 (mit यदि abwechselnd). PAÑKĀT. II, 66. HIT.
 I, 178. ÇĀR. 71, 11. RAGU. 2, 48. 57. SĀH. D. 3, 5, 15. 4, 8. mit dem perf. :
 स चेन्मार MBu. 12, 986. 992 u. s. w. mit dem potent. P. 3, 3, 156, Sch.
 134, Sch. VOP. 23, 19. एतं चेदन्यस्मा अनुव्रयास्तत एव ते शिरश्चिह्न्याम्
 ÇAT. BR. 14, 1, 1, 19. M. 2, 220. 3, 79. 8, 162. 236 u. s. w. BUAG. 3, 24.
 BRAHMAḂ. 2, 17. MBu. 14, 145. PAÑKĀT. I, 163. II, 12. MEGH. 52. 54. RĀĀ-
 TAR. 3, 478 (in der Bed. des condit.). mit dem fut. P. 3, 3, 156, Sch. VOP.
 23, 19. देवश्चेत्त्रिप्रं (शीघ्रम् यात्रु) वर्षियति । शीघ्रं वप्स्यामः P. 3, 3, 133,
 Sch. तौ चेन्मे विवक्ष्यति ÇAT. BR. 14, 6, 8, 1. 4, 8, 9. MBu. in BENF. Chr.
 12, 27. 17, 33. R. 3, 43, 21. 69, 14. 23. ÇĀR. 71, 12. उपाध्यायश्चेदागच्छति ।
 आगमिष्यति । आगता वा । अथ तं हृन्दो ऽधीष्व P. 3, 3, 8, Sch. मुहूर्तोऽ-
 पर्याध्यायश्चेदागच्छेत् आगच्छति । आगमिष्यति । आगता वा । अथ °9, Sch.
 देवश्चेदवर्षोत् वर्षति । वर्षियति । तर्हि धान्यमवाप्सम. वषामः । वप्स्या-
 मः 132, Sch.; vgl. VOP. 23, 7. mit dem condit.: सुवृष्टिश्चेदभविष्यत् तदा
 सुभिन्नमभविष्यत् P. 3, 3, 139, Sch. VOP. 23, 31. MBu. 7, 3423. किं वाभवि-
 ष्यद्गृह्णास्तमसां विभोता तं चेत्सकृत्किरणो धुरि नाकारिष्यत् ÇĀR. 163.
 चेद् mit dem potent., aber im Nachsatz condit. MBu. 3, 960. mit vorang.
 अथ wenn aber 2775. BHAG. 2, 33. 18, 58. Am Anf. des Satzes steht चेद्
 PAÑKĀT. 46, 6, aber daselbst ist wohl zu lesen: सान्नाम्नारायणः प्रत्यक्षं
 गरुडाव्रणे निशि समायातीति चेदसत्यं मम वाक्यम्. Wenn der Nachsatz
 vorangeht, wird derselbe durch keine besondere Partikel kenntlich ge-
 macht; folgt er, so wird er durch तद्, ततस्, तदा, तर्हि oder अथ her-
 vorgehoben, aber eben so häufig auch nicht. Die Neg. न steht entwe-
 der unmittelbar vor चेद् (नचेत् gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57) oder vor dem
 verbum fin., welches vorangehen oder folgen kann; im letzten Falle ist es
 von चेद् durch ein oder mehrere Wörter ausser न getrennt: न चेदन्यो
 ऽर्थसंयोगः ÇĀR. ÇR. 1, 17, 1. न चेत्स्मिन्गृहे वसेत् M. 3, 102. अभावोक्ता
 न चेद्रूपात् 8, 58. 4, 173. MBu. 7, 2595. 2597. 4254. BENF. Chr. 17, 33. N.
 16, 4. 26, 8. R. 3, 69, 14. 23. ÇĀR. 7, 10. 104, 5. KATHĀS. 6, 149. ÇAUT. 29.
 DAÇAR. 199, 10. RĀĀ-TAR. 3, 478. न कारिष्यति चेदद्यः MBu. in BENF. Chr.
 12, 27. MBu. 7, 3423. तौ चेन्मे न विवक्ष्यति ÇAT. BR. 14, 6, 8, 1. BHAG. 2,
 33. 18, 58. HIT. IV, 89. 90. Wenn न unmittelbar auf चेद् folgt, eröffnet es
 den Nachsatz: भावि चेन्न तदन्यथा HIT. Pr. 28. SĀḂKḂJAK. 1. SĀH. D. 4,
 11. Eine Ausnahme ÇAUT. (BR.) 32, wo aber die var. I. die Regel bestä-
 tigt. नो चेत् (vgl. gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57) = न चेत् wenn nicht: नो
 चेत्सर्वपवित्रेभ्यो दानमेव परं भवेत् । यानीमान्युत्तमानीकं वेदोक्तानि प्रशं-
 सति । तेषां श्रेष्ठतरं दानमिति मे नात्र संशयः ॥ MBu. 13, 5809. An den
 folgenden Stellen scheidet es ganz die Bed. von अथि न ach wenn doch
 nicht zu haben: दुर्पोषणेन निकृतो मनस्वी नो चेत्क्रुद्धः प्रदुर्द्वारतापान्
 3, 678. 676. 966. Auf dieselbe Weise könnte auch न चेत् 676 aufgefasst
 werden. In der späteren Sprache bildet नो चेत् wenn nicht stets einen
 verkürzten Satz für sich, auf den unmittelbar der Nachsatz folgt:
 भवता मौनव्रतेन स्वातव्यम् नो चेत् तव काष्ठात्पातो भविष्यति PAÑKĀT.
 76, 20. 102, 24. I, 201. HIT. 18, 18. 24, 12. 38, 17. 63, 15. 76, 10. 93, 6.
 103, 9. 127, 11. KATHĀS. 4, 78. VET. 7, 13. Ebenso gebraucht wird न चेत्
 ÇAT. BR. 14, 7, 2, 15. न चेत् und नो चेत् haben auch die Bed. damit nicht:

न चेदियं (पुरी) नशति (lies: नश्यति) वानरार्दिता प्रदीयतां दाशरवाय
 मैथिली wenn diese Stadt nicht zu Grunde gehen soll, damit sie nicht
 zu Grunde gehe R. 5, 80, 24. मनुष्यलोकत्रयकृतसुधोरो नो चेदनुप्राप्त इवा-
 त्तकः स्यात् । पश्चापि u. s. w. प्रतिपादयित्वा । योधाद्य सर्वे कृतनिश्चया-
 स्ते भवन्तु MBu. 3, 2714. Nach MED. avj. 24 hat चेद् ausser der Bed. von
 पश्चात्तर (wenn) noch die von कुत्सित, प्रशंसा und असाकल्य. Ueber
 चेद् mit न und नो hat LASSEN zu HIT. 18, 18 ausführlich gehandelt. —
 Vgl. नेद्.

चेदार m. Eidechse, Chamäleon WILS. — Ein verlesenes वेदार.

चेदि m. pl. N. pr. eines Volksstammes, welcher in Bāndelakhāṇḁa
 wohnte (LIA. I, 373, N.) und dessen Anhänglichkeit an das alte Gesetz
 das Epos hervorhebt; die Hauptstadt hiess Çuktimatī, als Könige
 werden genannt: Vasu Uparikara, Subāhu, Dhṛṣṭaketu, Da-
 maghosha, Çiçupāla u. s. w. TRIG. 2, 1, 10. H. 956. माकिरेना पृथा
 गान्धेनेमि पत्तिं चेदयः RV. 8, 5, 39. MBu. 1, 2342. 7028. 8, 2085. fg. 14, 2467.
 R. 4, 41, 14. VARĀH. BRU. S. 16, 3. 31 (30), 22. VP. 186. चेदिहृषीः MUDRĀ.
 112, 1. चेदिविषय MBu. 1, 2335. °पुरी 2, 1508. N. 16, 6. °नगरं = त्रि-
 पुरी H. 973. °प Fürst der K. MBu. 1, 2342. 3, 462. VARĀH. BRU. S. 42
 (43), 8. BUĀG. P. 9, 22, 6 (hier zugleich N. pr. eines Sohnes des Vasu U-
 parikara). °पति N. 16, 31. MBu. 3, 10284. 13, 5650. °भूभुन् BuĀG. P. 7, 1,
 13. °राज् TRIG. 2, 8, 22 (= Çiçupāla). MBu. 3, 898. °राज N. 12, 100.
 13, 21. HARIV. 4964. BUĀG. P. 9, 24, 38. Als Stammvater wird Kēdi, ein
 Sohn Kaiçika's oder Uçika's, genannt VP. 422. BUĀG. P. 9, 24, 2. —
 Vgl. चैद्य.

चेदिक् ni. pl. N. pr. eines südöstlich von Madhjadeça wohnenden
 Volkes VARĀH. BRU. S. 14, 8.

चैय (von 1. चि) adj. P. 3, 1, 97, Sch. 6, 1, 213, Sch. VOP. 26, 3. zu schich-
 ten: अथिः MBu. 12, 10745. einzusammeln: पुण्यम् VOP.

चेर N. pr. eines Reiches im südlichen Indien LIA. II, 1016. fgg.

चैर् (von चर्) adj. begehend (ein heiliges Werk): तं श्येदि चैर्वे वि-
 दा भगं वसुत्तये RV. 8, 50, 7.

चेल, चेलति sich bewegen DUĀTUP. 13, 29. — Vgl. चल, चेल, वेल्,
 खेल, वेल्.

चेल 1) n. Kleid, Gewand AK. 2, 6, 3, 17 (nach dem Sch. auch चेलो f.).
 3, 4, 26, 204. H. 666. an. 2, 486. चेलक्रोपं वृष्टो देवः P. 3, 4, 33. तस्मात्स-
 म्ना लिप्सेयाश्चेलपिण्डभृतिम् R. GORR. 2, 26, 37. (योधाश्चक्रुः) चेलावधूननम्
 MBu. 8, 4380. चेलावेधाश्चापि चक्रुः (स-याः) 2, 2367. चेलापहार 8, 2045.
 M. 11, 166. चेलनिर्षोषक Wäscher 4, 216. (चण्डालश्चपचानाम्) वासांसि
 मृतचेलानि (v. l. °चेलानि) 10, 52. MĀRK. P. 8, 103. 104. सचेलो वदिराजु-
 त्य M. 11, 202. विपन्नो गलमुद्दय दृढया चेलचीरया (st. dessen अंशुकप-
 लव 576) RĀĀ-TAR. 4, 573. सुचेलो adj. HARIV. 7946. (आसनम्) चेलानि-
 नुयुषोत्तरम् BHAG. 6, 11. कलशाश्चेलकापिठनः (v. l. चेल °) HARIV. 6046.
 Vgl. आकरचेलो, कुचेल. — 2) am Ende eines comp. चैल (f. ई) einen
 Tadel ausdrückend P. 6, 2, 126. GAṂARATNAM. zu 2, 1, 53. AK. 3, 4, 26, 204.
 H. 1443. H. a. n. भार्यचैल n. das Gewand —, die blosse äussere Erschei-
 nung einer Gattin, eine Gattin dem Namen nach P. 6, 2, 126, Sch. ein
 drei- und mehrsilbiges fem. verkürzt davor den Vocal nach P. 6, 3, 43.
 fgg. ब्राह्मणचेली Sch. — Vgl. चैल.

चैलक m. N. pr. eines Mannes ÇAT. BR. 10, 4, 5, 3. — Vgl. चैलकि.

चैलगङ्गा (चैल + गङ्गा) f. N. pr. eines Flusses HARIV. 7736. 8493.

चैलान m. eine Gurkenart (फललताविशेष, = अल्पप्रमाणक, vulg. चैलाना) RATNAM. im ÇKDR. — Vgl. चैलाल.

चैलाल m. eine Gurkenart, *Cucumis sativus* Lin., TRIK. 2, 4, 36.

चैलाशक (चैल + आशक) m. *Kleidermotte* GOVINDAR. bei KULL. zu M. 12, 72. — Vgl. चैलाशक.

चैलिका (von चैल) f. eine best. Frauenkleidung: सेयं कृत्स्नस्य वनिता पीतश्रीदीपरिच्छदा । रक्तचैलिकाच्छन्ना शातकुम्भधनस्तनी ॥ PĀTĀLAKHAN-DA im PĀDMA-P. ÇKDR. — Vgl. गन्ध०.

चैलिचीम s. u. चिलिचिम; WILSON führt auch eine Form चेलीम auf. चैलिन् s. चरुचैलिन्.

चैलुक m. ein buddh. Noviz (s. आमपोर) TRIK. 1, 1, 24. — Vgl. चैलक.

चैल्, चैलति v. l. für चैल् DHĀTUP. 15, 29.

चैवी f. Bez. einer Rāgipi HALĀ. im ÇKDR.

चेष्ट, चेष्टति und चेष्टते DHĀTUP. 8, 3 (kennt bloss das med.). perf. चेष्टतुम् (s. u. वि). 1) die Glieder bewegen, zappeln: गङ्गायां हि न शक्नोति वृक्षश्चेष्टितुम् (spricht ein Fisch) MATSĪOP. 22. तूष्णींभूत उपासीत न चेष्टेन्नसापि च MBH. 5, 1679. आस्ते शेते चेष्टते ऽवातष्ठति परिधावति BHĀG. P. 5, 26, 14. कुब्जाः केन कृताः सर्वाश्चेष्टयो नाभिभाष्य R. 1, 34, 25. ते तं ममर्दः सक्त्या चेष्टमानं महोत्तले MBH. 3, 2542. LA. 96, 14. R. 1, 2, 14. 2, 63, 16. 63, 23. 3, 33, 30. ÇĀK. 154. BUĀG. P. 3, 1, 32. — 2) in Bewegung sein, sich rühren, geschäftig sein, sich Mühe geben: पत्र वा अर्क्षनागच्छति सर्वगच्छा इव वै तत्र चेष्टति ÇAT. BR. 3, 4, 1, 6. यो अस्य विश्रन्तन्मन ईशो विश्रस्य चेष्टतः AV. 9, 4, 23. 24. KAUC. 80. पत्र वाधर्षुवक्ष्यौ चेष्टताम् LĀTJ. 4, 11, 3. 5. यदा स देवो जागर्ति तदेदं चेष्टते (Gegens. निमीलति) जगत् M. 1, 52. अचेतनं जीवगुणं वदति स चेष्टते चेष्टयते च सर्वम् MBH. 3, 13981. न चावतारयामास (गङ्गाम्) चेष्टमानो यथावलम् 9917. यथाशक्ति यथात्साहं युद्धे चेष्टति तावकाः 6, 3642. — 3) sich mit Etwas abgeben, betreiben, treiben, thun, handeln: अग्रान्यश्चेष्टेत् GOBH. 1, 6, 19. एतद्गृहस्थधर्मं तु चेष्टमानः MBH. 13, 4676. आगमप्रतिकारश्च वानरैरत्र चेष्टितः R. 4, 47, 17. सदृशं चेष्टते स्वस्याः प्रकृतेर्ज्ञानवानपि BHĀG. 3, 33. धिया भाग्यानुगामिन्या चेष्टमानो नवोचितम् RĪGĀ-TAR. 3, 493. धर्मारण्यचरेषु केनचिदुत प्राणिघसश्चेष्टितम् ÇĀK. 106. असम्यक्चेष्टितं मया ÇĀK. CH. 65, 15. zurichten: स्यात्लीपाकावृतायं चेष्टिता ÇAT. BR. 14, 9, 4, 18. — 4) besuchen: हरुचोष्टतभूमिषु RAGH. 9, 51. — CAHS. चेष्टयति und ०ते, aor. अचिचेष्टत् und अचचेष्टत् P. 7, 4, 96. VOP. 18, 2. beweglich machen: संधीन्स्तब्धश्चेष्टयेत् SUÇR. 2, 183, 12. in Bewegung setzen, treiben: पवित्राण्यवधाय चेष्टयते ÇĀKSH. ÇR. 8, 9, 3. MBH. 3, 13981 (s. oben u. 2). यश्चेष्टयति भूतानि तस्मै वाय्वात्मने नमः 12, 1654. 6845. M. 12, 15. देवं चेष्टयतीयं च MBH. 7, 6048. देवं चेष्टयते सर्वम् R. 6, 94, 24. योद्धुमचिचेष्टच्च राधवौ BHĀT. 15, 60. — चेष्टित n. s. bes.

— अति sich zu sehr anstrengen: वृत्त्यर्थं नातिचेष्टेत HIT. I, 170.

— आ Etwas unternehmen, thun: तथा मयापि संज्ञैव किमपि चतुरमाचोष्टितम् DAÇAK. in BENF. ÇHT. 197, 1.

— परि sich herumwälzen: महोत्तले । पांप्रुत्तपितसर्वाङ्गी रुदती पर्यचेष्टत R. 4, 19, 32.

— वि 1) die Glieder hinundherbewegen, sich rühren, sich krümmen,

sich sträuben: यैः (धातुभिः) शरीरं विचेष्टते MBH. 12, 6839. अविचेष्टन्न-तिष्ठत् 13, 2304. मद्भ्यान्न विचेष्टते R. 3, 54, 10. पुरुषस्य विचेष्टतः BHĀG. P. 2, 10, 15. उद्वेष्टति विचेष्टति संचेष्टति च सर्वशः । वेगं कुर्वति संरब्धा निकृताः परमेयुभिः ॥ MBH. 7, 3168. तत एनं विचेष्टन्तं बद्धा DRAUP. 9, 3. MBH. 3, 1609. HARIV. 600. धरायां स्म व्यचेष्टेतां भग्नप्रङ्गाविवर्षभौ R. 2, 77, 20. निपीडशिरोप्रीवा व्यचेष्टत भुङ्गमाः 5, 54, 17. भुञ्जो धरायां पतितौ नृपस्य तौ विचेष्टतुस्तार्क्ष्णकृताविवोरगौ MBH. 8, 816. विचेष्टमान HARIV. 9928. ज्वालावलीष्वदनैः सर्पभोगैर्विचेष्टितः (प्रायुष्मिः) 10200. — 2) sich abplacken, sich abmühen: व्यचेष्टत निरानन्दा राधवस्य वरस्त्रियः R. 2, 66, 21. अनाधवद्विचेष्टमानः SUÇR. 1, 1, 10. — 3) thätig sein, handeln; zu Werke gehen, verfahren, sich benehmen: त्वं प्रभुस्त्वं विभुश्च त्वं भूतात्मा त्वं विचेष्टसे MBH. 3, 517. मयाभिभूतविज्ञाना विचेष्टते न कामतः 12972. नटस्याकृतिभिर्विचेष्टतः BHĀG. P. 8, 3, 6. वृद्धरूपो ऽसि चाण्डाल बालवच्च विचेष्टसे MBH. 13, 4815. येन येन पयाङ्गिन स्तेना नृपु विचेष्टते verfahren gegen M. 8, 334. bewirken: स्वकर्मसंतानविचेष्टित HIT. I, 201. — विचेष्टित n. s. bes.

— सम् 1) unruhig werden: सिंहस्येव गन्धमात्राय गावः संचेष्टते शत्रवो ऽस्माद्गणाये MBH. 5, 1855. 7, 3168 (vgl. u. वि). — 2) zu Werke gehen, verfahren: तत्र संचेष्टमानस्य लक्षयती विचेष्टितम् MBH. 3, 2923.

चेष्ट (von चेष्ट) 1) n. a) Bewegung (eines Gliedes, des Körpers), Gebärde: इङ्गितकारचेष्टम् M. 7, 62. — b) das Thun und Treiben: एवमादीनि चान्यानि विलोश्चेष्टानि HARIV. 5939. — 2) f. आ a) = चेष्ट a P. 2, 3, 12. VOP. 5, 19. JĀGĪ. 2, 220. 3, 76. MBH. 12, 682. R. 2, 63, 13. SUÇR. 1, 6, 10. 69, 9. चेष्टेपरम् 97, 10. 130, 21. चेष्टास्तम्भ 252, 20. 313, 3. संरुद्धचेष्ट RAGH. 2, 43. im Gegens. zu मनोवृत्ति ÇĀK. 16, 12. चेष्टा नृतमयी तत्र KATHĪS. 23, 84. आकारैरिङ्गितैर्गत्या चेष्टया M. 8, 26. 7, 67. — b) thätiges Verhalten, Handlung, = क्रिया AK. 3, 4, 21, 159. युक्तचेष्ट ÇVETĀÇY. UP. 2, 9. युक्तचेष्टस्य कर्मसु BHĀG. 6, 17. (सिद्धये सर्वकर्मणाम्) विविधाश्च पयक्चेष्टाः 18, 14. न कुर्वति वृथा चेष्टाम् M. 4, 63. DUBĪTAS. 72, 12. सो ऽनुप्रविष्टो भगवांश्चेष्टारूपेण तं गणाम् BHĀG. P. 3, 6, 3. — c) das Vollbringen, Thun: रात्रिः स्वप्राय भूतानां चेष्टायै कर्मणामकृः M. 1, 65. — d) das Thun und Treiben, das Benehmen, Art und Weise zu sein: कर्मवैचित्र्यात्प्रधानचेष्टा गर्भदासवत् KAP. 3, 51. चेष्टाश्चैव विज्ञानीयादरीन्या-धयतामपि M. 7, 194. केयं तव चेष्टा VID. 267. उन्मत्तचेष्ट adj. 178. कामारो दर्शयश्चेष्टाम् BHĀG. P. 3, 2, 28. क्रूरचेष्ट adj. VARĪH. BPH. S. 9, 12. चेष्टा पिपीलिकानाम् MĀRK. P. 27, 18. अग्निविस्फुलिङ्गानां वीजचेष्टा च शात्मलेः 19. प्रङ्गारचेष्टाः RAGH. 6, 12. यस्य गृहस्थितादशी चेष्टा तत्र सेवकेन कथं स्यात्तव्यम् HIT. 110, 22. — Vgl. कर्मचेष्टा, अचेष्टता, निश्चेष्ट.

चेष्टक (wie eben) m. eine Art coitus: पादमेकं हृदि न्यस्य इतरणीव चेष्टयेत् । कात्तः क्रोडे स्थितां नारीं बन्धो ऽयं चेष्टको मतः ॥ SMARADĪPIKĀ im ÇKDR.

चेष्टन (wie eben) n. 1) Bewegung: चेष्टनस्पर्शने M. 12, 120. नेशः कण्डूयने ऽङ्गानामासनोत्थानचेष्टने BHĀG. P. 3, 31, 26. पुरुषाः श्येनचेष्टनाः MBH. 12, 6363. सपत्नस्येव चेष्टने R. 5, 83, 12. — 2) das Vollbringen, Thun: तत्प्रतीकारं KAP. 1, 3.

चेष्टयितर (vom caus. von चेष्ट) nom. ag. der in Bewegung setzt MBH. 12, 1181.

चेष्टानाश (चेष्टा + नाश) m. das Aufhören aller Bewegung, aller Thä-

tigkeit; Untergang der Welt RĀGĀN. im ÇKDR.

चेष्टावत् (von चेष्टा) adj. *beweglich*: संध्यस्तु द्विविधाश्चेष्टावत्: स्विराद्य सु०. 1,340,3.

चेष्टित (von चेष्ट्) 1) partic. s. u. चेष्ट्. — 2) n. = गति und चेष्टा MED. I. 108. a) *Bewegung* (eines Gliedes, des Körpers), *Gebärde*: गतिनापितचेष्टितम् M. 2, 199. 8, 25. निगूढेऽङ्गितचेष्टितैः 7, 67. सु०. 1, 104, 16. VARĀH. BĀH. S. 43, 19. 83, 53. क्य० 92, 15. — b) *das Thun und Treiben, das Benehmen, Art und Weise zu sein*: पय्यद्भि कुरुते किञ्चित्कामस्य चेष्टितम् M. 2, 4. यद्वयोरनयोर्वित्त्य कार्ये ऽस्मिन् चेष्टितं मियः 8, 80. प्राणिधीनाम् 7, 153. 223. 155. अचेतनत्वे ऽपि तीरवञ्चेष्टितं प्रधानस्य कप. 3, 59. 64. N. 23, 16. R. 1, 1, 59. 3, 7. 6, 22. ÇĪK. 103, 18. RAGH. 4, 68. BHĀG. P. 1, 3, 16. DRV. 2, 4. VRY. 17, 5. PAÑĀT. 98, 12. क्रूर० 1, 73. खल० VARĀH. BĀH. S. 67, 113 (114).

चेष्टितव्य (wie eben) partic. fut. pass. *zu handeln, zu Werke zu gehen*: चेष्टितव्यं कत्रे चात्र MBH. 12, 4919.

चैकित्तं adj. von चैकित्य gaṇa कण्वादि zu P. 4, 2, 111. — Statt चैकत (patron.) ist PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 36, 35 viell. चैकित (von चैकित्त) zu lesen.

चैकितान patron. von चिकितान ÇĀṆK. zu BĀH. ĀR. UP. 1, 3, 24.

चैकितानियं patron. ÇAT. Br. 14, 4, 1, 26. Ind. St. 1, 39. 4, 373. Nach ÇĀṆK. zu BĀH. ĀR. UP. von चैकितान und dieses von चिकितान; wohl eher vom belegten चैकितान.

चैकितायन patron. des Dālbhja KūṅṅD. UP. 1, 8, 1. Nach ÇĀṆK. von चिकितायन; könnte auch auf चैकित zurückgeführt werden.

चैकित्य patron. von चैकित gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

चैकित्सितं adj. von चैकित्सित्य gaṇa कण्वादि zu P. 4, 2, 111.

चैकित्सित्य patron. von चिकित्सित gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

चैकार्पितं adj. = चिकार्षित् (partic. vom desid. von 1. कर्) gaṇa प्रज्ञादि zu P. 5, 4, 38.

चैत्यत m. N. pr. (patron.) eines Mannes gaṇa क्रौड्यादि zu P. 4, 1, 80. तिकादि zu 4, 1, 154 und भौरिक्यादि zu 4, 2, 54. चैत्यतविध n. *das von den Kaitajala bewohnte Gebiet* ebend.

चैत्यतायानि patron. von चैत्यत gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

चैत्यर्था f. zu चैत्यत gaṇa क्रौड्यादि zu P. 4, 1, 80.

चैत्य (von चेतन) 1) n. *Intelligenz, Bewusstsein; Seele*: der Fötus ist im 7ten Monate मनश्चेतन्ययुक्त JĀGĀ. 3, 81. जीवं पश्यामि वृत्राणामचेतन्यं न विद्यते MBH. 12, 6837. चेतनावत्सु चैतन्यं समं भूतेषु पश्याति 14, 529. सु०. 1, 81, 7. अत्रां लोकेन चैतन्यमिवोद्धारश्मे: RAGH. 3, 4. न सांसिद्धिकं चैतन्यम् कप. 3, 20. ÇĀṆK. zu ÇVETĀÇV. UP. 6, 16. VERDĀNTAS. (Allah.) No. 13. 23. 34. 35. 97. Sch. zu कप. 1, 100. Sch. bei WILS. SĀṆKHJAK. S. 73. WIND. SANCARĀ 94, 1. 124, 3 v. u. — 2) m. N. pr. eines im J. 1484 u. Chr. geborenen Propheten, der in Bengalen göttlich verehrt und für einen Avatāra von Kṛṣṇa angesehen wird. Sein Leben ist beschrieben in einem Werke, welches den Titel चैतन्यचरणामृत führt; vgl. MACK. Coll. I, 92.

चैतन्यचन्द्रोदय (चै० + च०) n. *der Mondaufgang des* (Propheten) Kaitanja, Titel eines Schauspiels, herausg. in der Bibl. ind. No. 47. 48. 80.

चैतन्यामृत (चैतन्य + अमृत) n. Titel einer Grammatik COLEBR. Misc. Ess. II, 48.

चैतनिक (von चेतस्) adj. *den Geist —, das Herz betreffend*: धर्माः VJUTP. 36. 173.

चैतिक (wohl von चैत्य) m. pl. Bez. einer buddhistischen Schule WAS-SILJEW 228. 229. 243.

चैत (von चित्त) adj. *zum Bereich des Denkens gehörend* VERDĀNTAS. (Allah.) No. 74. COLEBR. Misc. Ess. I, 392.

चैतिक (wie eben) adj. dass. COLEBR. Misc. Ess. I, 393.

1. चैत्य (von 3. चित् oder 2. चिति) m. *die individuelle Seele* BHĀG. P. 3, 26, 64. 70. 28, 28. 31, 19.

2. चैत्य (von चिता) 1) adj. *was auf den Scheiterhaufen, auf das Grab Bezug hat u. s. w.*: यूय ंऽऽऽ. GṚHJ. 3, 6. GṚHJASĀṆGR. 2, 14. — 2) m. n. *Grabmal, Todtenmal; Tempel, Heiligthum; ein als Todtenmal dienender Feigenbaum u. s. w., ein an geheiligter Stätte stehender Feigenbaum u. s. w.* (vgl. चैत्यतरु, ०द्रुम, ०वृक्ष). ंऽऽऽ. GṚHJ. 1, 12. JĀGĀ. 2, 151. 223.

यत्र यूया मणिमयाश्चैत्याश्चापि हिरण्यमयाः । शोभार्थं विहित्वास्तत्र न तु दृष्टाततः कृताः ॥ MBH. 2, 69. 74. चैत्ययूयाङ्किता भूमिः 1, 223. अकृष्टपद्या पृथिवी विव्रभौ चैत्यमालिनी 12, 914. चित्तैत्यो महतीज्ञाः 3, 10460. अल्पावशेषा पृथिवी चैत्यैरामीत् 10303. आसीनं चैत्यमध्ये 495. स चैत्यो राजसिंहस्य संचितः कुशलैर्द्विजैः । गरुडो रूक्मपत्नो वै त्रिगुणो ऽष्टादशात्मकः ॥ R. 1, 13, 30. येभ्यः प्रणमसे पुत्र चैत्येघ्रायतनेषु च 2, 23, 4. चैत्यान्यायतनानि च 36, 29. सहस्रपादमासाद्य तच्चैत्यमधिब्रुवन् 5, 38, 25. चैत्यप्रासाद 27. अशोकवनिकायाम् — अष्यदविह्वरस्य प्रासादं चैत्यमुत्तमम् । धृतं स्तम्भसङ्घेण 17, 20. सु०. 1, 107, 19. 367, 1. निविष्टचैत्यव्रक्ष्णोपैः MĀKĪ. 139, 3. LALIT. 28 u. s. w. RĀGĀ-TAR. 1, 103. एको वृक्षो हि यो ग्रामे भवेत्पर्णाफलान्वितः । चैत्यो भवति निर्जातिरर्चनोयः सुपूजितः ॥ HṆP. 1, 40. चैत्यानां सर्वथा त्याज्यमपि पत्नस्य पातनम् MBH. 12, 2637. अर्चितं सर्वलोकानां सस्कन्धविष्टपं द्रुमम् । नागहेतोः सुपर्णं चैत्यमुन्मूलितं यथा ॥ R. 4, 18, 23. अनेकशाखश्चैत्यश्च नियपात महतीतले HĀRIV. 9876. BHĀG. P. 4, 23, 16. 5, 24, 9. Ueber den Unterschied zwischen चैत्य und स्तूप bei den Buddhisten s. BURN. Intr. 74. 348. 630. LIA. II, 266. Nach den Lexicographen: n. = घ्रायतन AK. 2, 2, 6. TRIK. 3, 3, 311. MED. j. 21. = देवकुलं विना मुखम् HĀR. 198. = चिताचूडक TRIK. 2, 8, 62. = विकार = जिनसन्धन H. 994. = जिनैकस् (lies चैत्यं st. चित्यं) und तद्विम्बम् (Statue des Gīna) H. an. 2, 358. = बुद्धविप्र TRIK. 3, 3, 311. = बुद्धवेद्य MED. Statt विप्र und वेद्य ist wohl विम्ब zu lesen, welche Lesart der Verfasser des ÇKDR. vor sich gehat hat. Falschlich macht er daraus zwei Bedeutungen (बुद्ध und विम्ब) und lässt das Wort in diesen beiden Bedd. masc. sein. m. = देवतरु TRIK. 2, 4, 2. = उद्देशकवृक्ष 3, 3, 311. = उद्देश्यपादप MED. = जिनसभातरु und उद्देशवृक्ष H. an. Vgl. ग्रामचैत्य. — 3) m. N. pr. eines Berges (s. चैत्यक) MBH. 2, 814.

चैत्यक (von चैत्य) m. N. pr. eines der fünf Berge, welche die Stadt Girivraṅga umgeben, MBH. 2, 799. 811. 815. 843.

चैत्यतरु (चैत्य + तरु) m. *ein an geheiligter Stätte stehender Feigenbaum u. s. w.* VARĀH. BĀH. S. 32, 21. 43, 72. 32, 90. 37, 2.

चैत्यद्रु (चैत्य + द्रु) m. N. der *Ficus religiosa* Lin. (s. अश्वत्थ) TRIK. 2, 4, 6.

चैत्यद्रुम (चैत्य + द्रुम) m. = चैत्यतरु M. 10, 50. H. 62. = चैत्याभिधानो ऽशोकवृक्षः Sch.

चैत्यपाल (चैत्य + पाल) m. Wächter eines Heiligthums R. 5, 38, 29.

चैत्यमुख (चैत्य + मुख) m. Wassertopf der Einsiedler TRIK. 2, 7, 14.

Hār. 64. So benannt nach der Aehnlichkeit der Oeffnung beim Krüge und beim huddh. Kaitja.

चैत्ययज्ञ (चैत्य + यज्ञ) m. eine Cerimonie für Todtenmähler ĀCV. GRN. 1. 12.

चैत्यवत् (von चैत्य) in der Stelle वनं च भूङ्गा सकृच्चैत्यवत्तम् den Wald mit dem Tempel R. 5, 30, 21, wobei सकृद् und das masc. Anstoss erregen.

चैत्यवृत्त (चैत्य + वृत्त) m. = चैत्यतरु AV. PAṆḌ. in Verz. d. B. H. 94(73). M. 9, 264. MBH. 2, 945. 3, 664. 12, 2636. R. 3, 43, 9. Ficus religiosa Lin. RATNAM. 190.

चैत्यशील m. pl. Bez. einer buddhistischen Schule WASSILJEW 228. — Vgl. चैतिक.

चैत्यस्थान (चैत्य + स्थान) n. ein durch ein Grabmal, einen Tempel geheiligter Platz MBH. 13, 4729. चैत्यस्थाने स्थितं वृत्तं फालवत्तमिव द्वि-
जाः (अनुजीवन्ति) 7701.

चैत्र (von चित्र und चित्रा) 1) adj. aus dem Kaitra oder Kaitra genannten Baume verfertigt: धनं चैत्रं दिव्यमिन्द्रिवराम् MBH. 7, 76. — 2) m. a) Bez. eines Frühlingsmonats; der Monat, in welchem der Vollmond im Sternbilde Kaitra steht, P. 4, 2, 23. AK. 1, 1, 3, 15. TRIK. 3, 3, 348. H. 153 (der 5te Monat). an. 2, 420. MED. r. 37. KĀTJ. ÇR. 24, 7, 2. LĀTJ. 9, 9, 8. चैत्रप्रतिपदि वसन्तारम्भः Citat aus der Smṛti beim Schol. zu KĀTJ. ÇR. 5, 1, 1. फाल्गुणचैत्रे वसन्तः SUÇR. 1, 20, 4. M. 7, 182. MBH. 3, 5068. 13, 5154. R. 1, 49, 1. चैत्रे विचित्राः क्षयाः BHART. 1, 35. MĀLAV. 82. PAṆḌAT. III, 36. RĀGA-TAR. 5, 259. स तु सौरचान्द्रभेदेन द्विविधः । तत्र मीनराशिस्वरविकः सौरः । मीनस्वरविप्रारब्धशुक्लप्रतिपदिदर्शालशान्द्रः । इति मलमासत-
हम् । ÇKDR. — b) N. des 6ten Jahres beim Umlauf des Jupiters VARĀH. BRH. S. 8, 8. — c) ein buddhistischer Bettler TRIK. 1, 1, 24. — d) ein gangbarer Mannsname, der wie Cajus zur allgemeinen Bez. einer unbestimmten Person gebraucht wird, GAUDAP. zu SĀMĀKĪAK. 3. 7. Z. d. d. m. G. VII, 310. Sch. zu PRAB. 30, 41. Hierher gehört wohl auch: चैत्रो मैत्रात्पूर्वदेशे P. 2, 3, 29, Sch. — e) metron. von Kaitra, ein Sohn Budha's und Grossvater des Suratha BRAHMAVAIV. P. im ÇKDR. — चैत्रस्य यज्ञसेनस्य Ind. St. 3, 438. — f) N. pr. eines der 7 Varsha-Gebirge (वर्षवर्षत) TRIK. H. an. MED. Hār. 26. — 3) f. ई (mit oder ohne पौर्णमासी) Vollmondstag im Monat Kaitra und das an demselben übliche Opfer Z. d. d. m. G. IX, LXXIII. KĀTJ. ÇR. 13, 1, 4. 5. LĀTJ. 10, 5, 18. ÇĀNKH. ÇR. 3, 13, 2. चैत्रीपक्ष LĀTJ. 10, 20, 2. — P. 4, 2, 23. MBH. 12, 3691. 14, 2086. — 4) n. a) Grabmal, = मृतकचैत्य H. an. = मृत TRIK. MED. — b) Tempel TRIK. MED. In den beiden letzten Bedd. wohl nur eine Verwechslung mit चैत्य.

चैत्रक m. 1) = चैत्र 2, a ÇARDA. im ÇKDR.; vgl. चैत्रिक. — 2) patron. oder metron.: श्यापत्कचैत्रकाः (अन्धकवृत्तियु) P. 6, 2, 34, Sch.

चैत्रकटी (von चित्रकूट) f. Titel eines grammatischen Commentars COLLEBR. Misc. Ess. II, 43.

चैत्रय (von चित्रय) 1) adj. vom Gandharva Kaitraratha handelnd: पर्यन् MBH. 1, 313 (vgl. Ādip., Adhijāja 163. fgg.). — 2) m. a) patron.: चैत्रयं मुनिम् MBH. 1, 3740. श्रापविन्दुं चैत्रयम् 12, 998. f. ई von einer Tochter Caçavindu's HARIV. 712. Vgl. चैत्रयि. — b) N. eines Dvija

KĀTJ. ÇR. 23, 2, 3. MAÇ. in Verz. d. B. H. 73. — c) scherzhafte Bez. der Pubes beim Weibe (Kaitraratha's Wald) DAÇAK. 3, 1. — 3) n. (mit oder ohne वन) der vom Gandharva Kaitraratha für Kuvvera angelegte Wald AK. 1, 1, 4, 65. TRIK. 1, 1, 65. H. 190. MBH. 3, 842. 3095. 5, 3831. HARIV. 1636. 8948. 16232. R. 1, 28, 37. 2, 71, 4. 91, 46. 4, 44, 95. 6, 93, 21. VP. 169. BUĀG. P. 5, 16, 15. 9, 14, 24. KĀD. in Z. d. d. m. G. VII, 584. °प्रदेशान् RAGH. 3, 60.

चैत्रयि (wie eben) patron.: तस्माच्चैत्रयिनामेकः तत्रपतिर्नायते ऽनु-
लम्ब इव द्वितीयः PAṆḌAV. BR. 20, 12. des Caçavindu HARIV. 1972. — Vgl. चैत्रय 2, a.

चैत्रय्य (wie eben) n. = चैत्रय 3. BUĀG. P. 3, 23, 40.

चैत्रवती (von चैत्र) f. N. pr. eines Flusses HARIV. LANGL. I, 308. II, 400. Die erste Stelle fehlt in der Calc. Ausg., an der zweiten steht वेत्रवती.

चैत्रवाहनी (von चित्रवाहन) f. patron. der Kaitraṅgadā MBH. 14, 2358. 2405. fälschlich °वाहिनी 1, 7827.

चैत्रसख (चैत्र + सख) m. der Freund des Frühlingsmonats, der Liebesgott H. 229, Sch.

चैत्रसेनि patron. von चित्रसेन MBH. 7, 916. fälschlich चित्रसेनि 1094.

चैत्रायण 1) patron. von चित्र gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. pl. PRAVA-
RĀDĀJ. in Verz. d. B. H. 58, 5 v. u. — 2) N. pr. einer Localität gaṇa
पत्तादि zu P. 4, 2, 80.

चैत्रावली (चैत्र + आवली) f. der Vollmondstag im Monat Kaitra
TRIK. 1, 1, 108.

चैत्रि m. v. l. für चैत्रिन् ÇKDR. u. d. letzten W.

चैत्रिक (von चित्रा) m. der Monat Kaitra P. 4, 2, 23. AK. 1, 1, 3, 15.
H. 153.

चैत्रिन् m. = चैत्रिक RĀGAN. im ÇKDR. — Vgl. चैत्रि.

चैत्रेय metron. von चित्रा (?) PRAVARĀDĀJ. in Verz. d. B. H. 37, 2.

चैदिक adj. (f. ई und घ्रा) von चेदि gaṇa काश्यादि zu P. 4, 2, 116.

चैद्यै adj. subst. zum Volk der Kedi gehörig; Fürst der Kedi (insb.
Çiçupāla) TRIK. 2, 8, 22. RV. 3, 5, 37. 39. MBH. 1, 129. 2, 1523. HARIV.
1804. fg. VP. 422. BUĀG. P. 7, 1, 15. 30. 9, 24, 2. चैद्या f. MBH. 1, 3831.
pl. = चेदि pl. das Volk der Kedi TRIK. 2, 1, 10. H. 936.

चैक्षितं metron. von चिक्षिता P. 4, 1, 113, Sch.

चैल 1) n. = चेल (s. d.) ein Stück Zeug; Kleid, Gewand VJUTR. 136. कृत्त
KĀUÇ. 18. पाप° 63. यमव्रतं चरेदेकचैलास्त्रिचैलो वा 82. चैलवच्चर्मणां प्रुद्धिः
(v. l. चेल°) M. 5, 119. चैलकम्बलवेशमानि MBH. 1, 4994. चैलानि विव्यधुः
7053. चैलानि डुधुयुः 6, 1557. चैलभावनभोवनम् 12, 3252. 6704. मृत° 5348.
13, 2586. प्रदीपमिव चैलान्तं कस्तं देशं न संत्यजेत् 12, 10596. 13, 4832. स्ना-
त्वा सचैलः (v. l. सचैलः) M. 5, 103. सचैलं (v. l. सचैलं) स्नातम् JĀG. 2, 97.
सचैलं स्नानम् PAṆḌAT. III, 120. ददाति यो वै कपिलो (गो) सचैलाम् MBH.
3, 12725. — 2) m. Kleidermotte (von चेल) GOVINDAR. bei KULL. zu M.
12, 72; vgl. चैलाशक.

चैलक m. ein buddhistischer Bettler, der sich mit einem Stücke Zeug
(चैल) zur Bedeckung seiner Blößen begnügt (?), BURN. Intr. 37. Lot. de
la b. l. 392. — Vgl. चैलुक.

चैलिकि (von चैलक) patron. des Givala ÇAT. BR. 2, 3, 4, 34.

चैलधाव (चैल + धाव) m. Wäscher JĀG. 1, 164.

चैलाशक (चैल + आशक) m. ein Gespenst, das sich von Kleidermotten nährt (nach KULL.), M. 12, 72.

चैलिक m. viell. Lappen (von चैल oder चैल) Suçr. 2, 351, 12.

चोक्रुटि m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 1.

चोक्त adj. f. आ rein, reinlich (viell. auch übertr. ehrlich) Trik. 3, 3, 437. H. 1436. an. 2, 562. MED. sh. 12. अथकाशेषु चोक्तेषु नदीतीरेषु चैव हि । विविक्तेषु च तुष्यति दत्तेन पितरः सदा ॥ M. 3, 207. अनीर्षुर्गुप्तद्वारः स्याच्चोक्तः स्याद्घृणी नृपः MBu. 12, 2708. पापामचोक्तामवलोकितो च u. s. w. त्रिष्वं परिवर्त्रयामि 13, 519. चोक्ताणो हृदयं प्रुचि 7580. चोक्तश्चोक्तज्ञान-न्वेपी u. s. w. प्रोक्ता वैश्यत्वमर्कति 6593. अद्वावत्ता द्यावत्तश्चोक्ताश्चोक्तज्ञान-प्रियाः । धर्माधर्मविदो नित्यं ते नराः स्वर्गगामिनः 6660. Die Lexicographen kennen noch folg. Bedd.: gewandt (दत्त) Trik. MED. schön, reizend (सुन्दर, मनोस); gesungen H. an. MED. = अभिज्ञा (wofür ÇKDr. und Wils. तोदण scharf gelesen haben) MED. — Vgl. चोक्त.

चोच n. AK. 3, 6, 30. 1) die Rinde von Cinnamomum albiflorum oder eine andere Zimmetrinde AK. 2, 4, 22. Suçr. 1, 139, 9. 2, 101, 18.

— 2) Rinde überh. H. 1121. Dhār. im ÇKDr. — 3) Haut, Fell Dhār. im ÇKDr. — 4) der nicht essbare Theil einer Frucht (उपभुक्तफलावशिष्ट, vulg. चोचा). — 5) die Frucht der Fächerpalme (तालफल) Dhār. zu AK. ÇKDr. — 6) Kokosnuss SĀRAS. zu AK. ÇKDr. VARĀH. BRH. S. 40 (39), 4. — 7) Banane SĀRAS. zu AK. ÇKDr.

चोचक n. = चोच 1. Suçr. 2, 284, 5. Rinde überh. ÇABDAR. im ÇKDr. चोटी f. Unterrock H. 675. — Vgl. शाटी.

चोड 1) m. a) = चूड Wulst (an Ziegeln): पञ्चचोडा (nāml. इष्टका) TS. 5, 3, 1. — b) Wamms, = कञ्चु H. an. 2, 118. = प्रावरण MED. d. 13. पर्येषते भक्तं तथापि चोडम् SĀDRA. P. 4, 34, b. 35, a. — c) pl. N. pr. eines Volkes (s. चोल) H. an. MED. — 2) f. आ N. einer Pflanze (s. u. क्रोडचूडा).

1. चोद (von चुद्) m. ein Werkzeug zum Antreiben der Rosse, Stachel oder Peitsche: जघने चोदं एयाम् RV. 5, 61, 3.

2. चोद (wie eben) adj. anfeuernd, begeisternd, fördernd: चोदः कुवि-त्तुव्यात्सातये धियः RV. 1, 143, 6. र्धस्यं स्वो यज्ञमानस्य चोदो 2, 30, 6. एकस्य श्रुष्टौ पदं चोदमात्रं 13, 9.

चोदक (wie eben) 1) adj. treibend: अक्रोद्यदयं कर्म तन्नो ऽर्जुनक चो-दकम् MBu. 13, 71. — 2) m. a) Anweisung, Aufforderung KĀTJ. Çr. 1, 10, 1. Sch. zu 1, 3, 29, 30. — b) gramm. so v. a. परिग्रह (s. d.): अद्ष्टवर्षो प्रथमे चोदकः स्यात्प्रदर्शकः RV. Prāt. 10, 10, 11, 14.

चोदन (wie eben) 1) adj. treibend AV. 7, 116, 1. Vgl. ऋषिः, कीरिः, ब्रह्मः, रघुः. — 2) n. das Treiben: Auffordern; Aufforderung, Anweisung, Befehl; Regel: अन्योऽन्यचोदनात् MBu. 13, 41. न हि तावद्भवेत्कालो व्यतीतश्चोदनाय ते R. 4, 28, 20, 19. पूर्वाभिपन्नाः सप्तश्च भग्नते पूर्वचोद-नम् MBu. 3, 72. अर्षिप्रयं चोदना वा मिमाना केतारो VS. 29, 7. LĀTJ. 7, 11, 18. 8, 1, 10. KĀTJ. Çr. 9, 11, 12. 22, 6, 8. श्रुतिचोदनात् nach der Vor- schrift der heiligen Schriften M. 2, 35, 169. JĀGĀ. 3, 17. — 3) f. आ VOP. 26, 191. dass.: ज्ञानं ज्ञेयं परिज्ञाता त्रिविधा कर्मचोदना BUAG. 18, 48. MBu. 12, 8999. 3, 1308. BUAG. P. 5, 14, 18. शब्द KĀTJ. Çr. 1, 10, 1. 20, 7, 20. 1, 5, 7. 8, 22. ÇĀNEH. Çr. 6, 1, 10. LĀTJ. 9, 7, 3, 9. भोऽ इति चोदना स्यात् RV. Prāt. 15, 6. चोदनालक्षणो ऽर्धो धर्मः ĠĀM. 1, 2. — 4) f. ई N. einer

Pflanze, v. l. für रोदनी AK. 2, 4, 3, 10, Sch. — Vgl. एकचोदन.

चोदनागुड (चो + गुड) m. Spielball Trik. 2, 6, 43.

चोदप्रवृद्ध (चोद + प्र) adj. durch den begeisternden (Trank) erhoben, von Indra RV. 1, 174, 6.

चोदयन्मति (चोदयत्, partic. vom caus. von चुद्, + मति) adj. die An- dacht leitend, fördernd: (अग्निम्) त्र्ये चतुर्दधिरे चोदयन्मति RV. 5, 8, 6. Indra 8, 46, 19; vgl. 5, 43, 9.

चोदयितर (vom caus. von चुद्) nom. ag. f. ऽपित्रो Treiber, Antreiber: Begeisterer, Förderer: समीरणश्चोदयिता भवेति व्यादिश्यते केन कृताश- नस्य KUMĀRAS. 3, 21. ऽत्री सूनृतां नाम् RV. 1, 3, 11. मृगानः 7, 81, 6.

चोदसू (von चुद्) n. = चोदन; s. अचोदस्.

चोदितर (von चुद्) = चोदयितर: र्धस्यं RV. 2, 12, 6. 10, 24, 3. मृती- नाम् 5, 43, 9. यज्ञमानस्य 10, 49, 1. 1, 38, 8. अस्माकं वोध्युचयस्य चोदिता 8, 77, 6. 10, 133, 1.

चोदिष्ठ superl. zum vorherg.: तयो ह स्वियुजा व्यं चोदिष्ठेन यविष्ठ । अग्नि ध्मो वात्रसातये RV. 8, 91, 3.

चोद्य (von चुद्) 1) adj. a) der getrieben —, angetrieben werden muss H. an. 2, 359. MED. j. 22. चोद्यं मां चोदयसि MBu. 3, 4600. अग्निकार्षेपु चोद्यः 1404. गुरुकर्मस्वचोद्याः 13, 4875. — b) was erwähnt werden muss oder kann: चपलानं प्रति न चोद्यमदः Çiç. 9, 16. — 2) n. a) das Aufwerfen einer wissenschaftlichen Frage, = पूर्वपत्त Trik. 1, 4, 115. = प्रश्न H. an. MED. सत्यं ध्यानं समाधानं चोद्यं वैराग्यमेव च MBu. 3, 1653. — b) Stau- nen, Verwunderung H. an. MED.

चोपक (von चुप्) s. गलेचोपक.

चोपन (wie eben) adj. sich bewegend, sich rührend P. 3, 2, 148, Sch.

चोर (von चुर) 1) m. a) Dieb gaṇa पचादि zu P. 3, 1, 134. gaṇa ब्राह्म- णादि zu 5, 1, 124. gaṇa मनोसादि zu 133. gaṇa पारस्करादि zu 6, 1, 157. VOP. 7, 19, 22. H. 381, Sch. ÇABDAR. im ÇKDr. चोरौ f. gaṇa पचादि. — b) N. einer Pflanze, = कृत्तशोटी ÇKDr. nach HADDAKĀNDRA in KRAMAĀN- DRĪKĀ. — c) ein best. Parfum (= चोरक): चोरकुङ्कुमरोचना: । इत्यष्टग- न्धकवचनं आगमः । ÇKDr. — 2) f. आ Name einer Pflanze, = चोरपुष्पी ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. चौर.

चोरक (von चोर) m. 1) Dieb VARĀH. BRH. S. 16, 35. — 2) eine best. Pflanze (s. पृक्ता) RATNAM. im ÇKDr.; vgl. तस्कर. — 3) ein best. Par- fum RĀGĀN. im ÇKDr. Suçr. 1, 139, 9. 2, 277, 12. VARĀH. BRH. S. 16, 25.

चोरपुष्पिका (चोर + पुष्प) f. N. einer Pflanze, Chrysopogon aciculatus Trin., ÇABDAR. im ÇKDr. ऽपुष्पी f. dass. AK. 2, 4, 4, 14.

चोरस्त्रायु (चोर + स्त्रायु) m. N. einer Pflanze (s. काकनामा); nach dem Synonym तस्करस्त्रायु vom Verfasser des ÇKDr. gebildet.

चोरिका (von चोर) f. = चौरिका Diebstahl, Raub RĀJAM. zu AK. ÇKDr. चोरितक (von चोरित, partic. von चुर) n. die gestohlene Sache DAÇAK. in BENF. Chr. 193, 45.

चोल 1) m. Jacke AK. 2, 6, 3, 19. H. 674. an. 2, 486 (lies: चोलः). MED. l. 17. Nach Dhār. zu AK. auch चोली ÇKDr. Vgl. निचोल. — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes, welches im Süden von Indien an der Koromandel- küste (entstanden aus चोलमण्डल) in der heutigen Provinz TĀŅĠora wohnte, LIA. 1, 139. H. an. MED. MBu. 3, 1988. 6, 367. 7, 398. 8, 453. HARIV. 782. 9600. R. 4, 41, 18. VARĀH. BRH. S. 3, 40. 11, 62. 14, 13. VP.

193. RĪĠA-TAR. 3, 432. COLEBR. Misc. Ess. II, 179, 273. sg. der Fürst der Kōla P. 4, 1, 175. VĀRT. चौलपाण्ड्यो MBu. 2, 1893. चौलकर्णाटनाटादींश्च नरेश्वरान् RĪĠA-TAR. 1, 300. Kōla, ein Sohn Ākrīdā's, ist nach HARIV. 1836 der Urahn des Volkes. — 3) n. Kleid, Gewand (वसन) MED.

चौलक (von चौल) 1) m. a) Harnisch Hār. 197. Vgl. अर्धचौलक, निचौलक. — b) = चौल 2: चौलकेश्वर KATHĪS. 19, 95. — 2) n. Rinde ÇARDAR. im ÇKDR.

चौलकिन (von चौल) m. 1) ein geharnischter Mann WILS. — 2) Rohrschössling (in einer Scheide steckend). — 3) Orangenbaum. — 4) Handgelenk H. an. 3, 374. MED. n. 181. Hār. 246.

चौलोण्डुक (चौल + उण्डुक) m. Turban TRIE. 2, 6, 35.

चौप (von चूप) m. Brennen, Hitze, Trockenheit (alskrankhaftes Gefühl): ०दाह० SUR. 1, 37, 2. वो गले चौपमुत्पादयति 133, 6. औपचौप० 61, 21. 82, 1. 2, 133, 9. 211, 19. चौपयकौ 1, 97, 4. 263, 19. 2, 298, 17.

चौप्य (wie eben) adj. was ausgesogen wird: भोजनीयानि पेयानि भक्ष्याणि — लेह्यानि — चौप्याणि च MBu. 1, 6659. 2, 99. 346. HARIV. 8235. R. 1, 32, 24. यत्तु दंष्ट्राभिर्निष्पीड्य सारांशं विनिर्गीर्य अशिश्टं त्यज्यते यधेनुदण्डादि तच्चौप्यम् Sch. zu BUAG. 13, 14. — Vgl. चूप्य.

चौस्क m. ein Pferd aus dem Indusgebiete TAİK. 2, 8, 43.

चौत्र्य (von चुत्र) n. Säure gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123.

चौत्रं (von चुत्र) adj. gaṇa कृत्वादि zu P. 4, 4, 62. = चौल rein, reinlich (viell. auch übertr. ehrlich; nach ÇKDR. und WILS.: angenehm, lieblich): (सचिवम्) चौलं चौलजनावतीर्णां सुमुखं सुखदर्शनम् MBu. 12, 4315. चौदय wohl nur fehlerhaft für चौल (लत und दय werden häufig mit einander verwechselt): अचौदयसलिलप्रतालित SUR. 1, 290, 14. 17. सर्वमार्थकृतं चौदयं बालसंस्पर्शानि च MBu. 12, 7049. नित्यं स्वाहा स्वधा नित्यं चौदये मानुषदेवते 2855.

चौडं (von चूड) n. die Cerimonie des Haarabschneidens KĀÇ. zu P. 5, 1, 110. M. 2, 27. लेलिकुनिर्महानगैः कृतचौडम् MBu. 3, 12240. — Vgl. चौल.

चौडार्य von चूडार gaṇa प्रगयादि zu P. 4, 2, 80.

चौडि metron. von चूडा gaṇa वाह्यादि zu P. 4, 1, 96. — Vgl. चौल.

चौडिक्यं n. nom. abstr. von चूडिक gaṇa पुरोहितादि zu P. 5, 1, 128.

चौष m. pl. N. pr. eines Volkes im Westen von Madhjadega Vār. BṚH. S. 14, 20.

चौषय (von चुषटी) adj. von Teichen, Brunnen kommend: Wasser SUR. 1, 170, 12. 173, 14. Fisch 207, 1.

चौषयनि (so ist wohl zu lesen st. चौ०) patron. (von चौद?) PRAVA-RĀDU. in Verz. d. B. H. 37, 30.

चौषयत (wohl von चौषयत् und dieses von चुप् patron. gaṇa क्रौड्यादि zu P. 4, 1, 80. gaṇa तिकादि zu 4, 1, 154. gaṇa भौरिक्यादि zu 4, 2, 54. चौषयतवध n. das von den Kaupajata bewohnte Gebiet ebend.

चौषयतायानि patron. von चौषयत gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

चौषयतया f. zu चौषयत gaṇa क्रौड्यादि zu P. 4, 1, 80.

चौषायन patron. von चुप gaṇa अश्वादि zu P. 4, 1, 110.

चौरं (von चुर) m. 1) Dieb, Räuber gaṇa कृत्वादि zu P. 4, 4, 62. VOP. 7, 19, 22. AK. 2, 10, 25. TAİK. 2, 10, 7. II. 381. Hār. 43. चौररूपमुते ग्रामे M. 4, 118. 8, 29. 84. 40 u. s. w. चौरसेना HARIV. 10248. HIT. I, 173 (चौर-

तम्). VID. 39. VET. 22, 10. 23, 5. BHĀG. P. 4, 14, 38. 40. सुवर्ण० M. 11, 49. धान्य० 50. गगने तव मात्राणां वर्णाचारनिवोत्थितान् (मेघान्) HARIV. 3370. MEḠ. 47. अचौरभूतया भूमिः RĪĠA-TAR. 6, 7. चौरस्वकुलम् (nur ein Accent) Diebesbande P. 6, 3, 21. Sch. Uneig. ein mit der Hinterlist eines Diebes zu Werke gehender Mensch HARIV. 13163. Usurpator, Jmd der sich unrechtmässiger Weise eine Stellung, einen Titel aneignet: चौरद्वयी स भासुरकः PAÑKĀT. 35, 21. चौरसिंह 36, 2, 21. Herzensdieb HARIV. 7123. 9981. 9994; vgl. रतितस्कर 9995 und चौरपद्माशिका. Am Ende eines comp. als Ausdruck des Tadels GAṆARATN. zu P. 2, 1, 53. — 2) N. einer Pflanze (s. चौरपुष्पिका) MED. zur Bereitung eines Wohlgeruchs benutzt VĀRĀH. BṚH. S. 76, 20. — 3) ein best. Parfum H. an. — Nach gaṇa प्रज्ञादि zu P. 5, 4, 38 vom gleichbedeutenden चौर.

चौरकर्मन् (चौर + कर्मन्) n. Diebesgeschäft, Dieberei PAÑKĀT. 96, 22. 248, 7.

चौरधनवद्धक (चौर-धन + व०) m. ein berüchtigter Dieb VJCTR. 204.

चौरपद्माशिका (चौर + प०) f. die 50 Strophen eines Herzensdiebes, eines Mannes niederen Standes, welcher mit einer Prinzessin der Liebe gepflogen hatte; Titel eines erotischen Gedichts GUL. Bibl. 271. Journ. asiat. IV sér. T. XI, 469. fgg. HĀRB. Anth. 227. fgg. Ind. St. 1, 472. Herkömmlich wird चौर als N. pr. gefasst.

चौरपुष्पिका = चौरपुष्पिका MED. r. 37.

चौराशा (चौर + अशा) f. N. eines Metrums (4 Mal ~~~~) COLEBR. Misc. Ess. II, 139 (1, 3).

चौरादिक (von चुर + आदि) adj. zu der mit चुर beginnenden (d. i. zur 10ten) Klasse (der Wurzeln) gehörig.

चौरिका (von चोर oder चौर) f. Dieberei, Diebstahl, Raub gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133. AK. 2, 10, 26. H. 383. M. 1, 82. (विवर्जयेत्) निद्रालुश्चमचौरिकाम् PAÑKĀT. V, 41. विटाय — घृतपूरान् — भर्तुश्चौरिकया प्रयच्छति auf eine betrügerische Weise, so dass es der Mann nicht sieht; hinter dem Rücken des Mannes 199, 9.

चौरिकाक m. eine diebische Krähe: लवणं चौरयित्वा तु चौरिकाकः प्रज्ञायते MBu. 13, 5521. — Viell. ist चौरिकाक zu lesen; oder ist etwa चौरि = चौरि = चौर्य?

चौरि f. = चौर्य ÇARDAR. im ÇKDR.

चौरिभूत (चौर + भूत) adj. zu einem Dieb geworden oder den Dieben zur Beute geworden: चौरिभूते ऽयं लोके BUĀG. P. 4, 18, 7.

चौरिल N. eines Metrums COLKAA. Misc. Ess. II, 137 (III, 46).

चौर्य (von चोर oder चौर) n. Dieberei, Diebstahl gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124. AK. 2, 10, 26. 3, 4, 25, 170. H. 383. करु M. 9, 276. धान्यान्धनचौर्याणि कृत्वा 11, 162. JĀGṆ. 2, 72. MAÑKŪ. 46, 22. कासी विवर्जयेच्चौर्यम् PAÑKĀT. V, 41. VĀRĀH. BṚH. S. 32, 72. 68, 24. BUĀG. P. 6, 1, 22. Hinterlist HARIV. 13163. fg. चौर्यरत्न Liebesgenuss, der verstohlener Weise vollbracht wird, PAÑKĀT. 1, 190.

चौर्यक n. dass. MBu. 12, 8504; vgl. M. 1, 82.

चौल (von चूला = चूटा) n. (mit Ergänzung von कर्मन्) die Cerimonie des Haarschneidens beim Kinde H. an. 2, 486 (lies: चौलं st. चौलं). ĀÇV. GAṆ. 1, 4. तृताये वर्षे चौलं यथावुलधर्म वा 17. Verz. d. B. H. No. 862. 1040. वृत्तचौल RAḠ. 3, 28. Accent eines auf चौल ausgehenden comp.

gaṇa चूर्णादि zu P. 6, 2, 134. — Vgl. चूडा, चूडाकरण, °कर्मन्.

चौलि = चौडि PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 57, 9 v. u.

चौलुक³ adj. von चौलुक्य gaṇa काणादि zu P. 4, 2, 111.

चौलुक्य patron. von चुलुक gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. patron. des Kumārapāla H. 712.

च्यव (von 1. च्यु) s. भुवन°.

च्यवन (wie eben 1) adj. a) *beweglich* RV. 2, 12, 4. — b) *bewegend, erschütternd*: मन्थे वा च्यवनमच्युतानाम् RV. 8, 85, 4. 33, 6. च्यवनो मानुषीणामेकः कृष्टीनामभवत्सुहावी 6, 18, 2. 10, 69, 5. 6. AV. 7, 116, 1. — 2) m. a) N. einer best. Krankheit oder ihres Dämons PĀR. GRH. 1, 16. — b) N. pr. eines Rshi (neuere Form von च्यवान), eines Sohnes des Bhṛgu, Liedverfassers von RV. 10, 19. AIT. BR. 8, 21. ÇAT. BA. 4, 1, 3, 1. NIR. 4, 19. MBH. 1, 870. fgg. रोषाम्नातुश्च्युतः कुन्नेश्च्यवनस्तेन सो ऽभवत् 898. 3, 10316. fgg. 14156. अथराधे ऽपि राजेन्द्र राज्ञामश्रेयसे द्विजाः । भवति च्यवनो यदत्सुकन्यायाः कृते पुरा ॥ 17035. HARIV. 643. VP. 334. BĀG. P. 9, 3, 2. fgg. Vater des Rkika MBH. 13, 207. नङ्गपस्य च संवादं मर्कषश्च्यवनस्य च 2642. fgg. 7305. fgg. °धर्म (vgl. Ind. St. 1, 233) adj. 12, 13163. च्यवनव 1, 874. — 3, 8365. 8740. HARIV. 14150. R. 1, 70, 31. 2, 110, 19. VIKR. 79, 11. BĀG. P. 1, 19, 9. 6, 15, 14. LIA. I, 574. 714. Ind. St. 1, 198. 418. Astronom 2, 247. Verz. d. B. H. No. 862. N. pr. eines der 7 Weisen unter dem Mann Svārokiṣha HARIV. LANGL. I, 38 (ed. Calc.: निश्च्यवन). N. pr. eines Sohnes des Mitraju VP. 454. BĀG. P. 9, 22, 1. des Suhotra HARIV. 1803. VP. 453. BĀG. P. 9, 22, 5. — 9) n. nom. act. P. 6, 1, 78. Sch. a) *Bewegung* Suçr. 1, 48, 12. — b) *Entfernung von, das Verlustigehen*: स्थान° BĀG. P. 8, 20, 5. — c) *das Zugrundegehen, Sterben* VJUTP. 80. — Vgl. डुश्च्यवन.

च्यवनप्राश (च्य° + प्राश) m. Bez. einer *Latwerg* (ध्वलेक) Verz. d. B. H. No. 956.

च्यवम् (von 1. च्यु) s. तृषुच्यवम्.

च्यवान (partic. von 1. च्यु) m. N. pr. eines Rshi, den die Açvīn aus einem Greise wieder zum Jüngling machten, RV. 1, 116, 10. पुवं च्यवानमश्निना वारुत्तं पुनर्यवानं चक्रयुः शर्चीभिः 117, 13. 118, 6. 5, 73, 5. 7, 68, 6. 71, 5. — Vgl. die jüngere Form च्यवन.

च्याव s. डुश्च्याव.

1. च्यावन (vom caus. von 1. च्यु) 1) adj. *zu Falle bringend*: डुश्च्यावच्यावन (रु) MBH. 8, 1506. — 2) n. *das Verjagen, Vertreiben*: इदं च्यावनं स्थानात्प्रतिष्ठं च शतक्रतोः HARIV. 1312.

2. च्यावन (von च्यवन) 1) m. patron. Verz. d. B. H. 54, 5 v. u. — 2) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 216.

च्यावयितर (vom caus. von 1. च्यु) nom. ag. *der in Bewegung setzt* NIR. 4, 19.

1. च्यु, च्यवते (ep. auch act.) DHĀTUP. 22, 59. partic. च्यवान; चुच्युवे, चिच्युपे (ved. P. 6, 1, 36); च्योप्यते; अच्योष्ट, च्योष्टास्, अच्योद्धम् (P. 8, 3, 78, Sch.); च्योषीद्धम् (ebend.). 1) *schwanken, sich bewegen*: उत च्यवते अच्युता ध्रुवाणि RV. 1, 167, 8. — 2) *sich regen, sich rühren; sich von der Stelle bewegen, fortgehen, sich entfernen von (abl.)*: अग्निः सेमो वरुणास्ते च्यवते RV. 10, 124, 4. अथ च्यवान उतवोत्यर्थम् 59, 1. 61, 2. 113, 6. दशसप्तता शयवे पिच्युर्गामिति च्यवाना समतिं भुरणू 6, 62, 7 (vgl. च्यवाना die Arme NAIGH. 2, 4). अथ ते कतिचिद्राच्यश्च्युतस्यार्पकवेरुमनः

R. 2, 72, 5. अयोध्यायाश्च्युताः 52, 27. मार्गच्युत vom Wege abgekommen PĀNĀT. 242, 5. धर्म्यान्मार्गात् च्यवते MBH. 2, 2357. लक्ष्याश्च्युतसायकः dessen Pfeil das Ziel verfehlt AK. 2, 8, 2, 36. लक्ष्यतश्च्युतेषुः H. 773. यद्-ङ्गात्तरमासाद्य (दृष्टिः) च्यवते ह रिंसया sich losmachen BĀG. P. 9, 14, 20. von Pfeilen, Waffen, die dem Bogen, der Bogensehne, der Hand entfliegen: चापाच्छर इव च्युतः R. 3, 60, 16. (शरान्) धनुश्च्युतान् 33, 30. MBH. 13, 4610. HARIV. 8088. शराश्चापगुणच्युताः R. 3, 33, 16. गर्द्या — अस्मद्भुजच्युतया BĀG. P. 3, 18, 5. — 3) *sich entfernen von (abl.)* so v. a. *untreu werden*: अस्माद्धर्मान् च्यवते M. 7, 98. कथं कुर्वन्न च्यवते स्वधर्मात्, न च्यवेयं स्वधर्मात् MBH. 3, 12716. धर्मात्स्वकाश्च्युतः M. 12, 71. 72. HARIV. 11188. च्युता नपात् 11105. तौ हि च्युतौ स्वकर्मभ्यः M. 8, 418. 12, 70. Auch mit dem gen.: तस्य च्यवितुमिच्छसि MBH. 15, 463. — 4) *sich entfernen von* so v. a. *um Etwas (abl.) kommen, einer Sache verlustig gehen*: स स्वर्गाश्च्यवते लोकात् M. 3, 140. 8, 103. च्युताः स्म राज्यात् MBH. 3, 16699. 16744. BHĀT. 7, 92. अच्योष्ट सत्त्वानृपतिः 3, 20. अस्तपतिश्च्युत (तरु) verlassen von VARĀN. BRH. S. 50, 2. — 5) *fortgehen* so v. a. *vergehen, zu Nichte werden, schwinden*: उत्पद्यते च्यवते च M. 12, 96. कथं शरीरं च्यवते कथं चैवोपपद्यते MBH. 14, 455. च्यवते ज्ञायमानं च 3, 12640; vgl. BURN. Lot. de la b. I. 313. यावन्न च्यवते मनः BĀG. P. 3, 28, 18. इति संभाषतां वार्चं भ्रुवा मे बुद्धिरच्यवत् MBH. 1, 5190. रतिश्च्युता RAGH. 8, 65. विधिः 3, 45. च्युताश्च BHĀT. 3, 20. च्युतमन्यु 11. च्युतानिखिलविशङ्क 56. च्युते धर्मे HARIV. 11173. च्युतकर्णभङ्ग ÇĀK. 8, v. I. misslingen: मन्त्रे गुप्ते सम्यगनुष्ठिते च नाल्पो ऽप्यस्य च्यवते कश्चिदर्थः MBH. 5, 1089. — 6) *herauskommen, hinausgehen, herausfließen, herausströmen*: योधिनाश्च्युताः — तेरुतिनुमतौ नश्चिम् R. 2, 68, 17. च्यवते तु ततो घोराद्दर्भात् HARIV. 14398. देहाच्चैव मलाश्च्युताः M. 5, 132. न त्वेवानागते काले देहाश्च्यवति जीवितम् R. 2, 39, 15. (सूर्यः) ब्रह्मसरश्च्युता 1, 26, 9. रक्तैः कोलिररुश्च्युतैः BHĀT. 9, 71. तन्मुखाभोजच्युतं हरिकथामृतम् BĀG. im ÇKDR. यः स्रक्श्च्यवते तस्मात् Suçr. 2, 12, 12. von der Rede, die aus dem Munde entströmt: (वचनम्) दानवेन्द्रमुखाश्च्युतम् MBH. 13, 2183. R. 3, 14, 8. 68, 24. मन्त्राश्चर्यिमुखाश्च्युताः 2, 25, 22. उपस्थितं भयं घोरे दिव्यपत्निमुखाश्च्युतम् 1, 74, 12. — 7) *herabfallen, fallen*: द्वाविवाकौ नभश्च्युतौ MBH. 4, 7730. 3, 12253. याश्च्यवते ऽम्बरात्ताराः काले काले निराकृताः R. 5, 13, 31. स्वतश्च्युतं वक्रिमिवाद्भिरम्बुदः (निर्वापयितुं न शक्नोति) RAGH. 3, 58. AV. 9, 2, 15. च्युताः स्थूलोपला गिरेः AK. 2, 3, 6. 3, 2, 53. H. 1036. 1490. युवा चेह शार्पनेव च्युतौ भुवि KATHĀS. 6, 17. काष्ठच्युतभुज MEGH. 93. MĀLAV. 56. ÇĀK. 41. 138. PĀNĀT. II, 87. VID. 217. पयि च्युतं तिष्ठति दिष्टरन्तितम् BĀG. P. 7, 2, 40. च्युत in der Astrol. in den ἀποκλίματα stehend VARĀN. LAGHŪ. 10, 5; vgl. BRH. 12, 5. Ind. St. 2, 267. — 8) *zu Falle kommen (uneig.)*: द्रोक्ष्युतानाम् PĀNĀT. I, 316. क्षीणलोकाश्च्यवते MUNḌ. UP. 1, 2, 9. न तु मामभिवानन्ति तत्तेनातश्च्यवन्ति ते तु niederen Geburten herabsinken BĀG. 9, 24. mit einem instr. *abnehmen an*: यस्तु न च्यवते नित्यं यशसा वर्चसा श्रिया MBH. 3, 14441. *moralisch sinken*: च्युतातमन् KUMĀRAS. 3, 81. — 9) *in Bewegung setzen, erschüttern*: यस्ता विश्वानि चिच्युपे RV. 4, 30, 22. — 10) *in's Werk setzen, moltri; schaffen, machen*: या वृत्रका परावति सना नवा च चुच्युवे RV. 8, 45, 25. (उपासः) भूरि च्यवन्त वस्तवे 1, 48, 2. — 11) *fortgehen lassen* so v. a. *vergessen lassen*: मा च्योद्धम् MAHĀNĀR. UP. in Ind. St. 2, 85. — caus. च्यावयामि (Padap.: च्यव°); अच्युच्य-

च्युम् (च्युच्युम् RV. 8, 42, 4), अच्युच्युवीतन, (घ्रा) च्युच्युवीमहि, (घ्रा) च्युच्युवी-
रैत RV. 8, 9, 8, 9. 1) act. in Schwanken versetzen, bewegen; schütteln,
aufregen: दृञ्छानि RV. 1, 168, 4. 3, 30, 4. 1, 166, 5. जनान् गिरीन् 37,
12. वृत्तान् AV. 12, 1, 51. 3, 53. यथा वार्तश्चावर्षति भूया रेणुमन्तारैनाच्चा-
धम् 10, 1, 13. med. sich bewegen, erschüttert werden: अच्युना चिद्याव-
यत्ते रूतानि RV. 6, 31, 2. — 2) lockern: पट्यावयय विचुरेव संहितम् RV.
1, 168, 6. — 3) von der Stelle bewegen, wegschaffen, vertreiben: अयत्त-
नात् ÇAT. Br. 1, 6, 1, 6. पितरं प्रजापतिं संपदश्चावयति 10, 2, 3, 7. TS. 2,
2, 3, 5. स्वानान्मां च्यावयेत् MBh. 1, 2915. R. 1, 34, 19. 2, 64, 22. लङ्काया-
श्चावयानाम युधि त्रित्वा धनेश्चरम् MBh. 3, 15920. द्यावितानां स्वधामतः
Bhāg. P. 8, 17, 12. — 4) Jmd um Etwas bringen; mit 2 acc. (!): सा हि
देवी महाराजम् — अयि न द्यावयेत्प्राणान् R. 2, 53, 7. — 5) heraus —,
herabfallen machen: दिवो वृष्टिम् TS. 3, 3, 1, 1. पुरा ययातिर्विधृष्टश्चा-
वितः पतितः त्रित्वा । पुनरोरपितः स्वर्गं दौहित्रैः MBh. 13, 324. तस्य य-
द्यावितं तेनः पृथिवीमन्वपयत् HARIV. 1326. — desid. vom caus. चिद्या-
वयिषति und चुच्या° P. 7, 4, 81. Vop. 19, 15.

— अय् abfallen, sich entfernen: इहैवैधि मायं च्योष्ठाः RV. 10, 173, 2.

— caus. vertreiben: इन्द्रो अङ्ग मृद्धयन्मी पदं चुच्यवत् RV. 2, 41, 10.
— Vgl. अयच्यव, अयच्युत्.

— अा caus. act., selten med. 1) durch Anstossen u. s. w. überfließen
machen, ausgießen: अा दशभिर्विवस्वत् इन्द्रः कोशमच्युवीत् RV. 8, 61,
8. कोशं न पूर्णं वसुना न्यट्टमा च्यावय मयदेयाय प्रूर्म् 10, 42, 2. अा यं नरः
सुदानवो द्वाप्रुपै दिवः कोशमच्युच्युः 8, 53, 6. 39, 8. 4, 17, 16. अा वां स्तो-
मा इमे मम नभो न चुच्युवोरत् 8, 9, 8. अस्मिन्नुया अच्युच्युर्विद्वो धारो अस्त-
द्यत् (offenbar entsteht aus अस्तद्यत्ः) TS. 3, 3, 3, 2; in २r Wiederholung
4, 2 wird °च्युच्युः geschrieben. — 2) herbeiziehen, — schaffen, — locken:
पदय वामुक्थैरच्युच्युवीमहि RV. 8, 9, 9. 87, 7. अा वां व्रावाणो धीभिर्वि-
प्रो अच्युच्युः 42, 4. 84, 2. 10, 104, 12. मृद्ध्वा ते गवांमा च्यावयामसि 4, 32,
18. AV. 3, 3, 2. वृष्टिम् TS. 2, 4, 10, 3. ÇAT. Br. 4, 3, 3, 1.

— उद् caus. aus —, ablösen: (वङ्गयः) ता अन्वोद्यावयतात् Ait. Br.
2, 6; vgl. P. 7, 1, 39, Sch.

— उप s. उपच्यव.

— निम् s. निश्च्यवन.

— परि 1) sich ablösen, entstiegen: शरीवास्तान्त्रोणचापपरिच्युतान्
MBh. 7, 5220. — 2) sich entfernen von, untreu werden: धर्मात्परिच्युतो
रामः R. 4, 16, 20. — 3) verdrängt werden von, um Etwas kommen,
einer Sache verlustig gehen: पुण्यस्यानात्परिच्युताः MBh. 3, 14456. अय
प्रचलितः स्वानादाननाच्च परिच्युतः 5, 4048. 4052. प्रथंशितः सुरमिहृषि-
लोकात्परिच्युतः प्रपताम्यत्ययुषयः 1, 3577. R. 4, 16, 8. वृद्धसेवापरिच्युतः
Bhāg. P. 3, 30, 6. — 4) von Etwas loskommen, befreit werden: पातनाभ्यः
परिच्युतः Mārk. P. 15, 38. 79. — 5) herabkommen: (कुञ्जराः) शैलपङ्क-
परिच्युताः MBh. 3, 11614. परिच्युत zu Falle gekommen, im Elend sich
befindend (Gegens. समृद्ध) 3, 2334. — 6) umströmen: पदातीन्सादिंसंवाञ्च
ततत्रौवपरिच्युतान् MBh. 7, 6449.

— प्र 1) sich fortbewegen, von der Stelle kommen; sich fortgeben,
sich entfernen: प्र वा दृपो ऽस्मात्त्रोकाह्वयते TS. 1, 5, 8, 3. ÇAT. Br. 2, 2,
4, 18. AV. 9, 8, 3. प्र च्यवस्व तन्वो सं भर्स्व 18, 3, 9. देवेभ्यो ऽन्वाद्यं प्र-
च्यवते ÇAT. Br. 1, 6, 4, 17. क्त्वा प्रानान्प्रच्युता यत्तु शत्रवः zum Weichen

gebracht AV. 5, 20, 3. — 2) sich entfernen von so v. a. untreu werden:
धर्मतमयात्प्रच्युतः M. 9, 273. अस्मात्प्रच्युतः 12, 116. सत्वात्प्रच्यवमानानाम्
MBh. 3, 11254. सत्यात्प्रच्यवमानानाम् 5, 1665. — 3) verdrängt werden
von, um Etwas kommen, einer Sache verlustig gehen: करेणव इवार-
ण्ये स्वानप्रच्युतयूययाः R. 2, 65, 20. स एव प्रच्युतः स्वानात् PAÑKAT. III, 43.
प्रच्युता राज्यात् R. 3, 53, 22. ऐश्वर्यात्प्रच्युतः MBh. 3, 2314. — 4) hervor-
kommen, hervorströmen: येन्या इव प्रच्युतो गर्भः AV. 6, 121, 4. प्रच्युतो
मातुरुदरात् Mārk. P. 17, 8. सप्तमे ऽव्दे गते चापि प्राच्यवत (गर्भः) MBh.
3, 8640. ततः (सरसः) प्रच्यवते — नदी R. 4, 44, 47. — 5) herabfallen: व-
आत्प्रच्यवमानादिमे लोका संरेवते ÇAT. Br. 3, 6, 4, 13. प्रच्युतो वै परस्ता-
त्सोमः 2, 4, 2. स तु मां (गङ्गा) प्रच्युतो देवः शिरसा धारयिष्यति MBh. 3,
9943. मात्यानि पादप्रच्युतानि R. 2, 91, 21. 5, 15, 27. straucheln: अतो
नियम्यते लोकः प्रच्यवन्धर्मवर्तम् MBh. 14, 517. — 6) in Bewegung
setzen, treiben: मृद्धिः प्रच्युता मया वर्षत्तु पृथिवीमनु AV. 4, 15, 7. —
Vgl. अप्रच्युत. — caus. 1) bewegen, erschüttern: यस्य मदे च्यावर्षसि प्र
कृष्टीः RV. 3, 43, 7. 7, 19, 1. 4, 17, 5. अच्युता 2, 24, 2. अशमानम् 5, 56, 4.
59, 7. 1, 64, 3. 83, 4. — 2) von der Stelle bewegen; wegschaffen, vertrei-
ben: पूषा वेतश्चावयतु प्र विद्वान् RV. 10, 17, 3. ÇAT. Br. 2, 6, 4, 26. 3, 3,
4, 17. 8, 3, 3. 5, 8. अयर्धोः प्राच्युच्युर्पतिकं च तन्वाश्चर्यः RV. 10, 97, 10.
1, 37, 11. अङ्गाद्ङात्प्र च्यावय (विषम्) AV. 10, 4, 25. स्वानात्प्रच्यवयेयुर्षे
देवराजमपि MBh. 3, 10827. ततो निवातकत्रैरितः प्रच्याविताः सुराः
12189. तेन साचिद्यदात्प्रच्यावितः PAÑKAT. 86, 13. — 3) Jmd von Et-
was abbringen: स्वमतात् P. 8, 2, 94, Sch. अयत्तादात् Sch. in Wils.
SĀMRBJAK. S. 53. — 4) herabfallen —, ausfallen machen: एकेन पत्रिणा ।
शिरः प्रच्यावयामान तद्वात्प्रापतद्भुवि MBh. 7, 1717. DAÇAK. in BENF. Chr.
196, 21. प्रच्यावयति रोमाणि Suçr. 1, 295, 7. zu Falle bringen (uneig.):
प्रच्यावितं ब्रह्म चिरं धृतं यत् Bhāg. P. 9, 6, 50. — Vgl. प्रच्यावन.

— अतिप्र वरिष्येण (acc.): नैनं यशो ऽति प्रच्यवते TBr. 2, 3, 2,
5. — caus.: अदित्यमिमां लोकानति प्रच्यावयति ÇAT. Br. 8, 7, 2, 5.

— अनुप्र sich nach Jmd (acc.) in Bewegung setzen, Jmd nachfolgen:
यो प्रच्युताननु यत्ता प्रच्यवते AV. 8, 9, 8. अतिं हि सो ऽनुप्राच्यवत Ait.
Br. 2, 6. ÇAT. Br. 1, 1, 2, 22.

— अतिप्र sich bewegen gegen, gelangen zu: प्र च्यवस्व भुवस्पते वि-
द्यान्यभि धामानि VS. 4, 34. TS. 2, 2, 6, 4.

— संप्र caus. von verschiedenen Seiten her in Bewegung setzen, zu-
sammenbringen: दिग्भ्य एव वृष्टिं संप्रच्यावयति TS. 2, 4, 9, 2.

— वि 1) auseinandergehen: दग्धा सा पतिता भूमौ — ऊताशनप्रदीतेव
रानती विच्युता गदा R. 3, 35, 53. कवरौ च विच्युताम् Bhāg. P. 8, 12, 21.

— 2) vergehen, zu Grunde gehen: ब्रह्मलोकमविच्युतम् Jāgñ. 1, 212
(St.: unverlierbar). — 3) abgehen von, untreu werden: आचारोद्विच्युतो
विप्रः M. 1, 109. स्वकाद्वर्नात् 9, 273. — 4) ein Versehen machen: यथा-
विधानेन पठन्सामगायमविच्युतम् ohne Fehler Jāgñ. 3, 112. — 4) losma-
chen: कर्षश्चेन् विच्युताः प्र शौर्यः सिद्धते RV. 2, 17, 3.

— सम् caus. wegschaffen, abschliessen: नाकुलिस्तस्य विशिखैर्वम — गा-
त्रात्संच्यावयामाम MBh. 7, 7515.

2. च्यु, च्यावयति lachen (v. l. ertragen, in Folge einer Verwechslung
von कृसन und सकृन्) Dhātup. 33, 72. — Vgl. च्युम्.

1. च्युत् (von 1. च्यु) adj. am Ende von comp. erschütternd, fallend:

tilgend; vgl. अच्युत°, मण°, धन्व°, ध्रुव°, पर्वत°, मद°. In मधुच्युत् (s. d.) ist च्युत् = श्रुत्; vgl. u. च्युत.

2. च्युत्, च्योति DHĀTUP. 3, 3 (त्तृणो); चुच्योत; aor. अच्युतत् und अच्युतीत् VOP. 8, 33. 1) tröpfeln, fließen: इदं शोणितमभ्यग्रं संप्रहारे ऽच्युततयोः BHATT. 6, 28. — 2) hinabfallen: इदं कवचमच्योतीत् BHATT. 6, 29. — 3) tröpfeln —, ausströmen lassen: अच्युतञ्च ततं (सैन्यं) रक्तम् BHATT. 13, 114. — Vgl. श्रुत्, श्रुत्.

च्युत partic. s. u. च्यु; in मधुच्युत adj. Honig tröpfelnd R. 2, 91, 64. 4, 44, 96 wohl nur fehlerhaft für च्युत्; च्युता in घृतच्युता (s. d.) hat sich wohl aus च्युत् entwickelt.

च्युतकूट (च्युत + कूट) m. N. pr. eines Reiches; so lesen wir st. Tsáu-kou-ta und Tsáu-kou-ta HOUEN-TSANG I, 47. 474.

च्युतपथक (च्युत + पथ) m. N. pr. eines Zuhörers des Çākjamuṇi VJUTP. 32.

च्युति (von 1. च्यु) f. 1) rasche Bewegung: जघनं° TBR. 2, 4, 6, 4. — 2) das Abgehen von, Untreuwerden: सत्याच्च्युतिः क्षत्रियस्य MBH. 1, 4169. समये च्युतिः BHART. Suppl. 10. — 3) das Vergehen, Zugrundegehen, Sterben; im Gegens. zu उत्पत्ति VJUTP. 180. Lot. de la b. l. 794. चेतना° SUÇR. 2, 402, 12. धैर्य° KUMĀRAS. 3, 10. ÇĀNTIÇ. 1, 16. — 4) das Hervorkommen, Herausfließen: गर्भच्युति (s. d.): गाण्डश्यामद° PAÑKĀT. I, 371. — 5) das

Fallen, Gleiten: अघस्तिर्यकच्युति SUÇR. 1, 32, 2. Fall in übertr. Bed.: कुले च्युतिभयम् BHART. 3, 32. — 6) die weibliche Scham H. 609. — 7) After (vgl. चुत, चुति, चूत) H. 612. — Vgl. सच्युति, कस्त°.

च्युर्त् m. Gesicht Uṅ. 3, 24.

च्युम्, च्योर्त्स्यति (so WEST. und WILS., im ÇKDr. wird schon die Wurzel mit ष geschrieben) lachen (v. l. ertragen); verlassen DHĀTUP. 33, 72. — Vgl. 2. च्यु.

च्युत् m. v. l. für चूत् After ÇKDr. u. d. letzten W.

च्योत = श्योत AK. 3, 3, 10, Sch.

च्यौर्त् (von 1. च्यु) Uṅ. 4, 107. 1) adj. anfeuernd, fördernd: भुवो नृ-श्रौत्रो विश्वस्मिन्भरे ज्येष्ठश्च मन्त्रौ विश्वचर्यणे RV. 10, 50, 4. Nach dem Sch. zu Uṅ. der da geht; dessen guten Werke aufgezehrt sind; aus einem Ei entstanden. — 2) n. a) Erschütterung: पुरो च्यौत्राय शयश्राय नू चित् RV. 6, 18, 8. — b) Unternehmung, Bemühung, Veranstaltung, = वत् NAIKH. 2, 9. एता च्यौत्रानि ते कृता वर्षिष्ठानि परीणसा । हृदा वीद्गुधारयः RV. 8, 66, 9. तव च्यौत्रानि वञ्चकस्त तानि नव यत्पुरो नवति चं सद्यः । निवेशने शततमाविषेयीः 7, 19, 5. नृदि ष्मा ते शतं च न राधो वरुत्त आगुरः । न च्यौत्रानि कारिष्यतः 4, 31, 9. तमिच्छ्यौत्रैरार्षिषि तं कृते-भिश्चर्यणयः 8, 16, 6. 2, 33. प्र च्यौत्रानि देवयन्तो भरते 1, 173, 4. 6, 47, 2. 10, 49, 11.

1. कृ 1) adj. a) rein MED. kh. 1. — b) zitternd, beweglich EKĀKSHARAK. im ÇKDR. — 2) f. कृ das Verdecken MED. — Vgl. कृ.

2. कृ (von कृ) m. das Abschneiden, Abschnitt (कृ) EKĀKSHARAK. im ÇKDR.

कृत् s. कृत्.

कृ m. Bock H. 1273. — Vgl. कृगल, कृग.

कृण trockener Kuhmist, m. TRIK. 2, 9, 21. n. H. 1272. n. Kuhmist Hā. 207. — Vgl. कृगण.

कृगल Uṅ. 1, 112 (कृगल?). 1) m. a) Bock H. 1273. an. 3, 648. MED. I. 90. TS. 5, 6, 22, 1. SUÇR. 1, 203, 19. कृगली f. Ziege VIÇVA im ÇKDR. कृगला (N. pr.?) gaṇa वाक्कादि zu P. 4, 1, 96. — b) wie es scheint ein Spitzname Atri's P. 4, 1, 117. Nach dem Sch. auch ein sonst vorkommender Name. — c) N. pr. eines Landes gaṇa तन्नाशिलादि zu P. 4, 3, 93. — 2) f. N. einer Pflanze, = कृगलास्त्री MED. कृगली H. an. VIÇVA im ÇKDR. कृगला ÇKDR. angeblich nach MED. (wo aber die Form nicht angegeben wird) und ÇABDAR.; vgl. AK. 2, 4, 5, 2, wo Einige कृगलास्त्री in zwei Synonyme der Pflanze: कृगला und कृगली zerlegen. — 3) n. blauer Zeug H. an. MED. — Vgl. कृग, कृग, कृगल.

कृगलक (von कृगल) m. Bock AK. 2, 9, 76.

कृगलाङ्गी (कृगल + अङ्गी) f. v. l. von कृगलास्त्री RAMĀN. zu AK. 2, 4, 5, 2. ÇKDR.

कृगलाण्डी (कृगल + अण्डी) f. desgl. RĀJAM. zu AK. 2, 4, 5, 2. ÇKDR.

कृगलास्त्रिका f. = कृगलास्त्री ÇABDAR. im ÇKDR.

कृगलास्त्री (कृगल + अस्त्री) f. 1) *Argyrea speciosa* oder *argentea* Sweet. (eine Winde) AK. 2, 4, 5, 2. RATNAM. 30. SUÇR. 1, 139, 19. 144, 17. 219, 19. — 2) Wolf RĀGAN. im ÇKDR.; unter वृक wird कृगलास्त्री als Synonym aufgeführt. — Vgl. कृगलास्त्री.

कृगलिन् (von कृगल) m. N. pr. eines Lehrers (nach dem Sch. zu P. 4, 3, 104 eines Schülers des Kalāpin) P. 4, 3, 109. — Vgl. कृगलेपिन्.

कृग f. 1) eine zusammenhängende Masse, Klumpen, Menge: मुखप्रविट्या मध्यस्तदसाकृग्या KATHĀS. 23, 274. (वृद्धकुटनी) यूना दशि विपच्छ्या 12, 79. (कन्या) नेत्रामृतच्छ्या 26, 150. सटाकृगभिन्नयन ÇIÇ. 1, 47 (Sch.): स-

टाकृगभिः केसरसमूहैः, nach ÇKDR. = दीप्ति). वीरपट्टाञ्जलच्छ्या: RĀGA-TAR. 5, 332. — 2) Lichtmasse, Glanz: प्रतापंपुच्छ्याकृटैः RĀGA-TAR. 4, 127. शीतंशोः कृगच्छ्या: DHŪRTAS. 67, 18. विद्युच्छ्या दृष्टिभिर्मुञ्जतीम् PRAR. 63, 10 (Sch. 1: कृग = माला, Sch. 2: = कात्ति). मयूख⁰ 81, 10. कटाञ्जलच्छ्या SĀH. D. 41, 15. — Vgl. जटा.

कृगफल (कृग + फल) m. *Betelnussbaum* TRIK. 2, 4, 40.

कृगभा (कृग + घ्राभा) f. *Blitz* HĀR. 38.

कृगडक HIOUKN-THSANG I, 313.330 falsche Form für कृगक 2.

कृग (von 1. कृ mit Suffix त्र; statt der etym. Schreibart कृत् findet man sehr häufig auch कृत्र) Uṅ. 4, 160. P. 6, 4, 97. VOP. 26, 70. n. SIDDH. K. 249, b, 3. m. n. 231, a, 4. 1) m. a) *Pilz* RATNAM. im ÇKDR. — b) Name eines Grases (s. भूतूणा) RĀGAN. im ÇKDR. — c) = कृगक 1, b: वरटीकृत्तसंभवं मधु ÇKDR. u. कृगत्त. — 2) f. घ्रा N. verschied. Pflanzen: a) *Anethum Sowa Roxb.* AK. 2, 4, 3, 23. H. an. 2, 4 21. MED. r. 33. RATNAM. 115. — b) = अतिच्छत्र (अतिच्छत्रा ÇKDR.) MED. — c) *Koriander* AK. 2, 9, 37. H. an. MED. — d) N. einer Pflanze, welche in Kāçmlra wachsen soll, SUÇR. 2, 170, 2. 171, 12. 173, 7. 1, 71, 16. — e) *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा) ROXB. RĀGAN. im ÇKDR. — f) *Pilz* AK. 2, 4, 5, 32. H. an. MED. — 3) n. a) *Sonnenschirm* AK. 2, 8, 1, 32. TRIK. 2, 8, 32. H. 717. H. an. MED. KĀTS. ÇR. 21, 3, 6. GORH. 1, 6, 19. KAUC. 33. ĀÇV. GĀHJ. 3, 8. ADBR. DR. in Ind. St. 1, 39. 41. M. 2, 178. 7, 96. MBH. 3, 13399. R. 2, 26, 10. 43, 22. SUÇR. 1, 260, 12. BHARTṚ. Suppl. 1. MRĀKH. 83, 4. RAĞH. 3, 16. श्वेत⁰ MBH. 7, 7687. सित⁰ VID. 335. कृत्ते तुहिनविषि 3. कृत्तेपानकम् P. 5, 4, 106, Sch. M. 2, 246. MBR. 13, 4641. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा 12, 938. — b) Bez. einer best. Constellation VARĀH. LAĞHŪ. 10, 8. BĀH. 12, 2. — c) das Verhüllen der Fehler des Lehrers, eine zur Erkl. von कृगत्त Schüler erfundene Bed. P. 4, 4, 62. — Die urspr. Bed. ist die des n., aus der sich die übrigen entwickelt haben. Vgl. अति⁰, अकृतिच्छत्रा, गोमय⁰, सित⁰.

कृगक (von कृत्त) 1) m. a) ein in Form eines Sonnenschirms gestalteter Çiva-Tempel (ईश्वरगृहविशेष) ÇABDAR. im ÇKDR. — b) ein so gestalteter Bienenstock (vgl. u. कृगत्त 2.) WILS. — c) N. einer Pflanze,

Asteracantha longifolia Nees. RATNAM. 73. — d) Pilz TRIK. 2, 4, 30 (vgl. कृत्रक). — e) Eisvogel (मत्स्यरङ्गपत्तिन्) ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) f. कृत्रिका Pilz RIĞAV. im ÇKDR.

कृत्रगुच्छ (कृत्र + गुच्छ) m. N. eines Grases, *Scirpus Kysoor* (कशोर) ROZB. गुणउत्पण), RIĞAN. im ÇKDR.

कृत्रगृह (कृत्र + गृह) n. das zur Aufbewahrung des (königlichen) Sonnenschirmes dienende Gemach: रतत्तलिलराजस्य च्कृत्रं कृत्रगृहे स्थितम् MBH. 3, 3544.

कृत्रचक्र (कृत्र + चक्र) n. Bez. eines astrologischen Diagramms SAMAJAMTA im ÇKDR.

कृत्रधार (कृत्र + धार) m. Sonnenschirmträger P. 6, 2, 75, Sch. H. 764. R. 3, 38, 3. PAÑĀT. 136, 22. °धारत् n. das Amt des Sonnenschirmträgers 63, 23.

कृत्रधारण (कृत्र + धा°) n. das Tragen —, Gebrauch eines Sonnenschirmes M. 2, 178.

कृत्रपति (कृत्र + पति) m. Herr des Sonnenschirmes, Titel eines alten Königs in Ġambudvīpa, HIUCEN-TSANG I, LXXV. LIA. II, 88.

कृत्रपत्र (कृत्र + पत्र) n. N. einer Pflanze, *Ketnia mutabilis* Moench., TRIK. 2, 4, 33.

कृत्रपुष्पक (कृत्र + पुष्प) m. N. einer Pflanze (तिलक) BUĀVAPR. im ÇKDR. n. तिलक.

कृत्रभङ्ग (कृत्र + भङ्ग) m. der Bruch des (fürstlichen) Sonnenschirmes: 1) der Untergang eines Königs TRIK. 3, 3, 60. H. an. 4, 49. MED. g. 53. — 2) Gesetzlosigkeit, Anarchie (स्वातन्त्र्य) H. an. MED. — 3) Wittwenstand TRIK. H. an. MED.

कृत्रवत् (von कृत्र) 1) adj. mit einem Sonnenschirm versehen SUÇR. 4, 30, 2. — 2) f. °वती N. pr. eines Landes oder einer Stadt (vgl. घृत्विच्छकृत्र, घृत्विच्छकृत्रा): पार्यतो हुपदो नाम च्कृत्रवत्या नरेधरः MBH. 1, 6348. LIA. I, 602.

कृत्राक (wie eben) 1) m. N. einer Pflanze (s. जालवर्षूक) RIĞAN. im ÇKDR. — 2) f. ई N. einer Pflanze (राम्ना) AK. 2, 4, 4, 3. — 3) n. Pilz ADRA. BR. in Ind. St. 4, 40. M. 3, 19. JĀĒS. I, 176.

कृत्रातिच्छकृत्र m. und f. (घ्रा) S. einer im Wasser lebenden Schlingpflanze, = कृत्रक, घ्रातिच्छकृत्रा ÇABDAR. im ÇKDR.

कृत्राधान्य (कृ + धान्य) n. Koriander RIĞAN. im ÇKDR.

कृत्रिक (von कृत्र) m. Sonnenschirmträger gaṇa पुरोहितार्दि zu P. 5, 1, 128.

कृत्रिण (wie eben) m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDHI. in Verz. d. B. H. 36.

कृत्रिन् (wie eben) 1) adj. mit einem Sonnenschirm versehen MBH. 13, 739. HARIV. 14203. R. 1, 31, 16. 3, 32, 9. — 2) m. Barbier ÇABDAR. im ÇKDR.

कृत्रर (von 1. कृद) m. 1) Haus. — 2) Laube Uṇ. 3, 1. — Vgl. कृदर, कृत्रर.

1. कृद, कृदयति (ep. auch med.) DUĀTUP. 34, 27. 32, 41, v. l. (कृदति nicht zu belegen; ebenso wenig कृदयति 32, 41. कृदयति 33, 80, v. l. nur Att. Br. 1, 30; कृत्र und कृदित P. 7, 2, 27. VOP. 26, 114. 1) zudecken, umhüllen, verhüllen, überdecken: मनीषिणो तु वर्मणा कृदयामि RV. 6, 75,

18. घृत्निमत्प्रकृदयामि AV. 9, 3, 14. KAUC. 81. TS. 2, 6, 3, 4. 5, 6, 6, 1. ÇAT. BR. 3, 3, 4, 36. 14, 4, 4, 3. KĀTJ. ÇR. 8, 6, 37. 17, 1, 5. घृत्तोप्रकृदयेदभ्येन 4. 6, 5. कृदयन्निपुजालेन MBH. 1, 5478. कृदयित्वाखिलं नभः 8245. 8371. 3. 799. 12540. 4, 1510. R. 4, 37, 15. 5, 21, 18. 40, 7. MRĪKŪ. 22, 19. MRGU. 90. BUĀG. P. 6, 8, 24. DEV. 7, 16. कृदयो चक्रे R. 4, 38, 7. रजो भौमं कृदयानं दिवाकरम् MBH. 6, 2430. गुणवत्तरपात्रेण च्कृद्यत्ते गुणिणो गुणाः werden verdunkelt PAÑĀT. I, 319. कृदयामिव कृ वा एष रतेदेव-यच्छकृदयति पत्कृत्ताजिनम् als Decke breiten Att. Br. 1, 30. sich zudecken, sich umhüllen KĀND. UP. 1, 4, 2. कृदितं verhüllt u. s. w. AK. 3, 2, 47. H. 1476, Sch. 1473, Sch. (= पूर्ण). H. an. 2, 265. MED. n. 3. कृदिता शरद्वेणे चन्द्रलेखे MRĪKŪ. 23, 12. VARĀH. BRH. S. 71, 1. GHAṬ. 6. श्लेष्काप्रकृदितमण्डलाः RIĞA-TAR. 1, 116. कृत्र AK. 3, 2, 47. H. 1473 (erfüllt). 1476. an. 2, 265. MED. n. 3. शरैश्कृत्नाः MBH. 3, 800. कृत्रो ऽधेणेव चन्द्रमाः 2699. R. 1, 74, 16. 2, 63, 17. MEGH. 18. 74. VERĀNTAS. in BENF. CHR. 206, 3. RIĞA-TAR. 3, 271. BUĀG. P. 4, 18, 27. KIR. 3, 36. मेघच्छने ऽङ्गि AK. 1, 1, 2, 13. वस्त्रच्छन (Accent) P. 6, 2, 170, Sch. — 2) verbergen, verstecken, dem Auge entziehen, geheim halten: कृदयामास तो कन्या पुमानिति च सो ऽब्रवीत् MBH. in BENF. CHR. 31, 18. ज्ञानपूर्वं कृतं कर्म च्कृदयते ज्ञसाधवः MBH. 13, 7588. कृदयित्वात्मनो भावम् R. 5, 90, 16. कृदित्वात्मन् KATHĀS. 17, 44. कृत्र verborgen, versteckt, in fremder Gestalt umhergehend, heimlich zu Werke gehend AK. 2. 8, 4, 22. VID. 99. शरीरे कृत्रः BUĀG. P. 3, 31, 14. कृत्रत्रय MBH. 4, 1023. कृत्रभयं वनम् R. 5, 74, 22. देवैरप्यापदः प्राप्ताश्कृत्रैः MBH. 3, 17459. fg. कृत्रया कृलितस्त्वस्मि च्चिया भस्माग्निवत्पया R. 2, 34, 36. सुगन्धाकृत्रकामुका RIĞA-TAR. 3, 471. कृत्रम् adv. im Verborgenen, insgeheim II. 741. an. 2, 265. MED. n. 3. प्रुत्कं हि गृह्णन्कुरुते कृत्रं (könnte auch adj. sein) डुकृत्वि-क्रयम् M. 9, 98, 100. कृत्रं कार्यमुपतिपत्ति MRĪKŪ. 137, 13. कृत्रं दोषमुदाहृ-रति 18. DAÇAR. in BENF. CHR. 197, 10. कृत्रपुत्रराज्यार्थिनी RIĞA-TAR. 3, 467. in der Stille, leise: गायेत् LĀTJ. 3, 1, 12, 16. कृत्रे an einem versteckten Orte, den Augen nicht sichtbar HARIV. 8686. — 3) schützen: यो वा यूयं कृदयति यो वा यूयेन च्कृद्यते ÇĀKŪ. GṆJ. 3, 11. — desid. चि-च्छकृदयति P. 7, 4, 83, VĀRTI. 2, Sch. (ed. Calc.).

— अनु s. अनुच्छद.

— घनि bedecken: तत्पुनर्भिच्छकृदयत्यभिच्छकृत्वा हीयं नीविः ÇAT. BR. 1, 3, 3, 6. KAUC. 79.

— समभि dass.: पामुभिः समभिच्छकृत्रः MBH. 12, 255.

— घव zudecken, überdecken: मूलान्यपर्यो प्रात्तैरवच्छकृदयन् KAUC. 2. 37. KĀTJ. ÇR. 16, 4, 12. 25, 7, 37. MBH. 1, 5421. 13, 2775. SUÇR. 2, 170, 19. तद्वारं वृहच्छिखावच्छकृद्य PAÑĀT. 101, 18. मलिरवच्छकृत्रः BUĀG. P. 3, 33, 28. verdunkeln, im Dunkeln lassen: (यायदादित्यः) वसुधातलमर्धेनैव प्र-तपत्यर्धेनावच्छकृदयति 5, 1, 30. क्रोधादिभिर्वच्छकृत्रः erfüllt MBH. 12, 5835. — Vgl. घवच्छद.

— समव verdecken, verhüllen, überdecken: रेणुना सूर्यमार्गं तु समव-च्छकृद्य HARIV. 6444. सप्तपिणामुदाराणां समवच्छकृद्यते प्रभा MBH. 6. 94. पौ-शुना समवच्छकृत्रः 1, 4599. 16, 4. (प्रासादैः) घ्रान्यसमवच्छकृत्रैः 1, 6965. तम-सा समवच्छकृत्रम् HARIV. 12786.

— घ्रा 1) bedecken, zudecken, verhüllen, überdecken: घृद्वारं कपालेन KĀTJ. ÇR. 2, 4, 27. 26, 2, 17. मुखमाच्छकृद्य MBH. 2, 2293. घ्राच्छकृदित्वास्ते (पूषाः) वसोभिः R. 1, 13, 29. SUÇR. 4, 16, 8. VARĀH. BRH. S. 74, 11. नाच्छकृदयति कौ-

पीनं न दंशमशकापकम् PANKAT. III, 98. जालैराच्छादितो कृदः 247, 9. (सा-
यकमयैर्जालैः) भानोराच्छादयत्प्रभाम् MBH. 4, 1853. शरशतिर्देवीमाच्छादयत
सः DEV. 10, 10. आच्छादिते रवौ मेघैराच्छादनाः स्युर्गभस्तयः PANKAT. II, 164.
190, 6. BHĀG. P. 4, 10, 23. — 2) *bekleiden*: अकृतेन KAUC. 79. वसनेन GOBU.
2, 8, 10, 9, 5. R. GORR. 2, 100, 50. कौशिकैर्वस्त्रैः शुभैराच्छादितम् (वाम्) *be-*
kleidet mit MBH. 3, 1002. अनेन वामसाच्छादः 2632. *bekleiden*, mit *Klei-*
dern beschenken: आच्छादयित्वा हूतान् 4, 2183. 14, 1853. M. 3, 27. R. 6.
1, 29. — 3) *sich* (ein Gewand) *umnehmen*, *sich bekleiden*; act. nud med.:
वस्त्रम् ÇĀṆK. GRHJ. 4, 12, 15. KAUC. 41. PĀR. GRHJ. 2, 6, 7. प्रावारान् MBH.
2, 1733. 12, 4558. परिच्छेदम् 2, 789. शाटीम् R. 2, 32, 31. med. ohne obj.
MBH. 2, 1736. — 4) *verbergen*, *verstecken*: आत्मानमाच्छाद्य HIT. 22, 1.
— Vgl. आच्छद्, आच्छाद् figg.

— समा *bedecken*, *verhüllen*: कृतैर्निवातकवचैः — समाच्छाद्यत देशः सः
MBH. 3, 12179. Uneig.: बुद्धिं समाच्छाद्य च मे समन्युरुह्युपते प्राणपतिः श-
रिरे 15670.

— उद् *entkleiden*: उच्छाद्य स्नापयति स्म — अद्येकमेकं पुरुषं प्रमदाः
सप्त चाष्ट च R. 2, 91, 51; vgl. Goar. 2, 100, 50, v. l. Unter उच्छादन haben
wir viell. mit Unrecht उच्छाद्य an dieser Stelle für eine Prakrit-Form
von उत्साद्य erklärt; dagegen ist उच्छन्नं Suçr. 2, 395, 10 ohne allen Zwei-
fel = उत्सन्न.

— अघोद् *aufdecken*: दक्षिणमूर्ध्नुपोच्छाद्य ĀCV. ÇR. 5, 5. उरोर्वसनम् 6.

— समुद् *ablegen* (ein Kleid) PRAR. 50, 12, v. l.

— उप 1) *bedecken*: उपच्छन्ना वसुमती तथा पुष्यैः MBH. 1, 5005. — 2)
verstecken, *verbergen*, *geheim halten*: उपच्छन्नानि चान्यानि सीमालिङ्गा-
नि कारयेत् M. 8, 249. उपच्छन्नान्वह्नुक्वामोस्ते भुञ्जति MBH. 1, 5006.

— समुप s. समुपच्छाद्.

— परि 1) *umhüllen*, *bedecken*, *überdecken*: (कूर्मम्) तं देवैः परिच्छाद्य
धनुषि समालम्ब्य PANKAT. 144, 23. रथान्हेमपरिच्छन्नान् MBH. 4, 1029. हे-
मजालपरिच्छन्नं (भवन्) R. 5, 13, 7. Uneig.: शोकपरिच्छन्नं 71, 4. कृन्धर्म°
4, 16, 21. — 2) *verbergen*, *unkennlich machen*: मुनिवेशपरिच्छन्नास्तत्र
गच्छन्तु योषितः *verkleidet in* R. 1, 9, 9. भित्तुत्रप° 4, 2, 20. द्वीपिचर्म° HIT.
III, 9. — Vgl. परिच्छद्.

— प्र 1) *bedecken*, *zudecken*, *umhüllen*, *verhüllen*: योनिमुत्खेन ÇAT.
Br. 7, 1, 4. 8. 8, 3, 2, 5. एतत्तयं पेनायमात्मा प्रच्छन्नो लोम त्वज्जोसमिति 10,
3, 4, 12. शिरामुखम् ĀCV. GRHJ. 4, 3. KĀTJ. ÇR. 21, 4, 16. 25, 8, 14. KAUC.
53. वसनेन 80. वेष्टैः प्रच्छाद्य मुखम् MBH. 2, 2626. 3, 582. R. 2, 72, 22. 5,
21, 2, 20. प्रच्छादितं Suçr. 1, 27, 4. (पृतना) प्रच्छाद्य मरुतीं भूमिम् R. 6, 16, 19.
DRAUP. 8, 30. द्वारकां सर्व्यां प्रच्छादयति (तरुः) HARIV. 7682. रेणुर्दिवं प्र-
च्छाद्य तिष्ठति R. 2, 93, 14. यत्रा रश्मिभिरादित्यः प्राच्छादयत मेदिनीम् ।
नत्रा गाण्डीवनिर्मुक्तैः शरैः पार्थो दिशा दश ॥ MBH. 4, 1699. वनं सर्वम् —
वहुभिः शरैः । प्राच्छादयद्मेयात्मा नीकारेणैव चन्द्रमाः 1, 8234. तमसा चैव
घोरिणा — प्रच्छादितं जनस्त्रानम् B. 3, 29, 8. (मूर्धः) प्रच्छाद्यत्ते गुणाः सर्वे
मेघैरिव दिवाकरः KĀN. 87. स हि प्रच्छाद्यते देयः शैलो मेघैरिवासितिः
MBH. 1, 5599. प्रच्छन्ने जलम् *im Gefäss eingeschlossen* R. 3, 16, 28. आदि-
त्यमिव सर्वयो रासो प्रच्छाद्य वै प्रभाः *verdunkeln* MBH. 1, 4416. अभिदु-
तमिवारण्ये सिन्धेन गजयूथम् ॥ प्रच्छाद्यमानं रामेण भरतं त्रातुमर्हसि *Jmd*
verdunkeln, *im Wege stehen* (WEST.: *insidiari*, SCHLEGEL: *proculcare*,
R. GORR. 2, 7, 30: उच्छिद्यमानम्) R. 2, 8, 36. — 2) *sich* (mit einem Ge-

wande) *bekleiden*: नातपति प्रच्छादयेत् ÇAT. Br. 14, 1, 4, 33. जालेन प्रच्छा-
द्योत्तरीयेण वाससा वा PĀR. GRHJ. 1, 16, 2, 6. — 3) *verbergen*, *verstecken*,
geheim halten: मया प्रच्छादिता चेयम् MBH. in BENF. Chr. 51, 5. KATHĀS.
10, 62. व्रतेन पापं प्रच्छाद्य M. 4, 198. प्रच्छाद्य भावम् R. 5, 90, 14. प्रच्छा-
द्य स्वान्गुणान् BHARTR. 2, 70. प्रच्छन्नं *verborgen*, *versteckt*, *in fremder*
Gestalt umhergehend, *geheim* MBH. in BENF. Chr. 50, 15. KATHĀS. 10, 66.
स च प्रच्छन्नो भूत्वा स्थितः HIT. 9, 14. 42, 4. VID. 85. VET. 30, 13. 33, 3.
प्रच्छन्नो (der sich unkenntlich gemacht hat) को ऽपि देवो ऽयम् VID. 43.
°वृष R. 3, 66, 19. प्रच्छन्ना हि महात्मानश्चरन्ति पृथिवीमिमाम् MBH. 3, 2802.
प्रच्छन्नं वा प्रकाशं वा सर्वमग्निर्हृदिनिते R. 6, 103, 11. प्रदानं प्रच्छन्नम् BHARTR.
2, 54. प्रच्छन्ना वा प्रकाशा वा (ज्ञातयः) M. 10, 40. कालानुवृत्ति° (स्ववि-
क्रम) RĪGA-TAR. 5, 328. मातृपितृतः °वृत्त्या ÇĀK. 40, 19. °पाप M. 5, 107.
JĀGŪ. 3, 33. KĀURAP. 4. °तस्कार M. 9, 226. °वञ्चक 257. प्रच्छन्नम् *adv.*
(Gegens. प्रकाशम्) M. 9, 228. MBH. 1, 5887. MĀKĀN. 146, 13. प्रच्छन्नगुप्तं
धनम् BHARTR. 2, 17. प्रच्छन्नचारक R. 3, 66, 18. °चारिन् 51, 26. गृहे प्रच्छन्नं
(wohl loc.) उत्पन्नः *im Hause heimlich geboren* JĀGŪ. 2, 129. — Vgl. प्र-
च्छद् u. s. w.

— प्रति 1) *überdecken*, *umkleiden*, *bekleiden*, *umgeben*, *verhüllen*: वृ-
त्तम् KAUC. 79. प्रतिच्छन्ने वल्मीकात्पुण्डीचकैः BHĀG. P. 7, 3, 15. वासोभिश्च
प्रतिच्छन्नः (रत्नपर्यतः) HARIV. 7809. मृतचैलप्रतिच्छन्नं (पुक्कस) MBH. 13,
2586. अनेन व्याघ्रचर्मणा प्रतिच्छाद्य रासनम् PANKAT. 224, 4, 10. IV, 52.
अर्द्धलक्तकप्रतिच्छन्ना दृष्टिः Suçr. 1, 36, 5. स्नायुनिः 326, 17. कङ्कपत्रप्रति-
च्छन्नाः (शराः) R. 4, 7, 22. मुक्ताजालप्रतिच्छन्नं (विमान) 5, 13, 4. मुक्ताजाल-
प्रतीकान् (अश्वान्) MBH. 8, 4125. हेमदण्डप्रतिच्छन्नं रथम् 4, 1276. प्रति-
च्छन्नानि भासन्ते शिखराणि धनेर्वनैः HARIV. 3384. धूमेन — प्रतिच्छन्नमार्गं
BHĀG. P. 8, 15, 19. सायकैश्च प्रतिच्छन्ने चक्रतुः खम् MBH. 7, 6129. R. 6, 69,
34. अन्धकारप्रतिच्छन्ने घटे दीप इवाहितः PANKAT. I, 440. धर्मलेशप्रतिच्छन्नं
versehen mit MRU. 3, 1263. — 2) *verbergen*, *verstecken*, *unkennlich ma-*
chen: प्रतिच्छन्नं *versteckt*, *verborgen*, *unerkannt* MBH. 1, 5630. R. 3, 51,
27. 6, 1, 20. BHĀG. P. 7, 5, 7. शशत्रुपप्रतिच्छन्नाः पुष्कराः MBH. 3, 5056. दि-
ज्ञत्रप° BHĀG. P. 8, 21, 10. देवलिङ्ग° 9, 24. मुप्रतिच्छन्नम् *auf sehr gehei-*
me Weise MBH. 1, 4894.

— वि *entkleiden*: अस्ति त्वेवैनं (आत्मानं) विच्छादयन्तीव KĀṆD. UP.
8, 10, 2. ÇĀṆK.: = विद्रावयति. Ders. Sch. erklärt *विच्छाययति* (*विच्छा-*
पयति) BRH. ĀR. UP. 4, 3, 20 durch *विच्छादयति*, *विद्रावयति*.

— सम् 1) *zudecken*, *überdecken*, *umhüllen* Suçr. 1, 60, 16. अस्थि त-
न्मोसैः संच्छादयति ÇAT. Br. 8, 7, 4, 49, 21. क एष वेशसंक्षेत्रो भस्मन्येव कु-
ताशनः MBH. 4, 1263. HARIV. 11735. सेना — मूर्ध्नि संच्छादयामास प्रावृषि
व्यामिवाम्बुद्ः R. 2, 93, 3. 4, 39, 10. 45, 1. RĪGA-TAR. 1, 107. ARĀ. 9, 7. न-
द्यः शैवालसंच्छन्नाः Suçr. 1, 172, 12. 2, 312, 6. बदलीवनसंक्षेत्रं (आश्रम) R.
4, 13, 16. अर्जुनारिष्टसंक्षेत्रं (वन) MBH. 3, 2403. 2405. संच्छाद्यमाने खे वापैः
1, 8235. शरैः — पार्थ संच्छाद्य 5476. 3, 589. R. 6, 79, 30. वाग्प्रसंक्षेत्रसलिला
(सरित्) R. 3, 22, 23. संक्षेत्रो धूमजालेन शिखामिव विगावसोः 5, 18, 10. —
VARĪH. BRH. S. 5, 12, 48. 47, 50. 76, 3. — 2) *unlegen* (ein Gewand): व-
स्त्रं संच्छादयति YOP. 21, 17. — 3) *verbergen*, *verstecken*: कुले खोतसि सं-
क्षेत्रे यस्य स्याद्योनिस्कारः *verborgen*, *dem Auge entzogen*; *unbekannt*
MBH. 13, 2606.

2. कृद्, कृदयति und कृदयते (= अर्चतिकर्मन् NAIḠ. 3, 14). अकृदयन्.

अचक्षत् (Nir. 9, 8); हृद्, हृन्ति (= अर्चति Naigh. 3, 14), हृन्त्यते, च-
 च्छद्, हृन्तम् (Naigh. 2, 6), हृत्सि, अचक्षान्, अचक्षामसुम्. 1) *scheinen,*
dünken, für Etwas gelten: सोमस्येव मौनवतस्य भक्तो विभीर्क्षो जगृवि-
 र्मकामचक्षान् RV. 10, 34, 1. तदिन्मे हृत्सद्वर्षो वपुष्टरम् 32, 3. गोकामा मे
 अचक्षदप्यन्यदाम् 108, 10. 4, 163, 4. नृदि मे अन्निपञ्चनाचक्षत्सुः पञ्च कृष्टयः
 das Menschenvolk kam mir nicht einmal wie ein Staubkörnchen vor
 10, 119, 6. 31, 4. 6, 49, 5. 7, 63, 3. 8, 1, 6. 3, 9, 7. (प्रजाः) सृष्टा अचक्षन्त्वा
 च्छदयन् Pañśav. Br. 14, 5. — 2) *gut scheinen, gefallen* Naigh. 2, 6. पञ्चि-
 द्वि ते गुणा इमे हृन्ति मयत्तये RV. 5, 79, 5. 4, 132, 6. संचक्ष्या मरुतश्च-
 न्द्रवर्षा अचक्षत् मे हृन्त्या च नूनम् 163, 12. उतो तस्मै मधिञ्चक्ष-
 यात् 10, 73, 9. तेभ्य एष लोको ऽहृन्त्यत् Çat. Br. 8, 3, 4, 2. 3, 4, 2. यद-
 स्मा अचक्षदप्यस्तमाचक्षन्दासि ३, 1. mit dem acc. der Person: कामात्मको-
 प्रहृन्ति कर्मयोगः MBh. 12, 7379; vgl. jedoch 7376. — 3) *med. sich*
gefallen lassen, Gefallen finden an (acc. und loc.): पौरे हृन्त्यसे हृन्तम् Vi-
 lakh. 2, 5. कियंदासु स्वपतिशन्द्याते RV. 10, 27, 8. — 4) *हृन्त्यति* (Jmd
 mit Etwas gefällig machen, befriedigen) Jmd Etwas anbieten; mit dem
 acc. (selten gen.) der Person und instr. der Sache: सीतां मांसेन च्छदयन्
 R. 2, 97, 1. नृधितप्रहृन्त्यमानो ऽपि भोजनं नाभ्यनन्दत MBh. 12, 6316. 13,
 4542. राज्यं देह्ययत्रायानु — हृन्त्यते द्वित्रिंशत् हृन्त्यामास Buṅ. P. 9, 22,
 15. हृन्त्यामास तान्कामैः 4, 17, 1. MBh. 1, 6365. अथवा हृन्त्यमानः — तैस्ते-
 रतिथिसत्कारैः 13, 148. अन्वैरोत्सितैः 138. Ueberaus häufig in der Ver-
 bindung mit वरेण 1, 2466. 7635. 7733. 2, 1138. 13, 220. 2341. 2709. Ha-
 riv. 240. 751. 7157. R. 6, 4, 42. Buṅ. P. 7, 16, 7. वरेण च्छदयताम् MBh.
 9, 3017. 12, 1096. वरेण हृन्त्यतेन 13, 7191. वरेण च्छन्दितो देवैर्निद्रा-
 मेव गृहीतवान् Hariv. 6463. Mit dem gen. der Person: वरेण च्छदया-
 मि ते R. 3, 3, 15. न च्छदयामि ते MBh. 12, 7275.

— अथ *begehren, erstreben:* इष्टं तनिष्टं च मुवासुवे च माशीस्त्ववच्छ-
 न्दति कर्मभिश्च MBh. 12, 7378.

— उप caus. 1) *Jmd* (acc.) *Etwas* (instr.) *anbieten:* तस्मादुपच्छदयति प्र-
 योज्यं मयि त्वया न प्रतिपेथैरान्यम् Ragh. 3, 58. im Prākṛit: तुर्धमं दाव
 पठमं पिश्रुत्तु ग्रणुकम्पिणा उवच्छन्दितो उग्रैरेण (d. i. उदकेन) Çāk. 68,
 9. — 2) *Jmd* (acc.) *zureden, zu verführen suchen:* देवताभिरुपच्छदयते ।
 भो इष्टोपविश्रयताम् u. s. w. Prab. 101, 10. हृत्तैराकृतशंसिभिः । तामुपच्छ-
 न्दयन्तो ऽथ सुन्दरीमुदयेतयन् Rāḡa-Tar. 1, 254. 6, 141. परदारानुपच्छन्-
 दयति (als Erkl. von उपवर्ते) P. 4, 3, 47, Sch. — Vgl. उपच्छन्दन.

— वि caus. *die Achtung erwidern* Vjutr. 131.

— सम् caus. *Jmd* (acc.) *Etwas* (instr.) *anbieten:* हृन् संहृन्त्यमानस्तु वरेण
 कुरिणा MBh. 3, 13507. 12, 685.

3. हृद्, हृन्ति *nähren, kräftigen* (उर्जने) Dhātup. 19, 52.

4. हृद्, हृन्ति und हृन्त्यति *anzünden* (संद्रोपेन) Dhātup. 34, 14, v. 1.
 für हृद्.

5. हृद् adj. am Ende eines comp. P. 6, 4, 97 (von 1. हृद्). = 1. und 2.
 हृद्: vgl. कविच्छद्, धाम°, प्रथम°. मल्लिका° H. an. 4, 2 zur Erklärung
 von अष्टमत्तकः; st. dessen मल्लिकाच्छदन Med. k. 173.

हृद् (von 1. हृद्) m. Trik. 3, 3, 3. 1) *Decke, Bedeckung:* अल्पच्छद् noth-
 dürftig bekleidet Māñkū. 13, 19. हृत्तौकसो ऽमरा घनच्छदाः in Wolken
 gehüllt Buṅ. P. 7, 8, 27. Vgl. उत्तरच्छद्, अष्टच्छद्, तनुच्छद्, दत्तच्छद्, व-
 दनच्छद्. — 2) *Flügel* AK. 2, 3, 36. Trik. 3, 3, 206. H. 1318. an. 2, 226.

Med. d. 5. N. 9, 12. — 3) *Blatt* AK. 2, 4, 14. Trik. II. 1123 (n.). H. an.
 Med. MBh. 3, 8359. Arś. 4, 50. R. 2, 53, 6. 5, 16, 37. 43. Pañśat. II, 2. Prab.
 79, 17. Buṅ. P. 4, 6, 28. Am Ende eines adj. comp. f. घ्रा MBh. 2, 1809.
 R. 3, 59, 21. Vgl. अष्टच्छद्, अष्टच्छद्, अष्टच्छद्, अष्टच्छद्, अष्टच्छद्, अष्टच्छद्,
 अष्टच्छद् u. s. w. — 4) N. zweier Pflanzen: a) = ग्रान्यपर्णा. — b) = त-
 माल H. an. Med. — Vgl. उष्टच्छद्.

हृन् (wie eben) n. 1) *Decke, Bedeckung* H. 1477. Med. n. 65. Hariv.
 12671. मल्लिका° Med. k. 173. (शाला) वृत्तपर्णाच्छदना R. 2, 56, 32. — 2)
Flügel H. an. 3, 375. Med. n. 65. MBh. 3, 11595. — 3) *Blatt* AK. 2, 4,
 14. H. 1123. H. an. Med. (lies: हृदने). Suçr. 1, 303, 16. 2, 501, 14. —
 4) *das Blatt der Laurus Cassia* Linn. (तमालपत्र) Rāḡan. im ÇKDr. —
 Vgl. हृदन.

हृदपत्र (हृद् + पत्र) m. Birke RATNAM. im ÇKDr.

हृदि 1) = हृदिम् *Verdeck eines Wagens:* पानेभ्यन्तच्छदि Buṅ. P.
 3, 21, 18. BURNOUR: qui a des lames sans nombre. — 2) *Flügel* (?); vgl.
 काकच्छदि.

हृदिम् (von 1. हृद्) Uṅ. 2, 104. P. 6, 4, 97. n. (f. Siddh. K. 250, b, 1)
Decke, Verdeck eines Wagens; Dach Naigh. 3, 4 (= गृह्). AK. 2, 2, 14. 3,
 4, 26, 203. H. 1010. मनो अस्या अन् असीद्वैरासीदुत च्छदि: RV. 10, 83,
 10. AV. 3, 7, 3. VS. 5, 28. TS. 6, 2, 9, 4. 10, 5, 7. तृतीयं हृदिरधिनिधीयते
 At. Br. 1, 29. Çat. Br. 3, 5, 3, 9. 23. 6, 1, 22. LĀṬ. 1, 2, 22. 3, 5, 20. (गृहम्)
 हृदिषा हीनम् KATHAS. 2, 49. घ्रायमात्मा नभश्छदि: Buṅ. P. 7, 14, 13.
 BURNOUR: qui remplit le ciel. — Vgl. हृदिषेय.

हृद्वत् in der Stelle: एषा घोरतमा संध्या लोकच्छद्वरी Buṅ. P. 3, 18,
 26. BURNOUR: cette heure terrible ou périssent les hommes. Wohl = हृ-
 म्वत्.

हृन्निव (von 1. हृद्) n. Uṅ. 4, 146. P. 6, 4, 97. Vor. 26, 70. 1) *Dach:* दि-
 वच्छद्वीसीति च्छद्वीमादत्ते Āçv. Gṛh. 3, 8. LĀṬ. 1, 7, 15. — 2) *eine ange-*
nommene äussere Hülle, ein trügerisches Gewand, eine angenommene
Gestalt; trügerischer Schein, Betrug, Hinterlist, Verstellung AK. 1, 1,
 ३, 30. H. 378. = शाब्द, अष्टदेश und घातिकर्मन् H. an. 2, 264. = व्याज
 und अष्टदेश Med. n. 64. अनेन च्छद्वीना भद्रे स्वयं त्वां द्रष्टुमागतः in jener
 angenommenen Gestalt R. 3, 33, 28. 49, 22. (प्रपितामहः) हिनस्ति भूतेर्भू-
 तानि च्छन्न कृत्वा MBh. 3, 1152. हृन्नोपेत्य 1, 4988. अत्रो ब्राह्मणच्छद्वी-
 ना वृतः 3, 16944. ब्राह्मणच्छद्वीसंवृत 2, 838. ब्राह्मणच्छद्वीनाभ्येत्य तामि-
 न्द्रो ऽश्वन्वपृच्छत् 13, 559. R. 3, 52, 4. पलितच्छद्वीना (निरा) Ragh. 12, 2.
 कृत्वा यो ब्राह्मणच्छद्वी भिन्नार्थो समुपागतः MBh. 13, 1068. नागेषु तापस-
 च्छद्वीपिषु MBh. 1, 1792. 3, 415. विलुं राममदं मन्ये मानुषं हृन्नपिषाम्
 (wohl मानुषच्छद्वी zu lesen) R. 6, 11, 32. धर्मच्छद्वीवृते शठम् 4, 16, 16. दो-
 दच्छद्वीना Megh. 76. तपच्छद्वीस्यते ऽधमे Pañśat. III, 95. किमिह च्छ-
 द्वीना MBh. 2, 843. हृन्नकान 12, 3092. हृन्नना चरितं यञ्ज ततम् M. 4, 199.
 हृन्नना चोपपादितान् (कन्याम्) 9, 72. हृन्नना निर्जितास्ते MBh. 3, 14827.
 Pañśat. 198, 16. शक्रोश्च वर्चरोश्चैव अज्ञपच्छद्वीपूर्वकम् MBh. 2, 1088. हृन्न-
 यूत 1, 146. हृन्नधर्मपरिच्छन्न R. 4, 16, 21. हृन्नतापस ein heuchelnder
 Frommer Trik. 2, 7, 13. Çabdār. im ÇKDr. — Vgl. कृच्छद्वीना.

हृन्निवेशिन् (हृन्नन् + वेश) m. ein verkleideter Mann, Gauner Wils.
 हृन्निवा (von हृन्नन् f. Cocculus cordifolius DC. (s. गुडुची) Rāḡan.
 im ÇKDr.

पीनं न दंशमशकायकम् PAÑKĀT. III, 98. जालैराच्छादितो क्रुदः 247, 9. (सा-
यकमपैर्बालैः) भानोराच्छादयत्प्रभाम् MBH. 4, 1853. शरशतैर्देवीमाच्छादयत्
सः Dev. 10, 10. आच्छादिते रवौ मेघैराच्छादितः स्युर्गभस्तयः PAÑKĀT. II, 164.
190, 6. BUĀG. P. 4, 10, 23. — 2) *bekleiden*: अकृतेन KAUC. 79. वसनेन GORR.
2, 8, 10. 9, 5. R. GORR. 2, 100, 50. कौशिकैर्वस्त्रैः शुभैराच्छादितम् (त्वाम्) *be-
kleidet mit* MBH. 3, 1002. अनेन वाससाच्छादितः 2632. *bekleiden*, *mit Klei-
dern beschenken*: आच्छादयित्वा हूतान् 4, 2183. 14, 1853. M. 3, 27. R. 6.
1, 29. — 3) *sich* (ein Gewand) *umnehmen*, *sich bekleiden*; act. und med.:
वस्त्रम् ÇĀÑĀB. GRHJ. 4, 12, 15. KAUC. 41. PĀR. GRHJ. 2, 6, 7. प्रावारान् MBH.
2, 1733. 12, 4558. परिच्छदम् 2, 789. शाटीम् R. 2, 32, 31. med. ohne obj.
MBH. 2, 1736. — 4) *verbergen*, *verstecken*: आत्मानमाच्छाद्य Hit. 22, 1.
— Vgl. आच्छद, आच्छाद fgg.

— समा *bedecken*, *verhüllen*: कृतैर्निवातकवचैः — समाच्छाद्यत देशः सः
MBH. 3, 12179. Uncig.: बुद्धिं समाच्छाद्य च मे समन्युरुद्धयते प्राणपतिः श-
रीरे 15670.

— उद् *entkleiden*: उच्छाद्य स्नापयति स्म — अप्येकमेकं पुरुषं प्रमदाः
सत चाट च R. 2, 91, 51; vgl. GORR. 2, 100, 50, v. l. Unter उच्छादन haben
wir viell. mit Unrecht उच्छाद्य an dieser Stelle für eine Prākṛit-Form
von उत्साद्य erklärt; dagegen ist उच्छन्न Suçr. 2, 393, 10 ohne allen Zwei-
fel = उत्सन्न.

— अघोद् *aufdecken*: दन्तिणामूरुमुपोच्छाद्य ĀÇV. ÇR. 3, 5, 5. उरोर्वसनम् 6.

— समुद् *ablegen* (ein Kleid) PRAR. 50, 12, v. l.

— उप 1) *bedecken*: उपच्छन्ना वसुमती तथा पुष्यैः MBH. 1, 5005. — 2)
verstecken, *verbergen*, *geheim halten*: उपच्छन्नानि चान्यानि सीमालिङ्गा-
नि कारयेत् M. 8, 249. उपच्छन्नान्वहृन्वामोस्ते भुञ्जति MBH. 1, 5006.

— समुप s. समुपच्छाद.

— पार 1) *umhüllen*, *bedecken*, *überdecken*: (कूर्मम्) तं र्धैः परिच्छाद्य
धनुषि समालम्ब्य PAÑKĀT. 144, 23. रथान्हेमपरिच्छन्नान् MBH. 4, 1029. हे-
मजालपरिच्छन्न (भवन) R. 5, 13, 7. Uneig.: शोकपरिच्छन्न 71, 1. कृन्धर्म 0
4, 16, 21. — 2) *verbergen*, *unkennlich machen*: मुनिवेशपरिच्छन्नास्तत्र
गच्छन्तु योपितः *verkleidet in* R. 1, 9, 9. भित्तुत्रप 0 4, 2, 20. द्वीपिचर्म 0 Hit.
III, 9. — Vgl. परिच्छद.

— प्र 1) *bedecken*, *zudecken*, *umhüllen*, *verhüllen*: योनिमुत्त्वेन ÇAT.
Br. 7, 1, 1. 8. 8, 3, 2, 5. रतत्त्रयं येनायमात्मा प्रच्छन्नो लोम तञ्जीसमिति 10,
3, 1, 2. शिरामुखम् ĀÇV. GRHJ. 4, 3. KĀTJ. ÇR. 21, 4, 16. 25, 8, 14. KAUC.
53. वसनेन 80. केयैः प्रच्छाद्य मुखम् MBH. 2, 2626. 3, 582. R. 2, 72, 22. 5,
21, 2, 20. प्रच्छादित Suçr. 1, 27, 4. (पूतना) प्रच्छाद्य महतीं भूमिम् R. 6, 16, 19.
DRAUP. 8, 30. द्वारकां सर्वं प्रच्छादयति (तरुः) HARIV. 7682. रेणुर्दिवं प्र-
च्छाद्य तिष्ठति R. 2, 93, 14. यथा रश्मिभिरादित्यः प्राच्छादयत् मेदिनीम् ।
तथा गाण्डीवनिर्मुक्तैः शरैः पार्थो दिशो दश ॥ MBH. 4, 1699. वनं सर्वम् —
वृद्धिः शरैः । प्राच्छादयद्मेयात्मा नीहारणोय चन्द्रमाः 1, 8234. तमसा चैव
घोरिणा — प्रच्छादितं वनस्यानम् R. 3, 29, 8. (मूर्धः) प्रच्छाद्यन्ते गुणाः सर्वे
नेवैरिव दिवाकरः KĀN. 87. स हि प्रच्छाद्यते दायः शैला मेघैरिवास्तिः
MBH. 1, 5599. प्रच्छन्नं वलम् *im Gefäss eingeschlossen* R. 3, 16, 28. आदि-
त्यमिव सर्वयो रासो प्रच्छाद्य वै प्रणाः *verdunkeln* MBH. 1, 4416. अग्निदु-
तमिवारण्ये सिंहेन गजयूयम् ॥ प्रच्छाद्यमानं रामेण भरतं त्रातुमर्हसि *Jmd*
verdunkeln, *im Wege stehen* (WEST.: *insidiari*, SCHLEGEL.: *proculcare*,
R. GORR. 2, 7, 30: उच्छाद्यमानम् R. 2, 8, 36. — 2) *sich* (mit einem Ge-

wande) *bekleiden*: नातपति प्रच्छादयेत् ÇAT. Br. 14, 1, 4, 83. जालेन प्रच्छा-
द्योत्तरिणिण वाससा वा PĀR. GRHJ. 1, 16, 2, 6. — 3) *verbergen*, *verstecken*,
geheim halten: मया प्रच्छादिता चैयम् MBH. in BENF. Chr. 31, 5. KATHĀS.
10, 62. व्रतेन पापं प्रच्छाद्य M. 4, 198. प्रच्छाद्य भावम् R. 5, 90, 11. प्रच्छा-
द्य स्वान्गुणान् BHARTR. 2, 70. प्रच्छन्न *verborgen*, *versteckt*, *in fremder*
Gestalt umhergehend, *geheim* MBH. in BENF. Chr. 30, 15. KATHĀS. 10, 66.
स च प्रच्छन्नो भूत्वा स्थितः Hit. 9, 14. 42, 4. VID. 83. VET. 30, 13. 33, 3.
प्रच्छन्नो (der sich unkenntlich gemacht hat) को ऽपि देवो ऽयम् VID. 43.
0 त्रप R. 3, 66, 19. प्रच्छन्ना हि महत्मानश्चरति पृथिवीमिमाम् MBH. 3, 2802.
प्रच्छन्नं वा प्रकाशं वा सर्वमग्निरुदीन्तते R. 6, 103, 11. प्रदानं प्रच्छन्नम् BHARTR.
2, 54. प्रच्छन्ना वा प्रकाशा वा (ज्ञापयः) M. 10, 40. कालानुवृत्ति 0 (स्ववि-
क्रम) RĀGA-TAR. 3, 328. मानुषित्तः 0 वृत्त्या ÇĀK. 40, 19. 0 पाप M. 3, 107.
JĀGŪ. 3, 33. KĀURAP. 4. 0 तस्कार M. 9, 226. 0 वचक 257. प्रच्छन्नम् adv.
(Gegens. प्रकाशम्) M. 9, 228. MBH. 1, 5887. MRĀKH. 146, 13. प्रच्छन्नगुप्तं
धनम् BHARTR. 2, 17. प्रच्छन्नचारक R. 3, 66, 18. 0 चारिन् 31, 26. गृहे प्रच्छन्न
(wohl loc.) उत्पन्नः *im Hause heimlich geboren* JĀGŪ. 2, 129. — Vgl. प्र-
च्छद u. s. w.

— प्रति 1) *überdecken*, *umkleiden*, *bekleiden*, *umgeben*, *verhüllen*: वृ-
त्तम् KAUC. 79. प्रतिच्छन्नं वल्मीकतृणकीचकैः BUĀG. P. 7, 3, 15. वासोभिश्च
प्रतिच्छन्नः (रत्नपर्यतः) HARIV. 7809. मृत्चैलप्रतिच्छन्न (पुष्पास) MBH. 13,
2586. अनेन व्याप्रचर्मणा प्रतिच्छाद्य रासभम् PAÑKĀT. 224, 4, 10. IV, 52.
अर्द्रलक्तकप्रतिच्छन्ना दृष्टिः Suçr. 1, 36, 5. स्नायुनिः 326, 17. कङ्कपत्रप्रति-
च्छन्नाः (शराः) R. 4, 7, 22. मुक्ताजालप्रतिच्छन्न (विमान) 5, 13, 4. मुक्ताजाल-
प्रतीकान् (अश्वान्) MBH. 8, 4125. हेमदण्डप्रतिच्छन्नं रथम् 4, 1276. प्रति-
च्छन्नानि भासन्ते शिवराणि धनैर्धनैः HARIV. 3384. धूमेन — प्रतिच्छन्नमार्गे
BUĀG. P. 8, 15, 19. सायकैश्च प्रतिच्छन्नं चक्रातुः खम् MBH. 7, 6129. R. 6, 69,
34. अन्धकारप्रतिच्छन्ने घटे दीप स्वार्हितः PAÑKĀT. 1, 440. धर्मलेशप्रतिच्छन्न
versehen mit MBH. 3, 1268. — 2) *verbergen*, *verstecken*, *unkennlich ma-
chen*: प्रतिच्छन्न *versteckt*, *verborgen*, *unerkannt* MBH. 1, 5630. R. 3, 31,
27. 6, 1, 20. BUĀG. P. 7, 5, 7. शशत्रुपप्रतिच्छन्नाः पुष्कराः MBH. 3, 5056. द्वि-
जत्रप 0 BUĀG. P. 8, 21, 10. देवलिङ्ग 0 9, 24. सुप्रतिच्छन्नम् *auf sehr gehei-
me Weise* MBH. 1, 4894.

— वि *entkleiden*: व्रति वेचैनं (आत्मानं) विच्छादयतिव KĀND. UP.
8, 10, 2. ÇĀÑK.: = विद्रावयति. Ders. Sch. erklärt विच्छाययति (विच्छा-
पयति) BRH. ĀR. UP. 4, 3, 20 durch विच्छादयति, विद्रावयति.

— सम् 1) *zudecken*, *überdecken*, *umhüllen* Suçr. 1, 60, 16. अस्थि त-
न्मसैः संहादयति ÇAT. Br. 8, 7, 4, 19, 21. क एष वेशसंकेतो भस्मन्येव कु-
ताशनः MBH. 4, 1263. HARIV. 11733. सेना — महो संहादयामास प्रावृषि
द्यामिवाम्बुदः R. 2, 93, 3. 4, 39, 10. 43, 1. RĀGA-TAR. 1, 107. ARG. 9, 7. न-
द्यः शैवालसंच्छन्नाः Suçr. 1, 172, 12. 2, 312, 6. कदलीवनसंछन्न (आश्रम) R.
4, 13, 16. अर्जुनारिष्टसंछन्न (वन) MBH. 3, 2403, 2405. संहाद्यमाने खे धाणैः
1, 8235. शरैः — पार्थ संहाद्य 5476. 3, 589. R. 6, 79, 30. वायुसंछन्नसलिला
(सरित्) R. 3, 22, 23. संछन्ना धूमजालेन शिखामिव विभावसाः 5, 18, 10. —
VARĀH. BRH. S. 5, 12, 48. 47, 50. 76, 3. — 2) *unlegen* (ein Gewand): व-
स्त्रं संहादयति VOP. 21, 17. — 3) *verbergen*, *verstecken*: कुले श्रोतसि सं-
छन्ने यत्प स्याद्योनिसेकरः *verborgen*, *dem Auge entzogen*; *unbekannt*
MBH. 13, 2606.

2. कइ, कइयति und कइयते (= अर्चितकर्मन् NAGH. 3, 14). अच्छदयन्.

अचक्कद् (Nir. 9, 8); कद्, क्कति (= अर्चति Naigh. 3, 14), क्क्यते, चक्कद्, क्कत्सत् (Naigh. 2, 6), क्कत्सि, अक्कान्, अक्कत्सुम्. 1) *scheinen, dünken, für Etwas gelten*: सोमस्येव मौज्यतस्य भनो विभोदेको जगवित्-र्मलामक्कान् RV. 10, 34, 1. तदिन्मे क्कत्सद्वयुयो वपुष्टरम् 32, 8. गोकामा मे अक्कदप्यन्यदप्यम् 108, 10, 1, 163, 4. नहि मे अन्तिपञ्चनाक्कत्सुः पञ्च कृष्टयः *das Menschevolk kam mir nicht einmal wie ein Staubkörnchen vor* 10, 119, 6, 31, 4, 6, 49, 5, 7, 63, 3, 8, 1, 6, 3, 9, 7. (प्रजाः) सृष्टा अत्रला इवा-क्कदप्यन् Pañkāt. Br. 14, 5. — 2) *gut scheinen, gefallen* Naigh. 2, 6. यच्चि-द्धि ते गणा इमे क्कयन्ति म्वत्तये RV. 5, 79, 5, 1, 132, 6. संचक्ष्यो मरुतश्च-न्द्रवर्णा अक्कत्स मे क्कयाथा च नूनम् 163, 12. उतो तदस्मै मधिच्चक्क-द्यात् 10, 73, 9. तेभ्य एव लोको ऽक्कदयत् Çat. Br. 8, 3, 1, 2, 3, 1, 2. यद-स्मा अक्कदयन्तस्माक्कदासि २, 1. mit dem acc. der Person: कामात्मको-प्रक्कति कर्मयोगः MBu. 12, 7379; vgl. jedoch 7376. — 3) *med. sich gefallen lassen, Gefallen finden an* (acc. und loc.): पौरि क्कदयसे क्वम् Vā-
LAKH. 2, 5. कियदासु स्वर्पतिश्चन्दयते RV. 10, 27, 8. — 4) *क्कदयति* (Jmd mit Etwas gefällig machen, befriedigen) Jmd Etwas anbieten; mit dem acc. (selten gen.) der Person und instr. der Sache: सीता मोसेन च्कदप्यन् R. 2, 97, 1. नुधितप्रक्क्यमानो ऽपि भोजनं नाभ्यनन्दत MBu. 12, 6316, 13, 4542. राख्यं दक्षप्रजायासु — एवमुक्ता द्विर्नैर्गिष्टे क्कदयामास Buāg. P. 9, 22, 15. क्कदयामास तान्कामैः 4, 17, 1. MBu. 1, 6365. अथवा क्क्यमानः — तैस्ते-रतिथिसत्कारैः 13, 148. अन्वैरोपिप्तैः 138. Ueberaus häufig in der Ver-
bindung mit वरेण 1, 2166, 7, 635, 7, 733, 2, 1138, 13, 220, 234, 1, 2709. Ha-
riv. 240, 731, 7137. R. 6, 4, 42. Buāg. P. 7, 16, 7. वरेण च्कदयताम् MBu. 9, 3017, 12, 1096. वैरप्रक्कन्दितस्तेन 13, 7191. वरेण च्कन्दितो देवैर्नान्ना-
मेव गृहीतवान् Hariv. 6463. Mit dem gen. der Person: वरेण च्कदया-
मि ते R. 3, 3, 15. न च्कदयामि ते MBu. 12, 7275.

— अथ *begehren, erstreben*: इष्टं त्वनिष्टं च मुवासुखे च साशीस्त्ववक्क-
न्दति कर्मभिश्च MBu. 12, 7378.

— उप *caus.* 1) *Jmd* (acc.) *Etwas* (instr.) *anbieten*: तस्मादुपक्कदयति प्र-
योष्यं मयि त्वया न प्रतिषेधैराद्यम् Ragh. 3, 58. im Prakrit: तुष्टु अग्रं दाव
पठमं पिप्रउत्ति अणुक्कम्पिणा उवक्कन्दितो उग्रद्रेणा (d. i. उदकेन) Çāk. 68,
9. — 2) *Jmd* (acc.) *zureden, zu verführen suchen*: देवताभिरुपक्कदयते ।
भो इक्षोपविश्यताम् u. s. w. Prar. 101, 10. हतैराकृतशंसिभिः । तामुपक्क-
दयन्तो ऽथ सुन्दरीमुद्वेजयन् Rāgā-Tar. 1, 254, 6, 141. परदारानुपक्कद-
यति (als Erkl. von उपवदते) P. 1, 3, 47, Sch. — Vgl. उपक्कदन.

— वि *caus.* *die Achtung erwidern* VJUP. 131.

— सम् *caus.* *Jmd* (acc.) *Etwas* (instr.) *anbieten*: एवं संक्क्यमानस्तु वरेण
कुरिणा MBu. 3, 43507, 12, 685.

3. कद्, क्कति *nähren, kräftigen* (उन्नने) Duātup. 19, 52.

4. कद्, क्कति und क्कदयति *anzünden* (संदोपन) Duātup. 34, 14, v. 1.
für कद्.

5. कद् *adj.* am Ende eines comp. P. 6, 4, 97 (von 1. कद्). = 1. und 2.
कद्; vgl. कविकद्, धाम°, प्रथम°. मल्लिका° H. an. 4, 2 zur Erklärung
von अश्मत्तका; sl. dessen मल्लिकाक्कदन Med. k. 173.

कद् (von 1. कद्) m. Trik. 3, 3, 3. 1) *Decke, Bedeckung*: अल्पक्कद् *noth-*
dürftig bekleidet Mākān. 13, 19. क्कतौकसो ऽमरा घनक्कदाः *in Wolken*
gehüllt Buāg. P. 7, 8, 27. Vgl. उत्तरक्कद्, उरक्कद्, तनुक्कद्, दत्तक्कद्, व-
दनक्कद्. — 2) *Flügel* AK. 2, 3, 36. Trik. 3, 3, 206. H. 1318. Bū. 2, 226.

Med. d. 3. N. 9, 12. — 3) *Blatt* AK. 2, 4, 1, 14. Trik. II. 1123 (n.). H. an.
Med. MBu. 3, 8359. Arā. 4, 50. R. 2, 53, 6, 5, 16, 37, 43. Pañkāt. II, 2. Prar.
79, 17. Buāg. P. 4, 6, 28. Am Ende eines adj. comp. f. मा MBu. 2, 1809.
R. 3, 39, 21. Vgl. अयुक्कद्, अस्वविन्दुक्कदा, अयतक्कदा, करक्कद्, वर्का-
शक्कद् u. s. w. — 4) N. zweier Pflanzen: a) = अन्वियपर्णा. — b) = त-
माल H. an. Med. — Vgl. उक्कद्.

क्कदन (wie eben) n. 1) *Decke, Bedeckung* H. 1477. Med. n. 63. Hariv.
12671. मल्लिका° Med. k. 173. (शाला) वृत्तपर्णाक्कदना R. 2, 56, 32. — 2)
Flügel H. an. 3, 375. Med. n. 63. MBu. 3, 11595. — 3) *Blatt* AK. 2, 4,
1, 14. H. 1123. H. an. Med. (lies: क्कदने). Suçr. 1, 303, 16. 2, 301, 14. —
4) *das Blatt der Laurus Cassia Lin.* (तमालपत्र) Rāgān. im ÇKDr. —
Vgl. क्कदन.

क्कदपत्र (क्कद् + पत्र) m. Birke RATNAM. im ÇKDr.

क्कदि 1) = क्कदिस् *Verdeck eines Wagens*: पानेन्यनत्तक्कदि Buāg. P.
3, 21, 18. Burnouf: *qui a des lames sans nombre.* — 2) *Flügel* (?); vgl.
काकक्कदि.

क्कदिम् (von 1. कद्) Uñ. 2, 104. P. 6, 4, 97. n. (f. Siddh. K. 230, b, 1)
Decke, Verdeck eines Wagens; Dach Naigh. 3, 4 (= गृह). AK. 2, 2, 14, 3,
4, 26, 203. H. 1010. मनौ अस्या अन्नं आसीद्वैरासीदुत क्कदिः RV. 10, 83,
10. AV. 3, 7, 3. VS. 3, 28. TS. 6, 2, 9, 4. 10, 5, 7. तृतीयं क्कदिधिनिधीयते
Ait. Br. 1, 29. Çat. Br. 3, 5, 3, 9, 23. 6, 1, 22. LĀTJ. 1, 2, 22. 3, 3, 20. (गृहम्)
क्कदिपा हीनम् Kathās. 2, 49. ध्यायमात्मा नभक्कदिः Buāg. P. 7, 14, 13.
Burnouf: *qui remplit le ciel.* — Vgl. क्कदिपेय.

क्कद् in der Stelle: एषा घोरतमा संध्या लोकक्कद्गरी Buāg. P. 3, 18,
26. Burnouf: *cette heure terrible au périssent les hommes.* Wohl = क्क-
म्वद्.

क्कद्वन् (von 1. कद्) n. Uñ. 4, 146. P. 6, 4, 97. Vop. 26, 70. 1) *Dach*: दि-
वक्कद्वान्सीति च्कद्वान्दत्ते Āc. G. 3, 8. LĀTJ. 1, 7, 15. — 2) *eine ange-*
nommene äussere Hülle, ein trügerisches Gewand, eine angenommene
Gestalt; trügerischer Schein, Betrug, Hinterlist, Verstellung AK. 1, 1,
2, 30. H. 378. = शाब्द, अयदेश und घातिकर्मन् H. an. 2, 264. = व्याज
und अयदेश Med. n. 64. अनेन च्कद्वाना भद्रे स्वयं वां द्रष्टुमागतः *in jener*
angenenen Gestalt R. 3, 53, 28. 49, 22. (प्रपितामहः) किन्सिन् भूतैर्भू-
तानि च्कद्वाना क्वा MBu. 3, 1152. क्कद्वानोपेत्य 1, 1988. शक्रो ब्राह्मणक्कद्वान-
ना वृतः 3, 16944. ब्राह्मणक्कद्वानंवृत 2, 838. ब्राह्मणक्कद्वानाभ्येत्य तामि-
न्द्रो ऽयान्वपृक्कत 13, 559. R. 3, 32, 4. पलितक्कद्वाना (जरा) Ragh. 12, 2.
क्वा यो ब्राह्मणक्कद्वान भिन्नायै समुपागतः MBu. 13, 1068. नागेषु तापस-
क्कद्वानपिषु MBu. 1, 1792, 3, 445. त्रिलो राममहं मन्ये मानुषं क्कद्वानपिषाम्
(wohl मानुषक्कद्वान° zu lesen) R. 6, 11, 32. धर्मक्कद्वानवृतं शठम् 4, 16, 16. दे-
वक्कद्वाना Megh. 76. तपक्कद्वानस्थिते ऽधमे Pañkāt. III, 93. किमिह च्क-
द्वाना MBu. 2, 843. क्कद्वानाम् 12, 3092. क्कद्वाना चरितं यच्च व्रतम् M. 4, 199.
क्कद्वाना चापपादिताम् (कन्याम्) 9, 72. क्कद्वाना निर्जितास्ते MBu. 3, 14827.
Pañkāt. 198, 16. शक्राश्च वर्चरोश्चैव अत्रयक्कद्वानपूर्वकम् MBu. 2, 1088. क्क-
द्वानवृत 1, 146. क्कद्वानपरिक्कद्वान R. 4, 16, 21. क्कद्वानापस *ein heuchelnder*
Frommer Trik. 2, 7, 13. Çabdar. im ÇKDr. — Vgl. क्कद्वान्.

क्कद्वानिन् (क्कद्वान् + वेश) m. *ein verkleideter Mann, Gauner* Wils.

क्कद्वाना (von क्कद्वान्) f. *Cocculus cordifolius* DC. (s. गुडची) Rāgān.
im ÇKDr.

हन्निन् (wie eben) adj. am Ende eines comp. in der angenommenen Gestalt von — erscheinend: ब्राह्मण^० MBh. 3, 16957. वाङ्म^० 3016.

ह्वर m. 1) Zahn (?). — 2) Laube Wils. — Vgl. क्वर.

ह्वच्छन् onomat. vom Geräusch fallender Tropfen: ह्वच्छन्निति वा-
प्यक्रपाः पतन्ति AMAR. 89. Nach P. 6, 1, 99 ein wiederholtes ह्वत्, wel-
ches vor इति jene Verkürzung erleidet. Vgl. कण्डकाणस्तत्रकुभूषणशब्द
(काण्डकाणस्त v. 1.) MĀKĪH. 11, 6.

ह्वद् s. 1. 2. und 4. ह्वद्.

ह्वद् (von 2. ह्वद्, ह्वद्) 1) adj. gefällig, anlockend, einladend.
α) parox.: अग्निर्हि ज्ञानिं पूव्यप्रह्वद् न मूर्ध्ना अर्चिषा RV. 8, 7, 36. अग्नि-
ह्वद् न स्मयते विभाती 1, 92, 6. — β) oxyt.: वोपेष्टो अग्निर्ज्ञानो यद् वि-
प्रो मयुं च्छन्दो भवति रेभ इष्टौ RV. 6, 11, 3. Sij. nimmt ह्वद्म् als
Thema an; vgl. मधुह्वद्, मधुह्वद्म् und Naigh. 3, 16 ह्वद्ः = स्तो-
ता, wo das Wort mit Beziehung auf unsere Stelle aufgenommen, aber
falsch betont sein kann. — 2) m. a) Erscheinung, Aussehen, Gestalt:
प्रासादाः) कैलासमन्दरह्वन्दा मेरुह्वन्दास्तथैव च HARIV. 8339. तथा ना-
नावयह्वन्दास्तथैकामृगत्रयिणाः 8360. प्रक्रीडगह्व^० 8361. क्रीड^०, गह्व^०,
8362. Vgl. प्रतिह्वन्द, विह्वन्द. — b) Lust, Gefallen an Etwas, Ver-
langen; Wille, = अग्निप्राय und वश AK. 3, 3, 20. 3, 4, 16, 91. H. 1383.
an. 2, 226. MED. d. 3. = अग्निप्राय BHAR. zu AK. ÇKDR. मयोद्यमानं यदि
ते श्रोतुं ह्वद्ः R. 2, 9, 7. भक्तह्वन्द Appetit Suçr. 1, 178, 17. अन्नाह्वन्द
2, 18, 10. 446, 2. तत्र स्यात्स्वामिनह्वन्दः der Wille des Herrn JĀGŪ. 2,
195. यस्तत्र ह्वन्दः wie du willst VIKR. 38, 13. यत्र ते ह्वन्दस्तत्रैतयास्य-
न्ति वाग्निनः MBh. 13, 214. आस्यतां रुचितह्वन्दः किं कार्यं ब्रवोहि मे
1476. भवह्वन्द समाज्ञाय नृप्ये रत्नपरो गणाः 1422. अविज्ञाय पितृह्वन्दम्
R. 3, 4, 50. 6, 89, 3. ह्वन्दो नर्तयितुर्वयैव मनसः सृष्टं तयास्या वपुः MĀLAV.
24 (vgl. SĀH. D. 28, 7). परह्वन्दमविडुपा Buhg. P. 3, 31, 25. त्यत्र त्वं स्व-
ह्वन्दम् ÇĀNTIC. 3, 16. स्वह्वन्दो ऽत्र विधीयताम् R. 4, 39, 11. स्वह्वन्दे न
वयं स्थिताः wir können nicht frei über uns verfügen 34, 28. राजह्वन्दा-
नुवर्तिनः dem Willen folgend, folgsam MBh. 3, 296. को ह्यविद्वानपि पु-
नान्प्रमादायाः कृते त्यजेत् । ह्वन्दानुवर्तिनं पुत्रं ततो मामिव R. 2, 53, 10.
PAŪKĀT. I, 79. seinem eigenen Willen folgend RĀGA-TAR. 3, 141. स्वह्वन्द
adj. der seinem eigenen Willen folgen kann, unabhängig AK. 3, 1, 15.
3, 4, 25, 194. II. 335. अस्वह्वन्द abhängig AK. 3, 1, 16. स्वह्वन्दम् adv.
nach eigener Lust, nach eigenem Gefallen JĀGŪ. 2, 234. PAŪKĀT. I, 300.
Gīt. 1, 46. देव्याह्वन्देन nach dem Willen der Göttin MBh. 3, 7096. HA-
RIV. 7097. भर्तुरह्वन्देन gegen den Willen des Gatten 7098. ह्वन्देन nach
eigenem Gutdünken, nach Belieben M. 8, 176. N. (Bopp) 23, 15. R. 5, 56,
46. 64, 12. आत्मह्वन्देन dass. MBh. 3, 2630. 13, 1468. R. 5, 26, 18. ह्वन्देन
स्वेन 2, 83, 25. MBh. 8, 1249. स्वह्वन्देन HARIV. 7017. अह्वन्देन gegen den
Willen 8337. मह्वन्दात् nach meinem Willen MBh. 8, 3542. स्वह्वन्दात्
nach eigenem Belieben, freiwillig, von selbst: संप्रवर्तते 9, 3347. स्वह्व-
न्दादिव भाषितम् R. 3, 48, 4. स्वह्वन्दादिव ते ब्रह्मन्प्रवृत्तेयं सरस्वती 1, 2,
34. अह्वन्दादिव भाषितम् 3, 3, 2. भोक्तृणां ह्वन्दतः Suçr. 1, 236, 14. ह्वन्द-
तम् nach eigenem Belieben KATHOP. 1, 25. JĀGŪ. 3, 203. MBh. 2, 1141.
3, 17437. 13, 1429. 4656. HARIV. 7014. 7190. स्वह्वन्दतम् MBh. 13, 7793.
मे ह्वन्दचारिणी 2789. स्वह्वन्दचारिन् VID. 184. 185. स्वह्वन्दपयगो ग-
ङ्गाम् R. 1, 36, 17. स्वह्वन्दवनजातेन शक्रेण von selbst Hit. 1, 62. ह्वन्द

nach eigenem Belieben entstehend, sich selbst erzeugend: सर्वे देवगणा-
श्चैव त्रयस्त्रिंशच्च ह्वन्दाः HARIV. 12296. VP. 123. ह्वन्दमृत्युं den Tod in
seiner Gewalt habend MBh. 12, 1820. Buhg. P. 1, 9, 29. स्वह्वन्दशक्ति
adj. 3, 24, 33. ह्वन्द, चित्त, वीर्य, मोमोसा BURN. Intr. 625. — Nach ÇABDAR.
auch = विष Gift; nach SĀBAS. zu AK. adj. = ह्वन् ÇKDR. — Vgl. इ-
न्दह्वन्द (so ist zu lesen), कलाप^०, देव^०, विज्ञय^० Namen für verschie-
dene Arten von Perlschmuck.

ह्वन्दक 1) in सर्वह्वन्दक Beiw. Nārājaṇa's MBh. 12, 12864 (S. 818,
ult.); viell. alle Formen annehmend (vgl. ह्वन्द 2, a). — b) m. N. pr.
(nach der tib. Uebers. der Lust sich hingebend, also von ह्वन्द 2, b) des
Wagenlenkers Çākjasimha's LALIT. 96. 199. 202. fgg. BURN. Intr. 385.
SCHIEFNER, Lebensb. 238 (8). 240 (10); vgl. ह्वण्डक. ह्वन्दकानिवर्तन die
Umkehr des Kth., N. eines Kaitja LALIT. 214.

ह्वन्दकपातन m. ein heuchelnder Frommer ÇAṬĀDH. im ÇKDR. Wils.
nach ders. Aut. auch ह्वन्दपातन. Das Wort zerlegt sich in ह्व^० + पा^०,
aber die begriffliche Erklärung macht Schwierigkeit (nach eigenem
Belieben niederwerfend?).

ह्वन्दन (von 2. ह्वद्, ह्वद्) adj. einnehmend, für sich gewinnend VARĀH.
BRH. S. 104, 62.

ह्वन्दम् (von 2. ह्वद्, ह्वद्) n. UṆ. 4, 218. 1) Lust, Verlangen, Wille,
= अभिलाष AK. 3, 4, 30, 234. MED. s. 21. = इच्छा TRIK. 3, 3, 444. H. an.
2, 579. P. 4, 4, 93, Sch. = स्वैराचार MED. कामात्मकाह्वन्दसि कर्मयोगाः
MBh. 12, 7376. (गृह्णीयात्) मूर्खे ह्वन्दोऽनुवृत्तेन durch das Befolgen seines
Willens KĀN. 33. Vgl. ह्वन्दस्वत्, ह्वन्द 2, b. und 1. अतिह्वन्दस्. — 2)
heiliges Lied und zwar nach den drei ersten anzuführenden Stellen
besonders dasjenige, welches nicht Rk, Sāman oder Jāgus ist; daher
wohl ursprüngl. das Zauberlied (eigentl. Wunsch oder Lockung): सच्यः
सामानि ह्वन्दांसि पुराणं यज्ञिया सह AV. 11, 7, 24. RV. 10, 90, 9 (wo पु-
राण nicht genannt wird). सचो यज्ञिय सामानि ह्वन्दास्यावर्षणानि च HA-
RIV. 9491. स्तोमी आसन्प्रतिधयः कुरीरुं ह्वन्दं श्रोयशः RV. 10, 85, 8. ह्वन्दा-
ंसि च दधता अर्धेषु ग्रहन्तोसामस्य मिमते द्वादश 114, 5. AV. 4, 34, 1. 5, 26,
5. 6, 124, 1. 11, 7, 8. यदस्मा अह्वन्दयस्तस्माह्वन्दांसि ÇĀT. Br. 8, 5, 4, 1. ते
(देवाः) ह्वन्दिभिरह्वन्दयन्त्येदभिरह्वन्दयस्तह्वन्दसो ह्वन्दस्वम् KĀND. UṆ.
1, 4, 2. नैनं ह्वन्दांसि वृजिनात्तारयति MBh. 5, 1224. प्रणवह्वन्दसामिव
(आद्यः) RAḠ. 1, 11. — 3) heiliger Liedertext, Vedatext TRIK. 1, 1, 116.
3, 3, 444. H. 249. H. an. MED. स्वरसंस्कारयोह्वन्दसि नियमः VS. PRĀT.
1, 1, 4. GOBH. 3, 3, 4. 15. ह्वन्दसः स्वाध्यायमधीते ÇĀT. Br. 11, 5, 3, 3. KAUC.
141. ĀCV. GRH. 3, 5. पुक्तह्वन्दोऽस्यधीयते M. 4, 95. fgg. 3, 188. JĀGŪ. 1,
143. शास्त्रे सेतिकासे च ह्वन्दसि MBh. 13, 5440. हिरण्यगर्भी भगवानेव
ह्वन्दसि सुष्टुतः 12, 12933. हिरण्यगर्भी भगवान्य एव ह्वन्दसा स्तुतः HARIV.
12429. ह्वन्दसि im Gegens. zu भाषायाम् oder लोके P. 1, 2, 36. 3, 1, 42.
4, 1, 29 u. s. w. शौनकेन u. s. w. प्रोक्तं ह्वन्दः 4, 3, 106. — 4) Metrum (von
welchem bald drei, bald sieben Grundformen angenommen werden);
die Lehre vom Metrum, Metrik AK. 2, 7, 22. 3, 4, 14, 74. 30, 234. TRIK.
3, 3, 444. II. 250. H. an. MED. त्रीणि ह्वन्दांसि कवयो वि येतिरे AV. 18,
1, 17. गायत्र, त्रैलुभ, जागत VS. 1, 27. 11, 9. 14, 9. 15, 5. 19, 20. AV. 12,
3, 10. सप्त ह्वन्दास्वपुं सप्त दीप्ताः AV. 8, 9, 17. 19. RV. PRĀT. 16, 1. fgg.
ÇĀT. Br. 9, 5, 2, 8. 1, 8, 2, 10. 3, 9, 3, 18. विराडष्टमानि ह्वन्दांसि 8, 3, 3, 6.

1, 3, 4, 6. सप्त च्छन्दसि क्रतुमेकं वृत्ति MBu. 3, 10664. Buāg. P. 2, 6, 1. न वा एकात्तरेण च्छन्दसि विद्यति न द्वाभ्याम् AIT. Br. 1, 6, 6, 12. TS. 5, 6, 6, 1. गायत्री च्छन्दसामहम् Buāg. 10, 35. 13, 4. MBu. 2, 1395. ऋक्छन्दसाशास्ते ÇĀk. 51, 19. शिना कल्पो व्याकरणां निरुक्तं च्छन्दो ज्योतिषम् Muṅg. Up. 1, 1, 5. शब्दच्छन्दोनिरुक्तस्य MBu. 1, 2887. PAÑKĀT. II, 34. VP. 284. ÇRUT. 17.

कन्दस्कृत (क° + कृत) n. die in bestimmten Versmaassen abgefassten Stücke der heiligen Schrift M. 4, 100.

कन्दस्पन्त (क° + पन्त) adj. Flügel des Liedes habend (?): कन्दस्पन्ते उपसा पेषिशानि समानं योनिमनु सं चरेते AV. 8, 9, 12.

कन्दस्प (von कन्दस्) adj. in Liedform sich bewegend, dem Lied angemessen, das Lied betreffend u. s. w. P. 4, 3, 71. 4, 93 (nach dem Sch. von कन्दस् 1). 140, Vārtt. 1. वाच् RV. 9, 113, 6. प्रजापति TS. 1, 6, 11, 4. इष्टका eine Art von Backsteinen beim Agnikajana ÇAT. Br. 7, 3, 2, 42. 8, 2, 3, 7. 3, 3, 1 u. s. w.

कन्दस्वत् (wie eben) adj. lieblich: कन्दस्वती उपसा पेषिशानि TS. 4, 3, 11, 1 (wo AV. कन्दस्पन्ते hat).

कन्दस्तुत् (कन्दस् + स्तुत्) adj. in Liedern preisend: कन्दस्तुतः पतत्रिरात्रस्य Buāg. P. 5, 20, 8.

कन्दस्तुर्भु (क° + स्तुर्भु) adj. dass.: कन्दस्तुर्भुः कुम्ब्यव उत्समा कीरिणो नृत्तः RV. 5, 52, 12.

कन्दु (von 2. कद्, कद्) adj. gefällig, lieblich: वृषा कन्दुर्भवति हृद्यतो वृषा RV. 1, 53, 4.

कन्दोगै (कन्दस् + 2. ग) m. (nach Maassen singend) Recitator der Sāman-Lieder GAṬĪDN. im ÇKDr. ÇAT. Br. 10, 5, 2, 10. ÇĀÑKu. Çr. 10, 8, 33. 13, 1, 1. LĀTJ. 8, 8, 35. 9, 6, 2. 10, 9, 5. PĀR. GṚH. 2, 10. ĀÇV. Çr. 5, 19. 6, 3. GṚHJASĀGR. 2, 91. M. 3, 145. कन्दोगपरिशिष्ट n. Titel einer dem Kāṭjājana zugeschriebenen Schrift, welche die Ergänzungen zu Gobhila's Sūtra enthält, ÇKDr. KULL. zu M. 2, 44. Ind. St. 1, 82. n. कन्दोगाङ्गिकपद्धति Titel einer Schrift des Rāmakṛṣṇa ebend. 58. 59. Verz. d. B. II. No. 330. कन्दोगपद्धति ebend. No. 261. °शाखा No. 1128. °धृषोत्सर्गतञ्च GILD. Bibl. 463. 482.

कन्दोगामाह्वि (क° + ना°) m. N. pr. eines Lehrers Ind. St. 4, 372.

कन्दोगोविन्द (कन्दस् + गो°) Titel eines Werkes (Autors?) über Metrik COLEBR. Misc. Ess. II, 64.

कन्दोदेव (कन्दस् + देव) m. N. pr. eines Mannes (= Mataṅga) MBu. 13, 1937.

कन्दोनामन् (कन्दस् + ना°) adj. was Metrum heisst VS. 4, 24.

कन्दोभाषा (कन्दस् + भाषा) f. die Sprache des Veda (?) gaṇa ṣṭayanaदि zu P. 4, 3, 73. Ind. St. 3, 260.

कन्दोमै (von कन्दस्) m. Bez. des 8ten, 9ten und 10ten Tages in der Zwölfstagefeier (द्वादशारु) TS. 7, 4, 2, 3. 6, 2. ÇAT. Br. 12, 1, 2, 2. 2, 3, 9. KĀTJ. Çr. 12, 3, 31. 23, 2, 8. 3, 28. ĀÇV. Çr. 8, 9. ÇĀÑKu. Çr. 10, 1, 8. 9. 11. LĀTJ. 10, 3, 12. 15. °दशारु m. Bez. eines Daṣarātra KĀTJ. Çr. 23, 3, 27. 24, 4, 9. ÇĀÑKu. Çr. 13, 21, 15. °दशारुत्र m. Maç. in Verz. d. B. H. 73 (VIII, 11). °पञ्चमानत्रिरात्र m. ebend. (VI, 8). °त्रिककुद् m. Bez. einer dreitägigen Soma-Feier ÇĀÑKu. Çr. 16, 29, 16. — Vgl. कन्दोमै.

कन्दोमञ्जरि und °री (कन्दस् + म°) f. Titel einer Schrift über Metrik II. Theil.

COLEBR. Misc. Ess. II, 64. GILD. Bibl. 404. Berichte d. k. s. Ges. d. Ww. phil.-hist. Classe VI, 209. fgg.

कन्दोमैय (von कन्दस्) adj. aus heiligen Liedern bestehend, die heiligen Lieder enthaltend, — darstellend, liedartig u. s. w. ÇAT. Br. 6, 3, 1, 41. 10, 4, 2, 26. कन्दोमयं वा एतैर्यजमानं घ्रात्मानं संस्क्रुते AIT. Br. 6, 27. Buāg. P. 2, 7, 11. 3, 22, 2. 4, 18, 14.

कन्दोमवत् adj. von einem Khandoma begleitet Maç. in Verz. d. B. H. 73 (VII, 13).

कन्दोमान (कन्दस् + मान) n. gaṇa ṣṭayanaदि zu P. 4, 3, 73. die Silbe als metrische Einheit: उत्तमस्य च्छन्दोमानस्योर्धमादिव्यञ्जनात्स्थानं घोकारः ÇĀÑKu. Çr. 1, 1, 20. 13, 1, 3. वरुच्छन्दोमानः P. 6, 2, 176, Sch.

कन्दोमार्ताण्ड (कन्दस् + मा°) m. Titel einer Schrift über Metrik COLEBR. Misc. Ess. II, 64. 100.

कन्दोमाला (कन्दस् + माला) f. desgl. ebend. 64.

कन्दोरुद्रोम (कन्दस् - रुद्र + स्तोम) m. N. eines Shaḍaha ÇĀÑKu. Çr. 10, 8, 33.

कन्दोविचिति (कन्दस् + वि°) f. Prüfung der Metra, Titel einer Schrift gaṇa ṣṭayanaदि zu P. 4, 3, 73. VARĀH. BRH. S. 104, 67. BUAR. (über Veda-Metra) zu AK. ÇKDr. So ist wohl auch st. कन्दोनिविति COLEBR. Misc. Ess. II, 64 zu lesen. Vgl. auch कन्दोमै विचयः Ind. St. 1, 44.

कन्दोविवृति (कन्दस् + वि°) f. Aufhellung der Metra GILD. Bibl. 404. Titel von Piṅgala's Metrik MANNUS. in Ind. St. 1, 17 (fälschlich: °विवृति).

कन्दोवृत्त (कन्दस् + वृत्त) n. Metrum MBu. 1, 28.

कम्, क्मति essen DuĀTUP. 13, 27. — Vgl. कम्, जम्, कम्.

कम्चकमित (onomatop. mit der Endung des partic.) n. das Knistern, Prasseln: इवलन्मोत्सवसामिदकम्चकमित MĀRk. P. 8, 112.

कम्पाड m. ein vaterloses Kind UNĀDIK. im ÇKDr. ein alleinstehender Mensch, Einer ohne Verwandte UNĀDIVA. im SAÑKSHIPTAS. ÇKDr. — Vgl. केमाड.

कम्प, कम्पयति gehen DuĀTUP. 32, 76.

कम्पद् indecl. ein Ausdruck aus der liturgischen Sprache, mit कर es mit Etwas verfehlen, um Etwas kommen: न द्वे यजेत यत्पूर्वया संप्रति यजेतोत्तरया कम्पदुर्गोच्यत्तरया संप्रति यजेत् पूर्वया कम्पदुर्गोच्यत् TS. 2, 5, 5, 3. अकम्पदुर्गोच्यत् 11, 4, 6, 2, 5. 3, 6, 5, 4, 3, 4. TĀR. 1, 2, 1, 3. °राय ÇAT. Br. 11, 3, 6, 9. 13, 4, 1, 12. अर्थमन्वाच्यस्याप्रवृत्त्यर्थं कम्पदुर्वृत्ति PAÑKĀV. Br. 4, 10. तेनैकाष्टकां न च्छम्पदुर्वृत्ति 3, 9. क्वट् und क्वट् (v. l.) gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57. — Vgl. क्वट्.

कर्द् (कद्), कृणाति; कर्दियति und कर्त्स्यति P. 7, 2, 57. Vop. 11, 2, 14, 1; चकृडुस् P. 7, 4, 83, Vārtt. 2, Sch. (ed. Calc.). begiessen: कृणातु वा वाक् कृन्धि वाचम् TAITT. Ār. 4, 3, 3. — कृणाति und कृते spielen; glänzen DuĀTUP. 29, 8. ausbrechen, vomiren Vop. कर्दति anzünden DuĀTUP. 34, 14. — caus. 1) ausschütten: तद्विक उत्सिच्य कर्दयति ÇAT. Br. 12, 4, 2, 9. — 2) ausspeien, sich erbrechen; med.: यः सोमं पीत्वा कर्दयति LĀTJ. 8, 10, 9. KĀTJ. Çr. 25, 11, 31. KAUC. 28. act. DuĀTUP. 32, 51. MBu. 5, 3493 (3492). SUÇR. 1, 321, 20. VARĀH. BRH. S. 44(43), 12. Etwas ausbrechen, act.: भुक्तम् SUÇR. 1, 118, 13. लोहितम् 121, 13. शोणितम् MBu. 6, 93. — 3) speien machen SUÇR. 2, 69, 4. — 4) anzünden DuĀTUP. 34, 14. — desid.

चिच्छर्दिपति und चिच्छक्तसति P. 7, 2, 57. — desid. vom caus. चिच्छर्द-
यिपति P. 7, 4, 53, VArtI. 2, Sch. (ed. Calc.).

— घ्रा *übergiesen, vollgiesen*: घ्रा च्छर्त्तु VS. 11, 65. TS. 5, 1, 3, 4.
ÇAT. Br. 6, 3, 4, 15. fgg. 14, 1, 2, 25.

— प्र caus. act. *sich erbrechen* Suçr. 1, 276, 14. *ausbrechen* 2, 491, 14.
— Vgl. प्रच्छर्दिक्ता.

हृद् (von हृद्) m. *das Erbrechen* H. 469, v. l. für हर्दि.
हृदन (wie eben) 1) m. N. verschiedener Pflanzen: a) = *घलम्बुप*
TRIK. 3, 3, 239. H. an. 3, 375. MED. n. 64. HĀR. 253. Diese Bed. ist auch
bei *घलम्बुप* 1, b statt *Erbrechen* zu setzen; vgl. कुलाहल. WILS. und
ÇKDR. fassen hier *घलम्बुप* als N. pr. eines Rākshasa an. — b) =
निम्ब (s. d.) TRIK. H. an. MED. HĀR. RATNAM. 31. — c) *Fangueria spi-*
nosa Roxb. RATNAM. 29. BHĀVAPR. im ÇKDR. — 2) n. *das Erbrechen,*
Speien TRIK. H. an. MED. KAUC. 141. Suçr. 2, 247, 3.

हृदपनिका f. *eine Gurkenart (कर्कटी)* RĀGĀN. im ÇKDR. — Wohl ver-
dorben aus हृदपनयिका.

हर्दि (von हृद्) f. *Uebelkeit, Erbrechen* Uṇ. 2, 104, Sch. H. 469. Suçr.
1, 108, 18. 2, 180, 5. 283, 18. 491, 9. KĀTJ. ÇR. 25, 11, 31. — *निरोधप्रहृदि-*
विधारणाम्याम् KAR. 3, 33. BALL.: *restraint (of the breath) is by means*
of expulsion and retention.

हर्दिक्ता (wie eben) f. 1) dass. — 2) N. einer Pflanze (s. *विलुक्ता*)
RĀGĀN. im ÇKDR.

हर्दिकारिपु (हृ + रिपु) m. *kleine Kardamomen (Feind des Erbre-*
chens) ÇARDĀK. im ÇKDR.

हर्दिघ्न (हर्दि + घ्न) m. N. eines Baumes (s. *निम्ब*) RATNAM. im ÇKDR.
हर्दिष्या (1. हर्दिस् + ष्या) adj. *die Heimath oder in der Heimath schir-*
mend: यातं हर्दिष्या उत नः परस्पा भूतं संगत्वा उत नस्तनूपा RV. 8, 9, 11.

1. हर्दिस् n. *Schirm, Schutzwehr; sicherer Wohnort*, = गृह NAIGH.
3, 4. Gewöhnlich in Verbindung mit यम्: हर्दिर्पत्तमदीभ्यम् RV. 8, 5, 12.
शर्म वर्म च्छर्दिर्स्मभ्यं यंसत् 1, 114, 5. 6, 13, 3. 46, 9, 12. 7, 74, 5. 8, 27, 20.
74, 5. 10, 33, 12. घृग्निष्ट्राभि पातु मन्वा स्वस्त्या हर्दिष्या शतमेन VS. 13,
19. 14, 12. Das Wort ist wahrscheinlich auf 1. हृद् zurückzuführen,
also wesentlich identisch mit हर्दिस्, wofür auch der Umstand spricht,
dass es als *Jambus* gebraucht wird, z. B. RV. 1, 48, 15. 8, 18, 21. 27, 4.
36, 6. 60, 14. Das r wäre als unorganisch anzusehen.

2. हर्दिम् (von हृद्) Uṇ. 2, 104. f. n. TRIK. 3, 3, 20. = हर्दि *das Erbre-*
chen H. 469. Uṇ., Sch.

हृदिका f. = हर्दिक्ता 1. RĀGĀN. im ÇKDR. u. हर्दि.
हृप् (हृप्), हृपति und हृपयति *anzünden* Dhātup. 34, 14, v. l. für हृद्.
हृल 1) m. n. *gaṇa* ग्रधर्चादि zu P. 2, 4, 31. a) *Betrug, List; Trug,*
Täuschung, Schein, n. = *खलित* und *हृन्* (शाघ) AK. 2, 8, 2, 77.
TRIK. 1, 1, 129. 3, 3, 391. H. 378. 804. an. 2, 487. MED. l. 17. धर्मेणा व्यव-
हारेण च्छलेनाचरितेन च | प्रयुक्तं साधयेदर्थं पञ्चमेन वलेन च || M. 8, 49.
ग्रच्छलेन 187. राघणेन कृता हृलात् R. 4, 57, 10. हृलेन 3, 13. हृलमत्र न
गृह्यते MRĀĀH. 143, 24. PAÑKAT. III, 249. MADHUS. in Ind. St. 1, 18. ग्रच्छ-
लयादिन् HARIV. 11638. हृलैरुक्तो मया धर्मः BHĀG. P. 8, 22, 30. m. 7, 13, 12.
13. वाक्छलैः mit *tügnertischen Reden* HARIV. 4228. कन्ययाक्लात् *durch*
Betrügen des Mädchens (obj.) JĀGĀ. 1, 61. न धर्मच्छलमस्ति ते *du unge-*

hest nicht das Gesetz MBu. 13, 2497. दर्शयस्व च्छलं भेदे (die Erde ange-
redet) पदकृन्नशतं कृदम् zeige, dass es ein Trug ist 7257. हृलेन und हृ-
लात् in comp. mit dem *was die Täuschung, den Schein verursacht*:
तदीयो प्रत्यप्यं पूनामुपदाहृलेन RAĞ. 7, 27. वसुंधरा विलुपदं द्वितीयम-
ध्यातुरेकेव रजप्रच्छलेन 16, 28. 6, 54. दमो वामनेन जगृके त्रिपदच्छलेन
BHĀG. P. 2, 7, 17. स्वेदच्छलादिव — स्रेहः सस्पन्दे VID. 302. RĀGĀ-TAR. 4,
156. 165. कथाहृलेन बालानो नीतिस्तदिकु कथ्यते *im Gewande der Fa-*
bel HIT. Pr. 7. — b) *Vorwand*: ताम्बूलानयनच्छलेन AMAR. 13. ग्रग्निहो-
त्रच्छलाद्याञ्चापरः H. 860. — c) *Absicht*: उल्लापिनच्छलेन MĀRK. P. 23, 10.
विक्रितक्रीडानुबन्धच्छल adj. AMAR. 16. भुवनविक्रितच्छलेन BHATT. 1, 1. —
2) m. N. pr. eines Sohnes Daḍa's und Nachkommen Kuça's VP. 386.
LIA. I, Anh. XII. — Viell. mit 1. कृद् zusammenhängend; vgl. कृन्.

हृलक (von हृलप्) adj. *betragend, hintergehend*: (मयुक्तेभ्यो) हृलवो
धर्मशीलानाम् HARIV. 11476.

हृलन (wie eben) n. *das Betrügen, Hintergehen, Ueberlisten* MBu. 6, 28.

हृलय् (wie eben), हृलयति *täuschen, hintergehen, überlisten*: शमी
शिरीषप्रसवाव्रतंमाः — शैवाललोलाप्रहृलयति मीनान् RAĞ. 16, 61. नि-
शीथे ऽभ्येत्य चाकस्मादस्मान् च्छलयिष्यति MBu. 3, 15560. 9, 3289. श्रूतं
हृलयतामस्मि BHĀG. 10, 36. हृलयसि विक्रमणे बलिमद्भुतवामनः GIt. 1,
9, 16. हृलितुम् R. 6, 86, 13. हृनया हृलितस्वस्मि स्त्रिया भस्माग्निकल्पया
2, 34, 36. AMAR. 41.

हृलिक n. *ein viergliedriges mit Gesticulation vorgetragenes Lied*:
देव शर्मिष्ठायाः कृतिः | चतुष्पदेत्यं हृलिकमुदाहरति MĀLAV. 16, 18. देव
चतुष्पदेद्वयं हृलितकमुदा° v. l. Im Prakrit: हृलिकं पाम पाट्टं 3, 2. —
Vgl. हृलिक्य.

हृलित s. u. हृलितक 1.

हृलितक 1) m. N. pr. eines Mannes, der ein nach ihm benanntes
Heiligthum (हृलितस्वामिन्) errichtet, RĀGĀ-TAR. 4, 81. — 2) n. s. u.
हृलिक.

हृलितराम (हृलित von हृलय् + राम) m. *der hintergangene Rāma*;
Titel eines Schauspiels SĀN. D. 197, 18.

हृलिन् (von हृल) m. *Betrüger* WILS.

हृलि f. = हृली *Rinde, Haut* ÇARDĀR. im ÇKDR. — Vgl. ह्वि.

हृलित s. ग्रस्यच्छलित; nach WISE 190: *when a small part of the*
bone is elevated (vgl. शल् mit उद्).

हृली f. 1) *Rinde* H. 1121. an. 2, 487. MED. l. 18. Vgl. हृलि, ह्वि. —
2) *eine kriechende Pflanze (वीरुध्)*. — 3) *eine bestimmte Blume*. — 4)
Nachkommenschaft (संतान) H. an. MED.

ह्वि (Uṇ. 4, 57. f. SIDDH. K. 248, b, 1) und ह्वी (bloss in der älteren
Sprache) f. 1) *Fell, Haut* H. 630. लोमं च्छ्वीरस्त्रिं TBE. 1, 2, 6, 3. 2, 3,
6, 2. वत्सच्छ्वी KĀTJ. ÇR. 22, 1, 20. LĀTJ. 8, 2, 1. PĀR. GRUJ. 3, 12. प्रोद्भूत-
पुलकच्छ्वि HARIV. 13709. स्निग्धं Suçr. 1, 334, 6. संमृष्ट्यरूपं 2, 446, 18.
17. 542, 1. VARĀH. BRH. S. 69, 28, 33. fgg. — 2) *Hautfarbe, Farbe* überh.:
भर्तुः कापठच्छ्विः MEGH. 34. (वक्त्र) उग्रच्छशाङ्कसदृशच्छ्वि DEV. 4, 12.
(तस्याः) ह्विः पापदुरा ÇĀR. 58. कृत्तसारं VIKR. 120. केशविरकृद्गैरी
ललाच्छ्विः MRĀĀH. 114, 3. मधूकच्छ्विर्गण्डः GIt. 10, 14. हरिद्रासदृशं
(भुनंग) MBu. 3, 12387. हरिकुङ्कुमं (शर्का) VARĀH. BRH. S. 3, 23. 19, 14.
वोकनदं AK. 1, 1, 4, 24. H. 1242. कृत्तरक्तं ebend. — 3) *Schönheit,*

Glanz: क्विकारे मुखचूर्णमृतुश्रियः (कुसुमकेसररेणुम्) RAGN. 9, 34. = रुच्, शोभा Uq., Sch. AK. 1, 1, 2, 35, 49. H. 100 (Strahl). an. 2, 520. MED. v. 7.

— Vgl. क्लृच्छक्वि. Wohl von क्वा (vgl. कृति).

क्विष्ठाकार (श्री^०) m. N. pr. eines Geschichtsschreibers von Kāc-mītra RĀGA-TAR. 1, 19.

क्वप्, क्व्यति und ०ते verletzen, tödten DĀTUP. 17, 37.

1. क्वा (क्वा), क्वति P. 7, 3, 71. VOP. 11, 3. (अव) चक्हुम् P. 7, 4, 83, Vārt. 2, Sch. (ed. Calc.); अक्वात् und अक्वामीत् P. 2, 4, 78. VOP. 8, 87. partic. क्वात und क्वित P. 7, 4, 41. VOP. 26, 120. abschnneiden, zerschneiden DĀTUP. 26, 37. चक्हुः BHATT. 14, 101. यत्नेन्द्रशक्तिमक्वामीत् 15, 40. क्वात abge-schnitten AK. 3, 2, 53. H. 1489, Sch. क्वित dass. AK. H. 1489. क्वात mager AK. 2, 6, 1, 44. H. 449. — caus. क्व्ययति P. 7, 3, 37. VOP. 18, 6. — Vgl. क्विः

— अन्नु aufschneiden (die Haut): अन्नु द्य श्यामेन त्वचमेताम् AV. 9, 5, 4.

— अय die Haut abziehen, schinden: त्वचमेवावक्वाय ÇAT. Br. 1, 1, 4, 1, 3, 1, 2, 15. अयच्छित्तो क्व वै पुरुषः 16. 2, 7. वत्सच्छ्व्यौ सकर्पापुक्वा-वक्वते KĀTJ. Cr. 22, 1, 20.

— आ dass.: स यत्राद्यति पत एतद्योहितमुत्पतति ÇAT. Br. 3, 8, 2, 14. एकाधस्य त्वचमाद्यतात् AIT. Br. 2, 6. VS. 23, 39, 41.

— प्र kleine Einschnitte in die Haut machen, schröpfen; überh. wund machen: प्रक्वयित्वा Suçr. 1, 33, 18. 2, 300, 15. प्रक्वते शोषे 247, 19. 1, 40, 6. आदर्शं स्वोदितं चूर्णैः प्रक्वितं प्रतिमारयेत् 2, 294, 1.

2. क्वा m. (nom. क्वाम्) ein Junges EKĀRSHABAK. im ÇKDr.

1. क्वाम् Uq. 1, 123. 1) m. Bock AK. 2, 9, 76. 3, 4, 2, 32. TRIK. 2, 9, 24. H. 1275. क्वामा f. (ÇAT. Ba.) Ziege, क्वामा AK. 2, 9, 76. TRIK. 2, 9, 26. दृप च्वागः पुरो अश्वेन नीयते RV. 1, 162, 3. VS. 19, 89. 21, 40, 41. ÇAT. Ba. 3, 3, 2, 4. 5, 1, 2, 14. KĀTJ. Çr. 6, 3, 20. 20, 7, 49. M. 3, 269. MBu. 3, 14398. 12, 12820. Hit. IV, 52. 120, 22. VARĀH. BRH. S. 64, 1, 7. fgg. Vgl. क्व, क्व-गल. — 2) der Widder im Thierkreise VARĀH. BRH. 5, 5. — 3) N. pr. eines Wesens im Gefolge von Çiva Vjāpī zu H. 210.

2. क्वाम (vom vorherg.) adj. vom Bock —, von der Ziege stammend: मास JĀGĀ. 1, 257. पयस् Suçr. 2, 439, 3, 5. मूत्र 1, 193, 19.

क्वामा m. Feuer von trockenem Kuhmist (क्वामा) TRIK. 1, 1, 69. H. 1101. HĀR. 200.

क्वामोविन् (क्वाम + भो^०) m. Wolf (Ziegenfresser) RĀGAN. im ÇKDr.

क्वामय (von क्वाम) adj. bocksartig, ziegenartig: मुख MBu. 3, 14399.

क्वामित्र (क्वाम + मित्र) m. N. pr. eines Mannes gaṇa काश्यादि zu P. 4, 2, 116. Davon क्वामित्रिक adj. (f. आ und ई) ebend.

क्वामर्य (क्वाम + र्य) m. der Gott des Feuers (einen Bock zum Vehi- kel habend), Feuer H. 1097. — Vgl. क्वामारुन.

क्वामल (von क्वामल) 1) adj. vom Bock —, von der Ziege kommend: नीर Suçr. 2, 12, 18. — 2) adj. proparox. aus Khagala gebürtig, her- stammend gaṇa तन्नशिलादि zu P. 4, 3, 93. — 3) m. oxyt. Bock Uq. 1, 112. RĀGAN. im ÇKDr. HARIV. 3273. R. 6, 19, 42. PAÑKĀT. III, 117. — 4) m. ein best. Fisch, = क्वामलक ÇKDr. u. dem letzten W. — 5) parox. patron. von क्वामल, wenn ein Ātreja gemeint ist, P. 4, 1, 117; vgl. क्वामलि.

क्वामलक (von क्वामल) m. ein best. Fisch: श्वेतं सुपाकं समदीर्घवृत्तं निः-

शत्वानं क्वामलकं वदति । गले द्विकाणः किल तस्य पृष्ठे काणः सुपद्यो रुचिदो बलप्रदः ॥ RĀGAN. im ÇKDr.

क्वामलाक्षिका f. = क्वामलाक्षिका RĀGAN. im ÇKDr.

क्वामलाक्षी (क्वामल + अक्ष) f. Wolf (Ziegen im Leibe habend) RĀGAN. im ÇKDr. Nach WILS. = क्वामलाक्षी 1.

क्वामलि metron. von क्वामला gaṇa वाह्यादि zu P. 4, 1, 96. patron. von क्वामल 117, Sch. zugleich ein Ātreja (vgl. क्वामला) PRAVARĀDUJ. in Verz. d. B. H. 58, 4 v. u. N. pr. eines Fürsten (vgl. क्वामल 1, c) HARIV. 3017. 5498.

क्वामलिये 1) Bez. einer Localität gaṇa सव्यादि zu P. 4, 2, 80. — 2) m. pl. Bez. einer Schule (vgl. क्वामलियिन्) Ind. St. 1, 69. 3, 258. sg. N. pr. eines Verfassers eines Gesetzbuches ebend. 1, 233.

क्वामलियिन् m. pl. die Schüler des Khagalin P. 4, 3, 109. 7, 1, 2, Sch. Ind. St. 1, 130. Sūtra derselben ÇĀṆK. Çr. 6, 1, 7, Sch.

क्वामवारुन (क्वाम + वारुन) m. der Gott des Feuers, Feuer TRIK. 1, 1, 66. — Vgl. क्वामर्य.

क्वामिका (von क्वाम) f. Ziege H. 1273.

क्वामिये (von क्वाम) m. pl. N. pr. einer Schule Ind. St. 3, 258.

क्वामियायिनि patron. von क्वाम P. 4, 1, 155, Vārt.

क्वामा f. Titel eines Commentars zum Mugdhabodha COLEBR. Misc. Ess. II, 46. — Vgl. क्वामा.

क्वात s. u. क्वा.

क्वात्त्रे (von क्वत्त्र) 1) m. Schüler P. 4, 4, 62. Sch. zu 6, 2, 16. AK. 2, 7, 10. 2, 7. H. 994. H. Ç. 1. PAÑKĀT. 34, 25. RĀGA-TAR. 6, 87. VOP. S. 176. Davon nom. abstr. क्वत्त्रता PAÑKĀT. 33, 7. Nach P. 4, 4, 62 = क्वत्त्रं (nach dem Sch. das Verhüllen der Fehler des Lehrers) शीलमस्य; eher von क्वत्त्र Sonnenschirm, also der dem Lehrer den Sonnenschirm nachträgt. — 2) n. eine Art Honig Suçr. 1, 183, 1, 10. VĀKĀSP. zu H. 1214; vgl. क्वत्त्रक 2. क्वत्त्रक n. 1) proparox. nom. abstr. von क्वत्त्र 1. gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133. — 2) = क्वत्त्र 2. VĀKĀSP. zu H. 1214. क्वत्त्रकारं तु पदलं स- रघाः पीतपिङ्गलाः । ये कुर्वन्ति तदुत्पन्नं मधु च्वात्त्रकमीरितम् ॥ RĀGAN. im ÇKDr.

क्वात्त्रकाण्ड (क्वात्त्र + गाण्ड Beule?) m. ein schlechter Schüler, = पदा- द्यविद् der nur den Anfang der Wörter oder der Verse kennt HĀR. 216.

क्वात्त्रदर्शन (क्वात्त्र + दर्^०, worauf die Schüler ihr Auge richten) n. fri- sche Butter (s. क्वैयंगवीन) ÇABDAK. im ÇKDr.

क्वात्त्रव्यंसक (क्वात्त्र + व्यं^०) m. ein Schelm von Schüler gaṇa मयूरव्यं- सकादि zu P. 2, 1, 72.

क्वात्त्रि P. 6, 2, 86. क्वैत्त्रिशाला f. ebend.

क्वात्त्रिक्यं (von क्वत्त्रिक) n. das Amt des Sonnenschirmträgers gaṇa पुराकृतादि zu P. 5, 1, 128.

क्वाद (von 1. क्वद्) n. (!) Dach ĠAṬĀDU. im ÇKDr. Eine falsche Form; vgl. P. 6, 4, 96.

क्वदन (wie eben) 1) m. N. eines Strauchs, *Barleria caerulea* Roxb. (नीलाश्रान), RĀGAN. im ÇKDr. — 2) f. ई Haut H. 630. — 3) n. u) Be- deckung, Decke, Kleidung, Hülle: क्वदनार्यं प्रकीर्णेश्च वैदेश्च तृणसंकैः HARIV. 3337. प्रादामकं क्वदनं ब्राह्मणेभ्यः MBu. 1, 3685. शशी जन्मन्यत्रप्र- वरशयनक्वदनकारः VARĀH. BRH. S. 104, 8. — AK. 2, 2, 14. H. 1009. पु-

स्तक^० PAÑKAT. 236, 25. हान्नमज्ञतायाः BHARTR. 2, 7. — b) Blatt BHAR. zu AK. ÇKDR. — c) Verhüllung, Verfinsternung VARĀH. BṘH. S. 24, 34. — Vgl. हान्न.

हान्नित s. u. 1. हद्; हान्नित = हिन ĠARĪDH. im ÇKDR., offenbar in Folge einer Verwechslung von हिन mit हन.

हान्नि (von 1. हद्) adj. am Ende eines comp. verdeckend, verhüllend: भान्च्छादी खमध्यगो ऽधतरुः VARĀH. BṘH. S. 29, 18.

हान्निपेय (von हान्नि) adj. zu einem Wagendeck, einem Dach bestimmt, dazu dienend P. 5, 1, 13. तृणानि Sch. चर्मन् 5, 1, 2, VĀRT. 2, Sch.

हान्निक (von हान्नि) adj. Betrug —, Hinterlist anwendend M. 4, 195.

हान्नुट m. N. pr. eines Brahmanen KSURICĀV. 2, 8.

हान्नुत्तं (von हान्नुत्) adj. f. ई 1) den heiligen Text zum Gegenstand habend, ihm eigenthümlich, zu ihm in Beziehung stehend, vedisch P. 4, 3, 71. ऋध्याय KAUC. 141. श्रुतिभिः HARIV. 12284. संहिता COLEBR. Misc. Ess. I, 80. PĀT. zu P. 1, 1, 6. 6, 4, 128, KĀR. SIDDH. K. zu P. 3, 2, 105 — 107. BHĀG. P. 1, 4, 13. den heiligen Text studierend, damit vertraut P. 5, 2, 84, Sch. gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133. AK. 2, 7, 6. II. 817. भयकार्क-श्रयोपायानां गृहं हि हान्नुत्तं सा द्विजाः KATHĀS. 18, 108. — 2) das Metrum betreffend: अनुक्रमणी Ind. St. 1, 102.

हान्नुत्तक n. nom. abstr. von हान्नुत्तं 1. gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133.

हान्नुत्तस्य n. nom. abstr. von हान्नुत्तं 1. P. 7, 1, 39, Sch.

हान्नुत्तस्य (von हान्नुत्तं) adj. snbst. mit dem Metrum vertraut, Metriker ÇAUT. 19.

हान्नुत्तमिक Ind. St. 1, 107 viell. fehlerhaft für हान्नुत्तमिक.

हान्नुत्तम्य n. die Lehre der Khandoga d. i. das Sāmāhrahmana P. 4, 3, 129. KĀTJ. ÇR. 22, 5, 1. 6, 25. ०ब्राह्मण Ind. St. 1, 230. ०भाष्य 469. ०वेद 53. हान्नुत्तम्योपनिषद् COLEBR. Misc. Ess. I, 83. fgg. Ind. St. 1, 254. fgg. 4, 375.

हान्नुत्तम्यं (von हान्नुत्तम्या) adj. die Sprache des Veda (?) betreffend u. s. w. gaṇa ऋग्यनादि zu P. 4, 3, 73.

हान्नुत्तम्यं adj. aus den Khandoma entlehnt: पवमानाः ÇĀÑKH. ÇR. 15, 6, 1.

हान्नुत्तम्यं (von हान्नुत्तम्यं) adj. die Silbe als metrische Einheit betreffend u. s. w. gaṇa ऋग्यनादि zu P. 4, 3, 73.

हान्नुत्तमिक adj. zu den Khandoma gehörig ÇĀÑKH. ÇR. 10, 9, 13. KĀTJ. ÇR. 22, 6, 23. सूक्त NIB. 7, 24.

हान्नुत्तम्यचित्तं adj. von हान्नुत्तम्यं gaṇa ऋग्यनादि zu P. 4, 3, 73.

हान्न 1) m. (von ह्याया) Beschatter, Schattenverlether: ह्यायातपनाय च (शियाय) MBd. 12, 10374. — 2) f. ह्यायाँ ँ. 4, 114. ÇĀNT. 1, 5. a) Schatten, schattiger Ort (= गृह NAIGH. 3, 4). AK. 3, 4, 22, 159. MED. j. 22. = अनातप und तमम् H. an. 2, 359. fg. उपं ह्यायामिव धृषोरगन् शर्म ते व-यम् RV. 6, 16, 38. ह्यायेव विश्वं भुवन् सियन्ति 1, 73, 8. AV. 5, 19, 9. 8, 6, 8. 13, 1, 56. VS. 5, 28. 13, 63. ÇAT. BR. 2, 2, 3, 10. 11, 1, 5, 2. पुरा ह्यायानां संसर्गान् ÇĀÑKH. ÇR. 2, 6, 2. ह्यायातपौ KATHOP. 3, 1. ह्यायायामन्धकारे वा M. 4, 5, 1. दृग्निह्यायो कार्यायामः स्वैश्चैः R. 2, 43, 23. हेतुः पार्श्वगताह्यायां नोप-संहरते दुमः HIT. I, 32. ÇĀK. 39. इमां ह्यायामाश्रित्य 9, 4. एकह्यायमिवा-काशं वापिश्चक्रे समस्ततः MBh. 4, 1858. ऋधह्याया HIT. I, 169. वृत्तह्याया ÇĀK. 54, 23. RAGH. 1, 75. 3, 70. KUMĀRAS. 6, 46. BHĀG. P. 4, 6, 32. पुष्पत्प-त्तह्यायामनेधित 1, 13, 7. पादयोः 5, 1, 3. R. 2, 27, 9. — b) Schatten, Ab-

bild, Widerschein AK. H. an. MED. यस्य ह्यायामृतं यस्य मृत्युः RV. 10, 121, 2. से ह्यायया दधिरे सिधयाप्स्वा 5, 44, 6. वसुमतीमग्रे ते ह्यायामुपं स्थे-पम् VS. 2, 8. AV. 5, 21, 8. PRAÇNOP. 3, 3. न स्वातह्यायात्तदते ह्यायावच्चि-त्रवत् Kap. 3, 12. SUÇR. 1, 17, 8. ज्योत्स्नादर्शाश्रितोपेपु ह्याया यश्च न पश्यति 114, 6. M. 5, 133. देवतानां गुणैः राज्ञः u. s. w. नाक्रामेत्कामत-प्रह्यायाम् 4, 130. ह्याया स्वा दासवर्गश्च 185. ह्यायां स्वां दृष्ट्वाम्बुगताम् JĀGĀN. 3, 279. ह्यायेव तो भूपतिरन्वगच्छत् RAGH. 2, 6. N. 13, 31. ०द्वितीय (dadurch die Menschen von den Göttern sich unterscheidend) 3, 24. तत्र रत्नोग-णा घोरप्रह्यायां गृह्णत्यलक्षिताः R. 4, 40, 37. ह्यायायाक्ती (रातसी) 41, 38. 5, 8, 3. ह्याया न मूर्च्छति मलोपकृतप्रसदे — दर्पणतले ÇĀK. 191. — 75. BHARTR. 2, 50. MEGH. 52. BHĀG. P. 7, 13, 59. 8, 3, 14. BĀLAR. 6. Sch. zu Kap. 1, 100, 144. ह्यायाव्यवहार Bestimmung des Schattens d. i. Messung des- selben vermittelt des Sonnenzeigers COLEBR. Alg. 106. — c) Schatten- bild, Hallucination SUÇR. 1, 114, 13, 15. — d) Lichtschattirung, Farben- spiel, Lichtglanz, Farbe SUÇR. 2, 247, 10. VARĀH. BṘH. S. 67, 89. fgg. स्नि-ग्धद्विजत्वप्रोमकेशह्याया 90. भास्वत्कारह्यायामिः DhŪRTAS. 74, 1. रत्न^० MEGH. 13. 36. पाण्डु^० 24. सिन्धुः पाण्डुह्याया तदरुक्तहृषंशिभिः शीर्षापर्योः 30. सैदामिन्या कनकनिकपह्यायया 38. ज्योतिप्रह्याया 67. मन्दह्यायमधुना भवनं मद्योगेन 78. (करतलैः) किसलयह्यायापरिस्पर्धिभिः ÇĀK. 80, v. 1. RAGH. 4, 5. पीतरक्तह्याय adj. H. 1241. अरुणह्यायहृद्य Git. 8, 10. Ins- besondere Gesichtsfarbe und die durch den Schatten hervortretenden Ge- sichtszüge: लवलीपालपाण्डुराननह्याय adj. VIBH. 146. धृष्टश्च स्वयेगो मे ह्याया चोपकृता मम R. 2, 69, 20. यादृशी वदनह्याया दृश्यते तव वानर ! गृहीतो ऽसि विकालेन PAÑKAT. V, 74. इत्यभिनमुखह्यायमुक्तावत्पत्र माधवे KATHĀS. 24, 195. Daher = कान्ति, शोभा, सङ्कोभा AK. H. 1312. H. an. MED. — e) ein best. Metrum (4 Mal — — — — —, — — — — —, — — — — —; auch ohne Cäsar an der ersten Stelle) COLEBR. Misc. Ess. II, 163 (XIV, 6). — f) das Abbild der Sañjñā, wie diese — Gemahlin der Sonne und Mutter des Planeten Saturn, AK. TRĪK. 1, 1, 100. H. an. MED. HARIV. 545. fgg. VP. 266. BHĀG. P. 6, 6, 39. 8, 13, 8. fgg. — Die Lexicogr. ken- nen noch folg. Bedd.: g) Reihe (पङ्क्ति). — h) Bestechung (उत्कोच). — i) Schutz (पालन) H. an. MED. — k) Sonne VARĀH. beim Sch. zu ÇĀC. 3, 35: — l) Alpdrücken VJUTP. 116. — m) = कात्यायनी ÇĀNDAR. im ÇKDR. = Durgā WILS. — 3) n. Schatten am Ende eines Tatpur.-Comp. nach einem im gen. pl. (hier angeblich stets n.) oder sg. aufzufassenden Worte P. 2, 4, 22, 25. AK. 3, 6, 3, 26. 6, 40. Das vorangehende Wort behält sei- nen ursprünglichen Ton nach P. 6, 2, 14. इनुह्यायनियदिन् RAGH. 4, 20. धनह्यायनिवारितोत्त 7, 4. गृधह्याये 12, 50. Vgl. Sch. zu KUMĀRAS. 6, 46. Auch in anderer Verbindung und Bed. n.: प्राक्ह्याये कुञ्जरस्य wenn der Schatten des Elefanten nach Süden fällt M. 3, 274. गण्डह्याय (v. l. वक्त्रह्याय) die Farbe der Wangen (des Gesichts) MEGH. 102.

ह्यायक (von ह्याया) adj. schattenartig, von Dämonen AV. 8, 6, 21.

ह्यायकर (ह्याया + 1. कर) m. Sonnenschirmträger (Schattenmacher) H. 674.

ह्यायकर (ह्याया + यरु) m. viell. Spiegel oder Sonnenuhr (vgl. ह्याया-यत्न) RĀGĀ-TAR. 3, 154.

ह्यायङ्क (ह्याया Abbild, sc. eines Hasen, + यङ्क) m. der Mond H. 103, Sch. — Vgl. ह्यायभृत्, ह्यायमृगधर.

कायातनय m. der Sohn (तनय) der Kḥājā (2, f), Saturn HALA. im ÇKDr.

कायातरु (काया + तरु) m. ein Baum, der reichlichen Schatten bietet, TAİK. 2, 4, 3. पूर्वाह्ने च पराह्ने च तलं यस्य न मुञ्चति । अत्यन्तशीतलच्छाया स च्कायातरुव्यते ॥ ÇAMK. zu ÇĀK. 86. MBH. 1. — Vgl. कायाद्रुम.

कायात्मज m. der Sohn (आत्मज) der Kḥājā (2, f), Saturn TAİK. 1, 1, 94.

कायाद्रुम (काया + रुम) m. = कायातरु ÇĀK. 86.

कायापथ (काया + पथ) m. der Luftstrahl TAİK. 1, 1, 97. H. c. 26.

कायापुरुष (काया + पुरुष) m. der als Schatten erscheinende Puruṣa: °दर्शन Verz. d. B. H. No. 914. °लक्षण Verz. d. P. H. No. 101. — Vgl. कायामय.

कायाभृत् (काया + भृत्) m. der Mond H. 103. — Vgl. कायाङ्क, काया-मृगधर.

कायामय (von काया) adj. schattenartig: पुरुष ÇAT. Br. 14, 3, 4, 12. 6, 9, 16.

कायामान (काया + मान) n. Schattenmesser H. 600, Sch.

कायामित्र (काया + मित्र) n. Sonnenschirm (Freund des Schattens) ÇABDAR. im ÇKDr.

कायामृगधर (काया-मृग + धर) m. der Mond TAİK. 1, 1, 85. — Vgl. कायाङ्क, कायाभृत्.

कायायन्त्र (काया + यन्त्र) n. Sonnenuhr VARĀH. BṚH. S. 2, c. 2, 3 (in einem Citat aus Garga).

कायावन्त (von काया) adj. schattig, Schatten gebend, von Bäumen R. 2, 94, 10.

कायामुत m. der Sohn (मुत) der Kḥājā (2, f), Saturn H. 120. HĀR. 12.

काल m. n. gaṇa अर्थवादि zu P. 2, 4, 31.

कालिक्य n. Bez. einer Art von Gesang: कालिक्यगानं बहुसंविधानं य-
देवगन्धर्वमुदाहरति HARIV. 8449. कालिक्यगन्धर्वम् 8455 fgg. 8530. त-
तस्तु देवगन्धारं कालिक्यं श्रवणामृतम् । भैमस्त्रियः प्रज्ञागिरे मनःश्रोत्रसु-
खावहम् ॥ 8689. 16351. — Vgl. कलिक्य.

कि m. Tadel EKĀNṢHARAK. im ÇKDr.

किक्कन (onomatop. mit dem Suffix eines nom. act.) 1) n. das Niesen WILS.; vgl. УХЛИНИК. — 2) f. ई (Niesen bewirkend) N. einer Pflanze, Artemisia sternutatoria Roxb., BHĀVAPR. im ÇKDr. — Vgl. किक्का.

किक्कार m. ein best. Thier VARĀH. BṚH. S. 85, 20, 38, 45. — Viell. eine falsche Form, da das Metrum vor क्क eine kurze Silbe erfordert; vgl. चिक्कार.

किक्का f. das Niesen ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. किक्कन.

किक्कार m. eine Art Antilope VARĀH. BṚH. S. 87, 7.

किक्कािका f. = किक्कानी BHĀVAPR. im ÇKDr.

कित्त s. u. क्क.

कित्ति f. 1) nom. act. von किद् ÇKDr. WILS. — 2) N. eines Baumes (s. कारञ्ज) ÇABDAR. im ÇKDr.

कित्तरं (von किद्) Uṇ. 3, 1. adj. 1) zum Abschneiden u. s. w. dienend. — 2) feindlich UṇADIK. im ÇKDr. — 3) betrügerisch, schelmisch ebend. Uṇ., Sch. — Vgl. क्त्तर, किडुर.

1. किद्, किर्त्ति und किन्ते DĀTUP. 29, 3. किन्दि (किन्दि) P. 6, 4, 101. 2. p. imperf. अचिक्कनद् und अचिक्कनम् 8, 2, 75; किर्न्दे (ved.); किन्देत (!) KSHURIKOPAN. in Ind. St. 2, 172. fg.; अचिक्कद् und अचिक्कसीत् P. 3, 1, 57.

केम् (ved.), कित्ति (ved.), अचिक्क, अचिक्क्याम् (कित्त्याम् ved.) P. 3, 1, 57, Sch. 8, 2, 26, Sch.: चिक्क्रे und चिक्क्रे, चिक्कदंस् P. 7, 2, 67, Sch.; क्त्स्यति KĀR. 3 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10; कित्त्वा, क्त्तुम्; अचिक्केदि, क्त्तिन्. 1) abschneiden, abhauen, abschlagen, abreißen, zerschneiden, zerhauen, zerreißen, spalten, durchbohren: मा तत्तुप्रक्केदि वर्पता धियं मे RV. 2, 28, 5. 1, 109, a. चारेत्रं हि वेरिवाचक्केदि पूर्णम् 116, 15. क्त्तुत्तु सोमः शिरो अस्य AV. 5, 29, 10. 6, 50, 1. ÇAT. Br. 14, 1, 2, 26. 12, 2, 2. 3, 9, 2, 2. 4, 28. VS. 8, 64. लोम TBR. 1, 3, 20, 7. पर्णशालाम् KĀT. ÇR. 4, 2, 1. LĀT. 9, 2, 26. क्त्तिं सं धेक्षोपधे AV. 4, 12, 5. अस्थि 1. — न चिक्क्यान्नलोमानि M. 4, 69. BHĀG. P. 6, 18, 46. न चिक्क्यात्करत्रैस्तृणम् M. 4, 70. वृत्तास्तवैषोपधोशा-
पि चिक्कन्ति MBH. 3, 13827. R. 2, 80, 6. PAÑĀT. III, 260. क्त्तिन्नुम Hit. 34, 21. क्त्तिन्मूला इव रुमा: R. 3, 26, 24. कित्त्वा जटाम् 1, 1, 86. अचिक्कन्नुतमा-
ङ्गानि MBH. 3, 12163. शिरोस्यपि स चिक्क्रे HARIV. 8867. तेषां कित्त्वा नृ-
पो क्त्तौ M. 9, 276. R. 1, 28, 16. 3, 75, 33. त्रिक्काम् JĀĒN. 2, 302. KĀTĀS. 2, 13. VET. 26, 6. क्त्तिन्कस्त Kap. 4, 7. VID. 72. 214. 246. कित्त्वा वस्त्रार्थम् N. 17, 36. 10, 19. मृत्युपाशोऽचिक्कन्ति ÇYETĀÇV. UP. 4, 15. PAÑĀT. II, 86. 108, 10. Hit. 15, 9. 43, 17. VET. 3, 7. स्नेह्याशमिमं क्त्तिन्धि BHĀG. P. 1, 8, 41. प्रूलं मूले स चिक्क्रे MBH. 1, 4327. नैनं क्त्तिन्ति शस्त्राणि BHĀG. 2, 23. धनुरस्याशु चिक्क्रे MBH. 8, 3121. (तानाशुभिः) द्विधा त्रिधा चाचिक्कन्म् 3, 820. खड्गान् u. s. w. शतधा तैः — अर्कमाचिक्क्रे ARG. 7, 21. R. 1, 46, 23. अन्वोऽन्यं क्त्तिन्तो शस्त्रैः MBH. 1, 1173. सारथिं दशभिश्चास्य ध्वजं चैकेन चिक्क्रे 6, 5591. HARIV. 6837. BHĀG. P. 6, 10, 15. ते क्त्तिन्वर्मावरणाचिक्क-
न्नभिन्नाः शराकृताः R. 3, 32, 30. नामित्रो विनिकर्तव्यो नातिचिक्क्यः कथं च न । जीवितं क्षाप्यतिचिक्कन्ः संत्यजेन्न कदाचन ॥ MBH. 12, 3571. अन्यतर-
पार्श्वविशिष्टं (अस्थि) क्त्तिन्म् SUÇR. 1, 301, 11. क्त्तिन् रोहति चासिना PAÑ-
ĀT. III, 112. क्त्तिन्त्यन्यान्मणोस्तु तत् (वज्रम्) RĀGA-TAR. 4, 51. क्त्त्वा कि-
त्त्वा च भित्त्वा च M. 3, 33. संधिम् ein Loch in die Mauer schlagen 9, 276. pass. zerbrechen, zerreißen (intrans.): यदि रथाङ्गं शीर्येत चिक्क्येत वा ÇĀNĒH. GRHJ. 1, 15. क्त्तिन्नास्य M. 8, 291. क्त्तिन् aufgerissen, aufgeschnitten von Wunden SUÇR. 2, 18, 3. अतिचिक्कन् 19, 1. abgebrochen, unterbrochen, nicht zusammenhängend: अथ BHĀG. 6, 36. R. 3, 50, 12. VARĀH. BṚH. S. 29, 23. इन्द्रधनुम् (अचिक्कन्) 34, 3. रेखाः 67, 50. 68, 14. — 2) scheiden, trennen: किर्त्तितं कृष्या गोर्धनाद्यं क्रव्यादनुवर्तते AV. 12, 3, 37. 5, 38. 43. नास्माद्-
णाचिक्क्यते ÇAT. Br. 14, 5, 4, 10. अस्योपसर्ग्यां मा क्त्त्सीत्प्रज्ञया पशुभिश्च (instr. s. abl.) 9, 4, 23. मा क्त्त्वा अस्मात्क्रोकात् AV. 8, 1, 4. कित्तिं ÇĀNĒH. ÇR. 1, 5, 9. 4, 13, 3. ablösen, absondern, herausnehmen: मृङ्गीव ट्क्कचिक्क-
न्नमनःशिलः RAGH. 12, 80. (कलमृगम्) पक्वं समाज्ञाय निष्टप्तं क्त्तिन्शोण-
तम् R. 2, 56, 23. — 3) unterbrechen, stören: क्त्तिन् च गतिकर्मणि HARIV. 16238. मध्याङ्गार्कतापचिक्कन्दिष्टि MĀNĒH. 119, 19. — 4) vernichten, zu Grunde richten, zerstören, entfernen: वाहूनिवतोन्मा च्क्त्सीः (lies क्त्त्सीः) MBH. 2, 1942. तत्प्रक्त्स्यति नाराचैर्गत्सर्वं सरानसम् R. 3, 70, 20. (शत-
ध्रीम्) आशो च सुरादिषां — वापीश्चिक्क्रे RAGH. 12, 96. प्रतिष्ठाम् ÇAT. Br. 10, 5, 2, 5. क्त्तिन्ते सर्वसंशयाः MUND. UP. 2, 2, 8. एतं मे संशयं सर्वं क्त्त्तुमर्ह-
ति MBH. 1, 6890. संदेहं मे — तत्रतत्प्रक्त्तुमर्हसि 3, 4030. गेहुरतिं क्त्ति-
न्ति BHĀG. P. 3, 5, 11. क्त्तिन्त्यादसङ्गश्चेत्त्वा स्पृहाम् 2, 1, 15. क्रियां नीलपु-
राणोक्तामचिक्कन्नागमद्विषः RĀGA-TAR. 1, 178. तृष्णां क्त्तिन्त्यात्मनः PAÑ-
ĀT. II, 128. BHARTR. 2, 70. दुःखं क्त्तिन्त्यामहं ते वै MBH. in BENF. Chr. 12, 25. कौतूहलं नः परमं तचिक्कन्धि HARIV. 7730. ऋणं कित्त्वा eine Schuld til-

gen Riġa-Tar. 6, 16. — 3) क्विन् heruntergekommen, entkräftet, ermüdet: स्त्री०, भार०, मार्ग० VJUP. 209. — Vgl. भिद्.

caus. ह्येदयते 1) abschneiden, abhauen DĪTUP. 33, 80 (क्वि). मूले ङाङ्कु. ङ. 17, 1, 8, 15. Gobh. 4, 2, 9. नाभिनाडीम् सुग्र. 1, 369, 1. यन्मे बाहुमचि-
च्छिद्: MBu. 7, 5954. ह्येदित H. 1490. — 2) abschneiden —, abhauen —, zerhauen lassen: द्वाविष्टौ ह्येदयेत्प: M. 8, 282. हस्तौ 283. घञ्जुली 277. (तम्) ह्येदयेत्प्रश: नृः 292.

— intens. चेच्छिद्तीति P. 7, 4, 65, Sch. चेच्छिद्यते 83, Vārt. 2, Sch. (ed. Calc.)

— desid. s. चिच्छिक्तम्.

— घनु der Länge nach durchschneiden(?): घनुच्छिन्दन्विव (उद्घासयेत्) ङाङ्कु. ङ. 2, 8, 13. Viell. उच्छिन्दन् mit dem घ neg.

— घत्तर abschneiden, intercludere: तं तु वा मा गिरौ सत्तमुद्रकमत्त-
प्रक्षेत्सोत् ङा. Br. 4, 8, 1, 6.

— घप abspalten, abtrennen: शकलम् ङा. Br. 3, 6, 4, 11. KĪTJ. ङ. 3, 2, 5. घत्तापच्छिन्न Schol. zu KĪTJ. ङ. 3, 7, 17, 8, 2. एतस्यै वा एषाप-
च्छिद्यैषैव पुनर्भवानि ङा. Br. 5, 3, 4, 9. घात्तरसं ह्यस्मै वाञ्छिनं नापच्छिद्यते
wird ihm nicht entzogen AIT. Br. 1, 13. — Vgl. घपच्छेद्.

— घव 1) abtrennen, scheiden: घव वा एष सुवर्गास्तौकाच्छिद्यते TS. 2, 2, 5, 4. 3, 2, 1, 1, 2. BĀLAR. 33. अनवच्छिन्न ununterschieden JOGAS. 2, 31.

— 2) voneinanderreißen, aus seinem Zusammenhange reißen, unterbrechen: घवच्छिन्न LĪTJ. 10, 3, 13. वनवृत्तावच्छिन्नाकाशयोः, वनवृत्त-
द्वच्छिन्नाकाशयोः Vedāntas. (Allah.) No. 34. दिक्कालानवच्छिन्नाय — शा-
त्ताय तेजसे BUAR. 2, 1. — Vgl. घवच्छेद् fgg.

— पर्यव auf beiden Seiten rings abtrennen: उभयत एनं विशः पर्यव-
च्छिन्नदानीति AIT. Br. 3, 19.

— व्यव 1) abschneiden: प्रज्ञाततु मा व्यवच्छेत्सीः (sic) TAIT. UP. 1, 11, 1. — 2) abschneiden, abtrennen, scheiden: व्यवच्छिद्य तु राजानम्
— रयानोकेन मरुता सर्वतः पर्यवारयत् nachdem er ihn (von den Andern)
abgeschnitten hatte MBu. 7, 1166. विशं तत्राद्यवच्छिन्नात् ङा. Br. 12, 7, 3, 15. राष्ट्रत् 13, 1, 6, 3. यदेवास्यात्र कामानां व्यवच्छिद्यते 6, 6, 4, 11.
ङाङ्कु. ङ. 2, 12, 10, 11. व्यवच्छिन्न unterschieden TARKASAṅG. 58. =
भिन्न TRIK. 3, 1, 18. — 3) voneinanderreißen, auseinanderthun; unter-
brechen: (शरम्) श्रवणात्तमुपानीय व्यवच्छिन्नेन मुष्टिना R. 3, 50, 17. मल-
लिङ्गैर्व्यवच्छिन्नं भ्रतो न विदुः परम् BUṂG. P. 4, 29, 45. अव्यवच्छिन्न un-
unterbrochen, in Verbind. mit सेतत ङा. Br. 1, 3, 5, 13, 16. 7, 2, 4, 9, 3,
3. 7, 4, 2, 20. AIT. Br. 1, 11. अव्यवच्छिन्नधारीवैः समुद्रायसमैर्धनैः HANV. 3580. अव्यवच्छिन्नपिण्डतैः (शरैः) adv. MBu. 7, 4746. — 4) sich zu (प्र-
ति) Etwas entscheiden: इति व्यवच्छिद्य स पाण्डवेयः प्रायोपवेशं प्रति
BUṂG. P. 4, 19, 7. — Vgl. व्यवच्छेद्.

— घ्रा 1) abreißen, abschneiden, zerschneiden, zerbrechen: कृत्याकृतैः
प्रज्ञा नृमिया च्छिन्धि वार्षिकम् AV. 4, 19, 1. 7, 74, 2. 12, 5, 51. तृणाम्
ङा. Br. 4, 9, 2, 16. 2, 4, 2, 17. 3, 5, 2, 18. कुशीम् 6, 2, 10. घ्राक्विन् abgeris-
sen KĪTJ. ङ. 4, 1, 11. ये चाच्छिन्दन्ति वृषणान् MBu. 12, 9377. घ्राक्रम्य
मानुषं काष्ठमाच्छिद्य धमनोमपि 1, 5936. घ्राक्विन्स्याम्यकमेतस्य धनुर्ग्राम-
पि चारुवे 4, 1967. घ्राच्छिन्नं धनुर्वि निर्गुणम् MRĪKH. 131, 17. BUṂG. P. 9,
13, 33. त्रगदाच्छिद्य धावत् 3, 21, 18. — 2) herausnehmen: पादावाच्छिद्यो-
त्क्रामति तस्माद् कैतप्रतमाङ्ग्राच्छिद्यत्येति ङा. Br. 10, 5, 2, 13. स प-

घ्रा प्रसितमनुकृपाच्छिद्य परास्ये देवं तत् 3, 3, 2, 8. 8, 1, 8. किरणं सकृमा-
च्छिद्य KĪTJ. ङ. 7, 8, 27. घ्रसिमाच्छिद्य DAṢAK. 117, 4. — 3) abziehen, ent-
fernen: घ्रस्मिन्यथावत्सखि वर्तमाना भर्तारमाच्छेत्स्यसि कामिनीभ्यः MBu. 3, 14710. कर्मात्तराञ्जितेभ्यः स्वर्गादिलोकोभ्य आच्छिन्नति abschneiden von,
ausschliessen von KULL. zu M. 4, 219. — 4) entreissen, wegnehmen, rauben:
कृतात्तेन। घ्राच्छिद्य मम मन्दाया नीपसे HARIV. 4836. (ह्वयम्) ज्ञातवेदोमुखा-
न्नायी मियतामाच्छिन्नति नः KUMĀRAS. 2, 46. राजपुत्रीरिमाः शतम्। घ्राच्छि-
द्य राज्ञो गेहेभ्यः परिवारं न्यधानम् ॥ KATHĪS. 11, 54. घ्राच्छिद्य सर्वं च धनं
कुरुभ्यः MBu. 4, 2147. 2159. 2240. 1489. 3, 1392. 5, 4924. 12, 2580. 13, 3180.
MRĪKH. 163, 7. PAṆKĀT. 222, 4. BUṂG. P. 6, 7, 39. 8, 19, 32. — 5) nicht beachten,
keine Rücksicht auf Etwas nehmen: यत्रो संचोदयति मे वच घ्राच्छिद्य R. 2, 24, 33. यथा च मन्ये दुर्जीविमेवं न मुकरं ध्रुवम् । घ्राच्छिद्य पुत्रे निर्याते
कौशल्या यत्र जीवति ॥ dessenungeachtet, dass der Sohn fortgegangen
ist, 57, 20.

— घवा entreissen: दैत्यकृस्ताद्वाच्छिद्य VIKR. 13.

— उपा mit sich fortziehen, entreissen: मुक्तास्ततो यदि वन्याद्देवदत्त
उपाच्छिन्नति तस्मादपि विष्णुमित्रः BUṂG. P. 5, 14, 24.

— समा dass: कालरात्र्या समाच्छिद्य नीतः R. 6, 8, 17.

— उद् 1) ausschneiden, abschneiden: नोच्छिन्त्यादात्मनो मूलं परेषां
चातितुल्लया MBu. 7, 139. — 2) ausrotten, zu Grunde richten, vernich-
ten, Jmd den Untergang bereiten AV. 7, 113, 1. उच्छिद्यमानेषु भृगुषु MBu. 1, 6811. 16, 20. किं वा रिपूस्तव गुरुः स्वयमुच्छिन्नति RAḠ. 5, 71, 2, 23.
PAṆKĀT. 153, 12. उच्छिद्यमानं रामेण भरतं त्रातुमर्हसि R. GORR. 2, 7, 30.
MBu. 12, 2612. DAṢAK. in BENĒ. Chr. 197, 15. दुःश्वत्रयम् Sch. in WILS.
SĪKĪBJAK. S. 10. उच्छेत्तुं प्रभवति यत्र सप्तसप्तस्तत्रैशं तिमिरमपाकरोति
चन्द्रः ङा. 157. उच्छिन्न (neben विनष्ट) zu Grunde gegangen, verworfen,
erbarmlich MRĪKH. 34, 15. — 3) störend in Etwas eingreifen, hemmen,
unterbrechen: तमुच्छिन्त्यामस्य कामं कथं नु यमसादने MBu. 1, 4891. का-
ञ्चिद्यागानुच्छिद्य कोशस्ते ऽभिप्रपूर्यते 13, 678. एते हि (स्यायिनो भावाः)
एतेष्वत्तरा उत्पद्यमानैस्तेस्तीर्वरुक्षैर्विरुक्षैश्च भावैरनुच्छिन्नाः प्रत्युत परि-
पुष्टा एव SĪU. D. 76, 9. pass. gehemmt, — unterbrochen werden, aufhören,
ausgehen, mangeln: नोच्छिद्येरन्यथा क्रियाः MBu. 1, 930. घर्थन तु विकी-
नस्य पुरुषस्याल्पमेधसः । उच्छिद्यते क्रियाः सर्वा घ्रीष्मे कुसरितो यथा ॥
PAṆKĀT. 11, 92. तृणानि भूमिरुदकं वाक्त्रुथो च मूर्ता । एतान्यपि सतां
गेहे नोच्छिद्यते कदा च न ॥ M. 3, 101. अविवेको युक्तितः श्रवणतश्च न
वाध्यते नोच्छिद्यते Sch. zu KĀP. 1, 60. अनुच्छिद्यमानतयावस्थानात् SĪU. D.
73, 2. — Vgl. उच्छिन्ति, उच्छेत्तु fgg. — caus. ausrotten, vernichten
oder vernichten lassen: प्रातः सकलान्यपि सत्त्वान्युच्छेदयिष्यामि PAṆKĀT.
55, 12.

— व्युद् pass. mit den Personalendungen des act. 1) sich ablösen, ab-
brechen: उभयत्र प्रसक्तस्य धर्मे चाधर्म एव च । फलार्थमूलं व्युच्छिद्येतेन
नन्दति शत्रवः ॥ MBu. 12, 3923. — 2) eine Unterbrechung erleiden, auf-
hören: विनष्टे च ममानुजे । पिण्डः पितृणां व्युच्छिद्येत् MBu. 1, 6188. की-
र्तिर्मे व्युच्छिन्ना hat ihr Ende erreicht 3, 13332. अव्युच्छिन्न ununterbro-
chen: करा दिनकृतः — अव्युच्छिन्ना सत्रवः VANĀU. BUṂG. S. 29, 11. सौधात्र
MBu. 3, 355. घोष HARIV. 2333. °पृथुप्रवृत्ति VIKR. 110. तत्रैकावयवं ध्या-
पेदव्युच्छिन्नेन चेतसा BUṂG. P. 2, 1, 19.

— समुद् zerreißen und zugleich ausrotten, vernichten: समुच्छिन्नवा-

सन (वासन *Kleid und waschen* = मिथ्याज्ञान) PRAB. 50, 12. *ausreissen* und zugleich zu *Grunde richten*: संघातवान्यथा वेणुनिर्विडो वेणुभिर्वृतः । न शक्यः स समुच्छेत्तुं दुर्वलो ऽपि तथा नृपः ॥ PAKĀT. III, 57 (vgl. HIT. IV, 26). *ausrollen, vernichten*: ये समुच्छिच्छिच्छुर्ज्ञातान् MBu. 3, 2727. 12, 3797.

— परि 1) *auf beiden Seiten abschneiden, beschneiden*: घमूलं वा उभयतः परिच्छिन्नं रत्नः CAT. Br. 4, 1, 2, 4. 3, 1, 3, 13. तृणम् LiPj. 2, 1, 6. — 2) *abschneiden*: वाससो ऽर्धपरिच्छिद्य MBu. 3, 2593. *zerschneiden, verstümmeln*: ते निपेतुः परिच्छिन्ना भूमौ रामस्य सायकैः R. 3, 32, 26. — 3) *abscheiden, absondern*: शतेन शतेन वत्सान्पाययति पयः । शतेन परिच्छिद्येत्पर्यः Siddh. K. zu P. 2, 3, 27. — 4) *nach allen Seiten abgrenzen, genau bestimmen, genau angeben, richtig abschätzen, sich Gewissheit über Etwas oder Jmd verschaffen* L. d. d. m. G. 7, 310, N. 1. P. 2, 1, 28, Sch. यस्य न चानुबन्धि यशः परिच्छेत्तुमियत्तयालम् RAGH. 6, 77. RĀGA-TAR. 4, 206. गतिः शक्या परिच्छेत्तुं न ह्यदुर्तावधोर्विधेः Vid. 199. मध्यस्था भगवती नौ गुणोपायतः परिच्छेत्तुमर्हति MĀLAV. 13, 20. परिच्छिन्नप्रभावार्द्धिन मया न च विजुना KEMĀS. 2, 58. कथं नाम प्राणिन घातमानं परं चापरिच्छिद्य शक्तितः परापकारैर्वर्तते PAKĀT. 161, 24. परात्मनोः परिच्छिद्य शक्त्यादीनां बलावलम् RAGH. 17, 59. (तन्) शीर्षच्छेद्यं परिच्छिद्य *nachdem er sich vergewissert hatte, dass dieser verdiene den Kopf zu verlieren*, 15, 51. विश्वं वै ब्रह्मन्मात्रं संस्थितं विजुमायया । ईश्वरेण परिच्छिन्नं कालेनाव्यक्तमूर्तिना ॥ BUĀG. P. 3, 10, 12 (HURN.: *apparaît à l'existence avec ses divisions, par la volonté de l'Être suprême*). परिच्छिन्नं *beyrenzt, beschränkt*: परिच्छिन्नं न सर्वोपादानम् Kap. 1, 77. Sch. zu Kap. 1, 28. 49. 50. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 36. — Vgl. परिच्छिन्ति u. s. w.

— विपार *ringsherum abschneiden, beschneiden, zerschneiden*: विपरिच्छिन्नमूलो ऽपि न विषीदेत् MBu. 3, 4513.

— प्र 1) *abreissen, abschneiden; zerschneiden, zerhauen, spalten, durchbohren*: तोस्तं प्रच्छिन्धि वरणं पुरा दिष्टात्पुरायुषः AV. 10, 3, 16. 12, 5, 51. शीर्षाणि CAT. Br. 4, 6, 3, 2. 5, 5, 4, 3. पर्णाम् 1, 7, 1, 1. प्रीवाः 2, 1, 2, 16. Haar ĀCV. GRHJ. 1, 17. PĀR. GRHJ. 2, 1. वार्हपः प्रच्छेदं हरति KĀTJ. CR. 8, 2, 22. लतावितानगुल्मोश्च शलाकाकुशपर्यतान् । केचित्कुठारिष्टकैश्च दन्त्रिश्च प्रच्छिच्छुः ॥ R. GORR. 2, 87, 9. प्रच्छिच्छेद् मुष्टिदेशे मरुद्घनः MBu. 6, 37, 09. प्रलशक्तिपरश्वथान् । भ्रूवैर्वृत्रः प्रच्छिच्छेद् HARIV. 13580. MBu. 3, 11710. पताकां चक्रगोप्तरीं सर्वोपकरणां च । लघुकस्तः प्रच्छिच्छेद् 7, 1628. तिलशः 7863. — 2) *entreissen, entziehen*: तत्र देवाः प्रयच्छन्ति राक्षसान् विविधानि च । श्रुमैः कर्मभिरारब्धाः प्रच्छिच्छन्त्यश्रुभेषु च ॥ MBu. 12, 9770. — *caus. abschneiden lassen*: मरुत्तमनः । कौरौ प्रच्छेदयामास MBu. 12, 686. प्रवृद्धानां वृक्षाणां शाखां प्रच्छेदयेत्तया 2637.

— संप्र *zerschneiden, zerhauen, spalten*: ततः शस्त्राणि प्रूलानि निशितानि मरुत्स्रगः । अस्त्रव्यार्येण मरुता दितित्रः संप्रच्छिच्छेद् ॥ HARIV. 13613.

— प्रति *abreissen, abschneiden*: तृणमुभयतः प्रतिच्छिद्य (v. l. प्रच्छिद्य) ÇĀṆHU. CR. 1, 6, 6. *mit Zerhauen, Spalt n u. s. w. Jmd (acc.) antworten*: तंश्च सात्यकिः । नारचिः प्रतिच्छिच्छेद् MBu. 7, 4848.

— वि 1) *zerreissen, zerbrechen, spalten, trennen, unterbrechen*: यत्रो नकुलो विच्छिद्यं संघातयच्छि पुनः । एवा कामस्य विच्छिन्नं संघेच्छि वोर्पायात् ॥ AV. 6, 139, 5. (प्रलम्) विच्छिच्छेद् हरिरेपुभिः मरुत्स्रधा BUĀG. P. 8, 11, 31. विच्छिद्य तौ शरैर्वोरौ निकुम्भम् HARIV. 8330. वि वा रूतस्य

यज्ञच्छिद्यते TS. 1, 5, 4, 3. 7, 1, 5. 7, 1, 5, 5. CAT. Br. 4, 5, 2, 10. 7, 1, 2, 11. प्राणम् 8, 1, 4, 6. 14, 4, 3, 22. KHĀND. UP. 6, 7, 1. विच्छिद्यमाने ऽपि कुले zu *Grunde richten* BHATT. 3, 52. विच्छिन्न = विभक्त TRIK. 3, 3, 362. H. an. 3, 416. MED. n. 132. *auseinandergerissen, nicht zusammenhängend, getrennt; unterbrochen, gestört*: विच्छिन्नमृदितस्रतः R. 5, 13, 36. यदर्थं विच्छिन्नं भवति कृतसंधानमिव तत् ÇĀK. 9. किरणाः VARĀH. HRU. S. 29, 9. रेखाः 67, 76. विच्छिन्नबलकर्मभिः RĀGA-TAR. 1, 179. °प्रसरा विद्या 5, 32. °धूमप्रसर RAGH. 16, 20. कर्मन् BUATR. 1, 95. तिमिरप्रवेशविच्छिन्ना (दृष्टिः) MRĀĀH. 14, 13. महाभाष्य *fehlend, nicht mehr vorhanden* RĀGA-TAR. 4, 487. विच्छिन्नेषु पथेषु *als die Pfade nicht mehr zusammenhängen, dem Auge in ihrer ganzen Ausdehnung nicht mehr sichtbar waren*, AMAR. 74. अविच्छिन्न *ununterbrochen*: अविच्छिन्नातरगृहा (पुरी) R. 4, 5, 9. चमू, गङ्गा RĀGA-TAR. 4, 514. उदकधारा ĀCV. GRHJ. 2, 8. 4, 6. ÇĀṆHU. GRHJ. 1, 9. वाताः HARIV. 9874. मैत्री BHATR. 1, 96. अश्रुवेग R. 4, 5, 17. मनोगति BUĀG. P. 3, 29, 11. संस्काराः 7, 11, 13. पात DAÇAK. in BENF. Chr. 179, 16. विच्छिद्य *adv. getrennt von (abl.)*: कामाद्विच्छिद्य क्वचिन्निगूढः प्रचरति PRAB. 33, 10. *mit Unterbrechungen*: तत्राद्वितीयवस्तुनि विच्छिद्य विच्छिद्यात्तरिन्द्रियवृत्तिप्रवाहा ध्यानम् (BALL.: *on separate occasions [instead of being uninterruptedly so]*) VEDĀNTAS. (Allah.) No. 134. — 2) *sich spalten*: रेतो ऽस्य विच्छिन्त्यात् TS. 5, 6, 8, 5. — 3) विच्छिन्न = कुटिल *krumm* H. an. 3, 416. — 4) विच्छिन्न = समालब्ध *gesalbt* TRIK. 3, 3, 262. H. an. MED. n. 132. — Vgl. विच्छिन्ति fgg.

— सम् 1) *abschneiden, abhauen; zerschneiden, spalten, durchbohren*: लोमानि AV. 12, 3, 68. अस्मिनामूत्समच्छिन् (so kann man vermuthen st. अमुना) 6, 104, 1. भुजम् — संक्षिन्नम् MBu. 3, 2909. संक्षिद्य बन्धनम् 1, 2242. 3, 543. BUĀG. P. 1, 15, 40. Vid. 239. मांसानि MBu. 13, 2071. संक्षिन्नाश्च परश्वधैः 6, 1790. शरैः — संक्षिद्यमानानां कवचानाम् 4, 2004. वाणौघान्संचिच्छेद् 3, 707. 5, 7199. तच्चक्रम् — संचिच्छिच्छुर्नेकधा 7, 1929. (वराहम्) वाणोः संक्षिन्धि HARIV. 15438. MBu. 1, 8311. BUĀG. P. 3, 3, 17. 4, 6, 2. 10, 18. संक्षिद्यतौ च गात्राणि *sich gegenseitig Glieder abhauend* MBu. 7, 7918. — 2) *संशयम् einen Zweifel zerschneiden, entfernen* BHAG. 4, 11. BUĀG. P. 1, 15, 31. 3, 7, 15. प्रश्नम् *eine Frage erledigen* 4, 29, 52.

2. किद् (= 1. किद्) 1) *adj. am Ende eines comp.* P. 3, 2, 61. a) *abschneidend, zerschneidend, zerbrechend, zerreisend, spaltend, durchbohrend*: (शराः) तनुच्छिच्छेद् MBu. 7, 4656. वाचश्च हृदयच्छिच्छेद् R. 5, 37, 10. मर्मच्छिच्छेद् वेदनाः ÇĀNTIC. 1, 16. Vgl. उख°, केश°, पत°, वन°. — b) *zu Grunde richtend, vernichtend, entfernend*: शीवित° MBu. 5, 1809. HARIV. 4774. मरुतो वात्यत्तवेदच्छिच्छेद् BHATR. 1, 46. सदृजिन° BUĀG. P. 2, 4, 13. भव° 6, 35. दुःख° 4, 8, 23. मार्गेषां प्रलम्भच्छिच्छेद् Vid. 33. Vgl. दर्प°, पङ्क°. — 3) *m. Divisor; Nenner eines Bruchs* COLEBR. Alg. 35.

किद्क (von 1. किद्) *n. =* वज्र Indra's *Donnerkeil* oder *Diamant* (vgl. RĀGA-TAR. 4, 51) UṆĀDIK. im ÇKDR.

किद्दि f. *nom. act. von* 1. किद् *gaṇa* निदादि zu P. 3, 3, 104. Vop. 26, 192.

किदि (von 1. किद्) 1) *parox.* UṆ. 4, 120. *adj. der da abreisst, spaltet u. s. w. =* क्रेत् UṆ., Sch. — 2) *oxyt.* UṆ. 4, 144. *Axt* UṆ., Sch.

किदिरे (wie eben) *m.* UṆ. 1, 51. 1) *Axt*. — 2) *Schwert* UṆ., Sch. H. an. 3, 555. MED. r. 136. — 3) *Feuer*. — 4) *Strick (der leicht reisst)* H. an. MED.

किडरं (wie eben) adj. f. घ्रा P. 3, 2, 162. VOP. 26, 152. 1) was leicht reißt: रस्सु P., Sch. कार RAGB. 16, 62. = केदन्द्रव्य was da abreißt, zerreißt, spaltet u. s. w. H. an. 3, 556. MED. r. 157. — 2) feindlich (वैरिन्) H. an. MED. — 3) betrügerisch, schelmisch (धूर्त) TAİK. 3, 1, 6. H. an. MED. — Vgl. किवर.

किद्रं (wie eben) U. n. 2, 13. 1) adj. f. घ्रा durchlöchert: शर्करा KĀTJ. ÇB. 17, 4, 15. 12, 25. वल्मीकवपा 16, 2, 3. रुक्मवच्छिद्रं कुम्भम् 15, 10, 16. कुम्भ R. 1, 73, 20. सुÇR. 2, 247, 11. वस्त्र H. 679. कर्णा P. 6, 3, 115. — 2) n. a) Loch, Oeffnung; Unterbrechung, Mangel; Gebrechen, Blösse, Schwäche AK. 1, 2, 1, 2, 3, 4, 25, 189. H. 1364. an. 2, 422. MED. r. 38. किद्रं च वारयेत्सर्वं श्वप्रकारमुखानुगम् M. 8, 239. JĀGŪ. 3, 83. नवच्छिद्राणि तान्येव प्राणस्यायतनानि तु 99. पृथिव्यां यत्र वै किद्रं पूर्वमासीत् MBu. 3, 4097. किद्रेषु प्रहरत्येते (दानवाः) नैतेषां संस्थितिर्धुवा HARIV. 2783. सुÇR. 1, 263, 14. 17. 2, 333, 10. श्रयं पटप्रिक्द्रशतैरलंकृतः MRĪKĪL 33, 15. PĀNĀT. 127, 2. BUĪG. P. 3, 31, 3. VARĀH. BĀH. S. 78, 32. fgg. स्वल्पच्छिद्रा (नास) 67, 62. वपया सप्तच्छिद्रया KAUC. 81. किद्रं पृष्ण VS. 12, 54. 23, 43. चतुःपुः 36, 2. पुत्रस्यैव चिद्रमपिर्द्धाति TS. 1, 7, 3, 1. 6, 3, 10, 1. KĀTJ. ÇB. 16, 2, 15. LĪTJ. 4, 1, 2. R. 1, 40, 10. BUĪG. P. 8, 23, 18. कर्म^o 14. मन्वतस्तत्त्वत-प्रिक्द्रं देशकालार्कवस्तुतः 16. व्रत^o 6, 18, 57. सर्षपमात्राणि परच्छिद्राणि पश्यसि । घ्रात्मनो विल्वमात्राणि पश्यन्नपि न पश्यसि ॥ MBu. 1, 3069. वसनस्येव चिद्राणि साधूनां विवृणोति यः 3, 13755. सर्षपाणां दुर्जनानां च परच्छिद्रानुवीचिनाम् PĀNĀT. 1, 366. कथमेतन्मरुच्छिद्रं घटयितव्यम् 40, 12. निष्ठाकिद्रानुसारिणाः (पन्नगाः, राजानः) I, 74. किद्रं निद्रप्य सहसा प्र-विशत्यशङ्कः (मशकः, खलः) HIT. I, 76. नास्य चिद्रं परो विद्याद्विद्याच्छिद्रं परस्य तु M. 7, 105. 102. शत्रोप्रिक्द्रान्वितस्य PĀNĀT. III, 37. MBu. 7, 3707. SĪY. 2, 8 (von der Blindheit gesagt). KATHĪS. 11, 10. एवं मनुष्यस्य विप-त्तिकाले किद्रेष्वनर्था बहुलीभवन्ति (vgl. रन्ध्रोपनिपातिनो ऽनर्थाः ÇĀK. 81, 8) MRĪKĪL. 149, 6. PĀNĀT. II, 187. नित्यं ददाति कामस्य चिद्रम् den Eintritt gewähren BUĪG. P. 5, 6, 4. भूतानां किद्रदात्वम् eine Eigenschaft des Aethers (vgl. किद्रता) 3, 26, 34. किद्रं देवकृतम् (am Ohr) die von der Natur gemachte Oeffnung, der durchscheinende Ohrenknorpel SuÇa. 1, 54, 16. Schloch im Auge 2, 343, 17. — b) in der Astr. Bez. des Sten Hauses VARĀH. LAGHŪ. 1, 17. BĀH. 9, 6. 24 (23), 5. 16. — Vgl. अच्छिद्र, कर्णा^o, कृत^o, गृह^o, निप्रिक्द्र.

किद्रता (von किद्र) f. das Offensein, die Eigenschaft allen Dingen Platz zu geben: आकाशस्य गुणाः शब्देो व्यापित्वं किद्रतापि च MBu. 12, 9137; vgl. भूतानां किद्रदात्वम् BUĪG. P. 3, 26, 34.

किद्रदर्शन (किद्र + दर्शन) 1) adj. woran man Fehler, Mängel gewahrt; श्र^o fehlerlos, vollkommen: पिता माता च पुत्राश्च खं चोश्च नरपुंगव । भूमिर्भवति भूतानां सन्ध्याच्छिद्रदर्शना ॥ MBu. 6, 384. समुद्रस्य प्रमाणं च सन्ध्याच्छिद्रदर्शनम् 402. — 2) m. (die Schwächen gewährend) N. pr. eines Kākṛavāka, der in einer früheren Geburt ein Brahmane gewesen war, HARIV. 1216; vgl. किद्रदर्शिन.

किद्रदर्शिन (किद्र + द^o) 1) adj. die Schwächen gewährend HARIV. 1263. — 2) m. = किद्रदर्शन 2. HARIV. 1255.

किद्रिप् (von किद्र), किद्रिपति durchlöchern DHĀTUP. 35, 70. किद्रित durchlöchert AK. 3, 2, 49. H. 1486.

किद्रवैदेही (किद्र + वै^o) f. Scindapsus officinalis Schott. (s. मन्नापि-

प्ली) RĪGĀN. im ÇKDr.

किद्रात्मन् (किद्र + घ्रात्मन्) adj. der sich Blößen zu geben pflegt MBu. 12, 11345.

किद्रातर (किद्र + अतर) m. Rohr (inwendig hohl) RĪGĀN. im ÇKDr. Der nom. soll nach ÇKDr. und WILS. किद्रातः sein.

किद्राप्य्, किद्रायति = किद्रिप् VOP. bei WEST. unter किद्र.

किद्राफल (किद्र + फल) n. eine best. Frucht (inwendig hohl) RĪGĀN. im ÇKDr. — Vgl. मायाफल.

किद्रिन् (von किद्र) adj. löcherig, hohl: दत्त SuÇa. 1, 304, 21.

किद्र = किवर WILS.

किद्र (von 1. किद्र) 1) partic. s. u. किद्र. — 2) f. घ्रा a) Hure H. an. 2, 265. VIÇVA im ÇKDr. — b) Cocculus cordifolius DC. (गुडूची) H. an. MED. n. 3. VIÇVA.

किद्रक (von किद्र) adj. ein wenig abgeschnitten u. s. w.; compar. किद्रकातर P. 5, 3, 72, VĀrt. 6. = किद्रतरक P. 5, 4, 4, VĀrt. 2, Sch.

किद्रकर्ण (किद्र + कर्णा) adj. beschnittene Ohren habend, von Thieren, die auf diese Weise gezeichnet werden, P. 6, 3, 115.

किद्रग्रन्थिनिका (किद्र + ग्रन्थि) f. ein best. Knollengewächs (त्रिपर्णिका) RĪGĀN. im ÇKDr.

किद्रतरक s. u. किद्रक.

किद्रपत्त (किद्र + पत्त) adj. dessen Flügel abgerissen sind: कपोत AV. 20, 135, 12.

किद्रपत्नी (किद्र + पत्त) f. N. eines Strauchs (अम्बुष्ठा) RĪGĀN. im ÇKDr.

किद्ररुह (किद्र + रुह) 1) m. N. eines Baumes (s. तिलका) RĪGĀN. im ÇKDr. — 2) f. घ्रा N. verschiedener Pflanzen: a) Cocculus cordifolius DC. AK. 2, 4, 3, 4. RATNAM. 13. SuÇa. 1, 140, 9. 2, 233, 9. — b) Weihrauchbaum (शल्लकी). — c) = स्वर्णकोतकी RĪGĀN. im ÇKDr.

किद्रवेशिका (किद्र + वेश) f. N. einer Pflanze, Clypea hernandifolia W. und A. (पाठा), ÇABDĀĀ. im ÇKDr.

किद्रश्वास (किद्र + श्वास) 1) m. eine best. Form des Asthma SuÇa. 2, 497, 7. 20. — 2) adj. der in unregelmässigen Intervallen athmet SuÇa. 1, 113, 17.

किद्रोद्भव (किद्र + उद्भव) f. Cocculus cordifolius DC. (गुडूची) RĪGĀN. im ÇKDr.

किद्रिपिका f. ein best. Vogel (?); s. चिद्रिपिका.

किद्रिहिण्ड m. N. einer Pflanze (पातालगरुड) BUĪYĀPA. im ÇKDr.

कुक्कुद्दर m. Moschusratte SuÇa. 2, 279, 4. ऋ M. 12, 65. JĀGŪ. 3, 243. MBu. 13, 5506 (कुक्कुद्दरित्). SuÇa. 1, 373, 9. MĪRK. P. 13, 80. ऋ f. H. 1301. कुक्कुद्दर m. SuÇa. 2, 278, 2. ऋ f. VARĀH. BĀH. S. 87, 5. 47.

कुक्कु oder कुक्कुपिङ्गला f. ein best. Thier VARĀH. BĀH. S. 83, 37.

कुड्, कुडति v. l. für चुड्, चुडति DHĀTUP. 28, 84. ebenso कुडति für चोडति 32, 72.

कुड्, कुडति v. l. für युड् u. s. w. verdecken DHĀTUP. 28, 94.

कुडु 1) m. N. pr. verschiedener Männer RĪGĀ-TĀR. 8, 184. 259. 284. 322. 2452. — 2) f. घ्रा N. pr. eines Frauenzimmers RĪGĀ-TĀR. 8, 464. 1124. 1132.

कुड n. 1) Abwehr (प्रतीकरण). — 2) Strahl UNĀDIYĀ. im SĀMKSHPĪTAS. ÇKDr.

कुप्, कुपति *berühren* DhāTUP. 28, 125. nimmt keinen Bindevocal an Kār. 4 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. Vgl. अक्कुत्त. — intens. चोक्कुप्यते P. 7, 4, 83, Vārtt. 2, Sch. (ed. Calc.).

कुप m. 1) *Berührung* (von कुप्). — 2) = लुप *Staude, Busch* MED. p. 6. — 3) *Wind*. — 4) *Kampf* विष्वा im ÇKDr.

कुवुक n. *Kinn* RV. 10, 163, 1. ÇAT. Br. 10, 6, 1, 11. Pār. Gṛh. 3, 6. — Vgl. चिवुका, चुवुका.

कुर, कुरति = क्दि *einritzen, eingraben, ätzen* DhāTUP. 28, 79. Nach dem Kāvīkalpādr. im ÇKDr. auch = लोप (vgl. कौरण). Der Wurzelvocal wird nie verlängert nach P. 8, 2, 79. Vop. 3, 151. — caus. कुरयति und कौरयति *auslegen, mit einem in die Vertiefungen eingeriebenen oder eingefügten Stoffe verzieren*: मद्रूपितवत्त्रोत्तैः सिन्दूरैश्चकुरयन्महीम् (क्द्वम्बः) Kathās. 24, 1. लान्तां च लोकायात्रे व्वाययित्वा क्वयितेन रसेन लोकायात्राणि घनयित्वा कौरयन्ति Burn. Intr. 363, N. 2. partic. कुरित = खचित ḠAṬADH. im ÇKDr. मकृतमरः — कुमुदचकुरितोदकम् MBh. 12, 5487. विद्युचकुरितं चापम् 3, 695. कुरितमिव विद्युद्वनैर्वचित्रैः Varāh. Brh. S. 24, 14. पीतचकुरिताश्च घना घनमूना भूरिवृष्टिकराः 29, 18. प्रणतशिरामणिप्रभाभिर्भवति पुरचकुरितेव भूनीयस्य 42 (43), 36. चन्द्राप्रगौरिश्चकुरिते तनूरुदः Bhāg. P. 7, 8, 22. प्रियापादालक्तचकुरितमरुणाच्छायकृदपम् Git. 8, 10. शशिकिरणचकुरितोदरजलधर 11, 29. व्योमापि भास्वत्कारच्छायाभिश्चकुरितम् Dhāt. 74, 1. कुमुदलवचकुरितपर्यन्ते पर्यङ्कतले Daçak. in Benf. Chr. 198, 17. — Vgl. नुर.

— अथ s. अचकुरित fg. Lässt sich begrifflich wohl schwerlich mit dem Vorhergehenden vermitteln.

— या s. आचकुरित.

— वि, partic. विचकुरित = कुरितः गणाः (शिवस्य) — मनःशिलाविचकुरिताः Kumāras. 1, 56. स्फुरता विचकुरितमिदं (मुखं) रागेण मणोरल्लाटनिकितस्य Vikr. 136. (आत्मम्) आन्देलनश्चमजलस्फुटसान्द्रविन्दुमुक्तापालप्रकारविचकुरितम् Kāurap. 12.

कुरा (von कुर) f. *Kalk* Hār. 133.

कुरिका (von कुरी) f. *Messer* AK. 2, 8, 2, 60. VJUTP. 141. Kathās. 12, 21, 23, 149. Vkt. 5, 6, 33, 13, 16.

कुरी f. = नुरी *Dolch, Messer* H. 784. Kann auf कुर zurückgeführt werden.

कूरिका f. 1) = कुरिका in कूरिकापत्नी (कू + पत्न) f. N. einer Pflanze, = श्येता *Andropogon aciculatus* Roxb. Rāśan. im ÇKDr. — 2) *Kuh-schnauze* (nach dem Schol.) M. 8, 235. Andere Handschr. leseu खुरिका, स्फुरिका, स्युरिका, स्यूरिका.

कूरी f. = कुरी H. 784, v. l. Bhāg. P. 5, 3, 3, wo Burnouf das Wort durch Kakra *Discus* wiedergibt.

क्के 1) adj. f. या a) *zahn, gezähmt* (von vierfüßigen Thieren und Vögeln) AK. 2, 5, 43. Trik. 3, 3, 22. II. 1343. an. 2, 7. Med. k. 23. — b) *verschmizt, verschlagen, gerieben, = विदग्ध* H. 343. 310. H. an. = नागर, नागरक Med. Trik. = नेत्रज्ञ Med. ũ. 4. = वक्र Hār. 234. — c) in Verb. mit अनुप्रास eine Art Alliteration, eine einmalige Wiederkehr zweier oder mehrerer Consonanten in verschiedenen Wörtern (wie z. B. in dem Verse: आदाय वकुलगन्धान्धीयुर्वन्पदे पदे धमरान्। अयमेति मन्दमन्दं कावेरीवारीयावनः पवनः) Śān. D. 634. Vgl. क्कोक्ति. — 2) m.

Biene Hār. 234.

क्केाल und क्केिल adj. = क्के 1, b H. ç. 91.

क्कोक्ति (क्के + उक्ति) f. *Andeutung, doppelsinnige Rede, = वक्रम-पित* Trik. 3, 2, 7. क्कोक्तिर्यदि लोकोक्तिः स्याद्व्यात्तरगर्भिता Kuvāraj. 131, a.

क्केतर (von 1. क्दि) nom. ag. 1) *Abschneider, Abhauer, Holzhauer*: तृण° Kull. zu M. 4, 71. क्केतुः पार्श्वगताच्छायो नोपसंहरते द्रुमः Hit. 1, 32. — 2) *Vernichter, Entferner*: संशयानाम् der alle Zweifel löst Hit. 1, 23. Bhāg. 6, 39. MBh. 13, 2499. Bhāg. P. 3, 29, 32.

क्केत्वय (wie eben) adj. *abzuschneiden, abzuhauen*: अङ्ग M. 8, 279. उत्तमाङ्ग R. 6, 92, 41.

क्केद (wie eben) 1) subj. a) adj. am Ende eines comp. *der da abhaut*: स्याणुच्छेदस्य केदारमाङ्गः M. 9, 44. — b) m. *Divisor; Nenner eines Bruchs* Colebr. Alg. 13. क्केदगम *das Verschwinden desselben* 192. Varāh. Laghū. 7, 6. Brh. 8, 4. — c) ein unterscheidendes Zeichen; s. भक्तिच्छेद. — 2) obj. m. a) *Abschnitt, ein abgeschnittenes, abgebrochenes Stück* Trik. 3, 2, 9. Varāh. Brh. S. 78, 21, 26. 93, 2, 7. अङ्ग° R. 2, 61, 14. वृत्तच्छेदैः पतद्भिः Çāntic. 3, 2. काष्ठच्छेदपरंपरा *eine Reihe abgeschnittener Hälse* Ragh. 12, 100. विसृक्शिलय° Megh. 11. कृतद्विरददशन° 60. वलाकक°, घन°, अथ° *zerrissene Wolken* Kumāras. 1, 4. Vikr. 142. Prāb. 94, 14. — b) *Einschnitt, Schlitz*: क्केदो यद्यविकारी ततः प्रभं दारुतद्रूपयिकम्। सिति ऽतिमण्डले (v. l. तु म°) निर्दिशेत्तोरार्मध्यगो गोधाम् || Varāh. Brh. S. 32, 122. (वस्त्रस्य) क्केदाकृतिः 72, 4, 5. — 3) nom. act. m. a) *Schnitt, das Abschneiden, Abhauen, Zerschneiden u. s. w.* H. 372. Suçr. 1, 16, 1, 100, 16. 2, 32, 16. 53, 2. 335, 5. जिह्वायाः M. 8, 270. अङ्गुलि° 368. 370. Jāgñ. 2, 288. Suçr. 1, 113, 3. Pañkāt. 38, 11. Bhāg. P. 8, 11, 34. पाश° Pañkāt. 108, 11. सूत्र° Varāh. Brh. S. 52, 110. द्रुम° Jāgñ. 3, 240. मूल° Hariv. 4833. पक्षव° Mbh. 122, 24. Ragh. 14, 1. Kumāras. 2, 41. दंशस्य Mālav. 62. अग्निवाते तथा क्केद भेदे कुड्यावपातने Jāgñ. 2, 223. Fälschlich n. Pañkāt. 231, 24. Ausnahmsweise nicht mit dem obj. componirt, sondern mit dem Werkzeuge: क्केदस्तच्छेदः सस्यानाम् *das Abreißen vermittelt der Hände* Trik. 3, 3, 57. — b) *Vernichtung, Unterbrechung, das zu-Ende-Gehen, Aufhören, Verlust, Mangel*: वृत्ति°, मित्र°, आशयाश्चेदः MBh. 13, 1637. स्नेह° Hit. 1, 88. संततिच्छेदनिर्वलम्बानां कुलानाम् Çāk. 91, 12. मेदच्छेदकृशोदरे वपुः 38. दानच्छेदोपवर्णनम् *genaue Angabe der Grenzen der Gabe* Jāgñ. 1, 319. निद्रा° Śān. D. 79, 20. काष्ठ° *Mangel an Holz* Kathās. 6, 46. धर्म° *das Nachlassen der Hitze* Vikr. 76. Im Gegens. zu लब्धि Varāh. Brh. S. 41 (40), 5, 6. — क्केदी f. g aṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41.

क्केदक (wie eben) adj. *abschneidend, zerschneidend*; s. ग्रन्थि°. astr. क्केदकाद्याय (?) Verz. d. B. II. No. 836.

क्केदन (wie eben) 1) subj. adj. a) *zerschneidend, spaltend*: तद्वै शस्त्रं शस्त्रविदां न शस्त्रं क्केदनं स्मृतम् MBh. 2, 1933. (चक्रम्) क्केदनं सोमहारिणाम् 1, 1498. — b) *vernichtend, entfernend*: मोक्ष° MBh. 14, 423. — 2) obj. n. *Abschnitt* H. an. 3, 375. Med. n. 63. — 3) nom. act. n. a) *das Schneiden, Abschneiden, Abhauen, Zerschneiden, Zerreißen, Zerschneiden, Spalten* AK. 3, 3, 7. H. an. Med. Suçr. 1, 16, 3. 26, 14. 83, 8. 2, 6, 21. बन्धनच्छेदनानि *Binden (Gefängnis) und Abschneiden der Glieder* M. 12, 75.

परिवास्या° KATJ. ÇB. 6, 1, 23. यूय° 7, 1, 34, 35. पाणि° M. 8, 280, 322. JĀĀN. 2, 219, 225. HARIV. 10818. BRĀG. P. 3, 7, 10, 5, 9, 24. पाश° PAŚĀKĀT. 106, 23. वृक्षाणाम् M. 11, 142. JĀĀN. 3, 276. लक्ष्य° MBH. 1, A dhj. 188 in der Unterschr. ग्रामिष्ठकानाम् MRĀĀKĀ. 47, 9. पत्राणां योक्तारश्च्योस्तथा Zerbrechen, Zerreißen (intrans.) M. 8, 292. — b) Division COLBR. Alg. 8. — c) das Vernichten, Entfernen: संशय° MBH. 3, 12700, 15, 763. HARIV. 913.

हेदनीय (wie eben) adj. aufzuschneiden: °मुखं शल्यम् SUÇR. 1, 100, 12, 15.

हेदि (wie eben) adj. abschneidend u. s. w. UṆĀDIK. im ÇKDR.

हेदिन् (wie eben) adj. 1) abschneidend, abreissend, zerreissend: तृण° M. 4, 71. त्रिपदी° RAÇH. 4, 48. — 2) vernichtend, entfernend: किल्विष° HARIV. 13880. संशय° ÇĀK. 35, 13. विमर्श° ÇĀK. ÇH. 49, 8.

हेद्य (wie eben) adj. a) zu schneiden, mit Schnitt zu behandeln; abzuschneiden, abzuhauen, zu zerhauen, zu spalten, zu verstümmeln SUÇR. 1, 92, 1. VARĀH. BRH. S. 49, 8. अङ्गम् JĀĀN. 2, 215. (वृक्षम्) अचक्ष्यममरैरपि MBH. 1, 93. नामित्रो विनिकर्तव्यो नातिचक्ष्यः 12, 3571. अचक्ष्य (sc. शस्त्रैः) BHAG. 2, 24. HARIV. 14601. — 2) wobei gespalten, abgeschnitten, abge-

hauen wird: तच्च कर्माष्टविधम् तद्यथा हेद्यं भेष्यं लेष्यम् u. s. w. SUÇR. 1, 14, 19, 2, 334, 10. हेद्यमेद्यविशारद MBH. 3, 5733. — Vgl. कुड्य°, पत्त° लघु°, संशय°.

हेमाण्ड m. ein vaterloses Kind UṆĀDIK. im ÇKDR. — Vgl. हेमाण्ड und u. काचिद्य.

हेसु m. N. einer Pflanze, Vernonia anthelmintica Willd., ÇARDAK. im ÇKDR.

हेदिक (von हेदे) = हेदं नित्यमर्हति P. 5, 1, 64. m. Rohr WILS.

हे s. हा.

हेस m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 5, 422.

हेटिका f. ein mit Daumen und Zeigefinger geschlagenes Schnippchen TANTRAS. im ÇKDR.

हेटिन् m. Fischer ÇKDR. und WILSON nach TRĪK. 1, 2, 14; die gedr. Ausg. hat: जालिकच्छेटी (also हेटि). Viell. ist जालिकच्छेटी zu lesen.

हेरण n. das Aufgeben, Verlassen TRĪK. 3, 2, 26. — Vgl. कुर.

हेलङ्ग m. = मातुलुङ्ग Citronenbaum ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. अ-चुकेशर.

ह्य, ह्यते gehen DHĀTUP. 22, 60.

Nachträgliche Verbesserungen zum I. Theile.

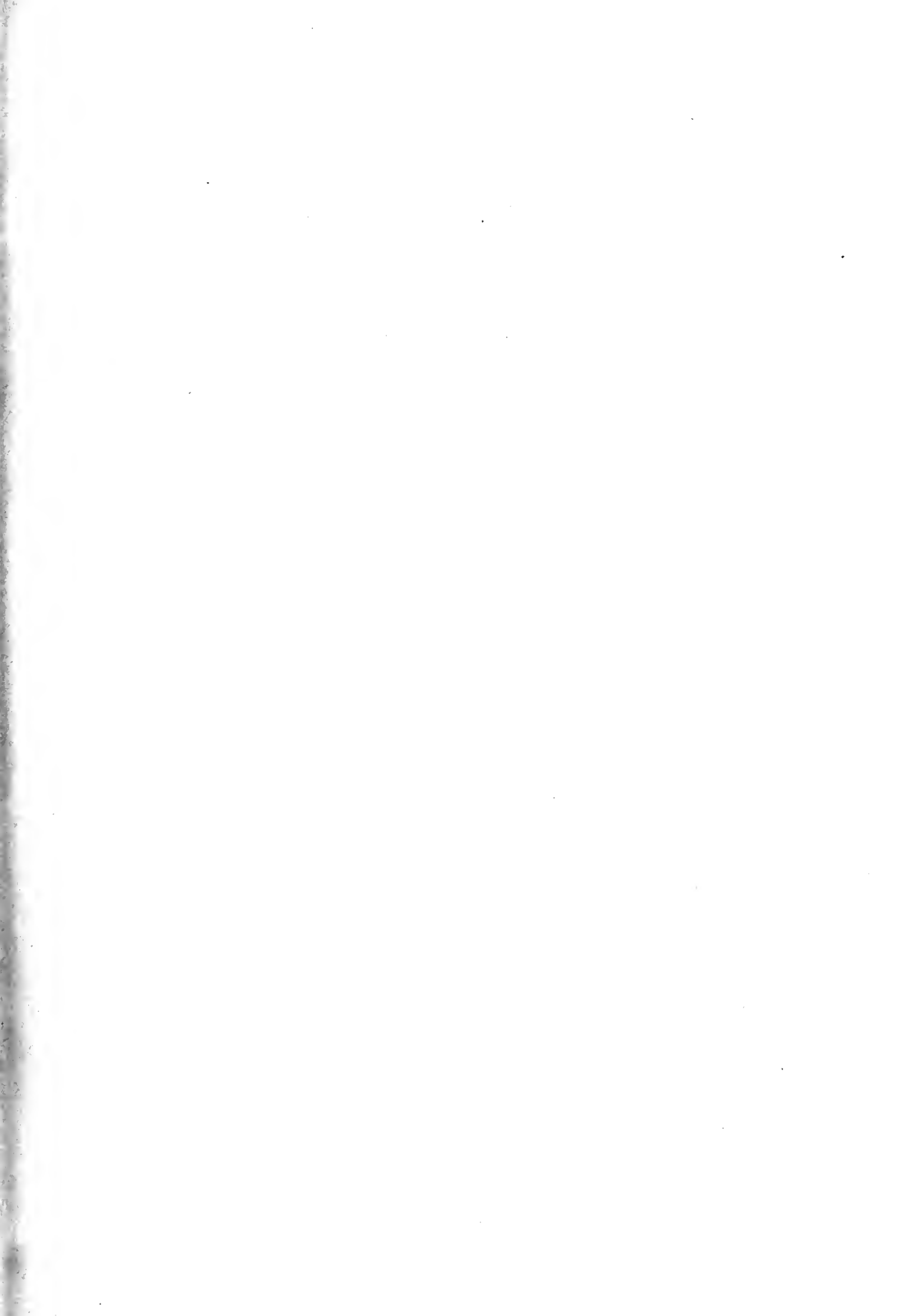
- S. 8, Art. अकरूपा lies: करूणा st. करूणा.
- « 9, Art. अकाम, Z. 2 v. u. lies: wenn der rephi vor r ausfällt.
- « 21, Art. अन्निभेषज lies: पट्टिकालोद्य.
- « 37, Art. अग्निहोत्रोच्छिष्ट, Z. 2 lies: 2, 3, 4, 39.
- « 38, Z. 2 v. u. lies: lagopodiodes.
- « 39, Art. अच् mit उद्, streiche in der letzten Zeile उद्च.
- « 61, Art. अचित्त्य, Z. 3 lies: 7, 205.
- « 62, अचेतन ist sowohl अ + चेतन als auch अ + चेतना.
- « 142, Art. अधि, Z. 12 lies: ज्ञायेत.
- « 143, Z. 14. Das Beispiel aus RV. 8, 61, 2 gehört nicht hierher, da अधि hier mit einem loc. verbunden ist.
- « 173, Art. अनपच्युत, Z. 2 lies: अनप^०, Z. 3 lies: विश्वस्यार्थिनः.
- « 197, Z. 9 lies: सिञ्चति.
- « 199, Z. 23 lies: अनुकार्य.
- « — Art. अनुकूल, Z. 1 lies: Abhang st. Ufer.
- « 222, Art. अनुशय, Z. 6 lies: क्रयविक्रया^०.
- « 228, अनुक्य ist im Çar. Br. masc.
- « 233, Art. अन्न 9. In dem aus Trik. angeführten Beisp. bedeutet अन्न das Innere, Inhalt: दधि u. s. w. in sich enthaltend.
- « 238, Art. अन्नतम्, Z. 4 v. u. lies: KAUC.
- « 267, Art. अन्ययावृत्ति, streiche das Zeichen^०.
- « 279, Art. अयचिति. Bed. 3 ist zu streichen, da unter निष्कृति Sühne gemeint ist.
- « 299, Art. अयाकारिणु lies: स्वर्णमयाकारिणुः.
- « 303, Art. अयाष्ठ, Z. 3 lies: विपन्.
- « 303, Z. 17 lies: वृद्ध्यापि.
- « 308, Art. अयिकर्णा, Z. 2 lies: 16 st. 6.
- « 331, Art. अभिगूर्ति lies गुर st. गर.
- « 333, Art. अभिजात. Zur ersten Bed. vgl. जन् mit अभि. In dem u. 2 angeführten Beispiele hat das Wort die Bed. reizend, lieblich; vgl. MĀLAV. 29, 13: अभिजातः खलु वसन्तः.
- « 344 streiche den Artikel अभियज्ञगाथा.
- « 366, Art. अधि, Z. 2 lies: अधिभिर्गिरी^०.
- « 383, Art. अम्बष्ठ, Z. 11 lies: 52 st. 51.
- « 391, Art. अम्लचेतन. Nach II. 417 hat das Wort die Bed. Fruchtselig.
- « 392, Art. अयत्नकरण lies: अयत्नकरण (अयत्नम्, acc. von अयत्न, + करण).
- « 397, Art. अयुन् lies: = अयुङ्ग st. dass.
- « 402, Art. अर् mit सन्. Die Bed. 3 zusammentreiben, scheuchen ist zu streichen (s. u. तोषी).
- « 421, Art. अर्कत्रत, Z. 4 lies: 9, 305.
- « 429, Art. अर्क, Z. 1 lies: Ocimum.
- « 432, अर्ति 2 ist = आर्ती.
- « 436, Art. अर्थ्य् mit प्रति lies: प्रत्यर्थयत्.
- S. 442, Z. 17 lies: 331 st. 311.
- « 439, Art. अलम्बुष, Z. 2 ist st. b), Erbrechen u. s. w. zu lesen: Name einer Pflanze (कर्न) Trik. u. s. w.
- « 463, Art. अलोक्त lies: P. 4, 1, 99.
- « 469, Art. अवत्तयण. Vgl. 1. ता mit अव.
- « 472, अवचूतक ist n.
- « 477, Art. अवधार्य lies: = अवधारणीय st. dass.
- « 481 streiche den Artikel अवफ, da an der angeführten Stelle अव-फेनं (अव + फेन) zu lesen ist.
- « 493, Art. अवहार, Bed. 3. H. an. liest अपनेतव्य was da verdient fortgebracht zu werden, und Med. ist wohl auch निमल्लपो ऽपने^० zu lesen.
- « 508, Art. 2. अण्, Z. 7 lies: 14 st. 12.
- « 521, अश्वघास bed. Futter für Pferde.
- « 527 lies अश्वसूक्तिन् st. अश्वसूक्ति und vgl. गोपूक्तिन्.
- « 339, Z. 9 v. u. lies: एतत्तिकम्.
- « 364, Art. 1. अस्म, Z. 9 lies: वञ्चस्तः.
- « 365. Zum Artikel अस्पक्त्य vgl. आस्पक्त्य.
- « 366, Art. अन्नपत्रक, Z. 2 streiche: Es ist wohl u. s. w.
- « 383, Z. 20 v. u. lies: आयिञ्जर.
- « 392, आनारणा kommt von नारय् mit आ.
- « 601, आयक्त KATUŚ. 23, 99 hat die Bedeutung das Beharren bei Etwas, das Bestehen auf Etwas.
- « 606. Zum Art. आचारेखास vgl. उखास 3.
- « 636, Art. आद्यमायक lies: Guṅḡā.
- « 650, Z. 19 lies कश्चासौ st. कस्यासौ.
- « 657, Art. आयणिक, Z. 2 lies: आयणादागतः.
- « 687, आराविन् ist ein Sohn Ġajasena's.
- « 692, Art. आनीक, Z. 1 lies: Mischgefäß.
- « 701, Art. आलम्बि, Z. 2 lies: Vaiçamāpājana.
- « — Z. 3 v. u. lies: 10, 17 st. 11, 17.
- S. 714, Art. आव्य, Z. 2. Alle Handschriften und der Scholiast NĀRĀJAṆA lesen आवी.
- 728 streiche den Artikel आयाडी, da a. a. O. आयाढी in der gangbaren Bed. zu lesen ist.
- « 777, Art. इक्कट. Vgl. उत्कट.
- « 791, Z. 8 v. u. lies: ताम्रे.
- « 793, Z. 9 v. u. lies: एवमाह.
- « — Z. 8 v. u. lies: पञ्चभिरे^०.
- « 804 lies इन्द्रच्छन्द m. st. इन्द्रच्छन्दम् n.
- « 840, Art. इत् mit प्र. Füge 1) nach प्र hinzu.
- « 883, Art. उत्कर्षण. Im ersten Beispiel bedeutet स्ववस्त्रात्कर्षण das Ausziehen seines Kleides.
- « 894, Art. उत्तरीय, Z. 2 lies: उत्तरीयैरूप^०.

- S. 894, Art. उत्तरेण, Z. 6 lies: गार्क्यत्पयम्.
 « 908. उदकगार्क्यं bedeutet in's Wasser eintauchend.
 « 924, Art. उद्गृह (nicht उद्गृह, wie die Corrigg. haben). Vgl. unter
 1. उद्गृह mit उद्.
 « 934, Art. उद्यं lies: स्तोत्रं st. क्रतोत्रं.
 « — Art. उद्यम, Z. 7. AK. 3,3,11 gehört zu 1.
 « 947, Art. उपचाय्य, Z. 1 streiche die Worte: vom caus.
 « 933. Zum Art. उपदेहं vgl. गोदेहनी.
 « 936, Art. उपनायन, Z. 1 lies: उद्दे st. शब्दे.
 « 966, Art. उपरस, Z. 2 lies: कङ्कुष्ठ.
 « 994, Art. उभयतस्, Z. 9 lies: पुरुषाने.
 « 1005, Art. उलूखल, Z. 4 lies: उलूखमुसले.
 « 1007. उलूखल ist der N. des Couplets in der Shaṭpadikā.
 S. 1020, Art. ऊरु, Z. 4 v. u. lies: नागनासोरु.
 « 1034, Z. 20 lies: ऊषण st. उषण.
 « 1042, Art. सञ्जीव. Das-Beispiel aus RV. ist zu streichen, da सञ्जीव
 सञ्जीव ein Wort ist.
 « 1044, Z. 6 v. u. lies: त्रीण्ययत्कृत्य.
 « 1066. सप्यक R. 5,12,35 bedeutet die Farbe des सप्य habend.
 « 1074, Art. एकदप्र. Bei der Bed. Krähe hat man an die Einäugigkeit
 zu denken; vgl. काण.
 « 1075, Z. 1 v. u. lies: टाक. 1,1,124.
 « 1088, Art. एकैक, Z. 4 v. u. lies: वासोभि.
 « 1141, Art. घोषधि, Z. 2 streiche: घोषधीभ्यः bis zum Ende der Zeile.
 Verbess. II, b. घपचायिन् u. उपचायिन् ist falsch aufgefasst; vgl. 1 und
 2. चि mit घप.

Verbesserungen zum 2. Theile.

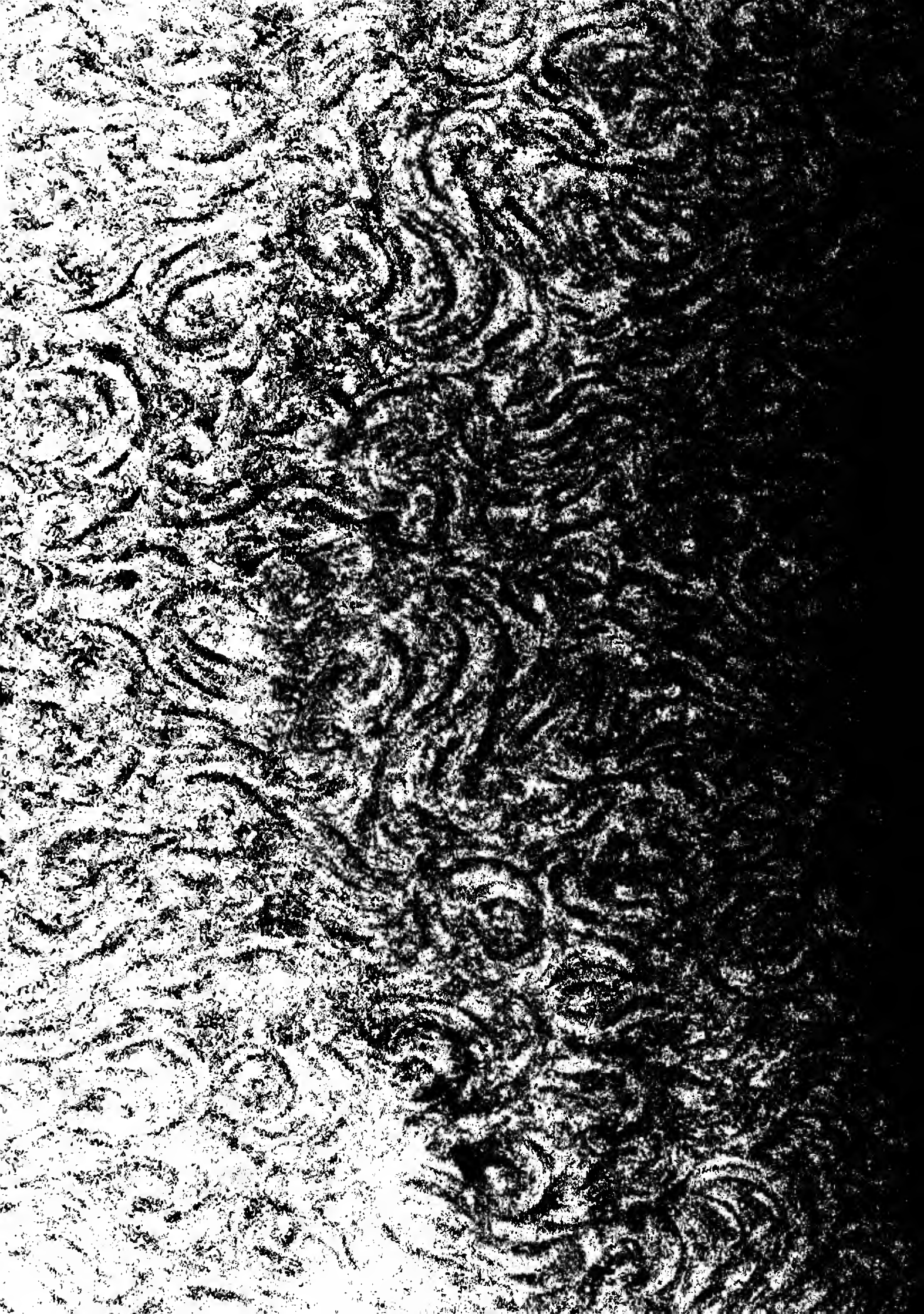
- S. 4, Z. 8 v. u. lies: कंचित्कालम्.
 « 7 streiche den Artikel ककारघाट.
 « 13, Art. कङ्कुष्ठ, Z. 3 lies: कालकुष्ठ.
 « 24, Z. 7 v. u. ist offenbar ऊषण st. हूषण zu lesen.
 « 28, Art. कठशाठ, Z. 2 lies: काठशा.
 « 29, Art. कडम्ब, Z. 1 lies: b st. 2.
 « 30, Art. कणाद्, Z. 5 lies: कणभुन्.
 « 33, Art. कण्ठक, Z. 2 lies: n st. m.
 « 64, Z. 15 v. u. lies: कपित्वास्य.
 « 68, Z. 2 streiche: (sic).
 « 72, Art. 2. कम्, Z. 1 lies: नाग.
 « 74, Z. 7 lies: ein best. vierfüßiges Thier st. N. pr.
 « 78, Art. कम्पिल, Z. 5 lies: गुणडोरिचनी.
 « 79, Art. कम्बु, Z. 7. Vgl. u. ग्रीवाविल.
 « 92, Z. 14 lies: Sorge st. Sage.
 « 100, Z. 10 lies: त्रिलिर.
 « 103. Unter 4. कर् hätte auch कर्क Dur̥g. 13,89 erwähnt werden sollen.
 « 118, Z. 4 lies: कारोट 2.
 « 119, Art. कर्कटप्रज्ञी, Z. 1 lies: कामनाशिनी.
 « 160, Art. कलापच्छन्द, Z. 2 streiche die Worte: Oder ist u. s. w.
 « 183, Art. कविक, Z. 4 lies: केविकापुष्प.
 « 186. Vgl. गुण्ड zum Artikel कशेरु.
 « 192. Zu कामारम् vgl. कृकलासक.
 « 193. Vgl. गोदेहनी zum Artikel कास्य.
 « 226. कामान्ती und कामाख्या sind Namen von der Dur̥gā geheiligten
 Localitäten in Asam; vgl. u. कामिक.
 « 236, Art. कारस्कर, Z. 2 ist das Citat MBu. 2,1804 zur 2ten Bed. zu
 stellen.
 « 240, Art. कार्तवीर्य, Z. 1 lies: Ar̥guna's.
 « 246. Zu कार्द्य vgl. कृष्टिमन्.
 « 234, Z. 12 lies: कालकाण्ड st. काणकाण्ड.
 « 237. Vgl. क्रमयोग zu कालयोग.
 S. 295, Art. किष्कु, Z. 2 und 3 ist das Beispiel aus R. 5,32,11 in die
 6te Zeile nach II. an. Mēd. zu stellen.
 « 317, Art. कुटुम्भि, Z. 2 lies: कुयुनिन्.
 « 338, Art. कुलिङ्गक. Diese Form hat die var. l., im Text steht कु-
 लिङ्गक.
 « 370, Z. 7 lies: सुच. 2,143,2.
 « 406, Art. कृपय्, Z. 1 lies: कृपयति.
 « 408, Art. कृमिन्, Z. 2. कृमिजा heisst nach II. an. das Insect selbst,
 was aber nicht richtig sein kann.
 « 426. Zum Art. केदारखण्ड vgl. खण्ड 2, a.
 « 442. कोटचक्र ist eine Art Diagramm; vgl. u. चक्र 4.
 « — Art. कोनागर streiche das Zeichen^o nach जागर.
 « 518, Art. क्लेदन, Z. 2 lies: Phlegma.
 « 520, Z. 23 v. u. lies: सूर्यप्रभवो.
 « 524, Art. क्षत, Z. 5. क्षता verletzt; von einem Mädchen gesagt so v.
 a. geschändet.
 « 573, Art. क्षेत्रज्ञ. Streiche die Bed. 2, b und füge u. 1 noch die Bed.
 verschmitzt, verschlagen hinzu.
 600, Z. 1 v. u. lies: 23,39.
 « 637, Z. 1. गन्धय् bed. viell. riechen; st. घ्रवपेन ist घ्रवपेन zu lesen.
 « 701, Z. 9. MBu. 13,1876 hat पुत्र^o die Bed. den Sohn leidenschaft-
 lich liebend.
 « 709, Art. 1. गल्, caus. Statt der 1sten und 2ten Bed. ist zu setzen:
 durchsehen, durchsieben.
 « 714 lies गवाशिर st. गवाशिर.
 « 760 streiche den Art. गुणान्नर und vgl. घुणान्नर.
 « 781, Z. 2 v. u. lies: Schildkrötenschale.
 « 811, Art. गोमूत्रक, Z. 4 lies: ^oमूत्रिका st. ई.
 « 902. घ्राणदुःखद bed. nicht das Niesen, sondern ist N. einer Pflanze,
 welche Niesen verursacht; s. द्विकान्ती.
 « 940, Z. 19 streiche 1351.
 « 967, Art. चरट, Z. 2 lies: चिरिपटी st. चिरटी.

PK Bohtlingk, Otto
935 Sanskrit-Wörterbuch
G5B63 herausgegeben von der
Th.2 Kaiserlichen

██████████

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
